CATALOGUS

VAN DE

BOEGINEESCHE, TOT DEN I LA GALIGO-CYCLUS BEHOORENDE HANDSCHRIFTEN

DER

LEIDSCHE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

ALSMEDE VAN DIE IN ANDERE
EUROPEESCHE BIBLIOTHEKEN

DOOR

R. A. KERN

LEIDEN, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, 1939

Uitgegeven met steun van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's-Gravenhage, van het Oostersch Genootschap in Nederland te Leiden, van de Matthes Stichting te Makassar en van het Adriani-Kruyt-Instituut te Manado

ERRATUM

Voorbericht blz. III r. 12 staat: Monpère, lees: Lapère

VOORBERICHT.

In het jaar 1875 gaf wijlen dr. B. F. Matthes een door hem „Kort Verslag" genoemden catalogus van alle hem in Europa bekende, Makassaarsche en Boegineesche handschriften in het licht[1]), in 1881 door een „Vervolg" gevolgd[2]).

Sedert hebben, zoover kon worden nagegaan, de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden, het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's-Gravenhage, het Koloniaal Instituut te Amsterdam en de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn nieuwe Makassaarsche en Boegineesche hss. verworven.

De Universiteitsbibliotheek te Leiden ontving in 1920 van mevr. de wed°. Jonker geb. Monpère uit de nalatenschap van haar in 1919 overleden echtgenoot, prof. dr. mr. J. C. G. Jonker, een groote verzameling door hem nagelaten hss. In 1936 ontving zij van de gemeente Delft eenige hss. in bruikleen, evenzoo in 1937 van 's Rijks Museum voor Volkenkunde te Leiden. Reeds eerder, in 1906, had de heer J. G. F. van Son een hs. op palmblad geschonken. — Het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde te 's-Gravenhage bezit enkele hss. van verschillende herkomst, het Koloniaal Instituut te Amsterdam eveneens, de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn kocht in 1879 de „Sammlung-Schoemann" aan, een uitgebreide verzameling Oostersche hss., waaronder zich ook belangrijke Makassaarsche en Boegineesche bevinden.

De verzameling-Jonker is zeer omvangrijk, zij bestaat uit een talrijke afdeeling Makassaarsche en een nog talrijker afdeeling Boegineesche hss. De eerste bestaat grootendeels uit adaptaties van vreemde verhalen waarvan ook bewerkingen in andere Indonesische talen bekend zijn, de Boegineesche daarentegen is bijna geheel uit oorspronkelijke geschriften samengesteld. De tegenstelling is te opvallender, wijl het den Makassaarschen letteren niet aan oorspronkelijke geschriften mangelt. Het verdiende daarom aanbeveling de be-

[1]) B. F. Matthes, Kort Verslag aangaande alle mij in Europa bekende Makassaarsche en Boegineesche handschriften. — Amsterdam 1875.

[2]) *dez.*, Vervolg op het Kort Verslag .... enz. — Amsterdam 1881.

schrijving dezer hss. met de Boegineesche te beginnen, en daarvan kwamen in de eerste plaats de I La Galigo-teksten in aanmerking. De „I La Galigo" is een in de Boegineesche letterkunde afzonderlijke plaats innemende cyclus van verhalen in dichtvorm, van buitengewonen omvang. De verzameling-Jonker is bizonder rijk aan deze verhalen, de verzamelaar heeft er kennelijk bizondere oplettendheid aan besteed, hij is erin geslaagd een aantal teksten bijeen te brengen welke, aangevuld met hss. van andere herkomst te Leiden en van de verzameling-Schoemann een overzicht van den ganschen cyclus vermogen te geven. Matthes had reeds in het derde deel zijner Boegineesche Chrestomathie een overzicht opgenomen[1]). Het blijkt nu dat der vorstin van Tanette, Arūng Pantjana, die het hem verschafte, nog verhalen onbekend gebleven zijn.

In den hierachter volgenden catalogus worden alle I La Galigo hss. beschreven welke Matthes nog niet in zijn catalogus kon opnemen en wel achtereenvolgens:

1e. hss. in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden, waarvan de verzameling-Jonker het leeuwendeel vormt (afdeeling A);

2e. één hs. in het Koloniaal Instituut te Amsterdam (afdeeling B);

3e. hss. in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn (verzameling-Schoemann) (afdeeling C),

elke afdeeling, wat de afzonderlijke verhalen betreft, chronologisch gerangschikt en afzonderlijk doorloopend genummerd.

Het Kon. Instituut in den Haag bezit geen I La Galigo-hss.

In Matthes' catalogus worden verscheidene I La Galigo hss. vermeld. Zij zijn over drie bewaarplaatsen verspreid. De meesten behooren tot de door hemzelf bijeengebrachte verzameling van het Nederlandsch Bijbel Genootschap, thans ook ter Universiteitsbibliotheek te Leiden berustende (Aanhangsel, eerste afdeeling). Het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg bezit twee hss. in één band (Aanhangsel, tweede afdeeling). In het Britsch Museum, ten slotte, bevinden zich twee hss. (Aanhangsel, derde afdeeling). Alle deze hss. bevatten ten deele dezelfde verhalen als in de bovengenoemde verzamelingen voorkomen, doch er zijn er ook bij die van elders onbekende episoden verhalen. Ter vervollediging van het beeld van den ganschen I La Galigo mocht een, zij het korte, beschrijving van deze groep niet ontbreken. Dat is in dezer voege geschied

---

[1]) B. F. Matthes, Boegineesche Chrestomathie III. Aanteekeningen blz. 251 v.v. — Amsterdam 1872.

dat alle door Matthes vermelde I La Galigo hss. in een Aanhangsel zijn opgenomen; degenen waarvan parallellen in den Catalogus voorkomen, zijn slechts kortelijk vermeld, maar de verhalen die alleen in door hem genoemde hss. te vinden zijn, werden uitvoeriger weergegeven. Dit was te meer gewenscht, daar Matthes' beschrijvingen over het algemeen zeer kort zijn. De chronologische volgorde is ook in het Aanhangsel betracht. In Catalogus en Aanhangsel tesamen is dus alles wat op het gebied der I La Galigo-poëzie in Europeesche bibliotheken te vinden is, neergelegd.

Er dient nog iets te worden gezegd over de wijze waarop de verzameling-Jonker tot stand gekomen is. Oorspronkelijke hss., hss. die hij als zoodanig heeft verworven en in zijn verzameling ingelijfd, zijn er slechts weinigen, des te meer in aantal zijn de onder zijn toezicht vervaardigde afschriften. Dit is tijdens zijn aanwezen als taalambtenaar te Makassar van 1886 tot 1896 geschied. Van de oorspronkelijke hss. zijn, althans wat de I La Galigo-verhalen betreft, mede afschriften aanwezig. Alle die afschriften zijn, zonder uitzondering, opgenomen in schoolschriften, waarvan het aantal bladzijden per schrift meest tusschen 40 en 48 schommelt, op halfblad geschreven, een tekst van b.v. 100 blz. staat dus gelijk met 50 volbeschreven bladzijden. De teksten volgen elkaar in bonte mengeling op, het maakt den indruk dat Jonker ze heeft laten inschrijven in de volgorde waarin hij tijdelijk op de origineelen de hand kon leggen. Er zijn verschillende afschrijvers aan het werk geweest, het gebruikte schrifttype loopt, wat grootte betreft, sterk uiteen, een bladzijde van het grootste schrift beslaat niet meer dan ½ à ²/₃ bladzijde klein schrift. Enkele verhalen zijn door Jonker eigenhandig gecollationeerd en in margine van aanteekeningen voorzien. Uit zijn collatie blijkt dat de afschrijvers fouten hadden gemaakt of zich vrijheden hadden veroorloofd doch ook dat vele fouten op de origineelen teruggaan. Bij de niet-gecollationeerde afschriften is natuurlijk niet uit te maken, welke fouten voor rekening der afschrijvers, welke voor rekening der origineelen komen. Doch alle afschriften zijn met fraaie, duidelijke letter geschreven. — Wat nu in het bizonder de Boegineesche afdeeling betreft, heeft Jonker de schriften voor een deel tot bundels vereenigd; er is één serie, genummerd 1 tot 212 (nummers 210 en 211 dubbel) waarvan 1 tot 206 Boegineesch, zij draagt thans het codexnummer 6161; een tweede serie was gemerkt A tot PPP, maar daarmee was zij nog niet ten einde; er bleken nog 15 schriften bij

aan te sluiten, waarvan de eerste drie α, β, γ gemerkt waren, de volgende 12 ongemerkt, zij zijn thans doorgemerkt AAAA tot PPPP, maar, blijkens een index aan den voet van het laatste schrift, moeten er oorspronkelijk nog één of meer schriften gevolgd zijn, die echter verloren zijn geraakt; deze tweede serie, tellende 90 schriften (de J is overgeslagen), vormt thans codex 6162. Een derde serie telt 13 schriften, gevuld met afteekeningen van lontarschrift, codex 6177. De rest bestond uit een verwarden stapel, zonder waarmerking, van 160 schriften. Zij konden tot eenige kortere of langere series worden geordend, zijn thans doorloopend genummerd en vormen tesamen codex 6163. Van deze groep moet, helaas, gezegd worden dat er vele schriften ontbreken. Men kan dit met zekerheid zeggen wanneer het laatste schrift van een serie op de laatste bladzijde een index draagt, zooals vaak het geval is, en het aansluitende schrift niet te vinden is, ook wanneer van een tekst een schrift tusschenin ontbreekt. Van teksten die op de eerste bladzijde van een schrift abrupt beginnen of op de laatste bladzijde, zonder index, abrupt eindigen, blijft het onzeker omdat het een euvel der meeste I La Galigo-teksten is, abrupt te beginnen en te eindigen. De Boegineezen schijnen met hun litteraire producten slordig om te gaan, bij eenige origineele hss. kan men constateeren dat de begin- en eindbladen ontbreken, ook wel dat losse bladen, midden in, zijn uitgevallen. Dit verklaart de vele hiaten, in de afschriften aangegeven. De slordigheid strekt zich ook over de redactie uit; daargelaten dat consekwente spelling niet te verwachten was en dan ook niet bestaat, komen vele verschrijvingen en vergissingen voor.

De gewone gang van zaken is dat een tekst *in* een schrift begint, over volgende schriften doorloopt om weder ergens in een schrift te eindigen. Wanneer men nu b.v. in den catalogus bij een tekst na het doorloopend nummer, b.v. A X, vindt aangegeven: Cod. 6161 van schrift 11 ged. tot schrift 16 ged., $38 + 2 \times 44 + 48 + 44 + 37 = 255$ blz. (de beginpagina is in margine aangegeven, i.c. 11/11), dan wil dit zeggen dat het stuk deel uitmaakt van Cod. 6161 en daarvan de 38 laatste bladzijden van schrift 11 beslaat, de 4 volgende schriften geheel, om op blz. 37 van schrift 16 te eindigen. Het is een omslachtige wijze van citeeren, die echter een uitvloeisel is van de door den verzamelaar gevolgde werkwijze.

Ten slotte moge hier een woord van dank worden gebracht aan dr. C. van Arendonk, Coadjutor Interpretis Legati Warneriani, voor zijn nimmer falende bereidvaardigheid, aan het Koloniaal Instituut

te Amsterdam en de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn die mij in staat stelden de aan deze instellingen toebehoorende hss. te Leiden te bestudeeren, en aan dr. A. A. Cense te Makassar, die een hs. dat ontcijfering tartte, terecht bracht door zijn ontdekking dat het in spiegelschrift was geschreven.

R. A. KERN.

Leiden, 26 September 1937.

INLEIDING TOT DE I LA GALIGO.

De I La Galigo is een oorspronkelijk, Boegineesch gedicht, ons door B. F. Matthes bekend geworden. Vóór hem hebben Leyden en Raffles ervan gerept. In zijn studie: „On the languages and literature of the Indo-Chinese nations" (Asiatic Researches X 194 v.v., Londen 1811 Reprint) geeft Leyden blz. 195 een lijst van 53 der populairste Boegineesche geschriften („compositions"); deze geschriften blijken namen van in de I La Galigo voorkomende personages te zijn. Hij zegt ook één Boegineesch verhaal: *Wépalétei* (= *We Palĕttei*) te bezitten en deelt er eenige regels uit mede; dit is een I La Galigo-verhaal. In beide gevallen heeft hij echter niet geweten waarmee hij te doen had, het bestaan der I La Galigo is hem onbekend gebleven

Raffles wist reeds dat er een Boegineesch heldendicht bestond waaraan hij de namen I La Galigo en Sawerigading verbindt, hij wist ook dat het zingend voorgedragen werd met een rust na elke vijfde lettergreep, de maat noemt hij een dactylus gevolgd door een trochaeus. Wat hij verder zegt, is even beslist voorgedragen als onjuist („History of Java II Appendix F blz. CLXXXVIII). Hier kan nog aan worden toegevoegd dat ook vier voeten in het vers geoorloofd zijn, de klemtoon valt dan op de laatste lettergreep. Eén vers vormt tevens een zinsdeel of samenstelling, het komt hoogst zelden voor dat een vers in een woord afbreekt.

Matthes heeft zich van af den aanvang van zijn verblijf op Celebes ingespannen om I La Galigo-handschriften machtig te worden. Gemakkelijk viel dat niet; het binnenland was in die dagen, het midden der 19e eeuw, ontoegankelijk gebied. Het sober relaas zijner reizen, op zoek naar handschriften, doet aan als de beschrijving der avonturen van een ontdekkingsreiziger, met alle ontberingen daaraan verbonden („Beknopt Verslag van een verblijf in de binnenlanden van Celebes, „waar Boegineesch gesproken wordt, gedurende zes maanden, van „24 April tot 24 October 1856, in: Verzameling van berigten be- „treffende de Bijbelverspreiding XCI; Beknopt Verslag mijner reizen

„in de binnenlanden van Celebes, in de jaren 1857 en 1861, in *idem* XCVI—XCIX"). In Pare, vertelt hij, bezocht hij dagelijks een vorstelijke dame die nogal bedreven was in de z.g. La Galigo-gedichten, gelijk meer anderen van haar sekse. In Sidenreng waren niet dan enkele stukken en brokken hier en daar op te sporen en dan was men zelfs nog huiverig ze hem ter leen te geven. Te Lagusi, de hoofdplaats van het toenmalige kleine rijkje Pamana, aan de rivier van Tjenrana nabij het meer van Tempe, vond hij echter een oude vorstin die hem de ondubbelzinnigste blijken van welwillendheid schonk. Het gelukte haar een vrouw te vinden die in de I La Galigo-litteratuur bedreven was. Die bedrevenheid viel in de practijk niet mee. Gelukkig werd de les, zegt Matthes, aan het huis der Vorstin gegeven, zoodat men gedurig het advies der oude vrouw kon inwinnen, die dan doorgaans ten slotte uit haar kamer te voorschijn kwam en het onderwijs zelve in persoon voortzette. Het waren over het algemeen de vrouwen, vooral de vorstinnen, die met de Boegineesche letterkunde bekend waren. Menschen die zich met het lezen van I La Galigo-geschriften bezighielden, vond hij enkel en alleen onder de vorstinnen en onder zoodanige oude vrouwen die lang aan de hoven verkeerd hadden. Jaren later zuchtte Matthes dat hij er wel nimmer in zou slagen alle de deelen der I La Galigo weder tot één samenhangend geheel te verzamelen (Boegineesche Chrestomathie III 250 v.v. — Amsterdam 1872). De Boeginees, zegt hij hier, vergenoegt zich steeds met een klein gedeelte, hetzij op lontarblad of papier geschreven, van tijd tot tijd, vooral bij gelegenheid van feesten, op te dreunen. Het was aan de hartelijke vriendschap die hem aan de letterlievende vorstin van Tanette *Arung Pantjana Tjolli' pudjiye* verbond, te danken, dat hij na veel moeite en inspanning een groot aaneengeschakeld gedeelte bekwam, het vormt het eerste gedeelte van het gedicht Dit is echter niet het eenige dat door Matthes verzameld is, in de verzameling Boegineesche en Makassaarsche handschriften van het Nederlandsche Bijbel Genootschap die door hem is bijeengebracht, bevinden zich nog verscheidene andere stukken.

Volledigheid, als hem voor den geest stond, is niet te bereiken. Jonker acht het minder juist van één gedicht te spreken; er zijn onder den eenen naam I La Galigo vele gedichten samengevat die stijl, metrum, voorstellingswijze en woordenkeus gemeen hebben en allen een in den loop der tijden steeds uitgebreid verwant onderwerp tot inhoud hebben (Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië[2] s.v. Boegineesch). — Ongetwijfeld is een gedicht van den omvang der

I La Galigo niet aan het brein van één mensch ontsproten, het is gegroeid, het product van de litteraire fantasie en de werkzaamheid van velen, maar dat neemt niet weg dat telkens dezelfde personen wederkeeren. De I La Galigo is als de roman van een familie waaraan telkens nieuwe wederwaardigheden harer leden worden toegevoegd en die tot verdere generaties wordt doorgesponnen. Voltooid is zoo'n werk nimmer, maar men kan het ook niet onvoltooid noemen. Zooals het daar ligt, is het een sluitend samenstel met een begin en een einde. Het is juist het opvallende, in dit gedicht van vele duizenden verzen, dat het voor ons oprijst als een hecht en weldoortimmerd gebouw, in welks zalen en vertrekken honderden personen zich met gemak en groote zekerheid bewegen. Wordt van sommigen hunner een nieuwe episode verhaald, dan past die geheel bij wat reeds van hen bekend was, de dichter laat ook niet na spelenderwijs aan wat vroeger gebeurd is, te herinneren en te zinspelen op wat te wachten staat en wat men in een volgende episode dan ook werkelijk ziet gebeuren; elke gebeurtenis, nieuw of oud, vormt een schakel in den keten. De dichters en dichteressen hebben den I La Galigo niet anders wenschen te zien dan als één groot geheel waaraan velen, naamloos, hun bijdrage toevoegden. Hun vertrouwdheid met de ontzagwekkend uitgebreide stof getuigt van hun intelligentie, hun vermogen het nieuwe zonder stoornis in het oude in te vlechten getuigt van hun litteraire begaafdheid, maar bovenal van liefde en overgave. Het is nog iets anders in een garve nieuwe bloemen bij te schikken tot een harmonisch geheel dan eigen belangrijkheid uit te zingen in een sonnet.

Men sluit zich dus bij het oordeel der Boegineezen zelf aan, als men de I La Galigo een cyclus noemt, maar het is een cyclus waarvan de deelen afzonderlijk in omloop zijn. Aan de reeds genoemde vorstin Arung Pantjana danken wij een „Korte Inhoudsopgave van het geheele gedicht", die in de Chrestomathie t.a.p. is opgenomen. Er behoort echter meer toe. Vooreerst bestaat er een groep verhalen, die onder den naam „Datu Pamusu"'-verhalen is samen te vatten, welke niet in de inhoudsopgave voorkomt, maar die zij niettemin, gegeven de groote bekendheid dezer verhalen, wel gekend moet hebben. Maar verder zijn er nog tal van verhalen, waarvan onzeker is of zij ze gekend heeft. Het schijnt wel dat er episoden zijn, welke haar oor nooit heeft gehoord, elders gedicht, elders voorgedragen, binnen zekere grenzen gebleven. In Matthes' reisverhalen kan men lezen hoe vele handschriften bij branden, die in de woelige dagen

van weleer de Boegineesche landen aanhoudend teisterden, verloren zijn gegaan. Het mag de vraag heeten of steeds iemand klaar stond het verbrande opnieuw te boek te stellen.

Overzien wij wat van de I La Galigo litteratuur in geschrifte vastgelegd en bekend is, dan kan Matthes alweer tot leidsman strekken. Hij heeft in zijn reeds in de Voorrede genoemd Kort Verslag alle hem in Europeesche bibliotheken bekende hss. geregistreerd; daarvan behoort bijna alles tot de door hemzelf bijeengebrachte verzameling van het Nederlandsche Bijbel Genootschap. Hij heeft verder het begin van het gedicht in zijn Boegineesche Chrestomathie II 416 v.v. opgenomen en van aanteekeningen voorzien, *id.* III 250 v.v. (Amsterdam 1872). Toetst men de hss. aan de Korte Inhoudsopgave, dan blijkt het eerste en het laatste gedeelte daarvan nagenoeg geheel in hs. aanwezig te zijn, het middengedeelte is door enkele hss. vertegenwoordigd (hss. 193, 194, 195 Bijbel Genootschap); er zijn ook hss. van niet door haar genoemde gebeurtenissen (hss. 200, 201, 202 Bijbel Genootschap). — De verzameling-Jonker bevat een groot gedeelte van wat reeds door Matthes verzameld was, maar daartoe is zij niet beperkt. Het meeste van het bij Matthes schaars vertegenwoordigde middengedeelte van het Korte Overzicht is hier aanwezig, verder is er zeer veel waarvan Arung Pantjana niet rept; andere nieuwe hss. te Leiden uit de bruikleenen van het Museum voor Volkenkunde en van de gemeente Delft vullen Jonker nog aan, in belangrijke mate doet dit ook de verzameling-Schoemann te Berlijn. Allen tezamen geven zij het volledigste beeld van de I La Galigo dat thans te geven is. De bekende teksten — die immers steeds bij anderen aansluiten — plegen terloops op andere gebeurtenissen te doelen. Wanneer daar geen tekst van bekend is, kan men erop aan dat hij er wel is of geweest is. De hoop behoeft niet te worden opgegeven dat uit verholen hoeken nog nieuwe hss. van nog niet bekende episoden aan het daglicht zullen worden getogen. Het tijdperk van nieuwe toevoegingen aan het gedicht schijnt voor goed afgesloten, maar wie zal zeggen hoeveel, in verloop van tijd, van dit vlottend gedicht is verdwenen of in vergetelheid geraakt! Van volledigheid, het werd reeds gezegd, zal nimmer sprake kunnen zijn.

Het groote hs. van Matthes, het bovengenoemde begin van het gedicht, beslaat 2848 bladzijden folio. En toch zou dat ternauwernood een derde van het gansche werk zijn. Telt men daar het verder bekende met inbegrip der nieuwe collecties bij en rekent men een en ander om in het zelfde formaat, dan komt men tot een omvang die

ten ruwe op minstens 7000 blz. folio kan worden geschat, minder dan de raming van Matthes, maar die werd dan ook onder voorbehoud gegeven. Hoe dit zij, het lijdt geen twijfel dat de I La Galigo tot de omvangrijkste gedichten der wereldlitteratuur behoort.

Een I La Galigo hs. — dit zal na het bovenstaande duidelijk zijn — is altijd slechts een brokstuk. Als gezegd heeft Arung Pantjana het ondernomen, ten believe van Matthes, voor een deel van het gedicht de aaneenschakeling van een reeks episoden te ondernemen, het is geen ernstig verlies dat het voor anderen niet gebeurd is, van belang is de inhoud der verschillende episoden te kennen, de volgorde is, bizonderheden daargelaten, te reconstrueeren.

De I La Galigo is in systeem gebrachte en litterair uitgewerkte mythologie, op het laatste valt de nadruk. Er zijn een Boven- en een Onderwereld, tusschen beiden is het Ledig[1]). In het algemeen kan men zeggen dat beiden op dezelfde wijze door goden worden bevolkt en dat zij hetzelfde schouwspel bieden, met dien verstande dat het beeld der Onderwereld fletser en flauwer blijft. De Heer des Hemels heeft de zuster of tweelingzuster van den Oudvader der Onderwereld tot wederhelft en deze is met de zuster of tweelingzuster van den eersten gehuwd. Men vindt echter ook de voorstelling als zouden de beiden broeders zijn. Beide echtparen hebben negen kinderen, zonen en dochters, de opgaven omtrent hen zijn zeer onzeker. De Heer des Hemels besluit de Middelwereld te scheppen en zendt daartoe één zijner zonen, Batara Guru — zijn plaats in de reeks is onvast — omlaag, die de Middelwereld, onze aarde, uit het Niet te voorschijn roept en oirbaar maakt. Hij vereenigt zich, op de aarde, in Luwu', met We Njili' Timo', steevast de oudste der kinderschaar van den Oudvader der Onderwereld en diens gade. In hun zaad zijn Hemel en Onderwereld gelijkelijk vertegenwoordigd. De levensloop dezer nazaten wordt tot in het zevende geslacht, de Heer des Hemels als eerste generatie gerekend, vervolgd; in deze reeks is de na te noemen Sawerigading van het vierde en I La Galigo van het vijfde geslacht. Van af het derde geslacht vinden de jonkmannen als regel

---

[1]) Deze Onderwereld der Goden heeft niets te maken met de onderwereld waar de menschen, of liever hun geesten of zielen (niet te scheiden begrippen), na den dood heengaan. Deze laatste stamt uit een geheel andere voorstelling, zij wordt met vele namen aangeduid, waarvoor men den catalogus raadplege, nooit met de namen van de Onderwereld der Goden.

hun echtgenooten op de aarde. Dit is mogelijk omdat op verschillende plaatsen der aarde vorstengeslachten zijn ontstaan wier grondvesters — eisch van *Ebenbürtigkeit* — evenals Batara Guru *manurung* — op de aarde uit den Hemel neergedaalde god der tweede generatie, of uit de Onderwereld opgekomenen, eveneens van de tweede generatie, zijn[1]). Maar deze andere goddelijke figuren zijn *niet* kinderen van den Heer en de Vrouwe des Hemels of der Onderwereld. Zijn deze dan niet het begin van alles? Het is of de dichters gevoeld hebben dat hier iets wrangde; terwijl anders de familie-verhouding der optredenden uit en terna wordt genoemd, wordt de band die de generatie vóór deze *manurung*'s en uit de Onderwereld opgekomenen aan Schepper en gemalin, aan Oudvader der Onderwereld en gade verbindt, vaak in het midden gelaten. Spreekt de dichter zich uit, dan noemt hij die vroegere generatie neven en nichten van Heer en Vrouwe der Boven- en Onderwereld. Er is echter één verschil met het echtpaar Batara Guru—We Njili' Timo', de ouders dier anderen behooren steeds òf beiden in den Hemel òf beiden in de Onderwereld thuis, maar men vindt weer wel dat een zoon van hemellingen huwt met een dochter van ouders in de Onderwereld en omgekeerd. Het is een vaste wet dat alleen personen van dezelfde generatie met elkander huwen en dat zij elkaar als volle neef en nicht (achterneef, achternicht enz.) bestaan. Dit geldt voor elke generatie; wanneer dus een „manurung" met een uit de Onderwereld opgekomene huwt, moeten die ook reeds neef en nicht zijn, de uiterste konzekwentie daarvan, die dan ook getrokken wordt, is dat de Heer des Hemels en zijn gemalin elkaars neef en nicht genoemd worden, het zelfde geldt voor de Onderwereld; een andere verhouding van huwenden laat zich niet denken.

Er breekt een oogenblik aan waarop aan de omwandelingen van deze godenkinderen en derzelver nazaten op aarde, talrijk als het zand der zee, een einde komt. Voor het laatst verzamelen zij zich in Luwu' en vertrekken dan naar Boven- en Onderwereld. Het gemakkelijke verkeer van de aarde met deze werelden, zooals het al den tijd bestaan heeft, neemt een einde, Hemel en Onderwereld worden afgesloten. Op de ledige aarde worden enkelen van de zesde en de zevende generatie van den edelsten bloede achtergelaten, van

---

[1]) *manurung* beteekent niet anders dan „neerdalen"; men zal van een lid eener volgende generatie, die een bezoek aan den Hemel heeft gebracht, kunnen lezen dat hij vervolgens „manurung"; zoo iemand is niet „manurung" in bovenvermelden zin.

hen begint de tegenwoordige bevolking der aarde; zijn zij nog van hemelsche afkomst, de rest van het menschdom zal het zonder wit bloed moeten doen. Het gaat trouwens, ook in de oude bedeeling, steeds slechts om de grooten der aarde, het volk is er, maar stamt nergens van af. In de nieuwe bedeeling zal van tijd tot tijd, onverwacht, zonder vertoon, telkens voor een wijle, een „manurung" gezouden worden om aan het bloed der menschheid goddelijk bloed toe te voeren, de vorstengeslachten in den persoon hunner grondleggers te legitimeeren. De Onderwereld speelt geen rol meer.

De I La Galigo is dus geen epos, zij is vóórhistorisch. De geschiedenis, zooals zij die zien, hebben de Boegineezen in andere boeken neergelegd, geschiedverhalen in proza, beginnende met een „manurung", nederdalende in het tijdperk waarvan de tijd dien wij nu beleven, de rechte voortzetting is en, na de stichting van een dynastie, weder, zonder gerucht, verdwijnende. Elk vorstengeslacht of, wat hetzelfde is, elke landouw, want de geschiedenis des lands is de geschiedenis der vorsten, heeft haar kroniek. De Boegineesche litteratuur telt er een groot aantal.

Om nu tot den tijd der I La Galigo terug te keeren, de goden vormen een dartele wereld, hun leven is als dat der menschen, een weerschijn van het leven dat de dichters om zich heen zagen. En met hun nakomelingen in de Middelwereld gaat het evenzoo, zij leven en lieven en vervullen de aarde tot het oogenblik slaat waarop allen naar Boven- of Onderwereld verdwijnen. In dit systeem komt de voornaamste plaats toe aan den Heer des Hemels, hij is de eerste van het godenheir. Doch hij is meer. Heel dit kunstige en ingewikkelde samenstel wordt doorbroken als het den mensch drukt en benauwt. Dan richt hij zich rechtstreeks tot den Schepper — *Datu Palanro,* den Albeschikker — *Adji Patoto',* den Heer — *La Puange,* die zegen schenkt en wien is de wrake; tot hem bidt men: „neem van mijn gebed aan wat daarin goed is en acht het kwade niet".

Wij zeiden zooeven dat de I La Galigo en de *atoriyolōng,* de geschiedrollen der Boegineezen, in twee verschillende tijdperken spelen. De dichters die de I La Galigo schiepen, waren kinderen van het tweede, zij hebben deze menschenaarde naar de vóórwereld gebracht, in de eerste plaats als de aan eigen omgeving ontleende omlijsting waarin zij de figuren hebben geplaatst. Moeilijker is het te bepalen in hoeverre hetgeen hun bij overlevering bekend was of wat zij zelf hadden beleefd, de fantasie der dichters bij het componeeren der gebeurtenissen in die Voorwereld, hebben gevoed.

Wat de personen wier omwandelingen op aarde geschilderd worden, betreft, overschaduwt de figuur van *Sawerigading* alle anderen. Hij is de sagenheld, geen vechtersbaas, maar een zachtmoedige, die als jonkman over de zeeën rondzwerft tot aan de einden der aarde, door de Molukken en langs Celebes' kusten en verder nog tot het Doodenrijk onder de aarde. Van Luwu' gaat hij uit, tot Luwu' keert hij weder. Wegens een tragisch conflict, de liefde tot zijn tweelingzuster die hij begeert te huwen, wat vorst en volk van Luwu' niet dulden, gaat hij in vrijwillige ballingschap om elders een bruid en een koninkrijk te vinden. De hulp des Hemels staat hem ten dienste. Tegen het einde der dagen keert hij naar Luwu' terug en verdwijnt dan in de Onderwereld om daar den Oudvader in de heerschappij te vervangen. In het hecht getimmerte van het gedicht heeft hij zijn plaats als kleinzoon van Batara Guru; als begenadigde des Hemels stijgt hij gemakkelijk daarheen op en neder, maar eigenlijk is er verder aan zijn geschiedenis niets mythologisch. Het maakt den indruk dat mythologische stof en de epopée van Sawerigading zijn samengevloeid en dooreengeweven. Wie was hij? Als men het gedicht leest, kan men zich moeilijk aan de gedachte onttrekken dat zijn figuur een historischen achtergrond heeft, hoe dan ook opgesmukt tot onherkenbaar wordens toe. De geschiedenis van Sawerigading schijnt tot op zekere hoogte de geschiedenis des Boegineeschen volks, in hem schijnen belichaamd de omzwervingen der Boegineezen vóór zij een vaste stede vonden in het land dat zij nu bewonen. Wie zal het uitmaken? Zooveel is zeker dat hij de centrale figuur van het gedicht is. Wanneer de geschiedenis tot aan zijn geboorte gevorderd is, laat hij de dichters niet meer los. Er is van af dat tijdstip nauwelijks één episode waarin zijn naam niet voorkomt. In het land der Toradja's is een heuvel die als één der verblijfplaatsen van *Sawimojoku* wordt aangewezen; de naam wordt als Sawimo-Joku opgevat, wat dan zou moeten beduiden: „de schelparmband (*joku*) is op den berg gekomen". Adriani verklaart den naam liever als *Sawi Mojoku* — aangekomen met armbanden aan. Indien, voegt hij eraan toe, Sawerigading als Sawe-rigading te verklaren is, beteekenen beide namen dus hetzelfde. (Spraakkunst der Bare'e taal blz. 140, noot 1, Verh. Bat. Gen. LXX). Matthes schrijft steeds Saweri-gading, dat moet dus wel de Boegineesche opvatting zijn, maar een versterking van Adriani's verklaring zou men hierin kunnen vinden, dat als wisselnaam van Sawerigading *Sawe risompa* — „de eerbiedig begroet aangekomene", voorkomt.

De naam van het gedicht: I La Galigo, stelt voor een raadsel. Raffles noemt het de geschiedenis van „Sawira Gading" en zegt dat zijn zoon „La Galiga" als de schrijver wordt beschouwd, een door niets gestaafde, onaannemelijke bewering, want I La Galigo is slechts één der velen wier lotgevallen in het gedicht beschreven worden. De benaming is te vreemder daar I La Galigo volstrekt geen held is, zijn slechte karaktereigenschappen worden herhaaldelijk gegispt en hij wordt er in meer dan één episode behoorlijk voor getuchtigd.

Luwu', in het Noorden van de golf van Bone, wordt algemeen als het stamland der Boegineezen beschouwd. Adriani acht dit ook buiten twijfel evenals dat het één der oudste rijken van Celebes is („De invloed van Loewoe op Midden-Celebes", Verzamelde Geschriften I 48 v.v., Haarlem 1932). De I La Galigo is ook daar ontstaan, in Luwu' neemt de geschiedenis der aarde een aanvang en blijft zij haar middelpunt behouden, maar het gedicht gewaagt nog van vele andere plaatsen waar Boegineezen woonden. Men zal het woord „stamland" dan ook zoo moeten opvatten dat in den tijd van ontstaan der I La Galigo de Boegineezen in Luwu' hun voornaamste vestiging hadden. Reeds vóór bijkans tweehonderd jaren was van den ouden luister niets over, het verval dagteekent minstens van den tijd toen Bone onder Arung Palakka in de tweede helft der zeventiende eeuw zijn gang opwaarts begon. Waar nu het gedicht niet alleen over Luwu' handelt maar alle Boegineesche vestigingen in zijn sfeer betrekt, en over allen op dezelfde wijze spreekt, is zijn ontstaan slechts denkbaar in een tijd toen de Islām in die contreien een onbekende grootheid was, want van mohammedaanschen invloed is geen spoor te ontdekken. De islamiseering van Zuid-Celebes is omstreeks 1600 begonnen, de I La Galigo, althans het voornaamste daarvan, moet dus van vroeger dagteekenen. Daar bovendien, buiten Luwu', de vestigingen der Boegineezen verspreid aan zee voorkwamen doch bij de komst van den Islām het zuidelijke schiereiland van Celebes reeds van kust tot kust door hen was bezet, moet de oorsprong van het gedicht nog aanzienlijk vroeger gesteld worden.

Het leven bood in dezen uithoek der wereld niet zooveel verscheidenheid of in een uitgebreiden familie-roman als de I La Galigo is, keeren dezelfde gebeurtenissen: plechtige intochten, geboorte, huwelijksceremoniën, *bissu*-wijding, gastmalen, veldslagen en zeegevechten, hanengevechten niet te vergeten, telkens terug; alleen de

lijkbezorging maakt daarop een uitzondering[1]). Dezelfde motieven, dezelfde situaties herhalen zich in opvolgende generaties Er is dus in het gedicht veel stereotyps. Toch kan men niet zeggen dat de dichters elkaar hebben nagepraat. Maar een gedicht met een vast rhytme, zingend voorgedragen, in een wereld waar de schrijfkunst geen gemeengoed is, prent zich in het geheugen der toehoorders. Wanneer een zanger zich aan den arbeid zette om een episode te bezingen, zoemden hem de beschrijvingen van gebeurtenissen die ook hij te beschrijven kreeg, door het hoofd, het geheugen bestuurde zijn schrijfstift of, als hij improviseerde, vloeide het uit in zijn voordracht. Doch hoever de overeenkomst tusschen gelijksoortige beschrijvingen ga, kleine veranderingen, hier en daar aangebracht, het rekening houden met bij-omstandigheden die anders zijn, doen gevoelen dat de dichter altijd in zijn onderwerp was, de stof leeft. Wil men weten hoeveel het individu aan het gemeene goed toebracht, dan kan een vergelijking van parallel-teksten zooals er in de verzameling-Jonker verscheidenen aanwezig zijn, dienen. En dan blijkt dat, als gezegd, de beschrijvingen der gebeurtenissen die tesamen een episode vormen, in hooge mate gelijkluidend zijn, maar de conceptie, de opzet zijn soms verrassend verschillend. Zoo iets is alleen bij groote vertrouwdheid met de stof mogelijk. Inderdaad dient men bij de beoordeeling van deze poëzie ervan uit te gaan dat zij èn dichters èn hoorders vertrouwd was; de moeilijkheden welke zij ons te ontwarren geeft, bestonden voor hen niet. Het individueele heeft den meesten armslag in de interludiën die bij enkele teksten voorkomen; hier kan het tot het uitspreken van een zeer persoonlijk oordeel stijgen, in den catalogus wordt daar nader op gewezen. Een dichter was dus tweezijdig gebonden, in de eerste plaats door het metrum, een gebondenheid die hem niet knelde maar veeleer was als een gebaande weg waarop hij gemakkelijk ging en, ten tweede, kon hij — dit geldt in het bizonder de beschrijvingen — zich niet losmaken van wat hij tallooze malen had gehoord.

Hoewel de I La Galigo verhaalt van Boven-, Middel- en Onderwereld, gaat het overal op dezelfde wijze toe, er is ook geen verschil met het leven op de latere aarde. Het eenige afwijkende, het goddelijke, als men wil, is dat er vrij verkeer tusschen de drie werelden

[1]) De aanzienlijksten, nazaten van Schepper en Heer der Onderwereld, — met hen houdt zich het gedicht in de eerste plaats bezig, — stijgen ten Hemel of dalen naar de Onderwereld af, zij sterven niet. Wat sterfelijk is, wordt begraven en gaat naar het Geestenland als de Schepper niet anders wil.

bestond. De duizelingwekkende getallen van krijgers, schatten, schepen en geschenken waarvan de dichters gewagen, dienen slechts opdat de luisteraar zich in de grootheid en in de schittering dier oude helden en heldinnen kunne verlustigen, er wordt niet verwacht dat ze kritisch zullen worden bezien. Deze eigenaardigheden daargelaten. geeft het gedicht de beschrijving van het leven aan de Boegineesche hoven in den ouden tijd. Zij is geen volkspoëzie maar hofkunst, aan vorstenhoven gekweekt en gekoesterd, zij beschrijft het leven van de grooten der aarde, de menigte is slechts daar om in dienst van vorsten en baronnen dezen bij het najagen hunner oogmerken als werktuig te dienen, om hen te bewonderen en te eeren. Later werd zij gewijde traditie, dienstig voor een ieder. In Matthes' dagen, toen het land middelerwijl mohammedaansch was geworden, maar voor het overige de nieuwe tijd het Boegineesche leven nog nauwelijks had beroerd, waren de minnaars der schoone letteren reeds schaarsch. Maar in den tijd der schepping van de I La Galigo moet er in Luwu' een opgewekt, litterair leven hebben bestaan en daar het land zelf weinig ruimte biedt, moet het wel gebloeid hebben door zijn onderhoorigheden. Dit leven nu van allen dag, van vele geslachten, is opgebouwd tot een gewrocht van menschelijk vernuft, met een talent van compositie, een vermogen tot gedachtenconcentratie, een zin voor abstractie die bewondering afdwingen.

De Westersche lezer zal, als hij de I La Galigo ter hand neemt als een roman, weinig schoonheid en weinig gedachten vinden, de waarde die het werk voor den Boeginees heeft, is daarmee niet bepaald. Een I La Galigo-episode wordt, met muzikale begeleiding, voorgedragen als een stroom van bekende klanken, woorden, tooneelen; hier en daar met een verrassende wending die de aandacht der hoorders opschrikt. Als zij zóó met velen tezamen zitten te luisteren naar die ééne stem die het verleden overbrengt, dan groeit er een sfeer van wijding en welbehagen waarin allen opgaan. Het is het geheel dat zijn werking doet. Wie zich bij de lectuur in dat alles kan verplaatsen, liever nog, wie bij de voordracht van gewijde kunst van een Indonesisch volk medeluisteraar is geweest, voelt zich, voortlezende of al luisterende, getrokken en geboeid. De beteekenis van het gedicht voor den Boeginees gaat dieper. Matthes vertelt dat men — dit was in Sidenreng — aan de I La Galigo-gedichten een bovennatuurlijke kracht toekende, zoodat men b.v. in geval van ziekte, in plaats van medicijnen te gebruiken zich bij wijze van gebed, een gedeelte van

die gedichten liet voorlezen (Beknopt Verslag verblijf binnenlanden van Celebes van 24 April tot 24 October 1856 blz. 9).

De dichtkunst van de I La Galigo is een door metrum en traditie in bepaalde vormen gegoten realisme, dat zelfs voor het bedrijf der *bissu*'s niet halt houdt. Matthes' heeft aan hen een verhandeling gewijd: „Over de *bissu*'s of Heidensche Priesters en Priesteressen der Boegineezen" (Uitgave Kon. Akademie van Wetenschappen, Amsterdam 1872), zij is als inleiding tot den volgenden catalogus, evenals zijn werk: „Ethnologie van Zuid-Celebes", den Haag 1872, waarin ook veel over hen en over de beschreven plechtigheden en gebruiken voorkomt, onontbeerlijk. Hij constateert dat de *bissu*'s voornamelijk uit Luwu' afkomstig zijn. Opmerkelijk is nu dat de ceremonieën der *bissu*'s, hoe zij worden gewijd, hoe zij zich met hoogere machten in verbinding stellen, zonder terughouding worden blootgelegd. Hun geheime wetenschap wordt als in een moderne hoorzaal der wetenschap uitgestald. Hangt dit misschien samen met een eigenaardigen trek van Boegineezen en Makassaren, hun hang naar het historische in Westerschen zin? Het geschiedkundig feit heeft voor hen belang; hun uitgebreide en nauwkeurige dagregisters, hun geschiedverhalen, al zijn deze laatsten middeleeuwsch, leggen daarvan getuigenis af. Er komen in de I La Galigo vorstelijke en niet-vorstelijke *bissu*'s voor; de vorstelijke zijn prinsessen die deswege een geëerde positie ten Hove innemen, de aanzienlijkste *bissu*'s echter, ook vrouwen, wonen op zichzelf, zij zijn voor allerlei ceremonieën onontbeerlijk en worden met veel onderscheiding aan het Hof genoodigd om haar ministerie te verleenen. Er zijn ook mannelijke *bissu*'s, maar die spelen nooit de eerste viool.

Wij danken aan dezen weinigen schroom voor heilige dingen een tafereel van de godsdienstige voorstellingen en gebruiken der Boegineezen in een bepaald tijdperk hunner geschiedenis, door hen zelf te boek gesteld, als door geen ander Indonesisch volk ondernomen.

De I La Galigo verhaalt van een tijd toen de Boegineezen zich aan de kusten van Celebes vastzetten maar tot het binnenland nog niet waren doorgedrongen. Het beeld van een Boegineesch rijkje is steeds hetzelfde: een riviermonding waar schepen landen kunnen, een hoofdplaats een eind weegs landinwaarts gelegen; hier staat het vorstelijk paleis door een omwalling beveiligd en op eenigen afstand door de zaten der landsgrooten omgeven. In de onmiddellijke nabijheid van het paleis staat de *baruga*, in den catalogus met vergader- of raadzaal weergegeven, maar ook mannensocieteit. De omgeving

van den vorst slijt er den tijd met praten en vermaken, gasten en gezanten toeven er, in afwachting van het oogenblik dat zij toegang tot het paleis erlangen, het is ook de plaats vanwaar de hoogwaardigheidsbekleeders de bevelen van den vorst laten uitgaan. Niet ver vandaar bevindt zich een rij tamarinde-boomen in welker lommer het hanenperk is aangelegd. Alles ligt zoo dicht bij elkaar dat de vrouwen van uit het paleis de hanen en hun heeren kunnen gadeslaan. Bij het hanenperk sluiten de grooten een voornaam deel van hun tijd met vechthanen tegen elkaar op te zetten en met wedden, de menigte schaart er zich met nooit verflauwende belangstelling omheen. Als het vermaak wegens het invallend duister moet worden gestaakt, gebeurt het vaak dat de gezelligheid ten paleize met spel en dans en drinkgelagen wordt voortgezet. — Handelaren uit verre landen vallen van tijd tot tijd de haven binnen, dan heerscht er ongewoon vertier. Als de riviertol is betaald, begint de uitwisseling van waren; eerst handelt de vorst tegen gedwongen prijzen, is hij verzadigd, dan is de beurt aan de landsgrooten en het volk voor een vrij ruilverkeer. De bovenlanders zijn barbaren, menschen die in kleeren van boombast loopen en potsierlijk zijn toegemaakt; dalen zij naar de kust af, dan wekken zij spot maar men ducht hen niet. Zoo was nog de verhouding tusschen de Luwu'ers en de Toradja's omstreeks 1900. In de I La Galigo zijn echter de Boegineezen overal slechts kustbewoners, van achter in de golf van Bone (Luwu') langs de Westzijde dier golf westwaarts om, tot hoog in het Noorden van Celebes' Westkust. Een belangrijk gebied is ook *Tompo' tika'* d.i. het land waar de zon opkomt. Het is geheel onzeker waar dit Oostland lag, de Oostzijde van de golf van Bone schijnt er niet mee bedoeld te zijn, want er is wel sprake van Mengkoka, maar daar woonden geen Boegineezen, evenmin als in Boeton.

De verbinding tusschen alle deze nederzettinkjes, die men zich niet te groot moet voorstellen, werd over zee onderhouden. De zee was de verkeersweg. Men brengt elkaar bezoeken per schip, zal er een groot feest gevierd worden, dan komen de gasten te water, van over zee dreigt ook steeds het gevaar van een overval, op zee ontmoet men vriend en vijand.

Ten slotte moet nog op enkele eigenaardigheden der I La Galigo-poëzie gewezen worden. Vooreerst zijn de verhalen propvol gebeurtenissen en er treden steeds een zeer groot aantal personen in op. Het is geen uitzondering als in een episode honderd en meer personen

voorkomen en deze dragen dan bovendien nog twee en meer namen, tot tien toe. Het is een eisch van den stijl dat de verschillende namen die een personage rijk is, voortdurend wisselen; ze worden willekeurig dooreengebruikt, men vindt ze niet tesamen, de eene naam keert telkens terug, een andere komt wellicht in de gansche episode éénmaal voor. Behalve bij zijn naam wordt iemand ook met een epitheton ornans genoemd; daar de eigennamen meestal ook sprekende namen zijn, is de grens tusschen beiden niet scherp te trekken. Bedenkt men hierbij nog met een familieroman te doen te hebben, die zonder kennis der verwantschapsverhoudingen der vele generaties niet is te verstaan en dat dezelfde naam door meer dan één persoon gedragen kan worden, dan zal het duidelijk zijn dat men een I La Galigo-tekst ter hand nemende, aanvankelijk in het duister tast. Het ontwarren der raadsels waarvoor hij den lezer stelt, vordert meer tijd dan de lectuur. Om nu toekomstigen lezers der teksten dezen puzzle-arbeid te besparen, is in den catalogus achter elken tekst, voor zoover noodig, een naamlijst gevoegd waarin ieders „burgerlijke stand" volledig is opgenomen. Dat iemand er wel eens meer dan één blijkt te bezitten, komt voor rekening van de dichters. Uit den aard der zaak is in elke naamlijst ieder omschreven zooals hij in den bijbehoorenden tekst voorkomt, ook wat de spelling betreft; men zal dus vinden Luwu' naast Luu' enz. Echter kan niet verheeld worden dat de onvolkomenheden van het Boegineesche schrift die, zooals bekend, veroorzaken dat een geschreven woord steeds op verscheidene manieren kan worden uitgesproken, de lezing van eigennamen onzeker maken, zelfs voor Boegineezen. De pennisten hebben de kwaal nog verergerd door het gebruik der teekens voor *ngka, mpa, nra, ntj* meestal te versmaden.

Ter wille der duidelijkheid en overzichtelijkheid worden in den catalogus de personen, zooveel mogelijk, steeds bij éénzelfden naam genoemd.

De veelheid van gebeurtenissen, allen even belangrijk of even onbelangrijk, naar men het nemen wil, maar steeds goed bij elkander aansluitende, veroorzaakten dat de catalogus uitvoerig werd. Men heeft bij dit soort litteratuur de keuze tusschen uitvoerig zijn of den inhoud eener episode in een paar regels te zeggen. Dit laatste is voor een belangrijk deel van het gedicht reeds door Arung Pantjana in haar bovengenoemde „Korte Inhoudsopgave" gedaan. Door den eersten weg te kiezen en tevens naamlijsten als sleutel toe te voegen

werd bedoeld de teksten toegankelijker te maken opdat velen zich tót de studie ervan mogen aangorden.

Als regel is aangenomen de samenstellende deelen van een naam voluit te schrijven, dit verdiende om verschillende redenen aanbeveling, men bedenke hierbij echter dat in de uitspraak assimilaties optreden; er is dus b.v. geschreven *Djungpandang,* wijl dit woord is samengesteld uit [*u*] *djung* + *pandang* - litt. pandanenhoek = Makassar, de uitspraak echter was in Matthes' dagen „djumpandang", thans „djuppandang" (Cense in Tijdschr. Aardr. Gen. LII 706). Slechts in geval bij samenstelling klankverandering optreedt die in het Boegineesche schrift tot uiting komt, is deze ook in de transcriptie weergegeven, b.v. *karaempugi'*, uit: *karaeng* + *wugi'*, geschreven: ka-ra-e-*pu*-gi[1]).

Mede ter aanvulling van het woordenboek worde omtrent de allesbeheerschende factor der familieverhoudingen in het gedicht het volgende opgemerkt:

Er wordt tusschen de verschillende generaties scherp onderscheiden. Alle personen van eenzelfde generatie staan tot elkaar als *„kaka"* — oudere broeder of zuster, tot *„anri"* — jongere broer of zuster, en noemen elkaar ook zoo, onverschillig of zij tweelingen dan wel verre verwanten (naar onze opvatting) zijn. Het is slechts een uitvloeisel van dezen regel dat een man zijn echtgenoote „anri" noemt en zij hem „kaka", immers, daar steeds personen van de zelfde generatie met elkander huwen, bestond die verhouding reeds vóór hun huwelijk. Er bestaan wel termen om verschillende graden van verwantschap uit te drukken. Zoo zijn broers- en zusterskinderen, hoog en laag, elkaars *sapposisĕng* — éénmaal „sappo", dier kinderen elkaars *sapposisĕmpekaduwa* — tweemaal sapposisĕng, men zou verwachten *sappo wekaduwa* en dit is ook de term dien het Wb. geeft, maar in de I La Galigo luidt het nooit anders dan gezegd. Ook *sapposisĕmpekatĕllu* voor de daarop volgende generatie komt voor doch verder gaat de nomenclatuur in deze richting niet. Men gebruikt trouwens de uitvoerige termen alleen bij wijze van explicatie.

De vader en moeder van iemand zijn zijn *ama* en *ina,* hij is hun *ana'* of *ridjadjiyang* — het door (iemand) geteelde. De broers en

---

[1]) Overigens is in Boegineesche woorden, zooveel mogelijk, de transcriptie van Matthes gevolgd. Daar zijn bezwaren tegen in te brengen. Een nieuw transcriptie-systeem is in Indië in voorbereiding maar nog niet bekend gemaakt. In afwachting daarvan leek het, om verwarring te voorkomen, het beste geen incidenteele verandering in Matthes' systeem te brengen.

zusters van vader of moeder zijn „pseudo-vader" (-„moeder") — *ama* (*ina*) *ure*[1]) dan wel „vader (moeder) die (iemand) niet geteeld heeft: *ama* (*ina*) *tĕnniya ntjadjiyangengi.* Omgekeerd is de neef (neveu) van zijn oom of tante diens of dier „pseudo-kind" — *ana' ure* of „niet door hem (haar) geteeld kind — *ana' tĕnniya ridjadjiyanna,* ook: *ana' sĕdde* — kind ter zijde. Voor meisjes geldt m.m. hetzelfde. Het kind is ten opzichte van een grootouder of „oneigenlijke" grootouder *pada-i asĕmpekaduwana* — „zijn tweemaal gelijk van naam" of *toridjadjiyampekaduwana* — „zijn tweemaal kind" of *papaselle wekaduwana,* van *selle* gw. v. „vervangen". Ten opzichte van den overgrootouder, b.v. den vader der grootmoeder van vaderskant, is het achterkleinkind *pada-i asĕmpekatĕllu* of *to ridjajiyampekatĕllu,* verder gaat de aanduiding niet, maar die overgrootouder zal het achterkleinkind toespreken met „ana' ". — *Sulle djadjiyang* is: 1. pleegkind (zonder dat de band met de vleeschelijke ouders verbroken wordt), 2. jongste van een tweeling. — *Patiri'* is gewoonlijk „vader" cf. Wb. maar een verre nazaat is toch ook *ripatiri'na Batara Guru* — van B. G.'s geslacht. — *Alingerĕng* is meestal „moeder" cf. Wb., maar komt ook van den vader, zelfs van een schoonouder voor. — De grootouder, man of vrouw, is ten opzichte van het kleinkind *puwa' nene',* een term intusschen die ook „overgrootouder" en „voorgeslacht" beteekent; *nene'* alleen komt ook voor voor „grootmoeder" *en voor „grootvader".* Een andere benaming is *alingerĕng wekaduwa,* lett. tweemaal vader (moeder).

De verhouding: vader, oneigenlijk vader, eenerzijds, kind, oneigenlijk kind, anderzijds, verjongt zich in elke volgende generatie, d.w.z. de ééne volle neef noemt het kind van zijn volle neef, van zijn „sapposisĕng", weer „oneigenlijk kind" — *ana' ure* en dit noemt die volle neef van zijn vader weer „oom" — *ama ure.* Van de vrouwen geldt m.m. hetzelfde. Wanneer er dus van twee personen gezegd wordt dat zij elkaars *sapposisĕng* — „volle neven" zijn, wil dat niet steeds zeggen dat zij van één grootvader stammen, het kan ook zijn en dat is zelfs het meest voorkomende, dat de gemeenschappelijke stamvader geslachten hooger ligt. Kinderen van een zelfde ouderpaar of met één gemeenschappelijke(n) ouder heeten *selingerĕng* — lett. één wording, c.q. met de toevoeging, als men

[1]) Het wb. geeft geen beteekenis van *ure* in het Boegineesch. In het Mamoedjoe'sch is *ana' ure* — aangenomen kind; *ure* Sang. *id.* beteekent „goud", vgl. Mal. *anak mas.* In het Boegineesch heeft de beteekenis zich gewijzigd in: „quasi —, zoogenaamd, niet de eigenlijke".

extra-duidelijk wil zijn, „niet van 1 vader" of „niet van 1 moeder"; broers en zusters zijn *ma' selingerĕng,* doch deze vorm kan ook beteekenen: ouders en kinderen, evenals *marana'*; *marana' ure* is oom (tante) en neef (nicht), enkelv. en meerv., *ma' menetu* — schoonouder(s) en schoonzoon (-dochter), *ma' sapposisĕng* — elkaars volle neven (nichten) zijnde, cf. *mag* — in de Filippijnsche talen.

In de groote wereld wordt voorts een lid der generatie van den vader of hooger ten opzichte van de generatie van den zoon met omschrijvingen aangeduid: *datupuwangku* — mijn vader, oom, grootvader enz., ten slotte van den Schepper, dit geldt ook voor vrouwen; *puwangponratu* is aanspraakwoord in dezelfde omstandigheden, een persoon van lageren rang kan dit ook tot een voorname eener verdere generatie zeggen, men vindt zelfs *ana' ponratu* — mijn vorstelijk kind.

Er zijn eenige termen, in verband staande met leven en dood, die in de I La Galigo-verhalen telkens terugkeeren. Zij moesten noodzakelijkerwijze worden weergegeven in verwoordingen van begrippen die binnen onze, Westersche gedachtenwereld liggen, daarmee zijn de Boegineesche begrippen nog niet vertolkt. *Sumangĕ'* is met „levenskracht" weergegeven, niet met de bedoeling echter om te zeggen dat zij onstoffelijk is. Uit niets blijkt dat in de wereld waaruit de I La Galigo voortsproot, het menschelijk denken de behoefte heeft gevoeld „stoffelijk" en „onstoffelijk" te onderscheiden; men kan dus, strikt genomen, alleen zeggen dat *sumangĕ,* „iets" is, en wel iets waarvan de mensch meer of minder hebben kan; het is gewenscht haar in ruime mate te bezitten, hoe meer *sumangĕ'* de mensch heeft vergaard, hoe beter hij tegen kwade machten die hem belagen, bestand is, het is een kracht ten leven. Alles wat des menschen is, zijn lichaam, zijn wapens, deelt in zijn *sumangĕ',* ook zijn ziel (*tiniyo,* zie achter). Zij gewordt hem uit den Hemel, dies bidt men den Hemel om vermeerdering van eigen of anderer *sumangĕ'*. Als iemand erop uitgaat, vraagt hij aan zijn echtgenoote of aan een geliefd, liefst machtig familielid een aangekauwde sirihpruim tot sterking zijns gemoeds, zooals het heet. Men zegt dan ook wel de pruim als ware zij *sumangĕ'* te willen beschouwen. Wat de etymologie van het woord aangaat, in het Soendaasch is *sangĕt* — heilig, ongenaakbaar, vervuld van machten die den mensch kunnen treffen; het beantwoordt aan Jav. *angkĕr. Sumangĕt* zou in dezen gedachtengang „sangĕt zijnde", „magisch geladen" beteekenen. Dit magisch geladene is ten opzichte van den mensch tot wien het komt, weder z.v.a. „lading".

Bij *bannapati,* levensgeesten, ziel, geest, gaat het niet om een meer of minder, zij is voor het leven op aarde volstrekt onmisbaar, scheidt zij zich van het lichaam, dan houdt het leven op. Wat er na het wijken der *bannapati* overblijft, verlaat de aarde niet en vergaat tot stof. De *bannapati* gaat over naar het zielenland of geestenrijk dat bereikt wordt door westwaarts te gaan tot aan het einde der zee. Hier is een gat waarin het water neerstort, het is tevens de weg naar het geestenrijk. De ziel heeft enkele dagen werk om dat te bereiken; zij komt eerst aan in *Marapĕttang.* Dit land der duisternis, waar het echter toegaat als op aarde, is een voorgebied waar de ziel verwijlt tot zij door laaiend vuur en over een brug (van water wordt niet gesproken) het eigenlijke geestenrijk binnengaat. De wijze waarop men over de daar zijnden spreekt, wijkt niet af van de schildering van het leven op aarde. Het leven der *bannapati* is onbegrensd. Het geestenrijk draagt verschillende namen: *padang lupa* — velden der vergetelheid; *padang riya* — gindsche vlakte; *patjappurĕng mawanawa* — waar het denken ten einde is; *pamasarĕng* of *paměssarĕng* (*bannapati*) [1]); *tatawangĕng bannapati* — de plaats waar 's menschen ziel geboeid wordt, volgens Wb. s.v. 2° *tawĕng*; ook van het graf gezegd; *amalingĕng* — verwarring (?); *madje, waliala,* dit laatste woord beteekent eigenlijk de zich in het geestenrijk bevindenden, vandaar: *apasarĕmpaliyalae* voor: het geestenrijk.

Dit geestenrijk is ook het schimmenland, want de schim des menschen — *wadjowadjo* of *badjobadjo,* gaat na den dood daarheen. Vandaar dat als van sterven sprake is *wadjowadjo* en *bannapati* synoniem zijn, de *bannapati* gaat immers denzelfden weg. De *wadjowadjo* wordt ook tijdens het leven vermeld. Sawerigading, op reis zijnde, zendt 's nachts de zijne naar zijn echtgenoote, die eenzaam op haar sponde ligt. Zij is voor hem het middel om haar op de hoogte te brengen en het contact te bewaren, hij houdt dat nachten lang vol. Een *bissu* roept eens anders *wadjowadjo* naar zich toe. Ook in den droom heet het wel dat iemands *wadjowadjo* afwezig is. Als synoniem komt voor *ma' djassulo,* volgens het Wb. s.v. „een „flikkering als van vuur die de Inlander zich soms, b.v. in geval „van ziekte, verbeeldt te zien, en welke uit het lichaam voortkomende, „alsdan een voorbode van den dood zou zijn". Als een priesteres, in trance, zich met den Hemel in verbinding stelt, wordt wel gezegd dat haar *pamana'* vóór de goden wier contact zij zoekt, gaat zitten

[1]) Lett. plaats waar pasar gehouden wordt, van *pasa",* ruimer: waar veel vertier is.

en als synoniem *ma' djassulo* — flits, sprankel, gebruikt. Er is dus sprake van een emanatie, maar of men, met Matthes, hier van „ziel" kan spreken (Wb. s.v. 1° *mana'*), is twijfelachtig.

Ininawa — het gemoed, 's menschen innerlijk, treedt ook als scheidbare grootheid = *bannapati* op. Een zelden voorkomend synoniem van dit laatste is *njawa.*

Oogenschijnlijk in tegenspraak met het bovenstaande zegt men ook dat met den dood de *bannapati* wordt „gedoofd". Men treft deze formuleering echter met de vorigen door elkaar gebruikt aan.

Djiwa is een ander begrip; de *djiwa* kan het lichaam tijdelijk verlaten zonder dat dit te gronde gaat, dit geschiedt met name tijdens den droom. Niettemin is het van belang dat zij terugkeere en den mensch bijblijve. Er kan ook *djiwa* tegelijkertijd in verschillende richtingen gaan, men spreekt van *dj.* „bijeen vergaren", „tesamenroepen". De goede afloop van iets, 's menschen behoud, zijn met de al of niet aanwezigheid van *djiwa* gemoeid. De *djiwa* is het heilselement zonder hetwelk zich geen bestendig welzijn denken laat. In mohammedaansch gewaad gestoken, luidt dit *salama'*, de wijze waarop dit woord in het Boegineesch wordt gebruikt, komt het naast met *djiwa* overeen, daargelaten dat dit laatste substantief is. Men zegt wel, als men verhinderd is in persoon ergens te komen, „ik zend „u mijn *djiwa*" of „*djiwa* van mij". — Dit is niet letterlijk op te vatten, wij zouden zeggen: ik zend u mijn groeten, maar toont wel aan dat ze als een afscheidbaar deel van het Eigen-Ik wordt gedacht.

Tenslotte *tiniyo,* ook een woord voor „ziel" en wel als synoniem van *bannapati* gebruikt, maar vaker onderscheiden. Terwijl de laatste een bestanddeel van den levenden mensch uitmaakt, is de *tiniyo* het levensbeginsel, de diepste grond van 's menschen bestaan; dit woord gaat het verst in de richting van een abstract begrip, wat niet wegneemt dat de mensch in zijn omwandelingen op aarde niet zonder *tiniyo* is te denken. Zoo gebruikt men als synoniem van *pupurĕng sungĕ'* — levenseinde, *tanra tiniyo* — het door de goden aan den levensduur gestelde merkteeken. De mensch heeft *tiniyo* en als hij sterft, is het daarmee gedaan. Bij uitzondering komt het bij bevoorrechte nazaten der goden voor dat hun *tiniyo* in den Hemel opgroeit, maar in dat geval zijn zij bestemd naar den Hemel terug te keeren. Het woord is kennelijk met — *in* — infix van een in het huidig Boegineesch onbekend *tiyo* afgeleid en moet wel heel oud zijn, daar de vorm naar Boegineesch taaleigen *tidjo, tinidjo* zou moeten zijn. In de Nieuwe Hebriden is *watu matio* de algemeene benaming voor

heilige steenen (R. H. Codrington, The Melanesians, bl. 182. — Oxford 1891).

De hier gegeven voorstellingen zijn die welke men na lezing der I La Galigo-verhalen, als geheel beschouwd, overhoudt. Scherpe grenzen zijn hier niet te trekken, nauwelijks grenzen. Want per slot zal men altijd wel teksten kunnen vinden waarin b.v. *sumangĕ'* met *bannapati* wordt gelijkgesteld, *bannapati* met *tiniyo,* enz., de geheele rij langs, zelfs *waliala* met het lichaam. In den catalogus is hierop hier en daar in noten gewezen. Men vindt zelfs, in teksten A XL—XLII, welke in meer dan één opzicht afwijkende voorstellingen geven, dat een *bissu* het bestaat iemands *sumangĕ'* = *bannapati* tot zich te roepen en weder naar de persoon bij wie zij behoort, te laten terugkeeren, zonder dat daar onheilen uit voortvloeien.

CATALOGUS

A.

HANDSCHRIFTEN IN DE RIJKSUNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK TE LEIDEN

A I.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 160 ged. tot schrift 167 ged.).

TITEL:

Paupauna ri wĕttu riulo'na Batara Guru.

(Verhaal van het nederlaten van Batara Guru).

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo';**
3. **Geboorte van Bataralattu'.**

$16 + 6 \times 40 + 11 = 267$ blz.

Dit verhaal is behoudens verschillen in eigennamen, wat een gewoon verschijnsel is, in hoofdzaak gelijk aan het groote I La Galigo-hs. Bijbel Genootschap no. 188 dl. I van af het begin tot het feest van het betreden van den grond door Bataralattu' (Cat. Matthes bl. 71, tot het einde der bladzijde, uitvoeriger medegedeeld in de Korte Inhoudsopgave, Boeg. Chrestomathie III 251—254). De tekst van hs. Bijbel Genootschap is tot een punt, nog iets verder dan dit hs., nl. tot het einde van het feest, afgedrukt in: Boeg. Chrestomathie II 416—547, met aanteekeningen: *id.* III 263—284, het vormt tevens het begin van den ganschen I La Galigo-cyclus.

Een derde hs., alleen 1. en 2. omvattende, bevindt zich eveneens in de verzameling van het Bijbel Genootschap, no. 190, Cat. Matthes blz. 80; het gaat niet verder dan de geboorte van We Tĕnritalunru's tweede kind.

De verzameling van het Bijbel Genootschap bevatte eenige rollen beschreven lontarblad, waarvan één, volgens Cat. Matthes blz. 83, over de nederdaling van Batara Guru op aarde handelde; zij zijn echter niet meer aanwezig. Over hss. op lontarblad, zie men de inleiding van hs. A L.

De Schepper sprak: „Sangiyangpadjung, Rumama'kompong, 160/25

„ik heb u in drie dagen niet gezien, de ontvangzaal was ledig". — Rukĕllĕmpoba en Ruma ma'kompong[1]) antwoordden: „Wij komen „van het midden van het uitspansel, daar hebben wij het spel der „hemellingen bedreven: bliksemflitsen en donderslagen en wind- „stooten met elkaar laten vechten boven de Onderwereld, er heerschte „dichte duisternis[2]), wij hoorden geen huldebetuigingen opstijgen ten „Hemel of neergaan omlaag naar de Onderwereld. Stel nageslacht „in de Middelwereld opdat deze niet ledig blijve en daar licht zij. „Men kan niet van goden (*dewata*) spreken zoolang er geen menschen „zijn die Hemel en Onderwereld aanbidden".

De Schepper erkent de juistheid van hetgeen de beiden zeggen en gaat naar binnen tot zijn wederhelft Datu Palinge' om erover te spreken. Welke hunner kinderen zullen zij zenden? Adji pawewang en Riu'tĕllĕmma kunnen niet gezonden worden omdat zij hun erfdeel al bekomen hebben en in den Hemel gehuwd zijn. Lĕttewarani dan? Datu Palinge' wil hem niet zenden, hij is haar jongste kind, daarbij niet van goed karakter[3]). De keuze valt nu op Batara Guru, die geprezen wordt, maar hij is nog ongehuwd. De zuster van den Schepper Sinaungtodja, gehuwd met den Heer der Onderwereld, ware te verzoeken haar dochter omhoog te zenden als echtgenoote voor Batara Guru. Zoo stelt Datu Palinge' voor en de Schepper keurt het goed.

Batara Guru wordt ontboden en hem wordt meegedeeld wat er over hem beschikt is. Hij zal de eenige heerscher boven de Onderwereld (d.i. in de Middelwereld) zijn en de Schepper zal hem daar alle macht laten en tevens goud- en ijzerbergen neerlaten als erfdeel voor het nageslacht.

Rukĕllĕmpoba en Rumama'kompong worden naar de Onderwereld gezonden om Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja, Heer en Vrouwe der Onderwereld, te verzoeken met de geheele bevolking naar het paleis van den Schepper op te komen. De boden begeven zich naar het midden van het uitspansel, zij ontketenen natuurverschijnselen, het wordt duister.

Batara Guru gaat weer naar binnen, werpt zich neer, bedekt zich het hoofd en is bedroefd, zijn omgeving weent.

---

[1]) Sangiyangpadjung. Rumama'kompong, Rukĕllĕmpoba zijn somtijds drie personen, hier is Sangiyangpadjung = Rukĕllĕmpoba

[2]) Hier wordt nog aan toegevoegd: wij hebben hemelvuur laten woeden als om buffels en hun hoeders te verderven en lieden, die in het bosch trekken het spoor bijster te doen worden (dit slaat op de duisternis).

[3]) Hij wordt later verbannen naar Posi'tana.

Als de boden in de Onderwereld zijn aangekomen, laten zij de natuurverschijnselen ophouden en doen hun boodschap. De Heer der Onderwereld zet uitvoerig uiteen op welken gunstigen dag hij zal verschijnen in verband met den stand der maan, (volle maan). De boden keeren onder natuurverschijnselen naar den Hemel terug. De 161
Schepper is met het antwoord voldaan. Hij laat de bevolking des Hemels bijeenroepen, na zeven etmalen moeten allen opgekomen zijn.

Guru ri Sĕllĕng vaart onder natuurverschijnselen met familieleden in vol ornaat op wolken omhoog. Hij ontmoet in den (eersten) Hemel Botinglangi', buiten op de heuvelen, zijn neef (oomzegger) Adji pawewang (zoon van den Schepper) die daar de natuurverschijnselen dirigeert en hem uitnoodigt binnen te komen en wat te nuttigen. Daarna kan men verder opstijgen. Doch Guru ri Sĕllĕng gaat door, want Ruanglĕtte is nog ver en hij moet daar op den gunstigen dag aankomen. Hij komt dan aan de hemelsfeer[1]) waar de hemelketting gespannen is nabij het land Malagĕnni waar zijn neef Adji tĕllino (oomzegger) bezig is voor de neer te laten goud- en ijzerbergen te zorgen. Hier speelt zich het zelfde af. Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja stijgen verder onder natuurverschijnselen omhoog, de wolken als voertuig gebruikende, naar den derden Hemel, Malimongĕng; hier vermaakt zich hun neef (oomzegger) I La Sangiyang met hanengevechten; naar den vierden Hemel, Sawangkutu', waar neef (oomzegger) Adji pawero door het land de ronde doet; naar den vijfden Hemel, Abanglĕtte, waar neef (oomzegger) Sangkama'lewa juist naar buiten gaat naar de heuvels; naar den zesden, aan Ruanglĕtte grenzenden Hemel[2]), Limpomadjang, waar neef (oomzegger) Adji mangkau' over de sterren regeert, deze noodigt hen uit om wat te nuttigen en te blijven overnachten; naar den zevenden Hemel, Wawounru, waar neef (oomzegger) La Rumpangmega zich naar de raadzaal begeeft, zijn vazallen zijn hier samengeroepen. Hij wil ook dat het echtpaar overnachte.

Hierna weer opstijging en aankomst in Ruanglĕtte[3]), bij het paleis van den Schepper. Als zij de omheining binnen willen gaan,

---

[1]) *lapi' batara.*

[2]) *ri batara pongriwawoe le naewae ronnang sidapi' ri ruanglĕtte*; er volgt echter nog een zevende Hemel vóór Ruanglĕtte.

[3]) De gewone voorstelling in de I La Galigo-verhalen is dat Botinglangi' = Ruanglĕtte = Sĕnridjawa = de Hemel; enkele malen troont de Schepper in het opperste der Hemelen en heet dit gedeelte Botinglangi'. De bovenbeschreven indeeling komt alleen in dit verhaal voor en dan nog alleen in dit gedeelte.

Wat de hemelketting betreft, waarvan hier gezegd wordt dat telkens wanneer

worden zij door booze wezens en wachters, die de taal der menschen spreken [1]), tegengehouden. Allerlei dieren die in de omheining huizen, komen naar buiten. Guru ri Sĕllĕng spreekt hen toornig toe en zegt wie hij is, waarop alles in zijn schulp kruipt.

Twee hofdames zien hen van uit het paleis aankomen en gaan naar binnen om den Schepper en zijn wederhelft te zeggen dat het haar voorkomt dat Guri ri Sĕllĕng en echtgenoote buiten zijn. De Schepper laat hen met eerbewijzen binnenleiden. Adji pawewang, Sangkama'lewa (de Jonge), Sinrampatara hebben luidruchtig plezier. Sinaungtodja werpt een blik naar hen en ziet Sangkama'lewa met Batara Guru op één zetel zitten [2]).

De Schepper legt Guri ri Sĕllĕng en echtgenoote zijn plan om de Middelwereld te bevolken, voor, opdat allen te samen, broers en zusters, neven enz. er over kunnen beraadslagen. De Heer en Vrouwe der Onderwereld deelen mede negen kinderen te hebben, de Schepper en zijn wederhelft zeggen er eveneens negen te hebben [3]). Vervolgens stelt de Schepper de vraag aan de orde welke zoon naar de Middelwereld gezonden zal worden, in denzelfden trant als boven, maar nu in de volle vergadering. Ten slotte vindt de keuze van Batara Guru algemeen instemming [4]).

Sinaungtodja zal haar dochter We Njili'timo' omhoog zenden om met Batara Guru te trouwen, To Balaunji' zijn dochter We Padauleng, de lichtgeraakte; Sangkama'lewa (de Oude) zal zijn (niet bij name genoemd) kind omlaag zenden, den niet naar raad luisterenden liefhebber van hanengevechten en blufzak [5]). Anderen wijzen

---

Guru ri Sĕllĕng en zijn echtgenoote een nieuwen Hemel binnenkomen, zij wordt losgemaakt, in andere verhalen pleegt van één ketting (en één hemeldeur) sprake te zijn.

1) Lapsus van den dichter, er zijn nog geen menschen.

2) Er wordt niet gezegd hoe zij zich verplaatst hebben.

3) Zie de naamlijst. Van beide zijden worden er slechts zeven genoemd.

4) Bij deze bespreking worden nog andere namen genoemd dan de zeven reeds genoemde. Er is tegenspraak tusschen hetgeen nu van de verschillende kinderen gezegd wordt en het vroeger medegedeelde en er is verwarring in de namen. Batara Guru is hier de oudste der kinderen, wat lang niet altijd het geval is. Toch zal dit wel het juiste zijn, want hij huwt met We Njili'timo' die constant het oudste kind van Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja is. Dit verhaal blijft zichzelf gelijk en is in overeenstemming met andere verhalen ten aanzien van Lĕttewarani, die steeds het jongste kind is en een hoovaardig, twistziek en opgeblazen karakter heeft, dezelfde ondeugden welke in nagenoeg dezelfde bewoordingen aan I La Galigo worden toegekend.

5) Bedoeld is de toekomstige heerscher van Tompo'tika' die met We Padauleng zal huwen. Hier wordt hem (ten onrechte) het zelfde ten laste gelegd als Lĕttewarani.

achtereenvolgens ook kinderen van hen aan die uit Hemel en Onderwereld naar de Middelwereld kunnen gaan[1]).

De Schepper zegt Batara Guru aan, naar binnen te gaan en een ceremonieel bad te nemen. Hij gaat, omstuwd door een groot aantal verwanten. Beschrijving van het bad. Allen weenen en trachten hem, verdrietig over het a.s. vertrek, te troosten. Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja achten het tijd naar de Onderwereld terug te keeren.

De Schepper zendt een boodschap naar Batara Guru die nog met zijn verwanten, allen jammerende, binnen is, dat de middag voorbij 162
is en hij buiten moet komen. Hij verschijnt vóór zijn ouders, maar kan niet spreken. Zij zeggen hem, zeer ontroerd, af te dalen, te huwen en hun geslacht op aarde voort te planten. De Schepper geeft hem een aangekauwde sirihpruim, gordt hem een kris aan, neemt zijn hoofdbedekking af en zet die zijn zoon op het hoofd, schenkt hem een armband van zichzelf, ringen van hem en van Datu Palinge'.

De Schepper geeft hem verschillende opdrachten: hij moet bepaalde planten meenemen[2]), offerrijst enz.; hij moet, halverwege neergedaald, bergen kneden, bosschen groepeeren, heuvels strekken, dalen uitleggen, zeeën uitbreiden, meren plaatsen, rivieren door het land trekken, beken laten kronkelen, holen boren, draaikolken scheppen. Als hij, nabij de plaats der Middelwereld gekomen, planten neerlegt, zullen vogels daaruit ontstaan en neerstrijken, op andere wijze moet hij ander gedierte doen ontstaan. Voorts geeft de Schepper uitvoerig aanwijzingen over de behandeling van zieke kinderen met de oorzaken der ziekten.

Allerlei natuurverschijnselen treden op. „En breng nu driemaal de „sĕmbah aan den Hemel en aan de Onderwereld", zegt de Schepper, „en zeg: „Ik ben uw dienaar, o Heer! dien gij op de aarde geplaatst „hebt om uw geslacht voort te planten!" ". — Weenend zegt Batara Guru: „Uw wil geschiede, o Heer! huw mij uit". — De Schepper: „Zorg voor uw leven als mensch en niet als godheid". Hij opent zijn sirihdoos, pruimt, ziet zijn zoon scherp aan, waarbij hij zelf half bezwijmt. Batara Guru staat op, de Schepper fixeert hem, blaast driemaal op hem, wijst naar de hemelstreken en de ziel (*bannapati*) van den zoon is er niet meer. De Schepper legt hem dan zorgvuldiglijk in een „bamboe pĕtoeng"[3]) en bindt een en ander stevig vast.

---

[1]) Dit sluit in dat zij als van dezelfde generatie als Schepper en Heer der Onderwereld worden beschouwd.

[2]) w.o. die waarmee men dooden in het leven terugbrengt.

[3]) Gigantochloa aspera Kurz.

Hij laat den schommel waarop Batara Guru in zijn bamboe-koker gelegd zal worden, losmaken; de regenboog wordt gespannen. Sangkabatara moet hemellingen, booze geesten, de hemelwachters, den gordel van Orion, het Zuiderkruis en het Zevengesternte, het sterrenbeeld het Hoen[1]), verzamelen en zij moeten in het gevolg van Batara Guru afdalen. Als zij bijeen zijn, wordt de hemelketting losgemaakt, de hemeldeur geopend, duisternis en natuurverschijnselen worden omlaag gezonden. Onder begeleiding daarvan, der sterrenbeelden en der hemelmonsters, daalt de schommel uit het midden van den hemelkoepel neer. Halverwege ziet Batara Guru op naar den Hemel, neer naar de Onderwereld, hij krijgt een aanval van heimwee. Overeenkomstig de instructies zijns vaders handelende, werpt hij naar weerskanten ontloken nootmuscaat (?)[2]) uit, die, neergedaald, de aarde formeert, de bergen kneedt, enz. (zie boven)[3]). De meegenomen planten[4]) krijgen, links en rechts van hem, blaren, op de aarde neergedaald worden zij bosch. Nabij de aarde gekomen werpt Batara Guru arenblad-guirlandes uit[5]) die tot allerlei dieren worden. Hij strooit offerrijst (*wĕnno* en *tjatjubanna*); vogels van diverse pluimage tieren en bevolken het woud. Maar de schommel met Batara Guru in den bamboekoker is nog niet aangekomen. Zeven bliksemschichten, zeven donderslagen volgen elkaar op, de schommel is aangekomen. Nadat deze zijn vracht heeft gelost, wordt hij naar den Hemel[6]) teruggezonden en komt vóór het paleis van den Schepper aan. De kinderen weenen bij den aanblik van den leegen schommel, de gansche hofhouding, allen die Batara Guru gekend hebben, weenen. De zoogmoeders zijn uitzinnig, Datu Palinge' zit verslagen, den schoot nat van tranen, de Schepper is geheel van de wijs.

Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja nemen afscheid en keeren naar de Onderwereld terug, hun lichaam niet voelende. Het gansche gevolg keert mede terug.

Batara Guru blijft zeven etmalen op de aarde in deerniswaardigen

---

[1]) = de Schorpioen (? M). — Bovendien de sterrenbeelden *tampitu* en *panaŋrāŋg*, beiden onbekend.

[2]) *talittimpĕbba*, elders: *talĕttimpĕbba*, in den door Matthes gepubliceerden tekst *talĕttimpĕrrĕ'*, Wb s.v.

[3]) Men kan hier lezen dat dit door de neergeworpen plant geschiedt, dan wel, nadat de plant neergeworpen en de aarde gevormd is, door toedoen, uit den Hooge, van Batara Guru.

[4]) *siri, atakka, tĕllĕ', araso*; deze zijn tevens de planten waarmee dooden tot het leven worden teruggebracht, zie Wb. s. v.v.

[5]) Spelen een groote rol bij huisversiering door *bissu*'s.

[6]) Thans: *botinglaŋi'*, niet langer: *ruaŋlĕtte*.

staat, zonder iets te eten. Bij het aanbreken van den dageraad[1]) splijt hij de bamboe waarin hij besloten ligt vaneen en als het dag is geworden richt de uit den Hemel neergedaalde zich op, het zonlicht strijkt langs hem en de eerste mensch (*mulatau*) loopt wat heen en weer aan den oever der zee, zoekt drinkwater en wil weer naar zijn bamboe terugkeeren. Hij kijkt om en ziet Punna liung[2]) die hem uitnoodigt op zijn rug plaats te nemen en mee naar de Onderwereld te gaan om eens een kijkje van zijn nicht te nemen. Zonder zijn lichaam te voelen komt hij aldus in de Onderwereld aan. Daar is juist een groote vergadering aan den gang, op de hanenvechtbaan is het buitengewoon levendig. Als hij het paleis wil binnengaan, krijgt hij even een schok bij de gedachte hoe dat alles bij zijn vader in den Hemel is. Zijn neef Linrungtalaga ziet hem aankomen en waarschuwt zijn moeder Sinaungtodja. Verheugd laat zij hem binnenhalen. Ongevraagd[3]) geeft zij hem een uitgekloven sirihpruim uit haar mond. Hij vraagt de hand hunner dochter (Guru ri Sĕllĕng is ook aanwezig), ziet rond, maar bespeurt haar niet. Ontstemd wil hij niet overnachten, maar verzoekt dadelijk te mogen vertrekken. Sinaungtodja zegt dat zij nicht wel omhoog zal zenden. Batara Guru vertrekt.

Punna liung ligt reeds aan den oever gereed om hem op dezelfde wijze als hij gekomen is, weer terug te brengen. Op de aarde aangeland, zinkt Punna liung weer in het water weg; Batara Guru legert zich in zijn bamboe en slaapt in. Weder blijft hij tien dagen in deerniswaardigen toestand in de bamboe zonder iets te eten. Te middernacht ontwaakt hij; hij heeft weder een heftigen aanval van heimwee en lijdt nooddruft. 's Nachts ontwaakt Datu Palinge' in den Hemel, zij hoort haar kind klagen. Zij verlaat haar slaapvertrek en laat den Schepper roepen. Deze zegt dat Batara Guru zijn lijden op aarde ten einde moet brengen, eerst daarna zal zijn erfdeel neergelaten worden, n.l. een paleis met zijn geliefdste zoogmoeders en volk. Hij wil eerst aanzien of hun zoon werkelijk op aarde huwt en blijft en zich als aardling beschouwt. Hij zal eerst zeven *Oro*[4]) met kapmessen zenden, zij zullen voor Batara Guru hout vellen, en

---

1) *dĕnniari wĕkkĕ'*, volgens het Wb. is *dĕnniyari* = dageraad, c[a]. 3 u. v.m. (?)

2) Men heeft hier in *Punna liung* een *zoon* van den Heer der Onderwereld te zien. — In het begin van dit verhaal heet de vader zelf aldus en iets later wordt Batara Guru in de Onderwereld weer vóór Punna liung, i.c. Guru ri Sĕllĕng en echtgenoote geleid.

3) Geschiedt op aarde steeds op dringende vraag.

4) Wb. s.v., onbekend welk soort lieden hiermee bedoeld zijn.

lame[1]), *aladi*[2]) en rijst in de Middelwereld planten. Doch Datu Palinge' neemt daarmee geen genoegen, zij kan het jammeren niet aanhooren.

Nadat de *manurung* (Batara Guru) vijftien etmalen in de Middelwereld is geweest[3]) in deerniswaardigen staat zonder iets te eten, barst bij het aanbreken van den dageraad als hij slaapt, een hevig onweder los. De Oro Kĕlling dalen naast den bamboekoker neer, elk een kapmes dragende en deelen hun opdracht van den Schepper mede.

Batara Guru gaat met hen naar het woud; als zij één boom kappen wijkt het hout op zeven met bosch bewassen bergen. Hij trekt zich weer in zijn bamboe terug. Een maand verloopt zonder regen en het is brandend heet. Dan, te noen, daalt regen en wind neer met onweer gepaard. Het hemelvuur deelt zich mee aan het door de Oro gekapte hout. Negen etmalen vreet het vuur voort, intusschen valt de regen zonder ophouden. De Oro hebben het terrein leeggekapt. De zon schijnt weer helder, de *manurung* gaat met hen de lichting rond, zeggende: „Onze *lame* groeie, onze *rumpia*[4]) krijge bladeren, de *„paria*[5]) drage vrucht". Zij gaan verder, den tuin rond. De *manurung* spreekt weer: „de *opa*[6]) groeie, de *tjengka*[7]) make slingers". Weer verder gaande spreekt hij op dezelfde wijze van gierst, kokospalm, pisang, suikerriet enz. Vogels kwetteren. Zij komen aan zeven putten op een rij, de Oro drinken van het heldere water. De *manurung* krijgt zeere voeten van het rondloopen en gaat weer in zijn bamboe.

Drie maanden blijft de *manurung* in deerniswaardigen toestand zonder te eten op de aarde. Zijn moeder is met hem begaan. Zij en de Schepper verlaten tegen den dageraad het bed en gaan hand in hand naar buiten. Nu wil zij toch dat hij Batara Guru's erfdeel omlaag zende. Zij praten nog met elkaar als de dag aanbreekt. De Schepper laat het landvolk in den Hemel bijeenroepen om naar de
163 Middelwereld af te dalen met het erfgoed. 's Avonds, als de lichten zijn aangestoken, krijgt een ander bevel op de trom te slaan. Het volk is spoedig in de raadzaal bijeen. Weer een ander krijgt order de hemelketting los te maken en de hemeldeur te ontgrendelen. Hij doet het eerste onder de tamarinde-boomen en opent (daar?) het

---

[1]) Dioscorea spec. div.
[2]) Colacasia antiquorum Schott.
[3]) De tijden komen niet uit.
[4]) Metroxylon Rumphii Mart.
[5]) Momordica Charantia L.
[6]) Dioscorea tiliacfolia Kunth.
[7]) *idem.*

uitspansel. To Lĕtteilĕ' gaat door het uitspansel naar beneden, een onweer barst los[1]). Te middernacht, als Batara Guru slaapt in de bamboe zonder iets te bemerken, dalen een paleis neer, zoomede de zoogmoeders en verder gevolg en tamarinde-boomen waaronder de vazalvorsten van Batara Guru schaduw kunnen vinden[2]). Met den dageraad komt het paleis aan te midden van een dicht woud ter hoofdplaats *Luwu'*[3]). Het hemelvuur dooft, het noodweer houdt op. Als de morgen is aangebroken staat de *manurung* op uit zijn bamboe, hij ziet het paleis, de raadzaal enz. Met de Oro's gaat hij de plaats Luwu' door, zonder staatsie, zonder andere personen. De zoogmoeders zeggen den meegekomen hemelingen den *manurung* naar het paleis te volgen, zij zelven heeten hem, met offerrijst strooiende, daar welkom en bieden sirih aan. Vervolgens wordt een maaltijd aangeboden. Te noen wil de *manurung* gaan slapen. Het wordt nacht gemaakt, de *manurung* vlijt zich neer en slaapt in. Als de dageraad aanbreekt, wordt hij wakker en wil dan dat de lichten worden aangestoken.

Als hij vijf maanden op de aarde is, overkomt hem een sterk verlangen naar den Hemel. Het wordt avond en hij legt zich te slapen. Midden in den nacht droomt hij dat hij opstijgt naar den Hemel. In een beek van (het hemelland) Limpomadjang neemt hij een bad, stijgt hooger naar Ruanglĕtte - Botinglangi', neemt plaats in de raadzaal onder de tamarinde-boomen. Wat hij verder droomt, komt hierop neer dat zijn oom (niet nader aangeduid), later zijn jongere broer, enkele hanen van bepaalde teekening wil laten vechten. Hij wil dat niet en de Schepper ook niet, omdat de hanen bestemd zijn naar hem, Batara Guru, omlaag gezonden te worden, tot woede van den broeder Adji patalo. Verheugd gaat Batara Guru zijn ouders in hun paleis bezoeken. Zijn vader opent zijn sirihdoos, geeft hem een uitgekauwde pruim en zegt den volgenden dag aan het strand het voor hem bestemde geschenk af te halen, bestaande in een in zijde verpakte sirihpruim zooals jonge meisjes die aan haar beminde geven, en daarmee niet naar de hanenvechtbaan te gaan, maar het als erfstuk voor het nageslacht te bewaren[4]).

---

[1]) *Lĕtte* = donder; *ilĕ* = bliksem. To Lĕtteilĕ' is donder en bliksem gepersonifieerd. Ook andere dienaren van den Hemelheer als: Rumama'kompong, Rukĕllĕmpoba, Balasariu' zijn nu eens personen, dan weer natuurmachten.

[2]) Tevens de plaats waar hanengevechten worden gehouden.

[3]) Hier wordt voor het eerst de naam *Luwu'* genoemd, weldra door *Warĕ'* gevolgd.

[4]) De zin van deze passage is duister.

Schreiende en op zijn rug liggende wordt hij wakker, hij is onthutst. Na een oogenblik is hij bijgekomen en laat licht aansteken. Hij vertelt zijn droom aan zijn zoogmoeders en vraagt wat de Schepper met hem voor heeft. Daarop geven zij geen antwoord, maar den volgenden morgen gaat men in een plechtstatigen stoet (als in een volledig uitgerust land) in draagstoelen en met muziek naar het strand [1]). Aldaar aangekomen schijnt de wereld uitgestorven, geen vogel vliegt, geen mier kruipt, de zee is strak. En toch heeft zijn vader hem in den droom gezegd naar het zeestrand te gaan. Hij wil al terugkeeren als hij een voor hem bestemd zwaard uit den Hemel in de takken van een boom ziet hangen, het staatsiezonnescherm van den Schepper ligt op het zand met een schild. En als hij zich reeds over deze gaven uit den Hemel verheugt, wordt de zee als gloeiende kool. Links van hem zijn opeens allerlei wapens, het gevolg maakt er zich met vreugde van meester. En dan verschijnt in het Oosten op de ‚zeer We Njili'timo', gezeten in een draagstoel temidden van schuimende golven; het staatsiescherm dat haar beschut, gloeit als vuur. Zij is gekleed in den dracht der Onderwereld en drommen lieden van daar volgen haar enz.

Batara Guru gelast zijn volgelingen naar haar toe te zwemmen. Deze lieden worden, als zijnde te gering, teruggewezen [2]). Intusschen dobbert het voertuig waarin We Njili'timo' gezeten is, vóór Batara Guru op de baren. Een zoogmoeder beweegt hem zelf naar haar toe te zwemmen, maar als hij dat doet, is de draagzetel van We Njili'timo' als door den wind weggeblazen; verbijsterd keert hij naar het strand terug. Hij ziet rond en bemerkt haar in het Oosten, zwemt er weer heen, tot driemaal toe verdwijnt zij. Terug aan het strand verkleedt hij zich en trekt erfstukken van den Schepper aan. Hij neemt een pruim uit zijn sirihdoos en laat een bezwering uitgaan. De zee valt droog en hij gaat, geheel alleen, naar de plaats waar We Njili'timo' zich bevindt. Maar deze maakt haar lange haren los, zendt een bezwering uit. Het is of haar draagzetel wordt weggetrokken en verderft, men ziet haar niet meer; maar dan is de zee als brandende en het is alsof We Njili'timo' een godenkind is dat

---

[1]) De beschrijving is als voor zulke uittochten gebruikelijk. Voor het eerst wordt hier de naam We Sauriu' genoemd, volgens Matthes een echtgenoote van Batara Guru. Van haar voorgeschiedenis is slechts bekend dat zij hem uit den Hemel nagezonden is.

[2]) Zij worden afgewezen door Opu Samuda — den Heer der zee, hier *niet* Guru ri Sĕllĕng.

op de aarde neerdaalt in haar draagzetel [1]). De menschen van Warĕ' [2]) beven, het hemelvuur in volle zee ziende woeden. Batara Guru keert weer terug en wacht, hij werp zijn (hemelsche) hoofdbedekking in zee, spreekt een bezwering uit tot driemaal toe. Dan dooft het vuur. We Njili'timo' doet door een bezwering het water weer stijgen. Batara Guru zwemt naar haar toe en komt naast haar te zitten. Weer wordt zij onzichtbaar, daalt door een bezwering van Batara Guru weer neder, geheel in het wit, ook haar haren zijn wit [3]). De *manurung* is stom verbaasd, doch uit dan weer een bezwering waardoor zij van voorkomen verandert en nu in volle schoonheid straalt, naast hem zittende. Door middel van een nieuwe spreuk verandert zij zich in een klein kind. Batara Guru van zijn kant maakt zijn haardracht [4]) los en zendt een bezwering af; zij wordt weer schoon. Na negen etmalen dobberen op zee, gedurende welken tijd zij over en weer hun geheime (hemelsche en onderwereldsche) krachten tegen elkaar hebben aangewend, gevalt het te noen dat de Schepper uit het Hemelvenster ziet, zijn oog valt op het tweetal op zee en hun bedrijf. Hij zegt aan Datu Palinge' de *sompa to Sĕlli* [5]) voor haar nicht (tantezegster) neer te laten, opdat dit niet zoo voortdure. Simpuruilĕ' zal dien, vergezeld van den „hemelvorst met de gouden hoorns" [6]) naar Guru ri Sĕllĕ' in de Onderwereld brengen. In een oogwenk zijn de twee mannen daar aangekomen. Nadat hun sirih aangeboden is, 164
bieden zij den Heer der Onderwereld en echtgenoote den huwelijksschat van Batara Guru voor hun dochter aan.

Sinaungtodja geeft order maatregelen te treffen voor het plechtig in ontvangst nemen, o.a. wordt het hoofd der *bissu*'s ontboden. Het paleis moet versierd, eerehagen moeten opgericht worden. Het inhalen van den huwelijksschat geschiedt (op de gebruikelijke wijze) met *bissu*-dans en -muziek enz. De boden die hem gebracht hebben, worden onthaald, velen nemen aan het maal deel. Uitvoerige beschrijving. De boden vragen verlof heen te gaan en zijn ten spoedigste in den Hemel terug; zij doen aan den Schepper en echtgenoote verslag van hun zending.

---

[1]) De voorstelling schijnt te zijn dat zij achter een vuurgordijn omhoog wordt getrokken en dan weer nederdaalt.

[2]) Warĕ', de plaats waar We Njili'timo' verschijnt, ligt op eenigen afstand van de plaats Luwu'.

[3]) Bovendien: *ma'binru'binru' pasupasuna* (?)

[4]) *botjing sitonra,* Wb. sv. *botjing.*

[5]) de hoogste huwelijksschat, Wb. s.v. *sompa.*

[6]) *datu dewata ma'tanru' kati ulawĕnge,* al. *puangkuru.*

De Schepper ziet uit het hemelvenster, spreekt een spreuk uit en dan is het alsof de draagstoel waarin We Njili'timo' gezeten is, naar den oever wordt getrokken. Batara Guru, verheugd, grijpt haar arm, trekt haar, steeds in haar draagzetel, aan land. Hij is door haar schoonheid bedwelmd; bijgekomen noodigt hij haar uit mee naar het paleis te gaan, daarbij opmerkende dat ook hij in den Hemel zijns gelijke niet heeft. Twee vrouwen van minderen rang die met haar zijn meegekomen (als echtgenooten voor Batara Guru) wekken haar op aan zijn verlangen te voldoen. In twee draagzetels, zij omstuwd door lieden uit de Onderwereld, hij door hemelingen, trekken zij op naar het paleis en worden daar door de zoogmoeders van Batara Guru verwelkomd enz.

Na een maand krijgt Batara Guru weer een aanval van heimwee naar den Hemel. We Njili'timo' is nu op de aarde gewend.

Op zekeren morgen staat het jonge echtpaar op en gaat naar het voorhuis[1]). Een groot gevolg is daar vergaderd. We Njili'timo' ziet uit het venster, krijgt verlangst naar haar ouders. Zij ziet allerlei vogels vliegen. In het Zuiden ziet zij iets langs en geels dat door de vogels gegeten wordt; zij wenscht dat te eten, laat het halen en eet het op, de mede-bewoners van het paleis eten er ook van. Weer laat zij den blik over het land weiden. In het Westen ziet zij iets als witte steenen, waarvan de beeren (zwijnen) eten. Ook daarvan wil zij eten. Het wordt gehaald en zij eet het. De zoogmoeder Talagaunru' laat allerlei gewassen rooien, We Leleĕllung laat potten met water vullen en de gewassen daarin doen. Vervolgens worden die door het echtpaar en het volk gegeten. In het Noorden ziet We Njili'timo' iets met glinsterende blaren waarvan beeren eten en zij dan ook eet. We Sauriu' zegt aan vrouwelijke bedienden eveneens planten te rooien, zij worden gekookt en verorberd door echtpaar en volk. We Njili'timo' gaat uitkijken aan de oostzijde en ziet daar potten waarin schuim over den rand stijgt dat door vogels gegeten wordt. Zij laat dien drank halen om hem te drinken Het volk neemt de potten op de schouders en draagt ze naar het paleis. We Njili'timo' drinkt er met allen van.

Te noen wordt het stikdonker en er heerscht noodweer. De *Pua' ma'toa* van Laelae, I We Salarĕng en We Apanglangi', hoofd-

---

[1]) Over huwelijksceremonieën is niet gesproken, doch uit het feit dat zij zich den volke vertoonen, op zichzelf een ceremonieele daad, volgt dat de feitelijke voltrekking des huwelijks heeft plaats gehad.

bissu's van Warĕ' en Luwu' dalen met haar gerei neder[1]). Het noodweer houdt op.

Na zeven maanden zijn Batara Guru en We Njili'timo' gewend[2]).

We Sĕssungriu' is vijf maanden zwanger[3]). De vroedvrouwen worden gehaald en behandelen haar. Als zij zeven maanden zwanger is, beginnen tegen den avond de barensweeën, zij bevalt voorspoedig van een dochter. Batara Guru geeft haar den naam We Odangriu'; zij sterft na drie dagen en wordt begraven. Als zij zeven dagen dood is, krijgt hij verlangst naar zijn kind en gaat naar het graf. Als hij daar aankomt, ziet hij tot zijn groote verbazing bergen en dalen met allerlei soorten rijpende rijst bewassen. Hij wenkt den regenboog en gaat daarmee naar den Hemel. In een oogenblik is hij boven; de gekooide haan van den Schepper is verrast, de vele booze geesten die de wacht houden, willen hem niet doorlaten, doch als zij vernemen wie hij is, maken zij ruim baan. De Schepper vraagt wat dat daar beneden hem voor alarm is. Hovelingen stellen een onderzoek in 165
en brengen Batara Guru boven in het paleis. Hij maakt driemaal de sĕmbah voor zijn ouders, zijn moeder geeft hem een sirihpruim uit haar mond. De Schepper vraagt naar de reden van zijn komst, hij moet weten dat zijn gansche erfdeel hem reeds naar de Middelwereld nagezonden is, dat hij nu mensch is en zijn vader God en hij dus niet telkens naar den Hemel moet terugkeeren. Batara Guru beaamt dit alles maar hij wenscht het verhaal van We Sauriu' te doen. Als hij dan vertelt van de veelkleurige gewassen die hij op het terrein waar We Odangriu' begraven was, aantrof, zegt de Schepper: „dat is nu de Rijst (*Sangiyang sĕrri*), uw kind is rijst „(*ase*) geworden[4]). Daal weer naar de aarde af. Wanneer de ver-„langst naar uw kind reeds verre zal zijn, eerst dan zult gij rijst „eten. Eet suikergierst[5]) en trosgierst[6]), zij zullen uw ziel (*tinio*) op „aarde versterken. Laat het volk veel rijst in zijn huizen optassen". De Schepper laat vervolgens een dienaar het uitspansel ontgrendelen, de regenboog naarbuiten stooten en zonder zijn lichaam te gevoelen

[1]) Elders in dit verhaal is eerstgenoemde de eenige, uit den Hemel neergedaalde *Puang*.

[2]) Van de laatste is dit reeds eerder gezegd.

[3]) Hier is zij bijvrouw van Batara Guru conform de inhoudsopgave van Matthes. — Boven is echter van haar gesproken als zoogmoeder die hem eenigen tijd na zijn nederdaling uit den Hemel gevolgd is. Zij wordt hier gelijkgesteld met We Sauriu', volgens Matthes een andere bijvrouw.

[4]) *sangiyang sĕrri* en *ase* zijn synoniem.

[5]) Sorghum saccharatum Munch.

[6]) Setaria italica Beauv.

daalt Batara Guru naar de aarde en keert tot de rijst terug. Zij bevindt zich in menigte op de dijkjes der rijstvelden[1]). Batara Guru loopt heen en weer naar het paleis, de rijst volgt hem daarheen en vult het huis en andere woningen.

Zeven dagen na zijn thuiskomst blijkt We Leleĕllung zwanger[2]). Als zij vijf maanden zwanger is, worden de doktoressen geroepen, die alles doen wat in dit stadium gedaan moet worden. Na zeven maanden, midden in den nacht, bevalt zij van een zoon; Batara Guru geeft hem den naam La Pangorisĕng, hij zal het landschap Kaukau beërven. Als hij drie maanden oud is, blijkt We Sauriu' weer zwanger te zijn, na de vijfde maand komen de doktoressen voor het noodige, buffels worden geslacht. De geboorte heeft na zeven maanden in den vóórnacht plaats, het blijkt een tweeling te zijn. Batara Guru noemt hen — twee jongens — La Tĕmma'lurĕng en La Tĕmma'lolong, zij zullen resp. Malaka en Larompong bekomen. Volgt (geheel op dezelfde wijze) Opu Talaga[3]), zij bevalt omstreeks den dageraad van een zoon, dien Batara Guru I La Lumpongĕ' noemt. Volgt Tĕnritalunru'[3]), haar zoon krijgt den naam La Panaongi en het gebied Burikoni. Een jaar later volgt Opu ri todja (= Simpuru todja) met een dochter, We Tĕmma'tuna, deze zal later riviertol mogen heffen en zeer schoon zijn.

La Pangorisĕng en zijn broers en zusters worden op den schommel geplaatst[4]). Zeven etmalen daarna is We Sĕssungriu' weer zwanger enz., zij bevalt van een zoon die den naam La Tĕnriwempeng krijgt[5]), hij beërft Borau. Volgt We Leleĕllung met een zoon, Datu La Pĕppang, erft Todamparĕ'.

Als La Pangorisĕng drie jaar oud is, gaat hij met zijn broertjes buiten *tjeba*[6]) spelen.

Volgt Opu Talaga die, in onderscheiding van alle vorige gevallen, na negen maanden bevalt; haar kind krijgt den naam van La Sappeilĕ' en zal Marangkabo beërven. Tĕnritalunru' volgt. Voor het eerst toont We Njili'timo' belangstelling voor den nieuwgeborene, voor het eerst ook treedt zij als naamgeefster op en noemt het kind

---

[1]) Dus middelerwijl op niet vermelde wijze gesneden.

[2]) Van haar geldt hetzelfde als van We Sĕssungriu', vlg. blz. 37 noot 3, behoudens het slot.

[3]) Hier niet meer dan kindermeid (*patarana*) genoemd.

[4]) De tekst volstaat met een korte vermelding dezer ceremonie die elders uitvoeriger besproken wordt.

[5]) Vgl. blz. 37 noot 3.

[6]) Wb. s. v. 1[0] *tjeba*.

La Tĕnriodang, hij zal Wowonglangi' erven. Deze knaap wordt na zeven maanden op den schommel gezet.

Als La Pangorisĕng zeven jaar oud is, laat men hem en zijn broertjes den grond betreden[1]) en deelnemen aan hanengevechten.

Op zekeren morgen gaan We Njili'timo' en Batara Guru in de *djadjarĕng* (deel van het huis) zitten. Het wordt noodweer, het land wordt in duisternis gehuld. We Sawangmega wordt neergelaten naar de Middelwereld met een *bissu*-schare. Dan is het weer fraai weer. We Njili'timo' is gedrukt omdat zij nog geen stamhouder heeft, ook Batara Guru klaagt zijn nood aan We Leleĕllung[2]). Deze laat goederen uit de schatkamer voor de *puang* van Laelae halen. We Sauriu' gaat als bode naar haar toe en vraagt haar hulp om aan de goden een telg voor We Njili'timo' te vragen. De *puang* gaat dadelijk naar de hoofdplaats Luwu', vergezeld van een stoet adepten. Ook de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' komen in haar draagzetels aan. De doktoressen van Letengriu' zijn reeds aanwezig. De *puang*'s van Luwu' en Warĕ' gaan aan het werk met het versieren van het paleis; offerbuffels worden geslacht, de hoofdstijl van het paleis wordt met het bloed besmeerd enz. De *puang* van Laelae laat in trance haar bede aan Hemel en Onderwereld afgaan. (Uitvoerig beschreven). Zij ontvangt het antwoord dat We Njili'timo' zwanger zal worden en een zoon zal baren die de landen van Luwu' en Warĕ' zal beheerschen. Het echtpaar verneemt dit met groote vreugde.

We Njili'timo' krijgt de lusten en noemt een groot aantal moeilijk te bekomen en vreemdsoortige zaken op die zij begeert. Batara Guru laat den vogel La Dunrungserĕng en andere vogels van diverse pluimage van hun kruk losmaken[3]). Zij vliegen naar hun meester toe en ontvangen onder de ernstigste bedreigingen de opdracht al het gevraagde te gaan zoeken[4]). De vogels vliegen naar alle richtingen 166
uit en brengen weldra alle begeerde zaken aan tot binding des gemoeds van We Njili'timo', die nu drie maanden zwanger is. Batara Guru zegt haar een uitvoerig bad te nemen, daarna worden haar de spijzen waarnaar haar lust uitging, aangeboden. Zij wenscht echter

---

1) Boven werd gezegd dat hij op driejarigen leeftijd buiten speelde. De ceremonie van het grond-betreden pleegt op zeer jeugdigen leeftijd te geschieden. Hier is bedoeld dat men hem wat van het land laat zien.

2) Dit geeft den indruk of hier weer de *zoogmoeder* We Leleĕllung bedoeld is.

3) Door Rukĕllĕmpoba, die echter in den Hemel thuisbehoort.

4) Als altijd bij zulk een episode, luidt de opdracht, i.c. van Batara Guru, niet geheel gelijk aan dien door de beluste, i.c. We Njili'timo' geuiten wensch.

ook nog het water tot aan den voet van het paleis te zien stijgen, daar schepen te zien landen, visschers hun netten te zien ophalen en vreemdsoortige vischen te zien vangen. Batara Guru zet zich in ornaat met „manurung" stukken aan op zijn zetel, betuigt Hemel en Onderwereld zijn eerbied en roept Sinaungtodja aan om het water overeenkomstig den wensch van We Njili'timo' te doen rijzen. De godin hoort hem, Guru ri Sĕllĕng laat vervolgens het landvolk van de Onderwereld bijeenroepen. La Balaunji' komt met zijn vazallen. Op het midden van den dag begint het te onweeren en te stormen, het wordt donker (op de aarde) en de zevenkleurige regenboog verschijnt bij de hoofdpaal van het paleis; het water waar We Njili'timo' om aangehouden had, is in de Middelwereld. Het weer is weer fraai. We Njili'timo' is bevredigd, ook de visschen en netten zijn er. Het echtpaar neemt nog eens binnenshuis een bad en dan worden de door de vogels aangebrachte spijzen genuttigd.

Als zij zeven maanden zwanger is, komen de doktoressen om het hare te verrichten. Batara Guru belooft den *bissu*'s groote geschenken als alles goed gaat. De *pua ma'toa* van Laelae komt een bezoek brengen (met alles wat daarbij behoort). Volgt een uitvoerige beschrijving van de dagen die aan de bevalling voorafgaan en de toegepaste praktijken. Het gaat moeilijk. Batara Guru laat de vazallen van Luwu' en Warĕ' oproepen om met hun oorlogsuitrusting te verschijnen Als zij met hun volk bijeen zijn, geeft hij order elkaar te bevechten mitsgaders dwergen, albino's enz. Er wordt moorddadig gevochten[1]). La Pangorisĕng vraagt zijn vader naar buiten te mogen gaan om van het gevecht getuige te zijn; rustig in het paleis te blijven vindt hij meisjeswerk. Batara Guru verheugen deze woorden bovenmate, maar hij zegt hem eerst straks als de vechtenden zich hebben teruggetrokken naar de raadzaal af te dalen en de dooden, op de wijze als hij aangeeft, tot het leven terug te brengen[2]). De strijd van Luwu' contra Warĕ' duurt nog voort, enz. Eindelijk roept Batara Guru zijn zoon (de ongeboren vrucht) bij diens naam naar buiten: „gij zult vorst van Luwu' en Warĕ' worden, ik zal weer

---

[1]) *ma'dadjuiwi tjerodatue musu 'aradja* — bedoeling: door het voeren van een groot gevecht de ongeboren, vorstelijke vrucht te bewegen naar buiten te komen (?). — Bij de toepassing van dit middel in een ander geval wordt te kennen gegeven dat het vloeien van het bloed der strijdenden de bloedvloeiing der vrouw en daarmee de bevalling bevorderen zal. Echter zwaaien *bissu's* laden (van het weefgetouw), werpen er elkaar mee en betuigen elkaar eerbied met schilden bij deze gelegenheid.

[2]) Dezelfde wijze als later steeds door Sawerigading in praktijk gebracht.

„naar den Hemel opstijgen tot mijn te beërven hemelsche heerlijkheid". Dan wordt Bataralattu' geboren, terwijl de elementen woeden en het op aarde duister is. Batara Guru is blijde over den lof waarmee de doktoressen van het wicht spreken. Onder het aanbieden van geschenken noodigt hij het uit te schreeuwen; de geschenken zijn uit den Hemel meegebrachte zaken, n.l. een kris en een lendendoek. Het kind schreeuwt. Met het aanbieden van nieuwe geschenken: ringen van den Schepper en Datu Palinge' gekregen en een hoofddeksel wordt bereikt dat het het schreeuwen staakt. We Sauriu' doet de navelstreng in een potje, dekt het met een kostbaar kleedje toe [1]), richt er een zetel voor op bij de hoofdpaal van het paleis. Batara Guru zendt nu La Pangorisĕng met zijn broertjes naar de raadzaal om de gesneuvelden weer tot het leven terug te brengen. In de raadzaal aangekomen geeft La Pangorisĕng aan Datu La Empĕng order de lijken te verzamelen. Als de gesneuvelden tot nieuw leven gebracht zijn (op de geijkte wijze), deelt La Pangorisĕng hun mede dat het vorstenkind werkelijk geboren is. De lieden wier zielen (*bannapati*) reeds naar het Doodenverblijf waren overgestoken, keeren nu met hem naar het paleis terug. Hij zelf gaat met zijn broers het paleis binnen om zijn vader verslag te doen.

Als Bataralattu' zeven dagen oud is, wordt zijn navelstreng 's morgens vroeg omlaag gebracht (uit het paleis), in een draagzetel geplaatst, een zonnescherm wordt er boven gehouden, een aanzienlijke houdt ze op schoot [2]) in een koffertje of mand, mannelijke *bissu*'s dansen, levenskracht wordt opgeroepen enz. De ommegang heeft driemaal plaats enz. [3]).

Batara Guru laat buffels slachten als dankoffer. Beschrijving van het feestmaal. De feestvierders worden beneveld van drank en vertellen elkander liefdeshistories uit ouden tijd. Na afloop gaat men naar buiten om hanengevechten onder de tamarinde-boomen te houden. Drie dagen zijn de voorname gasten in het paleis bijeen, dan keeren allen naar hun woonplaatsen terug.

We Njili'timo' wenscht Bataralattu', als hij drie maanden oud is, op den schommel te plaatsen. Batara Guru laat de drie *pua' ma'toa* komen, de vazallen uit Luwu', Warĕ' en Kaukau worden ook opge-

[1]) *patola ketĕng* — p. met maan-patroon (?)

[2]) D.w.z. deze persoon neemt in den draagzetel plaats en houdt de navelstreng op schoot.

[3]) Van de navelstreng heet het verder: *na inappasi riparanrukang le tiniona ripaopangi balubu sodang* — vervolgens werd een behuizing voor de ziel opgericht, een watervat erop geplaatst (?)

roepen alsmede ridders en grooten[1]) uit overzeesche landen. De
167 *puang*'s hebben de leiding bij de toebereidselen tot het feest. De schommel wordt met bloed van geslachte buffels besmeerd. Den volgenden morgen gaan zij het paleis binnen en zingen haar litanieën bij den schommel die naar voren in het paleis wordt gebracht, door ceremonieën verrichtende *bissu*'s begeleid. Op de plaats in het paleis gekomen waar het wicht ligt, wordt de schommel[2]) nogmaals met bloed besmeerd en van een gordijn voorzien.

Beneden (in het hanenperk) worden met opgewektheid hanengevechten gehouden, dagen achtereen.

Als de avond daalt, worden ten paleize de lichten aangestoken en de *puang*'s houden bij den schommel de wacht.

Den volgenden dag gaan te middag de hanenvechters en wedders van het hanenperk naar het paleis. Bataralattu' wordt opgenomen, gekleed; *bissu*'s zingen en dansen, muziekinstrumenten weerklinken. Datu Palinge' hoort in den Hemel het geraas en wordt verlangend; zij begrijpt dat Bataralattu' op den schommel geplaatst zal worden.

Wanneer de *puang* van Laelae het kind op den schommel zet, klinkt een donderend geraas. Batara Guru, We Njili'timo' en de prinsen en prinsessen drinken in reeksen potten gewijd water (?) en er wordt door allen gegeten en daarna sirih genuttigd. Drie etmalen blijft men bijeen.

's Morgens daarna gaan de groote heeren weer hanengevechten houden, tegen den avond gaan die van verre gekomen zijn weer huiswaarts en zeven dagen na het op den schommel zetten, wordt het feest beëindigd en ontvangen de gasten afscheidsgeschenken. Maar La Pangorisĕng en zijn broeders gaan nog door met hanengevechten.

Maanden kwamen, maanden gingen, We Njili'timo' is nu aan het leven op aarde gewend, zoo ook Batara Guru.

Als Bataralattu' zeven jaar oud is geworden, krijgt hij verlangst het paleis te verlaten en zich onder de tamarinde-boomen te begeven om daar het houden van hanengevechten te leeren en vóór het paleis zich met het *logo*-spel te vermaken (spel met klapperdoppen[3]), met *tjeba*[4]) en *ampiri* (een tolspel)[5]). Batara Guru ontbiedt de *puang*'s

[1]) *opu pasaung* — lett. „heeren die hanen laten kampen", een gewone benaming voor vorstelijke gasten.

[2]) De schommel is „manurung", doch over tijdstip en wijze van neerdalen wordt niet gesproken.

[3]) Wb. s.v. *logo*.

[4]) Wb. s.v. *tjeba*.

[5]) Wb. s.v. *ampiri*.

om doeken op de paleistrap te spreiden waarop Bataralattu' treden zal als hij naar buiten gaat, zijn vader wil hem het land laten zien. De *puang*'s van Luwu' en van Warĕ' komen ten paleize. Batara Guru zegt tot haar.....

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. La Puange (Leba) Patoto' To Palanro Datu dewata Adji Palallo La Patiga Sangkuruwirang Batara Unru, de Schepper in den Hemel.
2. Datu Palinge' Mutiaunru van Sĕnridjawa, zijn gade, zuster van Guru ri Sĕllĕng (no. 23).
3. Sangiyangpadjung Rukĕllĕmpoba, hemeldienaar, verwekt den storm.
4. Ruma ma'kompong, hemeldienaar, verwekt onweer.
5. To Lĕtteile, hemeldienaar, maakt duisternis.
6. Balasariu', hemeldienaar, zendt donder[1]).
7. Batara Guru La Togĕnglangi', oudste kind van 1 en 2, de eerste mensch.
8. Adji pawewang van Abanglĕtte, Adji palallo, zoon van 1 en 2 in den eersten Hemel-Botinglangi', ook gezegd: van Atĕllĕmma[2]) en van Malagĕnni.
9. Adji tĕllino, zoon van 1 en 2, in den tweeden Hemel-Malagĕnni.
10. I La Sangiyang I, zoon van 1 en 2, in den derden Hemel-Malimongĕng. Heet ook: I La Sangiyang Adji pawewang, vierde kind van 1 en 2.
11. Adji pawero, zoon van 1 en 2, in den vierden Hemel-Sawangkutu'.
12. Sangkama'lewa, zoon van 1 en 2, in den vijfden Hemel-Abanglĕtte, ook: Sangkabatara[3]).

---

[1]) De attributen der nummers 3—6 zijn niet vast.

[2]) Berust op verwarring met den naam van een anderen zoon: *Riu' tĕllĕmma.*

[3]) Beide namen komen ook voor als die van een oom van Batara Guru, i.c. van den vader van den a.s. *manurung*-stichter van Tompo'tika' en dus een broer van den Schepper, hoewel deze laatste verwantschapsgraad nimmer genoemd wordt. Sangkama'lewa de Oude komt uit 't Zuiden. Sangka ma'lewa als naam van een zoon van den Schepper moet op een vergissing berusten.

13. ADJI MANGKAU', zoon van 1 en 2, in den zesden Hemel-LIMPOMADJANG.
14. LA RUMPANGMEGA ADJI SIBALI, zoon van 1 en 2, in den zevenden Hemel-WAWOUNRU.
15. LA SADANGWERO LĔTTEWARANI, ook: I LA SANGIYANG II, jongste zoon van 1 en 2, zevende en jongste kind. Liefhebber van hanengevechten als 10.
16. RIU'TĔLLĔMMA van WAWOUNRU, zoon van 1 en 2. Vgl. noot bij no. 8. Ook: ADJI PALALLO (°PATALO?) met toenaam: RIU'TĔLLĔMMA[1]), derde kind van 1 en 2.
17. SINRAMPATARA, zoon van 1 en 2.
18. SĔNGĔNGBATARA, aanzienlijk heer in den Hemel.
19. LA ULUWONGĔNG LANGI' BATARA, zoon van 1 en 2, tweede kind.
20. DĔTTIAULĔNG, dochter van 1 en 2, van SIMPURUNA LANGI'- (oppersten Hemel), vijfde kind.
21. ADJI PAESA, zoon van 1 en 2, zesde kind.
22. LA BILA'RIA (of: °RIWU'), zoon van 1 en 2, vuurgod. — Van hem wordt hetzelfde gezegd als van 9 en van 8, doch hij wordt niettemin van deze beiden onderscheiden.

    De nummers 7 tot en met 22 zijn namen van kinderen van den Schepper. Deze geeft op negen kinderen te hebben, noemt er bij die gelegenheid echter zeven op. Bovenstaande namen vallen gedeeltelijk samen, hoe is niet te zeggen omdat het ook den dichter niet klaar was. Hij spreekt zichzelf voortdurend tegen. In andere hss. zijn de namen weer geheel anders.
23. GURU RI SĔLLĔNG PUANG RI TODJA MANGKAU' RI PERETIWI TUPPUEBATU RI TODANGTODJA LINRUNGSAMUDA OPU SAMUDA PUNNA LIUNG I, Heer der Onderwereld[2]), heet ook neef v. d. Schepper.
24. SINAUNGTODJA, jongere tweelingzuster van den Schepper, echtgenoote van 23.
25. LINRUNGTALAGA, zoon van 23 en 24[3]), heerscht over de zee, tweede kind.
26. PUNNA LIUNG II, zoon van 23 en 24.
27. LINRUNG RI TODJA TO LIPOBONGA, zoon van 23 en 24.
28. WE NJILI' TIMO' TOMPO'E RI BUSA EMPUNG SOLA SINRANGĔMPERO

---

[1]) Adji palallo komt ook voor als naam van den Schepper.

[2]) Van hem wordt ook gezegd „linrung ri todja", ong. „die in 't water beschutting zoekt", wel te onderscheiden van een zoon wiens eigennaam Linrung ri todja is (no. 27).

[3]) Matthes neemt aan dat zij een dochter is. Hier staat tegenover dat in een ander verhaal de drager van dezen naam ondubbelzinnig een man is.

DINULU ELOMPALODJANG WE MATATIMO', dochter en oudste kind van 23 en 24, huwt met no. 7 Batara Guru.

29. LA WEROILĚ' van TODANGSOLO', zoon van 23 en 24, derde kind.
30. DĚTTIALANGI' van ULUWONGĚNG, dochter van 23 en 24, vierde kind.
31. I LA SAMUDA van MALAGĚNNI, zoon van 23 en 24, vijfde kind.
32. I LA SANGIYANG III, zoon van 23 en 24, regeert over de sterren[1]), zesde kind.
33. LA WEWANGRIU' van LAPI'TANA, laat den vloed stijgen, het water ebben, groot-vernieler van aanleg, zevende en jongste kind[2]).

De Heer der Onderwereld zegt negen kinderen te hebben, doch hij noemt er zeven op, de nummers 25, 28—33. Eén der beide anderen is no. 27, elders genoemd, indien hij althans niet met één der zeven vereenzelvigd moet worden. Wat no. 26 betreft, is het de vraag of die als zoon beschouwd mag worden.

34. TOAKARODA To (ook: LA) BALAUNJI', god van Storm en Oceaan, behoort in de Onderwereld, oom van We Njili'timo'[3]).
35. I DA WERUMA, verzorgster, misschien zoogmoeder, van Batara Guru in den Hemel.
36. RĚMMANG RI LANGI', Hemelbode.
37. I LA SUALA, poortwachter in den Hemel.
38. I LA BETJOTJI, *idem.*
39. WE ATIWERO, hofdame in den Hemel.
40. WE ATILANGI', *idem.*
41. WE PADAULĚNG, dochter van 34.
42. TALĚTTILANGI', zoogmoeder van Batara Guru.
43. OPU BATARA, ouder familielid (welk?) van Batara Guru.
44. WELOMPABARĚ', zoogmoeder van Batara Guru.
45. LA (of: To) TĚNRIODANG, bode van den Schepper, oom van Batara Guru.
46. TALAGAUNRU' OPU TALAGA, zoogmoeder uit den Hemel, doch later een bijvrouw van Batara Guru[4]).

---

[1]) Waarschijnlijk is hier een vergissing in het spel.

[2]) De Schepper zegt negen kinderen te hebben en noemt dan zijn eerste tot zijn zevende kind. Bij het opstijgen ontmoet Guru ri Sĕllĕng verschillende dier zonen; hun namen zijn met de opsomming door den Schepper niet in overeenstemming te brengen.

[3]) Er wordt niet met zooveel woorden gezegd dat hij een broer is van den Heer der Onderwereld.

[4]) Somtijds 2 personen.

47. We (of: I) Leleĕllung, *idem.*
48. We Sĕssungriu', *idem.*
49. We Sauriu', bijvrouw van Batara Guru uit den Hemel, als zoodanig vereenzelvigd met no. 48.
50. Tĕnritalunru', bijvrouw van Batara Guru, met We Njili'timo' mede uit de Onderwereld opgestegen.
51. Simpurutodja Opu ri todja (We Todja), *idem.*
52. Simpuruilĕ', bode van den Schepper.
53. Datu dewata ma'tanru' kati ulawĕng Puangkuru, *idem.*
54. We Adjiriu' Pua' ma'toa van Todangtodja.
55. We Apanglangi', pua' ma'toa van Luwu'[1]).
56. I We Salarĕng, *idem* van Warĕ[1]).
57. Pua' ma'toa manurung van Laelae (punna lipue ri Laelae) van het Latimodjong gebergte.
58. We Njili'solo', hofmeesteres in de Onderwereld.
59. We Odangriu' I We Tjaunga Singkĕrru'unga ma'sagalae, kind van Batara Guru en 49.
60. La Pangorisĕng, later van Kaukau, zoon van Batara Guru en 47[2]).
61. La Tĕmma'lurĕng (mase masena), later van Malaka en, door huwelijk, van Tanette, zoon van Batara Guru en 49, tweelingbroer van 62.
62. La Tĕmma'lolong (masemasena), later van Larompong, zoon van Batara Guru en 49, tweelingbroer van 61.
63. I La Lumpongĕ' (Lompongĕ'), zoon van Batara Guru en 46.
64. La Panaongi, later van Burikoni en, door huwelijk, van Sampano, zoon van Batara Guru en 50.
65. We Tĕmma'tuna, dochter van Batara Guru en 51[3]).
66. La Tĕnriwempeng, later van Borau en, door huwelijk, van Matasolo', zoon van Batara Guru en 49, jongere broer van no. 59.
67. Datu La Pĕppang, later van Todamparĕ' en, door huwelijk, van Uluwongĕng, zoon van Batara Guru en 47, jongere broer van no. 60.
68. La Sappeilĕ, later van Marangkabo en, door huwelijk, van

1) Samen heeten zij ook: van *Letengriu'*, wat een land in den Hemel is.
2) De gewone voorstelling is dat hij een oudere broer is van 61 en 62.
3) In den paralleltekst, hs. 188 Bijbel Genootschap, heet zij We Tĕmma'datu, een naam die ook verder voorkomt. La Pangorisĕng is later met We Tĕmma'datu gehuwd; is hier dezelfde persoon bedoeld, dan zou hij dus met zijn halfzuster gehuwd zijn, iets wat althans in verdere geslachten uitgesloten is.

DUSUNG, DATU LA EMPĚNG, zoon van Batara Guru en 51, jongere broer van no. 65.

69. LA TĚNRIODANG, later van WOWONGLANGI' en, door huwelijk, van MENGKOKA, zoon van Batara Guru en no. 50, jongere broer van no. 64.
70. WE SAWANGMEGA MANURUNG van LETENGRIU', hooge *bissu*.
71. LA DUNRUNGSERĚNG, vogel-bode.
72. BATARALATTU' I LA TIULĚNG LA DATULOLO, zoon van Batara Guru en We Njili'timo'.
73. LA OROKĚLLING, grondontginners uit den Hemel (zeven).
74. TĚNRIPAURĚNG, in het gevolg van We Njili'timo' uit de Onderwereld opgestegen.
75. WE MA'DARAMPU, *idem*.

Als namen van den Hemel komen vooral voor: BOTINGLANGI', RUANGLĚTTE, SĚNRIDJAWA, een scheiding is tusschen deze niet te maken. Voorts dragen deelen van den Hemel weer afzonderlijke namen: TJOPPO'MERU, WAWOUNRU enz., ook: ULUWONGĚNG.

Als namen van de Onderwereld worden vermeld: PERETIWI, TODANGTODJA, URILIUNG, LAPI'TANA, ULUWONGĚNG [1]).

De aanduiding der paleizen is wisselend.

Namen van wapens e.d. zijn niet opgenomen.

---

1) Doch in den Hemel is ook van *To Uluwongĕng* sprake.

A II.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 143 ged. tot schrift 157 ged.)

TITEL:

Rilekĕ'na Sangiyang Sĕrri.

(Het in staatsie opbrengen van de Rijst). — De titel is foutief, van de rijst wordt niet gesproken.

INHOUD:

1. **Bataralattu' huwt in Tompo'tika' met We Datusĕngĕng;**
2. **I La Djiriu' huwt aldaar met We Adiluwu';**
3. **Het graf van de ouders der beide prinsessen wordt vernieuwd;**
4. **Bataralattu' keert met We Datusĕngĕng naar Luwu' terug;**
5. **Geboorte van het tweelingpaar Sawerigading — We Tĕnriabēng.**

$12 + 13 \times 40 + 26 = 558$ blz.

Voor hetgeen tusschen dezen en den voorgaanden tekst voorvalt, zie men: Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 254, 255. De beschrijving daarvan is te vinden in hs. Bijbel Genootschap 188 deel I van af „La Oeroempĕssi daalt uit den Hemel neder" enz., en deel II begin (Cat. Matthes blz. 72).

De episode die ook het onderwerp van het eerste gedeelte van dit hs. vormt, begint hiermee dat Batara Guru ten Hemel rijst om den Schepper te raadplegen. Dit begin is wel te vinden in hs. 188 dl. II Bijbel Genootschap, doch niet in dit hs. dat iets later begint, als Bataralattu' reeds in Tompo'tika' is aangekomen. De reis daarheen heeft tientallen dagen geduurd, men is onderweg vele havens aangeloopen. Wat verder in hs. 188 Bijbel Genootschap volgt, loopt met het onderhavige hs. parallel (zie Aanhangsel).

Zie nog voor een fragment van dit verhaal: A III hierachter.

143/29 De dag breekt aan. We Adiluwu' neemt wat gekookte rijst in de hand en legt die bij den hoofdstijl (*posi'sao*) van het paleis, bij zichzelf zeggende: „Heer van den hoofdstijl, eet deze, geef dat mijn droom waar blijke en I La Djiriu' met geen ander dan mij huwen

wille." We Datusĕngĕng voegt eraan toe: „Eet, gij die bij den hoofdstijl wijlt, mijn droom worde door den Schepper verwezenlijkt. De Schepper neme de weezen aan [1]), vervulle hare wenschen [2]).

La Tĕmma'lurĕng bestijgt de trap van het paleis, gaat binnen, kijkt rond maar ziet niemand. Hij daalt de trap weer af, kijkt nog eens en ziet de gezusters in aanbouwsels van het paleis. Verbaasd keert hij terug en zegt tot de zoogmoeder [der prinsessen] dat zijn broeder Bataralattu' de rivier is binnengeloopen met zijn schip, van plan goederen aan te bieden [3]). „Waar zult gij die bergen?" vraagt de zoogmoeder, „er is zelfs geen vloer om ze op te tassen." We Adiluwu' komt tusschenbeiden; „denkt gij dat La Tĕmma'lurĕng dat niet gezien heeft", zegt zij. Deze biedt aan het paleis te herstellen. Hij kan zijn oogen niet van de beide zusters afhouden. Dan vraagt hij de zoogmoeder verlof om te vertrekken en gaat snel naar het schip in den riviermond waarop Bataralattu' is achtergebleven. Hij doet verslag, Bataralattu' is tot schreiens toe geroerd en geeft order de materialen voor huizenbouw die zij aan boord hebben naar den wal te brengen en daarmee het neergedaalde paleis van Tompo'tika' te herstellen. La Tĕmma'lurĕng, bijgestaan door La Tĕmmalolong, La Pangorisĕng, I La Lompongĕ', (allen halfbroers van Bataralattu') voeren het bevel uit, het paleis wordt hersteld. Als La Pangorisĕng het goed bekijkt, wordt het hem duidelijk dat het een uit den Hemel neergedaald paleis is. Hij zendt een boodschap naar boord dat de herstellingen gereed zijn en nu de goederen gebracht kunnen worden. Het paleis ligt oostelijk van de landingsplaats. Weldra is het opgepropt vol met goederen. La Pangorisĕng gaat Bataralattu' van boord halen. Deze kleedt zich kostbaar met uit den Hemel meegebrachte erfstukken van zijn vader enz. In optocht met muziek doet hij zijn intocht. Vóór in het paleis aangekomen ziet hij de prinsessen en komt diep onder den indruk van haar schoonheid. Hij vraagt wanneer haar ouders overleden zijn. Weenend antwoordt 144
de zoogmoeder: „Zeven maanden geleden; vijf maanden geleden zijn de zusters in vrijwillige ballingschap naar het woud getrokken, het is tien maanden dat haar goederen, haar luister, haar ontroofd

[1]) De beide prinsessen zijn weezen.

[2]) D.w.z. doe haar huwen.

Voorts: *ma'patongĕnni le tjitja'e, ribule sodang malamalae,* d.w.z. make waar dat er hagedissen aan den buitenkant van het paleis zijn; hiermee doelende op den staat van verworpenheid en uiterste armoede waarin zij verkeeren; zelfs zulke hagedissen zijn er niet.

[3]) d.w.z. een huwelijksschat.

zijn" [1]). Bataralattu' verzoekt, geroerd, haar in zijn tegenwoordigheid te leiden. De zoogmoeder blijft, jammerend over het verleden, bij de zusters toeven. Bataralattu' zendt zijn broeders naar binnen tot de zusters om een huwelijksaanzoek te doen. De zoogmoeder wijst erop dat zij niets bezitten, waarop La Pangorisĕng antwoordt dat zijn broeder alleen iemand zoekt van even hooge geboorte, goederen begeert hij niet. Hij biedt de *sompa to Sĕlli* (hoogste huwelijksschat) aan; hij heeft het oog op de jongste der zusters geslagen. De zoogmoeder wenscht het bloed van Bataralattu' te onderzoeken om te zien of hij van de hoogste geboorte is, zij zal met hetzelfde doel We Datusĕngĕng bloed aftappen. Tijdens het leven harer ouders hebben zich vele vrijers opgedaan maar geen hunner had wit bloed, geen hunner was dus van hemelsche afkomst. La Pangorisĕng gaat Bataralattu' haar antwoord brengen. Bataralattu' laat de zoogmoeder bij zich komen. Hij laat eenige druppels bloed van zijn arm in een potje druppelen, de zoogmoeder kan zich nu vergewissen dat hij wit bloed heeft. Hij ziet ervan af dat We Datusĕngĕng met hetzelfde doel zich een insnijding in den vinger geeft, zooals was aangeboden.

La Pangorisĕng gaat samen met de zoogmoeder het potje met de druppels wit bloed van Bataralattu' aan We Adiluwu' brengen, tevens aanbiedende geschenken te willen geven en haar verzoekende We Datusĕngĕng niet in den vinger te snijden. Doch zij staat erop de operatie aan haar zuster te verrichten, ook deze blijkt wit bloed te hebben.

Als La Pangorisĕng weer bij Bataralattu' terug is, spreekt deze den wensch uit dat de huwelijksschat aan land gebracht zal worden. We Adiluwu' laat We Datusĕngĕng een sacraal bad ondergaan. Zij klaagt dat haar ouders er niet meer zijn om hun dochters uit te huwelijken en dat zij van haar zijde niets hebben aan te bieden, want het paleis is leeggehaald en zij verbindt er aan een verwensching van haar tante die haar gaarne naar het doodenrijk had zien gaan. Maar als de zoogmoeder hierop doorgaat, legt zij deze het zwijgen op met de woorden dat de goden het zoo hebben gewild.

Bataralattu' zendt wederom La Pangorisĕng naar de zoogmoeder [2]) met het zelfde aanbod van huwelijksschat, hij heeft dien

---

[1]) Dit is geschied door een oom en tante na den dood harer ouders; verhaald in hs. 188 dl. I Bijbelgenootschap (Aanhangsel, blz. 1004); de maanden komen niet uit.

[2]) Daar de ouders overleden zijn, neemt bij de huwelijksonderhandelingen de zoogmoeder hun plaats in.

aan boord[1]). De dames blijven tegenwerpingen maken, gegrond op haar armoede en dientengevolge onwaardigheid. Zij kunnen Bataralattu' geen behoorlijke ontvangst bereiden enz. (Dit alles geschiedt voor den vorm). La Pangorisĕng keert naar boord terug en slaat voor het huwelijk op den volgenden dag te bepalen. De meegekomen *puang*'s van Luwu' en Warĕ' worden aan het werk gezet om het paleis op te tuigen en de eerehagen op te richten, kortom alles te verrichten wat voor den intocht van den bruidegom te doen is. De *bissu*'s bereiden zich voor[2]).

Den volgenden morgen laat We Adiluwu' haar zuster wederom een sacraal bad nemen en verzorgt haar toilet, bijgestaan door de zoogmoeder. Zij wordt in bruidskleedij op den staatsiezetel gezet.

Beschrijving van den intocht van Bataralattu'. Hij plaatst zich naast haar op den zetel. Beschrijving der huwelijksceremonieën[3]). Als haar schroom overwonnen is, het huwelijksmaal genuttigd en de avond daalt, brengt Bataralattu' zijn echtgenoote naar het slaapvertrek. Zij blijven zeven etmalen binnenskamers.

Bataralattu' ziet zich (in gedachten) naar den Hemel opstijgen. Daar komt schielijk I La Djiriu' naar de vergaderzaal stappen, hij roept Bataralattu' aan bij hem te komen. Hij zou wel naar de Middelwereld willen verhuizen en vraagt Bataralattu' een echtgenoote voor hem te zoeken, hij wil daar nageslacht scheppen. Deze beveelt We Adiluwu' aan. I La Djiriu' zegt toe te noen te zullen neerdalen.

Bataralattu' en We Datusĕngĕng staan 's morgens op; terwijl zij sirih kauwen om zich in een goede stemming te brengen, vraagt hij een pruim uit haar mond en spreekt dan over I La Djiriu'. Zou haar zuster iemand uit den Hemel kunnen huwen? Zij keurt het plan goed. Samen gaan zij naar We Adiluwu'. Juist als deze haar toestemming gegeven heeft, verschijnt La Djawapase met groot gevolg, 145
hij komt de *sompa to Sĕlli* van I La Djiriu' brengen. De neergelaten huwelijksschat wordt onder onweer geborgen. De *puang*'s van Luwu' en Warĕ' strooien offerrijst. We Adiluwu' ontvangt een

---

[1]) De naam *sompa to Sĕlli* wisselt af met *sompa ri langi'*, hemelsche huwelijksschat, d.i. naar hemelschen standaard.

[2]) Dit is de omgekeerde wereld, maar geschiedt aldus omdat *puang*'s van Tompo'tika' die dit werk zouden behooren te doen, ontbreken.

[3]) Deze ceremonieën zijn, met meer of minder uitvoerigheid beschreven, steeds dezelfde. Zij zijn iets uitgebreider weergegeven in no. XLIV. In dit geval valt aan de zoogmoeder, bijgestaan door We Adiluwu', de taak ten deel die anders op de familieleden der bruid rust.

ceremonieel bad. Er worden toebereidselen getroffen voor de plechtige inkomst van den bruidegom. Te noen treedt dichte duisternis in, er heerscht noodweer, het paleis van Tompo'tika' schijnt onderste-boven gekeerd te worden, allen zijn angstig en ontsteld. Men vraagt zich af waarom de Schepper zoo toornt. Zullen lieden uit de Onderwereld omhoog komen? — Een stoet van hemellingen met I La Djiriu' aan het hoofd daalt neder, het wordt weer helder. Hij strijkt in de raadzaal neer, vandaar doet hij zijn intocht. De beide *puang*'s leiden de *bissu*-dansen en -litanieën. Bataralattu' verwelkomt zijn neef aan de trap van het paleis. We Datusĕngĕng ziet I La Djiriu' bedwelmd raken; zij vreest dat hij sterft, maar Bataralattu' legt haar uit dat dat van de menschenlucht komt. Hij brengt hem weder bij door driemaal op zijn fontenel te blazen, hem met water te besprenkelen [1]), wierook te branden. Vervolgens hebben de huwelijksceremonieën plaats (symbolische handelingen), daarna het huwelijksmaal.

De tante der prinsessen, We Tĕnridjĕllo' en haar echtgenoot vernemen het gedruisch der feestviering, levendiger, drukker dan ooit tijdens het leven der ouders het geval was. Met spijtigheid merkt zij op dat haar beide nichten nu gehuwd zijn [2]).

Als We Adiluwu' en I La Djiriu' drie maanden gehuwd zijn, zitten zij op een goeden morgen met het echtpaar Bataralattu'— We Datusĕngĕng op den huiszetel.. De zwagers vragen aan La Djawapase hoe het gebruik tijdens Turu'bela's regeering ten aanzien der huldegaven en der riviertollen was, werd de opbrengst in tweeën gedeeld? (Bedoeld wordt: de helft voor hem en de andere helft voor zijn tweelingzuster). La Djawapase antwoordt dat zoolang Turu'bela geregeerd heeft, zijn deel niet naar het paleis is gebracht en na zijn dood hielden We Tĕnridjĕllo' en haar echtgenoot alles voor zich. Bataralattu' zendt hem nu naar den riviermond, hij moet trachten Turu'bela's deel dat nu aan zijn beide dochters toekomt

---

[1]) *Uwae madjang to Sĕnridjawa.*

[2]) Deze oom en tante hebben de prinsessen, volgens de inhoudsopgave bij Matthes, mishandeld en van alles beroofd, het verhaal hiervan is gegeven in hs. 188 deel I Bijbelgenootschap, zie Aanhangsel blz. 1004. — Dit verklaart het klagen over haar armoede als Bataralattu' en I La Djiriu' aanzoek laten doen alsmede den vervallen staat van het paleis waarin Bataralattu' liet voorzien. — Hoewel dit niet gezegd wordt, moeten de rampen door We Tĕnridjĕllo' over het land gebracht met het feit dat zij en Turu'bela tweelingen waren, in verband worden gebracht; in het hs. van het Bijbelgenootschap is zij een tweelingzuster van zijn echtgenoote.

te innen en naar het paleis te brengen [1]). Als hem dat niet gelukt, voegt de prins erbij, moet hij zwijgen, maar als hij de menschen oostwaarts naar Sawangmega ziet gaan om de tolrechten daarheen, naar We Tĕnridjĕllo's woning, te brengen, moet hij ze naar het paleis geleiden. We Tĕnridjĕllo' zal daarmee geen genoeg nemen en, naar Bataralattu' verwacht, een bode naar het paleis zenden. Dien bode zal hij dan te woord staan.

Aldus geschiedt inderdaad. Als La Djawapase bij den boom komt, wordt daar door een gemachtigde van We Tĕnridjĕllo' juist tol geheven, de opbrengst wordt naar Sawangmega gedirigeerd. La Djawapase treedt de mannen in den weg en geleidt ze naar het paleis. De tolheffer spoedt zich naar We Tĕnridjĕllo's woning, vertelt wat er gebeurd is. La Tĕnrigiling, zeer verbolgen, betreurt dat hij die weezen maar niet gedood heeft toen zij nog kinderen waren. Een hofdame die juist een bad neemt, hoort dit gesprek en gaat haastig naar het paleis om het over te brengen [2]).

Bataralattu' wordt woedend; hij zendt de hofdame terug en zegt haar aan om sirihspeeksel van We Tĕnridjĕllo' en haar echtgenoot te vergaren.

Zij doet zulks en brengt het naar Tompo'tika' [3]). Bataralattu' geeft La Pangorisĕng last naar den riviermond te gaan en met de schepen de rivier binnen te varen, want We Datusĕngĕng wil een pleziertochtje op zee maken. Als de broeder zich van de opdracht gekweten heeft, begeven We Datusĕngĕng en We Adiluwu' met haar echtgenooten en gevolg zich in optocht met muziek naar de schepen. Men neemt den weg langs Sawangmega zoodat We Tĕnridjĕllo' hen ziet, zij ontstelt. Bij de landingsplaats aangekomen zegt Bataralattu', tot I La Djiriu', als hun tante gestorven zal zijn, hem op zee achterna te gaan. Deze keert daarop met We Adiluwu' naar Tompo'tika' terug.

Bataralattu' zeilt weg met We Datusĕngĕng. Zeven etmalen later sterven midden op den dag We Tĕnridjĕllo' en haar echtgenoot. We

---

[1]) De tekst is op dit punt niet duidelijk, maar de bedoeling blijkt uit het vervolg.

[2]) Zij was daar op post gezet om af te luisteren.

[3]) Met welk doel dit sirihspeeksel vergaard moet worden, blijkt hier niet. Bij terugkomst in Tompo'tika' wordt van een uitgekauwde sirihpruim gesproken; zij bevat *sumangĕ'* van We Tĕnridjĕllo'; in den parallel-tekst laat Bataralattu' het potje waarin hij de uitgekauwde pruim gedaan heeft, op het watertochtje in zee zinken, waarna We Tĕnridjĕllo' ziek wordt en sterft.

Adiluwu' zegt La Djawapase aan, haar zuster achterna te gaan en het doodsbericht te melden. Als hij aan de landingsplaats komt, landt Bataralattu' daar juist; deze geeft de boodschap mee terug om zijn aankomst te melden. We Adiluwu' en echtgenoot snellen zonder staatsie naar de landingsplaats. Na de ontmoeting zeggen de zwagers tot hun echtgenooten niet uit te spreken dat We Tĕnridjĕllo' zich haar goederen toegeëigend had [1]). De vrouwen gaan naar het paleis te Sawangmega, plaatsen zich naast het lijk harer tante en heffen een weeklacht aan waarin zij haar ziel *(djiwa)* toespreken. „Gij hebt „onze goederen geroofd, ons het gezag ontnomen, ons paleis afge„takeld! Daarom zijn wij in vrijwillige ballingschap gegaan". Bataralattu' berispt haar, nu doen zij toch wat hij verboden had, nu zullen de menschen buiten het hooren. I La Djiriu' valt zijn zwager bij. We Datusĕngĕng zegt wel de fouten harer tante te hebben aangewezen maar niet haar dood te hebben gewild, waarop Bataralattu' haar en haar echtgenoot (op de gebruikelijke wijze) weer tot het leven terugbrengt. Uit dankbaarheid biedt La Tĕnrigiling (de echtgenoot) het land Singkiwero, aan elk voor een deel, aan. Al het eenmaal aan de weezen ontroofde wordt naar het paleis van Tompo'tika' gebracht. We Tĕnridjĕllo' komt aan en wordt door de nichten vriendelijk binnengenood. Zij wil mee naar Luwu', maar We Datusĕngĕng wil dat zij blijven zal. Zij biedt het land Sawangmega aan [2]).

Het wordt laat en de echtparen Bataralattu' en I La Djiriu' trekken zich terug. We Tĕnridjĕllo' blijft met La Djawapase napraten, hij verwijst haar met haar voorstellen naar de nichten en haar echtgenooten.

De wind komt het paleis binnenvaren, hij spreekt menschentaal en zegt tot Bataralattu' dat zijn ouders sedert zijn vertrek, oostwaarts naar Tompo'tika', terneergeslagen zijn, zij kunnen niet eten van droefenis. Bataralattu' staat op, vraagt den onzichtbaren wie hij is en vanwaar hij komt. — „Ik ben de wind dien uw vader pleegt „uit te zenden. Keer naar Luwu' terug en neem uw echtgenoote mee." — We Datusĕngĕng vreest daar van wege haar armoede niet goed te zullen worden ontvangen.

Bataralattu' geeft La Pangorisĕng last al het volk van Tompo'tika', Sawangmega en Singkiwero tegen den volgenden dag bijeen
146 te roepen, hij wenscht het graf van de ouders van We Datusĕngĕng

[1]) d.w.z. van de dooden niets dan goeds.

[2]) Tompo'tika' omvat sedert Tompo'tika'proper, Singkiwero en Sawangmega. De heeren van het land worden voortaan met deze namen door elkaar genoemd.

te vernieuwen [1]). We Tĕnridjĕllo' moet buffels slachten om de aanzienlijken van verre te onthalen. Als het volk bijeen is, trekt het uit om de graven en derzelver omheining te herstellen. Hierna keert het naar de plaats terug en hebben er hanengevechten plaats, die zeven dagen duren, alleen des nachts onderbroken. De genoodigden krijgen geschenken mee naar huis. Wanneer zij weg zijn, krijgt Bataralattu' weer verlangst naar zijn ouders in Luwu'. We Adiluwu' beraadslaagt met We Datusĕngĕng; zij acht het beste wat hun ouders hebben achtergelaten [2]), in tweeën te deelen en dat We Datusĕngĕng haar deel naar Luwu' meeneme.

Bataralattu' en I La Djiriu' laten La Tĕnrigiling en alle aanzienlijken naar het paleis ontbieden. Als zij gekomen zijn, heeft de verdeeling plaats, We Adiluwu' krijgt Sawangmega en onderhoorigheden, We Datusĕngĕng Singkiwero en onderhoorigheden, Tompo' tika' blijft onverdeeld (?) [3]).

We Datusĕngĕng wil haar zoogmoeder We Tĕmmamala ook meenemen en nog ander gevolg. Haar zuster stemt daarmee in en laat alle haar goederen met inbegrip van den ontvangen huwelijksschat naar de schepen brengen. Het afbrengen duurt een halve maand, alle schepen zijn geheel gevuld, ook de *wakka tana* [4]). La Pangorisĕng komt ten paleize melden dat alles voor de afvaart gereed is. Het vertrek wordt op den volgenden dag bepaald.

Den volgenden morgen zegt We Adiluwu' aan We Datusĕngĕng: „Als gij in Luwu' een zoon krijgt, noem hem dan *La Tĕnritappu'* (masemasena ntjadjiangengi); krijgt gij een dochter, noem haar dan *We Tĕnriabĕng* (masemasena lalo elo'na alingerĕnna [5])). Als zij zelf later kinderen krijgt, zal zij die noemen, als het een zoon

---

[1]) Eenig bekend geval dat een *manurung* en een uit de Onderwereld opgestegene begraven zijn; zij zijn dus niet in levenden lijve naar Hemel of Onderwereld teruggekeerd: De Schepper heeft hen als straf voor hun verkeerde daden laten sterven.

[2]) Door de tante en den oom toegeëigend en weer teruggegeven.

[3]) *tudangtĕnga.*

[4]) Een uit den Hemel neergedaald schip, zoo groot als een landschap. — Dit schip komt in verschillende verhalen op verschillende tijdstippen voor, o.a. als een door Sawerigading, den lateren zoon van Bataralattu', buitgemaakt schip. In dit verhaal ligt de oorsprong verder terug, doch er wordt niets over meegedeeld. In den tekst van het Bijbel Gen. heet het schip *wakka tanette,* 't is het schip waarop Bataralattu' zelf voer, door den Schepper voor zijn reis ter beschikking gesteld.

[5]) De kinderen die We Datusĕngĕng later krijgt, een tweeling, worden inderdaad zoo genoemd.

is: *Palawagau'*, zoo een dochter *We Tĕnrirawe* (samo tua'na alingerĕnna) [1]). Ten slotte moet zij, We Datusĕngĕng, haar beider plechtig in de ballingschap gesproken woord niet vergeten [2]). — Bataralattu' en We Datusĕngĕng vertrekken naar de schepen, door We Adiluwu' en echtgenoot uitgeleide gedaan. Beschrijving van den uittocht en het afscheid aan de landingsplaats. De *puang* van Luwu' offert eieren, sirih en geroosterde rijst aan de zee, den Schepper, den Heer der zee en den Heer der Onderwereld aanroepende [3]). Na een langdurig afscheid wordt het vorstelijk zeil (*ketĕng rinaga*) geheschen en de vloot vertrekt met vele heilwenschen voor een behouden aankomst in Luwu'. We Adiluwu' en I La Djiriu' blijven achter en keeren met de hunnen naar het paleis terug. Bedroefd trekt zij zich in haar slaapvertrek terug. Het geheele leven van haar en haar zuster van kindsbeen af tot nu toe gaat aan haar gedachten voorbij.

Na vijftien etmalen bereikt de vloot van Bataralattu' Taranati, daar wacht To Pangkĕllarĕng, die hem uitnoodigt aan land te gaan. Doch Bataralattu' wijst de uitnoodiging beleefd af, hij verlangt zoo spoedig mogelijk door te reizen; na water ingenomen te hebben, reist hij verder. Weer vijftien etmalen later komt de vloot voor de rivier van Sunrarilau'. Hier herhaalt zich hetzelfde met To Wideumpu', heer van dat land. Vervolgens bereikt men Gima en vaart de rivier binnen. De vorst, La Tĕnritatta, komt aan boord met het zelfde aanbod. Bataralattu' slaat het weer af [4]) en zeilt verder; na vijftien etmalen komt hij voor Djawarilau', waar La Tĕnriolle hem opwacht enz. Eindelijk, na nogmaals vijftien etmalen, nadert men Luwu', te middernacht komt men daar aan en maakt met geweervuur zijn komst kenbaar. Van den wal wordt op allerlei wijze gerucht gemaakt.

Batara Guru en We Njili'timo', vernemende dat hun zoon is teruggekeerd, laten de lichten in het paleis aansteken, baden zich
147 en gaan dan naast elkaar zitten onder het genot van een pruimpje. De vorstin geeft order eerehagen op te richten voor de blijde inkomst van het jonge paar en de gebouwen die daar verder bij-

---

[1]) Ook dit wordt werkelijkheid, zij krijgt tweelingen met deze namen.

[2]) Niet nader toegelicht. Dit plechtig gesproken woord of afspraak was dat beider kinderen met elkander zouden huwen. — Het zal echter anders loopen.

[3]) Zij noemt dit offer: koopprijs van het leven van haar die Bataralattu' naar Luwu' volgt, opdat het schip niet verga.

[4]) Hier zegt hij, in Tompo'tika' driemaal bezoek van den wind uit Luwu' gehad te hebben.

behooren. De *pua'ma'toa* van Latimodjong wordt verzocht met haar staf naar de hoofdplaats te komen om het paleis te versieren (voorzijde, hoofdstijl) en *bissu*-ceremonieën te verrichten. Beschrijving harer verrichtingen (uitvoerig). Inmiddels breekt de morgen aan en Batara Guru laat buffels slachten voor het aan de aangekomenen aan te bieden gastmaal, spijzen worden gekookt en alle lieden van Luwu' en Warĕ' opgeroepen, zij moeten naar de landingsplaats gaan om Bataralattu' c.s. in te halen.

Aan boord slaan La Pangorisĕng en La Tĕmma'lurĕng aan Bataralattu' voor om een bode naar den wal te zenden om van hun aankomst kennis te geven. Aldus geschiedt, de bode komt in het paleis en wordt door Welongtalaga met Apungritodja ontvangen. Hij geeft kennis en vraagt tevens met welke plaats We Datusĕngĕng zal worden begiftigd. Welongtalaga gaat getweeën de boodschap overbrengen aan We Njili'timo' in haar slaapvertrek. Deze zegt dat het niet aan haar is haar schoondochter een woonplaats te schenken. Zij is uit de Onderwereld naar Warĕ' gekomen alleen met volgelingen (zonder land); eerst na de geboorte van Bataralattu' is zij met de gesteldheid van Luwu' en Warĕ' bekend geworden; zij verwijst Welongtalaga naar Batara Guru.

Bij Batara Guru aangekomen, brengen de boden dezelfde boodschap over. De vorst wijst La Pangorisĕng, La Tĕmma'lolong, I La Lompongĕ', La Tĕmma'lurĕng, La Tĕnriempĕng, La Tĕnriangkĕ', La Makaroda, La Tĕnripĕppang aan om in zijn plaats naar de schepen te gaan. [1]) Zij moeten zeven plaatsen aanbieden en vele geschenken.

Welongtalaga en Apungritodja keeren naar den bode van Bataralattu' die buiten wacht terug en zeggen hem met La Pangorisĕng en diens broeders naar boord te gaan en zeven plaatsen aan te bieden. De bode merkt op dat We Datusĕngĕng vazalvorsten van Sawangmega heeft meegebracht [2]); van Luwu'-zijde wordt smalend gezegd dat zij tien neven van haar vader heeft meegebracht maar verder heeft zij niets niemendal. „Wij (van Luwu') hebben zelfs „haar paleis moeten herstellen."

Batara Guru hoort die woorden met verbazing. Hij is gebelgd en roept verontwaardigd: „Weet gij dan niet, dat den prinsessen van

---

[1]) Van dezen waren de eerste vier tevoren in het gevolg van Bataralattu', zij zijn dus met den bode meegekomen.

[2]) Boven is Sawangmega aan We Adiluwu' toebedeeld; de namen Tompo'tika', Sawangmega en Singkiwero worden echter herhaaldelijk als gelijkwaardig gebruikt.

„Tompo'tika' alles ontroofd is, dat ik geen schatten begeer maar een „echtgenoote voor mijn zoon zocht van even hooge geboorte die in „Luwu' niet te vinden was?" — De bode somt de namen dergenen die met We Datusĕngĕng zijn meegekomen, op. We Njili'timo' laat de *pua' ma'toa* een boodschap zenden om met haar *bissu*-ustensilieën te komen enz. [1]). De versiering van het paleis, de eerehagen enz., alles voor den intocht van Bataralattu' is weldra gereed.

Batara Guru en We Njili'timo' zenden We Sauriu' met eenige andere aanzienlijke dames naar den riviermond met groot gevolg om als hun plaatsvervangsters hun zoon in te halen mitsgaders de meegekomen vazalvorsten en hun zeven landschappen voor hen beiden en drie dorpen *(wanuwa)* voor de meegekomen vazalvorsten, benevens sirih aan te bieden [2]). De vloot (die buitengaats lag) komt de rivier opvaren. De deputatie gaat aan boord. We Datusĕngĕng bedekt zich hoofd en voeten en weent, zij verlangt terug naar haar zuster. Uitvoerig betoogt zij haar geringheid (op dezelfde wijze als ter gelegenheid van haar huwelijk). Zij is gekwetst omdat haar schoonouders haar niet in persoon komen verwelkomen. Bataralattu' zendt La Pangorisĕng en La Tĕmma'lurĕng naar het paleis om te zeggen dat wanneer zijn ouders niet zelven komen, We Datusĕngĕng naar Tompo'tika' terug wil keeren. Welongtalaga, een lid der deputatie, wil haar invloed in dezelfde richting aanwenden. La Pangorisĕng en anderen doen eerst nog
148 moeite haar te bewegen aan land te gaan. Zij krijgen een vinnig antwoord. Bataralattu' zegt nu dat hij, als zijn ouders niet komen, zelf ook naar Tompo'tika' zal terugkeeren.

La Pangorisĕng verschijnt voor Batara Guru en We Njili'timo' [3]). Glimlachend stemt Batara Guru toe zelf te gaan met We Njili'timo'. „Zoolang zij op aarde is", zegt hij, „heeft zij het paleis nog niet ver„laten, hebben de menschen haar nog niet aanschouwd." Zij is verstoord door het drijnen van We Datusĕngĕng. Zij voegt aan de opmerking van haar echtgenoot nog toe dat zij éénmaal, in stilte, naar den riviermond is geweest toen Bataralattu' oostwaarts naar Tompo'-

---

[1]) Dit is in andere bewoordingen reeds vroeger geschied. — Er schijnen op deze hoogte van het verhaal twee fragmenten aan elkaar te zijn gelascht; vandaar ook verwarring in de eigennamen.

[2]) Boven wees Batara Guru een deputatie van mannen aan. — Ook dit wijst op samenvoeging van twee brokstukken, die niet sluitend gemaakt zijn.

[3]) De personen die met hem zijn, van af dat hij de opdracht kreeg tot zijn verschijning voor den vorst, worden telkens anders opgegeven.

tika' uitvoer. Zij vraagt tijd om te kalmeeren. Wanneer dat na een bad en sirihpruimen het geval is, kleedt zij zich in ornaat, ook Batara Guru, We Sauriu' en We Leleëllung e.a. doen dit. Een zeer groot aantal personen (kleeding uitvoerig beschreven) staat nu gereed, in optima forma, met muziek, met strooirijst enz. om den tocht te ondernemen. Niets ontbreekt om den stoet zoo luisterrijk mogelijk te maken. Beschrijving van den uittocht. Plotseling beginnen de elementen te woeden. De zevenkleurige regenboog komt op het schip neer. 't Is duister. Er daalt een gift [1]) voor We Datusĕngĕng van haar grootouders, den Schepper en echtgenoote, uit den Hemel nedere, in vele schepen geladen, met schepriemroeiers bemand en *bissu*'s uit de Onderwereld enz. aan boord [2]). Bataralattu' wijst zijn gade op deze hemelsche gave en tevens dat zijn ouders in draagzetels aankomen. Eindelijk staat zij op, wascht zich, kleedt zich zorgvuldig en neemt haar plaats in op het schip, door zoogmoeders, verzorgsters, hofjuffers enz. omgeven. Zij ziet den stoet aankomen en bespeurt aanzienlijke vrouwen. Zij wil weten wie dat zijn. „Stel U gerust," zegt Bataralattu', „ik heb u gezegd dat ik het „eenige kind mijner ouders ben (en niet gehuwd). De prinsessen die „gij ziet zijn allen dochters van La Pangorisĕng en zijn broeders."

Batara Guru en We Njili'timo' komen aan boord en overladen hun kinderen met geschenken, vooral uit Hemel of Onderwereld afkomstige, o.a. een uit laatstgenoemde meegebrachte, kostbare stof die de eigenschap heeft het land bij dag in duisternis te hullen als zij ontplooid wordt, doch als dat bij nacht geschiedt, is het klaarlichte dag. Als rampspoed door het land gaat en zij wordt in het midden van het land ontrold, dan houdt het woeden van den Schepper op. Wordt zij op het veld ontrold als de jaargetijden in de war zijn, dan slaagt het rijstgewas. Verder een soort hoofddoek *(sudalangi')* eveneens uit de Onderwereld, die op bepaalde wijze ontplooid, zonnehitte, maneschijn, dageraad, regenboog bij de hoofdpaal van het huis, onweer, hemelvuur verwekt, enz. enz. De schoondochter bevalt den schoonouders zeer goed. Gezamenlijk gaat men aan wal en vervolgens in staatsie met een grooten stoet naar het paleis. Be- 149
schrijving. Het gevolg van vazalvorsten van Singkiwero en Sawangmega en anderen, door We Datusĕngĕng meegebracht, vormt deel van den stoet. Bij het paleis aangekomen, worden nog eens cere-

---

[1]) *papatjëlla.*

[2]) Schijnt een lapsus; *bissu*'s behooren niet in de Onderwereld.

monieën verricht, goud en geschenken gestrooid enz. We Datusĕngĕng gaat aan de hand van haar schoonmoeder het paleis binnen. De staatsiezetel wordt voor het jonge paar gereedgemaakt met alle uitrustingsstukken die daarbij behooren. Vervolgens hebben de huwelijksceremonieën plaats[1]). Beschrijving. Een lange rij van familieleden en hovelingen noemt daarna de geschenken op welke zij willen geven. Er wordt een feestmaaltijd aangericht en opgediend, alles uitvoerig beschreven evenals de door de zede vereischte schroomvalligheid der bruid die eindelijk overgehaald wordt van het eten te nuttigen en haar echtgenoot aan te zien. Vertegenwoordigers van verschillende volksstammen laten hun gezangen hooren. Het maal heeft overdag plaats. Als de zon naar het Westen nijgt, geleidt Bataralattu' zijn echtgenoote naar het slaapvertrek. De gasten nemen afscheid van Batara Guru en We Njili'timo'; als de avond gevallen is en de lichten in het paleis ontstoken zijn, laat Batara Guru muziek maken. Te middernacht gaat alles slapen.

Bataralattu' en We Datusĕngĕng blijven zeven etmalen binnenskamers. Voor de door haar meegebrachte volgelingen wordt uitstekend gezorgd. Op een morgen komen zij weer buiten en plaatsen zich op den huiszetel. Bataralattu' vraagt We Datusĕngĕng een sirihpruim uit haar mond. Een paar hofdames noodigen We Datusĕngĕng uit een ceremonieel bad te nemen bij een stort of put vol geurig water, een vorstelijke badplaats in een schoon bewassen hof waar vogels de taal der menschen spreken: Boegineesch en Javaansch (of: andere talen). We Datusĕngĕng kleedt zich, Bataralattu' gaat met haar hand in hand naar buiten. Beschrijving van het bad. Zij keeren naar het middengedeelte van het paleis terug en als zij dan getweeën gezeten zijn, laat de zoogmoeder blaren vóór hen branden, terwijl Bataralattu' zijn echtgenoote liefkoost. De
150 ouders zien met welgevallen toe. Er wordt gegeten en gedronken en na afloop gaat het jonge paar weder naar de slaapkamer.

Zeven maanden leeft We Datusĕngĕng met haar echtgenoot in volkomen harmonie. Al dien tijd laat hij zich in het geheel niet op de hanenvechtbaan zien. Tien maanden lang worden huldegiften des volks opgebracht.

[In Tompo'tika']. De zon nijgt naar het Westen. We Adiluwu'

---

[1]) Het huwelijk heeft reeds in allen vorm in Tompo'tika' plaats gehad. Bij den intocht in de woonplaats van den echtgenoot plegen de huwelijksceremonieën te worden herhaald.

overkomt verlangst naar haar zuster, zij werpt zich neer en weent. Haar echtgenoot I La Djiriu' komt haar troosten en neemt haar mee naar binnen, naar het slaapvertrek. —

Bataralattu' doet desgelijks met zijn echtgenoote, in Luwu'. Midden in den nacht wordt We Datusĕngĕng wakker, zij verlangt terug naar haar land en haar zuster en haar op één en denzelfden dag verscheiden ouders. Bataralattu' stemt dit droevig, hij heeft steeds alles gedaan wat zij wenschte. Doch zij is niet te troosten. Eindelijk slaapt zij in en droomt. In haar droom ziet zij zich in een boot de zee opvaren. Een gouden mandje aan een gouden koorde opgehangen aan den regenboog daalt vóór haar neder. Er ligt één ei in, zij gaat op het deksel zitten, het ei breekt open en er verschijnen twee kuikens uit, een haantje en een hennetje. Het haantje vliegt weg naar den vreemde, het hennetje stijgt ten Hemel.

Den volgenden morgen staat zij, nog geheel ontsteld van haar droom, op. Zij begeeft zich met Bataralattu' naar Batara Guru en We Njili'timo' en deelt dezen haar droom mede. „Wellicht", zeggen de ouders, „zult gij een stamhouder krijgen, een tweeling van twee„erlei kunne, de jongen zal ver weg gaan en in den vreemde huwen, „de dochter ten Hemel varen en daar huwen." We Njili'timo' zegt dat zij, haar kinderen, zich door deze uitlegging niet moeten laten neerdrukken. De ouders zullen naar Hemel en Onderwereld gaan, maar zeker bij hun kinderen terugkeeren. Tapijten worden gespreid waarover Batara Guru en zijn echtgenoote zich naar buiten begeven [1]), in draagzetels gaat men in staatsie naar den riviermond waar het doodstil is. Aan den oever van de zee worden ceremonieën verricht en wordt een offer van ei, rijst, sirih en hoenders en (magische) planten gebracht. We Njili'timo' spreekt een formulier uit, brengt haar hulde aan Hemel en Onderwereld, het onweert, het dondert zeven maal. Zij betreedt met gevolg de golven, daalt door de zee heen zonder dat haar licht wordt uitgebluscht [2]) en bereikt de Onderwereld, de golven zijn brandend heet. Guru ri Sĕllĕng bevindt zich daar onder de tamarinde-boomen. Zij gaan het paleis binnen, hartelijke begroeting van Sinaungtodja. Het is We Njili'timo's eerste bezoek sedert haar opstijging naar de Middel-

---

[1]) Als *manurung* mag hij den grond niet betreden. Een uit de Onderwereld opgekomene wordt met een *manurung* gelijkgesteld.

[2]) *tĕnna ma'padĕng le bila'e sekua toni maranjalana aratigae.* — *Bila'* en *aratiga* worden in de I La Galigo gebruikt in materieelen zin: fakkel, waskaars, *aratiga* ook in figuurlijken zin: levenslicht; *bila'* is ook „bliksem".

wereld om Batara Guru te huwen. Haar moeder vraagt bezorgd of zij misschien oneenigheid met haar echtgenoot heeft. Heeft hij tegenspoed op de hanenvechtbaan gehad, is het land door een ramp getroffen, is haar echtgenoot van plan een tweede „ebenbürtige" vrouw te nemen? enz. — Niets van dat alles, de zaak is dat haar zoon Bataralattu' nog geen kind heeft. Zij vraagt haar ouders hem dat te schenken. — „Gij kunt weer opstijgen, wij zullen het geven, maar „onze broeder de Schepper in den Hemel zal het bewerken. Laat „Batara Guru derwaarts opstijgen en dan zullen Hemel en Onder- „wereld gezamenlijk nageslacht geven."

We Njili'timo' wil weer vertrekken. Bataralattu' heeft ondertusschen ter plaatse waar zij verzonk, gewacht. De Heer der Onderwereld laat van alle landstreken zijn onderdanen oproepen. De broeders en zusters brengen geschenken voor haar aan [1]), zij voeren een geanimeerd gesprek met We Njili'timo'. Deze vertelt het doel van haar komst. We Datusengĕng is nu reeds tien maanden in Luwu' en zij is nog niet zwanger. Linrungtalaga laat een schip met goederen van Atipusĕ' gevuld en een met goederen van Peretiwi verschijnen [2]). Vele andere schepen volgen, allen met schatten en dienstbaren volgeladen, van de ouders, broers en zusters. — Alles is gereed voor terugkeer naar de Middelwereld, ook de *wakka tana* [3]). Zij neemt afscheid van haar ouders, broers en zusters in de Onderwereld.

We Datusĕngĕng en echtgenoot zijn middelerwijl in gedrukte stemming omdat het reeds lang geduurd heeft en hun moeder niet terugkeert, zij geeft haar gemoed lucht in een weeklacht. Batara Guru weet te zeggen dat de *wakka tana* in beweging komt.

We Njili'timo' neemt (nogmaals) afscheid, zij zegt nu terug te gaan omdat haar kinderen op aarde weenende wachten aan den
151 oever der zee met hun vader. Onder oorverdoovend geraas der menigte stijgt zij per schip omhoog.

Batara Guru waarschuwt dat haar schip in aantocht is. De vloot vertoont zich op de zee. We Njilitimo' gaat aan land met groot gevolg van lieden uit de Onderwereld. Zij plaatst zich naast Batara Guru en deelt mede dat de Heer der Onderwereld haar haar erf-

---

[1]) Daaronder worden Welongtalaga en Apungritodja genoemd, die haar indertijd naar de Middelwereld gevolgd waren.

[2]) Peretiwi omvat de geheele Onderwereld.

[3]) *wakka tana*, zie blz. 55 noot 3; hier zonder meer het als voertuig voor We Njili'timo' bestemde schip.

deel in den vorm van met schatten en volgelingen beladen schepen heeft meegegeven ter verdeeling onder haar en hem en dat de broers en zusters daar het hunne aan hebben toegevoegd en vertelt voorts wat haar ouders omtrent een nakomeling van Bataralattu' en We Datusĕngĕng gezegd hebben. Batara Guru is daar zeer mee ingenomen. Allen tezamen gaan van het strand naar het paleis terug. Als men gezeten is en sirih gebruikt heeft, brengt We Njili'timo' den wensch haars vaders te berde dat Batara Guru naar den Hemel zal gaan tot den Schepper opdat die bewerke dat We Datusĕngĕng zwanger worde. Hij is daar dadelijk voor te vinden en zendt iemand uit om den zonnestand op te nemen. 't Is juist middag. Batara Guru gaat op een rustbed liggen. Hovelingen scharen zich om hem heen, er worden ceremonieën verricht (nauwkeurig beschreven), er wordt een formulier gepreveld, een sĕmbah naar Hemel en Onderwereld gemaakt. 't Dondert zeven maal, dienaren van den Schepper dalen neer en brengen noodweer, de zevenkleurige regenboog komt tot in het slaapvertrek van Batara Guru, hij komt in beweging en vertrekt, van natuurverschijnselen vergezeld, met den regenboog naar den Hemel. De hemelketting wordt losgemaakt, de hemeldeur geopend. Poortwachters en hemelmonsters willen hem tegenhouden, doch laten hem door als hij zich bekend maakt. Hij wil de trap van het paleis opgaan, maar blijft ervoor staan, niet wetende wat te doen want de treden zijn zwaarden met het scherp naar boven gekeerd [1]). Een *bissu*-hofdame ziet hem daar met den regenboog. Twee hofdames gaan naar binnen om den Schepper, die op een rustbank gelegen is, kennis te geven. Zijn wederhelft zegt hun zoon binnen te laten. Als de hofdames met strooirijst hem nooden binnen te komen, keeren de sporten van de trap zich om. Hij verschijnt dan voor zijn ouders, nu op den huiszetel gezeten. De Schepper vraagt wat hij komt doen, hij behoort op de aarde thuis en doet dan ongeveer dezelfde vragen welke de Heer der Onderwereld aan We Njili'timo' stelde. Hij heeft toch naar de Middelwereld alles wat hij noodig heeft, meegekregen uit den Hemel en is met een „ebenbürtige" vrouw gehuwd. Batara Guru antwoordt dat hij een huwelijkspand voor zijn zoon komt vragen. De Schepper stelt hem gerust. „Keer „weder naar de Middelwereld, bij gunstigen (stand van) zon en „maan zal u een telg geschonken worden en wel een tweeling be-

[1]) Hetzelfde wordt vaker van de trap van het paleis van den Heer der Onderwereld verteld.

staande uit een jongen en een meisje. [1]) Doch Luwu' zal geen heer hebben. Hij verwijt zijn zoon niet eerder opgestegen te zijn toen hij nog niet vazalvorsten, *lipu malaka* [2]) genaamd, had geschapen [3]). Thans is de stand van zon, maan en sterren ongunstig. (De Schepper treedt in een uitvoerige uiteenzetting der komende gebeurtenissen op aarde, welke hier achterwege wordt gelaten, wijl zij in de afzonderlijke, in de verzameling-Jonker voorkomende verhalen in den breede beschreven worden) [4]). De Schepper drukt Batara Guru op het hart te zorgen dat de tweelingen, zoodra zij geboren zijn, gescheiden worden. Deze is geheel verbijsterd door wat hij heeft moeten hooren. La Sattumpugi' van Tjina, echtgenoot van We Tĕnriabang, is ook aanwezig, hij is eveneens een opvolger komen vragen en krijgt de toezegging van een dochter (I We Tjudai) [5]). Van We Tĕnriabēng en La Punnalangi' (haar a.s. hemelschen echtgenoot) wordt gezegd dat zij een gulden tweeling zullen krijgen (hiervan blijkt later niets). De Schepper zegt nog dat hij We Datusĕngĕng een gulden tweeling zendt omdat Batara Guru niet naar goeden raad geluisterd heeft [6]). We Adiluwu' zal ook een gulden tweeling krijgen; bij dezen zal zich het zelfde voordoen dat zij

---

[1]) Zulk een tweeling heet *dinru lawĕng* en *dinru ulawĕng* — gulden tweeling. Volgens 't Wb. s.v. *dinru* zou hiermee „overspelige tweelingen" bedoeld zijn. Van overspeligheid is in de I La Galigo echter geen sprake De Schepper zendt zulk een tweeling in We Datusĕngĕng's schoot omlaag. Onder dit „omlaagzenden" heeft men de goddelijke bestiering te verstaan, want er wordt even later bepaaldelijk gezegd dat Bataralattu', haar echtgenoot, haar beslaapt en zij dientengevolge zwanger wordt. Wel bergt de geboorte van een tweeling van tweeërlei kunne groot onheil in zich dat tot elken prijs voorkomen moet worden en dan ook gekeerd wordt door andere rampspoeden te aanvaarden; i.c. zal de mannelijke tweeling (Sawerigading) liefde opvatten voor zijn zuster (We Tĕnriabēng). Dit leidt tot de volgende maatregelen: We Tĕnriabēng wordt naar den Hemel opgetrokken, huwt daar en keert niet weder; Sawerigading trekt van Luwu' weg en wordt elders vorst. De ouders blijven eenzaam achter zonder troonopvolger. — Voor een andere verklaring van *dinru* (*u*)*lawĕng*, zie Aanhangsel blz. 1005.

[2]) *lipu malaka* komt in de I La Galigo *passim* voor om een groep personen aan te duiden, veelal vazalvorsten, maar ook krijgsmakkers, *puang*'s e.a. Er wordt mee bedoeld „steunpilaren" of „zuilen" des rijks.

[3]) 't Verband met den ondergang van Luwu' is niet duidelijk.

[4]) Er wordt hier gezegd dat We Tĕnriabang, vorstin van Tjina, een gulden tweeling zal krijgen, men leze hier: We Adiluwu' van Tompo'tika'.

[5]) Hij bezit reeds meer dan tien kinderen, I We Tjudai zal zijn jongste spruit zijn. Zij huwt met Sawerigading die vorst van Tjina wordt; in zooverre kan men dus zeggen dat zij haar vader opvolgt, zij wordt erfgename der havezathe Tjinarilau'.

[6]) Niet nader toegelicht.

wederzijds liefde voor elkaar opvatten; het meisje, We Tĕnrirawe, zal verbannen worden, de jongen, Palawagau', zal in Tompo'tika' regeeren, een echtgenoote zal voor hem nedergezonden worden enz.

Batara Guru keert naar de aarde terug, het hemelvuur waarin hij is neergedaald, dooft. We Njili'timo' is zeer verheugd te vernemen dat We Datusĕngĕng een gulden tweeling zal krijgen.

De avond valt, de lichten worden ontstoken. Bataralattu' minnekoost met We Datusĕngĕng, hij neemt haar mee naar het slaapvertrek. Drie maanden na Batara Guru's terugkeer is zij zwanger. Zij voelt zich ziek en ellendig, wil niet gebaad worden en verlaat haar kamer niet. Bataralattu' vraagt wat haar schort, doch bekomt geen antwoord. Hij zendt een hofdame naar zijn ouders, zij heeft reeds tien dagen niet gegeten. Deze gaan dadelijk mede. We Njili'timo' konstateert dat haar schoondochter zwanger is. Zij laat toebereidselen maken om haar te baden. Beschrijving van het sacrale 152
bad. Het gelukt niet haar iets te laten eten. Zij geeft een lange opsomming van vreemdsoortige en moeilijk te verkrijgen zaken uit alle hemelstreken waarop zij belust is. Bataralattu' wil er zelf op uit trekken om die bijeen te brengen, doch daarvan wil zij, om de daaraan verbonden gevaren, niet weten. Zij maakt zich boos. Bataralattu' laat nu verscheidene vogels van hun kruk losmaken en gelast hun uit te vliegen om de begeerde zaken te zoeken en tot hem te brengen [1]; hij voegt er zware bedreigingen aan toe voor geval zij aan de opdracht niet goed en snel voldoen. Er worden ook een bode en *puang*'s uitgezonden naar Warĕ om in staatsie met begeleiding van zingende *bissu*'s *bulo warani manurung* vandaar te halen [2]. Op den gestelden tijd zijn de vogels met de gewilde zaken terug. Bataralattu' zegt hun een bad te nemen en hun dorst te lesschen. Ook de naar Warĕ' gezonden bode keert met de *bulo warani manurung* terug. We Datusĕngĕng eet van de spijzen, doch zij is niet tevreden. Bataralattu' is radeloos en verzinkt in gepeins. Zij ligt onbewegelijk, hij vraagt raad aan Batara Guru, wat te doen. Deze stelt hem gerust, zij zal over nog andere spijzen denken. We Njili'timo' gaat naar haar toe om te vragen of zij nog iets anders wil

---

[1]) De opdracht wijkt van de door We Datusĕngĕng gegeven opdracht af; met We Njili'timo heeft zich hetzelfde voorgedaan. Vogels worden als vrouwelijk beschouwd met uitzondering van den leider.

[2]) Onbekend wat hiermee bedoeld wordt, *bulo* = bamboe. — Volgens het Wb.s.v. *warani* is hiermee de bamboekoker waarin Batara Guru op aarde nederdaalde, bedoeld. Dit punt was echter niet Warĕ' maar Luwu'.

zien. Nu zegt zij de schepen vóór het paleis te willen zien voorbijvaren, de visschers hun netten te zien uitwerpen en bepaalde visschen vangen. Er moeten schepen komen die waren verhandelen.

We Njili'timo' trekt de kleeren aan waarin zij uit de Onderwereld is gekomen. Zij steekt lichten aan, brandt blaren, strooit rijst, offert sirih, reciteert en doet een gebed. Haar zuster Opu samuda in de Onderwereld, hoort haar [1]). Zij merkt jegens haar echtgenoot op dat We Datusĕngĕng begeerte heeft naar bepaalde visschen uit de Onderwereld en vele andere (genoemde) zaken uit den Hemel en van de Middelwereld. Op haar bevel roept To Linrungtodja de vazallen van zee en Onderwereld bijeen, zij moeten met hem de verschillende, door We Datusĕngĕng begeerde, wonderlijke visschen en andere spijzen omhoog naar de aarde brengen. Ook aan de begeerte van We Datusĕngĕng naar voorbijvarende schepen enz. moet worden voldaan. Guru ri Sĕllĕng voegt daar soortgelijke bevelen aan toe. Een gansche vloot, volgeladen met goederen en *bissu*'s, speelgoed van We Njili'timo', allerlei voortbrengselen van de zee, gaat omhoog. Er hebben hevige natuurverschijnselen plaats die schrik en ontzetting bij de bevolking van Luwu' en Warĕ' teweegbrengen. We Njili'timo' offert aan de zee en tracht de elementen te bezweren. Have en goed worden op de bergen in veiligheid gebracht, de vloed
153 stijgt hooger en hooger.

Batara Guru en We Njili'timo' ontvangen To Linrungtodja die meedeelt welke gaven hij komt brengen en daarna weer afdaalt naar de Onderwereld. Als de vloed zeven etmalen geduurd heeft, staat het water aan den voet van het paleis en komen de schepen uit de Onderwereld daar aanleggen. Guru ri Sĕllĕng laat het noodweer ophouden, de zon schijnt weer. Bataralattu' laat al het volk en de grooten des lands bijeenroepen, men gaat aan boord van de vóór het paleis geankerde schepen handel drijven en er wordt gevischt. Er heerscht groote levendigheid. Batara Guru zendt Bataralattu' en zijn (half)broeders naar de schepen. Zij varen vervolgens heen en weer. We Datusĕngĕng wordt geroepen om het schouwspel te zien. Zij toont zich verheugd en verzoekt Batara Guru te informeeren welke waren de handelsschepen aan boord hebben. Hij richt zich tot Bataralattu' en zijn broeders, alsof zij de kooplieden waren. Groot vermaak. Bataralattu' blijft in zijn rol en biedt allerlei te

---

[1]) Zoo staat er. — Opu Samuda (heer der zee) is echter een naam van haar vader.

koop aan. Hiervan wordt We Datusĕngĕng in het paleis bericht gebracht, zij verzoekt de handelaars te laten komen. Bataralattu' beantwoord het verzoek met eenige grapjes tot de boodschapsters, maar gaat ten slotte naar het paleis en is hoogst verheugd en verteederd We Datusĕngĕng in de beste stemming aan te treffen.

De visschen, waar We Datusĕngĕng om gevraagd had, beginnen een gesprek met elkaar. Zij hebben veel beleefd maar zij zijn nog nooit onder een uit den Hemel neergedaald paleis geweest.

We Datusĕngĕng moet nu naar het visschen van deze dieren komen kijken, doch eerst worden zij en Bataralattu' gebaad en wordt hun daarna een maaltijd opgediend; waaraan ook de hofhouding deelneemt. Vervolgens wordt aan boord door den tolk der handelaren (?) [1]) een offer van sirih en pinang en rijst gebracht, daarbij de goden uitnoodigende van de spijzen te eten en behouden thuisvaart afsmeekende, waarop Batara Guru de waterreservoirs [2]) met de begeerde visschen laat opbrengen. We Datusĕngĕng ziet het schouwspel van uit het paleis aan. De schepen houden allerlei oefeningen, de broers van Bataralattu' varen erop mee. (Uitvoerig beschreven).

Het door den Heer der zee (Guru ri Sĕllĕng) opgestuwde water blijft zeven etmalen stijgen [3]), al dien tijd wijkt het stormweer niet. De menschen zijn er van in de war, ouden van dagen vreezen dat men te gronde zal gaan als de Schepper zoo blijft woeden, men heeft niet meer te eten en het water wijkt niet enz. Eindelijk, negen etmalen na het opkomen van het water, schijnt de zon weer [4]). Batara Guru en echtgenoote gaan met gevolg naar het voorgedeelte van het paleis, zij nemen samen op den staatsiezetel plaats. La Pangorisĕng en vele anderen leggen met hun bootjes bij de trap van het paleis aan [5]). Zij gaan binnen, verschijnen vóór Batara Guru en vragen waarom hij het water niet laat wegtrekken. Niet alleen de bewoners van Luwu' en Warĕ' zijn ontsteld en bevreesd,

---

[1]) *djurubasa padangkange,* als zoodanig fungeert To Pawewangi, halfbroer van Bataralattu'.

[2]) Er staat *batilĕmpĕkkĕ', batilĕng* is een feestgebouw van bamboe, Wb.s.v.

[3]) Of: nogmaals zeven etmalen. Niet goed te rijmen met wat voorafgaat. De beschrijving van dit gansche tooneel is rommelig en vervalt telkens in herhalingen.

[4]) Tegenspraak met wat vroeger gezegd is.

[5]) Kano's die als jollen dienst doen, waarmee zij de communicatie van de schepen met den wal onderhouden.

ook de opvarenden van de handelsschepen zijn voor hun vaartuigen beducht. Overal elders gaat de zee niet zoo hoog als hier.

We Njili'timo' bezweert de woedende elementen, zich naar de Onderwereld richtende, eieren, sirih en rijst offerende. Batara Guru wijst met de ringen die hij van zijn ouders heeft bekomen naar de zee en spreekt ook een bezwering uit. Dan trekt het water zich tot de oude grenzen terug. De handelaren nemen afscheid en keeren
154 naar hun landen terug. De wonderlijke visschen, nu op het droge, als door We Datusĕngĕng verlangd, worden op allerlei wijzen in grooten getale gevangen en men heeft overvloedig te eten. We Njili'timo' en We Datusĕngĕng zien van uit het paleis toe. De geheele bevolking is op de jacht naar visch om en onder het paleis. De vangst duurt zeven dagen.

Als We Datusĕngĕng zeven maanden zwanger is, wil Batara Guru een groot feest voor de ongeboren vrucht geven. In een groote vergadering van hovelingen, terwijl hij en zijn gade op den staatsiezetel gezeten zijn, geeft hij daartoe zijn bevelen. De menschen moeten worden opgeroepen, buffels geslacht enz. Als allen gekomen zijn, worden de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' ontboden; alsmede de in het Latimodjong-gebergte neergedaalde *puang*. Zij verschijnen met een stoet van mannelijke en vrouwelijke *bissu*'s en gaan dadelijk het paleis versieren. We Datusĕngĕng wordt prachtig gekleed. *Bissu*-ceremonieën. Zij geleiden haar vóór haar schoonouders en maken haar voorwerp van nieuwe ceremonieën. De doktoressen behandelen haar. Zij wordt bewierookt, haar haren worden losgemaakt, zij wordt gebaad ter verkoeling en ten slotte wordt sirih genuttigd en daarna heeft een maaltijd plaats op groote schaal, waarop weer sirih volgt. Eerst te middernacht — het feest is bij dag begonnen — trekt Batara Guru zich in zijn vertrek terug, doch de feestviering gaat door.

Den volgenden morgen begeven de heeren van de hofhouding en het gevolg van We Datusĕngĕng uit Tompo'tika' zich naar het hanenperk, er worden met veel animo en levendigheid hanengevechten gehouden. Als het donker wordt, keert men weer naar het paleis terug. Door de goede zorgen van La Pangorisĕng ontvangt men daar een maal. De gasten van overzee keeren, na nog eenige dagen aan hanengevechten hun hart opgehaald te hebben, naar hun woonplaatsen terug.

Als We Datusĕngĕng tien maanden zwanger is, kondigen zich de barensweeën aan. Bataralattu' is vol zorgen voor haar. Batara Guru

en We Njili'timo' worden gewaarschuwd. Er wordt op de trommen geslagen, strooirijst enz. gereed gehouden; muziekinstrumenten worden bespeeld. Zij verlaten hun slaapvertrek, vergezeld van verschillende personen die benoodigde zaken als offerspijzen en lichten meedragen en gaan naar het vertrek waar We Datusĕngĕng ligt. 155
Bataralattu' verwelkomt hen daar. Zij vergewissen zich dat de bevalling aanstaande is. De vereischte maatregelen (beschreven) worden genomen [1]). Negen Orokĕlling, evenzooveel albino's en een groot aantal dwergen worden (onder het paleis) vastgebonden. De *puang* van Latimodjong wordt geroepen [2]) met haar ondergeschikte *bissu*'s. Zij versieren het paleis. Versierde buffels worden vóór het paleis verzameld. De doktoressen worden door eerehagen binnengehaald, zij hebben zich aan ceremonieën te onderwerpen vóór zij het paleis kunnen betreden. Zeer uitvoerige beschrijving van al hetgeen er in het paleis verricht wordt. Van alle kanten stroomen familieleden en hovelingen toe, het paleis is geheel gevuld. De *bissu*'s laten gewijde zangen hooren, zij dansen en er wordt voortdurend met trommen en muziekinstrumenten zooveel mogelijk geraas gemaakt. Ouders en grootouders moedigen de ongeboren vrucht, die toesprekende, aan om naar buiten te komen. Is hij een jongen, dan zal hij den vorstelijken luister (macht) van beide grootouders beërven, is zij een meisje dan wachten haar een uit den Hemel neergedaald staatsiezonnescherm in Luwu' en een paleis dat de Heer der Onderwereld omhoog heeft gezonden. Anderen spreken in denzelfden geest, geschenken in het vooruitzicht stellende. Een zoogmoeder biedt den Schepper buffels als spijze aan. We Datusĕngĕng verkeert vele etmalen in barensnood. Het geheele paleis leeft met de gebeurtenis mee; velen doen geloften. In haar angst te zullen sterven komt bij We Datusĕngĕng verlangst naar haar zuster We Adiluwu' boven. Zeer uitvoerige beschrijving van de verschijnselen die zich bij haar vertoonen en de gedragingen der nabestaanden, zoogmoeders en hovelingen [3]).

---

[1]) O.a. wordt de *wallasudji* met lansen en andere wapens afgeschut. Dit is de ruimte die onder het huis beneden de plaats waar de barende ligt wordt afgeschoten. Voor de beteekenis hiervan, zie Matthes, Ethnographie van Zuid-Celebes blz. 52.

[2]) Zij heet hier *sanro* = doktores.

[3]) De bevalling verloopt gewoonlijk moeilijk wanneer een aanzienlijk persoon geboren staat te worden. De uitvoerigheid der beschrijving houdt met de voornaamheid van den boreling gelijken tred.

Bataralattu' komt de tusschenkomst van zijn ouders inroepen die daarop offeren, een spreuk prevelen, reukwerk laten branden enz. Zij leggen zich samen op een rustbank en verhullen zich; daarbij worden lichten gebrand. Zij vallen een oogenblik in slaap en zien dan *bissu*-werktuigen neerdalen, zij zien een bloedvlek midden in het land en zien huwelijksdos neerdalen. Daarna staan zij op, was-
156 schen zich en pruimen. De *puang manurung* van Latimodjong komt vóór hen zitten, geeft aanwijzingen wat zij doen moeten en wat zij zelve gedaan heeft, blaren branden, vuren ontsteken enz. Batara Guru dreigt haar te zullen doorsteken als zij nog heilmiddelen achterhoudt. Hij stelt haar en anderen *bissu*'s de vraag of een zoon of een dochter geboren zal worden. Zij meenen een zoon of een dochter, waarop Batara Guru haar heur onkunde verwijt [1]), immers het zullen een zoon èn een dochter zijn. De jongen wil niet te voorschijn komen, zegt hij, omdat hij vraagt om strijd, er moet bloed vloeien midden in het land, vóór het paleis, ook op de *djadjarĕng* (in het paleis) moeten lijken van *bissu*'s vallen. Aan de hoofdpaal van het huis moet *ukarĕng-madjang* [2]) neergelegd worden, en in het paleis een (nabootsing van een) klein paleisje worden opgericht [3]), van *bissu*-werktuigen voorzien, een *igĕ'* [4]) met toebehooren gemaakt enz. Eerst dan zal de geboorte voorspoedig verloopen. Meer dan zeven *bissu*'s, die Batara Guru weerspreken, worden doorstoken, met haar bloed wordt het middenschot van het huis bestreken.

Batara Guru laat vervolgens het volk van Luwu' en Warĕ' bijeenroepen om met elkaar te strijden onder de tamarinde-boomen. Ook *bissu*'s en doktoressen worden bijeengeroepen. Er worden in het paleis oorlogstuig, geschenken en kleedingstukken voor de *bissu*'s en doktoressen voor den dag gehaald met welke laatsten zij ten paleize genood worden. Als allen zijn opgekomen, legt de *puang manurung* van Latimodjong uit waarom zij geroepen zijn. Het volk

---

[1]) Als *bissu*'s die met een hemelschen echtgenoot in betrekking staan, behoorden zij dat te weten; maar zij hebben geen ingeving gehad.

[2]) *ukarĕng madjang* = lett. opening van palmbloemkolf; deze opent zich na eenigen tijd in het water gelegen te hebben, Wb.s.v. *wuka'*. Een sympathetische handeling ter vergemakkelijking der baring, ook elders (Soendalanden) bekend en dan wel als aanwijzing hoe de bevalling zal verloopen, opgevat.

[3]) *na riwangungang langkana sakkĕ' le ritĕngana sao dĕnrae.*

[4]) planten om den huispaal gebonden, in een klein tot dat einde vervaardigd huisje, Wb.s.v. *igĕ'* en *bulalle*, vgl. Matthes, De bissu's, blz. 12 v.v. Dit huisje is het zooevengenoemde paleisje (*langkana*).

trekt naar de plaats der tamarinde-boomen om te vechten. Beschrijving van hevige gevechten, mannen van Luwu' contra Warĕ'[1]).

De weeën van We Datusĕngĕng worden heviger. Bataralattu' is voortdurend aan haar zijde; als zij sterven moet, wil hij mèt haar naar het Geestenrijk oversteken. De *bissu*'s in transe, strooien rijst enz.

De gevechten duren drie dagen.

Batara Guru zegt den *bissu*'s in het paleis zich ook uit te rusten tot den strijd met elkaar in het paleis. Beschrijving van den bloedigen strijd der *bissu*'s en vervolg van de beschrijving der gevechten buiten. Bloed van *bissu*'s stroomt drie etmalen lang.

We Datusĕngĕng verkeert negen etmalen in barensnood. Batara Guru tracht de vrucht weer naar buiten te roepen door hem den toenaam Langi'paewang te geven, anderen volgen met geloften. 't Is middag, duisternis valt over het land, er dreunen zeven donderslagen, het onweert, het paleis dreigt in te storten. De zevenkleurige regenboog vertoont zich in het middengedeelte van het paleis, hemelvuur en stormwinden woeden, de hemelketting wordt losgemaakt en de ziel (*bannapati*) der ongeboren vrucht daalt neder. Tevens worden godenboomen in Mangkutu op den benzoë-berg neergelaten[2]), (als wonderboomen beschreven). Litanieën zingende *bissu*'s dalen uit den Hooge.

Batara Guru zegt Bataralattu' naar beneden te gaan en onder den vloer van het paleis ter plaatse waar het bloed der barende zal neerdruppelen negen *Oro*'s en negen albino's te offeren, terwijl zijn broeders daar lansen en schilden omhoog moeten houden (als omwanding[3]). Als Bataralattu' in het paleis is teruggekeerd, heeft de geboorte plaats. De doktoressen vallen van schrik achterover als zij geen navelstreng en geen nageboorte gewaar worden. Batara

---

[1]) Het wordt wel eens zóó voorgesteld alsof het bij deze gelegenheid vloeiende bloed hetzelfde effect bij de kraamvrouw zal hebben en de baring zal vergemakkelijken, doch naar een andere voorstelling verlangt de ongeboren vrucht dezen strijd *als hij een jongen is* en hij zal er eerder door te voorschijn komen. Het vechten maakt ook hem later een dapper krijgsman. Sawerigading komt zelfs gewapend en al ter wereld.

[2]) Van het hout dezer boomen wordt later de I La Welĕnrĕng, het vaartuig van Sawerigading vervaardigd, zie A XIV.

[3]) Iets later wordt gezegd dat de echtgenooten van twee broeders dit doen. Matthes vermeldt als bestaand gebruik dat slaven zich onder den vloer opstellen, het bloed opvangen en daarmee de vrijheid verwerven.

Guru oppert de mogelijkheid dat de ziel (*tinio*) [1]) van het wicht door Datu Palinge' in een *bulo-bulo* is gedaan [2]). Bataralattu' laat met den oorlogsslag op de trom slaan, de geweren afschieten enz., het is een oorverdoovend geraas. De grootouders bieden, het kind toesprekend, geschenken. De doktoressen nemen verschillende maatregelen, het tweede kind moet nog geboren worden. De *puang*'s laten jonge *bissu*'s een gevecht met schilden voeren. Vervolgens strijden ook de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' samen [3]), andere
157 *bissu*'s met haar discipelen volgen haar voorbeeld. Het bloed der discipelen vloeit bij stroomen.

De tooneelen die aan de geboorte van Sawerigading voorafgingen, het doen van geloften enz. herhalen zich. Het gaat naar den avond. We Njili'timo' roept We Tĕnriabēng aan, naar buiten te komen; zij biedt haar een uit de Onderwereld meegebracht slaapvertrek aan met veel andere zaken. We Tĕnriabēng komt ter wereld. Als weder nageboorte noch navelstreng worden opgemerkt, zegt We Njili'timo' dat haar ziel in den Hemel door den Schepper geschapen zal zijn (vgl. boven waar ten aanzien van Sawerigading iets dergelijks gezegd werd van de vrouw van den Schepper). Zij voorspelt dat zij (We Tĕnriabēng) in den Hemel zal huwen. Bataralattu' laat op de trom slaan en andere instrumenten bespelen enz. Hij laat toebereidselen treffen voor een sacraal bad zijner echtgenoote. Zij baden tegelijkertijd. Wanneer zij dan nog berookt is (met rook van brandende bladeren) wordt een maaltijd opgedragen. Bataralattu' reikt haar een uitgekauwde sirihpruim. Moeder en kinderen worden verder verzorgd, ook door maatregelen om onheil af te wenden en door litanieën der *bissu*'s. Familieleden nemen de wichtjes om beurten op schoot. Er worden zoogmoeders van den hoogsten bloede gezocht en bij nacht plechtig naar het paleis geleid.

La Pangorisĕng en La Tĕmma'lurĕng krijgen van Batara Guru bevel buiten de dooden te verzamelen. Als dat geschied is, brengt La Pangorisĕng ze tot het leven terug [4]).Batara Guru laat de wichtjes in de hoede van We Sauriu' achter, verlaat het vertrek en

---

[1]) Hier synoniem van *bannapati*; er staat: *tinio sesumangĕ'na*, ziel, één van *sumangĕ'* = levenskracht, met hem. Het zelfde zegt men van lijfwapens.

[2]) *riputama ri bulobulo*, vgl. Wb.s.v. 1⁰. *bulo*; de daar gegeven beteekenissen passen niet.

[3]) Zij noemen zich met mannennamen, waarschijnlijk hunner hemelsche echtgenooten, gevolgd door haar *puwang*-namen op aarde.

[4]) Bedoeld zijn de bij de gevechten (zie boven) gesneuvelden. Hij doet dit op de geijkte wijze.

maakt de in het paleis gesneuvelde *bissu*'s weer levend. Hij laat slaven van Java, Saleyer, Waniaga en Mengkoka een spiegelgevecht houden (?) en daarna geschenken uitdeelen [1]). Als dit is afgeloopen gaan La Pangorisĕng en zijn broeders die orders ontvangen hadden Bataralattu' te roepen, met dezen naar het paleis. Batara Guru zegt hem naar binnen te gaan en We Njili'timo' te zeggen haar kleinkinderen op te laten nemen [2]).

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. We Adiluwu' Punna lipue ri Sawangmega Punna bolae ri Tompo'tika', prinses van Tompo'tika', huwt met no. 3.
2. We Opusĕngĕng (en: We Datusĕngĕng) We Sauntjawa We Sĕngĕng Punna bolae ri Tompo'tika' en van Sawangmega We Tĕnriruppu, later: Punna langkana manurung (van Luwu') Teteng panampa, prinses van Tompo'tika', jongere zuster van 1, huwt met no. 4.
3. I La Djiriu' La Tĕnroadji To Lĕtteilĕ' La Saunglangi', oudere neef van no. 4, uit den Hemel, huwt met no. 1 [3]).
4. Bataralattu' Opuna Luwu' Opuna Warĕ' I La Tiulĕng La Rumpanglangi' (en = La Rumpangmega) La Ma'panjiwi', huwt met no. 2.
5. La Puange (I La) Patoto' (To) Palanro Sangiyang, ook: Datu Patoto' en Adji patoto', de Schepper.
6. Datu Palinge', wederhelft van no. 5.
7. La Tĕmma'lurĕng To Sinilele, oudere halfbroer van no. 4.

---

[1]) De slaven moeten driemaal naar het paleis werpen? (*narempĕkkiwi le langkanae*); hun vanen opheffen (*pada mpangung-i tanratanrana*) en die elkaar laten treffen enz. — De bedoeling is onzeker.

[2]) Blijkens den paralleltekst (Hs. Bijbel Genootschap 188 dl. III) moet Bataralattu' de wichtjes op den schoot der moeder zetten en worden zij dan door het aanbieden van geschenken bewogen te zuigen en te schreeuwen.

[3]) Volgens hs. 188 Bijbel Genootschap heet de vader van I La Djiriu' Batara unru en is hij een broer van denzelfden vader en een andere moeder van Batara Guru. Van bijvrouwen van den Schepper is overigens nooit sprake.

Hij was gehuwd met Dĕttiyalangi', zuster van We Njili'timo', gemalin van Batara Guru; twee broers zijn dus met twee zusters getrouwd.

Zijn gebied in den Hemel is Tjoppo'meru en Walinono d.i. de Zon.

8. La Tĕmma'lolong, *idem*.
9. La Pangorisĕng To Pananrāng, *idem* [1]), zijn raadsheer.
10. I La Lompongĕ', *idem*.
11/12. Turu'bela (*manurung*) en echtgenoote, vorst en vorstin van Tompo'tika', op den zelfden dag overleden [2]).
13. Lalaki luwu' ana'sanra [3]), dienaressen van 4.
14. We Tĕmmamala We Tĕmma'lewa We Ma'pamene', zoogmoeder van no. 2 [4]).
15. I We Salarĕng, *puang* van Warĕ (ook, ten onrechte, van Luwu').
16. We Apanglangi', *puang* van Luwu' (ook, ten onrechte, van Warĕ') te Kaukau.
17. La Djawapase Toadjalika, broer van 11.
18. We Tĕnridjĕllo' van Sawangmega (in Tompo'tika') We (ook: To) Tĕnri(dj)olle, tweelingzuster van 11 [5]).
19. La (ook: To) Tĕnrigiling Datu tamana To Parapa, echtgenoot van no. 18, van Singkiwero.
20. We Tĕmma'late, hofdame van Tompo'tika'.
21. La Tĕnriongĕng, dienaar van no. 18.
22. We Tĕnriule' Tĕnrisaungĕng, gaat in het gevolg van no. 2 mede naar Luwu' [echtgenoote van 9, zoogmoeder van 103].
23. Unga We Waru', *idem*, ook: We Unga Waru' en I We Waru', aanzienlijke hofdame van no. 2 [6]) [zoogmoeder van 111].
24. We Ma'dilangi', *idem*.
25. We Ma'pamene', stedehoudster van no. 2 in Tompo'tika' [7]).
26. Palawagau', zoon van nos 1 en 3 (later, in dit verhaal nog niet geboren).
27. We Tĕnrirawe, (samo tuwa'na alingĕrenna), dochter van *idem* (*idem*).
28. To Pangkĕllarĕng, vorst van Taranati.

---

[1]) De nummers 7, 8 en 8 zijn hier broers van één moeder (We Sauriu'), elders anders.

[2]) Zij heet We Padaulĕng en stamt uit de Onderwereld, haar naam komt in dit verhaal niet voor.

[3]) Duidt een groep aan, soms van een enkeling gezegd.

[4]) Ook als verschillende zoogmoeders op te vatten; We Tĕmmamala wordt ook We Ĕllung genoemd, op zichzelf weer een verkorting.

[5]) Met dit zijn van een tweelingzuster van Turu'belae staat in verband dat zij haar nichten in het ongeluk stort. *To* vóór een vrouwennaam past niet. Elders heet zij: tweelingzuster van Turu'bela's echtgenoote, We Padaulĕng.

[6]) Uit den parallel-tekst blijkt zij dezelfde te zijn als 112.

[7]) Later naam van no. 14, die haar meesteres echter naar Luwu' volgt.

29. To WIDEUMPU', vorst van SUNRA RI ADJA.
30. LA TĔNRITATTA, *datu* van GIMA, oom van no. 4.
31. LA TĔNRIOLLE, vorst van DJAWA RI LAU'.
32. BATARA GURU LA TOGĔNGLANGI', zoon van den Schepper, *manurung*, vader van no. 4.
33. WE NJILI'TIMO', ook: WE MATATIMO' WELONGTALAGA SOMPA RI TIMO' DATU MANOTĔNG (en: -MANOTĔ') WE TODJA TOMPO'E RI BUSA EMPONG SOBA SINRANGĔNG LAKKO DINULU ELOMPALODJA, in WARĔ, WE TĔNGA ĔMPONG MANURUNG[1]), echtgenoote van no. 32, dochter van 75 en 76.
34. WE LELEĔLLUNG, bijvrouw van Batara Guru, treedt ook als zoogmoeder op[2]).
35. WE (en: To) SAURIU' WE SAUNGLANGI', bijvrouw van Batara Guru[2]).
36. WELONGTALAGA (II) APUNGTALAGA, ook: APUNG RI TODJA TĔNRITALUNRU', *idem*, staat no. 33 als eerste hofdame ten dienste, met We Njili'timo' uit de Onderwereld meegekomen[3]), moeder van 10.
37. WELONG RI TODJA APUNG RI TODJA, hofdame van no. 33[4]), *idem*.
38. PUA' MA'TOA KOI MANUTĔ' (en -MANOTĔ) van MANGKUTU WE ANURUNGĔNG van TJOPPO'MERU BISSU DATU van LATIMODJONG, van LAELAE en LERANG.
39. WE SĔSSUNGRIU' van TJOPPO'MERU te TAKKEBIRO, *bissu* uit de Onderwereld(?).
40. BISSU MANĔSSA TĔRRU'ANGKASA van NAPA.
41. LA (ook: To) TĔNRIODANG, aanzienlijk hoveling van Batara Guru [en diens oom].
42. LA (of: To) TĔNRIAKKĔ' (I) To TĔNRILEKĔ' (II), raadsheer van Batara Guru.
43. LA (of: To) TĔNRIAKKĔ' (II) DAENG SAMA, aanzienlijk dienaar door Bataralattu' van Tompo'tika' meegebracht, sneuvelt[5]).
44. LA (of: To) TĔNRIEMPĔNG To BULU'TANA[6]), hoveling van Batara Guru.

---

[1]) Laatste naam corrupt.
[2]) De nummers 34 en 35 worden ook als één persoon beschouwd.
[3]) Welongtalaga en Apung ri todja somtijds twee personen.
[4]) De nummers 34 tot en met 37 zijn moeders van de halfbroers van Bataralattu', doch welke moeders bij welke zoons behooren, wordt wisselend opgegeven. — De nummers 36 en 37 zijn somtijds één.
[5]) Misschien met no. 19 te identificeeren.
[6]) Den tweeden naam voert hij ten onrechte.

45. WERORAKILĔ', aanzienlijke *bissu* in LUWU', ook: personificatie van een natuurmacht.
46. LA MAKARODA, hoveling van Batara Guru.
47. LA (of: TO) TĔNRIPĔPPANG (van WADĔNG), *idem.*
48. LA PALIPUI, in het gevolg van 2 uit Tompo'tika' meegekomen.
49. LA RUMPAMPOBA van PAPPABADJA, *idem.*
50. LA MAKARUMPA van SINGKIWERO *idem.*
51/52. (LA) TADAMPALI' van RETELANGI' en echtgenoote, *idem.*
53. WE DJAMPUTJINA van SAWANGMEGA, echtgenoote van 54.
54. LA MA'PAPĔLLUNG van ULUWONGĔNG, heer van TJOPPO'MERU.
55. TO TĔNRILEKĔ (I), aanzienlijk dienaar van Batara Guru[1]).
56. TO SABIARA of TO DJARIARA of TO DJABIARA, aanzienlijke persoonlijkheid, onzeker
57. APUNGMANGENRE', aanzienlijke dame aan het hof van LUWU'[2]).
58. RUKĔLLĔMPOBA, elders wel als dienaar van den Schepper voorgesteld, hier: personificatie van den donder.
59. SĔTTI RI WARĔ', neef van Bataralattu'.
60. SĔTTI RI LUWU', *idem.*
61. WE MA'DEWATA, *bissu* ten paleize LUWU'.
62. TO PAWEWANGI TO BULU'TANA, halfbroer van Bataralattu'[3]).
63. TO PANANGARĔNG, *idem.*
64. TO PINAMILE, *idem.*
65. TO PATAUNGĔNG, *idem.*
66. TO SĔMPĔNNE, *idem.*
67. TO MARASEMPE, *idem.*
68. WE TĔMMA'DATU, halfzuster van Bataralattu'.
69. WE TĔNRIOLLE (-ULE'), *idem.*
70. WE TĔNRISĔSSUNG, *idem.*
71. TO MARETĔNGA, halfbroer van Bataralattu'.
72. TO SAWEASE, *idem.*
73. WE TĔNRILEKĔ' TO TĔNRIEMPĔNG, aanzienlijke hofdame in LUWU'[4]).
74. WE TĔNRIWASUNG ook: WE TĔNRISĔSSU', zoogmoeder van no. 2.

---

1) De nos. 42, 43, 55 schijnen dooreengehaald te zijn.
2) Hiermee kan no. 36 of 37 bedoeld zijn.
3) Bataralattu' heeft „meer dan tien" halfbroers en -zusters. Onder de hier met *To* enz. aangeduiden zijn er die op een andere plaats onder een anderen naam voorkomen, doch welke namen de schrijver van *dit* verhaal als bij elkaar behoorende beschouwt, is niet te bepalen.
4) Deze naam berust misschien op verwarring met de nummers 42, 43, 44. Nog een ander aanzienlijk persoon, misschien een dochter, heet Sinaungtodja.

75. GURU RI SĔLLĔNG OPU TALAGA OPU SAMUDA OPU SANGIYANG MA'DĔPPAE RI WADJAMPADJANG TUPPUE BATU RI SAMUDA (of: — RI MATASOLO', of: — RI TODANGTODJA enz.) PUNNA LIPUE RI PERETIWI, heer der Onderwereld, vader van no. 33.
76. SINAUNGTODJA TUPPUE BATU RI PERETIWI (of: RI URILIUNG) MA'DĔPPAE RI WADJAMPADJANG TUNRUANGE RI MATASOLO', echtgenoote van no. 75, moeder van no. 33[1]).
77. WELONGTALAGA APUNGTALAGA (II), dochter van nos. 75 en 76, houdt verblijf in de Onderwereld[2]).
78. APUNG RI TODJA (II),*idem*[2]).
79. SANGIYANGODANG of: SANGIYANGTODJA, kind van nos. 75 en 76.
80. GUTU'PAWEWANG, *idem.*
81. LINRUNGTALAGA of: LINRUNGSAMUDA, *idem.*
82. PUNNAE TODJA, *idem.*
83. MUTIAPADJUNG, aanzienlijk persoon in de Onderwereld.
84. TO LINRUNGTODJA (ook: LINRUNG RI TODJA) LOMPATALAGA PUNNA LIUNG ANGING RI TODJA MANGKAU' RI TODANGTODJA, kind van nos 75 en 76[3]).
85. LA WIRAMPUGI', aanzienlijk dienaar van Batara Guru.
86. I LA SUALA, hemelwachter.
87. I LA BETJOTJI, *idem.*
88. LA PUNNA LANGI' ODANGPARĔPPA, hemelgod, neef van no. 111 en later haar echtgenoot[4]).
89. WE ATIMEGA, hofdame bij den Schepper.
90. WE ATILANGI', *idem*[5]).
91. WELONGPARĔPPA, *idem.*
92. LA SATTUMPUGI' OPUNA TJINA, vorst van TJINA.
93. WE TĔNRIABANG, echtgenoote van no. 92.
94. I WE TJUDAI, dochter van nos 92 en 93.
95. WE ODANGLANGI' of: WE MA'DILANGI', hofdame van no. 2 in LUWU'.
96. I WE RUKĔLLĔNG *pua' ma'toa van* KAUKAU, eerste hofdame van no. 2 in LUWU', heet somtijds *bissu manurung.*

---

1) De omschrijvende namen komen bij man en vrouw voor.
2) Waarschijnlijk dezelfde als no. 36, die echter naar de Middelwereld is verhuisd; no. 77 en 78 worden voorgesteld in de Onderwereld te blijven.
3) Mogelijk met één der bovenstaanden te identificeeren. De laatste benaming gewoonlijk aan den Heer der Onderwereld, zijn vader, gegeven.
4) Hun zoon zal La Odampero heeten.
5) Bovendien: We Atiwero, die zoowel no. 89 als no. 90 kan zijn.

97. BALASARIU', elders dienaar van den Schepper, hier personificatie van den Storm.
98. BALAUNJI', elders god uit de Onderwereld, hier personificatie van Noodweer.
99. WE MANEDARA, hofdame bij Bataralattu'.
100. To TĔNRIWALĔ', dienaar van Batara Guru.
101. WE SESEILĔ (ook: — ĔLLUNG), hofdame bij Bataralattu' en zoogmoeder.
102. WE MA'DEWATA, *idem* [1]).
103. SAWERIGADING LA MA'DUNGKĔLLĔNG PAMADĔNGLĔTTE OPUNA WARĔ' LANGI'PAEWANG LA TĔNRITAPPU' (masemasena ntjadji-angengi), zoon van 2 en 4.
104. To MAREOPU, aanzienlijke in LUWU' [2]).
105. LA TĔNRIAPĔ, *idem* [2]).
106. LA TĔMMA'SONGĔNG, *idem* [2]).
107. LA PATINGĔLLĔ', *idem* [2]).
108. WE SAMARADJA WE SAMIRANA, hofdame.
109. WE PANREALUNG, *puang* van NAPA en LOMPO, *bissu*.
110. WE SULĔSSANA van TAKKEBIRO, *bissu*.
111. WE TĔNRIABĒNG DAENG MANOTĔ(NG) BISSU RI LANGI' (masemasena lalo elo'na alingerĕnna), dochter van 2 en 4.
112. WE TĔNRISUI, halfzuster van Bataralattu' (echtgenoote van 7) [3]).
113. WE TĔNRIRUPA, hofdame in LUWU'.

N. B. In dit verhaal heerscht onzekerheid en verwarring ten aanzien van verscheidene namen.

De namen die de *bissu*'s zich geven tijdens den strijd, zijn achterwege gelaten.

SINGKIWERO, SAWANGMEGA en TOMPO'TIKA' (in engeren zin) vormen het landschap TOMPO'TIKA'.

Als tot de Onderwereld behoorende streken worden genoemd: MATASOLO', ATIPUSĔ, WALINONO [4]), URILIUNG, ULUWONGĔNG, ASABURĔNG PALODJANG, dit laatste is eigenlijk het gat in het Westen waar het water wegzinkt.

---

1) Vermoedelijk dezelfde als no. 61.

2) Niet nader te bepalen. Elders heeten zij wel allen of ten deele halfbroers van Bataralattu'.

3) Ware zij inderdaad een halfzuster, dan zouden twee kinderen van den zelfden vader (Batara Guru) met elkaar gehuwd zijn, want haar echtgenoot is ook een zoon van Batara Guru. — Zoo zou no. 69 dezelfde als no. 22 kunnen zijn.

4) Een naam van de zon.

La Punna langi' no. 88 is heer over allerlei monsters die den Hemel helpen bewaken (*asu rĕngĕng, padangĕng* (of: *padĕngĕng*), *peresola, to alĕbborĕng, pulakali, to Sunra,* zie Wb.s.v.).

Een groot aantal vogels werkt samen om We Datusĕngĕng de door haar begeerde spijzen aan te brengen. (La Dunrungserĕng; alobiradja Madjapai'; datangkiluwu' to Wadĕng; laioda; bawĕngruno; tjakuridi; tjuimanikĕng to Saburo; putĕngsolo' to Apung; bekamaloku to Abang; danga'tjina to Serĕng; lawedĕ'idjĕ' Siladja; semparuno kudara; marampoba; sikowarani).

Onder Luwu' behooren: Takkebiro, Kaukau, Balirante, Attangsadĕ'.

A III.

Cod. 5475 laatste ged.

Zonder titel.

INHOUD:

Tijdens de zwangerschap van We Datusĕngĕng.

Laatste gedeelte van het sub AL beschreven lontar-hs.
Lengte ± 7 M.

Derde en laatste tekst, op dit palmblad hs. voorkomende. 't Is echter, als bij no. L gezegd wordt, met dit aaneengevlochten. Er is eerst sprake van een *bissu*-kamp, waarschijnlijk die welke gehouden werd toen We Datusĕngĕng baren moest. Daarna volgt, wat in de goede orde veel eerder in het verhaal voorkomt, dat We Datusĕngĕng de lusten heeft en de meest zonderlinge en moeilijk te verkrijgen spijzen begeert. In de opsomming daarvan breekt de tekst af. Daar het einde van den band met ledige ruimte in de klos is vastgemaakt, is het duidelijk dat het hs. niet langer is geweest.

Vgl. voor andere teksten, A II.

A IV.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift KKK ged. tot schrift 000 ged.).

TITEL:

Wĕttu ripali'na i rawe.

(Verbanning van I Rawe = We Tĕnrirawe).

Inhoud: als titel.

$35 + 3 \times 48 + 1 = 180$ blz.

Deze tekst behandelt het vertrek van We Tĕnrirawe uit Tompo'tika' om zich in vrijwillige ballingschap te begeven en het begin der beschrijving van haar huwelijk met La Tĕnripĕppang in Wadĕng.

In het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap zijn de gebeurtenissen van dit verhaal aldus ingevlochten dat zij aan Sawerigading bij zijn bezoek aan Tompo'tika' en Wadĕng verhaald worden. Cat. Matthes blz. 74 zegt ervan: ..... „in Tompo'tika', „waar de vorst I-Ladjiriwoe' en diens echtgenoote..... Iyadiloe-„woe', ja het gansche land in rouw gedompeld waren, wegens de „verbanning van de prinses I-Rawe of We-Tĕnrirawe, die men van „daar verwijderd had, uit vreeze, dat zij bloedschande plegen mocht „met haar tweelingbroeder Palawagoe'."

Andere handschriften zijn niet bekend.

We Tĕnrirawe neemt afscheid van haar ouders en haar broer in Tompo'tika' om zich in vrijwillige ballingschap te begeven [1]). Het afscheid dat zeer roerend is, wordt uitvoerig beschreven (40 blz.). De verhouding tusschen beide partijen is innig zonder eenige wrangheid. De ouders en ook Palawagau' zouden wenschen dat zij in Tompo'tika' ware gebleven. Zij gaat heen per schip, waar de Schep- KKK 9

[1]) Haar besluit staat in verband met het feit dat zij en haar broer Palawagau' een tweelingpaar vormen en een tweeling van verschillende kunne te zijn is een bron van rampen. De naaste aanleiding tot haar heengaan wordt niet dadelijk genoemd, maar wel verderop: zij heeft liefde voor haar tweelingbroer opgevat. Vgl. het geval Sawerigading-We Tĕnriabĕng, waar de liefde echter van den eersten uitging. — In den loop van het verhaal wordt het ook wel zoo voorgesteld dat de liefde van Palawagau's zijde kwam.

per haar brengen zal. Haar ouders hopen dat zij een plaats zal bereiken waar een eveneens witbloedige prins zal aankomen opdat zij een „ebenbürtig" huwelijk kunne sluiten. Vóór haar vertrek neemt zij met allen die haar in de ballingschap zullen volgen een bad in de rivier. Haar moeder uit als haar meening dat de Schepper het offer dat We Tĕnrirawe brengt, zal vernemen. Zij wordt in erfstukken gekleed. We Adiluu' brengt den treurigen staat waarin zij met haar zuster We Datusĕngĕng als jonkvrouw verkeerd heeft, in herinnering [1]). Later, een jaar na haar huwelijk, werd zij zwanger van We Tĕnrirawe en Palawagau'. Nu zal alleen haar zoon voor haar begrafenis kunnen zorgen als haar dagen ten einde zijn. De gansche bevolking deelt in de droefenis. Haar vader, den Hemel aanroepende, smeekt den Schepper den losprijs harer ballingschap te aanvaarden. Hij hoopt dat haar schip naar Luu' geleid zal worden (waar Sawerigading, een ebenbürtige jonge prins, woont). De vorst wil niet hebben dat Palawagau' zijn zuster in de ballingschap volgt. Hij drukt den zoogmoeders die We Tĕnrirawe zullen vergezellen, op het hart dat zij in den vreemde alleen met iemand van wit bloed mag huwen. Een zoogmoeder offert aan boord eieren en sirih met toebehooren en gepofte rijst aan de zee, den Heer aanroepende.

Het schip wordt den riviermond uitgetrokken.

Hiaat van enkele woorden [2]).

We Tĕnrirawe blijft nog tien etmalen met haar schip buitengaats dobberen, voortdurend aan hevige gemoedsaandoeningen ten prooi.
LLL Eindelijk vertrekt zij. We Adiluu' is als verpletterd. Palawagau' verbiedt de menigte op toornigen toon nog langer weeklachten aan te heffen over het vertrek van We Tĕnrirawe. Zijn toorn komt hieruit voort dat het hun schuld is dat het *pemali* niet op zijde gezet is kunnen worden [3]). Allen, ook zijn ouders, zijn onthutst. We Adiluu' blijft het schip van haar dochter naoogen, zij heeft de hevigste aandoening te doorstaan en werpt zich op het zand neer van smart. Aan boord van het schip zijn alleen vrouwen. Het neemt niet koers naar Luu' maar naar Wadĕng. Met verontrusting wordt dit door de kleine booten die uitgeleide hebben gedaan, waargenomen.

---

[1]) Uitvoerig beschreven in A II.

[2]) Waarschijnlijk onleesbaar voor den afschrijver of een defect van het origineel.

[3]) D.w.z. hij had met zijn tweelingzuster willen huwen, maar dit was hem belet wijl zulks *pemali* was.

Wadĕng is het land van La Tĕnripĕppang. Als dit aan La Tĕnroadji, die aan den wal gebleven is, wordt gemeld, verzinkt hij in gepeins. Het vorstelijk paar keert naar het paleis terug als het schip uit het gezicht is verdwenen. Intusschen verkeert We Tĕnrirawe aan boord van haar schip voortdurend in een jammerlijken toestand.

Palawagau' geeft orders aan den riviermond versperringen aan te brengen, dat men rouwgewaden zal aantrekken, de rijstblokken zal omkeeren enz. Boden gaan rond om dit overal bekend te maken. Palawagau' gaat tot zijn vader ten paleize die hetzelfde bevel geeft. Palawagau' merkt op dat hij reeds dezelfde orders gegeven heeft. De avond daalt, droefenis heerscht in het paleis.

Drie etmalen lang is het schip van We Tĕnriawe een speelbal der golven. Zij is in even treurige gemoedsstemming als haar ouders, zij tuurt in de richting van Tompo'tika', maar kan de bergen van het land en den rijksboom [1]) niet meer zien. Te noen breekt noodweer over het schip los. De zoogmoeders dringen er bij We Tĕnrirawe op aan dat zij zich met uit den Hemel en de Onderwereld afkomstige erfstukken zal kleeden en zal offeren aan de zee om doortocht te erlangen. Steunende op een lade (van het weefgetouw) begeeft zij zich naar het midden van het schip en offert, aldus gekleed, met eerbiedigen groet in sacramenteele bewoordingen Hemel en Onderwereld aanroepende, eieren, veelkleurige en gepofte rijst en sirih. Zij laat daarop de vermelding van haar goddelijke afstamming volgen [2]).

Opu Samuda [3]) hoort haar, hij wordt ongerust en laat zijn zoon de draaikolken die bij het punt waar (in het Westen) het water van den oceaan omlaag stort, wielen en woelen, slaan (kalmeeren). Het volk der Onderwereld doe het schip niet vergaan. Hij wil zelf omhoog stijgen en zien wie daar op de golven is, de vermetele die zich rechtstreeks naar zijn gebied richt. Alles komt tot rust, het wordt weer schoon weer; Punna liung al. Opu Samuda [4]) duikt op

---

[1]) *adjuwara risunsang.*

[2]) Dit is de geijkte vorm bij zulke gelegenheden. Men beroept zich op zijn goddelijke afkomst om den Schepper te bewegen aan het woeden der elementen een einde te maken.

[3]) i.c. de heer der Onderwereld.

[4]) Thans niet de Heer der Onderwereld zelf, maar een reusachtig monster, bijna tot het punt van zonsondergang reikende *met een staart* en zijn hoofd latende rusten op de uitleggers van het schip. De naam Opu Samuda wordt in de verhalen beurtelings gegeven aan den Heer der Onderwereld, aan een zijner

en is blijde verrast als hij ziet, dat het We Tĕnrirawe is die daar met het vreemde schip is gekomen. Zij licht hem in hoe zij ertoe gekomen is zich met dit schip in ballingschap te begeven. Zij had liefde opgevat voor haar tweelingbroer en omgekeerd en het werd niet gedoogd dat men door beider huwelijk toe te staan het *pemali* ter zijde stelde en een vloek op het land laadde[1]). Hij noodigt haar uit mee naar de Onderwereld te gaan en biedt haar daar een luisterrijke plaats aan, doch zij wenscht de beschikking des Scheppers te volgen en laat zich met haar schip verder voeren waarheen de wind blaast.

Na vijftien etmalen varens heeft men nog niets gezien dan lucht en water.

De tekst geeft een hiaat aan.

Opu Samuda (i.c. de Heer der Onderwereld) geeft in de Onderwereld een dochter bevel met een groote vloot omhoog te gaan naar We Tĕnrirawe, met een talrijk heir vrouwen en met schatten aan boord. Onder natuurverschijnselen verrijzen de schepen op de strak getrokken wateren van den oceaan. We Tĕnrirawe is ten hoogste verheugd. Een uit de Onderwereld meegekomen zoogmoeder biedt alles namens Opu Samuda aan. Gezamenlijk, de schepen uit de Onderwereld met zijden koorden aan het schip van We Tĕnrirawe verbonden, vaart men verder in de richting van Wadĕng, dat men twintig etmalen nadat men van Tompo'tika' uitgevaren is, in het gezicht krijgt. We Tĕnrirawe bespreekt met haar zoogmoeders den aanblik van het land, het doet aan Tompo'tika' denken, het zou ook Luu' kunnen zijn. In den nacht heeft We Tĕnrirawe een aanval van heimwee.

In denzelfden nacht heeft La Tĕnripĕppang van Wadĕng een droom, hij raakt er van over stuur, verlaat de echtelijke sponde en gaat naar buiten. Niet lang daarna verschijnt het schip van We Tĕnrirawe op de buitenreede. Het nadert de kust, zij hoort vogelgeluiden in den morgen en neemt het land eens op, het doet aan Tompo'tika' denken. De zoogmoeder van Rawe stelt vast dat zij

---

zoons en aan dit monster, ook die van Punna liung. Verschillende voorstellingen schijnen daarbij dooreen te loopen. I.c. gedraagt We Tĕnrirawe zich alsof zij met den Heer der Onderwereld in persoon te doen heeft.

[1]) Iets verder werpt zij de schuld op Palawagau' en heet het dat zij niet eigener beweging in ballingschap is gegaan maar gedwongen. Punna liung zegt dat alle narigheid uit het verkeerde gedrag van Turu'bela en We Padaulĕng voorkomt, zonder dit nader toe te lichten. Zie hiervoor Aanhangsel blz. 1003 v.v.

in Wadĕng zijn beland. Rawe is er ongelukkig over dat men niet in Luu' is aangekomen, zij valt flauw. Nadat zij is bijgebracht, trachten haar zoogmoeders haar te troosten.

De zon staat al boven de bergen als de ouders van La Tĕnripĕppang een morgenbad gaan nemen. Wanneer zij na afloop een pruimpje nemen, gaat La Tĕnripĕppang naar hen toe om den droom dien de Schepper op hem neergezonden heeft, te vertellen. Hij heeft gedroomd dat hij naar de rivier ging, met gevolg een bad nam, dat hij een schip zag naderen met niets dan vrouwen aan boord en vervolgens zon en maan zag neerstorten. Hij ging erheen, nam ze op in zijn sarong en bracht ze naar binnen in het paleis bij de hoofdpaal, alles stond in gloed. — De ouders verheugen zich zeer, het is een goede droom geweest, dat beduidt een huwelijk. Zijn vader zegt hem met gevolg te gaan baden en de uitkomst van den droom af te wachten.

Intusschen drijft de wind het schip van We Tĕnrirawe dichter naar de kust. Zij hoort het geraas dat de troep van La Tĕnripĕppang maakt.

De tekst geeft een hiaat aan. blz. 21

[Er is een bode aan boord gekomen].

De bode ziet niets dan vrouwen aan boord. Hij wendt zich tot een zoogmoeder om namens den vorst van Wadĕng te informeeren wie zij zijn enz. Zij wil dat niet zeggen, het schip wilde naar Luu' varen, maar is uit den koers gedreven. De bode keert naar den wal terug en brengt den vorst verslag uit. Hij heeft ook een schoone vrouw opgemerkt, een aanzienlijke dame. Dit laatste bericht verheugt vader en zoon zeer. La Tĕnripĕppang wil zelf gaan zien. Een zoogmoeder ontvangt hem op het schip, maar geeft het zelfde antwoord als aan den bode en verzoekt hulp het schip weer buitengaats te brengen ten einde de reis naar Luu' te kunnen vervolgen. Op aandringen van La Tĕnripĕppang vertelt de zoogmoeder de geschiedenis van Rawe en van het schip. Hij doet alle moeite de zoogmoeder te bewegen in Wadĕng te blijven. Intusschen doet Rawe niets dan weenen. De zoogmoeder tracht naar zijn wensch Rawe tot bedaren te brengen. La Tĕnripĕppang komt steeds meer onder den indruk van Rawe's schoonheid. Hij laat door zijn volk de zeilen van haar schip reven en het anker uitwerpen en gaat dan weer aan land [1]). In het paleis wordt het avondeten gebruikt. Na afloop gaat

[1]) De tekst is hier in de war.

La Tĕnripĕppang weer naar buiten, hij wil niets van de personen in het paleis weten maar vertoeft in de raadzaal. Zijn vrouwen begrijpen wat er gaande is.

Den volgenden morgen gaat hij naar zijn ouders. De droom is bewaarheid, er is een schip aangekomen enz. en nu wenscht hij met de nazaat des Hemels uit Tompo'tika' te huwen. De vorst laat alle vazallen en aanzienlijken van het land en het volk bijeenroepen. Hij licht de vergadering in, welk hoog personnage daar per schip verschenen is en dat La Tĕnripĕppang haar wenscht te huwen. Algemeene instemming[1]). Deze geeft hoog op van haar schoonheid. Als
NNN de zoogmoeder niet wil dat We Tĕnrirawe het paleis met anderen deelt, zal hij zijn bijvrouwen naar andere woningen verwijzen en moeten zij met anderen huwen. En de daad bij het woord voegende zegt hij den verzamelden vrouwen aan dadelijk te verhuizen als zij niet in bootjes gezet en aan de zee prijsgegeven willen worden. Met één die niet dadelijk met een ander in het huwelijk treedt, gebeurt dit werkelijk. Gesprekken der verstooten vrouwen.

Er wordt weer een bode naar het schip van Rawe gezonden, die de zoogmoeder den hoogsten huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) biedt.
blz. 10 De tekst geeft een hiaat aan.

Wat hier volgt, is een herhaling van het avontuur dat We Tĕnrirawe op zee met Opu Samuda beleeft[2]). Het begin is abrupt. „Indien gij, Rawe, niet mee omlaag wilt naar de Onderwereld", zegt Opu Samuda, „wacht dan even, ik zal omlaag gaan om uw „erfdeel te halen"[3]). — In de Onderwereld aangekomen geeft hij dienovereenkomstig bevelen.
blz. 12 Nieuwe hiaat.

We Tĕnrirawe, in tranen, landt in Wadĕng. La Tĕnripĕppang heeft met gevolg (in de rivier) gebaad en gaat weer aan land. Hij ziet naar het schip, zijn droom wordt bewaarheid enz.[4]). Een afgezonden bode komt aan boord.
blz. 14 Hiaat. De tekst gaat voort in een gesprek van bode en zoog-

---

[1]) Er is steeds alleen van het schip van We Tĕnrirawe sprake geweest. Hier wordt gezegd dat er nog vele andere schepen zijn; bedoeld zijn de door Opu Samuda geschonkene. De instemming steunt op de omstandigheid dat We Tĕnrirawe „ebenbürtig" is.

[2]) Er zijn hier twee teksten, als het ware, over elkander gelegd en zoo tot één gemaakt, vandaar de herhalingen.

[3]) Opu Samuda noemt We Tĕnrirawe's grootmoeder, We Padaulĕng, hier ten onrechte zijn zuster.

[4]) Ook dit gedeelte is een herhaling van het boven gezegde.

moeder van We Tĕnrirawe, zij vertelt hem de geschiedenis van Rawe. Zij verkiest niet dat Rawe in het paleis van La Tĕnripĕppang andere echtgenooten naast zich zou hebben, dat zouden haar ouders uit hoofde harer afkomst niet dulden. De bode vertelt dat alle bijvrouwen reeds verwijderd zijn, één is in een bootje aan de golven prijsgegeven [1]).

La Tĕnripĕppang komt zelf aan boord. De zoogmoeder ontvangt hem voorkomend, doch wijst er met nadruk op dat Rawe slechts met iemand met wit bloed mag huwen [2]). La Tĕnripĕppang laat zich door den bode in den vinger snijden, hij blijkt wit bloed te hebben. Als de zoogmoeder dezelfde proef bij Rawe wil doen, verzoekt hij dat na te laten, haar afstamming is hem bekend. Doch de zoogmoeder gaat er toch toe over.

De zoogmoeders stellen voor, na het brengen van de huwelijksschat, aan boord te huwen; dan staat het huwelijk gelijk met een dat in het paleis van Tompo'tika' gesloten ware. Eerst na het huwelijk ga men naar het paleis van Wadĕng. La Tĕnripĕppang stemt gereedelijk toe en keert naar den wal terug. De bode zegt ook tot de zoogmoeders dat hij het plan goedkeurt [3]), hij zal ook huizen aanwijzen voor het optassen van den huwelijksschat, hij stelt voor het huwelijk den volgenden dag te laten sluiten. De bode vertrekt en begeeft zich naar den (ouden) vorst, aan wien hij verslag doet. De zoogmoeders hebben een huwelijksschat geëischt zoo groot dat het drie maanden moet duren om hem bijeen te brengen, ook den eisch van het op het schip huwen brengt de bode over. De vorst keurt alles goed.

Den volgenden morgen begeven de vorst en zijn echtgenoote zich naar het vreemdelingenverblijf [4]) in het paleis, zij geven orders de huwelijksschat uit de schatkamer te halen en de *pua' ma'toa* met de haren te ontbieden om het paleis te versieren en eerehagen op te richten. Er moeten vele buffels voor het te houden feestmaal geslacht worden. Tegen den middag zegt de vorst aan La Tĕnripĕppang zich in feestkleeding te dossen. Daarna begeeft deze zich in staatsie met groot gevolg naar de landingsplaats en vandaar naar

---

[1]) Dit gedeelte past na het zenden van den bode van den wal. De twee voorafgaande fragmenten zijn dus tusschengevoegd.

[2]) De hoogste adel, van goddelijke afkomst, heeft wit bloed.

[3]) Het bezoek van La Tĕnripĕppang aan boord schijnt in dit onderhoud van bode en zoogmoeder tusschengeschoven.

[4]) De voorruimte des huizes waar men vreemdelingen ontvangt.

het schip. De zoogmoeder We Tĕmma'lue verwelkomt hem en bestrooit hem met gepofte rijst. We Tĕnrirawe is aan hevige gemoedsaandoening ten prooi, zij verlangt terug naar Tompo'tika'. Zij wordt door haar zoogmoeders, *bissu*'s enz. naar haar zetel geleid.
000 Dienaressen treden als „tegenhoudsters" van La Tĕnripĕppang op[1]).

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. We Tĕnrirawe (I Rawe en We Rawe) We Lamming, prinses van Tompo'tika'.
2. La Tĕnroadji, *manurung*, Punna lipue ri Uluongĕng, vorst van Tompo'tika', vader van 1, echtgenoot en neef van 3[2]).
3. We Adiluu' Punna lipue ri Tompo'tika', vorstin, moeder van 1.
4. Palawagau' (La Gau') I La Datu(na) I La Gilingĕng Padjumpero, prins van Tompo'tika', tweelingbroeder van 1.
5. Turu'bela La Orĕmpĕssi, *manurung*, voormaals vorst van Tompo'tika', Singkiwero, Tjoppo'meru (overleden), vader van 3.
6. We Padaulĕng, voormaals vorstin van Tompo'tika' (overleden) moeder van 3, uit de Onderwereld in Sawangmega opgestegen.
7. To Balaunji' van Todangtodja, broeder van 8, vader van 6.
8. Opu Samuda Tuppubatu ri Todangtodja en Uriliung, Heer der Onderwereld.
9. Linrungsamuda, zoon van 8.
10. We Tĕnriodang (We Odang), zoogmoeder van 1, ook als voorname dienaresse voorgesteld.
11. We Tĕmma'lu(e) Opu mangenre', voornaamste zoogmoeder van 1[3]).
12. We Sĕllunglangi' of We Saunglangi' of We Saungriu', zoogmoeder van 1[3]).
13. I Da Talugi, *idem*[3]).

---

[1]) Het behoort bij de huwelijksceremonieën dat de aankomende bruidegom telkens wordt tegengehouden.

[2]) Meer bekend onder den elders voorkomenden naam *I La Djiriu'*.

[3]) De namen der nummers 11, 12 en 13 worden op verschillende wijze gecombineerd.

14. La Puwange To Palanro Sangiyang I La Patoto', de Schepper (aangeroepen).
15. La Djawapase Toadjalika, eerste staatsdienaar van 2.
16. Talagatodja, kind van 8, zoogmoeder uit de Onderwereld[1]).
17. Opu ri todja Silinrungsolo' (of: Salinrung —) Sulilitodja Opu mangenre' (of: Apung —), zoogmoeder uit de Onderwereld[2]).
18. Tĕnriapungĕng (We Apung, We Tĕnripungĕng) We Ma'pamadĕng, voorname dienaresse van 1[3]).
19. La Tĕnripĕppang Datuna (Opuna-) Wadĕng Padjumponga, prins van Wadĕng.
20. To Pawawoi Saliuongĕng Opuna Wadĕng, vorst van Wadĕng (en echtgenoote, niet bij name genoemd).
21. La Sulĕssana To Panretanga', dienaar van 2.
22. To Pawewangi, bode van 20.
23. De *pua' ma'toa* van Wadĕng te Uluongĕng.
24. I We Asana, dienaresse van 1.
25. Datu tamana (zwager van 5, treedt niet op).
26. Punna liung Opu Samuda, monster uit de Onderwereld.

De landstreken Tompo'tika', Sawangmega, Singkiwero vormen tesamen Tompo'tika'. Tot Wadĕng behooren Limpomadjang en (weder) Uluwongĕng. Peretiwi = Todangtodja = Todangsolo' = Uriliung. Uluwongĕng en Tjoppo'meru zijn hemellanden vanwaar 2 en 5 afkomstig zijn.

---

[1]) Zij heet „zoogmoeder" van We Tĕnrirawe, wat met de genealogie niet uitkomt.

[2]) De nummers 16 en 17 somtijds als één beschouwd.

[3]) Tĕnriapungĕng en We Ma'pamadĕng worden ook als twee personen voorgesteld.

A V.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift FF ged. tot schrift GG ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading bezoekt Sunra.

9 + 19 = 28 blz.

De episode komt voor in het groote I La Galigo-hs. van het Nederl. Bijbel Genootschap, dl. V begin (Cat. Matthes 74). In het onderhavige hs. is een geheel andere gebeurtenis aan dit avontuur gelascht, waarin ook sprake is van een Opuna Sunra, een anderen naam van La Wadjolangi' die bij het Zielenland verblijf houdt, zie voor dit tweede gedeelte, A VII hierachter.

Zie voor Sawerigading's reizen die aan dit bezoek voorafgaan, het groote I La Galigo hs. van het Bijbel Genootschap dl. IV (Cat. Matthes 74), Aanhangsel blz.

FF 40 La Saunglangi', heer van Sunra, noodigt Sawerigading eerbiedig aan land te komen en met hem naar het paleis te gaan. Zij begeven zich daar in draagzetels heen. De gastheer heeft een maal bereid, doch tot zijn verdriet nuttigt Sawerigading er eerst niets van. Hij laat zijn echtgenoote voorkomen. Vervolgens wordt gezamenlijk de maaltijd gebruikt. Sawerigading kijkt naar zijn gastvrouw en ziet
GG eruit als een erge zieke. Het echtpaar laat hem het zeer uitgestrekte paleis zien [1]). Hij zou, naar zijn land teruggekeerd, ook zoo'n paleis willen bouwen [2]). Hij en genooten verfrisschen zich met een bad. Vogels van diverse pluimage, die Boegineesch en Javaansch spreken, heeten hem welkom. La Saunglangi' vertelt dat men in Sunra deze vogels gebruikt om in den vreemde jonkvrouwen die voor bruid in

[1]) Het paleis van Sunra keert in de I La Galigo telkens terug als een wonder van uitgestrektheid. Er zijn ook kooplieden van elders (*djawapego*), er worden lijnwaden, zijde, veeren, patolen, vaat- en vlechtwerk enz. verhandeld.

[2]) Dit geschiedt later ook.

aanmerking komen, op te nemen[1]). Sawerigading vindt ze zoo aardig dat hij alle ontvangen geschenken met uitzondering van den Orosada[2]) ervoor in de plaats wil geven. Voor deze vogels heeft hij de reis naar Sunra gemaakt, in zijn land zijn ze niet. De vogels worden gegrepen en aan boord van zijn schip gebracht.

Sawerigading maakt aanstalten om te vertrekken, hij is nu drie maanden in Sunra geweest[3]) en het is vijf jaar geleden sedert hij zijn land verliet. Met geschenken overladen en door *bissu*-hofdames gevolgd, verlaat hij het paleis. In statigen optocht gaat hij naar de aanlegplaats.

Het verhaal gaat zonder overgang in A VII over.

NAAMLIJST.

1.1 La Saunglangi' To Patawari Opuna Sunra Daeng ma'tanre.
2. We Tĕmma'wela I Da Tĕmpinra Daeng ma'tana, echtgenoote van 1.
3. Sawerigading Opuna Luu' Opuna Warĕ' Toapanjompa Pamadĕnglĕtte.
4. La Pananrāng To Sulolipu, reisgenoot van 3.
5. La Sinilele To Palĕnnarĕng, *idem*.
6. La Ma'darĕmmĕng Toalapua [vorst van Maloku], *idem*.
7. Vogels van diverse pluimage (*La Dunrungserĕng, Bawĕngruno, Laioda, Marĕmpoba, Tjakuridi, Putingsolo' (Putĕng- To Apung), Ma'tangkiluu' To (W)adĕng, Arangkarampulio, Alobiradja Mantjapai', Lawediidjĕ'* (= *lawedaidjĕ'*) *Siladja', Tjuimanikĕng To Saburo*).

[1]) Later door Sawerigading in practijk gebracht.
[2]) Mensch met twee, ruggelings geplaatste koppen.
[3]) Dit wordt gezegd bij gelegenheid van het bovenbeschreven bezoek.

A VI.

Leg. Jonker, cod. 6152.

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading bezoekt het Geestenland.

Orig. hs., 10 × 17.5 c.M., het is later gepagineerd, de laatste bladzijde draagt het cijfer 113, 12—14 r. per blz. De volgende bladzijden zijn niet meer aanwezig: 1—3 (2 bladen, voorzijde 1e blad onbeschreven), 30—34 (= 2½ blad, er zijn dus 3 bladen uitgevallen, waarvan 1 aan één zijde beschreven), 41—44, 93—94. Het hs. eindigt abrupt, maar is niet langer geweest.

Van dezen tekst is een afschrift aanwezig in Leg. Jonker cod. 6161 van schrift AA ged. tot BB ged. Dit is vervaardigd toen het hs. reeds in bovenbeschreven, lacuneuzen toestand verkeerde. De hiaten zijn echter niet als zoodanig aangegeven, de regels loopen door. Zij zijn te stellen: schrift AA blz. 23 r. 12 tusschen „lakko ri luu'" en „turu'nilao"; id. blz. 28 r. 2 tusschen „sĕbbukati" en „taupakuwa"; schrift BB blz. 15 r. 12 tusschen „wĕrrĕ' tĕ' ma" en „lawa".

De gebeurtenissen van dezen tekst komen voor in het groote hs. der verzameling van het Nederlandsch Bijbel Genootschap; zij worden in den catalogus van Matthes aldus beschreven: „Saweri-„gading daalt af in de Onderwereld tot aan Marapĕttang, het land „van La-Wadjo-langi', den vader van La-Sinampe, en ontmoet daar „Pinrakati, dochter van den vorst van Malaka" (Cat. Matthes blz. 75). Hetzelfde verhaal vormt deel van hs. 192 Bijbel Genootschap, van welks inhoud in het Aanhangsel een aanvulling op den catalogus van Matthes wordt gegeven. — Voor een tweeden tekst in de verzameling-Jonker, zie A VII hierachter. Zie ook de inhoudsopgave van A VIII.

Abrupt begin.

AA 4 Sawerigading is per schip in dat deel van het Geestenrijk dat Marapĕttang heet en er het voorland van vormt, aangekomen. [1])

[1]) De vele namen welke het Geestenland draagt, plegen door elkaar te worden gebruikt; hier echter worden zij op verschillende deelen toegepast, niet altijd op dezelfde wijze.

Onder de opvarenden heerscht schrik en ontsteltenis. La Wadjolangi', die daar heer is, verzamelt vele monsters, met dezelfde namen als hun soortgenooten in den Hemel en gaat met hen naar de aanlegplaats, hij wil zien wie de vermetele aardlingen zijn die daar zijn aangekomen, de troep heeft striklansen en honden bij zich [1]). Men hoort aan boord de dieren bassen maar ziet niets. Sawerigading laat door medicijnvrouwen wierook branden waarvan de rook ten Hemel stijgt, ten einde niet door de honden verslonden te worden. La Wadjolangi', door de wierookdampen omwolkt, wijkt met zijn heir van monsters terug. Hij kalmeert als hij ervaart wie de vreemdelingen zijn, komt aan boord en wordt goed ontvangen. Desgevraagd verklaart Sawerigading hier op een zwerftocht door vele landen gekomen te zijn. La Wadjolangi' noodigt hem aan land, hij zal met alle eerbewijzen en *bissu*-ceremonieën worden ingehaald. De aanlegplaats heet het punt te zijn waar zij die naar het Zielenland in engeren zin [2]) willen gaan landen. Sawerigading wil met zijn gastheer naar dit land oversteken, doch La Wadjolangi' betoogt herhaaldelijk dat lieden wier leven op aarde nog niet ten einde is, daar niet mogen binnengaan. De Schepper zou in toorn ontsteken en het zou hem en zijn bezoeker het leven kosten. Sawerigading meent dat het wel zal gaan indien hij met water besprenkeld wordt. De gezellen: La Pananrāng c.s. ontraden het plan, voor zijn leven vreezende, maar dan wordt hij woedend en La Wadjolangi' stemt toe.

Hiaat, niet aangegeven. blz. 23

[De tocht door de Inferno is aangevangen] [3]). Zij komen, van de neven-gezellen vergezeld, successievelijk bij allerlei lieden die uiteenloopende penitenties ondergaan, de vergelding voor hetgeen zij op aarde misdreven hebben [4]). Er zijn ook personen bij, die zich op aarde goed gedragen hebben, zij wonen nu in paleizen of hebben het gezicht op fraaie kleeren en een wel voorzienen disch.

Hiaat, niet aangegeven. blz. 28

[De rondgang gaat verder]. Zonder duidelijken overgang geraakt men van het Voorland in het eigenlijke Zielenland. De ommegang der beide mannen neemt de rest van het hs. in beslag en is

[1]) *asu rĕngĕng.*

[2]) *madje* of *amalingĕng*, ook: *pamasarĕng* — en *tatawangĕng bannapati.*

[3]) d.w.z. eerst door het Voorland.

[4]) Er wordt steeds gezegd dat het hun vergolden wordt door *dewata*, waaronder in den regel het godenheir in den Hemel te verstaan is, maar het woord wordt ook van den Schepper gebezigd. Een enkel maal wordt gezegd dat de Schepper vergeldt.

dan nog niet ten einde. De eersten bij wie zij komen, nog buiten het Zielenland, vullen een vlakte, zij wachten op het eten van het herdenkingsmaal op den derden dag na hun overlijden; eerst na ontvangst daarvan kunnen zij het Zielenland binnengaan, enz. Er zijn onder de lieden langs wie zij komen, eenigen die liggen te klagen, die kermen of die hun vragen of zij geschenken van hun aardsche verwanten meebrengen. Zij betreden ook een paleis van een jonkman[1]), dat zich in het Zielenland bevindt (beschreven); hier huist La Odangriu', zoon van Bataru Guru en een bijwijf, zeven dagen na zijn geboorte overleden en in het Zielenland aangekomen. De Schepper is bij die gelegenheid uit den Hemel neergedaald, de Heer der Onderwereld opgestegen[2]) en zij hebben verordineerd dit schitterende paleis op te richten. Sedert regeert hier als eerste vorst La Odangriu'[3]). Hij is bedreven in het tolspel en andere kinderspelen.

Sawerigading merkt op dat La Odangriu' de rijst is geworden.[4]) La Wadjolangi': „Alleen zijn ziel (*bannapati*) is op de aarde ge„bleven en de rijst geworden, door den Schepper *sangiangsĕrri* „genoemd, maar zijn lichaam is op de aarde gebleven"[5]). Sawerigading wil naar het Zielenland terugkeeren (heeft het dus na het bezichtigen van het paleis weer verlaten) om La Odangriu' op te nemen, waarop La Wadjolangi' antwoordt zijn leven te wagen als hij hem het paleis van den Schepper in den Hemel laat bezoeken[6]). Sawerigading mag La Odangriu' niet zien zoolang hij nog het aardsche leven heeft.

Sawerigading en La Wadjolangi' plaatsen zich op een heuvel en zien nu een eindeloos aantal jongelieden in allerlei kleuren met allerlei kinderspeeltuig bij zich. Zij wachten op hun vaders die echter niets van zich laten bemerken, hun leven op aarde is nog niet beeindigd.

La Wadjolangi' wil naar Marapĕttang terugkeeren, Sawerigading

---

1) Alhoewel ouder dan Sawerigading's vader.

2) De Onderwereld der goden ligt dieper dan het Zielenland.

3) In Padanglupa, Waliala, Marapĕttang, Sunra. — Marapĕttang = Sunra is echter gebied van La Wadjolangi'.

4) Over *We* Odangriu' uit wier asch de rijst verrijst, zie: Matthes, Boeg. Chrestomathie III 253 en tekst A I hiervóór blz. 37.

5) Zoo staat er, tekst corrupt. — In den parallel-tekst, no. 192 verz. Bijbel Genootschap wordt gezegd dat de ziel op aarde is gebleven en het lichaam naar het Geestenland is gegaan. Men zou juist het omgekeerde verwachten.

6) Beide paleizen, van La Odangriu' en den Schepper, worden op dezelfde wijze beschreven en vloeien in de voorstelling ineen.

heeft nu het geheele Zielenland gezien. Maar deze wil nog naar de plaats waar de menschen een bad nemen, gebracht worden en waar de brug naar het Zielenland is. La Wadjolangi' komt met hetzelfde bezwaar als boven tegen het betreden van het Zielenland aangevoerd[1]). Het is er Sawerigading om te doen de lieden die naar het Zielenland willen overgaan, te zien.

[De tekst wordt meer en meer verward].

Sawerigading geeft den wensch te kennen We Pinrakati achterna te gaan naar het Zielenland. Zij is drie dagen vóór haar huwelijk plotseling overleden, zij wacht thans op toelating bij de brug. Volgt weder een stuk rondgang van Sawerigading met La Wadjolangi'. We Pinrakati laat den wachters bij de brug vragen het Zielenland binnen te mogen gaan. Zij moet tol betalen. Hierover wordt lang heen en weer gesproken.

Hiaat, niet aangegeven.

Sawerigading en La Wadjolangi' vervolgen hun weg. Hij biedt Batara Wewang (niet eerder genoemd) den hoogsten huwelijksschat als hij diens kleinkind We Pinrakati tot echtgenoote kan bekomen[2]).

Weder gaat het gezelschap van La Wadjolangi' met Sawerigading en zijn neven langs groepen wachtenden om toegelaten te worden, in deerniswaardigen toestand. In dezen rondgang breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Toapanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng La Tĕnriliwĕng Opuna Warĕ' Opuna Luu' Langi'pawewang (La Wewang).
2. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raad van 1 en neef.
3. La Ma'saguni Toapemanu', medgezel van 1 en neef.
4. La Sinilele To Palĕnnarĕng, *idem, idem.*
5. We Tĕnriwaru, aan boord bij 1.
6. La Wadjolangi' Datuna Sunra Punna lipu ri Marapĕttang, in het voorland (Westen) van het Zielenland.

---

[1]) Onbegrijpelijk na het voorgaande; de voorstelling der opeenvolgende gebeurtenissen is verward.

[2]) Dit gesprek wordt niet voortgezet.

7. I La Betjotji, voorman der Onderwereldmonsters.
8. I La Suala, *idem.*
9. We Apanglangi', medicijnvrouw a/b bij 1 (is *bissu*).
10. We Palaguna, *idem.*
11. La Pangorisĕng van Takkebiro, vader van 2.
12. We Tĕnriolle van Kaukau, moeder van 2.
13. La Daenglĕbbi' Opu ma'lompo in Waliala, in het Oosten van het Zielenland.
14. Adji Patoto' (of: Patoto'e) van Ruanglĕtte en Botinglangi' To Palanro, de Schepper.
15. Datu Palinge' van Sĕnridjawa, wederhelft van 14.
16. Guru ri Sĕllĕng van Todangtodja, heer der Onderwereld, broeder van 14 [afwijkende voorstelling].
17. La Odangriu', eerste heer van het Zielenland-proper, oudste zoon van Batara Guru, gewonnen bij 18.
18. We Sauriu', echtgenoote van Batara Guru, moeder van 17.
19. Langi'risompa, echtgenoote van 6.
20. We (of: E) Pinrakati, eenigst kind van 21.
21. We Tĕnridjĕllo', moeder van 20.
22. Tĕnriakkorĕng Djawa ri lau', vader van 20.
23. La Tĕnriwĕppi Datuna Sunra, verloofde van 20 vóór haar overlijden.
24. I La Sinampe, wachter bij de brug naar het Zielenland [ten rechte zoon van 6].
25. I La Baruna, *idem.*
26. La Ma'sinaung, bode van 20.
27. Batara Wewang, grootvader van 20[1]).

Het Zielenland in engeren zin is: Patjappurĕng nawanawa, Padanglupa, Madje, Amalingĕng, Pamasarĕng, Tatawangĕng bannapati zijn West; Oost Waliala Er buiten ligt ook Marapĕttang of Sunra, te onderscheiden van gelijknamige streken op aarde. Elders vindt men nog andere namen, o.a.: Padangria.

Namen van landen op aarde door Sawerigading vóór aankomst in Marapĕttang bezocht: Sunra ri adja, -ri lau', Mĕttoanging, Taranati, Kĕlling, Maloku, Malatunrung, Tĕssililu, Wadĕng, Gima.

[1]) Tĕddjorisompa, uit de Onderwereld opgekomen, stichter van Wewangriu' draagt o.a. dezen naam.

A VII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift G.G. ged. tot schrift I.I. ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading in het Geestenland;**
2. **Terugkeer naar Luu'.**

29 + 48 + 28 = 105 blz.

Deze tekst behandelt dezelfde episode als de vorige, maar in andere versie. Hij begint later, abrupt, tijdens Sawerigading's rondgang maar loopt verder door, tot het einde van het avontuur, zijn behouden thuiskomst in Luu'.

Zie de inleiding tot den vorigen tekst.

Door een verwarring van twee gelijknamige personen heeft men dit verhaal laten aansluiten bij tekst A V, de bewoordingen sluiten echter niet aan. Ten rechte hebben beiden niets met elkaar te maken.

[Sawerigading in het Geestenland].

La Wadjolangi' vervolgt den tocht. Hij geleidt Sawerigading en G.G. 20
La Pananrāng (anderen worden niet genoemd maar zijn wel aanwezig) langs scharen van menschen die in Marapĕttang verwijlen, wachtende op toelating tot het Zielenland. De beschrijving van dezen rondgang is van denzelfden aard als in tekst A VI voorkomt. De dichter is onuitputtelijk in het opsommen van op aarde bedreven slechtheid en in de beschrijving der kwellingen welke de bedrijvers thans in het gezicht van het Zielenland ondergaan. Sawerigading, door den aanblik van zooveel marteling en rampzaligheid bewogen, tracht waar hij kan het leed der klagenden te verzachten. Men passeert niet alleen boozen maar ook goeden, die zich op aarde door deugden hebben onderscheiden en nu een gelukzalig lot hebben.

Van het Oosten komt een draagzetel aan, de inzittende blijkt We Pinrakati te zijn. Sawerigading en zijn gezelschap bevinden zich bij de badplaats aan den toegang naar het Zielenland. We Tĕnrilekĕ' H.H.

ziet haar aankomen en vervalt in een bespiegeling over den dood dien de Albeschikker onverwacht aan allen zendt[1]). We Pinrakati komt naderbij, ziet haar in beklagenswaardigen staat aan den kant van den weg zitten, wachtende tot zij het zielenland kan ingaan, beschouwt haar aandachtig, de vrouwen herkennen elkaar en barsten in schreien uit[2]). We Tĕnrilekĕ' vraagt aan We Pinrakati of zij het spoor van We Tĕnriwalĕ volgt[3]) en dan tot dier zoogmoeder gaande [die We Pinrakati vergezelt?] vraagt zij of haar echtgenoot nog leeft. De zoogmoeder heeft hem denzelfden dag nog gezien[4]), hij is nog steeds bedroefd over haar heengaan en staart maar naar het handwerk, door haar vingeren vervaardigd enz. en heeft We Pinrakati verzocht, als het waar is dat de mensch in het Geestenland leeft, aan haar zijn verlangen bekend te maken. — Als We Tĕnrilekĕ' dit hoort, jammert zij beurtelings naar de aarde terug te willen en haar echtgenoot in het Geestenland bij zich te willen hebben en zij is verstoord dat hij niets voor haar meegegeven heeft[5]).

La Wadjolangi' vestigt Sawerigading's aandacht op We Pinrakati; zij maakt zich gereed het Zielenland binnen te gaan. Hij vertelt wie zij is, eenigst kind harer ouders, terwijl de huwelijksschat voor haar werd opgebracht, gestorven. Sawerigading vergramt, hij zou het tegen den Hemel durven opnemen om haar naar de aarde terug te kunnen brengen en tot zijn echtgenoote te maken. La Wadjolangi' legt uit dat terugkeeren naar de aarde voor haar onmogelijk is. Sawerigading tracht den wachter bij den toegang naar het Zielenland heimelijk te belezen We Pinrakati niet door te laten.

We Pinrakati laat haar zoogmoeder den wachter verzoeken haar toe te laten. Deze stelt zijn voorwaarden: zij moet de bezittingen die zij bij zich heeft in tweeën deelen en hem de helft geven; als zij daarin toestemt, eischt hij twee derden voor zich[6]), daarna alles, ook hierin stemt zij toe. Ten slotte zegt hij haar pas te zullen doorlaten als zij alle haar kleeren en vingerringen afgeeft. Die eisch

---

1) Hier wordt *sumangĕ'* als synoniem van *bannapati* gebruikt.

2) We Pinrakati is de „jongere zuster" i.c. nicht, van We Tĕnrilekĕ', maar het wordt niet opgehelderd hoe de familieverhouding precies is.

3) Onbekend wie hiermee bedoeld wordt, misschien de dochter van We Tĕnrilekĕ'.

4) Dit is niet in overeenstemming met het feit dat We Pinrakati eenige dagen over de reis van Aarde naar Onderwereld heeft gedaan.

5) Hier volgt dat de draagzetel van We Pinrakati voorbijgaat en in Tjina halt maakt. Dit is met wat voorafgaat en volgt, niet te rijmen.

6) De tekst is hier corrupt.

is We Pinrakati te machtig; verontwaardigd besluit zij, aan zon en winden blootgesteld, te blijven waar zij is.

Sawerigading heeft het gesprek gevolgd, hij gaat naar den wachter toe en biedt hem alle schatten die hij op zijn schip meevoert. Deze kan goederen van een levende niet aannemen. Sawerigading beduidt We Pinrakati dat zij het vuur reeds door is en niet naar de aarde terug kan. De wachter verzoekt hem We Pinrakati bij zich te laten komen. — Zij komt met haar geheelen stoet, neemt een bad. Sawerigading verzoekt zich daarbij te mogen voegen en dan meteen haar echtgenoot te worden. Zij zou dat wel willen maar het gaat niet omdat hij zijn leven op aarde nog niet beëindigd heeft (als boven); omgekeerd kan zij niet mede terug naar de aarde. Na het sacrale bad, kleedt We Pinrakati zich zorgvuldig, zij laat ook Sawerigading parfumeeren. In staatsie begeeft zij zich per draagzetel naar den toegang tot het Zielenland. Zeven ouders komen naar haar toe en vragen of zij geschenken van hun kinderen heeft meegebracht. Het ontkennend antwoord, dat zij haar zoogmoeder laat geven, ontketent jammerklachten. Volgen kinderen met de zelfde vraag betreffende hun ouders en nog andere kindergroepen, jonge echtgenooten. — Gutu'patalo verschijnt, We Pinrakati mag niet langer toeven en in haar draagstoel gezeten trekt zij met gevolg van *bissu*-hofdames het Zielenland binnen tot vóór het uit den Hemel neergedaalde paleis aldaar. Sawerigading, die ook toegelaten is nadat Gutu'patalo hem eenige woorden voorgezegd heeft, wordt naar de raadzaal verwezen om uit te rusten, daarna mag hij naar het huis komen. We Pinrakati gaat daar vooruit binnen. La Wadjolangi', Gutu'patalo, La Pananrāng en La Sinilele houden Sawerigading gezelschap. In het paleis is alles juist omgekeerd als op de aarde. Zoo is het nu eenmaal met alles in het Zielenland gesteld. We Pinrakati deelt desgevraagd mede dat zij zeven etmalen onderweg is geweest. Sawerigading wordt naar het paleis ontboden. Aldaar aangekomen I.I. vraagt hij We Pinrakati een sirihpruim uit haar mond tot sterking als hij naar zijn schip terugkeert. Hij vraagt verder nog haar smeersel en langen nagel en neemt afscheid[1]). We Pinrakati zal hem in haar herinnering bewaren. La Pananrāng spreekt wijze woorden: zij zijn reeds zeven maanden geleden van Luu' vertrokken, het wordt tijd van hier te gaan, Sawerigading's ouders wachten. Er wordt hartelijk afscheid genomen van den paleisheer en zijn echt-

[1]) Er wordt niet gezegd dat hij een en ander ontvangt.

genoote, We Pinrakati doet hen uitgeleide tot aan de badplaats van het Zielenland. Het is een weemoedig afscheid, want zij zullen elkaar wel nooit terugzien. Buiten het Zielenland gekomen, begeven Sawerigading c.s. zich naar een heuvel, waar verschillende *lawa*'s[1]) zijn, waarbij hij opmerkt geen menschenvleesch te eten; hij en zijn tochtgenooten worden door La Wadjolangi' onthaald. Zij zijn ervan ontsteld dezen en kornuiten menschenvleesch te zien eten.

La Wadjolangi' meent dat zij nu alles van het Zielenland en aangrenzend gebied gezien hebben[2]). Men neemt afscheid van elkaar en Sawerigading c.s. gaan weer scheep. Zij vertrekken, de vaart is voorspoedig en op zekeren nacht komt men op de reede van Takkebiro [onder Luu'] aan. Bataralattu' en We Datusĕngĕng zijn in het paleis en slapen, hij wordt wakker van het gejuich der menigte, wekt zijn echtgenoote. Hij zendt eenige landsgrooten naar den riviermond om te zien of het schip met zijn zoon is thuisgevaren. Sawerigading (inmiddels binnengevallen) noodt hen aan boord. Zij waanden hem reeds verloren. De boden gaan het heuchelijke bericht naar het paleis brengen. Dadelijk laat Bataralattu' de *puang*'s ontbieden, zij versieren de nok van het huis, besmeren de kapbalken enz.

We Datusĕngĕng gaat met gevolg naar de aanlegplaats, wordt aan boord welkom geheeten. Daarop doet Sawerigading samen met zijn moeder zijn intocht in Luu'. Zij laat hem van zijn reis vertellen, in *Sunra* (op de aarde) heeft hij een *oro*(*sada*) met twee ruggelings geplaatste hoofden en allerlei vogels ten geschenke ontvangen[3]); hij vertelt van Marapĕttang.

Hier breekt het verhaal af met een verontschuldiging van den schrijver (niet den dichter).

NAAMLIJST.

1. Sawerigadjng Toapanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Opuna Warĕ' Opuna Luu' Langi'pawewang La Tĕnritappu'.

---

1) Een gerecht van rauw vleesch met ingrediënten.

2) Verschillende namen van het Zielenland worden hier als namen van verschillende gebieden naast elkaar gesteld, ook *suruga* (eig. hemel) en *ranaka* (= hel) worden genoemd.

3) *Oro* = naam van een volkstam. — Vgl. tekst A IV, waar over een tweekoppige *oro, orosada* geheeten, en vogels van diverse pluimage gesproken wordt. — Sawerigading gaat in zijn relaas van Sunra op het Geestenland over, alsof hij daartusschen geen andere landen heeft bezocht.

2. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raad van 1 en neef.
3. La Sinilele To Palĕnnarĕng, gezel van 1 en neef.
4. La Wadjolangi' Datuna (of: Opuna) Sunra Punna lipu ri Marapĕttang (of: ri Pamasarĕng) Daeng ma'linrung, leidsman van 1 in en om het Zielenland.
5. We Pinrakati To Malaka.
6. We Tĕnrilekĕ', „kaka" en nicht van 5, haar naar het Geestenland voorgegaan.
7. Unga We Madjang, dienaresse van 6[1]).
8. I La Patoto' To Palanro Sangiang, de Schepper.
9. Datu Palinge', gemalin van 8.
10. I La Baruna, wachter bij den toegang naar het Zielenland[2]).
11. Gutu'patalo, heer van het Zielenland.
12. Sugi' ri (of: di) ara, vrouwe van het Zielenland.
13. I We Rasia, echtgenoote? van 4.
14. Bataralattu' Opuna Luu', vader van 1.
15. We Opu (of: Datu) sĕngĕng, moeder van 1.
16. La Tĕmma'lurĕng, halfbroer van 14.
17. To Pananrāng, *idem.*
18. To Pinamile, *idem.*
19. To Maretĕnga, *idem.*
20. To Mareopu, *idem.*
21. We Apanglangi', *pua' ma'toa* van Luu'.
22. I We Salarĕng, *pua' ma'toa* van Warĕ'.
23. We Anurungĕng, *pua' ma'toa.*
24. La Saunglangi' To Patawari van Sunra (op de aarde), door Sawerigading bezocht.
25. We Tĕnriwalĕ' Tĕnriwaliang, dochter van 6 (?), overleden.

Marapĕttang en Pamasarĕng zijn in dit verhaal synoniem, wanneer dit laatste niet op het eigenlijke Zielenland slaat.

Namen van het Zielenland: madje, amalingĕng, waliala, padangria, pamasarĕng (somtijds), patjappurĕng nawa-nawa (somtijds).

Aangrenzende contreien: Marapĕttang, Sunra, Atipusĕ', Tatawangĕng bannapati, Patjappurĕng nawa-nawa (somtijds), Pamasarĕng (somtijds).

---

[1]) De door We Pinrakati meegebrachte zoogmoeder heet ook: *Unga We Madjang,* wat geen naam voor een zoogmoeder is.

[2]) Een tweede naam, *I La Marupĕ',* berust waarschijnlijk op een vergissing.

A VIII.

Geschenk van W. R. baron van Hoëvell, 1869.

Cod. 1923 f°, laatste stuk; hiervan blz. 25—44.

Inhoudsopgave in proza van het eerste gedeelte van de I La Galigo in het Boegineesch, in Boegineesch schrift. Men kan hiermee vergelijken de Korte Inhoudsopgave van het gedicht in: Boegineesche Chrestomathie III, blz. 251 tot 256 „Sawerigading neemt We „Panangarĕng mee op reis, gezeten op den vogel Marĕmpoba" en het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap no. 188, dl. I—V (Cat. Matthes blz. 71—75), hs. Bijbel Genootschap no. 192 (Cat. Matthes blz. 80), alsmede de voorgaande teksten A VI en A VII.

blz. 25 Het stuk begint met de mededeeling dat de Heer des Hemels en zijn gemalin zeven kinderen hadden die ten deele met van elders onbekende namen genoemd worden en waarvan Batara Guru de eerste is. Alle personen in het stuk, met geringe uitzonderingen, worden met een enkelen naam aangeduid.

Batara Guru wordt in een bamboe naar Luwu' neergelaten als eerste mensch; hij huwt zijn nicht We Njili'timo', oudste kind van den Oudvader der Onderwereld en gade. Dit echtpaar heeft ook zeven kinderen, wederom ten deele met van elders onbekende namen. Over de andere kinderen van de heeren van Boven- en Onderwereld wordt verder alleen meegedeeld dat de jongste uit den Hemel, La Sadangwero, naar Posi'tana verbannen werd.

Batara Guru en We Njili'timo' wordt als zoon Bataralattu' geboren. Zijn vader heeft bovendien twee vrouwen die uit den Hemel en twee die uit de Onderwereld stammen; de bij haar verwekte kinderen worden genoemd, daaronder is We Odangriwu', jong gestorven, uit wie de rijst ontstaat. De overige zeven zijn zonen, half-
blz. 26/27 broers van Bataralattu', van allen wordt gezegd met wie zij huwen en wie hun kinderen zijn. Deze opgave wijkt weer van andere, soortgelijke af.

La Urumpĕssi, de *manurung* van Tompo'tika' (Sawangmega) heeft twee zusters: Apungmangenre' en We Tĕnridjĕllo', zijn echt-

genoote We Padaulĕng uit de Onderwereld twee broers: Talĕttu'-sompa en La Tĕnripali. Apungmangenre' is waarschijnlijk de echtgenoote van Talĕttu'sompa, van elders als pleegvader van Adji Laide in Wiringlangi' bekend, We Tĕnridjĕllo' van La Tĕnripali.

Het eerste menschenpaar van Tompo'tika' heeft drie kinderen: We Adiluwu', We Datusĕngĕng en We Tĕnriabang, later als kind aangenomen door We Tappa(tana) van Tjina. We Datusĕngĕng wordt door Bataralattu' van Luwu' tot vrouw genomen, hun kinderen zijn de tweeling Sawerigading en We Tĕnriabĕng.

Batara Guru en echtgenoote zweven ten Hemel.

Sawerigading wordt, dewijl het *pemali* is dat hij met zijn tweelingzuster zou trouwen, van haar gescheiden als eenig kind opgevoed. Volwassen geworden huwt hij zijn zeventig nichten waarvan er eenige genoemd worden.

Hij vouwt een sirihblad, blaast erop, waardoor de vogel Marampoba ontstaat. Hij neemt erop plaats met zijn nicht en echtgenoote We Panangarĕng en vliegt naar den Hemel waar hij van den Schepper verschillende zaken ontvangt: het middel om dooden op te wekken, ringen, waarmee de elementen beheerscht kunnen worden. Vervolgens dalen zij naar de Onderwereld af, waar hij een middel ter bezwering van den oorlog ontvangt, dan gaan zij verder naar Talĕttu'sompa in Wiringlangi' die hem een armband geeft waarna zij naar de aarde terugkeeren. Op aarde worden dan nog bezocht het land Mĕkka waar water wordt gedronken uit een put[1]), blz. 28
Watupuwe, het land van Tĕnriadji, neef (of nicht) van We Njili'timo', Tompo'tika' waar zijn neef Palawagau' recht spreekt en dan komt het paar te noen op den vogel Marampoba in Luwu' terug[2]).

Sawerigading begint met toestemming zijner ouders zijn zwerftocht, vergezeld van zijn neven La Pananrăng en La Sinilele. Zijn plan is zijn ouders welkom omdat We Tĕnriabĕng's *bissu*-wijding zal plaats hebben en hij haar niet mag zien. Hij bezoekt achtereenvolgens Sama ri awa, — ri wawo, Sunra ri lau' en — ri adja, Djawa ri lau' en — ri awa, Pudjanati, Anrobiring, Mene'sia, daarna Gima waar La Tĕnritatta, neef van We Njili'timo' regeert[3]). Deze

---

1) Niet Mekka, maar een land in de contreien van Luwu'.

2) Deze tocht volgt in het groote I La Galigo hs. op Sawerigading's zwerftocht, hier gaat hij er aan vooraf.

3) Deze heeft drie dochters waarvan twee heeten: We Tĕnridio en Tĕnribalobo, dezelfde namen als later twee dochters van Sawerigading, bij I We Tjudai van Tjina verwekt, zullen dragen.

kan hem niet terughouden want hij heeft haast in Tompo'tika' te komen. Ter reede van Tompo'tika' herinnert hij zich de slechte behandeling zijn moeder door haar tante We Tĕnridjĕllo' aangedaan (zuster van haar vader, zie boven). Hij verneemt dat Palawagau's tweelingzuster We Rawe naar Wadĕng verbannen is omdat zij met elkaar hadden willen huwen (zelfde geval als met hem en We Tĕnriabĕng), daar is zij met La Pĕppang, den vorst van dat land, gehuwd.

De tocht wordt voortgezet naar Wadĕng. Hij zendt zijn twee vertrouwden aan wal om na te speuren of We Rawe een mede-echtgenoote heeft; mocht dat het geval zijn, dan wil hij La Pĕppang aanvallen met de bedoeling Rawe te ontvoeren en te huwen. Zij heeft
blz. 30-31 een zuigeling, geen mede-vrouw. Er heeft een vreugdevolle ontmoeting plaats, Sawerigading geeft den jonggeborene den naam La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng en geeft zichzelf den toenaam Toapanjompa als ware hij de vader, het kind ontvangt geschenken van hem. Men zeilt verder, eerst naar Malatunrung. De vorst wil
blz. 32 niet dat zijn echtgenoote door Sawerigading gezien wordt; boos zeilt deze verder naar Marangkabo. De gezellen voeren daar een gesprek met den vorst in het bad die vraagt of zij handelaren zijn en zich niet goedgemanierd toont

blz. 33 De tocht wordt vervolgd naar Maloku. Hier zal juist de vorst, La Ma'darĕmmĕng, getatoueerd worden, zijnde dit de adat der grooten
blz. 34 van Maloku. Sawerigading wordt met eerbewijzen overladen. Een groot aantal aanzienlijke personen van overzee, genoodigd om de plechtigheid van het tatoueeren te komen bijwonen, komen in de
blz. 35 haven aan. Als de dag voor de tatouage is aangebroken, verleenen Sawerigading c.s. (waaronder thans ook La Ma'saguni genoemd wordt) assistentie. La Ma'darĕmmĕng valt onder de bewerking flauw, Sawerigading brengt hem bij. Vervolgens heeft een feestmaal plaats en worden hanengevechten gehouden. De genoodigden keeren naar hun landen terug; onder hen is La Tĕnrowadji van Malatunrung die alles voor een bezoek van Sawerigading in orde wil gaan brengen[1]). Hij laat zijn vrouw bij haar tante (de vorstin van Maloku) achter, zij heeft ongeoorloofde gemeenschap met Sawerigading[2]). Deze blijft drie jaar in Maloku. In dien tijd gaat de vorst van Maloku vele landen met hem rond om die te leeren kennen.

---

1) Om de slechte ontvangst van vroeger goed te maken.
2) Meer te verstaan gegeven dan duidelijk gezegd.

Zij bezoeken met den vorst van Maloku Sunra, waar een wezen blz. 36
met twee hoofden vertoond wordt[1]) en de vorst zijn paleis met
vele vertrekken laat zien (een wonderpaleis dat telkens in de I La
Galigo genoemd wordt), vervolgens Tĕssililu waarheen de vor-
sten van Maloku en Sunra hen vergezellen. In Tĕssililu ontvangt
Sawerigading sprekende vogels ten geschenke, hier blijft hij drie blz. 37
maanden, er zijn weer andere bezienswaardigheden dan in Sunra.
De volgende plaats die aangeloopen wordt, is Mĕtto(w)anging, de
vorst van Tĕssilitu heeft zich bij het gezelschap aangesloten. Ook
hier duurt het verblijf drie maanden. De vervolgens bezochte plaats blz. 38
is Kĕlling, de vorst van Mĕttoanging heeft zich bij het gezelschap aan-
gesloten. Hier toont Sawerigading zijn van den Schepper en zijn
gemalin verkregen vermogens door na zich in hemelsche gewaden
gestoken te hebben, het land met een vloedgolf te bedekken. Hij
wendt den steven naar Taranati, de vorst van Kĕlling is nu ook
in het gevolg. De vorst van Taranati ontvangt hem zeer goed. Na
een verblijf van drie maanden gaat de reis verder naar Marapĕttang,
vergezeld van den vorst van Maloku (en vermoedelijk van alle blz. 39
hoogergenoemden). De vloot verkeert in nood, er heerscht nood-
weer, de schepen schijnen weg te zinken. Sawerigading bezweert
de elementen, men loopt de haven van Marapĕttang (dat zich onder
de Middelwereld aan den ingang tot het Geestenrijk bevindt) be-
houden binnen. La Wadjolangi', de heer van dit land, heet allen
welkom. Sawerigading wil dat zijn gastheer hem het land der afge-
storvenen zal laten zien. La Sinilele en La Pananrāng trachten hem
terug te houden, hij is het eenige kind zijner ouders, doch tevergeefs.
Allen worden met water besprenkeld en dan is hun gezichtsvermogen blz. 40
verkeerd, alles is in Marapĕttang omgekeerd. Het geheele gezelschap
gaat nu dit voorland der afgestorvenen bezichtigen. De personen
die zij aantreffen, wat zij doen, wat hun verleden op aarde was,
dat alles wordt uitvoerig opgesomd. Hierbij valt op dat personen blz. 41
die in een onvoltooid huis zitten zoodat zij aan regen en hitte zijn
blootgesteld, op aarde *bissu* waren. Er zijn goeden en kwaden, be-
loonden en gekwelden. Bij de brug naar het Geestenrijk ontmoet
men We Pinrakati, zeven dagen na haar verloofde (verloving?) over-
leden. De waker aan de brug wil haar niet toelaten, omdat het doodem- blz. 42
maal van den zevenden dag na het overlijden nog niet gehouden was,
toen haar ziel in het Geestenland verscheen. Sawerigading, door

[1]) De „*orosada*" = het wezen met twee ruggelings geplaatste koppen is bedoeld.

haar schoonheid getroffen en met haar lot begaan, wil haar mee terug nemen naar de aarde en dan huwen. Doch zij antwoordt daarop dat wanneer men het laaiende vuur doorgegaan is, men niet meer naar de aarde kan terugkeeren. Sawerigading wendt zich tot den waker van de brug. Deze merkt op dat de nazaten van Batara Guru na den dood hetzij opstijgen naar den Hemel, hetzij afdalen naar de Onderwereld (Peretiwi) en niet hier belanden en is verbaasd Sawerigading te zien, meenende dat hij het aardsche leven beëindigd heeft. Sawerigading licht hem in dat hij niet dood is maar een groote reis maakt en verzoekt We Pinrakati in het Geestenrijk toe te laten. De waker kan dat niet doen wegens het bovengenoemde feit dat het doodenmaal niet gehouden is, maar verzoekt Sawerigading haar over de brug te leiden, wat hij doet, door allen gevolgd. In het Geestenrijk komen zij bij een put, We Pinrakati neemt hier een
blz. 43 bad. Als zij zich weder gekleed heeft, wordt zij door de dooden bestormd met vragen om geschenken van hun nabestaanden op aarde. Sawerigading keert naar Marapĕttang terug met allen die hem vergezelden. In het paleis van La Wadjolangi' worden zij gebaad om te voorkomen dat zij van hun rondgang ziek zullen worden. Het verblijf in Marapĕttang heeft drie maanden geduurd als Sawerigading c.s. mitsgaders La Wadjolangi' naar Maloku terugkeeren. We Tabatjina, de vorstin van Maloku, verwelkomt hen. Hier blijft Sawerigading weder drie maanden om op zijn Maloku'sch te leeren dansen. Als er zeven jaren verloopen zijn sedert Sawerigading zijn zwerftocht begon, overmeestert hem het verlangen naar zijn moeder.
blz. 44 Hij keert naar Luwu' terug, een eind weegs op zee door den vorst van Maloku uitgeleide gedaan. De andere tochtgenooten keeren eveneens naar hun landen terug. Bij aankomst in Luwu' wordt We Tĕnriabĕng verstopt, de zeventig echtgenooten van Sawerigading echter opgeroepen. Met een feestmaal wordt het gelukkig weerzien gevierd.

In dit stuk is een ander stuk gelegd en ermee samengebonden waarin in het Engelsch aanteekeningen zijn gemaakt over de personen wier namen in de inhoudsopgave genoemd worden en waarin zij genealogisch gerangschikt zijn.

NAAMLIJST.

1. I La Patoto' van Botinglangi', Heer des Hemels.
2. Palinge' van Sĕnridjawa, echtgenoote van 1.
3. Batara Guru Mulatau, oudste kind van 1 en 2, eerste vorst van Luwu', stijgt na de geboorte van Sawerigading weder ten Hemel.
4. Adji Mangkau', tweede zoon van 1 en 2.
5. Adji Mangkĕllang, derde zoon van 1 en 2.
6. Adji Pawewang, vierde zoon van 1 en 2.
7. Adji Palallo, vijfde zoon van 1 en 2.
8. Adji Palurĕng, dochter, zesde kind van 1 en 2.
9. La Sadangwero, zesde zoon, jongste kind, verbannen naar Posi'-tana.
10. We Njili'timo' tompo'e ri busa empong in Warĕ, echtgenoote en nicht van 3 in Luwu', stijgt met hem ten Hemel, oudste kind van 11 en 12.
11. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld.
12. Sinaungtodja van Wuriliung, echtgenoote van 11.
13. Linrungtalaga, tweede kind van 11 en 12.
14. Linrung ri todja, derde kind van 11 en 12.
15. Linrungsamuda, vierde kind van 11 en 12.
16. Werosulili, vijfde kind van 11 en 12.
17. Odangsamuda, zesde kind van 11 en 12.
18. Patĕllĕ'bomba ri solo'e, zevende kind van 11 en 12.
19. Bataralattu', zoon en eenigst kind van 3 en 10.
20. We Sauriwu', echtgenoote van 3, uit den Hemel, niet „ebenbürtig".
21. We Lilunglangi', *idem.*
22. Welongtalaga, echtgenoote van 3, uit de Onderwereld, niet „ebenbürtig".
23. Todjabiwura, *idem.*
24. La Pangorisĕng, zoon van 3 bij 20, heer van Takkebiro, raadsheer van Luwu', huwt met 48.
25. We Odangriwu', dochter van 3 bij 20, sterft jong, uit haar graf is de rijst opgekomen.
26. La Tĕmma'lurĕng, zoon van 3 bij 21, heer van Lompengĕng, *sulewatang* (1) van Luwu', huwt met 52.

27. La Tĕnriapĕ', zoon van 3 bij 21, heer van Sawang, huwt met 57.
28. La Lompongĕ', zoon van 3 bij 22, heer van Napa, huwt met 61.
29. La Tĕmma'lolong, zoon van 3 bij 22, heer van Buwa(na), huwt met 65.
30. La Ma'kemĕssĕng, zoon van 3 bij 23, heer van Mangkutu, huwt met 69.
31. La Pariama, zoon van 3 bij 23, heer van Baebunta, huwt met 72.
32. La Odangriwu', stamvader in den Hemel van het vorstenhuis van Tompo'tika'.
33. Ĕllungmangenre' van Uluwongĕng, echtgenoote van 32.
34. La Urumpĕssi Turu'bela, *manurung* in Sawangmega, eerste vorst van Tompo'tika', zoon van 32 en 33.
35. Apungmangenre', tweede kind van 32 en 33.
36. We Tĕnridjĕllo', derde kind van 32 en 33.
37. La Makaroda To Balaunji', in de Onderwereld, vader van 39.
38. We Malagĕnni Opu Samuda, in de Onderwereld, echtgenoote van 37, moeder van 39.
39. We Padaulĕng, opgekomen in Tompo'tika', eerste kind van 37 en 38, echtgenoote van 34.
40. Talĕttu'sompa van Wiringlangi', tweede kind van 37 en 38.
41. La Tĕnripali, derde kind van 37 en 38.
42. We Adiluwu', eerste kind van 34 en 39.
43. We Datusĕngĕng, tweede kind van 34 en 39, huwt met 19.
44. We Tĕnriabang, derde kind van 34 en 39, huwt met ongenoemden zoon [La Sattumpugi'] van 45.
45. We Tappatana, vorstin van Tjina ri adja.
46. Sawerigading Toapanjompa, zoon van 19 en 43.
47. We Tĕnriabēng, dochter van 19 en 43, tweelingzuster van 46.
48. We Tĕnriule', vrouwe van Kaukau, huwt met 24.
49. La Pananrāng, zoon van 24 en 48, raadsheer van 46, huwt met 55.
50. We Atilangi', dochter van 24 en 48.
51. Daeng ma'lurĕng, dochter van 24 en 48, huwt met 53.
52. We Ungawaru', echtgenoote van 26.
53. La Sinilele, zoon van 26 en 52, *sulewatang* (II) van Luwu', huwt met 51.
54. We Atimega, dochter van 26 en 52.
55. Ma'tangkiluwu', dochter van 26 en 52, huwt met 49.
56. La Ma'saguni, zoon van 26 en 52.
57. Vrouwe van Larompong, huwt met 27.

58. We Panangarĕng, dochter van 27 en 57, huwt met 46.
59. Panrita Ugi', zoon van 27 en 57.
60. We Atiwero, dochter van 27 en 57.
61. Vrouwe van Ma'tana, echtgenoote van 28.
62. We Bulu'tana, dochter van 28 en 61, huwt met 46.
63. Djĕmmu ri tjina, zoon van 28 en 61.
64. We Seseĕllung, dochter van 28 en 61.
65. Vrouwe van Birau, echtgenoote van 29.
66. We Sawease, dochter van 29 en 65, echtgenoote van 46.
67. Sĕtti ri Warĕ', zoon van 29 en 65.
68. We Sĕllunglangi', dochter van 29 en 65.
69. Vrouwe van Ma'langke, echtgenoote van 30.
70. We Maretĕnga, dochter van 30 en 69, echtgenoote van 46.
71. Sĕtti ri Luwu' zoon van 30 en 69.
72. Vrouwe van Suso, echtgenoote van 31.
73. We Mareopu, dochter van 31 en 72, echtgenoote van 46.
74. Sĕttimanjala, zoon van 31 en 72.
75. Banja'paduppa, zoon van 31 en 72.
79. Bataritodja, oudste dochter van 78[1]).
77. Tĕnriadji van Watupuwe, neef (of: nicht) van 10.
78. La Tĕnritatta van Gima, neef van 10.
79. Bataritodja, oudste dochter van 78[1]).
80. We Tĕnridio, tweede dochter van 78[1]).
81. We Tĕnribalobo, derde dochter van 78[1]).
82. Palawagau', zoon van 42, vader niet genoemd.
83. We Rawe, dochter van 42, tweelingzuster van 82, echtgenoote van 84.
84. La Pĕppang van Wadĕng, echtgenoot van 83.
85. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng, zoon van 83 en 84.
86. La Tĕnro(w)adji van Malatunrung.
87. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala, echtgenoote van 86.
88. Datu La Kila van Marangkabo.
89. La Pangadjong, vader van 88.
90. We Dulu, moeder van 88.
91. La Ma'darĕmmĕng Toalapuwa, vorst van Maloku.
92. We Tabatjina, echtgenoote van 91.
93. La Galigo [de Oude], vorst van Kĕlling, vader van 87.

---

[1]) La Tĕnritatta wil één harer aan Sawerigading uithuwelijken. Dit is uitgesloten daar zij één staak hooger zijn. Er moet dus een fout in de opgave schuilen.

94. La Saunglangi' van Sunra ri lau'.
95. La Ma'papuli van Mĕttoanging.
96. La Rumpangmega van Tĕssililu.
97. Datu ma'wale van Taranati.
98. La Wadjolangi' van Marapĕttang.
99. We Tĕmma'lewa, echtgenoote van 94.
100. Tĕnripamarang, echtgenoote van 96.
101. Tĕnriparola, echtgenoote van 97.
102. We Pinrakati, dochter van den vorst van Malaka.
103. La Baruna, brugwachter in het Geestenland.

A IX.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 157 ged. tot schrift 160 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'bela in Tompo'tika';**
2. **Tocht van Sawerigading naar Posi'tana** (begin).

$$14 + 2 \times 40 + 24 = 118 \text{ blz.}$$

Aan het begin staat met potlood in het handschrift van Prof. Jonker geschreven: „Vernieuwing van het graf van La Oeroempĕssi en We Padaoelĕng".

Na deze episode volgt het begin van dien tocht van Sawerigading die hem naar Posi'tana voert. Van dit laatste verhaal zijn nog twee handschriften in het legaat-Jonker aanwezig, de nummers X en XI. No. X is vaak woordelijk gelijkluidend met dit hs, het vangt aan bij een punt, overeenkomende met schrift 158/10, doch loopt verder door; het einde van no. XI, dat aanvangt als X, ligt tusschen dat van IX en X. Tot dat punt zie men de inhoudsopgave van XI; enkele verschillen tusschen X en XI, wat tevens verschillen tusschen IX en XI zijn, daar het verschil tusschen IX en X uiterst gering is, vindt men bij no. X aangegeven. Men vindt daar tevens het vervolg dat alleen in dat hs. voorkomt, terwijl in de naamlijst eenige verschillen in de namen zijn opgenomen.

In het groote hs. van het Nederl. Bijbel Genootschap no. 188 komt de vernieuwing van het graf voor in het laatste gedeelte van dl. V en het begin van dl. VI. Bij de inhoudsopgave van dl. VI zegt de catalogus: „Het graf van La Oeroempĕssi en We Pada-„woelĕng in Tompo'tika' wordt vernieuwd". (Cat. Matthes 75, vgl. Boeg. Chrestomathie III 256 onderaan). Het tweede verhaal wordt in het zelfde deel als volgt omschreven: „Sawerigading gaat zijn „verloofde, te weten de dochter van La Galigo To Kĕlling, met

„name Wĕlle ri Tjina Karaempugi' to Kĕllinge in de Benedenwereld „bezoeken"; tot aan „Sawerigading beoorloogt het land ten Westen „van het middenpunt der aarde....."[1]). (Cat. Matthes 75, 76, vgl. Boeg. Chrestomathie III 256, de voorlaatste drie alinea's). Deze tekst is dezelfde als XI, maar geeft bovendien de voortzetting ervan. Zie verder Aanhangsel.

(In Tompo'tika').

157/27 Eenige aanzienlijke heeren zeggen tot hun neef Sawerigading dat er niet geringschattend van Tompo'tika', het neergedaalde godenland en het in het Oosten uit de zee omhooggestegen godenland, gesproken mag worden[2]). La Ma'djalika neemt voor Tompo'tika' de honneurs waar en noodt allen van de spijzen en dranken die voor de overzeesche bezoekers gereed zijn gemaakt, te nemen. De gasten drinken tot zij beneveld zijn en elkaar liefdeshistories gaan vertellen. I La Djiriu' (vorst van Tompo'tika'), de gastheer, verzoekt, alhoewel het nacht is geworden, aan zijn gasten zich niet terug te trekken; als de morgen is aangebroken wil hij naar het graf van het echtpaar Turu'bela (zijn schoonouders) gaan om dat te vernieuwen.

Hij geeft te dien einde orders uit aan La Ma'djalika c.s., o.a. omtrent het slachten van op bepaalde wijze opgetuigde buffels welker bloed tegen de grafpaaltjes gesmeerd moet worden. La Sinilele en La Pananrāng geven de noodige orders met betrekking tot Sawerigading's deelname. I La Djiriu' en Sawerigading stappen, als de tijd daar is, in hun draagzetels; een aanzienlijk gevolg gaat mede, ook We Adiluwu'. De stoet vertrekt in statigen optocht, met muziek; de grafpaaltjes worden in een behuizing gedragen. *Bissu*'s begeleiden hem met haar litaniën en vertooningen.

Bij het graf aangekomen worden door twee deskundigen: La Oroagi en La Sulĕssana de grafpaaltjes geplant, zij maken daarbij driemaal de sĕmbah aan het graf. De donderslagen volgen elkaar op, bliksemschichten verslinden elkaar, storm en hemelvuur woeden. Duisternis bedekt de aarde. Tompo'tika' gelijkt een zee, bergen kantelen, dalen beven, de aarde schudt (in *tana djawa*), den bezoekers stijgen de haren te berge, als zij ervaren wat Turu'belae

---

[1]) Deze laatste omschrijving berust op de vertaling van „posi'tana", er is i.c. slechts een uit den Hemel op aarde nedergedaald land mee bedoeld.

[2]) Turu'bela is uit den Hemel neergedaald, zijn echtgenoote uit de Onderwereld omhoog gestegen; beiden hebben een landstreek meegebracht.

bewerkt. We Adiluwu' en haar gemaal, Sawerigading met alle zijn neven strooien gepofte rijst en er wordt zooveel mogelijk geraas gemaakt. Beschrijving hoe het graf wordt hersteld. We Adiluwu' en 158
haar echtgenoot zijn met het nieuwe aanzien van het graf zeer ingenomen. De grafpaaltjes worden met buffelbloed bestreken. Verschillende deelnemers van over zee bieden bewakers aan alsmede kostbare stoffen voor omwanding van het graf [1]).

Zeven etmalen lang stroomen de groote heeren naar den grafheuvel. Zij houden het *mangaru'* [2]). Daarbij wordt groot geraas gemaakt, gegeten en gedronken. Ook worden hanengevechten gehouden. Op een morgen ontvangen de gasten afscheidsgeschenken, allen keeren naar hun woonplaatsen terug; slechts La Ma'darĕmmĕng, La Saunglangi', La Rumpangmega, La Ma'papuli blijven in Tompo'tika' achter om Sawerigading te troosten. We Adiluwu' en echtgenoot keeren met de achtergeblevenen naar het paleis terug. Het echtpaar plaatst zich op den huiszetel. Sawerigading en Palawagau' gaan naar de raadzaal. Als de eerste I La Galigo To Kĕlling niet ziet, draagt hij La Ma'darĕmmĕng op den volgenden dag naar Kĕlling te varen en I La Galigo te zeggen dat hij met nieuwe maan aldaar wil komen om met zijn dochter Wĕlle ri tjina te huwen, waarop La Ma'darĕmmĕng mededeelt dat zij drie jaar geleden gestorven is enz.

Het verhaal gaat met kleine verschillen verder als no. XI tot aan 158/10
het punt waar de lieden van Posi'tana zich gereed maken aan de lieden van de vloot van Sawerigading, die landen, tegenweer te bieden.

NAAMLIJST.

1. I La Djiriu' To (of: La) Tĕnroadji, vorst van Tompo'tika', oom van Sawerigading.

---

[1]) Het hoofdmoment bij de vernieuwing is het oprichten der grafpaaltjes; zij heeten *petuwo*-levenwekker. Dit werk geschiedt niet door de nakomelingen maar door deskundigen.

[2]) „al dansende en met de kris zwaaiende zijn gehechtheid aan de overheid betuigen; geschiedt bv. bij het ten strijde trekken of bij het huldigen van een nieuwen vorst", Wb.s.v. *aru, l. aru'* — Hier heeft het plaats door naneven bij het graf. *Mangaru'* bij deze gelegenheid en op deze plaats schijnt zonderling, in de beschrijving dezer episode in hs. 188 dl. VI Bijbel Genootschap komt het niet voor.

2. We Adiluwu', vorstin van Tompo'tika', tante van Sawerigading.
3. Palawagau' I La Datu(na) van Sawangmega I La Gilingĕng, van Singkiwero, hun zoon.
4. La Tĕnripĕppang Datuna Wadĕng, hun schoonzoon.
5. La Oroagi To Panretanga', op bezoek in Tompo'tika', neef van Sawerigading.
6. La Sulĕssana To Panregau', *idem, idem.*
7. La Ma''djalika, aan het hof van Tompo'tika'.
8. La Djawapase Toadjalika, raadsheer in Tompo'tika', vader van 7.
9. La Tĕnripada Padjungbanna van Wideodang, op bezoek in Tompo'tika'.
10. De *Pua' ma'toa* van Tompo'tika'.
11. La Makaroda, raadsheer in Tompo'tika'.

Wat de overige, optredende personen betreft, kan naar de Naamlijst van No. XI verwezen worden, behoudens de volgende, kleine verschillen:

Linrungritodja heet ook: Linrungtalaga.

Als derde naam van Posi'tana komt Sumpangmega voor.

We Atimura = No. 44 We Atiruma van de andere naamlijst.

Ĕllung mangenre' = No. 45 van de andere naamlijst, heet ook: Apungmangenre'.

We Tappalangi' = no. 46 We Tawanglangi' van de andere naamlijst.

Tompo'tika is èèn met: Laosadĕng, Sawangmega, Singkiwero.

A X.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 11 ged. tot schrift 16 ged.).

TITEL:

Sompĕnna Sawerigading lao ri Posi'tana ma'musu'.

(Vaart van Sawerigading naar P., waar hij oorlog voert).

INHOUD:

Tocht van Sawerigading naar Posi'tana.

$38 + 2 \times 44 + 48 + 44 + 37 = 255$ blz.
Dit afschrift is door prof. Jonker gecollationneerd.

Het verhaal komt overeen en is vaak woordelijk gelijkluidend met het tweede gedeelte van den vorigen tekst, dat schrift 158/10 aanvangt; er is iets meer verschil met no. XI. Bij dit laatste hs. is de inhoudsopgave gegeven, hieronder vindt men enkele verschillen daarmede voor zoover no. XI reikt, gevolgd door de beschrijving van het vervolg dat alleen in dit hs voorkomt; vgl hs. no 188 Bijbel Genootschap dl. VI blz. 160—167. Zie verder inleiding bij no. IX.

Als Sawerigading Hemel en Onderwereld aanroept om doortocht bij het gat naar de Onderwereld, somt hij in dit verhaal bovendien uitvoerig op alles wat Batara Guru verricht heeft om de Middelwereld oirbaar te maken. De geslachtslijsten zijn in de war.

Bij het bezoek dat Linrung ri todja en echtgenoote op zee aan Sawerigading brengen, wordt op zijn vraag waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat, reeds geantwoord dat zij graven hebben vernieuwd in Tompo'tika', iets wat in het andere verhaal eerst later aan den dag treedt. Zij worden eerst niet herkend omdat zij en allen die met hen zijn, maskers dragen.

In dezen tekst blijkt duidelijk dat de *pao djĕngki* die men bij de landingsplaats van Posi'tana aantreft, met de naamgenooten bij den ingang naar de Onderwereld niets te maken hebben. Zij behooren tot de wonderen van planten- en dierenrijk die in Posi'tana ruimschoots aanwezig zijn.

Bataramega wekt Lĕttewarani door op zijn kuit te drukken, enz. Zoo zijn er meer kleine verschillen, van te geringe beteekenis om te vermelden.

Het is niet twijfelachtig dat beide teksten uit één bron voortkomen. Een hiaat die in het vorige verhaal tegen het einde voorkomt, bestaat ook hier.

16/18 Deze tekst loopt echter verder door. Na La Sinilele betuigen de voornaamste, andere bevelhebbers en familieleden eveneens hun trouw en strijdlust. Achtereenvolgens stellen zich La Pananrāng, Panrita Ugi', Djĕmmu ri tjina i.c. = Sĕtti ri warĕ', La Rutumpongĕng, La Ma'djaleka, La Tĕnrilekĕ' en La Ma'saliung voor, de minder aanzienlijken volgen. Het feest wordt 's avonds voortgezet, er wordt stevig gedronken, men raakt beneveld en de ridders halen oude liefdesavonturen op.

De *manurung* en zijn neef (oomzegger) Sĕnrimalangi' willen niet dat Sawerigading aan het „mangaru'" deelneemt, want hij is niet van gelijken rang als Dĕttiapadjung. Enkele volgelingen zijn nalatig in het betuigen van trouw [1]). Het drinkgelag loopt eerst tegen den volgenden middag ten einde, men begeeft zich dan naar de hanenvechtbaan. Hier worden dagenlang hanengevechten gehouden.

Sawerigading informeert naar La Ma'saguni en Djĕmmu ri tjina, La Sinilele licht hem in: al meer dan vijf dagen lang verdwijnt hij (d.i. La Ma'saguni) tegen donker naar het paleis van Tĕnrimenerĕng en dan is hij den volgenden morgen tegen het aanbreken van den dag weer onder de tamarinde-boomen (waar de hanenvechtbaan is) te vinden. Algemeen gelach en commentaar [2]).

La Pananrāng merkt La Ma'darĕmmĕng op dat den volgenden morgen de zeven etmalen verstreken zijn gedurende welke Sawerigading nog in Posi'tana zou blijven.

Beschrijving van het samenzijn van La Ma'saguni en Tĕnrimenerĕng in den nacht vóór het vertrek. Hij verzoekt o.a. zijn haar [3]) af te snijden en dat aan haar zijde te bewaren, dat is zoo goed alsof hij zelf bij haar ware. Zij zal haar echtgenoot wel wat voorliegen. Bij het afscheid — het wordt al licht, het is hoog tijd — vraagt hij haar een sirihpruim uit haar mond, die zal hem aan boord tot steun zijn. Nadat zij dat gedaan heeft en hij omgekeerd haar

---

[1]) Of: betuigen die niet krachtig genoeg (*malawi'elo'*).
[2]) Er wordt niet gezegd wier gunsten Djĕmmu ri tjina geniet.
[3]) *botjing sitonra*, Wb.s.v. *botjing*.

zulk een pruim gegeven heeft, sluipt hij weg. Onder de tamarindeboomen ontmoet hij Djĕmmu ri tjima, de twee geven elkaar een knipoogje.

De *manurung* en Sawerigading komen buiten, de laatste roept het tweetal aan. De *manurung* kondigt aan dat hij allen tochtgenooten van Sawerigading geschenken wil geven

In een dankbetuiging der begiftigden breekt het stuk af.

NAAMLIJST.

De namen toonen slechts geringe afwijkingen van de bij no. XI behoorende naamlijst.

No. 1 Sawerigading. — Als één zijner namen komt in dit verhaal bovendien voor: La Tĕnritappu'.

No. 7 La Rutumpongĕng, stamt uit Tompo'tika'.

No. 11 To Kĕlling. — Hier, volledíger, voluit: I La Galigo To Kĕlling.

No. 18 Sinaungtodja wordt ook, evenals haar echtgenoot, Opu Samuda genoemd.

No. 25 La Urumpĕssi, hier neergedaald in Singkiwero (Voor „luu'" leze men „lau'").

No. 28 heet ook: We Opusengĕng.

No. 29 We Malagĕnni (er staat: La —) heet ook: Opu Samuda.

No. 30 heet hier volledig: La Makaroda To Balaunji'.

No. 32 heet hier volledig: La Pitu rĕppa ri Wawo alĕ', I La Gongko(na) (die zeven vadem boven het bosch uitsteekt).

No. 34 Sĕtti ri warĕ', in het laatst van het verhaal met Djĕmmu ri tjina vereenzelvigd.

No. 36 La Ma'patudu van „Larompong", hier van Lampoko.

No. 44 = No. 43.

No. 48 „van Mĕttoanging", hier van: Matoanging.

No. 59 La Tĕnritipĕng, volgens dezen tekst schrijffout voor La Tĕnriempĕng (no. 53).

No. 62 La Malagĕnni, berust waarschijnlijk op een vergissing van den afschrijver, bestaat niet.

No. 63 La Ma'djalika, stamt uit Tompo'tika'.

No. 64/66 De namen loopen ook hier dooreen. Nog komt voor: Parĕmmailĕ'.

No. 72. Mentjapaduppa, hier: BANJA'PADUPPA.

No. 75. Sadjolesangĕng van Ma'tana, hier: LA DJAWALANGI' van M. — Dit is wel de juiste naam.

No. 85. La Ma'samuda, hier: LA MA'PAMUDU.

No. 90. I Da We Ruma, hier: WE MA'PARĔPPA, *pua' ma'toa* van MALAGĔNNI.

Bovendien worden genoemd:

a. WE ADJIRIU', waarschijnlijk bedoeld: I LA DJIRIU', echtgenoot van We Adiluwu'.
b. DATU MA'(W)ELA van TARANATI, in het gevolg van Sawerigading.
c. SĔNGĔNGBATARA, broeder van Lĕttewarani.
d. SANGKAMA'LEWA, broeder van Lĕttewarani.
e. LA MA'SALIUNG TOAPAWARĔNG, in het gevolg van Palawagau'.

A XI.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 182 ged. tot schrift 189 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Tocht van Sawerigading naar Posi'tana.

$22 + 6 \times 40 + 27 = 289$ blz.

Zie voor andere hss. de inleiding tot no. IX.

Sawerigading draagt La Ma'darĕmmĕng op den volgenden dag 182/19
naar Kĕlling te varen om aan den vorst van dat rijk te zeggen dat hij met nieuwe maan met zijn dochter Wĕlle ri tjina in het huwelijk wil treden[1]). (Hij bevindt zich in Tompo'tika' waar hij het graf zijner zg. grootouders heeft vernieuwd).

La Ma'darĕmmĕng antwoordt dat zij drie jaar geleden overleden is; midden in den nacht kreeg zij een buikziekte, men hoopt dat zij naar het Geestenland verhuisd is. Zij was zonder smet of blaam, andere vrouwen plachten haar beslissing in te roepen[2]).

Sawerigading staat verbijsterd en valt flauw. Zijn getrouwe medgezellen brengen hem bij. Er wordt een bode naar het paleis gezonden om aan zijn oom en tante, vorst en vorstin van Tompo'tika', te zeggen dat hij westwaarts naar Tanatĕnga wil varen. Aan één der anderen deelt hij op diens vraag mede dat hij het spoor van Wĕlle ri tjina naar het Geestenland wil volgen om zich te vergewissen of zij daar is aangekomen; òf La Daenglĕbbi', heer van het Geestenland, zal met zijn afgehouwen hoofd dansen, òf wel hij zal haar weder behouden naar de aarde brengen. Er wordt bezwaar tegen den tocht geopperd; eerst wie gestorven is kan het Geestenland aan-

---

[1]) De voorgeschiedenis van dit voorgenomen huwelijk is te vinden in Hs. 188 dl. V Bijbel Genootschap, zie Aanhangsel blz. 1010. Volgens een geheel andere voorstelling hebben de grootouders lang geleden dit huwelijk beklonken, voor geval zij kleinkinderen krijgen zouden, te vinden in A XIII.

[2]) *pabunoada*, vgl. Wb.s.v. *wuno*.

schouwen. Doch Sawerigading meent dat hij slechts de zee heeft over te steken en dan naar de landen heeft te gaan waar de schimmen wonen, de verzamelplaats der *setang, powadjo, dĕngĕng* en *peresola*[1]). De anderen willen dan medegaan. Na eenig heen en weer gepraat geeft Palawagau' order de schepen in den riviermond zeilklaar te maken en in het geheim de vazallen van Tompo'tika' op te roepen; de vorst en vorstin mogen het niet weten. Er moeten oorlogsuitrusting en banieren aan boord gebracht worden.

La Sinilele, de naar het paleis gezonden bode, komt in de raadzaal terug met de boodschap dat de vorstin zich tegen de reisplannen van Sawerigading verzette. Maar de vorst zag wel in dat deze zich den tocht niet uit het hoofd zou laten praten en achtte het dus beter hem te laten gaan, maar in gezelschap van zijn neven. Allen zijn verheugd over de woorden van den vorst. La Ma'darĕmmĕng brengt de schepen buitengaats, de anderen begeven zich tegen den avond naar het paleis, waar La Ma'darĕmmĕng zich bij hen voegt, de vloot ligt gereed. Midden in den nacht begeeft Sawerigading zich met Palawagau' (en La Tĕnripĕppang), door het volk en de medgezellen gevolgd, naar boord. Hij staat erop dat Palawagau' te zijnen steun en zijner sterkte op zijn schip komt; La Rutumpongĕng kan hem op zijn eigen schip vervangen. Zoodra men buitengaats is, wordt het vorstelijk zeil geheschen[2]). Eenmaal varende wil Sawerigading dat ook de andere neven op zijn schip overgaan. Verschillende volksstammen zijn op de vloot vertegenwoordigd, ook albino's enz.

183 Na zeven etmalen voorspoedig gevaren te hebben ziet men nog geen land. La Ma'darĕmmĕng waarschuwt bij elkaar te blijven als men in volle zee de *paodjĕngki*[3]) ziet (wonderboomen) die in de Onderwereld wortelen maar bijna tot den Hemel reiken. Zij buigen om naar het punt waar de zon (in het Westen) wegzinkt en de groote takken strekken zich oostwaarts uit tot daar waar de zon opgaat. Bij het eerste punt, waar ook het water der zee wegzinkt, huist de vorst der *dĕngĕng, peresola, to alĕbborĕng* (vernielers) en *pulakali,* daar vermeien zich de uit den Hemel neergedaalde goden-

---

[1]) Allen booze wezens; *setang* is één der uiterst zeldzame, Arabische woorden, in de I La Galigo voorkomende. Zij staan den Heer van het Geestenrijk bij. De zelfde namen worden voor hemelmonsters en hemelwachters gebruikt.

[2]) *sompĕ' patola ketĕ'rinaga setangarĕnna walinonoe.* — Misschien heeft men hier aan een vorstelijk prerogatief te denken: een kostbaar zeil met voorstellingen van de maan. Het schip heet: de Zon. — Er is in de I La Galigo, als het groote heeren betreft, herhaaldelijk van zulke maan-vlaggen sprake.

[3]) Wb.s.v. *djĕngki.*

kinderen. Als men in de nabijheid komt, moet alle geluid verstommen; verzuimt men dit, dan bliksemt en dondert het en woedt hemelvuur, de zee wordt woest, het stormt en de schepen zinken in de diepte weg. Het scheepsvolk rijzen de haren te berge als zij dit verhaal hooren. Terwijl men nog aan het praten is, worden de *paodjĕngki* zichtbaar; het water is heet, de gezichten worden in een bloedrooden gloed gezet, de zeilen schijnen geel. Sawerigading ziet wezens in de takken der *paodjengki* dansen en vraagt aan La Ma'darĕmmĕng wat dat is. Deze durft niet antwoorden wat Sawerigading boos maakt, hij wil er met zijn blaasroer op schieten. Dan antwoordt de gezel met veel verontschuldigingen en legt uit wat zij zien. Meteen ontketenen de wachters der *paodjĕngki* noodweer en valt duisternis in. Allen aan boord, die van Luu', van Warĕ' en van Tompo'tika', verkeeren in groote angst. Vóór zich hebben zij duisternis, achter zich vuurspuwende bergen.

Uit de wateren rijst Punna liung omhoog, hij heeft reusachtige afmetingen, hij strekt zich uit van het punt waar de zon opkomt tot waar zij ondergaat, hier is zijn staart. Een paar van het gevolg vragen Sawerigading een bezwering uit te spreken en aan de goden om doortocht te vragen. Hij verwisselt van kleeren, trekt de erfstukken van zijn grootvader, den *manurung,* aan, plaatst zich met La Sinilele en La Pananräng rechts en links van zich aan dek en verricht eenige ceremonieën, door *bissu*'s bijgestaan. Er worden een albino (of: albino's) geofferd, eieren en sirih en offerrijst, daarna roept hij Hemel en Onderwereld aan. Hij smeekt den Schepper om doortocht met een beroep op zijn afstamming van hem[1]). Linrung ri todja in de Onderwereld hoort Sawerigading's smeekbede, hij laat Punna liung omlaag gaan en slecht de wateren, dooft het hemelvuur. Bij het passeeren van de kolk zinkt het schip van La Ma'saguni in de diepte weg. Sawerigading ziet, huiveringwekkend van woede, naar de *paodjĕngki* bij het gat waar het water neerstort, hij raast tegen de wezens die er huizen, opent zijn sirihdoos, pruimt, doet ringen die van den Schepper en zijn wederhelft stammen aan de vingers, spreekt een bezwering uit, offert *wĕnno* (gepofte rijst) enz. De elementen barsten weer los, het schijnt dat de *paodjĕngki* zullen verwoest worden, de daar huizende wezens zijn verschrikt, zij vluchten als zij zien dat de Schepper de schepen laat passeeren. De *setang* gaan te gronde.

[1]) Zulk een smeekbede heeft een geijkten vorm, de stamboom van Schepper tot Sawerigading wordt volledig opgesomd, ook van moederszijde.

Eén der opvarenden komt Sawerigading melden dat het schip van La Ma'saguni, genaamd: *Tanratĕllu*[1]), in het gat is weggezonken. La Sinilele en andere neven komen Sawerigading vragen den storm dien hij heeft verwekt, te doen ophouden. Dit doet hij, maar de angst door het verdwijnen van La Ma'saguni teweeggebracht, houdt aan. Sawerigading wil hem achterna naar de Onderwereld, de neven willen zich in zee werpen ten prooi der visschen. Er heerscht algemeene radeloosheid (uitvoerig beschreven).

Als de zon op het punt is onder te gaan, komt het schip van La Ma'saguni, niet dadelijk herkend, omhoog, door tallooze andere schepen gevolgd, een geschenk van Linrung ri todja. Aan boord vreest men dat die vloot zal aanvallen. Sawerigading kijkt uit, hij herkent La Ma'saguni aan dek van het schip onder een staatsiezonnescherm zittende en maakt dit tot algemeene verbazing bekend. Hij roept hem toe op zijn schip over te komen en zich borst en mond te berooken om niet door de koude bedwelmd te worden. La Ma'saguni springt dan op „de Zon"[2]) over en wordt huldigend ontvangen. Zijn zuster Ma'tangkiluwu' vertelt een gelofte gedaan te hebben een groot aantal buffels te zullen slachten als hij behouden bleef, zoo ook Sawerigading en de anderen. Linrung ri todja heeft goed uitgeruste krijgslieden ten geschenke meegegeven voor Sawerigading en bovendien de planten die benoodigd zijn om dooden tot het leven terug te brengen[3]).

184 Onder natuurverschijnselen verschijnt Linrung ri todja met Mutiatodja en groot gevolg uit de diepte op de golven. Er wordt van boord af rijst[4]) voor hen gestrooid. Hij noodigt Sawerigading c.s. uit naar de Onderwereld te komen en zijn ouders, de Heer en Vrouwe der Onderwereld, te bezoeken. Zij durven niet. Hij vraagt waar zij heen willen, Sawerigading antwoordt: wij varen op goed geluk, wellicht ontmoet hij een ander vorstelijk personnage dien hij

---

1) Naam van het sterrenbeeld „gordel van Orion".

2) Vgl. noot 2 op blz. 120.

3) Het komt telkens in de I La Galigo-verhalen voor dat Sawerigading of een ander dooden laat herleven. Deze ceremonie pleegt nauwkeurig beschreven te worden, de hier genoemde planten: *siri, atakka, tĕllĕ', araso*, zijn er bij benoodigd. Het geschiedt bepaaldelijk bij in den strijd gevallenen. Afwijkend is dat zij hier uit de Onderwereld komen. Zij behooren bij den Schepper en van dezen pleegt Sawerigading ze te ontvangen, als hij de Middelwereld schept.

4) *wĕnno*, op bepaalde wijze bereide rijst, o.a. ter begroeting op gasten gestrooid, Wb.s.v.

kan onderwerpen. Linrung ri todja keurt dat goed en maakt aanstalten naar de Onderwereld terug te keeren, want de menschenlucht staat hem tegen. Hij gordt Sawerigading een kris aan, Mutiatodja geeft Palawagau' en La Tĕnripĕppang geschenken. Zij zinken daarna onder natuurverschijnselen weg met hun gevolg. Sawerigading en de zijnen zoeken hun nachtkwartieren op en zijn weldra in diepen slaap. Men heeft drie etmalen geen oog geloken.

Als allen in hun eersten slaap zijn, wendt zich het schip en tegen den dageraad bereikt het Posi'tana. Hier stoot het aan den grond. I La Gongko wordt wakker, hij ziet dat men op een rif gestooten is en wekt den schipper.

Als de morgen aanbreekt, zien ook La Pananrāng en La Sinilele dat men op een rots geloopen is in het gezicht van een wijdsch godenland, *Posi'tana*[1]). Midden in het land is een vuurverschijnsel te zien van een reusachtig paleis, dat aan het neergedaalde paleis van Luwu' doet denken, buitendien zijn er nog vele andere paleizen (beschreven). La Ma'saguni met vele anderen gaan een bad nemen, het scheepsvolk raapt kostbaarheden op in den stroom, het is geurig, hemelsch water. Intusschen ziet Sawerigading met eenige neven naar het land en verzinkt in gedachten. Panrita Ugi' vindt dat het baden lang genoeg geduurd heeft en wil de rivier binnenvaren. Het vorstelijk zeil wordt ontplooid, ook de vazalvorsten ontplooien de hunne.

Batarimega, de vloot den riviermond ziende binnenstevenen, maakt zich ongerust. Zij bespreekt het geval met I We Rukĕllĕng, haar zoogmoeder. Zij denken aan lieden uit Hemel of Onderwereld, eer dan aan menschen. Zij hooren het geraas van trommen en muziek aan boord. Het is vreemd dat nog niemand aan den wal gezonden is om met den raadsheer-woordvoerder van het land te spreken. De vorstin gaat naar binnen en laat op de trom slaan; haar echtgenoot Lĕttewarani ligt te slapen, zij wekt hem door op zijn vingers te drukken en vertelt dat er een vloot in den riviermond ligt maar men nog niemand aan wal gezonden heeft. Zouden zij slechte bedoelingen hebben? Lĕttewarani is eerst erg uit zijn humeur, maar staat dan op; het is ondenkbaar dat aardlingen het zouden wagen naar zijn land te komen. Als hij, vóór gekomen, de vloot ziet liggen, is hij evenmin op zijn gemak. Hij laat op de trom slaan ten einde het volk te verzamelen opdat het naar de aanlegplaats der schepen ga om den vijand te bevechten.

---

[1]) Ook: Malagĕnni. Dit „godenland" is naar de aarde neergelaten.

La Sinrampero acht het beste de vloot te dwingen naar volle zee terug te gaan door het zoete water terug te trekken. De vorst spreekt dan een spreuk uit enz., waarop natuurverschijnselen zich voordoen en de vloot naar volle zee wordt teruggezogen. De schepen zijn op het punt te vergaan, Sawerigading en zijn makkers zijn hoogst bezorgd. Punna liung, het reusachtige monster, is weer omhoog gekomen, het water loopt af, de schepen komen midden in zee droog te liggen. Palawagau' tracht den toorn des Scheppers (de verschrikkelijke natuurverschijnselen) te bezweren, zonder resultaat. De *bissu*'s werken met haar ceremonieën niets uit. Palawagau' gaat dan Sawerigading roepen, hij blijkt te slapen Een paar gezellen vragen Sawerigading nu een spreuk uit te spreken waarbij vrij baan gevraagd wordt. Hij wisselt van kleeren, La Sinilele en La Pananrāng doen hetzelfde; door hen beiden geflankeerd posteert hij zich aan dek. Er worden een albino, eieren en sirih geofferd, er wordt offerrijst gestrooid en Sawerigading roept weer zijn voorouders aan, hij nuttigt een sirihpruim en werpt de uitgekauwde pruim in zee om den stroom te doen keeren. Dadelijk begint de wind te waaien, de zeilen worden weer geheschen. Men verkeert in de meening dat de bewoners der *paodjĕngki*[1]) en allerlei monsters storm verwekt hebben, de wateren teruggetrokken enz. Sawerigading ontsteekt in toorn, hij strekt den vinger naar het land Posi'tana uit en spuwend vaart hij tegen de bewoners der *paodjĕngki* uit. „Mijn Heer", zegt hij, „zal op aarde nederdalen om over hen te richten, de vermetelen „die mij niet toestonden te landen". Hij laat dan weer een spreuk afgaan en de elementen barsten los[2]), van duisternis vergezeld; het water der zee rijst tot de bergen, groote ontsteltenis bij de bewoners des lands. — Lĕttewarani prevelt nu een spreuk, waardoor het geweld zich tegen de vreemdelingen keert. Maar dit belet Sawerigading niet de rivier binnen te varen en in de schaduw der *paodjĕngki* aan te leggen en volk aan land te zetten. Die van den wal maken zich tot tegenweer gereed. Lĕttewarani is bloeddorstig gestemd, hij zendt aanvoerders uit om te informeeren wie de vreemdelingen zijn en waarom zij geen gezanten gezonden hebben. La Ma'saguni ziet hen met een groot aantal krijgers aankomen, hij verdenkt hen van vijandige bedoelingen. La Pananrāng zegt hen niettemin te woord

---

[1]) Anderen dan die bij het gat naar de Onderwereld.

[2]) De voorstelling is steeds dat de spreuk het noodweer ontketent, maar dat dit van den Schepper uitgaat.

te staan. De boden van den vorst worden aan boord genood, maar verkiezen op de landingsplaats aan den wal te blijven, zoo kan men ook met elkaar spreken. Op de vraag der boden waarom geen gezant naar den raadsheer van Posi'tana[1]) gezonden is om van hun komst kennis te geven, luidt het antwoord dat men dit inderdaad had behooren te doen, maar het nagelaten heeft omdat men niet van plan was naar een uit den Hemel neergedaald godenland te zeilen, maar uit den koers geraakt is. Zoodra men water ingenomen heeft, wil men verder gaan. Doch de boden eischen riviertol en bovendien *bissu*-hofdames en jonge meisjes De mannen van de schepen kunnen in het land blijven, men wil hun een plaats aanwijzen en daar zal dan gevochten worden[2]). Die van de schepen worden daar heftig tegen in, zij weigeren riviertol te betalen enz. Ten slotte gaat men elkaar te lijf en er ontstaat een algemeene strijd op de landingsplaats. La Tĕnripĕppang met de zijnen gaan aan wal, hij mengt zich in den strijd, andere aanvoerders doen desgelijks. De boden vluchten na een hevig gevecht. La Ma'saguni[3]) zou hen willen doodslaan, maar La Pananrāng vindt het beter dat zij hun meester verslag kunnen doen. De achtervolging wordt gestaakt. De gesneuvelden worden tot het leven teruggebracht (op de geijkte wijze). 186

In den namiddag komen de boden in Posi'tana terug en maken hun opwachting bij den vorst. Deze is hoogst verbolgen en wil nu zelf naar de rivier gaan om den vreemdelingen hun overmoed af te leeren. Hij wil ook wel eens weten hoe aardlingen er uitzien. Doch eerst gaat de vorst der booze geesten naar de aanlegplaats den vijand tegemoet. De mannen van de schepen kunnen zijn scharen niet zien en worden beangst. Maar La Pananrāng laat Sawipauba stinkblaren branden waardoor de aanvallers de vlucht nemen. Lĕttewarani laat krachtig op de trommen slaan, hemeldienaren dalen neder met troepen en banieren. Er wordt weer opgerukt; onder geraas dat den Hemel bereikt, neemt de *manurung* op zijn draagzetel plaats, het staatsiezonnescherm wordt boven zijn hoofd gedragen, de neerge-

---

[1]) Te vergelijken met een patih op Java.

[2]) In den loop van het gesprek geven de boden de karakteristiek van Lĕttewarani: hij is opgeblazen, hoovaardig, erkent zijn gelijken niet als zoodanig, chicaneert op de hanenvechtbaan, hij geeft zijn verlies nooit toe. — Dit is wat altijd van hem gezegd wordt.

[3]) La Ma'saguni wordt steeds als een vechtersbaas, de onbesuisde held, geschetst, La Pananrāng is de wijze.

daalde hemeldienaren begeleiden hem. Nieuw gevecht, bloediger dan tevoren. La Ma'samudà sneuvelt door de hand van La Ma'saguni. Zijn lijk wordt geborgen en vóór Lĕttewarani gebracht. De hulptroepen uit den Hemel vluchten. De *manurung* is als verpletterd. Hij stelt zijn geheime hemelsche kracht in werking; bliksem en donder, hemelvuur, brandnetelregen enz. barsten los. Daar zijn de mannen van Luwu', Warĕ' en Tompo'tika' niet tegen bestand, zij gaan aan den haal en storten zich in de rivier. La Pananrāng met eenige andere neven drijven hen onder bedreigingen terug, zij verrichten wonderen van dapperheid en doen de kans keeren. Sawerigading begint nu ook mede te vechten, maar de neven leiden hem terug naar zijn draagzetel, het is door den Heer van Luwu', i.c. Batara Guru, *pemaṭi* verklaard dat zijn geliefde kleinzoon zelf aan den strijd zou deelnemen. Liever, vragen zij hem, zijn bezwering uit te spreken, want La Pananrāng wordt in het nauw gebracht. Sawerigading opent nu zijn sirihdoos, neemt een pruim, doet de ringen van den Schepper en diens wederhelft aan, wijst ermee naar den Hemel en zendt zijn spreuk af, waarvan het gevolg is dat de elementen beginnen te woeden en het duister wordt. De lieden van Posi'tana gaan op de vlucht, de mannen van de vloot hebben ook aansporing noodig, er wordt weer gevochten. Nieuwe hulptroepen dalen, de wolken als borstwering gebruikende, uit den Hemel neder om die van Posi'tana te steunen. De tegenpartij begrijpt het gevaar
187 en dringt de wolken binnen. Hemellingen en aardlingen staan tegenover elkander. De strijd is hevig en duurt 's nachts voort, drie etmalen lang. Adji patalo, een aanzienlijk, uit den Hemel neergedaald aanvoerder, treedt naar voren[1]). Sawerigading maakt zich gereed zich met hem te meten; doch de strijd wordt door de anderen gevoerd. Het einde is dat de aanvallers de sterksten zijn. Adji patalo sneuvelt en anderen na hem[2]). De bewoners des lands begrijpen er niets meer van; zoolang hun land uit den Hemel op aarde is neergedaald, hebben zij zoo iets nog niet beleefd. De vorst is overkropt van woede. „Sluit Hemel en Onderwereld maar af," roept hij, „de „godenkinderen moeten voor de aardlingen wijken". De hemellingen laten zich dit niet zeggen en beginnen opnieuw te vechten.

---

1) Hij pleegt een zoon van den Schepper en broeder van Lĕttewarani te zijn, doch dat is hier niet het geval.

2) Men is er steeds op uit te beletten dat de vijand de koppen afslaat en meeneemt.

Lĕttewarani roept den Schepper aan, deze hoort hem, kijkt uit en zendt dan, op verzoek van zijn wederhelft die ook uitgekeken heeft door het hemelvenster open te werpen[1]), aan de beide tegenpartijders: den *manurung* en Sawerigading een „gouden brief" toe. De brieven komen in hun schoot neer. De brief aan Lĕttewarani bevat een berisping dat hij tegen den kleinzoon van zijn broeder en tegen den nazaat van zijn nicht We Padauleng van Tompo'tika' (= Palawagau') gevochten heeft. Als de *manurung* den brief gelezen heeft, barst hij in tranen uit. Dat had hij moeten weten, dat de man dien hij bestreed juist degene was van wien hij hoopte hem eens in Posi'tana als zoon aan te nemen. Hij laat de troepen terugtrekken.

De brief aan Sawerigading, mede aan Palawagau' gericht, bevat in zachteren vorm een vermaning. Het was verkeerd, dat hij geen kennisgeving naar den wal had gezonden. Ook de troepen van Luwu' en Tompo'tika worden teruggetrokken.

Lĕttewarani wil nu, dat de vreemdelingen binnengehaald zullen worden, buffels geslacht en de trommen geslagen. Een aanzienlijke volgeling (oom) acht het beter als de vorst zelf naar de rivier gaat om zich aan de schepelingen te vertoonen, alleen dan zullen zij aan wal durven komen en naar het paleis gaan. De vorst stemt hiermee in. Hij laat een erfzwaard halen, met bloemenwater overgieten, dit water moet op de dooden gesprenkeld worden, dan zullen zij herleven[2]). Voorts moeten eerehagen e.d. voor de blijde inkomst opgericht worden. Met volle muziek trekt de stoet van den vorst met gevolg naar de rivier. Bij de landingsplaats heeft een hartelijke ontmoeting met Sawerigading c.s. plaats. De vorst komt aan boord en biedt verontschuldigingen aan voor het feit dat hij hen bestreden heeft en wil aan Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang landstreken geven De anderen blijven met plichtplegingen niet achter. Lĕttewarani dringt erop aan dat zij hem in dit land zijner ballingschap gezelschap zullen houden[3]). Daar hij geen kinderen heeft, zou Sawerigading hem kunnen opvolgen. Men is in de prettigste stemming bijeen.

Batarimega, de echtgenoote van den *manurung*, beweegt zich met

---

[1]) Zooals het hier beschreven staat, kan de Schepper uitzien zonder het hemelluik te openen, maar zijn wederhelft niet. Doch in den parallel-tekst werpt de Schepper zelf het hemelluik open om te zien.

[2]) Geheel anders dan de gewone wijze.

[3]) Van elders is bekend dat de Schepper hem wegens zijn slechte karaktereigenschappen den Hemel had uitgewezen en naar Posi'tana verbannen.

een schitterenden stoet naar de rivier ter begroeting. Eenige der
188 neven van Sawerigading bespreken met elkaar op ongeneerde wijze de schoonheden der vrouwen die in de voorste draagzetels gezeten zijn. Als Batarimega op de landingsplaats is aangekomen, gaan Sawerigading en Palawagau' haar tegemoet en geleiden haar naar boord. Ook zij doet moeite hen met de andere neven te behouden. De drie neven Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang gaan met den vorst en de vorstin aan land, door hun vazallen gevolgd. De vorst laat zich door La Sinilele en La Pananrāng de schepen van de vloot één voor één aanwijzen met naam en gezagvoerder, het schip van Sawerigading heet de Zon, van Palawagau' de Maan, van La Tĕnripĕppang de Wind (die niet roekeloos blaast), tot dertien toe van de voornaamste aanvoerders[1]). Er wordt weer een stoet geformeerd en met muziek keert men naar de stad terug, terwijl de *bissu*'s haar ceremonieën verrichten; gemaskerden, mismaakten, verkleeden enz. luisteren den stoet op. Aldus worden de neven plechtig ingehaald. La Ma'saguni geeft bij de omheining van het paleis in de schaduw van den rijksboom[2]) aan een schoone knipoogjes en probeert haar door geschenken te bewegen zijn voorspraak bij haar meesteres Tĕnrimenerĕng te zijn, één der prinsessen die in de voorste draagzetels is opgemerkt. Zij durft niet, vreest er het leven bij te zullen inschieten, maar dan stelt hij haar gerust met te zeggen dat hij haar in dat geval weer tot het leven zal terugbrengen. Samen gaan zij naar Tĕnrimenerĕng, hij vraagt haar sirihdoosdraagsters om een sirihpruim met een praatje waar haar meesteres heimelijk om lachen moet. Zij schept wel behagen in den Luwu'er en laat hem een pruimpje geven.

De drie jonge prinsen zijn als uit den Hemel neergedaald zooals zij daar onder hun staatsieschermen gezeten zijn. Intusschen zingen de *bissu*'s haar gezangen en slaan op de trommen. Daarna trekt Sawerigading door de eerehagen naar Posi'tana, door dansen uitvoerende *bissu*'s begeleid enz. Ook hij maakt verschillende ceremonieën door; eindelijk, terwijl de vorst verschillende natuurverschijnselen bewerkt, kan hij het paleis betreden. De vorst neemt naast hem op den staatsiezetel plaats. De neven treden met schrik

---

1) Zij dragen ten deele namen van sterrenbeelden.

2) *adju petuwo*, Wb.s.v. *tuwo*; voor „een hooge boom binnen de omheining van het land" leze men: „een hooge, omheinde boom", hij heet ook *adju risu'sang* — onderste boven gekeerd en is een *ara* = ficus. De omtuinde waringin op de aloen-aloen heet in het Soendaasch ook wel *tjaringin disoengsang*.

en beven binnen. Allen worden minzaam ontvangen. Sĕnrimalangi' c.s. wil Sawerigading naar den Hemel meenemen, doch dat slaat deze af met een beroep op het feit dat hij, als eenige zoon, zijn vader moet opvolgen.

Batarimega heeft voor een maaltijd gezorgd. Beschrijving. De *manurung* biedt de drie neven weder landen in Wawomega[1]) aan. Nog andere gaven wil men hun geven. Hij vraagt daarna aan Sawerigading wat nu eigenlijk zijn plannĕn zijn? Heeft hij een gewapende expeditie in den zin of wil hij een vrouw zoeken? La Sinilele antwoordt dat zij naar Tompo'tika' zijn gezeild om het graf van des *manurung*'s neef en echtgenoote te vernieuwen, dat zij daarna weer verder zijn gevaren en dat de fortuin hen naar Posi'tana gebracht heeft. Het echtpaar wil Sawerigading bij zich houden, immers, al stortte de hemel in, hij zou zee worden, al zou het monster Punna liung hem verzwelgen, hij zou weer uitgebraakt worden[2]). Hij zal hen kunnen opvolgen daar zij kinderloos zijn. Sawerigading paait den *manurung* met te zeggen dat hij wellicht later zal terugkeeren met zijn vader en die kan hem, zijn oom, dan gezelschap houden en opvolgen. De *manurung* vindt het dan goed als hij nog zeven etmalen blijft, zij zullen elkaar zoo spoedig niet weerzien.

Hij verzoekt verder aan de drie neven, wanneer zij toch hun reis willen voortzetten om naar Labu'tika' (Westland, waar de zon ondergaat) te varen, het land van Dĕttiyapadjung. Deze voert een staat (paleis, driehonderd vrouwen, hanenperk, raadzaal, verboden zitmat) welke hem, man van geringe afkomst[3]), niet toekomt. Hij trotseert daarmee de goden. Sawerigading moet een hanengevecht tegen hem beginnen en hem, als hij niet wil, bevechten en onderwerpen. Hij is reeds tien jaar op de aarde en al dien tijd heeft hij nog niet zijn opwachting bij den *manurung* gemaakt.

Sawerigading zegt, als zijn werk de instemming des Hemels heeft, Dĕttiyapadjung te zullen onderwerpen. De *manurung* wil niet dat hij hem zal dooden. Sawerigading laat La Pananrāng c.s. roepen om met hem, Palawagau' en La Tĕnripĕppang mee op expeditie westwaarts te gaan[4]). La Pananrāng, La Ma'saguni, La Sinilele,

---

1) Een land in den Hemel.

2) De bedoeling is, hij zal niet ondergaan.

3) Zijn grootmoeder was waaister van de gemalin van den Schepper, een slavin, haar kind is aan een haar naar de aarde neergelaten.

4) De bode krijgt als waarteeken gevulde drinkbekers mee, die zij uitdrinken.

Panrita Ugi', Dj̆emmu ri tjina ontvangen de boodschap met vreugde. La Ma'saguni blaakt van strijdlust en houdt een snorkende rede (*mangaru'*) De *manurung* hoort het met welgevallen aan [1]). Volgt La Sinilele. In diens betuiging van trouw breekt het verhaal af [2]).

Aan het einde staat in Arabisch schrift „tamat".

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Toapanjompa Langi'paewang Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Lawe Opuna Warĕ', prins van Luwu'.
2. La Ma'darĕmmĕng Toalapua To Maloku, neef, raadsman en gezel van 1.
3. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raadsman, gezel en neef van 1.
4. La Sinilele To Palĕnnarĕng, gezel en neef van 1.
5. Panrita Ugi' Sĕttimanjala, gezel en neef van 1 [3]).
6. La Saunglangi' To Patawari van Sunra ri adja, vergezelt 1.
7. La Rutumpongĕng To Pariusi, aanzienlijk volgeling en eerste dienaar van 9 en neef.
8. La Rumpangmega van Tĕssililu, vergezelt 1.
9. Palawagau' (La Gau') La Tĕnriwĕrru I La Datu(na) van Singkiwero I La Gilingĕng van Sawangmega, prins van Tompo'tika' of Laosadĕng, oudere neef van hooge geboorte van 1.
10. La Tĕnripĕppang (La Pĕppang) Opuna Wadĕng (of: Datuna —), heer van Tjoppo'meru, neef, schoonbroer van 9, met 1 en 9 de aanzienlijkste man der vloot.
11. To Kĕlling, vorst van Kĕlling [4]), „oom" van 1.
12. Wĕlle ri tjina Karaempugi' To Kĕlling, dochter van 11, in de Onderwereld (Doodenrijk).
13. La Daenglĕbbi' Opu ma'radja, heer van het Doodenrijk (treedt niet op).
14. La Tĕnroadji van Tompo'tika' en Wawounru, vader van 9.

---

1) Zij bevinden zich dus thans in tegenwoordigheid van den *manurung* en Sawerigading. Voor *mangaru'*, Zie Wb.s.v. 1° *aru'*.

2) De voortzetting leert men kennen uit hs. 188 Bijbel Genootschap, dl. VI blz. 161 v.v. (Cat. Matthes blz. 76).

3) Gewoonlijk twee personen.

4) Zijn naam is I La Galigo, te onderscheiden van den gelijknamigen zoon van Sawerigading.

15. We Adiluwu', vorstin van Tompo'tika', moeder van 9, moeders-zuster van 1.
16. Punna liung, zeemonster[1]).
17. Opu Samuda, Heer der Onderwereld.
18. Sinaungtodja, gade van 17.
19. La Puange Simpuruwewang Adji Patoto' (of: Datu —, of: I La —) To Palanro Sangkuruwirang Sangiange, de Schepper, in Botinglangi' of Ruanglĕtte.
20. Mutiaunru' Datu Palinge' van Sĕnridjawa, gemalin van 19.
21. Batara Guru, zoon van 19 en 20.
22. We Njili'timo' Bataratodja Tompo' ri busaempong sola sinrangĕng lakko nadulu elompalodjang, echtgenoote van 21, dochter van 17 en 18.
23. Bataralattu' Opuna Luwu' I La Tiulĕng, vorst van Luwu', zoon van 21 en 22, vader van 1.
24. We Padaulĕng van Uriliung (Onderwereld), echtgenoote van 25, overleden.
25. La Urumpĕssi Turu'bela, uit den Hemel neergedaald in Sawangmega, vorst van Tompo'tika', overleden.
27. Sangkabatara, vader van 25.
28. We Datusĕngĕng van Tompo'tika', echtgenoote van 23, dochter van 25 en 24.
29. We Malagĕnni, moeder van 24 in de Onderwereld.
30. La Balaunji' La Urĕngriu' van Luse'kĕssing, stormgod in den Oceaan, vader van 24, echtgenoot van 29.
31. La Ma'saguni Toapemanu', neef, raadsman en gezel van 1; de Stoute.
32. I La Gongko(na), dienaar van 1.
33. Djĕmmu ri tjina, raadsman en gezel van 1, broeder van 31[2]).
34. Sĕtti ri warĕ', *idem*[2]).
35. Ma'tangkiluwu' Daeng ma'lurĕng, echtgenoote van 3, zuster van 31.
36. La Ma'patudu van Larompong ook: van Balirante, voert een schip der vloot van Sawerigading.
37. La (of: To) Patunĕrrĕng van Kaukau, *idem*.
38. Linrung ri todja Bataratodja[3]) Batara unru, zoon van den Heer der Onderwereld, vgl. no. 16.

[1]) Dezelfde naam wordt bij wijlen ook door den Heer der Onderwereld en zijn zoon Linrung ri todja gedragen.

[2]) De nummers 33 en 34 ook als één persoon opgevat.

[3]) Er staat ook: *Bataritodja*, en dan zou met dezen naam no. 39 bedoeld zijn.

39. MUTIATODJA, echtgenoote van 38.
40. WEROTALAGA [1]).
41. LĔTTEWARANI BATARAWERO LA SADANGWERO, uit den Hemel neergedaald, vorst (*Datu sangiyang manurung, patau* in BOTINGLANGI') van POSI'TANA en MALAGĔNNI, jongere tweelingbroer van BATARA GURU [2]).
42. BATARA- (*ook:* BATARI-)MEGA RADJENGRISANRE OPU MANGENRE' en APUNGMANGENRE', *manurung,* echtgenoote van 41.
43. I WE RUKĔLLĔNG, zoogmoeder van 42.
44. WE ATIRUMA, hofdame van 42 [3]).
45. ĔLLUNGMANGENRE', *idem* of = 43.
46. WE TAWANGLANGI', hofdienaresse.
47. LA (ook: TO) SINRAMPERO, manhaftig overste bij 41.
48. LA MA'PAPULI van MĔTTOANGING, bevelhebber van 1 en neef.
49. LA MA'SAMUDA (I) van LUSE'KĔSSING, oomzegger van 41 en in diens dienst, groot aanvoerder.
50. LA TUPPULANGI', vorst der booze geesten, in dienst van 41.
51. LA RĔMMANGRĔMMANG TOAPARĔPPA, raadsheer en rechterhand van 41.
52. LA (ook: TO) WIDELANGI' (ook: TO IDELANGI'), oom van 41 en generaal in diens dienst, neef (neveu) van 49.
53. LA TĔNRIEMPĔNG, in dienst van 41 [4]).
54. SAWIPAUBA, dienaresse van 1.
55. SANGIYANGPADJUNG, hemeldienaar.
56. BALASARIU', *idem.*
57. RUKĔLLĔMPOBA, *idem.*
58. RUMAMA'KOMPONG, *idem.*
59. LA TĔNRITIPĔNG van WIDELANGI', bevelhebber van 41.
60. ADJI PATALO van SESEILĔ', neergedaald om 41 te helpen, sneuvelt.
61. LA PALAGUNA van ULUWONGĔNG, in dienst van 41.
62. LA MALAGĔNNI, in dienst van 41.
63. LA MA'DJALIKA, bevelhebber van 9.
64. PARĔMMAGUTU' of: PAMADĔNGGUTU' PARĔMMAMUSU' BATARA-

---

[1]) Met dezen naam schijnt no. 17 of 18 bedoeld te zijn.

[2]) In strijd met de gewone voorstelling volgens welke Batara Guru het oudste en hij het jongste der negen kinderen van den Schepper is. Van tweelingen is overigens bij kinderen van den Schepper nooit sprake.

[3]) Kan dezelfde als no. 43 zijn.

[4]) Kan dezelfde als no. 52 zijn.

LĔTTE [1]), oomzegger van 41, daalt uit den Hemel om hulp te bieden.

65. PARĔMMAWERO PALOMPOWERO van RUANGGUTU', *idem* [1]).
66. SĔNRIMALANGI' van ABANGLĔTTE [1]), *idem*.
67. WE LĔTTETODJA, moeder van 60.
68. SANGADJIBOTO', vader van 60.
69. LA NJIWI'UNRU' van MATASOLO', in het leger van 41, sneuvelt.
70. UNRU'PABETA van LUSE'LANGI' of: SU'NALANGI', *idem, idem*.
71. LA TĔNRILEKĔ' van PAPPABADJA, bevelhebber van 41.
72. MENTJAPADUPPA van MENE'SIYA, bevelhebber van 1.
73. ATJENGKULIMBANG van BAEBUNTA, vecht aan de zijde van LUWU'.
74. LA WIDEODANG van POMPĔSSI, *idem*.
75. SADJOLESANGĔNG van MA'TANA [2]).
76. LA (ook: TO) TĔNRISINRA, in dienst van 41, misschien dezelfde als no. 51.
77. WE LĔTTEILĔ', *Pua' ma'toa*, van POSI'TANA en MALAGĔNNI, zuster van 41.
78. WE MA'PANJIWI', tantezegster van 42.
79. WE TUTUMPADJA, aanzienlijke dame van POSI'TANA, nicht van 41.
80. TĔNRIMENERĔNG of PAMENERI, *idem, idem*.
81. WE TIMANGSUGI' BONGAWALI, *idem, idem*.
82. ATU'WERUNĔNG, *idem, idem*.
83. LA PULANGRATU van DJAWIDJAWI, in het gevolg van 1.
84. DATU MA'WALE van TARANATI, *idem*.
85. LA MA'SAMUDA (II) van TAKKEBIRO, *idem* (te onderscheiden van 49).
86. LA POTO'KATI van LAROMPONG, *idem*.
87. LA TĔNRIBALI van MARASANGING, *idem*.
88. WE MARAGĔLLUNG, hofdame en zoogzuster van 80.
89. WE TĔNRITIPĔNG, sirihdoosdraagster van 80.
90. I DA WE RUMA, een groote *bissu* in POSI'TANA.
91. BISSU KĔLLING, een *bissu* aan boord bij 1.

---

[1]) De namen der nummers 64, 65, 66 zijn niet constant en gaan van den een op den ander over. In verbinding met Palompowero komt nog voor: Palompoilĕ', die echter ook als een afzonderlijk persoon kan opgevat worden. Voor één hunner komt nog voor: punna lipu ri Sawanggutu'. Voorts zijn 65 en 66 wel één en dezelfde persoon.

[2]) Als eigennaam vreemd. Wb.s.v. *sadjo*. Berust wellicht op een schrijffout, vgl. de afwijkende namen in tekst A X.

92. TĔNRIPATOLA DĔTTIYAPADJUNG LEBARISOMPA, heer van LABU'-TIKA'.
93. SĔNNE'BATARA, vader van 68 of van 60 en dan = 68.

De plaats bij het gat in het uiterste Westen der Middelwereld waar de zon wegzinkt en tevens de toegang tot de Onderwereld, waar de *paodjĕngki* groeien, heet PISIMPATU.

Namen van schepen zijn niet opgenomen.

TODANGTODJA = PERETIWI = URILIUNG = de Onderwereld.

Tot Posi'tana-Malagĕnni behooren de landschappen WIDEONDANG, SESEILĔ', MARUMAMĔNG.

A XII.

Leg. Jonker. (Cod. 6151).

Orig. hs., 10 × 17 cM, 228 blz., 14 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

Strijd van Sawerigading tegen Gutu'tĕllĕmma.

Dit verhaal komt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes niet voor, er zijn geen andere handschriften van bekend.

Op het schutblad is met potlood geschreven: „Van Daeng Pasai „te Maloi — Laona Sawerigading mamoesoe saliwĕng Langi. — „Goettoe Ta Lĕmma maewa. — geleend om te la(t)en afschrijven „— Den 20 September 89". — Inderdaad is in de verzameling-Jonker een afschrift van dezen tekst aanwezig, Cod. no. 6163 schr. 1 tot schrift 8 (278 blz), met bijgevoegden titel: *Laona Sawerigading ma'musu' ri saliwĕng langi' sibawa Gutu'tĕllĕmma.*

Het handschrift is in zijn geheel maar eindigt abrupt.

In het raam der gebeurtenissen zooals zij in de voorafgaande en volgende en verder bekende teksten beschreven worden, kan aan dit verhaal geen plaats worden aangewezen. Het begin toont, wat de motieven betreft, overeenkomst met dat gedeelte in de teksten A IX—XI, waar de wederwaardigdheden van Sawerigading en de zijnen na hun vertrek van Tompo'tika' verhaald worden; wat daarna volgt, de in het rijk van Guttu'tĕllĕmma gevoerde strijd, gelijkt in hooge mate op A XIII.

De schrijver heeft zich dit avontuur echter veel eerder gedacht. Sawerigading draagt zijn kinderversierselen nog en de tocht waarop men zich nu bevindt, is zeven dagen na de plechtigheid waarbij hij op grond heeft getreden, aangevangen. Batara Guru is nog niet ten Hemel gevaren. Dit is in alles wat van de jeugd en den grooten zwefrtocht van Sawerigading elders verteld wordt, niet in te passen.

La Pananrāng geeft bevel met de vloot van Tompo'tika' uit te zeilen, het maanzeil wordt geheschen. Sawerigading is verheugd dat men wegvaart, hij gaat met Palawagau' aan dek zitten onder het (1)

uitgespreide staatsiezonnescherm. Na vijftien etmalen varens krijgt men Wiringlangi'[1]) in het zicht, men nadert de *paodjĕngki*[2]). De schepen kunnen daar niet passeeren, het is de plaats waar het water [in het uiterste Westen] omlaag stort. Sawerigading en Palawagau' bespreken het vreemde schouwspel dat zich voor hun oogen vertoont, vreemde dieren, vreemde boomen, vreemde wezens zien zij. La Sinilele legt uit dat dit nu Wiringlangi' is, menschen moeten zich daar niet wagen, schepen zinken er in de diepte. Zij hooren vogels van diverse pluimage, die Boegineesch en Javaansch (of: andere talen) spreken, commentaren op hun komst maken, zij zitten in de *paodjĕngki*-boomen. Het wordt duister, er steekt een storm op, er woedt een onweer, de schepen dreigen te vergaan, de kompassen wijzen mis, er heerschen algemeene schrik en ontsteltenis. Men dringt er bij Sawerigading op aan doortocht af te smeeken van den Schepper. Hij kleedt zich prachtig in erfstukken die van Batara Guru stammen. De *puang*'s brengen een offer van hoendereieren, offerrijst, sirih; La Pananrāng klieft een albino in tweeën, ook Sawerigading offert aan de zee, hij roept Hemel en Onderwereld aan en smeekt om doortocht[3]). Zijn gebed wordt niet verhoord[4]), de elementen woeden voort.

Midden in den nacht slaan de schepen uit den koers. Na vijftien etmalen afgedreven te zijn, stooten zij driemaal van onderen tegen aardlagen(?)[5]) zonder licht te zien, zij stooten tegen den buitenkant van het uitspansel en weer drie etmalen later zijn zij vóór Rumpangmega en wordt het weer licht, ziet men geboomte en is men weer monter. La Sinilele weet te vertellen dat men in de rivier-
(2) monding van het land aan den buitenkant van den Hemel is. Allen zien hun oogen uit. De boomen dragen *oro*'s[6]), albino's, dwergen, dieren enz. als vruchten. (Uitvoerig). Het is het land van Gutu'-tĕllĕmma, zoon van den Schepper, hij is daarheen door zijn vader verbannen wegens zijn hoovaardigheid. In zijn opgeblazenheid zou hij zelfs zijn vader willen bevechten. Sawerigading wil naar hem

---

[1]) Hier op te vatten als het punt aan den gezichteinder waar men niet verder kan.

[2]) Wonderboomen, Wb.s.v. *djĕngki*.

[3]) Daarbij, als gebruikelijk, zijn afkomst van den Schepper en den Heer der Onderwereld opsommende.

[4]) Een op zichzelf staand geval. Het gebed heeft anders steeds de gewenschte uitwerking.

[5]) *sĕllung ri lapi'tana*.

[6]) Zwarte menschen?, Wb.s.v.

toe gaan om hem tot andere gedachten te brengen. De geheele vloot neemt de zeilen in. Sawerigading laat zich eerst door La Sinilele inlichten wie de kinderen van Gutu'tĕllĕmma zijn; er worden er negenentwintig genoemd[1]). La Pananrāng geeft order den riviermond binnen te varen. Men ziet iets dat op een paleis gelijkt maar — La Sinilele weet het weer te vertellen — een wonderkrabbe is, die droogte wekt in Luwu' als ze uit haar gat komt[2]) en de wateren doet stijgen als ze er zich in terugtrekt. Er zijn visschen in de boomen van de zonderlingste vormen, de boomen hebben gouden blaren enz., er huizen o.a. wezens in, die in den Hemel boommenschen heeten en op de aarde apen enz. Uitvoerige beschrijving. Een hofdame komt aan het strand en is verbaasd de schepen van Sawerigading te zien en zonder water gehaald te hebben (waarvoor zij naar de rivier kwam) keert zij naar Rumpangmega terug, gaat het paleis binnen en vertelt Gutu'tĕllĕmma wat zij gezien heeft. Deze (3)
laat bekend maken aan de vreemdelingen geen huisvesting te verleenen, grooten en volk worden bijeengeroepen. De hemelmonsters moeten de levers der aardlingen opeten zonder er één te sparen, de overmoedigen die het gewaagd hebben met hun schepen in zijn land te komen! Doch tevens zendt hij boden naar de aanlegplaats om uit te visschen wie de vreemdelingen zijn en eerst daarna den strijd te beginnen. De boden zijn verrast te bemerken dat zich alleen jonge mannen aan boord bevinden. La Sinilele, ondervraagd, zegt dat zij gekomen zijn om hanengevechten te houden. Sawerigading draagt nog zijn kinderversierselen, want zeven dagen nadat hij aan de plechtigheid van het op grond treden is onderworpen, is hij scheep gegaan. Het gesprek wordt van de zijde van La Pananrāng en La Ma'saguni steeds heftiger van toon. La Sinilele legt hun het zwijgen op, maar kan niet verhoeden dat de onstuimige jongelingen aan land gaan en beginnen te vechten. De mannen van La Rumpanglangi', den bode, gaan op de vlucht. De *puang*'s van Luwu' en Warĕ' bespuwen de hemelmonsters. Er ontwikkelt zich een slag[3]). Gutu'tĕllĕmma neemt er met een krijgsmacht aan deel. De (4)
hemelmonsters trachten hun tegenstanders te strikken, belust op menschenvleesch. De verdedigers worden echter teruggedreven;

---

[1]) Doch hun aantal wordt opgegeven veertig te bedragen; later volgen nog meer namen.

[2]) Omdat het water in het reusachtige gat verdwijnt.

[3]) Uit een gesprek van Sawerigading met zijn makkers blijkt zijdelings dat Batara Guru zich nog in Luwu' bevindt.

Gutu'tĕllĕmma, ten hoogste verbolgen, drijft hen weer aan. Hij ontketent de elementen, waardoor de aanvallers wijken. Doch Sawerigading bestrijdt hem op dezelfde wijze, laat den vloed stijgen, brengt de ontketende elementen tot bedaren. Gutu'tĕllĕmma, Hemel en Onderwereld aanroepende, bewerkt een brandnetel-regen enz.
(5) Palawagau' van Tompo'tika' en La Sinilele sneuvelen. La Pananrāng en La Ma'saguni heffen een weeklacht aan. Zij hervatten den strijd, beiden vallen en velen na hen. Sawerigading staat nu alleen onder zijn staatsie-scherm. De hemelmonsters eten menschenlever naar hartelust, maar zij kunnen het vleesch van de nazaten van Batara Guru niet eten, want dier bloed is bitter en het vleesch gaat niet door de keel. Eén der zonen van Gutu'tĕllĕmma slaat den lijken van Palawagau' en La Sinilele het hoofd af en werpt de lichamen, één in de rivier, één in zee.

Hierop besluit Gutu'tĕllĕmma naar de hoofdplaats terug te gaan, opdat aller *sumangĕ'* en *bannapati,* die naar het geestenrijk zijn gegaan, terugkeeren[1]). Zoodra die zijn teruggekeerd[2]), wil hij er weer op uittrekken en Sawerigading naar het paleis opbrengen om een hanenjongen van hem te maken[3]); wat er van de gevallen krijgers nog niet is opgegeten, worde aan de wilde zwijnen en de hemelhonden overgelaten.

Te noen begeeft La Ma'ranging (aan de slachting ontsnapt) zich tot Sawerigading aan boord van het schip om hem voor te stellen naar Luwu' terug te keeren, den treurigen afloop van den tocht aan Batara Guru te melden en hem er op te wijzen dat alle zijn kleinzonen (buiten Sawerigading) gevallen zijn, doch hij wil niet. De tocht was hem ontraden en hij heeft dien raad in den wind geslagen. La Ma'ranging weet hem te doen opstaan en brengt hem bij de lijken van La Pananrāng en La Ma'saguni. Hij heft een weeklacht aan; dit herhaalt zich bij den aanblik der lijken van andere getrouwen. Hij betreurt de lijken van La Pananrāng[4]) en La Sinilele nog niet te bespeuren[5]), hij jammert ook over den dood der zeventig prinsen [die dus geacht worden hem te hebben vergezeld].

---

[1]) *sumangĕ'* is gewoonlijk: levenskracht; *bannapati* — ziel of geest; hier worden de woorden als synoniemen gebruikt.

[2]) d.w.z. de gesneuvelde krijgers herleefd zijn.

[3]) d.w.z. hem nederig, vernederend werk te geven.

[4]) Lees: Palawagau'.

[5]) Iets verder staat dat hij zich bij het lijk van La Pananrāng neerwerpt en de lijken van La Sinilele en Palawagau' onvindbaar zijn.

De wind komt aanvaren en deelt Sawerigading mede waar de rompen zijner makkers Palawagau', La Sinilele en waar hun koppen zijn aangespoeld. Hij zegt La Ma'ranging aan, de lijken van Sawerigading's neven te verzamelen en voor hem te brengen, waarop deze de gelegenheid krijgt ze weer tot het leven terug te brengen[1]). De herleefde La Pananrāng wordt op post gezet om Gutu'tĕllĕmma's (7) strijdkrachten op te wachten terwijl Sawerigading erop uitgaat de lijken van La Sinilele en Palawagau' te zoeken. Door den wind geleid gaat hij naar Wiringlangi'; hier vinden zij de rompen in het water drijvende. De wind heft ze uit het water en legt ze onder de *paodjĕngki* boomen, Sawerigading heet hij de koppen uit de wortels dier boomen, waarin zij vastzitten, te tillen en bij de rompen te leggen, waarop Sawerigading ze (op de gebruikelijke wijze) ten leven wekt, onder het afleggen van geloften, slachtoffers te zullen brengen, een *djuru* te zullen oprichten[2]), hen plechtig in te halen enz. als zij in Luwu' zullen zijn teruggekeerd. De wind leidt hen door het luchtruim naar het slagveld in Rumpanglangi'. Sawerigading plaatst zich weer in zijn draagzetel, het staatsie-zonnescherm wordt boven zijn hoofd gespreid, alle neven zijn weer vereenigd. De wind neemt afscheid en keert naar den Hemel terug. Sawerigading vraagt hem nog van uit den hooge uitkomst in den strijd te zenden. La Pananrāng laat alles in gereedheid brengen om den strijd te hervatten.

Gutu'tĕllĕmma zendt zijn veertig zonen uit om de aan de zijde van Sawerigading gevallen mannen naar het paleis te brengen. Bij aankomst aan de riviermonding ontwaren zij Sawerigading in staatsie gezeten en een leger tot den aanval gereed in stede van gesneuvelden. Zij begrijpen er niets van, de gedoode aanvoerders in levenden lijve te zien.

Deze zijn voor het gevecht gereed; Sawerigading roept, op een (6) kostbaar kleed tredende, Hemel en Onderwereld aan. De strijd ontbrandt; Sawerigading neemt er krachtdadig aan deel[3]). De troepen van Gutu'tĕllĕmma wijken, hij neemt met de zijnen zijn toevlucht in een wolk. De wolk laat zich zakken en stelt zich Sawerigading in den weg. Zij tracht hem te bewegen af te laten maar hij tast (8) door en zoekt zijn vijanden in de wolk op. Onweer en hemelvuur weet hij te bedaren door het met Batara Guru neergedaalde kostbare

[1]) De hier bedoelde neven zijn La Pananrāng en La Ma'saguni.
[2]) Wb.s.v. 4° *djuru*.
[3]) Dit is weder ongewoon.

doek te ontplooien [1]). Gutu'tĕllĕmma vlucht, zonder dat Sawerigading het ziet, naar den Hemel. Sawerigading c.s. keeren per wolk naar de aanlegplaats terug, alwaar één der zonen van Gutu'tĕllĕmma nog met zijn leger staat. De *puang*'s heeten hem aan boord welkom. Na den middag keert Gutu'tĕllĕmma naar zijn woonplaats op aarde terug. Hij zendt boden naar de schepen om zich te vergewissen of de hoofdman werkelijk de zoon van Bataralattu' is, zooals hij vermoedt. Zoo ja, dan moeten hem geschenken gegeven worden. Sawerigading antwoordt niet op de tot driemaal toe gestelde vragen, de boden brengen deze teleurstellende tijding aan Gutu'tĕllĕmma. Zij weten er niets anders op dan dat deze zelf gaat. Aldus geschiedt, hij gaat Sawerigading aan boord opzoeken en vraagt wie hij is, doch bekomt geen antwoord.

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte van Luwu' Opuna Warĕ' Langi'paewang La Tĕnritappu' (La Tappu') Lawe.
2. La Pananrāng, zijn oudere neef en meest vertrouwde raadsman, sneuvelt.
3. La Sinilele To Palĕnnarĕng, zijn oudere neef en raadsman, sneuvelt.
4. La Ma'saguni, *idem.*
5. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
6. Panrita Ugi', *idem.*
7. Palawagau' (La Gau') I La Datu van Tompo'tika', Sawangmega, Singkiwero, neef van 1, sneuvelt.
8. We Apanglangi' *puang* van Luwu'.
9. I We Ṣalarĕng, *puang,* van Warĕ'.
10. La Ma'toreang van Pompĕssi, aanvoerder onder 1.
11. La Rumpanglangi' (II) van Mengkoka, *idem.*
12. Sangadjibanna To Watu, *idem.*
13. I La Gilingĕng van Burau, *idem.*
14. La Tĕmma'tjeli van Baebunta, *idem.*
15. La Ma'ranging To Sampano, voornaam aanvoerder onder 1.

---

[1]) Over dit doek wordt uitvoeriger gesproken in A II (blz. 59); daar heet het door Njili'timo' uit de Onderwereld mee omhoog gebracht.

16. La Pawisea To Porang, aanvoerder onder 1.
17. La Tĕmma'tumpa' To Buwung, *idem.*
18. La Baratjina To Rongkong, *idem.*
19. Gutu'parĕppa To Radja, *idem.*
20. La Sadangkati To Larompong, aanvoerder onder 1.
21. I La Banawa To Suli, *idem.*
22. La Ma'sarĕssu To Suso, *idem.*
23. La Pulakali To Palopo, *idem.*
24. Sĕtti ri Luwu', *idem.*
25. Sĕtti ri Warĕ', *idem.*
26. Mĕttjapaduppa, *idem.*
27. Mĕttjapaduri van Luwu', *idem.*
28. La Ma'tulia, *idem.*
29. Ma'tangkiluwu', aan boord bij 1, (echtgenoote van 2).
30. Sawe- (of: Sawi-) pauba, voornaam vrouwelijk hoofd, aan boord bij 1.
31. Bataralattu' Opuna Luwu', vader van 1.
32. We Datusĕngĕng van Tompo'tika', moeder van 1, zuster van 38.
33. Batara Guru, vader van 31.
34. We Njili'timo', moeder van 31.
35. La Puange Sangiyang To Palanro van Ruanglĕtte en Botinglangi', de Schepper, vader van 33 en 37.
36. Palinge' van Sĕnridjawa, moeder van 33 en 37.
37. Gutu'tĕllĕmma Adji tĕllĕmma of: °tĕllĕmmĕ') To Rumpanglangi' Punna lipu ri Rumpangmega buiten den Hemel, zoon van 35 en 36, broeder van 33.
38. We Adiluwu', vorstin van Tompo'tika'.
39. We Padaulĕng van Sawangmega, moeder van 32 en 38
40. I La Djiriwu' van Tompo'tika', *manurung,* echtgenoot van 38 en vader van 7.
41. Linrung ri todja van Uriliung en Matasolo', vader van 39[1]).
42. Dĕttiaunru' Opu Samuda, echtgenoote van 31, moeder van 39[1]).
43. Sinrampatara To Maragĕllung van Singkiwero in den Hemel, vader van 40.
44. We Linrunglangi', echtgenoote van 43, moeder van 40.
45. Guru ri Sĕllĕng van Todangtodja, vader van 34.
46. Sinaungtodja, echtgenoote van 45, moeder van 34.

---

1) Afwijkende voorstelling.

47. La Urumpĕssi Turu'bela van Tompo'tika', echtgenoot van 39, vader van 32 en 38.
48. La Rumpanglangi' (1), oudste zoon van 37.
49. Sangiangkiki', zoon van 37.
50. Datu pakiki' Oropasakka', zoon van 37?[1]), heer van Pisimpatu en Lakulaku.
51. Odampatara, zoon van 37.
52. La Sĕssungriwu' (of: -riu'), *idem*.
53. Talĕttilangi', hooge dienaar van 37.
54. Palisulangi', *idem*.
55. La Odampero, *idem*.
56. We Atimega, hofdame van 35.
57. Lĕttemangkau', *idem*[2]).

Gutu'tĕllĕmma heeft 40 kinderen, waarvan een groot aantal genoemd wordt. In deze lijst zijn slechts de meest op den voorgrond komenden opgenomen.

De wind heet ook Sangiangpadjung.

Niet vermeld zijn de namen der terloops optredende vogels, veertien in getal.

Peretiwi = Todangtodja = Uriliug = Peresola(ng)[3]).

Hemelmonsters van verschillende soort, niet afzonderlijk genoemd.

Rumpangmega = Rumpanglangi'.

---

[1]) Misschien = 49.
[2]) Dezelfde als 48?
[3]) De laatste is vermoedelijk een vergissing.

A XIII.

Bruikleen der gemeente Delft, gemerkt: S $\frac{253}{2}$ II.
[Ethnographische verzameling der gemeente Delft].

Orig. hs., 10½ × 17½ cM, 157 blz., 15—16 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen.

Dit hs. bevat het verhaal van het bezoek door Sawerigading aan het Geestenrijk gebracht om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen. Het begint en eindigt abrupt en vangt aan bij La Pananrāng's bezoek aan den in het Geestenrijk resideerenden vorst om voor zijn meester Sawerigading Wĕlle ri tjina op te eischen, het eindigt daar waar het gesneuvelde leger van Sawerigading door La Punnalangi' weer tot leven is gebracht. Hij zelf is juist bezig zijn beide neven La Sinilele en La Ma'saguni in Wiringlangi' te doen herleven.

Deze episode komt ook, en dan volledig, voor in het groote hs. no. 188 der verzameling van het Nederl. Bijbel Genootschap dl. VI slot en dl. VII begin (Cat. Matthes bl. 76, vgl. Matthes, Boegineesche Chrestomathie III, 256 onderaan), met sterk afwijkenden inhoud, voorts in hs. no. 192 (tweede gedeelte) der zelfde verzameling (Cat. Matthes bl. 80), eerder afbrekend en ook afwijkend. Vgl. ook het laatste gedeelte van A XII.

[Nadat Sawerigading zich van de hem door Lĕttewarani van Posi'tana opgedragen taak om Dĕttiyapadjung van Labu'tika' tot onderwerping te brengen, gekweten heeft, kan hij het doel van zijn reis: Wĕlle ri tjina in het Geestenrijk te gaan zoeken, vervolgen. Hij komt eerst bij La Wadjolangi' in Marapĕttang, het voorland van het Geestenrijk, die drie jaar geleden haar heeft laten doorgaan

omdat de vorst van dat rijk haar wilde huwen. Het was hem niet bekend dat zij met Sawerigading verloofd was. Teleurgesteld vaart deze weer weg. Doch na eenige dagen gevaren te hebben, komt men in het gezicht van Atipusĕ', de markt van het Geestenrijk. De zoogmoeder van Wĕlle ri tjina verzoekt haar en Wĕlle weer mee te nemen naar de aarde. La Daenglĕbbi' heeft Wĕlle wel zeer onlangs gehuwd, maar zij wenscht de huwelijkssponde niet met hem te deelen. Dit is dan voor Sawerigading aanleiding haar door La Pananrāng c.s. te laten opeischen. — Aldus de loop der gebeurtenissen volgens het eenig bekende hs, no. 188 dl. VI einde, VII begin, Bijbel Genootschap].

Abrupt begin.

[La Pananrāng, La Ma'saguni en La Ma'tulia] gaan de poort van het paleis binnen. Zij zien daar de hanenkooien van La Daenglĕbbi' onder hoede van een bewaker staan, deze is door den aanblik der drie mannen verrast. „Wat zijn dit voor lieden, zijn „zij uit den Hemel neergedaald, zijn zij uit de Onderwereld omhoog „gestegen, zijn zij gekomen om in het schimmenrijk rond te zien?" — De hanenjongen zegt eerbiedig dat zijn meester niet gedoogt de hanen zoo nauwlettend te beschouwen als zij doen. La Ma'saguni maakt zijn kameraden de opmerking dat La Daenglĕbbi's hanen wel goed zijn, maar met toepassing van middelen zullen zij hem wel de baas worden. Het drietal informeert naar Batarasĕngĕng, hij is in het vreemdelingenverblijf van het paleis. De neven gaan erheen, Batarasĕngĕng is verrast hen te zien. Hoe is het mogelijk dat zij hier gekomen zijn terwijl zij hun aardsche leven nog niet beëindigd hebben? Weldra blijkt dat zij als huwelijksboden van Sawerigading komen. Batarasĕngĕng antwoordt dat nog nooit een schim[1]) met een mensch gehuwd is en Wĕlle ri djawa[2]) is immers een schim. Hij is overigens zeer verlangend zijn jegens zijn volle achternicht We Njili'timo' uitgesproken belofte na te komen[3]). Zij en Batara Guru, de echtgenoot van We Njili'timo' zijn in den Hemel tezamen geweest. We Njili'timo', door Batara Guru gestuurd, had gewild,

---

[1]) *waliala* — schim, afgestorvene, in dit geschrift ook „het land der schimmen, het zielenland". Het ligt onder de Middelwereld, de aarde, maar boven de Onderwereld — Peretiwi.

[2]) Lees: Wĕlle ri tjina.

[3]) Hij is dus van dezelfde generatje. Daar We Njili'timo' een dochter is van den Heer der Onderwereld, die weer van de generatie van den Schepper is, zou beider gemeenschappelijke voorvader twee generaties ouder dan de Schepper moeten geweest zijn. De volgende uiteenzetting maakt geen aanspraak op volledige juistheid. De dichter is in de war en spreekt zich meer dan eens tegen.

bijaldien We Bĕrriadji een dochter kreeg en We Datusĕngĕng een zoon, deze beiden met elkander zouden huwen, opdat Kĕlling en Malatunrung in welke beide landen loten van Lĕttewarani van Tjoppo'meru, in een achterhoek van den Hemel, regeerden, vereenigd zouden worden[1])[2]). Toen dan Wĕlle ri tjina geboren was, zonden Batara Guru en We Njili'timo' een bode met verlovingsgeschenken namens Sawerigading. Tien maanden had I La Galigo deze goederen in huis, toen Wĕlle ri tjina kwam te overlijden[3]). Hij zond ze terug, maar Bataralattu' (vader van Sawerigading) wilde dat Wĕlle ri tjina ze mee naar het Zielenland zou nemen. De overledene kwam alhier aan; Batarasĕngĕng had haar twee jaar gehuisvest toen er een bode van La Daenglĕbbi' kwam om haar hand te vragen. Hij aanvaardde diens verzoek omdat naar zijn meening de verloving van Sawerigading en Wĕlle ri tjina verbroken was door de omstandigheid dat aardlingen en schimmen niet met elkaar kunnen huwen[4]). Zoo huwde La Daenglĕbbi' haar en toonde zich een gestreng heer die niet van de zijde zijner echtgenoote week.

La Pananrăng protesteert (gedrieën) tegen de driestheid van La Daenglĕbbi' Sawerigading zijn bruid te ontnemen. Hij vraagt den dag te bepalen waarop de huwelijksschat van Sawerigading gebracht kan worden. Wĕlle ri tjina zelve moet hem van zijn kris en zijn hoofdtooi ontdoen[5]) en zijn kleeding nazien als hij naar de hanenvechtbaan

---

[1]) De tekst is in de war. We Bĕrriadji heet de moeder van I La Galigo To Kĕlling; in het verband zou zij zijn echtgenoote moeten zijn, want de bruid van Sawerigading is I La Galigo's dochter en We Datusĕngĕng is de moeder van Sawerigading, dit laatste staat vast. Er moet iets in den tekst zijn weggevallen. Mogelijk is dat Kĕlling en Malatunrung in de generatie van Batarasĕngĕng vereenigd werden, dat hij Kĕlling aanbracht en Bataraketĕng, die ook zijn echtgenoote genoemd wordt, Malatunrung. Hun zoon I La Galigo beërfde dan beide landen en Wĕlle ri tjana zou daarvan dan de a.s. erfgename geweest zijn, als zij was blijven leven.

We Bĕrriadji kan nu zijn de echtgenoote van Batarasĕngĕng en is dan identiek met Bataraketĕng, of zij is de echtgenoote van I La Galigo, maar dan hangt haar afkomst in de lucht. Ware zij de dochter der beide Batara's, dan geldt het zelfde van I La Galigo en dit is niet waarschijnlijk, daar hij steeds To Kĕlling heet. Het blijft bij gissingen.

[2]) Wie Lĕttewarani was, valt uit het verband niet op te maken; de naam komt voor als die van een broeder van Batara Guru, die hier echter niet bedoeld kan zijn.

[3]) Zij was toen, zooals later blijkt, tien jaar oud.

[4]) Hierin zou men een bevestiging kunnen zien dat Batarasĕngĕng grootvader van Wĕlle ri tjina is; immers, hij is twee generaties ouder en heeft zeggenschap over haar huwelijk; de vader is op aarde. Zijn positie in het Geestenrijk wordt niet opgehelderd.

[5]) d.w.z. als hij thuiskomt.

wil gaan. Bataraketĕng zegt La Pananrāng zich te matigen, La Daenglĕbbi' mocht het eens hooren. — Inderdaad blijkt La Daenglĕbbi' het gesprek gehoord te hebben; hij krijgt een schrikwekkend uiterlijk van kwaadheid en voegt La Pananrāng de woorden toe: „„Ik wijk niet van mijn wederhelft, gij zult den naam mijner echt-„genoote niet in den mond nemen", en stuift dan naar buiten, van gramschap vervuld. Daar treft hij La Ma'tulia aan, jaagt hem weg. La Ma'saguni neemt de partij van zijn makker op, La Daenglĕbbi' is de schuldige, hij had Sawerigading zijn bruid niet mogen ontnemen. La Daenglĕbbi' grijpt naar zijn zwaard. Het krakeel wordt steeds heftiger. La Ma'saguni spuwt hem een afgekloven sirihpruim in de oogen waardoor hij een oogenblik niet zien kan. De drie neven loopen naar buiten, La Pananrāng geeft een houw over de hanenkorf van La Daenglĕbbi'. Zij dreigen den volgenden dag terug te zullen komen om te vechten en snellen weg naar hun schip, waarop Sawerigading is achtergebleven. La Pananrāng doet verslag van zijn opdracht, hij vertelt de gebeurtenissen iets anders dan zij zich hebben toegedragen[1]). Sawerigading laat op de trom slaan, hij is besloten den volgenden morgen tegen La Daenglĕbbi' op te rukken en een strijd te voeren op leven en dood. La Ma'saguni zal de aanvoerder zijn. De manschappen brengen den nacht wakende door om in de vroegte te kunnen ontschepen. La Daenglĕbbi' brengt ook troepen bijeen.

's Morgens vroeg gaat het leger van Sawerigading aan wal met volle muziek, door Lĕtterisompa en Batarawero met veelkleurige en gepofte rijst bestrooid. Alvorens op te rukken, heeft het *mangaru'*[2]) plaats; La Pananrāng opent de rij. (Zeer uitvoerig, 20 blz.). Sawerigading doet heilige erfstukken van Schepper en wederhelft aan en glanst als de maan. Ook de gezellen dragen heilige wapens en zien er als hemellingen uit. Sawerigading neemt in zijn draagzetel plaats onder zijn zonnescherm. De aan boord aanwezige *puang*'s van Luwu' en Warĕ' worden uitgenoodigd het schip met bepaalde medicijn te bespuwen. Opmarsch van het leger.

Batarasĕngĕng hoort het geraas in de verte. La Daenglĕbbi' laat zich door Wĕlle ri tjina kleeden. Zij wil hem naar het slagveld vergezellen, doch hij wil dat niet toestaan en vertrekt alleen naar de wallen. Beschrijving van den slag in het open veld. Twee voor-

[1]) Dit is geen opzet van La Pananrāng om zijn meester en kameraad te misleiden, maar komt voor rekening van den dichter.

[2]) Wb.s.v. 1° *aru'*.

vechters van La Daenglĕbbi' sneuvelen, één hunner wordt het hoofd afgeslagen. La Ma'saguni danst ermee vóór het uit den Hemel neergedaalde krijgsvaandel van Luwu', ook de ander wordt onthoofd. De troepen van La Daenglĕbbi', uit geesten bestaande, slaan op de vlucht, hij zelf vlucht binnen de wallen, door de geesten (schimmen) gevolgd. Zijn beide neven Daeng ma'tĕddjo en Daeng paliwĕng drijven hem weer naar het slagveld. De strijd wordt met woede hervat. La Pananrāng en een ander aanvoerder van Sawerigading's leger, La Tĕmma'tjeli, sneuvelen. La Ma'saguni en La Sinilele beweenen hun neef La Pananrāng. Even later vallen zij beiden ook, met de voornaamste andere aanvoerders. Eén der weinige overgeblevenen, La Ma'ranging doodt de beide neven van La Daenglĕbbi'. Hij ziet rond, hij staat alleen, allen van Luwu' zijn gevallen. Tot zijn verbazing staan Daeng ma'tĕddjo en Daeng paliwĕng weer op. La Ma'ranging bedenkt een list, hij legt zich tusschen de gevallenen, zoodat de beide anderen hem niet zien. La Daenglĕbbi' stelt dezen voor nu maar de poort van het paleis weer binnen te gaan en een maal van rauwe menschenlevers te houden. Het schimmenheir trekt mede. De lijken van La Sinilele en La Ma'saguni worden meegedragen, hun levers worden tot rauwe spijs bereid[1]), ze zijn bitter, maar men kan ze niet door het keelgat krijgen. La Daenglĕbbi' draagt I La Djuranga op, de lijken van La Sinilele en La Ma'saguni naar den Hemel te brengen, ze daar in het water te werpen tot aas van de visschen. I La Djuranga neemt ze op, gaat ermee oostwaarts naar de grens van den Hemel en werpt ze in de wateren. (Hierop volgt onmiddellijk:) Het lijk van La Ma'saguni wordt tusschen de wortels van een *pao-djĕngki*[2]). gestoken; het lijk van La Sinilele blijft echter midden in het water drijven. De schim I La Djuranga keert bij La Daenglĕbbi' terug. Deze noodigt zijn neven uit naar het schip in den riviermond te gaan om de goederen der Luwu'ers goeden prijs te maken en het schip aan land te trekken. De neven leggen uit dat dit niet gaat, want in het Oosten heeft de door een gouden zonnescherm beschutte zich nog niet onderworpen, die pajoeng schittert nog als de Zon. Men gaat dies binnen de omheining van het paleis rust nemen. Nu staat La Ma'ranging op, loopt hard

---

1) Wb.s.v. 2° *lawa*. De beide, in den aanvang gesneuvelde voorvechters van La Daenglĕbbi': I La Wati en I La Djuranga worden als deelnemers genoemd en zijn dus ook herleefd.

2) Zie voor dezen wonderboom, Wb.s.v. *djĕngki*. Wellicht is bedoeld dat het lijk daartusschen geraakt er staat echter „risĕllĕrrĕng".

naar Sawerigading die zich in een tuin ophoudt. Met bleek gelaat komt hij aan. Sawerigading vraagt wat er is en verneemt de ongelukstijding dat allen gesneuveld zijn. Hij is als verpletterd, radeloos vraagt hij, waar heen te gaan. La Ma'ranging raadt naar Luwu' terug te keeren. Doch daar is hij niet voor te vinden, liever dan als levend lijk in Luwu' terug te komen, wil hij naar Adjirisompa, heer van Rumpangmega, aan den buitenkant van den Hemel gaan[1]). La Ma'ranging werpt tegen dat die plaats met hun schip niet te bereiken is. Zij gaan eerst, in rouwkleeding, het slagveld bezoeken, maar kunnen de lijken van La Pananrāng c.s. niet vinden. Eindelijk vindt men het lijk van La Pananrāng, weeklagend valt Sawerigading erbij neder. Maar de lijken van La Sinilele en La Ma'saguni blijven onvindbaar. Het geluid van zijn weeklagen dringt tot den Hemel door. Parabulĕtte[2]) heeft zich juist naar den zoom des Hemels begeven om sterren uit te strooien, de morgenster in orde te maken, het sterrenbeeld Pananrāng in elkaar te zetten en het sterrenbeeld Laitau sluitend te maken. Een dienaar licht zijn heer in van wien dat jammeren afkomstig is en wat er de reden van is. Parabulĕtte werpt een blik omlaag in het geestenrijk. Getroffen door den aanblik van alle gedoode achterneven (broers-kleinkinderen) besluit hij naar den Schepper te gaan, hij stapt in zijn *naga*-zetel en komt diens paleis binnen. De Schepper is verstoord dat La Daenglĕbbi' tegen Sawerigading strijd heeft durven voeren en hem heeft laten zien wat hij niet zien mocht, het Geestenrijk. Deswege zal hij buiten den Hemel worden gebannen en tot hanenhoeder van Adjirisompa in Rumpangmega worden verlaagd.

De Schepper zegt zijn achterkleinzoon La Punna langi" omlaag te gaan naar het geestenrijk om zijn „neef" Sawerigading bij te staan. Batara Guru en We Njili'timo', (thans mede in den Hemel wonende) trachten de opdracht af te wenden uit vrees voor La Punna langi's leven. De Schepper stelt hen gerust, de lansen, geweren en blaasroeren der geesten kunnen hem niet deren, maar hij moet La Daenglĕbbi' tot onderwerping brengen. Hij zelf moet bepaalde, medicinale planten bereiden en de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' moeten met haar staf van *bissu*'s den strijd tegen La Daenglĕbbi'

---

1) Hiermee wordt aangekondigd dat Sawerigading zich van de plaats waar hij nu is naar Rumpangmega zal begeven. Adjirisompa is ook de naam van den grootvader van haar, nog onbekend, die eens Sawerigading's vrouw zal worden.

2) Jongere broeder van Batara Guru.

opnemen. Sawerigading's volk[1]) moet fornuizen[2]) met rookende blaren op het hoofd nemen, kruiden kauwen en die La Daenglĕbbi' in het gezicht spuwen. Dan zal hij zich onderwerpen. Parabulĕtte laat vele soorten van hemelmonsters bijeenkomen die den tocht mede moeten maken. De Schepper geeft een hofdame order de noodige kruiden (als bovengenoemd) te verzamelen. Wanneer La Daenglĕbbi' onderworpen zal zijn, zal zijn verbanning naar Rumpangmega volgen, hij mag in het Geestenrijk niet blijven. We Njili'timo' helpt La Punna langi' bij het aandoen van zijn oorlogskleeding en strooit bloemen voor hem, Batara Guru gordt hem; Datu Palinge' draagt ook aan zijn uitrusting bij. — La Punna langi' daalt neer, gezeten in een *naga*-draagstoel onder geopend zonnescherm; het gerucht der hemelmonsters vervult de ruimte, muziek weerklinkt. De hemelketting wordt losgemaakt, de poort geopend, de regenboog neergelaten, daarlangs daalt La Punna langi' onder hevige natuurverschijnselen met zijn heir af. De aarde schudt en beeft. Hij werpt een blik in Wiringlangi'[3]), hij ziet het lijk van La Sinilele op de baren wiegen en zijn hoofd, verdoken in de wortels van een boom. Hij ziet verder en bemerkt het hoofd van La Ma'saguni in de wortels van een anderen boom en moet weenen. Als hij het Geestenrijk bereikt heeft, wordt de regenboog weer omhoog getrokken naar den Hemel. Eerst dan houdt het noodweer op. Nu ziet ook Sawerigading zijn neef; juichend roept hij hem het welkom toe. La Punna langi' zegt hem eerst driemaal de sĕmbah te maken[4]) en dan vóór hem plaats te nemen onder zijn pajoeng, hij biedt zijn neef een sirihpruim en vertelt dan met welke opdracht hij gekomen is. Hij zendt den wind oostwaarts naar Marapĕttang[5]) om La Wadjolangi' te zeggen dat de Schepper vergramd is over zijn werkeloosheid en onaandoenlijkheid in zake La Daenglĕbbi's woeden tegen Sawerigading's mannen. La Wadjolangi' is over den uitbrander onthutst, de wind spreekt met menschelijke stem maar is onzichtbaar. Hij verzamelt in aller ijl zijn volk, steekt zich in oorlogsrusting en tijgt naar den hof bij het Geestenrijk, waar Sawerigading en La Punna langi' zich bevinden. Op een vraag van La Punna langi' zegt hij dat de wapens thans rusten (?).

---

1) d.w.z. wanneer deze lieden weder herleefd zullen zijn.

2) *dapo'*.

3) d.i. de buitenkant van den Hemel = het land Rumpangmega waar Adjirisompa woont.

4) Zooals aardlingen jegens hemellingen betaamt.

5) Voorland van het eigenlijke Geestenrijk.

La Daenglĕbbi' slaat Daeng ma'tĕddjo c.s. opnieuw voor, nu naar de aanlegplaats der schepen te gaan, zich van schip en lading van Sawerigading meester te maken en hem zelf hanenjongen te maken. De gezellen ontraden het plan, het zou verkeerd kunnen uitkomen. Dan oostwaarts gaan naar den hof? — Maar ziet La Daenglĕbbi' dan niet dat daar twee zonneschermen naast elkaar staan? Het is maar veiliger binnen de omheining van het paleis te blijven.

La Punna langi' laat de lijken der gevallenen bijeenverzamelen, de hemelmonsters kwijten zich van die taak, waarop hij de dooden laat herleven (op de geijkte, ook later steeds door Sawerigading toegepaste wijze), ook La Pananrāng en andere gesneuvelde neven die op het slagveld gevonden zijn. Vervolgens zegt La Punna langi' den wind om Sawerigading op te nemen en oostwaarts naar Wiringlangi' te brengen; aldaar moet hij de lijken zijner neven La Sinilele en La Ma'saguni gaan halen, La Punna langi' voorziet hem van de middelen (van dezelfde soort als door hemzelf toegepast) om hen te doen herleven. Als Sawerigading, door den wind gebracht, op de plaats waar zich de lijken bevinden, aankomt, wijken de golven vaneen en is hij in staat de lijken op te nemen. In de beschrijving van het doen herleven der beide lijken eindigt het handschrift abrupt. De schrijver sluit zijn hs. af met *salama'*, een gebruikelijke afsluiting. Het hs. is dus niet langer geweest.

NAAMLIJST.

1. I La Patoto' To Palanro La Patiga(na) Sangkuruwirang La Puange van Botinglangi', Ruwanglĕtte en Sĕnridjawa, de Schepper.
2. (Datu) Palinge' van Tjoppo'meru, gemalin van 1.
3. Batara Guru Mulatau, *manurung*, eerste vorst van Luwu', zoon van 1 en 2.
4. We Njili'timo' tompo'e ri busaempong soba sinrangĕng lakko nadulu welompalodjang, echtgenoote van 3.
5. Bataralattu' I La Tiulĕng Opuna Luwu', zoon van 3 en 4, echtgenoot van 6, vader van 7.
6. We Datusĕngĕng, echtgenoote van 5, moeder van 7.
7. Sawerigading Pamadĕnglĕtte Langi'paewang (La Ma') dung kĕllĕng La Ma'panjiwi' La (Tĕnri)tĕrru' La (Tĕnri)tappu'

Toapanjompa Opuna Warĕ' Lawe (to risinaung padjung lakko ri Luwu', to ma'pamene' warawarae ri Watamparĕ'), zoon van 5 en 6.

8. La(Pa)nanrāng To Sulolipu van Takkebiro, oudere neef en kameraad van 7.
9. La Ma'saguni Toapemanu' *idem.*
10. (La Ma')tulia To Parobeang, *idem.*
11. Panrita Ugi' To Tapi(na), *idem.*
12. La Sinilele To Palĕnnarĕng, *idem.*
13. La Tĕmma'tjeli To Beta, idem.
14. Djĕmmu (of: Tjĕmmu) ri tjina To Ngapa, *idem.*
15. Batarawero, *idem.*
16. Lĕtterisompa To Porang, *idem.*
17. La Ma'tulia To Maloku, *idem*[1]).
18. Sangadjimana' To Otu, *idem.*
19. Mitjapaduri van Burau, *idem.*
20. La Ma'ranging To Ma'saba, *idem.*
21. Daeng pawĕlle To Suli, *idem.*
22 La Sadangkati To Larompong, *idem.*
23. Batarakilĕ' To Sadĕng, aanvoerder van 7.
24. Gutu'parĕppa To Nagala (1: To Sagala ?), *idem.*
25. Lĕttewarani (i) To Todong, *idem.*
26. I La Towu To Duri, *idem.*
27. I La Rakilĕ' van Talulipu, *idem.*
28. I La Gongko(na) pitu rĕppae ri wawo alĕ' enz., omroeper van 7.
29. La Ma'talĕttu', tweede omroeper, of = 28.
30. We Apanglangi', *puang* van Luwu'.
31. We Palaguna, *puang* van Warĕ.
32. I La Galigo To Kĕlling Lĕttewarani (ii), vorst van Kĕlling, echtgenoot van 33, vader van 34.
33. We Bĕrriadji [van Malatunrung?], echtgenoote van 32, moeder van 34 dan wel echtgenoote van 35 en grootmoeder van 34[2]).
34. Wĕlle ri tjina (of: We Wĕlle) Bataratungkĕ To Kĕlling, dochter van 32 (en 33?), overleden verloofde van 7.
35. Batarasĕngĕng, oudere volle neef in den 2en graad van 4, verwijlt in het Geestenrijk, grootvader van 34?[2]).
36. Bataraketĕng, echtgenoote van 35[2]).

[1]) Is wel dezelfde als no. 10.

[2]) Vgl. den tekst blz. 145 noot 1.

37. La Daenglĕbbi' Punna lipu ri Waliala, echtgenoot van 34 en heer van het Geestenrijk.
38. Daeng Ma'tĕddjo, volle neef en kameraad van 37.
39. Daeng paliwĕng (of: -palallo) Punna lipu ri Amalingĕng, *idem.*
40. I La Wati, *idem,* voorvechter.
41. I La Djuranga, *idem, idem.*
42. Parabulĕtte (of: Lĕtteparabu, ook: Lĕttemparani) Sangkama'lewa, jongere broer van 3 in den Hemel.
43. Palisulangi' To Seseilĕ', dienaar van 42.
44. La Punna langi' Rĕmmangrilangi' To Lĕtte(ilĕ), jongere volle „neef" in den 3den graad (grootouders volle neven of nichten) van 7.
45. We Seseĕllung, dienaresse van 1.
46. La Wadjolangi' Datuna Sunra, „neef" van 7, vorst van Marapĕttang, voorland van het Geestenrijk.
47. Adjirisompa van Wiringlangi' of Rumpangmega, vermoedelijk zoon van 1.
48. I La Betjotji, hemelmonster.
49. I La Suwala, *idem.*
50. Lĕttewarani (iii) van Tjoppo'meru in een achterhoek van den Hemel, voorvader van Kĕlling en Malatunrung.

Padĕngĕng, peresola, to Sunra, toalĕbborĕng, pulakali, diverse hemelmonsters.

Paměssarĕng — geestenrijk in algemeenen zin, Waliala — *idem,* Madje — geestenrijk in engeren zin, Amalingĕng, tot het geestenrijk behoorende, Palaguna — landingsplaats, Marapĕttang is het voorland.

De wind geldt als „oudere broeder" van 44 en heet ook: Sangiangpadjung, een naam voor hemeldienaren.

A XIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 112 ged. tot schrift 126 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading bouwt een paleis in Warĕ';**
2. **Het vellen van den welĕnrēng-boom;**
3. **Zijn reis van Luu' naar Tjina.**

$$33 + 13 \times 48 + 35 = 692 \text{ blz.}$$

De inhoud van dezen tekst is weer te vinden in het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap, no. 188, deel VII slot, deel VIII, deel IX begin, tot en met het onthaal in Wewangriu' (Cat. Matthes bl. 76/77, vgl. Boeg. Chrestomathie III blz. 257 al. 3 tot al. 7) — Hs. no. 203 Bijbel Genootschap bevat een gedeelte van dit verhaal, het begint ongeveer op hetzelfde punt als dit hs. en sluit zich verder het naast bij het groote I La Galigo hs. aan, doch is korter, de feestelijke inwijding van het paleis te Warĕ' is uit dit hs. gelicht, het loopt tot en met de reis naar Mangkutu om hout te vellen voor Sawerigading's schip.

Gedeelten van dezen tekst worden gevormd door de hss. A XV, XVI, XVIII, B I, C I hierachter, terwijl de hss. A XVII en XIX op een punt in dezen tekst aanvangen, maar verder doorloopen. Voor de gebeurtenissen die onmiddellijk aan dezen tekst voorafgaan, kan men het groote hs. van het Bijbel Genootschap deel VII raadplegen, Aanhangsel blz. 1042 v.v.

Het verhaal heeft een gaaf begin.

Op een morgen wordt Sawerigading in Luu' wakker. Na zich 112/16
gebaad en gekleed te hebben en zich door het nuttigen van sirih in de goede stemming te hebben gebracht, gaat hij naar het vreemdelingenverblijf waar hij eenigen zijner meest vertrouwde raadslieden aantreft. Twee hunner hebben meetinstrumenten bij zich om de dwarsbalken van het neergedaalde paleis, dat aan Sawerigading's

zuster gegeven is, te merken[1]). Hij wil het zelf gaan doen, maar La Sinilele zegt hem dat zijn vader niet wil dat hij op den zolder klimt om de maat van de dwarsbalken[2]) te nemen[3]). Niettemin gaat hij naar binnen, trekt zich aan de dwarsbalken op en komt zoo op den zolder. La Pananrāng en La Ma'saguni gaan hem achterna. De hemelsche gave van We Tĕnriabēng, paleis met schoone gewassen, vogels, vijvers met allerhande visschen en zeilende visschers, dat alles ontroert hem. De vogels praten met elkaar en vinden Sawerigading overmoedig dat hij zoo'n paleis betreden durft. Hij ziet verder rond, alles is even prachtig en met verfijning ingericht. Dan betrekt zijn gezicht en hij ergert zich dat zijn zuster rijker erfdeel dan hij bekomen heeft. Doch dan ziet hij haar beneden zitten. Hij gaat naar omlaag en laat de rijstpotjes der dwarsbalken tegen elkaar klinken[4]). We Tĕnriabēng hoort het en vraagt wie dat doet, doch de hofdames zien dat Sawerigading het is en niemand durft iets te zeggen.

Hij gaat met een paar anderen op den drempel van haar vertrek zitten, zeer verheugd, ...[5]).

De tekst gaat voort in het einde van een gesprek tusschen Sawerigading en zijn zoogmoeder[6]). Naar buiten gaande loopt hij La 112/20
Pananrāng en La Ma'saguni tegen het lijf, daarna gaat hij weer naar den zolder op weg, zoogenaamd om de maten te nemen[7]). De anderen loopen door.

[1]) *pasukĕ' ma'dimēng-i ritjĕbbangangĕng le warĕ' tĕnga.* De bedoeling is de maten te nemen.

[2]) *warĕ'*, ook de naam van het landschap waarvan Sawerigading heer is en waar het nieuwe paleis staat opgericht te worden.

[3]) Zie voor dit verbod, het paleis van We Tĕnriabeng te betreden, noot 6 beneden.

[4]) *sĕssuki ringki' sĕllui ĕmpong na sitenreang bantalĕng sipĕ' malamalae lenasieto padukkĕ' lakko warawarae*; *padukkĕ'* = Wb. *padukka* s.v. *rukka.* — Voor deze rijstpotjes, die aan de uiteinden der dwarsbalken bevestigd worden en een vorstelijk prerogatief zijn, zie Wb.s.v. *lowe.*

[5]) „2 bladzijden ontbreken". (Kantteekening van Prof. Jonker).

[6]) Zij tracht hem de kamer uit te krijgen. Daar Sawerigading en We Tĕnriabēng tweelingen zijn en dit feit onheilen in zich bergt, zijn zij van kindsbeen gescheiden gehouden, in het bizonder opdat geen verboden liefde tusschen hen zou groeien. Thans ziet hij haar en is bekoord, hieraan moet dadelijk een einde gemaakt worden.

Even vóór het begin van dezen tekst heeft hij haar toevallig voor het eerst gezien, aldus in hs. 188 Bijbel Genootschap dl. VII. Hij was onkundig van haar bestaan totdat Palawagau' hem, bij gelegenheid dat hij in Tompo'tika' kwam om het graf van Turu'bela te vernieuwen, op de hoogte bracht. Zie hs. 188 Bijbel Genootschap dl. VI, Aanhangsel blz. 1011.

[7]) Hij kan We Tĕnriabēng vandaar zien.

We Datusĕngĕng staat op; in het paleis komt zij Sawerigading tegen, op weg naar den zolder. Ondervraagd antwoordt hij nijdig dat hij in Warĕ' juist zoo'n paleis wil bouwen. Batara Guru heeft dat *pemali* verklaard, zegt zij. Sawerigading wordt woedend, werpt zich op den grond en bedekt zich het hoofd. Hij heeft honger, wil eten en verwijt zijn moeder dat zij sedert hij van zijn zwerftochten naar Sama en Maloku terug is, hem niet geeft wat hij begeert te eten, maar dat hij de resten van zijn vader van den vorigen dag krijgt. Dadelijk geeft zij, onder tranen, bevel een maaltijd aan te richten, onderwijl het verhaal harer kommervolle jeugd in Tompo'tika' doende[1]). Het zal een grootsch festijn worden, ook voor de volgelingen van Sawerigading bestemd. Zij gaat haar zoon aansporen om op te staan.

Bataralattu' komt thuis, hij treft zijn echtgenoote aan, den schoot nat van tranen en tranen vlieten haar bij stroomen uit de oogen. „Waarom roept gij onzen zoon niet voor het middageten?", vraagt hij. Zij vertelt wat er tusschen haar en Sawerigading is voorgevallen. Deze is nog steeds niet opgestaan. Bataralattu' gaat naar hem toe, spreekt allervriendelijkst, maar Sawerigading vaart tegen hem uit. Hij heeft steeds tegenspoed op de hanenvechtbaan. Zijn vader tracht hem gerust te stellen, hij zal er niet arm door worden. Snel gaat hij naar buiten en zonder eenige staatsie, door La Pananrāng en La Sinilele gevolgd, snelt hij naar de raadzaal (sirihstel en kwispedoor worden echter, als immer, meegenomen)[2]). Hij laat het volk van Luu', Warĕ', Takkebiro en Kaukau bijeenroepen, de lieden moeten scherpe kapmessen meebrengen, hij wil boomen kappen om hout te bekomen voor het bouwen van een paleis in Warĕ', dat aan het door La Saunglangi' bewoonde paleis gelijkgemaakt zal worden[3]). Als allen onder de tamarinde-boomen vergaderd zijn, zendt hij hen uit om onder leiding van La Pananrāng hout te vellen. Dit duurt zeven dagen, vervolgens wordt het paleis in Warĕ' gebouwd, er worden

---

[1]) Zie hiervoor tekst A II.

[2]) In hs. 188 dl. VII Bijbel Genootschap is het tooneel waarin Sawerigading tegen zijn moeder uitvaart omdat hij de kliekjes van zijn vader krijgt tot aan zijn wegloopen naar de raadzaal later geplaatst, nl. na het vertrek der gasten die de inwijdingsfeesten van het nieuwe paleis in Warĕ' hebben bijgewoond, waarbij aansluit dat hij wegtrekt naar Dusung; in hs. 203 Bijbel Genootschap nog later, na terugkeer van Dusung.

[3]) Deze bewoont een vermaard, neergedaald paleis in Sunrarilau'. Dit is een ander dan dat van We Tĕnriabĕng in Luu' waar eerst metingen zijn verricht maar waarvan Batara Guru het *pemali* had verklaard nabootsingen te maken.

een pasar en een hanenperk bij ingericht en er wordt een omheining van palissaden aangebracht. Er worden een raadzaal en badgelegenheden gebouwd, plantsoenen aangelegd enz. Sawerigading is zeer in zijn schik. Hij geeft ook order de handelaren op zee aan te houden opdat zij hun handelswaren ten paleize te koop zullen komen aanbieden [1]).

Sawerigading keert per draagzetel naar Luu' terug om een bezoek aan zijn ouders in hun paleis te brengen. Bataralattu', die treurig gestemd was over zijn afwezigheid, ontvangt hem met vreugde. Hij geeft kennis dat het paleis in Warĕ' voltooid is, het paleis van La Saunglangi' heeft tot model gediend. Hij wil vorsten van overzee (met name genoemd) en alle vrienden bij wie hij (op zijn zwerftochten) is aangekeerd, uitnoodigen om in Luu' een groot feest te komen bijwonen. Zijn ouders keuren het plan goed, de voornaamste gasten moeten in het vorstelijk paleis logeeren; Sawerigading geeft op wie hij als zoodanig beschouwd wenscht te zien [2]). La Pananrāng
113 c.s. krijgen verdere orders voor de uitnoodigingen. De gasten worden in het begin der nieuwe maand verwacht, zij zullen ook ten paleize Warĕ' ontvangen en er zullen hanengevechten gehouden worden. Beschrijving van de uitvaart der schepen met boden naar verschillende landen.

Den volgenden morgen staat Sawerigading op, hij bevindt zich in het slaapvertrek van We Panangarĕng. Hij begeeft zich naar het vreemdelingenverblijf waar reeds vele hovelingen bijeen zijn. Met La Pananrāng e.a. bespreekt hij de ontvangst der te wachten gasten, hun huisvesting, hun voeding driemaal daags enz. Er moet een groot aantal paleizen voor hen gebouwd worden. Dadelijk gaan zij zijn bevelen uitvoeren.

Er verloopen eenige dagen.

---

[1]) Hier wordt in weinige woorden een beeld van het handelssysteem van Indonesische kuststaten gegeven. Er had nog aan kunnen zijn toegevoegd, wat in de I La Galigo *passim* voorkomt, dat de vorst voor zich en de zijnen het recht voorbehoudt gedurende zekeren tijd tegen gedwongen prijzen met den vreemden handelaar handel te drijven; eerst daarna wordt de handel tusschen schip en wal vrijgegeven. — Op 11 Juni 1608 wordt van de vloot van Matelief de Jonge, liggende voor Sombaopu (thans Makassar), geschreven: „want de „manyere vant lant is dat men niet handelen mach voor ende aleer den Coninck „eerst coopt; om groote partyen reys te coopen moet met den coninck ge„schieden". (Tiele, De Europeërs in den Maleischen Archipel VII in: Bijdr. Kon. Inst. 4 VIII 75).

[2]) Daaronder bevinden zich heerschers van vreemde landen welke hij op zijn zwerftocht bezocht heeft.

De uitgezonden boden keeren terug. Zij gaan bij den vorst en de vorstin van Luu' hun komst melden en treffen hen in gezelschap van Sawerigading ten paleize Warĕ' aan. Alle genoodigden zullen komen. We Datusĕngĕng geeft opdracht de *puang*'s van Luu' en Warĕ' met geschenken in kleeren te nooden om het paleis te bekleeden, eerehagen enz. te komen oprichten enz.[1]). Een groot aantal *bissu*'s is spoedig bijeen, er heerscht groote levendigheid bij het maken van toebereidselen voor het feest[2]) (uitvoerig beschreven).

De schepen met genoodigden komen aan, zij liggen dicht opeen in den riviermond. De trom wordt geslagen. La Pananrāng en La Sinilele gaan ten paleize kennis geven. Bataralattu' zendt Sawerigading naar de aanlegplaats, hij monstert de kleeding van zijn zoon. Sawerigading zal met groot gevolg gaan. Er worden blaren gebrand waarvan de rook hem omringt en als het ware doortrekt, hij wordt met hemelsche olie ingesmeerd, tot hij er uitziet als een hemelling dan wel als een aan de Onderwereld ontstegene. Bataralattu' daalt mede uit zijn paleis af. Zij stappen in draagzetels, allerlei muziekinstrumenten worden bespeeld enz. enz., men begeeft zich in staatsie naar de aanlegplaats. Vader en zoon gaan in de eerste plaats aan boord van het schip van Tĕddjorisompa van Wewangriu'[3]). Bataralattu' noodigt hem, zeer eerbiedig, uit, ten paleize te logeeren[4]). Hij bezoekt nog andere schepen en doet ook daar uitnoodigingen. De hooge gasten gaan aan land, goederen en hanen worden gelost, zij stappen in draagzetels. In statigen, ceremoniëelen optocht gaat men naar het paleis, met maskers, misvormden, muziek; *bissu*'s verwelkomen met zangen en exercitiën. Het schouwspel trekt zeer de aandacht. Tĕddjorisompa en de vorsten van Tompo'tika' en Gima gaan hand in hand als eersten vooraan naar het paleis. Dit gaat weer met ceremonieën gepaard, waarbij de *puang*'s van Luu' en Warĕ' optreden. Bataralattu' neemt den vorst van Tompo'tika' bij de hand, We Datusĕngĕng heet Palawagau' welkom. Algemeene begroeting. Er wordt een groot aantal buffels geslacht, er heerscht groote be-

---

1) Zooals bij feestelijke ontvangsten en feesten geschiedt; dit is werk der *bissu*'s.

2) Eerst worden de kapmessen waarmee hout zal gekapt worden, met bloed besmeerd. Dit hout dient om tot palen, waaraan de slachtbuffels gebonden zullen worden, te worden bekapt; Wb. s.v. 3° *sangka'*.

3) In de namen der bezoekers en hun woonplaatsen komen verschrijvingen voor, Tĕddjorisompa heet hier van Gima enz.

4) Hij is de neef van We Njili'timo', moeder van Bataralattu' en de aanzienlijkste gast.

drijvigheid in de keukens. Uitvoerige beschrijving van het gastmaal. Na afloop gaat men naar het hanenperk. Beschrijving der hanen-
114 gevechten[1]). Terugkeerende van het hanenperk worden de gasten onthaald, zoo gaat het dag aan dag. Ook het volk krijgt zijn deel. Op zekeren avond heeft het afscheidsmaal plaats. Het drinken gaat den geheelen nacht door. Sawerigading zegt aan zijn gasten dat hij niet altijd in Luu' en Warĕ' zal blijven, een gedachte die zij verwerpen[2]).

We Datusĕngĕng vraagt met droefenis aan haar neef (zusterskind) Palawagau' waarom haar zuster niet meegekomen is. — Zij is ongesteld geworden.

Als het morgen geworden is na het feestgelag gaat Sawerigading naar de aanlegplaats der schepen. Een stroom van gasten keert naar de schepen terug, zij gaan weer onder zeil. Sawerigading blijft in zijn draagzetel gezeten bij de aanlegplaats achter; als hij de schepen uit het gezicht verloren heeft, keert hij naar de stad terug. Hij gaat naar de raadzaal, voelt zich eenzaam, legt zich neer, bedekt zich het hoofd, zijn gedachten zijn verward, slechts aan één kan hij denken, zijn tweelingzuster. Hanengevechten noch feestgedruisch kunnen hem afleiden. Hij ziet slechts één uitweg: ver weg te gaan, zeeroover te worden[3]), nergens aan land te verwijlen. Waarom in Luu' te blijven, als zijn wenschen niet kunnen worden vervuld, hier wordt hij krankzinnig, zal hij sterven[4]). La Pananrāng en La Sinilele trachten hem te belezen door smakelijke voorstellingen van hanengevechten. Eindelijk staat hij op, zendt een bode naar het paleis van We Panangarĕng om haar ustensilieën voor hanengevechten en geurige blaren om reukwerk van te maken te vragen, daarmee wil hij dan in Dusung hanengevechten gaan houden[5]). We Panangarĕng laat vele goederen die Sawerigading bij het deelnemen aan hanengevechten zal kunnen inzetten, uit de schatkamer halen, zij draait eigenhandig koord enz., zooals gevraagd was[6]). Met dit

[1]) Eén dergenen die zijn haan laat vechten, is I La Galigo To Kĕlling. Het is eigenaardig dat hier van hem dezelfde beoordeeling als van I La Galigo de Jonge, later geboren zoon van Sawerigading gegeven wordt, in het kort, dat hij opgeblazen is.

[2]) Toespeling op wat gebeuren zal.

[3]) *badjo kidung to serĕng.*

[4]) Een huwelijk tusschen hem en zijn zuster We Tĕnriabĕng — waarop deze woorden doelen — is een landsverbod (*pemali*) en onmogelijk.

[5]) Dusung (= rusung) is een onderhoorigheid van Luu'.

[6]) Een en ander wat bij de hanengevechten te pas komt. Sawerigading had erop gestaan dat zij dit eigenhandig verrichtte, wellicht om meer fortuin te hebben.

alles keeren de bode en zijn helpers naar de raadzaal terug. In optocht met volle muziek gaat men naar de aanlegplaats der schepen; maskers en wonderlijke schepsels gaan mee in den stoet. Hij gaat aan boord met zijn getrouwen. Snel varen zij weg.

Als Bataralattu' en We Datusĕngĕng vernemen dat hun zoon liefde heeft opgevat voor zijn zuster en in arren moede is weggezeild, laten zij de *puang*'s van Warĕ' en Luu' komen om *bissu*-dansen te houden, ook We Tĕnriabēng moet gehaald worden om hen te vertroosten. De bode, de moeder van La Pananrāng, zoekt geschenken voor de *puang*'s bijeen, zij komen met vele volgelingen; het paleis wordt met doek behangen enz., een hemelladder waarlangs de *manurung* kan nederdalen wordt gemaakt en een zetel waarop We Tĕnriabēng zich kan neerzetten, wordt geplaatst (uitvoerig) [1]). We Panangarĕng alsmede de andere echtgenooten van Sawerigading worden naar het paleis ontboden. In het slaapvertrek van We Tĕnriabēng moeten, op last van We Datusĕngĕng, haar twee zoogmoeders haar roepen om zeven *bissu*-dansen voor haar ouders te houden. Verheugd staat zij op, gaat naar buiten en begeeft zich naar haar ouders. We Datusĕngĕng vertelt haar op haar beurt dat Sawerigading heimelijk vertrokken is en wat zij van haar verlangt. De avond valt en de lichten worden aangestoken. De *bissu*'s vangen aan. Bataralattu' en We Datusĕngĕng noodigen We Tĕnriabēng uit op den staatsiezetel plaats te nemen [2]) en naar het gezamenlijk dansen van We Panangarĕng en We Sawease (bijvrouwen van Sawerigading) te zien. Haar dansen moet dienen om Bataralattu' en We 115
Datusĕngĕng afleiding te bezorgen, zij dansen zeven maal om de hoofdpaal van het huis. Andere deftige dames volgen, steeds paarsgewijs [3]).

Sawerigading hoort het slaan op de trommen op zee. Zijn toorn komt op, hij verkrijgt een schrikwekkend voorkomen, woedend zegt hij zijn manschappen naar Luu' terug te keeren. Hij wil weten wie het durft bestaan, tijdens zijn afwezigheid, de halsmisdaad te begaan van het slaan op de trom in het neergedaalde paleis. Terug ter reede van Luu' zegt hij allen aan boord te blijven, hij gaat alleen aan wal, zonder draagzetel, zonder zonnescherm, het hoofd bedekt. La Pananrāng en La Sinilele gaan hem achterna. Bij het paleis gekomen.

---

[1]) Voor de beteekenis van een en ander, zie Matthes, De bissu's, blz. 11 v.v.
[2]) Heet hier: wolkenzetel — *lamming ruma*.
[3]) Alle de echtgenooten van Sawerigading.

wisselt hij met een waker[1]) van kleeren en gaat, als ware hij de waker, naar binnen. Zijn verschijning ten paleize wekt opschudding, een waker behoort daar niet. Hij trekt zich aan een dwarsbalk op en werpt een doorborenden blik op den staatsiezetel waar We Tĕnriabēng gezeten is[2]).

Den volgenden morgen brengen La Pananrāng en La Sinilele hem buiten, zij willen naar boord terug, Bataralattu' mag hem niet zien. Hij laat zich leiden, zijn vermomming legt hij aan boord af. La Pananrāng laat het scheepsvolk een vervaarlijk geraas maken. Bataralattu' hoort dat, hij vindt het noodig dat We Tĕnriabēng naar haar kamer gaat, de leden der hofhouding, w.o de vrouwen van Sawerigading, naar hun woningen. De „wolkenzetel" waarop We Tĕnriabēng gezeten heeft, wordt afgebroken, de versieringen van het paleis weggenomen enz., het feest gaat niet door, want, naar hij meent, is Sawerigading den vorigen avond reeds teruggekomen; hij hoort toch het juichen in de riviermonding[3]).

Intusschen laat La Pananrāng het schip lossen. Sawerigading gaat nu in staatsie met groot gevolg naar de hoofdplaats. Hij wordt ten paleize naar rang en stand ingehaald en met *wĕnno* (offerrijst) bestrooid. Vervolgens heeft hij een lang gesprek met zijn ouders, hij vraagt hun om hun voornaamste schat in het land van Luu' en Warĕ', hun nog dierbaarder dan hijzelf[4]). Zijn ouders is de vraag niet duidelijk. Wil hij den kostbaren schotel die op het schuim der golven opkwam tijdens zijns vaders jonkheid en waarin diens zeventig broeders en zusters zijn gebaad[5])? — „Neen, dien niet", zegt Sawerigading, en hij herhaalt zijn vraag. — „Is het de band „waaraan het neergedaalde paleis uit den Hemel is neergelaten? Maar „dien mag ik niet afgeven", zegt Bataralattu', enz.; zoo gaat het voort tot Sawerigading duidelijk wordt, hij begeert de vrouw op den wolkenzetel (zijn tweelingzuster[6])). Zijn ouders noemen de namen zijner echtgenooten; die prikkelen hem slechts om heftiger zijn verlangst uit te spreken. Bataralattu' en We Datusĕngĕng zijn verbijsterd. Slechts La Pangorisĕng en La Tĕmma'lurĕng durven iets

[1]) *to pakampi'*.

[2]) Herinnering aan zijn eerste bezoek aan het paleis.

[3]) Het hierbedoelde feest is de *bissu*-wijding van We Tĕnriabēng; het gaat niet door omdat Sawerigading haar dan zou zien.

[4]) *ulu atu'mu muběrrĕkkĕnge pa na ia'*; er staat ook: *ulu utu* en *ulu watu*.

[5]) Bij de ceremonie van hte grond betreden. Dit is de eenige plaats waar gezegd wordt dat Bataralattu' 70 (half)broeders en zusters heeft gehad.

[6]) Vgl. boven bl. 158 noot 4.

te zeggen, zij verzoeken Bataralattu' te spreken. We Datusĕngĕng neemt het woord. „Gij en We Tĕnriabēng zijt gulden tweelingen[1]); „ik heb u van woning gescheiden, zoo wilden Batara Guru en We „Njili'timo' het[2]), want — zeiden zij — zou Sawerigading eenmaal „liefde gaan gevoelen voor zijn tweelingzuster, dan zou het land te „gronde gaan." — „Maar hoe dan met mij, als ik ziek word, mijn „zinnen verduisterd worden, als ik niet meer eten kan?" — Zijn ouders zijn radeloos. Hij bedenkt het volgende plan: Bataralattu' verhuist naar Warĕ', We Datusĕngĕng blijft in Luu'; de eerste zendt een huwelijksbode naar de laatste met uitnoodiging elkanders *baisĕng*[3]) te worden onder aanbieding van den hoogsten huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) en het huwelijk wordt in Luu' gesloten. Zijn ouders verbieden hem zoo te spreken. De rijst zou onkruid worden, de baksteen natuursteen (of: riet), de sago water, het land ginge te gronde. — Sawerigading gaat heen, in het vreemdelingenverblijf sluit hij zich op. Zeven dagen duurt de crisis, hij spreekt niet, eet niet, dof ligt hij neer. Bataralattu' gaat naar hem toe en tracht hem te troosten. Mits hij eerst eet, zal zijn vader een bode oostwaarts naar Palopo zenden[4]), daar woont een oude vrouw van ervaring: zij heeft zeven maal van vel verwisseld, zeven maal zijn haar tanden uitgevallen enz. Zij zal wel weten of het in vroeger tijd ooit is voorgekomen dat broer en zuster met elkander huwden zonder dat menschen en gewassen verdierven. Sawerigading staat op en is als herleefd, hij gaat met zijn menschen den maaltijd gebruiken. Bataralattu' zendt nu Panrita Ugi' en Djĕmmu ri tjina naar Palopo om de oude te ontbieden. Als deze niet dadelijk bereid is, grijpen zij haar en nemen haar mee. In het paleis te Luu' aangekomen, stelt Sawerigading haar dadelijk de brandende vraag. De oude veinst niet te begrijpen, geeft telkens ontwijkende antwoorden. Eindelijk wordt Sawerigading woedend. „Geef haar een bad en peuter haar ooren uit, „dat zij hoore!" roept hij tot zijn knechten. Deze grijpen de Oude, brengen haar naar buiten, doen als gezegd en geleiden haar weer, goed gekleed, vóór Sawerigading. Nogmaals ondervraagd zegt de Oude dat het geval zich eens heeft voorgedaan[5]), de gevolgen ver-

1) *dinru ulawĕng.*
2) de grootouders.
3) d.w.z. lieden wier kinderen met elkander gehuwd zijn, Jav. *besan.*
4) De oude hoofdsteden van Luu' en Warĕ' zouden dus ten Westen van Palopo gelegen hebben.
5) De jonkman was van zuiveren bloede, de jonkvrouw „radjeng", dus halfbroer en halfzuster.

schrikkelijk waren en het sedert *pemali* is. Sawerigading wordt woedend, trekt zijn zwaard en slaat de Oude dood. Dan verlaat hij het paleis en gaat naar de raadzaal. Hij laat alle zuigelingen en kinderen die pas beginnen te loopen, bijeenbrengen onder de tamarinde-boomen zonder de moeders. Het bevel verwekt opschudding.
116 Intusschen ligt hij in de raadzaal van het hoofd tot de voeten gedekt, aldoor denkende aan het begeerde huwelijk met zijn zuster. De bijeenverzamelden vormen onder de tamarinde-boomen een deerniswekkend geheel, zij krijgen geen voedsel.

Zoo gaat de nacht voorbij. Den volgenden morgen belegt Bataralattu', geheel in de war, een breeden raad met familieleden en aanzienlijke dignitarissen. La Pananrāng en La Sinilele zijn, als zij de zuigelingen die buiten aan de hitte des daags zijn blootgesteld, zien, met ontferming bewogen; zij gaan de raadzaal binnen en verzoeken Sawerigading er een eind aan te maken. Het kost moeite hem tot spreken te bewegen; eindelijk zegt hij, woedend en nijdig: „Laat „ze stervèn, ik geef ze niet aan de moeders terug; mijn wensch „wordt ook niet ingewilligd, zij zullen gekweld worden zooals ik „gekweld wordt." — Den ganschen dag liggen de wichtjes, van hun moeders gescheiden, in weer en wind. Den volgenden morgen zit Bataralattu' weer tesamen met zijn familieleden en anderen, nog steeds in de war. We Datusĕngĕng en Bataralattu' leggen Sawerigading's eisch aan de vergadering voor. Een der raadsheeren memoreert het geval van Palawagau' van Tompo'tika' en diens tweelingzuster We Tĕnrirawe, de laatste werd verbannen[1]). Zoo moet ook nu geschieden. „Maar welk van beiden?" vraagt Bataralattu'. Er komt geen antwoord. La Pangorisĕng, zeer toornig, is van oordeel dat La Pananrāng en La Sinilele, die zich met Sawerigading in de raadzaal bevinden, behooren doorstoken te worden omdat zij Sawerigading niet tot andere gedachten hebben kunnen brengen. La Ma'saguni, mede aanwezig, sluipt weg om de beiden in de raadzaal te gaan inlichten. Sawerigading ligt daar nog steeds met bedekt lichaam. Behoedzaam doen de beiden pogingen om met Sawerigading te redeneeren. De geheele geschiedenis wordt nog eens opgehaald[2]).

[1]) Behandeld in tekst A IV.

[2]) Zij beginnen met te zeggen dat zijn zeventig neven (oomzeggers) woedend op hem zijn. Onduidelijk wie bedoeld zijn. Later, als hij een zoon heeft en die is reeds volwassen, komen diens 70 neven herhaaldelijk ter sprake, maar thans is Sawerigading nog een jonge man die geen 70 neven (oomzeggers) heeft. Voor de ervaringen van Sawerigading c.s. in Marapĕttang, door hem in herinnering gebracht, zie tekst nos. XII en XIII.

Bataralattu' stelt in de paleisvergadering de vraag wie We Tĕnriabĕng op de hoogte zal gaan brengen. Men wordt het niet eens.

Sawerigading is reeds negen etmalen in de raadzaal, steeds in denzelfden staat; wat sirihkauwen neemt de plaats van rijst in, en al dien tijd liggen de jonge kinderen buiten, blootgesteld aan hitte en wind en lijden honger. Alleen La Pangorisĕng heeft den moed hem over zijn wandaad te gaan aanspreken. Hij geeft dan toestemming dat de moeders de kinderen terughalen, erbij voegende dat hij door zijn gewelddaad de Luwu'ers heeft willen dwingen in het huwelijk met zijn zuster toe te stemmen. Zelf staat hij op en gaat naar het paleis tot zijn vader. Weer begint hij: „Zend een huwelijksbode „naar mijn moeder enz. opdat het gezag over Luu' niet op anderen „overga, laat mijn huwelijk met We Tĕnriabĕng tot stand komen." — Bataralattu' betoogt weder de onmogelijkheid. Het gesprek levert niets op. Op voorstel van La Pananrăng en La Sinilele laten We Datusĕngĕng en Bataralattu' We Tĕnriabĕng, die in haar kamer is, komen. De Schepper zal dan wellicht uitkomst geven want zij is *bissu* en kan wat duister is, doorschouwen. Zij doet juist een dagslaapje. Door leerling-*bissu*'s opgeleid, verschijnt zij ten paleize. Zij komt evenzeer onder den indruk van Sawerigading's doordringende blikken als hij van de hare. Hij roept haar toe boven te komen in bewoordingen die een jonkman tegen zijn bruid zou kunnen bezigen. Zij nuttigt sirih uit zijn doos. Maar als hij een regelrecht huwelijksvoorstel doet, roept zij: „Gij zijt verbijsterd, het is *pemali*" enz. — Hij wil met haar wegvaren naar Maloku, naar het land van La Ma'darĕmmĕng. — „Zoudt gij dan denken dat die een vloek op zijn „land zou willen laden?" — „Dan zal ik met u naar Tĕssililu gaan," enz. Hij noemt nog vele andere landen waar hij op zijn zwerftocht geweest is en waarheen hij haar brengen en dan huwen wil. Uitvoerig verwerpt zij elk voorstel, overal is wat hij wil *pemali*. Zij spreken lang en welsprekend. Ten slotte wil hij haar zelfs naar de Onderwereld brengen. Maar wat *pemali* is, stamt ook van daar, want 117
de menschen zijn (ten deele) afstammelingen der Onderwereld. Het water der zee zou wegzinken. — Hij zou zelfs naar den Hemel tot den Schepper willen gaan. — Daar is het niet anders. Maar zij wijst hem op een vrouw, even schoon, van even hooge geboorte als zij, de erfprinses van Tjina ri adja, I We Tjudai. Mocht hij haar niet gelooven, dat hij zich dan neerlegge op zijn legerstede en zij zal hem

met godenolie insmeren. Inderdaad vertrouwt hij haar woorden niet en doet nog eens een hartstochtelijke poging om haar instemming voor een huwelijk met hem te verkrijgen[1]). Zij blijft volstandig weigeren. Ten slotte zal hij dan naar Tjina gaan. Als de prinses niet volkomen op We Tĕnriabĕng gelijkt, mag hij terugkeeren en stelt zij zich beschikbaar. Zij werpt lontarbladreepen dooreen, blaast erop en zegt Sawerigading den blik daarop te richten[2]). Hij ziet dan het beeld van I We Tjudai op den nagel van We Tĕnriabĕng heen en weer bewegen. Haar schoonheid ontroert hem, zij is waarlijk de gelijke van We Tĕnriabĕng in schoonheid en bouw. Hij moet dit wel erkennen, maar werpt tegen dat hij niet alle haar schoonheden heeft gezien. — „Leg u dan neder," zegt zijn zuster, „ik zal „u met hemelsche olie inwrijven". — Aldus geschiedt, Sawerigading valt in slaap en in den slaap krijgt hij een gezicht; hij is in Tjina, ziet I We Tjudai, smaakt met haar den hoogsten lust. Weder bijgekomen bevestigt hij, dat zij met We Tĕnriabĕng gelijkstaat, ja zelfs enkele zaken schooner heeft. Bataralattu' hoort deze woorden met vreugde. Maar met zijn oude schip kan hij niet gaan, dat is wrak en de reis is ver.

We Tĕnriabĕng weet raad. Zij zegt een nieuw schip van door haar met vermelding van vorm en plaats genoemde houtsoorten te bouwen. Sawerigading gaat aan zijn vader vragen hoe hij over het vellen dier boomen denkt[3]). We Tĕnriabĕng legt uit wanneer het een goede dag is. Bataralattu' geeft last het volk van heinde en ver tegen den volgenden morgen, allen met een kapmes om boomen mee te vellen gewapend, bijeen te roepen. Een paar aanzienlijke dames zullen voor proviand enz. zorgen. We Tĕnriabĕng wil dat Ma'tangkiluu' ervoor zal zorgen dat er goederen uit de schatkamer worden gehaald als geschenk om de *puang*'s van Luu' en Warĕ' te doen komen, zij moeten het feest van het afbrengen van het hout (of: het daarvan gemaakte schip) kronen. Zij komen met een drom discipelen, maken strooirijst en offers voor den houtaankap gereed.

---

[1]) Hij zou ook niet naar Tjina kunnen gaan, zegt hij, want de schepen waarmee hij zijn groote reis gemaakt heeft, zijn opgevaren.

[2]) *ma'polobiya,* zie Wb.s.v. *polobiya;* men neemt eenige reepen lontarblad in de hand, knoopt de einden aaneen, werpt ze uit en door malkander en uit de figuren die alsdan ontstaan, maakt men de toekomst op.

[3]) Sawerigading heeft in zijn gezicht ontwaard dat I We Tjudai eenige zaken bezit, o.a. een ring, zoo schoon als We Tĕnriabĕng niet bezit. Hij verwondert zich daarover. — Hiermee wordt waarschijnlijk gedoeld op verlovings-geschenken. Zij is nl. verloofd, maar dit is Sawerigading nog onbekend.

Zij laten ook hanen waaraan alles rood is, alles geel is enz. gereed houden. Bataralattu' legt zich te slapen, maar We Datusĕngĕng blijft bedrijvig tot den volgenden morgen. Dan is het volk onder de tamarinde-boomen bijeen en Bataralattu' en echtgenoote komen hand in hand op de galerij zitten; het venster open werpende, zien zij dat het volk vergaderd is. La Pananrāng en La Sinilele krijgen order de vorstelijke insignieën en draagzetels voor Bataralattu' en Sawerigading naar buiten te brengen; daarmee zullen zij naar den riviermond gaan om vandaar naar Mangkutu te varen[1]). Beschrijving van hun kleeding en afscheid van We Datusĕngĕng en We Tĕnriabēng en van den optocht naar de aanlegplaats der schepen. Zij gaan aan boord en varen weg. Beschrijving van den tocht. Na drie etmalen ligt men vóór Mangkutu en ziet de door We Tĕnriabēng genoemde uit den Hemel neergedaalde boomen. Hier wordt eerst door de *puang*'s aan de zee geofferd: eieren en sirih en bizondere rijst. Daarna gaat men, brandende kaarsen dragende, in bepaalde kleeding en met bepaalde attributen, aan land, een volledige *bissu*-optocht en vertooning. De hanen worden geslacht, de welĕnrēng[2]) met het bloed besmeerd en na nog andere ceremonieën der *puang*'s gaat het volk aan wal en eerst daarna gaan Bataralattu' met zijn broers, hij geeft dan bevel te kappen. Een beer en een zeug klagen: „O, jammer, „Welĕnrēng! tot dusver hebt gij in Mangkutu, door menschen niet „gestoord, kunnen groeien op den benzoë-berg. Wij hebben bij u „voedsel en beschutting kunnen vinden voor ons en onze jongen", enz. Een hertenpaar weeklaagt op dezelfde wijze, dan volgen 118
andere dieren: slangen, een duizendpoot[3]), vele vogels. Zeven dagen is het uit het geheele land van Luu' bijeengeroepen volk met houtkappen bezig, doch aan de bast van den welĕnrēng is nog geen schaafje te zien[4]). De leiders besluiten La Pananrāng en La Sinilele naar Luu' terug te zenden om We Tĕnriabēng te vragen hoe met de welĕnrēng te handelen. Zij zegt glimlachend tot de afgezanten: „Wellicht huizen hemellingen in den top van den welĕnrēng die niet

---

[1]) De plaats waar het te vellen hout groeit, ook: Marangkabo (foutief).

[2]) Boom die in de eerste plaats het voor het schip vereischte materiaal zal verschaffen. Hij is uit den Hemel neergedaald en van buitengewone omvang en sprei.

[3]) Ook in de *welĕnrēng* huizende wezens (*to ri adju*) worden genoemd.

[4]) Behalve voorname landsgrooten werken ook de zeventig broeders (niet nader aangeduid) mee.

„toestaan dat wereldlingen hem kappen[1]). De boom zal pas vallen „als men zeker uit den Hemel neergedaald kapmes van Luu' bezigt." Zij zegt Ma'tangkiluu' dat uit haar kamer te halen. La Pananrāng moet dat meenemen, zijn vader moet zich dan op bepaalde wijze kleeden, door de *puang*'s en door kaarsen dragende *bissu*'s laten bijstaan en het kapmes gebruiken om een barbaar te slachten[2]) en met diens bloed de welĕnrēng besmeren, de hemellingen zullen dan wegzweven (verdwijnen), en de boom kan geveld worden. De boden keeren met het kapmes naar Mangkutu terug[3]). Als de in den welĕnrēng huizende hemellingen het kapmes zien, vangen zij aan te weeklagen, roepen eerst den boom aan als vroeger de dieren en dan den Schepper, smeekende den zevenkleurigen regenboog neer te laten opdat zij daarlangs weer naar den Hemel kunnen opklimmen. — De hemelketting wordt losgemaakt, de wolkendeur geopend en de regenboog neergelaten. Noodweer breekt los, het wordt duister op de aarde in Mangkutu, de regenboog bereikt den top van den welĕnrēng. Zoodra de hemellingen er zich op bevinden, wordt hij weer opgetrokken; als zij den hemeldeur bereikt hebben, wordt het weer licht op de aarde. Nu komen ook La Pananrāng en La Sinilele tot Bataralattu', zij nemen het kapmes uit zijn foudraal en reiken het La Pangorisĕng met de boodschap van We Tĕnriabēng over. Beschrijving der ceremonie. De woudreuzen vallen, een tak van den welĕnrēng zweeft weg[4]) naar Tjina en komt op het dak van het paleis La Tanette aldaar terecht. Daar zijn juist de lieden onder de tamarinde-boomen bijeen bij de hanengevechten. Groote schrik en angst. De vorst en vorstin zijn in het paleis gezeten. Hun zoons snellen naar hen toe, er zijn boomblaren op het dak die gloeien als kolen.

We Tĕnriabang laat (op de gebruikelijke manier) de *puang* van Tjina komen. De vorstin van Tjina[5]) laat haar lontarbladreepen werpen om daarin den zin van het verschijnsel af te lezen[6]). De

[1]) Hierop slaan de herhaaldelijk gebezigde woorden: *leworĕng dĕnra manurung* — lett. woonplaats van een uit den Hemel neergedaalde vrouwelijke „arung".

[2]) *lena ritjera le datu oro uwasekati welĕnrĕnge.* — *Oro* en *oro kĕlling* zijn barbaren, buitgemaakte slaven die vaak geofferd worden als een menschenoffer noodig is. Het Wb. noemt hen „zwarte menschen, soort van negers".

[3]) Zij maken de reis heen en terug over land. — Men vindt elders de voorstelling dat Mangkutu een eiland is.

[4]) *ma'suwadja.*

[5]) Bedoeld is: *We Tĕnriabang,* de spellingen We Anriabēng en We Tĕnriabēng zijn foutief.

[6]) Wb.s.v. *polobiya,* vgl. boven blz. 164 noot 2.

blaren brengen een huwelijk mee met iemand van hemelsche en onderwereldsche afstamming, zegt de *puang*. De vorstin merkt op dat er reeds een verloofde is: Sĕttiyabonga van Lompeng ri djawa, doch de *puang* voert daartegen aan dat de blaren uitwijzen dat dit huwelijk niet doorgaat De vorstin verzinkt in gedachten.

(In Mangkutu) Sawerigading is verheugd dat de welĕnrēng ter aarde ligt. Den stam streelende, spreekt hij den boom toe en verbindt daaraan een plechtige verklaring. Hij zal ver weg varen met de Welĕnrēng[1]), zich zelf verbannen naar Tjina, niet naar Luu' en Warĕ' terugkeeren. Wanneer hij in het land zijner vreemdelingschap een kind krijgt, zal dat zijn opvolger in Luwu' kunnen worden.

Bataralattu' en zijn broeders zijn zeer getroffen door deze verklaring. Doch.... de gevelde welĕnrēngstam zinkt weg naar de Onderwereld[2]). La Pangorisĕng en zijn broers, Bataralattu', Sawerigading, allen staan stom verbaasd. In gedrukte stemming gaat men naar boord terug. Sawerigading vraagt zijn vader waarom hij den welĕnrēng niet na is gegaan; Bataralattu' zal dit den volgenden dag doen. Als de morgen is aangebroken, kleedt hij zich in voor de Onderwereld passende kleeding; hij laat den draagzetel waarin We Njili'timo' uit de Onderwereld op het schuim der golven is verschenen naar de zee brengen, hij laat zich doordringen van den geur van in brand gestoken blaren waarvan de rook om hem heen wolkt en gaat dan naar den draagzetel, kaarsen worden ontstoken, offerrijst wordt gestrooid, ei en sirih geofferd aan de zee. Het bliksemt en dondert. De zetel met Bataralattu' erin daalt tot hij in de Onderwereld bij de raadzaal onder de tamarinde-boomen aankomt. Daar is een groot aantal scheepsbouwers bijeen en er liggen zevenhonderd pas vervaardigde schepen, waaronder één buitengewoon groot. Zij zien Bataralattu' met vele lichten in de raadzaal zitten en zijn verbaasd. Hij zelf wil naar het paleis gaan, de wakers willen hem tegenhouden. Maar als zij vernemen dat hij een nazaat (kind) van We Njili'timo' is, door haar op aarde geplant, en de ringen van den Schepper en zijn gemalin aan zijn vingers zien, laten zij hem door[3]). Hij verschijnt in tegenwoordigheid van Guru ri Sĕllĕng en echtgenoote, samen op den staatsiezetel gezeten. Hij moet eerst driemaal zijn

---

[1]) Zijn naar den boom te noemen vaartuig.

[2]) *natabu' sĕllo' ri peretiwi.* — Nader blijkt dat *alle* houtwerken verzonken zijn.

[3]) Het optreden der wachters is als in den Hemel, zij dragen ook dezelfde namen.

eerbewijs brengen vóór hij mag gaan zitten[1]). Als hij zegt dat Sawerigading in Mangkutu een boom geveld heeft die in de Onderwereld verzonken is en dat hij daarvoor gekomen is, zegt Sinaungtodja glimlachend dat zij (hij?) last gegeven heeft den welĕnrēng te laten zakken omdat de menschen er niet spoedig een schip van konden maken en dus ook het huwelijk in Tjina niet spoedig zou kunnen plaats hebben[2]). Bataralattu' moet weer naar de aarde opstijgen. Eerst als hij daar is aangeland, zal zij (hij?) last geven de Welĕnrēng (hier het schip) omhoog te laten stijgen, kant en klaar, met nog ontelbaar andere schepen, een schenking aan haar geliefde panden (Sawerigading en We Tĕnriabēng), met waren gevuld. Voor We Datusĕngĕng zijn er vele schatten bijgevoegd.

Bataralattu' stijgt in zijn draagzetel weder omhoog. Intusschen heeft Sawerigading weenend op zijn schip op zijn vader zitten wachten. Eindelijk ziet hij hem verschijnen. Weder aan boord gekomen deelt Bataralattu' mede dat hem schepen en schatten als geschenken zijn toegezegd en vertelt zijn wedervaren. Sinaungtodja heeft nog gezegd dat de Welĕnrēng over zeven etmalen op aarde zou komen, doch terwijl zij nog aan het praten zijn, komt het schip reeds, volledig uitgerust, benevens tallooze andere schepen omhoog. Beschrijving. Bataralattu' laat buffels slachten tot „onthaal" van het schip, daarna zal men naar Luu' terugkeeren. Er wordt een maaltijd gehouden, de *puang*'s offeren bij het schip en strooien rijst, zingen
119 haar litanieën. Nadat Sawerigading en zijn neven overvloedig gegeten en gedronken hebben, gaan zij aan boord van de Welĕnrēng, door de prinsen gevolgd. Hij geeft namen aan eenige andere schepen met vermelding voor wie zij zullen zijn. De schepen houden zeilwedstrijden op zee, men zet dit vermaak drie maanden voort[3]). Daarna keert men naar Luu' terug. Beschrijving der vaart van de prachtige vloot. Na drie etmalen bereikt men den riviermond. Bataralattu' zendt La Pananrāng en La Sinilele aan wal om We Tĕnriabēng kennis te geven van de aankomst. Samen met haar moeder ziet zij hen met gevolg aankomen en roept hen boven ten paleize. Zij laat

[1]) Tevoren heeft hij drie sĕmbah's gemaakt voor de trap, waardoor de zwaarden die de treden vormden met het scherp omhoog, dit naar beneden keerden.

[2]) De naam Sinaungtodja wordt, ten onrechte, ook wel van den Heer der Onderwereld gebruikt; deze is hier waarschijnlijk bedoeld.

[3]) Er staat nog (gedurende 3 maanden) *lempĕ' itĕllo', riseropĕttjĕ' itĕllo'e*. Voor *pĕttjĕ* leest het groote hs. Bijbel Genootschap VIII *pitjĕ'* (of: *pintjĕ'*), waarvan de beteekenis onbekend is. De bedoeling is onzeker.

maatregelen treffen voor de ontvangst. De *puang*'s worden ontboden, zij moeten eerehagen laten oprichten enz., alles wat noodig is voor een feestelijk binnenhalen der teruggekeerden. Bij den riviermond moet een onthaal plaats hebben, daarna zullen zij beiden komen met haar insignieën. De *puang*'s met haar discipelen verschijnen in de raadzaal en gaan aan het werk. La Pananrāng zorgt voor de slacht. Bataralattu' en Sawerigading nuttigen het maal op het schip, ook de anderen. De *puang*'s formeeren een *bissu*-optocht. Bataralattu' en Sawerigading gaan aan wal en stappen in hun draagzetels en de stoet (van de gebruikelijke samenstelling) zet zich in beweging. Ten paleize worden zij ceremonieel binnengehaald en gaan bij We Datusĕngĕng en We Tĕnriabēng zitten, (deze hebben het paleis niet verlaten). Bataralattu' spreekt: „De Heer der Onder„wereld en zijn wederhelft zenden u heilgroeten", en hij vertelt dan dat de stam van den welĕnrēng naar de Onderwereld is gezakt en hij daar heen is gegaan met wat er verder volgde. Hij vertelt ook van de schepen en schatten die voor We Tĕnriabēng (evenveel als voor Sawerigading) en voor We Datusĕngĕng zijn meegegeven, een mededeeling die de vrouwen zeer verheugt.

We Tĕnriabēng zet Sawerigading de gevolgen uiteen van een vertrek naar Tjina resp. op den vierden, derden, tweeden of volgenden dag na dien. Zoo hij met zijn schip den volgenden dag uitvaart, zal hij zeven malen zich tegen vijanden te verweren hebben in volle zee (opgenoemd) en, na hen verdelgd of tot den terugtocht gedwongen te hebben, in Tjina aankomen, daar verloofd worden, de huwelijksschat opbrengen. I We Tjudai zal in eens niet meer willen trouwen, de huwelijksschat zal worden teruggegeven enz.[1]). Beter ware als Sawerigading in Luu' bleef (tot een anderen dag?), want I We Tjudai is reeds drie jaar verloofd aan Sĕttiyabonga, en zij heeft een armband als verlovingsgeschenk aanvaard. Samerigading staat erop den volgenden dag te vertrekken. We Tĕnriabēng fluistert hem toe dat zij drie etmalen later naar den Hemel zal opstijgen, waar alles voor haar huwelijk in gereedheid is gebracht. Dan geeft zij hem middelen, die hem beveiligen zullen, mede. Wanneer de getijden in het land in de war zijn, zal een hemelsch doek, op de juiste wijze uitgespreid, redding brengen; het gewas zal dan slagen. Met het zelfde doek kan

[1]) Van deze uitvoerige schets is slechts het begin in het kort opgenomen, daar alle deze gebeurtenissen, als het verhaal zoover gevorderd is, zij het in andere handschriften, uitvoerig beschreven worden. — De uitvaart op één der andere dagen zou deels gunstiger, deels ongunstiger uitkomen.

men van den dag nacht en van den nacht dag maken[1]). Het beschermt nog tegen andere rampen. Zij draagt hem ook op, een uit den Hemel neergedaalden schommel mee te nemen. Als hij lang onderweg is, moge hij niet schipbreuk lijden en omkomen met zijn neven. Dat hij behouden in het land zijner vrijwillige ballingschap aankome. De uit den Hemel afkomstige regalia en verschillende harer sieraden, ook een haar en een nagel moet hij meenemen. In Tjina moet hij de sieraden te koop aanbieden. Als zij I We Tjudai niet passen, dan mag hij naar Luu' terugkeeren en zal zij hem huwen[2]). We Datusĕngĕng zegt hem het deksel van een mand[3]), haar erfdeel uit Tompo'tika', mede naar Tjina te nemen, want de mand zelf is dáár[4]).

Sawerigading wil slechts La Pananrāng, La Ma'saguni, Panrita Ugi', Djĕmmu ri tjina meenemen en La Sinilele als zijn plaatsvervanger in Luu' en Warĕ' achterlaten; als het tijdstip daar is dat Bataralattu' en We Datusĕngĕng naar de Onderwereld overgaan, zal hij dan kunnen opvolgen. Bij deze woorden van Sawerigading vergieten zijn ouders en We Tĕnriabĕng vele tranen. Het geheele paleis volgt hun voorbeeld. Hij neemt afscheid om den nacht bij We Panangarĕng door te brengen. In dier woning aangekomen, deelt hij mede den volgenden dag te zullen vertrekken en verzoekt haar voor leeftocht te zorgen. Zij geeft ook goederen mede[5]).

120 Den volgenden morgen komt Sawerigading ten paleize om afscheid te nemen voor goed. De draagzetel van We Tĕnriabĕng wordt in het bizonder fraai opgetuigd. Bataralattu' laat vazallen en het volk bijeenroepen met medebrenging hunner vaandels en oorlogsuitrusting. Beschrijving van het vertrek, eerst uit het paleis waarbij Sawerigading vele plekjes in het huis en daarbuiten toespreekt; de vorst en vorstin, Sawerigading en zijn zuster stappen in hun draagzetels, anderen volgen; een stoet in *optima forma* gaat naar de aanlegplaats der schepen. Alhier aangekomen besluit Sawerigading met zijn (bovengenoemde) vier tochtgenooten een bad te nemen om het „zweet van verlangen naar Luu' en Warĕ'" van zich af te

---

1) Van dit wonderdoek is in de I La Galigo-verhalen herhaaldelijk sprake.

2) Hiermee wordt alleen de sterkst mogelijke bevestiging gegeven dat die ringen, armbanden, enz. I We Tjudai zullen passen.

3) *sampo karĕnra.*

4) *ri tjina tudampatanna le karĕnrae*; over de geschiedenis van deze mand wordt niets meegedeeld. Zie hiervoor blz. 172 noot 1 en tekst A XXIV blz. 306.

5) In den tekst worden hier We Panangarĕng en We Tĕnriabĕng dooreengehaald.

wasschen. Bataralattu' keurt dit goed. Het wordt een algemeen geplas naar hartelust. La Pananrāng c.s. worden uitgezonden om de schepen in orde te brengen; o.a. met afbraak van het schip waarmee zij naar Warĕ' waren gevaren. — Ma'tangkiluu' brandt binnenshuis blaren en kruiden[1]). Zij hoort haar zoontje La Sulolipu niet, gaat onmiddellijk per draagzetel naar de aanlegplaats en treft haar kind daar bij We Tĕnriabĕng aan; hij zal de reis naar Tjina meemaken en wordt nu met speelgoed overladen. Sawerigading komt er ook bij. La Pananrāng komt melden dat de vloot zeilklaar is; Sawerigading verzoekt erop te letten dat vooral de draagzetels en staatsiezonneschermen medegaan, alsmede sirihgerei en kwispedoors. Vóór het vertrek bezichtigen Bataralattu' met de hooge dames de Welĕnrĕng. La Pananrāng wil zijn echtgenoote in Luu' achterlaten. De bijwijven van Sawerigading: We Panangarĕng en anderen komen in draagzetels opdagen en gaan aan boord, door We Tĕnriabĕng ontvangen. We Panangarĕng verzoekt haar naar Tjina mee te nemen, haar hartstochtelijk beroep, haar begeerte alle gevaren met hem te deelen, vinden bij Sawerigading geen weerklank. Zij beschuldigt hem zelfs van trouwbreuk, niets helpt. Als zij meeging, zou zij zijn huwelijksplannen met I We Tjudai doen mislukken. Zij van haar kant zal zich niet tegen dat huwelijk verzetten als zij slechts mee mag gaan. Doch ook al wordt zij achtergelaten, zweert zij een zwaren eed niet te zullen hertrouwen. Na dit zeer lange tweegesprek volgen de andere echtgenooten met soortgelijke verklaringen, waarop Sawerigading zegt: „Wacht dan tot in der eeuwigheid!" — De andere 121
vrouwen willen ook mede als dienaressen, al ware het voor de nederigste diensten. Ten slotte vraagt hij haar voor hem tot de goden (*dewata*) te bidden voor een behouden reis naar Tjina. Alle vrouwen weenen, maar We Panangarĕng is de bedroefdste van allen. Sawerigading biedt haar allerlei geschenken die zijn persoon mogen vervangen: sieraden, kleeren, plokjes van zijn hoofdhaar enz.; zoo vraagt hij ook rokken van haar om zich daarin gewikkeld aan boord te slapen te leggen, enz. Deze geschenken worden uitgewisseld. Zijn laatste verzoek is dat zij het schip waarmee hij wegvaart, op de landingsplaats staande, zullen naoogen. Daarna richt hij zich tot zijn ouders, vraagt kleeren van hen opdat die hem tot vertroosting zullen zijn als hij in het land zijner vreemdelingschap door heimwee beslopen wordt. We Tĕnriabĕng verzoekt hij hem

[1]) Geschiedt bij plechtige gelegenheden om onheil af te weren.

verschillende sieraden, nagel, haar te geven, een en ander om bij zijn ontmoeting met I We Tjudai als maat te dienen[1]) Zij geeft aanwijzingen hoe bij die ontmoeting op te treden (in een volgend verhaal uitvoerig beschreven). We Tĕnriabēng verzekert nog eens dat alle hare geschenken I We Tjudai zullen passen of aan wat deze heeft gelijk zullen blijken te zijn. Hij zelf moet enkele zaken nooit weggeven: een lendenkleed van Bataraguru, een ring van de rechterhand van den Schepper, een ring van de linkerhand van diens wederhelft. Sawerigading verzoekt allen die hem weggebracht hebben, van boord te gaan. Het afscheid van We Datusĕngĕng is hartverscheurend, zij wil meegaan, maar Bataralattu' zegt dat dat niet aangaat; zij is als afstammelinge der goden in Luu' geplant. Wanneer degenen die uitgeleide gedaan hebben, weder naar den wal zijn teruggekeerd, laat Sawerigading een omroep doen voor medereizigers. De schepen stroomen vol met lieden die de reis mede willen maken, hoog en laag. Terwijl de wegbrengenden reeds weder op de landingsplaats zijn, wordt het afscheidnemen nog voortgezet[2]). Eindelijk vaart de vloot weg.

Na zeven etmalen varens stuit men op Banja'paguling van Madjapai'. Als I La Gongko het schip gewaar wordt, gaat hij La Pananrāng wekken. Deze bemerkt ras wien hij voor zich heeft, maar hij vraagt den vreemdeling niettemin wie hij is[3]). Banja'paguling maakt zich bekend als vrijbuiter, La Pananrāng vertelt alles van zijn vloot en het doel der reis. Zij raken slaags. Er wordt drie etmalen gevochten, dan zijn de aanvoerders van Banja'paguling gesneuveld en entert Panrita Ugi' zijn schip. Banja'paguling wordt gedood, zijn hoofd afgehouwen en aan stuurboord van de Welĕnrēng gehangen. La Ma'saguni stelt de bemanning de keuze, zich te onder-

---

[1]) We Datusĕngĕng zegt nog dat de mand, in Tompo'tika' uit den Hemel neergedaald, waarvan zij het deksel heeft, in Tjina in het bezit van We Tĕnriabang is en doelt in een corrupte passage op een vroegere uitspraak dat wanneer zij een zoon kreeg en We Tĕnriabang's jongste kind een dochter zou zijn, deze beiden in Tjina moesten huwen en de beide deelen der mand weder bij elkaar brengen. Een en ander behoort bij de voorstelling dat We Tĕnriabang een jongere zuster van haar zou zijn, welke men somtijds aantreft in tegenstelling met die andere dat We Datusĕngĕng en We Adiluwu' de eenige kinderen harer ouders zijn. We Tĕnriabang was in deze mand als zuigeling op het graf harer ouders neergelegd.

[2]) De voorstelling is steeds dat bij de aanlegplaats de schepen slechts weinig uit den wal liggen, zoodat de lieden op het schip met die zich aan land bevinden, spreken kunnen.

[3]) Het vreemde schip is hen dus dicht genaderd.

werpen of het lot van hun schipper te deelen. Zij kiezen het eerste 122
en aanvaarden de nauwkeurig aangegeven voorwaarden en handelingen die hun onderwerping moeten bezegelen. La Pananrāng brengt de aan eigen zijde gesneuvelden met bepaalde ceremonieën tot nieuw leven[1]). De bemanning van het schip van Banja'paguling gaat op de Welĕnrēng over. Snel vaart opnieuw het schip voor den wind.

Weder zeven etmalen later ontmoet men La Tuppusolo' met een talrijke vloot. I La Gongko is weder de man die La Pananrāng gaat wekken. Deze gelast zich gereed te maken tot tegenweer. De vijand wil hen niet doorlaten. Als de dag aanbreekt, raken de schepen waarop Sawerigading en La Tuppusolo' zich bevinden, in gevecht. La Pananrāng tracht tevergeefs, door uiteenzetting van de vredelievende bedoelingen van zijn tocht, den strijd te voorkomen, hij biedt zelfs een afkoopsom aan den vrijbuiter aan (pleegt bij elke ontmoeting te geschieden). Na drie etmalen vechtens is de strijd ten voordeele van La Pananrāng c.s. beslist. La Ma'saguni[2]) springt op het schip van den vijand over en velt hem neer, slaat hem het hoofd af en hangt dit op aan bakboord van de Welĕnrēng, het lijk werpt hij in zee. Onderwerping der bemanning, tot leven wekken der gesneuvelden door La Pananrāng als boven.

Negen etmalen later ontmoet men bij het aanbreken van den dag La Tuppugĕllang. Verloop als voren[3]). Ditmaal is Panrita Ugi' de man die den tegenstander afmaakt, maar La Ma'saguni slaat het hoofd van den romp.

Na weder negen etmalen volgt een nieuwe ontmoeting met La Tuppugĕllang Padjunglempo[4]), 's avonds als men in den eersten slaap is. Deze is gaan varen (en het zeerooversbedrijf gaan uitoefenen) uit rouw over den dood zijner echtgenoote[5]) die drie jaar geleden gestorven is en met wie hij, naar der goden wil[6]), niet tegelijk naar het Zielenland is mogen gaan. Alles is zwart aan

---

[1]) Dit vermogen pleegt aan Sawerigading alleen eigen te zijn.

[2]) Er staat eenmaal Sĕtti ri warĕ', lees: La Ma'saguni.

[3]) La Pananrāng voert o.a. aan dat La Tĕmma'lurĕng vroeger La Tuppugĕllang's vader, La Widelangi' bij name, onderworpen heeft. Wanneer La Tuppugĕlang dat heet liegen, zegt La Pananrāng ten bewijze dat hij zijn beide zusters We Tĕnriempeng en We Tĕnrisui op zijn schip meevoert. Van deze episode is geen tekst bekend.

[4]) Te lezen, in overeenstemming met de voorzegging van We Tĕnriabēng (boven blz. 169): *La Togĕngtana Padjunglimpo*. De namen van deze zeven bestrijders op zee van Sawerigading zijn zeer onvast.

[5]) *sompĕ' barata; ma'baluwalu ri tĕnga tasi'*.

[6]) Later: naar den wil van den Schepper.

schip en bemanning. La Pananrāng tracht den vijand te ontzeilen en als de dag is aangebroken den aanval af te koopen. Na een strijd van drie etmalen is de vijand overwonnen, als voren; La Tuppugĕllang II door La Ma'saguni gedood. De eisch wordt gesteld dat de vijand als teeken zijner onderwerping o.a. geregeld één man naar Luu' zal zenden met huldegiften enz.

Volgende ontmoeting, na negen etmalen, bij het aanbreken van den dag met La Tĕnripulang; zijn haren gelijken op gekaarde katoen, zijn gezicht op verpakte sirih (?) [1]), hij spreekt als een jonge man. Hij sneuvelt door een schot van La Ma'saguni uit een blaasroer, wat dezen een berisping van La Pananrāng op den hals haalt; daar La Tĕnripulang „wit bloed" had (van *manurung*-afkomst was), had La Ma'saguni pas mogen optreden als La Tĕnripulang aanviel. Eerst hierna springt La Ma'saguni op diens schip over enz.

123 Zeven etmalen later, middernacht. Ontmoeting met La Tĕnrinjiwi' die de z.g. *wakka tana*, een zeer groot schip dat zich als een landstreek voordoet, voert. La Pananrāng is ditmaal zeer eerbiedig, hij wil La Tĕnrinjiwi', mits hij het zwaard in de scheede houdt, huldigend in Luu' binnenhalen en een gemalin voor hem zoeken. Op raad van zijn vertrouwden dienaar stelt La Tĕnrinjiwi' voor dat La Pananrāng op zijn schip zal overkomen en dat men dan onder de tamarinde-boomen (men is op de *wakka tana*!) een hanengevecht zal houden. Als dan de haan van dezen laatsten wint, zal men zeggen dat de strijd onbeslist is, en het vechten kan beginnen. La Pananrāng toch had tevoren met een beroep op het vreedzame karakter van zijn tocht, den strijd afgewezen [2]). La Pananrāng gaat, met tegenzin, van Panrita Ugi', Djĕmmu ri tjina en La Ma'saguni vergezeld, op de „*wakka tana*" over, alhoewel zij niet over een haan beschikken. La Tĕnrinjiwi' zou ook Sawerigading gaarne zien verschijnen, dit kan niet daar hij nooit aan hanengevechten deelneemt [3]). Het gevecht begint, La Pananrāng krijgt een haan van zijn gastheer. De beschrijving der hanengevechten onderscheidt zich in niets van die op den vasten wal. Als de haan van La Ma'saguni wint — de opzet

---

1) *dakorĕng mera.*

2) Terloops wordt vermeld dat de zeventig aan Sawerigading onderhoorige prinsen op de vloot zijn; wie zij zijn blijft in het duister.

3) Sawerigading houdt zich bij alle ontmoetingen afzijdig. Van af het vertrek uit Luu' tot hier toe is hij niet eenmaal op het tooneel verschenen. De mededeeling dat hij niet aan hanengevechten deelneemt, kan alleen voor deze reis gelden, want in Luu' deed hij dat wèl.

is groot geweest — en La Tĕnrinjiwi' dit ontkent, ontstaat het conflict. In woede slaat de laatste den overwinnenden haan den kop af. Daarop werpt La Ma'saguni hem het hanenkreng in het gezicht. Algemeen gevecht onder de tamarinde-boomen. (Uitvoerig). Nadat er drie etmalen gevochten is, zendt La Tĕnrinjiwi' schepen uit naar Pisimpatu (in de Onderwereld) tot twee vorsten aldaar om bijstand. Eén hunner, Oro pasakka', laat dadelijk op de trom slaan om het 124
volk bijeen te roepen, er wordt een vloot uitgerust, met allerlei booze wezens bemand, Oro pasakka', en Oro padjiki stellen zich aan het hoofd. Binnen een etmaal heeft hun vloot het schip van La Tĕnrinjiwi' bereikt. La Pananrāng zendt Panrita Ugi' terug naar de Welĕnrēng om Sawerigading, die rustig doorslaapt, te zeggen dat de zaak van Luu' hachélijk staat en velen gedood zijn. Sawerigading staat op en geeft last de gesneuvelden op de Welĕnrēng bijeen te verzamelen; vervolgens roept hij ze weer in het leven terug. Dan kleedt hij zich, trekt zijn hemelsche zaken aan: arbanden en ringen, plaatst zich aan dek en roept We Tĕnriabēng aan. Negen etmalen heeft de strijd reeds geduurd[1]), La Tĕnrinjiwi' laat hem niet door. We Tĕnriabēng hoort hem in den Hemel en wil afdalen. Haar echtgenoot La Punna langi' verzamelt allerlei booze geesten met striklansen enz. bewapend[2]), hij vraagt een sirihpruim uit haar mond tot sterking zijns gemoeds[3]), hij zal afdalen om Sawerigading bij te staan. Hij laat den hemelketting losmaken, de hemeldeur openen en daalt naar de aarde neder per zevenkleurigen regenboog, een talrijke schare volgt hem. De regenboog komt op de Welĕnrēng neer. Sawerigading brengt hem den gebruikelijken heilgroet La Punna langi' beduidt hem dat dit zoo niet gaat, hij dient driemaal een eerbiedigen groet te brengen, dit behoort zoo tegenover goden (*dewata*). Dit geschied zijnde, gaat La Punna langi' onder een staatsiezonnescherm naast dat van Sawerigading zitten. La Tĕnrinjiwi' bespeurt er iets van.

La Punna langi' laat het heir van booze wezens oprukken, allerlei verschrikkingen: bliksem en donder, hemelvuur, brandnetelregen, breken los. Mita ri lau', een aanvoerder van La Tĕnrinjiwi', sneuvelt. La Punna langi' roept den voorvechters toe: „Wijkt, te noen zal het „leven van La Tĕnrinjiwi' beëindigd zijn." — Op dat tijdstip ontbrandt een oogenblik een heftige strijd tusschen dezen en La

[1]) De tijd strookt niet met het bovenstaande.

[2]) Zij worden met dezelfde benamingen als de hulptroepen van Pisimpatu aangeduid.

[3]) *kupopangĕppĕ' kininawa-i.*

Ma'saguni c.s. en hij valt dood neer. Als Djĕmmu ri tjina dan zijn hoofd heeft afgehouwen, ermee naar de Welĕnrēng gaat en het La Punna langi' vóór de voeten legt, zegt deze dat voor hem het oogenblik gekomen is weer naar den Hemel op te stijgen. De menschenlucht benauwt hem. In een oogwenk is hij weer boven. Natuurverschijnselen vergezellen zijn opstijging. We Tĕnriabēng is verheugd te vernemen dat La Tĕnrinjiwi' dood is.

Sawerigading laat buffels slachten als onthaal voor den kop van den verslagen vijand, die aan stuurboord wordt opgehangen[1]). De gesneuvelden van den vijand brengt hij (als voren) tot nieuw leven. La Pananrāng wordt naar het paleis van La Tĕnrinjiwi' (op de *wakka tana*) gezonden om diens vrouw te halen. Beschrijving van hetgeen hij in dat paleis aanschouwt. Hij treft deze, Tĕnrilĕnnarĕng, in verslagenheid aan. Zij wordt voor Sawerigading op de Welĕnrēng geleid. La Pananrāng stelt de vraag, waarom de jonge vorst niet met haar huwt en naar Luu' terugkeert, zij is zoo goed als I We Tjudai. Sawerigading heeft er geen ooren naar, hij houdt aan zijn plan om naar Tjina te gaan vast. „Dat is niets," zegt La Ma'saguni, „ik zal haar huwen". Zij wordt weer naar haar paleis teruggeleid. La Pananrāng komt daar met haar zoogmoeder onderhandelen. Sawerigading laat voor La Ma'saguni den huwelijksschat *to Sĕlli* naar het paleis brengen, wat drie dagen duurt. La Ma'saguni gaat aan de hand van La Pananrāng in huwelijksdracht naar het paleis en plaatst zich naast zijn echtgenoote[2]), de anderen keeren naar de Welĕnrēng terug. Sawerigading laat de zeilen hijschen en men vaart verder.

Na vijftien etmalen gevaren te hebben, ontmoet men tegen middernacht weder een schip. Sawerigading hoort een volgeling van Sĕttiyabonga, den heer van dat schip, zijn meester roepen met de woorden dat men reeds dicht bij het land zijner bruid I We Tjudai is. Verontrust gaat hij La Pananrāng wekken. La Pananrāng verzint, Sawerigading toe te spreken alsof deze van zijn echtgenoote I We Tjudai naar Luu' terugkeert. Dit brengt weer consternatie aan de andere zijde bij Sĕttiyabonga's volgeling, immers hij is als huwelijksbode voor zijn heer in Tjina geweest en aanvaard.

Den volgenden morgen heeft een oriënteerend gesprek tusschen Sĕttiyabonga en La Pananrāng, ieder op zijn eigen schip, plaats. La

---

[1]) *na ritoana ulu datuna.*

[2]) Van ceremonieën wordt niet gesproken.

Pananrāng stelt het wederom voor alsof zij op den terugweg van Tjina naar Luu' zijn, wat Sĕttiyabonga een oogenblik sprakeloos van verbazing maakt. Hij is reeds drie jaar met I We Tjudai verloofd, zijn verlovingspand, een armband, is aangenomen. La Pananrāng spelt hem op de mouw indertijd als huwelijksbode van Sawerigading naar Tjina te zijn geweest en te zijn aangenomen. Een woede stijgt in Sĕttiyabonga op, Sawerigading wordt ook woedend, hij brengt Sĕttiyabonga in herinnering wat er met zijn grootvader gebeurd is ten betooge dat hij van te geringe komaf is om met I We Tjudai te trouwen[1]). Er wordt drie etmalen gevochten, dan onderwerpt Sĕttiyabonga zich, men laat hem saguweer drinken waarin met een zwaard is geroerd[2]) en driemaal per jaar moet hij een huldegift naar Luu' zenden. Hij krijgt verlof met zijn vloot naar zijn land terug te keeren, maar zijn eerste raadsman moet mee naar Tjina om daar te verklaren dat het huwelijk van hem niet doorgaat. La Pananrāng laat de gesneuvelden weer bijeenbrengen en doet ze herleven. 125

De vloot gaat weer onder zeil en men vervolgt de reis naar Tjina. Na zeven etmalen is men vóór Wewangriu'; het land biedt een liefelijken aanblik. Van den wal bemerkt Tĕddjorisompa de schepen. Hij is zeer verheugd als hij verneemt wie de vreemdelingen zijn en gaat naar boord om Sawerigading uit te noodigen aan land te komen om daar feestelijk ontvangen te worden, maar deze verontschuldigt zich, hij heeft haast zoo spoedig mogelijk in Tjina te zijn. „Nu dan," zegt Tĕddjorisompa, „ik zal volstaan met u een onthaal bij de aan-„legplaats der schepen aan te bieden, dan behoeft ge niet te over-„nachten". La Pananrāng vindt dat zijn neef dat niet mag afslaan. Als het maal gereed staat, gaat Sawerigading met groot gevolg aan land. Beschrijving van den maaltijd. Alle pogingen hem in Wewangriu' te houden falen, het aanbod van Tĕddjorisompa een huwelijksbode voor hem naar Tjina te zenden, slaat hij af. Hij legt ook uit waarom hij niet in Luu' kon blijven en in vrijwillige ballingschap is gegaan, waarop Tĕddjorisompa onthult dat het hem evenzoo vergaan is met zijn tweelingzuster en zij toen ook in den Hemel is opgenomen, evenals We Tĕnriabēng[3]).

Van hier af loopt de tekst parallel met dien van A XIX, welke

---

[1]) Zie voor den inhoud van dit verhaal: A XVII blz. 219 en blz. 220 noot 3.
[2]) Waarmee hij zijn eed van onderwerping bezweert.
[3]) Hij stamt uit de Onderwereld.

iets hooger, bij de komst van Sawerigading in Wewangriu' aanvangt. De inhoud van beide teksten wijkt niet veel van elkander af. Voor uitvoeriger inhoudsopgave naar A XIX verwijzende, zal de verdere inhoud van dezen tekst slechts kort worden meegedeeld; de verschillen kunnen bij vergelijking blijken.

Na zeven etmalen ontmoeting met I La Pewadjo. Deze ontwaart vijf door Sawerigading buitgemaakte schepen[1]). Hij deelt mede dat We Tĕnrigiong, dochter van den vorst van Tjina, met Adji pagĕllang To Saburo te Bulu'duwa in het huwelijk is getreden.

I We Tjudai, vertelt hij, is met Sĕttiyabonga verloofd, maar niettemin hebben nog zeventig andere prinsen aanzoek om haar hand gedaan.

Sawerigading verhaalt zijn ontmoetingen met de vrijbuiters. I La Pewadjo verzoekt hem op zijn terugreis naar Luu' bij hem in Pao aan te keeren. Sawerigading vertelt hoe hij ertoe gekomen is dezen tocht te ondernemen, waarop I La Pewadjo den raad geeft als handelaar vermomd aan land te gaan om zijn doel te bereiken. Een formeel huwelijksaanzoek zou afgeslagen worden.

I La Pewadjo geeft zeilaanwijzingen tot Tjina en vertrekt.

Sawerigading spreekt met La Pananrāng in een mismoedige bui over de mogelijkheid van een huwelijk met één der beide dochters van den vorst van Gima[2]); ook de vorst van Sunra ri lau' heeft twee dochters en La Tĕnrisuki van Sunra ri adja eveneens. La Pananrāng spreekt hem moed in. Zij zijn nu meer dan tien maanden onderweg.
126 Des avonds zoekt Sawerigading afleiding door zijn gevolg *elong*'s[3]) ten beste te laten geven. Er heerscht windstilte. Sawerigading is dagen lang van zinnen. Dan heeft hij een droom, hij ziet zon en sterren in zijn schoot vallen en ze daarna door hem opeten. De *puang*'s worden geroepen. Ook La Pananrāng en La Ma'saguni hebben droomen gehad; zij vertellen dit. De droomen worden uitgelegd. Sawerigading zal drie kinderen bij I We Tjudai krijgen en één kind bij een vrouw van minderen rang enz.[4])

Den volgenden morgen steekt de wind op en kan men verder

---

[1]) In plaats van La Tĕnrigĕllang Padjunglimpo (blz. 173 noot 4) staat hier, terecht: La Togĕngtana Padjunglimpo.

[2]) Hij noemt die dochters We Tĕnridio en Tĕnribalobo; later zullen zijn eigen dochters die hij bij I We Tjudai zal verwekken, aldus heeten. In A VIII zijn zij van de generatie van zijn vader en dus niet voor een huwelijk met hem in aanmerking komende.

[3]) Wb.s.v. *elong*, soort pantoens.

[4]) Wordt alles in latere teksten uitvoerig beschreven.

varen, meent Sawerigading. La Pananrāng maakt bezwaar, men dient den goeden dag af te wachten. Dit is de eerste maal sedert La Pananrāng zijn raadsman is, dat Sawerigading diens raad niet volgt. De gevolgen blijven niet uit. De vloot wordt door een storm beloopen, Punna liung woedt. La Pananrāng neemt zijn neef en meester onder handen en zegt hem een spreuk af te zenden met wat daarbij behoort. Er worden zeven *oro*'s aan de zee geofferd, benevens de noodige albino's en dwergen. Na opsomming zijner voorvaderen en aankondiging van een buffel-offer, houdt het noodweer op. Punna liung duikt op, verrast, heeft niet geweten dat het Sawerigading was die passeerde. Hij gaat in de Onderwereld diens erfdeel halen en komt weldra weer boven met een groote vloot met schatten.

Na drie etmalen ontmoet men visschers[1]) in grooten getale. De hun gestelde vragen begrijpen zij verkeerd. Sawerigading wordt woedend, zendt een spreuk af, waardoor alle prauwen met man en muis vergaan. Daarbij blijft het niet. Aan den wal — men is reeds in het gezicht van Tjina — worden groote verwoestingen aangericht. 's Avonds volgt een nieuwe ontmoeting met een andere visschersvloot. Van één visscher krijgt men alle gewenschte inlichtingen over Tjina. De vorst heeft vijftien kinderen[2]). In de opsomming hiervan breekt de tekst af en gaat dan weer door in het geven van zeil- blz. 32
aanwijzingen door dienzelfden visscher.

La Tĕnriangkĕ', een andere visscher, komt langszij. Hij legt uit dat het geschreeuw op het land dat men kon hooren, gejammer is van lieden die door het (door Sawerigading boven verwekte) noodweer zijn bezocht[3]). Sawerigading noodigt hem aan boord.

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Lawe La Tĕnritappu' Pamadĕnglĕtte Langi'pawewang (ook: °paewang) Opuna Warĕ' Opuna Luu'.

---

[1]) en wel *olio*; dit is de naam die de bewoners van Boeton zich zelf geven.
[2]) Dit luidt gewoonlijk: „meer dan tien".
[3]) De passage van het in Tjina gemaakte misbaar, behoort na het door Sawerigading verwekken van noodweer te staan. Zoo is het in tekst A XIX. In dezen tekst is de passage van haar plaats geraakt.

2. La Pananrāng To Sulolipu, vertrouwde en eerste raadsman van 1 en diens oudere neef.
3. La Sinilele To Palĕnnarĕng, volgeling van 1 en diens oudere neef.
4. La Ma'saguni Toapemanu', *idem.*
5. Panrita Ugi', volgeling van 1 en diens neef.
6. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
7. Sĕttimanjala, volgeling van 1 [1]).
8. Sĕtti ri warĕ', *idem* [1]).
9. We Tĕnriabēng We Bissulolo Bissu ri langi' Daeng (of: We) manutĕ (We Nutĕ), tweelingzuster van 1.
10. We Opu (Datu-) sĕngĕng Punna lipu ri Sawangmega, vorstin van Luu', moeder van 1.
11. Bataralattu' I La Tiulĕng Opuna Luu', vorst van Luu', vader van 1.
12. La Saunglangi' To Patawarĕng (of: To Patawari) van Sunra ri lau'.
13. We Tĕmma'lewa I Da Tĕmpinra, echtgenoote van 12.
14. I La Gongko(na) La Pitu rĕppa ri wawo alĕ, bode van 1, omroeper.
15. Tĕddjorisompa Sumangĕ'rukka Padjumpongae Lĕttemangkĕllang Batara Wewang (Datuna Wewang) van Wewangriu', neef van We Njili'timo' (grootmoeder van 1), stamt uit de Onderwereld.
16. I La Patoto' (of Datu Patoto') To Palanro Datu dewata La Puange van Botinglangi' en Ruanglĕtte, de Schepper.
17. I La Djiriu' To Lĕtteilĕ' van Tompo'tika' of Lau'sadĕng, Padjumpero van Waworiu', *manurung,* zwager van 11 [2]).
18. Datu Palinge', gemalin van den Schepper.
19. Palawagau' (La Gau') van Tompo'tika', oudere, volle neef van 1, zoon van 17.
20. La Tĕnripĕppang To Wadĕng (Adĕng), *idem.*
21. La Ma'darĕmmĕng To Maloku Toalapua, vorst in Maloku, door 1 op zijn zwerftocht bezocht en met hem meegereisd.
22. La Rumpangmega To Sappeilĕ' van Tĕssililu, idem.

---

[1]) De nummers 7 en 8 worden somtijds met resp. de nummers 5 en 6 vereenzelvigd.

[2]) De nummers 17 tot en met 34 zijn familieleden en kennissen, door Saweri-gading op zijn zwerftochten bezocht.

23. We Tĕnrirawe, tweelingzuster van 19, nicht van 1, echtgenoote van 20.
24. La Ma'papuli (ook: La Ma'pagiling) To Wĕlluwĕllu van Mĕttoanging, als 22.
25. La Wadjolangi' To Ruanglĕtte van Marapĕttang Datuna Sunra (nabij het Zielenland, onder de aarde).
26. La Tĕnritatta Datu Gima, neef van 11.
27. Adji padali Lebatĕllarang Daeng pagutu' van Marupapa.
28. La Tĕnroadji To Tappo'mase (Tappu'°) van Malatunrung.
29. I Galigo To Kĕlling.
30. Datu ma'wale van Taranati [= Ternate].
31. La Tenrisuki van Sunra ri adja.
32. La Tĕmmupagĕ' To Tĕnribollong van Mĕkka ri adja.
33. Ungaparabu van Marĕntjawa.
34. La Ma'papĕllung To Saburo.
35. We Panangarĕng (I of We Nanga') I Da (We Da) Ruma, meest geliefde bijvrouw van 1 in Luu' en nicht.
36. We Apanglangi', *pua' ma'towa* van Luu'.
37. I We Salarĕng, *pua' ma'towa* van Warĕ.
38. We Tĕnriule', hofdame-*bissu* in Luu', echtgenoote van 40, moeder van 2.
39. Tĕnrisaungĕng, hofdame-*bissu* in Luu', zoogmoeder van 9.
40. La Pangorisĕng To Pananrāng La Palĕnnarĕng? van Takkebiro, oudere (half-) broer van 11, vader van 2, raadsheer en eerste dienaar van 11.
41. La Tĕmma'lurĕng To Sinilele, oudere (half-) broer van 11, vader van 3 en 61.
42. Sawepauba, aanzienlijk hovelinge in Luu'.
43. We Adiluu' van Tompo'tika', moeder van 19.
44. We Tĕnrigiling, vertrouwde van 35.
45. Welongtannaga, hofdame in Luu', moeder van 3, echtgenoote van 41.
46. We Tĕnriwasung, hofdame van 10, zoogmoeder van 9.
47. We Sawease, bijvrouw van 1 in Luu' en nicht[1]).
48. We Maragĕllung, *idem.*
49. We Maresempe (ook: Mara-), *idem.*

---

[1]) Zij en de volgende bijvrouwen van Sawerigading zijn dochters van de ook genoemde halfbroers van Bataralattu' en dus zijn nichten, doch welke dochters bij welke vaders behooren wordt niet gezegd en is ook niet te zeggen, daar de opgaven daaromtrent in andere teksten wisselen.

50. We Mareopu, *idem.*
51. We Maretĕnga, *idem* (dochter van 58).
52. We Pinamile, *idem.*
53. We Pinanrasi, *idem.*
54. We Madaratu, *idem.*
55. We Bulu'tana, *idem.*
56. We Pataungĕng, *idem.*
57. We Sĕmpĕnne(na) (of: Sĕmpane), *idem.*
58. La Simalolong of: La Tĕmma'lolong, ten hove Luu', (half-) broer van 11.
59. I La Lompongĕ', *idem.*
60. La Tĕnriukĕ', *idem.*
61. Ma'tangkiluu' Daeng ma'lurĕng, gehuwd met 2.
62. We Tabatjina I Da Mutia, echtgenoote van 21.
63. Tĕnripamarang, echtgenoote van 22.
64. Tĕnriakkorang, echtgenoote van 24.
65. Tĕnriparola, echtgenoote van 30.
66. Daeng manurung, echtgenoote van 25.
67. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala van Mene'empong, echtgenoote van 28.
68. I We Tjudai (of: Tjodai, of: Tjudae) Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, jongste prinses van Tjina.
69. We Tĕnriabang I Da Tjudai Opuna Tjina, vorstin van Tjina (ri lau'). [1])
70. La Sattumpugi' Opuna Tjina, vorst van Tjina (ri adja).
71. La Sulolipu Sinaungpadjung, zoon van 2 en 61.
72. La Tĕnriranrĕng te Baringĕng, heer van Bĕkkĕngpute, Opu Lagusi, zoon van 69 en 70.
73. La Makasaung te Sabang, heer van Bulu', *idem.*
74. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenoote van 72.
75. We Tĕnrisinra To Bulu', echtgenoote van 73.
76. We Tĕnridjeka van Tempe in Wage, oudste dochter van 69 en 70.
77. La Tĕnripada van Wage, echtgenoot van 76.
78. We Tĕnrilokka van Patjing te Lau'alĕ', dochter van 69 en 70.
79. I La Pabata' To Menreli, echtgenoot van 78.
80. We Tĕnripeso van Soppeng ri adja, dochter van 69 en 70.

---

[1]) Indirect blijkt dat zij als zuster van We Adiluu' en We Datusĕngĕng van Tompo'tika' geldt. Dit is echter niet de vaste voorstelling.

81. La Tĕnribali van Soppeng ri lau', echtgenoot van 80.
82. We Tĕnrirua van Lamuru, dochter van 69 en 70.
83. Daeng palallo van Wiringlangi', echtgenoot van 82.
84. Tĕnritalunru' van Ladju te Maru', dochter van 69 en 70.
85. Daeng ma'siki' van Balangnipa, echtgenoot van 84.
86. Tĕnriwewangĕng van Limpomadjang te Lampoko, dochter van 69 en 70.
87. Daengmamala To Lampoko, echtgenoot van 86.
88. I Da Palilu We Tĕmpereng, eerste hofdame van 69.
89. We Tĕngakasa, *pua' ma'toa* van Tjina.
90. Sĕttiyabonga van Lompeng ri djawa Wolio (Olio), verloofde van 68.
91. I La Suala, wachter in de Onderwereld.
92. I La Betjotji, *idem.*
93. Banja'paguling van Madjapai', eerste vrijbuiter.
94. La Tuppusolo' To Apung, tweede vrijbuiter.
95. La Tuppugĕllang Djawa ri lau' (ook: Djawa ri adja), derde vrijbuiter.
96. La Togĕngtana Padjunglimpo (of: -lempo) sese urai' (ook ten onrechte: La 'Tuppugĕllang —), vierde vrijbuiter.
97. La Tĕnripulang Djawa ri asĕ' (ook: La Tĕnripalĕ' Djawa ri lau'), vijfde vrijbuiter.
98. La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka, zesde vrijbuiter.
99. We Tĕnritole, hofdame ten paleize Luu'.
100. We Atiwero, *idem.*
101. We Atimega, *idem.*
102. Batara Guru Mulaigau' La Togĕnglangi', *manurung,* grondvester van Luu', grootvader van 1.
103. La Rumpanglangi' van Mengkoka, aanvoerder op de vloot van Sawerigading.
104. La Tĕmma'seli van Baebunta, *idem.*
105. La Widelangi', vader van 95.
106. We Tĕnriempeng, zuster van 95.
107. We Tĕnrisui, *idem.*
108. Adji ri todja, van Taliunalangi', begraven in een *tjaparu-sodang* (soort pot) te Wadjampadjampulawĕng [vader van 70].
109. Mita ri lau', raadsheer van 98 en krijgsoverste.
110. Mita ri adja, *idem,* kan dezelfde als 114 zijn.
111. Sadjoalangĕng van Ma'tana al. Sadjowanglangi' van Ma'tasa, landsgroote aan boord van de Welĕnrĕng.

112. ATJENGKULIMBANG (of: °GULIMBANG) van MENE'SIYA, *idem*.
113. TĔNRILĔNNARĔNG DAENGRISOBU, echtgenoote van 98, later van 4.
114. LA BARATJINA, raadsheer van 98.
115. LA PABOKORI DATU ORO, aan boord van de Welĕnrēng, hoofd der ORO's (onderworpenen).
116. ORO PASAKKA' PUNNA LIPUE RI PISIMPATU, bondgenoot van 98.
117. ORO PADJIKI PUNNA LIPUE RI PISIMPATU, *idem*.
118. LA PASISIRI', aanvoerder van 116 en 117.
119. LA PUNNA LANGI' RĔMMANGRILANGI' TO LĔTTEILĔ, echtgenoot van 9.
120. PALISULANGI', dienaar van 119.
121. ODAMPATARA, *idem*[1]).
122. LA BOLOTIU, raadsman van 90.
123. PALISUMEGA TO MARU', landsgroote van TJINA.
124. LA TĔNRIDJĔLLO' TOAPATUNRU', raadsheer van TJINA.
125. LA TĔNRIGILING TOANA'KADJI, *idem*.
126. TO WEWANGRIU', landsgroote van TJINA (Kan ook zijn: iemand uit W., tijdelijk in Tjina vertoevende).
127. LA MASANIRA I TO TJIMPAU, landsgroote van TJINA.
128. DATU TAMANANG van TEMPE, aanzienlijke vrouw in TJINA.
129. WE NJILI'TIMO', echtgenoote van 102.
130. I LA BULISA, grootvader van 90.
131. I LA PEWADJO TO PALINRUNGI TO PAO (DATUNA PAO), aan Sawerigading bekend.
132. WE TĔNRIGIONG te BULU'DUWA, dochter van 69 en 70.
133. ADJI PAGĔLLANG TO SABURO, echtgenoot van 132.
134. WE TĔNRIWESA (°ESA), oudste der beide ongetrouwde dochters van 69 en 70 (Tjina ri lau').
135. LA TĔNRIANGKĔ' (I) [To Tĕnriapung] van SUNRA RI LAU'.
136. TUNĔ'LANGKANA BELODJADJARĔNG, oudste dochter van 135.
137. ATU'WERUNĔNG MUTIYALAMMING [Mutiasoro], jongste dochter van 135.
138. BATARIKONĒNG, oudste dochter van 31.
139. TANRAMAKATU', jongste dochter van 31.
140. PUNNA LIUNG van LANGKULANGKU, uit de Onderwereld.
141. LA TĔNRIANGKĔ' (II), werpnetvisscher.
142. RADJENG MA'TOA of: RADJENG MA'DOPĔ' van PALOPO, een oude, wijze vrouw.

---

[1]) Mogelijk een andere benaming van 120.

143. GURU RI SĚLLĚNG, Heer der Onderwereld, TUNRUANG RI PERETIWI.
144. SINAUNGTODJA, wederhelft van 143, TUPPUBATU van URILIUNG.
145. LA RUTUMPONGĚNG, aanzienlijk dienaar van 19.
146. LA MA'DJALIKA, in het gevolg van 19.
147. LA URUMPĚSSI, *manurung* in SAWANGMEGA, grondvester van TOMPO'TIKA', vader van 10 en 43.
148. WE PADAULĚNG, opgekomen in TOMPO'TIKA', echtgenoote van 147, moeder van 10 en 43.
149. LA ODANGRIU' van TJOPPO'MERU, vader van 147.
150. WE TĚNRIGĚLLANG van ULUWONGĚNG, moeder van 147[1]).
151. LA MAKARODA TO BALAUNJI' OPU SAMUDA, heer van den Oceaan, vader van 148 (uit de Onderwereld).
152. WE MALAGĚNNI, echtgenoote van 151, moeder van 148.
153. LA TO MANGAU LA MA'SAPATA, een visscher.
154. LA TOASARI, een andere visscher.
155—163. De volgende vogels treden op:

BEKAMALOKU TO ABANG / ALOBIRADJA MADJAPAI' / PUTĒNGSOLO' TO APUNG / TJUIMANIKĚNG TO SABURO / LA DUNRUNG SERĚNG / ARANGKARANG ULIO / BAWĚNGRUNO TO WADĚNG / DANGA'TJINA TO SERĚNG / TJAKURIDI TO SAMA.

BALASARIU', RUKĚLLĚMPOBA. RUMAMA'KOMPONG, SANGIYANGPADJUNG zijn soms met natuurverschijnselen vereenzelvigd, soms de drijvers daarvan.

Tot LUU' behooren: WARĚ', TAKKEBIRO, KAUKAU, LAROMPONG, NAPA, BALIRANTE, SABANG, LAPONGKO.

Tot WEWANGRIU' behoort TANATĚKKO.

Tot TJINA behooren: SADA, SABAMPARU.

Het uit den Hemel neergedaalde kapmes van Luu' waarmee de WELĚNRĒNG-boom wordt geveld, heet I LAKKO INTANG.

Namen van schepen en paleizen zijn niet opgenomen.

---

[1]) Elders vaker: Ĕllungmangenre'.

A XV.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 130 ged. tot schrift 138 ged.).

TITEL:

Paupauna wĕttu ritumpanna Welĕnrēnge.

(Verhaal van het vellen van den *welĕnrēng*-boom).

INHOUD:

I. Als titel.

II. Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina.

$47 + 2 \times 36 + 52 + 4 \times 48 + 26 = 389$ blz.

Deze tekst behandelt een zelfde onderwerp als de vorige maar op andere wijze. De twee teksten staan onafhankelijk van elkaar.

Beide teksten beginnen ongeveer op het zelfde punt, maar de voorafgaande loopt verder door; deze breekt bij het vertrek van Sawerigading uit Luwu' af.

Nog een derde tekst, die een deel van dezen omvat, is A XVI.

Abrupt begin[1]).

130/2 Sawerigading bezichtigt het paleis van We Tĕnriabēng. Eenige vogels bespreken zijn komst en uiten zich misprijzend over zijn vermetelheid. Sawerigading wijst zijn gezellen op de vogels, zij behooren aan We Tĕnriabēng. Hij laat zijn oog weiden over zee en rivier en fraai uitgedoste, wonderlijk-gevormde wezens: dwergen e.d. en zegt tot La Pananrāng: „We Tĕnriabēng is wel rijk!" — Deze raadsman wil dat zij naar buiten zullen gaan, want Bataralattu' vindt niet goed dat zij hier zijn. Sawerigading klimt dan op den zolder van het paleis.

Zijn ouders ontwaken juist als hij weer naar beneden komt. Zij ondervragen hem. Hij weet toch dat Batara Guru verboden heeft

---

[1]) Aan den voet van blz. 5 van dit schrift staat met potlood geschreven: „Den 23 Octbr 87".

op den zolder te klimmen[1]). Sawerigading verontschuldigt zich met te zeggen dat hij de maten der balken moest nemen omdat hij juist zoo'n paleis ergens buiten (*ri dusung*) wil oprichten[2]). — De *manurung* heeft bij herhaling gezegd dat Sawerigading zijn leven en het bestaan van het rijk zou verkorten door het paleis te betreden. — Sawerigading meent dat de Schepper toch alles naar zijn wil beschikt.

Hij zegt honger te hebben evenals zijn mannen Zijn moeder antwoordt dat er eten is, n.l. wat zijn vader van het avondmaal heeft overgelaten. Hij zegt daarop boos dat hij die koude restjes niet verkiest, hij zal pas eten als zijn moeder zelf kookt. Deze merkt hiertegen op dat in Tompo'tika' (waar zij vandaan komt) haar alle haar goederen en haar luister ontnomen waren, dat niettemin haar zoogmoeder voor haar kookte, doch hij laat haar zien wat zij niet gezien heeft[3]).

De zoogmoeders van We Tĕnriabĕng en Sawerigading zeggen tot We Datusĕngĕng dat Sawerigading in Luu' moet blijven en dat zij moet uitzien dat hij met een vrouw van gelijke, hooge geboorte huwe. We Datusĕngĕng klaagt dat hij liefde voor zijn eigen tweelingzuster gevoelt.

(Dit gesprek wordt tijdens het bereiden van het maal gevoerd).

Het maal (van rijst) is gereed. We Datusĕngĕng gaat haar zoon die zich heeft neergelegd, waarschuwen. Bataralattu' komt het paleis binnen en gaat naast zijn echtgenoote zitten, hij informeert waarom Sawerigading niet op wil staan. Zij vertelt wat er gebeurd is: de tocht naar den zolder, de klacht over het eten. Bataralattu' gaat nu naar zijn zoon toe, tracht, hem vriendelijk toesprekende, hem te doen opstaan. Sawerigading begint te spreken, reeds drie jaar heeft hij niets dan tegenslag op de hanenvechtbaan. Zijn vader antwoordt: „Al zoudt gij daar tien jaar lang verliezen, gij zoudt nog niet arm zijn"....

---

[1]) Nl. voor dengene „*nasĕkko'e padjumpulawĕng ri ale Luu*'; hiermee kan in het algemeen de vorst van Luu' en zijn oir bedoeld zijn, maar ook Sawerigading in het bizonder.

[2]) *Dusung* is ook de naam van een plaats.

[3]) De bedoeling is dat hij haar vernederender werk wil laten doen dan zij in de treurigste omstandigheden in haar eigen land had te verrichten. Zij voegt er nog aan toe: „Wellicht zult gij in Luu' wonen, wellicht in Warĕ', wellicht „op minne wijze u losmaken". (Ziet op zijn vrijwillige ballingschap). — Voor de wederwaardigheden van We Datusĕngĕng in Tompo'tika' waaraan zij later nog eens herinnert, zie A II en Aanhangsel blz. 1004.

130/17 De tekst geeft hier een hiaat aan[1]).

Het verhaal gaat voort in de boodschap, welke Sawerigading aan Sawepauba opdraagt aan We Panangarĕng over te brengen (in verband met zijn besluit van Luu' weg te gaan). In haar paleis aangekomen, verzoekt Sawepauba de zaken waarom Sawerigading gevraagd heeft, onder mededeeling van diens plannen: ustensilieën voor hanengevechten een ring van haar vinger, reukbrandblad. Hij zal niet gaan oorlog voeren, maar in afgelegen oorden hanengevechten gaan houden. We Panangarĕng geeft een en ander en de bode keert naar haar meester ten paleize terug. Alles wordt voor het vertrek in gereedheid gebracht. Tocht in staatsie naar de reede. Sawerigading gaat aan boord van de uit den Hemel neergedaalde *wakka tana*[2]).

We Datusĕngĕng (zij bevindt zich in het paleis te Luu') laat haar dochter We Tĕnriabĕng bij zich komen. Als zij in vol ornaat verschenen is, zegt haar moeder haar de bijvrouwen van Sawerigading bijeen te laten roepen. We Panangarĕng komt met groot gevolg op, de anderen verschijnen ook. De vrouwen praten met elkaar, ter vertroosting harer gemoederen laat We Tĕnriabĕng op de trom slaan. Men weet niet of Sawerigading dood of levend is. We Datusĕngĕng laat een *bissu*-vertooning geven. Het feestgedruisch duurt den ganschen nacht.

Midden in den nacht hoort Sawerigading het op zee, o.a. hoort hij op een bepaalden trom slaan. Dadelijk geeft hij bevel naar Luu' terug te keeren, hij wil weten welke vermetele het durft bestaan tijdens zijn afwezigheid op dien trom te slaan. Spoedig ligt zijn schip weer op de reede en is hij geland, bij het paleis treft hij een wachter[3]) buiten de omheining aan, hij verwisselt met dezen van kleeding; door deze list gelukt het hem binnen te komen en het paleis te betreden. Daar ziet hij zijn zuster, schoon als de volle maan enz. op den staatsiezetel zitten. Hij is door haar schoonheid geboeid. Stil gaat hij, onopgemerkt, weer naar de aanlegplaats der schepen terug en laat zich naar boord roeien. De zeilen worden geheschen en het schip (dat buitengaats lag) vaart binnen.

---

[1]) Wat het ontbrekende gedeelte betreft, kan men A XIV, blz. 155—158, vergelijken.

[2]) Hier een andere naam voor de *wakka tanette*, het tot Bataralattu' voor zijn reis naar Tompo'tika' door den Schepper neergelaten schip. Wel te onderscheiden van de *wakka tana* die Sawerigading op zijn reis van Luu' naar Tjina zal ontmoeten.

[3]) lett. „een dienstbare die aan het houtvellen is" (*pakampi' ma'tĕbbang-tĕbbang*), dit past niet want het is nacht.

We Tĕnriabĕng, ten paleize, keert naar haar vertrek terug, zoo doen ook de anderen die vergaderd waren.

Als de morgen aanbreekt, komt Sawerigading aan de landingsplaats aan. Hij gaat per draagzetel in staatsie naar de hoofdplaats. Bataralattu' is verrast hem het paleis te zien binnenkomen na slechts één nacht afwezig te zijn geweest. Hij noemt het slaan op de trom; zijn moeder zegt dat zij zelf daartoe last heeft gegeven uit onrust en verlangen naar hem. Hij vraagt wie in den afgeloopen nacht op den staatsiezetel zat in verblindende schoonheid. „Gij zult We Pana-„ngarĕng gezien hebben," zegt zijn moeder. — „Ik heb haar wel ge-„zien, maar zij was een andere. Ik vraag u naar die hemelsche ver-„schijning op den staatsiezetel."

Zijn moeder noemt nog andere namen, waarop hij op dezelfde 131
wijze voortgaat tot zij niet meer weet te antwoorden. Bataralattu' (die bemerkt dat zij hem niet wíl begrijpen) zegt: „waartoe hem „langer te kwellen, hij meent immers zijn tweelingzuster". Maar hij wijst er zijn zoon op, dat Batara Guru het *pemali* (verboden) heeft verklaard, dat zij hun tweelingen (broer en zuster) tesamen zouden opvoeden, opdat zij geen liefde voor elkaar zouden gaan gevoelen. Sawerigading oppert dat zijn ouders in de verhouding van lieden wier kinderen met elkaar gehuwd zijn, zullen treden, m.a.w. zijn huwelijk met zijn zuster mogelijk zullen maken. Bataralattu' wenscht niet in herhalingen te treden, hij zegt slechts dat land en volk te gronde zouden gaan. Als Sawerigading blijft aanhouden, zegt zijn vader alle grooten van Luu' en deszelfs onderhoorigheden Warĕ', Kaukau en Takkebiro op te roepen. Verwachten zij geen onheil voor het land van de verbintenis, dan wil hij het *pemali* te niet doen en in het huwelijk toestemmen. Als allen in het paleis vergaderd zijn, verklaren de mannen van twee geslachten [1]) nimmer gehoord te hebben dat een broer en zuster met elkander huwden en niettemin het land gedijde. Bataralattu' besluit hieruit dat er dus niets anders opzit voor Sawerigading dan in den vreemde een vrouw van gelijken stand te zoeken. Deze verlaat het paleis, hij gaat naar de raadzaal en zegt zijn getrouwen La Pananrāng en La Sinilele aan, de jonge kinderen des lands bijeen te brengen onder de tamarinde-boomen (bij de raadzaal waar hij zich bevindt). Wat de ouders betreft, de mannen moeten voor den tijd van tien dagen uitvaren, de vrouwen blijven

[1]) *to duwa rupa weluae*, oud en jong, van allerlei leeftijd, dan wel: de vergrijsden.

waar zij zijn, opdat zij goed zullen gevoelen dat zij hem niet ter wille zijn geweest. Het moeten de kinderen zijn die pas beginnen te loopen tot zuigelingen die de eerste bewegingen beginnen te maken. Het bevel wordt uitgevoerd. Zeven etmalen ligt Sawerigading in de raadzaal, hoofd en voeten gedekt. De menschen van Luu' en Warĕ' die nabij de raadzaal zijn, zijn der wanhoop ten prooi. Bataralattu' en zijn echtgenoote weenen. Twee zijner halfbroeders meenen dat hij in Sawerigading's huwelijksplannen had moeten treden. Maar dat wijst Bataralattu' met een beroep op Batara Guru af. Na lange besprekingen wordt een bode uit het paleis naar de raadzaal gezonden om La Pananrāng en La Sinilele te ontbieden. Ten paleize gekomen, wordt hun aangezegd Sawerigading tot andere gedachten te brengen. Zij gaan een poging daartoe doen, Sawerigading stemt erin toe dat de wichtjes weer naar hun huizen gebracht worden, de vaders mogen terugkeeren; de moeders komen haar kinderen bij de raadzaal halen. Hij zelf gaat met zijn beide neven naar het paleis. Zijn vader ontvangt hem met vreugde en vriendelijke woorden, biedt hem een uitgebreid en vormelijk maal aan en laat nogmaals een vergadering bijeenroepen, waaraan de vraag als voren nog eens zal worden voorgelegd. Het antwoord luidt als de vorige maal. Allen zijn opgekomen, slechts één is thuisgebleven, een oude vrouw die met We Njili'timo' naar de aarde is opgestegen. Dadelijk laat Sawerigading haar roepen. Als zij gekomen is, wordt zij eerst gebaad en dan naar het paleis gebracht om ondervraagd te worden. Haar antwoorden raken kant noch wal, Sawerigading wordt boos, laat haar ooren uitpeuteren. Maar eindelijk begrijpt zij toch de gestelde vraag. Ja, zij weet één geval van hooren zeggen dat een broer van hoogen bloede met een (half)zuster van lageren bloede gehuwd is geweest, echter noch in Luu', noch in de Onderwereld, maar in Lapi'tana[1]). De gevolgen waren verschrikkelijk[2]). „Nu hoort ge „het", zegt Bataralattu' „trek uw gedachten van uw zuster af". Sawerigading wordt woedend, met één houw van het zwaard dat een erfstuk van Batara Guru was en met dezen tegelijkertijd uit den Hemel gedaald, hakt hij Rādjeng ma'dopĕ, de oude vrouw, het hoofd af; één stuk valt voorover, één deel achterover, het eerste daalt tot in de Onderwereld, het andere rijst op tot in den Hemel.

1) Lapi'tana pleegt tot de Onderwereld gerekend te worden.

2) Het heet o.a.: de mannen werden naar het Westen verdreven (waar de kolk naar de Onderwereld is), de vrouwen gingen te gronde en toen verreesWe Njili'timo' op het schuim der golven.

Sawerigading werpt zich neer, bedekt hoofd en voeten en weent. Negen etmalen blijven de opgeroepenen onder de tamarinde-boomen 132
bijeen zonder de oogen te luiken. Het is nu duidelijk dat Sawerigading en We Tĕnriabĕng niet beiden in het land kunnen blijven. Moet één van beiden of moeten beiden verbannen worden. Er gaat een deputatie naar We Tĕnriabĕng om haar te verzoeken te komen en haar oordeel te geven[1]). Dit luidt dat het begeerde huwelijk *pemali* is, daar behoeft niet verder over gepraat te worden. Sawerigading tracht er een mouw aan te passen door haar uit te noodigen samen naar de Onderwereld te gaan, maar zij merkt hiertegenover op dat juist daar zoo'n huwelijk als *pemali* is beschouwd geworden[2]). Hij bedenkt nog andere uitwegen, naar den Hemel, naar Tompo'tika', naar Gima, naar Sama, naar Sunra ri lau', naar Tĕssililu, Marapĕttang, Taranati, Mĕttoanging, allen landen die hij bezocht heeft[3]). We Tĕnriabĕng weerlegt in den breede waarom hun huwelijk ook in die vreemde oorden niet mogelijk zou zijn. Sawerigading beproeft nog zijn zuster in een lang en hartstochtelijk betoog tot toegeven te bewegen. Als hij dan zegt haar persoon zooals zij er uitziet te begeeren, antwoordt zij hem iemand te willen wijzen van gelijk uiterlijk en gelijke gestalte met wie hij een huwelijk kan aangaan Zij is van even hooge geboorte en woont overzee, I We Tjudai in Tjina. Indien hij haar woorden niet gelooft, dat hij dan een armband en een ring van haar meeneme en nog andere zaken[4]). In Tjina aangekomen moet hij als koopman vermomd naar het paleis gaan, hij kan I We Tjudai dan opnemen. Als zij dan niet blijkt volkomen aan haar gelijk te zijn, de meegenomen sieraden niet precies passen, dan mag hij terugkeeren en zal zij hem huwen.

Sawerigading zegt met de *wakka tana*, het uĭt den Hemel neergedaalde schip, niet te kunnen uitvaren, het is niet meer zeewaardig na de vele reizen naar verre landen die er mee gemaakt zijn. Dat is geen verontschuldiging om in Luu' te blijven en met haar te huwen zooals hij wil, zegt We Tĕnriabĕng, zij zal hem in Mangkutu

---

[1]) nadat eerst de wanden van het paleis zijn weggenomen.

[2]) nl. van Tĕddjorisompa en zijn zuster; hij is deswege naar Wewangriu' omhoog gestegen.

[3]) Hij noemt enkele bizonderheden van die landen. De beschrijving van zijn grooten zwerftocht vormt deel van de I La Galigo. Een handschrift bevindt zich in de verzameling van het Bijbel Genootschap, (no. 188, zie Aanhangsel blz. 1003 v.v., een inhoudsoverzicht in A VIII hiervoor.

[4]) Een koffer zonder deksel, twee halsketens. Vgl. voor de koffer, A XIV blz. 172 noot 1.

groot geboomte laten wijzen om daarvan het schip I La Welĕnrēng te bouwen. Het geboomte, w.o. een *welĕnrēng* genaamde boom, wordt beschreven, het is van reusachtige afmetingen.

Als Sawerigading de beschrijving gehoord heeft, werpt hij zich neer, dekt zich en valt in slaap. In zijn droom ziet hij zich in Tjina aankomen, zich naast I We Tjudai neerleggen en met haar paren[1]). Na den middag staat hij op en vertelt zijn droom aan We Tĕnriabĕng. Hij zegt dan aan zijn vader handswerklieden bijeen te roepen, zij moeten kapmessen vervaardigen. Verder moeten zijn vrouwen van lageren stand opgeroepen worden ter vertroosting van We Tĕnriabĕng,
133 hiertoe geeft We Datusĕngĕng de noodige bevelen. Spoedig verschijnt een harer, We Panangarĕng, door de anderen gevolgd[2]). Als het avond geworden is en een groot gezelschap in het paleis bijeen is, laat We Tĕnriabĕng een *bissu*-vertooning geven. Er wordt gedanst; Sawerigading begeeft zich met We Panangarĕng naar haar slaapvertrek. Hij blijft daar drie maanden. Dan verhuist hij naar We Sawease, verblijft daar drie nachten en gaat over naar andere ten deele met name genoemde echtgenooten, elk harer krijgt een beurt[3]).

Op zekeren morgen staat Sawerigading op, hij begeeft zich naar de kamer van We Tĕnriabĕng en wordt vriendelijk ontvangen.

De vader van La Pananrāng en zijn broeders zijn drie maanden in de weer met het laten vervaardigen der kapmessen. Zij zenden een boodschap aan Sawerigading om te zeggen dat de messen gereed zijn en de op de vaart naar Mangkutu mee te nemen proviand is bijeengebracht. Op verzoek van Sawerigading bepaalt We Tĕnriabĕng den goeden dag om voor het houtvellen zich op weg te begeven. Hij zendt dan oproepingen rond om in Luu' bijeen te komen. Alle vazallen met hun volk zijn tijdig bijeen. Op den juisten morgen laat Bataralattu' buffels slachten tot onthaal. Als het gemeenschappelijke maal genuttigd is, wordt aangekondigd dat men den volgenden dag naar Mangkutu zal vertrekken. De bijvrouwen nemen van We Tĕnriabĕng afscheid en keeren naar haar eigen woningen terug. Den volgenden morgen zendt Sawerigading We Tĕnrilekĕ' naar zijn echtgenoote We Panangarĕng om van haar een lendenkleed en een

---

[1]) *boting sumangĕ' torilangi'na*; wat van hem in Tjina kwam, was zijn schim (*wadjowadjo*).

[2]) Zij zijn ten getale van 70.

[3]) Aan de genoemde tijdsduren is slechts deze beteekenis te hechten dat We Panangarĕng zijn geliefdste echtgenoote is.

ring te vragen benevens een sirihpruim. Als hij een en ander ontvangen heeft, is het oogenblik van vertrek daar. In draagzetels gezeten begeven hij en Bataralattu' in staatsie zich naar de aanlegplaats der schepen met groot gevolg. Als allen aan boord zijn, zeilt de vloot weg. Na drie etmalen is men ter hoogte van Mangkutu, de aanblik van het uitgestrekte woud en den *welĕnrēng*-boom is aangrijpend. Bataralattu' zendt de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' aan land voor het verrichten van *bissu*-ceremonieën (bezweren) in het bosch met haar staf van helpers en helpsters. Eerst daarna gaat Bataralattu' met Sawerigading aan land en in optocht met muziek naar het bosch. Hij laat hutten voor het werkvolk bouwen en in den namiddag begint de kap[1]). Het gedierte in de boomen klaagt, maar men hoort het niet, slangen en duizendpooten zien hun woonplaatsen aan den voet der boomen bedreigd. Bataralattu' laat weder een offermaaltijd aanrichten, waarvan het werkvolk nuttigt vóór men den *welĕnrēng*-boom zal vellen. De *bissu*'s verleenen weder hun ministerie (mannen en vrouwen, uitvoerig). De boomen zijn uit den Hemel neergedaalde godenboomen. Maar als de werklieden dan de kapmessen aan de boomen leggen, daalt noodweer neder. De broers van Bataralattu' (die de leiding bij den kap hebben) willen dat de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' de losgebroken elementen zullen bezweren; het noodweer wordt er slechts heftiger door. Nu dringen zij er bij Bataralattu' op aan dat hijzelf zal bezweren, de werklieden slaan zich de vingers ten bloede, maar de *welĕnrēng* valt niet. Dit doet hij na zich op bepaalde wijze uitgedost te hebben, hij offert daarbij eieren en sirih en strooit offerrijst in het bosch en brengt vervolgens menschenoffers[2]) en roept den Schepper op de gebruikelijke wijze aan, zich beroepende op zijn afstamming van Hem en den heer der Onderwereld, op de zending van Batara Guru en het doel van Sawerigading's reis waarvoor het hout benoodigd is. Dan wijken de elementen en de zon schijnt weer helder. Hij zendt La Pananrāng en La Sinilele naar Luwu' om We Tĕnriabēng hulp te vragen voor het feit dat het hout zich niet laat kappen, de werktuigen hebben geen vat op het hout. De boden gaan dadelijk scheep, landen weldra in Luwu' en vinden haar samen met We Datusĕngĕng op den staatsiezetel in het paleis zitten, door jonge *bissu*'s omgeven. Zij geeft de verklaring waarom alle arbeid vergeefs was. Niet het

[1]) Door *Toradja*, lieden van *Mengkoka* (Mekongka), *Metang*, *Merokoli*, *Siladja'* (Saleijer) en *Waniaga*.

[2]) Albino's, dwergen, *Oro*-lieden, in grooten getale.

volk moet kappen maar de groote heeren, want een godenkind[1]) huist in den top van den *welĕnrēng*. Zij vermeldt nauwkeurig welke offrs aan menschen, buffels en hoenders gebracht moeten worden en dan moeten de met Batara Guru uit den Hemel neergedaalde kapmessen I La Pagadji en I La Pakoi gebruikt worden.

Als de boden vóór Bataralattu' in Mangkutu zijn teruggekeerd en de boodschap van We Tĕnriabēng hebben overgebracht, zendt de vorst een groot gezelschap met de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' terug naar Luwu' om met *bissu*-ceremonieën de heilige kapmessen
134 te halen. Er worden eerehagen gemaakt waardoor de kapmessen in staatsie worden opgeleid op de wijze als met aanzienlijke personen bij plechtige gelegenheden geschiedt. Als de kapmessen in het bosch van Mangkutu zijn aangebracht, begint het godenkind in den boom te jammeren, door allerlei hemelmonsters gevolgd[2]). Wederom hebben offers en ceremonieën, ditmaal tot den hemelling van den *welĕnrēng* gericht, plaats, zooals door We Tĕnriabēng aangegeven. De voorbereiding duurt vijftien etmalen; voortdurend wordt op trommen geraas gemaakt. Het gedierte dat in de boomen huist, vliedt. De vogel La Dunrungserĕng heft een weeklacht aan, door andere vogels gevolgd (uitvoerig, 15 blz.)[3]). Geheel op dezelfde wijze volgen de aap[4]), het hert, het paard, de buffel, de vorst der wilde zwijnen[5]) met tallooze volgelingen[6]) enz. enz.

Te noen weerklinken zeven donderslagen, en met den zevenkleurigen regenboog dalen op het eiland houthakkers neder[7]). De kapmessen worden aan den *welĕnrēng* gelegd, men hoort de met de kappers meegekomen *bissu*-hofdames litanieën zingen, met overweldigende kracht stort het geboomte neder[8])[9]). De verwoestingen die

[1]) of: godenkinderen.

[2]) *padăngĕng* (Wb. *padĕngĕng*), *peresola, to alĕbborĕng, pulakali.*

[3]) Zij worden als wondervogels geschetst. M.m. geldt hetzelfde van de andere dieren.

[4]) Als *datu adju,* vorst der boomen, omschreven.

[5]) *datu bawi.*

[6]) Nader omschreven als: *daeng ri alĕ',* aanzienlijke van het bosch, *datu awĕrrang* (bamboe-achtig gewas), *pakaladi* = *kaladi*-delver?

[7]) Mangkutu is een eiland en bestaat uit een benzoë-berg, volgens Matthes ziet deze benaming: *batu kamĕnnjang* slechts op de roode kleur, Wb. s.v. *kamĕnnjang.*

[8]) Anders dan boven, waar gezegd werd dat de groote heeren zelf moesten kappen. Zoo geschiedt wel in tekst A XVI blz. 211.

[9]) Ook de *pua' ma'toa* van Luwu' en de *bissu manĕssa,* waarmee wel bedoeld zal zijn: *pua' ma'toa* van Warĕ' laten haar *bissu*-zangen hooren. Van de eerste heet het dat zij uit den Hemel is neergedaald, van de tweede dat zij uit de Onderwereld is opgekomen, een mededeeling die hier voor het eerst voorkomt.

het in zijn val over het gansche vlak der aarde aanricht, worden beschreven. De houthakkers derven daarbij het leven. Bataralattu' gebiedt den elementen zich terug te trekken, de duisternis trekt op en hij ziet de *welĕnrēng* liggen, groot als een berg. Sawerigading spreekt de gevallen woudreuzen toe. Hij heeft hun ziel (*bannapati*) uitgedoofd, aan hun staan ter plaatse een einde gemaakt. Zoo ook heeft hij voor zichzelf met Luu' en Warĕ' gebroken, hij zal samen met zijn van den *welĕnrēng*-boom te bouwen schip naar elders gaan, naar Tjina om daar met I We Tjudai te huwen. Later, als hij een zoon en opvolger zal hebben, zal deze naar Luu' terugkeeren. En wat nu de *welĕnrēng* betreft, als die weer tot leven zal terugkeeren op de aarde, dan zal hij de grootte hebben van een *lalupang* (zekere kleine struik) en de hoogte van een *tjinaguri* (zekere geringe struik) [1]). Bataralattu' is stomverbaasd over de woorden van zijn zoon. Eindelijk zegt hij: „O, Heer! gij hoort welk offer Saweri-„gading wil brengen, hoor den melkmuil niet aan". En tot zijn zoon zegt hij: „Ik verlang dat gij over beide landen: Luu' en Tjina zult „regeeren (?)" [2]).

Een bebladerde tak van den *welĕnrēng* dreef af naar Tjina, zij werd door den wind tegen het vensterluik van I We Tjudai aangeslagen. Hevig verschrikt valt zij in den schoot harer voedster [3]). De tak is van zevenderlei blad. Dadelijk wordt er afwerend geraas gemaakt. We Tĕnriabang snelt toe en laat de *puang* van Tjina ontbieden, de noodige goederen waarvan het opontbod vergezeld dient te gaan, worden uit de schatkamer gehaald. Als de *puang* ten paleize La Tanette verschenen is, vraagt We Tĕnriabang haar wat dat te beduiden heeft. Zoo oud zij is, heeft zij nimmer een tak met zevenderlei blaren gezien. De *puang* gaat naast I We Tjudai zitten 135
en constateert dat zij zeer ziek is. Zij zegt haar waar met behulp van palmbladreepen [4]). De blaren hebben een huwelijk voor I We Tjudai meegebracht. Een nakomeling van den Hemel en de Onderwereld zal komen met een schip waarvoor hij het hout eerst geveld heeft. Hij zal het land verwoesten, toch zal het huwelijk doorgaan en niet verbroken worden, er zullen drie kinderen uit geboren wor-

---

[1]) Hier wordt de verklaring gegeven waarom de *welĕnrēng* thans een (in de geneeskunde gebezigd) plantje is, Wb.s.v. — *lalupang* = Urena lobata L.: *tjinaguri* = Sida rhombifolia L.

[2]) *Ma'dua lipu ri ale luwu' ri ale tjina.*

[3]) d.w.z. die éénmaal haar voedster was; de naam blijft.

[4]) Wb. s.v. *polobiya.*

den, een zoon en twee dochters, enz.[1]) „Zal dan het huwelijk met „haar verloofde Sĕttiabonga niet doorgaan?", vraagt We Tĕnriabang. Men heeft drie maanden besteed om de door zijn huwelijksboden gebrachte goederen (huwelijksschat) op te tassen. De *bissu*-hofdames die hij als verlovingsgeschenk heeft aangeboden, kunnen reeds Boegineesch spreken[2]). Het antwoord luidt: „Neen, hij zal in zijn „land sterven, herwaarts zeilen, een ontmoeting met den nieuwen „man op zee hebben, waarbij hij het onderspit zal delven en zijn „goederen mee naar Tjina genomen zullen worden." De *puang* laat dan het paleis optuigen op de wijze zooals geschiedt wanneer er een huwbare maagd in huis is en op de trommen slaan als gebruikelijk om dat kenbaar te maken. I We Tjudai is dan met de verandering verzoend.

In Mangkutu gebeurt een wonder. De zee scheidt vaneen en de *welĕnrēng*-stam zinkt weg naar de Onderwereld. Hoofden en volk zijn ontzet, handenwringend zien zij het aan. Sawerigading is verbijsterd, de tranen stroomen hem over het gezicht. Hij vraagt zijn vader, die ook als verslagen is, vergunning zich te dooden en zoo ook naar de Onderwereld te verhuizen[3]). Bataralattu', ten hoogste met zijn zoon begaan, zegt te noen zelf naar de Onderwereld te zullen gaan. Hij geeft zijn broeders order een groot aantal slachtbuffels van bizondere soort bijeen te brengen, met slingers te versieren, met kostbare doeken te bekleeden[4]) enz., dwergen en albino's, zeven van elk, gereed te houden, en bizonder geteekende hoenders te verzamelen. Zij doen dit en spreiden ook kostbare stof waarover Bataralattu' kan treden als hij in de zee afdaalt. Hij kleedt zich op bepaalde wijze, van zijn broeders vergezeld daalt hij naar de Onderwereld af, bepaalde gewassen links en rechts werpende en offerrijst in zee strooiende. Met brandende lichten bereikt hij de Onderwereld. Daar treft hij zijn oom aan, bevelen gevende omtrent het vervaardigen van het schip, de Welĕnrēng[5]). Het volk in de Onderwereld is door de komst van Bataralattu' met zijn staf verrast, doch men weet dat hij de vader is van den man die naar Tjina wil varen.

---

[1]) Wat verder gezegd wordt, doelt op latere gebeurtenissen, in andere teksten uitvoerig beschreven.

[2]) Hij is een Boetonner.

[3]) d.w.z. naar het Zielenland, niet de Peretiwi, waarin de *welĕnrēng* is weggezakt, m.a.w. te sterven.

[4]) *risampo*.

[5]) Uit den *welĕnrēng*-stam.

Linrung ri todja, vorst in de Onderwereld [1]), vraagt aan Bataralattu' wat hij komt doen. Deze licht hem over Sawerigading's heillooze liefde in en het daaruit voortgevloeide verlangen per schip naar Tjina weg te trekken, waarvoor de *welĕnrēng*-boom gekapt is, dies komt hij het schip I La Welĕnrēng vragen. „Keer maar naar de „aarde terug", zegt Linrung ri todja lachende, „zeven etmalen na uw „terugkeer zal ik de Welĕnrēng omhoog laten gaan, kant en klaar". — Bataralattu', terug op aarde ter plaatse waar hij naar de Onderwereld omlaag is gegaan, vertelt Sawerigading alles van zijn bezoek. Hij laat een spijsoffer van buffels naar de zee brengen, bestemd voor de scheepsbouwers van de Welĕnrēng in de Onderwereld. Mannelijke *bissu*'s krijgen order vooruit over land terug te keeren naar Luwu' om met zang en dans de Welĕnrēng aan den riviermond te gemoet te gaan. Zij melden zich ten paleize bij We Datusĕngĕng. Deze zegt daarop tot het volk met *bissu*-begeleiding naar de rivier te gaan om Bataralattu' en Sawerigading te verwelkomen [2]).

Te gestelden, goeden dage laat Linrung ri todja de Welĕnrēng omhoog gaan. De gewone, hevige natuurverschijnselen treden in, midden op den dag; zij houden op als het schip boven is, van een gansche vloot vergezeld. Bataralattu' zegt Sawerigading zich aan boord van het schip dat voor zijn reis bestemd is, te begeven. Deze is in de wolken over het prachtige schip. Vergezeld van zijn vader betreedt hij het schip. Dan heeft de naamgeving plaats, Sawerigading noemt het schip de I La Welĕnrēng [3]). De aanblik van zoovele fraaie schepen doet het verlangen opkomen ze tegen elkaar om het hardst te laten zeilen. Bij het aanbreken van den dageraad is men reeds in Luwu'. Vader en zoon gaan hand in hand aan land, stappen in hun draagzetels en gaan met feestbedrijf naar het paleis, waar zij door We Datusĕngĕng worden verwelkomd en onthaald.

Bataralattu' laat een groot aantal onderdanen uit alle deelen des rijks requireeren om de vloot van Sawerigading te bemannen. We Tĕnriabēng komt naar buiten om Sawerigading vóór zijn vertrek te groeten. Deze wil dat zij in Luwu' zal regeeren als hij naar Tjina vertrokken is. Zij verklaart dit onmogelijk. Het is al bepaald dat zij naar den Hemel zal opstijgen om daar met La Punna langi' te huwen, de toebereidselen tot haar inkomst zijn getroffen. Hij be-

---

[1]) Zoon van den Heer der Onderwereld.

[2]) Deze zullen nl. met de Welĕnrēng komen, zooals nader zal blijken.

[3]) Nog andere schepen krijgen namen die aan de gevelde boomen herinneren.

treurt dat omdat nu het regeeren over Luwu' met hun ouders een einde zal nemen. De ouders, dit gesprek aanhoorende, zijn terneergeslagen.

Wanneer na verloop van verscheidene dagen alle opgeroepenen bijeen zijn, gaan La Pangorisĕng c.s. (broers van Bataralattu') ten paleize kennis geven. Bataralattu' laat de vloot uitrusten en rijkelijk van alles voorzien. La Pangorisĕng en I La Lompongĕ gaan dagreizen ver met een klein schip buitengaats om den zeeweg te verkennen, intusschen worden de schepen verder geladen. Zoodra zij terug zijn, gaan zij naar het paleis om Sawerigading te melden dat het over zeven dagen een goede dag is om te vertrekken. Zij vertellen tevens dat hij ontmoetingen met vijanden op zee zal hebben, dat hij in Tjina om de hand van I We Tjudai zal laten verzoeken enz.[1]). De toekomst zal echter verschillend zijn naar gelang van den
136 dag dat hij uitvaart, wat zij nader uiteenzetten. Sawerigading wil echter, zonder rekening te houden met gunstige of minder gunstige uitkomsten, den volgenden dag vertrekken.

Bataralattu' en We Datusĕngĕng doen nog een poging hem van zijn tocht terug te houden. Als dit niet gelukt, laat Bataralattu' de schatkamers leeghalen om alles aan zijn zoon mee te geven. Daaronder bevindt zich een doek van goudmoor van reusachtige afmetingen dat zevenmaal per dag van aanzicht verandert; wordt het uitgespreid bij helderen dag, dan wordt het stikdonkere nacht en omgekeerd. Deze stof is door Batara Guru bij zijn nederdaling op aarde medegebracht[2]). La Pangorisĕng en nog eenige anderen zullen hem op reis vergezellen en leiden. (Dit gebeurt intusschen niet).

We Datusĕngĕng laat een groot offer van sirih, eieren en rijst bijeenbrengen dat aan de zee gebracht zal worden ter erlanging van

---

[1]) Dit relaas wordt hier achterwege gelaten omdat de gebeurtenissen in andere teksten uitvoerig beschreven worden. — Men schijnt te moeten aannemen dat dit alles hun op hun verkenningstocht is geopenbaard. Elders zijn de *puang*'s en We Tĕnriabĕng, allen *bissu*'s, de personen die Sawerigading's wedervaren in Tjina voorspellen.

[2]) Deze stof komt telkens ter sprake, zie o.a. A II hiervoor.

Sawerigading krijgt nog andere van het stichterpaar van Luwu' stammende zaken mede, o.a. een *alu' maladju* (Maleisch gordijn?) van We Njili'timo', die, opengemaakt, het zelfde vertoont als het goudmoor. Ook wordt genoemd: aarde waarop bij zijn geboorte bloeddruppels gevallen zijn [d.w.z. door de vloer van het huis heen]. Bij bevallingen pleegt in het algemeen het streven te zijn de bloeddruppels op te vangen, zóó dat zij den grond niet raken, vgl. Matthes, Ethnologie Zuid-Celebes blz. 52 v.v.

een behouden reis voor Sawerigading, Bataralattu' is onuitputtelijk in het bedenken van al wat zijn zoon mee moet nemen. Eindelijk is de vloot volledig uitgerust. Sawerigading laat troostgeschenken achter voor zijn echtgenooten, hij vraagt kleedingstukken en ringen in ruil [1]); die zullen aan boord de plaats van haar innemen. We Panangarĕng wordt verzocht den volgenden morgen afscheid te komen nemen als de schepen vertrekken. Een bode bezorgt dit alles en keert daarna tot Sawerigading terug. We Panangarĕng zal komen afscheid nemen, maar zij is bedroefd en ook verstoord over haars echtgenoots trouweloosheid.

Des avonds, als de lichten aangestoken zijn en Sawerigading bij zijn ouders ten paleize wijlt, maakt Bataralattu' aan de vergaderde aanzienlijken bekend dat Sawerigading den volgenden dag in vrijwillige ballingschap zal gaan; tot We Tĕnriabēng zegt hij dat zij ten hemel zal stijgen. De ouders zullen kinderloos achterblijven [2]). Niemand kan zijn tranen inhouden. Bataralattu' wil zelf naar Tjina gaan om den vorst de hand zijner dochter voor Sawerigading te vragen. Deze wijst dit af, hij wil niet dat zijn ouders medegaan [3]). Nog anderen dringen erop aan hem te mogen volgen, doch tevergeefs. Men blijft den geheelen nacht, aldoor gesprekken voerende over het naderend afscheid en zich verdiepende in herinneringen, in groote droefheid bijeen (Uitvoerig, 25 blz.). We Tĕnriabēng geeft hem op zijn verzoek een uitgekauwde sirihpruim.

De morgen van het vertrek is aangebroken. Sawerigading vraagt zijn moeder een sirihpruim die zij reeds in den mond heeft gehad. Hij zweert. Nimmer zal hij naar Luwu' terugkeeren, maar als hij in Tjina een opvolger gewint, zal die een bezoek aan Luwu' brengen [4]). Niemand durft een woord te zeggen. Bataralattu' wendt zich tot den Schepper en diens gade, mogen zij het offer dat Sawerigading met zichzelf brengt, gewaar geworden zijn, maar moge de Heer van de woorden welke hij gesproken heeft die, welke niet goed waren, niet gehoord hebben. Bataralattu' begint nu ook tegen zijn zoon te spreken en zet nog eens uiteen waarom deze er verkeerd

[1]) In het bizonder van We Panangarĕng.

[2]) Tekst corrupt; de toespraak gaat van Bataralattu' op Sawerigading over.

[3]) Zijn moeder haalt de geschiedenis van haar jeugd op, waarvoor zie tekst A II.

[4]) Men kan hier ook lezen: „zal hij zich in Luwu' vestigen", en als later Sawerigading zijn eed herhaalt, zegt hij dat duidelijk. — Zijn zoon zal echter later wel een bezoek aan Luwu' brengen, maar een kleinzoon zal er Bataralattu' in het bestuur terzijde komen staan.

aan doet heen te gaan. Enkele tantes, die hem als kind verzorgd en
137 gezoogd hebben, voegen er iets aan toe. Dan geeft Sawerigading het bevel tot vertrek. De uittocht van het paleis naar de landingsplaats geschiedt met vol ceremonieel. Bij het afscheid nemen wordt veel wat reeds vroeger gezegd is, over en weer herhaald. Sawerigading spreekt verschillende plekken van het paleis ten afscheid toe. Het vorstenpaar en We Tĕnriabēng gaan mede naar de landingsplaats. Het slaan op de trommen (ook heilige) geeft te kennen dat een lid van het vorstenhuis naar verre landen vertrekt[1]). Het hanenperk, de raadzaal en al wat daarbij behoort, worden omrasterd, dat zij met mos en wildernis bewassen en het aanzien mogen krijgen van een grafplaats. Hier, onder de tamarinde-boomen — men is op weg van paleis naar landingsplaats — herhaalt Sawerigading zijn eed, wordt weer geofferd en bidden Bataralattu', We Datusĕngĕng en We Tĕnriabēng opnieuw. Het gevolg volgt hun voorbeeld[2]). Vervolgens gaat men per draagzetel tot de landingsplaats. Sawerigading neemt met allen die hem zullen vergezellen eerst een ceremonieel bad[3]), daarna gaat hij aan dek van zijn schip zitten, waar zijn moeder en zuster naar hem toekomen, de laatste geeft hem nogmaals, op verzoek, een aangekauwde sirihpruim. Zijn zeventig echtgenooten dringen bij hem aan te blijven. Hij tracht haar met lange redeneeringen te troosten We Tĕnriabēng hoopt dat hun beider kinderen eenmaal met elkander zullen kunnen huwen[4]). Aan zijn ouders en zuster vraagt hij kleeren en sieraden van hen om die steeds bij zich te hebben in hun plaats. Al den tijd wordt een vloed van tranen gestort. We Tĕnriabēng geeft hem den raad (reeds eerder gegeven) in Tjina als handelaar vermomd aan wal te gaan, enz. La Pangorisĕng houdt een toespraak tot de Welĕnrēng waarin de geheele geschiedenis
138 van de wording van het schip wordt opgehaald. Eindelijk keeren de vorst en de vorstin en We Tĕnriabēng naar den wal terug. Het afscheid van de achterblijvenden is even hartroerend als langdurig geweest. Als de vloot reeds varende is, verzekert Sawerigading La Pananrāng (die medegaat) nog eens dat geen haar van hem door den wind naar Luwu' zal worden teruggevoerd. Bataralattu' en echt-

[1]) Bij uitzondering worden katten als meegaande in den stoet vermeld.

[2]) Sawerigading wordt hier en ook reeds vroeger in het vooruitzicht gesteld dat men We Tĕnriabēng de *bissu*-wijding zal laten ondergaan. Dit gebeurt echter niet, daar zij welhaast, voor goed, naar den Hemel vertrekt.

[3]) Het bad is als een afscheid voor goed van Luwu' bedoeld: *tjĕmme ma'pura elo'..... ri ale luwu'*.

[4]) Dit wordt bewaarheid.

genoote kunnen dit nog hooren, tot hun groote droefenis; Sawerigading moet aanzien hoe zij zich in het zand neerwerpen van smart.

De omgeving van den vorst smeekt hem Sawerigading terug te laten komen en toestemming te geven dat deze met schending van het *pemali,* met We Tĕnriabēng huwe. Bataralattu' zwicht. Men roept de schepen terug, maar La Pananrāng wil er niet van weten en zegt de roeiers voort te gaan. Buitengaats gekomen, worden de zeilen geheschen en voort gaan de schepen.

We Datusĕngĕng verwijlt nog in wanhopigen toestand aan het strand, zij zou willen sterven. Zij spreekt een lange weeklacht uit, Bataralattu' voegt er eenige woorden aan toe. We Tĕnriabēng spreekt troostwoorden. Tegen den avond is men in het paleis terug en keeren allen huiswaarts. De wanhopige stemming duurt voort. Zoo breekt de volgende morgen aan.

Na drie etmalen gevaren te hebben maakt zich een groot verlangen naar de achtergelatenen van Sawerigading meester. Hij zou willen terugkeeren, maar La Pananrāng herinnert hem aan zijn eed en zegt dat daar geen sprake van kan zijn. Sawerigading beseft, tranen plengend, dat de wil van den Schepper niet te keeren is. Allen aan boord weenen mede[1]).

Hier eindigt de tekst abrupt.

NAAMLIJST.

De naamlijst van A XIV kan ten deele ook voor dit verhaal dienen.

A. De volgende nummers van die lijst komen met gelijke of minder namen ook in dit verhaal voor:

Nos. 2—6, 12, 16, 17, 22, 24, 25, 28, 30, 35, 38, 40, 41, 44, 47—49, 51—53, 55, 57, 67—70, 88—90, 100—102, 119, 129, 134, 135, 144, 145.

B. De volgende nummers komen in dit verhaal niet voor:

Nos. 7, 8, 13—15, 20, 23, 27, 29, 31—34, 39, 43, 45, 46, 50, 54,

---

[1]) Er is een blijvende tegenstelling tusschen Sawerigading's met ophef verkondigd besluit van nooit te zullen terugkeeren en zijn periodiek terugkeerend, onoverwinnelijk verlangen naar Luwu', een verlangen dat hem ook in Tjina telkens overstelpt.

56, 60, 62—66, 71—87, 91—99, 103—118, 120—128, 130—133, 136—140, 142, 146—155.

C. De volgende namen toonen afwijkingen van die in tekst A XIV.

a. Sawerigading (no. 1) heet hier wel Langi'paewang, doch nooit Langi'pawewang; als verkorting van: Toapanjompa, ook: La Njompa; voorts: Mutiapadjumpulawĕng van Luwu' en Mutiapadjunglakko van Warĕ.

b. We Tĕnriabēng (no. 9) heet o.a.: Daengmanotĕng (niet: Daengmanutĕng) en bovendien: Mutiasimpĕng, We Lalo, Dĕttiaulĕng.

c. We Opu(of: Datu)sĕngĕng (no. 10) heet ook: Tĕnrimenerĕng [1]).

d. Bataralattu' (no. 11) draagt nog den naam: Langi'risompa [2]) en La Njiwi' (= La Ma'panjiwi') en La Ulĕng (= La Tiulĕng).

e. Datu Palinge' (no. 18) heet ook: Mutiaunru'.

f. Palawagau' (no. 19) heet ook: I La Datu(na) en I La Gilingĕng.

g. La Ma'darĕmmĕng's woonplaats (no. 21) is: Sama.

h. La Tĕnritatta (no. 26) heet niet aldus maar: To Sinapati.

i. We Apanglangi' (no. 36), in het andere verhaal *puang* van Luwu', is hier van Warĕ'.

j. I We Salarĕng (no. 37), in het andere verhaal *puang* van van Warĕ', is hier van Luwu'.

k. Sawepauba (no. 42) heet bovendien: We Tĕnrilekĕ'.

l. La Tĕmma'lolong (no. 58) heet ook: To Maretĕnga.

m. I La Lompongĕ' (no. 59) heet hier bovendien: La (of: To) Bulu'tana.

n. De bijnamen van I La Lompongĕ (no. 59), La Tĕmma'lurĕng (no. 41) en La Pangorisĕng (no. 40) loopen dooreen.

o. Ma'tangkiluwu' (no. 61) wordt een nicht van We Tĕnriule' (no. 38) genoemd (juist).

p. Punna liung (no. 141) heet volledig: Linrung ri todja Punna Liung; hij is een broer van We Njili'timo', oom van Bataralattu'. — Linrungtalaga is een andere naam van dènzelfden.

q. Radjeng ma'toa (no. 143) heet: Radjeng ma'dopĕ, wonende te Serĕng.

---

1) Met dezen naam kan ook haar eerste hofdame bedoeld zijn.

2) En: *Opuna Warĕ'*, tenzij dit een schrijffout is.

D. Buiten en behalve de bovenvermelde 42 + 16 personen komen in dit verhaal de volgende nieuwe personen voor:

I. We Ungawaru', ook: Unga We Waru', tante en zoogmoeder van Sawerigading en We Tĕnriabĕng, moeder van La Sinilele To Palĕnnarĕng (no. 3), echtgenoote van La Tĕmma'lurĕng To Sinilele (no. 41), halfbroeder van Bataralattu'.

II. We Atilangi', hofdame ten paleize Luwu'.

III. We Ĕllunglangi', *idem.*

IV. Pamirimpero, *idem.*

V. We Sĕllunglangi', *idem,* ook: We Ĕllunglangi'.

VI. We Seseilĕ', *idem.*

VII. We Sesebila.

VIII. We Liliketĕng, *idem.*

IX. To Pinamile, vader van een echtgenoote van Sawerigading, neef van Bataralattu'.

X. To Marasempe, *idem.*

XI. To Sawease, idem.

XII. To Maretĕnga, *idem.*

XIII. Daeng pagiling, bode in Luwu'.

XIV. We Seseĕllung, hofdame in Luwu' [1]).

XV. To Mareopu, vader van een echtgenoote van Sawerigading, neef (l. halfbroer) van Bataralattu'.

XVI. We Tĕnriliwĕng of We Tĕnrilallo, tweelingzuster van 19 in Tompo'tika', verbannen naar Wadĕng, nicht van Sawerigading [= We Tĕnrirawe].

XVII. To Pinanrisi, vader van een echtgenoote van Sawerigading, neef(l. halfbroer) van Bataralattu'.

XVIII. We Tabatjina van Sama, echtgenoote van La Ma'darĕmmĕng (boven lett. g).

XIX. We Lĕtteilĕ, hofdame ten paleize Luwu'.

XX. Ampe ri tjina, voedster van I We Tjudai.

XXI. La Tĕnriempĕng To Panangarĕng, vader van We Panangarĕng, voornaamste echtgenoote van Sawerigading in Luwu', neef van Bataralattu'.

XXII. La Ma'pamadĕng, in het gevolg van Bataralattu'.

XXIII. Daeng pagesa, *idem* [2]).

---

[1]) Misschien = VII (met verschrijving).

[2]) No. XXII en XXIII mogelijkerwijs één persoon.

XXIV. La Oro Kĕlling, tijferaar in den lusthof van We Tĕnriabēng [1]).
XXV. Turu'bela, grondvester van Tompo'tika' [= La Urumpĕssi].
XXVI. I We Makatu', hofdame van We Tĕnriabēng.
XXVII. Atu'werunĕng, *bissu* ten hove Luwu'.
XXVIII. De *pua'ma'toa* van Laelae in Tjoppo'meru, *manurung*.
XXIX. De *puang manurung*, bissudatu in Latimodjong [2]).
XXX. La Tuntjalĕppa, volgeling van Bataralattu'.
XXXI. We Tĕnriwempeng, aanzienlijke dame in Luwu'.

De naam Luu' wisselt met Luwu'. De voornaamste deelen des rijks zijn: Luwu', Warĕ', Kaukau en Takkebiro.

Als buitengewesten worden genoemd: Baebunta, Napa, Balobalo, Larompong, Solo', Mene'siya, Tinampa, Siwa, Mĕkka (ri lau', ri adja), Pompĕssi, Mengkoka, Ma'tana, Sunra, Walenrang, Usung, Butung, Buleta', Binuang, Seko, Putēng, het land der Toradja's, Metang, Merokoli, Siladja', Waniaga, Mungku(u)rai'.

De volgende 19 vogels treden op:

La Dunrungserĕng, bawĕngruno, laioda, bekamaloku To Abang, lawedaidjĕ' van Siladja', djangadjanga, tjakuridi, putēngsolo' To Apung, bekamaloku To Serĕng, datangkiluwu' To Wadĕng, alobiradja van Mantjapai', bulumĕnrawe To Wĕkkĕng, tjaimanikĕng To Saburo, samparuno To Tanette, kuruda, alodjawa To Maloku, sikowarani To Warĕ', kuwadjang, arangkarangulio. Vgl. A XIV no. 155—163.

Verscheidene schepen dragen (varieerende) namen die hier niet zijn genoemd.

---

[1]) Berust op een vergissing.
[2]) Namen onvast.

A XVI.

Bruikleen der gemeente Delft, gemerkt: S $\frac{253}{3a}$ III.

Hs. 148 blz., 10½ × 17 c.M., 15 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

Bouw van het schip „I La Welĕnrēng" (ged.).

Deze tekst geeft, in andere versie, het zelfde verhaal als het eerste gedeelte van A XIV en als A XV; hij begint iets later en eindigt iets eerder dan de laatste. Zie A XIV voor andere teksten.

Abrupt begin.

Sawerigading dringt bij zijn tweelingzuster We Tĕnriabēng aan het lands*pemali* te trotseeren. Zij betoogt dat de ondergang des lands daarvan het gevolg zou zijn. Hij wil zijn huwelijk ontbinden als zij in een huwelijk met hem toestemt. Hij gaat naast haar zitten met slechts één hofdame tusschen hen in.

[Bezichtiging van We Tĕnriabēng's paleis].

La Pananrāng en La Sinilele tronen hem mee naar buiten. Zij gaan naar den zolder van het uit den Hemel neergedaalde paleis in Luwu'. De vogels zijn verstoord opgeschrikt te worden.

[De tekst loopt door, doch hier moet iets uitgevallen zijn].

Sawerigading kijkt op, hij ziet een tijferaar aan het werk, die een gouden ladder gebruikt. Hij ziet ook honderden albino's en dwergen op een gouden schip, zij werpen hun netten uit. Verder een gemetselde put waar We Tĕnriabēng een bad neemt, een fuikvisscher, een uit den Hemel neergedaalden lusthof enz.

Sawerigading verlaat met La Pananrāng en La Sinilele den lusthof weder. Zijn moeder We Datusĕngĕng is juist ontwaakt, zij ziet hem komen en wijst erop dat Batara Guru het *pemali* heeft verklaard den zolder van het paleis te bezoeken. Hij is daar slechts geweest, zegt hij, om een opname te doen, daar hij in Warĕ' juist zoo'n paleis wil oprichten. Hij vraagt eten en is verstoord wanneer zijn moeder slechts koude rijst voor hem heeft, de rest van zijns

vaders maal. Hij eischt dat zijn moeder opnieuw rijst voor hem zal koken. Bedroefd over zijn gedrag vertelt zij wat zij als jonge wees in Tompo'tika' heeft moeten doorstaan, haar paleis verwoest, uit haar vorstelijken staat ontzet enz. Sawerigading gaat boos slapen.
11 Zijn moeder gaat hem wekken om te zeggen dat de rijst gereed is.

Bataralattu' komt thuis, We Datusĕngĕng vertelt hem dat Sawerigading op den zolder geweest is, dat hij de koude rijst die van het avondmaal van zijn vader overgebleven was, niet verkoos te eten. Bataralattu' gaat naar zijn zoon, die nog steeds niet wil opstaan, toe en spreekt hem vriendelijk toe. — Sawerigading zegt eindelijk: „Ik „ben niet boos, omdat ik koud eten kreeg, maar ik ben verdrietig „dat ik reeds drie jaar lang ongelukkig ben in het spel". Bataralattu' troost hem, hij is rijk genoeg om de door zijn zoon geleden verliezen te dragen. Hij geeft zijn zoon een lap goed met wondere eigenschappen, door Batara Guru naar de aarde meegebracht; door dien uit te spreiden doet men den nacht plaats maken voor den dag en maakt van den dag den nacht. Hij voegt er een ander wonderdoek, van We Njili'timo' afkomstig, aan toe. Doch Sawerigading wil over We Tĕnriabĕng spreken. Zijn vader veinst hem niet te begrijpen. Sawerigading staat op en gaat naar het vreemdelingenverblijf. Hij
21 zendt een hofdame naar het huis van We Panangarĕng (zijn geliefdste echtgenoote) om haar sirih om mee te nemen te vragen, een gebruikt lendenkleed, een pakje blaren, een gouden ring, een knot door haar gedraaid garen. Dit laatste laat hij ook aan twee andere echtgenooten vragen. Hij wil naar afgelegen plaatsen trekken en daar hanengevechten houden (waarvoor het garen benoodigd is). Zoodra hij de van We Panangarĕng gevraagde zaken ontvangen heeft, vertrekt hij. Hij stapt in zijn draagzetel, de muziekinstrumenten worden bespeeld, en de stoet stelt zich in beweging naar de landingsplaats der schepen. Hier begeeft hij zich aan boord van een schip, La Sinilele neemt het commando op zich, La Pananrăng hijscht den vorstelijken standaard en men zeilt weg. — We Datusĕngĕng laat haar dochter bij zich roepen. We Tĕnriabĕng verschijnt in haar voornaamste kleedij vóór haar moeder. De vorstin laat ook de echtgenooten van Sawerigading komen, We Tĕnriabĕng biedt haar sirih
31 aan. Er wordt over Sawerigading's heengaan gesproken. Zijn ouders zijn geheel verslagen. De *bissu's* geven een vertooning om hun afleiding te bezorgen, We Tĕnriabĕng neemt eraan deel. Sawerigading hoort midden in den nacht op zee het slaan op de trommen en besluit

naar Luwu' terug te keeren. Hij komt in een sloep aan wal, ruilt met een wachter van kleeren, trekt diens hofcostuum aan en gaat aldus vermomd het paleis binnen. Hij werpt een blik op zijn zuster en is verrukt van haar schoonheid. We Panangarĕng zit naast haar. De dageraad breekt aan, hij keert naar zijn schip terug, doet weer zijn gewone kleeren aan. Hij ziet van zijn aanvankelijk plan ergens in een afgelegen streek hanengevechten te gaan houden, af.

We Tĕnriabēng en allen die ten paleize op bezoek zijn geweest, keeren naar haar verblijven terug.

's Morgens vroeg loopt Sawerigading met zijn schip de rivier van Luwu' weer binnen. Hij laat de muziek schallen, gaat in staatsie aan wal en verschijnt voor zijn ouders ten paleize. Zijn vader is 41
verrast hem weer te zien. Sawerigading wil weten wie zoo vermetel is geweest den afgeloopen nacht de trom te laten slaan. Zijn moeder heeft daartoe order gegeven omdat zij ongerust was geworden door zijn afwezen. Hij vertelt heimelijk terug te zijn geweest en hoe hij zijn zuster met blakende liefde heeft aangestaard. Zijn moeder tracht hem diets te maken dat het We Panangarĕng was die hij met zoo verliefde blikken heeft aangezien, of één van zijn andere vrouwen, doch hij laat zich niet van de wijs brengen. Bataralattu' betuigt nogmaals dat een huwelijk met een zuster, zooals hij wil, door Batara Guru *pemali* is verklaard.

Tusschen blz. 50 en 51 ontbreekt èèn blad (2 bladzijden). (Op verzoek van Sawerigading heeft Bataralattu' de aanzienlijken des lands en het volk bijeengeroepen om een nieuwe beslissing uit te lokken).

Bataralattu' stelt de vraag of iemand ooit vernomen heeft dat er 51
tusschen broer en zuster een huwelijk gesloten is en het land niettemin gedijde. Niemand heeft daar ooit van gehoord, stellig zou het land te gronde gaan.

Sawerigading staat verdrietig op, verlaat het paleis. Hij laat La Pananrāng en La Sinilele alle jonge kinderen van Luwu' en Warĕ' bijeenbrengen, van degenen die beginnen te loopen tot de pasgeborenen toe. Binnen tien dagen moeten zij aanwezig zijn. Aldus geschiedt, de moeders worden terug gezonden.

Sawerigading ligt zeven etmalen lang zonder zich te verroeren op zijn legerstede, hij wil niets nuttigen. De jonge kinderen krijten. Bataralattu' is wanhopig. La Pananrāng en La Sinilele die zich in de *baruga* (wacht- en raadzaal) bij Sāwerigading bevinden, worden

ontboden en weder naar de *baruga* teruggezonden (om Sawerigading te bewegen aan zijn bedrijf een einde te maken).

Hiaat tusschen blz. 58 en 59, 1 blad?

Bataralattu' spreekt Sawerigading toe, hij wil dat zijn zoon een *ebenbürtig* huwelijk zal sluiten en van We Tĕnriabēng af zien. Hij zendt een bode naar een oude vrouw die zeven malen heur haar van kleur heeft zien veranderen, zeven staven heeft versleten enz., die wil hij nogmaals de vraag stellen of zij ooit vernomen heeft dat broer en zuster een huwelijk sloten. De oude begrijpt den vrager telkens
61 verkeerd, maar gaat ten slotte mee. In het paleis wordt zij gebaad en er wordt wierook gebrand. Sawerigading stelt haar de vraag; herhaaldelijk begrijpt zij hem niet en geeft dwaze antwoorden. Sawerigading wordt boos, hij laat haar ooren uitpeuteren. Dat helpt; van zoo'n huwelijk heeft zij éénmaal gehoord, in Sunra ri adja moet het geweest zijn, niet in Luwu', van kinderen van een zelfden vader en van verschillende moeder, maar niettemin is Luwu' er door besmet geweest, drie jaren lang is het gewas mislukt, leed men honger en troffen allerlei rampen het land. Eerst nadat de man naar Djawa ri lau' verbannen was, keerde de orde in de natuur weder. — Sawerigading vergramt, hij geraakt van zinnen en slaat de oude neer. Allen zijn verplet, alleen La Pananrāng durft iets te zeggen, hij neemt Sawerigading mee naar de *baruga*. Deze valt snikkend neer. Hij is niet te bewegen naar het paleis terug te keeren en blijft in de *baruga* den nacht doorbrengen, hoewel dat voor een nazaat van Batara Guru verboden is. Negen etmalen blijft hij daar. La Pananrāng en La
71 Sinilele overreden hem naar het paleis tot zijn vader te gaan. Doch ook hier blijft hij negen etmalen als wezenloos liggen. De broeders en raadsheeren van den vorst weten er niets anders op dan Sawerigading te verbannen. Er gaan ook stemmen op om dat We Tĕnriabēng te doen en Sawerigading te behouden, hij slechts kan vijanden die Luwu' mochten aanvallen, weerstaan. Er wordt lang beraadslaagd.

Bataralattu' besluit We Tĕnriabēng te laten komen. Zij gaat naast haar broeder zitten. Sawerigading houdt een hartstochtelijk betoog om haar te overreden in een huwelijk toe te stemmen. We Tĕnriabēng
81 legt nogmaals uit dat het land erdoor te gronde zou gaan. Hij doet allerlei voorslagen samen naar andere streken te gaan, mits zij slechts met hem huwen wil. Als hij ervan spreekt naar Tompo'tika' te gaan, brengt zij in herinnering dat Palawagau', prins van dat land, evenmin met zijn tweelingzuster mocht trouwen en We Tĕnrirawe verbannen werd, en in Wadĕng met La Tĕnripĕppang is gehuwd. Hij wil naar

Maloku en vertelt van de feesten die hij bijgewoond heeft ter gelegenheid van de tatoueering van den vorst van dit land. Hij noemt Sunra ri lau' en Sunra ri adja, andere landen op zijn grooten zwerftocht bezocht, desnoods kunnen zij op een schip zwervende blijven op de zeeën. Zij blijft volstandig weigeren. Doch zij weet een prinses in 91
Tjina die volkomen haar evenbeeld is, I We Tjudai. Voor het geval dat hij haar woorden niet gelooft, zal zij hem een armband van haar meegeven benevens een ring en een haar. In Tjina aangekomen moet hij een *oro* de huid afstroopen, die aantrekken en aldus vermomd als handelaar aan wal gaan en in het paleis La Tanette waar I We Tjudai woont, de genoemde zaken te koop aanbieden. Hij zal haar dan zien en zich kunnen overtuigen of zij We Tĕnriabĕng's evenbeeld is, en of armband en ring niet volkomen passen en ook heur haar gelijk aan het meegebrachte is. Blijkt dat alles dan niet het geval te zijn, zoo mag hij naar Luwu' terugkeeren en zal zij hem huwen.

Sawerigading zoekt een uitvlucht, zijn schip is wrak, de zeilen zijn gescheurd; na zijn langen zwerftocht naar Djawa ri lau', -ri adja, Sunra ri adja, -ri lau', Saděng ri adja, -ri lau', naar Maloku en Gima en naar Marapĕttang is zijn schip niet meer zeewaardig. „Geen nood", zegt We Tĕnriabĕng, „ik zal u een plaats wijzen waar gij het hout „zult vinden om een nieuw schip te bouwen". In Mangkutu zal hij met name genoemde boomen aantreffen van wonderbaarlijk voorkomen en reusachtige afmetingen, die zullen het materiaal voor het schip leveren.

Sawerigading valt in slaap, We Tĕnriabĕng blijft naast hem de wacht houden. Als hij in den namiddag wakker wordt, is hij bereid te doen wat We Tĕnriabĕng zegt. Zij geeft den negenden dag als de goede aan om met den arbeid aan te vangen, d.w.z. naar Mangkutu te vertrekken en keert dan naar haar slaapkamer terug. Sawerigading zendt nu oproepingen rond aan zijn onderhoorigen en vazallen (zijns vaders) om naar Luwu' op te komen. Bataralattu' laat toebereidselen tot een slachtfeest treffen. Allen nemen aan het maal deel. Den volgenden morgen zal men vertrekken. Sawerigading zendt een hofdame 101
naar We Panangarĕng om haar lendenkleed, een ring en een bereide sirihpruim te verzoeken, hij ontvangt dat alles, de pruim in een *tjutu mani'* [1]). De avond daalt, de lichten worden ontstoken, de leiders van den tocht blijven bedrijvig. Als de morgen is aangebroken, maken allen zich voor het vertrek gereed. Bataralattu' doet zijn zoon uit-

[1]) Jav. *tjupumanik*.

geleide. Men reist over land[1]) en komt in een dicht woud, dit is Mangkutu. Het vorstelijk zonnescherm wordt gesloten, Toradja's, Metang'ers, Merukoli'ers en Laipoka'ers worden aan het werk gezet om hout te kappen. Spoedig zijn verblijven voor het volk opgericht. De dieren die een schuilplaats hebben gezocht tusschen luchtwortels en wortelbladen schrikken op en heffen klaagliederen aan. Sawerigading ziet met verheugd gelaat naar de boomen[2]), de *welĕnrēng* die op den wierookberg[3]) van Mangkutu groeit, is voorwaar een goden-
121 boom. Men loopt om den boom heen, slaat er de bijlen in, maar zij pakken niet. Men kapt den ganschen dag zonder dat een schilfer van de bast loslaat. Het zelfde geldt van de andere boomen, het zijn allen uit den Hemel neergedaalde boomen. Men beproeft het weer, maar nu breekt noodweer los. Bataralattu' verwisselt zijn lendenkleed voor een door Batara Guru uit den Hemel meegebracht erfstuk; hij doet nog andere *manurung*-zaken aan. Een albino wordt gedood en de stukken worden deels in zee geworpen, deels in het woud. Na dit gedaan te hebben, offert Bataralattu' veelkleurige en gepofte rijst, hoendereieren en sirih en roept den Schepper aan. Op grond dat hij een afstammeling van Hemel en Onderwereld is, smeekt hij hem den weg te wijzen hoe hij het hout kan vellen.

Nauwelijks heeft hij uitgesproken of zijn oom (tante?) Linrungtalaga die zijn smeekingen in de Onderwereld gehoord heeft, maakt een einde aan het noodweer. De houthakkers leggen de bijlen weder aan den *welĕnrēng* en aan de andere boomen, doch hoe zij zich inspannen, de stammen blijven volkomen gaaf. Bataralattu' gaat naast zijn wanhopigen zoon zitten en troost hem; hij zal een bode naar We Tĕnriabēng zenden om uitredding. Sawerigading fleurt op. La
111 Pananrāng, La Sinilele en La Ma'saguni gaan in opdracht van den vorst van Luwu', ditmaal over zee[4]). We Tĕnriabēng glimlacht als zij verneemt dat de houthakkers niets tegen de boomen kunnen beginnen. Het gemeene volk kan deze boomen niet vellen, dat moet door lieden van den hoogsten bloede in groot ornaat geschieden. In den kruin van den *welĕnrēng* huist een hemellinge, zij gedoogt niet dat

---

[1]) Elders is Mangkutu een eiland en gaat de reis overzee. Later in dit verhaal is Mangkutu ook een eiland.

[2]) Zij gelden als vrouwelijk.

[3]) Of: rooden berg?, Wb. s.v. *kamĕnnjang*.

[4]) Daar de schepen aan den oever gereed liggen, moet men aannemen dat het gezelschap daarmee van Luwu' gekomen is, zooals ook in parallel-teksten verhaald wordt. De bovenbeschreven heenreis over land is dan een vergissing.

de boomen geveld worden. Zij moeten twee bijlen gebruiken, die met Batara Guru uit den Hemel zijn neergedaald (met name genoemd), en die behoorlijk in staatsie opleiden. Daarbij moeten twee maal zeven *orokĕlling* (barbaren) geslachtofferd worden en even zoovele albino's, voorts kostbare buffels en een groot aantal hoenders van bepaalde kleur en teekening. Eerst als dat alles geschied is, zullen de beide bijlen in het hout te drijven zijn, daar dan de hemelling wegtrekt. De boden doen verslag van hun zending. Hetgeen zij zeggen is (als gewoonlijk in I La Galigo-verhalen) eenigszins afwijkend van wat We Tĕnriabĕng gezegd heeft.

Bataralattu' zendt de *pua' ma'toa* van Luwu' en die van Warĕ' naar Luwu' om de hemelbijlen in staatsie op te brengen en laat de verdere maatregelen treffen.

De *puang*'s komen, van twee voorname hovelingen (halfbroers van Bataralattu') vergezeld, in Luwu'. Zij brengen de versieringen die bij een *bissu*-ceremonie behooren, aan, omhullen de bijlen met kostbare doeken en zingen daarbij haar litanieën, strooien offerrijst enz. De 131
stoet komt aan den riviermond, stapt in de vaartuigen en men verzeilt naar Mangkutu. De hemellinge in den top van de *welĕnrĕng* laat een weeklacht hooren dat zij haar woning moet verlaten en de boomen zullen vallen. Weder hebben *bissu*-ceremonieën plaats, de met rijke doeken bedekte slachtbuffels worden opgeleid, er wordt muziek gemaakt enz., alles zooals door We Tĕnriabĕng aangegeven. (Litanie). De buffels, menschen en hoenders worden geslacht. De stammen der boomen worden met doeken omkleed. De hemellinge stijgt omhoog, de dieren die onder beschutting der boomen hun leger hadden, gaan weeklagende heen. De heeren van den hoogsten bloede kappen met de twee bijlen uit den Hemel de boomen om[1]). Dit werk duurt nog vijftien dagen, aldoor laten de mannelijke *bissu*'s zich hooren. 141
Weeklachten van talrijke vogels [meer dan in andere verhalen].

Eindigt abrupt in de weeklacht der vogels.

NAAMLIJST.

De naamlijst van tekst A XIV kan ook voor dezen tekst dienen.

A. De volgende nummers van naamlijst A XIV komen met

[1]) De boomen verliezen door het kappen hun *bannapati* (ziel).

geringe afwijkingen, ten deele met minder namen, ook in dezen tekst voor:

2, 3, 4, 10, 11, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 61, 68, 102, 144.

B. De volgende nummers van naamlijst A XIV komen in dezen tekst niet voor, grootendeels een gevolg hiervan dat deze tekst slechts een gedeelte van A XIII omvat:

5—8, 13—15, 22, 24—34, 39, 43—46, 48, 51, 54, 56, 58—60, 63—67, 69—100, 103—128, 130—142, 145—147, 149—155.

C. De volgende namen wijken af:

1. Sawerigading, heet: SAWERIGADING To(w)APANJOMPA (La Ma') DUNGKĔLLĔNG Lae La (Tĕnri)tappu' Pamadĕnglĕtte Langi'-paewang Opuna Warĕ' La (Tĕnri)wĕrru La Ma'panjiwi'.
9. We (Tĕnri)abĕng, heet ook: BATARIBISSU.
18. Datu Palinge', heet ook: MUTIAUNRU' van SĔNRIDJAWA.
42. Sawepauba, heet ook: We Tĕnrilekĕ'.
57. We Sĕmpĕnne, heet: We Sampĕnne.
58. La Tĕmma'lolong, heet: To Sawease.
62. We Tabatjina, heet ook: I Da Mutia To Sama.
101. We Atimega, heet ook: We Ungamega.
129. We Njili'timo', heet ook: We Matatimo'.
143. Radjeng ma'toa, heet nog: To Sengĕ'.
148. La Urumpĕssi, heet: Turu'bela.

D. De volgende personen komen in tekst A XIV niet voor:

I. We Manedara, vrouwelijke bediende in Luwu'.
II. E Ungawaru', hofdame van 10, moeder van 4.
III. La Pakawaru', in het gevolg van Sawerigading, waarschijnlijk = no. 71.
IV. La Wadĕrrĕnnapakampi', ook: La To Ma'kampi', een visscher.
V. Unga E Madjang, een hofjuffer in Luwu'.
VI. Daeng paguling, een bode in Luwu'.
VII. To Panangarĕng, vader van no. 35.
VIII. To Sampĕnne, vader van no. 57.
IX. To Maragĕllung, vader van We Maragĕllung (niet genoemd), no. 48.
X. To Bulu'tana, vader van no. 55, onzeker wie hiermee bedoeld is.

XI. To PINAMILE, vader van no. 52.
XII. To MARETĔNGA, vader van We Maretĕnga (niet genoemd), no. 51.
XIII. To PINANRASI, vader van no. 53.
XIV. To MARASEMPE, vader van no. 49.
XV. To MAREOPU, vader van no. 50.
XVI. LA MA'TULIA, neef van Sawerigading.
XVII. LA MA'LAPUA, zoon van 21 en 62.
XVIII. LINRUNGTALAGA van MATASOLO' in de Onderwereld, zoon of dochter van no. 144.

De twee uit den Hemel neergedaalde kapmessen heeten: I LA PAKAE en I LA PAKORE.

Namen van de Onderwereld of deelen daarvan: Peretiwi, Todangtodja, Uruliung of Buruliung.

Tjina = Tana Ugi'.

Weeklagende vogels: To Tangkiluwu', Putĕngsolo' To Apung, La Dunrungserĕng, Lawedaidjo Siladja'.

A XVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift L ged. tot schrift T ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading's reis van Luu' naar Tjina (ged.).

$22 + 7 \times 48 + 10 = 378$ blz.

De gebeurtenissen van dezen tekst zijn in het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap, no. 188 te vinden in deel VIII van: „Op reis naar Tjina zijnde, voert Sawerigading in het midden van de zee achtereenvolgens strijd... enz., tot het einde, en deel IX tot en met den zin: Sawerigading legt in Wewangriwu' (Bone) aan, enz. (Cat. Matthes blz. 76/77), maar vermeldt ook nog de daaropvolgende gebeurtenissen tot vóór de ontscheping in Tjina. Hij begint dus op een later punt dan A XIV, A XV en A XVI maar loopt nog verder door dan A XIV. Verder zijn met dezen tekst te vergelijken: A XVIII, iets later beginnend, eerder afbrekend; B I, één korte episode uit den op zee gevoerden strijd bevattende; A XIX, beginnende in Wewangriwu', doorloopende tot in Sawerigading's bezoek als handelaar in het paleis te Tjina; A XX, even vóór het einde van dezen tekst beginnende en eveneens loopende tot in Sawerigading's bezoek doch eerder afbrekende dan de vorige tekst; C I beginnende met de ontmoeting van Sawerigading en de visschersvloot, doch verder doorloopende.

Alle teksten zijn verschillende bewerkingen.

Het leesteeken (*palatjĕ*) is in dezen, ook overigens tamelijk slordigen, tekst willekeurig geplaatst.

[Sawerigading is van Luu' weggegaan met het plan zich naar Tjina te begeven].

L 27 Midden in den nacht ontwaart men een schip, het is dat van Madjapaguling. La Pananrāng wordt gewekt, hij vermoedt dat het Madjapaguling, de groote vechtersbaas die de schepen op zee aanvalt,

---

1) Tekst corrupt.

is. Hij beveelt „alle hens aan dek" en „verzamelen" (van de vloot). De vijand belet den doortocht.

Den volgenden morgen is men zoo dicht bij elkaar dat men elkaar beroepen kan. La Pananrāng zegt wie zij zijn en waar zij heen willen. Er volgt een uitdaging, de strijd ontbrandt. Zeven etmalen lang is men in gevechten gewikkeld, Madjapaguling wordt door den dapperen La Ma'saguni geveld. Zijn hoofd wordt afgehouwen, La Ma'saguni voert er een krijgsdans mee uit en hangt het als trofee op, de romp werpt hij in zee. Zijn volgelingen onderwerpen zich. Men laat hen saguweer drinken, die met een erfzwaard is omgeroerd en trouw zweren. La Pananrāng laat de gesneuvelden verzamelen, Sawerigading plaatst zich erbij en brengt ze (met de geijkte ceremonieën) tot het leven terug. Door de vloot (of: het schip) van Madjapaguling versterkt, zeilt men verder.

Na negen etmalen varens ziet men het schip van La Togĕngtana in de morgenschemering. La Pananrāng wordt gewekt, gaat aan dek en onderkent het schip als dat van La Togĕngtana, een vrijbuiter. Hij laat wederom de schepen tezamen komen, de vijand houdt hen tegen. Als de morgen aanbreekt, geraken de schepen slaags. La Pananrāng en La Togĕngtana roepen elkaar op uitdagenden toon toe. De vrijbuiter zegt noch goederen noch hanengevechten noch een edelvrouw te willen, hij wil slechts vechten. Na een strijd van drie etmalen is La Ma'saguni weer de man die er een einde aan maakt door La Togĕngtana te dooden, Panrita Ugi' slaat hem het hoofd af en danst er mee rond. Na in doeken gewikkeld te zijn, wordt het lijk in zee geworpen; de kop wordt opgehangen aan bakboord van de I La Welĕnrēng. De gesneuvelden worden weer door Sawerigading levend gemaakt. De volgelingen van La Togĕngtana onderwerpen M zich en zweren trouw.

Na vijf etmalen volgt een op dezelfde wijze beschreven ontmoeting met den vrijbuiter La Tuppusolo'. In het gesprek waarin zij elkaar uitdagend toespreken, merkt La Pananrāng op dat zijn vader La Tuppusolo's vader onderworpen heeft. Mocht deze zulks niet gelooven, ook niet dat diens vrouwen en volk zijn opgebracht, dan kan hij aan boord van La Pananrāng's schip zijn moeder We Tĕnrilekĕ' komen zien, nu bediende van Sawerigading. De strijd duurt vijf etmalen. Ditmaal maakt Panrita Ugi' den tegenstander af en scheidt

---

[1]) Deze tweede ontmoeting wordt op dezelfde wijze verhaald als de eerste met Madjapaguling.

La Ma'saguni hem het hoofd van den romp. De gesneuvelden worden tot het leven teruggebracht, als boven.

De volgende ontmoeting heeft na vijf en veertig etmalen varens met La Tuppŭgĕllang plaats. Diens echtgenoote is drie jaren geleden gestorven en nu zoekt hij zelf, rondzwervend en vechtend, den dood. Na zeven etmalen gevochten te hebben, vindt hij door La Pananrāng's hand zijn einde. Met zijn kop wordt gehandeld als voren. De dooden laat men herleven.

Zeven etmalen later ontmoet men La Tĕnripulang, de strijd verloopt op dezelfde wijze. Alleen maakt La Ma'saguni, tot ontstemming van La Pananrāng, te spoedig een einde aan den strijd door La Tĕnripulang, nadat nog niet lang gevochten is, te dooden.

Weer vijftien etmalen later volgt de botsing met La Tĕnrinjiwi', zijn schip is buitengewoon groot ,het heet de *wakka tana* (schip als een landstreek). Men voorziet dat dit een heete strijd zal worden,
N de vloot wordt in slagorde geschaard. Beschrijving van de *wakka tana* met paleis, tuinen, enz. Men neemt elkaar over en weer op en rust zich ten strijde. La Pananrāng en La Tĕnrinjiwi' voeren een lang gesprek; de eerste is tegemoetkomend, de laatste spreekt op uitdagenden toon en zegt dat hij het juist op Luu' voorzien heeft. Een zijner raadslieden meent dat het *pemali* is de verzoenende woorden namens een godennazaat (Sawerigading) gesproken, in den wind te slaan[1]). Het is beter een hanengevecht met hem te houden en als dan de haan van La Tĕnrinjiwi' verliest, een twist uit te lokken. (La Pananrāng had hem o.a. uitgenoodigd hanengevechten te komen houden, maar in Luu'). Doch La Pananrāng zegt, desgevraagd, nu geen hanen beschikbaar te hebben, er zijn slechts drie vechthanen aan boord en die zijn bestemd in Tjina te dienen bij de voorbereiding van Sawerigading's huwelijk aldaar. Op raad van de gezellen gaat La Ma'saguni niettemin op de *wakka tana* over om daar onder de tamarinde-boomen een hanengevecht te houden; velen volgen hem, ook La Pananrāng laat zich verbidden. La Tĕnrinjiwi' biedt sirih, vraagt waarom Sawerigading niet meekomt. Sedert hij volwassen is, zegt La Pananrāng, heeft hij niet aan hanengevechten deelgenomen of daarbij gewed, La Pananrāng heeft hij als zijn vervanger gesteld. Het eerste gevecht, tusschen hanen van La Tĕnrinjiwi' en La Pananrāng heeft plaats. Beschrijving van het hanengevecht. Van uit

---

1) La Pananrāng heeft hem een goede ontvangst in Luu' aangeboden met vervulling van mogelijke wenschen.

het paleis (op de *wakka tana*) slaan de hofjuffers het spel gade en maken haar commentaren. De haan van La Pananrāng valt achterover, hij vraagt verlof naar zijn schip terug te keeren, doch La Tĕnrinjiwi' wil dat niet toestaan. La Ma'saguni wordt woedend, hij wil een nieuwe partij vechten. La Tĕnrinjiwi' wil schip tegen schip opzetten, La Ma'saguni zet zijn echtgenoote op het spel, waar de ander mee instemt. La Tĕnrinjiwi's haan verliest en wordt gedood, maar hij chicaneert en zegt dat de strijd gelijk staat en dus ieder zijn inzet behoudt. La Ma'saguni, buiten zichzelf van woede, werpt hem het kreng in het gezicht. Er ontstaat een handgemeen onder de tamarinde-boomen, anderen snellen toe en weldra woedt een bloedige strijd. De Luu'ers vluchten, maar de aanvoerders weten de gelederen te herstellen enz. Tegen den avond wordt de strijd gestaakt om den volgenden morgen opnieuw te ontbranden, enz. Na negen dagen strijdens is het La Pananrāng somber te moede. Hij laat Sawerigading wekken, deze moet helpen [1]). De gewekte kleedt zich en plaatst zich in vol ornaat aan dek van de I La Welĕnrēng. Hij geeft Panrita Ugi' order de dooden te verzamelen en brengt ze daarna (op de geijkte wijze) tot het leven terug. Hij offert aan de zee, eieren, sirih, gepofte rijst en een Oro kĕlling wordt in tweeën gehakt, evenzoo dwergen en albino's, en hij roept zijn zuster We Tĕnriabēng aan om uit den Hemel op hem neer te schouwen. La Punna langi', haar echtgenoot, hoort hem, ziet omlaag en begrijpt de situatie. Hij gaat zijn paleis binnen om We Tĕnriabēng in te lichten; zij ziet dan ook hoe Sawerigading beneden op zee de doortocht belet wordt, wordt met droefenis vervuld en verzoekt La Punna langi' naar de Middelwereld af te dalen. Wil hij niet, dan zal zij zelf gaan, maar moet hun huwelijk meteen verbroken worden. Haar echtgenoot lacht over zooveel onstuimigheid, hij is volkomen bereid, laat zijn hemelsche vazallen bijeenroepen, kleedt zich in volle wapenrusting. Verheugd doet We Tĕnriabēng hem uitgeleide. De hemelketting wordt losgemaakt, op de aarde wordt het stikduister, de elementen woeden. De zevenkleurige regenboog daalt op de I La Welĕnrēng neder. De donder dreunt zeven malen, dan is het of de regenboog wordt opgetrokken en het is weer mooi weer. La Punna langi' wordt door Sawerigading verwelkomd en komt naast hem zitten. Geroerd brengt de laatste zijn schoonbroeder uit den Hemel driemaal de sĕmbah. Met hulp der hemelsche heerscharen wordt de strijd hervat, enz. Bita ri lau' wordt door Panrita Ugi' het

O

X

[1]) Bij alle gevechten blijft Sawerigading op den achtergrond alsof zij hem niet raken. — Dit is een trek die in alle parallel-teksten weerkeert.

hoofd afgeslagen. La Baratiu ondergaat door Djĕmmu ri tjina's hand hetzelfde lot, met hun koppen dansen hun tegenstrijders rond. Juist te noen velt La Ma'saguni La Tĕnrinjiwi', hij slaat diens hoofd af, dat aan het buitenboord van de I La Welĕnrēng gehangen wordt; de romp wordt ingewikkeld in zee geworpen. La Punna langi' keert onder dezelfde natuurverschijnselen waaronder hij gekomen is, en met den regenboog die weder op de I La Welĕnrēng is neergedaald, naar den Hemel terug. We Tĕnriabēng is voldaan.

Sawerigading laat de gesneuvelden verzamelen en brengt ze (als voren) tot het leven terug. Hij zendt La Pananrāng naar de *wakka tana* om het daaropstaande paleis te onderzoeken en de schatten onder
P de tamarindeboomen bijeen te brengen. Beschrijving van het paleis en alles wat zich daarin bevindt. In één der vertrekken treft hij de echtgenoote van La Tĕnrinjiwi' aan, door haar hovelingen omgeven, in droefheid neergezeten. Hij verzoekt haar het paleis te verlaten en zich naar de tamarindeboomen te begeven, aan welk verzoek zij schreiende en door een grooten stoet begeleid, gevolg geeft. Zij komt vóór Sawerigading zitten. La Pananrāng vergelijkt haar met We Tĕnriabēng wat Sawerigading kregel maakt. Dáárvoor heeft hij niet Luu' verlaten en vaart hij reeds drie maanden met het vaste voornemen de prinses van Tjina te huwen, om nu deze Daengrisobu tot vrouw te nemen. Dadelijk staat La Ma'saguni klaar om haar naar zijn schip mee te voeren en te huwen. Sawerigading keurt dit goed, maar dan moet hij niet steeds op de hanenvechtbaan te vinden zijn en als hij het geluk heeft een kind te krijgen, niet rondzwerven over bergen en dalen. La Ma'saguni belooft dit alles. Sawerigading laat haar naar haar paleis teruggaan, waar zij zich neerwerpt, hoofd en leden bedekt en weent.

Allen die aan de zijde van Luu' gevochten hebben, nemen hun deel van den onder de tamarinde-boomen opgetasten buit. Sawerigading wil het paleis en de raadzaal op de *wakka tana* afbreken, de hanenvechtbaan vernielen, de plantsoenen verstoren, enz., waarop La Pananrāng zegt: „Zoo gij een groot heer zijt, uw onbehouwen„heid is al even zoo groot! gij moet dat alles in wezen laten, het „heeft zijn wedergade niet op de aarde. Als alles in Tjina naar „wensch gaat, zullen wij daar in Sabangloang een land ontginnen „en een paleis bouwen in Tĕkkalalla' "[1]) (met gebruikmaking van alles wat de *wakka tana* biedt). Sawerigading stemt (als altijd) met de woorden van zijn vertrouwden raadsman in.

[1]) Zoo geschiedt inderdaad.

Aan boord van de I La Welĕnrēng teruggekeerd, wordt Sawerigading van zijn oorlogsrusting ontdaan. Hij zegt La Pananrāng de vechthanen niet te dooden, men zal ze in Tjina noodig hebben, wil men niet beschaamd staan.

Onder gejuich vaart de vloot verder. Na tien etmalen hoort Sawerigading tegen den morgen als volgt spreken: „Sĕttiabonga, sta „op! ga naar uw bruid I We Tjudai, een huwelijksschat is reeds drie „jaar geleden aanvaard en in Tjina opgeborgen, de huwelijksboden „zijn gehuisvest, de hofjuffers die daarbij behoorden kunnen reeds „Boegineesch spreken". — Hij staat op, gaat La Pananrāng wekken; deze beurt hem op, hij zal daar een foppage tegenover stellen. Een hofjuffer wordt geinstrueerd op dezelfde wijze te spreken tot Sawerigading alsof deze reeds met haar, I We Tjudai, gehuwd ware. Haar woorden worden door Sĕttiabonga, die op zijn schip in de nabijheid is, opgevangen. Zoodra de dag is aangebroken, zijn de schepen van Sĕttiabonga en Sawerigading dicht bij elkaar, de eerste houdt met La Pananrāng een samenspraak, waarin deze dezelfde valsche voorstelling geeft als door de stem van de hofjuffer verkondigd. Sawerigading mengt zich in het gesprek. Hij is gebelgd over den toon die Sĕttiabonga durft aanslaan, zijn woede stijgt en hij geeft zijn overkropt gemoed lucht door 'smans afkomst te verhalen. De grootvader van Sĕttiabonga was met Batara Guru mede afgedaald naar de Middelwereld als tijferaar. Hij kreeg een ongeluk bij het tijferen. Juist toen voorvaderen van Sawerigading uit de Onderwereld omhoog kwamen bij een riviermonding om aan een feest[1]) deel te nemen, bevond die grootvader zich daar. De zeven goden-broeders uit de Onderwereld legden hun omhulsels[2]) af. Terugkeerende bemerkten zij dat die verdwenen waren. (Zij begrepen dat de grootvader-tijferaar ze geroofd had). De goddelijke voorzaten van Sawerigading deden allerlei aanbiedingen om ze terug te krijgen. (Er was blijkbaar alles aan gelegen ze terug te hebben, hoewel dat niet gezegd wordt). Ten slotte kwamen zij met het volgende plan: De vorst van Djawa had een huwbare dochter; I La Bulisa (Sĕttiabonga's grootvader) zouden zij mee naar de Onderwereld nemen, daar een uitrusting geven en hem

---

1) Bedoeld kan zijn het huwelijksfeest van Batara Guru en We Njili'timo'.

2) *larung kodo,* volgens het Wb. s.v. *lărung,* een masker. De beteekenis is ruimer: hul, omhulsel, vermomming; o.a. heet de geprepareerde huid van den *Oro* waar Sawerigading zich in steekt ook zoo. Wat er hier onder te verstaan is, wordt niet nader toegelicht. Het komt meer voor dat goden uit de Onderwereld, bij aankomst in de Middelwereld, een hul afleggen.

vervolgens naar Djawa voeren. I La Bulisa trad in dit voorstel en gaf de omhulsels over. Negen etmalen duurde de tocht naar Djawa over de zee. Visschers aldaar, den stoet op de wateren ziende aankomen, gingen den vorst haastig bericht brengen van de aankomst van lieden uit de Onderwereld. De vorst, verheugd, ziet hierin een beschikking omtrent het huwelijk zijner dochter, immers, hij had begeerd haar met iemand van hemelsche of onderwereldsche afkomst in het huwelijk te verbinden. Het huwelijk van haar met I La Bulisa werd gesloten. Doch deze kreeg een opgezwollen buik[1]) en zijn gemalin wilde niets meer van hem weten. Met geweld dwong hij haar tot den bijslaap en werd zij van den vader van Sĕttiabonga bezwangerd.

Sawerigading voegt er aan toe: „Uw moeder (of: familie van moe-„derszijde) in Ulio[2]) stond onder Tompo'tika', onder mijn groot-„vader (van moederszijde) Turu'bela, zij was een zeer geringe be-„diende en ontrouw aan haar meester"[3]).

Nu is de beurt aan Sĕttiabonga om giftig te worden. Sawerigading trekt zich in waardigheid op de I La Welĕnrēng terug, het veld aan La Pananrāng latende. Na een gevecht, boord aan boord, van drie etmalen, breekt een morgen aan waarop bijna allen aan boord van Sĕttiabonga's schip verdelgd zijn. La Pananrāng springt over, de ander onderwerpt zich. Sawerigading zou hem willen dooden, maar La Pananrāng vindt dat onverstandig en houdt hem terug, Sĕttiabonga zal naar zijn land worden teruggezonden. Hij wordt voor Sawerigading geleid, deze aanvaardt zijn onderwerping, stelt hem over velen en telken jare moet hij van uit zijn land drie maal hulde gaan brengen aan Luu'. Hij kan nu naar zijn land Djawa teruggaan, Sawerigading neemt er genoegen mee La Bolotiu als gijzelaar mee naar Tjina te nemen. Daarop laat men hem palmwijn, waarin met

[1]) Straf voor het feit dat hij met een vrouw, die veel te voornaam voor hem was, gehuwd was.

[2]) *na ia sia risewalimu bela ridjawa le ri ulio*; Ulio = Boeton.

[3]) Het verhaal van I La Bulisa komt in verschillende teksten voor; in het groote hs. van het Bijbel Genootschap vertelt We Tĕnriabēng het bij voorbaat aan Sawerigading en reproduceert hij het, niet geheel gelijk, als hij op zee tegenover Sĕttiyabonga zich bevindt; in tekst A XIV komt het ook voor. De wederwaardigheden van I La Bulisa in Djawa worden verschillend verhaald. Als hij zich naar het paleis zijner bruid begeeft, heet het wel, wordt hij duizelig of sterft en herleeft wel, maar hij moet het spoelwater van handen en voeten zijner echtgenoote en daarna ook van zijn schoonouders drinken, soms vele malen. Ten slotte stierf hij een vroegen dood. — Uit een en ander valt wel op te maken dat hem alle die penitenties overkwamen omdat hij met een vrouw boven zijn stand huwde.

een erfzwaard geroerd is, drinken en zweert hij een zwaren eed. La Pananrāng voorziet Sĕttiabonga van uitrusting en bemanning van zijn schip en zoo kan hij de terugreis naar zijn land aanvaarden.

Sawerigading laat (op de gebruikelijke wijze) de dooden herleven. Hierna gaan de schepen van Sawerigading en Sĕttiabonga onder gejuich uiteen. Als de vloot van den eerste weder negen etmalen gevaren heeft, komt zij op een morgen in het gezicht van Wewangriu', west daarvan ligt Tanatĕkko, deze landschappen zijn samen met Tĕddjorisompa uit de Onderwereld omhoog gekomen. Sawerigading besluit er even aan te gaan. Tĕddjorisompa komt juist met de zijnen een bad in de rivier nemen, men is vol verbazing over de prachtige vloot. In zoet water gekomen, gaan ook de schepelingen zich met een bad verkwikken. Tĕddjorisompa begeeft zich in statie naar de aanlegplaats der schepen. La Pananrāng roept van de voorplecht van zijn schip wie zij zijn en waar zij heengaan. Tĕddjorisompa komt aan boord, hij noodigt Sawerigading aan land en verzekert hem een feestelijke ontvangst, hij wil zelfs een „ebenbürtige" vrouw voor hem zoeken, voor de huwelijksschat zorgen, maar Sawerigading slaat het aanbod minzaam af, hij heeft haast Tjina te bereiken. Doch zonder maal wil Tĕddjorisompa hem niet laten vertrekken, hij laat dat aan de landingsplaats gereed zetten. La Pananrāng beduidt zijn neef dat hij zulks niet weigeren kan. Tĕddjorisompa hoopt op een langer bezoek als Sawerigading in Tjina slaagt en met zijn jonge vrouw naar Luu' terugkeert. Hij voegt er aan toe dat het eigenlijk door Batara Guru voor den vorst *pemali* is verklaard Luu' te verlaten, ver weg over zee. Onder tranen vertelt Sawerigading de reden van zijn heengaan. Tĕddjorisompa oppert nog de mogelijkheid dat hij van uit Wewangriu' een huwelijksbode naar Tjina zendt, maar ook daarvan wil Sawerigading niet hooren. Het maal is luisterrijk. De afstand tot Tjina, licht Tĕddjorisompa in, is eerst tien etmalen, dan komt men bij draaikolken, vervolgens weer tien etmalen en dan is men bij een eiland ter hoogte van Sabamparu. Hij geeft zeilaanwijzingen en schenkt vele goederen en manschappen als erfgoed; deze worden op de schepen geladen en men vaart weg.

Q

In Wewangriu' houdt men bespiegelingen over het groote fortuin dat Tjina te beurt zal vallen door het huwelijk van de dochter van den vorst met den kleinzoon van den uit den Hemel neergedaalden Batara Guru en de uit de Onderwereld opgekomen We Njili'timo'.

Na vijftien etmalen varens ontmoet de vloot van Sawerigading het schip van I La Pewadjo, die naar Tjina op weg is om een groot

feest[1]) bij te wonen. Hij stevent op de vloot af, herkent de schepen der vrijbuiters die Sawerigading successievelijk heeft buitgemaakt en denkt die lieden vóór zich te hebben[2]), hij herkent ook het schip van Luu'. Volgt het gewone gesprek om inlichtingen met La Pananrāng. I La Pewadjo vertelt o.a. dat er nog twee ongehuwde zusters in Tjina zijn: We Tĕnriesa en (de jongste) I We Tjudai. Zeventig prinsen hebben reeds vergeefs aanzoek gedaan. Hij wordt aan boord van de I La Welĕnrēng genoodigd.

Sawerigading biedt hem rijke geschenken en vertelt zijn weder-
R varen met de vrijbuiters. I La Pewadjo noodigt hem uit, als hij er in mocht slagen een bruid in Tjina te verwerven, als hij met haar naar Luu' terugkeert, bij hem in Pao aan te keeren. In het volgend gesprek verneemt I La Pewadjo waarom Sawerigading den tocht naar Tjina ondernomen en Luu' den rug toegekeerd heeft[3]). Als hij in Tjina een zoon mocht krijgen, zal die weer naar Luu' kunnen terugkeeren, hij zelf wenscht het niet te doen, die zoon zal dan in de regeering kunnen opvolgen. I La Pewadjo meent dat men in Tjina niets van vreemden wil weten[4]), hij acht het beter dat Sawerigading met hem meega naar Pao en hij vandaar uit voor hem een huwelijksbode naar Tjina zende. Doch Sawerigading wijst het aanbod hoffelijk af. I La Pewadjo zegt hem hoe hij te varen heeft om Tjina te bereiken en zij scheiden[5]).

Na drie etmalen bevindt de vloot van Sawerigading zich, bij het aanbreken van den dag, bij het tegenover de bergen van Sabamparu gelegen eiland[6]), een gevaarlijke plaats voor de scheepvaart. La Pananrāng snelt naar Sawerigading om hem te zeggen (op traditioneel-ceremonieele wijze) een offer aan de zee te brengen, wat geschiedt.

De vorst van Tjina en zijn echtgenoote, We Tĕnriabang, begeven zich naar het voorgedeelte van hun paleis, zien uit het venster en bespeuren oostwaarts de I La Welĕrēng[7]). We Tĕnriabang laat

---

[1]) Bedoeld is het huwelijk van We Tĕnriesa, één der twee nog ongehuwde dochters van den vorst van Tjina.

[2]) Hij noemt ze op, eenigszins anders dan boven.

[3]) De motieven voor zijn tocht waren nog niet duidelijk gemaakt.

[4]) Dit zal blijken.

[5]) Dit gesprek is min of meer een herhaling van dat tusschen Sawerigading en Tĕddjorisompa in Wewangriu' gevoerd.

[6]) Tĕddjorisompa en I La Pewadjo hadden hem over dat eiland en hoe het te passeeren, uitvoerig ingelicht.

[7]) Sabamparu is dus in het zicht van het paleis.

haar beide, ongehuwde dochters roepen. Zij vertelt haar in haar lange leven nog nooit zoo iets te hebben gezien, het schijnt of er twee zonneschijven in het Oosten [het is ochtend] langs elkaar strijken. Haar oude oogen bedriegen haar, de dochters zien dat er een schip ligt, groot als een berg enz. (de Welĕnrēng) en ook een *wakka tana* enz. De vorstin maakt zich ongerust, zij laat een oude, wijze vrouw van binnen roepen. De oude dame, uit haar slaap gewekt, komt naar voren. De vorstin wil dat zij door wichelen zal bepalen wat die vreemde schepen zijn. Verkeerd begrijpend denkt zij dat haar gevraagd wordt hoe oud zij is, maar nader ingelicht, doet zij wat van haar gevraagd is (beschreven). Het is een jonge vorst met wit bloed die daar met een vloot gekomen is, uit een bloeiend rijk, hij heeft zijn weerga op aarde niet, is van hemelsche en onderwereldsche afkomst en hij wil de dochter van den vorst van Tjina komen huwen.

We Tĕnriabang vraagt of dat werkelijk zal gebeuren, want I We Tjudai is immers sedert drie jaar verloofd. „De wichelinstrumenten „hebben gesproken", zegt de Oude, „wordt zij niet aan den nieuw-„komer uitgehuwelijkt, dan zal het land verwoest worden". We Tĕnriabang is radeloos en verbijsterd.

Intusschen zeilen de schepen verder, de Welĕnrēng voert de maanvlag (*ketĕngrinaga*), maneuvreerend om de kust te bereiken. Visschers in kleine prauwen worden aangeroepen om inlichtingen te geven. Zij begrijpen de vragen verkeerd en geven niet-passende antwoorden. Eerst vermaakt dat Sawerigading, maar dan wordt hij boos en spreekt een spreuk uit, welke het vermogen heeft noodweer te doen neerdalen. Als dit komt, zinken alle visschersbootjes in de diepte. Het noodweer bereikt ook Tjina, huizen storten in, een vloedgolf dringt het land binnen. La Pananrāng beduidt zijn neef dat zijn woede moet bedaren, waarop de zon weer gaat schijnen. De schepen varen verder. Weer passeert men een visschersvloot[1]; als dezen lieden dezelfde vragen gedaan worden als aan de vorigen, geven zij duidelijke antwoorden. Sawerigading laat er één aan boord komen, vraagt zijn kleeding van *aka'*-vezel[2] en geeft er vele schatten voor terug. Het valt hem op dat de man een fijne huid heeft, zijn geheele voorkomen is niet dat

[1] *to mangawu*, lieden die *awu*-visch vangen? Volgens het Wb. is *awu-awu* een soort van visch, Wb. s.v. *awu*. — Er wordt ook van een der visschers gezegd dat hij een lading *awu-tapĕ'* voert, een soort van *awu*? — Wordt deze in zee geworpen, dan wordt het water wit, hieruit zou men opmaken dat zij kalk vervoeren.

[2] gĕbang-vezel.

van een visscher en hij laat hem vertellen. De vorst heeft vijftien kinderen, waaronder twee zonen; van de dochters zijn twee nog ongehuwd, de oudste van beiden, We Tĕnriesa, zal de volgende maand
S in het huwelijk verbonden worden. Hij geeft een volledige opsomming van hun namen, woonplaatsen, echtgenooten (zie Naamlijst)[1]). Desgevraagd vertelt hij zijn geschiedenis, hij is de zoon van een in ongenade gevallen raadsheer. Met zijn schuitje volgeladen met geschenken vaart hij af, vooruit naar Tjina, evenzoo zijn kameraden.

De vloot van Sawerigading passeert een aantal visschersprauwen die met het schepnet visschen[2]). Deze zien Sawerigading in staatsie op zijn zeekasteel gezeten, hun hoofdman zegt zijn makkers uit te wijken, maar Sawerigading praait hem en vraagt weer inlichtingen over Tjina; de man kan slechts herhalen wat zijn voorganger gezegd heeft en krijgt zijn afscheid. Hij gaat vlug naar den wal en begeeft zich naar Tjina ri adja, naar het vorstelijk paleis. De vorst peinst over de komst van zooveel schepen. La Ma'patunru' — zoo heet hij — geeft een beschrijving van de vreemde vloot. Terwijl men zoo aan het praten is, nadert de vloot. Op voorstel van de zoons van den vorst worden Toapatunru' en Toana' kadji als boden erheen gezonden. Zij krijgen o.a. de boodschap mee, wanneer het handelaren zijn, riviertol te heffen, naar 's lands wijs.

De vloot komt de rivier binnenvaren, de zeilen worden gestreken, zij nadert de landingsplaats. Men hoort allerlei talen aan boord spreken. Sawerigading zit in staatsie aan dek. De boden bemerken ras de koppen der verslagen vijanden die buiten boord hangen en vreezen het ergste. Toch stappen zij er moedig op af en roepen de schepen aan, de gebruikelijke vragen stellende en verklaringen gevende, hierop neerkomende dat zij voor alle doeleinden, o.a. om hanengevechten te houden of een „ebenbürtige" vrouw te zoeken, welkom zijn, maar hebben ze oorlog in den zin, dan worden ze verzocht rechtsomkeert te maken. Handelswaren kunnen zij naar 's lands wijs invoeren[3]). La Pananrāng staat hen te woord, hij keurt de voor-

[1]) De opsomming is hier, bij uitzondering, geheel volledig. Overigens worden de opsommingen in verscheidene verhalen, bij verschillende gelegenheden, gegeven, er stemmen er geen twee geheel overeen.

[2]) Het zijn deftige heeren die zich hiermee vermaken.

[3]) Dit omvat dat eerst gedurende een bepaalden tijd uitsluitend met personen uit de vorstelijke omgeving gehandeld wordt tegen gedwongen prijzen, waarbij de vreemde koopman in ongunstiger positie is dan op de vrije markt (*ma' balu'sala*). Bij de taxatie van goederen wordt bv. een *bissu*-hofdame (vreemdelingenzijde) gesteld tegenover een eenvoudig bediende (landzijde), een bediende tegenover een patool (Voor-Indische doek), deze tegenover een Boegi-

waarden waarop handel gedreven mag worden, goed. De boden gaan den vorst verslag doen. Zij achten het mogelijk dat de vloot vijandige bedoelingen heeft.

De vorst verzinkt in gepeins, hij weet eerst niet wat te doen, zegt dan beiden boden het volk bijeen te roepen; voorts zij een ieder op zijn hoede, als de vreemdelingen waren aan land hebben gebracht en de handel begint.

De boden gaan. S/47

Hiaat.

De tekst gaat voort in het verhaal van den levendigen handel die tusschen de mannen van de schepen en van den wal gedreven wordt [1]). T De goederen van boord worden drie maanden onder den prijs [2]) verkocht.

Op een morgen (of: den volgenden morgen) begeeft zich een gezelschap hofdames naar de rivier om te baden. Er ontwikkelt zich een gesprek tusschen haar en La Pananrāng c.s. van af de schepen, vol scherts en gewaagde grapjes [3]). In dit gesprek breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

Deze tekst behandelt dezelfde gebeurtenissen als het tweede gedeelte van tekst A XIV, maar de eigennamen wijken vrij veel af en worden daarom opnieuw gegeven.

1. Sawerigading La Ma'dungkĕllĕng Toapanjompa Langi'paewang (en -pawewang) La Tĕnritappu' Pamadĕnglĕtte (ook: Pamadĕngriu') To Abanglĕtte Pasaliriu' Lawe Opuna Warĕ' (To Warĕ') Opuna Luu' La Tĕnriawe.
2. La Pananrāng To Sulolipo, eerste raadsman van 1 en diens neef.

---

neesche sarong, deze tegenover een Javaansche sarong. Na ommekomst van den gestelden termijn wordt de handel aan de ingezetenen vrij gegeven. De vorst treedt dus op als eerste koopman van zijn rijk. — Er pleegt verder van „riviertol" gesproken te worden; naar het schijnt, een kleine heffing tot ontsluiting van den handel. Voorts pleegt men bij den aanvang over en weer een en ander te geven „om sirih te koopen".

[1]) Vgl. voor het ontbrekende gedeelte, A XIX, blz. 246.

[2]) Vgl. noot 3 op blz. 224.

[3]) Vgl. A XIX, blz. 247, waar een soortgelijk intermezzo voorkomt.

3. PANRITA UGI' (of: -OGI') To SULĔSSANA, getrouwe van 1 en diens neef, aan boord adjudant van 2.
4. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', *idem, idem.*
5. DJĔMMU RI TJINA, getrouwe van 1 (neef).
6. SĔTTI RI LUU', aanzienlijke op de vloot van 1 (neef).
7. SĔTTI RI WARĔ', *idem* (neef).
8. SĔTTIMANJALA, *idem* (neef).
9. MA'TANGKILUU' DAENGMA'LURĔNG, echtgenoote van 2, halfzuster van 1 [lees: nicht].
10. I LA GONGKO(NA), omroeper op de vloot van 1.
11. BATARA GURU enz., stichter van LUU', grootvader van 1.
12. WE TĔNRIWEMPENG, hofdame aan boord van de I La Welĕnrēng (het schip van Sawerigading).
13. WE TĔNRISUI, *idem.*
14. SAWEPAUBA, hofdame, *idem* [1]).
15. WE MANEDARA, dienaresse, *idem.*
16. MADJAPAGULING al. BANJA'PAGULING van MADJAPAI', eerste vijand van 1 op zee.
17. LA TOGĔNGTANA PADJUNGLIMPO SESE ALAU' (-URAI'), tweede vijand.
18. LA TUPPUSOLO' To APUNG (ook: To ABANG), derde vijand.
19. LA TUPPUGĔLLANG DJAWA RI ADJA (-RI LAU'), vierde vijand.
20. LA TĔNRIPULANG (ook: LA TĔNRIPALĔ') To PARĔNGKI, vijfde vijand [2]).
21. LA TĔNRINJIWI' To MALAKA LANGI'RISOMPA, zesde vijand.
22. SĔTTIABONGA van LOMPENG RI DJAWA ULIO, zevende vijand [3]).
23. WE TĔNRILEKĔ', moeder van 18, bediende bij 1 [3]).
24. LA BARATIU, hoofdman van 21, sneuvelt.
25. BITA RI LAU' (ook: MITA RI LAU'), *idem, idem.*

---

[1]) Niet te verwarren met de gelijknamige tante van Sawerigading.

[2]) Met „parĕngki" (Frank) worden in het Boegineesch de Portugeezen aangeduid; hier is echter geen Westerling bedoeld.

[3]) Later wordt de volgende opsomming gegeven:
1. *Banja'paguling* van *Mantja'pai'.*
2. *La Togĕngtana Padjunglimpo.*
3. *La Togĕng.....la* (opengelaten) van *Djawa ri lau'.*
4. *La Tuppusolo' To Apung.*
5. *La Tĕnripulang* van *Djawa.*
6. *La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka.*
7. *Sĕttiabonga* van *Lompeng ri djawa Olio.*

[4]) Mogelijk dezelfde als 14.

26. TĔNRILĔNNARĔNG (en -LINNARĔNG) DAENGRISOBU, echtgenoote van 21, hertrouwt met 4.
27. LA BOLOTIU, onder-aanvoerder van 22, door 1 meegenomen.
28. I LA BULISA (°BULITJA) TO PĔPPANGLEWA, grootvader van 22.
29. TO PATUNĔRRANG (°PATUNĔRRĔNG) DATU DJAWA.
30. WE PATUNĔRRĔNG, prinses van LOMPENG RI DJAWA, dochter van 29, huwt met 28.
31. LIMPU RI DJAWA, *pua'ma'toa'* van DJAWA.
32. PUNNA LIUNG DULUNGKANNA, vorst in PERETIWI of URILIUNG (Onderwereld).
33. TĔDDJORISOMPA, uit de Onderwereld opgekomen vorst van WEWANGRIU', I LA TOLIUNG TO BOTO', neef van We Njili'timo'.
34. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, echtgenoote van 33, *manurung*.
35. LA TĔNRIAWE, aanzienlijke door 3 aan 1 meegegeven.
36. I LA PEWADJO I LA WERUNĔNG TO PALINRUNGI TO PAO (of: OPUNA PAO).
37. LA TO A'SARI, visscher vóór Tjina.
38. LA TO MANGAU LA MALAGĔNNI, visscher of kalkschipper vóór Tjina.
39. LA PANGORISĔNG TO PANANRĀNG van TAKKEBIRO, eerste raadsman van LUU', vader van 2.
40. LA SULOLIPU, zoon van 2 en 9.
41. BATARALATTU' OPUNA LUU', vorst van LUU', vader van 1.
42. WE (TĔNRI)ABĒNG BISSU RI LANGI' WE WALINONO, tweelingzuster van 1 in den Hemel.
43. LA PUNNA LANGI' RĔMMANG RI LANGI' LA WIRAMPONGA WIRANGTA'-LALLO TO ABANG TO PAWEWANGI, echtgenoot van 42.
44. WE ATIWERO, hofdame van 42.
45. WE ATIMEGA, *idem*.
46. TURU'BELA, eerste vorst van TOMPO'TIKA' en SAWANGMEGA.
47. WE NJILI'TIMO' enz., echtgenoote van 11.
48. TOALAGĔNNI, voormalig raadsheer in TJINA, vader van 38.
49. LA MA'PATUNRU', schepnetvisscher vóór TJINA.
50. LA SATTUMPUGI' OPUNA TJINA (vorst van TJINA).
51. WE TĔNRIABANG I DA TJUDAI OPUNA TJINA (vorstin van TJINA).
52. WE TĔNRIDJEKA van TEMPE-WAGE[1]), oudste kind van 50 en 51.
53. LA TĔNRIPADA DATUNA WAGE, echtgenoot van 52.

---

[1]) Bij deze en volgende namen geeft de eerste naam de eigen havezathe, de tweede den naam van het gebied van den edelman met wie de prinses huwt, aan.

54. We Tĕnrilokka van Patjing-Tana Djawa, 2e kind van 50 en 51.
55. I La Pabata' To Djawa, echtgenoot van 54.
56. We Tĕnrirua van Soppeng-Wiringlangi', 3e kind van 50 en 51.
57. La Tĕnriodang van Wiringlangi', echtgenoot van 56.
58. We Tĕnripeso van Baringĕng-Wengĕng, 4e kind van 50 en 51.
59. Adji pagĕllang To Saburo, echtgenoot van 58[1]).
60. We Tĕnrilallo van Bakkĕ'-Lamuru, 5e kind van 50 en 51.
61. La Tĕnribali To Lamuru, echtgenoot van 60.
62. Tĕnribakkĕrrĕng van Bombangtjina-Riu'kĕlling, 6e kind van 50 en 51.
63. La Ma'papĕllung, echtgenoot van 62.
64. Tĕnriamorĕng van Tjanru-Gara, 7e kind van 50 en 51.
65. La Makarumpa To Gara, echtgenoot van 64.
66. We Tĕnriseno van Ladju-Baringĕng, 8e kind van 50 en 51.
67. La Ma'danatja van Baringĕng, echtgenoot van 66.
68. Tĕnritalunru' van Djawidjawi-Limpomadjang, 9e kind van 50 en 51.
69. Daeng siute To Madjang, echtgenoot van 68.
70. We Tĕnrigeong van Pationgi-Lampoko, 10e kind van 50 en 51.
71. Daeng mamala To Lampoko, echtgenoot van 70.
72. La Tĕnriranrĕng van Bulu'dua-Lagusi, 11e kind van 50 en 51.
73. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenoote van 72.
74. La Makasaung van Sabamparu-Bulu', 12e kind van 50 en 51.
75. We Tĕnrisinrang To Bulu', echtgenoote van 74.
76. We Tĕnrieka van Teamusu'-Lompengĕng, 13e kind van 50 en 51.
77. La Ma'patudu van Lompengĕng, echtgenoot van 76.
78. We Tĕnriesa, 14e kind van 50 en 51, krijgt Tjina ri lau'.
79. Simpuanglĕtte Datu warani, a.s. echtgenoot van 78.
80. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, 15e en jongste kind van 50 en 51, aanvankelijk verloofd met 22, zal huwen met 1, krijgt Tjina ri adja en Tana Ugi'[2]).
81. La Sadangkati, aanzienlijke in Tjina.
82. Toapatunru', raadsheer in Tjina.
83. Toana'kadji, *idem.*
84. La Ma'sinira, aanzienlijke in Tjina[3]).
85. Nene'pasawĕ' Palekĕ' Radjeng ma'toa Opu Tamanang van Tempe, oude, aanzienlijke dame in Tjina.

---

[1]) Elders in den tekst echtgenoot van no. 70 genoemd.
[2]) Tana Ugi' is ook naam van het geheele land = Tjina.
[3]) Heet ook — niet in dit stuk — I To Tjimpau.

86. We Tĕmpereng, eerste hofdame bij 51.
87. We Tĕngakasa, *puang* van Tjina.

Namen van schepen zijn niet vermeld.

Als brengers van noodweer gelden: Balasariu', Rukĕllĕmpoba, Rumama'kompong, Sangiangpadjung.

Tot Tjina behooren Sirigading, Sabang, Lempanglempang, Sabamparu.

A XVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift T ged. tot schrift AA ged.).

TITEL:

Wekapitu nalawa musu'.

(Zeven malen' wordt strijd gevoerd)
met de toevoeging: *ia surĕ'e de' pamulana* — het begin van het verhaal ontbreekt.

INHOUD:

Sawerigading's reis van Luu' naar Tjina (ged.).

$38 + 48 + 36 + 48 + 46 + 2 \times 48 + 4 = 316$ blz.

Deze tekst laat zich het best met den vorigen vergelijken; hij begint iets later en eindigt iets eerder, bij de tweede ontmoeting met visschers. De inhoud komt ook voor in tekst A XIV. Tekst B no. 1 geeft er een klein gedeelte van. Het tweede gedeelte van dezen tekst, vanaf Wewangriwu', is het eerste gedeelte van tekst A XIX. Voor bizonderheden, zie de teksten A XVII en A XIX. Hier volgt slechts een korte inhoudsopgave met vermelding van verschilpunten. Het origineel waarnaar het afschrift-Jonker gemaakt is, had vele hiaten.

Het verhaal begint tijdens de reis van Luu' naar Tjina, als gezegd, iets later dan tekst A XVII, loopt met dezen parallel tot de ontmoeting met I La Pewadjo, van hier tot het einde: het vertrek van den visscher die inlichtingen over Tjina gegeven heeft, met tekst A XIX, welke laatste dan nog doorloopt. Vgl. nog C I.

T/11 De twee eerste bladzijden vormen fragmenten van twee later vallende episoden[1]). De tekst geeft hierna een hiaat aan.

Het eigenlijke verhaal begin abrupt als de vloot van Sawerigading, op weg van Luu' naar Tjina, in volle zee een ontmoeting heeft met La Tuppusolo'. La Pananrāng brengt de onderwerping van diens

[1]) De ontmoetingen van Sawerigading's vloot met twee visschersvloten, zij staan geheel los van het verhaal, dat daarna eerst aanvangt.

vader door La Tĕmma'lurĕng, de ontvoering van zekeren We Tĕnriwempeng en zijn eigen vernedering bij die gelegenheid in herinnering.

De tekst geeft een hiaat aan, in het vervolg zijn telkens woorden opengelaten[1]). T/16

La Pananrāng brengt een eerbiedigen groet aan den Hemel, ziet ook omlaag naar de Onderwereld en roept plechtig, op een met een kostbaar doek belegden steen staande, een vervloeking over zich en zijn mannen in, als hij onwaarheid spreekt, zooals Tuppusolo' meent.

Na drie etmalen strijdens is de vijand uitgeput. La Tuppusolo's kop, door La Ma'saguni[2]) afgeslagen, wordt aan bakboord van de I La Welĕnrēng gehangen. De bemanning van zijn schip onderwerpt zich door saguweer, waarin een zwaard is geroerd, te drinken en dure eeden te zweren.

De tekst geeft een (korte) hiaat aan, niet van beteekenis. T/22

Sawerigading, die rustig ligt te slapen, wordt geroepen en maakt de aan zijn zijde gevallenen weer levend (op de gebruikelijke wijze).

De volgende ontmoeting is met La Tuppugĕllang. La Pananrāng wordt gewekt enz. Er wordt gevochten. La Tuppugĕllang verklaart hier rond te varen uit lust om te vechten, over den dood van zijn echtgenoote wordt niet gesproken. La Ma'saguni doodt hem en hangt zijn kop aan stuurboord van de I La Welĕnrēng. La Pananrāng stelt de bemanning van het vijandelijke schip den eisch zich te onderwerpen.

De tekst geeft een hiaat aan, niet van beteekenis. T/46

Sawerigading, na gewekt te zijn, brengt de aan zijn zijde gevallenen tot het leven terug, als boven. U

Na eenige dagen varens ontmoet men La Togĕngtana[3]). La Pananrāng wordt gewekt. Hij brengt zijn tegenstander in herinnering dat zijn vader door La Sinilele onderworpen is en zijn zuster ontvoerd[4]). Hij roept, als boven, de vervloeking des Hemels over zich in, voor het geval hij onwaarheid mocht spreken. Na dagen strijdens wordt La Togĕngtana door La Ma'saguni gedood, La Pananrāng slaat hem het hoofd van den romp. De bemanning van zijn schip onderwerpt zich. La Pananrāng laat Sawerigading, die slaapt, roepen

---

[1]) Waarschijnlijk woorden die de afschrijver niet kon lezen, een enkel maal door Jonker eigenhandig bij de collatie ingevuld, dan wel gaten in het origineel.

[2]) Aldus te lezen.

[3]) Bij vergelijking met de paralleltekst blijkt de volgorde der vijanden telkens een andere. Zoo gaat in tekst A XVII La Togĕngtana aan La Tuppusolo' vooraf, enz.

[4]) Iets later heet het dat hij door La Pananrāng onderworpen is.

en verzoekt hem dan de dooden in het leven terug te roepen; wat geschiedt als boven.

Weer eenige dagen later ontmoet men La Tĕnripulang, den zeeroover, die zeven jaren geleden weduwnaar is geworden en den dood zoekt. La Pananrāng wordt gewekt, hij klaagt er tegen La Ma'saguni over dat de Schepper hem op hun vreedzamen tocht steeds nieuwe vijanden doet ontmoeten. La Ma'saguni doodt La Tĕnripulang, te spoedig naar La Pananrāng's oordeel (als A XVII). Panrita Ugi' slaat het lijk den kop af. De bemanning van het zeeroversschip onderwerpt zich. Het lijk wordt, in doek gewikkeld, in zee geworpen.

De maan-vlag (*ketĕngrinaga*) wordt weer ontplooid en de vloot
V zeilt verder. Na eenige dagen hoort men tegen den dageraad een vervaarlijk geraas. Het is het schip van La Tĕnrinjiwi', de z.g. *wakka tana* (schip als een landstreek met paleis, tuinen, enz.)[1]). La Pananrāng geeft La Ma'saguni een inzegging niet zoo overijld te handelen als de vorige maal. Hij zelf staat La Tĕnrinjiwi' te woord en is zeer meegaande. Het verloop is ongeveer als in tekst A XVII, twee raadslieden van La Tĕnrinjiwi' spreken voor La Pananrāng, zonder van *pemali* te reppen. Als een hanengevecht wordt voorgesteld (als aanleiding om een conflict uit te lokken), zegt La Pananrāng in het geheel geen vechthanen aan boord te hebben. Toch gaat hij met La Ma'saguni, Panrita Ugi' en Djĕmmu ri tjina op het schip van La Tĕnrinjiwi' over, men zal hanengevechten houden met hanen van den laatste. Het verloop daarvan en van den volgenden strijd wordt
W ongeveer als in tekst A XVII geschetst. Wanneer de zaak voor hem minder gunstig staat, zendt La Tĕnrinjiwi' een bode naar de Onderwereld, die zijn neef Datu pakiki' moet halen. Deze komt en laat een brandnetel- en galregen neerdalen. Allerlei monsters vechten mede. De strijd wordt steeds op de *wakka tana* gevoerd. La Pananrāng laat Sawerigading, die alleen op de I La Welĕnrēng is achtergebleven en slaapt, verzoeken de dooden op te wekken, wat geschiedt. Hierop volgt, dat Sawerigading zijn zuster We Tĕnriabēng aanroept (zie A XVII) enz. La Punna langi' daalt neder per regenboog, hij verwisselt eerst het lendenkleed dat hij aanheeft voor een ander, hij heeft ontketenaars der elementen en hemelmonsters bij zich, enz. Datu pakiki' daalt bij de komst van La Punna langi' weder naar de Onderwereld af. La Tĕnrinjiwi' wordt door La Ma'saguni gedood. Van andere aanvoerders wordt niet gesproken. De bemanning onder-

---

1) Er wordt weinig van gezegd, het is uit den Hemel neergedaald.

werpt zich. La Punna langi' keert naar den Hemel terug. De gesneuvelden van de *wakka tana* herleven door Sawerigading's toedoen, hij gaat daarvoor op de *wakka tana* over. De schepen van de vloot van de *wakka tana* worden geteld, het zijn er duizenden. Daarna verplaatst het verhaal plotseling in een feestmaal van Sawerigading en de zijnen. Hij geeft La Pananrāng order de vrouwen uit het paleis op de *wakka tana* te halen. Bezoek aan het paleis. Daengrisobu, echtgenoote van La Tĕnrinjiwi' wordt gewekt en verlaat het paleis, enz. Zij wordt X
La Ma'saguni ten huwelijk gegeven. Het lijk van La Tĕnrinjiwi' wordt in zee geworpen. Daengrisobu keert naar het paleis terug, nadat de huwelijksschat bevredigend geregeld is; zij legt zich neder, weenend over den dood van haar echtgenoot. La Ma'saguni gaat, van zijn neven vergezeld, naar het paleis. Na korte bespreking neemt hij haar mede. De zedeles van Sawerigading (zie A XVII) blijft achterwege, met alles wat daarop volgt.

De vloot vaart verder. Op een nacht hoort Sawerigading een stem Sĕttiabonga wekken. Hij gaat naar La Pananrāng's vertrek, wekt dezen en vertelt wat hij gehoord heeft. Verder als A XVII, La Pananrāng speelt de rol van de hofjuffer. Sĕttiabonga, door de opgevangen woorden verontrust, gaat tot zijn vertrouwde. Deze voert den volgenden morgen een lang gesprek met La Pananrāng, waarin hij aantoont dat Sĕttiabonga wel en ter dege met I We Tjudai verloofd is; door La Pananrāng beantwoord met een gefingeerd verhaal dat het huwelijk van Sawerigading met I We Tjudai reeds heeft plaats gehad. In het verhaal van I La Bulisa is alleen van Opu Samuda sprake, het einde ontbreekt[1]).

Sĕttiabonga wil vechten. La Pananrāng roept den Schepper tot getuige dat het omtrent I La Bulisa gezegde de waarheid is (in den vorm van een vervloekingseed). De strijd ontbrandt, enz. Nadat Sĕttiabonga naar zijn land is teruggestuurd, laat Sawerigading de Y
dooden herleven.

Na weder twintig dagen varens is men in het gezicht van Wewangriu', enz., als A XVII, eenigszins anders verteld. Bij het afscheid voorspelt Tĕddjorisompa de moeilijkheden die I We Tjudai tegen een huwelijksverbintenis zal opwerpen[2]).

Volgt de ontmoeting met I La Pewadjo, die terugkeert van Tjina waar een dochter van den vorst, Tĕnriwewangĕng, gehuwd is, er

---

[1]) Het verhaal van de ontmoeting met Sĕttiabonga is onvolledig en corrupt.

[2]) Hij vertelt ook dat hij ten aanzien van zijn zuster in dezelfde omstandigheden verkeerd heeft als Sawerigading ten opzichte van We Tĕnriabēng.

blijven nu nog twee ongetrouwde dochters over. In den loop van het gesprek vertelt Sawerigading hem tegen zeven vijanden op zee te hebben moeten strijden, de eerste was Banja'paguling (dien men vóór den aanvang van dezen tekst heeft ontmoet), de volgende zes zijn gelijk aan de bovengenoemde, maar in andere volgorde. Van deze allen heeft alleen Sĕttiabonga zich onderworpen, de anderen zijn
Z gedood. De ontmoeting met I La Pewadjo verloopt geheel als in tekst A XVII.

Na het afscheid van I La Pewadjo doen zich weldra de bezwaren en gevaren van het vaarwater gevoelen, waarop Tĕddjorisompa en I La Pewadjo gewezen hadden. Als La Pananrāng naar Sawerigading gaat om hem te melden dat er reeds dagenlang windstilte heerscht en men niet verder komt, treft hij dezen in een melankolieke stemming aan[1]). Volgt een weeklacht van Sawerigading over het feit dat hij Luu' verlaten heeft, over de onzekere toekomst, enz., met vele lacunes en corrupt. Zijn gezellen trachten zijn gedachten naar Tjina te leiden en spreken hem moed in[2]). Als Tjina niet wordt bereikt en hij dus geen aanzoek om I We Tjudai's hand kan doen, wil hij weer gaan rondzwalken over de zeeën om wellicht elders een vrouw te vinden.

Hierop volgt het tooneel aan boord van de I La Welĕnrēng waarin Sawerigading c.s. uitleg van hun droomen vragen, ditmaal aan de *bissu* van Luu' en de *sanro* van Warĕ' (waarmee wel de *puang*'s van Luu' en Warĕ' bedoeld zullen zijn), dat ook voorkomt in A XIX blz. 240.

De vloot vaart met goeden wind verder.

Bij het aanbreken van den dageraad staat We Tĕnriabang op (vgl. tekst A XIX blz. 241). Zij ziet, uit het venster kijkende, het kostbare zeil op Sawerigading's schip schitteren, en meent twee zonneschijven in het Oosten dicht bij elkaar te zien; dat heeft zij, zoo oud als zij is, nog niet beleefd. Zij laat haar beide, ongehuwde dochters vóór roepen (zij bevindt zich in het voorgedeelte van het paleis), deze trachten haar uit den droom te helpen. Nog niet overtuigd laat zij Nene' Palekĕ' roepen, enz.[3]).

Sawerigading treft visschers aan (tekst A XIX blz. 241 onderaan),
AA w.o. één die hem volledig over Tjina inlicht. De vijftien kinderen van het vorstelijk echtpaar worden opgesomd, anders dan in tekst A XIX. In het afscheid van den visscher breekt de tekst af.

---

[1]) Vgl. hiervoor en voor wat verder volgt, tekst A XIX blz. 240.
[2]) La Pananrāng oppert mogelijkheden die later werkelijkheid worden.
[3]) Abusievelijk ook We Tĕngakasa genoemd.

NAAMLIJST.

1. SAWERIGADING TOAPANJOMPA LA MA'DUNGKĔLLĔNG PAMADĔNGLĔTTE LANGI'PAWEWANG OPUNA WARĔ' LAWE OPUNA LUU'.
2. LA(PA)NANRĀNG TO SULOLIPU, eerste raad van 1 en neef.
3. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', raadsman en gezel van 1 en neef.
4. PANRITA UGI', *idem*.
5. DJĔMMU RI TJINA, *idem*.
6. LA TUPPUSOLO' TO APUNG, bestrijder van 1 op zee.
7. LA TĔMMA'LURENG TO SINILELE, heeft vader van 6 onderworpen. halfbroer van 1's vader.
8. LA WIDELANGI' TO LĔTTEILĔ', vader van 6.
9. WE TĔNRIWEMPENG, dochter van 6.
10. LA TUPPUGĔLLANG DJAWA RI LAU' (ook: -RI ADJA), bestrijder van 1 op zee.
11. I LA GONGKO(NA) LA PITU RĔPPA RI WAWO ALĔ', omroeper op de vloot.
12. LA PANGORISĔNG van TAKKEBIRO, vader van 2.
13. LA TOGĔNGTANA PADJUNGLIMPO SESE URAI', bestrijder van 1 op zee.
14. LA SINILELE, heeft vader van 13 onderworpen.
15. LA WIRANGRATU DAENG SAMUDA, vader van 13.
16. WE TĔNRISUI, zuster van 13, meegevoerd op de vloot van 1.
17. WE TĔNRIABĒNG DAENGMANOTĔ' WE BISSULOLO BISSU RI LANGI', zuster van 1 in den Hemel.
18. LA PUNNA LANGI' RĔMMANG RI LANGI' TO PAWEWANGI TO WEWANGLANGI', echtgenoot van 17.
19. GUTU'PATALO TO PALAGUNA, hemelling, hier met 18 vereenzelvigd.
20. LA TĔNRIPULANG DJAWA RI ADJA (of: -RI LAU'), bestrijder van 1 op zee.
21. LA TĔNRINJIWI' LANGI'RISOMPA TO MALAKA, *idem*.
22. MITA RI LAU', raad van 21.
23. LA BARATJINA, *idem*.
24. TĔNRILINRUNGĔNG, aanzienlijke vrouw, bij 21 aan boord[1]).
25. TĔNRILĔNNARĔNG DAENGRISOBU, echtgenoote van 21[1]).
26. DATU PAKIKI' van PISIMPATU, uit de Onderwereld, neef van 21.
27. I LA BETJOTJI, hemelwachter.
28. I LA SUALA, *idem*.
29. I LA SUPANTING, *idem*[2]).

---

[1]) De nummers 24 en 25 kunnen één persoon zijn, de echtgenoote van 21.
[2]) Vervorming van *asu panting*, Wb. s.v. *asu* = hond.

30. PALISULANGI', raadsheer van 17.
31. WE PANANGARĔNG I DA RUMA, echtgenoote van 1 in LUU'.
32. MA'TANGKILUU' DAENG MA'LURĔNG, echtgenoote van 2 en zuster van 3.
33. DAEMPERUNĔNG, zoogmoeder van 25.
34. SĔTTIABONGA van LOMPENG RI DJAWA OLIO, bestrijder van 1 op zee, verloofde van 86.
35. LA BOLOTIU, vertrouwde van 34.
36. TOAPATUNRU', raadsheer van TJINA.
37. TOANA'KADJI, *idem*.
38. I To TJIMPAU, landsgroote van TJINA.
39. To TĔNRIANGKĔ', *idem*.
40. To TĔNRIGILING, *idem* [1]).
41. To PAWAWOI, *idem*.
42. To PANAUNGI, *idem*.
43. OPUNA WENGĔNG, *idem*.
44. I LA BULISA To PĔPPANGLEWA, grootvader van 34.
45. OPU SAMUDA [2]) OPU TALAGA, god uit de Onderwereld.
46. WE PATUNĔRRANG, prinses van DJAWA.
47. WE DATU DJAWA, moeder van 46.
48. TĔDDJORISOMPA I LA TOLIUNG LĔTTEMANGKĔLLANG BATARA WEWA(NG), vorst van Wewangriu', volle neef van We Njili'timo', de echtgenoote van Batara Guru en grootmoeder van 1.
49. To PAWĔLLĔRRI, hofdienaar in Wewangriu'.
50. SĔTTIMANJALA, gezel van 1.
51. SĔTTE RI WARĔ, *idem*.
52. BANJA'PADUPPA, *idem*.
53. I LA PEWADJO DATUNA (of: To) PAO To PALINRUNGI.
54. BANJA'PAGULING van MANTJAPAI', (eerste) bestrijder van 1 op zee.
55. LA TĔNRITATTA DATU GIMA [3]).
56. I WE SALARĔNG, *bissu* (*sanro*) van LUU' [*pua' ma'toa*] [4]).
57. E APANGLANGI', *sanro* (*bissu*) van WARĔ' [*pua' ma'toa*] [4]).
58. WE TĔNGAKASA, *sanro datu* van TJINA [*pua' ma'toa*].
59. NENE' PALEKĔ' WE TEPOLIPU.

---

[1]) Komt elders voor als tweede naam van 36, doch dat blijkt hier niet.

[2]) Met dezen naam wordt op één plaats een zoon van den Heer der Onderwereld genoemd, op een andere deze laatste zelf.

[3]) Over de namen der dochters van den vorst van Gima, terloops genoemd, worden tegenstrijdige berichten gegeven.

[4]) Mogelijk in no. 56 van Warĕ', no 57 van Luu'.

60. La Sattumpugi' Datuna Tjina I To Tjudai, vorst van Tjina (ri lau').
61. We Tĕnriabang (E Abang) Opuna (of: Datuna-) Tjina (ri adja), vorstin van Tjina.
62. La Tĕnriranrĕng te Baringĕng en Lagusi (Opu Lagusi), heer van Bĕkkĕngpute, zoon van 60 en 61.
63. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenoote van 62.
64. La Makasaung te Bulu' en Ugi', heer van Sabamparu (Opuna Sabang), zoon van 60 en 61.
65. Karaempugi', echtgenoote van 64.
66. We Tĕnridjeka van Tempe-Wage, dochter van 60 en 61.
67. La Tĕnripada van Tempe-Wage, echtgenoot van 66.
68. We Tĕnrilokka van Patjing en Mampu, dochter van 60 en 61.
69. La Tĕnridolo Daeng siute van Limpomadjang (To Madjang), echtgenoot van 68.
70. We Tĕnriliwĕng van Soppeng ri adja, dochter van 60 en 61.
71. Daeng palallo van Soppeng ri lau', echtgenoot van 70.
72. We Tenripeso van Lamuru, dochter van 60 en 61.
73. La Tĕnribali, echtgenoot van 72.
74. We Tĕnrirua van Ladju en Lompo', dochter van 60 en 61.
75. Daeng mamala To Lampoko, echtgenoot van 74.
76. Tĕnriwewangĕng van Teamusu' en Mĕnrĕ, dochter van 60 en 61.
77. Daeng segiri van Balangnipa [Mĕnrĕ], echtgenoot van 76.
78. We Tĕnriserĕng van Bakkĕ' en Lenrang, dochter van 60 en 61.
79. Pamiringlangi', echtgenoot van 78.
80. Tĕnriwewangĕng (II) [1]) van Kampiri en Kĕlling, dochter van 60 en 61.
81. Daeng sagala To Rapĕng (in Kĕlling), echtgenoot van 80.
82. We Tĕnrilĕllung van Mario, dochter van 60 en 61.
83. La Patingĕllĕ' van Mĕttoanging, echtgenoot van 82.
84. Adji pagĕllang To Saburo, dochter van 60 en 61 [2]).
85. We Tĕnriesa, ongehuwde dochter van 60 en 61, Tjina ri lau' is voor haar bestemd.
86. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, ongehuwde dochter, jongste kind van 60 en 61, Tjina ri adja is voor haar bestemd.

---

[1]) Schrijffout voor.....?

[2]) Elders in dit verhaal heet het: *Tĕnriwewongĕng* van *Bulu'dua,* dochter van 60 en 61, gehuwd met Adji pagĕllang To Saburo.

87. PALISULANGI', raadsheer van 17.
88. WE TĔNRILEKĔ' SAWEPAUBA, aan boord van de I La Welĕnrēng.
89. LA TĔNRISIKA, vorst van SAMA RI AWO.
90. I DA PALILU, vertrouwde hofdame van 61.
91. DATU DJAWA, een onbepaald vorst van Java.
92. WE TĔNRIGAU' (of: WE BĔRRIGAU') DAENG MA'ROA, dochter van 91.
93. LA TO A'SARI, visscher (ook: LA TO MA'SARI).
94. LA TO MANGAU, *idem* of schipper.
95. BATARIKUNĒNG, dochter van 89[1]).
96. TANRAMAKATU', *idem*[1]).
97. WE TĔNRIDIO, oudste dochter van den vorst van GIMA[2]).
98. WE TĔNRITODJANG DAENG TALAGA, derde en jongste dochter van denzelfden.
99. LA TĔNRIANGKĔ', vorst van — — —
100. BELABARUGA MUTIASORA, dochter van 99.

Tjina = Tana Ugi' = Sirigading.

Tot Pao behooren: singkiwero en Tawalangi'.

---

[1]) Men vindt deze namen ook als die van prinsessen van Gima.
[2]) Vgl. noot bij no. 55.

A XIX.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 99 ged. tot schrift 105 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading's reis van Luu' naar Tjina** (ged.);
2. **Hij gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette.**

$38 + 5 \times 48 + 19 = 297$ blz.

De gebeurtenissen van dit verhaal komen voor in het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap, no. 188 dl. IX, van: „Saweri-„gading legt in Wewanriu' (Bone) aan".... tot het einde der alinea. (Cat. Matthes bl. 77, vgl. Boeg. Chrestomathie III 257).

Het begin van dit verhaal tot de ontmoeting met La Tĕnriangkĕ' loopt parallel met het laatste gedeelte van tekst A XIV; het begin tot het tooneel der badende vrouwen vindt men terug in tekst A XVII; het begin tot de ontmoeting met La Tĕnriangkĕ' in tekst A XVIII; het laatste gedeelte van af de aankomst vóór Tjina in tekst A XX, deze breekt nog iets eerder af; nogmaals van een iets verder punt en iets verder doorloopend in tekst A XXII, terwijl tekst A XXI op het zelfde punt als A XXII begint, maar nog verder doorloopt.

Het bezoek aan Tjina, als koopman vermomd, komt ook voor in hs. Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, blz. 119 v.v. (Cat. Matthes blz. 88), dit loopt nog verder door, zie hiervoor A XXI en Aanhangsel blz.1072. Het gedeelte vanaf Sawerigading's ontmoeting met de visschersvloot tot het villen van den Oro is het onderwerp van C I.

[Sawerigading keert op weg van Luu' naar Tjina in Wewangriu' aan. De tekst begint in een zin, als hij op het punt is aan wal te gaan].

Tĕddjorisompa ontvangt hem, aan het strand heeft een feestmaal 99/11
plaats (vgl. uitvoeriger, tekst A XIV).

Zeven etmalen na het vertrek van Wewangriu' heeft 's morgens de ontmoeting met I La Pewadjo plaats. Deze herkent de schepen der zeven tegenstanders met wie Sawerigading te strijden heeft ge-

had. Hij vraagt La Pananrāng waar zij heen varen en ontvangt de mededeeling dat Sawerigading op weg is naar Tjina om met een vrouw van den hoogsten bloede, als hij, te huwen. Aan boord genood, deelt hij mede dat We Tĕnripeso, dochter van den vorst van Tjina, onlangs met Talĕttu'lipu van Wiringlangi' is gehuwd. Er zijn nog twee dochters ongehuwd: We Tĕnriesa, die zich in Tjina ri lau' zal vestigen en I We Tjudai, het jongste kind, voor wie Tjina ri adja bestemd is. Op de vraag van Sawerigading of het nog ver is tot Tjina, verstrekt hij de noodige aanwijzingen en voegt erbij dat Sawerigading, in Tjina aangekomen, zich voor handelaar moet uitgeven. Een rechtstreeksche huwelijksaanvrage zal niet aangenomen worden. Beter ware het met hem, I La Pewadjo, die op den terugweg naar Pao is, mede te gaan en dat deze dan als huwelijksbode naar Tjina ging. Het aanbod wordt beleefd afgeslagen, I La Pewadjo krijgt driehonderd met goud gevulde kisten als „sirihgeld" ten geschenke. Bij het scheiden zegt hij Sawerigading nog, in Tjina drie maanden onder de waarde te verkoopen.

Wanneer de vlooot nu na tien etmalen bij een draaikolk komt en wegens windstilte niet verder kan, noemt Sawerigading namen van prinsessen die voor een huwelijk in aanmerking zouden komen als zij Tjina eens niet bereikten[1]). Hij vervalt in een neerslachtige bui, heeft heimwee naar Luu'; La Pananrāng tracht hem op te beuren. In slaap gevallen, wordt hij midden in den nacht wakker, hij hoort den La Dunrungserĕng-vogel Boegineesch en Javaansch (of: andere talen) spreken met andere vogels; uit hun gesprek besluit hij dicht bij Tjina te zijn. „Luister niet naar de vogels", zegt La Pananrāng, „dat maakt u ziek".

De *puang*'s van Luu' en Warĕ' worden geroepen om den droom welke hij gehad heeft, uit te leggen. Toen hij pas in slaap was, zag hij zon en maan tezamen in zijn schoot vallen, hij at ze op. — „En ik", zegt La Pananrāng, „zag in mijn droom land afbakenen en piketten „plaatsen midden in het land en ik beschutte het gewas tegen rijst-„diefjes". — La Ma'saguni heeft ook gedroomd. Hij zag dat alle oorlogsvanen van Tjina vernietigd werden, toen hij er aan land ging; allen zochten schut onder het staatsie-zonnescherm[2]). — De *puang*'s antwoorden: „Droomen, beschikkingen van den Schepper, kunnen niet

---

[1]) De opsomming is verward, zie Naamlijst.

[2]) *padjung*, opzettelijk dubbelzinnig; het woord is ook een benaming van den vorst van Luu'.

„liegen. Wij zullen in Tjina aankomen; gij, Sawerigading, zult een „huwelijksbode zenden en verloofd worden, het aan wal brengen van „den huwelijksschat zal drie maanden duren; daarna zal I We Tjudai „opeens onwillig zijn te huwen, de huwelijksschat zal teruggezonden „worden, gij zult daar geen genoegen mee nemen, Tjina veroveren, „het huwelijk zal doorgaan en gij en uw echtgenoote zult elkaar „trouw zijn tot in den dood en samen naar de Onderwereld gaan"[1]). — De *puang* van Warĕ' zegt nog: „La Pananrāng zal raadsheer van „Tjina worden, La Ma'saguni zal dapper strijden" (bij de verovering van Tjina).

We Tĕnriabang in Tjina, des morgens opstaande en het venster openende, ziet naar de zee. Haar oude oogen zien de schitterende I La Welĕnrēng voor een zon aan, die langs de opkomende zon schuift. Zij laat haar twee ongehuwde dochters roepen, die, vóór 100
gekomen, haar lachend uit den droom trachten te helpen. Nog niet overtuigd laat zij de oude Nene' Palekĕ' roepen; knorrig vraagt de best waarom men haar niet rustig door laat slapen. Uitvoerig vertelt zij van haar lange leven, maar dat een schip van over zee in Tjina kwam handel drijven zonder te vergaan, heeft zij nog nooit vernomen. Eénmaal is er, naar zeggen, in den ouden tijd een vorst van buiten (of: Java) van hemelsche afkomst over zee gekomen, zijn schip verging, het jutten duurde drie maanden lang. Wanneer echter het schip niet vergaat en de heer daarvan wil een huwelijk komen sluiten, dan moet er niet te veel op huwelijksschat en afkomst worden gelet.

We Tĕnriabang laat de *puang* van Tjina ontbieden, zij moet door waarzeggerij[2]) in het verschil van gevoelen tusschen haar en haar dochters beslissen. De *puang* zegt, getweeën met die van Luu'[3]), dat het huwelijk van I We Tjudai nabij is. Zij zal drie kinderen krijgen, waarvan twee dochters die zullen huwen en geen mede-echtgenoote zullen krijgen, de eene zal later een huwelijk in den Hemel sluiten[4]).

Den volgenden morgen treft Sawerigading een visschersvloot van

---

[1]) Niet het land der geesten, maar de Onderwereld der goden. — Zij voorspelt ook nog dat hij één zoon en twee dochters bij haar zal krijgen en èèn dochter bij een vrouw van minder hooge geboorte. — Dit alles gaat in vervulling en wordt later uitvoerig beschreven.

[2]) *pewadjo ri ungatĕnnung*, z.v.a. *ma'polobiya*, Wb. s.v. *polobiya*.

[3]) Dit is een vergissing; de *puang* van Luu' is op de vloot bij Sawerigading.

[4]) Ook dit is een voorspelling van komende gebeurtenissen.

fuikvisschers(?)[1]) aan. Hij vraagt hoe het land waar hij het gezicht op heeft, heet. (Hij beschrijft wat hij ziet). Er volgt een gesprek, waarin de visschers hem telkens verkeerd begrijpen. Ten slotte wordt hij boos, kauwt een sirihpruim, prevelt een spreuk, doet zijn ringen van den Schepper aan, wijst ermee naar de windstreken, er daalt noodweer op de visschers neer en hun prauwen zinken. In Tjina ri adja en -ri lau' storten huizen in, enz. La Pananrāng weet zijn toorn te kalmeeren en hem te bewegen het woeden der elementen te laten staken. Het geraas maken aan land, met trommen, houdt nog niet op. Sawerigading treft wederom talrijke prauwen van visschers aan[2]), zij houden zich verre, maar één prauw nadert de Welĕnrēng, van deze verneemt hij dat het geraas maken zijn oorzaak vindt in de door hem teweeggebrachte verwoestingen, door den visscher als een straf der goden beschouwd. Nu hoort hij ook dat het land Tjina heet en geregeerd wordt door La Sattumpugi' en We Tĕnriabang[3]), zij hebben vijftien kinderen, waarvan twee ongehuwde dochters: We Tĕnriesa en I We Tjudai. De eerste zal van haar moeder Tjina ri lau' beërven, de tweede Tjina ri adja van haar vader. De visscher komt bij Sawerigading aan boord nadat deze hem gezegd heeft zijn lading maar overboord te werpen, hij zal er een scherp kapmes enz. voor terugkrijgen. Maar Sawerigading kan niet gemakkelijk met hem praten als hij geen staatsiekleeding aan heeft en laat hem die geven. Daarna laat hij zich inlichten. Het vorstelijk echtpaar heeft twee zoons en dertien (twaalf) dochters, waarvan twee nog ongehuwd (allen bij name genoemd)[4]). I We Tjudai is met Sĕttiabonga verloofd; maar, naar verluidt, zal dit huwelijk niet doorgaan en is het wachten op een afstammeling van hemelsch geslacht. De visscher neemt afscheid en Sawerigading wil hem een scherp kapmes geven om sawahdijkjes schoon te kappen opdat de rijst gedije[5]), als beloofd. Maar La Pananrāng zegt dat het scheepje kan zinken; later, als zij aan land komen, kan hij van de goederen uitkiezen. De visscher wijst nog op het gevaarlijke vaarwater; met

[1]) *to a'sari, pasari.*

[2]) *to mangawu.* Volgens Wb. s.v. *awu* is „*to mangawu*" iemand die met zijn prauw kalk overbrengt. Doch: *awu-awu* is een soort van visch; hier valt eerder aan de laatste beteekenis te denken: visschers die naar *awu-awu* visschen.

[3]) Het heet nog dat La Sattumpugi' ter hoofdplaats regeert (*tuppubatu*); hij is van Tjina ri adja, We Tĕnriabang van Tjina ri lau'. — De bedoeling schijnt te zijn dat beide deelen door hun huwelijk vereenigd zijn.

[4]) Eén naam ontbreekt.

[5]) *tĕnna ma'kĕrrĕ' wisesana.*

vele wendingen en bochten moet Tjina bereikt worden, dit duurt nog tien etmalen[1]). Maar Sawerigading wil er spoed achter zetten. La Pananrāng zegt dat zij op een in Hemel en Onderwereld gunstigen dag moeten zeilen, d.i. den dag waarop Batara Guru uit den Hemel nederdaalde en We Njili'timo' uit de Onderwereld opsteeg. Sawerigading wil er niet van hooren[2]) en men gaat onder zeil. Er komt een storm opzetten. „Dat komt ervan", zegt La Pananrāng. Hij heet Sawerigading het noodweer te bezweren. Beschrijving hoe dit geschiedt. (Hoofdpunten zijn de kleeding welke hij aantrekt, menschenoffers, het aanroepen van den Schepper[3]) en het aanbieden van vleesch van offerbuffels tot spijs). Het wordt goed weer.

Punna liung rijst uit de zee op, hij wist niet dat het Sawerigading was die passeerde (als hij dat geweten had, zou de zee kalm geweest zijn); lachend ziet hij Sawerigading aan[4]). Hij vraagt waarom deze Luu' verlaten heeft; Sawerigading doet dan het verhaal van zijn liefde voor zijn tweelingzuster, enz.; in Tjina wil hij met I We Tjudai huwen. Punna liung vraagt Sawerigading even te wachten, hij duikt onder en brengt een oogenblik later erfgoederen (niet nader omschreven) voor Sawerigading boven. La Pananrāng geeft het sein verder te varen, het gaat voorspoedig, de hindernissen der luiden van Tjina storten ineen[5]). Sawerigading spreekt weer een formule 101
uit, de moeilijkheden van het vaarwater verdwijnen, het water stijgt. Het weer herstelt zich[6]). De man van Tjina, die nog aan boord is, staat verbaasd dat het schip niet is vergaan. Hij wil nu afscheid

---

1) Alhoewel de Welĕnrēng in het gezicht van Tjina ligt; de passage is van haar plaats geraakt.

2) Hooge uitzondering; Sawerigading pleegt zich bij het oordeel van La Pananrāng, zijn raadsman, neer te leggen. Zijn eigenzinnigheid wordt gestraft.

3) In deze bede wordt, als gebruikelijk, uitvoerig gezegd op welke wijze Batara Guru, namens den Schepper, zijn vader, de aarde oirbaar gemaakt heeft. — Sawerigading beroept zich op zijn afstamming van den Schepper en met name genoemde goddelijke wezens, meest zijn voorzaten, uit Hemel en Onderwereld stammende.

4) Sawerigading heet hier: *papasulle wekaduwana ridjadjianna,* waaruit te lezen is dat Punna liung diens overgrootvader is, dus: Guru ri Sĕllĕng. — Dit schijnt echter niet de bedoeling te zijn, want Punna liung treedt vaak als dienaar van de Onderwereld op. Hier gedraagt Sawerigading zich zeer eerbiedig jegens hem; hij heet iets later Punna liung's „kleinzoon", deze Punna liung zou dus van het geslacht van Batara Guru en We Njili'timo' zijn.

5) Hier zijn de vele gevaarlijke punten in het vaarwater, als door den visscher beschreven, bedoeld.

6) De tekst is verward; van een ontketenen van noodweer tevoren is niet gesproken.

nemen[1]). Sawerigading spreekt de hoop uit, Tjina ook te zullen bereiken, zullen de menschen van Tjina dan verbaasd zijn? Hij en de visscher gaan verschillende kanten uit. De visscher ontmoet La Tĕnriangkĕ', die uit is gevaren om met het werpnet te leeren (?) visschen[2]); hij is op bizondere wijze gekleed en vraagt wat de ander erbij gedacht heeft toen zijn visch door goederen (kapmes) werd vervangen? — De visscher antwoordt: „Of wij met elkaar „zullen opgevoerd worden naar de hanenvechtbaan of daar weer van „elkaar afscheid nemen, wordt (door den Hemel) beschikt"[3]). Daarna gaat ieder zijns weegs. Dan ontmoeten Sawerigading en La Tĕnriangkĕ' elkaar; de eerste vraagt welken staat zijn „makker", de visscher, in Tjina heeft, hij kan zoo goed zijn woord doen. — Hij is de verstooten zoon van een vazalvorst, zijn goederen zijn verbeurd verklaard. Panrita Ugi' vraagt: „Hebt gij eten te koop?" — La Tĕnriangkĕ' geeft te verstaan dat hij visch heeft. Sawerigading vraagt hem of hij een onbekenden vreemdeling als broer zou willen aannemen, daar hij, Sawerigading, behoefte heeft aan steun in het vreemde land. La Tĕnri angkĕ' is daartoe niet bereid, daar hij geen verdenking op zich wil laden die hem het leven zou kunnen kosten, zijn vader bedeelt het recht in Tjina. Daarna vervolgt elk zijn weg. La Pananrāng en La Ma'saguni geven order dat de groote schepen van de vloot in grooten getale vooraan zullen gaan. Zoo komt men aan de aanlegplaats en wordt goed ontvangen. De schepelingen zijn verheugd weer te kunnen baden. Als zij reeds aan land zijn, zit Sawerigading nog op zijn schip en weent, het is alles juist als in Luu', het versterkt zijn verlangst naar Luu'. Maar hij heeft een voorgevoel dat hij in Tjina zal huwen en daar zal blijven en heeft wroeging over de wijze waarop hij het land Luu' verlaten heeft, deze godengave, zijn paleis en allen die hem lief waren. De getrouwen troosten hem.

Een hofdame van den vorst van Tjina komt met gevolg naar buiten om te baden bij de aanlegplaats. De vloot ligt geankerd, zij vult den geheelen riviermond en biedt een schitterenden aanblik, glanzend als goud. De vrouwen schrikken zóó dat zij zich, zonder gebaad te hebben, naar het paleis terughaasten. Zij hebben wel gezien

---

[1]) Dit is reeds eerder gezegd, maar door den opkomenden storm had hij aan zijn plan geen uitvoering kunnen geven.

[2]) *ma'saliwĕng ma'gurudjala.*

[3]) De beteekenis van dit tafereel is duister, de vertaling onzeker.

dat de vreemdelingen aanzienlijke lieden moeten zijn, uit den Hemel wellicht of uit de Onderwereld. In het paleis vertellen zij haar bevindingen aan La Tĕnrianrĕng en La Makasaung, die dadelijk naar hun vader gaan. De vorst van Tjina verwekt hun verontwaardiging door eerst te denken dat de vreemdelingen niet veel bizonders zijn, de beschrijving der hofdames weerspreekt dat, zij zijn geen handelaren. De vorst zendt dan Toapatunru' en Toana'kadji naar de haven voor onderzoek. Daar zit Sawerigading in vollen luister onder zijn staatsiezonnescherm, met gouden kwispedoor enz., door een talloos gevolg omgeven, het aantal schepen is ontelbaar enz., en op één schip dat als de vaste wal is, groeit de landsboom en wordt pasar gehouden[1]), het is een volledige vorstelijke residentiestad met alles wat erbij behoort. De boden zijn stom verbaasd; zonder geïnformeerd te hebben, keeren zij naar het paleis terug. La Sattumpagi' vraagt of de vreemdelingen handelaren zijn. Daar ziet het niet naar uit. Volgt beschrijving van wat zij gezien hebben.

De vorst wil weer boden zenden om te vragen wat de vreemdelingen in den zin hebben; willen zij oorlog, dan moet men dien trachten af te koopen; willen zij een huwelijk komen sluiten, hij heeft nog twee ongehuwde dochters; wel is één harer met Sĕttiabonga verloofd, maar hij hoopt steeds op een echtgenoot voor haar van hemelsche afkomst. Nene' palekĕ' waarschuwt tegen overijling, men moet zich niet aan oorlogsgevaar blootstellen, doch de komst van een bode van de zijde der vreemdelingen afwachten en inmiddels het volk bijeenroepen en de aanlegplaats der schepen mijden. Dit voorstel vindt algemeen instemming. Gedurende tien etmalen bewaart men een afwachtende houding.

Daarna belegt La Sattumpugi' een raad zijner vazalvorsten ten paleize La Tanette. Van de schepen hoort men niets. Hij wil nu toch boden zenden om te vragen wat zij komen doen en weder, als zij strijd willen, dien afkoopen en hen bewegen naar hun land terug te keeren; als zij voor een huwelijk komen, hij heeft twee ongehuwde dochters enz. Als boden gaan weder Toapatunru', Toana'kadji en
als derde I To Tjimpau met groot gevolg. Zij worden door La 102
Pananrāng te woord gestaan en zeggen ook nog dat, als de vreemde-

[1]) *wakka tana*; dit schip wordt geheel als een land voorgesteld, er wordt ook gezegd dat er een paleis op staat (met hanenvechtbaan); het is niet het admiraalschip, dit is de I La Welĕnrĕng, maar het op La Tĕnrinjiwi' buit gemaakte schip, zie hiervoor de paralleltekste. „landsboom", vrije vertaling voor *ladju tinio*, vgl. Wb. s.v. *tinaung* en *adju petuwo tonro' lipue* s.v. *tuwo*.

lingen gekomen zijn om hanengevechten te houden, zij welkom zijn. La Pananrāng deelt mede, dat zij gekomen zijn om handel te drijven en verzoekt een verblijfplaats aan te wijzen en hem een tolk ter beschikking te stellen. De boden antwoorden hierop dat het de gewoonte van Tjina is dat drie maanden tegen gedwongen prijs verkocht moet worden en dan pas op de vrije markt[1]). La Pananrāng: „Al ware het tien maanden"....

102/3 De tekst geeft een hiaat aan en gaat voort in het verslag dat de boden van hun onderhoud met La Pananrāng aan La Sattumpugi' doen[2]).

De vorst geeft prinsen en ambtenaren vrijheid (morgen) naar de landingsplaats te gaan en waren uit te zoeken. Als de avond valt, gaat hij zijn paleis weer binnen, de anderen keeren ook huiswaarts.

Den volgenden morgen gaat de vorst naar het vreemdelingenverblijf; daar is een groot en voornaam gezelschap bijeen, er heeft een maaltijd plaats. Daarna gaan zij, zonder den vorst, naar de landingsplaats met zaken om te verhandelen. Zij aanvaarden de handelsbedingen van La Pananrāng (zie boven) en sommen op wat zij te bieden hebben, ook menschen en Boegineesche sarongs. La Ma'saguni laat lijnwaden lossen, stofgoud en vreemdsoortige, menschelijke wezens: dwergen enz. Er wordt tot den donker levendige handel gedreven. De hooge heeren van Tjina die eraan hebben deelgenomen, gaan naar het paleis La Tanette terug. Allen zijn zeer voldaan en ook de vorst is verheugd. Maar Nene' palekĕ' tempert de vreugde: als er eens handelaren van Java komen, zouden zij, bij wijze van riviertol, ook wel kostbare doeken kunnen krijgen (men behoefde die dus thans niet tegen andere waren in te ruilen). Den volgenden dag keeren de vazalvorsten naar hun woonplaatsen terug om daar 's avonds aan te komen.

Sawerigading, aan boord, krijgt 's nachts verlangst naar zijn tweelingzuster, het zweet breekt hem uit, hij denkt aan zijn ouders. Hij gaat La Pananrāng wekken, vraagt hoe lang zij hier nu al op de reede liggen. — Reeds drie maanden duurt de handel. — Sawerigading begint dan over Luu' te spreken, La Pananrāng troost hem en

---

[1]) *ma'balu'sala*, zie A XVII blz. 224 noot 3. De vrije handel is *ma'balu'sama*, mogelijk *sama'*, cf. Tont. *sama'*- goed. Elders wordt tegenover elkaar gesteld: *ma'balu'sala* en *ma'balu'tongĕng*; *tongĕng* = waar, juist, er wordt dus met *ma'balu sama* en *ma'balu tongĕng* het zelfde bedoeld.

[2]) De hiaat bevat slechts dat La Pananrāng hoog opgeeft van de rijke lading der schepen, dit blijkt uit de paralleltekste.

tracht zijn gedachten af te leiden, hij moest liever aan Tjina denken.

Den volgenden morgen zit La Ma'saguni aan dek met eenige anderen, een hofdame van I We Tjudai met haar meiden begeeft zich naar de rivier om te baden. Zij maken gewaagde grapjes over het geval. Luid gelach. Een hofjuffer hoort dat alles wat niet voor haar ooren bestemd is en knoopt vrijmoedig een gesprek aan[1]). In een antwoord van de hofjuffer breekt de tekst af en geeft een hiaat aan. 102/30

In de voortzetting is het gesprek nog aan den gang. Zij is bang om aan boord te komen, dat zal zij later wel eens doen, enz. Als zij vertrokken is, maakt Sawerigading de opmerking dat die hofdames van Tjina schrandere praatsters zijn.

In den nanacht rijst Sawerigading op, hij hoort het geluid van La Dunrungserĕng, deze spreekt Boegineesch en andere talen (of: Javaansch). Hij is ontsteld en laat dit dier van zijn kruk losmaken. Zelf gaat hij met zijn gevolg een bad nemen in zee, zet zich op de vlerk van zijn schip om uit te druipen en staart in de golven. Hij gaat over op zijn schip en denkt weer aan Luu'. De duisternis valt in[2]), hij werpt zich neer en weent. Hij krijgt (als reeds meermalen vroeger) een zondig verlangen naar zijn tweelingzuster en wringt zich de handen. Hij voert een tweegesprek (met *elong*'s) met een dienaar, op de wijze als vroeger met La Pananrāng. Elke windtocht brengt herinneringen aan dierbare personen in Luu'. Ook La Pananrāng moet troosten. Hij ziet wel in dat de beschikking der goden is dat steeds twee lijden. La Ma'saguni voegt er zijn beschouwing aan toe, gevolgd door andere leden van het gevolg. Allen spreken in dichtvorm[3]), ook de hooger genoemde dienaar. Ten slotte zingt alles door elkaar op eigen voois en dit duurt den geheelen nacht.

[In Luu']. We Panangarĕng wordt met den dageraad vol verlangen naar Sawerigading wakker, zij krijgt het benauwd en laat haar vertrouwde de deur van het slaapvertrek ontgrendelen. Zij wil naar 103
buiten en uitzien. Als beiden in een ander vertrek zijn aangekomen,

---

1) Dit langdurige gesprek, vol geestigheden en pikanterieën is geheel in den geest van de interludieën die in sommige I La Galigo verhalen voorkomen, waarin de vogels met de menschen gekscheren.

2) Er is zooeven gezegd dat het tegen den morgen liep.

3) Wb.s.v. *elong*. Er wordt gesproken van scheeps-elong's en *baenrong*'s der Boetonneezen, *baenrong butung*. — Volgens het Wb. is *baenrong* een wijze van zingen der Boetonneezen en Luwu'ers; hier zijn het op bizondere wijze gezongen gedichtjes.

begint zij over Sawerigading te spreken. — 's Morgens vroeg komt het verlangen over We Sawease, haar vertrouwde moet haar de richting van Tjina aanwijzen, enz. Iets later, als de zon op is, maakt zich liefde-verlangen van We Maretĕnga, een andere bijvrouw in Luu', meester. Anderen volgen en spreken haar weeklacht uit. —

Toen Sawerigading drie maanden ter reede van Tjina was, zond hij eens een dienares en een vrouwelijke bediende (waaister) uit om te baden. Als zij na het bad zich zonnen en de haren drogen, komen La Pananrāng en La Ma'saguni grapjes maken. Zij zijn nog aan het praten als hofdames van I We Tjudai naar buiten komen om te baden. Het water is nog troebel van de vorige baadsters. „Wanneer zullen die vreemdelingen weer wegzeilen?!" roept er een uit, „en zal de vorst van Tjina weer helder water kunnen drinken"; anderen mengen zich in het gesprek. Ook zijn er die manen tot voorzichtigheid, opdat de menschen van de schepen het niet hooren. La Pananrāng vestigt Sawerigadings aandacht op wat de baadsters van den wal zeggen. Hij herinnert aan de woorden van den vorst van Luu', om nl. niet weg te varen. Sawerigading meent dat men in het paleis minder ongunstig over hen zal spreken. Hij vervalt in gepeins en staart in den stroom, de golven en de boomen. Dan vraagt hij weer aan La Pananrāng hoeveel maanden geleden zij Luu' verlaten hebben. — Zij liggen nu vijf maanden vóór Tjina, maar het is meer dan tien maanden geleden dat zij Luu' verlaten hebben[1]). Sawerigading spreekt hierna uitvoerig zijn heimwee uit, gepaard aan wroeging over het alleen achterlaten zijner ouders, ongerustheid over hun toestand alsmede dien van We Panangarĕng. La Pananrāng tracht zijn gedachten naar Tjina af te leiden. Ten slotte laat hij den La Dunrungserĕng-vogel van zijn kruk losmaken, deze moet naar Tjina vliegen om te zien of I We Tjudai gelijkt op zijn zuster We Tĕnriabēng, eerst daarna wil hij zelf naar La Tanette gaan om haar op te nemen. Hij geeft den vogel uitvoerige instructies en wijdt hem. De tocht van La Dunrungserĕng met andere vogels wordt beschreven. Tot We Tĕnriesa en I We Tjudai, die juist uit het bad zijn gekomen, genaderd, vertellen de vogels elkaar, in menschentaal, wat zij alzoo in de wereld gezien hebben en wat hun meester in Tjina komt doen. Een hofdame die het gekwetter gehoord heeft, gaat naar We Tĕnriesa toe om van deze wonderbaarlijke vogels te vertellen. Deze gaat met I We Tjudai erop af, zij werpen het

[1]) De termijnen zijn willekeurig.

vensterluik open en zien naar de vogels. We Tĕnriabang strooit *wĕnno* (gerooste rijst) voor hen, zij zeggen door een nazaat van Hemel en Onderwereld op zijn schip meegevoerd te zijn. I We Tjudai vraagt haar broers hen te grijpen. Een hofdame tracht ze te lokken, de broers willen er met het blaasroer op schieten, doch dat wil zij niet. Zij trachten ze te grijpen, wat echter niet gelukt. „Maar", zeggen de vogels, „als I We Tjudai haar arm door het „rotanvlechtwerk van het venster naar buiten steekt, dan zullen wij „ons daarop zetten." — Aldus geschiedt, We Tĕnriesa grijpt een dajangkiluu'-vogel. Alle vogels zetten zich dan in het vensterraam van I We Tjudai neer. Zij vermaakt zich met hen en wil hen houden, de vogels betoogen de onmogelijkheid daarvan. Zij laat godenolie halen, bestrijkt hen daarmee en bindt zijden draad aan La Dunrungserĕng[1]). Het wordt een dartel spel in het paleis met de vogels. Zij keeren naar de I Ia Welĕnrēng terug. Sawerigading wil weten of La Dunrungserĕng de vrouwe van Tjina gezien heeft en of zij op We Tĕnriabēng gelijkt. — „In elk opzicht", zegt La Dunrungserĕng, en geeft tevens het potje met hemelsche olie dat hij van I We Tjudai gekregen heeft, over. Er zit één lang haar aan de sluiting, hij meet het, het blijkt ruim één vadem lang te zijn[2]). De vogel vertelt dan zijn wedervaren.

Sawerigading geeft order dat albino's, dwergen e.d. naar den wal 104
zullen gaan, daar worden zij door hem gegroepeerd, één wordt er uitgezocht van gelijke postuur als hij zelf met geteekend (getatoueerd) gezicht, La Pabokori. Hij keert naar boord terug en laat rijkelijk palmwijn voor de *oro*'s schenken. La Pabokori, de geteekende, wordt gegrepen, men laat hem drinken, en dan slingert Sawerigading een kris naar hem. Hij smeekt om genade, waarop zijn meester begint te schreien, zeggende: „Vervloek niet mij, maar het lot dat mij mijn „huwelijk in Luu' deed vergeten en een in Tjina doet zoeken." — De *oro*'s enz. klagen onder elkaar dat zij vallen als hout dat geveld wordt telkens als er een bloedoffer gebracht wordt, bij het uitvaren der schepen, als de oceaan moet worden overgestoken. als storm op zee moet worden bedaard, bij het binnenkomen in het vreemde land, nu weer om La Tanette gunstig te stemmen[3]). La Oro

[1]) Er wordt niet gezegd waar, het is een teeken voor Sawerigading dat hem later hoogelijk verheugt; de beteekenis ervan wordt niet toegelicht.

[2]) Nauwkeuriger: één vadem + één *siku'* (van elleboog tot top middelvinger) + één vuistbreedte.

[3]) Ziet op de plannen van Sawerigading om ten paleize La Tanette de hand van I We Tjudai te verwerven.

Kĕlling maant tot voorzichtigheid, opdat hun woorden Sawerigading niet ter oore komen. In den namiddag wordt het lijk van Pabokori, na gevild te zijn, in een kostbaar doek gewikkeld in zee geworpen, zijn huid wordt gereinigd en in het midden van het schip opgehangen. Wanneer zij droog is, wordt zij getatoueerd. La Pananrāng acht den tijd aangebroken dat Sawerigading zijn oogen in La Tanette te gast laat gaan; hij zal zich kunnen vergewissen dat alles juist zoo is als La Dunrungserĕng gezegd heeft, La Pananrāng zal zelf daarna als huwelijksbode optreden. Den volgenden morgen, bepaalt Sawerigading, zal hij gaan.

Dien morgen wordt eerst een gemeenschappelijke maaltijd genuttigd. Sawerigading kleedt zich vervolgens en steekt zich in de huid van den *oro kĕlling*[1]). Desniettemin bewaart hij een vorstelijke gang en houding, maar men kan toch niet aan hem zien dat hij van hemelsche afkomst is. La Pananrāng laat de door de omstandigheden vereischte offers gereed maken. Hij wijst personen aan die waren ten verkoop moeten gereed maken, o.a. scherpe kapmessen om de sawahdijkjes schoon te maken[2]); als men die gebruikt, gedijt de rijst. Ma'tangkiluu' is bedroefd als zij de voor offerande bestemde sirihpruimen en de *wĕnno* enz. gereed maakt, de anderen, die voor koopwaar van den zg. La Oro Kĕlling moeten zorgen, evenzoo. (De tekst is hier corrupt).

Sawerigading gaat met drie anderen, Panrita Ugi', La Ma'saguni en La Bolotiu, allen met koopwaar, aan land. De tocht, zwaar beladen, valt moeilijk, het zweet breekt hun uit, hij moet rusten, voelt pijn in de leden; hij kan den weg niet vinden en uit wederom een

---

[1]) *le napasangi larungkodona*, lett. hij trok een masker aan, vgl. Wb. s.v. *larung*. Hier is bedoeld dat Sawerigading zich in de huid van La Oro Kĕlling steekt. Dit blijkt uit de voorgeschiedenis. Een lendenkleed van boombast (*sampu' udjæng*) en een bepaalde hoofdversiering (Wb. s.v. *tuda*) moeten de illusie volkomen maken.

De *ata djæwa* omvatten: *oro kĕlling, tau bulĕ'* (albino's), *tau pantje', keni-keni, kabĕnnisĕng*, de laatste drie categorieën zijn volgens het Wb. allen dwergen. Waarschijnlijk is deze verklaring van Boegineesche zijde afkomstig. Het kan echter zijn dat er namen van bewoners van exotische landen in schuilen welke het tegenwoordige geslacht niet meer terecht kan brengen. — Wat „oro" betreft zegt het WB.: „zwarte menschen, soort van negers", de Catalogus daarentegen vereenzelvigt den onderhavigen „oro" met de bewoners van Nieuw-Holland. Er zijn nog andere I La Galigo-verhalen waarin „oro" voorkomen, zij geven echter geen opheldering. De beteekenis blijft geheel onzeker, zij zijn in het algemeen „barbaren". In plaats van La Oro Kĕlling wordt ook La Kate Kĕlling gezegd.

[2]) Vgl. boven blz. 242.

weeklacht over de scheiding van Luu'. Zijn makker Panrita Ugi' spreekt hem moed in.

La Oro Kĕlling (Sawerigading) gaat met de mand met koopwaar op den schouder naar Tjina ri lau', sirih kauwende. Hij spuwt in het rond (?)[1]), nadert daarna het paleis in Tjina ri lau' en biedt zijn waren, luid roepende, te koop aan[2]). Tĕnripaweli ziet hem vanuit haar venster, hij bemerkt haar en ontroert, omdat zij op We Sawease (één zijner vrouwen in Luu') gelijkt. Panrita Ugi' tracht zijn gedachten weer naar Tjina af te leiden. Zij gaan verder en komen in Lempanglempang bij het paleis van I We Tjimpau. Zij hoort La Bolotiu venten, verschijnt, rijk gekleed, aan het venster en zou wel eenige der door hem aangeprezen waren willen koopen, maar de koopman dient eerst naar I We Tjudai in La Tanette te gaan; als die wat overlaat, kan zij koopen[3]). Sawerigading en zij zien elkaar scherp aan, I We Tjimpau doet hem aan We Panangarĕng denken, wat hem dadelijk in tranen doet baden. Nieuwe crisis; als hij deze met behulp van Panrita Ugi' te boven is, gaan zij verder. Zoo komen zij in Tjina ri adja. Weer roept de zg. La Oro Kĕlling zijn waren uit, men hoort hem niet en hij gaat door naar de vergaderzaal, waar de prinsen aan het *gala*-spel zijn[4]). De aanblik hiervan doet hem weer tranen vergieten, hij wordt aan Luu' herinnerd. Luide wekt hij tot koopen op; La Tĕnriranrĕng, La Makasaung en de hunnen hooren hem en barsten in schaterlachen uit. Hij trekt weer verder, bij de woonsteden van deze beiden ziet hij hanenkorven staan. Ook dat is juist als in Luu', opnieuw ontlast hij zijn gemoed in tranen. Hij is heesch en afgemat van het leuren met zijn koopwaar. Thans is de beurt aan La Ma'saguni (den vierden man van het troepje) om Sawerigading op te beuren. Nog eens laat hij zijn roep hooren; de hofdames hooren hem eerst niet, tot één op hem toekomt en vraagt wat hij te koop heeft. Na lang gepraat stelt zij hem voor met haar mee te gaan naar de twee prinsessen in La Tanette (We Tĕnriesa en I We Tjudai). Op weg daarheen heeft hij een nieuwe huilbui te doorstaan als hij La Tĕnriranrĕng en La Makasaung in

---

[1]) Er staat: *natĕrreanni apu'* (of: *ampung*?) *babana.*

[2]) Als daar zijn: boomschors in bladen, geurige blaren, ingepakte *kasoemba* (om rood te verven), kapmessen. Sawerigading draagt zelf de kostbaarheden die hij We Tĕnriabĕng moet aanpassen, in doozen van lontarblad. La Bolotiu is draagkoelie.

[3]) Hetzelfde geldt van Tĕnripaweli.

[4]) Wordt vaak genoemd. Twee personen zetten op (*daku*, vgl. Jav. *dakon*) op een bord; wordt met schijven van tweeërlei kleur gespeeld, Wb. s.v. 1° *gala.*

het vreemdelingenverblijf met hun vrienden aan een drinkgelag ziet. Zoo placht hij ook in Luu' te zitten. De hofdame gaat hem bij de vorstin aandienen. Hij wordt binnengelaten, ziet onderweg allerlei huiselijke tafereelen: weefsters aan het weefgetouw, vrouwen aan het spinnewiel, houtklovers enz. en moet weer aan Luu' denken. Hij ziet de keuken in bedrijf, borduursters, naaisters enz. en weent. Zoo gaat het nog eenigen tijd door, de wapenkamers komen aan de beurt, lieden met verschillende spelen bezig enz. Ten slotte is hij in tegenwoordigheid van We Tĕnriabang aangeland, deze laat haar dochters
105 roepen. De hofdame gaat eerst de zoogmoeder wekken, deze roept de prinsessen. Zorgvuldig gekleed komen zij aan. Sawerigading krijgt het eerst We Tenriesa in het oog en denkende dat zij I We Tjudai is, maakt hij bij zichzelf de opmerking dat zij niet op We Tĕnriabēng gelijkt. Doch dan komt I We Tjudai zelf, zij zien elkaar scherp aan en hij is verstijfd van aandoening, Panrita Ugi' houdt hem heimelijk op, doch We Tĕnriabang bemerkt dat er iets met hem gaande is; hij lijdt aan vallende ziekte, zegt Panrita Ugi'. Hij constateert, spoedig bijgekomen, dat I We Tjudai inderdaad op We Tĕnriabēng gelijkt. We Tĕnriabang laat gloeiende kool halen om de geurende bladeren (één zijner waren) te probeeren. De geur is van dien aard dat hij gedachten aan Hemel en Onderwereld opwekt. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung komen van buiten toeloopen. La Oro Kĕlling spreekt raadselachtige woorden, Nene' palekĕ' wordt ontboden om inlichting te geven. Doch zij heeft het genoemde nimmer gezien en waarschuwt voor den *oro kĕlling* die op zijn tooverformulieren kauwt (?) en zijn geheime spreuken uitzendt[1]). We Tĕnriabang is weer gerust. Zij wil de blaren koopen en een hofjuffer in betaling geven, doch de koopman wil dat niet, evenmin een hofdame of andere in ruil geboden zaken. De beide broeders van I We Tjudai nemen aan den handel deel. Als I We Tjudai dan vraagt wat hij wel wil hebben, zegt hij: het lendenkleed dat zij aan heeft, om daarmee zijn hoofd te bedekken als hij zich aan boord te slapen legt. Zij wil daar niet van weten; als hij aldus slaapt, zal hij wellicht droomen dat haar ziel (*bannapati*) die sarong met hem deelt. Sawerigading kauwt op een sirihpruim, ziende dat zij boos wordt[2]). De beide broers weten haar te belezen en zij laat een sarong halen. Zij verwisselt

[1]) *naotaini le parĕmmana la oro kĕlling napalariwi adji mĕmmĕnna.*

[2]) Een middel om haar weer goed te stemmen, *sikudju tau apu'babana*, vgl. Wb. s.v. *sikudjumata*. Deze pruimen zijn door Ma'tangkiluu' bereid en hem van boord meegegeven.

het lendenkleed dat zij aanheeft met het gehaalde in tegenwoordigheid der aanwezigen, het uitgetrokken kleedingstuk wordt den handelaar gegeven. Bij deze verkleeding ziet Sawerigading iets van haar schoonheid, hij is verrukt van wat hij gezien heeft. We Tĕnriabang wil nog meer koopen, hij zoekt in zijn mand, zijn huid beweegt heen en weer, er komt een opening in en zijn eigen, glanzende huid is even zichtbaar. Een hofdame, die dat gezien heeft, vraagt zich af wie die knappe „vorst" zou zijn. We Tĕnriabang wil dat We Tĕnriesa een armband en een ring zal koopen. Deze vindt er geen die haar passen. De broers zeggen I We Tjudai een armband te passen, zij doet dat na eerst den armband die het verlovingsgeschenk van Sĕttiabonga vormde, uitgetrokken te hebben. Zij ziet nu dat om den armband van den koopman een haar is gewikkeld. Zij ontroert, vraagt aan den koopman of de eigenaar dood is, of zijn land verwoest is en de koopman hem heeft opgeraapt. Sawerigading zegt dat hij van zijn vader is. We Tĕnriabang wil hem koopen. Armband en ook een ring passen precies[1]). Na lange besprekingen vraagt hij honderd buffels als prijs voor den armband en andere kostbaarheden, daarbij allerlei bedekte toespelingen makende. Wanneer komt gij de buffels halen, zegt I We Tjudai....

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. Tĕddjorisompa I La Toliung, vorst van Wewangriu'.
2. Sawerigading Lawe Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte La Tĕnritappu' Opuna Warĕ' Opuna Luu'.
3. La Pananrāng To Sulolipu, vertrouwde en eerste raadsman van 2.
4. La Ma'saguni Toapemanu', raadsman van 2.
5. Panrita Ugi', *idem.*
6. I La Pewadjo To Palinrungi To Pao.
7. Banja'paguling van Madjapai', op zee door 2 verslagen.
8. La Tuppusolo' To Apung, *idem.*

---

[1]) Het zijn de door We Tĕnriabang meegegevene.

9. La Tuppugĕllang Djawa ri lau', *idem.*
10. La Togĕngtana Padjunglimpo sese urai', *idem.*
11. La Tĕnripulang Djawa ri lau', *idem.*
12. La Tĕnrinjiwi' To Malaka, *idem.*
13. Sĕttiabonga Lompeng ri adja Ulio, *idem,* verloofde van 17.
14. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' Bissulolo, tweelingzuster van 2 in den Hemel.
15. La Sattumpugi' Opuna (Datuna-)Tjina, vorst van Tjina.
16. We Tĕnriabang I Da Tjudai Opuna (Datuna-) Tjina, vorstin van Tjina, echtgenoote van 15.
17. I We (Wi) Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, ongehuwde, jongste dochter van 15 en 16.
18. We Tĕnriesa, ongehuwde dochter van 15 en 16.
19. We Tĕnripeso, dochter van 15 en 16.
20. Talĕttu'lipu van Wiringlangi', echtgenoot van 19.
21. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga' van Baringĕng-Lagusi, oudste zoon van 15 en 16.
22. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenoote van 21.
23. La Makasaung van Bulu' Datuna (opuna-) Sabang, tweede zoon van 15 en 16.
24. We Karaempugi', echtgenoote van 23.
25. We Tĕnridjeka van Tempe, dochter van 15 en 16.
26. La Tĕnripada van Tempe en Wage, echtgenoot van 25.
27. We Tĕnrilallo (I) van Patjing, dochter van 15 en 16[1]).
28. I La Pabata' To Menreli, echtgenoot van 27.
29. We Tĕnrilĕllung van Limpomadjang, dochter van 15 en 16.
30. Daeng siute To Madjang, echtgenoot van 29.
31. We Tĕnrilallo (II) van Soppeng ri lau', dochter van 15 en 16.
32. We Tĕnrigangka van Ladju—Lompo', *idem.*
33. Tĕnriwewangĕng van Teamusu'—Mĕnrĕ', *idem.*
34. Daeng ma'siga van Balangnipa (Mĕnrĕ'), echtgenoot van 33.
35. Tĕnrisĕngĕrrĕng van Bakkĕ'—Lenranglenrang, dochter van 15 en 16.
36. Pamiringlangi', echtgenoot van 35.
37. We Tĕnriapa van Kampiri—Rapĕng, dochter van 15 en 16.
38. To Rapĕng, echtgenoot van 37.
39. Tĕnritalunru' van Pao, dochter van 15 en 16.
40. La Patingĕllĕ' van Pationgĕng, echtgenoot van 39.

---

[1]) Mogelijk schrijffout voor We Tĕnrilokka.

41. TĔNRIGIONGĔNG van SABURO, dochter van 15 en 16.
42. I LA GONGKO(NA) LA PITU RĔPPA RI WAWO ALĔ', omroeper van 2.
43. LA TĔNRIANGKĔ TO TĔNRIUSI (LA TO MA'DJALA) TO TĔNRIANGKĔ van SUNRA RI ADJA [1]).
44. TOGĔNGLANGKANA BELODJADJARĔNG, dochter van 43.
45. ATIWERUNĔNG MUTIASORO', dochter van 43.
46. LA DUNRUNGSERĔNG, vogel-bode van 2.
47. PUA' MA'TOA van LUU'.
48. PUANG van WARĔ'.
49. LALAKI LUU' ANA' SANRA, dienares van 2 [2]).
50. NENE'PALEKĔ' I DA SARAGI WE TEPOLIPU OPU TAMANANG van TEMPE [3]).
51. LA BĔRRIADJI DAENG MA'ROA', voormalig vorst van TJINA?
52. WE TAPPATANA, echtgenoote van 51?
53. WE TĔMPERENG I DA PALILU, zoogmoeder, vertrouwde en eerste hofdame van I We Tjudai.
54. WE TĔNGAKASA, *pua' ma'toa* van TJINA.
55. LA TO A'SARI, fuik- of schepnetvisscher in TJINA.
56. LA MA'SAPATA TO TĔPPIRASA LA TO MANGAU, visscher in TJINA, in ongenade gevallen zoon van een aanzienlijk staatsdienaar.
57. I LA PATOTO' LA PUANGE, de Schepper in den Hemel.
58. DATU PALINGE' van SĔNRIDJAWA, wederhelft van 57.
59. GURU RI SĔLLANG, heer der Onderwereld.
60. BATARA GURU, zoon van 57 en 58.
61. WE NJILI'TIMO' TOMPO'E RI BUSA EMPONG, dochter van 59, gehuwd met 60.
62. BATARALATTU' OPUNA LUU', vorst van LUU', vader van 2, zoon van 60 en 61.
63. LA ODANGRIU' van TJOPPO'MERU (in den Hemel).
64. ĔLLUNGMANGENRE' van ULUWONGĔNG, echtgenoote van 63.
65. LA URUMPĔSSI, zoon van 63 en 64, *manurung* in SAWANGMEGA (Tompo'tika').
66. LA MAKARODA TO BALAUNJI', vorst in de Onderwereld.
67. WE MARAGĔLLUNG OPU SAMUDA, echtgenoote van 66.
68. WE PADAULĔNG, oudste kind van 66 en 67, opgekomen in TOMPO'TIKA', echtgenoote van 65.

---

[1]) In deze combinatie van namen schuilen fouten.
[2]) Collectieve naam.
[3]) *tamanang* = onvruchtbaar; misschien is hier een oude vrouw bedoeld die nimmer gehuwd is geweest.

69. We Datusĕngĕng, dochter van 65 en 68, echtgenoote van 62.
70. Punna liung (of: Opuna liung) Opu Samuda van Uriliung, voorvader van 2 uit de Onderwereld.
71. Rĕmmang ri langi', gehuwd met 14 in den Hemel.
72. We Panangarĕng (We Nanga') I Da Ruma, voorname echtgenoote van 2 in Luu'.
73. Toapatunru', raadsheer in Tjina.
74. Toana'kadji, *idem.*
75. I To Tjimpau, vazalvorst in Tjina.
76. La Tĕddjoadji To Tappu'mase van Malatunrung.
77. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala van Wawoempong, echtgenoote van 76.
78. La Tĕnrisui van Sama ri wawo.
79. We Sawease van Siwa, bijvrouw van 2 in Luu'.
80. We (Tĕnri)giling, vertrouwde en hofdame van 72.
81. We Odang, hofdame van 79.
82. We Maretĕnga, bijvrouw van 2 in Luu'.
83. We Bulu'tana, *idem.*
84. We Pataungĕng, *idem.*
85. We Marasawe, *idem.*
86. We Pinamile, *idem.*
87. La Pabokori La Oro Kĕlling, slaaf van 2 en gedood om zijn huid te kunnen gebruiken.
88. Ma'tangkiluu', [echtgenoote van no. 3].
89. Palawagau', prins van Tompo'tika'.
90. We Tĕnrilekĕ' Sawipauba, zoogmoeder van 2?
91. We Tĕnriwempeng, hofdame van 2.
92. We Tĕnrisui, *idem.*
93. Tĕnripaweli, deftige dame in Tjina.
94. I We Tjimpau van Lempanglempang Datuna Lempang, dochter van 75.
95. La Bolotiu, gezel van 2 op zijn tocht als handelaar.

Tjina = Tana Ugi' = Sabamparu = Sĕrrigading[1]) = Sabang. — Pappabadja, een plaats in Tjina.

La Dunrungserĕng no. 46 wordt door verschillende andere vogels bijgestaan: Putĕngsolo' To Apung, Tjuimanikĕng To Saburo, Danga'tjina To Serĕng, Datangkiluu' To Wadĕng, Garagara Ulio, Alobiradja Madjapai', Bawĕngruno, Lawedaidjĕ' Siladja'.

---

[1]) De gewone naam is *Sirigading.*

UNGE WE MADJANG = TINGO WE ADJI, een naam voor „hofjuffer".

I LA WELĔNRĒNG, schip van 2, verscheidene andere schepen bij name genoemd.

SUNRA RI LAU', — RI ADJA, SAMA RI WAWO, — RI AWA, MALATUNRUNG, landen vroeger door Sawerigading bezocht.

A XX.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 126 ged. tot schrift 130 ged.).

TITEL:

Laona Sawerigading ma'balu'balu' ri La Tanette.

(Sawerigading gaat als handelaar naar La Tanette).

INHOUD:

Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette (ged.).

$13 + 3 \times 48 + 2 = 159$ blz.

De inhoud van dit fragment vormt een deel van tekst A XIX, de bewerking is een andere. Het loopt van het zenden eener deputatie door den vorst van Tjina naar de ter reede liggende vloot van Sawerigading tot Sawerigading als handelaar ten paleize.

Voorts loopt het begin van dezen tekst parallel met het slot van A XVII en zijn ook nog de teksten A XXI en A XXII te vergelijken, welke iets later beginnen en, op verschillende punten, later eindigen; voor nog andere hss., zie A XIX inleiding.

(De vloot van Sawerigading is voor Tjina verschenen en heeft opschudding verwekt).

126/36 I We Tjudai[1]) laat het volk bijeenroepen en zendt de twee raadsheeren van Tjina: Toapatunru' en Toana'kadji naar de reede om den vreemdelingen te vragen wie zij zijn en wat zij komen doen. La Pananrāng, als woordvoerder optredende, zegt dat zij handelaren (zg.) uit Pisimpatu zijn. De boden zeggen hierop: „Komt gij om ons „te bevechten, zoo bieden wij een afkoopsom, maar trekt dan weg. „Wilt gij aan hanengevechten deelnemen, weest dan welkom. Hebt „gij een huwelijk op het oog, de vorst heeft nog twee ongehuwde „dochters. Het verlovingspand van Sĕttiabonga is (voor I We „Tjudai) weliswaar ontvangen, maar de prinses blijft hopen op een „gemaal van hemelsche of onderwereldsche afkomst."

[1]) Lees: *I To Tjudai.*

La Pananrāng herhaalt dat zij komen om handel te drijven, biedt den tiende aan en verzoekt hun een verblijfplaats aan te wijzen en hen van een tolk te voorzien.

Mits men riviertol betaalt, zeggen de boden, is een en ander onze gewoonte. Het is ook een gewoonte des lands dat de lieden van Tjina gedurende drie maanden onder de waarde koopen[1]). Er wordt nog wat over handelswaren gepraat. La Pananrāng geeft hoog op van de rijkdommen in zijn land, wat de anderen zeer imponeert.

De boden doen La Sattumpugi' verslag van hun opdracht. Zij hebben zeven koppen buiten boord zien hangen[2]). La Pananrāng had opgegeven dat zij zwervende handelaren van Taranati waren (boven: Pisimpatu), dat hij bereid was de riviertol voor Tjina ri lau' en voor Tjina ri adja te voldoen en wel tien jaar onder de waarde kon verkoopen zonder arm te worden.

La Sattumpugi' weet niet wat hij doen zal. Terwijl hij nog met de boden aan het praten is, wordt het eten voor zijn beide zoons opgedragen. Hij zendt de vorige afgezanten weder naar de aanlegplaats om tol te heffen en tegelijkertijd eenige koopwaar uit te zoeken. Van hun kant brengen zij enkele producten des lands mede. La Pananrāng en La Ma'saguni lossen hun goederen.

Sawerigading, in de vermomming van La Oro Kĕlling, gaat met 127
Panrita Ugi' en Djĕmmu ri tjina aan wal om handel te drijven[3]). La Pananrāng en La Ma'saguni drijven handel op de aanlegplaats. Des avonds gaan die van Tjina zeer voldaan hun in ruil ontvangen goederen ten paleize toonen. Algemeene voldoening.

Er wordt drie maanden onder de waarde verkocht.

Op een nacht wordt Sawerigading aan boord van de Welĕnrēng wakker, een groot verlangen naar Luu', zijn ouders, zijn echtgenoote We Panangarĕng maakt zich van hem meester. Hij gaat La Pananrāng wekken[4]) en stort zijn hart uit. La Pananrāng tracht hem te kalmeeren.

Den volgenden morgen zitten zij samen aan dek in staatsie, als een hofdame met een schaar van juffers van I We Tjudai bij de aanlegplaats komt baden. La Pananrāng verlustigt zich in den aan-

---

[1]) *ma'balu'sala*, hier van de koopers gezegd.

[2]) Afkomstig van de onderweg ontmoete vrijbuiters, die verslagen en onthoofd zijn.

[3]) Deze passage is van haar plaats geraakt. Zij behoort later te komen, dan gaan echter Sawerigading met Panrita Ugi' en La Bolotiu erop uit.

[4]) Zie voor deze weeklachten van Sawerigading, A XIX.

blik der badenden. Hij en La Ma'saguni maken grapjes, door de badenden beantwoord. Zij informeeren o.a. of men in Tjina van lieden van overzee gediend zou zijn; de hofdame vertrouwt hen niet, waartegenover zij de voortreffelijkheid van alles wat van Luu' komt, betoogen enz. Zij is niet te bewegen aan boord te komen en keert naar Tjina terug. Zij begeeft zich naar het paleis.

De avond daalt, aan boord van de Welĕnrĕng worden de lichten aangestoken, er wordt luidruchtig plezier gemaakt.

Den volgenden morgen laat Sawerigading de vogels welke hij heeft meegebracht, van hun kruk losmaken, opdat zij naar land kunnen vliegen. Zelf neemt hij een ceremonieel bad en gaat daarna aan dek van de Welĕnrĕng zitten mediteeren, zich in rook van brandende blaren hullende. Hij peinst over Luu'. Als 's avonds de lichten opgestoken zijn, zoekt hij opbeuring in het laten zingen van *elong*'s (kleine puntdichten) uit den tijd zijner omzwervingen naar vele landen over zee. Doch den volgenden morgen is hij nog steeds met zijn gedachten in Luu', bij We Panangarĕng vooral. La Pananrāng tracht hem daarvan af te brengen.

Als zij in haar eersten slaap is, komt een verlangen over We Panangarĕng (in Luu') en zij wordt wakker. Zij gaat haar vertrouwde hofdame roepen, werpt het venster open en ziet uit in den nacht in de richting van Tjina. Dan heft zij een weeklacht aan. Gesprek der twee vrouwen. Achtereenvolgens overkomt We Sawease, We Maretĕnga, We Bulu'tana, We Mareopu, We Marasempe, We Sĕmpane, We Pinamile, We Pataungĕng het zelfde[1]).

Te noen wordt een algemeen bad op de reede van Tjina genomen.

La Pananrāng en La Ma'saguni spreken met elkaar over de hofdame die den vorigen dag is komen baden. Terwijl zij daarmee bezig zijn, komt een gansche stroom lieden van de hofhouding uit La Tanette af, eveneens om te baden. Zij maken een opmerking over het troebele water en komen zoo over de vreemde vloot die
128 daar ligt te spreken. Zij zijn aan boord te verstaan. La Pananrāng bestrijdt weder Sawerigadings heimwee en weeklagen. Deze, vol van herinneringen aan Luu', geeft een beschrijving van zijn tocht overal heen, op aarde, naar Hemel en Onderwereld met We

[1]) Cf de passage in A XIX blz. 247 v.v. Zij zijn allen echtgenooten van Sawerigading in Luu'.

Panangarĕng, gezeten op den vogel Marĕmpoba[1]). De tocht heeft drie jaar geduurd. Ten slotte zegt La Pananrāng dat hij met zijn bezoek aan Tjina nu eens ernst moet maken en als handelaar vermomd een kijkje gaan nemen ten paleize, zij zijn reeds vele maanden op reis. Sawerigading wil den vogel La Dunrungserĕng naar land zenden, wellicht kan die I We Tjudai te zien krijgen. Later kan hij zelf naar Tjina gaan, zich als handelaar voordoende. De vogel moet zich vooral vergewissen of haar uiterlijk in alle opzichten met dat van We Tĕnriabĕng overeenkomt. La Dunrungserĕng vliegt met andere vogels naar het paleis; zij kwetteren en maken geraas en spreken Boegineesch en andere talen (of: Javaansch). Zij vertellen elkaar reisherinneringen en praten daarna over de trouwplannen waarmee Sawerigading naar Tjina is gekomen. Een hofjuffer hoort hen en gaat het aan de vorstin in het paleis vertellen. We Tĕnriabang gaat naar het vreemdelingenverblijf en kijkt uit het venster met haar beide ongehuwde dochters. Zij heeft nog nooit vogels menschentaal hooren spreken. I We Tjudai schuift hun een mand met *wĕnno* (gerooste rijst) en veelkleurenrijst toe en biedt hun sirih. La Dunrungserĕng begint te praten. Een nazaat van Hemel en Onderwereld heeft hen op zijn tocht meegenomen. I We Tjudai wil hen vangen, haar broers willen er met het blaasroer op schieten, doch daar zij dat niet wil, achtervolgen ze de vogels, deze laten zich echter niet grijpen. Doch, zegt La Dunrungserĕng, als I We Tjudai een mandje buiten het venster steekt, zullen zij op haar arm gaan zitten. Zoo geschiedt. Zij en We Tĕnriesa willen krukken laten maken om hen te houden. Doch zij leggen uit dat zij terug moeten. I We Tjudai laat een hofjuffer een potje met olie halen van hemelsche makelij, daarmee bestrijkt zij de veeren der vogels; deze vliegen weer weg, La Dunrungserĕng neemt het potje met olie op de vleugels. Verbazing bij de prinsessen. Ontsteltenis bij de hofdames. La Dunrungserĕng komt op het schip terug. Sawerigading bemerkt dat hem zijdedraad (om de poot?) is gebonden, wat hem gelukkig stemt[2]). De vogel bevestigt dat I We Tjudai volkomen op We Tĕnriabĕng gelijkt zooals deze gezegd had, hij geeft het potje met hemelsche olie van I We Tjudai over.

[1]) Deze reis vormt het onderwerp van een afzonderlijk verhaal en wordt hier slechts summier in herinnering gebracht, vgl. Cat. Matthes blz. 75, Aanhangsel blz. 1010. De vogel *Marĕmpoba* heeft van allerlei vogels wat.

[2]) Uiting van genegenheid van een jonkvrouw jegens een jonkman?

Sawerigading maakt den zijden draad los, de vogel geeft het verhaal van zijn tocht.

Sawerigading laat zijn slaven, dwergen, albino's bijeenroepen, zij worden aan land gezonden naar de landingsplaats. Hij kiest één *Oro Kĕlling,* La Pabokori genaamd, uit, die dezelfde postuur heeft als hijzelf. La Ma'saguni laat de *Oro*'s veel drinken, waarna Sawerigading La Pabokori vilt. Het slachtoffer roept nog hem eerst te dooden. „Ver- „vloek mij niet", zegt Sawerigading, „maar vloek het beletten van „mijn huwelijk" (met zijn zuster We Tĕnriabĕng). En daar hij nu vrijwillig in ballingschap is gegaan om in Tjina een vrouw van even hooge geboorte te zoeken, heeft hij La Pabokori noodig om van voorkomen te veranderen en aldus vermomd als handelaar naar La Tanette te gaan, ten einde daar I We Tjudai te kunnen opnemen. Het lijk wordt, in kostbaar doek gewikkeld, in zee geworpen, de huid geprepareerd en aan dek te drogen gehangen. Na zeven dagen is zij droog. La Pananrāng acht voor Sawerigading de tijd gekomen La Tanette te gaan verkennen, daarna zal de beurt aan de huwelijksboden zijn om formeel aanzoek te doen.

Den volgenden morgen, vóór hij vertrekt, wordt eerst een maaltijd gehouden. Hij kleedt zich als handelaar, de huid van La Pabokori bedekt zijn lichaam, de vermomming is doeltreffend, maar zijn vorstelijken gang kan hij niet afleggen. Panrita Ugi' gaat voor-aan, La Bolotio loopt achter met een vracht kapmessen en boombast over den schouder, hij zelf in het midden met manden[1]). Enkele deftige dames aan boord zien hem met weemoed aldus vertrekken. Het gaat berg op berg af tot bij den berg van Tjina, hier wordt halt gehouden, Sawerigading krijgt weer een aanval van heimwee. Panrita Ugi' spreekt hem moed in, zij gaan verder en komen in de hoofdplaats[2]). Nu roept de pseudo-La Oro Kĕlling zijn waren uit: reukwaren, later ook: verfstof (*kasoemba*)[3]) en kapmessen voor mannen die, juist aangewend, het vermogen hebben den rijstaanplant te doen gelukken. We Tĕnripaweli, voor wier paleis hij het eerst stilhoudt, heeft zich juist gebaad en toilet gemaakt en ziet nu, uit het venster kijkende, den koopman. Zij doet hem aan We Sawease denken, wat hem opnieuw in een wee-

---

[1]) De tekst geeft twee tegenstrijdige lezingen. In de manden zijn de kostbaarheden.

[2]) Sawerigading kauwt telkens (door Ma'tangkiluu') bereide en krachtig gemaakte sirihpruimen.

[3]) Cf de parallel-teksten.

klacht doet uitbarsten. Panrita Ugi' valt de taak ten deel zijn aan- 129[1])
dacht naar Tjina af te leiden. Van hier gaat de tocht naar Lempang-
lempang. Hier gebeurt m.m. het zelfde. Nieuwe stortvloed van
tranen, nieuwe weeklacht. I We Tjimpau wekt herinneringen aan
We Panangarĕng. Zij zegt hem naar La Tanette te gaan; eerst wat
men daar overlaat, kan door anderen gekocht worden. Door Panrita
Ugi' eenigszins opgebeurd, gaat hij verder naar Tjina ri lau', komt
in Tjina ri adja eerst bij de raadzaal waar eenige prinsen aan het
spel zijn. Hij wordt weer aan Luu' herinnerd. Panrita Ugi' houdt
hem met moeite op de been. Zeven hofjuffers komen naar buiten
om te zien wat de koopman verkoopt. Zij nemen hem mee naar
het paleis en leiden hem vóór We Tĕnriabang. Beschrijving van de
vertrekken welke hij passeert en wat hij daar ziet. De vorstin laat
haar beide ongehuwde dochters halen. Eerst verschijnt We Tĕnriesa,
hij denkt I We Tjudai vóór zich te hebben en is teleurgesteld, zij
gelijkt niet op We Tĕnriabĕng. Maar dan komt I We Tjudai binnen
en hij is door de volmaakte gelijkenis getroffen. Panrita Ugi' moet
hem steunen, opdat hij niet valle; hij is van zinnen. De vorstin
bemerkt iets, Panrita Ugi' zegt dat hij aan vallende ziekte lijdt. Als
hij zich heeft hersteld, wil de vorstin reukblaren die hij te koop
heeft, beproeven, hij grijpt in zijn mand, het masker (huid) wijkt
vaneen, een hofdame ziet dat, bemerkt dat de koopman niet is
waarvoor hij zich uitgeeft, wie zou hij zijn? Maar men vindt het
beter I We Tjudai niets te zeggen. De geur der reukblaren is
bedwelmend, zij dringt tot de raadzaal door. De twee broers van
Tjudai, La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, die zich daar bevinden,
haasten zich naar het paleis. Zij wekken de zusters op van dit
blad te koopen. De koopman wil alles wat hij heeft aan haar ver-
koopen, in betaling vraagt hij het lendenkleed dat I We Tjudai
aanheeft[2]). Zij wil daar niet van weten. De broeders betoogen dat
hij daarmee niet de verdergaande bedoelingen heeft die zij ver-
moedt, wat de koopman bevestigt. Zij laat dan een rok van haar
halen en verwisselt die met de rok die zij aan heeft, waarbij de
koopman gelegenheid heeft haar schoonheden op te merken. Zij
geeft de rok dan aan den koopman die zwijmelt van geluk en door
Panrita Ugi' ondersteund moet worden, wat haar niet ontgaat. Hij

---

[1]) Aan den voet van blz. 1 van dit schrift is met potlood geschreven (niet door Prof. Jonker): „Den 23 October 1887".

[2]) *sampu' ri awa padjadjarĕng*, een toespeling dat hij haar begeert.

werpt het op de omstandigheid dat hij flauw is van den honger. I We Tjudai laat eten aandragen, maar als dat gekomen is, kneedt hij het wel met de vingers maar kan niet eten. Dit bevreemdt haar, maar hij verzint een excuus. De ongehuwde vorstin voor wie hij handel drijft, heeft al drie jaar lang hem laten eten wat zij overliet, hij kan niet het eerst eten. Hij wil dat I We Tjudai eerst eet. Boos wendt ze zich af[1]). De broers nemen het weer voor den vreemdeling op, als voren. Deze prevelt onder het kauwen van een sirihpruim een spreuk die haar tot andere gedachten moet brengen (haar willig moet maken). Op aandringen van de broers stemt zij toe. Er wordt eten aangedragen, de broers en zusters nuttigen ervan, de rest krijgt de koopman; hij verpakt een en ander en doet het daarna in zijn mand. I We Tjudai vraagt weer waarom hij het niet opeet. Hij kan alleen samen met zijn echtgenoote eten. Groot gelach, zelfs I We Tjudai moet heimelijk lachen. Er volgt een dergelijk tafereel met de sirih, hij vraagt nu een pruim uit haar mond[2]). Nadat zij ook hierin op aandrang der broers heeft toegegeven en hij de pruim in zijn mond heeft laten verdwijnen, vraagt zij hoe nu eigenlijk zijn ware naam is. Hij geeft een reeks namen op die allen toespelingen zijn. Daarna biedt hij kostbaarheden te koop aan:
130 armbanden, ringen e.d.[3]). Hij wendt zich om de waar uit zijn mand te nemen, zijn eigen huid wordt zichtbaar, stralend als de zon. Een hofdame ziet dit. Dit is geen handelaar, zegt zij bij zichzelf, hij is een vorst die de vrouwen komt bekijken.

De tekst eindigt abrupt, in een woord.

NAAMLIJST.

De namen der in dit fragment optredende personen zijn te vinden in de bij A XIX behoorende naamlijst. Aldaar komen niet voor:

a. Djĕmmu ri tjina, één der personen uit de naaste omgeving van Sawerigading (neef).

---

[1]) Ook hierin ziet zij een bedekt uitgesproken verlangen dat hij haar tot de zijne wenscht te maken; zij is de ongehuwde vorstin die sedert drie jaar (met Sĕttiabonga) verloofd is.

[2]) Wordt alleen aan de echtgenoote of een na familielid gevraagd. I We Tjudai ziet ook hierin de geheime bedoeling.

[3]) De hem door We Tĕnriabĕng meegegeven sieradieën, die zullen blijken I We Tjudai te passen.

b. We Tepolipu, hofdame in Tjina[1]).
c. I Da Saragi, *idem*[1]).
d. La Sulolipu, zoon van La Pananrāng.
e. We Mareopu, een der bijvrouwen van Sawerigading in Luu'.
f. We Sĕmpane(na), *idem*.
g. ....Pangewĕng, hofdame van 83.
h. We Marasempe, een echtgenoote van 2 in Luu'.

Peretiwi heet ook: Piretiwi, de Onderwereld.

Omtrent de personen die ook in tekst A XIX optreden, valt het volgende op te merken:
no. 2 Sawerigading, heet ook: Langi'pa(w)ewang.
no. 13 Sĕttiabonga, heet: Olio.
no. 14 We (Tĕnri)abēng, heet ook: Daeng manutĕ'.
no. 15 La Sattumpugi', heet ook: I To Tjudai.
no. 16. We Tĕnriabang, heet ook: Punna lipu Tjina ri lau', Punna bola ri Latimodjong.
no. 18 We Tĕnriesa, heet ook: I Tĕnriesa.
no. 76 La Tĕddjoadji, heet: La Tĕnroadji enz.
no. 81. We Odang, heet voluit: We Tĕnriodang.
no. 87 La Pabokori, heet ook: Datuna Kĕlling, La Katte'kĕlling en Datu Oro.
no. 88 Ma'tangkiluu', heet ook: Daeng Ma'lurĕng.

Onder de vogels komen nog voor: Buluměnradja To Wĕkkĕng, Arangkarang Olio.

Tingo We Adji = Unga We Madjang, hofdame.

Onder de door Sawerigading bezochte landen worden nog genoemd: Djawa ri adja, — ri lau', Sadĕng, Posi'tana.

---

[1]) De namen sub b en c genoemd, komen ten rechte aan no. 50, Nene'palekĕ', toe.

Dit is het nummer van het Museum, sindsdien als 'verwijst' in museum gerestitueerd in bruikleen gegeven, 9 mei 1939

A XXI.

Bruikleen Rijksmuseum voor Volkenkunde, Cat. 's Rijks Ethnographisch Museum XVIII 78 onder nummer 1720/2, Leiden 1925.

Orig. hs., 10½ × 17½ cM, 184 blz. Hoewel de tekst doorloopt, bestaat dit hs. ten rechte uit twee geheel los van elkaar staande verhalen[1]). Het hier behandelde neemt het eerste gedeelte van het hs. in beslag tot blz. 123; voor het tweede verhaal zie A LXXI hierachter.

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette.

Deze tekst begint ongeveer op hetzelfde punt als A XXII maar loopt verder door, zie verder de inleiding van A XX en A XIX. Het laatste gedeelte van het bij A XIX genoemde hs. van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (Cat. Matthes blz. 88 v.v.) vindt men in dit hs. weder, vanaf het koopmantooneel ten paleize tot de ontvangst van La Pananräng c.s. door La Sattumpogi' ten paleize La Tanette. Doch terwijl in dit hs. en alle andere teksten die het tooneel bevatten, de ontvangst der gezanten zeer kort is omdat I We Tjudai immers reeds verloofd is met Sĕttiabonga, wordt in het hs. Zeeuwsch Genootschap van die verloving niet gerept en is de stemming dienovereenkomstig hartelijk. De mededeeling van den vorst dat hij een breeden raad over het aanzoek zal beleggen, vormt het einde van dit verhaal.

[De vloot waarmee Sawerigading van Luwu' naar Tjina is gevaren, ligt aan de riviermonding van Tjina voor anker. Men is nog niet aan wal geweest].

Sawerigading heeft heimwee naar Luwu'; hij stort zijn hart uit bij La Pananräng die hem moed inspreekt en voorslaat den vogel

---

[1]) De catalogus spreekt van één episode. Voor „I Tjindai" aldaar, leze men: *I We Tjudai.*

La Dunrungserĕng vooruit te laten vliegen naar Tjina om zich te vergewissen hoe de jonkvrouw die Sawerigading ten huwelijk wil gaan vragen, eruit ziet. De daad bij het woord voegende, maakt La Pananrāng den vogel van zijn kruk los, Sawerigading instrueert hem. Hij moet naar I La Tanette vliegen (I We Tjudai's paleis), in het Boegineesch en Javaansch praten om haar aandacht te trekken, opdat zij het venster opene en haar gelaat vertoone en dan snel naar het schip terugvliegen. Wee hem als hij de instructies niet nauwkeurig opvolgt. La Dunrunserĕng vliegt met nog andere vogels snel als de wind weg. I We Tjudai is zich juist met haar zuster aan het baden als de vogels aankomen. Hofdames hooren het gesnap der vogels die elkaar van vreemde landen vertellen, zij werpen het venster open, zien de vogels en gaan het merkwaardige tooneel aan de vorstin van Tjina vertellen. We Tĕnriabang komt naar voren, verbaast zich over wat zij ziet en laat haar beide nog ongehuwde dochters (de anderen zijn reeds gehuwd) roepen. Er ontstaat een levendig gesprek tusschen de paleisbewoonsters en de vogels. De 11
beide broeders van I We Tjudai maken jacht op de vogels, doch ze laten zich niet vangen. La Dunrungserĕng vermaakt allen met zijn snedige opmerkingen. Eerst als I We Tjudai haar hand, met gerooste en veelkleurige rijst gevuld, naar buiten steekt, strijken zij daarop neer. Zij vertellen wel van een schip waarop een prins van even hoogen bloede als zij zich bevindt, te komen, maar noemen geen namen. I We Tjudai besmeert La Dunrungserĕng met kostelijke zalf uit een potje en bindt hem een draadje aan, de vogel zelf stopt het potje heimelijk onder zijn vleugels. Nadat de vogel is weggevlogen, blijft zij onder den indruk van dit bezoek achter. Als La Dunrungserĕng op het schip terug is, bemerkt Sawerigading den aangebonden draad, hij ontvangt de verzekering dat I We Tjudai volkomen het evenbeeld van We Tĕnriabĕng is, wat hem uitermate verheugt[1]). De vogel zet het potje met zalf voor hem neer, hij 21
opent het en vindt een haar van deszelfs eigenaresse. Nieuwe reden tot verheugenis, ook dit is volkomen aan een haar van We Tĕnriabĕng gelijk[2]). De vogel doet uitvoerig verslag.

Sawerigading laat dwergen, albino's en *oro kĕlling* (barbaren)

[1]) Deze gelijkenis was hem door We Tĕnriabĕng verzekerd te bestaan en door deze omstandigheid zou hij met I We Tjudai in stede van met haar kunnen trouwen, vgl. o.a. tekst A XIV.

[2]) Van een hoofdhaar pleegt gezegd te worden, zoo ook hier, dat het één van *sumangĕ'* is met zijn eigenaar.

verzamelen van de andere schepen zijner vloot, zij moeten zich aan land begeven (de schepen liggen reeds in de baai van Tjina). Er wordt één *oro kĕlling,* La Pabokori, een hoofdman, uitgezocht die dezelfde postuur als Sawerigading heeft. Twee mannen dragen een groot vat met palmwijn aan. Sawerigading laat het volk drinken tot de menschen beschonken zijn. La Pabokori, dronken, wordt gegrepen, Sawerigading vilt hem eigenhandig. Het slachtoffer roept nog hem liever te doorsteken, maar Sawerigading zegt slechts: „Vloek mij niet maar vloek het dat mijn huwelijk met mijn tweeling-„zuster verhinderd is"[1]). De moeder van den rampzalige was reeds geofferd bij den bouw van de I La Welĕnrēng (Sawerigading's schip), zijn zuster aan de zee. De afgestroopte huid wordt gedroogd, gerookt, met hemelsche zalf van Sawerigading ingewreven. La Panarāng stelt nu voor dat zijn meester, als handelaar vermomd, in La Tanette een kijkje zal gaan nemen, hij zelf zal later met de hooge heeren (over een huwelijk) gaan spreken. Als vermomming zal de huid van den gedooden La Pabokori dienen. Er worden eerst oefeningen gehouden. Sawerigading heeft aanvankelijk nog te veel een vorstelijke houding, hij moet den indruk wekken een handelaar te zijn. De waren die hij zal meenemen, worden gereedgemaakt. Hij zal met twee genooten als draagkoelie aan wal gaan. Zijn omgeving
31 kan zich niet bedwingen als men hem zoo onvorstelijk moet zien vertrekken en barst in schreien uit. Hij is spoedig vermoeid van het ongewone werk en gaat aan den kant van den weg rusten. Panrita Ugi', één zijner medgezellen, spreekt hem moed in. Zij vervolgen hun weg, Sawerigading al. La Oro Kĕlling roept zijn koopwaar uit. Hij komt langs het paleis eener deftige dame, die echter niet durft te koopen vóór I We Tjudai een keus gedaan heeft. De koopman stapt dus weer verder. Hij moet telkens schreien als hij dingen ziet die hem aan Luwu' herinneren. Zij komen bij het vreemdelingenverblijf van het paleis, daar liggen de krijgers net zoo met elkaar
41 te drinken als hij in Luwu' gewoon was. Het wordt hem te machtig; hij zendt een boodschap met den wind naar boord, vragende aan La Ma'saguni om zijn scheeps-*elong,* de *elong* waarmee hij zichzelf pleegt te troosten. Doch als deze hem niet kan opbeuren, vraagt hij een ander.

De vorstin van Tjina vertoont zich buiten, een hofdame vertelt

---

[1]) De oorzaak van zijn gaan in ballingschap en van zijn plan I We Tjudai als echtgenoote te verwerven.

dat er een koopman is, zij laat hem bij zich komen, hij wordt door een reeks vertrekken geleid, in elk zijn nijvere handen met een of ander kunsthandwerk bezig. Dat is weer aanleiding vergelijkingen met Luwu' te maken en overvloedig tranen te plengen. Als hij vóór de vorstin verschenen is, laat deze haar twee ongehuwde dochters roepen, zij moeten zelf inkoopen; als een ander het doet, zijn er altijd kwaadsprekers[1]). We Tĕnriesa komt het eerst binnen, Sawerigading denkt dat zij I We Tjudai is en vindt dat zijn zuster gelogen heeft, zij gelijkt niet op We Tĕnriabēng, hij beklaagt zich Luwu' verlaten te hebben. Maar als dan I We Tjudai werkelijk verschijnt, is hij als aan den grond genageld, hij geraakt een oogenblik van zinnen, Panrita Ugi' houdt hem op. I We Tjudai heeft het bemerkt, vraagt wat er aan schort. Hij komt weer bij. We Tĕnriabēng heeft niet gelogen!

De koopman prijst zijn waren op humoristische wijze aan. Het 51
reukblad dat hij te koop heeft, geurt onvergelijkelijk. Er wordt druk heen en weer gepraat. Een zeer oude vrouw wordt erbij geroepen, zij is eerst boos gewekt te zijn, maar verschijnt dan. Zij verklaart nooit in haar leven een handelaar van dit slag met twee helpers gezien te hebben, althans in Tjina, wel éénmaal in Bombangtjina. Dat men niet naar den *oro* luistere, hij zou wel eens bezweringen kunnen uiten. De broeders van I We Tjudai wekken hun zuster op het reukblad te koopen. De moeilijkheid is, wat ervoor in ruil te geven. De *oro* vraagt het lendenkleed dat I We Tjudai aan het lijf heeft om zich, daarin gewikkeld, aan boord van zijn schip te slapen te leggen. I We Tjudai spuwt van ergernis, zij begrijpt dat hij haarzelf begeert. De *oro* prevelt een spreuk, spuwt in het rond[2]), kauwt krachtig gemaakte sirih. Op aandringen van haar broers gaat I We Tjudai ertoe over achter een haag van menschen van lendenkleed te verwisselen. De *oro* krijgt echter een tip van haar dijen te zien, zij zijn zoo blinkend, dat hij er overstuur van geraakt. Hij neemt het gebruikte lendenkleed in ontvangst en biedt dan een armband te koop 61
aan; maar bij het zoeken in zijn mand wijkt de *oro*-huid die hij aan heeft, iets vaneen. Hofdames bemerken dat en zijn stom verbaasd, zij smoezelen met elkaar, zou de handelaar een vermomde prins zijn die I We Tjudai wil komen bekijken? De armband past alleen I We

---

[1]) Aankondiging van de kwaadsprekerij die een oorlog zal doen ontstaan en het huwelijk van Sawerigading en I We Tjudai bijna zal doen mislukken.

[2]) *natĕrreyanni apu'* (of: *ampung*?) *babana.*

Tjudai, evenzoo gaat het met een ring en een halsketen[1]). Aan de sluiting van den armband zit een hoofdhaar. „Van wie is dat?" vraagt I We Tjudai. — „Van een hofjuffer." — Sawerigading fantazeert allerlei op haar vragen. De broeders zien er een beschikking der goden in dat alle sieraden I We Tjudai passen. Zij laat een weegschaal halen om de sieraden te wegen en de waarde te bepalen en vraagt dan den *oro* den prijs. Hij vraagt een groot aantal zeldzame buffels en stelt daarbij onmogelijke eischen, die niet spoedig in te willigen zijn. „Neem uw sieraden maar weer mee", zegt I We Tjudai. De koopman zegt weg te willen gaan, want hij heeft nog niet gegeten, hij zal morgen terugkomen. Geen nood, de vorstin laat eten brengen. Maar dan eet de koopman er niet van (dit is hem door de huid die hij aangetrokken heeft onmogelijk). Hij moet zich eruit redden. Sedert hij als koopman in dienst is genomen, heeft hij nooit eerst gegeten, maar steeds hetgeen zijn meesteres overliet en die meesteresse is een ongehuwde vrouw wier tijd om te trouwen gekomen is[2]). I We Tjudai's gezicht betrekt en zij zegt nijdig: „hij wil „eten wat ik overlaat". Sawerigading prevelt weer een spreuk om haar woede te bedaren. De broeders en haar moeder bewegen haar te eten. Nu moet de koopman ook wel eten, maar hij doet de rijst in zijn manden. Verbaasd vraagt I We Tjudai waarom hij niet eet. Hij verzint een nieuwe uitvlucht die een nog duidelijker toespeling is op wat hij zou wenschen, wat een algemeen gelach doet opgaan; hij heeft nl. een dienaresse van zijn meesteres aan boord, met wie hij samenleeft, hij wil niet dat zij na hem eet, zij moet met hem samen eten. Lachend roept men: „wij gaan mee naar het schip om
71 „die vrouw te zien". — I We Tjudai, in een goede stemming gebracht, laat sirih aanbieden. Eens heeft hij van een vrouw als zij sirih aangenomen en het eerst gekauwd, hij is er drie maanden ziek van geweest. Maar een aangekauwde sirihpruim uit haar mond wil hij wel[3]). „Houden de onbeschoftheden van den *oro* nooit op?!" roept I We Tjudai, woedend, spuwend. Op dit oogenblik zendt Sawerigading weer een bezwering uit, waardoor het gemoed van We Tĕnriabang verzacht wordt en zij den koopman bij haar dochter voorspreekt en hij het begeerde krijgt. „Vertel nu eens eerlijk, wie

[1]) Deze kostbaarheden zijn Sawerigading door We Tĕnriabĕng meegegeven; zij behoorden haar en zouden blijken alleen haar evenbeeld I We Tjudai te passen.

[2]) De toespeling is duidelijk en wordt begrepen; vgl. boven blz. 264.

[3]) Magische versterking, die men van zeer geliefde personen vraagt, in het bizonder mannen van hun echtgenooten.

„uw meester is", vraagt I We Tjudai den handelaar. — „Mijn „meester bevindt zich op het schip, hij heet Sawerigading van Luwu' ", enz. We Tĕnriabang is door het hooren van dien naam getroffen. Van zichzelf en zijn dragers geeft hij namen op die duidelijke toespelingen behelzen en den hofdames vermaak verschaffen. De koopman vraagt de vorstin of zij een mand zonder deksel voor hem te koop heeft[1]). Zij laat het exemplaar halen, de koopman heeft een deksel dat er precies op past. We Tĕnriabang is diep getroffen en zij roept uit: „We Datusĕngĕng stort mij in het verderf. Zoo was „onze afspraak niet. Zij heeft gezegd, als ik in Tjina als laatste kind „een dochter zou baren, dan zou ik haar I We Tjudai enz. moeten „noemen en wanneer zij dan een zoon voortbracht, door haar „Sawerigading enz. te noemen, dan zou die zoon naar Tjina varen „om I We Tjudai tot echtgenoote te nemen. Wilt gij, een vondeling „wellicht, dit land nu verwoesten en platbranden en onderwerpen?" [2]) Sawerigading zegt niet zulke plannen te hebben, maar hij kan uit sirihspeeksel de toekomst voorspellen, hij kan uit neergeworpen reepen lontarblad aflezen met wie I We Tjudai huwen zal[3]). — „Zal haar „huwelijk met Sĕttiyabonga voortgang hebben?" vraagt haar moeder. Sawerigading wichelt, hij roept: „gij zult niet ongelukkig worden" en valt om[4]). Hofdames trachten hem bij te brengen. I We Tjudai, ongerust, loopt toe, La Tanette zal een slechten naam krijgen bij den koopman aan boord. Zij begint, samen met haar zuster, den *oro* ijverig te masseeren, maar hij komt niet bij, een nieuwe uitgekauwde sirihpruim van I We Tjudai zal wellicht helpen. Sawerigading laat de consternatie rustig voortduren en voelt zich onder de behandeling van I We Tjudai zeer behagelijk, tot zeven maal toe laat hij zich een pruim toedienen. Eindelijk komt hij (openlijk) bij en vraagt verlof naar zijn schip te mogen terugkeeren. Hij vergeet een deel van zijn koopwaar mee te nemen. Op den terugweg passeert hij de broers van I We Tjudai die hem aanroepen. „Vertel maar veel

---

[1]) d.w.z. van een soort waar een deksel bij behoort.

[2]) De zaak is dat de mand zonder deksel een pand in handen van We Tĕnriabang was geweest, het deksel een pand in handen van We Datusĕngĕng; werden die tesamen gebracht, dan zouden de personen die ze in handen hadden, met elkander moeten huwen. I We Tjudai heeft wel is waar de mand niet in handen, haar moeder laat die van binnen brengen, maar zij is nog als ongehuwde bij haar ouders. — Het platbranden en onderwerpen zal inderdaad gebeuren. Vgl. A XIV 172 noot 1.

[3]) — *pewadjo ri unga tĕnnung*, zie Wb. s.v. *polobiya*.

[4]) Hij geraakt half buiten Westen van vreugde.

„van Tjina, als ge in uw land zijt teruggekeerd!" Hij wil niet uit
81 een hem aangeboden klapperdop drinken onder een voorwendsel (omdat dit met de huid van den *oro* aan niet gaat), een hofdame biedt hem dan drank aan; nu moet hij wel, maar plenst den drank ongemerkt neer, bij zichzelve zeggende: „Drink maar, hoofdpaal van „het huis". Verder gaande aait hij den *baringĕng* en spreekt dien toe: „O, Heer! wellicht zal ik in Tjina mijn gade vinden[1]). Ik breek „een tak (of: takken) van u af en zal die(n) op het paleis leggen „en een armband(?)[2]) op het slaapvertrek van I We Tjudai." Panrita Ugi' maant tot spoed aan; gedrieën gaan Sawerigading en zijn beide gezellen achter elkaar, hij in het midden; zij haasten zich naar het schip. — De hofdames beginnen weer onder elkaar te praten over het feit dat zij de huid van den *oro* vaneen zagen wijken. Allerlei gissingen worden geuit, men is het er over eens dat de handelaar ten rechte een voornaam heer is, die zijn oogen den kost kwam geven en het op I We Tjudai gemunt heeft.

La Pananrāng en La Ma'saguni zijn niet gerust, het is al avond en Sawerigading is nog niet aan boord terug. De vrouwen maken misbaar, het geheele schip is in tranen. De beide mannen besluiten aan wal te gaan en hun heer met een draagzetel en gewapenden tot buiten de stad tegemoet te gaan, althans uit te vorschen wat er van hem geworden is, La Ma'saguni wil liefst dadelijk gewapenderhand optreden[3]). Zij nemen uit den Hemel neergedaalde *garuda*-vaandels mee enz. In volle wapenrusting wordt tot buiten de stad opgerukt, de troep houdt halt; La Pananrāng gaat alleen vooruit en stuit weldra op Sawerigading. Deze trekt snel de *oro*-huid uit, de gouden pajoeng wordt boven zijn hoofd gespreid en hij neemt in zijn draagzetel plaats. Lieden uit de vorstelijke omgeving van Tjina bemerken dat en vragen zich af, wie deze *oro* toch wel eigenlijk is. Drie hofdames sluipen zwijgend achterna tot de aanlegplaats, zij begrijpen nu dat de *oro* een aanzienlijke vorst is, keeren naar het paleis terug en vertellen wat zij gezien hebben. Nu komen zij ook met het verhaal van de zich ten paleize openende overhuid van den *oro* voor den dag.

Sawerigading wordt aan boord met *bissu*-zangen welkom geheeten,
91 enz., hij ontvangt een sacraal bad. Het lendenkleed van I We Tjudai

[1]) De *baringĕng* wordt in de I La Galigo wel als synoniem van *adju ara* (beiden Ficussoorten) gebruikt en deze laatste wordt wel, als hij nabij het paleis van den vorst zich verheft, als rijksboom aangeduid.

[2]) *kalaru.*

[3]) La Ma'saguni is steeds de onversaagde, vermetele heethoofd.

wordt hem aangedaan, hij nuttigt de door haar overgelaten spijs en de door haar aangekauwde sirihpruimen worden hem toegereikt [1]). Hij beschrijft La Pananrāng de schoonheid van I We Tjudai in ekstatische bewoordingen. Hij legt zich ter ruste en droomt I We Tjudai naast zich te hebben.

Den volgenden morgen gaat La Pananrāng met Panrita Ugi' en van inleidende geschenken voorzien, als huwelijksbode naar het paleis van den vorst van Tjina, van vele volgelingen vergezeld. In de raadzaal treft hij de beide broeders van I We Tjudai, La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, met hovelingen aan. Zij roepen hem aan [2]), de beide raadsheeren van Tjina bieden hoffelijk sirih. Uit zijn gedrag kunnen zij opmaken dat zij als huwelijksboden komen. De raadsheeren gaan dit ten paleize melden. La Sattumpogi' zegt hun de boden voor te leiden. La Pananrāng maakt zijn boodschap bekend. Het verzoek van zijn lastgever (I We Tjudai ten huwelijk te bekomen) kan niet worden ingewilligd, want I We Tjudai is met Sĕttiyabonga verloofd; reeds de volgende maand zal het huwelijk plaats hebben [3]). De boden wijzen op de indertijd (tusschen We Datusĕngĕng en We Tĕnriabang) gemaakte afspraak betreffende een huwelijk van beiden geboren wordende kinderen. Met eenige onvriendelijke woorden trekken zij af en brengen Sawerigading aan boord het weigerend antwoord [4]). Deze laat de schepen zijner vloot, waaronder talrijke onderweg buitgemaakte, verzamelen.

De tekst gaat plotseling in de beschrijving van den bouw van Sawerigading's schip, den I La Welĕnrĕng, over (bl. 100-102). In deze beschrijving, die men in tekst A XIV en parallel-teksten vinden kan, komt ook de geschiedenis van den tak die door den wind naar I We Tjudai's paleis gevoerd werd, voor. De dichter heeft haar naar dit tijdstip verlegd, maar te weinig besnoeid, zoodat de verbanden met het oorspronkelijk verhaal nog zichtbaar zijn.

Een tak met blaren in zeven kleuren slaat tegen I We Tjudai's

---

[1]) Hij heeft ze dus, toen hij ze ontving, weggemoffeld.

[2]) Zij noemen hem bij zijn naam, een vergissing van den dichter, want hij kan hun nog niet bekend zijn.

[3]) Als mede-huwelijksbode van La Pananrāng worden beurtelings Panrita Ugi', La Ma'saguni en Djĕmmu ri tjina vermeld.

[4]) Hier worden voorafgaande gebeurtenissen, zooals het vervaardigen van het schip I La Welĕnrĕng, opgehaald. Men zie hiervoor de verhalen van die episoden zelf. Ook wordt in herinnering gebracht dat door een vloek van Sawerigading de *welĕnrĕng,* toen het gelijknamige schip van hem gebouwd werd een groote boom, sedert een lage struik is. Vgl. A XV blz. 195 noot 1.

venster en valt haar zoogmoeder in den schoot. I We Tjudai is als door den bliksem getroffen. We Tĕnriabang laat de *pua' ma'towa* van Tjina ontbieden[1]). Zij moet door wichelen de beteekenis van het incident bepalen en de zieke onderzoeken. I We Tjudai is inderdaad zeer ziek; de verklaring van den tak is, dat een aanzienlijk heer, nazaat van Hemel en Onderwereld, naar Tjina is gekomen om een huwelijksaanzoek te doen. Er zijn geen beletselen tegen dit huwelijk (met I We Tjudai). Hoe dan met Sĕttiyabonga? vraagt We Tĕnriabang. De *puang* brengt haar op de hoogte van wat er op zee tusschen Sĕttiyabonga en Sawerigading is voorgevallen[2]). De *puang* slaagt er door *bissu*-practijken in I We Tjudai soulaas te geven.

Hierna volgt, zonder overgang, weer een stuk van de beschrijving van den bouw der I La Welĕnrēng (blz. 106 midden), de tekst is echter in de war. Daarna wordt, in het kort, de tocht van Sawerigading van Luwu' naar Tjina gememoreerd (tot blz. 112 r. 5).

[Voortzetting van het verhaal, blz. 112 r. 6].

La Pananrāng en La Ma'saguni staan 's morgens op, zij gaan fraai uitgedost onder hun zonneschermen aan dek zitten, een zwerm scheepsvolk en aanzienlijken is mede aanwezig. Hofjuffers van I We Tjudai komen naar de rivier om een bad te nemen. De mannen maken grapjes, de hofjuffers lachen en schertsen terug. Men neemt geen blad voor den mond en er heerscht groote vroolijkheid. De dames worden uitgenoodigd aan boord te komen, maar dat gaat haar te ver, zij zullen wel eens een anderen dag terugkomen om het bad voort te zetten en nemen afscheid. Zij praten op den terugweg naar het paleis nog opgewekt na over de pikante ontmoeting.

121 De avond is gevallen; aan boord van de I La Welĕnrēng worden de lichten ontstoken, er heerscht luidruchtige vroolijkheid, dat gaat zoo den ganschen nacht door.

Den volgenden morgen gaat Sawerigading met gevolg nabij het schip en de aanlegplaats (waar ook de badplaats der hofjuffers was) een bad nemen. Na afloop neemt hij op zijn schip plaats en wordt in welriekende dampen van brandend reukwerk gehuld. Hij staart

---

[1]) In den tekst is iets uitgevallen. De tocht van de bode naar de *pua' ma'towa* en dier komst ten paleize zijn samengevallen.

[2]) Men zie hiervoor de afzonderlijke teksten. De zaak komt hierop neer dat Sĕttiyabonga in een zeegevecht verslagen is en jegens Sawerigading van I We Tjudai afstand heeft gedaan.

naar de heen en weer kabbelende golven en wordt door heimwee overmeesterd. Hij mijmert over bijzitten, in Luwu' achtergelaten.

Hier gaat het verhaal tot iets anders over, het bezoek van Adji Laide, zoon van I La Galigo, aan zijn grootvader Sawerigading in Tjina gebracht. [I La Galigo is, zooals bekend, de zoon van Sawerigading en I We Tjudai]. Zie tekst A LXXI.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Opuna Warĕ' (La Ma') dungkĕllĕng Towapanjompa Pamadĕnglĕtte Langi'paewang La Tĕnritappu' (masemasena) La Mapanjiwi' La Tĕnriyawe (lalowelo'na) van Luwu'.
2. Bataralattu' Opuna Luwu' I La Tiwulĕng, vader van 1 (treedt niet op).
3. La (Pa)nanrâng To Sulolipo, vertrouwde en oudere neef van 1.
4. La Ma'saguni To(w)apemanu', oudere neef van 1.
5. Panrita Ogi' (of: — Ugi'), *idem.*
6. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
7. We Opusĕngĕng, moeder van 1 (treedt niet op).
8. I Panangarĕng I Da Ruma, bijzit van 1 in Luwu'.
9. I Tjammimpulĕng, *idem.*
10. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' Bissulolo (Daeng) manutĕ', tweelingzuster van 1 in den Hemel.
11. I La Gonggo(na) of I La Gongko(na), omroeper op de vloot van 1.
12. Ma'tangkiluwu' Tĕnrilĕnnerĕng, echtgenoote van 3.
13. We Tĕnrilekĕ' Sawepauba, aanzienlijke dame a. b. van de I La Welĕnrĕng.
14. La Pabokori Datu Oro, hoofdman der barbaren.
15. La Bolotiwu, draagkoelie van 1.
16. I Bulu'tana, bijzit van 1 in Luwu'.
17. We Tĕnriwempeng, aanzienlijke dienaresse a/b van de I La Welĕnrĕng.
18. We Tĕnrisuwi, *idem.*
19. We Tĕnrimega, *idem.*
20. Puwang van Warĕ'.
21. La Sattumpogi' Opuna (of: Datuna-) Tjina, vorst van Tjina.

22. We (of: I) Da Tjudai We Tĕnriabang Opuna (of: Datuna-) Tjina, vorstin van Tjina.
23. We Tĕnriesa, ongehuwde dochter van 21 en 22.
24. I We Tjudai Daengriompa Punna bola ri La Tanette, ongehuwde, jongste dochter van 21 en 22.
25. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', zoon van 21 en 22.
26. La Makasaung, *idem*.
27. Tĕnripaweli, aanzienlijke vrouw in Tjina.
28. I Da Sarĕbba, zoogmoeder van 24.
29. We Tepolipu I Da Saragi Nene' palekĕ', een oude vrouw in Tjina.
30. We Tĕmpereng I Da Palilu, eerste hofdame en vertrouwde van 24 en 22.
31. Ampemaladju, hofdame in Tjina.
32. Sĕttiyabonga Lompeng ri djawa Wolioe, gewezen verloofde van 24.
33. We Tĕmma'sese, hofjuffer.
34. Tĕnripaino.
35. Towapatunru' La Tĕnrigiling, raadsheer van Tjina.
36. Towana'kadji, *idem*.
37. La Tĕnrinjiwi', *vrijbuiter*, gesneuveld.
38. We Patekĕ'kĕ', zoogmoeder van 24.
39. We Tĕngakasa, *puwa' ma'towa* van Tjina.
40. I La Bulitja, voorvader van 32, overleden.
41. Linrung ri todja Punna liung, God uit de Onderwereld, treedt niet op.

Vogels: La Dunrungserĕng To Warĕ, ma'tangkiluwu' To Wadĕng, garagara ulio of wolio, Tjuwimanikĕng To Saburo, danga'-tjina To Serĕng, bawĕngruno (of: — rono), alobiradja Mantjapai', lawedaidjĕng Siladja' marĕmpoba.

Unga We Madjang = Tingo We Adji, dienstmaagden.

Lalakiluwu' ana'sanrae, bedienden a/b.

Valsche namen van 1 als koopman zijn niet vermeld.

A XXII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift F ged. tot schrift L ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette.

$12 + 4 \times 44 + 7 = 195$ blz.

De redactie van dezen tekst is, behoudens varianten, gelijk aan A XX, zoover deze gaat; in de namen is eenig verschil. Hij begint ongeveer op hetzelfde punt als A XXI, deze laatste heeft aan het slot iets meer. A XIX en A XX beginnen eerder, het laatste gedeelte van deze beiden correspondeert met het begin van den onderhavigen tekst.

Voor nog andere hss., zie A XIX.

[Op de Luu'sche vloot vóór Tjina. Sawerigading, van Luu' weggetrokken omdat het onmogelijk was met zijn zuster te trouwen, is in vrijwillige ballingschap naar Tjina gestevend waar een prinses is die het evenbeeld van zijn zuster heet te zijn. Hij heeft een aanval van heimwee en spreekt daarover met zijn neef en vertrouwde La Pananrāng.]

Abrupt begin. Sawerigading spreekt met weemoed over Luu' en F/33
alle dierbaren die hij daar heeft achtergelaten, zijn ouders, We Panangarĕng, zijn meest geliefde echtgenoote, en anderen. Hoeveel maanden is het al geleden dat zij Luu' den rug hebben toegekeerd? — „Meer dan tien maanden," zegt La Pananrāng. Hij mijmert over de gemoedsgesteldheid waarin zijn ouders, die hun beide kinderen hebben zien heengaan, moeten verkeeren. La Pananrāng zegt hem nu niet aan Luu' te denken en stelt voor den vogel La Dunrungserĕng van zijn kruk los te maken en met nog andere vogels naar Tjina te laten vliegen om iets van I We Tjudai (de prinses die hij van zins is ten huwelijk te vragen) te weten te komen. Blijkt zij de gelijke van zijn zuster We Tĕnriabēng te zijn, dan zal hij zelf aan wal gaan.

Sawerigading geeft den vogel minutieuse aanwijzingen, hij moet
G Boegineesch en Javaansch (of: andere talen) spreken. De vogels doen als hun gezegd is. I We Tjodai neemt juist een bad. Om het paleis rondvliegende doen de vogels elkaar, tot vermaak der hovelingen in het paleis, verhalen over de vreemde landen die zij bezocht hebben en spreken ook over hun heer en zijn plannen. Hofdames werpen de vensters open, zien de vogels en gaan naar binnen om aan de vorstin te vertellen wat zij gezien en gehoord hebben. Het schijnen vogels uit Hemel of Onderwereld te zijn. De vorstin gaat zien, verlustigt zich in den aanblik en zegt haar twee ongehuwde dochters te waarschuwen. De meisjes hebben ook schik in het geval. De vorstin heeft, zoo oud zij is, nog nooit zoo iets gezien. De vogels beginnen tot haar te spreken over hun meester van goddelijke afkomst. De beide prinsessen zeggen haar hofjuffers te trachten de vogels te vangen. Haar beide broers willen er met het blaasroer op schieten, doch daar wil I We Tjodai niet van weten. Levendige beschrijving van de jacht. De vogels willen niet binnen komen maar wel op de armen van de prinsessen gaan zitten als zij die buiten steken. Zij moeten weer naar hun meester terug.

G/21 Hiaat[1])

De vogels vliegen weg nadat I We Tjodai La Dunrungserĕng een zijden draadje om de poot heeft gebonden[2]). Zij ziet ze ontroerd weggaan. Sawerigading bemerkt dien draad onmiddellijk als zij op het schip terug zijn en is uiterst verheugd.

(Vervolg als A XX, zie aldaar).

La Pabokori merkt nog op dat zijn moeder, zijn vader en zijn zuster ook reeds bij een vorige gelegenheid geofferd zijn, toen het er om ging de I La Welĕnrĕng voor de vaart naar Tjina in gereedheid te brengen.

Als La Pananrâng Sawerigading zegt dat hij goed zou doen, in de huid van La Pabokori vermomd, als handelaar optredende, in Tjina een kijkje te gaan nemen en I We Tjodai te gaan bekijken, voegt hij er aan toe zelf besprekingen over het huwelijk te willen gaan voeren. Sawerigading wil tot den volgenden dag wachten, La Pananrâng zou wenschen, dat hij dadelijk ging. Hij trekt dan de huid aan, kleedt zich met de kleedij van een *oro* en laat zich keuren. Men vindt inderdaad dat hij er als een *oro* en handelaar uitziet.

---

[1]) „Ontbreekt een bladzijde" (Jonker).

[2]) en andere zaken, zooals blijkt bij uitlevering aan Sawerigading, cf. tekst A XX. Er is ook een haar van I We Tjodai bij.

La Pananrāng laat zijn echtgenoote Ma'tangkiluu' sirih en ge- H
rooste rijst gereed maken, een paar anderen moeten kapmessen brengen die Sawerigading's metgezel La Bolotiu zal dragen[1]), voorts boombast en bossen geurige blaren, als koopwaar voor Panrita Ogi' bestemd. Ma'tangkiluu' moet ervan schreien. Het drietal gaat naar den wal; La Bolotiu draagt de grove zaken (= de kapmessen) over den schouder, Panrita Ogi' gevouwen boombast, de blaren en kleurstof, Sawerigading zelf een doos van lontarblad waarin de kostbaarheden. La Pananrāng ziet hen met zorg vertrekken; hij zou mee willen gaan, doch Sawerigading zegt hem op het schip te blijven.

Tegen den middag wordt rust gehouden, de tocht is zwaar[2]).

We Tĕnripaweli doet Sawerigading aan zijn Luu'sche echtgenoote We Bulu'tana denken. Zij zegt den koopman eerst naar I We Tjodai te gaan, daarna kan zij koopen. Van een aanval van heimwee van Sawerigading wordt niet gesproken. Hetzelfde tooneel herhaalt zich bij een ongenoemde, van heimwee is weder geen sprake. Bij het paleis La Tanette aangekomen, doet de omgeving hem aan Luu' denken (dit herhaalt zich telkens, onder tranen). Panrita Ogi' drijft hem telkens voort.

Als We Tĕnriesa verschijnt, maakt Sawerigading bij zichzelf de opmerking dat zijn zuster onwaarheid heeft gesproken zij gelijkt niet op haar. Daarna komt I We Tjodai binnen, de gelijkenis is volkomen, enz.

De zusters vragen reukblad, het geurt hemelsch[3]). We Tĕnriabang I
stelt den koopman vragen, waarop hij op al te vrijmoedige wijze antwoordt, zoodat zij boos wordt. I We Tjodai, ook verstoord, laat Nene' palekĕ' een zeer oude vrouw in het paleis, roepen. Deze verklaart nooit van hetgeen de koopman vertelt, gehoord te hebben. Sawerigading pruimt en prevelt een spreuk. Men wil reukwaren enz. van hem koopen, maar alles wat zij ervoor terug willen geven, weigert hij; hij vraagt een sarong van I We Tjodai, om daarmee aan boord zijn hoofd te omwikkelen. Zij en haar moeder zijn verontwaardigd. Sawerigading pruimt en prevelt een spreuk, enz.

---

[1]) Hij is bij een zeegevecht in gevangenschap geraakt (volgens een ander verhaal).

[2]) Hieruit valt wel op te maken dat men, evenals in den parallel-tekst, des morgens vertrokken is, hoewel het den schijn heeft dat zij 's avonds van boord zijn gegaan.

[3]) Van het zichtbaar worden van Sawerigading's eigen huid bij het maken van een beweging wordt later gesproken.

Nadat hij de sarong ontvangen heeft en bijna bewusteloos wordt van geluk, volgt onmiddellijk het tafereel van het bieden op de kostbaarheden. We Tĕnriesa vraagt naar den armband. Er komt een opening in zijn omhulling, hofdames bemerken het. Zij uiten vermoedens. [Tot hier loopt tekst A XX.]

I/21 We Tĕmpereng waarschuwt zacht te spreken, de broeders van I We Tjodai mogen het niet hooren, zij zouden den gewaanden koopman ombrengen.

We Tĕnriesa moet den armband passen; hij past niet, evenmin passen andere sieraden. I We Tjodai passen zij wel. Zij bemerkt dat een lang haar in den armband is gekronkeld. Is de bezitster ervan dood of wat anders? — „Niets van dat alles," zegt de koopman, „de „bezitster is oud en heeft geen kinderen". Lange onderhandelingen over den aankoop der sieraden. Sawerigading geniet in stilte. Hij wil voor den armband honderd buffels van bizondere soort in ruil hebben. Die kan zij niet dadelijk bijeen brengen en zij verzoekt Sawerigading naar zijn schip terug te keeren en den volgenden morgen terug te komen. Dat wil hij doen, temeer daar hij honger heeft. We Tĕnriabang, dit hoorende, zegt eten te brengen. Maar dan eet hij niet. Dat verbaast de vorstin. Sawerigading verzint een excuus enz.[1]). Hij vertelt gewaagde geestigheden, welke de prinsessen zeer vermaken. Bij het tooneel met de sirihpruim prevelt hij weer een spreuk, waarop We Tĕnriabang haar dochter kalmeert en hem voorspreekt. Op gedane vraag noemt hij als naam van zijn meester Sawerigading. Als

K zij al diens namen hoort, is We Tĕnriabang ontroerd. Zijn eigen zoogenaamde naam is een grapje, hij maakt toespelingen op zijn werkelijken staat. Hij vraagt We Tĕnriabang of zij een bepaald soort mand zonder deksel wil koopen dan wel een deksel zonder de mand. Zij laat zulk een mand zonder deksel halen; het deksel van den koopman past er precies op[2]). We Tĕnriabang is getroffen. Dus is het niet waar, wat zij van haar nicht We Datusĕngĕng gedroomd heeft, nl. dat deze het volgende gezegd zou hebben: „Wanneer We Tĕnriabang „in Tjina als jongste telg een dochter zou krijgen, I We Tjodai te „noemen, zou haar zoon[3]), Sawerigading enz. genoemd (de koopman „heeft de zelfde namen zooeven als die van zijn meester genoemd),

---

[1]) In tekst A XX hooger geplaatst, zie aldaar tot het onderhandelen over den armband en andere kostbaarheden.

[2]) Vgl. A XIV blz. 170.

[3]) Hier genoemd: jongste zoon, i.c. zooveel als eenige zoon.

„per schip van Luu' zich naar Tjina begeven"[1]). Zij vraagt: „hebt „gij dat deksel geroofd of hoe?" — Sawerigading antwoordt ontkennend maar, zegt hij, hij kan de horoscoop trekken van een huwbare jonkvrouw of zij zal huwen of niet, waarop We Tĕnriabang hem vraagt of haar dochter met Sĕttiabonga zal huwen (haar verloofde). Sawerigading wichelt en besluit dat dit huwelijk niet zal doorgaan, maar dat zij zal huwen met een godennazaat van Luu'. — „Waarom „gaat het huwelijk met Sĕttiabonga niet door, zijn verlovingspand is „reeds drie jaar geleden ontvangen?" — „Op weg naar Tjina, heeft „hij op zee een ontmoeting gehad met een vorstelijken tegenstander „en is verslagen". — „Dan zal het huwelijk wel niet doorgaan," besluit We Tĕnriabang.

De koopman vraagt verlof naar zijn schip terug te mogen gaan. Hij struikelt en valt, zijn koopwaar rolt over de vloer. Dit maakt indruk op I We Tjodai; wat zal men nu van La Tanette zeggen, wellicht dat men zijn dood veroorzaakt heeft. Zij en We Tĕnriesa trachten hem te laten opstaan; zij vreezen ook een straf des Hemels voor het land. Zijn trawanten zeggen dat I We Tjodai een sirihpruim uit haar mond moet geven, daar zal hij van herstellen. Dit geschiedt tot driemaal toe, tot heimelijke vreugde van Sawerigading. Zij masseert hem, quasi komt hij weer bij en, na afscheid genomen te hebben, gaat hij heen. Hij passeert het vertrek waar de beide broeders van I We Tjodai zich bevinden, zij bieden hem een dronk saguweer, de trawanten laten het zich goed smaken, maar de koopman doet slechts alsof hij drinkt. Eindelijk kan het drietal aftrekken. Sawerigading zegt bij zichzelf te hopen eenmaal als echtgenoot van I We Tjodai in het paleis te zullen terugkeeren.

Hofdames hebben een opening in de huid waarin Sawerigading zich vermomd heeft gezien, toen hij zijn koopwaar, die op den vloer verspreid lag, bijeenzocht en houden nu beschouwingen over den man die daaronder stak; hij scheen wel een hemelling, enz.

La Pananrāng (aan boord van de I La Wĕlenrēng) maakt zich ongerust dat zijn vorstelijke neef en heer nog niet teruggekeerd is. Hij en zijn gezellen kleeden zich in krijgsdos, laden de geweren enz., en gaan met een draagstoel voor Sawerigading aan wal, hem tegemoet;

[1]) Wanneer dan — dit moet erbij gedacht worden — het door Sawerigading meegebrachte deksel op de mand zonder deksel van We Tĕnriabang paste, was dat een waarteeken voor den brenger en tevens zou daaruit spreken dat de jonkman uit Luu' en de jonkvrouw van Tjina, die het jongste kind van het vorstelijk echtpaar was, met elkaar moesten huwen. Maar hier brengt nu, naar We Tĕnriabang meent, een ander een passend deksel.

zij zullen zoo noodig die van Tjina bevechten[1]). Het is avond, zij komen tot bij de hoofdplaats; hier houden zij halt, La Pananrāng zal op verkenning vooruitgaan. Hij treft Sawerigading buiten Tjina ri lau' aan, deze wordt in den draagstoel gezet, hij legt den *oro*-huid af, het staatsie(zonne)scherm wordt boven zijn hoofd ontplooid. De lieden van Tjina bemerken dat, nu denken zij eerst recht dat hij een Hemelling of een uit de Onderwereld opgestegene is. Zij volgen, ongezien, den naar het schip terugkeerenden stoet een eindsweegs en gaan dan naar het paleis om We Tĕnriabang te vertellen wat zij gezien hebben.

Aan boord aangekomen, wordt Sawerigading door de *puang*'s van Luu' en Warĕ' met haar staf met *bissu*-litanieën verwelkomd. Hij ontvangt een ceremonieel bad, trekt daarna het van I We Tjodai ontvangen lendenkleed aan en nuttigt het van haar ontvangen eten en haar sirihpruimen. Daarna vertelt hij La Pananrāng zijn wedervaren. Hij is in verrukking over I We Tjodai.

Hij begeeft zich ter ruste; den volgenden morgen spreekt hij met La Pananrāng af, dat deze als huwelijksbode (*duta*) met de noodige
L geschenken naar Tjina zal gaan[2]). La Pananrāng gaat, van Panrita Ogi' vergezeld, met veel vertoon aan land en begeeft zich naar de raadzaal, waar La Tĕnriranrĕng en La Makasaung met vele groote heeren bijeen zijn. Zij houden hanengevechten. La Pananrāng wordt aangeroepen. De raadsheeren van Tjina gaan naar het paleis om te hooren of hij ontvangen kan worden[3]). In tegenwoordigheid van den vorst toegelaten, vraagt deze wat zij begeeren. Het stuk eindigt abrupt in het begin van La Pananrāng's toespraak als huwelijksbode.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading (La Ma')dungkĕllĕng Toapanjompa Langi'-paewang Pamadĕnglĕtte La Tĕnritappu'[4]) Opuna Warĕ.
2. La (Pa)nanrāng To Sulolipu, neef en raadsman van 1.

[1]) Dit is weer een toespeling op den oorlog, die zal ontbranden.

[2]) De *duta* is de persoon die als vertrouwde van den man of diens familie het huwelijksaanzoek doet bij de familie der vrouw; bij deze zending behooren bepaalde geschenken voor verschillende personen, met bepaalde, teekenende namen. Een vorstelijke *duta* kleedt zich zorgvuldig. Zie: Matthes, Ethnologie van Zuid-Celebes, blz. 13 v.v. — den Haag 1875.

[3]) Er heerscht eenige malen verwarring in de namen.

[4]) Volledig: La Tĕnritappu' mase masena La Tĕnriawe lalo elo'na. — Vermomd heet Sawerigading ook: *La Oro Kĕlling*.

3. PANRITA OGI' (ook: UGI'), neef en metgezel van 1.
4. (BATARALATTU') OPUNA LUU', vorst van LUU', vader van 1.
5. E OPUSĔNGĔNG of WE DATUSĔNGĔNG, vorstin van LUU', moeder van 1, nicht van 4.
6. WE PANANGARĔNG I (E) DA RUMA, echtgenoote van 1 in LUU'.
7. WE TJAMMIMPULĔNG, *idem.*
8. (WE TENRIABĒNG) DAENG MANOTĔ' BISSU RI LANGI' WE BISSULOLO, zuster van 1 in den Hemel.
9. I LA GONGKO(NA), omroeper aan boord van de I La Welĕnrēng.
10. LA PABOKORI DATU ORO LA ORO KĔLLING, een hoofd der barbaren op de vloot van 1.
11. LA MA'SAGONI TOAPEMANU', neef en metgezel van 1.
12. SAWI (ook: SAWE-)PAUBA, dienstbare van 1 aan boord van de I La Welĕnrēng [2]).
13. WE TĔNRILEKĔ, dienares *idem* [1]).
14. LA BOLOTIU, op zee onderworpen door 1 en diens dienaar geworden.
15. WE BULU'TANA, echtgenoote van 1 in LUU'.
16. LALAKILUU' ANA'SANRA', naam van een corps dienaren en dienaressen van 1, aan boord van de I La Welĕnrēng.
17. WE MANEDARA (I), dienaresse *idem.*
18. PUANG RI LUU', *idem.*
19. PUANG RI WARĔ', *idem.*
20. MA'TANGKILUU' (of: MA'TANGKELUU') TĔNRILĔNNARĔNG, echtgenoote van 2 a/b van de Welĕnrēng.
21. SĔTTUAMPOGI' OPUNA TJINA (of: DATUNA TJINA), vorst van TJINA [2]).
22. WE TĔNRIABANG I DA TJODAI OPUNA TJINA (of: DATUNA TJINA), vorstin van TJINA.
23. LA (TĔNRI)RANRĔNG PANREPATANGA', zoon van 21 en 22.
24. LA MAKASAUNG, *idem.*
25. WE (TĔNRI)ESA, ongehuwde dochter van 21 en 22.
26. I WE (of: WI) TJODAI DAENGRISOMPA PUNNA BOLAE RI LA TANETTE, ongehuwde dochter en jongste kind van 21 en 22.
27. TĔNRIPAWELI, aanzienlijke dame in TJINA.
28. I DA SARĔBBA, zoogmoeder van 26.
29. NENE' PALEKĔ' WE TEPOLIPU I DA SARAGI, oude dame in TJINA.

---

[1]) De nummers 12 en 13 ook als één op te vatten.
[2]) Heet elders steeds: *La Sattumpugi'*, Sattūng = Sattuang.

30. I DA PALILU, hofdame van 26[1]).
31. WE TĔMPERENG, hofdame van 22[1]).
32. AMPEMALADJU, hofdame van 22.
33. WE TĔMMA'SESE, hofjuffer in TJINA.
34. SĔTTIABONGA van LOMPENG RI DJAWA OLIO, gewezen verloofde van 26.
35. WE MANEDARA (II), hofjuffer in TJINA.
36. WE TĔNRIWEMPENG, dienstbare van 1 a. b. van de Welĕnrēng.
37. WE TĔNRISUI, *idem.*
38. WE TĔNRIMEGA, *idem.*
39. LA TĔNRIGILING TOAPATUNRU', raadsheer van TJINA.
40. TOANA'KADJI, *idem.*
41—48. Vogels-boodschappers: MA'TANGKE (ook: MA'TANGKI-, ook: DATANGKI- en TATANGKI-)LUU' TO (W)ADENG — GARANGKARANG WOLIO — LA DUNRUNGSERĔNG — TJUIMANIKĔNG TO SABURO — DANGA'TJINA TO SERĔNG — BAWĔNGRUNO — ALOBIRADJA van MANTJAPAI' — LA WEDAIDJĔNG van WANIAGA (SILADJA')[2]). Hofjuffers, UNGAE MADJANG of TINGO ADJI.

---

[1]) De nummers 30 en 31 zijn ook als één op te vatten.
[2]) De vogels heeten: *manurung.*

A XXIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 84 ged. tot schrift 91 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

I. **Sawerigading laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina;**
II. **Sawrigading voert oorlog tegen Tjina.**

$$34 + 6 \times 48 + 34 = 356 \text{ blz.}$$

Deze tekst sluit nagenoeg aan bij tekst A XXII. In het groote I La Galigo hs. no. 188 der verzameling van het Bijbel Genootschap worden dezelfde gebeurtenissen, eenigszins anders, beschreven in dl. IX einde en dl. X begin, van: „La Pananrāng wordt gezonden.... tot aan: „We Tĕnriabēng laat uit den Hemel.... (Cat. Matthes blz. 77 v.v. Cf. Boeg. Chrestomathie III 258). Voorts vormt het begin het slot van hs. Zeeuwsch Genootschap 2e gedeelte (Cat. Matthes blz. 89).

Andere teksten: A XXIV, iets later beginnende, verder doorloopende; A XXV, beginnende als de oorlog aan den gang is, doorloopende tot na Sawerigadings huwelijk met I We Tjimpau en I We Tjudai.

In dezen tekst bevindt La Pananrāng zich in Tjina als huwelijksbode van Sawerigading, die met zijn schip I La Welĕnrēng ter reede ligt, om de hand van I We Tjudai, jongste kind van den vorst en de vorstin van dat land te vragen.

La Pananrāng antwoordde: „Gij vraagt mij, groote heer, naar 84/15
„Sawerigading's afstamming, ik zal u die uiteenzetten". Na een verontschuldiging tot Hemel en Onderwereld te hebben gericht over zijn driestheid namen te noemen, volgt de opsomming van den stamboom[1]). We Tĕnriabang, de vorstin, is bewogen. Er klinken drie donderslagen, niet met regen gepaard....[2]). We Tĕnriabang spreekt

[1]) Uitvoerig wordt vermeld wat Batara Guru, de eerste mensch, gedaan heeft om de Middelwereld te scheppen; zie hiervoor A I.

[2]) Hier is iets uitgevallen.

tot Datu tamanang[1]) van Tempe (die geroepen blijkt te zijn om haar oordeel te geven) als haar meening uit, dat het goed zou zijn de verloving tot stand te brengen. Deze zegt dat een huwelijksschat gevraagd moet worden, zóó groot dat het drie maanden duren zal om dien aan aan wal te brengen. Daarbij behooren voorts o.a. een rij van zeven tamarindeboomen vóór het paleis La Tanette, en zeven bonte katten.

84/21 Hiaat[2]).

Het vervolg verplaatst in een smulpartij, door den vorst voor den bode La Pananrāng, die van La Ma'saguni e.a. vergezeld is, aangericht[3]). De bode vraagt den vorst wanneer met het opbrengen van den huwelijksschat zal worden begonnen. De vorst bepaalt dit op den overvolgenden dag, als zijnde in alle opzichten gunstig. La Pananrāng c.s. vertrekken. Zij komen terug op de I Welĕnrēng. Sawerigading is verheugd over den goeden uitslag der onderhandelingen.

De vorst van Tjina geeft bevelen zijn familieleden samen te roepen.

La Pananrāng heeft het druk met het bijeenbrengen van den huwelijksschat. Den volgenden morgen zendt hij boden naar den vorst, die zich in het vreemdelingenverblijf van zijn paleis bevindt. Zij brengen het verzoek over in het bosch hout te mogen kappen, benoodigd voor het bereiden bij de rivier van een groot aantal slachtbuffels, waarmee men de afgezanten van Tjina, die den huwelijksschat zullen komen opnemen, wil onthalen. Het verzoek wordt minzaam toegestaan. Diensvolgens zendt La Pananrāng, zoodra hem de tijding is gebracht, lieden naar den wal om in het bosch boomen te vellen. De houthakkers (slaven) zijn lieden van verschillende sprake: Butung, Toradja, Siladja', Mengkoka, Waniaga.

De kinderen en schoonkinderen van den vorst van Tjina komen in talrijken getale aan het paleis aan. We Tĕnriabang deelt mede dat Sawerigading de hand van I We Tjudai gevraagd heeft. Deze heeft haar verloofde Sĕttiabonga op zee overmocht. Datu tamanang heeft voorgesteld de *pua' ma'toa* van Tjina c.s. te laten komen om de (gebruikelijke) versieringen aan het paleis aan te brengen en eerehagen op te richten voor het huwelijk van I We Tjudai met Sawerigading. Den volgenden dag zal men den huwelijksschat beginnen op te bren-
85 gen. Aldus geschiedt, alle toebereidselen worden getroffen.

---

[1]) *tamanang* — onvruchtbaar. Met deze benaming schijnt bedoeld te zijn dat deze vaker optredende figuur, draagster der traditie, haar leven lang ongehuwd is gebleven.

[2]) „Hier ontbreken in het origineel 3 bladzijden" (Jonker).

[3]) Waarschijnlijk het besluit van het bovengeschetste onderhoud.

Den volgenden morgen begeven zich twee dochters van den vorst met gevolg in vol ornaat en in statigen optocht naar de landingsplaats en gaan vervolgens aan boord van de I La Welĕnrēng, door haar beide broeders, een zuster en een zwager vergezeld. Zij worden hartelijk verwelkomd, La Pananrāng laat buffels slachten. Er wordt een maal gereed gemaakt op de *wakka tana*[1]) en op de I La Welĕnrēng opgediend. De gasten zeggen onder elkaar dat Sawerigading en I We Tjudai een schoon paar zullen vormen. Ma'tangkiluu', de echtgenoote van La Pananrāng, zendt twee hofdames naar land om het opzicht bij het opbrengen van den huwelijksschat te houden, waartoe La Pananrāng nu order geeft. De gasten nemen afscheid. Het inhalen van den schat geschiedt met *bissu*-ceremonieën (uitvoerig). La Pananrāng en zijn neven en de beide hofdames worden uitgenoodigd boven in het paleis te komen. Aldaar wordt weder een maaltijd gehouden. La Pananrāng laat de hofdames ten paleize achter en keert met zijn neven naar boord terug.

Dag aan dag worden goederen enz., die den huwelijksschat uitmaken, aan land gebracht; dit moet, naar overeengekomen is, drie maanden duren. Niet alleen het paleis La Tanette maar nog vele andere gebouwen zouden ermee gevuld worden, in Tjina ri adja, Tjina ri lau', in Lempanglempang, in Sabamparu, in Patjing, Tempe, Wage, Teamusu', Limpomadjang, Lampoko, Lompengĕng, Tjanru, Maru', Gara, Saburo, Balangnipa, Ladju, Patiorgi.

Op een goeden morgen komen de vorst en vorstin van Tjina vóór in hun paleis zitten en kijken naar buiten. Hun beide zoons komen vóór hen zitten; zij stellen voor raadsheeren naar het schip van Sawerigading af te vaardigen om te verzoeken met het opbrengen van goederen op te houden, want alle gebouwen zijn reeds propvol. Toapatunru' en Toana'kadji worden dus naar de I La Welĕnrēng gezonden. La Pananrāng zegt aan hun wensch gevolg te zullen geven. Met deze mededeeling komen de gezanten weer bij den vorst.

Als de gezanten reeds vertrokken zijn, deelt La Pananrāng aan 86
Sawerigading mede waarvoor zij kwamen. Sawerigading stelt La Pananrāng en La Ma'saguni voor eens een kijkje aan den wal te nemen en een bezoek aan de hanenvechtbaan te brengen. Aldus geschiedt met de noodige staatsie en groot gevolg van hovelingen,

[1]) Een schip zoo groot als een landstreek en in alle opzichten een landschap gelijkende met boomen enz. Dit schip is, naar luid van vroegere verhalen, door Sawerigading op weg van Luu' naar Tjina op zee buitgemaakt, zie o.a. tekst A XIV.

dwergen, albino's, maskers, enz., met volle muziek. De groote heeren nemen in draagzetels plaats. De stoet wekt algemeen bewondering.

86/10 Hiaat [1]).

La Tĕnriranrĕng en La Makasaung roepen Sawerigading aan in de vergaderzaal te komen. Zij aanvaarden een pruimpje van hem. Als zij daar tesamen gezeten zijn, komt Simpuanglĕtte [2]) aan, een prins uit het Oosten, met vechthanen bij zich. Hij wordt uitgenoodigd zich bij hen te scharen onder het genot van een sirihpruim van Sawerigading. „Wij zien elkaar zoo zelden," zegt hij, „laten wij een hanengevecht „gaan houden." Dit voorstel vindt bijval. Beschrijving van het gevecht, de hanen van Simpuanglĕtte en Sawerigading kampen, de haan van den laatsten wordt gedood, Simpuanglĕtte danst een vreugde- en overwinningsdans. Een tweede kamp wordt door Sawerigading gewonnen. De dames zien van uit het paleis toe, We Tĕnriabang niet uitgezonderd. Sawerigading wordt bewonderd, zijn schoonheid geprezen. We Tĕnriabang laat I We Tjudai waarschuwen, zij moet ook komen kijken. Doch zij weigert nijdig [3]).

Sawerigading en Simpuanglĕtte keeren, als goede kameraden, hand in hand naar de vergaderzaal terug. We Tĕnridjeka, ĕèn der dochters van We Tĕnriabang, stelt haar moeder voor, aan beiden in de vergaderzaal sirih te laten aanbieden. De vorstin zendt haar eerste hofdame met de twee hofdames van Sawerigading die als opzichtsters bij het opbrengen van den huwelijksschat naar den wal gezonden waren. Sawerigading laat zijn getrouwen in het genot van de aangeboden sirih deelen. Daarna keeren zij naar de I La Welĕnrĕng terug, de drie hofdames gaan terug naar het paleis en vertellen welke schatten Sawerigading en Simpuanglĕtte als dank geboden hebben [4]).

Sawerigading is vóór den donker op zijn schip terug, door Ma'tangkiluu' en Saipauba verwelkomd. Het avondeten wordt opgedragen.

Den volgenden morgen geven La Pananrăng en La Ma'saguni order vorstelijke, uit den Hemel afkomstige uitrustingsstukken naar

---

[1]) Niet van beteekenis, hier kan slechts iets naders over den opmarsch gestaan hebben.

[2]) Komt als verloofde van We Tĕnriesa, de andere ongetrouwde prinses van Tjina, voor.

[3]) Haar moeder zegt haar, dat het haar kwaad zal vergaan als zij naar praatjes van de buitenwereld luistert. — De hofkringen hebben n.l. Sawerigading belasterd; zij wordt volkomen ongeneigd met Sawerigading te huwen na het tooneel dat hierachter volgt, het gemankeerde bad der hofdames, zie aldaar.

[4]) Zulk een aanbod is slechts een beleefde vorm van dankbetuiging.

het schip te laten brengen (van andere schepen?). Zij maken daartoe gebruik van zekeren Atjengkulimbang met kornuiten, lieden die een vreemde taal spreken [1]).

Eenige *bissu*-hofdames van de echtgenooten der zonen van den vorst van Tjina gaan een bad nemen. Zij bespeuren de vreemde snaken en huiveren bij de gedachte dat I We Tjudai met zoo iemand in het huwelijk zou treden, lieden die altoos op zee rondzwalken, lieden met een andere huid, ruig en behaard en geweldig groot, enz. [2]). Zij gaan haastig naar huis, het bad gaat niet door. Thuisgekomen doen zij het verhaal van de afschrikwekkende lieden die zij gezien hebben; met zoo iemand moet I We Tjudai niet trouwen. We Tĕnrisinrang kalmeert de ontdane schare: laat I We Tjudai het niet ter oore komen, zij zou van het huwelijk afkeerig worden. Maar We Duppasugi', de echtgenoote van La Tĕnriranrĕng, gaat naar I We Tjudai toe. Zij treft haar aan, juist uit het bad gekomen en bezig zich fraai te kleeden. Dat schouwspel windt haar op en spuwend vaart zij uit, de woorden der van de badplaats teruggekeerde hofdames herhalende en tot de hare makende. Haar hartstochtelijk verhaal van die monsterachtige lieden op het schip treffen I We Tjudai diep. Zich met haar kleeren bedekkende, handenwringende, werpt ze zich neer.

Den volgenden morgen komen haar talrijke zusters (meer als tien) haar bezoeken, zij zegt geen woord terug. Drie etmalen ligt I We Tjudai op haar legerstede zonder op te komen, zonder te eten.

De vorst en de vorstin komen op een morgen weer eens vóór in het paleis zitten. We Tĕnriabang verwondert zich I We Tjudai in langen tijd niet gezien te hebben. We Tĕmpereng vertelt hoe het met haar gesteld is. De vorstin gaat haar kind in haar slaapvertrek opzoeken, zij kan geen woord uit haar krijgen en staat er radeloos bij, zij heeft toch nooit tegen haar wenschen gehandeld. Eindelijk barst I We Tjudai los dat zij den Luu'er niet verkiest [3]).

La Sattumpugi' zegt tot zijn beide zoons, La Tĕnriranrĕng en La

---

[1]) De order is verder van geen beteekenis; zij dient den dichter slechts om de barbaren ten tooneele te kunnen voeren. Sawerigading heeft verscheidene schepen op reis naar Tjina overmeesterd en de opvarenden, lieden van verschillende hemelstreken, meegevoerd.

[2]) Het voorkomen van deze lieden wordt uitvoerig beschreven.

[3]) „Hier ontbreken eenige, waarschijnlijk 4 bladz." (Jonker); aldus aan te vullen dat het gesprek tusschen moeder en dochter wordt voortgezet, I We Tjudai blijft halsstarrig en haar moeder loopt in arren moede naar La Sattumpugi'. Hier komen de beide zoons erbij.

Makasaung: „Of gij het goedkeurt of niet, ik zal den wil van I We „Tjudai niet weerstreven. Is zij een *bissu*-hofdame dat ik haar tot „iets dat zij niet wil, zou dwingen? Ik zal den huwelijksschat terug-„zenden [1]). Of er oorlog uit voortkomt, of het land verwoest zal „worden, om het even, ik zal I We Tjudai niet dwingen. Zijt gij „bevreesd, loopt dan maar naar Sawerigading over." — De broeders gaan naar binnen, voeren een fluisterend gesprek met hun echtgenooten. We Tĕnridjeka en We Tĕnrilokka, zusters van I We Tjudai, stemmen met hun broeders in, men kan Sawerigading niet beschaamd maken, noch groot gevaar over het land brengen.

De broeders verlaten met hun echtgenooten, de genoemde zusters en haar echtgenooten het paleis en gaan naar hun woningen, zonder afscheid genomen te hebben [2]). De raadsheeren Toapatunru' en Toana'-kadji worden door den vorst belast met het terugzenden van den huwelijksschat, de beide hofdames van Sawerigading die nog ten paleize zijn, worden mee teruggezonden. La Pananrāng c.s. zien van boord, stom verbaasd, den huwelijksschat terugbrengen. De twee hofdames komen, geheel ontdaan en in tranen, op de I La Welĕnrēng terug. Sawerigading vraagt haar wat er gebeurd is dat La Sattumpugi' den huwelijksschat laat terugbrengen. Als zij hun verhaal doen, is groeiende toorn van zijn gelaat te lezen. Gansch verbolgen zendt hij La Pananrāng c.s. naar La Sattumpugi' om verantwoording van zijn optreden te vragen. Deze antwoordt dat I We Tjudai van gedachten veranderd is, zij verkiest niet langer met Sawerigading te huwen, wat deze verder wil doen, kan hem niet schelen. De boden gaan zonder afscheid te nemen heen. Sawerigading ontsteekt in woede als hij van hen het antwoord van La Sattumpugi' verneemt. Weer zendt hij La Pananrāng c.s. tot den vorst om dien beleedigende woorden toe te voegen, door dezen op dezelfde wijze beantwoord. La Sattumpugi' laat zijn zwaard halen, La Pananrāng schopt drinkvaten om. De oorlog kan nu niet uitblijven. Als Sawerigading dit verneemt — La Sattumpugi' heeft de afgezanten zelfs gedreigd het hoofd af te slaan — zendt hij La Pananrāng nogmaals naar den wal om tegen den volgenden dag oorlog aan te kondigen, waarop La Sattumpugi' antwoordt dat hij de schepen en hun bemanning in stukken zal hakken, enz. La Pananrāng slaat een sirihdoosdrager neer. Groote ontsteltenis

---

[1]) De beide broeders pleiten in andere teksten — en dat is ook hier wel uit op te maken — voor Sawerigading. La Sattumpugi', een zwak man, verdedigt in deze zaak I We Tjudai met groote hardnekkigheid.

[2]) Dit beteekent een breuk; zij staan van hier af aan Sawerigading's zijde.

aan het hof. De vorst laat de trom slaan om het volk bijeen te roepen. La Pananrāng gaat naar boord terug. Sawerigading geeft order dat de 88
andere schepen zich zullen verzamelen om de I La Welĕnrēng, alle mannen ten strijde toegerust; tegen den dageraad zal men aan land gaan en 's morgens tegen Tjina oprukken. 's Avonds tevoren nuttigt men *lawa'* met *tuwa'* [1]). Na veel gegeten en gedronken te hebben, heeft het *mangaru'* [2]) plaats. La Pananrāng en La Ma'saguni zijn de eersten die een krijgsdans uitvoeren en daarbij in snorkende taal hun moed en toewijding aan de persoon van hun heer verkonden. Anderen volgen; ook een paar hoofden die Sawerigading in een zeegevecht onderworpen heeft, nemen eraan deel.

Intusschen is het morgen geworden, La Pananrāng en La Ma'saguni maken zich gereed aan wal te gaan. Sawerigading blijft op de I La Welĕnrēng achter. Nadat nog anderen hun trouw hebben betuigd, ontschepen zij met hun krijgsmacht. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung komen met gevolg aan boord. Sawerigading zet hun sirih voor. Zij bezweren met een duren eed dat zij niet tegen hem zullen strijden, zij zijn het met hun vader niet eens. „De Schepper," antwoordt Sawerigading, „hoore dat gij uw leven voor mij wilt geven," enz. De broeders sluiten zich bij La Pananrāng c.s. aan. Beschrijving van het optrekken der legermacht. Zij begeeft zich, op aanwijzing der broeders, naar Teamusu' waarheen slechts één weg leidt en dat slechts één nauwe poort heeft en een steenen omwalling. De heer van dit paleis, Daeng palilu [3]), met We Tĕnripeka, één der dochters van den vorst van Tjina, gehuwd, maakt zich tot tegenweer gereed; hij heeft zijn onderhoorigen verzameld. Eén zijner bevelhebbers moet een omtrekkende beweging maar het Westen maken, een ander moet zich naar het Noorden wenden enz., hij zelf gaat naar binnen om zijn echtgenoote te vragen hem te helpen bij het zich in krijgsdos steken. Hij vraagt haar een sirihpruim uit haar mond. Als hij sneuvelt, moet zij naar Tjina de wijk nemen. We Tĕnripeka beantwoordt hem met een tegen I We Tjudai gerichten uitval, zij is de schuld van dezen

---

[1]) *lawa'* — gerecht van rauw vleesch of visch met ingrediënten, Wb. s.v.; *tuwa' rigaru* — lett. omgeroerde saguweer, vermoedelijk saguweer waarin men de wapens heeft omgeroerd. — Het een met het ander schijnt een maal te vormen dat men aan den vooravond van het gevecht nuttigt.

[2]) Wb. s.v. *aru'*, voor een eenigszins uitvoerige beschrijving, zie A XLIV.

[3]) Paleis met wat erbij hoort, omgeven door een omwalling, een versterkte plaats. De vele, bovengenoemde plaatsnamen (bl. 287) zijn ook namen van de residenties der kinderen van het vorstenpaar van Tjina, allen kleine bentengs en tegen een vijand te verdedigen.

oorlog. Na een teeder afscheid neemt hij plaats in zijn draagstoel en trekt met zijn mannen naar de poort. La Tĕnriranrĕng en La
89 Makasaung zien hem aankomen. Beschrijving van het gevecht. Als de toestand hachelijk wordt voor de verdedigers, zendt Daeng palilu iemand naar het paleis om zijn echtgenoote te zeggen zich in Tjina in veiligheid te stellen. Zij gaat met een schaar van vrouwen, wederom haar gemoed met een uitval tegen I We Tjudai luchtgevende. Het is vol op de wegen van lieden die naar Tjina (ri adja) vluchten. Daeng palilu wordt op de vlucht gejaagd, zijn paleis wordt in brand gestoken, zijn gebied verwoest. De Luu'sche macht rukt verder op, verschijnt vóór Limpomadjang. Nieuwe gevechten. Daeng siute, de verdediger van deze plaats, delft het onderspit. Hij laat zijn echtgenoote de wijk naar Tjina nemen (het paleis La Tanette). Zij laat zich over haar zuster I We Tjudai even bitter uit als We Tĕnripeka. Stroom van vluchtelingen uit Limpomadjang naar Tjina. Daeng siute's paleis wordt in brand gestoken, hij zelf naar Tjina (ri lau') verjaagd. Hetzelfde herhaalt zich in Lampoko waar Daeng mamala moet vluchten, nadat hij eerst zijn echtgenoote naar La Tanette heeft laten aftrekken, die, als de zusters, haar gemoed lucht geeft over I We Tjudai's onbehoorlijk gedrag. De vluchtelingen trekken naar Tjina ri
90 lau', Tjina ri adja en Lempanglempang. Simpuanglĕtte vecht aan de zijde der verdedigers. De schoonzoons van La Sattumpugi' die voor Tjina strijden (ook de reeds genoemden), zeggen allen voor en na dat Tjina wel te gronde moet gaan, nu de beide zoons van den vorst aan de zijde van Luu' strijden. Thans vechten de lieden van Tjina ri adja, Tjina ri lau' en Lempanglempang. La Sattumpugi' neemt persoonlijk aan den strijd deel. Als hij zijn zoons en ook schoonzoons aan de zijde van Luu' gewaar wordt, gloeit hij van toorn[1]); hij vreest nu ook dat het met Tjina gedaan is.

La Pananrāng plaatst zich, in de hitte van het gevecht, op een met een kostbaar doek belegden steen, groet Hemel en Onderwereld eerbiedig en den Albeschikker aanroepende, geeft hij een verklaring en verdediging van het feit dat de Luu'ers Tjina hebben aangevallen[2]). Daarna draagt hij Panrita Ugi' op naar de I La Welĕnrĕng te gaan om Sawerigading verslag van den stand der krijgsverrichtingen te doen en hem tevens te vragen waarom hij kalm op het schip blijft.

---

[1]) De zoons zijn La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, de schoonzoons, tevens neven (neveu), zijn de echtgenooten van We Tĕnridjeka en We Tĕnrilokka.

[2]) nl. het terugzenden van den huwelijksschat. Zijn verklaring beteekent tevens oorlog tot het uiterste.

De strijd duurt nu al drie dagen, aan hun zijde is Sĕttimanjala gesneuveld en talloozen met hem. Panrita Ugi' gaat en treft Sawerigading aan, een middagdutje doende. Hij wekt hem voorzichtig, waarop Sawerigading zich kleedt, een pruimpje neemt en dan Ma'tangkiluu' verzoekt, de *puang*'s van Luu' en Warĕ' te ontbieden en haar te zeggen met haar stoet van *bissu*'s en een krijgsmacht te ontschepen. Panrita Ugi' moet zijn insignieën aan wal brengen. Offerrijst wordt medegenomen, lichtdragers gaan mede, menschenoffers worden gebracht, enz. Vóór zelf te vertrekken richt Sawerigading zich, met een zelfde uiteenzetting als La Pananrāng tevoren tot den Schepper richtte, tot zijn zuster We Tĕnriabēng en haar echtgenoot in den Hemel. Beschrijving van zijn opmarsch. De *bissu*'s vervullen hierbij een belangrijke rol. La Tĕnriranrĕng, La Makasaung en twee van 's vorsten schoonzoons (echtgenooten van We Tĕnrilokka en We Tĕnridjeka) trekken Sawerigading tegemoet om hem te verwelkomen. La Sattumpugi' is diep onder den indruk van den ontzagwekkenden, aanrukkenden stoet. Nieuwe, hevige gevechten, La Sattumpugi' wordt naar Tjina ri adja teruggedreven, de omwallingen van Tjina ri lau' en Lempanglempang worden neergehaald.

Hiaat [1]).

— — Daeng mamala. Met de koppen van twee aanvoerders van Tjina wordt een krijgsdans uitgevoerd. Thans wordt Tjina ri adja geteisterd. La Sattumpugi' trekt zich met eenige aanvoerders, w.o. schoonzoons, binnen de omheining van zijn paleis terug. Ook We 91
Tĕnridjeka komt daar per draagstoel aan met haar zuster We Tĕnrilokka. Het is vol om het paleis La Tanette, weeklagen vervult de lucht. Sawerigading bereikt de vergaderzaal. Hij geeft order dat Mita ri lau' en La Bolotiu het brandstichten zullen staken ter wille van I We Tjudai. Tot La Pananrāng, die zich gereed maakt La Sattumpugi' het hoofd af te slaan, zegt hij dat niet te doen. Zeker zou I We Tjudai daardoor nog onwilliger worden. We Tĕnridjeka en We Tĕnrilokka dringen er bij I We Tjudai die, hoofd en leden bedekt, binnen in het paleis is, op aan naar buiten te kijken en te zien hoe haar vader te strijden heeft. Zij willen dat zij in het huwelijk met Sawerigading zal toestemmen. Doch zij antwoordt nijdig niet van gedachten veranderd te zijn. (Zij verkeert steeds in de meening dat Sawerigading gelijk is aan de weerzinwekkende, een andere taal sprekende figuren die eenige dames van de hofhouding op de schepen aan

[1]) „Eenige bladzijden ontbreken" (Jonker).

het werk hebben gezien). Twee andere zusters probeeren hetzelfde, zij krijgen hetzelfde antwoord. Ten slotte komt haar moeder, zij bereikt evenmin iets. Radeloos gaat deze heen. I We Tjudai sluit de deur, werpt zich neer en dekt hoofd en leden.

Sawerigading zendt La Tĕnriranrĕng en La Makasaung naar het paleis om te onderzoeken welke thans de gedachten van hun zuster zijn. Zij kunnen haar niet overreden [1]). Men mag alles met haar doen, de Luu'ers mogen haar gevankelijk wegvoeren, haar in hun paleis het gemeenste werk laten doen, zij zal niet toegeven. Met deze boodschap komen de broers bij Sawerigading in de raadzaal terug. Deze glimlacht, heeft slechts zachte woorden voor haar en zendt de broeders weer terug, om een nieuwe poging te doen haar van gedachten te doen veranderen. Nu antwoordt zij dat zij er eerst in zal toestemmen met Sawerigading te huwen als alle verslagenen weer tot het leven teruggebracht zullen zijn. (Zij gelooft niet aan de mogelijkheid.) De broeders brengen den, huns inziens, onvervulbaren eisch over. Sawerigading echter zegt glimlachend: „Keert terug naar La Tanette en vraagt of „zij werkelijk meent wat zij zegt."

Het geschrift eindigt abrupt in de toespraak der broeders tot I We Tjudai, de boodschap van Sawerigading overbrengende.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading (Saerigading) Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte Opuna Warĕ' Opuna Luu'.
2. La Pananrāng To Sulolipu, vertrouwd raadsman van 1 en diens rechterhand en neef.
3. La Ma'saguni Toapemanu', raadsman van 1 en neef.
4. Panrita Ugi', gezel van 1 en neef.
5. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
6. Sĕtti ri luu', *idem.*
7. Sĕtti ri warĕ, *idem.*
8. Sĕttimanjala, *idem.*
9. Ma'tangkiluu' Daeng ma'lurĕng Tĕnrilĕnnarĕng [2]), echtgenoote van 2.

[1]) Zij zeggen o.a. dat Datuna Soppeng, Datuna Gara, La Pabijangi, Daeng palilu, Daeng siute, Daeng mamala, La Ma'danatja, La Tuppugĕllang en La Tupputjina gesneuveld zijn.

[2]) De laatste naam kan ook als naam van 10 of als afzonderlijk persoon worden opgevat (= 10 naar de gewone voorstelling).

10. Sa(w)ipauba, aanzienlijke dame a/b van de „I La Welĕnrēng".
11. Daengrisobu, (echtgenoote van 3).
12. Mita ri luu', ook: Mita ri lau' (de juiste naam), op zee door 1 onderworpen en nu getrouw volgeling.
13. La Bolotiu, *idem.*
14. I We Salarĕng, *puang* van Luu'.
15. E Apanglangi', *puang* van Warĕ'.
16. La Punna bissu, *pua ma'toa,* (Sawerigading's zijde).
17. La Puange van Botinglangi' To Palanro Datu (of Puang-) Patoto', de Schepper.
18. Datu (of: Puang-) Palinge' van Sĕnridjawa, wederhelft van 17.
19. Bataralattu', vader van 1.
20. We Datusĕngĕng van Tompo'tika', echtgenoote van 19.
21. La Urumpĕssi, *manurung,* vader van 20.
22. We Padaulĕng, uit de Onderwereld, moeder van 20.
23. To Balaunji' Opu Samuda, in de Onderwereld, vader van 22, broeder van den Heer der Onderwereld.
24. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld, Sinaungtodja[1]).
25. Apungmangenre', wederhelft van 24.
26. We Njili'timo', dochter van 24 en 25, gehuwd met 27, grootmoeder van 1.
27. Batara Guru Mulatau in Luu', zoon van 17 en 18, echtgenoot van 26, grootvader van 1.
28. La Sattumpugi' La Tuppugiling Opuna Tjina van Tjina ri adja, vorst van Tjina.
29. We Tĕnriabang I Da Tjudai Opuna Tjina, vorstin van Tjina.
30. Datu tamanang van Tempe, oude, aanzienlijke dame in Tjina.
31. Toapatunru', raadsheer van Tjina.
32. Toana'kadji, *idem.*
33. To Tĕnriangkĕ', landsgroote van Tjina.
34. To Tĕnri(w)umpu', *idem.*
35. To Tĕnridjĕllo', idem.
36. La Ma'sanira I To Tjimpau, *idem.*
37. La Tĕnriranrĕng Datuna Sabang[2]), zoon van 28 en 29.
38. La Makasaung, zoon van 28 en 29.
39. We Tĕnridjeka Datuna Tempe, dochter van 28 en 29.
40. We Tĕnrilokka Datuna Patjing, *idem.*

---

[1]) Ten rechte naam zijner wederhelft.
[2]) De laatste naam ook als bij 38 behoorende op te vatten (juist).

41. La Tĕnripada Datuna Wage, echtgenoot van 39.
42. I La Pabata' To Djawa, echtgenoot van 40.
43. We Tĕnripeso, dochter van 28 en 29.
44. We Tĕnriruwa, *idem*.
45. Tĕnrigeongĕng, *idem*.
46. We Tĕnrilallo, *idem*.
47. We Tĕnripeka, *idem* (ook: Daengripeka).
48. Tĕnritalunru', *idem*.
49. Tĕnribakkĕrrĕng, *idem*.
50. We Tĕnritjeno, *idem*.
51. Tĕnrisamorĕng, *idem*.
52. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenoote van 37 en nicht.
53. We Tĕnrisinrang To Bulu', echtgenoote van 38 en nicht.
54. Sĕttiabonga van Lompeng ri djawa Ulio, gewezen verloofde van 55.
55. I We (of: Wi) Tjudai (of: Tjodai) Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, jongste dochter van 28 en 29.
56. We Tĕngakasa, *pua ma'toa* van Tjina.
57. We Madumĕllĕ', *puang* van Sabang.
58. We Tĕnri(w)empeng, geleidster van den huwelijksschat van 1.
59. We Tĕnrisui, *idem*.
60. We Tĕmpereng, eerste hofdame van 29.
61. Simpuanglĕtte Datu warani, een vreemd vorst in Tjina te gast[1]).
62. Atjengkulimbang Datoe Djawa pego, een onderworpen barbaar op de vloot van 1.
63. I La Gongko(na), omroeper op de vloot van 1.
64. La Ma'patudu Daeng palilu Punna lipu ri Lompengeng, van Teamusu', echtgenoot van 47 en neef.
65. La Sadangkati Toadanatja, eerste dienaar van 64.
66. La Ma'danatja La Tĕnrinao, aanvoerder van 64 (zoon van 65?).
67. La Ma'patonra La Ma'torokang, *idem*.
68. Daeng siute To Madjang awa van Limpomadjang, schoonzoon van 28 en 29.
69. To Tĕnrilolong, dienaar van 68.
70. Daeng mamala To Lampoko, schoonzoon van 28 en 29.
71. To Tĕmmupagĕ', dienaar van 70.
72. I La Wati To Tanette, veldheer in Tjina.

---

[1]) Komt ook voor als schoonzoon van 28 en 29, wat hier echter niet blijkt.

73. La Waniaga To Menreli, *idem.*
74. La Pabiyangi Tunĕ'lipu van Balangnipa, *idem.*
75. Datuna Soppeng, *idem.*
76. La Patingĕllĕ' van Djawidjawi, *idem.*
77. La Ma'papĕllang van Pationgi, *idem.*
78. Opuna Gara, vazalvorst van Tjina.
79. La Tupputjina, zoogbroeder van 55.
80. La Tuppugĕllang, *idem.*
81. We (Tĕnri)abēng, zuster van 1 in den Hemel.

In het groote I La Galigo-hs. van Tjolli' pudji, wier werk nauwkeurig is, wordt de lijst der kinderen van La Sattumpugi' en We Tĕnriabang als volgt gegeven (hs. 188 dl. IX blz. 60 v.v.):

2 zoons:
1. La Tĕnriranrĕng van Baringĕng-Bĕkkĕngpute, gehuwd met
2. We Duppasugi' To Lagusi.
3. La Makasaung van Bulu'-Sabang, gehuwd met
4. We Tĕnrisinrang To Bulu' in Wugi'.

13 Dochters:
5. We Tĕnridjeka van Tempe, gehuwd met
6. La Tĕnripada van Wage.
7. We Tĕnrilokka van Patjing, gehuwd met
8. I La Pabata' To Tĕnrilolong[1]) van Mampu.
9. We Tĕnrilallo van Limpomadjang, gehuwd met
10. Daeng siute To Madjang.
11. We Tĕnriliwĕng van Soppeng ri adja, gehuwd met
12. Daeng palallo van Soppeng ri lau'.
13. We Tĕnripeso van Lamuru, gehuwd met
14. La Tĕnribali van — — —
15. We Tĕnriruwa van Ladju, gehuwd met
16. Daeng mamala To Lampoko van Lompo'.
17. Tĕnriwewangĕng van Teamusu', gehuwd met
18. Daeng ma'siki' van Balangnipa in Mĕnrĕ'.
19. Tĕnriserangĕng van Bakkĕ, gehuwd met
20. La Patingĕllĕ' (I) van — — —
21. We Tĕnriapi' van Kampiri, gehuwd met
22. To Rapĕng.
23. Tĕnritalunru' van Pao, gehuwd met

---

[1]) Er staat: La Tĕnrilolong.

24. La Patingĕllĕ' (II) van Pationgĕng.
25. Tĕnrigeongĕng van Bulu'duwa, gehuwd met
26. Adji pagĕllang To Saburo.
27. We Tĕnriesa van Tjina ri lau', verloofd met
28. Simpuanglĕtte van Wawolonro.
29. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, verloofd geweest met Sĕttiya bonga.

No. 17 komt echter ook voor als echtgenoote van La Tĕnrigeong Daeng mamela van Limpomadjang; no. 13 als echtgenoote van Adji pagĕllang Bulu'duwa en no. 9 als echtgenoote van To Tĕnrilolong Soppeng ri lau', no. 14 heet elders To Tĕnripalĕ'; ook komt de naam La Tĕnrisui van Tingĕllĕ' als echtgenoot van één der dochters voor.

Het regelmatig verloop van het verhaal dat in de vorige teksten tot dezen toe verbrokkeld voorkomt en hiaten aanwijst, is in het kort als volgt:

§ 1. Wanneer Sawerigading, na zijn bezoek als koopman verkleed aan het paleis La Tanette, aan boord van de Welĕnrĕng terugkeert, gaan de spionnen het paleis inlichten dat de vreemde handelaar ten rechte een voornaam vorst moet zijn.

§ 2. Sawerigading zendt den volgenden morgen La Pananrăng c.s. als huwelijksmakelaar naar den vorst van Tjina. Sawerigading wordt aangenomen, de huwelijksschat voorloopig bepaald. La Pananrăng keert naar boord terug.

§ 3. Den volgenden dag gaat La Pananrăng opnieuw naar het paleis, waar de *sompa,* ook de datum van opbrengen, definitief geregeld worden. La Pananrăng keert naar boord terug.

§ 4. Commissarissen van den wal komen de *sompa* aan boord opnemen.

§ 5. De dag voor het opbrengen van de *sompa* aangebroken zijnde, wordt deze aan land gebracht en verder naar het paleis vervoerd. De geleiders keeren, na een maal genoten te hebben, naar boord terug.

§ 6. La Pananrăng zet den volgenden dag zijn bemoeienissen met het opbrengen van de *sompa,* wat 3 maanden zal duren, voort. Hierna volgt dat I We Tjudai plotseling niet meer van het huwelijk weten wil, wat tot den oorlog leidt.

A XXIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 Schrift 9—19).

TITEL:

Mula menre'na sompana Sawerigading.

(Begin van het opbrengen van den huwelijksschat van Sawerigading).

INHOUD:

I. **Sawerigading laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina;**

II. **Sawerigading voert oorlog tegen Tjina.**

$5 \times 44 + 36 + 40 + 2 \times 44 + 40 + 35 = 459$ blz.

Het afschrift begint op de eerste bladzijde bovenaan van een schrift, abrupt. Het is daarom niet uit te maken of nog een of meer schriften voorafgingen, die dan verloren zouden zijn gegaan.

De gebeurtenissen van dezen tekst worden, op eenigszins andere wijze verhaald, teruggevonden in hs. Bijbel Genootschap no. 188, dl. IX einde en dl. X begin, van: „La Pananrāng wordt gezonden .... tot aan: „We Tĕnriabēng laat uit den Hemel enz. (Cat. Matthes blz. 77 v.v., vrg. Boeg. Chrestomathie III 258). Het begin vormt het slot van hs. Zeeuwsch Genootschap 2e gedeelte (Cat. Matthes blz. 89).

Parallel-teksten in dezen catalogus zijn in de eerste plaats tekst A XXIII hiervoor, iets eerder beginnende, maar afbrekende vóór de oorlog ten einde is, voorts tekst A XXV, later beginnende, tijdens den oorlog, maar doorloopende tot na Sawerigading's huwelijk met I We Tjimpau.

Hiaten in tekst A XXIII kunnen uit dezen tekst worden aangevuld. De bewerking van beide teksten is overigens in hoofdzaken gelijk, maar in bizonderheden verschillend.

Toapatunru' en Toana'kadji, onderhandelaars van de zijde van 9
Tjina, bespreken met La Pananrāng de grootte van de door Saweri-

gading voor I We Tjudai op te brengen huwelijksschat. Zij is al met Sĕttiabonga verloofd. La Pananrāng deelt mede, hem op zee bevochten en onderworpen te hebben; als men zijn aanzoek niet aanneemt, vraagt hij liever verlof heen te gaan.

Hij keert dan naar de landingsplaats waar het schip ligt terug, gaat tegen den avond aan boord. De vorst van Tjina had verlangd dat de huwelijksschat (*to Sĕlli*) zoo groot zou zijn dat het opbrengen drie maanden zou duren. La Pananrāng is van meening dat men die best bij elkaar brengen kan; men heeft genoeg op de schepen van Luwu' herwaarts meegevoerd en daar komt dan nog bij wat men op zee van La Tĕnrinjiwi' heeft buitgemaakt. Sawerigading hoort dit met vreugde. La Pananrāng zal den volgenden morgen weder naar den wal gaan voor definitieve besprekingen.

Inderdaad gaat hij dan met enkele andere grooten en een talrijk gevolg naar het paleis van Tjina, waar hij den vorst in tegenwoordigheid zijner landsgrooten aantreft. De vorst geeft hoog op van zijn macht en luister. Hij bedingt het volgende: Als het huwelijk door den onwil van I We Tjudai niet tot stand komt, zal een dubbele huwelijksschat teruggegeven worden, de enkele (van Sawerigading) blijft in Tjina; als Sawerigading zich terugtrekt, zal een dubbele huwelijksschat in het land blijven, de enkele keert tot Sawerigading terug[1]). La Pananrāng aanvaardt dit voorstel.

De vorst wil vervolgens een onthaal voor de mannen van de schepen gereed laten maken, doch La Pananrāng verontschuldigt zich, hij wil dadelijk naar boord terug. De vorst bepaalt, op zijn verzoek, den overvolgenden dag als datum voor het opbrengen van den huwelijksschat.

La Pananrāng, terug aan boord, treft Sawerigading in een neerslachtige stemming aan, zijn gedachten zijn in Luwu'. La Pananrāng wijst hem er op dat hij (Sawerigading) zelf naar Tjina heeft willen gaan (om I We Tjudai te huwen). Als de huwelijksmakelaar dan voorts verslag heeft gedaan van hetgeen overeengekomen is, geeft Sawerigading last een feestmaaltijd voor die van Tjina gereed te maken. Het paleis van La Tĕnrinjiwi' wordt gereinigd en opgetuigd, het is voor die van Tjina bestemd om in te verwijlen[2]).

---

[1]) Worden beiden weigerachtig, dan heet het: *seratu' mani bissu patudang natudangie pue lemona.*

[2]) Het paleis bevindt zich op de buitgemaakte *wakka tana* — een schip als een landschap, zie hiervoor de teksten die over Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina handelen.

Te bestemden dage zendt de vorst van Tjina een aanzienlijk gezelschap naar de aanlegplaats om de huwelijksschat in ontvangst te nemen. Zij worden aan boord van het schip geleid, waar het paleis met schitterenden tuin, vol vreemde gewassen, voor hen gereed staat. De haren rijzen hun te berge bij den aanblik van dit hemelsch verblijf, een raadzaal en hanenvechtbaan waar juist hanengevechten worden gehouden, behooren er ook toe. Zij worden uitgenoodigd het paleis te bezichtigen (uitvoerig) en vervolgens onthaald. La Pananrāng gaat met Toapatunru' en Toana'kadji over naar het schip van Sawerigading (La Welĕnrēng). Hij meldt Sawerigading dat het bezoek van den wal onthaald is, deze voegt er rijkelijk geschenken aan toe. De afgezanten vertrekken weer en gaan den vorst ten paleize La Tanette verslag doen. De vorst wil weten of de zeden en gewoonten der Luwu'ers gelijk zijn aan die van Tjina. Zij vertellen dat het hemelsche paleis midden op een groot schip stond. Hij wil ook weten wanneer de huwelijksschat gebracht zal worden. Dit zal zijn op een voornamen marktdag van Tjina[1]), tevens gunstigen dag voor Hemel en Onderwereld. Er wordt order gegeven een gastmaal voor de lieden van de schepen gereed te maken.

La Pananrāng draagt den volgenden morgen zijn echtgenoote op, de schatten die den huwelijksschat (*to Sĕlli*) zullen vormen, uit de bergplaatsen te voorschijn te halen. Onder zijn leiding wordt deze aan land gebracht. In plechtigen optocht, met inachtneming der vereischte ceremonieën (*bissu*'s), begeeft men zich naar het paleis en biedt den huwelijksschat aan. De aanbieding geschiedt door twee hofdames van het schip, gevolgd door La Pananrāng c.s. Hij wordt door de vorstin van Tjina in het paleis La Tanette verwelkomd en zij laat een maaltijd aanrichten. Na dezen genuttigd te hebben gaan La Pananrāng c.s. heen, de beide hofdames worden verzocht I We Tjudai gezelschap te komen houden. Zij blijven, maar zien met weemoed den stoet naar de landingsplaats wegtrekken.

La Pananrāng meldt Sawerigading aan boord van de La Welĕnrēng dat de huwelijksschat is overgebracht en aanvaard[2]).

Het afschrift geeft hier een hiaat aan (niet van beteekenis). 10/28

Den volgenden morgen gaat men door met het opbrengen van den huwelijksschat, dit gaat tien dagen, alleen overdag, zoo door. Dan

---

[1]) *matapasa'*.

[2]) D.w.z. dat met het overbrengen van den huwelijksschat een begin is gemaakt.

verzoeken Toapatunru' en Toana'kadji op te houden, Tjina ri lau', Tjina ri adja en Sabamparu zijn met goederen gevuld. Maar La Pananrāng wil drie maanden doorgaan en zoo geschiedt. Familieleden van I We Tjudai, de hofhouding enz. krijgen ook allen geschenken, door de beide raadsheeren te verdeelen. La Pananrāng c.s. ontvangen een afscheidsmaal. Hij laat de beide achtergebleven hofdames roepen. Fluisterend, nauw hoorbaar[1]), vertellen zij dat men in het paleis over niets anders dan de goederen van den huwelijksschat spreekt, doch daarin mengt zich de laster ten aanzien van Sawerigading.

La Pananrang merkt op dat afgunstigen en kwaadsprekers zoo plegen te spreken. Hij stelt zijn metgezellen voor naar de schepen terug te keeren en hun gelofte in te lossen, wat zou geschieden als zij behouden de zee zouden zijn overgestoken en zich ongehinderd van hun huwelijksmakelaarschap (*duta*) te La Tanette zouden hebben gekweten. Zij nemen afscheid van den vorst van Tjina. Bij Sawerigading aan boord aangekomen, deelt La Pananrāng mede dat de huwelijksschat geheel is overgebracht en geschenken aan vele personen gegeven zijn, waarop Sawerigading constateert, dat nu het oogenblik daar is de gelofte aan de goden na te komen. La Pananrāng zendt Panrita Ugi' naar den wal, alweder met geschenken en de boodschap aan den vorst vanwege Sawerigading, dat deze nu verlangt de touwen der buffels door te slaan en dat de vorst daarvan getuige moge zijn[2]).

De vorst met de zijnen wordt in het vreemdelingenverblijf van La Tanette aangetroffen. Hij vraagt waarom Sawerigading hem als getuige wil hebben, deze is nu immers (zoo goed als) een man van Tjina en I We Tjudai kan men iemand van Warĕ' noemen, want zij heeft den huwelijksschat aanvaard. Panrita Ugi' antwoordt slechts: „Uw woorden zijn juist", en gaat weer heen; hij keert naar het schip terug en doet Sawerigading verslag..

Sawerigading is met het antwoord van den vorst ingenomen. Bij
11 de aanlegplaats der schepen wordt het noodige voor het nakomen der gelofte verricht. La Pananrāng zegt zijn echtgenoote, dat kostbare doeken voor de *puang* van Tjina moeten worden meegenomen. Deze verschijnt bij de aanlegplaats en maakt Sawerigading haar opwachting. Zij verneemt dat de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' de

---

[1]) Er staat: „onhoorbaar".
[2]) Ziet op het te houden slachtoffer.

reis van Luwu' naar Tjina mede hebben gemaakt. La Pananrāng verzoekt haar den goeden dag voor het buffel-offer (*samadja tedong*) te bepalen. Zij neemt op zich dien met behulp van wichelen met lontarblad te bepalen[1]), het huwelijkslot dat Sawerigading wacht, hangt ermee samen. Zij spreekt raadselachtige taal; er zal strijd en bloedstorting zijn, niettemin is de overvolgende dag de goede dag voor het brengen van het offer, het huwelijk zal ten slotte tot stand komen en dan niet meer verbroken worden[2]). La Pananrāng verzinkt in gepeins. Hij verzoekt haar de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' te laten komen. Zij verrichten een reeks ceremonieën aan de offerbuffels en voeren *bissu*-dansen en -zangen met anderen samen uit. Er wordt een offer in zee geworpen. Het bliksemt en dondert driemalen, er verschijnt een zevenkleurige regenboog aan de aanlegplaats. Panrita Ugi' laat de buffels slachten. Het maal voor Sawerigading is gereed, de drankschalen gaan rond. De *puang*'s krijgen haar deel. Voortdurend weerklinkt muziek. Algemeene maaltijd der Luwu'ers. De *puang* van Tjina vertrekt, Sawerigading zegt Panrita Ugi' met haar mee te gaan naar de stad en bij den vorst te informeeren naar den goeden dag voor zijn huwelijk. Bij den vorst ten paleize La Tanette toegelaten, biedt hij weder geschenken als getuigenis van de behouden reis van Luwu' naar Tjina. De vorst zal den volgenden dag beginnen de eerehagen enz. in orde te laten brengen; als alles gereed is, kan het huwelijk plaats hebben. Panrita Ugi' vertrekt. Hij brengt dit bericht aan Sawerigading op het schip La Welĕnrēng over. Reeds drie maanden heeft men kunstnijveren in het paleis bijeengebracht om sieraden e.d. te vervaardigen. Sawerigading verheugt dit alles zeer.

De vorst van Tjina geeft aanwijzingen voor de bruiloft, wie als z.g. tegenhouders moeten optreden, d.i. wie *palawa* moeten vragen[3]) enz.; vazallen van overzee, zijn kinderen enz. moeten er aan deelnemen; elke groep krijgt haar plaats. De voorbereiding heeft vijf maanden geduurd. Als de goede dag daar is, zijn allen in Tjina vergaderd.

De tekst wijst hier een hiaat aan. 11/25

Des morgens vroeg staat Sawerigading op. Hij verlangt ernaar

---

[1]) Wb. s.v. *polobiya*.

[2]) Zij doet nog meer voorspellingen, over het door Sawerigading en I We Tjudai te verwerven kroost; een en ander komt in de betrekkelijke teksten vanzelf ter sprake.

[3]) Wb. s.v. 1° *lawa*.

aan hanengevechten in Tjina deel te nemen en meteen het land eens op te nemen. La Pananrāng vindt dat dit zeer wel gaat, want de huwelijksschat is betaald en opgetast in La Tanette en de hofdames-*bissu*'s die hij als bruidsgeschenk geschonken heeft, kunnen nu Boegineesch spreken[1]), den volgenden morgen zal men gaan. Panrita Ugi' moet een aantal onderhoorige hoofden laten bijeenverzamelen. Den volgenden morgen heeft met de vergaderde, aanzienlijke heeren en het volk een feestmaal plaats. Sawerigading kleedt zich met zorg, zoo doen ook de anderen, men gaat aan wal en in een glansrijken stoet, in draagzetels, begeeft men zich het land in. Sawerigading wordt door het staatsiezonnescherm dat met Batara Guru (zijn grootvader) op aarde is neergedaald, beschut. In den stoet loopt, naast andere mismaakte wezens, ook een *oro sada* mede, een wezen met twee van elkaar afgewende hoofden, half mannelijk, half vrouwelijk, als zij spreken, klinkt het als rinkelend
12 porselein[2]). Vechthanen worden in kooien meegevoerd. Men bereikt Tjina ri adja en trekt veel bekijks.

La Sattumpugi' komt uit het paleis La Tanette en gaat naar de raadzaal; daar roept hij Sawerigading binnen en biedt sirih aan. De hanengevechten beginnen. La Pananrāng en Simpuanglĕtte van Tjina ri lau' openen met hun hanen het spel, des eersten haan wordt gedood. Nieuwen volgen, beschrijving van het spel. Sawerigading neemt er aan deel. In het paleis zijn allen door de schoone verschijning van Sawerigading getroffen, hij is voorwaar van goddelijke afkomst. Doch anderen mengen zich in het gesprek met woorden van afgunst en haat. We Tĕnriabang zegt haar dochter ook uit te zien en niet te luisteren naar achterklap en praat van jaloerschen, die kwaad begeeren te spreken van hun naasten; haar huwelijk zou eraan te gronde gaan. I We Tjudai en haar zuster We Tĕnriesa begeven zich naar het venster, zij ziet het zonnescherm boven Sawerigading's hoofd en schaamt zich; zij gaat weer naar haar kamer en gaat te bed liggen, zeggende geen oogwenk naar buiten te willen zien[3]). La Sattumpugi' vraagt aan We Tĕnriabang

[1]) *ma'kĕdda ugi'* — i.c. de taal van het land Tjina of Tana Ugi'. Dit „bruidsgeschenk" wordt door den man gegeven als hij de toestemming van de ouders van het meisje krijgt, Wb. s.v. *tumae*.

[2]) De *oro sada* wordt vaak genoemd als een geschenk door Sawerigading op zijn grooten zwerftocht van den vorst van Sunra ontvangen.

[3]) De bedoeling is deze, dat het kwaadspreken van haar omgeving reeds dusdanig op haar heeft ingewerkt, dat ze niet meer over zich verkrijgen kan naar Sawerigading te kijken.

wat er gebeurd is waardoor hun dochter ontstemd is en gaat dan dadelijk naar de raadzaal en de hanengevechten, de hanen van Simpuanglĕtte en Sawerigading staan tegenover elkaar; als de laatste verliest, glimlacht hij slechts. De twee zoons van La Sattumpugi' noodigen hem namens hun vader uit ten paleize een maaltijd te komen gebruiken. La Pananrāng vindt beter voor heden afscheid te nemen, er zal later wel eens een gunstige dag voor het bezoek komen en dan kan men ook weer hanengevechten houden. Dies wijst Sawerigading het aanbod beleefd af [1]). De neven fluisteren samen even, La Pananrāng gaat tot La Sattumpugi' en verzoekt hem sirih, *bissu*-hofdames en hofjuffers van Sawerigading te aanvaarden, alsmede geschenken voor zijn beide zoons. La Sattumpugi' vindt dat de omgekeerde wereld. La Pananrāng krijgt verlof (voor zich en Sawerigading) naar de schepen terug te keeren. Aan boord van de Welĕnrēng verfrischt Sawerigading zich, er wordt gegeten en gedronken. De nacht daalt en de lichten worden aangestoken, Sawerigading slaapt in.

De tekst geeft een hiaat aan. 12/41

Op een morgen (of: den volgenden morgen) gaat een hofdame met vele anderen naar de rivier om te baden. Haar oog valt op het schip, zij ziet daar allerlei vreemdsoortige menschen zitten, aanzienlijke lieden onder schut van zonneschermen en door krijgers omgeven. Zij spreken vreemd [2]) en vertoonen eigenaardigheden, bepaaldelijk wat hun behaaring betreft. De hofdame verschrikt, haar bad gaat niet door en zij gaat ijlings naar La Tanette terug. Als zij daar vertelt wat zij gezien heeft, zeggen een paar aanzienlijke 13
dames haar op te passen dat I We Tjudai het niet hoort, het zou haar ongeneigd kunnen maken met Sawerigading te huwen en dat ware een ramp voor Tjina. Doch zij gaat toch naar I We Tjudai en tracht haar van Sawerigading, den barbaar, afkeerig te maken, door hem als één der barbaren die zij gezien heeft, te schilderen. I We Tjudai is door het verhaal aangegrepen en gaat naar haar kamer, werpt zich in hevige gemoedsbeweging neder en weent. Zij

[1]) Sawerigading vraagt in alles raad aan zijn wijzen, ouderen neef en volgt diens raad immer op.

[2]) *le metange merongkolie siladja'e*; het laatste woord is Saleyer, de beide eerste woorden zijn blijkbaar namen van landstreken die niet zijn thuis te brengen. Sawerigading heeft vele ontmoetingen op zee gehad, lieden uit vreemde landen onderworpen en ook gevankelijk meegevoerd. — De ommekeer in I We Tjudai's gezindheid begint in andere teksten, als zij de verhalen omtrent deze lieden verneemt, meenende dat het met Sawerigading evenzoo gesteld is.

is verbijsterd en vertoont zich niet. Drie etmalen heeft dat geduurd als haar moeder de zoogmoeder ondervraagt. Nadat deze haar heeft ingelicht over I We Tjudai's toestand, gaat zij haar dochter in haar kamer opzoeken en treft haar in beklagenswaardigen staat aan. Onder tranen verzoekt I We Tjudai, haar niet aan Sawerigading uit te huwelijken, alle zijne afschrikwekkendheden zooals zij haar door de hofdame zijn voorgehouden, opsommende. „Heb ik u niet „herhaaldelijk gezegd uit het venster te zien en den Luwu'er goed „te bekijken," zegt haar moeder, „en niet naar praatjes te luisteren?" — Zij zou de kwaadspreeksters willen dooden. De moeder van Sawerigading is een volle zuster van haar[1]). Turu'bela van Tompo'-tika' en We Padaulĕng waren haar ouders. Na naar het graf harer ouders gebracht te zijn, heeft de Schepper haar Tjina als woonplaats aangewezen, zij was voorzien van het deksel van een mand. De mand zelve werd door haar jongere zuster We Datusĕngĕng geërfd. Deze en haar oudere zuster We Adiluwu' hadden haar gezegd, wanneer zij in het land harer vreemdelingschap zou zijn aangekomen (Tjina) en daar een dochter zou krijgen, zij deze I We Tjudai moest noemen. Wanneer dan We Datusĕngĕng een zoon kreeg, zou die Sawerigading genoemd worden, naar zijn nicht in Tjina zeilen en haar huwen[2]). — I We Tjudai blijft weigerachtig. Haar zusters en schoonzusters dringen aan; zij wordt steeds venijniger en blijft volstandig weigeren. We Tĕnriabang verlaat ten einde raad het vertrek, zij gaat naar La Sattumpugi' en legt hem de zaak voor. De vorst wil zijn dochter niet dwingen en geeft order den huwelijksschat terug te zenden. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, de beide zoons van den vorst, komen opgewonden aanloopen om hun vader dringend te verzoeken zulks niet te doen; het is een *casus belli* en Tjina zal te gronde gaan. — De oude is koppig: „als het u niet bevalt," zegt hij, „schaart u dan aan de zijde van de vreemdelingen, ik zal ze wel in de „pan hakken." Verontwaardigd en wanhopig verlaten de broeders het paleis.

De huwelijksschat wordt, zonder vertoon, door de beide Luwu'sche hofdames die hem gebracht hebben begeleid, naar de schepen terug-

---

[1]) Een voorstelling die men vaker niet dan al treft, ook o.a. in A XIV. Er bestaan over de afstamming van We Tĕnriabang twee uiteenloopende lezingen, beiden in de teksten verwerkt.

[2]) Voorzien van de door zijn moeder beërfde mand. — Inderdaad geeft We Datusĕngĕng, volgens tekst A XIV blz. 170, Sawerigading bij zijn vertrek van Luwu' een mand mede, waarvan zij zegt dat het deksel in Tjina berust.

gebracht. Sawerigading ziet hen van af het schip aankomen en vraagt La Pananrāng wat dat beteekenen zou. Deze voorziet dat het op oorlog zal uitloopen. Ma'tangkiluwu' zendt de *puwang*'s van Luwu' en Warĕ' uit om de *pasili* van den huwelijksschat uiteen te slaan [1]). Sawerigading beslist dat, al moge La Pananrāng van oordeel zijn dat er oorlog uit zal voortvloeien, hij het toch het beste acht dat deze naar den vorst gaat om inlichtingen te vragen over zijn boos bedrijf [2]). Geraken zij in een woordenwisseling, dan moet La Ma'saguni ook aan wal gaan. Ten hove verneemt La Pananrāng dat I We Tjudai weigert met Sawerigading te trouwen, hij keert onmiddellijk terug en brengt het antwoord Sawerigading aan boord van de Welĕnrēng over. Deze zendt hem weer terug om nadere inlichtingen, hij wil weten waarom de vorst nu met een weigering aankomt en dat La Pananrāng niet, toen hij als huwelijksbode kwam, gezegd heeft; hij maakt ook aanmerking op de oneerbiedige wijze waarop de huwelijksschat is terug- 14
gebracht.

La Sattumpugi' en La Pananrāng geraken in een hevigen woordentwist, de laatste dreigt met oorlog en loopt zonder afscheid te nemen weg. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, woedend over de domheid van hun vader, gaan ook heen naar hun woonplaatsen met medeneming van goederen, hun echtgenooten vergezellen hen [3]).

Sawerigading is over La Sattumpugi's taal gebelgd. Nogmaals zendt hij La Pananrāng terug en geeft hem nu La Ma'saguni, Panrita Ugi', Djĕmmu ri tjina en gevolg mee. De boodschap voor den vorst is in de meest beleedigende bewoordingen gesteld. La Pananrāng c.s. bestijgen de trap van het paleis en brengen den vorst de boodschap van Sawerigading over. Deze vraagt, waarom wil hij oorlog? Dit wordt hem dan nog eens uitgelegd. Woedend zegt hij de vloot te zullen vernietigen. La Pananrāng c.s. gaan, na den vorst nog eenige uitdagingen naar het hoofd geslingerd te hebben, naar de schepen terug. Sawerigading, het antwoord vernemende, gelast dat allen zich ten oorlog rusten. Op de landingsplaats heeft de betuiging van trouw aan hun heer door alle aanvoerders plaats (*mangaru'*). 15

La Pananrāng en La Ma'saguni, in schitterende oorlogsdracht, gaan

---

[1]) *musittakiwi pasili sodang sompa riuna opuna warĕ'*, voor de beteekenis dezer uitdrukking, zie Wb. s.v. 6° *sitta'* en *sili*.

[2]) Te boozer omdat de huwelijksschat is teruggebracht naar de landingsplaats zonder dat de hofdames, die hem geleidden, in draagzetels waren gezeten en zonder dat zij onder zonneschermen gingen.

[3]) m.a.w. zij kiezen de partij van Sawerigading.

met hun mannen, onder het slaan op de muziekinstrumenten, in draagzetels vooruit naar Tjina; zij geven de noodige orders voor den slag. Zij naderen Sabamparu, waar La Tĕnriranrĕng van uit zijn woning hen ziet aankomen.

Als het licht is geworden, zien La Tĕnriranrĕng en La Makasaung dat de lieden van de vloot de banieren reeds ontplooid hebben [1]). Zij spreken met verbittering over Toapatunru' en To(w)ana'kadji die den vorst niet van zijn verkeerd gedrag hebben teruggehouden. Tjina zal ten gronde gaan. Zij beiden gaan tot La Pananrāng [2]), zij verloochenen hun vader en bieden geschenken. La Pananrāng aanvaardt hun bondgenootschap en zegt door te willen gaan naar Tjina om daar zijn vaan te planten en I We Tjudai voor Sawerigading te verwerven. De twee broeders stemmen daarmee in, zij zullen mee oprukken. Het leger bereikt Limpomadjang. Tĕnriwewangĕng, dochter van den vorst, wil den aanval afkoopen; haar echtgenoot, Daeng mamala, heer van deze plaats, weifelt een oogenblik, doch besluit dan tegenstand te bieden. De slag begint, Limpomadjang wordt ingenomen, Daeng mamala sneuvelt, La Pananrāng laat La Ma'saguni, La Tĕnriranrĕng en La Makasaung de lijken der aan zijn kant gevallenen verzamelen en naar den riviermond brengen om ze nieuw leven te geven, hij zelf keert ook naar de schepen terug, het gaat tegen den avond als hij aan de landingsplaats aankomt. Het laten herleven der gesneuvelden geschiedt op bepaalde wijze door Sawerigading zelf [3]). In den nacht houdt men zich bezig met toebereidselen voor den volgenden morgen, La Pananrāng trekt dan weer met La Ma'saguni op; ingevolge zijn raad blijft Sawerigading weer op de Welĕnrēng achter. Al het volk van La Tĕnrinjiwi', dien men op zee onderworpen en gedood had, zal meevechten. Men rukt op tegen Soppeng ri lau' [4]). We Tĕnripeso, zuster
16 van I We Tjudai, van wie deze plaats is, tracht weder, als Tĕnriwewangĕng tevoren, een aanval te voorkomen door geschenken te laten aanbieden. Le Pananrāng wijst het aanbod af, het is hem om Tjina te doen. Hetzelfde herhaalt zich te Lamuru met La Tĕnripalĕ'. La Pananrāng doet een aanval op Teamusu'. Hij plaatst zich op een steen waarop kostbaar doek gelegd is en roept Hemel en Onderwereld aan. Indien de goederen van den huwelijksschat allen zijn teruggezonden

[1]) Deze zin sluit niet goed aan bij den vorigen, maar de tekst geeft geen hiaat aan.

[2]) Uit de hoofdplaats Tjina; Sabamparu, hun woonplaats, ligt dus in de stad.

[3]) Deze ceremoniën, die herhaaldelijk in de I La Galigo-verhalen toegepast worden, zijn steeds dezelfde.

[4]) i.c. een kampong van Tjina.

en hij zegt dat er iets aan ontbreekt, moge hij dan met alle de zijnen onthalsd worden, doch indien La Sattumpugi' niet alles heeft teruggezonden en beweert dat dit wel zoo is, moge hem en de zijnen dan die ramp treffen[1]). Na deze plechtige verklaring, te zullen doorvechten tot overwinning of ondergang, leeft de strijd op[2]); die van Tjina gaan op de vlucht, maar worden nagezet. De nacht valt, La Pananrāng vecht door. De aanval richt zich op Teamusu'. Er is één enkele nauwe toegang en een sterke omwalling, die vernield wordt. Er wordt nog drie etmalen gestreden. Weer bieden een tweetal hoofden goederen aan, zij krijgen van La Pananrāng hetzelfde antwoord als hun voorgangers. Hij neemt Gara en Lompengĕng. Er woeden branden, Tjina is onder rookwolken bedekt, de raadzaal waar La Sattumpugi' zich bevindt, staat in vuurgloed van vliegende vonken. We Tĕnriesa gaat het paleis La Tanette binnen, zij wijst I We Tjudai op het schouwspel van vernieling en nederlaag, op de Luwu'ers die in gezelschap van La Tĕnriranrĕng en La Makasaung oprukken en wil dat I We Tjudai haar toestemming tot het huwelijk met Sawerigading zal geven. Doch deze antwoordt, het land moge ondergaan, zij doet het niet[3]).

De strijd woedt voort, thans in Tjina proper; hij wordt met wisselend succes gevoerd. Het duister valt in, La Pananrāng zendt Panrita Ugi' naar Sawerigading, die zich aan boord bevindt, om hem te zeggen dat zij groote verliezen geleden hebben en het noodig is dat hij zelf op het tooneel van den strijd verschijnt met zekere uit den Hemel neergedaalde vaan, verzamelpunt voor de troepen, dat hen naar de hoofdplaats van Tjina zal brengen. Sawerigading steekt zich in oorlogsgewaad (w.o. vele uitrustingsstukken van hemelschen en onderwereldschen oorsprong) en gaat aan land. Plechtig, met inachtneming van alle ceremonieel in een grooten stoet, hij zelf in een draagzetel, zet men zich in beweging. In Tjina ri lau' aangekomen, plaatst hij zich onder zijn zonnescherm naast La Pananrāng onder het zijne. Zijn eerste werk is te gelasten om de gesneuvelden te verzamelen. Op zijn gewone wijze brengt hij ze tot het leven terug. Daarna gaat hij den vijand tegemoet. Er wordt weer hevig gevochten. Zijn tegenwoordig- 17

[1]) Lezing onzeker, de bedoeling zal wel zijn dat hij waarheid spreekt, als hij zegt dat de huwelijksschat geheel is teruggezonden. Dit is een zware beleediging die den oorlog rechtvaardigt.

[2]) Eenige aanvoerders zetten zich nu een *siriwatta*, volgens het Wb. s.v. een door *bissu*'s gedragen hoofdtooisel op het hoofd.

[3]) Zij is nog steeds in den waan dat Sawerigading een barbaar is als door de hofdame die wilde gaan baden, aanschouwd.

heid kan niet beletten dat de vijand opdringt. La Ma'saguni en La Tĕnridjĕllo' van Tjina voeren een tweegevecht, de laatste sneuvelt omdat La Pananrāng hem van op zij bespringt. Er volgen nog meer gevechten tusschen de voornaamste aanvoerders.

We Tĕnriabang wijst haar dochter op de rookwolken die boven Tjina ri lau' opstijgen en haar beide broeders die de zijde van den vijand houden, doch I We Tjudai blijft even koppig weigeren. La Sattumpugi' kiest weer partij voor zijn dochter. Hij verlaat het paleis en gaat naar de plaats waar de tamarinde-boomen staan. La Pananrāng wil de paleizen in brand steken, doch Sawerigading houdt hem tegen. Het zou I We Tjudai's dood zijn. Hij wil dat zij leve, maar hoe haar tot andere gedachten te brengen? Hij plant zijn zonnescherm onder de tamarinde-boomen van Tjina ri adja, daar wordt vervolgens gevochten, La Sattumpugi' bevindt zich nu ook in het strijdgewoel. La Pananrāng c.s. dringen tot het paleis La Tanette door. De talrijke zusters van I We Tjudai vluchten naar binnen, zij dagen haar zuster uit te gaan strijden tegen de Luwu'ers, het land is aan den rand van den ondergang door haar weigering. Er wordt nu binnen de omheining van het paleis gevochten, de hofhouding is in tranen. Dezelfde tooneelen herhalen zich: We Tĕnriabang, La Ma'saguni (als La Pananrāng), Sawerigading, spreken als tevoren.

La Pananrāng zegt het branden te staken. We Tepolipu is bekommerd, zij dringt er bij We Tĕnriabang op aan om een middel te vinden dat Sawerigading in Tjina blijve, door nl. I We Tjudai tot andere gedachten te brengen. Zij meent dat Sawerigading schatten geboden moeten worden. We Tĕnriabang wil wel tot hem gaan, de zusters van I We Tjudai stemmen ermee in. Inderdaad begeeft zij zich naar de tamarinde-boomen waaronder Sawerigading verwijlt. Zij biedt boete aan, opdat de vijandelijkheden gestaakt worden. Sawerigading vraagt La Pananrāng raad. Deze eischt behoud van het veroverde land en voorts wil hij I We Tjudai tot echtgenoote van Sawerigading maken. Mocht deze laatste nog met een andere vrouw huwen en zij een kind krijgen, dan zal hij deze tot zoogmoeder van I We Tjudai's kind maken, de vazalvorsten mogen dan niet nalaten dit kind van Tjudai verknocht te zijn[1])We Tĕnriabang stemt toe, wat bezegeld wordt met

---

[1]) Als zoo vaak doelt deze passage op een toekomstige gebeurtenis en wel de geboorte van I La Galigo, zoon van I We Tjudai, die door I We Tjimpau, de andere echtgenoote van Sawerigading, zal worden opgevoed in de eerste levensjaren.

het nuttigen van sirih. Men laat haar dadelijk naar het paleis teruggeleiden.

Sawerigading wil geen geweld tegen I We Tjudai gebruiken. La Pananrāng doet aan de hand La Tĕnriranrĕng en La Makasaung naar 18
het paleis te zenden om hun zuster tot rede te brengen. Grimmig antwoordt zij haar broeders: „Ik zou met Sawerigading in het huwelijk „treden als mijn beide zoogbroeders, die gevallen zijn, nog leefden, „evenzoo alle vazallen en grooten en alle krijgers, die gesneuveld zijn". — Als Sawerigading haar antwoord verneemt, zegt hij dat te overwegen ware hen allen weer tot het leven terug te brengen, doch eerst zendt hij de broeders weder naar I We Tjudai om zekerheid te krijgen. Zij zegt nu bereid te zijn, mits het huwelijk denzelfden dag gesloten worde, er in La Tanette geen vorstelijk huwelijksfeest zal gegeven worden, hij midden in den nacht als tersluiks kome zonder dat er eenige verlichting zal zijn. Zij moet beschut worden door zeven gegrendelde vertrekken, d.w.z. dat men zeven zulke vertrekken door moet alvorens haar te bereiken, door zeven neergelaten bedgordijnen en zij moet in zeven lendenkleeden gewikkeld worden, hoofd en al, die daarna aan boven- en onderkant moeten worden dichtgenaaid. Een anderen huwelijksschat vraagt zij niet[1]). — Met dit bericht komen de broeders bij Sawerigading, vol verontwaardiging over de woorden hunner zuster. Doch hij neemt er genoegen mee en laat de lijken der gesneuvelden in het terrein tusschen Tjina ri adja en Tjina ri lau' verzamelen, om hun dan op de gewone wijze de levensgeesten (*bannapati*) terug te geven. Daarna trekt hij zich met gevolg in de raadzaal terug. Panrita Ugi' krijgt order de manschappen te verzamelen, want hij wil naar de schepen terugkeeren. Den strijdlustigen La Ma'saguni is dat niet naar den zin, hij laat zich bitter uit, evenzoo Panrita Ugi'; La Pananrāng kalmeert hen, men kan gerust zijn, zij zijn de overwinnaars, zij hebben het land onderworpen en het huwelijk zal, zij het op bizondere wijze, plaats hebben. — De tot het leven teruggebrachte strijders van Tjina zijn overtuigd dat Sawerigading een god is, omdat hij bij aardlingen die reeds naar de Onderwereld waren verhuisd, de levensgeesten kan laten terugkeeren. — Ma'tangkiluwu' verwelkomt Sawerigading aan boord met *wĕnno* (gerooste rijst) enz. Hij legt zich neer, maar kan den ganschen dag den slaap niet vatten.

---

[1]) De bedoeling is duidelijk, zij moet voor Sawerigading ongenaakbaar worden gemaakt. De eisch komt telkens terug, is niet steeds geheel op dezelfde wijze geformuleerd.

I We Tjudai geeft order den rand van haar lendenkleed dicht te naaien, enz.

La Pananrāng vraagt Sawerigading, die hoofd en voeten bedekt houdt[1]), wat hem deert, waarop deze opstaat, naast zijn neef gaat zitten en zijn gemoed lucht over zijn huwelijk met hindernissen. De wijze vriend zegt dat zij aan de beschikkingen van den Schepper niets kunnen veranderen. Sawerigading laat dan de lichten aansteken en verkleedt zich, de nieuwe kleedij is kostelijk en bestaat uit heilige stukken van den Hemel. De zevenkleurige regenboog rijst in het midden van de Welĕnrēng op, met de wolken[2]) gaat hij naar den Hemel met een lichtende kaars op het hoofd. De hemelwachters bemerken een benauwende menschenlucht, zij laten hem eerst toe, bij de trap in elkander duikende, als hij zich bekend maakt. Hij opent de kooi van den vechthaan van La Punna langi'. Dat maakt gerucht, hoewel de haan ontstelt. We Tĕnriabēng laat haar bedgordijn openmaken, stapt naar buiten en laat het venster openwerpen. Daar ziet zij haar broeder beneden, lichtend als de morgen is de kris waarmee hij zwaait; de wapens aan zijn zijden zenden stralen uit. Haar echtgenoot zegt: „Daar zit Sawerigading onder de tamarinde-boomen, hij bekijkt de „schubben van mijn vechthanen[3]). Zij zendt boden naar hem toe om hem boven te noodigen; hij moet eraan denken driemaal de sĕmbah te maken vóór hij de trap van hun paleis opgaat. Binnen in het paleis, waar We Tĕnriabēng en haar echtgenoot tezamen op den huiszetel zitten, gekomen, moet hij nogmaals drie sĕmbah's maken om daarop plaats te kunnen nemen, want al is zij zijn tweelingzuster, zij is godin (*dewata*) en hij is aardling (*to lino*). Zij vraagt wat leed hem kwelt. — Sedert hij Luwu' verlaten heeft, heeft het ongeluk hem achtervolgd. Zevenmaal is hij ter zee aangevallen, in Tjina heeft hij drie maanden onvoordeelig handel gedreven, hij deed een huwelijksaanzoek in La Tanette en werd aangenomen, zond den huwelijksschat (*to Sĕlli*), wat
19 drie maanden duurde. Plotseling weigerde I We Tjudai te huwen, de huwelijksschat werd teruggezonden. Daar hij zich dat niet liet welgevallen, viel hij Tjina aan en onderwierp het. Maar het was hem of hij de onderworpene was, van wege de door I We Tjudai gesproken woorden, dat zij nl. met hem denzelfden dag wilde huwen zonder feestelijkheid in La Tanette, dat hij midden in den nacht naar het

[1]) Teeken van smart.

[2]) *polalĕngngĕllung ma'djalekai mega makatu'*, d.i. de wolken als voertuig gebruikende, de wolkenreeks betredende.

[3]) D.w.z. keurt ze op hun vechtwaarde.

paleis moest komen, terwijl alle lichten gedoofd zouden zijn, enz.[1]), en nu komt hij tot haar om te vragen wat hij doen moet. We Tĕnriabĕng geeft hem eerst een uitbrander. Wat is hij onnoozel; hij kent Hemel en Onderwereld en La Tanette, slechts een aardsch paleis, bezorgt hem kwellingen des geestes. Zij zendt hem dadelijk weer naar de aarde, zij zal hem den wind met de gevlekte kat achterna zenden en die kat zal hem in het vertrek van I We Tjudai brengen[2]). — Hij informeert nog naar hun ouders in Luwu'; zij verkeeren in droefenis en schreien tranen van verlangen naar hun kinderen.

Op voorstel van We Tĕnriabĕng gaan zij zelf en Sawerigading naar den Schepper in den Oppersten Hemel om raad te vragen. La Punna langi' blijft achter. Zij reizen per donder-draagzetel en worden door donderslagen begeleid. De Schepper bewoont een paleis als op aarde. Dezelfde hemelwachters als boven houden hen tegen en verdwijnen op dezelfde wijze. Als zij de trap opgaan, maken zij driemaal de sĕmbah. De Schepper en zijn wederhelft zitten op den maan-huiszetel; hij zegt We Tĕnriabĕng, alvorens te gaan zitten, drie sĕmbah's te maken. Zij doet zulks en ook Sawerigading; zij nemen plaats en er wordt sirih aangeboden. We Tĕnriabĕng zegt nu, dat Sawerigading in zorgen en moeilijkheden zit over I We Tjudai's eischen, die alleen bij nacht een „wind-huwelijk" wil aangaan. Zij vertelt verder wat zij haar broeder over den wind en de kat gezegd heeft. Dat verheugt den Schepper en zijn wederhelft en hij zegt Sawerigading naar de aarde te gaan, zich bij I We Tjudai te voegen, zijn zoon (bij haar) zal éénmaal als vorst naar Luwu' terugkeeren[3]). Zij geven hem een erfzwaard, door den Schepper zelf gedragen; als hij in den oorlog dreigt overwonnen te worden, moet hij daarmee onder zijn staatsiezonnescherm driemaal rondgaan, alsdan zullen zijn vijanden vernietigd zijn. Sawerigading en We Tĕnriabĕng vertrekken op dezelfde wijze als zij gekomen zijn. Zij dalen af naar We Tĕnriabĕng's verblijf; daar wordt eerst met La Punna langi' sirih gebruikt, We Tĕnriabĕng neemt een ring van een vinger harer rechterhand en geeft dien aan haar broeder, La Punna langi' voegt er een kris en een lijfkris van hem bij, zeggende: „Als het den Schepper behaagt, zult gij in het land uwer

---

[1]) Hier wordt haar eisch van de diverse zeven lagen herhaald, zie hiervoor blz. 311; ook baadjes in zeven lagen worden genoemd.

[2]) De gevlekte kat treedt als kompas op wanneer Karaengtompo' van Sunra naar Tjina vaart, zie A LVII—LIX.

[3]) *I La Galigo*. Dit gebeurt echter niet, I La Galigo brengt wel een bezoek aan Luwu' maar keert weer naar Tjina terug.

„vreemdelingschap (Tjina) een zoon krijgen, geef hem dan deze kris". Allen baden in tranen bij het afscheid. La Punna langi' laat den hemelketting losmaken en de hemeldeur openen. Donder klinkt op donder, de zevenkleurige regenboog wordt neergelaten en Sawerigading daalt daarmede naar de aarde, door hemelvuur begeleid, af. Als hij op zijn schip is aangekomen, dooft La Punna langi' het door hem omlaag gezonden vuur. De zon schijnt weer. La Pananrāng bestrooit hem met *wĕnno*. Sawerigading laat alle lieden van Luwu' (op de vloot) op de Welĕnrēng bijeenroepen, hij doet mededeeling van zijn hemelreis; den volgenden dag moeten allen naar La Tanette opgaan.

Het wordt nacht, de lichten worden aangestoken, de wind uit den Hemel vaart aan en spreekt Sawerigading toe: „Sta op, o vorst, ik „zal u naar het paleis La Tanette brengen". — Na het avondeten genuttigd te hebben — — — —

Hier eindigt het handschrift abrupt.

NAAMLIJST.

N.B. De tusschen haakjes geplaatste cijfers zijn die van den bij tekst A XXVII behoorende naamlijst.

1 (1). Sawerigading To(w)apanjompa Pamadĕnglĕtte Opuna Warĕ La Padjunge (La Ma')dungkĕllĕng To Tĕnritappu' Leba mutia sumangĕ' ala.

2 (5). La (Pa)nanrāng To Sulolipu, eerste raadsman en vertrouwde van 1 en diens neef.

3 (36). Toapatunru', raadsheer van Tjina, huwelijksonderhandelaar.

4 (37). To(w)ana'kadji, *idem*.

5. I Da Sarugi, aan het hof te Tjina, huwelijksonderhandelaarster.

6. Sĕttiabonga van Lompeng ri djawa Olio („Boetonner"), gewezen verloofde van I We Tjudai van Tjina.

7. La Bolotiu, aan boord van Sawerigading's vloot, op reis van Luwu' naar Tjina onderworpen.

8 (2). La Sattumpugi' Opuna (Datuna-) Tjina, Punna lipue ri Tjina, vorst van Tjina, oom van 1.

9 (13). La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka, door 1 op zee onderworpen en gedood.

10 (6). La Ma'saguni To(w)apemanu', raadsman van 1 en diens neef.

11 (7). PANRITA UGI' SĔTTIMANJALA, voornaam hoofd van 1, raadsman en neef [1]).
12 (8). DJĔMMU RI TJINA, *idem*.
13. To TĔNRIGILING, landsgroote van 8.
14. To TĔNRIDJĔLLO', *idem*.
15. LA MA'SAERANG, *idem* [2]).
16 (35). I To TJIMPAU, *idem* [2]).
17. TOWAPAWELI, landsgroote van 8.
18. To TĔNRIANGKA, *idem*.
19. LA MA'SAPATA, *idem*.
20. To TĔNRIUMPU', *idem*.
21 (38). MA'TANGKILUWU' DAENG MA'LURĔNG, echtgenoote van 2 en eerste vrouwe op de vloot.
22 (65). WE TĔNRIWEMPENG (I), hofdame onder 21, begeleidster van den huwelijksschat.
23 (64). WE TĔNRISUI (of: — SUE), *idem, idem*.
24 (10). SĔTTI RI WARĔ, raadsheer van WARĔ, neef van 1.
25 (9). SĔTTI RI LUWU', raadsheer van LUWU', *idem* [3]).
26 (30). WE TĔNGAKASA, *puang* van TJINA.
27 (24). AMPE RI TJINA, dienaresse van 2.
28 (28). WE APANGLANGI', *pu(w)ang* van LUWU'.
29 (29). I WE SALARĔNG, *pu(w)ang* van WARĔ'.
30 (3). WE TĔNRIABANG DATUNA (OPUNA-) TJINA I DA TJUDAI, vorstin van TJINA, „tante" van 1, gehuwd met 8.
31 (17). I LA GONGKO(NA) LA PITU RĔPPA RI WAWO ALĔ', omroeper op de vloot van 1.
32 (77). LA SULOLIPU, zoon van 2 en 21.
33 (66). BANJA'PADUPPA of MATTJAPADUPPA van MATASOLO', aanzienlijke op de vloot van 1.
34. BATARA GURU, *manurung*, stichter van LUWU'.
35 (78). SIMPUANGLĔTTE van TJINA RI LAU', landsgroote van TJINA.
36. LA WIRAMPUGI' van TJINA RI ADJA, *idem*.
37. TINGO WE ADJI, een dienares ten paleize LA TANETTE [4]).

[1]) Ten rechte twee personen.
[2]) No 15 en 16 kunnen één en dezelfde persoon zijn.
[3]) Heet ook: *Balirante mangepa'* van Luwu'. Volgens het Wb. s.v. *opu* is *balirante* de naam van den landsgroote van Luwu' die hoofdzakelijk voor 's vorsten inkomsten en kleeding zorgt en ook den havenmeester onder zich heeft; *mangepa'* = op den arm dragen. *Pangepa'* is een meer voorkomende naam van kiesheeren.
[4]) Ook: *Unga We Madjang*, een algemeene naam ter aanduiding eener dienaresse, vaak dooreen met *bissu patudang* gebruikt.

38 (41). We Tĕnriesa, oudere zuster van I We Tjudai.
39. We Tĕnriruwa, *idem.*
40 (20). We Tĕnripeso van Soppeng ri lau', *idem.*
41 (22). We Tĕnridjeka, *idem.*
42 (23). We Tĕnrilallo, *idem.*
43. We Tĕnriliwĕng, *idem.*
44. We Tĕnriwempeng (II), *idem.*
45. We Tĕnrilokka, *idem.*
46 (27). We Tĕmpereng(na), eerste hofdame van I We Tjudai (ook van: We Tĕnriabang).
47 (4). I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, jongste dochter van 8 en 30, a.s. echtgenoote van 1.
48 (18). La (Tĕnri)ranrĕng Panrepatanga' van Sabamparu (?), broeder van 47.
49 (19). La Makasaung Datuna Sabang, *idem.*
50. We Tĕnrisinrang Karaempugi', schoonzuster van 47, echtgenoote van 49.
51. We Duppasugi' To Lagusi, schoonzuster van I We Tjudai, echtgenoote van 48.
52. We Padaulĕng, moeder van 30.
53. Turu'bela La Urumpĕssi van Tompo'tika', vader van 30.
54 (63). We Opusĕngĕng (of: Datusĕngĕng), moeder van 1 in Luwu', zuster van 30 en 55.
55. We Adiluwu', zuster van 30 en 54.
56. Tĕnritalunru', oudere zuster van I We Tjudai.
57. Tĕnriwewangĕng, *idem,* gehuwd met 62.
58. La Pawise(y)ang To Bulu', bevelhebber van 1.
59. La Tĕmma'seli van Tingĕllĕ', *idem.*
60. La Rumpanglangi' van Mengkoka, *idem.*
61. Daeng pagĕllang of: Adji pagĕllang To Saburo, *hoveling,* echtgenoot van — — —
62. La Tĕnrigeong (of: — giong) Daeng mamala To Lampoko, echtgenoot van 57 in Limpomadjang.
63. La Tĕmmubadji' van Baebunta, bevelhebber onder 1.
64. I La Gilingĕng van Su'nalangi', *idem.*
65. I La Tapide To Sunra, *idem.*
66. Karaempise To Naga, *idem.*
67. La Tĕnrowadji, echtgenoot van 40.
68. La Tĕnripalĕ' To Lamuru, vazalvorst in Tjina.
69. La Tĕnrisuki, aanzienlijke dienaar van 68.

70. La Patĕbbaki To Pao, een bevelhebber in Tjina.
71. Toadarappung Daeng palilu van Teamusu', vazalvorst van Tjina.
72. La Tĕnrisui To Awo,, bevelhebber in Tjina.
73. La Makarumpa To Suppa', *idem.*
74. I La Pabata' To Tĕnridolo, *idem.*
75. La Sadangkati To(w)adanatja, *idem.*
76. La Tĕnridjĕllo', *idem,* sneuvelt [1]).
77. La Tuppugĕllang, *idem,* zoogbroeder van I We Tjudai, sneuvelt.
78. La Tupputjina, *idem, idem, idem.*
79. We Tepolipu Nene' palekĕ' Opu tamanang van Tempe, geëerde oude in Tjina.
80. Tĕnrilĕnnăreng Daengrisobu, in het gevolg van 21 (voormalige echtgenoote van 9, thans echtgenoote van 10).
81 (60). We Tĕnrilekĕ', *idem.*
82. I La Suwala, hemelwachter.
83. I La Betjotji, *idem.*
84 (12). La Punna langi' Rĕmmang ri langi' La Tĕnriodang To Pawewangi Opu Sangiyang, te Letengriu' in den Hemel, echtgenoot van 85.
85 (11). We Tĕnriabēng Bissulolo Bissu ri langi' Daeng manutĕ' Opu Sangiyang, zuster van 1, gehuwd in den Hemel met 84.
86 (16). Atjengkulimbang, barbarenvorst op de vloot van 1.
87. We Sĕllunglangi', hofdame van 85.
88. To Lĕtteilĕ', bode van 85.
89. Lĕtteparĕppa', bode van 85 [2]).
90. Opuna Luwu', vorst van Luwu', vader van 1.
91. To Sompariu, zoon van 84 [2]).
92. To Palanro (Puwang) Patoto' La Pu(w)ange Mangkau' ri Botinglangi, de Schepper (ri simpuruna langi').
93. Datu Palinge', zijn wederhelft.
94. Atjengma'dama, één van ruggelings aan elkaar gegroeide tweelingen (man).
95. Atjengma'pidjĕ', *idem* (vrouw).

Tjina = Tana' Ugi'.

Tot de hoofdplaats behooren: Tjina ri adja, Tjina ri lau', Sabamparu, Limpomadjang, Teyamusu', Lamuru, Soppeng ri adja, Sop-

---

[1]) Ook vereenzelvigd met 4.

[2]) *Lĕtteparĕppa'* is de naam van een zoon van 85, die kan hier bedoeld zijn; mogelijk = 91.

peng ri lau', Bombangtjina, Salo'tungo, Gara, Lompengĕng; verder af: Tempe, Wage of Age, Bulu'duwa.

Het paleis van den Schepper heet: SAO KUTA PARĔPPA', het bevindt zich in het hoogste punt van den Hemel.

PERESOLA = PERETIWI = TODANGTODJA, de Onderwereld.

A XXV.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift BBB ged. tot KKK ged.).

TITEL:

Ma'musu'na Sawerigading ri Tjina.

(Oorlog van Sawerigading tegen Tjina.)

INHOUD:

1. **Sawerigading voert oorlog tegen Tjina;**
2. **Zijn huwelijk met I We Tjudai komt tot stand** (niet openlijk);
3. **Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer;**
4. **Sawerigading huwt met I We Tjimpau.**

$3 + 36 + 48 + 56 + 3 \times 36 + 48 + 9 = 308$ blz.

De inhoud van dezen tekst is in het groote I La Galigo hs. van het Bijbel Genootschap no. 188 te vinden in dl. X van: „Sawerigading „beoorloogt daarop Tjina", tot: „Sawerigading trouwt I Tjimpaoe, „vorstin van Lempang". (Cat. Matthes blz. 78). Vrg. Korte Inhoudsopgave, Boeg. Chrestomathie III 258.

Andere, gedeeltelijk parallel loopende teksten in de verzameling-Jonker zijn de op een vroeger punt beginnende A XXIII en A XXIV, de onderhavige tekst loopt echter verder door. Tekst A XXVI bevat een kort stuk, midden uit dezen tekst; tekst A XXVII begint met het laatste gedeelte van dezen tekst, maar reikt verder.

Tekst C II komt met dezen, behoudens détails, overeen van blz. — — —.

Dit verhaal begint tijdens den oorlog tegen Tjina en loopt tot enkele dagen na Sawerigading's huwelijk met I We Tjimpau.

Als het verhaal begint, is de oorlog tusschen Sawerigading en Tjina BBB/33
uitgebroken. La Pananrāng en La Tĕnridjĕllo' staan als kemphanen
tegenover elkaar. De laatste sneuvelt, waarop de legermacht van Tjina CCC
vlucht. De beide broeders van I We Tjudai, La Tĕnriranrĕng en La
Makasaung, die Sawerigading's zijde hebben gekozen, zijn bij dezen
onder de tamarinde-boomen. Hij laat zijn troepen verder oprukken

en er wordt weer gevochten. La Sattumpugi' gedraagt zich als een dapper held. We Tĕnriabang, zijn echtgenoote, de vorstin van Tjina, bespeurt van uit het paleis dat haar zoons zich bij Sawerigading bevinden. Zij uit een weeklacht en zegt dan heftig, een groot buffeloffer te zullen brengen als haar verraderlijke zonen sneuvelen [1]). Onder de bewoonsters van het paleis gaan ook stemmen op, die de oorzaak van de ramp van den oorlog aan I We Tjudai wijten, omdat zij naar lasteerpraat geluisterd heeft (m.a.w. zij deelen het standpunt van haar beide broeders) [2]).

La Sattumpugi' wordt door zijn getrouwen belet verder in persoon aan den strijd deel te nemen, in zijn plaats gaan dan de beide zoogbroeders van I We Tjudai. La Tupputjina voert een heroïschen strijd tegen La Pananrăng c.s. Hij stort ter aarde en als hij op het punt is den laatsten adem uit te blazen, spreekt La Ma'saguni hem lachend toe; La Pananrăng slaat hem het hoofd af, Panrita Ugi' neemt zijn vorstelijke krijgsmuts weg, Sĕtti ri Warĕ' rooft zijn kris en mutssieraden. La Pananrăng brengt den kop bij Sawerigading. De toestand wordt kritiek voor Tjina. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung krijgen medelijden met hun vader, zij posteeren zich in de poort van de omheining van het paleis, opdat de troepen van Luu' hem niet kunnen bereiken en zeggen hem zich bij de hoofdpaal onder het huis met de zijnen op te stellen, die van Luu' kunnen hen dan niet zien. Doch de Luu'ers bemerken het en hoonen den vorst. Zijn beide zoons hindert dit en zij nemen het voor hun vader op, het past niet de fout van één [3]) op allen te verhalen.

We Tĕnriabang gaat I We Tjudai in haar kamer opzoeken; zij wijst op den deerniswaardigen toestand haars vaders, de slachting die onder de Tjina'ers is aangericht. Als I We Tjudai niet antwoordt, zegt zij haar zelf te gaan strijden, zij heeft niet naar goeden raad geluisterd, zij brengt Tjina in het verderf. La Sattumpugi' hoort, onder het huis, het gevoerde gesprek; luide roept hij naar boven, niet te willen dat zijn dochter zich naar het gevechtsterrein begeeft; laat haar kamer haar doodkist zijn. We Tĕnriabang keert naar haar eigen plaats in het paleis terug, zuchtend over de ramp die de Schepper over Tjina gebracht heeft.

[1]) In verhalen die het hieraan voorafgaande behandelen, kiezen zij Sawerigading's zijde, omdat zij het optreden hunner zuster I We Tjudai jegens hem veroordeelen.

[2]) Na aanvankelijk Sawerigading als a.s. echtgenoot te hebben aangenomen, weigerde zij later, als gevolg van lasterlijke inblazingen, hem te huwen.

[3]) nl. van I We Tjudai.

Intusschen gaat het vechten buiten door. Het vuur slaat over naar het paleis en de bewoners beginnen het te verlaten. La Pananrāng juicht reeds dat vele vrouwen als buit naar de schepen gebracht zullen kunnen worden, maar Sawerigading, dit hoorende, zegt het vuur tot staan te brengen, I We Tjudai mag niet omkomen. La Pananrāng c.s. gehoorzamen niet; Sawerigading wordt kregel en herhaalt nadrukkelijker wat hij gezegd heeft. Eerst moet I We Tjudai nogmaals gevraagd worden, hoe thans haar meening is; is die onveranderd, dan kan La Pananrāng zijn gang gaan. Deze, de juistheid van Sawerigading's woorden inziende stort tranen[1]).

We Tĕnriabang ziet het vuur nabij komen; alleen, zonder staatsie, snelt zij naar de tamarinde-boomen waar Sawerigading zich bevindt en smeekt hem het vuur te doen ophouden. Hij verwijst haar naar La Pananrāng c.s. die niet naar hem willen luisteren. La Pananrāng zegt haar het branden te zullen staken, als alles zich onderwerpt zoover de rook van het vuur reikt en tot het zijne gemaakt wordt[2]). De vorstin stemt toe. Sawerigading verzoekt haar niet hier in den stank der lijken te blijven en naar het paleis terug te keeren. La Pananrāng laat zijn mannen terugtrekken.

Sawerigading zendt de beide broeders van I We Tjudai naar het paleis om haar nader oordeel te vernemen en haar, als zij halsstarrig is, zooals hij vermoedt, te vermanen, opdat het huwelijk tot stand kome. De broeders gaan met bezwaard gemoed. In La Tanette aan- DDD
gekomen, vinden zij eerst hun moeder met hovelingen in tranen, vol gedachten over het huwelijk van I We Tjudai. Zij gaan door naar de kamer van hun zuster; zij treffen haar weenende aan. Zij moeten driemaal spreken vóór zij geluid geeft. Dan is zij bereid te luisteren. De broeders trachten, met bewogen stem, haar te vermanen opdat zij zich openlijk als echtgenoot van Sawerigading vertoone, ook voor de lieden wier achterklap haar op haar aanvankelijke toestemming had doen terugkomen. Zoo niet, dan is haar toekomst dat zij met geweld mee onder zeil naar Luu' genomen zal worden om daar nederige diensten te verrichten en zij brengt bovendien ongeluk over Tjina. Zij antwoordt, het huwelijk met Sawerigading te willen sluiten, wanneer eerst de gedoode La Tupputjina en La Tĕnridjĕllo', haar zoogbroeders, weer in het leven teruggebracht zullen zijn, alsmede alle gesneuvelde vazallen haars vaders en wie verder gevallen mochten zijn,

[1]) La Pananrāng pleegt als leidsman van Sawerigading op te treden. De omgekeerde verhouding, zooals hier, is een uitzondering.

[2]) D.w.z. zich aan zijn heer onderwerpt.

wanneer eerst alle hout dat verbrand en groen dat verschroeid is, in den ouden staat zal zijn teruggebracht.

„Hoe zal men de zielen der afgestorvenen naar de aarde doen te-„rugkeeren! Wat gij vraagt, is meer dan dat", zeggen de broeders, „slechts de goden vermogen nieuw blad aan de boomen te maken." — Zij gaan heen, brengen Sawerigading in de raadzaal de boodschap over. „Wat zij wil," zeggen zij, „is onmogelijk, ga het paleis maar „binnen, neem alles daaruit mee als buit naar uw schepen en zeil er „mee weg naar Luu'; handel naar uw wil." Sawerigading wil toch weten wat haar eisch is. Zenuwachtig vertellen de broeders wat I We Tjudai gezegd heeft. „Gaat terug," zegt Sawerigading, „meldt haar „dat het zal geschieden zooals zij verlangt, maar overtuigt u tevens of „zij haar woord gestand zal doen."

Wanneer de broeders dan weer voor Tjudai gezeten zijn en hun boodschap hebben overgebracht, wijzen zij erop dat nu toch wel blijkt dat Sawerigading een goddelijke persoonlijkheid is, nu moet de huwelijksplechtigheid volgen. I We Tjudai verkeert in moeilijkheid; zij heeft telkens gezegd, afkeer te hebben van menschen die er zóó uitzien en voelt zich beschaamd nu met hem te trouwen[1]). Ten slotte stemt zij toe als het huwelijk zonder feestelijkheden gepaard zal gaan; als Sawerigading komt, mogen de lichten niet aan zijn en zij zal zich bevinden in een gegrendeld vertrek waarvoor nog zeven gegrendelde en door *bissu*'s bewaakte vertrekken zullen zijn. En wanneer hij niettemin tot haar slaapvertrek zou doordringen, dan zal hij bevinden dat zij geén woord spreekt en dat haar lendenkleed van onder en boven is dichtgenaaid, zij zeven dichtgenaaide baadjes aan heeft. De broeders worden woedend; schaamt zij zich niet voor zulk een „windhuwelijk". Snel verlaten zij het paleis, hun vertrek wekt opschudding; zij komen bij Sawerigading maar, met den onmogelijken eisch van Tjudai niet durvende voor den dag komen, zeggen zij Sawerigading dat hij het paleis maar moet binnengaan, Tjudai meenemen en in Luu' bediende maken. Als zij dan, op aandringen van Sawerigading, mededeelen wat I We Tjudai eischt[2]), wil La Pananrāng (die aanwezig blijkt te zijn) dadelijk naar boord terugkeeren. Een Luu'er huwt niet zonder de vereischte ceremonieën.

Sawerigading wijst den eisch niet af. Hij begint met La Pananrāng

[1]) Hier herhaalt zij de beschrijving van de ruige, behaarde lieden, die haar hofdames aan boord van de I La Welĕnrēng, Sawerigading's schip, hebben gezien. Zij denkt dat hij er ook zoo uitziet en even onverstaanbaar spreekt. Het waren echter door S. buitgemaakte slaven uit verre landen.

[2]) De eisch van Tjudai is thans eenigszins anders geformuleerd dan boven.

c.s. de gesneuvelden bijeen te laten brengen; hetzelfde doet La Tĕnriranrĕng c.s. voor wat de dooden van Tjina betreft, waarna hij ze allen weer op de geijkte wijze levend maakt. Hij treedt op dood hout en blad en alles herneemt, levend, zijn plaats. De weder levend geworden roepen om strijd dat Tjudai verkeerd doet en ongeluk oproept met zoo'n nazaat des Hemels als Sawerigading blijkt te zijn, af te wijzen. „De manschappen zullen wel hongerig zijn," zegt Sawerigading, „laten wij naar de schepen teruggaan." Dit geschiedt in een plechtigen optocht in optima forma. De Tjina'ers keeren naar de hoofdstad terug.

Het is avond als Sawerigading bij de landingsplaats aankomt. Na begroeting en het strooien van *wĕnno* (gerooste rijst) heeft aan boord een maaltijd plaats, ter viering van den goeden afloop van den oorlog. De stemming wordt lustig, de mannen vertellen elkaar, door drank verhit, oude liefdeshistories. Sawerigading trekt zich, als het nacht wordt, in zijn slaapgelegenheid terug en weent, hij denkt aan zijn huwelijk met hindernissen, zijn gedachten gaan ook naar zijn ouders in Luu' wien hij den rug heeft toegekeerd, naar We Panangarĕng en de andere echtgenooten die hij in Luu' heeft achtergelaten [1]). La Pananrāng komt hem opbeuren, hij tracht zijn gedachten van Luu' af te leiden naar Tjina. Sawerigading zegt droevig: „Ik heb overwonnen „en ik voel me als de verslagene," en dan begint hij over Tjudai's eischen te spreken. La Pananrāng stelt voor dat hij van zijn, van Batara Guru geërfde, geheime wetenschap gebruik zal maken, daardoor zou Tjudai naar buiten komen en vervolgens aan boord gebracht kunnen worden. Sawerigading acht dat geen plaats voor haar, waarop een ontboezeming over haar schoonheid, voornaamheid, enz. volgt. La Pananrāng: „Gij hebt den Hemel bestreden, in de Onderwereld hebt „gij rondgetrokken en dit paleis La Tanette brengt u moeilijkheden „waar gij niet uit kunt komen! Stijg op naar den Hemel tot uw zuster „We Tĕnriabēng, laat zij u raad geven."

Sawerigading verwisselt van kleeding, hij trekt kleedingstukken, die uit den Hemel afkomstig zijn, aan, ringen van Schepper en wederhelft, enz., en stijgt ten Hemel in den donder. In Tjina is men ontzet. De woning van La Tĕnriabēng bevindt zich in den oppersten Hemel. De wachters en monsters aan de poort van haar paleis laten Sawerigading, nadat hij zich bekend heeft gemaakt, door. De treden van de

---

[1]) Het officieele getal is zeventig, waarvan er echter steeds slechts eenige genoemd worden.

EEE huistrap zijn zwaarden met het scherp naar boven gekeerd, zij keeren zich voor hem om; hij heeft eerst drie maal de sĕmbah gemaakt.

We La Tĕnriabĕng is verheugd hem weer te zien, maar zegt hem eerst driemaal de sĕmbah te maken, want zij is nu een hemellinge. Sawerigading doet zijn verhaal, van den tocht van Luu' naar Tjina, zijn aanzoek om I We Tjudai's hand, haar aanvankelijke toestemming, plotselinge weigering, zijn oorlogvoeren tegen Tjina, haar latere

We eischen. La Tĕnriabĕng en haar echtgenoot moeten hierover hartelijk lachen; het woord nemende, begint zij met Sawerigading op gemoedelijke wijze de les te lezen. Dat vechten was dwaasheid[1]). „Maar," zegt zij, „ga weer omlaag en als ge op uw schip zijt aangekomen, zal „ik u een bode zenden om u naar het paleis La Tanette te brengen „tot het sluiten van een windhuwelijk[2]). Ik zal ook een bonte kat en „een vuurvlieg omlaag zenden, die met u mee zullen gaan, het achterste „der laatste zal lichten, zij zullen u aan den oostgevel van het paleis „opwachten en u voorgaan naar het slaapvertrek van I We Tjudai. „En de wind zal de grendels wegduwen." — Bij het roerende afscheid geeft La Punna langi' Sawerigading een lijfzwaard van hem mede[3]). Deze daalt weer neder en bereikt de I La Welĕnrĕng in zijn eersten slaap[4]). Hij gaat vóór La Pananrāng zitten en vertelt wat We Tĕnriabĕng hem gezegd heeft. Intusschen geeft zij de noodige opdrachten, zoodat weldra de wind, de kat en de vuurvlieg in het paleis zijn; onder natuurverschijnselen zijn zij uit den Hemel neergedaald. De wind duwt de grendels weg, blaast daarna naar de I La Welĕnrĕng en bereikt Sawerigading, die rustig ligt te slapen. Hij spreekt hem in menschentaal toe: „ik ben de wind die gewoon is opdrachten van uw „zuster te krijgen". Sawerigading kleedt zich haastig, pruimt, biedt den wind ook een pruimpje zonder hem te zien. Hij neemt afscheid van La Pananrāng c.s., de vrienden wenschen hem succes en hopen dat er met I We Tjudai te praten zal zijn en dat zij den huwelijksschat alsnog zal aanvaarden. Onder tranen gaat hij heen op de schouders van den wind. De achterblijvende vrienden maken het schip nat van hun tranen bij de gedachte dat hun heer zóó moet huwen zonder fees-

---

[1]) Er staat: laat het vechten tegen den vader van I We Tjudai maar aan ons over.

[2]) Hieronder te verstaan een heimelijk, nachtelijk bezoek. Staat tegenover openlijk, vóór de wereld, met elkaar gehuwd zijn. — De bode is de wind zelf.

[3]) Als hij verslagen onder zijn zonnescherm zit en hij gaat driemaal met dit zwaard rond, dan kan hij zijn vijanden verdelgen.

[4]) Wellicht zoo op te vatten dat de hemelreis in zijn eersten slaap plaats had; het lichaam bleef op zijn legerstede.

telijkheden. Bij het paleis bevinden zich te bestemder plaatse de bonte kat en de vuurvlieg. Het licht van den staart der eerste is zóó sterk, dat het de zolder van het paleis geheel verlichten kan [1]). Sawerigading begint te klagen over zijn ongelukkig lot, wat hem een berisping van de kat op den hals haalt; hij heeft den wil van den Schepper niet te beoordeelen. Sawerigading wischt de tranen weg en volgt de kat, de vuurvlieg gaat achter hem. De kat wijst met haar staart den weg tusschen de zolderbalken, dan gaat het naar het midden van het huis tusschen de slapende menschen door. De wind heeft alle deuren ontgrendeld en zij komen, Sawerigading weet niet hoe, in het vertrek waar I We Tjudai ligt te slapen. Niemand wordt wakker. De wind, de kat en de vuurvlieg laten hem nu alleen, zij willen naar den Hemel terug. Onder natuurverschijnselen komen zij daar aan.

Sawerigading legt zich naast I We Tjudai; hij vergewist zich dat haar kleed aan alle kanten dichtgenaaid is. Midden in den nacht bemerkt Tjudai dat iemand haar hoofdkussen deelt. „Wie is de onver„laat?" roept zij tot een hofjuffer, woedend. Sawerigading heeft heimelijk plezier. „Geen hofjuffer, ik ben het," zegt hij. Tjudai ontstelt. Hij begint lieve woordjes te spreken. „Zie mij aan, of de kwaadspre„kers niet gelogen hebben met hun praatjes over mijn uiterlijk. Steek „het licht aan en zie!" — Zij is hevig verontrust en wendt zich af. Den ganschen nacht tracht hij, haar vriendelijk toesprekende en onder aanbieding van vele geschenken, haar goed te stemmen, doch tevergeefs.

Als de morgen is aangebroken, staat La Pananrăng op. Hij geeft order Sawerigadings vorstelijken omhaal aan land te brengen, hij wil naar het paleis om te zien hoe alles is afgeloopen. Men trekt in staatsie op; het gelijkt een intocht alsof La Pananrăng als plaatsvervangend bruidegom optrekt, het gouden zonnescherm van Sawerigading wordt meegevoerd, maar hijzelf ontbreekt. Gesprekken van de toeschouwers, niet vleiend voor I We Tjudai. La Pananrăng gaat naar het paleis. La Sattumpugi' en We Tĕnriabang heeten hem welkom en vragen hem welk nieuws hij brengt. „Gisteren avond heeft Saweriga„ding gezegd," luidt het antwoord, „laat mij maar een windhuwelijk „sluiten en ga gij morgenochtend met mijn vorstelijken omhaal aan „land." [2]) — „Vandaar," voegt hij eraan toe, „dat gij mij ziet." —

---

[1]) Dit is wel zoo te lezen dat de vuurvlieg het licht verschaft, zooals ook elders gezegd wordt.

[2]) De bedoeling van deze opdracht wordt duidelijk gemaakt in het groote hs. van het Bijbelgenootschap; daar heet het dat het volk door Sawerigading's list in de meening gebracht wordt als zou hij van het huwelijk hebben afgezien

Het vorstenpaar hoort dit met genoegen, de vorstin laat een maaltijd gereed maken; Sawerigading bevindt zich immers, door den wind gebracht, in het vertrek van I We Tjudai. We Tĕnriabang laat haar eerste hofdame, We Tĕmpereng, roepen om haar te vragen of den vorigen avond de kamers gegrendeld zijn [1]). Het antwoord luidt bevestigend. „Is Sawerigading er geweest?" — Zij weet van niets, heeft wel gezien dat de grendels weggenomen waren en heeft, bij nader peinzen, ook wel iets gehoord. Dit is We Tĕnriabang genoeg en zij verheugt zich. Het maal zal plaats hebben, er is een plaats voor Sawerigading bereid. La̱ Pananrāng zendt bedienden naar het vertrek van I We Tjudai om het jonge echtpaar te wekken. Sawerigading staat op, pruimt en verzoekt I We Tjudai zich den volke te vertoonen [2]), zij worden geroepen. Zij verroert zch niet en hij gaat alleen naar buiten. Men vindt hem schoon. We Tĕnriabang gaat naast hem zitten, noodt hem ten eten. Na het maal verzoekt Sawerigading naar boord te mogen terugkeeren, hij vreest, als hij langer blijft, dat I We Tjudai voedsel zal blijven weigeren [3]).

FFF Zoodra Sawerigading op de I La Welĕnrēng is teruggekeerd, begeeft hij zich ter ruste. Den volgenden morgen staat hij op, Ma'tangkiluu' zorgt dat het hem aan niets ontbreekt. Er wordt een algemeen maal gehouden. Sawerigading draagt Panrita Ugi' op, geschenken aan den vorst van Tjina te gaan brengen en vergunning te vragen land te ontginnen en een paleis op te richten [4]). Panrita Ugi' komt ten paleize en biedt *bissu*-hofdames en kostbare doeken als koopprijs voor het bosch dat Sawerigading wil laten ontginnen, aan. „Koopen is niet noodig," zegt We Tĕnriabang, en geeft daar een naderen uitleg van. Dit is de boodschap die Panrita Ugi' aan

---

wegens I We Tjudai's gedrag en alsof zij nu met La Pananrāng genoegen moet nemen. Vandaar de harde oordeelvellingen over I We Tjudai bij het publiek.

[1]) Grendelen bestaat in het aanbrengen van een dwarshout, rustende in aan de deurstijlen aangebrachte tappen.

[2]) Er is telkens sprake van dat Sawerigading aandringt dat zijn huwelijk „tot „volkomenheid" gebracht zal worden (*ripakalepu*). Hiermede wordt bedoeld dat hij niet na zijn nachtelijke bezoeken in den donker moet verdwijnen, maar bij I We Tjudai kan blijven tot de dag is aangebroken en zich dan met haar in het volle licht den volke kan vertoonen.

[3]) Volgens het groote hs. Bijbel Genootschap neemt hij zijn besluit na 7 nachten achtereen tevergeefs een „wind" huwelijk te hebben gesloten.

[4]) Als reden wordt opgegeven dat hij niet op de I La Welĕnrēng kan blijven omdat deze begint te vermolmen en de *wakka tana*, het door hem buitgemaakte schip, dat het aanzien van een landschap met paleis, lusthoven en al heeft, verkeert in staat van ontbinding. Hij heeft een plaats aan land noodig om alle goederen die hij aan boord heeft, op te slaan.

Sawerigading terugbrengt. — Den volgenden morgen gaat een groot aantal houtkappers, wel van proviand voorzien, aan land. Eerst worden sirih, rijst en eieren geofferd, het hout (of: de boomen) dat voor stijlen van het paleis bestemd is, wordt met buffelbloed besmeerd, evenzoo de kapmessen.

De avond daalt, aan boord van de I La Welĕnrēng worden de lichten aangestoken en men legt zich ter ruste. Den volgenden morgen staat Sawerigading op. (Hierop volgt onmiddellijk:) Panrita Ugi' blijft met zijn mannen zeven dagen hout vellen[1]).

Sawerigading laat den vogel La Dunrungserĕng van zijn kruk losmaken, hij zegt dezen aan naar We Tĕnriabēng in den Hemel te vliegen en haar te verzoeken een paleis en een landstreek neer te laten. Hij bestrijkt den vogel met olie, brandt geurig blad en de vogel vliegt weg. Als hij bij de hemelpoort aankomt, wordt de ketting, welke deze afsluit, losgemaakt[2]). We Tĕnriabēng is sedert drie maanden naar den oppersten hemel verhuisd. La Dunrungserĕng vliegt er opwaarts heen, door vele hemelen, niemand hoort of ziet hem, totdat een *bissu*-hofdame hem naar een vertrek van We Tĕnriabēng's paleis verwijst. Het echtpaar doet juist een middagdutje; zij worden door het geraas dat de vogel maakt, gewekt. We Tĕnriabēng staat dadelijk op, komt hand in hand met haar echtgenoot naar buiten; zij is geroerd als zij verneemt dat de vogel een boodschap van haar broeder brengt. Er wordt lang over beraadslaagd, La Punna langi' noemt vele landen en paleizen, die stuk voor stuk door We Tĕnriabēng worden afgekeurd. Ten slotte valt de keus op het hemelland Malimongĕng, daarop staan een prachtig paleis en vele aanzienlijke huizingen. De vogel krijgt de boodschap, vooruit naar de aarde af te dalen en Sawerigading aan te zeggen hout te vellen en daarbij (bepaald omschreven) offers te brengen van menschen en vee, de opgesierde slachtbuffels moeten eerst in het land worden rondgeleid. De offers houden verband met de ontginning van het woud. Het land Malimongĕng zal daarop bij volle maan worden neergelaten, evenals vroeger Batara Guru, als de drie sterren van den gordel van Orion op één rij staan[3]), enz., op den door berekening bepaalden, gunstigen dag, denzelfden als waarop We Njili'timo' uit de Onderwereld omhoog steeg, enz., ten slotte moet Sawerigading moed houden, I We Tjudai

[1]) Er schijnen twee fragmenten aaneengelascht te zijn, welke niet goed aansluiten. De laatste zin behoort bij de vorige alinea.

[2]) Het is nu een groot aantal vogels geworden.

[3]) *adjidjirĕnna tanratĕllue.*

zal zich naar hem schikken [1]). We Tĕnriabĕng geeft geschenken mee, voor Sawerigading blaren. Brandt hij die wanneer hij overstelpt wordt door herinneringen aan zijn ouders of haar, dan is het zoo goed alsof zij bij hem ware [2]), voor La Pananrāng c.s. een smeersel waardoor, als zij het gebruiken, zij We Tĕnriabĕng in den geest zien. Een smeersel voor Sawerigading zal, als hij er zich mee bestrijkt, droefgeestige gedachten bannen.

De vogel kwijt zich van alle zijn opdrachten. Sawerigading laat de *puang*'s van Luu' en Warĕ' roepen om de kapmessen met bloed te besmeren en hij geeft bevel het volk op de landingsplaats bijeen te roepen. De *puang*'s begeven zich met een groote schare *bissu*'s naar de landingsplaats, La Pananrāng laat ontelbare buffels slachten om met hun bloed het woud te ontwijden [3]), er wordt een maaltijd aangericht, waarna het besmeren der kapmessen met bloed plaats heeft. Sawerigading wil dat het paleis van Warĕ' als voorbeeld voor het op te richten paleis zal dienen.

Bij het krieken van den dag wordt met den ontginningsarbeid op een plek aan het strand begonnen. Het werk staat onder leiding van La Pananrāng en La Ma'saguni, alle hooge heeren nemen er aan deel;
GGG in negen etmalen is het gereed en zijn alle grenzen uitgezet [4]). Nu moeten, naar de aanwijzing van La Punna langi', de vele *Oro Kĕlling*, albino's, dwergen, hoenders, *bissu*-hofdames geofferd worden, tallooze versierde buffels rondgeleid worden. Ma'tangkiluu' haalt schatten uit de schatkamer, als „entrée de campagne" voor de *puang*'s bestemd; zij worden naar de *puang* van Tjina gebracht, die ter hoofdplaats een paleis bewoont. Deze vertrekt dadelijk naar de aanlegplaats [5]). De *bissu*'s verrichten hier ceremonieën, gaan daarna het nieuwe land rond, de offers worden geslacht, eerehagen opgericht, piketten geplaatst. Sawerigading zit aan dek van zijn schip.

La Sattumpugi' zendt zijn raadsheeren naar boord om Sawerigading

---

[1]) Volgen nog aankondigingen van wat later zal geschieden, uitvoerig in volgende teksten te vinden.

[2]) Wanneer iemand ten Hemel stijgt, worden geurende blaren om hem heen gebrand; in de wolken die hem omringen, rijst hij omhoog. Anderzijds is het branden dier blaren ook een middel om de goden te waarschuwen. Zij bemerken de geur.

[3]) d.w.z. om goed te maken dat zij het woud hebben durven aantasten.

[4]) Een en ander geschiedt om plaats te maken voor het neder te laten hemelland.

[5]) Het ontgonnen land ligt oostelijk van de hoofdplaats, dichter bij de zee.

uit te noodigen ten paleize met *puang*'s en gevolg het middagmaal te komen gebruiken. Hij begeeft zich in optocht erheen. Bij de raadzaal gekomen, neemt hij daarin plaats. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung komen tot hem om hem te nooden mede naar het paleis te gaan. Beschrijving van den maaltijd ten paleize. Sawerigading verzoekt zijn schoonvader naar boord terug te mogen gaan. Maar hij gaat naar de slaapkamer van I We Tjudai en vraagt toegang, hij wil dat zij zich samen openlijk vertoonen zullen. Doch de deur blijft gesloten en hij keert onverrichterzake in staatsie naar zijn schip terug.

La Punna langi' acht den tijd gekomen het toegezegde hemelland neer te laten. Hij laat de *puwa' ma'towa* roepen opdat zij met haar volgelingen alle vereischte *bissu*-ceremonieën verrichte, verder moet het paleis dat neergelaten zal worden, worden ingericht. We Tĕnriabĕng werpt er een klacht tusschen over de smart die haar broeder met Tjudai te verduren heeft. La Punna langi' zegt dat wanneer hij een tweede vrouw in Tjina huwt, Tjudai bij zal draaien [1]). Het rondleiden van versierde buffels heeft (evenzoo als op de ontginning op aarde, zie boven) plaats, benevens het offeren. Het land vertoont geboomte, gewassen, tamarinde-boomen met hanenvechtbaan, enz. Alles is gereed, de hemelketting wordt losgemaakt, de poort des Hemels geopend. La Punna langi' kijkt eens omlaag, hij bevindt dat alles gereed is voor de ontvangst. Het land wordt te noen, terwijl duisternis intreedt en het onweert, aan touwen op de aarde neergelaten. Ontsteltenis in Tjina. Het land schijnt te vergaan. We Tĕnriabĕng laat de lichten aansteken, de haren rijzen haar te berge, zij meent dat de Schepper zijn verbolgenheid uit. Laten wij onze schatten bijeenpakken en dit gevloekte land verlaten. Men trekt uit het paleis naar de raadzaal. Dit woeden is erger dan La Sattumpugi' tot in zijn ouderdom ooit heeft meegemaakt. Wie is de schuldige? — „Gij behoeft niet ver „te zoeken," zeggen La Makasaung en La Tĕnriranrĕng, en zij wijzen I We Tjudai aan. — Tjina loopt leeg, allerwege ziet men menschen die geleid worden, die gedragen worden, die goederen torsen, enz. —

[Op de I La Welĕnrĕng.] „Ziet omhoog," zegt Sawerigading. In donder en vuur komt daar het land met fraai paleis uit den hooge neder. Hij vreest dat I We Tjudai niet op haar gemak zal zijn en gaat naar de hoofdplaats met La Pananrāng en La Ma'saguni.

We Tĕnriabang komt I We Tjudai halen om mee de vlucht te nemen. Door het paleis gaande, ziet deze enkele slapende figuren, zij

[1]) Aankondiging, reeds vroeger uitgesproken, van het door Sawerigading met I We Tjimpau te sluiten huwelijk.

vraagt aan haar hofdame wie dat zijn; zij hebben zich geheel gedekt, de sirihdoos aan het hoofdeneinde[1]). Het zijn Sawerigading en zijn beide vrienden, die zich aldus verdekt hebben opgesteld, de hofdame meent hen te herkennen. Bezorgd vraagt I We Tjudai aan haar moeder: „Waarom wekt gij hen niet, wilt ge dat ze met het paleis te „gronde gaan?" — Sawerigading heeft heimelijk plezier. We Tĕnriabang doet als gevraagd. Sawerigading rijst overeind, grijpt I We Tjudai bij den arm, zegt wat er gaande is, tracht haar gerust te stellen. Zij trekt haar arm nijdig terug, keert hem den rug toe, gaat haar kamer binnen en doet den grendel op de deur. Sawerigading gaat glimlachend naar het vreemdelingenverblijf. Het venster openende, aanschouwt hij het neergedaalde paleis. Dan maakt hij, door het uitspreken van een spreuk, aan het woeden der elementen een einde; Hemel en Onderwereld eerbiedig groetende, roept hij: „We Abĕng, „maak een eind aan dit onweer, want I We Tjudai is bang en ook „de andere inwoners van Tjina zijn verschrikt."

De zon schijnt weer en hij gaat naar de raadzaal. Tot de lieden van Tjina zegt hij, allen weer rustig naar hun woningen te gaan. Zelf gaat hij naar de aanlegplaats en beschouwt vandaar nogmaals het neergedaalde hemelland. Hij verzoekt *bissu*'s eenige ceremonieën te verrichten, hij zelf is daarbij in *manurung*-stukken gekleed. Offers hebben plaats in het nieuwe land en het nieuwe paleis. Sawerigading zegt de *puwa' ma'towa* de hoofdtrap van het paleis met bloed van een bepaald
HHH hoen te bestrijken, enz., vele ceremonieën volgen alvorens het paleis kan worden binnengegaan. (Uitvoerig.) Hemelsche wezens heeten Sawerigading hier welkom. Beschrijving van het paleis en zijn met allerlei spelen en huiselijke bedrijven bezig zijnde bewoners, van de pracht en kostelijkheid der inrichting. Sawerigading en zijn getrouwen nemen een ceremonieel bad en zwerven door een lusthof. Hij laat de schatten, die zij op de vloot meevoerden, hierheen brengen. Het paleis dat zich op de op zee buitgemaakte *wakka tana* bevindt, wordt afgebroken, de andere bebouwingen evenzoo, alles wordt naar het nieuwe land overgebracht, met de gewassen en de goederen wordt desgelijks gehandeld. La Pananrāng c.s. zijn er drie maanden mee bezig. Dan is alles nieuw opgesteld en Sawerigading verheugt zich over het schitterende, herrezen paleis, het krijgt den naam van Sabanglowang, de andere paleizen worden ook benoemd.

Maar als hij zich aan den aanblik van al het schoons verzadigd

---

[1]) Deze heeft Sawerigading steeds bij zich.

heeft, begint Sawerigading opnieuw over de houding van de onvergelijkelijke I We Tjudai te klagen en hij trekt weer naar Tjina. Hij richt zijn schreden naar het paleis. De vorst verwelkomt hem, de beide broeders van I We Tjudai zijn mede aanwezig, zij willen dat Sawerigading ten paleize zal blijven. Sawerigading brengt nu het door den vorst van Tjina te berde gebrachte huwelijk met een minder aanzienlijke vrouw nader ter sprake[1]). De broeders weten alleen I We Tjimpau van Lempanglempang te noemen, zij zal wel naar Sabangloang willen verhuizen[2]). We Tĕnriabang zendt We Tĕmpereng erop uit om Tjimpau te vragen of zij als vertrooster van Sawerigading tijdens zijn verblijf in Tjina wil optreden, door hem in Lempanglempang te huwen. Haar moeder aarzelt en gaat met We Tĕmpereng terug naar Tjina. Nader ingelicht door de broeders van I We Tjudai, keert zij naar Lempanglempang terug om toebereidselen voor het huwelijk te treffen. Sawerigading neemt ook afscheid van den vorst en keert naar zijn eigen paleis weder. Hij laat buffels slachten voor een feestmaal, de trom slaan om de menschen te verzamelen, alles met het oog op zijn a.s. huwelijk met I We Tjimpau. De Tjina'ers verschijnen in grooten getale, We Tĕmpereng verschijnt afzonderlijk; zij ziet Malimongĕng voor het eerst en vindt alles zeer schoon; dat voorspelt weinig goeds voor haar meesteres I We Tjudai in La Tanette. Er heeft een maaltijd plaats. Na afloop gaat zij, op verzoek, Sawerigading in zijn vertrekken bezoeken. Hij vraagt haar naar verschillende vrouwspersonen die hij aanwezig ziet, daaronder bevindt zich ook I We Tjimpau. Deze is zijner oogen lust, zij gelijkt op We Panangarĕng (de meest beminde zijner in Luu' achtergelaten echtgenooten), over haar moet We Tĕmpereng tot de vorstin van Tjina spreken. Zij vraagt verlof te vertrekken, komt weer bij Ma'tangkiluu', de echtgenoote van La Pananrāng, die in het paleis de honneurs waarneemt. Spottend zegt deze: „Blijf maar bij de barbaren, die geen behoorlijke taal „hebben, die alleen slangen eten", enz.[3]). — We Tĕmpereng voelt zich gegeneerd over het gedrag van I We Tjudai en gaat heen, stapt in haar draagzetel en vertrekt naar La Tanette.

---

[1]) La Sattumpugi' zag hierin een middel om I We Tjudai willig te maken. De eerste bespreking hierover heeft plaats gehad na het avontuur in het paleis waar hij, opspringende, Tjudai vast greep, maar zij in haar kamer vluchtte. La Punna langi' liet zich boven tegen We Tĕnriabĕng op gelijke wijze uit.

[2]) Dit geschiedt ook, maar niet meer in dezen tekst.

[3]) Zij haalt hier de woorden aan, die de lasteraars van Sawerigading gesproken hebben en waarmee zij I We Tjudai van hem afkeerig hebben gemaakt, vgl. boven blz. 322 noot 1.

La Pananrāng, van Sawerigading vernemende dat hij door den aanblik van I We Tjimpau is bekoord, zendt Panrita Ugi' en Dj*ĕ*mmu ri tjina naar Tjina om bij den vorst een goed woord te doen, opdat het huwelijk tot stand kome. Daarop zendt de vorstin We T*ĕ*mpereng naar Lempanglempang; samen met de moeder van I We Tjimpau keert zij naar Tjina terug. Na een nieuwe, korte bespreking met het vorstelijk paar, gaat We T*ĕ*nridulu' weer naar Lempanglempang, Panrita Ugi' wordt teruggezonden naar Mario[1]) om daar mede te deelen, dat de versieringen voor den intocht van Sawerigading als echtgenoot in Lempanglempang in orde worden gebracht. Sawerigading meent dat I We Tjimpau een gelijken huwelijksschat als We Panangar*ĕ*ng moet ontvangen[2]). In Lempanglempang worden de gezanten, die den schat brengen, door We T*ĕ*nri dulu' met *wĕnno* bestrooid, zij keeren dadelijk naar Mario terug.

JJJ

Sawerigading begeeft zich van zijn paleis naar Lempanglempang, waar hij door de *bissu*'s huldigend wordt ingehaald. Hij ontmoet I We Tjimpau in haar woning en biedt haar sirih aan, er heeft een feestmaal plaats, hiermee is het huwelijk gesloten. Als de avond is gedaald en de lichten zijn aangestoken, leidt Sawerigading zijn echtgenoote naar het slaapvertrek.

Den volgenden morgen staat Sawerigading op en begeeft zich naar het vreemdelingenverblijf. Hij keert naar Mario terug. Onderweg passeert hij rakelings het paleis van Tjina ri adja (La Tanette). Hij wordt opgemerkt. Een zuster van I We Tjudai maakt de opmerking dat hij zeker niet meer aan haar denkt, waarop zij woedend wordt. In het paleis van Mario heet Ma'tangkiluu' hen met *wĕnno* welkom en stelt voor Tjina thans den rug toe te keeren. Daar wil Sawerigading niet van weten. Hij gebruikt met allen een door haar bereid maal en verlaat het paleis weder.

In den namiddag gaat I We Tjudai een bad nemen. Geurend van de gebruikte reukmiddelen legt zij zich in haar vertrek neder.

Sawerigading komt in Lempanglempang aan, in de woning van zijn gade, door haar en haar moeder verwelkomd. De schoonmoeder zorgt voor een maaltijd. 's Avonds gaat het echtpaar weder naar de slaapkamer. Midden in den nacht daalt een door We T*ĕ*nriab*ē*ng afgezonden geurige wind op aarde neder. Hij komt tot Sawerigading en zegt in menschentaal: „Gij toeft hier niet in een paleis; gij hebt uw

[1]) De landstreek waar Malimong*ē*ng is neergedaald.

[2]) Waarmee wordt uitgedrukt dat zij als ware zij van gelijken stand wordt behandeld.

„ouders in Luu' niet verweesd achtergelaten om in Tjina met I We „Tjimpau te trouwen. Intusschen," gaat de wind verder, „is I We „Tjudai alleen in haar paleis, zij heeft haar slaapvertrek niet afge„sloten," enz.[1]) — Sawerigading rijst overeind, sluipt naar het vertrek van La Pananrāng. Daar Sawerigading zich geparfumeerd heeft, denkt de neef eerst dat hij een *bissu*-hofdame op bezoek krijgt, maar dat is mis. Sawerigading lacht smakelijk en vraagt hem mee naar La Tanette te gaan. De twee vrienden gaan op stap, La Pananrāng fungeert kwansuis als sirihdoosdrager. In het paleis La Tanette gekomen, stappen zij voorzichtig tusschen de slapenden door. Sawerigading treedt de kamer van I We Tjudai binnen en gaat naast haar liggen. Als hij zich bekend maakt, wordt zij woedend en herhaalt de oude beschuldigingen. „Zie mij toch aan, of mijn uiterlijk beantwoordt aan „de beschrijving die de lasteraars gegeven hebben," zegt hij. Zij wil niet naar hem hooren en blijft bij haar weigering. Er wordt lang heen en weer gepraat (uitvoerig). Onder de geschenken die hij aanbiedt, zijn vele wondermiddelen, door zijn *manurung*- en onderwereld-voorzaten naar de aarde gebracht[2]). Hij praat zoo goed dat ze heimelijk moet lachen, haar gemoed begint te wankelen. Hij wil haar een *orosada* met twee van elkaar afgewende hoofden geven. „Waar hebt ge dien „vandaan?" vraagt zij. Sawerigading smaakt zoete verwachtingen en hij begint van zijn omzwervingen door de wereld te vertellen. Geheel bekoord, bekent zij zichzelf dat de lasteraars gelogen hebben en geeft zich gewonnen... La Pananrāng heeft buiten het vertrek de wacht gehouden. De haan kraait, I We Tjudai wordt wakker, zij wekt Sawerigading. „Ga weg," zegt zij, „I We Tjimpau zal boos zijn." Hij legt uit waarom hij Tjimpau gehuwd heeft, met haar is ze niet te vergelijken. — „Ga nu heen!" — „Waarom zullen wij ons niet „samen vertoonen?" — „Ik schaam mij over mijn vroegere woor„den"[3]). — Hij vraagt een pruim uit haar mond, die steune hem bij het heengaan. Het afscheid is teeder, voor beiden moeilijk, maar tenslotte gaat Sawerigading heen; zij gaat tot een eindje buiten haar kamer met hem mee. Als zij terug is gegaan en de vrienden weer samen zijn, hoort La Pananrāng met vreugde hoe het gegaan is.

Terug in Lempanglempang klopt Sawerigading aan de deur van I

---

[1]) De voorstelling is dat zij, bedwelmd van het uitvoerige bad en de daarbij gebruikte reukmiddelen, haar voorzorgsmaatregelen heeft verzuimd.

[2]) Enkelen zijn, bij zijn vertrek van Luu', als geschenken vermeld.

[3]) Nader uitgewerkt door mededeeling van een gesprek met haar zuster, waarin zij gezegd had: „Trouw gij maar met hem!".

We Tjimpau's slaapvertrek, zij ontgrendelt de deur, hij neemt zijn plaats naast haar in en slaapt in. Als de morgen is aangebroken, staat I We Tjimpau op en gaat naar buiten. Haar moeder is in de weer met voor het maal te zorgen. Ook Sawerigading staat op en gaat met
KKK Tjimpau hand in hand naar het voorhuis, hier wordt het maal gebruikt.

Als de avond in het land is, wil Sawerigading weer naar La Tanette. La Pananrāng staat gereed mede te gaan en vat het sirihstel weer op. Zij komen in het paleis.

I We Tjudai zit in een wijden kring van hofdames. Men kort den tijd met kout over schoone mannen, een hofdame roemt den vreemdeling (Sawerigading), I We Tjudai zegt meer voor een ander te gevoelen. Sawerigading sluipt binnen, hij en Tjudai kunnen elkaar goed zien en zijn getroffen door elkanders schoonheid. „Wat praat gijlieden toch?" vraagt hij. Tjudai wordt boos dat hij geluisterd heeft, doch de vrede is spoedig hersteld[1]) en zij strekken zich op de huwelijkssponde uit. Het kraaien van den haan is weer het sein voor I We Tjudai hem te verzoeken heen te gaan, Tjimpau mag niet boos worden. — „Ik ben toch om u naar Tjina gekomen en niet voor haar," antwoordt Sawerigading, „zou ik niet alles voor u doen?"

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. Sa(w)erigading Towapanjompa (ook: Tuwa —) La Ma'dungkelleng Pamadĕnglĕtte La Tĕnritappu' Lawe (ook: Lae) Opuna Warĕ' Opuna Luu' Langi'pawewang.
2. La Pananrāng To Sulolipu van Takkebiro, eerste raadsman van 1 en neef.
3. (La Ma')saguni Towapemanu', raadsman van 1 en neef.
4. Panrita Ugi', vertrouwd gezel van 1 en neef.
5. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
6. La Sattumpugi' I To Tjudai Opuna (Datuna-) Tjina, vorst van Tjina.

---

[1]) O.a. doordat Sawerigading een bizonder soort sirihpruim nuttigt [waarbij het uitspreken van een bepaalde spreuk, die iemands stemming verbetert, behoort].

7. We Tĕnriabang We Tĕnribali I Da Tjudai Opuna Tjina, vorstin van Tjina, echtgenoote van 6, paleis in Latimodjong [1]).
8. La (Tĕnri)ranrĕng Panrepatanga' [1]) Opu Lagusi, zoon van 6 en 7.
9. La Makasaung Datuna Sabang, *idem.*
10. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, jongste kind van 6 en 7, huwt met 1.
11. We Tĕnriesa van Tjina ri lau', dochter van 6 en 7.
12. We Tĕnridjeka, *idem.*
13. Towapatunru', raadsheer van Tjina.
14. Towana'kadji, *idem.*
15. La Tĕnridjĕllo' Datuna (of: To) Suppa', veldheer van Tjina, neef van 6 [2]).
16. La Tupputjina To Tĕmmupagĕ', veldheer van Tjina, zoogbroeder van 10.
17. We Tĕnriabēng Bissu ri langi' Bissulolo Daeng manutĕ' Opunalangi', in den Hemel, zuster van 1.
18. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' Opuna langi' To Lĕtteilĕ' Sinrampatara Bataralangi', echtgenoot van 17, volle achterneef van 1.
19. We Atiwero, hofdame bij 17.
20. We Atilangi', *idem.*
21. We (of: E) Atimega, *idem.*
22. Palisulangi' Odampatara, dienaar van 17 en 18.
23. Sangiyangpadjung, hemelbode, i.c. de wind.
24. I La Suala, hemelwachter.
25. I La Betjotji, *idem.*
26. We Tĕnrirawe van Wadĕng, nicht van 1.
27. Sĕtti ri Warĕ', gezel van 1 (en neef).
28. Ma'tangkiluu' Daeng ma'lurĕng, echtgenoote van 2.
29. Tĕnrilĕnnarĕng Daengrisobu, a/b van de I La Welĕnrēng.
30. I Da Dungkĕllĕng, zoogmoeder van 1.
31. We Tĕnrilekĕ, a/b van de I La Welĕnrēng [3]).
32. Sawepauba, dienares *idem* [3]).
33. We Panangarĕng I Da Ruma, echtgenoote van 1 in Luu'.
34. We Sawease, *idem.*

---

[1]) Dit paleis heet ook: *I La Mangile.*

[2]) Ook vereenzelvigd met 14.

[3]) De nummers 31 en 32 zijn ook als één persoon op te vatten, dit is de gewone voorstelling.

35. We Bulu'tana, *idem*.
36. We Tĕmpereng(na) I Da Palilu, eerste hofdame van 7 en 10.
37. Pamiringlangi', *bissu*-hofdame van 17.
38. Puwa' ma'towa van Luu'.
39. *idem* van Warĕ'.
40. We Tĕngakasa, *idem* van Tjina.
41. I La Gongko(na) La Pitu rĕppa ri wawo alĕ', omroeper op de vloot van 1.
42. I Da Sarĕbba, hofdame van I We Tjudai.
43. To Wideunru, hemelsche *bissu* in Malimongĕng.
44. To Rapampoba, *idem*.
45. To Rumpangmega, *idem*.
46. La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka, tegenstander van 1 op zee, gesneuveld.
47. Tĕnripaweli, aanzienlijke dame in Tjina.
48. We Tĕnriwempeng, *idem*.
49. We (of: I) Ma'udara, *idem*.
50. We Tĕnrisui, *idem*.
51. We Tĕnriapi, *idem*, ongehuwd.
52. I We Liu(na), *idem*.
53. We Ma'kutana, *idem*.
54. La Saunglangi' To Patawari, vorst van Sunra ri lau'.
55. We Tĕmma'lewa I Da Tĕmpinra, echtgenoote van 54.
56. La Ma'patudu van Lompengĕng (Tjina), neef van 10.
57. I To Tjimpau, *datu* van Lempanglempang.
58. I Da Tjimpau We Tĕnridulu', echtgenoote van 57.
59. I We Tjimpau (*datu* van) Lempanglempang, dochter van 57 en 58, huwt met 1.
60. We Pinrakati To Malaka, jeugdliefde van 1.

Sinaunna botimpatara, opperste hemel.

Wewangriu', Letengriu', Matasolo', Palaguna, Mataĕsso, Uluwongĕng, Singkiwero, Limpomadjang, Sunra, Ruwanglĕtte, hemellanden [1]).

Tjina = Tana Ugi'.

Namen van schepen en hemelmonsters zijn achterwege gelaten.

---

[1]) De meeste dezer namen keeren als namen van landen op aarde terug en daarvan wordt somtijds gezegd dat zij uit den Hemel zijn neergedaald. *Palaguna* is echter „maan", *mataĕsso* is „zon". Deze hemelen volgen op elkaar tot aan den oppersten hemel, de volgorde is niet constant.

MITANG, MEREKOLI, namen van barbaarsche volksstammen.

LA DUNRUNGSERĔNG, vogel-bode.

MARIO, ook SABAMPARU, is de landstreek, ten Oosten van de hoofdplaats Tjina, nabij het strand, waar de landstreek MALIMONGĔNG uit den Hemel is neergedaald. SABANGLOANG is het daarheen van de *wakka tana* overgebrachte paleis. De naam TĔKKALALLA' duidt den lusthof aldaar aan, maar is ook de naam van een paleis. De verschillende namen worden door elkaar gebruikt.

A XXVI.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 20 tot schrift 22).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading's huwelijk met I We Tjudai komt** (niet openlijk) **tot stand** (fragment);
2. **Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer** (begin).

44 + 40 + 42 = 126 blz.

De tekst begint en eindigt abrupt; het is niet met zekerheid te zeggen of het afschrift volledig is, aan het begin kunnen één of meer schriften ontbreken. De inhoud vormt het middelgedeelte van tekst A XXV, beginnende bij de wandeling over den zolder van het paleis La Tanette en eindigend vóór het neerdalen van het land Malimongĕng uit den Hemel. Zie aldaar voor paralleltekst. De redactie van dezen tekst is een andere.

20 Zij liepen op den zolder van het paleis La Tanette, de vuurvlieg voorop, de gevlekte kat achter, Sawerigading in het midden. Zij daalden dan naar het vreemdelingenverblijf af, stapten tusschen de slapenden door; de staart[1]) van de vuurvlieg lichtte als een fakkel.

Sawerigading bereikt I We Tjudai's slaapvertrek, opent het bedgordijn, gaat naast haar zitten en ontdoet zich van zijn uitrustingsstukken. De wind, de kat en de vuurvlieg nemen afscheid, zij keeren naar den Hemel terug.

Sawerigading inspecteert de randen van haar lendenkleed en bemerkt dat beiden vastgenaaid zijn; zij is er geheel ingewikkeld. Zij denkt met haar kamenier te doen te hebben. Hij maakt zich bekend, zegt voor haar Luwu' verlaten te hebben. Zij wendt zich af en zegt allerlei leelijks van hem, precies als haar is voorgepraat[2]). Hij verklaart alles laster maar verzoekt, als dat gebleken is, verder geen

---

[1]) *iko*; hier is het achterlijf bedoeld.
[2]) Vgl. o.a. tekst A XXV.

bezwaren te maken. Zij jaagt hem weg: „ga naar uw schip terug „en dat de menschen het niet zien". Hij blijft met zoete woorden en het bieden van geschenken aandringen. Het heen en weer praten duurt den ganschen nacht tot zij inslaapt.

Den volgenden morgen begeeft La Pananrāng zich met vele anderen met den vorstelijken omhaal van Luwu' als voor een bruidegom aan wal. Zij hebben hun staatsiekleeding aan en zijn door een groot gevolg omstuwd, w.o. dwergen en wonderlijk gekleede of mismaakte wezens, ook voorwerpen die bij den intocht van een bruidegom behooren; maskers gaan vooraan in den stoet, enz. De muziek speelt. De *puang*'s van Luwu' en Warĕ' gaan vóór den stoet uit. Men bereikt Tjina ri lau', de ingezetenen denken dat nu Sawerigading I We Tjudai wegens haar weigerachtige houding ontgaat. De stoet schrijdt voort en komt in Tjina ri adja. Hier is het paleis La Tanette. Het geheele paleis denkt er evenzoo over, men vreest dat zij meegevoerd zal worden naar Luwu' om daar het nederigste werk te doen.

De vorst en vorstin van Tjina staan op van hun nachtrust. Het venster openende, zien zij den stoet. Hun dochter We Tĕnriesa wringt zich de handen van radeloosheid over I We Tjudai's gedrag. La Pananrāng deelt, als hij in het paleis vóór haar heeft plaats genomen, mede, dat Sawerigading den vorigen avond gezegd heeft: „Laat ik maar door den wind gebracht worden, sta toe dat ik een „wind-huwelijk sluite waarbij dan de wind naar het paleis opgaat en „ik met I We Tjudai samenkom". Hij had verder aan La Pananrāng gezegd: „Ga gij morgen met de vorstelijke muziek voor mij op naar „het paleis"[1]). — Vorst en vorstin verheugen zich over deze woorden en geven order buffels te slachten tot onthaal van hun neef en schoonzoon en de anderen. Het onthaal heeft daarna plaats. We Tĕnriabang ontbiedt We Tĕmpereng, die zich in de kamer van I We Tjudai bevindt, vraagt haar of inderdaad in den afgeloopen nacht Sawerigading een windhuwelijk is komen sluiten? De kamenier bevestigt dit, zij constateert dat de grendel van de deur onveranderd was. Zij heeft ook gehoord dat Sawerigading I We Tjudai geschenken toeschoof. Haar ouders hooren het met voldoening.

Eenige dienstbaren gaan nu de kamer van I We Tjudai binnen

---

[1]) Dat wil dus zeggen dat Sawerigading er genoegen mee neemt, heimelijk nachtelijke bezoeken te brengen en dat de blijde inkomst van den bruidegom, die onmisbaar is, in zijn plaats door La Pananrāng geschiedt.

om te waaieren, onheil af te weren, enz. Sawerigading [die er dus nog is alhoewel het reeds dag is] staat op, kleedt zich. Hij beproeft
21 weer I We Tjudai te bepraten; haar ouders, zegt hij, willen dat zij naar het vreemdelingenverblijf zullen gaan[1]). Tevergeefs, zij laat hem alleen trekken en hij gaat naar La Sattumpugi', die hem een dronk aanbiedt. De muziekinstrumenten spelen, onheilbanners maken geraas. Er worden spijzen aangedragen voor Sawerigading. Men eet opnieuw. Sawerigading gaat nog eenmaal de kamer van I We Tjudai binnen om geschenken te brengen, doch hij krijgt haar gezicht niet te zien. Dan breekt de dag aan en verlaat hij het vertrek[2]). De bewoners van het paleis stellen vast dat Sawerigading er onberispelijk uitziet en I We Tjudai dus wel dom is zich zoo te gedragen.

Hij houdt zich op bij den vorst en de vorstin, zij zijn vriendelijk jegens hem. Hij verzoekt hem land te geven, hij wil er voor betalen, hij wil er landbouw drijven opdat de menschen van Tjina hem niet zullen minachten, hij zal zijn volk daar vestigen en niet met koopwaar laten rondgaan[3]). La Sattumpugi' echter zegt, als het den Schepper behaagt, zal Sawerigading een zoon krijgen op wien het land vererft, hij wil er niet van weten dat de ander land koopen zou. Samen met La Pananrāng gaat Sawerigading weer naar zijn schip, de Welĕnrēng, terug.

Hij spreekt jegens La Pananrāng zijn bezorgdheid uit dat de Welĕnrēng en de andere schepen onzeewaardig zullen worden en acht het gewenscht den vogel La Dunrungserĕng naar den Hemel te zenden om aan zijn zuster We Tĕnriabēng een paleis en land te vragen en dat in Tjina neer te laten dalen. Aldus geschiedt. Hij besmeert den vogel eerst met godenolie en brandt er wierook bij. Er moet bij gezegd worden dat de Welĕnrēng maar ligt te dobberen en niet op het strand is gehaald, de tot huwelijksschat bestemde goederen zijn weer aan boord gebracht. Ze kunnen daar niet blijven en moeten worden opgeslagen. Met een inzegging om tegen den middag terug te zijn en onder bedreiging met den dood als hij dat

---

[1]) Hier dient een jonggehuwd paar zich na den eersten huwelijksnacht te vertoonen ten bewijze dat het huwelijk perfect is, waarna het zich weder voor dagen terugtrekt.

[2]) Dit is niet te rijmen met het feit dat de stoet van La Pananrāng zich in het licht naar het paleis had begeven.

[3]) Hij is als koopman ter reede verschenen, doch dit was slechts bedoeld om een kijkje aan den wal te kunnen nemen, zie de teksten A XIX—XXII.

niet doet, vliegt de vogel hemelwaarts. In den Hemel wordt men de geur der door Sawerigading gebrande blaren (tijdens de wijding van La Dunrungserĕng) gewaar; de hemelketting wordt losgemaakt, de hemeldeur geopend. De vogel gaat op den tak van een *lonra*-boom onder een (bliksem)wolk zitten en vraagt waar We Tĕnriabĕng is. De wacht bij de omheining van het paleis van La Punna langi' antwoordt dat zij en haar echtgenoot sedert drie maanden verhuisd zijn. La Dunrungserĕng vliegt verder tot in den Oppersten Hemel, waar zich hun nieuwe woonplaats bevindt, hij strijkt neer op een boom vóór hun paleis. Men hoort hem met een ander praten, Boegineesch en Javaansch (of: andere talen dan Boegineesch). Getweeën vragen zij[1]) aan een hofdame waar het echtpaar woont. La Dunrungserĕng komt nader, La Punna langi' en echtgenoote doen in hun kamer een voormiddagslaapje. Zij worden wakker van het gekwetter en vernemen van den vogel dat hij van Sawerigading komt; zij verlaten hun kamer en gaan op den huiszetel zitten. We Tĕnriabĕng vraagt, geroerd, den vogel welke boodschap hij brengt. Deze brengt het verzoek om een land met paleis over. Het echtpaar beraadslaagt. La Punna langi' heeft de beschikking over een keur van hemellanden met paleizen waarvan de beschrijving gegeven wordt, doch We Tĕnriabĕng keurt ze het een na het ander, als zijnde te fraai voor Sawerigading (dit slaat in het bizonder op de paleizen) af. Ten slotte valt de keuze op Malimongĕng. De vogel krijgt nu de 22
boodschap mee dat Sawerigading buiten de hoofdplaats Tjina een stuk land oirbaar moet maken, het houtgewas vellen en menschenoffers moet brengen (*oro kĕlling*[2]), albino's, dwergen, hennen die nog niet leggen, *tjamara*-buffels[3]), hofjuffers, enz.); er moeten ommegangen met hen gedaan worden op het land, en dan zal het land Malimongĕng op denzelfden dag als Batara Guru naar de Middelwereld afdaalde en We Njili'timo' uit het schuim der golven opsteeg, worden neergelaten, dat is de dag van volle maan in den Hemel, waarop de sterren van Pananrāng in het Oosten in een rij staan[4]) en een goede dag in de Onderwereld. Sawerigading moet

[1]) Hier wordt voor het eerst een tochtgenoot van La Dunrungserĕng gemeld, nl. *Datangkiluwu' To Wadĕng*; *datang* is een groote, zwarte vogel, Wb. s.v.

[2]) Wb. s.v. *oro*.

[3]) Wb. s.v. *tjamara*.

[4]) *pananrāng*, volgens Wb. „ster", doch waarschijnlijk een bepaald sterrenbeeld. In tekst A XXV wordt als tijdstip opgegeven: wanneer de drie sterren van den gordel van Orion op één rij staan; *panarāng* is dus wellicht een andere naam voor dit sterrenbeeld, elders *tanratĕllu* — de driester, genoemd.

zich over het boudeeren van I We Tjudai niet bezorgd maken. We Tĕnriabĕng geeft geschenken mede: godenolie, blaren waarvan de rook als Sawerigading ze, in moeilijke omstandigheden verkeerende, brandt, Luwu' zal bereiken of tot den Hemel zal opstijgen. Voor La Pananrăng, Ma'tangkiluwu', neven en nichten, is huidvuil harer hemelsche voorzaten bestemd; als men daarmee de huid besmeert, is dat zoo goed alsof men haar in eigen persoon ziet[1]).

Te noen is La Dunrungserĕng op de aarde terug, hij zet zich op de Welĕnrĕng neder en doet zijn boodschap. Allen zijn uiterst voldaan.

Sawerigading laat de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' roepen[2]), zij moeten uitrustingsstukken voor de *bissu*'s bijeenbrengen en de vorstelijke bijl met offerbloed besmeren[3]). Het volk wordt op de landingsplaats verzameld. Er worden buffels geslacht en er wordt een algemeene maaltijd gehouden, na afloop heeft de ceremonie met de bijl plaats[4]) en trekken La Pananrăng c.s. naar het woud om dit te vellen. Als dit werk is afgeloopen en de plaats voor het paleis is uitgezet, hebben de bevolen offers en *bissu*-ceremonieën plaats.

La Sattumpugi' zendt zijn raadsheeren Towapatunru' en To(w)-ana'kadji naar Sawerigading aan boord van de Welĕnrĕng met het verzoek ten paleize te komen om het middagmaal te gebruiken. Sawerigading voldoet aan de uitnoodiging en gaat er in staatsie met gevolg heen. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung, de zonen van den vorst, gaan hem naar de raadzaal tegemoet, tesamen gaat men naar het paleis. Er wordt een plechtig maal gehouden.

In de beschrijving van dit maal eindigt de tekst.

NAAMLIJST.

De naamlijst van tekst A XXV kan ook voor dezen tekst dienen; de hier voorkomende namen vindt men daar terug. Bij de nummers van die lijst valt het navolgende aan te teekenen:

---

[1]) *were kalapa pasapu ale*; het eerste is „huidvuil", het tweede „huidsmeer-„sel", waarmee men de huid besmeert.

[2]) Gaat steeds met geschenken gepaard.

[3]) De bijl waarmee men den arbeid van het vellen der boomen zal openen.

[4]) *risittakini pasilisodang uwase kati ma'datue*. De verklaring van *sitta'pasili* in het Wb. s.v. *sitta'* is onbevredigend.

1. Sawerigading, heet ook: SUMANGE' ALA LA MA'DUSILA.
17. We Tĕnriabĕng, heet ook: OPU SANGIYANG DAENG MANOTĔ'.
18. La Punna langi', heet ook: To PAWEWANGI.
38. De *pua' ma'towa* van Luwu' heet: WE APANGLANGI'.
39. De *pua' ma'towa* van Warë heet: I WE SALARĔNG.

Niet voorkomende in tekst A XXV:

a. SĔTTI RI LUWU', in het gevolg van Sawerigading.

b. BALIRANTE MANGEPA' van LUWU', *idem.*

c. To SOMPARIU SINRAMPATARA, zoon van 17 en 18[1]).

Als hemellanden worden o.a. genoemd: MATALITI, MATASUNRA.

Als tweede vogel, gezel van La Dunrungserĕng: DATANGKILUWU' To WADĔNG.

---

[1]) Ook als twee personen op te vatten.

A XXVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 23 tot schrift 39).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer;**
2. **Sawerigading huwt met I We Tjimpau;**
3. **Geboorte en verdrijving van I La Galigo;**
4. **Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina. Het huwelijk van I We Tjudai thans openbaar.**

$12 \times 44 + 40 + 3 \times 44 + 42 = 742$ blz.

De verhalen van dezen tekst komen, eenigszins anders verteld, voor in het groote I La Galigo-hs. (no. 188) van het Bijbel Genootschap dl. X vanaf: „We Tĕnriyabēng laat uit den Hemel.... en dl. XI (Cat. Matthes blz. 78, vrg. Korte Inhoudsopgave in: Boegin. Chrestomathie III 258).

Het begin, tot na het huwelijk van Sawerigading met I We Tjimpau, loopt parallel met het laatste gedeelte van tekst A XXV. Verder sluit deze tekst nagenoeg aan bij tekst A XXVI. Hij begint en eindigt abrupt; aan het begin kunnen één of meer schriften verloren zijn gegaan, doch eenige aanwijzing is daarvoor niet.

De beide eerste verhalen zijn ook te vinden in C II hierachter, dat nog iets eerder aanvangt, in het tot standkomen van het huwelijk van Sawerigading en I We Tjudai; het laatste verhaal vormt het onderwerp van een afzonderlijk hs. C III, dat volledіger is; het einde van de episode, dat hier ontbreekt, is daar aanwezig, evenals in dl.XI van het groote hs. Bijbel Genootschap. Dit laatste besluit met het verhaal van I La Galigo's terugkeer naar Tjina; hiervan is geen tweede hs. bekend.

23 Sawerigading, van zijn getrouwen, La Pananrāng, La Ma'saguni e.a. vergezeld, verlaat Tjina, op plechtige wijze naar zijn schip uitgeleide gedaan door den vorst en de vorstin van Tjina.

Als de goede dag daarvoor gekomen is, geeft La Punna langi' in den Hemel aan een dienaar last het noodige te doen om een land naar de aarde neer te laten met alles wat daarbij behoort, o.a. een vergaderzaal, een paleis waar Sawerigading zal kunnen wonen. Offerbuffels worden in dit land statig rondgeleid, gewassen zijn aanwezig en een hanenvechtbaan ontbreekt niet. Twee hemelknechten bevestigen touwen aan dit land, de hemeldeur wordt ontgrendeld, de hemelketting losgemaakt. La Punna langi' ziet omlaag en vergewist zich dat op aarde alles gereed is om dit land te ontvangen. De grenzen zijn uitgezet, eerehagen zijn opgericht, buffels (van de soort *tjamara* — zwart met wit aan kruin en vóór aan den kop) zijn aan de offerpalen gebonden, hun bloed zal geplengd worden alvorens het land in gebruik zal worden genomen.

Hij geeft nu orders het land Malimongĕng-Ta'kalalla' neer te laten.

Het is juist middag. Op aarde valt duisternis, gepaard aan onweer, in. Sawerigading geeft last dat het vuur, ook al mocht het van den Hemel komen, gebluscht zal worden. Dit is het oogenblik dat het hemelsche land, op den regenboog, onder oorverdoovend geraas der goden in het Tjina'sche wordt neergelaten. Het volk van Tjina ri lau', Tjina ri adja, ook lieden van Luu' en Warĕ zien het land met toebehooren neerdalen als ware het vlammende kool, midden uit den Hemel. Tjina schijnt onder te zullen gaan. Het volk is ontzet en ziet hierin het gericht voor I We Tjudai's bedrijf.

La Sattumpugi' en We Tĕnriabang zien ook in wat er gebeurt het toornen van den Schepper en zijn wederhelft en willen het land ruimen; de oude vorst heeft reeds grijze haren maar heeft nog nooit zoo iets beleefd. Zijn zonen zijn van meening dat de schuld bij I We Tjudai ligt, die zich onbehoorlijk jegens Sawerigading gedragen heeft door plotseling te weigeren hem te huwen. Sawerigading is geen mensch, maar een nazaat der goden uit boven- en onderwereld. Intusschen woedt het noodweer voort en gaan de toebereidselen om het land te verlaten, door.

Sawerigading (het blijkt niet waar hij zich bevindt) begeeft zich met zijn vertrouwden, La Pananrāng en La Ma'saguni, naar het paleis La Tanette; zij legeren zich verhuld in het vreemdelingenverblijf.

We Tĕnriabang noodigt I We Tjudai uit met haar en La Sattumpugi' het land te verlaten. Hand in hand gaan zij heen uit het paleis La Tanette. I We Tjudai vraagt aan haar hofdame, als zij het

vreemdelingenverblijf passeeren, wie daar liggen. Zij wil niet, als zij verneemt wie het zijn, dat Sawerigading met het paleis te gronde zal gaan[1]). Deze heeft heimelijk plezier. We Tĕnriabang meent hem te gaan wekken en noodigt hem uit mee weg te trekken naar een ander land. Hij springt overeind, grijpt I We Tjudai vast en stelt hen gerust, zijn zuster We Tĕnriabēng in den Hemel zendt een land neer met paleis om in te wonen. I We Tjudai wendt zich boos af, gaat haar kamer binnen en sluit zich op. Sawerigading gaat naar het vreemdelingenverblijf terug, hij bevredigt den storm, hij doet den donder ophouden en roept zijn zuster We Tĕnriabēng aan, dat zij aan het woeden der elementen een einde zal maken. Zijn bede wordt verhoord. Hij gaat, door aanzienlijken en het volk van Tjina gevolgd, naar de aanlegplaats der schepen en neemt vandaar het neergedaalde land in oogenschouw[2]). Den hoofden der *bissu*'s geeft hij opdracht het neergedaalde land te wijden met een heir van *bissu*'s. Hij zelf kleedt zich in *manurung*-erfstukken. Optocht in
24 staatsie naar het nieuwe land. (Beschrijving). Behalve offerbuffels worden o.a. ook *oro kĕlling* en albino's geslacht. Hierna volgt de wijding van het paleis, welke ook uitvoerig beschreven wordt, bij de trap worden slachtoffers gebracht. Sawerigading moet ceremonieën doormaken; van nog anderen afgezien, dezelfde als ook voor den bruidegom die het huis der bruid betreedt, noodzakelijk zijn. Het bestrooien met *wĕnno* (gerooste rijst) geschiedt door hemellingen. —

De lieden van Tjina meenen dat I We Tjudai haar ongeluk tegemoet gaat, zij heeft haar geluk met voeten getreden door haar huwelijk met den nazaat van den Hemel (Sawerigading van Luwu') plotseling niet te willen.

Sawerigading wordt door hemellingen het paleis binnengeleid, hij neemt op den staatsiezetel plaats en gaat dan het paleis rond waar hij alles wat tot de aankleeding ervan behoort, aantreft, alsmede den bijbehoorenden tuin met velerlei gewassen, enz. Hij neemt daar met zijn beide neven een bad. Hij geeft dit, Ta'kalalla' geheeten lustverblijf den bijnaam *Sabamparu*, hij vindt het gelijk aan Luwu'. Hij neemt weer op den staatsiezetel plaats, er worden hem sirih, spijs en drank aangeboden. Ook het gevolg wordt onthaald. La

---

[1]) De eerste nachtelijke ontmoeting met hem, waarbij zij nog een boudeerende houding heeft aangenomen, heeft reeds plaats gehad.

[2]) *Malimongĕng-Ta'kalalla'*, soms van het land, soms van het paleis gezegd. Gewoonlijk is het eerste de naam van het land, Ta'kalalla' van het paleis of van den bij het paleis behoorenden tuin.

Tĕnriranrĕng en La Makasaung, beiden van Tjina, zijn ook van de partij. Als Sawerigading naar buiten kijkt, ziet hij reeksen kleinere paleizen. Hij draagt La Pananrāng op om met La Ma'saguni, Panrita Ugi' en Djĕmmu ri tjina het paleis, dat zich op het veroverde schip van La Tĕnrinjiwi' bevindt, in staatsie aan wal te brengen en in Malimongĕng op te richten alsmede de goederen die op zijn eigen schepen zijn, te lossen. Lieden van Luu' en Warĕ' (waarmee bedoeld zijn de menschen die hij op zijn schip had meegebracht) worden verzameld; zij brengen de goederen in optocht naar het paleis, in het midden daarvan de afbraak van het schip van La Tĕnrinjiwi'. La Pananrāng c.s. zijn daar drie maanden mee in de weer, ook de hoofden der *bissu*'s weren zich. Sawerigading verlangt dat uit het materiaal van het paleis van La Tĕnrinjiwi' een nieuw paleis zal worden opgericht in den trant van het zijne in Warĕ' en dat het zal dienen voor vreemdelingen die de plaats aanloopen. Het wordt reusachtig groot. Weldra is de geheele stad met alle haar gebouwen, aanlegplaats voor schepen, hanenperk, enz. gereed. Sawerigading is zeer voldaan en benoemt de paleizen; de op den tocht van Luwu' naar Tjina buitgemaakte goederen worden opgetast.

Toch kan hij niet nalaten naar de hoofdplaats van Tjina te gaan, hij wil weten hoe het met I We Tjudai staat. La Pananrāng tracht hem te weerhouden, zij verschaft hem slechts verdrietelijkheden. Sawerigading gaat toch, met gevolg. In het paleis La Tanette wordt hij door La Sattumpugi' en echtgenoote welkom geheeten. Hij vraagt hun hoe het toch komt dat I We Tjudai zich niet in het openbaar met hem wil vertoonen. Het vorstelijk paar wil moeite doen een echtgenoote van minderen rang bij wijze van vertroostster te vinden. Zij zal daar wel leering uit trekken. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung betoogen dat Sawerigading moet doorzetten door dag en nacht in het paleis te blijven. Sawerigading vreest dat zij koppig voedsel zal blijven weigeren en dientengevolge sterven. Dies ware het beter een andere vrouw voor hem te zoeken (als door het vorstenpaar geopperd). Wie zal het zijn? La Tĕnriranrĕng en La Makasaung stellen I We Tjimpau als passende partij voor, zij zal wel naar Tjina ri adja[1]) willen verhuizen. We Tĕnriabang zendt nu een bode naar Lempanglempang waar zij woont, om aan haar moeder, We Tĕnri- 25
dulu', haar hand voor Sawerigading te vragen. Deze, verrast, gaat mee terug naar La Tanette; hier worden de besprekingen beëindigd.

[1]) l. Mario-Malimongĕng.

We Tĕnridulu' keert naar Lempanglempang terug om haar paleis te laten reinigen en den staatsiezetel (i.c. trouwzetel) op te laten richten. Sawerigading vraagt inmiddels verlof naar Mario (= Malimongĕng) terug te keeren om het door hem gebouwde paleis in te wijden. Hij verzoekt de vrouwen van Tjina te verzamelen, hij zal daarvoor in het door hem opgerichte paleis op de trom laten slaan. Zijn bedoeling is dat hij zijn a.s. vrouw wil zien, hij houdt er niet van een kat in den zak te koopen. Als alle deftige dames bijeen zijn, gaan zij onder geleide van We Tĕmpereng en van hooge staatsdienaren van Tjina vergezeld, naar Mario (Malimongĕng). We Tĕmpereng wordt door Ma'tangkiluwu' in het paleis van den „barbaar", zooals zij ironisch zegt, de schildering van I We Tjudai herhalende, welkom geheeten, zij zorgt voor een onthaal van het geheele gezelschap. Nadat allen weer zijn vertrokken, zegt Sawerigading tot La Pananrāng drie prinsessen van Tjina ri lau' te hebben opgemerkt die hem aanstaan. I We Tjimpau gelijkt op We Panangarĕng[1]). (Van de twee anderen wordt verder niet gerept). Hij zendt Panrita Ugi' naar Tjina met het verzoek dat men daar zijn huwelijk met I We Tjimpau bewerke. Aldaar wordt deze bode door La Sattumpugi' in La Tanette ontvangen. La Tĕnriranrĕng vertelt hem dat in Lempanglempang de eerehagen voor de feestelijke inkomst als bruidegom en de trouwzetel zijn opgericht. Met deze mededeeling keert Panrita Ugi' naar Mario terug. Sawerigading vertrekt met groot ceremonieel, La Pananrāng gaat mede, Ma'tangkiluwu' blijft in tranen achter. Zijn passeeren in Tjina ri lau' wekt algemeene belangstelling, men merkt op dat I We Tjudai hem niet zal ontmoeten maar I La Tjimpau de gelukkige is. Hij gaat door naar Lempanglempang. Hier wordt hij door de ouders der bruid bij het paleis verwelkomd en hebben ceremonieën plaats, als bij een huwelijk gebruikelijk. Hij neemt met I We Tjimpau op den trouwzetel plaats, biedt haar sirih en geschenken aan (ongewoon verloop) en liefkoost
26 haar. Er worden spijzen en dranken aangedragen. Sawerigading en de personen van zijn gevolg bieden geschenken aan. Maar La Pananrāng is inwendig bedroefd. Sawerigading is (van Luwu') uit een prachtig paleis uitgevaren en nu is hij in een minder aanzienlijke huizinge beland[2]). Hij denkt hierbij aan het huwelijk met hinder-

---

[1]) Zijn meest geliefde echtgenoote in Luwu'.

[2]) In de beschrijving van het huwelijksfeest komt uit dat het geen zeer deftig huwelijk is.

nissen in La Tanette. Het feest wordt tot in den nacht voortgezet. Sawerigading begeeft zich met I We Tjimpau naar het slaapvertrek. Hij maakt bij zichzelf de opmerking dat zij We Panangarĕng waardig vervangt. Drie dagen blijft het paar binnenskamers, al dien tijd betreedt Sawerigading de raadzaal niet en neemt hij niet deel aan hanengevechten. Desniettemin kan hij Luwu', zijn ouders aldaar en zijn bemoeilijkt huwelijk in La Tanette niet vergeten. Hij maakt La Pananrāng deelgenoot van zijn verlangen weer naar La Tanette te gaan, zij begeven zich samen derwaarts, zonder eenig vertoon. We Tĕnriabang ziet hen aankomen, We Tĕmpereng licht haar in wie zij zijn. De vrouwen daar tesaam spreken dan over het geval Sawerigading en I We Tjudai, hij schijnt haar vergeten te hebben. Dat doet deze laatste opstuiven, de wind mocht haar gesprekken eens aan hem overbrengen. In de raadszaal zitten eenige heeren over het *gala-spel* gebogen[1]). Tegen den middag keert Sawerigading naar Lempanglempang terug. I We Tjimpau heeft een maal gereed.

Het is in den namiddag. I We Tjudai gaat met eenige *bissu*-hofdames een bad nemen (beschreven) en keert daarna naar haar kamer terug. Zonder de deur te grendelen werpt zij zich neer en slaapt in, door den geur van het welriekend gemaakte badwater bedwelmd.

We Tĕnriabēng zendt een geurigen wind uit den Hemel tot Sawerigading om hem op te merken dat hij zich nu wel in het vertrek van I We Tjimpau te Lempanglempang bevindt en met haar gehuwd is, maar dat hij van Luwu' is weggevaren om I We Tjudai te La Tanette en die ligt daar nu in haar ongegrendeld slaapvertrek in deerniswaardigen staat. De wind zegt hem verder naar La Tanette tot I We Tjudai te gaan en keert naar den Hemel terug. Sawerigading gaat La Pananrāng wekken en prest hem om mee naar La Tanette te gaan; quasi als sirihdoosdrager. Ongemerkt, hoewel de lichten aan zijn, slaagt hij erin haar kamer binnen te gaan. We Tĕmpereng, hem ziende, verwijdert zich. Sawerigading gaat naast I We Tjudai liggen. Deze roept tot haar hofdame (die zij nog aanwezig acht), wie de onverlaat is die zijn leven gewaagd heeft met naast haar te komen liggen. Waarop Sawerigading zich bekend maakt. Zij wendt zich nijdig af, haar „neen" blijft „neen". Hij verklaart al het kwaad dat zij, in het bizonder over zijn voorkomen, van hem vertelt, voor kwaadsprekerij; hij wil liever tuinjongen bij

[1]) Wb. s.v. 1° *gala*; dit spel wordt in de I La Galigo veel gespeeld.

haar worden dan naar Luwu' teruggezonden te worden; als al het kwaadspreken gelogen blijkt te zijn, meent hij dat zij goed moet
27 vinden dat hij blijft. Op allerlei manieren tracht hij haar tot toestemmen te bewegen, o.a. door de aanbieding van wonderkrachtige zaken die zijn grootouders uit Hemel en Onderwereld hebben meegebracht[1]). Dat gaat zoo den geheelen nacht door. Wanneer zij er niet in toestemt hun huwelijk feitelijk te voltrekken, zal hij niet meer kunnen eten. Zij komt onder den indruk van zijn woordenvloed, ze is verbaasd dat hij Boegineesch en andere talen (of: Javaansch) spreekt, maar gelooft nog niet alles wat hij zegt[2]). Ze houdt nog vol niet met een niet-landgenoot te willen huwen, maar luistert intusschen naar de verhalen van hetgeen hij op zijn omzwervingen beleefd heeft. In het bijzonder treft haar het verhaal van rijstdiefjes die zijn speelgoed waren in Luwu' en een *oro*-tweeling met twee van elkaar afgewende hoofden. Hij vertelt verder van zijn omzwervingen door allerlei landen. Zij schuift langzamerhand naar hem toe en wil er meer van weten. Zij begint te denken dat men Sawerigading toch wel belasterd heeft en.... geeft zich gewonnen. Zij weten van geen aanbreken van den morgen en blijven zeven etmalen binnenskamers. Dan, op een morgen, wil zij dat hij het paleis zal verlaten. Het kost hem moeite, doch ten slotte gaat hij, samen met La Pananrāng, en keert terug naar Lempanglempang. I We Tjimpau bevindt zich nog in haar slaapvertrek, zij gaat, na Sawerigading binnengelaten te hebben, weer slapen.

Als de dag is aangebroken, begeeft Sawerigading zich naar het vreemdelingenverblijf ten paleize Lempanglempang. Hier schranst en drinkt hij met zijn gevolg den ganschen dag.

Het wordt avond, de lichten worden aangestoken en de wind wien het overbrengen van boodschappen pleegt te worden opgedragen, komt wederom tot Sawerigading aan het drinkgelag. Hij zegt: „Gij zit hier maar te drinken maar ik ben langs het paleis „La Tanette gestreken en daar werd in de *djadjarĕng* van I We „Tjudai over niets anders dan over u gesproken." Sawerigading en La Pananrāng geven elkaar een knipoogje en gaan dadelijk op stap naar La Tanette, zij komen onopgemerkt binnen, hoewel La Sattumpugi' vóór in het paleis ligt te drinken. La Pananrāng fun-

[1]) Zie voor de hem van Luwu' meegegeven geschenken welke hij haar thans aanbiedt, tekst A XIV.

[2]) Naar de beschrijving ziet zij thans voor de eerste maal Sawerigading's aangezicht goed; laster en werkelijkheid voeren nu strijd in haar binnenste.

geert hier en vroeger als sirihdoosdrager, hij posteert zich buiten de kamer van I We Tjudai, Sawerigading gaat buiten het bedgordijn (*ulampu*) zitten.

I We Tjudai zit met haar hofdames te keuvelen over mooie mannen. Broers en neven worden genoemd; één, hoewel schoon, vindt geen genade omdat hij nooit op de hanenvechtbaan verschijnt. We Tĕmpereng zingt den lof van Sawerigading, hij is wel een buitenlander, van Luwu', maar van hoogheerlijk geslacht, immers 28
een nazaat van Hemel en Onderwereld. Plotseling opent Sawerigading het bedgordijn, het licht valt op I We Tjudai's gelaat en hij is gebannen[1]), zijn innerlijk (*ininawa*) is een oogenblik dood, bijna verhuist hij naar de Onderwereld. I We Tjudai is niet minder geslagen. De jaloerschen en kwaadsprekers zijn tot leugenaars gemaakt. Hij streelt de vingers der vrouw van wie hij gedroomd had[2]). Doch als hij een aanmerking maakt over de wijze waarop hier over mannen is gesproken, wendt zij zich boos af. Als hij nog eens zoo spreekt, betreedt hij La Tanette niet meer. Hij maakt verontschuldigingen. Daarna dooft hij de lichten en men gaat ter ruste. Als de dageraad aanbreekt, wordt I We Tjudai wakker, zij zegt Sawerigading naar Lempanglempang terug te keeren, I We Tjimpau zou boos worden. Sawerigading betoogt dat hij voor haar Luwu' heeft verlaten en naar Tjina gekomen is. Maar zij wil niet dat hij wacht tot het licht is. Hij zou dat juist wel willen, doch zij vindt dat de menschen hem niet mogen zien, hij kan niet openlijk in La Tanette zijn, omdat zij zich schaamt over wat zij vroeger van hem gezegd heeft en ook beschaamd is voor twee harer zusters die er steeds op hadden aangedrongen dat zij Sawerigading wel huwen zoude zonder op de lasterpraat acht te slaan en wier raad zij toen had afgeslagen. Dat is nu de reden waarom zij zich niet openlijk met Sawerigading als haar echtgenoot durft vertoonen. Hij verklaart daartegenover dat hij haar dag en nacht in zijn gedachten heeft, ziek is en onbekwaam tot eten van hartepijn. Doch zij staat erop dat hij gaat, de tijd zal komen dat hij dag en nacht bij haar mag zijn.

Sawerigading komt in het paleis te Lempanglempang terug, klopt aan de slaapkamer van I We Tjimpau. Zij is woedend, dat is geen

---

[1]) I We Tjudai bevond zich met verscheidene personen achter dit gordijn dat men zich meer als een afscheiding van een deel van het vertrek dan als een bedgordijn heeft voor te stellen.

[2]) In Luwu'. Hierbij te bedenken dat vroegere ontmoetingen steeds in het donker plaats hadden.

manier, tegen den morgen aan te komen voor den slaap van den nacht en straks tegen den nacht voor het middagdutje. Sawerigading wordt ook boos: „Heb ik soms voor u de zee overgestoken? Ik ben „van Luwu' naar Tjina gegaan om I We Tjudai die haar gelijke „in Luwu' niet heeft; ik heb u slechts gehuwd wegens de verhinde-„ringen in het huwelijk met haar." Waarop zij antwoordt dat het feit dier verhinderingen voor haar aanleiding was in het huwelijk toe te stemmen, enz. La Pananrāng scheidt de kijvenden met eenige wijze woorden en Sawerigading gaat een oogenblik slapen. Als na het opstaan I We Tjimpau hem weer een standje geeft, wil hij van haar scheiden. La Pananrāng raadt, dat eerst te doen als zij niet oostwaarts naar Mario wil verhuizen. Hij gaat vervolgens de verhuizing met haar ouders bespreken, zij wenschen zich naar Sawerigading's wenschen te voegen. Deze stelt de vraag nu zelf aan I We Tjimpau; alles staat gereed voor vertrek. Zij stemt toe en men gaat in optocht heen. In Mario heeft de intocht op ceremonieele wijze plaats[1]), besloten met een feestmaal. Terwijl dit maal aan den gang is,
29 vraagt Sawerigading aan La Pananrāng, ten aanhoore van I We Tjimpau, wanneer het de goede dag zal zijn waarop I We Tjudai naar goeden raad harer ouders zal luisteren en zijn huwelijk met haar tot volkomenheid gebracht zal kunnen worden[2]) en hij haar naar Mario (Malimongĕng) zal geleiden.

Na het avondeten trekken Sawerigading en I We Tjimpau zich terug. Zeven dagen nadat zij naar Mario is verhuisd, gaat Sawerigading weer naar La Tanette.

Na drie maanden aldaar 's nachts bezoek van Sawerigading ontvangen te hebben, is I We Tjudai zwanger. Als zij drie dagen haar kamer niet verlaten heeft, gaat haar moeder haar opzoeken, constateert dat zij zwanger is en zegt, dat zij wel berichten heeft vernomen maar nog niet gezien heeft dat Sawerigading in haar kamer was. Zij vraagt haar dochter waar zij trek in heeft. Deze noemt een groot aantal vreemdsoortige en moeilijk te bekomen zaken[3]). Hierop geeft We Tĕnriabang orders voor een bad dat zij bij de aanlegplaats der schepen in den riviermond wil nemen. Zij stapt in haar draag-

---

[1]) De ceremonieën zijn hier omvangrijker dan bij het huwelijk in Lempang-lempang.

[2]) D.w.z. een openbare zaak worden, door zich tesamen openlijk te vertoonen.

[3]) Dit komt herhaaldelijk in de verhalen voor. Zie voor een uitvoeriger beschrijving o.a. tekst A II (We Opusĕngĕng vóór de geboorte van Sawerigading).

zetel, doch ziet, ze laat zich naar Mario brengen[1]). Sawerigading en I We Tjimpau verwelkomen haar hoffelijk en hartelijk. De eerste vraagt haar naar den goeden weg voor het toedienen van een vermaning door haar ouders aan I We Tjudai zóó dat die ingang vinde, ten doel hebbende haar huwelijk met hem tot volkomenheid te brengen en haar te bewegen naar Mario te verhuizen. We Tĕnriabang gaat daar niet rechtstreeks op in maar zegt, zoo zacht dat het niet te hooren is — men ziet slechts haar mond bewegen — dat zich groote ontsteltenis van haar heeft meester gemaakt, zij heeft Sawerigading nooit in de kamer van I We Tjudai gezien of in haar „djadjarĕng" zien zitten en nu is zij zwanger. — Glimlachend vraagt Sawerigading, welke spijzen zij begeert. We Tĕnriabang somt de lange rij op (ten deele anders dan boven). Sawerigading zegt lachend dat zij in andere zaken trek heeft als zijn moeder in Luwu' (vóór zijn geboorte), welke hij dan opnoemt.

Hij laat den vogel La Dunrungserĕng en anderen van hun kruk losmaken en wil hun opdragen voor de spijzen die I We Tjudai begeert erop uit te vliegen. Zij komen vóór hem zitten en ontvangen de opdracht sneller te vliegen dan de wind; zoo niet, dan zullen zij bij terugkomst gedood worden. — De vogels vliegen naar alle kanten, tot naar den Hemel en de Onderwereld.

We Tĕnriabang bewondert het paleis, zij komt tot het besluit dat de man die zoo'n uit den Hemel neergedaald paleis bezit, een god is en geen mensch. Rampzalig is I We Tjudai dat zij naar de praatjes der menschen luisterde. Als zij het geheele paleis heeft bezichtigd, vraagt zij van wie de aanzienlijke huizingen ter zijde zijn, binnen de omheining van het paleis. Ma'tangkiluwu' zegt haar, van La Pananrāng en La Ma'saguni. Volgt een maaltijd.

In den namiddag komen de vogels met de door I We Tjudai begeerde spijzen, in doozen verpakt, terug. We Tĕnriabang neemt ze mee naar La Tanette. Sawerigading drukt haar op het hart aan den Schepper een *tjamara*-buffel (zwart met wit op kruin en vóór aan den kop) te offeren opdat het kind goed ter wereld kome. Zij gaat rechtstreeks naar het paleis zonder een bad te hebben genomen. Als zij de spijzen aan haar dochter geeft, stelt zij het voor alsof 30
de vloed, toen zij een bad nam, die heeft aangebracht. Zij snijdt een paar der meegebrachte vruchten aan schijfjes, I We Tjudai nuttigt

[1]) Zij wenscht voor I We Tjudai te verheimelijken dat zij naar Sawerigading gaat.

slechts enkele van de vele opgegeven zaken, nl. een djamboe soort[1]), de lever van het *sissi'*-mugje uit de Onderwereld, een microscopisch schelpdiertje uit de Onderwereld, van alles een schijfje en dan kan zij haar geest weer verzamelen. We Tĕnriabang laat ook aan de meer dan tien zusters van I We Tjudai elk een schijfje van de door deze begeerde spijzen brengen. Alle zusters erkennen op aarde nog nooit zulke spijzen te hebben gezien. Voorwaar, Sawerigading is een nazaat van Hemel en Onderwereld.

I We Tjudai deelt We Tĕmpereng mede een sacraal bad te willen nemen en verzoekt haar het noodige daarvoor te doen. Alzoo geschiedt.

Als zij vijf maanden zwanger is, worden de doktoressen ontboden, die de maatregelen nemen welke de toestand vereischt (beschreven).

I We Tjimpau is zeven maanden zwanger. Haar moeder, We Tĕnridulu' in Lempanglempang, wordt gewaarschuwd, komt met haar echtgenoot naar Mario en neemt verschillende maatregelen; zij, La Pananrāng en Ma'tangkiluwu' brengen offers aan den Schepper om een voorspoedige bevalling, die aanstaande is, te bevorderen. Ten slotte offert Sawerigading zelf. Hij roept de vrucht bij haar namen naar buiten, een opsomming van geschenken eraan toevoegende. Eindelijk wordt het kind geboren. (Uitvoerig beschreven). Algemeene vreugde en aanbieden van geschenken voor de zuigelinge. De navelstreng wordt met een erfzwaard afgekapt en verder behandeld. Den daarop volgenden morgen wordt de nageboorte plechtig rondgedragen onder het branden van stank verspreidende blaren, gezang der *bissu*'s, enz. De nageboorte wordt uit het huis naar beneden gebracht, een klapperboom geplant[2]). Het slaan op de trommen duurt zeven maanden.

Tegen den avond, als zij een bad genomen heeft, hoort I We Tjudai het geraas in Mario en zij is verstoord[3]). Het schijnt wel alsof I We Tjimpau zich vorstin van Tjina waant. We Tĕmpereng brengt het eerder I We Tjimpau tebeurtgevallen geluk in verband met het feit dat zij naar raad harer ouders heeft geluisterd en I We Tjudai niet. Deze werpt zich smartelijk op haar legerstede en bedekt

---

[1]) de zg. *djamboe monjet*. Anacardium occidentale L.

[2]) *ladju'tinio sesumangĕ'na — lett. een ziele-klapperboom,* één van levenskracht met het kind, vgl. Wb. s.v. *ladju'* en *tinaung*.

[3]) Dit heeft plaats 3 maanden na de geboorte van Tjimpau's kind We Makawaru, op welk tijdstip het aan de ceremonie van het schommelen wordt onderworpen. Het daarbij behoorende feestgerucht dringt tot La Tanette door.

zich het hoofd. De weeën kondigen zich aan[1]). We Tĕnriabang en La Sattumpugi' worden geroepen. Volgt uitvoerige beschrijving der bevalling en alles wat daarbij te pas komt aan offers, enz. We Tĕnriabang wil Sawerigading laten roepen, maar La Sattumpugi' zou zich daardoor voor de menschen beschaamd achten. Hun dochter We Tĕnridjeka valt haar moeder bij en We Tĕmpereng wordt oostwaarts naar Mario gezonden om Sawerigading te waarschuwen. Zij treft hem in gepeins verzonken aan. Hij zit eraan te denken dat I We Tjudai de vermaningen harer ouders niet heeft aangenomen. Als We Tĕmpereng haar boodschap heeft overgebracht, draagt hij 31
We Apanglangi', *puwang* van Luwu', en I We Salarĕng, *puwang* van Warĕ', op naar La Sattumpugi' in Tjina te gaan om te vragen of deze het noodige wil doen voor de (openlijke) sluiting van zijn huwelijk met I We Tjudai. In het paleis La Tanette neemt We Tĕnridjeka de honneurs waar. Op verzoek van We Tĕnriabang vertellen beide *puwang*'s hoe men in Luwu' te werk is gegaan toen We Datusĕngĕng in barensnood verkeerde (waardoor ten slotte de bevalling gelukkig is afgeloopen)[2]). De maatregelen, die uitvoerig beschreven worden, kwamen hierop neer dat men een groot aantal albino's en dwergen offerde en er door de menschen van Luwu' en Warĕ' onderling onder leiding van *bissu*'s bloedig gevochten is. — We Tĕnriabang zegt nu aan beide *puwang*'s op dezelfde wijze den strijd tegen de *puwang* van Tjina aan te binden. Daarbij behoort dat de *puwang*'s, evenals indertijd in Luwu', hun *bissu*-namen voor wereldsche namen verwisselen, evenals hun *bissu*-kleeding voor oorlogsdos. Velen vechten mee. De *puwang* van Tjina sneuvelt[3]). I We Tjudai blijft in den hoogsten nood verkeeren. We Tĕnriabang zendt Towapatunru' en Toana'kadji naar Mario; La Sattumpugi' maakt weer bezwaren van schaamte. De boden brengen aan Sawerigading het verzoek over om te komen en om uitredding. Hij zendt La Pananrăng en I We Tjimpau vooruit en zegt zelf later te zullen

---

[1]) Na meer dan 10 maanden zwangerschap, volgens het groote hs. van het Bijbel Genootschap.

[2]) Bij de geboorte van Sawerigading en van We Tĕnriabĕng. De bevalling is buitengewoon moeilijk geweest, ditzelfde geldt nu van I We Tjudai. Vgl. tekst A II.

[3]) In een dergelijke beschrijving elders wordt gezegd, dat het bloed dat in dezen strijd vloeit, het bloed der zwangere zal doen loskomen en de bevalling zal doen plaats hebben, doch een andere verklaring luidt dat het vloeiende bloed de ongeboren vrucht een onversaagd held zal maken. Sawerigading werd in krijgsdos geboren.

komen. In een grooten stoet gaan zij naar Tjina, ook Ma'tangkiluwu' en Tĕnrilĕnnarĕng gaan mede. Zij worden ten paleize door We Tĕnridjeka ontvangen. Weldra komt ook Sawerigading aan, hij begeeft zich naar de raadzaal; hij geeft last de medicijn voor I We Tjudai af te laden, het uit den Hemel neergedaalde staatsie-zonnescherm van Luwu' wordt geopend en de vanen laat men wapperen, de geweren worden geladen, hij stapt weer in zijn draagzetel en zoo gaat men naar het paleis. Hij bemerkt ras dat het kind nog niet geboren is[1]) en roept in wanhoop den Schepper aan; hij wil zelfs de *puwang*'s van Luwu' en Warĕ' ten offer brengen. La Pananrāng wijst erop dat dit niet aangaat, er is niets verkeerds in de gebruiken van Luwu' die zij betracht hebben, er is ook niets verkeerds in als een ander land (i.c. Tjina) ze overneemt[2]). Dat zet Sawerigading weer op de beenen en hij geeft order aan La Pananrāng hemelsche medicijn voor I We Tjudai in orde te maken, bestaande in later aan den gevel van het paleis aan te brengen witdoek als anderszins (de z.g. versieringen die *bissu*'s ter gelegenheid van plechtige gebeurtenissen, o.a. huwelijk, plegen aan te brengen, welke hier dus als Luwu'sch gestempeld worden). La Pananrāng keert dan weer naar de raadzaal terug en laat vervolgens de *wallasudji* in orde maken[3]), een aantal Luwu'sche jonge mannen worden doeltreffend gekleed ter wering van onheil, bij de hoofdpaal van het huis zal een *tjamara*-offerbuffel geplaatst worden, enz. en de *puwang*'s worden verzameld. Dan gaat Sawerigading naar het paleis, We Tĕnriabang roept hem boven, hij gaat naast I We Tjudai zitten en geeft orders omtrent allerlei te nemen maatregelen. Vooreerst moet het licht zijn in het paleis, dan moeten de door La Pananrāng voorbereide versieringen worden aangebracht, enz., alles geschiedt naar de zede van Luwu'. Sawerigading laat nog een paar zaken, door zijn grootouders uit Hemel en Onderwereld op aarde gebracht, uit Malimongĕng halen[4]).

---

[1]) Omdat niets neerdruppelt op de ontruimde ruimte onder het huis, zie hiervoor: Matthes, Ethnologie Zuid-Celebes blz. 52 v.v., den Haag 1875.

[2]) M.a.w. Sawerigading zoekt daar de oorzaak dat I We Tjudai niet verlost wordt.

[3]) Wb. s.v. 2° *walla*, vgl. boven noot 1. Het verdient opmerking dat *bissu*'s hier met gouden staafjes zwaaien om te beletten dat het afdruipende bloed den grond raakt. Volgens het Wb. s.v. *sipĕ'* thans een soort kinderspel. Men vindt ook: *simpa'* — waaier v. lontarblad.

[4]) O.a. een kostbaar staatsiekleed — *unrai* en *padĕnring* — soort gordijn. Dit laatste komt bij de slaapplaats der goden te pas, evenals de *unrai*, zie Matthes, Bissu's, blz. 16 v.v. Zoo'n tijdelijke slaapplaats wordt o.a. bij bevallingen ingericht. De doeken worden om I We Tjudai heen gehangen.

Zij worden plechtig ontpakt. Zeven bliksemflitsen, zeven donderslagen. Hij zegt wat er nu verder gebeuren moet, de door talrijke 32
bissu's uitgevoerde ceremonieën (alles ten doel hebbende de bevalling te bevorderen) worden uitvoerig beschreven. Doch niets baat. Vol zorg en droefenis neemt Sawerigading naast zijn vrouw plaats, hij vreest dat zij zal sterven en weent. La Pananrāng verzamelt de *puwang*'s in de raadzaal en zegt hun (haar) naar buiten te gaan, daar hun vanen te planten en een veldslag der *bissu*'s onderling te houden en de vrouwelijke *bissu*'s te dooden [1]). De *puwang*'s van Luwu', van Warĕ en van Tjina voldoen aan het bevel. La Pananrāng zelf gaat naar La Tanette waar Sawerigading op den huiszetel zit om hem mee te deelen dat nu alle goddelijke medicijn voor I We Tjudai compleet is [2]). Vele personen offeren buffels en *wĕnno* (gerooste rijst) aan den Schepper, dezen uitnoodigende ervan te eten en smeekende dat het kind geboren moge worden. Allen spannen zich op hun wijze in met het zelfde doel, zoowel van Luwu' als van Tjina-zijde; allen sommen geschenken op. Doch I We Tjudai's toestand blijft hoogst ernstig, de vrouwen weeklagen, Sawerigading zit met haar hoofd op zijn schoot. Het bliksemt en dondert zevenvoudig; er verschijnt een regenboog bij den middelpaal van het huis, hemelknechten van boozen aard doen zich hooren, men ziet ze niet want het is pikdonker. *Bissu*-hofjuffers dalen neer, zij zingen litanieën. Vuur van den hemel laait. I We Tjudai roept dat zij sterven gaat, Sawerigading roept den Schepper aan en wil hem offeren; men tracht haar leed te verzachten door betuigingen van liefde. Weer dondert het. Sawerigading roept het kind naar buiten, al zijn namen en toenamen opnoemende, „het staatsiezonnescherm „van Luwu' zal over u gespreid worden, huldegaven van Warĕ' „zullen u gebracht worden!" Lichtverschijnselen vertoonen zich, I La Galigo is geboren. Het weder wordt weder fraai, de zon schijnt, muziekinstrumenten vallen in [3]).

Sawerigading zendt La Pananrāng naar het slagveld om de lijken der gevallen *bissu*'s weer tot het leven terug te brengen, hij geeft aan hoe dat geschieden moet. La Pananrāng voert de opdracht uit

---

[1]) Overeenkomstig het in Luwu' bij de geboorte van Sawerigading en We Tĕnriabĕng gebeurde.

[2]) *gĕnnĕ' manĕnni gau' dewata pakawaruna* (I We Tjudai), d.w.z. dat alle middelen van bovennatuurlijken aard, waarin kracht der goddelijke voorouders zetelt, zijn aangewend.

[3]) De beschrijving der bevalling beslaat ongeveer 100 blz.

en keert naar het paleis terug. Sawerigading roept tot zijn zoon geluid te geven, „het erfdeel van den *manurung* van Luwu' (zijn „grootvader Batara Guru) is uwer". Het kind schreeuwt. De vader biedt hem verder het lijfzwaard van Bataralattu', waarop I La Galigo ophoudt met schreeuwen.

I We Tjudai zegt: „Neem het kind van den Luwu'er op[1]), leg
33 „het met de nageboorte in een scheepje en laat dit met den stroom „wegdrijven naar het punt waar de wateren (ver weg in het Westen) „omlaag storten naar de Onderwereld, tot aas van de visschen." I We Tjimpau snelt toe, pakt het kind op en loopt ermee heen naar Mario, als ware het haar eigen kind. De doktoressen hakken de navelstreng af. Gedurende negen dagen houden Ma'tangkiluwu' en Tĕnrilĕnnarĕng het kind beurtelings op schoot, daarna geven zij het aan voedsters van vorstelijken bloede en verzorgsters over.

„Waartoe zou het kind van den Luwu'er in leven moeten blijven?" zegt I We Tjudai, daaraan een reeks invectieven aan het adres van Sawerigading verbindende[2]). We Tĕnridjeka is van oordeel dat zij maar goed moet vinden dat het kind aan I We Tjimpau gegeven wordt[3]). We Tĕnriabang is het daarmee eens en zendt We Tĕmpereng naar We Ma'udara van Djampu om naar Mario te gaan en het wichtje daar te zogen en in doeken te wikkelen. Is zij onwillig, dan moet haar erop gewezen worden dat het land aan Sawerigading behoort[4]). We Ma'udara voldoet dan ook aan den last[5]) en wordt in Mario door I We Tjimpau welkom geheeten.

Als het kind negen etmalen oud is, heeft de plechtigheid van het om het huis ronddragen van de navelstreng plaats[6]). Vele vrien-

---

[1]) Zij voegt er aan toe: „van dien Metang-er, dien Merokoli-er", namen van barbaarsche stammen waarvan vertegenwoordigers op de vloot van Luwu' aanwezig zijn. Zij valt terug in haar aanvankelijke voorstelling van Sawerigading.

[2]) In dezelfde bewoordingen als boven, toen zij haar toestemming tot het huwelijk introk tengevolge der haar overgebrachte lasterpraatjes. Haar afkeer van het kind spruit voort uit de omstandigheid dat zij voor de wereld niet gehuwd is, waar zij zich overigens, tegen Sawerigading's aandrang in, zelf tegen gekant heeft.

[3]) In hs. Bijbel Genootschap 188 dl. XI wordt hier door La Sattumpugi' I La Galigo als toekomend vorst van Tjina aangewezen.

[4]) Tjina was het land van La Sattumpugi' en We Tĕnriabang, maar is door Sawerigading onderworpen.

5) D.w.z. zij zal als voedster optreden. Zij wordt, als bij een vorstelijke voedster gebruikelijk, in plechtigen optocht naar Mario geleid.

[6]) *riwelesu lolo datue,* Wb. s.v. *welesu* en zie ook voor andere gebruiken bij de geboorte die hier ter sprake komen, Matthes, Ethnologie Zuid-Celebes, blz. 55 v.v.

den van Sawerigading uit den vreemde komen den jonggeborene zien, bij deze gelegenheid houdt men hanengevechten. Sawerigading draagt de *puwang*'s op het paleis, in het bizonder den gevel, (op de gebruikelijke wijze) te versieren. La Pananrāng zorgt dat de noodige buffels geslacht worden. Het kind wordt op den schommel gezet[1]), men laat het op aarde treden, er wordt leven gemaakt om kwade invloeden af te weren[2]), er wordt gedronken en gegeten, Sawerigading is de hoofdpersoon.

Toen I La Galigo drie jaar was, ging hij op een morgen met zijn neven[3]) buiten de plaats Mario. Naar de hoofdplaats van Tjina wijzende, vraagt hij wat dat voor een plaats is, daar tusschen de bergen. Hij kan het geraas der lieden die hanengevechten houden, hooren. La Sulolipu vertelt dat het de woonplaats zijner moeder is, misschien denkt hij dat I We Tjimpau zijn moeder is, maar dat is niet zoo, I We Tjudai aan wie We Tĕnriabang het staatsiezonnescherm van Tjina ri adja (d.i. het gezag) heeft overgedragen, is zijn moeder. — „Waarom ben ik dan niet in Tjina en waarom heeft „men (in Mario) het groote feest van het treden op aarde gegeven?" — La Sulolipu verhaalt dan de geschiedenis van Sawerigading, hoe hij in Tjina van over zee aankwam om met een vrouw van gelijke geboorte te trouwen. Zijn huwelijksaanzoek werd aangenomen, de huwelijksschat *to Sĕlli* werd naar La Tanette opgebracht, het opbrengen duurde drie maanden. Toen wilde I We Tjudai op eens niet meer en de huwelijksschat werd teruggezonden. Sawerigading deed Tjina daarop den oorlog aan en vervolgens sloot hij een „wind-„huwelijk" met I We Tjudai gedurende drie maanden, waarvan het

---

[1]) Wb. s.v. *todjang* vat dit niet letterlijk op; in de Galigo-verhalen is het werkelijkheid. Vgl. Matthes, Ethnologie van Zuid-Celebes, blz. 63 — den Haag 1875.

[2]) *na ripaonang ragaragana (I La Galigo)*; volgens het Wb. s.v. *onang* beteekent deze uitdrukking het laten ophouden met slaan op geestenverdrijvers, met zingen wanneer een jonggeboren kind huilt. Hier zou juist het omgekeerde gelden, want er volgt: *sitaetae pasakko djiwa*, d.w.z. dat de instrumenten een vreeselijk geraas maakten. De beteekenis is hier, evenals in andere Galigo-verhalen, de ceremonie van het laten treden van het kind op een bak met aarde. Zij heeft plaats als het kind één à twee jaar of daarboven oud is, vgl. Matthes, Ethnologie blz. 66. Hierbij behoort een feestgelag. De opvolgende gebeurtenissen in het leven van I La Galigo worden hier zeer kort verhaald.

[3]) Hier worden de (70) neven, van wie later herhaaldelijk sprake is, voor het eerst genoemd. Zij heeten hier (ten onrechte) zonen van La Pananrāng, doch plegen de 70 prinsen van Tjina genoemd te worden. Het aantal is niet letterlijk te nemen, maar bij I La Galigo past een talrijke stoet hovelingen; het getal 70 voldoet aan de eischen van veel en heilrijk (7). — De echtgenooten van Sawerigading in Luwu' heeten ook 70 in getal.

gevolg was dat zij bevrucht werd van den lateren I La Galigo[1]). (De daarop volgende verstooting van het pasgeboren wicht wordt als boven verteld, slechts wordt hier toegevoegd dat I We Tjimpau ook de nageboorte meenam).

I La Galigo staat over het verhaal hoogst verbaasd.

Te noen komt La Pananrāng met vele anderen terug van Tjina, waar zij aan hanengevechten hebben deelgenomen. Hij vertelt ervan aan I La Galigo en geeft een aanlokkelijke beschrijving van den luister der plaats en van het paleis La Tanette. I La Galigo vraagt hem mee te nemen om dat alles te zien, waarop La Pananrāng hem zegt zijn vader vergunning te gaan vragen. I La Galigo maakt dan een scène vóór Sawerigading, hij werpt drankpotten om, enz. Hoogstverbaasd vraagt zijn vader hem hoe hij aan die wetenschap van
34 Tjina en van het houden van hanengevechten komt. „Van La „Pananrāng", luidt het antwoord. — Sawerigading tracht hem op allerlei wijzen van een tocht naar Tjina af te schrikken, vertelt ook de geschiedenis van den teruggezonden huwelijksschat, hoe hij daarop Tjina onderwierp en dat hij om een en ander Tjina niet meer betreden wil. I La Galigo zegt nu Tjina te willen bevechten[2]), als hij groot is. Zijn dappere taal verheugt zijn vader. Deze zal den volgenden dag met hem naar Tjina gaan om aan hanengevechten deel te nemen; het besluit wordt bezegeld met een afscheidsmaal waaraan alle aanzienlijken deel nemen. I La Galigo wordt vlug dansen geleerd (komt te pas als iemands haan overwonnen heeft), hij doet het dadelijk voortreffelijk. Ook de aanzienlijkste vrouwen: I We Tjimpau met We Ma'udara, Ma'tangkiluwu' met Tĕnrilĕnnarĕng dansen. Het festijn duurt den geheelen nacht.

Den volgenden morgen neemt Sawerigading schatten mee, ook hofjuffers, enz. om in te zetten bij de hanengevechten. Hij en I La Galigo kleeden zich zorgvuldig, er wordt bizondere aandacht aan de samenstelling van den stoet gewijd. I We Tjimpau neemt hartelijk afscheid van I La Galigo. Zij draagt hem naar buiten en kust hem op den mond. We Tĕnriawaru is smartelijk aangedaan, zij kan niet van I La Galigo scheiden en maakt zich ongerust dat haar vader
35 voor goed in La Tanette zal blijven, waarop deze antwoordt vóór

[1]) Onder „windhuwelijk" te verstaan: heimelijke, nachtelijke bezoeken, zóó dat het volk er niets van gewaar wordt. Waarom dit laatste niet mocht, is in de voorafgaande teksten toegelicht, zie o.a. A XXV.

[2]) Hij noemt dit „de bloedschuld betalen". Zijn vader had gezegd wegens zijn beoorlogen van Tjina een bloedschuld aan dat land te hebben.

het dagmaal terug te zullen zijn. I We Tjimpau maakt stekelige opmerkingen over een ontmoeting van Sawerigading en I We Tjudai. De schitterende stoet stelt zich in beweging[1]). Tegen den middag bereikt men Tjina ri lau'.

We Tĕnriesa, van uit haar huizinge den stoet gadeslaande, is getroffen door de gelijkenis van den onbekenden knaap met Sawerigading en met I We Tjudai. I La Galigo van zijn kant laat zich inlichten wie die dame is. Zij heeft schik in den knaap en roept hem aan; zij wil hem in de gelegenheid stellen op de hanenbaan in te zetten en hem in haar woning houden als speelmakker van haar zoon. Doch dat wil hij niet. Sawerigading gaat door naar Tjina ri adja, waar het paleis van I We Tjudai zich bevindt. Zijn komst doet alle vensterluiken opengaan. Vader en zoon laten zich in hun draagzetels naar het terrein der hanenvechtbaan onder de tamarindeboomen brengen; hier worden zij door La Tĕnriranrĕng en La Makasaung begroet. Weldra nemen de hanengevechten een aanvang, Sawerigading wint de eerste partij. Hij trekt de aandacht van allen die uit het paleis La Tanette toezien, I We Tjudai wordt opmerkzaam; zij kijkt uit, ziet I La Galigo van vreugde over de overwinning op zijn Moluksch dansen en wil weten wie de vreemdelingen zijn. „De man dien gij niet wildet en de zoon dien gij den „visschen wildet toewerpen", zegt La Sattumpugi', „doch I We „Tjimpau heeft het kind gered". I We Tjudai (als velen vóór haar) getroffen door de gelijkenis der beiden, zóó dat men niet weet of 36
zij vader en zoon dan wel oudere en jongere broer zijn, laat hun — zij zijn onder de tamarindeboomen bij het hanenperk — sirih brengen en tevens aan Sawerigading vragen of de knaap eens op het paleis mag komen. Zij wil hem speelgoed geven, hoopt dat hij, eenmaal volwassen, een goed huwelijk zal doen en wil hem deswege als kind verzorgen, maar spreekt het vermoeden uit dat hij onbeschoft en opgeblazen zal worden[2]). Sawerigading antwoordt sarcastisch dat hij niet begrijpt hoe I We Tjudai vraagt naar een knaap wiens vader niet van Tjina is, hij noemt de bezwaren die zij tegen hem als echtgenoot had ingebracht. Als haar boden het weigerend antwoord brengen, bekent zij zichzelf dat zij haar troeven thuis krijgt. Haar ouders verwijten haar heur vroeger gedrag, tegelijk I We

[1]) Zoo'n stoet is voor alle gebeurtenissen dezelfde: installaties, huwelijken, begrafenissen, enz., hij kan grooter of kleiner, volledíger of minder volledig zijn, maar het doel maakt geen verschil.

[2]) Aankondiging van zijn karakter zooals het later aan den dag zal komen.

Tjimpau verheffende. Haar jaloerschheid jegens haar mede-echtgenoote stijgt. Weer zendt zij haar boden om te vragen dat Sawerigading, wanneer hij I La Galigo niet naar La Tanette wil laten gaan, zich zal verwijderen, zoodat zij hem niet langer ziet. Het antwoord luidt afwijzend. Zij moet een vorstelijk personnage die komt wedden op de hanenvechtbaan, niet beschaamd maken. Nogmaals zendt zij haar boden naar Sawerigading om te trachten hen weg te krijgen, zoo ze niet ten paleize willen komen. I La Galigo wil naar Mario terugkeeren. Doch zoo moet hij niet spreken, zegt zijn vader, over de vrouw die hem een jaar lang onder het hart gedragen heeft en negen etmalen in barensnood heeft verkeerd. — „Als ik groot „ben, zal ik haar het gezag over Tjina ontrukken", zegt I La Galigo. „Breng dien boodschap over", voegt hij erbij, „van den zoon van „den Luwu'er die....", enz. (hij herhaalt alle diskwalificaties van zijn vader, door I We Tjudai indertijd geuit).

La Sattumpugi' en echtgenoote moeten, als de boden dit antwoord overbrengen, daarover lachen; de hofhouding schatert, I We Tjudai glimlacht witjes. Zij wil dat haar vader in persoon een poging zal doen om I La Galigo in La Tanette te krijgen. Hij gaat naar de tamarinde-boomen, streelt zijn kleinkind en noodigt hem mee naar het paleis te gaan, hij verbindt er eenige onvriendelijkheden aan het adres zijner moeder aan en biedt hem speelgoed. — I La Galigo kan dat niet doen zoolang zijn vader buiten in wind en zon blijft zitten.
37 — La Sattumpugi' dringt aan, het gezag over Tjina zal van zijn moeder op hem overgaan. Sawerigading vindt het ook beter dat I La Galigo naar zijn moeder te La Tanette gaat. We Ma'udara, zijn zoogmoeder, brandt blaren, enz. om onheilen af te weren en met het noodige ceremonieel vertrekt I La Galigo naar het paleis, Sawerigading blijft achter. Zijn moeder komt hem in het paleis tegemoet en bestrooit hem met *wĕnno*. Sawerigading kan van zijn plaats zien wat er in het paleis gebeurt, de aanblik van zijn vrouw, hoe zij met I La Galigo naar binnengaat, ontroert hem. I La Galigo wordt op den schommel gezet[1]). — Deswege ondervraagd, noemt hij alle namen zijns vaders en zegt dat I We Tjimpau zijn moeder is[2]). Hij geeft zijn eigen namen met de verklaringen daarvan, die

[1]) Een ceremonie die met kleine kinderen plaats heeft, wat I La Galigo betreft in Mario reeds heeft plaats gehad (boven blz. 359), wat I We Tjudai natuurlijk niet bekend is, maar, al ware dat zoo, toch door haar zou worden overgedaan.

[2]) Boven bleek dat hem reeds bekend was gemaakt dat I We Tjudai zijn moeder was.

hilariteit verwekken. I We Tjudai zegt dat zij zijn moeder is, zij is ruim een jaar zwanger van hem geweest. Ze is overgelukkig hem bij zich te hebben. Zij wil hem houden, hij zal aan zijn neven, de zeventig prinsen, gezelschap hebben, zij wil hem alles geven om op de hanenvechtbaan mee te dobbelen, enz. Opeens begint hij te schreien en is niet tot bedaren te brengen. Zijn zoogmoeder betoogt dat hij pas zal ophouden als zijn vader hem komt sussen.

La Sattumpugi' en We Tĕnriabang zijn door de woorden van We Ma'udara verbijsterd. I We Tjudai gaat met haar kind naar binnen en neemt allerlei vogels mee in de hoop dat hij ermee zal willen spelen en zoodoende worden afgeleid. Zijn neefjes spelen kinderspelen. Hij blijft krijten. La Tĕnriranrĕng en La Makasaung worden door den ouden vorst en zijn gade naar Sawerigading, die zich in de raadzaal onder de tamarinde-boomen bevindt, gezonden om hem te verzoeken te komen. La Pananrāng vindt dat hij moet gaan. Dit geschiedt dan ook, met medeneming van de teekenen zijner vorstelijke waardigheid. In het paleis aangekomen, beschouwt hij met welgevallen I We Tjudai, hij neemt naast haar plaats[1]). Na haar teeder begroet te hebben, neemt hij I La Galigo op schoot. Dadelijk houdt deze op met schreien. Sawerigading zegt tot I We Tjudai: „ik heb u vroeger bekwaam genoemd om over Tjina te „regeeren en kunt gij ons kind niet tot bedaren brengen?" —

We Tĕnriabang laat een feestelijken maaltijd in orde brengen. I We Tjudai verzet zich niet tegen Sawerigading's liefkoozingen. 38
Alle muziekinstrumenten laten zich hooren. Hij wekt haar op samen te eten en doet dit op de wijze als een bruidegom zijn bruid bij het huwelijksmaal toespreekt. Na eenig bidden stemt zij toe, I La Galigo eet met hen als derde[2]). Sawerigading en I We Tjudai trekken zich in haar slaapvertrek terug. I La Galigo gaat bij La Pananrāng zitten, hij loopt de kamer zijner ouders binnen maar wordt weggestuurd. La Pananrāng maakt er een grapje van en zendt hem nog eens naar binnen met de boodschap of vader niet mee terug wil naar Mario. „Later!" zegt Sawerigading, en zet zoonlief weer buiten de deur. La Sattumpugi' bedenkt, tot genoegen van zijn kleinzoon een onthaal voor de zeventig prinsen aan te richten, met wie hij dan

---

[1]) Op de *todjang lari*, waarop zij zich dus weer met I La Galigo geplaatst heeft.

[2]) Van af dit oogenblik is de huwelijksband van Sawerigading en I We Tjudai volkomen en blijft hij hecht. Zij vertoonen zich nu in het openbaar, als man en vrouw.

kan spelen; zoo hoopt hij hem in Tjina te houden. De *puwang*'s worden aan het werk gezet voor de ceremonie van het treden op aarde, enz.[1]).

Inmiddels zijn Sawerigading en I We Tjudai in het slaapvertrek als lieden die elkaars levensgeesten (*bannapati*) hebben doen terugkeeren.

Volgt beschrijving van het onder leiding der *bissu*'s, na aankomst der zeventig prinsen, gevierde feest. Ook de „meer dan tien" zusters van I We Tjudai e.a. zijn aanwezig. Sawerigading en I We Tjudai komen hand in hand naar buiten om het feest bij te wonen, zij plaatsen zich op den staatsiezetel. Het volk spreekt vol lof over het schoone, goed bij elkaar passende echtpaar. I La Galigo wordt, schitterend aangedaan, aan verschillende ceremonieën onderworpen. Eenmaal boven in het paleis gekomen, bestrooit We Tĕnriabang
39/15 hem met *wĕnno*. La Sattumpugi' zegt dat het staatsiezonnescherm van Tjina eens over hem zal uitgespreid zijn, het gezag zal van zijn moeder op hem overgaan en het volk zal zijn huldegiften aan hem brengen. Als de vazalvorsten na het feest weer naar hun plaatsen zijn teruggekeerd, blijft I La Galigo in La Tanette.

Op een morgen gaat hij met eenige neefjes-speelkameraadjes naar het hanenperk, zij houden hanengevechten, 's avonds keeren zij naar het paleis terug en drinken tesamen. La Pananrāng c.s. zien het met welgevallen aan. Er wordt ook eten opgedragen, men lacht en schertst.

We Tĕnridjeka, zuster van I We Tjudai, neemt afscheid, zij keert per draagzetel naar haar woonplaats (Tempe) terug, na eerst haar neefje (tantezegster) La Pamusurĕng, een wees, goeden raad te hebben gegeven, wat betreft het inzetten bij hanengevechten[2]).

's Morgens gaat I La Galigo met zijn neefjes, de zeventig prinsen, naar de tamarinde-boomen[3]). Sawerigading en I We Tjudai houden binnen, samen op den huiszetel gezeten, ontvangst. Hij is in de beste stemming. I We Tjudai ziet uit het venster en is bijster verheugd de zeventig prinsen lustig bezig te zien met hanengevechten.

39 De tekst geeft hier een hiaat aan, niet storend voor het verband[4]).

---

[1]) In Mario reeds vroeger geschied, vgl. blz. 362 noot 1.

[2]) De bizondere genegenheid van We Tĕnri djeka voor dit neefje, heeft waarschijnlijk haar grond in vroegere gebeurtenissen, waarvan echter geen tekst bekend is.

[3]) Hier zijn raadzaal en hanenvechtbaan.

[4]) Bevatte, blijkens de parallel-teksten, een beschouwing van I We Tjudai over het tooneel dat zij op de hanenvechtbaan aanschouwt, waar I La Galigo met zijn neven speelt, onder opsomming van de namen van verscheidenen hunner.

Doch Sawerigading neemt er niet aan deel; hij kan niet van zijn echtgenoote scheiden. La Pananrāng treedt buitenshuis als zijn plaatsvervanger op.

I We Tjudai is (weder) zwanger. Beider samenleving verloopt als een idylle. Eens trekt I We Tjudai zich verdrietig in haar slaapkamer terug. Sawerigading snelt haar achterna. Zij vraagt hem naar I We Tjimpau, is hij tegen haar even beminnelijk? Als hij dan een en ander van hun leven tesamen vertelt, vliegt I We Tjudai op. „Ik had het niet moeten vertellen," zegt Sawerigading, „maar gij „hebt er zelf naar gevraagd." Zij blijft woedend, gaat naar buiten, roept We Tĕmpereng, zendt haar naar Mario om I We Tjimpau te ontbieden. „Ik zal haar toetakelen, ik zal haar dooden". We Tĕmpereng zit ermee in, zij gaat naar We Tĕnriabang, die echter vindt dat zij zich niet tegen het bevel verzetten mag daar Lempanglempang tot haar onderhoorigheden behoort. (Sawerigading zwijgt). Als We Tĕmpereng, die zich in een draagstoel naar Mario heeft laten brengen, in het paleis komt, ontwaakt I We Tjimpau juist uit haar slaap. Nadat sirih genuttigd is, komt We Tĕmpereng met haar boodschap voor den dag; zij verhaalt niet wat er gebeurd is, zegt alleen dat I We Tjudai woedend is. Tjimpau wenscht zich aan de beschikking van den Schepper over te geven, zij rukt zich van haar dochtertje, dat mede wil gaan, los en verlaat het paleis. Samen met We Tĕmpereng komt zij in Tjina ri adja aan; zij begeeft zich naar de raadzaal, waar zij na de hanengevechten ook I La Galigo aantreft. Deze herkent haar.

Hier eindigt het handschrift abrupt.

NAAMLIJST.

1. Sa(w)erigading To(w)apanjompa Pamadĕnglĕtte Opuna Luwu' Opuna Warĕ' (To Warĕ') La Padjunge Langi'paewang La Ma'dusila La Ma'dungkĕllĕng Sumangĕ'ala.
2. La Sattumpugi' Opuna Tjina Punna lipue ri Tjina I To Tjudai, oudvorst van Tjina, schoonvader van 1 en diens „oom".
3. We (Tĕnri)abang Opuna (Datuna-) Tjina I Da Tjudai, oudvorstin van Tjina, echtgenoote van 2.

4. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette (Tjina ri adja), jongste dochter van 2 en 3, gehuwd met haar neef 1.
5. La (Pa)nanrāng To Sulolipu, eerste raadsman en vertrouwde van 1 en zijn neef.
6. La Ma'saguni To(w)apemanu', raadsman van 1 en neef.
7. Panrita Ugi' Sĕttimanjala, *idem, idem.*
8. Djĕmmu ri tjina, *idem, idem.*
9. Sĕtti ri Luwu', aanzienlijke in het gevolg van 1 (neef).
10. Sĕtti ri Warĕ', *idem* (neef).
11. We (Tĕnri)abēng Opu Sangiyang Bissu ri langi', zuster van 1 in den Hemel.
12. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' To Pawewangi, echtgenoot van 11.
13. La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka, eigenaar van de *wakka tana,* gedood.
14. Palisulangi', hemelbode [1]).
15. Odangsebali (°sibali), *idem* [1]).
16. La Opu lĕtte, zoon van 11 en 12.
17. I La Gongko(na), omroeper van 1.
18. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', zoon van 2 en 3, oudere broer van 4.
20. We Tĕnripeso, oudere zuster van 4, dochter van 2 en 3.
21. We Tĕnrilokka, *idem.*
22. We Tĕnridjeka Datuna (Opuna-) Tempe, *idem.*
23. We Tĕnrilallo, *idem.*
24. Ampe ri Tjina, zoogmoeder van 4.
25. We Tĕmpereng I Da Palilu, eerste hofdame in Tjina.
26. We Ma'udara I Da Sarĕbba, zoogmoeder en hofdame van 4.
27. We Anurungĕng, *puang* van Lempanglempang.
28. We Apanglangi', *pua' ma'towa* van Lu(w)u'.
29. I We Salarĕng, *idem* van Warĕ'.
30. We Tĕngakasa, *idem* van Tjina.
31. We Lunru'langi', hemelsche dienares in het paleis te Mario.
32. Rumpangmega, hemelsche dienaar in het paleis te Mario.
33. I We Tjimpau Datuna Lempang te Lempanglempang, echtgenoote van 1.
34. I Da Tjimpau We Tĕnridulu' Datuna Lempang, moeder van 33.
35. I To Tjimpau La Ma'sanira Datuna Lempang, vader van 33.

---

[1]) De nummers 14 en 15 zijn ook als één op te vatten.

36. Towapatunru', raadsheer van Tjina.
37. To(a) ana'kadji, *idem*.
38. Ma'tangkiluwu' Daeng ma'lurĕng, echtgenoote van 5, hofdame ten paleize Mario.
39. We Panangarĕng, echtgenoote van Sawerigading in Luwu'.
40. Bataralattu' Opuna Luwu', vader van 1 in Luwu'.
41. We Tĕnriesa van Tjina ri lau', oudere zuster van 4, dochter van 2 en 3.
42. To Muladatu, jonge zoon van 41.
43. To Pananrāng, vader van 5, oom van 1.
44. To Sawease, oom van 1.
45. To Maretĕnga' *idem*.
46. To Pinamile, *idem*.
47. To Bulu'tana, *idem*.
48. To Mareopu, *idem*.
49. La Wadjolangi' van Marapĕttang, voorland van het Geestenrijk.
50. We Pinrakati To Malaka, in Marapĕttang door 1 ontmoet.
51. We Da Tĕmpinra, (vorstin van Sunra ri adja).
52. To Patawari, vorst van Sunra ri lau'.
53. We Tĕmma'lewa, vorstin van Sunra ri lau'.
54. La Saunglangi', vorst van Sunra ri adja.
55. La Ma'darĕmmĕng To Maloku Towalapuwa, vorst van Sama.
56. I Da Mutia, vorstin van Sama (ri lau'), echtgenoote van 55.
57. La Makarumpa, neef van 4.
58. La Ma'patudu van Lompengĕng, *idem*.
59. Tĕnriawaru, ook: We Pakawaru van Tana Ugi' (I We Waru) Daeng paragaraga ri Tjina, dochtertje van 1 en 33.
60. We Tĕnrilekĕ' Sawepauba, hofdame in Mario, met 1 meegekomen.
61. Tĕnrikadjangĕng, doktores in Tjina.
62. Palawagau' van Tompo'tika', neef van 1.
63. We Datusĕngĕng, moeder van 1 in Luwu', echtgenoote van 40.
64. We Tĕnrisui, hofdame in Mario, met 1 meegekomen.
65. We Tĕnriwempeng, *idem, idem*.
66. Banja'paduppa, aanzienlijke aan het hof te Mario.
67. We Tĕmma'late, zoogmoeder van 4.
68. I La Galigo Sangadjiwero To Sĕssungri(w)u' To Padamani I La Semaga To Boto' To Tĕssiodjang To Sinopati, zoon van 1 en 4.

69. We Ma'udara We Ma'darampu Datuna Djampu, zoogmoeder van 68.
70. I La Galigo To Kĕlling, vriend uit den vreemde van 1 [1]).
71. La Ma'papuli van Mĕttoanging, *idem* [1]).
72. Kodakĕntjawa van Gosabara, *idem* [1]).
73. La Ma'suwana Daeng nipi' van Marangkabo, *idem* [1]).
74. Datu ma'wale van Taranati, *idem* [1]).
75. La Tĕnritatta, vorst van Gima, *idem*.
76. Tĕnrilĕnnarĕng Daengsobu, tweede hofdame in Mario (zij is weduwe van 13 en hertrouwd met 6).
77. La Sulotipu La Palĕnnarĕng La Pawĕnnari (La Wĕnna'), zoon van 5 en 38, speelkameraad van 68.
78. Simpuanglĕtte van Tjina ri lau', aanzienlijke in Tjina.
79. La Pamusurĕng (La Musu'), neefje van 68, wees.
80. To Maragĕllung, aanzienlijke in Tjina.
81. Balirante mangepa' van Luwu', dienaar van 1.
82. Atjeng ma'dama, mannelijke der aan elkaar gegroeide tweelingen (barbaren).
83. Atjeng ma'pidjĕ', vrouwelijke *idem*.

De aardsche namen welke de strijdende *bissu*'s tijdelijk aannemen, zijn niet opgenomen. Hoofd*bissu*'s zijn nog: Puang van Tempe en die van Patjing.

Tjina = Tana Ugi' = Sirigading.

Op Tjinaasch gebied liggen in Mario Malimongĕng, met Sabamparu of Sabangloang, Ta'kalalla', die bijeenhooren en het uit den Hemel neergedaalde land met paleis en lusthof van 1 vormen.

To Wideunru', To Widelangi', hemellingen die in het paleis van Malimongĕng dienst doen.

Tot de door Sawerigading bezochte landen behooren ook: Djawa ri lau', — ri adja, Tawang ri lau, — ri adja, Sadĕng ri lau', — ri adja, Malatunru', Matowanging, Marapĕttang (Onderwereld), Sunra ri lau', — ri adja.

Namen van paleizen en eenige anderen van minder belang zijn niet opgenomen.

Hemellanden, onder 12 staande: Letengriu', Uluwongĕng, Mataliti, Simpurunalangi'.

[1]) De nummers 70—74 worden ook wel als vazallen van 1 voorgesteld, omdat zij hun opwachting komen maken. Er is echter alleen bekend dat Sawerigading hun landen bezocht heeft.

A XXVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6146).

Orig. hs., 17 × 21 c.M., 258 blz.

Inhoud: Losse stukken.

Een verzameling met verschillende hand geschreven, dooreen liggende bladen, die geen geheel vormen en waarvan niet te zeggen is of zij tot een zelfde handschrift behoord hebben. Het formaat is van alle bladen hetzelfde, papier en schrift verschillen. Daar dit laatste ook bij stukken die zeker bijeenhooren het geval is, valt daar geen aanwijzing uit te putten. Alle bladen zijn geschonden, van sommigen is niet meer dan de helft over.

Het is mogelijk de verhalen waarvan in deze losse bladen de schamele resten bewaard zijn, ten ruwe te bepalen. Er bevinden zich nl. in de verzameling-Jonker afschriften van handschriften welke dezelfde onderwerpen behandelen, de redactie der fragmenten wijkt daar weinig van af.

Het hier bijeenliggende is te gehavend en vooral te fragmentarisch om een geregeld verslag mogelijk te maken. Dit is ook niet noodig, daar hetgeen er bewaard is, niets nieuws biedt. Het betreft het laatste gedeelte van de reis van Sawerigading naar Tjina, zijn bezoek aan den wal als handelaar vermomd, zijn aanzoek om de hand van I We Tjudai, den daaruit voortvloeienden oorlog, een enkel blad van zijn nachtelijk bezoek aan I We Tjudai, door wind en kat haar slaapvertrek binnengebracht en een deliberatie in den Hemel tusschen We Tĕnriabēng en haar echtgenoot, welk paleis zij voor hem omlaag zullen zenden. Men kan dit alles in de voorafgaande teksten in den breede behandeld vinden.

A XXIX.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 40 tot schrift 48 ged.).

TITEL:

Ianae paupauna ma'sisengĕ'na We Panangarĕng.

(Verhaal van het wederkeerig liefdesverlangen van We Panangarĕng [en Sawerigading].

INHOUD:

Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.

$8 \times 36 + 29 = 317$ blz..

Wanneer Sawerigading deze liefdeklacht uitspreekt, bevindt hij zich sedert geruimen tijd in Tjina en woont ten paleize La Tanette. Zij moet dus geplaatst worden na de tusschen hem en I We Tjudai ingetreden verzoening. Een nauwkeuriger tijdsbepaling valt uit den tekst niet te putten, tenzij men uit de omstandigheid dat van Sawerigading's kinderen alleen I La Galigo en We Tĕnriawaru genoemd worden, wil afleiden dat We Tĕnridio nog niet geboren is[1]).

Andere teksten: CIV hierachter, zelfde thema doch andere bewerking; A XXX en A XXXI zijn brokstukken, CV een zeer corrupte tekst van een gedeelte. — In de Korte Inhoudsopgave wordt deze episode niet vermeld.

40 [In Tjina]. De avond valt, de lichten worden aangestoken, het hofpersoneel dient voor Sawerigading en de zijnen het avondeten op. Na afloop noodt hij zijn echtgenoote I We Tjudai naar hun slaapvertrek te gaan. — Sawerigading wordt wakker, hij is onrustig en kan niet goed denken van verlangen aan We Panangarĕng en bij de gedachte aan zijn ouders in Luwu'. Hij verlaat heimelijk het

[1]) In een anderen, tot de verzameling van het Nederl. Bijbel Genootschap behoorenden tekst (no. 191, Cat. Matthes blz. 90) wordt gezegd dat Sawerigading en I We Tjudai reeds meer dan 10 jaar gehuwd zijn; zij bezitten I La Galigo en We Tĕnridio; Tĕnribalobo wordt niet genoemd.

vertrek, het verlangen wil niet wijken. Hij begeeft zich naar het slaapvertrek van La Pananrāng en brengt hem op de hoogte. Deze is er niet over gesticht dat zijn neef hem gewekt heeft. Sawerigading schreit tranen van verlangen. La Pananrāng vraagt of hij met I We Tjudai misschien getwist heeft en dàt het verlangen naar zijn ouders en We Panangarĕng heeft opgewekt, hij tracht hem te kalmeeren en te bewegen naar zijn kamer terug te keeren, maar Sawerigading gaat voort in hartstochtelijke taal van zijn verlangen naar We Panangarĕng te getuigen. In den loop van het gesprek merkt hij o.a. op dat hij met haar naar den Hemel is opgestegen en naar de Onderwereld afgedaald[1]). La Pananrāng wijst erop dat hij indertijd om I We Tjudai van Luwu' naar Tjina gevaren is en zij boos zal zijn als hij nu niet tot haar terugkeert. Sawerigading zegt nog dat nog meer dan We Panangarĕng's schoonheid haar vriendelijkheid en zachtheid hem trekt. La Pananrāng is van een ander gevoelen, hij zoekt in de vrouw bovenal schoonheid en is er dan op de wereld een schooner vrouw dan I We Tjudai. Hij meent dat Sawerigading, wanneer hij naar Luwu' terugkeert, weldra weer naar Tjina terug zal verlangen. Inwendig beaamt Sawerigading de juistheid van deze opmerking van zijn neef. Hij werpt het vensterluik open; hand in hand staande, zien de neven uit in den nacht. Weer roept Sawerigading om We Panangarĕng, met haar wil hij naar de Onderwereld. Hij is op het punt te bezwijmen, La Pananrāng vangt hem op. Door over zijn beide kinderen te spreken, die La Pananrāng dan bij zich zou houden, doet hij Sawerigading opschrikken; hij slaagt er ten slotte in hem te overreden naar I We Tjudai terug te keeren.

Op een morgen staat We Panangarĕng op, ook zij is geheel van streek bij de gedachte aan haar echtgenoot, hoe hij van Luwu' is weggezeild en niet teruggekeerd; zij verliest zich in gedachten hoe het was vóór zijn vertrek. Zij stort haar hart uit aan We Tĕnrigiling, haar hofdame, de beiden houden een uitvoerig gesprek, waarbij aan de hofdame de taak ten deel valt haar meesteres te kalmeeren. Zich naar het vensterluik begevende, verzoekt zij de hofdame haar de richting aan te wijzen waar Tjina zich bevindt, zij is jaloersch op I We Tjudai. Als het middag is, op het heetst van den dag, heeft zij zich nog niet in haar vertrek teruggetrokken; wanneer zij dit

[1]) Er wordt éénmaal gezegd: „oostwaarts naar de Onderwereld". Vgl. Cat. Matthes blz. 75. De reis geschiedde, gezeten op den vogel Marĕmpoba.

ten slotte op aandringen van haar hofdame doet, werpt zij zich dadelijk neer, bedekt hoofd en voeten en weent. We Tĕnrigiling komt haar eten brengen. Er ontspint zich een nieuwe bespreking, We Panangarĕng is niet van het onderwerp af te brengen. Sawerigading is ondanks alle betuigingen van eeuwige trouw, ja, tot in de Onderwereld, van haar weggegaan. Als het duister invalt, is het gesprek nog niet afgeloopen.

Alsdan worden in Tjina de lichten aangestoken. Sawerigading noodigt I We Tjudai uit mede naar het slaapvertrek te gaan. Hand in hand gaan zij erheen. Doch Sawerigading heeft weer zijn ouders en We Panangarĕng in gedachten; zij slaapt dadelijk in, maar hij kan den slaap niet vatten en begint te schreien van verlangen naar Luwu'. I We Tjudai, wakker wordende, bemerkt dat hij schreit. Dadelijk is haar jaloerschheid opgewekt en vaart zij tegen haar echtgenoot uit. Hij tracht haar wijs te maken dat het alleen verlangen naar zijn ouders is. Zij laat zich gerust stellen. Maar nu zegt hij ongerust te zijn over de gevoelens zijner ouders. —

I We Tjudai komt aan het bed van haar vertrouwde hofdame en wekt haar. Zij zegt haar de lichten aan te steken. Sawerigading staat ook op, werpt zich op den schoot zijner vrouw, zoodat ze ook schreien moet. Zij geeft hem in overweging naar den Hemel op te stijgen tot zijn zuster We Tĕnriabĕng, misschien weet die er iets op om zijn slechte stemming te verdrijven. Dit voorstel klinkt hem zoo zoet als proefde hij honing, hij trekt passende kleeren en sieraden aan (uit den Hemel afkomstige). Vervolgens brandt hij wierook (of: geurige bladeren), opdat de geur ten Hemel stijge. Hemel en Onderwereld eerbiedig groetende, prevelt hij, zóó dat anderen het niet hooren: „Zuster We Abĕng, zie herwaarts en kom tot mij, neem „mijn woorden aan, wees mij welgezind, laat de rook der blaren
42 „(welke ik brand) tot den Schepper komen". We Tĕnriabĕng, hem hoorende, weent van verlangen. Haar echtgenoot La Punna langi' vraagt wat er aan schort. Zij antwoordt de geur van de blaren opgesnoven te hebben en zich af te vragen wat de oorzaak kan zijn van haars broeders gedrag. La Punna langi' merkt op dat zij reeds drie maanden schreit, van af het oogenblik dat zij ten Hemel gestegen is[1]), ondanks al wat hij voor haar gedaan heeft, waarop zij

[1]) De termijn komt niet uit; zij is tezelfder tijd dat Sawerigading naar Tjina vertrok, ten Hemel gestegen. Mogelijk is hier aan de verhuizing van een lageren naar een hoogeren hemel te denken, wat inderdaad met hen het geval is geweest.

zich verklaart: haar broer Sawerigading wil naar den Hemel komen, doch zij weet de reden niet. La Punna langi' acht het een kleinigheid hem naar den Hemel te laten opstijgen. Hij zendt noodweer neder, de zevenkleurige regenboog komt in het slaapvertrek van I We Tjudai te staan. Sawerigading neemt afscheid van haar, zij maakt geen bezwaren tegen zijn vertrek. Het noodweer breekt weer los, Sawerigading stijgt ten hemel[1]), de hemelketting wordt losgemaakt, hij stijgt nog hooger en komt rondgaande in een tuin. I La Suala, I La Betjotji, de bewakers, en andere hemelmonsters van La Punna langi' snellen op hem toe, doch zijn dadelijk stil als zij hem herkennen. Hij gaat nu verder naar het paleis van La Punna langi' en We Tĕnriabĕng. Een hofdame heet hem welkom en gaat hand in hand met hem naar binnen. Daar wachten We Tĕnriabĕng en echtgenoot hem op. La Punna langi' maakt hem opmerkzaam dat men hier driemaal de sĕmbah maakt (iets waar Sawerigading zich verder aan houdt). Zij nooden hem in den Hemel te blijven. De Heer [de Schepper] heeft hem daar vroeger al een bezitting aangeboden, maar Sawerigading wilde toen naar de aarde om daar te regeeren in Warĕ'[2]). We Tĕnriabĕng vraagt nu naar de reden van zijn komst. Hij zegt dan dat hij midden in den nacht verlangst kreeg naar We Panangarĕng en zijn ouders; noch hanengevechten noch de echtgenoote aan zijn zijde (I We Tjudai) konden hem afleiden en zoo kwam hij op de gedachte tot zijn zuster We Tĕnriabĕng in den Hemel te gaan of die er iets op wist[3]). We Tĕnriabĕng laat Sangiyangpadjung ontbieden; zij draagt hem op tot We Panangarĕng in Luwu' neer te dalen en deze uit te noodigen naar den Hemel op te komen, daar We Tĕnriabĕng zeer naar haar verlangt. Zij kan niet zelf naar de aarde nederdalen, omdat de Schepper en diens gemalin gezegd hebben dat Luwu' zou uitsterven als zij zulks deed en het dus niet willen hebben.

Sangiyangpadjung gaat; noodweer wordt neergelaten, midden in den nacht komt hij aan en begeeft zich naar de plaats vóór het vertrek van We Panangarĕng, hij dringt in haar slaapvertrek door, opent het bedgordijn en richt het woord tot haar, zij heeft het hoofd

---

[1]) Uit het voorgaande zou men opmaken dat hij met den regenboog ten hemel stijgt, doch dit wordt niet gezegd.

[2]) *Warĕ*, in Luwu' gelegen. Het bezoek van Sawerigading aan den Schepper komt voor in het groote hs. Bijbel Genootschap, dl. III, laatste gedeelte. Aanhangsel blz. 1006 v.v.

[3]) Boven was de voorstelling dat I We Tjudai het plan aan de hand deed.

en de voeten verhuld. Zij staat op, neemt sirih en biedt die ook aan hem wiens stem zij hoort, maar dien zij niet ziet. Hij maakt zich en het doel zijner komst bekend. — We Panangarĕng wekt haar
43 vertrouwde hofdame en vraagt haar oordeel; deze meent dat zelfs iemand van Luwu' zich tegen den wensch van haar nicht niet verzetten mag. Zij kleedt zich dan als hemellinge, We Tĕnrigiling (de hofdame) giet godenolie over heur haar, kamt dit, doet haar een langen nagel aan[1]). We Panangarĕng draagt We Tĕnrigiling op, als haar schoonouders, de vorst van Luwu' en echtgenoote, mochten informeeren, te zeggen dat zij naar We Tĕnriabēng in den Hemel is. Dan stijgt zij ten Hemel in een schommel gezeten, te midden van natuurverschijnselen. Sangiyangpadjung begeleidt haar. Bij het aanbreken van den dag komt men aan en worden hemelketting en hemeldeur geopend, We Panangarĕng bestijgt de trap van het paleis, de hemelsche *bissu*-hofdames staan op en prijzen haar schoonheid. We Atimega bestrooit haar met hemelsche *wĕnno* (gerooste rijst) en veelkleurige rijst, brengt haar naar het vreemdelingenverblijf en gaat dan binnen van haar komst kennis geven. We Tĕnriabēng zegt, haar binnen te laten komen, Sawerigading snelt met We Atimega naar buiten; als hij We Panangarĕng terugziet, lachen en weenen beiden van ontroering. Sawerigading spreekt haar toe, hij is uitbundig, zij verwijlt met haar gedachten bij den tijd toen hij nog niet naar Tjina was vertrokken en zwijgt. Hij vraagt een sirihpruim door haar bereid. We Atimega dringt aan naar binnen te gaan. Blij weerzien van We Tĕnriabēng en We Panangarĕng en onthaal. We Tĕnriabēng dringt bij We Panangarĕng aan, dat ze in den Hemel zal blijven. Om de reeds vermelde reden kan zij van haar kant niet naar de aarde afdalen, hoezeer, naar We Panangarĕng verzekert, haar ouders naar haar verlangen.

44 Sawerigading geleidt zijn echtgenoote naar het slaapvertrek. Er wordt dan zeer uitvoerig verteld hoe zij hem blijft afweren; in een lang gesprek geeft zij lucht aan haar naijver op I We Tjudai die hij, na van haar te zijn weggegaan, in Tjina gehuwd heeft. Sawerigading wil alles van haar en zijn andere echtgenooten in Luwu' weten. De dag is al aangebroken als zij aan zijn verlangen toegeeft. Na zeven etmalen komen zij uit het slaapvertrek te voorschijn en begeven zij zich naar La Punna langi' en echtgenoote. We Panangarĕng

---

[1]) *napatonangi kanuku ladju*, het schijnt dus een losse nagel te zijn.

vraagt verlof weer naar Luwu' af te dalen; nadat We Tĕnriabēng en Sawerigading waren heengegaan, hebben de vorst en vorstin van Luwu' haar als vervangster van die beiden aangewezen, We Tĕnriabēng wil haar houden. De gesprekken duren den ganschen dag. Het avondeten wordt opgedragen. Na afloop geleidt Sawerigading zijn echtgenoote weer naar het slaapvertrek.... Den volgenden morgen buiten komende, merkt We Panangarĕng op, dat zij nu negen etmalen in den Hemel is geweest. Sawerigading wil dat zij blijft en zal dan een paleis voor haar bouwen, dicht bij het paleis van We Tĕnriabēng waar zij vertoeven, intusschen leidt hij haar weer naar 45
het slaapvertrek enz., wat uitvoerig wordt beschreven. Den volgenden morgen begeven zij zich tot We Tĕnriabēng en haar echtgenoot en vraagt We Panangarĕng weder verlof om naar Luwu' af te dalen, zij is reeds geruimen tijd geleden van daar vertrokken, haar schoonouders zullen zich ongerust maken over haar lange uitblijven. Het heen en weer praten is nog niet ten einde.

Hierop volgt een reeks liefdeklachten van boeleersters[1]) van Sawerigading in Luwu', allen jammerende over zijn vertrek naar Tjina en lang uitblijven. Eerst uiten er zich twee jegens elkaar bij het aanbreken van den dag, dan overkomt een derde verlangst als de zon in het Oosten rijst, een vierde te noen, een vijfde klaagt, een zesde krijgt verlangst als de zon naar het Westen nijgt, een zevende is droefgestemd als de zon nog verder naar het Westen zinkt, een achtste slaapt weeklagend in. Bij het aanbreken van den dageraad krijgen een negende en een tiende samen verlangst, enz.; er zijn er in het geheel zeventig[2]). 's Morgens in de vroegte gaat de eerstgenoemde der boeleersters, We Sawease, naar het paleis van We Panangarĕng; zij begeeft zich tot We Tĕnrigiling, dier vertrouwde hofdame, die alleen vóór het slaapvertrek van haar meesteres zit. Zij informeert waar We Panangarĕng is en verneemt dat deze zich reeds negen dagen in den Hemel bevindt. We Sawease zegt, als zij geen troost bij We Panangarĕng kan vinden, liever naar haar huizinge terug te keeren. Zij stapt in haar draagzetel en gaat haar opwachting maken bij den *manurung* en echtgenoote[3]) en

---

[1]) In de vele teksten waarin van deze vrouwen sprake is, komen twee voorstellingen voor: somtijds heeten zij boeleersters, somtijds echtgenooten.

[2]) Alleen de namen der eerste tien worden genoemd.

[3]) Dit is een vergissing; bedoeld zijn Sawerigading's ouders. Bataralattu' is

deelt, evenals de anderen, mede dat We Panangarĕng niet in haar paleis is. Dit bericht doet We Datusĕngĕng en Bataralattu' schrikken[1]). Immers, We Panangarĕng heeft in hun hart de plaats van Sawerigading die wegzeilde naar Tjina, en van We Tĕnriabēng die naar den Hemel opsteeg, ingenomen. Zij bespreken het geval.

In den Hemel. Te noen neemt We Panangarĕng afscheid. We Tĕnriabēng laat haar noode gaan, hoopt haar weer te zien. Met
46 Sawerigading is het nog erger gesteld. We Tĕnriabēng geeft haar godenolie van de vrouw van den Schepper en een bundel blaren van den Albeschikker zelf mee, die zij aan den vorst en de vorstin van Luwu' moet aanbieden; voelen zij zich niet goed gestemd, dan moeten zij die blaren branden[2]) en het lichaam met die olie insmeren, zij voegt er allerlei vruchten bij zooals zij niet op de aarde groeien, mitsgaders dergelijke geschenken voor vele anderen. We Panangarĕng zelf geeft zij een ring van haar vingers, die het vermogen geeft het onzichtbare te zien. De vertrekkende krijgt nog de boodschap mee dat We Tĕnriabēng gaarne naar Luwu' zou afdalen, maar de Schepper en echtgenoote dat om de reeds vermelde heillooze gevolgen niet toestaan. Sawerigading doet nog pogingen zijn echtgenoote tot het einde der maand aan te houden met de bedoeling dan samen naar Luwu' af te dalen. Als antwoordt houdt zij hem nog eens zijn trouweloos gedrag, nl. dat hij Luwu' in den steek liet en naar Tjina voer, voor oogen[3]), Sawerigading geraakt bijna buiten Westen van smart, hij wil den schommel waarop We Panangarĕng naar de aarde zal afdalen, volgen, doch dit is *pemali* voor den Schepper en zijn gemalin, vanwege zijn eed niet naar Luwu' te zullen terugkeeren. La Punna langi' en We Tĕnriabēng zijn bij dit afscheid zeer ontroerd. Als We Panangarĕng in den schommel neerdaalt, woeden de elementen, La Punna langi' en We Tĕnriabēng
47 oogen haar na, Sangiyangpadjung begeleidt haar. Zij komt aan in haar vertrek, Sangiyangpadjung neemt afscheid; hij krijgt de opdracht mee terug, aan Sawerigading te zeggen naar Tjina terug te keeren.

---

echter niet zelf *manurung*, maar zijn vader Batara Guru is dat, zoo ook de vader zijner echtgenoote We Datusĕngĕng.

[1]) Zij hadden de afwezigheid van We Panangarĕng dus nog niet opgemerkt.

[2]) Dit is hier uitgevallen maar wordt door We Panangarĕng gezegd als zij ze later aan den vorst en de vorstin van Luwu' aanbiedt.

[3]) Sawerigading betoogt van uit Tjina niet naar Luwu' te zijn teruggekeerd, omdat hij gezworen had dat nooit te zullen doen.

In Tjina. 's Nachts wordt I We Tjudai onrustig wakker, zij wekt haar hofdame We Tĕmpereng, laat deze de lichten aansteken en begint een gesprek met haar. De afwezigheid van Sawerigading maakt haar zenuwachtig. We Tĕmpereng slaagt er niet in haar te kalmeeren. I We Tjudai gaat haar ouders wekken. Zij wil dat haar vader naar den Hemel zal gaan om Sawerigading op te sporen, maar deze wenscht te wachten tot er tien dagen verstreken zijn. Haar ouders zenden haar weer naar bed.

's Morgens bij het aanbreken van den dageraad komt de bode Sangiyangpadjung weder in den Hemel terug, hij treft Sawerigading in deerniswaardigen toestand aan. Doch als de bode hem de opdracht van We Panangarĕng om naar Tjina terug te keeren overbrengt, is hij bereid. In noodweer daalt hij weder naar het vertrek van I We Tjudai, zij ligt te slapen, hij gaat naast haar liggen. Wakker wordende, denkt zij aanvankelijk met een gedienstige te doen te hebben. Sawerigading zegt wie hij is en dat hij tien dagen in den Hemel is geweest omdat zijn zuster zoo naar hem verlangde. I We Tjudai aanvaardt dit gereedelijk, daarna slapen zij in.

In Luwu'. 's Morgens staat We Panangarĕng op. Zij zegt haar vertrouwde hofdame de noodige orders te geven voor haar bezoek aan den vorst en de vorstin van Luwu'. Per draagzetel gaat zij erheen; zij brengt de groeten en wenschen van We Tĕnriabĕng over en biedt dier geschenken aan, ook de geschenken voor de 48
anderen worden uitgedeeld, wat dezen in tranen brengt. We Datusĕngĕng jammert, zij wil dat Bataralattu' met haar naar Tjina zal zeilen om haar zoon te ontmoeten, maar haar echtgenoot wil er niet van weten. We Panangarĕng vertelt dan ook nog, dat het We Tĕnriabĕng door den Schepper verboden is naar Luwu' af te dalen, om uitsterven van Luwu' te voorkomen. „Dat staat ermee gelijk", zegt We Datusĕngĕng, „dat mijn dochter dood en begraven is". Bataralattu' sluit de bespreking met een troostwoord.

In Tjina. Te noen, als de zon in het zenith staat, staan Sawerigading en I We Tjudai eerst op, zij gaan hand in hand naar buiten, gevolgd door sirihstel en kwispedoor. Een talrijk gevolg legert zich om hen. Zij onderhouden zich met hun neven. Sawerigading vertelt, met een knipoogje naar de neven, dat hij na drie dagen in den Hemel te zijn geweest, weder zeer naar hen verlangde, maar ter wille van

We Tĕnriabĕng langer is gebleven[1]). Hierna wordt een feestmaal gehouden. Zijn schoonouders verschijnen, zij begroeten hem met ingenomenheid.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Opuna Warĕ Toapanjompa Pamadĕnglĕtte Langi'paewang (La Ma')dungkĕllĕng Lawe (Lae) La (Tĕnri)-tappu' Opuna Luwu' (een enkel maal).
2. La Pananrāng To Sulolipu, neef van 1 en vertrouwd raadsman.
3. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 1, tevens zijn „nicht".
4. We Panangarĕng (We Nanga'), I (of: We, of E) Daruma, echtgenoote van Sawerigading in Luwu' en nicht.
5. We Makawaru Daeng paraga, dochter van 1 (bij I We Tjimpau).
6. We (Tĕnri)giling, hofdame en vertrouwde van We Panangarĕng.
7. We Tĕmpereng(na), *idem* van I We Tjudai.
8. [I La Galigo] Sangadjiwero To Boto', zoon van 1 en 3.
9. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' We Bissulolo Daeng manutĕ', in den Hemel zetelende ten paleize Sao kuta parĕppa, gehuwd met 10, jongere (tweeling-) zuster van 1.
10. La Punna langi' Opu Sangiyang Opuna Lĕtte Rĕmmang ri langi', neef en echtgenoot van 9.
11. I La Suala, hemelwachter.
12. I La Betjotji, *idem.*
13. We Atilangi' We Atimega, hofdame, tevens familielid in het paleis van 10.
14. Sangi(y)angpadjung, bode in den Hemel van 10.
15. La Sompariu Gilingĕmpero To Pariusi, zoon van 9 en 10.
16. Bataralattu' Opuna Luwu' I La Tiulĕng, vorst van Luwu', vader van Sawerigading en schoonvader van 4.
17. We Sawease, boeleerster van Sawerigading in Luwu' en nicht.
18. We Sĕmpĕnne(na), ook: We Sĕmpanne, *idem.*
19. We Marasepe, *idem, idem.*

---

[1]) Over de ontmoeting met We Panangarĕng zwijgt hij.

20. We Mareopu, *idem, idem.*
21. We Maretĕnga, *idem, idem.*
22. We Bulu'tana, *idem, idem.*
23. We Pinamile, *idem, idem.*
24. We Pataungĕng, *idem, idem.*
25. We Pinanrasi, *idem, idem.*
26. We Maragĕllung, *idem, idem.*
27. We Datu (of: Opu-) sĕngĕng (ook: We sĕngĕng), echtgenoote van 16.
28. To Palĕnnarĕng, halfbroeder van 16[1]).
29. La Pangorisĕng (of: La Pangurisĕng) To Pananrāng, vader van 2 ,halfbroeder van 16.
30. I La Patoto' To Palanro, Schepper in den Hemel.
31. La Sattumpugi' Datuna Tjina, oud-vorst van Tjina, vader van I We Tjudai.
32. We Tĕnriabang I Da Tjudai, moeder van I We Tjudai, echtgenoote van 31.
33. Datu Palinge' van Sĕnridjawa, wederhelft van 30.
34. To Mareopu, halfbroer van 16[2]).
35. To Pinamile, halfbroer van 16.
36. To Sawease, *idem.*
37. To Bulu'tana, *idem.*
38. To Sĕmpane(na), *idem.*
39. To Marasepe, *idem.*
40. To Maretĕnga, *idem.*
41. To Mare opu, *idem.*
42. To Maragĕllung, *idem.*
43. La Tĕmma'lurĕng, oudere halfbroeder van 16.
44. I La Lompongĕ', *idem.*
45. La Tĕmma'lolong, *idem.*

---

[1]) La Sinilele To Palĕnnarĕng geldt gewoonlijk als neef van Sawerigading, zijn vader La Tĕmma'lurĕng (no. 43) To Sinilele, halfbroer van 16, als oom.

[2]) To Mareopu is de vader van 20 We Mareopu, evenzoo: 35 van 23, 36 van 17, 37 van 22, 38 van 18, 39 van 19, 40 van 21, 41 van 20, 42 van 26. Zij zijn ten deele dezelfden als no. 43—45; welke namen bijeenhooren, blijkt niet en is ook niet te zeggen, daar de teksten hierin niet eenstemmig zijn.

A XXX.

Leg. Jonker. (Co. 6162 van schrift OOOO ged. tot PPPP ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Ontmoeting van We Panangarĕng en Sawerigading in den Hemel.

Brokstuk van een verhaal waarvan begin en einde ontbreken. Het behandelt op dezelfde wijze, doch niet in dezelfde versie, de ontmoeting van We Panangarĕng en Sawerigading in den Hemel, waarvan het vorige nummer een volledige tekst is. Zie daar voor andere teksten.

11 + 7 = 18 blz.

Sawerigading is in den Hemel bij zijn zuster We Tĕnriabĕng, We Panangarĕng is daar ook aangekomen. Beiden smaken het wederzien. We Panangarĕng denkt erover weer naar Luu' terug te keeren, de vorst en vorstin zullen haar afwezigheid afkeuren. Na negen etmalen in den Hemel te zijn geweest, maakt zij ernst met haar vertrek.....

Zie A XXIX voor Naamlijst.

A XXXI.

Bruikleen der gemeente Delft, gemerkt: S $\frac{253}{3}$ 6.

Hs., *27* blz., 11 × 17 c.M., 14 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

Wederzijdsch liefdesverlangen van Sawerigading en We Panangarĕng (fragment).

Dit hs. is, zooals dr. A. A. Cense te Makassar ontdekte, in spiegelschrift geschreven, van rechts naar links, aanvangende op de laatste bladzijde. Slechts het begin is bewaard. De tekst onderscheidt zich niet van andere hss. die het zelfde onderwerp behandelen. Slechts twee momenten worden in dit fragment behandeld: een weeklacht door We Panangarĕng jegens haar vertrouwde hofdame geuit, en Sawerigading's opstijging naar zijn zuster We Tĕnriabĕng in den Hemel.

Zie A XXIX voor andere hss. en Naamlijst.

A XXXII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift D ged. tot schrift F ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Eerste bezieling van We Tĕnridio;**
2. **Bezieling van La Makarumpa;**
3. **Geboorte van Tĕnribalobo.**

31 + 44 + 25 = 100 blz.

In de Korte Inhoudsopgave wordt ter zake der gebeurtenissen in dezen tekst gezegd: „Eenigen tijd na de geboorte van We Tĕnridiyo „hebben weder de bij het eerste nuttigen van vaste spijzen gebruike-„lijke feesten plaats.

„We Tjoedai bevalt van een dochter, met name We Tĕnribalobo, „wier geboorte van dezelfde feesten als boven achtervolgd wordt." (Boeg. Chrestomathie III blz. 259). En in het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap komt het zelfde voor, in het begin van dl. XII (Cat. Matthes blz. 79). Van La Makarumpa wordt niet gerept. Wel kan men daar de geschiedenis van We Tĕnridio's geboorte met al wat daar aan den aanvang van dezen tekst vooraf gaat, vinden. Er zijn talrijke verschillen in de 2 teksten. Andere handschriften zijn niet bekend.

Dit afschrift is door prof. Jonker gecollationneerd, er zijn woorden en lettergrepen uitgevallen. De tekst is op meerdere plaatsen onvolledig.

Er komen in de I La Galigo verscheidene prinsessen voor die den naam *bissu lolo,* jonge *bissu,* voeren. Dit sluit niet in dat zij tot *bissu* gewijd zijn. We Tĕnridio, We Tĕnribali van Sĕnridjawa zijn reeds *bissu lolo* als zij gewijd worden (b.v. A XXXIV en A XL). We Tĕnriabĕng is evenzoo *bissu lolo,* ook, omdat zij ten Hemel stijgt, *bissu ri langi'* genoemd; door overhaast vertrek van Luwu' gaat haar wijding, waartoe reeds toebereidselen waren ge-

troffen, niet door. Zij zijn allen dan op huwbaren leeftijd en huwen spoedig daarna. Men ontwaart lang van tevoren dat iemand als *bissu* is aangewezen, het is al voor iemands geboorte beschikt.

Dit verhaal geeft nu antwoord op de vraag, op welke wijze men dit op de Middelwereld gewaar wordt; het is althans één der wijzen[1]).

Terwijl We Tĕnridio nog in haar prille jeugd is, daalt een hemelling-familielid neer, (zoon van We Tĕnriabĕng). Hij heet haar hemelsche echtgenoot en is, zoo goed als op aarde, aan de verwantschapswetten onderworpen. Van hemelsche echtgenooten van *bissu*'s is herhaaldelijk sprake; in principe heeft elke *bissu* er een. In een ander verhaal (A LXVII) wordt uitvoerig over een verblijf van den hemelschen echtgenoot van een *bissu*-prinses in haar slaapvertrek gesproken. In dezen tekst is er even sprake van. De nederdaling wordt hier beschreven als een aanraking en bezieling. Daarop volgt dat We Tĕnridio kennelijk *bissu* is geworden, wat zij manifesteert door in transe gewijde zangen te reciteeren. Zij is voor de eerste maal bezield. De bezieling uit den Hooge speelt ook bij de *bissu*-wijding een voorname rol, zij is daarvan het centrale moment. En verder zal men, telkens als *bissu*'s haar ministerie verleenen, lezen dat de Hemel haar bezielt. Wat mannelijke *bissu*'s betreft, levert ook dit verhaal een voorbeeld van eerste bezieling, maar verhalen hunner wijding zijn niet bekend.

Op zekeren dag merken de zeventig prinsen tegen elkaar op, D/14
dat het drie maanden geleden is dat We Tĕnridio op den uit den Hemel neergedaalden schommel is geweest. Er hebben nog andere feestelijkheden en ceremonieën plaats gehad, zoo het op schoot nemen door aanzienlijke personen om beurten in een kring. Al den tijd heeft de muziek weerklonken, is er gedanst en er zijn gewijde gezangen gezongen ter afwering van kwade invloeden.

Dan, te noen, maakt zich een hemelling op om naar de aarde af te dalen en We Tĕnridio te bezielen[2]). De poort des Hemels wordt geopend, de hemelketting losgemaakt, de elementen breken los, het wordt duister, er dreunen zeven donderslagen. De zevenkleurige regenboog komt bij den hoofdstijl (van het paleis La Tanette, in

[1]) Anders in hs. 188 dl. XII Bijbel Genootschap, blz. 1019 v.v. hierachter, ook We Dio betreffende.

[2]) *lanjulanju* — langs iets strijken, bv. met olie langs een gelaat, ook: streelen; later heet het: *lanjulanju* tevens bezielen.

Tjina) aan met Lĕttepatalo en groot gevolg, hij bezielt zijn nicht, die juist bij haar „tante" Ma'tangkiluu' op schoot zit[1]). Zij valt, in tweeën gekliefd, om, haar eene helft valt voorover, haar andere helft achterover, met de tong uit den mond. Algemeene ontsteltenis en weeklagen. De *puang*'s van Luu' en Warĕ' stellen vast dat We Tĕnridio niet dood is, maar door Lĕttepatalo aangeraakt en bezield is geworden[2]). De mededeeling verheugt haar ouders Sawerigading en I We Tjudai, zij strooien offerrijst. Weder verschijnt de regenboog bij den hoofdstijl van het paleis, met noodweer en duisternis gepaard. De *puang*'s offeren en zingen litanieën. Dan begint We Tĕnridio in transe hemelsche taal te spreken[3]) en zegt dat zij door Lĕttepatalo bezield is. Intusschen ligt er een dichte duisternis over het land. Sawerigading strooit offerrijst en roept den Schepper en gemalin aan om het noodweer der elementen te doen bedaren. Als dit niet baat, zegt La Pananrāng hem zich in de erfstukken uit den
E Hemel te steken (kleeding en sieraden) en een bezwering uit te spreken. Aldus geschiedt. In vol ornaat, in staatsie, prevelt hij een bezwering, strooit offerrijst, offert sirih. Hij ziet dan zijn zuster We Tĕnriabēng, staande bij den regenboog en den hoofdstijl van het paleis, We Tĕnridio bezielende[4]). Sawerigading en Ma'tangkiluu' zijn tot tranen bewogen. „Zoo heeft dan", zegt hij, „mijn zuster haar „woord gestand gedaan". Toen Sawerigading van Luu' wegvoer om in Tjina een gade te zoeken in stede van zijn zuster die hij niet huwen mocht, had We Tĕnriabēng tot hem gezegd: als gij daar huwt en een dochter krijgt en zoo ik een zoon krijg, dan zal ik hem uit den Hemel laten neerdalen, opdat hij haar huwe en wij in de verhouding van wederzijdsche schoonouder treden, en dus, besluit La Pananrāng uit deze plechtige verklaring van haar, is het gepast dat zij thans is neergedaald om haar nicht (We Dio) te ontmoeten[5]).

---

[1]) Wanneer dit gebeurt, is We Tĕnridio nog een klein kind. Lĕttepatalo wordt van nu af zooveel als haar hemelsche echtgenoot. Later, wanneer zij eenige jaren met een anderen neef op aarde verbonden is geweest, stijgt zij ten Hemel om met hem voorgoed te huwen als gewoon echtgenoot, zie tekst A LXXV hierachter.

[2]) *nalanjulanju mu[a]i sia to sĕnridjawa ma'basungi.*

[3]) Er wordt niet gezegd dat de twee helften waarin zij gekloofd was, zich weer vereenigd hebben. De *puang*'s hebben er wel om gebeden.

[4]) Zij is zelf *bissu*. Er worden van haar dezelfde woorden gebezigd als boven van Lĕttepatalo. In het groote hs. Bijbel Genootschap dl. XII heeft de neerdaling van We Tĕnriabēng vóór de bevalling plaats, wat beter in het verband past.

[5]) Hier volgt dat Sawerigading nog eens het noodweer tracht te bezweren. door zijn staf (weeflade) op den grond te planten.

I We Tjudai verwijt Sawerigading dit niet gezegd te hebben toen zij van We Dio zwanger werd. Zij brengt het verloop harer zwangerschap in herinnering en hoe We Dio na tien maanden geboren was [1]).

Toen We Dio drie maanden oud was (zegt I We Tjudai nog steeds tot haar echtgenoot), was zij op den schommel geplaatst en toen zij zeven maanden oud was, waren de huwelijksaanzoeken gekomen [2]). Zonder hierop te antwoorden, gaat Sawerigading offerrijst strooien om de elementen te bedaren, daarbij den hemelling Lĕttepatalo aanzeggende zich terug te trekken en als We Dio drie jaar oud zal zijn, eerst weder neer te dalen. Dadelijk komen de elementen tot rust. De hemelling die We Dio bezield had, keert naar den Hemel terug. Sawerigading zegt allen in het paleis hun jammeren te staken, hij beziet het gezicht van zijn kind, het is als van een hemellinge, doch zij is nog niet ontwaakt. Dit geschiedt als hij zegt zijn belofte na te zullen komen [3]).

De twee raadsheeren van Tjina komen het paleis binnen, zij doen een verhaal van de verschrikkelijke verwoestingen die het noodweer heeft aangericht. La Makarumpa, naar buiten komende om aan hanengevechten deel te nemen, is onder de tamarinde-boomen door den bliksem getroffen, hij werd in tweeën gekliefd [4]). Allen die hen aanhooren, zijn als verpletterd. Sawerigading zegt den raadsheeren een bode naar La Makasaung te zenden om hem omtrent zijn zoon in te lichten. Tevens zendt hij de *puang*'s van Luu' en Warĕ' naar La Makarumpa om voor hem te offeren en te trachten den hemelling die hem bezield heeft [5]), te doen wijken. La Makarumpa begint in transe te spreken, hij is bezield. Zijn lichaam is weer gaaf (?), hij legt zijn kris en armbanden af, er wordt hem sirih aangeboden en allen juichen: „La Makarumpa is een *bissu* geworden".

Intusschen komt de bode met het bericht dat een hemelling op

---

[1]) Hier wordt gezegd — doch de tekst is niet duidelijk — dat We Tĕnriabĕng tijdens haar zwangerschap haar bezield heeft of in haar gevaren is (*ma'basung*). Vgl. het groote hs. van het Bijbel Genootschap, dl. XII, blz. 1020 hierachter, vgl. blz. 384 noot 4.

[2]) Zij brengt ook nog in herinnering dat Sawerigading toen op de hanenvechtbaan schatten gewonnen heeft.

[3]) NI. toe te staan dat zij later met Lĕttepatalo zal huwen.

[4]) Op dezelfde wijze als We Tĕnridio boven. Er is een hemelling op hem neergedaald, een *pulakali* — kwaad wezen. — Hij is niet te verwarren met den gelijknamigen zoon van I La Galigo en nog anderen die denzelfden naam dragen.

[5]) *ma'basung*.

La Makarumpa is neergedaald en hij in tweeën is gekloofd, bij La Makasaung in Sabang. Het wekt een zelfde ontsteltenis in zijn paleis als vroeger het bericht van We Dio's geval in La Tanette. La Makasaung zendt den bode naar La Tanette terug, hij is onmachtig hem een boodschap mee terug te geven. De bode komt in Tjina onder de tamarinde-boomen aan. De *puang*'s van Luu' en Warĕ' gaan naar het paleis La Tanette, waar allen nog jammeren.

We Dio volhardt drie maanden in stilzwijgen[1]). Eens daalt, te noen, Lĕttepatalo per regenboog bij den hoofdstijl van het paleis neder, hij komt zijn nicht (weder) bezielen[2]). Weder wordt zij, bij Ma'tangkiluu' op schoot gezeten, in tweeën gekliefd. Zelfde jammertooneelen als de vorige maal. De *puang*'s schieten toe en verrichten haar practijken[3]).

I We Tjudai is drie maanden zwanger van Tĕnribalobo. Sawerigading geeft order een legerstede voor We Dio's hemelschen echtgenoot[4]) en de benoodigdheden voor een sacraal bad van haar in gereedheid te brengen. De *puang*'s laten ook gezuiverde gierst, kippeneieren, offerrijst en wat verder noodig is, bijeenbrengen. Er wordt drie etmalen lang met bepaalden slag op de trommen geslagen en muziek gemaakt. Sawerigading en de *puang*'s gaan het vertrek waar We Dio zich bevindt, binnen. Ma'tangkiluu' neemt haar op schoot en de wassching met het bereide water heeft plaats. Zij krijgt fraaie kleeren aan, wordt berookt. De *puang*'s verrichten ceremonieën.

I We Tjudai is zeven maanden zwanger, zij acht haar bevalling aanstaande. Sawerigading treft de noodige maatregelen. Hij biedt den Schepper, rijst en sirih offerende, een buffeloffer met de bede dat het kind voorspoedig ter wereld moge komen, hij zal haar kind
F naar Tompo'tika' laten verhuizen[5]), enz. I We Tjudai's toestand is zorgelijk. Sawerigading offert nogmaals, zijn schoonmoeder volgt zijn voorbeeld, anderen doen desgelijks. Het kind wordt geboren. De vader noodt het te schreeuwen. Als het kind niet meer met den navelstreng verbonden is, wordt het door de aawezigen om beurten

---

[1]) Er wordt verder niet van La Makarumpa gerept.
[2]) *lanjulanju.*
[3]) Het tooneel wordt niet vervolgd; mogelijk een herhaling van Lĕttepatalo's hooger beschreven nederdaling.
[4]) *palakka idung,* Wb. s.v. 1° *palakka.*
[5]) Dit geschiedt later.

op schoot genomen. Het wil niet zuigen. Sawerigading laat La Ma'saguni halen; diens echtgenoote wil hij dat zoogmoeder zal zijn. La Ma'saguni stemt dadelijk toe; door de *puang*'s opgeleid, betreedt zij het vertrek waar Tĕnribalobo — zoo heet de jonggeborene — ligt. Als tweede zoogmoeder wordt We Tĕnrigiling plechtig opgeleid. Er wordt order gegeven vele buffels te slachten.

Als Tĕnribalobo zeven etmalen oud is, wordt de navelstreng in optocht in een pot rondom het huis gedragen, terwijl de muziekinstrumenten klinken. Na afloop heeft een maaltijd plaats.

Als zij drie maanden oud is geworden, wordt zij op den schommel gezet en hebben er hanengevechten plaats.

Wanneer zij vijf maanden is, begint zij te dreinen en te krijten en niemand kan haar tot bedaren brengen. Er wordt van alles beproefd. Sawerigading gaat de kamer binnen, prevelt een spreuk, wijst met de ringen van den Schepper en diens gemalin aan de vingers naar de vier windstreken en doet het water stijgen tot aan den ingang van het paleis. Dan komt Tĕnribalobo tot bedaren. Het volk komt tot het besluit dat Sawerigading geen mensch maar een god is. Wat was I We Tjudai dom naar lasterpraat te luisteren[1]). — Tĕnribalobo gaat rustig slapen. Haar vader laat den vloed weer afloopen.

De laatste bladzijden zijn corrupt. Er is weer sprake van het bereiden van We Dio's legerstede. De *puang*'s worden naar haar toe gezonden, Sawerigading voegt zich bij hen, de eersten strooien offerrijst en zingen litanieën met het doel dat We Dio in transe zal spreken. Zij begint te spreken[2]).

Hier breekt de tekst abrupt af.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Opuna Warĕ' (Batara Warĕ') To(w)apanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Opuna Luu' Langi'pawewang La Tĕnritappu' Lawe, vorst van Tjina.

---

[1]) Het nooit zwijgend verwijt, zie o.a. tekst A XXIV.

[2]) Zij was na haar bezieling blijven zwijgen; alles moet aangewend worden om haar tot spreken te brengen.

2. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, vorstin van Tjina.
3. I La Galigo To Padamani To Boto' To Sĕssungriu', zoon en eersteling van 1 en 2.
4. (I) We (Tĕnri)dio We Bissulolo Batarabissu, dochter en tweede kind van 1 en 2.
5. Tĕnribalobo, tweede dochter en derde kind van 1 en 2.
6. We Tĕnriabĕng Bissu ri langi', tweelingzuster van 1 in den Hemel.
7. We Tĕnriabang Datuna (Opuna-) Tjina, oud-vorstin van Tjina, moeder van 2.
8. La (Pa)nanrāng To Sulolipu, vertrouwde raadsman en neef van 1.
9. La Ma'saguni Toapemanu', raadsman en neef van 1.
10. Panrita Ugi', *idem*.
11. Ma'tangkiluu' We Tĕnrilekĕ' [1]), echtgenoote van 8, zoogmoeder van 4.
12. La Sulolipu, zoon van 8 en 11.
13. Dĕttiaulĕng, dochter van 8 en 11.
14. We (E) Apanglangi', *pua' ma'toa* van Luu' [2]).
15. I We Salarĕng, *idem* van Warĕ'.
16. Odampatara, een god in den Hemel, waarschijnlijk de echtgenoot van 6 [3]).
17. To Saunglangi', een bode van 16 of deze zelf.
18. Lĕttepatalo To Sompariu, zoon van 6, hemelsch echtgenoot van 4.
19. La Makasaung Opuna Sabang, broeder van 2.
20. We (Tĕnri) sinrang, echtgenoote van 19.
21. La Makarumpa Datuna Sabang, zoon van 19 en 20.
22. (We Tĕnri olle) I Da Batangĕng, dochter van 19 en 20.
23. Tĕnrisaungĕng To Rutumpongĕng, zoogmoeder van 4 (zuster van 2).
24. Datuna Soppeng (a.s. schoonvader van 4).
25. We Tĕnripeso (zuster van 2, gehuwd met 24).
26. Toapatunru', raadsheer van Tjina.
27. Toana'kadji, *idem*.

---

[1]) Ook een afzonderlijk persoon, dit is juist. De samenvoeging is een vergissing.

[2]) „Opuna Luu' ", van 14 gezegd, is foutief voor *Puang ri Luu'*.

[3]) Afwijkende naam.

28. La Paladjarĕng (raadsman van 3).
29. Puang van Tjina.
30. I Da Palilu, hofdame.
31. Palawagau, vorst van Tompo'tika'.
32. Tĕnriliĕnnarĕng Daengrisobu, echtgenoote van 9, wordt zoogmoeder van 5.
33. We Tĕnrigiling Datuna Tempe van Malimongĕng, zoogmoeder van 5 (zuster van 2).
34. Nene' panganro, een oude vrouw aan het hof.
35. Rukĕllĕmpoba, verwekker van noodweer uit den Hemel.
36. Rumama'kompong, idem.
37. To Balaunji', *idem* uit de Onderwereld.
38. Puang (I La) Patoto' To Palanro, de Schepper (treedt niet op).
39. Datu Palinge', gemalin van 38 (treedt niet op).
40. Datuna Tempe, schoonbroer van 2, echtgenoot van 33.

A XXXIII.

Leg. Jonker, Cod. 6147, 1e stuk.

Orig. hs., 15 × 20 c.M., 15—22 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

1. **I La Galigo wordt naar Luu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen.**
2. **Zijn huwelijk aldaar met Radja (Radjeng)risompa.**

Van dezen tekst is een afschrift aanwezig in cod. 6161 van schrift 108 ged.—112 ged., 47 + 3 × 48 + 15 = 206 blz.

Het blijkt dat de tekst in cod. 6161 van schrift 105 ged.—108 ged., 19 + 2 × 48 + 1 = 116 blz., hierachter beschreven (A XXXIV), de rechtstreeksche voortzetting van dezen tekst is en een afschrift vormt van een orig. hs. dat onmiddellijk aansluit bij het onderhavige en cod. 6147, 2e stuk uitmaakt. Dit 2e stuk is van het stempel K. F. Holle voorzien. Het 1e stuk beslaat 122 blz., het 2e 55 blz., het geheele orig. hs., thans in tweeën, is dus 177 blz. groot en het is grooter geweest, begin en einde ontbreken. Het is in lontarschrift geschreven, d.w.z. met den letter in lontarhss. gebruikelijk. Er zijn slechts twee hss. op papier in lontarschrift bekend, dit en een hs. in het Britsch Museum (Aanhangsel blz. 1075). Dit laatste is zeker niet jonger dan ± 1800, het andere laat zich niet dateeren. Zie verder voor bizonderheden over het lontarschrift A L hierachter.

Het in dit handschrift-gedeelte opgenomen verhaal komt in het groote I La Galigo hs. van het Bijbel Genootschap, no. 188 deel XII voor en wordt in den Cat. Matthes blz. 79 als volgt beschreven: „I La Galigo gaat voor zijne tante (lees: zuster) We Diyo een „gĕnrang (soort van trom uit Loewoe') halen. I La Galigo trouwt „I Tappoewara Radjenrisompa in Loewoe'."

Een tweede hs., in andere redactie, bevindt zich in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn (C VI hierachter). Het begint wat later, bij de komst der groote *bissu*'s ten paleize, en loopt door tot in het tweede gedeelte (A XXXIV), maar breekt eerder af, kort vóór de oprichting der *djuru* voor We Tĕnridio in Tjina. — Een derde hs. te zelfder plaatse (C VII) is niets dan een stuk van het vorige.

De afschrijver heeft het origineel niet op den voet gevolgd, regels weggelaten, verbeteringen aangebracht en zijn eigen spelling gevolgd. Voor corrupte plaatsen en hiaten kan men vergelijken hs. C VI te Berlijn, dat een gaven tekst vormt. Naamlijst bij A XXXIV.

La Pananrāng zendt We Tĕmpereng naar Mario om kostbare goederen te halen. Zij gaat er in een draagzetel heen en keert met vele goederen van Sawerigading naar Tjina terug. Als zij vóór het paleis La Tanette is aangekomen, ziet I La Galigo haar; hij is verstoord dat de schatten zijns vaders naar Tjina gebracht zijn met bestemming voor zijn zuster We Tĕnridio[1]). Zijn vader stelt hem gerust; als zijn zuster thans alles krijgt, de tributen zullen blijven binnenkomen en hij zal Luu' beërven. Sawerigading zendt hem naar den akker om in staatsie rijst (padi) vandaar op te brengen, een werk dat niet door geringe lieden mag geschieden (*pemali*)[2]). De *puang*'s gaan mede om de noodige ceremonieën te verrichten, de zeventig prinsen zullen de rijst snijden. Beschrijving der ceremonieën[3]). In het paleis terug nieuwe ceremonieën. De *bissu*'s trachten We Tĕnridio op te wekken. Sawerigading moet schreien als hij ziet dat zij onbewogen blijft; drie jaar lang heeft zij gezwegen, de oogen niet geloken, noch iets genuttigd. Wat heeft hij jegens 108/1 or. hs. 1

---

[1]) Het is beschikt dat zij *bissu* zou worden, er is een hemelsche echtgenoot op haar neergedaald, zie hiervoor A XXXII.

[2]) Dit is de rijst die bestemd is in de van Mario gehaalde manden (*baku' datu*, Wb. s.v. 1° *baku'*) gedaan te worden.

[3]) De tekst deelt een en ander over het in staatsie opbrengen van de rijst mede, doch de band met de rest van het verhaal is los en de voorstelling wijkt in sterke mate van het groote hs. Bijbel Genootschap dl. XII, het eenige waar hetzelfde onderwerp behandeld wordt, af. In hs. Bijbel Genootschap toch wordt, als een soort leiddraad, de beschrijving van de geheele rijstcultuur gegeven, op aanwijzing van We Tĕnriabĕng in den Hemel. De met succes volbrachte cultuur tot aan het brengen van den oogst bij de als wezenloos neerliggende We Tĕnridio zal haar ten leven wekken. Eerst hierna kan van haar *bissu*-wijding sprake zijn. Zij ontwaakt wel uit haar verdooving, maar is toch nog ziek, weshalve de groote *bissu*'s Da Punta Serĕng en We Palaguna ontboden worden, enz. Zie Aanhangsel, blz. 1021 v.v.

de goden nagelaten?[1]). Hij zendt, midden in den nacht, een deputatie naar de groote *bissu*'s Da Punta Serĕng en We Palaguna, te noen moeten de afgezanten terug zijn. Zij vertrekken. Alvorens Da Punta Serĕng te ontmoeten, worden zij genood een bad te nemen in de troebele put van haar, zij hebben zich gehaast. De bewaakster van de put, gevraagd of het nog ver is tot Udjumpero, haar woonplaats, antwoordt: „Zoo gij door geringe lieden gezonden zijt, zoudt „gij wellicht morgen of overmorgen aankomen, maar als door den „Hemel omlaag gezondenen u hebben gezonden, kunt gij haar tegen „den middag bereiken"[2]). Inderdaad komen zij te noen aan. Sawipauba en We Tĕnrilekĕ' (de hoofdpersonen der deputatie) treden het paleis binnen en gaan verschillende vertrekken rond; overal zitten menschen in kostbare kleeding aan diverse bezigheden. Ten slotte komen zij in dat deel van het paleis (*sonrong alang*) waar Da Punta Serĕng verwijlt met jonge *bissu*'s die zich aan het oefenen zijn in het zingen van gewijde zangen. Zij doen hun boodschap, Da Punta Serĕng zal den overvolgenden dag vertrekken. De boden gaan verder naar We Palaguna's woning, deze belooft hetzelfde, dan is het namelijk een goede dag. Na onthaald te zijn, zullen zij de terugreis aanvaarden, maar We Palaguna wijst er hun op dat zij onderweg een land met bizondere boomen[3]) vóór zich zullen hebben; zijn zij dat gepasseerd, dan hebben zij de troebele put van Da Punta Serĕng achter zich (?)[4]). Dit heet iets later dat zij een landstreek zullen passeeren met *asana*-boomen (?), er niet als een heuvel uitziende (?), een steen die er niet als een steen uitziet, daar mogen zij niet om zich heen zien op straffe hun land niet te bereiken; evenzoo een vijgeboom die geen vijgeboom is, zelfde verbod; evenzoo een rij van negen *baringĕng*-boomen die oogenschijnlijk waringin's zijn[5]). Op den terugweg komt het gezelschap langs de genoemde zaken en draagt zorg niet rond te zien. Er heerscht duisternis vóór hen, het is licht achter hen, zij maken zich, den Heer aanroepende,

[1]) Hij somt op wat hij gedaan heeft.

[2]) De bedoeling is niet duidelijk.

[3]) *lipu asana kau dewata.*

[4]) Volgt weer de uitnoodiging een bad te nemen, nogmaals dat zij door We Palaguna onthaald worden en nogmaals het verhaal van wat zij zullen passeeren, anders dan de vorige maal. De tekst is herhaaldelijk corrupt. Twee fragmenten schijnen dooreengeweven.

[5]) De verklaring luidt: De meester-*bissu* (?) (*puangkuruna*) schoot met het blaasroer op een kanarie-duif, raakte zijn vleugel, hij viel neer, er daalde een hemelling neer die door zijn mond sprak (wat beteekent dat hij bezield was). De bedoeling is duister.

als boden van den kleinzoon van den *manurung* (Sawerigading) bekend. Noodweer blijft dan uit en zij komen behouden in Tjina aan.

Sawerigading laat *bissu*'s bijeenroepen en offerbuffels bijeendrijven. Den overvolgenden morgen kijkt hij uit het venster en ziet ten Oosten van het paleis den stroom van *bissu*'s van Da Punta Serĕng en We Palaguna aankomen als een golvende zee. Alles wordt voor de ontvangst in gereedheid gebracht. De beide, groote *bissu's* komen in draagzetels vóór La Tanette aan, zij gaan naar binnen, bestrooid wordende met *wĕnno* (gerooste rijst). Sawerigading hoopt dat zij We Tĕnridio tot spreken zullen brengen. Zij beginnen haar *bissu*-practijken, brengen haar, door haar toe te spreken, tot ontwaken, doch niet verder. Da Punta Serĕng zegt nu in den slaap omhoog te willen gaan naar den Hemel, de vorst moet daarvoor door haar genoemde maatregelen nemen. Zij en We Palaguna laten nauwkeurig omschreven zaken bijeenbrengen. Da Punta Serĕng begeeft zich naar de hoofdpaal van het paleis, laat wierook branden, enz. en valt in slaap. In haar slaap geeft zij zevenmaal een bevel, stoot op zij, reikt aan (?) [1]), betreedt daarna de wolken, bereikt den Hemel en komt vóór We Tĕnriabēng te zitten [2]). Zij zet den toestand van We Tĕnridio uiteen en roept haar hulp in. Daarna keert 109
zij naar de aarde terug, waar zij 's middags aankomt. Zij verrijst, or. hs. 26
wascht zich, pruimt en zegt het opgeroepen volk te laten bijeenkomen.

Sawerigading laat een gastmaal aanrichten voor het volk. Da Punta Serĕng gaat naar de binnenvertrekken, hier biedt I We Tjodai haar sirih aan en vraagt waar zij vandaan komt. Het antwoord luidt dat de goden een trom en vele andere muziekinstrumenten, enz. vragen, ook een *bissu*-staf (voor We Tĕnridio) [3]); wanneer Sawerigading aan dien eisch geen gevolg geeft, dan zal de narigheid nog lang duren en zal zelfs wellicht een ander vorst Tjina komen bestrijden en te gronde richten, terwijl We Tĕnridio naar

---

[1]) *sampe djĕlluang*; bedoeld schijnen bewegingen waardoor zij (haar geest) zich van de aarde verheft.

[2]) Nl. haar *pamana'*; dit woord is in het Wb. s.v. 1° *mana'*, met „ziel" weergegeven, ook haar *madjasulo* genoemd, Wb. s.v., zie Inleiding.

[3]) Zij heeft die wetenschap door haar hemelreis verkregen. — In het onderhoud dat zij in den Hemel met We Tĕnriabēng heeft gehad, zijn alle deze zaken echter niet genoemd; de laatste heeft slechts gezegd dat Sawerigading moest doen wat We Tĕnridio wilde en zoo dat niet gebeurde, zij wellicht We Tĕnridio naar den Hemel zou opvoeren. Er is in deze passage iets uitgevallen, reeds in het or. hs. Veel later wordt We Tĕnridio inderdaad in den Hemel opgenomen.

den Hemel wordt gehaald. Sawerigading en I We Tjodai zien peinzend vóór zich. Hij merkt op, dat de gevraagde zaken niet in Tjina maar in Luu' te vinden zijn, het zijn nl. de *bissu*-uitrustingsstukken die zijn zuster We Tĕnriabēng gebruiken zou bij het beklimmen van de *djuru*[1]). Toen zij ten Hemel steeg, heeft zij ze achtergelaten[2]), benevens vele sieraden. I We Tjodai wordt dadelijk jaloersch[3]). Zij wil er dan ook niet van weten dat I La Galigo die zaken in Luu' gaat halen.

Sawerigading staat op, begeeft zich naar de kamer zijner dochter (We Tĕnridio) en roept zijn zuster We Tĕnriabēng aan, haar die hem ziet maar welke hij niet vermag te zien. Hij vraagt hoe hij in het bezit van haar *bissu*-gerei in Luu' kan geraken. We Tĕnridio kan haar moeder vervloeken, hij heeft het aan bewijzen zijner vaderlijke liefde niet laten ontbreken[4]). Allengs richt hij zich tot We Tĕnridio. Dan komt We Tĕnrilekĕ' binnen om Sawerigading te troosten. — Drie etmalen lang komt hij geen oogenblik buiten, We Palaguna heeft hem al dien tijd nog niet gezien. La Pananrāng licht haar in dat hij als levend dood is.

Als I La Galigo verneemt dat zijn vader niet meer eten kan van verdriet, vat hij het plan op den volgenden dag naar Luu' te zeilen; de zeventig prinsen wenschen van de partij te zijn, maar hij wil dat ze thuis blijven. Hij zelf gaat eerst tot zijn vader, deelt hem zijn plan om tegen den wil der lieden van Tjina naar Luu' te varen mede en verzoekt La Pananrāng mee te geven ten einde hem te legitimeeren[5]). Sawerigading voorziet hem van verschillende voorwerpen (kleeding, ringen), die hem op de reis sterk zullen maken onheilen te keeren, zegt hem hoe hij op zee moet offeren en dat hij vogels moet meenemen om die vooruit te laten vliegen. Zij gaan samen naar Mario, I We Tjodai meent dat haar kind verloren is. De vloot wordt voor de reis naar Luu' uitgerust. (Beschrijving).

---

[1]) Wb. s.v. 4° *djuru*; *tuppu djuru* is een plechtigheid waarbij een *bissu* ceremonieel opgaat naar een aanbouw van het huis, *djuru* geheeten, om hoogere wijding te erlangen. Vgl. Matthes, De Bissoes.

[2]) Zonder ertoe gekomen te zijn ze te gebruiken en met de mededeeling ze later voor We Tĕnridio te bestemmen.

[3]) Het is in de I La Galigo-verhalen een vaste trek in I We Tjodai's karakter dat zij geen goed van Luu' hooren kan.

[4]) d.w.z. hij durft wegens I We Tjodai's protest zijn wil om iemand naar Luu' te zenden ten einde de *bissu*-uitrustingsstukken te halen, niet door te zetten.

[5]) La Pananrāng is indertijd met Sawerigading van Luu' meegekomen.

De zeventig prinsen zullen toch meegaan. Sawerigading geeft geschenken mee voor zijn echtgenooten in Luu', in de eerste plaats voor We Panangarĕng. I La Galigo mag twee maanden in Luu' blijven, de reis duurt zeven etmalen. Eindelijk begeeft hij zich aan boord, maar hij komt nog eens terug om bij de aanlegplaats een oogenblik met zijn vader onder hun staatsie-zonnescherm te zitten. Hij vraagt nog eenige formulieren tot verweer tegen mogelijk door hoogere machten veroorzaakt woeden der elementen, enz., doch Sawerigading zegt dat hij genoeg heeft aan de reeds ontvangen, van den Schepper stammende ringen[1]). Daarna vertrekt I La Galigo voor goed, hij scheept zich in op de Welĕnrēng[2]). Na vijf etmalen is men reeds ter reede van Luu'. I La Galigo plaatst zich in vol ornaat met (weef)lade (!) en hoofddoek op de voorplecht van zijn schip en brengt Hemel en Onderwereld een eerbiedigen groet. La Pananrāng weent bij het weerzien van het lang geleden verlaten land.

Vóór Siwa vertellen visschers hem dat er rouw heerscht in Luu', het land is als uitgestorven; in tijden[3]) hebben zich geen vreemde handelsschepen vertoond[4]), en wel sedert Sawerigading is weggevaren naar Tjina. In Malatunrung deelen eenige visschers mee dat de vorst indertijd tweelingen heeft gekregen, de jongen werd verliefd op het meisje. Toen is de zoon, Sawerigading, weggegaan, de gelofte afleggende nooit te zullen terugkeeren en zijn tweelingzuster We Tĕnriabēng is naar den Hemel opgestegen en daar gehuwd[5]). Na Sawerigading's vertrek is het gewas vijftien seizoenen door het vuur geteisterd.

Van Malatunrung verzeilt de vloot naar Warĕ'. Valwinden treffen de schepen. La Pananrāng zegt I La Galigo zich op bepaalde wijze te kleeden, den *bissu*-staf ter hand te nemen, enz. Hierna offert hij eieren en sirih aan de zee, strooit *wĕnno* en vierkleurenrijst, onder het aanroepen van Hemel en Onderwereld om doortocht. Het weer herstelt zich. Eén der opvarenden (La Paladjarĕng) veroorlooft zich een grap, opnieuw daalt noodweer neer, de vloot drijft af. La Pananrāng verzoekt I La Galigo in te grijpen, deze wil dat wel 110

or. hs. 57

---

[1]) Hij geeft te verstaan dat deze *adji* voor hem te hoog zijn.
[2]) Het schip waarmĕe zijn vader van Luu' naar Tjina is gekomen.
[3]) t.w. één *pariama* en vijf jaar; volgens het Wb. is 1 *pariama* 12 jaar.
[4]) d.w.z. omdat zij zijn buitengesloten.
[5]) Vormt het onderwerp van een afzonderlijk verhaal, zie o.a. A XIV.

doen, maar dan moeten de zeventig prinsen hun mond houden. Zijn gebed tot den Heer wordt tot driemaal toe niet verhoord, dan brengt hij menschenoffers en spreekt een gebed uit. Nu wordt het goed weer en de roeiers vatten de riemen weer op. —

Hier is een corrupte plaats van het or. hs. (blz. 59/60), niet in het afschrift overgenomen.

Men vaart weer drie etmalen en is dan vóór de rivier van Takkebiro, het land van La Pananrāng; hij is ontroerd de woonplaats zijner jeugd weer te zien. De menschen van den wal vragen wie zij zijn. Als La Pananrāng zich bekend maakt, schreien zij van aandoening en heeten hem hartelijk welkom. De ondervragers gaan het goede bericht naar den wal brengen. De geheele plaats loopt uit om de vloot te zien. La Paladjarĕng lacht om de afwijkende gewoonten der menschen, door alle overige prinsen nagevolgd. Het volk van Takkebiro brengt een slachtoffer van vijfhonderd buffels naar den riviermond. I La Galigo c.s. gaan aan land en naar het paleis[1]). Men kort den tijd met luchtigen kout. I La Galigo ziet nog wat rond en gaat dan weer aan boord. De zon staat reeds lang aan den hemel, als men onder zeil gaat; te middernacht is men vóór Luu' en gaat dadelijk den riviermond binnen.

[In het paleis van Luu'].

We Datusĕngĕng en Bataralattu' worden te zelfder tijd wakker; zij memoreert het heengaan van Sawerigading jaren geleden, nu heeft zij gedroomd dat de Welĕnrēng de rivier binnenviel. „Zou hij „een kind hebben?" roept Bataralattu' uit. „Hoe zou het hem gaan?" enz. Plotseling hooren zij geraas buiten bij de rivier, muziek weerklinkt. Landsgrooten stellen een onderzoek in, men besluit den morgen af te wachten en intusschen het paleis te waarschuwen. Als behoedzaam gevraagd wordt of het vorstelijk echtpaar slaapt, vangt de vorstin dadelijk weer te weeklagen aan. Zij kan immers niet slapen, aldoor denkende aan den zoon die weggegaan is. En Bataralattu' spreekt tot La Pangorisĕng, die hem de mare van de aankomst eener vloot meldt, op dezelfde wijze. Hij keurt diens plan om de lieden van boord aan land te laten komen, goed.

I La Galigo zit met La Pananrang en La Ma'saguni onder zijn

---

[1]) Hier zetelt La Ma'patudu, van wien verder niets gezegd wordt. In tekst C VI is hij de plaatsvervanger van La Pananrāng in Takkebiro tijdens diens afwezen.

staatsiezonnescherm aan dek en laat zich inlichten over de personen die naar de landingsplaats komen. Als zij genaderd zijn, doet La Pangorisĕng het woord en vraagt wie zij zijn. I La Galigo geeft een valschen naam op.

In het afschrift is hier een hiaat aangegeven, tusschen blz. 74 en 75 van het origineel, waar echter niets gemist wordt; wel is de tekst corrupt. 110/29

La Pangorisĕng en La Tĕmma'lurĕng verbazen zich dat de vreemdeling hun namen wèl blijkt te kennen. Nu probeert La Tĕmma'lurĕng een gesprek. I La Galigo geeft weer een verkeerden naam op, hij heeft vernomen dat in Luu' grootsche hanengevechten gehouden plegen te worden. La Tĕmma'lurĕng antwoordt:....

Nieuwe hiaat. In het origineel, blz. 75 aan het einde, staan nog een paar corrupte regels. Volgt een blz. met eenige regels schrift, los van den tekst, en verder blank gelaten, vervolgens blz. 76, geheel beschreven, maar een fragment van de reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina, een geheel ander verhaal, bevattende (A LXIV—LXVI). De tekst gaat voort op blz. 77[1]). 100/32 or. hs. 75-77

Den volgenden morgen laat I La Galigo zijn vogels los, zij vliegen naar de omheining van het paleis en strijken neer in de boomen, zij spreken Boegineesch en andere talen (of: Javaansch). Die van Luu' worden door hun gesnap eenigermate over de vloot ingelicht. La Pangorisĕng gaat met eenige anderen naar de aanlegplaats, I La Galigo is weer onder zijn staatsiezonnescherm aan dek gezeten. La Pangorisĕng is door zijn gelijkenis met Sawerigading getroffen, hij ziet ook La Sulolipu en hoe die op La Pananrāng gelijkt en verzinkt in gepeins. „Zou de Schepper dan toch de genade bewezen hebben „van den heer van Warĕ' naar Luu' terug te laten gaan om onzen „rouw op te heffen?" — Hij en La Tĕmma'lurĕng spreken lang over hetgeen zij aan de schepen opmerken, wikken en wegen of het de vloot van Sawerigading is[2]). Andere halfbroers van den vorst voeren soortgelijke gesprekken. De grooten keeren naar de hoofdplaats terug; als het licht is geworden, zenden zij I La Lompengĕng naar de aanlegplaats. I La Galigo spreekt uitdagend dat hij gekomen is om Luu' te onderwerpen, wat de ander afwijst. Hij snoeft door,

---

[1]) Zie voor het ontbrekende, C VI blz. 904 v.v.

[2]) Hierbij in aanmerking te nemen dat eenige met name genoemde schepen van Sawerigading's vloot ook thans aanwezig zijn en men de maanvlag ziet wapperen.

wat voor La Pangorisĕng aanleiding is een ceremonieelen intocht of een afkoopsom (mits zij vertrekken) aan te bieden. Ten slotte besluit I La Galigo, op aanraden van La Pananrāng, met groot gevolg in staatsie aan land te gaan. De landouwen zien er verwaarloosd uit, het hanenperk is een bosch geworden. Hij laat het gevolg daar achter, slaande op trommen; zelf gaat hij met enkele aanzienlijken naar het paleis. Lieden in rouwgewaad komen hem tegemoet en omvatten zijn knieën, zij vragen waarom hij de andere vreemdelingen niet mee laat komen. Hij gaat het paleis binnen, de vloer is glad en glanzend alsof hij nooit betreden werd; in het vreemde-
111 lingenverblijf ziet hij de uitgedroogde lijken van wachtdoenden[1]),
or. hs. 86 ontelbare krengen van hanen[2]), het is een verblijf des doods. Men dient hem het eten zijns vaders op, *bissu*-hofdames brengen drank en sirih aan. Hij vraagt hoe men dit alles kan aanbieden en gaat voort: „Zijt gij krankzinnig, terwijl de vorst hier niet zit, zijn maal „op te dragen? Dit is geen plaats om te vertoeven, ik noem het een „doodenverblijf. Ik wil weten waar het paleis van den vorst is." — Eerst durft niemand te antwoorden, dan wordt gezegd dat de vorst binnen is en hij last heeft gegeven met het opdragen van eten voort te gaan[3]).

I La Galigo slaat op de rijkstrom[4]). Het geluid dringt tot Bataralattu' en We Datusĕngĕng door, het is hun of zij hun kind hooren, dat stemt hen weemoedig. Zij zenden een hofdame op kondschap uit, deze brengt het bericht terug dat een hemelling op de aarde schijnt nedergedaald of wellicht iemand uit de Onderwereld is omhoog gekomen. Bataralattu' laat hem binnennooden. Als hij dan vóór hen gezeten is, bemerkt het vorstelijk echtpaar dat hij sprekend op hun zoon gelijkt en zij moeten tranen storten. Bataralattu' vraagt wie hij is en of hij iets weet van een prins, of die met zijn schip vergaan is of in Tjina aangekomen. „Hoe heet uw zoon wien dat zou „zijn overkomen?" vraagt I La Galigo. Hij zegt nooit van dien

---

[1]) *toritaroe ma'dodjaiwi djadjarĕmpengĕng ri la tanette*; het paleis wordt hier verkeerdelijk „la tanette" genoemd, dit is ten rechte het paleis van I We Tjodai in Tjina.

[2]) *bakke sĕkkorĕng.*

[3]) Bataralattu' heeft indertijd, na het verlies zijner beide kinderen, rouw op het land gelegd en in het paleis een symbolische grafplaats van zijn zoon ingericht; de maaltijden worden aan diens „watang dewata" — goddelijk lichaam, gebracht.

[4]) *tumpu' sompa,* volgens Wb. s.v. 2° *gĕnrang,* de wijze van slaan toegepast bij de geboorte van een meisje. — Deze slag wordt echter bij allerlei gelegenheden vermeld.

Sawerigading gehoord te hebben, hij zelf is van Tjina. Nu vinden (La Pamusurĕng) To Rukkaputi en La Paladjarĕng het wèl geweest en zij verklaren dat hij de zoon van Sawerigading is, La Pananrāng en La Ma'saguni, die buitenstaan, kunnen het getuigen.

Bataralattu' werpt zijn rouwkleeren af, enz. Beschrijving der vreugde van deze ontmoeting. Het is zoo goed of Sawerigading er zelf ware. I La Galigo stelt La Sulolipu voor; zijn grootvader La Pangorisĕng snelt op hem toe en neemt hem op schoot, maar kleinzoon schuift er glimlachend weer af. La Pangorisĕng en We Tĕnriule' nemen hem mee naar hun woning, La Pananrāng verschijnt daar ook. We Tĕnriule' laat een maaltijd bereiden. Ook voor I La Galigo wordt ten paleize een maal aangericht, de zeventig prinsen nemen eraan deel. Zijn grootvader wil hem in Luu' houden. Hij vraagt om het *bissu*-gerei, als hem in Tjina opgegeven[1]). Een paar groote heeren komen melden dat het hanenperk gereed is[2]). I La Galigo vraagt verlof de stad te gaan bezichtigen en naar zijn zeventig tantes te gaan[3]). Dit is het sein voor de andere aanwezigen om heen te gaan.

La Sinilele[4]) en La Pananrāng komen de trap op om te zien hoe het met I La Galigo gaat. De eerste legt uit hoezeer hij aan Sawerigading verknocht is, zij hebben samen rondgezwalkt en vele landen bezocht. I La Galigo kan verzekeren dat de genegenheid ook van de andere zijde bestaat. Maar hij verlangt naar de *baruga* en het hanenperk en stapt op.

Dan vraagt Bataralattu' aan La Pananrāng hem van Sawerigading's reis naar Tjina te vertellen[5]).

Na vijftien dagen in Luu' te zijn geweest, verlangt I La Galigo naar Tjina terug te keeren. Een paar heeren van het gevolg achten het behoorlijk dat hij doet als Bataralattu' wil en een inspectie-reis door Warĕ', het land zijns vaders, maakt. Bataralattu' zal middelerwijl alles in orde laten maken voor zijn ceremonieele ontvangst bij terugkeer in Luu'[6]).

---

[1]) De tekst is onvolledig.

[2]) Sedert Sawerigading's tijd ongebruikt.

[3]) Bedoeld zijn de 70 echtgenooten, door Sawerigading in Luu' achtergelaten, allen volle nichten van hem en bijgevolg „tantes" van I La Galigo.

[4]) Aldus te lezen in plaats van La Pangorisĕng; juist in C VI.

[5]) Het lange relaas van La Pananrāng is achterwege gelaten. Men vindt die reis uitvoerig beschreven in A XIV, XVII—XXIII.

[6]) Zoo'n ontvangst is noodzakelijk; ze heeft door de eigengereide wijze waarop I La Galigo het land is binnen gekomen, nog niet plaats kunnen hebben.

Men gaat over zee van Luu' naar Warĕ', aankomst den volgenden morgen. Zijn eerste bezoek geldt het hanenperk. Dan naar het paleis waar La Pangorisĕng zich bevindt en hem verwelkomt.

111/40 or. hs. 110 De tekst is in de war, er volgen twee bladzijden waarin Sawerigading in Tjina jegens La Tĕnriranrĕng zijn heimwee uitspreekt[1]) .... en gaat dan door met het boven reeds m.a.w. gezegde dat I La Galigo, na vijftien dagen in Luu' geweest te zijn, op een morgen opstaat en Bataralattu' zijn verlangen te kennen geeft naar Tjina terug te keeren, enz.[2]). Het afschrift stemt met het origineel overeen. In Warĕ' aangekomen (zie boven), gaat hij langs de hanenvechtbaan, zonder er aan te keeren, rechtstreeks naar het paleis en vraagt dan aan La Pangorisĕng hoe het daarmee gesteld is (?) Het antwoord is duister. I La Galigo geeft te kennen dat het niet vaststaat dat hij éénmaal naar dit land zal terugkeeren[3]). Na drie etmalen wordt de terugreis naar Luu' aanvaard, dan is reeds alles voor zijn ontvangst gereed. De *puang*'s van Luu' en Warĕ' komen, *bissu*-zangen reciteerende, naar buiten, eerehagen zijn opgericht, hij wordt

112 or. hs. 115 op ceremonieele wijze ingehaald en in het paleis door zijn grootouders verwelkomd. Er heeft een feestmaaltijd plaats, de zeventig prinsen schransen mee. Zijn „tante" We Panangarĕng biedt ten harent eveneens een gastmaal aan[4]). Van hier verhuist I La Galigo naar de woningen van andere bijvrouwen van zijn vader in Luu'[5]). Als hij weer in het paleis terug is, zegt hij wel te willen huwen. Bataralattu' moet erom lachen, maar neemt dadelijk maatregelen. I La Galigo heeft al iemand op het oog. Bataralattu' wil haar ontbieden, I La Galigo meent dat hij tot haar moet gaan[6]). Dit is misschien het gebruik in Tjina, zegt Bataralattu', maar als het een niet-ebenbürtige vrouw betreft, doen wij in Luu' het zóó. Als de bode bij den vader der uitverkorene komt, begrijpt deze geen bezwaar te kunnen maken en laat hij toebereidselen voor een ceremonieel bad zijner dochter treffen. Als dit heeft plaats ghad en zij zich zorgvuldig heeft gekleed, gaat zij naar het paleis, opgeleid door

---

[1]) Ten deele woordelijk overeenkomende met La Pananrăng's verhaal daarvan aan Batara lattu'.

[2]) Het paleis van Sawerigading in Warĕ wordt abussievelijk „La Tanette" genoemd, in tekst C VI heet het La Pakawaru.

[3]) Hij komt inderdaad niet.

[4]) Voor *inana mua ntjadjiangengi* te lezen: *inana tĕnnia ntjadjiangengi.*

[5]) Zeventig in getal, doch er worden slechts eenigen met name genoemd.

[6]) De moeder is echtgenoote of bijzit van Sawerigading geweest vóór zij van Padjengrisompa, de als bruid gewilde, zwanger was.

zingende en vertooningen gevende *bissu*'s. Ten paleize wordt zij dadelijk naast I La Galigo op den staatsiezetel geplaatst en wordt het huwelijk met de daarvoor geldende ceremonieën gesloten. Beschrijving van het feest. De zeventig prinsen bedrinken zich in het vreemdelingenverblijf.

De volgende tekst, A XXXIV, sluit hierbij onmiddellijk aan.

A XXXIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6147, 2e gedeelte).

Orig. hs., 15 × 20 c.M., 18—21 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

1. **I La Galigo keert van Luu' naar Tjina terug met *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio.**
2. **Wijding van We Tĕnridio** (inleiding).

Van dezen tekst is een afschrift aanwezig in cod. 6161 van schrift 105 ged.—108 ged., 19 + 2 × 48 + 1 = 116 blz., het omvat blz. 123 t/m 177 van het origineel. Zie verder het in de inleiding van A XXXIII aangeteekende.

Het eerste deel tot I La Galigo's aankomst in Tjina is duidelijk, daarna wordt het verhaal onsamenhangend en verward. Dit is ten deele een gevolg van het feit dat hier *bissu*-ceremonieel beschreven wordt, waarvan de taal bloemrijk en vol verborgenheden is. De schrijver van het hs. of waarop het teruggaat, heeft zelf niet alles begrepen, zinsdeelen weggelaten, fragmenten op verkeerde plaatsen ingevoegd, enz. Hiaten verhoogen de onduidelijkheid.

De gebeurtenissen van dezen tekst komen voor aan het slot van het groote I La Galigo-hs. van het Bijbel Genootschap, no. 188 deel XII, aldus: „I La Galigo keert in Tjina terug, allerlei *bissu*-toe-„stellen medebrengende. — De djoeroe (een van den stam van een „kaoe-kaoe boom voorzien *bissu*-huisje achter aan het paleis, verg. „Boeg. Woord. op: 4° *djoeroe*) wordt voor We-Diyo gebouwd." (Cat. Matthes blz. 79). Vgl. Boeg. Chrestomathie III 259. De redactie is een andere en ook de inhoud wijkt af; dit hs. onderscheidt zich door de vele daarin voorkomende *bissu*-taal.

Voorts, doch sterk afwijkende in het laatste gedeelte, een hs. in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn (C VI hierachter), niet

verder gaande dan tot kort vóór We Tĕnridio's bestijgen van de *djuru*.

Raadpleging van Matthes' verhandeling over „De Bissoe's" kan bij dezen tekst in het bizonder tot verduidelijking strekken.

Voortzetting van den voorgaanden tekst. 105/30

Den morgen nadat het feestmaal gehouden is, deelt I La Galigo zijn grootmoeder We Datusĕngĕng zijn voornemen mede nu met de *bissu*-benoodigdheden van We Tĕnridio naar Tjina terug te keeren. Zij wil dat La Pangorisĕng en La Pananrāng die zullen brengen en hij in Luu' zal blijven. Als dat niet kan, wil zij meegaan naar Tjina. Zij wil de *bissu*-uitrustingsstukken voor We Tĕnridio niet bijeenzoeken[1]). or. hs. 123

105/37

Hiaat. or. hs. 126

Het verhaal gaat voort in een door haar gegeven opsomming van in Tjina uit te deelen geschenken, alsmede der van We Tĕnriabĕng stammende *bissu*-zaken. Het uitreeden der vloot duurt negen dagen. *Bissu*'s brengen alles met de noodige ceremonieën naar de landingsplaats. Ook I La Galigo begeeft zich met zijn grootouders in staatsie daarheen. We Panangarĕng heeft slechts tranen voor Sawerigading mee te geven, zooals zij zegt, maar geeft dan ook nog een potje met hemelsche zalf; als Sawerigading zich daarmee insmeert, is het zoo goed of zij aan zijn zijde ligt. De bijvrouwen doen briefjes (*surĕ' ulawĕng*) in de sirihdoos van I La Galigo. Dan neemt hij afscheid. Bataralattu' merkt nog op, dat zijn vader hem voorspeld heeft dat hij zijn beide kinderen zou moeten missen: één die wegtrok naar den vreemde (Sawerigading), één naar den Hemel (We Tĕnriabĕng), waarop I La Galigo zegt dat alle de dienaren, raadsheeren enz. van zijn grootvader eerst zullen sterven en deze dan met zijn nageslacht naar de Onderwereld zal gaan. Als de Schepper wil, zal hij, I La Galigo, naar Luu' terugkeeren en zijn grootvader als vorst vervangen. 106 or. hs. 131

I La Galigo gaat scheep op de Welĕnrēng[2]). De maanstandaard wordt geheschen. Men vaart zeven etmalen voor den wind.

In Tjina. We Tĕnridio heft, in haar kamer gezeten, een *bissu*-

[1]) Hier volgen — — — — — — met aanteekening: „staan ook in het origineel" (Jonker).

[1]) Hetzelfde schip waarmee hij, volgens den voorgaanden tekst, de reis van Tjina naar Luu' gemaakt heeft.

gezang aan[1]). Sawerigading hoort het en gaat I We Tjudai wekken. De lichten worden aangestoken en Sawerigading geeft last de geheele hofhouding, tot de nederigste dienaren toe, bijeen te roepen, allen moeten op de zelfde wijze en keurig gekleed naar den *bissu*-zang komen luisteren. Als de ceremonie van het opgaan naar de *djuru*[2]) voorbij is, zal een offer van bizonder geteekende buffels gebracht worden.

Het schip van I La Galigo komt tegen den dageraad ter reede van Tjina.

Sawerigading laat toebereidselen treffen om I La Galigo in te halen.

Onder leiding der *puang* van Luu' gaan de *bissu*'s met de voor We Tĕnridio meegebrachte toestellen aan land. I La Galigo gaat met de zeventig prinsen eveneens aan land, alsmede Radjengrisompa van Luu', zijn nieuwe echtgenoote, en zijn getrouwe volgelingen. Zij worden door aanzienlijken opgewacht en bij het paleis La Tanette door Sawerigading en I We Tjudai verwelkomd. De *bissu*'s verrichten ceremonieën. We Tĕnridio wordt door twee harer geroepen. I La Galigo en de zijnen bestijgen de trappen van het paleis, hij hand in hand met zijn echtgenoote[3]), zijn zuster heet hem hartelijk welkom. Hij doet mededeeling van de schatten (aan goederen en menschen) die hij heeft meegebracht en voor wie ze bestemd zijn. Daarna worden de gezellen van I La Galigo verwelkomd. La Sinilele is meegekomen om voor het overbrengen der goederen te zorgen. Hij komt later met La Pananrāng en La Ma'saguni, die den geheelen tocht van af Tjina hebben meegemaakt, ten paleize en deelt mede dat We Datusĕngĕng gaarne zelf was meegekomen doch Bataralattu' dat niet wilde toestaan.

I We Tjudai vraagt I La Galigo inlichtingen over Luu'. Maar als hij er te veel goeds van vertelt, zegt zij nijdig: „Waarom dan „niet in Luu' gebleven?" — Hij is teruggekomen omdat hij het beloofd had, maar als We Tĕnridio naar de *djuru* zal zijn opgegaan, zal hij wellicht voor langen tijd naar Luu' terugkeeren. Sawerigading wenkt hem mee te gaan naar een ander vertrek en vraagt hem dan

---

[1]) Na jaren gezwegen te hebben.

[2]) *tuppu djuru*, Wb. s.v. 4° *djuru*. — Men heeft hierbij aan de *bissu*-toestellen van We Tĕnriabĕng, welke I La Galigo zal meebrengen en die door We Tĕnridio op ceremonieele wijze naar de *djuru* zullen worden gebracht, te denken.

[3]) d.w.z. Radjengrisompa.

of hij zijn zeventig tantes in Luu' ontmoet heeft[1]). Dit was wel het geval, doch slechts met den vorst en de vorstin van Luu', met de moeder van La Pananrāng en met We Panangarĕng was hij begaan[2]). Sawerigading verzinkt in gepeins. I La Galigo noemt zijn vader de geschenken welke We Panangarĕng voor hem heeft meegegeven. Sawerigading krijgt een hevig verlangen naar haar. I We Tjudai's jaloezie is opgewekt, zij maakt een scène en I La Galigo gaat heen naar het vreemdelingenverblijf, waar hij bezoeken ontvangt tot laat in den avond, den volgenden morgen trekken de zeventig prinsen weg.

Sawerigading beveelt in Mario hout te gaan vellen om daarvan de *djuru* te maken[3]). Het gaat onweeren en hij brengt menschenoffers. Het kappen gaat met ceremonieën gepaard, de zeventig prinsen nemen eraan deel. I La Galigo gaat met To Rukkaputi en Toapasĕssung (= La Pamusurĕng en La Paladjarĕng) bij de aanlegplaats een bad nemen, zij hebben in zeven maanden geen land gezien[4]). Daar wordt met eenig hofpersoneel, dat ook komt baden, gekheid gemaakt en vervolgens zal men naar de hanenvechtbaan gaan, maar Toapasĕssung maakt er geen geheim van dat hij honger heeft en eerst naar het paleis terug wil om flink te schransen. Zoo gaat men dan naar het paleis, eet en drinkt, de zeventig prinsen doen zich te goed.

Sawerigading draagt Panrita Ugi' op te water uitnoodigingen aan verschillende, met name genoemde groote heeren en vreemde vorsten (zij worden later „vazallen" genoemd) rond te brengen voor het feest van het opbrengen der *bissu*-toestellen en het oprichten der *djuru* voor We Tĕnridio. Hij begeeft zich naar Mario, laat een schip uitreeden; Panrita Ugi' heeft te zorgen na vijftien etmalen rond geweest te zijn. Inderdaad keert hij te gestelder tijd terug.

Op zekeren morgen werpt We Tĕnriolle het vensterluik van haar woning open en ziet uit in de richting der hoofdplaats van Tjina.

---

[1]) Echtgenooten, door Sawerigading in Luu' achtergelaten.

[2]) D.w.z. deze toonden zich het smartelijkst door het heengaan van Sawerigading getroffen.

[3]) Vgl. vorige blz. noot 2. De gevelde boom is *manurung*, hij groeide op het neergedaalde godenland Malimongĕng. Het groote hs. Bijbel Genootschap is hier uitvoerig over de wijze waarop het uit te sleepen hout toegesproken en behandeld wordt.

[4]) Zij zijn de boezemvrienden van I La Galigo en neven.

Zij zegt aan haar moeder in den nacht daar de *tumpu'sompa* te hebben gehoord, het was of de hemelsche echtgenoot van We Tĕnridio neerdaalde[1]). Haar moeder vraagt haar waarom zij naar Tjina verlangt te gaan[2]), zij heeft haar immers reeds driemaal naar de *djuru* laten opgaan. I La Galigo zal haar voor de menschen onbehoorlijk behandelen en dwingen tot iets wat zij niet wil. Sedert zijn terugkeer uit Luu' is hij hoovaardig en opgeblazen, zijn medemenschen voor
107 niets achtende, hij waant zich vorst der wereld[3]). Hij zal haar als
or. hs. 154 een slavin behandelen, al is zij zijn nicht.

We Tĕnriolle wil toch gaan, zij gaat zich baden....[4]).

Haar vader komt thuis, hij vraagt zijn echtgenoote waar hun dochter is. — Zij wenschte naar Tjina te gaan tot We Tĕnridio[5]). — We Tĕnriesa (de moeder) heeft bezwaar tegen den tocht, daar zij voor huwelijksplannen van I La Galigo vreest, doch de vader wil de verantwoording niet op zich nemen van een huwelijk zijner dochter te hebben laten mislukken. Bij het aanbreken van den dageraad gaat We Tĕnriolle een omstandig bad nemen, kleedt zich zorgvuldig. In een schitterenden stoet bereikt zij, in een draagzetel, Tjina. I La Galigo ziet haar komen van af de hanenvechtbaan waar juist zijn haan verloren heeft, hij informeert wie zij is en is op slag verliefd. Hij wil dat haar draagzetel vastgehouden zal worden en zij belet worden naar haar woonplaats terug te keeren. Inmiddels gaat We Tĕnriolle het paleis binnen. We Tĕnridio verwelkomt haar met een *bissu*-zang, zij beantwoordt dat met eenige plichtplegingen als een *bissu* betamen. (Zij is zelf ook *bissu*[6])). Er heeft een ont-

---

[1]) De *tumpu' sompa* is een bepaalde slag op de trom, volgens het Wb. s.v. 2° *gĕnrang* bij de geboorte van een meisje geslagen. In de I La Galigo wordt hij ook geslagen om kond te doen dat de vorst een huwbare dochter heeft, de vrijers komen daarop af.

We Tĕnridio heeft als *bissu* een hemelschen echtgenoot. Later zal zij, na eenige jaren op aarde gehuwd te zijn geweest, in den Hemel worden opgenomen om voor goed bij haar hemelschen echtgenoot blijven. Zie het verhaal van de neerdaling in A XXXIII.

[2]) *ukĕrrĕng madjang* — en aan de palmbloemkolf wenscht te rukken, zie Wb. s.v. *ukĕ'* en 1° *madjang*.

[3]) De ondeugden die I La Galigo van nu af steeds weer verweten zullen worden.

[4]) Hier volgt in het afschrift: — — — — — „Ook in het origineel open „gelaten" (Jonker). — Vermoedelijk betreft het hier enkele woorden.

[5]) *ma'sorongkĕlla ma'balitjita We Tĕnridio*, Wb. s.v. 3° *gĕlla'*, om haar een gave als *bissu* te schenken en uit sympathie (?).

[6]) In het groote I La Galigo hs. Bijbel Genootschap dl. XII voeren beiden een uitvoerig gesprek in *bissu*-taal. Olle's hemelsche naam is daar *Tjĕnraralangi'*

haal plaats waarbij Dio en Olle van één disch eten. Na deze *bissu*-samenkomst begeeft Olle zich naar haar tante I We Tjudai en deelt mede zeventig *bissu*-hofdames voor Dio te hebben meegebracht. Dadelijk komt I La Galigo opzetten, hij valt met de deur in huis, Olle moet blijven. I We Tjudai durft uit vrees voor haar broer La Makasaung (Olle's vader) niet beslissen en verwijst hem naar zijn vader. Sawerigading ducht gevaar van de zijde van Olle's moeder. I La Galigo vindt dit een onmannelijk antwoord. Lieden vastgrijpen op den weg (i.c. den draagzetel van Olle aanhouden), zoo behoort het. Hij loopt naar de trom, slaat er den slag „tumpu' „sompa" op en zegt tot zijn gezellen: „Dat beteekent dat wij Olle „zullen vasthouden". De getrouwen trachten den dolkop te kalmeeren, laat hij wachten tot Dio de wijding ontvangen heeft. Zijn ouders zinnen ook op middelen om rampen voor hun beide kinderen te voorkomen. Sawerigading gaat naar de raadzaal en spreekt een spreuk uit, zoodat I La Galigo hem niet kan zien.

Olle stapt weer in haar draagzetel en vertrekt. Na eenigen tijd vraagt I La Galigo aan een gezel: „waar zou zij zijn?" — Als hij hoort dat ze reeds buiten de stad is, wil hij haar achterna. De jacht begint. Olle bedenkt een list, laat den draagzetel neerzetten en laat zich op den schouder verder dragen, een hofdame blijft bij den zetel achter. Als I La Galigo dezen heeft bereikt, valt hij bijna flauw als hij hem leeg bevindt. — „Haar hemelsche echtgenoot heeft haar „meegenomen", zegt de hofdame. — Wat te doen? Op raad van de gezellen keert men naar Tjina terug.

In Tjina wijden I La Galigo en de zijnen zich dagelijks aan hanengevechten. Hij dringt bij zijn vader aan, het *tuppu djuru* van We Tĕnridio spoedig te laten plaats hebben[1]), doch deze wenscht te wachten tot de genoodigden zijn aangekomen. Waarop I La Galigo het vertrek verlaat en met zijn vrienden gaat schransen.

De zeventig prinsen nemen er hun genoegen van.

Panrita Ugi' keert na vijftien etmalen terug met de genoodigden. I La Galigo moet hun verwelkoming arrangeeren. Sawerigading zegt de *bissu*'s aan nu de *djuru* op te richten. Da Punta Serĕng krijgt de leiding. (Het vervolg is duister). Sawerigading bespreekt

---

en haar hemelsche echtgenoot is *La Sĕngĕmponga Sinrampatara*, een andere zoon van We Tĕnriabĕng.

[1]) Zijn vrienden hebben hem belezen zijn actie jegens We Tĕnriolle tot na deze plechtigheid uit te stellen.

met haar welke jonge, aan bepaalde eischen voldoende jonge man als *pabelo djuru* (versierder?) kan optreden. *Bissu*'s in actie; zij begeven zich onder geleide van Ma'tangkiluu' naar het vertrek van We Tĕnridio.

Op een vraag van één der gasten deelen To Rukkaputi en Toapasĕssung mede dat La Tĕnridolo reeds drie jaar geleden naar de hand van We Tĕnridio heeft gedongen en is aangenomen. De gasten gaan hanengevechten houden.

Terwijl drie donderslagen weerklinken, daalt de hemelsche echtgenoot van We Tĕnridio neder, zij valt achterover. Sawerigading zendt de *puang*'s van Luu' en Warĕ' naar haar vertrek om tezamen met Da Punta Serĕng haar weer op te wekken, de *djuru* is opgericht, de gasten zijn vergaderd. Zulks geschiedt. Zij kleedt zich, een schitterende stoet jonge *bissu's* staat gereed....

107/41 De tekst geeft een hiaat aan[1]).

Tĕnrinamorĕng spreekt een weeklacht uit over het lot van haar echtgenoot La Sadangkati, die op de hanenvechtbaan niet meer tegen I La Galigo, sedert hij van Luu' teruggekeerd is, is opgewassen Haar zoon komt vertellen dat een hemelling op zijn vader is neergedaald, tot zijn ongeluk, en o.a. zijn kleeren verwisseld heeft. Nieuwe weeklacht, zij beweent hem als een doode. De zoon wil goederen naar Suppa' wegbrengen, hij wil niet in Tjina blijven.

Sawerigading pruimt, laat een spreuk afgaan, hij ontketent noodweer, La Sadangkati wordt door den bliksem getroffen. Sawerigading laat het noodweer bedaren. De *puang* van Warĕ' bestijgt het hanenperk, ontdoet La Sadangkati van zijn kleeren, doet hem andere kleeren aan en voorziet hem van *bissu*-uitrustingsstukken, spreekt hem toe,

108 hij herleeft. Zijn vrouw spreekt....

or. hs. 177 Eindigt abrupt.

Het laatste gedeelte van dezen tekst, dat in de was geraakt en lacuneus is, kan door vergelijking met hs. Ned. Bijbel Genootschap no. 188 dl. XII slot worden verduidelijkt: Nadat We Tĕnridiyo in transe gesproken heeft, komt Da Punta Serĕng, die het heeft aangehoord, Sawerigading vertellen dat zij een persoon die aan bepaalde, moeilijke eischen voldoet, als versiering van den *djuru* eischt. Er is slechts één zoo'n man te vinden: La Sadangkati, gehuwd met Tĕnrinamorĕng[2]).

[1]) In het or. hs. ontbreekt hier tusschen blz. 173 en 174 minstens één blad.

[2]) Haar familierelaties worden niet genoemd, maar er zijn teksten waarin zij als zuster van I We Tjudai voorkomt; dit past hier zeer goed.

I We Tjudai wil daar niet van weten, maar Sawerigading neemt zijn maatregelen. Hij zendt I La Galigo naar het hanenperk, La Sadangkati wordt geroepen om tegen hem te kampen. Hij weigert, omdat het niet gepast is dat een oudere (generatie) tegen een jongere uitkomt, maar I La Galigo overwint zijn bezwaar door te zeggen dat hij een lesje wil ontvangen. Terwijl de kamp aan den gang is, ziet Sawerigading van uit het paleis toe; hij zendt een spreuk af, La Sadangkati valt door den bliksem getroffen neer; de gewone mensch in hem is dood. Zijn kleeren worden door de *puwang*'s van Luwu' en Warĕ' voor *bissu*-kleeren verwisseld, zij brengen hem met gewijde taal bij, waarop hij in transe begint te spreken, te kennen gevende nu (de *bissu*) We Sawangmega te zijn.

Doch de echtgenoote en zoon van hem en zijn geheele aanhang, w.o. zes andere echtgenooten (bij dezen man was alles zeven) vangen aan te weeklagen en besluiten weg te trekken naar hun eigen haveaathe Suppa'.

De trom van Sadangkati wordt geslagen en men laat hem den *djuru* omvatten, die nog verder versierd wordt en daarna opgericht. (Hier zal We Tĕnridiyo de *bissu*-wijding ondergaan).

De aanblik van La Sadangkati, op die wijze tot een versiering van den *djuru* gemaakt, doet de lieden van Tjina verbaasd staan niet alleen, maar zij voelen het als een vernedering van het land, hun door Luwu' aangedaan. I We Tjudai krijgt de schuld, zij heeft oorlog over het land gebracht door haar weigering met Sawerigading te trouwen, zij heeft I La Galigo bij de geboorte willen dooden, ook dit is haar bedrijf[1]). Doch Toana'kadji zegt dat Tjina verloren zou zijn als men zich tegen Luwu' verzette.

Het vervolg ontbreekt.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Toapanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Opuna Warĕ' Sa(w)erisompa Opuna Tjina.
2. I La Galigo To Padamani To Tĕssiodjang To Boto' To Sinapati To Sĕssungriu' I La Semaga Opuna (Datuna-) Tjina, zoon van 1 en 3.

---

[1]) Waarom zij thans weer de schuldige is, blijkt niet.

3. I We (of Wi) Tjodai (of: Tjudai) Opuna Tjina Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 1, moeder van 2, 4 en 5.
4. We (Tĕnri)dio Bataribissu (of: — dewi) Bissulolo, met haar hemelschen naam: Tjĕnraralangi', dochter van 1 en 3.
5. Tĕnribalobo, *idem.*
6. We Tĕmpereng(na) We (of: I) Da Palilu, eerste hofdame van 3.
7. La Pananrāng To Sulolipu van Takkebiro, neef van 1 en vertrouwd raadsman, geleider van 2 naar Luu'.
8. La Ma'saguni Toapemanu', *idem, idem.*
9. Djĕmmu ri Tjina, neef van 1.
10. Panrita Ugi', *idem.*
11. Sawi(of: Sawe-)pauba, aanzienlijke dienaresse van 1 in Mario [1]).
12. We Tĕnrilekĕ', *idem* [2]).
13. I We Tjimpau van Lempanglempang, echtgenoote van 1.
14. We Apanglangi', *puang* van Luu' [2]).
15. I We Salarĕng, *puang* van Warĕ' [2]).
16. We Tĕngakasa, *puang* van Tjina.
17. We Sĕllunglangi', *bissu*, hofdame in Tjina [3]).
18. We Seseulĕng (of: — ilĕ), *idem* [3]).
19. Da Punta Serĕng van Udjumpero, ook: Punna lipu ri U., aanzienlijke *bissu* [4]).
20. We Palaguna van Tawalangi', ook: Punna lipu ri T., *idem.*
21. Sangiangpadjung, bediende van 20 [5]).
22. Wenru'odang, *idem* [5]).
23. We Patola, bediende van 19.
24. We Tĕnriabēng Bissu ri langi' Daeng manotĕ', zuster van 1 in den Hemel.
25. [La Punna langi'] Rĕmmang ri langi', echtgenoot van 24.
26. [La Pamusurĕng] To Rukkaputi, gezel en „neef" van 2.
27. La Paladjarĕng Toapasĕssung To Wengĕng, *idem.*
28. Toapatunru', raadsheer van Tjina.
29. Toana'kadji, *idem.*
30. La Sulolipu, zoon van 7.

---

[1]) Meestal worden de nummers 11 en 12 als 1 persoon voorgesteld.
[2]) De nummers 14 en 15 worden ook wel eens verwisseld.
[3]) De nummers 17 en 18 worden ook als één persoon voorgesteld.
[4]) Sawerigading heet haar *ipa'*-zwager, niet nader toegelicht.
[5]) De nummers 21 en 22 kunnen één en dezelfde persoon zijn.

31. We Panangarĕng I We Daruma, echtgenoote van 1 in Luu'.
32. We Maretĕnga, *idem*, dochter van 48.
33. We Sawease, *idem*.
34. We Pinamile, *idem*.
35. We Bulu'tana, *idem*.
36. We Sĕmpĕnne, *idem*.
37. We Mareopu, *idem*.
38. Tingo We Adji, *idem*.
39. To Pawewangĕng, een aanzienlijke in Luu'.
40. La Pangorisĕng To Pananrāng van Takkebiro, halfbroer, raadsheer en vertrouwde van 44.
41. We Tĕnriule', echtgenoote van 40.
42. We Ungawaru', (echtgenoote van 49).
43. La Ma'patudu in Takkebiro, aanzienlijke onder Luu'.
44. Bataralattu' Opuna (Datuna-) Luu', vorst van Luu', grootvader van 2.
45. We Datusĕngĕng (of: Opusĕngĕng) van Tompo'tika', echtgenoote van 44, grootmoeder van 2.
46. We Ma'ladja, een hofjuffer.
47. La Tĕmma'lurĕng To Sinilele, landsgroote van Luu', (half)broer van 44.
48. La Tĕnridolo To Maretĕnga, *idem, idem*.
49. I La Lompongĕ' To Bulu'tana, *idem, idem*.
50. La Patingĕllĕ' To Marasempe, *idem, idem*.
51. Tĕnritelorĕng, dienaresse van 19?
52. Tĕnrisamarĕng, moeder van 54.
53. La Walinono I To Dĕttia, vader van 54[1]).
54. We Tappa'rupa Badjingrisompa (of: Radjarisompa)[2]).
55. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', zoon van 56 en 57.
56. La Sattumpugi' Opuna Tjina, oud-vorst van Tjina, vader van 3 enz.
57. We Tĕnriabang, oud-vorstin van Tjina, moeder van 3 enz.
58. La Puange I La Patoto' To Palanro Sangiang, de Schepper.
59. Mutiaunru' van Abanglĕtte, wederhelft van 58.
60. Batara Guru, *manurung*, stichter van Luu', zoon van 58 en 59.
61. We Njili'timo', echtgenoote van 60[3]).
62. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld, vader van 61.

[1]) In plaats van I To Dĕttia ook foutief: van *Todangtia*.
[2]) l. *Radjengrisompa*.
[3]) Ook foutief *To Njili'timo'*.

63. SINAUNGTODJA, wederhelft van 62, moeder van 61.
64. LA URUMPĔSSI, *manurung,* stichter van TOMPO'TIKA', zoon van 65 en 66.
65. LA ODANGRIU' van WIRINGLANGI' en WAWOUNRU, in den Hemel, vader van 64.
66. ĔLLUNGMANGENRE' van SAWANGMEGA, echtgenoote van 65, moeder van 64.
67. WE PADAULĔNG, echtgenoote van 64, dochter van 68 en 69.
68. LA BALAUNJI' TOAKARODA, storm- en zeegod, uit de Onderwereld, vader van 67.
69. WE MALAGĔNNI in de Onderwereld, echtgenoote van 68, moeder van 67.
70. BANJA'PAGULING van MADJAPAI', eerste vijand van Sawerigading op zee tusschen Luu' en Tjina.
71. LA TUPPUSOLO' van SADĔNG RI AWA, tweede *idem.*
72. LA TĔNRITULA' van SAMA RI WAWO, derde *idem.*
73. LA TOGĔNGTANA PADJUNGLIMPO SOLASOLA, vierde *idem.*
74. LA TUPPUGĔLLANG TO ABANG, vijfde *idem.*
75. LA TUPPUSOLO' TO APUNG, zesde *idem*[1]).
76. LA TĔNRINJILI' LANGI'RISOMPA TO MALAKA, zevende (zesde) *idem.*
77. SĔTTIABONGA LOMPENG RI DJAWA OLIO, achtste (zevende) *idem.*
78. I WE WARU(NA), dochter van 1 en 13.
79. WE PINANRASA, echtgenoote van 1 in LUU'.
80. LA PAIRONG TO MULADATU, aanzienlijke in LUU', „neef" van 2 en met hem uit Tjina meegekomen.
81. LA SINILELE TO PALĔNNARĔNG, broeder van 7 in LUU'.
82. MA'TANGKILUU' DAENG MA'LURĔNG, echtgenoote van 7.
83. LĔTTEPATALO TO SOMPARIU, hemelsche echtgenoot van 4, zoon van 24 en 25.
84. SIDAMANASA, landsgroote van TJINA, een der 70 neven van 2.
85. LA IWĔNG (?) DAENG MA'PATA', *idem, idem.*
86. LA PADUAI van BUKI'TĔLLU, *idem, idem.*
87. LA PABABARI TO KAMPIRI, *idem, idem.*
88. LA POSI'TANA TO MARIO, *idem, idem.*
89. LA MAKASAUNG TO TĔNRIOLLE, broeder van 3, vader van 91.
90. WE TĔNRIESA, zuster van 3, echtgenoote van 89[2]).

[1]) Dezelfde als 71; er zijn zeven vijanden maar er worden er acht genoemd.
[2]) Berust op een vergissing. We Tĕnriolle's vader is de broeder van 3 en We Tĕnriesa is een zuster van haar.

91. We Tĕnriolle To Sabang Datu bissu [To Bulu'] I Da Batangĕng, a.s. echtgenoote van 2.
92. We Manedara, hofdame van 91, ook: I We Maneda.
93. We Linroidjĕng, hofdame van 91.
94. I We Atjĕngĕ' To Ladju, nicht van 2.
95. La Ma'lapua To Maloku, te gast in Tjina.
96. La Saunglangi' To Patawari van Sunra ri lau', *idem*.
97. I La Sinampe Angimpali van Marapĕttang, *idem*.
98. I La Sarasa, zoon van Sawerigading's neef Palawagau' van Tompa'tika', *idem*.
99. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng, zoon van Sawerigading's nicht We Tĕnrirawe van Wadĕng, stichter der dynastie van Sĕnridjawa, *idem*.
100. La Tawanglangi', *idem*.
101. Talĕttu'lipu, zoon van Datu ma'wale [van Taranati], *idem*.
102. I La Ma'pata, *idem*.
103. Tĕnriatirĕng, *idem*.
104. La Tanapparĕng, *idem*.
105. La Palipui To Bila, *idem*.
106. La Tĕnridolo To Soppeng, verloofde van 4.
107. We Tampuratĕ', een jonge prinses.
108. La Sadangkati Toadanatja, heer van Suppa'.
109. Tĕnrinamorĕng I Danatja, echtgenoote van 108 [zuster van 3] [1]).
110. La Ma'danatja, zoon van 108 en 109.

Mario, Malimongĕng, Sabangloang behooren tot Tjina of Tana Ugi'.

Tot Luu' behooren: Siwa, Malatunrung, Maradjatĕ' Warĕ'.

De door I La Galigo gebezigde valsche namen, namen van schepen en van vogels zijn niet opgenomen.

---

[1]) l. *I Da Danatja*.

A XXXV.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 48 ged. tot schrift 49 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

I La Galigo en We Palĕttei (fragment).

7 + 9 = 16 blz.

48/30 Dit stuk is slechts een fragment, beginnende met een betuiging van liefde en verlangen van een jongen edelman van Saburo aan een niet nader aangeduide prinses, waarschijnlijk een minnebrief, aanvankelijk in de 2e, dan in de 3e persoon gesteld.

Men schaterlacht bij het openen van den minnebrief. To Rukkaputi[1]) en Toapasĕssung[2]) — zij zijn vertrouwde gezellen — vragen I La Galigo (I La Semaga) of hij We Palĕttei van Soppeng ri adja, de echtgenoote van I La Mangkau To Pangkĕllarĕng van Bombangtjina, gezien heeft, zij is een schoonheid. I La Galigo bespreekt dan met hen hoe hij haar kan ontmoeten.

De tekst eindigt abrupt.

In andere teksten is sprake van door I La Galigo met We Palĕttei gepleegd overspel, het wordt steeds slechts terloops vermeld.

De Korte Inhoudsopgave (Boeg. Chrestomathie III 259) vermeldt, onmiddellijk na het huwelijk van I La Galigo met We Tĕnriyolle en vóór het huwelijk van We Tĕnridio met La Tĕnridolo het volgende: „La Galigo begeeft zich tot zijn nicht en geliefde „Wĕlle ri Djawa Batari-koeneng." — Wĕlle ri Djawa is een andere naam voor We Palĕttei[3]).

Er bestaat een afzonderlijk hs. over I La Galigo's liefde voor zijn nicht Wĕlle ri Djawa in de verzameling van het Bijbel Genootschap, no. 193 (Cat. Matthes blz. 80), hier bereikt hij zijn doel niet. Zie Aanhangsel blz. 1032 v.v.). Leyden geeft een aanhaling uit het eenige Boegineesche verhaal dat hij in zijn bezit had en dat klaarblijkelijk het zelfde thema behandelt[4]).

[1]) = La Pamusurĕng of La Paladjarĕng, onvast.
[2]) = La Paladjarĕng of La Pamusurĕng, onvast.
[3]) Zij is de zuster van La Tĕnridolo, We Tĕnridio's echtgenoot.
[4]) J. Leyden, On the languages and literature of the Indo-Chinese nations, in: Asiatic Researches X 196 — Londen 1811.

A XXXVI.

Leg. Jonker, Cod. 6150.

Orig. hs., 10 × 17 c.M., 147 blz., 18—20 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

A. Herstel van den gebroken nagel van We Tĕnridio, blz. 1—22.
B. Huwelijk van Tĕnribalobo, blz. 22—147.

Een handschrift in klein formaat, klein, regelmatig, doch niet zeer duidelijk geschreven. De titel luidt: „Sompunna Sawerigading" = Vervolg van [het verhaal van] Sawerigading. Eronder staat in het Makassaarsch: „sura'na arina karaeng turikale ri bukamata" — geschrift van de jongere broer of zuster (of: echtgenoote) van Karaeng Turikale van Bukamata, mogelijk de eigenaar of eigenaresse. — Boven den titel staat met Latijnsche letter in Jonker's hand geschreven: „Present gekregen"; onder aan het titelblad evenzoo: „botinna I Balobo" = het huwelijk van I Balobo.

Jonker heeft een afschrift van dit handschrift laten vervaardigen, dat is opgenomen in Cod. 6162 schrift B.B. ged. tot schrift F.F. ged., 20 + 3 × 48 + 39 = 203 blz.

Alhoewel de tekst doorloopt, — er wordt alleen gezegd dat het verhaal tot iets anders overgaat — bestaat het handschrift uit twee los van elkaar staande gebeurtenissen, die echter in het I La Galigo gedicht opvolgende hoofdstukken schijnen te zijn.

A wordt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Boeg. Chrestomathie III 259) niet vermeld. Andere handschriften zijn niet bekend. Het is een korte fantazie, een aan het I La Galigo-verhaal aangebrachte arabesk.

B komt daar wèl voor, in de navolgende bewoordingen: „I Balobo „trouwt met La Tĕnripalĕ' van Lamuru" (o.c. III 259). Een tweede tekst volgt hierachter. De beschrijving van dit huwelijk wijkt van de gewone af, zij is buitengewoon fantastisch. Zij is uit dezelfde pen als A gevloeid.

A.[1]).

BB/29 blz. 1 In den namiddag stonden de vrouwen der zeventig prinsen op om in den lusthof Tĕkkalalla' (Mario) te gaan. Ook We Tĕnridio stond op met haar echtgenoot; hij wilde haar sterrering haar aan den vinger schuiven, maar stiet daarbij tegen haar langen nagel, die in tweeën brak.

We Tĕnridio is zeer onder den indruk, haar echtgenoot staat verslagen. Boos zegt zij hem een nieuwen nagel in den Hemel te gaan halen, hij moet met behulp van één hoofdhaar daarheen opstijgen, zich rechtstreeks naar de zonneschijf begeven en een vlottende ster naar zich toehalen[2]), purper van kleur, wanneer zij door de zon beschenen wordt[3]). Zoo hij daartoe niet bereid is, dreigt zij met huwelijksontbinding. La Tĕnridolo ontstelt hevig, hij wil alles doen om huwelijksontbinding te voorkomen. Hij vraagt een sirihpruim uit haar mond ter versterking en vertrekt naar Bombangtjina. Hier heeft hij in het paleis een onderhoud met zijn zuster We Palĕttei. Zij is *bissu* en hij verzoekt haar heur *bissu*-kleeren aan te trekken en zich in haar slaapvertrek te slapen te leggen om aan de goden te verzoeken op haar neer te dalen en dien een weg te verzoeken uit deze moeilijkheid[4]). Hij voegt er hier nog aan toe dat hij denzelfden dag bij Dio moet terugzijn. Zij zegt de zaak in orde te zullen maken; hij zal naar den Hemel kunnen opgaan al is het niet langs den gebruikelijken weg per regenboog[5]). Zij trekt haar *bissu*-kleeren aan, jonge *bissu*'s houden lichten vast, dansen om haar heen, anderen houden manden met strooirijst en sirih in de handen, er
blz. 10 worden blaren (of: wierook) gebrand, zij zelve zingt een *bissu*-zang om de hemellingen te doen komen, tot driemaal toe, maar de hemellingen vermag zij niet tot zich te trekken[6]). — Zij wordt boos, haar oogen willen zich niet sluiten, zij ziet zichzelf omhoog gaan, hemelwaarts in een wolk, zij stijgt hooger en hooger, gaat een paleis binnen, maar ziet niemand. Zij (haar ziel-*bannapati*[7])) vindt slechts

---

[1]) Als dit verhaal begint, is We Tĕnridio reeds op aarde gehuwd, vgl. de Korte inhoudsopgave bij Matthes, Boeg. Chrestomathie III 259.

[2]) *le ma'paei na monangmonang witoenge.*

[3]) Er volgt nog: *ianaritu le papidjĕ'na* — dat is het soldeer (om de in tweeën gebroken nagel te heelen).

[4]) Of letterlijk opgevat: hoe hij zich naar den Hemel heeft te begeven.

[5]) Juist daarom moet zij inlichtingen inwinnen, op de wijze die volgt.

[6]) Bedoeld is: haar hemelsche echtgenoot.

[7]) *sumangĕ'*, i.c. als synoniem van *bannapati* gebruikt.

een gouden potje in een doos, dat zij grijpt, van plan het mee te nemen. Dan vertoont zich Tjĕnraralangi'[1]), de eigenares van het paleis; zij grijpt We Palĕttei bij den arm en zegt te zullen sterven als het potje het paleis verlaat. We Palĕttei kan het potje alleen teruggeven als zij haar op andere wijze in de moeilijkheid waarin zij verkeert, behulpzaam is. Het huwelijk van haar broeder is op het punt ontbonden te worden, want er is niemand op de aarde die met behulp van één hoofdhaar den Hemel kan bereiken om de door de zon purper beglansde ster te halen. — „Geef mij het potje waarin „mijn innerlijk (*ininawa*) is, terug en ik zal wat u kwelt in orde „maken; daal omlaag, wacht buiten de stad en dan zal ik een haar „voor u neerlaten." — We Palĕttei geeft het potje verheugd terug. Tjĕnraralangi' verzoekt haar eerst nog in het paleis een pruimpje te komen nuttigen, maar zij heeft haast beneden te komen en wijst het aanbod vriendelijk af. De ziel (*bannapati*) van We Palĕttei keert snel naar de aarde terug. Zij rijst op en zendt haar broeder buiten de stad. Het dondert en bliksemt in het duister, er wordt een haar voor hem neergelaten en hij klimt erin, zonder dat de omgeving het ziet. Doch vogels die komen aanvliegen, zien het met schrik. De *bissu*-hofdames van den Hemel bewonderen zijn schoonheid maar zeggen hem niet omlaag te zien. Tjĕnraralangi' werpt hem een uit- CC
gekauwde sirihpruim toe[2]). Zij maakt bekend dat daar een bode van We Tĕnridio, van hemelsche afkomst, in aantocht is. Hij overwint vele hindernissen; aan de hemelpoort gekomen, wordt de ketting losgemaakt en hij bereikt de zon die een gloed afstraalt als hemelvuur. Hij kan zijn oogen nauwelijks openhouden, ook kan hij de ster niet zien. Met bezwaard gemoed gaat hij rond, de hitte der zon kwelt hem. Tjĕnraralangi' zegt de ster zich zichtbaar te maken en dat zij den nagel van We Tĕnridio moet hechten. De ster vertoont zich, flonkerend en purperkleurig. La Tĕnridolo neemt een *mĕllawe*'-blad[3]) en daarin ontvangt hij de ster. Het dondert zeven malen en hij daalt weer langs het haar af, hij verkeert in grooten angst, hij wordt door Tjĕnraralangi' aan het haar heen en weer geschud bij blz. 20
zijn nederdaling, hij doet een gelofte een slachtoffer van buffels te zullen brengen aan den Schepper, dat die ervan ete, als losprijs voor zijn leven en behouden terugkeer op de aarde. Tjĕnraralangi' lacht

---

[1]) Tjĕnraralangi' is in A XXXIV de hemelsche naam van We Tĕnridio.
[2]) Tot versterking.
[3]) Wb. s.v.; Bouea macrophylla Griff., de *gandarija* van Java.

hartelijk, schudt nog eens aan het haar en blaast op hem. Hij vliegt naar het vertrek van We Tĕnridio, gaat vlak naast haar zitten, grijpt haar vinger, hecht den nagel. De wind komt als bode van Tjĕnraralangi' aanvaren bij We Palĕttei om haar kennis te geven van den goeden afloop[1]).

De zon daalt, de *datu* van Tempe en echtgenoote komen ten paleize van Sawerigading, zij worden met *wĕnno* bestrooid. I We Tjudai roept hen boven.

B.

Het verhaal gaat tot iets anders over.

Als de gunstige dag daarvoor gekomen is, geeft Sawerigading in Tjina order een groot aantal buffels levend in stukken te hakken en de stukken op het veld ten behoeve van de goden uit den Hemel te verspreiden, er moet op gelet worden dat ze niet door menschenkinderen gegrepen worden. De *pua' ma'toa* verschijnt met alle haar onderhoorigen, als *bissu*'s uitgerust; zij verrichten ceremonieën gedurende drie etmalen, in transe. De *pua ma'toa* brengt aan het volk het bevel niet van het vleesch te nemen, over.

Te noen wordt het duister en treden natuurverschijnselen in. Er dalen een paleis en andere woningen neder, in het eerste is La Sĕngĕmponga gezeten, in een ander Sangadjiwero[2]). Sawerigading met echtgenoote, de zeventig prinsen, komen in draagzetels met volle muziek en in staatsie aan. Een hemelsche *bissu*-hofdame roept hen boven in het paleis, evenals hun kinderen We Tĕnridio en I La Galigo en echtgenoote. Zij en de zeventig prinsen bezichtigen het
blz. 30 hemelsche paleis. La Sĕngĕmponga is naast zijn echtgenoote op den staatsiezetel gezeten, zij bieden sirih aan. Vandaar gaat het gezelschap naar het neergedaalde paleis van Sangadjiwero en bezichtigt het. Hier zijn schrikwekkende dieren, slangen en duizendpooten, Sangadjiwero zit op een rustbank met zijn echtgenoote. De paleizen wijken geheel van aardsche paleizen af (beschreven). Sawerigading maakt driemaal de sĕmbah. Allen worden geschenken aangeboden. De *manurung* zet op deze wijze luister bij aan het huwelijk van Tĕnribalobo. Intusschen onweert het aldoor. In den namiddag daalt

---

[1]) Hier eindigt het eerste verhaal. De volgende, korte mededeeling betreffende de aankomst van het echtpaar van Tempe houdt noch met het voorafgaande, noch met het volgende verband.

[2]) Niet te verwarren met I La Galigo, die ook dezen naam voert.

het door La Opulĕtte bewoonde paleis neer en verschijnen nog anderen, ook hier gaat Sawerigading c.s. heen. Onder nieuwe natuurverschijnselen daalt Sangiangodang met vele monsters neder, voorts Sangiangkiki' als de zon ondergaat, deze heeft een tijgermasker voor, doch als hij dit afdoet, is hij bedwelmend schoon. I We Tjudai is beducht voor de aanwezige hemelmonsters, Sawerigading glimlacht erom; als zij vernemen dat hij de nazaat is van den eersten op aarde geplanten mensch, laten zij hen door. In het paleis van Sangiangkiki' is alles als vuur. De heer van het paleis laat den vuurgloed afkoelen omdat Sawerigading c.s. er last van hebben; dit geschiedt door besprenkelen met zoet water. Sawerigading kan, nadat een wolk op zijde is geduwd, naar het achterdeel van het huis opgaan na driemaal de sĕmbah gemaakt te hebben[1]). Hier wordt sirih aangeboden aan Sawerigading en echtgenoote en hun tochtgenooten. Het echtpaar blz. 40 dankt den god dat hij op aarde is willen nederdalen om het huwelijk van Tĕnribalobo op te luisteren. De lieden van de aarde baden in het zweet. Men neemt afscheid en gaat verder naar het paleis van Sangianglĕtte, het bezoek duurt slechts kort. Het gezelschap — ook de zeventig prinsen zijn erbij, maar worden slechts nu en dan genoemd — gaat nu de gasten rond, slechts Sangiangkiki' is niet voor de menschen, met uitzondering van Sawerigading, te zien.

Midden in den nacht keeren Sawerigading en I We Tjudai naar hun woning terug. De neergedaalde hemellingen zijn over het schoone echtpaar zeer te spreken.

Zou het onweer niet ophouden? Tallooze huizen storten in als zij door *manurung*'s betreden worden. Den volgenden morgen duurt het noodweer nog voort, het water van de zee is opgestuwd en dreigt Tjina te verzwelgen. In de rivier rijst Werosulili met een paleis op, verscheidene anderen volgen, allen genoodigden, met fantastisch gevolg en wonderlijk aangedaan[2]). Tjĕnraralangi' verschijnt uit den Hemel met groot gevolg. Nog drie maanden stroomen de gasten toe tot Tjina vol van hen is, ook krokodillen zijn er in grooten getale. Het volk is door angst bevangen. Sawerigading gaat met familie de gasten uit de Onderwereld en uit den Hemel verwelkomen, zij hebben vechthanen meegebracht. Er worden hanengevechten gehou-

---

[1]) De god brengt in herinnering dat de Schepper Sawerigading (bij een bezoek aan den Hemel) had aangeboden daar te blijven, doch hij toen naar de aarde had willen terugkeeren.

[2]) De deelnemers aan het feest uit de Onderwereld.

den, alleen I La Galigo en neven mengen zich onder de neergedaalde goden.

La Tĕnripalĕ' verschijnt, zeer verheugd, met gevolg om aan de hanengevechten deel te nemen. Eenige der goden uit de Onderwereld bespreken zijn verschijning. Hij is niet van wit bloed, zijn grootouders waren geen goden en woonden niet in een neergedaald paleis, zeggen zij. Eén hunner wil zijn bloed onderzoeken en spreekt daarover tot I La Galigo, die echter geen antwoord geeft. La Tĕnripalĕ' wordt aangeroepen en komt vóór La Sĕssungriu' zitten. Deze hakt hem in tweeën zoodat zijn eene helft achterover, de andere helft voorover valt, het bloed vloeit, het is melkwit, de goden uit de Onderwereld zijn nu overtuigd dat hij wit bloed heeft (de hoogste
blz. 50 adel, van goddelijke afstamming). De zeventig prinsen ontstellen. La Sĕssungriu' verzamelt het bloed en verricht eenige manipulaties, waardoor La Tĕnripalĕ' herleeft.

DD Na eerst een wonder opgeroepen te hebben, ten bewijze dat La Tĕnripalĕ' wit bloed heeft en nadat dit wonder werkelijk geschied is, is Sangianglĕtte (god uit de Bovenwereld) nog niet overtuigd, hij doet Tĕnripalĕ' vleugels aan, waarop deze snel als de wind omhoog vliegt; heel in de hoogte bereikt hij een groote woning waar hij zijn bruid naast haar hemelschen bruidegom ziet zitten. De aanblik ontroert hem, hij gloeit van woede. Hij overlegt bij zichzelf of hij dien bruidegom zal dooden en Tĕnribalobo mede naar de aarde zal nemen. Doch dan valt een gouden brief voor hem neer, waarin o.a. de vraag gesteld wordt of hij niet wist dat haar en zijn levenskracht (*sumangĕ'*) hier tesamen gezeten zijn[1]), als echtelingen. Voorts draagt de brief hem op terug te keeren naar de aarde en bericht te doen van dit aanschouwde *sumangĕ'*-huwelijk van zijn eigen schim met die van Tĕnribalobo. — Snel is hij weer beneden op de aarde, legt voor Sangianglĕtte zijn vleugels weer af, onder het gejuich der zeventig prinsen. Hij doet verslag van wat hij gezien heeft, de op aarde vertoevende hemelgoden monkelen. Zij besluiten uit dit avontuur dat hij werkelijk van goddelijke afstamming is. Om dit aan te toonen, was de hemelreis ook door Sangianglĕtte op touw gezet. Moge de Schepper hem nu ook met Tĕnribalobo laten huwen. Ook I La Galigo wordt als van edelen bloede geloofd.

In den namiddag gaat men weer naar de hanenvechtbaan, goden

---

[1]) Deze *sumangĕ* zijn hier als stoffelijke personen geschilderd; er wordt aan toegevoegd dat zijn schim (*badjobadjo*) daar zit.

van boven- en onderwereld nemen aan de kampen deel, de hemelmonsters, mede aanwezig, maken kabaal.

Op een gunstigen dag vraagt We Tĕnriabēng in den Hemel aan haar echtgenoot hoe zeker paleis in den Hemel eruit ziet. Hij geeft blz. 60 een beschrijving van het reusachtige gebouw. Dan vraagt zij, wie naar Tjina zal afdalen als haar plaatsvervangster om toe te zien op de aankleeding der bruid. Allerlei vorstelijke, uit Luu' en Warĕ' stammende personen bieden zich aan. Zij laat monsters uit Hemel en Onderwereld zich verzamelen om het wonderpaleis op de schouders naar de aarde te dragen, zij wil eerst zelf naar het paleis gaan om dit van huwelijksuitrustingsstukken voor Tĕnribalobo te voorzien. Met donderend geraas gaat het paleis omlaag, op den donder rustende. De staatsiezetel schijnt in vuur te staan[1]), enz., het gebouw is gevuld met hemellingen en vogels, er is een spiegelende rivier, enz. Te noen breken natuurverschijnselen los tot grooten schrik van de menschen op aarde en het paleis daalt neer, het is alsof de gansche hemel krakend naar beneden komt. We Tĕnriabēng en haar echtgenoot zijn naast elkaar gezeten, zij wil niet mede doorgaan naar Tjina doch slechts een kijkje nemen in Luu'. Zij werpt het hemelvenster open en beschouwt haar geboorteland, het uit den Hemel neergedaalde paleis aldaar en alle bekende plekjes en is geroerd. Zij keert met haar echtgenoot naar den Hemel terug.

Intusschen heeft het wonderpaleis de aarde bereikt, tallooze huizen in Tjina en daarbuiten storten eronder in. Het noodweer houdt op. De aardlingen zijn stomverbaasd, het paleis is zoo groot dat de nok en de afmetingen niet te zien en te overzien zijn. Voortzetting der fantastische beschrijving.

Sawerigading geeft La Pananrāng order buffels te laten slachten blz. 70 voor een feestmaal. Met het paleis meegekomen hofdames nemen Tĕnribalobo op schoot en kleeden haar aan (beschreven). De feestelijkheden beginnen, men kleedt zich, muziek weerklinkt. Tĕnribalobo wordt in staatsie opgeleid naar het neergedaalde paleis, ontelbare hemellingen staan gereed haar daar te ontvangen. Het volk ziet vol schrik en beven toe. I La Galigo verlustigt zich in den aanblik van de schoonheden van het paleis. Sawerigading met familieleden maakt een rondgang. *Bissu*'s uit den Hemel verrichten ceremonieën. Tĕnribalobo wordt in de driesterkamer geleid[2]). De avond valt en

---

[1]) De beschrijving van het gebouw is buitensporig fantastisch.
[2]) De driester is de gordel van Orion.

de lichten worden aangestoken. La Pananrāng laat de buffels slachten
blz. 80 voor het feestmaal. Beschrijving van de aankomst der gasten, dames en heeren uit den Hemel en van de aarde en de Onderwereld.

We Tĕnriabēng maakt tot haar echtgenoot de opmerking dat nu de gasten (op allerlei wonderbaarlijke zetels) gezeten zijn. Zij wil bij wijze van grap We Panangarĕng van Luu' door de lucht naar Tjina laten gaan, zij en Sawerigading zijn altijd naar elkaar blijven verlangen [1]), daartoe wordt een bode uitgezonden die haar naar Tjina moet begeleiden, z.g. als haar echtgenoot verkleed. De vrouwelijke bode, een *bissu,* komt in den nacht in Luu' in We Panangarĕng's slaapvertrek aan. Deze denkt aan Sawerigading en is onrustig, haar vertrouwde slaapt vast in het zelfde vertrek. We Panangarĕng staat peinzend op, zij ziet het gelaat van Sawerigading voor zich. Op dit moment komt de bode per regenboog aan, zij ziet deze en ook een mand met kleeren. De bode zegt van den Hemel met kleeren gezonden te zijn: „We Tĕnriabēng wil u naar Tjina laten vliegen". Zij heeft hemelsche *bissu*'s bij zich die haar zullen vergezellen. We Panangarĕng krijgt ook hemelsche kleeding aan. La Punna langi' ontketent onweer en voort gaat het per regenboog dwars door de wolken [2]). Zij verneemt van de bode dat Sawerigading het huwelijks-
EE feest van zijn dochter Tĕnribalobo viert. In den nacht, terwijl nog steeds gasten naar het paleis stroomen, komt de bode als haar echtgenoot verkleed en zij met gevolg in het neergedaalde paleis in Tjina aan en gaan vlak naast elkaar zitten alsof zij echtelingen waren. La Pananrāng die als ceremoniemeester optreedt, ziet haar daar
blz. 90 plotseling op den staatsiezetel zitten, hij vertrouwt zijn oogen niet. Maar wie is de echtgenoot naast wien zij zit? Men verdiept zich in gissingen, spreekt hen aan, gaat I La Galigo waarschuwen, de zeventig prinsen zijn van de partij. Als hij komt en haar ziet, meent hij stellig We Panangarĕng voor zich te hebben. Maar hoe zou die hier hebben kunnen komen? Het blijft een raadsel.

Het z.g. echtpaar biedt sirih aan I La Galigo aan, zegt uit den Hemel te komen en We Panangarĕng van Luwu' niet te kennen. I La Galigo gaat Sawerigading halen, deze begrijpt er niets van al

---

[1]) Zij is Sawerigading's meest geliefde echtgenoote in Luwu', bij zijn vertrek naar Tjina daar achtergelaten en hem steeds trouw gebleven.

[2]) We Panangarĕng wordt door de bode geïnstrueerd wat zij beneden te doen en te zeggen heeft om de grap met Sawerigading te doen slagen, uitvoerig in hs. blz. 82 v.v.

moet hij zichzelf bekennen dat de vreemde op We Panangarĕng gelijkt als de eene halve klapperdop op den anderen[1]).

We Tĕnriabēng ziet uit den Hemel dat het feest zoo luisterrijk is als er nog geen in Hemel of Onderwereld gegeven is. De aardlingen zijn verrukt van het dansen der hemellingen, zij smullen aan hemelsche spijzen. blz. 100

Sawerigading zit met I La Galigo steeds bij We Panangarĕng, geboeid maar niet begrijpende. Eindelijk kauwt hij een sirihpruim, blaast erop en prevelt iets, waardoor de uitgekauwde pruim in een slang en een duizendpoot verandert. Zij moeten het baadje van de vreemdelinge losmaken, opdat hij kan zien of zij een bepaalde haarwervel op de borst heeft. We Tĕnriabēng ziet wat er gaat gebeuren en lacht smakelijk, zij laat een uitgekauwde pruim van haar vliegen om de plek te bedekken, waardoor de toeleg mislukt.

Den volgenden morgen in de vroegte zendt We Tĕnriabēng in het geheim een bode naar We Panangarĕng. Deze *bissu*-hofdame brengt de boodschap over dat zij met haar gevolg vóór Sawerigading moet gaan zitten. Zij doet dat, grijpt zijn vinger en vraagt verlof heen te mogen gaan. Hij verzoekt haar tot het einde van het feest te blijven, doch vóór men het weet is zij, vóór de zon opkomt, weggezweefd met haar gansche gevolg.

Het huwelijksfeest van Tĕnribalobo wordt voortgezet. De plechtigheid van het sacrale bad heeft plaats.

I La Galigo gaat met de zeventig neven en den echtgenoot van We Tĕnridio naar Lamuru[2]), hij wordt daar ten paleize ontvangen blz. 110
en rijkelijk onthaald. Als de gunstige dag voor het huwelijk daar is, wordt La Tĕnripalĕ' in bruidegomsdracht gestoken, *bissu*'s verrichten ceremonieën, enz. Er zijn vele muziekinstrumenten uit den Hemel en de Onderwereld. (Fantastische beschrijving). Natuurverschijnselen jagen den aardlingen schrik aan. Er daalt een draagstoel uit den hooge neer in het land van Tjina met slangekoppen (*naga*) en -staarten. La Tĕnripalĕ's vader zegt hem daarin met degenen die hem afgehaald hebben, plaats te nemen. De hemelsche scharen die op de aarde wijlen, geven het sein tot vertrek, intusschen de elementen weer latende losbarsten. De stoet komt in Tjina (Malimongĕng) aan, de bruidegom houdt op de gebruikelijke

---

[1]) We Panangarĕng bedwingt haar ontroering, Sawerigading is nog even schoon als vroeger.

[2]) Zetel van den bruidegom.

wijze (behoudens de ongebruikelijke deelname van Hemel en Onderwereld, bestaande in schrikaanjagend geraas der elementen) zijn intocht in de stad zijner bruid. Hemellingen treden als z.g. tegenhouders op.

We Rĕmmampero in den Hemel staat erop de bruiloft bij te wonen, doch wordt door haar omgeving tegengehouden, zij zou de menschenlucht niet verdragen. Maar zij weet wel dat velen uit Hemel en Onderwereld genoodigd en op het feest tegenwoordig zijn, ten slotte willigt haar zoogmoeder haar verzoek in; onzichtbaar
blz. 120 voor de menschen daalt zij met groot gevolg neer op de nok van
FF het paleis; het wordt duister, heimelijk licht zij Tĕnribalobo uit haar kamer op en neemt haar mee omhoog naar den Hemel.

De bruidegom nadert, wordt (op de gebruikelijke wijze) tegengehouden door La Ma'saguni. De regenboog daalt neer in de menigte met We Letulangi', zij plaatst zich vóór La Tĕnripalĕ' en zegt door We Rĕmmampero gezonden te zijn om te zeggen dat Tĕnribalobo er niet is; zij is opgestegen; als hij haar werkelijk wil huwen, moet hij verschillende moeilijkheden (aangegeven) overwinnen en naar den Hemel opstijgen op straffe van niet te kunnen huwen. La Tĕnripalĕ' geraakt in de war. I La Galigo meent dat We Tĕnridio er wel iets op zal weten, is zij niet te vinden, dan kan men naar Sawerigading gaan en ten slotte zijn er nog de tallooze goden die op bezoek zijn. We Letulangi' krijgt de boodschap mee terug dat hij, La Tĕnripalĕ', doen zal als gezegd. Eerst gaat La Tĕnridolo zijn echtgenoote in het paleis zoeken en vertelt haar welke moeilijkheden, op bevel namens We Rĕmmampero, La Tĕnripalĕ' moet overwinnen vóór hij Tĕnribalobo zal kunnen huwen. We Tĕnridio weet raad, zij wendt zich tot Sangiampero. Deze opent zijn sirihdoos, neemt er een poppetje uit[1]), plaatst dat onder de doos en zegt La Tĕnridolo het te nemen, de bruidegom kan daarmee naar den Hemel komen, het zal hem als kompas dienen. La Tĕnridolo neemt het, vraagt aan We Tĕnridio een uitgekauwde sirihpruim, steekt die in zijn eigen mond ter versterking en groet dan den Hemel eerbiedig,
blz. 130 neemt afscheid van zijn echtgenoote en begeeft zich naar den bruidegom aan wien hij het poppetje overhandigt, zoo groot als een vlieg. De zeventig prinsen zijn nieuwsgierig, maar het poppetje verbergt

---

[1]) *tau rakilĕ* — lett. bliksemmensch of -wezen; equivalenten van dingen op aarde, in bezit of gebruik van hemellingen, krijgen de toevoeging „bliksem, donder" e.d.; verdere beteekenis valt daar niet aan te hechten.

zich voor hen. La Tĕnripalĕ' moet het nauwgezet volgen, spreekt het poppetje, zonder rond te kijken, voegt het eraan toe. Beschrijving van den tocht, als door We Rĕmmampero voorgschreven. Hij betoont zich standvastig tegen verleidingen. Bij We Rĕmmampero gekomen, aanschouwt hij Tĕnribalobo in volle schoonheid, door haar „nicht" prachtig aangekleed. Er hebben ceremonieën plaats, dezelfde als bij een bruiloft op aarde, maar op hemelsche wijze. Sawerigading en echtgenoote, I La Galigo en de verdere naaste familie verschijnen ook. Volgt het tooneel dat de jonggehuwde vrouw moet bewogen worden haar schuchterheid te overwinnen en haar echtgenoot aan te zien (als bij iedere huwelijkssluiting). De zeventig prinsen zijn luidruchtig, zij zijn ook verschenen. Er wordt geschertst. Een feest- blz. 140
maaltijd wordt aangericht, enz. Zon en maan staan naast elkaar, de sterren en sterrenbeelden staan er nevens[1]), zelfs in den Hemel heeft men zoo iets nog niet gezien. De gasten uit Hemel en Onderwereld nemen afscheid. Sawerigading en echtgenoote dalen weer naar Tjina af, gevolgd door alle aardlingen. De elementen breken los, de hemellingen keeren naar den Hemel (hooger) terug, de goden uit de Onderwereld eveneens naar hun woonplaatsen.

NAAMLIJST.

A.

1. We Tĕnridio Bataribissu We Bissulolo van Sabangloang, dochter van Sawerigading.
2. La Tĕnridolo Datuna (Opuna-) Soppeng (Opu lolo van S., To S.) Padjumpero (of: — pulawĕng) Witoing tompo', echtgenoot van 1 en haar neef.
3. We Palĕttei (We Lĕtte, Da Lĕtte) Wĕlle ri diawa Batara-tungkĕ' To Pangkĕllari, tweelingzuster van 2, in Bombangtjina.

---

[1]) Genoemd worden de sterrenbeelden: *tutumpadja* — „tot aan den morgen", de Avondster; *manu'* — het hoen (Schorpioen?); *tanratŏllu* — de drie teekens (Gordel van Orion); *woromporong* — de troep (Zevengesternte); *tapitu* — ?; *mangiwĕng* — de haai; *lambaru* — de rog (Slang?); *upang* — het manke huis (behoort tot het Zuiderkruis); *walu* — weduwnaar, weduwe (beh. tot het Zuiderkruis); *wĕttampata* —?; *wĕttĕng* —?

4. Tjĕnraralangi' (I)[1]) Daeng patappa' Punna langkana tjammimpero, in den Hemel.
5. Lĕttepatalo To Sompariu La Tĕnriodang, hemelsche echtgenoot van 1.

B.

1. als A.
2. als A.
3. Sawerigading Opuna Warĕ' Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte Langi'paewang La Tĕnritappu'.
4. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 3.
5. I La Galigo To Padamani To Boto' To Sĕssungriu' I La Semaga Sangadjiwero (I) To Sinapati Opuna (Datuna-) Tjina, zoon van 3 en 4.
6. We Tĕnriolle, echtgenoote van 5.

7/8. Opuna (Datuna-) Tempe en echtgenoote.

9. Tĕnribalobo Punna bola ri Tĕkkalalla' To Sawangmega (of: Punna lipu ri S.), jongste dochter van 3 en 4.
10. La Tĕnripalĕ' To Tappu'bĕllo Weruně'ala Opu (To) Lamuru, neef en bruidegom van 9.
11. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raadsman van 3 en neef.
12. Panrita Ugi', raadsman van 3 (en neef).
13. La Ma'saguni Toapemanu', raadsman van 3 (en neef), „zoogvader" van 9.
14. Tĕnrilĕnnarĕng (echtgenoote van 13).
15. I We Tjimpau, echtgenoote van 3.
16. To Tĕnriala, zoon van 1 en 2.
17. I We Waru(na) Daeng paraga, dochter van 3 en 15.
18. Radjengrisompa, echtgenoote van 5 uit Luu'.
19. We (Tĕnri)abēng Bissulolo Bissu ri langi' Daeng manotĕ, zuster van 3 in den Hemel.
20. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' Opuna langi' To Lĕtteilĕ', neef en echtgenoot van 19.
21. La Opulĕtte, Angkurugutu' Opu ri langi', zoon van 19 en 20.
22. To (ook: La) Matailĕ', dienaar van 19.
23. We Atimega, hofdame van 19.
24. We Atilangi', *idem*.
25. We Atiwero, *idem*.

[1]) Is ook de hemelsche naam van We Tĕnridio als *bissu*.

26. Bataralattu' Opuna Luu', vader van 3.
27. Turu'bela, *manurung*, eerste vorst van Tompo'tika'.
28. Pua' ma'toa van Tjina.
29. La Sĕngĕmponga To Seseilĕ (of: To Weroilĕ, of: Punna lipu ri Seseilĕ) Opu batara Werosangiang, een god uit den Hemel, neef van 4.
30. Sangadjiwero (II) Sangadjiolling Punna lipu ri Ruanglĕtte of Awangmega, een god uit den Hemel, neef van 3.
31. Simpuampero al. Simpuruwero al. Simpurutika', echtgenoot van 30.
32. Gutu'patalo, hemelling, zoon van 19 en 20?
33. Gutu'paselĕ', Sinrangpatalo, hemelling, zoon van 19 en 20.
34. La Sĕngĕmpero, hemelling.
35. Sangiangodang, hemelling.
36. Sangiangkiki' Sangiangapi Datu wara, vuurgod uit den Hemel.
37. We Rumpampero We Ungawero, een hemelsche dienaresse van 36.
38. Sangianglĕtte Opu ri langi' Palawatika', een god uit den Hemel.
39. Werosulili (of: Opu sulili), een god uit de Onderwereld.
40. Karaengriu' Daempero Todjangtalaga, *idem*.
41. Opu sarasa, Salinrungsolo' of Matasalinrung, *idem*.
42. La Sĕssungriu' van Mataempong (of: Punna lipu ri M.), *idem*.
43. Tjĕnraraempong (of: Tjĕnraratodja), een godin uit de Onderwereld, echtgenoote van 41.
44. Rumĕmmampero, een god of godin van Lapi'tana (Onderwereld).
45. Tjĕnraralangi' Tjakulitanra Lĕttewero van Wiringlangi', godin uit den Hemel.
46. Lĕttesamuda, uit de Onderwereld.
47. Sangadjiulĕng, gezellin van 46.
48. Saipung ĕsso, echtgenoote van 33.
49. We Rĕmmampero (of: We Rĕmmanggutu') Datu witoing (of: Daeng —, of: Sulo —) ri langi', dochter van 19, nicht van Tĕnribalobo.
50.) Pua' ma'toa van den Hemel.
51. I We Atjĕnga, een hofdame in Tjina.
52. Sangiangolling, een god uit de Onderwereld.
53. We Tĕnriappang, een hofdame in Tjina.
54. Tĕnripaonang, *idem*.

55. I We Unia, *idem.*
56. Wĕlle ri djawa, *idem.*
57. We Suloulĕng Wero ri langi', hemelling.
58. We Tĕnritimeng, hofdame in Tjina.
59. Tĕnribakkĕrrĕng, *idem.*
60. I We Unĕng(na), *idem.*
61. Sangiampero, een *puang* uit den Hemel.
62. We Tĕnriodang, hofdame in Tjina.
63. La Sulolipu La Pawĕnnari, zoon van 11.
64. Sangiangpadjung, hemelbode.
65. Tĕnripasanre', hofdame in Tjina.
66. La Oro kĕlling, een barbaar.
67. (Batara Guru), stichter van Luwu', *manurung.*
68. We Njili'timo', echtgenoote van 67
69. Tjĕnraralangi' (II) Daempero, een godin uit den Hemel.
70. Radjamuliya, hofdame in Tjina.
71. We Panaungi, *idem.*
72. To Palanro, de Schepper.
73. We Panangarĕng (We Nanga') I (of: We) Daruma, echtgenoote van Sawerigading in Luwu'.
74. We Lisulangi' Unga ri mega, bediende van 19.
75. (Datu Palinge'), wederhelft van 72.
76. We Tĕnrigiling, vertrouwde hofdame van 73.
77. La Pamusurĕng To Rukkaputi (— poti), raadsman van I La Galigo.
78. La Paladjarĕng Toapasĕssung To Wengĕng, *idem.*
79. We Rumpangmega, zoogmoeder van 49.
80. We Riu'odang, zoogmoeder van 49.
81. La Ma'sĕttuang, „zoogvader" van 10.
82. La Tĕnribali Opu Lamuru, vader van 10.
83. We Letulangi', hemelsche bode.
84. I La Rakilĕ', naam van het door 61 geknede poppetje.
85. Lumawamega, een hemellinge, hofdame.
86. We Ane ala sulledatu van Batimpero, hofjuffer, jongste kind van Datu Palinge', vrouw van den Schepper.
87. Lĕttepatalo To Sompariu, een god in den Hemel (hemelsche echtgenoot van 1).
    [Pleegt een zoon van We Tĕnriabĕng en La Punna langi' te zijn.]
    In de namen heerscht onzekerheid.
    Mario = Malimongĕng.

Verschillende hemelmonsters zijn niet genoemd.

Tot Tjina of Tana Ugi' behooren ook: Tana Djawa, Djawa ri lau', Seseilĕ en Seseongĕ, Lĕtteilĕ, Sawangmega, Wawounru.

Ruanglĕtte, Botinglangi', Abanglĕtte, namen van den Hemel of deelen daarvan.

De hemellingen en lieden uit de Onderwereld zijn geen goddelijke voorzaten der aardlingen, maar vertegenwoordigers van familietakken die daarheen zijn verhuisd en meestal neven en nichten van de aardbewoners die in het stuk optreden.

A XXXVII.

Bruikleen der gemeente Delft. Heeft toebehoord aan I Lebu. Geschenk van J. M. van Gils. Gemerkt. S $\frac{253}{1}$ I.

Orig. hs., 10½ × 17 c.M., 149 blz.

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van Tĕnribalobo.

Duidelijk en fraai geschreven hs. In de verzameling-Jonker komt een hs. voor, dat de zelfde gebeurtenis beschrijft, A XXXVI hiervoor. Beiden hebben gemeen dat zij zeer fantastisch zijn en de goden een groot aandeel aan de plechtigheid hebben, doch de inhoud is overigens geheel anders.

Er zijn geen andere dan deze twee hss. bekend, in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes wordt van Tĕnribalobo's huwelijk melding gemaakt. (Boeg. Chrestomathie III 259).

La Sĕngĕmponga wenscht zich ervan te vergewissen of La Tĕnripalĕ', de verloofde van Tĕnribalobo, wit bloed heeft[1]). Mocht dat niet het geval zijn, dan zal hij hem dooden. Met één slag wordt La Tĕnripalĕ' in tweeën gekloofd, het uitstroomende bloed is wit als melk. De 70 prinsen[2]) zijn ontzet. La Sĕngĕmponga heeft nu zekerheid, hij brengt het bloed in de lichaamsdeelen terug en doet La Tĕnripalĕ' herleven. Palawatika' (ook een hemelgod) neemt wat sirih uit zijn sirihstel, hij plant die op zijn zetel, zij wordt een kokospalm die bijna tot aan de hemelen opwast[3]), te midden der menschen, de kroon is niet te zien. Hij laat La Tĕnripalĕ' bij zich komen en

---

[1]) De hoogste adel, in de I La Galigo steeds afstammelingen van de goden, heeft wit bloed. Tĕnribalobo, dochter van Sawerigading, behoort ertoe. Zij kan alleen met een „ebenbürtigen" prins huwen, vandaar de noodzaak te onderzoeken of La Tĕnripalĕ ook wit bloed heeft.

[2]) Neven en genooten van I La Galigo.

[3]) Er bevinden zich vele goden uit Boven- en Onderwereld op de aarde ter gelegenheid van het voorgenomen huwelijk van Tĕnribalobo.

zegt hem naar den top van den palmboom te vliegen, hij voorziet hem daartoe van vleugels, uit zijn eigen hoofdtooi vervaardigd. Boven den palmboom bevindt zich Tĕnribalobo; aldaar aangekomen, neemt La Tĕnripalĕ' naast haar plaats. Er valt een z.g. gouden brief vóór hem neer, welke de mededeeling behelst dat hier de *sumangĕ'* van Tĕnribalobo en de zijne naast elkaar gezeten zijn, hun schimmen (*wadjowadjo*) zitten hier als echtelingen[1]). La Tĕnripalĕ' vliegt weer naar beneden, op de aarde met daverend gejuich der zeventig prinsen begroet. Hij vertelt Palawatika' van zijn *sumangĕ*-huwelijk. Nu zijn de aanwezige goden uit Boven- en Onderwereld allen overtuigd dat La Tĕnripalĕ' wit bloed heeft. 11

Er worden dagelijks hanengevechten gehouden.

We Tĕnriabĕng (zuster van Sawerigading, woont in den Hemel) besluit op den goeden dag een paleis naar Tjina neer te laten. Zij werpt een blik omlaag, laat het oog over de wereld weiden, herinneringen aan het verleden dringen zich op en vol weemoed weent zij[2]).

Onder hevige natuurverschijnselen, die de menschen in grooten 21
angst brengen, daalt het paleis op aarde neer, het is van reusachtige afmetingen. In een ander neerdalend paleis is Tĕnribalobo gezeten. Sawerigading laat buffels slachten, familie en bekenden komen bijeen, hofdames kleeden Tĕnribalobo in kostbare gewaden. Allen stappen in draagzetels en met veel feestbetoon begeeft men zich naar het neergedaalde paleis om dat in oogenschouw te nemen. Beschrijving van het paleis en de ontvangst door de hemelsche bewoners. 31
Tĕnribalobo wordt opgeleid naar den huwelijkszetel. De gasten worden onthaald. Vele goden uit Boven- en Onderwereld komen te gast, doch We Tĕnriabĕng verschijnt niet en ziet uit haar hemelsch verblijf met haar echtgenoot omlaag naar het schouwspel. Zij bedenkt een grap. We Panangarĕng, Sawerigading's meest geliefde echtgenoote uit zijn Luwu'schen tijd, wil zij een oogenblik in tegenwoordigheid van haar gemaal brengen. La Punna langi' stemt met het plan in. Een hofdame wordt, als man gekleed, naar Luwu' gezonden om vandaar met We Panangarĕng naar Tjina te tijgen, en zich daar te gedragen als waren zij man en vrouw. De hofdame 41
komt met gevolg en hemelsche kleedij voor We Panangarĕng in den

[1]) De dichter noemt hier *sumangĕ'* en *wadjowadjo* als synoniemen. Vgl. A XXXVI, blz. 420 noot 1.

[2]) De slechts kort aangegeven herinneringen vinden allen haar verklaring in vroegere gebeurtenissen die het onderwerp van andere I La Galigo-verhalen uitmaken.

nacht in Luwu' aan, dringt in de kamer door waar deze op haar legerstede ligt. Zij kan den slaap niet vatten en verlangt naar Sawerigading. Daar ziet zij den regenboog vóór zich, de met de hofdame meegekomen dienaressen bieden de kleeren waarin zij zich steken moet, aan. Zij wordt verder volledig van het plan op de hoogte gebracht. We Panangarĕng heeft er schik in; sedert Sawerigading's heengaan uit Luwu' heeft zij niet zoo gelachen. Zij verneemt ook dat Tĕnribalobo weldra met La Tĕnripalĕ' in het huwelijk zal worden verbonden. La Punna langi' laat nu het z.g. echtpaar door den bliksem naar Tjina voeren. Sawerigading krijgt vermoedens als zij vóór hem gezeten zijn, verdiept zich in gissingen, doch kan er
51 niet uitkomen daar zij een echtgenoot aan haar zijde heeft. Hij neemt een sirihpruim, blaast erop, waardoor ze een duizendpoot wordt. Hij laat het beest op We Panangarĕng kruipen, ze schrikt, haar baadje wijkt uiteen en er komt een wit vlekje[1]) op haar huid bloot.

Intusschen kijkt We Tĕnriabēng uit den Hemel omlaag; zij doet als haar broeder, maakt van een sirihpruim door beblazing een kapel, zendt die omlaag; de kapel bedekt het witte vlekje, zoodat Sawerigading het niet zien kan. Dan kan de vrouw vóór hem niet We Panangarĕng zijn, meent hij. De hofdame fluistert We Panangarĕng in, dat de vrouw naast Sawerigading nu de nieuwe echtgenoote van hem is (I We Tjudai). We Panangarĕng moet toegeven dat zij schoon is. Er daalt een z.g. gouden brief, door We Tĕnriabēng afgezonden[2]), neer. Eén der meegekomen dienaressen fluistert We Panangarĕng in, zich tot vertrek op te maken, de dag zal weldra aanbreken. Sawerigading grijpt haar handen, het wordt hem wonderlijk te moede, maar nog begrijpt hij niet. Een oogenblik later is zij met haar geheele gezelschap verdwenen zonder dat men heeft kunnen zien hoe dat in zijn werk is gegaan.

De feestelijkheden en ceremonieën voor het huwelijk van Tĕnribalobo worden voortgezet. Den volgenden morgen wordt op ceremonieele wijze badwater voor haar opgebracht. Tjakkĕrra'langi' daalt, ongezien, uit den Hemel in het *manurung*-paleis neder, alleen
61 een geruisch is hoorbaar, hij komt juist aan als het baden plaats heeft. Bekoord door Tĕnribalobo's schoonheid spreekt hij tot zijn medgezel het verlangen uit met haar te huwen. Deze berispt hem,

---

[1]) *palisu*, ook *baba'* genoemd, zie Wb. s.v.

[2]) De inhoud wordt niet meegedeeld, maar hij is het sein tot vertrek.

hij is verloofd met een dochter van We Tĕnriabēng, als zijn a.s. schoonmoeder hoorde wat hij zeide, zou het huwelijk wel eens kunnen mislukken. De medgezel keert met hem naar den Hemel terug.

In Lamuru is men in de weer om den bruidegom naar de woning zijner bruid [i.c. het neergedaalde paleis] te geleiden. Te noen wordt het duister, een onweer barst los en uit den Hemel daalt bruidegomskleeding voor La Tĕnripalĕ' neer, een geschenk van zijn groot- (of: voor-) ouders. De zeventig prinsen zijn mede in zijn paleis te Lamuru bijeengekomen, I La Galigo en La Tĕnridolo, de echtgenoot van Sawerigading's oudste dochter We Tĕnridio, verschijnen ook. Zij worden met een maal ontvangen. La Punna langi' laat een van een honderdkoppigen *naga* voorzienen draagzetel nederdalen in duisternis en noodweer. La Tĕnripalĕ' stapt erin. Een hofdame uit den Hemel 71
beduidt dat allen die den bruidegom naar de woning zijner bruid zullen vergezellen, er ook plaats in moeten nemen. Zoo gaat de stoet over Tjina naar Malimongĕng. Het onweer is niet van de lucht. Beschrijving der huwelijksfeesten.

We Rĕbbagutu', dochter van We Tĕnriabēng in den Hemel, verlangt een kijkje op de bruiloft te nemen en vindt een zoogmoeder bereid haar te begeleiden. Zij wil echter niet langs den regenboog reizen, haar zoogmoeder moet met haar vliegen. Met groot gevolg vliegen zij omlaag, strijken op den top van het neergedaalde paleis 81
neer. We Rĕbbagutu' wil niet verder gaan, want zij kan de menschenlucht niet verdragen. Zij laat Tĕnribalobo omhoog zweven naar den Hemel, waar een stel hemelsche hofdames en bedienden haar diensten aanbiedt. Zij zorgt ervoor dat er tijdens deze gebeurtenis duisternis in het vertrek van Tĕnribalobo heerscht. Als iets later bemerkt wordt dat Tĕnribalobo verdwenen is, heerscht er groote opschudding in het paleis. Een bode uit den Hemel komt namens We Rĕbbagutu' melden dat de verdwenen prinses zich daar bevindt. Zij voegt eraan toe dat zoo La Tĕnripalĕ' zijn huwelijk tot stand wil zien komen, hij naar de wolken[1]) dient op te stijgen, zich vervolgens naar een rivier begeven, dan niet per boot of per regenboog moet reizen doch te voet over het water gaan tot aan de aanlegplaats der schepen. Daar is helder water; La Tĕnripalĕ' moet er zich over heen buigen, in een potje[2]) in de diepte zien en daar zijn bruid zoeken. Dit

---

[1]) *ri arisinna le ĕllunge;* arisîng — inhoud, van: *isi*?
[2]) *bĕkkĕmpero.*

optreden van We Rĕbbagutu' wordt als haar „tegenhouden"[1]) van den bruidegom voorgesteld. Bijaldien hij niet doet gelijk zij wil, zal het huwelijk met Tĕnribalobo niet doorgaan. — La Tĕnripalĕ' gaat met beklemd hart naar I La Galigo, die voorstelt aan We Tĕnridio (zij is *bissu*) hulp te vragen. De bode van We Rĕbbagutu' wordt teruggezonden met de boodschap dat alles geschieden zal als ver-
91 langd. La Tĕnridolo, de echtgenoot van We Tĕnridio, is bereid haar te gaan raadplegen. Zij zit in haar paleis in gezelschap van Sangiampero, god en *guru* van La Tĕnripalĕ'. De god komt te hulp, schept uit zijn sirihdoos een mannetje, I La Rakilĕ' geheeten, stelt dat aan La Tĕnridolo ter hand om het aan La Tĕnripalĕ' te geven. Deze moet het mannetje als kompas vóór zich uit laten gaan en het overal volgen. Alvorens te vertrekken vraagt La Tĕnridolo ter versterking een sirihpruim uit den mond zijner echtgenoote. Wanneer La Tĕnripalĕ' het mannetje in ontvangst neemt, zijn de zeventig prinsen er dadelijk met hun neus bij. La Tĕnripalĕ' en het mannetje beginnen hun tocht ongezien. Tegen zonsondergang, wanneer het in de wolken nog niet nacht is, komen zij bij de rivier, gaan over het water naar de monding en als La Tĕnripalĕ' dan omlaag ziet, bemerkt hij in het potje het beeld van een schoone hemellinge[2]). Haar schoonheid bedwelmt hem. De zich ter plaatse bevindende Ĕllungma'edja[3]) wekt hem op, zijn hart van Tĕnribalobo af te trekken en de vrouw in het potje te huwen[4]), doch hij werpt die gedachte verre van zich. Ĕllungma'edja
101 keert naar den Hemel terug, rapporteert zijn woorden aan We Rĕbbagutu', die, nu wetende dat La Tĕnripalĕ' in zijn trouw niet wankelt, met Tĕnribalobo naar den (hoogeren) Hemel terugkeert[5]). La Tĕnripalĕ' volgt hen. We Tĕnriabĕng kleedt haar nicht (nièce) Tĕnribalobo in hemelsche bruidsdracht. Er heerscht een feestelijke stemming, ook sterren zijn van de partij. Intusschen is La Tĕnripalĕ' met jonge goden aan het dansen. Het bruidspaar wordt dan op den huwelijks-

---

[1]) Tot de ceremonieën der huwelijksluiting behoort dat den bruidegom, bij het plechtig opgaan naar de woning der bruid, door personen uit haar omgeving den toegang stap voor stap wordt betwist. De tegenstand moet door het aanbieden van geschenken door de mannen die den bruidegom opleiden, worden overwonnen.

[2]) Vermoedelijk is hier bij te denken dat zij zich in de wolken, „waar het „nog niet nacht is", ophoudt.

[3]) Niet toegelicht; zij treedt als handlangster van We Rĕbbagutu' op.

[4]) *to bĕkkĕmpero*, de vrouw wier beeld daarin te zien is.

[5]) Zij bevond zich derhalve in lagere sferen.

zetel tesamen gebracht, terwijl hemellingen litanieën zingen. Het huwelijk wordt vervolgens op hemelwijze gesloten[1]).

Den volgenden morgen worden zij naar de aarde neergelaten, hier nemen zij op den huwelijkszetel in het paleis plaats. Werosulili bedenkt een grapje. Men plaatst zeven jonge vrouwen, eender van voorkomen, eender gekleed, waaronder Tĕnribalobo, op den zetel. Wanneer nu La Tĕnripalĕ' naast een verkeerde gaat zitten, zal Tĕnribalobo naar de Onderwereld worden gevoerd en daar uitgehuwelijkt worden. Dit is een nieuwe beproeving voor hem. Palawatika' komt hem te hulp, hij laat hem, na driemaal de sĕmbah gemaakt te hebben, voor zich plaats nemen en laat hem dan in een spiegel dien hij uit zijn sirihdoos te voorschijn haalt, kijken. De spiegel is naar de vrouwen toegekeerd, hij stelt hem in staat uit te vinden wie 111
Tĕnribalobo is. Nauwelijks heeft La Tĕnripalĕ' den tijd gehad zijn vrouw te streelen of Opu Talaga maakt uit zijn sirihdoos een groote waterplas waarin wonderlijke visschen rondzwemmen. Hij verwekt storm in het paleis waardoor Tĕnribalobo in de waterplas tuimelt, zij wordt een visch. La Tĕnripalĕ' duikt haar in zijn bruidegomskleeding pardoes achterna, maar zij is onvindbaar. Hij zet zich aan den oever van het water en weent. Palawatika' trekt zich zijner aan, voorziet hem van vleugels en voort! vliegt hij door de lucht om Tĕnribalobo te zoeken. Hij vliegt zevenmaal om de waterplas heen en ontdekt haar ten slotte te midden der wateren. Hij grijpt haar vast en brengt haar naar den huwelijkszetel terug, zij is weer mensch, haar bruidskleedij is ongerept. De feestviering wordt voortgezet. Men is nu aan het punt dat de bruid (na de huwelijkssluiting) wordt aangemoedigd haar schuchterheid af te leggen en haar man in het aangezicht te zien. I La Galigo zegt dwaze en onbehoorlijke dingen, 121
wat een algemeen gelach doet opgaan. We Tĕnridio zegt Tĕnribalobo niet te spoedig toe te geven[2]). Lĕttepatalo komt uit den Hemel neerdalen en mengt zich in het gesprek. Tĕnribalobo heeft nog niet toegegeven als er een maaltijd uit den Hemel neerdaalt; opgediend en wel. Hemellingen en lieden uit de Onderwereld verschijnen. De trommen worden geslagen. Volgens gebruik tracht La Tĕnripalĕ'

---

[1]) Als ceremonieën worden o.a. genoemd: *tudang ri lisu le tika'e* — het zitten aan de onderzijde der zon? en het laten treden op *posi'tana*; *posi'tana* — lett. aardnavel, is een land der Middelwereld, waar Sawerigading een bezoek heeft gebracht. Wat er hier mee bedoeld wordt, is duister.

[2]) De volgende passage is duister (blz. 122—127), er wordt op vroegere gebeurtenissen gezinspeeld.

131 zijn jonge vrouw te bewegen met hem te eten; zooals eveneens behoort, wendt zij zich aanvankelijk af, wat voor de zeventig prinsen een aanleiding is een geschreeuw aan te heffen. Het eten wordt weggeruimd [1]). De goden vertoonen een spel van zon, maan en sterren vóór het jonge paar, zij laten ze met elkaar dansen. Den menschen vallen de oogappels uit, doch na korten tijd wordt alles in de oude orde hersteld. Drie etmalen blijven de goden uit Boven- en Onderwereld, dan keeren zij naar hun woonplaatsen terug. In het paleis worden de lichten ontstoken, de zeventig prinsen vermaken zich met dansen. Omstreeks middernacht noodigt La Tĕnripalĕ' zijn vrouw uit met hem naar binnen te gaan.

We Tĕnriabēng en La Punna langi' zien uit hun hemelverblijf naar het echtpaar omlaag, zij willen het een geschenk geven en zenden een hofdame naar de aarde die een glimmenden, spiegelenden pot moet aanbieden, daarbij zorgende ongezien te blijven. De pot, lichtende als vuur, wordt voor hen neergezet, terwijl de hofdame, onzichtbaar naast hen gezeten, spreekt. La Tĕnripalĕ' opent dit hemelsch speeldgoed, er vliegen vogels als lichtende sterren uit, die Tĕnribalobo uitnoodigen zich met hen te vermaken. Tĕnrilĕnnarĕng en de zeventig prinsen bewonderen het schouwspel. Tĕnribalobo
141 tracht de vogels te grijpen, maar ze laten zich niet vangen. La Tĕnripalĕ' tracht Tĕnribalobo te bewegen zich naast hem neer te leggen. De vogels wekken haar op, zich naar zijn wil te voegen. Ten slotte trekt La Tĕnripalĕ' haar mee naar het slaapvertrek.

Zeven etmalen na de huwelijksfeesten keeren de gasten naar hun haardsteden terug, evenzoo de goden uit Boven- en Onderwereld die te gast geweest zijn [2]). Alleen de zeventig prinsen blijven in het neergedaalde paleis achter. La Tĕnripalĕ' vertoont zich weder met zijn echtgenoote buiten.

Hier eindigt het hs. abrupt, doch het verhaal is hiermede tot een goed einde gekomen.

Door enkele blanco-bladzijden van het bovenstaande gescheiden, zijn met potlood achter in het boekje eenige regels van een La Menrurana-verhaal geschreven.

[1]) Er is niet gezegd dat Tĕnribalobo met haar echtgenoot het maal genuttigd heeft.

[2]) Te onderscheiden van de goden die het maal uit den Hemel brachten, waarbij echter ook goden uit de Onderwereld genoemd werden, zie blz. 435.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Opuna Warĕ Pamadĕnglĕtte Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Langi'paewang, vorst van Tjina.
2. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 1.
3. I La Galigo To Boto' To Sĕssungriwu' To Padamani Datuna (Opuna-) Tjina, zoon van 1 en 2.
4. We (Tĕnri)dio Bissulolo Bataribissu Punna langkana manurung ri Malimongĕng, tweede kind van 1 en 2.
5. Tĕnribalobo Punna langkana manurung ri Tĕkkalalla' To Sabangloang, derde kind van 1 en 2.
6. Tĕnriawaru of I We Waru(na), dochter van 1 bij een andere echtgenoote.
7. We Tĕnriolle, echtgenoote van 3.
8. I We Lamputje, *idem.*
9. La Tĕnridolo Datuna Soppeng, echtgenoot en neef van 4.
10. La Tĕnripalĕ' Werunĕ'ala To Tappu'bĕllo Mutiapadjung To Lamuru (ook: Opu —), echtgenoot en neef van 5.
11. La Pananrāng To Sulolipu, rechterhand van 1 (en neef).
12. La Ma'saguni Toapemanu', gezel van 1 (*idem*).
13. Tĕnrilĕnnarĕng Daengrisobu, zoogmoeder van 5.
14. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' Daeng manutĕ' Opu Sangiang, zuster van 1 in den Hemel.
15. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' To Lĕtteilĕ', echtgenoot en „neef" van 14.
16. La Matailĕ', dienaar van 15.
17. We Atimega, hofdame van 15.
18. We Ati(w)ero, *idem.*
19. La Sĕngĕmponga (I) Tuppue batu (of: Punna lipue) ri Mataempong La Sĕssungriwu', een god.
20. Matasulili, neef van 19, een god.
21. Opu ri lĕtte, een god, mogelijk = 22.
22. Palawatika' Sangadji (of: Sangiang-)lĕtte Angkaragutu' Opu ri langi', een maskergod.
23. We Rĕbbagutu' (of: — wero) Datu wetoeng ri langi', dochter van 14 en 15, jongere nicht van 5.
24. Sangadjiwero, een god.
25. Pua' ma'toa van den Hemel.

26. La Sĕngĕmponga (II) To Weroilĕ' Punna lipue ri Seseĕllung, een god.
27. Sangadjiolling, een god.
28. Sangiangkiki', een god.
29. Lĕttepatalo To Sompariwu, zoon van 14 en 15 [is hemelsch echtgenoot van 4].
30. Werosulili, een god.
31. Lĕttesamuda, een god uit de Onderwereld.
32. Matasalinrung, een god.
33. Tjĕnraratodja, een godin uit de Onderwereld.
34. Karaeng Ria Daempero, echtgenoot van 33.
35. We Matatika', een godin.
36. We Tĕnriappang, hofdame ter verwelkoming van 27.
37. Tĕnripaonang, *idem* van 22.
38. Datu patappa', echtgenoote van 22.
39. Tĕnribabarĕng, hofdame ter verwelkoming van 38.
40. We Wadjoketĕng, *idem* van 32.
41. We Panawungi, *idem* van 35.
42. We Panangarĕng (of: We Nanga') I Daruma, nicht en echtgenoote van 1 in Luwu'.
43. We Atilangi', hofdame van 14, kan = no. 17 of no. 18 zijn.
44. We Tĕnrigiling, vertrouwde van 42.
45. Tjakkĕrra'langi', verloofde van 23.
46. La Wiranggutu', dienaar van 45.
47. Sangiangedja Wetoempero van Ruangmega (Hemel), grootvader (of: °moeder) van 10.
48. Opu Lamuru, vader van 10.
49. We Riwu'odang, zoogmoeder en tante van 23.
50. La Masĕttuang, „zoogvader" van 10.
51. Wĕlle ri langi', bode van 23.
52. Sangiampero, een god, *guru* van 10, mogelijk = 22.
53. I La Rakilĕ', homunculus.
54. Ĕllungma'edja, handlangster van 23.
55. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld.
56. Opu Talaga, god van Asaburĕngbombange, d.i. de plek waar aan de Westerkim het water omlaag stort.

Ten aanzien van de namen der goden heerscht onzekerheid; hun figuren blijven vaag.

De hofdame van We Tĕnriabēng die We Panangarĕng als pseudo-

echtgenoot vergezelt, heet als zoodanig We Linrunglangi' (dus met behoud van het voorvoegsel „we"), haar vader To Linrunglangi' en We Daturuma is dan de zg. naam van We Panangarĕng's moeder.

Als naam van de Onderwereld komt o.a. voor Wuruliwung (ten rechte: Wuriliung).

A XXXVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 53 ged. tot schrift 59 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van La Sulolipu en Tĕnriawaru.

$15 + 5 \times 36 + 20 = 215$ blz.

De hier verhaalde episode wordt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Chrestomathie III 259) meegedeeld als: „Tĕnriyawaru of „We Makawaru Daeng Paraga trouwt met La Sulolipu".

Andere handschriften zijn niet bekend. Dit afschrift toont slordigheden en naamsverwisselingen die waarschijnlijk op rekening van het origineel te stellen zijn, want het is gecollationneerd, althans zijn er verbeteringen in aangebracht.

53/22 De dag is aangebroken. De zeventig prinsen zijn in de vergaderzaal bijeen en vermaken zich met het spel[1]). De *datu*'s van Tjina en Soppeng (I La Galigo en La Tĕnridolo) komen ook aan en spelen een partijtje mee. La Sulolipu ontbreekt. I La Galigo stelt voor naar zijn woonplaats Mario te gaan om te vernemen wat de reden is dat hij reeds drie etmalen zich niet heeft vertoond. De zeventig prinsen vinden dit plan dadelijk goed; zonder ceremonieel trekt men er met veel luidruchtigheid heen en gaat op naar het paleis aldaar. I La Galigo alleen gaat dan naar het slaapvertrek van La

---

[1]) De zg. zeventig prinsen van Tjina vormen een groep die bij allerlei gelegenheden optreedt, maar wier werkzaamheid zich tot smakelijk eten, veel drinken en groote luidruchtigheid bepaalt. In dit verhaal trekken zij overal mee heen om zich aan deze bezigheden te wijden. Zij heeten elkanders neven. Verschillende met name genoemde „neven" van I La Galigo behooren er toe, doch het getal 70 wordt bij verre na niet bereikt. Zij vormen I La Galigo's kring. De oorsprong van dit groote gezelschap is, dat La Sattumpugi', vorst van Tjina, om den jeugdigen, van Mario naar Tjina teruggekeerden I La Galigo aldaar te houden, te zijner vermaking de „neven" bijeen heeft gebracht (A XXVII en groote hs. Bijbel Genootschap, Dl. XI).

Sulolipu, vindt hem te bed liggen en vraagt wat er aan schort. Hij heeft minnepijn. In Luwu' waren vele jonkvrouwen, doch geen kon hem bekoren. Sawerigading had hem gezegd na terugkeer in Tjina met Tĕnriawaru te huwen[1]). Uit vreeze voor Sawerigading en zijn vader La Pananrāng dorst hij zich niet te vertoonen. Wil Tĕnriawaru niet van hem weten, dan zal hij zich inschepen en wegvaren tot hij strandt ergens aan den horizon, want noch in Luwu' noch in Tjina kan hij dan wonen.

I La Galigo zegt hem westwaarts naar Tjina te gaan (de hoofdplaats), hij zal een goed woord voor hem doen bij zijn ouders, La Sulolipu aanvaardt dit. Dan komen La Tĕnridolo en de zeventig prinsen binnen en wordt er sirih genuttigd, daarna wordt de terugtocht, thans met La Sulolipu, aanvaard. Ter hoofdplaats aangekomen, verwijlt La Sulolipu in de vergaderzaal, I La Galigo begeeft zich ten paleize La Tanette tot zijn ouders. I We Tjudai is eenigszins 54
verbaasd hem zoo vroeg te zien, terwijl de hanengevechten nog niet aan den gang zijn! Hij vraagt hun oordeel over een huwelijk van La Sulolipu met Tĕnriawaru, die eveneens van hoog en zuiver bloed is; stemmen zij ermee in, dan zullen zij voor de huwelijksschat (*sompa to Sĕlli,* hoogste huwelijksschat, voor vorsten) moeten zorgen[2]). Alhoewel Sawerigading zich niet verheelt dat dit La Pananrāng's taak is, stemt hij toe. I La Galigo kan met die boodschap oostwaarts naar Mario vertrekken, met groot gevolg van zusters, neven en nichten en hofbeambten, om aldaar te beraadslagen. Nauwelijks heeft Sawerigading uitgesproken of La Sulolipu maakt zijn opwachting, gevolgd door de zeventig prinsen. Zij vertrekken weer en gaan naar We Tĕnridio[3]), zij heet allen hartelijk welkom. Ook Tĕnriawaru is aanwezig, zij belast zich met het aanbieden van de sirih; als La Sulolipu aan de beurt is, geeft dat tot allerlei grapjes aanleiding. I La Galigo brengt de boodschap van Sawerigading over. Hij zegt dat We Tĕnridio c.s. naar Mario moeten gaan om voor het

---

[1]) La Sulolipu heeft I La Galigo vergezeld op zijn reis naar Luwu' om aldaar *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen, tekst A XXXIII hiervoor.

[2]) De betaling der huwelijksschat is in normale gevallen de zaak van de ouders des bruidegoms. Dat hier Sawerigading verzocht wordt dien last op zich te nemen, berust op de omstandigheid dat hij dit huwelijk van zijn neef wil, „opdat het volk niet onder een anderen Heer overga" en, naar het schijnt, om de erflanden van Tĕnriawaru en La Sulolipu bijeen te krijgen. Het bizondere van dit verhaal is de ongewone voorbereiding van het huwelijk, waarvan de sluiting overigens niets afwijkends biedt.

[3]) Zij vertoeft ter hoofdplaats Tjina.

eten hunner ouders te zorgen[1]). — Allen kleeden zich met zorg en vertrekken in staatsie, ook Tĕnriawaru is van de partij. *Bissu*'s en muziek zijn in den stoet. Men komt te Mario aan. Hier wordt het hooge gezelschap, in de eerste plaats We Tĕnridio[2]), welkom geheeten door I We Tjimpau en Ma'tangkiluwu'; eerst komen de zusters, neven en nichten, daarna volgt I La Galigo met zijn neven. Ma'tangkiluwu' laat spijzen gereed maken. Het maal vangt aan, men eet twee aan twee[3]). Uitvoerige beschrijving. We Tĕnridio blijft twee dagen feest vieren.

In Tjina. Op een morgen begeven Toapatunru' en Toana'kadji, raadsheeren van Tjina, zich ten Hove. Sawerigading en echtgenoote bevinden zich in het vreemdelingenverblijf. Hij zegt hun oostwaarts naar Mario als huwelijksboden tot La Pananrāng[4]) te gaan onder aanbieding van het landschap Mario met het paleis Tĕkkalalla' en de *sompa to Sĕlli* en tevens te informeeren naar een gunstigen dag waarop hofambtenaren van Mario in Tjina zouden kunnen komen om den huwelijksschat in oogenschouw te nemen ten paleize La Tanette. In Mario worden zij door La Pananrāng met een groot gezelschap ontvangen. Als de boden eenige woorden ter inleiding gezegd hebben, vraagt La Pananrāng wie zij bedoelen, hij verschaft wel zeventig prinsen huisvesting. Maar die zijn geen personen die landen en goederen aanbrengen, merken de boden op, het is hun om Tĕnriawaru te doen. I La Galigo noemt drie vorsten op die reeds aanzoek om haar hand hebben laten doen. Hij komt tot het besluit
55 dat zij bij La Sulolipu ten achter staan. We Tĕnriawaru is even aanzienlijk. Op voorstel van hem en I We Tjimpau keuren de adel van Mario en Lempang en verdere aanzienlijken een huwelijk van

---

[1]) Misschien bedoeld: Het onthaal der huwelijksboden welke zij eerlang zullen zenden.

[2]) Zij geniet als aanzienlijke *bissu* bizondere onderscheiding.

[3]) Hiermee bedoeld dat telkens twee personen van één stel schalen en bladen eten; wie samen eten, wordt opgesomd.

[4]) Een huwelijksbode, d.i. iemand die namens de ouders van den jonkman aanzoek doet en over den te betalen huwelijksschat onderhandelt met de familie van de jonge dochter heet *duta* (Wb. s.v.), De anomalie doet zich hier voor, als gevolg van Sawerigading's bereidverklaring den huwelijksschat voor La Sulolipu op zich te nemen, dat de huwelijksboden worden gezonden door de ouders der bruid aan die des bruidegoms, het omgekeerde van wat anders geschiedt. Zij worden, behalve door La Pananrāng, mede ontvangen door andere familieleden, waaronder We Tĕnridio, de dochter van Sawerigading, en I We Tjudai het meest op den voorgrond komen.

beiden goed, waarna de boden het aanbod doen den huwelijksschat *sompa to Sĕlli* op te brengen. I La Galigo stelt die op een gelijk bedrag als indertijd door La Tĕnridolo gegeven ten paleize La Tanette, We Tĕnridio voegt daar nog een en ander aan toe; mocht Tĕnriawaru de thans gemaakte afspraak niet willen nakomen, dan zal de dubbele *sompa* teruggegeven worden; weigert La Sulolipu, dan zal hij de dubbele *sompa* moeten betalen. De boden worden vervolgens onthaald, La Pananrāng neemt mede de honneurs voor Mario waar. De boden verzoeken dan den huwelijksschat in La Tanette te komen zien en gelukkige dagen hiervoor, voor het overbrengen naar Mario en voor de huwelijksplechtigheid te bepalen. Dit geschiedt door La Pananrāng, resp. op den volgenden dag, den namiddag van den zelfden dag en den overvolgenden dag, zijnde een grooten pasardag; hij licht de aanwijzing uitvoerig toe in verband met den stand der hemellichamen, enz. Te Tjina terug worden de boden door La Sulolipu binnengehaald, hij is verheugd over den goeden uitslag; de boden doen aan Sawerigading rapport. Op verzoek van La Sulolipu, die den dag gunstiger acht, zal de huwelijksschat den overvolgenden dag worden gebracht. I We Tjudai laat haar bijeenbrengen. Volgt beschrijving.

Den volgenden morgen deelt We Tĕnridio aan La Pananrāng en La Ma'saguni mede dat zij zelf naar Tjina zal gaan om de huwelijksschat op te nemen, wat hen zeer verheugt. La Ma'saguni zal op last van La Pananrāng met haar meegaan. Zij vertrekt met haar zuster Tĕnribalobo en groot gevolg[1]). Ma'tangkiluwu' en de beide *puang*'s van Luwu' zien haar heengaan en worden aan We Tĕnri- 56
abēng herinnerd; dat ontlokt den vrouwen de verzuchting dat het vorstenpaar van Luwu' wel in kommer verkeert: van hun twee kinderen is één, We Tĕnriabēng, in den Hemel en de andere, Sawerigading, is naar Tjina getogen. Zij weenen over Luwu'.

I We Tjudai hoort de trom als het gezelschap van We Tĕnridio vóór de hoofdstad Tjina is aangekomen. Deze wordt, bij de vergaderzaal aangekomen, door haar echtgenoot verwelkomd, hij vraagt om een uitgezogen sirihpruim uit haar mond om hem te sterken wegens het feit dat hij alleen in Tjina is achtergebleven. Verder-

---

[1]) In dezen tekst treedt Tĕnribalobo steeds alleen op, volgens de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Boeg. Chrestomathie III 259) gaat haar huwelijk aan dat van Tĕnriawaru vooraf. Zie voor de beschrijving van haar huwelijk, de teksten A XXXVI en A XXXVII.

gaande bestrooit We Tĕmpereng haar met *wĕnno* (gerooste rijst), zij verschijnt vóór haar ouders en La Sulolipu en zegt de *sompa* te komen opnemen. De laatste deelt de veranderingen mede die hij in de bepaling der dagen wil gebracht zien (bovenvermeld); We Tĕnridio wordt, naar gewoonte, even boos, maar legt er zich toch bij neer[1]). Zij neemt de *sompa* in oogenschouw en La Ma'saguni gaat de buffels na. Hierop volgt een onthaal, waarna de bezoekers naar Mario terugkeeren met uitzondering van Tĕnribalobo die op verzoek van La Sulolipu achterblijft. La Tĕnridolo vergezelt We Tĕnridio op haar verzoek; tegen den middag is men weer in Mario terug, La Tĕnridolo neemt den terugweg naar Tjina weer aan. We Tĕnridio laat terstond het hoofd der *bissu*'s ontbieden om de versieringen voor den intocht van den bruidegom aan te brengen. 's Middags wordt de huwelijksschat uit Tjina in Malimongĕng aangebracht, bij het invallen van de duisternis houdt men op om den volgenden dag ermee voort te gaan, zeven dagen lang; al dien tijd wordt in Tjina en Mario uit alle macht op de trommen geslagen. La Pananrāng moet aan de beide raadsheeren van Tjina, dezelfden die tevoren als huwelijksboden optraden, verzoeken op te houden, want alle gebouwen zijn reeds vol van de goederen. Het oogenblik is nu aangebroken voor het onthaal der aanbrengers, de zeventig prinsen niet te vergeten. Zij keeren naar Tjina terug, hier wachten La Tĕnridolo en La Sulolipu hen, de lichten gaan aan en er wordt weer wat gebruikt.

Den volgenden morgen in Mario worden de toebereidselen voortgezet. We Tĕnridio laat kennis geven aan haar „meer dan tien" tantes, ook I We Tjimpau en de *bissu*'s zijn in de weer, enz. I La Galigo vermaakt zich middelerwijl met zijn kornuiten op de hanenvechtbaan.

In den namiddag komen in Mario de meer dan tien tantes, zijnde
57 de zusters van I We Tjudai en haar schoonzusters, in draagzetels aan. In Tjina wordt een feestmaal gehouden van de raadsheeren met La Sulolipu en de zeventig prinsen en 's avonds vermaken de zeventig prinsen zich met dansen en veel drinken. In Mario wordt de bruid op plechtige wijze gebaad, dit wordt den volgenden morgen herhaald. We Tĕnridio neemt tegelijkertijd een sacraal bad. Tĕnriawaru wordt op bepaalde wijze gekleed en gaat naar binnen. Zij werpt zich

[1]) Dit schijnt de zin te zijn. Evenwel wordt per slot de *sompa* toch dien eigen middag gebracht, althans er een begin mee gemaakt.

op haar legerstede, bedekt zich het hoofd en weent. In Tjina gebeurt hetzelfde met La Sulolipu tesamen met La Tĕnridolo, daarna baden de zeventig prinsen en de lijfwacht (*sipadjoarĕng*). De zeventig prinsen, — slechts eenigen worden genoemd, — trekken feestkleeding aan; de kleeding van den bruidegom, La Sulolipu, wordt het uitvoerigst beschreven. — In Mario kleedt men zich eveneens, enz.[1]). — Vóór het vertrek wordt in Tjina door Sawerigading en allen die in den stoet mee zullen gaan, w.o. Tĕnribalobo, La Sulolipu en La Tĕnridolo, nog eens gegeten. Daarna vertrekt de bruidegom met familieleden en verder gevolg in plechtstatigen optocht met *bissu*-dans en -zang, voorafgegaan door maskers, met dwergen, albino's, enz. naar Mario.

De beschrijving hoe men, telkens tegengehouden, langzaam tot het paleis waar We Tĕnriawaru wacht, geraakt, en van de huwelijks- 58, 59
plechtigheden komt ongeveer met die in andere verhalen gegeven, overeen. Het verhaal eindigt waar Tĕnriawaru, haar schuchterheid tot zekere hoogte afleggende, zich door La Sulolipu naar het slaapvertrek laat leiden en hij een sirihpruim uit haar mond vraagt ter versterking zijner levenskracht. Enkele bizonderheden zijn de volgende:

In den optocht van Tjina naar Mario gaan Sawerigading en echtgenoote met Tĕnribalobo vooraan. Bij de binnenkomst in de woonplaats der bruid plegen den bruidegom quasi de kleeren van het lijf getrokken te worden, hier wordt slechts gezegd dat zijn kleeren verwisseld worden. Op zeker oogenblik verwekt La Pitu rĕppa ri wawo bulu' opschudding door de sirihdoos van den bruidegom weg te grissen, hij zegt ze alleen aan Sawerigading te willen teruggeven, doch geeft ze weer over. — Het spel van tegenhouden en opdringen bij den intocht van den bruidegom wordt hier ingewikkeld gemaakt door de omstandigheid dat Sawerigading het huwelijksaanzoek voor zijn neef tegenover zijn eigen dochter's familie gedaan heeft en zoo kan het voorkomen dat I We Tjudai tegenhoudt, dus aan de zijde der bruid staat en hij in het belang van den bruidegom aandringt, enz. Doch alles geschiedt in de beste stemming.

Tusschen de beschrijving hoe allen zich moeite geven om We Tĕnriawaru na de huwelijkssluiting te bewegen zich naar haar echtgenoot toe te wenden en het daarna gehouden feestmaal is in den

---

[1]) Tĕnribalobo blijkt zich weer hier te bevinden, mogelijk een vergissing, want zij behoort later tot het gezelschap dat van Tjina naar Mario gaat.

59/7 tekst een hiaat aangegeven, die echter niet van beteekenis is. La Sulolipu merkt zijn vrouw op dat het verboden (*pemali*) is dat haar ouders vóór haar van het gastmaal zouden nuttigen.

NAAMLIJST.

1. La Tĕnridolo La Togĕngtana Datuna Soppeng, echtgenoot van 2 en haar neef.
2. We (Tĕnri)dio Bataribissu Bissulolo Punna lipue ri Malimongĕng, dochter van 3 en 4, gehuwd met 1, in Tjina.
3. Sawerigading Opuna Warĕ Opuna Luwu' Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng, gehuwd met 4 in Tjina.
4. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette (Tjina), dochter van den oud-vorst van Tjina, gehuwd met 3.
5. I La Galigo Datuna Tjina (Opuna Tjina) To Sĕssungriwu' To Padamani To Boto' Semaga, Sangadjiwero, zoon van 3 en 4, volle broer van 2.
6. Tĕnribalobo Punna lipue ri Sabanglowang, zuster van 2 en 5 in Tjina.
7. We Makawaru of Tĕnriawaru (I We Waru) van Tana Ugi' Daeng paragaraga ri Tjina, halfzuster van 2, 5, 6, ouder dan 5, soms Punna bolae ri Ta'kalalla' (of : Tĕkkalalla'),[1]), dochter van 3 en 8.
8. I We Tjimpau Datuna Lempang in Mario, moeder van 7.
9. La Pananrâng To Sulolipu in Mario, oudere neef van 3, en diens vertrouwd raadsman, vader van 11.
10. Ma'tangkiluwu', moeder van 11, echtgenoote van 9.
11. La Sulolipu Sangadjiboto' Sinaungpadjung Lĕttemangkau' (I) Opu lolo van Takkebiro, prins van Ka(w)uka(w)u, zoon van 9 en 10, (volle achter-)neef van 2, 5, 6 en 7.
12. La Pamusurĕng To Rukkaputi, aan het hof in Tjina (volle achter-) neef van 5 en diens raadsman.
13. La Paladjarang Toapasĕssung, *idem*.
14. We Tĕnriolle, echtgenoote van 5.
15. I We Lamputje, *idem*.
16. Tĕnripasanre', nicht van 2 in Tjina (Mario).
17. We Tĕnriappang, *idem*.

[1]) Ten rechte benaming van 6.

18. RADJENGRISOMPA, echtgenoote van 5 uit LUWU'.
19. WE TĔNRIPADA, aanzienlijke dame in TJINA (MARIO).
20. RADJAMULIA van TIAMUSU', *idem*.
21. WĔLLE RI DJAWA, *idem*.
22. WE TĔNRITIMĒNG, *idem*.
23. WE TĔNRIAKKO, *idem*.
24. TĔNRIAWEWE, *idem* [1]).
25. WE TĔNRIODANG TO LOMPO', *idem*.
26. SIDAMANASA TO BULU', landsgroote in het gevolg van La Sulolipu.
27. WE TĔNRISENO TO BAKKĔ', aanzienlijke dame in TJINA (MARIO), oudere zuster van 4.
28. TĔNRISAMPEANG, aanzienlijke dame in TJINA.
29. TĔNRIBAKKĔRRĔNG, *idem*.
30. WE TĔNRIADJI, *idem*.
31. TĔNRIBABIRĔNG, *idem*.
32. TĔNRIAPUNGĔNG van TJINA RI LAU', *idem*, oudere zuster van 4.
33. TĔNRIAWUNGĔNG, aanzienlijke dame in TJINA (MARIO).
34. TOAPATUNRU', raadsheer van TJINA, huwelijksbode naar MARIO.
35. TOANA'KADJI, *idem*.
36. LĔTTEMANGKAU' (II), prins van LABU'TIKA', vrijer van 7.
37. TALĔTTU'SOMPA, vader van 36.
38. LA MANGKUNĔSSĔNG van DJAWIDJAWI onder Tompo'tika', vrijer van 7.
39. PALAWAGAU' van TOMPO'TIKA', heer van 38, volle neef van 3.
41. LA TĔNRIBALI, vrijer van 7.
42. WE BĔRRIADJI van BONEPUTE, oppervrouwe van 41.
43. WE TĔMPERENG, eerste hofdame van I We Tjudai.
44. DJĔMMU RI TJINA, volgeling van 3 in MARIO (en neef).
45. PANRITA UGI', *idem* in TJINA (en neef).
46. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', volgeling van 3 (en neef) in MARIO [2]).
47. I WE SALARĔNG, *puang* van LUWU'.
48. WE APANGLANGI', ook: I WE PANGLANGI', *idem* van WARĔ'.
49. WE TĔNRIABĒNG (DAENG)MANOTĔ' RI BOTINGLANGI' DAENG PATAPPA', zuster van Sawerigading in den Hemel. Treedt niet op.
50. WE TĔNRILEKĔ', hofdame in MARIO, met 3 uit LUWU' gekomen.
51. I DA SARĔBBA, aanzienlijke hofdame van 4.

---

[1]) Van deze wordt uitdrukkelijk gezegd dat zij een volle achternicht van 7 is.
[2]) Hij heet „oom" van 2; d.w.z. hij is neef, zij is zijn achternicht of neefskind.

52. We Tĕnridjeka (We Djeka) van Tempe, oudere zuster van 4.
53. We Tĕnrilokka To Patjing, *idem.*
54. We Tĕnripeso (We Peso) To Soppeng, *idem.*
55. We Tĕnrirua To Lamuru, *idem.*
56. We Tĕnriliwĕng To Lompo', *idem.*
57. We Tĕnriladjo To Wengĕng, *idem.*
58. Tĕnriwewangĕng van Limpomadjang, *idem.*
59. We Tĕnrigiong To Awo, *idem.*
60. Tĕnripaonang To Rapĕng, *idem.*
61. Tĕnripalunru' van Pationgi, *idem.*
62. Pua' ma'toa van Mario.
63. I Tĕngakasa, *puang* van Tjina.
64. We Duppasugi' To Lagusi, schoonzuster van 4.
65. We Tĕnrisinrang van Bulu', *idem.*
66. Datuna Soppeng (de Oude), vader van 1.
67. La Paduwai van Buki'tĕnga, één der 70 prinsen in Tjina.
68. Sawepauba, aanzienlijke dame in Mario[1]).
69. La Paerongi, één der 70 prinsen.
70. Daeng patappa', *idem.*
71. La Tĕnrilutung, *idem.*
72. La Pababari To Kampiri, *idem.*
73. La Tĕnrisuki, *idem.*
74. La Tĕnriatĕ', *idem.*
75. La Wirangratu, *idem.*
76. La Pawĕnnari, *idem.*
77. La Malagĕnni, *idem.*
78. La Tĕnripalĕ', *idem,* echtgenoot van 6[2]).
79. La Pitu rĕppa ri wawo alĕ'[3]).
80. To Palanro, de Schepper.
81. La Tĕnripada, in het gevolg van La Sulolipu, mogelijk één der 70 prinsen.
82. I We Atjĕnga To Ladju (Datuna Ladju), ten hove Mario, aanzienlijk familielid (nicht van 5).
83. I We Unia To Lagusi, *idem.*
84. Tĕnripagiling, *idem.*
85. La Posi'tana To Mĕnrĕ, in het gevolg van La Sulolipu.
86. Daeng Ma'lino, vrouwelijke dienstbare in Mario.

---

[1]) Gewoonlijk = 50; dit blijkt hier echter niet duidelijk.
[2]) Volgens dezen tekst zou hij haar a.s. echtgenoot kunnen zijn.
[3]) I La Gongko, omroeper van 3.

87. I Da Tjimpau Tĕnrilinrungĕng, grootmoeder van 7, moeder van 8.
88. Tĕnripaweli, aanzienlijke dame in Tjina (Mario).
Tjina = Tana Ugi' = Sirigading.

Mario, tot Tjina behoorende, omvat: Takalalla' of Tĕkkalalla', Sabangloang, Malimongĕng, Tĕmma'late. Lempanglempang is de stamplaats van 8.

Familieverhoudingen zijn alleen opgegeven wanneer zij in den tekst worden vermeld, doch de meeste aanzienlijke personages zijn neven en nichten, achterneven en achternichten der hoofdpersonen.

A XXXIX.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift QQ ged. tot schrift SS ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **I La Galigo verbeidt de komst van I We Tawono van Tempe in Tjina;**
2. **Wijding van den haan Ma'salisi.**

24 + 48 + 20 = 92 blz.

Geen andere handschriften bekend. De tekst is slechts een fragment en zonder kennis van wat er vooraf is gegaan, niet altijd verstaanbaar.

In het Kort Overzicht bij Matthes worden beide gebeurtenissen, in omgekeerde volgorde, aldus omschreven:

„De haaan van La Galigo, met name *Ma'salasiye,* beklimt, als ware „hij een bissoe, de *djoeroe*....

„La Galigo doet vergeefsche moeite om We Mono, de dochter „van den vorst van Tempe, te ontmoeten." Waarop volgt:

„Mono scheidt van haar man La Pasewĕng; en La Galigo trouwt „met haar." (Boeg. Chrestomathie III 259 en 260).

Hs. no. 194 Bijbel Genootschap handelt over haar dood (Cat. Matthes blz. 80) en herleving. Zij is dan reeds jaren mét I La Galigo gehuwd. Vide Aanhangsel.

QQ/25 I La Galigo zegt twee grooten uit zijn omgeving in een tamarindeboom (bij het paleis La Tanette in Tjina) te klimmen en vandaar uit te zien of I We Tawono zich van Tempe op weg naar Tjina bevindt[1]). Een ander hoog personage maakt een grapje over zijn ongeduld, wat de zeventig prinsen in lachen doet uitbarsten. Intusschen stroomen de door I La Galigo genoode gasten toe[2]). De twee

[1]) Tempe is van uit Tjina zichtbaar.

[2]) Om een groot feest - *bu'palallo* bij te wonen; dit slaat hier op de wijding van den haan Ma'salisi.

in den boom zien den draagzetel van I We Tawono nog niet aankomen.

Het zelfde tooneel herhaalt zich, in andere bewoordingen, en met andere grooten, vele malen. De bevinding der groote heeren die in de boomen gezonden zijn, luidt telkens negatief. Anderen maken dan grapjes ten koste van I La Galigo, die zich boos maakt; de zeventig prinsen, die als het ware de takken en blaren der tamarinde-boomen vormen, zorgen telken male voor een lachsalvo. I La Galigo maakt zich zoo boos dat hij zich ten strijde wil uitrusten en tegen Tempe oprukken. Het luidruchtig tooneel trekt de aandacht van I We Tjudai in het paleis.

La Pamusurĕng stelt eindelijk voor naar de raadzaal te gaan en daar I We Tawono's komst af te wachten, de voorhoede van haar stoet meent hij reeds te zien aankomen. I La Galigo verheugt zich bij voorbaat. Het is in den namiddag.

(In Tempe). I We Tawono gaat te noen met hofdames een bad nemen[1]). „Ik beef", zegt zij, „bij het zien der hooge bergen en het „dichte woud" (in de richting van Tjina), en zij zendt drie hofdames naar La Pamusurĕng c.s. om te zeggen dat zij eerst komen zal als het woud is geveld, de bergen zijn geslecht[2]) en het land zoo vlak is dat een limoen van Tempe tot Tjina kan rollen, want zij is arm[3]). De hofdames gaan, en, de raadzaal naderende, maken zij dadelijk indruk op I La Galigo door haar schoonheid. Hij verwelkomt hen en willigt de gestelde eischen in, ondanks het verzet der twee raadsheeren van Tjina die hem onder het oog brengen dat het een landsverbod (*pemali tana*) is het bosch te vellen, het land vlak te maken, enz. RR

De vrouwelijke afgezanten brengen I We Tawono verslag uit, deze zendt haar dadelijk weder terug om de bezwaren waarom zij naar Tempe is teruggekeerd, mee te deelen[4]). I La Galigo, in de raad zaal gezeten, verzekert de deputatie de gewoonten van Tempe te

---

[1]) De naam To Walĕnna die haar hier o.a. gegeven wordt, draagt zij naar haar echtgenoot.

[2]) ?, *ritje(m)pĕngi.*

[3]) Niet nader toegelicht. Het is dit gezantschap dat La Pamusurĕng boven voor de voorhoede aanziet.

[4]) De bezwaren betreffen haar uiterlijk, zij wil niet door het volk gezien worden. Het laatste is de ware reden, de gebreken haars uiterlijks zijn voorwendsel. Uit haar woorden valt op te maken dat zij vroeger in Tjina heeft gewoond of verwijld.

zullen eerbiedigen en I We Tawono in haar draagzetel gezeten het paleis te zullen laten binnendragen[1]). Met dit antwoord keeren de hofdames naar I We Tawono, die nog steeds op de badplaats is, terug.

Na het bad begeeft I We Tawono zich met groot gevolg op weg. I La Galigo bespreekt met zijn getrouwen — zij zien den stoet aankomen — hoe hij haar in Tjina houden kan. Den draagzetel vast te grijpen zóó dat hij haar te zien krijgt, wordt hem ontraden, men vreest voor Sawerigading[2]) en voor haar echtgenoot I La Pasewĕng.

Intusschen komt I We Tawono aan, zij wordt in haar draagzetel het paleis binnengedragen. I We Tjudai ontvangt haar, laat haar naast zich zitten en dan wordt het gordijn van den draagzetel geopend. I La Galigo's echtgenoote I We Lamputje maakt wrange opmerkingen. Zijn familieleden bieden geschenken en sirih. I We Lamputje twist met haar schoonmoeder omdat er geen feestelijkheden hebben plaats gehad toen zij huwde, zij wil dat dit alsnog gebeurt[3]). De ontvangst van I We Tawono steekt haar in de oogen. Zij voert ook met haar schoonzuster We Tĕnridio een twistgesprek over beider afkomst[4]).

Als de avond valt, wordt een maaltijd voor de gasten opgedragen. Na afloop wordt muziek gemaakt en wordt door de vrouwen gedanst. I La Galigo hoort het feestgedruisch van uit de raadzaal en

[1]) Draagzetels van vrouwen zijn door gordijnen omgeven. De regel is dat zij vóór het paleis uit haar draagzetels stappen. De zede van Tempe schijnt dan te zijn dat zij met draagzetel en al het paleis binnen gedragen worden dan wel I La Galigo zegt dat toe opdat zij niet door het volk gezien worde. Het komt ook voor dat een prinses in haar draagzetel naar binnen gedragen wordt om haar op bizondere wijze te eeren.

[2]) Sawerigading zou het afkeuren als niet met haar stand en met de égards welke hij zelf tegenover haar in acht heeft genomen strookende, als zij zonder staatsie naar Tempe moest terugkeeren. Hij is haar zelf gaan uitnoodigen.

[3]) I We Tjudai zegt ter verklaring dat de a.s. plechtigheid der wijding van den vechthaan Ma'salisi ervoor in de plaats is getreden.

[4]) Uit deze gesprekken valt, met voorbehoud, het volgende op te maken. Het huwelijk van I La Galigo met I We Tawono (van hooge geboorte) was voorbereid, maar ging niet door omdat I La Galigo het oog op I We Lamputje liet vallen en deze huwde. Mogelijk is I We Tawono daarna met haar tegenwoordigen echtgenoot I La Pasewĕng gehuwd. — I We Lamputje is de dochter van een Javaanschen (of vreemden) gestranden handelaar (*djawa popo, waniaga*) wien in Patjing een woonplaats werd toegewezen en die met gezag werd bekleed. — Zij zelf geeft een andere voorstelling: haar vader was naar Tjina gegaan om daar te huwen, wijl zijn familie en het volk niet wilden toestemmen in een huwelijk met zijn tweelingzuster voor wie hij liefde had opgevat; m.a.w. hij was in dezelfde omstandigheden als Sawerigading naar Tjina gekomen. — We Tĕnridio werpt de gelijkstelling verre van zich.

wil naar het paleis. Zijn vrienden weerhouden hem, het ware de juiste manier om zijn plannen te doen mislukken als zijn vader dat vernam. Hun plan is na afloop van het feest naar La Tanette te gaan en vervolgens hanengevechten te houden, I La Galigo vindt dit best. Wanneer daar ook hanen van de aanzienlijke vrouwen aan deel nemen, zal er gelegenheid zijn I We Tawono te zien te krijgen. La Pamusurĕng wil dat Ma'salisi[1]) als een *bissu* zal worden gewijd, alvorens tot de hanengevechten over te gaan[2]). Ook dit keurt I La Galigo goed. Beschrijving dezer ceremonie: de haan wordt, door zingende *bissu's* begeleid, driemaal om de raadzaal gevoerd, door *bissu*'s in het paleis getrokken, enz. De boom wordt opgericht bij de hoofdpaal van het huis[3]). De *puang*'s verklaren dat de tijd om Ma'salisi te laten kampen, gekomen is. — De hanengevechten beginnen, eerst vechten de hanen van La Pawerongi en La Tĕnridolo tegen elkaar. Een lange reeks volgt. Eindelijk zullen SS de hanen van I La Galigo en van I We Tawono elkaar te lijf gaan. Als I We Tawono dit verneemt, zendt zij een boodschap aan To Walĕnna in de raadzaal om twee bepaalde hanen van Tempe te laten kampen, dan zullen die beiden winnen (?[4])). I La Galigo, mede in de raadzaal aanwezig, moet om deze woorden lachen, dat heeft hij nog nooit gehoord, maar als dat de gewoonte van Tempe is, zal hij er niet van afwijken. Er wordt druk gewed. De haan van I La Galigo wil niet vechten. De aanzienlijke vrouwen zien uit het paleis toe en makęn onder elkaar opmerkingen over de kampende edellieden, maar I We Tawono blijft verborgen. Dan oppert I La Galigo opnieuw het denkbeeld het paleis binnen te gaan, haar draagzetel aan te grijpen (en dan de gordijnen terug te slaan zoodat hij haar te zien zou krijgen[5])). La Pamusurĕng ontraadt dit, in de volte gaat dat niet aan, het zou Sawerigading ontstemmen en er zou wellicht oorlog uit voortkomen. Maar hij doet een ander plan aan de hand: Aan We Tĕnridio te verzoeken het feest nog niet te beëindigen. Morgen,

---

[1]) Naam van een vechthaan van I La Galigo.

[2]) *ripatuppu djuru*, Wb. s.v. 4° *djuru*. — Het opgaan naar de *djuru* van We Tĕnridio, nl. het begin daarvan, wordt in tekst A XXXIV beschreven, het is voor *bissu*'s een wijze van zich uit den Hooge te laten inspireeren of wijden. Een vollediger beschrijving wordt in de teksten A XL—XLII van We Tĕnribali's *bissu*wijding gegeven.

[3]) *posi'sao*. Bij de wijding van We Tĕnridio en We Tĕnribali geschiedt dit in een aanbouw.

[4]) *puli pabeta*, dan wel: zal de kamp onbeslist blijven.

[5]) De voorstelling is dus dat zij in het paleis in haar draagzetel blijft zitten.

wanneer het afgeloopen zal zijn en alle gasten-neven naar hun penaten zullen zijn teruggekeerd, moet Tĕnripasanre' (tante van I La Galigo) I We Tawono nog eens ten harent noodigen en onthalen. I La Galigo moet dan haar huis binnengaan om een bezoek te brengen en krijgt de gelegenheid I We Tawono te zien en haar draagzetel vast te grijpen zoodat zij niet naar Tempe kan terugkeeren. Ondertusschen zullen de zeventig prinsen onder de tamarindeboomen verwijlen en daar I La Pasewĕng te lijf gaan[1]).

I La Galigo vindt het plan uitstekend en zendt La Pamusurĕng c.s. met de geschilderde opdracht naar We Tĕnridio. Zij gaan eerst naar Sawerigading om zijn oordeel over het plan te vernemen.

Hier eindigt de tekst abrupt.

NAAMLIJST.

1. I La Galigo Datuna (Opuna-) Tjina To Boto' To Sinapati To Padamani I La Semaga Sangadjiwero (La Wero) To Sĕssungriu' To Tĕssiodjang.
2. Sawerigading Opuna (To) Warĕ', vader van 1.
3. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, moeder van 1.
4. We Tĕnridio Bataribissu, dochter van 2 en 3, zuster van 1.
5. Tĕnribalobo, *idem.*
6. Tĕnriyawaru (Waru) Daengparaga, dochter van 2, halfzuster van 1.
7. La Tĕnridolo Datuna (To) Soppeng van Soppeng riyadja, echtgenoot van 4 en haar verre neef.
8. Daeng ma'pata' van Soppeng ri lau', herhaaldelijk met 7 gelijkgesteld, behoort tot den kring van 1.
9. La Tĕnripalĕ' To Tappu'bĕllo Datu (Opu-) Lamuru, echtgenoot van 5 en haar verre neef.
10. La Sulolipu La Tĕnriyatĕ (I) La Pawĕnnari, volle achterneef van 1 en diens vertrouweling.

---

[1]) Volgens de Korte Inhoudsopgave bij Matthes loopt het erop uit dat I We Tawono zich van haar echtgenoot laat scheiden, waarna I La Galigo haar tot vrouw neemt.

11. La Tĕnrisuki, landsgroote van 1.
12. La Tĕnriangkĕ', *idem.*
13. La Palipui To Bila, *idem.*
14. La Pa(w)erongi (La Wero) To Muladatu van Tjina ri lau', *idem.*
15. La Pababari To Kampiri, *idem.*
16. Sidamanasa To Bulu', *idem.*
17. Daeng siute To Madjang, *idem.*
18. La Wirangratu (of — rana?) van Djawidjawi, *idem* (ook: van Wawolonro.
19. La Mataléttu' To Segeri, *idem.*
20. Radjamulia van Bĕkkĕngpute, gaste in Tjina.
21. Tĕnripaweli, zuster van 20.
22. La Pamusurĕng I La Pamusu' To Rukkaputi (of: — poti), oudere raadsman van 1.
23. La Paladjarĕng To(w)apasĕssung, *idem.*
24. I We Ta(w)ono We Mono We (Tĕnri)gangka Datuna (To) Tempe To Walĕnna, prinses van Tempe.
25. I La Pasewĕng (ook: La Ewĕng) Datuna (To) Solo' To Walĕnna, echtgenoot van 24.
26. To Tĕnrigiling, landsgroote van 1.
27. Wĕlle ri djawa To Soppeng, zuster van 7.
28. We Ma'pamai van Soppeng ri adja, hofdame van 27.
29. I We Angkulu We Bolosugi', 1e hofdame van 24.
30. We Atuntjawa, hofdame van 24.
31. We Sulaulĕng, *idem.*
32. We Tatuwĕlle van Kaukau, hofdame van 27.
33. Towapatunru', raadsheer van Tjina.
34. Towana'kadji, *idem.*
35. We Ma'udara, hofdame in Tjina.
36. I Da Palilu We Tĕmpereng, eerste hofdame in Tjina.
37. I We Lamputje (We Utje) To Patjing We Datusugi', echtgenoote van 1.
38. We Ipa, een dame aan het hof van Tjina.
39. Dĕttiyaulĕng, *idem.*
40. We Tĕnriolle Datuna (of: To) Sabang, echtgenoote van 1.
41. Unga We Madjang We Adji, dienaresse ten paleize La Tanette.
42. Odampatara, voorzaat van 37 in den Hemel.
43. I La Djariu', zoon van 42, *manurung.*

44. La Sangkariu', zoon (?) van 43.
45. We Bĕrrigau' van Tana Ugi', echtgenoote van 44.
46. I We Atjĕnga, gast ten paleize (La Tanette) in Tjina.
47. I We Wuniya To Lagusi, *idem*.
48. Tĕnripawonang To Rapĕng, *idem*.
49. We Tĕnriseno To Kĕssi, *idem*.
50. We Tĕnriappang To Bakkĕ', *idem*.
51. Sĕnrimasanre', *idem*.
52. Tĕnritimerĕng To Data', *idem*.
53. I Da Sekati Punna bĕllo, *idem*.
54. Tĕnriapungĕng To Malaka, *idem*.
55. La Pananrāng To Sulolipu, neef en eerste vertrouwde van 2, vader van 10.
56. La Ma'saguni Toapemanu', neef en makker van 2.
57. I We Salarĕng, *puang* van Warĕ'.
58. We Apanglangi', *puang* van Luu'.
59. Puang van Tjina.
60. Ma'tangkiliu' (lees: °luu') (echtgenoote van 55).
61. Tĕnrilĕnnarĕng (echtgenoote van 56).
62. La Posi'tana To Mĕnrĕ', deelnemer aan de hanengevechten.
63. La Tĕnrilutung van Baringĕng, *idem*.
64. La Tĕnriyatĕ (II) To Malaka, *idem*.
65. La Paduwai van Buki'tĕnga, *idem*.
66. Towalala van Bĕkkĕngpute, *idem*.
67. I La Mangkau' To Pangkĕllarĕng, vorst van Wewangriu' en Pintjĕngpute, *idem*.
68. I La Wati To Tanette, *idem*.
69. La Ma'patudu van Lompengĕng, oom van 68.
70. Tĕnripasanre', tante van 1 in Tjina ri lau'.
71. To Tĕnriesa, landsgroote van 1.
72. We Patunĕrrĕng, een aanzienlijke dame in Tjina.
73. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', broeder van 3.
74. La Ma'dungkĕllĕng, *idem*[1]).

Namen van hanenjongens zijn achterwege gelaten.

De haan welke gewijd wordt, heet Ma'salisi.

De jonge edellieden die met I La Galigo zijn, behooren tot de zg. zeventig prinsen en zijn zijn „neven", meestal volle achterneven.

[1]) 1. *La Makasaung*.

A XL.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 73 ged. tot schrift 84 ged.).

TITEL:

Ripali'na I Rae.

(Verbanning van I Rae = We Tĕnrirawe).

INHOUD:

1. **We Tĕnribali's opgaan naar de djuru** [1]**;**
2. **Huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng.**

$8 + 9 \times 44 + 48 + 12 = 464$ blz.

De titel is misleidend. Op reis van Tjina naar Sĕnridjawa keert Sawerigading in Wadĕng aan. Hier verneemt hij van We Tĕnrirawe een en ander over haar leven na haar verbanning[2]). Deze mededeeling staat buiten het eigenlijke verhaal.

In de Korte Inhoudsopgave wordt van deze geschiedenissen slechts gezegd: „I Bali beklimt de djoeroe" (Boeg. Chrestomathie III 260)[3]). In de Cat. Matthes worden geen handschriften vermeld, doch in de verzameling-Jonker komen, naast dezen, nog twee andere teksten en een fragment voor die hierachter beschreven worden.

De onderhavige tekst is de meest omvattende, hij begint bij de aankomst van een bode in Tjina om Sawerigading uit te noodigen en loopt door tot zijn terugkeer in Tjina, waarna nog een korte beschrijving van een in Sĕnridjawa gebracht offer volgt.

De naastvolgende is een origineel handschrift (A XLI), iets eerder beginnende, eerder afbrekende, de derde (A XLII) begint later,

---

[1]) Wb. s.v. 4°. *djuru*; nader in den tekst zelf.

[2]) Voor de geschiedenis dier verbanning, zie tekst A IV.

[3]) De Korte Inhoudsopgave plaatst deze episode later, na het huwelijk van I La Galigo met Karang tompo' Daeng ma'lino. — Van het bestaan van dit huwelijk blijkt in dezen tekst niets, ook wordt niet van kinderen van I We Tawono gesproken, weshalve de beste plaats lijkt deze tekst na A XXXIX te laten komen.

tijdens We Tĕnribali's *bissu*-wijding en eindigt als Sawerigading op den terugweg van Sĕnridjawa naar Tjina is, op een punt tusschen de eindpunten der beide vorige teksten. Tekst A XLIII ten slotte bevat slechts een korte episode die zich in Sĕnridjawa tusschen Sawerigading en zijn kleine achternichtje We Madutana afspeelt, ook in de teksten A XL en A XLI voorkomende.

A XLI heeft veel geleden doordat er op niet minder dan elf plaatsen één of meer bladen van het losliggende hs. zijn uitgevallen, tekst A XLII is gaaf voor zoover hij reikt op één hiaat na, waarvan men den inhoud uit tekst A XL kan leeren kennen.

De verschillende teksten gaan terug op een zelfden grondtekst, er zijn echter veranderingen aangebracht.

De tekst begint abrupt.

73/37 [To Luluanging, bode van We Tĕnrirawe van Wadĕng, is naar Tjina gekomen om Sawerigading, I La Galigo en de zeventig prinsen uit te noodigen de plechtigheid van het opgaan naar de *djuru* door We Tĕnribali, dochter van zijn achterneef (neveu) La Ma'panjompa, haar zoon, te Sĕnridjawa en haar huwelijk met La Tĕnriliwĕng te komen bijwonen]. We Tĕnrirawe, de moeder van La Ma'panjompa, laat tevens vragen op weg naar Sĕnridjawa Wadĕng aan te doen „om haar schaamte in het land harer balling-„schap te bedekken".

Sawerigading roept weenend: „Laat zij zoo niet spreken, ik ver-„keer in dezelfde omstandigheden, ik ben ook in een land van (vrij-„willige) ballingschap." — I La Galigo, zegt hij, is niet ter plaatse; die verblijft sedert het huwelijk zijner zuster in Mario, alwaar hij zich met hanengevechten vermaakt met zijn neven, de zeventig prinsen.

La Pananrāng raadt den bode westwaarts[1]) naar Mario te gaan. Deze vertrekt erheen, ontmoet I La Galigo en de zeventig prinsen, die allen de uitnoodiging aannemen.

Na het vertrek van den bode bespreekt Sawerigading het geval met La Pananrāng. Hij heeft geen lust een verre zeereis te maken; dat doet hem weer denken aan de reis die hij vroeger van Luu' naar Tjina gemaakt heeft, zijn geboorteland en zijn geliefde zuster We Tĕnriabēng verlatende. La Pananrāng beduidt hem dat hij de uitnoodiging niet kan afslaan. Sawerigading stemt toe, hij zal met I La Galigo (en de zeventig prinsen) gaan, maar La Pananrāng moet

[1]) l. oostwaarts.

in Tjina blijven om met de twee broers van I We Tjudai het regentschap te voeren.

Sawerigading gaat naar het paleis om I We Tjudai in te lichten, zij keurt goed dat hij de uitnoodiging aanneemt.

De bode komt van Mario in Tjina terug. Sawerigading vraagt hem of La Ma'panjompa ook zijn oom Palawagau' van Tompo'tika' en diens zoon La Ma'sarasa heeft uitgenoodigd. Dat zal de volgende maand gebeuren, zegt de bode. Daarop gaat hij naar den riviermond en vertrekt met het schip waarmee hij gekomen is.

De zeventig prinsen, van Mario teruggekeerd, komen na den middagdisch onder de tamarinde-boomen bijeen en houden hanengevechten.

We Tĕnridio is alleen in haar kamer in Mario. Zij opent het 74
venster en kijkt strak naar de zon. Haar blikken treffen die van den hemelling die daar verblijf houdt, hij is degene die haar inspireert[1]). De hemelling, haar neef Lĕttepatalo, wenkt haar, zij wenkt terug, te kennen gevende dat zij naar de zon wenscht op te stijgen. Hij laat een bliksemrolband, welke aan den regenboog bevestigd is, neer, zij bindt zich aan dien band vast en stijgt omhoog tot aan de zon. Haar neef heet haar welkom, van hier kan zij alles wat tusschen hemel en aarde is, doorschouwen, tot de grenzen van aarde en uitspansel, als doos en deksel, en ook de Onderwereld. Zij hoort op de trom slaan en wordt herinnerd aan den tijd toen haar neef naar de aarde daalde om haar te bezielen. (Zij is *bissu*). Lĕttepatalo licht haar in, dat dit de trom is die in Sĕnridjawa geslagen wordt, het land van Tĕnrisumpala, de echtgenoote van (hun neef) La Ma'panjompa. Zij hebben een dochter We Tĕnribali voor wie reeds drie jaar de trom geslagen wordt[2]). — We Tĕnridio wil weten hoe zij eruit ziet en op goden-wijze door de lucht naar Sĕnridjawa gaan om daar te zien zonder gezien te worden. Lĕttepatalo prevelt dan een formulier, na zijn sirihdoos geopend te hebben, hij beblaast haar, waarop zij in een duif verandert, zichzelf verandert hij in een „bliksem"-vogel[3]). Samen strijken zij in het ver-

---

[1]) *natĕllo tjonga ma'kita bataribissu* (= We Tĕnridio) *ri tika'e lena siduppa mata we dio to sĕnridjawa pasadaengi tudang ri mata ĕsso tĕllo ritimpakĕnna le tika'e.* — Deze man, die door haar mond spreekt, is haar hemelsche echtgenoot. Vgl. tekst A XXXII.

[2]) Ten teeken dat huwelijkscandidaten zich kunnen aanmelden.

[3]) *manu'manu' rakilĕ'*.

trek van We Tĕnribali in Sĕnridjawa neer, Lĕttepatalo verspreidt een bedwelmenden hemelgeur.

De vader van La Urumpĕssi in den Hemel laat, overeenkomstig een schertsenderwijs geuiten wensch van Lĕttepatalo, natuurverschijnselen losbreken; de regenboog komt in het vertrek van We Tĕnribali, Lĕttepatalo beblaast We Tĕnridio, waarop zij haar gewone gedaante in hemelsche kleedij terugkrijgt en een gesprek met We Tĕnribali begint, tot verbazing van alle aanwezigen, die niet weten wie zij vóór zich hebben. We Tĕnribali laat een maal aandragen.

Lĕttepatalo brengt We Tĕnridio naar haar paleis tot haar echtgenoot terug; zijn moeder, We Tĕnriabĕng, heeft haar uit den Hemel bij gelegenheid van haar huwelijk een porseleinen vat geschonken, daar moet zij in baden vóór ontmoeting met haar echtgenoot, hij zelf geeft haar ringen waarmee zij zich tot een onzichtbare godin (*dewata*) kan maken; evengoed zal zij zich op aarde als mensch kunnen bewegen. Verheugd komt zij in haar vertrek terug. Met begeleiding van donderslagen keert Lĕttepatalo naar den Hemel terug. Zij neemt, als gezegd, een bad in het vat met geurig water.

Tegen den avond keeren de mannen van de hanenvechtbaan huiswaarts, zoo ook La Tĕnridolo naar het paleis, waar hij zijn echtgenoote We Tĕnridio, zich badende, aantreft. Er volgt een gesprek vol dartelheid, We Tĕnridio verkiest niet uit haar bad te komen. Lĕttepatalo in den Hemel trekt het zich aan dat We Tĕnridio zich door haar echtgenoot niet wil laten aanraken tenzij met gebruikmaking van een spinnewebbe (?). Hij bezorgt La Tĕnridio zulk een webbe[1]), waarop zij gewillig naast haar echtgenoot gaat zitten en den maaltijd met hem deelt. Zij begeven zich samen naar het slaapvertrek.

In Sĕnridjawa verzamelen zich steeds meer gasten.

Op een morgen komen Sawerigading en I We Tjudai in het vreemdelingenverblijf van het paleis in Tjina zitten. In tegenwoordigheid zijner magen geeft hij La Ma'saguni opdracht toebereidselen te treffen voor de vaart westwaarts naar Sĕnridjawa waar hij het huwelijksfeest zal gaan bijwonen. Hij wil den overvolgenden dag vertrekken[2]). Er moet voor veel proviand gezorgd worden, want de reis zal lang duren. De zeventig prinsen moeten meegaan. Na twee

---

[1]) Dat dienst moet doen als *djala* (zie dit woord in Wb. s.v.) waarin hij haar zg. vangt om den bijslaap uit te oefenen. De vertaling van deze passage is onzeker.

[2]) *ri aruana le tĕ'matena le ketĕnge* d.i. op den 8en van de wassende maan.

dagen is alles gereed. Na een bespreking van I La Galigo met La Sulolipu wordt de laatste naar Sawerigading gezonden om te melden dat alles voor het vertrek gereed is. Deze vraagt zijn gade I We Tjudai een sirihpruim uit haar mond tot sterking zijns gemoeds. Zij voldoet aan dien wensch en helpt hem tevens zich te kleeden. In opgewekte stemming neemt men afscheid van elkaar. I La Galigo zal zijn vader vergezellen, hij neemt van zijn echtgenooten We Tĕnriolle en I We Lamputje afscheid. Vader en zoon vertrekken in optocht. In Mario sluiten La Tĕnridolo en La Tĕnripalĕ' zich bij den stoet aan, zij zullen de reis medemaken; de beide broeders van I We Tjudai volgen eveneens naar de landingsplaats. Sawerigading gaat aan boord van de I La Tiwadjo, I La Galigo van de I La Welĕnrĕng[1]), Hij verzoekt La Pananrāng naar Mario en de beide broeders naar hun woonplaatsen terug te keeren. Panrita Ugi' is aan boord[2]). Zoodra de schepen op de buitenreede zijn gekomen (en men zal kunnen zeilen) wordt de maan-vlag geheschen, welke bij de Welĕnrĕng behoort. De vloot vaart snel vóór den wind heen.

La Pananrāng en de broeders keeren naar hun woonplaatsen terug.

Op de vloot heerscht vroolijkheid, maar Sawerigading denkt hoe hij indertijd Luwu' verlaten heeft voor Tjina, nu gaat hij weer ver weg en is gedrukt[3]). Na tien etmalen bereikt men Pulo Ala[4]), hier groeit een bizondere *mangga*-soort. Sawerigading laat een vogel, La Dunrungserĕng, van zijn kruk losmaken en zegt dezen de vruchten te halen. De vogel komt er weldra mee aanvliegen. Zijn meester wil dat hij naar Tjina vliege om er ook van aan I We Tjudai te brengen. Met andere vogels vliegt hij den nacht door, komt den volgenden morgen in Tjina en biedt de vruchten met een boodschap van Sawerigading aan. I We Tjudai, zeer verheugd, geeft bereide 75
sirihpruim mee terug. Twee etmalen na zijn vertrek is de vogel weer op het schip terug[5]).

---

[1]) Het vermaarde schip waarmee Sawerigading van Luwu' naar Tjina gevaren is, thans admiraalschip van I La Galigo omdat hij in de plaats van zijn vader vorst van Tjina is geworden.

[2]) Zooals nader blijkt ook La Sulolipu, I La Galigo's rechterhand.

[3]) Het is een karaktertrek van Sawerigading sterk aan heimwee te lijden.

[4]) Staat waarschijnlijk voor alĕ'-bosch, want een wisselnaam is: *pulo kabu ma'tĕnrĕnge.*

[5]) Hofdames, dit blijk van teederheid van Sawerigading voor zijn echtgenoote besprekende, maken de opmerking dat de zeventig prinsen die hem vergezellen en pas zijn getrouwd, hun echtgenooten niets gezonden hebben. Een tekst die de sluiting dezer huwelijken behandelt, is niet bekend.

Na vijftien etmalen gevaren te hebben, haalt men de vloot van La Sinilele, die ook op weg naar Sĕnridjawa is, in. Hij gaat naar het feest als plaatsvervanger van Bataralattu' van Luu', die ook uitgenoodigd was. Sawerigading vraagt inlichtingen hoe zijn ouders het maken, de arme lieden die zoo naar kinderen verlangd hadden en nu als onvruchtbaren zijn, immers, hun beide kinderen hebben sedert lang Luu' verlaten. „Toen ik uit Tjina van de plechtigheid van het „bestijgen van de *djuru* door We Tĕnridio in Luu' terugkwam", zegt La Sinilele, „hebben uw ouders gevraagd waarom ik u niet had mee„gebracht, daaraan een weeklacht verbindende"[1]).

Sawerigading is diep geroerd. Hij verneemt verder dat de zeventig echtgenooten die hij in Luu' heeft achtergelaten, nog steeds om hem treuren[2]). Een sterk verlangen naar Luu' maakt zich van hem meester. — Men vaart gezamenlijk verder.

Den volgenden morgen heeft een ontmoeting plaats met het schip van La Tĕnroadji en echtgenoote, komende van Kĕlling en terugkeerende naar Malatunrung. Sawerigading's en We Tĕnriwalĕ's blikken ontmoeten elkaar; beiden denken aan Maloku waar zij tesamen heimelijk een nacht hebben doorgebracht, beiden zijn door elkanders aanblik geboeid, doch merken voor zichzelf op dat de ander ouder geworden is. Sawerigading spreekt in dien geest tot La Sinilele. I We Tjudai is toch schooner dan deze! Dat is La Sinilele niet met hem eens, zij is wel schoon, maar een stugge schoonheid, de menschen hebben zich verbaasd dat hij haar tot vrouw genomen heeft.

Als het schip van We Tĕnriwalĕ' de I La Welĕnrēng genaderd is, ziet zij I La Galigo; haar echtgenoot zegt haar dat hij de zoon van Sawerigading en I We Tjudai is. I La Galigo, van zijn kant, vraagt La Ma'saguni wie zij zijn. Hij maakt enkele opmerkingen over haar die de toehoorders doen schateren van lachen (La Ma'saguni en Djĕmmu ri tjina); hij zou haar wel willen huwen. De anderen maken eenige grapjes en toespelingen tot aller uitbundig vermaak, ook van de zeventig prinsen.

La Sinilele zou willen dat Sawerigading zijn zoon I La Galigo

---

[1]) O.a. hadden zij gezegd: niet alleen hebben wij (sedert lang) Sawerigading niet gezien, maar ook zijn *sumangĕ'* niet. — Een tekst die het bestijgen van de *djuru* door We Tĕnridio beschrijft, ontbreekt. De bekende teksten (A XXXII en XXXIV, CVI, groote hs. Bijbel Genootschap, deel XII) gaan slechts tot vóór de wijding.

[2]) Zeer lang geleden, want zijn in Tjina geboren zoon is reeds volwassen.

naar Luu' liet gaan om daar later vorst te worden, maar zijn vader wil niet van hem scheiden. Misschien later, als I La Galigo eens een zoon krijgt, kan die in Luu' opvolgen[1]).

Zeven etmalen na de ontmoeting met La Tĕnroadji komen de bergen van Wadĕng in het gezicht. Een bode van den vorst komt aan boord en noodigt Sawerigading uit aan land te gaan. Het aanbod wordt gaarne aanvaard. De bode keert terug om We Tĕnrirawe en haar echtgenoot, vorst van Wadĕng, de goede tijding te brengen. Dadelijk wordt alles voor het onthaal gereed gemaakt, eerehagen worden opgericht, *bissu's* staan gereed. Twee etmalen heeft We Tĕnrirawe reeds op de komst van de lieden van boord gewacht, als op een avond, als de lichten op de schepen zijn aangestoken, La Sinilele Sawerigading interpelleert over een vroeger gezegde van hem dat hij We Tĕnrirawe hevig begeerde. Is dat nog zoo? — Sawerigading legt uit dat dit wel zoo geweest is nadat hij zijn tweelingzuster heeft moeten missen, omdat We Tĕnrirawe in dezelfde omstandigheden verkeerde, maar sedert zijn huwelijk in Tjina is het niet meer het geval[2]).

Den volgenden morgen trekt La Tĕnripĕppang naar de landingsplaats om zijn neef te verwelkomen. Sawerigading is door de zee geïmponeerd, zij is anders dan de zeeën die hij bevaren heeft. „Dat „komt", zegt La Sinilele, „omdat het een godenzee (*sadĕngrewata*) „is, er zijn draaistroomen, men zou wel eens kunnen vergaan". Sawerigading glimlacht, hij herinnert aan de gevaarlijke zee bij Kĕlling die hij op zijn zwerftochten doorgekomen is[3]). Laten de godenkinderen die in de zee huizen, niet onbeschoft zijn. Plotseling bedreigen allerlei gevaren het schip. Sawerigading maakt zich woedend op de vermetele zeegeesten; hij pruimt, laat een spreuk afgaan, waardoor de schepen tot boven op de bergen varen. De lieden van Wadĕng zijn ontzet over den watervloed en de macht van Sawerigading. Doch La Tĕnripĕppang lacht slechts.

Intusschen haalt Sawerigading jegens La Sinilele herinneringen

---

[1]) Zoo zal inderdaad geschieden.

[2]) Sawerigading was verliefd op zijn tweelingzuster. — We Tĕnrirawe had een tweelingbroer en is omdat zij dezelfde gevoelens jegens dien koesterde, verbannen. — Een tweelinggeboorte van verschillende kunne spelt onheil. — Er bestaat een bizondere band tusschen Sawerigading en zijn nicht We Tĕnrirawe. Beiden waren door hun moeders, elkaars zusters, voor elkaar bestemd, wat echter door het feit der tweelinggeboorten niet doorging.

[3]) *ma'kĕrrĕ'* — heilig, verboden.

op aan zijn zwerftochten. Hij verhaalt zijn minnarijen in conniventie met We Tabatjina in Sama, tijdens de afwezigheid van La Ma'darĕmmĕng[1]), die hem in vol vertrouwen aan zijn echtgenoote had aanbevolen![2]).

I La Galigo vermaakt zich met zijn neven met om het hardst zeilen op het water dat tot boven de bergen gestegen is.

Zonder verongelukt te zijn, landen de schepen in Wadĕng[3]). Hun komst wordt van den wal met groot geraas begroet. Dit eerbetoon geldt in het bizonder Sawerigading als nazaat des Hemels uit Luu'. La Tĕnripĕppang komt aan boord. Sawerigading, hem hartelijk welkom heetende, zegt dat hij eerst I La Galigo moest gaan begroeten, want aan dien heeft hij het gezag over Tjina overgedragen en die is dan ook aan boord van de I La Welĕnrēng. La Tĕnripĕppang gaat vervolgens I La Galigo op diens schip een bezoek brengen om
76 hem uit te noodigen aan land te komen. Deze geeft aan de uitnoodiging gehoor, hij wordt feestelijk ingehaald; de zeventig prinsen zijn in zijn gevolg. Ook Sawerigading gaat aan land. (Uitvoerig). We Tĕnrirawe bestrooit hen bij de paleistrap met rijst. In het paleis wordt een gastmaal gehouden. Sawerigading brengt We Tĕnrirawe in herinnering dat zij beiden in dezelfde omstandigheden verkeeren, beiden van tweelingen, beiden in ballingschap. Hij vraagt of er geen bode naar Palawagau' in Tompo'tika' gezonden is om dien te vragen het feest in Sĕnridjawa ook te gaan bijwonen. Dit blijkt geschied te zijn. Zijn moeder (We Adiluwu') heeft zich verontschuldigd, doch Palawagau' zal er met zijn zoon als adjudant heengaan. We Adiluwu' verwacht bezoek van haar in den Hemel gehuwde kleindochter, welke laatste drie jaar bij We Tĕnriabēng is geweest en met dier oudsten zoon gehuwd.

We Tĕnrirawe, desgevraagd, vertelt verder dat indertijd haar ouders haar vanuit Tompo'tika' hadden bezocht[4]). Haar broeder Palawagau' wilde n.l. naar den Hemel gaan om daar te huwen, dies kwamen haar ouders vragen dat zij (oostwaarts) naar Tompo'tika'

---

[1]) Dit geschiedde op den grooten zwerftocht van Sawerigading, waarvan een uitvoerig relaas gegeven wordt in een handschrift der verzameling van het Bijbel Genootschap. (Cat. Matthes blz. 74). Zie ook A VIII hiervoor.

[2]) Naar zijn voorstelling had We Tabatjina hem verleid, overspel met We Tĕnriwalĕ' van Malatunrung te plegen. Zie groote hs. Bijbel Genootschap, deel IV.

[3]) De schepen zijn dus met de zee weer van de bergen teruggeweken.

[4]) In tegenstelling met Sawerigading, wiens vader Bataralattu' van Luu' hem niet in Tjina is komen bezoeken, daar de Schepper zulks niet gedoogde.

zou terugkeeren, doch zij had geweigerd: Zeven maanden waren haar ouders in Wadĕng verbleven, steeds aandringende, opdat Wadĕng en Tompo'tika' vereenigd zouden worden. Zij wenschte ook niet dat men haar zoon La Ma'panjompa naar Tompo'tika' zou meenemen. Dit gebeurde niettemin; zij zond er haar echtgenoot op af, doch deze keerde zonder den knaap terug met de boodschap dat Palawagau' hem na de plechtigheid van het op grond treden zou terugbrengen[1]). Onmiddellijk zond zij toen den wind om La Ma'panjompa te roepen, met succes.

Palawagau' keerde na zijn huwelijk met zijn gade naar de aarde terug. Daar beviel zij van een tweeling, dat is te zeggen, zij baarde La Ma'sarasa, doch zeven etmalen later was zijn zusje nog niet geboren. De doktoressen uit den Hemel zeiden dat dit niet kon geschieden tenzij zij, We Tĕnrirawe, de gelofte deed van een slachtoffer te zullen brengen. Daarop was We Adiluwu' bij nacht naar Wadĕng gegaan en daar in den nacht aangekomen om haar te halen, doch zij had geweigerd. De wind voer aan en zeide haar, in menschentaal, naar Tompo'tika' terug te keeren. Den volgenden morgen was zij ten Hemel gestegen tot We Tĕnriabēng, het was een ontroerend wederzien[2]). Deze had haar ook gezegd dat zij naar Tompo'tika' moest gaan en een slachtoffer brengen, waarop het meisje geboren zou worden. Doch zij bleef bezwaren maken. La Punna langi' meende dat zij niet gedwongen moest worden en besloot de barende (met Palawagau') naar den Hemel te laten opkomen. In zijn paleis gearriveerd, kreeg deze weer weeën. We Tĕnrirawe deed toen de gelofte een slachtoffer te zullen brengen. Dit had de gewenschte uitwerking. We Tĕnrirawe had het wicht wel gaarne als bruid voor haar zoon La Ma'panjompa bestemd, maar We Tĕnriabēng had haar toen gezegd dat de goden beschikt hadden dat het in den Hemel zou blijven en met haar eersteling La Opu lĕtte zou huwen. Zeven etmalen was We Tĕnrirawe in den Hemel gebleven; daarna was zij weer naar Wadĕng afgedaald. Palawagau' was tegelijkertijd met zijn echtgenoote naar Tompo'tika' teruggekeerd. Wat het wicht betreft, nadat dit van schoot tot schoot was gegaan[3]) en nadat het

[1]) Matthes, Ethnographie van Zuid-Celebes 67 v.v.; wordt in de teksten herhaaldelijk vermeld.

[2]) Vroegere ontmoetingen zijn niet bekend.

[3]) Hiermee is een plechtigheid bedoeld waarbij de aanwezigen om beurten de jonggeborene op schoot nemen.

vervolgens, later, begon te antwoorden op gestelde vragen[1]), was het omlaag naar Tompo'tika' gezonden; hier had de plechtigheid van het „op grond treden" plaats gehad. Daarop was La Opu lĕtte uit den Hemel gedaald en was het huwelijk gesloten[2]). Het jonge paar was vervolgens ten Hemel gestegen.

Sawerigading hoort alles met verbazing aan en denkt bij zichzelf dat We Tĕnrirawe wel door een grooten haat bezield is. Dien avond komen de lieden van Wadĕng hem en I La Galigo in grooten getale bezoeken.

Den volgenden morgen hebben hanengevechten plaats. I Pawawoi, zuster van La Tĕnripĕppang, komt op bezoek. Sawerigading is dadelijk door haar bekoord, maar, al doet zij hem aan I We Tjudai denken, deze is toch schooner.

Geleidelijk verzamelt zich een aanzienlijk gezelschap in Wadĕng, allen genoodigd om het feest in Sĕnridjawa te gaan bijwonen. La Tĕnripĕppang stelt voor te vertrekken. Het geheele gezelschap stapt
77 in de draagzetels, onder muziekbegeleiding begeeft men zich aan boord en komt na drie etmalen in Sĕnridjawa aan. La Sinilele is als vlootvoogd opgetreden.

La Ma'panjompa gaat met zijn echtgenoote Tĕnrisumpala en twee hunner dochters in een grooten stoet naar de rivier om de vreemdelingen te verwelkomen. We Tĕnrirawe ziet hen vanaf het schip aankomen, allen komen aan boord. Sawerigading heet hen even hartelijk welkom als de moeder en grootmoeder. Hij maakt bij zichzich de opmerking dat Tĕnrisumpala zeer schoon is. We Madutana, de jongste dochter, dringt naar voren om aan Sawerigading wierook en geurende blaren te vragen om haar kleeren geurig te maken. Hij moet erg lachen om het verzoek van zijn nichtje en belooft haar in het paleis te zullen geven wat zij vraagt, enz. Vanaf het oogenblik dat hij van Tjina is weggezeild, heeft hij nog niet zóó moeten lachen. Zoo'n goed praatstertje zou een goede echtgenoote voor zijn zoon zijn als die niet reeds verscheidene vrouwen had. Vader La Ma'panjompa verontschuldigt zich over de vrijpostigheid zijner dochter.

La Ma'panjompa en Tĕnrisumpala gaan vervolgens Palawagau'

---

[1]) Geeft den tijd aan waarop een kind begint te spreken.

[2]) Deze opeenvolgende plechtigheden omvatten een tijdperk van jaren. Men kan verwachten dat er van hetgeen hier in het kort wordt gememoreerd, een uitvoerig verhaal bestaat, maar er is geen tekst van bekend.

aan boord van diens schip complimenteeren en I La Galigo, die de zeventig prinsen bij zich heeft, op de Welĕnrēng. De ontscheping heeft plaats en in feestelijken, luidruchtigen optocht gaat het geheele gezelschap naar de hoofdplaats. Sawerigading en I La Galigo wekken algemeene bewondering, vooral van de vrouwen. La Ma'panjompa laat een groot aantal buffels slachten. Nauwelijks aangeland, wordt Sawerigading door We Madutana aan zijn beiofte herinnerd. Hij laat haar in ruime mate van reukwerken (uitvoerig) voorzien; zij ontvangt die in het paleis in tegenwoordigheid harer grootouders en zegt weer eenige grappige dingen die getrouwelijk aan Sawerigading worden overgebracht.

Na het middagmaal zullen er hanengevechten gehouden worden, Sawerigading verontschuldigt zich en zegt I La Galigo te gaan. Aldus geschiedt. Deze laat I La Galigo To Kĕlling tot een hanenkamp uitnoodigen. Na langdurige onderhandelingen stemt deze toe[1]). De haan van I La Galigo Tjina verliest. Bij een tweeden kamp verliest I La Galigo To Kĕlling. Hofdames hebben vanuit het paleis den strijd aangezien, zij bewonderen I La Galigo Tjina, maar maken de opmerking dat het jammer is dat hij zoo hoovaardig, insolent en hoogmoedig is[2]). De hanengevechten worden door anderen dan voortgezet, tien dagen lang, en even zoo lang blijft men feestvieren.

La Tĕnriliwĕng heeft aan de gevechten niet deelgenomen. Zijn stiefmoeder, We Sompabonga, wil dat hij er heen zal gaan. Vanaf het tijdstip dat zijn bruidschat voor We Tĕnribali van Sĕnridjawa is opgebracht, is hij daar niet geweest. Thans, nu de plechtigheid van het voor haar vellen van den *kau-kau*-boom zal plaats hebben, moet hij gaan[3]). La Tĕnriliwĕng laat dadelijk het volk van de plaats zijner inwoning bijeenroepen om naar Sĕnridjawa te vertrekken. Hij 78
gaat met een grooten stoet in optocht, buiten de stad treft hij zijn broeder La Ma'dungkĕllĕng, die ook gewaarschuwd was.

Da Punta Serĕng[4]), de vorstelijke *bissu*, gaat het paleis binnen

---

[1]) Het bezwaar is dat hij twee generaties ouder is dan I La Galigo Tjina, doch de laatste praat zijn voorstel goed met te zeggen dat de ander zich gekleed heeft alsof hij een jonge man ware.

[2]) Een vast verwijt aan zijn adres.

[3]) Wb. s.v. 4° djuru. De *djuru* wordt gewoonlijk in een aanbouw van het paleis opgericht. De *bissu* legt zich daarbij te slapen, opdat zij bezield worde. Zie verder de beschrijving, hierachter.

[4]) Zij heeft ook de *bissu*wijding van We Tĕnridio in Tjina geleid.

naar de plaats waar de *djuru* zal worden opgericht, de ligplaats der *bissu*. Zij zet zich daar neder en zegt twee helpsters allerlei toebereidselen te treffen. De beide vrouwen brengen verschillende, benoodigde zaken bijeen (sirih, eieren, blaren), vooral ook lichten. Da Punta Serĕng zegt in een sacramenteelen zang We Tĕnribali zich te slapen te leggen, dezer oogleden vallen dicht wat haar schoonheid verhoogt. In transe pruimt zij, houdt zij lichten vast en zegt dan niet te willen dat geringe lieden haar *djuru* versieren. Straks zal de sterre-jonkvrouw-dienaresse, zoo schoon als de Avondster [1]), in vollen glans komen. Sawerigading zelf moet voor de versiering zorgdragen [2]).

Da Punta Serĕng gaat naar buiten, plaatst zich naast La Ma'panjompa en deelt hem mede wat zijn dochter gezegd heeft. Deze verzinkt in gepeins en vraagt zijn moeder We Tĕnrirawe wat hun te doen staat. „Geef kennis aan Palawagau' en vraag hem om raad", antwoordt zij. La Ma'panjompa zendt een bode naar Palawagau', die zich in de raadzaal bevindt. De heer van Tompo'tika' haast zich naar het paleis. Hij verneemt wat We Tĕnribali aangebracht wil zien en dat zij wenscht dat Sawerigading de *djuru* versieren zal [3]). Bovendien moeten de gasten drie etmalen lang (tot inleiding?) de wacht houden [4]). Daarna zal door We Tĕnribali op den grond worden gestampt en de *djuru* opgericht.

Palawagau' zegt We Tĕnrirawe een bundel blaren te laten brengen. De blaren dienen om, in brand gestoken, een door zijn

---

[1]) Iets verder: de dienaresse die in de Avondster rust.

[2]) Hiermee wordt het zg. opgaan tot en oprichten van de *djuru* of stam van den kapokboom, Wb. s.v. 4° *djuru*, bedoeld. De strekking van deze plechtigheid die in een aanbouw van het paleis geschiedt, is dat We Tĕnribali die reeds *bissu*-gezelle (*bissulolo*) is, het meesterschap zal deelachtig worden. Dat geschiedt in dier voege dat een hemelling wordt bewogen bij den opgesierden stam neer te dalen en iets van zich aan het opgestelde mee te deelen en naar het schijnt van dit aan We Tĕnribali. De tekst geeft geen opheldering. De oprichting van den *djuru* en de inrichting van het vertrek waarin hij wordt opgesteld, zijn uitvoerig beschreven en afgebeeld in: Matthes, Over de bissu's blz. 16 v.v. Hier is ook sprake van een hemeltrap, een soort touwladder, waarlangs de goden afdalen. In het verhaal komt de ladder niet voor, maar daalt de hemellinge met den regenboog neer.

[3]) daarbij zittende *ri matabuta rialu'*, zie Wb. s.v. 1° *buta;* de daar gegeven verklaring is onbevredigend. — De paralleltekst (A XLI) heeft: *ri matabata ri ulo'* — op een uit den Hemel neergelaten voorwerp, hier schijnt het bij de *djuru* behoorende huisje bedoeld te zijn. — In allen gevalle plaatst hij zich boven in het huisje dat bij de *djuru* zich bevindt.

[4]) Tevens: *ma'pasisullesulle lingkadjo* — telkens eigen of elkaars kleeren verwisselende?

vader uit den Hemel meegebrachte kris mee te berooken[1]). De kris wordt uitgenoodigd ten Hemel te varen langs den windweg en de verlangens van We Tĕnribali over te brengen. Zij bereikt in den Hemel het paleis van I La Djiriu'. De oud-vorst van Tompo'tika' doet juist een middagslaapje, de kris spreekt hem in menschentaal toe en brengt hem van We Tĕnribali's wenschen op de hoogte[2]). I La Djiriu' zendt de kris naar de aarde terug met de boodschap dat een (bepaald omschreven) slachtoffer gebracht moet worden. Doet men dit niet, dan wordt de jonkvrouwe wel omlaag gezonden, maar zij zal het land verwoesten. De kris vraagt waar de offerhoenders (die van het aangegeven slachtoffer deel uitmaken) te vinden zijn. De vorst licht haar in, zij gaat naar den oppersten Hemel, treft de hoenders aan. Deze zijn aanvankelijk niet van zins mede te gaan, maar als We Tĕnriabēng uit het venster ziet en haar beduidt dat zij moeten gehoorzamen, gaan zij. Ook de kris keert naar het paleis van Sĕnridjawa terug en brengt verslag uit. Er wordt uitdrukkelijk gezegd dat allen menschentaal spreken.

Het paleis wordt (op de gebruikelijke wijze) door *bissu*'s versierd. De offerdieren worden geslacht.

Den volgenden morgen trekken alle gasten op naar het feest. Onder hen is, nevens vele andere aanzienlijke vrouwen, Sĕngĕngrisompa, de schoone vrouw die niemand huwen wil, voorts komen Sawerigading met I La Galigo, La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng[3]). De toebereidselen voor de *djuru* zijn gereed. La Ma'panjompa (die zich door den eisch zijner dochter bezwaard voelt) stelt voor dat I La Galigo in de plaats van Sawerigading de *djuru* zal versieren, doch de laatste staat erop het zelf te doen. La Ma'panjompa is opgetogen, de *bissu*'s dansen en zingen litanieën, de trommen worden geslagen, allerlei onderdeelen aan de *djuru* aangebracht, lichten ontstoken.

Te noen begint het te onweeren, daar komt de regenboog aan in den uitbouw.

Vanaf dit punt begint tekst A XLII. Men zie de inhoudsopgave daarvan, ook voor dezen tekst. Kleine verschillen kunnen onbe-

---

[1]) *gadjang patjiro*(?).

[2]) Als synoniem van *djuru* wordt *baringĕng* gebruikt.

[3]) Broer van La Tĕnriliwĕng, wel te onderscheiden van Sawerigading, die o.a. ook La Ma'dungkĕllĕng heet.

sproken blijven, omtrent enkele grootere valt het volgende op te merken:

Als bij de ceremonie van het opgaan naar de *djuru* Da Punta Serĕng gesproken heeft, springt de tekst over naar het onderhoud van Sawerigading en La Sinilele, hier tevens met La Ma'saguni, na terugkeer in zijn logies. De aanvang is corrupt, er is niet aangegeven dat een stuk is overgeslagen.

Het ontbrekende in A XLII schrift MM blz. 26, is hier aanwezig (schrift 81). Het bevat slechts aansporingen door familieleden tot We Tĕnribali gericht om haar gemaal haar gelaat te toonen en voorts een deel van het tafereel van het liedjes zingen.

De droom van Sawerigading wordt eenigszins anders verteld: We Tĕnribali roept den haar volgenden La Tĕnriliwĕng toe dat We Tĕnriabēng zorg moet dragen zijn lijk met welriekend water te wasschen. Sawerigading ziet verder Liwĕng en La Ma'dungkĕllĕng tesamen op den regenboog ten Hemel varen (schrift 82).

De rondgang van La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali door den lusthof in Letengriu' wordt eenigszins anders verhaald. Na terugkeer in het paleis is een tooneel ingelascht. Liwĕng laat speelgoed halen waarmee zijn moeder bij haar leven placht te spelen. Zij had gezegd dat later, als haar zoons gehuwd zouden zijn en zij het niet meer zou zien, haar schoondochters ermee zouden spelen[1]). Als hij het kunstige en wonderbare speelgoed ziet, doet de herinnering aan zijn moeder La Tĕnriliwĕng tranen storten. Hij werpt zich op den schoot zijner echtgenoote en dekt zich. De anderen in het paleis die zijn ouders gekend hebben, weeklagen. Tĕnrisumpala hoort in haar paleis te Sĕnridjawa de muziek der speelvogels klinken. We Sampero(na), Liwĕng's moeder in het Geestenrijk, ontwaakt, zij hoort den vogelenzang en staat verplet. „Zoo zijn dan mijn kinderen volwassen en „met vrouwen van gelijken stand gehuwd." — Zij zegt tot haar mede-overleden echtgenoot gaarne een oogenblik naar de aarde terug te willen. Deze kan niet antwoorden en weent slechts (schrift 82).

De komst van We Nagatjina op het avondfeest ten paleize Letengriu' wordt iets anders verteld. Bali maakt geen gebruik van

[1]) De „schoondochters" worden dat eerst lang na haar dood. Het speelgoed dient tot vermaak van volwassenen.

wichelarij, zij roept eenvoudig We Nagatjina's schim (*wadjowadjo*) aan. Deze raakt in de war, zij slaapt niet en toch is het haar of zij droomt. Zij voelt dat haar lichaam zich een weg door de menigte baant en dat haar *sumangĕ'* vóór Bali gaat zitten[1]). Bali hoort in haar verbeelding de woorden van de schim van We Nagatjina[2]). Zij leest in de ziel van Liwĕng dat hij zich van Naga heeft afgewend en bedenkt een familielid van haar van gelijken bloede als Liwĕng met Naga te laten huwen. De schim van Naga en de *sumangĕ'* van den jonkman stemmen toe (schrift 82-83).

De terugkeer van het echtpaar naar Sĕnridjawa wordt slechts kort beschreven (schrift 83).

Sawerigading geeft op den terugweg La Ma'darĕmmĕng ook geschenken voor Luu' mede. Verondersteld wordt dus dat de reis van Sĕnridjawa naar Maloku over Luu' leidt (schrift 83).

Het verhaal van het tooneel van Sĕnrimawero's zending uit den Hemel is corrupt, er zijn gedeelten uitgevallen (schrift 83). Het tooneel is duidelijk in tekst A XLII tot zoover die gaat: de wegzending door Sawerigading van vogels naar de Onderwereld.

De onderhavige tekst gaat dan als volgt verder:

Sawerigading opent zijn sirihdoos, pruimt en zendt den vogels 83/22
een spreuk achterna. Na vele lagen water doorgegaan te zijn, zien de vogels monsterachtige slangen vóór zich die zich echter terugtrekken als zij door den geur van blaren van Sawerigading benauwd gemaakt worden. Met monsterhaaien wordt op soortgelijke wijze afgerekend.

Sawerigading geeft order dat ook I La Galigo wat van de hemelsche spijzen op diens schip gebracht zullen worden. Hij laat vervolgens den bode een zending spijzen naar Sĕnrimawero terugbrengen. We Madjangruma, haar dienaresse, keert dadelijk naar haar meesteres terug.

Sawerigading opent weer zijn sirihdoos, neemt er wind van verlangen uit, doet dien in een potje en zegt: „Wind! breng dit ge„schenk van mij aan Sĕngĕngrisompa en zeg erbij dat dit nu offerande

---

[1]) *sumangĕ'* wordt hier als synoniem van *wadjowadjo* gebezigd.

[2]) *napewadjo-i uka' timuna wadjowadjona* (N.) lett. „zij maakte de woorden der schim (van N.) tot schim".

„uit den Hemel is, dat zij ze ete"; tegelijk zal Sawerigading ze ook eten, dat is zoo goed alsof hij aanwezig ware. „Zeg haar ook dat „zij aan mij moet blijven denken en dat ik de gedachte aan haar „en wat er tusschen ons op het feest van Sĕnridjawa gebeurd is, „met mij voer." — Weg vliegt de wind.

Vervolgens laat Sawerigading een zending van de hemelsche offerande aan I We Tjudai afgaan, met verzoek een potje met aangekauwde sirihpruim van haar mee terug te geven. De bode(n) moet ook uitvoerig beschrijven hoe miserabel hij zich sedert zijn vertrek van Tjina gevoeld heeft[1]). Met de nieuwe maan hoopt hij weer thuis te zijn. De vogel La Dunrungserĕng vliegt erheen.

Als de wind in Wewangtjina, de woonplaats van Sĕngĕngrisompa aankomt, heerscht daar groote drukte. Juist wordt de hoogste huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) voor haar vanwege den prins To Atipusĕ' aangebracht. Zij was reeds met hem verloofd toen zij naar het feest in Sĕnridjawa ging[2]). De wind dringt haar slaapvertrek binnen, treft haar in bedroefden staat aan en deelt, in menschentaal, zijn boodschap mede. Zij herinnert eraan dat Sawerigading in Sĕnridjawa niet openlijk bij haar wilde komen, geen huwelijksbode zond en nu hij op den terugweg is naar zijn echtgenoote spreekt hij zoo! Zij neemt dat niet aan. — De wind is denzelfden dag op het schip terug, hij deelt Sawerigading mede dat zijn geschenk geweigerd is, I We Tjudai zou eens slecht van haar gaan denken. Sawerigading hoort den wind lachende aan.

De naar Tjina gezonden vogel komt daar den morgen na zijn vertrek aan, begeeft zich naar I We Tjudai ten paleize La Tanette en biedt Sawerigading's zending aan. Hij krijgt de gevraagde sirihpruim, maar zij zegt tevens dat hij niet behoeft te verzwijgen dat hij in Sĕnridjawa geboeleerd heeft. Als de vogel bij hem terugkomt, moet Sawerigading over de woorden van zijn echtgenoote lachen, maar is blijde met de sirihpruim. „Hoe komt zij erbij?" vraagt Panrita Ugi'. — Sawerigading legt hem uit dat hij dagelijks zijn schim (*wadjowadjo*) naar I We Tjudai gezonden heeft en hij heeft ook gevraagd een minnarij te mogen aanknoopen, dat heeft zij goedgevonden, maar zij verkoos niet Sĕngĕngrisompa als mede-echtgenoote naast zich te zien.

[1]) Blijkbaar bedoeld om haar goed te stemmen, want daar is in het voorgaande geen woord van gezegd.

[2]) Komt niet overeen met het vroeger omtrent haar gezegde, dat zij nl. nooit een echtgenoot had kunnen vinden.

Na dertig etmalen gevaren te hebben komt de vloot in het gezicht van Tjina. Sawerigading zendt den vogel La Dunrungserĕng uit om bericht naar den wal te brengen dat hij in Sĕnridjawa gehuwd is, dat zijn nieuwe echtgenoote van even hoogen stand is als I We Tjudai en dat hij haar aan boord heeft, I We Tjudai tevens verzoekende haar mede-vrouw aan de landingsplaats te komen begroeten. — I We Tjudai antwoordt op de voorkomendste wijze dat zij zal komen en haar mede-echtgenoote met geschenken vriendelijk zal ontvangen, dat zij buffels zal slachten, maar daarna moet Sawerigading de meegebrachte echtgenoote naar Luu' brengen, daar is plaats om haar te huisvesten, in Tjina niet. De vogel brengt het antwoord getrouwelijk over, Sawerigading, I La Galigo, de zeventig prinsen, allen moeten schaterlachen.

Met vreugdebetoon en luidruchtigheid heeft de ontscheping plaats. Men gaat in optocht naar het paleis La Tanette. Sawerigading gaat I We Tjudai lachend tegemoet. Hij is vele maanden weggebleven, 84
maar er was een dubbel feest te vieren in Sĕnridjawa: het opgaan naar de *djuru* van We Tĕnribali en haar huwelijk. — Ge hadt zeker verlangd dat het spoediger afgeloopen ware, merkt I We Tjudai droogjes op[1]).

I La Galigo snelt naar zijn echtgenoote We Tĕnriolle; zij veinst onverschillig te zijn geweest over zijn lange wegblijven, maar hij begrijpt beter; hand in hand verdwijnen zij in de slaapkamer om eerst na drie etmalen weer te voorschijn te komen. Na nog het middagmaal samen genuttigd te hebben, verhuist I La Galigo naar zijn echtgenoote I We Lamputje. Als I La Galigo na eenige gelievenpraat aankondigt dat hij naar de hanenvechtbaan wil, wordt ze woedend en ijverzuchtig. Doch hij gaat toch, eerst naar de raadzaal.

[Wat hierop volgt, sluit aan bij den raad door Sawerigading aan La Ma'panjompa gegeven om voor La Tĕnriliwĕng's en We Tĕnribali's heil offers te laten brengen[2])].

De trom roept alle vorstelijke familieleden ten paleize Sĕnridjawa bijeen. Te noen heeft het slachtoffer van buffels en hoenders plaats als losprijs voor La Tĕnriliwĕng. De *puang*'s prevelen gebeden, biddende om zijn leven. Al zal hij sterven, later zal hij terugkeeren,

---

[1]) Van het grapje dat Sawerigading zoogenaamd een nieuwe echtgenoote had meegebracht, wordt niet meer gerept.

[2]) Vgl. tekst A XLII, blz. 498 en noot 3 aldaar.

zeggen zij [1]). De prinsessen We Tĕnriwalĕ' en We Madutana dansen. Liwĕng en La Ma'dungkĕllĕng slaan op de trom. Walĕ' danst zoo schoon dat de laatste erdoor bekoord is en haar een plaats geeft in zijn hart. Hij spreekt over het geval met Liwĕng, die hem aanraadt haast te maken, want hij weet dat I La Ma'musu' van Mene'empong e.a. bij herhaling huwelijksboden hebben gezonden.

La Ma'dungkĕllĕng verzinkt in gedachten.

De tekst eindigt abrupt.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Toapanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng (I) Langi'paewang La Tĕnritappu' Opuna Warĕ of Batara Warĕ' Opuna Luu'.
2. I We (of: Wi) Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 1.
3. I La Galigo To Boto' To Padamani Sangadjiwero To (Sĕssung)riu' I La Semaga To Sinapati Opuna (of: Datuna-) Tjina To Tĕssiodjang, zoon van 1 en 2.
4. We (Tĕnri)olle (I Da) Batangĕng To (of: Datuna-) Sabang, echtgenoote van 3 en nicht.
5. I We Lamputje (We Utje) We Datusugi' To Patjing, *idem* en nicht.
6. We Tĕnridio Bissulolo Bataribissu van Mario, dochter van 1 en 2, gehuwd met 7.
7. La (Tĕnri)dolo Datuna (of: Opuna, of: To) Soppeng, of: Daeng ri Soppeng, echtgenoot van 6.
8. Tĕnribalobo in Mario, dochter van 1 en 2, gehuwd met 9.
9. La (Tĕnri)palĕ Opu (of: To) Lamuru, echtgenoot van 8.
10. We (Tĕnri)rawe van Wadĕng, nicht van 1, Punna lipu ri Tompo'tika' [2]) (tweelingzuster van 29).
11. La Tĕnripĕppang To (of: La) Tĕnrisĕssu' Datuna (of: To) Wadĕng (of: Punna lipu ri W.), echtgenoot van 10.
12. To Luluanging, bode van Wadĕng naar Tjina.

---

[1]) Zoo zal het inderdaad gaan.

[2] Deze naam is slechts in zooverre juist dat zij van Tompo'tika' afkomstig is.

13. TALĔTTU'LIPU, *idem.*
14. LA PANANRĀNG TO SULOLIPO, neef en vertrouwde van 1.
15. PANRITA UGI', getrouwe dienaar van 1 en neef.
16. DJĔMMU RI TJINA, *idem.*
17. (LA MA')SAGUNI TOAPEMANU', *idem.*
18. I LA GONGKO(NA), omroeper van 1.
19. WE TĔNRIABĒNG (of: IYABĒNG) BISSU RI LANGI' DATU MANOTĔ' (°MANUTĔ), zuster van 1 in den Hemel.
20. LA PUNNA LANGI' TO LĔTTEILĔ, echtgenoot van 19.
21. LA SATTUMPUGI', oud-vorst van TJINA.
22. LA TĔNRIRANRĔNG PANREPATANGA', broeder van 2 in TJINA.
23. LA MAKASAUNG DATUNA (of: OPUNA-) SABANG, *idem.*
24. LA (MA'PA)NJOMPA (of: TOAPANJOMPA[1])) TO TĔNRIBALI OPUNA (of: TO) WADĔNG TO SIBĔNGARĔNG, vorst van SĔNRIDJAWA, zoon van 10 en 11.
25. TĔNRISUMPALA DAENGRITUNRU (TURU'?), echtgenoote van 24.
26. WE TĔNRIBALI TUNĔ'BATARI TUNĔ'MANGKAU' BISSULOLO, oudste dochter van 24 en 25.
27. WE (TĔNRI)WALĔ' DAENG SAGALA, tweede dochter van 24 en 25.
28. WE MADUTANA DAENG PATAPPA' TJĔNRARALANGI', derde dochter van 24 en 25.
29. PALAWAGAU' (I) I LA DATU(NA) van TOMPO'TIKA', SAWANGMEGA en SINGKIWERO, neef van 1, broeder van 10.
30. LA MA'SARASA van SINGKIWERO en TOMPO'TIKA', zoon van 29 en 53, tweelingbroer van 54.
31. LĔTTE (of: GUTU'-)PATALO TO SOMPARIU, zoon van 19 en 20 in den Hemel, neef van 6 en haar hemelsche echtgenoot.
32. WE MA'DILANGI' DAENG BISSU, hofdame van 26.
33. LA ODANGRIU' van TJOPPO'MERU, heer van ULUWONGĔNG in den Hemel, vader van 34.
34. LA URUMPĔSSI TURU'BELA, *manurung*, grondvester-vorst van TOMPO'TIKA', zoon van 33.
35. WE DATUSĔNGĔNG van TOMPO'TIKA', dochter van 34, vorstin van LUU', moeder van 1.
36. WE ADILUU' van TOMPO'TIKA' en SAWANGMEGA, oudere zuster van 35, moeder van 29 en 10.
37. ĔLLUNGMANGENRE', echtgenoote van 33.
38. SIMPURUWEWANG, hemelgod.
39. SANGIANGPADJUNG, hemelbode.

[1]) Foutief.

40. Datu To Rĕmmampero Datu witoing, hemelgod.
41. Toapatunru', raadsheer van Tjina.
42. Toana'kadji, *idem*.
43. La Sulolipu La Pawĕnnari (La Wĕnna') To Tĕnriesa Tunruanglĕtte? Lĕttemangkau' (I) Sangadjiboto' Sinaungpadjung Punna lipu ri Takkebiro[1]) La Ma'pemanu'[2]), vertrouwde van 3, zoon van 14.
44. Tĕnriawaru Daeng paraga van Malimongĕng (Mario), echtgenoote van 43.
45. La Sinilele To Palĕnnarĕng, vertrouwd raadsman van 1 en neef.
46. La Tĕnroadji To Tappu'mase, vorst van Malatunrung.
47. We Tĕnriwalĕ' (of: I Walĕ') Daeng sagala van Wawoempong, echtgenoote van 46[3]).
48. To Tĕnriangkĕ', in het gevolg van 46.
49. La Ma'darĕmmĕng Toalapua To Maloku Opuna Sama.
50. I Da Mutia We Tabatjina Datuna (of: To) Sama To Maloku, echtgenoote van 49, moeder van 129.
51. We Tĕnrigau', hofdame in Wadĕng.
52. We Tĕnridjĕlli, *idem*.
53. Pantjaiwero Karaeng mega (of: Karaentjawa), echtgenoote uit den Hemel van 29.
54. Ana' riwelewele ĕssoe of: Ana' riwara mataĕssoe Ulĕngma'lino[4]), dochter van 29 en 53, tweelingzuster van 30, gehuwd met 139.
55. I La Djiriu' Suwangkalĕtte Opu Sangiyang, echtgenoot uit den Hemel van 36 en daarheen teruggekeerd, vader van 29 en 10.
56. We (of: I) Pawawoi (of: We Wawo) Tappu'pudji Punna lipu ri Madjamponga Datuna Madjang, zuster van 11.
57. We Samangkĕllang (ook: °kĕllĕng), hofdame of bijvrouw van 11.
58. La Wĕkkĕ'sompa, aanzienlijke, begeeft zich over Wadĕng naar

---

[1]) Deze naam komt toe aan zijn grootvader. Wordt eenmaal *To Palĕnnarĕng* genoemd.

[2]) Ook wel als een afzonderlijk persoon voorgesteld; dit is het juiste, hij is de zoon van La Ma'saguni.

[3]) Wel te onderscheiden van de gelijknamige dochter van La Ma'panjompa (no. 24).

[4]) Deze naam wordt in A LXX en CXVII door een dochter van 30 La Ma'sarasa gedragen.

Sĕnridjawa als genoodigde [prins van TOMPO'TIKA' TIMPA'-LADJA'].

59. LA SĔNGĔMPONGA van ADJATASI', *idem.*
60. LA MA'SUANA DAENG MANIPI, heer van MARANGKABO, *idem.*
61. LĔTTEMANGKAU' (II) van BUTINGKALA, *idem.*
62. DATU MA'WALE, vorst van TARANATI, *idem.*
63. LA MA'PAPULI, vorst van MATOANGING, *idem.*
64. LA SAUNGLANGI' TO PATAWARI (vorst van SUNRA RI ADJA), *idem.*
65. LA WADJOLANGI' van MARAPĔTTANG (Geestenrijk), *idem.*
66. I LA GALIGO DATUNA (of: To) KĔLLING TO TĔNRIWALĔ, *idem,* vader van 47.
67. WE SAWANGLĔTTE, *pua' ma'toa* van SĔNRIDJAWA.
68. WE TĔNRISUI, in het gevolg van 1 naar Sĕnridjawa.
69. WE MANEDARA, hofdame van 28.
70. LA PALADJARĔNG TOAPASĔSSUNG, getrouwe makker van 3.
71. LA TAPPU'MASE, zoon van 46.
72. LA PAMUSURĔNG (LA MUSU') TO RUKKAPUTI, getrouwe makker van 3.
73. LA TĔNRILIWĔNG (LA IWĔNG) DAENG PALALLO PADJUMPERO (of: DAEMPERO) van LETENGRIU' SULO'TJĔMPA BELOWO'DI, neef en verloofde van 26.
74. LA MA'DUNGKĔLLĔNG (II) PADJUNGBANNA van LIMPOBONGA (of: LIMPOMADJANG), tweelingbroeder van 73[1]).
75. DAENG WITOING PUNNA LIPUE RI LIMPOMADJANG, vader van 73 en 74, broeder van 25, overleden.
76. WE SAMPERO(NA) (of: WE SĔMPERO), echtgenoote van 75, overleden, halfzuster van 77, moeder van 73 en 74.
77. WE (SOMPA)BONGA, halfzuster van 76, stiefmoeder van 73 en 74.
78. SĔNGĔNGMA'LINO (of: WE SĔNGĔNGDATU) DAENG MANURUNG PUNNA LIPUE RI PINASUMPU', dochter van 75 en 77, halfzuster van 73 en 74.
79. WE TĔMMA'LEWA (of: °MA'WELA) DAENG MA'DANRĔNG van PINASUMPU', oudere halfzuster van 73 en 74, van denzelfden vader.
80. LA PARAKASI TOALULUANG, eerste dienaar van 73.
81. DA PUNTA SERĔNG BISSUDATU PUNNA LIPU RI UDJUMPERO (SĔNRI DJAWA), zeer voorname *bissu.*
82. TO PAWEWANGI, bode en voornaam dienaar van 24.
83. RADJENG DEWATA RI LANGI' WE MANEDARA (MA'TINROI WITOING

[1]) Gewoonlijk geldt 74 als oudere broeder van 73.

TOMPO' MA'PĔDDĔNG RI TUTUMPADJA), uit den Hemel, leidt de *bissu*-wijding van 26.

84. SĔNGĔNGRISOMPA (WE SOMPA) DAENG MANGKAU' (ook: SĔNGĔNG-MANGKAU') WE TJAMMIMPULĔNG DAENG MA'TJORA (I) PUNNA LIPU RI WEWANGTJINA (of: DATU TO W.), boeleerster van 1.
85. TOGĔNGLANGKANA BELOPANAMPE, assistent bij de *bissu*-wijding van 26.
86. SĔNRIMALANTANG DAENG MA'BELA, *idem.*
87. WE TĔNRIAWING, *idem.*
88. TĔNRITALUNRU', *idem.*
89. I WE LELEANG TAPPU'PUDJI, *idem.*
90. WE TĔNRITJATJA' PAMENERI, *idem.*
91. WE TĔNRIWERO DAENGRILĔTTE, *idem.*
92. WE MA'DĔTTIA DAENG MA'SULO, *idem.*
93. TĔNRIPASANRE' TOGĔNGLANGKANA, *idem.*
94. WE MA'DEWATA, *idem,* hofdame van 26.
95. WE (of: I) MA'PANGIDĔ', *idem,* zoogmoeder van 26.
96. WE SĔLLUNGMEGA, zoogmoeder van 26
97. I SIRATE(NA), assisteert bij de *bissu*wijding van 26, gezel van 3, zoogmoeder.
98. SANGADJIUNRU' LA TĔNRIODANG, in den Hemel, begeert 26.
99. WE TĔMMA'LOLA, dienares van 84.
100. WE MA'DĔTTIA, *idem*[1]).
101. WE ATILOLA, *idem.*
102. WE TĔPPADITA, *idem*[2]).
103. I TJAMMINGKĔLLANG DAENG MA'TJORA (II) PUNNA LIPU RI MENE'-EMPONG, gewezen verloofde van 73.
104. WE ATUNGKENO, dienares van 103.
105. DAENG SARASA, verloofde van 103[3]).
106. LA DĔNRĔ'GĔLLI DAENGRIEDJA DAENG MA'KĔTTI van SADĔNG RI ADJA, verloofde van 103.
107. TOALALA van BĔKKĔNGPUTE, in het gevolg van 3.
108. WE TĔNRIWENGĔNG (of: TĔNRIWEWANGĔNG) DAENG PATALLE DATUNA (of: OPUNA-) SUNRA, nicht van 26.
109. DAENG PABETA van WIRINGLANGI', echtgenoot van 108.
110. TO PALINRUNGI, volgeling van I La Galigo.
111. LA PAERONGI, *idem.*

---

[1]) Waarschijnlijk dezelfde als 99.
[2]) Misschien = 101.
[3]) Waarschijnlijk dezelfde als 106.

112. I La Mangkau' van Bombangtjina.
113. I (of: We) Nagatjina Daentjawa (Datu ri adja saděntjawa), echtgenoote van lageren bloede van 73 in Letengriu'.
114. Těnriwewangěng La Muladatu, echtgenoot van 78.
115. La Sulěssana To Panregau', zanger[1]).
116. La Oroagi To Panretanga', zanger[1]).
117. Datu lolo van Tanatěkko (Datu Pamusu').
118. Pua' matoa van Waděng.
119. I Ma'pewadjo Daeng peabang, zoogmoeder van 73.
120. La Pasuloi To Patawari Datusěngěngmangkau' To Sulowakka, a.s. echtgenoot van 113 en achterneef van 26.
121. I Sitta'tea We Sangkalang We Rampěngelo' van Letengriu' Letemadjang ri Sěnridjawa tea sirate Padjumpero', a.s. dochter van 120 en 113.
122. Lebata'lallo Opuna Wengěng To Suppa', „neef" van 24 in Wewangriu'.
123. Sěnrimawero Tanratěllu, oud-beminde van 1 in den Hemel[2]).
124. We Madjangruma, dienaresse van 123.
125. La Tappu'sisi', monsterhaai.
126. Datu lolo To Atipusě' Datu Ma'suro?, a.s. echtgenoot van 84.
127. Tilawang I La Ma'musu' Ulurukka van Mene'empong, dingt naar de hand van 27.
128. Palawagau' (II) Mutiapadjung van Abanglangi', *idem*.
129. La Ma'lapua, zoon van 49 en 50.
130. Punna lipue ri Limposugi', aanzienlijke dame, door I La Galigo bekoord.
131. Letemata Sulotjěmpa van Sěnridjawa, a.s. zoon van 73, zal huwen met 121.
132. Tanrapatola Sulowo'di van Awanglangi', dingt naar de hand van 27.
133. We Paramata, hofdame in Sěnridjawa.
134. Weropatola van Positana?
135. La Pawewangi, eerste dienaar van 74.
136. Daengritunru (°rituru'?), zoogmoeder van 26.
137. Děttiaulěng, verloofde van La Ma'lapua in Tjina.
138. La Sadolangi', eerste dienaar van 11 in Waděng.
139. La Opulětte Opu Batara, zoon van 19 en 20, echtgenoot van 54.

[1]) Benamingen van handwerkslieden, geen zangers van beroep.
[2]) Sěnrima als naam van een vrouw is vreemd.

140. TANRAPATOLA To WEROGUTU' (of: °UNRU), daalt neer tijdens de *bissu*wijding van We Tĕnribali.

Door Sawerigading op zijn zwerftocht als jongen ridder bezochte landen: Djawa ri adja, — ri lau', Sama ri awa, — ri wawo, Maloku, Matasolo', Matoanging, Awang, Tĕssililu, Watang, Taranati, Marapĕttang.

Sirigading behoort onder Tjina.

Bissu-vogels: La Dunrungserĕng To Atawarĕng, Danga'tjina, Tjakuridi, Putĕngsolo' To Apung, Marĕmpoba To Wĕkkĕng, Bekamaloku To Abang, Djanga'djanga'.

A XLI.

Leg. Jonker, Cod. 6148.

Orig. hs., 16 × 20 c.M., 152 blz., 17 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

1. **We Tĕnribali's opgaan naar de djuru;**
2. **Huwelijk van We Tĕnribali en La Tēnriliwĕng** (begin).

Een duidelijk geschreven maar slecht bewaard handschrift; de bladen liggen ten deele los, het begin is verloren gegaan en op elf plaatsen ontbreken telkens één of meer bladen van 2 blz., n.l. tusschen de bladzijden (de pagineering is aangebracht) 12 en 13, 22 en 23, 26 en 27, 38 en 39, 42 en 43, 76 en 77, 96 en 97, 98 en 99, 110 en 111, 134 en 135, 136 en 137.

Aan het einde, dat nog niet het einde van het verhaal is, staat in Latijnsche letter geschreven: „*Pali'na rawee*" en „*Balie (idio) Toepoena Djoeroe*", „gek(och)t voor f 1.50 Tabang Maros (N.[oorder] „D.[istricten])". De naam „idio" is doorgehaald en, in potlood, door „Balie" vervangen.

In de verzameling-Jonker is een afschrift van dit handschrift aanwezig in cod. 6161 schrift 91 ged.—99 ged., 14 + 7 × 48 + 10 = 360 blz., met den foutieven titel: „ripali'na rawe sibawa tuppuna djuru I Dio".

De handschriftbladen zijn op dezelfde wijze als dit afschrift geordend, doch deze ordening blijkt niet juist te zijn. De fragmenten, hierachter in margine met letters gemerkt, volgen als volgt op elkaar:
A - B - C - D - E - F - G - J - I - K - H - L.

De inhoud wijkt weinig af van de teksten A XL en XLII, slechts de verschilpunten met A XL zijn hierbeneden aangeteekend, zie verder aldaar.

A (91/35) Het begin van het verhaal ligt iets verder terug dan A XL, de bode van Wadĕng is dan reeds in Tjina. Het gansche tooneel tot het vertrek van den bode is wat uitgebreider beschreven[1]). Waar La Pananrāng het woord richt tot zijn echtgenoote is de tekst corrupt.

B (92/16) De eerste hiaat begint in het tooneel in het slaapvertrek van We Tĕnribali waar zij bezoek krijgt van We Tĕnridio en loopt tot in het tooneel waar de laatste in het bad gekscheert met haar echtgenoot.

C (92/41) Na het vertrek van de vloot van Sawerigading uit Tjina staat een hiaat aangegeven.

Op het eiland *Pulo Alĕ'* (aldus gespeld) vinden de vogels slechts één vrucht. Sawerigading wil er zelf niet van nuttigen en bestemt ze voor I We Tjudai, enz.

Afstanden worden hier en verder verschillend van A XL opgegeven.

D (93/2) Na de ontmoeting op zee van Sawerigading en La Sinilele volgt een groote hiaat tot daar waar Sawerigading en I La Galigo feestelijk in Wadĕng zullen worden ingehaald, n.l. tot het punt dat in Wadĕng de eerehagen worden opgericht.

Van de zee zegt La Sinilele hier dat zij anders is dan de Sawerigading bekende zeeën, want die waren om de Noord, deze is om de Zuid.

E (93/29) In de beschrijving van den intocht in Wadĕng is weder een hiaat.

F (93/38) Nieuwe hiaat van in het gastmaal tot midden in het gesprek tusschen Sawerigading en We Tĕnrirawe (La Ma'panjompa naar Tompo'tika' gebracht). We Adiluwu' wordt door den wind naar Wadĕng gebracht. We Tĕnrirawe weigerde te komen. De wind spreekt haar daarna. De ontmoeting met We Tĕnriabĕng heeft aldus plaats dat deze laatste een schommel neerlaat, waarmee We Tĕnrirawe naar haar paleis in den Hemel opstijgt.

Sawerigading stelt voor van Wadĕng op te breken. Ter reede van Sĕnridjawa aangekomen, treft men daar de vloot met gasten uit Tompo'tika' onder leiding van Palawagau'.

---

[1]) De uitnoodiging welke de boden brengen, wordt hier met het zelfde woord genoemd dat ook „minnebrief" en „plechtige kennisgeving" beteekenen kan (*lontara' kati*).

In de beschrijving van het hanengevecht tusschen de beide I La Galigo komt weer een hiaat voor. G (95/25)

Na het vertrek van La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng uit Letengriu' om zich naar Sĕnridjawa te begeven, wijkt deze tekst van de vorige af. Er wordt eerst gezegd dat er in Sĕnridjawa druk feest gevierd wordt bij de hanenvechtbaan. Sawerigading en I La Galigo begeven zich in een indrukwekkenden stoet naar buiten (naar de vergaderzaal). La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng komen aan en maken hun opwachting, zij wekken algemeene bewondering. Na dit intermezzo zet I La Galigo zijn spel voort.

(De plechtigheid van het opgaan naar de *djuru* zal plaats hebben). Er wordt op de hanenvechtbaan zooveel lawaai gemaakt dat men daar het door de *bissu*'s verwekte geraas van trommen niet hoort. Da Punta Serĕng, van We Palaguna vergezeld, bevindt zich in het inwendige van het paleis, beiden vallen om. Zij brengen dat in verband met het feit dat We Tĕnribali de aankleeding van de *djuru* heeft afgekeurd. Zij begeven zich tot Sawerigading, die haar zegt het slaapvertrek van Bali binnen te gaan en haar welnemen te vragen. Doch er gebeurt iets anders. Da Punta Serĕng brengt verschillende voor de plechtigheid benoodigde zaken binnen en geeft aan twee hofdames van Bali order om allerlei in orde te brengen, o.a. offerspijzen neer te zetten. Vele *bissu*'s werken mede. Da Punta Serĕng spreekt dan Bali toe, waardoor deze in transe geraakt, en opstaat, enz.

Wanneer de jonkvrouw van de Avondster in een schommel gezeten per regenboog in den aanbouw is neergedaald, wordt zij met haar gevolg met rijst bestrooid; haar wordt sirih aangeboden. Sawerigading neemt een pruim en spreekt dan een spreuk uit, waardoor het gaat onweeren en de jonkvrouw door den bliksem getroffen pardoes neervalt (als in den parallel-tekst), maar de *pua' ma'toa* van Sĕnridjawa roept haar met *bissu*-zangen tot bewustzijn terug.

De pruim die Sawerigading aan Sĕngĕngrisompa zendt, zegt dat hij haar in *Sabang* gekend heeft. Kort daarop, nog in het antwoord, breekt de tekst af.

Het vervolg behoort ten rechte tusschen K en L. Het verplaatst in het tusschen Sawerigading en Sĕngĕngrisompa ter weerszijden van den huwelijkszetel gevoerd gesprek en gaat door tot de opdracht van I La Galigo in de goede zorgen van La Sinilele. H (96/25)

I (96/29) Wat nu volgt, behoort eerder te komen, tusschen J en K. Gesprek van Sawerigading en La Sinilele bij terugkeer in zijn logies.

I La Galigo komt met de zeventig prinsen binnen.

Tooneel in den Hemel (We Tĕnriabēng).

De omvallende zetel.

Da Punta Serĕng, verzocht te komen, verschijnt niet zelf.

J (97/8) Het volgende behoort tusschen G en I.

La Tĕnriliwĕng tracht het bestijgen van den aanbouw waarin de *djuru is,* door We Tĕnribali persoonlijk, achterwege te laten blijven.

Bissu-wijding van We Tĕnribali.

Nog in haar slaapvertrek liggende, begint We Tĕnribali een lied te zingen waarin zij haar Schepper aanroept. Familieleden geleiden haar naar den aanbouw.

De *bissu*'s zingen liedjes (*elong*) in den aanbouw. De rook van het bladeren-offer van Da Punta Serĕng stijgt omhoog. Zij heeft indertijd We Tĕnridio geassisteerd en wordt nu door We Palaguna ter zijde gestaan. Te noen daalt noodweer neer en duisternis, de regenboog komt aan, bevracht met hemellingen in schitterende kleedij en bezield[1]). We Tĕnribali zakt op den schoot van een zoogmoeder in elkaar. Zij wordt naar buiten gebracht en naar haar kamer teruggeleid. Het noodweer houdt op, het wordt weer fraai weder. Van nu af treedt een andere vrouw in haar plaats. Er wordt rijkelijk geofferd en rijst gestrooid. De gasten worden onthaald en gaan weer naar buiten om zich aan hanengevechten te verkwikken.

Zeven etmalen lang wordt op de trommen met den „sompa"-slag geslagen[2]). Al dien tijd stroomen de gasten toe. Nu zal het huwelijk van We Tĕnribali plaats hebben. Op een avond, als de genoodigden bijeen zitten, uit I La Galigo jegens zijn vader den wensch We Tĕnribali te zien. Zijn vader zegt hem duidelijk dat hij van „avances" niet gediend is, waarop I La Galigo jegens La Ma'panjompa zijn verzoek herhaalt. Deze zendt iemand naar haar kamer om haar te halen. In vol ornaat, door velen gevolgd, verschijnt zij. La Tĕnriliwĕng heeft nu ook gelegenheid haar te zien. Sawerigading verzinkt in gepeins, zij doet hem denken aan I We Tjudai in haar jonge jaren. Als de moeder van La Ma'panjompa de kamer van We

---

[1]) Er wordt niet meer gesproken van de jonkvrouwe van de Avondster.

[2]) Het sein dat er een huwbare dochter ten paleize is, hier aankondiging van het huwelijk.

Madutana passeert, roept het kind, op schoot gezeten, dat het ook naar buiten wil om We Tĕnribali te zien[1]); ze krijgt haar zin, maar gedraagt zich niet behoorlijk. I La Galigo vindt haar mooi, ze ruikt zoo lekker. We Madutana legt uit dat dat de gaven van zijn vader zijn. Hij neemt haar op schoot, enz. De anderen van het gezelschap bespreken onder elkaar de schoonheid van Bali. I La Galigo krijgt een aanmaning van zijn vader wat in te binden en Bali niet verlegen te maken. Deze ziet er verstoord uit en gaat wat rusten op den schoot harer zoogmoeder, ze is beschaamd gemaakt. La Tĕnriliwĕng heeft Sawerigading ook met voldoening I La Galigo hooren terechtwijzen, de anderen monkelen, We Madutana lacht luidkeels, enz. Bali gaat heen, vriendelijk gestemd jegens Sawerigading, maar venijnig op I La Galigo, zij keert naar haar vertrekken terug, door den laatsten nageoogd. Daar wordt door haar met haar zoogmoeders nog nagepraat over het vlegelachtig gedrag van I La Galigo.

Deze heeft We Madutana nog op schoot, ondanks protesten van haar vader. Het hooge gezelschap gebruikt een maaltijd en blijft met veel luidruchtigheid bijeen. Tegen den morgen gaat ieder naar zijn logies, Sawerigading naar het zijne. La Sinilele deelt hem mede dat er een minnebrief voor hem door den wind is gebracht. „Gij hebt „dus een minnares op het feest?" vraagt hij, en voegt er een krachtige vermaning aan toe. Sawerigading vertelt dan uitvoerig van zijn verhouding tot Sĕngĕngrisompa. (Dit verhaal wordt in de derde persoon gedaan). Zij ontmoetten elkaar bij de toebereidselen voor het opgaan naar de *djuru* en waren dadelijk weder over en weer bekoord. (Zij was vroeger met hem in Luu' bekend geweest; zij wilde een openbaar huwelijk, hij een geheime minnarij, daar hij middelerwijl naar Tjina was gegaan en daar gehuwd). Toen de maaltijd gereed was, was hij uit de opkamer weggeslopen, nam deel aan het maal, ging met de anderen naar de hanenvechtbaan.

Hij ontving vele minnebriefjes van haar. Hij deed die in de sirihdoos van I La Galigo[2]). De gasten hielden zich drie etmalen bij de *djuru* op. Te bestemden dage verzocht Tĕnrisumpala aan Da Punta Serĕng en We Palaguna We Tĕnribali naar de *djuru* te geleiden. De beiden gingen naar haar kamer en zongen haar toe. Bali kwam in transe, rees op, nam kaarsen in de hand....

---

[1]) Alhoewel de wijding achter den rug is, heet zij nog „bissu lolo", „lolo" moet dus op haar jeugdigen leeftijd zien.

[2]) Die er later één zal vinden.

Hier breekt het verhaal af.

K (98/15) Het verhaal gaat voort in de episode van het telkens omvallen van den voor het huwelijk van La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali neergezetten zetel, de door Da Punta Serĕng aangegeven middelen van redres, tot aan de overpeinzing van Sawerigading over Sĕngĕngrisompa. (Behoort tusschen I en H).

L (98/19) Nieuwe hiaat. Het vervolg verplaatst in de nachtelijke samenkomst van Sawerigading en Sĕngĕngrisompa en loopt dan met A XLII parallel tot de beschrijving van het toestroomen der gasten die het huwelijksfeest van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng komen bijwonen.

De verklaring die La Tĕnriliwĕng jegens den wind aflegt betreffende We Tjammingkĕllang luidt eenigszins anders.

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

De bij A XL gevoegde naamlijst kan ook voor dezen tekst dienen. Daar deze echter korter is en vele hiaten heeft, ontbreken namen die daar wel voorkomen. Omgekeerd treden in den onderhavigen tekst ook personen op, die in den anderen niet genoemd worden.

De volgende nummers van naamlijst A XL keeren, ten deele met kleine wijzigingen, in dit verhaal terug:

No. 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 104, 107, 108, 110, 111, 118, 129, 139, 140.

De volgende nummers toonen eenige afwijking:

no. 1. Sawerigading, heet ook: (La Ma')dusila Lawe.
no. 3. I La Galigo, heet ook: Sumanga ala (of: °rukka, of: °lolo).
no. 6. We Tĕnridio, heet ook: Punna bola ri Malimongĕng.
no. 10. We Tenrirawe, heet ook: We Sĕllĕtte(na).
no. 11. La Tĕnripĕppang, heet ook: La Tĕnriwĕrru.
no. 14. La Pananrāng, heet ook: Punna lipu ri Takkebiro.

no. 29. Palawagau', heet ook: I La Gilingĕng en, bij verkorting, La Gau'.
no. 43. La Sulolipu, heet ook: Opuna (of: Datuna-) Kau.
no. 44. Tĕnriawaru, heet ook: We Makawaru.
no. 53. Pantjawiro, heet ook: Pantjailangi'.
no. 56. I Pawawoi, heet ook: We Madjampunga (Punna lippu ri M.).
no. 61. Lĕttemangkau' (II) is van Labu'tika'.
no. 73. La Tĕnriliwĕng, heet ook: Lebapalallo (of: Datu —).
no. 78. Sĕngĕngma'lino, heet: Daeng ma'lino.
no. 85. Togĕnglangkana, heet: Tunĕ'langkana.
no. 86. Sĕnrimalantang, heet: Sĕnrimalattu'.
no. 89. I We Leleang, haar tweede naam is: Lĕnna pudji.
no. 90. We Tĕnritjattja, haar tweede naam is: Daengripudji.
no. 93. Tĕnripasanre', heet: Sĕnripasanre'.
no. 103. I Tjammingkĕllang, heet ook: We Samangkĕllang.
no. 106. La Dĕnrĕ'gĕlli, heet: Daengriawing van Djawa urai'.

De volgende namen komen wel in dezen tekst maar niet in tekst A XL voor:

a. Ma'tangkiluu', echtgenoote van La Pananrāng in Tjina.
b. Wĕllĕ'parĕppa (of: Lĕtte —) Asarampero, personificatie van den donder.
c. Talĕttu'lipu Parĕngki, één der gasten die zich in Wadĕng verzamelen.
d. La Tadamparĕ' van Mĕkka ri adja, *idem*.
e. I La Pewadjo To Pao, *idem*.
f. We (of: I) Madutana, hofdame in Sĕnridjawa (dochter van den vorst).
g. Toapamadĕng, in dienst van I La Galigo To Kĕlling.
h. To Pawĕllĕrri, eerste dienaar van *idem*.
i. We Palaguna Punna lipu ri Tawalangi', groot *bissu*, staat Da Punta Serĕng ter zijde.
j. We Tjammingketĕng Daeng Ma'tappa', aanzienlijke vrouw, assisteert bij de *bissu*-wijding.
k. Karaentjawa Daengritjinna, *idem*.
l. We Panagutu' Daeng mangĕllung, *idem*.
m. We Marupapa Sulowitoing, *idem*.
n. Sĕssung To Wero, zoon van We Tĕnriabēng in den Hemel.
o. Tjĕnraralangi' (II) Lisĕ' mataĕsso, dochter van *idem*.
p. Sinrampatara, zoon van *idem*.

q. PUANG van DJAWA.
r. TĔNRIPANAMPE WE BOLOSUGI', opvolgster-plaatsvervangster van We Tĕnribali bij de *bissu*-wijding.
s. TĔNRISEREANG PUNNA LIPU RI LIMPOSUGI', aanzienlijke vrouw die I La Galigo tracht te verlokken.
t. DAENG PATALLE, gast in SĔNRIDJAWA.

A XLII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift II ged. tot schrift OO ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **We Tĕnribali gaat op naar de djuru;**
2. **Huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng.**

$19 + 4 \times 48 + 16 = 227$ blz.

Zie de inleiding bij tekst A XL.

De jonkvrouw van de Avondster daalt per schommel met haar gevolg omlaag, in glans en heerlijkheid. II/28

Sawerigading neemt een sirihpruim en spreekt een spreuk uit, waardoor donder ontketend wordt welke de jonkvrouw neervelt[1]). De *bissu*'s tijgen aan het werk, één *puang* laat haar staf op haar nederdalen, een tweede wekt haar met een gewijden zang, waarop zij begint te spreken, eveneens in *bissu*-taal, enz.

Sawerigading stijgt in de ketting[2]), de *bissu*'s verrichten ceremonieën. Men laat de Jonkvrouw oprukken (? *patarakka'*), I La Galigo en de zeventig neven houden den boom (*djuru*) vast, I La Sarasa begeleidt met zang, strooit *wĕnno* (gerooste rijst), zwaait met een weeflade, enz., de boom zal worden opgericht. Sawerigading zit bovenop het huisje van de *djuru*[3]) te midden van vele lichten, schoon als een jonge god.

Allen die hem daar zien zitten, zijn ontroerd van zijn schoonheid, ook Sĕngĕngrisompa, de vrouw die niet huwen kan, zij smeekt den Heer haar met hem in het huwelijk te verbinden. Zij neemt een pruim uit haar sirihdoos, schrijft daar op (?) dat zij Sawerigading wil huwen en laat dien pruimbrief door de lucht naar hem toevliegen, zonder dat anderen hem zien. De brief valt in zijn schoot,

---

[1]) *sipolo lumpang sipolo lengĕ'* — half voorover, half achterover; zij schijnt dus in tweeën gekloofd te zijn. Bliksem wordt niet genoemd.

[2]) Deze ketting brengt hem boven op het huisje waar de *djuru* is opgericht, zie beneden.

[3]) Heet ook: *matabuta rialu'*.

hij moet erom glimlachen, denkende aan vroegere dagen toen hij zooveel minnebrieven ontving. Hij vormt zelf ook een pruim, blaast erop, ze spreekt dan menschentaal. Naar Sĕngĕngrisompa gezonden, deelt ze zijn antwoord mede: hij verlangt haar evenzeer te ontmoeten als zij hem, maar de Schepper heeft gewild dat hij in Tjina huwde en voor zijn echtgenoote is hij beducht[1]). Hij weidt nog uit over zijn liefde voor haar in zijn jeugd. Zij begrijpt dat hij haar niet huwen wil en verzinkt in gepeins.

De *djuru* is gereed om opgericht te worden en er wordt een maaltijd gehouden; daarna hebben hanengevechten plaats. Sawerigading en I La Galigo ontvangen minnebrieven van de vrouwen van Sĕnridjawa en hebben heimelijke samenkomsten met haar. Er wordt dagen lang feest gevierd.

Op den goeden dag gaat Da Punta Serĕng, de groote *puang,* We Tĕnribali wekken, deze wordt feestelijk gekleed en de *bissu*-uitrusting gereed gemaakt. (Haar verloofde), La Tĕnriliwĕng verzoekt aan haar vader dat zij de ceremonie van het opstijgen naar de *djuru* door een plaatsvervangster zal laten verrichten, het is voor zoo'n schoone jonkvrouw onaangenaam aller oogen op zich gevestigd te zien. Doch dat is *pemali* (verboden); al is het slechts voor een oogenblik, zij moet toch zelf bij de *djuru* gezeten zijn. Haar familie geleidt haar plechtig daarheen, terwijl Liwĕng tevergeefs door de
K.K. menigte heen haar tracht te zien. Achter haar dansen *bissu*'s. Da Punta Serĕng wekt haar op een *bissu*-zang aan te heffen met de bedoeling hemelsche machten tot zich te trekken[2]).

Te noen vertoonen zich natuurverschijnselen en in duisternis daalt op den regenboog in den aanbouw van het paleis (plaats van de *djuru*) Tanrapatalo neder met andere hemellingen. Bali valt neer in den schoot harer zoogmoeder, door den donder getroffen. Zij wordt weggeleid. Het weer herstelt zich. Haar plaatsvervangster richt de *djuru* op en verricht het overige.

Drie dagen stroomen de gasten van over zee toe. Vervolgens sluit Bali haar hemelsch huwelijk[3]). Er worden haar tallooze geschenken aangeboden. I La Galigo verlangt zijn schoone (achter)achternicht te zien[4]);

---

[1]) Dit wordt gezegd, maar zoo dat alleen Sĕngĕngrisompa het hooren kan.

[2]) Wb. sv. *ranging*, — Matthes, Over de bissu's, blz. 23.

[3]) *boting rewata.* Een *bissu* heeft een hemelsche echtgenoot, die boven een aardschen prevaleert.

[4]) Daar hij en haar vader volle achterneven zijn, staat hij tot haar in de verhouding van oom tot nicht (nièce).

hem wordt uitgelegd dat zulks niet eerder kon geschieden. Een hofjuffer wordt naar haar kamer gezonden, zij wordt, prachtig aangedaan, naar voren geleid, nu ziet ook Liwĕng haar. De gasten uit Tjina maken onder elkaar commentaren over haar schoonheid. Bali wordt er verlegen onder, I La Galigo gedraagt zich onbehoorlijk en ontvangt deswege een terechtwijzing van zijn vader, deze laat Bali naar haar vertrekken teruggaan. In het voorhuis wordt feest gevierd, tegen den morgen keeren de gasten naar hun penaten terug.

Sawerigading wordt in zijn logies door La Sinilele met een berisping ontvangen ter zake van het wisselen van minnebriefjes met Sĕngĕngrisompa. Hij bekent tranen gestort te hebben bij de herinnernig aan ontmoetingen met haar in lang vervlogen dagen in Luu'. Hij wil Sinilele als bode (*duta*) naar haar toe zenden om te zeggen dat hun ontmoeting slechts voor een oogenblik kan zijn. De vrienden voeren een lang gesprek, Sawerigading durft niet openlijk te handelen uit vrees voor I We Tjudai, enz.

I La Galigo komt in het logies van zijn vader met de zeventig prinsen als een wervelwind binnenvallen. Hij vraagt aan een dienstmaagd hem de sirihdoos van Sawerigading te reiken, daar komt de minnebrief van papa voor den dag, doch van wien hij afkomstig is, blijkt niet. I La Galigo heeft er een hoog woord over, zijn gezellen zetten hem op zijn plaats met een grap. La Sinilele heeft hen gehoord en moet lachen en Sawerigading (voor den dag gekomen) voegt er een grap aan toe. Het luidruchtige troepje gaat weer heen.

Onophoudelijk wordt op de trommen in het verblijf van Bali en elders geslagen als uitgeleide van de hemellingen[1]). We Tĕnriabĕng hoort het in den Hemel, zij ziet ook den door Sĕngĕngrisompa afgezonden wind blazen, die Sawerigading door list moet winnen en roept den wind om te vragen wat hij uitvoert. — „Ik breng een „minnebrief van Sĕngĕngrisompa over, zij wil Sawerigading huwen, „maar hij durft niet voor I We Tjudai." — Dat kan We Tĕnriabĕng begrijpen. Zij zegt den wind naar Tjina te gaan en aan I We Tjudai te vragen of zij gedroomd heeft dat haar man in Sĕnridjawa gehuwd is. — De wind gaat, treft I We Tjudai alleen en doet zijn boodschap. Zij (zich groot houdende) vindt het niets erg dat een man en daarbij een vorst een huwelijk sluit, iemand die pleegt te lieven en geliefd te worden. „Maar", voegt zij eraan toe, „zijn

[1]) Waarschijnlijk is de hemelsche echtgenoot van We Tĕnribali bedoeld met volgelingen.

„*sumangĕ'* [1]) is, van uit Sĕnridjawa, elken nacht bij mij geweest, ik „heb daarmee gepraat zoo dat de menschen het konden hooren. Die „*sumangĕ'* heeft mij verteld dat zijn schip in Wadĕng boven op de „bergen heeft gezeten (door een vloedgolf), dat hij in Sama, in „Maloku, in Wadĕng is geweest, dat hij de vorstin van Madjang „heeft gezien, die hem aan haar deed denken, ook dat de *djuru* in „Sĕnridjawa is opgericht, dat hij Sĕngĕngrisompa gezien heeft en „deze hem per brief een huwelijksaanzoek heeft gedaan. Hij heeft „niet beweerd dat hij van geen huwelijk wilde weten, maar heeft „niettemin bezworen het niet te zullen doen." Wanneer hij daar in Sĕnridjawa in het geheim [2]) een huwelijk sluit, dan kan ze er vrede mee hebben, dat is nu eenmaal des mans. — De wind keert naar den Hemel tot We Tĕnriabĕng terug en vertelt aan We Tĕnriabĕng alles wat I We Tjudai gezegd heeft en dat ze op grond van de geregelde bezoeken en de mededeelingen der *sumangĕ'* niet gelooft dat Sawerigading reeds gehuwd is. Lachend geeft We Tĕnriabĕng den wind zijn afscheid.

In Letengriu' en in Sĕnridjawa zijn de gasten bijeen. De staatsie-(huwelijks)zetel in laatstgenoemde plaats is opgetuigd. Te noen breken de elementen los, de huwelijkszetel valt herhaaldelijk om; het wordt weer licht, algemeen heerscht stomme verbazing, de vorst van Wadĕng en zijn echtgenoote (grootouders der bruid) staren peinzend voor zich uit, de ouders der bruid zijn verslagen. — We Tĕnrirawe laat de *puang* Da Punta Serĕng ontbieden om het paleis voor de huwelijksfeesten te versieren.

De omgevallen zetel wordt met *bissu*-hulp overeind gezet, doch valt telkens weer om, slachtoffers baten niet. De opgeroepen Da Punta Serĕng komt niet zelf, maar zendt de bode van Sĕnridjawa terug met de boodschap dat het omvallen van den zetel veroorzaakt wordt door La Tĕnriodang in den Hemel, die Bali als echtgenoote begeert. Er moet een bepaalde, andere zetel in de plaats gesteld worden, na het huwelijk moeten er buffels geofferd worden, enz. en moeten de ouders der bruid en de gasten met *wĕnno* (gerooste offerrijst) de woede des hemelings bedaren en hem zijn afscheid geven.

---

[1]) *sumangĕ'*, wordt hier als uit iets levends en persoonlijks gebruikt, „levensgeest". De gewone beteekenis is: „levenskracht, kracht ten leven"; zij gewordt den mensch, in ruimere of mindere mate, telkens opnieuw van hemelsche machten, als iets dat het leven versterkt. De parallel-tekst heeft *wadjowadjo*. Zie verder Inleiding.

[2]) Zóó dat het voor het volk niet ruchtbaar wordt.

Aldus geschiedt. La Sinilele treedt als plaatsvervanger van Sawerigading op. Deze zelf bevindt zich oost van den zetel, Sĕngĕngrisompa west; hij verzinkt in gedachten aan den tijd toen zij zijn bruid in Luu' was[1]), hij mengt erdoor herinneringen aan een ander aanwezig liefje, met wie hij verloofd geweest is maar niet getrouwd, zijn heengaan van Luu' en de reden daarvan, enz. Sĕngĕngrisompa harerzijds is met gedachten aan hem vervuld. Hij neemt een sirihpruim, beblaast die drie malen, waarop zij menschentaal kan spreken en zijn woorden aan haar overbrengen, ongezien en ongehoord door de menigte; hij wil haar 's nachts heimelijk bezoeken. Zij laat de pruim antwoorden dat zij openlijk wenscht te huwen. Sawerigading lacht slechts, hij opent even zijn sirihdoos, uit een spreuk en dan gaat zijn schim, ongezien, dwars door de menigte naar haar toe. Zij toont hem een boos gezicht en is beschaamd. Hierop volgt een lange uiteenzetting van beider standpunt, van haar zijde door waar- LL. digheid uitmuntende. —

Den ganschen nacht strooien de vorstelijke personen *wĕnno* op den huwelijkszetel om den toorn des Hemels te doen wijken.

Bij het aanbreken van den dageraad zijn Sawerigading en Sĕngĕngrisompa nog niet tot éénstemmigheid gekomen, zij scheiden.

Sawerigading zendt La Sinilele naar zijn logies, hij wil Sĕngĕngrisompa achterna, mocht hij als het reeds dag is nog niet thuis zijn, dan moet La Sinilele I La Galigo sussen, maar niet zeggen waar zijn vader heen is. La Sinilele meent dat de zoon dat wel begrijpen zal. Sawerigading sluipt heimelijk, de kleeren over het hoofd, naar het huis van Sĕngĕngrisompa; een dienstbare wijst hem daar den weg naar het slaapvertrek, Sĕngĕngrisompa is nog niet ingeslapen. Zij schrikt op. Het gesprek gaat dadelijk over de vraag: openlijk te trouwen of een geheime minnarij. Haar standpunt is nog onveranderd. Sawerigading tracht haar te paaien met te zeggen, na terugkeer in Tjina aan I We Tjudai te zullen vragen of zij erin toestemt een tweede echtgenoote naast zich te hebben en wanneer zij die toestemming zal hebben gegeven, een huwelijksbode in optima forma te zenden. Ten slotte geeft zij toe, maar toch is zij onbevredigd geen openlijk huwelijk te hebben kunnen sluiten. Sawerigading blijft eenige dagen in haar huis.

I La Galigo en zijn zeventig neven bedenken een danspartij (Moluksche dansen) in het logies van hun vader te houden.

---

[1]) Niet uit vroegere teksten bekend.

De prinses van Limposugi' tracht I La Galigo te verlokken, maar zijn hart trekt naar de hanenvechtbaan.

Onder de tamarindeboomen hebben hanengevechten plaats.

Wanneer Sawerigading na vijf dagen van Sĕngĕngrisompa afscheid neemt, wordt de weemoed van het afscheid vertroebeld door de gedachte die haar niet loslaat en die zij weer uitspreekt: het openbare huwelijk dat niet heeft plaats gehad. Zij verwisselen van sirihpruim. In zijn sarong gehuld, daalt Sawerigading, door een paar sirihdoosdragers gevolgd, de trap af, zij oogt hem na. Het is al morgen als hij aan zijn logies komt. Hij treft La Sinilele niet aan, die is waarschijnlijk naar de huwelijksfeesten.

De huwelijkszetel is versierd en gereed, de gasten van Letengriu' zijn bijeen. We Tjammingkĕllĕng, de verloofde van La Tĕnriliwĕng wie hij verzekerd had met uitsluiting van anderen te zullen huwen, is droevig gestemd, haar innerlijk is vernield. Zij laat de van hem ontvangen geschenken uit de bergplaatsen halen. Het venster openende, roept zij den wind en verzoekt dien ze aan Liwĕng terug te brengen, den schaamteloozen, enz. De wind treft Liwĕng in zijn paleis te Letengriu', door zijn hofstaat omgeven, aan; hij brengt de boodschap van We Tjammingkĕllĕng over, n.l. dat hij zijn geschenken terugkrijgt en haar plechtige verklaring dat hij, Liwĕng, nu zelf maakt dat hij niet lang leven zal[1]). Deze erkent schuld, maar verdedigt zich: hij had We Tjammingkĕllĕng's hand gevraagd, maar zij had daarop geantwoord dat hij reeds een verloofde had en zij ook, dies had hij haar in het geheim een bode gezonden dat hij haar bij nacht zou schaken en naar een ander land brengen, maar dat had zij niet gewild. Toen had hij naar een andere uitgekeken en zijn nicht We Tĕnribali in Sĕnridjawa gevonden, die hem had aangenomen. — De wind keert met deze mededeeling naar We Tjammingkĕllĕng terug. Zij geeft geen antwoord en de wind gaat naar zijn plaats (*lolangĕng*) terug.

In Sĕnridjawa is alles voor het huwelijk gereed, de eerehagen zijn opgericht, enz. Op den gunstigen dag zijn de gasten en het volk bijeen. Er worden tallooze buffels geslacht. I La Galigo neemt de vrouwelijke genoodigdheden op en laat er de hanengevechten voor in den steek.

De stiefmoeder, tevens tante, van La Tĕnriliwĕng betreurt dat zijn eigen moeder het huwelijk van haar zoon niet meer beleefd heeft,

---

[1]) Zoo zal het inderdaad zijn (*mupotinio tĕ' ma'lampe'i*).

zij is in zijn prille jeugd overleden. Hij wordt in bruidegomsgewaad gestoken. Sĕngĕngma'lino, jongere zuster van La Tĕnriliwĕng, zegt tot hem dat hij zeven dagen na zijn huwelijk We Tĕnribali naar Letengriu' (zijn woonplaats) brengen moet.

La Tĕnriliwĕng begeeft zich op weg. Hij brengt eerst een bezoek aan We Nagatjina, een jeugdliefde met wie hij later was getrouwd MM en in volmaakte harmonie heeft geleefd, maar van minderen stand. Zij moet het paleis verlaten, hij gaat nu met een vrouw van gelijke geboorte trouwen. Zij legt zich daar als vanzelfsprekend bij neer.

In Sĕnridjawa wordt We Tĕnribali in bruidstooi, met begeleiding van muziek en *bissu*-ceremonieel, naar haar plaats geleid.

Beschrijving van Liwĕng's uittocht uit Letengriu' en inkomste in Sĕnridjawa[1]) en vervolgens der huwelijksplechtigheden. I La Galigo laat het door te pruimen onweeren, enz., wat Liwĕng wel kregel maakt, maar niet van zijn stuk brengt[2]). Deze zendt een vogel[3]) met een bloem uit zijn hoofdsieraad naar Bali, de vogel moet er een juweel uit haar haarvlechten voor terugvragen, alsmede een uitgekauwde sirihpruim. Bali wordt woedend, trekt zich één haar uit het hoofd, zendt dat door de lucht naar Letengriu' met opdracht een sieraad uit de haarvlechten van We Nagatjina te trekken en een haar uit haar kam (?)[4]). Aan de opdracht wordt voldaan en Bali slaat nu den vogel daarmee en laat hem gaan. Als dood komt hij vóór zijn meester te liggen, door beblazing brengt deze hem weer bij. Aanvankelijk blijde, is hij spoedig versteld als hij bemerkt dat sieraad en haar van We Nagatjina zijn. Hij besluit dat We Tĕnribali nu een echte *bissu* is[5]).

Voortzetting der beschrijving van de huwelijksplechtigheid[6]). In de beschrijving van de pogingen die de naaste familieleden doen om We Tĕnribali te bewegen aan haar echtgenoot haar gelaat te toonen, breekt de tekst af. MM/26

De tekst gaat voorts als een lied wordt voorgedragen dat een toespeling op den vroegen dood van den vader van La Tĕnriliwĕng

---

[1]) Vooraan gaan twee edellieden op maanpaarden(?) (*anjarĕng ketĕng*).
[2]) I La Galigo munt uit door ongepaste grappen.
[3]) Hij heeft zijn plaats naast We Tĕnribali dan nog niet bereikt.
[4]) *welua lingkadjo djakka.*
[5]) De beteekenis van dit intermezzo wordt niet opgehelderd.
[6]) Men laat La Tĕnriliwĕng bij herhaling van kleeding verwisselen.

en La Ma'dungkĕllĕng bevat; zij worden ontroerd en storten tranen [1]). Hierna volgen door verschillende personen voorgedragen, korte bruiloftszangen [2]).

Er wordt een huwelijksmaal opgediend. We Tĕnribali wordt (in den geijkten vorm) aangemoedigd toe te tasten. Na het maal wordt sirih genuttigd en dan ontmoeten Sawerigading's oogen opeens die van Sĕngĕngrisompa; I La Galigo bemerkt het, heeft er genoegen in en vestigt er luidruchtig de aandacht van zijn vrienden op, zij praten eenigen tijd over het geval door.

La Ma'dungkĕllĕng is bekoord door de mede op het feest aanwezige jongere zuster van Bali, We Tĕnriwalĕ', nauwelijks den kinderleeftijd ontwassen.

La Tĕnriliwĕng leidt zijn echtgenoote naar het slaapvertrek, de gasten keeren naar hun logies terug, de dageraad breekt aan.

Den volgenden morgen zorgt We Tĕnrirawe voor een maaltijd en daarna hebben hanengevechten plaats, 's avonds wordt de feestvreugde naar het paleis verplaatst. Na zeven dagen zal We Tĕnribali naar Letengriu' geleid worden.

We Sompabonga laat alles voor de feestelijke ontvangst aldaar in
NN gereedheid brengen, *bissu*'s brengen versieringen aan. Het echtpaar vertrekt van Sĕnridjawa (beschrijving).

Sawerigading heeft een gezicht [3]) gehad. Hij zag een prins van Tanatĕkko komen, die We Tĕnribali streelde en haar ontvoerde naar zijn land; hij zag La Tĕnriliwĕng in oorlogsdracht, met bloed bevlekt, zijn echtgenoote achterna gaan. Zij zeide hem: „Ga met La „Ma'dungkĕllĕng naar den Hemel". — Hij vraagt aan La Sinilele naar de beteekenis van dat gezicht. Deze meent dat dit geen goeds beteekent, er zal om We Tĕnribali oorlog gevoerd worden, maar het huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng zal weer worden hersteld [4]).

Aankomst van We Tĕnribali in Letengriu', ontvangst ten paleize (beschreven), hiermee eindigende dat La Tĕnriliwĕng zijn gade naar het slaapvertrek geleidt [5]). Als het echtpaar twee dagen in Letengriu'

---

[1]) De tekst van dezen hiaat komt wel voor in A XL en blijkt bij vergelijking van geen beteekenis (± 3 blz.).

[2]) Niet een deel der ceremonieën vormende, maar op verzoek van Sawerigading door eenige gasten als tijdpasseering ten beste gegeven.

[3]) *manipi tĕ' ma'tinro*, lett. droomende zonder te slapen.

[4]) Dit alles zal werkelijk gebeuren. In de verzameling-Jonker zijn teksten die deze gebeurtenissen, althans voor een deel, beschrijven, zie vooral A XLIX.

[5]) Met herhaling van huwelijksceremonieën, als gebruikelijk.

is geweest, merkt La Tĕnriliwĕng op dat zij nu negen dagen gehuwd zijn en al dien tijd heeft Bali nog niet tot hem gesproken. Hij noodigt haar uit tot een pleziervaart op de rivier, daar kunnen zij de visschers in hun bedrijf zien en vervolgens kunnen zij het land opnemen, in den hof zullen zij de blaren als menschen hooren spreken. „Wat vertellen die boomen dan wel, dat de menschen doet lachen?" vraagt zij [1]). — „Zij vertellen hun ervaringen in Hemel en Onderwereld, enz." [2]). — Beschrijving van den rondgang met groot gevolg. Talrijke vogels hooren zij spreken, een hofjuffer biedt een *djanga'djanga'* (duif) sirih aan. Deze vogel vertelt een *bissu*-vogel te zijn en tevens de zon (ook: het juweel van de zon) die den ganschen hemel met haar licht bestraalt, het jongste kind van We Tĕnriabĕng. Het licht van maan en sterren verbleekt voor haar schoonheid. De *djanga'djanga'* spreekt in *bissu*-taal goede wenschen uit, waarna de vogels wegvliegen.

Tegen den avond keert men naar het paleis terug. De lichten worden aangestoken en men gebruikt het avondmaal. Na afloop wordt feest gevierd. We Nagatjina hoort het gedruisch en snelt naar het paleis. We Tĕnribali alleen merkt haar op en trekt haar door wichelarij — zij is immers *bissu* — tot zich, d.w.z. zij roept haar *sumangĕ'* [3]) en vraagt die het doel harer komst [4]). De *sumangĕ'* vertelt de geschiedenis van We Nagatjina en hoe zij Liwĕng nog steeds liefheeft. We Tĕnribali is met ontferming bewogen. Zij roept de *sumangĕ'* van een prins, een achterneef van haar en van even hoogen adel als Liwĕng tot zich en deze stemt erin toe We Nagatjina te huwen. Bali voegt er nog een en ander aan toe wat er later gebeuren moet als We Nagatjina een dochter baart, die We Sangkalangĕng (verhindering) genoemd moet worden, enz. [5]). De *sumangĕ'* (er staat hier: *bannapati*) van We Nagatjina neemt dankbaar afscheid,, zij krijgt een ring van Bali ten geschenke. Dezen blijkt dan We

---

[1]) Nu deze woorden haar ontsnapt zijn, maakt zij verder geen bezwaar te spreken.

[2]) Allerlei fantastische belevingen.

[3]) i.c. haar etherisch wezen, in deze passage wordt *bannapati* als synoniem gebruikt.

[4]) Daarbij te kennen gevende dat zij weet dat La Tĕnriliwĕng met haar gehuwd is geweest.

[5]) Dergelijke voorzeggingen zijn tevens aanwijzingen van wat er in werkelijkheid gebeuren zal. — De verwezenlijking van déze voorspelling komt in bekende teksten niet voor. Wel krijgt We Nagatjina een zoon van dezen naam.

Nagatjina in het vleesch aan den vinger te hebben. Verheugd over Bali's mededoogen keert zij naar haar plaats terug.

Er worden den volgenden dag huldegiften van haar ten paleize gebracht, zij verschijnt zelf voor Bali, deze laat buffels slachten en het gevolg op sirih onthalen. Liwĕng wordt ongerust als hij We Nagatjina ziet. Vazallen en onderdanen komen ook huldegiften brengen. Als Bali negen etmalen in Letengriu' is geweest, zijn alle bergplaatsen vol.

Het echtpaar maakt zich gereed naar Sĕnridjawa terug te keeren. Bali wil liever nog eenigen tijd in Letengriu' blijven, doch als een gunstige dag is aangebroken, keert zij naar Sĕnridjawa terug. Den ganschen dag stroomen de menschen toe, hoog en laag. Ook goederen worden bij groote hoeveelheden van Letengriu' naar Sĕnridjawa gebracht. Als Bali 's avonds ten paleize aankomt, zijn alle gebouwen boordevol. Den volgenden morgen worden de feesten beëindigd en zullen de gasten, met geschenken begiftigd, huiswaarts keeren. Tien dagen lang zijn er hanengevechten gehouden.

Op den avond van dien dag gaat Sawerigading met zijn (achter)-neef(neveu) La Ma'panjompa naar de raadzaal en begint een gesprek naar aanleiding van het gezicht dat hij gehad heeft. Is het wel waar dat Liwĕng en Bali van den beginne af elkaars verloofden waren?[1]) — Dat was inderdaad niet het geval, zegt La Ma'panjompa. Maar Tĕnrisumpala (zijn echtgenoote) had met haar broer, vazalvorst van Letengriu' (Liwĕng's vader) de afspraak gemaakt in de verhouding van wederzijdsche schoonouders te treden[2]). Toen nu Bali geboren was, was de vader (of: moeder) van Liwĕng gekomen om zijn zoon La Ma'dungkĕllĕng aan Bali te verbinden. La Ma'panjompa echter had zijn woord gegeven om in *baisĕng*-verhouding met Opuna Wengĕng te treden. Maar de laatste liet niets van zich hooren en toen nu Bali opgroeide en de aandrang uit Letengriu' voortging en wel van Liwĕng, had hij aan beider verloving meegewerkt[3]). Sawerigading acht het geraden bepaalde maatregelen te

---

[1]) D.w.z. in hun prille jeugd door de wederzijdsche ouders voor elkaar bestemd.

[2]) *baisĕng*, Jav. *besan*, Tag. *baisan*.

[3]) De „prins van Tanatĕkko" uit Sawerigading's gezicht is Lebarisompa Daeng pamusu', zoon van Opuna Wengĕng van Wewangriu', die Sĕnridjawa zal komen bevechten.

De rampen die Sĕnridjawa, Bali en Liwĕng in de eerste plaats, zullen treffen,

nemen en offers te brengen voor Bali's en Liwĕng's heil[1]) en als losprijs voor hen.

Den volgenden dag worden buffels geslacht, tot leeftocht op de terugreis der huiswaarts keerende gasten. La Ma'darĕmmĕng spreekt Sawerigading aan over een huwelijk van zijn zoon in Tjina dat daar tegelijkertijd met het huwelijk van Sawerigading's dochter Tĕnribalobo zou hebben plaats gehad. Sawerigading legt uit dat dit niet mogelijk was omdat het huwelijk van Tĕnribalobo in den Hemel gesloten is, maar als La Ma'darĕmmĕng, in Sama teruggekeerd, een bode zendt, zal het huwelijk van zijn zoon alsnog in Tjina kunnen plaats hebben[2]). Zij varen tesamen van Sĕnridjawa weg; na drie dagen gaat La Ma'darĕmmĕng op zijn eigen schip over, door Sawerigading rijkelijk van geschenken voor familieleden voorzien. Deze dringt erop aan dat wanneer La Ma'darĕmmĕng's zoon naar Tjina zal komen om daar een huwelijksaanzoek te doen, hij zijn moeder zal meebrengen[3]). Ieder keert nu naar zijn eigen land terug. Sawerigading vaart op de I La Welĕnrĕng, hij krijgt verlangst weer als in zijn jonge jaren rond te zwalken. Panrita Ugi' vindt dat de tijd voor de liefdesavonturen welke met dien zwerftocht gepaard gingen, voorbij is. Klaterend gelach van de zeventig prinsen. OO

Midden in den nacht wordt Sawerigading wakker, hij hoort op een trom slaan, het geluid schijnt uit den Hemel te komen. Het is het geluid van de trom van Tanratĕllu[4]), de vrouw die voor hem als echtgenoote bestemd was toen hij in den Hemel vertoefde. Maar aangezien hij zich daar niet blijvend wilde vestigen, ging het huwelijk niet door en beschouwden zij elkaar als broer en zuster. Na zijn terugkeer naar de aarde zagen zij elkaar niet weer. Doch tijdens zijn verblijf in den Hemel zagen zij elkaar dagelijks en leerde hij dagelijks als de goden dansen.

---

zijn een uitvloeisel der onregelmatigheid hunner verbintenis. Onverklaard blijft waarom eerst La Ma'dungkĕllĕng die inderdaad de oudste zoon zijner ouders is, evenals Bali de oudste dochter van de hare, voor Bali bestemd is, en later Liwĕng. Dit is ook een onregelmatigheid evenals het volgende huwelijk van La Ma'dungkĕllĕng met de jongere zuster We Tĕnriwalĕ'. Ook hij komt later om.

[1]) *ripapole djiwa la ewĕng ma'laibini.*

[2]) Zie teksten A XXXVI en XXXVII; er zijn geen teksten bekend die het huwelijk van La Ma'darĕmmĕng's zoon tot onderwerp hebben.

[3]) Deze vrouw is tusschenpersoon geweest in door Sawerigading met We Tĕnriwalĕ' van Malatunrung gepleegd overspel. Volgens een andere voorstelling heeft hij met haar geboeleerd.

[4]) In het groote hs. Bijbel Genootschap dl. III wordt deze geschiedenis behandeld.

Hij klopt Panrita Ugi' op, die zich nog alles uit den tijd dat zij samen in den Hemel waren, herinnert. Sawerigading's hart staat opeens weer voor Tanratĕllu in vlam.

De vrienden gaan weer slapen. In den Hemel ruikt Tanratĕllu Sawerigading's benauwende geur. Een dienstmaagd wordt er op uit gezonden; omlaag turende, ziet zij de zee met schepen bedekt, daaronder één schip met het zonnescherm van Luu'. Tanratĕllu laat allerlei godenspijs bijeenverzamelen en naar de aarde brengen, naar de I La Welĕnrēng. De brengster moet erbij zeggen dat dit een zending voor Sawerigading van haar is. Het dondert driemaal en dan verschijnt de regenboog op Sawerigading's schip en de bode met talrijk gevolg met hem. De bode brengt de boodschap harer meesteres over, het zijn spijzen van zon en maan, zegt zij. Sawerigading neemt de gaven lachend in ontvangst, hij laat een bediende den La Dunrungserĕng-vogel van zijn kruk losmaken, besmeert hem met olie en zegt hem naar de Onderwereld te gaan en daar een bepaalde vrucht te halen, met nog andere zaken gemengd[1]). In een aansporing vlug te vliegen, breekt het stuk af.

NAAMLIJST.

1. We Manedara, jonkvrouwe van Tutumpadja (Avondster), *manurung.*
2. We Tĕnribali (E Bali) Tunĕ'batari Tunĕ'mangkau' Bissulolo van Sĕnridjawa, oudste dochter van 12 en 13.
3. Sawerigading Opuna Warĕ' (of: Batara Warĕ') Langi'pawewang Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte La Tĕnritappu'.
4. I La Galigo To Padamani To Sĕssungriu' To Boto' Opuna (of: Datuna-) Tjina I La Semaga Sangadjiwero To Sinapati Padjumpero van Tana Ugi', zoon van 3 en 17.
5. De zeventig prinsen, neven van 4[2]).
6. We Samanglĕtte, *pua' ma'toa* van Sĕnridjawa.

---

[1]) Vermoedelijk tot tegengeschenk bestemd.
[2]) Ten deele afzonderlijk genoemd.

7. I La Sarasa van Tompo'tika'[1]).
8. Palawagau' van Tompo'tika', neef van 3.
9. La Ma'sarasa, zoon van 8.
10. Sĕngĕngrisompa (We Sompa) Daeng mangkau' Datu (To) Wewangtjina (of: Punna lipu ri W.) We Tjammimpulĕng Daeng patappa', gewezen verloofde van 3.
11. Da Punta Serĕng Punna lipu ri Udjumpero Bissu datu (van Djawa), zeer aanzienlijke *bissu*.
12. Tĕnrisumpala Punna lipu ri Sĕnridjawa, moeder van 2, echtgenoote van 13, jongere zuster van La Tĕnriliwĕng's vader.
13. La Ma'panjompa (La Njompa) To Sibĕngarĕng To Wadĕng To Tĕnribali, zoon van 14 en 15, vader van 2, echtgenoot van 12, ingetrouwd.
14. La Tĕnripĕppang Opuna Wadĕng, vorst van Wadĕng, vader van 13.
15. We Tĕnrirawe, echtgenoote van 14, zuster van 8, nicht van 3, moeder van 13.
16. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala, tweede dochter van 12 en 13.
17. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 3 in Tjina.
18. La Tĕnridolo To (Datu) Soppeng, schoonzoon van 3 en 17, echtgenoot van 71.
19. La Tĕnripalĕ' To (Opu) Lamuru, *idem*, echtgenoot van 66.
20. We Ma'dewata, hofdame van 2.
21. We Ma'dilangi', *idem*.
22. We Sĕllongmega, zoogmoeder van 2.
23. We Sirate(na), hofdame van 2.
24. We Ma'pangidĕ', *idem*.
25. Tanrapatalo To Werogutu', uit den Hemel, verschijnt bij de *djuru*, hemelsche echtgenoot van 2.
26. Tĕnripanampe We Belosimpĕng, plaatsvervangster van 2 bij de *djuru*.
27. La Sinilele To Palĕnnarĕng, neef van 3.
28. (La Pananrāng) To Sulolipu, eerste raadsman van 3 (en neef).
29. Panrita Ugi', raadsman van 3 (en neef), medegegaan naar Sĕnridjawa.
30. La Pamusurĕng To Rukkapoti, raadsman van 4 (en „neef").
31. La Paladjarĕng Toapasĕssung, *idem* (en „neef").

---

[1]) = 8 of 9.

32. We Tĕnriabēng Daeng manotĕ Bissu ri langi', zuster van 3 in den Hemel.
33. To Sompariu, zoon van 32[1]).
34. Tjĕnraralangi' (mata ĕsso), jongste dochter van 32.
35. Datuna Madjang, oude liefde van 3.
36. La Tĕnriodang Sangadjiunru', een hemelling.
37. La Ma'darĕmmĕng To(w)alapu(w)a To Maloku Opuna Sama, vorstelijk vriend van 3 uit Sama.
38. We Tabatjina I Da Mutia Punna lipu ri Maloku To Sama (of: Datuna Sama), echtgenoote van 37, boeleerster van 3.
39. La Ma'lapua, zoon van 37 en 38.
40. We Pĕppĕ'diti, lijfjuffer van 10.
41. We Tĕmmulala (of: — lola), *idem*.
42. Punna lipu ri Limposugi', bekoord door 4.
43. We Tjammingkĕllĕng Daeng ma'tjora van Mene'empong (of: Punna lipu ri M.), oud-verloofde van 45.
44. We Atungkeno, hofjuffer van 43.
45. La Tĕnriliwĕng (La Ewĕng, La Iwĕng) Daeng palallo Tjamminglonra Sulotjĕmpa Belo(of: Sulo-)wo'di Padjumpero van Letengriu' Sumangĕala Sĕnrimapadjungmanurung, huwt met 2 en haar neef.
47. We Sompa(bonga), stiefmoeder van 45, jongere zuster van 49.
48. Sĕngĕngma'lino (We Sĕngĕng) Daeng manurung van Pinasumpu', halfzuster van 45, dochter van 47.
49. We Sĕngĕmpero Daeng wetoing, overleden moeder van 45.
50. We Tĕmma'wela Daeng ma'danrĕng, oudere halfzuster van andere moeder van 45.
51. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna van Limpomadjang, volle broeder van 45.
52. Daeng riu' van Djawa urai', vroegere verloofde van 43.
53. Wewangma'kĕtti van Sadĕng ri adja, vroegere verloofde van 45.
54. We Nagatjina (We Tjina) Daentjawa, niet-ebenbürtige echtgenoote van 45.
55. La Pasuloi To Patappari (of: °Patawari) Daeng pawĕllang, prins van Adja sadĕng djawa, toekomstig echtgenoot van 54 en haar volle achterneef.
56. Lebata'lallo To Suppa' Opuna Wengĕng, vorst van Tanatĕkko (Wewangriu').

[1]) Vermoedelijk dezelfde als no. 25; de gewone naam toch van den hemelschen echtgenoot is: Gutu'patalo To Sompariu.

57. To(w)ALALA van BĚKKĚNGPUTE, makker van 4.
58. LA PAERONGI To PALINRUNGI, *idem* [1]).
59. I LA MANGKAU' van BOMBANGTJINA, *idem*.
60. TĚNRIWEWANGĚNG DAENG PATALLE DATUNA (of: OPUNA-) SUNRA, nicht van 2.
61. DAENG PABETA van WIRINGLANGI', echtgenoot van 60.
62. LA PARAKASI, aanzienlijk dienaar van 45.
63. LA PAWEWANGI To(w)ALULU(w)ANG, *idem* van 51.
64. LA MULADATU, partijganger van 45.
65. TURU'BELA van TOMPO'TIKA', stamvader van het vorstengeslacht aldaar.
66. TĚNRIBALOBO, dochter van 3 en 17, gehuwd met 19 [2]).
67. WE TJAMMIMPULĚNG, verloofde van 39 in TJINA.
68. TANRATĚLLU SĚNRIMAWERO (of: SĚNRIMAMPERO), éénmaal voor Sawerigading als echtgenoote in den Hemel bestemd geweest.
69. UNGARAKILĚ', dienaresse van 68.
70. WE MADJANGRUMA, bode van 68.
71. WE TĚNRIDIO BATARIBISSU, oudste dochter van 3 en 17, gehuwd met 18.
72. WE SANGKALANGĚNG van LETENGRIU', LETEMATA RI SĚNRIDJAWA WE SITTA'TEA WE RAMPĚNGELO' TEASIRATE PADJUMPERO, zal geboren worden uit het huwelijk van 54 en 55.

Vogels: TJAKURIDI, LAODAI (LAIODA), PUTĚNGSOLO' TO APUNG, MARAMPOBA TO ĚKKĚ', TJUIMANIKĚNG TO SABURO, BEKAMA'LOKU TO ABANG, LA DUNRUNGSĚRENG TOATAWARĚNG, DJANGA'DJANGA', DANGA'TJINA.

Letentjawa, Letempongĕng, namen van landstreken. Letengriu', Limpomadjang en Pinasumpu' behooren onder Sĕnridjawa.

---

[1]) Ook als twee personen op te vatten.
[2]) Ook als nog niet gehuwd voorgesteld.

A XLIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 Schrift PPPP ged).

Zonder titel.

INHOUD:

We Madutana ontvangt geschenken van Sawerigading.

33 blz.

De tekst is slechts een fragment dat abrupt begint; blijkens den index op de laatste bladzijde van het schrift werd het afschrift oorspronkelijk in een volgend schrift vervolgd, doch dit vervolg is niet meer aanwezig. De inhoud komt ongeveer in dezelfde bewoordingen in de teksten A XL en XLI voor. Hier volge een iets uitvoeriger overzicht.

PPPP/7 Palawagau' en andere gasten die over Tompo'tika' de reis gemaakt hebben, komen in Sĕnridjawa aan. De gasten uit Tjina en Wadĕng waren reeds den dag tevoren aangekomen.

Wanneer dan La Ma'panjompa, de vorst van Sĕnridjawa, met zijn echtgenoote, zijn beide jongste dochters en groot gevolg de gasten, die zich nog op de schepen bevinden, van den wal zijn komen begroeten, heeft aan boord van Sawerigading's schip het tooneeltje tusschen hem en zijn achter-achternichtje We Madutana, nog een kind, plaats. Zij gaat op zijn schoot zitten en houdt kinderlijke praatjes, zij vindt dat hij zoo'n hemelsche geur heeft en vraagt om godenolie en geurige blaren om die te branden en met den rook haar kleeren te doorgeuren bij gelegenheid van het huwelijk van haar oudste zuster We Tĕnribali (met La Tĕnriliwĕng). Sawerigading schept behagen in haar gesnap, alles lacht mee. Hij belooft haar dat zij straks in het paleis alles zal krijgen waarom zij gevraagd heeft. Het neuswijze ding vraagt of dat geen praatjes zijn zooals bij de hanengevechten verkocht worden. Sawerigading moet lachen zooals hij sedert hij Tjina verlaten heeft nog niet gedaan heeft. Ware zijn zoon I La Galigo niet reeds met verscheidene vrouwen

getrouwd, hij zou haar wel voor echtgenoote van hem willen bestemmen[1]). La Ma'panjompa is beschaamd over de loslippigheid van zijn dochtertje en maakt zijn verontschuldigingen.

La Ma'panjompa vertrekt.

Volgt een hiaat. blz. 18

Beschrijving van de ontscheping en den ceremonieelen intocht. Nauwelijks is Sawerigading in zijn logies aangekomen of We Madutana laat hem aan zijn belofte herinneren. Hij laat een *wĕllu*-bloem bewierooken[2]) en zorgt voor de rest. Het meisje is met alles zeer verheugd; uit dankbaarheid laat zij Sawerigading weten dat wanneer hij aan de hanengevechten wil deelnemen, zij voor den inzet zal zorgen. Deze boodschap ontketent luid gelach.

Volgt het begin der beschrijving van de hierna volgende hanengevechten, n.l. de eerste ronden tusschen I La Galigo To Boto' en I La Galigo To Kĕlling. De vrouwen die van uit het paleis toezien, maken de opmerking dat het te betreuren is dat de eerste zoo hoovaardig is, enz.

Hier breekt de tekst af.

Voor namen raadplege men de bij A XL en XLI behoorende naamlijsten.

---

[1]) Deze opmerking is niet ernstig op te vatten; een huwelijk tusschen beiden zoude wegens staakverschil onmogelijk zijn.

[2]) *wĕllu* — „zuiver, glansrijk", in 't bizonder van de *malati* gezegd.

De thans volgende verhalen groepeeren zich om de persoon van Lebarisompa Datu pamusu' van Wewangriu'. In de verzameling van het Bijbel Genootschap bevindt zich een over hem handelend handschrift, waarvan Matthes opmerkt: „Het metrum is hetzelfde „als dat der La Galigo-poezy," zonder te zeggen dat het verhaal tot den I La Galigo-cyclus behoort. Echter zegt hij van een hs. dat zich in het Britsch Museum bevindt en hetzelfde verhaal behelst, dat het een „stuk van de La-Galigo-poëzy" bevat (Cat. Matthes blz. 92, cf Aanhangsel blz. 1074). Matthes' medewerkster, de in deze litteratuur zeer bedreven vorstin van Tanette, Arung Pantjana Tjolli'pudjiye, maakt in de door haar vervaardigde inhoudsopgave van het geheele gedicht van Lebarisompa's avonturen geen melding (Boeg. Chrestomathie III 251 v.v.), doch dit kan geen aanleiding zijn ze niet tot de I La Galigo te rekenen. Immers, er blijken èn in de verzameling van het Bijbel Genootschap èn in de verzameling-Jonker èn in de verzameling-Schoemann te Berlijn, verscheidene teksten aanwezig te zijn die Tjolli'pudjiye onbekend gebleven zijn, waarvan zij althans geen melding maakt en die er niettemin ontwijfelbaar toe behooren omdat dezelfde, van andere I La Galigo-verhalen bekende personen er een rol in spelen. Het zou overigens niet behoeven te verbazen indien der vorstin verhalen onbekend gebleven waren, want een gedicht als de I La Galigo is voor gestadige uitbreiding vatbaar en wordt daarbij slechts in brokstukken voorgedragen, het is niet waarschijnlijk dat alle episoden overal gelijke bekendheid genoten. —

Lebarisompa is een prins van Tanatĕkko in Wewangriu'. Dit land werd reeds eerder genoemd, Sawerigading keert er op zijn reis van Luwu' naar Tjina bij Tĕddjorisompa, den grondvester des rijks, een vollen neef zijner grootmoeder We Njili'timo' en evenals zij uit de Onderwereld afkomstig, aan. Hij is dus, als men den Schepper en den Heer der Onderwereld de eerste generatie noemt, van de tweede generatie, dezelfde waartoe ook Batara Guru, de grondlegger van Luwu', Turu'bela, de stichter van Tompo'tika', en de stichter van Tjina behooren. In de volgende avonturen van Sawerigading, tot aan zijn bezoek aan Sĕnridjawa, in de voorafgaande teksten be-

schreven, is Wewangriu' niet betrokken. In het bezoek aan Sĕnridjawa (A XL en XLII) komt Wewangriu' voor het eerst weer ter sprake, hier toch wordt de „prins van Tanatĕkko" = Lebarisompa, als dingende naar Bali's hand genoemd. Hij is de kleinzoon van Tĕddjorisompa en dus van Sawerigading's generatie, want deze is kleinzoon van We Njili'timo'. Het is echter een vaste regel, zonder uitzondering, dat slechts personen van dezelfde generatie met elkander huwen. Daar nu Bali twee generaties jonger dan Sawerigading is — zij is de kleindochter van diens volle nicht We Tĕnrirawe — blijkt Lebarisompa en met hem zijn gansche familie, twee staken te zijn gezakt. Uit de bewoordingen van den tekst, die van Lebarisompa's krijgstocht naar Sĕnridjawa, korten tijd na Bali's huwelijk met La Tĕnriliwĕng ondernomen, gewaagt (A XLIX hierachter), blijkt ten overvloede dat hij van haar generatie is. Is het verhaal van dezen krijgstocht zijn plaats in het groote geheel aan te wijzen, met de andere avonturen gelukt dit, als gevolg van de op het geslacht van Wewangriu' toegepaste, tweeërlei rekening, niet. Zooveel is zeker, dat zij daarvoor vallen, maar ook niet lang, want Lebarisompa en zijn generatie zijn reeds volwassen mannen.

Van vroeger tijd gewaagt een hs. te Berlijn (C VIII hierachter), het huwelijk van I La Dewata, die één generatie ouder is, beschrijvende. Het zelfde hs. bevat nog een paar fragmenten, die wel in jammerlijken staat verkeeren, maar toch duidelijk maken dat er ook verhalen bestaan, of bestaan hebben, van de tusschen dit huwelijk en Lebarisompa's optreden liggende tijdsruimte. Zoo blijkt dan aan het bouwwerk der I La Galigo een nieuwe vleugel: de geschiedenis van het geslacht van Wewangriu', te moeten worden toegevoegd.

A XLIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 29 ged. tot schrift 44 ged.).

TITEL:

Bitjarana Sompa ri timo'. (Verhaal van Sompa ri timo').

INHOUD:

Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.

$10 + 4 \times 44 + 2 \times 48 + 8 \times 44 + 28 = 662$ blz.

De verzameling van het Bijbel Genootschap bevat één hs. van dit verhaal in dezelfde redactie, het heeft vóór dat het gaaf en zonder hiaten is; iets later beginnende eindigt het ook iets later, het einde is ook abrupt; de catalogus noemt het „een gedicht op den oorlog „van La- Pataoe Datoe- Pamoesoe' met diens broeder La Magala- „toeng, Datoe of vorst van Soeppa, omdat de laatste de verloofde „zijns broeders, met name We Tĕnripada, tot vrouw genomen heeft." (Cat. Matthes blz. 83).

In het Britsch Museum bevindt zich een hs., dat hiermee begint dat Lebarisompa besluit de hand van Pantjaitana te vragen en tot na de nederlaag van hem en Malaetĕppa tegen de verbonden legers van La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' van Tompo'tika' voortduurt. (Aanhangsel blz. 1075). Het is, ongeacht kleine afwijkingen, de zelfde tekst als deze.

De verzameling-Jonker telt 4 hss., het zelfde onderwerp behandelende. Het onderhavige is het uitvoerigst, en loopt tevens het verst door, de beschrijving ervan kan ook voor de andere hs.. als legger dienen. A XLV heeft aan het begin iets meer, het slot van een tooneel, doch breekt af als Lebarisompa besluit La Ma'galattung den oorlog aan te doen. A XLVI begint later, in het gesprek van Pantjaitana met We Ma'pawĕkkĕ' na het bezoek der huwelijksboden en eindigt reeds in de beschrijving der bruiloft van La Ma'galattung en We Tĕnripada in Amĕsangĕng. A XLVII is niet meer dan een kort fragment.

Nog een hs. bevindt zich in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn (C IX). Het eerste tooneel, waarvan A XLV aan het begin het slot heeft, is hier in zijn geheel aanwezig, daarmede opent het hs., doch het gaat slechts tot in de komst der vazallen die successievelijk in Tjenrana landen om hun heer in den ophanden zijnden oorlog bij te staan

Het onderhavige hs. is vrij slordig, enkele malen corrupt en er heerscht eenige verwarring in de namen, er zijn hiaten en de goede gang van het verhaal wordt verbroken doordat stukken van hun plaats zijn geraakt. De juiste volgorde is in hs. C IX, voor zoover dat reikt, bewaard. De loop der gebeurtenissen is het best te volgen in hs. 200 van het Bijbel Genootschap, dat slechts weinig van het hier behandelde afwijkt, maar geen hiaten bevat en regelmatig verloopt. Het begint op een later punt: de komst van I La Dewata in Amĕsangĕng, maar loopt verder door, het slot is ook daar abrupt maar de geschiedenis heeft dan toch nagenoeg een goede ontknooping gevonden.

Het eerste, beneden met A gemerkte gedeelte, loopende tot B, moet men zich vóór C geplaatst denken. Het verhaal begint dus met: (In Wewangriu') Het is morgen.... enz., loopt dan over D door tot het begin van I La Dewata's bezoek aan Sompa ri timo' in Amĕsangĕng; hierop volgt A, het einde van dat bezoek; tusschen beiden ligt het eigenlijke bezoek, dat ontbreekt maar wel is te vinden in den paralleltekst A XLV en in hs. no. 200 Bijbel Genootschap. Het is beslissend voor de volgende gebeurtenissen. Sompa ri timo' neemt geen genoegen met het, buiten I La Dewata om, door zijn echtgenoote Datu bissu samen met haar zoon Malaetĕppa bedisselde huwelijk harer dochter Pantjaitana met Lebarisompa. Zij verbreekt de verloving van háár dochter We Tĕnripada met hem[1]).

A. Midden in den nacht komt I La Dewata van Amĕsangĕng in Mario aan. Allen in het paleis ontwaken, doch zonder zich met iemand te bemoeien, legt hij zich ter ruste. 29/39

Des morgens staat Lebarisompa op en gaat vóór in zijn paleis

[1]) Naar goede zede behoorde I La Dewata als ouder aangezocht te zijn; doch dit geschiedde niet omdat hij Lebarisompa reeds voor zijn dochter We Tĕnripada had aangenomen en men wist dat hij met het veranderde plan niet kon instemmen. De volgende verwikkelingen, de rampen die over het land komen, zijn een uitvloeisel van deze schending der adat.

zitten. Hij draagt La Ma'laniung op, oostwaarts naar Wewangriu' tot zijn neef Malaetĕppa te gaan en hem te vragen wanneer hij den huwelijksschat (voor diens zuster Pantjaitana) kan laten brengen en wanneer het de goede dag is om het huwelijk te laten sluiten. De bode treft Malaetĕppa tesamen met zijn moeder aan. De laatste wenscht te weten welke landen[1]) Lebarisompa ten huwelijk zal aanbrengen. Het zijn Tanatĕkko en Tĕssiambe. Den overvolgenden dag berekent en bepaalt zij (omstandig) als gunstig voor het opbrengen van den huwelijksschat en den negenden der maand voor het sluiten van het huwelijk. Als de bode het antwoord aan Lebarisompa heeft gebracht, gaan zij samen naar zijn ouders in Tĕssiambe. Er was hem namens dezen opgedragen geschenken aan zijn verloofde We Tĕnripada in Amĕsangĕng te zenden. Zijn vader ziet den stoet aankomen en verdiept zich in gissingen wie dat zijn kan. Men hoort de trommen in Amĕsangĕng met den feestslag slaan; dat beteekent dat daar een huwbare dochter is, mogelijk komen er huwelijksboden van prinsen die aanzoek om haar hand willen doen. Misschien komt Lebarisompa wel aan om zijn bruidegomsgewaad te laten zien. Het is bekend dat de gasten reeds 7 dagen in Amĕsangĕng toestroomen om het huwelijk van We Tĕnripada met Lebarisompa bij te wonen.

Lebarisompa komt het paleis binnen. Zijn vader verheugt zich, hij had zijn zoon in drie jaar niet gezien[2]).

B. (In Wewangriu'). Het is morgen. Er komen lieden van schepen aan land, zij haasten zich naar de raadzaal. Toapasawĕng, die zich daar met Toapasore bevindt, roept hen binnen[3]) en noodigt hen iets te nuttigen, daarna zal hij hen naar I La Dewata in zijn paleis geleiden. Deze is op het punt van zijn echtgenoote Datu bissu naar zijn echtgenoote Sompa ri timo' over te gaan (omdat de voor de eerste gestelde tijd, haar toerbeurt, verstreken is). Towapasawĕng komt hem de aankomst van vreemdelingen melden, n.l. van Towapasawĕng (sic), huwelijksbode van Lĕttemangkau' van Labu'tika' en van Toapasore

---

[1]) *lolangĕng*, i.c. havezathe.

[2]) Tekst niet duidelijk. Er staat dat Lebarisompa met een vrouw van Ugi' (d.i. Bone) was gehuwd; waarschijnlijk is zijn bijwijf We Tĕnritipa Karaempugi' bedoeld. — Er volgen eenige zinnen waarin Lebarisompa tot La Ma'laniung spreekt en gezegd wordt dat hij zich met zijn echtgenoote van Mangkasa' te slapen legt; zij behooren hier niet doch na afloop van het onderhoud met zijn ouders, waar hetzelfde nog eens gezegd wordt (blz. 513).

[3]) Er heerscht verwarring in de namen, zooals uit het vervolg blijkt.

(!), huwelijksbode van La Makaroda van Tompo'tika'. I La Dewata geeft orders voor een vorstelijke ontvangst. Na onthaald te zijn brengen de twee boden het aanzoek hunner meesters, beiden naar de hand van Pantjaitana dingende, onder aanbieding van geschenken, over. I La Dewata zegt tusschen deze twee gelijke aanzoeken niet dadelijk een keuze te kunnen doen.

Daar komt een andere huwelijksbode, Toagalattung, namens La Ma'galattung, aan. Hij vraagt den vorst met diens zuster en schoonbroer in de verhouding van wederzijdsche schoonouders te treden. Nu zijn er dus drie gegadigden. I La Dewata zendt een bode naar Tanatĕkko (en Tĕssiambe) om zijn schoonbroer Opuna Wengĕng (vader van Lebarisompa en La Ma'galattung) en een groot aantal andere familieleden uit te noodigen tot een familieraad, waarbij ook de vazallen zullen tegenwoordig zijn.

De bode ontmoet in Tanatĕkko eerst Lebarisompa, met zijn vrienden in de raadzaal gezeten. Deze vindt het geval grappig, Pantjaitana is immers hem toegezegd[1]). De bode bevestigt dat I La Dewata hem als schoonzoon wenscht (d.w.z. als echtgenoot van We Tĕnripada, een dochter van een andere moeder) en keert weder naar Wewangriu' terug[2]). I La Dewata legt de zaak der drie huwelijksaanzoeken voor (aan wie, wordt niet gezegd, maar eenigen der opgeroepenen doen het woord). Datu bissu komt er ruiterlijk voor uit geen schoonzoon uit den vreemde te wenschen, zij en haar zoon wenschen Lebarisompa. I La Dewata verzet zich, hij is bevreesd voor Amĕsangĕng[3]) alhoewel Sompa ri timo' liever La Ma'galattung als schoonzoon had gehad[4]). Hij aanvaardt het aanzoek van La Ma'galattung's bode, op den vierden der maand kan de zeer groote huwelijksschat gebracht worden. De huwelijksboden vertrekken.

Pantjaitana bevindt zich in haar slaapvertrek. Haar vertrouwde hofdame We Ma'pawĕkkĕ' gaat naar haar toe; haar droom zal niet in vervulling gaan, want zij is aan La Ma'galattung verloofd ge-

---

[1]) Het aanzoek is gedaan vóór deze tekst aanvangt. Het einde dezer episode vormt het begin van A XLV, zij is geheel te vinden in den aanvang van C IX.

[2]) Van een ontmoeting met Opuna Wengĕng wordt niets gezegd.

[3]) Nl. voor Sompa ri timo' omdat Lebarisompa met We Tĕnripada, zijn dochter bij haar, verloofd is.

[4]) Doch dit scheen niet mogelijk, omdat We Tĕnripada aan Lebarisompa verloofd was, waaruit La Ma'galattung's aanzoek om de hand van Pantjaitana te verklaren is. Hij wordt als een vermogend man geschetst, rijk aan goud. Als het later tot een huwelijk tusschen La Ma'galattung en We Tĕnripada komt, toont Sompa ri timo' haar ingenomenheid.

worden. Doch zij houdt staande uit den Hemel de ingeving ontvangen te hebben (van haar hemelschen echtgenoot, zij is *bissu*) dat La Ma'galattung in Amĕsangĕng in oorlogsuitrusting landen en daar met We Tĕnripada huwen zal; zulk een ingeving liegt niet[1]). In Amĕsangĕng zijn alle toebereidselen voor de plechtige inkomst reeds getroffen[2]). En zij zal Lebarisompa huwen. Doch wanneer We Ma'pawĕkkĕ' waarheid spreekt, dat dan alles wat voor haar *bissu*-wijding heeft gediend, worde weggenomen[3]). Zij wenscht dan de verbinding met den Hemel te verbreken en worde niet langer We Bissulolo genoemd.

D. Plotseling komt Malaetĕppa haastig het paleis binnenstappen. Hij ziet Toagalattung zitten, zijn gezicht betrekt en hij gaat dan naar binnen tot zijn moeder. Zij zijn het er over eens dat de huwelijksschat van Lebarisompa voor Pantjaitana moet worden aangenomen en dien van La Ma'galattung, door I La Dewata reeds aanvaard, geweigerd, alsmede de inleidende geschenken teruggezonden. Zij laten I La Dewata, die in het voorhuis bij Toagalattung is, roepen. Malaetĕppa deelt zijn vader mede den vorigen dag Lebarisompa als a.s. echtgenoot van Pantjaitana te hebben aangenomen. In het volgende gesprek komt tot uiting dat Toagalattung op Datu bissu als
31 vreemdelinge gebeten is. Het gekrakeel wordt heftiger. Datu bissu heeft indertijd de *manurung*-sche hooren zeggen dat deze een verbinding van Tanatĕkko-Tĕssiambe met Sompa ri timo's geslacht wenschte en haar als minder voornaam wilde buitensluiten, nu zal zij zich wreken. I La Dewata weet niet meer wat te doen. Hij besluit ten slotte dadelijk — het is avond — naar Amĕsangĕng te gaan. Bij aankomst aldaar treft hij Sompa ri timo' aan, met de haren bezig aan toebereidselen voor het huwelijk harer dochter met Lebarisompa. Hij kan niets uitbrengen.

C. De tekst verplaatst in het gesprek van de vorstin van Tĕssiambe (Tjolli'pudji) met haar zoon Lebarisompa, waarvan men het begin aan het einde van stuk A vinden kan. (Hij heeft haar zijn plan Pantjaitana te huwen voorgelegd). Zij is verontwaardigd; Pantjai-

---

[1]) Zoo zal ook geschieden, zij het niet ongestoord.

[2]) D.w.z. voor die van Lebarisompa. Zij kunnen nu, meent zij, voor La Ma'galattung dienen.

[3]) Deze schijnt dus pas te hebben plaatsgehad.

tana is van lagere geboorte dan We Tĕnripada en zij wijst er op dat ook de *manurung*-sche dit huwelijk niet wil, enz. Ten slotte wordt I Da Patjonga oostwaarts naar Amĕsangĕng gezonden. Lebarisompa keert terug naar zijn paleis Tanatĕkko en zoekt troost bij zijn Makassaarsche echtgenoote. — I Da Patjonga komt in Amĕsangĕng, zij doet namens Tjolli'pudjie, die hiertoe op aandringen van haar echtgenoot en haar zoon is overgegaan, het aanbod van verscheidene landstreken (waar Lebarisompa van heeft afgezien), mits zij er genoegen mee neme nog zeven dagen met het huwelijk van We Tĕnripada en Lebarisompa te wachten opdat deze eerst met Pantjaitana zal kunnen huwen[1]). Sompa ri timo', een ongemakkelijke vrouw, is gebelgd en beschaamd. Welsprekend in haar hooghartigheid, wijst zij het aanbod af. Alles voor het huwelijk van Lebarisompa en We Tĕnripada is gereed, de gasten zijn genood. Zij wil met haar dochter wegvaren om de schande te bedekken. De versieringen worden weggehaald. Het slaan op de trommen wordt gewijzigd[2]). — I Da Patjonga brengt, terug in Tĕssiambe, verslag uit. Tjolli'pudjie zendt haar met nieuwe aanbiedingen naar Amĕsangĕng. Sompa ri timo's weigering wordt er slechts te heftiger om. Als I Da Patjonga Tjolli'pudjie ook deze tweede weigering heeft overgebracht, zendt deze haar ten derden male. I Da Patjonga gaat met angst en beven, want Sompa ri timo' heeft reeds gedreigd haar te zullen dooden. Intusschen laat Sompa ri timo' den huwelijksschat van Lebarisompa reeds weer naar buiten brengen. We Patjelai, die met het terugbrengen belast is, ontmoet onderweg I Da Patjonga. Zij tracht haar te bewegen om te keeren, maar I Da Patjonga gaat door en verschijnt andermaal voor Sompa ri timo'....[3]). Zij komt in Tĕssiambe terug als het duister gevallen is, zij is ten derden male afgewezen[4]). De vorstin besluit dat nu La Ma'galattung We Tĕnripada als bruid moge verwerven.

In Tanatĕkko[5]). Lebarisompa vraagt aan een echtgenoote (van

---

[1]) Een en ander is geheel naar de wenschen van Lebarisompa, Tjolli'pudjie is dus gezwicht.

[2]) De nieuwe slag maakt kenbaar dat er een huwbare dochter ten paleize is en bijgevolg vrijers (voor We Tenripada) hun aanzoeken kunnen laten doen.

[3]) Hier is iets uitgevallen.

[4]) Hier volgt dat I Da Patjonga het paleis van Sompa ri timo' binnengaat, haar boodschap doet, weggejaagd wordt. — Deze passage behoort dus vóór het onmiddellijk voorafgaande te komen, dit laatste volgt nogmaals. Denkt men het eerstgeplaatste weg, dan loopt de tekst rond.

[5]) Er staat: Pintjĕngpute.

minderen rang) een aangekauwde sirihpruim en gaat dan met haar in het voorhuis zitten. Hij bespreekt met eenigen van zijn gevolg het gebeurde in Amĕsangĕng. Zij hooren daar de trom slaan, de huwelijksschat is teruggekomen; wien zal het geluk We Tĕnripada te huwen ten deel vallen? Lebarisompa wordt korzelig, geen jonge man
32 zal zijn hoofd willen wagen, hij zou korte metten met zoo een maken.

In Amĕsangĕng komen, de een na den ander, huwelijksboden aan. Zij maken telkens hun komst en hun bedoeling kenbaar door de groote trom te omwoelen zoodat het geluid gesmoord wordt en brengen vele geschenken mee aan goederen en menschen om de instemming van hoogwaardigheidsbekleeders te verwerven. Sompa ri timo' wil telkens een aanzoek aannemen om haar schaamte en die van het land te bedekken, maar de *manurung*-sche wijst die steevast als niet voornaam genoeg af, waarop Sompa ri timo' dan geen anderen uitweg ziet dan met haar dochter ver weg, oostwaarts, naar haar land te varen. De *manurung*-sche zegt La Ma'galattung als echtgenoot voor haar kleindochter te verlangen.

Lebarisompa geeft La Ma'laniung order, daar de vooravond van den door Datu bissu bepaalden, voor het overbrengen der *sompa* gunstigen dag is aangebroken, een feestmaal aan te richten, de huwelijksschat voor Pantjaitana moet gelijk zijn aan den door Malaetĕppa aan zijn echtgenoote gegevene. Des avonds houden de jonge mannen van het gevolg een drinkgelag; als zij door den drank beneveld zijn, vertellen zij elkaar liefdesavonturen. Den volgenden morgen is alles gereed om den huwelijksschat over te brengen. Door ceremonieën verrichtende *bissu*'s begeleid, gaat de stoet naar Wewangriu'. Aan het paleis aldaar worden de overbrengers met gerooste rijst bestrooid. Onthaal ten paleize. Teruggekeerd in Tanatĕkko doet La Ma'laniung verslag van zijn welgeslaagde zending.

Lebarisompa gaat nu, met het oog op zijn a.s. huwelijk, afscheid nemen van zijn bijwijven. Ten aanzien van We Tĕnriabang is dat den afgeloopen nacht reeds geschied, merkt hij lachend op. Hij gaat nu naar Karaempugi' te Pao, zijn gevolg begeeft zich daar naar het hanenperk, maar hij gaat onverwijld het paleis binnen. Karaempugi' ontvangt hem, hij krijgt den wind van voren, zij vindt zijn zwenking van We Tĕnripada naar Pantjaitana schandelijk[1]). zij wil scheiden.

[1]) Dat zij tegen zijn huwelijk met We Tĕnripada geen bezwaar maakt, ligt hierin dat echtgenooten van minderen stand huwelijken hunner mannen met „ebenbürtige" vrouwen plegen te aanvaarden.

Haar broeder valt Lebarisompa bij. Het avondeten wordt opgedragen. Hij vermag haar niet naar zijn lust te dwingen en verlaat het paleis. Zijn tocht voortzettende komt hij bij zijn bijwijf We Samangkĕllang, deze is zeer meegaande en bereid naar Tanatĕkko, dus in het zelfde huis als We Tĕnriabang, te gaan (Lebarisompa had ook Karaempugi' daarheen willen doen verhuizen). Zij trekken er samen heen. We Tĕnriabang heet haar vriendelijk welkom. Lebarisompa trekt zich met We Tĕnriabang terug. Den volgenden morgen buiten komende, herinnert Lebarisompa er La Ma'laniung aan dat den volgenden dag zijn huwelijk met Pantjaitana gesloten zal worden en geeft orders voor een aan zijn vazallen te geven feestmaal.

In Wewangriu' zijn de gasten voor het bruiloftsfeest bijeen, zij zijn feestelijk ingehaald en zullen onthaald worden[1]). Op de hanenvechtbaan gaat het levendig toe. 's Avonds is er een gastmaal ten paleize.

Den volgenden morgen staat Lebarisompa in Tanatĕkko op. Hij kleedt zich in bruidegomsdracht. Ook La Ma'laniung en allen die 33
in zijn gevolg naar Wewangriu' zullen gaan, dossen zich uit. Lebarisompa neemt afscheid van We Tĕnriabang en We Samangkĕllang en vraagt van de eerste een aangekauwde sirihpruim. Beschrijving van den uittrekkenden stoet. De kop is al in Wewangriu' als het einde Tanatĕkko nog niet verlaten heeft. In Wewangriu' is Da Punta Serĕng de voorname, leiding gevende *bissu*[2]) [3]). Pantjaitana wordt uit haar vertrek opgeleid, zij is in bruidstooi en wordt door fraai uitgedoste jonge *bissu*'s en anderen omstuwd. Als zij tot de hoofdstijl van het huis genaderd is, wordt zij met *wĕnno* bestrooid en stijgt dan op tot een verheven zitplaats(?) [4]). Lebarisompa

---

[1]) Malaetĕppa treedt als gastheer op; I La Dewata houdt zich afzijdig.

[2]) In Tjina en Sĕnridjawa verricht zij dezelfde diensten. Haar woning te Udjumpero is steeds niet ver weg.

[3]) Tot de vaste gebruiken bij den intocht van een bruidegom, hier uitvoerig beschreven, behoort: Het gaan door tal van eerehagen, het den bruidegom van het lijf trekken van de kleeren, den toegang belemmeren. Hij wordt telkens tegengehouden en pas tegen belofte geschenken te zullen geven, doorgelaten; zoo komt hij stap voor stap nader tot de plaats waar zijn bruid gezeten is. De schijn van ernst wordt niet bewaard, men lacht en schertst.

[4]) *ri arakeang le langkanae ri su'badje ulawĕnge*; volgens 't Wb. is *arakeyang* = zolder en *su'badje* z.v.a. *timpa'ladja'* — voor- en achtergevel; hier is echter *arakeang* = *su'badje*, 't is een verborgen plaats.

heeft zich aan een reeks ceremonieën te onderwerpen. Wanneer hij vaak genoeg is tegengehouden, haalt zijn a.s. schoonmoeder hem naar binnen, Pantjaitana daalt na herhaald aandringen van haar plaats in de hoogte omlaag. Nu moet zij nog bewogen worden op den huwelijkszetel plaats te nemen. Lebarisompa moet zich nogmaals aan eenige ceremonieën onderwerpen en vervolgens moeten zij beiden evenzoo doen, symbolische handelingen die op ieders taak in het huwelijk en de huwelijksgemeenschap doelen. De hoofd*bissu*'s hebben de leiding. Na deze plechtigheden verzoekt Lebarisompa met vriendelijken aandrang dat zijn jonge echtgenoote, haar schroom overwinnend, het gelaat naar hem toe zal keeren. De familieleden betoogen hetzelfde. Zij gaat daar eerst na lang aandringen toe over[1]). Het bruiloftsmaal was middelerwijl reeds opgedragen en dit vormt aanleiding Pantjaitana op te wekken het maal samen met Lebarisompa te nuttigen. De deelnemers aan het maal zakken af naar de hanen-
34 vechtbaan, Lebarisompa trekt zijn vrouw mee naar het slaapvertrek.

Het verhaal verplaatst naar Tjenrana (aldus de tekst). Het is morgen, er komt een handelsschip aan. La Ma'tuppuang die zich juist naar de rivier begeeft om een bad te nemen, bemerkt het schip. Hij ondervraagt den koopman. Deze komt van Amĕsangĕng gevaren, het huwelijksfeest aldaar is niet doorgegaan, den huwelijksschat (van Lebarisompa) heeft Sompa ri timo' teruggezonden. De vrijers die zich daarna lieten aanmelden, zijn door de *manurung*-sche afgewezen. La Ma'tuppuang geeft zich geen tijd om te baden en haast zich met deze goede berichten terug naar de raadzaal om zijn meester, La Ma'galattung, in te lichten. Deze is woedend over het gedrag van zijn broeder, zijn besluit is genomen, hij zal We Tĕnripada ten huwelijk vragen. Het gesprek wordt in het paleis voortgezet. La Ma'galattung licht zijn zoogmoeder in. Zij beschrijft Lebarisompa als een woesteling en geweldenaar en waarschuwt voor de gevolgen[2]). Hij wil niet luisteren en zendt La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng met vele geschenken, als huwelijksboden, oostwaarts naar Amĕsangĕng. Weldra landen zij met hun schip aldaar, zij slaan op de landstrom met een anderen slag, zoodat de *manurung*-sche

[1]) Vast bestanddeel der huwelijksceremonieën. Ook bij deze gelegenheid zijn er personen die de vrouw in haar afwerende houding stijven en zich quasi tegen den indringer keeren. In dit tooneel wordt voor het eerst de vader van den bruidegom als aanwezig genoemd.

[2]) Die zich inderdaad zóó als zij beschrijft zullen voordoen.

begrijpt dat er boden van Tjenrana gekomen zijn, zij laat hen ten paleize nooden en heet hen verheugd welkom. Een huwelijksschat is niet noodig. Haar voor haar beide kinderen I La Dewata en Tjolli'pudjie bestemd goed wil zij in zijn geheel geven[1]). Vervolgens gaan de boden naar Sompa ri timo'; zij is al evenzeer met het aanzoek ingenomen, gaat binnen haar schoonmoeder de *manurung*-sche halen die herhaalt wat zij tevoren gezegd heeft. De boden vertrekken, gaan weer scheep, de maanvlag wordt geheschen en zij varen weg. Spoedig zijn zij in Tjenrana. La Ma'galattung is zeer verheugd over het gunstige antwoord, maar hij wil er niet van afzien zelf een huwelijksschat te zenden. Er wordt een vloot uitgereed die de *sompa to Sĕlli* (hoogste huwelijksschat) zal overbrengen. De band met zijn bijwijven wordt verbroken, We Tĕnripada wil geen mede-echtgenoote hebben. Hij en degenen die met hem mede zullen gaan naar Amĕsangĕng, kleeden zich prachtig aan en — dit is een bizonderheid — rusten zich tevens ten strijde[2]). De prins neemt een teeder afscheid van zijn bijwijven. Uittocht naar de zeilklaar liggende schepen, in optocht, met staatsie. De vloot vertrekt. La Wirampugi', met den huwelijksschat vooruitgezonden, landt in Amĕsangĕng; de huwelijksschat wordt gelost en met *bissu*-bedrijf naar de stad opgebracht, er komt plaats te kort alles op te tassen. Tegen den dageraad komt het schip met den bruidegom aan onder uitbundig feestbetoon. Als de zon boven den gezichtseinder rijst, heeft de ontscheping plaats. Beschrijving van den stoet; *bissu*'s zingen litanieën en geven vertooningen. (De intocht is m.m. als die van Lebarisompa in Wewangriu'). La Ma'galattung zit eerst alleen op het verhoog; de *manurung*-sche laat dan de bruid aanzeggen op de *arakeyang*[3]) plaats te nemen. Zoowel bruid als bruidegom dragen vele kleedingstukken die door hun voorzaten op aarde zijn gebracht[4]). De bruidegom moet bepaalde ceremonieën verrichten, zoo ook de bruid. Da Punta Serĕng is aanwezig met We Palaguna. Volgen de uitvoerige opwekkingen tot We Tĕnripada het gelaat naar haar echtgenoot te wenden.

---

[1]) I La Dewata wordt dus onterfd omdat hij het huwelijk van Lebarisompa met Pantjaitana niet belet heeft.

[2]) Het feit dat hij in oorlogsuitrusting ten huwelijk ging, wordt La Ma'galattung later telkens en telkens door Lebarisompa als hoogst laakbaar verweten.

[3]) Zie noot 4 blz. 515.

[4]) Onder de verwanten die aan de ceremonieën deelnemen, bevinden er zich die het zelfde bij het huwelijk van Lebarisompa en Pantjaitana gedaan hebben. Amĕsangĕng ligt in Wewangriu' en niet ver van den gelijknamigen rijkszetel.

Het huwelijksmaal wordt opgediend. La Ma'galattung geleidt zijn vrouw naar het slaapvertrek. Zij komen den volgenden morgen niet buiten.

Het feest is ten einde. Rijkelijk begiftigd keeren de genoodigden naar hun haardsteden terug.

In Wewangriu'; het is zeven etmalen na het huwelijk. Lebarisompa heeft een gevoel van malaise bij de gedachte aan het huwelijksfeest in Amĕsangĕng. Hij verzoekt Pantjaitana zijn sirihdoos te vullen[1]) en schijfjes pinangnoot in zijn *tjutumani'* (= tjupu manik) te doen; hij vraagt haar ook hem een aangekauwde sirihpruim te geven. Daarop gaat hij naar de raadzaal na eerst een teeder afscheid van haar genomen te hebben. Hier treft hij La Ma'laniung aan en draagt hem op naar de *manurung*-sche te gaan om die en Sompa ri timo' te bewegen onder aanbod van het uit de Onderwereld omhoog gerezen paleis van Tanatĕkko, de plaats Tĕssiambe, het uit den Hemel neergedaalde paleis aldaar (door zijn ouders bewoond) enz. hem met We Tĕnripada toch te laten huwen. Hij heeft nog niet uitgesproken of daar komt I La Tangarĕng, in zijn sarong gehuld, binnensluipen. Hij heeft de bruiloft in Amĕsangĕng heimelijk bijgewoond en geeft daarvan een beschrijving die erop berekend is Lebarisompa's ijverzucht gaande te maken. Het was schitterender dan ooit eenige bruiloft tevoren. Wie die niet gezien heeft, is als een ongeboren kind. De vazallen van I La Dewata en diens zoons woonden het feest ook bij. Lebarisompa wordt woedend, hij grijpt naar zijn kris, stampt op den vloer, spuwt, vaart tegen La Ma'galattung uit en wil hem gaan bevechten. Zijn huwelijk werd door de *manurung*-sche, door I La Dewata en door Sompa ri timo' toegejuicht, zegt I La Tangarĕng. Lebarisompa wil Pantjaitana en haar moeder naar Tanatĕkko overbrengen en dan tegen zijn broeder optrekken. Er is geen tijd voor een plechtigen intocht in Tanatĕkko[2]). Hij gaat, na eerst met Pantjaitana gesproken te hebben, met haar naar Datu bissu. Deze stemt erin toe dat haar dochter mede westwaarts naar Tanatĕkko

---

[1]) De doos heet *paodjĕngki sadakati*. — De *paodjĕngki* is een boom die in de I La Galigo als een wonderboom pleegt beschreven te worden; hij groeit o.a. bij het gat naar de Onderwereld in het uiterste Westen. Van de schaal der vrucht schijnt de sirihdoos van Lebarisompa gemaakt te zijn. Zie Wb. s.v. *djĕngki*.

[2]) Zooals behoort wanneer de jonggehuwde met zijn echtgenoote in zijn eigen woonplaats terugkeert.

gaat. La Paměnnĕrri wordt daarheen gezonden om alle inwoners op te roepen voor hun ontvangst. Beschrijving van den uittocht uit Wewangriu' bij nacht. Da Punta Serĕng en We Palaguna leiden de *bissu*-ceremonieën. Plechtige intocht in Tanatĕkko[1]), met her- 36
haling van huwelijksceremonieën. Datu bissu blijft in tranen in Wewangriu' achter. Na de herhaling der huwelijkssluiting heeft een maaltijd plaats. Familieleden brengen geschenken. Lebarisompa spreekt de vergaderde aanzienlijken toe en deelt hun zijn plan om oorlog tegen La Ma'galattung te gaan voeren mede. Diens onbeschaamdheid om, als het ware vóór zijn ouderen broeder heen, met We Tĕnripada te gaan trouwen, moet gestraft worden. La Ma'laniung krijgt de opdracht aan zijn vazallen oproepingen tot den krijg rond te zenden, den achtsten der nieuwe maand moeten allen bijeen zijn. La Ma'laniung moet zelve tot dat doel naar zijn schoonbroeder Malaetĕppa in Wewangriu' gaan en To Pawĕllĕrri oostwaarts naar Mario tot Sampewali. Toapasawĕng en Toalagĕnni laten een waarschuwing hooren. Evenals I To Tangarĕng tevoren wijzen zij erop dat La Ma'galattung's huwelijk vooral het werk is van de *manurung*-sche, door I La Dewata bijgevallen, en wie kan zich tegen deze verzetten? Toapasawĕng zendt Toalagĕnni naar Tĕssiambe om Opuna Wengĕng te verzoeken in Amĕsangĕng te gaan bemiddelen en zal zelf tot I La Dewata in Mario gaan[2]). De familieleden stemmen hiermee in. Het is na den middag als Toalagĕnni vóór Opuna Wengĕng en Tjolli'pudjie verschijnt. Zij is als verpletterd door het bericht dat Lebarisompa zijn broeder wil gaan bevechten. Het is de schuld van de slechte raadgevers haars zoons[3]). Opuna Wengĕng kan geen woord uitbrengen, hij staart omlaag of hij de aarde met zijn blikken wilde doorboren.

Tegen den avond komt Toapasawĕng in Mario aan[4]). Hij treft de bijvrouw van I La Dewata, die aldaar woont, aan. Men gaat I La Dewata roepen, hij blijkt er naar aan toe te zijn en heeft, zoolang hij in Mario is, gegeten noch gesproken.

---

[1]) Naar de beschrijving niet minder dan anders, vgl. Lebarisompa's opmerking dat er geen tijd was.

[2]) I La Dewata bevindt zich in Mario bij een bijvrouw. — De opdracht aan La Ma'laniung gaat niet door.

[3]) Zij noemt La Ma'laniung, I La Tangarĕng, Datu bissu en Riu'mangkau'; de laatste staat echter, zooals nader blijken zal, aan de zijde zijner zuster We Tĕnripada.

[4]) Het is niet zeker dat hij dezelfde als To Pawĕllĕrri is.

I La Sanresĕng komt bij zonsondergang in Amĕsangĕng aan[1]). La Ma'galattung stuift op als hij van de plannen van Lebarisompa hoort, hij aanvaardt de uitdaging. I La Sanresĕng vertrekt; La Ma'galattung gaat samen met zijn echtgenoote naar binnen, waar de *manurung*-sche en Sompa ri timo' zich bevinden. Hij vraagt verlof met We Tĕnripada naar Tjenrana (waar zijn paleis staat) af te reizen, daar Lebarisompa hem daar zal komen aanvallen. Sompa ri timo' stort de fiolen haars toorns uit over Lebarisompa en zijn medestanders; de *manurung*-sche zegt dat La Ma'galattung's verzoek moet worden toegestaan. Deze treft dadelijk maatregelen, zendt iemand per schip vooruit om in Tjenrana alles voor de ontvangst in gereedheid te brengen. De goederen die We Tĕnripada van haar moeder meekrijgt, worden ingeladen. Beschrijving van het afscheid en den uittocht naar de landingsplaats, hetgeen wegens den spoed bij avond geschiedt. Sompa ri timo' blijft achter, de *manurung*-sche gaat mede, waarbij er door het spreiden van kleeden voor gezorgd moet worden dat zij de aarde niet raakt. Te middernacht landt de vooruitgezonden La Pitigading in Tjenrana. In het paleis ontmoet hij I Da Galattung en I Da Darĕmmĕng en zegt haar eerehagen op te richten en hoofden en volk bijeen te laten roepen voor de a.s. inkomst van We Tĕnripada. De beide zoogmoeders laten ook de *puang* van Suppa' roepen om de (gebruikelijke) versieringen aan het paleis aan te brengen en het werk der *bissu*'s te leiden. Alles trekt uit naar de landingsplaats ter verwelkoming. Toagalattung zorgt voor het feestmaal. Bij het aanbreken van den dag komt La Ma'galattung zelf den riviermond binnen en legt aan, de zoogmoeders bestrooien hem met *wĕnno* en verwelkomen We Tĕnripada en de *manurung*-sche. De bijwijven van La Ma'galattung laten zich niet onbetuigd[2]). Als de stoet zich naar het paleis zal begeven, gaan hij en de *manurung*-sche hand in hand naar de draagzetels[3]). Beschrijving van den intocht met *bissu*-geleide. In het paleis heeft de
37 herhaling der huwelijkssluiting het gewone verloop. Het bizondere is ditmaal dat de *manurung*-sche aanwezig is en in alles den voorrang heeft. Na beëindigd huwelijksmaal, waaraan ook door de *manurung*-sche wordt deelgenomen, gaat het uit Amĕsangĕng mee-

[1]) De aan hem gegeven opdracht naar Amĕsangĕng te gaan is uitgevallen.
[2]) Alhoewel zij volgens het bovenstaande niet meer met hem gehuwd zijn.
[3]) De intocht heet midden in den nacht plaats te hebben, wat niet overeenstemt met de aankomst in den vroegen morgen. Dergelijke slordigheden komen vaak voor.

gekomen geleide weder huiswaarts. De inwoners van Tjenrana komen hun huldegiften aanbieden. De vazalvorsten zetten onder elkaar de feestvreugde voort in een drinkgelag waar liefdeshistories opgerakeld worden.

Den volgenden morgen geeft La Ma'galattung aan La Ma'tuppuang order de oproepingen tot den strijd aan de vazallen rond te zenden; daags daaraan moeten allen in volle wapenrusting vergaderd zijn, dan wordt de komst van Lebarisompa verwacht. De *manurung*-sche spreekt in gelijken geest. —

La Ma'laniung laat buiten de stad buffels wegdrijven. La Ma'tuppuang c.s. gaan te water naar de aanlegplaats van Wewangriu' en doen hetzelfde met vee van Tanatĕkko en Tĕssiambe en rooven meteen eenige hofdames van Pantjaitana die zich in de rivier kwamen baden[1]).

Als de gunstige dag is aangebroken, laat Lebarisompa een groot aantal buffels slachten om tot een algemeenen maaltijd te dienen. In den nacht komt de vloot van Malaetĕppa aan, vele aanvoerders met hun talrijke schepen volgen. Als alle vazallen enz. zijn aangekomen, gaat La Ma'laniung dit Lebarisompa ten paleize berichten. Alleen Sampewali wordt gemist, hij is bevreesd voor Amĕsangĕng en I La Dewata, heet het; Lebarisompa kleedt zich zorgvuldig met gebruikmaking van erfstukken uit Hemel en Onderwereld. De groote heeren trekken eveneens hun oorlogsuitrusting aan. De legermacht maakt zich gereed voor vertrek. Lebarisompa vraagt zijn echtgenoote een aangekauwde sirihpruim en een ring van haar vinger, zij zullen hem tot steun zijn. Hij gaat dan naar de raadzaal waar de deelnemers aan den tocht reeds bijeen zijn. Zich tot Malaetĕppa richtende, houdt hij een snoevende rede. Het is zijn voornemen zijn broeder tot moes te stampen, hij zet de redenen uiteen. De voornaamsten zijner volgelingen betuigen nu één voor één, ook wel twee tegelijk, naar rang en stand, in denzelfden trant, in snorkende krijgsmanstaal hun trouw en doodsverachting[2]). Het eerst komt zijn schoonbroer en bondgenoot Malaetĕppa aan het woord, dan La Ma'laniung, enz.; een heele rij zonen van I La Dewata. Ten besluite heeft de aangekon- 38

[1]) De menschelijke buit wordt per vaartuig in Tjenrana aangebracht, de buffels worden er over land heen gedreven.

[2]) De dichter vindt hier gelegenheid zijn kunstvaardigheid in het maken van telkens nieuwe wendingen te toonen. — De plechtigheid, *mangaru'*, ook *mangawĕllo*, kan, vóór een vorst ten strijde trekt, niet gemist worden. Zij heeft tra-

digde maaltijd plaats, waarbij Lebarisompa nog eens een krijgshaftige toespraak houdt. Den volgenden morgen keert hij naar zijn paleis terug, Malaetĕppa naar zijn schip[1]).

's Avonds bespreken een zoon en twee broers van I La Dewata wat er te doen is om den broederstrijd te voorkomen[2]). Toapasawĕng gaat naar Tĕssiambe (oost) om Opuna Wengĕng te raadplegen. Deze zit nog steeds als versuft. Toapasawĕng vertelt hem van het drijven van buffels door La Ma'laniung en hoe La Ma'tuppuang dat op dezelfde wijze beantwoord heeft en nog de hofdames van Pantjaitana[3]) geroofd heeft bovendien. Tjolli'pudjie zal dadelijk naar Tanatĕkko gaan om Lebarisompa onder aanbieding van geschenken van den tocht trachten af te houden. Opuna Wengĕng wil alles wat hem van zijn vader is aangekomen, afstaan. Vanaf zijn verhuizing naar Tanatĕkko heeft Lebarisompa nooit naar raad willen luisteren, geheel anders dan hun beminde, nauwelijks volwassen jongste zoon La Ma'galattung.

Tjolli'pudjie komt in Tanatĕkko op het oogenblik dat La Ma'laniung aan het *mangaru'* is, zij dient hem een geduchten uitbrander toe. Lebarisompa hoont zijn moeder, maar Pantjaitana spreekt vriendelijk tegen haar. Waardig en welsprekend doet zij een beroep op haar zoon, zij wil alles geven om het leven van La Ma'galattung te redden. Lebarisompa volhardt in zijn afwijzende houding. Tjolli'pudjie gaat heen, Pantjaitana volgt haar, met een vriendelijk woord zegt Tjolli'pudjie haar schoondochter weer naar binnen te gaan. Weldra is zij terug in Tĕssiambe, Opuna Wengĕng zit nog steeds der wanhoop ten prooi. Zij zegt hem naar Tjenrana te gaan en La Ma'galattung te belezen toe te geven, hij gehoorzaamt maar vraagt eerst een pruim uit haar mond, zóó dat niemand het ziet[4]). In een visschersschuit steekt hij over, hij prevelt een formulier van zijn vader, dat beoogt een behouden aankomst in Tjenrana te verzekeren.

---

ditioneele vormen en verloop, in dit verhaal met bizondere uitvoerigheid beschreven. De betuigingen van verknochtheid roeren Lebarisompa tot schreiens toe. Zie voor proeven van *mangaru'* in Nederlandsche vertaling: Matthes, Boegineesch heldendicht op de expeditie der Hollanders tegen Bone, door *Daeng ri adja*, blz. 30 v.v., 55 v.v. — Makassar 1862.

[1]) Men is dus den geheelen nacht in de raadzaal bijeen gebleven.

[2]) De zoon is La Ma'pasĕssung Sompawali, die in de groote vergadering van Lebarisompa gemist werd, zie vorige bladzijde.

[3]) Het is de avond vóór den morgen waarop men in zee zal steken; als Lebarisompa met zijn grooten aan het *mangaru'* is.

[4]) Van dit echtpaar is steeds Tjolli'pudjie de wakkere en voortvarende, Opuna Wengĕng sukkelachtig.

's Morgens zijn La Ma'galattung en We Tĕnripada in Tjenrana juist opgestaan. Hij geeft orders buffels te slachten om de vazallen te kunnen onthalen. De tekst verplaatst dan in een opsomming der vazallen die met hun schepen vol krijgers landen[1]). Allen zijn nu in de raadzaal bijeen. La Ma'galattung en de mannen zijner omgeving kleeden zich in oorlogsdracht. Hij vraagt van We Tĕnripada een sirihpruim uit haar mond, een ring van haar vinger „tot steun" en verlaat dan het paleis, de zoogmoeders bestrooien hem met *wĕnno*. In staatsie gaat hij naar de raadzaal. Hier heeft het *mangaru'* 39
plaats[2]), gevolgd door een gezamenlijk maal der ridders en krijgsknechten en een forschen dronk. Weenend vraagt La Ma'galattung of zijn getrouwen hem zullen volgen, als hij naar het Geestenrijk mocht gaan. Nu, dat willen allen. Na de hitte des daags keert La Ma'galattung naar het paleis terug met al zijn krijgers, zij vieren lustig feest. Daar komt Opuna Wengĕng aan. Zijn zoon ziende, het gezicht rood van het drinken, denkt hij dat Tjenrana bestemd is onder te gaan. Hij stelt voor dat La Ma'galattung alles zal ontvangen wat hij van zijn ouders heeft geërfd, maar daartegenover van zijn erflanden Tjenrana enz. afstand zal doen en zich onder Tanatĕkko zal voegen om daarmee de te duchten verwoesting zijner landen te verhoeden[3]). Verontwaardigd wijst deze het voorstel af, hij is niet bang voor den dood. Opuna Wengĕng is aan hevige gemoedsaandoening ten prooi, zijn zoon zegt hem naar Tĕssiambe terug te keeren, maar hij blijft zitten. Een hofdame wordt naar binnen gezonden om We Tĕnripada vóór te laten komen, dan kan zij haar schoonvader nog even zien[4]).

Het volgende gedeelte van den tekst is door elkaar geraakt. Er komt eerst een stukje waarin de vloot van Lebarisompa reeds vóór blz. 21-26
den riviermond is aangekomen, daarna wordt het vertrek uit Tana- blz. 26-28

---

[1]) Er is hier iets uitgevallen. 't Valt op dat deze vazallen komen van plaatsen die ten deele, voor zoover na te gaan, nu nog in *Ma'dje'ne'* en *Mĕnrĕ'* (Mandar) voorkomen, terwijl daar ook een landschap Tjenrana ligt. In het verhaal wordt echter Tjenrana als niet ver van Wewangriu' gelegen voorgesteld, zij 't over zee en Wewangriu' ligt tusschen Luwu' en Tjina (= Bone).

[2]) Vgl. dezelfde ceremonie bij Lebarisompa.

[3]) en te bereiken dat Lebarisompa zich bij het huwelijk van La Ma'galattung en We Tĕnripada neerlegt. (Lezing niet geheel zeker).

[4]) „Hier ontbreken waarschijnlijk bladzijden in het origineel" (Jonker (blz. 20). — Weggevallen is de ontmoeting van We Tĕnripada en Opuna Wengĕng.

tĕkko van schepen die vooruitgaan, beschreven. — Vóór den riviermond liggende, constateert men van boord dat Tjenrana in staat van verdediging is gebracht. Tegen den middag heeft de ontscheping plaats. — La Ma'laniung brengt — nog in Tanatĕkko — aan Malaetĕppa den last van Lebarisompa over vooruit te gaan, deze zal na het middageten volgen. Doch Malaetĕppa laat anderen gaan. De
blz. 28 twee smaldeelen zeilen achtereenvolgens weg[1]).

De tekst gaat voort in de beschrijving van de oorlogsuitrusting waarin La Ma'galattung zich steekt. (Hiervoor ontbreekt iets).

[De juiste volgorde der feiten is als volgt:

Nadat La Ma'galattung het voorstel van zijn vader om tegen vergoeding zich en zijn land onder Lebarisompa te stellen, verontwaardigd heeft afgewezen, stelt Opuna Wengĕng voor dat hij zijn echtgenoote veiligheidshalve naar Suppa' zal laten overbrengen. Bataradjawa heeft het *pemali* verklaard een nieuw-ontgonnen land te betreden[2]). La Ma'galattung laat We Tĕnripada voorkomen om haar schoonvader te begroeten. Hij spreekt haar over verhuizen naar Suppa'. La Ma'galattung wil, als hij den strijd verliest, dat het instortende paleis beider graf zal zijn. Het gelukt Opuna Wengĕng niet haar dadelijk mee naar Suppa' te krijgen.

Alles wordt voor den op den volgenden dag te verwachten inval in staat van tegenweer gebracht.

Lebarisompa draagt La Ma'laniung op met zijn vloot naar Tjenrana te varen, nadat hij zich met Malaetĕppa's vloot vereenigd zal hebben; hij zelf zal later komen. De vloot van den laatste is reeds vóór Tanatĕkko aangekomen. La Ma'laniung verschijnt vóór Tjenrana en landt te noęn. Maar hij wordt teruggeslagen, zijn mannen en die van Wewangriu' (Malaetĕppa) bergen zich op de schepen.

In Tanatĕkko maakt Lebarisompa aanstalten te vertrekken. Aankomst vóór Tjenrana in den namiddag. Werkeloosheid aan boord der vooruitgezonden schepen. Lebarisompa houdt een krachtige toespraak, laat Malaetĕppa aanzeggen te ontschepen. Weldra heeft nu voor de tweede maal een landing plaats.

Aan den wal heeft men de aankomst van Lebarisompa bemerkt en is op zijn hoede. La Ma'tuppuang gaat La Ma'galattung ten

---

[1]) „Hierop volgt waarschijnlijk eerst wat 4 bladzijden te voren bij het teeken II" (Jonker).

[2]) Bedoeling niet duidelijk.

paleize waarschuwen. Deze steekt zich in oorlogsuitrusting, enz.].

Hij neemt afscheid van zijn echtgenoote; nogmaals vraagt hij ter versterking, nu hij in den strijd gaat, een ring van haar vinger alsmede een aangekauwde sirihpruim. We Tĕnripada is ontroerd. La Ma'galattung vertrekt[1]), keert weer terug en vertrekt, na een teeder afscheid, voor goed. Onder het dreunen der trommen, het schallen der muziek, gaat hij, in zijn draagzetel, naar de aanlegplaats der schepen, omstuwd door zijn leger, den vijand tegemoet.

Alsnu volgt de zeer uitvoerige beschrijving van den strijd (± 80 blz.). De krijgskans wisselt, na een dag vechten heeft geen der partijen een voordeel behaald. De hoofdtegenstanders houden nu en dan brallende tweegesprekken, den smaad van dezen strijd op elkander werpende. La Ma'galattung is drie [later heet het: zeven] 40
etmalen ingesloten, zoodat zijn mannen geen water kunnen halen en de buffels niet buiten kunnen brengen om te weiden. 's Nachts rust de strijd. — Lebarisompa zendt La Ma'laniung en I La Tangarĕng uit om te beproeven La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng over te halen verraad te plegen; als zij den weg wijzen hoe men binnen Suppa' kan komen, zullen zij rijkelijk beloond worden. De poging wordt bits afgewezen, gevolgd door nieuwe betuigingen van trouw aan hun heer. Een tweede poging mislukt evenzeer.

I La Tangarĕng (hoewel aanvoerder van Lebarisompa) sluipt ongemerkt naar La Ma'galattung toe en smeekt hem, zeer bewogen, We Tĕnripada weg te laten voeren naar Suppa', Lebarisompa kent geen genade. La Ma'galattung staart voor zich uit maar antwoordt niet. Die van Tanatĕkko winnen terrein. Nu komt Toagalattung tot hem en stelt voor We Tĕnripada en de *manurung*-sche naar Suppa' over te brengen La Ma'galattung keurt dat goed en zendt hem met Toadarĕmmĕng naar het paleis, er mogen echter geen goederen weggehaald worden[2]). Toagalattung vindt Opuna Wengĕng in het paleis[3]), hij zit in zijn gewone houding van radeloosheid en schreit als gewoonlijk. Eindelijk geeft hij orders voor den uittocht naar Suppa', in de rivier wordt een schip te water gelaten. In het paleis nemen de zoogmoeders van La Ma'galattung van de

[1]) „Nieuwe bladzijde in het origineel (weder vast)" (Jonker).

[2]) De daarvoor aangegeven reden is dat wanneer Lebarisompa zal komen om het paleis in brand te steken, bij hem de meening niet moet post vatten als zou La Ma'galattung We Tĕnripada niet een vorstelijken staat gegeven hebben.

[3]) Zijn aanwezigheid is niet duidelijk door een hiaat hoogerop in den tekst, zie blz. 524 noot 1. Er blijkt nu dat hij al den tijd in Tjenrana gebleven is.

bekende zaken en geliefde plekjes, ze toesprekende, afscheid. Opuna Wengĕng geleidt We Tĕnripada en de *manurung*-sche uit het paleis naar haar draagzetel en vandaar naar het schip. Zeilende bereikt men Suppa'[1]). Lebarisompa is iets van den uittocht gewaar geworden en waant zich zeker van de overwinning. De drie hooge personnages stappen aan den overkant in draagzetels en worden naar een paleis gebracht. Het geleide keert terug. De strijd duurt voort. La Ma'galattung laat een oogenblik den moed zakken, maar herstelt zich. Lebarisompa tracht nogmaals met verleidelijke praat La Ma'-
41 tuppuang en La Ma'darĕmmĕng in handen te krijgen. De broeders komen brieschend van woede tegenover elkaar te staan, maar worden gescheiden. De toestand wordt geleidelijk voor Tjenrana hachelijker, de bevelhebbers van La Ma'galattung dringen er bij hem op aan zich tijdelijk in veiligheid te stellen. Zij brengen hem behoedzaam door een pandanenboschje naar den oever der rivier en verfrisschen hem daar. Er is geen schip te zien om hem naar den anderen oever over te brengen, verslagenen hebben alle schepen gebruikt om in te vluchten. Dan heffen de getrouwen de schilden, plaatsen La Ma'galattung daarop en zwemmen met hem naar den overkant (Suppa'-oever)[2]). Hier laten zij hem alleen en keeren naar het gevechtsterrein terug om verwoeder als ooit te vechten. Lebarisompa laat nogmaals een poging doen La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng tot verraad over te halen, wat hen slechts te grimmiger maakt. Hij ziet La Ma'galattung niet langer en denkt dat hij gesneuveld is. Hij wordt onrustig, wil het gelaat van zijn overleden broeder nog eenmaal aanschouwen. La Ma'laniung stelt hem gerust, hij heeft gezien wat er gebeurd is. Lebarisompa zegt, verteederd, het paleis van Tjenrana niet in brand te steken, hij wil het eerst bezien. Men wijst hem ook de woningen der landsgrooten. De rondgang door het paleis wordt uitvoerig beschreven, Lebarisompa ziet in gedachten hoe zijn broeder in die ruimten hof heeft gehouden[3]). Hij is versteld van de rijkdommen die er zijn opgetast[4]). Er is een

[1]) Op korten afstand van Tjenrana te denken, aan den overkant der rivier (*ri awang salo'*).

[2]) *ribabana lolangĕnge* — lett. naar den mond van het land; de plaats waar een rivier uitmondt. Hij was in den strijd gewond.

[3]) De verdedigers hebben dus de plaats ontruimd.

[4]) La Ma'galattung heeft alle erfgoederen zijner grootouders van vaders kant ontvangen, zij zijn naar den Hemel gegaan, Lebarisompa heeft er niets van ontvangen, wat waarschijnlijk hiermee samenhangt dat Le Ma'galattung een aan zijn vader toebedeeld kind is.

boedelbeschrijving. Lebarisompa wil dat de goederen die zich in het paleis bevinden, niet geroofd worden[1]). Het paleis moet onaangeroerd blijven tot zij verwijderd zijn, in de overige gebouwen mag geplunderd en de brand gestoken worden. De goederen moeten naar het paleis van zijn moeder in Tĕssiambe overgebracht worden. La Ma'laniung gaat daar dadelijk toe over. Het krijgsvolk steekt (de plaats) Tjenrana in brand.

In Tĕssiambe kan men de rook ten hemel zien stijgen. Tjolli'-pudjie (in haar paleis) slaat zich op de borst en weeklaagt. De bode aan wien de overbrenging der goederen was opgedragen, verschijnt voor haar. Sprakeloos ziet zij de goederen binnendragen. „Is hij dood?" vraagt zij. — „Neen, La Ma'galattung leeft." — En de bode vertelt wat er met hem gebeurd is, daarna keert hij naar Tjenrana terug. Nu kan het paleis van Tjenrana vernield worden, Lebarisompa geeft last het in brand te steken. I Da Patjongĕng (in Tĕssiambe) komt Tjolli'pudjie die binnenskamers is, vertellen welk gruwelijk schouwspel zij aan den hemel in de verte gezien heeft. Heel Tjenrana brandt. De beide vrouwen storten hun gemoed uit in een weeklacht. De mare der verwoesting verbreidt zich naar Wewangriu', naar Amĕsangĕng enz. Overal stijgen de weeklachten omhoog. Bataratungkĕ' — zij is de tweelingzuster van La Ma'galattung — zendt uit Wewangriu' een bode naar Lebarisompa die hem van alles mag aanbieden mits hij zijn verwoestingen stake. De bode komt bij Lebarisompa aan[2]). Zijn antwoord luidt 42
dat hij het branden eerst zal staken als hij al het verwoeste gebied het zijne mag noemen. Wanneer Bataratungkĕ' dit antwoord wordt overgebracht, besluit zij haar bode naar La Ma'galattung die nog in Suppa' verwijlt, te zenden om hem in overweging te geven in Lebarisompa's eisch te berusten en van alle zijn erfgoederen afstand te doen en zijn persoon, van alles ontdaan, onder zijn broeder te stellen. Zij wil er haar erflanden voor in de plaats geven. De boden verschijnen, getweeën, vóór La Ma'galattung; hij is niet te bewegen

---

[1]) Zie voor het gebruik om boedelbeschrijvingen te laten opmaken: Matthes, Beknopt Verslag mijner reizen in de Binnenlanden van Celebes, in de jaren 1857 en 1861, blz. 54 v.v. in: Verzameling van Berigten betreffende de Bijbelverspreiding XCVI—XCIX. — Ook voor deze boedelbeschrijving wordt de naam „gouden brief" gebezigd.

[2]) Er wordt niet gezegd dat zij over zee gaat, de terugreis van Tjenrana naar Wewangriu' geschiedt geheel per draagzetel.

haar wensch te volgen. Dit bericht wordt door de boden aan Batara-tungkĕ' in Wewangriu' gebracht.

Sompa ri timo' in Amĕsangĕng verkeert in groote droefenis. Zij zendt een bode oostwaarts naar I La Dewata in Mario met de boodschap, dat zij verlangt dat hij We Tĕnripada en de *manurung-sche* van Suppa' naar Amĕsangĕng zal overbrengen. Is dat geschied, dan wil zij Lebarisompa een losprijs of afkoopsom (opdat hij zijn woeden beëindige) zenden. Weigert hij, dan zal zij haar broeder La Tĕnri-sĕssu' van Timpa'ladja' te hulp roepen. I La Dewata hoort den bode aan, kregel roept hij uit wel voorzien te hebben dat de wensch van de *manurung*-sche en van Sompa ri timo' We Tĕnripada en La Ma'galattung in het huwelijk verbonden te zien tot de ineenstorting des rijks moest leiden. Hij snelt dadelijk, in den nacht, naar Amĕsangĕng. Hier aangekomen, vraagt Sompa ri timo' hem harts-tochtelijk naar Suppa' te gaan. Hij vertrekt onmiddellijk, over land.

Drie boden, door I La Dewata van uit Suppa' gezonden, ver-schijnen voor Lebarisompa (in Kĕssi) [1]). Hij vraagt hun welke bood-schap zij van I La Dewata brengen, waarop zij antwoorden door Sompa ri timo' gezonden te zijn met het aanbod van een losprijs voor geval hij zijn woeden wil staken. Doch weigert hij, dan heeft hij de keus te zullen worden aangevallen (met behulp van La Tĕnri-sĕssu's expeditionnaire macht) en met Malaetĕppa ver weg te worden verdreven. Lebarisompa volhardt bij zijn eisch dat al het land van La Ma'galattung het zijne zal worden en deze zich onder hem zal stellen [2]). Een oogenblik later zeggen de boden van I La Dewata te komen. Zij gaan zonder afscheid te nemen heen en begeven zich naar Suppa' waar I La Dewata zich nog bevindt. Wanneer zij het antwoord van Lebarisompa hebben medegedeeld, wordt La Ma'ga-lattung (mede aanwezig) woedend, denkt niet aan onderwerping en wil doorvechten. I La Dewata en Opuna Wengĕng trachten hem te kalmeeren. Hij laat We Tĕnripada vóór roepen om haar vader te ontmoeten. I La Dewata tracht zijn dochter over den ondervonden rampspoed te troosten. Zij smeekt hem haar mee te nemen naar Amĕsangĕng, naar haar moeder.

I La Dewata en Opuna Wengĕng zeggen nu tot La Ma'galattung

---

[1]) Hiervoor is uitgevallen de komst van I La Dewata in Suppa' en het uit-zenden der boden vandaar naar Lebarisompa.

[2]) Namen der boden verward.

een bode overzee naar La Tĕnrisĕssu' in Timpa'ladja' te zenden met verzoek een hulpleger te zenden. Aldus geschiedt.

I La Dewata neemt afscheid van Opuna Wengĕng, van La Ma'galattung en van We Tĕnripada, hij moet naar Amĕsangĕng terug[1]). Aldaar aangekomen brengt hij het antwoord van Lebarisompa over, n.l. op welke voorwaarden deze zijn vernielen wil staken. Sompa ri timo' vraagt dan wat La Ma'galattung daarop te zeggen had. — Deze wilde er niets van weten, enz. — Sompa ri timo' dringt er bij haar echtgenoot op aan thans een bode naar Timpa'ladja' te zenden. Dat is al gebeurd, zegt hij. Vazallen en volk van I La Dewata stroomen toe[2]).

Na drie etmalen varens komt de uitgezonden bode in Timpa'ladja' aan. Hij zegt namens I La Dewata en Opuna Wengĕng te spreken. La Tĕnrisĕssu' bijt zich op de lippen van woede als hij het verhaal van de verwoesting van Tjenrana hoort. Er waren al geruchten overgekomen dat Lebarisompa zich vorst der aarde, alleenheerscher onder den Hemel noemde, hij kon het niet gelooven. Maar nu laat hij een vloot uitreeden. Het volk wordt tot een gastmaal ten paleize opgeroepen. Opsomming van vazallen die met gewapenden zich in de raadzaal komen verzamelen.

Hiaat[3]). De tekst gaat voort in de beschrijving van de optrekkende, 42/40
vereenigde legermacht van La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu'. In de raadzaal zetten zij zich neder, de banieren worden met bloed gewijd, het *mangaru'* heeft plaats[4]), eerst La Tĕnrisĕssu', dan volgt La Ma'galattung met een betuiging van onversaagdheid, enz. 43

Lebarisompa hoort een geraas in de richting van Suppa', het is een geluid alsof La Ma'galattung knarsetandt. — „Neen", zegt La Ma'laniung, „La Tĕnrisĕssu' is met een leger geland." — Lebarisompa is ontzet. „Gaat naar Suppa'," zegt hij, „biedt La Ma'galattung groote „schatten en behoud van zijn land voor zoover niet veroverd[5]) en

[1]) De tekst is hier niet in overeenstemming met het voorafgaande, immers I La Dewata was naar Suppa' gezonden om zijn dochter te halen, doch zij blijft in Suppa'.

[2]) Uit de bewoordingen is op te maken dat zij zich voorbereiden tot den strijd. In het vervolg zijn het echter de troepen van La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' die Lebarisompa bestrijden.

[3]) „Nieuwe bladzijde in het origineel" (Jonker). — Weggevallen is het vertrek van Timpa'ladja' en aankomst in Suppa'.

[4]) Nog in Timpa'ladja' zijnde had La Tĕnrisĕssu' gezegd voor een en ander geen tijd te hebben, het zou later kunnen gebeuren. Vóór alles moest La Ma'galattung te hulp gekomen worden.

[5]) d.w.z. het land aan de Suppa'-zijde der rivier.

„tracht, onder aanbieding van schatten, La Tĕnrisĕssu' naar zijn land „te doen terugkeeren." La Ma'laniung en I La Tangarĕng komen bij La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' in Suppa' aan en kwijten zich van hun opdracht. De beide laatsten wijzen de vredesvoorwaarden af, de boden komen bij Lebarisompa in Kĕssi terug. Hij is na het antwoord weer tot doorvechten bereid.

La Tĕnrisĕssu' zendt La Ma'tuppuang en La Ma'palĕppĕ' naar Kĕssi om te zeggen dat zij elkaar morgen op het slagveld hopen te ontmoeten.

43/16 Hiaat[1]). (Wellicht enkele zinnen).

De boden trekken naar Kĕssi, komen bij Lebarisompa en Malaetĕppa, in de raadzaal gezeten, en doen het voorstel den volgenden morgen den strijd te beginnen[2]). Er wordt geen bezwaar gemaakt en de boden keeren terug.

Den volgenden morgen trekken de legerscharen van Lebarisompa tegen Suppa' op. De strijd ontbrandt en duurt den ganschen dag. Als het avond wordt, begeeft We Tĕnripada zich naar de voorgalerij van het paleis (in Suppa') en roept haar broeder en haar echtgenoot binnen. De zoogmoeders van La Ma'galattung bestrooien hen met *wĕnno*. La Tĕnrisĕssu' ontwikkelt het plan voor een verrassende onderneming: La Ma'galattung moet over land, hij zal over zee gaan, hij zal Malaetĕppa in den rug vallen, deze is niet bekwaam op zee te vechten. Zij zullen daarbij van staatsie-zonnescherm en sirihdoos verwisselen[3]).

De lichten in het paleis worden ontstoken en er wordt een drinkgelag met maaltijd aangericht. Opuna Wengĕng neemt eraan deel.

43/42 Hiaat[4]).

Men komt aan de rivier, La Tĕnrisĕssu' gaat scheep. Een deel van zijn vloot zet koers naar Pintjĕngpute, aldaar wordt geland en

---

[1]) „Nieuwe bladzijde in 't origineel" (Jonker).

[2]) Met toepassing van list en verrassing (*musu' sitjida, tĕbba sikelo tĕ' sipangatta*). Er blijkt niet waaruit deze wijze van oorlogvoering zal bestaan. Uit een opmerking van de tegenpartij dat zij toch reeds gevechtsklaar zijn, moet wellicht opgemaakt worden dat eronder verstaan wordt, „zonder elkaar den tijd te geven zich tot den strijd voor te bereiden."

[3]) Het sirihstel en de kwispedoor zijn regalia, die van vorsten en prinsen, als zij erop uit trekken, even onafscheidelijk zijn als het staatsie-zonnescherm. Het verwisselen van zonnescherm enz. heeft ook de bedoeling dat de vijand, het zonnescherm van La Tĕnrisĕssu' vóór zich ziende, niet op de gedachte van een aanval in den rug zal komen.

[4]) „nieuwe bladzijde in het origineel" (Jonker).

zeven landstreken waaruit Pintjĕngpute zijn inkomsten verkreeg, worden platgebrand, weidevelden en rijstakkers met te veldstaand gewas van Pantjaitana. In Pintjĕngpute, Malagĕnni en Wewangriu' snelt alles te wapen. De brandstichters haasten zich naar de schepen 44
terug en sluiten zich weer bij de vloot van La Tĕnrisĕssu' aan.

Na dit nachtelijk avontuur wordt den volgenden morgen de strijd hervat[1]).

Opuna Wengĕng zit met gevouwen handen wanhopig te staren. De *manurung*-sche werpt het venster open, ziet het woeden van den strijd en spreekt haar beduchtheid uit voor een algeheele uitroeiïng van La Ma'galattung's partij. Opuna Wengĕng verzoekt haar in te grijpen[2]). Zij beschikt aldus: Er zal een brandnetelregen op Lebarisompa's legermacht neerdalen; indien zulk een regen op La Ma'galattung neerkwam, zouden de troepen van La Tĕnrisĕssu' weigeren verder bijstand te verleenen en zou het gevolg zijn dat La Ma'galattung door zijn broer onderworpen werd en zijn land aan hem verloor[3]). — Zij opent haar sirihdoos en spreekt een formulier uit, waarop de brandnetelregen neerdaalt. Groote consternatie in het kamp van Lebarisompa, de manschappen weigeren verder te vechten. Alles vlucht. Malaetĕppa vergeet zijn sirihdoos mee te nemen[4]), Lebarisompa laat zijn vorstelijke muts en andere uitrustingsstukken in den steek, ook zijn sirihdoos....

Hiaat[5]). 44/11

Het vervolg verplaatst in een feestgelag van La Ma'galattung, La Tĕnrisĕssu' en hun mannen[6]).

[1]) Hierna ontbreekt een gedeelte, waarin o.a. het slagen van La Tĕnrisĕssu's krijgslist behoort.

[2]) Wanneer zeer aanzienlijke personages elkander bestrijden, wordt vaak de beslissing door de goden of andere hoogere machten gegeven.

[3]) Aldus te lezen. — Er zijn in den tekst eenige zinnen uitgevallen, waardoor het tegenovergestelde gezegd wordt van wat bedoeld is, nl. dat Lebarisompa zijn veroveringen behoudt enz. Uit het vervolg blijkt ook duidelijk dat Lebarisompa de kous op den kop gekregen heeft; de volledige tekst is in hs. 200 Bijbel Genootschap te vinden.

[4]) In dit tekstgedeelte is weer een en ander uitgevallen.

[5]) „nieuwe bladzijde in 't origineel'" (Jonker).

[6]) Het ontbrekende stuk bevat de beschrijving der vlucht van Lebarisompa's leger. Er wordt veel wapentuig op het slagveld achtergelaten, ook de zonneschermen van Lebarisompa en Malaetĕppa. I La Dewata beweegt de overwinnaars van vervolging af te zien; zij trekken naar het paleis in Suppa' terug. — Lebarisompa is met het overschot van zijn leger nabij Pao. — 's Avonds wordt ten paleize Suppa' de overwinning gevierd, enz. 's Anderen daags worden de buitgemaakte regalia van Lebarisompa en Malaetĕppa met bloed gewijd, er wordt *wĕnno* over het zonnescherm gestrooid, *bissu*'s zingen gewijde zangen.

De beide neven zenden hun voornaamste staatsdienaren, westwaarts, naar Tanatĕkko om de regalia terug te brengen; want, zegt La Ma'galattung, hij kan niet onder twee zonneschermen zitten terwijl zijn broer van gelijken bloede in leven is; zoo ook niet twee sirihdoozen bezitten, enz. Hij biedt in verbloemde bewoordingen aan, vrede te sluiten[1]). De boden treffen Lebarisompa en Malaetĕppa in de *baruga* aan, zij buigen beschaamd het hoofd en staren verwezen voor zich uit. La Ma'laniung krabt verlegen in het zand. Allen zwijgen. De boden herhalen hun vraag vele malen, er komt geen antwoord. Het eenige wat Lebarisompa uitbrengen kan, is een dankwoord voor La Ma'galattung. Terug in Suppa' doen de boden verslag. De vorstelijke neven houden een bespiegeling over den afloop van den krijg, zoo afwijkend van wat Lebarisompa had verwacht.

La Ma'galattung laat schepen in gereedheid brengen; hij is van plan met We Tĕnripada naar Amĕsangĕng terug te keeren. De *manurung*-sche wenscht vooruit te gaan[2]) om alles voor hun ontvangst in Amĕsangĕng in gereedheid te kunnen brengen; zij zal wel bericht zenden wanneer het echtpaar en La Tĕnrisĕssu' onder zeil kunnen gaan. Te noen komt zij in Amĕsangĕng aan, spoedig is zij bij Sompa ri timo', die niets doet dan weenen, in het paleis en stelt haar van den afloop van den strijd op de hoogte. De *puang*'s moeten worden ontboden om het paleis te versieren, er moeten buffels worden geslacht om een dankoffer aan den Schepper te brengen voor de door La Tĕnrisĕssu' gebrachte uitredding. Er worden eerehagen opgericht op den weg naar de landingsplaats voor de blijde inkomste van het echtpaar en La Tĕnrisĕssu'. Het volk is samengetrokken.

De trom in Suppa' wordt geroerd. I La Dewata komt het paleis binnen.

Abrupt einde[3]).

---

[1]) Hier blijkt de vorstelijke waardigheid onlosmakelijk aan de regalia verbonden. Vrgl. Kooreman, over de *gaukang* (Mak.) en *aradjāng* (Boeg.) in Indische Gids 1883 („De feitelijke toestand in het Gouvernementsgebied van Celebes en Onderhoorigheden").

[2]) Er staat abusievelijk: *io* voor *ia'*.

[3]) Uit hs. 200 Bijbel Genootschap blijkt dat I La Dewata het paleis te Amĕsangĕng binnenkomt. Hij krijgt van de ongemakkelijke Sompa ri timo' den wind van voren.

Er volgt nog dat de *manurung*-sche een bode zendt naar Tĕssiambe om Tjolli'-

NAAMLIJST.

N.B. Bij het raadplegen dezer naamlijst worde in aanmerking genomen dat de tekst verschrijvingen en vergissingen aanwijst en ten aanzien van de identificeering der personen niet altijd zekerheid kon worden verkregen.

1. TĔDDJORISOMPA LĔTTEMANGKĔLLANG BATARA WEWANG, grondvester van WEWANGRIU', uit de Onderwereld afkomstig, vader van 7 en 8, echtgenoot van 2.
2. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, *manurung* („de manurung-sche"), nicht van 1 en zijn echtgenoote, moeder van 7 en 8, zuster van 6[1]).
3. BATARA KĔLLING BATARADJAWA, *manurung*, vader van 9 en 19.
4. Zuster van 1 (naam niet genoemd), gehuwd met 3, ten Hemel gestegen, moeder van 9 en 19.
5. LA RAULANGI' TO SADAMPOTO', *manurung*, vader van 10, in TOMPA'TIKA' TIMPA'LADJA'.
6. POLALĔNGE ADJU(W)ARA LAKKO RITUNGO WE TEPULINGE', echtgenoote van 5, moeder van 10.
7. I LA DEWATA LA WALINONO TUNRUANGE AWANALANGI' I TO ANGKAU' I LA SANGIANG, vorst van WEWANGRIU', zoon van 1 en 2, volle broeder van 8.
8. TJOLLI'PUDJIE PUNNA LANGKANA MANURUNG PAMENERIE WE TJINA (I), dochter van 1 en 2, volle zuster van 7, gehuwd met 9.
9. OPUNA (DATUNA-) WENGĔNG I LA SANRESĔNG[2]) PALAWAGAU' I LA SEKATI LEBATA'LALLO TO PALĔTTEI TO PAWAWOI (I) (TO PAWEWANGI?), van TĔSSIAMBE, zoon van 3 en 4, volle (jongere) broer van 19, echtgenoot van 8 en haar neef.
10. SOMPA RI TIMO' TĔNRIKAWARĔNG (TĔNRIANGKAWA', DĔNRIANGKAWA', WE KAWA') INANA WALĔ', eenigst kind van 5 en 6, gehuwd met haar vollen neef no. 7, woont te AMĔSANGĔNG.

---

pudjie en Bataratungkĕ te nooden. In Tĕssiambe blijkt Opuna Wengĕng middelerwijl thuisgekomen te zijn. De beide vrouwen begeven zich oostwaarts naar Amĕsangeng. Opuna Wengĕng zegt Malaetĕppa naar Wewangriu' terug te keeren.

[1]) Daar no. 5 ook *manurung* is, zijn dus in dit geval twee *manurung*'s met elkaar gehuwd (nr. 5 en 6). Dit is in tegenstelling met wat steeds anders gebeurt, nl. dat een *manurung* huwt met een vrouw uit de Onderwereld en omgekeerd.

[2]) Deze naam berust waarschijnlijk op een vergissing.

11. DATU BISSU WE MA'PANJIWI' TO MAMPU (BONE) WE MA'DĔTTIA, minder voorname echtgenoote van 7 in WEWANGRIU'.
12. WE (TĔNRI)PADA WE ATUNGRIU' WE (TĔNRI)WALĔ' DAENG MA'LELE, dochter van 7 en 10.
13. LA TĔNRISĔSSU' UNRU'SIBALI TO TIMO' RIU'MANGKAU' RIU'-PABETA UNRU'PABETA PARĔMMAMUSU' PARĔMMALIPU van TOMPO'TIKA' TIMPA'LADJA', van SAWANGMEGA, ARŪNGPABETA van TODANGSOLO' PADJUNGBANNA (I) van WIDEAPUNG, WIDEUNRU DAENG PABETA (I) van MATASOLO' enz., zoon van 7 en 10, broeder van 12.
14. LEBARISOMPA (I LA) PATAU SĔTTIMĔLLAWE SINGKĔRRU'RUPA MALAESANRANG (I) MATANATIKA' APEWADJUNGENG LILI TANAE van TANATĔKKO DATU PAMUSU', oudste zoon van 8 en 9.
15. LA MA'GALATTUNG SINAUNPADJUNG (— PADJUMPERO, ook — PADJUNGLAKKO) TO TJENRANA LA DAEMPALI (I), van KĔSSI, MENE'-(of: WAWO-)-EMPONG, AWOSADĔNG (of: — TASI') LA (TĔNRI)-PĔPPANG DATUNA (of: TO) SUPPA', jongere broer van 14, tweelingbroer van 16.
16. BATARATUNGKĔ' WE PALĔTTEI, tweelingzuster van 15, gehuwd met 17.
17. MALAETĔPPA PADJUMPONGA (I) TO PAWAWOI (II) TO WEWANGRIU' TO PINTJĔNGPUTE TO PANGKĔLLARĔNG PADUMPA'LIPU TO PAWEWANGI SUMANGĔ'RUKKA I LA MANGKAU' (LA GAU') PARALATĔPPA, zoon van 7 en 11, gehuwd met 16.
18. PANTJAITANA (WE DJAI) BONGAWALI WE TONRALIPU WE UGI' WE BISSULOLO PATEKĔ'TANA in WEWANGRIU', dochter van 7 en 11, zuster van 17.
19. WE TUTUMPADJA, oudere, volle zuster van 9, echtgenoote van 40.
20. LA MA'LANIUNG DAENG SIUTE (I), raadsheer van 14 en neef, zoon van 21.
21. LA TĔNRITIMANG TOALANIUNG, vader van 20.
22. LA MA'TUPPUANG (I) DAENG PASORE, eerste raadsheer van 15.
23. LA MA'DARĔMMĔNG DAENG MA'TĔDDJO, tweede raadsheer van 15.
24. LA MA'PAWĔKKĔ', in dienst bij 9.
25. I WE ANGKENE [MANGKASA'], hofdame van 7 in MARIO.
26. I WE LIUNG(NA), hofdame van 7, *idem*.
27. TO MARIO, bijwijf van 7 in MARIO [1]).
28. I DA PATJONGA (of: °PANJONGA) WE PARANRĔNGI, dochter van 1 bij een bijwijf, eerste hofdame bij 8 en 9.

[1]) Dezelfde als no. 25.

29. NENE'PASAWĔNG, bijwijf van 1, moeder van 28 en 30.
30. TOAPASAWĔNG (I) To (ook: LA) PAWŁLLĔRRI? I LA MAMUSU', eerste raad van 7, zoon van 29 (= La Paměnnĕrri?), halfbroer van 7, volle broer van 28.
31. TOAPATJONGA, in dienst bij 9, echtgenoot van 28[1]).
32. TOAPASORE (I), hofdienaar van 7 in Wewangriu'[2]).
33. TOAPASAWĔNG (II), bode van 35.
34. TOAPASORE (II), bode van 36.
35. LĔTTEMANGKAU' van LABU'TIKA', achterneef (neveu) van 7, dingt naar de hand van 18.
36. LA MAKARODA To PARIUSI (onder Tompo'tika'), *idem, idem.*
37. TOAGALATTUNG, zoogvader van 15[3]).
38. I DA GALATTUNG, zoogmoeder van 15.
39. I DA PASAWĔNG, hooge hofdame in AMĔSANGĔNG bij de *manurung*-sche[4]).
40. I To TANGARĔNG DAENG MANJALA (I) I LA SANREŠĔNG, zoon van 1 en een bijwijf, echtgenoot van 19, in dienst van 7 en diens halfbroer.
41. WE TĔNRITIPA (WE IPA) KARAEMPUGI' WE TJINA (II) To PAO, dochter van 19 en 40, bijwijf van 14, zuster van 42.
42. I LA TANGARĔNG PAKAMUNRI DAEMPARANI, zoon van 19 en 40. tweede raadsman van 14.
43. GUTU'PATALO To PALAGUNA, landsgroote van WEWANGRIU'.
44. LA TĔNRIDJIDJI' TOALAGĔNNI, *idem,* halfbroer van 7.
45. I LA SOMPĔRRĔNG TOADARAPPUNG DATU To KIUNG, aanzienlijke dienaar in AMĔSANGĔNG.
46. LA TĔNRIBETA TOAPAMADĔNG, landsgroote in WEWANGRIU', (volgens den naam vader van 69).
47. LA MA'TOROKANG TOAGAMĔLLĔNG, *idem*[5]).
48. LA MA'SAODANG GILINGĔNGLARI, *idem.*
49. PADJUMPONGA (II) van WIRIMPOBA, *idem.*
50. LA MA'SALLOKO PADJUNGBANNA (II) van WIDELANGI', *idem.*
51. DATU LA EMPĔNG TOALALA, *idem.*
52. DĔTTIASORO' To DJAWA MANGKASA' WE UGI' van AOGADING

---

[1]) Ook wel als haar broeder voorgesteld, volgens zijn naam (vader v. P.) is hij haar echtgenoot.
[2]) Foutief, onzeker wie bedoeld is.
[3]) d.w.z. echtgenoot van de zoogmoeder.
[4]) Naar den naam echtgenoote van 30.
[5]) Misschien te lezen: *Toagumĕllĕng,* en dan echtgenoot van 68.

We (Tĕnri)abang Daeng palallo [Atipanampe], dochter van 7 bij 27, bijwijf van 14.

53. I We Djawĕllu, hofdame van 11.
54. (We Ma'pa)wĕkkĕ', vertrouwde van 18.
55. Datu To Mampu To Palengorĕng Patolaulĕng, vader van 11.
56. We Samangkĕllang (We Gĕllang) To Badju To Boto' We Liung, nicht en bijwijf van 14.
57. I Da Palĕppĕ' We Patjelai (We Tjela) (ook: I Da Parĕppa), eerste hofdame van 10 in Amĕsangĕng.
58. La Ma'sĕttuang Toapatunru' To Aperitu, voornaam dienaar in Amĕsangĕng, echtgenoot van 57?
59. Daeng siute (II) To Madjang (onder Tanatĕkko), dingt naar de hand van 12.
60. Daeng mamala (I) To Lampoko van Bombangtjina, *idem*.
61. La Ma'panganro Daeng ma'sese, *idem*.
62. La Ma'tuppuang (II) To Wadĕng, *idem*.
63. We Tĕnridulu', moeder van 62.
64. La Muladatu van Pappabadja, *idem*.
65. Daeng paguling, *idem* (onder Timpa'ladja').
66. We Tĕnrisompa We Tjina (III), moeder van 65.
67. La Ma'talĕttu' (I) Daempali (ook: Datu wali) Daeng situdju (I) van Lempanglempang[1]).
68. I Da Gumĕllĕng, zoogmoeder van 14 in Tanatĕkko.
69. La Ma'pamadĕng La Malamala La Ma'palĕppĕ' (I), raadsheer in Wewangriu'.
70. We Ma'paseling, hofdame van 41.
71. (Sawerigading of I La Galigo) Puanta ri Tjina To Ma'pamene' warawara.
72. I Da Werunĕng Daeng manjala (II), zoogmoeder van 14[2]).
73. Puang van Kiung.
74. Pua' ma'toa van Tanatĕkko.
75. Puang van Wewangriu'.
76. Da Punta Serĕng, *pua' ma'toa* van Udjumpero ma'langkanae ri Tjoppo'meru, zeer aanzienlijke *bissu*.
77. We Palaguna, *puang* van Tawalangi', aanzienlijke *bissu*.
78. La Ma'talĕttu' (II), zoogbroeder van 18.

---

[1]) La Ma'talĕttu' Datu wali en Daeng situdju (ook: Datu wĕlli) zijn ook als twee personen op te vatten.

[2]) De naam *Daeng manjala* wordt ook aan: 68 I Da Gumĕllĕng verbonden.

79. I We Unia, aanzienlijke dame in Wewangriu'.
80. We Apanglangi', *idem*.
81. Tĕnrisaungĕng (of: Tĕnrisawangĕng) Tĕnriawewe (I) (of: We Tĕnriwewe), *idem*[1]).
82. I We (of: Daeng) ma'lante, *idem*.
83. La Panaungi Opu (of: To) Lamuru van Buki'tĕnga, partijganger van 14.
84. Daeng ma'pata' To Soppeng ri lau', *idem*, zoon van minderen rang van 7.
85. Tĕnrisumpala, echtgenoote van 84.
86. We Pawawoi, echtgenoote van 83.
87. Sampe- (ook: Sompa-)wali La Ma'pasĕssung (of: Toapasĕssung[2])) To Mario, zoon van 7 en 27, broer van 52.
88. La Tĕmmupagĕ' Gilinglipu van Mangkasa', partijganger van 14 en neef.
89. We Tĕnripeso, echtgenoote van 88.
90. La Ma'pawarĕ' To Tanette, *idem*, zoon van 7 en een bijwijf, broeder van 91, 94, 95, 96, 129.
91. Karaengbĕtta To Sawito, *idem, idem*, broeder van 90, 94, 95, 96, 129.
92. We Malagĕnni, echtgenoote van 90.
93. Tĕnripamarang (I), echtgenoote van 91.
94. Lĕttewarani van Sawanglangi', partijganger van 14, zoon van 7 en een bijwijf, broeder van 90, 91, 95, 96, 129.
95. Sangadjibanna van Lusi'tasi' (of: van Labu'tika', of: van Wiringlangi'), *idem, idem*, broeder van 90, 91, 94, 96, 129.
96. La Tĕnrisĕngĕng Karaempali To Malaka, *idem, idem*, broeder van 90, 91, 94, 95, 129.
97. Tĕnrilinrungĕng, als echtgenoote van 90 en van 94 opgegeven.
98. Tĕnribakkĕrrĕng, echtgenoote van 91[3]).
99. Salinrumpongo', echtgenoote van 95.
100. La Pabitjara van Sidenreng Pasitonra pitu lolangĕng, zoon van 7 en een bijwijf, partijganger van 14.
101. Daeng pagĕllang, *idem*[4]).
102. Tĕnriulorĕng (ook: Tĕnriwakorĕng) van Mene'sia, echtgenoote van 100[5]).

[1]) Hier zijn wel twee personen bedoeld.
[2]) Dit beteekent: *vader* van La Ma'pasĕssung.
[3]) Zie echter no. 93.
[4]) Ook één en dezelfde als 100.
[5]) No. 102 en 103 zijn ook als één persoon op te vatten.

103. We (E) Akke Daeng tĕllĕmma, hofdame in Wewangriu'[1]).
104. I We Anjompa, hofdame van 2 in Amĕsangĕng.
105. La Piti (ook: Pitu-)gading van Kĕssi, landsgroote van 15.
106. La Wirampugi', *idem*.
107. La Pawidukang, *idem*.
108. We Malamala, echtgenoote van 105[2]).
109. We Putĕ'kati, echtgenoote van 106.
110. We Tĕnrilĕllung, bijwijf van 15 in Tjenrana.
111. We Tenrisui, *idem*.
112. We Tĕnriwasung, *idem*[3]).
113. Tĕnripamarang (II), echtgenoote van 107.
114. Pua' ma'toa van Tjoppo'meru, in Amĕsangĕng, Punna sao djongke' ri Latimodjong[4]).
115. We Panrealu', *puang* van Padjalesang.
116. We (of: E) Atilangi', hofdame van de *manurung*-sche in Amĕsangĕng.
117. We Tĕmma'selo, *idem*.
118. We Maragĕllung, *idem*.
119. Daeng patappa' (ook: — ma'pata'), aanzienlijke in Amĕsangĕng[5]).
120. I Da Darĕmmĕng, zoogmoeder van 15, moeder van 23 (volgens den naam).
121. We Ma'paiyo, zoogzuster van 12 in Amĕsangĕng.
122. We Ma'pangidĕ', *idem*.
123. We Ma'lipui (I), hofdame van 14 in Tanatĕkko.
124. We Matasolo', hofdame van 10 in Amĕsangĕng.
125. Pua' ma'toa van Suppa'.
126. We Ranrĕngkeno, zoogmoeder van 12.
127. We Palipui (II), zoogmoeder van 12.
128. Kunuangkadja, omroeper in Tjenrana.
129. Gutu'tĕllĕmma van Wideunru (ook van Widelangi', ook: van Luse'tasi'), zoon van 7 en een bijwijf, broer van 90, 91, 94, 95 en 96.
130. Ana'werunĕng, echtgenoote van 129.
131. La Ma'papĕllung, onder-aanvoerder van 14.

---

[1]) Zie noot bij 102.
[2]) Heet ook echtgenoote van 144.
[3]) Doch ook: echtgenoot van 23! (foutief).
[4]) Hiermee kan 76 bedoeld zijn.
[5]) Misschien dezelfde als 85.

132. La Ma'lapa van Limpomadjang, *idem.*
133.. La Tĕnroadji van Soppeng ri adja, onder Wewangriu', *idem.*
134. We Lĕllugesa, echtgenoote van 131.
135. Daeng tĕllempa, echtgenoote van 132.
136. We Tĕnrigiling, echtgenoote van 133.
137. La Malagĕnni I To Sama(na), onder Wewangriu', broer van 133, *idem.*
138. We Tĕtta'leba (I), echtgenoote van 137[1]).
139. Lĕttepatola van Lusi'tasi', broer van 129.
140. La Pawakari, volgeling van 8.
141. Daempali (II) van Ma'dje'ne', vazal van 15.
142. Daeng ma'tanro (I) van Mamudju, *idem.*
143. La Ma'sakira Daeng ma'tanro (II) van Balangnipa Daeng Masiki', *idem.*
144. La Ma'patonra van Parappoang, *idem.*
145. La Pababari Daeng sidjĕlli van Binuang, *idem.*
146. We Wadjokĕtti, echtgenoote van 145.
147. Daeng ma'tanro (III) van Batulapa (?), vazal van 15.
148. Daeng tĕllĕmma (I) van Pappabadja, landsgroote van 15.
149. Daeng tĕmmolle van Awangsadĕng, *idem.*
150. Daeng manĕssa van Saburo, *idem.*
151. Daeng ma'tanro (IV) van Tanramanu', *idem.*
152. Daeng ma'te'ko van Tjenrana, *idem.*
153. Daeng pabeta van Buangkadjang, *idem.*
154. Daeng mamala (II) van Kaili, *idem.*
155. Daeng tĕllĕmma (II) van Tapala, *idem.*
156. La Pasompĕrrang van Luse'tasi', *idem.*
157. We Tĕtta'leba (II), echtgenoote van 156[2]).
158. La Pawiseang van Babadje'ne', landsgroote van 15.
159. La Pasaerang La Pawakasang van Babadje'ne', *idem.*
160. Daeng situdju (II) van Matasolo', *idem.*
161. Daeng sinrua van Salo'tungo, *idem.*
162. Daeng mangawing (I) van Balirante, *idem.*
163. Daeng ma'lewa van Pappabadja, *idem.*
164. We Tĕmma'sadjang, echtgenoote van 22[3]).
165. La Waniaga, onder-aanvoerder van 15.
166. Tĕnriapungĕng, echtgenoote van 165?

---

[1]) Zie echter 157.
[2]) Mogelijk verwarring met 138.
[3]) Heet ook echtgenoote van Daeng matanro (welken?).

167. TĔNRIPAONANG, echtgenoote van 159.
168. TĔNRITALUNRU', echtgenoote van 149.
169. LA PALALOANG SAKKA'TAU, landsgroote van 15.
170. TĔNRIAWEWE (II), echtgenoote van 169.
171. I LA BANAWA LĔBBI' RI SUPPA', niet van hooge geboorte, niettemin de positie van landsgroote van 15 bekleedende.
172. DAENG MANGAWING (II), hofdame in TJENRANA.
173. TOAPASALLE, in dienst bij 9.
174. To TONRAPAGI', dienaar van 15.
175. To PIPASELE', *idem*.
176. LA PALESANGI, dienaar van 20.
177. WE MA'PASAWĔNG WE MA'PANJOMPA, vertrouwde van 16[1]).
178. LA MA'PALĔPPĔ' (II) TOAWAKASA MALAESANRANG (II), raadsheer van 13.
179. LA TĔNRIPULANG DAENG PABETA (II) WAKKAMA'LELA DJAPPA KEDO van WATUULĔNG PADOTO'SAUNG MA'SAGALA van BAEBUNTA, „oom" van 13 en bevelhebber bij dien.
180. DAENG MA'LĔPPĔ' van WATAULĔNG[2]), oudere halfbroer van 5, vader van 179.
181. WE SIRATE(NA), moeder van 179[3]).
182. LA MA'PANGILE SINAUNGO'DI BOTO'WALI van UDJUMPERO, oudere halfbroer van 13.
183. LA MA'SAERANG (of: LA PASAERANG) To PANGKALARĔNG, tweede raadsheer van 13.
184. TOALULUANG, bevelhebber onder 13.
185. LA TĔNRIGILING van PAPPABADJA (TIMPA'LADJA'), *idem*.
186. LA TĔMMUTJINA van ULU(W)ONGĔNG, *idem*.
187. LA MĔNTJINGKELO' van ULUANG(NA), *idem*.
188. LA TJINAMATA van ASULIRĔNG, *idem*.
189. LA MA'PANJOMPA, een aanvoerder van 14.
190. LA MA'DARAMPU, *idem*.
191. LA MA'LALA of LA MA'LALOWANG, *idem*.
192. LA PAMĔNNĔRRI, bode van Lebarisompa naar TANATĔKKO[4]).
193. DATU PAPARĔNG, aanvoerder van 13.
194. MANGĔMPĔSSI, *idem*.

---

[1]) Ten onrechte ook I Da Patjonga genoemd. Afgaande op den naam is zij de dochter van 30 en 39. — *We Ma'panjompa* ook als een afzonderlijk persoon voorgesteld.

[2]) 1. *Watuulĕng*.

[3]) Elders (C VIII) oudere halfzuster van 7.

[4]) Waarschijnlijk dezelfde als 30.

In het land WEWANGRIU' zijn de volgende gebieden (havezathen) gelegen:

WEWANGRIU' proper = PINTJĔNGPUTE, woonplaats van Malaetĕppa en Datu bissu.

AMĔSANGĔNG = PADJALESANG, woonplaats van We Tĕnripada, Sompa ri timo' en de *manurung*-sche.

MARIO, woonplaats van een bijwijf van I La Dewata.

Deze drie gebieden tesamen behooren aan I La Dewata

TĔSSIAMBE, woonplaats van Opuna Wengĕng en Tjolli'pudjie.

TANATĔKKO, woonplaats van Lebarisompa.

Verder af, volgens het verhaal vrij dicht bij, naar de namen te oordeelen in een ander deel van Selebes, ligt:

TJENRANA-KĔSSI met SUPPA', woonplaats van La Ma'galattung, met onderhoorigheden: MENE'- of WAWOEMPONG, BALIRANTE, WIRINGLANGI', AWANGSADĔNG (of: — TASI'), ESATĔNNUNG.

Andere gebieden in of onder Wewangriu' zijn: MALAGĔNNI (ook = PINTJĔNGPUTE), MA'LAU'LAU', PANGKĔLLARĔNG.

Westelijk liggen: PUDJANATI, MĔKKA RI ADJA, — RI LAU', ADJATASI', ANROBIRING, SUNRA RI ADJA, — RI LAU', tot Djawa en Maladju toe.

Op den weg van Tanatĕkko naar Wewangriu' ligt PAPPABADJA. (Komt ook elders voor).

ROMPEGADING, aanlegplaats van Tanatĕkko.

Verder worden genoemd: TAWANGKURU, SOLO', MALAGĔNNI (zie boven), aan La Ma'galattung als zuigeling geschonken; ULUONGĔNG, ASULIRĔNG en TODANGSOLO', allen in Timpa'ladja', waarmee Bataratungkĕ' begiftigd is. Onder dit land behoort ook: SAWANGMEGA, WIDEAPUNG, WIDEUNRU', MATASOLO'. De erflanden van Sompa ri timo': POMPĔSSI, BARINGĔNG zullen daar ook te zoeken zijn.

Het paleis te Tjenrana heet TĔ'MA'LATE (sao dĕnra tompo'), te Tanatĕkko TĔKKALALLA'

SOPPENG, LAMURU, LUSI'TASI', SAWANGLANGI' gelden als onderhoorigheden van Wewangriu'.

Aan de zijde van Lebarisompa vechten: To PAO, To KIUNG, To UGI'; waarschijnlijk worden daarmee lieden tot MAMPU, het land van herkomst van Datu bissu behoorende, bedoeld. Hiertoe behoort ook PALENGORĔNG = AWĔ'GADING of AWOGADING.

De landen ATIPUSĔ' en ATANGSALO' zijn niet te bepalen.

A XLV.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 60 tot schrift 71).

Zonder titel.

INHOUD:

Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung (begin).

$44 + 2 \times 36 + 2 \times 44 + 32 + 6 \times 44 = 500$ blz.

Zelfde verhaal als A LXIV, iets eerder beginnende, doch eerder afbrekende; zie inleiding aldaar voor parallel-teksten en bizonderheden.

De tekst begint abrupt op de eerste bladzijde van een schrift, wat niet wil zeggen dat er nog iets voorafging. Het laatste gedeelte van het afschrift is echter teloor gegaan. Het origineel is langer geweest, blijkens den index aan den voet der laatste bladzijde van het laatste schrift.

De loop der gebeurtenissen is als in het voorafgaande stuk, de verschillen zijn gering. In het algemeen kan naar inhoudsopgave en naamlijst van A XLIV verwezen worden, ook voor wat de hiaten van dezen tekst betreft.

60/1 La Ma'laniung, van zijn zending naar Malaetĕppa teruggekeerd, brengt Lebarisompa de gunstige tijding dat zijn aanzoek om de hand van Pantjaitana is aangenomen.

60/6 Hiaat.

De twee boden die namens hun meesters in Wewangriu' een huwelijksaanzoek komen doen, kwijten zich van hun opdracht. Er is eerst een maaltijd opgedragen.

60/12 Hiaat.

In de verontwaardigde toespraak die Sompa ri timo tot I La Dewata houdt, zegt zij o.a. den huwelijkscandidaat Gutu'tĕllĕmma, haar neef, ter wille van hem te hebben prijs gegeven. Deze toespraak is in tekst A XLIV uitgevallen, zij behoort daar tusschen blz. 512 vóór C en het verdwaalde begin van den tekst op blz. 509, aldaar. I La Dewata

krijgt er ongemakkelijk van langs[1]). Van een uitgesteld huwelijk van We Tĕnripada met Lebarisompa wil zij niets weten. Gesteund door haar schoonmoeder, de *manurung*-sche, jaagt zij hem weg. De laatste zal de kinderen van Sompa ri timo' tot haar eenige erfgenamen maken. In de beschrijving van zijn thuiskomst in Mario (hij keert dus niet naar Wewangriu' terug) breekt de tekst af.

Hiaat. 61/29

In het gesprek van Lebarisompa met zijn ouders. Er zijn kleine lacunes in dit gesprek. Vervolgt als tekst A XLIV. Als I Da Patjonga ten derden male haar opwachting bij Sompa ri timo' maakt, breekt de tekst af.

Hiaat. 63/5

Tijdens de komst der boden van de vrijers in Amĕsangĕng, enz. Na hun huwelijk blijven Lebarisompa en Pantjaitana zeven etmalen binnenskamers. De tekst blijft met A XLIV parallel loopen tot hij in de beschrijving van La Ma'galattung's uittocht uit Tjenrana als bruidegom afbreekt.

Hiaat. 68/41

De met den huwelijksschat vooruitgezonden edelen komen in Amĕsangĕng voor Sompa ri timo' zitten, enz.[2]). In de beschrijving der huwelijksplechtigheden in Amĕsangĕng is een hiaat. Voortgaande 70/28 is aan het einde van het laatste schrift het punt bereikt dat maatregelen getroffen worden voor de reis van Lebarisompa en Pantjaitana van Wewangriu' naar zijn paleis in Tanatĕkko. Het afschrift liep nog verder door, maar de rest ontbreekt.

NAAMLIJST.

De naamlijst van A XLIV kan ook voor dezen tekst dienen. Het aantal personen is geringer, ten eerste omdat het verhaal eerder afbreekt, ten tweede verscheidene hiaten heeft en in de derde plaats iets is bekort.

De volgende personen hebben de achter hun eersten naam gestelde, *niet* in tekst A XLIV genoemde, namen. De nummers zijn die van de daarbij behoorende naamlijst.

---

[1]) Past bij haar karakter, zooals dat voor en na beschreven wordt.
[2]) Deze hiaat is dus kort.

7. I La Dewata, heet ook: I La Sangiang.
10. Sompa ri timo', heeft ook: We Tjina We Ma'danatja.
11. Datu bissu, heet ook: I Da Sangiang I We Atawĕng.
12. We Tĕnripada, heet ook: Daeng sagala.
14. Lebarisompa, heet ook: Lebarisĕssu'.
15. La Ma'galattung, heet ook: To Ma'galattung I La Datu(na).
17. Malaetĕppa, heet ook: La Pawawoi.
39. I Da Pasawĕng, heet ook: I Da Dilangi'.
52. Dĕttiasoro', heet ook: Datu palallo Tĕnripanampe.
61. La Ma'panganro, heet ook: Daeng pabeta To Bili'.
68. I Da Gumĕllĕng, heet ook: I Da Dumĕllĕng, zoogmoeder [1]) van 14.
78. La Ma'talĕttu' (II), heet ook: Sampewali van Marangkabo [2]).
88. La Tĕmmupagĕ', heet ook: Pagĕ'lipu ri Mangkasa'.
100. La Pabitjara is van Nusabila.
102. Tĕnriwakorĕng (Tĕnriulorĕng), heet ook: We Ako' en Daeng tĕllĕmma, zoodat de nummers 102 en 103 één persoon zijn.
110. We Tĕnrilĕllung, heet ook: Tĕnriparola.
114. Pua' ma'toa, heet ook: Puang van Laelae.
190. La Ma'darampu, staat aan Amĕsangĕng-zijde.

In dezen tekst optredende personen welke niet in den vorigen voorkomen:

a. Gutu'tĕllĕmma van Sawangmega, neef van Sompa ri timo', eenmaal tot haar echtgenoot bestemd.

b. Daeng palilu To Tjanru, dingt naar de hand van We Tĕnripada.

c. Talĕttu'lipu Sampewali van Abanglangi' Datuwali, *idem*.

d. We Pawidukang, hofdame in Tanatĕkko.

e. Pasotĕllari van Tana Djawa, partijganger van Lebarisompa, zoon van I La Dewata en een bijwijf.

f. Toagumĕllĕng, echtgenoot van I Da Gumĕllĕng [3]).

g. I To Manjala, echtgenoot van Daeng manjala [3]).

h. Unraisugi', *pua' ma'towa* van Amĕsangĕng.

i. I We Rukĕllĕng, *puang* van Suppa'.

j. We Tĕnripau, hofdame in Amĕsangĕng.

---

[1]) Zij is een andere dan *I Da Manjala*, eveneens zoogmoeder van 14.

[2]) Hiermee kan ook 67 La Ma'talĕttu' (I) bedoeld zijn, of beiden zijn één.

[3]) I Da Gumĕllĕng en Daeng manjala zijn hier dus twee personen, zie Naamlijst no. 68. Zie ook Naamlijst tekst A XLIV noot bij 47.

k. I We Suana Daeng manipi, *idem.*
l. We Sulĕssana Daeng ma'panre, *idem.*
m. La Ma'pawidu', in het gevolg van La Ma'galattung.

Het landschap Sawangkutu' is La Ma'galattung bij zijn geboorte door zijn vader gegeven.

A XLVI.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 72—74, 75—83).

Zonder titel.

INHOUD:

Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung (begin).

a) $3 \times 44 = 132$ blz.

b) $8 \times 44 + 42 = 394$ blz., tesamen 526 blz.

Deze derde tekst is geheel gelijkluidend met den vorigen en vertoont dezelfde hiaten. Hij begint op een later punt. Als het verhaal tot de terugkomst der bode I Da Patjonga bij Tjolli'pudjie en Opuna Wengĕng te Tĕssiambe ten tweeden male gevorderd is, ontbreekt het vervolg, één schrift, dat aanwezig is geweest blijkens den index aan den voet der laatste bladzijde van schrift 74.

Het vervolg brengt midden in de komst der boden van vrijers ten hove Amĕsangĕng en eindigt, overeenkomstig het origineel, abrupt in de beschrijving der bruiloft van La Ma'galattung en We Tĕnripada in Amĕsangĕng. Zie verder inleiding van A XLIV.

A XLVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163, schrift 84).

Zonder titel.

INHOUD:

Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung (fragment).

41 blz.

Deze vierde, van bovengenoemd verhaal deel uitmakende tekst is slechts een kort fragment. Het begint in het relaas door den verspieder van de bruiloftsfeesten in Amĕsangĕng aan Lebarisompa gedaan en loopt tot de toebereidselen voor Lebarisompa's vertrek naar Tanatĕkko. De versie is dezelfde als die van A XLIV; zie verder inleiding aldaar voor bizonderheden.

A XLVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 200 ged. tot schrift 206).

TITEL:

Paupauna Datu Pamusu'.

INHOUD:

Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'.

$15 + 6 \times 40 = 255$ blz.

Dit verhaal speelt in Tanatĕkko, eenige jaren nadat Lebarisompa met Padjaitana (= Pantjaitana) getrouwd is.

Het handschrift geeft slechts het eerste gedeelte, een vollediger tekst bevindt zich in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn, C X hierachter. In dezelfde bibliotheek zijn nog twee korte teksten aanwezig, die elk een episode van het verhaal bevatten, C XI en C XII hierachter. Verdere teksten zijn niet bekend.

200/26 Midden in den nacht wordt Lebarisompa wakker, hij krijgt verlangst naar zijn vrouw We Tĕnriabang en laat zijn tranen stroomen. Zijn echtgenoote Padjaitana voelt zijn tranen en is bekommerd. Zij is nu zeven jaar in het neergedaalde paleis en heeft hem al dien tijd niet zien weenen, eerst nu wendt hij zich van haar af; zij spreekt haar vermoedens uit dat hij verlangst heeft naar een echtgenoote elders, die in Tana Djawa, welnu, zij leeft. — Lebarisompa is verheugd dit te hooren, maar, zegt hij, hij heeft slechts buikpijn, men moet het buiten niet hooren. Padjaitana gaat weer liggen naast haar gemaal, zij slapen met verschillende gedachten in.

Den volgenden morgen komen La Ma'laniung en I La Tangarĕng tot Lebarisompa, zij treffen hem in gepeins verzonken aan. Op hun vragen deelt hij mede na te denken over het door La Tĕnrisĕssu' met We Tĕnriabang begane overspel, dat bekend geworden is. Zij vragen hem wat hij tegen deze beleediging en schanddaad denkt te doen? Zijn plan is aan La Tĕnrisĕssu' een oproeping te zenden

om naar Tanatĕkko te komen en hem te laten weten dat een krijgstocht naar Sĕnridjawa zal ondernomen worden over zee om een droom die Lebarisompa gehad heeft, n.l. dat de goden Sĕnridjawa niet langer beschermen zullen, waar te maken[1]). De beide raadslieden duchten het gevaar dat La Tĕnrisĕssu', in Tanatĕkko aangekomen, zich tegen hen zal keeren, gesteund door andere zonen van I La Dewata. Lebarisompa wordt woedend, al stonden alle zonen van zijn oom tegenover hem, hij zal niet vreezen. — Omtrent zijn broer La Ma'galattung die ten Westen van Tanatĕkko, in Tjenrana, woont (over zee), is Lebarisompa niet zeker, hij vermoedt dat hij thuis zal blijven[2]). De raadslieden meenen dat hij zich aan de zijde der vijanden zal scharen. De vijandschap van hoevelen ook, kan Lebari- 201
sompa niet weerhouden zich op La Tĕnrisĕssu' te willen wreken, hij is voor de menschen beschaamd gemaakt. Om de ware reden van zijn oproepen van La Tĕnrisĕssu' verborgen te houden, zal hij bekend maken — dit is vooral tegenover zijn grootouders, de *manurung*-sche en echtgenoot[3]) bedoeld — dat hij een groot feest zal aanrichten. Besloten wordt dat La Pabitjara Daeng pagĕllang als plaatsvervanger van Lebarisompa We Tĕnriabang zal terughalen[4]). Er zal een uitnoodiging tot het feest aan La Tĕnrisĕssu' gezonden worden, alsmede aan de vazallen van Lebarisompa. Als La Tĕnrisĕssu' mocht vragen waarom Lebarisompa een groot feest wil geven en waarom hij moet komen, moeten de boden zeggen, dat hij daarmee een gelofte afleggen wil betreffende het houden van een hem in den droom toegestanen krijgstocht over zee naar Sĕnridjawa om dat land te veroveren en een vorstin van daar buit te maken. Vóór het vertrek, als alle opgeroepenen in Tanatĕkko bijeen zijn, zal men groote hanengevechten houden.

Na drie etmalen komen de beide boden, oostwaarts zeilende, in Tompo'tika' met groot gevolg aan. Zij treffen La Tĕnrisĕssu' in zijn paleis aan een drinkgelag en brengen de boodschap over; hij moet dadelijk opbreken. Zij voegen eraan toe dat Lebarisompa daarna een krijgstocht naar Sĕnridjawa zal ondernemen en zij gehoord hebben dat hij een schoone vorstin van daar ontvoeren wil. La

[1]) Zie voor dien krijgstucht den volgenden tekst.
[2]) Zie over hem tekst A XLIV.
[3]) Deze hebben goederen gezonden als losprijs voor We Tĕnriabang, d.w.z. om haar schuld uit te wisschen. Zijn ouders hebben Lebarisompa vermaand.
[4]) Zij was wegens het gebeurde naar Djawa verwezen.

Tĕnrisĕssu' spreekt zijn bevreemding over deze uitnoodiging uit, want Lebarisompa heeft hem een misdadiger genoemd. „Doch", zegt hij tot de boden, „gaat gij maar vooruit terug, ik volg over drie „dagen".

Den morgen volgende op het vertrek der boden uit Tompo'tika' op terugreis naar Tanatĕkko gaan La Ma'laniung en I La Tangarĕng ten paleize hun opwachting maken bij Lebarisompa dien zij in gezelschap van hovelingen in het vreemdelingenverblijf aantreffen met La Pabitjara Daeng pagĕllang. Lebarisompa draagt nu den laatsten op om zijn echtgenoote We Tĕnriabang van Tana Djawa te gaan halen, een tocht over land. Hij moet zeggen dat Lebarisompa wel zelf gekomen zou zijn, ware het niet dat hij vernomen had dat La Ma'galattung zich op zee bevond met het plan in Tanatĕkko te landen[1]). La Pabitjara vraagt zichzelf af, waarom Lebarisompa weer naar We Tĕnriabang terugverlangt; hij vertrekt.

Lebarisompa gaat nu met La Ma'laniung en I La Tangarĕng over de boden die naar Tompo'tika' zijn gezonden en over den waarschijnlijken afloop hunner zending praten. Als La Tĕnrisĕssu' komt, hoopt hij groote hanengevechten te houden tegen dezen en zal door chicaneeren een strijd uitlokken. De beide raadslieden manen tot kalmte, La Tĕnrisĕssu' heeft wel tegen hem misdreven, maar Lebarisompa bedenke dat zij van even edelen bloede zijn. Doch deze toont zich fel gebeten op zijn neef, hij zou zelfs geen boete aanvaarden, evenmin als hij dat gewild heeft toen zijn eigen broeder La Ma'galattung jegens hem misdeed door zijn bruid te huwen[2]) en La Tĕnrisĕssu''s misdaad, zijn overspel met Lebarisompa's echtgenoote We Tĕnriabang, nog wel zijn eigen, oudere half-zuster, is zooveel grooter. — Terwijl zij zoo aan het praten zijn, komen de boden uit Tompo'tika' terug en doen verslag.

Intusschen geeft La Tĕnrisĕssu' order alles voor de afreis gereed te maken. Hij vreest dat Lebarisompa hem arglistig in een strijd wil lokken en beveelt dat men den tocht in volle oorlogsuitrusting zal ondernemen, de vazallen moeten meegaan. In het vooruitzicht dat hij in Tanatĕkko wellicht het leven zal laten, spreekt hij tegenover La Ma'palĕppĕ' zijn gevoelens uit betreffende hetgeen hem mogelijk in het Geestenrijk wacht en hetgeen hij op aarde zou achterlaten. Vóór

---

[1]) Een praatje voor de vaak.

[2]) Ziet op diens huwelijk met We Tĕnripada van Amĕsangĕng, die Lebarisompa voor zich ten huwelijk gevraagd had, tekst A XLIV hiervoor.

het vertrek wordt een maaltijd gehouden, voor alle deelnemers bestemd, waar ook rijkelijk gedronken wordt. Vervolgens heeft de 202
plechtige betuiging van trouw (*mangaru'*) als gebruikelijk vóór den aanvang van krijgstochten plaats[1]). La Ma'palĕppĕ' sluit de rij. La Tĕnrisĕssu' is door de woorden van zijn getrouwen raadsman tot schreiens toe bewogen; dan geeft het „niet-doovend licht van de hanenvechtbaan" het bevel toebereidselen tot het vertrek te treffen[2]). Hij neemt eerst afscheid van de *manurung* in het paleis (grootvader, -moeder?, niet nader aangeduid) en vervolgens van zijn drie echtgenooten, aan één van welke hij een sirihpruim die zij eerst in den mond moet nemen, verzoekt; een ander moet zijn sirihdoos vullen.

Onder het schallen der muziekinstrumenten stapt La Tĕnrisĕssu' in zijn draagzetel en begeeft zich aan boord. Hij spreekt de deelnemers aan den tocht nog eenmaal toe, allen blaken van toewijding. La Ma'palĕppĕ' herinnert eraan dat de zon al naar het Westen nijgt en het tijd is om te vertrekken. De vloot vaart uit, de maanvlag wordt geheschen. 's Avonds ontmoet men op zee I La Banawa Lĕbbi' ri Suppa'. La Ma'palĕppĕ' licht hem in dat zij op weg zijn naar Tanatĕkko' om, daartoe uitgenoodigd, aan groote hanengevechten deel te nemen. I La Banawa vindt het verdacht dat hij daar in oorlogsuitrusting heengaat met alle vazallen. La Ma'palĕppĕ' openbaart nu dat La Tĕnrisĕssu' in drie jaar niet in Tanatĕkko is geweest, omdat men daar van hem zegt dat hij misdreven heeft. I La Banawa (dadelijk de situatie doorziende) grijpt naar zijn kris en legt de verklaring af zich aan La Tĕnrisĕssu' verbonden te gevoelen (*mangaru'*), al is hij niet van vorstengeslacht. Hij wendt den steven en vaart mee.

Na drie etmalen komt men in Rompegading, de landingsplaats van Tanatĕkko, aan.

Zoodra La Ma'laniung kennis krijgt van de aankomst der vloot, gaat hij, na zich onherkenbaar gemaakt te hebben, erheen, bemerkt dat men voor den oorlog gewapend is, waartoe behoort dat men banieren (*tanra's*) meevoert. Onmiddellijk gaat hij naar het paleis en vindt daar Lebarisompa in diep gepeins verzonken. Als La Ma'- 203
laniung hem vertelt wat hij gezien heeft, ontsteekt hij in gramschap. Dat niemand een van de mannen uit Tompo'tika' in zijn huis toelate.

---

[1]) Zie tekst A XLIV blz. 521 en noot 2 aldaar en Wb. sv. 1° *aau'*.
[2]) Voor: „La Ma'papĕllung" te lezen: „La Ma'palĕppe".

niemand iets van hen door zijn keel late gaan of hen onthale. Als een omroeper met luider stem dit bevel gaat omroepen, wordt het door La Ma'palĕppĕ' gehoord die het weer aan La Tĕnrisĕssu' overbrengt, die op zijn beurt in woede ontsteekt. Hij geeft last met alle wapentuig te ontschepen, in volle staatsie en onder het spelen op de muziekinstrumenten. Zijn kwispedoor wordt vooruit gedragen, zijn vechthanen zijn ook in den stoet. —

Het volk vertelt elkaar dat We Tĕnriabang van Tana Djawa is gekomen. Haar stoet beweegt zich naar het paleis van Tĕssiambe. De *manurung*-sche komt juist uit het binnenvertrek, zij werpt het venster open en ziet uit[1]). Haar hofdame We Atilangi', gevraagd wie daar aankomt, meent dat het We Tĕnriabang is. „Het schijnt dat „Lebarisompa weer verlangst naar haar gekregen heeft". De *manurung*-sche hoort dit bericht met ontroering. Zij zendt We Atilangi' naar binnen om een potje met godenolie (om het lichaam mee in te wrijven) te halen en daarmee haar kleindochter tegemoet te gaan. Deze *kamuning*-olie heeft het vermogen den huwelijksband te versterken en nog veel meer. We Tĕnriabang moet dit potje, in kostbare stof gewikkeld, op haar heup bewaren. We Atilangi' moet voorts het gordijn van haar (We Tĕnriabang's) draagzetel terugslaan opdat de *manurung*-sche gelegenheid hebbe haar kleindochter op te nemen. Zij is schoon, maar haar oogopslag bevalt de *manurung*-sche niet[2]).

De avond daalt, een zuchtje van den wind waait het roode satijnen gordijn van We Tĕnriabang's draagzetel open, La Tĕnrisĕssu' die met zijn hanen bezig is, ziet haar; hij geraakt een oogenblik van zinnen. Zijn liefde ontvlamt weer, hij wil met haar samen in den dood. La Ma'palĕppĕ' tracht hem tot bedaren te brengen, de wind zou zijn woorden naar Lebarisompa kunnen overbrengen. We Tĕnriabang gaat intusschen naar het paleis van Lebarisompa. Hij komt beneden aan de trap haar tegemoet, zich verontschuldigende dat hij haar niet zelf is komen halen. Samen gaan zij naar boven. Daar wordt zij door haar half-zuster[3]) Padjaitana welkom geheeten, Lebarisompa gaat naar het vreemdelingenverblijf terug, hij is weemoedig. Zal hij haar doorsteken? zij is onvergelijkelijk schoon! Zal hij La Tĕnrisĕssu' bevechten? hij kan hem niet weer in genade

[1]) In het vorig verhaal, A XLIV, woonde zij bij haar schoondochter Sompa ri timo' in Amĕsangĕng. Zij blijkt thans bij haar dochter Tjolli'pudjie in Tĕssiambe te verwijlen.

[2]) Zij vindt dien *ma'tje'kong* — onoprecht.

[3]) Er staat: „zuster".

aannemen; zoo hij zich al tot kalmte dwong, hij blijft beschaamd en heeft zijn gezicht verloren.

Zoodra We Parĕnrĕngi verneemt dat We Tĕnriabang met haar broer La Pabitjara Daeng pagĕllang is aangekomen, gaat zij tot Tjolli'pudjie, haar meesteresse, om haar dat mede te deelen. Deze verneemt het bericht met zorg en gaat ijlings naar Tanatĕkko tot haar zoon. Zij biedt hem van alles aan: drie neergedaalde paleizen, goederen, het wapenrek zijns vaders, drieërlei erfdeel, het land Mĕkka ri adja, westelijk over zee, om daarmee, als het ware, het leven van We Tĕnriabang, haar geliefde schoondochter, te koopen. In antwoord zegt hij slechts dat zij zich misdragen heeft.

Tjolli'pudjie gaat naar binnen, naar We Tĕnriabang en tracht de baan te effenen voor een goede verstandhouding tusschen haar en Lebarisompa. Opeens komt deze binnen, door den schoonen aanblik getroffen grijpt hij We Tĕnriabang aan, neemt haar mee naar het slaapvertrek en tracht haar tot de bekentenis te dwingen dat zij onschuldig is[1]). Zij geeft ontwijkende antwoorden; als hij niet kalmeert, als hij met wat er gebeurd is geen genoegen neemt, is het beter dat zij scheiden. Lebarisompa, begrijpende, geraakt in hevigen 204
tweestrijd, ten slotte valt hij in een verdoovenden slaap. — La Ma'laniung komt hem wekken om te vertellen dat zijn volgelingen onder de tamarinde-boomen bijeen zijn. Lebarisompa geeft order allen in de paleizen La Timodjong en La Welarĕng te onthalen. Men laat La Tĕnrisĕssu' met de zijnen voor evenveel in de raadzaal zitten, hun kan het sirihkauwen tot maaltijd dienen. La Tĕnrisĕssu' is verstoord en zendt La Ma'palĕppĕ' naar het paleis om La Ma'laniung te roepen. Verschrikt komt deze aanloopen, hij krijgt vele verwijten over zoo'n behandeling te hooren en haast zich weg. — To Pawĕllĕrri wordt naar het paleis van de *manurung*-sche gezonden om te zeggen dat men haar kleinzoon maar laat zitten zonder notitie van hem te nemen. De *manurung*-sche is verontwaardigd dat Lebarisompa zijn neef van gelijken bloede zóó behandelt en laat haar kleinzoon bij zich ten eten nooden, zij zal ook goederen verschaffen om bij de hanengevechten op te zetten. La Tĕnrisĕssu' is zeer verheugd dat te vernemen en gaat in volle staatsie naar het paleis van zijn grootmoeder, de *manurung*-sche, waar hij hartelijk ontvangen wordt, zij worden met *wĕnno* (gerooste rijst) bestrooid. La Tĕnri-

[1]) Lebarisompa noemt haar hier een tweelingzuster van La Tĕnrisĕssu', wat onjuist is. Zie Naamlijst.

sĕssu' eet van één schaal met zijn grootvader. Het onthaal is zoo rijkelijk dat de scharen die met La Tĕnrisĕssu' mee zijn gekomen, beneveld raken en elkaar hun liefdes-avonturen uit vroegere dagen gaan vertellen. Hij zelf komt in een sombere stemming en denkt weer aan zijn misdraging, het overspel met We Tĕnriabang. Zijn baardtang hanteerende, zegt hij in een dichterlijke ontboezeming (*elong*[1])): „Hoe is het, Heer! dat gij den wind doet blazen, het „gescheiden zijn door een diepe zee tot niet maakt? hoe stelt Gij „een grens aan het verlangen te dartelen? de wind gaat en keert, „een boodschap met zich voerende, geheime taal die mijn ziel als „met draden omsnoert, de zee lag tusschen ons beiden en toch hebben „wij in elkaar vreugde gevonden", enz. — La Ma'palĕppĕ' antwoordt, in denzelfden trant, met troostwoorden. Zoo gaat het voort, een aantal zijner ridders spreken beurt om beurt zoogenaamd uit, wat hun baardtang, terwijl zij dien gebruiken, hun te zeggen heeft, in liefelijke en dichterlijke beelden. La Tĕnrisĕssu' blijft droevig gestemd, maar de toehoorders vermaken zich. Hun luidruchtigheid dringt tot Lebarisompa door. Hij zendt La Ma'laniung naar de *baruga* onder de tamarinde-boomen, waar de hanengevechten in vollen gang zijn. Na afscheid genomen te hebben van zijn grootouders keert La Tĕnrisĕssu' met de zijnen daarheen terug. Zijn grootmoeder, de *manurung*-sche, wenscht hem toe dat hij Lebarisompa's onbehoorlijk gedrag jegens hem te schande zal maken door te winnen. Volgt een uitvoerige beschrijving der hanengevechten. La Tĕnrisĕssu' laat La Ma'laniung Lebarisompa halen die in diep
205 gepeins in zijn paleis zit. Hij rijst op en gaat in vol ornaat naar het hanenperk. La Tĕnrisĕssu' ontvangt hem met een snorkende zelfverheerlijking. Een gewichtig punt is wat partijen zullen opzetten. Als zoodanig noemt La Tĕnrisĕssu' een lange rij goederen, landen en personen[2]), waartegenover Lebarisompa iets dergelijks moet stellen. Dat daarbij vrouwen, ja, echtgenooten van Lebarisompa zijn, zal blijken het zwakke punt te zijn. Als nu de haan van Lebarisompa verliest, danst La Tĕnrisĕssu' zegevierend rond en zegt zijn menschen alle paleizen leeg te halen en den buit aan menschen en goederen mee naar Timpa'ladja' te nemen. Lebarisompa kan zich niet langer bedwingen, trekt zijn zwaard en slaat den haan van La Tĕnrisĕssu' den kop af. Hij zegt: „Nu staat het gelijk, ieder houdt

[1]) Te vergelijken met de Maleische pantoen, zie Wb. sv. *elong*.
[2]) De namen worden verward dooreengenoemd.

„zijn inzet, de goden hebben nog niet beschikt dat onze inzetten „tesamen zouden komen". Als La Tĕnrisĕssu' wil doorzetten om den buit naar de schepen te brengen en Lebarisompa erop staat een nieuwen kamp te beginnen, ontstaat een gevecht. Zijn drift niet meer meester, omdat La Tĕnrisĕssu' blijft weigeren, werpt Lebarisompa zijn neef diens dooden haan in het gezicht, deze werpt het kreng op dezelfde wijze terug. Als Lebarisompa zijn zwaard trekt, mengen 206
zich anderen in den strijd. Verschillende landsgrooten van Wewangriu' kiezen partij voor La Tĕnrisĕssu'[1]) en willen hem zijn gang laten gaan als hij alles wat grijpbaar is als buit naar de schepen wil laten brengen en sporen de zijnen zelfs aan de vrouwen van Lebarisompa weg te voeren. Deze zegt tot den vijand dat zij zijn vrouwen eerst kunnen meenemen als hij onthalsd is. Er wordt hevig gevochten. De strijdenden ontruimen de hanenvechtbaan en zetten het gevecht vóór het paleis van de *manurung*-sche voort; geen van beide partijen komt, ondanks bloedig vechten, in het voordeel. Padjaitana komt uit het paleis even naar voren, ziet welk bloedbad aangericht wordt en gaat weer naar binnen, werpt een venster open en aanschouwt vandaar den strijd. Zij wil dat Malaetĕppa (haar broeder) tusschen beiden zal komen, de vijanden zijn toch neven en van even edelen bloede. Hij stelt hun voor, elk zeven landen te nemen, geen van beiden wil van uitscheiden hooren[2]). Als dė neven in een langdurig tweegevecht gewikkeld zijn, staan de *manurung*-sche en Tĕddjorisompa op; zonder gevolg of ceremonieel begeven zij zich naar buiten, gaan naar de vechtende neven en zeggen: „Doodt „ons, gij beiden, wij kunnen uw strijd niet aanzien". De neven zijn met stomheid geslagen door hun verschijning waarbij zij zelfs niet op gewijde aarde gaan. [Een *manurung* mag de aarde niet betreden, als hij (zij) uitgaat wordt gewijde aarde[3]) gestrooid of worden doeken op den grond gelegd]. De *manurung*-sche biedt schatten aan als zij den strijd willen staken. La Tĕnrisĕssu' beklaagt zich over Lebarisompa's gedrag, hij heeft zijn haan, die overwonnen had, gedood. De *manurung*-sche stelt Lebarisompa in het ongelijk. I La Dewata en Opuna Wengĕng halen er de raadsheeren La Ma'laniung

[1]) In het gesprek dat Lebarisompa met zijn beide vertrouwde raadslieden boven had, is reeds beduchtheid uitgesproken dat dit gebeuren zou.

[2]) Lebarisompa niet omdat hij door La Tĕnrisĕssu' beschaamd is gemaakt, deze laatste niet omdat hij niet zonder buit naar zijn land wil terugkeeren, den prijs van zijn winnen van het hanengevecht.

[3]) *tana menrodja*, vgl. Wb. s.v. *menrodja*.

en La Ma'palĕppĕ' bij, zij stellen den eersten in gebreke, hij verontschuldigt zich met te zeggen dat Lebarisompa niet naar zijn vermaningen heeft willen luisteren. Midden in een uiteenzetting van La Tĕnrisĕssu' waarom hij naar Tanatĕkko gekomen is, breekt het stuk af.

NAAMLIJST.

1. TĔDDJORISOMPA, grondvester van WEWANGRIU' in TĔSSIAMBE, (uit de Onderwereld opgekomen).
2. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, *manurung*, echtgenoote van 1, zuster van 3 of 4[1]).
3. To SADAMPOTO', *manurung*, (grondvester van TOMPO'TIKA' TIMPA'LADJA').
4. POLALĔNGE ADJUWARA LAKKO RITUNGO, echtgenoote van 3.
5. I LA DEWATA I LA SANGIANG I TO ANGKAU' TUNRUANGE AWANALANGI', zoon van 1 en 2.
6. TJOLLI'PUDJIE PAMENERI WE TJINA PUNNA LANGKANA RAURAU, dochter van 1 en 2.
7. SOMPA RI TIMO' DĔNRIANGKAWA', ebenbürtige echtcgenoote van 5 (dochter van 3 en 4).
8. DATU BISSU WE MA'DĔTTIA, echtgenoote (van minder hooge geboorte) van 5, somtijds met 7 verward.
9. (OPUNA WENGĔNG) I LA SEKATI, echtgenoot van 6.
10. LEBARISOMPA MALAESANRANG MATANATIKA' I LA PATAU APEWADJUNGĔNG LILI TANAE DAENGRISOMPA DATU WARANI DATU PAMUSU' SINGKĔRRU'RUKKA (I), eersteling van 6 en 9, ten paleize LA TIMODJONG.
11. LA MA'GALATTUNG To TJENRANA LA TĔNRIPĔPPANG DAEMPALI van SUPPA' (To SUPPA') To KĔSSI, woont westwaarts in TJENRANA, jongere broer van 10.
12. BATARATUNGKĔ' WE PALĔTTEI (of: DAENG PALĔTTE), jongere zuster van 10[2]), (echtgenoote van 14).
13. PADJAITANA (ook: WE DJAI, en: WE TĔNRIDJAI) WE TONRALIPU PATEKĔ'TANA BONGAWALI, echtgenoote van 10 en zijn nicht[3]).

---

[1]) Naar de gewone voorstelling van 4.
[2]) Er wordt niet gezegd dat 11 en 12 tweelingen zijn.
[3]) Zij is dochter van 5 en 8.

14. MALAETĔPPA PARALATĔPPA I LA MANGKAU' PADUMPA'LIPU van WEWANGRIU'[1]).
15. LA (TĔNRI)SĔSSU' (I) TO TIMO' SINGKĔRRU'RUKKA (II) RIU'-MANGKAU' van TOMPO'TIKA' TIMPA'LADJA' UNRU'PABETA PARĔM-MAMUSU' van WAWOUNRU PADJUNGBANNA van PAPPABADJA PAMA-DĔNGRUKKA, van MATASOLO', oudste kind van 7[2]).
16. DĔTTIASORO' MA'SAGALA MANGKASA' WE UGI' ATIPANAMPE TO DJAWA WE (TĔNRI)ABANG DAENG PALALLO (I), later in TANA-TĔKKO-TĔSSIAMBE, nicht van 10 en zijn echtgenoote van minderen rang[3]).
17. LA (MA'LA)NIUNG DAENG SIUTE, eerste raadsman van 10[4]).
18. I LA TANGARĔNG DAEMPARANI, tweede raadsman van 10[4]), broer van 16[5]).
19. LA PABITJARA (LA ITJA) DAENG PAGĔLLANG van SIDENRENG PASI-TONRA PITU LOLANGĔNG, broeder van 16, zoon van 5.
20. SAMPEWALI, broeder van 16.
21. LA PANAUNGI [TO LAMURU], *idem, idem,* verwacht wordt dat hij zich tegen 10 zal keeren.
22. PAGĔ'LIPU van MANGKASA', *idem, idem, idem.*
23. PASOTĔLLARI PAKAMUNRI van TANA DJAWA, *idem, idem, idem.*
24. I LA PABATANG TO LAMURU, *idem, idem, idem.*
25. LA MA'PASĔSSUNG TO MARIO, *idem, idem, idem*[6]).
26. LA MA'SALLOKO, bode van 10.
27. LA MA'PAPĔLLANG, *idem.*
28. LA MA'PALĔPPĔ' TOASALĔSSUNG, eerste raadsman van 15.
29. LA MAKARODA TO PARIUSI[7]), tweede raadsman van 15.
30. LA MA'SAERANG van PAPPABADJA, vazal van 15.

---

[1]) Echtgenoot van 12, broer van 13, maar wordt ook een volle broer van 10 en van 15 genoemd !

[2]) Hij wordt ook genoemd tweelingbroer van zijn boeleerster 16 en zij beiden heeten weer broer en zuster van 13. Het een sluit het ander uit; de verwarring komt wellicht hieruit voort dat 16 een volle broer heeft die La Ma'pasĕssung heet; er wordt nergens vermeld dat hij een tweelingbroer is. In andere verhalen geldt La Tĕnrisĕssu' steeds als volle broer van 60, zoon van 7.

[3]) Zij is een dochter van 5 en een bijwijf en dus niet een volle, oudere zuster van 13 (zie noot 2), ten rechte La Tĕnrisĕssu's halfzuster; in A XLIV is de naam harer moeder I We Angkene Mangkasa' To Mario.

[4]) De namen Daeng siute en Daemparani wisselen.

[5]) Dit komt niet overeen met tekst A XLIV waar I La Tangarĕng's vader de zoon is uit een bijhuwelijk van Tĕddjorisompa, terwijl Dĕttiasoro' de dochter is uit een bijhuwelijk van I La Dewata.

[6]) Dezelfde als no. 20, hoewel dat hier niet blijkt.

[7]) Deze naam wordt ook wel eens met La Ma'palĕppĕ' verbonden.

31. La Pangorisĕng, *idem*.
32. La Tĕnriesa van Udjumpero, *idem*.
33. Simpuanglari pakamunri, *idem*.
34. La Tĕmmanganro, *idem*.
35. La Pabeangi Daeng matonĕng Punna lipu ri Timpa'ladja', *idem*.
36. Daengmangiring To Sadĕng, *idem*.
37. Daeng siampe To Sia, *idem*.
38. Daeng palallo (II) To Kia Punna lipu ri Limposugi', *idem*.
39. La Ma'djaleka Daeng paliweng To Libu (of: To Lĕbbo), *idem*.
40. La Tĕnrisĕssu' (II) van Singkiwero, *idem*.
41. La Ma'sakira van Matasolo', *idem*.
42. La Ma'toreang van Marupapa, *idem*.
43. La Ma'paseling van Marupapa, *idem*.
44. La Widelangi' Daeng ma'pata' To Wadĕng, *idem*.
45. La Makarupĕ' van Tjoppo'meru, *idem*.
46. La Poto'gading van Wawounru, *idem*.
47. Akkama'lele Djappakado Padoto'saung ma'sagala van Watuulĕng, *idem*.[1]).
48. We Sirate(na) Daeng ma'lurĕng, moeder van 47.
49. Daeng palĕppĕ' van Wewangriu', vader van 47[2]).
50. Padjungmarulu lolangĕnge van Tompo'tika', vazal van 15.
51. Tĕnripakiung, eerste echtgenoote van 15 en nicht.
52. Tĕnripanotĕ', tweede *idem*.
53. Simpuruwewang, derde *idem*.
54. I La Banawa Lĕbbi' ri Suppa', landsgroote van eenvoudige afkomst van 11.
55. We Atilangi', hofdame van 2.
56. We Paranrĕngi (Parĕnrĕngi), zoogmoeder van 10, eerste hofdame bij 6.
57. To Pawĕllĕrri To Palĕnnarĕng, bode van 28.
58. We Marupapa, een hofdame.
59. La Poto'kati, in het gevolg van 15, waarschijnlijk = 46.
60. We tĕnripada We Atungriu', niet nader aangeduid, ten rechte zuster van 15.
61. We Tĕnritipa (of: We Tĕnri ipa), bijwijf van 10.
62. Gutu'patalo To Palaguna, partijganger van 15.

La Timodjong is ook wel het paleis der *manurung*-sche.

[1]) Vgl. Naamlijst tekst A XLIV onder no. 179.
[2]) Lees: van *Watuulĕng*, vgl. Naamlijst tekst A XLIV onder no. 180.

Tot Tompo'tika' Timpa'ladja' behooren: SOLO', GIMA, MATASOLO, LAU'BULU', TODANGTODJA (?), SAWANGMEGA KIUNG, WADĚNG.

De landingsplaats in Tanatĕkko heet: ROMPEGADING.

Tot Tanatĕkko of Wewangriu' behooren: MĚKKA RI ADJA, WIRINGLANGI', SABANGLOANG.

A XLIX.

Leg. Jonker. (Cod. 6163, schrift 85 tot 97).

TITEL:

Iyanae pauwanna Datu Pamusu'.

(Verhaal van Datu Pamusu').

INHOUD:

Krijgstocht van Lebarisompa naar Sĕnridjawa.

a. 36 + 40 + 36 = 112 blz.
b. 8 × 36 = 288 blz.
c. 36 + 38 = 74 blz., totaal 474 blz.

Komt niet voor in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Boeg. Chrestomathie III 251 v.v.).

Andere handschriften zijn niet bekend.

Tusschen a. en b. en b. en c. zijn schriften van het afschrift verloren gegaan. De loop van het verhaal is desondanks te volgen. Het is een vervolg op de teksten A XL—XLII. Aldaar werd verteld dat We Tĕnribali van Sĕnridjawa en La Tĕnriliwĕng van Letengriu' in het huwelijk traden; zijn broeder La Ma'dungkĕllĕng had het oog op We Tĕnriwalĕ', haar jongere zuster, laten vallen.

Als het verhaal aanvangt, zijn ook de beide laatsten gehuwd en wonende in Limpomadjang onder Sĕnridjawa. Beide echtparen zijn in het bezit van een zoontje. Er zijn geen teksten bekend die de tusschenliggende gebeurtenissen beschrijven.

a.

De dag breekt aan. De jonge vorst Lebarisompa en zijn echtgenoote Pantjaitana zijn opgestaan. Hij brengt zich in de goede stemming door sirih te kauwen. Eenig oorlogstuig beschouwende zegt hij tot zijn rechterhand La Ma'laniung: „Oorlogsdracht die niet „wordt gebruikt, wordt muf. Hoe lang is het geleden dat wij Mario

„verwoest hebben, het land van La Tĕnridolo To Mario?"[1]). — „Drie maanden", is het antwoord. Lebarisompa wil nu westwaarts op verovering uitgaan naar Sĕnridjawa en Letengriu' (behooren bijeen). Pantjaitana wordt hoogst ongerust als zij dat hoort. Wien zou het ongeluk treffen? hem die met haar van één moeder is in Tompo'tika[2])? haar neef, de broeder van haar man To Tjenrana[3])? het land Sĕnridjawa wellicht waar We Tĕnribali resideert, immers, de gedachte aan haar belet hem rustig te slapen?[4]).

Lebarisompa geeft order alles voor een tocht westwaarts naar de plaats van zijn jongere zuster Bataratungkĕ' in gereedheid te brengen. Onder de klanken der muziek vertrekt hij met gevolg. De avond valt als hij in Wewangriu' aankomt. Daar heet Malaetĕppa (haar echtgenoot) hem welkom. Hij vraagt naar Bataratungkĕ. Zij roept hem boven in het paleis, biedt sirih aan en laat een maal gereed maken. Doch Lebarisompa heeft te veel haast om daarvan te nuttigen, hij komt slechts opdat zij de horoscoop van zijn voorgenomen tocht over zee naar Sĕnridjawa zal trekken, alwaar hij La Tĕnriliwĕng wil bestrijden. Er wordt beschreven hoe dat geschiedt, zij zegt dat de uitslag gunstig is; op den laatsten der maand als de gordel van Orion zichtbaar wordt, zal zij zijn oorlogsuitrusting te voorschijn halen en na nogmaals negen dagen moet hij vertrekken[5]). Tĕnrisumpala zal onderworpen worden, La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng zullen gedood worden en We Tĕnribali zal hij als buit mee terugbrengen naar Tanatĕkko.

Lebarisompa neemt afscheid, wellicht zal de Schepper hem haar doen weerzien. Te noen is hij in Tanatĕkko terug. La Ma'laniung krijgt overeenkomstig de aanwijzingen van Bataratungkĕ orders de noodige toebereidselen tot den tocht te maken....[6]).

---

[1]) Van deze onderneming is geen tekst bekend.

[2]) Bedoeld is: La Tĕnrisĕssu', die echter van een andere moeder is (Sompa ri timo').

[3]) La Ma'galattung, tegen wien Lebarisompa vroeger gestreden heeft (A XLIV—XLVII).

[4]) Sĕnridjawa proper, Letengriu', Limpomadjang en Pinasumpu' liggen dicht bij elkaar en vormen tesamen hét land Sĕnridjawa. Ten rechte verwijlt La Tĕnriliwĕng met zijn echtgenoote in Letengriu', haar ouders bij wie zij vaak zijn, in Sĕnridjawa, in Pinasumpu' wonen anderen, die beneden ter sprake komen. Limpomadjang is de plaats van La Ma'dungkĕllĕng.

[5]) Hoewel er staat dat *zij* dit zal doen, moet hier toch wellicht aan een verschrijving gedacht worden, want bij de voorbereiding van den tocht in Tanatĕkko wordt zij in het geheel niet genoemd.

[6]) De tekst loopt door, maar ten rechte is er een hiaat waarin gezegd moet

85/24 Tjolli'pudjie is over de woorden van I La Patjonga ongerust. Lebarisompa heeft wellicht niet vernomen, meent zij, dat Sĕnridjawa en Letengriu' uit den Hemel neergedaalde, heilige landen zijn. Nog nooit heeft een vorst den strijd met La Tĕnriliwĕng durven aanbinden. Zij stapt in haar draagzetel en gaat naar haar zoon en schoondochter in Tanatĕkko. Lebarisompa bevestigt de berichten die haar ter oore zijn gekomen; zij tracht hem van zijn plan te weerhouden. Immers, Sĕnridjawa en Letengriu' zijn landen der goden[1]), Limpomadjang is een ontoegankelijk land[2]), hij zal te gronde gaan. Malaetĕppa biedt aan in zijn plaats te gaan. Doch Lebarisompa is niet tot andere gedachten te brengen.

Als de tijd daar is, vraagt hij aan Pantjaitana een sirihpruim uit haar mond en trekt dan met zijn legermacht uit onder tromgeroffel
86 en het schallen der muziek. Bij de aanlegplaats der schepen aangekomen, begeeft hij zich dadelijk aan boord. De vloot vertrekt, het schip van Lebarisompa bevindt zich vooraan, om het hardst zeilende met La Ma'laniung. De vloot was als land in beweging, een dicht bosch, een berg in zee. Tegen den avond is men in volle zee. Lebarisompa laat de schepen waarop zich de vazalvorsten bevinden, zich verzamelen, er zal op het admiraalsschip scheepsraad gehouden worden. Als allen bijeen zijn, onthaalt hij eerst op spijs en drank. Mogelijkerwijze zal men, naar het bestel der goden, weldra naar het Geestenrijk oversteken; dat allen, nu hun levensgeesten (*bannapati*) nog in de Middelwereld verwijlen, zich vroolijk maken. Weldra zien de groote heeren „rood" van het drinken en zijn beneveld, er wordt een leven gemaakt dat tot Hemel en Onderwereld doordringt. Lebarisompa houdt een toespraak waarin hij het doel van den tocht: We Tĕnribali te rooven, bekend maakt, de onderbevelhebbers betuigen daarna achtereenvolgens hun trouw[3]); ten slotte staat To Malagĕnni op, hij keurt vrijmoedig de plannen af, hij is het met La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' eens dat Lebarisompa het leven van zich en de zijnen in de waagschaal gaat stellen. Malaetĕppa betoogt hiertegenover dat zij toch moeten gaan.

---

zijn dat Tjolli'pudjie van de plannen van Lebarisompa op de hoogte is gekomen.

[1]) D.w.z. landen in deze Middenwereld, waar alles aardsch toegaat, maar door de goden uit den Hemel neergelaten.

[2]) *ma'kĕrrĕ'* — verboden en dies onheilwekkend als gewone stervelingen er zich in wagen, ong. Jav. *angkĕr*.

[3]) *mangaru'*, Wb. sv. 1° aru', vgl. A XLIV blz. 521, noot 2. Dit tafereel is slordig geredigeerd, er zijn zinnen uitgevallen en de namen zijn onvast.

De tekst breekt abrupt af. Het afschrift geeft een hiaat aan. 86/25

Bij het aanbreken van den dag opent La Ma'galattung het venster en ziet uit[1]). Hij kijkt naar de golven der zee, hoe ze terugwijken en weer opkomen, de opeenvolging der golven, hoe ze elkaar verdringen en hij is niet gerust. Daar ziet hij de vloot van zijn broer zeilen, hij roept La Ma'tuppuang en lucht zijn gemoed. Lebarisompa is altijd zijn eigen weg gegaan. Zeker gaat hij weer op een krijgstocht uit, ditmaal naar Sĕnridjawa, alhoewel het verboden gebied is. La Tĕnrisĕssu' behoort van Lebarisompa's plannen op de hoogte te worden gebracht. Nauwelijks heeft hij dat gezegd of er is een draagzetel zichtbaar waarin La Tĕnrisĕssu' gezeten is. Na ontvangst vraagt La Ma'galattung wat hij van Lebarisompa's tocht denkt. La Tĕnrisĕssu', voorgelicht door zijn raadsman La Ma'palĕppĕ', stelt voor hem achterna te gaan, doch als hij niet naar goeden raad wil luisteren, dan moet men hem aan zijn lot overlaten. — La Ma'tuppuang moet nu, op last van La Ma'galattung, de vloot als ten oorlog uitrusten. Komen zij in Lebarisompa's nabijheid, dan zullen zij zeggen dat zij met handelswaren naar Tompo'tika' op weg zijn.

Na van We Tĕnripada afscheid genomen te hebben begeeft La Ma'galattung zich met La Tĕnrisĕssu', hand in hand, naar buiten; in staatsie gaat men naar de vloot. De vloot vertrekt. La Tĕnrisĕssu' 87
wil vóór Lebarisompa in Sĕnridjawa aankomen, maar La Ma'galattung vindt beter hem maar eerder te laten landen daar hij reeds vijftien etmalen gevaren heeft. Bij het aanbreken van den dageraad komt men vóór de monding der rivier van Sĕnridjawa. Lebarisompa [die daar dus reeds is] vraagt La Ma'laniung welk groot heer daar buiten aan komt zeilen, waarop deze antwoordt dat het hem schepen van Tompo'tika' en Tjenrana schijnen te zijn. Dat verheugt Lebarisompa zeer, hij wil hen inwachten. La Ma'laniung merkt echter op dat de vloot buitengaats stil ligt.

In Sĕnridjawa. De nacht valt in, de lichten in het paleis worden ontstoken. La Tĕnriliwĕng wekt de lieden die met hem bijeen zijn op om te drinken. Doch hij zelf wil gaan slapen, want hij voelt zich niet goed. Spoedig trekt hij zich in zijn kamer terug. Daarvóór treft hij zijn echtgenoote in gezelschap van hofdames aan. Hij is afgetrokken, maar dan zich bezinnende, gaat hij naast haar zitten en

[1]) Er blijkt niet waar hij zich bevindt, vermoedelijk in zijn paleis te Tjenrana.

maakt complimentjes. Zij schertst terug. Dan opeens ernstig wordende zegt hij, ziende op de hofdames die aan het *galatjĕng*-spel zijn[1]): „Zoolang wij in leven zijn, spelen wij; ja, zoolang wij nog „niet in het Geestenland zijn, troosten wij elkaar over het moeten „scheiden uit dit leven; al spreken wij met elkaar over den dood „zoo houden wij toch niet op elkaar met den mond te verheffen." — Het gezelschap lacht, maar La Tĕnriliwĕng neemt zijn echtgenoote bij den arm en gaat met haar het slaapvertrek binnen. Diep in den nacht komt er een verwarring over haar geest. La Tĕnriliwĕng ontwaakt en haar wakker ziende, spreekt hij daarover zijn verbazing uit. Zij voelt zich afgemat en baadt in haar zweet. Dit is misschien een teeken dat een Hemelling op haar is neergedaald[2]). Zij slaapt weer in en droomt. Het is alsof zij naar buiten gaat naar de rivier, alsof het paleis met toebehooren enz. instort en met al zijn inhoud te gronde gaat, de hanenvechtbaan tot wildernis wordt, de planken waarop La Tĕnriliwĕng gezeten was als hij recht sprak, splijten, zij ziet noodweer en vuur van den Hemel op Sĕnridjawa en Letengriu' neerdalen, Pinasumpu' wordt zee. Zij ziet de schepen van Lebarisompa in den riviermond landen, zij ziet zichzelf naar Tanatĕkko met de vloot weggevoerd worden oostwaarts. [De droom wordt zeer uitvoerig beschreven]. — Wakker wordende roept zij: „Ga, ga, La „Iwĕng!". Zij is geheel verward en bezweet.

La Tĕnriliwĕng staat op en ook zij verlaat het slaapvertrek om schut te zoeken in het vertrek van haar zoogmoeder We Tĕmmamala. Zij wekt deze en verzoekt haar heur moeder te wekken. Tĕnrisumpala staat op, zeer ongerust, zij vreest dat We Tĕnribali ongenoegen met haar man heeft gehad, speelsche praat leidt tot twist. Bij haar dochter gekomen verneemt zij van deze, in eenigszins andere bewoordingen, haar droom; o.a. zegt zij nu dat Lebarisompa haar hand had laten vragen waarover La Tĕnriliwĕng woedend werd, ook de huizen der vazalvorsten had zij zien instorten en zij had zichzelf in Tanatĕkko zien zitten. Tĕnrisumpala is van oordeel dat zij een goeden droom gehad heeft[3]).

La Tĕnriliwĕng voegt zich bij hen, hij vraagt We Tĕnribali wat

---

[1]) Wb. sv., een spel gelijkend op Jav. *dakon*; Matthes teekent erbij aan dat het gewoonlijk in rouwtijd gespeeld wordt; in dit geval een voorafschaduwing van komende gebeurtenissen. Boeg. *daku* = *opzetten*, bv. schijven.

[2]) Zij is *bissu* en *bissu*'s krijgen bezoek van haar hemelsche echtgenooten.

[3]) Als reden geeft zij op: *na sibabirĕng memĕng nipie* — de droom bevat uiteenloopende voorstellingen.

zij in den nacht gepraat heeft, hij kon er niet wijs uit worden. Zij deelt nu ook hem haar droom mede, de Hemel spleet, de *posi'tana*[1]) gaapte. Zij zag hem ten Hemel stijgen in vollen luister en haar zelf in Tanatĕkko, enz. La Tĕnriliwĕng is verslagen. Eindelijk zegt hij: „Dat is de ondergang". — Tĕnrisumpale tracht haar dochter gerust te stellen....

b.

....We Tĕnriwalĕ' verlaat — het is nacht — in staatsie haar 88
paleis; zij stapt in haar draagzetel en komt spoedig in Sĕnridjawa aan. Tesamen met haar echtgenoot La Ma'dungkĕllĕng betreedt zij het paleis waar zij beiden We Tĕnribali in gezelschap van haar moeder Tĕnrisumpala aantreffen, La Tĕnriliwĕng is ook aanwezig. We Tĕnribali is diep bekommerd; We Tĕnriwalĕ' gaat bij haar zuster zitten, en La Ma'dungkĕllĕng neemt bij La Tĕnriliwĕng plaats, zeggende dat de Schepper zeker gehoord heeft dat hij (Liwĕng) zijn leven ten offer wil brengen. Bovendien zal La Ma'dungkĕllĕng hem steunen, samen zulen zij vechten voor de vrouw om wie de strijd gevoerd staat te worden. Op diens raad wordt La Pawewangi als bode westwaarts naar het naburige Pinasumpu' gezonden met groot gevolg om Sĕngĕngma'lino, de zuster van La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng daar vandaan te halen met haar zoogbroeder La Muladatu; de plaats ligt voor een aanval van den vijand open. La Pawewangi wordt in Pinasumpu' gul ontvangen, La Muladatu houdt een drinkgelag met zijn krijgslieden, Sĕngĕngma'lino wil zich juist ter ruste begeven. Maar als zij La Pawewangi bemerkt, gaat zij naar hem toe en vraagt het doel zijner komst. Hij deelt mede dat er vijanden in grooten getale in aantocht zijn om We Tĕnribali te rooven en dat La Tĕnriliwĕng het noodig acht dat Sĕngĕngma'lino en La Muladatu zich op Sĕnridjawa terugtrekken wegens de open ligging. Zij laat La Muladatu roepen. Deze wil er niet van weten, hij zal strijden tot de dood erop volgt en verkondigt dat in krijgshaftige taal (*mangaru'*). La Pawewangi gaat onverrichterzake heen.

Als La Ma'dungkĕllĕng het antwoord van den bode vernomen heeft, zegt hij tot La Tĕnriliwĕng niet voor La Muladatu te willen onderdoen en naar Limpomadjang te zullen terugkeeren om de lieden van de vloot op te wachten. Doch eerst verzoekt hij aan zijn echtgenoote een sirihpruim uit haar mond en een ring van haar vinger

[1]) lett. „navel der aarde"; onzeker wat bedoeld wordt.

tot steun in den strijd. Hij neemt teeder afscheid van haar; van uit het vreemdelingenverblijf (vóór in het paleis) staart zij hem na, intusschen trekt hij in zijn draagzetel onder het gespreide staatsiescherm bij fakkellicht verder en verder in den donkeren nacht. Hand in hand met haar moeder keert We Tĕnriwalĕ' naar het inwendige van het paleis terug, zij valt neer, bedekt het hoofd en weent.

Vóór het aanbreken van den dag staat Lebarisompa op, wascht zich, neemt een sirihpruim en zegt tot La Ma'laniung de krijgsmacht op de aanlegplaats der schepen bijeen te brengen en daar vóór de in de schaduw opgestelde vanen wierook te branden. Ook La Ma'pamadĕng, rechterhand van Malaetĕppa van Wewangriu', gaat aan land. Er wordt met bekkens en kwaad-afwerende instrumenten een tot den hemel en de einden der aarde doordringend lawaai gemaakt. Lebarisompa wordt in (nauwkeurig beschreven) oorlogsdracht erheen gedragen[1]). La Ma'pamadĕng, geraadpleegd, is van oordeel dat de dichte begroeiing en de versterkingen van Sĕnridjawa en Letengriu' een aanval daarop onraadzaam maken, maar Pinasumpu' ligt open en bloot; daarop moet eerst de aanval gericht worden. Allen zijn het daarmee eens[2]).

89 Beschrijving van den opmarsch. De menschen in Pinasumpu' zijn ontzet. La Muladatu verschijnt, schitterend uitgedost. Het eerst komt hij in botsing met La Tĕnrirua. Uitvoerige beschrijving van gevechten, de voormannen houden twee- of vierkampen. Na eenigen tijd zendt Lebarisompa vertrouwde personen naar La Muladatu om hem, onder aanbieding van goud, te bewegen den strijd te staken, Lebarisompa zal dan Pinasumpu' kunnen bezetten en Sĕnridjawa onderwerpen. Eerst vriendelijk ontvangen, krijgen de boden, zoodra zij met het aanbod voor den dag komen, een verontwaardigd antwoord te hooren. Hij behoort onder Sĕnridjawa, Letengriu' en

[1]) Bij aanzienlijke lieden behooren tot de oorlogsdracht immer uit den Hemel neergedaalde of uit de onderwereld opgestegen zaken.

[2]) De drie afdeelingen van de krijgsmacht zijn: Tanatĕkko, gebied van Lebarisompa; Wewangriu' of Pintjĕngpute van Malaetĕppa, vanwaar troepen aanwezig zijn onder leiding van La Ma'pamadĕng [en de zonen van Tunruange awana langi'], Tjenrana, gebied van La Ma'galattung die zelf meevecht. La Tĕnrisĕssu' To Timo', die boven met de vloot van zijn schoonbroer La Ma'galattung meevoer, wordt niet meer genoemd. De verklaring was wellicht in het verloren gegane gedeelte tusschen *a* en *b* te vinden. — De „prinsen" van Wewangriu' worden niet nader omschreven; vermoedelijk zijn zij zonen van I La Dewata, die als bizonder rijk met zonen gezegend beschreven pleegt te worden.

Limpomadjang in leven en dood. — De strijd wordt voortgezet. Een paar aanvoerders sneuvelen, o.a. La Malagĕnni. La Ma'galattung wil, het koste wat het wil, zijn kop behouden, prijsgeving daarvan zou de ondergang van Tjenrana beteekenen. Door groote dapperheid te betoonen slaagt men erin het lijk te behouden, het wordt op een schild naar de rivier gedragen. Nog anderen sneuvelen. La Muladatu, 90
van troepen ontbloot, door velen aangevallen, valt als een held. Pinasumpu' is veroverd.

Sĕngĕngma'lino is dadelijk bereid haar onderwerping aan te bieden. Lebarisompa is een oogenblik droef gestemd als hij haar van uit de raadzaal ziet, zij gelijkt op zijn echtgenoote Pantjaitana. Zij geeft aan haar zoogmoeder te kennen dat zij met hem in het huwelijk wil treden. Lebarisompa zendt La Ma'laniung als tusschenpersoon naar het vreemdelingenverblijf waarheen zij zich begeven heeft. Hij verzoekt haar heur plaats in het paleis weer in te nemen, wat zij doet. Lebarisompa verschijnt, gaat naast haar op den hoofdzetel des huizes zitten. Daarna keert hij naar boord terug en zendt vandaar nogmaals La Ma'laniung met een formeel huwelijksaanzoek dat door Sĕngĕngma'lino's zoogmoeder wordt aangenomen. Nu trekt Lebarisompa weer naar het paleis en gaat als haar echtgenoot naast haar zitten. Er is voor een feestmaaltijd gezorgd. Na afloop gaan zij samen het slaapvertrek binnen[1]).

In Sĕnridjawa. De avond valt, de lichten worden aangestoken. La Pawewangi brengt het bericht dat La Muladatu gesneuveld is, Pinasumpu' nu een ander heer heeft, en Sĕngĕngma'lino naar de zijde van Tanatĕkko is overgegaan en zich aan Lebarisompa verbonden heeft. Als La Ma'dungkĕllĕng dit hoort, trekt een wolk over zijn gezicht, hij geraakt haast buiten bewustzijn, hij veroordeelt Sĕngĕngma'lino's verachtelijk gedrag en zou haar willen dooden. Hij draagt La Pasaerang op La Tĕnriliwĕng in te gaan lichten, waarop deze zich met gevolg naar Sĕnridjawa begeeft. La Parakasi, eerste staatsdienaar van La Tĕnriliwĕng, deelt juist aan de voorvechters de noodige bevelen uit als La Pasaerang verschijnt; deze verzoekt hem de boodschap aan zijn heer over te brengen. La Parakasi gaat dadelijk naar binnen, wekt La Tĕnriliwĕng en licht hem in. Het is dezen te moede of hem het leven (*tinio*) verlaat. Hij komt hand in hand

[1]) Er heeft nog geen huwelijkssluiting plaats als bij vorstelijke huwelijken gebruikelijk.

met zijn echtgenoote uit het slaapvertrek en plaatst zich op den huiszetel, het pruimen van sirih moet hem kalmeeren. Spuwend zegt hij [1]): „Sĕngĕngma'lino heeft dus niet de wijk hierheen genomen, „omdat ze met den Ugi'-er wilde huwen. Morgen in de vroegte zal ik tegen Lebarisompa optrekken en hem ergens buiten de plaats ontmoeten [2])". — La Pasaerang vertrekt weer.

We Tĕnribali geeft haar echtgenoot in overweging aan Lebarisompa vele schatten te geven en bericht te zenden aan hun grootouders in Wadĕng en aan Palawagau' in Tompo'tika' (broer van hun grootmoeder). Hij wil dat niet. „Wat zullen wij het ver weg zoeken! „waartoe ons langer kwellen en met woorden strijden; laat mij „morgen gaan om mijn leven tegen Lebarisompa op het spel te „zetten." — „Als gij bij dat voornemen blijft, doorsteek mij dan „eerst met uw lijfkris", zegt We Tĕnribali. — Haar echtgenoot is onverbiddelijk, maar de Schepper heeft zeker gehoord, zegt hij, dat zij haar leven heeft willen geven en daarom zal hun huwelijksband niet verderven [3]). La Parakasi ontvangt de noodige bevelen om de lieden van de schepen den volgenden morgen tegemoet te kunnen trekken.

Als La Pasaerang weer terug is bij La Ma'dungkĕllĕng en hem het antwoord van La Tĕnriliwĕng heeft overgebracht, wordt hij opnieuw met twee anderen uitgezonden, ditmaal zuidwaarts naar Pinasumpu' om Lebarisompa den strijd tegen morgen aan te kondigen en hem namens La Tĕnriliwĕng te vragen waar men elkaar zal ontmoeten.

In Pinasumpu' treft La Pasaerang c.s. La Ma'laniung met zijn ridders in het vreemdelingenverblijf aan bij een drinkgelag. Zij gaan samen naar Sĕngĕngma'lino, die getweeën met haar nieuwen echt-
91 genoot op den huiszetel in het paleis gezeten is. Lebarisompa wijst de streek ten Oosten van de stad Sĕnridjawa, zóó dat hij den dubbelberg van Pinasumpu' links heeft, als gevechtsterrein aan. De boden keeren weer terug, doen La Ma'dungkĕllĕng verslag en deze kan niet nalaten nog eens zijn afschuw over het gedrag van Sĕngĕngma'lino uit te spreken. Hierna laat hij de voorbereidingen voor den strijd van den volgenden dag treffen. Hij prijs La Muladatu gelukkig dat

[1]) Spuwen geeft afschuw te kennen.

[2]) Lebarisompa wordt vaker *To Ugi'* genoemd, alhoewel Tana Ugi' = Tjina en Wewangriu', waar Lebarisompa thuis behoort, verschillende gebieden zijn.

[3]) De huwelijksband kan na het heengaan van deze Middelwereld in het Geestenrijk bestendigd worden. — Later worden La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali op aarde weder in liefde vereenigd, jaren na zijn sneuvelen.

hij reeds in het Geestenrijk is aangekomen. De onderbevelhebbers van La Ma'dungkĕllĕng betuigen vervolgens hun trouw (*mangaru'*)[1]).

Midden in den nacht staat Lebarisompa op, hij verlaat hand in hand met Sĕngĕngma'lino het slaapvertrek in het paleis te Pinasumpu' en gaat met haar op den huiszetel zitten. La Ma'laniung moet alles voor het vertrek in gereedheid brengen. Lebarisompa trekt zijn oorlogsrusting aan (niet minder uitvoerig beschreven en niet minder rijk aan hemelsche erfstukken dan die van La Tĕnriliwĕng) en, dicht bij zijn echtgenoote gaande zitten, vraagt hij een sirihpruim uit haar mond en een ring van haar vinger. Volgt het afscheid en de uittocht van het leger, de beschrijving van de opstelling der legers. De strijd is al in vollen gang als La Tĕnriliwĕng opstaat[2]). Hij sterkt zich met een sirihpruim uit den mond zijner echtgenoote, geeft La Pawewangi orders[3]), steekt zich in zijn oorlogsrusting en neemt 92
dan een langdurig, moeilijk, roerend en teeder afscheid van We Tĕnribali (± 40 blz.). We Tĕnrisumpala, mede tegenwoordig, voegt haar betuigingen van smart bij die harer dochter. Als hij terugkeert, zal zij den Schepper zeldzame buffels offeren „dat Hij die ete". La Tĕnriliwĕng richt zich tot allen die in het paleis achterblijven. Hij verzoekt We Tĕnribali haar hemelschen echtgenoot[4]) te smeeken, welken weg hij heeft te gaan. Hij vraagt nogmaals een sirihpruim en een ring en ten slotte spreekt hij ook alle dierbare plekjes in het paleis toe. Tĕnrisumpala smeekt den Heer van de zelfopoffering van La Tĕnriliwĕng genadig kennis te nemen. Moge hij niet hooren naar wat in de woorden van La Tĕnriliwĕng verkeerd is geweest. En als hij tot zijn echtgenoote mag terugkeeren, zal zij een offer aanbieden. Als hij achter de bergen verdwenen is, keert We Tĕnribali naar haar kamer terug en sluit zich op. 93

De legermachten van La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng ontmoeten elkaar en trekken tesamen uit; beiden stellen zich, als het ware, aan hun mannen voor[5]). Zij plaatsen zich op een steen waarop eerst een kostbaar doek gelegd is, nemen een sirihpruim, strooien links en rechts een offerande van *wĕnno* (gerooste rijst) op het veld

---

[1]) Zie noot 3 blz. 562.
[2]) Mogelijk is een stuk beschrijving van den slag verschoven.
[3]) Die echter als eerste vertrouwde bij La Ma'dungkĕllĕng behoort.
[4]) Volgens een ander verhaal een zoon van La Punna langi', wat niet juist kan zijn, daar Bali een generatie jonger is.
[5]) In de opsomming der namen heerscht verwarring.

en dan roept La Tĕnriliwĕng, de handen eerbiedig ten hemel heffende en neerziende naar de Onderwereld, den Schepper, de goden van Boven- en Onderwereld aan, zeggende: „Wanneer een „huwelijksbode (aanzoekdoende) van Lebarisompa We Tĕnribali's „vader bereikt, moge er dan tevens een bode van mij naar Sĕnridjawa „komen met de mare dat mijn leger verslagen is en ikzelve onthoofd „ben. Indien geen huwelijksbode van Lebarisompa tot haar komt, „dan zij mijn bode de eerste om het bericht te brengen dat ik Lebari-„sompa heb verslagen en naar zijn land teruggejaagd." Hierna rukt het leger op.

In het legerkamp van Lebarisompa. De tegenpartij rukt aan; Lebarisompa is haast bedwelmd van den aanblik en spreekt jegens La Ma'laniung zijn bewondering over de schoone verschijning van La Tĕnriliwĕng uit, hoezeer moet We Tĕnribali dan niet door hem bekoord zijn!

Beschrijving van den slag. La Tĕnriliwĕng daagt Lebarisompa tot een tweegevecht uit. Twee aanvoerders aan de zijde van Lebarisompa sneuvelen, deze drukt één hunner, La Ma'darampu', een steen op het voorhoofd en breekt in jammer uit[1]).

Lebarisompa wordt op de schepen teruggeworpen, door La Tĕnri-
94 liwĕng en La Ma'dungkĕllĕng op den voet gevolgd. In het schip van Lebarisompa bevindt zich We Madualĕ', een bijvrouw[2]) van hem. Door een handige beweging van La Parakasi wordt zij vermeesterd en vóór La Tĕnriliwĕng geleid. Hij laat haar door La Parakasi met eerbewijzen naar We Tĕnribali brengen. Hij zelf kan nog niet komen omdat hij de terugkeer der vijandelijke vloot, die is weggevaren, verwacht. Het tijdelijke legerkamp van den vijand bij de landingsplaats der schepen wordt verbrand. La Parakasi treft We Tĕnribali, getweeën met haar moeder, in grooten kommer op den huiszetel aan. Tĕnrisumpala vraagt dadelijk naar den loop van den strijd. We Madualĕ' wordt vriendelijk ontvangen; „laat ons hopen", zegt We Tĕnribali, „dat Lebarisompa door zal gaan naar Tanatĕkko „en dan kunt gij mijn mede-echtgenoote, van gelijke stand en positie „als ik, worden." De vrouwen in het paleis zeggen lachend tegen elkaar, naar We Madualĕ' ziende, dat Lebarisompa wel bedroefd

[1]) Bataratungkĕ' had voorspeld dat hij zou sneuvelen.
[2]) *wawine adji.*

zal zijn haar te missen. We Tĕnribali maant tot kalmte en denkt aan den droom dien zij heeft gehad.

Na zeven etmalen gevaren te hebben, wordt Lebarisompa eens midden in den nacht wakker. Hij vraagt aan La Ma'laniung waar We Madualĕ' is. Als deze hem heeft ingelicht, wil hij dadelijk naar Sĕnridjawa terugkeeren. Hij is beschaamd in Tanatĕkko thuiskomende zijn gezicht te verliezen, hij ging uit om een vrouw te verwerven en nu hebben die van Sĕnridjawa zijn vrouw geroofd. In snelle vaart gaat de vloot naar Sĕnridjawa terug. Aldaar aangekomen verricht hij eenige ceremonieën (die beschreven worden) en roept in het bijzonder den hemelschen echtgenoot zijner vrouw Pantjaitana aan[1]).

De strijd ontbrandt opnieuw. La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng willen voor elkaar niet onderdoen in broederlijke trouw. Een paar onderbevelhebbers betuigen eveneens hun verknochtheid (*mangaru'*). 95
Enkelen sneuvelen. De ontknooping nadert. La Ma'dungkĕllĕng wordt door Lebarisompa doodelijk met de lans gewond. La Tĕnriliwĕng vermocht hem niet te beschermen; hij wordt flauw, zonder dat men zijn beenen ziet bewegen, stort hij, vallende op zijn schild, dood neder. De vijanden rooven zijn uitrustingsstukken, maar Lebarisompa is diep getroffen en ziet verwezen toe.

La Tĕnriliwĕng komt opzetten, hij maakt zich vrij baan naar het lijk van zijn broer, drukt hem een steen op het voorhoofd en beweent hem. Dan laat hij het lijk van La Ma'dungkĕllĕng op diens schild wegdragen, diens staatsiezonnescherm wordt neergehaald. Hij keert zich tegen den vijand, houwt op hem in en jaagt velen op de vlucht.

Batara Kĕlling in den Hemel ontwaakt uit zijn hemelschen slaaptoestand. Hij opent het hemelluik en ziet uit. Hij bemerkt dat Lebarisompa met de zijnen zich in den uitersten nood bevinden. Woedend zegt hij tot La Makarakka met diens zoon Gutu'tĕllĕmma omlaag te gaan en La Tĕnriliwĕng's levensgeesten (*bannapati*) te dooven. Hij heeft de driestheid gehad vóór zijn ouderen broer een „ebenbürtige" vrouw te nemen[2]). Het eindpunt van den levensduur

---

[1]) Zij is *bissu*.

[2]) Het is juist dat La Tĕnriliwĕng vóór zijn ouderen broeder La Ma'dungkĕllĕng is gehuwd en dat zijn echtgenoote de oudere zuster van La Ma'dung-

gedurende welken het den goden heeft behaagd hem op aarde te laten, is bereikt. Batara Kĕlling laat allerlei kwade wezens bijeenkomen: *padĕngĕng, peresola, to alĕbborĕng* (d.i. verwoester), *pulakali,* hemelhonden. Als allen met striklansen gewapend zijn, moeten zij naar de aarde afdalen; zij moeten de oogen van La Tĕnriliwĕng en zijn mannen sluiten[1]). Verschillende, met name genoemde wezens roepen achtereenvolgens: „Ik zal zijn lichaam verzwakken!" — „Ik zal zijn hoofd ziek maken!" enz. enz.

De hemelketting wordt losgemaakt, de zevenkleurige regenboog neergelaten tot hij vóór de plaats waar Lebarisompa staat, den grond raakt, daarlangs dalen La Makarakka en zijn zoon af. Ook duisternis wordt neergelaten en noodweer, de mannen van La Tĕnriliwĕng worden verblind. Van alle kanten klinkt het: „Mijn lichaam siddert!" — „Mijn haren gaan overeind staan!' — „Mijn ledematen worden slap!" enz. Er daalt een regen van brandnetels op het volk van Sĕnridjawa neer. De menschen krabben zich, hun gezichten vertrekken, zij roepen: „ons vleesch krimpt, wij kunnen niet langer zien." La Tĕnriliwĕng beseft dat zijn tijd gekomen is. Gutu'tĕllĕmma plaatst zich naast Lebarisompa onder diens staatsiezonnescherm, La Makarakka geeft bevel tot oprukken van de gansche macht van Lebarisompa, het oogenblik voor La Tĕnriliwĕng is daar. Deze zegt nu zelf zijn menschen te vluchten omdat zijn leven, zooals het hem door de goden gegeven was, ten einde is.

Lebarisompa en hij naderen elkaar. Het gevecht begint. Met gelijke onverschrokkenheid gaan zij elkaar te lijf. Lebarisompa, onder den indruk van den schitterenden aanblik dien La Tĕnriliwĕng biedt, zegt: „Onderwerp u, La Iwĕng! ach, dat gij op de aarde mocht „blijven leven. Over eenige dagen zal ik uw echtgenoote huwen en „met haar wegzeilen naar mijn land". La Tĕnriliwĕng's borst begint te gloeien als kolenvuur, vuur schijnt uit zijn jukbeenderen te spatten, zijn oogballen zetten uit en hij valt bijkans in zwijm. De ader op zijn voorhoofd zwelt, hij fronst de wenkbrauwen, bijt zich op de lippen, strekt de armen uit en roept: „Stel u eens voor,

---

kĕllĕng's echtgenoote is, doch tot wrijving tusschen de broeders heeft dit nooit geleid. Het argument is herhaaldelijk aangevoerd tegen La Ma'galattung met betrekking tot Lebarisompa indertijd (A XLIV), maar hier niet van pas.

[1]) Het wordt niet duidelijk gemaakt wat zij met de striklansen moeten doen. Wel gebeuren er andere rampen, er gaan weer andere figuren dan de aangewezene, naar de Middelwereld af. De namen wisselen telkens, de beschrijving is verward.

„Patau! breng u eens voor den geest, Datu pamusu', denk eens in,
„Matanatika'! wat dat zou zijn als ik mij onderwierp; als een levend
„lijk door de wereld te gaan terwijl mijn vrouw werd weggevoerd!
„Onderwerpt de Hemel zich? smeekt de Onderwereld om genade?
„beeft de Wierooktweelingberg van Pinasampu'[1]), zou ik beven?
„Schudden de heuvelen van Letengriu' en ik zou schudden (van
„vrees)?! geen vinger van mij denkt daar aan, dat zij verre. Klief
„de drie plooien van mijn hals, door en door[2]). Draag dan, af-
„hangend, in één hand, mijn draaiend hoofd, met purperkleurig doek
„omwonden en met welriekende olie begoten door een onvolprezen
„vrouw. En zie dan, Patau! hoe We Tĕnribali, de vrouw die gij aan
„u gaat verbinden, zich het hoofd met de haren bedekt. Zie dan
„haar mond, dien mond waarvan de lippen op elkander sluiten als de
„beide deelen van een *bĕkkĕng*[3]), haar afgevijlde voortanden, door
„roodgemaakte ingesloten, haar oogen, haar gelaat als de stralende,
„volle maan, haar huid alsof het zonlicht erlangs gestreken ware,"
enz. enz.

Beide mannen knippen niet eenmaal met de oogen. Lebarisompa steekt met zijn lans door het La Tĕnriliwĕng beschuttende schild heen en verwondt hem, deze trekt zijn kris, houwt met zijn zwaard naar links en naar rechts, het doodszweet breekt hem uit, dan valt hij opeens, zonder beweging te maken, dood neer als een blok, zijn schild wentelend in zijn val, steunende op zijn zwaard.

La Ma'laniung wil hem het hoofd afhouwen opdat hij moeilijk het Geestenland bereike (?)[4]). Doch Lebarisompa roept in tranen: „Laat hij regelrecht naar het Geestenland gaan tot onze gemeen-
„schappelijke voorouders; neem hem kleeren noch wapens af." Hij eindigt met een zelfverwijt dat hij oorlog maakte.

De booze machten uit den Hemel nemen afscheid. Het volk van Sĕnridjawa, verslagen en geslagen, gaat heen.

La Ma'panjompa, in het paleis te Sĕnridjawa, wil naar buiten

---

[1]) Waarin hij zal worden ter ruste gelegd.
[2]) Teeken van schoonheid.
[3]) Soort potje met deksel.
[4]) *„ma'beobeo amming ritanga' bela tarapi' ri amalingĕng"*; tegenover *beo* — links, dat in het algemeen ongunstig is, staat hier *lĕmpu'* — rechtstreeksch. — „Links" geplaatst te zijn beteekent zooveel als achterafgezet te zijn. — In het algemeen is iemands herleving uitgesloten als zijn hoofd van den romp gescheiden is.

om te zien hoe de strijd verloopt, To Pawewangi houdt hem terug....
(Hier breekt het afschrift af).

c.

In het tusschen b. en c. ontbrekende fragment (één of meer schriften) is men ten paleize Sĕnridjawa van den dood van La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng op de hoogte gebracht. Het paleis is in rouw gedompeld.

96 De aanvang van stuk c. verplaatst midden in een weeklacht van de zoogmoeders van Tĕnriliwĕng over den dood van hem en zijn broeder La Ma'dungkĕllĕng. (Hun lijken zijn in het paleis opgebaard). Tot kort voor het einde bestaat dit stuk hoofdzakelijk uit weeklachten, behalve van de genoemden ook van Tĕnrisumpala, van het volk en vooral van We Tĕnribali. Zij bevatten treffende passages maar leenen zich niet voor korte wedergave.

Lebarisompa bevindt zich in afwachting buiten het paleis, hij begeeft zich naar de audiëntie-zaal of het wachtgebouw (nabij het paleis) om vandaar het rouwbedrijf des volks gade te slaan en het weeklagen der jonge weduwe in het paleis te beluisteren. We Tĕnribali's klagen hoorende, wordt hij onrustig en zendt La Ma'laniung en I La Tangarĕng[1]) naar het paleis om te trachten haar te kalmeeren. La Ma'laniung doet de boodschap aan La Ma'panjompa: zijn meester wil dat We Tĕnribali haar rouwkleeding aflegge. Doch haar vader geeft geen antwoord. Intusschen komt Lebarisompa nieuwsgierig naderbij en gluurt naar binnen. De boden verlaten onverrichterzake het paleis. Bij een tweede poging krijgt La Ma'laniung van La Ma'panjompa een verontwaardigd antwoord.

Lebarisompa, We Tĕnribali voortdurend haar gesneuvelden echtgenoot hoorende beweenen, wordt verdrietig, hij zoekt troost bij zijn raadslieden. Deze laten niet na erop te wijzen dat La Iwĕng geen andere echtgenoote naast We Tĕnribali had (wat een kritiek inhoudt, want Lebarisompa is zijn antipode).

97 Als Lebarisompa gaat verzitten[2]) en de vraag stelt waarom de lijken

---

[1]) In den loop der beschrijving van hun bezoek veranderen de namen der gezondenen.

[2]) Naast „udjuduwa" (?), waarna hem door Daeng ma'dingi (een hofdame?) sirih wordt aangeboden. La Ma'panganro kan dat schouwspel blijkbaar niet aanzien.

van La Tĕnriliwĕng en van La Ma'dungkĕllĕng niet met spoed gewasschen worden, geleidt La Ma'panjompa zijn dochter naar een andere plaats. Lebarisompa heeft haar goed kunnen zien, zij is zoo schoon als zijn droom hem haar had getoond. De verwanten in het paleis hervatten hun klagen, We Tĕnribali werpt zich neer bij het lijk van haar echtgenoot. Lebarisompa, naderbij gekomen, zegt haar heur jammerklacht te staken. Het baat niet en hij verlaat weder het paleis.

Beschrijving van de lijkbezorging ten paleize. We Tĕnribali klampt zich aan de doodkist vast. Lebarisompa zendt nogmaals La Ma'laniung naar het paleis om erop aan te dringen het lijk van La Tĕnriliwĕng spoedig uit te dragen. De held wordt in de kist gelegd. We Tĕnribali roept: „O Heer! zend noodweer neder en laat mij „met mijn echtgenoot mede naar het Geestenland overgaan." Haar moeder smeekt in gelijken geest. La Ma'panjompa maakt haar vingers los en leidt haar weg; zij valt als dood neer.

Beschrijving van den tocht naar de begraafplaats en de ter aarde bestelling. De kist wordt zeven maal om de vergaderzaal gedragen en van de hanenvechtbaan wordt afscheid genomen. De mannen van Lebarisompa rillen en beven van het schouwspel, hij zelf wil het lijk naar den Dubbelberg volgen om te zien hoe in dit godenland de begrafenis van een godenzoon in haar werk gaat.

Als de stoet onderweg is, verschijnt Sĕngĕngma'lino van Pinasumpu' in een draagzetel. Zij laat den stoet stilhouden, legt wit doek over de kisten en barst in een weeklacht uit. Zij volgt den stoet naar het graf. Hier worden de offers aan hoenders, dwergen, albino's gebracht als passen wanneer een afstammeling der goden het aardsche leven beëindigt. Na afloop van de begrafenis keeren allen naar hun woonsteden terug; om de graven zijn kostbare stoffen gehangen. Lebarisompa gaat terug naar Pinasumpu' om Sĕngĕngma'lino te verzoeken hun huwelijk nu plechtig te vieren[1]). Sĕngĕngma'lino, inmiddels in haar paleis teruggekeerd, ontvangt den bode met haar geheele hofhouding in rouwgewaad. Zij wil er niet van weten. „Ik „blijf in Sĕnridjawa, ik ben onderdaaan van Letengriu', ik heb Limpomadjang tot heer." Zij wenscht haar lot van dat van Lebarisompa te scheiden. Alle vertoogen van La Ma'laniung werken niets uit. Hij gaat heen, keert naar het schip waarop Lebarisompa zich bevindt, terug en doet verslag van zijn vergeefschen tocht.

[1]) Wat nog niet is geschied, zie blz. 567 noot 1.

NAAMLIJST.

1. LEBARISOMPA (of: DAENGRISOMPA) MALAESANRANG MATANATIKA' APEWADJUNGĔNG LILI TANAE I LA PATAU DATU PAMUSU' van TANATĔKKO en TĔSSIAMBE, van UGI' en PAO.
2. PANTJAITANA (WE DJAI) BONGAWALI PATEKĔ'TANA WE TONRALIPU, echtgenoote van 1 en nicht.
3. LA MA'GALATTUNG DAEMPALI LA TĔNRIPĔPPANG DATUNA (of: TO) SUPPA' TO KĔSSI TO TJENRANA TORISINAUNGPADJUNGLAKKO, jongere broer van 1.
4. WE TĔNRIPADA, echtgenoote van 3 en nicht.
5. BATARATUNGKĔ' WE PALĔTTEI BISSULOLO in WEWANGRIU', echtgenoote van 6, jongere zuster van 1 en 3.
6. MALAETĔPPA (of: PARALATĔPPA) TO PANGKĔLLARĔNG PADUMPA'LIPU in WEWANGRIU' (trekt niet mede uit).
7. TJOLLI'PUDJIE PAMENERI PAWAWOI PUNNA LANGKANA MANURUNG (in TĔSSIAMBE), moeder van 1, 3 en 5.
8. OPUNA WENGĔNG I LA SEKATI, vader van 1, 3 en 5.
9. [I LA DEWATA] TUNRUANGE AWANALANGI' van WEWANGRIU', vader van 2 en 4 (van verschillende moeders), broeder van 7.
10. TĔDDJORISOMPA BATARA WEWANG, vader van 7 en 9.
11. BATARADJAWA BATARA KĔLLING, vader van 8, *manurung*, weder in den Hemel.
12. LA (MA'LA)NIUNG, eerste raadsman van 1.
13. I LA TANGARĔNG DAEMPARANI[1]) PAKAMUNRI, tweede raadsman van 1.
14. LA MA'PAMADĔNG MATARAKILĔ', eerste staatsdienaar van 6.
15. LA TĔNRISĔSSU' TO TIMO' UNRU'PABETA van MATASOLO', van TOMPO'TIKA' TIMPA'LADJA', broeder van 4.
16. LA MA'TUPPANG DAENG PASORE(I) (ook: TOAPASORE), eerste raadsman van 3.
17. LA MA'DARĔMMĔNG DAENG MA'TĔDDJO, tweede raadsman van 3.
18. LA MA'PALĔPPĔ', eerste raadsman van 15.
19. WE (TĔNRI)BALI I DA KARODA TUNĔ'MANGKAU' (ook: SĔNGĔNGMANGKAU'), jonge vorstin van SĔNRIDJAWA.
20. LA TĔNRILIWĔNG (LA IWĔNG) TOAKARODA DAENG PALALLO PADJUMPERO van LETENGRIU', jonge vorst van SĔNRIDJAWA, echtgenoot en neef van 19, jongere tweelingbroer van 21.

---

[1]) Deze naam wordt ook wel eens aan 12 gegeven.

21. La Ma'dungkĕllĕng La Ma'dusila (I) Toakasaung Padjungbanna van Limpomadjang, echtgenoot en neef van 22, oudere tweelingbroer van 20.
22. We (Tĕnri)walĕ I Da Kasaung Daeng sagala, echtgenoote van 21.
23. Tĕnrisumpala Inana Walĕ' (van Sĕnridjawa), oud-vorstin, moeder van 19 en 22.
24. La Ma'panjompa To Tĕnribali Datuna Wadĕng, oud-vorst van Sĕnridjawa (ingetrouwd), vader van 19 en 22.
25. Palawagau' van Tompo'tika', oom van 24.
26. La Makaroda To Pariusi (I), zoon van 19 en 20.
27. La Parakasi (of: La Raka') Toaluluang van Letengriu', eerste raadsman van 20.
28. La Pawewangi, eerste raadsman van 21.
29. Sĕngĕngma'lino Daeng manurung Karaengtompo', jongere halfzuster van 20 en 21 in Pinasumpu'.
30. La Muladatu van Limposugi' Daeng sinruwa, zoogbroeder van 29 in Pinasumpu', sneuvelt.
31. La Tĕnridolo To Mario, zoon van 9, in het gevolg van 1.
32. La Maragĕllung, neef van 1, in diens gevolg, sneuvelt.
33. La Tĕnridjidji', in het gevolg van 1, sneuvelt.
34. La Tĕnrigau', in het gevolg van 1 en zijn neef..
35. La Palipui, *idem, idem.*
36. La Tĕmmupagĕ (I) (Punna lipu ri) Mangkasa', *idem*, neef, zoon van 9.
37. Pasotĕllari Pakamunri van Tana Djawa, *idem, idem.*
38. La Panaungi To Lamuru Pabali (of: Pabatang-) lari, *idem, idem.*
39. La Ma'pasĕssung To Mario, *idem, idem*[1]).
40. La Pabitjara van Sidenreng Daeng pagĕllang (I) Pasitonra pitu lolangĕng, *idem, idem.*
41. La Ma'limongĕng Daeng mariti', in het gevolg van 1.
42. La Marudani Daeng ma'tĕkko, *idem.*
43. La Tĕnrisui Daeng tĕllempang, *idem*, sneuvelt.
44. (La Ma')darampu', *idem, idem.*
45. To (of: La) Malagĕnni To Suppa', tweelingbroer van 12.
46. We Tĕmmamala We Ma'dĕttia, zoogmoeder van 19.
47. We Ma'dewata, hofdame in Sĕnridjawa.

[1]) Misschien = 31.

48. We Makasaung, *idem.*
49. Tĕnriparola, zoogmoeder van 29.
50. We Atilangi', hofdame van 29.
51. La Tĕnririua, in het gevolg van 1.
52. Daeng sidjĕlli van Malimongĕng, *idem.*
53. Daeng ma'pĕttĕ' van Ruwangkutu'.
54. La Ma'talĕttu' (of: Talĕttu'lipu) van Limposugi', aanvoerder in Pinasumpu'.
55. La Pawakasa' Daeng ma'lĕppĕ', *idem,* sneuvelt.
56. Panrita Ugi', een aanvoerder.
57. La Tĕnrigiling, aanvoerder in Pinasumpu', sneuvelt[1]).
58. Daeng ma'pata' To Soppeng, in het gevolg van 1, zoon van 9.
59. Daeng pabeta van Wiringlangi', in het gevolg van 1.
60. La Tĕnripĕppang Daeng ma'rowa', aanvoerder in Pinasumpu'.
61. La Pasaerang Daeng ma'tĕnra, bode van 21 (ook: La Ma'saerang).
62. La Ma'paonang Daeng pasore (II).
63. La Ma'pasore, *idem.*
64. La Tĕmmupagĕ' (II) Daeng pagĕllang (II) van Pappabadja, onder-aanvoerder van 21.
65. La Tĕssemaga Taranati, *idem.*
66 .To Wewangtjina, onder-aanvoerder van 1.
67. To Leleĕllung, *idem.*
68. La Ma'sakira van Nusabila, *idem.*
69. La Tĕnritatta, *idem.*
70. La Putĕ'kati Daeng tĕmmale, *idem.*
71. La Ma'dusila (II) To Pariusi (II) van Marĕntjawa, aanvoerder in Sĕnridjawa.
72. Daeng mamala (I), onder-aanvoerder van 1.
73. I Da Pewadjo, zoogmoeder (van 19?) in Sĕnridjawa.
74. — — Pangidĕ', zoogmoeder van 19[2]).
75. We Sirate(na), *idem*[2]).
76. La Marupapa Daeng mamala (II), aanvoerder in Sĕnridjawa, sneuvelt.
77. La Tĕnriangkĕ', een aanvoerder van 1.
78. Daeng situdju, *idem,* sneuvelt[3]).
79. We Tĕnrilĕllung, a.b. van 1's schip.

---

[1]) Kan dezelfde zijn als 56.
[2]) No. 74 en 75 kunnen één persoon zijn.
[3]) Dezelfde als 43, met anderen naam.

80. We Madualĕ', bijwijf van 1 op de vloot[1]).
81. Pawidu', volgeling van 5.
82. We Adilangi', hofdame van 5.
83. I Da Patjonga, eerste hofdame van 7.
84. La Makarakka Langi'risunra, (hemelsche echtgenoot van 2).
85. Gutu'tĕllĕmma To Pawewangi (I) Sangiyangpadjung, in den Hemel, zoon van 84.
86. I La Suala, hemelwachter.
87. Balasariu', hemeldienaar.
88. La Waniaga, in het gevolg van 1, sneuvelt.
89. Daeng talengka, aanvoerder in Sĕnridjawa, sneuvelt.
90. I Tĕmma'lewa, zoogmoeder van 20.
91. I Da Tĕmpinra, zuster van 23.
92. Daeng ma'dingi, biedt 1 sirih aan in Sĕnridjawa.
93. To Pawewangi (II), vader van 28.

Tot Sĕnridjawa behooren: Sĕnridjawa proper, Letengriu', Limpomadjang, Pinasumpu', Atipusĕ'.

Het land Tompo'tika' is T. Timpa'ladja' en heeft niets met Tompo'tika', het land van Palawagau', te maken.

---

[1]) Misschien één met No. 79.

A. L.

Leiden, Cod. 5475, eerste gedeelte.

Geschenk van J. G. F. van Son, 1906.

Dit hs., in een woning in Lamuru aangetroffen, is op palmblad gesteld. Als materiaal heeft het blad van den lontar-palm gediend, waarnaar in het Boegineesch (en Makassaarsch) een geschrift *lontara'* heet, een naam die ook gebezigd wordt voor op papier gestelde geschriften.

Men stelle zich voor dat een lontarpalmblad aan smalle reepen gesneden wordt, om en bij 2 c.M. breed en van uiteenloopende lengte, de meest voorkomende maten zijn van 60 tot 80 c.M. De reepen zijn zoo smal dat zij slechts plaats bieden voor één regel schrift, daarbij zijn zij dun en oprolbaar. Zij worden steeds op dezelfde wijze aan elkaar gelascht, door n.l. het begin van den volgenden ter breedte van enkele c.M. over het einde van den voorafgaanden reep te leggen en de einden aan elkaar te bevestigen, i.c. zijn zij met wol aan elkaar genaaid. Een handschrift bestaat dus uit een langen, smallen band, niet ongelijk aan telegraaflint en ook hierin met het laatste overeenkomende dat hij bewaard wordt door hem om een as te wikkelen; een hs. behoeft nog niet uitvoerig te zijn om vele meters lang te wezen..

Het begin van den band is bevestigd in een inkeping van een houten (linker) klos; door den klos van rechts naar links in ronddraaiende beweging te brengen, wordt de band eromheen gewonden; in opgerolden toestand vormt klos met band een schijf. Het einde van den band is niet vrij maar op dezelfde wijze als het begin vastgemaakt in een tweeden (rechter) klos. Windt men den eersten klos op, dan windt de andere af. Wil men nu een hs. lezen, dan zal men het geheel op den 2den klos winden, zoodat aan den 1en klos alleen het daarin vastgemaakte begin van den band zichtbaar is. Hier begint men te lezen en draait nu, al lezende, het gelezene om den 1en klos, tegelijkertijd den 2en afrollende. De tekst dien men leest,

schuift dan aan het oog voorbij. Een hs. bestaat dus uit twee schijven, door een loopenden band aan elkaar verbonden waarvan, als men het leest, de linker aangroeit naarmate de rechter dunner wordt. De schijven zijn verticaal geplaatst in een horizontaal gesteld langwerpig rechthoekig houten raam, zóó lang, dat de beide schijven er gemakkelijk in kunnen ronddraaien; de hoogte is gering en gelijk aan die van 2 spillen waar de beide klossen vrij omheen draaien, welke spillen in de lengtezijden van het raam zijn vastgezet. Aan de korte zijden van het raam bevinden zich uitsteeksels, men zou het daarmee op steunpunten kunnen laten rusten, misschien is dit ook wel de bedoeling, opdat de lezer van het handschrift beide handen vrij hebbe.

In het hier besproken hs. loopt de band niet meer door, hij is op verscheidene plaatsen gebroken en daarbij zijn stukken verloren gegaan. Het materiaal is dun en bros en knapt bij het op- en afrollen gemakkelijk af. Het hs. toont duidelijk sporen van te zijn opgelapt, nieuwe inzetsels moesten gebroken of verteerde stukken band vervangen.

De letterteekens zijn met een scherp voorwerp ingekrast en daarna de inkrassingen met weinig zorg met zwartsel gevuld. Het schrift is duidelijk. zelfs duidelijker dan van menig op papier geschreven handschrift omdat de vokaalteekens steeds op eenigen afstand onder en boven de lijn staan en dus verwarring tusschen een punt die een klinker aangeeft en één die tot het letterteeken behoort, is uitgesloten. Vergeleken met het Boegineesche schrift zooals wij het kennen uit handschriften op papier, waarnaar ook de drukletters gemaakt zijn, is dit palmbladschrift een vereenvoudiging, krullen zijn vermeden, wat zich uit het materiaal laat verklaren; de *a* wordt vaak een enkele punt, enz.

Het eigenaardige is nu dat naast de vereenvoudigde ook de meer ingewikkeldè of moeilijker te schrijven lettertypen voorkomen, van de *ka* komen vier typen voor, van de *sa* drie, enz. Men heeft dus niet met een ander letterschrift te doen, doch het is uitgesloten dat het schrift op papier, zooals wij het nu kennen, de voortzetting van dit palmbladschrift zou zijn. Integendeel is dit laatste zelf een eindpunt. Er is in deze letterteekens een verticale strekking waar te nemen. Het is dus denkbaar dat er een tijd geweest is dat men op bamboekokers schreef, daarbij de letters onder elkaar plaatsende en hiervan op den lontarband is overgegaan, doch hieromtrent is niets bekend. Het kwam voor dat met dit schrift op papier geschreven

werd; voorbeelden daarvan leveren een hs. in het Britsch Museum (Aanhangsel blz. 1075) en één in de verzameling-Jonker (Cod. 6147, blz. 390 en 402 hiervóór); daar het eerste uiterlijk van ± 1800 dateert, was het schrift dus reeds in de 18e eeuw in dezen vorm gebruikelijk.

De naam *lontara'* voor geschriften in het algemeen duidt er wel op dat lontarblad het van ouds gebruikelijke materiaal was. Doch dat behoeven niet de flodderige reepen te zijn geweest die daar later voor dienden. Het kan zeer wel zijn dat men beter bereid en handzamer materiaal gebruikte, waarop met fraaiere en vollere letter geschreven kon worden en waarvan het tegenwoordige schrift op papier een voortzetting is. Er is in Zuid-Selebes reeds eeuwen op papier geschreven; wie zich hiervan gingen bedienen, konden het lontarblad en de kunst het te maken prijsgeven. De overgang van goed lontarpapier tot aaneengeregen dunne reepen — in alle opzichten een achteruitgang — laat zich moeilijker voorstellen, beter wanneer de laatste voor bamboekokers in de plaats waren getreden.

Het waarschijnlijkst is dat men, vóór het gebruik van Westersch papier algemeen was, tweeërlei materiaal gebruikte: platte bladen lontarpapier, in den trant der Javaansche en Balische handschriften en aaneengeregen lontarlint. Dit laatste is van geen ander Indonesisch volk bekend, maar het doet denken aan hetgeen de Chineesche geschiedenis der Sung-dynastie (960—1279) over P'uni, — volgens Groeneveldt West-Borneo, maar veeleer Broenai —, bericht. In 977 zond de koning van dat land huldegiften aan den Keizer met een brief die als volgt wordt beschreven: „The letter was enclosed in „different small bags, which were sealed, and it was not written on „Chinese paper, but on what looked like very thin bark of a tree; „it was glossy, slightly green, several feet long, and somewhat „broader than one inch, and rolled op so tightly that it could be „taken within the hand. The characters in which it was written „were small, and had to be read horizontally"[1]).

Uit de bespreking van het onderhavige hs. zal reeds zijn gebleken dat aan zoo'n rolbandhandschrift geen lang leven kan worden toegekend; de weinigen die er nog bestaan, kunnen niet zeer oud zijn.

Toen dit hs. uit Indië werd verzonden, heeft men voor het gemak

[1]) W. P. Groeneveldt, Notes on the Malay Archipelago p. 230 (Reprint). Vgl. Chau Ju-Kua, ed. Fr. Hirth & W. W. Rockhill p. 157 — St. Petersburg 1912.

der verpakking het raam tusschen de klossen middendoor gezaagd. Bij een gaaf hs. zou dat niet mogelijk zijn zonder ook den band door te snijden. In dit geval kon men zich daarvan onthouden, wijl hij, als gezegd, reeds op meer dan één plaats doorgeknapt was. Na ontpakking zijn de twee stukken gelascht maar heeft men de rechterten opzichte van de linkerhelft 180° omgedraaid. Men zal bij het lezen insgelijks moeten doen en het gedeelte van den band dat op den linkerklos is bevestigd ten einde gelezen hebbende, het raam 180° moeten omwenden om de lectuur op den band aan den rechterklos te kunnen vervolgen.

De taal van dit handschrift onderscheidt zich niet van die van andere I La Galigo handschriften. Slechts valt op te merken dat vaak lettergrepen zijn overgeslagen, dat de redactie kort is, vol corrupte plaatsen en de volgorde der gebeurtenissen door elkaar is geraakt, kortom het hs. is een eindpunt van een reeks afschriften van afschriften.

In den Catalogus van Matthes worden als tot de verzameling van het Nederlandsche Bijbel Genootschap behoorende en dus door hem zelf bijeengebracht, eenige rollen beschreven lontarblad genoemd, waarvan één het begin der I La Galigo bevatte. (Cat. Matthes blz. 83). Deze rollen zijn niet meer te vinden.

Voor een ander hs. op lontarblad, zie B I hierachter.

Dit hs. bevat twee fragmenten van verhalen, het tweede gaat tegen het einde in iets geheel anders over. Het eerste zal hier behandeld worden; voor het tweede, zie A LXII en A III.

Zonder titel.

Band ter lengte van ± 19 M.

INHOUD:

La Tĕnriliwĕng komt in Tanatĕkko zijn echtgenoote We Tĕnribali halen.

Bij het einde van den voorgaanden tekst (A XLIX) was La Tĕnriliwĕng in Sĕnridjawa begraven en was We Tĕnribali nog weigerachtig Lebarisompa naar Tanatĕkko te volgen; er was gezegd

dat La Tĕnrilwĕng, na gedurende drie jaar in den Hemel opgenomen te zijn geweest, weder met We Tĕnribali vereenigd zou worden. In tekst A LI bevindt het echtpaar zich weder te Sĕnridjawa. Wat de daartusschen liggende gebeurtenissen betreft, zijn slechts twee episoden bekend: 1. Lebarisompa's terugkeer in Tanatĕkko met de geroofde We Tĕnribali, waarvan C XIII de eenige bekende tekst is, en 2. La Tĕnriliwĕng's komst aldaar om We Tĕnribali weder terug te halen, welke in dit hs. verhaald wordt. Er is geen tweede hs. bekend; de Korte Inhoudsopgave maakt van deze gebeurtenissen zoomin als van iets betreffende Sĕnridjawa melding.

De redactie is summier, er ontbreekt van allerlei en de volgorde van wat er gebeurt, is in de war.

[La Tĕnriliwĕng ligt met zijn schip of vloot in de rivier van Tanatĕkko (Wewangriu'), de woonplaats van Lebarisompa (Datu pamusu'); hij heeft een bode naar den wal gezonden om We Tĕnribali op te eischen].

„Wat is het antwoord van Datu pamusu'?" vraagt La Tĕnriliwĕng aan den aan boord teruggekeerden bode. Het antwoord was een weigering. La Tĕnriliwĕng ontsteekt in woede en stuurt zijn mannen aan land om tegen Datu pamusu' op te rukken. Partijen geraken in gevecht.

(Het verhaal van den strijd breekt af, La Tĕnriliwĕng bevindt zich in het paleis bij We Tĕnribali, aan deze passage behoort echter vooraf te gaan wat volgt):

La Tĕnriliwĕng betreedt de plaats in het paleis waar Dĕttiasoro', een echtgenoote van Datu pamusu', zich bevindt[1]). (Datu pamusu' moet intusschen op een of andere wijze onschadelijk zijn gemaakt). Hij vraagt naar het vertrek van We Tĕnribali. Hetzelfde tooneel herhaalt zich met Pantjaitana, de hoofdvrouw. De vrouwen in het paleis zeggen tot elkaar, den schoonen man ziende, te kunnen begrijpen dat We Tĕnribali jegens Datu pamusu' onwillig bleef[2]). La Tĕnriliwĕng ontmoet nog Tjolli'pudjie en komt tenslotte aan We Tĕnribali's kamer, juist als zij met haar zoogmoeder den uitleg zoekt

[1]) = We Tĕnriabang.

[2]) Deze opmerking komt in verschillende teksten terloops voor. Zij bedoelt te zeggen dat Datu pamusu' wel We Tĕnribali met geweld naar Tanatĕkko heeft kunnen ontvoeren, hij verwekt zelfs twee kinderen bij haar, maar in haar hart is zij La Tĕnriliwĕng trouw gebleven. Wanneer dan ook het echtpaar weder vereenigd is, heerscht tusschen hen dezelfde volmaakte harmonie als tevoren.

noot 2 vervalt (zie Kern 1954: 115)

van haar droom waarvan de inhoud was dat La Tĕnriliwĕng met haar naar Sĕnridjawa voer. Hij roept van buiten wie hij is. Zij, verheugd, bestrooit hem met *wĕnno* (gerooste rijst). — Abrupt einde.

Hierna behoort het boven gememoreerde onderhoud der beiden te volgen, waarin zij elkaar vertellen en vragen stellen, ook dit is fragment. Volgen enkele regels waarin de *pua' ma'toa* hen uitnoodigt, door *bissu*'s uitgeleid, zich naar het schip te begeven (om de terugreis naar Sĕnridjawa te aanvaarden).

Hierop volgt een ander verhaal, zie A LXII.

NAAMLIJST.

1. La Tĕnriliwĕng (La Iwĕng) Daeng palallo, vorst van Sĕnridjawa, oud-echtgenoot van 4.
2. La Ma'dungkĕllĕng, oudere broer van 1.
3. (Lebarisompa) Datu pamusu' I La Patau, vorst van Tanatĕkko, tijdelijk echtgenoot van 4.
4. We Tĕnribali, oud-echtgenoote van 1, tijdelijk echtgenoote van 3.
5. (La Parakasi) Toaluluang, rechterhand van 1.
6. La Ma'laniung Daemparani, rechterhand van 3.
7. Dĕttiasoro' To Mangkasa', bijwijf van 3.
8. Pantjaitana, hoofdvrouw van 3.
9. Tjolli'pudjie, moeder van 3.
10. La Makaroda, zoontje van 1 en 4.
11. Sugi'riara, zoogmoeder van 4.

A LI.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 98 tot schrift 114).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Plechtigheid van het op aarde treden van La Makaroda in Letengriu'.**
2. **Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte.**
3. **Plechtigheid van het op aarde treden van Ane manotĕ' en Ane manĕrru'.**

$$10 \times 40 + 36 + 5 \times 40 + 16 = 652 \text{ blz.}$$

Deze gebeurtenissen komen, zonder aan te sluiten, na den voorafgaanden tekst.

Als het verhaal begint, is We Tĕnribali wĕder in Śĕnridjawa terug. Zij en La Tĕnriliwĕng zijn wederom in gelukkigen echt hereenigd. La Ma'dungkĕllĕng is ook herleefd. Zij zijn beiden na hun dood tijdelijk in den Hemel opgenomen geweest, een lot dat slechts aan enkele uitverkorenen beschoren is. De regel is toch dat hetgeen van den op aarde gestorvene daar niet achterblijft, in het Geestenrijk belandt.

De tekst begint abrupt. Prof. Jonker heeft er boven geschreven: „Begin ontbreekt". De aanteekening kan zoowel op het origineel als op het afschrift slaan.

In de verzameling-Jonker bevinden zich nog vijf fragmenten van hetzelfde verhaal, hierachter vermeld. Overigens zijn geen handschriften bekend; in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Boeg. Chrestomathie III 251 v.v.) wordt het niet genoemd.

De tekst eindigt abrupt, overeenkomstig het origineel.

In dit verhaal treden behalve menschen ook vogels op. Dit is, in bescheiden mate, in nog andere teksten het geval. Doch hier nemen zij evenals de menschen aan gebeurtenissen deel, vooral als boden.

In de tweede plaats komen zij telkens ten tooneele om met de menschen luchtige gesprekken te voeren die met den gang van het verhaal niet in verband staan, tooneeltjes van dartele scherts en speelsch vernuft, rijk aan toespelingen en verborgen bedoelingen. Behoudens dit laatste, dat overigens ook elders niet geheel pleegt te ontbreken, zijn maat en taal gelijk aan de rest. In de hieronder volgende inhoudsopgave zijn deze interludieën niet steeds vermeld.

De vogels worden soms als „van diverse pluimage" aangeduid; er worden ook wel namen genoemd zonder dat daaraan bepaalde beteekenis is te hechten, er wordt tusschen de verschillende soorten geen onderscheid in optreden gemaakt, de verscheidenheid dient slechts om kleur aan het geheel bij te zetten. De namen zijn in de naamlijst opgenomen.

Het verhaal heeft den strakken bouw en den geijkten vorm welke voor de I La Galigo-verhalen traditie zijn. Daar kon de dichter of dichteres niet van afwijken. Maar in de interludieën breekt somtijds een persoonlijke meening door. Als men leest hoe de levensgewoonten der mannen aan kritiek worden onderworpen, hun dobbelen gebrandmerkt, het houden van hanengevechten veroordeeld wordt en de polygamie bestreden, dan kan dit haast niet anders dan door een vrouw geschreven zijn. Matthes heeft er trouwens op gewezen dat de vrouwen de meeste litteraire begaafdheid en de meeste kennis van de I La Galigo-litteratuur bezaten.

Er komen vele en daaronder storende hiaten in den tekst voor, hij is op verscheidene plaatsen verknoeid.

Het begin wordt door zoo'n interludium gevormd. Op de hanen- 98
vechtbaan van Limpomadjang is een gezelschap in feeststemming bijeen; weldra zal de nader te noemen plechtigheid van het „op „grond treden" plaats vinden. Er worden grapjes gemaakt over het met elkaar laten vechten van de bij La Ma'dungkĕllĕng behoorende vogels als waren zij hanen. Men praat ervan haar[1]) als koopwaar van de hand te doen, maar daar willen zij niet van weten. Als men dat zou probeeren, zullen ze naar den Hemel terugkeeren, want, zeggen zij, zij zijn vroeger van daar op de aarde neergedaald en tot La Tĕnriliwĕng van Letengriu' en La Ma'dungkĕllĕng gekomen. Al wat zij zeggen verwekt groote vroolijkheid.

---

[1]) De vogels worden als van het vrouwelijk geslacht voorgesteld.

De zon nijgt naar het Westen. We Tĕnrisumpala laat een maal gereedmaken voor de gasten die zich onder de tamarinde-boomen met het laten vechten van hanen en dobbelen hebben vermaakt. Daarna wordt het feest naar Letengriu' verplaatst en den ganschen nacht opgewekt voortgezet.

Den volgenden morgen te noen komt To Pawĕllĕrri, bode van Lebarisompa, den riviermond binnenvaren. Hij begeeft zich naar het paleis van Letengriu' en heeft een ontmoeting met La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng, die in het z.g. vreemdelingenverblijf [het voorhuis] met hun vazallen liggen te drinken. Hij brengt de boodschap over dat Lebarisompa zich laat verontschuldigen, hij kan niet aan de uitnoodiging om aan het feest deel te nemen gevolg geven daar hij door ziekte van zijn grootvader Tĕddjorisompa in Wewangriu' wordt teruggehouden.

La Tĕnriliwĕng zegt dit besluit noch te willen af-, noch goedkeuren, maar wijst erop dat het algemeen bekend is dat de tijd van Tĕddjorisompa om zijn leven te beëindigen nog niet daar is[1]). Hij verzoekt, evenals La Ma'dungkĕllĕng, den bode er bij Lebarisompa op aan te dringen alsnog op het feest te verschijnen; als deze niet komt, gaat het feest in Letengriu' niet door. Na het vertrek van den bode geeft men zich weer aan de genoegens van het hanengevechten houden over. De echtgenoote van La Ma'dungkĕllĕng en We Tĕnrirawe[2]) komen aan in haar draagzetel; La Makasaung, nog een knaap, wordt, op zijn verzoek, door zoogmoeders en kindermeiden vergezeld, naar de hanenvechtbaan gebracht, hij wil meedoen, de vogels zijn meegekomen, dit geeft weer aanleiding een loopje met haar te nemen. Als dan gevraagd wordt of zij mannen of vrouwen zijn en men het in het laatste geval wel met haar zou willen aanleggen, houden zij een pleidooi voor de monogamie en tegen het houden van hanengevechten, het verwekt bij de mannen een uitzinnig gelach[3]).

Als het avond geworden is, de hanengevechten zijn gestaakt en men naar het paleis is teruggekeerd, laat La Ma'dungkĕllĕng tot vermaak de vogels van zijn zoontje, die reeds naar bed is gebracht en bij wien de vogels zich bevinden, roepen, doch zij verkiezen niet te

[1]) Dit zal pas geschieden als er zeven generaties zijn.

[2]) Lees: We Tĕnribali.

[3]) Geheel afwijkende van den traditioneelen geest der I La Galigo-verhalen, die hanengevechten verheerlijkt en volgens welken de ware held een lieveling der vrouwen is.

komen. De hofjuffer wordt ten tweeden male naar haar toegezonden. „Zijt gij dan voor niemand bang?" vraagt de hofjuffer die haar 99
komt roepen. — „Niet voor aardlingen, alleen voor Sawerigading „van Tjina als zijnde nazaat van den uit den Hemel in Luu' neer- „gedaalde" luidt het antwoord. Zij komen niet. De feestvierenden keeren eerst tegen den morgen naar hun penaten terug.

Drie maanden wordt er geduld geoefend. Als Lebarisompa dan nog niet gekomen is, zendt La Tĕnriliwĕng een bode naar Tanatĕkko (zijn woonplaats). —

Als de zon daalt, komt Lebarisompa den riviermond binnenloopen met een vloot. Hij zendt La Ma'laniung als bode aan wal naar Sĕngĕngma'lino in Pinasumpu' om te vragen in haar paleis te mogen logeeren. Zij verwijst hem naar (het nabijgelegen) Letengriu', daar zal wel een huis te vinden zijn dat hij (voor de feestdagen) kan betrekken[1]). Zoodra La Ma'laniung vertrokken is, begeeft zij zich zelf met gevolg haastig naar Letengriu'. La Ma'laniung komt met de afwijzende boodschap weer aan boord, Lebarisompa is er door teleurgesteld.

Zoodra La Tĕnriliwĕng verneemt dat het schip van Lebarisompa is binnengevallen, stelt hij We Tĕnribali voor hem ten paleize te nooden en dan een aanzienlijke woning ter beschikking te stellen. Zij vindt dat goed, maar We Tĕnriwalĕ is het daar niet mee eens, op grond van wat er vroeger gebeurd is[2]). We Tĕnribali vraagt haar zuster of zij niet bevreesd is voor nieuwen strijd en roof voor de tweede maal en La Tĕnriliwĕng voegt eraan toe dat niet hem een plaats wordt aangewezen in het paleis van Lebarisompa en niet hij diens echgenoote heeft geroofd, hij wil geen kwaad met kwaad vergelden en zendt La Parakasi met gevolg naar het schip van Lebarisompa, die daar met beschaamde kaken zit te kijken, om hem te verzoeken naar het paleis te komen. In staatsie met volle muziek doet Lebarisompa nu zijn intrede in Letengriu'. Hij komt langs de hanenvechtbaan waar het spel in vollen gang is en hij gelegenheid heeft in toeroepen tot de hanen toespelingen op hem te vernemen. Bij het paleis aangekomen gaan La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali hem tegemoet en verwelkomen hem, hij is toch van de familie. Als

[1]) Bij gelegenheid van Lebarisompa's krijgstocht tegen Sĕnridjawa (A XLIX) heeft zij zich eerst bereid verklaard met hem in het huwelijk te treden, maar later met hem gebroken.

[2]) Hierover handelt de voor-vorige tekst. Walĕ' zinspeelt ook op een wandaad van Lebarisompa jegens haar, waarvan overigens niets bekend is.

hij het schoone paar ziet, denkt hij aan den tijd dat hij We Tĕnribali voor korten tijd geroofd had. De dichter beschrijft uitvoerig wat er in hem omgaat. Nadat er sirih aangeboden is, wordt een maaltijd opgediend. De vogels verschijnen en geven commentaren op de roof van We Tĕnribali.

99/31 De tekst geeft een hiaat aan, die slechts kort kan zijn.

Lebarisompa gaat naar zijn logies. Vandaar zendt hij La Ma'laniung naar het paleis om de geschenken van de leden zijner hofhouding[1]) over te brengen aan We Tĕnribali en een potje met tranen van verlangen van dengene dien zij gedoemd heeft in Tanatĕkko alleen te blijven!

Den volgenden morgen beginnen groote feestelijkheden door de
100 *bissu's* met het aanbrengen van versieringen ingeleid, enz. Op de hanenvechtbaan gaat het levendig toe, maar Lebarisompa vertoont er zich niet, hij zendt La Ma'laniung in zijn plaats, hij is beschaamd. Alles is gereed voor de plechtigheid van het „op grond treden" door La Makaroda in Letengriu'[2]). Zijn kleeding en de feestelijkheden worden uitvoerig beschreven. Als het feest in vollen gang is, ontroert La Tĕnriliwĕng plotseling bij de gedachte aan zijn vroeger sterven, toen zijn kind nog zoo klein was. Hij heeft geluk gehad dat hij terug is kunnen keeren om zich te verlustigen in den aanblik van zijn kind. La Ma'dungkĕllĕng verheugt zich eveneens zijn kind terug te zien. Na afloop van de plechtigheid begeven La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng zich met hun zoontjes naar de vergaderzaal. Deze vragen hun ouders waar nu Lebarisompa is, maar hij is niet aanwezig, hij heeft zich verontschuldigd. La Makaroda verzoekt hem te laten roepen, hij moet zijn hanen laten vechten en wanneer hij dat niet doet, zal hij, La Makaroda, hem bevechten. La Makasaung is even krijgszuchtig. Hij wil zijn vader wreken en Lebarisompa's vrouw rooven[3]). La Makasaung valt hem bij. De vaders hebben schik in de hoopvolle knapen. Maar Lebarisompa is reeds met onmacht geslagen. De aanwezigen hooren hen met welgevallen. Vervolgens worden de hanengevechten hervat. Tegen den avond gaat

---

[1]) N.l. zijn echtgenooten en de twee kinderen door Lebarisompa bij We Tĕnribali verwekt.

[2]) Deze plechtigheid heeft aan de hoven plaats als het kind één à twee jaar of daarboven oud is, Matthes-Ethnologie van Zuid-Celebes blz. 66 v.v., waar een beschrijving gegeven wordt. — Deze tekst geeft weer andere bizonderheden. La Makaroda is reeds een aankomende knaap.

[3]) Hij doelt hier op het vroeger met zijn moeder gebeurde.

* hoofd 1 vervalt (Kern 1954: 115)

alles naar het paleis, waar We Tĕnribali een feestmaaltijd heeft aangericht.

Drie dagen na het feest vertrekt Lebarisompa 's avonds zonder zich vertoond te hebben; hij laat een bode van zijn vertrek aan het paleis kennis geven. Den volgenden morgen geeft We Tĕnribali orders voor naar Tanatĕkko mee te geven tegengeschenken. Zij verneemt nu dat Lebarisompa reeds vertrokken is, staat verstomd, wringt zich de handen, acht zich bedrogen. Dan besluit zij een paar personen met die geschenken hem achterna te laten zeilen, in volle zee worden zij hem overgereikt.

Na tien dagen worden de feestelijkheden naar Sĕnridjawa verplaatst, ook de gasten verhuizen daarheen. Hier wordt de hoogste huwelijksschat *„sompa to Sĕlli"* voor We Madutana aangebracht. Toen Simpuanglĕtte in zijn woonplaats was teruggekeerd, trof hij toebereidselen om in Sĕnridjawa met haar te gaan huwen. Het wordt weer een groot feest; de kleeding van den bruidegom wordt beschreven. Op den goeden dag uit Tompo'tika' Gima vertrokken, landt hij weldra in Sĕnridjawa[1]).

De tekst geeft hier een hiaat aan. 100/32

Na een tusschenspel van de vogels met hofdames, waarvan het begin ontbreekt, gaat de tekst voort met het verblijf van Simpuanglĕtte en We Madutana in hun vertrek, den nacht na de huwelijkssluiting, te schilderen[2]). Den volgenden morgen staat La Ma'panjompa op, hij geeft order een groot aantal buffels voor de gasten te slachten.

Padjumpongae in Malaulu verlangt voortdurend naar We Madutana. Te noen laat hij het venster openvallen en spreekt den wind toe, dat deze de echtverbintenis van Simpuanglĕtte en We Madutana zal verbreken, hij zal den wind dan een bloedoffer brengen

[1]) Er is vroeger nog niet sprake van hem geweest. Veel later is hij, in een anderen tekst, vorst van Wadĕng; hoe hij daar belandt, wordt nergens, zoover bekend, gezegd. De toedracht is wellicht deze: La Ma'panjompa was de zoon van La Tĕnripĕppang en We Tĕnrirawe, vorst en vorstin van Wadĕng. Broers of zusters worden niet genoemd. In Sĕnridjawa is hij ingetrouwd. Hij heeft drie dochters; twee harer, We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ', huwen en blijven daar, de derde is We Madutana die met Simpuanglĕtte huwt. Dit echtpaar zet nu de dynastie in Wadĕng voort. — Wadĕng en Tompo'tika' zijn verschillende oorden, die elders op zichzelf staan.

[2]) Men kan aannemen dat in het ontbrekende gedeelte de huwelijkssluiting is beschreven.

van duizend buffels. De wind stemt toe, maar hij moet niet overhaasten, met de nieuwe maan kan het geschieden.

Zeven dagen na het huwelijk is men na het middageten bijeen. Hofdames hebben gezien dat het jonge paar elkaar den rug toekeerde en elk zijn eigen weg ging, alsof er een plotselinge ontstemming was[1]). Zij spreken haar beduchtheid uit; men heeft gezien dat een andere vrouw zich bij Simpuanglĕtte voegde en een andere
101 prins bij We Madutana. Doch daarna zag men het echtpaar weer bij elkaar gezeten[2]). Na drie maanden zijn alle feestelijkheden afgeloopen en keeren alle feestgangers met geschenken naar hun haardsteden terug.

We Tĕnrirawe verlangt met We Madutana naar Wadĕng (onder Tompo'tika') te verhuizen. Haar ouders stemmen toe. Er heerscht een innige verstandhouding tusschen Simpuanglĕtte en We Madutana. Hij heeft geen andere echtgenooten in zijn land. Het jonge paar maakt zich op daarheen te vertrekken, doch dan blijkt dat We Madutana vijf maanden zwanger is. Nu wenscht zij vooreerst in Sĕnridjawa te blijven en laat We Tĕnrirawe alleen naar Wadĕng terugkeeren. Zij zit te staren, is afgetrokken, haar echtgenoot is zeer bezorgd. Eindelijk komt het hooge woord eruit, zij heeft verlangst naar muggelever en een klein schelpdiertje[3]). Hij moet erop uitzeilen om die te vinden en haar die dan brengen. Hij wil dat doen mits zij dan weer in een goede stemming zal komen. Dadelijk wordt het schip dat reeds voor den tocht naar Wadĕng zeilklaar was gemaakt, uitgerust. Den volgenden morgen wil hij vertrekken. Hij neemt eerst afscheid van zijn schoonouders, die het beter gevonden hadden als hij een ander had uitgezonden, en van We Madutana. Hij zal geen rijst nuttigen zoolang hij niet weer met haar samen kan

---

[1]) Hoewel dit niet gezegd wordt, schijnt dit een gezicht te zijn dat één harer gehad heeft. De werkelijkheid toch is nog niet zoo.

[2]) Zoo zal inderdaad geschieden.

[3]) Uitvoerig: lever van een *sissi'* — soort klein mugje, klevende aan een bloem van den *danriora*-plant; *lappena-namo'* — soort schelpdier, welks schelp met moeite opgeslagen wordt, aan een *laolo*-plant die zijn wortels heeft in den oppersten hemel en waarvan de ranken of blaren tot het schuim der golven reiken; *lappena-namo'* is ook letterlijk op te vatten en beteekent dan: muggemilt. De *danriora*, ook: *manrioga* en de *laolo* zijn hemelsche planten: *adju sangiyang, adju dewata* en dalen van den Hemel op de aarde neder. Voor de gewone beteekenissen, zie Wb. s.v. *danriora* en *lawolo*.

We Madutana heeft deze vreemde begeerte omdat zij de lusten heeft (*mangidĕng*).

eten, zij moet evenzoo doen. „En als gij niet terugkomt", vraagt zij, „moet het dan maar zoo blijven?" Hij liefkoost haar tot eenig antwoord. Hij laat vogels voor haar achter. De scheiding valt moeilijk, zoodat het den volgenden morgen wordt vóór hij uitzeilt[1]).

La Ma'talĕttu', zijn raadsman, wil zeven plaatsen bezoeken, maar Simpuanglĕtte weet niet waarheen hij varen zal, hij wil zich overgeven aan wind en golven. De wind moet eenige vogels voor hem roepen [andere dan die in Sĕnridjawa], die de zaken, welke We Madutana begeert, moeten zoeken. Als zij na drie etmalen varens door bemiddeling van den wind op het schip vóór hem verschijnen, bestrijkt hij ze met smeersel van zijn hemelsche voorouders afkomstig en zendt ze dan naar Malagĕnni. In een dichtbegroeiden tuin aldaar aangekomen, ontmoeten ze andere vogels en vragen naar den *danriora*-boom uit den Hemel en den godenboom *laolo*. In den tuin zijn ze niet te vinden, ze groeien wellicht bij den staatsiezetel in het paleis. Daar vliegen nu alle vogels heen. Hier vernemen zij van den nachtuil dat deze boomen niet voor menschen zichtbaar zijn, dit zal alleen geschieden bij een huwelijk van twee personen wier moeders beiden van zuiver bloed zijn en dan groeien zij niet in de aarde maar in huis, in het gedeelte waar men tesamen zit. Deze boodschap brengen de vogels aan Simpuanglĕtte op zijn schip, deze acht het niet mogelijk daarheen te gaan want het paleis behoort aan een maagdelijke vorstin; als jonge man kan hij haar paleis niet binnengaan. De vogels zullen nu voor hem daarheen vliegen om de zaken op te nemen. In het paleis aanschouwen zij een huiselijk tafereel. Er wordt haar sirih aangeboden, zij worden verwelkomd en haar wordt gevraagd of zij uit den Hemel of de Onderwereld komen. Neen, dat doen zij niet, zij komen slechts wat eten halen. Een hofdame gaat naar binnen tot Tĕnriwawoi, de prinses, om haar de komst der vogels te melden, zij spreken Boegineesch en Javaansch (of: een vreemde taal) als menschen. Tĕnriwawoi komt buiten om de vogels te zien. Simpuanglĕtte is bedwelmd door haar schoonheid,

[1]) Verlangst van zwangere vrouwen naar quasi-onbereikbare zaken is een motief dat telkens terugkeert. Dit was o.a. het geval bij We Datusĕngĕng toen zij Sawerigading verwachtte en bij haar weer naar het voorbeeld der stammoeder, We Njili'timo' echtgenoote van Batara Guru. Dit verhaal onderscheidt zich van andere dat de wijze waarop een en ander verkregen wordt, zeer uitvoerig wordt beschreven. De gewone loop van zaken is dat de vogels worden uitgezonden en spoedig met de begeerde zaken terugkeeren.

zij overtreft We Madutana[1]). Zij tracht de vogels te overreden bij haar te blijven, doch daar willen dezen niet van hooren, daarvoor zijn zij niet gekomen. Van een hofdame vernemen zij nader dat de bewuste boomen bij den staatsiezetel groeien, zooals zij reeds bij geruchte vernomen hadden, maar eerst zichtbaar zullen zijn wan-
102 neer de jonge vorstin van Malagĕnni in het huwelijk treedt[2]). De vogels verwonderen zich dat zij nog niet gehuwd is wijl zij den juisten leeftijd daarvoor bezit. Er zijn vele aanzoeken gedaan (70) maar zij kan alleen huwen met iemand van dezelfde (even hooge) afstamming, dus met een afstammeling van Luu', Tompo'tika', Wewangriu', Dima[3])! zoo is uit den Hemel gezegd.

Intusschen zit Simpuanglĕtte in gedachten verzonken over het onbereikbare van We Madutana's verzoek. De vogels, van het paleis weggevlogen, komen tegen zonsondergang weer op het schip aan. Simpuanglĕtte zet koers naar Pulo Gĕnnĕ' waar hij den volgenden dag aankomt, hij gaat er een tuin binnen, plukt allerlei vruchten en laat ze door de vogels naar We Madutana in Sĕnridjawa brengen met een lange boodschap en o.a. het verzoek om een sirihpruim uit haar mond, in een *tjutumani'*[4]) verpakt en in zijde gewikkeld, te zijner versterking. Er komen andere vogels aangevlogen, zij beginnen een gesprek met de achtergeblevenen en aan dezen vertellen zij dat het middel van Simpuanglĕtte om de begeerde zaken te krijgen is met Tĕnriwawoi te trouwen, dan zal hij immers de beide boomen zien, de muggenlever en het schelpdiertje. Dit wordt aan Simpuanglĕtte meegedeeld, hij vervalt in gepeins.

De vogels die Simpuanglĕtte met een opdracht aan We Madutana naar Sĕnridjawa heeft gezonden, komen daar aan. Zij ontmoeten de vogels van La Makasaung en zeggen van Tompo'tika', van Simpuanglĕtte te komen. Gezamenlijk verschijnt men voor We Madutana.

102/20 Hier breekt de tekst af, er is aangegeven dat iets ontbreekt.

Het vervolg is aldus: Simpuanglĕtte stapt uit zijn draagzetel [waarmee hij van de landingsplaats naar het paleis is gegaan] en gaat het paleis te Tjabengtika' (Gima) binnen, door zijn zoogmoeder

---

[1]) Hij is echter niet in het paleis, maar op zijn schip in zee. Er is wel sprake van geweest dat de vogels hem op de vlucht mede zouden nemen.

[2]) Er wordt ook wel eens gezegd dat zij dan eerst nederdalen.

[3]) Dima luidt t.a.p. Gima. In het Makassaarsch is Dima de naam van *Bima* op Soembawa, doch dat kan hier niet bedoeld zijn.

[4]) Verbastering van het Jav. *tjupumanik*.

verwelkomd[1]). Zij is verwonderd dat hij alleen komt, zonder zijn jonge gemalin We Madutana. Simpuanglĕtte legt uit dat zij zwanger is en de zeereis niet kon maken en licht haar verder volledig in over de zaken waarop zij belust was, waarvoor hij is uitgezeild en die hij alleen kan verkrijgen door een huwelijk met Tĕnriwawoi aan te gaan. Hij heeft bezwaren, wil We Madutana niet ontrouw worden, maar de zoogmoeder tracht hem in een lang betoog te belezen om zijn bezwaren te laten varen[2]).

Er heeft een feestmaal plaats waaraan Simpuanglĕtte allen laat deelnemen, doch hij zelf wil krachtens zijn gelofte geen rijst eten. We Madutana is hem wel dierbaar, merkt men op.

Den volgenden morgen zendt Simpuanglĕtte wederom een paar vogels uit om te trachten een plaats te vinden waar de door We Madutana verlangde zaken groeien, hij zal er dan heen varen.

Vanaf dat We Madutana vijf maanden zwanger was, heeft de vorstelijke muziek dag en nacht geraas gemaakt, onder het middendeel van het huis is een ijzeren omrastering aangebracht (met het oog op de bevalling). Sedert zijn maanden verloopen.

De vogels hebben alles afgezocht, zij keeren onverrichterzake tot Simpuanglĕtte terug. Drie maanden geleden heeft hij We Madutana verlaten en zijn verlangen naar haar is nog onverzwakt. Hij besluit nu met Tĕnriwawoi te gaan huwen en zoodra hij de door We Madutana begeerde zaken heeft, naar Sĕnridjawa terug te keeren. De Hemel verwarde zijn gedachten. Hij zendt zijn zoogmoeder als huwelijksbode[3]). Deze verschijnt vóór Tĕnriwawoi in haar paleis te Malagĕnni om het huwelijksaanzoek te doen. Deze verzoekt er niet lang over te praten, zij is bereid. De bode gaat naar Simpuang- 103
lĕtte terug en deelt hem mede dat zijn aanzoek is aangenomen. De huwelijksschat wordt opgebracht en de goede dag voor het sluiten van het huwelijk bepaald. Hierop volgt dat Simpuanglĕtte naast zijn nieuwe echtgenoote gezeten is en niet meer aan We Madutana denkt. Hij moedigt haar, in de geijkte termen, aan om haar schroom af te leggen[4]).

---

[1]) Tjabengtika' = Tompo'tika'.

[2]) In het ontbrekende gedeelte moet dus verhaald zijn hoe Simpuanglĕtte, in Malagĕnni in tweestrijd zijnde of hij Tĕnriwawoi zou huwen, besloot naar Gima te gaan om zijn familie te raadplegen.

[3]) Er wordt niet gezegd dat zij over zee gaat.

[4]) Voor „Tjĕnraralangi" leze men hier en op enkele andere plaatsen „Tjĕnraralamming".

(Hoewel niet in den tekst aangegeven, moet hier iets zijn uitgevallen).

Midden in den nacht komt de wind aan We Madutana's legerstede, hij waait het bedgordijn heen en weer; wekt haar, waarschuwt dat Simpuanglĕtte van gedachten veranderd is en met een ander gehuwd is. We Madutana is verbijsterd, zij hoort maar ziet niets[1]).

De morgen breekt aan, We Madutana is nu zeven maanden en zeven etmalen zwanger. Zij staat op, pruimt sirih om in een betere stemming te komen, werpt het venster open en ziet uit. De vogels van La Makasaung dartelen buiten. Zij roept ze aan, maar zij verontschuldigen zich, zij hooren haar jongen meester en speelmakker La Makasaung in Limpomadjang schreien en moeten daarheen. Zij verzoekt nu hem te zeggen dat zijn tante (zijzelf) haar met een opdracht uit wil zenden. De vogels beloven dat te zullen doen, snel komen ze in Sĕnridjawa terug. Zij zullen gaan waarheen We Madutana haar ook zendt. Deze draagt den vogels op aan Simpuanglĕtte de boodschap over te brengen dat zij van de door haar begeerde zaken niet langer gediend is. Als een hofdame haar verwondering over die woorden uitspreekt, krijgt zij het verhaal van hetgeen haar meesteres in den afgeloopen nacht is bekend gemaakt. De vogels vliegen weg.

Negen etmalen na hun huwelijk komen Simpuanglĕtte en Tĕnriwawoi voor het eerst buiten. Zij plaatsen zich getweeën op den staatsiezetel. Daarlangs slingeren zich een *danriora* waarop zich muggelever met een masker bevindt en tegen elkaar schuivende schelpdiertjes[2]). Simpuanglĕtte grijpt beiden verheugd en doet ze in zijn sirihdoos met de gedachte ze mee terug te nemen naar Sĕnridjawa.

Tegen den avond kwamen de vogels buiten de plaats aan en streken neer op een boom. Uit de plaats stijgt feestgedruisch op. Eén der vogels vraagt wat dit voor een stad is waar het zoo levendig

---

[1]) Men vergelijke dit optreden van den wind met het door hem met Padjumpongae gevoerde gesprek, blz. 591.

[2]) De vertaling is letterlijk, doch geeft de bedoeling misschien niet juist weer. Volgens het Wb. is: *larukodo*-masker, er staat: *ma'larukodong*, wat ook „muggelarve" zou kunnen beteekenen. In plaats van *lappena namo'* wordt éénmaal *atena namo'* geschreven. Er werd reeds opgemerkt dat de letterlijke vertaling van *lappena namo'* „muggemilt" is.

toegaat. Bij informatie vernemen zij van de vogels ter plaatse waar zij zijn en wat er gaande is. Zij vliegen het paleis binnen en zien het echtpaar tesamen zitten, wat haar om We Madutana zeer bedroeft. Snel vliegen zij terug naar Sĕnridjawa en brengen We Madutana het bericht van Simpuanglĕtte's ontrouw. Zij valt flauw. Als zij na langen tijd weer bijkomt, laat zij Wĕllerilangi' roepen. Als deze het slaapvertrek is binnengekomen, wordt haar de vraag gesteld hoe men kinderen ter wereld moet brengen. Lachend antwoordt zij of We Madutana met de ongeboren vrucht wil spelen doch licht haar toch in, waarna zij de kamer verlaat. We Madutana blijft te bed liggen. Zij laat de ongeboren vrucht naar buiten, die (het zijn er twee) intusschen met de nageboorte blijven praten. Als er zeven maanden verstreken zijn (d.w.z. sedert de conceptie) worden zij geboren, het zijn beiden meisjes[1]). Zij pakt ze in bladeren en zijde op de wijze als een sirihpruim voor den geliefde wordt verpakt en voegt er bloed bij. Vervolgens roept ze de vogels en zegt met de ingepakte wichtjes naar Malagĕnni te vliegen, ze Simpuanglĕtte en Tĕnriwawoi in het gezicht te werpen en de hevige verwenschingen die zij tegen hen uitspreekt, woordelijk over te brengen. Zij wenscht haar echt te ontbinden. Nog geen haar van hem worde ooit door den wind naar Sĕnridjawa teruggebracht, enz. De vogels vliegen met haar vracht weg.

Zoodra zij vertrokken zijn, legt We Madutana zich neder, zij heeft pijnen en verliest bloed. Een zoogmoeder gaat We Tĕnrisumpala waarschuwen. Deze en La Ma'panjompa snellen naar haar kamer, de vroedvrouwen en doktoressen worden opgeroepen....

De tekst geeft een hiaat aan. 103/37

In het ontbrekende gedeelte zal vermoedelijk aan den dag gekomen zijn dat de bevalling post factum gefingeerd was. De tekst gaat voort als de vogels zich in Malagĕnni van haar last hebben gekweten en, tot vermaak der hofhouding in Malagĕnni, aan het einde van gesnap en napraten onder elkaar gekomen zijn.

Simpuanglĕtte is ontsteld; hij en Tĕnriwawoi hebben de wichtjes

---

[1]) Met het eerste naar buiten komen werd misschien een zakken van de vrucht bedoeld. Het praten der wichtjes met de nageboorte heeft beteekenis in verband met wat later gebeurt: de wichtjes worden Simpuanglĕtte in het gezicht geworpen en gaan te gronde, maar navelstreng en nageboorte stijgen omhoog en worden tot twee volwaardige wichtjes, aldus de plaats der verdelgden innemende. — De termijn van zeven maanden komt niet overeen met wat boven gezegd is.

(wat daarvan over is) op schoot. Maar dan worden de nageboorte en de navelstreng tot vogels en vliegen omhoog (naar den Hemel). Tĕnriwawoi is woedend en jaagt Simpuanglĕtte weg. „Ga onmiddel-
„lijk terug naar Sĕnridjawa", zegt zij. Zij is van even voornamen stand als We Madutana en wenscht daarom haar positie niet met
104 deze te deelen. Hij vermag haar niet te kalmeeren. Zij wasschen hun geheel met bloed (van We Madutana's pakket) bespatte gezichten af. Ook hun kleeren en de spijzen — zij waren juist aan het maal — zijn met bloed bevlekt.

Vogels brengen de wichtjes als hemelsche tweelingvogels in den Hemel bij Nene'sarani, een oude vrouw die den hemeltuin Ta'-kalalla' bewaakt (of: I La Pangore?). Het eene is de nageboorte, het andere de navelstreng. Haar zoon noemt de meisjes „uit den „Hemel op aarde neergedaald en weer naar den Hemel opgestegen". Zij zijn nog niet van den navelstreng gescheiden(?), het zijn kinderen in de verkeerde maand geboren. Moeder en zoon bestrooien haar met *wĕnno* en verzorgen haar. Vervolgens geeft Nene'sarani dezen haren „kleinkinderen" de namen We Dalaulĕng en I Dalatika'.

De vogels die door We Madutana waren uitgezonden, komen in Sĕnridjawa terug en vertellen dat zij zich van haar opdracht gekweten hebben. Den volgenden morgen gaat zij naar haar ouders om te zeggen dat haar huwelijk met Simpuanglĕtte ontbonden moet worden; zij wil een sacraal bad nemen[1]) en verzoekt tevens op de gebruikelijke manier bekend te maken dat huwelijkscandidaten zich kunnen aanmelden. De ouders zijn stomverbaasd. Zij legt hun uit dat Simpuanglĕtte in Malagĕnni gehuwd is en zij de vogels van La Makasaung daarheen gezonden heeft om hem mee te deelen dat zij den echt heeft verbroken. Haar moeder geraakt in vertwijfeling, mede om de ongehoorde wijze waarop zij te werk is gegaan; dat is geen vorstenmanier. La Ma'panjompa wil niet dadelijk op het verzoek zijner dochter ingaan.

Simpuanglĕtte wacht tot de woede van Tĕnriwawoi wat gezakt is en zeilt dan naar Sĕnridjawa. Hij komt in stilte aan en begeeft zich naar zijn schoonouders; hij wil alles wat hij bezit aan We Madutana's goed toevoegen mits zij hem weer goedgezind worde en zet vervolgens uiteen dat hij in Malagĕnni huwde om aan We Madutana's

[1]) Tot ontbinding des huwelijks.

verlangst naar muggelever en schelpdier te kunnen voldoen. De verbinding met Tĕnriwawoi wil hij verbreken. De schoonouders keuren goed dat hij een verzoening beproeve. Hij gaat dan tot We Madutana om te betoogen dat hun huwelijk slechts van boven verbroken mag worden en zij tesamen de reis naar het Geestenrijk moeten aanvaarden, We Madutana wordt er te woedender om. Alle zijne uiteenzettingen baten niet, zij wil hem het hoofd afhouwen.

Er volgt nu een reeks samensprekingen van de zusters en haar echtgenooten en de ouders om We Madutana tot andere gedachten te brengen; ook met Simpuanglĕtte die zich in het vreemdelingenverblijf heeft opgeschoten[1]). Zijn schoonbroer La Ma'dungkĕllĕng is van meening dat hij beter had gedaan eerst aan We Madutana te komen vertellen op welke wijze hij de begeerde zaken kon bemachtigen en daarna met Tĕnriwawoi te trouwen. — We Madutana is 105
onvermurwbaar, zij wenscht kort en goed zijn hoofd. We Tĕnriwalĕ' is zeer heftig, We Tĕnribali spreekt verzoenend. Drie etmalen lang wordt er heen en weer gepraat, We Madutana wil al dien tijd niet eten en houdt zich gedekt Haar vader komt nu Simpuanglĕtte vragen naar Malagĕnni terug te keeren; als hij langer blijft, vreest hij voor het leven zijner dochter. Simpuanglĕtte, in tranen, zwicht; hij hoopt later terug te kunnen keeren als de stemming van We Madutana verbeterd is.

Onmiddellijk na zijn vertrek laat We Madutana door *bissu*'s het huis versieren zooals gebruikelijk waar een bruid wordt aangeboden, er wordt een pisangplant waarvan de vrucht zich pas gezet heeft geplant[2]) en er wordt op de trom geslagen, wat het sein is voor huwelijkscandidaten om hun makelaars te zenden. Simpuanglĕtte, op het punt uit te varen, krijgt er nog kennis van.

Padjumpongae hoort het sein in Malaulu, hij zendt een groot gezantschap met veel schatten naar Sĕnridjawa om de hand van We Madutana te vragen en begeeft zich dan naar zijn echtgenoote Sĕnrima'lantang om haar zijn plan te vertellen; die acht zijn slagen

---

[1]) Simpuanglĕtte betoogt uit en terna dat hij wel met Tĕnriwawoi *moest* huwen omdat een huwelijk van een ander met haar, waardoor de gezochte zaken zichtbaar zouden worden, niet mogelijk was wegens haar standseischen, maar dat hij tevens steeds de gedachte heeft gehad zoo spoedig hij het begeerde bemachtigd had, naar Sĕnridjawa terug te keeren. — Dit is echter niet geheel te rijmen met wat vroeger gezegd werd, dat hij, de zoetheid der min met Tĕnriwawoi smakende, We Madutana vergat.

[2]) *uti lunrara*, zie Wb. s.v. *lunrora* = maagd.

niet zeker, We Madutana zal er geen genoegen mee nemen een tweede echtgenoote naast zich te hebben.

De boden van Padjumpongae komen met gevolg in Sĕnridjawa aan. Er zijn reeds vele andere candidaten. Tĕnrisumpala polst haar man over een nieuwen echtgenoot voor hun dochter, maar La Ma'-panjompa wil daar niet van weten, We Madutana en Simpuanglĕtte zijn aan elkaar verbonden toen zij nog kleine kinderen waren, hun huwelijk moet blijven. Zeven dagen lang klinkt de trom, zeventig vorsten zenden huwelijksboden. Het aanzoek van Padjumpongae wordt ernstig overwogen. We Madutana heeft van uit haar kamer alles gehoord, fluks zendt zij een paar hofdames naar voren met de boodschap dat zij het hoofd van Simpuanglĕtte als huwelijks-
106 schat verlangt en als de bode daar niet aan wil, kan hij naar zijn land teruggaan. Groote consternatie. Opnieuw wordt op de trom geslagen.

Simpuanglĕtte komt in Malagĕnni aan; zonder gerucht begeeft hij zich naar het paleis, neemt voor de zoogmoeder (van Tĕnriwawoi?) plaats....

106/7 De tekst toont hier een hiaat die ook aangegeven is.

[In den Hemel]. Singkĕrru'langi' zendt een hofjuffer naar Nene'-sarani die bij de lieden die aan het sirihpruim-vouwen zijn, gezeten is om te zeggen dat de wichtjes schreien en niet tot bedaren te brengen zijn. Nene'sarani snelt erheen; daar zijn reeds verschillende personen, met begeleiding van muziek, fraai uitgedost aan het dansen, maar de kinderen zwijgen niet.

Zonder overgang wordt dan gezegd dat We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' bij de zoogmoeders informeeren waar de moeder van de wichtjes is[1]). Het antwoord luidt dat zij bij het neerdalen naar de aarde niet meegekomen is. [De wichtjes zijn dus uit den Hemel neergelaten in Sĕnridjawa en zullen nu verder op de aarde blijven]. De drie gezusters willen de kleinen streelen en geschenken geven, zij blijven snikken. Tientallen met name genoemde groote heeren en dames komen successievelijk in Sĕnridjawa aan om het wonder te

---

[1]) Er ontbreekt blijkbaar een stuk tekst tusschen beide gebeurtenissen. Het niet te stuiten schreien der wichtjes kan met het verlangen naar de aarde terug te keeren samenhangen.

zien[1]). De meisjes zijn neergelaten met paleis, mitsgaders landouw[2]). La Tĕnriliwĕng ontroert, hij herkent een der vrouwelijke gasten; zij is zeer verouderd. Hij betoogt tegenover We Tĕnribali de wenschelijkheid wanneer de aangekomen gast Batarimega van Gima eens zal huwen en een dochter krijgt, dat deze dan huwe met La Ma'-panganro, zoon van I La Galigo en Karaengtompo' van Pudjanati. Hij spreekt nog over andere gasten, o.a. Tĕnriwawoi; zij vraagt of Lebarisompa er is en of hij alle zijne vrouwen heeft meegebracht. Hij constateert verder dat We Tĕnripada [van Amĕsangĕng, echtgenoote van La Ma'galattung van Tjenrana] sprekend op We Madutana gelijkt, Pantjaitana ziet zeer bleek. Hij zegt zijn oogen goed de kost te hebben gegeven, hij vindt dat eigenlijk niet goed van zichzelf, maar is dan weer gerust, „geene", zegt hij tot We Tĕnribali, „is zoo schoon als gij". Zij zien hoe tallooze schepen komen aanzeilen, drommen menschen van allen kant.

De zeventig prinsen[3]) landen in Tanaga; de eerehagen voor de feestelijke binnenkomst van We Tĕnridio en Tĕnribalobo [en hun echtgenooten?], van I La Galigo en Tĕnriawaru zijn opgericht. *Bissu*'s luisteren den stoet met gezang op. Zij komen voor het uit den Hemel neergedaalde paleis aan. Bataralangi', bijgestaan door hemelsche *bissu*'s, roept allen boven. Men wordt onthaald op hemelsche spijzen en ontvangt geschenken, ieder wordt een paleis aangewezen. De opmerking wordt gemaakt dat men deze goederen goed zal kunnen gebruiken om mee te dobbelen op de hanenvechtbaan.

---

[1]) Onder hen wordt zonder verdere toelichting Simpuanglĕtte genoemd. Het verhaal zijner wederwaardigheden brak boven bij zijn aankomst in Malagĕnni af. Voorts ook: Tĕnriwawoi van Malagĕnni.

[2]) Het paleis is een *sao kuta*, niet nader omschreven, misschien een versterkt gebouw.

[3]) De telkens wederkeerende zeventig prinsen zijn een ongrijpbare grootheid. Van I La Dewata van Wewangriu' heet het herhaaldelijk dat hij zeventig zonen heeft, eenigen zijn bij name bekend. Zij zijn, als geheel genoemd, vroolijke niets-doeners die overal aanwezig zijn waar hanengevechten gehouden worden, feesten gegeven worden of geschenken in ontvangst te nemen zijn. Later wordt de naam gebruikt voor de „neven" van I La Galigo die La Sattumpugi' vergaderd heeft om zijn kleinzoon in Tjina te houden; zij zijn de *corona* die I La Galigo pleegt te omringen, zie A XXVII; men is dan een geslacht verder, hier zijn weer anderen bedoeld. Sawerigading's echtgenooten in Luwu' worden gewoonlijk ook 70 in getal genoemd, doch men verneemt slechts de namen van weinigen. Er wordt mee gezegd dat er zeer veel zijn, maar de voorkeur voor 70 is daarmee nog niet verklaard; 7 is een heilig getal. De geheele alinea is een ingeschoven stuk, buiten alle verband met het verhaal, van elders onbekend. Er is niet te zeggen waar het bij kan behooren.

Zonder onderbreking gaat de tekst over in een verhaal van de vogels die de kindertjes in het neergedaalde paleis te Managa willen gaan zien, zij willen hun jongen meester La Makasaung ook meenemen. Maar zijn vader heeft hem verboden zich van de raadzaal waar hij aan het spelen is te verwijderen, de vogels dringen aan, ten slotte zegt hij, dat, als zijn neefje La Makaroda permissie krijgt van diens zoogmoeder, hij ook mee zal gaan. De vogels vliegen heen. Op weg naar Letengriu' komen zij La Makaroda tegen, het is een heele stoet, de kindermeiden rijden op Javaansche buffels (of: runderen)[1]), La Makaroda zit te paard[2]). Hij is op weg naar het wonderpaleis waar, naar hem verteld is, alle vorsten bijeen zijn om het wonder te aanschouwen en wil zijn (ouderen) neef ophalen.
107 Nu, dat zullen de vogels wel doen. Zij vliegen naar La Makasaung terug, deze stapt op zijn buffel- (of: runder)wagen en gaat de vogels die vooruit vliegen, achterna. Als zijn zoogvader hem terug wil houden, jokt hij dat zijn vader hem bevolen heeft te gaan kijken. Het wordt een vroolijke tocht. — Ook andere familieleden trekken met muziek op. In den namiddag gaat het op de hanenvechtbaan zeer levendig toe.

De drie zusters gaan bezoeken bij eenige gasten brengen, o.a. bij Pantjaitana die in een deftige huizinge is ondergebracht. Zij is blijde We Tĕnribali weer te zien en vraagt of de jonge vrouw naast haar, We Madutana, haar zuster is. Ook haar valt de treffende gelijkenis met We Tĕnripada op. Zij zelf was bleek geworden van verlangen We Tĕnribali weer te zien[3]). [Vandaar dat La Tĕnriliwĕng boven constateerde dat zij wit zag als melk]. Als Pantjaitana haar wil onthalen, verontschuldigen zij zich, zij hebben bij andere bezoeken al zooveel moeten eten. We Tĕnribali werpt het vensterluik open, een dichte drom van draagzetels komt opzetten, geopende staatsie-zonneschermen golven aan naar het neergedaalde paleis waar de kindertjes zijn, de geheele wereld is bijeen, lieden van Boeton, Javanen van den Overwal, lieden met lendendoeken van gevouwen papier[4]), met schaamgordels van boombast[5]), enz. Het schouswpel vermaakt de vrouwen zeer. Als de zusters naar huis gaan, zien zij La Makaroda

---

[1]) Iets verder heet het: in wagens door runderen (of: Jav. buffels) getrokken.

[2]) *anjarĕng getĕng*? Doch iets later heet hij in een *padati* te rijden.

[3]) Zij zijn samen in Tanatĕkko geweest in den tijd dat We Tĕnribali daar als echtgenoote van Lebarisompa verbleef, zie vorigen tekst.

[4]) De Boetonneezen („Olio") zien eruit als „toradja".

[5]) Geklopte boomschors?

en La Makasaung bij de hanengevechten. Hun vaders zeggen: „Te „drommel, hoe komen jullie hier? Jullie worden al echte hanen- „vechters!" De knapen geven gevatte antwoorden.

Er komen rijstdiefjes uit den hemel aanvliegen, zij houden een samenspraak met de andere vogels, deze bluffen tegen de gasten op over haar land en de beide knapen La Makaroda en La Makasaung. De rijstdiefjes gaan het paleis binnen om den kleinen meisjes te zeggen dat zij zich niet buiten moeten vertoonen, de dartele knapen mogen haar niet zien[1]). Steeds nieuwe scharen komen de kinderen bewonderen. Er worden buffels geslacht tot onthaal der gasten. De hemelsche zoogmoeders spreken onder elkaar over de schoonheid van Datuna Tempe[2]). Een groot gezelschap van Tjina wordt, na een maal genuttigd te hebben, vorstelijk ingekwartierd.

Simpuanglĕtte komt de kinderen zien, hij keert dagelijks terug als wist hij — maar hij weet het nog niet — dat zij zijn kinderen zijn (zegt de dichter). We Madutana echter is er pas éénmaal geweest. De zoogmoeders geven order liefelijke muziek te laten hooren om We Madutana naar het paleis te lokken. Alle menschen worden ontroerd en stroomen naar het paleis. Tĕnriwawoi en We Madutana gaan tegelijk de trap op. Simpuanglĕtte komt ook en plaatst zich tegenover de beide kleine meisjes. We Madutana staat haastig op en gaat ver weg zitten, haar zusters roept hij aan, zij komen bij hem en nemen sirih aan. Zij merken op dat de kindertjes meer op hem gesteld zijn dan op haar. Simpuanglĕtte noemt dit een beschikking der goden. — Een hofdame wijst Tĕnriwawoi We Madutana aan. Zij geraakt half van zinnen bij den aanblik van zooveel schoonheid en kan zich voorstellen dat het mannen nog veel erger moet vergaan. Evenzoo vraagt We Madutana aan haar hofdame wie die schoone vrouw is, doelend op Tĕnriwawoi. Zij kan zich begrijpen dat Simpuanglĕtte zijn liefde op haar heeft overgebracht.

De zoogmoeders wijzen elkaar op We Madutana die op een af- 108
stand zit te pruilen, zij verzinnen van allerlei om haar te trekken. Simpuanglĕtte ziet haar, begrijpt dat zij de kindertjes wil komen liefkozen en verwijdert zich. Als zij dan komt, houden de kindertjes met schreien op. In den tuin brengen de praatjes der vogels Simpuanglĕtte verstrooiing. Dan zeggen zij dat hij tusschen We

[1]) Toespeling op latere plannen de meisjes aan de knapen uit te huwen.
[2]) Zij is van de echtgenooten door I La Galigo medegebracht degene die bij hem blijft.

Madutana en Tĕnriwawoi heeft te kiezen. Zijn hart hangt aan We Madutana.

De vogels vliegen den volgenden morgen naar Padjumpongae en voeren een luchtig gesprek met hem, zij trachten hem Tĕnriwawoi aan te praten. Hij merkt op dat zij alleen een echtgenoot van den hoogsten rang wenscht[1]) .

We Madutana spreekt met een hofdame vertrouwelijk over haar onbegrepen verlangen naar de beide uit den Hemel in Managa neergedaalde meisjes. Zij zou nu haar eigen kinderen wel terug willen hebben maar van waar zou zij die moeten halen, zij zijn Simpuanglĕtte in het gezicht geworpen en tot stof (*tana*) vergaan.

De vogels zeggen een uitstapje naar Tana Ugi' te willen maken, zij willen wel eens weten of daar alle vrouwen zoo schoon zijn als Datuna Tempe. Zij vliegen weg en er wordt dan beschreven hoe zij van uit de lucht overal drukte en beweging van menschen en schepen zien, op weg naar Sĕnridjawa. — Zeven maanden lang stroomen de gasten toe. De vogels van La Makaroda en La Makasaung zien Simpuanglĕtte aan het venster van zijn paleis zitten, hij ontcijfert een z.g. gouden brief[2]). [Dit thema wordt weer losgelaten, het zal blijken dat hij dien brief eerst later krijgt]. Na eenig
109 gebabbel laten zij hem in treurigen gemoedstoestand achter.

We Madutana heeft bij dag een droom. Simpuanglĕtte verschijnt haar, de twee wichtjes Ane manotĕ' en Ane manĕrru' op de heup dragende; hij zegt dat zij hun kinderen zijn, dezelfden als zij hem in het gezicht heeft laten werpen; zij zijn opgestegen naar den Hemel, daarna door de genade van den Schepper neergelaten op de aarde. — De wichtjes zeggen haar om haar huwelijk met Simpuanglĕtte te herstellen, Ane manotĕ' heeft muggelever in de hand en Ane manĕrru' een schelpdiertje, Simpuanglĕtte wijst erop dat dit nu de zaken zijn die hij voor haar is gaan zoeken. Zij wil de kinderen streelen, dan stelt Simpuanglĕtte voor eerst den huwelijksband te herstellen, zoo niet, dan keeren de wichtjes naar den Hemel terug. — Een groote angst maakt zich in den slaap van haar meester dat Simpuanglĕtte de kinderen mee zal nemen, zij waant zich op weg naar het

---

[1]) Wat hij niet is door zijn minder voorname moeder.

[2]) Onder een „gouden brief" wordt een schriftelijke boodschap uit den Hemel verstaan. Doch een in den droom ontvangen openbaring wordt ook overdrachtelijk wel eens zoo genoemd. „Ontcijferen" is een vrije vertaling van *pakĕdda* — laten spreken, overzetten, *ripakĕdda balanda* — in het Nederlandsch overgezet. Men bezigt van een gouden brief nooit „lezen".

Geestenrijk en ontwaakt. — Verlegen voor het volk op straat gaat zij zoo ongemerkt mogelijk naar het paleis van We Tĕnribali. Haast onhoorbaar vraagt zij van wie de kindertjes in het neergedaalde paleis zijn[1]). „De goden zijn verre", antwoordt We Tĕnribali, „en ik kan het niet droomen". Dan noemt deze eenige mogelijkheden, b.v. de toekomstige verwoesting van Sĕnridjawa, waarvan zij ook niet weten. Niettemin zal zij (We Tĕnribali) zich op aandringen van haar zuster met de goden in verbinding trachten te stellen. De voorbereidingen die zij treft en de wijze waarop zij dat doet, worden nauwkeurig beschreven. Het begint met een sacraal bad. In den Hemel wordt men den rook van den gebranden wierook gewaar[2]). I La Sangiyang, haar hemelsche echtgenoot, laat bliksem, donder en hemelvuur omlaag vallen; in den donder daalt hij naar de Aarde af, de regenboog komt vóór We Tĕnribali aan. Zij ziet hem, maar voor anderen is hij onzichtbaar. Zij kan niets zeggen maar breekt in tranen uit. Ook de god weent. Hij zegt gekomen te zijn door den geur der wierookdampen getrokken. Zij vraagt hem hoe hij in den Hemel werkeloos de verwoesting van Sĕnridjawa door Lebarisompa heeft kunnen aanzien en gedoogd heeft dat La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng sneuvelden[3]). Hij geeft de volgende verklaring:

Toen Lebarisompa tegen Sĕnridjawa optrok, heeft Rĕmmang ri langi' (= La Punna langi') niet toegestaan dat hij zich tegen dien te weer stelde, het was n.l. omtrent Sĕnridjawa beschikt dat het land verwoest zou worden en ook La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng hun aardsche leven zouden beëindigen. Bovendien waren zij tegen de vereenigde macht van Lebarisompa, La Ma'galattung en de zeventig prinsen niet opgewassen. Maar na de dooving hunner levensgeesten (*bannapati*) zijn zij naar den Hemel opgestegen. I La Sangiyang zelve was toen ook naar den Schepper en zijn echtgenoote opgegaan[4]) om hun *bannapati* te verzoeken, waarop de Schepper geantwoord had: „laat ze maar vooreerst in den Hemel leven, later

---

[1]) Zij wil dat We Tĕnribali dat aan haar hemelschen echtgenoot zal vragen.

[2]) Men is daar bezig met de wolken „voetbal" te spelen.

[3]) De volgende verklaring van I La Sangiyang sluit aan bij de gebeurtenissen die in tekst A XLIX zijn beschreven wat de verdere lotgevallen der broeders La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng betreft, totdat ze, bij den aanvang van dit verhaal, weder als vorsten in Sĕnridjawa hersteld zijn. Er zijn geen teksten van bekend.

[4]) Bevinden zich in een hoogeren hemel dan de andere goden.

„kunnen ze weer mensch worden op de aarde". Sedert was hij driemaal tot den Schepper gegaan. Bij een bezoek dat hij aan Rĕmmang ri langi' bracht, trof hij daar een bode van Sawerigading, van Tjina gekomen, die We Tĕnriabĕng (zijn zuster) een standje maakte dat zij de verwoesting van Sĕnridjawa, het land van hun neef (neveu = La Ma'panjompa), gedoogd had[1]) en tevens dat zij de gebroeders La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng niet naar de aarde en hun respectieve echtgenooten niet naar hun land liet terugkeeren[2]). Het gevolg was geweest dat de gebroeders herleefd waren. — Dan vraagt We Tĕnribali van wie de kindertjes zijn die in Managa zijn neergelaten. Het antwoord luidt ontwijkend, hij mag het niet zeggen. „Zij gereed den bode van Simpuanglĕtte te ontvangen, herstel het „huwelijk van hem en uw zuster, dan zal licht gegeven worden over „de kindertjes". — De god is verdwenen. We Tĕnribali gaat naar We Madutana terug om te zeggen dat zij geen antwoord bekomen heeft op haar vraag, doch We Madutana zal het van Simpuanglĕtte vernemen. — We Madutana gaat door naar het neergedaalde paleis en vindt de kindertjes spelende met La Makaroda en La Makasaung. Ook Simpuanglĕtte is daar, hij ziet haar maar zij mijdt hem.

Padjumpongae komt aan. We Madutana geraakt in groote verlegenheid. „Hadde ik kunnen denken „den niet wederkeerenden" (Simpuang-„lĕtte) en „den niets goeds uitrichtenden" (Padjumpongae) hier te „zullen aantreffen!" Van hen afgewend gaat zij naar de kleinen
110 toe, die spelen met muggelever en schelpdiertje[3]). Zij ontroert, haar droom schiet haar te binnen. Zij vraagt waar ze die vandaan hebben. — „Van Nene'sarani". — „Wie zijn uw ouders?" — „Simpuanglĕtte en We Madutana." — De zoogmoeder verbetert en geeft z.g. de goede namen. — „Waarom is de moeder niet meegekomen." — „Wegens de menschenlucht, zij heeft gezegd dat zij als ten goeden „dage de plechtigheid van het op grond treden der meisjes op aarde „plaats heeft, zij zal afdalen"[4]). — We Madutana gaat heen. Als We Tĕnriwalĕ' haar bij thuiskomst vraagt waar zij zoo laat vandaan

[1]) Het echtpaar Rĕmmangrilangi'—We Tĕnriabĕng is evenals de broeder der laatste Sawerigading twee generaties ouder dan We Tĕnribali. De hemelsche echtgenoot van deze dient dus een kleinzoon van het echtpaar te zijn, maar draagt namen die elders aan een zoon toekomen.

[2]) We Tĕnriwalĕ', de echtgenoote van La Ma'dungkĕllĕng, is dus ook ontvoerd geweest. Hierop wordt in de teksten wel eens gezinspeeld, maar er is geen tekst bekend die de gebeurtenissen uitvoerig verhaalt.

[3]) Hier heet het dat dit diertje een gouden huid (schelp?) heeft.

[4]) Deze plechtigheid heet ook: *ripaonang ragaragana*, vgl. Wb. 1° *onang*.

komt, antwoordt zij slechts: „Van We Tĕnribali", en sluit zich in haar kamer op.

Het is avond, de lichten zijn aangestoken, Simpuanglĕtte gaat slapen. Hij droomt dat hem een gouden brief wordt toegeworpen uit den Hemel; hierin staat alles omtrent de meisjes, zijn kinderen[1]). Verheugd staat hij den volgenden morgen op, gaat vlug naar het paleis van La Ma'panjompa. Er is juist een groote vergadering van aanzienlijke lieden bijeen, hij toont den gouden brief. Zijn schoonouders nemen er beiden kennis van en zijn uitermate verheugd nu te weten dat de meisjes in het neergedaalde paleis kinderen van Simpuanglĕtte en We Madutana zijn. Simpuanglĕtte wil zijn echt herstellen en samen met We Madutana naar het neergedaalde paleis gaan, van Tĕnriwawoi is hij reeds gescheiden. Daarop gaat hij naar zijn paleis terug. Tĕnrisumpala laat We Madutana roepen. Zij slaapt nog en droomt. Zij meent een jonge, schoone prins vóór zich te zien; hij zegt: „ik ben I La Sangiyang uit den Hemel". Hij geeft dan nog eens de geheele geschiedenis der kindertjes; als zij hem haar vreugde wil uiten, is hij verdwenen. Zij ontwaakt, staat op, werpt zich weer neer. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' met echtgenooten komen bij hun ouders op bezoek, zij vernemen het bericht van den door Simpuanglĕtte ontvangen gouden brief, allen willen den brief bestudeeren. We Madutana is wel gelukkig *manurung*'s als kinderen te hebben! We Tĕnribali gaat met den brief naar We Madutana die in haar kamer is, waarop deze zegt den inhoud al te kennen want zij heeft zelf een droom gehad.

Na den middag komt een bode van Simpuanglĕtte bij La Ma'panjompa met het officieele verzoek tot herstel van zijn huwelijk, onder aanbod van de *sompa to Sĕlli*. La Ma'panjompa bepaalt, dat zij over drie dagen zal worden opgebracht en even groot als de vorige zal zijn.

We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' gaan weer een bezoek brengen aan het neergedaalde paleis. Onderweg worden zij van uit de hanenvechtbaan opgemerkt door Lebarisompa[2]); als hem gezegd wordt wie zij zijn, valt hij om. La Ma'laniung moet hem ondersteunen.

De meisjes kunnen aan de tantes nu naar waarheid zeggen wier kinderen zij zijn, de zoogmoeder tracht niet langer de antwoorden 111
te vertroebelen.

---

[1]) Vgl. boven, blz. 604.

[2]) Hij is één der talloozen die het wonder der neergedaalde wichtjes is komen zien.

La Ma'panjompa draagt La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng op I La Galigo ter plaatse te gaan uitnoodigen om het huwelijksfeest voor de tweede maal van We Madutana en Simpuanglĕtte te komen bijwonen. De jongens, La Makaroda en La Makasaung, willen mee. „Stap maar in mijn draagzetel", zegt La Tĕnriliwĕng; zoo maken zij den tocht mede. La Parakasi en La Pawewangi zullen rondgaan bij de zeventig prinsen om die uit te noodigen. La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng begeven zich naar het tijdelijk verblijf van I La Galigo, als boden van La Ma'panjompa. I La Galigo ontvangt hen, getweeën met Datuna Tempe op den uit den Hemel neergedaalden staatsiezetel zittende. Hij heeft schik in de beide jongens en laat hun cadeautjes geven. De broeders bewonderen in stilte het schoone echtpaar. Zij brengen de uitnoodiging om over zeven dagen de bruiloft bij te wonen, over. I La Galigo stemt toe. Hij zegt nog dat hem door een bode uit den Hemel reeds was bekend gemaakt dat de meisjes in het neergedaalde paleis de kinderen van We Madutana en Simpuanglĕtte waren. La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng gaan heen nadat de jongens nog met goederen en kindermeiden bedacht zijn. Deze hebben hun oogen goed den kost gegeven en vragen aan La Tĕnriliwĕng wat dat was dat zij aan weerskanten bij Datuna Tempe door haar baadje zagen heenschemeren. La Tĕnriliwĕng barst in lachen uit. — Bij thuiskomst zendt hij La Parakasi naar het paleis zijns vaders om het antwoord te melden, het is nog niet donker, hij en La Ma'dungkĕllĕng willen zelf nog wat op de hanenvechtbaan zich vermaken. Ook dit excuus wordt plichtmatig overgebracht.

We Tĕnrirawe en echtgenoot komen aan en worden door hun zoon La Ma'panjompa en zijn echtgenoote Tĕnrisumpala met veel eerbetoon ontvangen. Buiten halen de hanenvechters hun hart op. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' blijven dag en nacht bij de kindertjes in het neergedaalde paleis.

Drie dagen nadat de bode van Simpuanglĕtte geweest is, wordt de huwelijksschat gebracht.

Padjumpongae heeft hartzeer over Simpuanglĕtte's voorspoed en geluk, hij wil naar zijn land teruggaan. Maar Simpuanglĕtte zal te gronde gaan, want dit is niet wat door den Schepper is beschikt, en hij zal met We Madutana huwen[1]).

[1]) Mogelijk een toespeling op latere gebeurtenissen, waarvan echter geen teksten bekend zijn.

Voorbereidselen tot het huwelijk. I La Galigo trekt naar het feest met een schitterenden stoet, hij gebruikt vele uit den hemel neergedaalde zaken. Hij verzoekt aan zijn echtgenoote Datuna Tempe een sirihpruim uit haar mond. Dwergen en andere spelingen der natuur loopen mede, gemaskerden dansen vooruit, Toradja's, lieden 112
van Boeton en Mengkoka zingen op hun wijze, enz. Aankomst bij het neergedaalde paleis der wichtjes. Simpuanglĕtte verschijnt tegen den avond in bruidegomskleedij. De hanenvechters staken hun spel. De vogels doen alsof zij tegenhoudsters zijn [den bruidegom volgens de adat op weg naar het huis zijner bruid tegenhoudende], wat de vroolijkheid der menschen wekt. Ten slotte treden ook de beide knapen La Makaroda en La Makasaung, op aanstichting van hun vaders, als tegenhouders op. Beschrijving van het huwelijk ten tweeden male van Simpuanglĕtte met We Madutana. Plechtigheden en feesten worden niet zeer uitvoerig geschreven maar zijn van denzelfden aard als bij eerste huwelijk. Na afloop keeren I La Galigo en de zeventig prinsen naar hun logies te Tanaga terug. Simpuanglĕtte gaat met We Madutana haar kamer binnen.

Padjumpongae zit in zijn paleis, hij peinst erover dat zijn voornemen om We Madutana te trouwen, geen werkelijkheid is geworden, hij wil naar zijn woonplaats terugkeeren, vraagt aan zijn echtgenoote een sirihpruim uit haar mond, verlaat zijn paleis en begeeft zich naar de plaats onder de tamarinde-boomen [hier bevindt zich de hanenvechtbaan, ook wel de ontvangzaal]. —

Zeven etmalen nadat Simpuanglĕtte en We Madutana voor de tweede maal getrouwd zijn, daalt er midden op den dag duisternis op de aarde, vergezeld van onweer. De deelnemers aan het hanenvechten kunnen niets meer zien. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' komen Ane manutĕ' en Ane manĕrru' vragen wat zij van deze uiting van toorn van den Schepper moeten denken en verzoeken een smeekbede tot Hemel en Onderwereld te zenden. De zoogmoeders glimlachen. Daar dalen reeds Sangiyangpadjung en La Rutumpongĕng als boden van den Schepper op de Middelwereld neer en met hen aarde voor Ane manutĕ' en Ane manĕrru' om op te treden [1]). Het noodweer houdt op, het land staat weer in het licht. De boodschap van den Schepper luidt dat Simpuanglĕtte en We Madutana

[1]) Voor de ceremonie van het op aarde treden dezer *manurung*'s is het aarde uit den Hemel; hoe deze aarde eruit ziet, wordt beschreven; met sterren, naga's enz.

in het neergedaalde paleis (waarin ook de boden zijn neergestreken) moeten komen en alles in gereedheid moeten brengen voor de plechtigheid van het op aarde treden hunner kinderen. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' zenden een bode naar het paleis harer ouders om hun te zeggen dat Simpuanglĕtte en We Madutana naar het neergedaalde paleis moeten gaan en toebereidselen treffen. De beide laatsten bevinden zich binnen, zij worden gewaarschuwd en gaan snel naar de aangewezen plaats.

113 Padjumpongae bevindt zich onder de tamarinde-boomen en ziet hen gaan, hand in hand, hij geraakt half van zinnen, zijn zoogvader moet hem ondersteunen.

In het paleis komen de beide meisjes vóór haar ouders zitten en bieden hun sirih. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' zijn daar ook. Ane manĕrru' maakt eenige toespelingen op het gedrag harer moeder bij haar ontijdige geboorte die deze doen weenen, Ane manutĕ' maakt Simpuanglĕtte een zacht verwijt, wat deze eveneens tranen doet storten, dit kapittelen der ouders gaat nog door. La Ma'panjompa en Tĕnrisumpala komen aan. De kleine meisjes nemen de honneurs waar en worden dan op schoot genomen. We Tĕnribali deelt haar ouders nog eens mede wat de boden van den Schepper gezegd en gedaan hebben, ook de kom waarin de kinderen bij gelegenheid van het op aarde treden moeten gebaad worden, is uit den Hemel meegekomen. La Ma'panjompa laat een feestmaal in gereedheid brengen en zendt boden naar I La Galigo en naar Wadĕng, hetzelfde doet Simpuanglĕtte ten aanzien van Datuna Gima. Beschrijving van de voorbereidingen tot het feest. I La Galigo komt aan om de feesten bij te wonen en nog vele anderen; de geheele wereld is weer bijeen.

Te noen wordt het duister, het bliksemt en dondert, een zevenkleurige regenboog komt in het middenvertrek van het paleis neder, een bode van den Schepper met kleeren voor de meisjes meevoerende. De bode stijgt weer naar den Hemel op. De plechtigheid van het op aarde treden zal nu plaats hebben, het zijn de zoogmoeders (ook uit den Hemel indertijd meegekomen) die dat de kinderen laten doen. Overigens spelen de tantes We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' een belangrijker rol dan We Madutana. Er is nog zeven etmalen feest, dan keeren allen naar hun woonplaatsen terug, Padjumpongae haastiger dan de anderen. Allen gaan over zee. Er wordt alom nog lang over dit schoone feest nagepraat.

La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng komen in het neergedaalde 114
paleis wat met de kindertjes spelen en vertellen bij die gelegenheid dat zij ze gaarne als schoondochters zouden willen hebben[1]). Simpuanglĕtte en We Madutana hooren dat met welgevallen aan. De kinderen beginnen te schreien en zijn niet tot bedaren te brengen.

Hierop volgt een als zoodanig aangegeven hiaat. 114/6

Vóór Sĕnridjawa ligt een groote vloot van lieden die door La Tĕnriliwĕng (tot een feest) uitgenoodigd zijn. I La Galigo blijft met het grootste deel van zijn vloot buitengaats liggen, hij zendt La Sulolipu als bode met een smaldeel naar La Tĕnriliwĕng, naar het heet keert hij zelf niet aan omdat hij oostwaarts naar Tjenrana wil zeilen om dat te verderven en naar Tompo'tika' (Timpa'ladja') om daartegen oorlog te voeren, evenals tegen Tanatĕkko. Het gezantschap van La Sulolipu verwekt schrik in Sĕnridjawa. La Tĕnriliwĕng ontvangt La Sulolipu met La Ma'dungkĕllĕng, de bode brengt de boodschap van Opuna Tjina over....[2]).

Eindigt abrupt, conform het origineel.

NAAMLIJST.

1. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng To Tĕnribali Datuna (of: Opuna, of: To) Wadĕng, vorst van Sĕnridjawa (ingetrouwd), zoon van 2.
2. We Tĕnrirawe, vorstin van Wadĕng, moeder van 1, zuster van 3.
3. Palawagau' I La Sarasa, vorst van Tompo'tika', broeder van 2.
4. Sawerigading Opuna Warĕ' Toapanjompa, oudvorst van Tjina, volle neef van 3.

---

[1]) N.l. Ane Manĕrru' voor La Makaroda en Ane manutĕ' voor La Makasaung. — Zie voor het huwelijk der beide eersten, tekst C XIX hierachter. Hetzelfde onderwerp wordt behandeld in hs. 201 Bijbel Genootschap, Aanhangsel blz. 1052

[2]) I La Galigo noemt La Tĕnriliwĕng in dit laatste fragment zijn „kaka", d.w.z. dat zij van de zelfde generatie zijn. Hiervoor was steeds van I La Galigo sprake als op één lijn staande met La Ma'panjompa, den (schoon)vader van La Tĕnriliwĕng, dus één geslacht ouder, dit is ook inderdaad het geval. — Dit fragment kan dus niet bij het voorgaande verhaal behooren. Van deze voorgenomen tochten van I La Galigo is overigens niets bekend.

5. We Tĕnriabĕng Bissurilangi' (Datu) manotĕ', jongere tweelingzuster van 4, in den Hemel.
6. We Datusĕngĕng (van Tompo'tika'), moeder van 4 en 5, zuster van 7.
7. We Adiluwu' (van Tompo'tika'), moeder van 2 en 3, zuster van 6.
8. Tĕnrisumpala Inana Walĕ', vorstin van Sĕnridjawa, echtgenoote van 1.
9. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau' I Da Karoda, oudste dochter van 1 en 8, gehuwd met 11.
10. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala (I) I Da Kasaung, tweede dochter van 1 en 8, gehuwd met 12.
11. La Tĕnriliwĕng Daeng palallo Padjumbero van Letengriu' (of: Daempero) Toakaroda, echtgenoot van 9, en neef, jongere broeder van 12.
12. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna van Limpomadjang, Toakasaung, echtgenoot van 10 en neef, oudere broeder van 11.
13. La Makaroda To Pariusi (To Riu') Witoinglonra Sulowo'di van Letengriu', zoontje van 9 en 11.
14. La Makasaung Witoimpo'di Tjamminglonra Sulotjĕmpa van Limpomadjang Belowo'di enz., zoontje van 10 en 12, ouder dan zijn volle neefje 13.
15. (I) We Madutana Daeng patappa (I) (of: °matappa') Tjĕnraralangi' (I) (of: I We Tjĕnrara) Pamiringlangi' Daengriassĕ', jongste dochter van 1 en 8, huwt met 16.
16. Simpuanglĕtte Lĕttemangkau' (I La) Tarau van Tjabĕngtika'[1]) Gima, prins van Gima, huwt met 15.
17. I La Mamusu' Singkĕrru'rukka Padjumponga Punna lipu ri Widelangi', van Malaulu (ook: Tolau'ulu), dingt naar de hand van 15.
18. La Parakasi Toaluluang, rechterhand van 11.
19. La Pawewangi, *idem* van 12.
20. Lebarisompa Malaesanrang Matanatika' Apewadjungĕng lili tanae van Tanatĕkko en Tĕssiambe I La Patau Datupamusu', tusschen-echtgenoot van 9.
21. (La Ma'la)niung Daemparani, rechterhand van 20.
22. I La Tangarĕng Pakamunri[2]), tweede vertrouwde van 20.

---

[1]) = Tompo'tika'.
[2]) Deze naam wordt ook aan 21 gegeven.

23. We Tĕnriabang Dĕttiasoro' Mangkasa' Atipanampe To Djawa, bijwijf van 20.
24. Karaempugi', *idem*.
25. Pantjaitana (We Djai) Bongawali We Tonralipu Patekĕ'-tana (We Tekĕ') (I) We Tadampali, echtgenoote van 20, jonger dan 9, ouder dan 10.
26. La Siyanglangi' (I) Daeng ma'tola (of: — patola), zoon van 20 en ♀. (25 (zie Kern 1954: 115)
27. Tjĕnraralangi' (II) (of: Daeng tjĕnrara), dochter van 20 en ♀. idem
28. La Ma'luluang, zoon van 18.
29. Punna lipu ri Watupute, landsgroote van Sĕnridjawa.
30. We Tĕnriodjang Daeng ma'sengĕ', echtgenoote van 29.
31. To Patappari van Adjatasi', landsgroote van Sĕnridjawa.
32. La Puttakĕlling, hofdienaar in Sĕnridjawa.
33. To Pameneri, hoveling in Sĕnridjawa.
34. La Ma'pewadjo, *idem*.
35. Sĕngĕngma'lino Daeng manurung Daeng manutĕ' Karaeng tompo' Punna lipu ri Pinasumpu' (halfzuster van 11 en 12).
36. La Pasaerang, hoveling van 12.
37. Pua' ma'toa van Letengriu'.
38. La Sangkalangĕng, landsgroote van Sĕnridjawa.
39. We Nagatjina, moeder van 38.
40. La Ma'paonang, dienaar van 9.
41. La Ma'pasore, *idem*.
42. We Sirate(na), hofdame bij 9.
43. We Ma'pangidĕ', *idem*.
44. I We Tĕlle'pang, aanzienlijke dame in Sĕnridjawa[1]).
45. We Ma'danatja, hofdame, ongehuwd[1]).
46. We Ma'posaba, *idem, idem*.
47. We Tĕmma'lulu, hofdame van 15.
48. I We Tĕmpĕrra', *idem*.
49. Ampe ri djawa, zoogmoeder van 15.
50. La Ma'talĕttu', vertrouwde van 16.
51. Tĕnriwawoi (akĕssingĕnna) (of: We Pawawoi, We Wawo) Tjĕnraralamming Daeng ma'tjora Punna lipu ri Malagĕnni, vorstin van M., huwt korten tijd met 16.
52. We Tĕmmalate, hofdame van 51.
53. Tĕnrilinrungĕng, zoogmoeder van 16 in Gima.

---

[1]) De nummers 44 en 45 kunnen één persoon zijn.

54. We Sĕmputu(na) (ook anders gespeld), hofdame van 15[1]).
55. We Maudatu Daeng ma'dĕnra, *idem*[1]).
56. We Padawĕnne, *idem*[1]).
57. Wĕlle ri langi', zoogmoeder? van 15.
58. Nene'sarani (of: I We Sarani[2])), oude wachtvrouw in den Hemel (Malagĕnni).
59. I La Sarani, zoon van 58.
60. I La Pangore, gezellin van 58.
61. I We Rumai, aanzienlijke vrouwe in den Hemel.
62. I We Rukĕllĕng, *idem*.
63. We Dalaulĕng Daeng banna Ane manutĕ' (of: — manotĕ), oudste der tweelingen van 15 en 16.
64. We (ook: I) Dalatika' (of: — ĕsso) Daeng naga Ane manĕrru' (ook: — manurung), jongste der tweelingen van 15 en 16.
65. We Ma'dilangi', hofdame in Sĕnridjawa.
66. Pua' ma'toa van Sĕnridjawa.
67. To Ma'dilangi' To Wideunru, bode van 17[3]).
68. To Tĕnridjĕllĕ' To Widelangi', *idem*[3]).
69. Sĕnrima'latta' Daeng ma'bela, echtgenoote van 17 in Malaulu en nicht.
70. We Maduwĕnne, hofdame van 15.
71. (I We Tjudai) Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 4.
72. Singkĕrru'langi', aanzienlijke persoon in den Hemel (Malagĕnni).
73. Madjang ri mega, hofjuffer van 72[4]).
75. Datu ma'wale van Taranati, te gast in Sĕnridjawa.
76. La Ma'papuli van Mĕttoanging, *idem*.
77. La Ma'darĕmmĕng To Maloku, *idem*.
78. La Rumpangmega van Tĕssililu, *idem*.
79. La Ma'lapua To Sama, *idem* (zoon van 77).
80. I La Pewadjo Datuna Pao, *idem*.
81. Datu Latompi To Tuwung, *idem*.
82. We Tabatjina I Da Mutia van Sama, *idem* [echtgenoote van 77].
83. Tĕnripamarang, *idem* [echtgenoote van 78?].
84. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala (II) van Malatunrung, *idem*.
85. La Tĕnroadji To Tappu'masi, *idem* (echtgenoot van 84).

[1]) Deze namen worden somtijds gecombineerd.
[2]) Kan ook de dochter van 58 en echtgenoote van 59 zijn.
[3]) Combinaties niet zeker.
[4]) No. 74 vervalt.

86. I La Galigo To Kĕlling, *idem* [vader van 84].
87. La Wadjolangi' van Marapĕttang, *idem* (Geestenrijk).
88. I La Sinampe angimpali (Geestenrijk)[1]), *idem* [zoon van 17].
89. La Palipui van Wawoempong, *idem*.
90. To Tĕnrilekĕ van Balirante, *idem*.
91. Datu Papĕrrĕ' alangĕnge van Sidenreng, *idem*.
92. Tĕnriwewangĕng Karaeng tompo' Daeng ma'lino van Sunra ri adja of Pudjanati, *idem* [echtgenoote van 93].
93. I La Galigo To Padamani I La Semaga Sangadjiwero To Boto' Opuna Tjina (of: Datuna Tjina) To Sĕssungriu' To Sinapati, vorst van Tjina, zoon van 4, volle (achter) neef van 1, *idem*.
94. We Tĕnridio Punna bola ri Sabangloang, zuster van 93, *idem*.
95. Tĕnribalobo Punna bola ri Ta'kalalla', *idem, idem*.
96. La Tĕnritatta Datu van Gima, overgrootvader van 16, *idem*[2]).
97. Bataritodja Daeng talaga van Gima, dochter? van 96, *idem*.
98. Batarimega Tjammingrilangi', dochter van 97, *idem*.
99. Daeng ma'gangka, verloofde van 98.
100. To Palaguna, vader van 92, te gast in Sĕnridjawa.
101. Werunĕnglangi', *idem*.
102. We Tjammimpulĕng Daeng patappa' (II) van Widelangi', *idem*.
103. Tĕddjorisompa Batara Wewang; grondvester van Wewangriu', *idem*.
104. Polalĕnge todjampulawĕng, echtgenoote van 103, *idem*.
105. I La Dewata Tunruwange awanalangi' I To Angkau', zoon van 103 en 104, *idem*.
106. Sompa ri timo', echtgenoote van 105, *idem*.
107. Datu bissu I We Atawĕng, *idem, idem*.
108. De zeventig zonen van 105, *idem*.
109. La Ma'galattung To Tjenrana To Suppa', jongere broeder van 20, *idem*.
110. Tjolli'pudjie We Palĕttei[3]), zuster van 105, *idem* [moeder van 20 en 109].

---

[1]) Z.g. van *Balangnipa*.

[2]) Wordt wel echtgenoot van 97 genoemd, die op haar beurt twee generaties ouder zou zijn dan Simpuanglĕtte, maar tevens heet hij drie generaties ouder dan dezen. In het algemeen is de plaats van hem in de verhalen onvast. Gewoonlijk gaat hij door voor den grondvester van Gima, van de zelfde generatie als Batara Guru enz.; diensvolgens zou hij de grootvader van 97 moeten wezen.

[3]) Met dezen naam kan ook de zuster van 20 en 109 bedoeld zijn.

111. I La Sekati, echtgenoot van 110, *idem* [vader van 20 en 109].
112. We Tutumpadja [zuster van 111], *idem*.
113. [La Sinilele] To Palĕnnarĕng van Luwu', te gast in Sĕnridjawa [neef van 4].
114. La Raulangi' To Sadampoto', vorst-grondlegger van Timpa'ladja' (Tompo'tika'), *idem*.
115. La Tĕnrisĕssu' To Timo' Unru'pabeta van Timpa'ladja', *idem* [broeder van 116].
116. We Tĕnripada Daeng ma'lele We Atungriu', echtgenoote van 109, *idem* [dochter van 105 en 106].
117. I We Taono We Tĕnrigangka We Mono Datuna Tempe, echtgenoote van 93, *idem*.
118. Tĕnriawaru, dochter van 4, [echtgenoote van 119], *idem*.
119. La Sulolipu La Pawĕnnari, *idem*, zoon van La Pananrāng, rechterhand van 4.
120. We Tĕnriolle To Sabang I Da Batangĕng To Bulu', echtgenoote van 93, *idem*.
121. Bataralangi', hemelsche figuur[1]).
122. [La Pamusurĕng (I)] To Rukkaputi, getrouwe van 93, *idem*.
123. [La Paladjarĕng] Toapasĕssung, *idem, idem*.
124. La Seseilĕ' Daeng palilu, zoogvader van 14.
125. Polalĕnge (le) adjuara lakko ritungo, echtgenoote van 114, *idem*.
127. (We Ma')pawĕkkĕ', vertrouwde hofdame van 25, *idem*.
128. Datu Patani van Djawa ri attang, *idem*.
129. Singkĕrru'todja, hemelsche zoogmoeder van 63 en 64[2]).
130. We Tĕnritumpang Daengritunru (°rituru'?) van Wiringtodja, *idem*.
131. Sulolangkara' Tappa'djadjarĕng van Udjumpero, *idem*.
132. Punna lipu ri Tobosiring, *idem*.
133. We Tĕnripudji Punna lipu ri Karĕttasa, *idem*.
134. We Atiwadjo Datu palĕnnĕ', *idem*.
135. Palawapudji Datu patengĕ', *idem*.
136. Malaetjĕmpa, *idem*.
137. We Suloketĕng (of: — ulĕng), hemelsche hoedster van 63 en 64.
138. We Tappa'ulĕng (of: — ketĕng), *idem*.
139. I We Angkulu, hofdame van 117, *idem*.

[1]) Misschien dezelfde als 72.
[2]) Misschien een verschrijving voor: Singkĕrru'langi' en dan dezelfde als 72.

140. We Sampualĕ', *idem.*
141. I La Suala, hemelwachter.
142. I La Betjotji, *idem.*
143. I La Sangiyang Tanrapatola To Wereunru' Sinrampatara, hemelsche echtgenoot van 9, zoon van 144[1]).
144. Rĕmmang ri langi' To Lettĕilĕ', vader van 143, echtgenoot van 5 in den Hemel.
145. I La Patoto' To Palanro, de Schepper.
146. Datu Palinge', echtgenoote van 145.
147. I We Maneda, hofjuffer van 120.
148. Daeng ri tjina, echtgenoote van 17.
149. Sangiyangpadjung, hemelbode.
150. La (ook: To) Rutumpongĕng, *idem.*
151. I La Pasadjo, zoogvader van 17.
152. We Ma'sekati Daeng marĕnnu, dienaresse van 63 en 64.
153. La Siyanglangi' (II), dienaar van 1.
154. We Tokentjawa To Gara, te gast in Sĕnridjawa.
155. We Palĕttei Wĕlle ri djawa Soppeng ri adja (To Soppeng) [zuster van den echtgenoot van 94], *idem.*
156. I La Mangkau', *idem* [2]).
157. Tĕnriwakkorĕng Palawapudji, zuster van 17[3]), *idem.*
158. Bataribissu Daeng talaga, [dochter van 94], *idem.*
159. We Tĕnrisolong van Wage, [dochter van 93 en 117], *idem.*
160. Saliwuwongĕng Patekĕ'tana (II), *idem* [eerste staatsdienaar van 16].
161. We Pawawoi, *idem* (onzeker wie bedoeld is).
162/177. La Dunrungserĕng; Marĕmpoba; Alobiradja Madjapai' (ook: — Mantjapai'); Bekamaloku To Abang; Bawĕ'runo; Djanga'djanga'; Tjakuridi; Larioda; Dongi'; Sĕrra'; Daraeko en: Darieko); Tjuimanikĕng To Saburo; Walioda; Danga'-tjina; Garagara Ulio; Putĕng To Apung; sprekende vogels.
178. La Pamusurĕng (II) To Pawĕllĕrri (of: To Wĕllĕ'), bode van 20.

---

[1]) We Tĕnribali is twee generaties jonger dan Sawerigading, haar hemelsche echtgenoot moet van dezelfde generatie als zij zijn en kan dus niet de zoon van Rĕmmang ri langi' en We Tĕnriabĕng, Sawerigading's zuster, zijn.

[2]) Hij is de zoon van 105; ook 17 draagt, ten deele, de namen van dien zoon, maar wordt nergens als zoodanig genoemd.

[3]) Van haar wordt als bizonderheid gemeld dat zij drie maal in één jaar weduwe is geworden.

179. GURU RI SĔLLĔNG van PERETIWI of TODANGTODJA, heer der Onderwereld.

180. TOMPO'E RI BUSA EMPONG SOMBA SINRANGĔNG LAKKO NADULU WELANGPALODJANG RI WARĔ' (= We Njili'timo', echtgenoote van Batara Guru).

181. LA MA'SAERANG, aanzienlijk staatsdienaar in SĔNRIDJAWA[1]).

SĔNRIDJAWA omvat: S. proper, Letengriu', Limpomadjang, Pinasumpu'.

MANAGA, plaats waar het paleis met de dochtertjes van Simpuanglĕtte en We Madutana is neergedaald.

TANAGA, logies der gasten uit Tjina.

TJABENGTIKA' is een wisselnaam van Tompo'tika', hier in het bizonder van Simpuanglĕtte's land van herkomst gezegd, en dus = Gima. In ruimen zin omvat Tompo'tika' verschillende landen om de Oost: Tompo'tika' proper, Timpa'ladja', Wadĕng, in dit geval ook Gima. In het verhaal van Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina doet hij Gima onderweg aan en wordt het dus niet in Oostland gelokaliseerd.

Als landen vanwaar personen Sĕnridjawa komen bezoeken, worden nog genoemd: Udjumpero, Gosabarĕ', Atipusĕ', Limpobonga, Lenrang.

---

[1]) Misschien dezelfde als 36.

A LII.

Leg. Jonker. (Cod. 6177, schrift 6 en 7).

Zonder titel.

INHOUD:

Plechtigheid van het op aarde treden van La Makaroda [in Letengriu'] (fragment).

$2 \times 52 = 104$ blz.

In de verzameling-Jonker bevindt zich een pakje van 11 schriften, gevuld met nateekeningen van een afwijkend Boegineesch schrift. Hiervan zijn 5 schriften (no. 1—5) gevuld met zulke nateekeningen van een zich in originali in de verzameling bevindend handschriftje, no. 6159, dat met een Javaansche primbon overeenkomst vertoont, zelfs Javaansch in Javaansch en Boegineesch schrift bevat. De overige zes schriften bevatten I La Galigo-fragmenten. Het schrift is het zelfde als men in lontar-hss. aantreft. De mogelijkheid bestaat dus dat zij, wat de I La Galigo-fragmenten betreft, van lontar-hss. zijn nageteekend. Voor het „primbon"-gedeelte is dit echter niet aan te nemen, daar het orig. op papier is gesteld en dat dit wederom van een lontar-hs. zou zijn nageschreven, is evenmin waarschijnlijk, daar het verschillende schriftsoorten bevat en onregelmatig is ingevuld. De maker schijnt opzettelijk dit soort schrift voor zijn werkje te hebben gekozen. Er staat een aanteekening in dat niemand den inhoud begrijpt.

De inhoud der schriften 6 en 7 komt overeen met dien van tekst A LI, ongeveer van het begin tot de komst van Lebarisompa. Blijkens een index aan den voet der laatste bladzijde van schrift 7 moet er minstens één schrift meer zijn geweest.

A LIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 115 tot schrift 124).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte (fragment).

$48 + 52 + 2 \times 48 + 6 \times 52 = 508$ blz.

Begin en einde van het afschrift ontbreken.

Deze tekst is nagenoeg woordelijk gelijkluidend met A LI, maar bevat daarvan slechts een deel. Hij begint op het punt waar de vogels de pasgeboren wichtjes naar Simpuanglĕtte in Malagĕnni hebben gebracht en breekt af in de beschrijving van zijn tweede huwelijkssluiting met We Madutana. De hiaat in tekst A LI (schrift 106/7) komt ook hier voor. Bovendien is een hiaat aangegeven tusschen de passage waar We Tĕnribali c.s. zich met vreemd uitziende gasten vermaken en haar terugkeer naar haar woningen; tekst A LI doet dat niet en er is geen noodzaak een hiaat aan te nemen, want de tekst loopt goed rond.

A LIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 125 tot schrift 127).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte (fragment).

$2 \times 48 + 52 = 148$ blz.

Kort fragment van het zelfde verhaal. Abrupt begin en einde. Aan het begin is wellicht, aan het einde zeker een deel in afschrift verloren gegaan.

De tekst is nagenoeg gelijkluidend met A LI en A LIII; hij begint iets later dan A LIII, als Nene'sarani de verzorging der wichtjes in den Hemel op zich neemt en breekt af in de opsomming der groote heeren die in Sĕnridjawa aankomen om het wonder der neergedaalde wichtjes te zien. De hiaat kort vóór dit punt komt ook hier voor.

A LV.

Leg. Jonker. (Cod. 6163, schrift 128).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte (fragment).

48 blz.

Kort fragment van het zelfde verhaal. Abrupt begin en einde. Aan het begin is wellicht, aan het einde zeker een deel in afschrift verloren gegaan.

De tekst is wederom nagenoeg gelijkluidend met de vorigen; hij begint iets later dan het einde van A LIII, te weinig om daarbij met tusschenruimte van één schrift dat dan verloren zou moeten zijn gegaan, aan te sluiten. Aan het begin komen gasten Sĕnridjawa binnen, aan het einde bezoeken de drie gezusters Pantjaitana en verontschuldigen zich voor het aangeboden maal daar zij reeds zooveel hebben moeten eten.

A LVI.

Leg. Jonker. (Cod. 6163, schrift 129 en 130).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte (fragment).
Plechtigheid van het op aarde treden van Ane manotĕ' en Ane manĕrru' (fragment).

$2 \times 52 = 104$ blz.

Een gedeelte alweder van het zelfde verhaal, beginnende in de beschrijving der ceremonieën waarmee het huwelijk van Simpuanglĕtte en We Madutana wordt hersteld. De tekst is gelijkluidend met A LI, breekt af in het opbreken der gasten die het op aarde treden van Ane manutĕ' en Ane manĕrru' hebben bijgewoond, gaat dan over tot een stuk dat op een andere plaats behoort; dit zijn de laatste dertien bladzijden van schrift 130, woordelijk overeenkomende met schrift 100 blz. 32 van na den hiaat tot het einde, tekst A LI. Uit de inhoudsopgave van dien tekst kan men zien dat dit stuk zijn plaats eerder in het verhaal heeft.

ALGEMEENE OPMERKING

bij de teksten A LVII—LXXIV, C XIV—XIX en Aanhangsel no. 9—15.

Volgens de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Boeg. Chrestomathie III 260) huwt I La Galigo, na andere wederwaardigheden die niet uit teksten bekend zijn, Karaeng tompo' van Sunra of Pudjanati. Zij stelt deze gebeurtenis vóór We Tĕnribali's opgaan naar de *djuru*. De hiervan bekende hss., A XL—XLII hiervóór, bevestigen deze voorstelling niet, de echtgenooten van I La Galigo worden genoemd maar daaronder komt Karaeng tompo' niet voor. De Korte Inhoudsopgave zegt dan verder dat La Ma'panganro, de zoon van I La Galigo en Karaeng tompo', een bezoek aan Tjina brengt en, weder later, dat hij met zijn moeder uit Sunra in Tjina aankomt. Aangezien hij tijdens het eerste bezoek nagenoeg volwassen is en bij Karaeng tompo's bezoek nog een kind, behoort dus dit laatste vooraf te gaan. De volgende hss. A LVII—LIX, C XIV en XV, Aanhangelsel no. 9 handelen erover. Eerst daarna komt de tocht, door La Ma'panganro zelfstandig naar Tjina ondernomen, hss. A LX—LXII, C XVI, gevolgd door Adji Laide's komst aldaar, hs. A LXIII—LXVI.

Er zijn in de hss. die latere gebeurtenissen beschrijven twee groepen te onderscheiden. In de eerste groep is de echtverbintenis van Adji Laide en We Ane banna van zeer tijdelijken aard, in de andere groep is zij bestendig. Hiermee hangen andere geschiedenissen samen. We Ane banna speelt in groep I een voorbijgaande rol, het eigenlijke huwelijk van Adji Laide wordt met een ander in Luwu' gesloten. De gebeurtenissen volgen elkaar daarna regelmatig op tot het einde van het verhaal. Dat is de voorstelling die de Korte Inhoudsopgave (Boeg. Chrestomathie III 260—262) geeft, waarbij zich aansluiten de hss. A LXXV—LXXVIII, Aanhangsel no. 12—14. In groep II gebeuren er nog allerlei dingen na het huwelijk met We Ane banna waarin zij als echtgenoote van Adji Laide optreedt, hss. LXXI, LXXII, LXXIII en LXXIV.

Beide groepen zijn niet met elkaar in overeenstemming te brengen.

Afgescheiden van beide groepen zijn er nog teksten die latere gebeurtenissen in Tjenrana en Wadĕng bevatten, onderling wel in verband staande maar met de eerstgenoemden als eenig aanknoopingspunt biedende dat in hs. C XIX gezegd wordt dat I La Galigo zich wegens bezoek van La Tĕnritatta en van Adji Laide aan Tjina laat verontschuldigen. Houdt men hieraan vast, dan dient het in de hss. C XIX en Aanhangsel no. 11 beschreven huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru' ongeveer tegelijk met het huwelijk van Adji Laide in Tjina te worden gesteld. Eerder vallen het huwelijk van La Makaroda in Tjenrana en de daar gevoerde strijd, chronologisch: Aanhangsel no. 10, A LXVII—LXIX. Dit alles staat geheel los van de gebeurtenissen in Tjina, wordt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes niet vermeld en is op geenerlei wijze daarmee in verband te brengen. Wel kan gezegd worden dat men met La Makaroda's bedrijf in Tjenrana één generatie verder is dan in den tijd van Lebarisompa's exploiten (A XLIV—L, C IX—XIII, Aanhangsel no. 8).

Ten slotte is er nog het verhaal van La Samanglangi's huwelijk met de dochter van I La Galigo in Sunra. Zij is verscheidene jaren jonger dan haar broer La Ma'panganro, maar hij noch Adji Laide worden als gehuwd vermeld. Het verhaal staat op zichzelf, er is geen plaats naast de andere verhalen aan toe te wijzen (A LXX, C XVII en C XVIII).

A LVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 6 tot schrift 9 ged.).

TITEL:

Iyanae surĕ' powadaadai ana'na Karaeng tompo' riyasĕnge La Ma'panganro wĕttu ĕngkana padangkang pole ri Tjina nasompĕnna lao ri wanuwa riyasĕnge (Pu)djanati.

(Verhaal van de komst van een handelaar uit Tjina in Pudjanati, toen Karaeng tompo's zoon La Ma'panganro zich in Tjina bevond).

INHOUD:

1. **Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.**
2. **Geboorte van Karaeng tompo's dochter in Pudjanati.**

44 + 48 + 44 + 40 = 176 blz.

In de verzameling-Jonker bevinden zich nog 2 hss. die over hetzelfde onderwerp handelen, de nummers A LVIII en LIX hierna; in de verzameling te Berlijn 2 hss., C XIV en XV hierachter; in de verzameling van het Bijbel Genootschap 1 hs., no. 193 (Cat. Matthes blz. 80) en ten slotte bezit het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg een Boegineesch hs., het eenige in zijn bezit, dat ten deele door dit verhaal wordt ingenomen, doch niet verder gaande dan onmiddellijk na terugkeer in Pudjanati, als Karaeng tompo' en I La Galigo zich nog niet hereenigd hebben (Cat. Matthes blz. 86 v.v.).

Er zijn in deze hss. twee groepen te onderscheiden: I de hss. A LVII, LIX, hs. Middelburg; II de hss. A LXVIII, 2 hs. Berlijn en hs. Bijbel Genootschap.

Wat de eerste groep betreft, beginnen A LVII en Middelburg op hetzelfde punt, tevens een goed begin, bij de komst van een handelaar uit Tjina in Pudjanati, hs. LIX is slechts een fragment dat nog een hiaat bevat. — De hss. der tweede groep beginnen, met uitzondering van hs. C XVI Berlijn, dat slechts een fragment is,

allen op een zelfde punt: Karaeng tompo' heeft in den droom gezien dat zij haar zoon La Ma'panganro in Tjina moet gaan bezoeken; het verhaal van den koopman komt hier niet voor. Van de vier teksten loopt die te Berlijn, C XV, het verst door, tot de aankomst van Karaeng tompo', in gezelschap van I La Galigo, La Ma'panganro en Adji Laide in Pudjanati; dan volgt A LVIII dat in slechten staat verkeert en voor een groot deel uit losse fragmenten bestaat, vervolgens hs. Bijbel Genootschap dat een goed hs. is maar in Karaeng tompo's weigering in Tjina te blijven, abrupt afbreekt. Het fragment C XVI Berlijn ten slotte begint in de beschrijving der hanengevechten in Tjina en eindigt daarin.

De hss. van één groep stammen van een zelfden grondtekst, zij komen in bewoordingen en détails overeen. Het verschil tusschen beide groepen is niet groot, zij vertellen het zelfde verhaal.

Als de morgen aanbreekt, landt een vreemde handelaar uit Ma- 6/1
rangkabo[1]) met zijn schip in Sunra (= Pudjanati). Hij gaat aan wal en begeeft zich naar het vreemdelingenverblijf (voorgedeelte) van het paleis. Een hofjuffer komt Karaeng tompo' vertellen dat een handelaar uit Tjina is aangekomen, hij heeft zijn waren in La Tanette[2]) verhandeld. Dadelijk begeeft zij zich ook naar het vreemdelingenverblijf, gaat daar zitten, kauwt een sirihpruim en neemt intusschen den vreemdeling op. Dan wendt zij zich tot hem, biedt ook hem een pruimpje en vraagt waar hij vandaan komt. Hij is van Marangkabo, reist de wereld rond met koopwaar om vreemde landen en derzelver gewoonten en gebruiken[3]) te leeren kennen, in het bizonder van Tjina. Hij wil daarvan vertellen, maar zij wenscht slechts te weten of hij daar La Ma'panganro gezien heeft. De handelaar heeft hem bij de aanlegplaats der schepen met allerlei spelen (genoemd) bezig gezien en hem ook met zijn grootvader en zijn broer (Adji Laide) aan boord gehad. Hij heeft hem ook met zijn broer hanengevechten zien houden, zijn haan overwon. Hij was een schoone jongeling.

Karaeng tompo' is door het verhaal ontroerd. „Hebt gij niet ge-

---

[1]) D.w.z. van Minangkabausche herkomst.

[2]) *I La Tanette* — paleis van I We Tjudai en Sawerigading in Tjina.

[3]) *winru' pangara* — ong. maaksels en verordeningen, of *winru' pangala* — maaksels en wat men (uit het verleden) haalt, heeft overgenomen, bewaard, zijn echt-Boegineesche uitdrukkingen voor „adat".

„hoord dat hij naar Sunra zal terugkeeren?" — Ja, La Ma'panganro had den wensch te kennen gegeven, maar zijn vader weigerde en wenschte hem in Tjina uit te huwelijken aan een „ebenbürtige" vrouw. Dit bericht slaat Karaeng tompo' geheel neer. Nu wil zij zelf naar Tjina varen om haar zoon te ontmoeten. Haar moeder tracht haar van dit plan af te brengen, waarschuwt o.a. voor den kwaadsprekenden aard van die van Tjina en de geslepenheid van tong der drie echtgenooten van I La Galigo (haar man) in Tjina, maar Karaeng tompo' is niet te weerhouden, zij smelt weg van verlangen naar haar kind. Zij werpt een vensterluik open, ziet uit over de zee en weent.

We Tĕnriabĕng opent een luik in den Hemel[1]), zij ziet wat er op aarde gebeurt. Na een sirihpruim genomen te hebben, werpt zij een z.g. gouden brief uit naar Karaeng tompo', die hem in haar schoot vindt[2]). Driemaal maakt zij er een sĕmbah voor en gaat hem dan lezen. De brief gelast haar naar Tjina te varen om haar zoon te ontmoeten. Zij gaat naar haar kamer, werpt zich neer en slaapt in. Zij droomt en in dien droom vermeent zij naar We Tĕnriabĕng in den Hemel op te stijgen. Naar het doel van haar komst gevraagd, zegt zij naar haar zoon te verlangen en naar Tjina te willen zeilen maar haar moeder vindt dat niet goed. Dan antwoordt We Tĕnriabĕng: „Ga gerust, want uw zoon zal uit zichzelf niet naar Sunra „terugkeeren, ik zal u een vaartuig geven; neem ook een bonte kat „van mij mee, die op den tocht naar Tjina als kompas dienst zal „doen[3]), daar zal zij een vechthaan worden. Als geleide geef ik u „I La Kuruda mee. Als I La Galigo bij een hanenkamp zijn verlies „niet wil erkennen, moet gij een gevecht tegen hem voeren" (en moet zij zich dus als man voordoen). Hierna — aldus droomt zij verder — keert Karaeng tompo' naar de Middelwereld terug, tegen den dageraad in haar vertrek aanlandende.

's Morgens staat zij op, opent het venster en ziet schepen liggen in zoo grooten getale dat de zee er vol van is; zij zijn door We Tĕnriabĕng neergelaten. Karaeng tompo' neemt afscheid van haar ouders. Afgescheiden van den gouden brief zou haar beschaamd

---

[1]) Zuster van Sawerigading, in den Hemel verwijlende en vandaar bovenaardsche hulp zendende waar die noodig mocht zijn.

[2]) De vaste plaats. Het heet ook wel eens dat een schijnsel in iemands schoot komt met den brief.

[3]) Niet nader toegelicht.

zijn voor die van Tjina reeds een reden geweest zijn daarheen te gaan. Zij deelt hun ook nog haar droom mede. Op plechtige wijze uitgeleide gedaan, vertrekt zij tot smart harer ouders, van het paleis tot de aanlegplaats per draagstoel, hier gaat zij scheep. Haar moeder zou wel dadelijk dood willen zijn. Karaeng tompo' bemerkt tot haar vreugde dat reeds godendienaren te harer hulpe zijn neergedaald.

De avond daalt en de lichten worden ontstoken. We Tĕnriabēng en echtgenoot zeggen La Ma'sinaka aan naar de aarde te gaan om met nog enkele anderen den tocht naar Tjina mee te maken. De hemelketting wordt losgemaakt en de *bissu*-hofdames uit den Hemel gaan omlaag [La Ma'sinaka c.s. begeleidende]. I La Kuruda ligt op het strand, Karaeng tompo' wordt in staatsie van het schip naar het strand gebracht waar zij onder haar zonnescherm naast I La Kuruda plaats neemt. Deze zegt haar op het strand wat rond te loopen en zwaaiende bewegingen te maken[1]), enz. Drie dagen bekwaamt zij zich aldus, dan gaat zij weer scheep en geeft last de bij haar hemelsch schip (*wakka wero*) passende zeilen te hijschen[2]). Allen doen daarbij passende kleeren aan. De wind voert het schip snel voort. Na vijftien dagen gevaren te hebben ontmoet men de vloot van Simpurulona van Singkiwero. De bonte kat wekt I La Kuruda en La Ma'sinaka en daarna ook Karaeng tompo', hij waarschuwt dat de vreemden niet veel goeds in den zin hebben. De hemelsche *bissu*-hofdames aan boord verwisselen haar kleeren, zetten hoofddeksels op en doen gouden krissen aan. Simpurulona vraagt wie zij zijn. I La Kuruda geeft een valschen naam voor Karaeng tompo' op, zij is zoogenaamd Datuna Kiung, op weg naar Tjina om haar kind op te sporen[3]). Simpurulona wil hen niet laten passeeren. I La Kuruda zegt dat zijn meesteres niet in den zin heeft om te vechten, hij wil goederen geven als hij daarmee bereikt dat Simpurulona den doortocht vrij geeft. Doch deze wenscht integendeel goederen als huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) te geven en de z.g. Datuna Kiung te huwen. Is men daartoe niet bereid, dan oorlog. De strijd ontbrandt. Simpurulona delft het onderspit en Karaeng tompo' kan met haar vloot haar weg vervolgen. Na nog tien etmalen gevaren te hebben komt men in Tjina aan. Karaeng tompo' kleedt zich zorg-

[1]) Het doel hiervan is te leeren hoe zich op de hanenvechtbaan te bewegen opdat straks I La Galigo geen achterdocht krijge.

[2]) *patola ketĕngrinaga* — van kostbare stof, met een voorstelling van een maan?; vorstelijk embleem.

[3]) Het gebruiken van dezen valschen naam wordt ook in Tjina volgehouden.

vuldig in de kleedij uit den Hemel, en gaat dan met eenige anderen aan land. Zij oefent zich weer op dezelfde wijze als vroeger voor de a.s. hanengevechten en dan gaat zij in een draagstoel gezeten, terwijl de korven met hanen vooruitgedragen worden, regelrecht naar de hoofdplaats met een grooten stoet. Over Tjina ri lau' en -ri adja bereikt men de tamarinde-boomen, de plaats der hanenvechtbaan. Sawerigading zendt boden op hen af om te vragen wat zij willen. Dan wordt Karaeng tompo's valsche naam opgegeven, zij (hij) is gekomen om hanengevechten te houden.

I La Galigo met zijn zonen komt op hen toe, Karaeng tompo' en I La Kuruda zitten onder hun zonneschermen naast elkaar. Hij gaat naast haar zitten (zonder haar te herkennen). Sawerigading met vele anderen komen ook naderbij, sommigen brengen hanen mee. Ten slotte is er een groot gezelschap met talrijke vechthanen bijeen.

Het nu volgende tooneel, de tusschen aanzienlijke inwoners van Tjina en de vreemdelingen gehouden hanengevechten, wordt uitvoerig en levendig beschreven. Eerst komen La Pamusurĕng met den haan van I La Galigo en I La Kuruda met dien van Karaeng tompo' tegenover elkaar te staan. De onverschrokkenheid van deze vrouw die op eigen gelegenheid de zee heeft overgestoken wekt verbazing[1]). I We Tjudai, die haar van uit haar paleis La Tanette gadeslaat, vindt dat zij op La Ma'panganro gelijkt. Bij het aanmoedigen van haar haan maakt Karaeng tompo' toespelingen op het gedrag van I La Galigo te haren opzichte in het verleden. In drie ronden wordt de haan van I La Galigo gedood. I La Galigo daagt tot een tweede gevecht uit, weer verliest zijn haan na drie ronden en wordt gedood. Een haan van Adji Laide ondergaat hetzelfde lot, I La Galigo probeert het nog eens, zonder succes. En zoo gaat het met alle hanen van die van Tjina, o.a. die der zeventig prinsen[2]). Het gevolg is dat alle inzetten naar de vreemdelingen verhuizen. Door zijn omgeving geprikkeld waagt I La Galigo een nieuwen kamp, er wordt veel opgezet, weer verliest hij na zeven ronden. Hij wordt zoo opgewonden van woede dat hij zijn zwaard trekt en den haan van die van de schepen den kop afslaat. „Nu staan we gelijk", roept hij, „en ieder houdt zijn inzet"[3]). Er dreigt een gevecht. Karaeng

[1]) Past niet bij de voorstelling dat zij zich als man voordoet.

[2]) Zij zeggen o.a.: „Voorzeker is de vreemdeling een man, maar hij heeft de trekken van een vrouw".

[3]) Het is een vaste karaktertrek van I La Galigo op de hanenvechtbaan te chicaneeren.

tompo' zegt toornig met een tweeledig doel naar Tjina gekomen te zijn: zij wilde een hanengevecht houden, maar als de tegenpartij dan zou zeggen dat de partijen gelijk stonden wanneer zij ten rechte gewonnen had, zou er strijd gevoerd worden, voorts heeft zij het mandaat van Karaeng tompo' een echtscheiding van I La Galigo te eischen en stemt hij daar niet in toe, dan zou de strijd ook door de wapens moeten worden beslecht[1]). Eerst na de echtscheiding verkregen te hebben, zou zij naar haar land terugkeeren. I La Galigo stuift op: „Er zijn hier slechts hanengevechten gehouden en gij „praat over mijn echtgenoote!" — In een uitvoerig gesprek stelt zij het voor alsof zij namens Karaeng tompo's vader uit Sunra komt, erop wijzende dat La Ma'panganro drie jaar en I La Galigo vijf jaar geleden uit Sunra is weggegaan en Karaeng tompo' niet met een ander huwen kan. I La Galigo wil van een scheiding niets weten, waarop Datuna Kiung (Karaeng tompo') zegt dat dan de wapens moeten beslissen; in stilte hopende zijn overmoed te fnuiken. I We Tjudai, bezorgd voor het leven van haar zoon, wil strijd voorkomen door den vreemdelingen boete te betalen en bewerkt dat Saweri-gading een poging daartoe doet. Er worden lange gesprekken gevoerd, maar hij kan niets uitrichten. I La Galigo wil vechten, hij vermeent dat, als hij in den strijd komt te vallen, er drie personen zijn die in aanmerking komen om over Tjina te regeeren, zijn beide zusters We Tĕnridio en Tĕnribalobo en zijn halfzuster We Maka-waru. Karaeng tompo' vlecht in haar betoogen zijdelingsche aanvallen op I La Galigo's gedrag ten aanzien van haar in vroeger dagen; wat hem, hoewel nog niet wetende dat zij voor hem staat, steeds woedender maakt. Het gevaar van een botsing wordt dreigender. La Ma'panganro, gedrieën[2]), zeggen tot I La Galigo: „Blijf gij „buiten den strijd, wij zullen voor u vechten, wij zouden beschaamd „zijn als de scheiding tot stand kwam". — Ook I La Galigo wil daar niet van weten. Verscheidenen pleiten voor het betalen van boete, I La Galigo blijft krijgslustig. Karaeng tompo' verlaat met de haren de raadzaal om zich in draagstoelen aan boord te begeven. We Tĕnriakko werpt La Paerongi den dooden haan van I La

---

[1]) Dit alles wordt duidelijker gezegd in den volgenden tekst, zie A LVIII, blz. 642 noot 2. Karaeng tompo' in de mannelijke vermomming van den Datu Kiyung is de z.g. huwelijkscandidaat van de door I La Galigo verwaarloosde.

[2]) Lees: getweeën. Bedoeld zijn hij en Adji Laide, beiden nauwelijks volwassen.

Galigo in het gezicht, I La Galigo raapt het kreng op en smijt het terug in Karaeng tompo's gezicht. I La Kuruda valt op hem aan, enz., er ontstaat een handgemeen waarbij men elkaar tot het einde van den dag met hanenkrengen te lijf gaat.

Sawerigading besluit, in overleg met zijn raadslieden, aan de tegenpartij voor te stellen nu naar de schepen terug te gaan en den volgenden morgen den strijd uit te vechten, zij achten dit voor beide partijen de eenige oplossing. Op dit voorstel trekt Karaeng tompo' met de haren naar de schepen terug. Aan boord wordt een maal gebruikt. Men besluit vóór het dag is aan wal te gaan en tegen die van Tjina op te rukken om meer kans van slagen te hebben. Aldus geschiedt, beschrijving van den slag. I La Galigo en Karaeng tompo' komen tegenover elkaar te staan. Zij zegt zijn drie echtgenooten mee te zullen voeren naar Sunra; de twee bevechten elkaar. La Paladjarĕng, La Paerongi, La Paduwai, To Tĕnriala en I To Sama(na) sneuvelen aan de zijde van Tjina. Die van Tjina worden verslagen. Karaeng tompo' blijft volmaakt kalm. Terwijl I La Galigo ten strijde gereed vóór haar staat om den slotkamp te voeren, glimlacht zij; haar tanden worden zichtbaar, de aanblik ontroert hem[1]). Een oogenblik later komt La Ma'panganro vóór haar te staan. Zij verheugt zich hem te zien. „Vecht niet tegen mij", zegt zij. Ook hem vallen haar tanden op, hij snelt naar zijn vader om te zeggen dat die vreemde vrouw een rij tanden heeft juist als zijn moeder in Pudjanati. I La Galigo zendt hem naar Sawerigading om dat te vertellen. Deze vervalt in gepeins.

La Punna langi' en We Tĕnriabĕng werpen het hemelluik open (zij is de zuster van Sawerigading in den Hemel, met La Punna langi' gehuwd), zij zien omlaag naar de Middelwereld en bemerken dat I La Galigo in het nauw is gebracht. Zij zenden La Makarakka als bode omlaag met opdracht alle verslagenen van Tjina, w.o. de zeventig prinsen, weer in het leven terug te brengen. Hij moet verder Karaeng tompo' aanzeggen haar masker af te leggen[2]). — De bode

---

[1]) *djidji' isina* — haar tandenrij, waarmee misschien bedoeld wordt dat zij een opvallend schoone rij tanden had. *Djidji'* is echter ook een middel om de tanden zwart te maken.

[2]) Zij en de haren. — Er is niet eerder van maskers sprake geweest, ook vermomming kan bedoeld zijn; inderdaad waren Karaeng tompo' en de andere vrouwen als mannen vermomd.

gaat, laat de ketting die den Hemel afsluit losmaken en de hemelpoort openen, het hemelgewelf splijt en van natuurverschijnselen als vuur en onweer en van hemeldienaren vergezeld daalt La Makarakka naar de aarde neder. De bewoners van Tjina zijn ontsteld. Hij plaatst zich onder zijn zonnescherm naast I La Kuruda en Karaeng tompo' onder de hunne. Sawerigading ziet het stomverbaasd aan. Nu is het hem duidelijk waarom die van de schepen geen partij voor Tjina waren, zij werden door We Tĕnriabēng gesteund. De 8
ontmaskering volgt. Handenwringend herkent I La Galigo zijn echtgenoote. Na van zijn verbazing bekomen te zijn, neemt Sawerigading zijn schoondochter bij zich, I La Galigo wil haar liefkoozen, doch zij roept La Ma'panganro. Deze zegt niet naar Sunra te zijn teruggekeerd omdat zijn vader hem terughield tot gezelschap van zijn broeder Adji Laide.

La Makarakka doet de dooden herleven (beschreven) en gaat dan schielijk naar den Hemel terug, hij kan de menschenlucht niet verdragen. Ook deze opstijging gaat met natuurverschijnselen gepaard.

Sawerigading zendt boden naar het paleis La Tanette om I We Tjudai te melden dat haar schoondochter gekomen is. Algemeene verheugenis in het paleis. Zij laat de hoofden der *bissu*'s roepen voor de ceremonieele ontvangst en gaat met groot gevolg in draagzetels Karaeng tompo' tegemoet om haar, onder het aanbieden van geschenken[1]), ten paleize te nooden. I La Galigo voegt aan zijn aanbod zelfs toe dat hij zich van zijn drie vrouwen in Tjina wil ontdoen, haar daarmede het land Tjina aanbiedende[2]). Maar dat wil zij niet, zij vreest kwaadsprekerij der drie vrouwen van I La Galigo, het is haar niet om goederen of luister te doen, zij is gekomen uit verlangen naar haar zoon en aan dat verlangen zou zij nog niet toegegeven hebben, indien de brief uit den Hemel haar niet gezegd had naar Tjina te varen. I La Galigo vraagt hem te vergeven, maar zij blijft hem zijn woordbreuk verwijten; toen hij Sunra verliet om een bezoek aan Tjina te brengen, zou hij na drie maanden terugkeeren, het is nu zeven jaar geleden[3]) en hij heeft nooit iets van zich laten hooren, geen windje van hem komende heeft haar bereikt, geen

[1]) D.w.z. zij noemt geschenken op die zij wil geven, duizenden hofjuffers e.d. Het aanbieden is zuiver formeel en moet de hartelijke bereidheid des harten jegens de toegesprokene toonen. — Aldus is immer en overal het vast gebruik.

[2]) D.w.z. dat zij daar als vorstin en zijn echtgenoote zou blijven.

[3]) Boven vijf jaar.

zon van hem heeft haar verwarmd. I La Galigo is toch verheugd over deze verwijten omdat er verlangen uit spreekt. Zij weent.

I La Galigo laat woningen oprichten voor de gasten, Sawerigading zendt I We Tjudai naar het paleis terug om het te laten versieren; eerehagen worden opgericht voor den plechtigen intocht. Van alle kanten wordt aandrang op Karaeng tompo' geoefend dat zij zich naar het paleis zal begeven. Eerst als haar eigen gevolg daar ook toe opwekt, stelt zij zich in beweging. Beschrijving der ceremonieën[1]). I La Galigo laat een feestmaaltijd aanrichten. Karaeng tompo' laat zich, zooals behoort in zulke omstandigheden, lang bidden vóór zij iets nuttigt. Zij weent aldoor, denkende aan de dubbele beschikking van den Schepper. Ook thans is het woord van I La Kuruda noodig om haar te doen besluiten te eten. De avond valt en er wordt een groot feest gevierd waar de aanzienlijken dansen en hun trouw en aanhankelijkheid betuigen[2]). I La Galigo begrijpt niet hoe hij zoo dom geweest is om Karaeng tompo' in Sunra te verlaten. La Ma'panganro, dien zij voortdurend bij zich heeft gehouden, gaat naar buiten om zijn broer Adji Laide gezelschap te houden, tegen den zin zijner moeder. Den ganschen nacht doet I La Galigo moeite haar te bewegen hem naar het slaapvertrek te volgen, doch tevergeefs.

Den volgenden morgen zorgt I We Tjudai voor een maaltijd waarbij I La Galigo, Karaeng tompo' en La Ma'panganro van één disch eten.

Nadat Karaeng tompo' zeven etmalen in Tjina geweest is, komt volk van We Palĕttei, een vazalvorstin, kostbare buffels[3]) als huldeblijk brengen, daaraan de bede verbindende dat zij in Tjina zal blijven. Zij zegt dat niet te kunnen doen, ter wille van haar uitgeputten vader die geen rijst door de keel kan krijgen als hij haar niet in het paleis ziet en zij is nu al drie maanden weg. Dit antwoordt zij aan allen die een gelijk verzoek doen. Aan La Ma'panganro vertelt zij ten aanhoore der anderen haarfijn alles wat aan haar komst in Tjina voorafgegaan is. Zij wil hem nu mee terug nemen naar Sunra. Als er dan niets meer aan te doen is, geeft I La Galigo de noodige orders voor approviandeering van haar schepen. Dagen

---

[1]) Men kan hierbij vergelijken: Matthes — Over de bissu's, blz. 44 v.v.

[2]) Wb. s.v. 2° *aru'*.

[3]) *tedong tjamara* — zwarte buffels met wit aan kruin en vóór aan den kop, vgl. Wb. s.v. *tjamara*. — Van haar heet het elders dat zij met I La Galigo geboeleerd heeft dan wel dat hij tevergeefs naar haar gunsten gedongen heeft.

lang duurt het uitreeden der honderden schepen die Karaeng tompo' naar haar land moeten terugbrengen. Zij wil I La Galigo niet meehebben, men zou dan in Sunra bij haar terugkomst zeggen dat zij voor hem naar Tjina was gevaren, terwijl zij kwam voor haar zoon. Met dezen alleen wil zij den volgenden dag (aldus in een gesprek met I La Galigo) naar Sunra terugkeeren.

Het is avond, de goede dag is aangebroken, I La Galigo laat het volk bijeenroepen. Den volgenden morgen begeeft men zich in plechtigen stoet onder het schallen van velerlei muziek naar de schepen. (Uitvoerig beschreven). Er wordt hartelijk afscheid genomen. De vloot zal vertrekken. Karaeng tompo' verzoekt I La Galigo met de anderen die haar uitgeleid hebben, nu terug te keeren. Op het laatste oogenblik springt hij echter aan boord en vaart mee tot vermaak van de menigte. Nogmaals uit zij haar oude bezwaar, maar 9
moet berusten[1]).

Na een voorspoedige vaart van zeven etmalen komt men in Sunra aan. Hofbeambten gaan den vorst ten paleize melden dat er een groote vloot in den riviermond ligt. Hij zendt hen op kondschap uit maar zóó dat het volk het niet bemerkt; zij komen juist bij de aanlegplaats als Karaeng tompo' met I La Galigo en La Ma'panganro met Adji Laide aan wal stappen[2]). La Ma'panganro zegt hun dat hij met zijn ouders gekomen is. De boden gaan met deze tijding tot den in deerniswaardigen staat verkeerenden vorst. Deze laat voor denzelfden dag alle vazallen bijeenroepen. Intusschen begeeft het viertal zich naar het paleis en wordt met groote vreugde door To Palaguna ontvangen. Hij laat een feestmaal aanrichten. I La Galigo wil daarna Karaeng tompo' naar haar slaapvertrek geleiden, zij tobt door dat zij verlegen is gemaakt en men van haar kwaad zal spreken alsof zij om hem naar Tjina was gevaren, doch hij zet door en zij gaan naar binnen....

Den volgenden morgen begeeft La Ma'panganro zich met zijn broer Adji Laide naar de hanenvechtbaan en daar vermeien zij zich met hanengevechten; den ganschen dag beuren zij elkaar daarmee op. Grootvader To Palaguna ziet dit met welgevallen aan. Zeven dagen stroomen vazallen en volk toe met huldegaven. Intusschen

---

[1]) N.l. dat men in Sunra zal zeggen dat zij niet om La Ma'panganro maar om I La Galigo naar Tjina gevaren is.

[2]) Bij het vertrek van Tjina is niet gezegd dat Adji Laide de reis zou meemaken.

houdt het hereenigde paar zich binnenskamers en Karaeng tompo' denkt niet meer aan de drie vrouwen van haar echtgenoot in Tjina, die het kwaad met haar zouden meenen. Als man en vrouw op een goeden morgen weer buitenkomen, wordt een ceremonieel bad genomen, er wordt zorgvuldig toilet gemaakt en als Karaeng tompo' zich dan in haar *djadjarĕng* (plaats waar men ontvangt) nederzet, gelijkt zij een hemellinge. — I La Galigo is nu zeven maanden in Sunra en al dien tijd heeft hij niet naar de hanengevechten, die dagelijks gehouden worden, getaald. To Palaguna heeft groote pret in het verhaal van I La Galigo hoe de hanen van Karaeng tompo' die der lieden van Tjina steeds versloegen, hij en anderen verbinden daaraan eenige grapjes.

Karaeng tompo' is zwanger. Zij begeeft zich naar haar kamer, zij voelt zich onwel. I La Galigo zoekt haar daar op. Zij wil niet van hem weten en hij gaat een zoogmoeder wekken, die op haar beurt de ouders van Karaeng tompo' wekt. Deze begeven zich naar het slaapvertrek hunner dochter. De vorst drukt haar een steen op het voorhoofd[1]) en belicht haar gelaat met een kaars, doch zij is bewusteloos; het proces wordt gestuit. Doktoressen worden ontboden, lichten ontstoken, enz. Volgt een nauwkeurige beschrijving van de bevalling en al wat daarbij te pas komt. De aanwezigen roepen herhaaldelijk: „Zamel uw „*djiwa,* kome u levenskracht (*sumangĕ'*) toe van uw hemelsche voor„zaten". Het kind wordt geboren, het is een meisje[2]). Het krijgt, van de moeder, den naam We Tĕnripeka Daeng ma'sengĕ' en van den vader: Ungasingkĕrru' Daeng sipeso, welke namen nader worden toegelicht. De navelstreng wordt doorgekapt, in een koffer gedaan en rondgedragen. De beide broeders verwelkomen het zusje met het aanbieden van geschenken. Dit laatste was door de anderen al eerder geschied.

I La Galigo zegt La Pamusurĕng naar Tjina te varen om Sawerigading de geboorte te berichten[3]). Aldus geschiedt; na drie etmalen is hij reeds in Tjina. I We Tjudai wil dadelijk (westwaarts) naar Sunra varen om haar kleindochter te zien. Sawerigading stemt toe. Den volgenden dag zullen zij met het schip I La Welĕnrēng ver-

---

[1]) d.w.z. hij meent dat zij dood is.

[2]) Buiten verband met den tekst staat hier: „I La Galigo bleef drie jaar in Sunra".

[3]) Bij het vertrek van Tjina zou hij niet mee zijn gegaan, het heet nu dat hij met La Paladjarĕng samen in Tjina aankomt.

trekken[1]), vergezeld van nog eenige met name genoemde schepen. We Tĕnridio, Tĕnribalobo en We Makawaru dringen erop aan dat zij niet lang zullen wegblijven en dat zij de kleindochter mee zullen terugbrengen. Beschrijving van den uittocht. Men vaart snel, na drie etmalen is men in Sunra.

NAAMLIJST.

1. Karaeng tompo' Daeng ma'lino (We Lino) Dĕttiaulĕng Opuna (Datuna-) Sunra, echtgenoote van I La Galigo in Sunra of Pudjanati en nicht, de jongste zijner vier vrouwen en nicht [schuilnaam: Opuna (of: Datuna) Kiung].
2. To Palaguna To Rumpangmega (I) La Tĕnriodang Opuna (of: Datuna-) Sunra, vorst van Sunra of Pudjanati, vader van 1.
3. We Bĕrriadji, echtgenoote van 2, moeder van 1.
4. Unga We Madjang, in dienst van 1[2]).
5. I La Kuruda, raadsman en geleider, door den Hemel aan 1 ter beschikking gesteld op haar tocht naar Tjina.
6. We Siyanglangi' van Uluongĕng, hofdame van 1 (uit den Hemel gezonden)[3]).
7. We Tĕnrisaung (I), *idem*.
8. La Ma'sinaka, geleider, door den Hemel ter beschikking gesteld.
9. We Tĕmmabilĕ', als 6 en 7.
10. We Tĕnritipĕ, *idem*.
11. Simpurulona van Singkiwero, belager van 1 op zee [geldt elders als zoon van 32].
12. I La Galigo To Boto' To Padamani I La Semaga Opuna (Datuna-) Tjina, echtgenoot van 1.
13. Sawerigading To(w)apanjompa Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Opuna Luu' Opuna Warĕ', vader van 12.
14. I We (of: Wi) Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 13 in Tjina, moeder van 12, 15 en 16.
15. We Tĕnridio Bissulolo Bataribissu, volle zuster van 12.

---

[1]) Naam van Sawerigading's van welĕnrēng-hout vervaardigd schip; op dit schip deed hij zijn tochten van Luu' naar Tjina.

[2]) Algemeene benaming voor dienstbare vrouwen.

[3]) Van deze wordt ook gezegd dat zij er reeds eerder was.

16. TĔNRIBALOBO, *idem*.
17. WE MAKAWARU DAENG PARAGA (of: WE TĔNRIWARU, of: TĔNRIAWARU, of: WE WARU), zuster van 12 van een andere moeder.
18. WE TĔNRIOLLE I DA BATANGĔNG TO BULU', echtgenoote van 12 in TJINA en nicht.
19. WE TĔNRIGANGKA TO TEMPE, tweede echtgenoote van 12 in TJINA en nicht.
20. I WE LAMPUTJE WE DATUSUGI' TO PATJING, derde echtgenoote van 12 in TJINA en nicht.
21. LA SATTUMPUGI', oud-vorst van TJINA, vader van 14.
22. LA (PA)NANRĀNG TO SULOLIPU, raadsman en vertrouwde van 13 en oudere neef.
23. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', tweede raadsman van 13, *idem*.
24. DJĔMMU RI TJINA, in dienst van 13 [en neef].
25. LA MAKASAUNG OPUNA SABANG, zoon van 21.
26. TO MARAGĔLLUNG, landsgroote in TJINA.
27. LA (MA'PA)NGANRO DAENG KALALLA' (I) TO MANIPI, zoon van 12 en 1.
28. ADJI LAIDE TUNĔ'SANGIANG UNRU'SEBALI' van WIRINGLANGI', zoon van 12 en 18.
29. LA PAERONGI (LA ERONG) TO MULADATU, één der zg. 70 prinsen van TJINA, havenmeester.
30. LA PAMUSURĔNG TO RUKKAPUTI, raadsman van 14.
31. WE TĔNRIABĔNG BISSU RI LANGI', zuster van 13 in den Hemel.
32. LA PUNNA LANGI' RĔMMANG RI LANGI', echtgenoot van 31.
33. LA PALADJARĔNG TOAPASĔSSUNG TO WENGĔNG, raadsman van 14 [en neef].
34. TO TĔNRILEKĔ', aanzienlijke van TJINA.
35. LA RUMPANGMEGA (II), *idem*.
36. I DA RUMA van TJINA RI LAU', hofdame.
37. LA TĔNRIPALĔ' TO LAMURU [echtgenoot van 16].
38. LA PADUWAI van BUKI'TĔNGA, aanvoerder in TJINA, één der 70 prinsen.
39. SIDAMANASA TO BULU', *idem*.
40. LA SULOLIPU [zoon van 22].
41. LA POSI'TANA TO MĔNRĔ', aanvoerder in TJINA, één der 70 prinsen.
42. LA MA'SINALA, *idem*.
43. TOALALA(E) of TO TĔNRIALA van BĔKKĔNGPUTE, *idem*.
44. I TO SAMA, *idem*.

45. La Makarakka Langi'risompa, bode van 31 naar de Middelwereld [elders: haar zoon].
46. La Weroilĕ', bewaker van den Hemelketting[1]).
47. I Da Palilu, hofdame van 14.
48. I Da Sarĕbba, *idem*.
49. Tĕnripaweli (of: Tĕnripiweli), familielid van I We Tjudai ten paleize La Tanette.
50. I E Atjĕnga To Ladju, *idem*.
51. I We Unia To Lagusi, *idem*.
52. La Ma'sekati van Maru', aanzienlijke van Tjina.
53. Radjamulia, aanzienlijke vrouwe in Tjina.
54. Sawepauba, hofdame.
55. I La Palanro, de Schepper.
56. Daeng sekati, aanzienlijke dame in Tjina, misschien = 49.
57. We Tĕnriwĕrru van Gima, aanzienlijke vrouw in Tjina.
58. We Tĕnrisaung (II) van Tempe, *idem*.
59. We Tĕnrisolong van Manu'manu', *idem*[2]).
60. We Tĕnridjeka, zuster van I We Tjudai (no. 14).
61. We Tĕnrilokka, *idem*.
62. We Tĕnripeso, *idem*.
63. We Tĕnriwa — —, lees: We Tĕnriawe, *idem*.
64. We Tĕnrigeongĕng, *idem*.
65. Tĕnriwewangĕng, *idem*.
66. We Tĕnriesa, *idem*.
67. We Palĕttei, vazalvorstin van Tjina [zuster van den echtgenoot van 15].
68. We Tĕnripeka (elo'teana ri To Tjina, tĕnrisumpala uka' timuna ri Ugi') Daeng ma'sengĕ' (sewali mua ri To Tjina) Ungasingkĕrru' Daeng sipeso (tjaning teae ri sesampurĕng ri sebalina), dochter van 12 en 1.
69. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', broeder van 14, vader van 18.
70. Panrita Ugi', vertrouwd volgeling van 13 en neef.
71. We Tĕnrisakko van Saramai, hofdame van 1 (uit den Hemel gezonden).

Sunra = Pudjanati.
Tjina = Tana Ugi' = Sirigading.
Oversten der bissu's van Tjina, Luu, en Warĕ'.

[1]) *wero* = *ilĕ'* = bliksem.
[2]) De dochter van I La Galigo en We Tĕnrigangka draagt dezen naam, maar schijnt hier niet bedoeld.

A LVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 56 ged. tot schrift 59 ged.).

TITEL:

Paupauna Karaeng tompo' laona[na] ri Tjina sappa'i ana'na sibawa lakkaina.

(Verhaal van Karaeng tompo's tocht naar Tjina om haar zoon en haar echtgenoot te bezoeken).

INHOUD:

Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.

$21 + 2 \times 44 + 33 = 152$ blz.

Deze tekst bevat een tweede lezing van het zelfde verhaal als waarvan hiervoor, A LVII, een inhoudsopgave gegeven is. Het eerste gedeelte verloopt geregeld, het begint met den droom dien Karaeng tompo' gehad heeft. Daarna is de tekst echter niet meer dan een opeenvolging van fragmenten, wel is waar tot dit verhaal behoorende, maar niet in rangorde medegedeeld. De tekst begint abrupt. — Voor verdere teksten, zie A LVII, inleiding.

56/23 [Karaeng tompo' van Pudjanati is met een hofdame in gesprek. Zij bespreken de afwezigheid van La Ma'panganro, hij wordt door de familie van haar echtgenoot en dezen zelf in Tjina teruggehouden].

Den volgenden morgen staat Karaeng tompo' op, zij gaat naar het slaapvertrek harer moeder, wekt haar en klaagt: Drie jaar is het nu reeds geleden dat La Ma'panganro vertrokken is; in den afgeloopen nacht heeft zij gedroomd dat er een schip op de rivier lag. Haar moeder zorgt dat de hoofden bijeengeroepen worden, hun wordt uitleg gevraagd van den droom dien Karaeng tompo' gehad heeft. De *pua'ma'toa* steekt eerst lichten aan en brandt wierook, waarop Karaeng tompo' van haar reis naar den Hemel in den droom vertelt. Daar ontmoette zij We Tĕnriabĕng en La Punna langi' aan wie zij

mededeelde, alweer in den droom, naar Tjina geweest te zijn om haar zoon op te zoeken. Dit verhaal gaat over in een opdracht van We Tĕnriabēng om naar Tjina te gaan en hoe zij daar handelen moet, zij moet zeggen te zijn gekomen om hanengevechten te houden. We Tĕnriabēng zal haar een vechthaan geven (*manu' manurung*) en als I La Galigo dan chicaneert, moet zij den strijd beginnen. — De aanwezigen zijn diep onder den indruk van Karaeng tompo's relaas. Men is het erover eens, ook haar ouders, dat zij naar Tjina moet gaan. Er worden maatregelen getroffen voor het vertrek. Te noen daalt onder natuurverschijnselen een schip neer in de rivier. I La Kuruda verschijnt ten paleize, hij brengt een boodschap van La Punna langi', dat men over zeven etmalen moet vertrekken.

De tekst geeft een hiaat aan. Hij gaat voort in de beschrijving van Karaeng tompo's afscheid van Pudjanati. 56/46

Na drie etmalen gevaren te hebben, heeft de ontmoeting met Simpurolona plaats. Deze wil het schip aanvallen, maar hoort tot zijn verbazing dat Karaeng tompo' aan boord is. I La Kuruda staat toe dat zij zich aan boord van Simpurolona's schip begeeft, opdat hij haar leere kennen. Hij is zeer vriendelijk en wenscht haar goede reis. 57

Weer zeven etmalen later komt men in gevaarlijk vaarwater met banken en draaistroomen, I La Kuruda offert aan de zee: eieren, sirih en *wĕnno* (gerooste rijst). Weldra komt men in het zicht van Tjina.

Den volgenden morgen ziet Sawerigading het schip van Karaeng tompo' van uit zijn paleis in de rivier liggen, hij spreekt erover met I We Tjudai.

Hiaat. 57/12

Uit het vervolg schijnt opgemaakt te moeten worden dat Simpurolona vroeger de hand van We Tĕnridio gevraagd heeft, is afgewezen en nu op zee rondzwerft als zeeroover, vandaar verbazing dat een schip het heeft bestaan naar Tjina te varen en daar behouden is binnengevallen. Het wordt algemeen goedgevonden dat Adji Laide en La Ma'panganro op kondschap uitgaan. Onderweg zien zij vogels in de takken der boomen en schieten er met blaasroeren op. Van de schepen slaat men dit tooneel gade, Karaeng tompo' verheugt zich. Daarna voeren zij van den wal af een gesprek met die op het schip. Hier geeft men een valschen naam voor Karaeng tompo' op en zegt gekomen te zijn om hanengevechten te houden. Met deze boodschap gaan de beide jonge mannen naar de stad terug. I La Galigo krijgt

een inzegging van zijn vader bij de hanengevechten geen ruzie te maken, evenmin als de zeventig neven, doch hij toont zich dwarsch. Karaeng tompo' trekt in staatsie op[1]), de stoet wekt veel commentaar, hij houdt stand bij de raadzaal en het hanenperk. I La Galigo trekt er met de zijnen heen, hij plaatst zich naast Karaeng tompo'. — De hanengevechten nemen een aanvang. De lieden in het paleis slaan vol nieuwsgierigheid van uit de verte den strijd gade[2]). I La Galigo verliest den eersten kamp, evenzoo den tweeden en den derden. Dan daagt La Ma'panganro zijn (hem onbekende) moeder uit. Bij het uitspreken van aanmoedigende woorden tot de hanen door hun eigenaren, vindt Karaeng tompo' gelegenheid toespelingen op haar
58 verhouding tot I La Galigo te maken. Ook La Ma'panganro's haan verliest. De haan van Adji Laide ondergaat in een volgenden kamp het zelfde lot. Anderen volgen, het vergaat hun niet beter. Ten slotte treedt Sawerigading met zijn haan in het strijdperk. Karaeng tompo' wijst dezen strijd eerbiedig af. La Paerongi prikkelt I La Galigo's slechte eigenschappen, waarop deze woedend wordt en nog eens een strijd waagt waarbij hij alles op het spel zet, zelfs zijn vrouwen. Zijn omgeving voorziet dat hier een gevecht uit zal voortkomen. Inderdaad kan hij zijn hartstocht niet bedwingen en slaat den haan van Karaeng tompo' den kop af, roepende: „Nu is de strijd „onbeslist, ieder behoudt zijn inzet." — Karaeng tompo' zegt nu ook gekomen te zijn om echtscheiding voor haar lastgeefster (haarzelf) te eischen. Weigert hij, dan oorlog. Dit is haar tweeledige boodschap[3]). Er wordt lang heen en weer gesproken, de strijd staat op het punt te ontbranden. I We Tjudai dringt er bij Sawerigading e.a. op aan tusschenbeiden te komen. Hij tracht I La Galigo tot andere gedachten te brengen, doch tevergeefs. Daar komt, als Karaeng tompo' gaat verzitten, een opening in haar onderkleed, waar-

[1]) Hier is iets weggevallen.

[2]) De omstandigheid dat Karaeng tompo' een valschen naam heeft opgegeven en daardoor tijdens de hanengevechten niet herkend wordt, komt niet voldoende tot haar recht, daar vrijelijk over de vreemdelingen als van Sunra komende en van Karaeng tompo' als Opuna Sunra gesproken wordt.

[3]) Bekend met I La Galigo's slechte eigenschappen: zijn hoovaardij en het niet willen erkennen van zijn verlies bij hanengevechten, lokte Karaeng tompo' den strijd in het hanenperk uit, met de niet met zooveel woorden uitgesproken bedoeling hem van zijn ondeugden te genezen. Slaagde die poging niet, dan zou zij echtscheiding eischen en weigerde hij daarin toe te stemmen, dan zou zij een strijd met de wapenen met hem voeren. — Daarop loopt het uit, gevolgd door zijn vergeving vragen en de verzoening der echtgenooten. Zij voert dit plan, als gezegd, incognito uit.

door haar kuit zichtbaar wordt. Die van Tjina zien het, er rijzen vermoedens dat zij een vrouw voor zich hebben. „Laten wij terug-„gaan naar het schip", zegt I La Kuruda, die dat bemerkt, „en „morgen weer aan land gaan om den strijd te beginnen". Karaeng 59
tompo' spreekt nog eenige uitdagende woorden tot I La Galigo: „tot „weerziens op het slagveld!" We Tĕnrisakko werpt La Paerongi een hanenkreng in het gezicht en vaart tegen hem uit als een harpij. Anderen krijgen er ook van langs. De zeventig prinsen trekken de kris.... Sawerigading is ten einde raad; I La Galigo wil niet luisteren. Er worden boden naar den vijand gezonden om hem te verzoeken naar het schip terug te gaan en het gevecht tot den volgenden dag uit te stellen (als I La Kuruda uit zichzelf reeds van plan is). Dit voorstel valt in goede aarde. Even later is Karaeng tompo' op haar schip terug en wordt een maaltijd aangericht.

Den volgenden morgen gaat men, ten oorlog uitgerust, aan land. I La Galigo rukt met een groote macht tegen den vijand op, hij daagt den onbekenden aanvoerder uit. Zij vechten verwoed[1]). La Paladjarĕng, zijn vertrouwde en steunpilaar, sneuvelt. De toestand ziet er voor Tjina ernstig uit, als de tekst afbreekt.

Hiaat. 59/23

Er volgen nu nog tien bladzijden korte fragmenten, die op het zelfde verhaal betrekking hebben; eenigen vermelden zaken die boven reeds zijn beschreven, de rangorde is in het geheel niet in acht genomen.

[Vóór het vertrek uit Pudjanati]. Bij het aanbreken van den dageraad stijgen Guru ri Sĕllĕng en Sinaungtodja uit de Onderwereld omhoog met allerlei goederen voor Karaeng tompo'. Deze offert, waarna de opgedokenen weder verdwijnen. Zij kleedt zich....

Hiaat. 59/24

[In Tjina] Karaeng tompo' zegt aan de scharen die haar uitgeleide hebben gedaan, naar de stad terug te keeren. (Zij vertrekt weer naar Pudjanati). I La Galigo komt afscheid nemen.

Hiaat. 59/26

[In Pudjanati, vóór aanvang van de reis] Men smeekt Karaeng tompo' niet naar Tjina te varen.

Hiaat. 59/28

---

[1]) I La Galigo spreekt Karaeng tompo' met haar eigen naam aan. Dit is een achteloosheid van den dichter, men heeft zich voor te stellen dat hij nog steeds niet weet wie hij vóór zich heeft.

[In Tjina] Er heerscht opschudding over de komst van een onbekend, groot schip (van Karaeng tompo').

59/29 Hiaat.

[In Tjina] Iemand betoogt jegens I La Galigo de wenschelijkheid dat hij La Ma'panganro als zijn opvolger in Pudjanati stelle en zijn huwelijk met Karaeng tompo' verbroken worde. (Verward). — Karaeng tompo' wil dat I La Galigo's echtgenooten die hij op het spel heeft gezet en verspeeld heeft, naar haar schip gebracht zullen worden.

59/31 Hiaat.

[In Tjina] Karaeng tompo' wordt uitgeleide gedaan naar de inscheepplaats. (Zij keert naar Pudjanati terug). Ook dit fragment eindigt abrupt.

NAAMLIJST.

De naamlijst van A LVII kan als legger voor dezen tekst dienen.

A. De volgende nummers van die naamlijst komen in dit verhaal niet voor: 7, 8, 10, 16, 31, 35, 36, 38, 40, 43/68.

B. De volgende nummers komen met dezelfde of minder namen ook in dit verhaal voor: 1/6, 9, 12/15, 20/27, 30, 33, 34, 37, 39, 41, 42, 69, 70, 71.

C. De volgende nummers wijken af:

11. Heet hier: SIMPUROLONA.
17. Heet hier: WE MAKAWARU van TANA UGI' I WE (of: WI) WARU(NA) DAENG PARAGARAGA RI TJINA.
18. Heet hier, terecht: TO SABANG.
19. Heet slechts: DATUNA TEMPE.
28. Heet nog: I LA SANGIANG UNRU'PABETA.
29. Heet ook: LA PAIRONGI (LA IRONG).
32. Heet: LA PUNNA LANGI' OPU SANGIANG.

D. De volgende personen komen wel in dezen, maar niet in den voorgaanden tekst voor:

a. We Ma'pangidĕ', hofdame van 1, ook wel met We Tĕnrisakko geidentificeerd.
b. Toapawĕkkĕ', aanzienlijk dienaar van To Palaguna.
c. *Pua' matoa* van Sunra.
d. I We Tjimpau, tweede echtgenoote van Sawerigading, moeder van 17.
e. La Ma'sarasa, in het gevolg van La Ma'panganro.
f. We Tĕnriabang, oud-vorstin van Tjina.
g. I La Wati To Tanette, landsgroote van Tjina.
h. La Wirangratu van Djawidjawi, *idem.*
i. La Tĕnridolo To Soppeng[1]) [echtgenoote van We Tĕnridio].
j. La Wirampugi' To Segeri, landsgroote van Tjina.
k. La Ma'talĕttu', raadsheer van Adji Laide.
l. La Tĕnrisuki van Usa (lees: Nusa) bila, landsgroote van Tjina.
m. To Bilala, *idem.*
n. La Palipui, *idem.*
o. Guru ri Sĕllĕng Punna liung, heer der Onderwereld.
p. Sinaungtodja, echtgenoote van o.
q. To Palinrungi, eerste staatsdienaar van Pudjanati.
Omtrent de schuilnamen heerscht onzekerheid.

In Tjina zijn o.a. gelegen: Tjina ri adja, — ri lau', Sabang, Malimongĕng, Mario, Lempanglempang, Tempe, Patjing, Lagusi.

[1]) Er staat: To Sabang.

A LIX.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift MMMM ged. tot schrift OOOO ged.).

TITEL:

Riwĕttu sompĕnna Karaeng tompo' lao ri Tjina.

(Tijdens Karaeng tompo's vaart naar Tjina).

INHOUD:

1. **Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina** (slot).
2. **Geboorte van Karaeng tompo's dochter in Pudjanati.**

8 + 40 + 25 = 73 blz.

MMMM/33 Voor den inhoud van dit verhaal, zie men A LVII. Het begint, abrupt, bij de komst van La Ma'saguni als bode van Sawerigading ten paleize I La Tanette om I We Tjudai te melden dat haar schoondochter gekomen is. De tekst sluit zich nauw bij A LVII aan. Zie inleiding aldaar voor verdere teksten.

NNNN Het huldebewijs van We Palĕttei is overgeslagen.

OOOO/23 Hiaat in de beschrijving der bevalling van Karaeng tompo'.

De tekst breekt af in de vermelding van La Pamusurĕng's aankomst ten paleize, iets vroeger dan A LVII.

NAAMLIJST.

Zie Naamlijst bij A LVII.

Daar deze tekst slechts een gedeelte van A LXVII vormt, komt een aantal der daar optredende personen hier niet voor.

A. Afwijkingen toonen de volgende namen:

19. We Tĕnrigangka, heet ook: I We Taono.
30. La Pamusurĕng, heet ook: To Rukkapoti.
51. I We Unia, hier: I We Aniya.
58. Heet hier: We Tĕnrisĕssu' van Tempe.

B. Personen wel in dezen tekst maar niet in A LVII voorkomende:
a. Puang van Tjina.
b. We Tĕnrirampe, zuster van I We Tjudai.
c. We Tĕnrisakko, in het gevolg van Karaeng tompo', het blijkt niet dat dit een schuilnaam is.
d. We Tĕnrisawa, *idem.*

A LX.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift IIII ged. tot MMMM ged.).

TITEL:

Wĕttu sompĕnna La Ma'panganro lao ri Tjina.

(Tocht over zee van La Ma'panganro naar Tjina).

Inhoud: als titel.

5 + 40 + 38 + 32 = 115 blz.

In de Korte Inhoudsopgave bij Matthes staat deze episode als volgt beschreven: „To Ma'nipi'e of La Ma'panganro, (de zoon van „La Galigo en Karaeng tompo') gaat naar Tjina om zijn vader te „zoeken, en beoorloogt zijn vader in Tjina." (Boeg. Chrestomathie III 260); zij volgt daar onmiddellijk op: „I Bali beklimt de djoeroe", tekst A XL—XLII hiervoor. De tusschengelegen teksten, gebeurtenissen in Wewangriu' en Sĕnridjawa beschrijvende, worden in de Korte Inhoudsopgave niet vermeld.

Andere handschriften van deze episode zijn: A LXI en LXII en C XVI.

IIII/36 Het begin is abrupt. Er wordt gezegd dat La Ma'panganro vijftien etmalen voer. Dan bevindt hij zich op het land en La Pananrāng komt bij hem informeeren waar hij vandaan is. „Ik ben hier, in „Tjina, uit den vreemde aangekomen", antwoordt La Ma'panganro. — „Komt gij handel drijven?" — „Neen, ik kom slechts om hanen- „gevechten mee te maken". — Daar zijn die van Tjina dadelijk voor te vinden. De eerste kamp gaat tusschen een haan van La Ma'panganro en een van Sawerigading. [La Ma'panganro wordt niet herkend, waarom niet, wordt niet gezegd]. Volgt een beschrijving der hanengevechten[1]).

---

[1]) La Ma'panganro heeft enkelringen aan, een lok haar van het voorhoofd (*botjing sitonra,* Wb. s.v. *botjing*) naar achteren en draagt een halsketen; een en ander is een aanduiding dat hij den kinderleeftijd nog niet ontwassen is.

Na drie ronden is de haan van Sawerigading gedood. Deze is niettemin opgetogen over La Ma'panganro's sierlijke dansen[1]). Doch I La Galigo is de persoon die zich hier en verder telkens onbehoorlijk KKKK gedraagt en de harmonie verstoort. Hij onderscheidt zich voorts door zijn hoovaardigheid en opgeblazenheid[2]). La Ma'panganro neemt hem in het ootje. I La Galigo herkent zijn zoon niet.

Sawerigading maakt La Pananrāng de opmerking dat de vreemdeling en I La Galigo zooveel op elkaar gelijken. La Ma'panganro's gevolg bestaat uit jonge lieden van Sunra. Een haan van I La Galigo wordt gedood. Van alle kanten ziet men met heimelijke bewondering naar La Ma'panganro. De dames turen door de vensters van het paleis I La Tanette, vanwaar zij het gezicht hebben op de raadzaal en het hanenperk onder de tamarinde-boomen. Ook in het paleis maakt men de opmerking over de gelijkenis. De schoone, vreemde, jonge man is daar het onderwerp van het gesprek.

I La Galigo wil zijn haan, die door dien van La Ma'panganro gedood is, niet afstaan (zooals behoort), maar hij wil wel, als hij een nieuwen wedstrijd wint, de geheele vloot van La Ma'panganro inpalmen. Hij biedt ook aan, of hij wint of niet, La Ma'panganro een plaatsje onder het paleis te bezorgen als hanenverzorger en tuinjongen. Deze, beleedigd, wordt woedend, zijn gevolg grijpt naar de wapens, hij wil zelf met I La Galigo vechten. To Tĕnrigiling weerhoudt hem. Een paar aanvoerders van Tjina gaan naar het paleis om wapens te halen voor hun mannen, aan Sunra-zijde maakt men zich ook tot den strijd gereed. Sawerigading voorziet een grooten strijd en die zou aan de verkeerde gedragingen van zijn zoon I La Galigo jegens de vreemdelingen te wijten zijn. Daartegenover is de bezoeker wel naar het uiterlijk een jonge kerel, maar hij toont het beleid en verstand van een rijp man te bezitten. Er heeft weer een kamp van de hanen van I La Galigo en La Ma'panganro plaats; als de eerste zoo smadelijk verliest dat de kop van zijn haan buiten het perk terecht komt, wordt hij woedend en slaat den haan van La Ma'panganro den kop af, daarbij roepende: „Nu staat het weer „gelijk"[3]). Groote opwinding, uitloopende op strijd met de wapens tusschen de menschen van Tjina en Sunra. Het gevecht duurt den

---

[1]) Vreugdedans na de overwinning van zijn haan.

[2]) Vaste karaktertrek van I La Galigo.

[3]) Het is een karaktertrek van I La Galigo, waarom hij bekend staat, dat hij bij hanengevechten chicaneert.

ganschen dag. Twee bevelhebbers van I La Galigo gaan naar La Ma'panganro met het voorstel den strijd te staken en den volgenden morgen te hervatten, hij geeft geen antwoord. I La Galigo vraagt nu, op hun raad, aan Sawerigading met het zelfde voorstel tot La Ma'panganro te gaan, doch deze heeft er geen ooren naar omdat hij het optreden van zijn zoon afkeurt en zendt La Pananrāng. Als La Pananrāng den jongen man het voorstel over brengt, voegt hij erbij: „Zal het een hanengevecht zijn of oorlog tusschen menschen?" — Dan moet La Ma'panganro schreien, bedenkende dat hij niet in den zin had om oorlog te voeren, maar het spoor van zijn vader te zoeken. La Pananrāng valt de gelijkenis van La Ma'panganro met I La Galigo weer op en ook To Tĕnrigiling herinnert hij zich uit den tijd toen hij met I La Galigo naar Sunra voer ter gelegenheid van diens huwelijk met Karaeng tompo' aldaar. Op aandrang van To Tĕnrigiling stemt La Ma'panganro in het voorstel toe, den volgenden dag zal men den strijd hervatten.

LLLL La Pananrāng begint steeds sterker te vermoeden dat La Ma'panganro de zoon van I La Galigo is, hij informeert naar het land zijner herkomst. La Ma'panganro antwoordt in bedekte termen; maar voor La Pananrāng is dat genoeg. Hij gaat Sawerigading verslag van zijn zending doen.

Inmiddels gaat La Ma'panganro in een draagzetel naar boord terug.

I La Galigo geeft orders hoofden en volk voor den strijd van den volgenden dag bijeen te roepen. La Pananrāng deelt Sawerigading zijn vermoeden mede. Wat zijn reis met I La Galigo naar Sunra indertijd betreft, toen Karaeng tompo' drie maanden zwanger was, is hij naar Tjina teruggekeerd, haar kind kan nu juist den leeftijd van den vreemden bezoeker bereikt hebben. Sawerigading is verheugd over deze mededeeling.

Het is nacht geworden. La Ma'panganro laat zijn menschen bijeenroepen en gaat met zijn geheele macht aan wal. Men legert zich op de aanlegplaats in het zand; eet en dringt en kauwt sirih. Hij vraagt of allen bereid zijn met hem naar het Geestenrijk te gaan[1]). Volgt het *mangaru'* van een aantal zijner bevelhebbers[2]). Hij voelt zich hierdoor krachtig gesteund; anderen volgen, aanzienlijken, vazallen, enz., den geheelen nacht gaat er mee heen.

---

[1]) D.w.z. met hem den volgenden dag te sneuvelen.
[2]) Wb. s.v. 1° *aru'*.

Ook die van Tjina zijn bijeen, ook hier heeft het *mangaru'* plaats[1]). Men wil wel dadelijk naar de schepen gaan om die te nemen en de vrouwen te rooven en tot dienstbaren voor het geringste werk te maken. Sawerigading is over die krijgshaftige stemming, in het bizonder der zeventig prinsen, verstoord en La Pananrāng leest hun de les.

De morgen breekt aan. La Ma'panganro laat zijn mannen verzamelen en rukt op. Beschrijving. Eerst brengt hij een offer van eieren en sirih aan de zee en zegt, den Schepper aanroepende: „Moge „ik met alle de mijnen verdelgd worden zoo het waar zij dat ik met „oorlogszuchtige bedoelingen herwaarts ben gekomen"; hij getuigt voorts dat, zoo hij inderdaad tegen I La Galigo, zijn vader, strijdt, dit komt van wege diens houding bij het hanengevecht. La Ma'panganro staat met zijn leger al vóór Tjina als I La Galigo nog werkeloos is. Dan trekt hij woedend erop uit[2]). Er wordt gevochten. Na langen strijd worden die van Tjina verslagen; zij vluchten in de MMMM huizen. Sawerigading ziet het uit zijn paleis aan, hij ziet ook zijn zoon de omheining binnenkomen. I We Tjudai verwijt hem dat hij werkeloos toeziet hoe Tjina te gronde wordt gericht. Hij gaat dan naar het gevechtsterrein onder de tamarinde-boomen tot La Ma'panganro. Deze biedt hem sirih aan. Sawerigading wenscht den strijd met een boete af te koopen. La Ma'panganro wil daar niet van hooren, maar zijn raadsleden bewegen hem naar de schepen terug te keeren. Daar worden de wapenen afgelegd en men gebruikt een maal. La Ma'panganro slaapt in op den schoot zijner zoogmoeder. Bij het aanbreken van den dageraad wordt hij wakker en zendt To Tĕnrigiling met Gutu'parĕppa en gevolg naar den wal met de vraag aan I La Galigo of hij zich onderwerpt. I La Galigo antwoordt niet, maar Sawerigading zegt dat de vreemdelingen kunnen komen om hanengevechten te houden. Als La Ma'panganro dit verneemt, vraagt hij of men gewapend aan wal moet gaan. Besloten wordt ongewapend te gaan, maar op zijn hoede te zijn. La Ma'panganro, prachtig aangedaan, neemt in een draagzetel plaats en zijn zonnescherm wordt hem boven het hoofd gehouden, hij wordt van een grooten stoet met muziekbegeleiding vergezeld. De tentoongespreide luister maakt indruk op de menschen van Tjina. Zoo komt men onder de tamarindeboomen aan; daar bevindt zich I La Galigo met de zijnen, Saweri-

[1]) Een gedeelte van de beschrijving daarvan is tweemaal opgenomen.
[2]) Hij wordt in dit stuk doorloopend als woedend en razend voorgesteld.

gading neemt in de raadzaal plaats. La Ma'panganro noodt I La Galigo tot een hanengevecht uit en betuigt wederom zijn vredelievende bedoelingen, hij komt het spoor zijner levenskracht (*sumangĕ'*) zoeken. Hij noemt verschillende zijner hanen die zouden kunnen vechten, daarbij toespelingen makende op zijn persoon en verhouding tot Tjina en die zijner moeder[1]). Zijn woorden wekken een onbestemde bewogenheid in Sawerigading. La Pananrāng meent dat zulks daarvandaan komt dat de vreemde, jonge man inderdaad zijn kleinzoon uit Pudjanati is. De haan van I La Galigo gaat weer aan den haal. La Ma'panganro wil nog eens kampen. I La Galigo gedraagt zich weer even onbehoorlijk als vroeger, La Ma'panganro moet ervan schreien en wil terug naar de schepen. Sawerigading, steeds denkende dat de vreemdeling wellicht zijn kleinzoon is, weerhoudt hem en vraagt of hij werkelijk I La Galigo's zoon is.

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. La (Ma'pa)nganro To Manipi (La Nipi)[2]) Daeng pabeta Unru'-pabeta Daeng kalalla' La Makarumpa Daeng sagala Opuna Sunra van Sunra ri adja' en — ri lau' of Adjatasi' of Pudjanati en van Gosabarĕ', zoon van 2 en 11.
2. I La Galigo To Boto' Opuna (Datuna-) Tjina To Padamani To Sĕssungriu' To Sinapati Semaga van Tjina of Tana Ugi', vader van 1.
3. Sawerigading To(w)apanjompa Opuna Luu' Opuna Warĕ Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Langi'pawewang.
4. I We Tjudai Punna bolae ri La Tanette Daengrisompa, moeder van 2, echtgenoote van 3.
5. La (Pa)nanrāng To Sulolipu, eerste raadsman van 3 en diens oudere neef.
6. La Ma'saguni Toapemanu', raadsman van 3 en neef.
7. La Paladjarĕng To(w)apasĕssung, raadsman van 2 en neef.
8. La Pamusurĕng To Rukkaputi, vertrouwde van 2 en diens neef, broeder van 7.

---

[1]) Zij is in Pudjanati, I La Galigo verwaarloost haar en heeft haar in jaren niet bezocht.

[2]) To Manipi = de droomer, bij Matthes te Ma'nipi' = de dunne.

9. La Paduwai van Buki'tĕnga, landsgroote van 2.
10. To(w)alalae, aanvoerder onder 2.
11. Karaeng tompo' Dĕttijaulĕng van Pudjanati, echtgenoote van 2, moeder van 1.
12. La Pawĕnnari, landsgroote van 2 [= La Sulolipu, zoon van 5].
13. La Paerongi, *idem.*
14. La Ma'talĕttu' van Matasolo', hoofdman onder 1.
15. To Tĕnrigiling To Linroidjĕng, vertrouwd raadsman van 1 [1]) en „oom".
16. Gutu'parĕppa, *idem, idem.*
17. (La Ma')darĕmmĕng van Wiringlangi', aanvoerder onder 1 en oudere „neef".
18. (La Ma')tangkiling van Tjappa'tana, *idem.*
19. La Sĕngĕmponga van Bitemanu' Soliuodang, *idem.*
20. La Pasaburĕng van Gosabarĕ' [2]), *idem.*
21. We Tĕnridio, volle zuster van 2.
22. La Ma'potorĕng (of: La Ma'potonra) van Widelangi', aanvoerder onder 1.
23. La Tĕnriesa van Singkiwero, *idem.*
24. La Sidabonga van Mene'siya, *idem.*
25. La Tĕnriwĕrru van Mongĕngmongĕng, *idem.*
26. Tĕnribalobo, volle zuster van 2.
27. To Lĕtteilĕ', aanvoerder onder 1.
28. Panrita Ugi', raadsman van 3.
29. We Makawaru, dochter van 3, halfzuster van 2.
30. [We Tĕnriyolle] I Da Batangĕng, echtgenoote van 2.
31. I We Lamputje To Patjing, *idem.*
32. La Tĕnritatta, zoon van 2 en I We Taono.
33. La Makarumpa, „oom" van 1?

---

[1]) Ook als twee personen voorgesteld.
[2]) Ook: *La Pamusurĕng* van *Tanabarĕ'* (foutief).

A LXI.

Leg. Jonker. (Cod. 6177 schrift 8—13).

Zonder titel.

INHOUD:

Tocht over zee van La Ma'panganro naar Tjina (fragmenten).

$5 \times 52 + 46 = 306$ blz.

De zes schriften waarin deze fragmenten zijn opgenomen, vormen deel van cod. 6177, gevuld met afteekeningen in afwijkend Boegineesch schrift. Zie hiervoor A L. In tegenstelling met dien tekst bevatten deze zes schriften slechts fragmenten, voldoende om te doen zien dat zij over den tocht van La Ma'panganro naar Tjina handelen en de inhoud met dien van A LX overeenkomt, maar te verbrokkeld en ook te weinig afwijkend, om den inhoud te herhalen.

A LXII.

Leiden, Cod. 5475, middelste gedeelte.

Zonder titel.

INHOUD:

Tocht over zee van La Ma'panganro naar Tjina (fragment).

Zie aanteekening bij tekst A L. Lengte ± 40 M.

Deze tekst is, behoudens kleine afwijkingen, dezelfde als A LX, maar bevat slechts een gedeelte daarvan in zeer verminkten staat. Er zijn lacunen op de plaatsen waar de band is afgebroken. Dit gedeelte loopt van een punt waar de hanen van La Ma'panganro en I La Galigo met elkaar kampen, kort vóór het oogenblik waarop de laatste den haan van La Ma'panganro den kop afslaat tot op het moment, den volgenden dag, dat deze opnieuw tegen die van Tjina gaat optrekken.

Het verhaal gaat dan zonder afscheiding over in een ander dat op een geheel andere plaats behoort; zie A III hiervóór.

A LXIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 63 ged. tot schrift 64 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Adji Laide's aankomst in Wiringlangi' en zijn vertrek vandaar.

2 + 41 = 43 blz.

In de Korte Inhoudsopgave bij Matthes wordt gezegd: „Adjilaide, „de zoon van La Galigo en We Tĕnriyolle betreedt voor het eerst „den grond aan den horizont." — En iets verder: „En Adjilaide.... „komt insgelijks van den horizont in Tjina om zijn vader te zoeken." (Boeg. Chrestomathie III 260). „Horizont" is een letterlijke vertaling van „wiringlangi' "; in dit geval wordt met Wiringlangi' een grensland van den Hemel bedoeld.

In den cat. Matthes komen geen hss. van deze episode voor, doch de hierna beschreven teksten A LXIV—LXVI handelen over gedeelten van het zelfde verhaal. Het onderhavige hs. geeft het begin. Jonker heeft erbij aangeteekend: „volgens den eigenaar het begin „van dit stuk." Dit is inderdaad het geval. De beide volgende hss. beginnen iets vóór het einde van dit hs., A LXV weer iets later dan A LXIV. A LXVI begint nadat Adji Laide van Wiringlangi' vertrokken is.

De kiem van dit verhaal, n.l. dat Adji Laide troonopvolger in Wiringlangi' wordt, is te vinden in hs. 188 dl. VII Nederl. Bijbel Genootschap, zie Aanhangsel blz. 1014.

63/42 Het verhaal gaat tot iets anders over (aldus de tekst).

Toen de ongeboren vrucht drie maanden oud was, werd zij opgevoerd naar den Hemel[1]). Daar liet men de ziel (*tinio*) die van één levenskracht (*sumangĕ'*) met haar was, opgroeien. Zij (de vrucht) werd in een net omhoog gesleept en in staatsie door zoog-

[1]) We Tĕnriolle in Tjina was van hem (Adji Laide) zwanger.

moeders en verzorgsters opgeleid, daarna weder neergelaten naar Wiringlangi' en als (pleeg)kind aan Talĕttu'sompa gegeven. Deze roept hem, Adji Laide, in zijn paleis, hij wil hem tot zijn opvolger maken.

Tĕddjorisompa laat het volk, van Tatawangĕng bannapati (hier benaming voor het zielenland) tot Wiringlangi', bijeenroepen, de overgave van het gezag over Wiringlangi' zal plaats hebben[1]). Hij noodt het godenkind op zijn schoot plaats te nemen. *Bissu*'s verrichten 64
ceremonieën, er wordt een optocht gehouden, Talĕttu'sompa verwelkomt Adji Laide in het paleis[2]). Zijn echtgenoote laat een feestmaal aanrichten, zij geeft haar kind de namen Unru'sebali' Daeng talaga; hij voegt er den naam Tunĕ'sangiyang aan toe.

Den volgenden morgen hebben hanengevechten plaats waar Adji Laide om gevraagd heeft. In de eerste partij wint de haan van Adji Laide[3]). La Ma'sinala (die hem later als raadsman zal vergezellen) zegt aan Adji Laide dat niet Talĕttu'sompa zijn ouder is maar I La Galigo, We Tĕnriolle is zijn moeder, zij heeft hem zeven[4]) maanden onder het hart gedragen; hij is daarna in duisternis met den donder omhoog gebracht naar We Tĕnriabĕng[5]) in den Hemel, daar is zijn ziel (*tinio*) opgegroeid en vervolgens is hij in Wiringlangi' geplaatst in de buik van Singkĕrru'todja. — Adji Laide is verbijsterd van dit bericht, gaat zijn kamer binnen en legt zich neder. Hij dekt zich, laat zijn zoogmoeder wierook branden en gaat in diepen slaap omhoog naar den Hemel, naar het paleis van We Tĕnriabĕng. Hemelmonsters trachten hem tegen te houden, maar laten hem door als zij vernemen wie hij is. Zij vraagt hem naar het doel van zijn komst. Hij deelt mee wat hem gezegd is[6]) en vraagt om een schip dat hem in staat zal stellen de reis naar Tjina te maken om zijn vader te bezoeken. La Punna langi' verwijst hem met zijn verzoek naar Guru ri Sĕllĕng in de Onderwereld. Adji Laide weet niet hoe dat aan te

---

[1]) *nalesori padjumperunĕng ri wiringlangi'*. Bedoeld is de installatie van Adji Laide als troonopvolger. Tĕddjorisompa is hier een ander dan de gelijknamige stichter van Wewangriu'.

[2]) Ten rechte zijn Tĕddjorisompa en Talĕttu'sompa één persoon. Er heerscht ook verwarring in de namen van man en vrouw.

[3]) Adji Laide verricht een overwinningsdans, moet dus reeds zekeren wasdom bereikt hebben, doch draagt nog kindersieraden. De z.g. zeventig prinsen verschijnen weder ten tooneele, ditmaal „neven" van Adji Laide.

[4]) Boven „drie", dit is wel een vergissing. Het constante getal is „zeven".

[5]) Er staat abusievelijk: *Talattu'sompa*. Vergissingen in de namen zijn talrijk.

[6]) Ditmaal heet het: door de zeventig prinsen van Wiringlangi'.

leggen. Door natuurverschijnselen begeleid wordt hij naar de Onderwereld omlaag gevoerd waar hij te noen aankomt. Guru ri Sĕllĕng is daar met zijn echtgenoote gezeten, hij vraagt hem of er iets niet in orde is dat hij een bezoek komt brengen. Adji Laide deelt het doel van zijn komst mede. Sinaungtodja is zijn voorspraak dat hem niet alleen een schip maar nog vele andere zaken die hem sterk zullen maken in gevaren, gegeven zullen worden, zooals wapens en het middel dooden te laten herleven. Guru ri Sĕllĕng zegt toe later een schip (of schepen) omhoog te zullen zenden en wel zeven etmalen na zijn aankomst (in Wiringlangi'). Adji Laide weet wederom niet hoe hij Wiringlangi' moet bereiken. Guru ri Sĕllĕng laat hem zonder dat hij iets gewaar wordt, omhoog stijgen. Zijn pleegouders zijn verheugd hem weer te zien. Hij wordt met rijst bestrooid. Negen etmalen heeft hij roerloos gelegen[1]).

Adji Laide rijst op, schudt zijn kostbaar lendenkleed, gaat naar buiten, werpt het venster open en blijft in peinzende houding met de handen gevouwen staan, zijn blikken schijnen de aarde te doorboren. Zijn pleegmoeder vraagt hem waarom hij aldus mediteert. Boos antwoordt hij: „Een vreugde is over mij gekomen, ik zal naar „Tjina varen om mijn vader en grootvader te bezoeken." Zij ontvangt de mededeeling glimlachend. Hij zegt haar boden rond te zenden door het gansche land, van Wiringlangi' tot het zielenland, om menschen op te roepen. Zij geeft daartoe orders maar houdt hem daarna de gevaren van de reis voor, zij waarschuwt voor de zeventig verwaten neven zijns vaders. De opgeroepenen zijn bijeen. Te noen daalt de zevenkleurige regenboog neer. Er heerscht noodweer, het bedrijf van To Balaunji', dan is het weer mooi weer. Talĕttu'sompa zendt boden naar de aanlegplaats der schepen; als deze daar aankomen, dondert het. To Balaunji' daalt ter plaatse neer met oorlogstuig[2]), de regenboog straalt zoodat de menschen niet zien kunnen (?), hemellingen, hemelmonsters, lieden van de plaats waar in den Hemel de zon opkomt, enz., dalen neer, het wordt weer helder. Balaunji' laat de wateren stijgen. Alles vlucht. Het water stijgt

---

[1]) Uit deze laatste toevoeging valt op te maken dat iets wat zich van zijn lichaam afscheidde, maar niet nader wordt aangeduid, de reis naar Hemel en Onderwereld heeft gemaakt. Er wordt over zijn bezoek aldaar gesproken in termen alsof hij lijfelijk aanwezig ware, in niets afwijkende van het menschelijk bedrijf op aarde. In tekst A LXIV wordt gezegd dat zijn schim (*badjubadju*) afwezig is.

[2]) Hij is echter een god uit de Onderwereld.

tot de bergen, daar rijst een schip voor Adji Laide omhoog, een wonder (beschreven)[1]).

Talĕttu'sompa verzoekt den volgenden morgen Adji Laide naar de aanlegplaats te gaan om het nog steeds voortdurend noodweer te bezweren, menschen komen om, huizen storten in. In draagzetels gaat een geheel gezelschap erheen, o.a. Adji Laide, het echtpaar Tĕddjorisompa (Talĕttu'sompa) en zeventig prinsen, de eerste is daarbij op bizondere wijze gekleed. Het is een groote optocht met muziek, maskers, enz. Er worden boden naar twee aanzienlijke *bissu*'s gezonden om haar te verzoeken het schip met *bissu*-litanieën te wijden[2]). Snel verschijnen zij aan de landingsplaats. Zij dansen en oefenen hun ministerie. Wezens met twee hoofden worden geofferd, albino's, enz. Uitvoerige beschrijving. Er volgt een heilmaaltijd. Na afloop begeeft Adji Laide zich met zijn pleegouders gezamenlijk naar het schip, hij vraagt een gereedgemaakte sirihpruim als steun op zijn tocht, een gebruikte rok om daarop aan boord zijn hoofd te slapen te leggen, hij verzoekt voorts voor hem te vragen dat er geen belemmering zij op den weg dien hij te volgen heeft. Talĕttu'sompa[3]) betuigt haar eerbied aan Hemel en Onderwereld en zegt dan, met haar hand over de hemelketting strijkende: „open u, hemelketting, „open u, poort des hemels, volgt Adji Laide[4]), den nazaat van den „*manurung* van Luu' (= Batara Guru)"; daarna keert zij naar het schip terug[5]). Ketting en poort openen zich.

Adji Laide verzoekt zijn ouders naar de stad terug te keeren. Met moeite voldoen zij aan zijn verzoek.

Hierna volgt één bladzijde tekst, waarnaast geschreven staat: „Dit „volgt in het origineel op de andere zijde van het laatste bladzijde" (Jonker). Het blijkt te zijn een fragment uit den strijd dien Adji Laide later op zee tegen Sangiyangodang te voeren heeft. — De afschrijver heeft het bij het voorgaande verhaal laten aansluiten.

---

[1]) Men kan hier ook lezen dat het schip mèt Adji Laide omhoog stijgt, wat echter in het verband niet past.

[2]) De twee bezoeken aan de *bissu*'s zijn in den tekst samengevallen. De geroepenen zijn de twee groote *bissu*'s die overal ontboden worden en verschijnen, waar het ook zij.

[3]) Deze naam wordt hier aan de pleegmoeder gegeven.

[4]) Letterlijke vertaling, beteekenis duister, vgl. A LXIV blz. 664.

[5]) Hoewel niet gezegd, is zij dus eerst van het schip aan den wal gegaan. Aan boord herhalen zich de zelfde bede en ceremonie.

NAAMLIJST.

1. (Adji) Laide (Tunĕ')sangiang Unru'sebali' Daeng talaga I La Sangiyang van Wiringlangi' [tonalesorie padjumperuněng, of: °padjumperoe, ri W], zoon van 8 en 9.
2. Talĕttu'sompa, vorst van Wiringlangi of: Wewanglangi', pleegvader van 1 [1]).
3. Tĕddjorisompa (ook: Tadjo°, en: Adji°) van Ewanglangi' Opu mangenre', (of: Apung —) We Seseilĕ', pleegmoeder van 1.
4. La (of: I) To Sinala of: La Ma'sinala La Ma'talattu' Towapelawa, aanzienlijk heer (raadsheer) in Wiringlangi' [2]).
5. La (of: I) To Sinaung La Sĕngĕmpongĕ' La Ma'tuppuang, aanzienlijk heer (raadsheer) in Wiringlangi' [2]).
6. We Tĕnriabĕng Manutĕ' Bissulolo, zuster van Sawerigading in den Hemel.
7. La Punna langi', echtgenoot van 6.
8. I La Galigo To Padamani, vader van 1.
9. We Tĕnriolle I Da Batangĕng, moeder van 1.
10. Singkĕrru'todja, in Wiringlangi', ontvangt 1 in haar schoot, onzeker wie hiermee bedoeld wordt.
11. I La Suala, hemelwachter.
12. I La Betjotji, *idem.*
13. Guru ri Sĕllĕng, heer der Onderwereld, ook: Opu ri Sĕllĕng in Peretiwi of Todangtodja.
14. Sinaungtodja (I), zijn wederhelft.
15. We Njili'timo', uit de Onderwereld, overgrootmoeder van 8 [echtgenoote van Batara Guru].
16. To (of: La) Balaunji', god des donders en van den Oceaan.
17. Sinaungtodja (II), bestrooit 1 met rijst in het paleis van Wiringlangi', onzeker wie bedoeld is.

---

[1]) De namen van 2 en 3 zijn onvast en wisselen tusschen man en vrouw. Ten rechte is Tĕddjorisompa = Talĕttu'sompa, de vorst.

[2]) In de namen heerscht verwarring: La To Sinala is eerder de vader van La Ma'sinala, maar zij worden niet onderscheiden. Zoo ook La To Sinaung, de vader van La Ma'sinaung, welke laatste naam echter niet voorkomt. — La Sĕngĕmpongĕ' is een naam van La Ma'sinaung, Towapelawa van La Ma'sinala. — La Ma'tuppuang kan ook als afzonderlijk persoon worden opgevat. De combinatie *La To* is verdacht.

18. Da Punta Serĕng van Tjoppo'meru, *pua' ma'toa.*
19. We Palaguna van Udjumpero, *idem.*

Verschillende hemelmonsters.

Ruanglĕtte = Sĕnridjawa.

Wiringlangi' reikt tot Tatawangĕng bannapati (i.c. het geestenrijk) en Adjakĕlling; het laatste kan er ook toe behooren.

A LXIV.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift V.V.V. ged. tot F.F.F.F. ged.).

TITEL:

Wekapituna nalawamusu' Adji Laide / Surĕ'na I Waru Daeng paraga I Pa Leba.

(De zeven malen dat Adji Laide tegen een vijand heeft te strijden. Verhaal van I Waru Daengparaga I Pa Leba).

INHOUD:

Adji Laide's reis van Wiringlangi' naar Tjina.

$15 + 9 \times 40 + 21 = 396$ blz.

Deze tekst vormt een vervolg op A LXIII met dien verstande dat hij nog op een punt vóór het einde van dien tekst aanvangt, n.l. wanneer Adji Laide zich in den droom bij Guru ri Sĕllĕng bevindt. Het tweede gedeelte van den titel is onjuist: I Waru Daeng paraga speelt geen rol van beteekenis. Wat met I Pa Leba bedoeld wordt, is onbekend. De bewerking wijkt zeer van die van den vorigen tekst af. In de eigennamen komen verschrijvingen en tegenstrijdigheden voor. Zie de inleiding van A LXIII voor parallel-teksten.

De avonturen die Adji Laide op zee doormaakt, zijn m.m. een repliek van Sawerigading's, zijns grootvaders wederwaardigheden op diens reis van Luwu' naar Tjina. De Korte Inhoudsopgave zegt er van: „De twee broeders (sc. Adji Laide en La Ma'panganro) „ontmoeten elkander [op zee], en vechten tezamen. Doch Iyabĕng „(de zuster van Sawerigading) werpt hun een briefje toe, en hier-„door herkennen zij elkander.

„Adji Laide heeft zevenmaal te strijden, eerdat hij in Tjina aan-„komt. Adji Laide vecht tegen zijn vader in Tjina."

Het is een eigenaardigheid der I La Galigo verhalen dat, wanneer er aanleiding is in een herhaling te treden, de gebeurtenissen de

tweede maal anders verteld worden dan de eerste keer. Dat geldt voor dit verhaal van de door Adji Laide beleefde avonturen. Eerst geeft de dichter een beschrijving, dan doet Adji Laide, in Tjina aangekomen, het relaas van zijn wedervaren aan zijn gretig luisterende familieleden en dit tweede verhaal nu wijkt sterk van het eerste af.

[Adji Laide is in den droom bij Guru ri Sĕlléng]. VVV/26

Guru ri Sĕlléng geeft Adji Laide zijn afscheid, deze stijgt weer omhoog naar de aarde[1]). In de negen etmalen dat hij onbewegelijk neerligt, verkeert Talĕttu'sompa met haar echtgenoot in groote kommer in het paleis[2]). Zij gaan naar voren, naar het vreemdelingenverblijf, waar Adji Laide zich bevindt. Hier geven zij order de *pua' ma'towa* te laten komen. Deze moet Adji Laide weer tot bewustzijn brengen; zijn schim[3]) is naar het Geestenrijk[4]), zij vreezen dat hij voor goed dood is. De *puang* c.s. roepen om levenskracht (*sumangĕ'*) voor Adji Laide, er wordt op de erftrommen van Wiringlangi' geslagen, enz. Talĕttu'sompa betast zijn voorhoofd en borst met de bedoeling hem te wekken. Eindelijk begint hij te spreken, hij verlangt naar Tjina te gaan en verzoekt leeftocht te verzamelen en vazallen bijeen te roepen. Talĕttu'sompa tracht hem zijn plan uit het hoofd te praten, hij zal op zee vergaan of gevangen worden genomen. Adji Laide antwoordt met te zeggen dat de Schepper over het leven beschikt en bepaalt of hij lang of kort zal leven.

Zijn pleegmoeder zwicht en laat vazallen oproepen met de mededeeling van Adji Laide's plannen. Zij laat goederen uit de schatkamer halen om die mee te geven. Als allen gekomen zijn, laat zij een schip vlot brengen[5]). Adji Laide dringt op leeftocht aan, want in zijn droom is hij opgestegen naar den Hemel om zijn erfdeel uit te zoeken[6]) en daarna neergedaald naar de Onderwereld, waar Guru ri Sĕlléng hem heeft toegezegd dat wanneer hij op zee in gevaar kwam te verkeeren, schepen omhoog zouden worden gezonden. Talĕttu'-

---

[1]) Wiringlangi', hoewel grensland van den Hemel, wordt hier tot de aarde gerekend.

[2]) Talĕttusompa is ten rechte de man.

[3]) *badjobadjo*, iets later: *madjassulo*.

[4]) De vorst meent dit; ten rechte is hij naar Hemel en Onderwereld zooals nader blijkt. Vgl. den vorigen tekst.

[5]) Dit is echter onvoldoende om de reis mede te maken, andere schepen zijn in aantocht, zie beneden.

[6]) De beschrijving van dezen tocht moet men zich vóór den aanvang van dit geschrift denken.

sompa waarschuwt voor zijn vader, I La Galigo, en de zeventig prinsen, hoovaardige, laatdunkende lieden. Het afscheid valt den pleegouders zwaar, Adji Laide zegt niet jaren weg te zullen blijven. Ten slotte komt aan het jammeren een einde, doordat Talĕttu'sompa moed vat en wijze woorden spreekt. Zij [1]) geeft haar pleegzoon La Ma'sinaung en La Ma'sinala als vertrouwde raadslieden mee.

WWW Op den in den Hemel als gunstig (voor de nederdaling) bepaalden dag breken de elementen los en het wordt duister. Het erfdeel voor Adji Laide en oorlogsuitrusting worden door den Schepper omlaag gezonden. To Balaunji' jaagt de golven van de zee omhoog, buiten Wiringlangi' is het een en al zee, zij voert de schepen [2]) voor Adji Laide aan, die in vuur schijnen te staan. Den volgenden morgen is het vuur nog niet gedoofd. Talĕttu'sompa verzoekt Adji Laide naar den riviermond te gaan en het vuur te blusschen. Huizen storten in. Zijn pleegvader herhaalt het verzoek en dan bevredigt hij den storm, bezweert het onweer, doet het vuur wijken, de zee is kalm. Opu mangenre' geeft nu order voor den uittocht. Allen gaan in draagzetels, Adji Laide met bepaalde kleedingstukken aan, naar de rivier. In een korte toespraak aldaar zegt hij niet te weten of hij naar Wiringlangi' zal terugkeeren. Zijn pleegouders zijn diep terneergeslagen. Aan het vlaggeschip worden vele namen gegeven, evenals aan de voornaamste anderen. Talĕttu'sompa zendt een gebed op tot den Schepper. De deuren van het verblijf van den Schepper, van de Onderwereld en de ijzeren deur van Batara Guru's huizinge openen zich. Adji Laide verzoekt een sirihpruim uit den mond van zijn pleegmoeder. Op zijn aandringen keeren zijn pleegouders naar het paleis terug, het volk blijft de vertrekkende schepen nastaren.

Als de vloot buitengaats is, worden de zeilen geheschen, de vorstelijke standaard (*ketĕngrinaga*) wordt ontrold en men vaart snel voor den wind weg. Na zeven etmalen varens ontmoet men in den nacht het schip van Sangadjiodang. De schipper gaat La Ma'sinaung wekken, deze herkent het reusachtige schip, begrijpt het gevaar van met dezen vechtersbaas te doen te hebben, laat de schepen aaneensluiten, de hemelmonsters van allerlei soort moeten vooraanvaren.

Den volgenden morgen tracht men herhaaldelijk den vijand te passeeren. De beide raadslieden van Adji Laide en Sangadjiodang

---

[1]) De pleegmoeder is bedoeld.

[2]) Er is in het vervolg sprake van het schip van Adji Laide en nog andere schepen van het gevolg.

voeren het (gebruikelijke) oriënteerende gesprek; aan Adji Laide's kant tracht men den strijd te ontgaan door schatten aan te bieden, doch vergeefs, de strijd ontbrandt. La Waniaga, hoofdman van den vijand, sneuvelt, zijn kop wordt vermeesterd. Sangadjiodang onderwerpt zich, men laat hem saguweer waarin een erfzwaard is omgeroerd, drinken, zijn grooten leggen de kris af en komen op het schip van Adji Laide. Deze houdt zijn tegenstander voor dat hij een nazaat van Luu' is, de ander erkent nederig zijn schuld. Adji Laide zendt hem naar zijn land terug met opdracht driemaal 's jaars hulde te komen brengen.

Adji Laide zet de reis voort. Na zeven etmalen komt de vloot in het zicht van Udjumpero, het land van La Makarumpa, den staatsman. Er ligt een visschersvloot. De visschers keeren ijlings huiswaarts om La Makarumpa in zijn paleis te rapporteeren wat zij gezien hebben. Hij kan zich slechts één schip dat met het beschrevene te vergelijken is, herinneren, de I La Welĕnrēng[1]); zou de vreemdeling nu dus ook een nazaat van Luu' zijn? Hij zendt boden af om hem aan land te noodigen en een afkoopsom te bieden als hij XXX Udjumpero ongemoeid laat. Zoekt hij een bruid, La Makarumpa heeft twee huwbare dochters[2]). Adji Laide legt uit dat hij niets anders wenscht dan zoo spoedig mogelijk Tjina te bereiken en zeilt weg.

Adji Laide heeft een ontmoeting met I La Weruněng, den man van veel overleg. Ditmaal verspert Adji Laide den ander den weg. I La Weruněng gaat naar het schip van Adji Laide om door het aanbieden van een afkoopsom in der minne doortocht te verkrijgen. Aan boord van Adji Laide's schip voeren de twee achter-achterneven een gesprek. Deze verzoekt I La Weruněng naar zijn land terug te gaan en daar van zijn ontmoeting te vertellen en dat hij geschenken ontvangen heeft. Men scheidt als goede vrienden.

De vloot van Adji Laide zeilt verder. Na vijftien etmalen ontmoet men in den nacht Adji tĕllĕmma, een vrijbuiter die drie jaren geleden zijn vrouw verloren heeft en den dood zoekt. De schipper gaat Adji Laide wekken. Deze laat de vloot gevechtsklaar maken. La Ma'sinaung laat een brandnetelregel neerdalen, hemelmonsters vertoonen zich. Het volk van Adji tĕllĕmma verweert zich niet, Adji

---

[1]) Het schip waarmee Sawerigading van Luu' naar Tjina voer.

[2]) La Makarumpa zendt boden, maar blijkt een oogenblik later zelf te zijn gegaan.

Laide's mannen richten een bloedbad aan; Adji tĕllĕmma, van troepen ontbloot; wordt geveld; La Ma'talĕttu' slaat hem het hoofd af, dat als trofee aan het schip gehangen wordt, de romp wordt voor de visschen geworpen. Adji Laide laat de gesneuvelden verzamelen en brengt ze (op de gebruikelijke wijze) tot het leven terug[1]).

De volgende ontmoeting heeft na zeven etmalen in den nacht plaats. De schipper wekt La Ma'sinala. Zij hebben het schip van To Parĕngki[2]), een zeeschuimer en vechtersbaas, voor zich. Weer maakt men zich voor het gevecht gereed. Bij het aanbreken van den dag roept de vreemdeling hen aan. Er wordt weldra gevochten. To Parĕngki wordt gedood en zijn lijk in zee geworpen. Zijn mannen leggen de kris af en komen aan boord van Adji Laide's schip om hun onderwerping aan te bieden. Men laat hen saguweer waarin een erfzwaard geroerd is, drinken. Zij krijgen order naar den kop van de vloot te varen en men gaat verder.

Tien etmalen later ontmoet men La Tĕnripada. La Ma'sinala wordt er verdrietig onder dat men steeds weer vijanden ontmoet. Adji Laide meent dat de goden niet willen dat zij telkens te strijden hebben; La Ma'sinaung acht het door den Schepper beschikt dat zij kort te leven zullen hebben, en hij weent. La Tĕnripada wil den strijd beginnen terwijl het nog nacht is, doch als Adji Laide zich onderwerpt, zal hij hem naar zijn land meevoeren en daar rang en staatsie geven. Daar wil La Ma'sinala niet van weten. Adji Laide is een nazaat van den *manurung* van Luu' (Batara Guru) en van Turu'bela van Tompo'tika'. Diens kleinzoon Palawagau' heeft twee vrouwen van La Tĕnripada's vader bemachtigd en zijn grootmoeder is bediende (waaister) van Turu'bela gemaakt; Marangkabo moest driemaal 's jaars huldegiften aan Tompo'tika' brengen. Zijn grootvader is tot een hofbediende gemaakt, zijn vader heeft zich onderworpen[3]). Dit betoog werkt niets uit en het gevecht begint, doch dadelijk daarop onderwerpt La Tĕnripada zich. Hem wordt een plaats vóór aan de vloot aangewezen en men vaart verder.

Weder zeven dagen later duikt te noen Punna liung uit de baren omhoog, hij reikt bijna tot den Hemel. La Ma'sinala wekt Adji Laide.

---

[1]) Dezelfde wijze als door Sawerigading toegepast. Adji Laide heeft deze kennis uit den Hemel gekregen.

[2]) Daar 's mans tweede naam La Tĕnrisĕngĕng is, wordt hier een Boeginees bedoeld.

[3]) Van deze gebeurtenissen is van elders niets bekend.

Deze staat op en offert, na gepruimd te hebben, sirih, *wĕnno* (gerooste rijst), eieren en een albino aan de zee. Hij smeekt den Heer hem door te laten, zijn stamboom opnoemende. Als Punna liung hoort wie hij is, biedt hij zijn verontschuldigingen aan, duikt onder om het erfdeel van Adji Laide in de Onderwereld te halen en hij verzoekt aan Sawerigading in Tjina deze ontmoeting te vertellen. Hij komt met een zwaarbevrachte vloot schepen weer boven, waaronder een schip voor We Tĕnridio, Tĕnribalobo en I La Galigo, geschenken voor Sawerigading en echtgenoote. Daarop duikt hij weer onder na Adji Laide goede reis gewenscht te hebben.

De vloot komt, verder gaande, bij een hoog eiland, een verzamelplaats van Ternataansche visschers. Er zijn vogels van allerlei soort; het schip van Adji Laide landt want er is geen wind, het is loom weer. YYY

La Opu lĕtte ziet uit het hemelvenster, hij bemerkt de op zee dobberende vloot en laat terstond de trom slaan. Hij wil afdalen om haar te vernielen, de hemelketting wordt losgemaakt en hij gaat, van hemelmonsters vergezeld, onder natuurverschijnselen omlaag. Aan boord heerscht ontsteltenis. Adji Laide sliep door, maar wordt gewekt. Hij neemt een pruimpje, laat We Seseilĕ' stinkblaren branden om de hemelmonsters te verdrijven. La Opu lĕtte wordt ervan bedwelmd. Er wordt gevochten, de aardlingen zijn tegen de hemellingen niet opgewassen. Er wordt reeds zeven etmalen gevochten. Adji Laide neemt plaats op een met doek belegden steen en zendt een bede op, waarin hij zijn hemelsche afkomst vermeldt. La Opu lĕtte, dit hoorende, zendt een bode naar hem toe om te vragen wie zijn ouder is die hem naar de aarde gezonden heeft. Adji Laide antwoordt niet. La Opu lĕtte gaat nu zelf en stelt hem de keus, wat hij wil, zich onderwerpen en meegenomen worden naar den Hemel of verdelgd worden. Het antwoord luidt, dat hij niet van een geslacht is dat zich smadelijk onderwerpt. Hij zou zich voor Sawerigading schamen als hij het deed. „Zijt gij dan een nazaat van Luu'?" vraagt La Opu lĕtte, „ik vraag vergeving". Als vergoeding voor de vele manschappen van Adji Laide die gedood zijn, biedt hij een lap katoen aan uit den Hemel, welke de eigenschap heeft zeven malen per dag van kleur te veranderen en, uitgespreid, rampen die over het land zijn gekomen, te stuiten en een goed beschot van het gewas te verzekeren[1]). Hij schenkt voorts de middelen om dooden tot het

[1]) Een zelfde geschenk speelt bij vroegere gelegenheden meer dan eens een rol, o.a. als Sawerigading van Luu' naar Tjina trekt.

leven terug te brengen[1]). Adji Laide past deze dadelijk toe. Hij vraagt dan nog een sirihpruim uit La Opu lětte's mond om een behouden reis te verzekeren. De uitnoodiging van den laatste om mede naar den Hemel te gaan, aanvaardt hij niet want hij wil voort naar Tjina. La Opu lětte geeft hem nog een zending voor We Tĕnridio mede[2]) en keert weder onder natuurverschijnselen hemelwaarts. Adji Laide blijft weenende achter, hij houdt jegens La Ma'sinala een bespiegeling over zijn jeugd[3]). Zijn beide raadslieden beuren hem op en men vaart verder.

Na vijftien etmalen komt men in het zicht van een eiland waar de *pao djĕngki* en de eetbare *tanri*-bloem groeien, met de wortels der planten in den Hemel en de blaren op de golven, visschers oefenen er hun bedrijf uit. Weldra, als de dag aanbreekt, verschijnt het schip van La Ma'panganro dat met de hunne wedijvert om de plaats der *pao djĕngki* te bereiken. La Ma'panganro zit in staatsie aan dek. Adji Laide doet desgelijks op zijn schip, hij vraagt den schitterend uitgedosten vreemdeling wie hij is. La Ma'panganro spreekt vriendelijk, Adji Laide manhaftig. De eerste zegt van een bezoek aan zijn grootvader in Tjina op den terugweg naar Pudjanati te zijn[4]), de laatste daagt tot een gevecht uit, doch zijn broeder is daar niet van gediend en noodigt hem tot een bezoek aan Pudjanati waar hij op de aangenaamste wijze zal worden ontvangen, zelfs zal hij daar een bruid met wit bloed (hoogsten adel) kunnen vinden. Doch Adji Laide zegt, na eerst een knipoogje aan zijn raadslieden gegeven te hebben, tot zijn hem welbekenden broeder dat hij oorlog wenscht en als die blijft weigeren dan eischt hij dat die zijn kind, dat hij tot een geringen bediende zal maken, zal afstaan. Adji Laide wil en zal hem onderwerpen en terugzenden naar het land dat hij hem wijzen zal. Dit is La Ma'panganro te veel, hij vergramt en weigert. Adji Laide is inwendig verheugd, dit is juist het antwoord dat hij wilde uitlokken, de strijd kan beginnen[5]). Desgevraagd zegt
ZZZ La Ma'panganro van wien hij afstamt[6]). Adji Laide gedraagt zich

---

[1]) Adji Laide bleek die boven reeds te bezitten.

[2]) Hij is haar hemelsche echtgenoot.

[3]) Vgl. het begin van het vorige verhaal; hier eenigszins anders verteld.

[4]) Zie voor dit bezoek A LX.

[5]) Hij zoekt den strijd ingevolge opdracht van den Heer der Onderwereld. Dit gelukt tegenover den zachtmoedigen La Ma'panganro slechts met de grootste moeite.

[6]) Een vraag naar den bekenden weg, La Ma'panganro smeekt den Schepper

als een verwaten vlegel, zijn spreken gelijkt razernij[1]). La Ma'-panganro daagt hem ten slotte uit. Beschrijving van het algemeene gevecht. Het valt Adji Laide tegen dat zijn jongere broeder, nauwelijks volwassen, zoo fellen tegenstand biedt. Zeven etmalen heeft de strijd al geduurd als La Punna langi' zijn echtgenoote We Tĕnriabĕng uitnoodigt naar beneden te zien uit het hemelvenster. Daar ziet zij hoe de broeders, kleinzoons van haar broeder, elkaar bestrijden. Op verzoek van haar echtgenoot werpt zij beiden een „gouden brief" toe. In dien aan Adji Laide staat dat hij naast La Ma'panganro onder hun zonneschermen moet plaats nemen; in dien van La Ma'panganro een berisping omdat hij zoo tegenover zijn ouderen broeder is opgetreden. Hij ziet langen tijd verwezen voor zich. Dan zegt hij bij zichzelf: „Ik wist niet dat gij mijn broeder „waart." Hij laat zijn manschappen terugtrekken en zendt boden naar Adji Laide's schip om verontschuldigingen te maken en schadevergoeding aan te bieden. Zij komen terug met de uitnoodiging, naarvolgens den gouden brief van Adji Laide, bij dezen onder het zonnescherm te komen zitten. La Ma'panganro doet dit, maar moet eerst driemaal de sĕmbah maken omdat zijn broeder nu een god (*dewata*) is, hij is een mensch. Adji Laide verontschuldigt zich het schip van zijn broer te hebben tegengehouden, enz., het is een uitwisseling van vriendelijkheden. Adji Laide deelt nog mede van den Heer der Onderwereld vernomen te hebben dat hij op zee, na een woordenwisseling met La Ma'panganro, een botsing moest uitlokken. De God had hem ook gezegd zijn jongeren broeder noch te onderwerpen noch te dooden. De strijd moest La Ma'panganro tot leering strekken. Hij wil de van La Opu lĕtte ontvangen geschenken aan La Ma'panganro geven, deze biedt een landschap van Pudjanati aan. Adji Laide vraagt hem liever van Tjina op de hoogte te brengen. La Ma'panganro vertelt dan: Als men daar de rivier binnenvaart, moet in de eerste plaats riviertol betaald worden van handelswaren. Zijn vader (I La Galigo) is, evenals diens zeventig neven, hoovaardig en laatdunkend en hij is iemand die zijn verlies niet erkent. Hij is thans regeerend vorst in Tjina. Sawerigading en I We Tjudai hebben buiten hem nog twee jongere zusters en Sawerigading bij een vrouw van lagere geboorte één dochter. I La Galigo heeft drie

---

eerbiedig om vergeving dat hij zoo boud is zijn naam en dien van zijn andere voorzaten te noemen.

[1]) Met de bedoeling La Ma'panganro te sarren.

vrouwen (in Tjina) van gelijken stand[1]); van dezen heeft We Tĕnriolle nog geen kind weshalve zij La Ma'panganro verzocht in Tjina te blijven[2]), doch hij kan Pudjanati niet zonder vorst laten. Adji Laide vertelt nu dat hij haar zoon is, dat hij, nadat zij zeven maanden van hem zwanger was, onder natuurverschijnselen omhoog is gevoerd naar het paleis van We Tĕnriabĕng en door haar ter opvoeding is gegeven aan zijn (bovengenoemde) pleegouders[3]) met de bedoeling dat hij hen in de regeering over Wiringlangi' zou op-
AAAA volgen. We Tĕnriabĕng had hem opgedragen naar Tjina te gaan om zijn ouders te ontmoeten[4]). Een schip om den tocht te maken, dat vooralsnog ontbrak, zou na zeven etmalen bij hem zijn neergedaald in Wiringlangi'. La Ma'panganro zegt nu wel te kunnen begrijpen dat Adji Laide van leer wilde trekken, maar het was dom niet naar zijn vader te informeeren; waarop Adji Laide antwoordt dat hem in den Hemel reeds was aangekondigd dat hij zijn broeder op den Oceaan zou ontmoeten, komende van Tjina. — Hij laat vervolgens de gesneuvelden herleven. La Ma'panganro vraagt hem de middelen waarmee hij dooden tot het leven kan terugbrengen en nog andere gaven uit den Hemel af te staan, zooals het middel om een oorlog te beslechten, de wateren der zee zich te doen terugtrekken. Adji Laide geeft hem al wat hij vraagt en nog meer. La Ma'panganro neemt na een gemeenschappelijk maal afscheid en keert naar zijn schip terug om de reis naar Pudjanati te vervolgen. Adji Laide geeft hem vele schatten mee en vraagt om een tolk[5]), dien zijn broeder hem afstaat. Hij vergezelt hem een eindweegs waarbij zij zich vermaken met hun schepen om het hardst te laten zeilen en bedenkt (op het eiland) aan te keeren waar de eetbare *tanri'*-bloem en de *pao djĕngki* groeien[6]). La Ma'panganro vindt dat goed. Als zij van een en ander nuttigen (de *tanri'*-bloem steken zij in den hoofddoek), spreken zij, zich tot *tanri'*-bloem en *pao djĕngki* richtende, de hoop uit, dat zij daardoor op zee niet verontrust

---

[1]) Wat meebrengt dat zij evenveel door haar echtgenoot bezocht worden.

[2]) Zij is de moeder van Adji Laide en vooralsnog onbekend met zijn wederkomst.

[3]) Na een ziel in hem te hebben gelegd? (*ripatodang ladju tinio sesumange'ku*).

[4]) Boven is het plan als van hem uitgaande voorgesteld.

[5]) *djurubasa*; er blijkt echter dat iemand gevraagd wordt die als loods kan optreden en de kaart van het land kent.

[6]) Alsmede de *saramai*, een onbekende boom. Zie Wb. s.v. 2° *tanri'* en *djĕngki*.

zullen worden. La Ma'panganro biedt Adji Laide aan[1]), indien hij in Pudjanati huwen wil, een „ebenbürtige" vrouw te vinden en tevens voor den huwelijksschat te zorgen. Na het afscheid ziet Adji Laide, geroerd, het schip van La Ma'panganro zich meer en meer verwijderen.

Na zeven etmalen ontmoet Adji Laide den uit de diepte opgestegen Linrungtalaga, die hem niet wil laten passeeren. Hij roept troepen uit de Onderwereld op om de vloot van den onverlaat die zich op de volle zee waagt, te vernielen; deze verzamelen zich onder de tamarinde-boomen in de Onderwereld. Als zij omhoog gaan, daalt van boven noodweer neer. Aan boord heerscht groote schrik. La Ma'sinala verzoekt Adji Laide de woedende elementen te bedaren, wat hij doet. Tegen de troepen uit de Onderwereld wordt slag geleverd. Als deze beginnen te vluchten laat Linrungtalaga weer noodweer neerdalen, een deel van Adji Laide's schepen wordt vermeesterd. Weer komt La Ma'sinala zijn meester verzoeken in te grijpen, wat deze, na zich zorgvuldig gekleed te hebben, wederom doet. Hij offert *wĕnno,* eieren, sirih, een albino, betuigt zijn eerbied aan Hemel en Onderwereld en somt met een duren eed zijn afstamming van den Schepper op, tevens om doortocht smeekende, of, voor het geval de Onderwereld hem den doortocht belet, somt hij zijn afstamming vandaar op (als vorige malen). Als Linrungtalaga dit hoort, laat hij dadelijk af, het noodweer houdt op. Het weder is schoon. Hij verzoekt Adji Laide een oogenblik te wachten, duikt onder, en komt met een vloot, erfdeel voor Adji Laide, weer boven[2]). Hij laat ook volk van Adji Laide dat door den stroom naar de Onderwereld was gezogen, weer terugbrengen. Linrungtalaga is niet langer tegen de menschenlucht bestand en duikt weer onder naar de Onderwereld. De vloot is de gevaarlijke plaatsen spoedig voorbij.

Snel voor den wind zeilende is men na drie etmalen in het gezicht van de goudrots of wierookberg, ter hoogte van Gima. De godenkinderen die daar op den wierookheuvel huizen beginnen te jammeren[3]). Adji Laide wil den vorst van Gima een bezoek brengen, La Ma'sinala ontraadt het wegens het gevaarlijke vaarwater[4]), maar

---

[1]) Aldus te lezen, in den tekst zijn de namen verwisseld.

[2]) Een herhaling van boven.

[3]) Zij doelen hierbij op hetgeen er met hen gebeurd is in Mangkutu, toen daar het hout voor Sawerigading's vaartuig, de I La Welĕnrēng, geveld werd. Zie A XIV en XV.

[4]) Men moet er eerst o.a. naar de Onderwereld voor afdalen.

algemeen wordt goedgekeurd een bezoek aan het rotseiland te brengen. Dit geschiedt met voorzorgsmaatregelen van *wĕnno* strooien, drie sĕmbah's en sirih pruimen.

Adji Laide wordt ongeduldig dat Tjina nog niet te zien is. Hij laat zich aanwijzen in welke windstreken Luu' en Warĕ' liggen[1]). Vervolgens laat hij zich blaren van de *pao djĕngki* brengen (die dus op dit eiland groeien) om daarop het beeld dat hij aanschouwt, te teekenen. De godenkinderen die in de *pao djĕngki*-boomen huizen, worden onrustig en beginnen hun droevige levenservaringen uit te roepen (als boven).

Vogels van diverse pluimage komen in de toppen der *pao djĕngki*-boomen zitten. Zij behooren in Tjina thuis en vertellen elkaar hun
BBBB ervaringen. Adji Laide kan hen verstaan, want zij spreken Boegineesch en andere talen. Hij wil er eenigen grijpen; dit gelukt niet, waarop hij boos wordt en duisternis laat neerdalen. Nu kan hij de vogels vangen en doet ze in een zak. Het weer wordt weder helder. Adji Laide spreekt het eiland met zijn gewassen ten afscheid toe en gaat weer aan boord.

Als Adji Laide weder vijftien etmalen gevaren heeft, komt in den nacht de wind in Tjina aanvaren, hij komt van Sunra (= Pudjanati) en is naar het slaapvertrek van Sawerigading gericht. Voorzichtig wekt hij den vorst en spreekt in menschentaal: „Er „ligt een groot schip buitengaats". Sawerigading staat op, pruimt en biedt den onzichtbaren spreker een pruim aan. „Ik ben de wind „wien pleegt te worden opgedragen een schip waarop nazaten van „Luu' zich bevinden, te volgen"; en hij vertelt weer van het groote schip en dat het een nazaat van Luu' aan boord heeft.

Sawerigading gaat naar voren, ziet het schip liggen; hij verzoekt den wind La Pananrāng te wekken, hij wil met hem beraadslagen. De vorst stelt zijn raadsman in de eerste plaats de vraag hoevele vorsten in de wereld van gelijken luister (even hoogen rang) zijn als Luu'. Het antwoord luidt: Tompo'tika', Wewangriu' en Wiringlangi'. De tweede vraag luidt wat in de omstandigheden te doen staat om Tjina voor een aanval te behoeden. La Pananrāng geeft dien en Sawerigading volgt hem op. Hij pruimt, zendt een spreuk af, waardoor het water van de kust terugwijkt en daarmee tevens de vloot.

Den volgenden morgen komen de zeventig prinsen in de raadzaal

---

[1]) Behalve deze worden nog *Takkebero, Kaukau, Tompo'tika', Singkiwero, Sawangmega, Wewangriu', Tanatĕkko,* doch geheel willekeurig, aangewezen.

bijeen om hanengevechten en andere spelen te gaan houden. La Paladjarĕng stelt voor een bad in de rivier te gaan nemen. Een ander maakt een onbehoorlijk grapje. Daverend gelach der zeventig. I La Galigo vertelt met naam en toenaam één zijner escapades, enz.

Het schip van Adji Laide ligt den ganschen dag in zee te dobberen, het kan de kust (door Sawerigading's bezwering) niet bereiken. Hij wacht af tot het getij zal verkeeren, Als de toestand den volgenden morgen nog dezelfde is, wordt hij woedend, opent zijn sirihdoos, pruimt en laat een spreuk uitgaan. Hij haalt den van La Opu lĕtte ontvangen wonderlap uit den zak en ontplooit die, waardoor het water stijgt en noodweer neerdaalt. De schepen gaan nu verder naar den wal toe, het noodweer neemt hij weer weg.

I La Galigo is benauwd voor de schepen, hij gaat zijn vader ten paleize kennis geven dat een groote vloot bij de landingsplaats is aangekomen, maar de bemanning is onzichtbaar. Sawerigading hoort de mededeeling aan, hij laat zich door de zenuwachtigheid van zijn zoon niet meeslepen, wat deze tot onbehoorlijke uitlatingen verleidt, maar zendt twee boden naar den riviermond om poolshoogte te nemen, wellicht zijn het handelaren. Onmogelijk, zegt I La Galigo, want zij hebben het vermogen het water te laten stijgen, enz. De boden aanschouwen een schitterende vloot, maar zien geen menschen. Zij schrikken dermate dat zij ijlings naar het paleis terugkeeren. Sawerigading denkt na, steekt zich in andere kleeding, erfstukken uit den Hemel, gaat zijn kamer binnen, pruimt, laat een spreuk afgaan en er wordt wierook gebrand welke dampen tot den Hemel opstijgen. We Tĕnriabĕng bemerkt den geur en de menschenlucht en vraagt: „Wat deert mijn broeder dat zijn geur tot mij komt?" — Haar echtgenoot licht in: zijn kleinzoon is met een groote vloot de rivier binnengevaren doch hij weet niet dat het zijn kleinzoon is. We Tĕnriabĕng zendt een bode naar Sawerigading die hem omstandig over Adji Laide moet inlichten[1]). Hij moet erbij vertellen dat La Ma'panganro reeds drie maanden geleden in zijn land (Pudjanati) is aangekomen[2]), dat La Tĕnritatta in Luu' sedert drie jaren geen vrouw naast zich heeft gehad en nu opgewonden is over het bericht dat er in Sabamparu (onder Tjina) een schoone vrouw is[3]). — De

[1]) Men moet hierbij denken, in verband met wat verder volgt, zonder Adji Laide's persoon te openbaren, hoewel dat in den tekst niet staat.

[2]) Komt niet overeen met de opgegeven tijden van Adji Laide's varen.

[3]) Hij zal later in Tjina komen om te trouwen.

bode keert, na volbrachte boodschap, naar den Hemel terug; Sawerigading begeeft zich naar La Pananrāng die zich in het vreemdelingenverblijf bevindt. Tot zijn zoon zegt hij naar de rivier te gaan met zijn zeventig neven om de vreemdelingen te woord te staan. Komen zij om handel te drijven, dat hun dan een verblijf worde aangewezen en een tolk ter beschikking gesteld; komen zij om hanengevechten te houden, zij zijn welkom, doch willen zij oorlog, men biede hun dan schatten doch verzoeke hun rechtsomkeert te maken. Willen zij niet naar rede luisteren, dan moet men zich tot tegenweer gereed maken. Van boord ziet men I La Galigo met de zijnen aankomen. Adji Laide gaat in staatsie aan dek zitten. Van den wal
CCCC wordt gevraagd wat zij voor hebben. Adji Laide vraagt kwansuis van wien dit land is, enz. Hij stoft op zijn grootheid, niet in overeenstemming met de werkelijkheid. Als door hem op zee onderworpenen of overwonnenen noemt hij de personen tegen wie Sawerigading op zijn tocht van Luu' naar Tjina heeft moeten strijden. De boden brengen I La Galigo (die zich op een afstand gehouden heeft?) over wat zij vernomen hebben, zij weten niet wat ervan te denken, het klonk oorlogzuchtig. Adji Laide heeft zijn naam nog niet bekend gemaakt. I La Galigo zendt twee andere boden naar de landingsplaats. Adji Laide zegt hun te zijn gekomen om handel te drijven en hanen te laten vechten tegen die van I La Galigo en zijn zeventig neven, allen onbeschofte, verwaande en aanmatigende lieden. De boden spreken in den door Sawerigading aangegeven geest, zij bieden ook aan om een „ebenbürtige" vrouw voor hem te zoeken. Adji Laide wil even goed hanen laten kampen als het land bevechten. Dit antwoord wekt de woede der boden, zonder groeten gaan zij heen om I La Galigo rapport te doen. Deze gaat er nu zelf op af [1]). Adji Laide bewaart zijn hoogmoedige houding, hij wil gewapend aan land aan hanengevechten komen deelnemen. Het is bedenkelijk, maar daar de voorvader van Luu' het *pemali* verklaard heeft vijandelijkheden te beginnen [2]), wordt hij toegelaten en uitgenoodigd een partij op de hanenvechtbaan te spelen. I La

---

[1]) I La Galigo stelt voor geval de vreemdeling handel wil komen drijven het zelfde beding als steeds: gedurende zekeren tijd (i.c. drie maanden) zal de heer des lands het uitsluitende recht hebben van handel met den vreemdeling, eerst daarna zal deze met het algemeen kunnen handel drijven (*tĕllumpulĕng.... ma'balu'sala*; hiertegenover heet het handelen op de vrije markt wel: *ma'balu'tongĕng* — echt handelen).

[2]) Batara Guru bedoeld.

Galigo gaat naar de hoofdplaats terug. De zeventig prinsen verheugen zich bij voorbaat op de hanengevechten. Er wordt druk over het bezoek heen en weer gepraat. I La Galigo geeft order dat men voor den oorlog paraat zij.

Adji Laide verlaat zijn schip en gaat in optocht, met staatsie[1]); zoo bereikt hij de tamarinde-boomen. I La Galigo roept hem toe in de raadzaal te komen. De hanengevehten zullen dadelijk beginnen, Adji Laide roemt op zijn eigendommen. Zijn haan verliest. I La Galigo en de zeventig prinsen zijn dronken van vreugde. Adji Laide bewaart zijn waardigheid en gaat naast zijn vader zitten. De hooge vrouwen slaan dit tafereel van uit het paleis gaande, zij kennen den vreemden jonkman niet en verdiepen zich in gissingen wie hij kan zijn.

Het afschrift geeft hier een hiaat aan. Als de tekst voortgaat, is CCCC/29
een strijd met de wapens tusschen die van Tjina en de lieden van de schepen aan den gang. Als de stand kritiek is, prevelt Adji Laide een formulier waardoor de oogen der vijanden troebel worden en zij het vreemde leger niet langer zien. I La Galigo's toestand is hachelijk....[2]). CCCC/32

Wanneer Sawerigading verneemt dat zijn zoon I La Galigo op de vlucht is geslagen, verlaat hij zonder eenige staatsie zijn paleis, slechts zijn sirihdoos wordt achter hem aangedragen. Hij gaat naar Adji Laide en vraagt wie hij is. Het antwoord luidt: „Ik ben van „Luu' èn van Tjina, en ook van Tompo'tika', mijn land is aan den „buitenkant van den Hemel (d.w.z. Wiringlangi')", enz.; hij maakt zich volledig bekend. Sawerigading is aangedaan bij deze onthulling, hij verontschuldigt zich over het verkeerde optreden van I La Galigo en verzoekt een eind aan de verwoesting te maken. Adji Laide, van zijn kant, verontschuldigt zich over het feit dat hij zijn vader bevochten heeft met de mededeeling dat hij allerwege van I La Galigo's opgeblazenheid en die der zeventig prinsen vernomen heeft, dat hij gehoord heeft hoe I La Galigo zich als heer der wereld beschouwde en dat hij diens grofheid hem een hanenkreng in het gezicht te werpen, heeft willen vergelden[3]). Sawerigading geeft zich over aan

---

[1]) In zijn gevolg bevindt zich o.a. I La Weruněng; deze is echter boven, na zijn ontmoeting met Adji Laide op zee, naar zijn land teruggekeerd; te lezen: Ilĕ' Warani, naam van Adji Laide's draagzetel.

[2]) Prof. Jonker heeft hier aangeteekend: „half bladzijde open".

[3]) De zooeven vermelde hiaat is hiermee aangevuld. De toedracht is blijkbaar aldus geweest: Op zeker oogenblik heeft de haan van I La Galigo het

de vreugde van het wederzien, Adji Laide laat de verwoesting ophouden. Sawerigading zendt overal boodschappen rond, in de eerste plaats aan I La Galigo en We Tĕnriolle dat Adji Laide gekomen is. I La Galigo en de zeventig prinsen snellen van Tjina ri lau' naar
DDDD de raadzaal (waar Sawerigading en Adji Laide zich bevinden). I We Tjudai, We Tĕnriolle en andere aanzienlijke dames komen in de raadzaal en verheugen zich over het wederzien. Allen, ook Adji Laide zelf, zijn tot tranen toe bewogen. Hij zegt nu van Wiringlangi' te zijn gekomen, I La Galigo wil hem land in het Westen geven, het door hem onderworpen Sunra ri lau', La Ma'panganro kan dan Sunra ri adja krijgen. La Makasaung, zijn grootvader, wil hem in Tjina houden, maar Adji Laide zegt beschaamd te zijn gemaakt doordat I La Galigo hem zijn dooden haan in het gezicht heeft geworpen en dies naar Wiringlangi' te willen terugkeeren. Hij weert de liefkozingen zijns vaders af. De meer dan tien zusters zijner grootmoeder I We Tjudai, de zeventig prinsen, verschijnen ook. Zelfs Sawerigading kan hem niet tot andere gedachten brengen, al maakt hij bij herhaling verontschuldigingen over het gedrag van zijn zoon, evenals deze zelf reeds gedaan heeft[1]). Adji Laide antwoordt alleen te kunnen blijven als hij in Tjina huwt, schatten en staatsie erlangt. Zijn vader stemt toe, een paar plaatsen worden hem toegekend.

Sawerigading verzoekt hem nu zijn wedervaren te vertellen sedert zijn wegzweven in de duisternis. Hij vertelt dan dat hij in Wiringlangi' door Opu mangenre' en Talĕttu'sompa als pleegkind is aangenomen met de bedoeling dat hij hen in het bestuur des lands zou opvolgen, dat We Tĕnriabĕng hem heeft ingelicht wie zijn ware vader en moeder waren, dat zij hem gezegd heeft het land zijner jeugd op te zoeken, waartoe hem schepen verstrekt werden met alle hulpkrachten aan hemelknechten en bovennatuurlijke middelen, waarover men in den Hemel de beschikking heeft (en waarvan hij voor

---

tegen dien van Adji Laide verloren en is gedood. I La Galigo is woedend geworden, er ontstond een twist, die zoo hoog liep dat I La Galigo het kreng van zijn haan Adji Laide in het gezicht wierp, waarop de strijd ontbrandde, waarvan, als de tekst voortgaat, het laatste gedeelte wordt meegedeeld. Toen dit gebeurde, wist I La Galigo nog niet dat hij zijn zoon voor zich had. — Adji Laide vervult hier dezelfde taak als zijn broeder La Ma'panganro vóór hem: hun vader een les te geven.

[1]) Sawerigading biedt hem een op zijn reis door de lucht op den vogel Marĕmpoba van den Schepper in den Hemel ontvangen maliënkolder die onkwetsbaar maakt, aan.

en na gebruik heeft gemaakt)[1]; in Tjina aangekomen mocht hij zich niet bekend maken maar moest hij tegen zijn vader en de zeventig prinsen strijden dewijl die hoovaardig en opgeblazen zijn, eerst kampen op de hanenvechtbaan en als I La Galigo dan chicaneerde, strijden met het zwaard[2]).

Het verhaal wekt groote verbazing. Sawerigading stelt vast dat het dus alles zoo door zijn zuster We Tĕnriabēng gewild is, om I La Galigo een bestraffing voor zijn opgeblazenheid toe te dienen.

Adji Laide vertelt dan verder. Zooals hem door We Tĕnriabēng toegezegd was, kreeg hij na zeven dagen zijn vloot. Hij vertrok en weer zeven dagen later had hij een ontmoeting op zee met Sangadjiodang van Abanglangi' die hem niet door wilde laten. Nadat diens raadsman (en eersten staatsdienaar) het hoofd was afgehouwen, kon hij verder gaan. Vijftien etmalen later kwam hem La Opu lĕtte in den weg, die onzichtbaar een aanval deed; hij bestreed dezen met het branden van blaren en door de van We Tĕnriabēng meegekregen hemelknechten op hem af te zenden alsmede het prevelen van een formulier. Godendienaren daalden neer opdat hij zich zou onderwerpen, maar uit vreeze voor Sawerigading en zijn vader wilde hij dat niet, hij zou er den naam van Tjina mee bezoedeld hebben. Nadat La Opu lĕtte vernomen had wie hij was, schonk hij hem verschillende zaken en liet hem gaan. Tien dagen later ontmoette hij La Ma'panganro op zee; daar hem van den Hemel verboden was dezen te laten passeeren, hield hij hem aan. Deze zeide van Tjina te komen, waar hij zijn vader een bezoek had gebracht. Hij bood Adji Laide aan hem naar Pudjanati te geleiden en feestelijk in te halen. Maar hem was nu eenmaal door den Schepper opgelegd dat hij op zee met wien hij ontmoette, zou strijden en hij drong dies La Ma'panganro tot den strijd. Mocht deze niet willen, dan diende hij zich kort en goed te onderwerpen. Het tweegesprek werd steeds heftiger, La Ma'panganro wilde ten slotte ook vechten. Zeven dagen bleef men tegenover elkaar liggen, toen kwamen er gouden brieven uit den Hemel, voor elk van beiden één. In den brief aan hem stond zich onder een staatsiezonnescherm naast La Ma'panganro te plaatsen, in dien aan dezen laatsten een berisping dat hij zich tegen zijn ouderen broeder Adji Laide verzette. —

[1]) In de boven gegeven beschrijving der reis is veel van het hier als door hem van We Tĕnriabēng ontvangen voorgestelde door La Opu lĕtte gegeven.

[2]) Verkort meegedeeld in verband met de reeds bekend gestelde beschrijving van den tocht.

Sawerigading moet luide lachen, ook I La Galigo, zij begrijpen dat La Ma'panganro woedend werd toen Adji Laide zijn voorzaten neerhaalde (in den loop van het tweegesprek).

Na ontvangst van den „gouden brief", gaat Adji Laide voort, zond La Ma'panganro een bode naar het schip van Adji Laide om te zeggen dat hij niet geweten had zijn broeder voor zich te hebben, om boeten aan te bieden en zich te verontschuldigen dat hij de wapens tegen hem had opgenomen. Zij scheidden in vrede, La Ma'panganro ging naar Pudjanati en Adji Laide vervolgde zijn weg naar Tjina[1]). — Volgt de beschrijving van de ontmoeting met Linrungtalaga, enz.[2]), in andere bewoordingen. (Zijn verdere ervaringen op zee vertelt Adji Laide later).

EEEE Na zijn verhaal gedaan te hebben, wil Adji Laide naar boord terugkeeren, doch eerst moeten zijn overgrootouders, La Sattumpugi' en We Tĕnriabang, ouders van I We Tjudai, hem zien. Zij worden geroepen, verschijnen in de raadzaal zonder eenig vertoon en verheugen zich over de ontmoeting. Adji Laide legt hun uit dat de Hemel hem gezegd heeft naar Tjina te gaan. Zij zijn van oordeel dat Adji Laide op plechtige wijze moet ingehaald worden en meenen dat men er geen bezwaar tegen moet maken als hij nu eerst naar zijn schip wil terugkeeren. Den volgenden dag zal de blijde inkomst plaats hebben, thans wordt hem met gevolg plechtig uitgeleide gedaan naar de schepen. Het geleide, w.o. Sawerigading en I La Galigo en echtgenooten, worden aan boord genoodigd, *bissu*'s in geestvervoering strooien *wĕnno*. Die van den wal laten eten en drinken aanrukken van de stad, er wordt Adji Laide bij de landingsplaats een vorstelijk onthaal aangeboden en allerlei schatten worden hem in het vooruitzicht gesteld. Intusschen is men druk in de weer met het oprichten van eerehagen, het aanbrengen van versieringen enz. voor het feest van den volgenden dag.

Na het maal vertelt Adji Laide het slot van zijn reis, zijn avonturen op het rotseiland, zijn aankomst vóór Tjina en de onmogelijkheid binnen te varen wegens de droogloopende zee en hoe hij dit euvel bestreed. Zijn verhaal verschaft I La Galigo en Sawerigading veel vermaak.

EEEE/25 Hier is iets weggevallen, hoewel de tekst zulks niet aangeeft.

---

[1]) Het verhaal van Adji Laide is hier in het kort weergegeven omdat het van de beschrijving der reis afwijkt.

[2]) Boven blz. 671 v.v.

Den volgenden morgen is alles in Tjina voor de plechtige inkomst van Adji Laide gereed. (De wijze waarop deze geschiedt, onderscheidt zich in hoofdzaken niet van het ceremonieele inhalen eens bruidegoms in de woonplaats der bruid). Een aanzienlijke stoet gaat van Tjina naar de aanlegplaats der schepen, Adji Laide dost zich prachtig uit, hij gaat vóór I We Tjudai zitten. I La Galigo voelt zich als iemand die honing naar binnen laat glijden bij den aanblik zijns zoons, enz. en eenige aanzienlijke dames verdiepen zich in gissingen wie de gelukkige echtgenoote van den jongen man zal worden. Van de schepen keert men met Adji Laide naar de stad terug, vergezeld van zijn gevolg, hij wordt door eerehagen opgeleid, met begeleiding van litanieën der *bissu*'s enz. en van allerlei muziekinstrumenten. Bij de raadzaal en de hanenvechtbaan komende, worden daar ook ceremonieën gehouden, vervolgens wordt Adji Laide naar het voor hem bestemde paleis geleid en vandaar naar het vorstelijk paleis waar de naaste familieleden hem verwelkomen, hem met *wĕnno* bestrooiende. Hem wordt bij de hoofdpaal van het paleis een plaats aangewezen en dan heeft een gemeenschappelijke maaltijd plaats, waarbij La Sattumpugi' en echtgenoote den voorrang hebben. FFFF Allen bieden op de gebruikelijke wijzen geschenken aan Adji Laide aan[1]); als gewoonlijk betoonen de zeventig prinsen zich meesters in het drinken. Een reeks aanzienlijken staan nu achtereenvolgens op voor het *mangaru*' dat in dit geval in het maken van dansbewegingen bestaat zonder spreken[2]). Ten slotte dansen I La Galigo en Adji Laide samen, op verzoek van Sawerigading; zij dansen — I La Galigo op Moluksche wijze — om de hoofdpaal heen. Het feest duurt den ganschen nacht, de aanbrekende morgen maakt er nog geen einde aan.

Juist te noen daalt duisternis neer, begeleid door natuurverschijnselen. Godendienaren brengen door toedoen van den Schepper landstreken met bewoners omlaag uit den Hemel in Mario, Malimongĕng, Sabamparu, eenmaal het hemelsch erfdeel van Sawerigading, tevoren in den strijd door het vuur van Adji Laide verwoest. Dan schijnt de zon weer. De bewoners van Tjina zijn stomverbaasd. Men besluit hieruit dat het wel duidelijk is dat Sawerigading een afstammeling van Hemel en Onderwereld is.

---

[1]) D.w.z. voor den vorm om hun vreugde en goede gezindheid te toonen, want de omschrijving der geschenken is vaak fantastisch.

[2]) Er wordt dus geen trouw betuigd, Wb. s.v. 2° *aru*'.

Sawerigading zendt La Pananrāng met anderen westwaarts (iets verder heet het „oostwaarts") naar de herkregen landen om die oirbaar te maken en er een woonstede voor Adji Laide uit te zetten, om die erfelijk te bezitten.

Intusschen gaat het op de hanenvechtbaan luidruchtig toe. La Sattumpugi' acht het gewenscht dat I La Galigo met Adji Laide zich daar ook heen begeven en aan het spel deelnemen en We Tĕnriabang spoort haar achterkleinzoon ook aan, zij zal wel zorgen voor wat hij moet opzetten. Adji Laide spreekt over verschillende hanen als iemand die met het spel volkomen vertrouwd is, wat een daverend gelach der zeventig prinsen verwekt en ook I La Galigo tot groote voldoening stemt en hen die het spel van uit het paleis gadeslaan, prinsen en prinsessen, niet minder. Volgt een beschrijving der hanengevechten. De haan van Adji Laide wint zijn ronde. Twee tegenstanders begeven zich steeds hand in hand naar de vechtplaats. Het feest duurt zeven etmalen. In de beschrijving van wederom een maaltijd in het paleis La Tanette breekt het verhaal af.

NAAMLIJST.

1. (Adji) Laide (I La) Sangiyang Unru'sibali' (of: — sebali') van Wiringlangi' Tunĕ'sangiyang Opu Sangiyang van Abanglangi', oudste zoon van I La Galigo.
2. Talĕttu'sompa To Wewanglangi' (of: Punna lipu ri W.) van Wiringlangi', pleegmoeder van 1.
3. Opu mangenre' To Pawewangi Batara Wewang To Wewanglangi' van Widelangi', pleegvader van 1 [1]).
4. La Ma'sinaung La Sĕngĕmponga, 1e of 2e raadsheer van 1 en zijn „oudere broeder" [2]).
5. La Ma'sinala Towapelawa, *idem, idem* [2]).
6. La Ma'talĕttu', 3e raadsheer van 1 [2]).

---

[1]) De nummers 2 en 3 worden ook omgewisseld in dien zin dat Talĕttu'sompa als pleegvader, Opu mangenre' als pleegmoeder worden voorgesteld, dit is het juiste. Vgl. noot bij de nummers 2 en 3 van de vorige naamlijst.

[2]) De namen van deze drie personen worden op verschillende wijze gescheiden en gecombineerd, b.v. La Ma'sinala met La Sĕngĕmponga, La Sĕngĕmponga als afzonderlijk persoon, enz.

7. La Puange Datu (of: I La) Patoto' To Palanro Sangiyange van Botinglangi', de Schepper.
8. Datu Palinge' van Sĕnridjawa, wederhelft van 7.
9. Guru ri Sĕllĕng Opu talaga van Peretiwi of Todangtodja Tuppu batu van Peretiwi, heer der Onderwereld.
10. Sinaungtodja Tunruange ri Peretiwi of Uriliung, wederhelft van 9.
11. Batara Guru Mulaitau, *manurung* van Luu' en Warĕ', zoon van 7 en 8.
12. We Njili'timo' of: We Matatimo' Tompo'e ri busa empong sola sinrangĕng (of: kalĕmping) lakko nadulu welongpalodja, eersteling van 9 en 10, echtgenoote van 11.
13. We (Tĕnri)abēng Bissu ri langi' Daeng manutĕ', tweelingzuster van 14 in den Hemel.
14. Sawerigading Opuna Luu' Opuna Warĕ' Pamadĕnglĕtte Towapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Langi'pawewang Saweri-sompa, kleinzoon van 11 en 12.
15. La Punna langi' Rĕmmang ri langi', echtgenoot van 13.
16. I La Galigo To Boto' To Tjina (ri lau') To Sĕssungriu' I La Semaga To Tĕssiodjang To Sinapati To Padamani Datuna (of: Opuna-) Tjina, vorst van Tjina, zoon van 14 en 17.
17. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 16, jongste kind van 18 en 19.
18. La Sattumpugi' Datuna (of: Opuna-) Tjina, oud-vorst van Tjina.
19. We Tĕnriabang Datuna (of: Opuna-) Tjina, oud-vorstin van Tjina.
20. We Tĕnriolle I Da Batangĕng.Datuna (of: Opuna-) Sabang, echtgenoote van 16, moeder van 1 [dochter van 89].
21. Saliuongĕng in Wiringlangi', ontvangt 1 in haar schoot.
22. La Makaroda To Balaunji', god des donders en van den Oceaan[1]).
23. We Malagĕnni Opu Samuda, echtgenoote van 22.
24. We Padaulĕng van Singkiwero (Tompo'tika'), dochter van 22 en 23, echtgenoote van 25.
25. Turu'bela La Urumpĕssi, *manurung*, grondvester van Tompo'-tika (Sawangmega), echtgenoot van 24.

---

[1]) Abusievelijk ook: *La Odangriu'*.

26. We Datu (of: Opu-) sĕngĕng van Tompo'tika', dochter van 24 en 25, echtgenoote van 27.
27. Bataralattu', zoon van 11 en 12, echtgenoot van 26, vader van 14 en 13.
28. We Seseilĕ', aanzienlijke vrouwe van Wiringlangi', volgt 1 op diens tocht.
29. We Bĕrriadji, hofdame van 3.
30. Pua' ma'towa van Wiringlangi'.
31. Gutu'patalo (of: Unru'patalo) Sangiyang (of: Sangadji-) odang sese urai' van Abanglĕtte of Abanglangi', bestrijdt 1 op zee.
32. La Makarumpa (I) Towaluluang Towakarumpa van Udjumpero, door 1 bezocht[1]).
33. I La Werunĕng Opuna Serĕng, zoon van La Ma'panjompa (van Sĕnridjawa), ontmoet 1 op zee.
34. Adji tĕllĕmma (of: — pagĕllang) van Wiringlangi' of Todanglangi', sneuvelt in den strijd op zee tegen 1.
35. La Tĕnrisĕngĕng To Parĕngki, *idem.*
36. La Tĕnripada van Marangkabo, bevecht 1 op zee, maar onderwerpt zich.
37. Punna liung van Uriliung of Todangtodja, vorst uit de Onderwereld, verspert 1 den doortocht op zee, maar verkeert in een beschermer.
38. (I La) Gongko(na), omroeper aan boord bij 1.
39. La Waniaga, raadsheer van 31, sneuvelt.
40. La To Ma'kadja, visscher in de wateren van Udjumpero.
41. La Baraodang, bevelhebber bij 33.
42. La Baratjina, *idem.*
43. La Ma'panjompa [oud-vorst van Sĕnridjawa].
44. We Tĕnrirawe [van Tompo'tika', vorstin in Wadĕng], moeder van 43.
45. To Wadĕng, vorst van dat land, vader van 43.
46. I La Pantjadjo of I La Gadjo, een omroeper.
47. Palawagau' van Tompo'tika' en Sawangmega, tweelingbroeder van 44, neef van Sawerigading.
48. We Maragĕllang, grootmoeder van 36.
49. I La Pakampi', grootvader van 36.
50. We Tĕnridio Bataribissu Bissulolo, zuster van 16.
51. Tĕnribalobo, *idem.*

---

[1]) De naam *Toakarumpa* beteekent: vader van *La Makarumpa.*

52. La Opu lĕtte Opu Batara Tunĕ'dewata, een god uit den Hemel (zoon van 13 en hemelsche echtgenoot van 50).
53. Odangsebali', dienaar van 52 (Sangiyangpadjung).
54. La (Ma'pa)nganro van Sunra ri adja of Adjatasi' To Manipi van Pudjanati Opuna (of: Datuna-) Sunra Daeng kalalla' La Makarumpa (II) Daeng pabeta van Gosabarĕ' Ungasingkĕrru' ma'sagala, eersteling van 16 en 55, jongere halfbroer van 1.
55. Karaengtompo' Dĕttiyaulĕng Daeng ma'lino van Pudjanati, echtgenoote van 16, moeder van 54.
56. To Tĕnrigiling, in het gevolg van 54[1]) en „oom".
57. To Linroidjĕng, *idem*[1]), *idem*.
58. Tĕnriawaru We Makawaru van Tana Ugi' Daeng paragaraga ri Tjina, dochter van 14 (halfzuster van 16).
59. We Tĕnrigangka Datuna Wage en — Tempe, echtgenoote van 16 en nicht.
60. I We Lamputje Datuna Patjing, *idem*.
61. La Pamusurĕng To Rukkaputi, raadsheer van 16 en „neef".
62. La Paladjarĕng To Wengĕng Towapasĕssung, *idem*.
63. Sidamanasa To Bulu', broeder van 20, één der 70 prinsen in het gevolg van 16 en „neef".
64. La Paduwai van Buki'tĕnga, *idem* (niet broeder van 20).
65. Towalala van Bĕkkĕngpute, *idem* (broeder van We Tĕnriolle).
66. La Pababari To Kampiri, *idem*.
67. La Tĕnridolo Datuna (of: To) Soppeng, *idem*, echtgenoot van 50.
68. La Tĕnripalĕ' To Lamuru, *idem*, echtgenoot van 51.
69. La Ma'tangkiling, door 54 aan 1 als gids meegegeven.
70. Linrungtalaga (of: — samuda) Sangiyangtodja Opu talaga (of: — samuda) Punna liung, god uit de Onderwereld[2]).
71. La Tĕnrisui, raadsheer van 70.
72. La Tĕnroadji, bevelhebber van 70.
73. De Datu van Gima.
74. La (Pa)nanrāng To Sulolipu van Takkebero en Kaukau, neef en raadsman van 14.
75. We Adiluwu', zuster van 26, moeder van 47 en 44.
76. Tĕddjorisompa (grondvester) van Wewangriu' [neef van We Njili'timo'].

---

[1]) De nummers 56 en 57 worden elders als één persoon voorgesteld.
[2]) Pleegt voor een zoon van 9 door te gaan, heet hier „neef" van 14.

77. La Saunglangi' To Patawari van Sunra ri adja.
78. La Paerongi To Muladatu, één der 70 prinsen, „neef" in het gevolg van 16.
79. We Palĕttei, boeleerster van 16.
80. To Pangkĕllarĕng, echtgenoot van 79.
81. Towapatunru', raadsheer van Tjina.
82. Towana'kadji, *idem.*
83. La Tĕnritatta, zoon van 16 en 59, regeert in Luu'.
84. La Sulolipu Lĕttemangkau' Sinaungpadjung, prins van Takkebero, zoon van 74, vertrouwde van 16.
85. La Pawĕnnari, neef van 16[1]).
86. Talĕttu'lipu, volgeling van 1.
87. La Ma'saguni Towapemanu', trouwe volgeling van 14 en neef.
88. La (Tĕnri)ranrĕng Panrepatanga', broer van 17.
89. La Makasaung Opuna Sabang, *idem.*
90. We Tĕmpereng(na) I Da Palilu, eerste hofdame van 17.
91. Puang ri Luu'.
92. Puang ri Warĕ'.
93. Puang ri Tjina.
94. La Tĕnriatĕ' To Malaka, in het gevolg van 16.
95. Sĕtti ri warĕ', getrouwe van 14.
96—108. Optredende vogels: Bawĕ'runo; Laioda; Arangkarang Ulio; Alobiradja Mantjapai'; Bekamaloku To Abang; Putĕngsolo' To Apung; Tjuimanikĕng To Saburo; La Wedaidjĕng Siladja'; Ma'tangkiluu' To Wadĕng; Tjakuridi Marĕmpoba; Danga'danga'tjina To Abang; Djanga'djanga'. La Dunrungserĕng.
109. I La Galigo To Kĕlling.

Het rijk Wiringlangi' reikt tot Tatawangĕng bannapati (= geestenrijk, de Doodenwereld), Matasolo', Linrunglangi' en Uluwongĕng.

Adji Laide noemt jegens zijn grootvader de personen die hij op zee heeft overwonnen en geeft dan als hun namen op die van de tegenstanders zijns grootvaders op diens tocht van Luu' naar Tjina: La Tuppugĕllang Djawa ri adja sese urai', La Tuppusolo' To Apung;

---

[1]) Komt ook voor als tweede naam van La Sulolipu.

Banja'paguling van Mantjapai', La Tĕnriduppa van Sama ri wao, La Tĕnrinjiwi' Langi'risompa To Malaka, Sĕttiyabonga van Lompeng ri djawa Ulio.

Tot Tjina behooren o.a.: Sirigading, Sabamparu, Malimongĕng, Limpomadjang, Mario.

A LXV.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 59 ged. tot schrift 63 ged.).

TITEL:

Bitjaranna Adji Laide, Sawerigading.

(Verhaal van Adji Laide en Sawerigading).

INHOUD:

Adji Laide's reis van Wiringlangi' naar Tjina.

$15 + 3 \times 44 + 42 = 189$ blz.

Een verkorte, weinig nauwkeurige bewerking van het zelfde verhaal als in den vorigen tekst beschreven, iets later beginnende, n.l. kort vóór Adji Laide's vertrek van Wiringlangi' en iets eerder eindigende, in het groote maal te zijner verwelkoming in Tjina gegeven.

Voor bizonderheden naar tekst A LXIV verwijzende, worde hier met een korte inhoudsopgave volstaan. Zie de inleiding van A LXIII voor paralleltekksten.

59/34 Vóór het vertrek van Adji Laide's vloot van Wiringlangi'.

Uittocht naar de haven. Adji Laide gaat aan boord, offert, de elementen woeden niet langer, de vloot vaart uit.

60 Na zeven etmalen eerste ontmoeting op zee, met Sangadjiodang. De hemelgod valt aan met zijn schaar van hemelmonsters. Adji Laide roept de hulp in van 2 *bissu*'s aan boord en smeekt den Hemel om uitkomst. La Opu lětte (hier met Sangadjiodang vereenzelvigd), hoorende dat hij een nazaat van Batara Guru tegenover zich heeft, laat af[1]). Zijn bode krijgt geen antwoord van Adji Laide, waarop hij zelf afdaalt en het weer goed maakt door den wonderlap te schenken. Adji Laide laat (op de geijkte wijze) de gesneuvelden

---

[1]) Er wordt echter ook gezegd dat La Opu lětte een bode naar Adji Laide's schip omlaag naar de aarde zendt en dat Sangadjiodang desgelijks doet. Twee voorstellingen loopen dooreen.

herleven (er is nog niet van vechten gesproken), La Opu lĕtte stijgt weer hemelwaarts.

De vloot komt bij gevaarlijke draaistroomen, het schip van La Ma'panganro wordt zichtbaar nabij het wondereiland. Adji Laide begint een gesprek met zijn jongeren broeder. Hij stuurt op een gevecht aan, La Ma'panganro is aanvankelijk onwillig, maakt zich bekend, maar Adji Laide noemt zijn waren naam niet[1]). Deze is inwendig verheugd als La Ma'panganro ten slotte opstuift en noemt 61
zijn waren naam (zonder dat dit tot herkenning leidt). Een dagenlange strijd volgt, waaraan „gouden brieven" van We Tĕnriabĕng uit den Hemel een einde maken.

Hiaat[2]). Boden van La Ma'panganro komen bij Adji Laide aan 61/10
boord.

Hiaat[3]). 61/11

La Ma'panganro komt aan boord bij Adji Laide, die vertelt dat de Schepper zelf hem opgedragen heeft naar Tjina te gaan, dezelfde heeft ook de schepen voor den overtocht neergelaten en hem den strijd met La Ma'panganro opgedragen. Hij wekt de gesneuvelden op. La Ma'panganro licht zijn broer over Tjina in, ontvangt den wonderlap van Adji Laide ten geschenke. Na zich tesamen op het wondereiland vermaakt te hebben, gaat ieder zijns weegs. —

Opu talaga duikt op om Adji Laide den weg te versperren. Na eenig vechten offert Adji Laide. Opu talaga, die hem de namen zijner illustere voorouders hoort opsommen, vraagt vergeving; hij geeft geen geschenken.

De vloot bereikt den vuurberg. Er wordt geofferd. La Ma'sinala wijst aan in welke windstreken verschillende plaatsen liggen. Men plukt vruchten en hoort de vogels praten over hun reizen. 62

In Tjina. De wind komt Sawerigading in zijn slaapvertrek melden dat La Ma'panganro in Pudjanati is aangekomen en in de tweede plaats dat een groote vloot met vijandige bedoelingen buitengaats ligt. Sawerigading laat La Pananrāng roepen om de zaak met hem te bespreken. Deze zegt dat er op aarde drie landen van gelijken rang zijn: Luu', Tompo'tika' en Wewangriu'. Ook Talĕttu'sompa van Wiringlangi' is huns gelijke. La Pananrāng gaat dan plotseling

---

[1]) De dichter laat La Ma'panganro hem echter „Laide" noemen.
[2]) „Een stuk hier van het origineel afgescheurd" (Jonker).
[3]) „Zie het voorgaande bladzijde" (Jonker).

over tot een veroordeeling van I La Galigo's karakter, dat hij hoovaardig is, enz. Sawerigading doet dan de zee terugwijken.

De zeventig neven met I La Galigo, bijeen bij de hanenvechtbaan, zeer losse gesprekken voerende, zien de vloot van Adji Laide verschijnen, die echter door Sawerigading's bezwering de kust niet kan naderen, totdat dit door tegenmaatregelen van Adji Laide gelukt. I La Galigo en de zeventig prinsen snellen angstig naar het paleis. Door Sawerigading uitgezonden boden komen verschrikt van de landingsplaats terug. Zich neerleggende stelt hij zich, na behoorlijke voorbereiding, in den slaap met zijn zuster We Tĕnriabēng in den Hemel in verbinding. Zij draagt een bode op, zijn *sumangĕ'* weer terug naar de aarde te brengen en hem mede te deelen, wie daar met zijn vloot op de reede van Tjina ligt en dat La Ma'panganro reeds drie maanden weder in Pudjanati is (vergelijk boven), dat La Tĕnritatta van Warĕ' (Luu') vervuld is van de gedachte aan een schoone vrouw in Tjina.

Sawerigading zendt dezelfde boden nogmaals naar de aanlegplaats der schepen om den vreemdelingen naar hun bedoelingen te vragen. Adji Laide's mannen spreken dreigende taal. Weder een nieuwe
63 bode krijgt het zelfde te hooren, ten slotte gaat I La Galigo. Het gesprek eindigt met de toestemming om gewapend aan land te komen ter hanenvechtbaan. Van Tjina-zijde wapent men zich eveneens. Beschrijving der hanengevechten van die van Tjina met de vreemdelingen. Adji Laide chicaneert[1]), er ontstaat een gevecht dat weldra algemeen is. Sawerigading ziet het met serene kalmte aan[2]). Doch dit is I We Tjudai niet naar den zin en zij beweegt haar echtgenoot naar Adji Laide toe te gaan en te verzoeken den strijd te staken. Hij laat bekend maken wie de vreemdeling is. Stomme verbazing alom, daarna groote vreugde. Adji Laide worden gebieden toegezegd, zooals hij verlangt. Hij brengt de gesneuvelden tot het leven terug en wordt in staatsie naar het paleis La Tanette opgeleid, alwaar vervolgens een maaltijd gehouden wordt.

Abrupt einde.

---

[1]) Op de wijze waarop I La Galigo dat pleegt te doen.

[2]) Hij weet door de boodschap van We Tĕnriabēng dat de strijd slechts een strafoefening van Adji Laide is omdat I La Galigo zoo hoovaardig en opgeblazen is. Hij weet ook, wat I La Galigo nog onbekend is, hoewel Adji Laide zijn naam genoemd heeft, wie de bezoeker uit den vreemde is.

NAAMLIJST.

De bij A LXIV behoorende naamlijst kan ook voor dezen tekst dienen. Over het algemeen zijn de namen daar uitvoeriger.

A. De volgende nummers komen in dit verhaal niet voor:
3, 21, 23, 28/30, 32/37, 39/46, 48, 49, 66/69, 71, 77, 84, 86, 90/95.

B. De volgende nummers komen met dezelfde of met minder namen voor:
4/6, 8/20, 24, 25, 27, 38, 47, 50, 51, 54/58, 60/65, 72/76, 78, 81/83, 85, 87/89, 96/108 (ged.), 109.

C. De volgende namen wijken af:

1. Adji Laide, heet ook: To Wewanglangi' Apewadjungĕng lili tanae ri Wiringlangi'.
2. Talĕttu'sompa, heet ook: Adji ri sompa.
7. La Puange, heet ook: Adji Patoto'.
22. La Makaroda, heet ook: Opu Samuda To Pariusi.
26. We Datusĕngĕng, heet ook: To Panurungi.
31. Heet volledig (één met 52): Gutu'patalo van Wiringlangi' Sangadjiodang sese alau' van Abanglangi' (To Abang) La Opu lĕtte Tunĕ'sangiang.
53. Odangsebali heet ook: Lĕttepatola.
59. We Tĕnrigangka, heet ook: We Taono.
70. Heet hier: De godenzoon van Linrungtasi' en Todangtodja Opu Talaga Sinaungtodja Linrungsamuda Linrung ri todja Opu salinrung Punna liung.
79. We Palĕttei, is van Soppeng ri adja (zuster van We Tĕnridio's echtgenoot).
80. To Pangkĕllarĕng, heet ook: I La Mangkau'.

D. De volgende personen komen wel in dezen, maar niet in den vorigen tekst voor:

a. I La Betjitjo[1]), hemelwachter.
b. I La Suala.
c. We Salunglangi', *bissu* in het gevolg van Adji Laide (1).

[1]) Lees: *I La Betjotji.*

d. I We Rukalĕ', *idem.*
e. To Palaguna, vader van Karaeng tompo' (55).
f. Apungmangenre', moeder van I La Galigo To Kĕlling.
g. I We Atawĕ' Datu Bissu, moeder van I We Lamputje (60) (woont in Wewangriu').
h. We Tĕnrisinra, echtgenoote van La Tĕnriranrĕng (88).
i. Panrita Ugi', trouwe gezel van Sawerigading.
j. Djĕmmu ri tjina, *idem.*
k. La Palibui (?) To Bila, neef van I La Galigo.

Er treden slechts enkele vogels op, één hunner heet: Bekamaloku To Kirung.

Ten slotte is er eenig verschil in de namen der personen die Adji Laide zegt op zee onderworpen te hebben, ten rechte door zijn grootvader geschied.

A LXVI.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift OOO ged. tot VVV ged.).

Zonder titel[1]).

INHOUD:

Adji Laide's reis van Wiringlangi' naar Tjina.

$39 + 2 \times 48 + 4 \times 40 + 25 = 320$ blz.

Het eerste gedeelte van dezen tekst, tot de aankomst van Adji Laide's vloot ter reede van Tjina, sluit zich nauw aan bij A LXIV, behoudens dat eenige ontmoetingen ter zee worden overgeslagen, waarvan ten deele later wel melding wordt gemaakt. Hij begint later, als de vloot reeds varende is en reeds een vijandelijke ontmoeting achter den rug heeft. Het tweede gedeelte, de gebeurtenissen in Tjina, is anders verteld, het loopt tot de komst der eerste gasten die de groote hanengevechten ter eere van Adji Laide's terugkeer naar Tjina komen bijwonen.

Begin en einde zijn abrupt, doch de tekst is gaaf, zonder hiaten. Het gedeelte dat deze tekst met A LXIV gemeen heeft, is hier niet herhaald, zie inhoudsopgave aldaar; het afwijkende is hieronder bekend gesteld.

Zie de inleiding van A LXIII voor andere teksten.

De ontmoetingen met To Parĕngki en La Tĕnripada zijn overgeslagen; na den strijd met Adji tĕllĕmma volgt dadelijk die met Punna liung. OOO/6

In de beschrijving van het avontuur met La Opu lĕtte wordt eerst gezegd dat deze naar de aarde afdaalt en dan dat hij een dienaar omlaag zendt, dezelfde onregelmatigheid komt in den anderen tekst voor[2]).

---

[1]) Ter zijde heeft Jonker de aanteekening gesteld: „*Bitjaranna Adji Laide lao ri Tjina*". (Verhaal van Adji Laide's tocht naar Tjina).

[2]) Er is hier sprake van een *sumangĕ'* die, zich van het lichaam afscheidende, ten Hemel vaart en weder terugkeert; als synoniem wordt *bannapati* gebruikt. Dit is niet de gewone voorstelling van *sumangĕ'*; zij komt echter ook in tekst A LXV voor.

PPP La Opu lĕtte schenkt niet de middelen om dooden tot het leven terug te brengen. Hij merkt op dat Batara Guru en echtgenoote zich in den Hemel bevinden en er als jonge menschen uitzien. Adji Laide vraagt geen pruim uit zijn mond en ontvangt ook geen geschenken voor We Tĕnridio.

Bij de ontmoeting met La Ma'panganro noemt Adji Laide zijn naam zonder dat dit den eersten aanleiding geeft in hem zijn broeder te herkennen.

QQQ De wind die Sawerigading's slaapvertrek binnenkomt, zegt met een opdracht van We Tĕnriabēng te komen. Adji Laide, zegt hij, heeft in den zin oorlog met Tjina te komen voeren. Na gedane boodschap keert hij naar We Tĕnriabēng in den Hemel terug.

RRR Sawerigading gaat zelf La Pananrāng wekken. Beider gesprek verloopt eenigszins anders. Er zijn drie even luisterrijke geslachten: Luu', Tompo'tika', Wewangriu' (Wiringlangi' wordt niet genoemd). Sawerigading legt zich, zonder verder iets te doen, weer ter ruste.

Den volgenden morgen staat I La Galigo op, hij laat I We Taono (We Tĕnrigangka) in de kamer achter en gaat naar buiten; hij begeeft zich per draagzetel met de zeventig prinsen in zijn gevolg naar de rivier om te baden. Zij vermaken zich daar den ganschen dag. Dan zien zij op eens de vloot van Adji Laide. Zij besluiten terug te gaan naar de stad om Sawerigading te waarschuwen. Deze spreekt een spreuk uit waardoor het water afloopt en de vloot van Adji Laide de kust niet kan naderen. Aan boord beraadslaagt men wat te doen. La Ma'sinala gaat tot Adji Laide die een middagdutje doet. Deze kleedt zich in erfstukken en brengt een offer aan de zee, een albino wordt in tweeën gekliefd, de eene helft gaat naar den Hemel, de andere naar de Onderwereld; hij roept den Schepper aan, noemt zijn voorgeslacht, eindigende met zijn eigen voorgeschiedenis. Zijn bede wordt verhoord, Guru ri Sĕllĕng doet het water stijgen. Algemeene ontsteltenis aan den wal; er wordt groote verwoesting aangericht. Sawerigading zendt boden naar de schepen om den vreemdelingen te vragen wat zij van zins zijn. De boden nemen poolshoogte maar spreken de vreemdelingen niet. Zij rapporteeren uitvoerig wat zij gezien hebben. Sawerigading zendt nu I La Galigo met de neven naar de lan-

SSS dingsplaats met dezelfde opdracht (vgl. A LXIV blz. 674)[1]). In den

[1]) Er wordt o.a. gevraagd of zij uit de Molukken, Javanen, Maleiers of rijke Franken (*parĕngki sugi'*) zijn. Volgens het Wb. zijn met *parĕngki* in het bizonder Portugeezen bedoeld. Waarschijnlijk is deze naam, in den eersten tijd

loop van het gesprek met Adji Laide, dat overigens op dezelfde wijze verloopt, noemt deze niet de namen der door Sawerigading op diens tocht van Luu' naar Tjina overwonnenen als door hemzelf bevochten. Na zijn onbeschofte antwoord aan de door I La Galigo gezonden boden, gaat deze eerst naar het paleis terug. Sawerigading keurt goed dat de vreemdelingen den volgenden dag ontschepen om aan hanengevechten deel te nemen, over gewapend zijn wordt niet gesproken, maar wel gaat 's nachts Adji Laide met een groot gevolg, tot de tanden gewapend, aan land.

Den volgenden morgen begeeft Sawerigading zich van het paleis naar de raadzaal, hij ziet met bewondering Adji Laide zich naar de hanenvechtbaan begeven en roept hem bij zich. Deze noodigt zijn grootvader tot een hanentweekamp uit (op zichzelf ongepast), wat Sawerigading vriendelijk afwijst, maar als Adji Laide zegt dat hij dit verzoek doet om in het spel onderwezen te worden, laat Sawerigading zich verbidden. Zijn haan verliest, hij verheugt zich hartelijk in de overwinning van den jonkman.

Intusschen was I La Galigo binnenskamers, hij ontwaakt door het gejuich der mannen van Wiringlangi'. Boos snelt hij naar buiten, door de prinsen gevolgd. Hij begint met zijn vader een standje te maken, hij had het houden van hanengevechten aan hem moeten overlaten; dan daagt hij Adji Laide tot een kamp met een buitensporigen inzet uit. Hij verliest. De vrouwen, die van uit het paleis den strijd hebben gadegeslagen, bewonderen den onbekenden vreemdeling, maar I La Galigo wordt woedend. Hij wil zijn nederlaag niet erkennen en zijn inzet niet afgeven. De twist wordt steeds heftiger, TTT
Adji Laide werpt zijn vader zijn dooden haan in het gezicht. Weldra woedt een algemeen gevecht. Beschrijving. Er wordt niet gesproken van een door Adji Laide gepreveld formulier (vgl. A LXIV blz. 675). Sawerigading gaat op aandrang van I We Tjudai naar Adji Laide toe om hem te vragen wie hij is, doch krijgt een ontwijkend antwoord. Sawerigading kijkt hem scherp aan, bewogen gaat hij heen. Nu wordt er een legerafdeeling naar de landingsplaats gezonden om de troepen die het elders zwaar te verduren hebben, lucht te geven. De strijd verplaatst zich naar het heuvelterrein, vader en zoon staan tegenover elkaar. I La Galigo wordt teruggedrongen.

---

van de aanrakingen met de Westerlingen, aan deze allen gegeven. Het woord komt in de I La Galigo ook als eigennaam van Boegineezen voor. Het gebruik ervan hier vormt natuurlijk geen aanwijzing voor den tijd van ontstaan van het gedicht.

We Tĕnriabēng, het hemelvenster openende, ziet omlaag; zij bemerkt dat I La Galigo met de zijnen in een benarde positie verkeert. Zij acht het oogenblik gekomen een gouden brief neer te laten voor Sawerigading. De brief valt hem, in de raadzaal gezeten, in den schoot, er wordt in medegedeeld dat de vreemde jonkman I La Galigo's zoon Adji Laide is[1]). In den Hemel bij We Tĕnriabēng is hij opgegroeid en toen naar Wiringlangi' neergelaten om het kinderlooze echtpaar Talĕttu'sompa in het bestuur van dat land mettertijd op te volgen. Zij is het geweest die hem opgedragen heeft naar Tjina te gaan. Vol vreugde gaat Sawerigading naar het slagveld en trekt zijn kleinzoon tot zich. Het is alles de schuld van I La Galigo en zijn neven, zegt hij, diep ontroerd. Adji Laide baadt eveneens in tranen. Sawerigading zendt Panrita Ugi' uit om het paleis op de hoogte te brengen: I La Galigo in de eerste plaats. De zeventig prinsen staan sprakeloos, I La Galigo snelt naar de raadzaal waar Sawerigading en Adji Laide zich bevinden. Hij heeft berouw over zijn gedrag. Adji Laide zegt naar Wiringlangi' te willen terugkeeren. Sawerigading zendt La Pananrāng met den gouden brief naar het paleis, I We Tjudai leest den brief en ontroert, zij laat de familieleden waarschuwen, een maal gereedmaken en gaat
UUU met groot gevolg naar de raadzaal om haar kleinzoon te begroeten. We Tĕnriolle ziet haar zoon weder. Allen doen, onder het aanbieden van geschenken, moeite hem in het land te houden. La Ma'sinala beweegt hem toe te geven. Sawerigading laat de lijken der gesneuvelden verzamelen[2]). I We Tjudai zendt boden met geschenken naar de *puang*'s van het land, als uitnoodiging om versieringen aan het paleis te komen aanbrengen en eerehagen op te richten en wat daar verder bij behoort voor het plechtig inhalen van Adji Laide. Beschrijving van den intocht onder leiding der *puang*'s. In het paleis aangekomen, ontmoet Adji Laide ook zijn overgrootouders La Sattumpugi' en We Tĕnriabang. Hierna heeft een feestmaaltijd plaats. La Sattumpugi' wil dat Adji Laide in Tjina zal opvolgen. Sawerigading, I We Tjudai en hun kleinzoon eten tesamen. Hij vertelt zijn wedervaren op zee, op andere wijze dan hooger in den

[1]) De opstijging van Adji Laide naar den Hemel, toen hij zeven maanden door zijn moeder gedragen was, wordt op meerdere plaatsen vermeld; hier slechts heet het, in den gouden brief, dat hij eerst gevoerd werd naar Tompo'tika', vandaar naar Luu', steeds door de lucht, en van Luu' omhoog gevoerd werd naar den Hemel tot We Tĕnriabēng.

[2]) Om ze daarna tot het leven terug te brengen, doch dat wordt niet gezegd.

tekst beschreven. Hij heeft achtereenvolgens tegen de volgende vijanden te strijden gehad: Gutu'patalo Sangiyangodang, La Tĕnripada van Marangkabo, La Sĕngĕmponga van Parĕngki of Paki[1]), La Opu lĕtte uit den Hemel[2]). Hij vermeldt ook zijn ontmoeting met VVV La Ma'panganro. Het feestmaal duurt tot diep in den nacht.

Den volgenden morgen draagt Sawerigading La Pananrăng op om overal heen uitnoodigingen te zenden, naar Tompo'tika', Wadĕng, Gima, Wewangriu', enz. om de hanengevechten die ter eere van Adji Laide's terugkeer gegeven zullen worden, te komen bijwonen. Weldra varen schepen met boden naar alle richtingen uit. In Tjina wordt logies voor de talrijke, te verwachten gasten in gereedheid gebracht en hun verzorging geregeld; de hanenperken worden opgeknapt.

De schepen der uitgezonden boden vallen de haven weder binnen, zij verschijnen vóór Sawerigading ten paleize, de gasten zijn onderweg. De vorst laat de *puang*'s uitnoodigen versieringen te komen aanbrengen enz. voor de ontvangst der gasten. De gasten komen opdagen, hun schepen verdringen elkaar op de reede. Sawerigading gaat met I La Galigo en groot gevolg naar de aanlegplaats om hen te verwelkomen. Er wordt eerst afgesproken hoe de gasten zullen worden ingekwartierd, de voornaamsten zullen ten paleize La Tanette logeeren[3]). In de beschrijving van den uittocht naar de landingsplaats breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

Voor dezen tekst kan de naamlijst van A LXIV wederom als legger dienen.

A. De volgende nummers van die naamlijst komen in dit verhaal niet voor:

3, 21, 28/30, 35, 38/41, 44, 46, 48, 49, 69, 71, 75, 77, 79, 80, 86, 94.

---

[1]) Vermoedelijk een schrijffout.

[2]) Men zal deze namen van tegenstanders in de paralleltekst terug vinden.

[3]) T.w. Tĕddjorisompa van Wewangriu', La Tĕnritatta van Gima, Palawagau' van Tompo'tika', La Tĕnripĕppang van Wadĕng, La Rumpangmega van Tĕssililu, La Ma'darĕmmĕng To Maloku en I La Sinampe van Marapĕttang.

B. De volgende nummers komen met dezelfde of minder namen ook in dit verhaal voor:

2, 4/9, 11, 12, 18/20, 22, 24, 26, 27, 31, 32, 34, 36, 37, 47, 51/53, 55/58, 60/68, 72, 74, 81/84, 87/90, 95, 109.

C. De volgende nummers wijken af:

1. Adji Laide, heet ook: DATU SANGIYANG en draagt nog meer namen.
10. Sinaungtodja, heet ook: OPU SAMUDA.
13. We Tĕnriabēng, heet ook: WE BISSULOLO.
14. Sawerigading, heet ook: LA TĔNRITAPPU' en LAWE.
15. La Punna langi', heet ook: PUNNA BATARA.
16. I La Galigo, heet ook: TO SINAPATI SANGADJIWERO.
17. I We Tjudai, heet ook: NJUDAI.
23. We Malagĕnni, heet ook: MA'LANGKANA RI TĔNGATASI'.
25. Turu'bela, heet ook: LA OROMPĔSSI.
33. I La Weruněng, is hier *broer* van La Ma'panjompa.
42. La Baratjina, heet hier: LA BARANTJAWA of LA MARINTJAWA.
43. Heet volledig: La Ma'panjompa To WADĔNG.
45. Heet volledig: LA TĔNRIPĔPPANG OPUNA WADĔNG.
50. We Tĕnridio, heet ook: PUNNA LANGKANA RI MALIMONGĔNG.
54. La Ma'panganro, heet ook: LA MA'PANJIWI' van GOSABARĔ' LA MAKARUMPA van BATUMANU' LA NIPI LA MA'PEYABANG van WATAMPARĔ'.
59. We Tĕnrigangka, heet hier: I WE TAONO WE MONO.
70. Linrungtalaga, heet ook: PUNNA LIUNG.
73. Heet volledig: LA TĔNRITATTA DATU van GIMA.
76. Heet hier: TĔDDJORISOMPA SUMANGĔ'RUKKA PADJUMPONGA van WEWANGRIU'.
78. La Paerongi, heet hier: LA PAIRONGI of LA ERONG TO MULADATU.
85. La Pawĕnnari, heet nog: To LOMPO'.
91. Puang van Luu', haar naam is: I WE SALARĔNG.
92. Puang van Warĕ', haar naam is: WE APANGLANGI'.
93. Puang van Tjina, haar naam is: WE TĔNGAKASA.

96/108. Vogels, niet alle komen voor, de danga'danga' tjina heet: To SERĔNG.

D. De volgende personen komen wel in dezen, maar niet in tekst A LXIV voor:

a. We Sĕllunglangi', aanzienlijke *bissu* aan boord van Adji Laide's schip.
b. Rukĕllĕng Puang ri langi', *idem.*
c. La Odangriu' van Tjoppo'meru, ook: Sangkabatara in Ruanggutu', vader van Turu'bela in den Hemel.
d. Ĕllungmangenre' van Uluwongĕng, echtgenoote van c.
e. We Tĕnrisolong Datuna Patjing (II), dochter van I La Galigo en I We Taono, tweelingzuster van La Tĕnritatta van Luu'.
f. Sangadjiunru', zoon van e.
g/k. Balasariu', Odangsibali, Rukĕllĕmpoba, Rumama'kompong, Sangiyangpadjung, hier als personen voorgestelde natuurkrachten.
l. I La Wati To Tanette, landsgroote van Tjina.
m. La Tĕnriledja van Lompengĕng, *idem.*
n. La Tĕnriluttu' van Baringĕng, *idem.*
o. Adji padali Daeng tĕllarang van Marupapa, neef (neveu) van Talĕttu'sompa.
p. I We Maneda, hofdame van We Tĕnridio.
q. We Linroidjĕng, *idem.*
r. Sawepauba, hofdame ten paleize La Tanette.
s. We Maragĕllung, *puang* van Sabang.
t. We Bannapati, *puang* van Tempe.
u. We Tĕnridjĕllo', *puang* van Patjing.
v. We Tĕnridjeka, zuster van I We Tjudai.
w. We Tĕnrilokka, *idem.*
x. We Tĕnriruwa, *idem.*
ij. We Tĕnripeso, *idem.*
z. Tĕnritalunru', *idem.*
aa. Tĕrigeongĕng, *idem.*
bb. We Tĕnrilalo, *idem.*
cc. We Tĕnripeka, *idem.*
dd. Tĕnribakkĕrrĕng, *idem.*
ee. Tĕnrinamorĕng, *idem.*
ff. We Tĕnriesa, *idem.*
gg. Tĕnrisampeyang van Limpomadjang, aanzienlijke dame in Tjina.
hh. I We Uniya To Lagusi, *idem.*
ii. I E Tjinga To Ladju, *idem.*
jj. We Tĕnriappang, *idem.*

kk. TĔNRIPASANRE', *idem.*
ll. TĔNRIPAONANG, zuster (?) van I We Tjudai.
mm. WE TĔNRITIMĒNG, aanzienlijke dame in TJINA.
nn. WE TĔNRIODANG, *idem.*
oo. I LA MANGKAU', aanzienlijk heer in TJINA.
pp. LA PADĔMMUI, *idem.*
qq. LA POSI'TANA, *idem.*
rr. LA TĔNRIBALI, *idem.*
ss. PANRITA UGI', gezel en neef van Sawerigading.
tt. SĔTTI RI WARĔ', gezel van Sawerigading.
uu. SĔTTIMANJALA, *idem.*
vv. LA MA'SARASA, zoon van Palawagau' van TOMPO'TIKA'.
ww. LA TĔNROADJI van MALATUNRUNG.
xx. LA TAPPU'MASE, zoon van ww.
ijij. I LA PEWADJO TO PAO.
zz. LA MA'PAPĔLLUNG TO SABURO.
aaa. DJĔMMU RI TJINA, gezel en neef van Sawerigading.
bbb. LA MA'DARĔMMĔNG TO MALOKU, vorst.
ccc. LA MA'PAPALI, heer van MATOWANGING.
ddd. LA RUMPANGMEGA TO SAPPEILĔ' van TĔSSILILU.
eee. DATU MA'WALE, vorst van TARANATI.
fff. I DA SARĔBBA, hofdame bij I WE TJUDAI.
ggg. LA SĔNRAKINA, *idem.*
hhh. I LA SINAMPE van MARAPĔTTANG (Geestenrijk).

A LXVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift S.S. ged. tot schrift B.B.B. ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

I. Strijd van La Wĕkkĕ'sompa tegen La Makaroda in Tjenrana.
II. La Makaroda sneuvelt en herleeft.

$$28 + 7 \times 48 + 36 + 32 = 432 \text{ blz.}$$

Niet vermeld in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes. In de verzameling-Jonker bevinden zich nog twee teksten die hetzelfde onderwerp behandelen; één begint later dan de onderhavige maar loopt verder door, A LXVIII hierachter; de andere is slechts kort en loopt van La Makaroda's vertrek naar het slagveld tot na zijn dood, A LXIX, en is in orig. handschrift en afschrift daarvan aanwezig. Andere teksten zijn niet bekend.

Ten aanzien van dit verhaal geldt de algemeene opmerking die in de inleiding tot tekst A XLIV is gemaakt. Immers, La Makaroda is de zoon van We Tĕnribali van Sĕnridjawa, dochter van La Ma'-panjompa, den zoon van We Tĕnrirawe van Wadĕng. Deze Rawe nu is een volle nicht van Sawerigading, en daar deze, den Schepper als eerste generatie gerekend, van de vierde generatie is, is La Makaroda zevendĕ generatie.

La Wĕkkĕ'sompa, die hier als van dezelfde generatie zijnde wordt voorgesteld, stamt van vaderszijde uit Wewangriu'. En nu geldt van hem hetzelfde als van het geheele Wewangriu' geslacht, dat het ten opzichte der andere, groote geslachten twee staken is gezakt. Zijn vader, kleinzoon van den grondvester van dat rijk, is feitelijk van Sawerigading's generatie, hij dus staat op één lijn met I La Galigo (vijfde generatie), maar wordt, als gezegd, voorgesteld tot de zevende generatie te behooren.

Er zijn in dit hs. hier en daar woorden, een enkel maal een langer stuk, uitgevallen; in de eigennamen komen eenige verschrijvingen voor; overigens is de tekst goed. Het motief is m.m. een repliek van den broederstrijd tusschen Lebarisompa en La Ma'galattung, tekst A XLIV.

SS/21 [In Tjenrana, er is een veldslag aan den gang, La Wĕkkĕ'sompa is met een vloot verschenen en geland met de bedoeling We Sompa aan La Makaroda te ontweldigen].

Vorstinnen en prinsessen, familieleden van elders, willen het bloedig schouwspel niet langer aanzien, zij verzoeken naar het paleis te worden gebracht, hier worden zij door We Tĕnripada, de vorstin van Tjenrana, en familieleden verwelkomd. De bezoeksters merken op dat het voor We Tĕnripada eenmaal zoo beschikt is geweest dat haar huwelijk werd aangevochten[1]), waarop zij in gelijken geest antwoordt. En nu geldt hetzelfde van het huwelijk harer dochter.

Zij laat haar kinderen roepen, n.l. haar dochter en dier pas met deze gehuwden echtgenoot La Makaroda van Sĕnridjawa. Zijn tante Pantjaitana is in het bizonder vriendelijk jegens La Makaroda[2]), doch ook de andere dames bewonderen in stilte zijn schoonheid. La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng laten een maal voor de gasten in gereedheid brengen.

(Op het slagveld). I La Dewata en I La Sekati en hun zonen I La Mangkau' en Lebarisompa begeven zich naar La Wĕkkĕ'sompa, onder het staatsiezonnescherm gezeten, om hem te verzoeken den strijd te staken[3]) en oostwaarts naar Tompo'tika' terug te keeren. zij zullen hem een echgenoote geven die de gelijke van We Sompa is.

Op het midden van den dag landt La Siyanglangi' met een vloot, uit Tompo'tika' komende, en de strijd wordt voortgezet[4]). Hij zendt

---

[1]) Haar huwelijk met La Ma'galattung van Tjenrana was de oorzaak van den broederstrijd tusschen dezen en Lebarisompa, zie tekst A XLIV.

[2]) Hangt samen met het feit dat zijn moeder tijdelijk mede-vrouw van Pantjaitana in Tanatĕkko bij Lebarisompa geweest is. Er is toen een hechte band tusschen beide vrouwen ontstaan. Overigens zijn zij half-zusters.

[3]) Wĕkkĕ'risompa van Tompo'tika' Timpa'ladja is gebelgd over het feit dat La Makaroda de voor hem bestemde bruid, We Tĕnripada's dochter, gehuwd heeft en is deswege met een vloot naar Tjenrana getrokken, waar nu de strijd gaande is.

[4]) Terloops vernemen wij dat dit de tweede maal is dat La Wĕkkĕ'sompa in zijn huwelijksplannen wordt gedwarsboomd.

met den wind een boodschap naar La Makaroda[1]), hierop neerkomende dat hij wel als bondgenoot van La Wĕkkĕ'sompa aan diens zijde strijdt, maar in tegenstelling met dezen niet zijn dood begeert, La Makaroda behoeft dus niet te vreezen[2]). Als deze de boodschap ontvangt, glimlacht hij, weent, bijt in een sirihpruim en geeft die aan den wind mede. La Siyanglangi' is nog op zijn schip, de wind beroert zijn schoot, het antwoord luidt[3]) verwijtend. Dadelijk laat La Siyanglangi' alles voor den aanval in gereedheid brengen; hij voert het staatsiezonnescherm van Tompo'tika'. Hij gaat met zijn troepen aan wal, met hem Sangadjiboto', de zoon van den vorst van Tjenrana, die echter niet de wapens tegen zijn vader wil opnemen.

Er melden zich twee boden van La Tĕnrisĕssu' van Tompo'tika' (den vader van La Wĕkkĕ'sompa) aan het paleis in Tjenrana. Zij deelen We Tĕnripada mede dat Sangadjiboto', La Siyanglangi' en La Pawawoi van Wewangriu' zijn aangekomen. Haar zoon Sangadjiboto' heeft zijn echtgenoote nog niet meegebracht, want haar broeder La Tĕnrisĕssu' had hem gezegd van Tompo'tika' naar Tjenrana vooruit te varen, zijn echtgenoote, dochter van La Tĕnrisĕssu', zou van Tompo'tika' naar Tanatĕkko kunnen gaan, tegelijk met Wero ri kunĕng[4]), na La Siyanglangi's terugkomst in Tompo'tika' en op dien tocht zou men in Lano (zijn woonplaats) kunnen aangaan. In de tweede plaats heeft La Tĕnrisĕssu' verklaard met het vijandig optreden van zijn zoon La Wĕkkĕ'sompa niet in te stemmen, maar, zooals zij weet, hij is een ongezeggelijk mensch[5]).

---

[1]) We Tĕnribali was, nadat haar echtgenoot gesneuveld was, door Lebarisompa ontvoerd naar Tĕssiambe. Hij verwekte bij haar o.a. Siyanglangi'. Later werd zij met haar weder levend geworden echtgenoot hereenigd. La Siyanglangi' is dus naar den vleeze een halfbroer van La Makaroda. Zie o.a. de teksten A XLIV, C XIII, A L.

[2]) Deze door den wind overgebrachte boodschap draagt denzelfden naam als schriftelijke boodschappen, n.l. *surĕ' ulawĕng* — lett. gouden brief.

[3]) Ook dit heet: *surĕ' lakko* — gouden brief.

[4]) Echtgenoote van La Siyanglangi'.

[5]) De situatie is dus deze: Het echtpaar La Ma'galattung-We Tĕnripada in Tjenrana heeft een dochter Sompa ri kunĕng, La Tĕnrisĕssu' en echtgenoote in Tompo'tika' hebben een zoon La Wĕkkĕ'sompa; de kinderen zijn voor elkander bestemd. Maar La Wĕkkĕ'sompa huwde een ander, Werodjadjarĕng, en liet Sompa wachten, waarop haar ouders haar aan La Makaroda van Sĕnridjawa, zoon van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng uithuwelijkten. La Wĕkkĕ'sompa begint deswege, tegen den zin zijns vaders, den oorlog tegen Tjenrana.

Verschillende familieleden komen nu in een moeilijk parket. In de eerste plaats La Siyanglangi'. Hij is een zoon van Lebarisompa van Wewangriu' (Tana-

TT La Siyanglangi' begeeft zich naar den onder zijn staatsiezonnescherm gezeten La Wĕkkĕ'sompa, Sangadjiboto' naar La Makaroda's zonnescherm. Sidamanasa en La Parawangi verzoeken hem als plaatsvervanger van La Makaroda de leiding van het leger van Sĕnridjawa op zich te nemen[1]). — La Siyanglangi', van La Pawawoi vergezeld, treft La Wĕkkĕ'sompa in gezelschap van zijn (La Siyanglangi's) vader Lebarisompa, zijn oom en grootvader aan. Lebarisompa vraagt wanneer hij zijn echtgenoote naar Tanatĕkko zal brengen. Het antwoord luidt: „Wanneer La Wĕkkĕ'sompa naar goeden raad wil luisteren, „kunnen wij samen oostwaarts naar Tompo'tika varen en zal ik „vandaar mijn echtgenoote westwaarts naar Tanatĕkko kunnen „voeren (n.l. Wero ri kunĕng)"[2]). La Wĕkkĕ'sompa zegt dat deze krijgstocht naar Tjenrana bewijst hoe gevaarlijk het is zijn wil te trotseeren. La Siyanglangi' antwoordt dat het Wĕkkĕ's ouders bekend is dat hij Tjenrana liet wachten omdat hij op een ander het oog geslagen had en men toen in Tjenrana, een aanzoek om de hand van We Sompa ontvangende van La Makaroda, dat heeft aangenomen. Hij weet ook zeer goed dat zijn ouders hem van zijn krijgsbedrijf tegen La Makaroda hebben trachten af te houden.

La Wĕkkĕ'sompa wordt woedend, hij bijt zich op de lippen en verlangt tegen La Makaroda te vechten. Hij meent diens zonnescherm te bespeuren, het is dat van Sangadjiboto'. Zijn veldheer La

---

tĕkko) en We Tĕnribali van Sĕnridjawa. Hij is voorts gehuwd met een dochter van La Tĕnrisĕssu' van Tompo'tika'. Vandaar dat hij wel bij La Wĕkkĕ'sompa behoort, maar in Tjenrana landende een geruststellende boodschap aan La Makaroda van Sĕnridjawa zendt. — Voor Sangadjiboto', den broer van Sompa, is de toestand niet minder moeilijk. Door geboorte wordt hij naar Tjenranazijde getrokken, maar hij is gehuwd met een andere zuster van La Wĕkkĕ'sompa. Daarbij komt nog dat La Tĕnrisĕssu' en We Tĕnripada broer en zuster zijn, beiden van Wewangriu' afkomstig. Alle aanzienlijke personen van Tjenrana, Sĕnridjawa, Wewangriu' en Tompo'tika' zijn aan elkaar verwant, vandaar dat zij herhaaldelijk de hoop uitspreken den vrede tusschen La Makaroda en La Wĕkkĕ'sompa hersteld te zien zonder dat één van beiden het onderspit delft. Zie verder naamlijst.

Uit een hs. Bijbel Genootschap (no. 202, Cat. Matthes blz. 83, waar de inhoud echter niet juist wordt weergegeven) dat de gebeurtenissen die aan dezen tekst voorafgaat, beschrijft, blijkt de toestand nog ingewikkelder te zijn; La Siyanglangi' was n.l. aanvankelijk met We Sompa ri kunĕng verloofd, doch door La Wĕkkĕ'sompa's toedoen werd deze verloving verbroken en werd hij zelf haar verloofde.

[1]) La Makaroda, pas gehuwd, bevindt zich nog in het paleis bij zijn echtgenoote.

[2]) Uit den hieraan voorafgaanden tekst (Hs. Bijbel Genootschap no. 202) blijkt dat La Siyanglangi's huwelijk kort geleden in Tompo'tika' gesloten is.

Maliumgĕng krijgt order den strijd met kracht te hervatten. Beschrijving van het gevecht. De vrouwen in het paleis worden angstig. Aanvoerders sneuvelen. Sidamanasa wordt het hoofd van den romp gescheiden, La Maliungĕng voert er vóór zijn meester een krijgsdans mee uit. Doch de kop springt los en bevlekt links en rechts de strijders op het slagveld met bloed, die van Tompo'tika zijn ontsteld. De lijken van hem (La Sidamanasa) en La Sangkalangĕng, een anderen held, worden op de vloot van Sĕnridjawa[1]) geborgen. De kop gaat door als levend rond te springen en bespat ook La Wĕkkĕ'sompa's aangezicht met bloed. Deze valt om en staart als verwezen. Hij wordt bijgebracht door hem op de fontenel te blazen. De strijd wordt voortgezet. La Parakasi gaat naar het paleis om den dood van Sidamanasa en van La Sangkalangĕng aan La Makaroda te melden. In het paleis ontmoet hij We Tĕnripada die op zich neemt de boodschap aan La Makaroda, die de slaapkamer niet verlaat, over te brengen. Als deze het bericht verneemt, is hij diep terneergeslagen, hij wil zich nu zelf in het strijdgewoel werpen. Hij vraagt aan zijn echtgenoote, die in de drie etmalen van hun huwelijk nog niets gezegd heeft[2]), een enkel woord te spreken; als hij sneuvelt, moet zij hem in den dood volgen. Nu spreekt zij, zij tracht hem op te beuren met te zeggen dat hun leven in handen van den Schepper is, enz. — De vrouwen in het paleis jammeren over dezen familie-oorlog.

La Maliungĕng doet La Wĕkkĕ'sompa verwijten over zijn gedrag. Waarom is hij niet naar Wadĕng gevaren, toen La Makaroda het oog op We Sompa had geslagen, om de hand van Ane manĕrru' te vragen?[3]). Doch Wĕkkĕ' antwoordt naast Werodjadjarĕng We Sompa als tweede vrouw te begeeren en geen ander.

La Makaroda, die thans in het vreemdelingenverblijf vóór in het paleis verwijlt, krijgt bezoek van La Parakasi. Hij zegt naar het slagveld te willen gaan om een einde aan den oorlog te maken. Hij neemt afscheid van de verzamelde vrouwen en uit den wensch, als hij sneuvelt, in een gouden doodkist begraven te worden, — het materiaal daarvoor is in overvloed op zijn vloot te vinden — en naar Sĕnridjawa overgebracht. De vrouwen zouden hem en Wĕkkĕ' verzoend willen zien, zij doen een gelofte van een groot slachtoffer

---

[1]) Zij zijn met La Makaroda van Sĕnridjawa meegekomen.
[2]) Dit is goede zede.
[3]) Als nader zal blijken La Makaroda's in den steek gelaten bruid. De gevallen La Wĕkkĕ'sompa en La Makaroda staan dus gelijk.

als dit mocht geschieden. We Tĕnripada tracht hem te bewegen te blijven. Hij zelf spreekt het uit, verkeerd jegens Wĕkkĕ' gehandeld te hebben door hem zijn bruid afhandig te maken[1]). We Tĕnripada roept den Hemel aan van haar slachtbuffels te nuttigen als La Makaroda terugkeert en de vrede wordt hersteld. La Makaroda wil dat Sompa zijn doodkist naar Sĕnridjawa volgen zal, bijaldien hij valt. Zij zelf wil haar haren en nagels afsnijden en mede in de kist leggen, die kan hij dan als haar plaatsvervangers mee naar het Doodenrijk nemen, zij zelf zal rouwen en het weduwenkleed pas afleggen als zij daarheen verhuisd en weer met hem vereenigd zal zijn. Zal zij weeklagen als men zijn lijk van het slagveld terugbrengt? vraagt La Makaroda. — Zij wil niet dat het door de menschen gezien wordt en zal het in stilte doen. Bij het afscheid
UU komt hem plotseling Ane manĕrru' in de gedachten, hij heeft haar smadelijk laten zitten, zij was voor hem bestemd[2]). Zijn schoonmoeder werpt een onrustigen blik op hem. Zij verzoekt haar zuster Pantjaitana te wichelen, hoe de strijd zal afloopen; de bevinding is ongunstig: Pantjaitana ziet een schoonen jongen man in een doodkist liggen. We Tĕnripada is wanhopig, zij wil een menschenoffer brengen om den dood van La Makaroda af te wenden. Pantjaitana is van meening dat wat de goden besloten hebben, niet is te keeren, bovendien zal hij weer tot het leven terugkeeren. De vrouwen jammeren nog lang over zijn plan naar het slagveld te gaan, hij neemt een teeder afscheid van zijn echtgenoote (uitvoerig). Zij vult, op zijn verzoek, zijn sirihdoos.

(Dit tooneel wordt onderbroken door het volgende:)

Een prins van Wewangriu', door ontferming bewogen[3]), draagt den kop van Sidamanasa naar boord.

De hemelling La Opu lĕtte bevecht in de wolken met zijn mannen, bij wijze van spel, zijn dienstbaren[4]). Er vallen aan weerszijden vele dooden die neerploffen op de schepen. Dit is voor een ander hemelling, La Matawero, aanleiding neer te dalen en hen weder levend te maken (op de wijze die ook Sawerigading steeds toepast),

---

[1]) Teekenend voor het verder beloop van zijn huwelijk.

[2]) Ook dit is een preludium op zijn later huwelijk met haar, na verbreking van den band met We Sompa, cf. tekst C XIX, Aanhangsel no. 11.

[3]) La Siyanglangi', die den kop van Sidamanasa nadat deze La Wĕkkĕ'sompa had doen neerstorten, weggedragen had. Hier staat dat hij het heimelijk doet.

[4]) *patarana*. — Voor We Tĕnribali, zijn grootmoeder, leze men: We Tĕnriabēng.

bij die gelegenheid worden ook Sidamanasa en La Sangkalangĕng tot het leven teruggebracht. De herleefde hemellingen keeren met veel gerucht naar den Hemel terug, het tweetal gaat, na een bad genomen te hebben, weder naar het oorlogsveld. —

De beschrijving van La Makaroda's afscheid wordt voortgezet. Hij krijgt van We Sompa op zijn verzoek een aangekauwde sirihpruim tot steun en vertrekt. Alle vrouwen in het paleis staren hem na. Zijn laatste verzoek was dat We Sompa zijn lijk van het slagveld zou halen en naar het paleis brengen als hij kwam te vallen. Zijn schoonmoeder is van allen het diepst terneergeslagen. La Makaroda trekt uit met een sterke macht en volle muziek. Sidamanasa en La Sangkalangĕng zien hem aankomen en gaan hem tegemoet. La Makaroda dankt voor de genade van den Schepper die hen deed herleven. Hij neemt naast Sangadjiboto' plaats, verheugd dat deze aan zijn zijde staat. Van hem verneemt hij ook dat I La Dewata, I La Sekati, Lebarisompa e.a. niet met de actie van La Wĕkkĕ'sompa instemmen.

De strijd woedt. De herleving van Sidamanasa en La Sangkalangĕng maakt grooten indruk op den vijand, men ziet hierin het werk van Sawerigading. La Maliungĕng wordt geveld, Sidamanasa slaat zijn kop af en danst er mee vóór La Makaroda[1]). La Wĕkkĕ'sompa laat het lijk van zijn veldheer op een schild wegdragen naar de schepen en breekt in een weeklacht uit. De slag duurt gedurende drie VV etmalen onverzwakt voort. Pogingen van familieleden den strijd te doen staken, falen.

(In den Hemel). Het is middag. We Tĕnriabĕng en La Punna langi' zijn dommelig. Er dringt een lijkenlucht in hun neus en zij zenden iemand uit om te zien waar dat vandaan komt. De bode ontdekt ras de lijkenbergen beneden op de aarde en komt met die boodschap terug. La Punna langi' werpt nu ook het hemelvenster open om de situatie op te nemen. Hij zendt een spreuk af en laat geneeskrachtige blaren neer (als Sawerigading pleegt te gebruiken). De dooden van beide partijen worden omhoog gebracht naar den Hemel en op aanwijzing van La Punna langi' weder levend gemaakt en naar de aarde teruggezonden. De aldus ook weder levend geworden La Maliungĕng gaat zijn opwachting maken bij La Wĕkkĕ'sompa. De slag wordt voortgezet, zeven etmalen lang. Als er handels-

[1]) Tevoren had La Maliungĕng met zijn kop gedanst.

schepen op de reede van Tjenrana aankomen en zij zien de rookwolken opstijgen, dan brengen zij hun waren niet aan land maar gaan aan het strand oorlogsuitrustingsstukken die zijn achtergelaten en zaken die in zee drijven, verzamelen en zeilen ermee weg. La Makaroda deelt Sangadjiboto' mede wat hij met zijn echtgenoote omtrent zijn lijk, mocht hij sneuvelen, heeft afgesproken. Bij de gedachte aan den dood komt hem allerlei voor den geest: dat hij zal sterven als een prins zonder land, hij denkt aan zijn ouders, aan Wadĕng waar de voor hem bestemde bruid woont, enz. De slag gaat voort. De vrouwen in het paleis verkeeren in deerniswaardigen toestand. We Sompa vergeet ten eenenmale sirih klaar te zetten voor haar hemelschen echtgenoot Gutu'tĕmpĕdding[1]), of wierook te laten branden. Dies is die *manurung* ontstemd. Hij neemt een sirihpruim en ontketent noodweer, daalt in haar vertrek neder en zich naast haar plaatsende, vraagt hij wat er aan schort. Zij vertelt van den strijd. Zij behoeft niet te vreezen dat La Makaroda gedood zal worden, hij is onkwetsbaar omdat men voor hem als onderleg bij het afhakken van de navelstreng het zelfde voorwerp[2]) heeft gebruikt als voor Sawerigading gediend heeft. Dan vraagt zij La Makaroda tegen La Wĕkkĕ'sompa bij te staan. Gutu'tĕmpĕdding weigert, omdat La Makaroda haar gekaapt heeft terwijl zij de bruid van La Wĕkkĕ'sompa was. Hij zelf had haar willen huwen en mee opvoeren naar den Hemel (een gewoon huwelijk), doch zijn vader had hem daarvan afgebracht door de mededeeling dat de ouders van haar en van La Wĕkkĕ'sompa reeds afgesproken hadden dat hun kinderen met elkaar zouden huwen. Daarom was hij ertoe overgegaan een mystisch huwelijk met haar te sluiten[3]). En nu had La Makaroda haar getrouwd! — Woedend antwoordt zij dat La Wĕkkĕ'sompa de

---

[1]). *papatjĕllana ri orowane torilangi'na le ri dewata pasadaengi*; er is dus sprake van haar hemelschen echtgenoot, zooals een *bissu* er een bezit, een godheid die haar kracht uit den Hemel toezendt, door haar mond spreekt, beschermgod tevens mystisch echtgenoot. In haar slaapvertrek is een ligplaats waarop de godheid kan neerdalen en zich neervlijen. Zij is een jonge *bissu*, hij is degeen die haar bezielt (*-abasungi*).

[2]) *tjuriga*, Wb. s.v.; er schijnt geen mes waarmee de operatie wordt verricht, bedoeld te zijn. Vgl. tekst LXXIII blz. 781 waar Tjurigaula' een wezen in den Hemel is, van wie(n) gezegd wordt dat hij (zij) de navelstreng van La Makaroda heeft afgebeten of gesneden. Bij de Soendaneezen wordt curcuma waarin geldstukken gestoken zijn, als onderleg gebruikt. Een en ander wordt later door den betrokkene als *djimat* bewaard. Vgl. nog *padĕttĕ'*, s.v. *rĕttĕ'*.

[3]) *Solo' lakkai tosĕnridjawa ri gowarimu*, vgl. nog *padĕttĕ'* s.v. *rĕttĕ'*.

schuldige is en slaat erop los. „Een god, afgestraft door een aard-„ling, dat is nog nooit voorgekomen!" roept hij opgewonden, enz. Het einde van het krakeel is dat zij hem wegjaagt en hij zegt La Makaroda te zullen dooden. Dan gaat hij heen met het groote gevolg waarmee hij gekomen was en trekt naar het slagveld. Ongezien komt hij voor La Makaroda, door zijn zonnescherm beschut, te staan, na eerst de voorvechters bedwelmd te hebben; diens schoonheid is dusdanig dat hij als geboeid staat en moet erkennen te begrijpen dat We Sompa hem liefheeft. Hij geraakt in tweestrijd of hij hem dooden zal en stijgt weer omhoog ten Hemel in een wolk[1]). Van hier zendt hij een bode naar La Makaroda met het voorstel dat hij van zijn vrouw scheiden zal. La Makaroda krijgt een huiverings-wekkend voorkomen, hij schijnt in vuur te staan en slaat den bode neer. Een tweeden bode vergaat het evenzoo. Gutu'tĕmpĕdding laat de lijken zijner boden door een onzichtbaar blijvenden derden bode weghalen en daarna zijn wapenrusting uit den Hemel halen[2]). Als hij die in ontvangst genomen heeft, ontketent hij noodweer en maakt duisternis. De oogen van La Makaroda's scharen worden beneveld, hijzelf wordt door den bliksem getroffen (doch is niet dood), het onderstuk van zijn zonnescherm wordt vernield, de man die het vast-hield en de sirihdoosdrager worden doodelijk getroffen. Gutu'-tĕmpĕdding daalt neer, plaatst zich, onzichtbaar voor de menigte, vóór La Makaroda. Deze biedt sirih aan en vraagt den vreemdeling eerbiedig waar hij vandaan komt. De vreemdeling licht hem volledig in en nu ontstaat een twistgesprek dat van weerszijden met statig-heid gevoerd wordt. Gutu'tĕmpĕdding pruimt, ontketent noodweer, maakt duisternis en laat een regen van brandnetels neer. Hij en La Makaroda voeren een tweegevecht. Daar hij zijn tegenstander wegens diens onkwetsbaarheid niet kan treffen, verandert hij zich in een WW slang[3]) en zuigt diens adem op[4]), waardoor La Makaroda sterft. Daarna keert Gutu'tĕmpĕdding naar zijn wolkenverblijf terug en trekt de duisternis weg, waardoor de aardlingen weer kunnen zien. Sangadjiboto' (die zich bij La Makaroda bevond) staat verslagen en begint te weeklagen. La Wĕkkĕ'sompa verheugt zich over den dood

---

[1]) De moeilijkheid wordt verhoogd door het feit dat hij Sompa gezegd heeft hem te zullen dooden en een god moet zijn woord gestand doen.

[2]) Hij bevindt zich in zijn wolkenverblijf, lager dan den Hemel.

[3]) *sawa sinĕmpa'*, Wb. s.v. 1° *sawa*.

[4]) Gelijkgesteld met zijn levensgeest — *bannapati*.

van zijn vijand, zijn zaak is dus rechtvaardig, maar La Siyanglangi' is ontroerd, buigt het hoofd en weent. Met I La Sekati, I La Dewata, Lebarisompa, La Ma'galattung en I La Mangkau' ijlt hij naar het lijk, zij heffen een weeklacht aan. La Parakasi kust den doode en weeklaagt.

De partijgangers van La Makaroda vallen den vijand verwoed aan. Er wordt een deputatie naar het paleis gezonden om We Tĕnripada van La Makaroda's dood kennis te geven. Zij is wild van smart, We Sompa, binnenskamers blijvende, bedekt haar lichaam, ontdoet zich van haar sieradieën, snijdt heur haar af, verscheurt haar kleeren, knipt haar siernagel(s) af en werpt zich op haar legerstede. De vrouwen in het paleis kleeden zich in rouw. We Tĕnripada gaat de kamer van haar dochter binnen, doet haar rouwkleeren aan en zegt haar zich gereed te maken om het lijk van haar echtgenoot van het slagveld te halen (als tevoren aan La Makaroda toegezegd). La Ma'galattung en anderen voegen zich bij hen. We Sompa gaat, door allen vergezeld, naar het slagveld. La Wĕkkĕ'sompa ziet haar aankomen, maar daar zij van alle familieleden vergezeld is, zal hij, zegt La Maliungĕng, zich niet van haar meester kunnen maken.

Ook Gutu'tĕmpĕdding ziet uit den hooge den stoet aan, de vrouwen allen in zwarte rouwkleeren, de aanblik stemt hem droef en hij stijgt omhoog naar den Hemel. Als We Sompa bij het lijk is aangekomen, slaat Sangadjiboto' het kleed dat het bedekte, terug. Zij ontroert, Gutu'tĕmpĕdding heeft dus zijn woede gekoeld, denkt zij bij zichzelf. Het lijk wordt in een draagzetel naar het paleis gedragen, weeklagen vervult de lucht. Nadat het aldaar op de *lamming* is geplaatst, schaart zich een groote menigte er omheen en beweent den doode. We Tĕnripada is het uitbundigst[1]). We Sompa biedt, het lijk toesprekende, haar nagels en haren aan om in haar plaats mee in het graf te nemen, zij neemt afscheid tot tijd en wijle zij in het doodenrijk weer vereenigd zullen zijn.

Het donker valt in en de lichten worden aangestoken[2]).

La Wĕkkĕ'sompa vraagt de medewerking van I La Dewata (zijn

---

[1]) Pantjaitana weeklaagt, evenals vroeger toen La Makaroda naar het slagveld zou vertrekken, dat zij schuld heeft, zij heeft indertijd van uit Wewangriu' boden naar Sĕnridjawa gezonden die La Makaroda naar Tompo'tika' moesten laten gaan om La Siyanglangi's huwelijk bij te wonen. Dit zelfverwijt wordt verklaarbaar uit den tekst die hieraan voorafgaat, hs. 202 Bijbel Genootschap, Aanhangsel blz. 1048 v.v.

[2]) Er moeten voortdurend lichten bij het lijk branden.

grootvader) om het lijk van La Makaroda uit het paleis te verwijderen en hem met We Sompa te doen huwen, doch deze verzekert dat zulks niet gaat en zegt hem aan boord van zijn schip te gaan.

In den nacht, als alle vorstelijke personen van Tompo'tika' aan boord slapen, gaat La Wĕkkĕ'sompa met klein gevolg aan land. Hij begeeft zich naar het paleis en mengt zich onder de menigte; hij hoort We Sompa en We Tĕnripada weeklagen en verwijten uiten XX over zijn onstandvastigheid[1]). Hij beluistert nog anderer weeklachten en sluipt naar zijn schip terug. Het is hem duidelijk dat We Sompa den overledene oprecht heeft liefgehad en de naaste familieleden zijn dood eveneens betreuren. Mistroostig werpt hij zich neer.

De morgen breekt aan; Tjolli'pudjie zegt La Ma'galattung een gouden doodkist voor La Makaroda te maken, het goud daarvoor kan hij van Tĕssiambe laten halen. La Ma'galattung bespreekt de zaak met zijn broer en zijn zwager, La Makaroda had den wensch te kennen gegeven dat zijn lijk naar Sĕnridjawa overgebracht zou worden opdat zijn ouders het nog zouden zien. Terwijl zij nog aan het praten zijn, hoort men rumoer bij de haven, een groote macht ontscheept, zij komt van Limpomadjang[2]), La Parakasi[3]) treedt als aanvoerder op. Nu vallen de Sĕnridjawa'ers onstuimig op die van Tompo'tika' aan, alles wordt gedood, vernield, geraseerd. De kistenmakers worden verjaagd, het goud verstrooid. Ook I La Dewata, I La Sekati, I La Mangkau', Lebarisompa en de hunnen gaan voor deze woeste horden op de vlucht.

Gutu'tĕmpĕdding ziet uit den Hemel wat er gaande is en zendt hemelmonsters om een steenen muur rondom de zoo heftig te keer gaande strijders te leggen opdat Tjenrana niet geheel uitgemoord worde[4]). Het volk voelt zich opgelucht.

We Sompa vraagt haar moeder of zij het lijk van La Makaroda, nadat het in de kist zal zijn gelegd, (westwaarts) naar Sĕnridjawa mag volgen, zooals hij bij zijn leven van haar had verlangd. We Tĕnripada zegt dat zij daar niet van mag afwijken, zij zal zelf meegaan.

---

[1]) Door nl. tijdelijk van zijn bruid af te zien omdat hij Werodjadjarĕng wilde huwen.

[2]) Waar de neef van La Makaroda het bewind voert (onder Sĕnridjawa).

[3]) Hij is de eerste aanvoerder van Letengriu', La Makaroda's engere Heimat en was van den aanvang af aanwezig.

[4]) Ook die van Tjenrana waren de slachtoffers der invallers, die als amokmakers te keer gingen. Er wordt ook gezegd ze binnen, den steenen wal in een ijzeren kooi(?) op te sluiten — *ri pangkung bĕssi pagĕ' batue.*

Intusschen tracht I La Dewata La Wĕkkĕ'sompa te bewegen naar Tompo'tika' terug te keeren, doch hij wil niet, steeds hopende We Sompa als echtgenoote te kunnen verkrijgen.

Den volgenden morgen valt een schip met zijn vader aan boord binnen. La Tĕnrisĕssu' gaat dadelijk op het schip van La Wĕkkĕ'-sompa waar I La Dewata ook nog is, over en houdt een bespreking. La Makaroda is dood en alhoewel hij door een godheid gedood is, zal men toch zeggen dat de vijand het gedaan heeft. Daarom dringt La Tĕnrisĕssu' er bij La Wĕkkĕ'sompa op aan mede huiswaarts te keeren en daar zich op een te verwachten aanval van La Tĕnriliwĕng (La Makaroda's vader) voor te bereiden. La Wĕkkĕ' blijft halsstarrig. La Tĕnrisĕssu' gaat een bezoek aan het paleis brengen. Als hij naar de binnenvertrekken gaat, wil We Tĕnriabang juist naar buiten gaan; hem ziende, wijkt zij terug. Zij denkt aan haar jeugd en het gebeurde met hem in dien tijd, hij is niets veranderd. De herinnering maakt ook hem weemoedig[1]). Hij ontmoet We Tĕnripada c.s. en dan ook We Sompa bij het lijk van La Makaroda gezeten. Bewogen aanschouwt hij den doode.

La Siyanglangi' vraagt Pantjaitana[2]) verlof naar Tompo'tika' tot zijn jonge echtgenoote terug te keeren. Zij geeft haar toestemming en zegt hem nog in Tĕssiambe aan te keeren om goederen van haar voor Werorikunĕng af te halen. Er wordt een maaltijd voor La Tĕnrisĕssu' aangericht. Deze is nauwelijks afgeloopen als er een bode van La Wĕkkĕ'sompa verschijnt om zijn vader af te halen[3]). La Tĕnrisĕssu' vertrekt met La Siyanglangi', zij gaan aan boord en de geheele vloot vaart weg naar Tompo'tika'.

Nadat La Makaroda drie etmalen op den huiszetel opgebaard heeft gelegen is zijn geest (*bannapati*) bij het geestenland aangekomen, van zijn gevallen krijgers vergezeld. Zij werpen zich op den heuvel neer[4]). La Makaroda gaat onder zijn zonnescherm aan den ingang van het geestenland zitten. Allen verlangen terug naar de aarde. Hij begint te weeklagen en werpt zich ook op den heuvel, dekt zich en weent. Het gejammer stijgt op tot in den Hemel, Opu Batara hoort het, is innerlijk door ontferming bewogen en zendt een bode

---

[1]) La Tĕnrisĕssu' heeft in zijn jeugd overspel gepleegd met zijn halfzuster We Tĕnriabang, één van Lebarisompa's bijwijven. Vgl. A XLVIII.

[2]) Zij treedt op als ware zij zijn eigen moeder.

[3]) Dit beteekent dat La Wĕkkĕ'sompa erin toestemt van Tjenrana heen te gaan.

[4]) De heuvel ligt vóór den ingang van het geestenland.

uit om te onderzoeken waar de klagelijke klanken vandaan komen. De bode gaat erop uit, gewapend met een kijker, ontdekt de plaats en gaat naast La Makaroda zitten, hij spreekt diens geest aan, maar deze jammert door, evenals de anderen. Opu Batara in den Hemel denkt dat de jammerenden lieden van hemelschen geslachte zijn, uit Tompo'tika', Wadĕng, misschien wel nakomelingen van La Ma'-panjompa, jong overleden en het geestenrijk nog niet binnengetreden. De bode komt rapport doen. De geesten zullen het geestenland YY binnengaan als zij het laaiende vuur zijn „overgezet". Opu Batara geeft last den regenboog neer te laten opdat La Makaroda daarmee omhoog kunne stijgen. De regenboog bereikt den hemel naast de plaats waar zich de geest van La Makaroda bevindt; de bode die mee gekomen is, laat hem zich aan den regenboog vasthouden en zoo gaat het omhoog. In korten tijd is men in den Hemel, Opu Batara ontvangt hen aan een drinkgelag met zijn mannen. De geest van La Makaroda beeft bij den aanblik der godheid, hij moet driemaal de sĕmbah maken alvorens te mogen gaan zitten. De hemellingen zijn verrukt van zijn uiterlijk[1]). Opu Batara informeert naar zijn naam en zijn afkomst. Waarom toefde hij op den heuvel vóór het geestenland? Dewijl hij bejammerde zijn lichaam te hebben verlaten, hij wilde ertoe terugkeeren en wist niet hoe dat aan te leggen, hij verlangde terug naar zijn echtgenoote, zijn ouders en Ana manĕrru, de voor hem bestemde vrouw in Wadĕng — Opu Batara wil hem zijn sirihdoosdrager maken[2]). La Makaroda's geest deelt, desgevraagd, mede dat de buikband welken hij draagt en datgene wat hij in de hand houdt: de haren en de siernagel van We Sompa, haar plaatsvervangers zijn. Opu Batara stemt er ten slotte in toe hem naar de aarde te laten terugkeeren; hij kauwt een sirihpruim en geeft die aan La Makaroda met de woorden: „Strijk daarmee over uw voor-„hoofd en uw lichaam"; hij spreekt er ook nog een spreuk over uit. La Makaroda ontvangt voorts een geheim middel[3]) waarmee hij den Hemel kan betreden. De met hem gedooden zullen ook tot het leven worden teruggebracht, zijn lijk op aarde zal ontwaken en dan kan zijn geest er weer binnengaan. Hij krijgt boden mee met bruilofts-

[1]) Er wordt in deze passage door elkaar van La Makaroda en zijn geest gesproken; hoewel het steeds om zijn geest gaat. De daarvan gegeven voorstellingen zijn doorloopend als van een mensch in levenden lijve.

[2]) Opu Batara memoreert hierbij de geschiedenis zijner geboorte. Zijn moeder had tijdens de zwangerschap begeerte naar moeilijk te verkrijgen spijzen, enz., een herhaling van het o.a. met We Datusĕngĕng gebeurde, tekst A II. Teksten zijn niet bekend.

[3]) *padisĕngĕng*, Wb. s.v. *isĕng*.

gewaden voor hem en We Sompa, dezelfde boden zullen heur haar en haar nagel weer aanbrengen en de bruiloft regelen[1]). Onder natuurverschijnselen keeren alle geesten in hun lijfelijk omhulsel terug en de hemelsche medicijnmannen en -vrouwen wekken de lijken op. Een en ander geschiedt in volslagen duisternis.

We Sompa ligt op den huiszetel, zij slaapt en droomt dat hemellingen haar en nagel weer aanbrengen en haar in bruidstooi kleeden. Boden van Opu Batara maken La Makaroda's lijk weder levend en doen hem bruidegomskleeren aan[2]). We Sompa, ontwakende, is stom verbaasd dat haar droom verwezenlijkt is[3]). Zij heeft een heimelijke angst La Makaroda weder levend naast zich te zien. Hij begrijpt die gevoelens niet. De hemelboden keeren onder natuurverschijnselen naar den Hemel terug. Nu wordt het weer licht op de aarde. Algemeene verbazing, daarna vreugde, het paar wordt met *wĕnno* (gerooste rijst) bestrooid. De binnen den steenen muur gesloten woeste bende van La Parakasi wordt bevrijd. Alles trekt naar het paleis, ook de mannen die in de raadzaal de doodkist gereed maakten. La Makaroda en We Sompa worden weder met rijst bestrooid en op den staatsiezetel geplaatst. De beide grootmoeders van We Sompa geven een slachtoffer van buffels. Algemeen vreugdebedrijf, dans, feestgelag. En bij dit alles te bedenken dat de oorlog geëindigd is! Terwijl het feest ten paleize onverminderd voortduurt, geleidt La Makaroda zijn echtgenoote naar het slaapvertrek, enz. Zij verneemt nu eerst van hem hoe zijn sterven in zijn werk is gegaan. Zij begrijpt voor zichzelve dat de hemelling die hem geveld heeft, Gutu'tĕmpĕdding is geweest.

I La Mangkau' wil naar Pintjĕngpute terugkeeren, zijn vrouw staat hij toe te blijven om de door We Tĕnripada beraamde feestelijke familiebijeenkomst met maaltijd en slachtoffer, ter nakoming harer gelofte, bij te wonen.

Het is al middag als La Makaroda en We Sompa zich van de huwelijkssponde verheffen en zich naar buiten begeven. Zij worden als nieuwgehuwden verwelkomd. Tegen den avond komen Tjĕnrara-
ZZ langi' en haar echtgenoot aan: La Makaroda is door haar schoonheid

---

[1]) Opu Batara acht een nieuw huwelijk noodig, omdat La Makaroda „tijdens het huwelijk" — *ri tĕnga boting,* i.c. 10d. na de huwelijksluiting gesneuveld is.

[2]) Ditmaal roepen zij *djiwa* en *sumangĕ* aan om het lichaam binnen te gaan. De geest heet hier *We Bannapati,* wordt dus als vrouwelijk gedacht. Het geheele proces wordt uitvoerig beschreven.

[3]) Hoewel dit niet gezegd is, hebben dus de boden van Opu Batara aan haar gedaan wat zij gedroomd heeft.

getroffen. Tjolli'pudjie stelt haar als de dochter zijner moeder, tijdens haar gedwongen verblijf in Tanatĕkko geboren, voor[1]). Beschrijving der aankomst van gasten-familieleden; onder hen is de schoone, jonge Rarabatara, zij trekt in het bizonder Sangadjiboto's aandacht. Hij is op slag op haar verliefd, hij is als een schip op drift. La Ma'galattung laat de eerehagen oprichten, het paleis door *bissu*'s versieren, de hanenvechtbaan in orde maken, enz., als voor een nieuwe bruiloft. Den volgenden dag worden de buffels geslacht en het echtpaar gebaad en in huwelijksdracht gekleed, waarna ten paleize (de gebruikelijke) huwelijksceremonieën plaats hebben. Des avonds nemen de aanzienlijke vrouwen aan den dans deel.

Sangadjiboto' fluistert zijn vader in, een huwelijksbode naar Sidenreng te zenden om de hand van Rarabatara te vragen[2]). La Ma'galattung lacht, de jonge man heeft den aard van I La Dewata en Lebarisompa[3]); hij zegt toe na afloop van het feest een bode te zullen zenden. Het feest duurt dagen lang, tien dagen houdt men hanengevechten.

Des nachts passeert Tjĕnraramega van Todangtodja (Onderwereld), voor een uitstapje op weg naar Wolkenheim, zij ruikt de lucht van het nageslacht van Tompo'tika' en Luu'. Zij laat de wolken op zijde schuiven om op aarde te kunnen zien. In Tjenrana wordt het huwelijksfeest van La Makaroda en We Sompa gevierd. Dit doet haar opmerken dat La Makaroda zijn bruid in Wadĕng in den steek heeft gelaten en zij wil den snoodaard straffen[4]). Haar zoogmoeder wordt omlaag gezonden ten einde de oogen der menschen te vertroebelen, zóó dat ook La Makaroda zijn echtgenoote niet langer kan zien, doch deze laatste mag zij niét in de oogen spuwen De zoogmoeder met vele anderen gaan als de wind; zij spuwt allen in het paleis met bijtende stof in de oogen met uitzondering van de *manurung*-sche en We Sompa en keert dan ijlings naar Wolkenheim terug. Tjĕnraramega ziet met boosaardig genoegen naar het jammertooneel omlaag en lacht luidkeels als zij de menschen zich de oogen ziet wrijven. Tjĕnraralangi' weerstaat de pijn, zij neemt een sirihpruim, blaast erop, waardoor die tot een vogel[5]), die menschen- en

[1]) Haar vader is Lebarisompa, zij is dus een vleeschelijke halfzuster van hem en volle zuster van La Siyanglangi'.

[2]) Zij zou zijn derde echtgenoote zijn.

[3]) I La Dewata heeft zeventig zonen en vele echtgenooten, Lebarisompa is een vrouwenroover geweest.

[4]) We Ane manĕrru', de verwaarloosde bruid, wordt door Tjĕnraramega haar „jongere zuster" genoemd.

[5]) *djanga'djanga'* — soort duif.

godentaal kan spreken, wordt en zendt hem naar den Hemel om den goden te vragen zich hunner te ontfermen. De vogel vliegt pijlsnel omhoog tot Gutu'sibali' in den Hemel, die zich juist vermaakt met hanen-
AAA gevechten te houden. Hij is haar hemelsche echtgenoot als *bissu*[1]). De godheid doorboort de ruimte met zijn blik, ziet de juistheid van hetgeen de vogel hem zoo juist over de oogenkwellingen, in de eerste plaats zijner geliefde *bissu*, verteld heeft en bespeurt ook Tjĕnraramega in Wolkenheim. Hoe komt zij daar? Zij had hem gezegd dezen dag niet in den Hemel te kunnen komen. Hij zendt den vogel weer omlaag en zal zelf volgen, als hij vergunning krijgt van den Schepper. Teruggekeerd valt de vogel — hij is nu weer sirihpruim — in Tjĕnraralangi's schoot. Het antwoord van Gutu'tĕmpĕdding[2]) luidt: „Iemand uit de Onderwereld is op La Makaroda gebeten omdat hij „zich van zijn bruid in Wadĕng afgekeerd heeft en zendt nu deze „oogenkwelling aan de bewoners van het paleis tot straf, maar ik „zal het komen verhelpen."

Gutu'sibali' daalt af tot Tjĕnraramega in Wolkenheim, bespreekt het gebeurde met haar en daalt samen met haar en een groot gevolg verder langs den regenboog naar de aarde af. Hun vaartuig komt onder natuurverschijnselen in het paleis neer. Slechts We Sompa kan hen zien en later ook Tjĕnraralangi'; deze beiden bieden sirih aan. Tjĕnraramega wil terug naar de Onderwereld, zij weigert te overnachten op grond van La Makaroda's gedrag jegens Ane manĕrru', dat zij We Sompa voorhoudt. Deze verzinkt in gepeins. Intusschen overlaadt Tjĕnraramega haar en Tjĕnraralangi' met vriendelijkheden[3]). Zij raakt het gezicht van La Makaroda met den zoom van haar kleed aan, waardoor deze weder ziende wordt en haar nog juist met Gutu'sibali' ziet wegzweven. Het onweert, het wordt weer helder en daar aanschouwen allen in het paleis, weer ziende geworden, een leger van dienstbaren uit de Onderwereld, prachtig aangedaan, door Tjĕnraramega achtergelaten.

We Sompa vraagt La Makaroda nu uitleg van zijn gedrag jegens

[1]) Hij is de echtgenoot van Tjĕnraramega en, naar het schijnt, hemelsche echtgenoot van We Sompa; dit schijnt samen te kunnen gaan.

[2]) *I. Gutu'sibali'*. Gutu' tĕmpĕdding is hemelsche echtgenoot van We Sompa.

[3]) Zij vertelt nog dat haar moeder, jongere zuster van We Tĕnribali, na zeven maanden door háár moeder Tĕnrisumpala gedragen te zijn, niet geboren werd maar naar de Onderwereld afdaalde en daar huwde. Dat is de reden dat zij ook in de Onderwereld verwijlt. Gutu'sibali' met wien zij gehuwd is, is echter een hemelling. — Omtrent haar is van elders niets bekend, evenmin van haars moeders nederdaling naar de Onderwereld. Zie voor de geschiedenis van Tjĕnraralangi' = We Madutana, tekst A LIII.

Ane manĕrru'. Zij raadt hem naar Sĕnridjawa terug te keeren en haar te huwen om den haat van Tjĕnraramega te doen verdwijnen, zij zou hem anders dooden. Hij zet uiteen waarom hij daar niet beducht voor is. Men brengt den nacht in vroolijkheid door.

Den volgenden morgen vraagt Lebarisompa verlof met zijn echtgenooten naar Tanatĕkko terug te keeren, maar op verzoek van Pantjaitana blijven zij tot het einde der feestelijkheden.

We Marupapa voert fluisterend een gesprek met een andere gast waarin o.a. gezegd wordt dat La Tĕnritatta (haar verloofde) een oorlog wil beginnen om Tjĕnraralangi' die La Pawawoi hem voor zijn neus weg heeft gehuwd, te bemachtigen[1]).

Des avonds biedt de *manurung*-sche een maaltijd aan.

Op een morgen komen La Wĕkkĕ'sompa, La Tĕnrisĕssu' en La Siyanglangi' in Malagĕnni aan. Van hier gaan zij met Werodjadjarĕng naar Tompo'tika' (Timpa'ladja'), waar de ontscheping en de plechtige intocht (na de expeditie naar Tjenrana) plaats hebben. La Siyanglangi' ziet zijn echtgenoote weder.

De feesten in Tjenrana zijn afgeloopen en alle gasten keeren met geschenken begiftigd huiswaarts. Onmiddellijk dreint Sangadjiboto' bij zijn moeder om huwelijksboden naar Sidenreng, de woonplaats van Rarabatara, te zenden. Hij kan gerust zijn, zijn vader zal zelf gaan.

In Tompo'tika' spant de *manurung* aldaar zich in om de teruggekeerden te onthalen.

La Makaroda zendt La Parakasi c.s. naar Sĕnridjawa om het bericht van zijn huwelijk over te brengen.

La Wĕkkĕ'sompa ontvangt in Tompo'tika' het bericht van La Makaroda's herleving tien dagen na thuiskomst. Hij wil dadelijk weer tegen hem optrekken, zijn vader is er tegen, La Makaroda is blijkbaar een hemelling tegen wien niet te strijden is. La Tĕnrisĕssu' tracht hem te weerhouden door het wonderpaleis van Malagĕnni te schilderen, dat zijn deel zal zijn als hij blijft. La Wĕkkĕ'sompa wil niet toegeven, hij snelt naar de kamer van Werodjadjarĕng, legt haar zijn plan voor, zij wil er niet van weten en eischt in een hartstochtelijk onderhoud echtscheiding als hij toch gaat. Ten slotte zwicht BBB hij, hij zal niet gaan; in het slaapvertrek heeft de verzoening plaats.

[1]) Deze mededeeling staat geheel op zichzelf.

Op een morgen verschijnt La Parakasi op de reede van Sĕnridjawa. La Tĕnriliwĕng vaart hem tegemoet. Hij is op het punt met een oorlogsvloot naar Tjenrana te varen om La Makaroda te hulp te komen. La Parakasi gaat op zijn schip over en vertelt wat er in Tjenrana gebeurd is. Er waren berichten tot La Tĕnriliwĕng doorgedrongen dat zijn zoon met La Wĕkkĕ'sompa in een oorlog gewikkeld zou zijn, ook dat zijn zoon met de bruid van La Wĕkkĕ'sompa gehuwd was. Hij is geneigd het gedrag zijns zoons te veroordeelen, maar La Parakasi wijst erop dat We Tĕnripada reeds alles voor het huwelijk van We Sompa met La Wĕkkĕ'sompa in gereedheid had gebracht toen deze zich bedacht eerst met Werodjadjarĕng te gaan huwen. Als hij het geheele relaas gehoord heeft, overheerscht bij La Tĕnriliwĕng de vreugde over het feit dat zijn eenigst kind uit den dood herrezen is en stort hij rijkelijk tranen. La Makasaung wil zijn neef gaan bezoeken maar krijgt geen vergunning. De vloot keert naar de landingsplaats terug, de geschenken van La Makaroda voor zijn ouders worden gelost. Men gaat naar het paleis waar We Tĕnribali hen ontvangt. La Parakasi reikt een brief van La Makaroda over, er zijn ook brieven voor de tantes: We Tĕnriwalĕ' en We Madutana[1]). We Tĕnribali is zeer verheugd maar vindt La Makaroda's gedrag ten aanzien van Ane manĕrru' toch niet naar behooren. La Tĕnriliwĕng stelt voor naar Wadĕng te varen om We Madutana uitleg te geven. We Tĕnribali voert een pijnlijken gemoedsstrijd, zij wenscht We Sompa niets kwaads, maar meent toch dat de afspraak met We Madutana zwaarder moet wegen[2]), dier gemoed is geschokt, zij had de huwelijksplechtigheid reeds voorbereid. La Tĕnriliwĕng erkent dat het voorgeslacht het *pemali* heeft verklaard een voorgenomen huwelijk niet door te laten gaan, maar hij wenscht die gedachte te verdringen door de vreugde over het feit dat hun zoon is herleefd. De deliberaties duren den ganschen dag, We Tĕnribali kan eten noch slapen[3]).

Op een avond bevindt La Wĕkkĕ'sompa zich met zijn hovelingen in het voorste gedeelte van het paleis aan een drinkgelag[4]). Het

---

[1]) De woonplaats van deze laatste is in Wadĕng, waarheen zij haar echtgenoot Simpuanglĕtte is gevolgd.

[2]) Nl. dat La Makaroda de dochter van We Madutana zou huwen.

[3]) Hierna is iets uitgevallen, doch het afschrift geeft geen hiaat aan.

[4]) Er staat: zeven etmalen na zijn terugkeer van Tjenrara. — Een voorgaande gebeurtenis had tien dagen na thuiskomst plaats. — Opgegeven tijdsduren plegen willekeurig te zijn. Wellicht bedoeld: zeven maanden, als in den paralleltekst.

gaat lustig toe en men vertelt elkaar liefdeshistories. Maar hij denkt aan de vrouw in Tjenrana die eenmaal zijn bruid was. Hij verontschuldigt zich en gaat naar binnen tot zijn ouders. Hier begint hij weer over de oude kwestie. Zijn vader zal er met het *manurung*-echtpaar (grootouders zijner echtgenoote) over spreken, misschien weten die er iets op. Aldus geschiedt. La Wĕkkĕ'sompa, legt hij uit, is beschaamd gemaakt en wil weer naar het Westen trekken om Tjenrana aan te vallen. Hoe kan hij die oorspronkelijk zijn bruid was tot zijn echtgenoote maken? De *manurung*-sche wil tot haar ouders in den Hemel opstijgen, vindt zij die niet dan zal zij tot den Heer der Onderwereld afdalen om een middel te vragen. La Tĕnrisĕssu' verzoekt haar eens met La Wĕkkĕ'sompa te praten.

Hier eindigt het verhaal abrupt en wordt het met een verontschuldiging van den schrijver over vermoeidheid, enz. afgesloten.

NAAMLIJST.

1. Sompa ri timo' Dĕttiyakawa' (We Kawa', Mutiakawa'), moeder van 2 en 65, echtgenoote van 3.
2. We Tĕnripada (We Pada) Daeng ma'lele Daeng sagala We Tĕnriwalĕ' (We Walĕ') We (E) Atungriu' (of: We Datu riu'), dochter van 3 en 1, echtgenoote van 4.
3. I La Dewata Tunruwange awanalangi' I To(w) Angkau' To Palĕttei [1]) La Walinono, oud-vorst van Wewangriu', echtgenoot o.m. van 1, vader van 2 en 65.
4. (La Ma')galattung Daempali Datuna (of: To) Suppa' (ook: Soppa') To Kĕssi, vorst van Tjenrana, echtgenoot van 2, zoon van 40 en 53.
5. Polalĕnge todjampulawĕng, *manurung* uit Wewangriu', wonende in Tjenrana, schoonmoeder van 1 [2]), moeder van 3 en 40, echtgenoote van 108.
6. Lebarisompa (of: Lebarisĕssu') Malawesanrang Datu pamusu' I La Patau van Tanatĕkko, broeder van 4 en 39, echtgenoot o.a. van 23.

---

[1]) Ten onrechte, We Palĕttei is zijn schoondochter.
[2]) No. 1 wordt wel eens, ten onrechte, met de *manurung*'sche vereenzelvigd.

7. SIDAMANASA DAENG TA'DĚLLE LA TĚMMA'TUMPA' van WATUPUTE, LETENGRIU' en PINASUMPU', veldheer van SĚNRIDJAWA.
8. LA SANGKALANGĚNG LETEMATA, veldheer van SĚNRIDJAWA.
9. WE NAGATJINA DAENTJAWA, moeder van 8.
10. WE TĚNRIODJANG DAENG MA'SENGĚ', moeder van 7.
11. LA MALIUNGĚNG (ook: °ONGĚNG) of LIUNGĚNG SANGIYANGPADJUNG DAENG PALE(W)O, legeraanvoerder van 17.
12. LA PULARIU', onderaanvoerder van TOMPO'TIKA'.
13. RIU'PASAKKA' PAGĚ'LIPU van WATUULĚNG, komt uit den Hemel, vecht aan de zijde van TOMPO'TIKA'.
14. LA MAPAIYO, een aanvoerder van TOMPO'TIKA'.
15. PALISUTĚBBA, *idem*.
16. LA PARAKASI (LA RAKA') TOWA (ook: TUWA-) LULUWANG, raadsheer en rechterhand van 33, vergezelt 20 naar TJENRANA.
17. LA WĚKKĚ'SOMPA ODANGPABETA (LA ODANG) PADJUNGMEGA van WIDEUNRU en WIDEAPUNG RARĚMMĚNGRUKKA RIU'PAGĚLLANG LĚTTEPATAU DAENG PABETA, prins van TOMPO'TIKA', MATASOLO', TIMPA'LADJA', zoon van 65 en 98, neef van 21.
18. LA SIYANGLANGI' DAENG MA'TOLA PARALARIU' TO TANATĚKKO MALAWERIU' TO TĚSSIAMBE OPU PAMUSU', zoon van 6 bij 37, echtgenoot van 69.
19. LA PARAWANGI, een aanvoerder van SĚNRIDJAWA (LIMPOMADJANG).
20. LA MAKARODA (LA ODA) WETOINGLONRA MA'SAGALA van SĚNRIDJAWA en van WADĚNG SULOTJĚMPA (of: BELO —) van PINASUMPU' SULOWO'DI (of: BELO —) LEBASANGIYANG PADJUMPERO van LETENGRIU' ODANGPATABA TO PARIUSI (TO RIU') TANRAMATA TO BOTO', prins van SĚNRIDJAWA-LETENGRIU'[1]), eenige zoon van 32 en 33.
21. WE SOMPA RI KUNĚNG (WE SOMPA) (WE KUNĚNG) WE DATU BONGA (WE DATU) DAENG SANGIYANG TO PADJALESANG TO(W) AMĚSANGĚNG WE DJAILANGI' en PANTJAILANGI' SINGKĚRRU'NJILI' RUKĚLLĚMPONGA WE SOMPABONGA BISSULOLO, dochter van 2 en 4, juist gehuwd met 20, jongere zuster van 46.
22. LA TĚNRIAKKĚ' van LETENTJAWA, een aanvoerder van SĚNRIDJAWA.
23. PANTJAITANA (WE DJAI) BONGAWALI WE ODJANG WE TONRALIPU PATEKĚ'TANA van TANATĚKKO en TĚSSIAMBE WE TĚNRIADJANG, echtgenoote van 6, dochter van 3 en 37, zuster van 38.

[1]) Draagt nog andere namen die combinaties van de vermelde zijn.

24. We Tĕnritipa Karaempugi' Bae, echtgenoote van minderen rang van 6.
25. We Tĕnriabang Dĕttiyasoro' To Djawa Mangkasa', oudere (half)zuster van 65, echtgenoote van minderen rang van 6.
26. We Tĕnrirawe van Wadĕng, moeder van 30.
27. Werodjadjarĕng We Pawiloi (of: Daeng pawilo) van Malagĕnni en Matarukka, echtgenoote van 17[1]).
28. We Dalatika' Ane manĕrru' Daeng naga in Wadĕng, dochter van 29, „nicht" en eenmaal verloofde van 20. [Later echtgenoote.]
29. Tjĕnraralangi' (I) We Madutana Daeng patappa', moeder van 28, jongste, derde dochter van 30 en 31, bevindt zich in Wadĕng [echtgenoote van Simpuanglĕtte].
30. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng, oud-vorst van Sĕnridjawa, zoon van 26, vader van 29, 32 en 34.
31. Tĕnrisumpala, echtgenoote van 30, moeder van 29, 32 en 34.
32. We (Tĕnri)bali Tunĕ'mangkau' I Da Karoda, oudste dochter van 30 en 31, moeder van 20.
33. La Tĕnriliwĕng (La Iwĕng) Daeng palallo Towa (of: Tuwa-) karoda Padjumpero van Letengriu', echtgenoot van 32 (ingetrouwd), vader van 20.
34. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala, tweede dochter van 30 en 31, echtgenoote van 35, moeder van 36.
35. (La Ma')dungkĕllĕng Padjungbanna van Limpomadjang, echtgenoot van 34, (ingetrouwd), vader van 36.
36. (La Ma')kasaung Opu padumpa' tanadewata To Limpomadjang Tjamminglonra, zoon van 34 en 35, oudere „neef" van 20.
37. Datu bissu I We Atawĕng, echtgenoote van minder hooge geboorte van 3, moeder van 23 en 38.
38. I La Mangkau' Padumpa'lipu To Pangkĕllarĕng Paralatĕppa van Pintjĕngpute, oudere broeder van 23.
39. We Palĕttei (We Lĕtte) Bataratungkĕ', echtgenoote van 38, dochter van 40 en 53, zuster van 6 en 4.
40. Tjolli'pudjie Pamenerie van Tĕssiambe, moeder van 4, 6 en 39, zuster van 3, echtgenoote van 53.

---

[1]) De naam *We Pasuloi*, die ook voorkomt, is wellicht een vergissing. — Zij is de dochter van Tjĕnraralamming van Malagĕnni en dus mogelijk is Simpuanglĕtte haar vader, daar een andere echtgenoot niet bekend is. Hiertegen pleit echter dat 11 La Maliungĕng haar oudere broeder heet, terwijl Simpuanglĕtte slechts kort de echtgenoot van Tjĕnraralamming is geweest. Vgl. A LI.

41. To WEWANGTJINA, een bode van TĚSSIAMBE naar SĚNRIDJAWA.
42. To TĚNRILEKĚ', *idem.*
43. LA OPU BĚTTA[1]) GILINGĚMPERO, een hemelgod, zoon van 44 [en 45].
44. WE (TĚNRI)ABĒNG BISSU RI LANGI' WE MANUTĚ', zuster van Sawerigading in den Hemel, echtgenoote van 45.
45. LA PUNNA LANGI' RĚMMANG RI LANGI' TO LĚTTEILĚ' TO WEWANGLANGI', echtgenoot van 44.
46. SANGADJIBOTO' van TJENRANA SINAUNGSOMPA TO KĚSSI BOTO'WALI (TO BOTO') LA PADJUMPERO MALAWEULĚNG (I LA) SANGADJI TO SUPPA', zoon van 2 en 4, oudere broer van 21.
47. SAWERIGADING TO WARĚ (OPUNA WARĚ').
48. PASOMEWA (PASOMEGA), een jonge held in het leger van SĚNRIDJAWA.
49. DJAPAIYO, tegenstander van 48.
50. PADOTO'LARI, held in het leger van SĚNRIDJAWA.
51. LA SESELANGI' van TIMPA'LADJA' en SAWANGMEGA, in het leger van TOMPO'TIKA'.
52. LA MATOREYANG DAENG PAGESA', held in het leger van SĚNRIDJAWA.
53. I LA SEKATI van TĚSSIAMBE TO PALĚTTEI OPUNA WENGĚNG, echtgenoot van 40, vader van 6 en 4 en 39.
54. WERORAKILĚ TO WEWANGLĚTTE, bode van 45.
55. GUTU'TĚMPĚDDING (LA GUTU') SĚNRIMALANGI', is *datu dewata,* TO RUWANGLĚTTE *manurung,* TUNĚ'SANGIYANG, een godheid, hemelsche echtgenoot van 21 en haar „neef" in den 2en graad.
56. WE SESEĚLLUNG (of: UNGAĚLLUNG), dienstbare van 21.
57. WE UNGAMEGA (of: UNGA RI MEGA), *idem.*
58. I LA PARĚPPA, 1e bode van 55 naar 20.
59. I LA RAKILĚ', 2e bode van 55 naar 20.
60. BILASIRAU', 3e bode van 55 naar 20.
61. BILASIANRE, 4e bode van 55 naar 20.
62. BALASARIU', hemelbode.
63. LA MA'PATUDU (ook: LA MA'TUDUANG), bode in TJENRANA.
64. LA TĚNRITATTA, gezel van 17.
65. LA (TĚNRI)SĚSSU' TO TIMO' PARĚMMAMUSU' PADJUNGBANNA van WIDEUNRU UNRU'PABETA (RIU'PABETA) RIU'MANGKAU', vorst van TOMPO'TIKA TIMPA'LADJA' c.a., vader van 17, oudere broeder van 2 en zoon van 1 en 3.

[1]) ook: *Opu lětte* (II).

66. We Ma'patjonga Mangkasa', in Tanatĕkko, nicht (nièce)? van 25 [1]).
67. We Tĕnriawe, echtgenoote van 46.
68. Dĕttiyalamming Daengrilino, echtgenoote van 46 in Tompo'-tika', dochter van 65.
69. Wero ri kunĕng We Tĕnriiwe, dochter van 65, zuster van 17, echtgenoote van 18 en zijn „nicht".
70. Opu Batara Opu Dewata La Opu lĕtte (I) To Sompariu Lĕttepatalo, heer des Hemels [2]).
71. La Tĕnripĕttang To (Datuna-) Wadĕng, echtgenoot van 26 [3]).
72. Werotanaga, bode van 70.
73. Lĕttetanaga, *idem*.
74. Tjĕnraralangi' (II) Daeng patappa' (ook: Daeng ma'tola en Daengrilino) Punna langkana sao dĕnra van Tanatĕkko en Tĕssiambe Bissulolo, dochter van 6 bij 17, jongere zuster van 18. 1723 (Zie Heuk 1954, 115)
75. La Pawawoi (La Wawo) van Wewangriu' en Palengorĕng Daeng palompo Lebalolo van Rompegading Lebarisĕssu' La Pagĕllarĕng, echtgenoot van 74, zoon van 38 [en 39?].
76. We Marupapa Daeng ma'sulo (of: We Pasuloi), te gast in Tjenrana, a.s. echtgenoot van 77.
77. La Tĕnritatta van Nusabila en Mene'siya Daeng tĕmmara (van Sidenreng), a.s. echtgenoot van 76, broeder van 80 en 83 [4]).
78. We Ma'danatja Daeng tĕlle'pang, moeder van 76.
79. La Pabitjara Daeng pagĕllang van Sidenreng, vader van 80 en 83.
80. Rarabatara (of: Rararilangi') Daeng ma'sulo (of: We Pasuloi) van Sunra ri adja en Sidenreng, dochter van 79 en 82.
81. Tĕnriyakkorĕng (II) van Mene'siya, echtgenoote van 79, moeder van 83.
82. Tĕnriwewangĕng Daeng patale van Sunra ri adja, echtgenoote van 79, moeder van 80.

---

[1]) Elders treedt I Da Patjonga op, naar den vorm haar moeder, dochter van Tĕddjorisompa; no. 25 is van dezelfde generatie.

[2]) Niet de Schepper. De namen zijn een combinatie van namen van den Schepper, van den echtgenoot van We Tĕnriabĕng en van hun zonen. To Sompariu pleegt een zoon van We Tĕnriabĕng te zijn.

[3]) Ten rechte: *La Tĕnripĕppang*.

[4]) Kan dezelfde als no. 64 zijn.

83. TĔNRITALLEYANG DAENG TĔLLENRANG WE PASULOI[1]) TO MENE'-SIYA, dochter van 79 en 81, oudere halfzuster van 80.
84. WE TĔNRIAPA, ten hove TJENRANA.
85. TĔNRIYAKKORĔNG (I), aan het hof in TJENRANA.
86. WE TĔNRISENO al. WE SENOPOTTO, hofdame van 76.
87. PUA' MA'TOWA van TJENRANA.
88. LA TĔMMUPAGĔ', aanzienlijk gast in TJENRANA.
89. LA MA'PASĔSSUNG TO MARIO, *idem* [zoon van 3 en een bijwijf].
90. PASITONRAE PITU LOLANGĔNG, een edelman, no. 79 maakte hem zijn echtgenoote (no. 82) afhandig.
91. TJĔNRARAMEGA (of: TJUNRARA —) RETOWETOING (uit TODANG-TODJA) ULĔNGMA'LINO (of: ULĔNGMANOTĔ' en — MANUTĔ', of: ULĔNGMANĔRRU' of: WE NĔRRU') ĔSSO MANAO TORITODJANNA LA MAKARODA WETOIMPERO, oudere zuster van 28, echtgenoote van 92.
92. GUTU'SIBALI' (en: — SEBALI') LA SAMAMPERO SANGADJIBOTO' SANGIYANGLOLO, een jonge hemelgod, echtgenoot van 91[2]).
93. TURU'BELA, *manurung*, grondlegger der dynastie van TOMPO'-TIKA'.
94. WE RIU'ODANG, zoogmoeder van 91.
95. ILĔ'WARANI, een hemelgod bij 92.
96. TJĔNRARALAMMING van MALAGĔNNI, moeder van 27 en 11.
97. WE TEPULINGE' POLALĔNG ADJUWARA LAKKO RI TĔNGO, *manurung*, grootmoeder van 65[3]) in TIMPA'LADJA'.
98. BATARA SUNRA WE WARITIMO' (of: WEWANG RI TIMO?), echtgenoote van 65, moeder van 17.
99. LA (MA'LA)NIUNG, eerste dienaar van 6.
100. PALAWAGAU', vorst van TOMPO'TIKA' (II) [kleinzoon van 93].
101. WE TĔMMA'SESE, zoogmoeder van 21.
102. DAEMPARANI van LAU'SADĔNG, volgeling van 18.
104. WE PATUNĔRRĔNG (of: WE PATUNĔNRĔNG), echtgenoote van minderen rang van 6.
104. LA MA'TUPPUANG, eerste raadsman van 4.
105. (LA MA')DARĔMMĔNG, tweede raadsman van 4.

---

[1]) Komt als naam van 80 en 83 voor, waarschijnlijk ten rechte van 83; bovendien van 76.

[2]) Hemelsche echtgenoot van 74; verhouding van 74 en 91 niet duidelijk.

[3]) We Tepulinge' somtijds als moeder van 98 voorgesteld. Zij zou dan de dochter van Polalĕnge adjuwara lakko ritĕngo (of °tungo) zijn. La Sĕssu', echtgenoot van 98, is ingetrouwd.

106. DATUNA SOMPA, vader van 98, grootvader van 17 [1]).
107. LA TĔNRIBETA, aanvoerder van 18.
108. TĔDDJORISOMPA BATARA WEWANG, vader van 3 en 40, echtgenoot van 5, (uit de Onderwereld opgekomen).
109. BATARADJAWA, voorzaat van 18. [Mogelijk *manurung*, vader van I La Sekati].
110. SUMANGĔ'RUKKA, *idem*.
111. To SAUNGLANGI', *idem* [2]).
112. LA MA'PALĔPPĔ', bode uit TOMPO'TIKA'.
113. PANDO'NASAUNG, *idem*.
114. LA MA'LULUANG To TĔMMA'SIMANG, zoon van 16, in het leger van SĔNRIDJAWA.
115. LA MATAWERO, een hemelgod, verwijlt bij 43, misschien = 59.
116. TOMPO'E RI BUSAEMPONG SOBA SINRANGĔNG RI TJENRANA NADULU WELONGPALODJANG MA'KALĔMPI' WERO RI WENGĔNG [3]).
117. LA SUSANGRIU' WERORILANGI', hemelbode van 70.
118. RUKĔLLĔMPONGA, gepersonifieerde natuurkracht (onweer).
119. To SADAMPOTO' van TOMPO'TIKA' TIMPA'LADJA', echtgenoot van 97, vader van 1, *manurung*, grondvester des rijks.
120. TALĔTTU'LIPU, een aanvoerder van SĔNRIDJAWA.
121. PALAWAKANNA van SAWANGMEGA, een aanvoerder van TOMPO'TIKA'.
122. LA MA'SARASA, zoon van 100.

TJENRANA' omvat: Tjenrana, Suppa' of Soppa', Wengĕng, Kĕssi, Wawoempong.

Het paleis heet: Tĕssinipi of Tĕssiodjang.

TOMPO'TIKA' omvat: Tompa'tika', Laosadĕng, Wideapung, Wideunru, Timpa'ladja', Malagĕnni, Wawomega, Mene'empong, Matasolo', Singkiwero, Sawangmega, Salo'tungo, Matarukka, Pompĕssi, Letentjawa (?). — Het hier genoemde rijk Tompo'tika' (Timpa'ladja') is wel te onderscheiden van Tompo'tika', door Turu'bela gegrondvest. Enkele namen van tot dat rijk behoorende landschappen keeren hier weer.

---

[1]) Nergens anders genoemd; moet de schoonzoon van 97 en 119 zijn, mogelijk ook de moeder van 98 en dochter van 97 en 119.

[2]) Mogelijk zijn 110 en 111 één en dezelfde.

[3]) Onbekende voorzaat. De naam doet aan dien van We Njili'timo' denken, maar deze is hier niet bedoeld. Misschien is zij een zuster van 109.

TĔSSIAMBE, Tanatĕkko en Rompegading behooren bijeen en vormen deel van Groot-Wewangriu'.

WEWANGRIU' proper, Pintjĕngpute, Palengorĕng behooren bijeen. Mede tot Wewangriu' behoorende: Amĕsangĕng of Padjalesang. Onderhoorig: Pao, Mangkasa' (!), Tanette, Sawito, Tjanru.

SĔNRIDJAWA omvat: Sĕnridjawa proper, Letengriu', Limpomadjang, Pinasumpu', Todantjawa, Watupute.

A LXVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 64 ged. tot schrift 73 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

I. Strijd van La Wĕkkĕ'sompa tegen La Makaroda in Tjenrana.
II. La Makaroda sneuvelt en herleeft.
III. Scheiding van La Makaroda en We Sompa ri kunēng.

$3 + 8 \times 44 + 36 = 391$ blz.

Zelfde tekst als de vorige, groote stukken zijn woordelijk gelijkluidend. Hij loopt echter verder door. In A LXVII zijn eenige uitweidingen aangebracht. De van dien tekst gegeven inhoudsopgave kan ook als leidraad voor den onderhavigen dienen.

Deze tekst begint later, de aanzienlijke vrouwen van overzee zijn 64/42
reeds in het paleis van Tjenrana vergaderd[1]), het is vlak vóór het oogenblik dat Sidamanasa en La Sangkalangĕng het hoofd wordt afgeslagen.

De beschrijving van La Makaroda's afscheid van de vrouwen in het paleis om aan het gevecht deel te nemen, is corrupt. Nadat hij gezegd heeft dat nu werkelijk het oogenblik van het afscheid gekomen is, volgt de herleving van Sidamanasa en La Sangkalangĕng aan boord van het schip waarheen hun lijken gebracht zijn. De tekst gaat dan weer voort in het afscheid als in den parallel-tekst.

De tegen het einde van den vorigen tekst vermelde hiaat (blz. 716 noot 3) komt hier juist zoo voor.

Aan het einde van tekst A LXVII werd gezegd dat de *manurung*sche in Tompo'tika' zich bereid verklaarde naar den Hemel op te stijgen. In dezen tekst staat dat zij den Hemel aanroept. De voortzetting van het verhaal volgt nu hieronder.

---

[1]) In schrift 65 leze men na blz. 1 r. 2, blz. 4 bovenaan. De tusschengelegen drie bladzijden, waarvan de inhoud op blz. 18 behoort en daar ook voorkomt, denke men weg.

73/17 De *manurung*-sche gaat haar vertrek binnen, roept haar ouders in den Hemel aan om te verzoeken dat die een bode last zullen geven een *saradasi*[1]) naar Tjenrana te brengen. Zij verontschuldigt zich voor dit verzoek met te zeggen dat het om het leven van haar kind gaat. La Makaroda en We Sompa zijn nu zeven maanden in liefde verbonden geweest, voegt zij eraan toe. Te noen komt de *saradasi* in Tjenrana aan. Zij schudt het bedgordijn van het echtpaar en scheidt de gelieven vaneen. Zij strijkt langs La Makaroda en daarop zegt deze in den slaap: „Blijf gij hier, ik ga naar mijn bruid in „Wadĕng"[2]). — We Sompa staat woedend op, zij eischt echtscheiding. Hij antwoordt eerst niet, eindelijk wordt hij wakker en vraagt: „wat scheelt u dat ge echtscheiding vraagt? ik heb u niets misdreven." — „Het moet echtscheiding zijn", zegt zij, „de Schepper wil het." — Beiden weenen, naast elkaar gezeten schreien zij tranen van verlangen en durven elkaar niet aan te zien, het wordt hun duister te moede.

We Tĕnripada zegt de zoogmoeder van We Sompa naar binnen te gaan; haar dochter is nog niet gekleed voor den dag gekomen, zij heeft den ganschen dag nog niets gegeten. De zoogmoeder antwoordt dat zij en haar echtgenoot in de kamer naast elkander zitten, schreiende. We Tĕnripada ontstelt, zij laat de zoogmoeder haar kinderen verzoeken bij haar te komen. Ongekleed komen ze voor. We Tĕnripada vraagt haar schoonzoon vriendelijk: „Wat schort er aan?" — Hij zwijgt, maar We Sompa zegt dat hij naar Wadĕng wil terugkeeren tot zijn bruid en zij echtscheiding verlangd heeft. Nu verzwakt ook de genegenheid van We Tĕnripada voor haar schoonzoon. Toch streelt zij hem. Hij is wanhopig, wil niet scheiden en toch heengaan ver weg. — Vriendelijk zegt We Tĕnripada hem den wil van We Sompa te doen. Zijn haren streelende, terwijl hij neerligt, raadt zij hem zich niet in ballingschap te begeven maar naar Sĕnridjawa te gaan.

Er wordt een afscheidsmaal gegeven, La Makaroda en We Sompa eten voor de laatste maal samen. „Ween niet," zegt We Sompa, „gij „zoudt een opgezwollen buik krijgen als uw tranen op de rijst vielen." — „Wat deert mij dat, waarom zou mijn ziel niet worden uitge„bluscht, waartoe zou ik op aarde moeten blijven?" — De zoog-

---

[1]) *saradasi* is alles wat verdeeldheid tusschen twee menschen teweegbrengt, Wb. s.v.

[2]) *Ane manĕrru'*, zijn vroegere verloofde.

moeders roepen in koor: „Wanneer uw lichaamsharen uitvallen, wij „zullen ze weer inplanten, wanneer u een haar op het hoofd ge- „krenkt wordt, wij zullen het lasschen. Moge het offer dat gij brengt, „verhooring vinden bij den Schepper, den Albeschikker." — La Makaroda ligt met het hoofd op den schoot van We Sompa. „Het „gaat naar den avond," zegt zij, „sta op, ga naar uw schip." Ze moet haar gezegde driemaal herhalen. Hij staat op, aait haar vingers. „Waarom kan ik niet weggaan als een onverschillige? Gij put mijn „krachten uit, gij breekt den draad van mijn hartsbegeeren naar u. „Verlangt gij nog naar mij?" — „Het verlangen, de begeerte blijven „van weerszijden bestaan, de herinnering blijft van weerszijden in „het geheugen gegrift, maar de Schepper staat niet toe dat gij langer „ten mijnent verwijlt." — „Richt een huisje voor mij op buiten de „stad, zóó dat ik de nok van uw paleis kan zien, dan zal mijn gemoed „reeds rust vinden." — „Zeil weg van hier, later moogt ge terug- „keeren." — „Geef mij uw lendenkleed, ik zal er onderweg gebruik „van maken en mij verbeelden dat gij bij mij zijt." —

La Parakasi maakt alles voor het vertrek gereed[1]).

La Makaroda neemt afscheid van We Sompa: „Blijf gespaard, „sluit u op en laat u niet meer zien. Open uw venster alleen als ik „kom om u weer te zien." — Dan eerst zal ik mijn weduwendracht „afleggen als een bericht van u tot mij komt dat gij met Ane manĕrru' „gehuwd zijt."

Het stuk eindigt, abrupt, in tranen[2]).

NAAMLIJST.

Voor dezen tekst kan de naamlijst van A LXVII als legger dienen.

A. De volgende nummers van die naamlijst komen in dit verhaal niet voor:

67, 68, 84, 85, 99, 102, 106, 109—113, 119, 121.

---

[1]) Bevond zich het laatst met een boodschap van La Makaroda in Sĕnridjawa. — Hij is dus naar zijn meester in Tjenrana teruggekeerd.

[2]) La Makaroda huwt haar later inderdaad. — In de verzameling van het Bijbel Genootschap bevindt zich een handschrift (no. 201) dat dit huwelijk beschrijft (Aanhangsel no. 11), evenals in de verzameling-Schoemann te Berlijn, tekst C XIX hierachter.

B. De volgende nummers komen, met dezelfde of meestal met minder namen, ook in dit verhaal voor:

3—8, 10—19, 22—34, 36—43, 45, 47—49, 52, 53, 55—64, 66, 69, 72—80, 82, 83, 87—90, 93—98, 100, 101, 103—105, 107, 108, 114—118, 120, 122.

C. De volgende namen wijken af:

1. Sompa ri timo', heet ook: We Sompa ri mata timo'.
2. We Tĕnripada, heet ook: Daeng ta'llallo van Amĕsangĕng, Punna lipu ri Padjalesang en We Riu'.
9. We Nagatjina, heet ook: We Tappu'tjina, dit kan een schrijffout zijn.
20. La Makaroda, heet ook: To Wo'di Welotjĕmpa.
21. We Sompa ri kunĕng, heet ook: We Datu tongĕng Datu To Suppa.
35. La Ma'dungkĕllĕng, heet ook: Toakasaung.
44. We Tĕnriabĕng, heet ook: Daeng manutĕ'.
46. Sangadjiboto', heet ook: Sangadjibonga.
50. Padoto'lari, heet hier: Padota- en Patodanglari.
51. La Seselangi', is hier van Singkiwero.
54. Werorakilĕ', heet voorts: To Weroilĕ'.
65. La Tĕnrisĕssu', is: Padjungbanna van Wideapung.
70. Opu Batara, heet ook: To Opu Bĕtta.
71. Draagt den juisten naam La Tĕnripĕppang.
81. Tĕnriyakkorĕng, hier: Tĕnriwakkorĕng.
86. We Tĕnriseno, heet ook: We Seno Daeng ma'sulo.
91. Tjĕnraramega, komt van Tanaga, heet nog: We Taliunga.
92. Gutu'sibali', heet ook: Tunruanglĕtte To Sĕnridjawa.

D. De volgende personen komen wel in dezen, maar niet in tekst A LXX voor:

a. La Seselangi' van Singkiwero, een aanvoerder van Tompo'tika'.
b. La Tĕmma'dampĕng Daeng ma'sulo, sirihdoosdrager van La Makaroda.

A LXIX.

Leg. Jonker, Cod. 6156.

Orig. hs., 10 × 17 c.M., 152 blz., 14 r. per blz.

In de verzameling-Jonker bevindt zich een afschrift van dit hs., cod. 6162 van schrift OO ged. tot schrift QQ ged., 32 + 48 + 24 = 105 blz.

TITEL:

Kuwadana Sumangĕ'ala. (Aldus sprak Sumange'ala).

INHOUD:

1. Strijd van La Wĕkkĕ'sompa tegen La Makaroda in Tjenrana;
2. La Makaroda sneuvelt.

De titel van dit verhaal is eenvoudig de aanhef van den tekst. Het vormt een gedeelte der beide, voorafgaande teksten, vanaf La Makaroda's vertrek naar het slagveld tot aan zijn dood. De gebeurtenissen volgen elkaar in dezelfde volgorde op, maar de redactie wijkt van de beide vorigen af. Ook in de eigennamen zijn verschillen. Voor bizonderheden naar A LXVII verwijzende, worde hier met een korte inhoudsopgave volstaan.

La Makaroda neemt afscheid van zijne echtgenoote We Sompa OO/17
om op het slagveld de wapenen tegen La Wĕkkĕ'sompa op te vatten. Op weg daarheen ontmoet hij de herleefde Sidamanasa en La Sangkalangĕng, die van de schepen zich aan wal hebben begeven. In het leger van La Wĕkkĕ'sompa wordt uitvoerig over de bovennatuurlijke macht van La Makaroda en zijn onkwetsbaarheid (in verband met de wijze waarop zijn navelstreng is afgesneden) gesproken. — La Ma'liungĕng sneuvelt. — La Ma'luluang onderscheidt PP
zich door dapperheid. De beschrijving van den slag is zeer uitvoerig. — Volgt het tooneel dat We Tĕnriabĕng en echtgenoot de gesneuvelden laten herleven enz. — De ontmoeting van We Sompa en haar

hemelschen echtgenoot verloopt als elders. Als Gutu'tĕmpĕdding vóór La Makaroda op het slagveld staat, besluit hij, onder de bekoring van zijn schoonheid, hem voor den tijd van drie dagen te dooden. In den Hemel teruggekeerd neemt hij de maatregelen als in de andere
QQ teksten beschreven. Wanneer hij, vóór La Makaroda staande, dezen niet met de wapens kan treffen, verandert hij zich in een slang[1]), verzwelgt La Makaroda met huid en haar tot hij in zijn buik terecht komt en braakt hem dan weer uit[2]). La Makaroda is een lijk. Gutu'tĕmpĕdding stoot er zijn bliksemlans in en stijgt weer ten hemel. De duisternis trekt op en La Makaroda's mannen kunnen zijn lijk zien liggen. Sangadjiboto' roept, ziende op zijn ontzielden schoonbroeder: „Dit is dus de straf der goden!" — Hierop volgt dadelijk de verwoede aanval van La Parakasi's legerscharen, wat niet uitsluit dat de verslagenheid bij het volk groot is. La Wĕkkĕ'sompa verneemt den dood van La Makaroda en verheugt zich, doch La Siyanglangi' zegt hem zich van vreugdebetoon te onthouden.

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

De namen der in dit verhaal optredende personen worden hieronder gegeven met de nummers welke zij in de naamlijst van A LXVII dragen.

1. Sompa ri timo.
2. Daeng palele We Atungriu'.
3. I La Dewata Tunruwange awanalangi' La Walinono.
4. La Ma'galattung Daempali To Tjenrana.
5. Manurung [= Polalĕnge todjampulawĕng], ook: Daeng manurung.
6. Lebarisompa Daeng pamusu'.
7. Sidamanasa Daeng ta'dĕlle La Siangriu' (of: La Sadjario) van Limpomadjang.
8. La Sangkalangĕng Letemata van Sĕnridjawa.
11. La Ma'liungĕng Daeng paleo La Seselangi' van Timpa'ladja'[3]).

---

[1]) *sawa sinĕmpa'*.

[2]) Vgl. de andere voorstelling in de beide, voorgaande teksten.

[3]) De naam La Seselangi' kan ook als die van een afzonderlijk persoon worden opgevat.

16. La Parakasi Toaluluang.
17. La Wĕkkĕ'sompa Odangpabeta (La Odang) Leba ma'padjungmega Rarĕmmĕngrukka Riu'pagĕllang (of: Daeng —) Lĕttepatau Daeng pabeta van Matasolo', Padjungbanna van Wideapung van Timpa'ladja' en Timpa'tana, Padjumpero van Tompo'tika'.
19. La Parawangi Daeng parukka, aanvoerder van Sĕnridjawa.
20. La Makaroda (La Oda) Sulo(w)o'di van Sĕnridjawa, van Letengriu' en Pinasumpu', To Padjumpero (of: — banna) La Pariusi (To Riu') La Tanramata Sumangĕala La Belo(w)o'di (La O'di) Sulo'tjĕmpa[1]).
21. Sompa ri kunēng (We Sompa) We (Datu)bonga Daeng sangiang To Padjalesang To Amĕsangĕng Pantjailangi' Singkĕrru'njili' Rukĕllĕmponga We Sompabonga.
23. Pantjaitana.
25. Dĕttiyasoro' mangkasa'.
26. We Tĕnrirawe van Wadĕng, volle nicht van 44.
30. La Ma'panjompa To Wadĕng, zoon van 26.
35. Opu padumpa' Padjungbanna Toakasaung van Limpomadjang, oom van 20.
37. Datu bissu.
38. I La Mangkau'.
40. Tjolli'pudjie.
43. La Opu lĕtte, zoon van 44 en 45.
44. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' Daeng manotĕ', zuster van 47 in den Hemel.
45. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' To Lĕtteilĕ' Werorakilĕ', echtgenoot van 44.
46. Sangadjiboto' (of: °roto) van Tjenrana Sinaungsompa Lebama'padjumpero van Suppa' Malaweulĕng La Siampero Daeng paliwĕng Padjumpunga van Suppa'.
47. Sawerigading Opuna Warĕ' Towapanjompa Pamadĕnglĕtte van Luu' Langi'pawewang.
48. Pasomewa van Sĕnridjawa.
50. Palawalari.
52. La Ma'toreang Deang pagesa van Limpomadjang, in het leger van Sĕnridjawa.
53. I La Sekati Opuna Wengĕng.

---

[1]) Draagt nog meer namen, combinaties van de genoemde of daarop gelijkende.

55. GUTU'TĔMPĔDDING (LA GUTU') SĔNRIMALANGI' I LA SANGIANG[1]) TONRABATARA, „neef" in den derden graad van 20.
57. WE UNGAMEGA.
58. I LA PARĔPPA.
59. I LA RAKILĔ'.
62. BALASARIU'.
70. SOMPARIU.
74. DAENG PATAPPA'.
90. PASITONRAE PITU LOLANGĔNG.
98. BATARA SUNRA.
107. LA TĔNRIBETA van TANATĔKKO.
108. TĔDDJORISOMPA.
114. LA MA'LULUANG TO TĔMMA'SIMANG.

Niet voorkomende in de beide voorafgaande teksten:

a. LA TĔMMA'TUMPA' TJĔMPAKADO, een aanvoerder van TANATĔKKO.
b. PASOTĔLLARI van TANADJAWA, een aanvoerder.
c. PAGĔ'LIPU van MANGKASA', *idem.*
d. LA TODAMPALI OPU LAMURU, *idem.*
e. WE UNGAWARA, dienstbare van 21.
f. LA MA'SAILĔ', een krijgsman van SĔNRIDJAWA.

[1]) Somtijds = *Rukĕllĕmpoba To Ruanglĕtte,* somtijds is deze zijn dienaar.

A LXX.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 46 ged. tot schrift 53 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

1. La Samanglangi' daalt uit den Hemel in Tompo'tika' neder;
2. Huwelijk van hem en Witoingtungkĕ' in Pudjanati.

$18 + 44 + 4 \times 48 + 44 + 33 = 331$ blz.

De inhoud van dit geschrift komt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes niet voor. De tekst is slordig en vol fouten; Jonker heeft hem eigenhandig gecollationeerd en in margine verbeterde lezingen voorgesteld. Bovendien waren op verschillende plaatsen in het origineel bladen uitgevallen, ook hiervan heeft Jonker melding gemaakt.

Het eerste gedeelte van den tekst speelt in Tompo'tika', het tweede gedeelte in Pudjanati. La Samanglangi', de held van het verhaal, wordt voorgesteld als de zoon van Palawagau', vorst van Tompo'tika'. De laatste is een volle neef van Sawerigading, hun moeders zijn zusters. Dit feit staat uit alle andere geschriften waarin zij voorkomen, volkomen vast. La Samanglangi' zou dus van de generatie van I La Galigo zijn.

In Pudjanati zijn de verhoudingen anders. Hier heet hij één generatie jonger dan I La Galigo, dat is in het verband ook het eenig aanneembare, want hij zal huwen met I La Galigo's dochter en het is een vaste regel, waar nooit van wordt afgeweken, dat alleen personen van dezelfde generatie een huwelijk met elkaar kunnen aangaan. Maar dan zou Palawagau' van de generatie van I La Galigo worden, dus één staak zakken; inderdaad noemt Sawerigading hem éénmaal zijn „neef" (neveu), wat echter in strijd is met wat, als gezegd, van elders vaststaat.

La Samanglangi' verschijnt in dit verhaal voor het eerst ten tooneele. Palawagau' is één der hoofdpersonen van de I La Galigo, hij wordt in vele teksten genoemd, veelal samen met zijn zoon, die dan echter steeds La Ma'sarasa heet. In dit verhaal nu heet La

Samanglangi' ook zoon van La Ma'sarasa. Houdt men aan den naam La Ma'sarasa voor den zoon van Palawagau' vast, dan zou dus La Samanglangi' zijn kleinzoon wezen. Een huwelijk van een kleinzoon van Palawagau' met een kleindochter van Sawerigading zou geheel volgens de regels zijn. In den tekst wordt herhaaldelijk de wenschelijkheid bepleit de banden tusschen beider geslacht door een nieuw huwelijk weder aan te halen en La Samanglangi' op dien grond een begeerde partij geacht.

In dezen tekst echter wordt met den drager van den naam La Ma'sarasa eigenaardig omgesprongen. Somtijds is hij een van Palawagau' en La Samanglangi' onderscheiden, niet nader bepaalde figuur aan het hof van Tompo'tika', maar meestal wordt hij met Palawagau' vereenzelvigd. Zoo wordt La Samanglangi' Palawagau's zoon. Er zijn dus in het eerste gedeelte drie generaties onontwarbaar tot twee generaties ineengeschoven. Hieruit ontstaan tegenstrijdigheden waarop men bij het lezen van den tekst bedacht moet zijn. Het verhaal is een aaneenschakeling van replieken van in vroegere verhalen voorkomende motieven.

Voorts komen in dit verhaal vele eigennamen die ook van andere verhalen bekend zijn, voor, maar zij worden aan andere persoonlijkheden toegekend.

De familiebetrekkingen zijn juist geteekend in een andere, goede en duidelijke redactie van dit verhaal, welke zich te Berlijn bevindt; men zie C XVII en C XVIII hierachter. In deze twee afschriften van een zelfde origineel of van nagenoeg gelijkluidende origineelen is La Samanglangi' constant de kleinzoon van Palawagau' en is La Ma'sarasa, zijn vader, de zoon van Palawagau'.

Volgens een geheel andere voorstelling heet de kleinzoon van Palawagau' Palawabu'; deze huwt niet in Pudjanati, maar met een prinses van Gima. Van hem verhalen de teksten A LXXII en C XIX. De beide groepen van verhalen hebben niets met elkaar gemeen en zijn ook niet naast elkaar bestaanbaar, want La Samanglangi' heet alleen een zuster te hebben.

De Korte Inhoudsopgave bij Matthes zegt het weer anders; hier heet het: „De dochter van (La Galigo en) I Lampoetje (genaamd „Tĕnripanampe) trouwt met den zoon van La Ma'sarasa in Tompo'-„tika', genaamd Batara-Soenrang Datoe lolowe riyale Wadĕng „(Kaili)" (Boegineesche Chrestomathie III 261). Zie nog de algemeene opmerking op blz. 624.

[In den Hemel].

Op een morgen zit La Samanglangi' als verbijsterd van de woor- 46/27
den die zijn makker (?)[1]) gesproken heeft. Hij zegt: „Ik wensch „naar de aarde af te dalen om mijn ouders te ontmoeten. Waarom „moet La Opu bĕtta (een hemelling) iemand uit Tompo'tika' tot „vrouw hebben in de persoon van mijn tweelingzuster, haar die ik „zelf tot vrouw wilde hebben." — De makker is over de gevoelens van La Samanglangi' verontrust. Deze gaat naar het paleis waar het vorstelijk echtpaar hem welkom heet[2]). Zijn pleegmoeder Datu witoing zegt hem dat hij nu al groot is en het tijd wordt een echtgenoote te zoeken, in den Hemel en van gelijken stand. Hij geeft te kennen dat hij van een tweeling is waarvan één ten Hemel steeg, de andere naar de Onderwereld afdaalde, dewijl het een landsverbod (*pemali*) was dat zij tesamen op aarde bleven omdat zij dan een verboden neiging tot elkaar zouden kunnen krijgen[3]). — „Wie heeft „u die leugen verteld?" vraagt zijn pleegmoeder. — „Het is mij niet „verteld, ik heb het gedroomd[4]). Sta mij toe naar de aarde te gaan, „ik zal over drie maanden terugkeeren." — Op aandringen van zijn pleegvader stemt zijn pleegmoeder met bezwaard hart toe. Zij had gehoopt dat La Samanglangi' haar in den Hemel zou opvolgen. Gutu'sibali', zijn pleegvader, laat een groot aantal aanzienlijken oproepen die vóór zijn tocht naar de aarde van hem afscheid moeten komen nemen, het rondbrengen der oproepingen duurt drie maanden. Als allen bijeen zijn, vraagt La Samanglangi' verlof zijn kindersieraden af te leggen, zijn pleegmoeder verzoekt hem daarmee te wachten tot hij gehuwd zal zijn. De hemelketting wordt losgemaakt, de poort geopend. Gutu'sibali' opent zijn sirihdoos, prevelt een formulier waarmee hij de elementen ontketent en waardoor duisternis intreedt. De regenboog verschijnt onder de tamarinde-boomen, La Samanglangi' daalt daarop naar de aarde omlaag. Zoodra hij is aangekomen, is het weer fraai op de aarde en zien de menschen met

[1]) *lipungĕng lĕbbi'*, beteekenis onzeker. De man heet: *I La Sangiang*, een naam die even later van La Samanglangi' wordt gebruikt.

[2]) In het gesprek is de verhouding als die van ouders tot hun kind, de eersten zijn echter niet meer dan tijdelijke pleegouders. Uit het vervolg blijkt dat La Samanglangi' door zijn ouders op aarde naar den Hemel gezonden is om hem te scheiden van zijn tweelingzuster. La Samanglangi' zegt ergens dat hij door hen in het zonnerond is opgevoed: *riatuwōnna — ri lili tika' mata ĕssoe.*

[3]) Dit is het gewone motief waarom tweelingen van tweeërlei kunne liefst dadelijk na de geboorte gescheiden worden.

[4]) Daarom is er niet aan te twijfelen. — Uit den aanhef, verduidelijkt door den paralleltekst C XVII blijkt echter dat zijn makker het geheim verklapt heeft.

stomme verbazing de verschijning uit den Hemel. De ouders en grootouders van La Samanglangi' blijken in het paleis van Tompo'-tika' te zijn[1]). De grootvader zendt zijn zoon Palawagau' met echtgenoote uit om den hemelling ten paleize te nooden. Hier wordt hij door zijn grootmoeder We Adiluu' verwelkomd. Doch Ulĕngma'lino, zijn tweelingzuster, sluit zich in haar kamer op. La Samanglangi' wordt naar de hanenvechtbaan geleid, waar opgewekt gekampt wordt. Palawagau' staat erop zijn zoon partij te geven; zijn haan wordt gedood[2]).

47 De avond valt, de lichten in het paleis worden aangestoken, men keert van het hanenperk huiswaarts.

Ten paleize heeft een gemeenschappelijk maal plaats, gevolgd door een danspartij; La Samanglangi' gaat omstreeks middernacht naar zijn vertrek, hij is verdrietig en kan den slaap niet vatten, hij denkt aan zijn tweelingzuster. Den volgenden morgen worden hem zeldzame buffels als huldegift gebracht, dit gaat tien dagen door. Palawagau' en echtgenoote zijn bezorgd omdat het opgaan naar de *djuru* van Ulĕngma'lino niet door kan gaan, wegens de aanwezigheid van La Samanglangi', die haar niet mag zien[3]).

La Samanglangi' vraagt waar zij is. De hovelingen zitten ermee in, zij zeggen dat hij als eenigst kind met den vorst omhoog is gekomen (uit de Onderwereld). Als dat zoo is, zal men het dan niet *pemali* noemen als hij haar huwt, vraagt hij?

Als drie maanden verstreken zijn, heerscht er rumoer in de natuur en wordt het fel licht[4]). La Samanglangi' blijft zeven etmalen in vertwijfeling liggen zonder te eten. Dan komen Palawagau' en echtgenoote zijn kamer binnen en willen dat hij op zal staan. Hij verzoekt hun het vertrek te verlaten, hij zal volgen. Palawagau' gaat naar het terrein waar de hanenvechtbaan is, Tjĕnraraodang begeeft zich naar binnen, naar het vertrek van haar schoonmoeder, zij werpt zich vóór haar neer, doch deze slaapt door. Eindelijk maakt ook La Samanglangi' zich op om in vollen luister af te dalen, doch bij

---

[1]) Van I La Djiriu', zijn grootvader, heette het tot dusverre dat hij sedert lang naar den Hemel, vanwaar hij was neergedaald, was teruggekeerd. Zijn wederkomst op de aarde wordt niet toegelicht. Van Pantjaiwero Tjĕnraraodang, zijn moeder, geldt m.m. hetzelfde. Later wordt terloops gezegd dat zij in een potje uit den Hemel is neergelaten.

[2]) La Samanglangi' vecht met een uit den Hemel meegebrachten haan.

[3]) Bedoeld is haar *bissu*-wijding, Wb. s.v. 4° *djuru*.

[4]) Staat in verband met het niet nakomen zijner belofte, aan zijn pleegouders gedaan, na drie maanden naar den Hemel te zullen terugkeeren.

de trap gekomen, keert hij om en snelt ongezien naar het vertrek zijner zuster. Eerst ziet hij den jonkman Simpuanglĕtte, dan valt zijn blik op zijn zuster, door zoogmoeders en anderen omgeven. Haar schoonheid is van dien aard dat zij hem bedwelmt. Zij van haar kant is hoogst verbaasd hem te zien (zij weet wie hij is). Toen bij hun geboorte (hij was de eerstgeborene) de navelstreng noch niet los was (?), zijn zij gescheiden en is hij ten Hemel gevaren, zij werd omlaag gevoerd naar de Onderwereld, want bleven zij bijeen, dan zou dat *pemali* zijn geweest, zij zouden, groot geworden, met elkander hebben willen huwen[1]). Hij wil dat zij mee opstijgt naar den Hemel, daar zullen zij kunnen huwen. Zij wil daar niet van weten. Haar zoogmoeder betoogt de onmogelijkheid. Met moeite beweegt zij hem naar het vreemdelingenverblijf te gaan, daar werpt hij zich neer, dekt zich en weent. Allen in het paleis zijn onthutst over La Samanglangi's bezoek aan het vertrek zijner zuster.

We Maduwalĕ' gaat Tjĕnraraodang op de hoogte brengen. Samen gaan zij naar La Samanglangi' toe; zij tracht haar zoon zijn verlangen om zijn zuster te huwen uit het hoofd te praten. Er is reeds sprake van dat zij met La Opu bĕtta zal huwen. Zijn moeder wil dat hij een andere, „ebenbürtige" vrouw zal zoeken. De zon nijgt naar het Westen, als Palawagau' het paleis binnenkomt met vele vazallen. La Samanglangi' doet hem het zelfde verzoek, n.l. om met zijn tweelingzuster te mogen trouwen. Palawagau' wringt de handen. Hij stelt voor een groote vergadering te beleggen en die af te vragen of ooit een broer en zuster met elkaar gehuwd zijn en niettemin het land gedijde. Dit geschiedt en Palawagau' legt aan de uit het geheele land bijeengekomenen, hoog en laag, de vraag voor. Er wordt dagen over gepraat zonder dat men het eens wordt. La Samanglangi' is bijkans van zinnen, Palawagau' baadt in tranen, zijn echtgenoote eveneens. We Adiluu' is mede tegenwoordig. Als zij de vraag stelt 48
of men de plannen van haar kleinzoon goedkeurt, antwoordt de vergadering slechts één uitweg te weten, n.l. één van beiden: La Samanglangi' of Ulĕngma'lino, te verbannen. We Adiluu's gelaat betrekt en zij zegt: „Ik doe mij zelf zonder ophouden verwijten over „het feit dat ik mijn dochter We Tĕnrirawe verbannen heb (de twee-„lingzuster van Palawagau'), één mijner kleinkinderen verbannen „wil ik niet". Tjĕnraraodang zou, als dat gebeurde, mee verbannen willen worden. Op voorstel van een paar der aanwezigen wordt

[1]) Vgl. blz. 735 noot 3.

Ulĕngma'lino gehaald om een bruid voor haar broeder aan te wijzen. Als zij komt, is een ieder versteld van haar schoonheid. La Samanglangi' schijnt bewusteloos, zij plaatst zich vóór hem, tracht hem te wekken. Hij rijst op en begint weder over een huwelijk te praten. In een uitvoerig gesprek zet zij wederom uiteen waarom dit onmogelijk is, toegelicht met voorbeelden uit het leven hunner voorouders. Wanneer dat dan niet gaat, ook in Hemel en Onderwereld niet, zooals zij heeft aangetoond, oppert hij dat zij met hem mede zal gaan naar Luu' of naar Wadĕng. — „In Luu'," antwoordt Ulĕngma'lino, „heeft Sawerigading om de zelfde reden het land ver„laten en in Wadĕng is We Tĕnrirawe vorstin, die om dezelfde „reden eveneens uit Tompo'tika' verbannen is." Ook de goden zouden dit nooit goedkeuren, ongeluk zou over het land komen. La Samanglangi' betoogt steeds hartstochtelijker, hij vraagt een sirihpruim en ontvangt die. Wanneer hij door haar schoonheid in het bizonder getroffen is en aangetrokken wordt, dan, zoo zegt zij, wil ze hem een vrouw wijzen die haar daarin evenaart, n.l. Wetoingtungkĕ' van Pudjanati[1]), afgedaald naar de Onderwereld waar Ulĕngma'lino haar heeft leeren kennen en vanwaar zij tegelijkertijd met haar weder naar de Middelwereld omhoog is gestegen. Zij zal hem het beeld van haar op den nagel van haar vinger laten zien; wanneer zij, Wetoingtungkĕ', niet haar evenbeeld is in schoonheid, mag hij naar Tompo'tika' terugkeeren en zal zij, alle ordonnantieën des lands op den kop zettende, met hem huwen[2]). Dan trekt zij aan haar nagel, beblaast dien, waarop hij wordt als een spiegel waarin zich de geheele wereld weerspiegelt[3]); daarin is Wetoingtungkĕ' te zien op haar zetel in Pudjanati gezeten. La Samanglangi' is terstond bedwelmd van den aanblik, hij waggelt op zijn zitplaats. Hij ziet zich als in een droom haar opnemen en op haar legerstede neerleggen waar zij inslaapt en hij zich naast haar legt. Weder bijgekomen wil hij dadelijk naar Pudjanati op reis gaan. Ulĕngma'lino bepaalt den achtsten der maand als een goeden dag om weg te varen. Op haar aanwijzing laat hij volk bijeenbrengen, de *pua' ma'toa* oproepen, enz.

Als de goede dag daar is, is alles bijeen en begeven Palawagau'

---

[1]) Zij wordt ten onrechte tweelingzuster van La Ma'panganro genoemd; is wel een zuster maar vele jaren jonger.

[2]) Dit geheele tooneel is m.m. een repliek van dat tusschen Sawerigading en zijn tweelingzuster We Tĕnriabĕng; Sawerigading zal het evenbeeld in Tjina vinden. Zie o.a. tekst A XIV.

[3]) Daar de nagel „sieraad van den vinger" genoemd wordt, moet misschien aan één nagel gedacht worden, dien zij heeft laten doorgroeien.

met zijn zoon zich naar hun gereed staande draagzetels en in een grooten stoet met volle muziek trekt men naar de wierookrots[1]) waar *ara*-boomen zijn. Daar moeten groote boomen, die in een groep bijeen staan, geveld worden. De *bissu*'s verrichten ceremonieën en er worden zeldzame buffels, albino's, dwergen en *oro kělling* (vreemde volksstam) geofferd bij uit den Hemel neergedaalde boomen (de te vellen boomen, van verschillende houtsoort, *ara* e.a.). De kapmessen deren zelfs de schors der boomen niet[2]). La Samanglangi' is wanhopig. Er wordt een bode naar de hoofdstad gezonden om Ulĕngma'lino van den staat van zaken op de hoogte te brengen, dat men n.l. reeds drie maanden lang[3]) boomen tracht te vellen zonder het geringste resultaat, met verzoek of zij erin toestemt dat hij in het land blijft en met haar huwt. Zij wijst dit voorstel af, maar bij de a.s. volle maan, als de sterren van den gordel van Orion op één rij staan (?)[4]), dan is het de gunstige dag van Hemel en Onderwereld, dan zullen twee personen neerdalen die de boomen zullen vellen. Tevens moeten de vazallen bijeengeroepen worden[5]). Het gedierte in de bovengrondsche wortels van de *ara*-boomen wordt ongerust, de uitwaseming der tallooze menschen bedwelmt hen. Zij roepen de boomen aan om lijfsbehoud (velerlei dieren, uitvoerig)[6]). Ten slotte besluiten de vogels La Samanglangi' te vragen genadig te zijn. Zij 49
wijzen erop dat deze boomen tesamen met Turu'bela uit den Hemel neergedaald zijn. Duisternis valt in, hemelsche wezens dalen onder onweer neder, het wordt weer licht, er heerscht drukte en geraas, buffels worden geslacht van een zeldzame soort met goud op de horens, het geboomte beweegt. De hemellingen in het loover beginnen te jammeren, zij stijgen ten Hemel. Andere, neergedaalde, vazallen van den Heer (des Hemels) vellen daarop de boomen als waren het pisangstammen. La Samanglangi' spreekt de ter aarde

---

[1]) *bulu'batu kaměnnjang,* volgens het Wb. s.v. *kaměnnjang* ook: roode berg.

[2]) Ook dit tooneel is een repliek met andere namen van het kappen van het *welĕnrĕng*- en ander hout voor het schip waarmee indertijd Sawerigading van Luu' naar Tjina is gevaren, zie o.a. A XIV.

De bedoeling is het schip waarmee La Samanglangi' van Tompo' tika' naar Pudjanati zal varen, tè bouwen.

[3]) Blijkt niet uit het voorgaande.

[4]) *adjidjirĕng.*

[5]) Het optreden van Ulĕngma'lino doet aan dat van We Tĕnriabĕng ter zake van de welĕnrĕng-boomen, enz. denken. Zij kunnen dat omdat zij beiden *bissu* zijn.

[6]) Onder de dieren wordt ook de tijger genoemd. — De *ara*-boomen worden als vrouwen aangeroepen.

liggende stammen toe: „Voor u[1]) is het einde gekomen van uw „staan op deze plaats en daarmee voor mij het einde van mijn verblijf „in dit land, enz." Palawagau' offert goud, hij roept den Heer aan. De hemelsche houtvellers keeren naar den Hemel terug. Het gekapte hout zinkt weg naar de Onderwereld[2]). Algemeene verbijstering. Palawagau' neemt zijn zoon mee terug naar Tompo'tika', hij wil Ulĕngma'lino met het voorgevallene in kennis stellen. Ziet zij er geen gat in, dan wil hij zijn toestemming tot het huwelijk wel geven. Zij treffen Ulĕngma'lino in gezelschap van haar moeder aan. Zij hoort hen glimlachende aan; te noen zal zij zich naar de Onderwereld begeven. Aldus geschiedt. Zij gaat tot Opu samuda en verzoekt hem de boomstammen weer omhoog te laten gaan opdat La Samanglangi' ermee[3]) naar Pudjanati kunne gaan om daar te huwen; zij vertelt erbij alles wat er met hem gebeurd is. Er was geen schip beschikbaar[4]). Hij zegt haar terug te gaan naar de aarde, over zeven etmalen zullen de boomstammen op de aarde terugkomen in den vorm van een geheel gereed zijnd schip; aardlingen zouden het niet kunnen maken.

Weldra is zij op de aarde terug en brengt haar broeder ten paleize het blijde bericht. Palawagau' laat vazallen oproepen; de boden varen zeven etmalen rond om allen te bereiken. Op den gestelden dag wordt de aarde te noen in het duister gehuld, het stormt en onweert, daar komt een groot aantal schepen naar boven bij de riviermonding. Palawagau' gaat er met zijn zoon en gevolg in optocht heen; La Samanglangi' gaat aan boord en benoemt het admiraalsschip[5]). Palawagau' bepaalt op zijn verzoek den gunstigen dag om uit te zeilen, doch hij wil eerder vertrekken, den volgenden morgen vroeg. Zijn vader en I La Djiriu' ontraden het, de dag is ongunstig, een dag van oorlog ....[6]).

[La Samanglangi' heeft zijn zin doorgedreven, is op den verkeerden dag in zee gestoken en heeft tegen hemelsche monsters te strijden].

49/27 La Samanglangi' en de zijnen verweren zich dapper tegen de booze machten die hen aanvallen. De strijd is bloedig. Aan zijn zijde

---

[1]) *We Penrang,* met nog andere namen.

[2]) Als indertijd het hout voor de vervaardiging van Sawerigading's schip gekapt.

[3]) D.w.z. met het ervan te vervaardigen schip.

[4]) Dit wordt hier voor het eerst gezegd.

[5]) Met een zeer groot aantal teekenende namen.

[6]) „Hier ontbreken een of meer bladzijden" (Jonker).

bevinden zich vazallen van Tompo'tika', die zijn vader heeft meegegeven[1]). Het gedaver van den strijd dringt tot den Hemel door. Gutu'sebali' werpt het hemelvenster open en ziet neer op de aarde. Hij bemerkt dat zijn (pleeg)kind in strijd gewikkeld is, zijn echtgenoote zegt hem met hemelmonsters af te dalen. De hemelketting wordt losgemaakt, de hemelpoort geopend en Gutu'sebali' daalt onder natuurverschijnselen omlaag met den zevenkleurigen regenboog, neerkomend op het schip van La Samanglangi'. Deze begroet zijn (pleeg)vader eerbiedig. Als de vijand het staatsie-zonnescherm van Gutu'sebali' uit den Hemel ontwaart, neemt hij de vlucht. Gutu'sebali' laat zijn kris uit de scheede springen en verwoestingen aanrichten onder de *peresola* (monsters), waarop zij weer tot hem terugkeert. De lijken der aan La Samanglangi's zijde gevallenen worden op zijn last vergaderd, waarna hij ze in het leven terugbrengt (op dezelfde wijze als Sawerigading pleegt toe te passen). Hij wil La Samanglangi' voor korten tijd mee naar den Hemel nemen om zijn (pleeg)-moeder te zien, doch deze verzoekt dat later met Wetoingtungkĕ' te mogen doen. Gutu'sebali' stemt toe, laat krijgstuig achter en stijgt ten Hemel, vergezeld van het gevolg waarmee hij gekomen was.

De vloot van La Samanglangi' vaart voorspoedig voor den wind verder.

Sangadjiunru' ziet van uit den Hemel de vloot varen. Wie zijn de vermetelen die de gevaren van den Oceaan trotseeren? „Laten „wij," zegt hij tot de zijnen, „neerdalen om de schepen te vernielen." Een hemeldienaar vindt dat bedenkelijk, omdat er nazaten der vorsten van Luu', van Tompo'tika' en Wewangriu' aan boord zijn. Doch Sangadjiunru' wil niet naar raad luisteren, een gansche vloot wordt neergelaten naar de aarde.

La Samanglangi' vaart steeds verder. In den nacht bekruipt hem een verlangen naar Tompo'tika' en tevens naar den Hemel. Hij klaagt zijn nood aan zijn medgezel Welarĕngrukka. „Het komt alles 50
„daarvandaan," zegt deze, „dat gij den goeden tijd voor het vertrek „van Tompo'tika' niet hebt afgewacht." Daar ziet hij de schepen van Sangadjiunru' aankomen. Dat allen zich ten strijde gereed houden. Bij het aanbreken van den dag heeft de aanval plaats (na de gebruikelijke samenspraak der aanvoerders, i.c. Sangadjiunru' en La

[1]) De plaats van den strijd, waarschijnlijk in de verloren bladzijden aangegeven, is niet duidelijk. Men is op zee, maar de beschrijving is als die van een landgevecht. Uit het vervolg moet men opmaken dat het gevecht in volle zee plaats heeft.

Matawero). La Matawero tracht nog den strijd af te koopen, immers, La Samanglangi' begeert niet anders dan zoo spoedig mogelijk naar Pudjanati te varen. Hij en Sangadjiunru' komen in het gevecht tegenover elkaar te staan. Als de strijd hevig woedt, opent Sangadjiunru' zijn sirihdoos en prevelt een spreuk waardoor hij noodweer ontketent, La Samanglangi' doet desgelijks, dan wordt de zee weer kalm en het weer herstelt zich. In dezen strijd tusschen goden (*dewata*) en menschen staat de zaak voor de laatsten vaak hachelijk, doch zij houden stand. Vijftien etmalen heeft de oorlog geduurd, als We Tĕnriabĕng van uit den Hemel[1]) ziet wat er gaande is. Zij werpt twee „gouden brieven" omlaag, één valt Sangadjiunru' voor de voeten, de andere op La Samanglangi's schoot. De brief voor Sangadjiunru' bevat een berisping; hij gaat dadelijk aan boord van La Samanglangi's schip verontschuldigingen aanbieden. Zij nuttigen samen sirih en Sangadjiunru' schenkt zijn „achterneef" het meegebrachte oorlogstuig alsmede de noodige zaken om dooden te laten herleven, hij zelf stijgt weer ten Hemel. — La Samanglangi' brengt met gebruikmaking van de hem geschonken middelen de gesneuvelden in het leven terug[2]). De vloot vaart verder.

Na vijftien etmalen volgt een nieuwe ontmoeting met Riu'siduppa, die uit de Onderwereld op weg is naar Wiringlangi'. La Matawero verzamelt de schepen en maakt zich klaar voor het gevecht. Na een tweespraak der beide mannen, geheel als vroeger, en nadat ook een opvarende van de vloot van Riu'siduppa dezen gewaarschuwd heeft, vertoont La Samanglangi' zich. Riu'siduppa bekent zichzelf dat hij hem een schoonen jonkman vindt, hij draagt nog enkelringen (jong, ongehuwd) en halsketting. Hij maakt La Samanglangi's woede gaande door hem te beleedigen[3]).

50/39 Waar de tekst voortgaat, is de strijd aan den gang. Welarĕngrukka
51 weert zich bizonder. Er wordt vijftien dagen en nachten gevochten[4]). Dan zendt Riu'siduppa een bode naar zijn broer Walenranglangi' in de Onderwereld om hem te verzoeken op te stijgen en te helpen.
51/2 Per schip gaat de bode naar Pisimpatu[5]) ....

Er is duisternis op het terrein van den strijd gezonden. Vele jonge

---

[1]) Van uit het zonnerond, *natĕllong ri lili tika' mataĕssowe*. — De woonplaats van de zon (*onrŏnna tika'*) is in den Hemel.

[2]) Op de gewone wijze als steeds door Sawerigading en ook boven door Gutu'sebali' toegepast.

[3]) „Hier ontbreken weder een of meer bladzijden" (Jonker).

[4]) Iets later: negen etmalen.

[5]) „Hier ontbreken één of meer bladzijden" (Jonker).

ridders die Palawagau' aan zijn zoon heeft meegegeven, zijn gesneuveld. La Samanglangi' is terneergeslagen. Hij zegt tot zijn getrouwen La Matawero dat de hoop was zijner (pleeg)moeder dat hij in den Hemel zou huwen met Werowitoing[1]) en den staat zijner (pleeg)ouders zou voortzetten, maar hij wilde beter weten en verbande zichzelve ver weg[2])....

51/6

Het gesprek van La Samanglangi' met La Matawero en La Matabila is nog aan den gang. De toestand schijnt wanhopig. Walenranglangi' (zijn komst zal in den voorlaatsten hiaat beschreven zijn) is nu onder de mede-strijdenden aan de zijde van zijn jongeren broeder Riu'siduppa; hij laat de schepen van La Samanglangi' zinken. To Balaonji' ziet het schip van La Samanglangi' persoonlijk in de Onderwereld neerkomen en vraagt wat dat is. Een volgeling van Riu'siduppa licht hem over den gevoerden strijd in. To Balaonji' valt om van ontzetting[3]), hij doet ongemerkt (?) zijn omhulling aan[4]) en stijgt op naar de aarde. Als hij Walenranglangi' in het oog krijgt, gloeit zijn gezicht als brandende kool en hij vaart tegen hem uit, gaat dan aan boord van het schip van Riu'siduppa, die hetzelfde lot ondergaat en vervolgens naar het schip van La Samanglangi' dien hij gaat liefkozen[5]). „Hoe is het mogelijk dat uw vader erin „heeft toegestemd dat gij op zoo jeugdigen leeftijd de gevaarlijke „reis over zee naar Pudjanati ondernaamt!" — La Samanglangi' geeft tekst en uitleg. To Balaonji' wil hem een vorstelijken staat in de Onderwereld geven, maar als hij verneemt dat zijn nazaat met Witoingtungkĕ, iemand met wit bloed, wil huwen, keurt hij dat goed en wenscht hem goede reis. Riu'siduppa biedt hem boetvaardig zijn eigen schip aan.

La Samanglangi' verzoekt zijn naar de Onderwereld nedergevaren mannen te laten herleven, wat door To Balaonji' wordt ingewilligd. Hij krijgt van Riu'siduppa de benoodigdheden mede die hem in staat zullen stellen zelf dooden te laten herrijzen.

La Samanglangi's vloot vervolgt de reis....[6]).

[Men is op een gevaarlijk punt].

51/18

---

[1]) Waarschijnlijk de dochter van We Tĕnriabĕng, dan wel een kleindochter.

[2]) „Ontbreekt iets. Nieuwe bladzijde in het origineel" (Jonker).

[3]) Dewijl La Samanglangi een achterkleinzoon is van Turu'bela, zijn schoonzoon (ten rechte een achter-achter kleinzoon).

[4]) *pasang lalĕng*; *larukodong* kan zijn een masker, maar ook een omhulsel.

[5]) Men schijnt te moeten aannemen dat hij diens schip weer naar de aarde heeft laten opstijgen.

[6]) „Ontbreken bladzijden" (Jonker).

Er worden twee zonnen gezien die langs elkaar heen trekken. Welarĕngrukka zegt: „Hier gaan hooge golven, hier staat een goud-„berg in de zee, waarop zeldzame boomen groeien, dat alles schittert „als de zon." — Zijn woorden wekken gelach. Doch La Matawero wordt boos, het is hier een onheil-plaats waar men stil moet zijn. Met dat hij gesproken heeft, woeden de elementen en wordt het duister. De schepen verkeeren in grooten nood. Men verzoekt La Samanglangi' een spreuk te prevelen. Hij staat op, offert aan de zee, noemt de namen zijner voorvaderen. Het noodweer houdt op. Hij wil onder de *pao djĕngki* (wonderboomen)[1]) passeeren en de (eetbare) *tanri'*-bloemen[2]) bekijken, hij stapt in een jol en gaat aan wal. Hemeldienaren bedrijven daar hun spel, zij hebben hun omhulsel (maskers?) afgedaan, het is een stapel; La Samanglangi' laat ze in de jol brengen; zijn mannen plukken bloemen, de lucht davert van het gejuich. De hemeldienaren[3]) vinden de menschen een vermakelijk gezicht, zij maken hun opmerkingen, sommigen zouden die menschen wel willen opeten. Maar als zij van de pauw hooren welk een voornaam personnage La Samanglangi' is, schrikken zij, zij grijpen (op den stapel) naar hun maskers (of: kleeren), doch deze zijn verdwenen. Zij smeeken La Samanglangi' ze terug te geven, ze hebben het koud, het bad is afgeloopen en ze willen zich terugtrekken. In ruil bieden zij de wonderbare vruchten aan. Zij willen hem meenemen naar Mantjapai'. Daar woont een schoone prinses, zij is echter niet ter plaatse omdat zij is uitgenoodigd in Pudjanati het huwelijk van Witoingtungkĕ' te komen bijwonen[4]). La Samanglangi' houdt vol niet te weten waar de maskers zijn. Zij smeeken ze terug te geven.

51/34 .... (Hiaat)[5]).

Het gesprek is nog aan den gang. Er is sprake van de liefde-verwekkende en -sterkende eigenschappen van gaven die de hemellingen La Samanglangi' willen geven als zij hun hulsels terugontvangen. La Matawero dringt er bij La Samanglangi' op aan de maskers terug te geven; deze haalt ze daarop van onder zijn sirih-doos te voorschijn en de dieren doen ze weer aan. La Samanglangi' gaat naar boord terug, de vloot vaart verder.

[1]) Wb. s.v. *djĕngki.*
[2]) Wb. s.v. 2° *tanri'*.
[3]) Zij hebben de gedaante van dieren.
[4]) Beneden wordt van het huwelijk eener zuster van Witoingtungkĕ' en haar bestijgen van de *djuru* gesproken.
[5]) „Ontbreken bladzijden" (Jonker).

Na zeven maanden is men tegen het vallen van den avond in het gezicht van Pudjanati. Daar ligt ook het schip van La Tĕmma'tjili' die aan boord komt en La Samanglangi' over Pudjanati inlicht. Hij was door I La Galigo uitgenoodigd om een steekspel[1]) in Pudjanati te komen bijwonen. De jongste dochter van de vorstin van daar, schoondochter van Sawerigading, is uitgehuwelijkt. Drie maanden daarna zou een tweede huwelijksfeest, van haar zoon, alsmede het bestijgen van de *djuru* door Witoingtungkĕ' plaats hebben. Hij kon daar niet meer bij tegenwoordig zijn, daar hij bericht kreeg dat zijn vrouw thuis ziek lag en nu is hij op de terugreis naar zijn land.

La Samanglangi' begrijpt niet dat de jongste dochter vóór haar oudere zuster gehuwd is. „Dat komt," antwoordt La Tĕmma'tjili', „omdat Witoingtungkĕ' pas toen haar broeder zou huwen uit de „Onderwereld is opgestegen." Sedert heeft zij in zeven maanden zeventig huwelijksaanzoeken gehad, doch geen is aanvaard omdat de Heer der Onderwereld zich ertegen verzette, hij wenschte haar voor den zoon van Palawagau' bestemd te zien. La Samanglangi' hoort dat met groote vreugde. La Tĕmma'tjili' vraagt hem mee te gaan naar Mantjapai', van daar uit wil hij een huwelijksbode voor hem naar Pudjanati zenden en ook voor de huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) zorgen. En wordt La Samanglangi' niet als echtgenoot aangenomen, dan mag hij met hem, La Tĕmma'tjili', en echtgenoote doen wat hij wil. La Samanglangi' stelt hem gerust, hij zal hem geen haar op het hoofd krenken, doch hij verontschuldigt zich wat het aanbod mede naar Mantjapai' te gaan betreft, hij wil dadelijk door varen naar Pudjanati. Na den geheelen dag samen gekeuveld te hebben, gaat La Tĕmma'tjili' naar zijn eigen schip terug. La Samanglangi' komt na drie etmalen tegen den avond in Pudjanati aan. Hofdames, in het gevolg van I We Tjudai uit Tjina meegekomen[2]), zijn aan het baden. Aangeroepen, geven zij nijdige antwoorden en gaan weldra 52
naar de stad terug. La Samanglangi', omgeven door zijn gevolg aan dek gezeten, merkt op dat zijn vader hem terecht ontraden had ver weg te gaan; nauwelijks in Pudjanati geankerd, wordt hij reeds minachtend toegesproken. Zijn raadslieden La Matawero en La Matabila dikken het gezegde nog eens aan.

Intusschen zijn de van het bad terugkeerende hofdames naar het paleis gegaan. In het vreemdelingenverblijf vinden zij Saweri-

---

[1]) *gau' sitodo'todo'*, ziet op hanengevechten.
[2]) Tot bijwoning der feesten.

gading[1]), I La Galigo en de zeventig prinsen. Als deze hooren van de groote vloot die is aangekomen, is Sawerigading ongerust, de zeventig prinsen kijken verbluft. Hij zendt boden op kondschap naar de schepen uit. La Samanglangi' is in schoonheid en staatsie gezeten. Naar het doel hunner komst gevraagd, antwoorden La Matawero en La Matabila dat zij gehoord hebben dat de hanengevechten in Pudjanati zoo bizonder levendig zijn en zij er gaarne aan willen deelnemen[2]). De boden spreken de hoop uit hen weldra op de hanenvechtbaan te zien en keeren dan naar het paleis terug om verslag te doen. Zij vertrouwen de zaak niet, zoo'n groote vloot, die de *ketĕngrinaga* vlag voert (vorstelijke standaard), menschen die een vreemde taal spreken, enz. Maar het hoofd van alles is een jonge man, die nog kindersieraden draagt en geen mannenwapens voert maar wel het staatsie-zonnescherm van Palawagau'. Wie kan hij zijn? Palawagau' heeft één zoon, maar die is in den Hemel, zegt Sawerigading. Hij kan op de aarde teruggekeerd zijn, zegt I La Galigo. To Palĕnnarĕng (= La Sinilele) heeft er altemet iets van gehoord dat dit inderdaad zoo is.

Sawerigading laat nu een feestmaal in gereedheid brengen en voor een plechtig inhalen der bezoekers (naar behooren, met *bissu*'s en eerehagen) zorgdragen. Hij zendt I La Galigo naar boord. La Samanglangi' dost zich uit, hij verzoekt zijn zoogmoeder zijn kindersieraden af te doen. Daarna stapt men in de draagzetels en gaat gezamenlijk in staatsie naar de stad (op de gebruikelijke wijze). La Samanglangi's schoonheid trekt algemeen de aandacht. Bij de trap van het paleis wordt hij door I We Tjudai en haar schoondochter verwelkomd. Sawerigading vraagt waarom zijn vader niet mee is gekomen. Hij heeft hem wel is waar geen uitnoodiging gezonden, maar dat was omdat hij vernomen had dat Palawagau' zelf het huwelijksfeest zijner dochter zou vieren met haar neef, den zoon van We Tĕnriabĕng. La Samanglangi' beaamt de juistheid van dit laatste en voegt eraan toe dat zijn vader van diens kant geen uitnoodiging naar Tjina (de woonplaats van Sawerigading) gezonden heeft, omdat hij gehoord had dat deze voor een huwelijksfeest naar Pudjanati was gegaan. Sawerigading wil weten waarom hij vóór de huwelijksplechtigheid zijner zuster het land verlaten heeft. La Matawero legt uit hoe dit komt, terwijl La Samanglangi' tranen plengt. Sawerigading wordt

[1]) Hij is in Pudjanati op bezoek om de feesten bij te wonen, evenals I We Tjudai, zijn echtgenoote en verdere in Tjina gevestigde familieleden en gevolg.
[2]) Een meer aangewende aanloop.

aan zijn eigen geschiedenis herinnerd en begint ook hevig te schreien. Hij wil dat La Samanglangi' in Pudjanati zal blijven; het is geen bestaan, al is men van wit bloed, zonder vaste woonplaats rond te zwerven[1]). Het gesprek wordt voortgezet tot den avond, dan wordt eten opgedragen. De vrouwelijke familieleden uit Tjina wekken La Samanglangi' op toe te tasten. Na het maal (beschreven) trekt men naar het hanenperk[2]), de zeventig prinsen zijn van de partij. (Be- 53
schrijving)[3]). De harmonie wordt niet verstoord. Als het duister invalt, verzoekt La Samanglangi' met de zijnen naar de schepen te mogen terugkeeren. De zeventig prinsen zeggen: „Morgen beginnen „we weer!" I La Galigo c.s. gaan naar het paleis en vieren daar feest met *bissu*-dansen.

La Samanglangi' zendt een bode naar den wal om La Tĕnrigiling en La Tĕnriesa te verzoeken aan boord te komen, zij komen dadelijk. La Samanglangi' vraagt hun hem behulpzaam te zijn, hij zou gaarne een kijkje in het paleis nemen en de vrouwen zien. Zij zijn bereid en het gezelschap, behalve uit hen drieën, uit La Matewero en La Matabila bestaande, gaat aan wal, ongerekend een talrijk gevolg. Bij de omheining van het paleis aangekomen, worden de lichten gedoofd, het gevolg wordt weggezonden. Het vijftal hult zich in zijn sarongs en begeeft zich onder de menigte. Het is of de menschen door een hemelschen geur worden bedwelmd waar zij gaan. De twee geleiders wijzen La Samanglangi' een plaats aan om zich te verschuilen. Hier spieden zij naar de vrouwen. „Kies er nu maar één uit om mee „te huwen," zeggen de geleiders. Er volgt een lange bespreking over de vrouwen die zij zien, heur kleeding, enz., de geleiders geven inlichtingen[4]). Eindelijk krijgt hij Witoingtungkĕ' in het oog, hij geraakt geheel in de war door haar schoonheid. Zij is, zegt La Tĕnriesa, de parel die de *djuru* bestegen heeft, door den vorst boven allen gesteld en niet door hem verloofd. „Inderdaad," zegt La Samanglangi' bij zichzelf, „Ulĕngma'lino heeft niet te veel gezegd, zij evenaart „haar, is haar evenbeeld." Dan sluipt hij weg, zijn gevolg voegt zich weer bij hem en zij bereiken de landingsplaats. Hij gaat aan boord

---

[1]) Herinnering aan Sawerigading's eigen zwerftochten. — La Samanglangi' heeft, evenals Sawerigading in Luu' indertijd, van de opvolging in Tompo'tika' afstand gedaan.

[2]) De schrijver vergeet hier dat het maal 's avonds werd gehouden; hanengevechten hebben alleen overdag plaats, na de hitte des daags.

[3]) Een paar bladzijden tekst (42—44) zijn dubbel opgenomen.

[4]) Een groot aantal wordt genoemd met haar moeders, die „tante's" van La Samanglangi' heeten, d.w.z. nichten van èèn staak opwaarts.

en legt zich te slapen. Hij droomt dat Witoingtungkĕ' aan zijn zijde ligt.

Den volgenden morgen zendt hij La Matawero met een ander als huwelijksboden naar I La Galigo. Zij worden goed ontvangen. „Maar," zegt I La Galigo, „er zijn zooveel huwbare prinsessen in „huis, wie bedoelt gij?" — Zij noemen den naam van Witoingtungkĕ'. I La Galigo laat een groote vergadering beleggen, die haar instemming met het huwelijksaanzoek betuigt. Sawerigading, zeer verheugd, stemt er mee in.

Hier eindigt het handschrift abrupt.

NAAMLIJST.

Om de familiebetrekkingen, zooals zij ten rechte zijn, te leeren kennen, raadplege men de naamlijst van C XVII.

1. La Samanglangi' Palawatika' Odangsibali' (of: — sebali') Odangpabeta Palawakanna, van Tompo'tika', Singkiwero en Sawangmega en Botinglangi' enz., zoon van 6 en 7, tweelingbroer van 8.
2. Gutu'sebali' La Werogutu' Tunĕ'sangiang Opu (of: Datu-) Dewata Opuna langi' To Pawewangi in den Hemel, (pleeg)vader van 1, echtgenoot van 3 en neef.
3. Datu wetoing Mutiaranatika' (of: Mutiatungkĕ) We Rĕmmanggutu' in den Hemel, (pleeg)moeder van 1, echtgenoote van 2, dochter van 54[1]).
4. I La Djiriu', oud-vorst van Tompo'tika'.
5. We Adiluu', echtgenoote van 4.
6. Palawagau' I La Datu(na) I La Sarasa La Ma'sarasa[2]), vorst van Tompo'tika', zoon van 4 en 5, vader van 1 en 8.
7. Tjĕnraraodang Pantjaiwero (of: Datu Wero) Karaeng mega, echtgenoote en nicht van 6, moeder van 1 en 8.

---

[1]) De naam *Datu wetoing* kan ook op den echtgenoot worden toegepast. — Het echtpaar is van de generatie van I La Galigo, immers Datu witoing is een dochter van We Tĕnriabĕng, zij treden als ouders van La Samanglangi' op welke diensvolgens een kleinzoon van Palawagau' moest zijn.

[2]) Vgl. inleiding.

8. ULĔNGMA'LINO (WE LINO) WERO (of: ERO-)RIKAWA' (WE KAWA') BISSULOLO PUNNA LANGKANA SAO WERO (— DĔNRA) ANE RISELO'SELO' MA'TAPPA' RI KETĔNG WERORIKETĔNG ANE WETOING ANE RIWELEWELE ĔSSOE (en nog vele andere namen die haar opstijgen uit de Onderwereld uitdrukken), dochter van 6 en 7, tweelingzuster van 1, verloofde van 9.
9. LA OPU BĔTTA GILINGĔMPERO in den Hemel, zoon van 54, verloofde van 8[1]).
10. I LA SANGIANG, gezel (?) van 1 in den Hemel.
11. I LA DARĔMMĔNG, aanzienlijk hoveling voor den inwendigen dienst ten paleize te TOMPO'TIKA'.
12. TO UDILANGI' SĔNRIMALANGI', volgt 1 naar de aarde.
13. LA MATAWERO LA MATAUNRU BILATA'KADJO WEROTIWADJO LA WEROILĔ', eerste raadsheer van 1 en „oudere broeder", mee uit den Hemel gekomen.
14. LA MATABILA, tweede raadsheer, *idem*.
15. SIMPUANGLĔTTE, bevindt zich in TOMPO'TIKA', niet nader aangeduid.
16. WE TĔMMUDATU SINGKĔRRU'TODJA, zoogmoeder van 8.
17. WE TĔMMA'DĔNRANG, *idem*.
18. TĔNRIWEWANGĔNG DAEMPERO, aanzienlijke jonkvrouw in TOMPO'TIKA'[2]).
19. E ANE DATU BISSULOLO, *idem*[2]).
20. E PAWAWOI, *idem*[2]).
21. WE GĔLLITJINA MUTIAWENGĔNG, *idem*[2]).
22. ATIPANAMPE TO SADA, *idem*[2]).
23. WE MADUWALĔ' DAENGRISĔNGĔNG, hofdame van 8.
24. LA MA'DJALIKA, eerste staatsdienaar van 6.
25. LA DJAWAPASE, tweede *idem*.
26. LA MA'TALIU', landsgroote van TOMPO'TIKA'.
27. LA TĔNRIAWĔNG, *idem*.
28. TALĔTTU'LIPU van MATATIMO', *idem*, volgt 1 naar PUDJANATI.
29. TO WIDELANGI', landsgroote van TOMPO'TIKA'.
30. WE TĔNRIRAWE,, tweelingzuster van 6, woont in WADĔNG.
31. DATUNA WENGĔNG, landsgroote van TOMPO'TIKA'.
32. TĔNRITALUNRU' DAENGRITAKKA, hofdame van 8.

---

[1]) Volgens een andere voorstelling elders is hij zoon van 36, waarbij dan past dat 1 en 8 *kleinkinderen* van Palawagau' zijn.

[2]) De scheiding van deze namen is onzeker.

33. TURU'BELA (LA URUMPĔSSI), *manurung*, stamvader van TOMPO'TIKA'.
34. WE PADAULĔNG, uit de Onderwereld, echtgenoote van 33.
35. RIU'SIDUPPA (I), tweelingbroeder van 34.
36. To SOMPARIU, een god in den Hemel [zoon van 54].
37. WE DATUSĔNGĔNG, vorstin van LUU', over-oudtante van 1 [1]).
38. LA TĔNRIATĔNG, landsgroote van TOMPO'TIKA'.
39. LA PULARIU', houthakker uit den Hemel.
40. LA PULALĔTTE, *idem*.
41. LA MA'PAWELI (ook: MA'PASELING), prins van PAPPABADJA, vergezelt 1 naar PUDJANATI.
42. LA TĔNRILEDJA ULUBĔLLO van SAWANGMEGA en SINGKIWERO, *idem*.
43. PALAWALARI van SINGKIWERO, *idem*.
44. WELARĔNGRUKKA van TIMPA'LADJA' en SAWANGMEGA, *idem*.
45. PALISUTĔBBA van WALINONO, *idem*.
46. PALISUWONGĔNG, *idem*.
47. TALĔTTU'RUKKA (ook: LA MATARUKKA) van MATATIMO', *idem*.
48. PUA' MA'TOA van TOMPO'TIKA'.
49. I LA PADĔNGĔNG, aanvoerder van hemelmonsters.
50. TALĔTTU'LANGI', voornaam dienaar van 2.
51. PALISULANGI' (I), hemeldienaar, bedient de hemelketting.
52. RUMAMA'KOMPONG, hemeldienaar.
53. LA PUNTA DATU, aanvoerder van booze geesten uit den Hemel [2]).
54. WE TĔNRIABĒNG BISSU RI LANGI' BISSULOLO, zuster van Saweri-gading in den Hemel.
55. SANGADJIUNRU' TUNĔ'SANGIANG LA WEROGUTU' OPU SANGIANG PADJUMPERO van TJOPPO'MERU, in den Hemel, kleinzoon van 54?
56. I LA SUALA, hemelwachter.
57. I LA BETJOTJI, *idem*.
58. PALISULANGI' (II) al. PALISUMEGA, dienaar van 55.
59. SANRAMPATARA [3]) WEROPALALLO van TJOPPO'MERU, vader van 55, zoon van 54?
60. WE TĔNRIALA, echtgenoote van 59, van de aarde omhoog gezweefd.

---

[1]) Dit is juist, maar niet te rijmen met de voorstelling die haar zuster We Adiluu' (no. 5) La Samanglangi's grootmoeder noemt.
[2]) Mogelijk dezelfde als no. 49.
[3]) *l. Sinrampatara*?

61. Riu'siduppa (II) Sulilіunru La Werounru van Todangtodja, bestrijdt 1 op zee.
62. Talĕttu'sompa van Wiringlangi'.
63. Riu'tĕppongĕng Riu'talaga, medgezel van 61.
64. La Patĕbbĕkki Daeng parukka, vergezelt 1 naar Pudjanati.
65. Bombangsilattu', bode van 61.
66. Walenranglangi' van Pisimpatu, oudere broeder van 61, door dezen te hulp geroepen.
67. Werowitoing, in den Hemel, tot bruid van 1 bestemd.
68. To Balaonji' Punna lipu ri Todangtodja Punna liung Opu talaga, vader van 34.
69. Bombangselattu' (II), dienaar van 68.
70. Datu Pakanna van Pisimpatu, grootvader (of: moeder) van 66.
71. Pasotĕllari, vergezelt 1 naar Pudjanati.
72. Linrungsamuda van Todangtodja Punna liung Opu Samuda Tuppubatu ri Uriliung (Peretiwi), Heer der Onderwereld.
73. Weropalallo Sĕngĕngriketĕng, prinses van Mantjaipai'.
74. Bataraodang, vorst van Mantjapai', vader van 73.
75. La Tĕmma'tjili' Tjappaio Punna lipu ri Madjampongĕng (en) Mantjapai', „neef" in den 3en graad van 1.
76. Wetoingtungkĕ' (of: Witoing —, of: Witoingtompo') Daeng ta'rere' Singkĕrru' Ugi' ma'sagala van Pudjanati en Sunra ri lau', dochter van 77 en 78, tweelingzuster van 81[1]).
77. I La Galigo I La Semaga Opuna (Datuna-) Tjina, vader van 76, echtgenoot van 78.
78. Karaeng tompo' Daeng ma'lino Opuna (Datuna-) Sunra, moeder van 76, echtgenoote van 77.
79. Sawerigading Opuna Warĕ' Toapanjompa Langi'paewang La Tĕnritappu' Pamadĕnglĕtte, vader van 77.
80. (I We Tjudai) Daengrisompa, moeder van 77.
81. La Ma'panganro Daeng kalalla' To Manipi, zoon van 77 en 78, tweelingbroer van 76[1]).
82. We Tĕnriwakkang, jongste kind van 77 en 78, gehuwd met 83.
83. To Marolua Datu sinrua (?), gehuwd met 82, zoon van 84.
84. Simpurolona, vader van 83, [zoon of stiefzoon van 54?].
85. Ampe ri Tjina, hofdame in Pudjanati.
86. La Sulolipu, vertrouwde van 77.

---

[1]) Dit laatste is afwijkend van alle andere, èènstemmige berichten dat zij vele jaren jonger dan haar broer is.

87. La Pawĕnnari, *idem*.
88. To Tĕnriesa, aanzienlijke dienaar van 77.
89. To Tĕnrigiling, *idem*[1]).
90. Toatalĕttu', in dienst van 79.
91. Pua' ma'toa van Pudjanati.
92. [La Sinilele] To Palĕnnarĕng, aanzienlijk heer, neef van 79.
93. Adji Laide [I La] Sangiang Tunĕ'sangiang, zoon van 77 en 96.
94. La Tĕnriapĕ' To Patjing, in het gevolg van 77, verloofd met 123 [zoon van 77 en 98?].
95. La Makarumpa Simpuanglangi' Daeng patola (of: — ma'-tola) van Tjina ri lau', *idem*, verloofd met 129.
96. (We Tĕnriolle) Datuna Sabang, echtgenoote van 77.
97. (We Tĕnrigangka) Datuna Tempe, *idem*.
98. (I We Lamputje) Datuna Patjing, *idem*.
99. We Tĕnridio, dochter van 79 en 80.
100. Tĕnribalobo, *idem*.
101. Tĕnriawaru, dochter van 79 (en I We Tjimpau) [echtgenoote van 86].
102. La Ma'pasĕssung To Wengĕng, zoon van 133.
103. La Ma'palewa (of: La Ma'pelawa) To Ladja, jonge edelman in Pudjanati, verloofd met 116.
104. I Da Darĕmmĕng, voorname hofdame in Pudjanati.
105. We Tĕmmamile, *idem*[2]).
106. We ma'dilangi', *idem*.
107. La Tĕnrirua, bode op de vloot van 1.
108. La Tĕnriesa, zoon van 88, bode.
109. La Tĕnrigiling, zoon van 89, bode.
110. We Wadjoulĕng, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 111.
111. La Tĕnriala Punna lipu ri Wage, verloofd met 110.
112. Tĕnriapungĕng To Malaka, moeder van 110.
113. We Tĕnrimega Daeng ma'tappa', prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 114.
114. La Utegading van Limpomadjang, verloofd met 113.
115. We Tĕnriseno To Kĕssi, moeder van 113.
116. Tĕnrimenerĕng Daengriwawo, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 103.

---

[1]) Eènmaal: *To Tĕnrigiro*.
[2]) Kan dezelfde als no. 104 zijn.

117. I We Unia To Lagusi, moeder van 116.
118. Tĕnritalleang Daengrisobu, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 119.
119. La Ma'lala(e) van Bĕkkĕngpute Datu warani van Bari, verloofd met 118 [zoon van 124].
120. We Palĕttei Batarikunĕng van Soppeng ri adja, moeder van 118 en 121 [schoonzuster van 99].
121. Wĕlle ri langi' To Padjadjarĕng, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 122, dochter van 120.
122. La Tĕnriwĕrru van Patiwongĕng, verloofd met 121.
123. We Marupapa Daeng ma'tjĕnning, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 94.
124. Radjamulia van Bĕkkĕngpute, moeder van 123 [en 119?].
125. Pamiringlangi' Daeng ma'tjora, prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 126.
126. La Padamani van Lempanglempang, verloofd met 125, zoon van 101 [en 86].
127. Tĕnripasanre' van Tjina ri lau', moeder van 125.
128. Prinses van Tempe (naam uitgevallen), prinses te gast in Pudjanati, verloofde van 102, dochter van 97[1]).
129. We Pawawoi Tjĕnraralangi', prinses te gast in Pudjanati, verloofd met 95, dochter van 100.
130. Bataritodja Daeng talaga, dochter van 99, gehuwd met 131.
131. La Tĕnritatta Ungasingkĕrru' ma'sagala van Warĕ', zoon van 97 en 77, gehuwd met 130.
132. (La Pamusurĕng) To Rukkaputi, vertrouwde van 77.
133. (La Paladjarĕng) Toapasĕssung, *idem*.

Peretiwi = Uri (of: Buri) liung = Liung = Todangtodja, de Onderwereld.

[1]) Zij heet *We Tĕnrisolong*.

Zie aanteekening op p. 266.

A LXXI.

Bruikleen Rijksmuseum voor Volkenkunde, Cat. 's Rijks Ethnographisch Museum XVIII 78 onder nummer 1720/2, Leiden 1925.

Orig. hs., 10½ × 17½ c.M., blz. 123—184. Vgl. A XXI.

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van Adji Laide en We Ane banna. (Voorbereiding).

In de verzameling van het Bijbel Genootschap bevindt zich een hs. no. 197, waarin o.a. voorkomt: „Huwelijk van Adjilaide met „Anebanna (dochter van Mono en La Pasewĕng)"; Cat. Matthes blz. 81. Vgl. Korte Inhoudsopgave in: Boeg. Chrestomathie III 261, waar La Pasewĕng vorst van Solo' genoemd wordt. Andere hss. van deze episode zijn niet bekend.

Het verhaal in hs. no. 197 verloopt geheel anders en toont geen punten van overeenkomst met dit hs., zie Aanhangsel blz. 1055 v.v.

blz. 123 Adji Laide wil, na een bezoek aan zijn grootouders in Tjina gebracht te hebben (A LXIV—LXVI), naar Wiringlangi' terugkeeren. Sawerigading tracht hem terug te houden, hij wil dat zijn kleinzoon in de regeering zal opvolgen, doch deze wil zijn pleegvader niet langer laten wachten en zich door den wind westwaarts naar Wiringlangi' laten terugbrengen. Het eten smaakt hem niet van verlangen om naar Wiringlangi' terug te keeren.

I We Tjudai bedenkt om de zeventig prinsen en ook We Tĕnrisolong, zijn halfzuster, te laten komen om Adji Laide afleiding te geven. Alle muziekinstrumenten worden bespeeld. We Tĕnrisolong wordt hartelijk door Adji Laide begroet en door familieleden het paleis van La Tanette binnengeleid. Zij ontvangt van Adji Laide kostbare geschenken uit den Hemel. I La Galigo en de zeventig prinsen verzamelen zich in het vreemdelingenverblijf, hij gaat dan zijn dochter begroeten.

De familie geeft zich alle moeite een jonkvrouw te vinden die Adji Laide aanstaat, daar men begrijpt hem anders niet in Tjina

te zullen houden. Hij van zijn kant zegt alleen te kunnen trouwen met een prinses die het evenbeeld van de om haar schoonheid immer vermaarde I We Taono[1]) is en dan zou het niet noodzakelijk wezen blz. 131 dat zij van den hoogsten bloede ware. Dit laatste vindt zijn vader bedenkelijk, maar Sawerigading komt gemakkelijker over dit bezwaar heen en zendt den vogel La Dunrungserĕng met zijn staf van vogels van diverse pluimage uit om in aller heeren landen een bruid zooals Adji Laide zoekt, op te sporen. Hij meent dat die niet te vinden zal zijn. Vóór La Dunrunserĕng vertrekt, wordt hij door Sawerigading persoonlijk met hemelsche zalf besmeerd. Desnoods zal de vogel ook Hemel en Onderwereld moeten bezoeken. La Dunrungserĕng wijst elk der leden van zijn staf een gebied van onderzoek aan, hij zelf gaat naar den Hemel. De vogels komen na eenigen tijd onverrichterzake terug.

I We Taono verschijnt, daartoe uitgenoodigd, vóór Sawerigading en I We Tjudai. Om raad gevraagd, geeft zij het volgende aan de hand: alle jonge dochters, kinderen der zeventig prinsen, die nog geen verloofde hebben, ten paleize bijeen te roepen en te laten overnachten; uit die allen moet wel een keuze te doen zijn. Sawerigading zegt haar dienovereenkomstig te handelen. — Tegen den avond zijn alle draagzetels waarin de jonkvrouwen, door gordijnen beschermd, gezeten zijn, aangekomen. Adji Laide neemt een sirihpruim, zendt blz. 141 een spreuk af, waardoor wind ontstaat die de gordijnen opwaait, zoodat hij de jonkvrouwen zien kan.

Als het donker geworden is, gaan de lichten aan; onder de jonkvrouwen is het in het bizonder Tĕnripamarang, op wie Adji Laide's aandacht valt, doch zij is niet schooner dan We Tĕnrisolong en niet de gelijke van I We Taono. Doch zij trekt hem wel zooveel aan dat hij het voor haar zou betreuren wanneer ze niet huwde. Zijn twee medgezellen doen aan de hand haar met La Ma'panganro, zoon van I La Galigo bij Karaeng tompo', dus met zijn halfbroer, te laten huwen, die zich op het oogenblik in Wiringlangi' bevindt, door de gezellen van Adji Laide daarheen gebracht (van Pudjanati westwaarts gaande)[2]).

---

[1]) Zijn „tante" en mede-echtgenoote van zijn vader. In dit licht moet men ook zijn betuigingen van buitengewone genegenheid jegens We Tĕnrisolong, dochter van I We Taono, dus zijn half-zuster zien.

[2]) Zij huwt inderdaad met La Ma'panganro, doch er is geen tekst bekend die dit verhaalt. In den volgenden tekst zijn zij reeds gehuwd. Ook van zijn reis naar Wiringlangi' is geen tekst bekend. Er wordt iets daarvan gezegd in den

Er wordt een maaltijd gehouden waaraan alle genoodigden deelnemen en daarna hebben *bissu*-dansen plaats.

Den volgenden morgen komt I We Taono bij Adji Laide zitten en vertelt hem van allerlei door Sawerigading bedreven hemelsch spel: het verwekken van springvloed, het neerhalen van hemelvuur, enz. Adji Laide wil ook iets vertoonen. Hij laat fluitenden wind uit zijn sirihdoos te voorschijn komen en zendt dien er op uit om twee reuzen uit de Onderwereld, die steeds slapen, te wekken. Zij hebben afhangende ooren en neus; als zij opstaan, schudt de aarde. Zij
blz. 151 moeten, zegt de wind, op last van Adji Laide een oceaan omhoog brengen. Na volbachte boodschap keert de wind in de sirihdoos terug.

Er breekt een onweer los, het water stijgt. Adji Laide noodigt zijn tante uit met hem naar den zolder van het paleis te gaan om vandaar het wassende water in oogenschouw te nemen. Het schouwspel vermaakt haar zeer en zij laat haar mede-echtgenooten I We Lamputje en We Tĕnriolle, de zeventig prinsen en de jonge lieden roepen om ook te komen kijken. Men begeeft zich in vaartuigen, ziet fraaie visschen zwemmen, ziet de wolken en den regenboog. De schepen houden een wedstrijd in hardzeilen op de wijde zee. Allen genieten van het fantastische waterfestijn. Adji Laide laat telkens weer nieuwe, wonderlijke verschijningen uit het water omhoog stijgen. Het is nu wel duidelijk dat hij een god is. Na het zeetochtje wordt een wandeling over de bergen en naar den lusthof die mede omhoog zijn getooverd, gemaakt, een waar luilekkerland.

Werosulili, die zich boven de golven der zee bevindt, gaat in zijn *baruga* van zeeschuim zitten. Hij zendt La Matatodjang erop uit om te gaan zien wat dat voor land te midden der golven is waar zooveel feestgedruisch is. La Matatodjang komt weer terug, hij is vooral getroffen door het zien van één onvergelijkelijk schoone vrouw. Werosulili zegt dat zij onmogelijk zoo schoon kan zijn als zijn tallooze (7777) vrouwen in Hemel en Onderwereld. De bode houdt vol dat I We Taono schooner is, doch Werosulili gelooft het
blz. 161 niet. Hij vraagt La Matatodjang diens masker en gaat met gevolg er zelf op uit; hij stelt zich verdekt op boven de golven. Hij ziet I We Taono als onder het water en is zoo verrukt van haar schoonheid dat hij de gedachte krijgt haar tot zich te nemen. Hij duikt zonder schaamte onder de menschen, grijpt haar en duikt met haar onder. Algemeene ontsteltenis en weeklagen. Adji Laide, op de

---

volgenden tekst blz. 767, doch zij wordt daar voorgesteld als later te zullen plaats hebben.

golven staande, wijst met zijn van ringen uit den Hemel voorziene vingers naar de zee, maakt het vóór zich duister en achter licht en dan duikt Werosulili weer op. De menschenlucht bedwelmt hem. Adji Laide, hem ziende, groet eerbiedig en vraagt dan zijn tante terug. Werosulili wist niet dat hij de echtgenoote van I La Galigo geroofd had en belooft haar terug te geven. Hij duikt onder en, zonder dat men weet hoe, zit zij weer op haar oude plaats. De medeechtgenooten roepen haar „heil" toe, Adji Laide tracht haar te kalmeeren. Maar de goede stemming is verstoord, men stapt weer in de booten. Doch eenmaal op zee, worden de zeventig prinsen weer luidruchtig, enz. I La Galigo gaat op het schip van I We Taono over en vraagt waarom zij maar blijft rondvaren, hij wil aan land. „Neen," zegt zij, „als wij landen gaat gij dadelijk hanengevechten „houden." — „Roep mij dan, als ik bij het hanenperk ben, terug," antwoordt hij, „ik zal dadelijk komen en naar den zolder van het „paleis opgaan."

De schepen landen en I La Galigo gaat met zijn echtgenoote(n) naar La Tanette. Het avondeten wordt genuttigd en men gaat slapen.

Den volgenden morgen nemen We Tĕnripamarang en de andere jonkvrouwen afscheid. Adji Laide verlangt weer naar het godenpaar in Wiringlangi' dat hem als kind heeft aangenomen, terug te keeren. Zijn grootvader Sawerigading wenscht hem het leven in Tjina aangenaam te maken en zint op een huwelijk, maar daar in Tjina een evenbeeld van I We Taono niet te vinden is, besluit hij naar den Hemel te gaan. De huismeesteres We Tĕnrilekĕ' moet zijn hemelsche uitrusting uit wolken en donder halen, sirih en bliksem bij wijze van kaars inbegrepen. *Bissu*'s moeten om *sumangĕ* (levenskracht) roepen. Weldra woeden bliksem en donder. In (nauwkeurig beschreven) uitrusting van uit den Hemel stammende erfstukken van Batara Guru vaart hij op, na eerst sirih genuttigd te hebben. De bliksem draagt hem omhoog, donder begeleidt zijn hemelvaart, door de wolken heen bereikt hij den Hemel[1]). De hemelmonsters welke de poort bewaken, zien een mensch in hem en willen hem opvreten, doch als hij zich als nazaat van den *manurung* (i.c. Batara Guru) bekend maakt, trekken zij zich terug en vervolgt hij zijn weg naar het paleis van den Schepper. Hier worden wederom menschenetende monsters — zij heeten ditmaal *setang sala* — door met den vinger naar hen te

[1]) Tegelijk heet het dat de geur van den (door hem gebranden) wierook daar aankomt. — Als inleiding tot een zich met den Hemel in verbinding stellen, wordt steeds wierook gebrand.

wijzen, tot wijken genoopt. De sporten van de trap, uit met het scherp naar boven gekeerde zwaarden bestaande, keeren zich op zijn woord een halven slag om. Hij treft den Schepper, tezamen gezeten met zijn gemalin, in zijn paleis aan, maar wordt naar een ander paleis verwezen waar zijn zuster We Tĕnriabĕng woont. In dit paleis wordt hij dan door de gemalin van den Schepper (!) ontvangen. Zij laat een maal opdragen[1]). Na het maal komt Sawerigading met de reden van zijn bezoek voor den dag. De Schepper en zijn gemalin vinden hem onnoozel dat hij niet weet wat door de goden omtrent hem beschikt is en het verborgene niet kan zien en noemen hem
blz. 171 lachend een god van den kouden grond[2]). „Hoe zoekt gij in den „Hemel wat op aarde te vinden is?" Dat Sawerigading dan wete dat I We Taono bij haar eersten echtgenoot een zoon en een dochter had. Sawerigading verbaast zich, hij kent slechts één zoon[3]). De Schepper legt uit dat na den zoon een dochter, We Ane banna genaamd, geboren is, die moeilijk ter wereld gekomen is en naar den Hemel opgevoerd in een potje. Het kostte veel zorg haar groot te brengen, zij werd door Simpurulĕtte te Watuulĕng als kind aangenomen. Dagelijks kwamen huwelijksboden namens hun heeren haar ten huwelijk vragen, maar Simpurulĕtte had er geen aangenomen, het stuitte steeds hierop af dat hij een huwelijksschat als in den Hemel gebruikelijk vroeg, uit eenige zeldzame zaken bestaande[4]). De gemalin van den Schepper zegt Sawerigading Adji Laide naar den Hemel te laten komen; de Schepper zelf zal hem dan behulpzaam zijn de als huwelijksschat gevraagde zaken bijeen te garen. Doch Sawerigading mag I We Taono niet over haar dochter spreken en het huwelijk zal in den Hemel gesloten worden. De Schepper zal zelf als huwelijksbode voor Adji Laide optreden, Sawerigading behoeft dat niet te doen; het wachten is slechts op Adji Laide, n.l.

---

[1]) Volgens den tekst eet hij daarna met den Schepper (blz. 170).

[2]) *sangiyang kawa'*, lett. aard-god. Het god-zijn van Sawerigading berust op zijn afstamming, maar op die niet alleen, want niet alle nazaten van den Schepper op aarde worden als goden aangemerkt. Het berust mede op uitverkiezing, hij wordt door de goden in Hemel en Onderwereld, door den Schepper in de eerste plaats, boven alle niet-*manurung*'s der aarde onderscheiden.

[3]) Bedoeld is I La Matonĕng. In andere verhalen waarin van den eersten echtgenoot van I We Taono sprake is, wordt steeds slechts van dezen zoon gesproken.

[4]) Het verdient opmerking dat deze hemelsche huwelijksschat wel *sompa to Sĕlli* heet, maar uit geheel andere zaken dan wat op aarde daaronder verstaan wordt, bestaat. Zie voor de laatste, Wb. s.v. *sompa* en *Sĕlli*; de hier beschreven *sompa to Sĕlli* bestaat uit voor aardlingen onbereikbare wonderzaken.

wat die ervan zeggen zal, waartoe hij in de gelegenheid zal worden gesteld We Ane banna op te nemen. Er zal een bonte kat, wier staart als een vuurvlieg licht[1]), worden neergelaten om Adji Laide als geleide te strekken naar het paleis Tĕkkalalla' in Watuulĕng waar We Ane banna woont. Sawerigading daalt onder natuurverschijnselen weder naar Tjina af. Hij draagt Adji Laide op, de voor hem bestemde bruid in oogenschouw te gaan nemen. Zij pleegt te slapen in een pot in Tĕkkalalla[2]). De gevlekte kat daalt neder, verwekt ontsteltenis in Tjina, Adji Laide volgt haar omhoog, zonder staatsie, zonder gevolg. Zij komen samen ongezien het paleis Tĕkkalalla' binnen. Hij is dadelijk door We Ane banna bekoord, zij gelijk haar moeder op een haar. Hij wil hier blijven, Sawerigading moet een huwelijksbode van de aarde zenden, meent hij. Doch de gevlekte kat zegt hem dat hier in den Hemel de Schepper zelf als huwelijksbode fungeert en dringt erop aan samen weer naar de aarde te gaan. Dan volgt Adji Laide de kat gewillig. blz. 181

Einde.

NAAMLIJST.

1. (Adji), Laide Unrusibali' Unrupabeta Tunĕ'sangiyang (I La) Sangiyang Tunĕ'mutiya padjumpero van Abanglangi' Parĕmmamusu' Sangadjiboto' (I) Ma'ladjange rilalĕng pĕttang enz., oudste kind van 2 en zoon van 3.
2. I La Galigo To Boto' Datuna (of: Opuna-) Tjina To Sĕssungriwu' To Padamani, vader van 1, echtgenoot van 3, 4 en 5.
3. We Tĕnriolle I Da Batangĕng Datuna (To) Sabang, echtgenoote van 2, moeder van 1.
4. I We Lamputje (We Utje) To Patjing We Datusugi', echtgenoote van 2.
5. I We Taono We Tĕnrigangka We Mono Datuna Tempe, echtgenoote van 2, jonger dan 3 en 4.
6. To Wewanglangi' Opu Sangiyang van Wiringlangi', adoptiefvader van 1.
7. We (Tĕnri)solong van Wage, dochter van 2 en 5. Heet ook wel: We Ma'panjiwi' van Luwu' We Ma'pasĕssungsompa van Warĕ'.

---

[1]) Een kat en een vuurvlieg spelen tezamen een rol bij Sawerigading's nachtelijk bezoek aan I We Tjudai: de kat wijst den weg, die door de vuurvlieg wordt verlicht, zie teksten A XXV en XXVI hiervoor.

[2]) Dezelfde pot waarin zij naar den Hemel is gebracht.

8. La Muladatu van Tjina ri lau, achterneef (d.w.z. één staak verder) van 2 [zoon van 21].
9. La Ma'pasĕssung To Wengĕng, achterneef van 2[1]).
10. La Sĕssungriwu' (I) van Tĕkkalalla'[2]).
11. Towalala van Bĕkkĕngpute, neef van 2.
12. La Tĕnriyala van Tempe, *idem*.
13. Sangadjiboto' (II) van Soppeng, *idem*.
14. La Tĕnripula van Baringĕng, *idem*.
15. La Pawawoi van Bombangtjina, *idem*.
16. La Ma'darĕmmĕng van Tegamusu', *idem*.
17. Sawerigading Opuna Warĕ' Towapanjompa Langi'paewang Opuna Luwu' Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng La Tĕnritappu', vader van 2.
18. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, moeder van 2.
19. We Tĕnridio, dochter van 17 en 18.
20. Tĕnribalobo, *idem*.
21. To Muladatu, neef van 2.
22. Tĕnripamarang Daeng tĕllele van Tjina ri lau', dochter van 21.
23. La Pananrāng To Sulolipu, neef en vertrouwd raadsman van 17.
24. La (Ma'pa)nganro To Manipi Daeng kalalla' van Sunra en Pudjanati Ungasingkĕrru' ma'sagala[3]), zoon van 2 (en een in dit verhaal niet voorkomende echtgenoote), jonger dan 1.
25. Bataribanna van Gima, a.s. echtgenoote van 24.
26. We Bolosugi' I We(y) Angkulu, eerste hofdame van 5.
27. We Suloulĕng, sirihdoosdraagster van 5.
28. We(y) Atuntjawa, kwispedoordraagster van 5.
29. I La Matonĕng Towakamase, voorzoon van 5.
30. Daeng marowa' Pawawoie, prinses van den bloede, van dezelfde generatie als We Tĕnrisolong.
31. We Ma'darĕmmĕng van Teyamusu', *idem*.
32. Tĕnripatalle, idem.
33. Panampelamming of Tĕnripanampe, *idem*.
34. We Tĕnriwempengĕng, *idem*.
35. We Tĕnripada, *idem*.

---

[1]) Ook wel neef (zelfde graad), doch dit is ten rechte zijn vader.

[2]) Waarschijnlijk een zoon van 2, die o.a. To Sĕssungriwu' heet, doch wie zijn moeder is, is onzeker.

[3]) Deze naam komt elders voor als die van La Ma'panganro's jongere zuster.

36. I We Masulo, *idem.*
37. We Tĕnritjattja, *idem.*
38. We Ketĕngtepu Daeng ma'sulo, *idem*[1]).
39. We Rukkaputi, *idem.*
40. Tĕnritalunru', *idem.*
41. We Tĕmpereng I Da Palilu, eerste hofdame in I La Tanette.
42. La Ma'sinala, vertrouwde gezel van 1.
43. La Ma'sinaung, *idem.*
44. La Sĕssungriwu' (II) Mutiapadjung van Lamuru, [waarschijnlijk de zoon van 20 en La Tĕnripalĕ'].
45. Weresulili of Opu sulili Datu (of: Opu-) samuda Odang samuda Punnae liung, voornaam god uit de Onderwereld.
46. La Matatodja, dienaar van 45.
47. We Tĕnrilekĕ' Sawepauba, huismeesteres van 17.
48. I La Betjotji, hemelwachter.
49. I La Suwala, *idem.*
50. I La (of: Datu-) Patoto' To Palanro van Botinglangi of Ruwanglĕtte, de Schepper.
51. Datu Palinge' Opu Sangiyang, gemalin van 50.
52. Matapalĕtte, bediende bij 50.
53. Werosianre, bediende van 51.
54. Bilata'kadjo, *idem.*
55. We(y) Ane banna To Solo' sulota'lemba rinaganaga Tjĕnraramono Monoma'lino I We Palĕnnĕ' (lĕnnĕ' kĕssinna) We (of: Daeng) Patengĕ' (tengĕ' wadji' na) Takka' ma'belo Daeng ma'tjora, dochter van 5 en 56, jongere zuster van 29.
56. I La Pasewĕng (La Sewĕng) To Walĕnnae, eerste echtgenoot van 5, vader van 29 en 55.
57. Simpurulĕtte Punna lipu ri Watuulĕng, een god in den Hemel in het paleis Tĕkkalalla'.
58. La Tĕnripada Datuna Wage, grootvader of voorvader van 5, bevindt zich in den Hemel.
59—65. Sprekende vogels: La Dunrungserĕng To Warĕ', Putĕngsolo' To(w) Apung, Alobiradja van Mantjapai', Bekamaloku To(w) Abang, La Wedaidjĕng, Tjuwimanikĕng To Saburo, Laioda.
66. Peresitana, een reus.
67. Peresilangi', *idem.*

[1]) Misschien = 36.

A LXXII.

Leg. Jonker. (Cod. 6162 van schrift FFFF ged. tot schrift IIII ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van La Ma'panganro en van La Wewanglangi' in Gima.

$19 + 2 \times 40 + 35 = 134$ blz.

Dit verhaal komt in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes niet voor. Andere teksten zijn niet bekend, de onderhavige begint en eindigt abrupt. La Ma'panganro is reeds in Tjina gehuwd[1]).

In den voorgaanden tekst was dat nog niet het geval, immers Tĕnripamarang was daar nog jonkvrouw. In dezen tekst wordt tevens gezegd dat Adji Laide reeds met We Ane banna is gehuwd. Het huwelijk van La Ma'panganro in Gima behoort dus op deze plaats, maar tevens kan gezegd worden dat de volgorde der gebeurtenissen een andere is dan in hs. no. 197 Nederl. Bijbel Genootschap, want daar valt het huwelijk van La Tĕnritatta vóór Adji Laide's huwelijk en in dezen tekst wordt terloops gezegd dat hij nog ongehuwd is. Vgl. Cat. Matthes blz. 81, Boeg. Chrestomathie III 261.

[La Ma'panganro was verloofd met Bataribanna van Gima, de huwelijksschat was reeds opgebracht. Maar vóór het huwelijk gesloten zou worden, had hij het oog op Tĕnripamarang in Tjina laten vallen.

Hij is nu met deze laatste gehuwd. De moeder van Bataribanna is over deze behandeling dermate gegriefd dat zij bekend heeft laten maken dat huwelijkscandidaten voor haar dochter zich kunnen aan-

---

[1]) Hiervan zijn geen teksten aanwezig.

melden. Eén dezer is La Wewanglangi' van Tompo'tika'. De vrouwelijke huwelijksbode die voor hem aanzoek is gaan doen, is tot haar meester, die zich met een vloot op zijn schip in de haven van Gima in afwachting bevindt, teruggekeerd en doet verslag van haar zending.

Het verhaal begint abrupt in het verslag dat zij aan La Wewanglangi' uitbrengt].

(Bataribanna's grootmoeder of grootvader) sprak beduchtheid uit FFFF/22
dat La Ma'panganro zou terugkeeren, dat er een strijd zou losbarsten tusschen die van Tjina en Pudjanati eenerzijds en Tompo'tika' anderzijds en Gima verwoest zou worden.

Haar moeder was van geheel ander gevoelen. Zij wenscht La Wewanglangi' als schoonzoon aan te nemen. De bode had toen een huwelijksschat namens hem aangeboden, welke door Batarimega (Bataribanna's moeder) was bepaald op het zelfde als door La Ma'panganro opgebracht. Morgen, zegt de bode, kan die aan land gebracht worden en overmorgen kan het huwelijk gesloten worden; aldus was de afspraak met Batarimega. Maar een bode van den vorst van Gima[1]) was verschenen om te waarschuwen; deze wil het huwelijk met La Ma'panganro laten doorgaan. Batarimega hield voet bij stuk.

La Wewanglangi' is door het vooruitzicht van strijd niet afgeschrikt en hij laat zijn volk zich ten strijde toerusten. Nog in den nacht heeft de ontscheping plaats. Den volgenden morgen begeven twee hofdames in statigen stoet zich naar het paleis van Gima om den huwelijksschat te brengen[2]). De vorstin ontvangt haar vriendelijk.

In Tjina. La Ma'panganro, pas gehuwd, is dagen lang met zijn echtgenoote binnenskamers gebleven; hij komt nu weer eens buiten. Plotseling denkt hij aan Gima, dat brengt hem in de war. Zijn „kaka" de wind komt aanvaren, strijkt langs zijn haren en spreekt in menschentaal: „wat schort eraan?" — La Ma'panganro vertelt van zijn huwelijk in Tjina, terwijl hij het huwelijk met Bataribanna nog niet gesloten heeft. De wind deelt mede dat de vorstin van Gima reeds nieuwe vrijers heeft opgeroepen (door op de trom te laten slaan), velen hebben zich aangeboden, La Wewanglangi' van Tompo'-

---

[1]) Waarschijnlijk is hier haar vader of schoonvader bedoeld.

[2]) Zij bereiken eerst Gima ri lau' — G. ten Oosten. Het land heeft dus de zee aan de Oostzijde. Komt overeen met de voorstelling die Sawerigading, van Luu' naar Tjina gaande, Gima laat passeeren.

tika' is aanvaard[1]), de huwelijksschat is reeds opgebracht, den volgenden dag zal het huwelijk gesloten worden[2]). La Ma'panganro staat verslagen, hij gaat naar de vergaderzaal en geeft bevel het volk bijeen te roepen, allen moeten scheep gaan, hij wil met een vloot naar Gima varen, nog denzelfden dag. Wat heeft dit te beteekenen, vragen de raadslieden des prinsen zich af. Hij noodt hen mede naar het paleis I La Tanette te gaan, daar zoekt hij zijn broeder Adji Laide op die zich met zijn echtgenoote binnenskamers bevindt en slaapt. Eerst moet een hofjuffer hem trachten te wekken[3]). Daarna
GGGG gaat La Ma'panganro zelf naar binnen om afscheid te nemen. Adji Laide staat op, vraagt wat er gaande is. La Ma'panganro vertelt wat de wind hem gezegd heeft en voegt er aan toe dadelijk naar Gima te willen varen om het huwelijk van La Wewanglangi', tot welke ceremonie de huwelijkssluiting reeds gevorderd zij, desnoods met geweld te beletten.

GGGG/5 Hiaat.

Hierin heeft La Ma'panganro waarschijnlijk Adji Laide voorgesteld mee te gaan. Althans als de tekst voortgaat, tracht deze zijn echtgenoote gerust te stellen, de in den strijd gedooden kunnen weer levend gemaakt worden. Zij blijft zich heftig verzetten. Adji Laide zegt La Ma'panganro naar Tjina ri lau' terug te keeren, de vloot voor de reis gereed te maken en zijn volk daarmee vooruit te laten gaan, hij kan zelf met een schip nakomen na zijn echtgenoote Tĕnripamarang met geschenken bevredigd te hebben. La Ma'panganro is beducht dat dat niet gemakkelijk zal gaan, doch Adji Laide stelt hem gerust. Den volgenden dag zullen zij samen naar Gima gaan door de lucht („in donder en bliksem[4])"). Adji Laide zegt hem: „Laten wij samen naar Sawerigading gaan om ons plan (naar Gima „te gaan) mede te deelen." Zij komen bij Sawerigading, I We Tjudai is ook aanwezig. La Ma'panganro moet nu alles wat er gebeurd is, vertellen en hij zegt erbij van plan te zijn tegen La Wewanglangi' te gaan vechten. Sawerigading vindt beter hem niet te bestrijden,

---

[1]) De vaste gewoonte van boden van vrijers is bij aankomst de trom die ten teeken dat er een huwbare dochter is, geslagen wordt, te omwoelen zoodat het geluid verstomt. Ten paleize bemerkt men dit en weet dan dat er een candidaat op komst is. Zie bv. A XLIV, waarin motieven die in dit verhaal wederkeeren.

[2]) Men is dus één dag later dan boven.

[3]) Geschiedt steeds voorzichtig.

[4]) Luchtreizen geschieden immer onder begeleiding van natuurverschijnselen, het woeden der elementen.

hij is geen vreemde maar van de familie[1]), ev. kan La Ma'panganro de andere dochter van Gima huwen. Doch deze heeft bezwaar, voor Bataribanna heeft hij de huwelijksschat opgebracht en hij zou zich schamen als La Wewanglangi' hem zijn bruid afhandig maakte en hij dan nog niet eens daarover den strijd met hem aangebonden hadde. Sawerigading maakt een einde aan zijn lange redeneeren met de opmerking dat den goden vele middelen ten dienste staan om een huwelijk van La Wewanglangi' met Bataribanna te beletten; hij, Sawerigading, zou noodweer kunnen neerzenden waardoor allen gedood werden. Adji Laide verzacht de opgewonden taal van zijn broeder door te zeggen dat hij mee wil gaan en zal zorgen dat La Ma'panganro met Bataribanna in het huwelijk treedt wanneer zij nog niet met La Wewanglangi' gehuwd zal blijken te zijn. Dat vindt Sawerigading goed.

Sawerigading en I We Tjudai praten nog wat na over het geval. Hij zal een bode naar zijn zuster We Tĕnriabĕng in den Hemel zenden opdat zij bewerke dat er tusschen La Ma'panganro en La Wewanglangi' geen strijd ontbrande. La Ma'panganro gaat afscheid nemen van Tĕnripamarang. Zij gebruiken samen het maal, hij biedt haar geschenken aan en vraagt een sirihpruim uit haar mond. Hij noodt haar tot een middagslaapje en dan komt hij met zijn plan om in Gima te gaan trouwen voor den dag. Zij vliegt op, wil dan liever scheiden. Den geheelen dag en nacht duurt de twist binnenskamers voort, hij wil haar vorstin in Pudjanati maken, zij geeft niet toe en uit welsprekend haar verontwaardiging. Den volgenden morgen, nadat zij zijn opgestaan, vraagt hij weder een pruim uit haar mond, wat zij doet. Nu is La Ma'panganro verheugd omdat zij haar tegenstand heeft opgegeven. Hij wil nu samen haar ouders een bezoek brengen, maar zij zegt hem alleen te gaan. Deze, La Paerongi en Tĕnripasanre', ontvangen hem vriendelijk. La Ma'panganro vertelt wat hij wil gaan doen, de (scheeve) voorstelling gevende dat Adji Laide op het huwelijk in Gima heeft aangedrongen; hij heeft aangeboden Tĕnripamarang naar Pudjanati te geleiden, waar zij alleen zal heerschen[2]). De schoonouders maken geen bezwaar.

To Linroidjĕng en To Tĕnrigiling komen La Ma'panganro melden dat de vloot gereed ligt om uit te zeilen. Deze zegt hun vooruit te

---

[1]) De grootvader van La Wewanglangi' is een volle neef van Sawerigading en bovendien zeer met hem bevriend.

[2]) D.w.z. als zijn eenige echtgenoote aldaar. Pudjanati is La Ma'panganro door zijn moeder aangekomen.

gaan. Zelf gaat hij naar We Tĕnripamarang's huis terug om afscheid
HHHH te nemen. Daar wordt iets genuttigd, La Ma'panganro ontvangt een sirihpruim die Tĕnripamarang reeds in den mond heeft gehad en verzoekt ook de sirihdoos die hij zal meenemen met door haar bereide pruimpjes te vullen. Hij vraagt nog zijn hoofd met godenolie te begieten, zijn haar te kammen en hem zijn hoofddeksel op te zetten. In waardige bewoordingen legt zij zich bij zijn a.s. reis neer; al verheelt zij niet dat zij smartelijk getroffen is. Met moeite neemt hij afscheid en stapt in zijn draagzetel.

Sawerigading schrijft een brief, geeft dien aan den wind om hem op te voeren naar den Hemel tot We Tĕnriabĕng. Daarin staat dat La Ma'panganro in Gima verloofd is, dat hij verloofd zijnde naar Tjina is gegaan, daar is gehuwd en Datuna Gima nu niet meer van een huwelijk weten wil, wat er verder in Gima gebeurd is, dat La Wewanglangi' de nieuwe verloofde der prinses van Gima is en dat La Ma'panganro nu oorlog wil maken. Sawerigading is het daar in het geheel niet mee eens en verzoekt haar te bewerken dat er geen oorlog tusschen de „neven" komt.

[De wind brengt We Tĕnriabĕng den brief]. Lachend zegt zij tot den wind: „Ga terug naar mijn broeder, er zal geen strijd zijn." — Sawerigading ontvangt dit antwoord in La Tanette.

La Ma'panganro gaat in La Tanette naar het verblijf van Adji Laide, deze ontvangt hem met zijn echtgenoote[1]). Adji Laide regelt het vertrek, zegt La Ma'panganro zich voor de voltrekking van zijn huwelijk met Bataribanna te kleeden, er zal een groot gevolg meegaan. Hij vraagt zijn echtgenoote zijn haren met godenolie te begieten, enz. Hij acht het nu beter niet in donder en bliksem naar Gima te gaan, maar door La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' op de schouders gedragen te worden, begeleid door de wolk der aarde (?)[2]) La Ma'djaleka bulu'ma'tanre genaamd, en gevolgd door donder en bliksem.

Adji Laide opent zijn sirihdoos, laat er wind uitkomen, die zich in een potje met deksel bevond, aan welken wind hij gelast te blazen en naar La Pitu rĕppa ri wawo alĕ, die tot boven het uitspansel reikt, te gaan om dien te ontbieden, daarbij zeggende: „Gedoogt (hemelsche

---

[1]) Adji Laide heeft personeel, en is omgeven door huisraad, van hemelschen oorsprong. Dit is omdat hij van Wiringlangi', grensland van den Hemel, is gekomen en als hemelling beschouwd wordt.

[2]) *ĕllĕnna lino*; de namen beteekenen: „de boven het bosch uitstekende van 7 vadem lengte", resp. „de op hooge bergen tredende".

„machten) dat La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' in het paleis komt, hier „naar de Middelwereld." Hij voegt eraan toe: „Dat hij per omme-„gaande kome". — De wind blaast nu naar de plaats van La Pitu rĕppa ri wawo alĕ', hij komt tot reusachtige *setang*'s[1]), die in het veld bij wijze van spel donderen en bliksemen zonder elkaar te raken, daar zij schut zoeken in de wolken. De wind zegt hun, d.w.z. aan La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' en La Ma'djaleka[2]), in menschentaal, dat zij ontboden worden naar Tjina, maar de aardbewoners daarbij niet mogen doen schrikken. — La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' vraagt waar Adji Laide heen wil gaan, de wind zegt dat niet te weten. Als zij gaan, doen zij de aarde schudden. In Tjina aangekomen, zijn zij te hooren maar men ziet hen niet.

Adji Laide doet den wind weer in het potje. Hij vraagt zijn echtgenoote een pruim die zij reeds in den mond heeft gehad, een ring van haar vinger om dien zelf aan te doen. Dat is voor hem zoo goed of zij zelf meegaat. Hij verzoekt haar voorts vaak in haar spiegel, waarin zij hem op zijn tocht kan volgen, te zien.

Vervolgens vraagt La Ma'panganro aan We Ane banna met haar echtgenoot We Tĕnripamarang naar Pudjanati te geleiden. Hierop antwoorden zij en Adji Laide dat de Schepper hun heeft aangezegd dat nadat hij met haar gehuwd zou zijn, zij samen naar den Hemel moesten opstijgen, vandaar zouden zij weer neerdalen naar Wiringlangi'. De Schepper zou hen dan per schip waarop zon en volle maan geladen zouden worden, verder voeren. De vaart zou gaan naar Marapĕttang[3]) om daar rond te zien, vervolgens zou men de Aarde rondgaan, naar de plaats waar hemel en aarde samenkomen en naar de plek waar het water (van den Oceaan) omlaag stort (naar het Geestenrijk), daarna zouden zij in hun land Wiringlangi' aankomen[4]). — La Ma'panganro zegt nog dat haar tante (zijn moeder) in Pudjanati zeer op haar komst hoopt, waarop Adji Laide voorstelt dat hij We Ane banna naar Pudjanati zal brengen vanwaar men dan gezamenlijk naar den Hemel zal gaan. La Ma'panganro toont zich over dit antwoord zeer verheugd. De broeders nemen van We Ane banna afscheid. De *setang*'s houden onder elkaar speculaties over de

[1]) Dit is één der hoogst zeldzame Arabische woorden in de La Galigo.
[2]) Hier genoemd: La Ma'djaleka *ri tasi'e* — „overschrijder van de zee".
[3]) Voorland van het Geestenrijk.
[4]) Wat hier in het kort gezegd wordt, vormt ongetwijfeld een hoofdstuk van den I La Galigo-cyclus, waarvan A LXXI de inleiding is, er is echter geen tekst van bekend. Vgl. hs. no. 197 Bijbel Genootschap, Aanhangsel blz. 1055 v.v. en blz. 755 hiervóór.

menschelijke wezens die zij aanschouwen, zij vinden Adji Laide en We Ane banna schoon. Adji Laide zegt zijn vrouw met het middageten op hem te wachten, want hij zal den zelfden dag terug zijn. Als zij straks den godenspiegel opent, zal zij, daarin blikkende, hem in Gima zien aankomen. Aan zijn menschen geeft hij, evenals reeds eerder aan La Ma'panganro, een middel[1]) waardoor zij de *setang*'s zien; zij verschrikken hevig. De *setang*'s stellen zich onder de bevelen van Adji Laide. De zeeweg is te lang, dies heeft hij hen ontboden om hem en La Ma'panganro naar Gima over te brengen en hem denzelfden dag weer terug naar Tjina. De broeders plaatsen zich op de schouders van La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' met de geopende staatsiezonneschermen boven hun hoofden en stuiven weg, beiden denkende aan de echtgenooten die zij achterlaten. Een groot gevolg gaat mee. Adji Laide zendt La Peresola[2]) naar den hemeltuin van den Schepper met opdracht de zeldzaamste hemelvruchten te plukken en die als groet van hem aan zijn echtgenoote te brengen. Verzetten zich de *kuruda*-uilen die den tuin bewaken daartegen, dan heeft hij slechts te zeggen door Adji Laide gezonden te zijn. Op den tocht door het luchtruim stelt La Pitu rĕppa ri wawo alĕ', op verzoek van Adji Laide, hem en zijn broer in staat nog even een gesprek met We Ane banna te voeren[3]). La Ma'panganro verzoekt Adji Laide ook wat hemelvruchten aan We Tĕnripamarang te laten brengen,
IIII wat goedgevonden wordt. La Peresola kwijt zich van zijn opdracht. Zijn komst bij het paleis La Tanette in Tjina wekt hevige ontsteltenis. Hij steekt zijn hand door het raam, reikt tot de *djadjarĕng* van We Ane banna en geeft de vruchten, doet vervolgens hetzelfde in Tjina ri lau' bij We Tĕnripamarang.

Als nu de broeders op den huwelijksdag in Gima aankomen, is het huwelijk van Bataribanna en La Wewanglangi' nog niet gesloten. Er daalt een brief uit den Hemel van We Tĕnriabĕng neder in den schoot van Batarimega, door den bliksem gebracht[4]). Hierin staat dat er twee huwelijkszetels moeten worden ingericht (één zetel dient voor één paar) voor haar beide dochters: Bataribanna en Batarikunĕng. Het huwelijk van beiden moet op denzelfden dag plaats

---

[1]) *parĕmma setang*. Volgens het Wb. heeft men bij „parĕmma" aan in slaap brengen door een tooverformulier te denken; hier is de strekking wijder.

[2]) *La Peresola*, naam van een hemelmonster, is hier sirihdoosdrager van Adji Laide.

[3]) Tekst corrupt; naar het schijnt twee stukken aaneengelascht met herhaling van een stuk tekst.

[4]) Heet ditmaal *surĕ' ma'djuru* = *s. ulawĕng*.

hebben. Wanneer zij niet gehoorzaamt, zullen donder, bliksem, enz. op het land neerdalen, verwoesting, uitdelging het gevolg zijn[1]).

Batarimega vindt dat haar kinderen hier vernederend behandeld worden; er is maar één bruidegom, aan La Ma'panganro wordt niet gedacht. Wat Batarikunēng betreft, voor haar is noch een huwelijksbǫde verschenen noch de huwelijksschat *to Sĕlli* opgebracht. Zij denkt dat haar dochters beiden tegelijk aan La Wewanglangi' uitgehuwelijkt moeten worden. Zij zou dadelijk gedood willen worden. De anderen willen zich niet tegen de hemelsche beschikking verzetten, doch zij blijft heftig opponeeren. Ten slotte moet zij voor den algemeenen aandrang zwichten, de zetel voor Batarikunēng zal worden ingericht. Men denkt eerst nog dat La Wewanglangi' beide prinsessen zal huwen. De vader betoogt nog eens hoe nu blijkt dat Sawerigading geen aardling maar een godenzoon is[2]). Batarimega is voortdurend in tranen over deze schande.

Als Adji Laide en La Ma'panganro vóór Gima aankomen, vindt de eerste het noodig de toekomstige gedragslijn ten aanzien der beide echtgenooten van La Ma'panganro: We Tĕnripamarang en, welhaast, Bataribanna vast te stellen. Hij zou het verkeerd achten beiden tesamen mee naar Pudjanati te nemen, La Ma'panganro gelooft ook dat zij dan zouden kibbelen. Het resultaat hunner beraadslagingen komt in het kort hierop neer dat Adji Laide vooruit terug zal gaan naar Tjina, hij zal We Tĕnripamarang meenemen naar Pudjanati en La Ma'panganro zal met Bataribanna volgen. Wordt de laatste in Gima opgehouden, dan moet Adji Laide hem door den wind laten weten wanneer hij scheep moet gaan opdat zij elkaar in Pudjanati ontmoeten, zoo noodig moeten zij daar op elkaar wachten. Als de zaken geregeld zijn, bereikt La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' Gima's hoofdplaats met vervaarlijke kracht en snelheid.

De bruidegom uit Tompo'tika' zet in Gima voet aan wal, het is een groote stoet met veel vertoon. Adji Laide zegt nu aan La Ma'djaleka en La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' op te houden, hij wil niet door hen in het paleis gebracht worden. Nu La Wewanglangi' is aangekomen, wil hij zorgen samen met La Ma'panganro eerder in het paleis te zijn en daartoe past hij het volgende toe. Hij opent zijn sirihdoos en pruimt, dan laat hij natuurverschijnselen neerkomen:

---

[1]) De brief wordt als een beschikking van den „Schepper" beschouwd.

[2]) Immers, zijn zuster had den brief gezonden. — In de namen heerscht een paar maal verwarring.

bliksem en donder, hemelvuur en duisternis[1]). Algemeene ontsteltenis ten paleize. Batarimega begrijpt deze beschikking van den Schepper hierom niet wijl zij nu toch den last van den gouden brief opgevolgd heeft. Noodweer en duisternis zijn voor Adji Laide geen beletsel het paleis binnen te komen, het is vol wezens uit den Hemel, die echter voor de anderen onzichtbaar zijn. De voorstelling is nu dat zij alle ceremonieën die bij dit dubbelhuwelijk te pas komen, verrichten. La Wewanglangi' is nu ook in het paleis (er wordt niet gezegd hoe hij daar gekomen is). Zij plaatsen La Ma'panganro en Bataribanna samen op één staatsiezetel, La Wewanglangi' en Batarakunēng op den anderen, maar La Wewanglangi' ziet het gelaat van zijn bruid niet. Als de hemellingen na verrichte taak onder natuurverschijnselen weer opgestegen zijn, doet Adji Laide de duisternis ophouden. Daar zitten de echtparen, La Wewanglangi' en Batarikunēng ter Wester-, La Ma'panganro en Bataribanna ter Oosterzijde. Het is dus gegaan zooals We Tĕnriabēng gezegd heeft, zegt Adji Laide bij zichzelf, er is geen strijd ontstaan.

De zon schijnt weer. Adji Laide maakt zich niet zichtbaar, want hij zit op godenwijze. Alle aanwezigen zijn ten hoogste verbaasd de beide echtparen te zien zitten. „Voorwaar," zegt Batarimega, „Sawerigading is een god en geen aardling; alles wat mijn vader „Datuna Gima gezegd heeft, blijkt waarheid te zijn, Sawerigading „is uit den Hemel in Luu' en Tompo'tika' (?) neergedaald. De „Schepper heeft beschikt dat mijn beide dochters met prinsen van „even edel bloed zouden huwen." — De anderen vallen haar bij. Ook La Wewanglangi' is uitermate met zijn echtgenoote ingenomen en het door hem meegebrachte volk van Tompo'tika' betuigt luidruchtig zijn ingenomenheid. Evenzoo doet het volk van Pudjanati ten aanzien van La Ma'panganro en zijn jonge vrouw. Adji Laide ten slotte zegt bij zichzelf het te kunnen begrijpen dat zijn broeder, alhoewel hij met Tĕnripamarang gehuwd was, de schoone Bataribanna wenschte te huwen. Nu heeft hij twee echtgenooten, beiden schoon als de volle maan. Doch beiden halen niet in schoonheid bij zijn vrouw en welk een geluk er slechts één te bezitten, zij schijnt nog als een licht in donkeren nacht, zij is de schoonste van gansch Tjina.

Hier breekt het verhaal af.

---

[1]) Het openen van de sirihdoos is het sein dat hij geeft. Hoewel gezegd wordt dat hij het alles laat neervallen (op de aarde), heet het een oogenblik later dat We Tĕnriabēng een en ander uit den Hemel laat neerdalen.

NAAMLIJST.

1. La (Ma'pa)nganro To Manipi Daeng kalalla' Daeng pabeta La Ma'peyabang van Luu' La Makarumpa van Gosabarĕ' Datuna Sunra (— ri adja en — ri lau') (of: Opuna Sunra) Ungasingkĕrru' ma'sagala van Adjatasi' I La Pamusu', heer van Pudjanati [1]).
2. Adji Laide Tunĕ'sangiyang (of: Tunĕ'dewata) To Wiringlangi' I La Sangiyang Unrusebali' (of: — sibali') Padjumpero van Wiringlangi', van Abanglangi' enz. (draagt nog meer namen), oudere halfbroeder van 1.
3. (Tĕnri)pamarang (Tĕnri)patalle (ook: Daeng patalle, I We Patalle) Daeng tĕllele (of: Daeng ma'lele) Tĕmmarang Punna lipu (of: Datu) Tjina ri lau' To Tana Ugi', echtgenoote van 1 in Tjina en nicht in den 2den graad.
4. We (of: E) Ane banna Datu palallo Mono ma'lino Daeng patengĕ' Daeng ma'tjora, voordochter van I La Galigo's echtgenoote We Tĕnrigangka, „nicht" van denzelfden graad (ver) van 2 en zijn echtgenoote.
5. Sawerigading Pamadĕnglĕtte Towapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Opuna Luu' Opuna Warĕ', oud-vorst van Tjina, grootvader van 1 en 2.
6. I We Tjudai Daengrisompa Punna bola ri La Tanette, echtgenoote van 5.
7. We Tĕnriabĕng Bissu ri langi' Bissulolo Daeng manurung (?)), zuster van 5 in den Hemel.
8. Talĕttu'sompa, pleegvader (of: -moeder?) van 2 in Wiringlangi'.
9. We Busaĕllung, hofdame in Tjina.
10. La Paerongi To Muladatu Punna lipu Tjina ri lau', vader van 3 („neef" van I La Galigo, vader van 1).
11. Tĕnripasanre', echtgenoote van 10.
12. Bataribanna (We Banna) Daengrilĕtte, achternicht in den 2en graad van 1 in Gima en zijn a.s. echtgenoote [2]).

---

[1]) Ungasingkĕrru' ma'sagala komt elders als naam van de zuster van La Ma'panganro voor, in A LXXI cfm dezen tekst.

[2]) Deze verwantschapsbepaling gaat ervan uit dat Sawerigading, La Ma'panganro's grootvader, en Bataribanna's grootmoeder volle neef en nicht zijn. Ten rechte zijn zij dat niet, maar zij gelden als zoodanig „bij vernieuwing". M.m. geldt het zelfde van no. 3. Vergelijk de Inleiding (slot).

13. Batarikunēng Tjĕnraratodja, jongere zuster van 12, a.s. echtgenoote van 18.
14. Batarimega (We Mega) Daengrilangi' Datuna Gima, moeder van 12 en 13.
15. De datu van Gima (geen naam), echtgenoot van 14[1]).
16. Bataritodja (I), moeder van 14.
17. De datu van Gima (geen naam), echtgenoot van 16.
18. La Wewanglangi' Palawabu' (of: I La Palawa) Daeng tadĕlle Punna lipu ri Tompo'tika', Singkiwero, Sawangmega, neef in den derden graad van 1, huwt met 13.
19. Palawagau' I La Sarasa van Tompo'tika' enz., grootvader van 18, volle neef van 5.
20. I La Galigo Opuna Tjina, zoon van 5, vader van 1 en 2.
21. To Tĕnrigiling La Sĕngĕmponga[2]), raadsman van 1 en diens „oom".
22. To Linroidjĕng, *idem.*
23. La Ma'talĕttu', eerste dienaar van 18.
24. Toapuparĕng, hofdame van Tompo'tika', belast met het overbrengen van den huwelijksschat.
25. To Tĕnriule', *idem.*
26. We Manedara, hofdame ten paleize I La Tanette in Tjina.
27. Sĕnrima'dĕllo, dienaresse van 2 en 4.
28. (La Ma')sinala, raadsheer van 2.
29. La Ma'sinaung, *idem.*
30. La Pitu rĕppa ri wawo alĕ', voornaam hemelmonster[3]).
31. La Ma'djaleka bulu'matanre (of: La Ma'liwĕng bulu' matanre, ook: La Ma'djaleka ri tasi', *idem.*
32. La Peresola, sirihdoosdrager van 2.
33. We Pulĕ'kati, eerste hofdame van 14.
34. We Tĕnridio, dochter van 5 en 6.
35. Tĕnribalobo, *idem.*
36. Bataritodja (II), dochter van 34.
37. Pua'ma'towa van Gima.

Gima = Atantjawa.
Pudjanati, Sunra ri adja, — ri lau', Gosabarĕ', Adjakĕlling, Adjatasi' behooren bijeen.

[1]) Misschien heet hij *Daeng talaga,* kan ook de naam van 17 zijn.
[2]) Elders is La Sĕngĕmponga niet dezelfde als To Tĕnrigiling, maar raadsman van Adji Laide.
[3]) Een naam van I La Gongko, den omroeper van Sawerigading.

A LXXIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6158).

Zonder titel.

INHOUD:

Strijd van Adji Laide, La Ma'panganro, La Makaroda en La Makasaung in Pudjanati tegen hemellingen.

Orig. hs., 10 × 17 c.M., 284 blz., 12 r. per blz.

De inhoud van dit verhaal komt niet voor in de Korte Inhoudsopgave bij Matthes (Chrestomathie III 251 v.v.).

Een tweede handschrift bevindt zich in de Universiteitsbibliotheek te Leiden (bruikleen Rijksmuseum voor Volkenkunde), A LXXIV hierachter.

Vóór in het hs. liggen twee losse, aan één zijde beschreven blaadjes papier, waarop fragmenten van aanteekeningen over I La Galigo-gebeurtenissen, vooral betreffende La Ma'panganro en Adji Laide.

In de verzameling-Jonker bevindt zich een afschrift van dit handschrift, met inbegrip van de losse aanteekeningen, cod. no. 6163 Schr. 131—139, 40 + 7 × 44 + 47 = 395 blz.

De tijd van dit verhaal is later te stellen dan A LXVII—LXIX en volgt na C XIX. La Makaroda is met Ane manĕrru van Wadĕng gehuwd. Ten aanzien van de uit Wewangriu' en Timpa'ladja' stammende personen die in dit stuk optreden, geldt weder het boven blz. 699 opgemerkte dat zij twee staken gezakt zijn; zie verder algemeene opmerking op blz. 624.

Adji Laide bevindt zich met tal van onderhoorigen in Pudjanati[1]). (131)
Hij vertoeft daar reeds tien dagen, dagelijks wordt hij door den oud-vorst, To Palaguna, onthaald. De vazallen van La Ma'panganro, zijn half-broeder, jonge vorst van het land, zijn allen ter hoofdplaats

---

[1]) Bij gelegenheid van het huwelijk van La Ma'panganro in Gima (tekst A LXXII) heeft Adji Laide een bezoek aan Pudjanati aangekondigd.

vergaderd. De broeders begeven zich naar de hanenvechtbaan om zich daar met hanengevechten te vermaken.

Er landt een schip waarop zich La Makaroda van Letengriu' en La Makasaung van Limpomadjang bevinden. Zij gaan aan wal en trekken op naar het paleis. Hun komst wekt bewondering en veel commentaar. Adji Laide ontvangt hen met La Ma'panganro. Naar de reden van hun komst gevraagd, zeggen zij hun opwachting te komen maken om elk een landschap als hulde te komen aanbieden.

(132) Tesamen gaat men naar de hanenvechtbaan, waar vervolgens hanengevechten gehouden worden. Uitvoerige beschrijving. Riu'siduppa van Wewangtjina verschijnt en neemt aan de gevechten deel. Na genoten spel neemt hij weer afscheid.

De duisternis valt in en de broeders met La Makaroda en La Makasaung gaan naar het paleis waar zij door de oude vorstin We Bĕrriadji verwelkomd worden. Karaeng tompo' zorgt voor het onthaal der gasten. Het is al laat als men zich ter ruste begeeft.

Den volgenden dag gaat men weer naar de hanenvechtbaan.

Door de nalatigheid van den hanenjongen van La Makarakka in den Hemel ontsnapt daar een haan, die op een wolk gaat zitten. De hanenjongen gaat hem achterna, maar de vogel gaat naar de aarde, hij komt in Pudjanati neer. Adji Laide[1]) herkent den haan als dien van La Makarakka. La Makaroda merkt op dat deze de man is die Lebarisompa geholpen heeft zijn vader La Tĕnriliwĕng en diens broeder La Ma'dungkĕllĕng, La Makasaung's vader, te dooden. Adji Laide heeft van La Punna langi'[2]) vernomen dat La Makarakka, hemelsche echtgenoot van Pantjaitana, echtgenoote (op aarde) van Lebarisompa, den donder heeft laten weerklinken (onweer heeft gezonden) om Sĕnridjawa in vlammen te doen opgaan; dit godenland (op aarde) kan anders niet verwoest worden omdat er een zwaard was, door La Urumpĕssi, eersten vorst van Tompo'tika, daarheen gebracht, dat La Tĕnriliwĕng's leven (*tinio*) beschermde[3]). La Punna langi' had gezegd, laat de afspraak van La Ma'panjompa en I La Sekati om met elkaar in de verhouding van wederzijdsche schoonouders te treden maar in vervulling gaan, de zielen van La

---

[1]) Is in den Hemel bekend; hij is daar in zijn kinderjaren geweest.

[2]) Echtgenoot van We Tĕnriabĕng, Sawerigading's zuster in den Hemel, in wier woning Adji Laide zijn eerste levensjaren heeft doorgebracht.

[3]) Er staat dat hij het uit de Onderwereld omhoog heeft gebracht; hij was echter uit den Hemel afkomstig, zijn echtgenoote, We Padaulĕng, uit de Onderwereld.

Tĕnriliwĕng en zijn broeder zullen in den Hemel blijven leven en daarna (na verloop van een bepaalden tijd) zullen hun huwelijken met hun nichten weer voortgezet worden en Lebarisompa zal als een levend lijk zijn[1]). [In den tijd dat dit verhaal speelt, zijn La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali, La Ma'dungkĕllĕng en We Tĕnribali weer in Sĕnridjawa als echtelieden vereenigd].

La Makaroda en La Makasaung vragen den haan van La Makarakka zich te mogen toeëigenen en als dit niet mag, willen zij vechten[2]). Adji Laide vraagt of zij niet bevreesd zijn, als zij La (133)
Makarakka tegenover zich hebben .

Terwijl zij zoo aan het praten zijn, komt de hanenjongen uit den Hemel aan om den haan terug te vragen. Na eenig geharrewar staan de neven den haan, ondanks aandringen hunner raadslieden, niet af, zij geven de boodschap mee te zeggen dat de zonen der door La Makarakka gedooden den haan hebben vastgehouden. De beide jonge mannen vragen daarop aan Adji Laide verlof naar hun schepen terug te keeren, wellicht zal hen op zee de straf der goden treffen. Adji Laide raadt hun niet te gaan. Zij willen in hun land den strijd aanbinden, maar hun volgelingen beduiden hun dat zij Adji Laide's woorden moeten behartigen.

De hanenjongen komt in den Hemel terug, hij treft La Makarakka met gevolg in de raadzaal en vertelt dat een haan ontsnapt is, dien hij in het paleis van Pudjanati heeft weergevonden. Hij vertelt ook dat de beide neven den haan hebben aangehouden en de boodschap meegegeven dat zij, wanneer La Makarakka dat niet goedkeurt, zij hem zullen beoorlogen[3]). De god wordt woedend, te meer wijl de vaders der jonge mannen reeds weder op aarde met hun echtgenooten vereenigd zijn. Hij geeft order onmiddellijk troepen bijeen te brengen die naar de aarde zullen moeten afdalen, hemelmonsters komen bijeen, buffels worden geslacht en rauw gegeten. Allen die omlaag zullen gaan, betuigen hun trouw met een krijgsdans[4]), zij willen het merg uit de botten der mannen van La Makasaung en La Makaroda

---

[1]) Lebarisompa heeft Sĕnridjawa veroverd en de vrouw van La Tĕnriliwĕng tijdelijk tot de zijne gemaakt. Het is dit huwelijk dat tusschen La Makaroda en I La Sekati was afgesproken, zie verder A XLIX, L, C XIII.

[2]) Zij kunnen niet meer tegen Lebarisompa vechten, want deze heeft zich onderworpen, wat zóó is op te vatten dat hij We Tĕnribali heeft afgestaan.

[3]) Het incident met den haan is voor hen het middel om zich over den dood hunner vaders op La Makarakka te wreken. 't Is niet geheel duidelijk of zij den haan opeischen maar voorloopig medegeven dan wel meteen beneden houden.

[4]) *mangaru'*, Wb. sv. 1° *aru'*.

en hun bloed gaan zuigen. Deze beiden maken zich ook voor den strijd gereed. Zij zenden aanvoerders naar de rivier met een gewapende macht. Het *mangaru'* heeft plaats, de krijgstrom wordt op de schepen geroerd, enz., tot schrik der bewoners van Pudjanati. La Ma'panganro brengt ook een krijgsmacht op de been. La Makaroda verzoekt hem daarmee te wachten tot tijd en wijle hij verslagen mocht worden. De vanen worden met bloed gewijd.

De hemelsche legerscharen dalen op de wolken neer, zij staan onder leiding van La Makarakka's zoon, La Ma'sarasa[1]). Hij laat zich door een adjudant de vier groote heeren (de 2 broeders en de 2 neven) aanwijzen en vraagt of er geen vrouwen zijn om gevankelijk mee te nemen naar den Hemel. Een bode wordt naar de beide neven vooruit gezonden om te vragen of zij er de verkeerdheid niet van inzien zoo driest tegen de goden op te treden. La Makaroda wordt woedend en hakt den bode in tweeën. De neven tarten de hemellingen tot het gevecht. De strijd ontbrandt. De oud-vorst van Pudjanati gaat van het paleis naar de raadzaal, hij zendt naar alle kanten boden
(134) uit dat men in Pudjanati tesamen zal komen. Er wordt hevig gevochten ten aanschouwe van die van Pudjanati. La Ma'panganro vraagt zijn broer waarom hij zich niet in den strijd mengt. Adji Laide wil liever aanschouwen hoe dapper die van Sĕnridjawa zijn. In de uitvoerige beschrijving van den strijd breekt het verhaal abrupt af.

Eén bladzijde is blank gelaten (blz. 109 van het hs.).

In het vervolg gaat de beschrijving, midden in een zin, verder. Adji Laide en La Ma'panganro zijn het erover eens dat de neven
(135) in moed en onverschrokkenheid hun vaders evenaren. De strijd duurt steeds voort. De hemellingen beginnen te vreezen dat zij de scharen der beide, heldhaftige neven niet zullen kunnen onderwerpen en nu worden zij nog niet eens door die van Pudjanati enz. gesteund. De hemelmonsters, hemelhonden en de twee hemelwachters I La Betjotji en I La Suala worden in het gevecht gebracht[2]). La Ma'sarasa laat noodweer op den vijand neerdalen. (Hij is zelf midden in het gevecht). De hemelmonsters hebben strikken als wapen. De troepen van Wadĕng en Tompo'tika' die aan de zijde der neven strijden, gaan verschrikt op de vlucht, maar zij worden door de onversaagde Sĕnridjawa'ers teruggehaald[3]).

---

[1]) Wel te onderscheiden van Palawagan's gelijknamigen zoon.
[2]) Zij worden allen tesamen ook *„setang"* genoemd.
[3]) De aanwezigheid van lieden uit Wadĕng en Tompo'tika' in het leger der

Adji Laide, ziende dat de troepen van Sĕnridjawa gevaar loopen vernietigd te worden, zendt er zijn beide raadsheeren op af om een middel waardoor men elkaar niet ziet, over de hemelmonsters uit te strooien. Deze trachten de beide neven dood te knijpen, doch het gelukt niet. La Ma'panganro kauwt een bezweringsmiddel en begeeft zich met een talrijke macht midden in het gevecht. Het hoofd der hemelmonsters eet de beide neven op, hij kan ze (bijna) niet door de keel krijgen. Als Adji Laide dat verneemt, laat hij op de trom slaan waardoor de hemeldienaren van Wiringlangi' worden opgeroepen[1]). Het hoofd der hemelmonsters van dat land, La Werokĕlling, verschijnt weldra met zijn schare van berg- en boschduivels. Adji Laide draagt hem op, het hoofd der hemelmonsters van La Makarakka te grijpen. La Werokĕlling gaat naar het monster toe, die geen stap kan doen en wiens buik zoo groot is als een heuvel, hij weeklaagt luide zoodat de menschen er van ontzetten. Dat komt ervan, hij heeft twee nazaten van Batara Guru verzwolgen. La Werokĕlling gaat dit Adji Laide melden, waarop deze in woede ontsteekt jegens het hoofd der vijandelijke hemelmonsters. Deze antwoordt nederig[2]): „ik kan „ze niet naar beneden krijgen en ook niet uitspuwen." De medgezellen en vazallen der beide neven jammeren en weeklagen. Adji Laide geeft La Pitu rĕppa ri wawo alĕ' — zoo heet het monster — een klap in het gezicht, stellig is zijn buik gezwollen omdat hij nazaten van den Schepper gegeten heeft. Hij wijst met zijn van ringen uit den Hemel voorziene vingers naar het monster en dan spuwt dit de neven weder uit, zij zien eruit of het leven uit hen geweken is. Men tracht hen bij te brengen. La Pitu rĕppa ri wawo (136)
alĕ' neemt de vlucht hemelwaarts, La Werokĕlling gaat hem achterna en doodt hem. Als de beide neven zijn bijgebracht, willen zij dadelijk weer den vijand te lijf gaan. Dit willen Adji Laide en La Ma'panganro niet hebben. Met moeite schikken zij zich. De hemelscharen van La Makarakka zijn bevreesd voor La Werokĕlling, zij trekken zich terug. Zij roepen La Makarakka toe dat zij niet tot voedsel van de nazaten van Tompo'tika en Luu' willen dienen. La Makarakka denkt lang na, dan gaat hij naar de plaats waar zijn zoon

---

beide neven moet aldus verklaard worden dat hun grootvader afkomstig was uit Wadĕng en diens moeder uit Tompo'tika'.

[1]) Wiringlangi', waar Adji Laide is opgevoed en zijn pleegouders regeeren, is een grensland van den Hemel.

[2]) Waarbij dus aan te nemen is dat hij thans in Adji Laide's tegenwoordigheid is.

zich op het gevechtsterrein bevindt en zegt hem den strijd te staken. Hij laat gschenken halen voor Adji Laide, opdat deze de aardsche legerscharen bevredige. Als nu Adji Laide aan de beide neven zegt dat La Makarakka zijn legermacht terugneemt en zij desgelijks moeten doen, zwijgen zij.

La Makarakka steekt uit den Hemel per regenboog over en komt naast Adji Laide zitten, hij wil vrede sluiten. La Ma'panganro biedt hem sirih. La Makaroda zegt ronduit dat hij nog altijd hartzeer heeft over den dood van zijn vader en zijn oom. Adji Laide en La Ma'panganro zijn van meening dat La Makarakka zich dit niet meer behoeft aan te trekken, de vrede is hersteld. De god stijgt omhoog, peinzende over de voortreffelijkheden der beide neven en hunner vaders, van wie zij dat alles geërfd hebben. Anderen spreken eveneens hun bewondering uit. Onder natuurverschijnselen stijgt de geheele macht ten Hemel.

Adji Laide vermaant de neven vóór hun vertrek naar Sĕnridjawa zich op de terugreis rustig te houden. Hij geeft order aan La Werokĕlling om Sĕttiawongĕng, die gesneuveld was, en allen die in den strijd gevallen zijn of door de hemelmonsters doodgedrukt[1]), onder het slaan op de trommen tot het leven terug te brengen. Er gaat een groot gejuich van de herleefden op, de trommen worden opnieuw geslagen.

Panjiwi'riu' verneemt in den Hemel dat de menschen op aarde groot geraas maken en op de trommen slaan. Hij vindt dat onbeschoft en daalt in een wolk onder natuurverschijnselen af. Hij woedt hevig op de aarde, boomen worden neergeworpen, bergen storten in. Adji Laide wendt het noodweer af, Panjiwi'riu' zendt nieuw vuur, Adji Laide bestrijdt hem op dezelfde wijze, zij bestoken elkaar met donder[2]). In het paleis ziet men in het gebeurende een straf des Hemels voor Adji Laide en La Ma'panganro. Het valsche gerucht verspreidt zich dat de broeders en de beide neven met al de hunnen vernietigd zijn. De vrouwen in het paleis zijn ontsteld en beginnen te weeklagen.

In het handschrift is een onderbreking van den tekst aangegeven (blz. 185).

(137) To Palaguna begeeft zich uit het paleis naar buiten. Panjiwi'riu'

---

[1]) Bij de laatste categorie geschiedt het weder levend maken door besprenkelen, bij de anderen door met het schild op hen te drukken.

[2]) Adji Laide kan dit omdat hij door zijn opvoeding in Wiringlangi' een halve hemelling is.

en Adji Laide bestrijden elkaar nog steeds met donder en bliksem. De laatste houdt met de vingers den donder van zijn tegenstander van zich af en treft hem met zijn eigen donder, zoodat hij, onder zijn in tweeën gekloofd staatsiezonnescherm, dood neervalt. Aan weerskanten vallen vele dooden. La Ma'panganro snelt vol verbeten woede naar zijn broeder om te helpen. De beide neven verzoeken dat men hun het vechten zal overlaten, tevens ten aanschouwe van het algemeen hun trouw betuigende (*mangaru'*). Doch Adji Laide wil met hen drieën gezamenlijk leven of sterven.

Gutu'tĕmpĕdding verschijnt met een talrijk heir in een wolk. Hij ziet de beide broeders en de neven en laat noodweer losbarsten, door Adji Laide op dezelfde wijze beantwoord[1]). De hemellingen en de aardlingen strijden met elkaar. Adji Laide heeft het vermogen naar de wolken op te stijgen, waar hij zijn tegenstanders — Gutu' wordt door zijn vader bijgestaan — bevecht, zijn beide neven en zijn broeder volgen hem. Het hemelvuur wendt hij met succes af. Het schijnt wel dat de nazaten der *manurung*'s van Luu' en Tompo'tika' niet te treffen zijn. De helden snoeven tegen elkaar. La Ma'sarasa is weder aanwezig, aan de zijde van Gutu'. Adji Laide laat een kris die hij van zijn pleegvader in Wiringlangi' gekregen heeft, alleen de lucht ingaan in den vorm van een witte kaketoe en onder de hemellingen woeden. Dat is Panjiwi'riu' en Gutu'tĕmpĕdding te machtig en zij vluchten. La Ma'panganro wil hen nazetten. De beide neven zijn (138)
dadelijk bereid, maar Adji Laide ontraadt het. Zij zijn niet te houden, waarop Adji Laide hun La Werokĕlling achterna zendt om ze terug te halen. Men heeft nu aan weerskanten zijn woede gekoeld. Met één stap heeft La Werokĕlling hen achterhaald, hij grijpt hen, — ook La Parakasi en La Pawewangi doen dat — en brengt ze terug vóór Adji Laide. Een deel van de strijdkrachten van Panjiwi'riu' is op de aarde achtergebleven. Adji Laide zal hun leven sparen, zij mogen naar hun meester terugkeeren mits zij voortaan eendrachtig zijn met den vorstenzoon van Tjina[2]). Waarop zij zich aan Adji Laide onderwerpen.

[1]) Gutu'tĕmpĕdding verklaart zich op La Makaroda gebeten wegens diens gedrag jegens Gutu's neef La Wĕkkĕ'sompa. Er is nog een andere ,hem direkt aangaande reden. Zie voor een en ander tekst A LXVII en LXVIII. Ook de volgende toespraak van Adji Laide tot Panjiwi'riu' is zonder die teksten niet te verstaan. Gutu'tĕmpĕdding zegt nog dat La Ma'darĕmmĕng van Singkiwero op geheimzinnige wijze verwijdering tusschen La Wĕkkĕ'sompa en diens echtgenoote Werodjadjarĕng heeft teweeggebracht, waardoor hun huwelijk verbroken werd. Er is geen tekst bekend waarin deze scheiding verhaald wordt.

[2]) *ma'dangĕngĕng datu to Tjina*, waarschijnlijk is La Ma'panganro hiermee bedoeld.

La Ma'panganro en de beide neven laten zich door Adji Laide over eenige familieverhoudingen inlichten (zie hiervoor de naamlijst). Dit onderhoud heeft in de lucht plaats, na afloop keert men naar de aarde terug. Adji Laide zendt La Werokĕlling naar den Hemel om het middel (blaren) te halen waarmee de door den bliksem verslagenen weer tot het leven teruggebracht kunnen worden. In drie stappen is hij in den Hemel, haalt het middel en besprenkelt, teruggekeerd, de dooden ermee, waardoor zij weer levend worden. Gutu'tĕmpĕdding ziet dat van uit zijn wolkenwoning, hij wordt inwendig razend en zegt bij zichzelf pas voldaan te zullen zijn als hij Adji Laide met broer en neven van de aarde heeft doen verdwijnen; omdat zij nazaten van Luu' en Tompo'tika' zijn, matigen zij zich aan de gelijken van goden te zijn. Eén zijner vazallen spoort hem aan het geheele rot uit te roeien. Dat kan door zich in een slang te veranderen[1]) en hun hun ziel te ontnemen[2]) (op dezelfde wijze als hij met La Makaroda in Tjenrana gedaan heeft)[3]). Is dat gebeurd dan moeten die zielen (*ininawa*) in een potje worden gedaan opdat zij niet ontsnappen en weer levend worden, want hij weet dat Adji Laide c.s. onkwetsbaar zijn. De vrouwen van Adji Laide en de neven wil Gutu'tĕmpĕdding rooven. Als hij zich juist in een slang veranderd heeft, komt er een gezelschap uit de Onderwereld in den Hemel aan. Zij zien het nest van de slang in de wolk. Eén hunner weet dat zij Gutu'tĕmpĕdding is, die aldus naar de aarde wil afdalen. Twee trekken de kris om het monster te dooden; Langi'pasaung, de leider, wil dat niet, het zou weer een mensch worden[4]). Om dat te voorkomen, zegt Langi'pasaung, moet bloed van Tjurigaula' erop gesprenkeld worden, dat is het middel van den Schepper. Dit bloed is alleen te verkrijgen met een bepaalde kris[5]). Tjurigaula' is in het paleis van den Schepper, voor andere wapens is dat wezen onkwetsbaar. Langi'pasaung draagt La Werounru op omhoog te stijgen[6]). Hij gaat met La Sulungkau' op weg. Zij worden door den donder omhooggevoerd. Als zij bij dit paleis aankomen, blijkt

---

[1]) *sawa sinĕmpa*, Wb. s.v. 1° *sawa*.

[2]) *mala ininawanna* (door opsnuiven), ook kan „adem" bedoeld zijn.

[3]) Zie tekst A LXVII en LXVIII, waar van *bannapati* gesproken wordt.

[4]) D.w.z. de slang zou de gedaante van Gutu'tĕmpĕding hernemen.

[5]) *gadjang patjiro*.

[6]) Men is wel in den Hemel maar de Schepper verblijft in den hoogsten Hemel.

Tjurigaula' te slapen. Een kris *patjiro* hebben zij bij zich[1]). La Sulungkau' geeft haar daarmee in den slaap een steek, het bloed vloeit naar buiten en wordt in een potje opgevangen. Tjurigaula', ontwakende, is boos over hun onbehoorlijk gedrag. De vader van La Werounru heeft haar indertijd op aarde geroepen om den navelstreng van La Makaroda af te bijten[2])[3]). De beide mannen keeren naar de wolk terug en geven aan Sinrangsagala, medgezel van Langi'pasaung, het potje met bloed af. Als Gutu'tĕmpĕdding (de slang *sawa sinĕmpa*) nu besprenkeld wordt met het bloed van Tjurigaula', wordt hij een echte slang. La Werounru hoort hem. De anderen betoogen dat hij zijn gerechte straf voor vroegere wandaden ontvangen heeft[4]). (139)

Hierop gaan Langi'pasaung en zijn gezelschap verder.

Bij zonsondergang gaan Adji Laide, La Ma'panganro en de beide neven naar het paleis, waar zij door de vrouwen verwelkomd en onthaald worden na behaalde zege. Na het maal begeven de broeders zich met hun echtgenooten ter ruste, de neven denken vol verlangen aan hun nichten (en echtgenooten thuis, in Sĕnridjawa).

Intusschen is Gutu'tĕmpĕdding, voor goed in een slang (*sawa sinĕmpa*) veranderd, in de wolk. Volgelingen brengen hem naar het paleis van zijn vader in den Hemel. Panjiwi'riu' vraagt hun hoe het gekomen is dat zijn zoon een slang geworden is, waarop zij verhalen wat er gebeurd is. De vader uit een jammerklacht en vraagt dan aan zijn grootvader (die in de onmiddellijke nabijheid blijkt te zijn) hem weer tot zijn vroegeren staat terug te brengen. Deze tracht zulks te doen maar het gelukt niet. „Ongetwijfeld," besluit hij, „komt dat „hiervandaan dat Gutu'tĕmpĕdding en ook Panjiwi'riu' zich niet „ontzien hebben Adji Laide c.s., nazaten der *manurung*'s van Luwu' „en Tompo'tika', aan te vallen; bovendien had Adji Laide niets mis„dreven." Hij noodigt Panjiwi'riu' uit samen naar den Schepper op te stijgen, wellicht zal deze Gutu'tĕmpĕdding in zijn vroegeren staat willen herstellen. In den donder gaat men omhoog naar den oppersten

---

[1]) Nl. van I La Djiriu' afkomstig. Deze is de uit den Hemel gekomen echtgenoot van We Adiluwu', vorstin van Tompo'tika'. De kris is nu in handen van La Sulungkau'.

[2]) Er staat zoowel „bijten" als „snijden". Vgl. anders, tekst A LXVII.

[3]) De *tjurigaula* noemt zich *muladjadji* — d.i. ader in de nabijheid van den navel, als het begin des levens beschouwd (Wb. s.v. *mula*) —, van I La Djiriu'.

[4]) De verwijten die hier Gutu'tĕmpĕdding over zijn vroeger optreden jegens La Makaroda in Tjenrana gedaan worden, vinden hun verklaring in het verhaal dier gebeurtenissen, teksten A LXVII en LXVIII.

Hemel. Daar troont de Schepper met zijn wederhelft in zijn paleis, omgeven door een talloos heir. De nieuwkomers maken zeven maal de sĕmbah; zij worden op sirih onthaald en na nogmaals drie keer de sĕmbah gemaakt te hebben, begint (La) Ma'panipi te spreken. Datu Palinge' zegt hem te noen met den slang geworden Gutu'tĕmpĕdding terug te keeren. De bezoekers vertrekken.

Datu Palinge' laat Langi'pasaung c.s. roepen. Als deze verschenen zijn, begint zij met hun een berisping te geven dat zij niet geschroomd hebben tot het paleis door te dringen waar Tjurigaula' was en ongevraagd de kris *patjiro* te hanteeren. Langi'pasaung met de twee anderen antwoorden dat Gutu'tĕmpĕdding de onbeschaamdheid heeft gehad naar de aarde af te dalen om Adji Laide c.s. te verdelgen, terwijl zij niet misdreven hadden; daarbij zijn deze wel van haar geslacht en is Gutu'tĕmpĕdding dat niet. De Schepper en zijn gade moeten heimelijk lachen. Datu Palinge' laat eten voor de vier jonge goden opdragen, rauw, op hemelsche wijze. Er wordt op de trommen geslagen, het geluid dringt tot aarde en Onderwereld door[1]). Na het maal vragen zij verlof in den donder weder naar hun woonplaatsen te mogen terugkeeren.

Te noen komt Panjiwi'riu' met zijn zoon, de slang, aan. De slang wordt bestrooid[2]) met een uitgekauwde sirihpruim van den Schepper en zijn wederhelft (besprenkeld met het sap?), waarop zij weder Gutu'tĕmpĕdding in de oude gedaante wordt. Deze ontstelt als hij den Schepper ziet. De Schepper en Datu Palinge' houden hem zijn ongeoorloofd optreden voor, zijnde hij van minder hooge geboorte als de personen die hij bestreden heeft. Met zijn vader die buiten stond te wachten, keert hij naar diens paleis terug.

In Pudjanati richt To Palaguna een luisterrijk feest aan, een groot aantal buffels wordt voor Adji Laide, La Ma'panjompa en de twee neven geofferd en zij worden in gewijd water gebaad. Allen loven hun moed en dien hunner veldheeren.

De beide neven verlangen naar hun echtgenooten in Sĕnridjawa terug te keeren. Zij krijgen vele liefdesbrieven[3]) van vrouwen die met hen huwen willen, zij nemen daar geen notitie van, maar La

---

[1]) Alle geluiden die in den Hemel worden voortgebracht, worden met natuurverschijnselen, in de eerste plaats den donder, in verband gebracht. Zoo wordt ook aan alle gebouwen en huisraad zulk een naam verbonden. 't Zelfde geldt trouwens voor de meeste eigennamen. Daardoor is een en ander onderscheiden van de wedergaden op aarde.

[2]) *-ampori,* Wb. s.v. 1° *ampo'.*

[3]) *surĕ-* of *lontara' ulawĕng.*

Sangkalangĕng, Sidamanasa, La Parakasi, La Pawewangi en nog andere grooten van hun gevolg bedrijven heimelijke minnarijen.

Zonder Watupute, het land van hun oom, aangedaan te hebben, keeren zij naar Sĕnridjawa terug[1]).

NAAMLIJST.

1. (Adji)laide I La Sangiang Tunĕ'sangiang Tunĕ'mutia alampero van Tappatana Pamadĕngrukka Unrusibali' Parĕmmamusu' Ma'ladjangrilalĕngpĕttang To Ma'pamene'lĕttewero van Abanglangi' en Wiringlangi' Datuna Sabang, zoon van I La Galigo.
2. La Ma'panganro van Sunra ri adja, La Makarumpa van Gosabarĕ', Datuna Sunra To Manipi Daeng pabeta van Labu'tika' Ungasingkĕrru' ma'sagala van Pudjanati Daeng kalalla', jonge vorst van Pudjanati, zoon van I La Galigo, jongere halfbroer van 1.
3. To Palaguna van Pudjanati, Gosabarĕ' en Sunra ri adja, oudvorst van Pudjanati.
4. We Bĕrriadji Opuna Sunra, oud-vorstin van Pudjanati, echtgenoote van 3.
5. Karaeng tompo' Daeng ma'lino, dochter van 3 en 4, echtgenoote van I La Galigo, moeder van 2.
6. La Makaroda (La Oda) To Pariusi (To Riu') Tanramata Datu lolo To Boto' van Letengriu' Mutia Padjumpero lolo Sinaungpadjumpero lolo Wetoinglonra Sulotjĕmpa van Tawangkuru en Wideabang Wetoimpo'di van Tĕssiabang en Sĕnridjawa, Sulobatilĕng La Belowo'di enz., zoon van 8 en 10.
7. (La Ma)kasaung Pawawoi Opu padumpa' tanadewata van Limpomadjang, La Tjamminglonra Mutia Padjungbanna lolo van Todangmĕkka Sumangĕ'ala Padjunglolo van Sĕnridjawa Wetoimpo'di van Udjumpulung enz., zoon van 9 en 11, oudere neef van 6.
8. La Tĕnriliwĕng Padjumpero Daeng palallo van Letengriu', vader van 6, overleden en herleefd.

---

[1]) Van dit land wordt verder niets gezegd.

9. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna van Limpomadjang, vader van 7, overleden en herleefd.
10. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau', moeder van 6, achterachternicht van 1.
11. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala, moeder van 7, *idem*.
12. We Ane banna Monoma'lino Daeng patengĕ', echtgenoote van 1 en nicht in den 2en graad.
13. Tĕnripamarang Daeng tĕllele, echtgenoote van 2 en nicht in den 2en graad [uit Tjina ri lau'].
14. Bataribanna, echtgenoote van 2 [stamt uit Gima].
15. Tĕnriwewangĕng, aanzienlijke dame ten paleize Pudjanati, „nicht" van 10 en 11 [1]).
16. Ane manotĕ' Daeng banna We Dalaulĕng, echtgenoote en nicht van 7, dochter van Simpuanglĕtte van Wadĕng en We Madutana.
17. Ane manĕrru' Daeng naga We Dalatika', echtgenoote en nicht van 6, jongere tweelingzuster van 16, *idem*.
18. La Parakasi Toaluluang, raadsman van 6 [2]), tevoren van 8.
19. La Pa(w)ewangi, raadsman van 7, tevoren van 9.
20. La Ma'panjompa, vorst van Sĕnridjawa, vader van 10 en 11.
21. Sĕttiawongĕng, in het gevolg van 6 en 7, vertrouwde van Simpuanglĕtte, sneuvelt.
22. La Ma'luluang To Tĕmmasimang, in het gevolg van 6, zoogbroeder van 6, zoon van 18.
23. La Parawangi Daeng parukka, in het gevolg van 7 en diens zoogbroeder.
24. I La Sekati, [van Tĕssiambe], vader van 52.
25. La Patoreang, in het gevolg van 7.
26. Ta'kalalao, een voorman onder 6 en 7.
27. Palawalari, *idem* van 6.
28. La Pasareang, *idem* bij 7.
29. I La Patoto' (of: Datu Patoto') Datu dewata To Palanro La Puange, de Schepper.
30. Mutiaunru' Datu Palinge', wederhelft van 29.
31. Batara Guru, zoon van 29 en 30.
32. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld (Uriliung).
33. We Njili'timo', echtgenoote van 31, dochter van 32.
34. I La Galigo To Boto' I La Semaga van Tjina (Tana Ugi'), vader van 1 en 2.

[1]) Ook één graad hooger.
[2]) Ook no. 6 zelf, doch dit moet op een vergissing berusten.

35. TĔDDJORISOMPA BATARA WEWANG, vorst van WEWANGRIU', neef van 33, stamt uit de Onderwereld.
36. LA TĔNRITATTA, datu van GIMA, neef van 35 (overgrootvader van 14) [1]).
37. LA SANGKALANGĔNG van LETENGRIU' LETEMATA van SĔNRIDJAWA, vertrouwde bij 6, een held.
38. SIDAMANASA van LIMPOMADJANG en BĔKKĔNGPUTE, vertrouwde bij 6, een held.
39. PANTJAILANGI' van TJENRANA, eerst verloofde van 72, daarna echtgenoote van 6 en van dezen weder gescheiden.
40. DAENG MA'SENGĔ', moeder van 38.
41. WE NAGATJINA DAENTJAWA, moeder van 37.
42. (LA MA')SINALA, raadsman van 1.
43. (LA MA')SINAUNG LA SĔNGĔMPONGA, *idem* [2]).
44. TO LINROIDJĔNG, raadsman van 2.
45. TALĔTTU'SUNRA, *idem*.
46. LA URUMPĔSSI TURU'BELA, *manurung*, eerste vorst van TOMPO'TIKA' en SINGKIWERO.
47. LA PASULOI van SADĔNTJAWA, vader van 37.
48. TALĔTTU'SOMPA van WIRINGLANGI', pleegvader (of pleegmoeder?) van 1.
49. RIU'SIDUPPA ANGINGMEWA van WEWANGTJINA en ABANGLELE.
50. SĔNGĔNGRISOMPA DAENG MANGKAU' van WEWANGTJINA, moeder van 49.
51. LA MA'PASELING, in het gevolg van 49.
52. [LEBARISOMPA] DATU PAMUSU' I LA PATAU MALAESANRANG [prins van TANATĔKKO].
53. PANTJAITANA, echtgenoote van 52.
54. LA MAKARAKKA LANGI'RISUNRA, god van lageren rang in den Hemel, hemelsche echtgenoot van 53, neef in den 2en graad van 70.
55. [LA PUNNA LANGI'] RĔMMANG RI LANGI', aanzienlijk god (echtgenoot van We Tĕnriabēng).
56. (LA MA')SARASA OLLINGRISOMPA, in den Hemel, zoon van 54.
57. LA SAPPEILĔ', aanzienlijk hoofd onder 54.

---

[1]) De positie van 36 is hier en elders onvast; als neef van 35 zou hij van de tweede generatie moeten zijn, als overgrootvader van 14 van de derde.

[2]) *La Ma'sinaung* ook = *La Ma'sinala;* de naam La Sĕngĕmponga kan ook bij La Ma'sinala behooren.

58. SANGIYANGPADJUNG, hemeldienaar [1]).
59. I LA BETJOTJI, hemelwachter.
60. I LA SUWALA, *idem.*
61. LA SADANGLANGI', bode van 56.
62. LA MATAILĔ', een voorman der hemelsche troepen.
63. LA WERORUMA, *idem.*
64. LA MA'PAROLA, held aan de zijde van 6 en 7.
65. I LA TĔNGKILING, een voorman aan de zijde van 6 en 7.
66. LA PABOKORI, als 64.
67. LA MA'SALANGKO, als 64.
68. LA PITU RĔPPA RI WAWO ALĔ', hoofd der hemelmonsters onder leiding der hemelsche troepen, ook: LA PERESOLA.
69. LA WEROKĔLLING, hoofd der hemelmonsters in dienst van Adji Laide, uit WIRINGLANGI'.
70. PANJIWI'RIU', een god in den Hemel van minderen rang.
71. GUTU'TĔMPĔDDING (of: LA GUTU') SĔNRIMALANGI' MANGKAU' DATU TO RUANGLĔTTE, zoon van 70 [hemelsche echtgenoot van 39].
72. LA WĔKKĔ'SOMPA RIU'PAGĔLLANG van TIMPA'LADJA' ODANG PABETA, „neef" van 71.
73. (LANGI')PASAUNG PANAOLĔTTE (of: PANAWO°, of: PATUWO°) van ABANGMEGA, een jonge god.
74. LA PALĔTTEI TO PAWEROI, vader van 73.
75. SINRANGSAGALA GILINGĔMPERO van ALĔ'LĔTTE of RUANGLĔTTE, gezel van 73, achterneef van 1 en 2.
76. LĔTTEPATALO TO SOMPARIU, vader van 75 [2]).
77. LA (WERO)UNRU TANRAPATAU WELONGSANGIANG van NAGAULĔNG, gezel van 73.
78. LA SULUNGKAU' PALALOI SULUNGPARĔPPA PADJUNGMEWA van WEROANGING, ODANGRILANGI' SANGIANGLOLO, gezel van 73, zoon van 79.
79. TO WEROUNRU TANRAPATALO, vader van 78.
80. WE MADUWERO, moeder van 78.
81. TJURIGAULA' LALEWERO LALEWARANI LĔTTEWERO, in het paleis van den Schepper.
82. LA WEROILĔ', dienaar van 71, hoofd der hemel-*talĕtti.*
83. MA'PANIPI, grootvader van 70.
84. SAWERIGADING LANGI'PAEWANG.

---

[1]) De dienaren bij verschillende, hemelsche personen dragen dezen naam, ook op 57 toepasselijk.

[2]) Zoon van La Punna langi', den echtgenoot van We Tĕnriabĕng.

85. We Tĕnrirawe van Wadĕng.
86. We Tĕnriabĕng, zuster van 84, echtgenoot van 55.
87. We Odanglĕtte, hofdame van 30.
88. La Matagutu', dienaar van 29.
89. Tjĕnraralangi', moeder van 73?
90. La Ma'saile, een aanvoerder van Sĕnridjawa.
91. Weradjadjarĕng Daeng tjĕnrara van Malagĕnni, (gewezen) echtgenoote van 72.
92. La Ma'darĕmmĕng Lĕtte ri langi' van Singkiwero[1]).
93. La Tĕnrisĕssu' van Tompo'tika' (Timpa'ladja') [vader van 72].
94. Simpuruwewang Batara Sunra, echtgenoote van 93, zuster van 70.
95. Batara Kĕlling, vader van 54, stamt niet af van den Schepper.
96. Pasomewa, een aanvoerder van Sĕnridjawa.
97. Dewatakĕrrĕ', niet voorname, hemelsche voorzaat van 8 en 9, neef van 48, overleden in Matagutu'.
98. Radjengrilangi', in het gevolg van 71.
99. I La Djiriu' Suwangkĕnglĕtte Datu dewata, zeer voornaam god in den Hemel [echtgenoot van We Adiluwu' van Tompo'tika'].
100. Simpuanglĕtte, jonge vorst van Wadĕng, vader van 16 en 17 [schoonbroer van 10 en 11].
101. Lĕttepatola, een god [zoon van 55 en 86].
102. Weruĕnglĕtte, echtgenoote van 70.
103. Palawagau', vorst van Tompo'tika'.

Tot Sĕnridjawa behooren: Sĕnridjawa proper, Letengriu', Limpomadjang, Tawangkuru, Wideabang, Tĕssiabang, Todangmĕkka, Pinasumpu', Tanaga, Managa, Udjumpulung, Tĕssinipi, Tawalo, Lompoanging, Malaka.

Tot Pudjanati behooren: Pudjanati proper, Gosabarĕ', Sunra ri adja, — ri lau', Adjatasi'.

Tot Wiringlangi' behooren: Wiringlangi' of Widelangi, Tappatana, Abanglangi', Patani.

Hemelmonsters zijn: padĕngĕng, peresola, To Sunra, Towalĕbborĕng, pulakali.

[1]) Verbreekt 't huwelijk van 72 en 91 door *saradasi*, Wb. s.v.

A LXXIV.

Bruikleen Rijksmuseum voor Volkenkunde, Cat. 's Rijks Ethnographisch Museum XVIII 78 onder nummer 1720/1, Leiden 1925[1]).
Orig. hs., 17½ × 10½ c.M., 242 blz.

TITEL:

Ma'musu'na La Makaroda.

(L. M. voert oorlog).

INHOUD:

Strijd van Adji Laide, La Ma'panganro, La Makaroda en La Makasaung in Pudjanati tegen hemellingen.

Groote letter, slordig maar niet onduidelijk geschreven. Het eerste gedeelte van dit hs. tot aan den strijd der hemelscharen met La Makaroda en La Makasaung en de hunnen, toont groote overeenkomst met hs. A LXXIII, Het begin is in beide hs. nagenoeg woordelijk gelijkluidend. Doch de ontknooping neemt in dit hs. een andere wending en is zeer bekort.

Op het schutblad staat (in het Boegineesch) geschreven dat het boek voor 1 reaal (= f 2.—) is gekocht.

1 La Makaroda en La Makasaung komen uit Sĕnridjawa over zee in Pudjanati aan om Adji Laide, die aldaar is aangekomen, te begroeten. De laatste is reeds tien etmalen in Pudjanati, al dien tijd zijn er dagelijks hanengevechten gehouden; de oude vorstin van Pudjanati houdt het opzicht over het keukendepartement. Adji Laide en zijn halfbroer La Ma'panganro nemen opgewekt aan de hanengevechten deel.

De beide neven gaan vol praal aan land en worden met veel eer
11 verwelkomd. Hun voorkomen wekt allerlei commentaar bij de toeschouwers. Adji Laide en La Ma'panganro die zich bij het hanen-

[1]) La Makaroda wordt in den catalogus ten onrechte een afstammeling van Adji Laide genoemd; ook is de laatste niet van westelijk Tjina, zie beneden.

perk bevinden, roepen hen bij zich. Zij verklaren te zijn gekomen
om Adji Laide en La Ma'panganro een bezoek te brengen. Zij zien 21
elkaar voor het eerst en zijn over en weer met elkanders uiterlijk
ingenomen. Aangenaam koutend begeeft men zich naar het hanenperk
tot het houden van hanengevechten. In een kamp van Adji Laide met
La Makasaung wint de haan van den laatste. De volgende kamp tus- 31
schen de hanen van La Ma'panganro en La Makaroda blijft onbe-
slist[1]). Andere kampen volgen. De vrouwen zien van uit het paleis
toe en verlieven zich in La Makaroda en La Makasaung. La Makaroda 41
moet plotseling aan zijn echtgenoote Ane manĕrru' denken. De hanen- 51
gevechten gaan door. Angingmewae van Wewangtjina, die voor een
poos aan het spel is komen deelnemen, vertrekt weer naar zijn land.
Het gezelschap bij het hanenperk breekt op en begeeft zich naar het
paleis. Hier heet We Bĕrriadji, de oud-vorstin van Pudjanati, Adji 61
Laide, La Ma'panganro, La Makaroda en La Makasaung met *wĕnno*
(gerooste rijst) welkom. In het paleis zien de beide neven de echtge-
nooten van Adji Laide en La Ma'panganro, zij zijn schoon, maar
haar schoonheid haalt toch niet bij die van hun eigen echtgenooten,
thuis in Sĕnridjawa[2]).

Als het avond geworden is en de lichten zijn aangestoken, wordt
in het paleis een maaltijd opgedragen.

Den volgenden dag hebben weer hanengevechten plaats.

Door onachtzaamheid van den hanenjongen ontsnapt een vecht-
haan van La Makarakka in den Hemel. Het dier gaat op een wolk
zitten en komt op de aarde, in Pudjanati, terecht. Adji Laide herkent 71
het dier als van La Makarakka te zijn. „Is dat dezelfde als Lebari-
„sompa tegen mijn vader in den oorlog heeft bijgestaan," vraagt La
Makaroda, „en mijn vader en La Makasaung's vader gedood heeft?"
— „Inderdaad," zegt Adji Laide, „als hemelsche echtgenoot[3]) van
„Pantjaitana heeft hij zijn straf op Sĕnridjawa omlaag gezonden in
„den vorm van donder, hij wilde het land in vlammen doen opgaan,
„maar dit plan faalde omdat het zwaard van La Orompĕssi het vuur
„tegenhield"[4]). Ook La Tĕnriliwĕng's *tinio* was beschermd (door

---

[1]) Slechts personen van de zelfde generatie laten hun hanen met elkaar kampen. Dat hier Adji Laide en La Ma'panganro erin toestemmen hun neven (*neveu*) partij te geven, is een bizondere welwillendheid of onderscheiding.

[2]) Het huwelijk van La Makasaung en Ane manotĕ, dat op het in tekst C XIX beschreven huwelijk van La Makaroda en Ane Manĕrru' volgt, is dus gesloten. Er zijn geen teksten van bekend.

[3]) Zie voor het begrip, tekst A LXVII blz. 706, noot 1.

[4]) Er staât: het met L. O. omhoog gekomen zwaard; dit is niet juist, La

hetzelfde zwaard?) en naar den Hemel opgestegen. Het zelfde gold van La Ma'dungkĕllĕng, La Makasaung's vader. Lebarisompa had La Tĕnriliwĕng willen straffen omdat hij hem zijn bruid afgekaapt had [n.l. We Tĕnribali]. Lebarisompa kon dit zoo noemen op grond dat zijn vader en We Tĕnribali's vader hadden afgesproken hun kinderen met elkaar te zullen laten trouwen[1]). La Makaroda wil den oorlog uitlokken door den haan vast te houden. Juist komt de hanenjongen aan. De jonge neven willen den haan, ondanks ver-
81 maningen, niet afstaan. „Zeg maar dat de zonen van La Tĕnriliwĕng „en La Ma'dungkĕllĕng den haan buit willen maken"[2]). Tevens zeggen zij aan hun gastheeren dadelijk scheep te willen gaan om op zee de wraak van La Makarakka af te wachten. De beide oude neven willen hen echter niet alleen laten staan als het tot oorlog mocht komen. De oudere en de jongere neven voeren een „combat „de générosité".

De hanenjongen komt met den haan in den Hemel terug en rapporteert dat de beide jonge mannen oorlog willen maken als La
91 Makarakka hun zijn haan niet afstaat. La Makarakka is verontwaardigd over zooveel aanmatiging. Is dan, nadat La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng herleefd waren, Lebarisompa niet onderworpen?[3]). Hij laat een leger samentrekken om de aardlingen te gaan bevechten. Hemelmonsters van allerlei soort vormen er deel van[4]); zij komen naar de aarde om hun tegenstanders het merg uit de botten te zuigen en het bloed uit de aderen te slurpen.

101 De jonge neven laten manschappen ontschepen en rusten zich ten strijde. La Makaroda verzoekt La Ma'panganro pas te hulp te komen als zijn eigen troepen verslagen zijn.

De hemelsche scharen komen op de wolken naar de aarde. La Ma'sarasa, zoon van La Makarakka en aanvoerder van het hemelleger, laat zich Adji Laide c.s. aanwijzen. Hij betreurt dat La Makaroda en La Makasaung geen echtgenooten bij zich hebben, die vallen dus niet te rooven. — La Sadanglangi' wordt als bode naar de aarde gezonden om La Makaroda en La Makasaung over hun onbe-

---

Orompĕssi al. Turu'bela, de stichter van Tompo'tika', was een *manurung*; zijn echtgenoote daarentegen was uit de Onderwereld omhoog gestegen.

[1]) Zie voor den krijgstocht van Lebarisompa naar Sĕnridjawa (waarin de bijzonderheid van het zwaard ontbreekt), tekst A XLIX.

[2]) Zij geven den haan wel mee doch verwachten dien terug.

[3]) Hij is bewogen zijn geroofde echtgenoote weder af te staan.

[4]) *Padĕngĕng, peresola, pulakali,* enz.; zij worden met den verzamelnaam *setang sala* genoemd.

schaamdheid ter verantwoording te roepen. La Makaroda doorsteekt
hem, La Ma'dungkĕllĕng kan dat niet goedkeuren, men moet boden 111
uit laten spreken. De strijd tusschen hemellingen en aardlingen ont-
brandt. Vele strijders vallen. De oud-vorst van Pudjanati zendt
boden uit om hulptroepen voor La Makaroda en La Makasaung
bijeen te brengen. Adji Laide wil nog niet ingrijpen, hij wil eerst 121
de neven dapper laten vechten. Beschrijving van gevechten. De bevel- 131
hebbers van La Makaroda en La Makasaung verzoeken hun zich 141
niet bloot te geven en liever onder hun zonneschermen plaats te 151
nemen en op deze wijze hun troepen te steunen. De beide neven 161
keeren zich tegen La Ma'sarasa. De positie van het hemelleger is 171
ongunstig en nu heeft men nog alleen tegen de troepen van La
Makaroda en La Makasaung te strijden. De hemelmonsters worden
op den vijand losgelaten, zij zijn met striklansen gewapend. La
Ma'sarasa laat een brandnetelregen neerdalen. De hemelmonsters
drukken de menschen, na ze gestrikt te hebben, met de vingers dood.
Hun optreden verwekt schrik en vrees onder de aardlingen. Adji
Laide laat zijn twee naaste volgelingen een bezweringsmiddel over 181
de hemelmonsters uitstrooien, hij zegt La Ma'panganro zulk een
middel te kauwen. De hoofdman der hemelmonsters, een Goliath,
tracht La Makaroda en La Makasaung op te eten, maar hij kan ze
bijna niet verzwelgen. La Ma'panganro wil hem te lijf doch hij 191
maakt zich onzichtbaar. Adji Laide, ziende wat zijn neven (neveu)
overkomen is, zendt zijn veldheer La Werokĕlling, zelf een hoofd-
man van hemelmonsters, erop af om de hemellingen te bevechten.
Adji Laide stoot den hoofdman de kris in het gezicht, hij wijst naar 201
hem met zijn van hemelringen versierde vingers, waarop de hoofd-
man de beide neven weder uitspuwt, zij zien er verwezen uit. Maar
hun eerste staatsdienaren en vertrouwden strijken hun lichamen met
de handen, de „ooms" nemen hun hoofden op schoot en wasschen
hen. De hoofdman gaat op de vlucht; aan den zoom des Hemels
aangekomen, wordt hij door La Werokĕlling gedood. La Makarakka 211
overlegt den toestand. Hij gaat zijn zoon La Ma'sarasa (in de wolk)
opzoeken en zendt La Sappeilĕ' omlaag met open zonnescherm en
goederen om den strijd af te koopen. De bode begeeft zich tot Adji
Laide. Ook La Makarakka komt per regenboog aan en gaat bij Adji
Laide zitten, hij wenscht vrede te sluiten. Ook Adji Laide en La 221
Ma'panganro wenschen vrede. La Makarakka stijgt weer omhoog
naar de wolk waar La Ma'sarasa zich bevindt en gaat met hem en
zijn geheele macht verder opwaarts met den donder naar den Hemel.

Adji Laide spreekt zijn beide neven toe en vermaant hen naar Sĕnridjawa terug te keeren. Hij laat de gevallenen herleven. Het
231 wordt avond en men gaat het paleis binnen om een afscheidsmaal te gebruiken. Na afloop leggen La Makaroda en La Makasaung zich vol verlangen naar hun echtgenooten te slapen.

NAAMLIJST.

1. (La Ma)karoda (La Oda) Wetoimpo'di Sulotjĕmpae (Sulowo'die, Sulobatiling) La Belowo'di Sinaungpadjumpero loloe Tjamminglonrae van Letengriwu', van Udjumpulu' La Pasuloi van Sadĕntjawa To Pariwusi (To Riwu'), van Sĕnridjawa enz., volle neef van 2 en jonger.
2. (La Ma)kasaung Wetoimpo'di Tjamminglonrae (La Tjamminglonra) Mutiapadjung banna loloe Sumangĕ'ala Belowo'di La Pawawoi van Limpomadjang, Watupute, Todangmĕkka, Tawalo(na), Widelangi' Wetoinglonra Sulotjĕmpa van Wideabang enz., volle neef van 1, ouder.
3. La Tĕnriliwĕng Daeng palallo Padjumpero, vorst van Letengriwu' (Sĕnridjawa), vader van 1.
4. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna, vorst van Limpomadjang (Sĕnridjawa), vader van 2, broeder van 3.
5. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau', echtgenoote van 3, moeder van 1.
6. We Tĕnriwalĕ' Daeng sagala, echtgenoote van 4, moeder van 2.
7. Adji Laide Adji Dewata Tunĕ'sangiang Unruribali' I La Sangiang Parĕmmamusu' Ma'ladjangerilalĕngpĕttang To Wiringlangi' enz. (oudste zoon van I La Galigo), jongere „neef" van 5 en 6.
8. La (Ma'pa)nganro van Sunra ri adja Daeng Kalalla' La Makarumpa van Gosabarĕ' To Manipi Ungasingkĕrru' ma'sagala van Pudjanati, ook Datuna Sunra Daeng pabeta (beta mamusu') van Labu'tika' enz., jongere half-broer van 7.
9. We Bĕrriadji Opuna Sunra, oud-vorstin van Pudjanati.
10. To Palaguna, oud-vorst van Pudjanati.
11. Karaeng tompo', dochter van 9 en 10, [echtgenoote van I La Galigo], moeder van 8.

12. BATARIBANNA van GIMA, echtgenoote van 8.
13. TĚNRIPAMARANG DAENG TĚLLELE [van TJINA RI LAU'], echtgenoote van 8.
14. WE ANE BANNA DAENG PATENGĚ' (TENGĚ' KĚSSINNA), echtgenoote van 7.
15. LA SANGKALANGĚNG van LETENGRIWU' LETEMATANA van SĚNRIDJAWA, held in het gevolg van 1.
16. WE NAGATJINA DAENTJAWA, moeder van 15.
17. SIDAMANASA van LIMPOMADJANG LETEMATANA van TODANGMĚKKA LA SADJARIO van WATUPUTE en van BĚKKĚNGPUTE, held in het gevolg van 2.
18. DAENG MA'SENGĚ', moeder van 17.
19. LA MA'SINALA LA SĚNGĚMPONGA, vertrouwd raadsman van 7[1]).
20. LA MA'SINAUNG TO LINROIDJĚNG, *idem*[1]).
21. LA PAWEWANGI, legeraanvoerder van Limpomadjang en vertrouwde van 2.
22. LA PARAKASI, *idem* van Letengriwu' en vertrouwde van 1.
23. LA PARAWANGI, aanvoerder onder 1 en 2.
24. LA MA'LULUANG, *idem* [zoon van 22].
25. LA PATOREANG, *idem*.
26. LA PASEREANG, *idem*.
27. SĚTTIAWONGĚNG, *idem*, sneuvelt en herleeft[2]).
28. TALĚTTU'SUNRA, aanzienlijke in PUDJANATI.
29. ANGINGMEWAE, prins van ABANGLELE.
30. SĚNGĚNGRISOMPA DAENG MANGKAU' [regeerende vorstin] van WEWANGTJINA, moeder van 29.
31. LA MA'PASELING, volgeling van 29.
32. ANE MANĚRRU' DAENG NAGA, echtgenoote van 1 in SĚNRIDJAWA.
33. ANE MANUTĚ' DAENG BANNA, echtgenoote van 2 in SĚNRIDJAWA.
34. LA MAKARAKKA LANGI'RISUNRA, hemelgod.
35. (LA MA')SARASA OLLINGRISOMPA, zoon van 34.
36. LA SAPPEILĚ', hoofdaanvoerder van 34.
37. LA SADANGLANGI', bode van 35.
38. PALAWALARI', aanvoerder onder 1 en 2[3]).
39. PALARIGAU', *idem*[3]).

---

[1]) De bijnamen kunnen ook omgekeerd juist zijn; één van beiden heet nog To Ampelawa.

[2]) Ten rechte eerste raadsman van Simpuanglětte van Wadĕng, den zwager van 1 en 2, die echter niet is meegekomen.

[3]) Kan een andere naam zijn voor één der hooger genoemde aanvoerders.

40. La Weroilĕ', aanvoerder der hemelscharen.
41. La Weroruma, *idem.*
42. I La Tĕngkiling Ta'kalalao (tabuturĕnna lari tauwe), *idem.*
43. La Pitu rĕppa ri wawo alĕ', hoofdman der hemelmonsters.
44. La Werokĕlling, hemelsche aanvoerder van 7.
45. (Lebarisompa) Malaesanrang Datu pamusu' I La Patau gewezen echtgenoot van 5.
46. Pantjaitana, echtgenoote van 45.
47. La Punna langi' Rĕmmang ri langi', hemelgod (schoonbroer van Sawerigading).
48. Turu'belae La Orompĕssi, grondvester van Tompo'tika', heer van Singkiwero.
49. I La Sekati, vader van 45.
50. La Ma'panjompa, oud-vorst van Sĕnridjawa, vader van 5 en 6.
51. Talĕttu'sompa, adoptief-vader of -moeder van 7.
52. I La Patoto' To Palanro, de Schepper.
53. Guru ri Sĕllĕng van Uriliung, heer der Onderwereld.

Tot Letengriwu' behoort buiten de reeds genoemde plaatsen: Malaka en Lompulangi'.

Tot Limpomadjang behoort evenzoo Pinasumpu' (ook bij Letengriwu' opgegeven), Mĕkka ri adja en Mĕkka ri lau'.

Beiden vormen deel van Sĕnridjawa, evenals Managa, Tanaga en Tĕssinipi. Voorts vechten aan Sĕnridjawa-zijde lieden van Wadĕng, Tompo'tika' en Tjina mede.

Het heir van hemelmonsters bestaat uit: padĕngĕng, peresola, to Sunra, to alĕbborĕng, pulakali, I La Betjotji, I La Suala, de beide laatsten als corpsen voorgesteld, evenals Talĕttilangi'.

A LXXV.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 167 ged. tot 182 ged.).

TITEL:

Mangudjuna I We Tjudai sibawa Sawerigading sompĕ lao ri Luwu'.

(I We Tjudai en Sawerigading maken zich gereed voor de vaart naar Luwu').

INHOUD:

I. **Groote familiebijeenkomst in Luwu';**
II. **Bezoek van den Schepper;**
III. **We Tĕnridio wordt in den Hemel opgenomen.**

$29 + 14 \times 40 + 17 = 606$ blz.

De inhoud van dezen tekst komt in groote lijnen overeen met dien van hs. no. 198 der verzameling van het Bijbel Genootschap (Cat. Matthes blz. 81—82), maar wijkt van de Korte Inhoudsopgave (Boeg. Chrestomathie III 261) af, in zooverre dat daar een andere voorstelling van Sawerigading's optreden gegeven wordt en bovendien vele huwelijken gesloten worden. In dezen tekst worden een paar daarvan vaag aangekondigd. Ook de volgorde der gebeurtenissen is afwijkend.

Andere handschriften zijn niet bekend.

Aan de gebeurtenissen van dezen tekst gaan nog eenige andere vooraf die in hs. 197 en 196 der verzameling van het Bijbel Genootschap behandeld worden; in de verzameling-Jonker is daar geen hs. van aanwezig. Zie Aanhangsel blz. 1055 v.v. 1070.

Op een goeden morgen staan de oude vorst en vorstin van Tjina op. Na zich gebaad en een pruimpje genomen te hebben om in de goede stemming te komen, begeven zij zich naar voren. De vorstin deelt persoonlijk bevelen uit voor de approviandeering van de vloot 167/12

waarmee haar dochter I We Tjudai c.s. naar Luwu' zal vertrekken.

Dat gaat zoo zeven dagen door, dan is alles gereed. De twee raadsheeren des lands moeten alle vazallen en grootwaardigheidsbekleeders bijeenroepen ten paleize La Tanette. We Tĕnriabang zendt ook dienaressen met geschenken naar de *puang*'s, haar verzoekende naar het paleis te komen. Zij verschijnen met haar staf, voeren *bissu*-ceremonieën uit en zingen litanieën voor het heil dergenen die naar Luwu' zullen vertrekken.

Sawerigading draagt La Pananrāng c.s. op de schepen uit te reeden, I We Tjudai zal de reis met de I La Welĕnrēng maken[1]). Het maanzeil (*ketĕngrinaga*) wordt aangebracht[2]). Ook de *wakka tana* vormt deel van de vloot[3]), die eruit ziet als een dicht woud, een landstreek in beweging.

La Pananrāng gaat Sawerigading in het paleis melden dat de vloot gereed ligt. Deze stelt I We Tjudai voor, zich met haar broers en zusters, kinderen en kindskinderen, neven en nichten aan boord te begeven. Zij kleedt zich prachtig en zorgvuldig, allen die haar zullen vergezellen (met name genoemd) doen desgelijks. In draagzetels begeeft de stoet zich naar de inscheepplaats en vandaar naar de schepen. Sawerigading neemt afscheid, hij blijft in Tjina achter met als eenig gezelschap, buiten de oude vorst en vorstin, zijn trouwen makker Panriti Ugi'. Hij heeft indertijd verklaard niet naar Luwu' te zullen terugkeeren, vooraleer hij in Tjina nageslacht verkregen zou hebben, die hem aldaar in de regeering zou kunnen opvolgen en dat hij dan naar Luwu' zou trekken opdat het gezag in Luwu' niet op lageren adel zou overgaan[4]). Nu I We Tjudai met alle anderen op het punt staat naar Luwu' te vertrekken, ontroert hij, denkt aan zijn ouders en spreekt zijn gedachten jegens La Pananrāng uit. De ouders van I We Tjudai spreken haar moed in, wenschen goede reis en gaan daarop met Sawerigading weer aan wal[5]).

De vloot vaart uit, er wordt nauwkeurig gezegd hoe zij buiten-

---

[1]) Het schip waarmee Sawerigading van Luwu' naar Tjina is gevaren.

[2]) Met een vorstelijken standaard te vergelijken.

[3]) De *wakka tana* is een reusachtig schip, indertijd door Sawerigading buitgemaakt en zich als een landouw voordiende, zie o.a. A XVII. Zij heette echter onttakeld te zijn.

[4]) Hij is indertijd in vrijwillige ballingschap uit Luwu' getrokken omdat hem belet werd met zijn tweelingzuster te huwen, zie hiervoor o.a. A XIV.

[5]) In Tjina kon I La Galigo opvolgen; in Luwu' is diens zoon vorst of mederegeerder. Er schijnt dus geen reden meer aanwezig om *niet* naar Luwu' terug te keeren. Korten tijd later volgt hij dan ook zijn echtgenoote daarheen, zonder dat er iets in de situatie veranderd is.

gaats komt. Er wordt aan boord een maal genuttigd. Men moet 168
eenige dagen wachten eer de gunstige wind blaast waarmee men in zee kan steken. Na tien dagen varens is men in het gezicht van Wewangriu'. Hier licht I La Galigo zijn moeder over de familieverhoudingen in, ten betooge dat Tanatĕkko, Wewangriu', Suppa' en Pao van even hooge afkomst zijn en allen een uit den Hemel neergedaald paleis bezitten[1]). Weer tien dagen later is men ter hoogte van kaap Marasanging, hier wordt men door storm en onweer overvallen. We Tĕnridio — zij is *bissu* — leidt *bissu*-ceremonieën, zij offert eieren, sirih, *wĕnno* (gerooste rijst) aan de zee, La Pananrāng een albino. Zij roept den Heer aan, zich op haar hemelsche afkomst van weerszijden (opgesomd) beroepende. Dadelijk herstelt zich het weer en de zon schijnt weer[2]).

We Tĕnriabēng ziet uit den Hemel de vloot van I We Tjudai naar Luwu' trekken, zij krijgt ook verlangst haar ouders in Luwu' weer te zien; als de vogel La Dunrungserĕng haar een uitnoodiging komt brengen, zal zij gaan.

I La Lompongĕ' vaart van Marasanging vooruit om het vorstenpaar van Luwu' van de a.s. komst van I We Tjudai c.s. te verwittigen. In het paleis aldaar wordt hij door La Pangorisĕng verwelkomd en daarna door het vorstelijk paar ontvangen. Het bericht dat I We Tjudai met zoovele familieleden zal komen, verheugt hen zeer, maar de vreugde verkeert in smart als zij vernemen dat Sawerigading niet mede komt. We Datusĕngĕng verlangt ook We Tĕnriabēng terug te zien. Allen in het paleis jammeren om het feit dat Sawerigading in Tjina gebleven is.

De vorst laat alles voor de blijde inkomst der te verwachten bezoekers in gereedheid brengen. (Uitvoerig).

Na vijftien dagen verschijnt de vloot in den riviermond. Boden van den vorst gaan ter verwelkoming naar boord. La Pananrāng en La Ma'saguni begeven zich naar het paleis, worden daar hartelijk welkom geheeten en brengen de groeten van Sawerigading over met diens boodschap waarom hij niet naar Luwu' terugkeert. De mededeeling schokt zijn ouders zeer. We Datusĕngĕng wenscht zelf naar de aanlegplaats te gaan, de ontmoeting met den zoon van Sawerigading zal wellicht het gemis van zijn komst eenigermate vergoeden.

---

[1]) Zie verder naamlijst. Deze genealogieën worden in de verschillende verhalen verschillend opgegeven.

[2]) Het was alsof voor haar het hemelvuur werd gedoofd, de duisternis opengelegd en de regenboog opgetrokken.

In plechtigen optocht, voorafgegaan door gemaskerden en door alle soorten van muziek begeleid, begeven zij en Bataralattu' zich daar-
169 heen. De ontscheping heeft plaats. Bij de kennismaking met familieleden die het vorstenpaar van Luwu' nog nooit gezien heeft, geeft I La Galigo uitleg van hun omstandigheden. Zoo vertelt hij de geschiedenis van Adji Laide[1]), enz. Uitvoerige beschrijving van het voorstellen en den intocht met door den vorst van Luwu' verschafte begeleiding en praal, doch ook de met de vloot meegekomen *puang*'s verleenen haar medewerking. Bataralattu' maakt gebruik van het vermogen, van zijn vader geërfd, noodweer te kunnen laten losbarsten. Groote ontsteltenis bij die van Tjina. De broers en zusters van I We Tjudai zien hierin een vergelding voor wat zij aanvankelijk jegens Sawerigading, toen deze uit Luwu' naar Tjina kwam, heeft misdreven[2]). Doch weldra herstelt zich het weer. De ingehaalden maken drie rondgangen. Er wordt een slachtoffer van buffels gebracht en de voornaamsten van het gezelschap moeten ceremonieën doormaken, waarbij de *bissu*'s hun (haar) ministerie verleenen. I We Tjudai en alle anderen vallen van de eene verbazing in de andere over hetgeen zij te aanschouwen krijgen. Allen worden successievelijk uitgenoodigd in het paleis voor den vorst en de vorstin plaats te nemen.
170 Vervolgens wordt beschreven hoe La Tĕnritatta eenige huwelijksceremonieën doormaakt[3]). Na afloop heeft een groot gastmaal plaats waaraan I We Tjudai c.s. deelnemen. Aan de voorname gasten wordt een woning (grooter of kleiner paleis) toegewezen en zij krijgen rijkelijk geschenken.

Bataralattu' wil niet dat de bezoekers uit Tjina naar hun land terugkeeren, hij heeft nog vele anderen van elders uitgenoodigd[4]) die nog niet gekomen zijn (opgesomd). Er wordt den geheelen dag duchtig gedronken en de Tjina'ers worden beneveld, zij halen oude liefdesgeschiedenissen op. Na den maaltijd wordt sirih rondgediend. Echtgenooten van Sawerigading, die hij bij zijn vertrek naar Tjina in Luwu' had achtergelaten, mompelen onder elkaar dat I We Tjudai

---

[1]) Zie hiervoor A LXIII—LXVI.

[2]) Zie hiervoor o.a. A XXV.

[3]) Hij was reeds eerder in Luwu' geweest, is thans van Tjina meegekomen. Volgens de inhoudsopgave bij Matthes is hij uit Luwu' in Tjina gekomen om te trouwen met Bataritodja. — Men heeft hier dus te doen met herhaling van huwelijksceremonieën bij aankomst in de woonplaats van den bruidegom, iets wat in de I La Galigo-verhalen het geval pleegt te zijn.

[4]) Uit zijn woorden valt op te maken dat I We Tjudai c.s. ook op uitnoodiging van Bateralattu' naar Luwu' gekomen zijn.

een schoone vrouw is; het is inderdaad zooals We Tĕnriabĕng indertijd gezegd heeft, zij gelijkt op haar. Een harer wordt door smart overweldigd, gaat naar haar kamer, werpt zich neer en bedekt hoofd en leden[1]).

I We Tjudai zet haar schoonouders uiteen dat zíj in de eerste plaats maar ook allen die met haar meegekomen zijn, sterk naar Sawerigading verlangen. Bij deze allen en anderen in Luwu' is dit niet minder het geval, zij smelten in tranen. —

In Tjina verlangt Sawerigading naar de geliefden die van hem weggegaan zijn naar Luwu', naar zijn ouders en naar de vrouwen die hij daar eenmaal bezeten heeft. Zijn toestand wekt bezorgdheid bij Panrita Ugi'. Deze wijst erop dat hij ingevolge zijn vroeger gedane gelofte nu naar Luwu' kan terugkeeren. Sawerigading rijst overeind, hij is besloten. Door zijn sirihdoos- en kwispedoordragers gevolgd gaat hij met Panrita Ugi' naar buiten, de deur toesprekende: „Zeg „gij aan den (oud-)vorst en de (oud-)vorstin van Tjina (La „Sattumpugi' en We Tĕnriabang) dat hun schoonzoon in den nacht „is weggevaren en hun goed verblijf wenscht." — Bij de aanlegplaats aangekomen blijkt Panrita Ugi' het schip waarmee zij de overvaart zullen doen, van tevoren reeds in gereedheid te hebben laten brengen. Men vaart snel weg.

We Tĕnriabang, den volgenden morgen in Sawerigading's kamer komende, vindt hem niet; een hofdame licht haar in dat hij 's nachts heimelijk vertrokken is. Zij is als verpletterd door het bericht.

In Luwu' doet het vorstelijk echtpaar niets dan weenen. I La Galigo zendt zijn beide zusters We Tĕnridio en Tĕnribalobo naar binnen om haar moeder te troosten, die de gedachte dat haar echtgenoot nu alleen in Tjina is niet kan verdragen. We Tĕnridio vertelt haar in den afgeloopen nacht een gezicht te hebben gehad[2]): „Uw „vader is halverwege op reis hierheen ter hoogte van Wewangriu'," heette het. I We Tjudai springt verheugd op. I La Galigo komt binnen, hij zegt zijn moeder fluks een bad te nemen, want de vorst verlangt dat zij zich vertoont, er zijn vele huldegiften ingekomen uit vele landen (genoemd). Allen snellen naar haar kamers.

---

[1]) We Panangarĕng; zij wordt steeds voorgesteld als Sawerigading's meest geliefde vrouw in Luwu', die hij nooit vergeet en die ook hem innig verknocht blijft.

[2]) Lett. „haar hemelschen echtgenoot te hebben gesproken"; zij is *bissu* en de *bissu's* bezitten echtgenooten in den Hemel met wie zij in verbinding staan.

Enkele zusters van I We Tjudai zien vogels van diverse pluimage in de takken van den *adjuara*[1]) zitten, zij zingen en kwinkeleeren en spreken Boegineesch en andere talen (of: Javaansch); zij behooren aan hemellingen en zijn door dezen als geschenk gezonden. I We Tjudai en de haren verlustigen zich in den aanblik van het bij het paleis behoorende meer, waarop groote levendigheid heerscht. Zij zien ook allerlei wondervisschen, speeltuig van We Tĕnriabĕng, enz. I La Galigo zou willen dat zijn moeder in dat wonderwater een bad nam, maar zij wenscht te wachten tot Sawerigading er is. Zij gaan naar de plaats waar We Tĕnriabĕng placht te verblijven. We
171 Tĕnridio laat haar alles zien. I We Tjudai c.s. worden onrustig van alle wonderlijke zaken. Op den zolder van het paleis is zelfs een hanenvechtbaan in optima forma, zij diende voor de neergedaalde godenkinderen, enz.

Op het bericht dat de vorst en vorstin van Luwu' zich in het voorhuis bevinden (om bezoeken te ontvangen), gaan de edelvrouwen zich in de verblijfplaats van We Tĕnridio kleeden en voorbereiden[2]) en daarna begeven allen zich naar voren, de zeventig prinsen volgen hen. Het vorstelijk echtpaar is verheugd allen te zien, er worden van heinde en ver huldegiften aangedragen voor I We Tjudai. We Datusĕngĕng hoort het levendig toegaan op de hanenvechtbaan, inwendig voelt zij zich des te eenzamer, zij mist haar kinderen.

Na zeven etmalen varens landt Sawerigading in Luwu'. Hij wenscht eerst een bad in den riviermond te nemen, maar Panrita Ugi' zegt hem eerst het offer ter nakoming zijner gelofte te brengen[3]). Hij ziet alle bekende plekjes aan, er is niets veranderd. Panrita Ugi' wordt vooruitgezonden om ten paleize van zijn aankomst kennis te geven. De vorst en de vorstin bevinden zich juist in het voorhuis, zij ontvangen het bericht met groote vreugde. Zonder zich den tijd te gunnen voor een ceremonieel verlaten van het paleis, gaan zij naar buiten, stappen in de draagzetels met hun gevolg. Bataralattu' zendt La Pangorisĕng terug om voor een groot offerfeest te zorgen en de *puang*'s bijeen te roepen. We Datusĕngĕng verzoekt

---

[1]) *adjuara risu'sang* (*sussang*?) lett. omgekeerde *a*, een soort rijksboom. De benaming doet aan de Javaansche *waringin kurung* denken, in Soendasche pantoens: *tjaringin sungsang*. De *adjuara* wordt iets later *lamĕntji* genoemd; *adjuara* is Ficus spec. div. In tekst C X wordt deze boom de plaats genoemd waar de voorouders van het vorstengeslacht ter plaatse, zijn nedergedaald.

[2]) Dit geschiedt bij We Tĕnridio daar deze *bissu* is; zij brandt bij deze gelegenheid wierook.

[3]) Verbonden aan zijn terugkeer naar Luwu'.

Panrita Ugi' I We Tjudai in het paleis op de hoogte te brengen. De vazallen van Luwu' moeten worden opgeroepen. Als de stoet bij de aanlegplaats aankomt, verlaat Sawerigading zijn schip en grijpt den draagzetel waarin zijn ouders gezeten zijn, vast. Beschrijving van het weerzien. Hofdignitarissen komen met kostbare slachtbuffels aan, een voorname stoet vergezelt hen. Het volk stroomt toe. Nu komen ook I We Tjudai en de haren aan. Luwu'ers brengen ook kostbare offervogels. De *puang*'s verschijnen met haar uitrusting, muziek weerklinkt. Er vertoonen zich natuurverschijnselen en de zevenkleurige regenboog daalt op de landingsplaats neder. De buffels worden ter plaatse geslacht. Da Punta Serĕng, de vorstelijke *bissu*, verricht ceremonieën ter erlanging van levenskracht (*sumangĕ'*) voor Sawerigading (beschreven), de *puang*'s en doktoressen dansen. Het slachtoffer (dat Sawerigading indertijd in Tjina verklaard had bij terugkeer in Luwu' te zullen brengen) wordt gebracht[1]). De terugtocht naar de stad wordt aanvaard. Beschrijving van den stoet. Terwijl Sawerigading driemaal om zijn (vroeger) paleis wordt geleid, kijken zijn vroegere vrouwen en liefjes in het verborgene toe. De wind vaart door zijn armband, het geluid stijgt omhoog, hij kijkt op, zijn oogen ontmoeten die van We Panangarĕng[2]). Zij dankt den Heer voor zijn barmhartigheid Sawerigading te doen terugkeeren en barst in tranen uit. Meer dan tien *pariama*[3]) is hij weggeweest. Desondanks zegt men van weerskanten bij zichzelf dat de ander niet veranderd is. De *bissu*'s leiden Sawerigading nu in zijn paleis binnen. 172
Zij roepen hem het welkom toe (als gebruikelijk), maar smeeken tevens de goden en den Schepper te gader met hem te verschijnen. Zijn familieleden volgen hem. Bataralattu' en echtgenoote roepen hem ook met I We Tjudai binnen. Zij vinden dat, aangezien zij nu voor het eerst hun intocht in Luwu' doen, de huwelijksceremonieën moeten worden herhaald[4]), maar Sawerigading vindt dat hij als grootvader niet meer als bruidegom kan optreden en verontschuldigt zich. Bataralattu' en We Datusĕngĕng moeten lachend de juistheid van zijn standpunt erkennen. Er wordt een feestmaaltijd gehouden

[1]) Dit is het offer waarvoor Bataralattu' de buffels bijeen heeft laten brengen waarbij de *bissu's* dansen, enz.; Sawerigading neemt er aan deel. Door dit offer is Sawerigading los van den vroeger, bij zijn vertrek van Luwu', afgelegden eed.

[2]) Er staat nog: *sawe sumangĕ' timumung djiwa* — er kwam levenskracht, *djiwa* verzamelden zich. De dichter schijnt hiermee op de bovennatuurlijke oorzaak van dit tooneel te doelen.

[3]) *pariama*, Wb. s.v. „tijdvak van 8 of 12 jaren"; komt ook als een tijdvak van 5 jaren of geheel onbepaald voor.

[4]) Vrg. noot 1 blz. 798.

waaraan de van Tjina gekomenen allen deelnemen[1]), men eet twee aan twee, het vorstenpaar van Luwu' samen, Sawerigading met I We Tjudai, enz. De vazallen van Luwu' bieden als teeken hunner goede gezindheid geschenken aan[2]). Na afloop van het maal gaan I La Galigo en zijn vrienden naar de hanenvechtbaan.

's Avonds zit Sawerigading bij zijn vader in het paleis uit den Hemel[3]). Hij wenscht dat La Pangorisĕng over zee naar den *manurung* in Posi'tana gezonden zal worden met de uitnoodiging in Luwu' te komen, want hij wil het graf van Batara Guru en We Njili'timo' (zijn grootouders, het eerste menschenpaar) vernieuwen ter nakoming van zijn gelofte[4]). Voor het zelfde doel verzoekt hij dat I La Lompongĕ' naar Talĕttu'sompa van Wiringlangi' zal gaan en naar den grondvester van het geslacht van Tjina, Adjirisompa, die weer naar zijn hoekje in den Hemel is teruggekeerd. Zij moeten uitgenoodigd worden met hun echtgenooten, zijn schoonzoons zullen de vorstelijke boden, halfbroers van Bataralattu', vergezellen. De vorst keurt het voorstel goed.

La Pangorisĕng deelt Bataralattu' mede dat verscheidene (met name genoemde) hooge personages uit Tompo'tika', enz. eerstdaags verwacht kunnen worden van over zee en hij legt een plan voor, hoe hun verzorging over verschillende landsgrooten te verdeelen. Bataralattu' brengt daar in zooverre wijziging in dat hij de familie uit Tompo'tika'-Waděng bij zich ten paleize wil hebben[5]).

Allen zoeken hun slaapkamers op, Sawerigading en I We Tjudai verlaten de hunne eerst na drie etmalen. Terwijl zij naast elkaar op den huiszetel gezeten zijn, komt La Sinilele de boodschap brengen dat een groot aantal schepen de rivier binnenvalt. Sawerigading zendt dadelijk La Pananrāng om het noodige te verrichten en als dat gebeurd is, gaat hij met zijn zoon en vele anderen in optocht

---

[1]) Het paleis van Sawerigading is met een en ander ingewijd.

[2]) Volgt een gesprek over de geringheid van het eten dat men in Luwu' vermag aan te bieden; oolijk voert men daarvoor m.m. dezelfde redenen aan als I We Tjudai indertijd opwierp om haar weigeren van Sawerigading als a.s. echtgenoot te rechtvaardigen, uitvoeriger in de teksten die over hun huwelijk handelen. Dit blijft niet onopgemerkt.

[3]) Dateert uit den tijd dat Batara Guru neerdaalde.

[4]) Deze handeling vormt deel van zijn in Tjina afgelegde gelofte waarvan reeds herhaaldelijk sprake was. Van de handeling zelf wordt verder niet gesproken. Overigens bestaat er geen graf van Batara Guru. Hij is met zijn gemalin naar den Hemel verhuisd tijdens zijn leven, zie het groote hs. Bijbel Genootschap dl. III, Aanhangsel blz. 1006.

[5]) Zij is de hoogste na die van Luwu'.

naar de rivier om een ceremonieel bad te nemen. De vorst van Wewangriu' ziet hen van af zijn schip aankomen. Sawerigading verwelkomt in de eerste plaats de familie uit Tompo'tika'. De *puang*'s met haar staf verschijnen ook. De familie uit Wewangriu' ontscheept eveneens; gezamenlijk gaat men naar de hoofdplaats en wordt in het paleis met (de gebruikelijke) ceremonieën door de *bissu*'s binnengehaald. Bataralattu' en We Datusĕngĕng verwelkomen hen daar, in de eerste plaats het echtpaar I La Djariu'-We Adiluwu' (zuster van We Datusĕngĕng) van Tompo'tika'. La Pangorisĕng treedt als majordomus op, een maaltijd wordt aangedragen. Beschrijving. 173

Dag aan dag worden hanengevechten gehouden. In het paleis is het ook 's avonds druk van bezoekers[1]).

Het wordt laat, Bataralattu' stelt zijn gasten voor ter ruste te gaan. De voorname gasten betrekken hun kamers, het feest duurt voort.

Den volgenden morgen begeeft La Tĕmma'lurĕng zich naar de aanlegplaats om gasten op te wachten. Drie dagen lang komen er nieuwe aan. Het zijn de uitgenoodigden uit Posi'tana en Wiringlangi' en Taliunalangi'[2]).

In het paleis viert Bataralattu' zeven etmalen lang feest met zijn gasten, daarbij wordt duchtig gedronken en komen oude liefdesgeschiedenissen op het tapijt. Als Sawerigading zoo alle menschen van de geheele aarde[3]) in Luwu' bijeen ziet, wordt hij treurig en verlangend omdat We Tĕnriabĕng er niet is, hij wil den volgenden morgen den vogel La Dunrungserĕng omhoog als bode naar zijn schoonbroeder zenden, opdat deze aan den Schepper kennis geve en deze wederom aan zijn zuster en haar gemaal in de Onderwereld (dat hij in Luwu' is en verzoeke of zij allen naar de Middelwereld willen komen). Hij verzoekt den vogel La Dunrungserĕng van zijn kruk los te maken en zendt dezen na hem eerst gezalfd te hebben, enz. met een „gouden brief" (d.w.z. boodschap) naar We Tĕnriabĕng[4]); hij moet zeggen dat Sawerigading ter nakoming zijner gelofte het graf van Batara Guru en We Njili'timo' wil vernieuwen en of zij de plechtigheid willen bijwonen. Hij moet er bijvoegen dat

[1]) Deze alinea past hier niet. De volgende woorden van Bataralattu' sluiten bij de beschrijving van het feestmaal aan.

[2]) Men zal dit zoo moeten lezen dat er allerlei gasten komen en dat hij de heeren van Posi'tana, Wiringlangi' en Taliunalangi' opwacht. Deze komen later, eerst de beide eerstgenoemden, daarna de laatste, zie blz. 807.

[3]) *timumung manĕng awana langi' mene'na tana.*

[4]) Tekst corrupt.

Sawerigading naar Luwu' is teruggekeerd. De vogel vliegt tot den Oppersten Hemel, alwaar het paleis van La Punna langi' is. De waak-uil, hemelwachters, hemelmonsters, maken misbaar. We Tĕnriabēng heeft juist sterke verlangst naar haar ouders en broeder. De gedachte komt bij haar op of Sawerigading misschien tot zijn eigen heerlijkheid in Luwu' zal zijn teruggekeerd. Zij en haar echtgenoot herkennen den vogel als van Sawerigading komende. La Dunrungserĕng brengt de boodschap over dat haar ouders en Sawerigading van haar verlangen dat zij zal afdalen en voegt er als geschenk harer ouders eenige tranen bij[1]). Uit den gouden brief leest La Punna langi' vervolgens van Sawerigading's voornemen een offer ter nakoming zijner gelofte te brengen, enz.[2]). Hij heeft het bezwaar dat Luwu' en Warĕ', als hij daarheen gaat, krachteloos gemaakt zullen worden[3]), doch We Tĕnriabēng wenscht dit bezwaar niet te tellen. De vogel geeft antwoord op verschillende vragen die hem omtrent den staat van zaken in Luwu' gesteld worden. Besloten wordt dat We Tĕnriabēng naar Luwu' vooruit zal gaan, La Punna langi' zal later komen met den Schepper en gemalin, hun (Punna langi' en Abēng's) kinderen en anderen. Hij zendt een bode uit om de hoogwaardigheidsbekleeders van den Hemel bijeen te roepen. Als deze bijeen zijn, krijgt La Pariusi aanzegging den draagzetel van We Tĕnriabēng met hemelhonden en hemelmonsters, met strikken gewapend, te vergezellen, Luwu' en Warĕ' zullen verwoest worden[4]). La Dunrungserĕng wordt teruggezonden met de boodschap dat Sawerigading zich voor de neerdaling van We Tĕnriabēng gereed moet houden en dat La Punna langi' na zijn bezoek aan den Schepper en aan den Heer der Onderwereld om dezen uit te noodigen, zal nakomen[5]). We Tĕnriabēng voegt er een gouden brief voor haar ouders bij.

De vogel komt bij Sawerigading en echtgenoote terug; Bataralattu' en echtgenoote, We Adiluwu' en echtgenoot hooren de boodschap mede aan.

I La Lompongĕ' komt Sawerigading melden dat voor de huisvesting en voeding der familie van Wewangriu' e.a. is gezorgd[6]).

---

[1]) Afwijkend van de boven gegeven beschrijving.
[2]) Anders dan boven. Een offer is reeds gebracht.
[3]) Toelichting beneden.
[4]) Het tenietgaan van Luwu' wordt in een volgenden tekst behandeld.
[5]) Anders dan door Sawerigading gevraagd.
[6]) Sawerigading merkt terloops op dat de familie uit Wewangriu', uit Gima

Sawerigading laat I We Tjudai in gezelschap van We Tĕnrirawe alleen, hij wil in het meer een bad gaan nemen maar loopt eerst even naar binnen. Hij komt in de kamer van We Tĕmma'datu en treft daar tot zijn verrassing en vreugde heur dochter We Panangarĕng, zijn oude echtgenoote, aan, geheel alleen. Hij brengt daar zoete oogenblikken door en vraagt een sirihpruim uit haar mond te zijner sterking. Eenige kinderen en kindskinderen van Sawerigading die het gesprek afluisteren, hebben heimelijk plezier. De zon nijgt al naar 174
het Westen als hij eindelijk de kamer verlaat om den tocht naar het meer te beginnen. Hier neemt hij een uitvoerig bad en keert daarna naar het paleis terug waar hij naast I We Tjudai plaats neemt met een smoesje, zij glimlacht slechts.

Op een gunstigen morgen laat La Punna langi' de hemelketting losmaken en de hemelpoort ontsluiten. De regenboog zal tot in de hoofdplaats van Luwu' worden neergelaten, om zijn hemelsche paleis worden zeelen geslagen. We Tĕnriabĕng neemt, zorgvuldig gekleed, in haar draagzetel plaats. Onder natuurverschijnselen en een geraas of de Hemel zal instorten, daalt zij omlaag, de zeelen worden gevierd. Te noen bereikt zij met den regenboog in het stikduister het paleis. Ontsteltenis van I We Tjudai c.s. Zij smeekt Bataralattu' het noodweer te bezweren, hij doet zulks dadelijk. Het wordt weer helder en nu blijken buiten het paleis van La Punna langi' nog vele andere te zijn neergekomen, gevuld met hemellingen. Bataralattu' en We Datusĕngĕng ontvangen hun dochter met vreugde. Muziek weerklinkt, de *bissu*'s zingen litanieën. Familieleden komen haar begroeten, I We Tjudai ziet nu ook We Panangarĕng en vindt haar schoon. We Tĕnriabĕng houdt uitdeeling van de tientallen meegebrachte paleizen. Zij heeft in het bizonder een goed woord voor We Tĕnrirawe[1]). Verschillende gebeurtenissen (elders uitvoerig beschreven) worden opgehaald. Er wordt een gastmaal aangericht. We Tĕnriabĕng laat uit één der neergedaalde paleizen een tweetal jonge hemellingen met hun gevolg ontbieden om aan het maal deel te nemen. Beschrijving. Het is Bataralattu' nu of zijn kinderen niet weg zijn geweest. Op zijn verzoek en dat van I La Djariu' slaan Sawerigading en Palawagau' op bepaalde wijze op de trom. We Datusĕngĕng 175

---

e.a. in Tjina eerst na afloop van de (huwelijks)feesten verschenen; ziet op de herhaalde ceremonieën voor het huwelijk van La Tĕnritatta en Bataritodja.

[1]) Verkeert eenigermate in dezelfde omstandigheden als We Tĕnriabĕng, zij heeft ook een tweelingbroer en is van dien, om dezelfde reden als We Tĕnriabĕng van Sawerigading, gescheiden. Zie tekst A IV.

roept dat het met Luwu' gedaan is als zij dien bepaalden slag slaan[1]). Dit maakt indruk; I La Galigo, La Ma'sarasa, La Ma'panjompa moeten op verzoek van Sawerigading en Palawagau' dansen om de vorstin op te beuren, anderen volgen. Men danst om de huispaal heen. Bataralattu' heeft overvloedig gelegenheid tranen te storten omdat de dansende leden van het jongere geslacht hem aan zijn moeder, enz. herinneren; anderen blijven niet achter. (Uitvoerig). Drie dagen lang na de komst van We Tĕnriabēng verkwikt en vertroost men elkaar.

In een gesprek met Sawerigading deelt We Tĕnriabēng mede dat zij de uitnoodiging om naar de aarde te komen voor den Schepper en die voor den Heer der Onderwereld door La Punna langi' heeft laten overbrengen. Deze zeide dat zij vooruit moest gaan, haar kinderen met uitzondering van twee die met haar meegekomen zijn, zouden volgen. Sawerigading gaat met eenige kameraden naar het voorhuis, de vrouwen zullen voor het eten zorgen. Te noen dalen noodweer en duisternis neer, de regenboog raakt het midden van de hoofdplaats, een zeer groot aantal paleizen, gevuld met hemellingen en schatten, daalt neer en beslaat de vlakte, een schenking van den Schepper en gemalin mitsgaders den Heer der Onderwereld. Alles beeft en siddert, de hanenvechtbaan loopt leeg. Er verschijnen gestaarte monsters als boden van den Schepper en den Heer der Onderwereld[2]). Bataralattu' spreekt op verzoek zijner schoondochter een bezwering uit, het noodweer trekt af, de duisternis maakt plaats voor het licht. De monsters worden zichtbaar, wekken schrik bij die van Tjina, maar Bataralattu' biedt hun sirih aan. De boden, zich van hun opdracht kwijtende, bieden namens Schepper en Heer der Onderwereld de paleizen aan en kondigen dier a.s. komst op den overvolgenden dag[3]) aan. Bataralattu' onthaalt hen, daarna verdwijnen zij weder onder natuurverschijnselen.

De vorstelijke familie is dadelijk druk in de weer met het vervaardigen van een godenladder met toebehooren[4]).

Den volgenden morgen dalen in een onweer huiszetels, raadzalen, hanenperken neer. I We Tjudai, van alle die vreeselijke gebeurte-

---

[1]) en dat de levenskracht — *sumangĕ'* van het rijk op zal zijn.

[2]) *La Talotalo Toaditodja*, volgens het Wb. s.v. 2° *talo* z.v.a. krokodil; hier is La Talotalo bode van den Schepper, Toaditodja bode van den Heer der Onderwereld.

[3]) Nauwkeurig als gunstig berekend.

[4]) Afbeelding in: Matthes, De bissu's.

nissen ontdaan, smeekt Sawerigading een bezwering uit te spreken. Hij stelt haar gerust; dat onafgebroken donderen en bliksemen komt hiervandaan dat Schepper en Heer der Onderwereld in aantocht zijn en als zij den volgenden dag komen, zal het nog veel erger worden. Dan zal het land als water zijn en de aarde zal schudden. I We Tjudai staart vóór zich.

Te middernacht dreunen zeven donderslagen, de *manurung* uit Posi'tana in het Oosten verschijnt; tegelijkertijd komen de heer van Wiringlangi' en echtgenoote. Bataralattu' verwelkomt hen. Zij deelen mede dat de boden La Pangorisĕng en I La Lompongĕ' en Sawerigading's schoonzoons over zee zullen komen[1]) en in hun schepen vazallen van hen vervoeren.

Den volgenden morgen beginnen de elementen nog heviger te 176
woeden, het wordt duister, de bergen wentelen, water bedekt de aarde, de zee buldert in oost en west, huizen keeren haast onderste boven, een vloedgolf stijgt op, de wateren klotsen aan den voet der paleizen en tot diep in het land. De hemel schijnt uit zijn stand te wijken, zon en Onderwereld schijnen weg te zinken, enz. Dit is de straf der goden omdat I We Tjudai zich onvertogen over Luwu' heeft uitgelaten, meenen de familieleden[2]). Niemand weet wat er gaat gebeuren. Bataralattu' neemt de groote trom, de hoogsten der familie grijpen andere muziekinstrumenten, bespelen die zelven, het geluid weerkaatst vele malen tot de einden der aarde, enz. Er staan tallooze regenbogen op de heuvelen, waarlangs de hemellingen neerdalen. Tegelijk rijzen lieden uit de Onderwereld omhoog. De Schepper is daar met wederhelft en gevolg, Guru ri Sĕllĕng evenzoo, het dondert door. Zij plaatsen zich op den staatsiezetel. Allen roepen hun het welkom toe. Opsomming der gasten uit Hemel[3]) en Onderwereld.

De Schepper glimlacht als hij zijn naar Posi'tana verbannen zoon ziet[4]). Guru ri Sĕllĕng vraagt waarom hij verbannen is. Hij heeft zich misdragen jegens zijn mede-hemellingen, legt de Schepper uit, hij wilde zijn verlies bij hanengevechten niet erkennen en greep dan naar de wapens, hij was hoovaardig en noemde zich de vorst die

[1]) Vgl. blz. 803 hiervóór. Over Adjirisompa wordt gezwegen, hij volgt later.
[2]) Doelt op haar aanvankelijke weigering Sawerigading te trouwen. Dit nooit vergeten verwijt keert telkens weder, en werd ook reeds boven geuit, blz. 798.
[3]) Onder hen bevindt zich ook Adjirisompa, de vader van La Sattumpugi', wien Sawerigading een uitnoodiging om de vernieuwing van het graf van Batara Guru en We Njili'timo' bij te wonen, had gezonden; zie boven blz. 802.
[4]) Over hem en zijn verblijf in Posi'tana handelen de teksten A IX—XI.

zijns gelijke in Hemel en Onderwereld niet had[1]). Guru ri Sĕllĕng moet er hartelijk om lachen. Hij en de Schepper hebben voor verschillenden der aanwezigen een vriendelijk woord. Sawerigading, I We Tjudai en I La Galigo worden prachtig uitgedost. De Schepper laat de muziekinstrumenten bespelen en op de trommen slaan, het is een donderend geraas. De kundigste *bissu* uit den Hemel laat haar gewijde zangen op het drietal neerdalen. De Schepper roept hun toe dichterbij te komen. Sawerigading smeekt om een pruim uit zijn mond, de Schepper doet zulks. Het drietal moet zich vervolgens hand in hand aan een reeks ceremonieën onderwerpen (beschreven); zij stijgen op tot het dak, betreden wolken, houden den regenboog vast, beklimmen den godenladder, enz. en intusschen is het een lawaai o.a. van afgeschoten geweren dat Hemel en Onderwereld te niet schijnen te gaan. Bataralattu' en We Datusĕngĕng zien het goddelijk bedrijf met vreugde aan. Alles gaat snel in zijn werk, het drietal keert terug. Sawerigading en I We Tjudai zien er nu uit als een god en een godin; hun geesten zijn naar het geestenland gevloden[2]). Schepper en Guru ri Sĕllĕng verklaren dat aan Sawerigading's gelofte nu een einde is gekomen[3]). Zeven jaren mag hij in Luwu' blijven, dan moet hij naar de Onderwereld afdalen en zal daar regeeren. Als I We Tjudai deze woorden van Schepper en Guru ri Sĕllĕng hoort, is zij ontzet[4]).

Hemellingen en goden uit de Onderwereld vermaken zich onder de tamarinde-boomen met hanengevechten, er wordt zwaar opgezet.
177 Beschrijving (40 blz.). De Schepper is voldaan dat het in het hanenperk zoo levendig toegaat. Hij stelt Guru ri Sĕllĕng voor aan het spel deel te nemen. De heiligste muziekinstrumenten worden bespeeld. Zij laten hun hanen tegen elkaar uitkomen[5]). Na hen laten aanzienlijken der aarde, van Hemel en van Onderwereld, hanen vechten. Bij geen enkel feest: noch bij de ingebruikneming van een nieuw hanenperk, noch bij de oprichting van een *djuru*[6]), noch bij een vorstelijk huwelijksfeest, zijn zulke groote hanengevechten gehouden. Als het donker wordt, gaat men naar het paleis.

[1]) Hetzelfde werd in voorgaande teksten telkens en telkens I La Galigo aangewreven.

[2]) *sumangĕ'* en *bannapati*. Iets verder heet het dat hun schimmen — *wadjowadjo* daar zijn. De bedoeling is dat het menschelijke van hen is weggedaan.

[3]) d.w.z. de ban is opgeheven, hij mag weer in Luwu' verblijven.

[4]) Later zal zij bezwaar maken naar de Onderwereld te gaan; hieruit vloeien allerlei complicaties voort; dit alles wordt in de volgende teksten behandeld.

[5]) Guru ri Sĕllĕng is de mindere, hij spreekt eerbiedig en maakt de sĕmbah.

[6]) Wb. s.v. 4° *djuru*.

De gasten uit Hemel en Onderwereld worden drie dagen lang onthaald. Beschrijving van een gastmaal. De Schepper biedt Batara- 178
lattu', We Datusĕngĕng en We Adiluwu' de neergelaten landen Malagĕnni-Posi'tana aan, zij komen vrij omdat hij La Sadangwero weder naar den Hemel wil laten terugkeeren. Batara Guru en We Njili'timo' waren gaarne meegekomen, maar de Schepper heeft dat niet kunnen toestaan daar zij nu eenmaal voor goed van de aarde naar den Hemel zijn teruggekeerd[1]). Er wordt overvloedig gegeten en gedronken. Guru ri Sĕllĕng roept Sawerigading bij zich en fluistert hem toe: „Het is geen kleinigheid om zeven jaren in Luwu' „te blijven[2]); ik zou willen dat ge dadelijk naar de Onderwereld „afdaaldet om mij in het bestuur te vervangen. Ik heb vele kinderen, „maar u stel ik boven hen." — De Schepper, die in de nabijheid was, heeft dit gehoord, hij is door Guri ri Sĕllĕng's woorden getroffen en stemt erin toe dat Sawerigading reeds nu door hem tot opvolger wordt genomen. Hij voegt er het volgende aan toe: „Wanneer gij „naar uw ouders verlangt, Sawerigading! dan zal ik hen mitsgaders „hun paleis en hun vazallen naar de Onderwereld zenden. Ik zal u „daar een dochter geven, gij zult haar in I We Tjudai's schoot ver- „wekken, gij zult haar We Lunru'todja noemen; ik zal ook La Punna „langi' een zoon geven, komende in den schoot van We Tĕnriabĕng, „Salinrunglangi' genaamd. Deze zal, in een bamboe besloten, door „mij naar de aarde in Luwu' worden neergelaten mèt een paleis. „Gij zult uw dochter laten opstijgen in een draagstoel gezeten en „door het schuim der golven gevolgd en deze beiden zullen met „elkander huwen; zij zal zich zoodoende van u afscheiden om een „leven op aarde te beginnen. Gij zult haar (met name genoemde) „zwaarden geven, erbij zeggende dat zij door den Schepper gedragen „zijn"[3]). — De maaltijd gaat voort. Schepper en Guru ri Sĕllĕng aanvaarden vriendelijk pruimpjes uit de handen van Sawerigading's

---

[1]) Hoe die terugkeer in haar werk is gegaan, wordt in de teksten der verzameling-Jonker niet behandeld. Strikt genomen kan van een terugkeer van We Njili'timo' niet gesproken worden, daar zij uit de Onderwereld stamde en eerst met haar echtgenoot mee ten Hemel is gestegen; vgl. het groote hs. Bijbel Genootschap, Aanhangsel blz. 1006.

[2]) Dit is hem kortgeleden door den Schepper vergund, zie boven blz. 808.

[3]) De wijze waarop dit nieuwe menschenpaar op de aarde zal komen, is een herhaling van die waarop Batara Guru die de aarde schiep en We Njili'timo' aldaar kwamen en zich met elkaar verbonden. De geschiedenis van deze stichters der tegenwoordige menschenwereld, nadat goden en derzelver nazaten de aarde eerst ontledigd hadden, is te vinden in de teksten A LXXVI—LXXVIII hierachter.

kinderen. Dezen wordt gezegd hun gebieden in Tjina terug te nemen, de Schepper voegt er voor elk nog een godenland met paleis bij. Goden uit Boven- en Onderwereld doen toezeggingen voor verdere gaven. We Tĕnriabĕng en I We Tjudai dansen voor Schepper en Guru ri Sĕllĕng en hun wederhelften op hemelsche wijze. La Punna langi', Sawerigading en anderen spelen er de muziek bij [1]). De goden zijn zeer voldaan en geven geschenken. Andere hooge vrouwen dansen daarna, twee aan twee. Als We Tĕnridio danst, wordt Gutu'patalo door haar verschijning zoo bekoord dat hij haar naar den
179 Hemel zou willen meevoeren [2])[3]). Zijn broeders brengen in herinnering dat toen We Tĕnridio met La Tĕnridolo huwde, Sawerigading gezegd heeft dat Gutu'patalo maar in het huwelijk moest toestemmen. Later, wanneer We Tĕnridio één kind gekregen zou hebben, dat haar plaats in het neergedaalde paleis van Malimongĕng (Tjina) kon innemen, zou zij van La Tĕnridolo, met diens toestemming, kunnen scheiden; deze had alleen bedongen dat hij drie [4]) jaar met haar getrouwd zou zijn. Weer volgen dansen van andere vrouwen [5]). Allen wordt door den Schepper of Guru ri Sĕllĕng een paleis toegezegd. Bataralattu' zegt nu Sawerigading en Palawagau' den Schepper met dansen te vermaken. Zij worden door andere mannen gevolgd, ook dezen wordt elk een paleis beloofd. Hierna bedrijven de Schepper, Guru ri Sĕllĕng en hun wederhelften het spel der hemellingen, de Schepper laat het donderen, Guru ri Sĕllĕng schiet bliksems af, enz. Die van Tjina worden ongerust.

Gutu'patalo gaat het vertrek van We Tĕnridio binnen, zij is alleen. Hij legt haar op een rustbank en verricht eenige manipulaties aan

---

[1]) Er wordt opgemerkt dat zij reeds op middelbaren leeftijd zijn maar niettemin hun dansen en zij zelven de algemeene bewondering verdienen.

[2]) Heet hier en verder: To Sompariu Gutu'patalo. Boven zijn deze de namen van twee personen, beiden zonen van La Punna langi'. Vaker voorkomende namen van hem zijn: Lĕttepatalo To Sompariu; lĕtte = gutu' = donder.

[3]) Gutu'patalo is haar hemelsche echtgenoot, vgl. boven blz. 799. Zij is tot *bissu* gewijd en *bissu*'s onderhouden betrekkingen met een godheid, voor wie zij een plaats in haar vertrek hebben ingeruimd en die haar bezoeken. Zulk een geestelijk huwelijk wordt beschouwd van anderen aard te zijn dan een gewoon huwelijk, wat men hieruit kan opmaken dat goden met hun *bissu*'s ook op de gewone wijze kunnen huwen, iets wat Gutu'patalo thans ook begeert. Zie hierachter.

[4]) Later: zeven, ook: vijf. De dochter van We Tĕnridio en La Tĕnridolo is thans reeds volwassen en gehuwd. Er wordt later gezegd dat de tijd tot één *pariyama* en drie jaar is uitgedijd; *pariyama* schijnt hier wel een tijdvak van onbepaalden duur te zijn.

[5]) In deze lange beschrijving is wel eens iets uitgevallen.

haar als aan een vechthaan, laat haar als een rijstdiefje op zijn kruk op en neer springen, enz. opdat zij levenskracht ontvange en haar *djiwa* roepe. Zij verzoekt hem het vertrek te verlaten, hij handelt onbehoorlijk jegens haar echtgenoot. Zijn verzoek is dat zij met hem meega naar den Hemel als zijn echtgenoote, waar zij We Tĕnriabĕng kan opvolgen[1]). Zij weent bij de gedachte haar aardschen echtgenoot te moeten verlaten. Waarom heeft hij dan toegelaten dat zij met een aardschen prins trouwde en haar niet dadelijk mee naar den Hemel genomen? — We Tĕnriabĕng komt binnen en zegt Gutu'patalo op zijn woorden te passen, want La Tĕnridolo vertoeft in het vreemdelingenverblijf[2]). Zij verlaat met We Tĕnridio het vertrek.

De Schepper en Datu Palinge', Guru ri Sĕllĕng en zijn wederhelft geven Bataralattu' het voornemen te kennen naar Hemel en Onderwereld terug te keeren. Ook We Tĕnriabĕng maakt zich op en als de goede dag gekomen is, zegt haar moeder haar dat I We Tjudai, sinds zij vernomen heeft dat We Tĕnridio meegenomen zou worden naar den Hemel, niets doet dan weenen. We Tĕnriabĕng merkt op dat wanneer We Tĕnridio mee ten Hemel gaat, zij niet zal sterven, maar wanneer zij, Abĕng, naar de aarde terugkeert, met haar mee kan komen. Haar moeder zendt haar naar I We Tjudai om met Sawerigading over het geval te praten. Als Abĕng nu zegt We Tĕnridio mee te willen nemen om haar in haar erfheerlijkheid te vervangen, zwijgt I We Tjudai, maar Sawerigading verklaart zijn woord gestand te zullen doen, zijn dochter moet nu dus hemelwaarts gaan. Er wordt nog lang gesproken, I We Tjudai is ontroostbaar. We Tĕnriabĕng zegt We Tĕnridio een sacraal bad te nemen[3]). Deze jammert om haar eenigst kind dat zij moet achterlaten. De familieleden beamen Sawerigading's woord.

In den namiddag gaat La Tĕnridolo We Tĕnridio in het paleis bezoeken. [Hij weet nog van niets]. Verheugd komt hij binnen, zij 180
zegt hem naar zijn land terug te keeren, zij is nu ongehuwd; hij gelooft niet aan den ernst, streelt haar, legt zich naast haar, vertelt van zijn ongeluk.... in het hanenperk, waarop zij, hem liefkozend,

---

[1]) Wat schijnt in te sluiten dat hij zijn vader, den echtgenoot van We Tĕnriabĕng, zal opvolgen.

[2]) Zij noemt We Tĕnridio *toriwasummu*, d.i. de vrouw die door hem, Gutu' patalo, bezield wordt; van wien zij den geest krijgt wanneer zij als *bissu* optreedt.

[3]) We Tĕnriabĕng merkt terloops op nu reeds zeven maanden in Luwu' te zijn.

begint te schreien[1]). Nu bemerkt hij dat zij iets heeft, langzamerhand hoort hij de waarheid. Hij vraagt dat zijn schoonzoon hem zal doorsteken, vooraleer zij omhoog stijgt, opdat hij dat niet zie. Familieleden komen toeloopen, zij zeggen dat hij indertijd in dezen gang van zaken heeft toegestemd, daar zijn allen getuige van geweest, ook de Schepper. Bataritodja jammert en meent het te besterven, I We Tjudai trekt zich harer aan. La Tĕnridolo tracht zich te doorsteken, dit wordt verijdeld. We Duppasugi', zijn moeder, wil met hem teruggaan naar Tjina, in zijn eigen land zal hij tot zichzelven komen. Van alle kanten hoort men klagen. La Tĕnridolo vraagt I La Galigo hem te dooden; als dat niet gaat, verzoekt hij wanneer We Tĕnridio omhoog stijgt, tegelijkertijd naar het Geestenrijk te mogen verhuizen. Alle aanwezigen zijn ontroerd, ook de zeventig prinsen, men blijft den nacht in doffe stemming bijeen. Den volgenden morgen klagen de vrouwen opnieuw haar nood. „Als ik dit geweten had," zegt I La Galigo, „zou ik niet op verzoek van den u inspireerenden god inder„tijd *bissu*-toestellen voor u uit Luwu' gehaald hebben en dan zou „hij u niet omhoog hebben kunnen voeren"[2]).

Het oogenblik van vertrek is aangebroken. We Tĕnriabēng neemt afscheid van haar ouders en verdere familie. De voornaamste aardlingen gaan tot den Schepper om eerbiedig goede reis te wenschen en voor zijn komst te danken, Guru ri Sĕllĕng en de wederhelften daarin begrijpende. De elementen breken los. Sawerigading gaat naar binnen voor een laatste afscheid van We Tĕnriabēng. In een vloed van tranen verzoekt hij ervoor te zorgen dat Gutu'patalo geen tweede vrouw naast We Tĕnridio neemt, waarop zij antwoordt zelf het huwelijk te zullen ontbinden en We Tĕnridio naar Luwu' te zullen brengen als hij zich verachtelijk gedraagt. Dezelfde natuurverschijnselen doen zich voor als bij de komst der goden. De Schep-
181 per reist met de zijnen in wolken omhoog, hij gaat tot den oppersten Hemel; Guru ri Sĕllĕng reist per bliksem naar de Onderwereld. We Tĕnriabēng stijgt met We Tĕnridio omhoog; in den Oppersten Hemel aangekomen wekt zij haar. We Tĕnridio kijkt verbaasd rond, daar zijn La Punna langi' met zijn kinderen w.o. Gutu'patalo die zeer verheugd is haar te zien.

[1]) Hij spreekt, onbewust, in bewoordingen die op zijn eigen toestand toepasselijk zijn.

[2]) Zie tekst A XXXIII, XXXIV en C VI en VII. Deze *bissu*-toestellen hebben gediend om haar tot *bissu* te wijden. — Door die wijding komt een *bissu* in uitzonderlijke betrekking met de goden en kan zij naar den Hemel worden gevoerd.

Nadat de Schepper goed en wel in den Oppersten Hemel is aangekomen, gaat Sawerigading naar binnen, daar ontmoet hij de moeder van La Tĕnridolo, zij verzoekt hem, haar zoon te wekken. Sawerigading plaatst zich naast hem, Bataralattu' prevelt een spreuk. Het wordt mooi weer. La Tĕnridolo, gewekt, ziet om zich heen, verwonderd We Tĕnridio niet te zien. Zijn dochter komt vol onrust naar hem toe, zij weeklaagt. Verdrietig gaat Sawerigading naar buiten.

Terwijl hij in het vreemdelingenverblijf zit, komt La Sinilele naar hem toe, La Wadjolangi' is met een groote vloot de rivier binnengevallen[1]). Adji Laide wordt uitgezonden om hem te begroeten. La Wadjolangi' verschijnt met zijn zoon ten paleize. Verwonderd vraagt men hem waarom hij *post festum* komt. — Hij wist niet dat Sawerigading in Luwu' was teruggekeerd, maar van uit zijn land beweging ziende, had hij geïnformeerd en was de wind hem komen vertellen dat Schepper en Heer der Onderwereld met hun scharen naar de aarde waren gekomen. Sawerigading herinnert eraan dat La Wadjolangi' tweemaal in Tjina is komen aanvaren, de eerste maal bij de ceremonie van het op grond treden door I La Galigo, de tweede maal bij het opgaan naar de *djuru* van We Tĕnridio (*bissu*-wijding). I La Galigo zendt La Sinilele uit om voor een maaltijd te zorgen. Beschrijving van het zeer lustig verloopende maal. Na afloop gaat men naar buiten, vermaakt zich met hanengevechten en gezelligen kout, keert weer naar het paleis, enz.[2]). Men blijft maandenlang feestvierende in Luwu' bijeen, de *manurung* La Sadangwero van Posi'tana wordt met onderscheiding behandeld.

Op een morgen, na een feestgelag, zeggen deze *manurung* en Talĕttu'sompa van Wiringlangi' (de pleegvader-moeder van Adji Laide) tot de gasten, eerst naar hun respectieve woonplaatsen terug te keeren als zij vertrokken zullen zijn. 's Avonds worden zij met een afscheidsmaal gevierd en den volgenden morgen vertrekken zij, door 182
natuurverschijnselen begeleid, naar Posi'tana en Wiringlangi'[3]). Nu keeren ook de andere gasten geleidelijk huiswaarts, allen gaan over

[1]) Vroeger reeds onder de aangekomen gasten genoemd.

[2]) Bij wijze van grap wordt La Wadjolangi' ervan beschuldigd ondergeschikten te hebben die menscheneters zijn. Dit kan figuurlijk bedoeld zijn, daar hij zich in de nabijheid van het doodenrijk ophoudt, doch de mededeeling dat men in zijn rijk menschen eet, komt meer voor.

[3]) De schrijver vergeet boven den Schepper te hebben laten zeggen dat de naar Posi'tana verbannen La Sadangwero weer in genade door hem werd aangenomen en hij het vrijgekomen land Posi'tana reeds weder begeven heeft.

zee (er worden vele namen genoemd)[1]). Er wordt terloopt iets gezegd over een a.s. huwelijk van Sangadjiunru' en Tĕnripanampe, kinderen van I La Galigo en I We Lamputje[2]). We Adiluwu' en echtgenoot van Tompo'tika' en verwanten worden met veel omhaal uitgeleide gedaan. (Zij is de zuster van We Datusĕngĕng, vorstin van Luwu'). I La Galigo komt zijn vader ten paleize verslag doen dat allen vertrokken zijn, zij gaan samen naar Bataralattu'. Nu willen ook Sawerigading's schoonbroers naar Tjina wederkeeren. Een dienaar van Adji Laide is vooruit gegaan om zijn komst, vergezeld van zijn nieuwe echtgenoote Bataralamming, dochter van Tĕnribalobo te melden[3]). Sawerigading treft toebereidselen voor de terugkeer van La Tĕnridolo's moeder naar Tjina. La Tĕnridolo is, zeven etmalen lang, na We Tĕnridio's hemelvaart in deerniswaardigen staat blijven verkeeren. I We Tjudai roept Sawerigading's hulp en uitredding in. Deze zegt tot zijn schoonzoon: „Hedenavond zult „gij We Tĕnridio zien, mits gij luistert naar mijn woorden." — La Tĕnridolo rijst op, vraagt klappermelk en een aangekauwde sirihpruim van Sawerigading, hij krijgt een en ander en daarop gaat Sawerigading zich met den Hemel in verbinding stellen, er wordt een gordijn om hem heen gehangen, wierook gebrand, rijst neergezet, sirih. „Maar," zegt hij, „als ik in diepen slaap ben (ziet op „zijn hemelreis) en middelerwijl de goede dag voor Adji Laide aan„breekt om westwaarts naar Wiringlangi' te varen, dan moet hij „vertrekken zonder mij te wekken"[4]). Sawerigading begeeft zich binnen het gordijn....

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

De familiebijeenkomst in Luwu' brengt een groot aantal personen, nog veel meer dan wier namen genoemd worden, bijeen. Van verre of van nabij, zijn allen familie van elkaar maar slechts voor de kern-

[1]) Van hier af wordt de tekst kort en onduidelijk.

[2]) Volgens de Korte Inhoudsopgave is reeds eerder Tĕmripanampe met den zoon van La Ma'sarasa in Tompo'tika' gehuwd. (Boeg. Chrestomathie III 261).

[3]) Er is over dit huwelijk tevoren niets gezegd, in de Korte Inhoudsopgave wordt het als in Luwu' plaats grijpende vermeld (Boeg. Christomathie III 261), in hs. 199 Bijbel Genootschap beschreven (Cat. Matthes p. 82).

[4]) De Korte Inhoudsopgave vermeldt: „Adjilaide brengt zijne vrouw naar

families zijn de verwantschapsgraden nauwkeuriger vast te stellen en de namen in geslachtslijsten bijeen te brengen. Volledig zijn deze niet te maken; in dit verhaal wordt de geschiedenis slechts tot het zesde geslacht (de Schepper als eerste geslacht gerekend) vervolgd; de geslachten van Luwu', Tompo'tika' en Tjina zijn ruim vertegenwoordigd, die van Timpa'ladja' en Wewangriu' minder, dat van Gima haast niet, dat van Sĕnridjawa in het geheel niet.

Uit den aard der zaak konden alleen namen die in dit verhaal, en zóóals zij in dit verhaal, voorkomen, worden opgenomen. Dat geeft, met andere verhalen vergeleken, verschillen; het voornaamste is wel dat Guru ri Sĕllĕng, de Heer der Onderwereld, hier een broeder van den Schepper is, terwijl anders de eerste geslachten van Boven- en Onderwereld kruiselings broeder en zuster zijn. Bovendien is de tekst niet altijd duidelijk en somtijds tegenstrijdig.

1. La Puange of I La Puang La Patiga(na) Sangkuruwirang To Palanro Adji (of: Datu) Patoto' van Botinglangi' To Ma'-langkanalĕttewero Sangiyange Datu dewata, de Schepper.
2. Mutiaunru' Datu (of: Puang) Palinge' Datu dewata van Sĕnridjawa, gade van 1.
3. Guru ri Sĕllĕng Opu Samuda (of: — talaga) To makesa-osĕlling Tunruange (of: Tuppubatu) ri Peretiwi Sinaung-todja Sangkama'lewa, heer der Onderwereld, broeder van 1 [1]).
4. Sinaungtodja ma'saobĕssi van Lapi'tana en Buri (of: Bori-, of: Uri-)liung, gade van 2.

Geslachtslijst van Luwu'.

5. Batara Guru La Togĕng[langi'], *manurung*, zoon van 1 en 2, eerste mensch op aarde, vorst van Luwu' en Warĕ', echtgenoot van 6, vader van 7.
6. We Njili'timo' We Matatimo' Tompo'e ri busa empong dinulu (w)elongpalodjang van Peretiwi, dochter van 3 en 4, echtgenoote van 5, moeder van 7.

---

den horizont (Wiri-langi') (Boegin. Chrestomathie III 261). Dit is zoo te verstaan dat hij haar naar het land Wiringlangi', grensland van den Hemel brengt, het land zijner pleegouders en waar hij bestemd is op te volgen.

[1]) Bij deze namen valt aan te teekenen dat Sangkama'lewa een andere godheid pleegt te zijn en dat Sinaungtodja een naam pleegt te zijn (ook in dit verhaal) van Guru ri Sĕllĕng's gade.

7. Bataralattu' I La Tiulĕng La Mapanjiwi' Opuna Luwu', zoon van 5 en 6, echtgenoot van 8, vader van 9 en 10.
8. We Datu (of: Opu-) Sĕngĕng, ook: We Sĕngĕng van Tompo'tika', gehuwd met 7, moeder van 9 en 10. (Zie verder geslachtslijst van Tompo'tika').
9. Sawerigading Toapanjompa (La Ma')dungkĕllĕng Langi'paewang Pamadĕnglĕtte Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Lawe, zoon van 7 en 8, echtgenoot van 11 en 34, vader van 12, 17, 19, 21 (later), 35. — Vorst in Tjina. Draagt nog andere namen en bezit verscheidene epitheta ornantia.
10. We (Tĕnri)abēng Bissu ri langi', Daeng manutĕ' (of: — manotĕ') Opu Sangiyang, Opuna langi' To Marola ri botinglangi', tweelingzuster van 9, gehuwd met 117 in den Hemel, heeft daar kinderen.
11. I We Tjudai (of: — Tjodai) Daengrisompa Punna bola ri la Tanette, prinses van Tjina, echtgenoote van 9, moeder van 12, 17, 19, 21 (later). (Zie verder geslachtslijst van Tjina).
12. I La Galigo To Padamani To Boto' I La Semaga To Tĕssiodjang Opuna (of: Datuna-) Tjina Sangadjiwero (of: — boto') To Sinapati Sulotjĕmpa, jonge vorst van Tjina, zoon van 9 en 11, echtgenoot van 13, 14, 15, 16 e.a., vader van 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30.
13. Karaeng tompo' Daeng ma'lino Dĕttiaulĕng van Sunra en Pudjanati, echtgenoote van 12, moeder van 23 en 24.
14. We (Tĕnri)olle Datuna (of: To) Sabang (Tjina), echtgenoote van 12, moeder van 25. (Zie verder geslachtslijst van Tjina).
15. We Tĕnrigangka Datuna Tempe (Tjina), echtgenoote van 12, moeder van 26 en 27. (Zie verder geslachtslijst van Tjina).
16. I We Lamputje Datuna (of: To) Patjing (Tjina), echtgenoote van 12, moeder van 28 en 30.
17. We (Tĕnri)dio Bataribissu We Bissulolo Werunĕ'soro sulogoari Punna langkanamanurung ri Sabangloang, of: Malagĕnni, of: Malimongĕng, dochter van 9 en 11, echtgenoote van 18 en later van 130, moeder van 31. (Draagt nog andere siernamen).
18. La Tĕnridolo Datuna (of: Opuna, of: To) Soppeng, echtgenoot van 17, vader van 31. (Zie verder bij Tjina).
19. Tĕnribalobo Belokalĕmpi' Sulodjadjarĕng enz.; dochter van 9 en 11, echtgenoote van 20, moeder van 32 en 33.

20. La Tĕnripalĕ' Opu (of: To) Lamuru, echtgenoot van 19, vader van 32 en 33. (Zie verder bij Tjina).
21. We Lunru'todja Talagaunru', zal later in de Onderwereld als dochter van 9 en 11 geboren worden.
22. Salinrunglangi' Bataralĕtte (II) Simpurukawa', zal later als zoon van 10 en 123 in den Hemel geboren worden en met 21 op aarde huwen.
23. La Ma'panganro To Manipi van Pudjanati, zoon van 12 en 13[1]).
24. Singkĕrru' Ugi' ma'sagala van Tjina Sĕngĕngrisompa Witoingtungkĕ', dochter en jongste kind van 12 en 13[1]).
25. Adji Laide Unrusebali' (of: — sibali') Tunĕ'sangiyang van Wiringlangi' I La Sangiyang Sumangĕ'ala megalolo Sangadji(unru') To Wewanglĕtte, zoon van 12 en 14, oudste kind van 12.
26. La (Tĕnri)tatta La Sinapati Pasaunglolo To Warĕ', zoon van 12 en 15, echtgenoot van 31, jonge vorst van Luwu'.
27. We Tĕnrisolong, dochter van 12 en 15.
28. Sangadjiunru' To Wewanglĕtte, zoon van 12 en 16[2]).
29. Tĕnrimenerĕng, waarschijnlijk = 30.
30. Tĕnripanampe, dochter van 12 en 16.
31. Bataritodja Daeng talaga van Malimongĕng, dochter van 17 en 18, echtgenoote van 26.
32. La Sĕssungriu', zoon van 19 en 20[3]).
33. Sompawerunĕng Bataralamming, dochter van 19 en 20.
34. I We Tjimpau Datuna Lempang, echtgenoote van minderen rang van 9, moeder van 35. (Zie verder bij Tjina).
35. Tĕnriawaru We Makawaru van Tana Ugi' Daeng paragaraga ri Tjina Datuna Lempang, dochter van 9 en 34, moeder van 36.
36. We Patekai, dochter van 35.

Zijdlinie:

37. La Pangorisĕng To Pananrāng To Panangarĕng van Takkebiro, oudere halfbroeder van 7 en diens eerste raadsman, echtgenoot van 38, vader van 39 en 40.

---

[1]) Ook als twee personen voorgesteld.

[2]) Men vindt ook de voorstelling dat *Sangadjiunru'* de naam is van een zoon van 19 en 20.

[3]) Ook de naam van een zoon van I La Galigo, blijkens dien naam To Sĕssungriu'. Inderdaad heet elders no. 26 aldus.

38. We Tĕmma'datu Lebasangiyang, dochter van 41, echtgenoote van 37[1]), moeder van 39 en 40.
39. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raadsman van 9, zoon van 37 en 38, echtgenoot van 42, vader van 43.
40. We Panangarĕng (We Nanga') I Daruma, dochter van 37 en 38, echtgenoote van 9[2]).
41. We Leleĕllung, echtgenoote van minderen rang van 5, moeder van 38.
42. Ma'tangkiluwu' Daeng ma'lurĕng, echtgenoote van 39 en nicht, moeder van 43.
43. Dĕttiaulĕng Daeng patappa', eerstelinge van 39 en 42, moeder van 44 en 45.
44. I La Matonĕng, zoon van 43.
45. We Patunĕrrĕng, dochter van 43.
46. I La Lomponge' To Sinilele To Sawease, oudere halfbroeder van 7, echtgenoot van 47, vader van 48 en 49.
47. Opu mangenre' Dĕttiamega, echtgenoote van 46, moeder van 48 en 49.
48. La Sinilele To Palĕnnarĕng, gezel van 9, zoon van 46 en 47.
49. We Sawease, echtgenoote in Luwu' van 9, dochter van 46 en 47.
50. To Bulu'tana, oudere halfbroeder van 7, echtgenoot van 51, vader van 52, 53.
51. We Ungawaru of: I We Waru(na), echtgenoote van 50, moeder van 52, 53.
52. La Ma'saguni Toapemanu', gezel van 9, zoon van 50 en 51.
53. We Samiradja of We Bulu'tana, echtgenoote van 9 in Luwu', dochter van 50 en 51[3]).
54. To Sĕmpĕnne, vader van 55.
55. We Sĕmpĕnne, echtgenoote van 9 in Luwu' en nicht, dochter van 54.
56. To Pinamile, halfbroeder van 7, vader van 57.
57. We Pinamile, echtgenoote van 9 in Luwu', dochter van 56.

---

[1]) Ware dit juist, dan zouden halfbroer en halfzuster met elkaar gehuwd zijn, wat nimmer voorkomt. Elders heeft zij een anderen echtgenoot. Zie voor de halfbroers van Bataralattu', enz., vooral tekst A II, Naamlijst, en de noot 3) op blz. 76.

[2]) Wordt gewoonlijk voorgesteld als echtgenoote, in dit verhaal als bijzit van Sawirigading. Hetzelfde geldt van de andere, verderop genoemde nichten in Luwu'.

[3]) De naam We Samiradja wordt ook met 40 verbonden.

58. To MAREOPU, halfbroer van 7, echtgenoot van 59, vader van 60.
59. WE TĔMMA'SUGI' DAENG MALAKA, echtgenoote van 58, moeder van 60.
60. WE MAREOPU, echtgenoote van 9 in LUWU', dochter van 58 en 59.
61. WE TAMPERENG (II), echtgenoote van 9 in LUWU' en nicht.
62. WE PATAUNGĔNG, *idem*.
63. LA TĔMMA'LURĔNG, halfbroeder van 7.
64. To MARETĔNGA van LOMPO', *idem*.

Geslachtslijst van Tompo'tika.

65. TURU'BELA LA URUMPĔSSI, *manurung* in SAWANGMEGA, stichter der dynastie van TOMPO'TIKA', van dezelfde generatie als Batara Guru, zoon van 67 en 68, echtgenoot van 66, vader van 71 en 8.
66. WE PADAULĔNG, stijgt uit de Onderwereld omhoog in SINGKIWERO, dochter van 69 en 70, echtgenoote van 65, moeder van 71 en 8.
67. LA ODANGRIU' in RUANGLĔTTE, vader van 65, echtgenoot van 68.
68. ĔLLUNGMANGENRE' van ULUWONGĔNG (Hemel), echtgenoote van 67, moeder van 65.
69. LA URĔNGRIU' To BALAUNJI', heer van LINRUNGKĔSSI en TODANGTODJA, zeegod, echtgenoot van 70, vader van 66.
70. WE MALAGĔNNI OPU SAMUDA van TODANGTODJA, echtgenoote van 69, moeder van 66.
71. WE ADILUWU', dochter van 65 en 66, echtgenoote van 72, moeder van 73 en 74.
72. I LA DJARIU' (of: — DJIRIU') SUMANGĔ'RUKKA PADJUMPONGA (of: PUNNA LIPU) RI TJOPPO'MERU SĔNGĔNGPABETA van WALINONO, heet ook van TOMPO'TIKA' en LAU'SADĔNG, uit den Hemel, echtgenoot van 71, vader van 73 en 74.
73. PALAWAGAU' (LA GAU') van SINGKIWERO en TOMPO'TIKA' I LA TUNĔRRĔNG I LA DATU(NA) I LA GILINGĔNG SINAUNGPADJUNGRAKILĔ', zoon van 71 en 72, echtgenoot van 75, vader van 76.
74. WE TĔNRIRAWE van WADĔNG, tweelingzuster van 73, echtgenoote van 77, moeder van 78.
75. KARAENG MEGA, echtgenoote van 73 en nicht, moeder van 76.
76. (LA MA')SARASA van SAWANGMEGA, zoon van 73 en 75.

77. La Tĕnripĕppang, vorst van Wadĕng, echtgenoot van 74, vader van 78.
78. La (Ma'pa)njompa Mutiapadjungrakilĕ' van Wadĕng, zoon van 74 en 77.

Geslachtslijst van Tjina.

79. Adjirisompa La Tĕnriangkĕ' Batarailĕ', *manurung* uit Taliunalangi' (en daarheen teruggekeerd), neergedaald te Wadjampadjang, grondvester der dynastie, van dezelfde generatie als Batara Guru, echtgenoot van 80, vader van 81.
80. We Tĕnribilang, echtgenoote van 79, moeder van 81.
81. La Sattumpugi', oud-vorst van Tjina, zoon van 79 en 80, echtgenoot van 82, vader van 2 zonen en meer dan 10 dochters, zie beneden.
82. We Tĕnriabang I Da Tjudai Opuna (of: Datuna-) Tjina, ook: Tuppubatu ri Tjina Ma'langkana ri Latimodjong, oud-vorstin van Tjina, dochter van 83, echtgenoote van 81, moeder van 2 zonen en meer dan 10 dochters, zie beneden.
83. Opu Batara van Ruwangmega, vader van 82.
84. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga' Opu Lagusi To Tĕnridolo, zoon van 81 en 82, echtgenoot van 100, vader van 18.
85. La Makasaung Datuna (of: Opuna-) Sabang (Sabamparu), zoon van 81 en 82, echtgenoot van 101, vader van 14.

Dochters[1]):

86. We Tĕnridjeka van Tempe, moeder van 15.
87. We Tĕnrilalo (I) van Limpomadjang, echtgenoote van 102.
88. We Tĕnripeso, echtgenoote van 103.
89. We Tĕnrirua, moeder van 20, echtgenoote van 104.
90. Tĕnriwewangĕng van Data', echtgenoote van 105.
91. We Tĕnrilalo (II) van Teamusu'[2]), echtgenoote van 106.
92. We Tĕmmamala To Kampiri, echtgenoote van 107.
93. Tĕnrigeongĕng van Bulu'dua, echtgenoote van 108.
94. We Tĕnriesa.
95. Tĕnritalunru'.
96. We Tĕnrilokka.
97. Tĕnripasanre'.

---

[1]) De opgave van de namen der dochters is in verschillende teksten verschillend.

[2]) Hier schuilt zeker een fout; er zijn geen twee gelijknamige zusters.

98. TĔNRIPAWELI.
99. WE TĔNRIDJĔLLO'[1]).
100. WE DUPPASUGI' OPU (of: To) LAGUSI I WE ONIA van SOPPENG RI ADJA, ook: WE DATU SUGI' en WE UGI', echtgenoote van 84, moeder van 18[2]).
101. WE TĔNRISINRA KARAEMPUGI' DATUNA SABANG van SABAMPARU, echtgenoote van 85, moeder van 14.
102. DAENG SIUTE To MADJANG, echtgenoot van 87.
103. DAENG PALIWĔNG (I) To SOPPENG, echtgenoot van 88.
104. I LA PABATA' OPU (of: To) LAMURU, echtgenoot van 89, vader van 20[3]).
105. DAENG MAMALA To LAMPOKO, echtgenoot van 90.
106. WĔRORAKILĔ' van MĔNRĔ', echtgenoot van 91.
107. DAENG PALIWĔNG (II) To RAPĔNG, echtgenoot van 92.
108. ADJI PAGĔLLANG To SABURO, echtgenoot van 93.
109. LA TĔNRIPADA van DJAWA RI ADJA, waarschijnlijk echtgenoot van één der zusters.

Geslachtslijst van Wewangriu'.

110. TĔDDJORISOMPA LĔTTEMANGKĔLLANG I LA TOLIUNG BATARA WEWANG SUMANGĔ'RUKKA PADJUMPONGA van WEWANGRIU', uit de Onderwereld opgestegen, grondvester van het geslacht van Wewangriu', volle neef van 6, zoon van 112, echtgenoot van 111, vader van 115 en 117.
111. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, *manurung*, echtgenoote van 110, moeder van 115 en 117.
112. I LA TIMODJO, broeder van den Heer der Onderwereld, vader van 110.
113. WE DJURUWADĔNG, tweelingzuster van 110, echtgenoote van 114, moeder van 118 en 119, in den Hemel opgenomen.
114. I (ook: E) LA MA'POTTO (I) DATU PAO, *manurung*, echtgenoot van 113, vader van 118 en 119.
115. I LA DEWATA TUNRUANGE AWANALANGI' I To ANGKAU' LA WALINONO van WEWANGRIU' en WIDEAPUNG, zoon van 110 en 111, echtgenoot van 116.

---

[1]) Bovendien: *I We Tjudai*, jongste dochter, zie no. 11.
[2]) Afwijkende voorstelling: La Tĕnridolo pleegt de zoon van I La Pabata' To Soppeng te zijn.
[3]) Vaker is I La Pabata' = To Soppeng = vader van La Tĕnridolo.

116. SOMPA RI TIMO', echtgenoote van 115. (Zie verder bij Timpa'-ladja').
117. TJOLLI'PUDJIYE, dochter van 110 en 111, echtgenoote van 119.
118. WE TUTUMPADJA, dochter van 113 en 114.
119. I LA SEKATI TO PALĔTTEI OPUNA WENGĔNG van TANATĔKKO, zoon van 113 en 114, echtgenoot van 117.
120. I LA MANGKAU', zoon van 115 en een hier niet genoemde moeder.

Geslachtslijst van Tompo'tika' Timpa'ladja'.

121. LA RAULANGI' TO SADAMPOTO' van TIMPA'LADJA', *manurung*, grondlegger van het geslacht, van dezelfde generatie als Batara Guru, echtgenoot van 122, broeder van 111, vader van 116[1]).
122. POLALĔNGE ADJUARA LAKKO RITUNGO, echtgenoote van 121, moeder van 116.

Hemellingen die de bijeenkomst in Luwu' bijwonen[2]).

123. LA PUNNA LANGI' OPU SANGIYANG TO LĔTTEILĔ' GUTU'TĔLLINO RĔMMANG RI LANGI', echtgenoot van 10 in den Hemel, vader van 125 v.v.
124. DATU DEWATA SULISĔNRIMA, vader van 123, verschijnt niet, onzekere persoonlijkheid.
125. SINRAMPATARA, zoon van 123 en 10.
126. LA OPU LĔTTE, *idem*.
127. LA MAKARAKKA LANGI'RISOMPA, *idem*.
128. SANGADJIWERO, *idem*.
129. SIMPUROLONA PALOMPOILĔ', *idem*[3]).
130. GUTU'PATALO (LA GUTU') TO SOMPARIU MUTIAPADJUNGLOLO TO ABANG PABALILARI TO WAWOUNRU, *idem*, later echtgenoot in den Hemel van 17[4]).
131. PARĔMMAILĔ' (I) SUMANGĔ'ALA SANGIANGLOLO van RUANGLĔTTE of RUANGGUTU', zoontje van 123 en 10.
132. PARĔMMAWERO MEGALOLO UNGA RI MEGA van RUANGLĔTTE, *idem*.
133. LA SADANGWERO LĔTTEWARANI BATARAWERO, *datu manurung* in POSI'TANA-MALAGĔNNI, jongste zoon van den Schepper en gade.

---

[1]) Ook: no. 122 zuster van no. 111 en *manurung*. Dit is de gewone voorstelling.
[2]) Ten aanzien van deze personen is het verhaal onduidelijk en tegenstrijdig.
[3]) Ook als twee personen op te vatten.
[4]) *Gutu'patalo* en *To Sompariu* ook als twee personen voorgesteld.

134. La Rumpanglangi', zoon van den Schepper en gade.
135. Adji tĕllĕmma (of: °tĕllĕmmĕ') van Mene'langi', *idem*?
136. Adji padjĕllo' van Wide (of: Wiring-)langi', *idem*.
137. Sangkabatara van Letengriu', *idem*.
138. Sangiyangpadjung, hemelbode.
139. To Pariusi, *idem*.
140. I La Suala, hemelwachter.
141. I La Betjotji, *idem*.
142. Werorakilĕ' Odangsibali', dienaar van 123.
143. La Talotalo, bode van den Schepper.
144. Bataraolling van Seseilĕ', „neef" van 7?
145. La Rumpangmega Adji palallo van Ruangmega, neef van 7.
146. Batara Kĕlling, *idem*?
147. Adji pawewang, *idem*?
148. Talĕttilangi' Palompo'gutu', zoon van den Schepper.
149. Langi'paewang van Ruanggutu' of Seseilĕ', *idem*.
150. Patanragutu', verre neef van 9.
151. Bataraunru van Singkiwero, *idem*.
152. Parĕmmagutu' van Tjoppo'meru, *idem*.
153. La Werogutu', uit den Oppersten Hemel.
154. Sumangĕ'ala Megalolo van Uluwongĕng, *idem*.
155. La Werounru Datu padĕngĕng, uit het centrum van den Hemel.
156. We Adjiriu', *puangkuru*, opper*bissu* van Botinglangi'.
157. Sĕnnebatara (of: Sĕnnempatara), onzekere god.
158. Parabulĕtte van Seseilĕ' (of: Uluwongĕng) Padjungrakilĕ' van Abanglĕtte, neef van 72.
159. Sangiyangodang, zoon van den Schepper.
160. Sĕnrimalangi' Gutu'tĕllĕmma, neef van 123.
161. Bataralĕtte, van den graad van Batara Guru.
162. Balasariu', dienaar van den Schepper.
163. Rukĕllĕmpoba (of: — ponga), *idem*.
164. Rumaṃa'kompong, *idem* [1]).
165. We Atiwero, *bissu*-hofdame van den Schepper.
166. We Atimega, *idem*.
167. We Atilangi', *idem* [2]).
168. We Atibela, *idem* [2]).
169. We Atiodang, *idem* [2]).
170. We Atiriwu', *idem* [2]).

[1]) De nummers 162—164 zijn gepersonifieerde natuurkrachten.
[2]) Heeten uit de Onderwereld te zijn.

171. La Ma'lala van Nusabila in den Hemel.
172. Palisulangi', heraut van den Schepper.
173. Oro pasakka', hemeldienaar.
174. Riu'siduppa, hemelheld.
175. Parĕmmaunru Padjumpero van Abanglangi', hemelling, onbepaald.

Goden uit de Onderwereld:

176. Linrungtalaga, kind van den Heer der Onderwereld.
177. To Lĕtteilĕ', *idem.*
178. Toalagĕnni van Buriliung, *idem.*
179. La Ma'samuda van Linrungkĕssi (of: Lau'kĕssi), *idem* (verdacht).
180. Salinrungsompa (of: — solo') Suliliunru' van Lapi'tana, *idem.*
181. Linrung ri todja van Lapi'tana, *idem.*
182. Oro padjiki (of: — pakiki'), dienaar in de Onderwereld.
183. Adji pagĕllang, zoon van den Heer der Onderwereld (verdacht).
184. Toaditodja, bediende van *idem.*
185. La Wadjolangi' Punna lipu ri Marapĕttang Padjung To Ruanglĕtte, hoeder vóór het Geestenrijk.
186. I La Sinampe Angimpali, zoon van 185.

Bezoekers uit Tjina en elders op de Middelwereld, vazallen van Luwu' enz. (Van allen blijkt niet altijd of zij werkelijk op bezoek komen).

187. Toapatunru', raadsheer van Tjina.
188. Toana'kadji, *idem.*
189. We Tĕngakasa van Tjina ri lau', *pua' ma'toa* van Tjina, *Bissu datu.*
190. I We Goari van Tjina ri adja, *puang* van Tjina.
191. Opu (of: Datu) Tamanang We Tepolipu van Tempe, Puang dewata, oude, wijze vrouw van Tjina.
192. We Tĕnrisada To Sawito, zuster van 191.
193. Tĕnrileleang To Gara, gezellin van 192.
194. Tĕnriwewangĕng To Lompo', *idem.*
195. I We Atjĕnga To Ladju, *idem.*

---

[1]) Elders twee personen.
[2]) Ook als twee personen voorgesteld.

196. We Ma'udara Datuna Djampu, aanzienlijke dame in Tjina.
197. We Tĕmpereng(na) (II) I Da Sarĕbba (of: I Da Sarĕppa), eerste hofdame en vertrouwde van 11.
198. Djĕmmu ri tjina, gezel van 9, vergezelt 11 naar Luwu'.
199. Sĕtti ri warĕ', *idem, idem.*
200. Panrita Ugi' Sĕttimanjala, *idem,* vertrekt later met 9 naar Luwu'[1]).
201. La Paerongi To Muladatu, „neef" van 12[2]).
202. La Pamusurĕng (La Musu') To Rukkaputi (of: — poti), raadsman van 12 en „neef".
203. La Paladjarĕng [Toapasĕssung], *idem, idem.*
204. Sidamanasa To Bulu', „neef" van 12.
205. Toalala van Bĕkkĕngpute, *idem.*
206. La Wirampugi', *idem.*
207. Simpuanglĕtte van Tjina ri lau', *idem.*
208. Sĕngĕngrisompa (of: Sĕngĕngrisodang) Daeng mangkau' Punna lipu ri Awang tjina, onzeker.
209. Radjengrisompa[3]).
210. We Apanglangi', *pua' ma'toa* van Luwu'.
211. Radjamulia, „nicht" van 11.
212. Wĕlle ri djawa To Soppeng (Soppeng ri adja) We Palĕttei van Soppeng ri adja, zuster van 18[4]).
213. I La Gongko, omroeper van Sawerigading.
214. We Daeng pute van Buki'tĕnga, „nicht" van 12.
215. I We Salarĕng, *pua' ma'toa* van Warĕ'.
216. La Ma'sinara, of: La Samanira, of: Ma'saera, I To Tjimpau, vader van 34.
217. La Tupputjina, sirihdoosdrager van 9.
218. La Ma'patudu van Larompong, kwispedoordrager van 9, zoon van 219 en 220.
219. Toapasarĕng, echtgenoot van 220, vader van 218.
220. Atu(ng) werunĕng, *bissu,* echtgenoote van 219, moeder van 218.
221. La Tĕnritatta (de Oude) Datu (Opu) van Gima, geldt als volle neef van 110 en mede uit de Onderwereld afkomstig, doch hierneven staan andere voorstellingen.
222. I La Galigo Datuna (of: To) Kĕlling, „neef" van 7.

---

[1]) Elders twee personen. [2]) Ook als twee personen voorgesteld.
[3]) Niet de echtgenoote van 12, maar één graad verder.
[4]) Ook als 2 personen voorgesteld, Wĕlle ri djawa zou dan één generatie jonger zijn.

223. La Ma'daremmeng To Sama To Maloku Toalapua, neef van 218.
224. I Da Mutia van Maloku, echtgenoote van 223.
225. La Saunglangi', vorst van Sunra ri adja [1]).
226. To Patawari, heer van Sunra ri lau' [1]).
227. Talettu'sompa To Wewanglangi', heer van Wiringlangi', pleegvader van 25, „neef" van 133.
228. Batarakunēng, onzeker [2]).
229. Dettiapadjung van Labu'tika' [3]).
230. Lebarisompa van Awangsadeng.
231. Lettemangkau' van Labu'tika'.
232. We Tenriwale' Daeng sagala Punna lipu ri Wawoempong, echtgenoote van 233.
233. La Tenroadji van Malatunrung, echtgenoot van 232.
234. Datu ma'wale van Taranati.
235. La Sengengsompa (of: Sengemponga) Langi'risompa van Adjatasi'.
236. La Ma'suana Daeng Nipi van Marangkabo.
237. Kodakentjawa van Gosabare'.
238. Mitarilau' [4]).
239. La Baratjina [4]).
240. La Djawapase [uit Tompo'tika'] [5]).
241. Toadjalika [uit Tompo'tika'] [5]).
242. La Ma'panjiwi' [eerste staatsdienaar van 73].
243. Ampemaladju, een dienares van 9.
244. I Da Paliweng, *idem*.
245. La Posi'tana To Menre'.
246. La Tenritipeng To Suppa'.
247. La Ma'sinala, raadsman van 25.
248. Sawipauba, hofdame van 9.
249. To Saungriu', bode van 7.
250. Tenrilennareng, [weduwe van een gesneuvelden tegenstander van 9 op diens tocht van Luwu' naar Tjina, hertrouwd met 52].
251. To Palinrungi, landsgroote in Luwu', halfbroer van 7?

---

[1]) Ook als één persoon voorgesteld, overeenkomstig de voorstelling elders.
[2]) Er zijn meerdere personen van dezen naam.
[3]) Niet toegelicht. Er is een persoon van dien naam welke door 9 onderworpen is.
[4]) Op weg van Luwu' naar Tjina door Sawerigading indertijd buitgemaakt.
[5]) Elders één persoon, in dienst van 72.

252. La Bolotiu [vroeger buitgemaakt op zee].
253. Welongpabarĕ', huismeesteres van het paleis in Luwu' en hooge *bissu*.
254. Puang manurung van Luwu'.
255. We Atilangi', hofmeesteres in Luwu'.
256. We Panrealu', hofbediende in Luwu'.
257. We Panregau', *idem*.
258. Da Punta Serĕng van Udjumpero, hoofd*bissu* in Luwu'.
259. We Palaguna van Tawalangi', tweede hoofd*bissu* in Luwu'.
260. Balirante mangepa', goeverneur van de hoofdstad Luwu'.
261. Punna ri Siwa, een vazal van Luwu'.
262. I To Sama, *idem*?
263. I La Ma'potto (II) van Marasangi en Palopo, *idem*.
264. La Sadangkati van Udjumpero, *idem*.
265. Sangadjiboto' van Tappatana, *idem*.
266. La Makaroda van Matasolo', *idem*.
267. La Bĕrrigau' van Adjatasi', *idem*.
268. Panjiwi'riu van Watuulĕng, *idem*.
269. Siliangĕng, volgelinge van 253.
270. La Widelangi' To Palaguna, vazal van Luwu', vader van 271.
271. La Tĕnriodang van Pompĕssi, zoon van 270.
272. Riu'mangkau' van Udjung, vazal van Luwu'.
273. Parĕmmailĕ' (II) To Kĕssi, *idem*.
274. La Ma'pawarĕ' Toapanganro van Awangtasi', *idem*.
275. We Tĕnriule', echtgenoote van een niet-genoemden halfbroer van 7 [1]).
276. We Sĕllunglangi', *bissu* in Luwu', „kaka" van 7.
277. Saliuwongĕng, *idem, idem*.
278. Adji palallo van Ruwangmega, neef van 7.
279. La Rumpangmega van Tĕssililu, vazal van Luwu'.
280. La Ma'papuli van Mĕttoanging, *idem*.
281. La Wĕkkĕ'sompa van Parĕngki (of: Parĕnggi).
282. La Rutumpongĕng, een dienaar van 73.
283. La Sulĕssana To Panregau', bekwaam hanenvechter.
284. La Oroagi To Panretanga', *idem*.

Tot Tjina of Tana Ugi' behooren: Sabang, Sabangloang, Lempanglempang, Gara, Lompo', Sabamparu, Mario, Malimongĕng.

---

[1]) Elders de echtgenoote van no. 37.

Tot LUWU' behooren: Luwu', Warĕ', Larompong, Siwa, Udjung, Takkebiro, Kaukau, Mengkoka, Merokoli, Metang, Pompĕssi, Kĕssi, Awangtasi', Data', Kidung, Solo', Labu'tika' e.a.

PERETIWI = Buri (of: Bori-, of: Uri-)luing = Lapi'tana = Todangtodja.

BOTINGLANGI' = Ruanglĕtte = Sĕnridjawa; hemellanden zijn voorts: Taliunalangi', Limpomadjang, Nusabila, Wawomega, Tjoppo'-meru, Abanglĕtte, Wawounru, Wewanglĕtte, Sĕssungriu', Lipusolo', Abanglangi'.

Sprekende vogels: La Dunrungserĕng, Danga'tjina To Serĕng, Ma'tangkiluwu' To Wadĕng, Alobiradja Madjapai', Bawĕngruno To Sama, Bekamaloku To Abang, Tjakuridi To Maloku, Tjui'manikĕng To Saburo.

Tot TOMPO'TIKA' behooren: Tompo'tika', Sawangmega, Singkiwero, Tompo'kĕssi, Timo'.

Erfzwaarden door den Schepper voor Luwu' bestemd: LA UNGAWARU, I LA BARANA, LA ULA'BALU.

A LXXVI.

Leg. Jonker. (Cod. 6161 van schrift 138 ged. tot schrift 143 ged.).

TITEL:

Verhaal van het zinken van de Welĕnrēng.

INHOUD:

I. **De Welĕnrēng, met Sawerigading en I We Tjudai aan boord, zinkt naar de Onderwereld;**
II. **Zij worden Heer en Vrouwe der Onderwereld;**
III. **Salinrunglangi' en Mutiatodja grondvesten het vorstengeslacht van Luwu'.**

$$21 + 3 \times 48 + 40 + 27 = 232 \text{ blz.}$$

Deze tekst vormt het einde van de I La Galigo. Hij begint waar de voorgaande, no. LXXV, eindigde. De Korte Inhoudsopgave geeft den inhoud van: „We Tjoedai had geen lust ...." enz. tot het einde (Boeg. Chrestomathie III 261, 262). De onderhavige tekst komt daar, behoudens andere volgorde, vrij nauwkeurig mee overeen. Alleen wordt aan het slot der Korte Inhoudsopgave gezegd dat Mutiatodja, dáár Simpurutodja geheeten, niet op de aarde wil blijven en naar de Onderwereld terugkeert. Dat is hier niet het geval, het echtpaar blijft op de aarde als eerste vorstenpaar van Luwu'[1]). Het geheel is gedrongen en bekort; vele motieven van vroegere verhalen keeren hier weder.

Als het verhaal begint, hebben er verscheidene vorstelijke huwelijken, op eenigen waarvan tekst A LXXV doelde, maar daar nog niet voltrokken, reeds plaats gehad. In zooverre vormt het meer een vervolg op de gebeurtenissen, als in de Korte Inhoudsopgave be-

[1]) Het is niet juist, zooals de Korte Inhoudsopgave wil, dat Iyabēng en haar man Rĕmman-rilangi' den troon des Hemels, waarop tot dusverre Patoto'e en Palinge' gezeten waren, bestijgen. De Schepper wordt opgevolgd door Batara Guru.

schreven, waar van die huwelijken in een voorafgaand stadium melding wordt gemaakt, dan op tekst A LXXV. — In de verzameling van het Bijbel Genootschap bevindt zich een hs. no. 199 dat iets eerder dan de onderhavige tekst begint, o.a. wordt daar het huwelijk van Adji Laide en Bataralamming in Luwu' uitvoerig beschreven, en door loopt tot het einde van het gedicht. Vanaf het punt waar de onderhavige tekst begint, komt hij nauwkeurig met hs. 199 Bijbel Genootschap overeen, het laatste is echter gaver en toont geen hiaten. Zie nog A LXXVII hierachter, waar de gebeurtenissen iets uitvoeriger zijn weergegeven.

(Sawerigading spreekt:)

138/28 „Laten wij allen naar Tjina terugkeeren"[1]). — I We Tjudai verheugt zich over deze woorden. Men begeeft zich naar de plaats in het paleis waar We Datusĕngĕng zich bevindt; daar deelen I We Tjudai en haar zusters haar voorgenomen vertrek mede. We Datusĕngĕng wil dat zij Tjina en Luwu' gelijkelijk als hun land zullen beschouwen. Goederen en proviand worden aan boord van de schepen geladen, daaronder is ook een zending van We Tĕnriabēng[2]).

Den volgenden morgen komen verscheidene anderen die van Tjina meegekomen zijn, afscheid nemen. I La Galigo zegt zijn echtgenoote We Tĕnrigangka Datuna Tempe achter te blijven, hij zal spoedig terugkomen[3]). Sawerigading is vervuld van Guru ri Sĕllĕng's woorden (n.l. dat hij met I We Tjudai naar de Onderwereld moest komen om hem in het bestuur aldaar op te volgen). I La Galigo gaat met zijn ouders en vele anderen in draagzetels in optocht naar de aanlegplaats. I We Tjudai gaat hand in hand met haar zoon I La Galigo aan boord van de I La Welĕnrēng, vele anderen volgen. Sawerigading verzekert nog eens bij het afscheid aan We Datusĕngĕng spoedig terug te zullen komen. Anderen beloven hetzelfde tot troost van haar en Bataralattu'[4]).

138/40 De tekst geeft hier een hiaat aan (waarschijnlijk kort).

De achterblijvenden keeren naar de stad terug. La Tĕnritatta, zoon

---

[1]) Sawerigading met zijn echtgenoote I We Tjudai en talrijke zusters, kinderen en kleinkinderen zijn van uit Tjina op bezoek bij zijn ouders in Luwu'.

[2]) Zij bevindt zich weder in den Hemel.

[3]) Haar zoon La Tĕnritatta vervangt Bataralattu' in het bestuur van Luwu' en blijft ook in Luwu' achter.

[4]) Het verhaal bevat een lange lijst van personen die in Luwu' achterblijven. Met Sawerigading keeren zijn bekende vertrouwden La Pananrāng, La Ma'saguni, Panrita Ugi' en Djĕmmu ri tjina mee terug aan boord van het admiraalschip. Over de meesten der achterblijvenden wordt verder niet gesproken.

van I La Galigo en La Sulolipu, zoon van La Pananrāng, beiden door hun vaders achtergelaten, gaan afleiding op de hanenvechtbaan zoeken.

(Op de vloot op zee). Den volgenden morgen stijgen ontelbare lieden uit de Onderwereld omhoog. De schepen drijven af, de kompassen worden onklaar, de schippers kunnen de oogen niet openen, de golven wijken vaneen en de Welĕnrēng daalt neer in de Onderwereld [1]). Stomme verbazing van alle opvarenden der andere schepen als zij verdwenen is. Zij besluiten naar Luwu' terug te keeren.

Op weg naar de Onderwereld komt de I La Welĕnrēng in het land Lapi'tana [2]). De verbazing is algemeen, men weet niet wat er gaande is noch waar men zich bevindt. De aanblik van alles wat men ziet is anders dan men gewend is, ook de bewoners hebben andere gewoonten. In dit land regeert Rĕmmang ri todja, het jongste kind van den Heer der Onderwereld, een broer van Sawerigading's grootmoeder.

Sawerigading zegt aan zijn menschen niet zooveel misbaar te maken, opdat de Heer der Onderwereld niet zal zeggen dat hij onwillig is hem in de regeering over de Onderwereld op te volgen. I We Tjudai en haar zusters zijn geheel ontdaan, zij vervloekt zichzelve dat zij zich van de aarde heeft afgewend. Zich met zijn trawanten op de golven bevindende, roept Rĕmmang ri todja Sawerigading aan, hij noodt hem en de zijnen de voortbrengselen des lands van Lappi'tana te nuttigen, daarna zal men verder gaan naar de 139
Onderwereld (Peretiwi) waar Opu Samuda resideert (zijn vader). Doch Sawerigading wil niet verwijlen en gaat, door een smaldeel omgeven [3]), verder naar Lipusangiyang [4]), waar Linrungtalaga het gezag voert. Ook hij zetelt op de golven. Hier herhaalt zich het zelfde. Sawerigading wil zich niet ophouden en gaat verder. De tocht gaat steeds door zee. De wezens in Lipusangiyang worden wederom als zeer zonderling van voorkomen beschreven, zoodat de zeventig prinsen ervan moeten lachen.

De I La Welĕnrēng komt in het land Palaguna van Sangiangunru',

---

[1]) Er blijken later nog andere schepen mee gezonken te zijn.

[2]) *lapi'tana* bet. aardlaag, doch is hier de naam van een landstreek tusschen Middel- en Onderwereld, tot de laatste behoorende.

[3]) De namen der schepen worden genoemd, veelal dezelfde, althans gelijknamige, als op Sawerigading's eersten tocht van Luwu' naar Tjina tot zijn naaste omgeving behoorden.

[4]) *Lipusangiyang* is een algemeene benaming voor „godenland", ook de Onderwereld wordt zoo genoemd.

een anderen broeder van We Njili'timo'. Het is nu twee lagen der aarde gepasseerd[1]). Sawerigading houdt zich ook hier niet op en gaat verder. In den namiddag krijgt men de Onderwereld, het godenland van Opu Samuda in het gezicht; daar resideert hij in een paleis met voor- en achtergevel van sterren, bliksem-dakvorst, wolkenbovenstuk, het vlechtwerk van het uitkijkvenster is van goud, enz.[2]). Men wordt op de landingsplaats der schepen opgewacht. Aan boord wordt op de erftrom van Tjina geslagen en allerlei muziek gemaakt. De Welĕnrēng vaart de rivier binnen. Opu Samuda komt naar buiten met een talloos gevolg. La Pananrāng laat de zeilen strijken en zendt volk aan land. Sawerigading met zijn familieleden worden door Opu Samuda c.s. hartelijk welkom geheeten, in optocht gaat men naar het paleis. Daar dreunen zeven donderslagen. In het paleis worden zij gul onthaald, er wordt op muziekinstrumenten die aan de Onderwereld eigen zijn, gespeeld. Opu Samuda en Sinaungtodja bieden aan Sawerigading en familieleden staatsiezonneschermen en landen aan (plaatsen om zich voor goed te vestigen en gezag te voeren).

Bataralattu' en We Datusĕngĕng liggen zeven etmalen neder met gedekten hoofde, vol verlangen naar hun kind, zonder acht te slaan op hetgeen er om hen gebeurt. De Schepper en zijn wederhelft zijn ermee begaan. De laatste wil dat haar gemaal in het verborgen naar het paleis van Bataralattu' zal afdalen. De elementen barsten los, duisternis valt in en de Schepper daalt omlaag naar de Middelwereld; hij komt neer in het vreemdelingenverblijf van het paleis. Bataralattu' en We Datusĕngĕng begeven zich naar hem toe. Zij smeeken te mogen weten waar Sawerigading met vrouw en kind (I La Galigo) is. De Schepper zal hen met hun paleis naar de Onderwereld neerlaten om hem te ontmoeten. Luwu' en Warĕ' zullen ontledigd worden[3]). Een bode wordt opgedragen oostwaarts naar Tompo'tika' te gaan om La Tĕnroadji en We Adiluwu' aan te zeggen naar den Hemel tot hun ouders We Padaulĕng en La Urumpĕssi op te stijgen,

---

[1]) Van de Middelwereld opgaande, komt men van hemel tot hemel tot den oppersten Hemel, neerdalende door de zee van land tot land tot in de Onderwereld. Elke etappe is een *lapi' tana* — lett. aardlaag. De naam *Palaguna* (maan) is bevreemdend.

[2]) Dit is de wijze van beschrijven der paleizen in Hemel en Onderwereld, zij hebben dezelfde deelen als een paleis op aarde, maar de namen worden met ster, wolk, bliksem, donder, enz. verbonden.

[3]) Dit alles is vroeger reeds aangekondigd, zie vorigen tekst.

slechts één van hun zaad moeten zij achterlaten. Zoo zullen Bataralattu' en We Datusĕngĕng naar de Onderwereld verhuizen[1]), Tĕddjorisompa van Wewangriu' moet ook worden meegedeeld dat er een algemeene uittocht naar Boven- en Onderwereld zal zijn. La Tĕnritatta Datu Gima moet ook één afstammeling achterlaten en zoo ook nazaten van andere neven des Scheppers[2]). Later zal een dochter van Sawerigading uit de Onderwereld naar Luwu' opstijgen om met den uit den Hemel neerdalenden zoon van We Tĕnriabĕng te huwen en daar te regeeren over de gansche aarde. De Schepper zal zelf La Sattumpugi' in Tjina kennis gaan geven om naar Boko'-langi' („achter den Hemel") terug te keeren[3]).

La Pangorisĕng en zijn broeders verschijnen. De Schepper zegt hun dat zij, t.w. La Pangorisĕng, La Tĕmma'lurĕng, La Tĕmma'-lolong[4]) mitsgaders hun kinderen en kleinkinderen naar de Onderwereld zullen worden gebracht, daar zullen zij hun verwanten wederzien. Het bericht wordt algemeen met vreugde vernomen. De Schepper zegt nu aan Bataralattu' en We Datusĕngĕng naar binnen te gaan en hun afdaling naar de Onderwereld te beredderen, de menschenlucht benauwt hem, hij laat zijn blik over het neergedaalde paleis en het land van Luwu' weiden. Natuurverschijnselen breken los en het wordt duister; in korten tijd is het paleis in de Onderwereld aangekomen. De landen op aarde worden tot water, hooge, door geen menschenvoet beklommen bergen kantelen, heuvels wijken, de blaren der boomen stuiven dooreen. Als de Schepper weer in den Hemel terug is, schijnt de zon weer in de Middelwereld. Als Bataralattu' en We Datusĕngĕng zeven etmalen in de Onderwereld zijn geweest, hebben zij al hun kinderen teruggezien. Opu Samuda geeft orders overal in Onder- en Bovenwereld rond te laten gaan [om lieden naar de Onderwereld te roepen]. Odangtalaga moet Adjirisompa van Boko'langi' bericht brengen en La Sattumpugi' met We Tĕnriabang van Tjina omlaag nooden, hun dochter I We Tjudai en andere kinderen zijn er immers reeds. Sangkama'lewa en Sangkabatara in den Hemel moeten ook uitgenoodigd worden drie etmalen

---

[1]) Er staat „terugkeeren". Dit is zoo op te vatten dat beiden in de opgaande lijn voorouders hebben die van de Onderwereld afkomstig zijn.

[2]) Niet nader toegelicht. Er zijn herhaaldelijk woorden opengelaten.

[3]) Stamland zijns vaders, ook *Taliunalangi'*.

[4]) De namen: *Tĕmma'lolong, Tĕnrilolong, Tĕnridolo* wisselen. La Tĕmma'lolong, halfbroer van Bataralattu', wordt hier vereenzelvigd met Tĕnridolo Datuna Soppeng, echtgenoot van Sawerigading's dochter We Tĕnridio.

na de nieuwe maan te komen, Opu Samuda verlangt n.l. zijn waardigheid van Heer der Onderwereld aan Sawerigading over te dragen.

[In den Hemel]. De Schepper komt naast zijn gade zitten en zegt dat We Tĕnriabĕng reeds negen etmalen in barensweeën verkeert, haar kind is nog niet geboren. Datu Palinge' is verstoord op haar gemaal dat hij den onzekeren toestand zoo lang laat voortduren. Dan zegt deze: „Het kind is met geweld uit de moederschoot te voor-„schijn gekomen; hoor maar hoe er op de trommen geslagen wordt!"

Het kind van We Tĕnriabĕng is inderdaad geboren.

Uit de Onderwereld klinkt feestgedruisch op. De Schepper legt uit dat dit is terwille van Sawerigading, aan wien Guru ri Sĕllĕng het gezag over de Onderwereld heeft overgedragen, waarop Datu Palinge' vraagt, wanneer hij daarheen is afgedaald. „Drie maanden „geleden," zegt de Schepper, „maar zoo luide als nu is het feest-„gedruisch nog niet geweest, Adjirisompa met gevolg is uit de
139/28 „hemelsche gewesten in de Onderwereld aangekomen"[1]).

Zouden de lieden in de Onderwereld zoo'n geraas maken omdat zij met elkaar aan het vechten zijn[2])? I We Tjudai wordt in de Onderwereld een dochter, Mutiatodja, geboren[3]). De Schepper vraagt zijn dienaar Sangiangpadjung hoe Salinrunglangi' eruit ziet[4]). Het antwoord luidt dat hij zeventig dagen geleden aan de ceremonie van het op den schommel zetten is onderworpen[5]). De Schepper wenscht hem als nazaat in Luwu' te plaatsen en met Mutiatodja te laten huwen, aldus zullen Hemel en Onderwereld weer vereenigd zijn. Nadat van verschillende personen die tusschen Hemel en Onderwereld zich heen en weer bewogen hebben, sprake is geweest, merkt Datu Palinge' nog op dat reeds vele verlovingsgeschenken van Salinrunglangi', voor Mutiatodja bestemd, naar de Onderwereld zijn gebracht.

Toen de knaap elf jaar oud was, daalde de Schepper (uit den Oppersten Hemel) naar het paleis van La Punna langi' (ook in den hemel) af om hem te zeggen dat hij en zijn echtgenoote We Tĕnriabĕng

---

[1]) De tekst toont een hiaat.

[2]) Tekst corrupt.

[3]) Het geraas hield met haar bevalling verband.

[4]) Zoon van We Tĕnriabĕng, die hier als tijdens de geboorte van I We Tjudai's dochter reeds zekeren wasdom bereikt hebbende wordt voorgesteld. Er moet hier en verder op verschillende plaatsen iets zijn uitgevallen zonder dat zulks in den tekst is aangegeven.

[5]) Vgl. Wb. s.v. *todjang*.

zich moesten gereed maken voor het neerdalen van hun zoon Salinrunglangi' naar de aarde; daarna zou de Schepper het paleis van Ruangkutu' omlaag zenden. Dit paleis heeft tot nok den gordel van Orion, van voren de morgenster, sterren als vensters, enz., het zal in Luwu' neerkomen. La Punna langi' vraagt op welken dag zijn zoon moet neerdalen. De Schepper zegt alle grooten (*datu*) van de Hemelen bijeen te zullen roepen en dan zal hij Salinrunglangi' in een groot soort bamboe plaatsen[1]). De Schepper wil nu eerst naar den Oppersten Hemel terugkeeren, te bestemder tijd zal hij terugkomen. Tevens wordt een bode naar de Onderwereld gezonden om Opu Samuda aan te zeggen op den derden der nieuwe maand Mutiatodja omhoog naar de aarde te zenden[2]) met gevolg en erfstukken.

La Punna langi' zendt oproepingen rond voor de groote vergadering in den Hemel. Zijn echtgenoote zegt hem zelf westwaarts te gaan om zijn ouders te roepen. Dan keert de Schepper naar den Oppersten Hemel terug, drie donderslagen volgen elkaar op en het bliksemt.

Vóór het paleis van La Punna langi' worden hanengevechten gehouden. Den volgenden morgen zijn de groote heeren, ook die van over zee, bij het paleis bijeen, er wordt flink gedronken en gegeten. Als het tijdstip voor de nedervaart daar is, klinken drie donderslagen en verschijnt de Schepper, hij neemt plaats op het rustbed. Er zijn drie dagen lang *bissu*-exercitieën gehouden. Talĕttilangi' zet uiteen dat het nu het juiste oogenblik is om Salinrunglangi' omlaag te zenden. De Schepper, verheugd over deze mededeeling, ziet Salinrunglangi' scherp aan en doet zijn levensgeest, zonder dat hij het gewaar wordt, verdwijnen[3]), terwijl hij op den schoot van zijn vader (of: moeder) ligt. We Tĕnriabĕng roept uit mee naar de aarde te willen om zijn huwelijk te regelen. De Schepper verbiedt haar te schreien, dat is *pemali* wanneer iemand naar de Middelwereld verhuist om daar als stamvader van het menschelijk geslacht op te treden. Hij doet Salinrunglangi' in de bamboe *pĕtoeng,*

---

[1]) *pĕttung*; op dezelfde wijze is in den beginne Batara Guru neergedaald. Zie tekst A I.

[2]) Er staat dat hij zijn „kind" moet zenden. Zij is de dochter van Sawerigading die als (tweede) Opu Samuda over de Onderwereld zal heerschen. Van nu af draagt Sawerigading zijn nieuwen naam: Opu Samuda.

[3]) *napalinrungi le aratiga bannapatina* — lett. het licht zijner ziel werd weggemaakt; *palinrung* — bedekken, beschermen, bet. ook: wegmaken, laten verdwijnen, Wb. s.v. *linrung*.

plaatst bepaalde gewassen links en rechts van hem[1]), zet hem op een schommel, voegt er nog vele andere, met name genoemde zaken aan toe, de elementen woeden, Salinrunglangi' wordt in duisternis neergelaten. Als hij op de aarde is aangekomen, geraken land en zee in heftige beweging, de zevenkleurige regenboog zet zich op den top van het neergedaalde paleis en de schommel komt op de *djadjarĕng* neer[2]). De bamboe splijt, Salinrunglangi' stapt uit den schommel en gaat op den schoot van We Atiruma, zijn zoogmoeder, zitten. De schommel wordt weer naar den Hemel opgetrokken, de regenboog eveneens, de natuurverschijnselen houden op, de zon schijnt. Allen die meegekomen zijn, kindermeiden, zoogmoeders, groote heeren, enz. in ontelbaren getale zijn om Salinrunglangi' bijeen.

De *manurung* (Salinrunglangi') is hoogelijk verbaasd; als hij weer kan spreken, vraagt hij waar hij is. Een zoogmoeder zegt hem: „Op de Middelwereld, reeds meer dan drie etmalen". De aanblik van het land Luwu' en Warĕ, van de prachtige paleizen, stemt hem verheugd. Hij vraagt aan To Paewangi, één der mee neergedaalden, hoeveel paleizen er nu wel zijn. — Er zijn 7000 huizen in Luwu' en even zoo vele in Warĕ', 300 paleizen in Takkebiro, even zoo vele in Kaukau en in Larompong, in Napa, in Lempang, in Balirante, Lompo', enz.

140 De *manurung* hoort het glimlachend aan, de Schepper is zijn woord nagekomen. Hij laat toebereidselen treffen voor een maaltijd en daar hij slaperig wordt, trekt hij zich terug. 's Avonds, als hij slaapt, houdt het gevolg een gastmaal.

In de Onderwereld wordt de huwelijksschat (*sompa to Sĕlli*) van Salinrunglangi' voor Mutiatodja ten huize van Opu Samuda gebracht[3]).

We Tĕnriabĕng verlangt zeer naar haar zoon.

De *manurung* staat den volgenden morgen op, hij begeeft zich onbewust[4]) naar het strand, bij de aanlegplaats der schepen, en treft

---

[1]) nl. *siri* (er staat: *sira*), *atakka, tĕllĕ', araso,* Wb. s.v.; dezelfde planten gebruikt Sawerigading als hij dooden doet herleven.

[2]) Hieruit valt op te maken, hoewel het niet gezegd wordt, dat de regenboog tot voertuig heeft gediend; in veel gevallen wordt de regenboog duidelijk als verkeersweg tusschen Hemel en Middelwereld waarlangs men zich beweegt, beschreven; de *djadjarĕng* is de plaats van het huis waar men tesamen zit, Wb. s.v.

[3]) Hier = Sawerigading. Vgl. blz. 835 noot 2.

[4]) *tĕ' nasĕddĭnni... watanna.*

daar Punna liung aan, die hem uitnoodigt, op zijn rug gezeten, mee naar de Onderwereld te gaan om zijn bruid te zien, want het is *pemali* die vóór het huwelijk niet gezien te hebben. In een oogenblik is men in de Onderwereld, Salinrunglangi' gaat dadelijk naar het paleis van Opu Samuda, Mutiatodja is juist in het bad. Hij neemt haar goed op, haar schoonheid bedwelmt hem. Onopgemerkt weet hij buiten te komen en zet zich in het vreemdelingenverblijf waar Opu Samuda en I We Tjudai zich bevinden. De eerste ziet gelijkenis met allerlei familieleden in hem, in de eerste plaats met La Punna langi' en We Tĕnriabĕng en vraagt of hij misschien Salinrunglangi' is. Hij moet zich op den staatsiezetel plaatsen en oom en tante gaan links en rechts vlak naast hem zitten. I La Galigo en La Pananrāng komen binnen. Vandaar gaat Salinrunglangi' met hen naar het paleis van Bataralattu'. Blijde ontvangst, de trom voor het eten wordt geslagen en men doet zich te goed. Salinrunglangi' wil zijn neef I La Galigo mede naar Luwu' tronen, hij wil dat nog anderen medegaan, maar hierop wordt geantwoord dat de tijd die hun in Luwu' door de goden gesteld was, ten einde is. Salinrunglangi' voelt zich diep ongelukkig in het vooruitzicht alleen terug te moeten naar de aarde. Opu Samuda troost hem met de toezegging op het gunstige tijdstip met La Pananrāng naar Luwu' te zullen opkomen, waarop hij afscheid neemt. Alweder onbewust gaat hij op den rug van Punna liung zitten en in den nacht is hij weer in zijn paleis. Zijn voedster die hem den geheelen dag gemist heeft, vraagt waar hij geweest is. Hij zegt in de Onderwereld te zijn afgedaald, zijn bruid gezien te hebben en vertelt zijn verdere ervaringen.

I We Tjudai voert met Opu Samuda een gesprek vol lof over Salinrunglangi'.

Salinrunglangi' wordt in Luwu' tien dagen lang opgemonterd met hanengevechten. Hij blijft naar Hemel en Onderwereld verlangen. Tegelijkertijd wordt de jonkvrouw daar beneden verontrust, zij kan niet slapen en als het licht wordt, meent zij den *manurung* vóór zich te zien die haar komt huwen.

De zoogmoeder van Salinrunglangi' verricht eenige *bissu*-ceremonieën. Salinrunglangi' ontwaakt en ziet een menigte van zijn gevolg bijeenverzameld. Hij is erdoor verrast. Doch La Ma'pangewa antwoordt: „Hoe zouden wij niet allen hier bijeengekomen zijn in uw „paleis, want gij slaapt maar door; gij kunt wel naar Hemel of „Onderwereld geweest zijn." Men schertst nog eenigen tijd door, dan staat de *manurung* op en zegt: „Inderdaad, vrienden, ik kom uit de

„Onderwereld waar ik gehuwd ben"[1]). Hij beschrijft de huwelijksceremonieën, hij heeft „gezien" wat men hem liet doen[2]), een huwelijkssluiting in optima forma. Hij deelt nu aan de aanwezigen mede dat zijn echtgenoote uit de Onderwereld zal omhoog komen. Zij vragen waarom hij, aangezien het huwelijk in de Onderwereld reeds gesloten is, zijn echtgenoote niet meegebracht heeft. — Opu Samuda had hem gezegd vooruit te gaan, luidt het antwoord. Hij geeft nu orders voor de ontvangst van het gezelschap uit de Onderwereld. Alle vazallen worden opgeroepen.

De *manurung* begeeft zich in optocht naar de aanlegplaats der schepen in de riviermonding. Onder de (gebruikelijke) natuurverschijnselen, terwijl het duister wordt, stijgt Mutiatodja omhoog. Dadelijk komen de elementen tot rust en wordt het weer helder. In het oosten vertoont zich in de zee als een zwarte steenmassa op de golven een menigte volks en de draagzetel waarin Mutiatodja in vollen glans gezeten is. De *manurung* opent zijn van den Hemel verworven (geheime) kracht[3]), waarop de draagzetel met bijbehooren behouden landt. Hij snelt met zijn grooten toe. Maar dan keert de draagzetel weer naar de volle zee terug tot groote verbazing van die van Luwu'. De *manurung* roept zijn vrouwe terug; de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' strooien bezweringsmiddelen.

140/32 Het afschrift geeft een hiaat aan[4]).

De tekst gaat voort in de beschrijving van het gereed zetten van een feestmaal in het neergedaalde paleis van Luwu'. Mutiatodja blijkt aanwezig te zijn, zij is nog droevig gestemd en verlangt terug naar haar ouders, zij wordt door de grooten van des *manurung*'s omgeving opgewekt haar schroom af te leggen. Beschrijving van het maal. Er worden hanengevechten gehouden. Na tien dagen wil Mutiatodja nog niet door haar echtgenoot aangeraakt worden. Zijn „zoog-„vader" spoort hem aan het vertrek zijner echtgenoote binnen te

---

[1]) In de verschijning die Mutiatodja in den morgen na den nacht waarin zij niet slapen kon, gehad heeft (*napemagani ronnang watanna manurunge... boting ma'roa*). De *manurung* is in zijn slaap naar de Onderwereld afgedaald, maar zijn lichaam bleef in het paleis te Luwu'. De voorstelling blijft vaag. Hij heeft ook gezien dat hij zijn vader in den Hemel ontmoette, enz., ontmoetingen waarvan in het verhaal van zijn bezoek aan de Onderwereld geen sprake was.

[2]) Bestaande uit ceremonieën die bij de huwelijkssluiting te pas komen. Uit het vervolg blijkt dat hij inderdaad in de Onderwereld is gehuwd.

[3]) Niet nader aangeduid.

[4]) Aan te vullen uit den tekst van hs. 199 Bijbel Genootschap (plechtige optocht van het strand naar het paleis). De verschijning van Mutiatodja is m. m. een repliek van die van We Njili'timo', tekst A I.

gaan; hij treft haar slapende aan. Hij legt zich naast haar. Na zeven maanden is zij zwanger, tien dagen lang ligt zij roerloos. We Atiriu', 's *manurung*'s zoogmoeder, gaat vragen wat zij begeert. Zij noemt dan verschillende zaken op waarin zij lust heeft[1]), zij wil ook het water tot aan den voet van het paleis zien komen zoodat er van uit het paleis met het werpnet gevischt kan worden. De *manurung* belooft al het gewenschte te zullen zoeken. De (bekende) natuurverschijnselen treden in, duisternis daalt neer, het water stijgt[2]), porseleinen schalen met de begeerde zaken beladen, komen tot vóór het huis[3]). Onder het schallen der muziek verricht de *pua' ma'toa* haar ceremonieën, de zwangere wordt gebaad. Zij is voldaan dat alle begeerde zaken er zijn en nuttigt die met haar echtgenoot. Er wordt ook gevischt. Dan trekt het water zich weer terug, nadat de *manurung* een spreuk heeft gepreveld.

Als zij twaalf maanden zwanger is, is de bevalling nabij en worden 141
de noodige toebereidselen getroffen. Salinrunglangi' is bedroefd over de pijnen die zijn echtgenoote te verduren heeft. Er verschijnt een groot aantal slaven (*atadjawa*) in oorlogsdracht bij de raadzaal. Zij leveren elkaar slag[4]), de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' vechten mede met haar scharen, zeven dagen lang. We Tĕnriawaru, uit de Onderwereld meegekomen, staat haar halfzuster ter zijde. Deze voorziet reeds dat zij sterven zal en We Tĕnriawaru in haar plaats in Luwu' zal regeeren. De *manurung* zendt We Tĕnriawaru naar het slagveld onder de tamarinde-boomen om te zeggen dat men den strijd daar stake, het vechten vertoornt de ongeboren vrucht. La Sulolipu zegt bij zichzelf dat de *manurung* met deze meening toont nog erg groen te zijn. De strijd wordt gestaakt, de deelnemers gaan eten, de gevallenen worden verzameld. La Sulolipu brengt ze (op dezelfde wijze als Sawerigading pleegt toe te passen) tot het leven terug.

Te middernacht weerklinken zeven donderslagen, *bissu*-hofdames uit den Hemel dalen in menigte neder om Mutiatodja te streelen

---

[1]) De zelfde soort zaken als in andere verhalen door vorstinnen die de lusten hebben, genaamd worden, zie bv. A II. Zij moeten in Hemel, Onderwereld en verre landen gehaald worden.

[2]) Dit water heet ook *manurung*.

[3]) De gewone voorstelling is dat zij door vogels die erop uitgezonden zijn, gebracht worden, hier bewerkstelligt Salinrunglangi' een en ander zelf.

[4]) Meer toegepast middel om de baring te vergemakkelijken, wel eens zoo toegelicht dat het bloed hetwelk vergoten wordt, de bloedvloeiing der barende zal vergemakkelijken (o.a. bij de geboorte van I La Galigo), doch daarmee schijnt wat hier over den toorn der ongeboren vrucht wordt gezegd in tegenspraak.

(masseeren?), zij maken geraas maar blijven onzichtbaar. Alles is in rep en roer, er wordt *wĕnno* (gerooste rijst) bij de hoofdpaal van het paleis gestrooid en een groot offer van buffels beloofd, er worden schatten aangebracht, alles in de hoop dat Mutiatodja zal worden verlost, doch niets baat. Dan, terwijl algemeene verslagenheid heerscht, komt Opu Samuda c.s. naar de Middelwereld, gaat naast zijn kind zitten, zij verkeert reeds negen dagen in een gevaarlijken toestand. Hij is verstoord over de verkeerde behandeling der *puang*'s met haar *bissu*'s. Noodig is zeker omhangsel door We Njili'timo' indertijd meegebracht; zoodra zich de weeën aankondigden, behoorde dat om de kraamvrouw gehangen te zijn, eerst dan kon het kind geboren worden. Hij laat zijn getrouwen La Pananrāng en La Ma'saguni dit stuk uit de schatkamer halen met nog een zekere hoofdbedekking. Een en ander wordt met *bissu*-ceremonieel onder leiding der *puang*'s naar buiten gebracht en het doek wordt om de zieke heen gehangen, het vertrek wordt door den glans verlicht, het geheele paleis wordt er door in gloed gezet, de andere zaken worden ook aangebracht. Buiten wordt de strijd der *puang*'s hervat.

De elementen breken met buitengewone heftigheid los, van watervloed en aardbeving vergezeld, de zevenkleurige regenboog rijst voor het paleis op; als in een stroomenden regen daalt La Punna langi' uit den Hemel neder, ongezien, het is stikdonker. Hij houdt een oorlogsuitrusting voor zijn kleinkind gereed, waarop Opu Samuda het bij zijn namen naar buiten roept, „ga vlug den strijd tegemoet „die onder de tamarinde-boomen gevoerd wordt", enz. Met kracht baant het wicht zich een weg en is geboren. La Pananrāng en La Ma'saguni, het toesprekende, nadat de voorhang is weggeschoven, sommen de stukken van zijn oorlogsuitrusting op. Er wordt met kracht op trommen en gongs geslagen, eindelijk geeft het kind geluid. Maar de navelstreng is nog niet te zien, wat de vroedvrouwen ontzet. Opu Samuda stelt haar gerust, die is in den Hemel[1]). Hij bespreekt het zoeken van een zoogmoeder, waarbij alle nadruk valt op de omstandigheid of zij hoog genoeg van geboorte is. Er gaan boden uit om die te zoeken. Opu Samuda geeft ook orders de gesneuvelden in het leven terug te roepen[2]). Daarna zullen de personen die dat

---

[1]) (aldaar) *riparunrung* (of: *riparurung*) *ladju tinio*(?) wellicht met tekst A LXXVII te lezen: *riparanru' (kĕng) ladju tinio,* zie blz. 868 noot 1; *ranru'* = *rĕnru'*; dan wel als hs. 199 Bijbel Genootschap: *riparanru' ladju tinawung sesumangĕ'na.*

[2]) Hiermee moeten de slachtoffers van den hervatten slag bedoeld zijn.

moeten doen (La Pananrāng c.s.) hun oude landen kunnen gaan bezoeken en vervolgens lustig feestvieren. Als allen vertrokken zijn, gaat hij naar binnen en verlustigt zich in den aanblik van zijn kleinkind, hij bestemt de erfzwaarden van Luwu' voor hem. Hij deelt Mutiatodja mede dat over zeven maanden Hemel en Onderwereld zullen gesloten worden en de regenboog zal worden opgetrokken; dan zal er niemand meer van het hoogste bloed uit den Hemel naar de Aarde afdalen of uit de Onderwereld daarheen opkomen. Salinrunglangi' en zij zijn daardoor terneergeslagen, maar hun vader merkt op dat zoo nu eenmaal door den Schepper is beschikt. Zij betreuren dat hun kind nu geen huwelijk met iemand van even hooge geboorte zal kunnen sluiten, maar zich met een *radjeng ma'tasa*[1]) zal moeten vergenoegen. Inderdaad zal hun vader, als hij sterft, geen kind van den hoogsten adel meer omhoog zenden (uit de Onderwereld), ook We Tĕnriabēng zal niemand meer uit den Hemel omlaag zenden. Maar hij wil niet dat een *radjeng ma'tasa* in Luwu' in de regeering opvolgt, er zal van tijd tot tijd in het geheim een witbloedige uit den Hemel neerdalen en zij moeten hun nazaten met elkaar laten huwen, de ouders moeten van weerskanten van zuiveren bloede zijn. De kinderen beloven dit.

Er wordt een afscheidsmaal aangericht. Opu Samuda zegt La Palewai als raadsman en plaatsvervanger achter te blijven. We Tĕnriawaru zal achterblijven en krijgt Takkebiro en Kaukau toegewezen.

In den namiddag komt de zoogmoeder Dĕttiaunru' in staatsie vóór het paleis aan, zij begeeft zich naar Opu Samuda in het paleis[2]). Op een gestelde vraag antwoordt zij reeds een sacraal bad genomen te hebben ter verdrijving van booze geesten.

Odangpatalo — zoo heet het kind van Salinrunglangi' en Mutiatodja — begint tegen zijn tante We Tĕnriawaru te spreken; hij zegt het volgende: „Ik heb u niet bemerkt daar ik vast sliep, ik steunde „met een saguweerladder tegen een slaapvertrek en nam de daar „gelegerde vrouw met de oogen op"; zij bleef hem in de gedachte, hij ging bij nacht naar buiten naar (of: over) de rivier en ging bij haar achter het bedgordijn liggen en besliep haar, hij bleef daar drie etmalen; daarna, des morgens vroeg, keerde hij naar het paleis terug en kon toen pas slapen[3]). Salinrunglangi' moet schaterlachen van deze woorden, To Palewai eveneens. Opu Samuda glimlacht, de

[1]) Wb. s.v. 1° *radjeng*.
[2]) Opgewacht door andere zoogmoeders.
[3]) Vertaling onzeker. De bedoeling blijkt niet.

in staatsie aangekomen zoogmoeders lachen ook. Dĕttiaunru' neemt hem op schoot binnen het bedgordijn, zij wil hem zogen maar hij zuigt niet, doch als zijn vader hem het land Seseilĕ', erfland van Datu Palinge' aanbiedt, zuigt hij wel.

Als 's avonds de lichten zijn aangestoken, wordt weer op de trommen geslagen en muziek gemaakt. De *bissu*'s verrichten ceremonieën. Opu Samuda blijft drie etmalen ter vertroosting zijner kinderen en van zijn kleinkind en wil dan naar de Onderwereld terugkeeren. In den namiddag komen La Pananrāng en La Sinilele terug van het bezoek dat zij aan hun landschappen gebracht hebben, zij zijn er drie dagen geweest en zeer voldaan, verheugen er zich ook over dat het met La Odangpatalo goed gaat, maar willen nu met Opu Samuda naar de Onderwereld terug.

Sidamanasa en La Pamusurĕng bespreken in de Onderwereld met I La Galigo het geval dat Opu Samuda nog niet is teruggekeerd. Zullen zij ook naar de aarde opstijgen? La Pamusurĕng vreest de als monsters geschilderde booze wezens op den weg. De zeventig prinsen moeten erom lachen. De geheele vergadering van edelen en
142 hovelingen lacht. Men kort den tijd met schertsenden kout. —

In Luwu'. De zon nijgt naar het Westen. Opu Samuda neemt afscheid van zijn kinderen. Moge hun geslacht zich voortzetten.

Bij zonsondergang breekt het vroolijk gezelschap in de Onderwereld op. I La Galigo en de anderen gaan met veel geraas hun opwachting maken bij I We Tjudai. Zij merkt op dat haar gemaal reeds drie etmalen weg is en nog niet teruggekeerd. Terwijl zij nog met haar zoon aan het spreken is, weerklinken drie donderslagen en Opu Samuda daalt met zijn neven neder; hij brengt I We Tjudai de groeten van het drietal op aarde over. I La Galigo jammert dat hij Luwu' niet heeft mogen zien. Opu Samuda is er tot tranen toe van bewogen en zegt toe hem op een gunstigen dag met zijn neven naar Luwu' te zullen laten opstijgen, op de wijze der goden zonder gezien te worden; hij zal hen ook naar Tjina laten gaan. I La Galigo zal dan zijn echtgenoote mee naar de Onderwereld kunnen brengen[1]). Over zeven maanden zullen Hemel en Onderwereld gesloten worden

[1]) We Tĕnrigangka, die in Luwu' was achtergebleven? mogelijk ook nog anderen.

en de regenboog opgetrokken. Opu Samuda doet I We Tjudai verslag van zijn reis. Als zij hoort hoe moeilijk de bevalling geweest is, roept zij uit: „waarom hebt ge mij niet meegenomen!" Sinaungtodja tracht haar te troosten met te zeggen dat zij haar eerstgeborene We Njili'timo' na dier opstijging naar de aarde ook niet weergezien heeft als jonge moeder; eerst toen die grijze haren had en naar den Hemel opsteeg, is zij ook ten Hemel gevaren om haar te ontmoeten [1]). I We Tjudai gaat naar binnen, zij werpt zich neer en ziet haar kind in haar verbeelding vóór zich; Opu Samuda blijft buiten zitten praten met zijn neven, I La Galigo en anderen, o.a. de zeventig prinsen.

Als Odangpatalo eenige maanden oud is [2]), doet Salinrunglangi' aan Mutiatodja het voorstel voor hem een schommel te laten vragen aan zijn ouders in den Hemel (benoodigd voor de ceremonie van het op den schommel plaatsen); zij stemt ermee in. Tevens zullen uitnoodigingen op aarde worden rondgezonden om de feesten, in hanengevechten bestaande, te komen bijwonen. Salinrunglangi' draagt La Sulolipu en To Palewai op voor een en ander zorg te dragen. Als personen aan wie een uitnoodiging moet worden gezonden, worden in het bizonder Adji Laide van Wiringlangi' en La Ma'panganro van Pudjanati (Sunra) (beiden zonen van I La Galigo) genoemd.

De bode die naar den Hemel gezonden was om den schommel te vragen, komt daar in den namiddag aan. Die bode behoorde in den Hemel thuis, kreeg door den wind een waarschuwing dat Odangpatalo hem noodig had, hij ging ongemerkt naar beneden om Salinrunglangi' te troosten en nu brengt hij de boodschap van den schommel over. La Punna langi' vraagt of het wicht reeds kan teruglachen als men tegen hem lacht [3]), wijl de bode nu reeds om den schommel komt vragen. Het antwoord luidt bevredigend, dies is de god verheugd. Hij vraagt hoe oud de knaap nu is. — Ruim vijf maanden en Salinrunglangi' laat vragen den schommel neer te laten als hij zeven maanden is.

La Punna langi' vraagt nu inlichtingen wie in verschillende landen als nazaat der goden geplaatst zullen worden. De bode zet dit nauwkeurig uiteen, wat La Punna langi' en We Tĕnriabēng zeer ver-

---

[1]) Dit feit, hier terloops medegedeeld, komt niet in een bekenden tekst voor.

[2]) *nanaoiwi ketĕng djadjina,* wat één of meer maanden kan beteekenen, iets later wordt gezegd dat het wicht meer dan vijf maanden is.

[3]) waarmee een bepaalde leeftijd wordt aangeduid.

maakt. Er is voor gezorgd dat steeds zuiver bloed met elkaar huwt; het mag niet gebeuren, zegt de god, dat in Luwu' of Tompo'tika' iemand die niet van den hoogsten bloede is, opvolgt[1]). De Schepper heeft dit zoo gezegd. De bode zegt voorts, op een vraag van La Punna langi', hoe de opvolging in Wewangriu' en in Tjina geregeld zal worden, naar hij vernomen heeft. Batara Guru heeft gezegd wie in Tana Djawa in de zee ten Westen en in de zee ten Oosten zullen regeeren. Wanneer Hemel en Onderwereld gesloten zullen worden en de regenboog waarlangs de godenkinderen naar de Middelwereld plachten neer te dalen, zal worden opgetrokken, dan zal ook Batara Guru naar Abanglangi' verhuizen en daar over vele, met name genoemde hemelsche landen regeeren; hij zal dan heeten La Patiga(na) Sangkuruwirang[2]) en de nederdaling in het geheim van hemellingen naar de aarde in handen nemen[3]). Hij zal ook een paleis in Matalĕtte oprichten met uitzicht op zee en bergen, enz. (Beschrijving). Het is de wil van den Schepper en zijn wederhelft dat alle hun nazaten, alle vazallen van Batara Guru daar zullen samenkomen.

Op We Tĕnriabĕng's verzoek bepaalt La Punna langi' den dag waarop de schommel zal worden neergelaten. Batara Guru, deelt de bode mede, is nog in de Onderwereld met zijn echtgenoote bij kinderen en kindskinderen op bezoek. Hij zal naar den Hemel terugkeeren en wie in de Onderwereld behooren, zullen zich daar verzamelen, opdat het in den Hemel niet te vol zij.

Als de bode drie dagen in den Hemel is, komen twee zonen van La Punna langi' hun vader in zijn paleis bezoeken. Zij deelen mede dat zij, in het midden van den Hemel aan het spelen zijnde met bliksem en donder en hemelvuur, naar beneden zagen, de rivier van Luwu' lag vol schepen. La Punna langi' licht hen in dat dat de vloten van hun neven (neveu) Adji Laide van Wiringlangi' en La Ma'-panganro van Sunra ri adja zijn, zij zijn gekomen om de ceremonie van het op den schommel zetten van Odangpatalo bij te wonen. De schommel zal worden neergelaten; hij zelf, La Punna langi', zal den overvolgenden dag zonder gevolg na komen om het schouwspel bij te wonen. Zijn zoons willen ook afdalen uit verlangst naar hun

---

[1]) Voor bizonderheden, zie het slot der naamlijst.

[2]) Deze namen neemt hij, met het gezag, van den Schepper over.

[3]) d.w.z. in het volgend tijdperk, na de sluiting van Hemel en Onderwereld. Evenals Sawerigading, toen hij den Heer der Onderwereld opvolgde, één van diens namen overnam, geschiedt thans hetzelfde door Batara Guru ten aanzien van den Schepper.

broer Salinrunglangi'. We Tĕnriabĕng verlangt niet minder, maar de Schepper keurt niet goed dat zij zullen gaan. La Punna langi' zegt toe dat hij hen te gelegener tijd ongemerkt zal neerlaten.

Adji Laide en La Ma'panganro en hun echtgenooten zijn reeds drie etmalen in Luwu'; al dien tijd weerklinkt muziek, worden de trommen geslagen en wordt er gedanst en feest gevierd. Op de hanenvechtbaan is het geraas niet van de lucht.

Op zekeren morgen komt onder natuurverschijnselen in duisternis de zevenkleurige regenboog op den top (nok) van het paleis van La Punna langi' aan, daar wordt hij vastgemaakt. De schommel komt in het paleis. Door bezwering houden de natuurverschijnselen op, het wordt mooi weer en La Punna langi' daalt, op zijn staatsiezetel gezeten (met den regenboog) naar de aarde af. Daar wordt hij door zijn kinderen verwelkomd, Tĕnriawaru c.s. strooien *wĕnno*, Adji Laide en La Ma'panganro komen hun opwachting maken. Er worden buffels geslacht, enz. en Odangpatalo wordt plechtig naar buiten gebracht, door ceremonieën verrichtende *bissu*'s begeleid, tot vóór den zetel van La Punna langi'. Deze neemt zijn kleinzoon op schoot om hem goed te bekijken; hij prijs hem uitbundig. Het kind gedraagt zich menschelijk en verstandig.

Zoogmoeder Tĕnrisumpala verschijnt in staatsie.

Odangpatalo wil alleen door La Punna langi' op den schommel gezet worden. In een stoet begeeft men zich erheen. La Punna langi' gaat op den schommel zitten met zijn kleinzoon op schoot, het doek *alu' parĕppa* wordt bij wijze van baldakijn boven hem gehouden[1]), enz. Beschrijving, *bissu*'s verrichten ceremonieën, dansen, zingen litanieën. Er wordt met trommen als anderszins een daverend geraas gemaakt. Driemaal wordt er aan het touw van den schommel getrokken, zóó, dat het in Hemel en Onderwereld gehoord wordt. I We Tjudai wordt er bekommerd van (in de Onderwereld). Zij vermoedt dat haar kleinkind op den schommel is gezet, Opu Samuda bevestigt haar vermoeden. Zij spreekt het verlangen uit Mutiatodja weer te zien.

La Punna langi' laat den schommel stilhouden. In zijn plaats moet 143
de zoogmoeder van Odangpatalo, Dĕttiaunru', met haar echtgenoot op den schommel gaan zitten en het kind op schoot nemen, hij zelf gaat bij den staatsiezetel zitten. De kindermeiden moeten het kind

[1]) Dit is het zelfde doek dat onmisbaar was om de baring te doen gelukken, het werd toen om de moeder heen gespannen; We Njili'timo' had het op aarde gebracht, zie boven blz. 840.

vermaken met zich in oorlogskleeding te steken. Eenige jeugdige lieden voeren het *mangaru'*[1]) uit vóór den schommel en bevechten elkaar. De heldhaftig doende jeugd wekt algemeen vermaak, ook bij Odangpatalo. Wanneer de quasi-gesneuvelden weer overeind zijn geholpen, laat La Punna langi' eten opdienen, „daar houdt de jeugd „toch het meeste van," zegt hij. Verschillende personen bieden het wicht op den schommel landen ten geschenke aan, in de eerste plaats La Punna langi'; anderen weer andere geschenken. Beschrijving van het feestmaal. De mededeeling van La Punna langi' betreffende de aanstaande sluiting van den Hemel werpt een schaduw over de feestvreugde. Als Salinrunglangi' en zijn echtgenoote hoogbejaard zullen zijn en achterkleinkinderen hebben zal La Punna langi' een bode zenden uit den Hemel om hen af te halen; zij zullen dan naar Matalětte (het verblijf in den Hemel van Batara Guru) gebracht worden en dan zullen zij elkaar steeds kunnen zien. Deze mededeeling wordt door het echtpaar met vreugde aanvaard. Als het maal is afgeloopen, gaan de liefhebbers van hanengevechten naar het hanenperk. La Punna langi', Adji Laide en La Ma'panganro maken aanstalten naar hun woonplaatsen terug te keeren, de beide laatsten over zee. Alle genoodigden ontvangen geschenken alvorens te vertrekken. La Punna langi' laat een kris bij Mutiatodja achter die zij voor haar zoon moet bewaren. Duisternis valt in, de elementen breken los, de regenboog daalt op den nok van het paleis neder en La Punna langi' vaart ten Hemel. Tegen zonsondergang komt hij in het midden daarvan aan bij zijn (andere) kinderen, die naar de Middelwereld hebben zitten turen. Met hen gaat hij naar We Tĕnriabĕng. Hij vertelt van zijn reis.

Drie dagen na zijn thuiskomst komen zijn (in den Hemel gebleven) kinderen bij La Punna langi' opnieuw hun opwachting maken om hem mede te deelen dat op den dag waarop Batara Guru naar Matalětte is opgestegen, alle grooten uit alle hemelen vóór den Schepper en Batara Guru vergaderd zijn geworden en bij die gelegenheid de eerste den naam Sangkuruwirang op zijn zoon heeft overgedragen (en daarmee het gezag in den Hemel). Hij heeft verder als zijn wil uitgesproken dat voortaan witbloedige *manurung*'s in het verborgene naar de aarde der menschen (van tijd tot tijd) gezonden zouden worden[2]). Alle zaad van den Schepper in de zeven hemelen zou

[1]) Wb. s.v. 1° *aru'*.

[2]) De Boegineesche litteratuur is vol van verhalen waarin de menschen plotseling op een eenzame plaats „manurung" zien zitten; zij verwekken nageslacht

voortaan aan Batara Guru in Matalĕtte onderworpen zijn. De deur dier zeven hemelen zal gesloten, de toegang tot de Onderwereld gegrendeld worden.

Het is morgen in Luwu'. Salinrunglangi' en echtgenoote schommelen, om beurten, liedjes (*elong*[1])) zingende, zachtkens hun zoontje. Dan gaan zij in droefgeestige stemming naar binnen en klagen bij Tĕnriawaru dat zij naar Hemel en Onderwereld verlangen. „Wel-„licht," zegt deze, „praten uw wederzijdsche ouders (aldaar) nu „over u." De prinsen en het hofpersoneel die al te luidruchtig vermaak scheppen in het luisteren naar de liedjes, door het kind nagezegd, worden met het oog op de stemming der ouders door Tĕnriawaru tot kalmte aangemaand. De jongelieden zien dan naar buiten en bemerken dat de zon kleiner is geworden en dat van den regenboog alleen de schaduw of schim (*wadjowadjo*) de aarde bereikt. Dies beginnen allen te jammeren en gelooven hun einde nabij. „Neen," zegt I Da Pasĕssung, „dit is het oogenblik waarop onze Heer zich van „het land waar zijn zoon geboren is, afwendt. (Bedoeld is Batara „Guru). Wij hebben dit alles slechts te aanvaarden." — Salinrunglangi' en Mutiatodja vragen aan Tĕnriawaru wat dit misbaar te beteekenen heeft. Deze zegt dat de dag waarop Hemel en Onderwereld gesloten zullen worden, is aangebroken. Over het op den vloer neergelegde doek *alu' parĕppa* schrijdt het echtpaar naar buiten. Vanaf den staatsiezetel zien zij getweeën de zon en de schaduw van den regenboog en zijn verbijsterd. „Wij gaan te gronde, wij zullen onze ouders „niet weerzien." Na dit tooneel van jammer, gaat de zon onder en het echtpaar gaat naar binnen. Zij kunnen hun avondeten niet nuttigen en weenen slechts van verlangst naar hun ouders.

Den volgenden morgen staan zij op en gebruiken met vele leden van de hofhouding het maal.

Drie maanden lang nadat de deuren des Hemels gesloten waren en de Onderwereld met een ketting was afgesloten[2]), had Mutiatodja een groot verlangen naar de Onderwereld en Salinrunglangi' naar den Hemel. Zij met hun kind troostten elkaar.

Einde.

---

dat op aarde blijft, maar zelf verdwijnen zij weer op even geheimzinnige wijze als zij gekomen zijn. Op deze, in de menschenmaatschappij verschijnende „manurung" in tegenstelling met die in den aanvang der tijden waarover de I La Galigo-verhalen handelen, wordt hier gedoeld.

[1]) Wb. s.v., eenigszins met Maleische *pantoen*'s te vergelijken.

[2]) Tevoren „grendel"; ook van den Hemel is wel eens gezegd dat die „gegrendeld" werd; van „deuren" der Onderwereld is niet gesproken.

NAAMLIJST.

1. To Palanro Opu Sangiyang Datu (of: Leba, of: I La Patoto') Sangkuruwirang Sangiyange ri Wawoilĕ', de Schepper.
2. Mutiaunru' Datu Palinge', zijn wederhelft.
3. Batara Guru Sungĕ'risompa Lebarisĕssu' Sompabatara La Togĕnglangi' (of: La Tugĕnglangi') La Patiga(na) Sangkuruwirang[1]), zoon van 1 en 2, opvolger van 1 als Heer des Hemels, zetelende te Matalĕtte of Luse'langi'.
4. Bataralattu' Opuna Luwu' I La Tiulĕng, vorst van Luwu', zoon van 3 en 47.
5. La Pangorisĕng, oudere halfbroer van 4 in Luwu'.
6. La Tĕmma'lurĕng, *idem.*
7. La Tĕmma'lolong Datuna Soppeng[2]), *idem.*
8. We (I) Datusĕngĕng (of: Opu —), echtgenoote van 4.
9. Sawerigading Langi'paewang Toapanjompa Pamadĕnglĕtte (La Ma')dungkĕllĕng Lawe Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Opu Samuda[3]), wordt Heer der Onderwereld.
10. We Tĕnriabēng Bissu ri langi' Daeng manotĕ' Opu sangiyang, zuster van 9 in den Hemel.
11. I We Tjudai (I) Daengrisompa (We Sompa) Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 9.
12. I La Galigo To Boto' Sangadjiboto' Sangadjiwero To Sĕssungriu' Td Padamani Opuna (Datuna-) Tjina, zoon van 9 en 11.
13. We Tĕnridio Mutiasompĕng, dochter van 9 en 11.
14. Tĕnribalobo, jongere dochter van 9 en 11.
15. Mutiatodja (We Todja) Opuna Luwu' Opuna Warĕ' Mutialamming To Todangtodja, jongste, in de Onderwereld geboren kind van 9 en 11, huwt met 40.
16. [Karaeng tompo'] Daeng ma'lino (van Pudjanati), echtgenoote van 12.
17. [I We Lamputje] We Datu sugi', *idem.*
18. We Tĕnrigangka Datuna Tempe, *idem.*
19. La Ma'panganro Mutiapadjumpulawĕng van Sunra ri adja of Pudjanati, zoon van 12 en 16.

---

[1]) De laatste twee namen gaan van den Schepper op hem over.

[2]) De laatste naam berust op een verwarring van twee personen, zie boven blz. 833 noot 4.

[3]) De laatste naam gaat van den Heer der Onderwereld op hem over.

20. We Patekai, echtgenoote van 19, dochter van 26 en 27.
21. Singkĕrru'ugi' ma'sagalae We Tĕnriola, dochter van 12 en 16 in Sunra (Pudjanati).
22. Adji Laide Sangadji(unru') Tunĕ'sangiyang Lisĕ' Mutiapadjumperoe van Wiringlangi', zoon van 12 en We Tĕnriolle (treedt niet op).
23. We (Tĕnri)solong, dochter van 12 en 18, gehuwd met 73.
24. La Tĕnritatta La Sinapati, zoon van 12 en 18, huwt 41.
25. Tĕnripanampe Daeng patappa', dochter van 12 en 17, huwt met 77.
26. We Tĕnriawaru We (Maka)waru Daeng paraga, dochter van 9 en I We Tjimpau (treedt niet op), moeder van 20, echtgenoote van 27. Krijgt Takkebiro en Kaukau.
27. La Sulolipu Lĕttemangkau' Sinaungpadjung To Palĕnnarĕng, echtgenoot van 26, zoon van 80.
28. La Punna langi' Rĕmmang ri langi' Opu Sangiyang Bataralangi' Gutu'tĕllino To Lĕtteilĕ' Torisinaungpadjungwero ri Ruanglĕtte, echtgenoot van 10 in den Hemel.
29. Walaibonga van Ruangkutu,' vader van 128.
30. Gutu'patalo To Sompariu, zoon van 28 en 10, echtgenoot van 13.
31. We Rĕbbagutu' (of: We Rĕmmanggutu'), dochter van 28 en 10[1]).
32. La Opu lĕtte, zoon van 28 en 10.
33. La Makarakka Langi'risompa, zoon van 28 en 10.
34. Sinrampatara van Wawounru[2]) Sumangĕ'rukka, zoon van 28 en 10.
35. Simpurolona, zoon van 28 en 10.
36. Bataraunru, zoon van 28 en 10.
37. La Opu bĕtta, zoon van 29 en 10.
38. We Patunĕrrang, dochter van 28 en 10.
39. Singkĕrru'rukka, zoon van 28 en 10.
40. Salinrunglangi' La Togĕnglangi' Bataralĕtte Toritaro tunĕ' ri lino, jongste kind van 28 en 10, stamvader van het tweede vorstengeslacht van Luwu'[3]), huwt met 10.

---

[1]) Kunnen twee personen zijn.

[2]) Deze naam kan ook bij 33 behooren.

[3]) Op den troon, opengelaten door zijn grootvader *Bataralattu'* en broerskind *La Tĕnritatta*.

41. Bataritodja Daeng talaga, dochter van 13 en La Tĕnridolo Datuna Soppeng (treedt niet op), echtgenoote van 24.
42. Parabulĕtte van Tjoppo'meru, zoon van 13 en 30.
43. Apung ri todja, dochter van 24 en 41.
44. Odangpatalo (La Odang) Bataratodja, later ook: Langi'-mangkau', zoon van 40 en 15, zal later huwen met 43[1]).
45. Guru ri Sĕllĕng Opu Talaga Opu Samuda, oud-vader der Onderwereld, paleis sao sĕlli parĕppa.
46. Sinaungtodja, echtgenoote van 45.
47. We Njili'timo' We Datu tompo' ri wawo empong sola sinrangĕng lakko nadulu welompalodjang, oudste kind van 45 en 46, gehuwd met 3.
48. Punna liung, voert over naar de Onderwereld.
49. Rĕmmang ri todja Parĕmmariu' van Lapi'tana, jongste kind van 45 en 46.
50. Linrungtalaga van Lipusangiyang, zoon van 45 en 46, kinderloos.
51. Linrung ri todja, *idem.*
52. Sangiangunru' Ollingtĕllĕmma van Palaguna, *idem.*
53. La Urumpĕssi, oud-vorst van Tompo'tika', thans in den Hemel.
54. We Padaulĕng, oud-vorstin van Tompo'tika', thans in den Hemel.
55. To Balaunji', vader van 54.
56. Sangkabatara, in den Hemel, vader van 53.
57. Batarailĕ, in den Hemel, moeder van 53.
58. Palawagau' I La Datu(na) van Tompo'tika' (kleinzoon van 53 en 54).
59. Nazaat van 28 (niet nader aangeduid), zal in het menschentijdperk als *manurung* in Tjina afdalen, als stichter optreden en huwen met een kind van 22 en 100[2]).
60. We Tĕnrirawe, zuster van 58.
61. We Atitodja[3]).
62. We Malagĕnni van Uriliung, [echtgenoote van 55, overgrootmoeder van 60 en 58].
63. La Sattumpugi', oud-vorst van Tjina.

---

[1]) Kan niet juist zijn, want Apung ri todja is de dochter van La Odang's vollen „neef" La Tĕnritatta en zijn volle „nicht" Bataritodja.
[2]) Hij moet dus een achterkleinkind zijn.
[3]) Onduidelijk; misschien = 62.

64. We Tĕnriabang, oud-vorstin van Tjina, ma'langkana ri Latimodjong, ma'saolotji ri La Mangile.
65. We Tĕnridjeka, dochter van 63 en 64, ouder dan I We Tjudai (no. 11).
66. We Tĕnrilokka, *idem.*
67. We Tĕnriesa, *idem.*
68. We Tĕnrirua, *idem.*
69. Sangkama'lewa van Sĕnridjawa, een god.
70. Ongenoemde zoon van 23 en 73, nog niet geboren. Zal in Wewangriu' opkomen in het menschentijdperk (uit de Onderwereld) en stichter zijn.
71. Adjirisompa van Boko'langi', broeder van 2, vader uit den Hemel van 63 [1]).
72. Apumperĕnnĕng van Pudjanati, dochter van 19 en 20, zal huwen met 70 in het menschentijdperk in Wewangriu'.
73. La Makarumpa Simpuanglangi' Daeng ma'tola van Tjina ri adja, echtgenoot van 23.
74. We Tutumpadja, zoogmoeder van 22.
75. Tĕnrisumpala Daeng manurung I Da Patalo, zoogmoeder van 44, echtgenoote van 89, zuster van 74.
76. Batara Kĕlling, voorvader van 74 en 75.
77. Batara Sunra Parĕmmagutu', echtgenoot van 25 (kleinzoon van 58).
78. To Wewanglĕtte, zoon van 12 en 17.
79. Dewi ma'onro (zonder naamsaanduiding), moeder van 28 [2]).
80. La Pananrāng To Sulolipu, meest vertrouwde raadsman van Sawerigading en neef.
81. (La Ma')saguni Toapemanu', raadsman van Sawerigading en neef.
82. Panrita Ugi', Sĕtti ri Warĕ', *idem* [3]).
83. Djĕmma ri tjina, *idem.*
84. Sĕttimanjala, in het gevolg van Sawerigading, neef.
85. La Ma'patudu van Lompengĕng, landsgroote in het gevolg van 9.
86. La Sinilele, *idem*, neef van de anderen.

---

[1]) Adjirisompa was van het geslacht van Batara Guru en *manurung*, kan dus niet broeder van 2 zijn.

[2]) De naam beteekent slechts „schoone godin" en wordt aan leerling-*bissu*'s gegeven.

[3]) Naar de gewone voorstelling twee personen.

87. La Patunĕrrang Toapatudu, schipper op de vloot van Sawerigading, keert naar Luwu' terug [1]).
88. We Atiruma, zoogmoeder van 40 en groote *bissu*.
89. La Ma'pangewa Towatalunru' (of: Toa —, ook: Tuwapatunru'), zoogvader van 40 en majordomus in Luwu', later: Toapatalo, echtgenoot van 75.
90. La Ma'sakuta To Palewai (ook: La Palewai) To Pa(w)ewangi, aanzienlijke aan het hof van 40 in Luwu', raadsheer voor Luwu' en Warĕ', neef van Sawerigading [2]), uit den Hemel neergekomen.
91. Talĕttu'lipu van Uluwongeng, aanzienlijke in Luwu', uit den Hemel meegekomen.
92. La Palaguna van Ruangkutu', *idem*.
93. Sangadjiriu' Daeng ma'seli (of: °paseli) van Luse'mega, *idem*.
94. Sangadjibonga (of: Sangadjiboto') van Letengriu', *idem*.
95. La Ma'talunru', gast in Luwu' tijdens 40 [zoon van 89?].
96. We Atilangi', hofdame in Luwu' in den tijd van 40.
97. We Atiwero, *idem*.
98. We Atiriu', zoogmoeder van 40.
99. I (We) Atimega, hofdame in Luwu' in den tijd van 40.
100. Sompaweruněng (We Sompa) Bataralamming, dochter van 14 en La Tĕnripalĕ', niet genoemd; huwt met 22.
101. Djĕnnangma'lele, keukenmeester in Luwu'.
102. I Da Pasĕssung, huismeesteres in Luwu'.
103. Patonralompo To Palaburi van Warĕ', vazal van Luwu'.
104. La Ma'samuda To Pariusi van Napa, later: I To(w) Angkau', *idem*, zoogvader, raadsheer van Salinranglangi' in Luwu'.
105. Dĕttiaunru', later: I We Dangkau', zoogmoeder van 41, echtgenoote van 104.
106. La Ma'tulĕkkĕng Daeng tĕllesa Padoto'saung ma'sagala van Luse'tasi', aanzienlijke in Luwu'.
107. Nene'paporĕ', vroedvrouw.
108. Atjingkulimbang van Baebunta, een slaaf.
109. I La Mangkau', onzeker [3]).
110. We Apanglangi', *pua' ma'toa* van Luwu'.
111. I We Salarĕng, *pua' ma'toa* van Warĕ'.
112. La Ma'tugĕngkĕng, aanzienlijk dienaar in het paleis te Luwu'

[1]) Afgaande op dezen naam zou hij de vader van 85 zijn.
[2]) Heet ook wel: *lipu nasĕkko padjumpulawĕng*.
[3]) Mogelijk zoon van 104.

113. I TAMPALIPU, aanzienlijke vrouwe in LUWU' [1]).
114. DATU LAROMPONG, *idem*, zoogmoeder van 44[1]).
115. SANGIANGPADJUNG, hemeldienaar.
116. LA PAMUSURĔNG TO RUKKAPUTI, raadsman van 12.
117. LA PALADJARĔNG TOAPASĔSSUNG, tweede raadsman van 12.
118. SIDAMANASA TO BULU', één der neven van 12.
119. LA PADUWAI, aanvoerder uit TJINA, blijft in LUWU' achter, één der neven van 12.
120. LA PALĔNNARĔNG of: TO PALĔNNARĔNG [2]), *idem*.
121. DATU LA EMPĔNG, *idem*.
122. LA TANAPARĔNG, *idem*, scheept zich in het gevolg van Sawerigading weder naar TJINA in [3]), niet vermeld waar hij belandt.
123. LA TĔNRISUKI DAENG MA'PATA', *idem*, één der neven van 12, *idem*.
124. LA TĔNRITIPĔ', *idem*.
125. WE . . . PALIPU, echtgenoote van 103.
126. TO MULADATU, in het gevolg van I La Galigo.
127 [4]).
128. LA PALIPUI TO BILA, *idem*.
129. LA PABABARI TO KAMPIRI, *idem*.
130. LA TĔNRIODANG van SALO'TUNGO, *idem*. Ook: van MENE'-(W)EMPONG of: van LUSE'TASI' of: van POMPĔSSI, aanzienlijk man aan het hof van 40.
131. LA PAWEWANGI DAENG MA'TOLA', blijft in LUWU' achter.
132. LA MA'LULUANG DAENG MA'TĔDDJO, *idem*.
133. LA TĔNRIPADA van DJAWA RI ADJA, *idem*.
134. I LA PABATA' TO TĔNRILOLONG, *idem* (schoonvader van 13 op aarde).
135. DAENG SIUTE TO MADJANG, *idem*.
136. DAENG MAMALA TO LAMPOKO, *idem* (gehuwd met een dochter van den vorst van TJINA).
137. LEBASANGIYANG [WE TĔMMA'DATU], *idem*.

---

[1]) Van deze beiden wordt slechts gezegd dat zij in aanmerking komen voor vorstelijke zoogmoeder van Bataritodja. Er komen er verscheidenen wier namen verder niet genoemd worden.

[2]) Niet uit te maken of hier van één en dezelfde persoon sprake is. *To Palĕnnarĕng* komt elders wel voor als naam van no. 86 La Sinilele. Een zoon speelt geen rol.

[3]) Een groot deel der meevarenden, voor zoover ze zich niet op de I La Welĕnrĕng bevinden, keert naar Luwu' terug.

[4]) Vervalt.

138. (MA'TANGKILUWU') DAENG MA'LURENG, *idem*, blijft in LUWU' achter.
139. WE TĔNRIULE', *idem*.
140. WE UNGAWARU, *idem*.
141. WE (of: I) SAUNGRUMA, *idem*.
142. I DA DUNGKĔLLĔNG, *idem*.
143. I SAUNGRUMA, met 15 mee uit de Onderwereld naar de aarde gekomen.
144. I WE RUKĔLLĔNG, blijft in LUWU' achter.
145. WE RUMPANGLANGI', *idem*.
146. WE PANANGARĔNG, echtgenoote van 9 in LUWU'.
147. TO RĔMMANGRĔMMANG, dienaar in de Onderwereld.
148. SANGIANGPADJUNG, *idem*.
149. BALASARIU', *idem*.
150[1]).
151. WEROTALAGA, dienares in de Onderwereld, met 15 mee naar de aarde gekomen.
152. PUA' MA'TOA der Onderwereld.
153. WEROMA'KĔLLI, dienaar (dienares) in de Onderwereld.
154. I DAENG SOMPA, dienares uit de Onderwereld, met 15 naar de aarde meegekomen.
155. PALISULANGI', bode in den Hemel.
156. LA TĔNROADJI, vorst van TOMPO'TIKA', echtgenoot van 157, vader van 58 en 60.
157. WE ADILUWU', dochter van 53 en 54, echtgenoote van 156, moeder van 58 en 60.
158. I LA TUMIRI', bode van den Hemel (= de wind).
159. TĔDDJORISOMPA, vorst-stichter van WEWANGRIU', uit de Onderwereld opgekomen.
160. LA TĔNRITATTA DATU GIMA (vorst van GIMA).
161. ODANGTALAGA, in dienst van den oud-vader der Onderwereld.
162. MUTIALIPU TUNĔ'LOLANGĔNG, aanzienlijk dienaar van den Schepper.
163. SADJOALANGĔNG van MA'TANA, een onderworpene van LUWU'.
164. MĔTTJAPADUMPA' van MENE'SIYA, vazal van LUWU'.
165. TALĔTTILANGI', aanzienlijk hemeldienaar.
166. SANGADJIDĔMMANG, heer van PAPPABADJA.
167. LA URĔ'TODJA, uit de Onderwereld met 15 meegekomen naar de Middelwereld.

[1]) Vervalt.

168. ĚLLUNGMANGENRE', aanzienlijke der Onderwereld, *idem.*
169. I DA ŞIRIU' (ook: SERIU'), *idem, idem,* zoogmoeder.
170. ANA'WERUNĚ' WELONGTALAGA, zoogmoeder.
171. TĚNRIPANOTĚ' DAENG PATAPPA', echtgenoote van 130, zoogmoeder van 25.
172. SALIAWONGĚNG van RUWANGMEGA.

Het paleis van den Heer der Onderwereld heet SAO SĚLLI PARĚPPA, of: — GUTU'PARĚPPA, of: — LĚTTEWERO.

Namen van schepen zijn niet opgenomen.

De Onderwereld heet beurtelings: PERETIWI, TODANGTODJA, URILIUNG, TODANGLANGI', LAPI'TANA, LUSE'TASI', LIPUSANGIYANG; de vier laatste namen worden in dit verhaal gelokaliseerd. Doch het land van den Heer der Onderwereld wordt ook als Tanasangiang en Lipudewata omschreven.

De Hemel is: Botinglangi' = Sĕnridjawa = Ruanglĕtte, somtijds als een drie-eenheid voorgesteld. Letengriu', Seseilĕ en Wawounru zijn ook in den Hemel.

Wiringlangi' is een land aan de peripherie op aarde, geheel in het Oosten. Boko'langi' behoort tot den Hemel, een andere naam is: Taliyunalangi', Todanglangi' tot de Onderwereld. Batara Guru zetelt, als nieuwe Heer des Hemels, in Matalĕtte.

Tot het rijk Luwu' en Warĕ' behooren de landschappen: Takkebiro, Kaukau, Larompong, Napa, Lempang, Balirante, Lompo', Lompo' ri adja, Tanatĕnga, Lenranglenrang, Ma'siringalĕ', Matasolo', Wawolonro, Usu', Pompĕssi, Bakkĕ'pute, Pappabadja, Marupapa.

Het in Luwu' ten behoeve van Salinrunglangi' neergelaten paleis heet langkana lakko Lĕttewero van Ruangkutu'; het wordt in Kaukau gelokaliseerd.

Odangpatalo ontvangt als wiegegiften: de landen Mene'siya en Gosabarĕ', resp. geschonken door Adji Laide en La Ma'panganro, Letengriu' van La Punna langi'.

Na de sluiting van Hemel en Onderwereld zullen er vier landen zijn waar nazaten van daar dynastieën zullen vestigen, t.w. LUWU' met WARĚ', TOMPO'TIKA', WEWANGRIU' en TJINA.

TOMPO'TIKA'.

Kind van TO WEWANGLĚTTE, die zelf een zoon is van I LA GALIGO en I WE LAMPUTJE; I La Galigo is zoon van SAWERIGADING en I WE TJUDAI, dan wel:

Kind van TĔNRIPANAMPE, die zelf een dochter is van I LA GALIGO en I WE LAMPUTJE, enz. en PARĔMMAGUTU', kleinzoon van PALAWAGAU'.

LUWU'.

ODANGPATALO, zoon van SALINRUNGLANGI' en MUTIATODJA, die zelf een dochter is van SAWERIGADING en I WE TJUDAI, terwijl de moeder van Salinrunglangi' de tweelingzuster van Sawerigading is.

Hij zal huwen met: APUNG RI TODJA, dochter van LA TĔNRITATTA en BATARITODJA[1]). — La Tĕnritatta is zoon van I LA GALIGO en WE TĔNRIGANGKA, terwijl I La Galigo de zoon is van SAWERIGADING en I WE TJUDAI. — Bataritodja is dochter van WE TĔNRIDIO en LA TĔNRILOLONG TO SOPPENG, de eerste is dochter van Sawerigading en I We Tjudai.

WEWANGRIU' (op den weg van Luwu' naar Tjina).

Kind van LA MAKARUMPA en WE TĔNRISOLONG, de laatste is dochter van I LA GALIGO en WE TĔNRIGANGKA, enz.

Huwt met: APUMPERĔNNĔNG van PUDJANATI, dochter van LA MA'PANGANRO en WE PATEKAI. — La Ma'panganro is zoon van I LA GALIGO en KARAENG TOMPO' enz. — We Patekai is dochter van LA SULOLIPU en TĔNRIAWARU, de laatste dochter van SAWERIGADING en I WE TJIMPAU.

TJINA of TANA UGI'.

Een echtpaar van in het geheim neergedaalde *manurung*[2]), waarvan de vrouw is een dochter van ADJI LAIDE en BATARALAMMING. — Adji Laide is zoon van I LA GALIGO en WE TĔNRIYOLLE enz. — Bataralamming is dochter van TĔNRIBALOBO en LA TĔNRIPALĔ', de eerste is dochter van SAWERIGADING en I WE TJUDAI.

Zoo stammen allen van Sawerigading af.

Volgens den wensch van BATARA GURU zullen in TANA DJAWA (onzeker wat hiermee bedoeld wordt) regeeren: een mannelijke nazaat van SANGKAMA'LEWA gehuwd met een vrouwelijke nazaat van WE MALAGĔNNI van URILIUNG.

---

[1]) Foutief. Een huwelijk van Odangpatalo met de dochter van zijn volle neef en nicht is uitgesloten.

[2]) d.w.z. na de sluiting des Hemels.

De volgende landen in den Hemel zullen aan den nieuwen heerscher, BATARA GURU, onderworpen zijn: ABANGLANGI', MENE'ĔLLUNG, RUWANGKUTU', WAWOMEGA, MENE'LĔTTE, MARUMAMĔNG, PAPPABADJA, ODANGLANGI', MATAUNRU. Zijn paleis staat in het Oosten, bij het punt van zonsopgang, te MATALĔTTE of LUSE'LANGI'.

A LXXVII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163 van schrift 140 tot schrift 149 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Salinrunglangi' en Mutiatodja grondvesten het vorstengeslacht van Luwu' (fragment).

$9 \times 52 + 15 = 483$ blz.

Deze tekst omvat een gedeelte van den vorigen, maar in een geheel andere redactie. De feiten zijn slechts gedeeltelijk dezelfden.

Het verhaal begint in den Hemel met de mededeeling van den Schepper dat Salinrunglangi' naar de aarde zal worden neergelaten om in Luwu' te regeeren; het eindigt na de schommel-ceremonie van La Odangriu'. Het einde is abrupt, ook het begin; of dit wil zeggen dat er schriften voorafgingen die verloren zijn gegaan, moet in het midden blijven.

Zie verder de aanteekening bij A LXXVI en A LXXVIII hierachter.

140 [Rukĕllĕmpoba komt als bode van den Schepper bij La Punna langi' en We Tĕnriabĕng in den Hemel om hen bij dezen, elders in den Hemel, te ontbieden]. Zij zeggen hem weer terug te gaan, zij zullen achterna komen. Na zich in passend gewaad gestoken te hebben, begeven zij zich tot den Schepper onder begeleiding van donder en bliksem. Weldra zijn zij in den centralen Hemel[1]) en gaan de omheining van het verblijf van den Schepper binnen, vervolgens gaan zij de trap van het paleis op en bevinden zich dan vóór den Schepper en zijn wederhelft. Nadat hun sirih geboden is, vraagt de Schepper aan We Tĕnriabĕng waarom zij haar zoon Salinrunglangi' niet heeft meegebracht, de jongen is nu tien jaar en hij wilde

[1]) *palisuna langi'e.* Gewoonlijk wordt het paleis van den Schepper *boven* andere hemelsche verblijven gesteld.

hem eens zien. Het zou goed zijn hem naar Luwu' te laten afdalen om te huwen, het land heeft sedert jaren geen heer, zijn ouders moeten hem niet in den Hemel laten maar hem in het bezit van zijn erfgoed stellen, ook de Schepper zal hem wat geven, n.l. een paleis met goederen gevuld.

We Tĕnriabĕng stemmen de woorden van den Schepper neerslachtig, zij vraagt naar den goeden dag om Salinrunglangi' naar beneden te zenden. De Schepper antwoordt dat de overvolgende dag in Hemel en Onderwereld gunstig is, dan is het volle maan en het water hoog, dat is ook de dag waarop Batara Guru naar de Middelwereld is neergelaten[1]). La Punna langi' voegt zich naar den wil van den Schepper: „gij hebt mijn zoon het aanzijn gegeven, ik heb hem „doen worden"[2]). Behalve een paleis zal de Schepper den volgenden dag een geheelen hofstaat omlaag zenden; het paleis kan er echter niet zoo uitzien als dat van Batara Guru indertijd, want Salinrunglangi' is nog maar een jonkman. Gezeten in bliksemdraagzetels, door sterrenstaatsieschermen beschut, keeren La Punna langi' en We Tĕnriabĕng naar hun woonplaats terug[3]). Hun zoon speelt in het vreemdelingenverblijf van het paleis, We Tĕnriabĕng streelt hem, neemt hem mee naar binnen en vertelt hem wat er met hem staat te gebeuren.

De tekst geeft een (niet storenden) hiaat aan. 140/21

Salinrunglangi' weent, het weeklagen zijner kindermeiden hoorende; hij wil niet weggaan. Zijn vader sust hem; als hij verlangst heeft naar den Hemel, zal hij door zijn vader daarheen omhoog worden geheven voor een bezoek.

Als het donker geworden is, gebruikt de Schepper het avondeten, begeeft zich ter ruste en slaapt weldra vast.

Den volgenden morgen komen de Schepper en zijn wederhelft hand in hand naar buiten en plaatsen zich op den huiszetel. Hij laat het paleis *sao ilĕ'* voor Salinrunglangi' omlaag brengen naar Luwu', het wordt aan kettingen met den regenboog neergelaten onder de hevigste natuurverschijnselen[4]). Het weer is weer schoon. De be-

---

[1]) Om die oirbaar te maken, hij bereikte de aarde in Luwu'.

[2]) *na io mua rampurampu-i kudjadjiang-i. Parampu-rampu* is ook een naam van den Schepper.

[3]) In het algemeen vindt men in den Hemel dezelfde zaken als op aarde en gaat alles er op dezelfde wijze toe, maar bij elk voorwerp wordt de naam „bliksem, donder, ster" e.d. toegevoegd. Reizen in die gewesten geschieden steeds aan natuurverschijnselen gepaard en zeer snel.

[4]) Er wordt o.a. gezegd: *mpewang lipue ri tanadjawa,* dit kan beteekenen dat

woners van het paleis (de hofhouding) weenen, zij denken terug aan den Hemel.

De Schepper laat alle bewoners van den Hemel tegen den volgenden morgen in den (centralen) Hemel bijeenroepen bij zijn paleis. De hemelbewoners zijn nieuwsgierig en onrustig en vragen zich af wat de Schepper met hen voor heeft.

De volgende nacht verloopt als de vorige. Den morgen daarop zijn allen vergaderd, ook La Punna langi' en We Tĕnriabĕng zijn opgekomen met hun zoons[1]). Salinrunglangi' ontvangt een sacraal bad om de lucht van hemellingen te doen verdwijnen. Als dit afgeloopen is, wordt hij verder door zijn moeder verzorgd, op een bladerbed gelegd, berookt, enz. De knaap schreit aldoor, zijn oudere broeder La Makarakka tracht hem te troosten, gevolgd door twee andere broeders. Door de genade van den verwant die naar de Onderwereld is afgedaald, zal wellicht diens dochter omhoog naar de Middelwereld worden gezonden, naar Luwu', om hem als ega te troosten[2]).

De Schepper zendt Sangkabatara en La Punna langi' naar den knaap die nog altijd op den huiszetel met zijn broers zit om te zeggen dat hij buiten moet komen. De tijd nadert om naar Luwu' af te dalen. Allen zien den jonkman aan en zijn diep geroerd. Hij gaat vóór den Schepper zitten; hier moet hij van diens wederhelft hooren dat hij den wil van den Schepper te volgen heeft. Deze roept We Tĕnriabĕng toe: „Zeg toch iets tot den jongen!" — Zij gehoorzaamt en dringt er bij haar zoon nog eens op aan niet wederspannig te zijn. Zijn toestand is deerniswaardig. De Schepper zelf vermaant hem. Te noen ontketent deze de elementen, hij zegt Salinrunglangi' Hemel en Onderwereld de sĕmbah te brengen en te zeggen: „Ik ben uw „dienaar, o Heer! dien gij als uw nazaat in Luwu' geplant hebt en „die alsdan zijn goddelijke afkomst moet laten varen." — Weenend zegt de jonge man: „Uw wil geschiede aan mij, o Heer!" — „Draag zorg voor uw leven, Salinrunglangi'! gij zijt nu een aardling, „ik ben een god". — 's Scheppers woorden stemmen Salinrunglangi' droevig, doch zij die de afdaling voorbereiden, weenen niet minder.

De Schepper kijkt Salinrunglangi' scherp in de oogen, beblaast

141

---

er een aardbeving is in de landen buiten Luwu', doch *Tana Djawa* is ook de naam van een landschap. Java kan hier niet bedoeld zijn.

[1]) Hier is de bekendmaking van den Schepper dat Salinrunglangi' naar Luwu' omlaag gezonden zal worden, weggevallen.

[2]) Dit doelt op een later huwelijk van Salinrunglangi' met een dochter van zijn oom Sawerigading die naar de Onderwereld is verhuisd en daar thans Heer is (Opu Samuda).

hem driemaal, wijst (voor hem) naar de windstreken, dan is zijn levensgeest (*bannapati*) weg[1]). — De Schepper laat zich den hemelschommel overgeven en legt hem daarin; dekt hem toe met kostelijke stof, plaatst er een baldakijn boven. De hemelketting wordt losgemaakt, de deur des Hemels geopend, duisternis daalt neer, de elementen woeden alsof Hemel en Onderwereld vergaan zullen, de bergen in Luwu' worden onderste boven gekeerd; te midden van dit alles daalt de schommel met Salinrunglangi' erin neder. Als hij in Luwu' is aangekomen, worden de levensgeesten aan Salinrunglangi' hergeven[2]), de schommel laat los en wordt ledig weer naar den Hemel opgehaald tot in het paleis van den Schepper. De broeders weenen bij den aanblik, We Tĕnriabĕng is zichzelf niet meer, La Punna langi' zit versuft voor zich uit te kijken, allen gaan naar hun paleizen terug.

Salinrunglangi' is reeds drie etmalen in Luwu', maar hij verwijlt met zijn gedachten nog steeds bij zijn ouders en broeders in den Hemel. Zijn zoogvader (d.i. echtgenoot van zoogmoeder) en zijn zoogmoeder I We Rukĕllĕng trachten hem in zijn lot te doen berusten. Het wordt avond, de lichten gaan aan en het avondmaal wordt opgediend. De geheele omgeving verkeert in dezelfde droeve stemming van verlangen naar den Hemel. Doch als men zich ter ruste begeven heeft, slapen allen weldra gerust.

Den volgenden morgen staat de *manurung*[3]) op, gaat naar buiten, enz. Hij komt in het vreemdelingenverblijf, werpt het venster open en staart naar buiten, naar het land, naar de verte en denkt weer aan den Hemel en de gelieven die hij daar heeft achtergelaten. Hij zou naar de Onderwereld willen afdalen om zijn oom te ontmoeten[4]). Als de zon boven den bergkam uitkomt, wordt het eten opgedragen. Na het maal wil de hofhouding zich terugtrekken, maar hij verzoekt den lieden te blijven, hij is slaperig van den drank en wil gaan slapen. Hij begeeft zich naar zijn kamer en legt zich neer; het gevolg gaat naar de raadzaal, het paleis ligt eenzaam. Hij wordt opgeschrikt door het geluid van menschen maar ziet niemand passeeren, hij staat op, loopt naar buiten, ziet nog niets, loopt door naar den rivieroever, daar duikt Punna liung op. Deze noodigt hem uit op zijn rug te gaan

---

[1]) Wanneer de *bannapati* vliedt of wordt uitgedoofd, is de mensch dood. Hier is zijn leven als hemelling ten einde.

[2]) Vóór het vertrek uit den Hemel werd hem „bannapati" ontnomen, thans „njawa" teruggegeven (*na riwereang njawa pariměng*), *bannapati* is dus hier gelijk *„njawa"*. Er wordt hier *niet* van den regenboog als voertuig gesproken.

[3]) Zoo wordt Salinrunglangi' voortaan vaak genoemd.

[4]) Sawerigading Opu Samuda.

zitten, hij zal hem naar de Onderwereld brengen en hem zijn nicht laten zien. Batara Guru heeft het voor lieden die op de aarde geplaatst zijn verboden (*pemali*) verklaard dat jonkmannen hun bruiden vóór het huwelijk niet zouden zien. In de Onderwereld aangekomen wordt Salinrunglangi' afgezet aan den oever van het water vóór een aanzienlijke woning (*sao sĕllĕng*[1])); hij gaat dit paleis binnen zonder gezien te worden, zijn nicht is juist in haar bad. Hij ontgrendelt heimelijk het vertrek en beschouwt zijn bruid, ziet haar na het bad toilet maken en raakt geheel in de war van haar schoonheid, dan plaatst hij zich tusschen waken en droomen bij de hoofdpaal van het huis, het duurt een tijd vóór hij zich hersteld heeft. Zij gaat haar kamer binnen en hij gaat naar buiten tot zijn oom Opu Samuda, die getweeën met zijn echtgenoote op den huiszetel gezeten is. Hij neemt vóór hen plaats en maakt zich zichtbaar. Opu Samuda en echtgenoote zijn stomverbaasd plotseling een vreemdeling te zien; hij gelijkt op verschillende familieleden. Verheugd vraagt Opu Samuda: „Zijt gij Salinrunglangi'!" — Het bevestigend antwoord verkwikt Opu Samuda bovenmate en hij noodigt zijn neef
142 (neveu) uit naast hem plaats te nemen. I We Tjudai, niet minder verheugd, biedt sirih. — Opu Samuda vraagt: „Hoeveel dagen zijt gij reeds in Luwu' neergedaald?" — „Zeven dagen", is het antwoord, en dan volgt een jammerklacht over de scheiding van ouders en broeders[2]). Opu Samuda stelt zichzelf ten voorbeeld, hij is van Luwu', zijn land, naar de Onderwereld neergelaten. Aan verschillende personen wordt van Salinrunglangi's komst kennis gegeven. Als zij komen, roept hij ze boven. I La Galigo komt bij hem zitten, Salinrunglangi' is dadelijk in druk gesprek met hem en vertelt zijn wedervaren. La Pananrāng komt ook aan. I La Galigo neemt hem mee naar Bataralattu', weder hartelijke ontvangst. Bataralattu' is in het bizonder verheugd dat zijn kleinzoon nu den troon van Luwu', door hem opgengelaten, inneemt. — I We Tjudai laat een maaltijd aanrichten. Salinrunglangi', nog bij Bataralattu', wordt gehaald om eraan deel te nemen. Hij dringt er bij I La Galigo op aan met hem mee naar Luwu' te gaan en verzoekt Opu Samuda na het maal daarheen terug te mogen keeren. Deze verontschuldigt zich zijn dochter Mutiatodja nog niet mee te geven, hij kan nog niet van haar scheiden, later kan zij omhoog gevoerd worden. Dan vraagt Salinrunglangi'

[1]) Elders: *sao sĕlli*, het paleis van den Heer der Onderwereld, thans door den nieuwen Opu Samuda betrokken.

[2]) De termijn komt, als dikwijls, niet uit.

of eenige familieleden hem kunnen volgen naar Luwu', ook dat is niet mogelijk. Hij schreit erg en wordt door Opu Samuda op schoot genomen. Bataralattu' komt aanloopen, vraagt wat er met den jongen gaande is. Hij slaagt erin hem tot bedaren te brengen. Alle pogingen lieden mee naar Luwu' te krijgen, falen; de goden hebben hen in de Onderwereld bescheiden. I La Galigo gaat met hem naar buiten, er wordt nog even van We Datusĕngĕng, zijn grootmoeder, afscheid genomen en dan gaat hij heen na aan zijn broer gezegd te hebben dat hij den huwelijksschat voor zijn a.s. echtgenoote zal zenden. Aan den oever van het water vindt hij Punna liung weer, die gereed is hem naar de Middelwereld terug te brengen. Zij vertrekken; I La Galigo gaat eerst huiswaarts als zij uit het gezicht zijn. In de Onderwereld heerscht neerslachtigheid na het vertrek van Salinrunglangi'. Punna liung brengt hem aan de landingsplaats (van Luwu') en duikt weer onder. Salinrunglangi' roept den Schepper aan, tevens de Onderwereld eer betoonende, om hem vlug de hoofdplaats van Luwu' te doen bereiken. Drie donderslagen en zonder te weten hoe, is hij in het paleis, nieuwe donderslagen en hij is in zijn slaapvertrek. Hij werpt zich neer, weent van verlangen naar zijn oom en tante en valt dan in slaap.

Den volgenden morgen treft hij in zijn *djadjarĕng* zijn zoogvader La Ma'sakuta aan met zijn zoogmoeder en andere lieden die uit den 143
Hemel zijn meegekomen. Zijn zoogmoeder vraagt of hij in den Hemel geweest is. — Neen, in de Onderwereld en daar heeft hij verschillende familieleden op bezoek genoodigd. Men is zeer verheugd over het bericht dat over zeven dagen Mutiatodja uit de Onderwereld zal opstijgen. Er wordt een maaltijd gehouden en na afloop gaat het hemelsche gevolg van den *manurung* hanengevechten houden. 's Avonds legt hij zich weer, droevig gestemd, aldoor denkende aan zijn verwanten in den Hemel en in de Onderwereld, ter ruste.

Den volgenden morgen gaat hij naar het vreemdelingenverblijf, ziet uit en mijmert. Doch dan gaat hij naar buiten en geeft onderwijs in de techniek van het vechten met hanen. Het gaat onder de tamarinde-boomen levendig toe, alleen 's nachts wordt rust gehouden.

Als de *manurung* zeven etmalen uit de Onderwereld terug is en 's morgens na het opstaan weer in zijn *djadjarĕng* gezeten is, geeft hij order om het volk van Luwu' en Warĕ' bijeen te brengen, zij moeten naar den riviermond gaan om de vorstin te ontvangen. Intusschen geeft I We Rukĕllĕng (*bissu*) de noodige bevelen om den voorgevel van het paleis met doek te bespannen (als voor plechtige ceremonieën)

en den huiszetel waarop de *manurung* en zijn nicht zullen komen te zitten, te versieren. De zon staat nog niet hoog als het volk onder de tamarinde-boomen verzameld is. La Ma'sakuta gaat dit ten paleize rapporteeren. De *manurung* gaat, zorgvuldig gekleed, in een draagzetel in staatsie naar de aanlegplaats, waar hij te noen aankomt. De zon nijgt reeds naar het Westen als de elementen losbarsten en duisternis daalt. Dan stijgt, ongezien, op de golven een draagzetel omhoog waarin Mutiatodja gezeten is. De *manurung* bedaart den storm, wendt den bliksem af, enz. Het wordt weer mooi weer. Mutiatodja in haar draagzetel is in zee zichtbaar, te midden van schuimende golven. De aanblik verheugt den *manurung*.

143/26 De tekst geeft hier een hiaat aan, wellicht slechts enkele woorden. De draagzetel komt naderbij, de *manurung* grijpt hem vast. In een tweeden draagzetel, dicht naast Mutiatodja, is We Makawaru met echtgenoot gezeten, de *manurung* vraagt haar plaats te mogen innemen wat zij glimlachend toestaat. De lieden van den wal: Luwu'ers, Butung-ers, Toradja's, Laipoka-ers, zingen liederen. De staatsieschermen van hen die daar op de golven verschijnen, gloeien als laaiend vuur. Er wordt een optocht gevormd, de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' gaan vooraan. Er worden *bissu*-dansen uitgevoerd. Bij aankomst aan het paleis strooit des *manurung*'s zoogmoeder *wĕnno* (gerooste rijst). Hij stapt uit, grijpt den draagzetel van Mutiatodja vast en zegt haar niet uit te stappen, zij zal het paleis binnen gedragen worden. Eerst midden in huis wordt de draagzetel neergezet en stapt zij uit[1]). Hij wil haar bij den arm vatten, doch zij omgekeerd niet, zij wordt plechtig naar haar plaats op den huiszetel geleid naast hem. Er wordt sirih aangeboden. De *manurung* is in extase, de Hemel is overtroffen. De stad is in feeststemming, er worden met lust hanengevechten onder de tamarinde-boomen gehouden. Doch dan denkt hij weer aan zijn ouders en de tranen stroomen.

's Morgens staat het echtpaar op[2]), zij kleeden zich en nuttigen sirih. Zij nemen niet op den huiszetel plaats, maar gaan op den grond zitten, vervolgens naar het voorhuis en zien uit. Mutiatodja voelt
144 verlangst naar haar ouders in de Onderwereld opkomen; als hun

[1]) Een buitengewoon eerbewijs.

[2]) Het valt op dat van huwelijkceremonieel geen sprake is. Uit tekst A LXXVI wordt het duidelijk dat het huwelijk in de Onderwereld gesloten is. Doch dan is het toch tegen den regel dat de ceremonieën bij aankomst in de woonplaats van den bruidegom niet worden herhaald. Intusschen blijkt uit hett feit dat de jonggehuwden zich aan den volke vertoonen, dat de consummatie van het huwelijk heeft plaats gehad.

eens iets overkwam en zij was er niet. Zou zij hen ooit wederzien? De *manurung* tracht haar tot kalmte te brengen met te zeggen dat het met hem ten aanzien van den Hemel evenzoo gesteld is.

Daar komen We Makawaru en echtgenoot aan. De *manurung* biedt hun het landschap Kaukau, doch zij willen voorloopig in Luwu' blijven tot Mutiatodja gewend is. We Makawaru deelt mede van den vorst (Opu Samuda) vernomen te hebben dat de drie erfzwaarden van Luwu' niet als inzet naar de hanenvechtbaan gebracht mogen worden, zij moeten vererven.

Met zonsondergang gaan de *manurung* en Mutiatodja weer naar binnen, evenzoo We Makawaru.

Na zeven maanden zijn de *manurung* en Mutiatodja in Luwu' gewend. Zij is zwanger en voelt zich onaangenaam. Op een morgen begeeft haar echtgenoot, na het opstaan, zich naar het vertrek van We Makawaru, zij wordt juist wakker. Hij bespreekt Mutiatodja's toestand met haar en vraagt haar naar Mutiatodja te komen zien. Zij haast zich erheen[1]), wekt de zieke door voorzichtig op buik en kuiten te drukken[2]). Op haar vraag wat haar schort, krijgt zij de namen van een groot aantal zonderlinge spijzen te hooren waarop de zwangere verklaart belust te zijn. Dadelijk laat de *manurung* La Dunrungserĕng en andere vogels van hun kruk losmaken. De eerste komt vragen wat verlangd wordt; zijn meester zegt hem alle begeerde zaken bijeen te brengen[3]). Alle vogels vliegen weg, naar de kolk waar het water der aarde omlaag stort, naar Hemel en Onderwereld, naar andere landen, overal waar de geëischte zaken te vinden zijn. Zij keeren met het verlangde terug, als Mutiatodja drie maanden zwanger is. Er worden de spijzen van bereid die zij had opgegeven; als de *manurung* haar die komt brengen, zegt zij ook te willen zien dat de golven tot aan het paleis komen, zij wil ook de schepen vóór het paleis zien landen[4]) en de visschen zooals zij ze vroeger beschreven heeft en (eenigszins anders) weer beschrijft in netten zien vangen. De zwangere wordt gebaad. De *manurung* doet zijn uit den Hemel

---

[1]) Zij gaat „niet met vorstelijken gang, zonder elegant de armen te bewegen, zonder *bissu*-hofdame in haar gevolg," d.w.z. inderhaast, zonder den tijd te nemen een en ander in orde te brengen.

[2]) Het wekken heeft steeds zeer voorzichtig plaats.

[3]) De opsomming door den *manurung* wijkt eenigszins af van die door Mutiatodja geuit; zelfde verschijnsel in andere verhalen.

[4]) Deze episode is een repliek van het tijdens We Datusĕngĕngs zwangerschap gebeurde (vgl. Matthes, Boeg. Chrest. III 255) en komt meermalen in andere verhalen voor, in tekst A LI zeer uitgewerkt.

meegebrachte uitrustingsstukken aan, wijst met den vinger naar de windstreken, brengt zijn eerbewijs aan Hemel en Onderwereld en roept dan den Schepper aan, dat hij de golven tot vóór het paleis doe stijgen, opdat zij haar gemoed (gedachten) weer verzamelen kan.

Sinaungtodja (I We Tjudai) en Opu Samuda hooren hem; de laatste zit beteuterd te kijken en zegt dan: „Mijn kind zal zwanger „zijn." Hij laat alle bewoners van de Onderwereld bijeenkomen.

[In Luwu']. Te noen barsten de natuurkrachten los. Midden in het paleis verrijst een zevenkleurige regenboog bij de hoofdpaal van het huis zonder dat iets te zien is; Mutiatodja heeft nu haar zinnen weer bij elkaar. Het weer herstelt zich, de zon schijnt.

We Makawaru noodigt haar neef en nicht[1]) uit om het water vóór het paleis te komen zien. Mutiatodja is nu weder gerust. Alles wat zij begeerde is nu in het middengedeelte van het paleis bijeengebracht en hovelingen werpen netten uit om de nauwkeurig door haar aangegeven wondervisschen te vangen. Samen met den *manurung* gaat zij naar binnen, neemt vervolgens een bad en nuttigt met haar echtgenoot de spijzen.

Als zij zeven maanden zwanger is, wordt een stelling opgericht waar buffels (*tjamara* — bepaalde teekening) geslacht zullen worden; *bissu*'s en doktoren (of: doktoressen) worden uitgenoodigd ten paleize te komen. Na haar kleeding verwisseld te hebben, gaan zij het vertrek binnen, zij nemen eerbiedig vóór den *manurung* plaats en treffen dan verschillende maatregelen (beschreven). De *manurung* belooft voor de *bissu*'s een paleis te zullen oprichten als de bevalling voorspoedig is. Het werk der doktoressen e.a. in den nu volgenden
145 tijd wordt beschreven tot de bevalling nabij is[2]). — Om de bevalling die zich reeds zeven dagen laat wachten, te bevorderen, laat de *manurung* de lieden van Luwu' en Warĕ' vóór het paleis bijeenkomen en beveelt hun met elkaar te strijden, de *bissu*'s-doktoressen moeten elkaar weefladen toeslingeren, de ongeboren vrucht dreint[3]) om groote gevechten, vóór het paleis te houden. Er wordt fel gevochten, ook de vrouwen dooden elkaar met de weefladen. Die van Luwu' worden door die van Warĕ' op de vlucht gedreven....

145/11 De tekst geeft een hiaat aan.

---

[1]) Salinrunglangi' is inderdaad haar neef, Mutiatodja haar halfzuster.

[2]) Voor de gebruiken bij geboorte, zie: Matthes, Ethnologische beschrijving van Zuid-Celebes blz. 49 v.v.

[3]) *ma'dadjui*, Wb. s.v. *radju*. Afwijkende voorstelling, vgl. tekst A LXXVI blz. 839 noot 4.

Na zonsondergang laat de *manurung* den strijd staken en de gesneuvelden verzamelen, hij brengt ze (op de geijkte wijze) tot het leven terug. Hij gaat het paleis weer binnen en zet zich naast zijn echtgenoote in de kraamkamer. Hij belooft zijn nog niet geboren kind de heerschappij over Luwu', doet de gelofte een buffeloffer te zullen brengen. — Het is thans de negende dag. Mutiatodja ijlt.

Tegen den dageraad komt de wind aanvaren, dringt in het slaapvertrek van Opu Samuda door en wekt hem met menschelijke stem. „Ik ben de wind die gewoonlijk opdrachten krijgt, ik kom van alle „hemelstreken, ik passeerde Luwu' en heb het weeklagen van We „Makawaru gehoord[1]), zij wilde dat gij opsteegt". Hij beschrijft den hoogst zorgelijken toestand waarin Mutiatodja verkeert. Opu Samuda is als verpletterd, hij staat op, pruimt sirih om te kalmeeren. De wind neemt afscheid. Opu Samuda wekt I We Tjudai. Zij wil opstijgen naar Luwu', doch haar echtgenoot meent dat Sinaungtodja (de Oude) dat niet zal gedoogen en zal zelf tesamen met La Pananrāng, La Sinilele, La Ma'saguni en Djĕmmu ri tjina gaan. Hij ontketent natuurverschijnselen als bliksem en donder, storm en regen en vuur, schept duisternis en vaart omhoog. Het is nog vroeg in den morgen als hij in Luwu' aankomt. Hij stilt het woeden der natuurkrachten en strijkt bij fraai weer in het vreemdelingenverblijf van het paleis neer. Groot gerucht; de zoogmoeders van Salinrunglangi' strooien *wĕnno* (gerooste rijst). Hij komt met zijn reisgezellen aan het ziekbed, We Makawaru ontvangt hen, de *manurung* is steeds weenende.

Opu Samuda is geërgerd aan de beide *pua' ma'toa* van Luwu' en Warĕ'; spuwend vraagt hij of zij Mutiatodja naar het Doodenrijk hebben willen laten verhuizen. Zij heeft het gordijn (om haar legerstede) van We Njili'timo'[2]) en het dek van Batara Guru noodig. Alle *puang*'s en doktoressen beven voor hem. We Apanglangi' gaat in de schatkamer het omhangsel halen, La Ma'saguni brengt het bij Opu Samuda, La Pananrāng hangt het op[3]). Als Opu Samuda zijn dochter ziet, constateert hij dat het weinig gescheeld heeft of zij ware gestorven. Hij neemt haar op schoot, zijn medgezellen verleenen 146
bijstand; hij roept de ongeboren vrucht bij zijn naam naar buiten te komen, zoo doet ook Salinrunglangi', hem de heerschappij over

[1]) die zich bij haar nicht in barensnood bevond.
[2]) Later bij We Tĕnriabēng berustende, nu in de schatkamer van Luwu'.
[3]) Van het dek wordt alleen gezegd dat het Mutiatodja over het hoofd wordt gelegd.

Luwu' en Warĕ' biedende. Dan, te noen, terwijl duisternis intreedt en de elementen woeden, komt de zevenkleurige regenboog op den nok van het paleis aan, La Punna langi' is ermee afgedaald. De geboorte heeft plaats. La Punna langi' keert naar den Hemel terug, Opu Samuda bezweert den storm, enz. La Ma'saguni rolt het omhangsel op en ziet het wicht, het is volledig van oorlogsuitrusting voorzien, met kris, zwaard, maliënkolder, enz. De *manurung* vraagt aan de doktoressen hoe het kind er uitziet. Zij antwoorden met een beschrijving te geven (t.w. zeer schoon). De doktoressen zijn ontsteld dat het wicht geen navelstreng heeft. Glimlachend zegt Opu Samuda: „Weest gerust, die is in een potje in den Hemel"[1]). De *manurung* zegt zijn zoon geluid te geven, hij zal hem dan kostbare erfstukken geven, dadelijk schreeuwt het kind.

Opu Samuda wil dat La Pananrāng toebereidselen zal treffen voor het in staatsie opbrengen der zoogmoeder(s) van het kind (La Odangriu')[2]).

La Pananrāng c.s. worden door Opu Samuda uitgenoodigd hun stamsloten een bezoek te brengen. En als zij dan na drie dagen weer in Luwu' terug zullen zijn, zal men gezamenlijk weer naar de Onderwereld afdalen.

Tegen den avond zijn de opgeroepen verzorgsters bijeen en worden de zoogmoeders plechtig ingehaald. De stoet gaat de omheining van het paleis binnen naar het vreemdelingenverblijf; daar laat men de zoogmoeders van kleeren verwisselen. Vervolgens gaan zij naar binnen, naar de plaats waar La Makawaru en de zuigeling zich bevinden. Salinrunglangi' zegt zijn zoon aan de borst te gaan.

Als het avond geworden is en de lichten aan zijn, komt Opu Samuda naar zijn kleinzoon zien. Mutiatodja beklaagt zich dat I We Tjudai niet mee is gekomen. — „Uit vrees voor Sinaungtodja de „Oude", is het antwoord, zelfs hij is heimelijk vertrokken. Men nuttigt gezamenlijk het avondeten, pruimt wat na en gaat slapen.

Opu Samuda blijft nog drie dagen; onder de tamarinde-boomen

---

[1]) *ri puanna*; onzeker wie bedoeld is. — Er wordt nog gezegd: *riparĕnrukĕng ladju tinio sesumangĕ'na*, d.w.z. dat men de kokosnoot waarmee na de geboorte op den vloer wordt geslagen en die daarna geplant wordt, laat opgroeien; dit schijnt in den Hemel zijn beslag te hebben gekregen, Matthes deelt mede dat de aldus genaamde kokosnoot, na geplant te zijn, met het water waarmede na-geboorte en navelstreng gereinigd zijn, begoten wordt (Ethnologie van Zuid-Celebes 59).

[2]) De zoogmoeder of zoogmoeders blijken ook degenen te zijn die het kind bij de geboorte zg. hebben opgevangen (*ma'batetimang*).

worden hanengevechten gehouden. Daarna bezorgt We Makawaru een afscheidsmaal ten paleize. De *manurung* geleidt zijn vrouw, terwijl zij op hem steunt, buiten haar vertrek om van Opu Samuda afscheid te nemen. Deze is erdoor getroffen; gezamenlijke maaltijd. Opu Samuda komt nog eenmaal naar zijn kleinkind zien, er wordt uitvoerig afscheid genomen. Opu Samuda maakt de terugreis op de 147
wijze als hij gekomen is. In zijn paleis terug ontmoet hij I La Galigo en dan I We Tjudai, hij doet het verhaal van zijn tocht. Hij belooft I La Galigo te gelegener tijd mee naar Luwu' te zullen nemen en verder naar Tjina. —

De maan ging vóór hem onder, de maan ging achter hem op, La Odangriu' groeit op tot vreugde zijner ouders. Beiden zijn nu in Luwu' gewend.

De *manurung* vraagt aan We Makawaru hoeveel nazaten van den *manurung*[1]) nog niet naar de Onderwereld zijn afgedaald en nog op aarde verwijlen. Het zijn er drie: Adji Laide van Wiringlangi', Sangadjiunru' van Tompo'tika' en La Ma'panganro van Pudjanati. De *manurung* wenscht dat hun uitnoodigingen gezonden zullen worden om naar Luwu' op te komen[2]) ten einde het feest van het op den schommel plaatsen van La Odangriu' bij te wonen. We Makawaru zorgt voor de approviandeering der schepen waarmee de boden zullen uitgaan; één schip zal naar Pudjanati (in het Westen) varen, één naar Wiringlangi' en Tompo'tika', beiden in het Oosten. Zij vertrekken den volgenden morgen, den avond tevoren heeft een afscheidsmaal plaats. Binnenslands gaan ook boden uit.

(In den Hemel). We Tĕnriabēng vraagt aan haar echtgenoot hoeveel maanden La Odangriu' nu oud is. Hij antwoordt: „Drie maan-„den." — Dan is het tijd het kind op den schommel te plaatsen, meent zij, en dient hij naar Luwu' af te dalen om dat te doen. — Hij weet dat bovengenoemde uitnoodigingen zijn gedaan; als de genoodigden zijn aangekomen, zal hij zelf gaan.

Op aarde breekt de nacht weer aan, de *manurung* en echtgenoote gaan slapen, staan den volgenden morgen weer op, hun kind komt naar hen toe, ook La Sulolipu verschijnt. De *manurung* vraagt naar diens echtgenoote; zij is reeds vijf dagen in Takkebiro[3]).

---

[1]) Hier is Batara Guru bedoeld.

[2]) Voor de wijze waarop dit geschiedt, zie Wb. s.v. 2° *bila*.

[3]) Boven heeft de *manurung* haar het landschap Kaukau, dat bij Takkebiro behoort, ten geschenke gegeven.

De deelnemers aan hanengevechten zijn onder de tamarindeboomen bijeen, het gaat er lustig toe.

De bode La Ma'sakuta vervolgt zijn reis naar Wiringlangi'.

Onder leiding van We Atilangi' (*bissu*) wordt de voorgevel van het paleis (op de voor plechtige ceremonieën bepaalde wijze) versierd en worden slachtbuffels (*tjamara*-soort) gereed gehouden voor het ter gelegenheid van het bestijgen van den schommel te geven offer. We Makawaru en haar echtgenoot brengen een bezoek aan het paleis. Mutiatodja roept hen boven. Zij brengen de tijding dat de schepen waarop zich Adji Laide en La Ma'panganro bevinden, buitengaats zijn aangekomen. Zij weet dit omdat zij het gedroomd heeft, maar heeft nog niets gezien. Maar na den middag komt het schip van Adji Laide werkelijk de rivier binnen en dat van La Ma'panganro eveneens. De boden die uitgezonden waren, komen melden dat Adji Laide en zijn broeder zijn aangekomen, Sangadjiunru' nog niet, want hij werd niet in Tompo'tika' aangetroffen, hij was waarschijnlijk
148 naar Singkiwero[1]). Weldra houden beide broeders hun feestelijken en ceremonieelen intocht en verschijnen hand in hand ten paleize, op de gebruikelijke wijze verwelkomd. Adji Laide brengt van zijn adoptief-ouders hofdames en hofjuffers mee als geschenk voor La Odangriu' benevens allerlei kostbare zaken. La Ma'panganro biedt kindermeiden. We Makawaru is teleurgesteld dat hij zijn echtgenoote, haar dochter, niet heeft meegebracht. Er wordt een maaltijd aangeboden. Op verzoek van den *manurung* gaat We Makawaru naar de schatkamer om kleeren voor de *pua' ma'toa* te halen. Zij laat die aan de *puang*'s brengen met de boodschap 's avonds ten paleize te komen[2]). We Apanglangi' en I We Salarĕng verschijnen en ontvangen van We Makawaru instructies. Het is de wil van den *manurung* den volgenden dag La Odangriu' op den schommel te plaatsen. Deze wordt met guirlandes versierd en rijkelijk behangen[3]).

Den volgenden morgen wordt hij met het bloed van de geslachte buffels besmeerd, de trommen dreunen, het geluid dringt tot de Onderwereld door. Opu Samuda zou wel willen weten of La Odangriu' op den schommel geplaatst zal worden want hij hoort de trommen.

Te noen bij duisternis en met (de gewone) natuurverschijnselen

---

[1]) Onder Tompo'tika'.

[2]) Inleidend geschenk waarmee de *puang's* steeds worden uitgenoodigd haar ministerie te komen verleenen.

[3]) De schommel wordt als aanwezig genoemd; van een neerlaten uit den Hemel wordt niet gesproken.

gepaard, komt de zevenkleurige regenboog op den nok van het neergedaalde paleis (in Luwu') neer. La Punna langi' (die daarmee gekomen is) komt bij de hoofdpaal van het huis staan, We Makawaru strooit *wĕnno*. Hij gaat naast zijn kleinkind zitten en vraagt Salinrunglangi' welken naam Opu Samuda hem gegeven heeft, hij keurt dien goed en geeft den kleine zijn lijfkris ten geschenke. La Ma'sakuta laat buffels slachten tot onthaal van de gasten van overzee. La Punna langi' draagt de *puang*'s en doktoressen op La Odangriu' bij het bestijgen van den schommel met gewijde gezangen te begeleiden. Alle muziekinstrumenten worden bespeeld. Het hooge gezelschap drinkt hierbij uit allerlei vaatwerk en nuttigt spijzen, ook het volk krijgt zijn deel. Op een vraag van La Punna langi' deelen Adji Laide en La Ma'panganro mede dat zij eerst drie dagen geleden in Luwu' zijn aangekomen. Na lang nadenken zegt hij dat binnen tien maanden de Onderwereld zal worden afgesloten en in den Hemel de deur gesloten en de hemelketting vastgemaakt. Dan zullen de lieden van Hemel en Onderwereld niet meer naar de Middelwereld gaan. Adji Laide en La Ma'panganro, ook de *manurung* en echtgenoote zijn door deze woorden zeer terneergeslagen. Adji Laide en La Ma'panganro weenen van verlangen naar hun vader in de Onderwereld, zij zullen hem niet weer zien.

De (meegebrachte) mannen van overzee begeven zich onder de tamarinde-boomen, zoo doen ook Adji Laide en La Ma'panganro. De hanengevechten beginnen om dagen te duren.

Na drie dagen wil La Punna langi' naar den Hemel terugkeeren. 149
Er wordt teeder afscheid genomen van den *manurung* en echtgenoote en We Makawaru en haar echtgenoot. Onder (de gewone) natuurverschijnselen vaart hij ten Hemel. Bij thuiskomst in zijn paleis treft hij zijn echtgenoote, zijn zoon Gutu'patalo met diens echtgenoote We Tĕnridio aan. Het kleinkind gelijkt op zijn grootmoeder, zegt La Punna langi', en hij heeft ook allerlei van zijn ooms en andere familieleden.

Tegen den avond treden Adji Laide en La Ma'panganro het paleis van Luwu' binnen om afscheid te nemen. De *manurung* verzoekt hun binnen het jaar terug te komen en dan met hun echtgenooten. La Sulolipu gaat met hen mede tot het vreemdelingenverblijf.

Midden in een afscheidswensch eindigt het stuk abrupt.

NAAMLIJST.

1. To Palanro Patoto' Sĕngkuruwirang Datu dewata Sinrampatara[1]) La Puange, de Schepper.
2. La Punna langi' Punna batara en Opu batara Rĕmmang ri langi' To Sompariu To Lĕtteilĕ' To Sĕssungriu'[1]), in den Hemel.
3. We (Tĕnri)abĕng Bissu ri langi' Daeng manotĕ', echtgenoote van 2, zuster van Sawerigading.
4. Mutiaunru' Datu palinge', wederhelft van 1.
5. Salinrung(langi') Toritaroe tunĕ' ri lino Opuna Luwu' datu manurung, jongste zoon van 2 en 3.
6. Batara Guru La Togĕnglangi', zoon van 1 en 4.
7. Adji pawewang van Awangmega, zoon van 1 en 4.
8. Adji palallo, zoon van 1 en 4.
9. La Makarakka, zoon van 2 en 3.
10. Gutu'patalo, zoon van 2 en 3, echtgenoot in den Hemel van 61.
11. Tunĕ'dewata, zoon van 2 en 3.
12. Rukĕllĕmpoba, dienaar en bode van den Schepper.
13. Sangiangpadjung, *idem.*
14. Rumama'kompong, *idem.*
15. La Rĕmmangrĕmmang, dienaar van den Schepper, omroeper.
16. Talĕttilangi', naar Luwu' gezonden hemelgod.
17. Sangkabatara, een hemelgod, misschien vader van 2.
18. I To Salarĕng La Widelangi', aanzienlijke in Luwu'.
19. Sangkama'lewa, broeder (?) van den Schepper.
20. I We Rukĕllĕng, zoogmoeder van 5 en *bissu,* gaat mee van den Hemel naar de aarde.
21. We Atilangi', zoogmoeder van 5.
22. La Ma'samuda[2]).
23. La Ma'sakuta I To Salinrung La Weroilĕ' I To Angkau' To Wewanglangi' To Widelangi', zoogvader van 5 en eerste minister, mee uit den Hemel gekomen.
24. Punna liung, bode uit de Onderwereld.
25. [Sawerigading] Opu Samuda Toapanjompa Pamadĕnglĕtte Langi'paewang (La Ma')dungkĕllĕng Opuna Warĕ' Tuppue batu ri Todangtodja, (nieuwe) heer der Onderwereld.
26. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette Si-

---

[1]) De laatste naam foutief.
[2]) Mogelijk een verschrijving en = *La Ma'sakuta.*

NAUNG TODJA (de Jonge), echtgenoote van 25, vrouwe der Onderwereld.

27. MUTIATODJA (WE TODJA) To TOMPO'E RI BUSA EMPONG (II) SOBA SINRANGĔMPERO NADULU WELONGPALODJANG (ook: TOMPO', zonder meer) OPUNA LUWU', jongste kind van 25 en 26, nicht van 5 en a.s. echtgenoote.
28. [I LA GALIGO] I LA SEMAGA To PADAMANI To BOTO' To SĔSSUNGRIU', zoon van 25 en 26.
29. LA PANANRĀNG To SULOLIPU, eerste dienaar en vertrouwde van 25 en diens neef.
30. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', voornaam dienaar van 25 en neef.
31. PANRITA UGI', voornaam dienaar van 25 en neef.
32. DJĔMMU RI TJINA SĔTTI RI WARĔ', *idem* [1]), *idem*.
33. LA SINILELE To PALĔNNARĔNG, *idem, idem*.
34. WE (MAKA)WARU van TANA UGI' DAENG PARAGARAGA van TJINA, halfzuster van 27 (uit de Onderwereld mee omhoog gekomen).
35. LA SULOLIPU SINAUNGPADJUNG To TĔNRIGILING, zoon van 29, gehuwd met 34.
36. WE PATEKAI, dochter van 34 en 35, gehuwd met 54 (treedt niet op).
37. BATARALATTU' I LA TIULĔNG, vader van 25.
38. WE DATUSĔNGĔNG (of: OPU SĔNGĔNG), echtgenoote van 37.
39. WE TĔMPERENG(NA) (I) I DA SARĔBBA, eerste hofdame van 26.
40. WE APANGLANGI, *pua' ma'toa* van LUWU'.
41. I WE SALARĔNG, *pua' ma'toa* van WARĔ'.
42. LINRUNGSAMUDA TUPPUE BATU RI TODANGTODJA, oud-heer van de Onderwereld [2]).
43. SINAUNGTODJA de Oude, wederhelft van 42.
44. To BALAUNJI', aanzienlijk god in de Onderwereld.
45. [WE NJILI'TIMO'] To TOMPO'E RI BUSA EMPONG (I) DAENG MA'NOTĔ', echtgenoote van 6.
46. LA ODANG(RIU'), zoon van 5 en 27.
47. WE LINRUNGKETĔNG van DUSUNG, aanzienlijke dame in het rijk van LUWU', als zoogmoeder genoemd.
48. WE MA'SAMUDA van MARASANGI' *idem*, zoogmoeder.
49. WE TUTUMPADJA van TAKKEBIRO, *idem*, als zoogmoeder genoemd.
50. TĔNRIAKKORĔNG van NAPA, *idem, idem*.

---

[1]) Sĕtti ri Warĕ' is somtijds de tweede naam van Panrita Ugi', vaker een afzonderlijk persoon.

[2]) Ten rechte: *Guru ri Sĕllĕng*; Linrungsamuda is zijn zoon.

51. TĔNRIBALOBO, dochter van 25 in de Onderwereld.
52. (ADJI) LAIDE van WIRINGLANGI', in het Oosten, TUNĔ'SANGIANG UNRUSEBALI', zoon van 28.
53. SANGADJIUNRU' van TOMPO'TIKA', halfbroer van 52[1]).
54. LA (MA'PA)NGANRO DAENG KALALLA' OPUNA SUNRA van PUDJANATI (= SUNRA), zoon van 28, halfbroer van 52.
55. LA POTO'KATI, bode van 5 naar PUDJANATI.
56. TO AMPELAWA, aanzienlijke in LUWU'.
57. TO LINROIDJĔNG, *idem*.
58. TALĔTTU'SOMPA van WIRINGLANGI', adoptief-vader van 52.
59. OPU MANGENRE', adoptief-moeder van 52.
60. WE TĔMPERENG (II), dienaresse van 34 in LUWU'[2]).
61. WE TĔNRIDIO, dochter van 25, bevindt zich in den Hemel, gehuwd met 10.
62. LA SOMPARIU, zoon van 2 en 3.

BOTINGLANGI' = RUWANGLĔTTE = SĔNRIDJAWA = de Hemel.
AWANGMEGA, WAWOUNRU, ULUWONGĔNG, LIMPOBONGA, ABANGLĔTTE, hemellanden.
PERETIWI = TODANGTODJA = Onderwereld.
KAUKAU, TAKKEBIRO, WARĔ', behooren onder LUWU'.

I LA BARANA, LA UNGAWARU', LA ULA'BALU, rijkszwaarden van LUWU'.

LA DUNRUNGSERĔNG en andere vogels zijn in Luwu' de boden die de spijzen, waarop de zwangere Mutiatodja belust is, opsporen en aanbrengen.

---

[1]) Waarschijnlijk zoon van I La Galigo en I We Lamputje, in Tompo'tika' gehuwd met Batara Sunra van Singkiwero.
[2]) Waarschijnlijk is no. 39 bedoeld; deze blijft echter bij I We Tjudai in de Onderwereld.

A LXXVIII.

Leg. Jonker. (Cod. 6163, schrift 149 ged.).

Zonder titel.

INHOUD:

Salinrunglangi' zal uit den Hemel naar Luwu' gezonden worden (fragment van het voorgaande).

13 blz.

Kort fragment, abrupt beginnende in een beschrijving van de aankomst der zonen en verwanten van den Schepper, door dezen opgeroepen om te vernemen dat hij besloten heeft Salinrunglangi' naar Luwu' omlaag te zenden. Het begint dus ongeveer op het zelfde punt als de vorige tekst, maar de redactie is een andere. 149/16

Na een hiaat wordt gezegd dat in het paleis zijner ouders toebereidselen worden getroffen voor Salinrunglangi's vertrek.

Abrupt einde.

Voor eigennamen, zie de naamlijsten van A LXXVI en LXXVII.

B.

HANDSCHRIFT IN HET KOLONIAAL INSTITUUT TE AMSTERDAM

B L

Zonder titel. Hs. no. 673/4.

INHOUD:

Reis van Sawerigading van Luwu' naar Tjina (ged.).

Hs. op palmblad, eigendom van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, schenking-Troostwijk.

Zie voor de beschrijving van een Boeg. hs. op palmblad, A L.

Titels zijn bij lontarhandschriften niet gebruikelijk.

Totale lengte van het hs., voor zoover beschreven, ruim 22 M. Net en duidelijk geschreven, goed bewaard; slechts één bladreep, de 16e van het begin af gerekend, is ingescheurd en mist enkele letterteekens, die echter bij lezing te herstellen zijn. De *ĕttjĕ* is niet geschreven.

Het hs. begint met de ontmoeting van Sawerigading's vloot en Sĕttiabonga van Lompeng ri djawa Wulioe. Sĕttiabonga onderwerpt zich en doet afstand van I We Tjudai. Hij zal Sawerigading naar Tjina vergezellen. De vloot vaart verder, heeft in de bocht van Tjina een ontmoeting met de telkens verkeerd begrijpende visschers en komt ter aanlegplaats van Tjina aan[1]).

Hier eindigt het gedicht. In korten vorm geeft het hetzelfde als beschreven is in hs. Nederl. Bijbel Genootschap no. 188 dl. IX (Cat. Matthes blz. 77 „Saweri-gading voert ten 7de ook in het midden van de zee strijd met Sĕttiyabonga van Lompēn-ri-Djawa, den verloofde van I-Tjoedai, die zich onderwerpt"). De episode komt ook voor in de teksten A XIV, XVII en XVIII.

---

[1]) Zie ook: Aanwinsten op ethnografisch en anthropologisch gebied van de afdeeling Volkenkunde van het Koloniaal Instituut over 1935 blz. 142. — Amsterdam 1936. I We Tjindai is drukfout voor I We Tjoedai.

C.

HANDSCHRIFTEN IN DE PRUISISCHE STAATSBIBLIOTHEEK TE BERLIJN

De I La Galigo-handschriften der Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn vormen allen deel van de z.g. Sammlung-Schoemann, welke in 1879 na den dood van den verzamelaar werden verworven.

Alle handschriften zijn in Boegineesch schrift en bladsgewijze genummerd. De zelfde nummering is *in margine* van de beschrijvingen overgenomen.

C I.

Sammlung-Schoemann, VI 7, 55 bladen 4°, 108 beschreven bladzijden, 17 r. per blz., 20½ × 16 c.M.

Keurig geschreven, de *ĕttjĕ* (Jav. pĕpĕt) is vaak weggelaten.

TITEL:

Iyanae ramperampena / Sawerigading / bungĕ' lattu'na / ri Tjina Ugi'. (Verhaal van Sawerigading's aankomst in Tjina).

INHOUD:

1. **Reis van Sawerigading van Luwu' naar Tjina** (ged.);
2. **Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette** (ged.).

De gebeurtenissen van dezen tekst worden in verscheidene handschriften beschreven. Zij beginnen met de ontmoeting welke de vloot van Sawerigading op de kust van Tjina heeft en loopt tot en met het villen van den *oro* La Pabokori. Sawerigading is gereed, als handelaar vermomd, naar het paleis in Tjina te gaan. — Men vindt ze ook bij gedeelten beschreven in de handschriften hiervoor: A XIV slot; A XVII laatste gedeelte; A XVIII slot; A XIX begin; A XX begin; A XXI begin; A XXII begin; zie aldaar voor uitvoeriger beschrijvingen.

De vloot van Sawerigading ontmoet een visschersvloot. Wanneer 1/2
de visschers op de hun gestelde vragen steeds verkeerde antwoorden geven, wordt Sawerigading woedend en ontketent noodweer, hetwelk onder de visschersprauwen en aan den wal verwoestingen aanricht.

Men ontmoet een tweede visschersvloot; één visscher geeft goede antwoorden, die echter zeer onvolledig worden weergegeven.

Sawerigading trotseert La Pananrāng's raad om een goeden dag af te wachten om verder te zeilen, neemt zelf het commando, vaart door en geraakt in een storm. Na een offer aan de zee, herstelt het weer zich.

Ontmoeting met La Tĕnriangkĕ', die met geschenken beladen weer wegvaart.

De vloot bereikt de aanlegplaats. Een hofdame van Tjina komt met groot gevolg baden, schrikt terug en gaat het verschijnen der vloot ten paleize melden. De beide raadsheeren van Tjina worden op kondschap uitgezonden, maar keeren overhaast terug.

Ten paleize wordt beraadslaagd. Men zal tot handel drijven met de vreemdelingen, zooals deze gevraagd hebben, overgaan, maar intusschen op zijn hoede zijn. Er wordt ongestoord handel gedreven.

Sawerigading heeft een aanval van heimwee.

Wederom komen hofjuffers van I We Tjudai bij de landingsplaats baden. Zij schertsen met die van de schepen, in het bizonder La Pananrāng en La Ma'saguni en keeren naar Tjina terug.

Allerlei vogels komen bij het schip van Sawerigading, zij vertellen elkaar hun lotgevallen, spreken Boegineesch, Makassaarsch[1]) en Javaansch (of: andere talen). Sawerigading krijgt, na met gevolg een ceremonieel bad genomen te hebben, wederom heimwee. Gemurmureer onder de schepelingen over de langdurige afwezigheid van Luwu'. Weer iets later brengt Sawerigading zijn vroegere zwerftochten in herinnering. Men montert elkaar op met *elong*'s.

In Luwu'. We Panangarĕng wordt wakker, vol liefdesverlangen naar haar echtgenoot Sawerigading, zoo ook andere echtgenooten van hem.

Weder verschijnt een gezelschap baadsters uit het paleis. Sawerigading geraakt er niet door uit zijn droefgeestige stemming. Hij verdiept zich in herinneringen aan zijn tocht met We Panangarĕng, gezeten op den vogel Marĕmpoba. La Pananrāng wil hem er af brengen en stelt voor dat hij vermomd aan wal zal gaan om I We Tjudai te gaan opnemen. Sawerigading wil eerst den vogel La Dunrungserĕng zenden, die moet haar te zien krijgen en hem dan rapport komen brengen. Beschrijving van het bezoek der vogels aan het paleis, waar zij I We Tjudai te zien krijgen. Bij terugkomst op de I La Welĕnrēng, het schip van Sawerigading, constateert de vogel dat zij volkomen op We Tĕnriabēng gelijkt; hij doet uitvoerig rapport van zijn bezoek aan La Tanette.

Volgt het tooneel van het bijeenroepen der *oro*'s enz., onder wie er één wordt gevonden van gelijke gestalte als Sawerigading. Hij

[1]) Hier wordt bij uitzondering het Makassaarsch afzonderlijk genoemd.

wordt gevild, zijn huid wordt geprepareerd en zal Sawerigading als vermomming dienen als hij quasi als handelaar een bezoek aan het paleis gaat brengen om I We Tjudai op te nemen. Den volgenden morgen zal de tocht beginnen.

Hiermee eindigt het stuk.

NAAMLIJST.

Voor de eigennamen kan de naamlijst bij A XIV geraadpleegd worden. Enkele afwijkingen — daargelaten dat niet alle daar genoemde namen ook hier voorkomen — zijn:

1. Sawerigading. Heet ook: LĔTTEPAEWANG.
70. La Sĕttumpugi'. Heet ook: I To TJUDAI.
75. We Tĕnrisinra. Heet ook: To LOMPO'.
128. Datu tamanang. Heet ook: WE TEPOLIPU I DA SARAGI.
129. We Njili'timo'. Heet ook: WE MATATIMO' TOMPO'E RI BUSA EMPONG SOLA SINRANGĔNG LAKKO NADULU WELONGPALADJO.
142. La Tĕnriangkĕ'. Heet ook: LA To MANTJALA.
144. Guru ri Sĕllĕng. Heet ook: van BORILIUNG en PERETIWI.
151. We Tĕnrigĕllung. Heet ĔLLUNGMANGENRE'.
153. We Malagĕnni (er staat abusievelijk: LA M.), heet ook: OPU SAMUDA.

C II.

Sammlung-Schoemann, VI 1, 47 bladen fol., 92 beschreven bladzijden, 18 r. per blz., 33 × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading's huwelijk met I We Tjodai komt (niet openlijk) tot stand;**
2. **Het Land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer;**
3. **Sawerigading huwt met I We Tjimpau.**

De gebeurtenissen van dezen tekst komen, geheel of ten deele, voor in de teksten A XXV—XXVII hiervoor; het begin valt ongeveer samen met A XXV blz. 324, het einde met A XXV blz. 332. Hij wijkt slechts in bizonderheden van dezen af.

[I We Tjudai legt aan het reeds beklonken huwelijk van haar en Sawerigading nog steeds moeilijkheden in den weg. De laatste is naar den Hemel vertrokken om zijn zuster, We Tĕnriabĕng, om raad te vragen. Deze wordt hem gegeven. Het hs. begint als hij weldra weder naar de aarde zal terugkeeren].

Abrupt begin[1]).

1/2 We Tĕnriabĕng deelt Sawerigading mede dat de Schepper hem wenscht te zien. Zij gaan er samen heen. De Schepper zegt Sawerigading aan tot I We Tjudai te gaan, hun oudste kind zal een zoon zijn, daarna zal hun een dochter geboren worden, op wie een hemelling zal neerdalen en die op aarde zal huwen met iemand die haar als eenige echtgenoote zal hebben[2]). Zijn zoon zal naar Luwu' terug-

---

[1]) Aan het hoofd van den tekst staat een korte lofprijzing van Allah, een Mohammedaansche innovatie die in geen der andere teksten is aangetroffen.

[2]) Bedoeld We Tĕnridio, die *bissu* worden zal en als zoodanig in het bezit van een echtgenoot in den Hemel.

keeren en de vorstelijke macht over dat rijk weer in handen nemen[1]). De Schepper schenkt hem een erfzwaard dat het vermogen heeft, als hij het driemaal onder zijn zonnescherm laat rondgaan, zijn vijanden te vernietigen. Van We Tĕnriabēng ontvangt hij ringen, van La Punna langi' een kris. In vuur en noodweer keert hij naar de aarde terug. Op de I La Welĕnrēng aangekomen, ontbiedt hij I La Gongko(na) die hem moet inlichten over de sterren, de stand is gunstig. Hij zelf kleedt zich prachtig voor een bezoek aan I We Tjodai. La Pananrāng krijgt opdracht den volgenden dag, in zijn plaats, zijn ceremonieelen intocht in Tjina te doen.

De wind sprak tot Sawerigading hem naar I We Tjodai's paleis te zullen geleiden[2]). Zij ontmoeten daar de bonte kat en de vuurvlieg. Zij bereiken, behoedzaam tusschen de slapenden doorgaande, I We Tjodai's slaapvertrek[3]). De wind ontgrendelt de deur. Sawerigading vlijt zich naast I We Tjodai neer en bemerkt ras dat haar lendenkleed is dichtgenaaid[4]). Wakker wordende, meent zij een hofdame naast zich te hebben; Sawerigading maakt zich bekend en nu volgt een gesprek dat tot den volgenden morgen duurt zonder dat Sawerigading erin slaagt I We Tjodai met zich te verzoenen.

Vóór dag en dauw gaat La Pananrāng met de zijnen aan wal. Met een schitterenden stoet, als van een bruidegom die zijn intrede doet, begeeft hij zich naar Tjina ri lau' en vandaar naar het paleis in Tjina ri adja. Velen denken dat hij nu de a.s. echtgenoot van I We Tjodai zal zijn, wat men voor haar een kwade ruil acht.

La Sattumpugi' en We Tĕnriabang ontvangen La Pananrāng c.s. ten paleize. Vernemende dat Sawerigading in den afgeloopen nacht een windhuwelijk heeft gesloten[5]), laat de vorstin We Tĕmpereng roepen om te vragen of die daar iets van weet. De hofdame heeft zich verzekerd dat 's avonds de kamer van I We Tjodai was afgesloten, toch heeft zij 's nachts wel iets gehoord. We Tĕnriabang besluit daaruit dat Sawerigading zijn echtgenoote inderdaad heeft be-

---

[1]) Met Sawerigading, den naasten rechthebbenden op den troon, zal dat niet geschieden, hij wordt vorst van Tjina. De voorspelling omtrent den zoon, die vaker voorkomt, gaat echter niet in vervulling; I La Galigo gaat niet zelf naar Luwu', doch zijn zoon La Tĕnritatta.

[2]) Hiervoor is iets weggevallen.

[3]) De vuurvlieg gaat vooraan, de kat loopt achteraan, haar staart is als een lichtende fakkel.

[4]) Vgl. bv. tekst A XXV blz. 322.

[5]) Onder „windhuwelijk" heeft men hier te verstaan dat de wind Sawerigading op heimelijke wijze in I We Tjodai's kamer brengt.

zocht en geeft nu orders een groot feestmaal voor haar schoonzoon aan te richten. Sawerigading, die zich nog in de kamer van I We Tjodai bevindt, wordt gehaald, hij verschijnt, maar I We Tjodai blijft binnenskamers. Eerst brengt hij een plengoffer bij de *posi'sao*, den middelpaal van het huis, noodt dengene die daarover waakt uit ervan te eten en spreekt daarbij de hoop uit, in het paleis als openlijk echtgenoot van I We Tjodai te zullen blijven. Daarna heeft het maal plaats. Sawerigading gaat de slaapkamer weer binnen, legt zich naast I We Tjodai. Zij blijft afwijzend; tien nachten lang weigert zij hem aan te zien.

Sawerigading wil zich aan land vestigen en met zijn menschen den landbouw beoefenen; hij doet daartoe La Sattumpugi' het verzoek een stuk grond te mogen koopen. Daar kan niet van inkomen, meent de vorst, het geheele land is immers het uwe, zegt hij [1]). Sawerigading keert, in staatsie, in een grooten optocht, naar boord terug.

Aldaar aangekomen, besluit hij den vogel La Dunrungserĕng naar den Hemel te zenden om aan zijn zuster We Tĕnriabēng een land met paleizen, enz. te vragen. La Dunrungserĕng vliegt, van andere vogels vergezeld, naar Sĕnridjawa, doch treft We Tĕnriabēng daar niet aan, zij is drie maanden geleden naar den Oppersten Hemel opgestegen. De vogels stijgen hooger en bereiken, na verschillende hemelen gepasseerd te zijn, den Oppersten Hemel, waar Abēng en haar echtgenoot de *sao kuta parĕppa* bewonen. Oprijzend uit het middagdutje, komen zij buiten. Den vogel ziende, is Abēng dadelijk ongerust, vreezende ongunstige berichten van haar broeder te zullen vernemen. Als La Dunrungserĕng de boodschap heeft overgebracht, overlegt het echtpaar welk hemelland omlaag gezonden zal worden. La Punna langi' stelt er verscheidene voor, die één voor één door Abēng worden afgekeurd. Ten slotte zijn zij het eens over het land Malimongĕng. De vogel wordt weer omlaag gezonden, hij moet zijn meester zeggen de plek gronds waar het hemelsche land met bebouwingen en al zal neerdalen, leeg te kappen en het bestek uit te zetten. Wanneer de houtslag voltooid is, moet een bepaald aangegeven, groot offer, o.a. *oro kĕlling* en albino's omvattende, gebracht worden, waarop de nederdaling volgen zal. Hij krijgt van Abēng nog een doosje met olie mede als geschenk voor Sawerigading. Is het dezen zwaar te moede, dat hij zich nederlegge na zich daarmee ingewreven te hebben en blaren brande, de rook zal ten Hemel stijgen (en Abēng

[1]) Sawerigading heeft Tjina veroverd.

waarschuwen). Voor La Pananrāng [en La Ma'saguni] is er ook een geschenk; gebruiken zij dat smeersel, dan is het zoo goed alsof Abĕng in persoon aanwezig ware[1]).

Benedengekomen doet de vogel zijn rapport. Hierin heet het dat 21
La Punna langi' zeventig namen van hemellanden noemde vóór Malimongĕng, boven werden er echter slechts eenigen genoemd. Sawerigading heet alle zijn mannen den volgenden morgen op het strand aan te treden. Ma'tangkiluwu' verricht het noodige opdat de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' met alle *bissu*'s mede aanwezig zullen zijn, La Pananrāng laat buffels slachten die het slachtoffer voor het te vellen bosch zullen vormen en laat alles voor een heilmaaltijd in gereedheid brengen.

Den volgenden morgen draagt Sawerigading een paar zijner gezellen op den houtaankap voor den bouw van een paleis te leiden; het paleis moet naar het voorbeeld van Warĕ' gebouwd worden[2]). De kapmessen worden met bloed besmeerd.

La Pananrāng voert negen etmalen op de ontginning bevel; dan is het land schoongekapt, hofsteden zijn uitgezet, enz. en hij keert naar boord terug. Nu is het oogenblik gekomen, zegt Sawerigading, voor het door We Tĕnriabĕng aangegeven offer. De *puang*'s van Luwu' en Warĕ' en ook die van Tjina moeten met alle *bissu*'s hierbij tegenwoordig zijn. Vanaf de landingsplaats wordt met fraai uitgedoste slachtbuffels een stoet geformeerd, de *bissu*'s verrichten ceremonieën. La Pananrāng brengt de bepaalde, talrijke offers, er wordt bloed op het land [waar het neer te laten hemelland komen zal] geplengd. Sawerigading ziet dit alles van af de I La Welĕnrĕng aan.

La Sattumpugi' overweegt dat het tijd wordt Sawerigading eens op den middagdisch ten paleize te nooden. Aldus geschiedt. Hij gaat er in staatsie heen. Beschrijving van den maaltijd. Sawerigading keert naar boord terug op de wijze waarop hij gekomen is.

Wanneer de goede dag is aangebroken, geeft La Punna langi' orders voor het nederlaten van het land Malimongĕng. Eerst worden de *bissu's* (in den Hemel) ontboden, dan worden kostbare buffels

---

[1]) Als La Dunrungserĕng de boodschap overbrengt aldus verduidelijkt dat zij, wanneer zij zich nederleggen na zich ingesmeerd te hebben, We Tĕnriabĕng zullen zien.

[2]) Op zijn beurt een navolging van We Tĕnriabĕng's paleis in Luwu', zie bv. tekst A II. — Overigens is niet duidelijk wat met dezen paleisbouw bedoeld wordt, daar op het bestelde land straks een hemelland met paleis, enz. zal nederdalen. Mogelijk geschiedt het om een zichtbare herinnering aan Luwu' en We Tĕnriabĕng te hebben.

op het land rondgeleid en wordt een bloedoffer op het land geplengd. Het land is schoon bewassen, de rij tamarinde-boomen met hanen-
31 vechtbaan ontbreekt niet. Het wordt aan den regenboog vastgebonden. Intusschen woedt hemelvuur, de elementen breken los, het is stikdonker. Het is middag. Malimongĕng wordt neergelaten. Sawerigading ziet het als een laaiend vuur. Het landvolk is ontzet, La Tanette schijnt te zullen kantelen. Verschrikt roept We Tĕnriabang: „Vlied, „vlied! Tjina gaat te gronde. Laten wij naar een ander land gaan." Alles pakt in de *baruga* tesamen. Als de oude vorst jammert, wijzen zijn beide zonen I We Tjodai als de schuldige aan. Het is duidelijk uit zijn vermogens dat Sawerigading een kind der goden is en tien etmalen lang is hij in haar kamer geweest, trachtende haar te vermurwen maar zij bleef halsstarrig!

Sawerigading zendt La Pananrāng en La Ma'sagoni naar het paleis; I We Tjodai zal in angst verkeeren. Hij gaat per slot zelf mede; geheel in hun sarongs gehuld leggen zij zich in het vreemdelingenverblijf van het paleis neder, zijn sirihstel staat aan zijn hoofdeneinde. We Tĕnriabang troont I We Tjodai mede uit het paleis; zij komen langs het drietal. We Tĕmpereng begrijpt dat Sawerigading daar ligt. „Waarom wekt gij hem niet?" vraagt I We Tjodai angstig aan haar moeder[1]). Deze glimlacht, zij zegt Sawerigading dit rampzalig land mede te ontvluchten. Hij springt op, grijpt I We Tjodai bij den arm, brengt haar naar haar kamer en stelt haar gerust: We Tĕnriabēng laat een land neder. Wederom keert zij zich van hem af en grendelt de deur. Sawerigading keert naar het vreemdelingenverblijf terug, werpt het venster open en, naar het nedergedaalde paleis ziende, roept hij We Tĕnriabēng aan het noodweer te beeindigen. Dit geschiedt terstond. De menigte in de *baruga* stelt hij gerust en gaat dan, door velen gevolgd, naar de marktplaats om het neergedaalde land te bewonderen. Nu zegt hij den *bissu*'s met fakkels en weefladen (spiegel)gevechten te houden voor het heil van het neergedaalde land. Zij houden vervolgens hun (haar) gebruikelijke ceremonieën[2]).

Op last van Sawerigading maakt men zich op de markt gereed naar het neergedaalde land te trekken. Dit geschiedt weder met *bissu*-ceremonieën, op het land wordt bloed geplengd, met kostbare doeken behangen buffels worden er rondgeleid, hoenders midden in het land

[1]) waaruit blijkt dat hij haar niet langer onverschillig is.

[2]) Zij kampen ook met *siri, atakka, tĕllĕ'* en *araso*. — Dit zijn dezelfde planten waarmee dooden ten leven worden gewekt.

losgelaten. In het bizonder wordt bij de trap van het neergedaalde paleis geofferd, *bissu*'s zingen litanieën en verrichten ceremonieën. Eerst daarna gaat Sawerigading het paleis binnen, waarbij hij zich aan verschillende ceremonieën als bij het inhalen van een bruidegom gebruikelijk, moet onderwerpen.

Het paleis is met hemelsche dienaren en dienaressen gevuld, zij heeten Sawerigading met *wĕnno* (gerooste rijst) welkom. Beschrijving van de bezichtiging van het paleis met lusthof, waarna de hemellingen een maaltijd aanbieden.

Na afloop krijgt La Pananrāng van Sawerigading de opdracht het paleis van La Tĕnrinjiwi' op de *wakka tana*[1]) in deelen in staatsie aan wal te brengen en in Mario in elkaar te zetten en de waren van de schepen te lossen. Intusschen zijn de gezellen die hout moesten kappen voor de oprichting van een paleis, met hun arbeid gereed. Sawerigading zegt van deze houtwerken een paleis naar het model van Warĕ' op te richten. Als de paleizen allen staan, geeft Sawerigading er namen aan. De geloste goederen worden naar La Tanette gebracht, zij zijn voor I We Tjodai bestemd. Dit geeft Sawerigading aanleiding tot een ontboezeming jegens zijn vriend La Pananrāng over de onvergelijkelijke, op alle zijne zwerftochten nergens aangetroffen eigenschappen van I We Tjodai.

Sawerigading gaat een bezoek ten paleize brengen om met zijn schoonouders over den voortdurenden onwil van I We Tjodai te praten; hij verlangt een stamhouder. La Sattumpugi' zit er mee in, hij biedt aan een andere vrouw te zoeken, om hem in deze moeilijke omstandigheden tot een echtgenoote te zijn, mede tot vertroosting 41
van het volk, dat Sawerigading beklaagt. We Tĕnriabang meent dat I We Tjimpau van Lempanglempang een goede vrouw voor Sawerigading zal zijn en ook wel naar Mario zal willen verhuizen. We Tĕmpereng gaat er als bode heen, brengt We Tĕnridulu', Tjimpau's moeder, mee terug. Zij hoort wat het vorstenpaar wenscht, gehoorzaamt en keert naar Lempanglempang terug om het huwelijk voor te bereiden.

Sawerigading vraagt zijn schoonouders verlof naar Mario terug te keeren. Hij verzoekt tevens dat de prinsen en prinsessen uit Tjina het nieuwe land en het neergelaten paleis zullen komen bezichtigen. Zijn bedoeling, die hij ook aan den vorst meedeelt, is dan in de

---

[1]) Eén der door Sawerigading op zijn reis van Luwu' naar Tjina buitgemaakte schepen, groot als een landschap, van een prachtig paleis voorzien.

gelegenheid te zijn de jonkvrouwen te zien, w.o. Tjimpau, want hij huwt niet gaarne, zegt hij, met een jonkvrouw, ongezien. Bij terugkeer in zijn paleis draagt Sawerigading Ma'tangkiluwu' op, de *puang*'s te laten komen.

De jonkvrouwen gaan in een fleurigen stoet, onder leiding van We Tĕmpereng, van Tjina naar Mario, Ma'tangkiluwu' ontvangt. „Weest welkom bij de barbaren!" zegt zij, en haalt dan alle kwade woorden die I We Tjodai gesproken heeft om haar terugkomen van haar aanvankelijke toestemming om met Sawerigading te trouwen, te rechtvaardigen, aan. Dit boosaardig grapje belet niet dat men in de beste stemming bijeen is. Sawerigading vertoont zich niet, maar geeft intusschen zijn oogen den kost. Als de gasten vertrokken zijn, komt hij voor den dag. I We Tjimpau bevalt hem, zij doet hem aan We Panangarĕng, zijn meest geliefde vrouw in Luwu', denken. Hij zendt een gezel naar Tjina om dat aan La Sattumpugi' te zeggen en gaat zelf in staatsie naar Lempanglempang. Hij wekt de bewondering der vrouwen, die smalende opmerkingen over I We Tjodai maken en I We Tjimpau gelukkig prijzen.

In Lempanglempang hebben vervolgens de huwelijksceremonieën plaats. Sawerigading gaat met I We Tjimpau haar slaapkamer binnen.... Drie maanden blijft hij met haar binnenskamers. Eens, midden in den nacht, wordt hij wakker met verlangen naar (I We Tjodai). — Abrupt einde.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading La (Madung)kĕllĕng Toapanjompa La (Tĕnri)-tappu' Pamadĕnglĕtte Langi'paewang La Ma'dusila Lawe Opuna (Upuna) Luwu' Opuna (Upuna) Warĕ'.
2. I We (of: E) Tjodai (°Tjudai) Daengrisompa (We Sompa) Punna bolae ri La Tanette, echtgenoote van 1.
3. La Sattumpogi' (°mpugi') Opuna (Datuna) Tjina I To Tjodai, vader van 2, „oom" van 1.
4. We Tĕnriabang[1]) Opuna (Datuna) Tjina I Da (of: Daeng) Tjodai, moeder van 2, „tante" van 1.

---

[1]) Eènmaal: *We Tĕnrisompa*, waarschijnlijk een vergissing.

5. We Tĕnriesa, dochter van 3 en 4.
6. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', zoon van 3 en 4.
7. La Makasaung Datuna Sabang, *idem*.
8. We Tĕnriabēng Bissu ri langi' (We Bissulolo) Daeng manotĕ', zuster van 1 in den Hemel.
9. La Punna langi' To Pawewangi Rĕmmang ri langi' To Lĕttiilĕ' Opuna langi', echtgenoot van 8 en „neef".
10. La Pananrāng To Sulolipu, gezel van 1 en „neef".
11. La Ma'sagoni (Ma'saguni) Toapemanu', *idem*.
12. Panrita Ogi', *idem*.
13. Djĕmmu (of: Tjĕmmu) ri langi', *idem*.
14. Sĕttima'djĕlla, *idem* [1]).
15. Sĕtti ri luwu', *idem*.
16. Sĕtti ri warĕ', *idem*.
17. Ma'tangkiluwu', echtgenoote van 10.
18. I La Gongko(na) pitu rĕppa ri wawo alĕ', omroeper van 1.
19. To Palanro Patoto'e La Puwange, de Schepper (treedt niet op).
20. Datu Palinge', gade van den Schepper (treedt niet op).
21. We Tĕmpereng(na) I Da Sarĕbba (of: Daeng S.) Daeng Palilu (of: I Da P.), eerste hofdame ten paleize La Tanette.
22. Toapatunru' [raadsheer van Tjina] [2]).
23. Toana'kadji (of: Toanĕ'kadji) [*idem*].
24. We Atimega, hofdame van 8.
25. We Atiwero, *idem*.
26. We Atilangi', *idem*.
27. Pamiringlangi', bediende van 8.
28. We Apanglangi', *puang* van Luwu'.
29. I We Salarĕng, *puang* van Warĕ'.
31. Pua' ma'towa van Tjina.
32. Puang van Sabang.
33. Pua' ma'towa ri langi'.
34. Palisulangi', bode van 9 [3]).
35. Daeng sibali, *idem* [3]).
36. La Tĕnriodang, *idem* [3]).
37. Talĕttilangi', voornaam dienaar van 9.
38. I To Ruma, hemelsche dienaar in het paleis Malimongĕng.
39. To Wideunru, *idem*.

---

[1]) *l. Sĕttimanjala.*
[2]) Eénmaal: La Ma'patunru', een vergissing.
[3]) Kunnen ook als één persoon beschouwd worden.

40. To RUMPANGMEGA, *idem*.
41. WE LINRUNGLANGI', hemelsche hofdame in het paleis MALIMONGĔNG.
42. To LIPUBONGA, hemelsche dienaar in het paleis MALIMONGĔNG.
43. LA TĔNRINJIWI' LANGI'RISOMPA To MALAKA, vrijbuiter, gesneuveld.
44. I (of: E) WE TJIMPAU DATUNA LEMPANGLEMPANG, huwt met 1.
45. WE TĔNRIDULU' I DA TJIMPAU, moeder van 44.
46. LA MA'SANIRA[1]) I To TJIMPAU, moeder van 44.
47. WE PANANGARĔNG I DARUMA, echtgenoote van 1 in LUWU'.
48. PUANG van LEMPANGLEMPANG.
49. UNGA WE MADJANG, hofjuffer.

Sprekende vogels zijn: LA DUNRUNGSERĔNG TOATAWARĔNG, TATANGKILUWU' To ADĔNGE, ALOBIRADJA MANTJAPAI'.

Verschillende hemels zijn: SĔNRIDJAWA, WEWANGRIWU', ULUWONGĔNG, MATALITI, SINGKIWERO, MARASUNRA (of: MATASUNRA), LANGKULANGKU, SINAUMPATARA (of: SINAUNNA BOTIMPATARA) — Sĕnridjawa is ook met Botinglangi' en Ruanglĕtte een algemeene benaming voor „hemel".

---

[1]) Er staat: *La Sanirana*.

C III.

Sammlung-Schoemann, VI-10, 79 bladen 4to; 157 beschreven bladen, 13 r. per blz., 16½ × 21 c.M.

TITEL:

Pasalĕ' / panĕssaengi / sipolena / indo'na la galigo.
(Verhaal van I La Galigo's terugkeer tot zijn moeder).

INHOUD:

Sawerigading en I La Galigo keeren van Mario naar I We Tjudai in Tjina terug.

De inhoud van dezen tekst kan men ook vinden in A XXVII, waarvan hij het laatste gedeelte uitmaakt (blz. 359 v.v.). Daar breekt het verhaal abrupt af, hier wordt het nog iets verder tot een goed einde voortgezet. Men kan het in zijn geheel vinden in hs. 188 Bijbel Genootschap, dl. XI einde, waar bovendien beschreven wordt hoe I La Galigo ertoe komt weder van Mario naar Tjina terug te keeren.

De aanhef komt in den anderen tekst niet voor. Er wordt in gezegd dat nu reeds drie maanden sedert de plechtigheid van het 1/2
op aarde treden door I La Galigo met de daaraan gepaard gaande hanengevechten verstreken zijn en Sawerigading zich sedert nog niet bij het hanenperk vertoond heeft. (Hij blijft binnenshuis in het paleis van Mario). La Pananrāng is niet op zijn gemak over de omstandigheid dat het huwelijk van den vorst met I We Tjudai nog steeds niet volkomen is (openbaar).

Wat hierna volgt, wijkt slechts in enkele bizonderheden van den anderen tekst af, zie aldaar. De redactie is minder goed in zooverre dat er veel vergissingen en verschrijvingen in den tekst voorkomen[1]).

---

[1]) Op één vergissing slechts worde hier gewezen. Er wordt gezegd dat I La Galigo zich op zeker oogenblik naar zijn vader ten paleize La Tanette (Tjina) begeeft. Men leze hier: *Tĕkkalalla'*, het paleis in Mario. Sawerigading heeft sedert de geboorte van zijn zoon La Tanette niet bezocht. Het verhaal bevat juist de geschiedenis van zijn terugkeer, met I La Galigo, naar La Tanette en van zijn verzoening met I We Tjudai.

De beschrijvingen van het weerzien van Sawerigading en I We Tjudai en van den door We Tĕnriabang daarop bezorgden maaltijd zijn door elkaar geraakt.

De inhoud van den op blz. 364 vermelden hiaat van den anderen tekst beslaat in dit hs. ruim 1 bladzijde (blz. 139—141), I We Tjudai houdt daarin beschouwingen over de jonge mannen die zij met I La Galigo bij het hanenperk bezig ziet.

De andere tekst breekt af in de mededeeling dat I La Galigo, in de *baruga* gezeten, I We Tjimpau, door I We Tjudai ontboden, ziet aankomen en herkent. Het verhaal gaat dan als volgt verder:

La Pawĕnnari (kameraad) weet te vertellen dat Sawerigading en I We Tjudai (over haar) getwist hebben, wellicht wil I We Tjudai I We Tjimpau dooden. I La Galigo snelt naar het paleis, treft daar zijn moeder in hevige woede, voorts I We Tjimpau, en de beide broeders zijner moeder, die haar trachten neer te drukken. I La Galigo vraagt liever hem te dooden; met hartstochtelijke woede werpt hij zijn moeder haar slecht gedrag te zijnen aanzien voor de voeten, tegelijk zijn vereering voor zijn „tweede" moeder uitsprekende. I We Tjudai's opgewondenheid zakt, zij verzinkt in gepeins, haar gelaatsuitdrukking verandert en zij trekt zich terug.

I La Galigo, zich tot I We Tjimpau wendende, stelt voor samen naar Mario terug te keeren. Zoo noodig zal hij tegen Tjina ten oorlog trekken en mogen hun lijken tesamen van het slagveld worden weggedragen. Hand in hand verlaten zij het paleis, stappen in hun draagzetels en trekken oostwaarts naar Lempanglempang.

NAAMLIJST.

De namen der in dit verhaal optredende personen vindt men in de naamlijst van A XXVII onder de nummers:

1 t/m 6, 8 t/m 10, 18, 19, 22, 24 t/m 26, 28 t/m 30, 33, 36 t/m 38, 41, 42, 57, 59, 60, 70, 76 t/m 80.

No. 10. Sĕtti ri Warĕ', vervangen door: SĔTTIMANJALA.

No. 24. Ampe ri tjina, ook: AMPE MA'LADJU.

No. 28. Pua' ma'towa van Luwu' en no. 29 id. van Warĕ', hebben van naam verwisseld.

No. 57. La Makarumpa, heet bovendien: To MALOKU.

No. 77. La Sulolipu La Pawĕnnari (La Wĕnna'), zijn hier twee personen.

No. 78. Simpuanglĕtte, ook: SIMPUNGĔNGLĔTTE.

In het in A XXVII weggevallen gedeelte komen de volgende personen voor:

a. LA PALADJARĔNG, neef van I La Galigo.
b. SIDAMANASA TO BULU', *idem.*
c. LA WIRANGRATU, *idem.*
d. LA PADUAI van BUKI'TĔNGA, *idem.*
e. LA PABABARI TO KAMPIRI, *idem.*
f. TO MĔNRĔ', *idem.*
g. LA MALAGĔNNI TO SOPPENG, *idem.*

C IV.

Sammlung-Schoemann, VI-8, 57 bladen 4to, 112 beschreven bladzijden, 13 r. per blz., 16½ × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.

Dit goed geschreven handschrift behandelt hetzelfde thema als A XXIX, maar in een andere bewerking. Zie aldaar voor meer teksten.

1/2 Als de dageraad aanbreekt, overkomt Sawerigading (in Tjina) verlangen naar Luwu'.

We Panangarĕng staat 's morgens in Luwu' op, zij denkt aan haar geliefden echtgenoot die naar Tjina is getrokken en stort haar gemoed voor We Tĕnrigiling, haar vertrouwde hofdame, uit. Zij praten tot den middag, dan gaat zij naar binnen, werpt zich op haar legerstede. Als de zon aan de Westerkim staat, neemt zij pas eenig voedsel tot zich en vat het gesprek met We Tĕnrigiling weer op.

I We Tjudai (in Tjina) bemerkt dat haar naast haar liggenden echtgenoot, van wien zij dacht dat hij sliep, de tranen over de wangen biggelen. Hij dacht aan zijn ouders in Luwu', zegt hij. (Over We Panangarĕng zwijgt hij). Zij stelt voor dat hij een bezoek aan zijn zuster We Tĕnriabēng in den Hemel zal gaan brengen, die zal er wel iets op weten hem in de goede stemming terug te brengen. Hij grijpt dat denkbeeld met vreugde aan. Hij steekt zich in fraaie kleeding, indertijd uit den Hemel neergedaalde erfstukken, ook ringen, laat geurige blaren vóór zich branden, maakt voor Hemel en Onderwereld de sĕmbah en roept dan zachtjes, zóó dat anderen het niet hooren, We Tĕnriabēng aan en slaapt vervolgens gerust.

9/1 Hierop volgt dat We Panangarĕng, in den Hemel zich bevindende met Sawerigading, aan We Tĕnriabēng verlof vraagt weer naar de aarde af te dalen. — Dit stuk behoort veel later te komen.

De tekst sluit weer bij het vorige aan met het volgende: We Tĕnri- 10/1
abĕng bemerkt de geur der door Sawerigading gebrande blaren. Hij wil zeker iets gewichtigs ondernemen. La Punna langi' laat dadelijk onweer losbarsten en geeft last Sawerigading omhoog te brengen. Weldra komt hij aan, maakt driemaal de sĕmbah en plaatst zich dan bij hen. Als doel van zijn komst noemt hij We Tĕnriabĕng's hulp 11
te vragen ten einde We Panangarĕng te kunnen ontmoeten. Zij zendt dan een bode per schommel, terwijl de elementen woeden, naar Luwu' om We Panangarĕng op te halen, de bode moet haar zeggen dat We Tĕnriabĕng haar verlangt te ontmoeten. Op dezelfde wijze wordt de terugreis van Luwu' naar het paleis van We Tĕnriabĕng gemaakt. Sawerigading vertoont zich aan haar; geheel door haar gevoelens en herinneringen aan vroeger dagen overmeesterd, weent zij smartelijk. Als verontschuldiging voor zijn niet naar Luwu' teruggekeerd zijn (van uit Tjina) voert Sawerigading zijn vervloekingseed aan (bij zijn heengaan afgelegd), van niet naar Luwu' te zullen terugkeeren. Zij voeren een lang gesprek, zij verwijtend, hij vergoelijkend. We Tĕnriabĕng zou We Panangarĕng in den Hemel willen houden, zij kan zelf niet naar Luwu' afdalen omdat het land dan te gronde zou gaan. Sawerigading neemt We Panangarĕng mee naar 21
het slaapvertrek, waar zij zich, na lange gesprekken, eindelijk naar zijn wenschen voegt. Zij blijven drie dagen binnenskamers. Dan vertoonen zij zich in den morgen weder buiten. We Tĕnriabĕng herhaalt We Panangarĕng te willen houden, maar deze kan dat niet doen ter wille van den vorst en de vorstin van Luwu', de ouders van We Tĕnriabĕng en Sawerigading, in wier hart zij, na hun wegtrekken, hun plaats heeft ingenomen. Het gesprek duurt tot 's avonds. Men gebruikt tesamen den avondmaaltijd en gaat dan slapen.

Den volgenden morgen begint We Panangarĕng aan vertrek te denken, zij is nu negen[1]) dagen hier. Sawerigading tracht haar terug te houden met het aanbod van een paleis naast dat van We Tĕnriabĕng voor haar te bouwen. Een volgend gesprek, waaraan ook We Tĕnriabĕng deelneemt, is nog niet ten einde of, zegt de tekst, terwijl het middernacht is in den Hemel en op de aarde noentijd, gaat het verhaal over van Tjina te vertellen. I We Tjudai wordt in den nacht wakker, haar gedachten gaan uit naar Sawerigading, hij is nu al negen etmalen weg. Zij roept haar hofdame We Tĕmpereng en spreekt met haar over den geliefden echtgenoot. Alles wat er gebeurd

[1]) Hier en verder steeds *asĕrra* geschreven.

is sedert hij in Tjina voet aan wal zette, wordt opgehaald[1]), zij doet zichzelf verwijten over haar verkeerde gedragingen toentertijd. — De hofdame waarschuwt haar, niet zoo te spreken, de wind zou het over kunnen brengen. De morgen breekt aan als zij nog aan het praten zijn.

Het verhaal gaat over naar Luwu', (aldus de tekst). Verscheidene
31 echtgenooten van Sawerigading uiten op verschillende uren, tegen hofdames of alleen, haar liefdesverlangen, met verwijten aan Sawerigading's adres over zijn niet-terugkeeren gepaard. Eén harer, We Sawease, begeeft zich naar We Tĕnrigiling, treft haar alleen aan. Zij is nog niet uitgesproken of daar verbreidt zich, bij het aanbreken van den dag, de mare dat We Panangarĕng ten Hemel is gestegen. We Tĕnrigiling geeft nadere inlichtingen, haar meesteresse is al negen etmalen geleden vertrokken, zij kreeg verlangst naar We Tĕnriabĕng. We Sawease vermoedt dat Sawerigading naar haar verlangde; zij gaat dan naar het paleis van Bataralattu' en vertelt hem en We Datusĕngĕng dat We Panangarĕng niet in haar paleis is maar sedert negen dagen in den Hemel, opontboden door We Tĕnriabĕng. Het vorstelijke echtpaar is als verslagen, nu is de plaatsvervangster hunner geliefde dochter ook al hemelwaarts getrokken!

In den Hemel, het is morgen. Sawerigading en We Panangarĕng verlaten de slaapkamer, kleeden zich en begeven zich naar We Tĕnriabĕng, met haar echtgenoot op den huiszetel gezeten. We Panangarĕng oppert den wensch naar de aarde terug te keeren. Als niets haar van haar voornemen kan afbrengen, stemt We Tĕnriabĕng toe, zij geeft geschenken voor ouders en ooms mee: godenolie die, als smeersel gebruikt, hen zal opbeuren als ze in gedrukte stemming zijn, hemelsche vruchten zooals er op aarde niet zijn. We Panangarĕng ontvangt voor zichzelf een ring van haar vinger die het vermogen heeft het onzichtbare te doen zien. Zij voegt er nog aan toe waarom zij haar ouders niet kan komen bezoeken (als boven). Sawerigading zegt m.m. hetzelfde en verzoekt haar zijn groeten ook aan zijn echtge-
41 nooten in Luwu' over te brengen. Hij praat nog lang door vóór We Panangarĕng, in den schommel gezeten, in een onweer omlaag daalt. Als zij in haar paleis is beland, neemt de bode — hij is de wind — afscheid, gaat naar het paleis van We Tĕnriabĕng terug en treft hier Sawerigading in groote droefenis aan. De tranen vlieten nog sneller als de wind hem de groeten van We Panangarĕng overbrengt.

[1]) Hier niet herhaald; dit is alles uitvoerig in de betreffende verhalen te vinden.

Zij heeft ook groeten meegegeven voor We Tĕnriabĕng en haar echtgenoot en voor den Schepper en zijn gade[1]). Nu acht Sawerigading ook de tijd van vertrek gekomen. Met begeleiding van donder en bliksem daalt hij naar Tjina neder. I We Tjudai ligt rustig te slapen. Voorzichtig legt hij zich naast haar. De morgen is al aangebroken als zij ontwaakt. Hij begint te vertellen dat hij zoo lang weggebleven is omdat We Tĕnriabĕng hem terughield, maar zij begrijpt wel beter.

Het gesprek is nog gaande, zegt de tekst, het verhaal gaat naar Luwu' over. We Tĕnrigiling verwelkomt We Panangarĕng. Deze vertelt haar wedervaren en laat zich dan naar Bataralattu' en We Datusĕngĕng ten paleize brengen; de broeders van den vorst zijn mede aanwezig. Haar lange uitblijven is het onderwerp van het gesprek als zij binnenkomt. Opnieuw vertelt zij haar hemelreis. Het verlangen van het vorstelijk paar naar zijn kinderen wordt door alles wat zij hooren, nog versterkt. De geschenken worden uitgedeeld. Sawerigading's boodschap dat het hem niet mogelijk is geweest blijken 51
van blijvende liefde voor zijn echtgenooten van uit Tjina toe te zenden omdat er geen scheepsgelegenheid was, wordt door haar met scepsis ontvangen. We Datusĕngĕng wil met alle geweld haar kinderen terugzien. Van verschillende kanten tracht men duidelijk te maken dat dit onmogelijk is. Zij brengt het geval van We Adiluwu' van Tompo'tika' die haar naar Wadĕng verbannen dochter We Tĕnrirawe ging bezoeken, te berde, maar dat wordt een met het hare niet vergelijkbaar geval geacht[2]). Het stuk eindigt met eenige woorden van We Panangarĕng[3]), die als een uiting van haar bestendige liefde voor Sawerigading kunnen gelden: zij wenscht in één doodkist met hem naar de Onderwereld te gaan en dan een tijd als in den eersten tijd van hun huwelijk te beleven.

Aan het slot staat de mededeeling dat het verhaal uit is.

NAAMLIJST.

Men raadplege de Naamlijst, behoorende bij A XXIX.

De nummers 2—4, 6, 14, 17, 18, 20—24, 27, 30, 33 komen hier onveranderd voor.

[1]) Deze treden in het stuk echter niet op.

[2]) Zij geeft de bizonderheden van dat geval, waarvoor men zie: A XL blz. 465.

[3]) Deze moet wel bedoeld zijn, hoewel het gezegde op naam van Bataralattu' staat, de tekst is in de war.

De nummers 5, 11, 12, 15, 25, 26, 28, 31, 32, 34, 36—42, 44, 45 ontbreken.

Afwijkend zijn:

1. Sawerigading ook: La Tĕnrilae.
7. We Tĕmpereng, ook: I Da Palilu.
8. heet: I La Galigo.
9. Heet bovendien: Batarabissu.
10. Heet slechts: La Punna langi' Rĕmmang ri langi'.
13. Heet slechts: E Atimega.
16. Heet ook: Opuna Warĕ' La Ma'panjompa, niet: I La Tiulĕng.
19. Heet ook: We Maresempe.
29. Heet slechts: To Pananrāng.
35. Heet ten onrechte „broeder" van 1.
43. Heet: To Sinilele.

Nieuwe namen:

a. We Atiwero We Atilangi', als één persoon voorgesteld, vgl. 13.
b. We Tĕnriodang, hofdame van 17.
c. We Tĕnrisinra, *idem* van 18.
d. We Adiluwu', vorstin van Tompo'tika', zuster van 27.
e. We Tĕnrirawe, dochter van d, tweelingzuster van f, echtgenoote van g.
f. Palawagau', zoon van d.
g. La Tĕnripĕppang.

C V.

Sammlung-Schoemann, VI-36, 35 blz. f°, 27 r. per blz., 21 × 33 c.M. In afwijking der andere handschriften zijn hier de bladzijden genummerd.

Zonder titel.

INHOUD:

Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.

Dit hs., waaraan verschillende handen geschreven hebben, is niet meer dan een samenflansing van fragmenten, die veelal woordelijk in de betere hss. A XXIX en C IV voorkomen. In de eigennamen zijn veel vergissingen gemaakt en de lasschingen der fragmenten zijn onbeholpen geschied. De pagineering is in de war. Het eerste blad is blz. 7/8; hierna volgt — niet aansluitend — blz. 1, de verdere volgorde is (1)/2 — 5/6 — 3/4 — 9/10 enz. tot blz. 35. Hier eindigt de tekst abrupt, de keerzijde is niet beschreven. Men vindt in dit samenraapsel niets wat niet reeds in de aangehaalde teksten te vinden is, weshalve van een beschrijving wordt afgezien. Bij vergelijking blijkt dat ook niet de goede volgorde der gebeurtenissen is betracht.

C VI.

Sammlung-Schoemann, VI-20, 156 bladen 4°, 311 beschreven bladzijden, 15 r. per blz., 16½ × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

I. I La Galigo wordt naar Luwu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen;
II. Zijn huwelijk aldaar met Radjengrisompa;
III. I La Galigo keert van Luwu' naar Tjina terug met *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio;
IV. Wijding van We Tĕnridio (fragment).

Dit handschrift omvat in een doorloopenden tekst de episoden die in A XXXIII en A XXXIV over twee handschriften verdeeld zijn. De redactie wijkt van die der genoemde hss. af. Het begin valt iets later dan in A XXXIII, n.l. bij de komst der groote *bissu*'s ten paleize La Tanette, het verhaal is meer uitgesponnen maar het andere hs. is uitvoeriger en duidelijker in de beschrijving van sacrale handelingen. Het laatste gedeelte, van af I La Galigo's terugkeer in Tjina tot het abrupte einde wijkt van A XXXIV sterk af, dit laatste loopt verder door.

Een ander hs., eveneens te Berlijn, is gelijk aan het eerste gedeelte van episode I (C VII hierachter). Zie verder de inleiding tot A XXXIII en A XXXIV.

1/2 De morgen is aangebroken. Sawerigading en I We Tjudai staan op en begeven zich naar de *djadjarĕng*.

Daar komen Da Punta Serĕng en We Palaguna met een schaar *bissu*-volgelingen aan[1]). Vóór het paleis La Tanette gekomen houden

[1]) Dit is het eigenlijke begin van den tekst, niet van het verhaal. Er ging aan vooraf dat boden werden uitgezonden om de groote *bissu*'s onder aanbieding van geschenken, ten paleize te nooden (zie hiervoor A XXXIII). Aan den tekst is

zij stil, stappen uit haar draagzetels en gaan de trap van het paleis op, zij treffen den vorst en de vorstin in het vreemdelingenverblijf.

Sawerigading legt uit waarom hij den *bissu*'s verzocht heeft te komen. Zijn dochter We Tĕnridio zwijgt reeds drie jaar, zij verkeert in een staat van verdooving. Er zijn reeds vele *bissu*'s bij geroepen, doch haar practijken mochten niet baten. Hij vraagt zich af wat hij misdreven heeft en somt de maatregelen op die hij genomen heeft: het planten van een pisangstam bij de hoofdpaal van het huis, het in staatsie laten opbrengen van rijst naar het paleis[2]). Thans vraagt hij den beiden grooten *bissu*'s haar bemiddeling. Zij begeven zich naar het vertrek waar We Tĕnridio neder ligt, verrichten hare praktijken[3]) en slagen erin haar te wekken, zij blijft echter zwijgen. De *bissu*'s gaan weer naar buiten, zeggen Sawerigading bepaalde zaken klaar te zetten. Als een en ander gereed is, leggen zij zich neder, slapen in en zien zich dan ten Hemel stijgen naar het paleis van La Punna langi' aldaar[4]). De wachters worden door de menschenlucht opgeschrikt. De beide *bissu*'s komen vooor La Punna langi' en We Tĕnriabĕng, zijn echtgenoote, te zitten en leggen het geval van We Tĕnridio bloot. We Tĕnriabĕng doorziet het geval onmiddellijk, zij somt uitvoerig en precies de zaken op waaraan We Tĕnridio behoefte heeft: een gouden trom, vele andere kostbare muziekinstrumenten en sieraden als door *bissu*'s gebruikt. Wordt aan Dio's behoefte niet voldaan, dan zullen rampen het land treffen.

Da Punta Serĕng en We Palaguna komen te noen op de aarde terug. Zij werpen de doeken die hen bedekten af, staan op en begeven zich naar Sawerigading en I We Tjudai[5]). Het echtpaar is van Dio's eisch ontsteld; van waar dit kostbare *bissu*-gerei te verschaffen? Er is slechts één oplossing, zegt Sawerigading: I La Galigo moet naar Luwu' varen om het te halen, daar is het te vinden. I We Tjudai wil daar niets van weten, prinsen en ambtenaren verzetten zich tegen het plan. Het gerei is afkomstig van We Tĕnriabĕng en

---

een beginstuk gemaakt in den vorm van de voorafgaande mededeeling. Vandaar dat de daar genoemde plaats in het paleis waar Sawerigading en I We Tjudai zich bevinden, de *djadjarĕng*, en de plaats waar de *bissu*'s hen aantroffen, het vreemdelingenverblijf, niet overeenkomen.

[2]) Zie voor het doel waarvoor dat geschiedt, Wb. s.v. 1° *baku'*.

[3]) Uitvoeriger in A XXXIII.

[4]) Uit de beschrijving wordt niet helder hoe de dichter zich deze hemelvaart denkt. De overeenkomstige plaats in A XXXIII is duidelijk.

[5]) Hieruit zou men kunnen opmaken dat de lichamen op hun legersteden waren gebleven, een voorstelling die men met zooveel woorden in andere I La Galigo-verhalen wel eens vindt.

zou gebruikt worden toen zij de *djuru* zou bestijgen, wat echter niet
11 is doorgegaan[1]). Sawerigading, door I We Tjudai's verzet tot wanhoop gebracht, zoekt heul bij zijn dochter en sluit zich op.

Na drie etmalen komt La Pananrāng informeeren waar hij steekt. Terwijl hem dit verteld wordt, komt I La Galigo aan. De jonge man wordt woedend en maakt zijn moeder een scène[2]) en besluit dat hij vast en zeker naar Luwu' zal gaan. Hij gaat naar binnen tot zijn vader, deze zegt hem hoe hij de reis moet inrichten. Het tweetal begeeft zich in staatsie naar Mario vanwaar de reis ondernomen zal worden. Hier woont de mede-echtgenoote van zijn vader, I We Tjimpau, die hem in zijn eerste levensjaren liefderijk verzorgd heeft. Zij ontvangt hen hartelijk, tesamen met Ma'tangkiluwu', La Pananrāng's echtgenoote, en tijgt aan het werk voor de uitrusting van de vloot. Intusschen blijft I We Tjudai weeklagend in La Tanette achter.

Na drie etmalen is de vlooot zeilklaar, Sawerigading bepaalt den
21 volgenden dag als gunstig voor het vertrek. Het is dezelfde dag waarop Batara Guru uit den Hemel afdaalde en We Njili'timo' uit de baren omhoog rees. I La Galigo mag drie maanden in Luwu' blijven. Des avonds wordt een afscheidsmaal gehouden. Sawerigading, het hart vol herinneringen aan Luwu', plengt rijkelijk tranen.

Den volgenden morgen wordt afscheid genomen en heeft het vertrek plaats. (Uitvoerig). I La Galigo wil slechts door enkelen vergezeld worden, maar de zeventig prinsen laten zich niet terughouden. Sawerigading geeft weer allerlei opdrachten, o.a. moet hij zijn „tantes" (de in Luwu' achtergebleven echtgenooten van Sawerigading) bezoeken. I We Tjimpau en Ma'tangkiluwu' zullen een groot buffeloffer brengen om daarmee I La Galigo's behouden overtocht te koopen. Tot slot geeft Sawerigading hem twee kostbare, van den Schepper en diens gemalin stammende ringen die het vermogen hebben storm en onweer te bedaren, hij moet daarbij ook een ei en sirih aan de zee offeren. Sawerigading doet dit laatste dadelijk zelf ook, den wind verzoekende met het schip te zijn, zoodat men zonder stoornis in Luwu' aankome.

De vloot vaart weg, La Pananrāng heeft de leiding. Na drie

---

[1]) Wb. s.v. 4° *djuru*, het is een ceremonie waarbij een *bissu* bezield wordt en wijding uit den Hemel ontvangt.

[2]) Hij haalt hier op wat er bij zijn geboorte gebeurd is, waarvoor men zie A XXVII.

etmalen is men in de straat bij het rif[1]). De zeventig prinsen, die 31
het eiland van Sabamparu niet meer zien, beginnen te gillen en te schreeuwen. I La Galigo vaart tegen hen uit: „Heb ik u niet gezegd, „niet mee te gaan!"

Men komt op een avond ter hoogte van Siwa en Larompo. Het gezicht der vloot wekt ontsteltenis bij de visschers, allen in rouwkleeren gekleed[2]). Den volgenden morgen herhaalt zich het zelfde bij Dusung. I La Galigo laat zich de geschiedenis van zijn vader en zijn tante en hun heengaan uit Luwu' verhalen[3]). Eén visscher met grijze haren oppert de mogelijkheid dat de vreemde heer de zoon van Sawerigading is. — Een school bruinvisschen wekt de lachlust der zeventig prinsen. Zij spotten over den rijkdom van den vorst van Luwu' aan zwarte „zeebuffels". Onmiddellijk breekt noodweer los; men dringt er bij I La Galigo op aan dat te bezweren, wat hij door het uitspreken van een spreuk en met gebruikmaking der hem door zijn vader verstrekte erfstukken doet; hij spreekt daarbij, zich tot Hemel en Onderwereld richtende, het doel van zijn reis uit. Nauwelijks is het weer kalm of de zeventig prinsen maken nieuwe grappen over den donder; storm en onweer beginnen opnieuw. I La Galigo moet weer uitredding brengen, ditmaal tevens met offers aan de zee van ei, sirihblad, albino's en dwergen. Hij maakt zich boos op de zeventig prinsen. De vloot vaart verder en verschijnt vóór Takkebiro, het land van La Pananrāng. Zelfde tooneel als voren met visschers. La Pananrāng zegt hun zijn raadsheer en plaatsvervanger, La Ma'patudu, te gaan zeggen aan boord te komen. Deze spreekt, vóór zijn heer verschenen, de hoop uit dat I La Galigo de plaats van den snoodelijk weggeganen Sawerigading zal innemen; hij beschrijft den rouw van het land. La Pananrāng is zeer ontroerd, hij beveelt La Ma'patudu een onthaal voor den jongen vorst (I La Galigo) aan te richten; daarna zal men naar Luwu' proper gaan om het vorstenpaar en de magen te ontmoeten. Er komen van alle kanten menschen over de heuvels 41
aan, naar rang en stand op verschillende wijzen gedragen (*radjeng*'s — lagere adel, op den schouder, enz.). De zeventig prinsen brullen van het lachen, hun wordt uitgelegd dat dit nu de adat van Luwu' is. Zij maken grappen over het geval. La Pananrāng stelt La Sulolipu

---

[1]) Op eenigen afstand van Tjina, vaste punten die, waar sprake is van de vaart in Tjina'sche wateren, telkens genoemd worden.

[2]) Luwu' heeft rouw aangenomen na het heengaan van Sawerigading en We Tĕnriabĕng, 's konings kinderen.

[3]) Zie hiervoor de betrekkelijke teksten, o.a. A XIV.

en La Pawĕnnari als rechter- en linkerman van I La Galigo voor. Zij ontvangen huldegiften. Beschrijving van den maaltijd, La Pananrāng treedt als gastheer op. Men gaat weer aan boord om naar Luwu' te verzeilen, op verzoek van I La Galigo zal men daar 's nachts aankomen. Aldus geschiedt. I La Galigo hakt de versperring van den riviermond door[1]).

[In het paleis van Luwu']. Bataralattu' wekt zijn echtgenoote om te vertellen hoe de Schepper hem, nadat hij even de oogen geloken had, gezegd heeft dat de Welĕnrēng (het schip waarmee Sawerigading indertijd is weggezeild) in den riviermond is geland met een prins die op Sawerigading gelijkt aan boord[2]). We Datusĕngĕng is eerst te vol om iets te zeggen. Terwijl zij nog aan het praten zijn, hooren zij een geraas alsof de wereld zal vergaan van de landingsplaats komen. Het volk stroomt samen in de *baruga*. La Pangorisĕng gaat naar het paleis om te vragen wat er gebeuren moet. Bataralattu' herhaalt wat hij ervaren heeft en gaat over in een weeklacht. Hij laat aan La Pangorisĕng over jegens de vreemde vloot te handelen als hem goeddunkt. Deze gaat met een fakkeloptocht naar de aanlegplaats. La Pananrāng ziet van boord hen komen en wijst I La Galigo
51 de hoofdpersonen aan, allen halfbroers van Bataralattu'. — La Pangorisĕng stelt van den wal af den vreemdelingen de gewone vragen van waar zij komen, wat zij van plan zijn, enz. I La Galigo geeft ontwijkende antwoorden en informeert kwansuis naar Sawerigading en andere hem bekende zaken. La Pangorisĕng biedt hem een afkoopsom als hij maar onmiddellijk naar zijn land terugkeert. Daar hij uit I La Galigo's antwoorden niet wijs kan worden, draagt hij één zijner broers op met de vreemdelingen te spreken. Dit tooneel herhaalt zich verscheidene malen met andere broers. I La Galigo
61 geeft telkens een anderen naam op, maar van bekende, bestaande vorsten[3]). De broeders bespreken het geval, zij hebben een vage hoop dat de jonge man op het schip, dat precies op de Welĕnrēng gelijkt, een zoon van Sawerigading is.

Den volgenden morgen laat I La Galigo verschillende vogels van hun kruk losmaken, zij vliegen aan wal; uit hun gepraat maken La

---

[1]) Hij verbreekt daarmee den rouw; het afsluiten van den riviermond, zoodat geen schip kon binnenvaren, behoorde daartoe.

[2]) Het is nu 1 *pariama* en 5 jaar geleden dat Sawerigading vertrokken is. Een *pariama* is volgens het Wb. een periode van 12 j.; past in het verband.

[3]) Een deel van het gesprek met I La Lompongĕ' wordt tweemaal gegeven.

Pangorisĕng c.s. op dat zij van Tjina komen, wat voor hen aanleiding is die van het schip te gaan verwelkomen en een ceremonieelen intocht aan te bieden. I La Galigo wijst het aanbod af, hij wenscht zonder ceremonieel aan land te gaan[1]). Hij bereikt met klein gevolg, in draagzetels het vorstelijk paleis in Luwu'. Hij ziet dat hier geregeld eten voor de schim[2]) van zijn vader wordt opgedragen. Gevraagd waarom zij dat doen, antwoorden dienaren dat het vorstenpaar dit voor zijn kinderen die hun ouders verlaten hebben, gelast heeft; daarom is hier dit doodenverblijf geplaatst. De vorst en zijn gemalin hebben zich opgesloten. — I La Galigo vraagt of de zoon van den vorst dan dood is, dat er, als het ware, een graf voor hem is gemaakt. — Dat niet, wordt hem geantwoord, maar hij had liefde opgevat voor zijn tweelingzuster, enz.[3]). I La Galigo ziet nog andere teekenen dat de ruimte (sedert Sawerigading's vertrek) onbewoond is. Hij draagt La Sulolipu op de erftrom van Luwu' (de door We Tĕnridio begeerde) te zoeken; deze komt er mee terug en nu slaat I La Galigo erop. Bataralattu' schrikt op als hij het geluid hoort, zoo ook We Panangarĕng; beiden denken aan Sawerigading. De vorst zendt twee hofdames om te zien wie daar zijn. Zij ontroeren bij den aanblik van I La Galigo en van La Sulolipu en La Pawĕnnari, heur kleinkinderen. „Als de vreemdeling op mijn zoon gelijkt", had Bataralattu' gezegd, „zal ik hem in diens plaats als troonopvolger aan-„nemen." Het drietal mitsgaders de zeventig prinsen verschijnen vóór den vorst. Deze is tot tranen toe bewogen, vraagt wie zij zijn. I La Galigo geeft weer een valsch antwoord, doch zijn gezellen onthullen de waarheid.

Bataralattu' is in de hoogste mate verheugd, hij werpt zijn rouwkleeren af. Hij roept We Datusĕngĕng. Algemeene vreugde, slechts getemperd door de omstandigheid dat Sawerigading zelf niet gekomen is. Bataralattu' laat alle teekenen van rouw wegnemen. Er wordt een maaltijd opgedragen. De vorst dringt erop aan dat I La Galigo 71
hem zal opvolgen. La Pawĕnnari en La Sulolipu worden door hun grootmoeders mee naar haar paleizen genomen; zij moeten spoedig

---

[1]) Hij voert als reden aan, een bezoek aan het graf zijns vaders te willen brengen (*gosĕlli sĕnri panrĕngpalilu tatawĕngĕnna bannapatina*); het paleis in Luwu' wordt sedert het vertrek van Sawerigading als een oord des doods beschreven; met „begraafplaats" worden eenige ruimten aangeduid die sedert het vertrek van Sawerigading en We Tĕnriabĕng onberoerd zijn gelaten.

[2]) *waliala*, Wb. s.v. „de afgestorvenen", doch beteekent „schim".

[3]) Volgt de geschiedenis van het heengaan van Sawerigading en We Tĕnriabĕng, zie uitvoerig A XIV.

terugkomen, zegt I La Galigo, om hanengevechten te gaan houden. La Sinilele, door Sawerigading als zijn plaatsvervanger achtergelaten, komt met zijn echtgenoote Tĕnriadawa ten paleize. I La Galigo biedt zijn „tante" de door Sawerigading voor haar meegegeven geschenken aan. Achtereenvolgens komen verscheidene echtgenooten, ten slotte ook minnaressen (allen nichten) van Sawerigading een bezoek brengen; allen worden rijkelijk bedeeld. Dan komt het volk met huldegiften opzetten, enz.

La Pananrāng, La Sinilele en La Ma'saguni komen ten paleize.

Bataralattu' verzoekt La Pananrāng Sawerigading's wederwaardigheden sedert hij Luwu' verliet, te verhalen. Hij doet dit, de aan-
81 wezigen mengen daar hun opmerkingen tusschen[1]). Men blijft den ganschen nacht koutende bijeen.

Den volgenden morgen gaat I La Galigo met oom La Sinilele en tante Tĕnriadawa mede naar hun paleis. Hier heeft een hartelijke ontvangst plaats waarin de zeventig prinsen deelen. Beschrijving van den maaltijd.

Weer een dag later hebben er hanengevechten plaats. I La Galigo's haan neemt aan den eersten kamp deel. Beschrijving. De dames maken van uit het paleis haar opmerkingen, I La Galigo prijzende, Sawerigading gedenkende. Tĕnriadawa blijft als gastvrouw optreden,
91 zeven dagen lang. Dan vraagt I La Galigo verlof naar het paleis van We Panangarĕng te mogen overgaan. Ook hier blijft hij zeven dagen, even hartelijk ontvangen en gul onthaald als tevoren. Andere, met name genoemde echtgenooten van Sawerigading, alsmede diens minnaressen, krijgen ieder een bezoek van één dag. Ten paleize Luwu' teruggekeerd ontvangt hij van de vazallen van Luwu' en Warĕ' huldegiften, drie dagen lang.

Op een morgen staat hij onrustig op, hij wil naar Tjina terugkeeren en deelt dat aan zijn grootvader mede. De reden is de zorgwekkende toestand van We Tĕnridio, welke hij uitvoerig beschrijft, erbij vertellende wat men al gedaan heeft om haar uit haar verdooving te wekken[2]) en ten slotte dat zij de trom en andere muziekinstrumenten (bovenvermeld) noodig heeft die hij nu, in opdracht van zijn vader, in Luwu' komt halen. Op aandringen van Bataralattu' zal hij eerst een bezoek aan Warĕ' brengen[3]). De vorst draagt

[1]) La Pananrāng's (fragmentarisch) relaas wordt hier niet geresumeerd; zie de betrekkelijke teksten, A XIV, XVII—XXIII hiervoor.

[2]) Maatregelen die men neemt bij een *bissu* opdat hemelsche machten tot haar indalen.

[3]) Hier staat een door zijn vader gebouwd paleis.

eenigen zijner broeders op naar Warĕ te zeilen en daar alles te herstellen en in orde te maken voor I La Galigo's komst: het paleis moet door *bissu*'s worden versierd, de hanenvechtbaan hersteld, enz. Onder leiding van La Pangorisĕng is na drie dagen alles gereed en dan wordt een bode naar Luwu' gezonden om den vorst te verzoeken met I La Galigo naar Warĕ' te komen. In staatsie gaan zij, ook We Datusĕngĕng, naar de aanlegplaats van Luwu', gaan daar scheep naar Warĕ' en komen den volgenden dag vóór Warĕ aan. Bataralattu' noemt dit het land van Sawerigading. Beschrijving van de landing en van den ceremonieelen intocht[1]). De begroeting heeft aan boord plaats gehad. De echtgenooten van Sawerigading zijn ook meegekomen en zijn zeer verheugd als zij I La Galigo de verplichte ceremonieën zien doormaken. Als hij eindelijk is binnengelaten, wordt het geheele paleis bezichtigd (uitvoerig), bij de hoofdpaal bevindt zich, als bizonderheid, een hanenvechtbaan. Na het paleis volgt de lusthof, hier wordt een bad genomen. De palmwijntappers en hun werktuigen trekken in het bizonder de aandacht. Men gaat het paleis weer binnen, Bataralattu' biedt zijn kleinzoon en diens neven geschenken aan. Er heeft een maaltijd plaats, de zeventig prinsen bedrinken zich en vertellen elkaar oude liefdesgeschiedenissen. We Datusĕngĕng laat *bissu*-hofdames een dans uitvoeren, daarna dansen ook de mannen, ieder op zijn beurt. Het tooneel doet het vorstelijk echtpaar tranen storten, zij worden aan hun kinderen herinnerd. Echtgenooten van Sawerigading weenen mede, zij denken aan hem. 101

Den volgenden dag worden in het perk bij de hoofdpaal van het paleis hanengevechten gehouden. 's Avonds wordt weer gedanst, enz. Weer een dag later stelt I La Galigo den vorst voor naar Luwu' terug te keeren, wat deze goedkeurt. Hij neemt uitvoerig van het volk van Warĕ' en verschillende plekjes van het paleis zijns vaders afscheid. De stoet bereikt de aanlegplaats der schepen. Bataralattu' draagt nu zijn broers op om, volgens de adat van Luwu' met I La Galigo de onderhoorigheden rond te gaan, hem als den zoon van Sawerigading voor te stellen en den volke kond te doen dat door zijn komst de rouw is opgeheven; hij zelf keert met de zijnen rechtstreeks naar Luwu' terug. I La Galigo begint zijn rondreis aan boord van de Welĕnrĕng[2]). 111

Twee etmalen nadat hij Warĕ' verlaten heeft, komt I La Galigo

[1]) Van deze plechtigheid wordt ook gezegd dat zij de officieele beëindiging van den rouw is.

[2]) De tekst is corrupt.

vóór Dusung. De bevolking wacht hem op. Hij gaat aan land, moet eenige ceremonieën doormaken en daarna heeft een feestmaaltijd plaats. Hij blijft daar drie dagen, ontvangt huldegiften, neemt aan hanengevechten deel en zeilt dan weer verder. Een reeks met name genoemde plaatsen wordt op deze wijze bezocht; in de meeste blijft hij drie, in enkele vijf dagen; het programma is steeds gelijk. Het is nu reeds meer dan vijf maanden geleden sedert men van Tjina wegvoer. Van de laatstbezochte plaats zendt La Pangorisĕng I La Lompongĕ' vooruit naar Luwu' om den vorst van de a.s. wederkomst van I La Galigo kennis te geven. Bataralattu' laat het paleis door de *bissu*'s onder leiding van de *pua' ma'toa* versieren en alles voor de ceremonieele inkomst van I La Galigo in orde brengen[1]). Den volgenden morgen heeft deze in allen vorm plaats. Op weg naar het paleis passeert hij de woning van Radjengrisompa; zij kijkt naar den stoet en hij wordt door haar schoonheid bekoord. Onder „heil" geroep en na met *wĕnno* (gerooste rijst) bestrooid te zijn, wordt hij door We Datusĕngĕng het paleis binnengeleid.

I La Galigo informeert bij zijn genooten wie de schoone vrouw die hij onderweg gezien heeft, is. Er worden grappen ten beste gegeven, o.a. dat I La Galigo nu wel in Luwu' blijven zal en We Tĕnridio in Tjina zal opvolgen[2]). Hij zelf stelt het zoo voor alsof hij in Luwu' wil blijven ter wille van zijn grootouders. 's Avonds polst hij zijn grootvader over een huwelijk met haar in alle stilte. Bataralattu' wijst dat af, de adat van Luwu' is dat wanneer de vorst een vrouw begeert te huwen, zij van haar echtgenoot moet scheiden, ten paleize ontboden wordt en daar het huwelijk plaats heeft. Hij laat zich inlichten wie de bewuste vrouw is[3]). We Datusĕngĕng zendt een bode naar Tĕnrisamarĕng, de moeder van Radjengrisompa, om haar dochter aan te zeggen naar het paleis te komen en dat dier echtgenoot Daeng Sama ver weg moet varen. Het verzoek van I La Galigo, dat hij naar haar (Radjengrisompa) toe zou gaan, wordt door den vorst beantwoord met de opmerking dat zij dan een opgezwollen buik zou krijgen[4]). De moeder is, met bezwaard hart, bereid te ge-

[1]) De officieele ontvangst van I La Galigo in de hoofdplaats Luwu' zal dus nu eerst plaats hebben.

[2]) Zij is het tweede kind van Sawerigading en I We Tjudai.

[3]) Uit een opmerking van hem valt op te maken dat Sawerigading met haar moeder, vóór zij van Radjengrisompa zwanger was, liefdesbetrekkingen heeft onderhouden. Er is deswege geen bezwaar tegen een huwelijk van Radjengrisompa met I La Galigo.

[4]) *ma'busung*, Wb. s.v. *busung*, gevolg van onbetamelijke gedragingen jegens vorsten, o.a. het noemen hunner namen.

hoorzamen. Doch als zij, na het vertrek der bode, haar schoonzoon inlicht, verwerpt het echtpaar heftig de mogelijkheid eener scheiding. 121
Zij betoogt daartegen dat men zich naar wat de Schepper heeft beschikt, heeft te voegen en ten slotte legt het echtpaar zich erbij neer. Daeng Sama gaat heen, na een moeilijk en smartelijk afscheid van Radjengrisompa. Zij gaat haar kamer binnen en werpt zich bedroefd neer. Na een tweede bezoek der bode, vergezeld van de *pua' ma'toa* van Luwu' om kracht aan haar woord bij te zetten dat de adat niet anders toelaat, zegt Tĕnrisamarĕng haar dochter zich voor vertrek gereed te maken. Radjengrisompa neemt afscheid en volgt de *pua' ma'toa* naar het paleis, waar zij met bestrooiïng van *wĕnno* ontvangen wordt. Door Tĕnriadawa en We Panangarĕng rechts en links opgeleid, neemt zij op den huwelijkszetel plaats. Vervolgens hebben de (gebruikelijke) huwelijksceremonieën plaats[1]). Het huwelijksmaal wordt opgediend. Zonder veel plichtplegingen volgt zij I La Galigo naar het slaapvertrek. Drie etmalen lang verlaat het paar de huwelijkssponde niet. I La Galigo's neven maken commentaren op dit huwelijk. Wanneer hij weer buiten komt, gaat hij naar Bataralattu' en vraagt een goeden dag op te geven waarop hij naar Tjina terugkeeren kan. Alsnu volgen lange besprekingen, hoe het vertrek in te richten. Het gelukt niet I La Galigo van zijn plan af te brengen. We Datusĕngĕng wil medegaan naar Tjina, maar Bataralattu' verklaart dit *pemali*, hij zal La Sinilele mee laten reizen, deze zal zich dan met de regeling van het *djuru*-bestijgen door We Tĕnridio belasten[2]). Er worden vele geschenken voor Sawerigading meegegeven. Hij neme de regeling van het bestijgen van de *djuru* door We Tĕnriabĕng, hetwelk niet is doorgegaan, als voorbeeld. I La Galigo staat erop Radjengrisompa mee te nemen. Zijn grootvader zegt dat hij zich dan van haar kan laten scheiden, zoodra hij met een „ebenbürtige" vrouw zal huwen, I La Galigo verwerpt die mogelijkheid, hij kan haar in dat geval bij I We Tjimpau in Mario onderbrengen[3]). Bataralattu' laat nu de *pua' ma'toa* met haar schaar van *bissu*'s het paleis versieren; met vele ceremonieën wordt het voor We Tĕnridio

---

[1]) Van „tegenhouden" als bij de komst van een bruidegom in de woning der bruid een groote plaats inneemt, is bij deze omgekeerde huwelijkssluiting geen sprake.

[2]) Ook zoo op te vatten dat hij als vertegenwoordiger van den vorst daarbij tegenwoordig zal zijn; hij was tot dusverre plaatsvervanger van zijn neef Sawerigading in Luwu'.

[3]) I We Tjimpau is ook een niet „ebenbürtige" echtgenoote van zijn vader.

bestemde, uit den Hemel neergedaalde *bissu*-gerei van We Tĕnriabēng, na door de *pua' ma'toa* toegesproken te zijn, door de *bissu*'s
131 naar de schepen gebracht[1]). Verschillende vrouwelijke familieleden en We Panangarĕng geven geschenken voor Sawerigading mee en vooral tranen. Bij het uitdragen van het *bissu*-gerei uit het paleis heeft nog een incident plaats: er breekt een onweer los dat echter bezworen wordt.

We Tĕnriabēng ziet uit den Hemel dat men haar *bissu*-toestellen wegdraagt en is daar ontroerd van. Het vertrek van I La Galigo's vloot wordt uitvoerig beschreven. Het *bissu*-gerei is, door dansende *bissu*'s begeleid, aan boord van de Welĕnrēng gebracht. Bataralattu' en We Datusĕngĕng gaan, na het vertrek, neerslachtig het paleis weer binnen.

[In Tjina]. Het is avond. Sawerigading praat met I We Tjudai. Hij is bezorgd dat I La Galigo nog niet terug is, de goede dag is reeds overschreden. „Heb ik niet geraden hem niet te laten gaan," antwoordt I We Tjudai, „nu is hij misschien verongelukt." Na een slapeloozen nacht gaat Sawerigading in de *baruga* een praatje met zijn schoonbroers maken, zij trachten zijn ongerustheid weg te nemen. Vol weemoedige herinneringen aan Luwu' gaat hij 's avonds weer naar het paleis. —

In volle zee. I La Galigo zegt La Sulolipu op de in Luwu' gehaalde trom met de *sompa*-slag te slaan, misschien zal We Tĕnridio dan in beweging komen. Inderdaad dringt het geluid tot haar door en zij begint in *bissu*-taal te spreken[2]). Sawerigading hoort haar, wekt I We Tjudai, die twijfelt. Hij laat licht aanmaken in het paleis, daar klinkt het weer door den nacht. We Tĕnridio is opgestaan; nog
141 slaperig roept zij opnieuw hemelsche machten aan op haar neer te dalen. Sawerigading offert en biedt den Schepper een kostbaar buffeloffer als het waar is dat zijn dochter naar de aarde is weergekeerd[3]).

Den volgenden morgen worden (op de gewone wijze) de *puang*'s ten paleize genoodigd om versieringen aan te brengen, er wordt een looper naar de aanlegplaats der schepen gelegd, er worden eerehagen

---

[1]) Dit *bissu*-gerei bestaat uit alles wat We Tĕnridio begeerde, maar de opsomming ervan luidt telkens anders; het wordt over kostbaar doek, van paleis tot de aanlegplaats gespreid, vervoerd. Hoofdbestanddeel zijn trommen en andere muziekinstrumenten.

[2]) Zij smeekt o.a. om *bissu*-gerei.

[3]) Haar staat van verdooving werd dus als een afwezig zijn beschouwd.

opgericht, enz., alles als bij de inkomst van hooge personages gebruikelijk, ditmaal voor het uit den Hemel afkomstige *bissu*-gerei dat I La Galigo aan boord heeft.

Sawerigading gaat met zijn beide schoonbroers naar de aanlegplaats. Er heeft een bizonder hartelijke ontmoeting van hem en zijn neef La Sinilele plaats[1]). Het *bissu*-gerei mag niet door het krijgsvolk (*djoa'*) worden gedragen. I La Galigo neemt de trom, eenige neven-reisgenooten de andere zaken. De *puang*'s trekken, om beurten litanieën zingende, naar de Welĕnrēng. Zij roepen naar omhoog de ziel aan, zich los te maken en tot We Tĕnridio te komen[2]). Beschrijving van den intocht[3]). Het *bissu*-gerei verspreidt licht over het land, het wordt in de kamer van We Tĕnridio gebracht. Sawerigading wil alles van Luwu' weten, I La Galigo hangt een verlokkend beeld op. I We Tjudai wordt dadelijk jaloersch; „waarom ben je er dan „niet gebleven?" zegt ze bits. Sawerigading roept zijn zoon ter zijde en laat zich weer van Luwu' vertellen, van zijn echtgenooten en de geschenken die ze meegezonden hebben, de tranen niet te vergeten. Zij stellen zich voor de woedende uitvallen van I We Tjudai in veiligheid in het vreemdelingenverblijf en Radjengrisompa maakt bij haar heur opwachting. De zusters komen de nieuwe nicht (*nièce*) ook begroeten. Er wordt een maaltijd opgedragen, waarna men genoegelijk keuvelt.

Den volgenden morgen stellen La Pananrāng en La Sinilele voor om aan andere vorsten uitnoodigingen rond te zenden ter bijwoning der hanengevechten die ter gelegenheid van het oprichten van de *djuru* gehouden moeten worden. Er zijn geoefende vaklieden[4]) noodig om de versieringen aan *djuru* en aanbouw waarin zij geplaatst zal worden, aan te brengen. La Pananrāng gaat in Mario benoodigd- 151
heden voor het versieren halen, welke I We Tjimpau gereedelijk verstrekt. We Tĕnridio heft een *bissu*-zang aan, door Da Punta Serĕng die bij haar in de kamer is, aangehoord. Zij brengt den inhoud aan Sawerigading over: „Uw dochter wil niet dat geringe lieden

---

[1]) La Sinilele is mee geweest op den grooten zwerftocht door Sawerigading als jongen man ondernomen.

[2]) Waarschijnlijk bedoeld dat We Tĕnridio uit den Hemel bezield zal worden, als zij straks de *djuru* bestijgt. Er worden hier verscheidene, tot de priestertaal behoorende woorden gebruikt, in het Wb. met *ininawa* dat „innerlijk, gemoed, adem" beteekent, gelijkgesteld. Het woord „ziel" is hier bij gebrek aan beter gebruikt, het is de beleving die aan *bissu*'s voorbehouden is.

[3]) Als bij het inhalen van een bruidegom, enz.

[4]) *panre manarang oroagi.*

„de versiering aanbrengen, gij moet het zelf doen met zeer bekwame „lieden, met *bissu*-dansen opgeleid"[1]). Om deze laatsten te krijgen zal La Sinilele boden bij de vazallen rondzenden. Daar komt I La Galigo met eenige neven ten paleize. Hij is ontevreden dat de vazallen nog niet zijn opgeroepen zoodat het hanengevechten houden en dobbelen nog niet beginnen kan. Sawerigading maakt hem deelgenoot van de door We Tĕnridio geschapen moeilijkheid. La Paladjarĕng weet raad, La Ma'paseling is de vereischte persoon[2]). Hij wordt ontboden, heeft er geen ooren naar, maar wordt door dreigementen gedwongen. De stoet wekt commentaren, o.a. heet het voor het eerst dat I La Galigo sedert hij uit Luwu' terug is, opgeblazen is en hoovaardig, andere vorsten niet acht en zich heer der wereld waant[3]). De vaklieden worden ceremonieel ingehaald, geëerd en gevoed. Zij zullen drie maal per dag eten krijgen.

La Pananrăng geeft order de vazallen met hun lieden bijeen te roepen, allen, tot den nederigsten waterhaalder toe, moeten *bissu*-kleeding dragen en gewijde taal spreken. Weldra komen zij van alle kanten aan, litanieën zingende. Het schouwspel vermaakt I La Galigo die met zijn neven een rondgang maakt, zeer[4]).

Abrupt einde conform het origineel.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Langi'paewang Toapanjompa La Tĕnritappu' Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Lebarisompa Lawe, vorst van Tjina.
2. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, vorstin van Tjina.
3. I La Galigo To Boto' Datuna (Opuna-) Tjina To Padamani

---

[1]) De voorstelling is dat ook de hemelsche echtgenoot van We Tĕnridio, door haar mond sprekende, hierop aandringt.

[2]) Daar hij later met een stoet bekwame lieden komt, schijnt dit zoo op te vatten dat hij de inderdaad voorname personage is die zulke lieden te zijner beschikking heeft.

[3]) Deze karakteristiek blijft in volgende verhalen aan zijn persoon verbonden.

[4]) De passage is niet duidelijk; er wordt uitdrukkelijk gezegd dat men niet menschen- maar godentaal (*ada dewata*) moet spreken, doch dit behoort tot de bizondere wetenschap der *bissu*'s.

I La Semaga To Tĕssi(w)odjang To Sĕssungriwu' To Sinapati, zoon van 1 en 2.

4. We (Tĕnri)dio We (E) Bissulolo Datu Bissu Bataribissu, dochter van 1 en 2.
5. Tĕnribalobo, dochter van 1 en 2.
6. I We Tjimpau Datuna Lempang, echtgenoote van minderen rang van 1.
7. Tĕnriawaru We Makawaru (Waru) Daeng paraga, dochter van 1 en 6.
8. Da Punta Serĕng van Udjumpero, voorname *bissu* en heelmeesteres.
9. We Palaguna van Tawalangi', voorname *bissu*.
10. (We) Tĕnriabēng Daeng manutĕ' (— manotĕ') Bissu ri langi', zuster van 1 in den Hemel.
11. La Punna langi' Djawasĕngĕng Rĕmmang ri langi', echtgenoot van 10.
12. La (Pa)nanrāng To Sulolipu Punna lipu ri Takkebiro en van Kaukau, neef en raadsman van 1, reisgenoot van 3.
13. Ma'tangkiluwu', echtgenoote van 12.
14. La Ma'saguni Toapemanu', neef van 1 [1]), reisgenoot van 3.
15. Djĕmmu ri tjina, neef van 1.
16. Sĕtti ri luwu', *idem*.
17. Sĕtti ri warĕ', *idem*.
18. Sĕttimanjala, *idem*.
19. (Puang) Patoto' To Palanro La Puange, de Schepper.
20. (Datu) Palinge', gemalin van 19.
21. I La Suala, hemelwachter.
22. We Tĕnrilekĕ' Daeng ma'lurĕng, hofdame van 4, nicht van 1.
23. La Sulolipu Sinaungpadjung, reisgenoot van 3, zoon van 12 en 13.
24. La Pawĕnnari, reisgenoot van 3, zoon van 14.
25. Batara Guru Puanta ma'dĕppa' ri lappa' tĕllang enz., (zoon van 19 en 20), stichter van Luwu'.
26. We Njili'timo' Puanta ri watamparĕ' nadulu welompalodjang soba sinrangĕng makatawarĕng ri ale lino, echtgenoote van 25.
27. Guru ri Sĕllĕng van Peretiwi, vader van 26.
28. Linrungsamuda, moeder van 26.

---

[1]) Ook *La Ma'pemanu'*, schrijffout? Ten rechte zijn zoon.

29. BATARALATTU' (— LĔTTU') OPUNA LUWU' I LA TIULĔNG, vorst van LUWU', zoon van 25 en 26, vader van 1 en 10.
30. WE DATU (OPU-) SĔNGĔNG (WE SĔNGĔNG), moeder van 1 en 10, vorstin van LUWU', dochter van 31 en 32.
31. LA URUMPESSI (vorst van TOMPO'TIKA', ouders in den Hemel, niet vermeld), echtgenoot van 32.
32. WE (E) PADAULĔNG, echtgenoote van 31.
33. LA BALAUNJI', zeegod (uit de Onderwereld), vader van 32[1]).
34. LA PANGORISĔNG TO PANANRĀNG, raadsheer van 29 en halfbroer, vader van 12.
35. WE TĔNRIULE' (— OLE'), moeder van 12, zoogmoeder van 1.
36. LA TĔMMA'LURĔNG TO SINILELE, halfbroer van 29, vader van 14 en 43.
37. UNGA WE WARU of WE WUNGAWARU, moeder van 14 en 43, zoogmoeder van 1.
38. LA PATINGĔLLĔ' TO PANANGARĔNG, halfbroer van 29, vader van 44.
39. LA TĔNRIEMPĔNG TO MARETĔNGA (en: TO PARETĔNGA), halfbroer broer van 29, vader van 51.
40. LA TĔNRILUWU'[2]) TO MAREOPU, halfbroer van 29, vader van 49.
41. LA TĔMMA'LOLONG TO SAWEASE, halfbroer van 29, vader van 45.
42. I LA LOMPONGĔ' TO BULU'TANA, halfbroer van 29, vader van 52.
43. LA SINILELE TO PALĔNNARĔNG, zoon van 36 en 37, plaatsvervanger van 1 in LUWU'.
44. WE PANANGARĔNG I DARUMA, geliefdste echtgenoote van 1 in LUWU', dochter van 38.
45. WE SAWEASE, echtgenoote van 1 in LUWU', dochter van 41.
46. WE PINAMILE, *idem.*
47. WE PINANRASI, *idem,* dochter van 54.
48. WE SAMPANE(NA) of WE SĔMPĔNNA, *idem.*
49. WE MAREOPU, *idem,* dochter van 40.
50. WE MARASEMPE, *idem.*
51. WE MARETĔNGA, *idem,* dochter van 39.
52. WE BULU'TANA, *idem,* dochter van 42.
53. WE PATAUNGĔNG, ook: WE PADAUNGĔNG, *idem.*
54. TO PINANRASI, halfbroer van 29, vader van 47.

---

[1]) Er staat, abusievelijk, vader van 31.
[2]) Spelling onvast, ook: *La Tĕnriitu, °lutu.*

55. RADJENGRISOMPA I TAPPU'ARA, wordt door 3 tot vrouw genomen.
56. DAENG SAMA(NA), eerste echtgenoot van 55 [1]).
57. TĔNRISAMARANG (°SAMARĔNG), moeder van 55.
58. I To DĔTTIA, vader van 55 [2]).
59. WE TĔMMA'SELO, bode van 30 en haar zoogzuster.
60. WE ATILANGI', hofdame, dochter van 59.
61. WE ATIMEGA, hofdame van 10.
62. WE ATIWERO, *idem.*
63. LĔTTEPATALO To SOMPARIU, zoon van 10 en 11, hemelsch echtgenoot van 4.
64. LA PAMUSURĔNG To RUKKAPOTI (ROKKAPUTI enz.), neef en raadsman en reisgenoot van 3 [3]).
65. LA PALADJARĔNG TOAPASĔSSUNG To WENGĔNG, *idem, idem,* van TJINA RI LAU'.
66. LA PAERONGI van TJINA RI LAU', neef en reisgenoot van 3.
67. LA TĔNRIDOLO To SOPPENG, *idem.*
68. LA TĔNRIPALĔ' To LAMURU, *idem.*
69. TOALA van BĔKKĔNGPUTE, *idem.*
70. LA PALIPUI To BILA, *idem.*
71. LA PABABARI To KAMPIRI, *idem.*
72. LA TĔNRILUTTU' van BARINGĔNG, *idem.*
73. SIDAMANASA To BULU', *idem.*
74. LA PADUWAI, *idem.*
75. (PALAWAGAU') I LA GILINGĔNG, vorst van TOMPO'TIKA' en SAWANGMEGA.
76. LA MA'PATUDU To PAWEWANGI To TĔNRIBADJI, raadsheer en plaatsvervanger van 12 in TAKKEBIRO.
77. TĔNRIADAWA DAENG MA'LURĔNG, echtgenoote van 43.
78. WE MANEDARA, dienstjuffer aan boord van de Welĕnrēng.
79. LA TĔNRINJIWI' LANGI'RISUNRA To MALAKA, in den strijd tegen 1 op zee gesneuveld.
80. SĔTTIABONGA LOMPENG RI DJAWA BULIOE, oud-verloofde van 2, heeft zich in een zeegevecht aan 1 onderworpen.
81. I LA BULISĔNG, grootvader van 80, was met 25 uit den Hemel neergedaald, arentapper.

---

[1]) Voluit: *La Muladatu Daeng Sama.*
[2]) Voluit: *La Walinono I To Dĕttia.*
[3]) Deze en de volgenden behooren tot de zg. zeventig prinsen, waarvan er echter slechts eenigen genoemd worden.

82. PUNNA LIUNG, heer van TODANGTODJA[1]).
83. WE PATUNĔRRĔNG, een Javaansche prinses, echtgenoote van 81.
84. WE TEPOLIPU I DA SARAGI OPU TAMANANG van TEMPE.
85. LA SATTUMPUGI' DATUNA TJINA, oud-vorst van TJINA, vader van 2.
86. WE TĔNRIABANG, echtgenoote van 85.
87. LA TĔNRIRANRĔNG (LA RANRĔNG[2])) PANREPATANGA', zoon van 85 en 86.
88. LA MAKASAUNG OPUNA SABANG OPU LAGUSI[3]), zoon van 85 en 86.
89. WE TĔNRIDJEKA DATUNA TEMPE, dochter van 85 en 86.
90. TĔNRIAWEWE van TANETTE, *idem.*
91. WE TĔNRIRUA, aanzienlijke vrouw in TJINA[4]).
92. LA MA'PASELING van TJINA RI LAU'.
93. TĔNRISAWANGĔNG, echtgenoote van 93.
94. WE MA'UDARA DATUNA DJAMPU, zoogmoeder van 3.
95. WE (TĔNRI)GILING, hofdame van We Panangarĕng.
96. RADJAMULIA, een prinses in TJINA.
97. WĔLLE RI DJAWA, een prinses in TJINA.
98. LA PALĔNNARĔNG, zoon van 43.
99. WE TĔMPERENG I DA PALILU, hofdame van 2.
100. PANRITA UGI' (en °OGI'), neef van 1 in TJINA.
101. I WE SALARĔNG, *puang* van LUWU'[5]).
102. WE APANGLANGI', *idem* van WARĔ'[5]).
103. WE PANIRO, *idem* van TEMPE.
104. WE SULĔSSALA, *idem* van SABANG.
105. ENGAWARU, *idem* van PATJING.
106. LA MA'DARĔMMĔNG TO MALAKA (l. MALOKU), in TJINA te nooden gast.
107. LA WADJOLANGI' van MARAPĔTTANG, *idem.*
108. LA SAWUNGLANGI' van SUNRA RI ADJA, *idem.*
109. LA RUMPANGMEGA van TASILILU, *idem.*
110. LA MA'PAPULI van MATOANGING, *idem.*
111. DATU — — van TARANATI, *idem.*

---

[1]) Niet nader aangeduid; onzeker wie bedoeld wordt.
[2]) Waarschijnlijk foutief voor: *La Danrĕng.*
[3]) Ten rechte een naam van La Tĕnriranrĕng.
[4]) Gewoonlijk een dochter van 85 en 86, doch dat kan hier niet het geval zijn daar 92 haar broer is.
[5]) Behalve deze beide, in Tjina celebreerende *puang*'s, worden ook in het land zelf een *puang* van Luwu' en eene van Warĕ' genoemd.

112. La Tanroadji van Malatunru', *idem.*
113. I La Salasa, zoon van 75, *idem.*
114. La Tĕnripapa (l. La Tĕnripĕppang) Opu lolo van Wadĕng, *idem.*
115. La Ma'panjompa, zoon van 114, *idem.*
116. Pua' ma'toa van Tjina.

Namen van schepen en vogels zijn weggelaten.

I La Galigo bezoekt in Luwu' de volgende plaatsen en landschappen: Takkebiro, Warĕ', Dusung, Borawu, Kamanre', Bolong, Mengkoka, Tanette, Siwa, Pompĕssi, Larompo, Lampoko.

C VII.

Sammlung-Schoemann, VI-9, 75 bladen 4to, 148 beschreven bladzijden, 11 r. per blz., 16½ × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

I La Galigo wordt naar Luwu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen (fragment).

Dit hs. is nagenoeg gelijkluidend met het vorige. Het begint juist zoo en eindigt in besprekingen die La Pangorisĕng met zijn broeders in Luwu' voert over de wijze waarop zij tegenover de juist binnengevallen, vreemde vloot zullen handelen (waarvan het resultaat is dat men in fakkeloptocht naar de aanlegplaats gaat) [1]).

[1]) C VI blz. 908.

De thans volgende zes teksten spelen in het rijk Wewangriu'. In de inleiding tot de groep hss. in de Rijks-Universiteit te Leiden waarin over personen van Wewangriu' gehandeld wordt, is uiteengezet dat en waarom zij tot den I La Galigo-cyclus behooren (blz. 506). Er werd tevens op gewezen dat men met deze verhalen op een zijspoor is en hun plaatsaanwijzing in het groote geheel moeilijkheden oplevert. Onderling is de volgorde wel aan te wijzen.

C VIII.

Sammlung-Schoemann, VI-14 (a, b), 17 r. per blz., a/b van blad 1/2 tot en met blad 49/2, 16½ × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

a. Huwelijk van I La Dewata en Sompa ri timo';
b. Korte fragmenten uit de geschiedenis van Wewangriu'.

De I La Galigo-teksten van dit hs. loopen tot blz. 129; zij handelen allen over het rijk Wewangriu'; op blz. 130 begint een ander gedicht tot het einde. Het schrift is onduidelijk, het hs. bevat vele fouten.

Wat de hss. die over Wewangriu' handelen in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden betreft, moest geconstateerd worden dat zij zich allen om de persoon van Lebarisompa, kleinzoon van den stichter des rijks, bewogen, maar dat verhalen van de beide vorige generaties ontbraken. Het eerste verhaal in het onderhavige handschrift vult die leemte eenigermate aan, het is tevens het eenigst-bekende dat over den vroegeren tijd handelt.

De I La Galigo-verhalen in dit hs. zijn in drie gedeelten te splitsen: Het eerste gedeelte vormt het zooeven genoemde verhaal, een belangrijke gebeurtenis van de 2de generatie (a); het tweede gedeelte bestaat uit de in hoofde genoemde, korte fragmenten (b), de daarin besproken gebeurtenissen liggen niet veel later. Het derde gedeelte geeft een fragment van een verhaal dat veel later valt, waarvan ook nog wel geen tekst bekend was, maar waaraan zijn plaats tusschen andere, reeds bekende teksten is aan te wijzen, zie C XIII hierachter. In de beide eerste gedeelten zijn de geslachten van Luwu', Tjina en Tompo'tika' niet betrokken; discrepanties van het geslacht van Wewangriu' met deze geslachten, zooals in de Lebarisompa-verhalen is te constateeren (blz. 506 v.v.), komt hier dus niet aan den dag.

a.

1/2 I La Dewata begeeft zich aan boord om, den wensch zijns harten

volgende, zich naar Tompo'tika' Timpa'ladja' te begeven, alwaar hij met zijn nicht Sompa ri timo' in het huwelijk zal worden verbonden. Hij vaart met een uit den Hemel neergedaald schip en komt, na een voorspoedige reis, na drie etmalen in Timpa'ladja' aan. Hij biedt den Heer een slachtoffer van kostbare buffels als zijn voornemen in vervulling zal gaan en hij Sompa ri timo' als zijn echtgenoote mee naar zijn land Wewangriu' zal voeren [1])[2]). Zijn vertrouwde raadsman wordt naar het paleis gezonden om te melden dat hij met zijn moeder is aangekomen. Onmiddellijk laat We Tepulinge', de moeder van Sompa ri timo' en zuster van I La Dewata's moeder, de *pua' ma'towa* ontbieden om het paleis met haar *bissu*-schaar te versieren en alles voor de blijde inkomst van den bruidegom in gereedheid te brengen. Nadat de *puwa' ma'towa* ten paleize haar opwachting gemaakt heeft, wordt Sompa ri timo' met veel ceremonieel naar haar verheven zitplaats[3]) geleid, zij is schitterend aangedaan. Vervolgens gelast de vorst de *puwa' ma'towa* zich naar de aanlegplaats der schepen te begeven om I La Dewata plechtstatig met *bissu*-dansen, gewijde zangen, enz. in te halen. Het optrekken van den stoet naar het paleis verloopt op de gebruikelijke wijze, d.w.z. dat de bruidegom telkens wordt tegengehouden en pas verder mag gaan als eenigen uit zijn gevolg zich den doortocht gekocht hebben[4]). Hierbij behoort ook dat hem telkens de kleeren van het lijf worden getrokken en hij van kleeding verwisselt. Zoo bereikt hij allengs de tamarinde-boomen en het feestgebouw om 11
welks dak (?)[5]) hij zeven maal rondgeleid wordt, er volgen nog andere ceremonieën (als bij alle groote, ook niet-huwelijksfeesten gehouden worden) en zoo komt hij, steeds van zijn moeder vergezeld[6]), en met groot gevolg in het paleis. Het „tegenhouden" is nog niet ten einde. Als hij tot de hoofdpaal van het huis genaderd

[1]) Men blijkt in Timpa'ladja' op zijn komst voorbereid te zijn geweest; het huwelijksaanzoek en wat daar verder bij komt, moeten dus reeds eerder hebben plaats gehad. Er is geen tekst bekend waarin dit verhaald wordt.

[2]) Het volk dat I La Dewata aan boord heeft, wordt *to Ugi'* genoemd. Deze benaming geldt in het bizonder voor de bewoners van Tjina of Tana Ugi'. — Wewangriu' wordt geacht op den weg van Luwu' naar Tana Ugi' te liggen, doch in bekende verhalen is er nergens sprake van dat Wewangriu' gezag over Tana Ugi' zou oefenen.

[3]) *arakeang*, volgens Wb. „zolder", i.c., naar het schijnt, een soort verhoog. Het wordt bij huwelijken geregeld vermeld. Als synoniem dient *su' badjo*, volgens Wb. z.v.a. *timpa'ladja'* — voor- en achtergevel van het huis, s.v. 2° *su'*.

[4]) Het blijft bij woorden.

[5]) *patongko'*. Wb. s.v. 1° *tongko'*.

[6]) Ongewoon, maar misschien uit haar voornaamheid — zij is *manurung* — te verklaren.

is, heeft de ontmoeting plaats[1]). De ceremonieën en het tegenhouden zijn hiermee nog niet ten einde. Doch als alle tegenstand z.g. is overwonnen, kan de bruidegom naast zijn bruid op den staatsiezetel gaan zitten en hebben de ceremonieën der huwelijkssluiting plaats. (Beschreven). Al dien tijd toont de bruid zich voor den bruidegom beschroomd. Beider moeders, tevens zusters en *manurung,* halen de herinnering op hoe zij indertijd, toen zij nog in den Hemel waren, hadden afgesproken, bijaldien zij in het huwelijk traden en kinderen kregen, die met elkaar te zullen laten trouwen; nu wordt dat door den Schepper bewaarheid.

Van hier af (blz. 39) wordt het verhaal meer en meer verward en verloopt in een opeenvolging van losse fragmenten van verschillende episoden, de taal is verknoeid.

Eerst wordt de beschrijving van I La Dewata's huwelijk onderbroken door die van een avontuur van Opuna Wengĕng, waar tusschendoor nu en dan nog gesproken wordt van de hooge gasten die hanengevechten houden. Het laatste wat van I La Dewata gezegd wordt, is dat hij zich den morgen na het huwelijk buiten vertoont en zich dan weer terugtrekt (blz. 58/59).

Opuna Wengĕng, schoonbroer van I La Dewata, die met hem meegekomen is, ziet op het feest We Sirate(na), echtgenoote van Daeng ma'lĕppĕ' van Watuulĕng. Hij verlieft zich in haar. Onwel geworden, keert zij naar haar land terug, haar echtgenoot wordt in Timpa'ladja' aangehouden, omdat de hanengevechten nog niet beëindigd zijn. Opuna Wengĕng volgt haar over zee en met behulp van haar hofdame slaagt hij erin, haar naar zijn lusten te dwingen, hoewel zij aanvankelijk haar echtgenoot trouw wilde blijven. De raadsheeren van I La Dewata en van hem voorzien er ernstige gevolgen van, mogelijk een oorlog. Opuna Wengĕng verlaat We Sirate's paleis eerst, als Daeng ma'lĕppĕ', na afloop der feesten in Timpa'ladja', op komst is. Hij komt in Timpa'ladja' (?) terug, waar heeren van zijn en I La Dewata's gevolg reeds ongerust zijn en erkent het gebeurde. Hij is neerslachtig en zegt zijn smart mee te nemen naar zijn land (blz. 90).

b.

De volgende fragmenten spelen telkens op een later tijdstip. De

[1]) Een paar bladzijden van den tekst zijn hier herhaald.

verhalen, waartoe zij behooren, zijn niet bekend. In het eerste blijkt I La Dewata nu ook met Datu bissu gehuwd te zijn en is zij reeds moeder van Padumpa'lipu. Opuna Wengĕng heeft een zoon, Lebarisompa. Beiden zijn jonge knapen. I La Dewata is afwezig en wordt met smart en angst gewacht. Het fragment eindigt abrupt. De afschrijver of de vervaardiger van het hs. waarnaar dit afschrift gemaakt is, zegt dat het verhaal is afgeloopen, wat niet anders beteekenen kan dan dat het stuk hetwelk hij tot zijn beschikking had, niet verder ging (blad 49/2).

Zie voor het vervolg, C XIII hierachter.

NAAMLIJST.

a.

N.B. In het hs. worden de namen op zeer uiteenloopende wijzen gespeld; hier is de elders meest voorkomende spelling gevolgd.

1. I La Dewata I La Sangiang Tunruwange awanalangi' mene'natana I To(w) Angkau' La Walinono To Wewang[riu'], vorst van Wewangriu'.
2. Polalĕnge todjampulawĕng, *manurung,* moeder van 1.
3. Sompa ri timo' (We Timo') Dĕnriangkawa' (We Kawa') Daeng malaka (?), prinses van Tompo'tika' Timpa'ladja', nicht en a.s. echtgenoote van 1.
4. La Raulangi' To Sadampoto' Punna lipue ri Tompo'tika', *manurung,* vader van 3.
5. Polalĕnge adjuara lakko ritungo We Tepulinge', *manurung,* jongere zuster van 2, echtgenoote van 4[1]).
6. We Atilangi', dochter van 1.
7. We Atimega, hofdame van 5.
8. We Atiwero, *idem.*
9. Tjolli'pudjie, echtgenoot van 10 in Tĕssiambe [zuster van 1].
10. Opuna Wengĕng I La Sekati To Palĕttei Lebata'llo, ook:

[1]) De namen van 2 en 5 worden dooreengehaald. Een huwelijk van 2 *manurung*'s (4 en 5) is tegen den regel. De vader van 1 Tĕddjorisompa, uit de Onderwereld, treedt niet op.

LEBA TO WENGĔNG DATUNA(TO) SUPPA' van TANATĔKKO en TĔSSIAMBE, echtgenoot van 9.

11. LA TĔNRIDJIDJI' (LA IDJI') TOWALAGĔNNI, „neef" van 1 en aanzienlijk volgeling.
12. TOWAPASAWĔNG, aanzienlijk volgeling van 1.
13. TOWAPESALLE, *idem.*
14. WE MA'PASAWĔNG, hofdame van 5 [1]).
15. TO PARIUSI, bode van 4.
16. WE WEPULANGI', *pua' ma'towa* van TIMPA'LADJA'.
17. LA MULADATU, „tegenhouder" in TIMPA'LADJA'.
18. LA MA'DANATJA of TOADANATJA, *idem* [2]).
19. LA MA'DUSILA, *idem.*
20. LA MALAGĔNNI, *idem.*
21. LA MA'PALĔPPĔ', *idem.*
22. LA MA'DUNGKĔLLĔNG, *idem.*
23. TOWADUNGKĔLLĔNG, *idem.*
24. TOWAPANJOMPA, *idem.*
25. DAENG PABETA, *idem.*
26. TO TĔNRIGILING, *idem.*
27. WE TĔNRISOLONG, nicht van 3, „tegenhoudster" in TIMPA'LADJA'.
28. WE TĔNRIGILING TO WADĔNG, *idem, idem.*
29. WE MARAGĔLLUNG DAENG MALAKA, „tegenhoudster" in TIMPA'LADJA'.
30. WE PUTĔ'KATI DEANG TĔMMOLLE, *idem,* zoogmoeder van 3?
31. GUTU'PATALO TO PALAGUNA, in het gevolg van 1.
32. LA MA'PASĔSSUNG TO MARIO, *idem* [3]).
33. LA EMPĔNG TOWALALA(E), *idem.*
34. I LA SANRESĔNG I TO TANGARĔNG TOAPATJONGA, oudere halfbroer van niet-deftige moeder van 1 [4]).
35. TOWALAGĔNNI, in het gevolg van 1.
36. I LA MAMU TO MALUKU, *idem.*
37. LA TĔNRITIMANG TOWALANIUNG, vertrouwde van 10.
38. I LA SOMPĔRRĔNG TOWADARAPPUNG, halfbroer van 10.

---

[1]) Wordt ook *Unga We Madjang* en *Tingo We Adji,* een benaming van hofdames, genoemd.

[2]) Afgaande op de namen: zoon en vader, doch hier van één persoon gebezigd.

[3]) I La Dewata noemt hem zijn vollen broeder, dit schijnt als grap bedoeld; hij is de broeder van zijn bijvrouw, van wie overigens in dit verhaal niet blijkt of zij reeds met I La Dewata gehuwd is.

[4]) Elders (A XLIV) oudere halfbroer van 4.

39. TOWAPAMADĚNG, in het gevolg van 1.
40. WE SIRATE(NA) DAENG PALALLO (°PALIWĚNG) van WATUULĚNG, door 10 belaagd, oudere halfzuster van 1.
41. DAENG MA'LĚPPĚ' van WATUULĚNG, echtgenoot van 40[1]).
42. WE PATJELAI I DA PALĚPPĚ', hovelinge van 3.
43. WE LINRUNGLANGI', hofjuffer (Unga We Madjang, ook: Tingo We Adji) van 40.
44. I DA PADĚNGĚNG, geleidt 40 naar haar land.
45. LA PAWAKARI (LA WAKA'), sirihdoosdrager van 10.
46. LA PALONGĚNGI, dienaar van 10.
47. I DA LULUANG, hofdame in TIMPA'LADJA'.

---

[1]) Elders (A XLIV) oudere halfbroer van 4.

C IX.

Sammlung-Schoemann, VI-21, 167 bladen 4to, 332 beschreven bladzijden, 13 r. per blz., 16 × 20½ c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.

Voor andere hss. van dit verhaal, zie men de inleiding van A XLIV, een hs. dat met het onderhavige op een zelfden tekst teruggaat.

Dit afschrift is verbroddeld en vaak schier onbegrijpelijk. Vergelijking met A XLIV kan dan opheldering geven. Er is met vocaalteekens willekeurig omgesprongen, vocaal-punten en punten die tot de letter behooren zijn verward, de *ĕttjĕ* (pĕpĕt) is vaak niet geschreven of een lettergreep verschoven, op de maat is niet gelet; het afschrift maakt den indruk door een Boegineesch-onkundige (Makassaar?) te zijn vervaardigd. In één opzicht staat het boven A XLIV, n.l. hierin dat geen stukken van het origineel door elkaar zijn geraakt, de gebeurtenissen volgen elkaar regelmatig op. Het begint iets eerder.

1/1 Abrupt begin. (Lebarisompa spreekt in Tanatĕkko tot zijn vertrouwden raadsman La Ma'laniung:)

„Ga naar Malaetĕppa in Wewangriu' ", enz. Lebarisompa heeft schepen zien passeeren op weg naar Wewangriu' met boden aan boord om bij I La Dewata, den vorst van dat land, naar de hand van diens dochter Pantjaitana te dingen. Er zijn drie boden op één dag gekomen, van vorst Lĕttemangkau' van Labu'tika', van La Makaroda van Tjabe'tika' en van La Ma'galattung, den jongeren broeder van Lebarisompa. Hij heeft zelf het oog op haar laten vallen en zendt nu La Ma'laniung als bode om zich bij Malaetĕppa op de hoogte te stellen en tevens aanzoek om haar hand te doen[1]).

[1]) Het huwelijksaanzoek behoorde tot haar vader I La Dewata gericht te zijn. Dit kan echter niet omdat Lebarisompa met een andere dochter van dezen

Het onderhoud van La Ma'laniung met Malaetĕppa heeft een voor Lebarisompa bevredigend verloop. De huwelijksboden zijn wel aangekomen, maar er is nog geen beslissing genomen. Malaetĕppa aanvaardt voor zijn zuster een huwelijksschat, gelijk aan dien welke indertijd voor hem is opgebracht toen hij Bataratungkĕ', Lebarisompa's zuster, huwde.

Als La Ma'laniung in Tanatĕkko terugkeert[1]), zit Lebarisompa in spanning te wachten. Doch alvorens naar hem toe te gaan, neemt La Ma'laniung met zijn gevolg eerst een bad. Lebarisompa ontvangt het gunstig bescheid met groote vreugde en zegt nog tot La Ma'laniung dat hij, na Pantjaitana getrouwd te hebben, wellicht slechts acht dagen later zijn huwelijk met We Tĕnripada zal laten doorgaan. (Zie noot 1 vorige bladzijde).

Het begin van het volgende tooneel[2]) is weggevallen. De tekst begint tegen het einde van een maaltijd die aan de huwelijksboden ten paleize Wewangriu' is aangeboden. De boden dragen vervolgens de aanzoeken hunner meesters bij I La Dewata voor. Deze is ge- 11
porteerd voor het aanzoek van La Ma'galattung, zoon zijner zuster[3]), doch wenscht de landsgrooten, prinsen, vazallen, enz. eerst te raadplegen. Er komen ook boden in Tanatĕkko om personen van daar op te roepen. Zij treffen Lebarisompa in de *baruga* gezeten aan, hij lacht om den te beleggen raad, Pantjaitana is immers reeds aan hem verloofd.

Als de vergadering in Wewangriu' bijeen is, zegt Datu bissu, de moeder van Pantjaitana, geen schoonzoon uit den vreemde te wenschen. La Ma'galattung zou zijn echtgenooten eerst moeten wegdoen, zij is, evenals Malaetĕppa, vóór Lebarisompa[4]). I La Dewata maakt

---

bij een andere echtgenoote. We Tĕnripada genaamd, verloofd is. Vandaar dat hij, achter I La Dewata's rug om, zich tot diens zoon Malaetĕppa, den broeder van Pantjaitana, en gehuwd met zijn zuster wendt. Haar moeder Datu bissu is evenals haar zoon op de hand van Lebarisompa. Zoo kan het gebeuren dat Pantjaitana aan twee verschillende personen wordt toegezegd, resp. door haar vader en door haar broeder in conniventie met de moeder.

[1]) De plaatsen waar Lebarisompa en zijn ouders wonen (Tana tĕkko — Tĕssiambe), Wewangriu' en Amĕsangĕng, de woonplaats van Sompa ri timo' en We Tĕnripada moet men zich niet ver van elkaar voorstellen.

[2]) Tooneel B van tekst A XLIV (blz. 510 hiervoor).

[3]) Waardoor de zoo gewenschte *baisĕng-* (Jav. besan) verhouding tusschen broer en zuster zou intreden.

[4]) Zij spint hiermee voort op de boven aan La Ma'laniung gedane toezegging, waarvan I La Dewata onkundig was.

zich boos en zegt dezen niet te willen, hij is beducht voor Sompa ri timo', We Tĕnripada's moeder[1]), omdat Lebarisompa, Pantjaitana huwende, We Tĕnripada tijdelijk in den steek zou laten. Hij verklaart zich vóór La Ma'galattung, dien hij als een zeer rijk candidaat afschildert. Op verzoek van diens bode bepaalt hij den datum van het opbrengen van den huwelijksschat.

We Ma'pawĕkkĕ', de vertrouwde hofdame van Pantjaitana, gaat naar haar kamer en vertelt haar dat zij niet met Lebarisompa zal
21 huwen, want dat haar vader La Ma'galattung als a.s. schoonzoon heeft aangenomen. Pantjaitana is verstoord, zij heeft haar zinnen op Lebarisompa gezet, laat La Ma'galattung maar naar Padjalesang (Amĕsangĕng) tot We Tĕnripada gaan[2]) Toen zij als *bissu* bezield werd en een hemelling op haar nederdaalde en door haar mond sprak[3]), was er geen leugen in wat hij zeide. En deze, haar „droom", had haar gezegd dat de versieringen die reeds in Amĕsangĕng waren aangebracht (voor het huwelijk van We Tĕnripada en Lebarisompa), voor het huwelijk van La Ma'galattung en Pada zouden dienen en dat zij, zonder verwijl, met Lebarisompa zou huwen. Zij houdt aan haar droom vast, maar mocht die niet waarheid blijken, dan wenscht zij niet langer *bissu* te blijven en wil zij ook van haar hemelschen echtgenoot niet meer weten. We Ma'pawĕkkĕ' tracht haar te kalmeeren. Uit het venster kijkende, ziet zij Malaetĕppa aankomen.

Hij gaat het paleis binnen, passeert I La Dewata, samen met een huwelijksbode van La Ma'galattung in het voorhuis gezeten; hij begrijpt wat er gebeurd is, loopt door naar zijn moeder en vraagt haar: „Wat nu?" — Datu bissu, onvervaard, wil de huwelijksgaven van La Ma'galattung terugzenden[4]). I La Dewata wordt binnengeroepen. Na ingelicht te zijn[5]), roept hij ach en wee over Malaetĕppa's gekonkel met Lebarisompa's huwelijksbode. Er ontwikkelt zich een heftig twistgesprek. I La Dewata is radeloos, hij laat zijn draagzetel voorkomen en gaat naar Amĕsangĕng om met Sompa ri timo' te spreken. Feestklanken komen vandaar over en Datu bissu verneemt hoe

---

[1]) Sompa ri timo' wordt als een ongemakkelijke vrouw geschilderd. I La Dewata vreest te recht dat zij de wispelturigheid van Lebarisompa zal veroordeelen.

[2]) Aankondiging van wat werkelijk zal gebeuren.

[3]) d.w.z. haar hemelsche echtgenoot. Voor deze beleving wordt ook het woord *nipi*-droom, gebezigd.

[4]) Geschenken van de zijde des jonkmans, als hem het ja-woordt wordt gegeven (*palawaduto, tepo'timu,* zie: Matthes, Ethnologie Zuid-Celebes blz. 22).

[5]) Is in den tekst weggevallen.

sedert dagen de gasten daar toestroomen (om het huwelijk van We Tĕnripada en Lebarisompa te komen bijwonen). I La Dewata treft Sompa ri timo' in de voorbereiding tot het feest aan. Zij is verbaasd van zijn komst, zij is nog niet aan de beurt voor een bezoek[1]). I La Dewata peinst en zucht, maar komt eindelijk met zijn verhaal van Lebarisompa's bedrijf voor den dag. Sompa ri timo' vaart uit, zij legt er vooral den nadruk op dat We Tĕnripada een „ebenbürtige" vrouw voor hem is en Pantjaitana, als zijnde Datu bissu van minder voorname afkomst, niet. Ten slotte jaagt zij haar echtgenoot weg en geeft meteen last de versieringen af te rukken en alle voorbereidingen tot het feest ongedaan te maken. Zij wil weg, terug naar haar vaderland, met We Tĕnripada, om haar schaamte te bedekken. De *manurung*-sche, moeder van I La Dewata, door het kabaal aangetrokken, komt toeloopen. Zij heeft Sompa ri timo' lief als een eigen kind en trekt (als verder steeds) haar partij, zij dreigt de kinderen van Datu bissu te zullen onterven. I La Dewata haast zich heen, hij begeeft zich naar zijn echtgenoote in Mario in wier paleis hij midden in den nacht aankomt. Mistroostig werpt hij zich neder.

Den volgenden morgen staat Lebarisompa op van zijn legerstede, hij roept La Ma'laniung en zendt hem (oostwaarts) naar Wewangriu' om van Malaetĕppa en Datu bissu te vernemen op welken dag de huwelijksschat moet worden opgebracht en wanneer het huwelijk zal plaats hebben. De bode keert, na een en ander vernomen te hebben, 31
naar Tanatĕkko terug. Lebarisompa is zeer voldaan. Samen gaan zij nu naar Tĕssiambe, om zijn ouders op de hoogte te brengen en hun tevens te vragen We Tĕnripada door het aanbieden van eenige landschappen te bewegen erin toe te stemmen dat hij zijn huwelijk met haar eenige dagen uitstelle.

Zijn moeder ziet een fraaien stoet aankomen maar weet eerst niet wie het is. Terwijl zij daarover met haar eerste hofdame I Da Patjonga aan het praten is, komt Lebarisompa het paleis binnen. Hij vertelt zijn plannen met Pantjaitana, gepaard aan uitstel van het huwelijk met We Tĕnripada. Zijn moeder staat als verpletterd. Zij breekt in een jammerklacht uit: hij kan niet met beiden trouwen, Pada is van even edel bloed, Pantjaitana niet, haar zoon brengt verderf over het land. Lebarisompa doet voorslagen, hoe Pada's instemming te winnen. Op zijn verzoek zendt zijn moeder Tjolli'pudjie,

[1]) I La Dewata bezoekt zijn echtgenooten om beurten.

I Da Patjonga naar Amĕsangĕng om onder aanbieding van eenige landschappen We Tĕnripada's toestemming te verwerven; Lebarisompa wacht haar terugkeer niet af, maar gaat huiswaarts; in zijn paleis te Tanatĕkko begeeft hij zich naar zijn echtgenoote de Makassaarsche.

De zending van I Da Patjonga werkt niets uit. Sompa ri timo' beantwoordt haar boodschap met orders alles wat voor het huwelijk van We Tĕnripada in gereedheid was gebracht, weg te ruimen en met bepaalden slag op de trom te slaan, waarmee bekend wordt gemaakt dat er een huwbare dochter ten paleize is en vrijers worden uitgenoodigd aanzoek om haar hand te doen, niet in persoon maar door bemiddeling van huwelijksboden.

I Da Patjonga komt Tjolli'pudjie rapporteeren hoe Sompa ri timo' gewoed heeft. Zij wordt ten tweeden male naar Amĕsangĕng gezonden met nog grootere aanbiedingen, zij wil zelfs Tanatĕkko afstaan. Sompa ri timo' is onverbiddelijk, zij dreigt de bode zelfs te door-
41 steken. Doodelijk verschrikt komt I Da Patjonga in Tĕssiambe terug, zij weet nu nog te melden dat reeds bevel gegeven is om den huwelijksschat terug te brengen.

Tjolli'pudjie zendt haar ten derden male. Nog vóór zij Amĕsangĕng bereikt heeft, komt zij We Patjelai, vertrouwde hofdame van Sompa ri timo' tegen, op weg naar Tĕssiambe met den huwelijksschat. Deze wordt aldaar door haar aan Tjolli'pudjie afgedragen, waarop zij naar Amĕsangĕng terugkeert. I Da Patjonga was intusschen doorgegaan naar Amĕsangĕng, ook deze laatste gang werkt niets uit.

Lebarisompa is in zijn paleis te Tanatĕkko. Hij sterkt zich met een sirihpruim uit den mond zijner bijvrouw de Makassaarsche en begeeft zich dan naar buiten om een gesprek te voeren met La Ma'laniung en I La Tangarĕng. Zij hooren in Amĕsangĕng met den bekenden slag op de trommen slaan; zij hebben ook vernomen dat de gasten er toestroomen. Wie zal de gelukkige zijn die met We Tĕnripada zal trouwen? Zij weten dat de huwelijksschat van Lebarisompa is teruggezonden. Deze ziet somber voor zich en roept dan uit: „Wie zou het wagen naar haar hand te dingen? Wie heeft twee „hoofden: één om de bruidegomskroon op te zetten, één om door „mij te worden afgeslagen?" —

In Amĕsangĕng. Huwelijksboden van overal her stroomen toe. Bij elk huwelijksaanbod wil Sompa ri timo' erop ingaan, bezorgd als zij

is vóór alles de We Tĕnripada aangedane schande uit te wisschen. Maar dan komt de *manurung*-sche tusschenbeiden. Zij wijst volstandig de candidaten, den een na den ander, af. Haar gronden zijn dat zij niet in aanmerking komen wegens onderhoorigheid aan Tanatĕkko, dus aan Lebarisompa, van wien zij niets meer weten wil, wegens te geringe geboorte, enz. Zij maakt er geen geheim van, op 51
een bode van La Ma'galattung te wachten[1]). Sompa ri timo' wil in arren moede met haar kind wegvaren naar haar vaderland om op die wijze haar schaamte te bedekken.

Lebarisompa spreekt in zijn paleis te Tanatĕkko tot La Ma'laniung: „De door Datu bissu als gunstig voor het opbrengen van de *sompa* „bepaalde dag is aangebroken[2]). Laat dadelijk een feestmaal voor „mijn vazallen en het volk aanrichten, morgen aan den dag zal de „huwelijksschat naar Wewangriu' gebracht worden, hij moet gelijk „zijn aan dien voor Bataratungkĕ' opgebracht toen zij met Malaetĕppa „huwde." De landsgrooten komen bijeen in het vreemdelingenverblijf van het paleis; er wordt stevig gedronken en als de ridders beneveld zijn, vertellen zij elkaar liefdesavonturen uit vroeger tijd. Den volgenden morgen heeft I Da Gumĕllĕng de leiding bij het regelen van den huwelijksschat. Deze wordt in optocht met *bissu*-ceremonieën naar Wewangriu' gebracht. Beschrijving. La Ma'laniung, belast met de overbrenging, wordt ten paleize Wewangriu' een maaltijd aangeboden. Hij keert, na volbrachte opdracht, naar Tanatĕkko terug en doet Lebarisompa verslag van zijn tocht.

Verheugd zegt deze dat nu den overvolgenden dag het huwelijk zal plaats hebben, aldus is door Datu bissu, als zijnde dit een gelukkige dag, bepaald. Zijn beide getrouwen La Ma'laniung en I La Tangarĕng wijzen erop dat hij zich voor de huwelijksplechtigheid zorgvuldig zal moeten kleeden en daarbij hulp zijner echtgenooten inroepen. Lachend antwoordt hij dat hij den geheelen nacht bezig geweest is door het aanbieden van geschenken en goede woorden zijn echtgenoote de Makassaarsche daartoe te bewegen, doch zonder resultaat. Dies laat hij zijn draagzetel vóór komen om naar zijn echtgenoote Karaempugi' in Pao te gaan. De prinsen gaan zich intusschen met hanengevechten vermaken. Zij ontvangt haar gemaal, keurig gekleed, meenende dat hij haar zijn verplicht beurtbezoek komt

---

[1]) Is als volle broer van Lebarisompa wel „ebenbürtig".
[2]) d.w.z. de vóór-avond van dien dag, daar bij nachten gerekend wordt.

brengen. Doch het ware doel van zijn komst vernemende, wordt ze boos. I La Tangarĕng, haar broeder, neemt het voor Lebarisompa op, enz., deze tracht zijn vrouw in de slaapkamer te dringen, zij blijft onvermurwbaar en het einde is dat Lebarisompa in den nacht verder trekt naar zijn derde echtgenoote We Samangkĕllang. Deze is zeer meegaande en gaat gewillig mede naar Tanatĕkko[1]). De Makassaarsche ontvangt haar vriendelijk. Lebarisompa trekt zich met de Makassaarsche terug, het samenzijn wordt besloten met het wisselen van aangekauwde sirihpruimen. Den volgenden morgen — de dag vóór het huwelijk — geeft Lebarisompa La Ma'laniung orders voor een nieuw onthaal zijner vazalvorsten.

In Wewangriu'. De gasten zijn bijeen, eerehagen zijn opgericht,
61 alles is gereed voor de blijde inkomste van den bruidegom. Men kort zich den tijd met hanengevechten tot het donker wordt.

Den volgenden morgen staat Lebarisompa vroeg op. Er heerscht feestgedruisch in Tanatĕkko. Hij kleedt zich in bruidegomsdracht, de Makassaarsche is bij hem. Zijn volgelingen kleeden zich eveneens voor de gelegenheid. Hij neemt afscheid van zijn beide echtgenooten (Karaempugi' vertoont zich niet), van de Makassaarsche vraagt en ontvangt hij een sirihpruim uit haar mond om zich te sterken. Het afscheid is teeder van zijn kant. In een schitterenden stoet gaat hij heen. De *puang's* spelen een voorname rol. De intocht in Wewangriu'
71 wordt uitvoerig beschreven. De bruidegom vordert, telkens tegengehouden, stap voor stap. *Bissu*'s verrichten dansen en ceremonieën en zingen litanieën. Pantjaitana is nog binnenskamers. Zij wordt naar de *arakeang* geleid[2]), enz. De bruidegom bereikt de hoofdpaal van het huis, doch is iets later weer buiten. Hij heeft zich aan verschillende ceremonieën te onderwerpen. Ook in het paleis houdt het „tegenhouden" nog niet op. Het oogenblik is aangebroken dat Pantjaitana van haar verheven zitplaats moet afdalen. De bruidegom zit nu vóór den staatsiezetel. De zon nijgt naar het Westen; eindelijk komt Pantjaitana naast hem te zitten. Zij moeten nu de gebruikelijke
81 huwelijksceremonieën tesamen doormaken. Daarna moet de bruid overgehaald worden haar schuchterheid af te leggen en haar echtgenoot

---

[1]) Het plan was alle zijn echtgenooten in dit paleis onder te brengen.

[2]) *arakeang*-zolder; hier = *su' badje*, een verhoogde zitplaats waar zij verborgen zit.

aan te zien. Inmiddels wordt het bruiloftsmaal opgedragen. Als dit is afgeloopen, gaan de gasten naar de hanenvechtbaan en Lebarisompa troont zijn vrouw mee naar het slaapvertrek. De beschrijving gaat door met wat zich daar afspeelt. Zij wisselen van sirihpruim, den volgenden morgen komen zij niet buiten.

Bij het krieken van den dag landt een handelsvaartuig in Tjenrana. La Ma'tuppuang daalt juist af naar de rivier om een bad te nemen. Er ontwikkelt zich een gesprek tusschen hem en den handelaar. Hij verneemt dat het huwelijk van We Tĕnripada niet is doorgegaan en Lebarisompa's huwelijksschat is teruggezonden. Zeven dagen lang is op de rijkstrommen geslagen (te kennen gevende dat er een huwbare prinses was), zeventig vorsten hebben huwelijksboden gezonden. Opgewonden, zijn bad vergetende, loopt La Ma'tuppuang naar het paleis en vertelt zijn heer het nieuwtje. La Ma'galattung geraakt in hevige gemoedsbeweging; „het is voorbeschikt," zegt hij, „dat ik, „ten oorlog uitgerust, Amĕsangĕng binnen zal trekken om te huwen". Laat Lebarisompa maar in Wewangriu' huwen[1]), hij is bereid voor het bezit van We Tĕnripada met zijn broeder te strijden. Zijn zoogmoeder laat haar waarschuwende stem hooren, Lebarisompa is zeer te duchten en een niets ontziende woestaard, hij zal Tjenrana te vuur en te zwaard verdelgen. Doch er wordt niet naar haar geluisterd. Hij zendt zijn vertrouwdste raadslieden La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng als huwelijksboden naar Amĕsangĕng per schip; zij worden goed ontvangen. In het bizonder de *manurung*-sche is met het aanzoek zoo ingenomen dat zij den huwelijksschat voor haar rekening neemt; wat het deel harer beide kinderen zou zijn, bestemt zij daarvoor[2]). De boden keeren naar Tjenrana terug en brengen rapport uit (uitvoeriger dan het verhaal van hun onderhoud in Amĕsangĕng). La Ma'galattung verheugt zich zeer over den goeden afloop, maar in één opzicht maakt hij bezwaar. Het geeft geen pas tegenover We Tĕnripada dat hij niet zelf den huwelijksschat zou opbrengen, dies geeft hij order de schatkamers te openen. La Wirampugi' zal ermee vooruit naar Amĕsangĕng varen, hij zelf zal 91
volgen. Na het vertrek van La Wirampugi's smaldeel gaat hij afscheid nemen van zijn bijwijven, een afscheid voor goed want La Tĕnripada kan geen tweede vrouw naast zich hebben. Zij worden, onder groot

[1]) Hij ziet dus af van Pantjaitana.

[2]) I La Dewata en Tjolli'pudjie, op die wijze onterfd om de laakbare rol die zij ter zake van het huwelijk van Lebarisompa met Pantjaitana gespeeld hebben.

betoon van smart van beide zijden, weggezonden met last om met anderen te huwen.

In oorlogsuitrusting, met groot gevolg, trekt hij naar de gereed liggende schepen. Beschrijving van den optocht.

Als La Wirampugi' in Amĕsangĕng is aangekomen, wordt de huwelijksschat gelost. In ceremonieelen optocht gaat de stoet, van zingende en dansende *bissu*'s begeleid, naar het paleis. Den volgenden morgen landt La Ma'galattung zelf met de zijnen. Nieuwe, ceremonieele opmarsch in volle wapenrusting; de *pua' ma'towa* van Tjoppo'meru wacht hem op. De bruidegom is genaderd tot de hoofdpaal van het paleis. Het „tegenhouden" begint hier op de gebruikelijke wijze.

101 Volgt de beschrijving van het huwelijk, ongeveer gelijk aan die van het huwelijk van Lebarisompa en Pantjaitana, eenigen der daarbij opgetreden personen verschijnen ook hier ten tooneele. —

In het handschrift zijn twee bladen verwisseld, men leze blad 108, 110, 109, 111 enz.

Des avonds trekt het bruidspaar zich terug, den volgenden morgen keeren de gasten naar hun haardsteden terug.

Lebarisompa is nu zeven etmalen gehuwd. Hij is gedrukt en denkt aan het huwelijksfeest dat in Amĕsangĕng heeft plaats gehad. Hij vraagt Pantjaitana een sirihpruim uit haar mond en verlaat dan het

111 paleis voor de *baruga*. Hier vindt hij zijn kameraden. La Ma'liniung krijgt opdracht naar Amĕsangĕng te gaan om met de *manurung*-sche te spreken.

111/2 De tekst breekt abrupt af, doch is quasi-afgesloten met het woord „tamat". Hierna zijn vijf bladen blank gelaten, ongenummerd.

112/1 De voortzetting heeft een abrupt begin en sluit niet bij het voorgaande aan. Uit den paralleltekst blijkt[1]) dat terwijl Lebarisompa bezig is orders aan La Ma'laniung te geven, I La Tangarĕng plotseling verschijnt. Hij is gaan verspieden bij het huwelijksfeest van La Ma'galattung in Amĕsangĕng en doet daarvan verslag in een ophitsende rede. De tekst begint in het einde van deze toespraak.

Lebarisompa is woedend. Hij gaat terug naar het paleis. Zijn plan is gevormd, hij wil Pantjaitana naar Tanatĕkko brengen en daarna tegen zijn broeder in Tjenrana optrekken. Datu bissu legt zich erbij neer dat hij Pantjaitana overhaast, zonder zich den tijd voor een

---

[1]) A XLIV blz. 518.

intocht in optima forma in Tanatĕkko te gunnen, daarheen brengt en laat erfgoederen harer dochter uit de schatkamer halen. Lebarisompa zendt een bode naar Tanatĕkko om te waarschuwen en het gansche volk, hoog en laag, bijeen te roepen. De bode wordt daar door Lebarisompa's zoogmoeder te woord gestaan, die dadelijk voorbereidingen laat treffen om het jonge paar op ceremonieele wijze in te halen, zooals het behoort.

Volgt de beschrijving van het vertrek van het echtpaar in ceremonieelen optocht van Wewangriu' en aankomst in Tanatĕkko. Ongeacht de korte voorbereiding wordt de wijze waarop het paar wordt ingehaald, als niet minder luisterrijk dan gewoonlijk beschreven[1]). Er heeft een herhaling van de bij een huwelijk behoorende symboli- 151
sche handelingen plaats.

Lebarisompa houdt tot de verzamelde familieleden en landsgrooten een toespraak waarin hij uiteenzet dat en waarom hij tegen zijn broeder in Tjenrana ten oorlog wil trekken. La Ma'laniung moet de oproepingen tot den krijg overal laten rondbrengen.

Het vervolg van den tekst is in de war. — Tjolli'pudjie is ontzet. Zij spreekt tot La Ma'laniung: „Dat is het boos bedrijf van I La „Tangarĕng, van Malaetĕppa en van Datu bissu"[2]). Haar echtgenoot zit (als gewoonlijk bij schokkende gebeurtenissen) verwezen voor zich uit te staren.

De zon begint te dalen als Towapasawĕng in Mario aankomt[3]). I La Dewata, die zich daar bevindt, verneemt met ontroering dat een oorlog tusschen Tanatĕkko en Tjenrana aanstaande is. Hij is nog niet bekomen van Lebarisompa's daad, nl. om We Tĕnripada voor Pantjaitana in den steek te laten en heeft in dagen niet gegeten.

I To Tangarĕng komt bij zonsondergang in Amĕsangĕng aan[4]). La Ma'galattung verneemt dat Lebarisompa tegen Tjenrana wil optrekken. Hoogst verbolgen zegt hij den strijd tegen zijn broer en Malaetĕppa te zullen aanvaarden. De bode raadt hem dadelijk naar Tjenrana terug te keeren want Lebarisompa wil haast maken met zijn aanval en vertrekt. La Ma'galattung begeeft zich met zijn echt-

---

[1]) Evenals in den parallel-tekst.

[2]) Men moet hierbij denken dat Lebarisompa La Ma'laniung naar Tĕssiambe heeft afgevaardigd om zijn ouders van zijn plan om La Ma'galattung te gaan bevechten, op de hoogte te brengen, de passage is uitgevallen.

[3]) In den paralleltekst wordt gezegd dat Lebarisompa hem als bode daarheen gezonden heeft met het doel tot den krijg op te roepen.

[4]) Als in den paralleltekst (A XLIV blz. 520) ook I La Sanresĕng genoemd; evenals daar ontbreekt de voorgeschiedenis van dit tooneel.

genoote naar binnen, tot Sompa ri timo' en de *manurung*-sche. Hij vraagt verlof met We Tĕnripada naar Tjenrana af te reizen. Sompa ri timo' barst in een aanklacht van Lebarisompa, Datu bissu, La Ma'laniung en I La Tangarĕng uit. De *manurung*-sche zegt kalmeerend: „Blijf gij hier, ik zal mijn kleindochter naar Tjenrana „begeleiden." Sompa ri timo' wil Pada's erfgoed in het schip dat haar naar Tjenrana zal overbrengen meegeven, maar La Ma'galattung verzoekt dat niet te doen. Hij zendt La Pitugading vooruit om zijn zoogmoeders te waarschuwen en haar te verzoeken alles voor de ontvangst van hem en Pada in gereedheid te brengen. Het geheele volk moet verzameld worden om hen aan de landingsplaats op te wachten en in te halen. La Ma'tuppuang moet de vloot in gereedheid brengen die hem mitsgaders een krijgsmacht naar Tjenrana zal overbrengen. Aldus geschiedt, La Pitugading vertrekt bij nacht, de overigen gaan in plechtigen stoet naar den riviermond waarbij zorg gedragen wordt, door het spreiden van tapijten, dat de *manurung*-sche de vloer en den grond niet raakt. Sompa ri timo' is aldoor in
131 hevige gemoedsbeweging.

La Pitugading komt midden in den nacht in Tjenrana aan; hij kwijt zich van zijn opdracht, deelt ook mede welk gevaar het land bedreigt. Alles trekt naar den riviermond en blijft daar de rest van den nacht in afwachting, twee gewezen bijvrouwen van La Ma'galattung bevinden zich onder de wachtenden. Toagalattung laat buffels slachten voor het volk.

La Ma'galattung, We Tĕnripada, de *manurung*-sche en gevolg landen bij het aanbreken van den dag in Tjenrana. De intocht heeft op ceremonieele wijze, in den vereischten vorm plaats, de *bissu*'s dansen, zingen gewijde zangen, enz. Het volk merkt op dat La Ma'galattung dus niet Pantjaitana als zijn gade thuisbrengt. In het paleis worden de symbolische huwelijkshandelingen herhaald, gevolgd door een maaltijd. De hooge personnages uit Amĕsangĕng die meegekomen zijn, krijgen hun afscheid. De hovelingen zetten het feest voort met een drinkgelag waarin oude liefdeshistories worden opgehaald.

141 Den volgenden morgen draagt La Ma'galattung La Ma'tuppuang op de oproepingen ten strijde rond te zenden, den dag daarop moet men bijeen zijn.

Aanvoerders van La Ma'galattung slagen erin door een goedgeleide, militaire manoeuvre een groote kudde buffels die door La Ma'laniung op gebied van Tanatĕkko was bijeengedreven, te bemachtigen. Te zelfder tijd worden hofdames die in het gevolg van

Pantjaitana in de rivier waren komen baden, opgelicht, aan boord van schepen gebracht en naar Tjenrana gevoerd. Groote opschudding in Tanatĕkko en Tĕssiambe.

Als de gunstige dag daar is, laat Lebarisompa buffels slachten om zijn vazalvorsten te onthalen. Te noen loopt de vloot van Malaetĕppa met zijn krijgsmacht van Wewangriu' den riviermond binnen. Vele andere vazalvorsten volgen met een grooter of kleiner aantal schepen, opgepropt met krijgsvolk. La Ma'laniung gaat ten paleize aller aankomst melden. Alleen La Ma'pasĕssung van Mario heeft zich laten verontschuldigen, Lebarisompa begrijpt dat dit uit vrees voor Amĕsangĕng en voor I La Dewata is geschied. Hij kleedt zich, evenals zijn bevelhebbers in oorlogsdracht. De vazalvorsten die per schip gekomen zijn en Malaetĕppa zetten hun troepen aan land. Opmarsch naar de hoofdplaats Tanatĕkko. Lebarisompa neemt afscheid van Pantjaitana, vraagt tot steun een sirihpruim uit haar mond en een ring van haar vinger en begeeft zich naar de *baruga*; onder de tamarinde-boomen stoot hij op den aanrukkenden Malaetĕppa. Hij houdt een krijgshaftige toespraak en daarna heeft het *mangaru'* plaats (uitvoerig) [1]). Dit geschiedt 's avonds. Tot slot spreekt Lebarisompa 151
weder bloeddorstige taal. Desgevraagd zegt hij dat den volgenden morgen het vertrek zal plaats hebben. Malaetĕppa keert naar zijn schip terug.

Het volgende tooneel, dat niet volledig is, verplaatst in een gesprek waaraan o.a. I To Tangarĕng en Toapasawĕng deelnemen en waarin over bemiddeling beraadslaagd wordt. Het is de avond van het *mangaru'*. De eerste draagt den tweeden op naar Tĕssiambe te gaan en aan Opuna Wengĕng en Tjolli'pudjie te verzoeken dadelijk iets te verzinnen om La Ma'galattung te redden. Aldaar aangekomen, vindt hij Opuna Wengĕng nog steeds wezenloos en der wanhoop ten prooi. Hij vertelt van de *coup de main* met de buffels en de hofdames. Tjolli'pudjie (wakker als altijd) vaart tegen Datu bissu en Malaetĕppa uit; Opuna Wengĕng zegt: „daar komt niets goeds van". Hij verzoekt zijn vrouw onmiddellijk oostwaarts naar Tanatĕkko te gaan om een vermaning tot Lebarisompa te richten, zijn toorn met goud af te koopen en zijn hart voor zijn broer te verteederen. Tjolli'pudjie jammert dat Lebarisompa, sedert hij naar Tanatĕkko verhuisd is, nimmer naar raad heeft willen luisteren. Hoe anders is

[1]) Zie hiervoor tekst A XLIV blz. 521.

La Ma'galattung! Hij is de vreugde zijner ouders. Slechts van één dienaar vergezeld gaat zij vervolgens door het duister naar Tanatĕkko. Als zij het paleis genaderd is, hoort Lebarisompa haar, hij laat de loopers leggen te harer ontvangst. Zij treedt binnen op het oogenblik dat La Ma'laniung bij het *mangaru'* (zie boven) zijn trouw betuigt. Hij snoeft, bralt en zegt in Tjenrana alles te willen verwoesten. Zij keert zich tegen hem in een heftige rede die ook I La Tangarĕng geldt. Lebarisompa heeft dit tooneel op eenigen afstand lachend aangezien en roept haar tot zich. Pantjaitana biedt haar schoonmoeder
161 sirih, Tjolli'pudjie is lief voor haar. In het nu volgend onderhoud tusschen moeder en zoon is zij welsprekend, hij halsstarrig; de vele hem geboden landschappen slaat hij af. Zij wil een nederig bediende worden bij haar zoon, hem alles afstaan mits hij van oorlog afzie. Niets helpt. Mistroostig verlaat zij het paleis, na nog eenige vriendelijke woorden met Pantjaitana gewisseld te hebben. Terug in Tĕssiambe vertelt zij Opuna Wengĕng haar mislukten tocht. Zij krijgt een nieuwe gedachte. „Ga naar uw geliefden zoon La Ma'-„galattung in Tjenrana, misschien is hij te bepraten en wil hij den „oorlog afkoopen met afstand van eenige landen." Met eenige moeite is Opuna Wengĕng daartoe te bewegen. Het moet in stilte gaan dat Lebarisompa er niet van hoore; zonder dat iemand het ziet, moet Tjolli'pudjie hem een aangekauwde sirihpruim geven. Hij vertrekt met een paar volgelingen en steekt in een visschersprauw naar Tjenrana over, na eerst een spreuk voor behouden aankomst gepreveld te hebben.

La Ma'galattung begeeft zich 's morgens, na het opstaan, met zijn echtgenoote naar het voorhuis. La Ma'tuppuang krijgt order buffels voor de vazallen te slachten. Als het maal gereed is, komen de vazallen opdagen. Zij komen over zee, ieder met een aantal schepen, vol krijgsvolk. Opsomming dergenen die gekomen zijn en beschrijving van hun verzamelen in en om de *baruga*. Als allen er zijn, gaat La Ma'tuppuang zulks ten paleize melden.

Het handschrift eindigt abrupt, in een woord.

NAAMLIJST.

Hetgeen in de inleiding tot de beschrijving over het verknoeid zijn van dezen tekst is medegedeeld, is in sterke mate aan de eigennamen

waar te nemen; zij worden telkens anders gespeld en zijn vaak tot onherkenbaar wordens toe verhaspeld.

Over het algemeen zal de bij A XLIV gevoegde naamlijst ook voor dezen tekst wel de juiste lezing vertegenwoordigen, weshalve hier naar die lijst wordt verwezen, in het bizonder de nummers 1 tot 163; enkele daar voorkomende namen worden in dezen tekst niet vermeld.

Enkele aanteekeningen volgen hieronder:

No. 12. Heet ook: DĔTTIAMPALĔ'.
No. 14. Heet ook: LA BOLOLANGI' (?).
No. 17. Heet ook: TO KIUNG TO PALENGORĔNG (onder Mampu).
No. 18. Heet ook: WĔNNE RI LANGI'.
No. 33. Is bode van No. 36.
No. 34. Is bode van No. 35, ook: TO PAWĔLLĔRRI.
No. 48. Heet: LA MA'SAWEDI.
No. 53. Heet ook: UNE DJAWĔLLU.
No. 71. Heet ook: BATARA WARĔ'.
No. 83. Heet ook: LA MANAUNGI.
No. 88. Heet ook: PAGĔ'LIPUE.
No. 92. Heet: GĔNNĔ'MANASA (?).
No. 99. Heet: SALINRUNGONGĔ'.
No. 102. Heet ook: WE AKKO'.
No. 118. Heet ook: DAENG MA'LADJANG (?).
No. 123. Heet: WE PALIPUI.
No. 127. Heet: DAENG PALIPUI.
No. 129. Heet ook: GUTU'PATALO.
No. 131. Is zoogbroeder van No. 17.
No. 132. Heet: LA MALALAE, waarschijnlijk de juiste naam.
No. 136. Heet: WE TĔNRILILUNG.
No. 145. Heet: DAENG SIDJĔRRA.
No. 151. Heet: DAENG MA'SĔRRI.
No. 155. Is van TAKĔLLA'.

Bovendien komen enkele namen voor die in A XLIV niet genoemd worden:

LA SADANGLANGI', hoveling in WEWANGRIU'.
LA PITUMPUGI', vazal van TJENRANA.

C X.

Sammlung-Schoemann, VI-12, 108 bladen 4to, 215 beschreven bladzijden, 13 r. per blz., 16 × 20½ c.M.

TITEL:

Iyanae / asĕnna kara karaeng / ma'tĕbba' gadjanna / riu'-mangkau' / na datu pamusu' / ri adja tasi' tamat.
(Oorlog van Riu'mangkau' en Datu pamusu').

INHOUD:

Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'.

Dit verhaal is het zelfde als A XLVIII, doch volledíger. Beide handschriften beginnen ongeveer op het zelfde punt; A XLVIII eindigt abrupt in de inmenging der *manurung*-sche in den strijd; deze tekst bevat daarna nog een ongeveer even lang stuk, waarmee het verhaal waarschijnlijk nog niet ten einde is. Deze tekst is beter geredigeerd dan A XLVIII en kan tot verheldering daarvan strekken. Voor twee episoden uit het verhaal, zie C XI en C XII hierachter.

1/2 Na enkele woorden die er niet bijbehooren begint het verhaal.

De dag is aangebroken. La Ma'laniung en I La Tangarĕng ontmoeten elkaar. Zij gaan samen naar het paleis, in het voorgedeelte is het ledig. Teruggetrokken in het achterhuis treffen zij Lebarisompa in gepeins verzonken aan. Hij is bleek en het is hem aan te zien dat hij smart lijdt. De vertrouwde raadslieden zijn bezorgd, in drie jaren heeft hij zich noch in het vreemdelingenverblijf, noch in het hanenperk vertoond. — De zaak is, zegt Lebarisompa, dat het verhaal rondgaat dat een prins van Tompo'tika' overspel gepleegd heeft met een vorstelijke dame (*datu*) van Tanatĕkko. „Wat moeten wij doen „om La Tĕnrisĕssu'[1]) hier te krijgen? Het is niet erg dat men van „mij vertelt dat ik van plan ben Sĕnridjawa te gaan verwoesten en „een edelvrouwe (*mutia*) van dat land als buit naar mijn land te „voeren. Dat is geen leugenpraat, ik heb dat gezworen." Hij be-

[1]) De bewuste prins.

spreekt dan uitvoerig hoe hij wraak nemen zal op La Tĕnrisĕssu'[1]). Hij is steeds door zijn familie links gezet, La Tĕnrisĕssu' rechts, d.w.z. de laatste genoot de sympathie. Een krijgstocht naar Tompo'tika' schijnt onuitvoerbaar, het is twijfelachtig of de landsgrooten die hem zouden moeten steunen, mede te krijgen zouden zijn. Doch hij wil en zal zijn schaamte wegwisschen door zijn woede aan La Tĕnrisĕssu' te koelen; daarvoor waagt hij de kans dat allen aan diens kant gaan staan. Ten slotte wordt besloten La Tĕnrisĕssu' naar Tanatĕkko te lokken. Lebarisompa zal een groot feest geven in verband met zijn plechtige gelofte Sĕnridjawa te zullen verwoesten en de edelvrouwe van dat land te rooven; bij de hanengevechten die aan het feest verbonden zijn, zal er dan gelegenheid zijn een *casus belli* te scheppen. Uitnoodigingen tot het feest zullen aan alle vazallen gezonden worden om gewapend naar Tanatĕkko op te komen; dat zij niet dralen tot een gunstigen dag! Er worden ook boden naar Tompo'tika' met nauwkeurige instructies gezonden[2]). Zij moeten La Tĕnrisĕssu' uitnoodigen aan de hanengevechten te komen deelnemen, hem tevens verzoekende vooruit te komen om de gasten te helpen ontvangen. Als reden van het feest op te geven de gelofte omtrent Sĕnridjawa.

De boden komen na drie etmalen varens in Tompo'tika'. La Tĕnrisĕssu' maakt zich vroolijk over deze uitnoodiging, zijn neef heeft hem niet anders dan een misdadiger genoemd, hij heeft den bodem van Tanatĕkko nog nooit betreden, maar hij slaat de uitnoodiging niet af. Hij zegt den boden terug te gaan, hij zal na drie dagen volgen.

La Tĕnrisĕssu' bespreekt het geval met zijn vertrouwden raadsman La Ma'palĕppĕ'. Hij doorziet het en laat alle zijn vazallen oproepen 11
om gewapend mee te gaan[3]).

De boden keeren behouden in Tanatĕkko terug. Lebarisompa is voldaan dat La Tĕnrisĕssu' komen zal.

Als in Tompo'tika' de vazallen bijeen zijn, heeft, nadat er stevig gedronken is, het *mangaru'*[4]) plaats; La Tĕnrisĕssu' is tot tranen toe bewogen. Beschrijving van den uittocht. Aan boord spreekt hij

---

[1]) Zooals nader zal blijken heeft La Tĕnrisĕssu' overspel gepleegd met Lebarisompa's bijvrouw We Tĕnriabang; hij noemt haar naam niet.

[2]) Er worden er afwisselend twee en drie genoemd.

[3]) In dit gesprek is eerst La Tĕnrisĕssu' de man die erop af wil gaan en La Ma'palĕppĕ' de voorzichtige; daarna wijkt de eerste terug en wil de tweede doorzetten. La Tĕnrisĕssu' voegt zich ten slotte geheel naar La Ma'palĕppĕ's wil.

[4]) Wb. s.v. 1° aru', betuigingen van trouw. Zie voor bizonderheden, tekst A XLIV blz. 521.

zijn mannen toe, hij stelt oorlog in het vooruitzicht. De heldenschaar bijt zich op de lippen en blaakt van krijgslust. Na drie etmalen komt men in den nacht vóór Tanatĕkko, met den dageraad ligt men voor anker. De riviermond is reeds vol van schepen van gasten. La Ma'-laniung komt een bad nemen, ziet de nieuwe vloot, ontdekt dat zij gewapend is en gaat onmiddellijk naar het paleis om dat te melden.

Lebarisompa, die zat te peinzen, vliegt op, hij vindt het hoogst onbehoorlijk van La Tĕnrisĕssu' om gewapend te komen op een uitnoodiging voor een vreedzaam feest. Niemand mag menschen van
21 Tompo'tika' huisvesting verleenen, niemand mag naar den riviermond gaan en contact met hen hebben, de andere gasten, landsgrooten, enz. worden daarentegen op een maaltijd ten paleize genoodigd. La Ma'palĕppĕ' hoort die bevelen omgeroepen worden, deelt dit aan zijn heer mede. La Tĕnrisĕssu' is gebelgd; dat is geen manier van doen, hij is toch uitgenoodigd om hanengevechten te komen houden! Het oorlogstuig wordt aan land gebracht, gewapend gaat men in optocht met muziek en ornamenten naar de *baruga*; de stoet heeft veel bekijks.

Daar nadert We Tĕnriabang in haar draagzetel, door La Pabitjara gevolgd[1]). Nu is zij voor het paleis Tĕssiambe. De *manurung*-sche, toevallig naar voren komende, ziet den stoet en vraagt wie dat is. Het is We Tĕnriabang, zegt haar hofdame. — De *manurung*-sche merkt op dat zij schoon is als een godin (*dewata*) maar zij heeft één gebrek, zij heeft een scherp oog[2]). Een hofdame krijgt order een potje godenolie van binnen te halen en aan We Tĕnriabang te geven. Lebarisompa's woede moet voorbij gaan[3]). Zij laat er de dragers even voor stilhouden. Verder gaande passeert de stoet de *baruga* waarin La Tĕnrisĕssu' gezeten is. De wind waait het gordijn van We Tĕnriabang's draagzetel even open, La Tĕnrisĕssu' kan haar even zien, zij ziet ook hem. Ontroering maakt zich van hem meester, hij geraakt van zinnen. Bijgekomen zegt hij tot La Ma'palĕppĕ': „Het is mij of ik dood ben geweest en weer naar de aarde ben „teruggekeerd, ik was bijna alleen naar het geestenrijk gegaan." Hij wil den draagzetel volgen, maar La Ma'palĕppĕ' houdt hem terug.

---

[1]) In den parallel-tekst gaat aan deze gebeurtenis een tooneel vooraf waarin Lebarisompa La Pabitjara opdraagt zijn verbannen echtgenoote weer terug te halen en in een nog vroeger tooneel is gebleken dat hij weer een onbedwingbare verlangst naar haar heeft.

[2]) *ma'tarĕng mata*, volgens het Wb. „verziende"; hier schijnt bedoeld dat zij de menschen met een doorborenden blik aanziet. Vgl. A XLVIII blz. 552.

[3]) d.w.z. de aanwending van deze olie zal dat bewerken.

Lebarisompa begroet haar met vreugde aan zijn paleis, zij neemt naast Pantjaitana plaats; hij keert weer naar het vreemdelingenverblijf terug, werpt zich neder, bedekt zijn leden. Zal hij haar doorsteken? er is geen tweede zoo schoon als zij. Zal hij La Tĕnrisĕssu' bevechten? Hij blijft in tweestrijd. —

De loop der gebeurtenissen is verder in hoofdzaak als in den paralleltekst waarnaar wordt verwezen. Het hanengevecht wordt ook hier zeer uitvoerig beschreven. Malaetĕppa meent dat beide partijen 50
schuld hebben, La Tĕnrisĕssu' wegens zijn gedrag jegens We Tĕnriabang, Lebarisompa wegens het dooden van den haan van zijn tegenstander. La Tĕnrisĕssu' werpt, in zijn woede, Malaetĕppa diens lage afkomst van moederszijde tegen. Zoo doet hij telkens tegen personen die tusschenbeiden willen komen. De omstanders zijn verschrikt van het gevecht der groote heeren en vluchten.

De paralleltekst eindigt abrupt in het tooneel waarin de *manurung*sche en haar echtgenoot, I La Dewata en Opuna Wengĕng een eind aan het gevecht trachten te maken. La Tĕnrisĕssu' vertelt precies wat 63
er van af het oogenblik dat hem een uitnoodiging tot bijwoning der hanengevechten bereikte, gebeurd is. Zijn vader en oom (Lebarisompa's vader) besluiten dat de schuld aan Lebarisompa's kant is, enz. I La Dewata probeert zijn zoon te bewegen naar Tompo'tika' terug te keeren. Doch deze zou zich schamen zonder zijn buit thuis te komen. Lebarisompa blijft even weigerachtig dien af te staan. Opuna Wengĕng bereikt evenmin iets. La Ma'palĕppĕ' wijst er zijn meester op dat het *pemali* is den wensch van zijn ouder te verijdelen. Dan gaat La Tĕnrisĕssu' snel naar zijn schip, roepende: „Lebari-„sompa, volg mij als je een vent bent." I La Dewata besluit uit zijn handelwijze dat hij niet naar raad zal luisteren[1]).

De vloot van La Tĕnrisĕssu' vaart weg. Zij passeert Suppa', rondt Tjenrana[2]). Er wordt daar verteld dat er een botsing tusschen Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu' heeft plaats gehad. We Tĕnripada, die dat verhaal gehoord heeft, gaat het aan haar gemaal vertellen. La Ma'galattung zegt lachend dat er nooit een einde aan Lebarisompa's rancune over het tusschen La Tĕnrisĕssu' en We Tĕnriabang voorgevallene schijnt te zullen komen. De opmerking ergert We

---

[1]) d.w.z. de vijandschap tusschen La Tĕnrisĕssu' en Lebarisompa duurt voort, het geschil heeft zijn einde nog niet gevonden.

[2]) Daar Tompotika' oostelijk van Tanatĕkko ligt, wordt hier dus Tjenrana ook oostelijk geplaatst. In het verhaal van den broederstrijd tusschen Lebarisompa en La Ma'galattung ligt Tjenrana westelijk van Tanatĕkko.

Tĕnripada, en nijdig zegt ze: „Ik wil echtscheiding." Waarop La Ma'galattung weer, glimlachend, zegt dat hij toch met La Tĕnrisĕssu' in lief en leed verbonden is[1]).

La Ma'galattung laat een schip uitbrengen, hij wil La Tĕnrisĕssu' praaien. Na een teeder afscheid en na zich met een sirihpruim uit Pada's mond gesterkt te hebben, gaat hij in optocht met zijn mannen,
71 ten strijde gewapend, naar de aanlegplaats der schepen en begeeft zich aan boord. Na drie etmalen varens heeft hij de vloot van La Tĕnrisĕssu' bereikt. Deze draait bij en laat het anker vallen. La Ma'galattung gaat op zijn schip over. Het is een hartelijk weerzien, beiden plengen rijkelijk tranen. La Tĕnrisĕssu' vertelt dat Lebarisompa bij het hanengevecht gechicaneerd heeft, wat op een gevecht is uitgeloopen. La Ma'galattung ontsteekt dadelijk in woede, hij wil met zijn schoonbroer naar Tanatĕkko terugkeeren om den strijd te hervatten. De ander legt uit dat zulks niet mogelijk is uit vreeze voor zijn vader, de *manurung*-sche, enz. Hij stelt iets anders voor: La Ma'galattung moet naar Tjenrana terugkeeren, dáár We Tĕnripada halen en met haar naar Tompo'tika' komen. Hij verlangt zeer zijn zuster te zien, het zou kunnen zijn dat hij weldra niet meer onder de levenden was. Hij wil nu vooruitgaan naar Tompo'tika' om zijn vazallen te verzamelen en dan, ja dan zal hij opnieuw tegen Lebarisompa optrekken[2]). — La Ma'galattung vaart naar Tjenrana terug, hij komt daar na drie etmalen aan, begeeft zich naar het paleis en brengt We Tĕnripada den wensch van haar broeder, n.l. dat zij hem in Tompo'tika' zal komen bezoeken, over. Zij geeft dadelijk de noodige orders voor approviandeering der schepen, enz. en wanneer alle toebereidselen gemaakt zijn, gaan La Ma'galattung en zij, met gevolg, in ceremonieelen optocht naar de aanlegplaats en begeven zich aan boord.

Intusschen is La Tĕnrisĕssu' naar Tompo'tika' doorgevaren, hij komt daar na zeven etmalen aan. Zijn grootmoeder Polalĕnge adjuwara lakko ritungo[3]) ontvangt hem ten paleize. Hij doet het verhaal van zijn wedervaren, wat haar de verzuchting doet slaken dat de

---

[1]) De geraaktheid van We Tĕnripada komt hieruit voort dat La Tĕnrisĕssu' haar broeder is en Lebarisompa's vroeger gedrag jegens haar echtgenoot, hij heeft zijn land verwoest, allerminst reden is vergoelijkend over hem te spreken.

[2]) Er is hier een tegenstrijdigheid in den tekst. La Tĕnrisĕssu' zegt eerst niet naar Tanatĕkko te kunnen gaan uit beduchtheid voor zijn oudere verwanten, later bestaat die niet. Ook schijnt het niet noodig vazallen te gaan verzamelen, hij heeft die reeds bij zich.

[3]) Er staat abusievelijk: Polalĕnge todjampulawĕng.

onhebbelijkheden van Lebarisompa geen einde nemen. Maar tevens waarschuwt zij hem, niet aan zijn voornemen om weer in Tanatĕkko Lebarisompa te gaan bestrijden, uitvoering te geven.

De vazallen stroomen met hulptroepen naar de hoofdplaats. La Tĕnrisĕssu' gaat naar het vreemdelingenverblijf en gebruikt daar met zijn gezellen een maaltijd. Hij ziet op zee een schip naderen, 81
het is La Ma'galattung. Als deze de rivier is binnengeloopen, zendt hij La Ma'tuppuang aan wal om Polalĕnge adjuwara zijn aankomst te melden. Zij zorgt voor een royale, ceremonieele ontvangst; de drie echtgenooten van La Tĕnrisĕssu' heeten de bezoekers mede welkom. La Ma'galattung en We Tĕnripada doen hand in hand ten paleize hun intrede[1]). Er wordt een maaltijd opgedragen. La Tĕnrisĕssu' meent dat hij wellicht zal sneven, La Ma'galattung spreekt hem moed in. Alles wordt in orde gemaakt voor den uittocht van een krijgsmacht naar de landingsplaats. —

[In Tanatĕkko].

Lebarisompa zegt La Ma'laniung de vloot in gereedheid te brengen, hij wil La Tĕnrisĕssu' achterna, hij zal niet bevredigd zijn vóór hij dien heeft gedood en zijn land verwoest. Pantjaitana is wanhopig. „Doorsteek mij eerst en ga dan naar Tompo'tika'." Tjolli'pudjie snelt toe en tracht haar zoon van zijn plan af te brengen. Zij schildert uitvoerig de gevaren aan het landen op verschillende plaatsen in Tompo'tika' verbonden[2]), zij zijn allen zwanger van onheil[3]). Roekeloos is het, een oorlog te willen beginnen bij de *adjuwara risu'sang,* de plaats waar voorouders van hem uit den Hemel zijn neergedaald[4]).

Hij is niet tot andere gedachten te brengen.

Hierna is iets uitgevallen. Hij spreekt nu tot zijn zuster We Palĕttei, even stug; zij moet den ganschen nacht weenen.

Den volgenden morgen komt zijn grootvader Tĕddjorisompa van Wewangriu'[5]). Ook hij probeert Lebarisompa van zijn plan af te brengen[6]). Gesteld dat een „anri" (i.c. La Tĕnrisĕssu') misdaan heeft, dan is het aan den „kaka" (i.c. Lebarisompa) te vergeven.

---

[1]) Hier is iets weggevallen.

[2]) Met sommigen daarvan zal hij werkelijk kennis maken.

[3]) *ma'kĕrrĕ',* ong. Jav. *angkĕr.*

[4]) *adjuwara risu'sang,* lett. onderste boven gekeerde *ara*-boom, een soort ficus; is z.v.a. rijksboom.

[5]) Tesamen met diens neef Sumangĕrukka Padjumpongae, een niet zekere persoonlijkheid, zie Naamlijst.

[6]) Hij merkt o.a. op dat Tanatĕkko en Tompo'tika' in het verleden nooit geschil hebben gehad. — Anders in tekst A XLIV en verwante teksten.

Lebarisompa wil er niet van hooren. Volgt nog een mislukte poging van La Ma'sawedi, waarna Lebarisompa met een stoet volgelingen zich naar de landingsplaats der schepen begeeft. Malaetĕppa komt daar ook aan met de zijnen. Het is vol van schepen. La Ma'dusila
91 wordt vooruitgezonden (doel niet vermeld). Om het hardst zeilende, vaart men weg. Te noen daalt in volle zee noodweer op de vloot neder waardoor zij bijna vergaat. Lebarisompa bekent zichzelf dat dit komt omdat hij niet naar de vermaningen van ouderen geluisterd heeft[1]). Doch het noodweer houdt op en men vaart verder voorspoedig tot men na zeven etmalen in het gezicht van Tompo'tika' komt. Er wordt beraadslaagd over de plaats waar men landen zal. Een schip van den wal, onder commando van La Poto'kati, vaart hun tegemoet, men besluit zich ertegen te keeren. Lebarisompa brengt een offer van sirih en *wĕnno* aan de zee. Na zijn verontschuldigingen jegens den *adjuwara risu'sang* gemaakt te hebben, smeekt hij hemelsche machten om noodweer te ontketenen. Storm, vuur en duisternis dalen neer en richten in Tompo'tika' verwoestingen aan. Zelfs La Raulangi' vermag de elementen niet tot bedaren te brengen. La Tĕnrisĕssu' wekt La Ma'galattung. Zijn lijfkris aangordende en den Hemel toesprekende, doet hij den storm bedaren[2]). De vloot van Lebarisompa kan nu dichterbij komen. Onder beschutting van den *adjuwara* leeft allerlei wild gedierte, in het bizonder slangen. Zij bewerken groote verwoestingen onder de vloot, vele schepen vergaan. Van den wal zendt La Tĕnrisĕssu' schepen uit om den vijand te bevechten. Iets later hoort hij hevig geraas bij de landingsplaats. La Ma'galattung snelt naar buiten, laat op de trommen slaan, waarop van alle kanten gewapenden toestroomen. In volle wapenrusting rukken zij met de gewapende macht in een schitterenden stoet met veel luidruchtigheid uit om stellingen in te nemen. La Tĕnrisĕssu' roept den Hemel aan en betuigt zijn eerbied jegens de Onderwereld. „Heb ik jegens „Lebarisompa misdreven, mogen dan mijn krijgsoversten verdelgd „worden, doch heeft hij mij kwaad aangedaan, hoe dan, als ik hem „doorsteek?" — Hij biedt zeldzame offerbuffels aan en vraagt hulp, om tot een einde van den oorlog te komen.

Volgt een uitvoerige beschrijving der geleverde gevechten, ter zee
101 en te land. Het laatste gedeelte van den tekst is fragmentarisch en bevat tegenstrijdigheden. La Makarumpa sneuvelt aan Tompo'tika'-

---

[1]) Hij spreekt zijn eigen gemoed (*ininawa*) als vrouwelijk aan.
[2]) De toespraak is een brokstuk.

zijde. Men brengt het lijk voorshands naar de *baruga* om later in de lijkkist te worden gelegd. Die van Tompo'tika' zijn overwinnaars. Verheugd verwelkomen La Raulangi' en gade La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung ten paleize, als zij de overwinning komen melden, zij hadden gehoord dat zij gesneuveld waren.

De avond daalt, alle menschen keeren naar hun haardsteden terug.

La Ma'laniung richt het woord tot Lebarisompa (waar?), die bedroefd is. Hij tracht zijn meester op te beuren met te zeggen dat het beter is dat de drie zoo na aan elkaar verwante prinsen[1]) elkaar niet uit den weg hebben geruimd. Lebarisompa legt zich bij die woorden neer. In de laatste zinnen, antwoord op een vraag die ontbreekt, vraagt hij aan een niet nader te bepalen geëerd persoon, verschooning voor het feit dat hij te ver is gegaan, maar La Tĕnrisĕssu' was dan ook met euvelen moed tegen zijn neef van gelijken bloede (Lebarisompa) opgetreden[2]).

Vermoedelijk is het verhaal hiermee nog niet ten einde.

NAAMLIJST.

1. Tĕddjorisompa van Wewangriu' (grondvester des rijks, uit de Onderwereld opgekomen).
2. Polalĕnge todjampulawĕng Tĕttongrisompa?, echtgenoote van 1 = de *manurung*-sche.
3. La Raulangi' To Sadampoto' van Tompo'tika'-Timpa'ladja', *manurung* (grondvester des rijks).
4. We Tepulinge' Polalĕnge adjuwara lakko ritungo, echtgenoote van 3 (herkomst onzeker[3])).
5. I La Dewata La Walinono I To Angkau' Tunruange awanalangi', vorst van Wewangriu', zoon van 1 en 2.
6. Tjolli'podjie (en °pudjie) Pameneri We Tjina Punna langkana manurunge We Pawawoi (vorstin van Tĕssiambe), dochter van 1 en 2, echtgenoote van 8.

---

[1]) Lebarisompa is broer van La Ma'galattung, volle neef van La Tĕnrisĕssu', bovendien is La Ma'galattung met de zuster van den laatsten getrouwd en Lebarisompa met een halfzuster.

[2]) *ma'someng*, ook een bedekte term voor „overspel plegen".

[3]) Elders zuster van 2.

7. SOMPA RI TIMO', dochter van 3 en 4, „ebenbürtige" echtgenoote van 5.
8. (OPUNA WENGĔNG) I LA SEKATI LEBATA'LALLO I TO PALĔTTEI, echtgenoot van 6, vader van 9, 10, 11.
9. LEBARISOMPA MALAESANRANG MATANATIKA' (of: DATUNA TIKA') I LA PATAU APEWADJUNGĔNGLILITANAE DATU PAMUSU' SINGKĔRRU'-RUKKA, prins van TANATĔKKO, zoon van 6 en 8.
10. LA MA'GALATTUNG TO TJENRANA LA TĔNRIPĔPPANG DAEMPALI DATUNA SUPPA' MUTIAPADJUNG TO KĔSSI TORISINAUNGPADJUNG-LAKKO RI AWANGSADĔNG, zoon van 6 en 8.
11. (BATARATUNGKĔ') WE PALĔTTEI (WE LĔTTE), dochter van 6 en 8, echtgenoote van 13.
12. PANTJAITANA WE TONRALIPU BONGAWALI van PINTJĔNGPUTE, echtgenoote van 9, (dochter van 5).
13. PADUMPA'LIPU I LA MANGKAU' MALAETĔPPA van WEWANGRIU' (of: PARALATĔPPA) PADJUMPONGAE TO PANGKĔLLARĔNG, zoon van 5, echtgenoot van 11.
14. LA TĔNRISĔSSU' TO TIMO' SINGKĔRRU'RUKKA RIU'MANGKAU' UNRU'-PABETA van MATASOLO' PARĔMMAMUSU' van PAPPABADJA (°LIPU, °RUKKA) PAMADĔNGRUKKA van SAWANGMEGA DATU WARANI PA-DJUNGBANNA van WIDEUNRU, prins van TOMPO'TIKA'-TIMPA'LADJA', zoon van 5 en 7, oudere broer van 15, jongere neef van 9.
15. WE TĔNRIPADA WE ATUNGRIU' WE TĔNRIWALĔ' DAENG MA'LELE DAENG SAGALA, dochter van 5 en 7, zuster van 14, echtgenoote van 10.
16. DĔTTIASORO' MANGKASA' ATIPANAMPE TO DJAWA WE (TĔNRI)-ABANG DATU PALALLO, dochter van 5 en een bijvrouw, oudere echtgenoote van 9, boeleerster van 14.
17. LA MA'LANIUNG (OPU LA NIUNG) DAENG SIUTE, eerste raadsman van 9.
18. I LA TANGARĔNG PAKAMONRIE (°MUNRIE), tweede raadsman van 9.
19. LA PABITJARA van SIDENRENG PASITONRAE PITU LOLANGĔNG DAENG PAGĔLLANG, broeder van 16.
20. LA MA'PASĔSSUNG TO MARIO, *idem*[1]).
21. Vervalt.
22. PAGĔ'LIPUE van MANGKASA', (zoon van 5), vecht met 13 aan de zijde van 9.
23. PASĔ'TĔLLARI van TANA DJAWA, volgeling van 9.

---

[1]) Elders is no. 19 = 20; dit blijkt hier niet duidelijk.

24. La Ma'salloko, bode van 9 naar Tompo'tika'.
25. La Ma'papĕllung, *idem*.
26. (La Ma'pa)lĕppĕ', eerste raadsman van 14.
27. La Makaroda To Pariusi [1]), tweede *idem*.
28. La Pasaerang van Pappabadja, landsgroote (vazal) van 14.
29. La Pangorisĕng van Atipusĕ', *idem*.
30. La Tĕnriesa van Udjumpero, *idem*.
31. Simpuanglĕtte van Timpa'ladja', *idem*.
32. La Tĕmmanganro van Todangtodja, *idem*.
33. Padanrĕnglĕbbi' van Sawangmega, *idem*.
34. La Sĕssungriu' van Singkiwero, *idem*.
35. La Ma'sakira van Matasolo' [2]), *idem*.
36. La Widelangi' Daeng ma'pata' To Wadĕng, *idem*.
37. La Ma'paseling To Tonrapagĕ van Uluwongĕng, *idem*.
38. La Marupapa van Tjoppo'meru, *idem*.
39. La Poto'gading, ook: La Poto'kati, van Timpa'ladja', ook: Punna lipu ri T.
40. Wakkama'lela padotasaung ta'pakadoe van Watuulĕng, *idem*.
41. We sirate(na), moeder van 40.
42. Daeng ma'lĕppĕ', vader van 40.
43. Padjungmarululolangĕnge van Tompo'tika', *landsgroote* .. van 14.
44. We Atilangi', hofdame van 2.
45. I We Anjompa, tweede hofdame van 2.
46. I Da Patjonga We Paranrĕngi, hofdame van 6.
47. To Pawĕllĕrri, als bode gezonden door 26.
48. (Sawerigading) Opuna Warĕ'.
49. Simpuruwewang, echtgenoote van 14.
50. Tĕnripanotĕ', *idem*.
51. Tĕnripakiung, *idem*.
52. We Tĕnritipa, bijvrouw van 9.
53. La Ma'tuppuang, eerste raadsman van 10.
54. La Ma'darĕmmĕng, tweede raadsman van 10.
55. I Da Palĕppĕ' We Ma'pawĕllung, eerste hofdame van 15.
56. We Ma'tawangĕng (?), hofdame van 15 [3]).

---

[1]) Deze naam wordt wel eens aan no. 26 gegeven.
[2]) Doch ook: *Punna lipue ri Limposugi'*.
[3]) Er staat: We Ma'patawangĕng, tegen de maat.

57. We Ma'paseling, hofdame[1]).
58. Puwa' ma'towa van Tompo'tika'.
59. To Maragĕllung, hoogwaardigheidsbekleeder in Tompo'tika'.
60. La Ma'sĕttuang To Amperitu, *idem*.
61. Sumangĕ'rukka Padjumponga, neef van 1, wellicht vader van de niet genoemde bijvrouw van 5, wier zoon no. 13 is.
62. La Ma'sawedi (zoon van 5?).
63. La Ma'dusila To Wadĕng, landsgroote van 9.
64. La Rumpangmega, god in den Hemel.
65. We Djuru Wadĕng, tante van 10 in den Hemel (onzeker).
66. Puang patoto' La Puange Sangiange, de Schepper.
67. La Malagĕnni, krijgsman (verder onzeker).
68. La Ma'pamadĕng, eerste raad van 13.
69. Pagĕ'ma'tĕkko To Balosu' (of: Balusu'), een krijgsoverste van 9[2]).
70. La Makarumpa, vader van 39, sneuvelt[3]).
71. Gutu'patalo To Palaguna, een krijgsoverste van 14.

---

[1]) Collega van no. 55, of deze zelf.
[2]) Pagĕ'ma'tĕkko wordt ook aan andere namen verbonden.
[3]) Komt ook als tot de tegenpartij behoorende voor.

C XI.

Sammlung-Schoemann, VI 34, 69 bladen 12mo, 136 beschreven bladzijden, 8 r. per blz., 8 × 10 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'. (Fragment).

Dit kleine handschrift bevat een episode uit hetzelfde verhaal als in C X hiervóór wordt beschreven; zij komt daar echter niet voor, evenmin als in A XLVIII en zou daar ook geen plaats kunnen vinden. Immers, in dat verhaal vaart La Tĕnrisĕssu', nadat hij Lebarisompa in Tanatĕkko slag geleverd heeft, naar zijn land terug en ontmoet onderweg La Ma'galattung die door hem over het gebeurde wordt ingelicht. In dit handschrift nu valt het ingrijpen van La Ma'galattung tijdens den slag.

Abrupt begin.

La Ma'tuppuang en La Ma'pasore vragen La Ma'galattung wat 1/2
hij denkt te doen. La Tĕnrisĕssu' en Lebarisompa voeren in Tanatĕkko reeds drie dagen slag. — We Tĕnripada dringt er bij haar echtgenoot op aan, La Tĕnrisĕssu' te gaan bijstaan. Zij is zeer heftig; is hij ongeneigd, dan vraagt zij echtscheiding en zal zelf gaan. Doch hij was uit zichzelf al van plan te gaan.

Weldra trekt La Ma'galattung met een legermacht uit, na een 11
teeder afscheid genomen en een sirihpruim uit haar mond ontvangen te hebben. Men gaat overzee. Als de vloot in de haven van Tanatĕkko 21
binnengeloopen is, wordt ontscheept en begeeft men zich rechtstreeks naar het slagveld.

La Ma'laniung gaat Lebarisompa waarschuwen. Deze wordt woe- 31
dend en daagt La Ma'galattung uit. Beschrijving van het algemeen gevecht. Tjolli'pudjie vraagt jammerend aan Tĕddjorisompa en de *manurung*-sche de vechtenden te gaan scheiden. Beide neven ver- 41
dedigen hun houding, maar luisteren niettemin naar de vermaningen, La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung varen tesamen weg. Op zee 51

nemen zij afscheid van elkaar, La Ma'galattung buigt naar Suppa' af, La Tĕnrisĕssu' verzoekt hem met We Tĕnripada in Tompo'tika' een bezoek te komen brengen. Hij voegt erbij, indien Lebarisompa hem niet achterna komt, den oorlog als beëindigd te beschouwen. Hij vaart verder naar Tompo'tika'. De tekst betuigt breedvoerig dat zijn schip schittert als vuur en den geheelen Oceaan verlicht.

61 Aankomt in Tompo'tika' en blijde intocht. Op een vraag van zijn grootmoeder zegt hij (anders dan tevoren) dat de oorlog nog niet uit is, wel op vertoog van de *manurung*-sche gestaakt, maar hij verlangt naar Tanatĕkko terug te keeren om den strijd te hervatten, tenzij Lebarisompa naar Tompo'tika' komt met hetzelfde doel, waarop Polalĕnge adjuwara lakkoritungo weer antwoordt, dat hij niet moet gaan; slechts als Lebarisompa herwaarts komt, mag hij zich te weer stellen omdat dan de ander begonnen is. —

Volgt de mededeeling van den schrijver van het hs. dat het verhaal uit is, met den goeden raad het hs. niet uit te leenen.

Het hs. is op eenige plaatsen in de war en corrupt.

NAAMLIJST.

Voor de namen raadplege men de naamlijst van C X. Als tweede naam van La Ma'palĕppĕ' komt Towasalĕssĕ' voor. — La Ma'pasore is tweede raadsman van La Ma'galattung.

C XII.

Sammlung-Schoemann, VI 33, 61 bladen 12mo, 120 beschreven bladzijden, 9-10 r. per blz., 8 × 10 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'. (Fragment).

Een klein handschrift van dezelfde afmetingen als C XI en evenals dit een episode uit den strijd tusschen Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu' beschrijvende en wel het hanengevecht met daaruit voortvloeiend gevecht. Voor den inhoud zie men A XLVIII hiervóór. Dit handschriftje is echter niet een fragment daarvan, maar vertelt zijn onderwerp weer op eigen manier.

Het verhaal begint bij de besprekingen over den inzet. De edel- 1/2
vrouwen ten paleize houden uitvoerige gesprekken over hetgeen zij
zien; bij die gelegenheid treft de blik van de toeschouwende We 11
Tĕnriabang dien van La Tĕnrisĕssu'. Na het gebeurde met de hanen
wil Malaetĕppa niet tusschenbeiden komen omdat hij beide partijen
schuldig acht, wat voor La Tĕnrisĕssu' aanleiding is beleedigend over
zijn afkomst te spreken en La Ma'laniung op dergelijke wijze te 31
tracteeren, enz.

Het einde is dat Lebarisompa binnen de poort van het paleis vlucht en La Tĕnrisĕssu' zich door Gutu'patalo laat bepraten naar de schepen terug te trekken.

NAAMLIJST.

Zie naamlijst bij A XLVIII.

MATARAKILĔ is een andere naam van La Ma'sakira.

La Poto'kati heet voluit: van POMPĔSSI WAKKAMA'LELA PADOTASAUNG MA'SAGALA van WATUULĔNG.

C XIII.

Sammlung-Schoemann, VI 14 (c), van blad 50/1 tot en met blad 65/1, 4to, 17 r. per blz., 20½ × 16 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Lebarisompa brengt We Tĕnribali als buit naar Tana tĕkko.

Deze tekst volgt in het VI 14 gemerkte hs. op de sub C VIII beschrevene, ingeleid met de woorden: „het verhaal gaat tot iets anders over". Hij beschrijft, gedeeltelijk, een episode die men zich tusschen de teksten A XLIX en A L moet denken, vgl. de inleiding tot dezen laatsten tekst.

(Lebarisompa heeft oorlog gevoerd tegen Sĕnridjawa, hij heeft het land verwoest, de vorst La Tĕnriliwĕng van Letengriu' gedood en diens gemalin, om wier bezit de expeditie ondernomen was, in zijn macht gebracht en gevankelijk over zee naar zijn land Tanatĕkko meegevoerd. Het verhaal begint als hij daar aankomt (blz. 99).

We Tĕnribali wordt door Pantjaitana aan land geleid, Batara-tungkĕ en We Tĕnritipa volgen. Het is een ceremonieele intocht. Lebarisompa tracht haar zachter te stemmen, zij betreedt het paleis. Als We Tĕnritipa We Tĕnribali en Pantjaitana tesamen ziet zitten, wil zij niet langer blijven en gaat heen, terug naar haar eigen woning. Bij het hanenperk ziet haar broer I La Tangarĕng haar passeeren, hij staakt het spel en houdt haar aan; hij loopt terug naar het paleis, treft daar Matarakilĕ, die juist door Lebarisompa is uitgezonden om haar achterna te gaan. Samen komen zij in We Tĕnritipa's huizinge, waar zij inmiddels zelf ook is aangekomen. Door haar moeder en haar broeder geprest, keert zij naar Tanatĕkko tot Lebarisompa terug.

Lebarisompa offert in tegenwoordigheid zijner drie vrouwen[1]), den bewaker van den hoofdstijl des huizes[2]) uitnoodigende van het

---

[1]) Eigenlijk vier, maar de namen der vierde vrouw, Dĕttiasoro' To Mangkasa', worden hier aan die van Pantjaitana toegevoegd.

[2]) Kan ook als meervoud opgevat worden, *genius of genii loci-seranrukanna langkanae.*

geofferde te eten en te drinken[1]). Als Pantjaitana een zoon krijgt en We Tĕnribali een dochter, zal hij ze samen laten huwen, en omgekeerd[2]). We Tĕnribali blijft zich afkeerig betoonen van zijn toenaderingspogingen. Als hij dan zegt dat Pantjaitana en zij van even hooge geboorte zijn en ook vriendelijke woorden tot We Tĕnritipa spreekt, wordt Pantjaitana woedend en smijt haar echtgenoot den drinknap in het gezicht. Zij eischt echtscheiding. In een heftigen twist, die zich om haar vermeende minder voorname afkomst beweegt, breekt het verhaal af.

De schrijver van het hs. of het afschrift heeft hieronder geplaatst dat het verhaal ten einde is (blz. 129).

De rest van het geschrift, van blz. 130 tot het einde, wordt door een heldendicht (Menrurana), dat niet tot den I La Galigo-cyclus behoort, ingenomen.

NAAMLIJST.

C.

1. LEBARISOMPA MATANATIKA' I LA PATAU MALAESANRANG DATU PAMUSU' APIWADJUNGĔNGLILITANAE van TANATĔKKO.
2. PANTJAITANA (WE DJAI) BONGAWALIE WE GILING WE UGI' WE DATU SUGI' WE TONRALIPU DĔTTIASORO' MANGKASA'[3]), echtgenoote van 1 en „nicht".
3. WE (TĔNRI)BALI TUNĔ'MANGKAU' I DA KARODA van SĔNRIDJAWA LETENGRIU', tijd. echtgenoote van 1.
4. BATARATUNGKĔ' PAMENERIE PAWAWOIE, zuster van 1 (echtgenoote van Pantjaitana's broeder).

---

[1]) Even tevoren wordt gezegd dat hij offert aan de zee: *ma'pinangrakka ri samudae.*

[2]) Inderdaad krijgt Pantjaitana een zoon, *Parĕmmamusu'*, en We Tĕnribali een dochter, *Tjĕnraralæmgi'*, en huwen die later samen. Hij noemt dadelijk deze namen als eventueel aan de kinderen te geven. Daar steeds neef en nicht met elkander huwen, is dit huwelijk alleen denkbaar, als men de door We Tĕnribali te baren dochter als een kind van La Tĕnriliwĕng beschouwt, haar eersten echtgenoot, tijdelijk in den Hemel opgenomen, met wien zij na enkele jaren weder vereenigd wordt.

[3]) De laatste naam draagt zij ten onrechte; het is de naam van een andere echtgenoote van Lebarisompa.

5. TJOLLI'PUDJIE, moeder van 1.
6. WE TĚNRI(T)IPA (WE of E IPA) KARAEMPUGI' DATU PALALLO DATUNA PAO, echtgenoote van 1 en „nicht".
7. (WE MA')PASELING, dienaresse van 6.
8. I LA TANGARĚNG PAKAMUNRI DAEMPARANI, oudere broeder van 6.
9. I TUTUMPADJA, moeder van 6 en 8.
10. MATARAKILĚ', hoveling van 1.
11. TĚDDJORISOMPA BATARA WEWANG, vader van 5.
12. BATARIKILĚ', jongere zuster van 11.
13. I LA PATATO, jongere broeder van 12.
14. LA MA'LANIUNG, eerste raadsman van 1.
15. WE PARANRĚNGI, hoofd van de huishouding in TANATĚKKO.
16. PARĚMMAMUSU', later geboren zoon van 1 en 2.
17. TJĚNRARALANGI', later geboren dochter van 1 en 3.

Tot SĚNRIDJAWA worden gerekend: Letengriu', Limpomadjang; tot WEWANGRIU': Tanatěkko, Pintjěngpute, Malaulu, Malagěnni.

De genealogie van Pantjaitana wordt door haar en door Lebarisompa verschillend voorgesteld.

C XIV.

Sammlung-Schoemann, VI 3, 62 bladen fol°, 123 beschreven bladzijden, 17 r. per blz., 33 × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.

Voor den inhoud van dit verhaal vergelijke men A LVII, welke tekst in hoofdzaak dezelfde lezing geeft, maar op verschillende punten toch weer afwijkt. Zie aldaar voor verdere teksten.

Karaeng tompo', I La Galigo's echtgenoote in Pudjanati, heeft een droom gehad. Zij begeeft zich naar haar ouders (in het zelfde paleis) om dat mede te deelen, tevens verzoekt zij de grooten des lands en het volk bijeen te laten roepen, opdat de vergadering haar droom zal uitleggen. Zij vertelt dan in het openbaar dat zij droomde dat de zon vlak boven haar hoofd stond, zij kreeg verlangst naar haar kind (sedert lang afwezig), ging liggen, sliep weenend in en zag zich toen naar den Hemel opstijgen en vóór We Tĕnriabēng verschijnen. Bij deze beklaagde zij zich dat haar zoon niet naar Pudjanati terugkeerde; daarop had We Tĕnriabēng als haar wensch te kennen gegeven dat zij, Karaeng tompo', naar Tjina zou gaan om haar zoon te halen, een schip zou te harer beschikking worden gesteld. Zij moest met een gevolg van vrouwen gaan, allen moesten zich wapenen, zij zou n.l. in Tjina tegen haar man te vechten hebben. 1/2

Als de godheid zulks wil, meent haar vader, is er niets aan te doen en moet zij gaan.

Onder het woeden der elementen daalt het schip voor den overtocht neer. Ten paleize verschijnt I La Kuruda die, zooals in den droom was toegezegd, het schip tot kompas zal strekken[1]). Hij brengt de boodschap van We Tĕnriabēng dat over zeven etmalen de gunstige dag is om te vertrekken.

[1]) Later wordt degene die als kompas zal dienen en ook *djurubasa*-tolk genoemd wordt, van I La Kuruda die algemeen leidsman is, onderscheiden. Een kat wordt niet genoemd, vgl. A LVII.

Op zee heeft men een ontmoeting met het schip van Simpurulona[1]). Deze heeft neiging zich van Karaeng tompo's schip meester te maken, maar laat dat plan varen als hij van I La Kuruda verneemt wie zij zijn. Karaeng tompo' brengt Simpurulona op zijn schip een beleefdheidsbezoek. Bij het afscheid drukt hij haar op het hart aan I La Galigo te vertellen dat zij elkaar ontmoet hebben, tevens waarschuwt hij voor I La Galigo's hebbelijkheid, als zijn vechthaan verliest, te zeggen dat de strijd onbeslist geëindigd is.

Na zeven etmalen komt men in gevaarlijk vaarwater[2]), I La Kuruda offert aan de zee. Tjina is in zicht. —

In Tjina. Sawerigading en I We Tjudai, 's morgens uit hun paleis kijkende, zien een vreemd schip liggen; zij verdiepen zich in gissingen wat dat zijn kan[3]). Adji Laide en La Ma'panganro, de zoons van I La Galigo, aankomende knapen, gaan, met goedvinden van het paleis, naar de aanlegplaats der schepen waar het schip van Karaeng tompo' het anker heeft laten vallen. Met welgevallen ziet zij op haar
11 eenigst kind, La Ma'panganro, spelende aan den wal (en nog niets van zijn moeder wetende), neder. Desgevraagd, roept men van af het schip in Tjina te zijn gekomen om hanengevechten te houden. Met die mededeeling gaan de knapen naar het paleis terug. Sawerigading zegt hun dat hun vader bij hanengevechten chicaneert (zie boven), hoovaardig is, enz.

Bij het aanbreken van den dag komt een bode van Guru ri Sĕlléng, den Heer der Onderwereld, naar de aarde met goederen voor Karaeng tompo[4]).

Op aanwijzing van I La Kuruda kleedt Karaeng tompo' zich als een edelman die aan hanengevechten gaat deelnemen, het vrouwelijk gevolg doet eveneens. Het vereischt eenige oefening om de illusie, een man te zijn, te wekken. In optocht met muziek verlaat men het schip en trekt op tot onder de tamarinde-boomen. I La Kuruda gaat

---

[1]) Hiervóór is wat uitgevallen, tekst corrupt.

[2]) *asaburĕng palodjange* — wegzinking van het water; aldus heet de plaats aan den westelijken gezichtseinder waar het water van de zee omlaag stort. Hier wordt er een kolk mee bedoeld. Deze gevaarlijke plaats in de Tjina'sche wateren wordt in vele verhalen genoemd. Draaistroomen, riffen behooren er ook toe.

[3]) o.a. wordt verondersteld dat het Simpurulona zou zijn die zou komen plunderen omdat hij baloorig is over het huwelijk van We Tĕnridio. Een tekst waarin deze aangelegenheid behandeld wordt, is niet bekend.

[4]) Vgl. h.s. 195 Bijbel Genootschap, zie Aanhangsel. De goederen dienen om bij de hanengevechten als inzet gebruikt te worden. In tekst A LVIII speelt deze gebeurtenis zich vóór Karaeng tompo's vertrek uit Pudjanati af.

door naar de *baruga* waar I La Galigo hem te woord staat. Het plan hanengevechten te houden, wordt goedgekeurd. I La Galigo begint al dadelijk tegen zijn haan te zeggen: „Al verliest ge, dan is het toch „onbeslist." De kampen nemen een aanvang. Zeer uitvoerig beschreven. De hanen van I La Galigo en anderen van Tjina-zijde verliezen 21
steeds. Ten slotte wil Sawerigading tegen Karaeng tompo' in het krijt treden. Doch tegen zijn eerwaardige persoon wil zij niet kampen. Een raadsman van I La Galigo betwijfelt of zijn tegenpartij wel een man is. Eenigen van zijn kornuiten winden hem op en maken hem zóó nijdig dat hij, als hij de zooveelste partij weer dreigt te verliezen, den haan van Karaeng tompo' den kop afslaat. „Nu is de strijd on-„beslist," zegt hij, „en de inzetten (zeer zwaar) veranderen niet van „eigenaar". Als I La Kuruda daar tegen opkomt, wordt hem toegevoegd dat zulks in Tjina de gewoonte is en als hij zich daarmee niet kan vereenigen, maar moet vechten. Karaeng tompo' mengt zich in het gesprek, zij is woedend en beschaamd over I La Galigo's gedrag, daagt hem uit tot een strijd in het open veld en tevens wil zij zijn huwelijk met Karaeng tompo' namens deze[1]), verbreken. Zij voegt er nog aan toe van To Palaguna vernomen te hebben dat hij niet kon toestaan dat Karaeng tompo' met I La Galigo in het huwelijk verbonden bleef, aangezien hij reeds vijf jaar geleden haar verlaten had en La Ma'panganro reeds drie jaar bij zijn vader in Tjina was. Er zijn reeds onderhandelingen gaande over een nieuw huwelijk[2]).

Karaeng tompo' zegt I La Kuruda naar het paleis te gaan om den inzet van den laatsten kamp (dien I La Galigo onbeslist had verklaard), bestaande o.a. uit zijn andere echtgenooten!, op te vorderen. Nieuwe woede van I La Galigo, het twistgesprek wordt steeds heftiger. I We Tjudai verzoekt Sawerigading de twistenden te gaan kalmeeren. Adji Laide en La Ma'panganro willen voor hun vader vechten, Karaeng tompo' moet heimelijk om haar krijgslustigen zoon lachen. Zij loopt naar de *baruga,* haar gang wekt opzien, haar kuit wordt even zichtbaar, de zeventig prinsen wrijven zich in de handen, het vermoeden wordt sterker dat zij een vrouw is. I La Kuruda acht het raadzaam naar boord terug te keeren, zij voldoet aan zijn aandrang. Doch vóór haar vertrek werpt zij, door de tegenpartij gesard, 31
het hanenkreng van I La Galigo La Paerongi die haar gesard heeft, in het gezicht. Er volgt een algemeen heen en weer werpen van

[1]) Zij zegt wel van Pudjanati te komen maar bewaart voor het overige haar incognito.

[2]) Wordt slechts gezegd om I La Galigo's naijver op te wekken.

hanenkrengen. Om erger te voorkomen zendt Sawerigading boden naar het gezelschap van Karaeng tompo' met het voorstel nu naar boord te gaan en den volgenden morgen terug te komen, alsdan kan een slag geleverd worden.

Den volgenden morgen gaat men van het schip aan land en rukt naar de hoofdstad van Tjina op. De strijd begint, een reeks tweegevechten, met brallende toespraken ingeleid; I La Galigo en Karaeng tompo' komen tegenover elkaar te staan. Uitvoerige beschrijving, vele aanvoerders van Tjina sneuvelen, Sawerigading wordt weerhouden persoonlijk aan den strijd deel te nemen. De verliezen aan Tjinazijde worden katastrophaal.

We Tĕnriabĕng ziet uit den Hemel op het slagveld neer. Zij zendt haar echtgenoot omlaag om de dooden weder levend te maken (op de gewone, ook door Sawerigading steeds toegepaste wijze). Sawerigading en I We Tjudai zijn radeloos. La Punna langi' moet tevens Karaeng tompo' aanzeggen haar vermomming af te leggen. I La Galigo werpt zij een „gouden brief" in den schoot, vol verwijten
41 dat hij zijn vrouw niet heeft herkend. Hij is er half van zinnen van. Sawerigading jammert over het gebeurde[1]). Karaeng tompo' wordt van haar vermomming ontdaan, die van Tjina staan eerst als verpletterd, dan maakt ontroering zich van allen meester, La Ma'panganro aanschouwt zijn moeder.

La Punna langi' stijgt, na de dooden tot het leven te hebben teruggebracht, weer ten Hemel. Sawerigading zendt naar alle kanten boden uit om te melden dat Karaeng tompo' daar is. Men tracht haar in Tjina te houden, doch tevergeefs, zij kwam slechts om haar zoon te zien. Zij doet I La Galigo de bitterste verwijten en wil niets van hem weten[2]).

Sawerigading geeft last hout te vellen om daarvan een paleis voor Karaeng tompo' te bouwen. Het paleis is weldra gereed[3]). Met groote moeite wordt zij overreed het binnen te gaan, zij zwicht ten slotte voor I La Kuruda, doch zij blijft nog steeds op echtscheiding aandringen[4]).

---

[1]) Hij blijkt nu ook te weten dat Karaeng tompo' vóór hem stond, doch dit wordt niet duidelijk gemaakt, tekst corrupt.

[2]) Hier volgt een deel van een gesprek van Karaeng tompo' en Walinranglangi' Opu talaga, fragment eener episode waarvan niets naders bekend is (blad 44/2—45/1).

[3]) Ook hiervóór is iets weggevallen.

[4]) Aan het binnengaan in het voor haar gebouwde paleis gaan eenige ceremonieën vooraf — zij moet bv. op aarde en op een klomp goud treden — waaraan

We Tĕnriabang, de oud-vorstin van Tjina, bezorgt een maaltijd. I We Tjudai maakt verontschuldigingen over het lage gedrag van haar zoon. I La Galigo tracht Karaeng tompo' nu te bewegen om de slaapkamer te betrekken, haar mede-vrouwen steunen hem daarbij. Doch hij bereikt niets. Sawerigading prevelt een spreuk, dan is haar 51
gemoed verzacht en gaat zij. Het hereenigd echtpaar blijft zeven etmalen binnenskamers. Eén harer medevrouwen, de naijverige I We Lamputje, tracht in de vorstelijke omgeving de meening ingang te doen vinden dat het paar dood is, doch zij wordt niet geloofd.

Op een morgen verschijnen I La Galigo en Karaeng tompo' weer in het vreemdelingenverblijf. Als men opnieuw pogingen doet haar in Tjina te houden, vertelt zij Sawerigading, ten aanhoore van allen, haar droom met alles wat daarop gevolgd is.

Nadat zij zeven maanden in Tjina geweest is, verlangt zij naar Pudjanati terug te keeren. I La Galigo wil haar terughouden, want zij is zwanger. Er is niets aan te doen. Sawerigading schenkt haar ringen, van zijn grootouders afkomstig, dus uit Hemel en Onderwereld, die hemelmonsters van haar af zullen houden. Beschrijving van het afscheid, uitvoerig. Zij wil niet dat I La Galigo meegaat, maar hij stapt toch aan boord met La Ma'panganro en Adji Laide[1]).

Het schip vaart weg. Tot tweemaal toe dringt zij er bij I La Galigo 61
op aan naar Tjina terug te keeren, eens onderweg, dan als zij de rivier van Pudjanati na vijftien etmalen varens binnengaan. Doch hij weigert en zendt een bode aan wal om To Palaguna kennis te geven dat zij met hem, hun zoon en Adji Laide zijn aangekomen. Deze hoort het bericht met groote vreugde aan[2]).

NAAMLIJST.

1. KARAENG TOMPO' DAENG MA'LINO (WE LINO) DĔTTIAULĔNG (°KETĔNG) MUTIAULĔNG OPUNA SUNRA, vorstin van PUDJANATI

ook de bruidegom die naar het huis der bruid opgaat, onderworpen is. Zij vormen dus geen deel van de huwelijkssluiting maar zijn noodzakelijke voorbereiding om het huis te kunnen betreden.

[1]) In haar vertoogen legt zij er telkens den nadruk op voor La Ma'panganro naar Tjina gekomen te zijn en niet voor hem, I La Galigo. 't Is haar een onverdragelijke gedachte dat het kwaadsprekende Tjina zou zeggen dat zij eigenlijk I La Galigo had gezocht en wil ook daarom niet dat hij meegaat.

[2]) Van de geboorte van het kind waarvan zij zwanger is, wordt niet gesproken, conform het hs. te Middelburg, in de inleiding tot tekst A LVII genoemd.

of SUNRA RI ADJA, echtgenoote van 14, moeder van 17. (Schuilnaam: TO MA'RADJAE van SARAMAI DAENG (of: TOA) PALILU).

2. TO PALAGUNA TO RUMPANGMEGA, oud-vorst van PUDJANATI, vader van 1.
3. WE BĔRRIADJI, oud-vorstin van PUDJANATI, moeder van 1.
4. TO PALINRUNGI, eerste staatsdienaar van PUDJANATI.
5. PUWA' MA'TOA van SUNRA.
6. I LA KURUDA, leidsman van 1 op haar tocht naar TJINA, zoon of kleinzoon van 12.
7. WE TĔNRISAKKO, in het gevolg van 1.
8. WE TĔMMA'BILĔ', *idem*.
9. WE (E) SIANGLANGI', *idem*.
10. WE TĔNRITIPA (of: °TIPĔ') WE MA'PANGIDĔ', *idem* [1]).
11. WE TĔNRIABĒNG WE BISSULOLO OPU SANGIANG OPUNA LANGI', in den Hemel, zuster van Sawerigading.
12. LA PUNNA LANGI' RĔMMANG RI LANGI' LA MAKARAKKA LANGI'RISOMPA OPUNA LANGI', echtgenoot van 11.
13. SIMPURULONA, een dolend ridder op zee.
14. I LA GALIGO TO PADAMANI I LA SEMAGA TO SĔSSUNGRIWU' TO BOTO' OPUNA (DATUNA-) TJINA, echtgenoot van 1, vader van 17 en 18.
15. SAWERIGADING TOAPANJOMPA PAMADĔNGLĔTTE OPUNA WARĔ', vader van 14.
16. I WE TJUDAI (°TJODAI) DAENGRISOMPA PUNNA BOLAE RI LA TANETTE, echtgenoote van 15.
17. LA MA'PANGANRO TO MANIPI DAENG KALALLA', zoon van 14 en 1.
18. ADJI LAIDE TUNĔ'SANGIANG I LA SANGIANG UNRU'PABETA, zoon van 14 (en 22).
19. LA SATTUMPOGI' (SATTUMPUGI') OPUNA TJINA, oud-vorst van TJINA, vader van 16 e.a.
20. WE TĔNRIABANG, echtgenoote van 19.
21. WE TĔNRIGANGKA van TEMPE, echtgenoote van 14.
22. WE TĔNRIOLLE TO SABANG (ook: van BULU'), *idem*.
23. I WE LAMPUTJE (WE UTJE) TO (of: DATUNA) PATJING, *idem*.
24. WE TĔNRIDIO, dochter van 15 en 16.
25. TĔNRIBALOBO, *idem*.
26. LA PANANRĀNG TO SULOLIPU, gezel van 15.
27. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU' PANRITA WUGI', *idem* [2]).

[1]) Kunnen twee personen zijn.
[2]) *Panrita Wugi'* is ten rechte een afzonderlijk persoon.

28. GURU RI SĔLLĔNG, heer der Onderwereld.
29. SINAUNGTODJA, gemalin van 28.
30. PUNNAE LIUNG, bode van 28.
31. LA TĔNRIRANRĔNG, broeder van 16.
32. LA MAKASAUNG, *idem*.
33. WE TĔNRIDJEKA, (zuster van 16).
34. TĔNRIAWARU, dochter van 15.
35. LA PAMUSURĔNG TO RUKKAPOTI, raadsheer van 14 (en „neef").
36. LA PALADJARĔNG TO WENGĔNG, *idem*[1]) (en „neef").
37. LA PAERONGI (LA ERONG, LA IRONG) TO MULADATU (ook: TO BULU') van TJINA RI LAU'[2]), „neef" van 14.
38. TO TĔNRILEKĔ', behoort bij 14.
39. LA (ook: TO) MARAGĔLLUNG, landsgroote van TJINA.
40. WE TAPPU'ARA van LUWU', onzekere persoonlijkheid[3]).
41. LA TĔNRIDOLO TO SOPPENG, (echtgenoot van 24)[4]).
42. LA TĔNRIPALĔ' TO LAMURU, (echtgenoot van 25).
43. LA WIRAMPUGI' TO SEGERI, landsgroote van TJINA.
44. LA POSI'TANA TO MĔNRĔ', *idem*.
45. SIDAMANASA TO BULU', *idem*.
46. DATU LA OLLE (of: LA TĔNRIOLLE) TO GARA, *idem*.
47. LA TĔNRISUKI van NUSABILA, *idem*.
48. LA PALIPUI TO BILA, *idem*.
49. I LA SAMA (ook: I LA WATI (I)) TO TANETTE, *idem*.
50. LA PADUWAI van BUKI' (of: BOKI'-) TĔNGA, *idem*[5]).
51. TO TĔNRIALA DAENG SAMA, landsgroote van TJINA.
52. TO AGAMĔTTĔ' (of: °MATĔ') TO SEGERI, *idem*.
53. I LA WATI (II), een veldheer van TJINA.
54. LA MA'PATUNRUNG van LOMPENGĔNG, landsgroote van TJINA.
55. WE PALAGUNA, hoofd*bissu*.
56. I LA PASEWĔNG TO SOLO', overleden echtgenoot van 21.
57. I LA MATONĔNG (of: °MATONONG), zoon van 56 en 21.
58. I LA PATOTO' TO PALANRO, de Schepper.
59. LA MA'SINALA, aanzienlijke in TJINA.
60. I LA PASALO, *idem*.

---

[1]) De laatste naam ook aan 35 gegeven.
[2]) La Paerongi en To Muladatu komen ook als *twee* personen voor.
[3]) Elders één der namen van de door I La Galigo uit Luwu' meegebrachte echtgenoote van minderen rang, zie bv. C VII.
[4]) De nummers 41—50 zijn „neven" van 14, misschien ook 51 en 52.
[5]) Is zoon van We Duppasugi' To Lagusi', dewelke echtgenoote is van 31.

61. La Waniaga, *idem.*
62. La Marakabe, *idem.*
63. We Tĕnritempe (of : °tipe, of : °wempeng), in het gevolg van 1.
64. Walenranglangi' Opu Talaga, onzekere persoonlijkheid.

Bij het afscheid zegt Karaeng tompo', als zij van een dochter bevalt, die te zullen noemen : Singkĕrru'ugi' ma'sagalae Sunra ri tjina We Tĕnripeka Daeng sinrua. De dochter die zij later baart, draagt in andere verhalen inderdaad somtijds die namen.

C XV.

Sammlung-Schoemann, VI 30, 79 bladen 8vo, 156 beschreven bladzijden, 11-12 r. per blz., 10 × 17 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina (fragment).

Dit handschrift bevat slechts een fragment van Karaeng tompo's tocht naar Tjina en wel van af de hanengevechten die zij tegen I La Galigo en zijn beide zonen aanbindt tot in den veldslag waarin vele aanzienlijke mannen van Tjina sneuvelen. Het stuk eindigt abrupt.

De tekst sluit zich nauw bij den vorigen aan. Zie de bij A LVII behoorende naamlijst voor de namen der hier optredende personen. Daar dit stuk slechts een fragment is, heeft het geen zin de personen te vermelden die er, in tegenstelling met het andere hs., niet in voorkomen.

Eenige namen die in het onderhavige hs. wèl, in A LVII niet voorkomen, zijn:

27. La Ma'panganro, heet ook: DAENG PABETA.
28. Adji Laide, heet ook: SANGADJIWERO.
43. To Tĕnriala, heet ook: DAENG SAMA(NG).
    LA TĔNRIDOLO To SOPPENG, echtgenoot van: 15 We Tĕnridio.
    DAENG MA'PATA', landsgroote van TJINA.
    I LA WATI To TANETTE, *idem*.

C XVI.

Sammlung-Schoemann, VI 11, 17 bladen 4to, 32 beschreven bladzijden, 15 r. per blz., 20½ × 16 c.M.

TITEL:

Iyanae / galigona / nae de'pa / nagĕnnĕ' paupauna / riyasĕnge / daeng kalalla' / opu loloe / ri sunra / la ma'panganro ri pudjanati / ridjadjiyanna i la galigo. /

(Verhaal, doch nog niet volledig, van Daeng kalalla', prins van Sunra, La Ma'panganro van Pudjanati, zoon van I La Galigo.

Op het schutblad staat deze titel, verkort en gewijzigd, nog eens geschreven[1]).

INHOUD:

Tocht van La Ma'panganro naar Tjina (fragment).

Dit hs. bevat slechts een fragment, ongeveer het begin van wat in andere redactie vollediger, hoewel geenszins in zijn geheel, verteld wordt in A LX. Vgl. nog: A LXI en LXII. De *ĕttjĕ'* (= pĕpĕt) is niet geregeld aangebracht.

1/2 La Ma'panganro ligt met zijn schip in de haven van Tjina gemeerd. La Paladjarĕng komt naar het doel van zijn komst informeeren doch, geen duidelijk bescheid krijgende, gaat hij I La Galigo halen die daarop zelf het woord tot den vreemdeling richt. Deze zegt o.a. aan hanengevechten te willen komen deelnemen. Hij heeft schatten genoeg om op te zetten, want hij heeft op zee verscheidene tegenstanders overwonnen en hun goed bemachtigd en noemt dan de namen van door Sawerigading indertijd op zijn tocht van Luwu' naar Tjina bevochten vijanden. Hij heeft ook vernomen dat I La

[1]) Eigenaardig gebruik van het woord „galigo" om daarmee een episode van het I La Galigo-gedicht aan te duiden; is alleen in eenige handschriften der verzameling-Schoemann aangetroffen.

Galigo onbeschoft en hoovaardig is en zich vorst der wereld noemt[1]).

Met toestemming van I La Galigo mogen La Ma'panganro en de zijnen gewapend aan land komen. De hanengevechten worden op den volgenden morgen bepaald.

La Ma'panganro houdt een indrukwekkenden intocht. Bij de 11
bəruga aangekomen, roept Sawerigading hem tot zich. La Ma'panganro, den knapenleeftijd nog niet ontwassen, maakt toespelingen op het gedrag zijns vaders jegens zijn moeder. Sawerigading speelt een partij met hem, de hanen willen niet aanvallen. Bij een tweede partij wint La Ma'panganro's haan. Dan komt I La Galigo aanzetten, woedend dat men begonnen is terwijl hij er niet bij was. Hij voert nu zelf een kamp met den vreemde, maar zijn haan verliest. Hij chicaneert; als zijn haan ten tweeden male zal verliezen, dan pas wil hij den inzet afstaan. La Ma'panganro moet hevig schreien (om het gedrag van zijn vader) en dringt erop aan den inzet te voldoen, daarna wil hij een tweede kamp aangaan.

Hier breekt de tekst af.

NAAMLIJST.

1. La Ma'panganro To Manipi Daeng pabeta Daeng kalalla' Opuna (Datuna-) Sunra, zoon van 2.
2. I La Galigo Opuna (Datuna) Tjina To Padamani, vader van 1.
3. (Sawerigading) Toapanjompa Opuna Warĕ'.
4. La Pananrăng, eerste raadsman van 3.
5. La Ma'saguni, raadsman van 3.
6. La Paladjarĕng To Wengĕng, raadsman van 2.
7. La Pamusurĕng, *idem.*
8. To Tĕnrigiling To Linroidjĕng, raadsman van 1 (ook als twee personen op te vatten).
9. La Sĕngĕmponga, in het gevolg van 1.

La Ma'panganro noemt de volgende namen van door hem op zee

---

[1]) Zijn chicaneeren in het hanenstrijdperk wordt niet genoemd maar behoort hier wel bij, daar La Ma'panganro juist hanengevechten wil houden om zijn vader een les te geven.

verslagen vijanden; dit is echter misleiding, zij zijn indertijd door zijn grootvader Sawerigading bestreden en deels gedood:

BANJA'PAGULING van MANTJAPAI'.
LA TUPPUSOLO' TO APUNG.
LA TOGĔNGTANA van DJAWA RI LAU'.
LA TĔNRINJILI' LANGI'RISOMPA TO MALAKA.
SĔTTIABONGA LOMPING RI DJAWA BOLIO.

C XVII.

Sammlung-Schoemann, VI 2, 86 bladen folio, 171 beschreven bladzijden, 17 r. per blz., 33 × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

1. **La Samanglangi' daalt uit den Hemel in Tompo'tika' neder en vertrekt naar Pudjanati;**
2. **Huwelijk van La Opu bĕtta en Ulĕngma'lino aldaar;**
3. **Huwelijk van La Samanglangi' en Wetoingtungkĕ' in Pudjanati.**

Er is van dit verhaal een tekst bekend uit het legaat-Jonker in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden, A LXX. In tegenstelling met dien verknoeiden tekst zijn hier de familie-verhoudingen juist geteekend, La Samanglangi' is de kleinzoon van Palawagau'. Tekst A LXX gaat van verhaal 1 op verhaal 3 over, de beschrijving van het huwelijk van La Opu bĕtta en Ulĕngma'lino ontbreekt daar. De redactie van beide teksten loopt uiteen.

Er is nog een tweede hs. te Berlijn, C XVIII hierachter, dat met dit eerste, behoudens kleine verschillen zooals altijd voorkomen, gelijkluidend is, hier beneden als „parallel-tekst" aangeduid. Zie ook de algemeene opmerking op blz. 733.

Zeven dagen geleden was Ulĕngma'lino uit de Onderwereld naar Tompo'tika' opgestegen. De plaats was stampvol gasten van overzee, door La Ma'sarasa genoodigd. Dagelijks gaat het op de hanenvechtbaan levendig toe. 1/2

We Tĕnriabĕng bemerkt in den Hemel dat Ulĕngma'lino naar de aarde is opgestegen. Zij laat een aantal personen uitnoodigen om bijeen te komen en dan gezamenlijk naar de aarde af te dalen om het huwelijk van haar kleinzoon La Opu bĕtta met Ulĕngma'lino, La Ma'sarasa's dochter, te gaan bijwonen. Zij zal den voor het huwelijk gunstigen dag bepalen. —

La Samanglangi', mede in den Hemel, vraagt zijn gezel La Wero-

bila wat voor toebereidselen er getroffen worden. — „La Opu bĕtta „zal naar de aarde gaan om met uw tweelingzuster te trouwen." — La Samanglangi' schrikt en vraagt of Datu wetoing dan zijn moeder niet is[1]). La Werobila vertelt hem de ware toedracht, erbij voegende dat Ulĕngma'lino aan La Opu bĕtta verloofd is en nu zal trouwen. La Samanglangi' wordt woedend, hij zal niet dulden dat zijn tweelingzuster met La Opu bĕtta huwt. — Hij gaat naar het paleis zijner zoogenaamde moeder en voert met haar en haar echtgenoot een heftig gesprek; hij wil naar de aarde om zijn vader te ontmoeten en zijn zuster te zien. Het echtpaar schrikt hevig en tracht hem te beduiden dat hij dwaalt, hij is wèl hun zoon[2]). Doch hij laat zich niet van de wijs brengen. Opu dewata, zijn zoogenaamde vader, geeft toe en overreedt zijn vrouw erin toe te stemmen dat La Samanglangi' naar de aarde gaat[3]). Noodweer barst los, duisternis spreidt zich over de aarde, de regenboog daalt met La Samanglangi' en gevolg tot midden in Tompo'tika' neder.

Een hofdame gaat het paleis van Palawagau' binnen om te vertellen dat er een schaar hemellingen is aangekomen, allen jonge menschen. Palawagau', La Ma'sarasa, hun echtgenooten, We Adiluwu' en I La Djiriu', allen haasten zich naar voren. Een meegekomen hemelbode licht hen in dat La Samanglangi' is gearriveerd. Verheugd heeten zij hem welkom. Men neemt plaats, maar Ulĕngma'lino staat op en verdwijnt in haar kamer. La Samanglangi' heeft even iets van haar gezien en is dadelijk van zinnen. Hij vraagt wie zij is. Palawagau' tracht zich er van af te maken. De volgende vraag is, wat voor huwelijksfeest men gaat houden. — Geen huwelijksfeest, is het antwoord, het graf van Turu'belae, grondvester van Tompo'tika', zal vernieuwd worden. Er wordt een maaltijd opgedragen. De gasten stroomen van buiten naar het paleis om den schoonen, neergedaalden jonkman te zien. Na het

[1]) Zij is zijn „tante" die hem in den Hemel heeft opgevoed. Na de geboorte van hem en Ulĕngma'lino is hij naar den Hemel omhoog gevoerd, zij naar de Onderwereld om hen te scheiden. Men wilde voorkomen dat zij liefde voor elkander zouden opvatten, een huwelijk van tweelingbroeder en -zuster is immers onmogelijk. Zijn ware geboorte was voor hem verzwegen.

[2]) De tekst toont hier een corrupte plaats. Tekst C XVIII zegt hier dat Datu wetoing, kinderloos blijvende, een kind begeerde. Toen nu Tjĕnraraodang van een tweeling zwanger was, was La Samanglangi' als ongeboren vrucht omhoog gezonden naar den Hemel en door haar ter wereld gebracht, hij was dus, als 't ware, plaatsvervangend haar eigen kind.

[3]) De parallel-tekst zegt hier nog dat zijn pleegvader de noodige orders geeft voor de personen die hem derwaarts moeten vergezellen, alsmede de schatten uit verschillende hemellanden die hem meegegeven zullen worden.

maal trekt men naar het hanenperk, maar La Samanglangi' wil niet mede, hij werpt zich neder en bedekt zijn lichaam vol harteleed. Weer worden er zeven dagen lang hanengevechten gehouden, maar La Samanglangi' vertoont zich niet. Alle pogingen zijner familieleden om hem, onder het aanbieden van geschenken, tot andere gedachten te brengen, falen. Eindelijk kleedt hij zich, maakt zich onzichtbaar en zal naar buiten gaan. Hij passeert de kamer van Ulĕngma'lino, zet zich op den dorpel neder en beschouwt haar. Hij is bedwelmd van haar schoonheid, keert terug naar de *djadjarĕng* zijner ouders (in het zelfde paleis). Hij stelt zijn moeder de vraag of zij een dochter gebaard heeft. Na lange aarzeling zegt zij dat hij haar eenigst kind is. Dan kan het ook geen lands-*pemali* zijn dat hij Ulĕngma'lino huwt, antwoordt hij triomfantelijk. Zonder dat zij nog iets heeft kunnen zeggen, is hij verdwenen. Hij werpt zich weer neder, dekt zich en weent. Zijn moeder verzoekt We Adiluwu' met haar achterkleinkind te gaan praten. Deze gaat met haar schoondochter, Palawagau's echtgenoote en ook zijn moeder, naar hem toe. Zij trachten hem een andere vrouw aan te praten, hij blijft staan op een huwelijk 11
met Ulĕngma'lino. Er volgt een lang uitgesponnen gesprek, zonder resultaat. I La Djiriu', Palawagau', La Ma'sarasa komen erbij, zij vernemen wat La Samanglangi' voor heeft, trachten hem tot andere gedachten te brengen, alles te vergeefs. Hij dringt erop aan het *pemali* op te heffen[1]). Palawagau' merkt op nog nooit gehoord te hebben dat tweelingbroer en -zuster met elkander huwden en de rijst toch gedijde, het land niet door een vloek getroffen werd. La Ma'sarasa wijst op het geval van We Tĕnrirawe die verbannen werd in dezelfde omstandigheden[2]). De vazalvorsten en het volk worden bijeengeroepen en hun wordt de vraag voorgelegd of het land gedijen kan als een huwelijk zooals La Samanglangi wil, wordt toegestaan. Het antwoord is eenparig ontkennend. Eenigen der aanwezigen opperen één van beiden te verbannen. Doch daar willen ouders en grootouders niet van hooren. Er wordt besloten Ulĕngma'lino te laten komen, opdat zij trachte hem erin te doen toestemmen met een andere vrouw te huwen. Als zij verschenen is, begint La Samang-

---

[1]) La Samanglangi' zegt in den loop van het gesprek dat La Ma'sarasa gemakkelijk praten heeft, want dat hij eenigst kind was. Dit wijkt af van een andere voorstelling die hem een tweelingzuster toekent. De naam van deze tweelingzuster komt boven als die van de moeder van La Opu betta voor, zonder nadere aanduiding.

[2]) Zie tekst A IV.

langi' zijn hart uit te storten, hij tracht haar in een lang betoog voor zijn wenschen te winnen. Zij biedt aan, hem een jonkvrouw te laten zien die haar wedergade is. Wetoingtungkĕ' van Pudjanati (Sunra). — „Hoe zou ik tot haar kunnen gaan, ik heb geen schip om mij „naar Pudjanati te brengen." — „Geen nood," meent Ulĕngma'lino, „ik zal den Heer der Onderwereld vragen een vloot omhoog te zen- „den. En als het niet waar is dat Wetoingtungkĕ' mij in schoonheid „evenaart, wat ik u zal laten zien, dan behoeft ge niet uit te varen „en ben ik bereid het lands*pemali* te trotseeren."

Zij laat een hofdame een reukvat uit haar kamer halen, kauwt een sirihpruim, waarna zij hemelsche wetenschap heeft, beweegt haar langen nagel door den opwolkenden rook van de geurige blaren die zij brandt, waarna deze als een spiegel wordt waarin alles wat zich tusschen Hemel en aarde bevindt, is te zien[1]). Zij laat La Samang-langi' Wetoingtungkĕ', in haar paleis gezeten, zien. Hij geraakt in de war van haar schoonheid, erkent dat zij aan Ulĕngma'lino gelijk is, zijn hartstocht voor zijn zuster verflauwt en hij is bereid te gaan. Ulĕngma'lino trekt zich in haar kamer terug, brandt geurige blaren, strooit *wĕnno* (gerooste rijst) en daalt af naar de Onderwereld waar zij een ontmoeting heeft met To Balaunji' en gade[2]). Zij vertelt omstandig het doel harer komst. Haar voorouders beloven een vol-ledig uitgeruste en bewapende vloot omhoog te zullen zenden. Ulĕng-
21 ma'lino verschijnt weer in de *djadjarĕng* van het paleis te Tompo'-tika' tot stomme verbazing harer familie. Den volgenden dag zal de vloot omhoog komen. Na deze mededeeling verdwijnt zij weer in haar kamer. I La Djiriu' laat vazallen en volk uit het geheele land bijeenroepen, de vloot zal door jonkmannen bemand worden. Te bestemden dage rijzen de schepen omhoog, terwijl het onweert en duister is op de aarde. Geheel Tompo'tika' siddert van angst. Plotseling ligt de zee vol schepen en dan is het weer mooi weer. La Ma'sarasa gaat zijn zoon, die slaapt, wekken om haar te aanschouwen[3]). Het admiraalsschip wordt als een wonder beschreven, het is als een landschap, waar paleis met *baruga,* hanenperk en pasar niet

---

[1]) In het begin van deze passage is weggevallen dat de hofdame het reukvat brengt.

[2]) Zijn dochter is stammoeder van Tompo'tika'. Verschillende goden uit de Onderwereld worden in zijn persoon vereenigd, hij is hier Heer der Onderwereld, wat hij ten rechte niet is.

[3]) Hoewel uit de Onderwereld omhoog gezonden, wordt de vloot toch een gave van den Schepper genoemd.

ontbreken[1]). La Samanglangi' bepaalt het vertrek op den volgenden dag na den middagdisch. Allen in het paleis gaan in een stoet, met *bissu*-ceremonieën gepaard, naar den zeekant. Palawagau', La Ma'-sarasa en La Samanglangi' worden door godendienaren aan boord verwelkomd, de laatste doopt zijn schip met vele namen. Daarna wordt de terugtocht aanvaard en in het paleis een maaltijd gehouden. La Samanglangi' staat erop ten besluite hanengevechten te houden. Tjĕnraraodang laat goederen en mondkost naar de schepen brengen; dit duurt drie dagen[2]). Den avond vóór de afvaart houdt La Samanglangi', met de mannen die hem volgen zullen, in het vreemdelingenverblijf van het paleis een groot gelag; het duurt den ganschen nacht. Den volgenden morgen gaat men in plechtigen stoet naar de schepen. Beschrijving van het afscheid (uitvoerig). La Samanglangi' neemt met de zijnen bij de aanlegplaats der schepen een bad. Weldra kiest de vloot het ruime sop en zeilt snel voor den wind weg.

De achterblijvenden keeren naar het paleis terug en verkeeren in ellendige stemming. —

We Tĕnriabĕng draagt een bode op om naar Tompo'tika' af te dalen en aan het echtpaar I La Djiriu'—We Adiluwu' te vragen, wanneer het de goede dag is voor het zenden van de *sompa to Sĕlli* (den hoogsten huwelijksschat) en voor de sluiting van het huwelijk haars kleinzoons La Opu bĕtta met Ulĕngma'lino. Het echtpaar merkt op dat La Samanglangi' pas vertrokken is en wenscht te wachten tot drie maanden verstreken zijn; men heeft tijd noodig om de gasten van overzee bijeen te brengen. Met deze boodschap keert de bode naar We Tĕnriabĕng terug.

Als La Samanglangi' tien etmalen gevaren heeft, komen de gasten opzetten, o.a. La Ma'panjompa van Wadĕng, I La Galigo van Tjina. 31
Sawerigading is niet meegekomen[3]). Zij worden onthaald en men houdt hanengevechten. —

In den Hemel komen de vazalvorsten van We Tĕnriabĕng tesamen. Men is druk in de weer de *sompa to Sĕlli* bijeen te brengen. Op zekeren dag wordt zij te noen onder natuurverschijnselen neergelaten, zij bestaat uit paleizen, met goederen gevuld. De bode die haar gebracht heeft, keert naar den Hemel terug. Intusschen geeft To

---

[1]) Als de zg. *wakka tana*, door Sawerigading op zijn tocht van Luwu' naar Tjina ontmoet en buitgemaakt.

[2]) Klopt niet met het door LaSamanglangi' bepaalde vertrek.

[3]) Zie verder Naamlijst.

Balaunji' in de Onderwereld de noodige orders om het huwelijk zijner nazate luisterrijk te maken. Alles wordt aldaar in gereedheid gebracht en daarna op de gebruikelijke wijze, met begeleiding van donder, bliksem, enz., terwijl duisternis op de aarde heerscht, te noen omhoog gezonden: eerehagen, huwelijkszetel, enz. De gasten die reeds in Tompo'tika' bijeen zijn, staan verstomd over alles wat uit Boven- en Onderwereld naar de aarde is gekomen. Den volgenden dag dalen hemellingen die aan de huwelijksfeesten zullen deelnemen, naar de aarde af. Zij reizen met den regenboog die ter plaatse van de *posi'sao* — hoofdpaal van het paleis, neerkomt. Zoodra zij zijn aangekomen, houdt het noodweer dat tijdens de nedervaart woedde op; de duisternis maakt weer plaats voor het licht. Nauwelijks heeft men hun het „heil" kunnen toeroepen en zijn zij gezeten of er komen geschenken op uit de Onderwereld. De stroom van gasten van overzee houdt aan.

Ulĕngma'lino moet nog, vóór de huwelijksplechtigheden aanvangen, verschillende ceremonieën doormaken. Zij moet op een gunstigen dag op een steen treden[1]), bij welke gelegenheid den gasten een maal wordt aangeboden. De *bissu*'s verrichten ceremonieën. Ulĕngma'lino wordt gebaad. Na het bad wordt zij gekleed, op den huiszetel geplaatst, omwolkt door rook van reukvaten; links en rechts zitten hemellingen en lieden uit de Onderwereld vijf aan vijf. Aanzienlijke vrouwen verzorgen haar toilet, zij wordt prachtig gekleed. Daarna gaat zij op den schoot van La Ma'panjompa en van haar zoogmoeder zitten. Voortdurend klinkt muziek en hebben er ceremonieën der *bissu*'s plaats. Men brengt haar naar den zolder[2]) en plaatst haar (weer) op den schoot harer zoogmoeder.

In den Hemel. Daar zijn vergaderd de gasten van La Opu bĕtta. Er heerscht groote vroolijkheid, de bruidegom zal naar de aarde gebracht worden. We Tĕnriabēng wil dat hij daar niet blijve maar zijn echtgenoote mee naar den Hemel brenge. Allen kleeden zich, beschrijving. De hemelketting wordt weggenomen, de hemeldeur geopend en La Opu bĕtta gaat per regenboog omlaag, omgeven door een dichten, schitterenden stoet[3]). Tot de ceremonieën van een huwelijk behoort dat de bruidegom, als hij naar de woning der bruid wordt

[1]) *tuppue batu*, de bedoeling dezer zinnebeeldige handeling wordt niet vermeld.
[2]) *arakeang sesipange*, een soort verhoog.
[3]) Tegelijkertijd wordt gezegd dat de Hemel in tweeën splijt, het vuur woedt en de Hemel schijnt weg te zweven als de regenboog wordt neergelaten.

opgeleid, van stap tot stap wordt tegengehouden. Medgezellen weten dan, door aanbieding van geschenken die van hen geëischt worden, de „tegenhouders" te bewegen hun tegenstand te laten varen. Dit spel — het blijft bij woorden — wordt van weerskanten door telkens nieuwe personen herhaald[1]). Dit geschiedt ook hier. Het bizondere is dat de aanvallers, de gezellen van den bruidegom, ook hemellingen en dat onder de tegenhouders lieden uit de Onderwereld zijn, die elkaar met de dezen lieden ten dienste staan, bizondere middelen be- 41
strijden, de elementen staan te hunner beschikking: regen, onweer, storm en duisternis; breede wateren worden opgeheven en verdwijnen. Onder dit alles verkeeren de aardbewoners die in Tompo'tika' vergaderd zijn, in angst en beven. Uitvoerig. De *bissu*'s verrichten ceremonieën en zingen gewijde zangen. Er heerscht groote vroolijkheid. Boven in den Hemel nemen hemellingen het feestbedrijf op aarde waar en maken er heur opmerkingen over. Eindelijk is het paleis van Tompo'tika' bereikt en zet de bruidegom zich in het vreemdelingenverblijf (voorhuis) neder. Tot afwisseling verwekt I La Galigo ook noodweer, hij leidt den bruidegom naar binnen en zet hem naast Ulĕngma'lino neder. Nieuwe ceremonieën, o.a. het te samen naaien in één sarong. De bruid moet vervolgens bewogen worden haar schuchterheid af te leggen en haar echtgenoot aan te zien. Een incident is dat zij vlucht op den schoot van haar grootvader Palawagau', waar La Opu bĕtta naast haar komt zitten. Bij alle gebeurtenissen munten de zeventig prinsen (niet nader aange-
duid) uit door luidruchtigheid. Het bruiloftsmaal staat gereed. La 51
Opu bĕtta, geholpen door Ulĕngma'lino's familieleden, tracht haar te bewegen om toe te tasten. De gasten maken aldoor vrijmoedige grappen.

Het feestgedruisch is in den Hemel hoorbaar. We Datu ruma is er smartelijk door aangedaan. Zij is een verloofde van La Opu bĕtta en bemerkt dat hij zijn woord niet nakomt.

Ulĕngma'lino bewaart haar schuchterheid. Het is reeds midden in den nacht, als I La Galigo zijn „nicht (nièce)" opneemt en naar haar kamer brengt. La Opu bĕtta volgt; aanvankelijk blijft zij ook op de huwelijkssponde afwerend, doch geeft ten slotte toe.

Den volgenden morgen vertoont het jonge paar zich in het vreem-

---

[1]) In den paralleltekst iets korter verteld; bovendien wijken de namen van opbrengers en tegenhouders eenigermate af.

[2]) Boven in den Hemel nemen hemellingen het feestbedrijf op aarde waar en maken er heur opmerkingen over.

delingenverblijf [1]). Er wordt voor hen een maaltijd aangericht. Dit duurt tot 's avonds, het feest gaat dan over in een danspartij. La Opu bĕtta geleidt zijn echtgenoote weder naar de slaapkamer, nu blijven zij binnenskamers. De feestelijkheden loopen ten einde; de gasten van overzee keeren, met geschenken beladen, naar hun haardsteden terug.

Op zekeren dag komt een schip met La Ma'darĕmmĕng [2]) en La Ma'sina van Pudjanati in Tompo'tika' [3]). Zij brengen de uitnoodiging van Sawerigading over, om het huwelijk van La Samanglangi' en Wetoingtungkĕ' in Pudjanati te komen bijwonen. Van hen verneemt men dat La Samanglangi' daar goed is aangekomen en ook vele familieleden van haar uit Tjina reeds aanwezig zijn [4]). Vijftien etmalen later vertrekt men met een groote vloot van Tompo'tika' naar Pudjanati, Palawagau' en zijn geslacht, ook I La Galigo die daar nog is (of: na vijftien etmalen is men aangekomen).

Aankomst in Pudjanati. Karaeng tompo' gaat aan boord ter verwelkoming. In statigen optocht trekt men naar het paleis [5]), hier
61 · wordt een maaltijd aangeboden. Er komen nog steeds nieuwe gasten aan, die allen in paleizen worden ingekwartierd. Men houdt dagelijks hanengevechten. De huwelijksplechtigheden zullen met een ceremonieel bad van Wetoingtungkĕ' aanvangen [6]).

Wetoingtungkĕ's volle achterneef Panjiwi'gutu' bemerkt in den Hemel dat zij gebaad zal worden. Hij bedenkt een booze list, ontketent noodweer en maakt haar bewusteloos [7]). Algemeene verslagenheid. Weeklachten stijgen op, verschillende personen nemen haar op

---

[1]) Dit maakt aan den volke bekend dat de *consummatio* heeft plaats gehad.

[2]) Deze naam is een vergissing. La Ma'darĕmmĕng heeft het feest in Tompo' tika' bijgewoond, zijn aankomst in Pudjanati wordt later vermeld.

[3]) In den parallel-tekst gaat hieraan vooraf een gesprek tusschen Sawerigading en I We Tjudai, die zich in Pudjanati bevinden, waarin wordt opgemerkt dat La Samanglangi' nu drie maanden in Pudjanati is en het gewenscht is het huwelijk van Wetoingtungkĕ' met hem te sluiten. — De hieropvolgende uitnoodiging is een uitvloeisel van het besluit. Als boden worden genoemd La Ma'darĕmmĕng en I La Sinampe, die zich echter in Tompo'tika' bevinden.

[4]) Over La Samanglangi's reis van Tompo' tika' naar Pudjanati wordt in dit verhaal niets medegedeeld. Vgl. anders, A LXX hiervoor.

[5]) Er wordt geen optreden van *bissu*'s vermeld.

[6]) Als gunstige tijd voor het huwelijk wordt bepaald: bij volle maan, als de drie sterren van den gordel van Orion op èèn rij staan en het Zevengesternte in het midden is.

[7]) Er staat dat zij in tweeën gekloofd wordt, maar verder wordt zij als een bewustelooze beschreven.

schoot, niets baat. Ten slotte — zij is al zeven etmalen in dezen toestand — laat Sawerigading Da Punta Serĕng, de groote *bissu*, roepen. Zij komt met helpsters, eindelijk geeft Wetoingtungkĕ' te kennen wat zij verlangt. Benoodigd zijn de zetel waarop We Tĕnriabĕng en haar echtgenoot bij hun huwelijk in den Hemel gezeten waren, een badkuip[1]) met welriekend water en bizondere eigenschappen, eveneens uit den Hemel en nog andere zaken meer.

Sawerigading stijgt ten Hemel om de verlangde zaken aan zijn zuster We Tĕnriabĕng te gaan vragen[2]). We Tĕnriabĕng begrijpt dat deze verlangens door Panjiwi'gutu' zijn ingegeven[3]). Het verzoek wordt ingewilligd. Nauwelijks is Sawerigading op de aarde terug of de regenboog komt te noen bij den hoofdstijl van het paleis in Pudjanati neer, de gewenschte zaken brengende. Het noodweer dat de nederdaling vergezelde, houdt op. Er blijken ook allerlei goederen meegekomen te zijn die door het volk worden ingezameld. Panjiwi'gutu' (die naar Pudjanati was afgedaald) is teleurgesteld, hij had zelf Wetoingtungkĕ' willen huwen en voelt zich verslagen. Volgt de uitvoerige beschrijving der sluiting van het huwelijk van La Samanglangi' en Wetoingtungkĕ. Twee zoogbroeders van den eerste dalen uit den Hemel neer om hem te kleeden. Groote heeren 71
van Tompo'tika' en vorsten die te laatstgenoemder plaatse aanwezig waren, begeleiden den bruidegom, anderen van Tjina vertegenwoordigen de partij der bruid. De gesprekken die edelvrouwen ten paleize over ridders in den aankomenden stoet maken, worden uitvoerig weergegeven. De bruidegom gaat stap voor stap verder; na nog eenige ceremonieën te hebben doorgemaakt als het rondleiden om den huwelijkszetel, het treden op aarde, enz., komt hij naast zijn bruid te zitten. Volgen nieuwe ceremonieën. Het bruilofsmaal wordt opge- 81
dragen; dit duurt voort tot donker waarna gedanst wordt. Terwijl het feest nog aan den gang is leidt La Samanglangi' zijn echtgenoote naar het slaapvertrek....

Den volgenden morgen komen zij buiten, worden begroet[4]); er heeft weder een maaltijd plaats tot de avond invalt en spoedig daarna begeeft het jonge paar zich weer naar het slaapvertrek. Daar wisselen

[1]) *djarœwĕtta* — porseleinen kom of schaal, gebruikt om iemand in te baden.
[2]) Wat hij vraagt, is niet geheel het zelfde als door Wetoingtungkĕ opgegeven.
[3]) Bedoeld is wel, hoewel dit niet uitdrukkelijk gezegd wordt, dat hij Wetoingtungkĕ's huwelijk met La Samanglangi' op deze wijze in de war hoopt te sturen.
[4]) Zie blz. 980 noot 1.

zij van sirihpruim. Vijftien etmalen blijven zij binnenskamers. De gasten vertrekken.

Op een goeden morgen komen zij in de *djadjarĕng* zitten. La Samanglangi' stelt voor naar den Hemel op te stijgen, tot zijn pleegmoeder. Dat is Witoingtungkĕ' te ver en hij komt dan met den voorslag naar Tompo'tika' te gaan.

Palawagau' en echtgenoote komen bij Sawerigading en I We Tjudai afscheid nemen en verzoeken tevens de jonggehuwden mede te mogen nemen. La Samanglangi' zal het bestuur krijgen over Sawangmega en Singkiwero. Het verzoek wordt met eenige plichtplegingen toegestaan.

Hiermee is het verhaal ten einde, doch er volgen nog enkele woorden („ma'baliada la punna langi'") welke hier niet behooren; afgesloten met „tamat" — einde.

NAAMLIJST.

N.B. In de eigennamen heerscht onzekerheid en verwarring.

1. I La Djiriu' Punna lipue ri Tjoppo'meru, oud-vorst van Tompo'tika'.
2. We (of: E) Adiluwu' Punna lipue ri Tjabetika' Datu ma'toa, echtgenoote van 1.
3. Palawagau' I La Datu I La Gilingĕng, vorst van Tompo'tika', zoon van 1 en 2.
4. Karaeng mega Tonrabatara Bataribissu[1]) Pantjaiwero, echtgenoote van 3.
5. La Ma'sarasa I La Sarasa[2]) Mutiapadjumpulawĕng van Tompo'tika', zoon van 3 en 4.
6. Ane riwelewelĕssĕ'e (of: ĕssoe) Mutiaranabatae, (weelingzuster van 5 in den Hemel), echtgenoote van 15, moeder van 14.
7. La Samanglangi' Palawatika' Palawaunru Palawariu' (I)

---

[1]) In den parallel-tekst ook: *Daeng sangiang.*

[2]) I La Sarasa is ten rechte de vader van La Ma'sarasa = Palawagau'.

SĔNRIMAUNRU' SANGIANG (of: SANGADJI-) BĔTTA LA SĔNGĔMPALI[1]) LĔTTEPAEWANG SANGADJIUNRU' (I) UNGASINGKĔRRU' MA'SAGALAE RI ABANGLĔTTE SANGIANGLOLO UNGA RI MEGA[2]) ODANGSEBALI (I), zoon van 5 en 9, in den Hemel opgevoed.

8. ULĔNGMA'LINO WE BISSULOLO WE LINO ANE RI(SOMPA RI —) SELO'SELO' WETOING (WE ANE) TIKA'TA'RERE' DAENG (of: ANE —) MA'SULOKETĔNGE (of: ANE RISELO'SELO' MA'TAPPA' KETĔNGE) DAENGRISELO WERORIKAWA' (WE KAWA') SĔNGĔNGRIKAWA' SIRIANGKAWA', tweellngzuster van 7, in de Onderwereld opgevoed[3]).
9. TJĔNRARAODANG DAEMPERO (ook: DAENGRIULO'), echtgenoote van 5.
10. TO BALAUNJI' OPU BATARA PUNNA LIUNG OPU (ook: LINRUNG —) SAMUDA (I) LA SAMANGTODJA, Heer der Onderwereld[4]).
11. WE PADAULĔNG, dochter van 10 [treedt niet op].
12. TURU'BELAE LA URUMPĔSSI, grondvester van TOMPO'TIKA', echtgenoot van 11, *manurung*, vader van 2, [treedt niet op].
13. WE TĔNRIRAWE [van WADĔNG], tweelingzuster van 3[5]).
14. LA OPU BĔTTA SANGADJIBĔTTA LA SOMPARIWU GILINGĔMPERO, verloofde van 8, later haar echtgenoot, haar neef in den derden graad.
15. SIMPURUODANG [TO SOMPARIWU], vader van 14.
16. WE TĔNRIABĒNG BISSURILANGI' DAENG MANUTĔ', echtgenoote van 17, moeder van 15, in den Hemel, tweelingzuster van Sawerigading.
17. LA PUNNA LANGI' LA OPU LĔTTE OPUNA LANGI', echtgenoot van 16.
18. WE RĔMMAMPERO (of: WE RĔMMANGGUTU') DATU WETOING TJĔNRARALANGI', „tante" en pleegmoeder van 7 in den Hemel, dochter van 16.
19. LA WEROGUTU' (I) DAENG PATAPPA' OPU DEWATA (of: — SANGIANG), oom en pleegvader van 7 in den Hemel.
20. TALĔTTILANGI', dienaar van 16.
21. PALISULANGI', *idem*.
22. LA SAMAMPERO SANGIANGMEGA ODANGSIBALI (II) KARAENG LĔTTE UNGALALOE RI ULUWONGĔNG, een jonge god in den Hemel[6]).

---

[1]) In parallel-tekst ook: *La Sĕngĕmponga*.
[2]) *Unga* pleegt elders alleen als naam van vrouwen voor te komen.
[3]) Heet éénmaal *Batari Sunra*, in den parallel-tekst bovendien: *Dĕttiapĕlla*.
[4]) Afwijkende voorstelling.
[5]) In den parallel-tekst bovendien *Daeng palallo*.
[6]) Waarschijnlijk is *Simpuruwero* in den parallel-tekst nog een naam van

23. SANGADJIUNRU' (II) SUMANGĔ'ALA MEGALOLOE (I) van TJOPPO' MERU, *idem.*
24. LA WEROGUTU' (II) SINGKĔRRU'RUKKA TĔNRITJATJA'E RI SIMPURUNA LANGI', *idem.*
25. LA SĔNGĔNGMEGA ODANGPAEWANG te MUTIANADJADJARĔNGE [1]), *idem.*
26. LA WEROUNRU DATU PADĔNGĔNG RI PALISUNA BATARA, *idem.*
27. SINAUNGGUTU' de Jonge in ABANGLĔTTE, *idem.*
28. LA SIANGMEGA, bediende bij 19.
29. LA MATAWERO LANGI'PAERO, bode van 16, later in TOMPO'TIKA' [2]).
30. LA MATAILĔ', bode van 16.
31. WEROTALAGA (I), bediende van 16.
32. LA WEROBILA (ook: To WERO), gezel van 7 in den Hemel.
33. MEGALOLO (I) van ABANGLĔTTE, bode van den Hemel naar de aarde.
34. WE DATU LINO, hofdame van 3.
35. PUWA' MA'TOA van TOMPO'TIKA'.
36. WELOMPATARA, hofjuffer ten paleize TOMPO'TIKA'.
37. WETOINGRUMA, *idem.*
38. MUTIALAMMING, prinses, te gast in TOMPO'TIKA'.
39. WE SAWANGMEGA, nicht van 7 [3]).
40. DAENG SINRUWA, een jonge prinses in TOMPO'TIKA'.
41. PATOTO'E (DATU PATOTO') To PALANRO SANGIANG [4]), de Schepper.
42. (DATU) PALINGE', gemalin van den Schepper.
43. DATU MA'RADJA, een vazalvorst van TOMPO'TIKA'.
44. DATU KIUNG, *idem.*
45. PUNNA LIPUE RI TAWAKURUNG, *idem.*
46. WE TĔNRIAPPANG, hofdame van 4.
47. ODANGTALAGA, een god uit de Onderwereld [5]).
48. SAWERIGADING LA MA'DUNGKĔLLĔNG TOAPANJOMPA LA TĔNRITAPPU' OPUNA WARĔ' PAMADĔNGLĔTTE LANGI'PAEWANG LAWE, oud-vorst van TJINA.
49. I LA GALIGO To BOTO' To PADAMANI To SĔSSUNGRIU' I LA SEMAGA To SINAPATI OPUNA (DATUNA-) TJINA, zoon van 48.

---

den zelfden. Hij wordt bovendien met verschillende omschrijvingen aangeduid.

[1]) Waarschijnlijk een vergissing; in den parallel-tekst staat: °*ladjangĕnge.*

[2]) Mogelijk dezelfde als no. 20.

[3]) In den parallel-tekst: *We Samiradja.*

[4]) In het algemeen een benaming voor goden.

[5]) In den parallel-tekst: *Daeng talaga.*

50. ADJI LAIDE TUNĔ'SANGIANG, zoon van 49.
51. KARAENG TOMPO' DAENG MA'LINO DĔTTIAULĔNG DATU WE SUNRA van PUDJANATI, echtgenoote van 49.
52. WETOINGTUNGKĔ' (WE TUNGKĔ') SINGKĔRRU'WOGI' (of: °UGI') MA'SAGALAE SĔNGĔNGRISOMPA (WE SOMPA) van PUDJANATI of SUNRA RI ADJA en GOSABARĔ' TIKA'MANUTĔ' (of: °MANĔRRU') WE OGI' WE BISSULOLO DAENG TA'RERE', dochter en jongste kind van 49 en 51.
53. WE WERO UNGA RI MEGA, hofdame van 8.
54. LINRUNGSAMUDA (II), een god in de Onderwereld.
55. TOADJALIKA LA TĔMMA'SENO [1]), raadsheer van 1.
56. SALINRUNG (of: SALINRONG-)SOLO' (of: °TODJA) SULILIUNRU' (I) LA MA'PALĔPPĔ' [2]), raadsheer van 10.
57. WE TJINA [3]), hofdame van 9.
58. TO MATAILĔ', hofbeambte van 9 (is wel vader van 30).
59. SANGIANGPADJUNG, bode van 16 [4]).
60. TO RUTUMPONGĔNG, *idem*.
61. BALASARIU', *idem*.
62. LA MA'PANGANRO [5]) TO SIBĔNGARĔNG OPUNA WADĔNG, te gast in TOMPO'TIKA', later in PUDJANATI.
63. LA TĔNRIAPĔ', *idem, idem* [6]).
64. LA MA'DARĔMMĔNG TO MALOKU, *idem, idem*.
65. LA RUMPANGMEGA van TĔSSILILU, *idem, idem*.
66. LA MA'PAPULI van MATOANGING, *idem, idem*.
67. DATU MA'WALE van TARANATI, *idem, idem*.
68. LA SAUNGLANGI' TO PATAWARI van SUNRA RI ADJA, *idem, idem*.
69. LA WADJOLANGI' van MARAPĔTTANG, *idem, idem*.
70. I LA SINAMPE ANGIMPALIE, *idem, idem* [7]), [zoon van 69].
71. I LA GALIGO (de Oude) [TO KĔLLING] [8]), *idem*.
72. LA SULOLIPU (of: °LEPU) (van TJINA), *idem, idem*.
73. LA PAWĔNNARI (van TJINA), *idem, idem*.
74. WE DATUSĔNGĔNG (moeder van 48, zuster van 2) [treedt niet op].
75. DAENG RAKILĔ', een hemelling.

---

[1]) Kan een afzonderlijk persoon zijn.
[2]) In parallel-tekst: *La Ma'papĕllung*.
[3]) *Dĕttiaulĕng* is dezelfde of een andere hofdame.
[4]) Ook algemeene benaming van hemelboden.
[5]) l. *La Ma'panjompa*; aldus terecht in parallel-tekst.
[6]) In parallel-tekst: *La Tĕnriappang*.
[7]) Ook als twee personen voorgesteld.
[8]) De parallel-tekst noemt hier nog: *La Tĕnritatta Datu Gima*.

76. La Ma'djalika in Tompo'tika'[1]).
77. Wĕrotalaga (II), kamenier van 8.
78. Weroritodja, *idem*[2]).
79. Dĕttiagutu', *idem*.
80. Tjĕnraraunru', *idem*.
81. Atipanampe, uit de Onderwereld, tijd. in Tompo'tika'.
82. Sangiampero, tante van 8[3]).
83. Werosulili, kamenier van 8.
84. Singkĕrru'todja, zoogmoeder van 8.
85. Sangadjiunru', hofjuffer in den Hemel.
86. Mutiaodang, vorst van Mutianalangi', in den Hemel.
87. La Siampero, jonge vorst van Su'nalangi', tot den Hemel behoorende.
88. La Weroulĕng, een hemelling[4]).
89. Gutu'tĕllĕmma, *idem*[5]).
90. Pamadĕngrukka, *idem*.
91. Sangianggutu' Datu wero, *idem*.
92. La Walinono Datuna Unru, *idem*.
93. Bilamamantang Datu api, *idem*[6]).
94. Palisuodang, aanzienlijk hemelling.
95. Panjiwi'gutu'[7]), gezel van 14 bij neerdaling naar de aarde, zoon van 146, keert naar den Hemel terug, „achterneef" van 52.
96. Sangianglĕtte, gezel van 14 bij neerdaling naar de aarde.
97. Salinrangtodja[8]), hemelling.
98. Walenranglangi' (I), *idem*.
99. La Ungawero Unru'pagiling, *idem*.
100. Rukĕllĕnggutu', *idem*.
101. Sulilіunru' (II) Sangiampero (I), „neef" van 8 uit de Onderwereld.
102. Sangiampero (II), vazal van Tompo'tika', „oom" van 8.

---

[1]) Ten rechte zoon van 55, hier met zijn vader gelijkgesteld. Heet in paralleltekst nog: *La Malimongĕng*.

[2]) Kan dezelfde als 53 zijn.

[3]) In parallel-tekst: *Sangianggutu'*.

[4]) Volgens parallel-tekst te splitsen in: 1 *La Werounru*, 2 *La Weroilĕ*.

[5]) Komt éénmaal voor als naam van 14.

[6]) De parallel-tekst voegt hieraan toe: *Werorigutu'* en *La Walinono Sangianglolo*.

[7]) In parallel-tekst ook: *Panjiwi'riwu'*. Ook de volgende namen van personen die La Opu bĕtta naar de aarde geleiden en van personen die als „tegenhouders" optreden, zijn in den parallel-tekst ten deele andere.

[8]) Naar den naam te oordeelen, uit de Onderwereld.

103. SULILITODJA, uit de Onderwereld.
104. SIMPUANGSOLO', ten paleize te PUDJANATI.
105. ODANG RI TODJA, *idem*.
106. WE BĔRRITODJA, uit de Onderwereld.
107. WETOINGTODJA, *idem*.
108. TJĔNRARAMEGA, aanzienlijk hemellinge.
109. PINRAMA'LIUNG, uit de Onderwereld, „neef" van 8.
110. PAMADĔNGGUTU', *idem, idem*.
111. WE MA'PEABANG, een hemellinge.
112. MUTIAPADJUNG MEGALOLOE (II), een hemelling.
113. SINGKĔRRU'RUMA, een hemelling.
114. ĔSSOMANAO, een hemellinge.
115. TJĔNRARAILĔ', *idem*.
116. PANJIWI'KETĔNG, *idem*.
117. TIKA'MA'LAWA, *idem*.
118. PALAWABOMBANG (of: PARĔMMA°), hemelling.
119. LA SIRI'UNRU', uit de Onderwereld.
120. SĔNRIMATODJA, *idem*.
121. MUTIATODJA, bruiloftsgaste.
122. PANJIWI'TODJA, *idem*.
123. DATU van SOPPENG (onder TJINA).
124. WE DATU RUMA DAENGSANGIANG?, in den Hemel, vroegere verloofde van 14[1]).
125. PARĔMMAMPERO, een hemelling.
126. PALAWARIU' (II), „oom" van 8.
127. LA MA'SINA, bode van PUDJANATI.
128. WE TĔNRIDIO BATARIBISSU, dochter van 48 en 129.
129. I WE TJODAI DAENGRISOMPA PUNNA BOLAE RI LA TANETTE, echtgenoote van 48.
130. PANREPATANGA', broer van 129, in TJINA achtergebleven.
131. TO LINROIDJĔNG, aanzienlijk hoveling in PUDJANATI.
132. WE TĔNRIRUWA, fd. hofdame in PUDJANATI.
133. OPUMANGENRE'[2]), „tante" van 52, volle nicht van 51.
134. OPU TALAGA, *idem, idem*.
135. WALINRANGLANGI' (II), *idem, idem*.
136. LA MA'PANGANRO TO MANIPI, (zoon van 49 en 51, broeder van 52).

---

[1]) In den parallel-tekst *I Daruma*.
2) In parallel-tekst: *Apu*°.

137. La (of: To) Wewanglangi', eerste staatsdienaar in Pudjanati.
138. Tĕnribalobo, dochter van 48 en 129.
139. Tĕnriawaru We Makawaru Daeng paraga, dochter van 48 [en I We Tjimpau].
140. We Tĕnrigangka, echtgenoote van 49.
141. We Tĕnriolle, *idem*.
142. I We Lamputje, *idem* [1]).
143. La Tĕnroadji van Malatunrung.
144. I La Suwala, dorpelwachter in den Hemel.
145. I La Betjotji, *idem*.
146. Sinrampatara, een god in den Hemel, vader van 95.
147. We Tĕnriampe, te gast in Pudjanati.
148. Simpurubila [Datu Wara], dienaar van 95.
149. Radjengrisompa, aanzienlijke in Pudjanati [2]).
150. We Tĕnriawĕ', ten paleize in Pudjanati.
151. Werotalaga (II), dochter van 128 [3]).
152. Tĕnriserengĕng Toatakae, ten paleize in Pudjanati.
153. Da Punta Serĕng Bissumanĕssa van Udjumpero Puangkuruna datu bissu.
154. We Palaguna van Tawalangi', groote *bissu*.
155. Palawagutu' [4]).
156. I Da Palilu, hofdame bij 52.
157. Sĕngĕmpatara, een god in den Hemel.
158. We Tĕnriesa, hofdame of zoogmoeder van 52 [5]).
159. Tĕnrisipĕngi, hofdame van 52.
160. Welompabarĕ', aanzienlijke vrouwe in Pudjanati.
161. Talagaunru', zoogbroeder van 7.
162. Talagailĕ', *idem*.
163. We Tĕnripeso, (zuster van 129) [6]).
164. Tĕnritaleang (*idem*).
165. La Sĕssungriu' La Ma'pasĕssung, (zoon van 49).
166. We Tĕnriawing, bruiloftsgaste.
167. La Padamani [7]).

---

[1]) De parallel-tekst vermeldt nog: *Salinrungruma*, hofdame.
[2]) Bedoeld kan zijn de morganatische echtgenoote van 49 uit Luwu'.
[3]) Van elders niet bekend; misschien no. 184 bedoeld.
[4]) Mogelijk = 153.
[5]) In parallel-tekst: *We Tĕnriselo*.
[6]) In parallel-tekst bovendien: *Tĕnriawewe*, (*idem*).
[7]) Komt alleen in dit verhaal voor. Daar *To Padamani* een naam van I La

168. La Ma'lapua, (waarschijnlijk zoon van 64).
169. La Tĕnrialle To Gara, landsgroote van Tjina [1]).
170. La Pababari To Kampiri, *idem.*
171. Puwa'ma'toa van Pudjanati.
172. We Tĕnriapĕ', zuster van 52.
173. We Rokapoti van Siladja', dochter van Radjamulia Tĕnripawili, deze de „tante" van 136 en de nicht van 175.
174. Radjapalallo van Bĕkkĕngpute, *idem, idem.*
175. La Daeng lolo To Madjang, neef en echtgenoot van Radjamulia.
176. Datu pasĕssung La Ma'pasĕssung, „neef" van 136 [2]).
177. We Tĕnriatjĕng van Bakkĕ', aanzienlijke dame uit Tjina [3]).
178. La Tĕnripĕllang, een aanzienlijke uit Tjina.
179. La Makarumpa Daeng ma'tola van Tjina ri lau'.
180. We Tĕnrisolong, uit Tjina, zuster van 181 en 206 [4]), nicht (nièce) van 62.
181. We Tĕnrisompa uit Tjina, zuster van 180 en 206, nicht (nièce) van 62.
182. Tarilirusi [5]), een aanzienlijke dame uit Tjina.
183. We Pawawoi Daeng paliwĕng, idem.
184. Bataritodja Daeng talaga, dochter van 128.
185. We Bĕrriadji, [moeder van 51].
186. La Tĕnritatta, (halfbroer van 52) [treedt niet op].
187. Opu Lamuru, landsgroote van Tjina.
188. Simpuanglangi', aanzienlijke gast in Pudjanati [6]).
189. Puang ri Sunra.
190. La Pawĕnnari, een aanzienlijke in Pudjanati.
191. We Maudara, te gast in Pudjanati.
192. Simpuruwewang van Singkiwero, landsgroote van Tompo'tika'.
193. To Rukka[puti], (raadsman van 49).
194. Toapasĕssung (*idem*).

Galigo is, moet hij een zoon van dezen zijn, doch van welke moeder is niet bekend.

[1]) Waarschijnlijk met parallel-tekst te lezen: *We Tĕnriolle To Gara,* en dan = no. 141.

[2]) Waarschijnlijk dezelfde als 165.

[3]) In parallel-tekst: *We Tĕnriadja* van *Bĕkkĕng* en *Teamusu'.*

[4]) Afwijkende voorstelling.

[5]) Lees: *Tĕnritalunru'.*

[6]) Eledsr = 179.

195. La Tĕnriapĕ' (°appang) van Pappabadja (onder Tompo'tika')[1]).
196. La Tĕnriakkĕ' To Malaka, een aanzienlijke van Tjina[2]).
197. La Paduwai van Buki'tĕnga, *idem*.
198. Toalala van Bĕkkĕngpute, *idem*.
199. La Patawari (zoon van 68?).
200. La Tappu'mase, te gast in Pudjanati, [zoon van 143].
201. We Tĕ'ta'leba, ten paleize Pudjanati.
202. We Uluwongĕng, hofdame in Tompo'tika'.
203. Pua' ma'toa van Singkiwero.
204. Pua' ma'toa van Sawangmega.
205. Puang ri Luwu'.
206. Singkĕrru'wugi' ma'sagalae, aanzienlijke vrouw uit Tjina[3]), zuster van 180 en 181, nicht (nièce) van 62.

Peretiwi = Todangtodja = Bori (of: Uri) liung = de Onderwereld.

Tompo'tika' = Timpa'ladja' = Singkiwero = Sawangmega.

Pudjanati = Sunra ri lau'.

Botinglangi' = Ruwanglĕtte = Sĕnridjawa — de Hemel. Bovendien nog vele andere namen waarmee de Hemel geheel of gedeeltelijk wordt aangeduid.

---

[1]) Waarschijnlijk = 63. — Er is ook een *La Tĕnriapĕ'*, broeder van 52 (onzekere persoonlijkheid).

[2]) In parallel-tekst: *La Tĕnriatĕ' To Maloku*, dit laatste foutief.

[3]) In andere verhalen de gewone naam van no. 52; ook in dezen tekst komt hij als zoodanig voor, doch bovendien als naam van een ander.

C XVIII.

Sammlung-Schoemann, VI 13, 84 bladen 4to, 166 beschreven bladzijden, 17 r. per blz., 20½ × 16 c.M.

Dit net geschreven handschrift bevat het zelfde verhaal in dezelfde redactie als C XVII hiervóór. Enkele corrupte plaatsen in laatstgenoemd handschrift keeren hier weer, andere hebben hier een gaven tekst. In de eigennamen zijn variaties, vooral in die van personen die een ondergeschikte rol spelen. Van een en ander is, behoudens kleinigheden, in inhoudsopgave en naamlijst van C XVII melding gemaakt.

C XIX.

Sammlung-Schoemann, VI 15, 58 bladen qu°, 114 beschreven bladzijden, 15 r. per blz., 16½ × 21 c.M.

Zonder titel.

INHOUD:

Huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru'.

De verzameling van het Bijbel Genootschap bevat een hs. dat hetzelfde onderwerp op andere wijze behandelt, no. 201 (Cat. Matthes blz. 83). Deze gebeurtenis is een vervolg op A LXVII—LXIX.

Op de eerste bladzijde van dit handschrift zijn de Boegineesche medeklinkers geteekend met Latijnsche transcriptie, de volgorde der drie laatsten is: *ha, sa, a*; daaronder volgen de klinkerteekens: *u, i, o, e*, eveneens met Latijnsche transcriptie.

Klein geschreven, de *ĕttjĕ* is kwistig aangebracht, *ĕ* wisselt vaak met *a*; ook is zij veelal boven de vóórgaande consonant geschreven.

De in dezen tekst verhaalde gebeurtenis heeft plaats in den tijd dat La Tĕnritatta van Luwu' zich in Tjina bevindt om te huwen, hs. 201 Bijbel Genootschap, Aanhangsel blz. 1052 v.v.

1/2 Op een morgen staat Palawabu' op. Hij roept den wind en draagt dien op naar Palawanaga te gaan en te vragen waarom hij zoo spoedig naar zijn land is teruggekeerd. — Dit is gebeurd om te huwen. Bovendien heeft Palawanaga den wind opgedragen naar Wadĕng en Sĕnridjawa te gaan met de boodschap dat men met het huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru' zou wachten tot hij aangekomen zou zijn. Palawabu's plannen zijn daardoor in de war gestuurd, hij toch zou naar Gima gaan om te huwen[1]).

---

[1]) Voor „Dima" leze men „Gima"; voor *ina ure* — tante, leze men hier en verder: *ana' ure* — neveu, nièce. — De passage ziet op gebeurtenissen die verder niet ter sprake komen en waaromtrent geen teksten bekend zijn, de tekst is corrupt en er is een stuk uitgevallen. Vertaling onzeker.

We Tĕnripada van Amĕsangĕng heeft vernomen dat alles in gereedheid wordt gebracht voor het huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru'[1]).

We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng zijn verheugd dat hun zoon La Makaroda in Sĕnridjawa terug is.

Simpuanglĕtte stelt zijn echtgenoote Tjĕnralalangi' (= We Madutana) voor, dat hun dochters Ane manĕrru' en Ane manotĕ' in Sĕnridjawa zullen huwen[2]), de afstand tot Letengriu' resp. Limpomadjang is slechts één dag en de reis van Sĕnridjawa tot Wadĕng (waar zij zich bevinden) is wel zeven dagen. Tjĕnraralangi' wil daar niet van weten, het huwelijk (er is verder alleen sprake van La Makaroda's huwelijk met Ane manĕrru') zal in Wadĕng gesloten worden, het terrein tusschen Sĕnridjawa en Wadĕng moet dan maar worden schoongekapt. — Die arbeid is spoedig afgeloopen, daarna wordt de huwelijksschat overgebracht, wat zeven maanden duurt, het huwelijk kan plaats hebben.

Een groot aantal gasten, die mede zullen gaan, is in Sĕnridjawa bijeen. Slechts één ontbreekt, Panjiwi'gau'. Men had hem andere vrouwen als echtgenoote voorgeslagen, maar hij heeft zijn zinnen op Ane manĕrru' gezet. —

We Tĕnripada verzoekt de *manurung*-sche, haar grootmoeder, den huwelijkszetel uit den Hemel (voor haar dochter) te laten aanbrengen, het staat nu vast dat het huwelijk van La Makaroda met Ane manĕrru' doorgaat, en zij wil gereed zijn voor een eventueel door haar dochter te sluiten, nieuw huwelijk. Tĕddjorisompa vermaant haar, niet te snel huwelijkscandidaten op te roepen, haar oom is al met een huwelijkscandidaat onderweg[3]). —

Thans zijn ook de gasten, die van verre genood zijn, in Sĕnridjawa aangekomen. Alleen I La Galigo c.s. hebben zich laten verontschuldigen, daar men in Tjina bezoek heeft van Adji Laide en La Tĕnritattu' van Luwu'[4]). Enkele anderen, o.a. Palawagau' van Tompo'tika', zijn rechtstreeks naar Wadĕng gegaan. Tjĕnraralangi' wil dat

---

[1]) La Makaroda is met haar dochter gehuwd geweest, zie hiervoor: A LXVII—LXIX.

[2]) nl. van uit Managa, waar zij een paleis hebben, resp. met La Makaroda (Letengriu') en La Makasaung (Limpomadjang). Sĕnridjawa omvat de gebieden Letengriu' en Limpomadjang, maar men vindt ook vaak: La Makaroda van Sĕnridjawa enz.

[3]) Hiermee is La Tĕnrisĕssu', vorst van Tompo'tika' Timpa'ladja' bedoeld. Overigens is er geen tekst die over een nieuw huwelijk van We Tĕnripada's dochter behandelt, bekend.

[4]) Vgl. A LXXI en de mededeeling in het Kort Overzicht bij Matthes (Boeg. Christomathie III 261) dat La Tĕnritatta (aldus is de juiste naam) naar Tjina is gekomen om te trouwen.

de bruidegomsstoet over land zal gaan, want Panjiwi'gau' koestert booze plannen, als men met schepen gaat, deze te overvallen[1]).

Midden in den nacht staat La Ma'panjiwi' in den Hemel op, ziet omlaag en bemerkt Panjiwi'gau', in kommer neergezeten[2]). Hij ontketent onweer, daalt neder en plaatst zich naast Panjiwi'gau'. Hij zegt hem naar Wadĕng te gaan om het huwelijk bij te wonen, doch Panjiwi'gau' zegt oorlog tegen La Makaroda te willen voeren. La Ma'panjiwi' geeft aan den jongen man, tegen het verbod van diens vader, toestemming en zal hem met een hemelsche legermacht bijstaan. Hij stijgt weer ten Hemel.

Panjiwi'gau' gaat nu met zijn vader mede, die zich verheugt in de meening dat zijn zoon zich naar zijn vermaning geschikt heeft; doch deze heeft zijn aanvoerders geheime opdrachten gegeven.

La Makaroda verheugt zich op zijn a.s. huwelijk, maar Sompa ri kunĕng wil hem niet uit de gedachten[3]). Er komen weder nieuwe, hooge personnages om den bruidegom naar Wadĕng te geleiden; zij
11 korten den tijd met kout en scherts. Er wordt een maaltijd opgediend. La Makaroda is nu in bruiloftstooi gestoken. Een regenboog vertoont zich en er daalt een draagzetel voor hem uit den Hemel neer[4]), een geschenk van I La Djiriu', duizenden jonge krijgers, mede uit den Hemel gekomen, dansen eromheen. De opmarsch begint. La Makaroda's ouders wenschen in Sĕnridjawa te blijven om straks het jonge paar bij terugkeer van Wadĕng te ontvangen. Onderweg wordt de stoet door La Pabeyangi met een groot leger tegengehouden. Hij wil zich niet laten afkoopen. Er gaat een gemor op en er ontstaat een gevecht[5]). Dit herhaalt zich vele malen. Ook andere ceremonieën

---

[1]) Lezing bedorven. De zaak schijnt te zijn dat men voor wraakneming van Panjiwigau' vreest omdat mannen van La Makasaung tevoren zijn schepen vernield hebben.

[2]) Hij noemt hem zijn „vriend" (*sĕllao*). Zij staan tot elkaar als ouderen tot jongeren broeder; waarschijnlijk is hij de hemelsche echtgenoot van Sompa ri kunĕng van Tjenrana en vijand van La Makaroda, haar vroegeren echtgenoot, dezelfde die in A LXVII Gutu'tĕmpĕdding heet.

[3]) Zijn gescheiden echtgenoote, dochter van We Tĕnripada, vgl. A LXVII en LXVIII.

[4]) De bedoeling is wel, hoewel dit niet duidelijk gezegd wordt, dat deze draagzetel langs of met den regenboog neerdaalt.

[5]) Bij het optrekken van een bruidegom naar het paleis zijner bruid behoort dat hem door zg. „tegenhouders" en „tegenhoudsters", de laatsten vooral *in* het paleis, den doortocht wordt belet. Als hun de noodige geschenken zijn geboden, geven zij successievelijk hun verzet op. Dit is een vast bestanddeel der ceremonieën, dat in de beste harmonie verloopt. Doch ditmaal wordt de afkoop geweigerd, omdat de weigeraars La Makaroda in ernst verder voortgaan willen

worden in de war gestuurd, o.a. worden de eerehagen waardoor de bruidegom moet optrekken, vernield. Zeer jonge „neven" van La Makaroda vertoonen wonderen van dapperheid; hijzelf wil telkens uit zijn draagzetel stappen om mee te vechten; dat wordt echter door 21
zijn geleiders zooveel mogelijk belet. Er worden versterkingen uit Sĕnridjawa ontboden. Panjiwi'gau', van zijn kant, krijgt versterking uit den Hemel; een dag later nog vermeerderd met strijders op „maanpaarden", door La Ma'panjiwi' gezonden[1]).

De hemelvogels, instrument van oorlog van Lĕttepatalo, omlaag blikkende, zien strijdgewoel op de aarde. Zij strijken neer en komen 31
La Makaroda te hulp. Zij bewegen hem, die weer is gaan meevechten, zich terug te trekken en op zijn draagzetel plaats te nemen. Zij richten groote verwoestingen onder de tegenpartij aan, vooral de hemellingen daarvan. Deze vragen vergeving en brengen de door hen verslagenen terug. De vogels keeren, na verrichten arbeid, naar den Hemel terug, de hemellingen der tegenpartij keeren ook daarheen weder. De versterkingen van Sĕnridjawa onder La Ma'panjompa en La Tĕnriliwĕng, verschijnen op het gevechtsterrein[2]). La Makaroda laat zich zelfs door hen niet tot voorzichtigheid manen.

Saliuongĕng, Panjiwi'gau's vader, gaat met La Ma'dungkĕllĕng en Simpuanglĕtte, gedrieën, naar Panjiwi'gau'. Zij doen een dringende poging hem tot staken van zijn tegenstand te bewegen; zij weten een vrouw voor hem, even schoon en voortreffelijk als Ane manĕrru'. Met veel moeite laat hij zich bepraten. Maar nu moet La Makaroda nog belezen worden, die erop staat Panjiwi'gau' te vernietigen. Hij geeft eerst toe als Simpuanglĕtte dreigt het huwelijk met zijn dochter niet toe te zullen staan. Hij drukt zijn voorhoofd tegen diens voeten als teeken van onderwerping aan diens wil, en trekt zijn krijgers terug. Panjiwi'gau' weigert bij het huwelijk van La Makaroda tegenwoordig te zijn en zeilt weg naar Mene'empong. De intocht in 41
Wadĕng heeft nu verder plaats zooals behoort: Ane manĕrru' is door haar familieleden in bruidstooi gestoken. De bruid denkt terug

---

beletten. Dit is een oorlogsdaad. — De persoon van La Pabeyangi is niet thuis te brengen, hij is partijganger van Panjiwi'gau'.

[1]) La Makaroda zegt o.a. dat hij in Tjenrana wel tegen Gutu'tĕllĕmma, onversaagd, gevochten heeft. — Dit ziet op zijn strijd met den hemelschen echtgenoot (uit de zon) van Sompa ri kunĕng, zie A LVII—LXIX, waar hij Gutu'tĕmpĕdding heet, waarschijnlijk één en dezelfde als La Ma'panjiwi', vgl. blz. 994 noot 2.

[2]) La Tĕnriliwĕng had eerst besloten in Sĕnridjawa de komst van het jonge paar af te wachten, zie boven blz. 994.

aan den tijd toen La Makaroda in Tjenrana gehuwd was, zijn toenmalige echtgenoote trouw beloofde en beweerde niets meer van Ane manĕrru' te willen weten. Al ging hij dood, zijn schim zou nog niet tot haar gaan. Haar gemoed is in beroering, ze is bedroefd, kwaad gestemd tegen La Makaroda en verlangend tegelijk. Haar feestkleedij veronachtzamende, werpt zij zich neder en verhult haar leden. Haar zoogmoeder[1]) gaat tot haar, maar kan haar niet opbeuren; zij wil samen terug naar den Hemel. Andere familieleden komen successievelijk gesprekken met haar voeren, zij weigert volstandig door de dansende *bissu's* tegemoet getreden te worden en door dezen uit haar kamer naar den huwelijkszetel te worden geleid om daar aan de huwelijksceremonieën te worden onderworpen. Ten einde raad wordt besloten een zoogmoeder in haar plaats te stellen. Verbazing bij de gasten, Ane manĕrru' niet naar buiten te zien treden. Beschrijving van huwelijksceremonieën, de schoone bruidegom wordt geprezen. Bij wijze van grap treden eenige geleiders van La Makaroda quasi als tegenhouders op. Groote vroolijkheid aan die zijde. Volgen, in het paleis, tegenhouders van Wadĕng-zijde, als laatste de zuster der bruid, Ane manotĕ'[2]). Doch als La Makaroda de zoogmoeder vóór den huwelijkszetel gewaar wordt, ontroert hij en verzoekt hij zijn kameraad La Ma'luluang zijn plaats in te nemen. Zelf bepaalt hij zich tot peinzen over het feit dat Ane manĕrru' zich niet vertoont, hij wordt weldra ingelicht. La Ma'luluang als zijn vervanger op den huwelijkszetel latende, wil hij Ane manĕrru's kamer binnentreden, doch wordt op dien weg telkens tegengehouden. Als hij haar dan ziet neerliggen, wordt zijn gemoed opnieuw geschokt. Zelfs haar overgrootvader, oud-vorst van Wadĕng, kan haar niet tot andere gedachten brengen.

Hierop volgt de beschrijving van huwelijksceremonieën zooals het te samen in een sarong genaaid worden, de vischceremonie van La
51 Makaroda en Ane manĕrru'[3]), zij bewaart een grimmige stemming. Eindelijk gelukt het, haar naar buiten te brengen. Nu zien allen hoe schoon zij is. Singkĕrru'musu' van Malaulu wil den Heere een offer brengen als het paar uiteengaat en hij de kans krijgt haar te huwen.

---

[1]) Indertijd uit den Hemel meegekomen.

[2]) Haar optreden wekt de blijdschap van La Makasaung, een toespeling op hun later huwelijk. Er is geen tekst van deze gebeurtenis bekend.

[3]) Dit speelt zich verder binnenskamers af. Van den plaatsvervanger en de plaatsvervangster wordt verder niet gerept; den gasten heeft men verzocht naar huis te gaan.

Als velen hun best gedaan hebben haar tot andere gedachten te brengen, zonder resultaat, doet Ane manotĕ een poging; zij is nog niet geslaagd als het verhaal afbreekt, Ane manĕrru' wendt nog steeds het gelaat van La Makaroda af.

WOORDENLIJST.

N.B. Er blijft omtrent eenige personen onzekerheid bestaan, wijl de dichter zich in hun aanduiding niet gelijk blijft.

1. PALAWABU' LA WEWĔNGLANGI' van SINGKIWERO (TOMPO'TIKA'), kleinzoon van 2.
2. PALAWAGAU' I LA DATU(NA) van SINGKIWERO en SAWANGMEGA en TOMPO'TIKA', (oud?)-vorst van TOMPO'TIKA'.
3. PUNNA LIPUE RI MALAGĔNNI, schoonvader van 4.
4. PALAWANAGA SANGADJIBANNA (°DĔMMA)[1]) SINGKĔRRU'MUSU' (I) MA'SAGALAE DATU LOLO MENE'RUKKAE SINAUNGPADJUNGBELOTJĔMPAE van MALAULU, neef (neveu) van 1.
5. SANGADJIBĔTTA I LA MAMUSU' (LA MUSU') OPU LOLO OPU BĔTTA SULOO'DI van TANA DJAWA (RI ADJA) DATUNA DJAWA, neveu van 1, zoon van 3?, nog zeer jong, jongere broer van 4[2]).
6. LA MA'DARĔMMĔNG LĔTTERILANGI' van SINGKIWERO, neveu van 1, ook schoonzoon?, zoon van 3?.
7. DAENG TADĔLLE, onzeker, misschien = 3 of diens vader.
8. LA MAKARODA (LA ODA) TO PARIUSI[3]) (TO RIU') TONRABATARA LA PADJUMPERO (de Jonge) van LETENGRIU' TO RUKKA SULOBATILĔ' BELOTJĔMPAE enz., zoon van 9 en 10.
9. LA TĔNRILIWĔNG PADJUMPERO DAENG PALALLO, heer van LETENGRIU', vader van 8.
10. WE TĔNRIBALI TUNĔ'MANGKAU' BISSULOLO, moeder van 8, dochter van 11 en 12.

---

[1]) *Sangadjidĕmma* is ook een naam van no. 19; waarschijnlijk verwarring.

[2]) Palawabu' zegt ergens dat hij den ouderen broeder van I La Mamusu' als vader beschouwde (*kupoama*); dit is volstrekt onbegrijpelijk. — No. 5 is jongere broer van no. 6. — Met Sangadjibĕtta kan ook een zoon van I La Galigo bedoeld zijn.

[3]) Vaak: *La Pariusi*, doch foutief.

11. La Ma'panjompa To Sibĕngarang To Tĕnribali Opuna Wadĕng, vorst van Sĕnridjawa, vader van 10, 13, 15.
12. Tĕnrisumpala Daengritunru' (of: °turu'?), vorstin van Sĕnridjawa, moeder van 10, 13, 15.
13. We Tĕnriwalĕ' (I) Daengsagala (I), moeder van 19, dochter van 11 en 12.
14. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbannae van Limpomadjang Toakasaung, vader van 19.
15. Tjĕnraralangi' Daeng patappa' We Madutana, vorstin van Wadĕng, dochter van 11 en 12, moeder van 20 en 21.
16. Simpuanglĕtte I La Tarau, vorst van Wadĕng, (ook: Tjabĕngtika'), vader van 20 en 21.
17. La Tĕnritĕppa[1]) van Wadĕng, vader van 11.
18. We Tĕnrirawe, (oud-)vorstin van Wadĕng, moeder van 11.
19. La Makasaung Opu padumpa' tĕnnadewata Belowo'di Padjumpongae van Limpomadjang enz., zoon van 13 en 14.
20. Ane manotĕ' (Daeng manotĕ') Ane manurung Daeng Banna We Dalaulĕng To Managa (Talaga), oudste tweelingdochter van 15 en 16.
21. Ane manĕrru' Daeng sagala (II) Daeng Naga (We Naga) We Dalatika' To Managa (Talaga), jongste tweelingdochter van 15 en 16, bruid van 8.
22. Saliuongĕng van Kĕlling ri adja, aanzienlijk persoon in Sĕnridjawa[2]).
23. Panjiwi'gau' (La Njiwi') (La Gau') (I La Panjiwi') Lebarisĕssung I La Patau Opu risompa van Bĕkkĕngpute, Lebarisompa, van Mene'empong enz., zoon van 22, begeert 21, neef in den 3den graad van 8.
24. Tĕddjorisompa, stichter van Wewangriu'.
25. Polalĕnge todjampulawĕng, *manurung*, echtgenoote van 24.
26. We Tĕnripada We Tĕnriwalĕ' (II) We Atungriu', kleindochter van 24 en 25.
27. Sompa ri kunĕng We Datubonga Daeng sangiyang Pantjailangi' Rukĕllĕngbombang van Amĕsangĕng, dochter van 26, gewezen echtgenoote van 8.
28. [La Tĕnrisĕssu'] Riu'mangkau' To Timo' [Timpa'ladja'], broeder van 26.

[1]) l. °*pĕppang*.

[2]) No. 14, 16, 22 heeten broers, afwijkende voorstelling. No. 22 is in een volgend verhaal (A no. LXXIII) de rechterhand van 16; hij kan dat ook hier zijn. Naar de voorstelling elders is alleen No. 22 broeder van no. 16.

29. La Sĕrrĕmpĕkkĕ', huwelijkscandidaat van 27.
30. [I La Galigo] Datuna Tjina.
31. Adji Laide, zoon van 30.
32. La Tĕnritattu[1]) van Luwu', zoon van 30.
33. La Ma'panjiwi' Sangadjigutu' (Sangiyang —) Sĕnrimaunru' (I), kameraad van 23 in den Hemel.
34. Singkĕrru'musu' (II) Mene'rukkae van Malaulu, gast van Sĕnridjawa.
35. Angimpalie Riu'siduppa van Abanglele, *idem.*
36. Sĕngĕngma'lino, *idem.*
37. Ranrĕngma'musu'[2]) Padjungrukkae van Managa, *idem.*
38. Datu mangkau' Wodĕngpa'galĕ' van Sadĕntjawa, *idem.*
39. Odangrisompa van Widelangi', *idem.*
40. Sĕnrimatungkĕ' van Wiringtodja, *idem.*
41. Pabĕttarukka, *idem* uit den Hemel.
42. Talĕttu'musu', *idem, idem.*
43. Sulilimpega (Sulilingmega), *idem, idem.*
44. Gumawatodja, *idem, idem.*
45. La Parakasi, wapenbroeder van 8 uit Letengriu'.
46. La Ma'luluang, vertrouwd gezel van 8.
47. I La Djiriu', in den Hemel (vader van 2).
48. Sinaungpadjung Belotjĕmpa van Malaudjung, gast van Sĕnridjawa[3]).
49. La Pabeyangi Daeng mangiring, veldheer, steunt 8.
50. La Poto'kati, bode.
51. Unrupabeta van Matasolo', tegenstander van 8, zoon van 63?
52. Singkĕrru'njiwi', huwelijkscandidaat voor 27?
53. Sidamanasa, krijgsman in Sĕnridjawa, als bode teruggezonden.
54. La Werotodja, hemelsch vorst, aanvoerder van een leger ten dienste van 23.
55. La Parawangi, wapenbroeder van 8 uit Letengriu'.
56. La Patoreyang, *idem.*
57. La Walinono, *idem.*
58. Gutu'tĕllĕmma, hemelsch echtgenoot van 27[4]).
59. Siyangrilangi', prins in den Hemel.

---

[1]) l. La Tĕnritatta.
[2]) Wel te lezen: *Rarĕmmĕngmusu'.*
[3]) Ten rechte dezelfde als no. 34; voor Malaudjung" zal men Malaulu moeten lezen.
[4]) Waarschijnlijk dezelfde als 33.

60. UDJUNGSANGIYANG, *idem*.
61. LA PARIUSI DAENG MA'TIMANG, staatsdienaar in SĔNRIDJAWA.
62. LĔTTEPATALO TO SOMPARIU, in den Hemel, [echtgenoot van We Tĕnridio, dochter van Sawerigading].
63. WE TĔNRIWALĔ' (III) DAENG SAGALA (III) PUNNA LIPUE RI MENE'EMPONG.
64. WE MA'SUWANNA DAENG MANIPI WELODJADJARĔNG, kleindochter van 63, bestemd tot echtgenoote van 23.
65. SINGKĔRRU'LANGI', zoogmoeder van 21 uit den Hemel.
66. WE TĔSSIPEKA, ook: DAENGRIPEKA, WE TĔNRIPESO en WE TĔNRIPĔLLA, zoogmoeder van 21.
67. DAENG SINRUWA, *idem*.
68. LA MAKARUMPA van GOSABARĔ', gast van SĔNRIDJAWA.
69. LĔTTEMANGKAU', *idem*.
70. UNGASINGKĔRRU' MA'SAGALAE, prinses van PUDJANATI.
71. TĔNRIWIGARE DAENG KALALLA', prins van PUDJANATI?
72. WE TĔNRIDJĔLLO, ten hove WADĔNG.
73. LA TĔNRIGAU', *idem*.
74. SĔNRIMAUNRU' (II) DAENG MANURUNG, *idem*.
75. WE TĔNRITJATTJA, *idem*.
76. LA SAMANGLANGI', in SUNRA gehuwd.
77. LA MAKASAUNG van SABAMPARU (TJINA), (schoonbroer van Sawerigading).

Bawĕngrilangi', marĕmpoba, djanga'djanga' zijn vogels in den Hemel, die in scharen een legermacht van Lĕttepatalo vormen.

AANHANGSEL

Korte aanteekeningen betreffende de in den Catalogus-Matthes reeds opgenomen handschriften.

EERSTE AFDEELING

Handschriften van het Nederlandsch Bijbel Genootschap in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden. (Verzameling-Matthes, bruikleen).

No. 188, fol., 12 deelen, 184 + 194 + 231 + 281 + 241 + 241[1]) + 235 + 213 + 210 + 210 + 381 + 230 = 2851 blz., afmetingen: 21 × 34 c.M., 21 r. per blz.

Dit hs. vormt, naar ruwe schatting, het eerste, derde gedeelte van het I La Galigo-gedicht.

In elk deel is voorin een Boegineesche inhoudsopgave geplaatst. Deze opgaven zijn in hoofdzaak in den catalogus-Matthes gevolgd; zij dekken den inhoud niet altijd geheel.

DEEL I.

Cat. Matthes blz. 71, 72, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 251 v.v.

Bestaat uit twee gedeelten: de schepping der Middelwereld tot en met de beschrijving van eenige feestelijke ceremonieën waaraan de knaap Bataralattu' onderworpen wordt, en het begin van het rijk Tompo'tika'.

Het eerste, blz. 1—118 beslaande, is opgenomen in Boeg. Chrestomathie II 416—537, en van aanteekeningen voorzien, *id.* III 262—284. Tekst A I hiervóór behelst hetzelfde, alleen ontbreekt daar het laatste gedeelte, hij breekt in het begin der genoemde ceremonieën abrupt af. Voorts is er, als gewoonlijk, verschil in de namen.

De oudste geschiedenis van het rijk Tompo'tika' is alleen uit dit hs. bekend, blz. 118—182.

De catalogus zegt minder juist: „La-Oeroempĕssi daalt uit den „Hemel neder" .... enz. Als het verhaal aanvangt, zijn hij en zijn gade sedert lang in Tompo'tika' gevestigd en in het bezit van twee dochtertjes. Zij sterven omdat zij gezondigd hebben. La Urumpĕssi zal een groot feest geven waartoe vele gasten van elders zijn genood.

[1]) 239 + 2 ongenummerde bladzijden (104a, 104b).

Wanneer deze ten gestelden dage niet komen opdagen, wordt hij zóó boos dat hij de hanengevechten laat staken, de door de *bissu*'s aangebrachte versieringen laat weghalen en de verzamelde voorraden spijs en drank laat vernietigen. De Schepper straft hem en zijn echtgenoote met verval van krachten.

We Padaulĕng zondigt door haar tweelingzuster We Tĕnridjĕllo'[1]) niet als „ebenbürtig" te willen erkennen en zelfs te ontkennen dat zij door *dewata* (godheden) geschapen is, zij zelf beweert, in strijd met de waarheid, door den Schepper en zijn gade gecreëerd te zijn.

Hierme is beider lot bezegeld, zij sterven één en denzelfden dag.

Hun dochtertjes, thans weezen, worden aanvankelijk door haar tante We Tĕnridjĕllo'[2]) goed behandeld, maar hierin komt een keer als zij haar niet dadelijk naar het paleis willen volgen. Dan laat We Tĕnridjĕllo' alle goederen weghalen en het paleis onbewoonbaar maken. Hongerig en ellendig trekken de meisjes de wildernis in. Het gedierte des velds doet haar geen kwaad, maar spreekt integendeel, de een na den ander, bemoedigende woorden, over korten tijd zullen zij in heur ouden staat hersteld zijn.

DEEL II.

Cat. Matthes blz. 72—73, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 255.

Het slot van deze episode vormt het begin van deel II. Het zegt dat We Adiluwu' en We Datusĕngĕng, de beide weezen, naar Tompo'tika' terugkeeren, waar zij door de zoogmoeder van de eerste, We Tĕmmamala[3]), liefderijk verzorgd worden (blz. 1—4).

Het volgend hoofdstuk handelt over het huwelijk van Bataralattu', ingeleid met een bezoek van Batara Guru aan den Schepper in den Hemel, die hem naar Tompo'tika' verwijst en verder behulpzaam is. Van dit begin is alleen dit hs. bekend. Van af Bataralattu's komst in Tompo'tika' bestaat er een tweede tekst, hiervóór uitvoerig beschre-

---

[1]) Elders tweelingzuster van La Urumpĕssi.

[2]) La Djawapase, in den catalogus haar man genoemd, is ten rechte de eerste staatsdienaar van La Urumpĕssi. De naam van haar echtgenoot is La Tĕnrigiling. In de Boeg. inhoudsopgave vóór in dl. II wordt dezelfde vergissing begaan.

[3]) of *We Tĕmma'lala.*

ven (A II). Het begin van A II valt samen met blz. 29 van dit hs. Beide teksten loopen vervolgens parallel. Aan het einde van deel II is A II nog niet ten einde.

De verschillen zijn van ondergeschikte beteekenis. We Tĕnridjĕllo' en haar echtgenoot worden na hun sterven niet weder door Bataralattu' ten leven gewekt, maar begraven; hun goederen, zoowel de van de weezen geroofde als eigene worden verdeeld. Dit verloop past beter, daar van Bataralattu' niet bekend is dat hij het vermogen zou bezitten dooden op te wekken.

DEEL III.

Cat. Matthes blz. 73, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 255.

Het eerste gedeelte van dit deel tot en met de geboorte van het tweelingpaar Sawerigading-We Tĕnriabĕng komt ook voor in A II hiervóór en vormt daarvan het slot.

De gebeurtenissen zijn dezelfde, maar worden anders beschreven en volgen elkaar in dit hs. regelmatig op. Zoo spreken, vóór de bevalling, nageboorte en vruchtwater met elkaar, voorgesteld als resp. Sawerigading en We Tĕnriabĕng.De beide wichtjes komen geheel uitgerust ter wereld, Sawerigading als krijgsman. Zij danken dit aan den Schepper en zijn gade, van wie echter tevoren gezegd is dat zij die uitrustingsstukken naar de *puwa' ma'towa* omlaag hebben laten zenden. Ook heet het dat de nageboorte door ingrijpen van den Schepper wordt afgesneden. Vergelijkt men beide teksten met elkaar, dan blijken ze niet hetzelfde te zeggen, maar hierin overeen te komen dat de persoonlijke bemoeiïngen van den Schepper en zijn gade bij deze bevalling een groote rol spelen. Volgens dit hs. spreekt men van een tweeling zonder meer als zij op den zelfden dag, van „gulden tweeling" (*dinru ulawĕng*) als zij op verschillende dagen geboren zijn, in allen gevalle is van overspelig geen sprake, vgl. Wb. s.v. *dinru*.

De schommel voor Sawerigading, waarop ook zijn neefjes geschommeld worden, wordt aan den hoofdpaal van het paleis opgehangen, die voor We Tĕnriabĕng in het voorhuis, hij dient ook voor de nichtjes. Bij deze gelegenheid worden beiden ook namen gegeven. Evenals de aanwezigen geven ook de Schepper en de Heer der Onderwereld geschenken, die zij laten neerdalen resp. omhoog stijgen.

Ongeveer op blz. 63 begint de voortzetting, daarvan is geen tweede hs. bekend.

Er wordt beschreven hoe Sawerigading en We Tĕnriabĕng worden opgevoed, hij is een zeer voorspoedige en veelbelovende knaap. Hun verblijven zijn van elkaar gescheiden. Als zij vijf jaar oud zijn droomt Batara Guru dat hij ten Hemel stijgt. De Schepper laat den Heer der Onderwereld kennis geven dat zijn dochter We Njili'timo' met haar gemaal mede naar den Hemel moet gaan. Batara Guru begint zich op aarde reeds niet meer op zijn gemak te gevoelen. Hij bedeelt de halfbroers van Bataralattu' ieder met een eigen gebied, onderhoorig aan Luwu', Bataralattu' zal hem in de regeering over Luwu' vervangen, allen wordt tot plicht gesteld het menschelijk geslacht voort te zetten. Dan stijgen hij en We Njili'timo' omhoog met allen van zijn generatie, in de eerste plaats zijn bijvrouwen; ook uit de Onderwereld stijgen personen omhoog die hen vergezellen, zij zijn slechts voor hen beiden zichtbaar.

Bataralattu', met de zijnen in droefenis achtergebleven, laat voor zijn ouders twee vertrekken oprichten (waarin zij kunnen nederdalen?). Weldra laat de Schepper ook We Tĕnriabĕng, die weer opleeft, ten Hemel stijgen.

Het feest van het op grond treden door Sawerigading heeft plaats als hij zeven jaar oud is. Het is een luisterrijk feest, waar alle vorsten der Middelwereld buiten de gasten uit Hemel en Onderwereld aanwezig zijn. Men verneemt nu ook dat We Adiluwu' van Tompo'tika' een tweeling gebaard heeft, een zoon en een dochter die krachtens het *pemali* van Batara Guru[1]) gescheiden zijn.

Zich te oefenen in hanengevechten en andere spelen vormt het belangrijkste deel van Sawerigading's opvoeding[2]).

Sawerigading krijgt verlangst vreemde landen te bezoeken, zijn vader staat slechts een klein uitstapje toe. De Schepper, ontwarende dat hij weder lustig bezig is in het hanenperk, laat Bataralattu' een „gouden brief" toekomen, waarin hem aangezegd wordt Sawerigading omhoog te laten komen, de Schepper wil hem in den Hemel uithuwen. Aan den regenboog hangende gaat hij met eenige neven hemelwaarts. In den Hemel ontmoet hij een lieftallige jonkvrouw, Tanratĕllu, zij krijgen elkaar lief, maar van een huwelijk komt niets, omdat hij naar de aarde terug wil en zij in den Hemel wenscht te

---

[1]) Dit verbiedt dat tweelingen van verschillende kunne bijeen blijven.
[2]) Van oefening in den wapenhandel wordt niet gesproken.

blijven[1]). De Schepper biedt hem verschillende vermogens aan, als hij in den Hemel wil blijven[2]). Van Tanratĕllu neemt hij een aangekauwde sirihpruim en haar (afgeknipte) nagels mee, zelf begraaft hij vóór zijn vertrek een armband die als deel van hem in den Hemel zal blijven, waardoor het zoo goed is alsof hij zelf aldaar met Tanratĕllu huwde[3]).

Op aarde terug ziet hij zijn nicht We Panangarĕng. Zijn huwelijk met haar wordt zeer uitvoerig beschreven.

DEEL IV.

Cat. Matthes blz. 74, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 256.

Er bestaat van de in dit deel beschreven gebeurtenissen geen tweede hs.

Sawerigading verklaart eenige dagen na zijn huwelijk met We Panangarĕng aan zijn vader alle zijne nichten te willen huwen. Eenige toelichting wordt daarbij niet gegeven. Hij huwt dan telkens met een tusschenpoos van enkele maanden zijn nichten ten getale van twaalf. In later spelende verhalen is telkens van zeventig nichtenechtgenooten, soms ook van twintig, sprake, doch dan worden er toch slechts eenigen bij name genoemd. La Pananrāng en La Sinilele nemen onder de neven-genooten van Sawerigading een vooraanstaande plaats in, zij huwen, doch ook andere neven treden in het huwelijk[4]).

Terwijl Sawerigading zijn rondreis door het rijk maakt, wil Bataralattu' zijn dochter naar de *djuru* laten opgaan[5]). Vóór het zoover is, komt Sawerigading thuis. Hij mag zijn zuster niet zien. Een door

---

[1]) Veel later treedt zij van uit den Hemel weer in contact met hem, zie hiervoor A XL.

[2]) Hoewel hij naar de aarde terugkeert, blijkt hij later deze vermogens daar te bezitten, zooals het opwekken van dooden, het vermogen alles andersom dan gewoon te laten geschieden, enz. enz.

[3]) Iets later heet het dat zij nu zijn als broer en zuster, beiden kinderen van Bataralattu' en We Datusĕngĕng.

[4]) Daar zij alleen met nichten kunnen huwen, is het dus niet juist dat Sawerigading alle zijne nichten „met uitzondering alleen van twee" (Cat. Matthes blz. 74) huwt.

[5]) Wb. s.v. 4° *djuru*; bedoeld is de *bissu*-wijding. Haar aanwezigheid in Luwu' wordt niet verklaard. Van haar was slechts bekend dat zij ten Hemel was gevaren.

La Ma'darĕmmĕng van Maloku te geven groot feest waarbij hij getatouëerd zal worden, is goede aanleiding hem weg te zenden, de reis kan aan zijn algemeene ontwikkeling dienstbaar worden gemaakt, hij zal op zijn Moluksch kunnen leeren dansen, van zich af leeren praten, enz. Hij neemt het aanbod gretig aan. We Datusĕngĕng wil dat hij Tompo'tika' zal aandoen en daar, de plechtige overeenkomst van haar en We Adiluwu' nakomende, de dochter van deze laatste zal huwen[1]). Ter reede van Tompo'tika' gekomen, verneemt hij alles omtrent het tweelingpaar Palawagau'-We Tĕnrirawe en haar gaan in ballingschap[2]). We Adiluwu', de afspraak met haar zuster eveneens indachtig, verzoekt Sawerigading naar Wadĕng te gaan. Blijkt La Tĕnripĕppang nog andere echtgenooten dan We Tĕnrirawe te hebben, dan neme Sawerigading de vrijheid hem te bevechten en We Tĕnrirawe te huwen. Ter reede van Wadĕng ontvangt hij haar met haar echtgenoot aan boord. Daar de laatste alle zijne echtgenooten heeft weggedaan toen hij met haar huwde, kan Sawerigading niet ingrijpen, alhoewel We Tĕnrirawe en hij liefde voor elkander opvatten. Het beperkt zich ertoe dat hij aan den zuigeling van haar namen geeft en zichzelf, als ware hij de vader, naar dit kind noemt[3]).

Na Wadĕng wordt Malatunrung aangedaan. De bode van Sawerigading wordt koel ontvangen, de vorst laat zijn echtgenoote We Tĕnriwalĕ' naar elders brengen opdat ze niet gezien zal worden. Sawerigading vaart verder zonder voet aan wal te hebben gezet, beide partijen achten zich beleedigd.

Het volgende land dat bezocht wordt, is Matasolo'. Men ziet van den wal de vreemdelingen voor handelaren aan, wat Sawerigading's woede opwekt[4]), te meer daar het hier zetelend echtpaar van handelaren afstamt. Hij zeilt snel weg en bereikt weldra Sama (Maloku)[5]),

---

[1]) Dit beteekent dat We Datusĕngĕng omtrent den waren stand van zaken in Tompo'tika' geen zekerheid heeft. Zij had wel geruchten vernomen.

[2]) Er bestaat een geschiedenis van dit gaan in ballingschap, hs. A IV, dat enkele jaren vroeger gesteld moet worden, maar in dit hs. niet voorkomt. De inhoud wordt toch bekend gemaakt doordat zoowel bij de komst van Sawerigading vóór Tompo'tika' als later, wanneer hij Wadĕng bezoekt, het geval Palawagau'-We Tĕnrirawe uitvoerig wordt besproken.

[3]) La Ma'panjompa, Toapanjompa = vader van Panjompa. In later handelende teksten wordt op het mislukte huwelijk van Sawerigading en We Tĕnrirawe herhaaldelijk gezinspeeld. Er blijft een bizondere band tusschen hen bestaan.

[4]) Er wordt hier gesproken van handelaren uit Patani, Dĕmma' (Dĕmak) en van Parĕngki (Franken = Portugeezen).

[5]) Maloku is de plaats van La Ma'darĕmmĕng, Sama die zijner echtgenoote, zij behooren bijeen.

het rijk waar La Ma'darĕmmĕng gevestigd is. Ter gelegenheid van diens tatouage hebben er groote feestelijkheden plaats en zij wordt op dezelfde wijze voorbereid als met de wijding tot *bissu* het geval is. Sawerigading bevrijdt lieden die als offerpalen dienst deden. Hier wordt ook de verklaring gegeven waarom Sawerigading's zoon I La Galigo heet. Bij een hanengevecht na het tatoueeren kampen de haan van I La Galigo To Kĕlling en de van La Ma'darĕmmĕng geleende haan van Sawerigading — hij voert zelf geen hanen mee — met elkaar, waarbij de eerste wint. Dit is voor Sawerigading aanleiding, plechtig te verklaren dat, als hij later een zoon mocht krijgen, hij dien den naam „I La Galigo To Boto'" zal geven[1]).

De ongeoorloofde gemeenschap die Sawerigading na het vertrek van La Tĕnroadji met diens in Maloku achtergebleven echtgenoote We Tĕnriwalĕ' heeft, is een wraakoefening wegens de beschamende bejegening die hij bij zijn komst vóór Malatunrung ondervonden heeft.

DEEL V.

Cat. Matthes blz. 74, 75, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 256.

Op de terugreis van Maloku naar Luwu' doet Sawerigading vele plaatsen aan, bij Matthes genoemd. Alle bezochte landen hebben iets dat hen van andere onderscheidt, de bizonderheden van Sunra zijn een reusachtig paleis, een mensch met twee hoofden en merkwaardige vogels waarvan Sawerigading later veel nut heeft. Hij ontvangt ze ten geschenke. Van het bezoek aan Sunra bestaat een tweede tekst, A V hiervóór.

Kĕlling, hier een land ergens in het Oosten van den Indischen Archipel, wordt door Sawerigading en La Ma'darĕmmĕng, bij wie zich de vorst van Sunra met een groote vloot heeft aangesloten, van uit zee gezien maar wegens de gevaren niet bezocht. Er zijn behalve de in Cat. Matthes blz. 74 genoemde, nog andere merkwaardige zaken zichtbaar.

Tĕssililu bevat putten met reukwerk en vaten met godenolie[2]). De vorst gaat mede op den verderen tocht.

In Mĕttowanging ontvangt Sawerigading o.a. een pot welks inhoud

---

[1]) *boto'* — gw. v. dobbelen, inzetten (bij de hanengevechten).

[2]) Bij het bezoek wordt over deze merkwaardigheden verder niet gesproken.

niet vermindert, hoevelen er ook van nuttigen, ten geschenke. De vorst van dit land maakt den verderen tocht mede evenals die van het vervolgens bezochte Taranati[1]). In alle landen blijft Sawerigading drie maanden.

Linrung ri todja[2]), die bij de *asaburĕng palodjang* (Cat. Matthes blz. 75) uit de zee opstijgt, bewaart Sawerigading voor het verzinken bij deze gevaarlijke plaats, drie maanden later bereikt hij Marapĕttang, voorland van het Geestenrijk, wel te onderscheiden van de Onderwereld, die met goden gevuld is. Zijn rondgang, zijn ontmoeting met We Pinrakati worden vervolgens beschreven. Van dit bezoek aan Marapĕttang bestaan nog andere teksten, zie hiervoor A VI en de daar vermelde, andere hss[3]), allen onderling uiteenloopend.

Na Marapĕttang verlaten te hebben, gaat Sawerigading met alle tochtgenooten eerst naar Sama. Hier vraagt hij aan de echtgenoote van La Ma'darĕmmĕng, nu We Pinrakati hem is ontgaan, een echtgenoote voor hem te zoeken. Deze wordt gevonden in de persoon van Wĕlle ri tjina, dochter van I La Galigo To Kĕlling, halfzuster van We Tĕnriwalĕ'[4]). Zij is echter nog een kind, het huwelijk zal later plaats hebben. De vorsten van Maloku, Sunra, Tĕssililu, Mĕttowanging, Taranati vergezellen Sawerigading naar Luwu'; in het gezicht dier plaats nemen zij afscheid en keeren naar hun landen terug.

De thans volgende reis, gezeten op den vogel Marĕmpoba — door Sawerigading uit een sirihpruim geschapen — geschiedt op verlangen van We Panangarĕng die de door hem bezochte landen wil leeren kennen zonder op een schip te gaan. Zij bezoeken eerst de landen op aarde, doch in andere volgorde als tevoren, dalen dan bij de *asaburĕng palodjang* — het gat aan den horizon waar het water van de zee omlaag stort —, naar de Onderwereld af, waar zij door den Heer der Onderwereld en gade ontvangen worden. Marĕmpoba stijgt met hen langs denzelfden weg omhoog en dan dadelijk verder opwaarts ten Hemel. Hier worden bezoeken gebracht aan den Schepper en gemalin en aan Batara Guru en We Njili'timo' te Singkiwero.

---

[1]) Dit blijkt uit het vervolg; volgens de Boeg. inhoudsopgave gaan zij niet mede.

[2]) In de Boeg. inhoudsopgave Linrungtalaga; zoo wordt hij bij afwisseling ook wel genoemd.

[3]) Van de mede-reizende vorsten van Sunra, Tĕssililu, Mĕttowanging en Taranati wordt bij het bezoek aan Marapĕttang met geen woord gesproken.

[4]) De naam van de moeder van Wĕlle ri tjina, hier niet genoemd, wordt in een later deel opgegeven als We Tĕnrilipa' Daeng manurung.

Als de vogel Marĕmpoba hen weder vóór het paleis van Luwu' heeft afgezet, vliegt hij omhoog naar den Hemel.

De volgende episode, de vernieuwing van het graf van La Urumpĕssi al. Turu'belae en We Padawulĕng in Tompo'tika', welke in Cat. Matthes blz. 75 aan het begin van dl. VI gesteld wordt, vangt reeds aan het einde van dl. V (blz. 235) aan. I La Djiriwu' en We Adiluwu' besluiten tot de vernieuwing en zenden overal hun uitnoodigingen rond om de plechtigheid bij te wonen.

DEEL VI.

Cat. Matthes blz. 75, 76, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 256, 257.

Dit deel bevat vier episoden:

1. De vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'bela (vervolg);
2. Tocht van Sawerigading naar Posi'tana;
3. Sawerigading onderwerpt Dĕttiyapadjung van Labu'tika';
4. Sawerigading bezoekt het Geestenland om Wĕlle ri tjina af te halen (begin).

De eerste wordt behandeld in A IX, de tweede in A IX—XI, van de derde bestaat geen tweede hs., er wordt echter in andere hss. wel op gedoeld. De vierde ten slotte is ook het onderwerp van A XIII en is ook verwerkt in hs. 192 Bijbel Genootschap (Aanhangsel, blz. 1024). Vgl. nog A XII.

Nadat men van het graf, na de vernieuwing, ten paleize Tompo'tika' is teruggekeerd, verneemt Sawerigading van zijn neef Palawagau' dat hij een tweelingzuster heeft, hij waande zich eenigst kind. (Dat was mogelijk omdat broer en zuster van elkaar gescheiden waren opgevoed).

Wat den oorlog van Sawerigading met Dĕttiyapadjung van het land Labu'tika', westelijk van het land Posi'tana gelegen, betreft, deze wordt op verlangen van den vorst van Posi'tana gevoerd die het noodig achtte tegen hem op te treden, omdat hij, hoewel van nederige afkomst, zich vorstelijke prerogatieven aanmatigde, te erger daar zijn vader zich reeds bij geschrifte aan Luwu' onderworpen had. Het is echter Lĕttewarani's wensch (den *manuruŋ* van Posi'tana) dat hij tot onderwerping gebracht worde maar niet gedood. Aldus geschiedt,

een hanengevecht is het middel om den strijd te ontketenen. Dĕttiya-padjung zal voortaan hommage brengen aan Luwu'.

Ditzelfde deel bevat slechts het begin der volgende episode, het bezoek aan het Geestenland om Wĕlle ri tjina af te halen. Sawerigading's vloot komt eerst in Marapĕttang, het voorland van het Geestenrijk. Als hij hier van den vorst La Wadjolangi' verneemt dat zij thans met den vorst van het Geestenrijk, La Daeng lĕbbi', gehuwd is, vaart hij in arren moede weer weg. Doch de vloot belandt op de marktplaats van het Geestenland.

DEEL VII.

Cat. Matthes blz. 76, vgl. Korte Inhoudsopgave, in Boeg. Chrestomathie III 257.

Dit deel bevat in de eerste plaats de voortzetting van Sawerigading's bezoek aan het Geestenland om Wĕlle ri tjina te zoeken. Deze episode vormt ook het onderwerp van hs. A XIII en de daar verder genoemde teksten, maar de wijze waarop zij hier is ingekleed, wijkt sterk af. Van het in deel VI vermelde begin bestaat geen tweede tekst, ook niet van het allereerste begin van dit deel. Hier blijkt dat Sawerigading van gedachten verandert omdat hij verneemt dat Wĕlle ri tjina wel met La Daeng lĕbbi' gehuwd is maar niets van hem weten wil, er heeft nog geen samenkomst der echtgenooten plaats gehad. Thans besluit hij boden naar het paleis te zenden om haar op te eischen. De boden verschijnen, enz., dit is het begin van A XIII, blz. 9 van dit deel.

La Pananrāng, Djĕmmu ri tjina, hier dezelfde als Sĕtti ri Warĕ', en La Ma'saguni zijn de personen die ten paleize van La Daeng lĕbbi', vorst van het Geestenrijk, Wĕlle ri tjina gaan opeischen. Er ontstaat een gevecht, waarin de beide eersten sneuvelen, La Ma'saguni bereikt, gewond, het strand en is nog in staat aan Sawerigading c.s., die zich op de schepen bevinden, het verhaal te doen van wat er gebeurd is. La Ma'saguni wordt door Sawerigading met zijn bekende middelen bijgebracht. Men gaat de beide verslagenen zoeken en vindt hen met den kop van den romp gehouwen. Men poogt hen tot het leven terug te brengen maar het gelukt niet[1]).

[1]) Alhoewel lijf en kop weder aan elkaar gepast zijn. Hieruit volgt dat wanneer iemand het hoofd is afgeslagen, herleving in een of anderen vorm onmogelijk is. In den strijd leggen de helden het er steeds op toe, hun tegen-

De reden is dat La Pananrāng in den geest in zijn moeder te Luwu' gevaren is. Midden in den nacht wordt zijn vader La Pangorisĕng wakker, vraagt aan zijn echtgenoote die naast hem op de sponde ligt, wat haar deert. Zij bemerkt niets maar hij hoort zijn zoon spreken. Deze doet het geheele verhaal van wat er met hem in het Geestenland gebeurd is en verdwijnt weer. Als We Tĕnriule' (de moeder) daarna wakker wordt, vertelt haar echtgenoot haar alles van het bezoek[1]).

Met instemming van Bataralattu', vorst van Luwu', vaart La Pananrāng's vader met een groote vloot uit om zijn zoon bijstand te bieden. Bataralattu' brengt een bezoek aan den Schepper in den Hemel. Deze vergramt over La Daeng lĕbbi's euvelmoed nazaten van den *manurung* aan te vallen. Bataralattu' geeft hij de geruststellende verzekering dat La Pananrāng niet dood is en allen naar Luwu' zullen terugkeeren.

Intusschen hebben Sawerigading en de zijnen op het slagveld zich verbaasd dat La Pananrāng, ondanks de toegepaste middelen, niet herleefde. Doch opeens gebeurt het, hij is n.l. terug van het bezoek aan zijn ouders in Luwu' op de Middelwereld. Gezamenlijk gaat men nu naar boord terug.

Er ontwikkelt zich een groote slag, eenerzijds La Daeng lĕbbi' met zijn monsters en scharen van schimmen, anderzijds Sawerigading en de zijnen, niet alleen Palawagau' van Tompo'tika' en La Tĕnripĕppang van Wadĕng, maar ook de op den grooten zwerftocht bezochte vorsten met hun troepen, die Sawerigading van Tompo'tika', na de vernieuwing van het graf van Turu'bela, gevolgd zijn. De schimmen staken vaak den strijd, als zij van menschen zijn die Sawerigading en de zijnen op aarde gekend hebben. Het Geestenland wordt verwoest, La Daeng lĕbbi' onschadelijk gemaakt. De over-

---

stander den kop af te slaan en dien te bemachtigen. Met dien kop in de hand voeren zij dan een overwinningsdans uit.

[1]) De voorstelling is deze dat het goddelijke lichaam (*watang dewata*) van de schim (*walialaŋ* van La Pananrāng zijn moeder komt vervullen (*ma'basungi*). — Wat er van een overleden mensch in het Geestenrijk aanwezig is, is zijn schim of geest. Met La Pananrāng die gesneuveld is — hij kwam niet als schim aldaar — is dat dus blijkbaar ook het geval. Een schim kan het Geestenrijk niet verlaten; *watang dewata* schijnt nu een soort hemelsche manifestatie der schim te zijn die zich daarvan kan losmaken. Als altijd in dergelijke gevallen wordt van La Pananrāng's etherische verschijning in het huis zijner ouders gesproken in termen alsof hij in levenden lijve aanwezig ware. Opmerkelijk is dat We Tĕnriule' er geheel onkundig van blijft dat La Pananrāng tot haar inkeert; gewoonlijk maakt een bezetene zelf kenbaar wie in den droom tot hem gekomen is of wat dan ook.

winnaars betreden het paleis, Wĕlle ri tjina verwelkomt hen, zij en Sawerigading begeven zich naar haar slaapvertrek en smaken daar het huwelijksgenot. Na enkele dagen wil hij haar naar zijn schip meenemen. Daar dit onmogelijk is, omdat een schim die drie maal het vuur door is geweest, niet terug kan, wil zij hem in het Geestenrijk houden. Dit wordt nu weer door de gezellen belet dewijl hij, als eenigst kind, zijn vader moet opvolgen. Sawerigading laat haar tot tweemaal toe aan boord brengen, doch beide keeren is zij het volgende oogenblik, men weet niet hoe, weer aan wal. Hij moet van haar afzien en vaart nu, op uitnoodiging van I La Sinampe, den zoon van den vorst van Marapĕttang, daarheen om te kalefateren. La Daeng lĕbbi' tracht na het vertrek Wĕlle ri tjina weer te naderen, maar wordt volstandig afgewezen.

In Marapĕttang aangekomen ondergaan de tochtgenooten eerst een sacraal bad om de kwade invloeden van het verblijf in het Geestenland af te wasschen. Er verschijnt een bode van den Schepper. Het is overmoed van de aardlingen in Marapĕttang te zijn, zij moeten vertrekken. La Daeng lĕbbi', die een dienaar was van We Padawulĕng (uit de Onderwereld opgekomen stammoeder van Tompo'tika'), was ten onrechte door haar vorst van het Geestenrijk gemaakt[1]). Hij wordt afgezet en La Wadjolangi' moet hem voortaan behandelen als wat hij vroeger was. Het Geestenrijk wordt met Marapĕttang vereenigd; I La Sinampe, La Wadjolangi's zoon, zal daar vorst worden. Daar Wĕlle ri tjina dat rijk toch niet verlaten kan, keurt Sawerigading goed dat hij haar huwt.

Alsnu begint een nieuwe zwerftocht van Sawerigading's vloot. Na vele landen aangedaan te hebben bereikt men het rijk Wiringlangi', waar Talĕttu'sompa regeert. Hier wordt men luisterrijk ontvangen. De gastheer heeft Luwu' bezocht ter gelegenheid van de plechtigheid van het op aarde treden door Bataralattu'; hij verzocht Batara Guru hem een zijner vele zonen af te staan om hem in Wiringlangi' in de regeering op te volgen daar hij kinderloos was, doch Batara Guru weigerde. Goedgekeurd werd dat eenmaal, als Bataralattu' een achterkleinzoon mocht krijgen, deze in Wiringlangi' zou opvolgen[2]). Talĕttu'sompa ziet zijn gasten noode vertrekken. Weldra bereiken zij Kĕlling, lichten den vorst over zijn dochter Wĕlle ri tjina in. In

---

[1]) De verhouding van We Padawulĕng tot het Geestenrijk wordt niet nader toegelicht.

[2]) Adji Laide; zijn geschiedenis wordt in andere hss. uitvoerig verhaald, zie bv. A LXIII—LXVI.

de nabijheid treffen zij La Pangorisĕng's smaldeel aan. Hier gaat de vloot uit elkaar, Palawagau' keert naar Tompo'tika' terug, La Tĕnripĕppang naar Wadĕng, de bondgenooten gaan ook huiswaarts. Sawerigading c.s. zijn weldra in Luwu'. Aan Bataralattu' wordt een uitvoerig verhaal van de reis gedaan, niet geheel gelijk aan het volgens de beschrijving beleefde. Nieuw is de vermelding van een bezoek aan Gima, waar de ontvangst dusdanig was dat Bataralattu' voornemens is weldra een gezantschap daarheen te zenden om den vorst de hand zijner dochter voor Sawerigading te vragen[1]).

Wat verder volgt (blz. 140 v.v.) loopt parallel met A XIV van het begin tot het moment dat We Tĕnriabĕng ten paleize zal verschijnen om met Sawerigading geconfronteerd te worden (blz. 163 hiervóór). De volgorde der tooneelen is hier en daar anders, overigens sluit de tekst zich nauw bij genoemd hs. aan.

DEEL VIII.

Cat. Matthes blz. *76*, *77*, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III *257*.

De inhoud van dit deel loopt in hoofdlijnen met dien van A XIV parallel, de détail-bewerking toont verschil. Vele gebeurtenissen die zich later zullen voltrekken, worden hier reeds in het kort aangekondigd. De erfgoederen en zaken met bijzondere kracht die Sawerigading op de reis naar Tjina meekrijgt, worden uitvoerig opgesomd. Hij zweert een zwaren eed nooit naar Luwu' te zullen terugkeeren; krijgt hij een stamhouder, dan zal hij dien zenden om zijn plaats in zijn heerlijkheid in te nemen. We Tĕnriabĕng verklaart haar broeder bij het opstijgen naar den Hemel haar *bissu*-gerei te zullen achterlaten, opdat het voor het bestijgen van den *djuru* (Wb. s.v. 4° *djuru*) door zijn later ter wereld te komen dochter We Tĕnridio zal kunnen dienen. Dezelfde zal haar in den Hemel opvolgen, huwende met den zoon dien zij krijgen zal (blz. *87*).

---

[1]) Niets verder van bekend. De spoedig gevolgde uittocht van Sawerigading in ballingschap zou dit huwelijk trouwens onmogelijk gemaakt hebben. Daarvoor is nog een tweede reden: de vorst van Gima is van de generatie van Batara Guru, zijn dochter is dus één generatie hooger dan Sawerigading, een huwelijk tusschen beiden is uitgesloten. Niemand zal zoo'n huwelijk te berde brengen; waarschijnlijk heeft de dichter gemeend dat de vorst van Gima van Batara lattu's generatie was. Het is opmerkelijk dat in meer verhalen zijn generatie onzeker is, soms behoort hij tot de tweede, soms tot de derde generatie, het eerste is het juiste.

Na het vertrek van Luwu' is vóór de eerste vijandelijke ontmoeting nog ingelascht dat Sawerigading het verlangen krijgt den steven te wenden. De genooten beletten dit, hij zendt dan den vogel La Dunrungserĕng met een boodschap aan We Tĕnriabēng, haar smeekende niet ten Hemel te stijgen, hij zal dan terugkeeren om haar met een ander te zien trouwen. Het antwoord is een weigering, doch zij zendt geschenken. Hierop volgt haar hemelvaart, huwelijk, zonder aardsche ceremonieën en niet realistisch beschreven, met La Punna langi' en verder verblijf in den Hemel.

Bataralattu' legt, na het verlies zijner kinderen, rouw op het land. De maatregelen die daartoe dienen, worden uitvoerig beschreven[1]). — Tusschen de derde en de vierde vijandelijke ontmoeting (La Tuppugĕllang resp. La Togĕngtana) heeft Sawerigading een aanval van heimwee te doorstaan.

DEEL IX.

Cat. Matthes blz. 77, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 257, 258.

Deel VIII breekt af na de zesde vijandelijke ontmoeting van Sawerigading's vloot op weg van Luwu' naar Tjina; thans volgt eerst het huwelijk van La Ma'saguni met La Tĕnrinjiwi's weduwe en daarna de zevende en laatste vijandelijke ontmoeting, te vinden in A XIV en parallel-teksten, zie van af het punt waar dit hs. ophoudt: A XVII en aldaar genoemde teksten. Van af de ontmoeting met I La Pewadjo is te vergelijken: A XIX, A XXI, A XXIII. Dit deel eindigt des morgens na den eersten dag van het opbrengen van den huwelijksschat, als La Pananrāng zich opmaakt ook voor de rest te zorgen.

DEEL X.

Cat. Matthes blz. 77, 78, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 258.

Hij begeeft zich daarvoor weder ten Hove, enz., zie A XXIII en het daarbij aansluitende gedeelte van A XXV. De beschrijving van den oorlog tegen Tjina toont verschillen, maar de hoofdmomenten

---

[1]) Deze rouw neemt een einde, als I La Galigo van uit Tjina het *bissu*-gerei van We Tĕnriabēng komt halen, zie A XXXIII.

van het verhaal zijn dezelfde. De karakteruitbeelding van eenigen der voornaamste figuren is eveneens uiteenloopend.

Sawerigading brengt op zijn hemelreis naar zijn zuster We Tĕnriabĕng ook nog een bezoek aan den Schepper. Hier ontvangt hij van diens gemalin de mededeeling dat zijn kleinzoon vorst van Luwu' zal worden[1]).

De voorbereiding van Sawerigading's huwelijk met I We Tjimpau wordt eenigszins anders dan in A XXV beschreven. De voortzetting van A XXV is in A XXVII te vinden. Dit deel eindigt met het besluit I We Tjimpau van Lempanglempang naar Mariyo te laten verhuizen.

DEEL XI.

Cat. Matthes blz. 78, 79, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 258.

De inhoud van dit deel loopt parallel met A XXVII van af I We Tjimpau's verhuizen naar Mariyo. Nadat zij daar een dochter gebaard heeft, nadert de tijd van I We Tjudai's bevalling. Sawerigading bezoekt haar na drie maanden in het geheel niet meer omdat zij dat weigert. Zij is beschaamd voor haar zwangerschap omdat zij voor de wereld niet gehuwd is en houdt zich binnenskamers; haar familieleden zijn beschaamd omdat hun de oorzaak onbekend is, tot We Tĕnriabang door Sawerigading wordt ingelicht.

In dezen tekst wordt nog gezegd — wat in den paralleltekst niet voorkomt — dat de *puang* van Sabang in transe naar den Hemel opstijgt na eerst bepaalde offers gebracht te hebben, en daar van We Tĕnriabĕng den last ontvangt Sawerigading met I We Tjimpau naar La Tanette te laten opkomen; dát alleen kan I We Tjudai en de ongeboren vrucht redden van het verderf. Er wordt de nadruk op gelegd dat het lijden van I We Tjudai een straf der goden is, wegens haar wispelturigheid jegens Sawerigading.

Een incident dat wel in dezen maar niet in den parallel-tekst voorkomt is, dat de Schepper en zijn gemalin, het weeklagen van Sawerigading aan I We Tjudai's sponde hoorende, besluiten een nap met

---

[1]) Zoo geschiedt inderdaad, in afwijking van wat vroeger gezegd is dat nl. Sawerigading's zoon Luwu' zou beërven. — Het is minder juist, zooals de catalogus-Matthes zegt, dat Sawerigading zich in een wind verandert en op deze wijze I We Tjudai bezocht. Het is de wind die hem haar toevoert.

helder water van boven de zonneschijf[1]) en waschwater van hun handen en voeten omlaag te zenden. Met het eerste moet haar buik gewreven worden, het tweede moet zij drinken. De Schepper voegt er nog een erfzwaard aan toe om de navelstreng mee af te kappen en een soort armband tot onderleg; het zwaard heeft ook gediend bij de geboorte van Batara Guru en Bataralattu' en kan ook helpen bij pestilentie en tegen den vijand, men ga er dan zeven maal mee rond. Hierbij sluit dan aan dat deze hemelsche zaken uit zich zelven het afkappen van de navelstreng bewerkstelligen. Hemellingen dalen neer om de verdere ceremonieën daarmee en met de nageboorte te verrichten; op bevel van We Tĕnriabĕng nemen zij ze mee naar den Hooge.

De plechtigheid van het schommelen van I La Galigo wordt in dezen tekst zeer uitvoerig beschreven. Een eigenaardigheid is dat hij zeven dagen achtereen op den schommel gezet wordt. Het dringt tot We Datusĕngĕng in Luwu' door dat Sawerigading een zoon heeft. Eerst later heeft het op aarde laten treden plaats, ook dit wordt een groot feest waaraan alle vorsten die Sawerigading op zijn vroegere tochten heeft leeren kennen, deelnemen. Het is een aanleiding elkaar uitvoerig zijn levensloop te vertellen (uit voorgaande teksten bekend). Aan de plechtigheid worden hanengevechten op groote schaal verbonden, I La Galigo doet, ondanks zijn jonge jaren, dapper mede. De inhoud wijkt meer en meer van A XXVII af. Na afloop van de hanengevechten gaat men naar de *kumalĕng* zien[2]). Deze steen (?) was éénmaal, toen de kleine Galigo niet ophield met krijten, door den Schepper omlaag gezonden, lichtend als een vuurbal. Het kind werd er stil van. Er was een brief bijgevoegd, vermeldende hoe de steen kon worden aangewend[3]). Hij heet speelgoed te zijn. Men gaat nu in ceremonieelen optocht naar het veld, waar de steen vóór Sawerigading wordt neergelegd. Dan roept hij het bedaagde echtpaar Siraga-siragi op en zegt het den steen tot een land te verbreeden. De toeschouwers zien dan hoe het in den Hemel toegaat (?)[4]).

Intusschen maakt I We Tjudai tot wier kamer telkens feestge-

---

[1]) *sawngsawng* — eig. velum, baldakijn, vgl. Wb. s.v. 1° *sawung*.

[2]) Onzeker wat bedoeld wordt, mogelijk een dondersteen of meteoor; komt nergens anders in de I La Galigo voor.

[3]) Er wordt nog gezegd dat er drie zijn, voor elk der drie kinderen die I We Tjudai zal krijgen, één; er is verder slechts van dien van I La Galigo sprake.

[4]) *reyareyae ri botinglangi'* — de verlustigingen in den Hemel.

druisch uit Mariyo doordringt, een zwaren zielestrijd door. Zij verlangt naar haar kind maar weet niet hoe haar fout jegens Sawerigading met fatsoen te verloochenen.

La Sattumpugi' laat zich door zijn beide zoons verslag doen van de schitterende feesten die in Mariyo zijn gehouden. I We Tjudai die hiervan wat heeft opgevangen, wordt nu nog verlangender naar haar zoon. We Tĕmpereng doet aan de hand hanengevechten te laten houden, I La Galigo zal daarna komen kijken en dan zal zij hem kunnen zien en bij zich roepen. Het feest neemt een aanvang, het geraas dringt tot Mariyo door, I La Galigo informeert wat dat is en zijn „oom" La Ma'saguni vertelt hem dan de geschiedenis van Tjina en van I We Tjudai zonder echter te zeggen dat de onderwerper van Tjina zijn vader was. Bij een volgende gelegenheid legt La Sulolipu hem vervolgens uit hoe de vork in den steel zit. Van hier af loopt de tekst weer in hoofdzaak als A XXVII. Blz. 317 is de tekst in de war, hier geeft de paralleltekst een goede lezing. Van af I We Tjimpau's aankomst in Tjina, waar A XXVII afbreekt, zie men C III. Hierbij aansluitend zegt dit deel nog dat na eenige moeite I La Galigo zich bereid toont, mits samen met zijn halfzuster We Makawaru, naar Tjina terug te keeren. De vorst zorgt dat de zeventig neefjes van I La Galigo[1]) naar Tjina verhuizen, zij blijven voortaan zijn speelmakkers, vooral in het hanenperk. Sawerigading blijft binnenshuis bij I We Tjudai.

DEEL XII.

Cat. Matthes blz. 79, Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 258, 259.

Het begin van dit deel: de geboorte van We Tĕnridiyo en wat daaraan voorafgaat, is uit geen ander hs. bekend. Tijdens de zwangerschap worden op verzoek van I We Tjudai *bissu*-vertooningen gegeven, Sawerigading hoopt op een beschikking van den Schepper dat het kind een *bissu* zal zijn (zal inderdaad het geval zijn). Tot het gebruikelijke aanbieden van geschenken aan de ongeboren vrucht, tevens een uitnoodiging om niet te dralen, behoort ook dat Sawerigading het hemelsch bedrijf[2]) van We Tĕnriabĕng aanbiedt voor

---

[1]) kinderen van de zusters en de broers van I We Tjudai.

[2]) *gau' dewata,* t.w. haar bezoek aan de kraamvrouw van uit den Hemel. Deze inmenging wordt voor meisjes tegenover het oorlogsspel voor jongens geplaatst, wat niet wegneemt dat even later de *puwang*'s strijd voeren.

het geval het een meisje is. Hij verzoekt tevens een voorname *puwang* zich in transe naar den Hemel te begeven, waar zij van We Tĕnriabĕng zelf de verzekering ontvangt dat, wil de bevalling voorspoedig verloopen, haar *bissu*-ingrijpen noodig is. — De *puwang*'s voeren in het paleis een gevecht. Sawerigading roept zijn zuster aan; zij besluit te komen, want zonder haar kan het kind niet geboren worden. Onder beroering in de natuur daalt zij, te noen, terwijl duisternis heerscht, langs den regenboog bij de hoofdpaal van het paleis neer, van zingende hemelscharen vergezeld. Zij stijgt onmiddellijk weer omhoog, de ziel (*bannapati*) der vrucht mede voerende[1]). Sawerigading, zijn kind uit den moederschoot te voorschijn roepende, biedt het We Tĕnriabĕng's in Luwu' achtergelaten *bissu*-gerei. Hij is de eenige die haar bij de hoofdpaal aanschouwt, de anderen zien slechts een lichtflits. Het wicht komt zonder navelstreng (en nageboorte) ter wereld; doch het draagt *bissu*-kleeding. Trommen worden geslagen om de *djiwa* der borelinge bijeen te houden. Het zogen geeft moeilijkheden, die worden opgelost door Ma'tangkiluwu' als zoogmoeder te nemen[2]). Vóór de geboorte had We Tĕnriabĕng het wicht reeds mee naar den Hemel genomen, dat was de reden dat zij zonder nageboorte ter wereld kwam. Zij was toen ook reeds verloofd aan een zoon van We Tĕnriabĕng in den Hemel. De afspraak hiertoe hadden Sawerigading en We Tĕnriabĕng reeds vóór zijn vertrek uit Luwu' gemaakt. Vandaar dat Sawerigading tegenover aanzoeken om haar hand op aarde een gereserveerde houding aanneemt. Als We Tĕnridio drie dagen oud is, daalt een stroom van verlovingsgeschenken, dienaren enz. uit den Hemel voor haar neer. Negen etmalen na de geboorte heeft de ceremonie van het schommelen plaats, daartoe dient de in Mariyo bewaarde schommel, uit de Onderwereld afkomstig, waarop indertijd We Njili'timo' geschommeld is, later We Tĕnriabĕng, korter geleden I La Galigo. De echtgenoot van We Tĕnriabĕng hoort het feestgedruisch en zendt uit den Hooge weder verlovingsgeschenken neder. Een dag later daalt de hemelsche ver-

---

[1]) Verderop heet het dat een deel van haar nu in den Hemel opgroeit; dit deel heet *ladju tinawung sesumangĕ'na*, Wb. s.v. *tinaung*, vaak ook: *ladju tiniyo sesumangĕ'na*; *tiniyo* is „ziel, levensbeginsel". Men moet wel aannemen dat We Tĕnridiyo op aarde niettemin een *bannapati* heeft, want zonder deze kan men niet leven. De voorstelling blijft onklaar.

[2]) We Tĕnriabĕng wilde indertijd pas zuigen toen La Pananrāng's moeder als zoogmoeder optrad; Ma'tangkiluwu' is zijn echtgenoote. La Pananrāng is eerste staatsdienaar van Sawerigading, zijn vader is dat van 's laatsten vader, Batara-lattu'.

loofde zelf in den donder omlaag en vervult We Tĕnridio van zijn geest, zij splijt in tweeën, doch herstelt zich. Het is voor Sawerigading nu duidelijk dat zij reeds in de buik *bissu* geworden is, evenals zijn zuster We Tĕnriabĕng indertijd. —

I We Tjudai verwacht Tĕnribalobo. Er worden voor haar gedurende de zwangerschap geheel andere maatregelen naast de gewone der doktoressen enz. genomen. We Tĕnriabĕng zendt ditmaal een armband, als onderleg bij het afkappen van de navelstreng te gebruiken[1]). Zoodra zij geboren is, heeft de verloving met haar neefje La Tĕnripalĕ' van Lamuru plaats. Navelstreng (en nageboorte) worden op de gewone wijze behandeld, maar de pot waarin een en ander zich bevindt, vliegt naar den Hemel. We Tĕnriabĕng laat hem naar Luwu' brengen. Tĕnribalobo wil pas zuigen als Tĕnrilĕnnarĕng, echtgenoote van La Ma'saguni, als zoogmoeder optreedt. De keuze heeft vooral daarom 's laatsten instemming, dewijl zijn moeder in Luwu' We Tĕnriabĕng gezoogd heeft. De schommelceremonie heeft op denzelfden schommel als voor We Tĕnridio gediend heeft, plaats, het wichtje ontvangt dan tevens alle haar namen. —

We Tĕnridio ligt, sedert zij meer dan één jaar geleden door Lĕttepatalo bezield werd, bewegingloos, zij wil niet spreken. *Bissu*-exercitiën werken niets uit. De *puwang*'s voelen zich naar den Hemel opstijgen, hier ontvangen zij van We Tĕnriabĕng de mededeeling dat We Tĕnridiyo pas bij zal komen en eten zal als door de edelsten in den lande, lieden van vaders- en moederszijde van zuivere afkomst rijst wordt geplant en geoogst en naar het paleis gebracht bij haar.

Alsnu volgt een uitvoerige beschrijving van de rijstcultuur, van het brengen van de ploeg naar den akker af tot het optassen der bossen toe, alles door de neven van Sawerigading en andere hooge heeren bewerkstelligd. De rijst staat nog te velde, als Sawerigading order geeft een vertrek voor We Tĕnridiyo te maken (waar zij de *bissu*-wijding zal ontvangen). Wanneer de rijst in ceremonieelen stoet tot vóór het paleis is gebracht, moet zij dezelfde ceremonieën doormaken als een bruidegom die tot het huis zijner bruid ten huwelijk komt[2]). Als de rijst bereid is, wordt der nog immer zwijgende We Tĕnridiyo wat in den mond geduwd, doch ze eet niet en blijft weigeren[3]). We

[1]) Het heet dat hij ook voor I La Galigo en We Tĕnridio (wat echter niet juist kan zijn, zie boven) gediend heeft. Als mes dient een wapen dat ook voor We Njili'timo' dienst heeft gedaan.

[2]) Deze ceremonieën zijn niet tot dit geval beperkt, zij vinden ook plaats bij andere hoogtijden.

[3]) Niet overeenkomende met wat We Tĕnriabĕng gezegd heeft.

Tĕnriabang doet aan de hand de groote *bissu*'s Da Punta Serĕng en We Palaguna te ontbieden.

Van dit punt af bestaan weer paralleltéksten, zie A XXXIII, over de rijst wordt daar slechts weinig gezegd. De gevaarlijke punten die de boden op den terugweg van Tawalangi' naar Tjina moeten passeeren, worden wat anders beschreven. — Als Da Punta Serĕng bij We Tĕnriabĕng in den Hemel op bezoek komt (A XXXIII blz. 393), blijken ook We Tĕnridiyo en Lĕttepatalo aanwezig te zijn. De bewerking van dit gedeelte is onafhankelijk van A XXXIII, maar de inhoud komt op hetzelfde neer. — I La Galigo bezoekt, van Luwu' uit, niet alleen Warĕ' maar een gansche reeks onderhoorigheden van het rijk. Men vindt dit ook in C VI, zelfs uitvoeriger, niet in A XXXIII. Van hier af vergelijke men C VI, welke tekst nog uitvoeriger is dan de onderhavige, echter niet verder gaat dan I La Galigo's terugkeer in Tjina. Het vervolg is in A XXXIV te vinden.

De tekst breekt nog vóór de *bissu*-wijding van We Tĕnridio af. Van het vervolg is geen tekst bekend.

No. 190, kl. 4to, 84 blz., 17 × 21 c.M., 15 r. per blz.

Zonder titel.

Dit hs. bevat, zooals de cat. Matthes blz. 80 ook zegt, het begin van het gedicht, en wel tot aan de geboorte van Batara Guru's jongste kind uit een bijvrouw, dus vóór de geboorte van Bataralattu'. Er zijn, als steeds, wat de eigennamen betreft, afwijkingen van de parallel-teksten.

Er wordt uitdrukkelijk gezegd dat Sinaungtodja, vorstin der Onderwereld, de tweelingzuster van den Schepper is, terwijl diens gemalin Datu Palinge' een zuster, ook: tweelingzuster, van Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld heet. Verder zijn Schepper en Heer der Onderwereld volle neven. — Batara Guru is het oudste kind zijner ouders. De groote *puang*'s, die van Latimodjong (= Da Punta Serĕng), van Luwu' en van Warĕ' zijn *manurung*. Het kind van We Sa(w)uriu', uit welks graf de rijst voortkomt, wordt als een zoon, een enkel maal als een dochter voorgesteld.

Het hs. is keurig netjes geschreven; de door Matthes genoemde slordigheid slaat op herhalingen en weglatingen van woorden en lettergrepen. De blz. 28—35 ontbreken, maar zijn blijkens Matthes' pagineering aanwezig geweest; de inhoud laat zich uit de paralleltekster bepalen; het hs. breekt op blz. 84 af maar is langer geweest. Zie verder voor den inhoud: A I.

manuscript uit Gantarang (?)
(zie v/d Brink 1943: 277)

No. 192, kl. 8vo, 261 blz., 10½ × 18 c.M., 16-18 r. per blz.

Zonder titel.

Cat. Matthes blz. 80: .... „behandelt Saweri-gading's nederdaling „in de Onderwereld tot aan Marapĕttang toe, tot en met diens oorlog „tegen Daeng-Lĕbbi' ".

Ten rechte worden twee verschillende episoden, die elders in verschillende tijden worden gesteld, in dezen tekst aansluitend verhaald. De eerste is, met een goed begin, Sawerigading's bezoek aan het Geestenrijk tot besluit van zijn grooten zwerftocht, bij welke gelegenheid hij We Pinrakati ziet. Men vergelijke de teksten A VI—VIII hiervóór, ook voor correspondeerende teksten.

De tweede is zijn later bezoek, hier als een voortzetting van het eerste opgevat, ditmaal om Wĕlle ri tjina, eenmaal zijn verloofde, maar overleden, uit het Geestenrijk waar zij met La Daeng lĕbbi' gehuwd is, terug te halen, wat tot een oorlog met dezen leidt. De tekst breekt in dezen strijd af. De personen van We Pinrakati en Wĕlle ri tjina worden dooreengehaald. Het zelfde onderwerp wordt behandeld in tekst A XIII, die echter verder doorloopt. Men kan het ook vinden in het groote I La Galigo hs. van het Bijbel Genootschap no. 188, dl. VI slot, dl. VII begin (Cat. Matthes blz. 76). Vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 256 onderaan en zie nog het slot van A XII.

Vóór in het hs. is met potlood een soort verontschuldiging geschreven dat het er zoo smerig uitziet, de schrijver hoopt dat men er niet met vuur bij zal komen, als vele vingers het aanraken, wordt het gescheurd, enz.

Uitvoeriger:

[Sawerigading is op zijn grooten zwerftocht, men heeft het laatst Gima bezocht].

Het schip zinkt plotseling door zeven aardlagen en is dan in een

riviermond in Marapĕttang. Alles is hier anders dan men in de Middelwereld gewend is, de blaren der boomen veranderen drie maal per dag, het is verboden land (*ma'kĕrrĕ'*). Sawerigading ziet allerlei kleuren door elkaar. Het schip schijnt vuurrood af op het water. La Wadjolangi', heer van Marapĕttang, komt met een heir monsters naar het schip toe. Van boord af doet men hen, doordat de *puang*'s stinkblaren branden, terugdeinzen. De geur doet La Wadjolangi' aan Batara Guru denken en hij vraagt, op eens zacht gestemd, aan de vreemdelingen wie zij zijn. La Pananrāng antwoordt, La Wadjolangi' komt aan boord, heet allen welkom in het Geestenrijk en biedt een ceremonieele ontvangst aan, als op aarde bij inhalen gebruikelijk. Sawerigading geeft den wensch te kennen het Geestenrijk te zien. — La Wadjolangi' wijst erop dat menschen wier leven op aarde nog niet geëindigd is, het niet mogen betreden. De Schepper zou hem dooden en Sawerigading ook, als hij dezen toeliet. De toegang is slechts mogelijk als de vreemdelingen met water besprenkeld worden, waardoor hun blik verward wordt. La Pananrāng acht het een gevaarlijke zaak, hij moet voor het welzijn van zijn neef, eenigen zoon zijner ouders, waken. Sawrigading wordt boos en wil doorzetten. Men trekt gezamenlijk op naar de put (*bubungkĕlla'*) [1]) waar de *bannapati*'s der gestorvenen neerdalen.

Sawerigading ontvangt hier (geen besprenkeling maar) een sacraal bad; La Pananrāng en La Ma'saguni volgen [2]). Buiten het eigenlijke geestenrijk komt hun een opzichter (*ma'toa*) tegemoet; hij is degene die wacht op het eten van het doodenmaal van den derden dag; zoolang dit niet is gekomen, kan de bewuste het Geestenrijk niet binnengaan.

De rondgang langs de schimmen begint [3]); uitvoerige beschrijving der penitenties welke zij lijden en de aardsche oorzaken hiervan [4]).

Men komt bij een prachtig paleis [5]). Hier woont La Odangriu', zoon van We Sauriwu', een echtgenoote van Batara Guru, toen hij zeven dagen oud was gestorven en daarna in het Geestenrijk aan-

---

[1]) lett. verboden put; *gĕlla'* z.v.a. *ongko* — verboden, geprivilegieerd.

[2]) Zij vergezellen Sawerigading op den verderen tocht; van La Sinilele wordt verder niet gesproken.

[3]) Er wordt niets gezegd van een overgang uit Marapĕttang naar het eigenlijke Geestenrijk; men schijnt te moeten aannemen dat alle schimmen zich nog in Marapĕttang bevinden.

[4]) De beschrijving is anders dan in de paralleltekster; een vaste lijn is niet te ontdekken, dezelfde penitenties keeren terug voor verschillende vergrijpen.

[5]) Thans in het Geestenrijk.

gekomen[1]). De Schepper en de Heer der Onderwereld zijn hier samengekomen om het paleis op te richten. La Odangriu' vermaakt zich met tallooze knapen met het tolspel en andere spelen[2]). Sawerigading weet dat hij de rijst is geworden. La Wadjolangi' licht toe dat zijn *bannapati* (ziel) op aarde is gebleven en nu *sangiangsĕrri* heet, zijn lichaam is hier[3]). Sawerigading wil hem in zijn paleis ontmoeten, La Wadjolangi' merkt op dat Schepper en Heer der Onderwereld het verboden (*pemali, ma'kĕrrĕ'*) hebben verklaard, dit paleis te betreden, het zou hun allen het leven kosten.

Het verhaal gaat verder in de beschrijving van het vervolg van den rondgang[4]). Sawerigading wil nu naar de badplaats waar de aangekomenen zich moeten reinigen en de brug die zij over moeten om in het Geestenrijk te komen. La Wadjolangi' maakt weer bezwaren. Hij wil La Pinrakati tot zich nemen[5]). Zij is pas 15 etmalen van de Middelwereld weg; zij stond op trouwen, doch drie nachten tevoren stierf zij. Zij is nog vóór de brug die door 2 wachters bewaakt wordt. Sawerigading vraagt hun waarom zij We Pinrakati niet toelaten. Terwijl zij aan het praten zijn, komt er een brief van haar zoogmoeder, toelating verzoekende. Zij vragen vele goederen als tol. We Pinrakati is bereid te geven wat zij bij zich heeft. Zij zendt een bode naar de wachters, die weder meer vragen. Dit tooneel herhaalt zich[6]). We Pinrakati heft een weeklacht aan. Een nieuw aanbod aan de wachters volgt. Eén der boden zou gaarne zien dat La Pananrāng en La Ma'saguni erop af gingen. Sawerigading keurt dit af, laten We Pinrakati en de haren zich eerst van alles ontdoen[7]). Nu treden La Pananrāng en La Ma'saguni quasi als wachters op en eischen al haar kleeren en sieraden. Te noen ontvangt de zoogmoeder een huwelijksaanzoek van Sawerigading om de hand van We Pinrakati, waarop zij antwoordt, zooals nog velen na haar zullen doen, dat een levende en een doode niet met elkaar in het huwelijk kunnen treden, enz. We Pinrakati zou bereid zijn als het mogelijk ware. Sawerigading vertelt hoe alles in Djawa ri lau' (waar We Pinrakati

---

[1]) Het paleis staat in *Padang lupa,* hoofdplaats van het Geestenrijk; gewoonlijk één der vele namen van dit rijk.

[2]) Hij is lang vóór Sawerigading's vader geboren.

[3]) Juist andersom als bij de menschen, wier lichaam op aarde blijft en wier *bannapati* naar het Geestenrijk gaat. Kan een vergissing zijn.

[4]) Thans *in* het Geestenrijk.

[5]) Er is niet eerder over haar gesproken.

[6]) Hier volgt dat Sawerigading zelf naar de wachters gaat.

[7]) Gelach der wachters. De bedoeling is dat zij zich naakt zal uitkleeden.

vandaan komt) in rouw is. Daar We Pinrakati reeds een sacraal bad heeft ondergaan, kan zij niet naar de Middelwereld terug, bovendien is zij reeds zeven maal door het laaiende vuur gegaan. Sawerigading wil dan met haar in het Geestenrijk huwen. Hij grijpt haar, zet haar in haar draagzetel en in optocht, nadat zij (weder) zeven maal met hem het vuur betreden heeft, komt men in het Geestenrijk. Een bode van haar grootvader komt haar begroeten. Zij moet (weder) sacraal gebaad worden en daarna fraai gekleed. Muziek weerklinkt, er worden dansen gehouden, litanieën gezongen, enz. Nu is het eerst recht onmogelijk naar de Middelwereld terug te keeren, zegt We Pinrakati. Men begeeft zich naar het paleis van Batara Wewang, haar grootvader. Hierbij hebben weer ceremonieën plaats als bij een blijde inkomste in de Middelwereld. We Pinrakati en Sawerigading nemen in het paleis tesamen plaats. Batara Wewang is van oordeel dat de laatste nu niet meer naar de aarde terug kan, doch de jonge man stelt hem gerust, hij staat bij den Schepper in een goed blaadje. Hij wil nu dat het huwelijk doorgaat, doch Batara Wewang betoogt de onmogelijkheid en laat dan het avondeten aandragen. Pogingen van Sawerigading We Pinrakati mee te trekken, falen door den wind. Met moeite gelukt het La Pananrāng zijn neef mee naar buiten te krijgen. Te noen bereikt men de pasar van het Geestenrijk[1]) er wordt alleen grof wit katoen verhandeld, het eenige wat de geesten van de aarde meenemen. De rondgang wordt voortgezet.

Zij komen vóór het paleis van La Daeng lĕbbi'[2]). De geesten (*waliala*) houden hanengevechten, waarbij het averechts toegaat, de koppen worden gespoord, de staarten laat men pikken, enz. In het paleis bevindt zich Wĕlle ri tjina, op aarde Sawerigading's verloofde. Zij hoort hem lachen, gaat naar voren, ziet hem en ontroert. Hij is verrast haar te zien en ontroert eveneens[3]). Beider zielen (*bannapati*) waren op aarde met elkaar verloofd. La Wadjolangi' — die Sawerigading c.s. nog steeds vergezelt — weet te vertellen dat zij hier reeds drie jaar is, als gade van La Daeng lĕbbi', Sawerigading hoort dit met misnoegen, hij wil dat La Wadjolangi' het paleis zal binnengaan om haar grootvader, Batarailĕ', te zeggen dat hij, ingevolge

[1]) *apasarĕmpalialae*; dezelfde naam wordt aan het geheele Geestenrijk gegeven.

[2]) Hier begint het tweede gedeelte, elders geheel losstaande van het vorige verhaal, zie inleiding.

[3]) Hier wordt de ontmoeting als toevallig voorgesteld, wat in het verband zeer wel past. — Naar de gewone voorstelling begeeft Sawerigading zich opzettelijk naar het Geestenrijk om haar te zoeken.

Batara Guru's afspraak (zie beneden) met haar huwen wil. La Wadjolangi' speurt weder onraad, weet Sawerigading te bewegen naar Marapĕttang terug te gaan om dan van af zijn schip een huwelijksbode te zenden. Aan boord gekomen, zegt de leidsman tot La Pananrāng's echtgenoote aan Sawerigading en zijn beide neventochtgenooten een sacraal bad te geven. La Wadjolangi' keert naar zijn paleis terug. La Pananrāng en La Ma'saguni worden als huwelijksboden afgevaardigd. Zij komen vóór het paleis van La Daeng lĕbbi' aan. Batarailĕ' verwelkomt hen. Hij erkent dat bij een bezoek van Batara Guru en We Njili'timo' aan Kĕlling overeengekomen is dat indien We Bĕrrigau', vorstin van Kĕlling, echtgenoote van I La Galigo (den Ouden) een dochter kreeg en We Datusĕngĕng, echtgenoote van Bataralattu' een zoon, deze beiden met elkander zouden trouwen. Batarailĕ' zelf had bij die gelegenheid zijn instemming betuigd. Veertig dagen na de geboorte van Wĕlle ri tjina, We Bĕrrigau's dochter, kwamen boden van Batara Guru met verlovingsgeschenken. Drie jaar bleven die geschenken in Kĕlling, toen stierf Wĕlle ri tjina. Zeven dagen na haar dood zond Batarailĕ' de geschenken terug, doch Batara Guru was van oordeel dat zij die naar het Geestenrijk moest meenemen, de Schepper had het huwelijk niet gewild. Tien dagen na Wĕlle ri tjina's aankomst in het Geestenrijk volgde Batarailĕ' haar. En toen hij drie jaar daar was, deed La Daeng lĕbbi' een huwelijksaanzoek, wat hij aanvaardde omdat een doode (schim) niet met een levende kan huwen. Er ontwikkelt zich een twistgesprek tusschen Batarailĕ' en de boden, de eerste waarschuwt voor de persoon van La Daeng lĕbbi' en zou Sawerigading willen afkoopen.

La Daeng lĕbbi', het gesprek gehoord hebbende, komt aanloopen en verwekt tumult. De boden verlaten op zeer ongewone wijze hals over kop het paleis en gaan Sawerigading aan boord bericht brengen. Er wordt besloten met wapengeweld tegen La Daeng lĕbbi' op te trekken. La Sinilele treedt nu ook in actie. La Pananrāng, op een met een kostbaar doek belegden steen gaande staan, roept den Hemel aan en offert voor het behoud van Sawerigading. De krijgsvaandels, een zonnescherm, worden gewijd. Het *mangaru'* heeft plaats[1]). La Pananrāng zegt Sawerigading aan boord te blijven. — Als het gedreun van het oprukkende leger in het paleis hoorbaar is, tracht

[1]) Wb. s.v. 1° *aru'*, al dansende trouw betuigen.

Batarailĕ' La Daeng lĕbbi' te bewegen den vijand af te koopen. Wĕlle ri tjina toont zich geheel één met haar echtgenoot.

De strijd breekt los. La Daeng lĕbbi' vlucht, verbergt zich bij de hoofdpaal, onder het paleis; de strijd schijnt verloren. La Tĕnritipĕ' komt tot La Daeng lĕbbi'.

Abrupt einde.

No. 203, fol°, 20½ × 33 c.M., 69 blz., 24 r. per blz.

TITEL:

iyanae / polena / ma'tanatana / sawerigading / na mula naita / ana'darana / riyasĕnge / we tĕnriyabēng / daeng manotĕ / tonasaka'e / rĕnrimparani / asĕnna manĕng / iyabēng / bissu loloye / tomarolae / ri botinglangi'.

(Sawerigading, van zijn zwerftocht teruggekeerd, ziet voor de eerste maal zijn [tweeling]zuster We Tĕnriyabēng).

Bovendien een titel in het Makassaarsch.

Het hs. bevat, om en om, één regel Boegineesch, één regel Makassaarsche vertaling. Het is dus de helft van 69 blz. lang.

Het stuk vangt aan als Sawerigading tien dagen van zijn zwerftocht in Luwu' terug is. De inhoud wijkt slechts weinig af van dien van het groote I La Galigo hs. van het Bijbel Genootschap, dl. VII slot, dl. VIII begin en is verder te vergelijken met de teksten A XIV—XVI.

In het verhaal dat We Datusĕngĕng over haar treurige jeugd in Tompo'tika' doet, zegt zij nog een tweede, niet bij name genoemde zuster gehad te hebben die, nog zuigeling zijnde, in een soort koffer gedaan werd (*gumpa serĕng*, ook: *karĕnra*), en neergelegd werd op de begraafplaats harer ouders. Hiermee te vergelijken wat in sommige teksten van Sawerigading's tocht naar Tjina gezegd werd over bij elkaar passende deksel en mand, waarvan het eene in handen van We Datusĕngĕng, het andere zich in Tjina bevond. Volgens deze lezing zou dan We Tĕnriabang van Tjina de bewuste zuigelinge zijn geweest. Over de lotgevallen van deze laatste vóór zij vorstin van Tjina is, is nergens iets gevonden.

De tekst eindigt abrupt in de episode van den tocht naar Mangkutu om hout te vellen voor den bouw van Sawerigading's schip, de I La Welĕnrēng. Zie verder de paralleltekste.

No. 191, kl. 8vo, 11 × 17½ c.M., 121 blz., 15 r. per blz.

TITEL:

— — — — surĕ'e ma'sengĕ'na i panangarĕng.
(Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading).

Na een korte inleiding, waarin de afschrijver zegt dat het vervaardigen van zijn geschrift niet gemakkelijk was, begint de eigenlijke tekst. Matthes zegt ervan dat hij de geschiedenis van Sawerigading's nicht I Panangarĕng bevat. Het is nagenoeg dezelfde tekst als A XXIX, hij begint op hetzelfde punt, doch loopt slechts tot de liefdeklacht van We Sawease (blz. 375) om daarin abrupt af te breken.

Door Guru Mangaji van Marana

No. 193, kl. 8°, 10½ × 18 c.M., 269 blz., 13 r. per blz.

TITEL:

lanae / surĕ' ma'sisengĕ'na / wĕlle ri djawa to soppenge / i la galigo.

[Verlangen van I La Galigo en Wĕlle ri djawa].

Cat. Matthes blz. 80: .... „bevat La-Galigo's liefde voor zijne „nicht Wĕlle ri-Djawa Batari-koeneng". Vgl. Boeg. Chrest. III 259: „La-Galigo begeeft zich tot zijn nicht en geliefde Wĕlle ri-Djawa „Batari-koeneng".

We Sulouleng We Madumĕllĕ, hofdame van We Tĕnrigangka van Tempe, I La Galigo's echtgenoote in La Tanette (Tjina) is waanzinnig verliefd op La Paladjarĕng To Rukkaputi To Wengĕng, neef en vertrouwde van I La Galigo Hij is ook haar genegen, doch een huwelijk is door zijn tante, de vorstin van Tempe, met de bedreiging dat zij hem dan van Wengĕng zou verbannen, onmogelijk gemaakt. —

I La Galigo heeft bij een bezoek We Palĕttei Wĕlle ri djawa Batarikuneng van Soppeng ri adja gezien. Drie jaar lang zendt hij geschenken om haar voor zich te winnen. Tevergeefs. Op zekeren dag wordt hem bericht dat zij gehuwd is. Hij gaat zelf naar Soppeng om haar met geschenken tot zich te trekken, We Sulouleng gaat mede als tusschenpersoon. Alle pogingen stuiten af op We Palĕttei's standvastige trouw aan haar echtgenoot, I La Mangkau' van Bombangtjina To Pawawoi To Pangkĕllarĕng van Urikĕlling.

I La Galigo druipt af naar de hanenvechtbaan.

Abrupt einde.

Het eerste bezoek van I La Galigo aan Soppeng valt vóór zijn huwelijk met We Tĕnrigangka, het tweede daarna.

Uitvoeriger:

We Sulouleng vertelt aan I We(y) Angkulu dat zij waanzinnig

verliefd is op La Paladjarĕng. Hij beantwoordde haar liefde. Het huwelijk kwam niet tot stand omdat de vorstin van Tempe (de moeder van We Tĕnrigangka) het niet wilde, zij had haar neef met verbanning van Wengĕng gedreigd. [Waarom zij over hem te zeggen had, wordt niet opgehelderd]. We Sulouleng meende toen ook dat het huwelijk niet door kon gaan [stilzwijgend verondersteld dat zij hem niet naar zijn verbanningsoord had kunnen volgen].

I We(y) Angkulu raadt van La Paladjarĕng af te zien en de echtelijke sponde met I La Mangkau' van Bombangtjina te deelen. Nu openbaart We Sulouleng hem, vóór het geval-La Paladjarĕng, bij de oprichting van de *djuru* van (We Tĕnridio) ontmoet te hebben. Zij had toen met hem geslapen, ter beveiliging, daar zij bevreesd was voor I La Pasewĕng van Tempe (Solo') die haar wilde verkrachten. [Op dit moment was We Tĕnrigangka nog met hem gehuwd].

I La Galigo heeft het gesprek met verbazing aangehoord. Desgevraagd bevestigt zij een sarong in La Paladjarĕng's koffer te hebben gedaan. Nu is het haar of zij ontelbare malen den coitus met hem heeft uitgeoefend.

I La Galigo gaat naar buiten, vraagt La Paladjarĕng bevestiging van het leggen der sarong in de koffer. La Padjadjarĕng bevestigt alles, ook wat We Sulouleng verder gezegd heeft.

's Avonds hoort hij van zijn echtgenoote We Tĕnrigangka nog eens een bevestiging der liefdesbetrekking, enz.

I La Galigo verblijft drie maanden bij zijn drie echtgenooten in La Tanette. Op zekeren dag, in de *baruga,* aan een gelag met de zeventig prinsen, vertelt I La Galigo, desgevraagd, gedroomd te hebben dat hij bij We Palĕttei lag. Drie jaar heeft hij *surĕ' ulawĕng*[1]) en geschenken gezonden, maar zij wilde niet met hem trouwen.

Als hij is gaan liggen, komt de wind tot hem. Deze vindt dat hij aan drie vrouwen (deftige, ongerekend Tappu'wara van Luwu' die *radjeng ma'tasa'* is) genoeg heeft. De wind gaat naar We Palĕttei, zij denkt nu aan I La Galigo. Het was geen ernst bij hem, meent zij, en hij is hoovaardig (het gewone verwijt). Het zal hem niet goed gaan. Zij voert een gesprek met haar vertrouwde We Ma'pamai', die altijd voor zijn onstandvastigheid gewaarschuwd heeft. Zij is verbaasd dat We Tĕnrigangka met hem gehuwd is terwijl hij haar, We Palĕttei, het hof maakte. We Palĕttei roept de(n) wind en zendt die(n) naar La Tanette met de geschenken die zij van I La Galigo heeft ontvangen. Aan We Ma'pamai' vertelt zij in den afgeloopen nacht bezoek

[1]) Hier: minnebrieven.

van de(n) wind gehad te hebben die haar kwam vertellen een jongeman in Tjina te kennen die een goed echtgenoot voor haar zou zijn. Doch hoe haar sarong in zijn kist te doen opdat hij trouw blijft? Daarna slaapt zij in.

[Later]. I La Galigo begeeft zich op zekeren morgen naar de hanenklopbaan. La Paerongi legt aan met zijn schip [terug van het huwelijksfeest van We Palĕttei]. De wind brengt de door We Palĕttei teruggezonden goederen aan [heeft ze dus geruimen tijd aangehouden, want haar huwelijk valt ertusschen]. Hij is er ontdaan van. De wind keert naar de *wiringlangi'* terug. Daar komen La Pamusurĕng en La Paladjarĕng aan, zij hebben het huwelijksfeest van We Palĕttei en I La Mangkau' bijgewoond. I La Galigo was niet genood. Zij prijzen We Palĕttei's schoonheid zoo uitbundig dat I La Galigo besluit naar Soppeng te gaan. Hij zamelt goederen in bij We Tĕnrigangka onder het motto: inzet bij de hanengevechten, verkrijgt haar vergunning om We Sulouleng mee te nemen, die kan dan als „postillon d'amour" dienst doen, bovendien kennen zij en I La Mangkau' elkaar (zie boven). Hij krijgt ook goederen van zijn andere vrouwen. I La Lamputje moet sirihpruimen geven maar wordt boos. We Sulouleng zal meegaan, z.g. om voor I La Galigo's eten te zorgen.

Uittocht uit Tjina en na twee etmalen aankomst in Soppeng, vóór de stad. I La Galigo zendt nu We Sulouleng naar I La Mangkau' die zich in de *baruga* bevindt, om logies. Hij vindt dat dadelijk goed, gaat het zijn vrouw zeggen, zij maakt bezwaren. I La Mangkau' gaat I La Galigo begroeten en leidt hem naar het paleis; daar ziet hij We Palĕttei. We Sulouleng wisselt blikken met La Paladjarĕng. Daarna maakt I La Mangkau', uit oude betrekking, grapjes met haar. Zij verzekert, nu geen liefde meer voor hem te gevoelen. I La Galigo lacht eens tegen La Paladjarĕng: Hebt ge ze samen gezien? [De laatste is dus met deze escapade bekend]. We Sulouleng gaat voor We Palĕttei zitten en brengt een boodschap van I La Galigo over, hij vraagt door de *pua' ma'towa* gewijd drinkwater, hij is op zijn tocht alle bronnen en stroomen dorstend voorbijgegaan om van haar drinkwater te krijgen. We Palĕttei: Haal het zelf. Intusschen neemt zij de vraagster op. Zooveel schoonheid, het is te begrijpen dat I La Mangkau' op haar verliefde. [Kent de escapade dus ook].

We Sulouleng brengt I La Galigo het door haar zelf gehaalde water. Hij zendt haar weer tot We Palĕttei, nu met duidelijke voorstellen hem te believen. Nu wordt We Palĕttei woedend. We Sulo-

ulĕng af. I La Galigo zendt haar nogmaals, hij wil met We Palĕttei huwen en haar een plaats in La Tanette geven, moet zij zeggen; gelijk op met de andere echtgenooten. — We Palĕttei spuwt en roept: „Ruk uit!" — Ze betuigt trouw aan haar gemaal.

Als We Sulouleng deze boodschap heeft overgebracht, raden de getrouwen La Paladjarĕng en La Pamusurĕng het erbij te laten; zijn toeleg gelukt toch niet. I La Galigo legt er zich bij neer; na eerst flink gedronken te hebben, waarbij de neven oude liefdeshistories vertellen, gaat men ter ruste en den volgenden morgen naar de hanenklopbaan.

Abrupt einde.

Manuscript afkomstig uit Sinjai
(zie v/d Burg 1943: 249

No. 194, f°, 21 × 34 c.M., 97 blz., 26-29 r. per blz., klein schrift.

TITEL:

salama' / iyanae / surĕ' panĕssaengi / surĕ' matena / i mono / [Dood van I Mono].

Cat. Matthes blz. 80: .... „handelt over den dood van Mono, die „eerst met La Pasewĕng en daarna met La Galigo getrouwd is ge„weest". In het Korte Overzicht van het geheele gedicht niet genoemd. — Er zijn geen andere hss. bekend. De gebeurtenissen die aan haar huwelijk met I La Galigo vooraf gaan zijn te vinden in A XXXIX hiervóór.

[We Tĕnrigangka I We Taono We Mono is in eersten echt gehuwd geweest met I La Pasewĕng van Solo' en heeft bij hem een zoon: I La Matonĕng. Na van hem gescheiden te zijn, is zij met I La Galigo, die reeds twee ebenbürtige echtgenooten bezat, in het huwelijk getreden]. Zij wordt ziek van verlangen naar I La Pasewĕng die geen tweede vrouw had en naar haar zoon die nu den huwbaren leeftijd bereikt heeft, doch van wiens huwelijk zij niets zal gewaar worden. In denzelfden tijd wordt I La Pasewĕng ziek om haar en sterft van hartsverlangen. Weldra sterft ook zij. I La Galigo is wanhopig en koestert gevaarlijke plannen.

Sawerigading constateert dat We Tĕnrigangka gestorven is van verlangen naar haar eersten echtgenoot en haar zoon, maar niet omdat de goden bepaald hadden dat haar leven beëindigd zou worden. Hij stelt zich in verbinding met zijn zuster We Tĕnriabĕng in den Hemel en verkrijgt dat We Tĕnrigangka uit den Hemel waar zij zich bij den Schepper bevond, weder op aarde wordt neergelaten. Zij wordt na eenigen tijd door een „nicht" die in een hemelland woont, We Wungatjoppo' gevolgd. We Tĕnrigangka maakt een reeks ceremonieën door en is dan weer I La Galigo's echtgenoote.

De rest van het verhaal wordt ingenomen door de zeer uitgesponnen liefdesbetrekkingen tusschen We Wungatjoppo' en La Tĕnridolo, echtgenoot van We Tĕnridio, die tot dusverre zijn vrouw volkomen trouw is geweest. In de beschrijving daarvan breekt de tekst af.

De gebeurtenissen van dit verhaal zijn te stellen als We Tĕnrigangka reeds geruimen tijd met I La Galigo gehuwd is geweest doch vóór het huwelijk van haar zoon La Tĕnritatta.

Uitvoeriger:

I La Pasewĕng in Tuwu' verlangt naar We Tĕnrigangka, zijn gewezen echtgenoote.

We Tĕnrigangka verlangt naar I La Pasewĕng en hun zoon I La Ma'toneng, zij denkt aan het vele goede dat zij van hem ondervonden heeft. I La Galigo verwaarloost haar voor Lamputje. Als I La Ma'toneng huwt, zal zij niet van de partij zijn.

I La Pasewĕng, naast zijn tegenwoordige echtgenoote We Djamputjina gelegen, denkt, 's nachts wakker wordende, We Tĕnrigangka naast zich te hebben.

Den volgenden morgen brengt de wind een boodschap van I La Pasewĕng aan We Tĕnrigangka; zij zendt soortgelijke boodschap terug.

I La Galigo wordt door We Tĕnrigangka bij een bezoek, in La Tanette, spinnig ontvangen. Zij houdt een loflied op I La Pasewĕng. Volgens I La Galigo is het *pemali* dat een zoon van een vroegeren echtgenoot hier zij. Het echtpaar kijft, I La Galigo lastert over We Palĕttei. Na door La Pananrāng terechtgewezen te zijn, gaat I La Galigo naar Lamputje.

In Tuwu'. I La Pasewĕng is ernstig ziek. Zijn moeder komt met I La Ma'toneng van Solo', zij laat wichelen. Hij ijlt aldoor over We Tĕnrigangka en sterft. Beschrijving begrafenis, bijgewoond door I We Angkulu die We Tĕnrigangka verslag doet. Deze is ontdaan.

Den volgenden morgen laat de moeder van I La Pasewĕng de erfgoederen van haar kleinzoon I La Ma'toneng uithalen, hij ontvangt ze maar vraagt slechts dat zijn vader leve. Tĕnrigangka, van een en ander in kennis gesteld, houdt een weeklacht op I La Pasewĕng's dood. De wind komt haar vertellen dat hij in de Onderwereld naar haar verlangt. We Tĕnrigangka wordt zwaar ziek, zij vraagt slechts naar Ma'toneng. Veel bezoek. We Tĕnridio komt wichelen en constateert dat We Tĕnrigangka naar I La Pasewĕng in de Onderwereld wil. Galigo zegt zelfs van We Tĕnriolle en Lamputje te willen scheiden mits zij in leven blijve. Zij sterft. I La Galigo is oprecht bedroefd, We Tĕnrigangka was hem dierbaarder dan We Tĕnriolle en I We Lamputje waren. Vele weeklachten in La Tanette, ook van mannen. Het lijk verandert niet. I La Galigo

ligt er maar naast, dit is *pemali* verklaard door Batara Guru. We Tĕnridjeka vertelt een en ander uit den tijd toen zij We Tĕnrigangka verwachtte, bizondere lusten, hemelverschijnselen. — Lamputje kijkt aldoor zuur; zij is jaloersch en zegt onbehoorlijke dingen. Toebereidselen voor de begrafenis.

Sawerigading zegt, ter geruststelling van I La Galigo, dat We Tĕnrigangka in de doodkist gelegd moet worden maar dat het niet volgens den wil der goden was dat zij stierf, het was I La Pasewĕng die haar een doodelijke ziekte bezorgde. Zij zal dus niet door het vuur verteerd worden. Begrafenis.

In de *pamasarĕng*[1]) heeft een ontmoeting plaats van de *sumangĕ'* van I La Pasewĕng en de *madjasulo* van We Tĕnrigangka. Zij is niet toeschietelijk, denkt aan haar kinderen op aarde. Zij zegt niet met hem mee te kunnen, daar zij nog niet door het laaiende vuur is geweest. Zij wordt door den regenboog meegevoerd. I La Pasewĕng blijft alleen. Zij komt in den Hemel aan vóór den Schepper en zijn gade. De Schepper zegt haar dat haar leven op aarde nog niet beëindigd is; zij was ziek geworden door de gelofte aan I La Pasewĕng hem naar de Onderwereld te zullen volgen, in dagen van vreugde gedaan, maar nu hij dood was bezwarend. Zij zal naar de aarde worden neergelaten als de *bannapati* van Sawerigading daar terug is. [De voorstelling is dus dat straks, als Sawerigading zich met den Hemel in verbinding stelt, zijn *bannapati* opstijgt, dat wordt ter plaatse echter niet zoo gezegd].

De begrafenis van We Tĕnrigangka is afgeloopen. We Djamputjina keert naar Tuwu' terug om aldaar voor het onthaal van het godenlichaam (!), de *waliala* van I La Pasewĕng te zorgen[2]).

Galigo is dol, hij wil de Onderwereld gaan bevechten en brengt een gewapende macht bijeen. Het is nu zeven dagen na de begrafenis. Hij wil de *bannapati* van I La Pasewĕng in de Onderwereld dooden alsmede den wind die zich verstoutte boodschappen tusschen We Tĕnrigangka en hem over te brengen.

Sawerigading brandt blaren, de geur stijgt ten Hemel, enz. Bij de ontmoeting van We Tĕnriabĕng en We Tĕnrigangka weent deze en denkt aan haar moeder, haar kinderen en I La Galigo, haar hart trekt

---

[1]) Hiermee schijnt het voorland van het Geestenrijk, dat elders Marapĕttang heet, bedoeld.

[2]) Hier moet de maaltijd bedoeld zijn die eenige dagen na het overlijden (den 3en, den 7en) gehouden wordt; *waliala* = de *bannapati* die in het Geestenland is.

dus naar de aarde [I La Pasewĕng's beeld wijkt terug]. Besloten wordt dat We Tĕnrigangka weer naar de aarde mag afdalen.

I La Galigo wordt van We Tĕnrigangka's graf weggetrokken en naar het paleis gebracht. Sawerigading is al zeven dagen binnenskamers (in verband met de hemelreis). Galigo ziet naar zijn andere echtgenooten niet om. Lamputje is giftig, wil We Tĕnrigangka's plaats in het paleis innemen.

We Tĕnrigangka daalt neer, te middernacht, bij de *posi'sao,* d.w.z. haar *sumangĕ'* (doch zij blijkt het zelf te zijn). Man en vrouw zijn hereenigd.

Sawerigading zegt, drie etmalen nadat We Tĕnrigangka is neergelaten, dat de tijd voor het te brengen offer daar is. De *puang*'s komen het paleis voor de *bannapati* van We Tĕnrigangka versieren. [Er wordt dus aan vastgehouden dat déze is neergedaald, het paleis wordt op dezelfde wijze als voor een bruiloft versierd].

We Wungasugi' (of: °tjoppo') verschijnt, naar zij zegt door haar vader uit den Hemel omlaag gezonden, die ongerust was over We Tĕnrigangka's ziekte. Ze heeft echter reeds gehoord dat „nicht" is herleefd.

Ceremonieën door We Tĕnrigangka doorgemaakt. Gastmaal ten paleize. Hanengevechten, dagen lang.

Verschillende neven willen met We Wungatjoppo' aanbinden, doch krijgen nul op het rekest. La Tĕnridolo is gelukkiger. Nu is Lamputje afgunstig op de schoone We Wungatjoppo' en verlaat het paleis voor haar eigen te Patjing, doch gaat naar We Tĕnriolle's paleis die haar vermaant en op haar rare afkomst wijst.

I La Galigo loopt alweer warm op We Wungatjoppo'. Volgens de dienares van haar hebben twee mannen op aarde de *sompa to Sĕlli* geboden, maar zij wilde niet. Zij wil ook niet met een hemelling huwen, doch voor een huwelijk op aarde krijgt zij geen toestemming. Er blijft slechts over een geheime minnarij. Zij eischt op La Tĕnridolo's avances eeuwige trouw, geen hanengevechten, samen één doodkist.

De feesten voor We Tĕnrigangka loopen ten einde. La Tĕnridolo constateert dat hij sedert zijn huwelijk met We Tĕnridio nooit een andere vrouw heeft aangekeken, maar nu zweet hij van We Wungatjoppo'. — Er is na veel gehaspel één uitweg. Zij zal naar een ander huis gaan. We Palĕttei schaft raad. Zij laat door wierook te branden de *sumangĕ'* van een *ana'dewata* neerdalen (zij is *bissu*), deze geeft haar mondsluiting en oogverwarring (bepaalde planten, wonderlijk

gevormd) waardoor het publiek stom en blind wordt en niemand iets van de vrijage zal bemerken. We Palĕttei geeft een en ander, na zich gewasschen te hebben, aan haar broeder La Tĕnridolo; met gebruiksaanwijzing. Haar hofdame beweegt We Wungatjoppo' toe te geven. Ze gaat naar het afzonderlijke paleis en plaatst zich naast de *posi'sao*. De aanwezigen beginnen al te klagen over *bissu*-ziekte.

Abrupt einde.

Waarschijnlijk volgt dat La Tĕnridolo bij haar kwam en zij samen den nacht doorbrachten.

Door Guru Mangaji van Mavana

No. 200, kl. 8vo, 10½ × 17 c.M., 535 + 536 = 1071 blz., 11 r. per blz.

TITEL:

ianae / poadaadaengi (. . . . doorgeschrapt) **riparewĕ'na sokori atu' datu pamusu' / ri pada / na la ma'galattung pawawinei i pada / iyanae pamulana /**

(De bruidschat van Datu Pamusu' voor We Tenripada wordt teruggezonden, La Ma'galattung huwt haar, eerste gedeelte).

Het hs. is in twee deelen gebonden met doorloopenden tekst, het tweede deel heeft geen titel. Het geheele hs. bevat de beschrijving van den broederstrijd van Lebarisompa (= Datu Pamusu') en La Ma'galattung, vgl. de teksten A XLIV—XLVII en C IX hiervóór. De redactie is dezelfde als van A XLIV, doch gaaf en zonder hiaten. Dezelfde onvastheden in de namen worden ook hier gevonden. Verder treden er, als altijd, personen op die in den paralleltekst niet voorkomen en omgekeerd.

Het begin valt later, bij I La Dewata's bezoek aan zijn echtgenoote Sompa ri timo' in Amĕsangĕng om haar over de moeilijke situatie te raadplegen. Het verhaal loopt iets verder door, tot een vollediger ontknooping, doch eindigt abrupt.

Uitvoeriger.

Deel I.

I La Dewata begeeft zich bij nacht van Wewangriu' naar Amĕsangĕng. Zet Sompa ri timo' de nieuwe situatie uiteen, geschapen door Lebarisompa's plannen om alvorens met We Tĕnripada te huwen, eerst een huwelijk met Pantjaitana te sluiten. Hij heeft buiten het gekonkel gestaan. Datu bissu en I La Mangkau' hebben van Wewangriu'-zijde alles bedisseld. Sompa ri timo' weigert, geeft last de versieringen voor het a.s. huwelijk af te breken en de trom te slaan ten teeken dat vrijers zich kunnen aanmelden. I La Dewata af naar Mario.

Lebarisompa laat La Ma'laniung in Wewangriu' vragen (aan Datu bissu en I La Mangkau') datum van opbrengen van huwelijksschat en huwelijk met Pantjaitana.

Lebarisompa naar Tĕssiambe om zijn ouders op de hoogte te brengen. Zij zijn als verpletterd. Tjolli'pudjie zendt in den nacht tot driemaal toe een bode naar Sompa ri timo' om haar te bewegen toe te stemmen dat Lebarisompa zijn huwelijk met We Tĕnripada uitstelle tot zeven dagen na dat met Pantjaitana, overeenkomstig zijn wensch. Afgewezen.

Den volgenden morgen wordt Lebarisompa's huwelijksschat voor We Tĕnripada teruggebracht.

In Amĕsangĕng stroomen vrijers toe, afgewezen. De *manurung*-sche wenscht La Ma'galattung.

Lebarisompa laat de *sompa* voor Pantjaitana brengen. Hij gaat zijn bijwijven rond om te vragen bij zijn aankleeding te helpen.

De dag van het huwelijk met Pantjaitana is aangebroken. Beschrijving. —

In Tjenrana. La Ma'tuppuang door een handelaar ingelicht, dat La Ma'galattung zich als huwelijkscandidaat in Amĕsangĕng kan aanmelden. La Ma'galattung huwt, in oorlogsuitrusting, in Amĕsangĕng met We Tĕnripada.

Zeven dagen na zijn huwelijk met Pantjaitana is Lebarisompa gemelijk gestemd, denkende aan het in Amĕsangĕng gesloten huwelijk. I La Tangarĕng komt een opwindend verhaal doen van dat huwelijk. Lebarisompa besluit Pantjaitana naar Tanatĕkko te brengen en daarna La Ma'galattung te gaan beoorlogen.

Terug in Tanatĕkko; na herhaling der huwelijksplechtigheden geeft Lebarisompa orders voor den krijgstocht. La Ma'laniung naar Wewangriu' gezonden om I La Mangkau' op te roepen, To (La?) Pawĕllĕrri naar Mariyo tot „neef" Sampewali. Towapasawĕng zendt Towalagĕnni westwaarts naar Tĕssiambe om met Opuna Wengĕng te spreken, I La Sanresĕng naar Amĕsangĕng om den oorlog te verklaren, hij zelf zal naar Mariyo oostwaarts gaan tot „anri" Dewata. — De zonen van I La Dewata trekken één lijn met Lebarisompa. — Consternatie in Tĕssiambe. — Towapasawĕng, in Mariyo aangekomen, verneemt dat I La Dewata als verwezen blijft sedert zijn terugkeer van Sompa ri timo'. — I La Sanresĕng doet zijn boodschap in Amĕsangĕng, La Ma'galattung woedend, I La Sanresĕng (steeds op zijn hand, ook later) raadt hem dadelijk naar Tjenrana terug te keeren. — La Ma'galattung met We Tĕnripada en de *manurung*-sche

naar Tjenrana, nieuwe huwelijksplechtigheden. Vazallen tegen den volgenden morgen opgeroepen. Rooftocht den zelfden nacht door La Ma'laniung, beantwoord door La Ma'darĕmmĕng en La Ma'tuppuang over zee en over land, bovendien vrouwen geroofd, zij vernielen het land vóór de poorten van Pintjĕngpute waar Pantjaitana haar inkomsten uit trekt.

In Tanatĕkko, dag voor begin der vijandelijkheden aangebroken. Aankomst van I La Mangkau' met zijn hulpvloot e.a. Sampewali, uit vrees voor Sompa ri timo' niet verschenen. *Mangaru'* in den avond en nacht. Vertrek op volgenden morgen bepaald. I La Mangkau' keert naar zijn schip terug.

Towapasawĕng overlegt met I To Tangarĕng (I La Sanresĕng), wat men voor La Ma'galattung kan doen. De eerste zegt den laatsten denzelfden avond naar Tĕssiambe te gaan. (De buffelrooftochten hebben reeds plaats gevonden). Opuna Wengĕng zendt, na ontvangst van I To Tangarĕng, Tjolli'pudjie naar Lebarisompa om hem te weerhouden. Zij komt aan onder het *mangaru'*. Geen resultaat.

Deel II.

Tjolli'pudjie, terug in Tĕssiambe, zendt Opuna Wengĕng naar Tjenrana om La Ma'galattung te bewegen den door Lebarisompa beraamden aanval af te koopen.

[De geschiedenis verplaatst terug naar den morgen]. In Tjenrana worden maatregelen van tegenweer genomen. Het *mangaru'* heeft plaats. 's Avonds drinkgelag. Terwijl men daarmee bezig is en La Ma'galattung de hoogte heeft, verschijnt Opuna Wengĕng, die voorstelt dat zijn zoon zich en zijn gebied onder Lebarisompa zal stellen. Afgewezen. Opuna Wengĕng wil dan We Tĕnripada naar Suppa' aan den anderen oever brengen.

In Tanatĕkko. Eerste expeditie van La Ma'laniung en I La Mangkau'; Lebarisompa zal later volgen, na het middageten. 's Morgens vóór Tjenrana, afgeslagen. Lebarisompa komt 's avonds aan, I La Mangkau' is weer scheepgegaan. Zijn schoonbroer is woedend. Gezamenlijke landing. La Ma'galattung rukt uit. Veldslag. Die van Tjenrana zijn drie etmalen belegerd, zonder water, zonder de buffels te kunnen weiden. Eerste poging van Lebarisompa om La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng tot verraad te bewegen; zij moeten den weg naar Suppa' wijzen. Tweede poging. I La Tangarĕng (moet dit niet I *To* Tangarĕng zijn?) tracht La Ma'galattung tot toegeven

te bewegen. Zijn beroep maakt wel indruk. De toestand wordt voor Tjenrana critiek, Toagalattung wil We Tĕnripada en de *manurung*-sche naar Suppa' overbrengen. Opuna Wengĕng is radeloos (paleis Tjenrana). Men is nu reeds zeven etmalen zonder drinken. We Tĕnripada, de *manurung*-sche, Opuna Wengĕng steken naar Suppa' over.

Lebarisompa meent dat Tjenrana ontruimd wordt, hoopt reeds We Tĕnripada buit te maken. Maar de gewapende macht die We Tĕnripada heeft weggebracht, keert terug en de strijd wordt hervat. Derde poging enz. La Ma'galattung en Lebarisompa houden een woordgevecht, daarna met de wapens. La Ma'galattung gewond, door getrouwen zwemmende naar den Suppa'-oever gebracht. Vierde poging enz. Lebarisompa die La Ma'tuppuang en La Ma'darĕmmĕng eerst wilde sparen, zegt nu: Vangt ze, dood of levend! Doch waar is de pajoeng van La Ma'galattung? Lebarisompa ontroert; vreest dat hij dood is. Intusschen is Tjenrana ontruimd. Lebarisompa bezichtigt, aangedaan en vol bewondering vóór La Ma'galattung het paleis. Er mag niet geplunderd worden. De schatten laat hij naar Tĕssiambe overbrengen.

Weeklacht van Tjolli'pudjie die het branden in de verte ziet. — Aankomst der goederen. Het weeklagen slaat over, o.a. naar Pintjĕngpute en Amĕsangĕng. Bataratungkĕ' laat een poging doen dat Lebarisompa ophoude. Afgewezen. Zij zendt een bode naar La Ma'galattung in Suppa'. Afgewezen.

Sompa ri timo' zendt een bode naar I La Dewata, nog steeds in Mariyo, dat hij We Tĕnripada dadelijk, bij nacht, van Suppa' zal afhalen, waarna zij Lebarisompa wil afkoopen. Zou deze nog weigeren, dat men hem dan doe weten dat zij haar broeder La Tĕnrisĕssu' te hulp zal roepen. I La Dewata vertrekt van Mariyo naar Amĕsangĕng en gaat na een onderhoud met Sompa ri timo', door naar Suppa', over land. Aankomst bij het aanbreken van den dag, ontmoeting met Opuna Wengĕng en La Ma'galattung. Hij zendt van hier boden naar Lebarisompa om af te koopen, bij weigering met oorlog met behulp van La Tĕnrisĕssu' te dreigen. De boden komen bij Lebarisompa in Kĕssi (Tjenrana is verbrand), tesamen met I La Mangkau'. Afgewezen. Nu wordt La Ma'galattung, als hij het verslag der boden hoort, zóó woedend dat hij opnieuw blaakt van krijgslust. I La Dewata en Opuna Wengĕng keuren het goed. We Tĕnripada vóór geroepen. — Bode naar La Tĕnrisĕssu' over zee gezonden, oostwaarts. I La Dewata terug naar Amĕsangĕng, de wakkere Sompa ri timo' is ver-

heugd over de flinkheid van La Ma'galattung te willen doorvechten.

La Tĕnrisĕssu' verschijnt met zijn vloot vóór Suppa'. La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung rukken van het paleis te Suppa' uit. *Mangaru'*. Sĕssu's komst aan Lebarisompa meegedeeld. Deze bindt in, wil afkoopen mits hij het veroverde land behoude. Zijn bode door La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' afgewezen. — La Tĕnrisĕssu' laat Lebarisompa een veldslag bij Suppa' tegen den volgenden morgen voorstellen. Beide partijen rukken dan daarheen op. Veldslag. Tegen den avond trekken La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung terug naar Suppa' (niet verslagen). La Tĕnrisĕssu' beraamt een krijgslist tegen den volgenden dag, de vijand zal in den rug gevallen worden. Daarbij zullen de neven van pajoeng en sirihdoos wisselen[1]). Opuna Wengĕng is nog in Suppa'. Towapasawĕng beraadslaagt met I La Dewata in Amĕsangĕng.

Den volgenden morgen zendt La Tĕnrisĕssu' een smaldeel naar Pintjĕngpute om dat te verwoesten, na afloop moet dit zich bij zijn vloot voegen[2]).

De afgesproken veldslag heeft plaats. Terwijl deze aan den gang is, d.w.z. van Lebarisompa tegen La Ma'galattung's afdeeling, ziet La Ma'laniung La Tĕnrisĕssu' landen, hij acht den strijd verloren. Opuna Wengĕng smeekt de *manurung*-sche (in Suppa') een eind aan den broederstrijd te maken. Zij zal een brandnetelregen op het leger van Lebarisompa laten neerdalen, dan zal hij naar Tanatĕkko terugkeeren. Lebarisompa, I La Mangkau', hun geheele macht gaan aan den haal. I La Mangkau' laat zijn sirihdoos achter, Lebarisompa zijn strijdmuts (*salloko kati*), de vederbos op de *salloko* en de hoorns ervan en zijn sirihdoos. Ook pajoengs achtergelaten[3]). Het door het leger achtergelaten aantal uitrustingsstukken is ontelbaar.

I La Dewata maant La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung tot matiging. [Niet toegelicht hoe hij van Amĕsangĕng terug gekomen is]. Ten slotte luisteren zij en trekken hun troepen terug. Lebarisompa verwijlt met I La Mangkau' buiten Pao. Alle volk krabt zich (van wege den brandnetelregen), wil niet langer vechten. La Tĕnrisĕssu' en La Ma'galattung keeren triomfantelijk naar Suppa' terug. Feestgelag.

---

[1]) La Ma'galattung is te land, La Tĕnrisĕssu' beschikt over een vloot. Wanneer nu de pajoeng van den laatsten Lebarisompa te land van voren aanvalt, zal deze niet op de gedachte van een overval in den rug van de zeezijde komen.

[2]) Pintjĕngpute was reeds door La Ma'tuppuang c.s. verwoest.

[3]) Achtergelaten zaken en eigenaren niet constant.

Den volgenden morgen laten zij de bemachtigde insignia (pajoeng, sirihdoos, *salloko,* enz.) met bloed wijden (waarom?). I Da Galattung strooit *wĕnno* over de pajoeng *manurung* en de sirihdoos en de *salloko,* zingt er gewijde zangen bij, dit doet ook de *pua' ma'towa.*

La Ma'galattung draagt La Ma'tuppuang en (La Tĕnrisĕssu') La Ma'palĕppĕ' op, de insignia terug te brengen met de boodschap dat hij niet onder twee pajoengs kan zitten en Lebarisompa intusschen toch zou blijven leven. Zoo is het ook niet passend dat hij twee sirihdoozen zou hebben, enz. [De bedoeling is dat La Ma'galattung Lebarisompa weer de hand wil reiken]. Pijnlijke ontvangst der boden, Lebarisompa ziet van tegenstand af, blijft in Tanatĕkko.

Nu kan La Tĕnrisĕssu' veilig naar Timpa'ladja' terugkeeren, La Ma'galattung naar Amĕsangĕng. De *manurung*-sche wenscht daarheen vooruit terug te keeren. Zij zal melden wanneer La Ma'galattung met We Tĕnripada en La Tĕnrisĕssu moeten komen.

Te noen wederzien van de *manurung*-sche en Sompa ri timo' in Amĕsangĕng. I La Dewata komt het paleis binnen (van waar?), hij krijgt den wind van voren. De *manurung*-sche laat Tjolli'pudjie in Tĕssiambe en Bataratungkĕ' uitnoodigen. Opuna Wengĕng is weder thuis (hoe?), ook Bataratungkĕ' en I La Mangkau' blijken in Tĕssiambe te zijn.

Aankomst in Amĕsangĕng. Hier zegt Opuna Wengĕng tot I La Mangkau' naar Wewangriu' terug te gaan, de oude is bang voor La Tĕnrisĕssu'.

Corrupt einde.

[Hierna behoort te volgen de blijde inkomste van La Ma'galattung, We Tĕnripada en La Tĕnrisĕssu' in Amĕsangĕng, waarvan de toebereidselen reeds zijn meegedeeld. Hierna zal dan nog moeten volgen dat de eersten naar Tjenrana terugkeeren, de laatsten naar Timpa'ladja'].

No. 195, kl. 8vo, 11 × 17 c.M., 254 — 1 blz., 11-13 r. per blz.

Zonder titel, eerste bladzijde ontbreekt.

INHOUD:

Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina (ged.).

Op blz. 8 begint het verhaal opnieuw; het reeds gezegde wordt, nu volledig, in eenigszins andere bewoordingen herhaald.

De inhoud komt met dien van hs. C XIV Berlijn overeen, doch loopt slechts tot de weigering van Karaeng tompo' om in Tjina te blijven. Het vervolg van het hs. ontbreekt. De cat. Matthes blz. 80 zegt er slechts van dat het defect is en handelt over La Galigo's vrouw Karaeng-Tompo' Daeng-Ma'lino en haar zoon La Ma'panganro.

De verschillen met C XIV zijn van te weinig belang om een uitvoerige wedergave te wettigen; zie aldaar.

In dezen tekst is duidelijk dat Sawerigading zijn schoondochter pas herkent, als zij haar vermomming heeft afgelegd.

De tekst loopt tot blz. 964, laatste alinea van C XIV.

No. 202, kl. 8vo, 10½ × 17½ c.M., 136 blz., 13 r. per blz.

Zonder titel.

INHOUD:

La Makaroda begeeft zich van Tompo'tika' Timpa'ladja' naar Tjenrana om Pantjailangi' (= We Sompa ri kunēng) te huwen.

Cat. Matthes blz. 83: .... „bevat .... een gedicht in het metrum „der La Galigo-poëzy op La Makaroda's minnarijen en dergelijken."

Het gedicht is niet slechts in het metrum der La Galigo-poëzie, maar vormt deel van den I La Galigo-cyclus.

De inhoud is de volgende: La Makaroda, prins van Letengriu' (Sĕnridjawa), bevindt zich te Tompo'tika' Timpa'ladja' waar hij het huwelijk van La Siyanglangi' van Tanatĕkko met een dochter van den vorst La Tĕnrisĕssu' heeft bijgewoond. Hij verneemt dat diens zoon La Wĕkkĕ'sompa in het geheim een huwelijk met Werodjadjarĕng van Matasolo' gesloten heeft, terwijl in Tjenrana reeds alles in gereedheid was gebracht voor zijn huwelijk met de prinses Pantjailangi' aldaar.

La Makaroda zeilt nu ijlings naar Tjenrana en verwerft Pantjailangi's hand.

La Wĕkke'sompa die niet van haar had afgezien, volgt met een groote vloot, landt in Tjenrana en begint een oorlog terwijl de huwelijksplechtigheden van La Makaroda en Pantjailangi' nog niet afgeloopen zijn.

In de beschrijving van den slag breekt het verhaal af. Aan het slot staat de datum (zonder jaartal) vermeld waarop het geschrift beëindigd is. Het heeft echter een abrupt einde.

De tekst is duidelijk en bondig, hij bevat ook de gebeurtenissen voorafgaande aan tekst A LXVII hiervóór, welke er nagenoeg bij aansluit en erdoor verduidelijkt wordt. Zie ook de inleiding aldaar.

Uitvoeriger.

La Ma'luluang heeft van iemand die uit Matasolo' gekomen is,

vernomen dat La Wĕkkĕ'sompa aldaar in het geheim in het huwelijk getreden is met Werodjadjarĕng, hij deelt dit mede aan zijn heer La Makaroda die zich te Tompo'tika' Timpa'ladja' bevindt, alwaar hij het huwelijk van La Siyanglangi' van Tanatĕkko met de (ongenoemde) dochter van La Tĕnrisĕssu', vorst van dat land en vader van La Wĕkkĕ'sompa heeft bijgewoond.

Daar La Wĕkkĕ'sompa met Pantjailangi' van Tjenrana zou trouwen en dat huwelijk reeds is voorbereid, wordt La Makaroda woedend over zooveel trouweloosheid. Zonder het einde der huwelijksfeesten af te wachten, zeilt hij weg naar Tjenrana.

In Tjenrana is alles voor het a.s. huwelijk van Pantjailangi' en La Wĕkkĕ'sompa in de weer. De afspraak was toch dat dit huwelijk dadelijk na dat van La Siyanglangi' gesloten zou worden.

Pantjaitana, vorstin van Tanatĕkko, halfzuster van We Tĕnripada, Pantjailangi's moeder, heeft vogels naar Tompo'tika' uitgezonden om zich te vergewissen of het huwelijk van La Siyanglangi' gesloten is. Op den terugweg belanden de vogels in Matasolo' en doen daar de ontdekking van La Wĕkkĕ'sompa's geheim huwelijk en aanwezigheid. Zij vliegen door naar Tjenrana en lichten We Tĕnripada in over wat er gebeurd is. Zij vertellen erbij dat La Wĕkkĕ'sompa's plan is zijn huwelijk met Pantjailangi' later te doen plaats hebben [1]).

We Tĕnripada is van deze mededeeling als verpletterd. Dadelijk wil zij de trom laten slaan ten teeken dat haar dochter huwbaar is. De *manurung*-sche waarschuwt tegen overhaasting en bewerkt dat de wind als bode naar Tompo'tika' wordt gezonden om te informeeren wat van het bericht waar is.

La Makaroda ontmoet op weg naar Tjenrana op zee een vloot die van Sĕnridjawa komt. La Parakasi, de raadsman zijns vaders, spreekt een waarschuwend woord. Er was bepaald dat hij met zijn nicht Ane manĕrru' van Wadĕng zou huwen, het gaat niet aan dat hij nu Pantjailangi' gaat huwen zooals zijn plan is. La Makaroda antwoordt dat eerste huwelijk niet op te geven, maar eerst in Sĕnridjawa te willen huwen, aldus de afspraak zijner ouders met We Tĕnripada om hun kinderen met elkaar te laten huwen, volvoerende [2]).

---

[1]) Op deze uitzending van vogels zien waarschijnlijk de verwijten die Pantjaitana later tegenover We Tĕnripada zichzelf doet, zie tekst A LXVII blz. 708 noot 1.

[2]) De afspraak luidde eenigszins anders, zie beneden.

Men gaat ergens aan land. Hier worden de vaandels met bloed gewijd en heeft het *mangaru'* plaats[1]).

La Wĕkkĕ'sompa bevindt zich in Matasolo' binnenskamers met Werodjadjarĕng. Hij droomt dat iemand hem zegt: „Er zeilt iemand „uit Sĕnridjawa naar uw bruid in Tjenrana." — Nu wil hij dadelijk weg en daar ook heen gaan om Pantjailangi' te huwen. Zijn vertrouwde en legeraanvoerder La Ma'liungĕng moet hem met een vloot volgen na eerst de vaandels gewijd te hebben en daarbij het *mangaru'* te hebben laten plaats hebben. Werodjadjarĕng toont zich meegaande, geeft hem desgevraagd een aangekauwde sirihpruim. Hij gaat scheep en vertrekt. (La Ma'liungĕng volgt later, maar men komt tesamen in Tjenrana).

La Tĕnrisĕssu' en zijn echtgenoote vernemen nu eerst dat hun zoon in Matasolo' gehuwd is. Zij zijn ontdaan en voorzien groote moeilijkheden. Op voorstel van Polalĕnge adjuwara ritungo zal een bode naar Tjenrana gezonden worden, onder aanbieding van eenige landen als geschenk, opdat Pantjailangi' toch We Tĕnripada's toestemming tot een huwelijk met La Wĕkkĕ'sompa verkrijge, erbij zeggende dat zijn ouders van La Wĕkkĕ'sompa's bedrijf onkundig waren.

InTjenrana laat We Tĕnripada de trom slaan ten teeken dat huwelijkscandidaten voor Pantjailangi' zich kunnen aanmelden. [Van de resultaten der uitzending van den wind op kondschap wordt verder niet gesproken]. Er melden zich boden van vrijers aan, We Tĕnripada wil hen telkens dadelijk aannemen om de schande van haar en Pantjailangi' te bedekken, doch de *manurung*-sche wijst hen één voor één af.

Dan verschijnt de vloot van La Makaroda ter reede. Verheugd hoort hij de trom slaan en zendt La Parakasi als huwelijksbode. We Tĕnripada zegt hem dat de afspraak van haar met We Tĕnribali om elkaars *baisĕng* te worden aldus luidde: Wanneer Bali in Tanatĕkko een zoon kreeg en zij een dochter, zouden die met elkaar huwen. Evenzoo wanneer Bali in Letengriu' een dochter kreeg en zij een zoon. Bali's zoon in Tanatĕkko (bij Lebarisompa) is La Siyanglangi'; het huwelijk van haar dochter met dezen is onmogelijk gemaakt door La Wĕkkĕ'sompa die tegen Tanatĕkko optrad (en zoo de baan voor zichzelf wilde vrijmaken en dan ook met Pantjailangi' verloofd werd). In Letengriu' heeft Bali een zoon (La Makaroda), geen

---

[1]) Wb. s.v. *aru'*.

dochter, maar We Tĕnripada vindt nu toch goed dat hij met haar dochter trouwt om de *baisĕng*-verhouding tot stand te doen komen. (Van La Wĕkkĕ'sompa wil zij niet meer weten). Ook de anderen: haar moeder, haar echtgenoot, de *manurung*-sche kunnen er zich mee vereenigen, de moeder van La Wĕkkĕ'sompa zegt immers ook dat hij hen belogen heeft. Terwijl nog over de *sompa to Sĕlli* (huwelijksschat) onderhandeld wordt, komt een nieuwe bode van La Makaroda om op spoed aan te dringen, hij wil den volgenden dag den huwelijksschat opbrengen en den overvolgenden dag trouwen. We Tĕnripada keurt dat goed, alles voor de huwelijkssluiting staat immers nog gereed, ook de gasten zijn aanwezig.

La Makaroda is zeer verheugd over den goeden uitslag. Den volgenden dag wordt de huwelijksschat opgebracht.

In den nacht verschijnt La Wĕkkĕ'sompa met een groote vloot vóór Amĕsangĕng (onder Tjenrana). Hij hoort van visschers dat het huwelijk den volgenden dag zal plaats hebben. Ten hoogste gebelgd laat hij alles voor den strijd in gereedheid brengen, het *mangaru'* heeft plaats.

De rest van het gedicht wordt ingenomen door beschrijvingen van den strijd te land en ter zee. Onder het woeden der wapenen trekt La Makaroda naar zijn bruid om te trouwen. La Ma'galattung laat Lebarisompa van Tanatĕkko, Padumpa'lipu van Wewangriu' en I La Dewata waarschuwen[1]). Hij tracht zijn neef (neveu) La Wĕkkĕ'sompa tot andere gedachten te brengen. La Makaroda, als bruidegom in een draagzetel op weg naar het paleis, springt eruit en begint een kamp met La Wĕkkĕ'sompa. Er dringt een gerucht tot het paleis door dat La Makaroda gesneuveld zou zijn. De vrouwen gaan uit het paleis omlaag.

Abrupt einde.

---

[1]) Als tekst A LXVII begint, zijn zij reeds aanwezig.

No. 201, kl. 8vo, 10 × 17 c.M., 93 blz., 15 r. per blz.

TITEL:

Salama' / panĕssaengi botinna La Ma(ng)karoda.
(Huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru').

Op het schutblad zijn in inkt en potlood verschillende aanteekeningen gesteld, die echter geen inlichtingen omtrent het hs. bevatten.

Matthes noemt dit hs. een gedicht in het metrum der La Galigo-poëzie op het huwelijk van La Makaroda met Daeng-Naga (= Ane manĕrru') van Wadĕng. — Het is niet alleen in het metrum dier poëzie, doch vormt deel van den I La Galigo-cyclus. De inhoud is in hoofdzaak dezelfde als C XIX, doch in andere bewerking; het begint later en loopt slechts tot waar Panjiwi'gau' zijn gewapend verzet tegen het huwelijk opgeeft. De tekst bevat tegenstrijdigheden en verwarringen in de namen, evenals de parallel-tekst, alsmede toespelingen op gebeurtenissen die niet zijn op te helderen omdat de teksten waarin deze waarschijnlijk uitvoeriger behandeld worden, onbekend zijn. Er is in de namen tamelijk veel verschil met C XIX.

Uitvoeriger.

In Sĕnridjawa. De bode die uitgezonden is om gasten voor het huwelijksfeest van La Makaroda en Ane manĕrru' uit te noodigen, is teruggekeerd; hij deelt mede wie wel en wie niet zullen komen. La Makaroda zal zich, op verzoek van We Madutana, over land van Sĕnridjawa naar Wadĕng begeven. De *sompa* is reeds overgebracht. Panjiwi'gau' heeft zich verontschuldigd, hij koestert het plan den stoet van den bruidegom met de wapens in den weg te treden. Wadĕng ligt oostelijk van Sĕnridjawa. De gasten van We Madutana zijn ook reeds in Wadĕng bijeen. Saliwuwongĕng is nog niet verschenen, omdat hij moeite doet zijn zoon Panjiwi'gau' van zijn plan af te brengen en hem tracht te bewegen van Ane manĕrru' af te zien. Het is een grief van den zoon dat zijn schepen door La Makasaung zijn gekaapt en de bemanning gedood (niet nader toegelicht); uit wraak wil hij La Makaroda's huwelijk verhinderen.

Na zijn zoogmoeder een wierooktest gevraagd te hebben, roept

hij, wierook brandende, zijn makker in den Hemel Sĕnrimaunru' aan. Deze komt per regenboog onder natuurverschijnselen omlaag, stelt zich vóór hem. De vriend wijst erop dat La Makaroda en Ane manĕrru' verloofd zijn, maar keurt tenslotte toch goed dat Panjiwi'-gau' den bruidegom met zijn stoet op weg van Sĕnridjawa naar Wadĕng wil beoorlogen, hij zal hulptroepen uit den Hemel zenden.

Panjiwi'gau' gaat weer terug naar zijn ouders, hij legt zich er bij neer zonder wapens naar Wadĕng te gaan (zonder het te meenen). Zijn ouders zijn verheugd over dit besluit. Doch in het geheim ordent Panjiwi'gau' zijn troepen.

De dag vóór het in staatsie optrekken van den bruidegom naar Wadĕng is aangebroken. Er komen nog steeds nieuwe gasten, hooge heeren met veel gevolg in Sĕnridjawa aan; onder hen is o.a. I La Mamusu', nog een knaap, maar die zal blijken te blaken van strijd-lust. Tĕnrisumpala bestrooit hem aan de paleistrap met *wĕnno*. Palawabu' houdt zich in het bizonder met zijn *neveu* bezig. 's Avonds wordt een maaltijd aangericht. (De volgorde schijnt hier in de war). — La Makaroda is in bruidegomsdracht, hij stapt in den *naga*-draag-zetel (over de herkomst hiervan wordt niets gezegd). *Bissu*'s zingen en dansen. De opbrengers willen op de gewone wijze afkoopsommen bieden aan de tegenhouders. Doch nu treedt Panjiwi'gau' c.s. in ernst als tegenhouder op. Er wordt gevochten. Men bemerkt wie de tegenhouder is. La Makaroda vaart woedend tegen hem uit. De vazalvorsten van La Tĕnriliwĕng komen op het gevechtsterrein. Palawabu' laat zich over Panjiwi'gau' inlichten; hij meent dat de tegenstand moet worden afgekocht, de strijd moet ophouden, want Panjiwi'gau' is familie. Algemeene instemming aan Sĕnridjawa-zijde. Panjiwi'gau' weigert. Nieuwe gevechten.

Daar komen de hemelsche hulptroepen van Panjiwi'gau' op „maan-paarden", zij vernielen de eerehagen. Sĕnrimaunru' zendt uit den Hemel ook nog vuur, het fornuis in den optocht wordt vermeesterd. De beide neven La Makaroda en La Makasaung rukken weer tegen Panjiwi'gau' op. De mutsen dragende vogels van Rĕmmangrilangi' werpen uit den Hemel een blik op de aarde en zien wat er gaande is. Zij dalen naar het oorlogsveld af. Zij willen niet dat de neven met de hunnen vechten, zij beschermen hen met hun vleugels. Aan den verbaasden La Makaroda maken zij zich bekend als de vogels waarnaar zijn moeder begeerte had toen zij van hem zwanger was. Zij willen den strijd alleen verder voeren; maar daar wil La Makaroda niet van hooren, hij is beschaamd en is zich geen schuld bewust met

dit huwelijk. Toch belezen de vogels hem en zijn strijders terug te treden, zij beschermen hen met hun uitgespreide vleugels. Er wordt nu door beide groepen hemellingen tegen elkaar gevochten. Ook Panjiwi'gau' c.s. vechten niet langer. [Hoe het verder met de vogels gaat, wordt niet verhaald].

La Ma'panjompa en La Tĕnriliwĕng met hun mannen op het gevechtsterrein verschijnende, trachten de vechtenden (nu weer de menschen) te scheiden. Tevergeefs trachten zij La Makaroda te paaien met geschenken om van het huwelijk af te zien. La Tĕnriliwĕng wil ook wel voor zijn zoon vechten om het huwelijk te laten doorgaan. Nu begint La Makaroda te schreien en vraagt smeekend hem toch met Panjiwi'gau' te laten vechten. — Simpuanglĕtte, La Ma'dungkĕlleng en Saliwuwongĕng komen naar hem toe. „Luister naar vermaan!" Zijn vader weet een prinses die even schoon is als Ane manĕrru' en Ane manotĕ', n.l. We Ma'suwanna van Mene'empong. — Panjiwi'gau' neemt aan daarheen te gaan; is zij minder schoon, dan keert hij terug en hervat den strijd. Hij wil zijn krijgsmacht nog niet terugtrekken zoolang La Makaroda dat nog niet gedaan heeft. — Nu gaan Simpuanglĕtte en La Ma'dungkĕlleng naar dezen toe om hem te belezen den strijd te staken. Hij blijft onwillig omdat hij zich niet schuldig gevoelt. Doch dan dreigt Simpuanglĕtte het huwelijk niet te zullen laten doorgaan. Voor deze bedreiging zwicht hij en hij belooft zijn mannen terug te zullen trekken, mits het niet gebeure dat Panjiwi'gau' Ane manĕrru' zou trouwen of den strijd zou hervatten. Simpuanglĕtte stelt hem gerust.

Dit is wel een goed slot van het verhaal, maar het loopt toch nog door, zooals uit hs. C XIX kan blijken.

No. 197, kl. 4°, 299 blz., 17 × 22 c.M., 14-15 r. per blz.

De inhoud is volgens de voorin geplakte Boegineesche opgave als volgt:

La (Tĕnri)tatta komt (van Luwu') in Tjina om te huwen (met zijn „nicht" Bataritodja);
Strijd van Adji Laide en La Makarumpa;
Huwelijk van Adji Laide en We Ane banna;
Adji Laide onttrekt La Makarumpa zijn bruid Bataralamming.

Dit is het eerste van een reeks van drie deelen, die zonder geheel aaneen te sluiten, opeenvolgende gebeurtenissen beschrijven.

Zij zijn echter niet sluitend te maken met de verhalen die zich om Sĕnridjawa als middelpunt bewegen en waarin o.a. Adji Laide één generatie ouder is dan de pas volwassenen.

Zie voor den inhoud van dit deel, Catt. Matthes blz. 80 v.v. en vgl. Korte Inhoudsopgave, Boeg. Chrestomathie III 260 v.v. Buiten hs. 196 Bijbel Genootschap, dat een deel van het huwelijk van La Tĕnritatta beschrijft (zie hierachter), is geen ander hs. bekend.

De „oorlog" van Adji Laide en La Makarumpa ontstaat aldus, dat eerstgenoemde tijdens de huwelijksfeesten Bataralamming, de verloofde van den laatste ziende, op slag verliefd wordt. Dit wekt den toorn van La Makarumpa die Adji Laide tot een hanengevecht uitdaagt met het weloverwogen plan daarbij te chicaneeren, waardoor strijd zal ontbranden en hij de gelegenheid krijgen zal den ander te lijf te gaan. Aldus geschiedt terwijl de huwelijksceremonieën aan den gang zijn. Zijn chicaneeren is oorzaak dat hij ten slotte in het ongelijk gesteld wordt en gedwongen wordt van zijn bruid afstand te doen.

Het huwelijk van Adji Laide met We Ane banna heeft hier, in tegenstelling met de verhalen der groep waarin zij als vast verbonden echtelingen optreden, een zeer tijdelijk karakter. Zoodra hij Tjina verlaat, verdwijnt zij uit den gezichtskring.

Over een huwelijk van hem (Tunĕ'sangiyang bij Matthes is dezelfde als Adji Laide) met Bataralamming wordt in de andere groep verhalen slechts terloops gesproken.

Te zelfder tijd als Adji Laide, verlieft zijn halfbroer La Ma'-panganro zich en wel op zijn nicht We Patekai. Hun huwelijk komt in hs. 199 zonder moeilijkheden tot stand.

Het verhaal begint met de mededeeling dat Sawerigading La Pananrāng wil gaan raadplegen over den goeden dag voor La Tĕnritatta's huwelijk. De huwelijksschat *to Sĕlli* wordt van La Tanette naar Malimongĕng gebracht. Maaltijd vóór het opleiden van den bruidegom. — Volgenden dag opleiden naar Mario (Malimongĕng). Tegenhouden zeer uitvoerig. In de beschrijving der pogingen om Bataritodja van den zolder af te laten komen, begint tekst no. 196 (hierachter). Adji Laide is op slag verliefd op Bataralamming, verloofde van La Makarumpa; La Ma'panganro op We Patekai. I La Galigo ziet zijn boeleerster Wĕlle ri djawa weder. De bruidegom is tot aan de *lamming* gekomen, ceremonieën. Maaltijd. La Ma'panganro zweert bij den *posi'sao,* dezen latende drinken, Adji Laide *idem,* hebben het oog op vervulling hunner wenschen. La Makarumpa wordt woedend op Adji Laide, beraamt een hanengevecht waarin hij zal chicaneeren, waarna een strijd ontbranden kan. Intusschen gaat het gastmaal ten paleize door. Hanenkamp, La Makarumpa zet alles en alles op het spel. De gasten laten het tweetal (hem en Adji Laide) alleen betijden. La Makarumpa verliest, ontkent, gevecht; hij wordt gewond. Langdurige bemiddelingspogingen. La Makarumpa geeft een valsche voorstelling van zaken, weldra door Adji Laide recht gezet. Sawerigading komt eraan te pas, hij laat de dooden tot het leven terugbrengen. De hanenkampen zullen door anderen worden voortgezet. Er wordt verder bemiddeld, de stemming wordt ongunstig voor La Makarumpa. Adji Laide is edelmoedig jegens La Makarumpa, doch wil zijn bruid. De verzoening heeft plaats. *Bij deze gelegenheid reikt Sawerigading aan beiden een aangekauwde sirihpruim,* de herinnering worde begraven.

Intusschen danst I La Galigo To Kĕlling die de hanengevechten had voortgezet, als een jonge kerel. Boven in het paleis is de maaltijd gereed.

Voortzetting van het bruiloftsmaal; Bataritodja wordt aangemoedigd te eten. Adji Laide krijgt verlof naar La Tanette te gaan, hij heeft hoofdpijn. [Blijkt later bij zijn ouders te zijn]. Bataritodja geeft zich niet aan La Tĕnritatta; haar moeder is boos, maar La Tĕnridolo merkt op dat het bij hen zeven maanden geduurd heeft. De gasten gaan vertrekken. Er worden afspraken voor huwelijken

gemaakt (zie later), ze zullen in Luwu' in tegenwoordigheid van Bataralattu' en echtgenoote gesloten worden. Om La Makarumpa te ontzien kan het huwelijk van Bataralamming met Adji Laide ook in Luwu' gesloten worden.

Adji Laide wil ook met Ane banna huwen. Galigo wil er niet van weten omdat zij is *ana' manurung* (hoe?), gestorven, naar de Onderwereld bij haar vader geweest en weer levend geworden [anders hs. A LXXI]. [Daarentegen werd vroeger door We Tĕnridio gezegd: Adji Laide is uit den Hemel, We Ane banna is slechts een aardling]. Tjudai ziet in een huwelijk van Adji Laide met haar het middel hem in Tjina te houden. Later kan hij in Luwu' huwen (met Bataralamming). I La Galigo laat het doen van aanzoek bij We Ane banna in Sabanglowang aan de anderen over. Het zal een tijdelijk huwelijk zijn tot Adji Laide met La Tĕnritatta en alle anderen naar Luwu' trekt. La Sinilele komt namens Sawerigading Adji Laide aan huis bij zijn moeder mededeelen dat men hem met We Ane banna wil laten huwen. Hij verzoekt We Tĕnribalobo op de hoogte te brengen. Daar zal La Tĕnriranrĕng zich mee belasten. — Kleine maaltijd in het paleis van Sawerigading, La Sattumpugi' en We Tĕnriabang keuren het huwelijk goed. We Ma'darĕmmĕng zal de *palawaduta* voor het bekomen ja-woord worden aangeboden. Neemt aan. — La Tĕnriranrĕng verklaart, vóór Tĕnribalobo verschenen, dat het huwelijk met We Ane banna, als Adji Laide naar Luwu' gaat, weer ontbonden zal worden. (Hiervan blijkt verder niets, wel wordt gezegd dat zij niet mee zal gaan naar Luwu'). Toestemming van Tĕnribalobo. Zoowel naar Sabanglowang als naar Lenrang *palawaduta* gezonden, evenveel. — Dansoefeningen onder leiding van I La Galigo met het oog op Luwu'. Vijftien etmalen na het huwelijk van La Tĕnritatta zal Adji Laide als bruidegom naar Lenrang worden geleid. Huwelijkssluiting terloops vermeld. I La Galigo verneemt We Ane banna's volledigen naam (zonder eind). — Voorwaar, een kind der Onderwereld. — Adji Laide informeert (na het huwelijk) wanneer men naar Luwu' zal vertrekken.

Uittocht van Malimongĕng naar La Tanette. Sawerigading zal niet meegaan naar Luwu'. Bataritodja is nog onwillig tegen La Tĕnritatta. I La Galigo komt met Adji Laide bij We Tĕnriolle, de zoon vertelt van zijn huwelijk. Tĕnribalobo zal de *palawa duta* gezonden worden (was reeds gebeurd). Adji Laide terug naar Lenrang. Zij vindt alles weer best, ontvangt volgenden dag de goederen.

In La Tanette. Sedert besloten is La Tĕnritatta naar Luwu' te

volgen, wordt er voortdurend gedanst. La Tĕnritatta is zeven maanden gehuwd. De vloot is gereed. I La Lumpongĕ' e.a. zullen vooruit zeilen om Bataralattu' kennis te geven. I La Galigo komt het paleis binnen met vele anderen, o.a. Adji Laide, zij zijn tien dagen weggeweest in verband met het opbrengen van de *palawaduta* voor Balobo. Afscheid van de vooruitzeilers. —

Tien etmalen nadat de boden van Tjina zijn weggezeild, worden Bataralattu' en We Opusĕngĕng 's morgens wakker. I La Lumpongĕ' (Bulu'tana), La Tĕmma'lurĕng (To Sinilele) en La Sinilele verschijnen. Rapport van het huwelijk van La Tĕnritatta en van den strijd van La Makarumpa en Adji Laide vóór het paleis van Malimongĕng. Afwijkende bizonderheden over den laatste, o.a. in den Hemel werd zijn navelstreng afgesneden; We Tĕnriabĕng zorgde voor zoogmoeders; meer dan tien etmalen nadat de navelstreng plechtig om het huis was gedragen, werd Adji Laide naar Wiringlangi' neergelaten; aldaar ceremonie van het op aarde treden; de *manurung* van Posi'tana is toen naar den Hemel opgestegen om een schip voor den tocht naar Tjina te vragen, daarbij wijzende naar de Onderwereld, waarna er een schip uit Todangtodja kwam; waarmee de reis is gedaan. Daarna oorlog van I La Galigo en zijn zoon. —

La Sinilele vertelt dat La Makarumpa en Bataralamming (verloofden) van elkander gescheiden zijn; drie etmalen na het opbrengen der *palawaduta* aan Tĕnribalobo zijn zij afgevaren (klopt niet), hier in Luwu' zal de *sompa* voor haar worden opgebracht. —

Nadat de maand waarin de boden vooruit waren gezeild, verstreken is, wordt alles voor het vertrek van Tjina in gereedheid gebracht. Sawerigading is er naar aan toe. Op een morgen gaat men in optocht scheep.

No. 198, kl. 4to, 255 blz., 17 × 21 c.M., 14 r. per blz.

De inhoud is volgens de voorin geplakte Boegineesche opgave als volgt:

I We Tjudai trekt met bijna al haar verwanten, tesamen met La Tĕnritatta en echtgenoote van Tjina naar Luwu'. Sawerigading blijft achter, ook We Ane banna en Wĕlle ri djawa.

Sawerigading ontvangt een gouden brief van We Tĕnriabĕng, hem aanzeggende naar Luwu' te trekken. Aldaar aangekomen, lost hij zijn eed in (afgelegd toen hij Luwu' den rug toekeerde, d.w.z. de eed wordt te niet gedaan).

Aankomst van We Adiluwu' met familie uit Tompo'tika', w.o. We Tĕnrirawe van Wadĕng.

We Tĕnriabĕng c.s. daalt neer.

De Schepper daalt neer.

De Heer der Onderwereld komt op.

De Schepper keert naar den Hemel terug.

We Tĕnriabĕng volgt later met haar nicht We Tĕnridio.

Zie ook Cat. Matthes blz. 81 v.v.; anders: Korte Inhoudsopgave, Boeg. Chrestomathie III 261.

Voortzetting van no. 197. De inhoud is te vergelijken met A LXXV.

Beschrijving van I We Tjudai's uittocht. Sawerigading zal tot Wewangriu' uitgeleide doen. Na drie etmalen varens bemerkt men een vuurberg bij Gima. Bezoek aan dit eiland. Sawerigading keert naar Tjina terug. De vloot vaart verder, heeft in het gezicht van Marasanging-Dusung een storm te doorstaan. Men ontmoet op zee de schepen van anderen die op weg zijn naar Luwu'. De vloot vaart langs verschillende, bekende plaatsen. In Luwu' is alles voor de ontvangst der gasten gereed. Verwelkoming aan boord door Bataralattu' en We Datusĕngĕng. Feestelijke intocht; bij aankomst in het paleis ontketent Bataralattu' voor korten tijd noodweer. Tevens inhalen van het jonge paar La Tĕnritatta. Het huwelijk van Adji Laide met Bataralamming moet nog plaats hebben. — I We Tjudai maakt, van verlangen naar Sawerigading, een crisis door. We Tĕnridio heeft een ingeving van haar hemelschen echtgenoot gehad dat Sawerigading

op weg naar Luwu' is. I We Tjudai krijgt een sacraal bad in We Tĕnriabēng's paleis.

Den volgenden morgen landt Sawerigading, hij is gekomen op last van We Tĕnriabēng (namens den Schepper), die hem een gouden brief heeft toegeworpen. Het eerst noodige is dat hij zijn eed inlost, daarna is hij vrij, noodig omdat I We Tjudai wegkwijnt [zonder inlossing van zijn eed zou hij niet in Luwu' mogen komen]. Zijn ouders begroeten hem aan de landingsplaats. [Hij is niet heimelijk uit Tjina vertrokken]. Allerlei tot inlossing van den eed, door Sawerigading bij zijn vertrek van Luwu' uitgesproken, wordt aangebracht: buffels, kaarsen, enz. *Bissu's*, *wĕnno*, muziek. De *bissu's* zingen *elong's* en gewijde zangen, de vazalvorsten dansen, allerlei hout wordt bestreken. Noodweer treedt in. Sirihoffer. Sawerigading omhelst een slachtbuffel, de bekende bladen (gebruikt als hij dooden doet herleven) links en rechts, enz. enz. De eed is los. Weder goed weer. Ceremonieele intocht in Luwu', met inbegrip van ritueel, benoodigd voor het betrekken van een nieuwe woning.

Sawerigading en I We Tjudai begeven zich naar het slaapvertrek. — Hij zal een sacraal bad nemen doch maakt een slippertje naar We Panangarĕng.

Sawerigading zendt den vogel La Dunrungserĕng met een uitnoodiging naar den Schepper.

Aankomst der gasten uit Tompo'tika'. Nauwelijks zijn zij gezeten of er breekt een onweer los. Dit is een aankondiging van de komst der hemellingen. We Tĕnriabēng c.s. dalen neer; zij brengt paleizen mee. De *puwang ma'toa* moet deze wijden.

Den volgenden morgen is het weer noodweer en duister, nu dalen neer resp. komen op, paleizen uit Hemel en Onderwereld, voor Sawerigading bestemd. Schepper en Heer der Onderwereld zullen den volgenden dag komen. Inwijding der paleizen. Volgenden dag, te noen, noodweer; aankomst. De Schepper heeft zijn zoons meegebracht (Batara Guru niet genoemd). Batara Wero komt van Posi'tana. De zonen van den Heer der Onderwereld zijn er ook.

Er worden hanengevechten gehouden, ingeleid door twee batara's. De Schepper deelt mede dat hij Batarawero naar Posi'tana verbannen heeft wegens zijn opgeblazenheid en omdat hij op de hanenvechtbaan chicaneerde; doch thans, na vijftien *pariama*, is hij vriendelijk en geeft zijn zoon een aangekauwde sirihpruim (verzoening). De Schepper laat alle vorstelijke personages, van ouder tot jonger, dansen. Ook broers van den Schepper zijn aanwezig. Allen die

dansen, worden rijkelijk begiftigd. Na de mannen dansen de vrouwen. We Opusĕngĕng zegt dat We Tĕnriabang haar zuster is, in een mand weggezweefd. Gutu'patalo en We Tĕnridio gevoelen zich beiden niet goed, hij gaat heimelijk naast haar op haar sponde liggen, doch wordt teruggewezen. Zij weigert vooralsnog mee ten Hemel te gaan. We Tĕnriabĕng grijpt in, zij zal later Dio mee ten Hemel nemen, hij moet eerder, met den Schepper, terugkeeren. Het huwelijk zal in den Hemel plaats hebben. — De Schepper offert buffels om tegenspoed verre van Sawerigading te houden. Algemeene maaltijd in het door den Schepper meegebrachte paleis. Een zoon van den Heer der Onderwereld zegt na afloop te hopen dat Sawerigading de Onderwereld zal beërven en daar regeeren.

Sĕngĕngpabeta, La Tatta Gima, Tĕddjorisompa komen nu eerst. Zij hebben zich verlaat. De hanengevechten duren voort. [Sluit niet aan]. De Schepper, zeer vermaakt, wil zijn haan met dien van den Heer der Onderwereld laten kampen. De hanen weigeren. — Sawerigading komt den Schepper over het voorstel uit de Onderwereld raadplegen. Hoe moet het met Luwu' gaan, als hij daarheen trekt? De Schepper: „Doe wat Guru ri Sĕllĕng wil; ik zal u in de Onder„wereld een kind bij I We Tjudai geven. Dat kind zal naar de „Middelwereld opstijgen, daar met een neef, Gutu'tĕllino, zoon van „Abĕng en La Punna langi', huwen en over de wereld regeeren."

De Schepper stijgt met zijn gansche gevolg, met uitzondering van Abĕng ten Hemel. Adiluwu' en Datusĕngĕng doen de groeten aan hun vader (die dus in den Hemel gebleven was). De Heer der Onderwereld daalt met de zijnen omlaag. Batarawero blijft.

Nu pas komen de schepen van Sĕngĕngpabeta, La Tatta Gima en Tĕddjorisompa in den riviermond aan. (Zie boven, dit moment tweemaal aangelascht, verschillend verteld, andere hand). Zenden boden ten paleize. Tĕddjorisompa is niet eerder gekomen uit vrees voor Batarawero. Bij de ceremonie van het op aarde laten treden van Adji Laide in Wiringlangi' waren hij en Batarawero aanwezig, de laatste had hem toegevoegd: „gij zult slechts in Wewangriu' regee„ren". Bataralattu' wijst erop dat Batarawero naar Posi'tana verbannen is omdat hij bij de hanengevechten chicaneerde. (Van het hier door Tĕddjorisompa vertelde is van elders niets bekend).

In de inhoudsopgave wordt het voorgesteld alsof het kind van Wĕlle ri djawa de echtgenoot van We Ma'darĕmmĕng is, dit kan niet. — Alleen het oudste kind van Abĕng blijft in den Hemel achter

(wie?). Inderdaad komt zij alleen met La Makarakka en volgen andere zonen later met den Schepper mede. Verder heet het dat uit Hemel en Onderwereld alleen mannen komen, met uitzondering der gemalinnen van den Schepper en Guru ri Sĕllĕng. Uit den tekst blijkt dit in zooverre dat slechts namen van mannen genoemd worden.

Afwijkingen van A LXXV.

De tekst begint ongeveer op hetzelfde punt als A LXXV, de redactie is een andere. Hij wijkt op de volgende punten daarvan af:

De eed van Sawerigading, bij zijn vertrek uit Luwu' afgelegd, wordt niet meegedeeld; er blijkt slechts dat hij gezworen had niet naar Luwu' te zullen terugkeeren.

Sawerigading blijft niet achter, maar doet de vloot tot Wewangriu' uitgeleide.

Van de vloot af wordt een bode vooruitgezonden om in Luwu' te gaan waarschuwen. Er zijn geen schepen van Tjina uit vooruitgezeild.

Sawerigading wordt door een gouden brief van We Tĕnriabĕng gemachtigd naar Luwu' terug te keeren, hij gaat openlijk, vgl. A LXXV blz. 799.

De andere tekst is over verschillende gebeurtenissen die na Sawerigading's terugkomst in Luwu' plaats hebben, duidelijker.

De familie uit Wewangriu' komt in A LXXV tegelijk met die uit Tompo'tika', de echtgenoot van We Adiluwu' is mede aanwezig. Later wordt terloops gezegd dat de familie uit Wewangriu' e.a. te laat kwamen *voor het huwelijksfeest van La Tĕnritatta.*

In A LXXV komt We Tĕnriabĕng met *twee* kinderen in Luwu'.

Aldaar heet het dat Sawerigading zeven jaar in Luwu' moet blijven en dan naar de Onderwereld moet afdalen; doch nader keurt de Schepper goed dat hij nu reeds gaat.

Na de ontmoeting van We Tĕnridio en Gutu'patalo volgt in A LXXV het tooneel van den door smart overmeesterden La Tĕnridolo. Daarna rijzen Abĕng met Dio *tesamen* met den Schepper c.s. omhoog, terwijl Guru ri Sĕllĕng naar de Onderwereld gaat.

Uit den aard der zaak ontbreekt daarna het tooneel van de komst van Tĕddjorisompa e.a., dat trouwens in den onderhavigen tekst ook hier niet behoort, daar het op andere wijze reeds eerder verhaald is.

A LXXV loopt daarna nog door (blz. 812 v.v. hiervóór).

Alles tesamen genomen zijn de verschillen aanzienlijk, de andere tekst is beter, duidelijker en volledíger.

No. 199, kl. 4to, 491 + 4 = 495 blz., 16½ × 20½ c.M., 15 r. per blz.

De pagineering telt 491 blz.; tusschen de bladzijden 299-300 en 395-396 zijn telkens twee bladzijden overgeslagen.

De inhoud is volgens de voorin geplakte, Boegineesche inhoudsopgave:

1. De *manurung* van Posi'tana gaat naar Warĕ'.
2. Huwelijk van Adji Laide en Bataralamming.
3. De Welĕnrēng zinkt weg naar de Onderwereld.
4. De Schepper daalt naar Luwu' neder. De vorsten op de aarde gaan deels naar de Onderwereld, deels naar den Hemel.
5. We Tĕnriabēng baart Salinrunglangi, naar de aarde gezonden; I We Tjudai baart Mutiatodja, *idem.* — Zij huwen.
6. Uit hun huwelijk wordt Bataratodja geboren[1]).

Bijgevoegd, inlasch na 1:

We Tĕnridio stijgt met We Tĕnriabēng ten Hemel. Haar echtgenoot blijft in Luwu' met haar kind. Zij huwt in den Hemel [met Gutu'patalo].

Zie ook Cat. Matthes blz. 82 v.v. Vollediger: Korte Inhoudsopgave, Boeg. Chrestomathie III 261 v.v.

Het begin van dezen tekst laat zich vergelijken met A LXXV hiervóór van blz. 812 tot het einde, het vervolg met A LXXVI-LXXVIII, doch er zijn groote verschillen. Het huwelijk van Adji Laide en Bataralamming in Luwu' wordt uitvoerig beschreven. Hierna volgt de hemelvaart van We Tĕnridio tesamen met We Tĕnriabēng, des Scheppers terugkeer naar den Hemel is reeds in het voorafgaande hs. no. 198 beschreven. A LXXV breekt af in de ontmoeting van La Tĕnridolo, hier: La Tĕnrilolong, op aarde achtergebleven, met zijn voormalige echtgenoote We Tĕnridio, door Sawerigading bewerkstelligd. Deze episode wordt hier volledig gegeven.

---

[1]) Aan het einde wordt nog gezegd: „Einde van het Galigo-verhaal, na het „schommelen van Bataratodja (er staat: „in den Hemel", 1. „in Luwu' ") omdat „allen in de Onderwereld afdalen."

In het vervolg wordt Sawerigading aangezegd, nadat eenige huwelijken van kleinkinderen zullen hebben plaats gehad, naar de Onderwereld te verhuizen. Als hij reeds meer dan tien jaren in Luwu' is, wordt I We Tjudai zwanger. Daar zij niet naar de Onderwereld wenschte te gaan, wordt het zóó voorgesteld alsof men naar Tjina zal terugkeeren.

Op dit punt begint A LXXVI en loopt verder met dit hs. parallel. Beiden gaan tot het einde van het verhaal. Matthes meent dat het slot ontbreekt (Cat. blz. 83), doch dat is niet het geval. In A LXXVI wordt nog toegevoegd dat drie maanden lang na dezen dag des gerichts Salinrunglangi' een groot verlangen behield naar den Hemel en Mutiatodja naar de Onderwereld.

Een bode deelt iets mede over een bezoek van La Walinono (Wewanglangi') aan Batara Kĕlling in den Hemel; na terugkeer werd hij door zijn echtgenoote Tunruange awanalangi' genoemd.

Bataralattu' laat een onthaal voor Tĕddjorisompa gereed maken. (Hier wordt doorgesponnen op de te late komst van dezen).

Er worden eenige huwelijken door den *manurung* van Posi'tana bedisseld. (Volgens de inhoudsopgave is hij naar Warĕ' gegaan).

Het huwelijk van Adji Laide en Bataralamming zal plaats hebben; dat van La Ma'panganro een maand later. De kinderen van Lamputje zullen in Tompo'tika' en Wadĕng huwen, met goedkeuring van den *manurung*. We Tĕnrisolong blijft, op uitdrukkelijk verlangen van La Pananrāng, voor zijn kleinzoon La Makarumpa gereserveerd. De *manurung* zweeft onder natuurverschijnselen weg, op zijn rustbank liggende.

Slippertje van Sawerigading.

Beschrijving van het huwelijk; Adji Laide gaat van Warĕ uit, hier regelt de *manurung*! Tijdens de huwelijksfeesten gaat de zon, op last van den *manurung*, drie etmalen niet onder. Adji Laide geldt als hemelling. —

We Tĕnriabēng's dag om met We Tĕnridio ten Hemel te varen is gekomen, zij is al meer dan zeven maanden in Luwu'. Vóór Dio opgaat, is haar *bannapati* gedoofd. Opstijging per draagzetel langs den regenboog. Na aankomst in den Hemel wordt Dio gewekt. La Tĕnrilolong is beklagenswaardig achtergebleven.

De gasten, o.a. de te laat gekomen La Wadjolangi' beginnen afscheid te nemen. De *manurung* gaat heen met La Ma'panganro en

We Patekai. Sangadjiunru' en Tĕnripanampe worden meegenomen naar Tompo'tika' om daar te huwen.

Sawerigading zorgt dat La Tĕnrilolong We Dio te zien krijgt. Hij gaat liggen, zijn schoonzoon naast zich. Hij slaapt zeven etmalen vast, in dien tijd is de hemelreis gebeurd. Hij had nog gezegd dat Adji Laide in dien tijd vertrekken moest, zonder hem te wekken. Men heeft We Dio op de rustbank zien liggen, gezelsende met La Tĕnrilolong. Sawerigading zegt haar *sumangĕ'* en haar *bannapati* naar beneden te hebben gebracht, zij zelf laat de groeten doen (bleef dus in den Hemel).

We Tĕnrisolong zal nu met La Makarumpa huwen, hij zal van Warĕ' uitgaan.

La Punna langi' in den Hemel zegt dat Sawerigading, na het huwelijk, moet verhuizen. Sangadjiunru' zal in Tompo'tika' Batara Sunra We Lĕttetodja huwen, zeven maanden later Tĕnripanampe Mutiagutu'. Het huwelijk van La Ma'panganro en We Patekai is in Posi'tana gesloten.

I We Tjudai is nu zeven jaar in Warĕ' geweest, Sawerigading trok tusschen Warĕ' en Luwu' heen en weer. Hij is weer in Luwu', de komst van La Ma'panganro en Adji Laide wachtende. — I La Galigo heeft We Lamputje alleen naar Tompo'tika' ter gelegenheid der huwelijken laten trekken. — Sawerigading komt I We Tjudai c.s. halen om mee naar Luwu' te gaan, doch Tĕnribalobo moet met La Tĕnrilolong in Warĕ' blijven.

Aankomst in Luwu', de wind heeft (zoogenaamd?) Sawerigading en I We Tjudai overgebracht. Alle jonggetrouwden aanwezig.

Als Sawerigading meer dan 10 jaar in Luwu' is, wordt I We Tjudai zwanger. Zij heeft verlangst naar wonderlijke spijzen, enz. (uitvoerig). Bizonderheid: Bataralattu' zelf zal een en ander voor haar in de Onderwereld gaan vragen (waarom daar?). Alles komt als verlangd. Sawerigading kondigt aan dat vazalvorsten uit de Onderwereld zijn aangekomen om hem en I We Tjudai daarheen te begeleiden; hij moet daar Guru ri Sĕllĕng in het bestuur vervangen. Zij wil niet, wenscht terug te gaan naar Tjina, het is *pemali* dat een zwangere de zee oversteekt! Bataralattu' billijkt haar verzoek, doch La Pangorisĕng (wijzer dan zijn meester) zegt dat alles in Luwu' zal verdwijnen. Den volgenden dag is een goede dag om te vertrekken, La Tĕnritatta en echtgenoote mogen niet mede, evenmin La Sulolipu en echtgenoote.

La Pangorisĕng weet door den droom dat I We Tjudai Tjina

niet bereiken zal. Nu worden ook Tĕnribalobo en andere kinderen en kindskinderen opgeroepen om mee naar Tjina te gaan. Men zal over drie maanden terugkomen. La Tĕnritatta en La Sulolipu diverteeren zich in het hanenperk.

Den dag na de afvaart duiken, ongezien, talloozen uit de Onderwereld op; de Welĕnrēng zinkt omlaag. La Patunĕrrang en Towapatudu, wier schepen niet mede zijn verzonken, besluiten naar Luwu' terug te keeren. Aankomst door eenige lagen in de Onderwereld, plechtig ingehaald. Opu Samuda zal zijn gezag overdragen.

Bataralattu' en echtgenoote zijn in kommerlijken staat achtergebleven. Dit is aanleiding voor den Schepper heimelijk neer te dalen en hun aan te zeggen dat hij hen naar de Onderwereld zal zenden om hun nakroost te ontmoeten, Luwu' zal ontledigd worden. Hij zendt een bode naar Tompo'tika' opdat We Adiluwu' en echtgenoote opstijgen ten Hemel, slechts één nazaat mag er blijven. Allen menschen zal worden aangezegd naar Hemel of Onderwereld te gaan; ook Tĕddjorisompa en La Tĕnritatta van Gima moet worden aangezegd slechts één nazaat achter te laten, de rest moet naar Hemel en Onderwereld. De dochter van Sawerigading (nog niet geboren) zal opkomen om met den (nog niet geboren) zoon van We Tĕnriabēng in Luwu' te huwen; alles op aarde zal Luwu' gehoorzamen. La Sattumpugi' moet naar den Achterhemel terugkeeren. La Pangorisĕng en broeders en nageslacht zullen naar de Onderwereld wegzinken. De Schepper zendt Bataralattu' en echtgenoote naar binnen, in het *manurung*-paleis; hij kijkt dan scherp naar het paleis en denkt hen weg. Hij laat den blik over Luwu' weiden. Onder natuurverschijnselen komt het paleis in de Onderwereld. Op aarde wordt alles dooreengeworpen, de Schepper stijgt ten Hemel, op aarde is het ledig. Guru ri Sĕllĕng laat overal heen uitnoodigingen rondzenden om tegenwoordig te zijn bij de overdracht van het gezag. —

We Tĕnriabēng is in barensnood. De Schepper, uit de hoogte dit ziende, doet het kind geboren worden.

De groote bijeenkomst in de Onderwereld is afgeloopen, Sawerigading is daar nu drie maanden. I La Galigo heeft er het land Palaguna gekregen, de zeventig neven kregen elk wat. (Zij blijven dus in de Onderwereld). In de Onderwereld ontmoeten allen ook Batara Guru en echtgenoote. La Sattumpugi' en echtgenoote zijn aanwezig (dus niet naar den Achterhemel).

I We Tjudai is in barensnood; onder de *tjĕmpa*'s wordt gekampt. De Schepper zegt slechts: het kind is geboren, en het is er. Sali-

nrunglangi' is zeventig dagen geleden geschommeld, We Tĕnriabĕng en Sawerigading zullen nu ten tweeden male *baisĕng* worden; om alles in Hemel, Onderwereld en op aarde te vereenigen.

Opu Samuda de Jonge[1]) is nu tien jaar in de Onderwereld. Als Salinrunglangi' ruim tien jaar oud is, daalt de Schepper uit den Oppersten Hemel naar het paleis van We Tĕnriabĕng, zeggende dat hij Salinrunglangi' omlaag wil zenden. Geschiedt in een bamboe, als Batara Guru vroeger. Hij zal een geslacht instellen, afgescheiden van den Hemel. Aan Opu Samuda de Jonge wordt een boodschap gezonden om zijn dochter omhoog te zenden met erfzwaarden, „op-„dat het nageslacht zich daaraan het voorgeslacht herinnere."

De Schepper ziet Salinrunglangi' scherp aan, zijn *bannapati* wegmakende. Zijn ouders jammeren, maar dat is *pemali* als een *datu manurung* omlaag gaat. De Schepper legt Salinrunglangi' zelf in de bamboe; met de bekende kruiden (door Batara Guru en door Sawerigading gebruikt om dooden op te wekken) daarna in den schommel, enz. Per regenboog omlaag naar top paleis, de schommel komt in de *djadjarĕng* neer; de bamboe splijt in tweeën. Schommel en regenboog weer opgetrokken.

Salinrunglangi' gaat op een morgen onbewust naar het strand, stapt op Punna liung die hem naar de Onderwereld brengt om zijn bruid te zien, want het is *pemali* iemand te huwen zonder haar eerst gezien te hebben. Hartelijke ontvangst van alle familieleden Hij keert naar Luwu' terug op dezelfde wijze als hij gekomen is. Daarna wordt hij tien dagen opgefleurd met hanengevechten. Op een morgen ziet men dat zijn lichaam naar de Onderwereld is gezakt om met zijn nicht te huwen. Men tracht hem bij te brengen, plotseling staat hij op, ziet zich door prinsen en dienaressen omringd. Men was ongerust omdat hij doorsliep, dacht dat hij weg was (dus zijn onstoffelijk lichaam is gaan huwen) en dan zou men het met een *radjeng ma'tasa'* als vorst hebben moeten stellen. Hij deelt dan mede in de Onderwereld geweest te zijn om te trouwen, hij heeft zichzelf de ceremonieën zien doormaken (uitvoerig). Opu Samuda de Jonge had hem gezegd vooruit omhoog te gaan en aan het strand de komst van Mutiatodja af te wachten. Opstijging van deze als vroeger van We Njili'timo'. Hij plaatst haar in haar draagzetel met Tĕnriawaru. La Sulolipu is ook meegekomen en verscheidene anderen.

Na zeven maanden is zij zwanger (geen herhaling der ceremo-

---

[1]) = Sawerigading.

nieën, geen coitus-verhaal), vraagt vreemde spijzen. Hij zelft zorgt dat alles verschijnt door zich op een rustbank te leggen en te laten bewierooken (dit is de manier om zich vrij overal heen te kunnen bewegen). Na twaalf maanden heeft de bevalling plaats met kamp, doch niet dan nadat Opu Samuda de Jonge verschenen is en de *puwang*'s terecht gewezen heeft en La Punna langi' per regenboog op den top van het paleis is neergekomen, ongezien, oorlogsdracht en oorlogstuig voor zijn kleinzoon medebrengende. Opu Samuda de Jonge roept de ongeboren vrucht ten strijde, het bloed heeft onder de *tjĕmpa*'s gevloeid. Het kind is geboren, reeds vóór zijn geboorte in krijgsdos. De navelstreng is nog niet zichtbaar, zij is in den Hemel (?). („ri botinglangi riparanru' ladju tinawung sesumangĕ'na[1]) „/ le padĕppei sia ma'siga ritjaretjare tjero datue"[2])).

Sawerigading zegt nu tot Mutiatodja dat over zeven maanden de regenboog zal worden opgetrokken, Hemel en Onderwereld zullen worden afgesloten. Daarna zullen er alleen heimelijk witbloedige *manurung*'s neergezonden worden. Als hij drie etmalen in Luwu' geweest is, gaat hij naar de Onderwereld terug. In dien tijd heeft I La Galigo zich met de neven vermaakt. Sawerigading zegt toe hem vóór de sluiting ongezien nog eens naar Luwu' en Tjina te zullen laten opstijgen.

Alsnu wordt uitvoerig de schommelceremonie van Bataratodja, den stamhouder, beschreven. De schommel wordt in den Hemel aangevraagd. Adji Laide (Wiringlangi'), La Ma'panganro (Pudjanati) e.a. worden tot de plechtigheid genood. Het wichtje is nu zeven maanden. — Salinrunglangi' ontvangt van een hemelbode inlichtingen over de geslachten die in Luwu', Tompo'tika', Tjina, Wewangriwu' zullen gegrondvest worden en dat Hemel en Onderwereld gesloten zullen worden, zooals de(n) bode door Sawerigading medegedeeld. Van den regenboog wordt hier gezegd dat het de weg is waarlangs de goden afdalen. Batara Guru zal naar het schitterende paleis Matalĕtte (in den Hemel) verhuizen, door hem gebouwd en regeeren over hemellanden, den naam zijns vaders krijgen en gezag hebben over zijn mede-vorsten in den Hemel. Hij zal het ook zijn die in het geheim vorsten omlaag zal zenden. De bode heeft dit alles van den Schepper vernomen.

Thans is Batara Guru nog in de Onderwereld (op bezoek), doch

---

[1]) Vgl. blz. 840 noot 1.

[2]) Wil misschien zeggen dat het kind vlug werd ingewikkeld.

als hij in Matalĕtte aankomt, zal La Punna langi' daar ook heengaan, omdat zijn nageslacht alsmede de Schepper en zijn echtgenoote daar bijeen zullen zijn. In Luwu' zijn de vloten van Adji Laide en La Ma'panganro reeds aangekomen. Nu daalt de schommel neer; La Punna langi' komt mee. De schommel wordt met bloed gewijd, enz. (Uitvoerig). I We Tjudai hoort het in de Onderwereld. La Punna langi' laat voor den knaap, in den schommel gezeten, een spiegelgevecht houden.

Weemoedige stemming met oog op spoedige afsluiting van Hemel en Onderwereld. Doch La Punna langi' zegt: „Ween niet, Salinrung-„langi'!, als gij achterkleinkinderen hebt, zult gij naar Matalĕtte om-„hoog gevoerd worden om ons te zien." — Hij stijgt weer op; na zijn lijfkris aan zijn schoondochter te hebben gegeven, die haar weer aan haar zoon moet nalaten. Adji Laide en La Ma'panganro vertrekken weder.

Als La Punna langi' drie etmalen in den Hemel terug is, komen de zoons vertellen dat Batara Guru nu verlangt dat zij naar Matalĕtte verhuizen, hij is uit de Onderwereld opgekomen. Alle vazallen des Scheppers moeten zich den volgenden dag verzamelen vóór zijn paleis. Zijn wil is dat voortaan Batara Guru heimelijk *manurung*'s zal zenden van witten bloede. De zeven hemellagen zullen tevens ontledigd worden (zijn dus buiten den godenhemel), Hemel en Onderwereld afgesloten.

Den bewusten, volgenden morgen gaan Salinrunglangi' en Mutiatodja beurtelings in den schommel zitten, hun kind op schoot nemende. Dan gaan zij naar binnen, droefgeestig, er worden *elong*'s gezongen die hen niet opbeuren.

De zon verkleint; ze is nu zoo groot als een gezicht en de schaduw (*wadjowadjo*) van den regenboog bereikt de aarde (niet meer hij zelf). Radeloosheid. I Da Pasĕssung zegt: „Dit is het gericht."

Salinrunglangi' en Mutiatodja zien naar buiten, zij zijn als verpletterd, zij werpt zich radeloos in zijn schoot.

No. 196, kl. 8°, 10½ × 18 c.M., 77 blz., 15 r. per blz.

Zonder titel.

„Handelt over het huwelijk van La-Tatta met Batari-todja Daeng-„Talaga" (Cat. Matthes blz. 80).

De tekst behandelt slechts een deel, hij begint ermee dat pogingen gedaan worden de bruid van de vliering waar zij zich voor den naderenden bruidegom als het ware behoort te verbergen, naar beneden te laten komen om op den huwelijkszetel plaats te nemen en eindigt in de beschrijving der huwelijkssluiting. Abrupt einde.

Er zijn zeer vele, met name genoemde gasten aanwezig, ook uit Sĕnridjawa. De namen zijn ten deele onvast.

Deze tekst vormt deel van dien in hs. 197 (Bijbel Genootschap); de afwijkingen zijn gering. Overigens zijn geen handschriften bekend.

No. 79, sub 11°, blz. 35 t/m 45, Cat. Matthes 24.

Proeven van I La Galigo dichtkunst, met interlineaire, Makassaarsche vertaling; losse zinnen uit verschillende episoden, zonder verband, een deel van een gesprek tusschen La Tĕnriranrĕng en Sawerigading vormt het langste fragment.

TWEEDE AFDEELING

Handschriften van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg.

No. 102[e], kl. 4[to], 98 blz., 16 × 20 c.M., 14 r. per blz. (tweede gedeelte).

Zonder titel.

INHOUD:

1. **Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette;**
2. **Hij laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina** (begin).

Zie Cat. Matthes blz. 88 v.v.

De tekst bevat enkele ongekleurde penteekeningen. Hij behandelt een episode waarvan verscheidene hss. bestaan, zie hiervóór A XIX en A XXI. z.o. Vgl p 216 hiervoor!

No. 102e, kl. 4to, 118 — 2 = 116 blz., 16 × 20 c.M., 14 r. per blz. (eerste gedeelte).

Zonder titel.

INHOUD:

Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.

Zie Cat. Matthes blz. 86 v.v.

De tekst verschilt slechts zeer weinig van A LVII, de beginpunten vallen nagenoeg samen, de onderhavige tekst eindigt echter reeds dadelijk na terugkeer in Pudjanati. Door vergelijking met den parallel-tekst blijkt tusschen blz. 17 en 20 inderdaad één blad te ontbreken zooals Cat. Matthes aangeeft, maar bovendien ontbreekt tusschen blz. 33 en 34 nog één blad, dat voornamelijk door illustratie ingenomen is geweest. Behalve bladversiering en omlijsting in kleuren, in hss. niet ongewoon, heeft dit exemplaar ook gekleurde teekeningen, wat in geen andere I La Galigo hs. is aangetroffen.

DERDE AFDEELING

Handschriften in het Britsche Museum te Londen.

In het Britsche Museum bevindt zich een verzameling Makassaarsche en Boegineesche handschriften, welke in 1814 door de Engelschen in de woning van den koning van Bone, nadat deze door hen onder aanvoering van Nightingale overwonnen en op de vlucht gejaagd was, gevonden zijn (Cat. Matthes blz. 97). Zij zijn in 1842 van J. Crawfurd aangekocht. Daaronder bevinden zich twee I La Galigo-handschriften. Matthes deelt er in zijn catalogus het volgende van mede:

„no. 12348 (Plut. CCXXXI, lett. H.), fol., 116 bladz., bevat een „gedeelte van de La-Galigo-poëzy (....), doch is van geen waarde, „als slecht geschreven en defect; begin en einde ontbreken ook hier. „Zelfs vindt men midden in het hs. een stuk van een brief inge„lascht, alsof dit tot het gedicht behoorde."

Cat. Matthes blz. 90.

„no. 12352 (Plut. CCXXXIX, lett. G.), 4°, 278 bladz., bevat een „slecht geschreven stuk van de La-Galigo-poëzy, waaraan bovendien „het begin en het einde ontbreken, zoodat het van weinig of geen „waarde is."

Cat. Matthes blz. 92.

Aan deze mededeelingen die omtrent den inhoud niets zeggen, kan het volgende worden toegevoegd:

no. 12348, fol., 21 × 33 c.M., 33 r. per blz., bladsgewijze genummerd van 1 tot 58, blad 58 verso telt slechts enkele regels schrift en is verder blank gelaten, hoewel de tekst abrupt afbreekt. Ook het begin is abrupt.

Het hs. bestaat vnl. uit fragmenten van twee verhalen. Er zijn talrijke verbeteringen en aanvullingen in den tekst aangebracht. Ver-

schillende handen hebben aan het hs. gewerkt. Hoofdpersoon in beiden is Tunruange awanalangi' van Wewangriwu', bijna alle optredenden dragen namen die niet van andere I La Galigo-verhalen bekend zijn en voor zoover de namen wel overeenkomen, zijn de onderlinge verhoudingen der personen die ze dragen geheel anders.

Het eerste fragment bevat het einde der beschrijving van een langdurig, door Tunrurange awanalangi' gegeven feest. De gasten zullen weldra naar hun haardsteden terugkeeren. Alles wordt beschreven met een uitvoerigheid als nergens elders is aangetroffen. Er is zeer veel plaats ingeruimd aan babbelpraatjes van hofdames e.a. over verschillende aanwezigen; het betuigen van trouw en aanhankelijkheid vóór Tunruange[1]) door een schier eindelooze rij edelen beslaat bijna een vierde van het boek.

Fol. 37 recto behoort tot een ander verhaal waartoe de schrijver fol. 39 verso zegt nu over te zullen gaan, fol. 37 sluit echter niet op fol. 39 aan, fol. 40 behoort daar ook toe, zonder aan te sluiten; fol. 38 staat geheel apart, Vanaf fol. 40 loopt de tekst door tot het einde. Dit tweede fragment handelt over een bezoek van een vorst van Soppeng aan Tunruange awanalangi' met van dezen geleende schepen. Men is nog in het onzekere wat hij in zijn schild voert. Als het verhaal afbreekt, ligt het schip (schepen) van den vorst van Soppeng op de reede van Maru', hier havenplaats van Wewangriwu', maar hij is nog niet geland. Namen en relaties der optredende personen zijn weder even afwijkend als in het vorige fragment.

Geen van beide verhalen, waarvan dit hs. slechts schamele fragmenten bevat, is van elders bekend. Mede wegens den afwijkenden woordenschat, vooral in het eerste fragment, en de optredende personages, die in andere I La Galigo-verhalen niet voorkomen, nemen zij een afzonderlijke plaats in.

no. 12352, 4°, bladsgewijze genummerd van 1 tot 139, is een keurig, klein maar zeer duidelijk geschreven hs., waaraan echter het einde ontbreekt. Het heeft door den tand des tijds nogal geleden. Het gebezigde schrift is hetzelfde als in lontar-handschriften gebruikelijk; de overeenkomst gaat zoover dat men ook hier twee karakters voor *ka, dja, sa* en *a* dooreen gebruikt vindt. Het is met cod. 6147 der Leidsche Universiteitsbibliotheek ex legato J. C. G. Jonker, hiervóór

---

[1]) *mangaru'*, Wb. s.v. 1° *aru'*.

onder A XXXIII en XXXIV beschreven, het eenige hs. op papier in dit schrift geschreven, vgl. verder A L inleiding.

De inhoud wordt gevormd door den in vele hss. bekenden broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung. De tekst begint met een gesprek van Lebarisompa met zijn rechterhand La Ma'laniung, naar aanleiding van de gebeurtenis dat verschillende prinsen aanzoek laten doen om de hand van Pantjaitana. Wij vernemen hier dat reeds drie jaren naar haar hand kon worden gedongen. Deze omstandigheid en het feit der aanzoeken van anderen maken zijn ijverzucht gaande en doen hem besluiten bij haar broeder Malaetĕppa aanzoek te doen.

De tekst breekt af na het verslag dat de naar Lebarisompa en Malaetĕppa gezonden boden aan La Ma'galattung en La Tĕnrisĕssu' van hun zending doen, vgl. A XLIV blz. 532, de redactie komt in hoofdzaak met hs. 200 Bijbel Genootschap overeen.

INHOUDSOPGAVE.

	Blz.
Voorbericht	I—V
Inleiding tot de I La Galigo	1
Catalogus	21
A. Handschriften in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden (Legatum Warnerianum).	23

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
I	6161	160 ged.—167 ged.	1. De schepping der Middelwereld; 2 Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'.	25
II	6161	143 ged.—157 ged.	1. Bataralattu' huwt in Tompo'tika' met We Datusĕngĕng; 2. I La Djiriu' huwt aldaar met We Adiluwu'; 3. Het graf van de ouders der beide princessen wordt vernieuwd; 4. Bataralattu' keert met We Datusĕngĕng naar Luwu' terug; 5. Geboorte van het tweelingpaar Sawerigading—We Tĕnriabĕng.	48
III	5475	laatste ged.	Tijdens de zwangerschap van We Datusĕngĕng.	80
IV	6162	KKK ged.—OOO ged.	Verbanning van We Tĕnrirawe.	81
V	6162	FF ged.—GG ged.	Sawerigading bezoekt Sunra.	90
✗ VI	6152 6162	orig. hs. AA ged.—BB ged. (afschrift)	Sawerigading bezoekt het Geestenland.	92
VII	6162	GG ged.—II ged.	1. Sawerigading in het Geestenland; 2. Terugkeer naar Luu'.	97
VIII	1923	laatste stuk	Inhoudsopgave I La Galigo, eerste gedeelte.	102

Door-loopend nummer.	Codex-nummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
IX	6161	157 ged.—160 ged.	1. Vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'bela in Tompo'tika'; 2. Tocht van Sawerigading naar Posi'tana (begin).	111
X	6161	11 ged.—16 ged.	Tocht van Sawerigading naar Posi'tana.	115
XI	6161	182 ged.—189 ged.	*idem.*	119
XII	6151 6163	orig. hs. 1—8 (afschrift)	Strijd van Sawerigading tegen Gutu'tĕllĕmma.	135
XIII	S 253/2 II		Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen.	143
XIV	6161	112 ged.—126 ged.	1. Sawerigading bouwt een paleis in Warĕ; 2. Hij wenscht met zijn tweelingzuster in het huwelijk te treden; 3. Het vellen van den welĕnrēng-boom; 4. Zijn reis van Luu' naar Tjina.	153
XV	6161	130 ged.—138 ged.	1. Het vellen van den welĕnrēng-boom; 2. Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina.	186
XVI	S 253/3a III		Bouw van het schip „I La Welĕnrēng" (ged.)	205
XVII	6162	L ged.—T ged.	Sawerigading's reis van Luu' naar Tjina (ged.).	214
XVIII	6162	T ged.—AA ged.	*idem* (ged.).	230
XIX	6161	99 ged.—105 ged.	1. *idem* (ged.); 2. Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette.	239
XX	6161	126 ged.—130 ged.	Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette (ged.).	258
XXI	1720/2	eerste ged.	Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette.	266
XXII	6162	F ged.—L ged.	*idem.*	277
XXIII	6161	84 ged.—91 ged.	1. Sawerigading laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina; 2. Hij voert oorlog tegen Tjina.	285
XXIV	6163	9—19	1. *idem*; 2. *idem.*	299

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
XXV	6162	BBB ged.—KKK ged.	1. Sawerigading voert oorlog tegen Tjina; 2. Zijn huwelijk met I We Tjudai komt (niet openlijk) tot stand; 3. Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer; 4. Sawerigading huwt met I We Tjimpau.	319
XXVI	6163	20—22	1. Sawerigading's huwelijk met I We Tjudai komt (niet openlijk) tot stand (ged.); 2. Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer (ged.).	338
XXVII	6163	23—39	1. Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer; 2. Sawerigading huwt met I We Tjimpau; 3. Geboorte en verdrijving van I La Galigo; 4. Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina. Het huwelijk van I We Tjudai wordt thans openbaar.	344
XXVIII	6146		Losse stukken.	369
XXIX	6163	40-48 ged.	Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.	370
XXX	6162	OOOO ged.-PPPP ged.	Ontmoeting van We Panangarĕng en Sawerigading in den Hemel.	380
XXXI	253 S —— III 3b		Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.	381
XXXII	6162	D ged.—F ged.	1. Eerste bezieling van We Tĕnridio; 2. Bezieling van La Makarumpa; 3. Geboorte van Tenribalobo.	382
✗ XXXIII	6147 6161	eerste stuk 108 ged.—112 ged. (afschrift)	1. I La Galigo wordt naar Luu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen; 2. Zijn huwelijk aldaar met Radja(Radjeng)risompa.	390
✗ XXXIV	6147 6161	tweede stuk 105 ged.—108 ged. (afschrift)	1. I La Galigo keert van Luu' naar Tjina terug met *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio; 2. Wijding van We Tĕnridio (inleiding).	402
XXXV	6163	48 ged.—49 ged.	I La Galigo en We Palĕttei (ged.).	414

Door-loopend nummer.	Codex-nummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
XXXVI	6150 6162	orig. hs. BB ged.—FF ged. (afschrift)	1. Herstel van den gebroken nagel van We Tĕnridio; 2. Huwelijk van Tĕnribalobo.	415
XXXVII	253 S — I 1		Huwelijk van Tĕnribalobo.	430
XXXVIII	6163	53 ged.—59 ged.	Huwelijk van La Sulolipu en Tĕnriawaru.	440
XXXIX	6162	QQ ged.—SS ged.	1. I La Galigo verbeidt de komst van I We Tawono van Tempe in Tjina; 2. Wijding van den haan Ma'salisi.	450
XL	6161	73ged.—84 ged.	1. We Tĕnribali's opgaan naar de *djuru*; 2. Huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng.	457
XLI	6148 6161	orig. hs. 91ged.—99 ged. (afschrift)	1. We Tĕnribali's opgaan naar de *djuru*; 2. Huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng (begin).	481
XLII	6162	II ged.—OO ged.	1. We Tĕnribali's opgaan naar de *djuru;* 2. Huwelijk van We Tĕnribali en La Tĕnriliwĕng.	489
XLIII	6162	PPPP ged.	We Madutana ontvangt geschenken van Sawerigading (fragment van het bovenstaande).	504
XLIV	6161	29 ged.—44 ged.	Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.	508
XLV	6163	60—71	*idem* (begin).	542
XLVI	6163	72—74 75—83	*idem* (begin).	546
XLVII	6163	84	*idem* (fragment).	547
XLVIII	6161	200 ged.—206	Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'.	548
XLIX	6163	85—97	Krijgstocht van Lebarisompa naar Sĕnridjawa.	560
L	5475	eerste ged.	La Tĕnriliwĕng komt in Tanatĕkko zijn echtgenoote We Tĕnribali halen.	580
LI	6163	98—114	1. Plechtigheid van het op aarde treden van La Makaroda;	

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
			2. Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte; 3. Plechtigheid van het op aarde treden van Ane manotĕ' en Ane manĕrru'.	586
LII	6177	6, 7	Plechtigheid van het op aarde treden van La Makaroda [in Letengriu'] (ged.).	619
LIII	6163	115—124	Huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte (ged.).	620
LIV	6163	125—127	*idem* (ged.).	621
LV	6163	128	*idem* (ged.).	622
LVI	6163	129, 130	1. *idem* (ged.); 2. Plechtigheid van het op aarde treden van Ane manotĕ' en Ane manĕrru' (ged.).	623
LVII	6161	6—9 ged.	1. Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina; 2. Geboorte van haar dochter in Pudjanati.	626
LVIII	6161	56 ged.—59 ged.	Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.	640
LIX	6162	MMMM ged.-OOOO ged.	1. *idem* (slot); 2. Geboorte van Karaeng tompo's dochter in Pudjanati.	646
LX	6162	IIII ged.-MMMM ged.	Tocht overzee van La Ma'panganro naar Tjina.	648
LXI	6177	8—13	*idem* (fragmenten).	654
LXII	5475	midden ged.	*idem* (fragment).	655
LXIII	6161	63 ged.—64 ged.	Adji Laide's aankomst in Wiringlangi' en zijn vertrek vandaar.	656
LXIV	6162	VVV ged.—FFFF ged.	Adji Laide's reis van Wiringlangi' naar Tjina.	662
LXV	6161	59 ged.—63 ged.	*idem.*	686
LXVI	6162	OOO ged.—VVV ged.	*idem.*	691

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	Schrift.	INHOUD.	Blz.
LXVII	6162	SS ged.—BBB ged.	1. Strijd van La Wĕkkĕ'sompa tegen La Makaroda in Tjenrana; 2. La Makaroda sneuvelt en herleeft.	699
LXVIII	6161	64 ged.—73 ged.	1. *idem*; 2. *idem*; 3. Scheiding van La Makaroda en We Sompa ri kunĕng.	725
X LXIX	6156 6162	orig. hs. OO ged.—QQ ged. (afschrift)	1. *idem*; 2. La Makaroda sneuvelt.	729
LXX	6161	46 ged.—53 ged.	1. La Samanglangi' daalt uit den Hemel in Tompo'tika' neder; 2. Huwelijk van hem en Witoingtungkĕ' in Pudjanati.	733
LXXI	1720/2		Huwelijk van Adji Laide en We Ane banna (voorbereiding).	754
LXXII	6162	FFFF ged.—IIII ged.	Huwelijk van La Ma'panganro en van La Wewanglangi' in Gima.	762
X LXXIII	6158 6163	orig hs. 131—139 (afschrift)	Strijd van Adji Laide, La Ma'panganro, La Makaroda en La Makasaung in Pudjanati tegen hemellingen.	773
LXXIV	1720/1		*idem*.	788
LXXV	6161	167 ged.—182 ged.	1. Groote familiebijeenkomst in Luwu'; 2. Bezoek van den Schepper; 3. We Tĕnridio wordt in den Hemel opgenomen.	795
LXXVI	6161	138 ged.—143 ged.	1. De Welĕnrĕng, met Sawerigading en I We Tjudai aan boord, zinkt naar de Onderwereld; 2. Zij worden Heer en Vrouwe der Onderwereld; 3. Salinrunglangi en Mutiatodja grondvesten het vorstengeslacht van Luwu'.	829
LXXVII	6163	140—149 ged.	Salinrunglangi' en Mutiatadja grondvesten het vorstengeslacht van Luwu'.	858
LXXVIII	6163	149 ged.	*idem* (fragment).	875

65 Jonker afschriften, waarvan ook 8 ongenoteerd aanwezig

B. Handschrift in het Koloniaal Instituut te Amsterdam . . 877

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	INHOUD.	Blz.
I	673/4	Reis van Sawerigading van Luu' naar Tjina (ged.).	879

C. Handschriften in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn 881

I	VI—7	1. Reis van Sawerigading van Luwu' naar Tjina (ged.); 2. Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette (ged.).	883
II	VI—1	1. Sawerigading's huwelijk met I We Tjudai komt (niet openlijk) tot stand; 2. Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer; 3. Sawerigading huwt met I We Tjimpau.	886
III	VI—10	Sawerigading en I La Galigo keeren van Mario naar I We Tjudai in Tjina terug.	895
IV	VI—8	Wederzijdsch liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.	898
V	VI—36	*idem.*	903
VI	VI—20	1. I La Galigo wordt naar Luwu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen; 2. Zijn huwelijk aldaar met Radjengrisompa; 3. Hij keert van Luwu' naar Tjina terug met *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio; 4. Wijding van We Tĕnridio (ged.).	904
VII	VI—9	I La Galigo wordt naar Luwu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridio te halen (ged.).	922
VIII	VI—14	a. Huwelijk van I La Dewata en Sompa ri timo'; b. Korte fragmenten uit de geschiedenis van Wewangriu'.	924
IX	VI—21	Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.	930
X	VI—12	Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu'.	944

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	INHOUD.	Blz.
XI	VI—34	*idem* (fragment).	955
XII	VI—33	*idem* (fragment).	957
XIII	VI—14	c. Lebarisompa brengt We Tĕnribali als buit naar Tanatĕkko.	958
XIV	VI—3	Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.	961
XV	VI—30	*idem* (ged.).	969
XVI	VI—11	Tocht van La Ma'panganro naar Tjina (fragment).	970
XVII	VI—2	1. La Samanglangi' daalt uit den Hemel in Tompo'tika' neder en vertrekt naar Pudjanati; 2. Huwelijk van La Opu bĕtta en Ulĕngma'lino aldaar; 3. Huwelijk van La Samanglangi' en Witoingtungkĕ' in Pudjanati.	973
XVIII	VI—13	*idem.*	991
XIX	VI—15	Huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru'.	992

AANHANGSEL.

Korte aanteekeningen betreffende de in den Catalogus-Matthes reeds opgenomen handschriften 1001

		Eerste Afdeeling.	
1	N.B. 188 dl. I	Handschriften van het Nederlandsch Bijbelgenootschap in de Rijks-Universiteitsbibliotheek te Leiden (Legatum Warnerianum). (Verzameling Matthes, bruikleen). 1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'; 4. Oudste geschiedenis van Tompo'tika' (begin).	1003

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	INHOUD.	Blz.
	N.B. 188 dl. II	1. Oudste geschiedenis van Tompo'tika' (slot); 2. Bataralattu' huwt in Tompo'tika' met We Datusĕngĕng; 3. I La Djiriu' huwt aldaar met We Adiluwu'; 4. Het graf van de ouders der beide prinsessen wordt vernieuwd (terloops vermeld); 5. Bataralattu' keert met We Datusĕngĕng naar Luwu' terug.	1004
	N.B. 188 dl. III	1. Geboorte van het tweelingpaar Sawerigading-We Tĕnriabēng; 2. Jeugd der tweelingen; 3. Batara Guru en We Njili'timo' stijgen ten Hemel en verblijven verder aldaar; 4. We Tĕnriabēng wordt in den Hemel opgenomen; 5. Bezoek van Sawerigading aan den Schepper in den Hemel; 6. Hij huwt, na terugkeer, zijn nicht We Panangarĕng.	1005
	N.B. 188 dl. IV	1. Sawerigading huwt een aantal andere nichten; 2. Hij maakt een rondreis door het rijk Luwu'; 3. Groote zwerftocht van Sawerigading overzee, ter gelegenheid van het tatoueeren van La Ma'darĕmmĕng, vorst van Maloku (Eerste gedeelte).	1007
	N.B. 188 dl. V	1. Zwerftocht (Tweede gedeelte), o.a. bezoek aan Sunra en het Geestenland; 2. Terugkeer naar Luwu' over Maloku alwaar de verloving van Sawerigading en Wĕlle ri tjina tot stand komt; 3. Sawerigading en We Panangarĕng, gezeten op den vogel Marĕmpoba, maken een rondvlucht door een deel der door den eersten op zijn grooten zwerftocht bezochte streken en naar Onderwereld en Hemel; 4. Vernieuwing van het graf van La Urumpĕssi al. Turu'belae en echtgenoote in Tompo'tika' (Begin).	1009
	N.B. 188 dl. VI	1. *Idem* (Vervolg); 2. Tocht van Sawerigading naar Posi'tana; 3. Sawerigading onderwerpt Dĕttiyapadjung van Labu'tika'; 4. Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen (Begin).	1011

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	INHOUD.	Blz.
	N.B. 188 dl. VII	1. Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen (Vervolg), terugkeer naar Luwu'; 2. Tweede zwerftocht van Sawerigading. Bezoek aan Wiringlangi'; 3. Hij bouwt een paleis in Warĕ'; 4. Hij wenscht met zijn tweelingzuster in het huwelijk te treden.	1012
	N.B. 188 dl. VIII	1. Het vellen van den *welĕnrĕng*-boom; 2. Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina (Begin).	1015
	N.B. 188 dl. IX	1. Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina (Vervolg); 2. Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette; 3. Sawerigading laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina.	1016
	N.B. 188 dl. X	1. Hij voert oorlog tegen Tjina; 2. Zijn huwelijk met I We Tjudai komt (niet openlijk) tot stand; 3. Het land Malimongĕng daalt uit den Hemel neer; 4. Sawerigading huwt met I We Tjimpau.	1016
	N.B. 188 dl. XI	1. Geboorte en verdrijving van I La Galigo; 2. Sawerigading en I La Galigo gaan van Mariyo naar Tjina. Het huwelijk van I We Tjudai wordt thans openbaar.	1017
	N.B. 188 dl. XII	1. Geboorte van We Tĕnridiyo; 2. Bezieling van haar; 3. Geboorte van Tĕnribalobo; 4. De ceremonieën van de rijstcultuur; 5. I La Galigo wordt naar Luwu' gezonden om *bissu*-benoodigdheden voor We Tĕnridiyo te halen; 6. Zijn huwelijk aldaar met Radjengrisompa; 7. Hij keert van Luwu' met de *bissu*- benoodigdheden naar Tjina terug; 8. Wijding van We Tĕnridiyo (onvolledig).	1019
2	N.B. 190	1. De Schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'	1023

Doorloopend nummer.	Codexnummer.	INHOUD.	Blz.
3	N.B. 192	1. Zwerftocht van Sawerigading: bezoek aan het Geestenland; 2. Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlle ri tjina af te halen; N.B. Deze twee verhalen zijn tot één gemaakt.	1024
4	N.B. 203	1. Terugkeer van Sawerigading van zijn tweeden zwerftocht; 2. Het vellen van den *welĕnrĕng*-boom (begin).	1030
5	N.B. 191	Wederzijdsch liefdesverlangen van Sawerigading en We Panangarĕng.	1031
6	N.B. 193	I La Galigo en Wĕlle ri djawa (= We Palĕttei).	1032
7	N.B. 194	Dood en herleving van We Tĕnrigangka.	1036
8	N.B. 200	Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.	1041
9	N.B. 195	Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.	1047
10	N.B. 202	La Makaroda begeeft zich van Tompo'tika'-Timpa'ladja' naar Tjenrana om Pantjailangi' te huwen.	1048
11	N.B. 201	Huwelijk van La Makaroda en Ane manĕrru'.	1052
12	N.B. 197	1. Huwelijk van La Tĕnritatta en Bataritodja; 2. Strijd van Adji Laide en La Makarumpa; 3. Huwelijk van Adji Laide en We Ane banna; 4. Adji Laide onttrekt La Makarumpa zijn bruid Bataralamming.	1055
13	N.B. 198	1. Groote familiebijeenkomst in Luwu'; 2. Bezoek van den Schepper; 3. We Tĕnridio wordt in den Hemel opgenomen.	1059
14	N.B. 199	1. Huwelijk van Adji Laide en Bataralamming; 2. De Welĕnrĕng, met Sawerigading en I We Tjudai aan boord, zinkt naar de Onderwereld; 3. Zij worden Heer en Vrouwe der Onderwereld; 4. Salinrunglangi' en Mutiatodja grondvesten het vorstengeslacht van Luwu'.	1063
15	N.B. 196	Huwelijk van La Tĕnritatta en Bataritodja (fragment).	1070

Door-loopend nummer.	Codex-nummer.	INHOUD.	Blz.
16	N.B. 79 sub 11°	Losse zinnen en fragmenten.	1071
		Tweede Afdeeling.	
		Handschriften van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg.	1072
1	102°	1. Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette; 2. Hij laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina (Begin).	1072
2	102°	Bezoek van Karaeng tompo' van Pudjanati aan Tjina.	1073
		Derde Afdeeling.	
		Handschriften in het Britsche Museum te Londen.	1074
1	12348	Fragmenten.	1074
2	12352	Broederstrijd van Lebarisompa en La Ma'galattung.	1075

3/3/66

CATALOGUS

VAN DE

BOEGINESE, TOT DE I LA GALIGO-CYCLUS BEHORENDE HANDSCHRIFTEN

VAN

JAJASAN MATTHES (MATTHESSTICHTING) TE MAKASSAR (INDONESIË)

DOOR

R. A. KERN

MAKASSAR, JAJASAN MATTHES, 1954

In 1998 of 1999 is de gehele collectie (boeken + manuscripten) overgebracht naar het Arsip Nasional Indonesia Timur te Makassar.

In 2000 weer terug naar Yayasan (boeken + mss).

VOORBERICHT.

De naam I La Galigo roept het beeld op van een Boeginees gedicht, bestaande uit een schier eindeloze reeks van aaneensluitende verhalen. Een groot aantal daarvan is vertegenwoordigd in handschriften aan verschillende Europese bibliotheken behorende, in de eerste plaats een bruikleen van de Leidse Universiteitsbibliotheek. Daarnaast moet de Pruisische Staatsbibliotheek genoemd worden die ook een belangrijke verzameling I La Galigo hss. bezit. Zij bevinden zich thans in de afdeling „Berliner Handschriften" der Universiteitsbibliotheek te Tübingen. Alle deze hss. zijn uitvoerig beschreven in een in 1939 verschenen Catalogus.[1])

Sedert het verschijnen hiervan zijn in Europa enkele nieuwe hss. bekend geworden. Eén hs., twee teksten bevattende, eigendom van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg (Cat. Galigo blz. 1072, 1073) is in 1940 door oorlogsgeweld vernietigd. De inhoud is uit andere hss. bekend.

In denzelfden tijd dat deze Catalogus werd voorbereid, werd te Makassar de Matthes-stichting in het leven geroepen. Deze in 1933 opgerichte instelling beoogde o.m. de verzameling van Makassaarse en Boeginese hss. Het doel werd bereikt door afschriften te maken van hss. in particulier bezit. De eigenaren stelden die bereidwillig tijdelijk ter beschikking van de Stichting. Zij hebben daarmee aan de beoefening der Makassaarse en Boeginese letterkunde een groten dienst bewezen. Een groot aantal afschriften en enkele originelen werden bijeengebracht. Er is tussen beiden feitelijk geen verschil, want de originelen zijn op hun beurt ook weer afschriften van bestaande hss.

Bij een werk als de I La Galigo kan men nimmer van volledigheid spreken. Het is het best te vergelijken met een familie-roman, gedurende vele geslachten voortgezet; één enkel hs. bevat nooit meer dan enkele episoden, vaak slechts één hoofdstuk of een deel ervan. Men kan de

[1]) I La Galigo, Catalogus van de Boegineesche tot den I La Galigo-cyclus behoorende handschriften der Leidsche Universiteitsbibliotheek alsmede die in andere Europeesche bibliotheken door R. A. Kern — Leiden 1939.

verschillende teksten als de stukken van een legkaart aaneenpassen en verkrijgt dan een goedsluitend geheel met dit voorbehoud dat er stukken missen of te loor zijn gegaan. Dat zijn dan de teksten die nog niet teruggevonden zijn en, naar te vrezen is, voor een deel niet meer teruggevonden zullen worden.

't Was bij voorbaat te verwachten dat de meeste teksten der Makassaarse verzameling parallellen van reeds uit Europese verzamelingen bekende zouden zijn. Dat is ook juist gebleken. De teksten uit Makassar op zichzelf tellen ook verscheidene parallellen. Alle deze parallel-teksten hebben hun waarde. 't Is met de I La Galigo hss. zó gesteld dat zij gewoonlijk abrupt beginnen en eindigen, dat de eigenaren er slordig mee zijn omgesprongen, dat bladen zijn uitgevallen en insecten ze hebben aangevreten. Zodoende vult het ene hs. het andere aan, onduidelijke plaatsen worden door nieuwe vondsten opgehelderd. Maar de verzameling der Stichting bevat ook nieuwe teksten waarvan men het bestaan ten dele kon bevroeden maar die nog onbekend waren.

De tweede Wereldoorlog en de tijd van verwarring die erop is gevolgd hebben ook het handschriftenbezit der Stichting gehavend, ongeveer één-vijfde ging verloren. Er zijn 43 I La Galigo hss. bewaard; naar dien maatstaf zouden ± 10 hss. verloren zijn gegaan, wat zij inhielden zullen wij nooit weten.

Dr. B. F. Matthes, de man naar wien de Matthes-stichting genoemd is, heeft met steun en medewerking van Arũng Pantjana, vorstin van Tanette, een groot aantal I La Galigo-teksten bijeengebracht. Deze zeer begaafde vrouw heeft zelfs op zijn verzoek het eerste gedeelte van den cyclus in een doorlopenden tekst van ruim 2800 blz. folio eigenhandig te boek gesteld. „Toch is dit", schrijft Matthes, „naar het schijnt nog „te naauwernood een derde van het geheele werk." [1]) Zij verschafte, naast andere I La Galigo-handschriften, hem ook „een korte opgave „van den inhoud van het gansche gedicht." [2])

Merkwaardigerwijze omvat het ganse gedicht veel meer dan zij in haar korte opgave vermeldt. Op verschillende plaatsen, ook bij Arũng Pantjana, wordt gezegd dat Luwu', Tompo'tika' en Wewangriwu' de drie oudste rijken zijn. Doch in de van haar afkomstige hss. wordt alleen gehandeld over Luwu' en daarbij aansluitend Tjina en over Tompo'tika', wat dit laatste betreft slechts voor zover het met Luwu'

---

[1]) B. F. Matthes, Boegineesche Christomathie III 251 — Amsterdam 1872.
[2]) id., id. blz. 251-262.

samenhangt. De situatie in Wewangriwu' was haar bekend: in het grote hs. beschrijft zij een bezoek door Sawerigading, komende van Luwu', aan Wewangriwu' gebracht. In het kort overzicht vermeldt zij ook een gebeurtenis die zich in het rijk Sĕnridjawa afspeelt. („I Bali beklimt „de djuru.") De verhalen over deze beide rijken of — wat op hetzelfde neerkomt — de vorstenfamilies die er van geslacht op geslacht heersten, zijn niet minder talrijk en uitvoerig dan de bovengenoemde; in de verzameling-Jonker zijn zij rijkelijk vertegenwoordigd, ook de verzameling-Schoemann van de Pruisische Staatsbibliotheek bevat er verscheidene. Bovendien kan Matthes de mededeling dat het grote hs. dat hij van Arŭng Pantjana ontving amper $^1/_3$ van het gehele verhaal bevatte, van geen ander dan haar ontvangen hebben, aangezien er in zijn dagen niemand anders was die dat beoordelen kon. De korte opgave die zij hem verschafte, betrof dus niet het ganse gedicht. Blijkbaar is hier een misverstand in het spel. Mogelijk heeft Arŭng Pantjana de opgave tot Luwu'-Tjina beperkt omdat zij met de geschiedenis van de andere rijken niet in dezelfde mate vertrouwd was. Ook zonder dat beschikte zij reeds over een wonderbaarlijk grote kennis der I La Galigo-litteratuur.

De hss. welke in Catalogus 1939 beschreven zijn beslaan naar ruwe schatting, met terzijdelating van parallel-teksten en omgerekend in folio-formaat, 5400 bladzijden. De verzameling der Matthes-stichting voegt daar 600 bladzijden aan nieuwe teksten aan toe. Dit brengt de totale omvang van bekende teksten op 6000 blz. folio. — Zeker zijn er nog teksten onbekend. Doch of er zovele zullen zijn dat de aan Matthes opgegeven omvang van ruim 8000 blz. voor het gehele gedicht bereikt zou kunnen worden, lijkt twijfelachtig. Hoe dit zij, zoals wij het kennen, is de I La Galigo één der omvangrijkste gedichten der wereldlitteratuur. De telkens wederkerende gebeurtenissen als geboorte, huwelijk, oorlog enz. worden ook telkens met enige variatie op dezelfde wijze beschreven; er is dus in de verhalen veel stereotyps. Doch ook al neemt men dit in aanmerking, blijft het verbazing wekken hoe een klein volk — de I La Galigo is vóór-Mohammedaans en de Boeginezen waren toen veel minder talrijk dan nu — zo'n opus tot stand heeft kunnen brengen.

Ten einde het I La Galigo-bezit der Matthes-stichting, thans meest Jajasan Matthes geheten, te kunnen bestuderen, was het noodzakelijk er tijdelijk te Leiden de beschikking over te hebben. Een verzoek daartoe, waarbij prof. dr. A. A. Cense zijn zeer gewaardeerde tussenkomst verleende, werd met grote bereidwilligheid door het Curatorium der Stichting ingewilligd. Zo werd het mogelijk een catalogus der ver-

zameling, ingericht op denzelfden voet als Catalogus 1939, te vervaardigen. De hss. waarvan parallellen in Europese bibliotheken voorkomen, zijn slechts kort beschreven, voor zover zij varianten en aanvullingen geven; de nieuwe hss. daarentegen zijn uitvoerig behandeld op de wijze als in Catalogus 1939 is geschied. Deze nieuwe catalogus is dus als een voortzetting daarvan te beschouwen. Ook het daar opgenomen Voorbericht en de Inleiding kunnen voor den nieuwen catalogus van dienst zijn.

Het Curatorium stelde niet alleen de hss. tijdelijk ter beschikking, het heeft ook het uitgeven van den catalogus financieel mogelijk gemaakt, een blijk van belangstelling in eigen Indonesisch cultuurbezit waarover alle belangstellenden zich zullen verheugen en waarvoor zij dankbaar zullen zijn.

R. A. KERN.

Leiden, April 1954.

CATALOGUS

Heeft een titelblad:
Lontaraq kepunjaan Makka
Tolo' dari Wotoe
tersalin oleh
A. Pategai
9 maart 1934

(Bugis 46)
YKSS 2950

I.

Cod. 98, 188 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van La Makka Wotu.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili' Timo';**
3. **Geboorte van Bataralattu';**
4. **Bataralattu' huwt in Tompo'tika' met We Datusĕngĕng;**
5. **I La Djiriwu' huwt aldaar met We A(n)diluwu';**
6. **Het graf van Turu'belae en We Padaulĕng wordt voorlopig hersteld;**
7. **Bataralattu' keert met We Datusĕngĕng naar Luwu' terug.**

Bovenstaande gebeurtenissen die het begin van de I La Galigo uitmaken, worden, in haar geheel of bij gedeelten in een aantal hss. beschreven. Het grote hs. van het Bijbelgenootschap no. 108 bevat ze allen in deel I en deel II (Cat. Gal. 1003—1005; Cat. Matthes 71—72); Boeg. Chrestomathie III 251 v.v.

Hs. A I (Cat. Gal. 25 v.v.) omvat de hoofdstukken 1—3; hs. no. 190 Bijbelgenootschap geeft de hoofdstukken 1 en 2 en loopt tot de geboorte van We Tĕnritalunru's 2e kind (Cat. Gal. 1023; Cat. Matthes 80). Deze drie hoofdstukken en nog iets erbij, naar den tekst van het grote I La Galigo hs., zijn afgedrukt, tevens de enige gedrukte I La Galigo tekst, in: Boeg. Chrestomathie II 416—547, met aantekeningen: idem III 263—284. Een verkorte vertaling is verschenen in: Letterkunde van den Indischen Archipel , blz. 179 v.v. - Amsterdam 1947.

Hs. A II (Cat. Gal. 48 v.v.) bevat de hoofdstukken 4 tot 7 en loopt nog verder door.

In het algemeen kan gezegd worden dat de hss. welke deze eerste episoden van het I La Galigo-verhaal bezingen, onderling zeer veel overeenkomst vertonen, voor zover zij gaan. 't Is bij parallel-teksten van I La Galigo-verhalen eenmaal zo, dat de verschillen vooral de personen die aan een toneel deelnemen en de namen die zij dragen, be-

1

treffen. Deze onvastheid geldt vooral van figuren van het tweede plan, van de opsiering, zou men kunnen zeggen. 't Is echter ook waar dat geen twee hss. ener zelfde gebeurtenis volkomen overeenstemmen. Blijkbaar gold als vaste gewoonte bij de afschrijvers van hss. enige variaties aan te brengen. Goede I La Galigo-kenners schreven een verhaal uit het hoofd neer of dicteerden. De overeenkomst is echter bij verschillende doubletten zó groot dat men wel moet aannemen dat ook van geschreven stukken afschriften werden gemaakt.

De reeds gesignaleerde grote éénvormigheid der over het begin der I La Galigo handelende teksten en de betrekkelijk talrijke, aangetroffen exemplaren wijzen erop dat dit gedeelte van den cyclus een grote bekendheid genoot en ten dele nog geniet.

Er kan voor de gedeelten van dit hs. welke in de hss. A I en A II voorkomen naar de beschrijving daarvan in Cat. Gal. 25 v.v. verwezen worden; alleen de hiaat tussen A I en A II behoeft nadere beschrijving.

In afwijking van wat men in het begin van alle bekende hss. aantreft, nl. dat enige hemellingen den Schepper het plan de Middelwereld te scheppen, aan de hand doen, wordt hier gezegd dat het denkbeeld bij den Schepper opkomt, hij voert het uit na bespreking met Datu Palinge'. — Wij vernemen ook dat La Urĕmpĕssi en We Padaulĕng volgens hun ouders een ongunstig karakter hebben (waarvoor zij later moeten boeten).

93 Nadat de plechtigheid van het op den schommel plaatsen van Batara-lattu', na eerst driemaal daaromheen geleid te zijn, beschreven is, volgt de beschrijving van de andere vermaken waaraan hij en zijn oudere halfbroers zich overgeven, o.a. oorlogje spelen, en die zijn opvoeding uitmaken, bekroond met een groot feest waarvoor gasten van heinde en verre uitgenodigd worden. 't Is een soort inwijding tot den volwassen leeftijd. De tijd is aangebroken te huwen. Batara-lattu' reist af met twee halfbroers, die elders gaan huwen. Na deze huwelijken te hebben bijgewoond keert hij naar Luwu' terug. Batara Guru bespreekt met We Njili'timo' de mogelijkheid een echtgenote voor hun zoon te vinden. Zij moet *ebenbürtig* zijn, d.w.z. van *manurung*-afkomst met wit bloed. Zo iemand is, naar hij meent, op aarde niet te vinden. Hij wil nu dat We Njili'timo' naar de Onderwereld zal afdalen om de zaak aan haar ouders, de Heer en Vrouwe der Onderwereld, voor te leggen. Na zich in passende onderwereldkleding gestoken te hebben, daalt zij omlaag, wordt in de Peretiwi hartelijk ontvangen, maar Guru ri Sĕllĕng weet

geen oplossing, hij raadt haar met haar vraag naar den Hemel te gaan. Zij stijgt weer op naar de Middelwereld, vertelt Batara Guru wat haar vader gezegd heeft, waarop Batara Guru besluit zelf naar den Schepper te gaan. Hij doet hemelkleding aan, stijgt op en verschijnt vóór zijn ouders. I La Patoto' licht hem volledig in. Er is in de Middelwereld een *ebenbürtig* geslacht in Tjina [1]), de zusters van den vorst zijn echter allen reeds gehuwd. Doch in Tompo'tika' zijn ook *ebenbürtigen,* de dochters van den grondvester van dat land Turu'belae en zijn echtgenote We Padaulĕng, zij heten We A(n)diluwu' en We Datusĕngĕng. De ouders zijn dood, zij stierven op den zelfden dag als straf voor hun slecht gedrag [2]). De prinsessen zijn door een boosaardige, onvruchtbare tante geroofd, haar goederen verbeurd verklaard; het paleis is aan verval prijs gegeven. De jongste van beiden, We Datusĕngĕng, wijst de Schepper als echtgenote van Bataralattu' aan. Hij zal zorg dragen dat de beide zusters, die nu rondzwerven, naar het paleis in Tompo'tika' terugkeren. Batara Guru merkt op geen schip te hebben waarmee Bataralattu' de reis van Luwu' naar Tompo'tika' zou kunnen maken. De Schepper zal een bode naar Guru ri Sĕllĕng in de Onderwereld zenden om een schip naar de Middelwereld omhoog te laten gaan, waarop Bataralattu' den overtocht kan maken alsmede 1000 vrachtschepen om de materialen voor den herbouw van het paleis van Tompo'tika' over te brengen. Batara Guru oppert de mogelijkheid schepen uit den Hemel neer te laten. Neen, antwoordt de Schepper, dat gaat wel met landen en paleizen, maar niet met schepen [3]). Drie dagen nadat Batara Guru op de aarde is teruggekeerd duiken de schepen op. Drie halfbroers van Bataralattu': La Pangorisĕng, La Tĕmmalurĕng, La Tĕmma'lolong, en de *puang*'s van Luwu' en Warĕ' maken de reis mede. Hij krijgt de boodschap mede de boze tante en haar echtgenoot te onderwerpen en tot teruggave der geroofde goederen te nopen.

134 Na zeven etmalen varens is men bij de *pao djĕngki* (bomen), nabij

---

[1]) De genealogie wijkt van de gebruikelijke af.

[2]) Turu' belae's vader in den Hemel had zich reeds eerder over den slechten aard van zijn zoon uitgelaten, zo ook We Padaulĕngs vader over dien zijner dochter. De misdaad van Turu' belae is geweest, naar de Schepper Batara Guru inlicht, dat hij een groot feest had willen geven waartoe een groot aantal vorstelijke personen waren uitgenodigd. Geen hunner was verschenen. Uit woede had hij toen de bijeengebrachte spijzen enz. in zee laten werpen. Wat We Padaulĕng misdaan had, wordt hier niet gezegd maar men zie wat het grote hs. van het Bijbelgenootschap ervan zegt (Cat. Gal. 1004).

[3]) Inderdaad stijgen doorgaans schepen voor de Middelwereld bestemd uit de Onderwereld omhoog, maar er zijn ook voorbeelden dat zij uit den Hemel nederdalen.

het gat waar het water van den oceaan naar beneden stort. Hier wordt aan de zee geofferd en overnacht [1]).

In Tompo'tika' zwerven de wezen in de wildernis rond. Zij komen vóór een grote rivier die het land van Wewangriwu' scheidt, zij is te breed om haar over te steken [2]). Punnaliung duikt uit het water op, hij zegt de meisjes, op zijn rug gezeten, naar het paleis te gaan; hij zal haar verschaffen wat zij nodig hebben. De prinsessen hebben, toen hun ouders nog leefden, een droom gehad. We A(n)diluwu' zou als vorstin in het land blijven (dit schijnt de zin van den droom te zijn en zó geschiedt ook), We Datusĕngĕng zou het geluk te beurt vallen dat Bataralattu' haar als vorstin naar Luwu' zou voeren. De zoogmoeder, de enige in het land die zich nog om de wezen bekommert, ziet beiden naar het paleis terugkeren.

Op dit punt begint hs. A II: A(n)diluwu' offert bij de hoofdpaal van het huis (Cat. Gal. 48). Het vervolg is in hoofdzaak als daar beschreven, doch in andere bewerking. De *pao djĕngki* achter zich latende vaart Bataralattu' naar Tompo'tika'. Als hij na zijn huwelijk met We Datusĕngĕng op zee een uitstapje met haar maakt, stort hij het sirihspeeksel van We Tĕnridjĕllo' dat hij had laten vergaren, in zee. Hier wordt duidelijk gezegd dat te zelfder stond de *bannapati* (levensgeest) van haar en haar echtgenoot La Tĕnrigiling gedoofd wordt [3]).

Op de vaart van Tompo'tika' naar Luwu' volgt Bataralattu' met zijn jonge echtgenote een andere route dan in hs. A II. Hij doet Malaka aan alwaar La Tĕnrinjiwi' regeert die hem aan land noodt. Maar Bataralattu' verontschuldigt zich, hij heeft haast Luwu' te bereiken. Met de mededeling, dat de vloot in Luwu' is aangekomen eindigt het verhaal (vgl. Cat. Gal. 56).

NAAMLIJST.

1. Batara Guru La Togĕlangi' To Warĕ', *manurung*, vorst van Luwu'.
2. We Njili'timo' (We Matatimo') We Datutompo' Datu (Opu) Sangiang Punna talaga, vorstin van Luwu'.

---

[1]) De bedoeling van dit vertoef wordt niet duidelijk gemaakt.

[2]) Er bestaat een land Wewangriwu', door Tĕddjorisompa gegrondvest, dat echter elders gelocaliseerd wordt.

[3]) Hieruit valt op te maken dat 's mensen speeksel bij uitstek drager van zijn levenskracht is. Bekend is dat uitenterna aangekauwde sirihpruimen worden aangeboden of verzocht tot versterking der levensgeesten en ook der banden tussen schenker en schenkster.

3. Datu (of Adji) Patoto' La Patiga(na) To Palanroe Sangkuruwira Opu Sangiang La Puange, de Schepper, vader van 1.
4. Datu Palinge' Mutiaunru, gade van 3.
5. Guru ri Sĕllĕng Opu Samuda Opu Talaga van Uriliung, Heer der Onderwereld, vader van 2.
6. Sinaung to'dja, echtgenote van 5, moeder van 2.
7. To Balaunji La Urĕngriu' Toakaroda, echtgenoot van 8 in de Onderwereld.
8. We Malagĕnni, echtgenote van 7 in de Onderwereld.
9. To Tĕnriodang, hemeldienaar van 1 en 2.
10. Sangkamalewa, van Ruwangkutu', hemelgod, neef van den Schepper, vader van 11.
11. La Urĕmpĕssi Turu' belae, grondvester van Tompo'tika', zoon van 10, echtgenoot van 12.
12. We Padaulĕng, dochter van 7, echtgenote van 11.
13. Palisu'langi', hemelbode.
14. Sĕnnebatara, hemelgod, neef van den Schepper.
15. Rumama'kompong, hemeldienaar.
16. Rukĕllĕmpoba, idem.
17. La Ma'samuda, vader van 18.
18. Sĕngĕngpabeta van Walinono, in de Onderwereld.
19. La Urĕng to'dja, idem.
20. To Lĕtte to'dja, idem.
21. Parĕmmaruma van Matangsolo', idem.
22. Pamadĕng riu' van Lapi'tana, idem.
23. Sangadjiboto' van Uriliung, idem.
24. Sangadjiodang van Wawomega, hemelgod.
25. I La Suala, hoofd der hemelmonsters.
26. I La Betjotji, idem.
27. I La Mangita, idem.
28. Sangiangpadjung, hemelbode.[1])
29. Linrungrito'dja in de Onderwereld.[2])
30. Linrungtalaga van Uriliung, zoon van 5 en 6.
31. Sangiangpadjung van Samuda en Linrungkĕssi, idem.
32. La Weroilĕ' I van Linrungsolo', idem.
33. Sangiangto'dja Parabu lĕtte, idem.[3])

---

[1]) Deze naam wordt aan meerdere personen gegeven.
[2]) Aldus heet wel een zoon van den Heer der Onderwereld.
[3]) De Heer der Onderwereld somt zijn 9 kinderen op, maar noemt er slechts 5 (inclusief We Njili' timo', boven no. 2).

34. Adjipalallo Adjitĕllino, zoon van 3 en 4.
35. I La Sangiang Parĕmmagutu' Adjimanotĕ', idem.
36. Dĕttiatana Adjitĕllĕmma, idem.
37. La Rumpanglangi' Adjipawewang Punna Batara, idem.
38. La Sadawero Adjimangkau' Lĕttewarani van Positana en Malagĕnni, jongste idem.[1])
39. Adjirisompa in Ruwanglĕtte, broer van 4.
40. Talĕttilangi' van Batara, raadsheer in den Hemel.
41. Talĕttitana van Peretiwi, raadsheer in de Onderwereld.
42. Sangkabatara, een god in den Hemel.
43. Welompabarĕ', zoogmoeder van 1, grootmeesteres in den Hemel, volgt 1 naar de aarde.
44. To Leleĕllung, vader van 45, mede neergedaald naar de aarde.
45. We Leleĕllung, dochter van 44, minder voorname bijvrouw van 1.
46. I To Sangiang To Saungriu', Pamiringlangi' To Samangkĕllang, vader van 47, als 44, zoogvader van 1.
47. We Saungriu', dochter van 46, als 45.
48. Talagaunru', hofdame in Luwu', uit den Hemel.
49. We Sĕllunglangi', idem, idem.
50. Saliwuwongĕng, idem, idem.
51. We Sĕllunglangi', idem, idem.
52. I We Rungkĕllĕng, idem, idem, dochter van 62.
53. I We Ruma, idem, idem.
54. I Da Kasaung, idem, idem.
55. I To Sama(na), god uit den Hemel, misschien zoon van 3 en 4, maar niet in de opsomming genoemd.
56. La Seseilĕ', god uit den Hemel.
57. Toapatunru' hoveling in Luwu', uit den Hemel.
58. Toanakadji, idem.
59. La Weroilĕ' II, idem.
60. We Palaguna van Tawanglangi, een puang uit den Hemel.
61. Toakasaung, idem, zoogvader van 1.
62. I To Rungkĕllĕng To Pariusi, idem.
63. Weroniruma, idem.
64. To Saungmega, idem.

---

[1]) Van zijn 9 kinderen noemt de Schepper er, met inbegrip van Batara Guru, boven no. 1, slechts 7. De namen der zoons worden op verschillende wijzen gecombineerd. In den loop van het verhaal komen als namen van zoons nog voor: Adjiparĕppa, Adjimalurĕng, Simpurulangi'.

65. To Sappeilĕ', raadsheer in Luwu' uit den Hemel.
66. Batara Ilĕ', zoon van 3.[1])
67. Punnaliung van Linrungkĕssi, rijdier van 1 naar de Onderwereld.
68. La Oro, naam der ontginners in Luwu'.
69. Apungmangenre', onzeker.
70. La Ma'karoda, zoon van 7.
71. La Tĕnrilekĕ, hoveling in Luwu' uit den Hemel.
72. La Sirampero, idem.
73. La Widelangi', idem.
74. I La Djiruma, idem.
75. Apungtalaga, minder voorname bijvrouw van 1 uit den Hemel.
76. Tĕnrita'lunru' To Napa, idem uit de Onderwereld, bestemd te huwen met 87.
77. Welongtalaga, hofdame uit de Onderwereld.
78. Apungrito'dja, idem.
79. We Atilangi', dienares.
80. We Sawangmega, puang ma'toa van Laelae in Latimodjong.[2])
81. We Panrealung (of °ĕllung) van Wawomega, voorname bissu uit den Hemel.
82. We Apanglangi, puang van Luwu'.
83. I We Salarĕng, puang van Warĕ'.
84. We Odangriwu' Singkĕrru'unga, dochter van 1 en 47.
85. Werumailĕ', dienares bij 3.
86. La Pangorisĕng van Larompong, Takkebiro en Kawukawu, zoon van 1 en 45.
87. La Tĕmmalurĕng van Siwa en Matana, zoon van 1 en 47.
88. La Tĕmma'lolong van Pĕpĕssi en Lamuru, zoon van 1 en 47, tweelingbroer van 87.
89. La Ĕllumpongĕ' of I La Lompongĕ van Sabamparu en Barau, zoon van 1 en 75.
90. La Pataungĕng van Malaka en Pationgĕng, zoon van 1 en 76.
91. We Tĕmma'datu Lebasangiang van Banna en Lelewawo, Mene'sia en Lakulaku, dochter van 1 en 45.
92. Todjangbiara, minder voorname bijvrouw van 1.
93. Datu La Empĕ' of La Tĕnriempĕ', zoon van 1 en 92.
94. Werorakilĕ', bissu uit den Hemel.

---

[1]) In de opsomming niet als zoon genoemd.
[2]) Gelijkgesteld met 52.

95. We Belounru, idem.
96. Welongruma(na), doktores.
97. We Atiwero, dienares van 2.
98. We Atimega, idem.
99. Welongtalaga, idem.
100. La Tĕnriodang, zoon van 9.
101. La Sappeilĕ', zoon van 65.
102. Tĕnriapungĕng van Wawoloro, zoogmoeder van 103.
102a. We Tĕnrilele of Tĕnrileleang van Matangsolo'.
103. Bataralattu' I La Tiulĕng Sangadjiboto' Opuna Luwu', zoon van 1 en 2.
104. We Atu'riwu' van Linrungkĕssi, als 102.
105. We Atimega van Dusung, zoogmoeder van 103, misschien dezelfde als 98.
106. We Saungmega, hofdame in Luwu', dochter van 64.
107. La Wewanglangi' van Matangsolo', gast in Luwu'.
108. Matarakilĕ, van Mene'empong, idem.
109. La Pataguna I To Kĕlling, idem.
110. Sinaungruma I van To'danglangi', idem.
111. Dapunta Serĕng, functie onzeker.
112. Talĕttu'sompa To Wewanglangi' Padjumperoe van Wiringlangi' Palompogutu', vorst uit grensland van den Hemel.
113. La Odanglangi' Bataraodang Parĕmmagutu' To Tjina, stamvader van het geslacht van Tjina, zoon van 39, neef van 1.
114. Parĕmmaunru' To Kĕlling (of To Mĕnrĕ'), gast in Luwu'.
115. La Igĕ'langi' van Djawariadja, idem.
116. Sĕnrimawewang To Maloku, idem.
117. La Urĕngto'dja Marangkabo Djawarilau', idem.
118. Ĕllungsamuda To Wadĕng, idem.
119. La Togĕ'lipu I van Balannipa, idem.
120. La Palaguna II van Su'nalangi', gast in Luwu'.
121. La Patunĕrrĕng van Letengriwu', idem.
122. La Togĕ'lipu II Sinaungruma II van Labu'tika', idem.
123. Ollengsibali van To'danglangi', idem.
124. Adjipaliwĕng van Seseilĕ'rilau' al. Adjipalallo Padjunglipue van Seseilĕ', idem.
125. Saimpungto'dja van Sunrariadja en Pudjanati, van Mĕkka ri adja en rilau', idem.
126. I La Werunĕng Olioe, idem.
127. Lebapatau van Maloku, idem.

128. ODAMPATARA, idem.
129. SOMPAWERUNĔNG, echtgenote van 113 uit de Onderwereld.
130. TALAGAWERO, moeder van 129 uit de Onderwereld, zuster van 8.
131. PADARILANGI, bode uit den Hemel.
132. I LA MA'POTTO DATU van PAO, gast in LUWU'.
133. LA TĔNRITATTA DATU van GIMA, idem.
134. TĔDDJORISOMPA LĔTTEMANGKĔLLANG van TANATĔKKO, neef van 2 uit de Onderwereld (URILIUNG), grondvester van WEWANGRIWU'.
135. LA EMPĔ'BANNA, jongere broer van 134.
136. DATU WE MADA, tweelingzuster van 134, opgezonden naar DJAWA [1]) en aldaar gehuwd met een neef.
137. SANGIANGODANG TO MALOKU, gast in LUWU'.
138. DATU WE ULĔNG, dochter van 122.
139. WE UNGAWARU, dochter van 107, bestemd te huwen met 140.
140. BATARA KĔLLING van MENE' EMPONG.
141. WE TĔNRITEKAI, bestemd te huwen met 88.
142. RADJENGRISINRANG TO TJENRANA.
143. WE A(N)DILUWU', eerste dochter van 11 en 12.
144. WE DATU (of OPU) SĔNGĔNG, tweede dochter idem.
145. WE TĔNRIDJĔLLO' DATUTAMANANG van SINGKIWERO, tante van 143 en 144.
146. LA TĔNRIGILING van SAWANGMEGA, echtgenoot van 145.
147. WE MARANGI(NA) I DA TALAGA, zoogmoeder van 143 en 144.
148. LA DJAWAPASE TOADJALIKA, eerste staatsdienaar van TOMPO'TIKA' (niet LA MA'DJALIKA).
149. I LA DJIRIWU' LA TĔNROADJI LA SAUNGLANGI', uit den Hemel, a.s. echtgenoot van 143.
150. WE TĔMMALATE, hofdame van 145.
151. I LA MARALA, hoveling van 146.
152. LA TĔNRINJIWI', heer van Malaka.

[1]) Kan zijn Djawariadja of °rilau'.

II.

Y455 2955

Cod. 106, 139 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Opu Balirante.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili' Timo';**
3. **Geboorte van Bataralattu'.**

De inhoud van dit hs. komt in hoofdzaak met het eerste gedeelte van I overeen. De Schepper en de Heer der Onderwereld hebben elk negen kinderen, zij noemen die op, maar dan zeggen zij meer of minder namen. Dit geldt voor alle hss., bovendien verschillen de namen van hs. tot hs. 't Heeft dus geen zin dezen telkens te vermelden.

Enkele verschillen met hs. I zijn de volgende: Als besloten is Batara Guru omlaag te zenden, wordt gezegd dat ook de zoon van Sangkamalewa, La Urumpĕssi (= Turu'belae) bij name, die ongehoorzaam is, zal nederdalen. Tegelijk zal We Padaulĕng uit de Onderwereld opstijgen, zij zullen huwen en het rijk Tompo'tika' grondvesten.

Er wordt niet volstaan met te zeggen dat We Sawuriwu' [1]) zwanger wordt en een dochter baart, maar er wordt aan toegevoegd dat zij de lusten heeft en allerlei onbereikbare zaken begeert. Deze moeilijkheid wordt opgelost doordat Batara Guru ten hemel stijgt en de begeerde zaken van den Schepper en gade verkrijgt. De zwangerschap wordt uitvoerig als die van een vorstin beschreven. De boreling heet We Odangriwu' Singkĕrru'ula. De Schepper doet te weten dat het kind niet lang zal leven omdat het geen nageboorte heeft. Het leeft drie dagen; zeven dagen na haar dood keert de *bannapati* (levensgeest) welks normale plaats het Geestenrijk is, naar den Hemel terug.

80 De geschiedenis van de rijst wordt hier enigszins anders verteld dan in A I. Nadat heuvelen en dalen met rijstplanten zijn bedekt en Batara Guru naar den Hemel is opgestegen (A I, Cat. Gal. 39) zegt de Schepper dat hij een rijstmesje en een *gĕllang* zal zenden [2]). Zolang

[1]) Elders ook ten onrechte We Sĕssung riwu'.

[2]) Onzeker wat bedoeld is; de in het Wb. opgegeven betekenissen passen niet.

Batara Guru verlangst heeft naar zijn dochter mag hij geen rijst eten maar zal hij zich met *bata* [1]) en *wĕttĕng* [2]) moeten voeden. Na drie jaar mag het volk rijst eten. La Masinaka van Pinasumpu in den Hemel krijgt opdracht naar de aarde te gaan om aan de bevolking te leren hoe zij met het rijstmesje de rijst moet snijden, dit dient met enige ceremonieën te geschieden.

89 Een episode die ook in I Cod. Makasar no. 98 voorkomt, valt later als Batara Guru's kinderen uit bijvrouwen reeds geboren zijn. Een aantal hovelingen heeft een tocht naar het gebergte gemaakt; men heeft de woonplaatsen der *metang, merukoli, mekongka* en *toradja* bezocht, lieden die als barbaren beschreven worden. Er zijn in hun landstreken tolken geplaatst om de relaties te onderhouden. Op een vraag van Batara Guru waarom zij dit gedaan hebben, luidt het antwoord: „Omdat Luwu' en Warĕ' zo klein zijn". Men zou hier van een expeditie ter uitbreiding van Luwu's invloedssfeer kunnen spreken.

91 Hierna volgt een opsomming, ook in I Cod. Makasar no. 98 te vinden, van in de laatste drie jaren neergelaten of opgekomen familieleden van Batara Guru. Deze besluit, als hij een zoon krijgt, dezen de wereld te zullen laten rondreizen (om een *ebenbürtige* echtgenote te zoeken).[3])

Het verhaal breekt ongeveer op hetzelfde punt als A I af.

---

[1]) Sorghum saccharatum Munch (Wb.) of Andropogon Sorghum Brot. = A. saccharatus Roxb. (dCl 280); volgens Wb suikergierst, volgens de Clercq's Plantkundig woordenboek Kafferkoorn, inheems in Afrika en thans over alle warme streken der aarde verbreid. — Hoewél de Boeginese naam van dit gewas *bata* is, schijnt toch onzeker of hier hetzelfde bedoeld is.

[2]) *wĕttĕng*, trosgierst, Setaria viridis Beauv. heet duivenvoer te zijn, dCl 3648.

[3]) Deze passage past niet bij den contekst en is ook niet met andere lezingen van het verhaal in verband te brengen; de genoemde namen staan, met enkele uitzonderingen, op zichzelf en komen elders niet voor. De mededeling is ook niet te rijmen met wat later volgt dat Batara Guru, geen *ebenbürtige* vrouw voor zijn zoon wetende, naar den Schepper gaat om hem voorlichting te vragen.

---

als Batara Lattuq 7 jaar is en door zijn vader de
hem het land wil laten mee uit het paleis wordt
genomen

III.

Cod. 24, 45 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Karaeng Mandjalling.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo';**
3. **Geboorte van Bataralattu'.**

Een beknopt handschrift waarin geen bijzonderheden die men in hs. I niet aantreft, voorkomen. De tekst eindigt met de mededeling dat Batara Guru uitnodigingen laat rondzenden voor het feest, na de geboorte van Bataralattu' te geven. Abrupt einde.

IV.

Cod. 53, 62 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Andi Panjaming.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo';**
3. **Geboorte van Bataralattu'.**

De tekst begint abrupt. De grote vergadering in den Hemel waar besloten is Batara Guru omlaag te zenden om de Middelwereld te scheppen is achter den rug en de nederdaling heeft plaats. Voor het vervolg kan men tekst I raadplegen. Het einde is dat Bataralattu' geboren is en opgroeit. Op verschillende momenten: bij de naamgeving, het op den schommel plaatsen enz. hebben feesten plaats, waartoe vele gasten worden uitgenodigd en waar steeds hanengevechten deel van uitmaken. De feesten hebben niet geheel in dezelfde volgorde plaats als in A I (Cat. Gal. 42), het eindpunt komt ongeveer met A I overeen. De tekst eindigt abrupt.

V.

Cod. 216, 122 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo';**
3. **Geboorte van Batara lattu'.**

Deze tekst sluit aan bij A I (Cat. Gal. 25 v.v.), hij begint ook aan het begin en eindigt abrupt, iets eerder dan de parallel-tekst.

VI.

Cod. 210, 62 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

1. De schepping der Middelwereld;
2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili' Timo';
3. Geboorte van Bataralattu' (begin).

Dit is dezelfde tekst als A I (Cat. Gal. 25 v.v.) doch hij omvat slechts een gedeelte; hij breekt af op een punt, overeenkomende met Cat. Gal. 40 begin: als het water tot den voet van het paleis stijgt. De variaties zijn niet van betekenis.

VII.

Cod. 110, 35 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Panintjong.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'.**

Dit hs. loopt van het begin der I La Galigo evenals voorgaande teksten doch loopt slechts tot in de reeks der geboorten van kinderen van Batara Guru en bijvrouwen.

De schrijver breekt zijn geschrift af met een heilwens en een betuiging hoe vermoeiend het schrijven is. Datering zonder jaartal.

B. Bgs. 30
Ko. 3008

VIII.

Cod. 170, 55 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. welks eigenaar niet vermeld wordt.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld (begin ontbreekt);**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo';**
3. **Geboorte van Batara lattu' (begin).**

De gebeurtenissen van dezen tekst zijn in verschillende der voorgaande teksten weer te vinden, in nagenoeg dezelfde bewoordingen beschreven. De namen der kinderen van Schepper en Heer der Onderwereld luiden ten dele weer anders, het gewone verschijnsel.

Het verhaal van het kort bezoek dat Batara Guru, eenmaal op de aarde zijnde, aan de Onderwereld brengt, is uit elkaar geraakt en wordt bovendien onvolledig verteld.

De komst van We Njili'timo' uit de Onderwereld en haar huwelijk met Batara Guru worden anders dan gewoonlijk beschreven.

Van de geschiedenis van de Rijst wordt weinig gezegd.

De episode van den tocht die enige grote heren naar het bergland maken wordt op dezelfde wijze als in I en II voorgedragen.

De opsomming van verre landen waar vorsten nederdalen of opstijgen uit de Onderwereld komt ook hier voor; in de namen is weder verschil. Zie tekst II, blz. 11, noot 3. Bij herhaling wordt in andere teksten betoogd dat Luwu', Tompo'tika' en Wewangriwu' de oudste rijken op aarde zijn; zo zegt ook Arūng Pantjana. 't Kan ook niet zijn dat vele geslachten op de aarde zouden zijn gekomen van wie men verder niet hoort en van wie Batara Guru en de Schepper bij hun later onderhoud niets bekend is.

Bugis 43
No. 2972 (?)

IX.

Cod. 6, 24 blz. folio, ± 40 r. per blz.
Afschrift van een hs. van Abdoel Latif.

TITEL:

De nederlating van Batara Guru.

INHOUD:

1. **De schepping der Middelwereld;**
2. **Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo' (ged.).**

Een korte tekst die niets bijzonders biedt en eindigt met de opstijging van We Njili'timo' uit de golven. 't Stuk eindigt abrupt.

LIBL Mf A 55c

X.

Cod. 112, 8e stuk, 44 blz. folio (blz. 305—348), ± 40 r. per blz.
Afschrift van een hs. van Arūng Panintjong.

TITEL:

E. Rawe wordt verbannen, komt aan land in Wadĕng, in het land van La Tĕnripĕppang.

INHOUD:

Als titel.
Een parallel-tekst is A IV (Cat. Galigo, blz. 81 v.v.).
Zie ook Cat. Matthes, blz. 74.

In den parallel-tekst ontbreekt het begin, dat hier wel aanwezig is, hij breekt vóór het eind af, in dezen tekst wordt het verhaal als een afgerond geheel verteld. Het einde is verknoeid. Naar het schijnt zijn twee stukken aaneengelast.

De inhoud van beide teksten wijkt weinig van elkaar af en kunnen bewerkingen zijn van een zelfden grondtekst.

Het schip waarop de verbannen Rawe wegvaart, wordt *koli-koli* (vaartuig gemaakt van één boomstam) genoemd, ook wel eens *lopi* (groter vaartuig), maar heeft niettemin een talrijke bemanning.

305 La Tĕnroadji, vorst van Tompo'tika', begeeft zich met zijn zoon Palawagau' naar het hanenperk om hun hanen te laten kampen, blijkbaar — hoewel het niet gezegd wordt — om zijn zoon afleiding te bezorgen. Doch dit gelukt niet, daar des zoons haan den haan des vaders doodt, wat de eerste zich zó aantrekt dat hij naar het paleis terugkeert. Er worden verden geen hanengevechten gehouden.

307 La Tĕnroadji heeft een ongunstigen droom. Palawagau' wil met zijn tweelingzuster trouwen. Dit is naar het woord der goden verboden, alle mogelijke rampen zouden daaruit voortkomen, het land zou te gronde gaan. Zijn vader wil er daarom niet van weten. Hij verzint een list: wil naar Sawangmega (onder Tompo'tika') verhuizen, vandaar den

man die het formele huwelijksaanzoek moet doen (zoals bij elk huwelijk behoort) naar Tompo'tika' zenden, zijn ouders zouden dan meteen zijn schoonouders (immers de ouders van Rawe zijnde) worden! Zijn ouders willen niet dat hij op zijn verzoek terugkomt. Doch zijn vader verklaart zich toch bereid het volk te raadplegen. Ziet dit geen bezwaar, dan zal hij er zich bij neerleggen. Er wordt zeven etmalen beraadslaagd. Eén van beiden, Palawagau' of Rawe, moet verbannen worden, daarover wordt verder gepraat, de beslissing luidt dat het Rawe moet zijn. Een argument om Palawagau' te verbannen was, dat het heilloze verzoek van hem was uitgegaan, de verbanning van Rawe werd bepleit
311 op grond dat haar erfdeel dan aan Palawagau' komt. Zij zal vertrekken met alleen vrouwelijk gevolg. Het afscheid wordt zeer uitvoerig beschreven. We Tĕnrirawe is gelaten, maar Andiluwu' kan niet van haar dochter scheiden. Het doel van de reis is Wadĕng.[1])

Van haar zwerftocht totdat zij Wadĕng bereikt, kan naar A IV verwezen worden. (De bizonderheden zijn verschillend.)

La Tĕnripĕppang in Wadĕng heeft gedroomd dat hij zich naar de aanlegplaats der schepen begaf om te baden en dat de maan in zijn schoot viel. Dat was een goede droom, zegt zijn moeder. Het schip van Rawe komt aan. Aan boord zegt een zoogmoeder van Rawe haar op te staan en zich te kleden. To Tĕnriakkĕ', de eerste staatsdienaar van Wadĕng wordt door Pĕppang naar de haven gezonden om te infor-
324 meren wat voor schip daar is aangekomen.[2]) Hij schrikt geweldig een schip met alleen vrouwen te zien en haast zich terug naar het paleis. Pĕppang wil weten wie het zijn, Akkĕ' had in zijn schrik vergeten dat te vragen. Akkĕ' wordt nog een paar maal naar het schip gezonden. Heeft Rawe een landsverbod overtreden, dan moet zij vertrekken. De zoogmoeder legt uit dat de Hemel dit niet toegestaan heeft, doch, zegt zij, mogen wij niet landen, stoot gij ons af, dan zullen wij u schatten geven.[3]) Pĕppang gaat zelf aan boord en is door haar vorstelijke verschijning zeer getroffen. Hij heeft in het paleis alleen niet-ebenbürtige echtgenoten. Is de oude vorst bereid den hoogsten bruidschat te geven, vraagt de zoogmoeder. Pĕppang gaat in de beste stemming naar het paleis terug en viert den gansen nacht feest. Zijn echtgenoten worden den

---

[1]) In den paralleltekst vaart zij uit op goed geluk.

[2]) Met dezen zin is de hiaat van AIV (Cat. Gal. 85) aan te vullen.

[3]) De tekst is niet duidelijk. Misschien bedoeld: wij zullen u schatten geven als gij ons niet afstoot. Doch in den paralleltekst zegt de schoonmoeder schatten te willen geven, als men haar toestaat naar Luwu' te vertrekken. In dien tekst (niet in dezen) heeft Rawe de hoop uitgesproken daar te belanden.

volgenden morgen weggezonden. Er volgt nu een formeel aanzoek.
335 Rawe wil op het schip huwen, niet in het paleis omdat zij uit een paleis (in Tompo'tika') is uitgewezen. Het huwelijk heeft nu aldus plaats. Pĕppang gaat met zijn ouders in een stoet van draagzetels naar het schip en begroet aldaar Rawe. Hij wordt daarbij tegengehouden (zoals behoort). Later doet Rawe haar intrede aan den wal en volgen de gebruikelijke ceremonieën in het paleis.[1])

346 In Tompo'tika' worden midden in den nacht We Andiluwu' en La Tĕnroadji wakker, zij denken vol bezorgdheid aan Rawe. De wind vaart aan en licht hen in. Zij is sinds drie maanden in Wadĕng gehuwd en La Tĕnripĕppang's enige echtgenote.

Het echtpaar vaart uit. In het gezicht van Wadĕng gekomen hebben zij een ontmoeting met Ternataanse zeerovers, doch komen niettemin ongedeerd in Wadĕng aan.

NAAMLIJST.

1. La Tĕnroadji Punna lipue ri Tompo'tika' (Tjabetika') en Sawangmega La Wadji (en Wadja-) riwu (elders: I La Djiriu') To Lĕtteilĕ' Tosĕssungriwu'.
2. We Andiluwu', echtgenote van 1.
3. Palawagau' La Tĕnriwĕrru To Boto', zoon van 1 en 2.
4. We Tĕnrirawe, tweelingzuster van 3.
5. La Djawapase Towadjalika, eerste staatsdienaar van 1.
6. La Weroilĕng, hoveling.
7. Wideunru', vader van 1?
8. I La Biradja, sirihdoosdrager.
9. Turu'belae, vader van 2 en 10.
10. We Datusĕngĕng (Upu —) van Luwu', zuster van 2 (echtgenote van Bataralattu').
11. We Sawanglangi' I, hofdame.
12. Pamadĕmpero of Pamirimpero, hofdienaar.

---

[1]) De gewone gang van zaken is dat de bruidegom in optocht naar het paleis gaat waar de bruid hem bij de hoofdpaal van het huis wacht. Na op zijn weg tot op de trappen van het paleis te zijn tegengehouden, gaat hij, het paleis eindelijk binnengekomen zijnde naast de bruid zitten en verrichten de aanwezige familieleden enige vaste ceremoniën aan hen. — In dit geval heeft, als gezegd, aan boord de ontmoeting plaats, waarmee het huwelijk als gesloten wordt beschouwd. Hierna volgen de volledige ceremonieën als bij andere huwelijken. Men moet dus aannemen dat de ontmoeting de eigenlijke huwelijkssluiting is en de verdere, uitgebreide ceremonieën zich daaromheen ontwikkeld hebben.

13. PUNNAE LIUNG, duikt op uit de Onderwereld [zoon van den Heer der Onderwereld].
14. LA TĔNRIPĔPPANG DATUNA (OPUNA) WADĔNG PADJUMPERO, jonge vorst van WADĔNG.
15. WE SAMA (of SAWANG) LANGI' II, moeder van 14.
16. LA TĔMMA'LALA TO TĔNRIAKKĔ', eerste staatsdienaar van WADĔNG.
17. TO WIRINGLANGI', tweede staatsdienaar van WADĔNG.
18. TĔNRIUPUNGĔNG, een hoveling in WADĔNG.
19. WE TĔMMA'SESE, dienaresse of zoogmoeder van 4.
20. I WE SANGADJI, puwang van WADĔNG.
21. WE TĔMMA'LULU, hofdame in WADĔNG.
22. I WE RUNGKĔLLĔNG, ten paleize WADĔNG, zoogmoeder?
23. WE TĔNRILAWE (of °LAWA), hovelinge.
24. WE TĔMMA'LUKA, hofdame in WADĔNG.
25. WE SĔLLUNGLANGI', „mattĕ' bitjara", zou dus zijn: rechter!, in TOMPO'TIKA'.

MATANGSOLO' en UDJUMPERO behoren onder WADĔNG.
De namen zijn onvast en schijnen ten dele willekeurig.

XI.

Cod. 65, 12 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Andi Panjaming Tanette (Bĕrru').

INHOUD:

Sawerigading bezoekt het Geestenland (Fragment).

Over hetzelfde onderwerp handelen A VI en A VII (Cat. Gal. 92 v.v., 97 v.v.) alsmede het grote hs. 88 van het Bijbelgenootschap dl V (Cat. Matthes 75 van af:„Sawerigading daalt af in de Onderwereld" tot het einde der alinea, zie ook Cat. Galigo 1010). In de Korte Inhoudsopgave van Arūng Pantjana aldus omschreven: „Sawerigading daalt „in de Onderwereld af tot aan Marapĕttang, het land van La Wadjo-„langi', den vader van La Sinampe, en ontmoet daar Pinrakati, zoon „(l. dochter) van den vorst van Malaka" (Boeg. Chrest. III 256). In de verzameling van het Bijbelgenootschap bevindt zich nog een hs. 192, waarin dit verhaal met een ander tot één is gemaakt (Cat. Matthes 80, Cat. Gal. 1024 v.v.).

Het onderhavige hs. is een fragment, ongeveer parallel lopende met A VII van blz. 97 onderaan tot blz. 99 onderaan. De inhoud komt op het volgende neer:

Abrupt begin. We Pinrakati is in Marapĕttang, voorland van het Geestenland aangekomen en gereed dit binnen te gaan. Sawerigading begeleidt haar, zij komen bij de badplaats der geesten. Zeven ouden komen naar haar toe, zij vragen om zendingen van hun nazaten op aarde, maar We Pinrakati heeft niets meegebracht. Talrijke jongelieden vragen op dezelfde wijze wat men haar voor hen heeft meegegeven; zij worden nog door anderen gevolgd. We Pinrakati moet schreien van medelijden dat zij de smekenden teleurstellen moet. Gutu' patalo nodigt uit het Geestenland binnen te gaan. Sawerigading ziende vraagt hij de reden van zijn aanwezigheid. Deze antwoordt dat hij reist om levenservaring [1]) op te doen. Hij wordt naar de *baruga* (wachthal) verwezen. We Pinrakati gaat het paleis binnen. Haar tijd op aarde

[1]) *winru' pangala.*

was afgelopen, zij kan daarheen niet met Sawerigading terugkeren. Sawerigading kijkt uit en bemerkt dat in het Geestenland alles omgekeerd als op aarde is: de bomen hebben de wortels naar boven enz., in het hanenperk is het al net zo. Sugi'riyara ontvangt We Pinrakati in het paleis, zij laat ook Sawerigading halen. Deze verschijnt samen met La Wadjolangi'. La Pananrāng dringt er bij zijn heer op aan terug te keren naar de schepen (waarmee zij gekomen zijn). Hierop neemt Sawerigading afscheid van Gutu'patalo en Sugi'riyara, hij wisselt afscheidsgeschenken met We Pinrakati en vraagt een aangekauwde sirihpruim van haar.

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

1. We Pinrakati Malaka.
2. Sawerigading Opuna Warĕ' La Ma'dungkĕllĕng Toapanjompa Langi'paewang.
3. To Palanroe, de Schepper.
4. La Pananrāng To Sulolipu, eerste staatsdienaar van 2.
5. Gutu'patalo To Palaguna, heer van Amalingĕng (Geestenland).
6. Sugi'riyara, echtgenote van 5.
7. La Wadjolangi', van Marapĕttang.
8. Unga parĕppa, oudste dochter van 5 en 6.
9. Madjangrakilĕ', jongste dochter van 5 en 6.
10. Unga We Madjang, dienaresse van 1.
11. I La Berunĕng, wachter bij de brug naar het Geestenland.

UBL Mk. Asoc; A 57b

= no. 3002 ??

XII.

Cod. 208, 125 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

1. **Vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'belae in Tompo'tika';**
2. **Reis van Sawerigading van Tompo'tika' naar het gat waar het water der zee omlaag stort;**
3. **Vervolg der reis van daar tot het land Positana;**
4. **Bezoek aan Positana.**

Dit hs. vormt een doorlopend verhaal; de tekst is zuiver, zonder hiaten, heeft een goed begin en een goed slot. Parallel-teksten zijn: A IX, X en XI (Cat. Gal. 111 v.v., 115 v.v., 119 v.v.). De gebeurtenissen worden voorts verhaald in het grote hs. no. 188 van het Nederlands Bijbelgenootschap dl. V slot, dl. VI tot aan Sawerigading's vertrek van Positana naar Labu'tika' (Cat. Matthes 75), zie ook de Korte Inhoudsopgave in: Boeg. Chrestomathie III 256 van: „Het graf enz.", tot aan: „Sawerigading beoorloogt enz.". Korte aantekeningen betreffende het grote hs. Bijbelgenootschap zijn te vinden in Cat. Gal. 1011.

Van de vier delen waarin de onderhavige tekst verdeeld kan worden — de tekst loopt zonder onderbreking door — komt 1 De vernieuwing van het graf, gelijkluidend voor in A IX, de delen 2—4, eveneens nagenoeg gelijkluidend in A XI. A X biedt kleine verschilpunten met A XI, beide hss. beginnen op dezelfde plaats, A X loopt het verst door, de onderhavige tekst gaat nog iets verder. Er worden meer personen ten tonele gevoerd, doch dit is slechts een uitstalling van namen, figuranten, als men wil. Het hs. begint iets eerder dan A IX.

La Tĕnroadji, vorst van Tompo'tika', stelt zijn zoon Palawagau' de vraag wie naar Luwu' is gezonden om Sawerigading uit te nodigen de plechtige vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'bela te komen bijwonen. Dit blijkt La Rutumpongĕng te zijn geweest.

Weldra komt de vloot van Sawerigading aanvaren. De puang's, Palawagau', La Tĕnripĕppang en gevolg gaan de aangekomenen aan de aanlegplaats begroeten. Men gaat gezamenlijk naar het paleis van Tompo'tika'. De benodigdheden voor de vernieuwing van het graf worden hier bijeengebracht. Sawerigading heeft een baldakijn meegebracht, grafpaaltjes zullen in doeken gewikkeld meegedragen worden. Personeel om bij het graf de wacht te houden vergezelt hem. Alle gasten scharen zich in het paleis vóór La Tĕnroadji's zetel. Hij kondigt plechtig zijn plan aan het graf der ouders van We A(n)diluwu' (en We Datusĕngĕng) te vernieuwen.

De puang ma'toa moet alles voor de plechtigheid in gereedheid brengen, hovelingen zorgen voor de inrichting van den stoet die van het paleis naar het op een berg gelegen graf zal trekken. Te gestelder tijd begeeft men zich op weg, de grote heren in draagstoelen met alle tekenen hunner waardigheid. De uitgebreide zonneschermen verspreiden hun glans over den berg. De grafpaaltjes worden op beide graven opgericht, er worden aan weerszijden drinkwaterpotten geplaatst, een nieuwe bamboe-omwanding wordt aangebracht, kaarsen worden aangestoken. Muziek van allerlei instrumenten valt in, 't is een leven als een oordeel. De bissu's verrichten ceremonieën en voeren dansen uit op de gebruikelijke wijze. De grafpaaltjes worden met bloed besmeerd. De vorsten offeren kostbaarheden: halsketens, armbanden enz. Vóór, naast en achter de bissu's gaan dwergen en mismaakten. Alleen We A(n)diluwu' is bedroefd het lawaai der trommen te horen, zij denkt aan haar ouders. Er worden zeven ommegangen om het grafhuisje gemaakt. Duisternis daalt neder, een onweer barst los, het is alsof het land zee zal worden en de bergen zullen instorten. Sawerigading laat wit katoen aan het grafhuisje aanbrengen. Het graf staat in gloed van de geofferde kostbaarheden. Daaruit en uit het ontketende noodweer tevoren kan men zien welk een macht van Turu'belae uitgaat. Als We A(n)diluwu' het herstelde graf van haar ouders ziet, is zij verheugd. De gasten storten nu ook kostbaarheden bij het graf. Er worden vervolgens dansen uitgevoerd. Zeven dagen lang is het vol mensen, er wordt gegeten en gedronken, op de hanenvechtbaan worden hanengevechten gehouden.

Het feest is ten einde, de bezoekers keren naar hun landen terug. Enkele voorname gasten blijven achter om Sawerigading te troosten. We A(n)diluwu' stelt hem voor naar het paleis terug te keren met de achtergeblevenen en daar de hanengevechten voort te zetten. Onder de geopende zonneschermen in draagzetels gezeten wordt de terugtocht

aanvaard. Muziek begeleidt den stoet. I La Djiriu' en We A(n)diluwu' gaan het paleis binnen; Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang strijken in de baruga neder, zij roepen La Ma'darĕmmĕng en La Saunglangi' aan bij hen te komen. Sawerigading vraagt La Ma'darĕmmĕng waar I La Galigo To Kĕlling is. Hij blijkt al vertrokken te zijn, waarop Sawerigading zijn neef La Ma'darĕmmĕng verzoekt den volgenden morgen te vertrekken, bij To Kĕlling aan te gaan en hem te zeggen dat hij, Sawerigading, weldra zijn dochter Wĕlleritjina zal komen huwen. La Ma'darĕmmĕng geeft ten antwoord dat zij overleden is en
24 naar het Geestenland is overgegaan. Hij verbindt daaraan een lange loftuiting waarin haar voortreffelijkheden worden opgesomd. Sawerigading is als verpletterd door het bericht, hij stort zich neer, zoekt steun bij Palawagau' en La Pananrāng; de vrienden zijn er ontdaan van en trachten hem te troosten. Palawagau' zendt Panrita Ogi' naar
25 het paleis om zijn ouders kennis te geven dat Sawerigading ongesteld is geworden. Op dat ogenblik komt Sawerigading bij, hij verbiedt Panrita Ogi' naar het paleis te gaan. Doch hij zendt La Sinilele om namens hem afscheid te nemen en te zeggen dat hij westwaarts wil gaan rondvaren. „Waar wilt gij heen?", vraagt Palawagau' — „Ik wil het spoor van Wĕlleritjina naar de Onderwereld volgen." Misschien zal hij Marapĕttang (het voorland van het Geestenland) bereiken, misschien sterven en La Daenglĕbbi', de heer van dat rijk, zal dan met zijn kop dansen; misschien zal hij naar de aarde terugkeren met haar. — Deze mededeling verontrust de vrienden en zij vragen in welke richting het Geestenrijk
26 is gelegen. — „Zolang mijn leven op aarde nog niet ten einde is, wil „ik het spoor van Wĕlleritjina naar de Onderwereld volgen, alle „zeeën oversteken en naar de landen van allerlei monsters gaan." — De vrienden zien wel bezwaren maar Sawerigading lacht en biedt allen een pruimpje. De vrienden zullen hem niet alleen naar het Geestenrijk laten gaan. La Tĕnripĕppang is wel benieuwd dat land der vergetelheid te zien, vanwaar nog niemand is wedergekeerd.

Palawagau' laat een grote vloot in gereedheid brengen en van oorlogsuitrusting voorzien, doch dit dient in het geheim te geschieden zó dat de vorst het niet verneemt. La Sinilele komt nogmaals afscheid nemen van den vorst, thans in de baruga. Deze wil weten waar de
29 reis heen gaat, doch verneemt dit niet. Midden in den nacht gaan Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang naar de rivier om scheep te gaan, ook La Rutumpongĕng zal mede varen evenals de volgelingen van Sawerigading en de vorsten die op bezoek waren gekomen. Eénmaal aan boord, wenst Sawerigading dat zij allen, La

Ma'darĕmmĕng en nog andere neven, op zijn schip de Zon overgaan. Na zeven dagen varens heeft men nog geen land in zicht. La Ma'darĕmmĕng bereidt het scheepsvolk erop voor dat zij weldra de paodjĕngki's zullen bereiken nabij het gat waar het water van de zee omlaagstort.[1]) Het schip van La Ma'saguni zinkt weg. Dit veroorzaakt grote consternatie. Na enigen tijd komt het weer boven, door een groot aantal schepen, uit de Onderwereld omhoog gezonden, gevolgd. Hij is in de Onderwereld geweest en brengt vandaar geschenken, in de eerste plaats voor Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang mede. Sawerigading moet nog wat toeven, want Opu Sangiang, een broeder van zijn grootmoeder, wil hem uit de Onderwereld komen bezoeken. In het bizonder voor Sawerigading brengt La Ma'saguni de gewassen mee die doden tot leven kunnen wekken[2]), zó dat zij weer naar de aarde terugkeren. Sawerigading is met dit geschenk ten hoogste ingenomen en bergt een en ander zorgvuldig op.

Plotseling barst er noodweer los. Onzichtbaar stijgen gemaskerden op uit de diepte. Weer roept de god uit de Onderwereld nog niet te vertrekken. Hij doet het noodweer ophouden. De vrienden strooien gerooste rijst en nodigen den god aan boord, geschenken biedende, Linrungrito'dja is van zijn kant even vriendelijk en nodigt de drie grote heren naar de Onderwereld mee te gaan, doch zij slaan dit aanbod beleefd af. De god vraagt waarheen zij op weg zijn. Zij varen maar wat rond, zeggen zij, maar moeten gewapend zijn tegen grote heren die met kwade bedoelingen op zee mochten rondzwerven. De god wordt bedwelmd door de mensenlucht. Na een hartelijk afscheid breken de elementen los en Linrungrito'dja duikt weer onder. Aan boord gaan allen ter ruste, drie dagen heeft men niet geslapen. Denzelfden nacht ontmoet men een schip waarop de grote heer van Positana zich bevindt. Bij het ontwaken bemerkt men in gevaarlijk vaarwater te zijn. Men ziet het godenland Malagĕnni (= Positana), 't is warm en midden in zee glanst een sao kuta manurung (paleis) als de zon, enz., een prachtig gezicht (uitvoerig beschreven). Men vraagt zich af of dit misschien de Onderwereld is, want het land is geheel anders dan op de aarde. La Ma'saguni gaat met enig volk een bad

---

[1]) Over de *pao djĕngki's*, die op vele zeereizen worden aangetroffen en waarover steeds dezelfde verhalen worden gedaan, zal hier niet worden uitgeweid. Uitvoeriger in tekst AXI (Cat. Gal. blz. 121).

[2]) Batara Guru heeft deze van den Schepper ontvangen bij zijn nederdaling. Sawerigading kan ze op dezelfde wijze aanwenden. — Thans krijgt hij dezelfde gewassen uit de Onderwereld. De bedoeling schijnt te zijn dat men voor gebruik in de Onderwereld van daar herkomstige gewassen moet hebben.

51 nemen in den stroom, het water geurt. Palawagau' en anderen staren met verbazing naar het godenland voor hen; zij horen ook geraas bij het hanenperk. De baders worden aan boord geroepen en men stevent verder naar het land toe.

52 Bataramega kijkt van uit het paleis naar de zee, zij ziet de vloot binnenvaren en wordt ongerust. Zij bespreekt het geval met haar zoogmoeder. Deze bewaart haar kalmte. Zo 'n geweldige vloot kan niet van aardlingen zijn, meent zij, waarschijnlijk zijn het naar de aarde neergedaalde hemelingen of uit de Onderwereld omhoog gestegenen. En een hofdame voegt er nog geruststellend aan toe dat mensen zo iets niet zouden durven. Doch waarom komt geen bode kennis geven van de komst der vloot? Dit is een reden voor Bataramega de zaak niet te vertrouwen. „Zendt heilbeden voor den vorst omhoog", zegt zij. Zelf gaat zij overhaast haar echtgenoot Lĕttewarani wekken. Eerst nijdig dat hij in zijn slaap gestoord is, komt schielijk een gevoel van wrevel boven over de onbeschaamdheid der vreemdelingen, hij staat
54 op en gaat naar buiten, laat de trom slaan om het volk op de landingsplaats bijeen te brengen. 't Optreden der vreemdelingen is des te brutaler daar op aarde geen vorst van zijn rang is.[1]) Alle mensen op aarde zijn zijn dienaren. La Sirampero acht de zaak eenvoudig: men laat het water van de zee zich terugtrekken en de schepen kunnen niet
56 aan de kust komen. De vorst keurt dit plan goed. Hij prevelt een spreuk en doet wat daarbij behoort, dan treedt noodweer in. De schepen zijn genoodzaakt naar volle zee terug te gaan, onder de opvarenden heerst grote ontsteltenis. Sawerigading slaapt in alle gevaar rustig door. De vrienden beraadslagen; besloten wordt dat Palawagau' in zijn plaats in pontificaal met hemelse erfstukken aan een offer aan de zee zal brengen, bestaande uit eieren en sirih, gerooste rijst, albino's enz. Driemaal met zijn staf op het dek stampende vraagt hij aan de goden
58 doortocht. Zijn bede wordt niet verhoord. Hij gaat het vertrek van Sawerigading die nog rustig ligt te slapen binnen en wekt hem. Deze ziet onmiddellijk het gevaar waarin men verkeert. Waarom hem niet eerder geroepen? De vrienden vragen hem nu een spreuk te prevelen, die de elementen stilt en tevens doortocht te verzoeken. Hij doet dit op de gebruikelijke wijze en ten slotte werpt hij een uitgekauwde sirihpruim

---

[1]) Nader blijkt dat hij de jongste zoon van den Schepper is, dus broer van Batara Guru, wegens wangedrag uit den Hemel verbannen. Als gelijke erkent hij ook We Padaulĕng uit de Onderwereld, met Turu'belae gehuwd. — Dit is vreemd daar haar nicht We Njili'timo', met Batara Guru gehuwd — dit feit wijst het reeds uit — voornamer is.

in zee. Op hetzelfde ogenblik steekt de wind op, de schepen geraken vlot. Palawagau' moet lachende erkennen dat hij er niets van terecht heeft gebracht. Sawerigading laat zich uitleggen wat er allemaal gebeurd is.[1]) Hij is zeer verbolgen over het gedrag der lieden aan den wal, zijn woede keert zich tegen de wakers, monsters e.d. (hoewel zij zonder Lĕttewarani niets vermochten). Als straf spreekt hij een spreuk uit met noodweer gepaard die tengevolge heeft dat de zee tot in het paleis van Lĕttewarani stijgt.[2]) Er worden grote verwoestingen aangericht. Sawerigading's spreuk beantwoordt Lĕttewarani op dezelfde wijze waardoor het water weer daalt. Intussen komt de vloot de rivier
62 binnenvaren. Er wordt een grote krijgsmacht op afgezonden. La Ma'saguni ziet haar aankomen. De aanvoerders moeten zich op de hoogte stellen wie de vreemdelingen zijn die zo maar, zonder boden te zenden, zijn binnengevallen. Zij moeten wel weten dat hier in Positana een god woont, uit den Hemel verbannen omdat hij bij hanengevechten chicaneerde en de aanvoerders moeten weinig omslag met de vreemde indringers maken. La Ma'saguni meent dat die grote macht strijd wil voeren, zij is in oorlogsdracht. La Pananrāng wil de adat des lands in acht nemen en de afgezanten ontvangen. Zij willen echter niet aan boord komen en stellen in boze taal hun vragen. La Pananrāng geeft toe dat zij niet zouden hebben durven komen als zij geweten hadden dat dit een godenland was, zij wilden elders heen maar zijn uit den koers geraakt. Na water ingenomen te hebben, zullen zij verder gaan. De afgezanten eisen een hoge tol, de vreemdelingen kunnen dan in
66 het land blijven en er zal hun een plaats van vestiging worden aangewezen. La Pananrāng wijst de eisen af. De afgezanten winden zich op omdat de vreemdelingen zich niet aan de landswetten willen houden en dreigen met oorlog. De tegenpartij wil geschenken geven maar geen riviertol, dat hebben zij nergens gedaan. Het gesprek wordt feller en feller. La Rĕmmangrĕmmang, één der afgezanten, verbiedt hun naar hun land terug te keren. La Ma'saguni wordt woedend [3]) en valt heftig uit. De anderen trekken hun kris [4]). Weldra is het gevecht in vollen gang. La Tĕnripĕppang gaat ook aan wal [5]) en neemt deel aan den

---

[1]) Hij was dus reeds in slaap toen Lĕttewarani zijn spreuk afzond. De namen van enige schepen der vloot worden hier genoemd (niet overgenomen).

[2]) De vaste voorstelling, hier en elders, is dat na spreuk en c.q. offer alles wat gebeurt het werk is van den Schepper.

[3]) Wordt altoos als de opvliegendste geschetst.

[4]) Halve bladzijde tekst dubbel geschreven, blz. 68-69.

[5]) Hoewel niet gezegd, zijn de vrienden die het woord gevoerd hebben, reeds eerder aan land gegaan.

strijd. Nog andere grote heren komen ook van hun schepen af en vechten mede. De afgezanten gaan met hun volk op de vlucht. La Ma'saguni zou hen willen vervolgen en doden, doch La Pananrāng acht dit op het ogenblik ongewenst, de boden moeten eerst aan den vorst rapport kunnen doen. Men trekt daarom op de schepen terug.
71 De gesneuvelden worden verzameld en tot het leven teruggebracht.

Tegen den avond komen de afgezanten in Positana terug. De vorst is in de baruga, hij is vertoornd over hun terugtrekken. De afgezanten verontschuldigen zich, de aardlingen waren zo dapper dat er niet tegen
72 te vechten was. Lĕttewarani zal zelf met een legermacht naar de rivier gaan, hij wil die aardlingen wel eens zien. Verschillende hemelmonsters gaan mede. To Widelangi', de veldheer, meent dat, wanneer de vreemdelingen tegen hen opgewassen zijn, hun heer een nazaat van Batara Guru moet zijn, den enigen van gelijken rang als Lĕttewarani. De monsters bereiken de haven, men hoort hen spreken maar zij zijn onzichtbaar. Door stinkende blaren te branden worden zij verdreven, zij vluchten naar de bergen. Lĕttewarani trekt nu zelf met zijn scharen op, gezeten in een draagzetel onder zijn zonnescherm; er heerst nood-
74 weer. Weldra is het gevecht in vollen gang. La Ma'samuda wordt door
77 La Ma'saguni gedood. Die van Positana gaan op de vlucht. Lĕttewarani kijkt in gedachten vóór zich als hij zoveel bloed ziet vloeien. De Luwu'ers achtervolgen die van Positana. De vorst ontketent zijn wondermacht, hij laat noodweer woeden, een brandnetelregen neerdalen. Vóór de strijders van Sawerigading is de door Lĕttewarani geschapen duisternis, achter hen is het licht. La Ma'darĕmmĕng gaat met zijn mannen aan den haal; de anderen doen eveneens, zij werpen zich in de rivier. La Pananrāng en Panrita Ogi' houden hen tegen, Saweri-
79 gading maakt zich boos en gaat zelf mee strijden. La Pananrāng haalt hem terug en plaatst hem weer in zijn draagzetel onder de geopende pajoeng. Batara Guru en Turu'belae hebben verboden verklaard dat hun nakomelingen zelf in den strijd zouden gaan. De strijd duurt voort. La Pananrāng c.s. menen zelf dat de strijd tegen de hemellingen te ongelijk is, La Ma'saguni blaakt nog van moed. De volgende dagen duurt de strijd nog voort. La Tĕnripĕppang wordt in een tweegevecht met Adjipatallo', neveu van Lĕttewarani', gewikkeld, die sneuvelt. Nog
85 anderen uit den Hemel vallen. Lĕttewarani is ontsteld van de macht van den vijand, hij zit met twee neven (neveu's) onder zijn pajoeng. La Ma'saguni dringt tot Positana door. Lĕttewarani is woedend en wanhopig dat de aardlingen hem de baas zijn enz. Hij roept den Schepper aan. „Gij hebt mij hierheen verwezen en zie! hoe ik tegen aardse vijan-

„den te strijden heb." De Schepper ziet omlaag, inderdaad, Lĕttewarani is met Sawerigading en Palawagau' in strijd gewikkeld. Datu Palinge' zegt hem gouden brieven omlaag te werpen; één valt Lĕttewarani in den schoot: „Dom zijt gij te strijden met den kleinzoon van uw broeder „Batara Guru en den kleinzoon van We Padaulĕng en Sangkabatara [1]) „van Tompo'tika' uw neef en met La Tĕnripĕppang van Wadĕng." — Dezen brief lezende, moet Lĕttewarani wenen. Hij had nog wel gedacht Sawerigading eenmaal zijn rijk [2]) na te laten. Hij wist niet wie hij tegenover zich had. Hij laat zijn troepen terugtrekken. Ook Sawerigading raapt den voor hem bestemden brief op, hij is aan hem en Palawagau' tesamen gericht. Zij hadden Lĕttewarani moeten kennis geven wie zij waren. Sawerigading erkent dat hij verkeerd gehandeld heeft, hij laat zijn troepen op de schepen terugtrekken.

Lĕttewarani zal zelf Sawerigading c.s. gaan uitnodigen bij hem te komen. Hij laat de gesneuvelden herleven door ze met water te besprenkelen. De vreemdelingen zullen op de gebruikelijke manier met eerbewijzen ingehaald worden, na eerst aan boord door Lĕttewarani te zijn begroet. Hij maakt daar zijn verontschuldigingen voor zijn optreden en biedt hun landen en geschenken aan (voor den vorm), door Sawerigading op dezelfde wijze beantwoord, waarna sirih wordt aangeboden. Men blijft den gansen dag koutend bijeen. Bataramega zendt een aantal ongehuwde aanzienlijke vrouwen, nichten (nièces) van haar. La Ma'saguni smoezelt met enige kornuiten over de schone vrouwen, hij zou er wel elk één willen toebedeeld zien. De jonge mannen menen dat de jonkvrouwen daar wel oren naar zullen hebben enz. Lĕttewarani vestigt er de aandacht van Sawerigading en zijn neven op dat Bataramega met groot gevolg aankomt om hen te begroeten. De vrienden gaan haar vol vreugde begroeten en begeleiden haar naar het schip. Zij herhaalt de woorden van haar echtgenoot: niet geweten te hebben wie de vreemdelingen waren, dat zij niets liever verlangt dan het gezag over Positana aan Sawerigading met de anderen over te dragen. Allen gaan tesamen aan land; in draagstoelen onder geopende pajoeng's gaat men naar het paleis. Doch eerst wenst Lĕttewarani de namen van de schepen der vloot te kennen, hij laat zich die aanwijzen, het schip de Zon van Sawerigadeng en de rest.[3]). De muziek laat zich voortdurend horen, dwergen enz. lopen in den stoet mede. Men bereikt het paleis.

88 94 97 101

---

[1]) Ten rechte Turu'belae, de zoon van Sangkabatara.

[2]) *ri patjappurĕng nawanawae,* een naam van het Geestenrijk. 't Is niet duidelijk waarom hij hier de aarde daarmee gelijkstelt.

[3]) De persoonsnamen worden telkens anders gegeven.

103 De neven van Sawerigading uit Luwu' maken de jonge edelvrouwen het hof. La Ma'saguni beleest een dienaresse van Tĕnrimenerĕng een boodschap aan haar over te brengen. Zij durft niet recht en hij gaat met haar mede naar de draagstoel van haar en haar meesteres. Met een praatje tegen de eerste weet hij Tĕnrimenerĕng, het doel zijner begeerten, aan het lachen te brengen en een sirihpruim van haar los te krijgen. Hij bevalt haar.

De gasten worden in het paleis door de puang's van Positana en Malagĕnni tegemoetgetreden. Als de drie grote neven (Sawerigading, Palawagau' en La Tĕnripĕppang) in het paleis onder hun pajoeng's gezeten zijn verspreiden zij een glans als de zon boven de bergen enz.
107 De *bissu*'s verrichten ceremonieën. De drie grote heren maken driemaal een ommegang [1]) onder veel geraas van muziek en verrichten nog andere ceremonieën als gebruikelijk wanneer iemand wordt binnengehaald. Zo komt men vóór de *sao kuta parĕppa* [2]). Ter opluistering
108 laat Lĕttewarani de elementen woeden. Drie zijner neven (neveu) willen de drie grote heren (Sawerigading gedrieën), van hen weer neveu's, bewegen mee naar den Hemel op te stijgen. Zij wijzen het aanbod beleefd af, Sawerigading en Palawagau' zijn de enige zoons hunner ouders en . . . de Hemel is zo ver.

Bataramega komt mededelen dat de maaltijd gereed is. Beschrijving van het feestmaal. Lĕttewarani is nieuwsgierig te vernemen waar de reis zijner gasten heen gaat, zij hebben zoveel bewapening aan boord en dat verontrust hem. La Sinilele licht den *manurung* in: de neven hebben in Tompo'tika' het graf van het echtpaar Turu'belae vernieuwd.
112 na afloop wilde men wat rondvaren, zo zijn zij in Positana beland. Lĕttewarani doet een poging de drie grote heren in Positana te houden, daar hij geen kinderen heeft. Wat is er voor hen in Luwu' en Tompo'tika' en Waděng belangrijks te beleven? Doch Palawagau' verlangt eerst naar zijn land en zijn ouders terug te gaan, daarna wil hij in Positana komen. De *manurung* is over dit antwoord — hoewel kennelijk een uitvlucht — zeer verheugd. Bataramega dringt er op aan dadelijk te blijven. Lĕttewarani vindt echter goed dat men eerst naar zijn vaderland terug gaat. „Blijf nog zeven dagen in het paleis", zegt hij tot Sawerigading, „om ons gezelschap te houden. Maar als gij er op staat

---

[1]) *ri pabeungĕng arawae,* om den nok van een huisje met plat dak; dit is een vaste ceremonie bij zulke gelegenheden; hoe men zich dit voor moet stellen, is echter niet duidelijk.

[2]) Aldus is de naam van het paleis des Scheppers in den Hemel, hier op het paleis van Lĕttewarani toegepast.

„dan te vertrekken, begeeft u dan (dit tot alle drie neven) naar Labu'-
„tika', het land van Dĕttiyapadjung. Hij heeft drie paleizen, drie-
„honderd vrouwen enz., maar zijn grootmoeder was maar waaierdraag-
„ster (bediende) bij Datu Palinge'. Hij heeft geen eerbied voor de
„goden, is aanmatigend." Lĕttewarani is ontstemd over zijn gedrag.
Daarom moet Sawerigading den strijd in het hanenperk met hem aan-
binden, hem onderwerpen. Tien jaar is hij reeds op de aarde, doch hij
heeft nog niet zijn opwachting gemaakt. Sawerigading is dadelijk
bereid, hij wil zelfs Dĕttiyapadjung's kop bij Lĕttewarani brengen, doch
dat is niet de bedoeling. De man behoeft niet gedood te worden maar
er moet hem duidelijk gemaakt worden dat zijn voorvader slechts een
115 geërfde slaaf was, die den bezem onder het paleis hanteerde. De vlegel
is geen vorst, hij behoort een Heer op aarde te volgen. — Sĕnrimalangi'
fluistert Sawerigading in dat Lĕttewarani gaarne zou zien dat zijn
voornaamsten volgelingen een volle beker gereikt werd en zij vóór hem
hun bereidheid den tocht westwaarts naar Labu'tika' te ondernemen
zouden kenbaar maken [1]). Dit geschiedt. La Ma'saguni, den beker
ledigende, betuigt in snorkende taal zijn trouw. De *manurung* hoort
118 het met welgevallen aan. Anderen volgen, ook de volgelingen van min-
deren rang. Daarna heeft des avonds een feestmaal plaats. Lĕttewarani
is voortdurend in de beste stemming. Nadat de sirih gebruikt is op
den volgenden dag gaat men naar de plaats der hanengevechten, waar
vele kampen gehouden worden. La Ma'saguni en Djĕmmuritjina zijn
niet aanwezig. Sawerigading vraagt waar zij zijn. La Sinilele zegt dat
zij al vijf dagen lang tegen donker onzichtbaar werden en in het huis
van Tĕnrimenerĕng verdwenen; tegen den morgen kwamen zij weer
voor den dag. Sawerigading en Palawagau' moeten daar erg om lachen.
Den volgenden morgen zullen de zeven dagen om zijn en dan is het
tijd te vertrekken. Bataramega is vol zorg opdat de mannen voldoende
proviand mee te krijgen. Tegen den dageraad neemt La Ma'saguni een
teder afscheid in de slaapkamer. Hij wil dat Tĕnrimenerĕng zijn *botjing*
sitonra [2]) zal afsnijden, zij moet die om haar lendenen winden en dan
122 zal het zijn of hij naast haar ligt en haar omstrengelt. Zij spoort hem
aan weg te gaan, het begint licht te worden, de mensen mogen niet
weten dat zij hem op bezoek heeft gehad. Maar hij denkt nog niet aan
heengaan en zet het liefdespel voort. Eindelijk, als Tĕnrimenerĕng
weer aandringt, gordt hij zich aan om heen te gaan, doch één aan-
123 gekauwde sirihpruim moet zij hem nog geven. Hij verlaat het huis en

[1]) Hier is het *mangaru'*, trouw betuigen op geijkte wijze, bedoeld.
[2]) Haardracht van een krijgsman.

zij sluit de deur van de slaapkamer af. Bij de hanenvechtbaan loopt hij Djĕmmuritjina tegen het lijf, zij lachen elkaar eens toe. Sawerigading, nog in het paleis, roept hem aan om vóór den huiszetel waarop Lĕttewarani en Bataramega gezeten zijn, te verschijnen.

De *manurung* laat de hovelingen van Sawerigading en zijn beide neven geschenken geven. Zij nemen afscheid. Sawerigading en de neven doen dit plechtig en vragen aangekauwde sirihpruimen. Het *manurung*-echtpaar wenst goede reis. Sawerigading c.s. nemen ook afscheid van de hoge familieleden van den vorst, wat dezen met heilwensen beantwoorden. In draagstoelen begeven zij zich naar de schepen, onder het daveren der muziek. De *manurung* en andere bewoners van het paleis ogen den stoet na, met droevigen blik.

De stoet bereikt de schepen en men gaat aan boord. De schepen zijn gereed te vertrekken.

NAAMLIJST.

Er heerst veel verwarring in de namen.

1. La Tĕnroadji I La Djariu', vorst van Tompo'tika', Singkiwero, Sawangmega padjungrakilĕ' van Wawounru.
2. We A(n)diluwu', zijn echtgenote, Mutiato'dja Torimutia padjumperoe van Bokonglangi'.
3. Palawagau' (La Gau') I La Datuna v. Sawangmega en Singkiwero I La Gilingĕng La Tĕnriwinru' van Tompo'tika', zoon van 1 en 2.
4. We Tĕnrirawe, zuster van 3.
5. Turu'belae La Urumpĕssi, *manurung*, stichter van Tompo'tika', vader van 2.
6. La Djawapase Toadjalika, 1e raadsheer van 1.
7. Sawerisompa Opuna Warĕ' Opuna Luwu' La Ma'dungkĕllĕng Toapanjompa Sawerigading Langi'paewang Pamadĕnglĕtte Lawe La Tĕnritappu'.
8. Bataralattu' I La Tiulĕng, Opuna Luwu', vorst van Luwu' vader van 7.
9. We Datusĕngĕng (of Opu°), echtgenote van 8, zuster van 2.
10. Batara Guru Opuna Warĕ' La Togĕ'langi', vader van 8.
11. We Njili'timo', moeder van 8, Opu (of Datu) sangiang.
12. La Pananrāng To Sulolipu, 1e raadsman van 7.
13. La Sinilele To Palĕnnarĕng, gezel van 7.
14. La Ma'saguni To Apemanu', *idem*.
15. Panrito Ogi', *idem*. Soms één met Sĕttimanjala.

16. Daeng ma'lurĕng Ma'tangkiluwu', zuster van 14, echtgenote van 12.
17. Sĕttimanjala (Sĕttimantjala), gezel van 7.[1])
18. Sĕttiriwarĕ', *idem.*
19. Sĕttiriluwu', *idem.*
20. La Rutumpongĕng To Pariusi,[2]) staatsdienaar van 1, broer van 33.
21. La Patunĕrrang To Lempang, in het gevolg van 7 (al. ri Kawu kawu).
22. La Ma'patudu, *idem* Toatawarĕng van Larompong (of Takkebiro).
23. La Walinono To Napa, *idem* (soms To Lempang).
24. La Ma'patunrung van Balirante, *idem.*
25. Riu'palallo van Marasangi, *idem.*
26. La Rĕmmangrĕmmang I, raadsheer van Tompo'tika'.
27. Toadarĕmmĕng (ook: La Madarĕmmĕng, foutief) La Masanaya.
28. We Sĕllunglangi', hofdame in Tompo'tika'.
29. Puangmatoa We Panrealung van Ruwangmega.
30. I Da Batangĕng v. Tompo'tika'.
31. ... i suki, grote bissu van Singkiwero.
32. La Ma'karoda To Tĕnrigiling (Toaparĕppa), hoveling in Tompo'tika'.
33. La Ma'djalika Toaparusi, zoon van 6, hoveling, broer van 20.
34. La Tĕnripĕppang Datuna Wadĕng van Tjoppomeru, Padjumponga van Uluwongĕng, echtgenoot van 4.
35. I La Galigo Datuna Kĕlling.
36. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng, zoon van 34.
37. To Tĕnrigiling, misschien = 33.
38. La Ma'saliwung Topatawarĕng, hoveling van Tompo'tika'.
39. La Tĕnriodang, *idem*, Padjungbannae van Wiringlangi'.
40. Toapaseli, *idem.*
41. La Tĕnrilekĕ' To Pawewangi, hoveling van Tompo'tika'.
42. La Sulĕssana To Panre'tanga', deskundige.
43. La Oroagi To Panre'gau', deskundige.
44. Djĕmmuritjina, gezel van 7.
45. La Ma'darĕmmĕng Toalapua To Maloku To Sama, vorst van Maloku.

---

[1]) Soms als één met 15 beschouwd.
[2]) Ook: La Pariusi en dan gescheiden van La Rutumpongĕng.

46. La Saunglangi' To Patawari, vorst van Sunrariadja (de naam Toakaroda die hem eens gegeven wordt, is foutief).
47. La Ma'papuli, vorst van Matoanging.
48. La Rumpangmega, vorst van Tĕssililu.
49. Wĕlleritjina Karaempogi' Belodjadjarĕng, dochter van 35.
50. Unga We Madjang, hofjuffer.
51. Toapatunrung, hoveling van Tompo'tika', misschien = 32.
52. La Daenglĕbbi' Opu maradja tuppue batu ri Pamasarĕng.
53. Sangkabatara, vader van 1.
54. We Padaulĕng, echtgenote van 5, opgekomen in Sawangmega (ook Singkiwero).
55. We Malagĕnni in de Onderwereld, moeder van 54, nicht van Gururisĕllĕng, Heer der Onderwereld (?).
56. To Balaonji', echtgenoot van 55.
57. I La Patoto' of Adji Patoto' Leba Patoto', La Puwange, de Schepper, vader van 7, To Palanroe, Datu Patoto'.
58. Mutiaunru', Datu Palinge', echtgenote van 57.
59. La Odangriu', hoveling in Tompo'tika'.
60. La Urĕ'riu', god van Luse'kĕssing.
61. Linrungtalaga of Linrungritodja, zoon van Gururisĕllĕng, heer der Onderwereld, ook Punna liung Batarato'dja.
62. Sangiangodang, heer van het gat bij de *paodjĕngki*.
63. I La Gongkona, omroeper.
64. La Pawidukang van Marasangi.
65. Opusangiang Batarato'dja, broeder van 11.
66. Batarito'dja, Sinaungto'dja, vrouwe der Onderwereld.
67. Opu Samuda (Gururisĕllĕng) Werorito'dja, Heer der Onderwereld.
68. Mutiato'dja, echtgenote van 61.
69. Batarawero Lĕttewarani La Sadawero Sangadjidĕmma, *datu manurung* van Positana, jongste broer van 10.
70. Bataramega Bataralĕtte Radjĕngrisanre' (ri langi'), opgekomen in Malagĕnni, echtgenote van 69.
71. I We Rukĕllĕng, zoogmoeder van 70.
72. We Atingruma, hofdame.
73. We Apanglangi', *idem*.
74. La Sirampero Toapawarĕng, 1e staatsdienaar van 69.
75. To Widelangi, La Tĕnrilekĕ' van Wawounru, ook soms van Matangsolo' enz., raadsheer van 69.
76. La Ma'samuda van Lusekĕssing, *idem*.

77. La Tuppu'langi', *idem.*
78. La Rĕmmangrĕmmang II Toaparĕppa, *idem.*
79. La Tuppu'langi', vorst der hemelmonsters.
80. Sawepauba, aan boord bij 7.
81. Saungrakilĕ, volgeling van 69.
82. Balassariwu', *idem.*
83. Rukĕllĕmpoba, *idem.*
84. Rumama'kompong, *idem.*
85. Adjipatalo van Seseilĕ' Punna lipu ri Anurungĕng, aanzienlijk krijgsman van 69.
86. We Lĕtteodja, moeder van 85.
87. La Palaguna van Uluwongĕng, volgeling van 69.
88. La Marĕmpoba van Matangsolo', *idem.*
89. La Tĕnrisira, *idem.*
90. Sangadjiboto', vader van 85.
91. Sĕnnebatara, een god in den Hemel, vader van 90.
92. Parĕmmagutu' Batarailĕ' of °lĕtte, Gutu'patalo, ook afzonderlijk persoon, neveu van 69, ook: Pamadĕnggutu' (°riu').
93. Parĕmmamusu', *idem.*
94. Paloppoilĕ' of °wero, *idem*, broer van 92 en 93.
95. La Njiwiunru' Unru'pabita van Su'nalangi', volgeling van 85.
96. Banja'paduppa van Mene'siya, volgeling van 7.
97. Atjekulimba van Baebunta, *idem.*
98. La Tĕnriodang Padjoalangi' van Ma'tadjang, *idem.*
99. Sĕnrimalangi' van Abanglĕtte, volgeling van 69, broeder van 92.
100. Sĕngĕmpatara, broer van 69.
101. Sangkamalewa, *idem.*
102. Sangiangpadjung, hemelse bode.
103. We Tutumpadja, een schone in Positana.
104. We Timangsugi' Bongawalie, *idem.*
105. Tĕnrimenerĕng (We Pamenerĕng) We Pawawoi Tjolli'pudjie Daengpadĕlle van Tawangkurung, deftige schone in Positana, ongehuwd, nièce van 70.
106. Simpurumega Daengma'lele van Ana'ulĕng, *idem.*
107. Simpurulangi' We Bĕrrigau' Daengma'masa, *idem.*
108. We Maragĕllung We Ma'dĕttia We Tĕnritipĕng, dienaresse van 105.
109. We Lĕtteilĕ', puang ma'toa van Positana.
110. We Madumĕmmang, idem van Ma'lagĕnni.
111. La Tĕnribali van Marasanging, volgeling van 7.

112. PUNNA LIPUE RI RUANGGUTU', een god in den Hemel.
113. To RUMAMPERO, aanzienlijk hoveling in POSITANA.
114. DĚTTIAPADJUNG LEBARISOMPA van LABU'TIKA'.
115. LA POTOKATI TO LAMPOKO.

UBL Mf A 55c

XIII.

Cod. 112, 5e stuk, 50 blz. folio (blz. 170—219), ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Panintjong.

INHOUD:

Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlleritjina af te halen.

Andere teksten: A XIII (Cat. Galigo 143—152); Grote hs. no. 188 Bijbelgenootschap dl. VI slot, dl. VII begin (Cat. Galigo blz. 1012 boven tot 1014); no. 192 Bijbelgenootschap (tweede gedeelte, Cat. Galigo 1024 vv. — Alle deze hss. wijken onderling sterk af. — Met den onderhavigen tekst is het best het Grote hs. dl. VII begin te vergelijken, doch ook hier zijn de verschillen aanmerkelijk.

170 In Luwu'. Bataralattu' merkt op dat Wĕlleritjina nu drie jaren dood is. Sawerigading krijgt verlangst naar haar, zij was zijn verloofde.[1]) Hij tracht zich met La Pananrāng in het hanenperk te verstrooien, doch dit gelukt niet en hij maakt aan zijn vader bekend met een vloot vol gewapenden naar het Geestenrijk te willen gaan om Wĕlleritjina af te halen.

171 De oorlogsvloot vaart weg en is na drie etmalen in Wadĕng. De vazallen van La Tĕnripĕppang willen meegaan. La Ma'darĕmmĕng To Maloku en I La Galigo van Kĕlling blijken hier aanwezig te zijn zonder dat het wordt verklaard.[2]) Uit het vervolg blijkt dat zij, met nog anderen, meegevaren zijn. De vaart naar het land der afgestorvenen

[1]) Men kan hier ook lezen dat zij zijn echtgenote was, doch dat is in strijd met alle andere teksten en er wordt ook nergens over haar als echtgenote, toen zij nog op aarde was, gesproken, wel als verloofde, doch te jong om met hem in het huwelijk te treden, zie hs. 188 Bijbelgenootschap, dl. V (Cat. Gal. blz. 1010).

[2]) Zij zijn aanwezig geweest bij de vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'belae in Tompo'tika' en nu waarschijnlijk op den terugweg naar hun landen.

177 duurt drie maanden. Sawerigading draagt La Pananrāng op aan land te gaan om informaties in te winnen. Wĕlleritjina ten paleize vraagt zich af of het rijk van La Daenglĕbbi', d.i. het Geestenrijk, verwoest zal worden. Zij is sedert drie maanden met hem gehuwd. La Pananrāng, haar opeisende, krijgt van La Daenglĕbbi' een woedend antwoord. De
182 strijd ontbrandt en wordt zeer uitvoerig beschreven. Inmiddels blijft Sawerigading op zijn schip. De grote helden zijn La Pananrāng en Djĕmmuritjina. De strijd wordt met afwisselend succes gevoerd. Aan de zijde van La Daenglĕbbi' vechten afgestorvenen, maar de beschrijving is geheel als van een strijd op aarde. La Pananrāng en Djĕmmuritjina sneuvelen en hun koppen worden afgeslagen. Wĕlleritjina ziet dit vanuit het paleis en begrijpt dat zij door Sawerigading gezonden zijn. Sawerigading breekt in een jammerklacht uit en wil wegvaren. Doch La Ma'saguni geeft den goeden dag aan en nu gaat hij eerst aan
191 wal met enige andere vorsten.[1]) Na Hemel en Onderwereld aangeroepen te hebben stort hij zich in den strijd. Vele gevechten van man tegen man. La Daenglĕbbi' wil den strijd staken. Sawerigading c.s. willen daar niet van horen en den volgenden dag wordt hij voortgezet. La Daenglĕbbi' geraakt van zijn stuk als hij La Pananrāng en Djĕmmuritjina, door Sawerigading weder opgewekt, weer in leven ziet. Saweri-
208 gading slaat La Daenglĕbbi' het hoofd af. Wĕlleritjina wordt uit het paleis gehaald en naar de haven gebracht, Sawerigading wil haar mee naar Luwu' nemen. Zij zegt echter dat een schim niet naar de aarde kan terugkeren, zij is de echtgenote van La Daenglĕbbi' geweest, Sawerigading is te laat gekomen. Pogingen haar vast te houden mislukken. Zo vaart de vloot zonder haar weg. Na zeven maanden is men
215 in Kĕlling, het land van herkomst van Wĕlleritjina. Hier ontslaat Sawerigading de andere vorsten van hun gelofte het Geestenrijk te zullen veroveren; zij mogen naar hun landen terugkeren. Na nog verscheidene plaatsen te hebben aangedaan, valt de vloot weer in Luwu'
219 binnen. De andere vorsten, die tot hier zijn meegegaan, keren naar hun landen terug.[2])

---

[1]) Dit zijn enigen der vorsten die hij op zijn grote zwerftocht (men zie bv. hs. Bijbelgenootschap no. 188 dl. IV en V; Cat. Gal. blz. 1007 en 1009) heeft bezocht en die toen een deel van den tocht hebben meegemaakt. Na afloop waren zij naar hun landen teruggekeerd op enkelen na die langer in Tompo'tika' waren gebleven (I La Galigo To Kĕlling en La Ma'darĕmmĕng).

[2]) Dit is enigszins anders dan boven, waar zij reeds in Kĕlling vrijheid kregen huiswaarts te gaan.

NAAMLIJST.

1. Bataralattu' Opuna Luwu', vorst van Luwu', Batarapuwang.
2. Sawerigading Opuna Warĕ'Towapanjompa La Ma'dungkĕllĕng La Tĕnritappu' Pamadĕnglĕtte Sawerisompa Sawepauba, prins van Luwu'.
3. La Pananrāng To Sulolipu To Takkebiro, eerste raadsman van 2 en neef.
4. Djĕmmuritjina, raadsman en volgeling van 2.
5. La Ma'saguni Towapemanu', van Kawu-kawu (onjuist).
6. To Palĕnnarĕng (vader van 3?).
7. La Tĕnripĕppang To Tĕnriakkĕ' Opuna Wadĕng, oudere neef van 2.
8. We Tĕnrirawe, echtgenote van 7.
9. Wĕlleritjina Karaempogi' To Kĕlling, in het Zielenland, verloofde van 2.
10. Sĕttiawarĕ', in het gevolg van 2, ook genoemd, waarschijnlijk een vergissing, Sĕttia luwu'.
11. La Sinilele, volgeling van 2.
12. La Tĕnriukĕ' To Patawari' (?) Daeng pabeta, eerste dienaar van 7.
13. La Tĕnriupu, aan het hof van 8 of in het gevolg van 17.
14. La Ma'panjompa, zoon van 7 en 8.
15. La Saunglangi' To Patawari, vorst van Sunrarilau'.
16. Palawagau' van Tompo'tika', neef van 2.
17. I La Galigo To Kĕlling, vorst van Kĕlling, broer van 9.
18. La Ma'darĕmmĕng Toalapua, vorst van Maloku en Sama.
19. La Daenglĕbbi' Opu Maradja Padjumpero, vorst van het Zielenland, gehuwd met 9.
20. La Ma'danĕrri To Sappeilĕ', eĕn hoofd onder 19.
21. La Sidabonga, een groot hoofd onder 19.
22. La Urĕnglangi', een hoofd onder 19.
23. La Tĕnridulu, *idem*.
24. Odangsibali, *idem*, misschien = 23.
25. La Pawewangi To Mĕnrĕ, *idem*.
26. I La Pabatang To Menrili, *idem*.
27. Daeng ma'mala Mangkasa', een hoofd onder 2.
28. La Ma'pasawĕng van Wawoempong, een hoofd onder 16.
29. La Tĕnridjĕllĕ', een hoofd onder 19.
30. La Tĕnrituwo of °nawo, een hoofd onder 2.

31. La Ma'salongko, een hoofd onder 19.
32. We Tĕnrilekĕ', aan boord van Sawerigading's vloot.
33. La Wisea van Baębunta, aan boord van Sawerigading's vloot (naam waarschijnlijk onjuist).
34. La Paluseri, aan boord van Sawerigading's vloot.
35. La Pariwusi van Wiringlangi', aan boord van Sawerigading's vloot.
36. La Malagĕnni, aan boord van Sawerigading's vloot.
37. La Baratjina To Radja, aan boord van Sawerigading's vloot
38. Daengma'lala, een hoofd onder 19.
39. La Ma'papĕllung, een hoofd onder 19.
40. La Malagĕnni van Kawu-kawu (vgl. 5), een hoofd onder 2.
41. La Tĕnriwempeng.
42. La Ma'pasore, een hoofd onder 19.
43. La Tĕnriangkĕ', een hoofd onder 15.
44. Daengpasore, 1e hoofd van 18.

Transcriptie + Ind vertaling (?)
Nyompa 1981
- bevat een blad met aantekeningen van Fachruddin AE

Bugis 45
No. 2968

XIV.

Cod. 59, 46 blz. folio, ± 40 r. per bl., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Habiba, Pare'-pare'.

INHOUD:

Het vellen van den welĕnrēng-boom.

Het zelfde onderwerp wordt behandeld in de teksten A XIV, XV en XVI (Cat. Gal. 153 vv., 186 vv., 205 vv.). Voorts in het grote hs. no. 188 van het Bijbelgenootschap dl. VII slot, VIII begin (Cat. Matthes 76 jo Cat. Gal. 1015. Een tweede hs. van het Bijbelgenootschap 203 (Cat. Gal. 1030) breekt af in den tocht naar Mangkutu om het hout voor de I La Welĕnrēng te kappen.

De namen der in den onderhavigen tekst voorkomende personen zijn in de naamlijsten van A XIV—XVI te vinden.

De tekst begint in de verwikkelingen over de vraag wie der tweelingen Sawerigading en We Tĕnriabēng verbannen moet worden en zijn begeerte met zijn zuster te huwen en eindigt kort vóór zijn vertrek naar Luwu', A XIV van af Cat. Gal. blz. 163 bovenaan tot blz. 172 midden, A XV van af Cat. Gal. blz. 191 tot blz. 200 onderaan, A XVI van af blz. 207 onderaan tot het einde (deze tekst breekt eerder af).

De verschillen met de parallel-teksten zijn niet van betekenis. We Tĕnriabēng voorziet Sawerigading van een armband, een ring en een haar. Van de mand of koffer met deksel (A XIV 172 noot 1, A XV 191 noot 4) wordt niet gerept. Als de door We Tĕnriabēng meegegeven zaken niet volkomen bij I We Tjudai passen, mag hij terugkeren en zal zij hem huwen. Er wordt duidelijk uitgesproken dat de zg. zelfverbanning van Sawerigading op initiatief van haar geschiedt. Het visioen van I We Tjudai wordt enigszins anders verhaald. In Mangkutu roept Bataralattu', als de kap van den boom niet gelukt, zijn voorouders aan (evenzo in A XV 193 beneden, niet in A XIV).

XV.

Cod. 11, 94 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van den Assistent-Resident van Pare'-pare'.

INHOUD:

Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina.

Er zijn verscheidene hss. die over Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina handelen. Een doorlopend verhaal vindt men in het grote hs. no. 188 van het Bijbelgenootschap dl. VIII 2e helft tot in dl. IX (Cat. Gal. 1016, Cat. Matthes 76, 77, Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 257). De overige bekende hss. geven steeds gedeelten, zij beginnen en eindigen op verschillende punten, tesamen geven zij echter een goed beeld. Men kan raadplegen A XIV (Cat. Gal. vanaf blz. 172 tot het einde), A XV laatste alinea (Cat. Gal. 201), A XVII geheel (Cat. Gal. 214 vv.), A XVIII geheel (Cat. Gal. 230 vv.), A XIX van het begin blz. 239 tot blz. 247. — Hs. B 1 (Cat. Gal. 879) is slechts een fragment, hs. C 1 (Cat. Gal. 883) begint tegen het einde van den onderhavigen tekst.

Sawerigading is van Luwu' uitgevaren en heeft een ontmoeting met Banja'paguling. Het einde is het toneel ter rede van Tjina, als La Pananrāng c.s. mallen met de hofdames die een bezoek aan de haven komen brengen. Sawerigading peinst intussen over de dierbaren die hij in Luwu' heeft achtergelaten.

De namen vindt men in de bovenaangehaalde parallel-teksten terug.

UBL Mf A 51b; A 57b

XVI.

Cod. 96, 124 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. uit Wotu.

INHOUD:

1. **Sawerigading gaat, als koopman vermomd, naar het paleis La Tanette;**
2. **Hij laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai van Tjina;**
3. **Hij voert oorlog tegen Tjina.**

De gebeurtenissen welke in dit hs. in een doorlopend verhaal beschreven worden, vindt men bij gedeelten terug in hss. welke zich in de Universiteitsbibliotheek te Leiden bevinden en wel, zie Cat. Gal.: A XX 261 vv., A XXI 267 vv., A XXII 277 vv., A XXIII 285 vv., A XXIV 299-311, A XXV 318-323. Deze teksten zijn niet aansluitend, maar schuiven over elkander heen, zodat eenzelfde episode meermalen, telkens enigszins anders, verhaald wordt. Niettemin blijven er hiaten bestaan die door den onderhavigen tekst welke volledig is voor zover hij gaat, worden opgevuld.

Andere teksten zijn nog: het grote hs. no. 188 Bijbelgenootschap dl. IX ged., Cat. Matthes 77 vanaf: „Hij verkoopt daar" ..... tot den einde, dl. X ged., *id.* 77/78 van af het begin tot: „brengt het tot onderwerping"; Korte Inhoudsopgave van Arŭng Pantjana, Boeg. Chrestomathie III 257 laatste al. — 258 al. 1—3. Voorts C I Cat. Gal. 883 vv.; hs. no. 102 Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen, Cat. Matthes 88 vv., Cat. Gal. 1071.[1])

(Sawerigading, aan boord van de vóór Tjina liggende vloot, heeft den vogel La Dunrung Serĕng uitgezonden om in La Tanette I We Tjudai op te nemen; in het bizonder of zij op We Tĕnriabĕng gelijkt en even schoon is. Andere vogels zijn mee uitgevlogen).

1 De vogels zijn alle hemelstreken rond geweest en komen in Tjina aanvliegen, hier ontmoeten zij La Dunrung Serĕng. Zij wisselen hun ervaringen uit.

---

[1]) Het laatste hs. is in 1940 door oorlogsgeweld vernietigd.

Een hofjuffer van het paleis La Tanette werpt een venster open, ziet de vogels en hoort hen praten, zij spreken Boeginees en andere talen. We Tĕnriabang laat haar twee nog ongetrouwde dochters We Tĕnriesa en I We Tjudai vóórkomen om het schouwspel te zien. De laatste verzoekt haar beiden broeders enige vogels voor haar te vangen. De broers jagen de vogels na tot zij ervan zweten maar dezen laten zich niet vangen. 't Is net als met Tjudai, zeggen zij, die laat zich ook niet door een man vangen.[1]) Hofjuffers hebben evenmin succes. „Laten de zusters bamboemandjes buiten steken," zeggen de vogels, „en wij springen erin." Zij komen op de uitgestoken armen der zusters zitten. Dezen denken het gewonnen te hebben en willen alvast vogelkrukken laten maken, maar daar moeten de vogels niets van hebben. „Ik heb haast," zegt La Dunrung Serĕng, „ik moet vanavond terug bij mijn baas zijn." Nu laat Tjudai een potje met hemelse olie halen, besmeert daarmee zijn vleugels en windt een haar om zijn poot. Esa doet hetzelfde met andere vogels.

La Dunrung Serĕng komt bij Sawerigading aan boord terug en vertelt uitvoerig zijn wedervaren, Tjudai's schoonheden beantwoorden geheel aan We Tĕnriabēng's vóór het vertrek van Luwu' gegeven verzekering.

La Pananräng acht nu voor Sawerigading het ogenblik gekomen als handelaar vermomd naar La Tanette te gaan om in persoon Tjudai te zien. De vermomming bestaat in de huid van een *oro* (slaaf van vreemd ras)[2]). De tocht van den zg. *oro* met La Bolotiu vóór en Panrita Ugi' achter zich tot aan het paleis La Tanette wordt ongeveer op dezelfde wijze als in de parallel-teksten beschreven.

Bij het onderhandelen over de sieraden (vgl. A XIX 253) komt ook het haar dat La Dunrung Serĕng Sawerigading aan boord had gebracht, voor den dag, het blijkt even lang te zijn als de haren van Tjabĕng; volgens den koopman is het een haar van een hofdame. We Tĕnriabang denkt dat de koopman een soort medicijnman is die ook wel zal kunnen wichelen. Zij stelt hem de vraag of het huwelijk van Sĕttiabonga en Tjudai zal doorgaan, zijn verlovingsgoederen zijn al drie jaar geleden ontvangen, hij is nog steeds niet verschenen. Door een onwillekeurige beweging van den zg. *oro* wordt iets van zijn eigen huid zichtbaar, een paar hofdames hebben het opgemerkt. Hij wichelt en

[1]) Bedekte aankondiging van komende gebeurtenissen.

[2]) De tekst zegt daarover zeer weinig. In de parallel-teksten — men zie bv. A XIX 251 — wordt de dramatische geschiedenis van den *oro* uitvoerig beschreven.

26 vertelt wat hij uit de tekenen gelezen heeft: Sĕttiabonga is op zee overwonnen door een jonge vorst die zich op weg naar Tjina bevond (hijzelf), de man heeft zich onderworpen en heeft van Tjudai afgezien. Die jonge vorst heette Langi'paewang enz. (hij noemt enige van zijn eigen namen). Intussen is de koop van de sieraden nog niet gesloten. De *oro* vraagt eerst een onbetaalbaren prijs en dan een groot aantal buffels. „Pak uw zaken maar in," zegt Tjudai, „morgen zullen wij „verder onderhandelen." Hij noemt op haar verzoek de namen van zijn heer, dezelfden als boven; hij is van even hoge bloede als Tjudai [1]).

28 Tjudai wordt boos. „En hoe heet gijzelf?" — De *oro* antwoordt met enige malligheden. Maar nu moet hij gaan, hij heeft geen avondeten gehad en heeft honger. We Tĕnriabang laat eten aanrukken voor het drietal. La Bolotiu en Panrita Ugi' eten er smakelijk van, de koopman eet niets.[2]) Dat verwondert We Tĕnriabang en zij vraagt hem de reden. „Ik eet alleen wat mijn baas [3]) overlaat." — Tjudai zegt woedend: „Broeders, hij verlangt mij, steekt hem dood." Maar die denken er anders over, zij toch zijn het die het steeds voor den koopman opnemen.

30 We Tĕnriabang laat nu eten voor Esa en Tjudai komen, de rest moeten zij aan den koopman geven. Aldus geschiedt. Maar nog eet hij niet, hij wikkelt alles in blaren om het mee te nemen. Weer vraagt We Tĕnriabang: „Waarom eet gij niet?" — „Mijn vrouw zit niet samen met „mij aan, dat kan ik niet uitstaan." Hofdames lachen. Wel vraagt hij een sirihpruim van Tjudai.[4]) Het verzoek laat niets aan duidelijkheid te wensen over. Woedend zegt zij weder tot haar broeders: „Doorsteekt „hem." Doch dezen en We Tĕnriabang dringen er eenparig op aan dat zij toe zal geven, al is de koopman niet van dezelfde spraak.[5])

32 De koopman heeft nog één ding te koop: het deksel van een mand. We Tĕnriabang kijkt verbaasd op, zij laat een mand waaraan het deksel ontbreekt halen; mand en deksel blijken precies op elkaar te passen. „Ik ben verloren," roept zij uit, „mijn oudere zuster We Datusĕngĕng „(Sawerigading's moeder), heeft gezegd: „Als gij een kind krijgt in „het land uwer ballingschap Tjina en zij is een dochter, uw jongste, „noem haar dan I We Tjudai. Krijg ik als eersteling een zoon, dan zal

---

[1]) Hier en verder worden telkens toespelingen op zijn ware bedoelingen gemaakt.

[2]) Hij wordt daarin door de huid die hij aan heeft, verhinderd.

[3]) Ook vrouwelijk op te vatten.

[4]) Een echtgenoot pleegt zijn echtgenote een aangekauwde sirihpruim te vragen vóór zijn vertrek.

[5]) Dit is vermoedelijk zo te verstaan dat hij, door de huid van den *oro* gehinderd, vreemd spreekt.

„ik hem noemen La Tĕnritappu' (een naam van Sawerigading), hij zal „naar Tjina gaan" (om haar te huwen).[1])

33 De koopman gaat heen. Zijn koopwaar laat hij achteloos liggen. De broeders in het voorhuis nodigen hem tot een dronk. Panrita Ugi' en La Bolotiu laten zich niet onbetuigd, maar Sawerigading, die door zijn overhuid niet drinken kan, plengt zijn drank heimelijk bij de hoofdpaal van het paleis: „Drink, Heer van de hoofdpaal!" fluistert hij. — „Gij vergeet uw koopwaar," zeggen de broeders. — „Laat maar," zegt de koopman, „ik geef alles in ruil voor het genoegen in de djadjarĕng
34 der vrouwen te hebben gezeten." — Een hofdame zegt tot We Tĕnriabang: „Hij is zeker geen *oro,* maar een vorst die naar de prinsessen is „komen kijken." Dat brengt Tjudai tot nadenken, schreiende gaat zij naar haar moeder. Deze zegt: „Hij kwam zeker poolshoogte nemen „alvorens een duta (overbrenger van een huwelijksaanzoek) te zenden." Zij zendt den koopman Amperitjina en I Da Palilu achterna om te spionneren, hij is misschien een vorst.

35.1 Op het schip loopt La Pananrăng onrustig heen en weer. 't Is al avond en Sawerigading is nog niet terug. Hij zegt somber tot zijn echtgenote: „Maak de doodwade van Sawerigading gereed." Met La Ma'saguni en nog vijf volgelingen gaat hij aan wal, allen zijn tot de tanden gewapend. Weldra ontmoeten zij Sawerigading, men gaat gezamenlijk snel naar boord terug. Intussen hebben de verspiedsters kunnen constateren dat de *oro* een verklede echte vorst was. De neven willen weten hoe 't hem in La Tanette gegaan is. — „Ik heb wel de „sarong van Tjudai gekregen en ook een aangekauwde sirihpruim uit
37 „haar mond, toch weet ik nog niet wat zij wil." Hij prijst haar schoonheid in extatische bewoordingen.

De verspiedsters keren naar het paleis terug, zij vertellen wat zij

---

[1]) We Datusĕngĕng had het deksel meegenomen van Tompo'tika' naar Luwu' toen zij Bataralattu' huwde. We Tĕnribang was met de mand naar Tjina gevaren. Nu deksel en mand bijeen zijn is het duidelijk dat Sawerigading en I We Tjudai voor elkaar bestemd zijn.

We Tĕnriabang gaat hier door als jongere zuster van We Datusĕngĕng. Dit is niet te rijmen met een andere voorstelling die in andere verhalen voorkomt en ouder moet zijn dat We Datusĕngĕng slechts één zuster heeft, ouder dan zijzelf, We A(n)diluwu', vorstin van Tompo'tika'.

De hier gegeven voorstelling kan niet juist zijn. Sawerigading, eersteling van We Datusĕngĕng, is een jonge man, haar jongere zuster is moeder van meer dan tien kinderen waarvan Tjudai de jongste is.

De persoon van We Tĕnriabang is kennelijk ingeschoven om La Sattumpugi', vorst van Tjina, aan een ebenbürtige vrouw te helpen; dit was nodig omdat Sawerigading slechts met een ebenbürtige vrouw kan trouwen.

gezien hebben. Tjudai is diep getroffen. Zij gaat bij haar vader klagen. La Sattumpugi' deelt haar woede.[1])

39 Den volgenden morgen zendt Sawerigading La Pananrāng, van de nodige geschenken tot opening van het gesprek voorzien, als duta naar het hof van Tjina. Panrita Ugi' vergezelt hem. In de baruga aangekomen wordt hij door de beide hofmaarschalken ontvangen. Zij gaan ten paleize toegang voor hem vragen bij La Sattumpugi'. Vóór dezen verschenen kwijt La Pananrāng zich met een bloemrijke toespraak in geijkte bewoordingen van Sawerigading's opdracht. Deze heeft niet alleen de hand van I We Tjudai laten vragen maar ook toestemming in Tjina te blijven.

„Ik heb twee huwbare dochters," antwoordt La Sattumpugi, „ik zal „een vergadering met de gehele familie beleggen." Een maal wordt gereedgemaakt. Als allen bijeen zijn, voeren I We Mamung, de onvruchtbare vrouw[2]) en I Da Pasawĕng het eerst het woord. Zij herinneren aan de verloving van Tjudai met Sĕttiabonga. La Pa nanrāng legt uit dat hij als huwelijkscandidaat is uitgeschakeld. Ten bewijze van de waarheid zijner woorden wijst hij op La Bolotiu, op zee door Sawerigading buitgemaakt. Als er een candidaat van overzee komt, moet naar zijn afstamming worden gevraagd, merkt I We Mamung op. La Pananrāng noemt den volledigen stamboom van Sawerigading. De voornaamheid ervan wordt als het ware bezegeld door zeven donderslagen. De broeders spreken voor Sawerigading. La Sattumpugi' wil het bedrag van den huwelijksschat bepaald zien. I We Mamung doet een voorstel dat verworpen wordt. De hofmaarschalken en I To Tjimpau lichten La Pananrāng in over de adat ter zake. De huwelijksschat moet drie maanden lang worden opgebracht. La Pananrāng maakt geen bezwaar. De adat des lands is verder, zeggen zij, dat wanneer Tjudai plotseling niet mocht willen huwen, de huwelijksschat dubbel zal worden teruggezonden; trekt Sawerigading zich terug, dan blijft de dubbele huwelijksschat in Tjina, waarvan er één naar het
40 schip wordt teruggezonden.[3]) De duta keert naar boord terug. Hij doet Sawerigading uitvoerig rapport van zijn zending.[4])

---

[1]) In tegenstelling met We Tĕnriabang en de broeders spreekt hij altijd met haar mede.

[2]) Hier wordt waarschijnlijk bedoeld dat zij nooit gehuwd is geweest.

[3]) Er is waarschijnlijk iets uitgevallen: willen beide partijen niet dan blijft van den dubbelen huwelijksschat er één in Tjina en gaat er één terug naar het schip.

[4]) Hij noemt meer bizonderheden dan in de beschrijving van het bezoek zijn beschreven, o.a. dat Esa verloofd is met Simpuanglĕtte van Tjinarilau', zijn duta's

55 Op den gunstigen dag zendt La Sattumpugi' zijn hofmaarschalken en I To Tjimpau naar boord om den huwelijksschat op te nemen. Zij bezichtigen ook de *wakka tana*[1]) en er wordt een maaltijd voor hen
59 aangericht. In Tjina teruggekeerd geven zij een enthousiaste beschrijving van wat zij gezien hebben. Het opbrengen van den huwelijksschat zal over drie dagen beginnen. Twee hofdames aan boord van de I La
62.25 Welĕnrēng: We Tĕnrisui en We Tĕnriwempeng worden aangewezen om het opzicht over het aan land brengen van den huwelijksschat te houden. De eerste maal gaan La Pananrāng, La Ma'saguni e.a. mede.
63 Men komt ten paleize. De goederen stromen toe. De ontvangst is
64 vriendelijk. La Pananrāng laat de dames achter en keert zelf met zijn gezellen naar het schip terug.
65 Tjudai gedraagt zich thans uitstekend, zij wisselt drie maal per dag van kleding en bekijkt zich telkens in den spiegel.
65.19 La Pananrāng blijkt weer in Tjina te zijn, de huwelijksschat is nu
66 geheel opgebracht.[2]) Hij smoezelt wat met We Tĕnrisui en We Tĕnriwempeng om te vernemen hoe er over Sawerigading gepraat wordt,
67 't blijkt gunstig te zijn. Hij gaat weer naar boord terug en kan Sawerigading verzekeren dat de gehele huwelijksschat is opgebracht. Nu wordt Panrita Ugi' met vele geschenken aan land gezonden om La Sattumpugi' te vragen of Sawerigading een stuk grond mag kopen (om zich daar te vestigen). De vorst antwoordt hoffelijk dat hij van nu af Tjina als zijn eigen land mag beschouwen, geheel Tjina staat tot zijn beschikking. Met deze blijde boodschap keert Panrita Ugi' naar Sawerigading terug.

68 Vervolgens zendt Sawerigading een hofdame naar het huis van We Tĕngakasa, puang van Tjina om haar te verzoeken aan boord te komen. Hij wenst te worden ingelicht wat in Tjina een goede dag is voor het afleggen van een gelofte. De puang komt, door de puang's van Luwu' en Warĕ' die met de vloot van Luwu' zijn meegekomen, ontvangen. — „Morgen," zegt We Tĕngakasa. La Pananrāng vraagt haar door wichelen uit te maken of er geen bezwaren tegen het huwelijk van Sawerigading en I We Tjudai zijn. Het antwoord klinkt somber: Er zijn moeilijkheden op til, het land zal veroverd en verwoest worden,

---

zijn reeds twee jaar geleden aanvaard. Zij zal dus naar Tjinarilau' verhuizen en Tjudai blijft in Tjinariadja in het paleis La Tanette.

[1]) Een schip als een landstreek, op reis van Luwu' naar Tjina buitgemaakt, uitvoerig in het verslag van dien tocht beschreven.

[2]) Vermoedelijk heeft hier nog iets gestaan over den tijd verlopen tussen zijn eerste en zijn tweede bezoek.

doch het huwelijk gaat door, er zullen twee dochters en één zoon uit geboren worden.[1])

Den volgenden morgen kleedt Sawerigading zich zorgvuldig met de erfstukken van zijn geslacht. De puang's van Luwu' en Warĕ' offeren aan de zee. Hij gaat in een deftigen optocht aan land. Zijn aankomst in Tjina maakt groot gerucht. In het hanenperk zijn hanengevechten aan den gang, hij neemt eraan deel. De vrouwen slaan van uit het paleis het toneel gade, Sawerigading wordt om strijd door haar bewonderd. De broers van Tjudai willen dat hij in het paleis zal komen, maar daar wil hij niet van horen: hij zal daar pas komen om te huwen. Zonder langer op de baan te vertoeven keert hij naar zijn schip terug.

Op zekeren morgen gaan enige hofdames van We Duppasugi', echtgenote van Tjudai's broeder La Ma'kasaung, naar het strand om te baden. Enige uitheemse groten komen aan wal, zij dragen kleding van boomschors.[2]) De hofdames schrikken op. 't Zijn kerels met gekke hoofddeksels, snorren, behaarde borsten enz. Het bad gaat niet door, zij haasten zich terug naar La Tanette; ontmoeten daar We Tĕnrisira en We Duppasugi'. — „Waarom komen jullie terug?" — „'t Was ver-„schrikkelijk, wat een kerels. Wij zagen den Luwu'er aan land komen „met een wilde, Atjengkumimbang heette hij, 't leek of zij geen rijst „kenden maar alleen slangen aten enz. Zo zien nu die mensen van „Luwu' er uit." — We Duppasugi' rilt bij de gedachte met zo'n harigen vent onder één sarong te moeten liggen. — „Luister niet naar praatjes," zegt We Tĕnrisira, „stil, laat Tjudai het niet horen, zij zou opeens niet „meer met Sawerigading willen huwen en dan ware Tjina in last."

Doch Tjudai heeft het gesprek al gehoord, zij staat als aan den grond genageld, de spiegel valt haar uit de handen, zij bedekt hoofd en voeten als teken van rouw en weent. Zij trekt zich in haar kamer terug en ligt als levenloos.[3]) Haar zoogmoeder maakt zich ernstig

---

[1]) Zo zal inderdaad geschieden.

[2]) Bedoeld zijn hoofden van barbaren, door de vloot van Sawerigading bij gevechten op zee buitgemaakt.

[3]) 't Is moeilijk te aanvaarden dat I We Tjudai zonder aarzeling op het praatje der hofdames ingaat en gelooft dat Sawerigading een rauwe barbaar is. Zij weet dat hij een rechtstreekse afstammeling van den Schepper is, zij heeft La Pananrāng zijn stamboom in het paleis horen opnoemen toen hij als duta van Sawerigading haar hand kwam vragen; hij onderscheidde zich niet van de Tjinaers en sprak Boeginees als zij. Een duta is altijd iemand van de naaste familie van den huwelijkscandidaat. Ten slotte is Sawerigading in persoon in het hanenperk verschenen, de hofdames konden hem van uit het paleis zien en loofden zijn schoonheid uitbundiglijk. Zo zij al niet zelf toen uitgekeken heeft, hebben de hofdames haar zonder twijfel volledig ingelicht.

bezorgd. We Tĕnriabang vraagt haar na enkele dagen waarom Tjudai zich niet laat zien. — „Zij ligt al drie dagen schreiende zonder te eten „in haar kamer." — De moeder gaat haar dochter opzoeken. Tjudai krijst haar toe: „Zend de goederen (den huwelijksschat) terug, ik wil „dien man van verre niet. Waarom mag ik niet huwen met een man „van het land, met eenzelfde huid, dezelfde taal." Zij scheldt op de barbaren op de wijze als door de hofdames gedaan. We Tĕnriabang tracht haar te kalmeren. Haar zusters en anderen lopen toe; allen zijn van oordeel dat Sawerigading een goede man voor haar is. Dit algemene gesprek wordt zeer uitvoerig beschreven en neemt geen einde.

80 Tjudai loopt naar buiten, naar haar vader. La Sattumpugi' wordt reeds week als hij haar tranen ziet. „Mijn kind, ik heb u toch niets „gedaan!" Hij kiest terstond voor haar partij. „Dwing haar niet, alsof „zij een hofdame ware," zegt hij tot de anderen. Het terugzenden van den huwelijksschat keurt hij goed. „Laten de Luwu'ers maar komen, „wij zullen hen in stukken hakken." [1]). We Tĕnriabang waarschuwt. Als de huwelijksschat wordt teruggezonden, betekent dat oorlog en het land zal verwoest worden. De broeders vallen haar bij. De hofmaarschalken

81 hullen zich in stilzwijgen. La Sattumpugi' jaagt We Tĕnrisui en We Tĕnriwempeng weg zonder geleide of transportmiddelen, zij moeten haar weg naar de schepen maar vinden.

Aan boord ziet men haar met de goederen aankomen. Sawerigading is perplex. La Pananrāng zegt: „Wij gaan oorlog tegemoet." Sawerigading zendt hem naar Tjina om tekst en uitleg te vragen. — La Sattumpugi' zegt kort: „Ik zal mijn dochter niet dwingen." Met deze mededeling gaat La Pananrāng haastig naar boord terug. Sawerigading is niet bevredigd, La Pananrāng wordt nogmaals naar Tjina gezonden om nadere inlichtingen. — La Sattumpugi' vergramt, hij laat zich het erfzwaard van Tjina brengen, dat is om Sawerigading den kop mee af

85 te hakken, legt hij uit. Zonder afscheid te nemen gaat La Pananrāng heen. Als Sawerigading de hondse bejegening van zijn vertrouwden eersten staatsdienaar verneemt, wordt hij woedend. Hij zal Tjina in vlammen doen opgaan, La Sattumpugi' zal hij gevankelijk meevoeren naar Luwu'. Voor de derde en laatste maal zendt hij La Pananrāng

---

Vervolg noot 3 blz. 52.

Tjudai's plotselinge frontverandering is inderdaad de zwakke stee van het verhaal en onverklaarbaar, de schrijver had haar echter nodig om te dienen als oorzaak waaruit de verdere gebeurtenissen zouden voortvloeien.

[1]) La Sattumpugi' wordt steeds als een sukkel beschreven. Deze krijgshaftige taal op een afstand wordt hem opzettelijk in den mond gelegd om hem in bespottelijk daglicht te stellen.

naar het hof om La Sattumpugi' in beledigende termen den oorlog aan te kondigen tegen den volgenden dag. La Ma'saguni, steeds gereed van leer te trekken, verheugt zich al op den strijd. Zover is het nog niet, hij moet eerst La Pananrāng naar het paleis vergezellen. Zij treffen La Sattumpugi' in onveranderde gemoedsgesteldheid aan, hij zal de I La Welĕnrēng verbrijzelen enz. De onstuimige La Ma'saguni hakt
88 een hoveling den kop af. La Pananrāng en hij spoeden zich weg, de oorlog is verklaard. Bij Sawerigading terug zeggen zij nog den ouden vorst toegevoegd te hebben dat hij sprak als een kwajongen en den raadsheren verweten te hebben dat zij bleven zwijgen.

In Tjina komen La Tĕnriranrĕng en La Ma'kasaung in de baruga aan.

90 Sawerigading laat nu alles voor den opmars in gereedheid brengen, de vanen worden met bloed gewijd. Tegen den morgen zal men aan land gaan. De landsgroten van Luwu', die met Sawerigading zijn meegekomen, betuigen één voor één hun trouw aan hun meester, La Pananrāng opent de rij.[1]) Sawerigading mag niet zelf mee oprukken, dat is door Schepper en Heer der Onderwereld verboden. „Maar," zegt La Pananrāng, „als de strijd te onzen ongunste verloopt, zal ik Panrita „Ugi' en Djĕmmuritjina zenden om u te waarschuwen; steun dan uw „mensen door onder een pajoeng gezeten, u bij hen te voegen."

97 In Tjina laat La Sattumpugi' de vazallen bijeen roepen. La Tĕnriranrĕng en La Ma'kasaung wensen niet mee te vechten, zij scheiden zich af en gaan naar het leger van La Pananrāng, bieden hem afkoopsommen aan als hij hen ongemoeid laat, doch La Pananrāng wil die niet aannemen.

Thans volgt de uitvoerige beschrijving van den opmars. I La Pabatang van Patjingrilau', een groot held, versterkt zich. De strijd wordt telkens met wisselend succes gevoerd; niettemin dringen de Luwu'ers steeds verder door, Patjingrilau' wordt ingenomen, Tempe en Wage volgen.[2]) De strijd slaat over naar Teamusu', naar Lenranglenrang. Vele strijders van Tjina vluchten naar La Tanette. De broeders vechten mede met de Luwu'ers. La Sattumpugi' wil dat zij bevochten zullen worden.

We Tĕnriabang wijst haar dochter op de verwoestingen. „Tjudai, „zie hoe rondom de staten in vlam staan." Maar Tjudai antwoordt niet.

De Luwu'ers hebben grote verliezen geleden. La Pananrāng zendt

---

[1]) Het zg. mangaru', dit geschiedt vooral vóór men ten strijde trekt, hier zeer uitvoerig beschreven.

[2]) De veroverde plaatsen zijn versterkte staten der vorstelijke familieleden.

Panrita Ugi' en Djĕmmuritjina naar Sawerigading aan boord om te vragen met zijn pajoeng aan land te gaan met alle wetenschap van Batara Guru en We Njili'timo' welke hij bezit.[1])

La Tĕnriranrĕng en La Ma'kasaung komen Sawerigading tegemoet, zij rechtvaardigen hun gedrag. Zij hebben niets met de buitenlanders gehad. Dat Tjina te gronde gaat is de fout van La Sattumpugi'. Sawerigading verwelkomt hen als broeders. Hemel en Onderwereld aanroepende brengt hij op de geijkte wijze de doden tot het leven terug. Hij verklaart in plechtige taal Tjina te zullen in brand steken als La Sattumpugi' vlucht.

Men rukt verder op naar Limpomadjang; Tjina ri lau', Lompengĕng, Bulu'duwa en Lamuru worden ingenomen. Bijna alle versterkte plaatsen zijn ingenomen. De hofmaarschalken menen dat 't goed zou zijn La Sattumpugi' te waarschuwen dat Sawerigading buiten de poorten staat. Zijn enig antwoord is: „Op, mannen, naar de schepen!" Maar hij zit in zijn ingesloten veste drie dagen zonder eten. Sawerigading verschijnt in Tjinarilau'.[2]) La Tupputjina, zoogbroeder van Tjudai, daagt La Pananrāng uit, hij sneuvelt.

We Tĕnriabang wijst Tjudai weer op de verwoestingen. Tjudai houdt koppig vol dat zij den Luwu'er niet wil. Alles vlucht. La Sattumpugi', boven aan de trap van het paleis gezeten, staart vóór zich uit. La Ma'saguni nadert hem van achteren, La Pananrāng houdt den heetgebakerden neef tegen. 't Is beschikt dat Sawerigading in Tjina blijven zal en met Tjudai huwen.[3]) Hij wil Tjinariadja niet in brand steken. We Tĕnriabang gaat zonder enig ceremonieel naar hem toe en smeekt om vrede. Sawerigading antwoordt vriendelijk. Hij zendt La Tĕnriranrĕng en La Ma'kasaung naar het paleis om Tjudai te bewegen haar woorden in te trekken. Hij belooft haar zoogbroeder en alle vazallenfamilieleden te zullen doen herleven.

119 Op deze belofte luidt haar antwoord aan haar broers: „Ik zal mijn „woorden pas intrekken wanneer alle volk herleefd is, alle verbrande „gebouwen herrezen zijn. Dan mag hij komen, midden in den nacht; „zeven slaapkamers, allen gegrendeld, zal hij moeten doorschrijden om „mij te bereiken; mijn hoofdbedekking zal zijn dichtgenaaid en alles „moet duister zijn." [4])

---

[1]) Niet nader toegelicht.

[2]) Boven reeds als ingenomen vermeld.

[3]) Dit valt te besluiten uit het feit dat de Schepper hem de overwinning heeft bezorgd.

[4]) Zij meent dat haar eisen onvervulbaar en haar plaats onbereikbaar zullen zijn.

De broers gaan met deze boodschap naar Sawerigading terug. Deze lacht slechts. La Pananrăng raadt hem naar zijn zuster We Tĕnriabēng in den Hemel te gaan, zij zal raad weten. Sawerigading toont zich zeer verheugd en zegt dat hij Tjudai nooit zal dwingen. We Tĕnriabang gaat naar den overkant (het paleis) terug om La Sattumpugi' in te lichten. Hij bewaart het stilzwijgen op haar verwijten maar geeft haar in zijn hart gelijk.

Na alle doden te hebben laten herleven keert Sawerigading met zijn getrouwen naar het schip terug. Hun eerste werk is een bad te nemen.

NAAMLIJST.

1. Datu Patoto' To Palanroe, de Schepper.
2. Datu Palinge' van Sĕnridjawa, gade van den Schepper.
3. Batara Guru, zoon van 1 en 2, *manurung*.
4. We Njili'timo', echtgenote van 3.
5. Bataralattu', zoon van 3 en 4, vorst van Luwu'.
6. We Datu (en Opu) sĕngĕng, echtgenote van 5, dochter van 13 en 14.
7. Sawerigading Lawe La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte Toapanjompa Opuna Warĕ' Langi'paewang La Tĕnriwĕrrung (To Wĕrrung) La Tĕnritappu' (mase masena ri Tompo'tika'), zoon van 5 en 6.
8. We Tĕnriabēng Bissurilangi' Daeng manutĕ', zuster van 7 in den Hemel.
9. Gururisĕllĕng van Buriliung, Heer der Onderwereld, vader van 4.
10. Sinaungto'dja van Todangto'dja, echtgenote van 9.
11. La Odangriu' Sinaunglewa van Ruwangkutu' en Tjoppo'meru, in den Hemel, generatie van 1.
12. Ĕllungparĕppa, echtgenote van 11.
13. La Urumpĕssi, *manurung* in Singkiwero (Tompo'tika'), zoon van 11 en 12.
14. We Padaulĕng van Sawangmega (Tompo'tika'), echtgenote van 13.
15. La Ma'karoda To Balaunji' van Linrungtasi', vader van 14 in de Onderwereld, generatie van 9.
16. We Malagĕnni Opu Samuda, echtgenote van 15, moeder van 14.
17. We A(n)diluwu', dochter van 13 en 14.
18. La Wawolangi' van Marapĕttang.

19. La Pananrāng To Sulolipu Sinaungpadjung van Takkebiro eerste raadsman van 7 en neef; heet ook: To Birae.
20. La Ma'saguni Toapemanu, tweede raadsman van 7 en neef
21. Panrita Ugi', gezel van 7 en neef.
22. Djĕmmuritjina, *idem.*
23. Sĕttiriwarĕ', *idem.*
24. Sĕttimanjala, *idem.*
25. Ma'tangkiluwu' Daengmalurĕng, echtgenote van 19.
26. Tĕnrilĕnnarĕng, echtgenote van 20.
27. La Worowagi,, op de vloot van 7.
28. Mitjuppadunri, *idem.*
29. Gutu'parĕppa Toradja, *idem.*
30. La Matulia van Pompĕssi, *idem.*
31. La Ma'paseli van Baebunta, *idem.*
32. La Sadangkati Toadanatja To Larompong, *idem.*[1])
33. La Marangi(na) To Masaba, *idem.*
34. La Tĕmmatjili To Parang (ook To Buta).
35. La Rumpa'langi' To Mekongka, *idem.*
36. I La Gilingĕng van Burau, *idem.*
37. La Pulokali van Su'nalangi', *idem.*
38. La Ma'saungi To Suro, *idem.*
39. Sangadjibanna To Wotu, *idem.*
40. La Pawiseang To Suli, *idem.*
41. Mĕttjapaduppa To Tapina, *idem.*
42. Lĕttewarani To Bua.
43. Datulolo Topamene'warawarae van Positana, *idem*
44. We Tĕnrilekĕ Sawepauba, *idem.*
45. La Bolotiu, op zee buitgemaakt, *idem.*
46. We Tĕnrisui, geleidster van de huwelijksschat, *idem.*
47. We Tĕnriwempeng, *idem.*
48. I We Salarĕng, puang van Luwu'.
49. We Apanglangi', puang van Warĕ'.
50. Atjingkulimbang, barbaar, op zee buitgemaakt, *idem*
51. I La Gongko(na), omroeper op de vloot.
52. Daengmamala, aanvoerder, *idem.*
53. La Tĕnriappĕ' To Suppa', *idem.*
54. La Tĕnrisuki, *idem.*

---

[1]) Treedt in dit verhaal op als een hoofd van Tjina.

55. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga' van Baringĕng To Lagusi, broer van 57.
56. La Ma'kasaung Datuna (Opuna) Sabang, broer van 57.
57. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, prinses van Tjina.
58. La Sattumpugi' I To Tjudai, vader van 57 enz., vorst van Tjina.
59. We Tĕnriabang, vorstin van Tjina I Da Tjudai Opuna Tjina Punna lipue ri Tjinariadja.
60. We Tĕnrilokka van Patjing, zuster van 57.
61. I La Pabatang (of: Pabata'?) To Tĕnridolo, echtgenoot van 60.
62. We Tĕnriruwa van Tanatĕnga, zuster van 57.
63. We Tĕnrisado To Sawito, *idem*.
64. We Tĕnrisira To Bulu', *idem*.
65. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenote van 56.
66. We Patigau' To Segeri, zuster van 57?
67. We Tĕnriwawa van Limpomadjang, *idem*.
68. Tĕnritalunru' To Wengĕng, *idem*.
69. We Tĕnripeso van Teamusu', *idem*.
70. We Tĕnriruwa To Soppeng, *idem*.
71. We Tĕnridjeka Datuna Tempe, *idem*.
72. La Tĕnripada, echtgenoot van 71.
73. Tĕnrigeongĕng, zuster van 57.
74. We Tĕnriesa, *idem*, ongehuwd.
75. I Da Palilu, eerste hofdame.
76. I Da Sarĕbba Amperitjina, zoogmoeder van 57.
77. Toapatunru' La Tĕnridjĕllo' La' Ma'paguling [1]), hofmaarschalk.
78. Toanakadji La Tĕnrigiling, La Tĕnripĕppĕng [1]), *idem*.
79. Tĕnripaweli, deftige dame in Tjina.
80. We Sawease, echtgenote van 7 in Luwu'.
81. Tĕnrilinrungi, moeder van 82.
82. I We Tjimpau van Lempanglempang.
83. Ampema'ladju, hofdame in Tjina.
84. Sĕttiabonga van Lompengridjawa Ulioe, gewezen verloofde van 57.
85. We Ma'tinio, hofjuffer.[2])
86. La Tĕnrigiling, aanzienlijke in Tjina.

---

[1]) Deze laatste namen komen éénmaal voor, waarschijnlijk een vergissing.
[2]) Ook Unga We Madjang, een algemene naam van hofjuffers.

87. I We Mamung [1]) I Da Pasawĕ' (Pasawĕng) Datu tamanang van Tempe.
88. We Tepolipu I Da Saragi, hoge hofdame in Tjina.[2])
89. Palisubaga To Maru' (of To Lamuru), afgewezen huwelijkscandidaat van 57.
90. Simpuanglĕtte van Wawolonra, a.s. echtgenoot van 74.
91. I To Tjimpau, vader van 82.[3]) *
92. We Tĕngakasa of Tĕnriangkasa, puang ri Tjina.
93. Tosalasudji' To Maru', afgewezen huwelijkscandidaat van 57.
94. La Tĕnrisuki To Segeri, *idem.*
95. To Tĕnridjĕllo' vader van 77.
96. Nene'paparĕng, puang van Sabang.
97. Adjipagĕllang, echtgenoot van één der zusters van 57.
98. I La Wati To Tanette, *idem.*
99. La Tupputjina, veldheer, zoogbroeder van 57.
100. La Baratjina, zoogbroeder van 57.[4])
101. We Panangarĕng, lievelingsechtgenote van 7 in Luwu'.
102. We Sawease, echtgenote van 7 in Luwu'.

Namen van optredende vogels:

to Tangkiluwu to Wadĕng, tjakuridi to Mĕnradja, laiyoda to Siladja', tjui manikĕng to Saburo, La Dunrungserĕng, bawĕng runo, arakarampolioe, dangatjina to Serĕng, alobiradja Madjapai', djangangdjangang to Maloku, La Wedangadjĕng Siladja'.

---

[1]) Dezelfde als in andere teksten Nene' palekĕ' heet.
[2]) De namen van 87 en 88 komen in andere teksten in verschillende combinatie voor.
[3]) Heet ook To Wewangriu', in dit verband een onbegrijpelijke naam.
[4]) Misschien = 99.

* PPN 7/7: 406, 004: To Wappéwali

XVII.

Cod. 165, 36 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Pĕtta Njuma Singkang.

INHOUD:
Fragmenten.

Het handschrift waarvan dit afschrift is gemaakt bestaat uit fragmenten waarvan enkelen als zodanig zijn aangegeven, anderen achter elkaar, zonder afscheiding, geschreven zijn. De chronologie is niet in acht genomen, de fragmenten volgen elkaar in willekeurige volgorde op. Zij behoren waarschijnlijk wel tot één hs., dit valt op te maken uit een zekere éénvormigheid van woordkeuze en het feit dat de eigennamen telkens dezelfden zijn. Het grootste gedeelte van het omvangrijke hs. is verloren gegaan, slechts losse bladen uit verschillende gedeelten van het werk zijn over. Dezen bevatten niets wat niet in bewaard gebleven teksten van dezelfde onderwerpen terug te vinden is. Zij handelen over het aanzoek van Sawerigading om I We Tjudai's hand, de vele moeilijkheden die hierbij optreden en zijn huwelijk met I We Tjimpau. — Als geheel waardeloos.

- Bevat een blad met aantekeningen van Fachruddin AE
- Bevat op de eerste pagina een Arabische kooptekst in een Lader (1996).

No 2988

XVIII.

Cod. 137, 53 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Opu Balirante.

INHOUD:

1. **Geboorte en verdrijving van I La Galigo;**
2. **Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina.**

De gebeurtenissen van dezen tekst zijn te vinden in A XXVII (Cat. Gal. van blz. 356—362 bovenaan), C III (Cat. Gal. 895/896) dat verder doorloopt. In het grote hs. no. 188 van het Bijbelgenootschap komen zij in afwijkende lezing voor in dl. XI (Cat. Matthes 78, de 2 laatste alinea's, Cat. Gal. 1017 v.v.). Zie ook de Korte Inhoudsopgave in Boegineesche Chrestomathie III 158 „We Tjudai bevalt enz." en 2 volgende alinea's.

Daaraan kunnen nu 3 nieuwe hss. in het bezit der Matthesstichting worden toegevoegd: deze tekst en de hss. 137 en 148 (XIX en XX hierachter).

In dit hs. komen enkele als zodanig aangegeven hiaten voor; overigens is het een duidelijke, goed rondlopende tekst. De volgorde der tonelen is enigszins verschillend.

1 In Tjina, korten tijd vóór de bevalling van I We Tjudai. Abrupt begin. Sawerigading bevindt zich in Mario. Hij geeft order enige door We Njili'timo' mee omhoog gebrachte erfstukken en enige erfstukken waarmee Batara Guru uit den Hemel naar de aarde is afgedaald [1]) naar het paleis La Tanette in Tjina te brengen.[2]) Vervolgens begeeft hij zich naar Tjina.

De tekst geeft een hiaat aan.

In een ontboezeming, uiting van Heimweh, zegt hij o.a. dat de

---

[1]) Wil men in overeenstemming blijven met het verhaal van de schepping der Middelwereld, dan moeten deze erfstukken later zijn gezonden, gelijk met het paleis van Luwu' en andere zaken.

[2]) Dit is zo te verstaan dat zij dienst hebben gedaan bij de bevalling van I We Tjimpau en nu voor I We Tjudai gebruikt kunnen worden.

puang's van Luwu' en Warĕ' hem geraden hebben I We Tjudai te trouwen.

De tekst geeft wederom een hiaat aan.

La Pananrāng krijgt order allerlei voor de a.s. bevalling in orde te maken. Een leger van puang's met helpers en leerlingen trekt naar Tjina. Zij worden vóór het paleis La Tanette in slagorde opgesteld en voeren strijd. Er vloeit bloed, er vallen lijken, o.a. sneeft de puang van Tjina.[1] [2]) De beschrijving van wat aan de bevalling van I We Tjudai
9 voorafgaat en ten slotte van zijn geboorte en verdrijving is ongeveer als in den parallel-tekst.

Als I We Tjimpau met het in veiligheid gebrachte kind en Sawerigading in Mario aankomt, moet I La Galigo enige ceremonieën doormaken, waarvoor het de tijd nog niet is en die dan ook later eerst goed plaats hebben; zoals bv. het op aarde laten treden. Er breken angstige dagen aan: het wicht wil niet zuigen. Voor Sawerigading gerede aanleiding tot de verzuchting dat indien het kind in Luwu' geboren ware, zijn ouders voor alles wat hij nodig had, gezorgd zouden hebben. Hij roept de hulp van zijn schoonouders in, die dadelijk komen met hun
14 oudste dochter We Tĕnridjeka.[3]) Onder pressie wordt We Ma'udara van Djampu bereid gevonden als zoogmoeder op te treden, met het gewenste gevolg dat Galigo zuigt.

Als het kind negen dagen oud is, wordt het op den schommel geplaatst en geeft Sawerigading het namen.[4]) De plechtigheid wordt besloten met negen dagen hanengevechten.

Een incident dat in den parallel-tekst niet voorkomt is dat Bataralattu' in Luwu' de trom en de belletjes van den schommel in Mario kan horen. Hij weent met We Datusĕngĕng den gansen nacht. We Tĕnriabēng in den Hemel en La Pangorisĕng, de eerste minister, hebben het ook gehoord.

Hierna besluit Sawerigading een groot feest te geven ter gelegenheid van het op aarde treden van Galigo. Een groot aantal vorsten van

---

[1]) De puangs van Tjina nemen dus deel aan het gevecht; in den tekst wordt dat niet duidelijk gezegd.

[2]) In hs. A XXVII (Cat. Gal. blz. 355) wordt vermeld — wat hier in het weggevallen gedeelte gestaan zal hebben — dat in Luwu' vóór de geboorte van Sawerigading en zijn tweelingzuster We Tenriabēng zoon bissu-kamp heeft plaatsgehad. — 't Zelfde is vóór de geboorte van Bataralattu' geschied. Voor de bedoeling ervan, zie noot 3 aldaar.

[3]) Vertoont het type van „die älteste Schwester".

[4]) Hij ontvangt o.a. de namen To Padamani To Sĕssungriu'. Dit is een anachronisme. Galigo neemt deze namen om bepaalde redenen aan als hij reeds volwassen is.

overzee worden uitgenodigd aan hanengevechten te komen deelnemen. Als de grote heren zijn aangekomen worden zeven dagen hanengevechten gehouden. Dit is nog slechts inleiding. De ceremonie wordt volledig uitgevoerd en daarna volgen de eigenlijke hanengevechten; zij worden
26 uitvoerig beschreven. Sawerigading doet zijn gasten met groot vertoon uitgeleide.

29 La Pananrāng begeeft zich op een goeden dag naar Tjina om daar aan hanengevechten deel te nemen. I La Galigo gaat met zijn kindermeiden naar de baruga en speelt daar hanengevechtje. In de verte, in de richting van Tjina klinkt gedruis.[1]) Galigo wil weten wat dat is. Zijn neefjes-speelmakkers lichten hem in: in Tjina, het land van uw vader, zijn hanengevechten aan den gang. En dan vertellen zij hem precies hoe het met zijn geboorte staat, van af het ogenblik dat Sawerigading ter rede van Tjina een huwelijksmakelaar naar het paleis zond. Galigo komt diep onder den indruk.

's Avonds komt La Pananrāng thuis. Hij doet opwindende verhalen hoe heerlijk de hanengevechten in Tjina waren en schildert de schoonheid en aanlokkelijkheid van Tjina. Galigo roept uit: „Oom, neem mij
33 „mee dat ik al dat schoons kan zien en naar de hanengevechten kan „kijken." La Pananrāng verwijst hem naar zijn vader. Sawerigading wil er niet van weten; hij houdt Galigo de gehele voorgeschiedenis van zijn huwelijk met I We Tjidai voor, zoals de speelkameraadjes die ook al verteld hadden, maar ten slotte geeft hij toe, den volgenden dag zal men vertrekken. 's Avonds wordt een afscheidsfeest gegeven dat den
38 gehelen nacht duurt. Galigo danst bij deze gelegenheid weer bewonderenswaardig.

Als de morgen is aangebroken, wordt een prachtige stoet gevormd, waarin o.a. ook vertegenwoordigers van vreemde volken meelopen. 't Is al middag als de afmars begint. Sawerigading neemt afscheid van I We Tjimpau. Onderweg passeert men in Tjinarilau' het huis van We Tĕnriesa, een zuster van I We Tjudai. Zij zou Galigo gaarne in huis nemen, dat gaat niet, men moet door naar Tjinariadja, rechtstreeks naar het hanenperk. Sawerigading neemt deel aan de hanengevechten.
49 Galigo danst van vreugde als de haan van zijn vader wint.

De tekst geeft een groten hiaat aan.

Galigo danst weer prachtig, hij heeft nog ringen met bellen aan de voeten (kinderdracht). Vanuit het paleis slaat men den strijd in het hanenperk gade. Sawerigading en Galigo zitten daar als zonnen naast

---

[1]) Tjina en Mario liggen binnen elkaars gezichtsveld.

elkaar. I We Tjudai zendt er haar eerste hofdame heen om te vragen
53 Galigo naar het paleis te zenden. Zij wordt tot tweemaal toe afgewezen.
Abrupt einde.

NAAMLIJST.

De naamlijst van tekst A XXVII kan ook hier dienen.
De volgende namen van dezen tekst komen daar niet voor:

a. (We Njili'timo') Tompo'e ri busa empong sola sinrangĕng-lakko nadulu welongpalodjang.
b. La Ma'kasaung Opu Lagusi, broeder van I We Tjudai.
c. Puang ri Soppeng.
d. Sĕttimanjala, volgeling van Sawerigading.
e. We Tĕnriruwa, zuster van I We Tjudai.
f. I Da Palilu, zoogmoeder van I We Tjudai, dezelfde als Amperitjina I Da Sarĕbba.
g. We Tĕnriulle van Kaukau, echtgenote van La Pangorisĕng.
h. La Pangorisĕng van Takkebiro, eerste minister van Batara lattu' in Luwu'.
i. Bataralattu', vorst van Luwu'.
j. We Datusĕngĕng, vorstin van Luwu'.
k. Nene' Palekĕ', kenster van oude gebruiken.
l. La Tĕnripĕppang To Wadĕng.
m. La Ma'panjompa van Wadĕng.
n. I La Sarasa.
o. Rĕmmangrilangi' To Lĕtteilĕ', echtgenoot van Sawerigading's zuster in den Hemel.
p. We Tĕnrisera, hofjuffer in La Tanette.
q. I La Wati(na) To Tanette, voornaam heer in Tjina.

XIX

Cod. 112, 7e stuk, 32 blz. folio. ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Panintjong.

INHOUD:

1. **Geboorte en verdrijving van I La Galigo;**
2. **Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina.**

Dit hs. geeft in een korte redactie een beschrijving die veel overeenkomst met XVIII vertoont. Het begint nagenoeg op hetzelfde punt doch loopt verder door. Na het bezoek aan Tjina gaat I La Galigo terug naar I We Tjimpau in Mario. I We Tjudai kan de scheiding niet verdragen en zendt haar hofdame naar Mario. — Hier breekt de tekst af. Dit laatste, Galigo's terugkeer naar Mario, is in A XXVII overgeslagen. Uit C III (Cat. Gal. 896) blijkt dat zij veroorzaakt is door Tjudai's gedrag die Tjimpau had willen doden. Het grote hs. van het Bijbelgenootschap no. 188 maakt ook melding van zijn terugkeer uit Mario naar Tjina (Cat. Gal. 1019).

De schrijver eindigt met een afscheidsgroet en zegt slechts dat Galigo naar zijn moeder terugkeert.

De inhoud is stuksgewijze in de reeds vermelde hss. terug te vinden. De persoonsnamen tonen verschillen aan, doch niet wat de hoofdpersonen betreft.

Bevat een blad met aantekeningen van Fachruddin AE

Bugis 40
No. 2989

XX.

Cod. 148, 49 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.

INHOUD:

1. **Geboorte en verdrijving van I La Galigo;**
2. **Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina terug.**

Dit hs., van denzelfden eigenaar als no. XVIII afkomstig, geeft weder een andere lezing. Het begin is abrupt. Begin en einde zijn ongeveer op hetzelfde punt als no. XVIII, de geboorte van Galigo wordt minder uitvoerig beschreven dan in A XXVII. Als altijd wordt het verhaal wel anders verteld, maar voor den inhoud maakt dit geen verschil.

= 3022 ??

XXI.

Cod. 73, 58 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Opu Balirante, Palopo.

INHOUD:

Wederzijds liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.

Er zijn twee handschriften welke hetzelfde onderwerp behandelen bekend: A XXIX (Cat. Gal. blz. 370 v.v.) in de bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Leiden, en C IV (Cat. Gal. blz. 898 v.v.) vroeger in de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn, thans in Tübingen.

Deze beide handschriften en de onderwerpelijke tekst zijn gelijk van inhoud. De volgorde der onderdelen is wel eens verschillend en het onderwerp leent zich bizonder voor een afschrijver of herdichter zijn fantazie den vrijen loop te laten, doch het raamwerk is in alle drie teksten hetzelfde. Deze tekst komt het meest met A XXIX overeen.

Het begin is als in A XXIX. In Tjina. Midden in den nacht wordt Sawerigading wakker. Voorzichtig tussen de slapenden door stappende, begeeft hij zich naar La Pananrāng. Deze verbaast zich, hij meende dat zijn vriend rustig naast zijn echtgenote I We Tjudai sliep. Dan volgt de ontboezeming die men ook in A XXIX vinden kan maar die hier zeer uitvoerig en litterair-verzorgd is. Met veel moeite weet La
7 Pananrāng hem te bewegen naar I We Tjudai in het slaapvertrek terug te keren.

In Luwu' wordt We Panangarĕng wakker van verlangst naar Sawerigading. Zij wordt als de wind die tot haar spreekt voorgesteld. Op dezelfde wijze als boven gaat zij haar hart uitstorten bij haar kamenier. De wijze woorden van deze, We Tĕnrigiling, kalmeren haar als boven met Sawerigading door La Pananrāng's hartige taal ge-
14 schiedde. Maar als den volgenden morgen We Tĕnrigiling eten komt brengen, begint de jammerklacht opnieuw.

15 In den namiddag komt er een verlangen over We Sawease, een bij-

vrouw van Sawerigading in Luwu', naar haar heer en meester. 't Zelfde overkomt andere bijvrouwen.[1])

17 Een volgenden nacht wordt Sawerigading weer schreiend wakker. I We Tjudai vraagt wat eraan schort. — „Ik dacht aan mijn ouders in „Luwu'." (Over We Panangarĕng zwijgt hij.) Op voorstel van I We Tjudai zal hij naar zijn zuster We Tĕnriabēng in den Hemel gaan, die weet misschien raad. Na de nodige voorbereiding stijgt hij ten Hemel, geheel als in A XXIX (Cat. Gal. blz. 372 v.v.) beschreven.[2])

Als *note gaie* laat deze schrijver We Tĕnriabēng dadelijk met echtscheiding dreigen als haar echtgenoot niet onmiddellijk doet wat zij vraagt. 's Mans gedrag jegens haar geeft geen aanleiding tot nijdige uitvallen. Hij laat haar de vrije hand hoe zij de moeilijkheid waarin Sawerigading verkeert wil oplossen. Zij laat dan We Panangarĕng ontbieden; deze reist per schommel, na enige aarzeling omdat zij na het vertrek van Sawerigading en We Tĕnriabēng bij hun ouders, den vorst en de vorstin van Luwu', als hun plaatsvervangster optreedt. In
30 het paleis van We Tĕnriabēng heeft de ontmoeting plaats (Cat. Gal. blz. 374). In een gesprek met haar zegt hij al meer dan 10 jaar van Luwu' weg te zijn.[3]) De beschrijving van hun samenzijn in den Hemel is als in A XXIX. In de gesprekken komt duidelijk uit dat We Panangarĕng jaloers is op I We Tjudai.

Na negen dagen deelt We Panangarĕng aan We Tĕnriabēng haar
45 voornemen mede naar Luwu' terug te keren. Zij krijgt hemelse geschenken voor de familie mee. Sawerigading doet nog voorstellen met haar samen naar Luwu' te gaan, maar die worden resoluut afgewezen.
52 Zij laat hem, bedroefd en verslagen, in deerniswaardigen toestand achter. Den wens van We Panangarĕng volgende, keert hij naar Tjina terug. Hij jokt weer dat hij uit verlangst naar We Tĕnriabēng in den Hemel geweest is. I We Tjudai neemt het kalm op. Volgt nog een beschrijving van deze bijeenkomst, zoals beschreven in C IV (Cat. Gal. blz. 901). We Datusĕngĕng is bedroefd, nu zij zoveel over haar kinderen Sawerigading en We Tĕnriabēng hoort, hen niet te zien en tevens te
53 horen dat daarop geen mogelijkheid bestaat.

---

[1]) In A XXIX zijn deze klachten, meer uitgebreid, op een latere plaats gesteld (Cat. Gal. 375); zij passen beter hier. Hs. CIV maakt er geen melding van.

[2]) Er wordt duidelijk gezegd dat hij met den regenboog reist; bovengekomen laat hij dien los en wandelt naar We Tĕnriabēng's paleis.

[3]) In dit verhaal wordt terloops alleen I La Galigo als zoon van hem en I We Tjudai vermeld; in A XXIX ook Tĕnriawaru (dochter bij I We Tjimpau) en in hs. Bijbelgenootschap no. 191 (Cat. Gal. blz. 1031) I La Galigo en We Tĕnridio.

In Luwu'. We Panangarĕng brengt haar kamenier op de hoogte van haar wedervaren in den Hemel. Daarna gaat zij Bataralattu' en We Datusĕngĕng verslag doen en reikt de geschenken uit.

De tekst breekt af maar is toch wel tot het eindpunt genaderd. Eronder staat: Het overschrijven van dit geschrift van Opu Daennangile is beëindigd op 30 Salë'kaida (wel bedoeld: Dolokaeda) in den avond van Zondag van het jaar *Dja* in het jaar 1350 [A.H.]. (= 1932)

De overschrijver is de *tomatowa* Da-ma-ka-wa-ree van La-ba-la-ta verblijvende, tuinen aanleggende te Ulu loholoho (?).

Volgens Muh. Salim een goed ms.

Transcripte in Nyompa et al. 1981: 162–245
Vertaling " 172–255
UBL Mf A 504; A 57b

Bugis 56
No. 2964

XXII.

Cod. 244, 109 blz. folio, ± 40 r. per blz.,; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Pategai.

INHOUD:
Huwelijk van La Sulolipu en Tĕnriawaru.

Dit is hetzelfde verhaal in nagenoeg gelijken tekst als A XXXVIII (Cat. Gal. blz. 440 v.v.) en daarmee het tweede bekende handschrift. Aan het begin ontbreken enkele regels, doch de tekst loopt verder door, nagenoeg tot aan het einde, terwijl tekst A XXXVIII eerder afbreekt.

In het algemeen kan voor den inhoud naar dien tekst verwezen worden. Daar de eigennamen, als gewoonlijk, verschillen tonen, is hierachter een naamlijst toegevoegd.[1])

Na het bezoek van I La Galigo (Cat. Gal. blz. 441) zendt Sawerigading We Tĕnridio — zij vertoeft dus in Tjina — naar Mario om over den huwelijksschat met La Pananrāng e.a. raad te plegen en aldaar een maaltijd in gereedheid te brengen. Zij blijft daar twee dagen. Toapatunru' en Toanakadji worden als duta's naar Tĕkkalalla' gezonden.[2]) Zij moeten vragen wat een gunstige dag is om den huwelijksschat in Tjina in ogenschouw te komen nemen. We Tĕnridio zegt hier enigs-

---

[1]) In Tjina ligt het paleis La Tanette, waar Sawerigading en I We Tjudai wonen, oostwaarts liggen de gebieden Mario en Malimongĕng. Het paleis van Mario wordt ook wel Tĕkkalalla' genoemd, hier houdt We Makawaru = Tĕnriawaru, zich op. In latere verhalen als Sawerigading's tweede dochter Tĕnribalobo gehuwd is — zij is thans nog verloofd — woont zij in Tĕkkalalla', wat wel hetzelfde paleis zal zijn. We Makawaru behoort eigenlijk in Lempang-lempang thuis. Het paleis in Malimongĕng is htt verblijf van We Tĕnridio, de oudste dochter van Sawerigading, gehuwd en bissu. Sabangloa wordt ook als paleis in Mario genoemd.

[2]) Een huwelijksaanzoek voor La Sulolipu zou ten rechte door duta's (huwelijksboden) van zijn vader La Pananrāng moeten geschieden en worden gedaan aan de ouders der bruid, nl. Sawerigading en I We Tjimpau. Daar Sawerigading de zorg voor den huwelijksschat op zich genomen heeft, is dit niet mogelijk; hij moet nu ook de duta's aanwijzen waarvoor La Pananrāng en La Ma'saguni in aanmerking komen. Dit gaat weer niet daar La Pananrāng als zijn plaatsvervanger bij We Makawaru en familie in Tĕkkalalla' verblijf houdt. Daarom zendt hij de grijsaards Toapatunru' en Toanakadji, de duta's van zijn zeer bejaarden schoonvader. Dit leidt tot allerlei complicaties, wat vooral later bij het zg. tegenhouden van den bruidegom tot uiting komt.

zins anders (vgl. Cat. Gal. blz. 443): „Trekt We Makawaru zich terug, „dan moet de huwelijksschat dubbel teruggezonden worden; weigert „La Sulolipu ten slotte, dan moet echtscheiding volgen; willen beiden „opeens niet meer, dan blijve de helft van den huwelijksschat bij We „Makawaru, de andere helft worde teruggezonden."

De huwelijksschat wordt in Tĕkkalalla', niet in Malimongĕng (Cat. Gal. 444), aangebracht, het optassen duurt den gansen dag.[1]) Als de bruid den volgenden morgen gebaad wordt, biedt haar moeder haar de goederen welke zij van haar vader geërfd heeft, aan.[2]) Tĕnribalobo is inderdaad niet in Mario maar in Tjina, vgl. Cat. Gal. blz. 445 noot [1]).

Na het einde van hs. A XXXVIII (Cat. Gal. blz. 446) volgen nog 25 blz. met beschrijvingen hoe La Sulolipu zijn jonggehuwde echtgenote tracht te bewegen haar schuchterheid en, in dit geval, bepaald vijandige stemming te laten varen. De tegenstand die anders slechts kort duurt, heeft zij na drie etmalen nog niet opgegeven. De gehele familie komt eraan te pas. Er is geen ander verhaal bekend waarin de bruid zich aldus gedraagt. Opeens bedenkt La Sulolipu haar de *orosada* met 3 koppen (ten rechte met 2 ruggelings geplaatste koppen, indertijd door Sawerigading op zijn groten zwerftocht in Kĕlling ontvangen) aan te bieden. We Makawaru's nieuwsgierigheid is opgewekt, zij verbreekt het stilzwijgen en vraagt hoe die *orosada* eruit ziet.

Hier eindigt het hs. abrupt, doch men kan zich voorstellen dat zij zich weldra gewonnen geeft. Bekend is uit andere teksten dat het huwelijk in stand blijft en zij kinderen gewinnen.[3])

NAAMLIJST.

De lijst bevat enige fouten, dezelfde toenaam wordt meermalen aan verschillende personen gegeven. Zij bevat nog meer onjuistheden. De namen der hoofdpersonen worden goed gegeven.

1. La Sulolipu Lĕttemangkau' Sinaungpadjung Sangadjiboto' Mutia padjumpulawĕnge van Takkebiro en Kaukau.
2. We Ma'kawaru (ook Tĕnriawaru) Daengparagaraga van Tjina Datuna Lempang Padjumperunĕng Punna langkana manurung van Tĕkkalalla'.

---

[1]) In A XXXVIII 7 dagen; dit is een verschrijving, want het huwelijk is reeds op den volgenden dag bepaald.

[2]) Hij is, zoals zij zegt, uit een potje te voorschijn gekomen. — Hiervan is niets bekend.

[3]) Dezelfde list heeft Sawerigading jegens I We Tjudai toegepast toen zij halfsstarrig bleef en met succes (tekst A XXV, Cat. Gal. blz. 333).

3. La Pananrāng To Sulolipu Punna lipue van Takkebiro en Kaukau, vader van 1.
4. Ma'tangkiluwu' Daengmalurĕng Mutiapadjung van Takkebiro, moeder van 1.
5. I We Tjimpau Tĕnrilinrungĕng Datuna Lempang, moeder van 2.
6. La Ma'sanira I To Tjimpau, vader van 5.
7. We Tĕnrisulu van Lempanglempang, moeder van 5.
8. Sawerigading Sawerisompa Pamadĕnglĕtte Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Towapanjompa, vorst van Tjina, vader van 2.
9. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette [1]), Mutiapadjumpulawĕnge van Tana Ugi', hoofdechtgenote van 8.
10. I La Galigo To Boto' I La Semaga Sangadjiwero Tosĕssungriu' To Padamani Toma'pamene' warawarae Datu of Opuna Tjina, jonge vorst van Tjina, zoon van 8 en 9.
11. We Tĕnridio Bissulolo Batari bissu Punna lolangĕng manurung van Malimongĕng, dochter van 8 en 9, echtgenote van 13.
12. Tĕnribalobo Punna langkana manurung in Sabangloa [1]), dochter van 8 en 9, verloofde van 14.
13. La Tĕnridolo Datuna Soppeng, echtgenoot van 11.
14. La Tĕnripalĕ To Lamuru, verloofde van 12.
15. Tĕnriabĕng Bissurilangi', tweelingzuster van 8 in den Hemel.
16. We Tĕnriappang, zuster van 20, nicht (nièce) van 9.
17. Tĕnriawewe To Tjenrana, nicht (nièce) van 9.
18. Tĕnriakkorĕng (We Akko') To Malaka, *idem.*
19. Tĕnribakĕrrĕng, zuster van 9.
20. Tĕnripasanre' Tjĕnraralangi' van Wawogading of Awogading ook van Tjinarilau', nicht (nièce) van 9.
21. Rarapanurung, nicht van 10.
22. We Tĕnrimene' To Data, nicht (nièce) van 9.
23. Tĕnriumpungĕng To Lagusi, ook To Data, zuster van 9.[2])
24. I We Atjĕngnga To Ladju, nicht van 9.
25. Tĕnrisampeang To Awo, nicht van 9.
26. We Tĕnriodang To Lampoko, nicht van 10.
27. We Tĕnriesa Tjinarilau', zuster van 9.
28. We Tĕnridjeka Datuna Tempe, oudste zuster van 9.
29. We Tĕnrilokka van Tempe (onjuist), zuster van 9.

---

[1]) Later steeds Tĕkkalalla'; in dit verhaal verblijft We Makawaru aldaar.
[2]) Toenamen foutief.

30. We Tĕnrilele van Lompengĕng, zuster van 9.
31. We Tĕnriakko' To Lampoko, *idem.*
32. We Tĕnriseno To Kĕssi, *idem.*
33. Tĕnriwewangĕng van Limpomadjang, *idem.*
34. We Tĕnrigeong To Awo (?), *idem.*
35. Tĕnritalunru' To Kampiri, *idem.*
36. We Tĕnrilallo van Soppengriadja, *idem.*
37. We Tĕnrirua To Ladju (vgl. no. 24), *idem.*
38. We Tĕnrisudji To Kĕssi (vgl. no. 32), nicht van 11.
39. We Tĕnrisira To Bulu', *idem.*
40. We Duppasugi' To Lagusi, echtgenote van 60.
41. I We Atuwĕng To Maru', aanzienlijke dame in Tjina.
42. (La Sattumpugi') Opuna Tjina, oud-vorst van Tjina, vader van 9 enz.
43. We Tĕnriolle I Da Batangĕng Datuna Sabang, echtgenote van 10.
44. I We Lamputje Datuna Patjing, *idem.*
45. (We Tĕnrigangka) Datuna Tempe, dochter van 28.[1])
46. Radjengrisompa Daengmalino (foutief) Punnadjadjarĕng in Mario, echtgenote van 10 uit Luwu'.
47. I La Patoto' To Palanroe, de Schepper.
48. La Punnalangi', echtgenoot van 15 in den Hemel.
49. La Paladjarĕng To Muladatu Towapasĕssung van Larompong To Wengĕng, vertrouwd raadsman van 10 en neef.
50. La Paerongi van Tjinarilau' [2]), neef van 10.
51. La Paduwai Toalalae van Bĕkkĕngpute, ook van Buki'tĕngnga, neef van 10.
52. Simpuanglĕtte van Tjinarilau', echtgenoot van 27, neef van 10.
53. Daengma'pata', neef van 10.
54. Sidamanasa To Bulu', *idem.*
55. La Tĕnriluttu' van Baringĕng, *idem.*
56. La Pababari To Kampiri, *idem,* misschien echtgenoot van 35.
57. La Pawĕnnari, neef van 10.
58. La Tĕmmupagĕ', *idem.*
59. La Wirampugi', *idem.*
60. (La Tĕnriranrĕng) Panrepatanga', zoon van 8 en 9, echtgenoot van 40.

---

[1]) Zij wordt eerst later echtgenote van 10.
[2]) Deelt dezen naam met anderen. Heet ook, ten onrechte, To Rukkaputi.

61. La Panjorongi To Bila, neef van 10.
62. La Palipui Datu Laole, *idem*.
63. La Positana To Mĕnrĕ', *idem*.
64. La Wirangratu van Djawi-djawi, *idem*.
65. La Tĕnriala van Manu'manu', *idem*.
66. Tĕnripaonang To Rapĕng, *idem*.
67. Datu Laole (vgl. 62) To Gara, *idem*.
68. We Tĕngngakasa, puang van Tjina.
69. I Da Salarĕng, puang van Luwu'.
70. We Apanglangi', puang van Warĕ'.
71. Puang van Mega.
72. Radjamulia, nicht van 10.
73. Tĕnripaweli, *idem*.
74. La Pamusurĕng To Rukkaputi, neef van 10 en vertrouwd raadsman.
75. La Ma'saguni Toapemanu', neef van 8.
76. Tĕnrilĕnnarĕng Daengrisobu, echtgenote van 75.
77. La Ma'pemanu', zoon van 75 en 76.
78. Wĕlleridjawa van Soppengriadja, nicht van 10.
79. We Palĕttei, *idem, idem*.
80. We Madjang, een dienster.
81. I We Unia To Lagusi, nicht van 11.
82. Tĕnripaonang, *idem*.
83. Batarawewang, gast in Mario.[1])
84. We Araruma.[2])
85. To Segeri.
86. Toapatunru', bode van 8.
87. Toanakadji, *idem*.
88. We Manedara, datu van Djampu, hofdame van Lempang-lempang.
89. Lĕtte mangkau' van Labu'tika.[3])
90. Tĕddjorisompa van Wewangriu'.
91. I La Sinampe Angimpalie van Marapĕttang.
92. We Bĕrriadji, onzeker.
93. La Ma'kulasĕng van Djawi-djawi.
94. Padjumperoe van Tompo'tika' en Singkiwero.
95. La Ma'tuppuang van Batumani.

[1]) Berust op een vergissing.
[2]) De nummers 84 en 85 behoren misschien bijeen; persoon onbekend.
[3]) De nummers 89-96 worden genoemd doch staan buiten het verhaal.

96. PADJUMPEROE van WADĔNG.
97. WE TĔMPERENG(NA) I DA PALILU, eerste hofdame van 9.
98. SAWEPAUBA WE TĔNRILEKĔ', hofdame van 11, zoogmoeder en tante van 2.
99. PANRITA UGI', volgeling van 8 en neef.[1])
100. DJĔMMURITJINA TO TĔMMUPAGĔ', *idem.*
101. (LA MA'KASAUNG) DATUNA DJAMPU, broer van 9.
102. SĔTTIRIWARĔ', volgeling van 8.
103. SAWEPAUBA, hofmeesteres in MARIO.[2])
104. WE TĔNRITIMĒNG DAENGSIKATI PUNNABĔLOE WEKAPITUE TO DATA (vgl. 22, 23), nicht van 10.
105. TURU'BELAE, grondvester van TOMPO'TIKA'.
106. I LA GONGKO(NA) LA PITURĔPPARIAWOALĔ', hemelmonster.
107. WE WADJI', een zoogmoeder.
108. WE TEKOIDJĔNG, *idem.*
109. I DA SARĔBBA, huismeesteres van 9.
110. TO TĔNRIODANG, raadsheer van MARIO.
111. WERONILAKKO TO ABANGLĔTTE, volgelinge uit den Hemel van 11

[1]) De nummers 99 en 100 soms als één beschouwd.
[2]) Verward met 98.

Mr Rul FOv. A55c; A50d

Bagis 41
4455
2925

XXIII.

Cod. 203, 183 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift, de eigenaar van het hs. is onbekend.

INHOUD:
Huwelijk van I La Galigo en We Tĕnrigangka.

't Bestaan van dit verhaal was niet onbekend, maar er bestond slechts een handschrift van een enkele episode, afkomstig uit het legaat-Jonker in de Universiteitsbibliotheek te Leiden en opgenomen in Cat. Gal. 450—457 onder den titel: 1. I La Galigo verbeidt de komst van I We Tawono[1]); 2. Wijding van den haan Ma'salisi (hs. A XXXIX).

In de Korte Inhoudsopgave van het ganse I La Galigo-gedicht, door Arŭng Pantjana opgesteld, zegt zij het volgende: Panrepatanga' heeft op alles, hoe schoon ook, wat te zeggen — La Galigo's voorgewende ziekte. — De haan van La Galigo, met name Ma'salisiye, beklimt, als ware hij een bissoe de djoeroe — 70 prinsen gaan landerijen ontginnen in Sirigading, zij bouwen elk een huis, en graven putten — La Galigo doet vergeefse moeite om We Mono,[2]) de dochter van den vorst van Tempe, te ontmoeten — Mono scheidt van haar man La Pasewĕng; en La Galigo trouwt met haar (Boeg. Chrestomathie III 259, 260).

't Hs. is goed geredigeerd en het afschrift is keurig, zonder fouten geschreven, maar helaas ontbraken er grote gedeelten aan. 't Was kennelijk grotendeels in losse bladen uiteengevallen, die door elkaar waren geraakt. De afschrijver heeft ze overgenomen zoals hij ze aantrof en doorgepagineerd. Zodoende is het hs. een aantal fragmenten geworden. Wel zijn de hiaten duidelijk aangegeven. Tracht men de volgorde der fragmenten zo goed mogelijk te herstellen, dan valt een aantal hiaten weg, maar er blijven er nog twee over. Bovendien ontbreken begin en einde van het verhaal. Trekt men de opengelaten ruimten af, dan beslaat het beschrevene ongeveer 160 blz. folio. De juiste volgorde is als volgt: 175, 174, Hiaat, 1/2, 145, 173, 140/141, 109, 110, 3—15, 160, 16—64 (op blz. 44 in te lassen: 148/149), 146/147, 65—108 (op

[1]) I We Tawono = We Tĕnrigangka.
[2]) Andere naam van We Tĕnrigangka.

blz. 74 in te lassen: 158/159), 138/139, 114/123, 111/112, 124/135, 171/172, 136/137, 176/183, Hiaat, 143, 169/170, 167/168, 165/166, 161/162, 163/164, 152/153, 156/157, 154/155.

Aan de volgende fragmenten is geen plaats aan te wijzen: 113, 142, 144, 150, 151.

Het huwelijk van I Galigo en We Tĕnrigangka heeft nog een nasleep van moeilijkheden, waarvan in hss. iets te vinden is. In de Korte Inhoudsopgave wordt nog gezegd: Mono baart tweelingen, te weten: een jongen genaamd La Tĕnritatta, of: La Tatta, en een meisje genaamd We Tĕnrisolong, of: I Solong. (Boeg. Chrestomathie III 260). In de verzameling van het Bijbelgenootschap is nog een hs. no. 194 dat over haar dood handelt (Cat. Matthes 80), ook over haar herleving en is kort beschreven in Cat. Gal. 1036—1040. Daarin is sprake van een ontmoeting der *sumangĕ'* van I La Pasewĕng, haar vroegeren echtgenoot en van de *madjasulo* van We Tĕnrigangka. In een later verhaal huwt Adji Laide in Tjina met We Anebanna, dochter van I La Pasewĕng en We Tĕnrigangka uit het Geestenrijk (A LXXI, Cat. Gal. 754). Haar geboorte schijnt met genoemde ontmoeting in verband te staan; het hs. no. 194 zegt daar verder niets van.

Overigens komt We Tĕnrigangka nog vele malen onder normale omstandigheden als echtgenote van I La Galigo voor.

Abrupt begin.

175 Sawerigading en La Tĕnriranrĕng Panrepatanga' zijn genoegelijk
174 aan het praten. De eerste haalt herinneringen op aan de dagen toen hij als jonge man zijn groten zwerftocht naar de oostelijke zeeën maakte. Briefjes en sirihpruimen van verliefde meisjes stroomden hem toe. Panrepatanga' vindt dat hij nog wel wat meer had kunnen profiteren. De 70 prinsen lachen als zij de „ooms" zo horen praten.[1]) Sawerigading stelt Panrepatanga' voor naar de baruga (vergaderzaal) te verhuizen, daar kunnen zij den gansen dag de conversatie voortzetten. Zij beginnen over onschuldige zaken te praten, kleding van de dames e.d. 't Einde van het fragment is dat Panrepatanga' We Tĕnrigangka prijst om de mooie sarong die zij gemaakt heeft.

Hiaat.

1/2 (In de baruga.) Panrepatanga' zegt dat We Tĕnrigangka belasterd wordt door lieden die jaloers zijn. Hij heeft haar gezien toen zij juist

[1]) De zg. 70 prinsen zijn de neven van I La Galigo die om hem heen dwarrelen en overal te vinden zijn waar pleizier gemaakt kan worden. In feite wordt nooit meer dan een klein aantal bij name genoemd.

uit het bad kwam, zij was zeer schoon. Hij spreekt in woorden van den hoogsten lof. Hij veroordeelt I La Galigo die zijn gal over haar uitspuwde. Sawerigading merkt op dat de vrouwen der zeventig prinsen (waarvan zij er één is) ook schoon zijn. Dat is wel zo, zegt Panrepatanga', maar geen haalt bij haar. Hebt gij We Tĕmma'lewa gezien, vraagt Sawerigading, de echtgenote van La Rawunglangi' van Sunrarilau?" [1]), hij spreekt in het bizonder over haar paleis. Panrepatanga' kent haar wel, maar er is toch iets in haar te laken, vindt hij, zij is niet te vergelijken met We Tĕnrigangka. Hebt gij dan Tĕnriakkorĕng gezien, de echtgenote van La Ma'papoli van Mĕttowanging? Het ant-
145 woord is in denzelfden geest. Op deze wijze wordt het gesprek nog
173 enigen tijd voortgezet. Sawerigading noemt den naam ener aanzienlijke
140/141 vrouw die hij schoon vindt. Panrepatanga' beaamt dat, maar ziet toch een fout die haar achter doet staan bij de onvergelijke We Tĕnrigangka. Als I La Galigo Panrepatanga' haar zo hoort roemen,[2]) zegt hij zijn beiden vertrouwden raadslieden en neven La Pamusurĕng en La Paladjarĕng met de zeventig prinsen naar de baruga te gaan om te horen wat de ooms zeggen. Het gesprek gaat op denzelfden voet voort.
109/110 Sawerigading brengt nu o.m. zijn eigen dochters en de echtgenoten van I La Galigo in het debat. Deze ontroert als hij We Tĕnrigangka zo in
3—15 de lucht hoort steken [3]) ten koste zijner echtgenoten. Sawerigading neemt het glimlachende op voor I We Tjudai in haar jonge jaren, om haar is hij naar Tjina gekomen. Panrepatanga' antwoordt op hoffelijke wijze dat zij toch niet was als We Tĕnrigangka thans. Dat prikkelt I La Galigo nog meer. Maar hoe dan met We Duppasugi', uw echtgenote? vraagt Sawerigading. Panrepatanga' heeft veel op haar te zeggen, hij is met haar gehuwd omdat zijn vader het wilde, onder bedreiging hem te zullen onterven en uit het land te wijzen.

6 I La Galigo komt in beweging bij het luisteren naar het gesprek der ooms, hij moet aldoor denken aan La Tĕnriranrĕng's verheerlijking van We Tĕnrigangka. Hij smijt zijn schijven van het *gala*-spel neer en verlaat, alleen door zijn sirihḍoosdrager gevolgd, de baruga, de 70 prinsen achterlatende. Men ziet hem het paleis binnengaan. De kamers zijner beide echtgenoten loopt hij voorbij en gaat het vertrek van zijn vader binnen. De anderen gaan ook naar het paleis terug. La Pamusurĕng, de vertrouwde raadsman van Galigo, beklaagt zich bij zijn

---

[1]) Ten rechte is hij niet één van de zeventig prinsen, dit geldt ook van de volgende personen.

[2]) Schrijnt zich nabij de baruga te bevinden, dit wordt niet verklaard.

[3]) Hij is dus met de neven mee naar de baruga gegaan.

echtgenote dat deze hem de *gala*-schijven bijna in het gezicht heeft geworpen.

We Tĕnriolle gaat haar echtgenoot roepen, men heeft nog niet kunnen eten daar Galigo zich opsloot. Hij staat nijdig op, werpt de schotels met eten door elkaar en wekt schrik en ontsteltenis bij de hofhouding. I We Tjudai vraagt Sawerigading wat er toch gebeurd is in de baruga dat Galigo zo buitensporig doet. — „Panrepatanga' en ik zaten te „keuvelen, hij gaf hoog op van de schoonheid van Gangka."

Galigo staat op, loopt weer naar de baruga, laat La Paladjarĕng, zijn tweeden vertrouwden raadsman, roepen en daarna ook La Pamusurĕng, deze gaat met loden schreden, daar Galigo hem beledigend behandeld heeft. Galigo ontvangt hem vriendelijk; tesamen gaan zij naar het paleis, Galigo wil het verzuimde avondeten inhalen. Na het maal komt hij voor den dag met het plan een groot feest aan te richten, te trachten Gangka daar te doen komen en zo de gelegenheid te hebben haar te zien.[1]) De twee raadgevers stellen nu voor de djadjarĕng van Tempe te lenen van La Tĕnripada, den vader van Gangka; dat zal deze een grote eer vinden[2]). Er worden boden naar Tempe gezonden, men wil daar den volgenden dag het middagmaal gebruiken en tevens hanengevechten komen houden. De boden treffen I La Pasewĕng c.s. in het vreemdelingenverblijf aan. Hij is zeer verheugd dat Galigo met de 70 prinsen hem wil komen bezoeken. De boden keren naar Tjina terug.[3]) Galigo toont zich met het gunstige antwoord bizonder ingenomen, hij laat dadelijk boden uitgaan naar de vazallen, allen moeten

---

[1]) Het verhaal neemt aan dat I La Galigo niet weet hoe Gangka eruit ziet, een onmogelijke veronderstelling. De leden der vorstelijke familie onderhouden levendige betrekkingen, de neven en nichten zien elkaar keer op keer, grote familiebijeenkomsten zijn om zo te zeggen niet van de lucht; Gangka woont op korten afstand van La Tanette. Van deze valse premisse uitgaande vermeldt de Schr. een aantal plannen van Galigo c.s. om haar te zien te krijgen. Deze plannen zijn fantastisch en omslachtig, maar onderhoudende lectuur — 't Is met dit verhaal evenzo gesteld als met de geschiedenis van I We Tjudai die tegen beter weten in geloof hecht aan een praatje. Uit dit onaannemelijke feit vloeit dan een reeks gebeurtenissen voort die haar climax bereiken in een oorlog welke Tjina bijna te gronde richt. — Galigo's ijverzucht is vooral gaande gemaakt, doordat hij vroeger met Gangka verloofd is geweest. Hij verbrak de verloving vlak vóór het huwelijk omdat hij een bevlieging kreeg voor I We Lamputje en die dan ook huwde. Ook hieruit volgt dat Gangka's uiterlijk hem zeer wel bekend is.

[2]) Dit en de volgende plannen verlopen volgens een vast schema: De beide neven-raadslieden zetten het plan in elkaar, Galigo heeft slechts „ja" te zeggen en zij voeren uit. Komt hij een enkel maal met een eigen idée voor den dag, dan wordt het als dwaas verworpen. Ook in dit verhaal wordt hij voorgesteld als een onbeduidendheid die alleen maar razen en tieren kan.

[3]) Er is beurtelings van 3 en van 2 boden sprake.

met vechthanen bij zich naar Tempe optrekken. Galigo kan den gansen nacht van opwinding niet slapen.

12 We Tĕnrigangka doorziet Galigo's toeleg haar te zien te krijgen. Het gebruik is dat de hofdames van uit het paleis de hanengevechten onder de tamarinde-bomen gade slaan. Gangka laat haar nu weten dat zij buiten het paleis moeten gaan kijken, zij zal de vensterluiken van het huis gesloten houden.

In het hanenperk van Tempe zijn de hanengevechten begonnen. I La Pasewĕng biedt den gasten een maaltijd aan. Galigo krijgt Gangka niet te zien, hij wil nu blijven overnachten en den volgenden dag pas naar Tjina terugkeren. Doch zal I La Pasewĕng zijn djadjarĕng openstellen? La Paerongi vraagt hoe het moet gaan als zij geen toestemming krijgen, dan moeten zij in de open lucht overnachten en zullen ziek worden. Hij voor zich wil dat niet en de 70 prinsen vallen hem bij; hij gaat in de baruga liggen en jammert dat hij gaat sterven. La Pamusurĕng gaat naar Galigo, La Paerongi is ziek. Galigo zegt: „'t Is hier mijn land, wij „kunnen best in de djadjarĕng van tante Djeka overnachten, morgen „gaan wij terug." „Ik ga hier dood," zegt La Paerongi tot Galigo, „laat „mij terugkeren naar mijn vader." Galigo geeft, op voorspraak van I La Pasewĕng, zijn toestemming, hij mag den tocht in zijn draagstoel maken.

160 La Paduwai vraagt hem waarom hij, zoals hij zegt, de mensenlucht niet kan verdragen, hij is toch zo'n liefhebber van hanengevechten. „Och," zegt Galigo, „hij is ziek geworden omdat ik hier wil overnachten" [1]) — „Trek het u niet aan," zegt La Sulolipu, „uw dag zal wel komen dat ge- „lukt wat nog niet gelukt is." Men dient La Paerongi geneesmiddelen toe. De avond daalt, de 70 prinsen helpen den bozen geest uitdrijven.

16—64 De zieke krijgt een bad en de draagstoel gaat op weg. Kort daarna volgt Galigo, het logeerplan gaat niet door.

Galigo begeeft zich na aankomst in Tjina naar zijn echtgenote We Tĕnriolle. Den volgenden morgen staat hij niet op; hij eet en drinkt niet en zegt geen woord. Dat duurt drie etmalen. Zijn moeder komt naar hem kijken, I La Lamputje brengt hem ook een bezoek. Zeven etmalen blijft hij in denzelfden toestand, aldoor aan Gangka denkende. I La Tjudai maakt zich ongerust, zij laat de vazallen i.c. de 70 prinsen oproepen, met de bedoeling dat deze geloften zullen afleggen en offers brengen. Er gaat ook een bode naar We Tĕnridjeka in Tempe. De zeventig prinsen en de zusters van Galigo zijn reeds in Tjina bijeen en hebben geloften gedaan een offer te zullen brengen om daarmee het

[1]) Hij bevroedt dat La Paerongi, Galigo kennende, gevaren ducht van zijn overnachten in de djadjarĕng in Tempe.

leven van Galigo te kopen, alleen van Djeka is nog niets vernomen. — Zij wenst niet zelf te gaan maar zendt haar hofdame We Bolosugi' om haar gelofte van een groot aantal kostbare buffels te zullen slachten over te brengen. Bolosugi's komst maakt gerucht, Galigo laat zich overeind helpen. Bolosugi' brengt haar boodschap aan I We Tjudai over. I We Lamputje maakt een onbehoorlijke opmerking over Gangka. Galigo wordt inwendig boos, Tjudai zet haar schoondochter op haar plaats. Zij is van lage afkomst, de dochter van een vreemden handelaar en heeft zich te matigen. Bolosugi' keert naar Tempe terug.

Tjudai laat de puwang van Tjina ontbieden om haar zoon te cureren. Deze ziet ras dat geen ernstige ziekte Galigo geveld heeft, hij heeft hartepijn. Sawerigading zegt glimlachende: „Sta op, mijn zoon, ik zal „zorgen dat de jonge schone hier komt; ga u verstrooien met hanen-„gevechten elders." Galigo staat opeens weer op de benen, hij vraagt zijn vader een sirihpruim en daarna nuttigt hij een hartig maal. In het vreemdelingenverblijf treft hij de 70 neven aan, hij kijkt naar buiten en peinst over Gangka. Hij lucht zijn gemoed tegen zijn beide vertrouwde neven-raadgevers. Zij spreken hem moed in, het huwelijk met Gangka zal wel tot stand komen. In een lange weeklacht roept hij ook de hulp van andere neven in. Laten de bissu's het uitspreken: als gij uw nicht in Tempe huwt en een dochter en een zoon krijgt en allen sterven met u, laat dan uw zuster We Tĕnridio vorstin van Tjina en Luwu' worden. „Het geneesmiddel voor uw kwaal", zegt La Pamusurĕng, „is van kleding te verwisselen (aangegeven), en", voegt hij eraan toe, „laat We Tĕnriolle haar hemelsen echtgenoot's hulp inroepen". Hij stelt voor den vechthaan Ma'silisie de djuru te laten bestijgen.[1]) I La Pasewĕng moet ook tot het feest uitgenodigd worden. We Tĕnridio moet gezegd worden een buffeloffer te brengen. Zij en Gangka moeten ook uitgenodigd worden en dan zal Galigo de laatste zien. — Galigo is dol verheugd. Er wordt nog doorgepraat over het plan en dan zendt hij La Pamusurĕng, La Sulolipu en La Pawĕnnari naar de puwang van Tjina om met bissu-gerei in de baruga te komen. Zij komt en verricht haar ceremonieën. La Paladjarĕng brengt 7 hanenverzorgers aan.

Wĕlleridjawa komt naar buiten in haar djadjarĕng. Zij zendt een gedienstige uit om te informeren waartoe deze bissu-ceremonieën in de baruga dienen. — Zij zijn de gebruikelijke als iemand ziek is geweest,

[1]) Boeg. Wb. s.v. 4 djuru, de bissu ligt daarbij te slapen om bezield te worden, een soort wijding. Een haan die wijding te laten ondergaan is een bespotting dezer heilige handeling. Niettemin vindt het voorstel algemeen bijval, eenvoudig omdat het een middel is I La Galigo gelegenheid te geven Gangka te zien.

in dit geval I La Galigo. — „Gij behoeft mij niets meer te zeggen", zegt Wĕlleridjawa tot de gedienstige, „vroeger had hij het oog op mij „laten vallen. Drie maanden lang zond hij boden om mij te vragen bij „hem te komen (zgn. op ziekenbezoek), alle neven en nichten waren er „maar ik ging niet. Toen kwam hij zelf bij mij en dwong mij zijn zin „te doen." [1])

I La Galigo komt bij zijn vader. Hij heeft een bode naar I La Pasewĕng gezonden om het feest bij te komen wonen en vraagt nu dat
25/26 Sawerigading Gangka zal laten komen, La Paladjarĕng wil haar niet gaan uitnodigen. Hij wijst er op dat hij ter gelegenheid van de hanengevechten in Tempe niet in haar woning is toegelaten. Tjudai mengt zich in het gesprek, 't was onbehoorlijk La Paladjarĕng, raadsheer, erop af te willen zenden. Glimlachend zegt Sawerigading dat zij zich niet tegen haar zoon moet keren, hij zal zelf gaan. Galigo zegt precies hoe hij doen moet om Gangka te bepraten.[2]) Hij moet o.a. vragen of zij den volgenden dag bij We Tĕnridio en Tĕnribalobo wil komen om het maal te gebruiken. De 70 neven gaan zich bedrinken, Galigo is er ditmaal niet bij maar wentelt zich onrustig op zijn slaapmat.

Den volgenden morgen is Sawerigading al vroeg in Tempe. Zijn schoonzuster We Tĕnridjeka en haar echtgenoot La Tĕnripada ontvangen hem. I La Pasewĕng en We Tĕnrigangka worden geroepen; zich tot den eersten richtende nodigt Sawerigading hem namens Galigo uit het bestijgen van de djuru door den haan Ma'salisie te komen bijwonen. Aan Gangka vraagt hij te voldoen aan de uitnodiging van We Tĕnridio die zich van haar gelofte een buffeloffer te brengen, wil kwijten, zij wordt in het paleis La Tanette verwacht. Gangka verontschuldigt zich. Haar moeder wijst erop dat Sawerigading in hoogsteigen persoon haar is komen uitnodigen, zij kan niet weigeren. I La Pasewĕng onderstreept de woorden zijner schoonmoeder. Tegen zoveel aandrang is zij niet bestand, zij belooft te zullen gaan.[3]) Sawerigading vertrekt. Djeka en Tĕnripada laten buffels slachten en het vlees met vele goederen als geschenk voor Tjina gereed maken.

Sawerigading is te noen reeds weer terug in de baruga van Tjina;

---

[1]) Wĕlleritjina heeft met I La Galigo geboeleerd. Zijn voorgewende ziekte om Gangka te lokken is dus een herhaling van wat hij jegens Wĕlleridjawa had bedreven.

[2]) Dit is weer een illustratie van zijn onbeschoften aard.

[3]) Men kan tussen de regels doorlezen dat We Tĕnrigangka een voorgevoel heeft zich van Tjina en Galigo verre te moeten houden. Dit zal telkens weer blijken. Haar ouders vermoeden niets, I La Pasewĕng, gelukkig met haar getrouwd, doet in zijn onnozelheid alles om hun huwelijksgeluk te vernietigen.

hij deelt Galigo de goede tijding als medicijn mede. Deze, die al vele malen gezegd heeft naar het Geestenrijk te zullen verhuizen, ziet daar nu van af. Gezamenlijk, met de 70 prinsen, gaat men naar het paleis om met een hartig maal het succes te vieren.

I La Pasewĕng komt Sawerigading het geschenk van We Tĕnridjeka en La Tĕnripada aanbieden. Sawerigading wil de goederen terugzenden omdat hij zelf van het hem in Tempe aangeboden onthaal, in zijn haast naar Tjina terug te keren, geen gebruik heeft gemaakt. La Pananrāng acht zulk een daad ontoelaatbaar als zijnde in strijd met het gebod van den *manurung* (zijn grootvader) en zo blijven de goederen in Tjina. To Tĕnriala, die I La Pasewĕng vergezelde, keert naar Tempe terug. Buiten neemt hij nog afscheid van Galigo, deze dringt erop aan dat I La Pasewĕng vele vechthanen uit Tempe aan de hanengevechten zal laten deelnemen. Deze vertrekt mede naar Tempe. La Pananrāng deelt orders uit voor het oprichten van de nodige gebouwen enz. voor het feest, o.a. één voor den haan Ma'salisi. De aankleding moet volgens den wens van Sawerigading gelijk zijn aan die ter gelegenheid van het bestijgen der djuru van We Tĕnriabĕng.

I La Galigo wil de draagstoel van Gangka vastgrijpen als zij komt en haar beletten naar Tempe terug te keren. „En als uw vader dat „niet goedvindt?" vraagt La Pamusurĕng. — „Dan", zegt Galigo, „verban ik mijzelf, zeil de zeeën rond, vaar naar Luwu' en maak mij „daar gereed naar hier terug te keren en alles op stelten te zetten en „als de Schepper barmhartig is (!) steek ik het land tot Tempe toe in „brand, roof Djeka en La Tĕnripada en trouw Gangka."

De toebereidselen tot het houden der hanengevechten zijn gereed. De kampen beginnen.

I La Pasewĕng, terug in Tempe, dringt er weer bij Gangka op aan dat zij naar Tjina zal gaan. Ook Djeka bemoedigt haar. Zij ziet op tegen het gezelschap van We Tĕnridio die zo goed kan praten en I We Lamputje, de kwaadspreekster. Zij wordt feestelijk gekleed en is gereed met een aanzienlijk gevolg naar Tjina te vertrekken. I La Pasewĕng is verheugd haar zo schoon te zien.

I La Galigo zendt een der neven een tamarinde-boom in om naar de draagstoel van We Tĕnrigangka uit te zien.[1]) Hij en nog één zien haar nog niet. Er komen twee draagstoelen aan, maar er zitten twee andere dames in. Vele anderen volgen, maar Gangka is er niet bij. Galigo spreekt jegens zijn beide steunpilaren La Pamusurĕng en La Paladjarĕng

[1]) Hier begint de paralleltekst A XXXIX (Cat. Gal. 450).

zijn bezorgdheid uit. Hij zegt weer twee neven in de bomen te klimmen. De neven maken grappen over het geval. Gangka is nog niet te zien. De waarnemers nemen een loopje met Galigo: er is tot Tempe toe geen vogel en geen glazenmaker te zien. Alle vrouwelijke gasten zijn reeds gekomen behalve Gangka. Nu klimmen ook Galigo's beide schoonbroers La Tĕnridolo en La Tĕnripalĕ' hoog in de tamarinde-bomen. Dat deze hoge heren zich daartoe lenen, wekt nieuwe vrolijkheid. Zij zien evenmin iets. Galigo heeft nog een onaangenaam ogenblik als de draagstoel van Wĕlleridjawa aankomt. Langzamerhand zitten de bomen geheel vol met neven die turen of er nog niets komt. Tenslotte zendt Galigo zijn beide vertrouwden omhoog. Nieuwe aanleiding tot vrolijkheid. Maar wie het waagt een grap te maken, moet ook in een boom klimmen. De mannen in de bomen doen zich te goed aan tamarinde-vruchten. „Gaat ze maar op de pasar verkopen," zegt La Paerongi. Galigo wordt ongeduldig, hij wil gewapend tegen Tempe optrekken. Maar dat plan wordt door de neven bespottelijk gemaakt, zij lachen hem hartelijk uit en maken zo'n lawaai dat Tjudai het in het paleis hoort en er een hofjuffer op afzendt. De baruga is leeg, La Paerongi [1]) zit onder de tamarinde-bomen te wachten, de rest heeft zich op de takken genesteld. Zij komen weer naar beneden en stoppen La Paerongi vol met tamarinde-vruchten. Groot vermaak. De mannen gaan terug naar de baruga.

Gangka zegt tot haar eerste hofdame dat zij rilt en beeft van het dichte woud dat als een omheining van het land is.[2]) Zij zendt haar naar de twee raadslieden van Galigo met de boodschap, dat zij zal komen als eerst het hout geveld is en de grond zó geëffend dat een limoen van Tjina naar Tempe kan rollen.[3]) Haar drie hofdames gaan met groot gevolg naar Tjina. La Pamusurĕng ziet haar aankomen en zegt Galigo wie zij zijn. Deze verheugt zich al over haar komst, omdat zij schoon zijn. Zij brengen de boodschap van Gangka aan de twee raadslieden in de baruga van Galigo over. Galigo, het woord nemende, geeft order aan La Pamusurĕng de bomen te vellen enz. overeenkomstig Gangka's wens.

Toapatunru en Towanahadji, de raadslieden van den ouden vorst van Tjina La Sattumpogi', waarschuwen. Het vellen van bomen enz.

[1]) Pleegt als de meest zelfstandige der neven te worden voorgesteld.

[2]) Hiermee is niet in overeenstemming dat men tevoren van uit de tamarinde-bomen in Tjina het land tot Tempe toe kon afzien.

[3]) De bedoeling is duidelijk: zij doet een uiterste poging aan den tocht naar Tjina te ontkomen.

(alles wat Gangka gevraagd had) is verboden (*pemali*).[1]) Galigo stoort zich niet aan hun woorden en laat het werk voortgaan. De deputatie van hofdames keert naar Tempe terug: Galigo heeft al haar wensen ingewilligd. Dadelijk zendt Gangka haar weer naar Tjina om te zeggen dat zij in haar draagstoel, dus ongezien, het paleis binnengedragen wil worden; zij wil door het volk niet gezien worden, want zij is lelijk.[2]) De argumenten maken op Galigo niet den minsten indruk; maar hij heeft overigens tegen het verzoek geen bezwaar. Als 't zo de adat van
44 Tempe is, wie zou daar dan van willen afwijken. De hofdames keren naar Tempe terug.

Hiaat.

Op blz. 44 van het hs. is een stuk van den tekst uitgevallen zonder dat dit is aangegeven. Het is te vinden op blz. 148/149 van het hs., in te voegen blz. 44 r. 19 v. b. en komt ook in den paralleltekst voor (Cat. Gal. 452 al. 1).

148/149 't Gezegde van Galigo wordt door de hofdames aan La Pasewĕng in Tempe overgebracht. De stoet waarmee Gangka naar Tjina zal vertrekken wordt nu opgesteld en overeenkomstig haar wens wordt zij in haar draagstoel gezeten het paleis La Tanette binnengedragen.

Hierbij sluit de tekst op blz. 44 r. 19 aan met de woorden: We Tĕnrigangka, Narinimanĕng enz.

We Tĕnridio, Tĕnribalobo en We Ma'kawaru ontvangen haar beleefd; Sawerigading en Tjudai zijn vriendelijk, alles tot grote woede van de afgunstige I We Lamputje. Zij laat zich zeer onaangenaam over Gangka uit, wat deze vertoornt en Tjudai niet minder, die haar haar geringe afkomst voorwerpt. Laten anderen het niet horen. De vrouwen kijven nog enigen tijd door. We Tĕnridio en Tĕnribalobo mengen zich in den twist en vallen ook Lamputje aan: Gangka is voornamer dan zij. Galigo zou haar huwen, 't zou een groot feest geworden zijn, maar Galigo had zich plotseling teruggetrokken omdat hij met Lamputje wilde trouwen. Tjudai geeft Dio een knipoogje, waarop zij en Balobo zwijgen. De echtgenoten der 70 prinsen loven tegen elkaar Gangka's schoonheid. Sawerigading neemt alle vrouwen eens op, hij besluit dat Gangka de schoonste is.[3]) 't Was dom en laag van Galigo met haar te breken.[4])

47 Er wordt een maaltijd aangericht voor de vrouwen in het paleis La

[1]) Uit deze weinige woorden kan men besluiten dat een onheil te verwachten is en ook zal losbreken.

[2]) Ten overvloede somt zij slechte eigenschappen van zich op.

[3]) Haar schoonheid wordt ook in latere verhalen vaak geroemd.

[4]) lett. uit te spuwen.

Tanette. Na het maal dansen de vrouwen op de tonen der muziekinstrumenten. Het geluid dringt tot de baruga door. Galigo wil naar het paleis. La Pamusurĕng en La Paladjarĕng raden het ten sterkste af, 't is onbehoorlijk, wil hij dat zijn plan (Gangka te huwen) mislukt? Sawerigading en Tjudai zullen woedend worden. Laat hij afwachten
49 tot het feest is afgelopen, dan kan hij zijn nicht zien. Galigo legt zich daarbij neer. La Paladjarĕng verzint iets anders. Laat een bode We Tĕnridio gaan voorstellen dat de dames onder elkaar hanengevechten gaan houden.[1]) Als zij uit het paleis toekijken, zal Galigo gelegenheid krijgen haar te zien. Hij vindt het een prachtig plan. Op voorstel van La Pamusurĕng zal men eerst den haan Ma'salisi de djuru laten bestijgen en daarna tot de hanengevechten overgaan. Volgt de beschrijving van het bestijgen der *djuru* door Ma'salisi, op dezelfde wijze als bij mensen gebruikelijk, dit geschiedt bij den ingang van het paleis,
51 Ma'salisi wordt naar de hoofdpaal van het paleis geleid.

Als het bestijgen der *djuru* is volbracht, beginnen de hanengevechten, uitvoerig beschreven; o.a. vechten de hanen van Galigo en I La Pasewĕng met elkaar. In het paleis gaan geen vensters open om naar het schouwspel te zien. Galigo heeft zich naast het paleis opgesteld maar krijgt Gangka dus niet te zien. Hij wil nog eens met I La Pasewĕng kampen en als dan zijn haan gedood wordt zal hij zeggen dat de strijd gelijk staat[2]) en zal hij de draagstoel van Gangka aangrijpen.[3]) De twee raadslieden vragen of hij het land te gronde wil richten, zij verwerpen het plan als dolzinnig. De 70 prinsen keuren het ook af. De raadslieden praten hem met moeite het plan uit het hoofd. Hij bedenkt nu iets anders: de hanengevechten moeten doorgaan, de neven moeten op de baan blijven, hij zal zich bij het paleis verdekt opstellen in een badhuisje en uitkijken naar Gangka's draagstoel (als zij naar Tempe terugkeert). La Pamusurĕng moet bij hem blijven en waken, hij gaat een dutje doen. Maar de 70 prinsen gaan ook slapen.

Gangka wil naar huis gaan. Tjudai kijkt uit, zij ziet de hanengevechten onder de tamarinde-bomen nog in vollen gang, doch Galigo ziet zij niet. Zij is onthutst, zou hij naar buiten zijn gegaan om Gangka op te wachten en haar draagstoel aan te grijpen. 't Zou een strijd geven met I La Pasewĕng op leven en dood. Sawerigading acht haar vrees gegrond.

---

[1]) De vrouwen zijn in het bezit van vechthanen. Zij kampen in het hanenperk, maar de eigenaressen en andere paleisdames zien toe van uit het paleis.

[2]) Het gebruikelijke chicaneren van Galigo, waarom hij steeds gelaakt wordt

[3]) Voor „Datuna Tjina" leze men Datu We Tjina.

Hij geeft Gangka een sirihpruim, waarop zij moet kauwen waardoor zij voor de mensen onzichtbaar wordt en zendt nog een spreuk af die de mensen stom maakt. Vergezeld van heilwensen voor een gelukkig wederzien van haar ouders laat Sawerigading haar gaan met vele geschenken, hij volgt haar met de ogen vanuit het vreemdelingenverblijf.
58 I La Pasewĕng wacht haar bij de poort op. Glimlachend ziet hij de 70 prinsen slapende liggen als waren zij lijken. La Paladjarĕng (blijkbaar niet door de spreuk van Sawerigading getroffen) vraagt aan La Pamusurĕng, de draagstoel van Gangka voorbij ziende komen: „Zullen „wij Galigo wekken?" — Deze antwoordt: „Dat moeten wij pas doen „als zij veilig in Tempe is aangekomen." Als I La Galigo dan, als het zover is, gewekt wordt, is hij woedend. De raadslieden doen verontwaardigd, zij hebben ook geslapen, zeggen zij en geven hun heer een formeel standje. Andere neven hebben heimelijk plezier. Galigo keert naar het paleis terug, hij gaat in het voorhuis met de neven verstrooiïng zoeken in drinken en elkaar pikante verhalen opdissen. 't Is al diep in den nacht als zij uiteen gaan; Galigo gaat de kamer van We Tĕnriolle binnen.

Den volgenden morgen neemt hij een dierbaar afscheid van haar, vraagt een sirihpruim en gaat weer naar de baruga. Hij legt zijn raadsheren de vraag voor wat zij nu moeten doen om Gangka in Tjina te krijgen. — Grond gaan ontginnen in Sirigading, zeggen zij, tussen Wage en Tempe. De 70 prinsen moeten elk een groot huis opzetten, ook I La Pasewĕng moet dat doen. Dan moeten de echtgenoten der 70 prinsen verzameld worden en moet men haar haar nieuwe huizen laten zien en Gangka moet dan naar het huis van I La Pasewĕng gaan. La Tĕnridolo en La Tĕnripalĕ (de echtgenoten van Dio en Balobo) moeten naar Malimongĕng (waar zij wonen) gezonden worden met een verdichte gouden brief.[1]) Daarin moet staan dat Dio[2]) naar den Hemel is geweest en dat haar aldaar door We Tĕnriabĕng gezegd is: uw broeders moeten land gaan ontginnen in Sirigading; wie dat niet doet, zal een kort leven hebben, geen nageslacht krijgen. — Die brief zal dan aan I La Pasewĕng onder de tamarinde-bomen gegeven worden als hij komt.[3]) Galigo keurt het plan goed, ook de 70 prinsen betuigen hun instemming.

[1]) *surĕ' ulawĕng* is een brief uit den Hemel, die nu en dan naar aardlingen wordt neergeworpen, in het algemeen ter opklaring ener situatie. De hier bedoelde brief is dus een vervalsing.

[2]) Zij kan dit als bissu.

[3]) De brief moet dus bij I La Pasewĕng den schijn wekken van Dio afkomstig te zijn.

's Morgens neemt Galigo afscheid van I We Lamputje bij wie hij den nacht heeft doorgebracht, hij gaat naar het hanenperk waar hij de 70 prinsen aantreft, de hanengevechten beginnen weer. I La Pasewĕng komt daar ook aan. La Tĕnridolo en La Tĕnripalĕ' komen terug van Malimongĕng, zij brengen den gouden brief van Dio. I La Pasewĕng vraagt wanneer met de ontginning begonnen zal worden. Galigo zegt: „Morgen." 's Avonds keren allen huiswaarts, I La Pasewĕng gaat terug naar Tempe, hij schetst Gangka het ontginningsplan. „Wie heeft dat gezegd," vraagt zij. Hij deelt dan den inhoud van den gouden brief mee.

Den volgenden morgen neemt Galigo weer afscheid, ditmaal van zijn derde vrouw Radjengrisompa; hij wil nu naar Sawerigading om het
64 ontginningswerk te beginnen. Hij gaat naar de baruga, de 70 prinsen
146/147 zijn daar al vergaderd, alleen I La Pasewĕng is nog niet gekomen. Eén maakt een grapje om zijn laat komen, hij kan zeker niet van zijn vrouw scheiden. Allen lachen.

Daar komt hij aan, door Galigo verwelkomd. In een vrolijken stoet gaan allen in draagstoelen naar Sirigading. Het hout wordt geveld. Het gezelschap gaat onder een *beropa'*-boom zitten, het is tijd voor het noenmaal. Galigo zoekt een plaats uit voor hanenperk, hij wijst enigen neven plaatsen aan waar zij hun huizingen moeten bouwen. Op voorstel van La Paerongi klimmen de 70 prinsen in de bomen om daar de plaats voor het oprichten van een paleis, van waaruit men naar alle kanten kan zien, uit te zoeken, hij zelf zal wel beneden blijven, want hij weet
65-108 niet hoe hij in een boom moet klimmen. Klaterend gelach. Galigo klimt in een lontarpalm en vandaar in andere bomen. De neven waarschuwen. La Paerongi roept La Pamusurĕng toe tamarinde-vruchten omlaag te werpen; doch deze hoort het niet, La Paerongi begint woedend te schelden. De 70 prinsen bulderen van het lachen. Zij bombarderen hem uit de hoogte met tamarinde-vruchten. „Scheidt uit," roept La Paerongi, „jullie begraaft mij." Zo gaat het door, de ene grap volgt op de andere.

La Paerongi is plotseling zoek. Het vermaak wordt gestaakt, hij moet eerst gezocht worden.[1]) Allen lopen hem te zoeken, hij zit intussen in een schuilplaats zich te verkneukelen. De speurtocht wordt uitvoerig beschreven, men meent dat hij wel dood kan zijn, maar de vrolijkheid wordt niet minder.

68 De tekst breekt af in het opsporen van La Paerongi en gaat, zonder

[1]) Als hij niet gevonden wordt zal men zeggen dat hij geofferd is voor de ontginning. — Hieruit valt op te maken dat bij grondontginningen menselijke offers werden gebracht, ongetwijfeld om de geesten te bevredigen. Ook van elders bekend.

dat een hiaat is aangegeven, over in de beschrijving van de oprichting van verschillende huizingen op het nieuw-ontgonnen land. — Galigo en de 70 prinsen verheugen zich over de komst van puwang's die de nodige ceremonieën voor de oprichting komen verrichten. Daarbij wordt ook een offer van buffels gebracht, de puwang van Tjina plengt bloed op het land en spreekt een ceremoniële formule uit; alzo doet Galigo, hij voegt er in stilte aan toe: O Heer! ik doe verkeerd als ik La Pasewĕng zijn vrouw afneem, maar zijn fout is geweest dat hij mijn
69 bruid heeft gekaapt, hoe zou ik haar dan niet tot mij doen terugkeren.[1])

Hij gaat met 5 handwerkslieden de *saopiti* (kleine woning) voor I La Pasewĕng oprichten. Deze spreekt dezelfde formule als Galigo uit, tot driemaal toe, maar het hout wil niet overeind gaan staan. Hij roept de hulp van Galigo, als zijnde van *manurung*-geslacht, in, er huist een *dewata kĕrrĕ'* [2]) in het hout. Galigo gaat gretig op het verzoek in. Hij spreekt het hout toe en voegt erbij: „Nu zal ik met Gangka Tempe „beërven." Hij biedt daarbij den Schepper een buffeloffer aan. Het paleis kan nu worden opgericht. Daarna keert hij naar zijn paleis terug. Ook de paleizen der 70 prinsen komen tot stand. De grootste zijn het paleis van Galigo en de *saopiti* van I La Pasewĕng.[3])

Nadat het paleis van Galigo met medewerking der puwang's is ingericht vraagt La Pamusurĕng welke echtgenote hij daar wil plaatsen. Galigo antwoordt: „I We Lamputje." I La Pasewĕng verneemt op zijn vraag dat men den volgenden dag in Sirigading bijeen zal komen met zijn echtgenoten en den daarop volgenden dag de paleizen en huizingen zal betrekken. Galigo gaat naar het paleis La Tanette, hij tracht Lamputje te strelen, maar zij wijst hem af, omdat hij zich enige dagen niet vertoond heeft. Het paleis van Sirigading heeft hij niet voor haar opgericht, zegt zij, maar voor Gangka. Zij jaagt hem weg en dreigt met scheiding. Galigo gaat nu zijn geluk bij We Tĕnriolle beproeven, die hem al evenmin vriendelijk ontvangt en evenmin naar Sirigading wenst te verhuizen. „Ga maar naar Radjengrisompa," zegt zij, „en neem die
72 „mee naar Sirigading." Hij bezweert haar trouw te zullen blijven en blijft overnachten. Na een teder afscheid den volgenden morgen zegt hij haar niettemin nu naar Radjengrisompa te gaan. Hij biedt deze aan mede te gaan naar Sirigading. Zij wil Olle en Lamputje niet pas-

---

[1]) Galigo geeft hier een verkeerde voorstelling. Hij heeft de verloving met Gangka verbroken en zij is daarna met I La Pasewĕng gehuwd.

[2]) Een ongeluksgodheid.

[3]) *saopiti* is een kleiner huis, maar hier „paleis" genoemd. Even later noemt Galigo zijn nieuwe paleis *saokuta*.

73 seren, maar als deze weigeren, dan gaarne. Zo gaat zij mee naar Sirigading.[1]) Dio, Balobo en de andere dames komen bijeen, Gangka ontbreekt. Zij is nog in Tempe, haar echtgenoot dringt erop aan dat zij mee zal gaan naar Sirigading. Zij toont geen geneigdheid daartoe maar Pasewĕng zegt dat zij Dio niet kan weerstaan (de valse gouden brief), zij zouden beiden jong sterven, hun nageslacht zou niet gedijen.

158/159 Op blz. 74 r. 5 boven is een hiaat na het woord: *naleleiwi*. In het hs. loopt de tekst echter door. Hier moet worden ingevoegd het fragment blz. 158/159. Gangka weerstaat allen op haar geoefenden druk, zij weigert te gaan en zegt Pasewĕng We Bolosugi' in haar plaats mee te nemen. Aldus geschiedt, de beide andere hofdames gaan ook mede. Vóór het vertrek sterkt Pasewĕng zich nog met een aangekauwde sirihpruim van zijn gade. — Het einde van dit fragment sluit niet onmiddellijk aan bij het vervolg van blz. 74 r. 5, waarschijnlijk bestond het ontbrekende slechts uit enkele woorden.

74 vervolg Als de draagstoel in Sirigading aankomt, stapt Galigo er verheugd op toe, hij slaat het gordijn terug en nu blijkt We Bolosugi', zeer fraai aangedaan, er plaats in genomen te hebben. Een wolk trekt over zijn gezicht, hij raast en tiert en spuwt. La Pamusurĕng brengt hem tot bedaren. Dio ontvangt I We Angkulu vriendelijk, deze deelt mede dat Gangka ongesteld is en den overvolgenden dag in Sirigading zal komen. Pasewĕng gaat bij La Pamusurĕng zitten. De puwang's verrichten een reeks ceremonieën om het betrekken van het paleis in te wijden, waarin ook Galigo e.a. worden betrokken.[2]) Na een maal gaan de vrouwen der 70 prinsen naar haar woningen. I We Angkulu keert naar Tempe terug, Pasewĕng gaat naar de *saopiti*. Gangka verwondert zich dat zij alleen, zonder Pasewĕng, thuiskomt. „Waren alle prinsessen aanwezig?" — „Ja, behalve U; ook Lamputje heb ik niet gezien."

74 vervolg De hanenvechters verzamelen zich onder de tamarinde-bomen, I La Pasewĕng keert naar zijn plaats terug. Galigo vraagt aan La Pamusurĕng wat er gedaan moet worden, hij heeft Gangka niet gezien. Deze antwoordt dat er boden langs den weg van Sirigading naar Tempe gezonden moeten worden; zien zij een hofjuffer van Gangka dan moeten zij ons kennis komen geven en gaan wij erop uit om haar te zoeken. — Daengma'pata wordt er met de 70 prinsen op uitgestuurd.

Een draagstoel waarin Gangka gezeten is, komt bij de rivier,[3]) zij

---

[1]) Het hs. geeft tussen blz. 72 en 73 een hiaat aan; ten rechte loopt de tekst door.

[2]) Een en ander gelijkt veel op de ceremonieën bij huwelijk.

[3]) In Tempe.

verwisselt daar van kleren en gaat baden. De 70 prinsen (blijkbaar niet verre) bewonderen haar schoonheid. Gangka, onbewust van hun nabijheid, baadt vrolijk met haar hofdames. La Paladjarang zegt: „Laten wij „teruggaan naar Galigo, wij zullen zeggen dat wij Gangka niet gezien „hebben". — Doch zij zeggen dat de draagstoel van Gangka in aantocht is en tegen den avond er zijn kan. Pasewĕng keert nog niet terug. — Galigo hoort het met genoegen, maar hij kan zijn slaap niet bedwingen en gaat een dutje doen. Als Gangka in haar draagstoel voorbij komt, zegt hij — zij zijn buiten — moet hij gewekt worden. Hij slaapt dadelijk in. — De 70 neven vinden het raadzaam hem niet te wekken, hij zal de draagstoel aangrijpen en haar onteren en Pasewĕng zal hem doorsteken. Zij besluiten ook maar te gaan liggen slapen.

Gangka vertrekt met een groten stoet. Zij passeert de slapenden op weg naar de *saopiti* en gaat daar binnen. Galigo wordt wakker van het vertier in de *saopiti*. Daar ziet hij de 70 prinsen, allen slapende. Hij wordt woedend, wekt hen en veegt hun den mantel uit. La Pamusurĕng antwoordt hem niet minder bars. Deze moet nu raad geven wat er te doen staat. De beide raadslieden zeggen dat La Paerongi en La Tĕnridolo naar Tjina gezonden moeten worden en den volgenden dag moeten terugkeren met de boodschap dat de vorstin van Tjinarilau' gedroomd heeft dat den 70 prinsen moet aangezegd worden een buffeloffer te brengen tot heil der nieuwe ontginning en wierook te branden in het paleis van Galigo. Daar moeten dan ceremonieën met muziek plaats hebben. Wie daar niet heengaat, zal een kort leven hebben enz.[1])

Galigo juicht het plan toe, hij zendt La Paerongi, La Tĕnripalĕ'[2]) en La Tĕnridolo. La Paerongi brengt echter de boodschap geheel anders over: hij vraagt goederen om in te zetten bij de hanengevechten. Men gaat slapen. Den volgenden morgen laat We Tĕnriesa goederen voor den dag halen voor haar zoon om op te zetten. De boden gaan naar
82 Sirigading terug. Galigo vraagt hun waarom zij den vorigen avond niet gekomen zijn. — Zij zijn in Tjinarilau' gebleven omdat We Tenriesa gelast had dat de 70 prinsen buffels moesten slachten.[3]) Galigo zendt een paar neven naar Dio, zij moet de leiding der bissu-ceremoniën nemen. — Dio is bereid, zij laat de puwang's van Luwu' en Warĕ en

[1]) De bedoeling is dat Gangka die anders dapper genoeg is zich niet aan verzoeken te storen, zoals niet onduidelijk gezegd wordt, aan den droom van de vorstin van Tjinarilau', niet ongehoorzaam zal zijn. Galigo krijgt dan gelegenheid haar te zien.

[2]) Boven La Paerongi en La Tĕnridolo, waarschijnlijk een slordigheid.

[3]) Dit verhaaltje is overeenkomstig de gegeven opdracht, maar naar boven bleek, is zij niet uitgevoerd.

van Tjina komen. La Pamusurĕng fluistert La Panrebula toe een gouden brief aan We Bolosugi' in de *saopiti* te brengen, bestemd voor Gangka. We Bolosugi' neemt de brief in ontvangst en gaat ermee naar Gangka. De brief bevat een waarschuwing niet naar het voorgenomen offerfeest te gaan, Galigo zou haar onteren.[1]) Laat zij We Bolosugi' in haar plaats naar het paleis zenden. — Gangka zegt We Bolosugi' den brief aan Pasewĕng te tonen, die zal hem op de hoogte stellen van het gevaar. Pasewĕng komt thuis, hij begroet zijn echtgenote innig. Zeer verheugd vertelt hij van het a.s. offerfeest en verbindt er een aansporing aan om ook te gaan. — „Ik zal niet gaan," zegt Gangka resoluut. — „Als gij niet gaat, zijn de gevolgen rampzalig: kort leven „enz. als boven." — „Al moet ik ervan sterven, al blijf ik erbij leven, „Pasewĕng, 't is alles in de hand van den Albeschikker, ik zal niet gaan," zegt Gangka. Pasewĕng blijft aandringen. — „Ga maar met „We Bolosugi'," zegt zij. Zo geschiedt. La Pamusurĕng ziet den draagzetel aankomen. Galigo verheugt zich al Gangka te zullen zien. Ontgoocheling als We Bolosugi' daarin blijkt te zitten. Radjengrisompa verwelkomt haar in het paleis. La Sulolipu arrangeert hanengevechten en er wordt een maal aangericht. Na afloop keert We Bolosugi' naar haar meesteres terug, de deelnemers verspreiden zich.

Er moet een nieuwe list bedacht worden om Gangka te zien te krijgen. La Pamusurĕng moet die voor Galigo bedenken. De twee raadslieden verzinnen het volgende: laten alle neven een put graven, ook Pasewĕng. Daengma'pata moet naar Tjina gaan om Tjudai een verzinsel te vragen, aldus: allen moeten in putten gaan baden, wie dat niet doet, zal jong sterven enz.[2]) Als Gangka dan bij haar put gaat baden, moeten de neven haar van uit de struiken, ongezien, bespieden. — Galigo vindt het plan prachtig. Pasewĕng moet van de *saopiti* weggetroond worden. Hij gaat met de neven naar de baruga, een bode gaat Pasewĕng halen om aan hanengevechten bij het paleis van Galigo te komen deelnemen. Daar wordt hij met een sirihpruim ontvangen. La Pamusurĕng brengt nu het plan voor om putten te graven, ieder bij zijn eigen woning, 't is immers zo ver tot de rivier. Pasewĕng stemt er dadelijk mee in, hij vraagt wanneer dat gebeuren moet. La Pamusurĕng bepaalt het op den

---

[1]) De raadsheren en neven van Galigo beschermen Gangka meermalen tegen mogelijke schanddaden van hun Heer. Tegelijk doen zij hem plannen aan de hand haar te zien te krijgen!

[2]) De bedoeling hier en vroeger is zo'n plannetje zg. te laten uitgaan van een autoriteit voor wie Gangka zich buigen zal.

volgenden dag. Als besluit nodigt Galigo Pasewĕng tot een partijtje op het hanenperk uit.

De putten worden gegraven, ieder geeft zijn put een naam, toespelingen op het verlangen van Galigo naar Gangka inhoudende. Pasewĕng lacht mee, hoewel de namen hem zijdelings in een dwaas daglicht stellen. 't Is al avond als men uiteen gaat. Galigo zendt Daengma'pata naar Tjina, hij moet daar drie etmalen blijven en Tjudai om het verzinsel vragen. Op een avond spelen Galigo en de prinsen gala [1]) in de baruga. Pasewĕng voegt zich daar bij hen. Enige aanwezigen bespreken het geval dat Daeng ma'pata zich al drie dagen niet heeft laten zien. (Men is dus drie dagen verder). Daar komt hij aan.[2]) Hij vertelt in Tjina geweest te zijn, het was er doods en verlaten. Hij sprak Tjudai, die vroeg of het bericht dat allen putten gegraven hadden op Sirigading juist was. Zij zeide dat het land Sirigading *kĕrrĕ'* [3]) was. Zij had gedroomd dat alle geesten der bewoners van Sirigading in den Hemel waren, zij zelf was neergedaald in de Onderwereld, daar kwamen de geesten ook. Wilde zij, werd haar gezegd, dat hun geesten terugkeerden, dan moesten zij gaan baden in putten, wie dat niet deed, zou jong sterven enz., [4]) [5]) vrouwen zouden als weduwen achterblijven. Galigo peinst, Pasewĕng ontstelt. „Mannen," zegt Galigo, „laten wij naar onze „vrouwen gaan en haar aanzeggen te gaan baden in de putten." Pasewĕng is de eerste die daarin toestemt.

Van alle kanten komen de vrouwen in draagstoelen aan om te gaan baden in de putten. Galigo heeft zich verdekt opgesteld bij de put van Gangka. Zij komt niet. Pasewĕng heeft haar aangemoedigd te gaan baden, zij verzet zich, zij wil niet baden bij een put op één rij met de putten der 70 prinsen. Hij wijst op de straf: het korte leven enz., zij volhardt in haar weigering.

Galigo vraagt verwonderd aan zijn raadslieden, waarom Gangka niet komt baden. — „Zij zal morgen wel komen," zegt La Pamusurĕng. Maar Galigo wacht zeven dagen en zij is er nog niet.

Pasewĕng zeurt steeds voort bij Gangka om haar over te halen. „Als gij eens naar de baruga gaat, verzoek dan La Pamusurĕng en La „Paladjarĕng even hier te komen," zegt zij. De beide mannen gaan naar

---

[1]) Soort damspel.

[2]) Men spreekt over hem alsof men niet wist dat hij naar Tjina zou gaan om Tjudai te bezoeken, dit is blijkbaar alleen aan de beide raadslieden gezegd.

[3]) i.c. magisch gevaarlijk.

[4]) *sumangĕ' bannapatima*, hun geesten en levensgeesten.

[5]) Daeng ma' pata spreekt hier anders dan zijn opdracht was, kennelijk om het verzinsel een stempel van echtheid te geven.

de *saopiti*. Gangka stelt hun vragen over slechte eigenschappen van gedrag en karakter van Galigo waarvan zij gehoord heeft. De beiden ontkennen die niet, Galigo heeft verschillende listen toegepast om tot een huwelijk met haar te komen: het de *djuru* laten bestijgen door den haan Ma'salisi en wat verder gevolgd is. „En daarom, Gangka, ga niet „naar de put. Zend We Bolosugi' erheen en laat haar watervaten „vullen." — Zij keren naar de baruga terug. Galigo stelt hun voor weer te gaan baden, zij krijgen echter Gangka weer niet te zien. Negen dagen blijft hij in zijn schuilhoek.

Pasewĕng dringt weer aan dat Gangka zal gaan baden, hij zal met haar meegaan. — „Neen, ik ga niet, neem We Bolo'sugi' mee, laat zij watervaten vullen en dan baad ik thuis." Aldus geschiedt. Als We Bolosugi' met de watervaten zich vertoont, zeggen de beide raadslieden van Galigo: „Daar komt zij, in haar draagstoel." Maar 't is We Bolosugi'. Galigo valt bijna om, hij wordt woedend, spuwt en raast, hij wil haar doorsteken. La Pamusurĕng kalmeert hem. „Laten wij maar naar „het paleis terugkeren met de 70 prinsen," verzucht hij. De beide vertrouwden moeten raad schaffen. Zij stellen voor vier hanenperken bij de *saopiti* aan te leggen: links, rechts, vóór en achter. Wij noden gasten van overzee. Als zij dan uitkijkt krijgen wij haar wel te zien. — „Doet „zoals gij wilt," zegt Galigo, „als het maar gelukt." Pasewĕng komt de baruga, waar zij bijeen zijn, binnenstappen. Galigo maakt hem wijs dat de grond waarop de *saopiti* staat *kĕrrĕ'* is en het daarvoor goed zou zijn rondom het huis hanenperken aan te leggen.[1]) Pasewĕng ontstelt maar kan, meent hij, niet weigeren. De perken worden gemaakt, de uitnodigingen aan vreemde vorsten worden rondgezonden. Voorts wordt Pasewĕng beduid dat als beleefdheid tegenover de gasten de vensters van de *saopiti* tijdens de hanengevechten moeten opengaan en de dames moeten uitkijken. Geschiedt dat niet, dan hebben de bewoonsters te verwachten dat zij kort zullen leven enz. Pasewĕng laat zich ook dit op de mouw spelden.

Als de banen gereed zijn, wordt een bode van La Padjadjarĕng naar de *saopiti* gezonden met een gouden brief. Pasewĕng gaat naar de banen. Gangka opent den brief, La Paladjarĕng geeft haar daarin den raad alle vensters gesloten te houden, niemand in het huis moet uitkijken als de hanenvechters komen.[2]) Gangka geeft onmiddellijk strenge

---

[1]) De religieuze betekenis van hanengevechten is hier, zonder dat het gezegd wordt, duidelijk.

[2]) Als vroeger staan de beide vertrouwden van Galigo, i.c. Paladjarĕng, mede namens La Pamusurĕng, klaar om Gangka tegen den woesteling die hun Heer is,

orders, alle vensters moeten gesloten worden; dat niemand het wage uit te kijken.

De gasten zijn aangekomen, de hanengevechten beginnen. De *saopiti* blijft gesloten. Galigo krijgt een aanval van woede. Een paar neven leggen hem uit dat Gangka zich niet vertonen zal zolang Pasewĕng in de buurt is, dat kan pas als hij eerst dezen doodt. Nu wordt Galigo kalm. 's Avonds, als de hanengevechten zijn afgelopen, keren allen naar hun verblijven terug. Pasewĕng stapt de *saopiti* binnen. Hij zegt dadelijk aan Gangka de vensters te openen als er weer hanengevechten zijn. Zo niet, dan zal zij vroeg sterven enz. Zij weigert, waarop hij zwijgt.

Drie maanden lang worden hanengevechten gehouden, al dien tijd gaan de vensters niet open. Galigo is ten einde raad. La Sulolipu en La Pawĕnnari komen naar hem toe, zij weten een middel om hem Gangka te doen zien. Hij moet naar zijn vader Sawerigading in Tjina gaan; die heeft een uit den Hemel afkomstige sirihdoos. Toen Tjudai nog ongehuwd in La Tanette woonde, placht zij nooit de vensters te openen om naar buiten te kijken. Sawerigading kwam aan met zijn wonderdoos, zij opende de luiken. Die doos moet hij aan zijn vader vragen. Galigo volgt den raad op, krijgt de sirihdoos en keert er mee naar zijn paleis in Sirigading terug,[1]) doch eerst na zeven dagen bij We Tĕnriolle doorgebracht te hebben en vijf dagen bij I We Lamputje, doch jaloers als deze is, geeft zij Galigo geen sirihpruimen mee, Olle doet dat wel. Zijn afwezigheid van Sirigading is opgevallen. De hofdames lichten Gangka in, de beide vertrouwde vrienden zijn er echter wel, ook haar echtgenoot. Nu durft Gangka naar buiten te zien, zij laat de luiken openen. Intussen is Galigo teruggekeerd en krijgt haar nu te zien. De hofdames vinden Galigo prachtig. Gangka geraakt ervan in de war. Zij brengt zich te binnen dat zij vroeger op het punt heeft gestaan met hem te trouwen en hun huwelijk toen is afgesprongen.[2]) Al dien tijd zijn de hanengevechten aan den gang. Gangka laat sirihpruimen
107 brengen aan La Pamusurĕng en La Paladjarĕng[3]) en I To Sama, haar tweelingbroer. Zij ontvangt sirihpruimen van hen terug, naar zij meent, maar zij zijn afkomstig van Galigo.

---

te beschermen. Bij dezen brief is er geen sprake van dat hij uit den Hemel komt, niettemin word hij een gouden brief genoemd (tegen het gewone gebruik).

[1]) De twee vertrouwde raadslieden La Pamusurĕng en La Paladjarang zijn hiervan onkundig gelaten, zodat zij Gangka ook niet kunnen waarschuwen.

[2]) Men kan dit op rekening stellen van de aanwezigheid van Galigo met de wonderdoos hoewel dit niet met zoveel woorden gezegd wordt.

[3]) Een attentie voor haar beschermers.

108 Als het donker wordt keren de bezoekers van het hanenperk naar hun woningen terug, Pasewĕng stapt de *saopiti* binnen. Gangka zit daar door volgelingen omgeven schoon als de volle maan enz. Hij begroet haar met grote tederheid en leidt haar naar haar slaapvertrek. Den
138/139 volgenden morgen staan zij op, zij genieten samen van één sirihpruim.

Na zijn terugkomst uit Tjina vertoeft Galigo drie dagen onder de tamarinde-bomen. Al dien tijd is Gangka onrustig, zij kleedt zich 's morgens vroeg aan, werpt de luiken open en zij kalmeert pas als zij Galigo ziet. Deze van zijn kant kan zijn ogen niet van haar afhouden. La Sulolipu is nu zijn vertrouweling bij wien hij zijn hart lucht geeft. De raadslieden trachten hem tot kalmte te brengen. Laat Pasewĕng het niet horen, strijd zou het onvermijdelijk gevolg zijn. Galigo is als een waggelend schip, een schip zonder uitleggers zo vaak hij naar Gangka ziet. Hij wil weer met Pasewĕng een hanengevecht houden. Als mijn haan verliest zeg ik dat de kamp gelijkstaat en als dan de Schepper barmhartig is (!), krijg ik gelegenheid Pasewĕng te doden.[1])
114—123 Ik wil niet naar een ander land.[2]) De 70 prinsen lachen bij deze woorden. Galigo vraagt zijn beiden raadslieden hem een ander plan aan de hand te doen. Zij staan dadelijk klaar. Er moet een brief worden opgesteld waarin staat dat Pasewĕng's vader ernstig ziek is. La Panrebula moet met dien brief naar den riviermond gaan om te baden. Intussen moet Galigo hanengevechten arrangeren, daaraan moet ook Pasewĕng deelnemen. La Panrebula moet dan met den brief van de badplaats terugkomen, zogenaamd door een visser van Solo' aangebracht en dien Pasewĕng ter hand stellen. — Dit plan wordt uitgevoerd. La Panrebula komt met den brief van den riviermond terug, hij heeft een visser meegebracht, die het woord doet.[3]) Deze biedt den „gouden brief" aan Pasewĕng aan, men wilde in Solo' dat de visser in één dag over zou zijn, maar de reis heeft drie dagen geduurd. Aan den riviermond trof hij La Panrebula aan die hem op zijn verzoek naar de plaats der hanengevechten geleid heeft.

Pasewĕng leest den brief, hij luidt: „Kom onmiddellijk, uw vader is „zwaar ziek, gij zoudt te laat kunnen komen. Uw moeder is ook geheel „van de wijs." — Pasewĕng wil dadelijk vertrekken, hij verzoekt La Pamusurĕng de hanengevechten bij de *saopiti* te laten ophouden, Galigo

---

[1]) Het chicaneren bij hanengevechten is de meest op den voorgrond geplaatste eigenschap van Galigo in alle teksten.

[2]) Vroeger heeft hij het denkbeeld ver weg te trekken, liefst naar de onderwereld, geopperd.

[3]) Na door La Panrebula geinstrueerd te zijn wat hij zeggen moest.

is hem geheel ter wille. Hij gaat zijn huis binnen, vertelt Gangka welk bericht hij ontvangen heeft en dat hij dadelijk naar Solo' moet varen. Zij zorgt voor proviand en vult zijn sirihdoos. De schipper reedt het vaartuig waarmee de reis gemaakt zal worden uit.

Galigo meent dat hij, als Pasewĕng wegvaart, wel naar het huis van Gangka kan gaan. De beide raadslieden vermanen hem, 't huis wordt streng bewaakt. Hij wil niettemin doorzetten.

Pasewĕng neemt een teder afscheid van Gangka. Zij vraagt hem aan wier zorgen hij de bewaking van het huis — afgezien van de talrijke wakers en de bevestiging van het gebouw — toevertrouwt. — Dat zullen de beide raadslieden en I To Sama zijn, hij zal vóór zijn vertrek nog naar de baruga gaan om hen te waarschuwen.[1]) Gangka gaat naar haar kamer, Pasewĕng vertrekt, hij krijgt van Galigo nog een heilwens mee.

Galigo begeeft zich met zijn beide raadslieden naar de djadjarĕng van zijn zuster We Tĕnridio in Sabangloa. Hij streelt haar dochtertje Batari to'dja. Als zijn huwelijk met Gangka gelukt en hij krijgt een zoon dan kan deze met Batari to'dja huwen en zijn Luwu' en Tjina verenigd.[2]) Hij kondigt Dio zijn plan aan den zelfden avond met geweld van Gangka bezit te nemen. Dio wenst hem succes op zijn onderneming
119 en voorziet hem van goederen. Vandaar gaat hij naar de djadjarĕng van Tĕnribalobo. Zij keurt zijn plan streng af, hij mag zijn nicht niet onteren. Galigo wordt nijdig, hij wenst niet dat zij hem iets verbiedt, Dio en echtgenoot waren één en al tegemoetkomendheid.[3]) In het twistgesprek zegt Galigo dat zij met I La Sarasa van Sawangmega Tompo'tika' gehuwd is geweest,[4]) dat zij als jongste de lieveling van haar ouders was en veel goederen van hen kreeg. Zij kan hem dus ook wel wat geven. Hij heeft die goederen nodig voor Gangka. Nijdig zegt Tĕnribalobo: „Gij kunt al mijn goederen krijgen, maar ga weg."

Galigo gaat door naar het paleis van Tĕnriawaru. Zij verwelkomt hem met eerbewijzen. Het zoontje van La Sulolipu speelt met de tol. Hij deelt zijn plan mee, het vindt volledige instemming bij Tĕnriawaru en La Sulolipu. Galigo is weer vrolijk en laat zich onthalen. Tĕnri-

---

[1]) De tekst is hier in de war.

[2]) Inderdaad huwt zij met den zoon van Galigo bij Gangka: La Tĕnritatta.

[3]) Balobo merkt in den loop van het gesprek op dat Dio hem wel van allerlei geven kon, zij is rijk omdat zij twee of driemaal als bissu een hemels huwelijk heeft gesloten. Inderdaad is van Dio bekend dat zij één hemels echtgenoot heeft, doch niet meer.

[4]) In strijd met alles wat van haar bekend is.

awaru wil een buffeloffer brengen als het plan gelukt. Van hier vertrekt hij naar het plein der tamarinde-bomen; in de *baruga* vindt hij I To Sama, weldra voegt zich La Sulolipu bij hen. Galigo wil vertrekken, maar zonder gevolg. Daar willen La Sulolipu en La Pawĕnnari niet van weten, 't is een gevaarlijke onderneming, zij willen meegaan. De beide raadsheren zullen reeds mede gaan, zegt Galigo, dat is even goed.
123 Gedrieën komen zij vóór de *saopiti*. „Wat nu?" vraagt Galigo aan zijn
111/112 getrouwen. — „Laten wij eerst in de *baruga* gaan zitten," zegt La Pamusurĕng, „en den waker uithoren." Zij gaan naar buiten. Daar komt We Bannapati haastig uit een ander huis aanlopen. Galigo en La Padjadjarĕng houden haar tegen. „Als gij naar het paleis terugkeert, „steek ik u dood, maar wilt gij ons door de poort naar binnen leiden, „dan zal ik u een positie als die van de puwang van Tjina geven." Zij loopt naar den waker, verzoekt hem de poort te openen. Hij weigert aanvankelijk omdat Pasewĕng het verboden heeft. Zij is bij haar vader geweest en heeft zich verlaat.[1]) De waker laat zich overtuigen; hij opent de poort, We Bannapati gaat binnen, Galigo en zijn beide raadsheren en I To Sama sluipen achter haar aan. Zij komen zonder moeite het paleis binnen, want de hofjuffer die op het huis past is even weg om
124/135 te gaan eten. „Wie is daar?" roept een hofjuffer als zij in de *djadjarĕng* van Gangka komen. We Bannapati antwoordt: „De twee raadsheren en „I To Sama (door Pasewĕng aangewezen) om hier te waken." De hofjuffer steekt licht aan, de raadsheren zeggen haar de lichten te doven, zij willen hier slapen. La Pamusurĕng vraagt waar We Bolosugi' is. — Zij is in de kamer van haar meesteres met de beide andere hofdames, Gangka heeft haar avondeten niet willen nuttigen. Galigo vraagt weer aan zijn beide raadsheren, wat te doen? — Het drietal zegt: „Verzin dat zelf maar; gij hebt van Sawerigading een *padisĕngĕng*[2]) geërfd.

Gangka is onrustig. Galigo opent zijn sirihdoos, spreekt een spreuk uit, die de mensen stom maakt, de ogen verduisterd en gaat vóór de slaapkamer van Gangka liggen, kauwt een pruim, waardoor Gangka ontwaakt. „Steekt de lichten aan" (in de *djadjarĕng*), zegt zij tot We Bolosugi'. Deze ontgrendelt de deur, maakt licht. Galigo maakt van de gelegenheid dat de deur openstaat gebruik de slaapkamer binnen te gaan, hij opent het bedgordijn en gaat naast Gangka liggen. Zij denkt Pasewĕng naast zich te hebben, roept tot We Bolosugi': „Waarvoor

---

[1]) Zij is een bediende van het huis.

[2]) Dit kan v. alles zijn, in het algemeen: een geheim middel, een tovermiddel.

„hebt gij mij niet gewekt en gezegd dat Pasewĕng terug is van Ma'-
balĕnna (Solo')" — Galigo zegt: „Ik ben het, Galigo! dien gij zo ziek
„hebt gemaakt!" Gangka is als door den donder getroffen, zij springt
126 het bed uit, roept om hulp, de drie neven die voor haar waken zouden,
slapen als ossen. De hofdames snellen naar hen toe, zij vegen den
drie neven den mantel uit.

Galigo grijpt Gangka. Het toneel dat zich tussen hen afspeelt, wordt met dramatische kracht en zeer uitvoerig beschreven. Gangka verweert zich tot het uiterste, maar gedraagt zich fier en waardig. Zij wil dat hij haar zal doorsteken. Hij biedt haar de goederen die hij Dio, Balobo
127 en Tĕnriawaru afgebedeld heeft, zij wijst die met verontwaardiging af, enz. De drie neven komen het vertrek binnen. Gangka verwijt hun dat Pasewĕng hun de bewaking van de *saopiti* had toevertrouwd en zij
130 nu naar den vijand zijn overgelopen. Zij trachten nu op haar gemoed te werken. Galigo is zo'n hoog personage enz. Aangemoedigd door de woorden der neven begint Galigo een nieuwen aanval. Hij spiegelt haar voor vorstin van Luwu' te zullen worden. Eindelijk, nadat zij zich den gansen nacht verzet heeft, bezwijkt zij doordat Galigo gebruik maakt van de *padisĕngĕng* van zijn vader.

133 Den volgenden morgen vragen La Tĕnridolo en La Tĕnripalĕ' aan de drie neven of Galigo den afgelopen nacht zijn doel bereikt heeft. 't Antwoord luidt bevestigend. La Sulolipu zegt tot de 70 prinsen: „Laat „niemand ontsnappen, waakt onder de tamarinde-bomen en let op of „I La Pasewĕng terugkomt." — Men kort zich den tijd met hanengevechten. Radjengrisompa ziet uit, in het paleis zijnde. Zij ziet de 70 prinsen maar niet Galigo. Hij is nu negen etmalen niet in haar djadjarĕng geweest, al dien tijd heeft Gangka zich ook niet vertoond.

134 De hofdames van Gangka lopen langs het strand heen en weer, zij zien het schip van I La Pasewĕng aankomen. Hoe nu? Gangka is nog niet opgestaan, Galigo is nog bij haar. We Sulolĕng gaat het huis binnen om haar te wekken. I La Pasewĕng is op komst. Gangka wordt ongerust, zij verzoekt Galigo schielijk heen te gaan. — Het schip loopt op het strand, de bemanning gaat reeds aan land. Gangka smeekt Galigo te verdwijnen, maar hij denkt daar niet aan. Gangka wordt steeds angstiger; zij moet haar echtgenoot gaan begroeten en kan niet weg. We Sulolĕng komt haar zeggen: „Uw man is al bij de tamarinde-
„bomen, ga toch naar buiten!" De situatie wordt steeds angstiger, Galigo trekt zich nergens iets van aan. — I La Pasewĕng bemerkt dat de blaren aan de bomen verdord zijn. „Wie er is ziek, Angkulu?" vraagt hij. — „Uw echtgenote is niet ziek, maar zij treurt over de

„ziekte van Uw vader." — Zij snelt weer naar binnen, dringt er bij Galigo op aan heen te gaan. En Gangka voegt er aan toe: „Als ik niet „snel hem ga begroeten, zal hij willen scheiden en naar zijn land terug-
135 „keren; wilt gij mij niet laten gaan, dood mij dan liever." — Eindelijk laat hij haar gaan. Maar als Pasewĕng haar onvriendelijk bejegent, moet zij echtscheiding vragen. Onordelijk gekleed gaat zij naar buiten. Pasewĕng haar zó ziende, ontstelt, hij stelt vragen, zij tracht zich eruit te redden. Maar waarom is zij zo bleek? In haar antwoorden volgt de ene onwaarheid op de andere. Hij krijgt kwade vermoedens.

Zodra Radjengrisompa, Dio, Balobo, Tĕnriawaru vernemen dat Pasewĕng teruggekeerd is, verzamelen de 70 prinsen zich gewapend onder de tamarinde-bomen om op alle gebeurtenissen voorbereid te zijn.

171/172 Sluit òf onmiddelijk òf met een hiaat van wellicht één bladzijde bij het vorige aan.

La Panrebula gaat driemaal naar de *saopiti*; hij ziet daar alleen I La Pasewĕng, niet Galigo, bij Gangka gezeten. Radjengrisompa, Balobo en Tĕnriawaru gaan naar het huis van Dio. Galigo heeft de *saopiti* zeker nog niet verlaten, zeggen zij. — „Weest gerust," zegt Dio, „hij is niet „dood, maar heeft zich in de *saopiti* verstopt." Zij bieden den Heer een buffeloffer om Galigo vrij te krijgen. Dio zendt een hofjuffer naar Sawerigading in Tjina om hulp Galigo uit de *saopiti* te krijgen. De vorst zendt We Bannapati met een vermomming naar de *saopiti* tot
136/137 Galigo. Zij gaat onderweg bij Dio aan die haar nog iets meegeeft, waardoor I La Pasewĕng Galigo niet zal zien. We Bannapati gaat de *saopiti* binnen,[1]) geeft Galigo zijn vermomming, samen gaan zij heen. I La Pasewĕng en Gangka zien zij bij elkaar zitten. De eerste bemerkt iets als We Bannapati en Galigo, als bissu vermomd, voorbijkomen. Hij maakt zich ongerust, vraagt We Bulosugi' wie die éne persoon is. — „We Tĕngakasa, de puwang van Tjina, zij is als doctores naar de „zieke Gangka komen zien."[2]) — Pasewĕng vertrouwt de zaak niet, de puwang heeft mannenkuiten enz. Galigo bereikt veilig de 70 prinsen, verheugd over zijn wederkomst.

176/183 La Pamusurĕng voegt hij triomfantelijk toe: „Gij hadt zeker gedacht „dat de nazaat van den *manurung* van Luwu' op smadelijke wijze ge-„storven zou zijn." Hij gaat door naar de djadjarĕng van Dio. Verheugd

[1]) Zij kan dit onbelemmerd doen daar zij een bediende van het huis is.

[2]) Wat hier gezegd wordt komt niet overeen met de tevoren genoemde onzichtbaarmaking. — We Tĕngakasa zou Gangka ook geen bezoek hebben kunnen brengen buiten medeweten van Pasewĕng. 't Excuus gaat dus niet op.

gaat zij hem, samen met Balobo en Tĕnriawaru, tegemoet. Radjengrisompa is juist uit Sirigading op bezoek. Dio laat ook de echtgenoten der 70 prinsen bijeenroepen. Men eet en drinkt en is gezellig bijeen.

Pasewĕng zegt tot Gangka: „Laten wij naar onze kamer gaan, ik „heb slaap." Daar ziet hij de lijfkris van Galigo, zijn sirihdoos en zijn hoofddeksel liggen.[1]) Hij verbleekt en vraagt boos: „Hoe komen die „zaken hier?" — Zij geraakt in de war, weet eerst niet wat te antwoorden en zegt dan: „We Bolosugi' is La Pamusurĕng ter wille geweest[2]) „en deze had zijn kris met die van Galigo geruild." Een zelfde verhaaltje dist zij op van We Atuntjawa en I To Sama die met Galigo van sirihdoos geruild had en van We Sulaulĕng en La Paladjarĕng die hetzelfde gedaan had met zijn hoofddeksel.

Pasewĕng zwijgt, hij denkt er het zijne van, verlaat het vertrek en gaat bij La Siriwaga zitten. In een vertrouwelijk gesprek uit hij zijn kwade vermoedens, hij wil van Gangka scheiden en naar Solo' terugkeren. La Siriwaga kalmeert hem. Hij kan geen oorlog voeren tegen Tjina want Solo' is slechts klein en Tjina is een groot en machtig land. „Keer naar Gangka terug; wilt gij toch scheiden, zoek dan een voor„wendsel en maak daar ruzie over." — Pasewĕng, gekalmeerd, keert naar de slaapkamer terug.

De adellijke vrouwen die in de djadjarĕng van Dio Galigo waren komen begroeten, gaan heen. Galigo gaat met Radjengrisompa naar zijn paleis in Sirigading. Zij blijven zeven etmalen binnenskamers, genietend van het weder bijeen zijn. Van haar gaat hij naar zijn echtgenote We Tĕnriolle in Tjina. Ten paleize La Tanette ontmoet hij zijn ouders. „'t Scheelde een haar of 't was misgegaan," zegt Tjudai, „want toen „Pasewĕng thuis kwam, hadt ge de *saopiti* nog niet verlaten."

We Mandara, zoogmoeder van Galigo, toen hij, zeer jong, bij I We Tjimpau, Sawerigading's tweede echtgenote, verwijlde, komt hem begroeten. Als zij weg is gaat Galigo met Olle naar het slaapvertrek, waar zij zich negen etmalen opsluiten. Dan is de beurt aan Lamputje, de afgunstige echtgenote, die, als steeds, hem eerst naar een andere echtgenote verwijst, maar eindigt met hem naar het slaapvertrek te gaan en daar negen etmalen te verblijven.

Hij is nu zijn echtgenoten rond geweest, gaat naar de baruga en

[1]) Door Galigo achtergelaten.

[2]) La Pamusurĕng, La Paladjarĕng en I To Sama waren de drie door Pasewĕng aangewezen bewakers van Gangka, toen hij naar Solo' vertrok, zie boven.

informeert bij La Pamusurĕng of Gangka en Pasewĕng nog geen ruzie hebben. Het ontkennend antwoord brengt hem in beroering, hij denkt weer naar het Geestenrijk te gaan. Pamusurĕng en Paladjarĕng stellen hem gerust, Gangka zal wel scheiden en dan kan hij haar huwen. Galigo gaat terug naar het paleis en verdwijnt met Olle in haar slaapkamer.

Hiaat.

143 Galigo jammert tegen de neven dat Gangka nog niet de zijne is en zegt, als gewoonlijk, naar het Geestenrijk te willen verhuizen. La Sulolipu en La Pawĕnnari troosten hem. Zijn vader zal hem wel aan een geheim middel kunnen helpen om Gangka aan hem te binden.

169/170 Galigo volgt den raad op; hij gaat naar zijn ouders en vraagt om een *padisĕngĕng* waarmee zijn bannapati naar de aarde kan terugkeren. Sawerigading gaat met hem naar de schatkamer, pruimt, werpt het venster open, 't is juist middag. Hij zendt een spreuk af en strooit een *saradasi* [1]) uit. Er ontstaat noodweer bij de *saopiti* enz., er zal niets overblijven van het huwelijk, de echtelieden zullen elkaar den rug toekeren. Een andere *saradasi* blaast naar Gangka en Pasewĕng, zij verwoest beider innerlijk.

Pasewĕng nodigt Gangka mee naar binnen te gaan, zij zit onbewogen neder, innerlijk verwoest ziet zij naar haar echtgenoot en zwijgt.

167/168 Hij troont haar mee naar het slaapvertrek. „Laten wij nog eenmaal „gelukkige ogenblikken beleven," zegt zij, „want Sawerigading zal fris „water zenden [2]) en uw verblijf hier loopt ten einde." Beider innerlijk is vernield. Zij verlaten het slaapvertrek. Pasewĕng wil Gangka een andere hofdame geven uit Solo', laat zij hem We Bolosugi' geven dat hij haar doorsteke om zijn schaamte te bedekken.[3]) Gangka wil zelf haar drie hofdames offeren, hij staat op We Bolosugi', zij is aan de haar gegeven bevelen ongehoorzaam geweest. Zij kunnen het niet eens

168 worden. Pasewĕng wordt willoos, Gangka aanziende; hun twistgesprek duurt tot den avond (van den volgenden dag) voort. Den volgenden morgen staat Gangka op, zij gaat wenende vóór den huiszetel zitten. Drie dagen houdt Pasewĕng zich afgescheiden van Gangka. Dan zegt

---

[1]) Middel dat verdeeldheid wekt, i.c. tussen Pasewĕng en Gangka; kan van allerlei zijn, Wb. s.v.

[2]) Doelt op de *saradasi*.

[3]) De bedoeling is dat We Bolosugi' Gangka's verkrachting door onwaakzaamheid niet verhoed zou hebben. — In deze bladzijde zijn vele lacunes die den tekst onduidelijk maken.

hij La Siriwaga een jonkman met opgebonden haar en gevolg in rouwkleding naar Tempe te zenden om aan den vader van Gangka kennis te geven dat enz.[1])

165/166 De jonkman in rouwkleding aan het paleis van Tempe komende doet een hofdame lachen; haar wordt schielijk beduid dat niet te doen maar haar meester de boodschap over te brengen dat Gangka stervende is in Sirigading. Als Djeka het bericht wordt gebracht laat zij haar echtgenoot waarschuwen. Zij laat To Tĕnriala de zoogmoeders bijeen roepen,

161/162 buffels slachten als offer. Zij heft een weeklacht aan. Gangka zal nu na haar dood niet in haar plaats kunnen treden enz. Een hofjuffer tracht haar tot bedaren te brengen. Er komen 7 tijferaars aan, zij schijnen van Sirigading te komen. De hofjuffer roept hen aan, Djeka vraagt of zij gehoord hebben dat Gangka dood is. De tijferaars zeggen eerbiedig dat dit wel niet het geval zal zijn want onder de tamarindebomen zijn hanengevechten aan den gang. Djeka's echtgenoot ondervraagt de tijferaars ook. Zij geven hetzelfde antwoord. La Pamusurĕng en La Paladjarĕng zijn op de baan en houden hanengevechten. Hoe kan Gangka beter worden, jammert Djeka, als men nu met de 70 prinsen Sirigading gaat openleggen (waar hanengevechten bij behoren). Zij zendt de bode van Pasewĕng terug en gaat per draagstoel naar Sirigading.

163/164 Vol verbazing betreedt zij voor het eerst het met de huizen der 70 prinsen bebouwde land Sirigading.[2]) Zij laat zich door La Panrebula de huizen en hun bewoners aanwijzen. In de *saopiti* treft zij Pasewĕng wenende aan, Gangka is in haar djadjarĕng, ook zij is in tranen. Djeka begrijpt dat het echtpaar een redetwist heeft gehad.[3]) Pasewĕng wil zeggen dat Gangka ziek is en haar ziekte verergert, doch Djeka laat zich niet van de wijs brengen. „Gijlieden hebt verkeerd jegens elkaar gehan-
„deld, is het Gangka's fout dan zal ik haar vermanen; zijt gij de schul-
„dige zo zal ik u vermanen." Dan zegt hij Gangka om haar hofdame We Bolosugi' gevraagd te hebben ten einde die te kunnen doorsteken om zijn schaamte te bedekken. — „Ik heb u herhaaldelijk gezegd, Pase-
„wĕng, Gangka mee te nemen naar Solo' of een offer te brengen voor
„haar schoonouders, indien gij in Tempe bleeft. Gij antwoorddet: Als
„ik haar meenam, hoe zou het dan moeten gaan als ik terugkeerde, dan

---

[1]) Het opgebonden haar is waarschijnlijk ook een teken van rouw. De boodschap is gefingeerd, dient om de ouders naar Sirigading te doen gaan.

[2]) Sluit niet woordelijk bij 161/162 aan, er ontbreken slechts enkele woorden.

[3]) Over de geheel anders luidende boodschap als zou Gangka ernstig ziek zijn enz., die zij ontvangen heeft, zegt zij verder geen woord.

„zou zij er niet zijn om mij te verwelkomen." La Siriwaga heeft haar gezegd dat duizenden buffels geofferd zijn in Tempe, Solo' en Ma'-balĕnna, in Sirigading en Wage.

152/153 (De inhoud van dit gesprek is niet duidelijk. Er is tevoren niet vermeld dat Djeka bij Pasewĕng zou hebben aangedrongen Gangka mee te nemen naar Solo'. Dit is ook niet gebeurd want zij komt thans voor het eerst in Sirigading en Pasewĕng is niet van de *saopiti* weg geweest. De mededeling over de duizenden offers die geofferd zijn, staat eveneens op zichzelf. De schrijver bedoelt te zeggen dat indien Gangka met Pasewĕng mee ware gegaan naar Solo' haar niets zou zijn overkomen; Pasewĕng draagt de schuld dat dit wel gebeurd is, hij heeft de positie onmogelijk gemaakt, het huwelijk moet ontbonden worden. Hij van zijn kant hoopt de situatie te kunnen redden door We Bolosugi' te doden; ware zij waakzaam geweest dan zou Galigo Gangka niet hebben kunnen overweldigen. Deze oplossing wordt afgewezen).

Djeka zegt Pasewĕng aan dat hij van Gangka moet scheiden. Hierop volgt een uitvoerige beschrijving van het afscheid dat de gelieven van elkaar nemen. Pasewĕng wil hun zoon I La Ma'tonĕng, zijn stamhouder
156/157 en enig pand hunner liefde meenemen. Het afscheid wordt als zeer
154/155 teder, in een weemoedigen toon beschreven. Hij vraagt nog een ring van haar vinger .... Hier breekt de tekst af.

Het hs. bestaat uit nog enige fragmenten waaraan geen zekere plaats in het geheel is aan te wijzen.

Blz. 113. Galigo komt met veel gerucht in het paleis La Tanette. Dio hoort hem in haar paleis en gaat erheen. Hij blijkt woedend te zijn en vaart tegen haar uit.

Blz. 142. Sawerigading komt op bezoek in Tempe, op verzoek van Galigo. Wanneer dit plaats heeft en met welk doel blijkt niet.

Blz. 144. Gaat over den door La Pamusurĕng voor We Tĕnrisolong, die verder in den tekst niet voorkomt, op te brengen huwelijksschat. Het huwelijk gaat niet door.

Blz. 150. Hier wordt over den tocht van Galigo naar Luwu' om bissu-benodigdheden voor We Tĕnridio te halen gesproken. Deze tocht heeft veel eerder plaats gehad (A XXXIII, Cat. Gal. 390 vv.).

Blz. 151. Fragment van het zelfde verhaal.

NAAMLIJST.

1. Sawerigading Sawerisompa Lawe La Ma'dungkĕllĕng Pamadĕnglĕtte Langi'paewang Towapanjompa La Tĕnritappu' Opuna Luwu' Opuna Warĕ', vorst van Tjina.
2. I We Tjodai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette. echtgenote van 1.
3. I La Galigo I La Semaga (To Tĕssimega 1 x) To Boto' To Padamani To Tĕssiwodja To Sinapati To Sĕssungriwu' Sangadjiwero Datuna Tjina, zoon van 1 en 2.
4. We Tĕnridio Bissulolo Bataribissu Punna langkana manurung ri Sabanglowa, dochter van 1 en 2.
5. La Tĕnridolo To of Datuna Soppengriadja, Padjumpongae, echtgenoot van 4.
6. Tĕnribalobo van Tĕkkalalla', dochter van 1 en 2.
7. La Tĕnripalĕ To Tappu'bĕllo Opu ma'lolo To Lamuru, echtgenoot van 6.
8. Tĕnriawaru We Makawaru Daeng paraga (raga ri Tjina), echtgenote van 45, dochter van 1 en een ander echtgenote (I We Tjimpau).
9. We Tĕnriolle Datuna (of To) Sabang To Bulu' Bissulolo I Da Batangĕng, echtgenote van 3.
10. I We Lamputje To Patjing We Datusugi' van Lau'lĕtte. echtgenote van 3.
11. Radjengrisompa We Tappu'wara, echtgenote van 3 uit Luwu'.
12. Batarito'dja Daengtalaga Bissulolo, dochter van 4 en 5.
13. Towanakadji, raadsheer van den oud-vorst van Tjina (La Sattumpogi').
14. Toapatunru', *idem.*
15. We Tĕnriabĕng, zuster van 1 in den Hemel.
16. (I We Tawono, deze naam komt niet in dezen tekst voor), We Tĕnrigangka Datu We Tjina Datuna (Opuna) Tempe Dĕttia'lamming Dĕttiamega We Anelamming Pawawoie, vrouwe van Tempe en Wage' Batariedja, nicht van 3.
17. I La Pasewĕng (La Ewĕng) Datuna (To) Solo' To Walĕnnae To Manipie I To Atonĕng (Patonĕng), echtgenoot van 16.
18. I La Patonĕng La Todampali, zoon van 16 en 17.
19. We Tĕnridjeka Opuna (Datuna) Tempe en °Wage I Da We Gangka, moeder van 16.
20. La Tĕnripada To Tĕnrigangka Punna lipue ri Wage, vader van 16.

21. La Pananrāng To Sulolipu, raadsman van 1 en neef.
22. Panrita wogi', gezel van 1 en neef.
23. (La Ma'saguni) Toapemanu', *idem*.
24. Tĕnrilĕnnarĕng, echtgenote van 23.
25. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga, Opu of To Lagosi, broer van 2, oudste kind zijner ouders.
26. We Dupasugi' To Lagosi, echtgenote van 25.
27. We Tĕnriesa, zuster van 2, ma'saolotji ri Tjinarilau'.
28. Ma'tangki Luwu', echtgenote van 21.
29. La Rawunglangi' To Patawari van Sunrarilau'.
30. We Tĕmmalewa I Da Tĕmpinra, echtgenote van 29.
31. Tĕnriakkorĕng, echtgenote van 32.
32. La Ma'papuli van Mĕttowanging.
33. Punna lipu ri Attangudjung.
34. La Tĕnrowadji van Malatunrung.
35. We Tĕnriwalĕ' Daengsagala van Wawo (of Mene') empong, echtgenote van 34.
36. La Rumpangmega van Tĕssililu.
37. Tĕnripamarang, echtgenote van 36.
38. La Ma'darĕmmĕng Toalapua To Maloku.
39. We Tabatjina To Sama I Da Mutia, echtgenote van 38.
40. La Ma'lapua, zoon van 38 en 39.
41. La Pamusurĕng I La Pamusu' (La Musu') To Rukkapoti Datūna (Opuna) Ladju of Punna lipue ri Attangladju, neef en vertrouwd raadsman van 3.
42. La Paladjarĕng Toapasĕssung To Wengĕng, *idem*.
43. We Togĕnglangi' Bissulolo I We Atjĕnga To Ladju, dochter van 25, echtgenote van 41.
44. We Rukkapoti, dochter van 41 en 43.
45. La Sulolipu La Pawĕnnari (La Wĕnna) To Tĕnrigiling Sangadjiboto', zoon van 21 en 28, neef van 3, echtgenoot van 8.
46. La Tĕnrilutung Opu Baringĕng, neef van 3.
47. La Ma'lagĕnni To Suppa', neef van 3.
48. I We Onia To Lagusi, echtgenote van 47, dochter van 25 en 26.
49. La Paduwai Toalalae van Boki'tĕngnĕga (of Bĕkkengpute), neef van 3, zoon van 25 en 26.
50. La Ma'paseli, neef van 3.
51. La Paerongi (La Erong) To Muladatu Daengma'lantang van Tjinarilau', zoon van 27.
52. Tĕnripasanre To Lamuru, zuster van 7, echtgenote van 51.

53. Toalagĕnni, vader van 47.
54. La Pababari To Kampiri, neef van 3.
55. We Tĕnrisuwi, echtgenote van 54.
56. Sidamanasa To Buki', neef van 3.
57. Daengma'pata' van Soppengrilau' To Madjang (of: Limpomadjang, neef van 3.
58. Tĕribakkĕrrĕng van Mene'lonra, echtgenote van 57.
59. Wĕlleridjawa To Soppeng Batarikunēng, echtgenote van 60, nicht van 3.
60. La Wirangratu van Djawi-djawi of Wawolonra (ook soms La Wirampogi), echtgenoot van 59.
61. Radjamulia van Bĕkkĕngpute, echtgenote van 49, zuster van 41.
62. Tĕnripaweli, zuster van 41, echtgenote van 77.
63. La Tĕnrisoki van Nusabila, neef van 3.
64. La Tĕnriatĕ' To Malaka, neef van 3.
65. La Tĕnriangkĕ', neef van 3.
66. We Patunĕrrĕng, nicht van 3.
67. We Tĕnritimēng To Data, nicht van 3, al. Tĕnritimerĕng, Mutialamming, echtgenote van 64.
68. I Da Sekati Punna bĕlloe, *idem*.
69. La Palipui To Bila, neef van 3.
70. La Matalĕttu' To Segeri, of: Djawarilau', *idem* (soms: La Ma'karakka).
71. We Tĕnritipa To Bakkĕ', nicht van 3.
72. Tĕnriwasungĕng To Rapĕng, *idem*.
73. We Tĕnriodang, *idem*.
74. Tĕnripaonang To Rapĕng, *idem*.
75. We Tĕmiseno To Kĕssi, *idem*, zuster van 104, echtgenote van 105.
76. We Tĕnriappang To Bakkĕ' of To Awo, *idem*.
77. La Positana To Mĕnrĕ', neef van 3.
78. I La Tiwaro (Tiwero) To Tanette, *idem*.
79. I La Mangkau' To Pangkĕllarĕng van Bombangtjina, neef van 3.
80. La Ma'patudu van Lompengĕng, achterneef? van 3.
81. To Palĕttei.
82. Datu La Enre', To Gara van Widelangi', neef van 3.
83. We Rinrĕngtana Batariwero, echtgenote van 82.
84. I To Sama(na) Datuna Gara, neef van 3, tweelingbroeder van 16.
85. La Tĕssarĕdda, neef van 3.

86. La Ma'karumpa van Lerang-lerang, neef van 3, bissu.[1])
87. To Lampoko, neef van 3.
88. Tĕnritjabengĕng To Lamuru, zuster van 7, nicht van 3.
89. Sĕnrimasanre', nicht van 3.
90. We Wadjoketĕng, *idem.*
91. Tĕnripawĕllu, nicht van 3.
92. To Pangkĕllarĕng, neef van 3.
93. La Panjorongi, *idem.*
94. I Ma'pamedĕ', *idem.*
95. We Sĕllunglangi', hofdame van 4.
96. La Tĕnrisui, neef van 3.
97. La Ma'panjili' To Maru.
98. La Patiangi van Lerang-lerang, neef van 3.
99. La Ma'danatja To Tjĕnrana, *idem.*
100. We Tĕnripeso van Djawariadja, nicht van 3 (niet de zuster van 2), echtgenote van 70.
101. To Pasorei.
102. We Tĕttaleba van Malaka Tunĕ'batari Bissu lolo, nicht van 3, echtgenote van 64.
103. We Tĕnriseno To Kĕlling, zuster van 104, gehuwd met 105.
104. La Ma'lipui.
105. La Patingĕllĕng van Wiringlangi'.
106. We Tĕnrisolong van Uti, nicht van 41.
107. La Paranrĕngi To Tĕnrilipa, neef van 3.
108. Daengsiute To Madjang, *idem.*
109. La Waniaga To Maru, *idem.*
110. La Tĕnrisodji, *idem.*
111. La Tĕnrigalang van Djawariadja, neef van 3.
112. Da Punta Serĕng We Tĕngakasa, puang matowa van Tjina.
113. We Apanglangi', puwang van Luwu'.
114. Puwang van Warĕ'.
115. Puwang van Sabang.
116. Puwang van Tempe.
117. Ma'salisi, vechthaan, als bissu gewijd.
118. We Tĕmpereng(na) I Da Palilu, zoogmoeder van 3, eerste hofdame van 2.
119. We Maudara I Da Sariu (of: Sariwu) Datuna Djampu, zoogmoeder van Galigo in Mario.

[1])Als dit werkelijk de bedoeling van den tekst is, zou hij de enige mannelijke bissu zijn die in de I La Galigo optreedt.

120. La Panrebila La Pausei, dienaar van 3 bij de hanengevechten.
121. La Pawĕnnari [1]) To Tĕnriesa, neef van 3.
122. We Tĕnriaping, hofdame van 10, mogelijk 123 bedoeld
123. We Tĕnriipa (We Ipa), *idem*.
124. Dĕttiaulĕng, dochter van 21.
125. Sangadjiunru', zoon van 3 en 10.
126. Tingo We Adji, hofjuffer.
127. We Bannapati, hofjuffer van 17 in de saopiti.
128. We Tatuwĕlle van Kaukau, hofdame bij 1 uit Luwu'?
129. I We Angkulu We Bolosugi' eerste hofdame van 16 in Sirigading.
130. We Suloulĕng We Ma'dumĕllĕ' van Tempe, tweede hofdame van 16 in Sirigading.
131. We Atuntjawa, derde hofdame van 16 in Sirigading.
132. Unga We Madja, algemene naam voor een hofjuffer.
133. We Ma'pawai, hofdame van 59.
134. Tĕnriawewe, hofdame in Tjina.
135. Toapasabi, poortwachter in Sirigading.
136. La Siriwaga To Tĕ'madappĕ, schipper van 17.
137. We Ma'pasĕssung, dochter van 42.
138. Sangiangglĕtte, een god in de Onderwereld.
139. Simpuruwero, *idem*.
140. Turu'bela, grondvester van Tompo'tika'.
141. La Ma'pasawĕng, neef van 3.
142. Toalagĕnni, neef van 3.
143. We Tĕnrigiling, gedienstige.
144. La Tĕnriulĕng, neef van 3.
145. To Tĕnriala, 1e hoveling van 20.
146. I La Sarasa, prins van Tompo'tika' Sawangmega.
147. La Tĕnrigiling, zoontje van 45 en 8.
148. To Tappu'bĕllo.
149. We Sĕssungriwu', puwang van Wage.
150. Tĕnriapungĕng, nicht van 3.
151. La Ma'kasaung, broer van 2.
152. I La Panrebu', een bode van 3 of = La Panrebila.
153. Sangiangglĕtte, een godheid.
154. Simpuruwero, *idem*.
155. Datu La Olle, neef van 3.
156. We Limoidjo of idjĕng-idjĕng, dienares van Sawerigading.

[1]) Ten rechte een naam van La Sulolipu; onzeker wie bedoeld is.

= 3022 ?

XXIV.

Cod. 112, 6e stuk, 52 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Panintjong.

INHOUD:

Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu(ng) in Tanatĕkko.

Andere teksten zijn A XLVIII, C X, XI en XII. Aan A XLVIII (Cat. Gal. 548 vv.) ontbreekt het slot. C X begint, evenals A XLVIII, ongeveer op hetzelfde punt maar loopt verder door (Cat. Gal. 944 vv.). Het einde van het onderhavige stuk, dat een goed eindpunt is, n.l. het vertrek van La Tĕnrisĕssu(ng), komt overeen met blz. 947 (Cat. Gal. onderaan) van hs. C X. Dit hs. (afschrift) laat zich het best vergelijken met C X tot blz. 947 in den Cat. Galigo onderaan. Als gewoonlijk zijn er verscheidene variaties.

Tjolli'pudjie spreekt tot haar zoon Lebarisompa een waarschuwend woord, hij moet de goede verstandhouding met zijn echtgenote We Tĕnriabang herstellen. Zij vertrekt. Lebarisompa gaat naar binnen tot We Tĕnriabang. Hij wil Sĕnridjawa gaan verwoesten.[1]) In bed dwingt hij haar de bekentenis af dat zij met haar halfbroer La Tĕnrisĕssu(ng) overspel gepleegd heeft. Zij werpt de schuld op dezen.

Lebarisompa verlaat wrevelig het vertrek en gaat naar buiten. La Ma'laniung treft hem in gepeins aan. Hij wil tegen Tompo'tika' Timpaladja, het land van La Tĕnrisĕssu(ng) oorlog voeren. La Ma'-laniung acht een krijgstocht tegen Sĕnridjawa beter; Lebarisompa kan daar hanengevechten houden met La Tĕnrisĕssu(ng). Zij bespreken de kansen. Een tocht naar Tompo'tika' is gevaarlijk, bovendien heerst daar Polalĕnge anjuwara lakko ritungu, *manurung,* tegen wie men niet vechten kan. Er wordt dit op gevonden dat men La Tĕnrisĕssu(ng) zal uitnodigen in Tanatĕkko aan hanengevechten te komen deelnemen en daarna gezamenlijk naar Sĕnridjawa te gaan. De hanengevechten in

---

[1]) en We Tĕnribali als buit mee terugbrengen. — Dit wordt hier niet gezegd maar blijkt uit het vervolg.

Tanatĕkko kunnen dienen als inleiding tot de expeditie en kunnen bovendien bevorderlijk zijn aan den goeden uitslag.

Als de boden met de uitnodiging bij La Tĕnrisĕssu(ng) komen, vindt hij het verdacht. Niettemin geeft hij den boden de boodschap mee terug, dat hij komen zal. Hij gaat, maar vergezeld van zijn vazallen, allen ten strijde toegerust. Tevoren heeft het *mangaru'* (betuiging van trouw) plaats. (Zeer uitvoerig).

La Ma'laniung meldt Lebarisompa de aankomst van La Tĕnrisĕssung's vloot, alle opvarenden zijn tot de tanden gewapend. Dat bericht maakt Lebarisompa woedend, hij wil La Tĕnrisĕssu(ng) niet ontvangen en zijn schepelingen geen onderdak verschaffen. Als La Tĕnrisĕssu(ng) dit ter ore komt, ontsteekt hij eveneens in gramschap. Hij sluit zich op in de baruga.

Lebarisompa gaat in zijn paleis tot zijn echtgenoten We Tĕnriabang en Pantjaitana. Tegenover de eerste haalt hij haar overspel met La Tĕnrisĕssu(ng) weer op. „Ja," zegt zij, „dat is gebeurd en ik heb het „erkend dat hij mij, tegen mijn wil, verkracht heeft, maar zwijg er nu „verder over of laten wij scheiden.[1]) La Ma'laniung komt hen storen. „Meent gij het werkelijk dat La Tĕnrisĕssu(ng) niet in het paleis mag „komen, dat geeft oorlog."

Intussen zit La Tĕnrisĕssu(ng) zich te verbijten.

Het vervolg biedt geen belangrijke verschilpunten met de paralleltekste. Het einde is dat La Tĕnrisĕssu(ng) zich aan de wensen van de vredestichters, vooral van Tĕddjorisompa[2]) en de *manurungsche* onderwerpt — men kan den wil van *manurung's* niet trotseren — en wegvaart, met schatten van hen begiftigd, maar zonder We Tĕnriabang. Dit is een goed slot van deze episode dat in A XLVIII ontbreekt maar in C X (Cat. Gal. blz. 947 onderaan) wel voorkomt.

NAAMLIJST.

1. Lebarisompa I La Patau Datupamusu' Malaesanrang Matanatika' Singkĕrru'rukka Parĕmmamusu' Apewadjungĕng lili tanae Palagunae van Tĕssiambe, te Tanatĕkko.
2. La Tĕnrisĕssung van Malinoe To Timo'e Unru'pabeta of °sibali Riwumangkau' Parĕmmaruka en °musu' van Matangsolo' en Singkiwero Padjumpero To Mario La Sappeilĕ' van Sawangmega, heer van Tompo'tika Timpaladja, Tjoppomeru.

---

[1]) Van een tijdelijke afwezigheid van haar is hier geen sprake.

[2]) Hij wordt vaak *manurung* genoemd, maar is feitelijk uit de Onderwereld opgekomen, wat met *manurung* gelijk staat.

3. TJOLLI'PUDJIE PAMENERIE, PAWAWOIE, in het *manurung*-paleis in TĔSSIAMBE, moeder van 1, zuster van 7.
4. I LA SEKATI LEBATA'LALLO TO PALĔTTEI OPUNA WENGĔNG, echtgenoot van 3, vader van 1.
5. TĔDDJORISOMPA, uit de Onderwereld opgekomen, grondvester van WEWANGRIWU', vader van 3 en 7.
6. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, *manurung* in TANATĔKKO, moeder van 3 en 7.
7. I LA DEWATA LA WALINONO I LA SANGIANG TUNRUANGE AWANA LANGI' MENE'NA TANA I TO ANGKAU', vorst van WEWANGRIWU', broer van 3, vader van 2.
8. SOMPARITIMO', echtgenote van 7, moeder van 2, van AMĔSANGĔNG.
9. POLALĔNGE ANJUWARA LAKKO RITUNGO, *manurung* in TOMPO'TIKA' TIMPALADJA, echtgenote van 10, moeder van 8.
10. LA SAUNGLANGI' [1]) TO SADAMPOTO' van TOMPO'TIKA' TIMPALADJA, echtgenoot van 9, vader van 8.
11. PANTJAITANA BONGAWALIE PATEKĔ'TANA WE TONRALIPU, eerste echtgenote van 1, dochter van 7 en WE DATU BISSU, niet genoemd.
12. WE TĔNRIABANG DĔTTIASORO' ATIPANAMPE DAENGPALALLO DATU DJAWA MANGKASA', dochter van 7 en een moeder van lageren stand, echtgenote van 1.
13. LA MA'LANIUNG DAEMPARANI DAENGSIUTE, eerste raadsman van 1.
14. I LA TANGARĔNG DAEMPARANI PAKAMONRIE, tweede raadsman van 1.[2])
15. LA MA'GALATTUNG TO TJENRANA TO KĔSSI TO SUPPA' PADJUMPONGAE [3]), broer van 1.
16. WE PALĔTTEI, zuster van 1 en 15.
17. MALAETĔPPA I LA MANGKAU' TO PANGKĔLLARĔNG, zoon van 7 [en DATU BISSU, niet genoemd], gehuwd met 16.
18. LA MA'PASĔSSUNG TO MARIO, aan het hof van 1.
19. LA PABITJARA van SIDENRENG PASITONRA PITU LOLANGĔNG, *idem*.
20. PABATANGLIPU TO LAMURU, onzeker.
21. GUTU'PATALO TO LAGUSI, een zoon van 7.
22. LA MA'SALLOKO, bode van 1.
23. LA MA'PAPĔLLUNG I, LA MA'PALĔPPĔ I, bode van 1.

---

[1]) Elders heet hij La Raulangi.
[2]) Bovendien: La Tenriliwĕng, waarschijnlijk foutief.
[3]) Heet tweelingbroer. Dit is niet juist. Hij wordt somtijds tweelingbroer van We Palĕttei genoemd.

24. La Ma'palĕppĕ' II, (en °rĕppĕ'), eerste raadsman van 2, To Tjarewusi.
25. La Ma'pasanre' To Pawakari, volgeling van 2.
26. La Ma'panganro van Atipusĕng, *idem.*
27. La Tĕnriesa van Udjumpero, *idem.*
28. La Tĕmmanganro van Todangto'dja, *idem.*
29. Simpuanglĕtte, *idem.*
30. La Sĕssungriwu', volgeling van 2.
31. La Ma'sakira I, *idem.*
32. La Widelangi' Daengma'pata To Lamuru', *idem.*
33. La Ma'karoda To Pariwusi', *idem.*
34. La Ma'pasili van Uluwongĕng, *idem.*
35. La Ma'karumpa' van Tjoppomeru, *idem.*
36. La Tuppugading, *idem.*
37. Wakkama'lela Malaulu, *idem.*
38. We Siratena, behoort bij 2.
39. Daengma'rĕppĕ', volgeling van 2.
40. Daengmanurung, echtgenote van 2.
41. Pagĕ'lipue Mangkasa', broeder van 12.
42. To Pawĕllĕrri of To Palĕnnari, staat onder 24.
43. I We Anjompa, hofdame van 6.
44. We Atilangi', *idem.*
45. La Pitugading, in het gevolg van 6.
46. Punna lipue ri Limposugi', onder 2.
47. Punna lipue van Nagaulĕng, in het gevolg van 6.
48. Pamiringlangi', *idem.*
49. La Marupapa, een hoveling.
50. La Ma'saerang, *idem.*
51. La Tĕnriledja van Udjumpero.[1])
52. Daengma'lele, volgeling van 2.
53. Simpuruwewang, *idem.*
54. Sĕttiasorong Mangkasa', hoveling in Tanatĕkko.
55. Daengmanutĕ', aanzienlijke vrouw in Timpaladja.
56. We Tĕnrikiung, „ „ „ ?
57. We Tĕnritipa, „ „ „ ?
58. I La Timodjong, volgeling van 1.
59. Djawĕllu, hofdame van 11.
60. We Atungriu' Daengma'lele.
61. Daempalie.

[1]) Heet boven: La Tĕnriesa.

- Op laatste pag. stichen met naam en adres van Dus. Muh Salim
- Volgens Salim een goede tekst
PPN 17/35

LIBL MI A 516; Asia

Bugis 15
No. 2967

XXV.

Cod. 50, 221 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Pontjeng.

INHOUD:

1. **We Tĕnribali's verblijf in Tanatĕkko;**
2. **Haar terugkeer naar Sĕnridjawa.**

Aan dit handschrift gaat vooraf tekst A XLIX Krijgstocht van Lebarisompa naar Sĕnridjawa (Cat. Gal. blz. 560 v.v.). Hij brengt vandaar We Tĕnribali mee terug naar Tanatĕkko. — Het handschrift dat onmiddellijk bij het onderhavige aansluit, is A LI, We Tĕnribali is dan juist weer in Sĕnridjawa terug. Van hetgeen in de tussenliggende jaren met haar gebeurd is, bestaan slechts fragmenten: C XIII beschrijvende het begin van haar verblijf in Tanatĕkko tot de twist van Lebarisompa met zijn hoofdechtgenote Pantjai tana (Cat. Gal. blz. 958 v.v.); hs. Makassar no. 112, tekst no. 2, eveneens het begin met weinig verschillende tekst doch iets verder doorlopende, Pantjaitana heeft Tanatĕkko verlaten en toeft bij haar moeder; A L lontarhs. 1e fragment, La Tĕnriliwĕng komt, jaren later, zijn echtgenote We Tĕnribali terughalen; deze tekst verkeert in slechten staat, hij is bekort en gebrekkig, beschrijft een deel van de tussen La Iwĕng en Lebarisompa gevoerden strijd en het weerzien van We Tĕnribali (Cat. Gal. blz. 583 v.v.). De eerste komt hier in Tanatĕkko aanvaren alsof hij van Sĕnridjawa komt en niet dood geweest is.

Het onderhavige hs. geeft nu het gehele verhaal waarvan men het bestaan of hebben bestaan kon veronderstellen, maar dat tot dusver onbekend was. Het begint iets eerder dan hs. Makassar no. 112, tekst no. 2, n.l. bij het vertrek uit Sĕnridjawa, loopt vervolgens tot een punt als waar genoemd hs. afbreekt en vertoont dan een hiaat die niet is aangegeven, maar niet storend is en gaat daarna zonder stoornis door tot den einde, de thuiskomst in Sĕnridjawa.

Tijdens We Tĕnribali's aanzijn in Tanatĕkko worden twee kinderen geboren, in dit verhaal geheten La Siyanglangi' Daengma'tola en We

Anebanna Tjĕnraralangi' Daengpatappa' (niet te verwarren met We Madutana Tjĕnraralangi' Daengpatappa', prinses van Sĕnridjawa). In de tevoren reeds bekende teksten heerste onzekerheid omtrent hun afstamming. In hs. 202 Bijbelgenootschap komt La Siyanglangi' voor, doch omtrent zijn afkomst wordt hier niets gezegd (Cat. Gal. 1048 v.v.); in tekst A LI (Cat. Gal. blz. 586 v.v.) zegt Lebarisompa bij zichzelf dat hij We Tĕnribali wel geliefkoosd heeft, maar nooit gedwongen tot dingen die zij niet wilde (de plaatsen in Cod. 6163 Leiden schrift 99 blz. 26 en blz. 30); in hs. A LXVII dat veel later speelt, als de kinderen reeds groot zijn, zegt Pantjaitana tot La Ma'karoda, zoon van La Tĕnriliwĕng en We Tĕnribali: „La Siyanglangi' is uw broeder van „een anderen vader." (hs. schrift UU blz. 19). Hier kan alleen Lebarisompa bedoeld zijn en dus zegt zij dat La Siyanglangi' de zoon is van Lebarisompa en We Tĕnribali; hs. schrift ZZ blz. 3 zegt Tjolli'pudjie, de moeder van Lebarisompa, tot La Ma'karoda: „Tjĕnraralangi' is de „zuster van La Siyanglangi', in de buik uwer moeder (d.i. We Tĕnri-„bali) gekomen toen zij in Tanatĕkko was"; dus ook hier wordt Lebarisompa als verwekker aangewezen; er zijn echter ook plaatsen, die, hoewel minder stellig, zeggen dat de moeder Pantjaitana was.

Uit den onderhavigen tekst blijkt nu echter volkomen duidelijk dat La Siyanglangi' en Tjĕnraralangi' de kinderen zijn van Lebarisompa en Pantjaitana: de geboortegeschiedenis wordt uitvoerig beschreven; bovendien wordt er herhaaldelijk met nadruk op gewezen dat We Tĕnribali volstandig elke toenadering van Lebarisompa's zijde afwijst; inderdaad is het ganse gedicht wat men zou kunnen noemen „het lof-„lied der trouwe gade". 't Is duidelijk dat het daarmee op een veel hoger plan komt te staan als wanneer We Tĕnribali, zij het gedwongen, een tijdelijk of tussen-huwelijk met Lebarisompa hadde aangegaan.

In verband hiermede moet in Cat. Gal. noot 2 op blz. 584 vervallen, idem noot 1 op blz. 590. In de Naamlijst blz. 613 moet bij no. 26 staan: zoon van 20 en 25; evenzo bij no. 27: dochter van 20 en 25. Voorts: Naamlijst blz. 718 bij no. 18 te lezen: zoon van 6 bij 23; bij no. 74: dochter van 6 bij 23.

Het gedicht geeft een zeer uitvoerige, met zorg bewerkte, goed geredigeerde beschrijving door een litterair begaafd man; zij bewijst weer eens dat een dichter die zich aan de traditionele stof gebonden acht, er iets van zijn persoon in kan leggen. Helaas is dit in een kort overzicht niet voldoende naar voren te brengen.

Het hs. begint en eindigt abrupt. In de eerste bladzijden komen

enkele kleine lacunes voor, soms van een enkele letter, door den afschrijver aangegeven; blijkbaar waren dit beschadigingen van het hs., echter gemakkelijk te herstellen. Over de grote hiaat, boven reeds aangestipt, ter plaatse nader.

We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' bewenen in Sĕnridjawa haar gevallen echtgenoten La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng. Haar ouders mengen zich in het koor der weeklagenden. Zij uiten hun smart in gevoelvolle bewoordingen.

Lebarisompa, hoewel overwinnaar, is mismoedig gestemd omdat We Tĕnribali een afwijzende houding aanneemt tegen zijn plan haar te huwen. De treurende stoet gaat naar de riviermonding, waar de vloot van Lebarisompa zeilklaar ligt om de beide prinsessen naar Tanatĕkko over te voeren.[1]) Hun jonge zoontjes laten zij in de hoede van zoogmoeders achter. Na een roerend afscheid vaart de vloot weg. Het is voor de zusters een droevige overtocht. In Sĕnridjawa blijft men in grote smart achter.

Batara Olling ziet uit den Hemel op de varende vloot neder en verheugt zich. Immers, I La Sekati, Lebarisompa's vader en La Ma'panjompa, vorst van Wadĕng Sĕnridjawa, vader van We Tĕnribali, hadden de afspraak gemaakt hun kinderen, als zij den leeftijd bereikt hadden, in den echt te verbinden. La Iwĕng heeft dat plan doorkruist door Bali te huwen.

Na drie dagen varens worden in Tanatĕkko aanstalten gemaakt voor een feestelijke ontvangst, het zijn de aanzienlijke vrouwen die zich hiermee belasten. Als dan na zeven etmalen de vloot komt binnenvaren, gaan de vrouwen ter verwelkoming daarheen. La Ma'galattung, de broer van Lebarisompa, interesseert zich voor alle schone vrouwen die zijn meegekomen, een talrijk gevolg. Zijn echtgenote vindt dat maar half goed.

Lebarisompa gaat aan land, hij ziet er bedroefd uit, We Tĕnripada ziende (en aan Bali's houding denkende).[2]) De hoge vrouwen, vooraan de *manurung*se, gaan aan boord om Bali en Walĕ' te verwelkomen. Zij oordelen gunstig over haar schoonheid, alleen We (Tĕnrit)ipa, Lebarisompa's derde vrouw, zegt uit jaloersheid dat Bali niet mooi is. De

---

[1]) Hij neemt ook We Tĕnriwalĕ' mee, doch zonder bepaalde bedoelingen. Dit wordt ook verderop in het verhaal niet opgehelderd. In den voorafgaanden tekst (A XLIX) blijft We Tĕnriwalĕ in Sĕnridjawa.

[2]) We Tĕnripada was eens zijn bruid, nu is zij de echtgenote van zijn broer La Ma'galattung; hij had wel zijn drie voornaamste vrouwen willen geven, als deze hem Pada gelaten had. — Over den bloedigen strijd, door hen om Pada gevoerd, handelen verscheidene teksten, in Cat. Gal. opgenomen.

*manurung*se vindt dat zij op We A(n)diluwu' en We Datusĕngĕng gelijken.[1]) Zij vraagt aan de vrouwen die met haar meegekomen zijn wie het wisselkleed voor Bali meegenomen heeft.[2]) Allen maken de saroeng los om te laten zien dat zij het niet in de plooien daarvan verborgen hebben. Alleen We Ipa talmt, zij heeft het kleed verborgen en werpt het even later in zee. Lebarisompa is vertoornd. „Gij verlangt „haar dood, enz.", zegt hij. Bali valt bijna flauw, de *manurung*se moet tot kalmte manen. Pantjaitana (We Djai) hoofdvrouw en We (Tĕnri)-abang, de tweede vrouw, voelen zich door de komst van Bali vernederd. In gedrukte stemming gaat men aan wal, Bali houdt het gezicht gedekt. Met de gebruikelijke ceremonieën gaat men in staatsie naar de *sao dĕnra,* de state van Lebarisompa. Deze plaatst zich met Bali op den huiszetel, zij toont duidelijk niets met hem te maken te willen hebben en houdt het gelaat bedekt. Als men haar een sirihpruim wil aanbieden[3]), zegt zij die reeds eenmaal van haar beweenden echtgenoot te hebben ontvangen, een herhaling is uitgesloten. De talrijke aanwezige vrouwen praten druk onder elkaar over Bali en Warĕ', zij zijn het eens over haar schoonheid, achten Lebarisompa's krijgstocht tegen Sĕnridjawa om haar te verwerven gerechtvaardigd. I La Sekati herinnert Bali eraan dat zij, krachtens afspraak van hem met haar vader, reeds vóór haar geboorte bestemd was met zijn zoon te trouwen, een argument dat geen indruk maakt. 't Strekt ten nadele van Lebarisompa dat hij zijn talrijke bijwijven in een rij kamers van de *sao dĕnra* heeft ondergebracht. We Ipa wordt de jaloersheid te machtig, zij verontschuldigt zich bij de *manurung*se en keert naar de ouderlijke woning in Pao terug.

In Tanatĕkko wordt een bruiloftsmaal aangericht. Bali legt haar rouwkleding niet af en laat zich niet verbidden te eten. Lebarisompa wil dat We Djai op voet van gelijke in rang in de *sao dĕnra* zal wonen en eten. De huldegiften des volks zullen in twee gelijke delen verdeeld worden.[4]) Nu barst We Djai los. Zó is niet bepaald toen zij ten huwelijk gevraagd werd; zij wil geen tweede van gelijken rang naast zich hebben. Daar komt Lebarisompa tegen op en er ontstaat een lang en heftig tweegesprek waarin hij volhoudt dat haar moeder van mindere geboorte

[1]) D.w.z. dat zij van zuiver Tompo'tika's bloed zijn, een reden tot voldoening en geruststelling.

[2]) Wordt aan een bruid gegeven.

[3]) Een zeer gewichtig en onmisbaar teken van verwelkoming en niet te weigeren.

[4]) We Djai is van minder hoge geboorte van moederszijde dan Bali maar zij was tot dusverre de hoofdvrouw.

is, zij daarentegen tracht aan te tonen dat die geboorte eigenlijk veel hoger was dan hij beweert. Hij noemt haar moeder een „Emporkömmling" die door I La Dewata slechts om haar schoonheid tot vrouw genomen is enz. Zij vraagt op staanden voet echtscheiding. Zijn ouders keuren zijn optreden af en stellen voor Bali een andere woning te geven.[1]) Djai behoudt dan de *sao dĕnra* mitsgaders alle huldegiften. Doch deze wil daar niet van weten. Ten einde raad gaat Tjolli'pudjie naar de *manurung*se, haar moeder. Dezer uitspraak luidt: Als Djai wil scheiden, laat zij gaan. Hiermee is de zaak beslist. Als zij op het punt staat in de draagstoel, die haar huiswaarts moet voeren, te stappen, tracht Lebarisompa haar nog tegen te houden. Hij zweert een duren eed, waarin hij o.a. zijn moeder en zijn lijfkris tot getuigen maakt en de vreselijkste straffen over zich inroept wanneer hij niet doet als hij nu zegt, nl. dat zij geen tweede vrouw naast zich in de *sao dĕnra* zal hebben. Hij haalt dus bakzeil, maar het kan hem niet meer baten, zij gelooft hem niet langer. Het oordeel in paleiskringen is ten gunste van Djai. Bali houdt zich afzijdig, zij denkt slechts aan La Iwĕng en de dierbaren die zij in Sĕnridjawa heeft achtergelaten. Als Djai ten slotte heengaat, heeft dat een uittocht van bijwijven van Lebarisompa ten gevolge, er worden er zeven genoemd.[2])

La Ma'laniung, de vertrouwde raadsman van Lebarisompa en zijn vermaner wijst zijn heer erop dat I La Dewata verbolgen is, Datu Bissu (We Djai's moeder) opgewonden van woede en Djai niet minder. 't Is hem hoog aangerekend dat hij We Djai zonder geleide heeft laten vertrekken. I La Dewata wil echtscheiding voor zijn dochter vragen, haar de bissu-wijding laten ondergaan en Lebarisompa op het feest uitnodigen. Mocht deze weigeren, dan zal I La Dewata hem met wapengeweld te lijf gaan. Na de bissu-wijding zal hij Djai aan iemand van even hoge geboorte als Lebarisompa uithuwelijken. De sombere berichten van La Ma'laniung missen haar uitwerking niet. Lebarisompa laat zijn draagzetel voorkomen en gaat We Djai op weg naar Wewangriu' achterna.[3])

[1]) Een *sao djongko'*; *djongko'* = aanbouw; bedoeld kan zijn een aanbouw aan de *sao dĕnra* of een ander type *sao* met aanbouw, vermoedelijk het laatste.

[2]) Onder dezen wordt ook We Ipa genoemd. Zij was, naar boven gezegd werd, naar haar moeder in Pao teruggekeerd. De parallel-tekst geeft de verklaring: Haar moeder had haar overreed weer naar Tanatĕkko terug te keren. Inderdaad wordt vermeld dat zij daar door Lebarisompa wordt ontvangen. — Deze passage is in den onderhavigen tekst weggelaten.

[3]) 't Is duidelijk dat er enige tussenruimte is tussen Djai's vertrek en het geschetste onderhoud.

De schokkende gebeurtenissen in de *sao dĕnra* van Tanatĕkko, resulterende in Djai's heengaan, hebben Bali nog neerslachtiger gemaakt. Hier kan zij niet blijven, er is elken dag onmin en dan denkt zij weder aan den vrede en de gelukkige stemming die in haar leven met La Iwĕng heersten. In extase roept zij hem aan: „Laten wij samen naar „het Geestenrijk gaan." De lasterpraat is haar ondragelijk. Telkens keert de valse voorstelling terug dat zij slechts oorlogsbuit is, terwijl zij toch ten rechte de inzet was van den strijd door Lebarisompa met Sĕnridjawa gevoerd.

't Gaat tegen den avond als Lebarisompa vóór Wewangriwu' aankomt; hij houdt buiten de plaats stil. Als men ten paleize zijn aankomst bemerkt, laat I La Dewata alle gebouwen afsluiten. Lebarisompa is genoodzaakt buiten te blijven. Drie etmalen moet hij in de open lucht wachten. Dan krijgt I La Dewata medelijden en laat de poort van de omheining openen. Hij is nu op het erf maar nog niet in het paleis. Hier krijgt hij den wind van voren, Datu Bissu is verwoed. Hij herhaalt
50 wat hij in Tanatĕkko reeds onder ede gezegd heeft. De deur van het paleis wordt geopend.

Hoewel de tekst doorloopt, is hier een grote hiaat. Daarin moet Lebarisompa erin geslaagd zijn de gemoederen te vertederen. I La Dewata en Datu bissu hebben zich met hem verzoend en hun dochter bewogen tot haar echtgenoot terug te keren.[1]) Als de tekst verder gaat, is We Djai weder in Tanatĕkko.

Er worden grote feesten gegeven ter ere van We Djai's terugkeer. I La Dewata en Datu Bissu zijn ook aanwezig. Er komen vele gasten die zich om het hanenperk vermaken. Na zeven dagen keren zij naar hun woonplaatsen terug. We Djai is zwanger, haar bevalling wordt spoedig verwacht. Zij ontvangt een ceremonieel bad en er gebeurt wat verder nodig is. Het verloop der zwangerschap wordt omstandig beschreven. Familieleden van heinde en verre komen teken van belangstelling geven. Daarbij behoort dat zij een offer van zeldzame buffels brengen aan den Schepper. Dit offer moet de baring bevorderen. Ieder offert honderden dieren.[2]) Lebarisompa laat We Ipa uit Pao terug-

[1]) In den parallel-tekst is hiervan iets terug te vinden.

[2]) Er wordt nimmer gezegd dat de offeraars hun dieren meebrengen, wat ook bezwaarlijk zou zijn. 't Zou practisch onmogelijk zijn zovele honderden dieren in luttele dagen e nuttigen. Men moet de schrijvers dan ook niet op de letter nemen en de luisteraars naar de voordracht zullen dat ook niet doen. Maar de indruk wordt gewekt van een groots festijn voor zeer aanzienlijke lieden en dat is wat beoogd wordt. Uit de talloze offers kan men de bereidheid puren zijn gaven te schenken uit een zuiver hart. De vraag in hoeverre deze offers werkelijk gebracht worden, kan men hierbij in het midden laten.

halen, zij blijkt op het punt te staan uit zichzelf te komen.[1]) Hij roept ook zijn bijvrouwen bijeen, zij moeten mede geloften voor het heil der vrucht doen. Als laatsten zetten zich La Ma'galattung en We Tĕnripada in beweging, zij maken de reis te water; in Tanatĕkko worden zij met veel ceremonieel ingehaald. We Djai betoont We Pada bizondere genegenheid. De kinderen van I La Dewata — hij heeft er zeventig — komen op bezoek en keren, na een afscheidsmaal genoten te hebben, naar hun haardsteden terug.

Men begint zich ongerust te maken dat het kind nog niet naar buiten wil komen. We Bali, steeds in rouwkleding, brengt We Djai in haar vertrek een bezoek. Daar de toestand kritiek wordt geacht, laat Lebarisompa zijn vazallen oproepen, zij moeten ook offeren. De muziek-
69 instrumenten worden luide geslagen.

De *manurung*se draagt haar zoon I La Dewata op naar Tjina te varen en Sawerigading te verzoeken naar Tanatĕkko te komen.[2]) Tjolli'pudjie roept: „Waarom, o Heer Schepper, woedt gij zó tegen „uw dienaresse!" — Dewata komt na twee etmalen varens in Tjina aan. Sawerigading stelt hem gerust, We Djai zal niet sterven.[3]) Hij zegt toe over zeven dagen te zullen komen. Hij geeft orders voor het treffen van toebereidselen voor het op aarde treden van I La Galigo en het bestijgen van de djuru door We Tĕnridio.[4]) I La Dewata gaat voldaan huiswaarts.

Sawerigading's komst wordt kenbaar door duisternis. Het brengen van offers voor een voorspoedige bevalling is nog aan den gang. Ook Bali biedt een offer aan en kostbare erfstukken.[5]) Haar gedrag ontroert Sawerigading en hij vraagt aan de *manurung*se die hem onbekend blijkt te zijn wie zij is. Het verhaal van Lebarisompa's krijgstocht naar Sĕnridjawa — hem onbekend! — wordt hem verteld. Hij laat haar bij zich

[1]) Sluit aan bij blz. 118 noot 2, doch dan is niet juist dat zij reeds eerder naar Pao was vertrokken (blz. 117). Twee lezingen zijn hier dooreen geraakt.

[2]) Wewangriwu' wordt dus niet ver van Tjina gedacht. Elders gaat de reis van Sawerigading van Luwu' over Wewangriwu' naar Tjina.

[3]) Er werd vroeger opgemerkt (Cat. Gal. blz. 507) dat het geslacht van Wewangriwu' ten opzichte van andere geslachten, twee staken gezakt was. Dat geldt ook van dit verhaal. Op deze plaats echter wordt de verhouding juist getekend. In het gesprek van I La Dewata met Sawerigading is de eerste één staak hoger. Het geval staat op zichzelf.

[4]) Dit is een anachronisme. Deze gebeurtenissen vallen eerder dan wat zich nu in Tanatĕkko afspeelt (Cat. Gal. A XXVII en A XXXII).

[5]) Het land Wiringlangi', haar door haar vader La Ma'panjompa bij haar geboorte gegeven toen zij niet zuigen wilde; een huis, erfstuk van Sawerigading, door hem op zijn groten zwerftocht aan We Tĕnrirawe voor haar zoon La Ma'panjompa gegeven.

komen [1]), is zeer vriendelijk maar kan niets voor haar doen: de goden hebben zo beschikt. Bali dekt weder het hoofd. Zij licht Sawerigading in dat zij al meer dan tien maanden in Tanatĕkko is.[2]) — „Waarom hebt „gij geen boden naar Tjina en Tompo'tika' gezonden toen Lebarisompa „in Sĕnridjawa kwam," vraagt Sawerigading. Zij heeft La Tĕnriliwĕng verzocht dat te doen, maar haar echtgenoot vond het niet nodig, hij zou Lebarisompa wel bevechten. Sawerigading doet enige mededelingen over wat verder zal gebeuren [3]) en hij zal pas gelukkig zijn als zij weer met man en kind en verdere familie in Sĕnridjawa verenigd zal zijn.

Sawerigading wordt naar We Djai geleid: Het kind zal op den juisten dag [4]) geboren worden. Noodweer breekt los. Hij doet iets aan haar buik [5]) en roept de kinderen La Siyanglangi' en We Anebanna
80 naar buiten; de tweeling is geboren. Sawerigading vaagt de duisternis weg en gaat onmiddellijk naar Tjina terug.[6])

Lebarisompa komt dadelijk op de gedachte Tanatĕkko en Pintjĕngpute (van We Djai's kant) later op La Siyanglangi' te laten overgaan en er worden plannen geopperd voor huwelijksverbintenissen der kleinen. Geschenken worden gebracht en toegezegd. Er is feest in de state en den volgenden morgen beginnen hanengevechten die tien dagen duren. De borelingen worden driemaal om het huis rondgedragen, in draagzetels geplaatst; hun levensgeesten worden ingeroepen [7]), alles met bissu-ceremonieën gepaard. (De ziel der kinderen wordt bij de nageboorte gedaan?) Tĕddjorisompa zegt I La Dewata drie hoge staatsdienaren naar Tjina te zenden met huldegiften voor Sawerigading: sirihbenodigdheden alsmede buffels. De heen- en terugreis wordt telkens in twee dagen volbracht.

La Ma'pasĕssung wenste Lebarisompa tijdens de zwangerschap van

---

[1]) Toont te weten dat zij twee generaties jonger is dan hij.

[2]) Als deze tijdsbepaling niet willekeurig is, moet het enigen tijd geduurd hebben vóór Djai van Wewangriwu' naar Tanatĕkko terugkeerde.

[3]) Een en ander komt verderop van zelf ter sprake.

[4]) Op de gewone wijze beschreven; bepaald door zekere verschijnselen in de natuur.

[5]) *nasolai.*

[6]) Hier blijkt weer hoezeer Sawerigading de centrale figuur van het I La Galigo-epos is. Er zijn geen familiebetrekkingen tussen de huizen van Luwu' en Wewangriwu'. Niettemin wordt hij geroepen om uitredding te brengen. Als kleinzoon van Batara Guru beschikt hij over een groot magisch vermogen. Doch dit verklaart niet alles. Zijn vader, Bataralattu' is onbeduidend, zijn zoon I La Galigo is een mauvais sujet wien geen bizondere vermogens worden toegekend. Misschien is de concentratie van bovenmenselijke macht in zijn persoon mede een gevolg van de omstandigheid dat hij een historisch persoon geweest is.

[7]) De hemelse voorouders worden geacht die te kunnen zenden.

We Djai niet te ontmoeten. Hij zendt nu achteraf een deputatie over zee om een teken van belangstelling te geven, zij brengt geschenken enz. mee en kwijt zich plichtmatig van de boodschap dat La Ma'pasĕssung geschreid heeft niet te kunnen komen in de dagen toen de bevalling van We Djai aanstaande was. Hij biedt aan als La Siyanglangi' na zijn grond-betreden naar Timpaladja komt, daar een vrouw voor hem te zoeken.[1])

Als Bali twee jaar in Tanatĕkko is geweest, wil zij nog steeds niets van Lebarisompa weten. Walĕ' volhardt in haar stugge houding. De *manurung*-se laat Walĕ' in Tĕssiambe komen. Bali blijft in de *sao dĕnra*. Op een goeden morgen komt We Djai met de kindertjes in haar kamer. Zij zijn een troost voor haar en zij behandelt ze vriendelijk. Djai brengt nu geregeld zulke bezoeken. Dat wekt de naijver der andere vrouwen, naar dier kinderen ziet Bali niet om. Commérages der vrouwen waarin ook wel enig medelijden met Bali doorklinkt.

De *manurung*-se krijgt in Tĕssiambe bezoek van I La Sanresĕng die een huwelijksaanzoek voor zijn zoon komt doen. Zij beduidt hem dat zijn zoon lang niet voornaam genoeg is voor Walĕ', zij heeft wit bloed. Zij is ook geen echte weduwe. De *manurung*-se betoogt verder dat zij personen als Bali en Walĕ' niet kan dwingen beneden haar stand te huwen. Zij heeft geruchten gehoord over plannen van Palawagau' en anderen om naar Tanatĕkko te komen en in te grijpen. (Uitvoerig.) — Walĕ' heeft het onderhoud in een zijvertrek aangehoord; woedend komt zij binnen, vaart tegen I La Sanresĕng uit, die het veilig vindt zijn biezen te pakken. In haar kamer teruggekeerd barst zij in schreien uit, haar gedachten zijn weer geheel bij Dungkĕllĕng en haar kind en verdere familie. Na tien etmalen de gast der *manurung*-se te zijn geweest, keert zij naar de *sao dĕnra* terug.

Lebarisompa tracht opnieuw Bali te winnen, doch al zijn welsprekendheid werkt niets anders uit dan dat zij zegt: „Eens voor goed, „ik wil niet." De gedachte komt bij hem op haar te doorsteken maar hij verwerpt die weer.[2]) Ten slotte gaat hij Djai's kamer binnen en

[1]) La Siyanglangi' trouwt later inderdaad in Timpaladja. — De beschrijving van de terugreis der boden en het verslag dat zij aan La Tĕnrisĕssung in Tompo'tika' uitbrengen ontbreekt en is waarschijnlijk uitgevallen. Er wordt nog gezegd dat La Ma'pasĕssung met zijn echtgenote spreekt over latere huwelijken van het volgend geslacht. Hierover handelen latere teksten uitvoerig.

[2]) Het zou op oorlog met Sĕnridjawa c.a. uitlopen en hij zou daar zelf bij omkomen.

daarop volgen nog nachtelijke bezoeken aan We Abang en We Ipa.

95 [In den Hemel] La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng verblijven in het paleis (*sao gutu'*) van We Tĕnriabēng en La Punnalangi', thans heer en vrouwe van den Hemel. Zij verlangen naar de aarde terug te keren.[1]) We Tĕnriabēng laat hen eens ontbieden. Zij weigeren te komen: de Hemel heeft hen indertijd niet geholpen, integendeel, een god uit den Hemel, La Ma'karakka, gezonden om Lebarisompa te helpen, hij heeft hun dood bewerkt.

Rĕmmangrilangi' blijft werkeloos want de Schepper en zijn gade hebben het zó gewild; zij hebben gezegd, dat het lot der broeders aldus zou zijn. Hun ziel of geest (*tiniyo*) zou beschermd worden, zij zouden eenmaal weer levend worden en naar de aarde, naar Tanatĕkko, terugkeren om op Lebarisompa wraak te nemen enz.[2]) Tegen den wil des Scheppers kan men zich niet verzetten.

De beide broeders zitten weemoedig neer, denkende aan de aarde. Sawerigading grijpt in; hij zendt een bode naar den Hemel[3]) met een boodschap waarin hij zijn zuster ongezouten de waarheid zegt. „Schaamt „gij u niet, Abēng! Laat de broeders teruggaan naar de aarde, hun „huwelijken herstellen in Sĕnridjawa. Als gij dat niet doet, zend ik „I La Galigo naar Tanatĕkko om Bali te halen en naar Tjina te „brengen." Abēng en Rĕmmangrilangi' beloven te doen wat Sawerigading verlangt. Palawagau' zendt een soortgelijke boodschap aan zijn vader Datu dewata in den Hemel[4]) om La Ma'dungkĕllĕng terug te sturen; zo niet dan zal hij zijn zoon La Ma'sarasa naar Tanatĕkko zenden om Walĕ'[5]) naar Singkiwero te brengen. Hij kan niet toestaan dat zó met een nakomeling van zijn zuster We Tĕnrirawe wordt omgesprongen.

De broeders zitten weder tesamen, jammeren en weeklagen. (Uitvoerig.) Hemelse bissu's trachten hen te troosten. Zij willen niets van

---

[1]) Zij zijn in Sĕnridjawa in den strijd tegen Lebarisompa gevallen, zie hierover tekst A XLIX (Cat. Gal. blz. 560 v.v.). Als bizonder gunstbewijs zijn zij in den Hemel opgenomen en zouden na drie jaar weder naar de aarde terug worden geleid. Dit is hunzelven nog onbekend.

[2]) Beneden volgt de uitvoerige beschrijving.

[3]) Dit is iets bizonders. Sawerigading is het gegeven van tijd tot tijd vrijelijk naar den Hemel te gaan. Maar dat hij ook boodschappen door boden kan laten overbrengen is iets wat men elders niet vindt.

[4]) Hier staat het geval enigszins anders. I La Djiriu' is uit den Hemel neergedaald, huwt We Andiluwu' en keert naar den Hemel terug. Overigens heeft Palawagan' niet het vermogen zelf naar den Hemel omhoog te gaan.

[5]) Er staat Balti, doch Walĕ' is wel bedoeld.

haar weten. Hofdames worden opdringerig maar zij denken slechts aan hun echtgenoten. Zij gaan hun opwachting maken bij Rĕmmangrilangi' en Tĕnriabĕng; dezen zeggen hun dat het nu de goede dag is naar de *sao sĕllung* van den Schepper op te stijgen. Zij worden van allerlei voorzien: wapens om strijd te voeren tegen Lebarisompa, middelen om doden op te wekken (dezelfde als indertijd aan Sawerigading gegeven), geschenken voor familieleden, speelgoed voor hun kinderen, ringen voor hen zelven, die hen in staat zullen stellen noodweer te ontketenen, ook hemelse strijders om hen op aarde bij te staan. Te noen laat Rĕmmangrilangi' hen naar het paleis van den Schepper omhoog zweven. Zij maken door hun schoonheid een gunstigen indruk.

In Tanatĕkko zitten Bali en Walĕ' te schreien. Lebarisompa doet weer een poging Bali tot een huwelijk te bewegen. Hij biedt nu zelfs aan alle zijne bijwijven het huis uit te zetten; er zal dan slechts wit bloed in het huis zijn. Zij gaat troost zoeken bij haar zoogmoeder. Walĕ' zegt tot de *manurung*-se dat zij het spoor van haar neef naar het Geestenrijk wenst te volgen enz.[1])

De prinsessen van den Schepper in den Hemel voeren gesprekken over de twee broeders, Bali, Walĕ' enz.

Als de broeders tien etmalen in het paleis van den Schepper verbleven hebben, acht de Schepper den tijd gekomen hen naar de aarde neer te laten. Hun volgelingen zijn verheugd naar de aarde terug te zullen keren.[2]) [3]) De broeders moeten zien naar zon en maan en zullen, omstuwd door bissu's en onder muziekgeschal mitsgaders hun volgelingen worden neergelaten. Zij worden gebaad, er wordt geofferd. Zij moeten ook op stalen lanspunten springen;[4]) de Schepper verstrekt hun een maal, zij krijgen een sirihpruim en worden geolied om de

---

[1]) Deze uitlating berust op de voorstelling dat 's mensen *bannapati* na zijn dood naar het Geestenrijk gaat. Zij weet nog niet dat de helden in den Hemel zijn opgenomen.

[2]) Dit zijn de mannen die met hen in Sĕnridjawa gestreden hebben en gesneuveld zijn. Hun aanwezigheid in den Hemel wordt hier voor het eerst gemeld. Hoe zij daar gekomen zijn, wordt niet gezegd.

[3]) Datu Palinge' geeft in verband met de a.s. neerdaling der broeders met gevolg een opsomming van personen die voor en na als *manurung* naar de aarde zijn afgedaald, wat de broeders niet zijn. Deze opsomming die zonder direct verband met den tekst gegeven wordt, komt niet geheel met wat van elders bekend is overeen.

[4]) Om zich te harden en onkwetsbaar te maken?

hemelgeur te doen verdwijnen. Hij roept hun *sumangĕ'* (levensgeesten) op, zij krijgen de levensflikkering [1]) en hij laat hun *wadjo* terugkeren; *wadjo* is schim, ook: spiegelbeeld, maar schijnt hier gebruikt in de betekenis „bannapati". Nu hebben zij hun *djiwa* (ziel) weer bijeen en zijn zij weer levend.[2]) Dit neemt niet weg dat het leven en gebaren der broeders tijdens hun verwijl in den Hemel geheel op dezelfde wijze beschreven worden alsof zij op aarde waren. Dit zelfde geldt trouwens voor de hemellingen die in den Hemel zijn. De verschillende hier genoemde termen worden niet scherp onderscheiden. De nederdaling op den regenboog wordt uitvoerig beschreven. Men laat hen ceremonieën doormaken alsof zij pas geboren, dus herboren, zijn en wat daarna in den loop der jaren verder volgt, o.a. het op den schommel geplaatst worden. Het bad strekt zich over allen die mee zullen afdalen uit. 't Is een schitterend schouwspel.[3])

Er wordt een bode naar La Ma'karakka, die zich in een hogeren hemel bevindt, gezonden met een boodschap van den Schepper. Hij hoede zich de broeders opnieuw te doden. La Ma'karakka verdedigt zich: Hij is in Sĕnridjawa Lebarisompa gaan helpen en heeft dat gedaan door de broeders te laten sneven, omdat La Iwĕng een fout had begaan. Zijn dood was een strafoefening, hij had Bali die door de afspraak van La Ma'panjompa, haar vader, nog vóór haar geboorte, met I La Sekati, vader van Lebarisompa, gemaakt, met dezen moest huwen, vóór het zover kwam, als het ware vóór zijn neus weggekaapt. Die schuld is nu gezoend en daarom belooft La Ma'karakka dat hij nu niet zal ingrijpen.

---

[1]) *madjasulo.*

[2]) De voorstelling is deze: Na op het slagveld van Sĕnridjawa door toedoen van La Ma'karakka gevallen te zijn, zijn hun *bannapati*'s naar het Geestenrijk onder de aarde gegaan. Als nl. iemand op aarde sterft gaat zijn *bannapati* daarheen, het lijf blijft op de aarde en wordt begraven. Het geestenrijk heeft een voorterrein, door een brug met het eigenlijke geestenrijk verbonden. Is men de brug overgetrokken, dan kan men niet meer terug; er is geen grens aan het bestaan der *bannapati* gesteld, men zou haar dus het onsterfelijke van den mens kunnen noemen. — De broers zijn nu, zoals verderop toegelicht wordt, door de gunst des Hemels, door goden vandaar uit het voorterrein naar den Hemel omhoog opgehaald. Maar zij zijn nog geen aardse mensen, het „leven (tuwo)" is aan het aardse bestaan verbonden. Zij worden dat pas als zij door den Schepper van *sumangĕ'* (levensgeesten) worden voorzien, waardoor hun *djiwa* weer „bijeen" is. Afwisselend met *djiwa* wordt *tinyo* gebruikt, ook een woord voor „ziel" dat echter niet deelbaar is. De *sumangĕ* moet wel van den Hemel komen, maar is bepaaldelijk aan het leven van den mens op aarde gebonden; het best met „levenskracht" of „levensgeesten" weer te geven.

[3]) De beschrijving bevat interessante bizonderheden, die hier echter voorbij moeten worden gegaan om niet te uitvoerig te worden.

De broeders krijgen op hun tocht vele geschenken en erfgoederen voor de familie mee. De Schepper voegt erbij dat zij nu tegen Lebarisompa moeten vechten en geeft nog enige met name genoemde middelen, allen erop berekend La Iwĕng sterker te maken.[1]) 't Gewas gedijt niet in Sĕnridjawa sedert den oorlog, de waringin's kwijnen enz., dat alles vermogen de middelen te herstellen en nog veel meer. Slechts het middel om doden op te wekken kan de Schepper niet geven, dat is alleen bij Sawerigading en Palawagau' (?). Vgl. het einde van noot [1]). La Iwĕng en Dungkĕlling geven jegens den Schepper hoog op van wat zij alles tegen Lebarisompa c.s. zullen doen. De Schepper lacht om hun brallen en zegt dan: „Lebarisompa was niet vals, hij wilde uw land niet „verwoesten, hij zocht Bali en niets anders. Als gij hem bevecht, zal „hij zich onderwerpen; doodt hem niet. Krakeelt niet, weest goed met „hem, hij is uw verwante, evenals La Tĕrisĕssung en La Ma'galattung. „Hij zal een „levend lijk" zijn." [2])

De Schepper laat twee schepen uitrusten voor de broeders mitsgaders 700.000 andere schepen voor het gevolg en 1000 vrachtschepen.[3]) De hemelketting wordt losgemaakt, de hemeldeur geopend en onder noodweer daalt de vloot omlaag. Zij gaat driemaal rond op een door den Schepper getrokken baan en zinkt dan door de aarde weg naar Marapĕttang, het voorland van het Geestenrijk en stijgt dan weer op naar de aarde bij Tanatĕkko. Matarakilĕ', ter plaatse aanwezig, verneemt dat de broeders, na eerst in den Hemel te zijn geweest, komen om te vechten. Hij is als verpletterd. Het oorlogstuig van de vloot wordt aan land gebracht. De volgelingen der broeders blaken van krijgslust. I La Tangarĕng die juist bij de riviermonding een bad wil nemen haast zich terug naar de *sao dĕnra* om Lebarisompa op de hoogte te brengen. Deze wil eerst niet geloven dat La Iwĕng en Dungkĕllĕng daar zijn. „Zijn de doden weer levend geworden? 't Zullen handelaren zijn. „Wie zou hier gewapend durven komen!" — Bali is op het punt flauw te vallen. I La Tangarĕng gaat weer in vermomming naar de rivier. Hij ziet de broeders in staatsie aan wal komen en gaat Lebarisompa

---

[1]) 't Zijn dezelfde middelen die Sawerigading indertijd ter beschikking zijn gesteld toen hij van Luwu' naar Tjina vertrok en waarmee hij zeven maal op zee gestreden heeft; zie o.a. A XIV, XV, XVII, XVIII, XIX (Cat. Gal. blz. 153 v.v.). Er wordt nog gezegd dat Palawagau' ook zevenmaal met zulke wapens gevochten heeft. Hiervan is geen tekst bekend. Misschien wordt Adji Laide bedoeld.

[2]) *bakke tuwo.*

[3]) Sluit niet goed aan bij wat boven gezegd is. De gehele beschrijving van de nederdaling is rommelig en verward.

nader bericht brengen. Deze gaat nu zelf de vreemdelingen bespieden, onderkent de broeders en de helden die in Sĕnridjawa met hen samen gestreden hebben en gevallen zijn. De aanblik brengt hem in de war. Teruggekeerd in de *sao dĕnra* moet hij een sermoen van La Ma'laniung aanhoren over zijn nalatigheid zich niet tot den oorlog toegerust te hebben. Hij ziet nu het gevaar van den toestand in, laat de wapens gereed maken, de vazallen oproepen en zich bij de poort van zijn state opstellen. Kwansuis de vreemdelingen niet kennende, vraagt hij naar hun begeren. — „Wij komen om te vechten." — Lebarisompa gaat er vriendelijk tegen in, biedt sirih en stelt voor vreedzaam hanengevechten te houden, doch als de vreemdelingen vechten willen, hij is bereid. De vrouwen in het paleis komen in opschudding, zij geraken onder den indruk van de schoonheid der broeders. We Abang en We Ipa hebben nooit zulke mooie mannen gezien. Bali en Walĕ' zien hen in de verte, de eerste kan zich nog niet bekennen dat het werkelijk La Iwĕng is. Zij gaan naar het vreemdelingenverblijf, waar zij beide dames aantreffen. Een grote ontroering maakt zich van hen meester. We Abang en We Ipa slaan beide vrouwen gade, zij moeten haar onwankelbare trouw erkennen. We Djai echter houdt zich verborgen. De zusters kunnen haar tranen niet langer bedwingen. Haar ontroering werkt aanstekelijk op de andere aanwezigen. De bijwijven hebben leedvermaak dat Lebarisompa zich Bali ziet ontgaan. De hooghartige Walĕ' kan niet hebben dat zij zó spreken, want zij zijn van lage geboorte en Lebarisompa heeft voornaam bloed. Na aldus de vrouwenschaar uitgefoeterd te hebben gaat zij naar haar djadjarĕng in een aanbouw van het paleis terug. Bali ruikt geur van den Schepper, ook Sawerigading en Palawagau' hadden die.[1]) Zij wordt benauwd en moet worden bijgebracht, haar verlangen La Iwĕng te ontmoeten wordt steeds heviger.

De broeders spreken met Lebarisompa over de bij de hanengevechten in acht te nemen regels. Lebarisompa wil kampen op de gebruikelijke wijze, maar de broeders, op oorlog aansturende, eisen dat men van weerszijden zijn leven zal inzetten. Dat maakt Lebarisompa woedend. La Ma'laniung en I La Tangarĕng zijn nog in twijfel. De vreemdelingen schijnen La Iwĕng en Dungkĕllĕng te zijn maar zij spreken als hemellingen.

De broeders smijten met hanenkrengen en de strijd ontbrandt. Zij voeren een snorkende taal maar Lebarisompa is nu ook vastbesloten.

---

[1]) Er is boven gezegd dat de broeders herhaaldelijk gebaad werden in den Hemel om de hemelgeur te doen verdwijnen.

Beschrijving van den slag. We Djai zendt een bode naar Tĕssiambe en andere plaatsen om te komen helpen en naar Mario om La Tĕnrisĕssung te zoeken.

De volgelingen van La Iwĕng en Dungkĕllĕng bieden aan alleen verder te vechten tesamen met de hemelse hulpscharen. Laten zij naar de *sao dĕnra* gaan om Bali en Walĕ' vandaar weg te halen en naar de schepen te brengen.[1]) Dungkĕllĕng wil daar niet van horen, hij wil doorvechten en meent dat La Iwĕng naar de *sao dĕnra* moet gaan. Deze laat zich dat kalm aanleunen. Hij gaat het paleis binnen, wendt zich tot een bijwijf, vraagt naar Bali's kamer. Zij verwijst hem naar een volgend vertrek, naar een ander bijwijf en zo gaat het door, een hele rij vertrekjes waar met name genoemde bijwijven zijn opgeschoten langs tot de djadjarĕng waar de drie echtgenoten van Lebarisompa zich bevinden. Telkens als La Iwĕng een bijwijf gepasseerd is, houdt het een korte alleenspraak over den man met zoveel schoonheid en daarna komen zij in troepjes bijeen om over het geval door te praten. Eindelijk bereikt hij Bali's kamer, het diepst in gelegen, bij de hoofdpaal van het huis. Zij slaapt op de door Tjolli'pudjie voor de bruiloft met Lebarisompa versierde lamming. La Iwĕng weent van ontroering. Zij ontwaakt, komt naar buiten, gaat in haar djadjarĕng zitten en bedekt het gezicht. Zij heeft een droom gehad en vertelt dien aan haar zoogmoeders. La Iwĕng verscheen, greep haar aan, zette haar met Walĕ' in een draagstoel en bracht haar beiden naar de rivier enz. Toen werd zij wakker.

Men praat door over de betekenis van dezen droom, waarbij We Siratena het voor Lebarisompa opneemt. Bali verwijt La Iwĕng die naast haar komt zitten dat hij haar in den steek gelaten heeft, de afspraak was toch dat zij samen voor goed naar het Geestenrijk zouden gaan. Hij legt uit wat er alles met hem gebeurd is sedert hij door toedoen van La Ma'karakka sneefde, met name dat Rĕmmangrilangi' hem uit het Geestenrijk is komen halen en naar den Hemel gebracht heeft. In de twee jaren dat hij weg geweest is, heeft de Schepper haar niet laten sterven, zegt Bali, zij bleef onverschillig voor het leven op de aarde. Hij betoogt daartegenover dat hij ondanks verlokkingen in den Hemel haar trouw gebleven is en aldaar aan haar gedacht heeft[2]) enz.

---

[1]) De strijd wordt in het vrije veld gevoerd en de *sao dĕnra* waar alleen vrouwen zijn achtergebleven ligt buiten het bereik der troepen van Tanatĕkko.

[2]) La Iwĕng vertelt zijn geschiedenis niet ten einde tot het ogenblik hunner ontmoeting; mogelijk is hier een hiaat, hoewel niet aangegeven.

La Iwĕng vraagt waar Walĕ' zich bevindt. Bali laat haar roepen. Zij komt, toont zich dankbaar dat de Schepper La Iwĕng terug heeft doen keren maar is bedroefd dat Dungkĕllĕng dood is. Nu hoort zij dat hij leeft en bij de strijdende troepen is. Bali vertelt aan La Iwĕng haar wederwaardigheden in Tanatĕkko na zijn heengaan. De zoogmoeders dringen aan dat Bali en Walĕ' naar de schepen zullen gaan. Bali laat alle uit Sĕnridjawa meegekomen lieden, een groot aantal, uit de huizen waar zij zijn ondergebracht, bijeenroepen. Walĕ' staat klaar onmiddellijk te vertrekken, Bali wil eerst de echtgenoten van Lebarisompa ontmoeten. Walĕ' voegt de daad bij het woord, stapt in haar draagstoel en trekt met haar gevolg af naar de rivier zonder de bewoonsters van het paleis gegroet te hebben. Dungkĕllĕng kan van het gevechtsterrein den stoet zien gaan, er is slechts één draagstoel en nu is hij in het onzekere of Walĕ' misschien omgekomen is. Hij zendt één zijner aanvoerders met een kleine macht naar de schepen en geeft hem twee ringen die hij van den vinger neemt, mede, voor elk der zusters één. Is Walĕ' daar, dan moet zijn afgezant een sirihpruim voor hem vragen om zich te sterken.

Walĕ' treft aan boord vele uit den Hemel met het tweetal meegekomen strijders aan. „Waarom zijt gij niet op het slagveld?", vraagt zij. — Dungkĕllĕng heeft hen weggezonden, hij wenste met zijn aardlingen den strijd alleen te strijden. La Muledatu (de bovengenoemde afgezant van Dungkĕllĕng) stelt haar beide ringen ter hand. Hij ontvangt een pruim terug, brengt die aan Dungkĕllĕng die ervan geniet. Nu weet deze dat Walĕ' op het schip is, zij heeft de boodschap meegegeven dat hij moet standhouden; de pruim zal hem daarin steunen.

In Tanatĕkko heeft Bali zich prachtig gekleed, zij nuttigt samen met La Iwĕng één pruim en begeeft zich naar de djadjarĕng van We Djai waar ook We Abang en We Ipa aanwezig zijn benevens alle bijwijven. Zij houdt in waardige taal een toespraak die tevens een afscheid zal zijn. Zolang zij in Tanatĕkko geweest is, heeft Lebarisompa haar nog niet met de punt van een hanenspoor aangeraakt. Alles wat hij haar heeft willen geven, wenst zij niet te behouden. „Deelt het met u allen." Dit geldt ook voor wat anderen haar gegeven hebben. Zij somt alles, stuk voor stuk, op en vermeldt erbij voor wie een en ander bestemd is; dit zijn, zonder uitzondering, leden van het volgende geslacht en jonge mensen: de zoon van We Abang, de zoon van We Ipa enz. We Djai aanvaardt alles, namens allen en is daarbij tot tranen geroerd. Bali zegt vaak verschil van opinie met de andere paleisbewoonsters te hebben gehad, vaak onaangenaam bejegend te zijn, zij wenst dat alles te

vergeten. Maar men begrijpe: haar droom heeft haar gezegd dat Lebarisompa haar echtgenoot niet is. „Wat hij mij ook gaf, schonk mij „geen vreugde." Zij verlangde slechts naar haar man en nu gaat zij naar haar land terug. Tot allen zegt zij: „Weest goed met Lebarisompa."

De vrouwen antwoorden in gelijken geest; eerbiedig en vererend. 't Ogenblik van vertrek is gekomen. Bali stapt in haar draagstoel, door allen tot aan de schepen uitgeleide gedaan. We Djai merkt op dat Walĕ' zo geheel anders gehandeld heeft; die is stilletjes, zonder afscheid te nemen, weggegaan. Op weg naar de rivier gaat Bali nog in Tĕssiambe bij de ouders van Lebarisompa aan.[1]) I La Sekati heeft nog iets op het hart, waar Bali op antwoordt maar Tjolli'pudjie wenst haar zonder voorbehoud alle goeds.

Als La Iwĕng en Bali aan boord komen, heerst er grote vreugde. Walĕ' maakt La Iwĕng een aanmerking dat hij niet naar het slagveld is gegaan.[2]) Hij tracht er zich uit te praten maar besluit dan toch te gaan.

Na zijn aankomst op het slagveld, wordt de strijd hervat. Dungkĕllĕng zendt een gewapende macht naar de schepen om Bali en Walĕ' te beschermen. De aanvoerders uit den Hemel vechten thans ook mede. In verscheidene buurtschappen worden verwoestingen aangericht. Na hevig vechten, waarbij Lebarisompa vooral door La Tĕnrisĕssung en I La Mangkau' gesteund wordt, wordt zijn leger uit elkaar geslagen. De twee broeders gaan nog niet terug naar de schepen, zij maken een rondgang over bergen en dalen en zien Lebarisompa wegtrekken, zijn zonnescherm heeft hij in den strijd verloren; zij willen afwachten of hij soms terug zal komen. Het volk meent dat de uit den dood herrezenen nu hun meesters zijn. La Ma'laniung en I La Tangarĕng trachten Lebarisompa te overtuigen dat de strijd verloren is. Hij kan nog geen afstand doen van Bali. Het was lelijk van zijn vader en van La Ma'galattung zich niets van hem aan te trekken[3]) en werkeloos toe te zien toen Bali weggevoerd werd. Hij weent.

Na in den nacht de wacht in het veld gehouden te hebben, gaan de broeders 's morgens naar Amĕsangĕng, het paleis van Somparitimo." I La Dewata bevindt zich ook daar. Zij zegt hem te doen wat goed voor het land is. Hij gaat in zijn draagstoel de broeders tegemoet. Deze wachten hem af; als hij niet vechten wil, kunnen zij naar de schepen

[1]) I La Sekati merkt hier op dat La Iwĕng (en dus ook Dungkĕllĕng) drie jaar dood is geweest, een termijn dien men ook elders genoemd vindt. Hiervan zijn de laatste twee jaren in den Hemel doorgebracht.

[2]) l. gebleven.

[3]) Dat La Ma'galattung zich afzijdig hield, is oud zeer. Hij is wel met zijn broeder verzoend maar den met hem gevoerden strijd zal hij niet vergeten zijn.

teruggaan. Immers, I La Sekati heeft het vertrek van Bali ook onverschillig aangezien. I La Dewata spreekt vriendelijk. Hij was niet één van zin met Lebarisompa, hij heeft zijn eigen vanen niet bij de zijne gevoegd. Integendeel brengt hij wisselklederen en een open zonnescherm en de toezegging dat het vechtende volk zal wegtrekken. „Staakt den „oorlog, gij hebt aan uw gelijke vergelding gebracht." De broeders trekken af naar de schepen. Bali en Walĕ' komen hun al tegemoet. Gezamenlijk gaat men terug naar de schepen. De paren zitten innig bij elkaar. Dungkĕllĕng zegt tot Walĕ': „'t Is nog net als vroeger vóór „ik naar het Geestenrijk ging."

Er heerst grote vreugde op de schepen. Er worden veel pruimen gewisseld. Van den wal is er veel bekijks. I La Dewata komt een laatsten groet brengen. Als hij Bali en Walĕ' aandachtig beschouwd heeft, zegt hij bij zichzelf: „Was ik ook nog maar jong!" Een zo schone vloot hebben alleen Sawerigading en I La Djiriu' van Tompo'tika'.

De vloot gaat onder zeil. De zoogmoeders offeren eieren en sirih aan de zee. I La Dewata keert huiswaarts naar Amĕsangĕng, hij houdt een nabetrachting met Somparitimo' en laat alles wat Bali in Wewangriwu' (Tanatĕkko) beleefd heeft nog eens de revue passeren. Zij kan het nog steeds niet zetten dat hij indertijd vóór We Djai die niet „standesgemäsz" is, tegen Bali partij getrokken heeft. I La Dewata vindt het verstandigst zijn (ongemakkelijke) echtgenote daarop niets terug te zeggen.

Aan boord zitten La Iwĕng, Dungkĕllĕng, Bali en Walĕ' gevieren bij elkaar. Dan komt bij La Iwĕng het hoge woord er uit. Is er tussen „u en Lebarisompa niets voorgevallen?" — Haar antwoord stelt hem volkomen gerust. „Lebarisompa is de rivier niet overgestoken". — Nu, hij kan ook verzekeren dat hij steeds en alleen aan haar gedacht heeft. De schepen dobberen in volle zee.[1])

Lebarisompa besluit naar Tanatĕkko te gaan. Als hij daar komt, zegt We Djai: „Zij is hier niet, zij is weggezeild." Het huis ligt vol lijken.[2]) Lebarisompa zit half dood neder, kijkt dan in de richting van Sĕnridjawa. Een hooggestemd loflied op Bali komt, hortend en stotend, over zijn lippen. „Ik heb u toch niet tegen uw zin gedwongen." Hij gaat naar haar slaapvertrek, voelt zich als een weduwnaar. Hij schreit aldoor. Zijn hoop is weg, La Iwĕng heeft hem beschaamd. Zeker, hij

[1]) Uit het vervolg blijkt dit niet de bedoeling te zijn.

[2]) De vijand heeft hier tegen het einde van den oorlog huisgehouden.

heeft vrouwen bij de vleet, maar geen Bali. Hij zou haar allen den bons gegeven hebben, als zij maar gebleven was enz. enz. Allengs krijgt de woede tegen zijn verwanten die hem niet gesteund hebben tegen La Iwĕng die, dood, herleefde, weer de overhand. „Waarom zou mijn kop „er niet afgaan?" — „La Ma'laniung!" roept hij, „ga naar de rivier, „reed een vloot uit. Ik ga La Iwĕng en Dungkĕllĕng, die onbeschaam- „den, achterna." Het volk mort en is ongeneigd de vloot te bemannen. „Houdt hem tegen", roept men tot zijn vrouwen en de bijwijven. Zij spuwen van afkeer. Hij loopt het paleis uit, gaat naar de baruga en houdt daar een toespraak. Zijn ouders komen aanlopen en trachten hem te weerhouden. Niets helpt. Hij gaat door naar de rivier, de vloot is uitgerust voor den strijd en kiest zee.

Aan boord van de Sĕnridjawa'se vloot heerst voortdurend grote vrolijkheid. Zij dobbert wat rond.[1]) De vloot van Lebarisompa komt in het gezicht. De broeders plaatsen zich onder hun pajoeng's, de aanvoerders roepen alle hens aan dek. De zeeslag vangt aan (uitvoerig beschreven). Het volk van Lebarisompa vecht niet van harte. Zijn schip breekt in tweeën. Zwemmende klimt hij op het wrak. De twee getrouwen La Ma'laniung en I La Tangarĕng zien in dat de strijd verloren is, maar Lebarisompa vecht koppig door. Dungkĕllĕng gaat op het wrak over en wil hem doden, maar La Iwĕng, die hem vergezelt, herinnert aan het woord van den Schepper dat hij niet gedood mag worden, maar als een levend lijk moet zijn.[2]) Tot overmaat van ramp laat de Hemel noodweer neder. Dan onderwerpt Lebarisompa zich, hij groet Hemel en Onderwereld eerbiedig, hij moge vervloekt zijn als hij den strijd tegen Sĕnridjawa weer opvat. Zich tot de broeders wendende, groet hij ook dezen eerbiedig; de hitte van zijn haard moge doven, als hij maar naar Tanatĕkko kan terugkeren, hij zal buffels offeren aan zijn voorouders in den Hemel en, ten slotte, laten La Iwĕng en Bali naar hun land terugkeren. — La Iwĕng: „Keer terug tot het erfdeel uwer „vaderen, geef het over aan uw nageslacht. Laten wij voortaan één „zijn in lief en leed."

Als La Iwĕng en Dungkĕllĕng op hun schip terug zijn, verzucht Bali: „Mocht Lebarisompa's onderwerping gemeend zijn!" Walĕ wil weten of Dungkĕllĕng hem den kop heeft afgeslagen. „Beter dan dat", zeggen de broeders, „hij is een levend lijk."

[1]) Dit ter verklaring dat zij door de vloot van Lebarisompa wordt achterhaald.

[2]) Het is *pemali* (verboden) een mede-vorst van den hoogsten bloede (uit een *manurung*-geslacht) te doden.

Lebarisompa vaart huiswaarts. La Ma'galattung (die niet mee uitgevaren is) komt in Tĕssiambe aanvaren, hij zet zijn schip op het strand en gaat het paleis zijner ouders binnen. Zij vragen of Lebarisompa terug is. — Hij is nog buitengaats en schaamt zich de rivier binnen te lopen. De vrouwen in Tanatĕkko hebben het voortdurend over hem, maar zij zijn ook vervuld van Bali en Walĕ' en spreken over haar zachter dan over hem.

Lebarisompa komt de baruga binnensluipen, zijn wapens zijn doorweekt, zijn kleren druipnat. La Ma'laniung en I La Tangarĕng zijn bij hem. De vrouwen gaan uit het paleis naar de zwijgende mannen. De drie echtgenoten doen hem verwijten, de bijwijven smaden hem. Hij wordt woedend over de giftige opmerkingen en dreigt haar te zullen doorsteken. We Tĕnritipa werpt zich neer bij de hoofdpaal van het huis, zij ziet Bali niet, zou deze verdronken zijn of in handen van zeerovers gevallen? enz. Aan Tĕddjorisompa wordt een kennisgeving gezonden dat Lebarisompa terug is gekeerd; hij heeft zich onderworpen. De *manurung*-se wringt zich de handen. Tĕddjorisompa bejammert dat alles zo is gelopen en Bali niet aan Lebarisompa gekoppeld is.

La Tĕnrisĕssung bespreekt met zijn vertrouwden hoveling de mogelijkheid dat Sĕnridjawa zich tegen Timpaladja zal keren wegens medeplichtigheid aan La Iwĕng's en Dungkĕllĕng's dood, indertijd in Sĕnridjawa. Mochten zij komen, adviseert La Ma'palĕppĕ', dan zullen wij hen vriendelijk tegemoet gaan. La Tĕnrisĕssung beaamt de woorden van zijn raadsman.

Lebarisompa, terug in de *sao dĕnra,* is drie etmalen lang te beschaamd om het huis te verlaten. Hij peinst aldoor over Bali. Zou zij nog wel eens aan hem denken? Hij is toch goed geweest voor haar.

De Sĕnridjawa'se vloot dobbert al zeven etmalen in volle zee en komt niet verder. La Iwĕng oppert de mogelijkheid dat een boze geest [1]) van Lebarisompa rondwaart. Men verwerpt die mogelijkheid. (Hierop volgt:) De broeders zeilen op gewapende schepen naar Rompegading waar zij na vijf etmalen aankomen.[2]) De rivier is met palissaden versperd om het binnendringen van pestilentiën te keren. Het is er donker en verlaten. Er ontstaat een schermutseling met vissers als zij de ver-

---

[1]) *padangĕngĕng.*

[2]) hoewel de vloot niet verder kan komen. De bedoeling van dit intermezzo wordt niet verklaard. Het hier voor het eerst genoemde Rompegading moet een onderhorigheid van Sĕnridjawa zijn want men rouwt er over den dood van La Iwĕng en Dungkĕllĕng en de roof van Bali.

sperringen verbreken, doch de vrede wordt hersteld als zij zich bekend maken. De broeders keren met hun mannen naar de vloot terug. De vaart naar Sĕnridjawa heeft nu doorgang. Afgesproken wordt, na aankomst, in stilte naar het paleis te gaan om het vorstenpaar niet te doen schrikken.

Den volgenden morgen komt de vloot vóór de rivier. De palissadering (reden als boven) wordt opengemaakt. La Ma'panjompa, Tĕnrisumpala, het nog ongehuwde zusje van Bali en Walĕ', We Madutana, met groot gevolg, verlaten juist het paleis om een bezoek aan het graf van La Iwĕng en Dungkĕllĕng en hun gesneuvelde onder-aanvoerders te brengen en buffels te offeren.

Allen gaan aan wal, Bali en Walĕ' onder gouden pajoengs. La Iwĕng zendt La Parakasi naar het graf om de ouders te waarschuwen. Daar zijn allen uit de hoofdstad heengetrokken. 't Is doodstil, geen kind speelt bij den weg. De vensters van het paleis zijn gesloten, de blaren der bomen zijn uitgedroogd, zelfs de heilige vijgeboom heeft de blaren naar binnen gekeerd. Bali en Warĕ' komen bij de poort in de omheining van het paleis; hand in hand met hun echtgenoten gaan zij de trappen van het paleis op. Degenen die daar zijn achtergebleven, zijn stom verbaasd en dan verheugd.

La Parakasi komt in vermomming bij het graf. Hij zegt tot La Ma'panjompa dat zijn dochters en haar echtgenoten in het paleis zijn. Tĕnrisumpala moet ondersteund worden als zij het bericht hoort. La Ma'panjompa's eerste aandrift is hem te doorsteken, menende dat hij bedrogen wordt. Maar dan bedenkt hij zich, het bericht zou waar kunnen zijn. Immers, We Tĕnriabĕng heeft gezegd dat de broeders zouden herleven en hun huwelijken zouden worden hersteld.[1]) We Madutana slaat La Parakasi met de kwispedoor en spuwt sirihspeeksel naar hem. Hij lacht slechts en neemt zijn vermomming weg, vertelt dan in het kort wat er gebeurd is, ook dat Lebarisompa nu een levend lijk is. Het vorstenpaar vraagt nu niet verder. La Ma'panjompa laat de goudversiering van de graven afnemen, het volk grabbelt naar hartelust. In verheugde stemming, in een stoet zonder orde, haast men zich naar het paleis terug. Beschrijving van het weerzien. In plaats van met *wĕnno'* worden de teruggekeerden met stofgoud bestrooid. We Tĕmma'luwa die zich van Lebarisompa heeft afgekeerd, is mede aanwezig. Er wordt een maal aangericht met de lievelingsspijzen van Bali en Walĕ'. La Ma'kasaung en La Ma'karoda die in Limpomadjang en Letengriwu'

[1]) Hoe hij aan deze wetenschap gekomen is, wordt niet gezegd.

waren, komen opdagen. Allen wenen van ontroering. De vreugde is algemeen.

De tekst eindigt abrupt, vermoedelijk ontbreken slechts enkele zinnen.

NAAMLIJST.

1. TĔDDJORISOMPA BATARA WEWANG, uit de Onderwereld opgekomen, grondvester van WEWANGRIWU'.
2. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, de *manurung*se, echtgenote van 1.
3. I LA DEWATA LA WALINONO I LA SANGIANG I TO MANGKAU' (ANGKAU'), vorst van WEWANGRIWU', zoon van 1 en 2.
4. TJOLLI'PUDJIE WE TJINA PAMENERIE DATUMANGENRE' PUNNA LANGKANA MANURUNGE in TĔSSIAMBE, echtgenote van 12, dochter van 1 en 2.
5. SOMPARITIMO' WE KAWA, echtgenote van 3, dochter van 7, van TOMPO'TIKA'.
6. DATU BISSU I WE ATAWĔNG WE MA'PANJIWI' WE OGI' WE MA'DĔTTIA TO MAMPU TO PALENGORĔNG, echtgenote van 3 van minderen stand, dochter van DATU TO MAMPU (onzeker), heet ook DATU TO PATJING.
7. POLALĔNGE ADJUWARA (ANJUWARA) LAKKO RITUNGO WE TEPULINGE', tweelingzuster van 1, moeder van 5.
8. LA TĔNRISĔSSUNG [1]) (1) TO TIMO' SIMPURUWEWANG UNRUPABETA (°SIBALI) RIUMANGKAU' van MATANGSOLO' en TIMPALADJA en TOMPO'TIKA', zoon van 3 en 5, TUNĔ'MUTIA PADJUNG LAKKOE.
9. WE TĔNRIPADA WE ATUNGRIWU', DAENGMA'LELE WE TĔNRIWALĔ' II PUNNA LIPUE RI AMĔSANGĔNG, dochter van 3 en 5, jonger dan 8.
10. PANTJAITANA (WE DJAI) BONGAWALIE PATEKĔ'TANA WE TONRALIPU WE TODAMPALI BISSULOLO van PINTĔNGPUTE, dochter van 3 en 6, gehuwd met en eerste vrouw van 14.
11. I LA MANGKAU' PAGĔ'LIPUE PADUMPA'LIPU MALAETĔPPA (PARALA TĔPPA) DAEMPARANI DAENG SIPUWANG TO PINTJĔMPUTE TO PANGKĔLLARĔNG, zoon van 3 en 6, ouder dan 10, getrouw volgeling en raadsman van 14.
12. I LA SEKATI LEBATA'LALLO TO PALĔTTEI OPUNA WENGĔNG van TĔSSIAMBE, zoon van 7, echtgenoot van 4, neef van 108 (in aanmerking genomen dat WEWANGRIWU' 2 graden gezakt is).

---

[1]) In andere teksten als La Tĕnrisĕssu' opgegeven; waarschijnlijk is °sĕssung juist, uit het Boeginese schrift is dit niet op te maken.

13. La Ma'galattung Patuwariwu' To Kĕssi Leba To Suppa' (Datuna Suppa') Pabalilari Paralakati To Tjenrana La Tĕnripĕppang II Daempalie, Sumangĕ'ala La Padjumpero (II) Punna bolae ri watang Suppa' Datuna Soppeng, tweede zoon van 12 en 4, echtgenoot van 1.
14. Lebarisompa I La Patau (Lebapatau) Malaesanrang (Paralasangrang) Matanatika' Datu pamusu' Apewadjungĕng lili tanae Lebapatau van Tana tĕkko, oudste zoon van 4 en 12.
15. We (Pa)lĕtte(i) Bataratungkĕ', dochter van 4 en 12, echtgenote van 11.
16. We Tĕnriabang Atingpanampe Dĕttiasoro' To Djawa Mangkasa', echtgenote van minderen rang van 14.
17. We Tĕnritipa (We Ipa) Karaempogi' To Pao, *idem.*
18. We Samangkĕllang van Bonto', bijwijf van 14.
19. We Patunĕrrĕng van Mario, bijwijf van 14.
20. We Tjammingradja van Lompo, bijwijf van 14.
21. We Ma'pewadjo' van Gara, bijwijf van 14.
22. We Ma'duwalĕ' van Suppa', bijwijf van 14.
23. We Tĕnrilĕllung van Kĕssi, bijwijf van 14.
24. We Tokkentjawa To Gara (Pinangsumpu'), bijwijf van 14.
25. We Marangina, To Awo, bijwijf van 14.
26. We Tĕnriwewang I To Tjaru, bijwijf van 14.
27. Tĕnrisa(w)ungĕng, bijwijf van 14.
28. Tĕnriparola To Sawito, bijwijf van 14.
29. We Tĕnriseno van Bulu'duwa, bijwijf van 14.
30. Tĕnritalunru', bijwijf van 14.
31. We Tĕlladju To Bĕrru', bijwijf van 14.
32. We Sawetompo', bijwijf van 14.
33. Towapasawĕng, 1e staatsdienaar van 3.
34. To Pawĕllĕrri, voornaam hoveling van 3, omroeper.
35. We Tĕnriwewang II, is puwang.
36. Opu Lamuru Datuna Soppeng, een zoon van 3.[1])
37. La Pabitjara van Sidenreng, Daengpagĕlli, een zoon van 3.
38. La Panaungi To Lampoko, een zoon van 3.
39. Pabatanglari To Lamuru, een zoon van 3, vermoedelijk = 36
40. La Tĕmmupagĕ' (I) Mangkasa', een zoon van 3.
41. Daengpagĕllang To Tjenranae, een zoon van 3.
42. Sangadjibanna van Labu'tika', een zoon van 3.

---

[1]) I La Dewata heeft 70 zonen.

43. Lĕttewarani van Samanglangi', een zoon van 3.
44. Karaengbĕtta' To Sawito, een zoon van 3.
45. La Tĕnrisĕngĕng Karaempali To Malaka, een zoon van 3.
46. We Tĕnriwĕrru Daeng tĕllĕnna, een dochter van 3.
47. We Ma'pawĕllu, een dochter van 3.
48. We Ma'danatja, een dochter van 3.
49. La Tĕnridjidji (La Idji) Toalagĕnni, bevelhebber van de vloot van 3 en 2e staatsdienaar.
50. We Ma'pangidĕ', hofdame van 15.
51. La Ma'pasĕssung Sampewalie Daengpagĕllang, zoon van 52. heet ook Opu Lamuru, wel ten onrechte, zie n° 36.
52. I Da Pasĕssung To Mario We Tĕnritimo' I.
53. Puwang ma'toa van Wewangriwu' We Tadjanglangi'.
54. We Ma'dewata, bijwijf van 14 in Tanatĕkko.
55. We Siratena, hofdame in Tanatĕkko.
56. La Ma'pamadĕng van Wewangtjina Daengpasore, raadsheer bij 11.
57. We Tĕnritimo' II, niet nader te bepalen.
58. I We Anjampe, ook: I We Anjompa, hofdame van 2 in Tĕssiambe
59. We Atilangi', dienaresse van 2 in Tĕssiambe.
60. We Atimega, dienaresse van 2 in Tĕssiambe.
61. I Da Patjonga We Paranrĕngi, hofdame van 4 in Tĕssiambe, soort hofmeesteres.
62. La Ma'tuppuang Daengpasore, 1e raadsman van 13.
63. La Ma'darĕmmĕng Daengma'tĕddjo, 2e raadsheer van 13.
64. We Ma'pamadĕng, hofdame van 9.
65. Unga We Madjang (I), een hofjuffer van 9.
66. I We Angkene Mangkasa' van Wewangriwu', bijwijf van 3.
67. Daengmalĕppa in Tanatĕkko, onzeker.
68. La Siyanglangi' Daengma'tola, tweelingzoon van 14 en 10.
69. We Anebanna Tjĕnraralangi' II Daeng patappa' II, tweelingdochter van 14 en 10.
70. Daeng kalalla', een dienaar in Tanatĕkko.
71. We Ako, onbekend.
72. I La Sanresĕng I To Tangarĕng To Pao, zoon van een bijwijf. van 1, 2e raadsman van 14, vader van 17.
73. I La Tangarĕng Daengsagala Daemparani Daengpatallo [1]) Datuna Kiung, zoon van 72, volgeling en raadsman van 14.

---

[1]) Namen onvast.

74. La Ma'pawĕllu, 1e raadsman van 8 (ook: La Ma'papĕllung en Toapapĕllung (onjuist) To Tĕnrigiling.
75. To (of La) Pariwusi II Towaditutu, 2e raadsman van 8.
76. Simpurulĕtte II, een dienaar in den Hemel.
77. Daengpagĕllang, onzeker.
78. Towadinusa, hoveling van 8.
79. La Ma'palĕppĕ' Daengpagĕllang, 1e staatsdienaar van 8.
80. I We Palallo To Wataka, bijwijf van 14.
81. La Soronglele, kind van 16 in Djawa.
82. Simpurulĕtte I, echtgenote van 8.
83. We Ma'patjonga, dochter van 61.
84. La Pawawoi, zoon van 15.
85. We Tutumpadja Datu mangkau', echtgenote van 72, oudere zuster van 12, moeder van 17, onder haar stand gehuwd.
86. La Ma'laniung Pakamonrie Daemparani [1]), 1e raadsman van 14.
87. Matarakilĕ' To Sulangaling, in dienst van 14.
88. Daengma'lele, volgeling van 14.
89. Tingo We Adji, hofjuffer in Tanatĕkko.
90. Puwang ma'towa van Tanatĕkko.
91. We Ma'dilangi', hofdame in Tanatĕkko.
92. Tĕnriwewangĕng, hofdame in Tanatĕkko, misschien bijwijf van 14.
93. We Ma'pawĕkkĕ', eerste dienaresse van 10.
94. La Waniaga To Tjaru, dienaar van 14.
95. La Ma'talattu', dienaar van 14.
96. La Malagĕnni, dienaar van 14.
97. I We Djawĕllu, 1e hofdame van 6.
98. Unga We Madjang (II), een hofjuffer in Wewangriwu'.
99. Turu'belae La Urumpĕssi van Tompo'tika', *manurung*, stichter van Tompo'tika'.[1])
100. We Padaulĕng (van Singkiwero), uit de Onderwereld opgestegen, echtgenote van 99.[2])
101. We A(n)diluwu', dochter van 99 en 100, vorstin van Tompo'tika'.
102. I La Djiriu' Datu dewata, *manurung*, echtgenoot van 101.

---

[1]) Deze naam komt ook voor als naam van 11 of afzonderlijk.

[2]) Deze 2 personen zijn verwisseld, zoals in meer hss. het geval is. Turu'bela wordt hier gezegd uit de Onderwereld te zijn en We Padaulĕng uit den Hemel.

103. We Matatika', moeder van 102.
104. Palawagau' Daturisompa (Padjungrisompa) I La Datuna van Sawangmega en Tompo'tika', zoon van 101 en 102.
105. We Tĕnrirawe, tweelingzuster van 104.
106. La Tĕnripĕppang I van Wadĕng, echtgenoot van 105, heet afstammeling van 99; dit geldt echter van zijn echtgenote.
107. La Ma'sarasa Odampalie, zoon van 104.
108. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng To Tĕnribali van Wadĕng en Sĕnridjawa La Ma'pasĕssung Sompa ri Wadĕng To Watangkurung, zoon van 105 en 106.
109. Tĕnrisumpala I We Salĕttena, uit den Hemel doch geen *manurung*, echtgenote van 108, zuster van 119.
110. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau' Tunĕ'batari Bissulolo I Da Karoda, 1e dochter van 108 en 109, echtgenote van 114.
111. We Tĕnriwalĕ' I Daeng sagala I Da Kasaung Punna lipue ri Todangmĕkka, 2e dochter van 108 en 109, echtgenote van 113.
112. We Madutana Tjĕnrara langi' I (I We Tjĕnrara) Daengpatappa', 3e dochter van 108 en 109, nog ongehuwd.
113. La Ma'dungkĕllĕng (I La Dungkĕllĕng) La Tĕnrisĕssung II Toakasaung Padjungbanna van Limpomadjang, echtgenoot van 111, vader van 115, zoon van 119.
114. La Tĕnriliwĕng Daengpalallo Toakaroda Padjumpero I van Letengriwu', echtgenoot van 110, vader van 116, zoon van 119, jongere broeder van 113.
115. La Ma'kasaung La Tjamminglonra I To Limpomadjang, zoontje van 113 en 111.
116. La Ma'karoda La Belowo'di To Letengriwu' To Pariwusi I, zoontje van 114 en 110.
117. Sĕngĕngma'lino We Tĕmma'lewa (Daeng ma'lewa) Daeng ma'danrĕng in Pinangsumpu, oudere halfzuster van 113 en 114, bijwijf van 14, keert naar Sĕnridjawa terug.[1])
118. We Samperona, moeder in den Hemel van 113 en 114.[2])
119. Daempetoing, broeder van 109.
120. La Siyampero To Wewanglĕtte, vader in den Hemel van 113 en 114.

---

[1]) Er wordt gezegd dat zij jonger is dan 110 en ouder dan 111 en tevens ouder dan 113 en 114. Dit komt niet uit daar 114 ouder is dan 110.

[2]) Naar een andere voorstelling zou La Siyampero de vader van 114 zijn en had 113 een anderen, niet genoemden vader, de beiden zouden dan halfbroers zijn, doch zie 120.

121. I La Patoto' La Puwange Datu Patoto' Datu Dewata To Palanro, de Schepper.
122. We Sompabonga, halfzuster van 118, moeder van 117.
123. Mutiaunru' Datu Palinge' gade van 121.
124. Batara Guru, stichter van Luwu', zoon van 121 en 123.
125. We Njili' Timo' Tompo'e ri busa empong, gade van 124.
126. Batara lattu', vorst van Luwu', zoon van 124 en 125.
127. We Datusĕngĕng (Opunasĕngĕng), vorstin van Luwu', zuster van 101.
128. Sawerigading Langi'paewang (La Ewang) Opuna Warĕ' Opuna Luwu' La Ma'dungkĕllĕng II Lawe Toapanjompa Pamadĕnglĕtte, zoon van 126 en 127, vorst van Tjina.
129. I La Galigo To Boto', zoon van 128 en 130.
130. I We Tjudai Daengrisompa, echtgenote van 128, moeder van 129.
131. We (Tĕnri)dio, dochter van 128 en 130.
132. We Manedara, hofjuffer van 130.
133. La Pananrāng To Sulolipu', 1e staatsdienaar van 128.
134. Datuna Lenrang, zoogmoeder van 113 of 114.
135. Datuna Pao, zoogmoeder van 114 of 113.
136. We Sa(w)untjawa, zoogmoeder van 111.[1])
137. Sarĕssumpongĕ', zoogmoeder van 114.[1])
138. La Paturungi, aanzienlijk hoveling in Sĕnridjawa bij La Ma'panjompa.
139. La Pawewangi, *idem.*
140. Tĕnriwalerang, hofdame van 111.
141. We Sulung (of Sĕllung) lĕtte, zoogmoeder van 110.
142. We Maragau', kamenier [2]) in Sĕnridjawa.
143. We Ungalamming, *idem.*
144. We Sariompong, hofdame in Sĕnridjawa.
145. We Takkeidjĕng, *idem.*
146. La Tjamminglonra II, afgewezen huwelijkscandidaat van 111.
147. We Tĕmmapadĕng, zoogmoeder van 111.
148. Tĕnriyawara, hofdame van 111 in Sĕnridjawa.
149. La Parakasi (La Raka) Towaluluwang Daengsiewang?, groot aanvoerder van Sĕnridjawa.
150. La Pawewangi To Parawangi, *idem.*

---

[1]) Zij worden ook genoemd *watanglolangĕng*, z.v.a. 1e staatsdienaar, wat zover bekend nimmer van vrouwen gezegd wordt.

[2]) *madjang kalĕmping.*

151. La Muladatu Daengsinruwa van Pinangsumpu', 1e dienaar van 13, zoogbroeder van 117.
152. La Ma'papĕllung, aanvoerder van Sĕnridjawa.
153. La Pasaerang, *idem.*
154. La Paluturi To Angingradja, raadsheer in Sĕnridjawa.
155. La Tĕnripau Daengma'patjing, aanvoerder van Sĕnridjawa.
156. La Ma'patudu (of °tudang) Daengpatipĕ', raadsheer in Todangmĕkka (Sĕnridjawa).
157. La Ma'paonang (°odang), aanvoerder van Sĕnridjawa.
158. Taretelangi', *idem.*
159. La Pipabadja, *idem.*
160. La Marupapa, *idem.*
161. La Tĕnriappang, *idem.*
162. La Ma'pasore I, *idem.*
163. We Tokkengratu, kamenier van 110 en 111 in Tanatĕkko.
164. We Maragĕllung, *idem.*
165. We Lĕppidusi, *idem.*
166. We Tĕnripeka, *idem.*
167. La Ma'paloko (La Ma'saloko), partijganger van Lebarisompa
168. We Apungradja van Matasolo', bijwijf van Lebarisompa.
169. Daengritunru, zuster van 109?
170. We Ma'paseli, vertrouwde van 17.
171. La Soro'lele, zoon van 16.
172. We Padiwukĕng, vertrouwde van 16.
173. We Atisimpĕng, dienares van 110 in Tanatĕkko.
174. Unga We Madjang III, een hofjuffer van 110 in Tanatĕkko.
175. Madjang kalĕmping II, kamenier van 110 in Tanatĕkko.
176. We Ungalamming, hofjuffer van 111 in Tanatĕkko.
177. Madjang kalĕmping I, kamenier van 111 in Tanatĕkko.
178. La Padjumpero, zoon van 9.
179. Simpuwanggĕlli, zoon van 17.
180. La Wĕkkĕ'sompa, zoon van 8.
181. La Pasierang van Mario.
182. La Ma'patunrung, woordvoerder van 8 in Mario.
183. Panipitĕbba, veldheer van Sĕnridjawa.
184. La Putĕngkati, een veldheer van 14.
185. La Tĕmmupagĕ' II, een veldheer van 14.
186. La Ma'pasore II, een veldheer van Sĕnridjawa.
187. La Tĕ'mawewe, een krijgsman (van 14?).
188. La Tĕnriappang Daempetae, raadsheer in Todangmĕkka (Sĕnridjawa).

189. BETJĔ'TALĔTTU', aanvoerder van SĔNRIDJAWA.
190. WE TĔNRIWAWA, bijwijf van 14, misschien = 26.
191. RĔMMANGRILANGI' TO LĔTTEILĔ' LA PUNNALANGI', heer des Hemels.
192. WE TĔNRIABĒNG BISSURILANGI' DAENGMANUTĔ', echtgenote van 191, zuster van 128.
193. SANGIANGPADJUNG, hemelbode.
194. LA MA'KARAKKA LANGI'RISUNRA, een hemelgod.
195. TANRAPATOLA TO WEROUNRU' (I LA SANGIYANG), heer der wolken in NAGAODANG (benedenhemel), fungeert als donderbode.
196. MADJANGRAKILĔ', dienstbaar bij den Schepper.
197. URGAPARĔPPA, dienstbare bij den Schepper.
198. WERORAKILĔ', dame van de hofhouding bij den Schepper.
199. LA PITUGADING, een visser in ROMPAGADING (SĔNRIDJAWA).
200. LA UNRU'LĔTTE, dienaar van den Schepper.
201. LA WEROGUTU', dienaar van den Schepper.
202. BALASARIWU', adjudant van den Schepper.
203. LA RUTUMPONGĔ', adjudant van den Schepper.
204. RUMAMA'KOMPONG, adjudant van den Schepper.
205. TALĔTTILANGI', raadsheer in den Hemel.
206. GUTU'SIBALI TO WEWANGTJINA, een god in den Hemel.
207. I LA BETJOTJI, hemelwachter.
208. I LA SUWALA, hemelwachter.
209. LA TĔNRITATTA DATU GIMA, *manurung*, geen nazaat van den Schepper, doch heet familie van uit de Onderwereld opgekomenen.
210. RĔMMANGRITO'DJA van ORILIUNG, grootvader van 113 uit de Onderwereld.[1])
211. LA OPULANGI, grootvader van 114 uit den Hemel.[1])
212. TO PINRAKĔLLING, wolkengod.
213. BATARA OLLING in ABANGLĔTTE, een god in den Hemel, heet grootvader van 106 en van 12, wat echter niet samen kan gaan.
214. UNGA WE MADJANG IV, een hofjuffer uit den Hemel mee naar naar de aarde gekomen.
215. WE MA'DEWATA, ?
216. PUWANGMA'TOA in den Hemel.
217. LA GUTU'LĔTTE, aanvoerder der hemelse heirscharen tot hulp van LA TĔNRILIWĔNG.

---

[1]) Naar deze voorstelling zouden La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng halfbroers zijn.

218. La Tĕnriodang, 2e aanvoerder der hemelse heirscharen tot hulp van Tĕnriliwĕng.
219. We Tĕnriangĕng, hofdame in Amĕsangĕng?
220. Lĕttepatalo To Sompariwu', nazaat van den Schepper in den Hemel.
221. La Sakkariwu', een voorvader van 6.
222. We Tĕnriwewang II, Puwangmatoa van Wewangriwu'.
223. Sampewalie To Mario, broeder van 16.
224. Suwaragutu' Talĕttu'wero Sangianglolo, grootvader van La Tĕnriliwĕng. Elders La Opu langi', zie n° 211.
225. Simpurulona, in dienst van den Schepper.
226. Ma'panipie, vader of moeder van 1 en 7.
227. We Dĕnra Daengma'dewa, aanzienlijke dame in Sĕnridjawa.
228. La Ma'pamadĕng II, in dienst van 14. (Waarschijnlijk verwarring in de namen.)
229. La Ma'pamadĕng III, 2e raadsman van 13. (Waarschijnlijk verwarring in de namen.)
230. Daengma'le'pang, een hofdame in Tanatĕkko.
231. La Ma'sarasa Odangpabali, zoon van 104.
232. La Paluturi Towangingradja, raadsheer van Sĕnridjawa.

Verschillende hemelmonsters: padĕngĕng, Peresola, toalĕbborĕng, Pulokali.

XXVI en XXVII.

Cod. 112, 2e gedeelte, 56 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Panintjong.

INHOUD:

We Tĕnribali's verblijf in Tanatĕkko (begin).

Gevolgd door:
Cod. 112, 3e gedeelte, 12 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Panintjong.

INHOUD:

We Tĕnriwodja vertrekt naar Watupute.

Het eerste stuk begint iets later dan de voorgaande tekst en loopt dan parallel met het begin daarvan tot de terugkeer van Pantjaitana bij haar ouders in Wewangriu'.

Het tweede stuk is geschreven als een voortzetting maar is ten rechte een geheel ander verhaal.

42 Pantjaitana begeeft zich naar de riviermonding waar het schip dat Lebarisompa en We Tĕnribali van Sĕnridjawa naar Tanatĕkko overbracht, is binnengelopen. We Tĕnribali wordt verwelkomd. Schreiende gaat zij met haar a.s. schoonmoeder aan land. Op de gebruikelijke wijze heeft de intocht plaats, alsmede de huwelijkssluiting, die zeer uitvoerig beschreven wordt. Hanengevechten behoren ook tot de feestelijkheden. Zij verneemt van haar schoonmoeder dat zij van gelijken rang zal zijn als Pantjaitana, de hoofdvrouw en met haar de *sao dčnra* (paleis) zal
49 delen. Pantjaitana is wel jonger in jaren maar voelt zich vernederd. We Tĕnritipa, een bijvrouw van Lebarisompa wordt zó jaloers dat zij het niet langer in het paleis kan uithouden. Onder een voorwendsel gaat zij heen en keert naar haar moeder in Pao terug. Deze overreedt haar naar Tanatĕkko terug te keren en haar plaats onder de vrouwen van Lebarisompa weer in te nemen. Tesamen met zijn moeder Tjolli'-

pudjie verwelkomt hij haar. Pantjaitana is ook ontsticht, haar halfzuster We Tĕnripada en haar schoonzuster Batara tungkĕ' trachten haar te kalmeren. De dames aan het hof van Lebarisompa oordelen gunstig over We Tĕnribali, maar zij voelt zich niet op haar gemak in deze haar vreemde omgeving en is bedroefd. Er wordt een maaltijd opgedragen. We Tĕnribali wordt van vele kanten aangemoedigd ervan te nuttigen.
58 Lebarisompa offert aan den geest der hoofdpaal van het huis en noodt dient te drinken. Hij verklaart plechtig hoe het kind of de tweeling van Pantjaitana zal heten als die geboren wordt en hoe die van We Tĕnribali en dat zij van gelijken rang zullen zijn. Tot Pantjaitana zegt hij nog dat zij nu het paleis met We Tĕnribali moet delen en zij op evenveel nachten aanspraak zal hebben. Zij wordt woedend en wil scheiden. Hij werpt haar voor de voeten dat haar moeder van lagere geboorte is (uitvoerig uiteengezet). De strijd is ontbrand. Het twistgesprek wordt uitvoerig tot in bizonderheden beschreven. De naaste familieleden trachten bemiddelend op te treden. Zij blijft bij haar eis, te scheiden, nog denzelfden dag wil zij terug naar haar ouders in Wewangriwu'. De *manurung*-se wordt te hulp geroepen om uiteen te zetten hoe het nu eigenlijk met de vermeende lage geboorte van Pantjaitana's moeder gesteld is. Er worden zorgvuldig doeken gespreid van haar vertrek tot de djadjarĕng omdat zij als *manurung*-se niet over den kalen vloer mag gaan. Zij kiest de partij van Pantjaitana. Uit haar uiteenzetting blijkt dat Pantjaitana niet van lage geboorte is, zoals Lebarisompa haar had voorgeworpen en zij komt tot de slotsom dat Pantjaitana en We Tĕnribali even voornaam zijn. Lebarisompa tracht Pantjaitana zachter te stemmen, doch zonder succes. Zij blijft op scheiding aandringen. Het twistgesprek gaat den gansen dag en den gansen nacht door. La Ma'laniung komt binnen en tracht Lebarisompa mee te tronen naar de hanenvechtbaan; doch hij wil niet. De aanwezigen mengen zich voor en na in het gesprek. Lebarisompa geraakt meer en meer onder den indruk. Kan de *manurung*-se de breuk niet herstellen?
80 Pantjaitana stapt in haar draagzetel en gaat heen. Haar broeder doet nog een poging haar terug te houden; dan gaat hij met haar mede tot I La Dewata en Datu bissu, haar ouders, in Wewangriwu'. Daar wordt zij met bissu-ceremonieën verwelkomd, gebaad en gekleed. Datu bissu wijst een afvaardiging aan om de echtscheiding in Tanatĕkko in orde te maken. Is Lebarisompa onwillig, dan zal men voor oorlog niet terugdeinzen. Deze ontvangt de afgevaardigden. Hij vraagt We Tĕnribali een pruim uit haar mond, hij wil naar Wewangriwu' gaan want hij is voor I La Dewata beducht. Zij weert hem af, want zij is verslagen over

Pantjaitana's heengaan. Lebarisompa begeeft zich naar het paleis van I La Dewata in Wewangriwu', hij wordt niet toegelaten. In het paleis
90 wordt de trom geslagen ten teken dat Panjaitana weer huwbaar is. Eindelijk, midden in den nacht, krijgt I La Dewata medelijden, de poort wordt geopend en Lebarisompa komt vóór hem zitten. Datu bissu ontwaakt, zij wordt boos op haar echtgenoot en zegt: „Laat mij Pantjai-„tana naar Mampu (haar Heimat) brengen, zij wil immers niets meer „van Lebarisompa weten." Doch haar echtgenoot wil het huwelijk herstellen en opnieuw een huwelijksschat opbrengen. I La Dewata verklaart dat hij onder geen omstandigheden van zijn kind wil scheiden, hij staat niet toe dat We Tĕnribali het paleis in Tanatĕkko met haar zou delen. Lebarisompa stemt erin toe We Tĕnribali naar een andere woning (*sao lotji*) over te brengen. I La Dewata is bevredigd en tracht nu Pantjaitana te bewegen weer naar Tanatĕkko te gaan. Zijn woorden stuiten af op haar onverzettelijkheid.[1]) Een dag en een nacht spreekt hij tot haar, 't heeft alles geen resultaat. Zij wenst niet tegen haar wil te huwen.

97 Het verhaal breekt hier feitelijk af, maar gaat zonder dat dit in den tekst is aangegeven op iets anders over. 't Verdere beloop van het verhaal kan men uit tekst XXVIII leren kennen.

Het nieuwe verhaal is op geen enkele wijze met bekende verhalen in verband te brengen. Bij het begin is de situatie als volgt: We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' zijn in het paleis (van Sĕnridjawa), haar echtgenoten, La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng zijn buiten. Tjĕnraralangi' (= We Madutana), de jongste der drie zusters, bevindt zich in den Hemel. Voor dit feit bestaat geen enkel aanknopingspunt.

Zij laat Bali en Walĕ' onder natuurverschijnselen in draagzetels ten Hemel stijgen. De echtgenoten zien wel dat er draagzetels de lucht in gaan maar herkennen haar niet. Bij aankomst in den Hemel moeten zij drie maal de sĕmbah voor Tjĕnraralangi' maken, een aanwijzing dat zij voor goed tot den hemelsen staat verheven is. Ook hiervan is niets bekend. Om intussen de echtgenoten aangenaam bezig te houden zendt zij hemelse vogels omlaag (*tulali*), er moet nl. voorkomen worden dat zij het paleis binnengaan en zouden bemerken dat hun echtgenoten er niet waren. Als straks Bali naar de aarde terugkeert, kunnen de vogels weder naar den Hemel opkomen.[2]) We Madutana verzint spelletjes

[1]) Hij wil haar de cijns van Gima en Taranate afstaan. — Van een onderhorigheid aan Wewangriwu' is uit andere teksten niets bekend.

[2]) Er wordt beurtelings van Bali en van Bali met Wale' gesproken. Het moment van terugkeer komt verderop niet ter sprake.

voor de zusters, de vogels voeren met de echtgenoten op aarde een luchtig gesprek. Maar dezen schieten op hen met blaasroeren. Zij werpen beiden een armband naar de vogels; die van Liwĕng raakt, die van La Ma'dungkĕllĕng mist en valt op het schip van La Pawawoi, in de rivier gelegen. Hier is Wĕ Tĕnriwodja aan boord [1]), zijn echtgenote. 't Is nacht, zij wordt wakker en ziet de schaduwen van Dungkĕllĕng en Liwĕng. La Pawawoi is op weg naar zijn land Watupute. Als Dungkĕllĕng zijn armband in Wodja's handen ziet ontroert hij, schreit en zij eveneens. Zij blijkt zijn gewezen echtgenote te zijn.[2]) Hij zendt één der vogels met een lange boodschap naar haar toe; daarin wordt o.a. een souvenir van haar teruggevraagd; in Watupute moet zij haar kleren niet voor La Pawawoi uittrekken. Hij noemt Watupute het land harer verbanning. Liwĕng merkt op dat het niet behoorlijk zou zijn als hij naar het schip ging, zij is nu getrouwd en La Pawawoi is even hoog als hij.[3]) Het schip vaart weg, Wodja staart met weemoedigen blik naar de dierbare plekjes aan den wal die zij aan den horizon ziet verdwijnen.

NAAMLIJST.

1. Lebarisompa I La Patau Datupamusu' Malaesanrang Matanatika' Lebata'lallo Pamadĕnglĕtte Apewadjungĕng lili tanae, van Tanatĕkko, zoon van 2 en 3.
2. Opuna Wengĕng Palawagau' I La Sekati I La Sanreseng Leba ta'lallo (deze naam wordt ook wel aan 1 gegeven), vader van 1, echtgenoot van 3.
3. Tjolli'pudjie Pawawoie Pamenerie Punna langkana manurunge We Tjina, moeder van 1, echtgenote van 2.
4. Polalĕnge todjampulawĕng, *manurung*, moeder van 3, echtgenote van 5 en nicht.
5. Tĕddjorisompa Batara Wewang, uit de Onderwereld opgekomen, vader van 3, echtgenoot van 4.
6. Pantjaitana (We Djai) Bongawalie Patekĕ'tana Todampali We Tonralipu We Ogi' (Ugi') We Datusogi' Daengmasengĕ' We Tĕnriwodja, hoofdvrouw van 1.
7. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau' I Da Karoda Datupapata.

---

[1]) Zij wordt genoemd met namen die ook Pantjaitana draagt, alleen deze naam niet.

[2]) Niets van bekend en ook onverklaarbaar.

[3]) Zijn persoon is niet thuis te brengen.

8. Atingpanampe We Tĕnriabang (We Abang) To Djawa, zuster van 6, bijvrouw van 1, Dĕttiasoro' Mangkasa'e We Ugi' van Aogading Sĕpungĕngtjita.
9. Karaempogi' (We Ogi') We Tĕnritipa (We Ipa) To Pao, bijvrouw van 1.
10. La Ma'galattung Daempalie van Suppa' Sangadjiboto' Sinaungpadjung To Tjenranae Paralakati To Kĕssi, heet sulewatang van 14, broeder van 1.
11. Bataratungkĕ' We Palĕttei I, tweelingzuster van 10.
12. I La Dewata La Walinono I To Angkau' Tunruwange awana langi' mene'na tana (ook genoemd als 1: Apewadjungĕng lilitanae), vader van 6.
13. Datu bissu To Mampu I We Atawĕng I Da Angkau' We Ma'panjiwi', echtgenote van 12, moeder van 6.
14. Malaetĕppa Paralatĕppa I La Mangkau' La Tĕnrigau' Padjumpongae Paduppalipu van Wewangriwu', gehuwd met 11, broeder van 6.
15. We Tĕnripada We Atungriwu' We Tĕnriwalĕ'[1]) Daengmalele, dochter van 12 (en Somparitimo', niet genoemd).
16. I La Tangarĕng Daemparani Pakamonrie To Pariwusi Datuna Kiung, broeder van 9.
17. La Ma'laniung (Daengsiute) Daemparani, eerste raad van 1.
18. We Ma'paweli, vertrouwde van 9.
19. We Tutungmadja van Pao, moeder van 9, (oudere zuster van 2).
20. I To Tangarĕng I La Sanresĕng Datuna Pao, echtgenoot van 19.
21. We Ma'pangidĕ' Pawĕkkĕ', zoogzuster van 15 en dochter van 12, vertrouwde van 6.
22. I La Welarĕng van Tĕkkalalla'.
23. Batara Kĕlling, *manurung*, (broeder van 5).
24. La Ma'potorĕng Datu Pao, *manurung*, (broeder van 5).
25. Batarawewang van Tanatĕkko, zoon van 24.
26. La Ma'karoda To Pariwusi Padjung ma'lurung van Tompo'tika', zoon van 4 en 7.
27. La Tĕnrisĕssung van Tompo'tika'.
28. Simpuanglĕtte.
29. La Ma'danatja van Tompo'tika'.
30. La Ma'pasĕssung To Mario To Sampewali, oudste zoon van 12.

[1]) Te onderscheiden van Tĕnriwalĕ, dochter van La Mapanjompa.

31. We Samangkĕllang To Boto', (bijvrouw van 1).
32. We Sadaradja To Lompo.
33. We Padusingkĕng To Awu To Tanette.
34. We Paranrĕngi I Da Patjonga, in Tanatĕkko hoofd van de huishouding, schoondochter van 3.
35. We Patunĕrrĕng Daengtĕllepa We Ma'danatja, hofdame van 6.
36. Towapatjonga, zoon van 3.
37. We Atilangi', hofdame van 4.
38. We Atimega, *idem*, misschien = 37.
39. We Palaguna, puwang van Tawanglangi'.
40. Da Punta Serĕng, puwang van Udjumpero.
41. We Tokkentjawa To Gara.
42. We Ma'lagĕnni To Suppa'.
43. We Tĕnrisolo' To Soppeng.
44. (La Ma'panjompa) To Tĕnribali Padjumpongae van Wadĕng, vader van 7.
45. Patonra (of Parĕmma) musu' ma'sagalae, naam te geven aan zoon van 1 en 6, zo die geboren wordt.
46. Padaitjora Tjĕnraralangi', naam te geven aan dochter van 1 en 6, zo die geboren wordt.
47. La Tĕnriliwĕng (La Iwĕnge) Tuwakaroda Daengpalallo Padjumpero, echtgenoot, met onderbreking, van 7, jongere tweelingbroer van 7.
48. Batara Guru, treedt niet op.
49. We Matatimo', echtgenote van 48, treedt niet op.
50. La Sattumpogi' van Tanawogi', treedt niet op.
51. We Tĕnriabang, echtgenote van 50, treedt niet op.
52. La Urumpĕssi Turu'belae van Tompo'tika', grondvester des rijks, treedt niet op.
53. Bataralattu', vorst van Luwu', treedt niet op.
54. We Datusĕngĕng, echtgenote van 53, treedt niet op.
55. La Ma'tuppuang (Daengpasore), eerste raad van 10.
56. Lĕttemangkau' van Labu'tika' Torisinaung padjunglokkae van Wiringlangi'.
57. I La Benawa, landsgrote in Tanatĕkko.
58. La Pitugading (van Kĕssi), landsgrote van 10.
59. La Ma'pasore, misschien = 58.
60. Sumangĕ'rukka Padjumpongae, eersteling van 11.

61. La Ma'pamadĕng van Wewangriwu' La Malamala La Ma'palĕppĕ', raadsheer in Pintjĕngpute (= Wewangriwu').
62. I We Sangadji, puwang ma'towa van Pintjĕngpute en Malaulu (Malagĕnni).
63. I We Djawĕllu, hofdame van 13 in Wewangriwu'.
64. We Palĕttei II, hofdame, *idem*.
65. La Tĕnridjidji' Toalagĕnni, (halfbroer van 12).
66. I La Sompĕrrĕng Toadarappung (Datu To Kiung), aanzienlijke in Wewangriwu' bij 12.
67. La Tĕnritimeng, *idem* (Toalaniung), (vader van 17).
68. Pagĕ'lipue To Mangkasa', aanzienlijke in Tanatĕkko.
69. La Pabitjara (van Sidenreng, zoon van 12).
70. La Panaungi (van Buki'tĕnga), (partijganger van 1).
71. La Waniaga *I*, (onder-aanvoerder van 10).
72. Daengma'pata (van Soppengrilau', zoon van 12).
73. Toapasawĕng, (1e raad van 12).
74. Towadatipu, aanzienlijke bij 12.

---

75. Tjĕnraralangi' of Daengtjĕnrara in den Hemel (= We Madutana).
76. Werodĕttia, hofdame van 75.
77. La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna Datu Limpomadjang, echtgenoot van 78, oudere tweelingbroer van 78.
78. We Tĕnriwalĕ, oudere zuster van 77, jongere zuster van 7, gehuwd met 77.
79. We Tĕnriwodja Daengmasengĕ' Mutia tungkĕ.
80. La Pawawoi To Pamenerie van Watupute, echtgenoot van 79 (later).
81. We Tĕnrirante (ook anders geschreven), zuster van 80.
82. La Waniaga II, stuurman op het schip van 80.
83. We Nagatjina van Sadĕntjawa.
84. Daentjawa, echtgenoot van 83.
85. Matarakilĕ', hoveling van 1.
86. Singkĕrru'wogi' ma'sagalae van Sĕnridjawa To ma'belae udjunglolangĕng ritjokkongĕnna, naam te geven aan zoon 1 en 7, zo die geboren wordt.
87. Padanrĕnglangi' Daengmanutĕ' We Tĕnripeku elo'teana We Tĕ'ma'runu ĕssekatina to maegae.

XXVIII.

Cod. 112, 1e stuk; 41 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.

INHOUD:

Eerste huwelijk van Simpuanglĕtte en We Madutana.

Dit zelfde verhaal komt ook voor in A LI (Cat. Galigo blz. 586 v.v.), het wordt daar behandeld op de bladzijden 591—599. De teksten zijn dezelfden, maar er is in zoverre verschil dat A LI een goed afschrift is, terwijl de onderhavige tekst zeer slordig is: het scheidteken is willekeurig aangebracht, zodat een groot aantal strophen meer of minder dan 5 voeten heeft. Bovendien zijn vele lettergrepen, vaak zonder zin, ingevoegd, anderen weggelaten. Daar dezelfde soort fouten in afschriften uit Makassar, met dezelfde hand geschreven, voorkomen, schijnen de fouten, althans ten dele, op rekening van dezen afschrijver gesteld te moeten worden.

Dit afschrift heeft op A LI alleen voor dat het compleet is, terwijl dit laatste, alleen in dit verhaal, drie hiaten vertoont, die nu dus kunnen worden aangevuld.

De intocht van Simpuanglĕtte onderscheidt zich niet van anderen en behoeft hier niet opnieuw verhaald te worden. De parallel-tekst heeft hier een hiaat (blz. 591). De vogels — dit is het uitzonderlijke — nemen ijverig aan de feestelijkheid deel. Zelfs in het slaapvertrek laten zij het bruidspaar niet met rust, enz.

Nadat de vogels voor Simpuanglĕtte een kijkje genomen hebben in Malagĕnni, gaan zij er weer heen, ditmaal mét hem; zij hebben hem daartoe van vleugels voorzien (zodat hij er als één hunner uitziet) [1]).

De hiaat op blz. 594 is aldus aan te vullen:

De vogels die in opdracht van Simpuanglĕtte We Madutana vruchten brengen, hebben een lange boodschap van hem meegekregen: hij is nog zoekende naar de door haar verlangde spijzen; hij hoopt spoedig naar Sĕnridjawa terug te keren om weer eens met haar samen te zijn. De

[1]) *naparipamiko*. Op blz. 593 staat ten onrechte dat de vogels alleen gaan. Noot 1 op blz. 594 komt in verband daarmede te vervallen.

lange scheiding maakt hem ziek. Daarna zal hij er weer op uitgaan om de spijzen te zoeken. Ten slotte laat hij een aangekauwde sirihpruim vragen. Hij was op het eiland Pulo Gĕnni achtergebleven. Hier krijgt hij bezoek van vogels, die hem aanraden vanuit Sĕnridjawa een huwelijksbode naar We Tĕnriwawo te zenden. We Madutana laat de vogels naar Pulo Gĕnni terugvliegen met de boodschap dat hij niet naar Sĕnridjawa moet terugkeren vóór hij de begeerde spijzen heeft. Dat antwoord brengt hem aan het peinzen. Hij gaat scheep, vaart naar zijn land Tjabengtika' om zijn zoogmoeder te raadplegen.

In beide teksten ontbreken bizonderheden over de huwelijkssluiting in Malagĕnni.

Hiaat op blz. 597 aldus aan te vullen:

De doktoressen constateren dat We Madutana bloedvloeit. Er zijn geen kinderen op komst. Zij wordt gebaad. Het volk meent dat de kinderen uit de buik zijn weggezweefd [1]).

De vogels die met de wichtjes naar Ma'lagĕnni gezonden zijn, treffen Simpuanglĕtte en I We Pawawo aan den middagdis. Zij werpen de wichtjes het bloed, na de omwikkeling los gemaakt te hebben, beiden in den schoot. Het vertrek, het middagmaal, alles is met bloed bevlekt. Zij zeggen nog: Wij hebben dit in opdracht gedaan [2]). Zij wassen de wichtjes, deze worden vogels en worden ten Hemel gedragen [3]). Het vervolg is als in den paralleltekst. Het einde is dat Simpuanglĕtte wegvaart, denkende aan haar die hij een tijdlang de zijne had mogen noemen, vgl. blz. 599 onderaan. —

Dit is een goed einde.

NAAMLIJST.

1. La Ma'panjompa To Wadĕng To Sibĕngarĕng To Tĕnribali.
2. Tĕnrisumpala Inana Walĕ', echtgenote van 1.
3. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau' Daengpalalo I Da Karoda, oudste dochter van 1 en 2.
4. We Tĕnriwalĕ' Daengsagala, tweede dochter van 1 en 2.

[1]) De bedoeling van We Madutana's handelwijze schijnt te zijn te verheimelijken wat zij met de borelingen gedaan heeft en bij het volk de mening te doen post vatten dat zij ten Hemel gevaren zijn (wat later inderdaad geschiedt).

[2]) Op blz. 598 Cat. Galigo, vervallen de eerste woorden „(wat daarvan over is)".

[3]) Onjuist is wat op blz. 598 staat dat navelstreng en nageboorte tot vogels worden. Wel wordt de navelstreng telkens genoemd, zij gaat mee ten Hemel en flikkert daar, in lappen gewikkeld. Vreemd is dat in den onderhavigen tekst eerder gezegd is dat de kinderen in Sĕnridjawa opgroeiden tot zij zeven maanden oud waren.

5. We Madutana Daengpatappa' Datutjĕnrara Tjĕnraralangi', derde dochter van 1 en 2.
6. Simpuanglĕtte van Tjabēngtika' I La Tara(w)u Padjungbanna, echtgenoot van 5.
7. La Tĕnriliwĕng Daengpalalo Padjumpero van Letengriwu' I To Karoda Toakaroda, echtgenoot van 3.
8. I To Kasaung (Toakasaung) La Ma'dungkĕllĕng Padjungbanna van Limpomadjang, echtgenoot van 4.
9. La Ma'karoda, zoon van 3 en 7.
10. La Ma'kasaung, zoon van 4 en 8.
11. Sĕngĕngma'lino [halfzuster van 7].
12. Daengmangkau', zuster van 11?, boeleerster van Sawerigading?
13. La Tĕnritatta Datu Gima.
14. Madjangrakilĕ', hofjuffer.
15. Sĕttiawongĕng ?
16. Tjamminglonrae ?
17. We Tĕnriappa, naaste hofdame van 5.
18. Tĕnripamarang, naaste hofdame van 5.
19. We Ma'danatja, naaste hofdame van 5.
20. I We Tĕllepa (Daeng tĕllepa), naaste hofdame van 5.
21. We Padawĕnne, in het gevolg van 5.
22. We Sĕmputu(na).
23. We Tĕngakasa, is puwang van Tjina, kan hier niet bedoeld zijn.
24. Tingo We Adji, een hofjuffer.
25. We Tĕnrirawe van Wadĕng.
26. I La Pamusu' Singkĕrru'rukka Padjumpongae van Malaulu bemint 5.
27. We Tĕmma'lulu, hofdame van 5.
28. I We Tĕmpinra, hofdame van 5.
29. We Ampedjawa, zoogmoeder van 5.
30. La Ma'talĕttu, lijfkameraad van 6.
31. We Tĕnriwawo Tjĕnraralamming Daeng ma'tjora van Malagĕnni.
32. We Sinrawena, hofdame van 31.
33. We Tĕmma'late, hofdame van 31.
34. Tĕnrilinrungĕng, zoogmoeder van 6.
35. Wĕllerilangi', hofdame van 5.
36. Nene' Sarani.
37. I La Sarani.
38. I We Ramai, dochter van 36 en 37.

39. I We Rungkĕllĕng, dochter van 36 en 37.
40. Ane manutĕ' We Dalaulĕng Daengbannae (oudste), dochter van 5 en 6.
41. Ane manĕrru' We Dalatika' Daengnagae (jongste tweeling), dochter van 5 en 6.
42. We Ma'dilangi, in paleis van We Madutana (puwang?).
Vogels: bawĕngruno, marĕmpoba, djangdjanga, tjakuridi, laiodae, La Dunrungserĕng, alo biradja mantjapai', dara eko (of eku), danga tjina, beka Maloku to Abange, garangkarampolio, pute Solo' To Apung.

B. Bgs. 39
No. 2956

XXIX.

Cod. 13, 191 blz folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Karaeng Lau'.

INHOUD:

Eerste stuk.

1. **Ane manĕrru' en Ane manutĕ dalen uit den Hemel in Managa-Tanaga neder;**
2. **Het huwelijk van We Madutana en Simpuanglĕtte wordt hersteld;**

Tweede stuk.

1e Tafereel: **We Tĕnrigangka bezoekt haar zoon I La Ma'toněng;**
2e Tafereel: **Gesprek der vogels met La Ma'karoda en La Ma'kasaung;**
3e Tafereel: **Huwelijk van La Sĕssungriu' en Tjĕlla'kĕrrae;**
4e Tafereel: **Nederdaling van Ane manĕrru' en Ane manotĕ'.**

Dit hs. is als een doorlopend verhaal geschreven, ten rechte is het in twee stukken te delen. Het eerste, lopende tot blz. 148 vormt een geheel. Daarna volgen verschillende taferelen en fragmenten die door den Schr. aaneengekoppeld zijn en met het eerste stuk verbonden, er is daaraan geen plaats in het geheel van den Galigo-cyclus toe te wijzen, daar zij onvolledig zijn en paralleltekst ontbreken.

Eerste stuk,
van blz. 4 (de bladzijden 1—3 zijn verloren gegaan) tot blz. 148.

Inhoud:

1. *Ane manĕrru' en Ane manutĕ' dalen uit den Hemel in Managa-Tanaga neder;*
2. *Het huwelijk van We Ma'dutana en Simpuanglĕtte wordt hersteld.*

Tekst A LI (Cat. Gal. blz. 586 v.v.) loopt ten dele met dit hs. parallel. Hij begint eerder maar breekt ook eerder af. Wat verder volgt

is alleen uit het onderhavige hs. bekend. De parallel lopende gedeelten tonen zó grote overeenkomst dat zij als één en dezelfde redactie met de gebruikelijke, min of meer belangrijke verschillen zijn te beschouwen.

Bij het begin van het hs. bevinden de wichtjes Ane manĕrru' en Ane manutĕ' zich in den Hemel; hoe zij daar gekomen zijn kan men in het begin van A LI nalezen. De parallellie begint ongeveer op blz. 600 der Cat. Gal. Doch daar is (laatste alinea) een niet kenbaar gemaakte hiaat welke ten dele door het onderhavige hs. wordt aangevuld.

4 Abrupt begin. Datu Palinge' zegt tot een hemelbode overal heen op aarde te gaan om alle aanzienlijken uit te nodigen naar Managa-Tanaga [1]) te trekken om daar aan de wichtjes bij haar neerdaling een bezoek te brengen. In Managa zal een paleis met lusttuin en talloze vogels worden neergelaten, gelijk aan vroeger omlaag gezonden paleizen.

De bode is te noen terug na alle landen op aarde bezocht te hebben. De grote heren hebben allen de uitnodiging aangenomen, alleen Sawerigading heeft zich zogenaamd wegens ouderdom en opdat Tjina niet door pest bezocht worde, laten verontschuldigen. Hij zal I La Galigo met echtgenote (We Tĕnrigangka) zenden, vergezeld van andere familieleden en de hem overal als een schaduw volgende 70 neven-pretmakers.

5 De Schepper glimlacht; hij begrijpt dat Sawerigading's excuus een uitvlucht is, maar deze kan een potje breken en de Schepper wordt er niet boos om. Nog twee anderen hebben de uitnodiging niet aangenomen: Bataralattu' van Luwu' en I La Djiriu' van Tompo'tika' [2]). De Schepper merkt op, dat het begrijpelijk is dat Bataralattu' verstek laat gaan, hij kan geen andere landen bezoeken zonder noodweer te ontketenen [3]).

Na drie dagen is de tijd gekomen de wichtjes neer te laten. De Schepper vraagt haar wat zij wensen. Zij willen haar erfgoed mee hebben en Nene' Sarani, haar hemelse verzorgster. Op de vaak beschreven wijze dalen zij, op den schoot ener zoogmoeder gezeten, onder een geopend zonnescherm omlaag. Zo komen zij in de *sao kuta* te Managa....

---

[1]) De namen Managa en Tanaga worden voortdurend door elkaar gebruikt. Gemakshalve is de naam Managa gegeven aan het neergedaalde paleis, Tanaga aan de landstreek waarin het gelegen is. Dit komt het naast met den tekst overeen. Tanaga ligt tussen Sĕnridjawa en Wadĕng, wordt ook wel tot Sĕnridjawa gerekend.

[2]) Beiden zijn van de 3de generatie, dus te hoog.

[3]) Een nergens aangetroffen bizonderheid.

Aan het einde van deze bladzijde is een hiaat aangegeven. De afschrijver heeft in potlood gesteld dat de bladzijden 12—15 van het origineel ontbraken. Dit was dus gepagineerd. Tevens blijkt dat 7 blzn. van het afschrift gelijk staan met 11 bladzn. van het origineel, m.a.w. de drie eerste van het afschrift verloren gegane bladzijden besloegen in het origineel ruim 4 blz. 't Afschrift is bij hiaten doorgepagineerd, het gaat dus verder op blz. 8. De ontbrekende 4 blzn. van het origineel zijn dus met ongeveer 2½ blz. in het schrift en formaat van het afschrift gelijk te stellen.

8 Schepen met genodigden, mannen en vrouwen, komen den riviermond binnenvaren; het is een drukte van belang, de vrouwen nemen in draagstoelen plaats. Zij worden met litanieën van de puang en haar helpsters verwelkomd. Alles beweegt zich in de richting van de *sao kuta,* men wordt op de gebruikelijke wijze verwelkomd, het paleis vult zich met gasten. De wichtjes worden vertoond en wekken de algemene bewondering. (Dit toneel herhaalt zich nog vele malen). Bali en Walĕ' nemen de kindertjes op schoot; We Madutana is in hevige gemoedsbeweging en houdt zich afzijdig [1]). Walĕ' hoopt één der wichtjes eenmaal als haar schoondochter te zien [2]). We Madutana krijgt verlangst de kleintjes te strelen maar zij willen niet door haar aangeraakt worden.
11 Zij spreekt ook de hoop uit dat zij met neven zullen trouwen [2]). De kinderen krijten en niemand gelukt het haar tot bedaren te brengen. Bali merkt op: Het komt zeker omdat haar moeder niet mee uit den
12 Hemel gekomen is [3]).
13 Er komen weer nieuwe genodigden aan, onder hen is Simpuwanglĕtte. Hij gaat dicht bij de wichtjes zitten wat We Madutana inwendig
14 woedend maakt. 't Is hem of hij de kleintjes reeds eerder gezien heeft, zij zijn vriendelijk tegen hem, bieden hem sirih [4]) en houden op te schreien. Hij verzekert Bali en Walĕ', op haar vragen, de meisjes reeds vroeger in zijn land gezien te hebben. De nieuwe gasten krijgen allen een logies toegewezen [5]). De stroom van bezoekers houdt aan, allen zijn
15 over zee gekomen; de mannen gaan zich dadelijk met hanengevechten
16 vermaken. Onder hen bevindt zich I We Tiwadjo, een vrouw die algemene bewondering wekt door haar bedwelmende schoonheid. Eindelijk

[1]) Zij weet nog niet dat het haar kinderen zijn.
[2]) Aankondiging van wat later zal gebeuren.
[3]) Waaruit volgt dat zij de afstamming der meisjes nog niet kent.
[4]) Met den leeftijd houdt de dichter weinig rekening, zij zijn beurtelings zeer en minder jong.
[5]) Hiervoor wordt steeds het woord *sao lotji* gebruikt.

komt de afvaardiging uit Tjina, I La Galigo gaat voorop, een talrijk
17 gevolg vergezelt hem, waaronder de (steeds aanwezige) 70 prinsen;
zij maken zich kenbaar door groot lawaai [1]). Zijn aard getrouw gaat
I La Galigo regelrecht naar het hanenperk. Nog is de stroom niet ten
18 einde. I La Dewata komt aan met hoge gasten uit Wewangriu'. Allen
19, 20 worden met bizondere eerbewijzen ontvangen.

La Ma'kasaung en La Ma'karoda hebben beiden vele vogels, hun als speelgoed en vermaak gegeven [2]). Een troepje vraagt La Ma'kasaung waarom hij niet naar de wichtjes gaat kijken en zij sporen hem
21 aan met La Ma'karoda dat te doen. Maar La Ma'kasaung zegt dat zijn vader hem gezegd heeft in de baruga (open gebouwtje) te blijven spelen en er is niemand die hem naar Managa brengen kan. Na enig
22 heen en weer gepraat verzoekt hij den vogels naar Letengriu' te vliegen; als La Ma'karoda permissie krijgt, wil hij meegaan. De vogels komen onderweg La Ma'karoda tegen, met lieden op „maanpaarden" (?) achter een troep buffels [3]) aan, hij zelf zit in een vrachtkar. Dit
23 jolige gezelschap is op weg naar Limpomadjang om La Ma'kasaung
24 op te halen en dan samen naar Managa te gaan. De vogels gaan dezen waarschuwen, hij haalt La Ma'karoda in en met veel jolijt gaan zij samen naar het feest. — Bali gaat met haar zusters haar grootmoeder
25 We Tĕnrirawe in het logies van haar vader begroeten, zij brengen vervolgens beleefdheidsbezoeken aan Palawagau' en Pantjaitana. Deze
26 ontvangt Bali zeer hartelijk, zij heeft steeds sedert Bali's vertrek uit
27 Tanatĕkko naar haar verlangd [4]). Terug in de *sao kuta* vinden zij daar de beide knapen.

28 Optreden van de vogels.

29, 30 Er komen weer schepen met nieuwe bezoekers, o.a. I La Galigo [5]). Als kwam hij voor de eerste maal wordt beschreven hoe hij zich in staatsie naar de *sao kuta* begeeft. De blikken wenden zich nu van de
31-35 schone I We Tiwadjo naar We Tĕnrigangka [6]).

---

[1]) Hun voornaamste eigenschap is luidruchtigheid.

[2]) Deze vogels treden telkens op. Zij vliegen aan, onderhouden zich met de mensen en vliegen dan weer weg. Hun dartel gepraat staat los van den gang van het verhaal en behoeft niet telkens weergegeven te worden. De dichter is hier niet gebonden aan de traditie en kan hen laten zeggen wat hij wil. In den parelleltekst zijn hun gesprekken pittiger dan hier.

[3]) *tedontjawa,* misschien runderen bedoeld.

[4]) Vgl. hs. XXV hiervoor.

[5]) Reeds boven als aangekomen vermeld.

[6]) Geen vrouw wordt zó om haar schoonheid geprezen als zij. Zij wordt steeds als hoog en ingetogen beschreven, zonder tederheid jegens I La Galigo; dit past volkomen bij haar vroegere levensgeschiedenis.

's Avonds komt Simpuwanglĕtte weer in de *sao kuta*, hij is de enige die de wichtjes dagelijks komt bezoeken. We Madutana is slechts éénmaal geweest. De zoogmoeders laten muziek maken; opgeschrikt
36 door het geluid komt zij aanlopen. (Dit was de toeleg). Bali zet zich met Walĕ' bij Simpuwanglĕtte, We Madutana houdt zich op een afstand. De beide eersten vragen hem waarom hij alleen zich met de wichtjes
37 inlaat. Simpuanglĕtte beschouwt het als een genade der goden dat zij op hem gesteld zijn. — Tĕnriwawoi, mede aanwezig, vraagt aan een andere gast, doelende op We Madutana, wie die schone vrouw is. Madutana vraagt hetzelfde van Tĕnriwawoi aan een gezelschapsdame.
38 Beiden komen tot de erkenning dat de andere wel schoon is. De kindertjes beginnen weer te schreien; als hier geen einde aan komt, kan
39 We Madutana zich niet langer inhouden en ijlt naar haar toe.

Optreden van de vogels. Zij merken op dat Simpuwanglĕtte de banden
40 met Tĕnriwawoi verbroken heeft en weer toenadering zoekt tot
41 Madutana. Dit wordt alles zo gezegd dat hij het hoort. Zijn huwelijk met Madutana is tien dagen geleden ontbonden. Nadat hij lang genoeg het gesnap der vogels heeft aangehoord, gaat hij zich met hanengevechten verstrooien maar hij heeft geen geluk: hij moet aldoor aan herstel van zijn huwelijk met Madutana denken.

42 Den volgenden morgen beginnen de vogels een gesprek met I La
43 Mamusu' [1]), zij trachten hem We Pawawoi aan te praten. Desnoods kan
44 hij eerst haar huwen en daarna Madutana. Zij vinden dat een kapitale grap.

Madutana is onrustig, zij moet voortdurend aan de meisjes denken, maar wil niet naar de *sao kuta* gaan uit vrees Simpuwanglĕtte te ontmoeten. Haar gezelschapsdame oppert dat zij haar kinderen zijn, doch zij verwerpt die gedachte, die zijn immers toen zij haar Simpuwanglĕtte in het gezicht wierp, tot stof vergaan [2]).

45, 46 De vogels spreken met We Tĕnrigangka.

47 't Aantal nieuwe gasten is zo groot dat een deel op de schepen moet blijven. Dit duurt zeven maanden.

Simpuwanglĕtte, aan het venster gezeten, overweegt een huwelijksaanzoek aan de ouders van We Madutana te zenden. De vogels raden
48 hem te wachten tot de genodigden vertrokken zijn en dan vanuit zijn woonplaats Tjabetika' een bode naar Sĕnridjawa te zenden.— Madutana is in haar slaapvertrek, zij doet een middagslaapje en droomt: Simpu-

[1]) Dezelfde die in den paralleltekst bij één zijner andere namen Padjumpongae wordt genoemd.

[2]) Zie tekst A LI.

wanglĕtte komt in haar djadjarĕng, grijpt de meisjes en komt met de kleinen naast haar zitten. Zij vraagt hem (steeds in den droom) wie hij daar bij zich heeft. „'t Zijn onze kinderen," antwoordt hij, „zij zijn in de „*sao kuta* neergedaald, dezelfden die gij hebt weggedaan. Door de genade „van den Schepper zijn zij thans neergelaten." — Zij droomt verder dat
49 zij de meisjes ziet en wil strelen. De meisjes zeggen haar heur huwelijk met Simpuwanglĕtte te herstellen, eerst daarna mag zij ze aanraken. Zij ziet haar dingen in de hand houden: muggenlevers en schelpdiertjes [1]). Simpuwanglĕtte onthult: „Dat zijn de wonderspijzen die gij indertijd begeerdet" en eindigt met den wens dat hun huwelijk hersteld worde. „Wilt gij niet, dan zweven de wichtjes weder omhoog." — Madutana ontwaakt. Nog verward van den droom gaat zij overhaast zonder
50 staatsie naar Bali. Zij gaat naast haar zitten en fluistert haar wat toe. Zij verzoekt aan den hemelling die door haar mond spreekt te vragen wie de wichtjes zijn [2]). Hij is verre, zegt Bali, 't zal moeilijk zijn hem langs den godenladder neer te laten. Niettemin zal zij een poging doen.
51 Zij bereidt zich op de gebruikelijke wijze voor, met sacraal bad en wierook branden (uitvoerig beschreven). Tanrapatola — zo heet de hemelse echtgenoot — in Wolkenheim komt juist buiten om een spel van bliksem en donder met de hemelmonsters te spelen. Hij krijgt den wierook in den neus, herinnert zich Bali en daalt langs den regenboog
52 omlaag [3]). Niemand dan Bali kan hem zien. Zij toont zich vertoornd: hij heeft gedoogd dat La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng in Sĕnri-
53 djawa sneuvelden, waarop hij zich verantwoordt [4]). Maar als zij vraagt wie de in Managa neergedaalde meisjes zijn, praat hij eromheen. Wel moet zij meewerken het huwelijk van Simpuwanglĕtte en Madutana te
54 herstellen. De hemelling verdwijnt. Bali spuwt omdat hij zich niet duidelijk heeft uitgesproken en zegt Madutana dat haar hemelse echtgenoot haar niet wilde inlichten [5]). Hij heeft wel gezegd dat een hemelling op Simpuwanglĕtte zou neerdalen om hem te zeggen wie de meisjes zijn.

55 Madutana gaat terug naar de *sao kuta.* De knapen La Ma'karoda en

---

[1]) Toen Madutana de lusten had, verlangde zij met name genoemde, onvindbare spijzen die Simpuwanglĕtte moest zoeken. Zij bereikten haar niet maar werden de aanleiding tot hun scheiding; uitvoerig verhaald in tekst A LI.

[2]) Zij bedoelt den hemelsen echtgenoot die Bali als bissu bezit.

[3]) De godenladder pleegt in een gebouwtje te worden aangebracht. De voorstelling is dus niet dat hij tot den Hemel reikt, maar langs den regenboog, den gewonen verbindingsweg, moet worden bereikt.

[4]) Uitvoerig in tekst A XLIX (Cat. Gal. 560 v.v.) en vooral Hs. Makassar No. 50 (no. XXV hiervoor).

[5]) Zij noemt hem hier *duta,* huwelijksbode.

La Ma'kasaung zijn daar aan het spelen, Simpuwanglĕtte speelt mee. Als zij hem ziet, geraakt zij in de war. Hij van zijn kant verslindt haar met de ogen. Hem den rug toekerende, ziet zij I La Mamusu' aankomen. Wrevelig loopt zij door naar de kleintjes die vrolijk met water plassen en met de wonderspijzen spelen. Zij praat wat met haar, de
56 meisjes zeggen allerlei, door elkaar, de zoogmoeder vindt dat zij te veel zeggen en zegt schielijk tot Madutana wie haar ouders in den Hemel
57 zijn, zij noemt gefingeerde namen.

's Avonds gaat Simpuwanglĕtte ter ruste. Hij droomt een „gouden brief" uit den Hoge te ontvangen. Daarin wordt beschreven hoe de wichtjes na het heftige toneel tussen hem en Madutana omhoog zijn gezweefd, daar de wonderspijzen ontvingen en later naar de aarde omlaag zijn gelaten. Het bericht verheugt hem in den slaap. Den volgenden morgen ontwakende bemerkt hij werkelijk een „gouden brief" in de hand te hebben. In verheugde stemming kleedt hij zich zorgvuldig en gaat, met gevolg, naar het logies van La Ma'panjompa. De vader van Madutana heet hem hartelijk welkom. Simpuwanglĕtte overhandigt hem den „gouden brief", Tĕnrisumpala opent hem[1]). Beiden zijn zeer voldaan dat nu vaststaat dat de wichtjes de kinderen van We Madutana en Simpuwanglĕtte zijn. Deze wil nu alles doen om het huwelijk te herstellen, hij zegt nog dat hij van We Pawawoi reeds gescheiden is. La Ma'panjompa en Tĕnrisumpala zullen Bali en Walĕ' inlichten.

59 De daad bij het woord voegende laat Tĕnrisumpala haar drie dochters roepen. Madutana blijkt te slapen. Zij droomt. In den droom ziet zij een schonen hemelling staan, die zich als Tanrapatola, den hemelsen echtgenoot van Bali, bekend maakt, vertelt wat hij aan Bali gezegd heeft, maar nu volkomen duidelijk zegt dat de wichtjes *haar* kinderen zijn. Dadelijk daarop is hij verdwenen.

60 Den volgenden morgen komen Bali en Walĕ' met hun echtgenoten bij La Ma'panjompa en Tĕnrisumpala en vernemen alles omtrent hun onderhoud met Simpuwanglĕtte. De zusters willen den „gouden brief" zelf lezen, de schoonzoons adviseren het huwelijk te herstellen. Bali brengt den brief bij We Madutana.

61 Er verschijnt met veel vertoon een bode van Simpuwanglĕtte in de *sao dĕnra* van La Ma'panjompa om zijn huwelijksaanzoek over te brengen. La Ma'panjompa houdt breden raad; besloten wordt het aan-

---

[1]) Mogelijk heeft den schrijver vóór ogen gezweefd dat de vrouwen meer geletterd waren dan de mannen. Tot niet lang geleden was dit inderdaad het geval.

zoek te aanvaarden doch Simpuwanglĕtte zal opnieuw den hoogsten huwelijksschat moeten opbrengen. De bode aanvaardt deze voorwaarde
62 en verzoekt meteen den dag des huwelijks te bepalen. Over drie dagen moet de huwelijksschat zijn opgebracht en kan het huwelijk plaats hebben. — Op zeker ogenblik passeren Bali en Walĕ' op weg naar de *sao kuta* de hanenvechtbaan. Vele ridders krijgen de gelegenheid haar
63 schoonheid te bewonderen, onder hen is Lebarisompa die weder diep getroffen is door Bali's verschijning.

La Ma'panjompa vaardigt La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng af om I La Galigo en de zeventig prinsen tot het huwelijksfeest uit
64 te nodigen. Zij ontmoeten onderweg hun zoontjes, die willen ook mee
65 en wippen fluks in de draagstoelen hunner ouders. De deputatie wordt door I La Galigo vriendelijk ontvangen, de kinderen krijgen ge-
66 schenken. Hij vraagt hoe men weet dat de meisjes kinderen van Simpuwanglĕtte en Madutana zijn. — „Door den „gouden brief," " luidt
67 het antwoord, waarop I La Galigo lachende opmerkt dat hij het reeds lang wist, de Schepper had het Sawerigading geopenbaard. La Tĕnri-
68 liwĕng en La Ma'dungkĕllĕng wijzen twee aanzienlijken uit hun gevolg aan om de 70 prinsen uit te gaan nodigen en het antwoord aan La Ma'panjompa te gaan melden; zij hebben geen tijd meer, het hanenperk roept. De twee volgelingen kwijten zich van den last en gaan dan ook ijlings naar de hanengevechten.

69 Deze duren dagen lang. Bali en Walĕ' blijven dag en nacht in de *sao kuta,* Madutana's zetel wordt voor de huwelijksplechtigheid versierd.

I La Mamusu' is bij het vernemen van het bericht dat Simpuwanglĕtte tot Madutana zal terugkeren, zeer teleurgesteld. La Ma'panjompa komt in de djadjarĕng zijner dochter aan, anderen volgen, in de eerste
70 plaats Palawagau en echtgenote. De eerste laat een groot aantal buffels slachten enz., alles geschiedt als bij een vorstelijk huwelijk gebruikelijk. I La Galigo maakt zich ook op naar het feest te gaan, hij vraagt Tĕnri-
71 gangka eerst een sirihpruim uit haar mond. Alles wat bij een rijken staat behoort: dwergen, albino's, muziek enz. voert hij mee. We Tĕnriolle, onwetend van wat er gaande is, verneemt van een hofdame dat
72 haar man I La Galigo naar het huwelijksfeest van Madutana op weg is (Beschrijving van den optocht). De 70 prinsen zorgen voor geschreeuw. Zij spreekt I La Galigo onderweg aan. „Straks kom ik wel bij u aan," zegt hij. Hij passeert ook het logies der vorstin van Sama. Zij vraagt haar echtgenoot Toalapuang van Maloku wie die grote heer is. Hij
73 licht haar in; nu hoopt zij dat I La Galigo op den terugweg bij haar
74 zal aankomen. Hij belooft dat te zullen doen. Zeer verheugd over zijn

75 bereidheid gaat het echtpaar dadelijk toebereidselen maken voor een grootse ontvangst [1]).

76 La Ma'panjompa heet I La Galigo welkom. Als Bali en Walĕ' ver-
schijnen, wordt haar door I La Galigo een pruimpje aangeboden [2]). De
77 70 prinsen laten met welgevallen het oog op haar vallen. Zij verdwijnen in Madutana's kamer.

In Simpuwanglĕtte's state is de stoet waarmee hij naar Madutana's verblijf zal trekken, gereed. Hij geeft order als zij langs het logies van I La Mamusu' trekken, geen geraas te maken, evenzo als zij langs het
78-79 huis van Tĕnriwawoi komen. Bij het logies van Wadĕng gekomen, waar We Madutana hem wacht [3]), heeft hij de gewone huwelijksceremonieën door te maken, als bij eerste huwelijk, alleen korter beschreven.

De tekst breekt af in het huwelijksfeest. Onderaan blz. 79 heeft de afschrijver met potlood aangetekend dat blz. 123—124 van het origineel ontbreken. Zij hebben een deel der beschrijving van het huwelijksfeest
80-83 bevat. Op blz. 80 wordt zij voortgezet. I La Galigo en de 70 prinsen wordt een gastmaal aangeboden; het volk wordt beneden op den grond onthaald. Terugkerende van het feest brengt I La Galigo het toegezegde bezoek aan het echtpaar Maloku [4]) en gaat dan zijn logies in Tanaga binnen. Daar brengt hij We Tĕnriolle in haar kamer het begeerde verzoek.

84 In de *sao dĕnra* van Wadĕng gaan Simpuwanglĕtte en Madutana het slaapvertrek binnen. Daar vertelt hij haar dat na hun scheiding het gerucht ging dat hem het hoofd was afgeslagen. Het bericht drong door
85 tot Gima en Kĕlling ri awa en Baratjina, vanwaar men boden naar Tjabetika' zond om zich van de juistheid van het gerucht te vergewissen en c.q. wraak te nemen op I La Mamusu' [5]). Simpuwanglĕtte kon hun zeggen dat het gerucht vals was. Had daaruit geen oorlog kunnen voortvloeien? enz.

---

[1]) Sawerigading heeft hen indertijd op zijn groten zwerftocht bezocht.

[2]) Dit schijnt als een bizondere onderscheiding bedoeld te zijn. Immers, de gastheer of gastvrouw bieden hun gasten een sirihpruim aan. I La Galigo is echter zelf gast, maar als plaatsvervanger van Sawerigading de hoogste van allen.

[3]) Dit is de *sao dĕnra* van haar vader, La Ma'panjompa van Wadĕng (in Sĕnridjawa).

[4]) We Tabatjina was erop gesteld hem te ontvangen omdat zij indertijd met Sawerigading besprekingen over een mogelijk huwelijk hunner kinderen gevoerd had. In de bekende verhalen van Sawerigading's grote zwerftocht wordt echter van die besprekingen niet gerept. De tekst is duister.

[5]) Volgens het gerucht zou Simpuwanglĕtte dus door I La Mamusu' gedood zijn. Hier wordt geanticipeerd op een *lateren* strijd van beide mannen, die echter anders verloopt. Zulke bedekte toespelingen op latere gebeurtenissen komen in de verhalen vaak voor.

86 Als zij den volgenden morgen buiten zitten en zich met een morgen-
pruimpje verkwikken, opent Simpuwanglĕtte het potje waarin de won-
derspijzen bewaard worden. Zij praten daar wat over door en gaan
87 dan naar de *sao kuta,* waar reeds andere familieleden vergaderd zijn in
88 een gezellig samenzijn enz.
89 De vogels beginnen onder elkaar een gesprek.

De tekst breekt af. Op blz. 89 onderaan heeft de afschrijver met pot-
lood aangetekend dat blz. 141—142 van het origineel ontbreken.
90 Het gezellig samenzijn duurt nog voort. De twee meisjes doen rare
verhalen. Eens heeft een hemelbode haar naar het slaapvertrek van
Madutana gbracht, Simpuwanglĕtte was er niet maar een andere heer.
Bali denkt bij zichzelf: „Dan zal het wel I La Mamusu' geweest zijn."
Simpuwanglĕtte zegt dat hij het was. Ane manĕrru' kijkt hem eens aan
en zegt dan tot haar zusje: „'t Was die andere, I La Mamusu'." Zij
beweren Tĕnriwawoi bij Simpuwanglĕtte te hebben zien liggen. Er
wordt braaf gelachen om deze kinderpraat; tot een zoogmoeder zegt dat
de kindertjes verwarde taal spreken en zij nu eens zal vertellen wat er
91 eigenlijk gebeurd is. Toen de meisjes nog in den Hemel waren, kwam
een hemelbode haar halen om mee naar de aarde te gaan en haar moeder
te zien. Zij kwamen in het slaapvertrek der ouders, Madutana was daar
92 alleen. Den volgenden dag werd de reis voortgezet naar Tjabetika', hier
bleek Simpuwanglĕtte alleen te zijn. Daarna ging de hemelbode met de
wichtjes weer terug naar den Hemel. Hij ging verder omhoog naar de
sao gutu' van den Schepper en vroeg een *saradasi* [1]). De Schepper was
daartoe echter niet bereid. Madutana valt de zoogmoeder in de rede
en roept verheugd tot de meisjes: „Gij zijt dus als goden in mijn slaap-
„vertrek geweest! Er is geen kwestie van dat Tĕnriwawoi uw moeder
„zou zijn." — Bali is zeer verheugd dit alles te horen en wil nu dat haar
zoon La Ma'karoda met Ane manĕrru' (mettertijd) in het huwelijk zal
treden. Walĕ', zich daarbij aansluitende, neemt Ane manutĕ' aan als
echtgenote van háár zooń, La Ma'kasaung.
93, 94 De beschrijving van het feest wordt voortgezet. Het jonge echtpaar
95, 96 wordt met rust gelaten, Bali en Walĕ' ontvangen de gasten. De mannen
trekken naar de hanenperken, er zijn er velen rondom de *sao kuta,* maar
97 Simpuwanglĕtte heeft er geen belangstelling voor en blijft bij zijn echt-

[1]) Een *saradasi* is een middel om verwijdering tussen twee mensen te weeg te brengen, in het bizonder tussen man en vrouw. — Hier wordt weer gepreludeerd op het feit dat Simpuwanglĕtte en Madutana een *saradasi* (niet van den Schepper) zal toegezonden worden.

98 genote in het paleis. I La Galigo gaat bij de hanengevechten weer op zijn gewone hooghartige en onbeschofte wijze te werk. Zijn echtgenote daarentegen wordt om haar schoonheid onverdeeld geprezen.

99 I La Mamusu' kan Madutana niet vergeten [1]). Te noen gaat hij met klein gevolg naar de djadjarĕng zijner zuster Tĕnriakkorĕng. Zij bemerkt terstond dat hij ernstig lijdende is. Hij heeft meer dan 100 vrou-
100 wen en dan te bedenken dat hij Madutana niet uit zijn gedachten kan zetten! „Gij hebt drie schone vrouwen, nichten van u, in schoonheid niet door Madutana overtroffen" [2]). — Mamusu' wil dat zijn zuster haar goddelijke kennis — die zij krachtens haar bissu-schap bezit —
101 zal toepassen, n.l. een *saradasi*. — Zij betoogt dat zulks niet kan, haar wetenschap zegt haar dat het huwelijk van Simpuwanglĕtte en Madutana drie jaar zal duren en zij dan tesamen naar het Geestenrijk zullen verhuizen [3]). Mamusu' wordt woedend. Op zijn aandringen is zij bereid te wichelen, zij bestudeert de uitgeworpen lontar-repen, tot driemaal toe werpt zij de repen uiteen. Inderdaad, het huwelijk zal niet ontbonden worden. „Vind dan goed," zegt hij, „dat ik het echtpaar hinder." — Dat middel kan zij geven op verbeurte van den band die hen als broeder en zuster verbindt binnen korten tijd [4]). Zij geeft hem dan in een potje
103 geurigen wind mee, de wind kan als een vogel uitvliegen naar het slaapvertrek van het echtpaar.

I La Mamusu' stopt het potje in zijn sirihdoos en keert naar zijn *sao dĕnra* terug. Als het avond is geworden opent hij het potje, de wind vaart het slaapvertrek van Simpuwanglĕtte en Madutana binnen. De
104 werking is aldus dat zij droomt dat Mamusu' naast haar ligt, zij roept zijn naam, Simpuwanglĕtte schrikt ervan, maar het einde is dat de vrede
105 wordt hersteld. Iets dergelijks gebeurt met hem in verband met de schone jonkvrouw Sĕnrimasanre'. Het echtpaar slaapt door. De wind keert als een *salisi*-vogel [5]) naar de *sao dĕnra* van Mamusu' terug. „Simpuwanglĕtte en Madutana houden wel echt van elkaar," verzucht de wind, „ik heb geen scheiding teweeg kunnen brengen."
106 Mamusu' is niet bevredigd, hij zendt den wind er weer op af. „Blaas
107 den gansen nacht," zegt hij. Ook deze poging faalt. Mamusu' en de
108 wind praten nog wat na over Sĕnrimasanre', er is vroeger wel eens

[1]) Van af dit punt begint de tekst van A LI af te wijken.
[2]) D.w.z. hij heeft drie met name genoemd, volwaardige echtgenoten, de rest zijn bijzitten.
[3]) Van dit einde is geen tekst bekend.
[4]) Niet nader toegelicht.
[5]) Ontbreekt in het Wb.

van een huwelijk van Simpuwanglĕtte en Sĕnrimasanre' sprake geweest,
108 maar zij was niet ebenbürtig en het is niet doorgegaan. — Madutana's
nieuwsgierigheid is gewekt, zij wil meer van de schone Sĕnrimasanre'
weten [1]). Simpuwanglĕtte plaagt haar: „Zij is wel zo schoon als Gang-
109 „ka." Spuwende zegt zij: „Gij zegt maar wat!"—Hij moet schaterlachen.
„Ik heb Gangka sedert haar komst nog niet gezien!" roept hij. „Nu,"
zegt zij, „dan zal *ik* u eens vertellen hoe mooi zij is." Zo gaat het
110 gesprek in de beste verstandhouding nog enigen tijd zo door. Maar zij
is erop gesteld die onbekende schone nu ook te zien. Er wordt een
plannetje bedacht haar in de *sao kuta* te krijgen. Hand in hand gaan
111 zij naar de *sao kuta* waar Bali en Walĕ' zich bevinden. Zij houden toe-
zicht op lieden die aan het naaien en stikken zijn, zij maken kleertjes
voor Ane manĕrru' en Ane manutĕ', die zij aan moeten trekken ter
gelegenheid van de plechtigheid van het op aarde treden; 't moeten
kleren zijn zoals men die in den Hemel draagt. Madutana kent een
vrouw die Moluks kan naaien, zij is een dienaresse van Weruněng
112 tompo' [2]). De verstandige Bali betwijfelt of dat zo is, Madutana houdt
haar jokkentje niet vol en bekent waar het haar om te doen is. Bali
zendt een paar kameniers naar het paleis van Weruněngtompo' met het
verzoek haar een paar knappe naaisters te lenen, in de eerste plaats
Sĕnrimasanre'. „Neen," zegt Weruněngtompo', „de bekwaamste is We
113 „Atungkeno, maar Sĕnrimasanre' mag wel meegaan." Zij wil het tweetal
114 zelfs in één draagstoel laten plaats nemen, maar haar echtgenoot vindt
die een te voornaam vervoermiddel voor gedienstigen; zij moeten maar,
115 onder de hoede van een zoogmoeder, te voet gaan. Zo komen zij bij
de drie zusters aan.

La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng gaan naar het hanenperk.
Simpuwanglĕtte blijft bij zijn vrouw in het paleis zitten, hij ziet Sĕnri-
masanre' met nog een ander aankomen. De kameniers leggen aan haar
meesteres Bali uit waarom zij twee naaisters hebben meegebracht.
116 Madutana neemt Sĕnrimasanre' scherp op, zij is inderdaad schoon,
onder de *radjeng ma'tasa* [3]) wel de schoonste. Tot haar man zegt ze
117 dat hij heeft opgesneden: zó mooi als Gangka is Sĕnrimasanre' niet, enz.

De hanenvechtbaan davert van het lawaai. Madutana zou er wel eens willen gaan kijken; zij is er sedert zij in de *sao kuta* is, nog niet geweest. De reden der uitbundigheid is niet ver te zoeken. Als I La Galigo met zijn 70 neven in de buurt zijn, gaat het geraas alle perken te buiten.

Binnenskamers worden de naaisters door Bali goed verzorgd.

---

[1]) nl. Sĕnrimasama', die zij naar de *saokuta* wil lokken.
[2]) Lagere adel.

I La Galigo komt met groot gevolg op de baan aan. Simpuwanglĕtte
118 en Madutana gaan in den achteraanbouw van het paleis naar het schouwspel zitten kijken. Er zijn een groot aantal staatsie-zonneschermen om de baan te zien, doch gesloten, alleen dat van I La Galigo is geopend [1]). Uitvoerige beschrijving van het schitterend schouwspel.
119, 120 Zij gaan verzitten om een vreemdeling met een staart en andere vreemd
121 uitziende deelnemers aan de hanengevechten beter te kunnen zien.
122 Madutana ziet Mamusu' staan, hij ziet er bedrukt uit omdat de *saradasi* het echtpaar niet uiteen heeft kunnen drijven. Zijn oog valt op haar langen nagel, hij opent zijn sirihdoos en zegt den wind den nagel af te breken, hij wil dien als hanenspoor gebruiken. Fluks gaat de wind als *salisi*-vogel naar Madutana, breekt den nagel af en brengt dien bij Mamusu'. Madutana is ontsteld van het verlies, Simpuwanglĕtte zoekt
123 links en rechts maar vindt niets. Zij gaan weer hand in hand naar hun kinderen terug [2]).

't Naaien van de kleertjes is afgelopen, de beide naaisters gaan weer naar huis [3]).

124 De toeloop van gasten naar de *sao kuta* houdt nog niet op. Bali zorgt ervoor dat de beide Ane's den gansen nacht wakende gehouden worden
125 om den gasten vertoond te worden.

Den volgenden morgen gaan de hanengevechten onverminderd voort. Simpuwanglĕtte krijgt verlangst ook eens te gaan kijken. Hij trekt er met groot gevolg heen en komt in de buurt van Mamusu'. Er worden
126 kampen gearrangeerd, er ontstaat krakeel, er vallen doden en weldra
127 is de strijd in vollen gang. De beide hoofdtegenstanders liggen voor dood uitgestrekt op den grond. Een kindermeid van de meisjes pas-
128 seert, zij hoort dat beiden dood zijn, snelt naar het paleis. Ane manĕrru' en Ane manutĕ' liggen onder de hoede van Nene' Sarani rustig te slapen. Zij wekt de meisjes: „Uw vader is dood, hij is in een gevecht „met Mamusu' geveld." De kinderen hollen naar buiten, Ane manĕrru' wil, vóór in de strik van La Ma'karoda's saroeng verborgen, naar (het lijk van) haar vader, Ane manutĕ' loopt terug om haar moeder te waar-
129 schuwen. Madutana weigert het bericht te geloven, zij gaat naar den achteraanbouw van het paleis, de uitkijkpost, vanwaar zij een goed gezicht op de baan heeft. Doch hoe zij ook tuurt, zij ziet Simpuwang-

[1]) Als plaatsvervanger van zijn vader Sawerigading is hij het hoogste personnage.

[2]) De *saradasi* heeft dus haar doel weder gemist.

[3]) Het naaien der kleertjes is het voorspel der ceremonie van het op aarde treden. Zij wordt echter in dezen tekst niet verhaald; in den paralleltekst wordt zij uitvoerig beschreven.

130, 131 lětte niet. De zoogmoeder komt nu ook bij Madutana met het verhaal
132 van Simpuwanglětte's dood enz.[1]).

La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng begeven zich naar de baan, zij weten nog niet dat Simpuwanglětte en Mamusu' strijd gevoerd hebben.

In een intermezzo komen de vogels Madutana vertellen dat haar
133 echtgenoot in een gevecht met Mamusu' gedood is. Deze mededeling is als de druppel die den emmer doet overlopen, diep getroffen snelt zij naar buiten en loopt naar I La Galigo, die op de baan is. Zij doet hem het verhaal van den dood haars echtgenoots. Galigo denkt dat het een praatje is, niettemin zendt hij La Sulolipu uit om een onderzoek in te
134 stellen. Hij geeft zelfs de opdracht mede, als het bericht van den slag waar is, de doden tot het leven terug te brengen op de van Sawerigading bekende wijze[2]). Madutana gaat weer huiswaarts; op weg daarheen passeert zij onder geleide van La Sulolipu de beide strijders, aan den kant van den weg gezeten. Mamusu' verzucht dat Madutana alle
135 schaamtegevoel heeft afgelegd om haar man op te sporen, zij moet
136 hem wel zeer liefhebben. Simpuwanglětte snelt op haar toe. La Sulolipu dient beide strijders een vermaning toe, zij leggen zich gedwee bij het bevel van den nazaat van Luwu' (Galigo) om niet meer te strijden neder. Simpuwanglětte ontvangt van Madutana een aangekauwde sirihpruim en La Sulolipu brengt de doden die bij het gevecht gevallen zijn, tot het leven terug.

137 Madutana gaat door naar de *sao kuta*, de beide vechtersbazen wor-
138 den door La Sulolipu vóór I La Galigo geleid. Deze houdt een lange toespraak, zij mogen na het vertrek der gasten (waaronder hij zelf) geen nieuwen strijd beginnen. Zij beloven wat van hun verlangd wordt. „Gaat nu rustig meedoen aan de hanengevechten!" zegt I La Galigo tot hen.

La Palĕttei hoort in den Hemel het geraas van de hanenperken waar I La Galigo c.s. aan het kampen zijn, opstijgen. Hij zit met zijn gevolg in de baruga (soort open gebouw), hij is de in den Hemel geboren zoon van Palawagau' van Tompo'tika'. Hij merkt, omlaagziende, het uit den
139 Hemel neergedaalde zonnescherm van Luwu' op (door Sawerigading naar Tjina gebracht), dat thans voor I La Galigo dient en krijgt ver-

---

[1]) Er heerst verwarring en ook het verhaal is verward.

[2]) Dit is vreemd. 't Is al iets bizonders dat Sawerigading zijn macht op zijn zoon delegeert, maar dat Galigo haar weer op een niet zeer aanzienlijk volgeling zou kunnen overdragen, is ongehoord.

langst naar de aarde af te dalen, hij wil namelijk weten of Galigo inderdaad de onbeschofte, hoovaardige enz. man is als hoedanig hij bekend staat[1]). Hij wil zich niet bekend maken. Zijn omgeving verwacht dat zijn vader, ook in Tanaga te gast, hem zal herkennen. Daarvoor behoeft geen vrees te bestaan, betoogt hij, daar zijn vader slechts in het paleis van den Schepper geweest is toen hij geboren werd en sedertdien den Hemel niet betreden heeft.

140 Er worden goederen bijeengebracht om bij de hanengevechten in te zetten. De nederdaling zal zonder het gebruikelijke noodweer geschieden, hij zal zich uitgeven voor een prins van overzee. De raadsheren zijn van mening dat al gaat La Palĕttei niet incognito I La Galigo's onbeschoftheid er niet minder om zal zijn. Dies besluit hij op de gewone wijze te gaan: hij opent zijn sirihdoos en de elementen breken los. I La Galigo doet het noodweer ophouden.[2]) Hij daagt onmiddellijk La Palĕttei's
141 hemelscharen uit. Palĕttei zegt gekomen te zijn om de regels van het hanengevecht op aarde te leren kennen. Galigo vertelt er iets van, waarop Palĕttei zegt dat alles dan wel geheel anders toegaat als in den Hemel.
142 Galigo geeft valse voorstellingen van de aardse adat-gebruiken bij hanengevechten in dien zin dat hij altijd in het voordeel zal zijn. Palĕttei doorziet dit spel, hij zegt bij zichzelf dat Galigo's onbeschoftheid enz. nu wel duidelijk aan het licht is gekomen. Enige meegekomenen zeggen
143 onder elkaar hetzelfde. Galigo laat Palĕttei over den inzet te bepalen, als hij niet genoeg heeft om daartegenover te stellen, zal hij goederen uit Tjina, uit Luwu' en nog vele andere landen meer laten halen, desnoods uit Hemel en Onderwereld. Palĕttei houdt den snoever voor den
144/145 gek. Beschrijving der gevechten. Galigo chicaneert. Eén der aanwezigen, neef van Galigo, merkt op dat de Hemellingen slechts wilden weten hoe het spel op aarde gespeeld werd en Galigo's opgeblazendheid wilden leren
146 kennen. Anderen vallen hem bij, Palĕttei moet erom lachen. De inzetten
147 worden steeds hoger, Galigo kan niet winnen. Op één ogenblik waggelt hij als een ongeladen schip, maar hij blijft bluffen. Nu weet Palĕttei genoeg en hij keert naar den Hemel terug.

148 Tweede stuk.

Het verhaal is hiermee nagenoeg ten einde. Maar het is door den Schr. gekoppeld aan andere gebeurtenissen die beschreven worden alsof zij achter elkaar behoren. In werkelijkheid is dat niet het geval. 't Is

[1]) Bij zijn slechte eigenschappen die hem overal worden nagedragen, behoort ook dat hij bij hanengevechten chicaneert; dat zal ook nu blijken.

[2]) Een vermogen dat anders alleen Sawerigading bezit.

evenmin juist dat zij zich allen in Tanaga afspelen zoals wordt voorgesteld. De brokstukken — episoden, tonelen, fragmenten — staan ten rechte los van elkaar en het is, bij gebreke van parallel-teksten, ook niet mogelijk hun een plaats in het geheel aan te wijzen. Er moet met een korte inhoudsopgave worden volstaan.

148-155 Eerste tafereel.

We Tĕnrigangka bezoekt haar zoon I La Ma'toněng.

Aantekening. Na de scheiding van We Tĕnrigangka en haar eersten echtgenoot, is deze, I La Pasewĕng, naar zijn land Solo' teruggekeerd. Zijn zoontje I La Ma'toněng is hem derwaarts gevolgd. Van Pasewĕng is uit andere teksten bekend, dat hij van hartzeer gestorven is; met We Tĕnrigangka geschiedde hetzelfde, maar zij is herleefd. Als dit toneel aanvangt, blijkt Ma'toněng volwassen en op aarde gehuwd te zijn, waarschijnlijk in een onderhorigheid van Tjina.

Zijn belevenissen in den tussengelegen reeks van jaren zijn niet bekend. Men kan verwachten dat er een tekst is of geweest is waarin zij beschreven zijn. M.m. geldt hetzelfde van Pasewĕng. Zijn leven was te volgen tot hij naar het Geestenrijk verhuisde; hij is nu ook weer op de aarde.

Van de ontmoeting van Gangka en haar zoon valt slechts te melden dat zij zeer hartelijk is. Zij heeft hem sedert hij met zijn vader wegtrok niet meer gezien. Wel heeft zij, toen hij met We Pasuloi te Lompongĕng in het huwelijk trad voor zijn huwelijksschat gezorgd. Galigo komt met de 70 prinsen opdagen en gedraagt zich vriendelijk tegen Ma'toněng. Het bezoek wordt gevolgd door een tegenbezoek aan Gangka in haar huis.

156-166 Tweede tafereel.

Gesprek der vogels met La Ma'karoda en La Ma'kasaung.

Aantekening. La Ma'karoda en La Ma'kasaung zijn als jeugdige knapen door hun ouders verloofd met Ane manĕrru' en Ane manutĕ'. Zij zijn thans wat ouder, maar hun bruiden hebben den huwbaren leeftijd nog niet bereikt.

In een langgerekt gesprek, vol herhalingen, trachten de vogels de jongelui te bepraten, in afwachting van hun huwelijk met hun nichtjes, andere vrouwen te trouwen. De jongens weigeren volstandig. Opuna Wadĕng heeft hun verzekerd dat de huwelijken doorgang zullen vinden na afloop der ceremonie van het op aarde treden der meisjes. Dit toneel speelt in Sĕnridjawa.

De vogels vliegen weg. Zij krijgen een reusachtig, geopend zonnescherm in het oog, het is van Galigo. Enkelen wagen het erop te gaan zitten, zij vallen door den bliksem getroffen, dood neer. Galigo maakt hen weer levend.

167-190

Derde tafereel.

Huwelijk van La Sĕssungriu' en Tjĕlla'kĕrrae.

Een groot aantal vrouwen komt in draagstoelen van alle hemelstreken aan om een feest bij te wonen. De komst van uitsluitend vrouwen is een vreemde figuur die men nergens elders in de I La Galigo zal aantreffen, 't is een soort vrouwenparade. Galigo bespreekt uitvoerig met de personen in zijn omgeving alle verschijningen. De bedoeling schijnt te zijn een geschikte vrouw voor zijn *neveu* La Sĕssungriu', zoon van Tĕnribalobo, uit te zoeken. Met bizondere opmerkzaamheid wordt de draagstoel waarin zich de zeer jeugdige Tjĕlla'kĕrrae bevindt, gadegeslagen. Met enige moeite gelukt het haar vóór Galigo te brengen. Zij wordt om haar schoonheid bewonderd.

Galigo zet aan zijn omgeving uiteen dat La Tĕnritatta, zijn zoon bij Gangka, die stedehouder in Luwu' is, niet naar Tjina wil terugkeren; zijn schoonmoeder, We Tĕnridio, wil het paar ook niet in Tjina hebben, zij wenst haar woning ook niet met hen te delen. Hij heeft een zoon bij Karaengtompo' van Pudjanati, La Ma'panganro, ook deze wil blijven waar hij is, in Pudjanati [1]). La Sĕssungriu' is de zoon van zijn andere zuster, Tĕnribalobo. Hij hecht er buitengewone waarde aan een goede, d.i. schone, echtgenote voor hem te verwerven [2]). Onomwonden zegt hij Tjĕlla'kĕrrae als echtgenote van La Sĕssungriu' te begeren.

De andere vrouwelijke bezoekers gaan weer heen. Den volgenden morgen zendt hij een afvaardiging naar Tĕmmalate, waar Tjĕlla'kĕrrae woont, met een verlovingsgeschenk. Haar ouders Sangadjibĕtta en Bongawalie ontvangen den huwelijksbode met de mededeling dat hun dochter reeds verloofd is met Lumawato'dja van Wideapung. De bode stelt voor, overeenkomstig Galigo's opdracht die van deze omstandigheid op de hoogte was, dat de ouders de verloving zullen verbreken door

---

[1]) Galigo heeft nog een zoon bij zijn oudste echtgenote, We Tĕnriolle, Adji Laide genaamd. Hij wordt niet genoemd maar het is uit andere teksten bekend dat hij slechts een kort bezoek brengt aan Tjina en daar evenmin wenst te blijven. Hij is door pleegouders in een grensland van den Hemel opgevoed.

[2]) Hoewel dit niet gezegd wordt, schijnt hij hierbij aan La Sĕssungriu' als opvolger te denken.

Lumawato'dja's verlovingsgeschenk terug te zenden. Tjĕlla'kĕrrae's ouders komen nu in grote verlegenheid. Weigeren betekent dood en verderf [1]). Dies beloven zij het verlovingsgeschenk den volgenden morgen te zullen terugzenden. Aldus geschiedt met de boodschap erbij dat Galigo het is die het geschenk laat terugzenden.

De ouders van Lumawato'dja: Padjumpongae van Widelangi' en Simpurulona staan nu voor dezelfde moeilijkheid. Padjumpongae redeneert als Sangadjibĕtta: men kan een nazaat van Luwu' niet weerstaan, maar Simpurulona denkt er anders over. Zij vindt zich even voornaam als Galigo. Zij heeft Bongawalie herhaaldelijk vermaand Tjĕlla'kĕrrae niet naar het grote feest te laten gaan wegens haar buitengewone schoonheid. — Padjumpongae werpt tegen dat het de wil des Scheppers en zijner gade was dat zij gaan zou. Maar zij laat Tjĕlla'kĕrrae als bruid van haar zoon niet los. „Waarom zou ik bang zijn voor „den zoon van Sawerigading, den Luwu'er, dien bovenlander, met „woeste haren en snorren" [2]). — Nauwelijks zijn deze woorden uit haar mond gevloeid of donder en bliksem en hemelvuur dalen in de djadjarĕng waar men gezeten is neder. De tong hangt haar uit den mond, het hoofd is achterste voren gekeerd en zij valt omver. De dadelijk geroepen puwang ma'towa kan de diagnose gemakkelijk stellen: Simpurulona is wegens haar smalende taal gestraft. Zij moet zich onderwerpen en dan zullen de goden haar genadig zijn. Haar echtgenoot onderwerpt zich uitvoerig, hij zal een buffeloffer brengen en belooft het verlovingsgeschenk van Lumawato'dja terug te zullen laten halen. De verloving is daarmee verbroken. Simpurulona's lichaam keert in den normalen staat terug. De duta (bode) gaat in Tĕmmalate den uitslag melden en vervolgens wordt Galigo met het goede bericht in kennis gesteld. Deze geeft den wens te kennen, als hij in Tjina terug zal zijn, verschillende plaatsen waaronder Tĕmmalate—Tĕkkalalla' te bezoeken en als Sawerigading het goed vindt, zal hij de kinderen La Sĕssungriu' en zijn zuster We Tĕnrisolong laten huwen; de laatste in Wage, er zal ook een groot huwelijksfeest in Tĕkkalalla' gehouden worden. — I We Lamputje tracht haar echtgenoot Galigo de les te lezen, wat grote hilariteit verwekt.

---

[1]) Om de persoon van den werver; immers, Galigo is nazaat van de *manurung* die de aarde schiep; zijn geslacht is door den Hemel hoger dan enig ander gesteld.

[2]) *to nekoneko timue datu toradja tĕnna rilattĕ' lampaadana... to ma'padjompe weluae to singkĕrru' bulutimue.* — Deze uitspraak dat de Luwu'ers als onbeschaafde lieden Boeginees gebied zouden zijn binnengetrokken, verdient de aandacht. Aan het hof van Luwu' wordt nu nog geen Boeginees gesproken.

Nederdaling van Ane manĕrru' en Ane manotĕ'.

Dit tafereel sluit onmiddellijk bij het voorgaande aan. Hier blijkt wel het duidelijkst dat losse stukken aaneen zijn geflanst. Hier toch wordt, in zeer verkorten vorm, hetzelfde verhandeld als waarmee het 1e stuk — daar op de juiste plaats — begon. Bij de nederdaling zijn alle gasten aanwezig. Het fragment loopt tot de komst van Palawagau'.

NAAMLIJST.

Ie stuk.

1. Datu Patoto' To Palanrowe La Puwang Odampatara, de Schepper.
2. Mutiaunru' Datu Palinge' van Sĕnridjawa, gade van 1.
3. Bilata'kadjo (°ma'mata), hemelbode.
4. Ane (of Daeng) manutĕ' (of manotĕ') Daeng Banna We Dalaulĕng.
5. Ane manĕrru' We of I Dalatika' (of °ĕsso) Daeng Naga.
6. Batarito'dja Daengtalaga I van Malimongĕng, dochter van 79.
7. We Tĕnrisolong van Wage, dochter van 9 en 10.
8. Sawerisompa Pamadĕnglĕtte Langi'paewang Towapanjompa La Ma'dungkĕllĕng Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Opuna Tjina.
9. I La Galigo Opuna (of Datuna) Tjina To Padamani To Sĕssungriu' To Boto' To Sinapati Sangadjiwero I La Semaga To Tĕssiodjang.
10. We Tĕnrigangka Datu We Mono I We Taono Datuna Tempe, lievelingsvrouw van 9.
11. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng To Tĕnribali Opuna Wadĕng.
12. Bataralattu' I La Tiulĕng Opuna Luwu'.
13. I La Djiriu' Punna lipue ri Tompo'tika'.
14. Palawagau' I La Datuna Padjumperunĕng van Tompo'tika', zoon van 13.
15. We A(n)diluwu' van Tompo'tika', echtgenote van 13.
16. La Paweroi, hemeldienaar.
17. La Ma'pawero (of Matawero), hemeldienaar.
18. Weroparĕppa, hemeldienaar.
19. We Ma'sekati Daeng ma'boko ri Botinglangi', hemeldienaar.
20. I La Betjotji, hoofd der hemelmonsters.
21. I La Suwala, *idem.*

22. La Piturĕppa ri wawo alĕ', omroeper.
23. Nene'sarani, verzorgster der wichtjes (4 en 5) in den Hemel en in Managa.
24. I We Sarani, dochter van 23.
25. I La Sarani, zoon van 23.
26. We Tappa'ketĕng, zoogmoeder der wichtjes.
27. We Suloketĕng, *idem*.
28. La Tĕnriliwĕng Toakaroda Daeng palallo Padjumperoe van Letengriu' (Sĕnridjawa), echtgenoot van 31.
29. La Ma'dungkĕllĕng Toakasaung Padjungbannae van Limpomadjang (Sĕnridjawa), echtgenoot van 32.
30. I La Mamusu' Singkĕrru'rukka Padjumpongae van Malaulu en Widelangi', dingt naar de hand van 33.
31. We Tĕnribali I Da Karoda Tunĕ'mangkau', echtgenote van 28.
32. We Tĕnriwalĕ' Daengsagala I Da Kasaung, echtgenote van 29, jongere zuster van 31.
33. We Madutana Daengpatappa' (of ma'tappa') Tjĕnraralangi', jongere zuster van 31 en 32, moeder van de wichtjes.
34. Tĕnrisumpala Daengritunru Inana Walĕ', moedervan 31, 32, 33.
35. Sĕnrimalangi', dienares der wichtjes in Managa.
36. Karaentjawa, *idem*.
37. Sĕngĕngmalino, oudere zuster van 28 en 29.
38. Singkĕrru'langi' (°to'dja), zoogmoeder der wichtjes.
39. La Tappu'pudji Maladju, bezoeker.
40. Welarĕngrukka sese urai, *idem*.
41. Lĕttemangkau' van Adjatasi', *idem*.
42. Madjangrimega, hofjuffer uit den Hemel.
43. Daengma'lino, puwang ma'towa van Managa.
44. I We Rukĕllĕng, zoogmoeder.
45. Simpuwanglĕtte I La Tarau To Malagĕnni van Tjabetika', gewezen en a.s. echtgenoot van 33.
46. Datuma'wale van Taranati, bezoeker.
47. La Ma'papuli van Matowanging, *idem*.
48. La Ma'darĕmmĕng Toalapuwa Datuna Sama To Maloku, *idem*.
49. La Rumpangmega van Tĕssililu, *idem*.
50. La Punnagau' I La Pewadjo To Pao, *idem*.
51. Datu La Towing To Tuwange, *idem*.
52. I La Galigo To Kĕllinge, *idem*.
53. We Tĕnriwalĕ' II Daengsagala van Wawoempong, bezoekster.
54. Tĕnripamarang, bezoekster.

55. TĔNRIAKKORĔNG, *idem*, misschien = 147.
56. LA TĔNROADJI van MALATUNRUNG, echtgenoot van 53, bezoeker.
57. WE TABATJINA I DA MUTIYA DATUNA SAMA, echtgenote van 48, bezoekster.
58. TO MA'PAMENE' van BATUPUTE, bezoeker.
59. TO PATAWARI van SUNRARIADJA, *idem*.
60. SALIU (of SĔTTIA)WONGĔNG LĔTTEMANGKAU' I LA SĔNRIMA van LABU'TIKA', zoogbroeder van 45 en 1e raadsman, *idem*.
61. ADJIPAGĔLLANG TO SABURO, *idem*.
62. LĔTTEPAOLA I van ULIO, *idem*.
63. LĔTTEPAOLA II SIMPUWANGLARI TO MALAKA, *idem*.
64. LA WAROLANGI' van MARAPĔTTANG, *idem*.
65. I LA SINAMPE ANGIMPALIE, *idem*.
66. LA PADĔMMUI van WAWOEMPONG, *idem*.
67. TO TĔNRILEKĔ' van BALIRANTE, *idem*.
68. DATU PAPĔRRĔNGALANGĔNGE van SIDENRENG, *idem*.
69. TĔNRIWEWANGĔNG DAENGPATALE, oudere zuster van 28 en 29, misschien = 35, bezoekster.
70. LA TĔNRITATTA I DATU GIMA, bezoeker.
71. BATARITO'DJA DAENGTALAGA II TO GIMA, dochter van 70, bezoekster.
72. WERUNĔNGTOMPO' DAENGMA'SULO van SAWANGMEGA en SINGKIWERO TOGĔLANGKANA (of °PATAPPA' of °PARĔPPA), dochter van volle achternicht van 31, bezoekster.
73. PUNNA LIPUE RI PUDJANATI, bezoeker, vader van 74.
74. KARAENGTOMPO' TJĔNRARALAMMING DAENGMA'LINO DĔTTIAULĔNG van PUDJANATI, echtgenote van 9, bezoekster.
75. I LA SARASA of LA MA'SARASA van SAWANGMEGA en SINGKIWERO, zoon van 14, bezoeker.
76. POLALĔNGE TODJAMPULAWĔNG, stammoeder van WEWANGRIU', bezoekster.
77. I LA DEWATA I TO ANGKAU' TUNRUWANGE AWANA LANGI' vorst van WEWANGRIU', zoon van 76, bezoeker.
78. I WE TIWADJO PUNNA LIPUE RI TOBOSIRING DATUPALĔNNĔ' KĔSSINA enz., bezoekster.
79. WE TĔNRIDIO BISSULOLO BATARIBISSU, dochter van 8, bezoekster.
80. TĔNRIBALOBO PUNNA BOLAE RI TĔKKALALLA', *idem*, *idem*.
81. LA SULOLIPU SINAUNGPADJUNG LĔTTEMANGKAU' LA PAWĔNNARI LA TĔNRIDOLO TO TĔNRIGILING TO TĔNRIESA?, bezoeker.
82. SOMPARITIMO', echtgenote van 77, bezoekster.

83. Datu Bissu, *idem, idem.*
84. Lebarisompa Datupamusu' Malaesanrang Matanatika' I La Patau van Tanatĕkko (Wewangriu'), bezoeker.
85. La Ma'galattung To Tjenrana, broeder van 84, *idem.*
86. We Palĕttei, zuster van 84 en 85, bezoekster.
87. Tjolli'pudjie, zuster van 77, *idem.*
88. We Tutumpadja [1]), uit Wewangriu', *idem.*
89. La Raulangi' To Sadampoto', grondvester van Timpaladja, vader van 82, bezoeker.
90. La Tĕnrisĕssung Unru'pabeta van Matangsolo' (Timpaladja), broeder van 82, *idem.*
91. We Tĕnrirawe, vorstin van Wadĕng, zuster van 14, moeder van 11, bezoekster.
92. Batarimega Tjammingrilangi' van Gima, echtgenote van 70, bezoekster.
93. La Ma'panganro, zoon van 9 en 74, verloofde van 71, bezoeker.
94. Tĕnriwawoi Tjĕnraralamming Daengma'tjora van Malagĕnni, echtgenote (gewezen) van 45, bezoekster.
95. We Tĕnripada Daengma'lele We Atungriu' van Amĕsangĕng, dochter van 82, echtgenote van 85, *idem.*
96. Pantjaitana (We Djai) Bongawalie Daengma'sengĕ' We Tĕnriodja We Tonralipu Patekĕ'tana, eerste echtgenote van 84, *idem.*
97. We Tĕnriabang Atipanampe To Djawa, tweede echtgenote van 84, *idem.*
98. We Sirate(na), hofdame van 31, *idem.*
99. We Ma'pangidĕ' *idem, idem.*
100. La Ma'karoda To Pariusi (To Riu') Sulowo'di van Letengriu' La Tjammimpero, zoon van 28 en 31, bezoeker.
101. La Ma'kasaung Tjamminglonrae van Limpomadjang, zoon van 29 en 32, *idem.*
102. To Seseilĕ', zoogmoeder van 101.
103. Pantjaiwero Daengma'lino, echtgenote van 14.
104. La Siyanglangi Daengma'tola, zoon van 84 en 96.
105. Daengtjĕnrara, dochter van 84 en 96.
106. To Wideapung To Adjatasi' Ulioe, bezoeker.
107. We Ma'pawĕkkĕ', eerste hofdame van 83, bezoekster.
108. Torisinaung padjumperoe van Singkiwero, zoon van 75, bezoeker.

[1]) Er staat abusievelijk La Tutumpadja.

109. We Tjammimpulĕng I Daengpatappa II van Wiringto'dja, bezoekster.
110. We Ma'kawaru Tĕnriawaru Daengparaga, dochter van 8, gehuwd met 81, *idem.*
111. We Tĕnritumpa' Daengritunru van Widelangi', *idem.*
112. Amperilangi', werkzaam in de *sao kuta* te Managa.
113. Sinaungto'dja van Peretiwi, vrouwe der Onderwereld.
114. La Tĕnridolo Datuna Soppeng, echtgenoot van 79, bezoeker.
115. La Tĕnripalĕ' Opu Lamuru, echtgenoot van 80, *idem.*
116. Ungarimega, hofjuffer in Managa.
117. We Sĕmputung, gezelschapsdame van 33, bezoekster.
118. We Padawĕnne, *idem, idem.*
119. I La Sangiyang Tanrapatola To Werounru', hemels echtgenoot van 31.
120. Rĕmmangrilangi' To Lĕtteilĕ' La Punnalangi', vorst in den Hemel.
121. La Ma'karakka, een god in den Hemel, helper van 84.
122. We Tĕnriabĕng, zuster van 8, echtgenote van 120.
123. We Datu (of Opu) sĕngĕng, echtgenote van 12.
124. La Parakasi Towaluluang, veldheer van Sĕnridjawa, bezoeker.
125. Sangiangpadjung Simpuwampero van Uluongĕng, zgn. vader der wichtjes (gefingeerd).
126. Tjĕnraraulĕng Daengma'sulo van Tjoppo'meru, zgn. moeder der wichtjes (gefingeerd).
127. Unga We Madjang, hofjuffer van 34, bezoekster.
128. Sumangĕ'alang van Malaka, bezoeker.
129. Sinaungpadjung (of Datu) Patani, bezoeker.
130. I La Tangarĕng, raadsman van 84, *idem.*
131. La Ma'laniung, *idem, idem.*
132. La Ma'saerang, aanzienlijke van Sĕnridjawa, bezoeker.
133. Turu'belae, *manurung*, grondvester van Tompo'tika'.
134. La Pawewangi, veldheer van Sĕnridjawa, bezoeker.
135. We Tĕnriolle To Sabang I Da Batangĕng, oudste echtgenote van 9, bezoekster.
136. I We Maneda, hofdame van 135, *idem.*
137. La Ma'lapua, zoon van 48 en 57, bezoeker.
138. La Tĕnripĕppang I La Gilingĕng, oud-vorst van Wadĕng, echtgenoot van 91, *idem.*
139. Puwangma'towa van Wadĕng.
140. La Pamusurĕng To Rukkaputi, neef van 9 en eerste raadsman, bezoeker.

141. La Paladjarĕng Toakasĕssung, neef en tweede raadsman, *idem.*
143. Sangadjiwero, bezoeker.
144. Datuna Kĕllingriadja, *idem.*
145. Punna lipue ri Baratjina, *idem.*
146. To Rutumpongĕ', hemelbode, *idem.*
147. We Ma'dĕttia Daengmamĕmmĕng Bissulolo Tĕnriakkorĕng Punna lipue ri Limposugi' en Barasugi', zuster van 30, bezoekster.
148. We Ma'ditĕnga, dienares van 147.
149. Sĕnrimalangi', echtgenote van 30.
150. Karaentjawa, *idem.*
151. We Maudatu Daengmarowa, *idem.*
152. Sĕnrimasanre' Daengma'sengĕ' van Lipumasi, hofdame van 72
153. Tika'paewa Langi'paola, broeder van 72.
154. Wetoengratu, v. minderen adel, bijzit van 30?
155. We Tjammimpero, v. minderen adel, bijzit van 30?
156. We Ululata, een gedienstige in Managa.
157. We Ungamega, kamenier van 31, bezoekster.
158. We Ungalamming, *idem, idem.*
159. We Sammingradja, hofdame van 72.
160. We Atungkeno, volgelinge van 72, bezoekster.
161. Simpuwangrukka, Palopo'musu', echtgenoot van 72, bezoeker.
162. We Sulĕ'ulĕng, bijzit van 9, *idem.*
163. We Maduměllĕ' *idem, idem.*
164. We Atuntjawa, *idem, idem.*
165. Opu ri Djawa, bezoeker.
166. We Ma'danatja, hofdame van 33, bezoekster.
167. To Tĕnriewa To Pawewĕngĕng Punna lipue ri Atipusĕ', neef van 45, bezoeker.
168. La Salungkau' To Palaloi van Gosabarĕ', bezoeker.
169. La Palompengĕng I La Sĕnrima, zoogbroeder van 167, bezoeker.[1])
170. I La Pasadjo, zoogbroeder van 168 en 30, *idem.*
171. La Pameneri van Batupute, vermoedelijk dezelfde bedoeld als 58, *idem.*
172. La Patuwari van Sadĕntjawa, *idem,* bezoeker.
173. Wewangrisompa, van Attangladju, *idem.*

---

[1]) tuppu njumparĕng, volgens Wb. „vorstelijke zoogmoeder", doch hier een man, vermoedelijk „zoogbroeder".

174. Lĕttepagĕllang van Waniaga, *idem.*
175. We Taliunga, kindermeid der wichtjes.
176. We Wadjoulĕng I, nicht van 30.
177. We Wadjoketĕng, nicht van 30.
178. La Ma'pemanu', in het gevolg van 9.
179. La Paduwai van Buki'tĕllu', neef van 9, bezoeker.
180. La Pauseri, neef van 9, *idem.*
181. La Pawĕllĕrrĕng, *idem, idem.*
182. To Pawĕllĕrri To Luluanging, *idem, idem.*
183. We Manedara, hofjuffer van 9, bezoekster.
184. La Palĕttei To Paweroi Sangadjiwero Punna lipue ri Alĕbborĕng en Lateuleng, zoon van 14, broeder van 75, uit den Hemel, bezoeker.
185. La (en To) Weromega, hoveling van 184, *idem.*
186. Balasariu', personificatie van storm en noodweer.
187. Rumama'kompong, *idem* van zich ophopende wolken.
188. La Barukata, in het gevolg van 184.
189. To Pangkĕllarĕng van Bongatjina (of Bombatjina), volgeling van 9, bezoeker.
190. Sidamanasa To Bulu', neef van 9, *idem.*
191. We Patekai, dochter van 110 en 81.

IIe stuk.

De personen, genoemd in de Naamlijst Ie stuk, treden gedeeltelijk ook in dit stuk op, zie voor hun namen het Ie stuk.

192. Punna lipue ri Balangnipa.
193. I La Ma'tonĕng Towakamase To Wage To Solo' Daempalie, zoon van 194.
194. I La Pasewĕng Datuna Solo' To Walĕnnae I To Atoneng, later Datu Tuu'.
195. We Pasuloi Daengpatappa III, echtgenote van 193.
196. We Wadjoketĕng van Lompengĕng We Nagaulĕng van Tuu', moeder van 195, gehuwd geweest o.a. tijdelijk met 194.
197. We Bolosugi' I We Angkulu, hofdame van 31.
198. We Ma'balĕnna, verzorgster van 193, waarschijnlijk = 196.
199. We Tjammimpulĕng II, vorstin van Tuu', zuster van 196.
200. Toalalae van Bĕkkĕngpute.
201. We Djamputjina Paodjĕngki Punna lipue ri Lompengĕng gedoodverfd als echtgenote van 194.

202. I We Lamputje Datuna Patjing We Datusugi', echtgenote van 9.
203. Punna lipue ri Tĕmmalate Odjamperunĕng van Limposugi' We Riu'riu' van Tĕkkalalla' Tjĕlla'kĕrrae, verloofd met 210.
204. La Ma'toreang, zoon van 205, zoogvader van 100 en 101.
205. La Ma'saerang, vader van 204.
206. La Ma'luluang, zoon van 207.
207. La Parakasi, vader van 206.
208. Sangadjibĕtta van Udjumpero Pagĕ'rukkae, vader van 203.
209. Bongawalie II van Tĕkkalalla' We Datusugi' van Tĕmmalate, moeder van 203.
210. Lumawato'dja van Wideapung Punna lipue ri Widelangi', verloofde van 203.
211. Tĕnriwewangĕng, onzeker.
212. To Muladatu, neef van 9.
213. Ulĕngridjawa Batariwero, op bezoek bij 9.
214. Ketĕngmaladju Pĕllawalie, op bezoek bij 9.
215. Simpuruedja Bataritjora, op bezoek bij 9.
216. We Tika'tappa' Daengpawilo, op bezoek bij 9.
217. Sĕnrimalewa Daengtĕllĕng, op bezoek bij 9.
218. Tĕnrileleang Daeng tĕllĕnrang, op bezoek bij 9.
219. We Tjammingkĕllang Daengpatappa', op bezoek bij 9.
220. We Tasi'pau Kasĕtturie, op bezoek bij 9.
221. We Ma'saipung ritengĕ' Daengtjarĕmma patēngĕ' van Tawang kurung, *idem.*
222. Tĕnriwewangĕng II Daengpatola van Sunrariadja, *idem.*
223. Sĕnrimasanre' Daengma'patjung, *idem.*
224. We Tjammimpulĕng II Daengma'rowa, *idem.*
225. Tjĕnraralamming Daengma'tjora van Malagĕnni, waarschijnlijk = 94, *idem.*
226. Tĕnriarawa Matakabelo, *idem.*
227. We Tĕnrisaung We Tĕnridapi', *idem.*
228. We Tĕnriliwĕng We Palaloi, *idem* v. Marapĕttang.
229. We Matatika' *idem.*
230. We Njili'ulĕng, *idem.*
231. Odjawitoeng, dochter van 46, *idem.*
232. Tjĕnraralangi' van Lau'tasi', *idem.*
233. Sompariwero, dochter van 234.
234. Sĕnrimawadji' Togĕ'pudjie Daengpalallo.
235. Saliuwongĕng Sulilimega van Matowanging, *idem.*
236. La Tĕnriluttu' van Baringĕng, *idem.*

237. To WENGĔNG.[1])
238. To PALIPUI, neef van 9.
239. To BILA, *idem*.
240. I To SAMA(NA), *idem*.
241. PUNNA LIPUE RI LIMPOSUGI', op bezoek bij 9.
242. I LA MANGKAU' van BOMBANGTJINA, *idem*.
243. To TĔSSIODJA, onzeker.
245. LA TĔNRITATTA ATAMPEROE van WARĔ', zoon van 9 en 10, stedehouder in Luwu'.
246. LA SĔSSUNGRIU' PALAWATIKA' To LAMURU', zoon van 115 en 80, 2de verloofde van 203.
247. DAENGMA'PATA, raadsman.
248. To PAWĔLLĔRRI, neef van 9.
249. To PAUSERI, neef van 9.
250. To LULUWANGI, hofbeambte bij 208.
251. TĔNRITALUNRU', zoogmoeder van 258.
252. SIMPURULONA PUNNA LIPUE RI WIDEAPUNG, moeder van 210.
253. PADJUMPONGAE PUNNA LIPUE RI WIDELANGI', vader van 210.
254. KOI RI SUNRA, PUWANG MA'TOWA van WIDELANGI'.
255. TĔRRU'ANGKASA, PUWANG in WIDELANGI'.

[1]) Waarschijnlijk is hier No. 141 bedoeld.

Bugis 37
No. 2963

XXX.

Cod. 215, 75 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arũng Panintjong. (Soppeng, hussen Bate² en W. Soppeng)

INHOUD:

1. **Ane manĕrru' en Ane manutĕ' worden uit den hemel op de aarde nedergelaten;**
2. **Het huwelijk van Simpuanglĕtte en We Ma'dutana wordt hersteld** (begin).

Deze tekst vormt evenals de vorige een gedeelte van A LI en wel van blz. 600—608 Cat. Galigo. Beiden beginnen ongeveer op hetzelfde punt, maar de onderhavige breekt eerder af. 't Begin is abrupt; de eerste regels behoren tot een ander verhaal. De tekst gaat dan zonder overgang in de geschiedenis van Ane manĕrru' en Ane manutĕ' over. Het begin vult een hiaat van A LI aan. Beide teksten: deze en A LI lopen verder vrij nauwkeurig parallel met kleine verschillen en hier en daar wijzigingen van de volgorde der passages. De tekst breekt abrupt af: I La Galigo c.s. zijn juist uitnodigingen gezonden om de hernieuwde huwelijkssluiting van Simpuanglĕtte en We Madutana te komen bijwonen. Dit punt ligt aanzienlijk vóór het einde van den voorgaanden tekst.

De hiaat van A LI beslaat in dezen tekst ongeveer de bladzijden 1—5, in het overzicht hierachter blz. 183.

In den Hemel. Het tweelingpaar Ane manĕrru' en Ane manutĕ', nog jonge wichtjes, bevindt zich alhier, door vogels van de aarde gebracht [1]). —

1 Twee hemelboden, door den Schepper naar de aarde gezonden om uitnodigingen rond te brengen, komen denzelfden dag terug. Vorsten

[1]) Zie Catalogus blz. 597 v.v., tekst A LI. Ter plaatse waar het weder neerdalen naar de aarde beschreven moet zijn geweest, vertoont het hs. een hiaat. Het wordt voortgezet op het punt waar de wichtjes reeds weder op de aarde zijn. We Tĕnribali en We Tĕnriwale komen haar in ogenschouw nemen, zij weten haar oorsprong niet.

en groten zijn aangezocht het tweetal, als het zal neergedaald zijn, te gaan zien. De uitnodigingen zijn aangenomen. Enkelen hebben zich verontschuldigd. Sawerigading heeft gezegd dat hij te oud was. Datu Palinge' lacht wat om die uitvlucht, Sawerigading is altijd eigengereid en weerspannig geweest. Hij zal zich door I La Galigo laten vertegenwoordigen. La Ma'panjompa en Bataralattu' zullen ook niet komen, evenzo We A(n)diluwu' van Tompo'tika en Palawagau' [1]).

3 Als het gunstige ogenblik gekomen is, wordt de hemelketting losgemaakt en daarlangs dalen de godendienaren omlaag die de wichtjes naar de aarde moeten brengen naar Sĕnridjawa. Over de zee gaande, bereikt men Managa Tanaga [2]). De meisjes worden in één paleis geplaatst, zij krijgen elk een land. Bij de nederdaling waren de meisjes in draagzetels gezeten op den schoot van zoogmoeders. Zij ging vergezeld van muziek en geestenbanners. Vooraan ging een kookhaard [3]) enz. Het schouwspel brengt grote schrik te weeg bij de aardbewoners. „Waarom is de hemel over ons verstoord? Wat hebben wij misdreven?" — Als de wichtjes in de *sao kuta* [4]) zijn, laat We Madutana haar onderhorigen aanzeggen daar een bezoek te brengen en geschenken voor een onthaal heen te voeren. Van alle kanten komen met name genoemde bezoekers van over zee de wichtjes bewonderen. Men meent dat de moeder in den Hemel gebleven is. Ook hun vader Simpuanglĕtte ver-
13 schijnt zonder te bevroeden dat zij zijn eigen kinderen zijn. Hij speelt met haar en schijnt haar te herkennen, want hij spreekt We Dalatika' met haar eigen naam toe! [5]). Er komen steeds meer gasten vergezeld van hun vrouwen. Bataralattu' heeft een vertegenwoordiger gezon-
16 den [6]). Vogels van diverse pluimage uit Limpomadjang komen even binnenvliegen en gaan weer heen. La Ma'karoda en La Ma'kasaung, nog knapen, hadden ook gaarne een bezoek aan Managa gebracht, doch er was niemand om hen te begeleiden, allen waren naar de meisjes gaan kijken. De vogels vertellen nu aan La Ma'kasaung in Limpomadjang
19 wat zij gezien hebben. De beide meisjes zijn zeer schoon. De vogel La Dunrungserĕng is overal geweest, vele landen heeft hij bezocht, maar

[1]) Blijkt later toch te zijn gekomen.

[2]) De voorstelling der nederdaling is ongewoon. — Managa en Tanaga worden steeds tezamen genoemd als waren zij één plaats, de ligging is tussen Wadĕng en Sĕnridjawa aan zee. Tanaga is de plaats, Managa het paleis, doch er wordt geen scherp onderscheid gemaakt.

[3]) Bekleedt een belangrijke plaats in optochten, bv. wanneer een pas gehuwde vrouw naar het huis haars mans geleid wordt; in vele teksten vermeld.

[4]) Eerst langkana, paleis genoemd; verder afwisselend met sao kuta gebruikt.

[5]) Dit is echter een vergissing die op naam van den schrijver te stellen is.

[6]) Vele bezoekers worden meermalen onder hun verschillende namen genoemd.

nergens de gelijken der meisjes gevonden. La Ma'kasaung zendt nu de vogels naar La Ma'karoda in Letengriu' met het voorstel samen te gaan. Zij komen hem halverwege tegen, gezeten in een buffelkar, kindermeiden rijden op Javaanse buffels (d.i.: runderen). Hij vertelt hun op weg te zijn naar Managa om de wichtjes te zien en het neergedaalde land, hij wil eerst bij La Ma'kasaung in Limpomadjang aangaan. In een vrolijken optocht met muziek gaat La Ma'karoda naar Managa, La Ma'kasaung voegt zich onderweg bij hem. Hier houden de gasten zeer geanimeerde hanengevechten; er worden zeven duizend hanen per dag gedood. Als de knapen arriveren heerst er juist grote drukte van lieden die zich naar het hanenperk begeven; alle zonen van I La Dewata [1]) en verdere familie begeven zich erheen. Palawagau' is ook aanwezig. Er worden weer hanengevechten gehouden.

De knapen gaan weer terug zoals zij gekomen zijn, op hun buffelkar en het gevolg op runderen. Zij komen echter terug en mengen zich onder de mannen op de hanenvechtbaan tot dier grote verbazing, maar La Ma'dungkĕllĕng is trots op de ferme knapen. De vogels vertonen zich van tijd tot tijd. Met de beide meisjes uit den Hemel meegekomen vogels voeren met andere vogels een luchtig gesprek, deze laatsten nodigen de hemelvogels uit bij hen een kijkje te komen nemen, doch daartoe zijn zij niet te bewegen. Naar binnen gaande geven zij hun jonge meesteresjes goeden raad voorzichtig te zijn, vooral met jonge mannen [2]).

29 De vorst van Tjina komt ten slotte ook met groot gevolg naar de meisjes kijken. I We Taono (= Gangka) wordt algemeen om haar schoonheid bewonderd; zij is zo schoon als de tevoren om haar schoonheid geloofde I We Tiwadjo. De beide meisjes komen vóór We Tĕnridio en de andere hoge gasten van Tjina zitten. I La Galigo en de zeventig prinsen gaan het paleis der meisjes niet binnen maar stuiven rechtstreeks naar het hanenperk. Grote aantallen hanen sneven, talloze buffels worden geslacht. Later komt I La Galigo, met eerbewijzen ontvangen, het paleis binnen. Er wordt een maal aangeboden, I La Galigo krijgt een plaats
33 in het paleis aangewezen, het gevolg wordt elders ingekwartierd. Simpuanglĕtte komt weer naar de kinderen zien; de zoogmoeders merken op dat hij zeer teder jegens haar is en telkens weer komt kijken. Toch weet hij niet dat zij zijn kinderen zijn. En We Madutana is zelfs dade-

[1]) Hij heeft er zeventig.

[2]) De vogeltaferelen zijn een verfraaiing van den tekst, en min of meer los daarvan. Hier wordt bijvoorbeeld niet in aanmerking genomen dat de beide meisjes nog zéér jong zijn.

lijk komen kijken, zonder iets te weten, merken zij op. Zij laten de muziekinstrumenten spelen, tot verbazing der bezoekers. We Madutana houdt zich op een afstand van Simpuanglĕtte; beiden komen telkens naar de meisjes zien. De meisjes schreien voortdurend en zijn niet van de liefkozingen van Simpuanglĕtte, We Madutana en anderen gediend. De vogels houden een gesprek met hem over de scheiding van zijn beide echtgenoten. Peinzende over herstel van zijn huwelijk met We Madutana verlaat hij hen.

I La Galigo gaat met groot gevolg van familieleden, muzikanten, dwergen en andere spelingen der natuur, gemaskerden enz. naar de hanenvechtbaan. Zij zijn de hoge gasten in deze omgeving, nazaten der uit den Hemel stammende geslachten van Luwu' en Tompo'tika'. De hanengevechten worden nu eerst recht levendig. De vogels spreken I La Mamusu' aan over zijn plan naar We Madutana's hand te dingen. — We Madutana lucht haar gemoed bij haar vertrouwde hofdame. Zij zou wel elk ogenblik naar het paleis willen gaan om de kleintjes te zien, maar durft niet te gaan uit vrees Simpuanglĕtte te ontmoeten die er dagelijks heen gaat. De hofdame, eraan herinnerende wat haar meesteres misdreven heeft door haar pasgeboren kinderen haar voormaligen echtgenoot in het gezicht te laten werpen, slaakt de verzuchting: „Als zij maar konden terugkeren!" — „Dat kan niet," zegt We Madutana, „zij zijn tot stof vergaan."

49 De vogels komen weer eens aanvliegen om de vrouwelijke gasten uit Tjina te bezien.

Er komen steeds weer nieuwe gasten naar de tweelingen kijken, de wegen van Wadĕng en Sĕnridjawa naar Managa zijn er vol van, de rivier ligt vol schepen. Dit gaat nu al zeven maanden zo door. Simpuanglĕtte spreekt jegens de vogels de hoop uit dat zijn huwelijk met We Madutana hersteld zal worden. Deze van haar kant heeft een droomgezicht. Zij droomt dat Simpuanglĕtte tot haar komt, zij ziet de tweelingen vóór zich. Hij zegt: „Deze zijn onze kinderen, welke gij mij „in het gezicht hebt laten werpen. Maar zij zijn ten hemel gevaren, de „Schepper heeft haar teruggezonden naar Managa-Tanaga." De kinderen zeggen haar: „Herstel uw huwelijk." Zij wil de kinderen op schoot nemen, maar zij weigeren. Ane manĕrru' heeft muggenlever, Ane manutĕ' een schelpdiertje in de hand [1]). Simpuanglĕtte spreekt haar toe: „Dit zijn nu de zaken die gij begeerdet. Nu ga ik ons huwelijk herstel-„len [2]), eerst daarna moogt gij de meisjes strelen. Wilt gij dat niet, dan

[1]) Zie Cat. I La Galigo blz. 604 v.v.

[2]) De telkens gebruikte term wil eigenlijk zeggen: volmaken.

„keren zij naar den Hemel terug." — Zij zwijgt in haar droom en meent
54 dat Simpuanglĕtte de kinderen weer meeneemt. Daarna ontwaakt zij, gaat naar het huis harer zuster We Tĕnribali, waar zij hartelijk wordt ontvangen. Zij wil dat We Tĕnribali — die bissu gewijd is — haar hemelsen echtgenoot zal vragen wie de meisjes in Managa zijn. We Tĕnribali legt zich neder, na een sacraal bad genomen te hebben; de nodige maatregelen (beschreven) worden genomen, de wierook stijgt ten hemel langs den regenboog. Haar hemelse echtgenoot krijgt den reuk in den neus. Hij ontketent noodweer en schept hemelvuur door een pruim uit zijn sirihdoos te nemen; langs den regenboog daalt hij af naar de aarde, komt, alleen zichtbaar voor We Tĕnribali, vóór haar te staan. Beiden zijn ontroerd en wenen.

Hij vertelt hoe het met La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng in den strijd tegen Lebarisompa gegaan is[1]). Rĕmmangrilangi' had I La Sangiang gezegd dat Sĕnridjawa (waartegen Lebarisompa optrok) niet veroverd kon worden als het niet door den Hemel gestraft werd. Immers, La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng konden niet door Lebarisompa verslagen worden. Nadat hun levensgeesten door den Hemel gedoofd waren, stegen zij ten Hemel. I La Sangiang ging op naar den Schepper en gemalin en vroeg hun levensgeesten weder op te wekken, doch de Schepper vond beter hen vooreerst in den Hemel te laten. Na drie jaar ging hij ten tweeden male. Een bode van Saweri-gading kwam zijn zuster We Tĕnriabĕng een standje maken zowel over het feit dat La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng nog niet naar de aarde waren teruggezonden als hierover dat We Tĕnribali nog niet naar haar land had kunnen terugkeren[2]). Daarna keerden alle drie naar hun plaats op aarde terug.

Nu vraagt We Tĕnribali aan I La Sangiang naar de Ane's. Hij geeft een antwoord in orakeltaal en voegt eraan toe dat Simpuanglĕtte's huwelijk met We Madutana hersteld moet worden, dan zal zij kinderen
59 hebben. De hemelse echtgenoot is verdwenen. Op den terugweg ziet La Madutana de beide knapen La Ma'karoda en La Ma'kasaung met veel lawaai naar het paleis der tweelingen gaan. Ook Simpuanglĕtte komt opdagen. Zij loopt achter hem, Simpuanglĕtte's lippen plooien zich tot een lach, zij wil hem niet zien maar gaat fluks naar de beide meisjes.

---

[1]) Hun dood wordt beschreven in tekst A XLIX (Cat. I La Galigo blz. 571 v.v.) Tekst A LI vermeldt in het begin dat zij na hun sneuvelen tijdelijk in den Hemel zijn opgenomen en daarna herleefd zijn (Cat. I La Galigo blz. 586). I La Sangiang vertelt thans nadere bizonderheden, cf. A LI (Cat. I La Galigo blz. 605).

[2]) Was door Lebarisompa weggevoerd.

Het hemelse gevolg roept haar boven, de meisjes zijn in bad. Zij ziet ernaar, ziet hoe zij met de muggenlever en het schelpdiertje spelen en is diep geroerd. Zij denkt aan haar droom en wil alles weten. „Die „hebben wij van onze moeder I We Sarani gekregen en I La Sarani „is onze vader." — „Neen," zegt We Madutana, „uw ouders heten „Simpuanglĕtte en We Madutana." Daar komt de hemelse zoogmoeder tegen op: „Uw vader heet Simpuampero, uw moeder Tjĕnraralangi' „(II) Daengmasulo' enz. De ouders zullen neerdalen bij gelegenheid „van de plechtigheid van het op aarde treden der meisjes" [1]). La Madutana keert huiswaarts.

't Is avond. Simpuanglĕtte legt zich ter ruste. Hij droomt dat hem een gouden brief wordt toegeworpen, welke hem over de meisjes in-
65 licht. Als hij den volgenden morgen opstaat, blijkt hij den gouden brief in de hand te hebben. Hij kleedt zich zorgvuldig en haast zich naar het paleis van La Ma'panjompa, toont den brief. Zijn gewezen schoonouders zijn verheugd over den inhoud. Simpuanglĕtte wil zijn huwelijk met We Madutana herstellen; van Tĕnriwawoi is hij reeds gescheiden. La Ma'panjompa zegt hierop dat hij goed moet vinden dat La Ma'karoda en La Ma'kasaung eerst huwen (?) Simpuanglĕtte gaat verheugd heen.

Tĕnrisumpala laat We Madutana roepen, maar als deze blijkt te slapen, laat zij We Tĕnribali komen. We Madutana droomt van een schonen, jongen prins die vóór haar komt staan, zij meent dat hij de hemelse echtgenoot van We Tĕnribali is, die haar vraagt wat zij van We Tĕnribali wil weten en dan volgt nog eens de geschiedenis van de geboorte der wichtjes en wat daar verder op is gevolgd. Zij ontwaakt.

We Tĕnribali komt met vele anderen bij haar ouders op bezoek met We Tĕnriwalĕ' en echtgenoten. Tĕnrisumpala vertelt het heugelijke bericht van den door Simpuanglĕtte ontvangen gouden brief en dat deze zijn huwelijk wil herstellen. La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllung zijn ervoor. We Tĕnribali gaat met den gouden brief naar We Madutana en wenst haar geluk haar kinderen, na al wat zij misdreven heeft, terug te hebben gekregen. We Madutana zegt zelf in haar droom een gouden brief van gelijken inhoud te hebben ontvangen. In den
70 namiddag komt een bode van Simpuanglĕtte met groot gevolg een formeel huwelijksaanzoek bij La Ma'panjompa doen. La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng, de gewezen zwagers van Simpuanglĕtte spreken vóór. We Tĕnribali en We Tĕnriwalĕ' gaan naar de *sao kuta*. Lebari-

[1]) Een gedeelte van deze passage is op blz. 63-64 herhaald.

sompa (toevallig bij het hanenperk) valt bijna om als hij We Tĕnribali bemerkt. Er zijn duizenden gasten bij het neergedaalde paleis.

La Ma'panjompa zendt La Ma'dungkĕllĕng en La Tĕnriliwĕng uit om I La Galigo, die nog steeds in Managa vertoeft, ten zijnent te noden om het tweede huwelijksfeest van We Madutana en Simpuanglĕtte bij te wonen over zeven etmalen. Onderweg ontmoeten zij La Ma'karoda en La Ma'kasaung, de knapen willen mee, met veel lawaai stappen zij bij de vaders in de draagstoelen. Ook de zeventig prinsen ontvangen een uitnodiging. De beide boden zijn zichzelf nauwelijks meester als zij de schone We Tĕnrigangka zien. I La Galigo neemt voor zich en de zijnen de uitnodiging aan. Hij ontvangt inlichtingen over de gouden brieven die de oorzaak zijn geweest dat het huwelijk hersteld kan worden. De boden keren naar het paleis van La Ma'panjompa terug.

Hier eindigt de tekst, de voortzetting ontbreekt.

NAAMLIJST.

1. Ane manĕrru' Daeng Naga We Dalatika' (datu lolo padjumpunga), oudste tweelingdochter van 50 en 21.
2. Ane manutĕ' Daeng Banna We Dalaulĕng (datu lolo padjumpunga), jongste tweelingdochter van 50 en 21.
3. La Puwange Datu Patoto' Odampatara To Palanro, Oppergod des Hemels.
4. Datu Palinge' Mutiyalamming, gemalin van 3.
5. Batarito'dja Daengtalaga van Malimongĕng (Tjina), dochter van We Tĕnridio, huwt met La Tĕnritatta van Luwu' en Warĕ'.
6. I La Galigo To Padamani To Sĕssungriwu' To Boto', vader van La Tĕnritatta.
7. We Tĕnrisolong van Tempe, dochter van 6.
8. Bilangtakadjo, hemelbode.
9. Werotiwadjo, *idem*.
10. Sawerigading Langi'paewang Opuna Warĕ'.
11. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng Opuna Wadĕng To Tĕnribali, zoon van 107, ouder dan I La Galigo.
12. Bataralattu', vorst van Luwu' vader van 10.
13. We A(n)diluwu', vorstin van Tompo'tika'.
14. Palawagau' I La Sarasa van Tompo'tika', zoon van 13.
15. Batara Guru, schepper van de aarde in Luwu', vader van 12.
16. We Njili'timo', echtgenote van 15.

17. La Ma'dungkĕllĕng Toakasaung Padjungbanna van Limpomadjang, broeder van 18.
18. La Tĕnriliwĕng (La Iwĕng) Toakaroda Daengpalallo Padjumpero van Letengriwu'.
19. We Tĕnribali Tunĕ'mangkau' I Da Karoda We Tonralipu' echtgenote van 18, dochter van La Ma'panjompa.
20. We Tĕnriwalĕ' Daengsagala I Da Kasaung, zuster van 19, echtgenote van 17.
21. We Madutana Daengpatappa' Tjĕnraralangi' van Sĕnridjawa, zuster van 20 en 19.
22. I La Mamusu' van Malaulu Singkĕrru'rukka.
23. Tĕnrisumpala Inana Walĕ', echtgenote van 11.
24. La Pinarĕppa, leider van de neerdaling der zusters Ane.
25. Neni Sarani (of I We S.), verzorgster der tweelingen tijdens haar verblijf in den Hemel.
26. Karaengdjawa en Karaentjawa, bezoekster.
27. Sĕnrimalatta Daengma'bela, echtgenote van 22.
28. Daengma'lantang, bezoekster.
29. Unga We Madjang, hofJuffer.
30. La Ma'karoda To Pariwusi (To Riwu') Sulowo'di' Tanramata van Letengriu', zoon van 18 en 19.
31. We Tappa'ketĕng, zoogmoeder uit den Hemel.
32. We Suloulĕng, *idem*.
33. We Madusela.
34. Sĕngĕngma'lino, halfzuster van 17 en 18.
35. Pantjaitana Bongawalie van Ruwanglĕtte en Wewangriwu' (echtgenote van 77), jonger dan 19, ouder dan 20 en 21.
36. La Tĕnriyatĕ' Datudjawa.
37. I We Rumai, aanzienlijke vrouw uit den Hemel, met de wichtjes meegekomen.
38. I La Sarani, echtgenoot van 25, uit den Hemel meegekomen.
39. I We Rukĕllĕng, als 37.
40. Datu Gima van Taranati.[1])
41. La Ma'papuli van Matowanging, een vorst uit het Oosten.
42. La Ma'darĕmmĕng To Maloku.
43. La Ma'lapua To Sama, zoon van 42.
44. La Rumpangmega van Tĕssililu, een vorst uit het Oosten.
45. La Oroagi.

---

[1]) Is niet van Taranati.

46. To Panregau'.
47. I La Sinampe Angimpalie (van Balangnipa).
48. I La Galigo To Kĕlling.
49. Datu La Topi To Tuwung.
50. Simpuanglĕtte van Tjabetika' I La Tarawu Padjungbanna, gewezen echtgenoot van 21, vader der meisjes.
51. We Tabatjina van Sama I Da Mutia van Maloku, echtgenote van 42.
52. Tĕnripamarang van Tĕssililu, echtgenote van 44.
53. Tĕnriyakkorĕng van Malatunrung [1]), echtgenote van 41.
54. (We Tenriwalĕ') Daengsagala II van Malatunrung.
55. La Tĕnroadji To Tappomase van Malatunrung, echtgenoot van 54.
56. La Sulĕssana.
57. La Toriyala.
58. Turu'bela van Tompo'tika'.
59. Pamenerie van Batumanu' (hoveling in Sĕnridjawa).
60. To Patawari van Adjasadĕng.[2])
61. Saliawongĕng van Sunrariadja.
62. Lĕttemangkau' van Labu'tika'.
63. Adjipagĕllang To Saburo.
64. Lĕttemangkĕllang Sese urai.
65. Simpuanglari To Malaka.
66. Karaengtompo' Tĕnriwewangĕng (van Pudjanati, echtgenote van 6).
67. La Rumpanglangi'.
68. Batarimega van Gima Tjammingrilangi', dochter van 69.
69. Batarito'dja Daengtalaga.[3])
70. La Ma'panganro van Pudjanati.
71. Bruid van 70 (naam niet genoemd).
72. We Tĕnripada To Tjenrana, echtgenote van La Ma'galattung.
73. Vorst van Malagĕnni.
74. Tjĕnraralamming, tweede echtgenote van 50, Daengma'tjora Tĕnriwawoi van Malagĕnni.
75. We Tjammimpulĕng Daengpatappa' van Wiringlangi'.
76. Daengpatipa, bijwijf van 77, = We Tĕnritipa Karaempogi'.
77. Matanatika' Lebarisompa Datupamuku' I La Patau.

15

[1]) lees: Matowanging.
[2]) Elders: *To Patappari.*
[3]) Wel te onderscheiden van de dochter van We Tĕnridio in Tjina.

78. MANGKASA'E, bijwijf van 77.
79. WE TĔNRIRATU van WIRINGTO'DJA.
80. (KARAEMPOGI') WE TĔNRITIPA, bijwijf van 77 = 76.
81. I WE TIWADJO DAENGPATENGĔ' (TENGĔ' KĔSSINNA).
82. I WE PALIPU DAENGPALĔNNĔ' of TO PASITIWI.
83. LA MA'KASAUNG, zoon van 17 en 20, TJAMMINGLONRA (en TJĔMMINGLONRA) van LIMPOMADJANG.
84. PAWĔKKE' (LA MA'PAWĔKKĔ') DAENG MA'LURĔNG, dienaar van 35.
85. TO SESEILĔ', zoogvader van 82.
86. LA TĔNRISĔSSU' TO TIMO'.
87. (I LA DEWATA) TUNRUWANGE AWANALANGI', vorst van WEWANGRIWU'.
88. LA MA'SARASA, zoon van 14.
89. POLALĔNGE TO'DJAMPULAWĔNG, *manurung*, echtgenote van den grondvester van WEWANGRIWU'.
90. WE TONRALIPU.
91. WE TĔNRIYABANG, bijwijf van 77, ouder dan 35.
92. LA SIYANGLĔTTE DAENGMA'TOLA DAENGTJĔNRARA, zoon van 77 en 35.
93. WE ATUNGRIWU' van TJENRANA DAENGMALELE WE TĔNRIPADA, dochter van I LA DEWATA.
94. SULOLANGKANA van UDJUMPERO.
95. TAPPA'DJADJARĔNG van APOASI.
96. PUNNA LIPU RI TANAASA.
97. PUNNA LIPU RI TOBOSIRI.
98. DATUNA (OPUNA) TJINA (= I LA GALIGO 6).
99. (I WE TJUDAI) DAENGRISOMPA, echtgenote van 10.
100. WE TĔNRIDIO BATARIBISSU, van SABANGLOA, PUNNA LANGKANA RI LATIMODJONG, dochter van 10.
101. TĔNRIBALOBO, *idem*.
102. DATUNA TEMPE I WE TAONO WE TĔNRIGANGKA DATU WE MONO.
103. TĔNRIAWARU, dochter van 10.
104. AMPERILANGI', dienaresse uit den Hemel.
105. SINAUNGTO'DJA van PERETIWI.
106. WE SĔPPUTUNA, hofdame van 21.
107. SINGKĔRRU'TO'DJA, hemelse zoogmoeder van 1 en 2.
108. (LA SINILELE) TO PALĔNNARĔNG, neef van 10.
109. WE TĔNRIRAWE, tweelingzuster van 14, vorstin van WADĔNG.
110. DAENG MA'TAPPA.
111. WE SIRATE, hofdame bij 19.

112. We Ma'pangidĕ', hofdame bij 19.
113. Tanrapatola I La Sangiang To Lĕtteilĕ' To Werounru' hemelse echtgenoot van 19.
114. I La Suwala, hemelwachter.
115. I La Betjotji, *idem*.
116. We (Tĕnri)abēng, zuster van 10 in den Hemel.
117. Rĕmmangrilangi', echtgenoot van 114.
118. La Ma'karakka, bode van 111.
119. Simpuampero To Abanglĕtte, zgn. vader der tweelingen in den Hemel.
120. Tjĕnraralangi II Daengma'sulo van Tjoppomeru, zgn. moeder *idem*.
121. Sumangĕ'ala To Maloku.
122. La Ma'saerang, bode.
123. La Parakasi, bode van Wadĕng.
124. La Paewangi, bode van Wadĕng.
125. Singkĕrru'langi', hemeldienaar.

XXXI.

Cod. 7, 45 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van tuan Nuruddin.

INHOUD:

1. **Bezoek van Karaengtompo' van Pudjanati aan Tjina;**
2. **Geboorte van haar twee dochters in Pudjanati.**

De tekst wemelt van fouten, waarvan niet te zeggen is of zij afschrijversfouten zijn van den vervaardiger van dit afschrift of van vroegere afschrijvers. De inhoud is duidelijk en goed geredigeerd; hij wijkt in belangrijke mate van andere hss. die Karaengtompo's reis naar Tjina beschrijven af. De tekst loopt parallel met A LVIII, (Catalogus I La Galigo blz. 640 v.v.) maar is, in tegenstelling met dien gehavenden en onvolledigen tekst, zuiver en volledig.

Omtrent de gebeurtenissen die aan dit verhaal voorafgaan, wordt in de korte inhoudsopgave van het I La Galigo-gedicht, die Matthes door de vorstin van Tanette, Arūng Pantjana, verschaft is, gezegd dat I La Galigo Karaengtompo' in Sunra (één met Pudjanati) huwt (Boeg. Chrestomatie III 260). In een tekst die over een geheel ander onderwerp handelt, in het bezit van schrijver dezes, wordt in een in proza gesteld aanhangsel gezegd dat I La Galigo, verbolgen door beledigende woorden aan zijn adres, met een vloot naar Sunra-Pudjanati vaart, daar oorlog voert en Karaengtompo' huwt. Hij is dan reeds met zijn drie in Tjina verblijvende echtgenoten gehuwd. Karaengtompo' is niet bereid hem naar Tjina te volgen. Na zijn vertrek baart zij een zoon La Ma'panganro. Een tekst van deze gebeurtenissen is onlangs aan het licht gekomen en berust thans in de Universiteitsbibliotheek te Leiden. Er wordt verder verhaald hoe de knaap, nog jong, naar Tjina vaart om zijn vader te leren kennen.

Hierna begint de tekst, op hetzelfde punt als A LVIII.

Karaengtompo' verlangt haar zoon terug te zien. Zij droomt dat zij opgaat naar den Hemel en een ontmoeting heeft met den vorst en de vorstin des Hemels We Tĕnriabēng en La Punnalangi'. Zij zeggen haar dat La Ma'panganro uit zichzelf niet naar Pudjanati zal terugkeren;

zij moet hem daarom gaan halen. Zij moet met een gevolg, uitsluitend van vrouwen, doch als mannen in krijgsdos gekleed, naar Tjina varen. Als leider van den tocht zullen zij I La Kuruda uit den Hemel meegeven. In Tjina aangekomen moet zij I La Galigo tot hanengevechten uitdagen. Dan zal er een strijd ontbranden, als gevolg van I La Galigo's bekende onbeschoftheid en chicaneren bij de hanenkampen.

Karaengtompo's sumangĕ' (levensgeest) daalt weer naar de aarde af. Zij vertelt haar droom. Haar vader laat de mensen van Pudjanati bijeenroepen. 't Blijkt dat La Ma'panganro reeds drie jaar weg is. Het a.s. vertrek wordt besproken. Te noen daalt onder noodweer het schip waarmee de vaart zal worden gedaan uit den Hemel neder, door We Tĕnriabēng gezonden. Ook I La Kuruda verschijnt. Nog zeven etmalen en het schip vaart weg, alles volgens de door Karaengtompo' in den droom ontvangen aanwijzingen.

Na drie etmalen gevaren te hebben ontmoet men Simpurulona. I La Kuruda zegt Karaengtompo' hem op zijn schip een bezoek te brengen. Hij en zijn echtgenote ontvangen haar vriendelijk, maar daar hij een god is, moet zij driemaal de sĕmbah maken. Als zij in Tjina aankomt, moet zij van deze ontmoeting vertellen, erbij zeggende dat hij geen woord tot haar gesproken heeft [1]). Met geschenken overladen keert zij naar haar schip terug. Simpurulona is onder den indruk van haar schoonheid. Weer zeven etmalen later komt Tjina in zicht.

Sawerisompa 's morgens met zijn echtgenote buiten komende ziet het vreemde schip liggen. Dat verbaast hem, hoe durft een schip de zeeën te bevaren waarop Simpurulona als zeerover rondwaart? La Sattumpugi' raadt zijn schoonzoon boden naar het schip te zenden. La Ma'panganro en Adji Laide gaan erheen, onderweg zich met het blaasroer vermakende. Adji Laide doet het woord en vraagt den vreemdelingen wie zij zijn. Men geeft een valsen, mannelijken naam van Karaengtompo' op. Hij (zij), vernomen hebbende welke vermaarde hanengevechten in Tjina gehouden plegen te worden, wenst daaraan deel te nemen. De jongelingen gaan het antwoord rapporteren. Sawerisompa raadt aan het verzoek in te willigen. I La Galigo krijgt een vermaning niet te chicaneren.

Een bode van Guru ri Sĕllĕng duikt uit de zee omhoog met goederen die Karaengtompo' kan opzetten in den strijd. Den volgenden morgen trekken zij en I La Kuruda in staatsie met volle muziek op naar de

[1]) Dit hangt samen met het feit dat hij de hand van We Tĕnridio, dochter van Sawerisompa en zuster van I La Galigo gevraagd heeft maar is afgewezen, waarna hij als schrik der zeeën is gaan rondvaren.

hanenvechtbaan. I La Galigo trekt er ook heen met zijn beide zonen [1]). Hij plaatst zich tegenover Karaengtompo' en is dadelijk weg van haar schoonheid, zonder haar te herkennen. We Tĕnriabēng merkt dit op, als zij uit den Hemel een blik omlaag werpt. Sawerisompa zegt tot
14 I La Galigo dat hij allemaal vrouwen op het schip ziet. Door een list wil men er achter komen of de bemanning inderdaad uit vrouwen bestaat, doch door een tegenlist van I La Kuruda mislukt dat [2]).

16 De hanengevechten gaan beginnen. Er wordt een lange reeks van gevechten geleverd, van Tjinase zijde met hanen van diverse eigenaren. Die van Tjina verliezen aldoor. Als Sawerisompa met een haan opkomt, verontschuldigt Karaengtompo' zich. Zij wil met hem niet kampen. I La Galigo begint herhaaldelijk een nieuwen wedstrijd met steeds zwaardere inzetten, hij zet ten slotte zijn eigen vrouwen op. Onveranderlijk verliest hij. Hij wordt woedend en wil zijn verlies niet erkennen. Nu wordt Karaengtompo' ook woedend, haar incognito verradende.
22 Zij werpt hem tegen dat hij La Ma'panganro vijf jaar vastgehouden heeft [3]). Al dien tijd heeft zij niets van haar echtgenoot gehoord. Zij beschouwt dit huwelijk niet langer als bestaande en daarom heeft haar vader To Palaguna goedgevonden dat zij naar Tjina voer om haar zoon te halen. Alle schatten en personen die zij gewonnen heeft met de hanenwedstrijden eist zij op, dus ook de drie echtgenoten van I La Galigo in Tjina. Er ontbrandt een strijd, waarbij telkens Tjinase groten I La Kuruda en Karaengtompo' aanvallen. Zij zendt een bode naar boord om alle haar krijgers te verzamelen en gereed te maken voor den aanval. Sawerisompa en zijn vertrouwde raadsheren uit Luwu' zitten peinzend neer. Adji Laide en La Ma'panganro komen hun vader vertellen dat zij niet willen dat Karaengtompo' een ander huwt. Sawerisompa wil daar ook niet van horen en La Ma'kasaung (die met zijn broer La Tĕnriranrĕng van den beginne af dat Sawerisompa in Tjina kwam, diens partij hebben getrokken) beamen het. Alle aandrang, op I La Galigo geoefend om toe te geven en zijn verloren inzetten aan Karaengtompo' te laten, faalt. 't Tumult stijgt zo hoog dat I La Galigo Karaengtompo' een hanenkreng in het gezicht werpt. 't Wordt een

---

[1]) In enige andere teksten (zie Catalogus I La Galigo) is de situatie geheel anders. Adji Laide, op weg naar Tjina, ontmoet La Ma'panganro, eigener beweging op weg van Tjina naar Pudjanati, op zee. Hij gaat alleen door naar Tjina.

[2]) ? Deze passage is niet duidelijk.

[3]) Boven heeft zij gezegd: drie jaar. De getallen die in de I La Galigo-verhalen genoemd worden wisselen telkens; zij zijn willekeurig.

formele strijd met dode hanen. Men komt overeen den volgenden morgen den strijd in het vrije veld weer op te nemen. Inmiddels kunnen de vreemdelingen naar hun schepen terugkeren. Aldus geschiedt. Den volgenden dag begint de strijd met een tweegevecht van Karaengtompo' en I La Galigo. Anderen volgen, vele groten van Tjina sneuvelen. Dit veroorzaakt een algemeen geweeklaag. La Punnalangi', uit den Hemel omlaag ziende, constateert dat bijna allen in Tjina gesneuveld zijn. We Tĕnriabĕng zegt hem de doden weer levend te maken en Karaengtompo' aan te zeggen de wapens te strekken. Zij werpt Sawerisompa een gouden brief in den schoot; daarin krijgt I La Galigo de volle laag en er wordt ook in gezegd, dat de vreemdeling(e) de moeder van La Ma'panganro is. — La Punnalangi' blijkt onder één zonnescherm met Karaengtompo' te zitten. La Ma'panganro gaat bij zijn moeder op schoot zitten, I La Galigo tracht zoete broodjes te bakken, Karaengtompo' begint te wenen, zij had geen oorlog gewild. Tot Sawerisompa zegt zij de gewonnen goederen en vrouwen niet te willen hebben, zij kwam voor La Ma'panganro. — De doden worden weer opgewekt.

31 Karaengtompo' geeft I La Galigo een schrobbering. Zij is nu drie maanden in Tjina geweest en is besloten naar Pudjanati terug te keren. Zeven jaar hebt gij mij genegeerd [1]). Zij wordt met eerbewijzen ten paleize genodigd. Om haar te winnen zegt I La Galigo dat hij van zijn drie echtgenoten We Tĕnriolle, We Tĕnrigangka en I We Lamputje wil scheiden en dat zij als paleisvrouwe in La Tanette zal komen. Niets helpt, zij blijft bij haar besluit naar Pudjanati terug te keren, doch laat zich verbidden zich met hem in het slaapvertrek terug te trekken.

35 Sawerisompa tracht haar nog te bewegen te blijven, maar zij verontschuldigt zich: haar vader is zwak en zij is nu al drie maanden van huis [1]).Haar zoon La Ma'panganro vertelt zij in welsprekende bewoordingen hoe zij onder zijn afwezen geleden heeft en alles wat er sinds haar droom (aan het begin van dezen tekst) is voorgevallen.

37 Het ogenblik van afscheid is gekomen en zij gaat scheep. La Ma'panganro, Adji Laide, ook I La Galigo en gevolg varen mede. Na zeven etmalen komt men in Pudjanati aan. Het weerzien is allerhartelijkst. To Palaguna is in het bizonder verheugd als hij bemerkt dat La Ma'panganro en Adji Laide met zo bizondere opgewektheid hanengevechten houden. Het huwelijk van I La Galigo en Karaengtompo' wordt binnenskamers opnieuw bezegeld, waarna een sacraal bad van de laatste volgt.

[1]) Zie het slot van noot 3 op blz. 195.

Karaengtompo' wordt zwanger en bevalt van een dochter. De nageboorte wordt afgesneden en in een koffer gedaan. Drie jaar blijft I La Galigo in Pudjanati, er wordt een tweede dochter geboren. La Pamusurĕng wordt naar Tjina gezonden om het heugelijke bericht aan Sawerisompa en I We Tjudai, de grootouders, te melden. Met geschenken beladen keert hij terug. Deze worden met grote vreugde door Karaengtompo' en I La Galigo in ontvangst genomen.

NAAMLIJST.

1. Karaengtompo' Daengma'lino (We Lino) Dĕttiaulĕng Datuna (Opuna) Sunra, echtgenote van 2, (van Pudjanati).
2. I La Galigo Opuna (Datuna) Tjina To Boto' To Padamani Sangadjiwero La (of To) Tĕssiwodja To Sĕssungriwu' I La Semaga, echtgenoot van 1, vorst van Tjina.
3. To Palaguna To Sawangmega Datuna (Opuna) Sunra, vader van 1.
4. We Bĕrriadji, moeder van 1.
5. La Ma'panganro To Manipi Daeng kalalla' La Patĕngkiling, zoon van 1 en 2.
6. We Tĕnriola Singkĕrru'ugi' ma'sagalae, dochter van 1 en 2.
7. We Tĕnripeka elo'teana ri to Tjinae Tĕnrisumpala elo'teana ri tanaugi' Daengma'sengĕ' Ungasingkĕrru' Daengsipeso, dochter van 1 en 2.
8. We Tĕnriabĕng Bissurilangi' Manotĕ' Opu Sangiang, vorstin des Hemels, zuster van 10.
9. La Punnalangi' Rĕmmangrilangi' To Lĕtteilĕ' Opu Sangiang Opu Batara, vorst des Hemels, echtgenoot van 8.
10. Sawerisompa [1]) Pamadĕnglĕtte La Madungkĕllĕng Toapanjompa Langi'paewang Opuna Warĕ', oud-vorst van Tjina, broeder van 8.
11. I La Kuruda, uit den Hemel gezonden leider van Karaeng tompo's tocht naar Tjina.
12. We Ma'pangidĕ', hofdame van 1.
13. Toapamadĕng, hoveling in Pudjanati.
14. To Pinagading, hoveling in Pudjanati.
15. We Tĕnrisakko, eerste hofdame van 1.
16. We Tĕmma'bilĕ', hofdame van 1.
17. We Tĕnrisau', *idem*.

[1]) Aldus steeds voor Sawerigading.

18. We Siyanglangi', *idem*.
19. I La Sinaka, gezel van 11.
20. Simpurulona I La Weruněng To Seréng, uit den Hemel, waarschijnlijk zoon van 8 en 9.
21. Welongtalaga, echtgenote van 20.
22. Guru ri Sělléng, heer der Onderwereld.
23. Punnaeliung, i.c. bode van 22.
24. La Sattumpugi', oud-vorst van Tjina, vader van 25.
25. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, dochter van 24, echtgenote van 10.
26. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', zoon van 24.
27. La Ma'kasaung, *idem*.
28. We Tĕnridjeka, dochter van 24.
29. We Tĕnriesa, *idem*.
30. We Tĕnririua, *idem*.
31. We Tĕnrilekĕ', *idem*.
32. We Tĕnripeso, *idem*.
33. We Datusĕngĕng, echtgenote van 26 of 27.
34. We Tĕnridio, zuster van 2.
35. La Tĕnridolo To Soppeng, echtgenoot van 34.
36. Tĕnribalobo, zuster van 2.
37. La Tĕnripalĕ' To Lamuru, echtgenoot van 36.
38. We Tĕnriolle I Da Batangĕng To Sabang, echtgenote van 2.
39. We Tĕnrigangka I We Taono van Tempe, *idem*.
40. I We Lamputje To Patjing, *idem*.
41. Toapatunru', raadsheer van 24.
42. Toanakadji, *idem*.
43. La Pananrāng To Sulolipu, eerste raadsman van 10.
44. La Ma'saguni To Apemanu', raadsman van 10.
45. Panrita Ugi', *idem*.
46. Adji Laide I La Sangiang To Pawewangi Tunĕ'sangiang Datu lolo van Wiringlangi', zoon van 2 en 38.
47. La Ma'sinala, volgeling van 46.
48. La Paladjarĕng Toapasĕssung, raadsman van 2 en neef.
49. La Pamusurĕng (La Musu') To Rukkaputi To Wengĕng, *idem*.
50. La Muladatu To Paerongi, neef van 2 (ook La Paerongi To Muladatu).
51. La Pawĕnnari, *idem*.
52. Sidamanasa To Bulu', *idem*.
53. La Positana To Mĕnrĕ', *idem*.

54. I La Wati To Tanette, *idem.*
55. I To Sama, *idem.*
56. La Paduwai van Buki'tĕnga, *idem.*
57. Djarang mulia, *idem*? [1])
58. Tĕnripaweli, nicht van 2.
59. I Da Sekati, nicht van 2.
60. Sawepauba, aanzienlijke vrouw in Tjina.
61. Daengma'lino van Tanette, nicht van 2?
62. We Tĕnriwaru van Gima, *idem.*
63. We Tĕnrisolong van Manu'-manu', *idem.*
64. Tĕnrianjuma van Sikiwero, *idem.*
65. To Tĕnriala van Manu'-manu', echtgenoot van 63?
66. La Pĕssabĕssi, zoon van 48.
67. Toalalae, onzeker.
68. We Ma'kawaru of Tĕnriawaru, dochter van 10 (en I We Tjimpau).
69. To Maragĕllung, volgeling van 24.
70. La Sulolipu, zoon van 43.
71. La Ma'pemanu', zoon van 44.
72. We Ma'pawali, voorname dame in Tjina.

De schuilnaam van Karaengtompo' is: La Ma'pabĕnga Daeng ma'lilung van Saramai, vorst van Sunrariadja en Pudjanati.

[1]) To Radjamulia.

XXXII.

Cod. 112, 4e stuk, 61 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Panintjong.

INHOUD:

Bezoek van Karaengtompo' van Pudjanati aan Tjina.

Dit hs. begint op hetzelfde punt als de voorgaande tekst. Vreemd is dat de sumangĕ' van Karaengtompo' die ten Hemel stijgt in haar droom, hier bannapati genoemd wordt, elders steeds de benaming van 's mensen geest of ziel welke na den dood naar het Geesten- of Zielenland verhuist en daar blijft voortleven. Het lichaam blijft op de aarde en gaat te gronde.

De hoofdpunten zijn als in dat hs. Goede, duidelijke tekst. — De list (Cod. 7 blz. 14 v.v. hiervoor) wordt hier niet genoemd. — Het verloop der hanengevechten wordt enigszins anders verteld. In den loop van den bloedigen veldslag die hierop volgt wordt Karaengtompo' herkend omdat haar vermomming loslaat. — Zonder veel moeite laat Karaengtompo' met volle eerbewijzen zich naar het paleis geleiden. Zij maakt ceremonieën door als bij een huwelijk.

Ten laatste wordt gezegd dat Karaengtompo' midden in den nacht in het slaapvertrek onwel wordt. Galigo is zeer ongerust en gaat haar ouders waarschuwen. Men is dan terug in Pudjanati. Hier eindigt de tekst abrupt, zodat de oorzaak van Karaengtompo's onwelzijn niet blijkt.

NAAMLIJST.

1. Karaengtompo' Daengma'lino Dĕttiarima Opuna (Datuna) Sunra, echtgenote van 16.
2. La Ma'panganro To Manipie La Ma'sinala Daengkalalla', zoon van 1 en 16.
3. To Palaguna To Rumpangmega Opuna Sunra, vader van 1.
4. We Bĕrriadji, moeder van 1.
5. To Tĕnriodang, staatsdienaar van 3.
6. We Tĕmma'sese, hofdame van 1.

7. To PITUGADING, in dienst van 3.
8. To PALINRUNGI, *idem*.
9. TOWAPALILU, *idem*.
10. TOWAPAWĔKKĔ, *idem*.
11. WE TĔNRIADJI, aan boord van KARAENGTOMPO's schip.
12. I LA KURUDA DATUNA KIUNG, *idem*.
13. SIMPURULONA, zeerover.
14. SAWERIGADĔNG LANGI'PAEWANG LA MA'DUNGKĔLLĔNG TOWAPANJOMPA OPUNA LUWU' OPUNA WARĔ'.
15. (I WE TJUDAI) DAENGRISOMPA PUNNA BOLAE RI LA TANETTE, echtgenote van 14.
16. I LA GALIGO TO PADAMANI OPUNA (DATUNA) TJINA TO TĔNRIWODJA TO SĔSSUNGRIU' LA (of TO) TĔSSEMAGA (l. I LA SEMAGA) TO SINAPATI TO BOTO', echtgenoot van 1.
17. LA SATTUMPOGI', oud-vorst van TJINA.
18. TOWANAKADJI, raadsheer van 17.
19. TOWAPATUNRU', *idem*.
20. LA PANANRĀNG TO SULOLIPU, eerste staatsdienaar van 14.
21. PANRITA UGI', raadsheer van 20.
22. LA MA'SAGUNI TOWAPEMANU', *idem*.
23. (LA PAMUSURĔNG) TO RUKKAPOTI, eerste raadsman van 16.
24. (LA PALADJARĔNG) TOWAPASĔSSUNG TO TĔNRIGILING TO WENGĔNG, tweede *idem*.
25. LA TĔNRIRANRĔNG PANREPATANGA', broer van 15.
26. LA MA'KASAUNG, *idem*.
27. LA MA'DANATJA TO MARAGĔLLUNG.
28. WE SIANGLANGI' van SUNRARIDJAWA.
29. WE TĔNRITIPĔ'.
30. WE TĔMMA'BĔNNI, ook WE TĔNRIBINI.
31. WE TĔNRIESA van TJINARILAU', zuster van 15.
32. LA PAERONGI (LA ERONG) TO MULADATU, neef van 16.
33. To TĔNRILEKĔ', = 32?
34. WE TĔNRISAKU, nicht? van 16.
35. GURU RI SĔLLĔNG PUWANGRITO'DJA PUNNA LIUNG, heer der Onderwereld.
36. WE TĔNRIABANG, echtgenote van 17.
37. WE TĔNRIDIO TO SABANG BATARIBISSU, zuster van 16.
38. TĔNRIBALOBO, *idem*.
39. TĔNRIAWARU (I WE WARU), dochter van 14 en 66.
40. I To SAMA(NA), neef van 16.

41. La Panrebula, volgeling van 16.
42. La Positana To Mĕnrĕ' neef van 16.
43. La Paduwai Bongkange van Boki'tĕñga, *idem*.
44. Towalalae (To Tĕnriala) van Bĕkkĕngpute, *idem*.
45. La Sulolipu, zoon van 20.
46. La Pawĕnnari, neef van 16.
47. La Tĕnridolo To Soppeng, *idem*, echtgenoot van 37.
48. La Tĕnripalĕ' To Lamuru, *idem*, echtgenoot van 38.
49. La Tĕnriatĕng To Maluku, *idem*.
50. Sidamanasa To Bulu', *idem*.
51. Datu La Enre' To Tĕnrialo, *idem*.
52. We Tĕnriabēng Bissurilangi', zuster van 14 in den Hemel.
53. Rĕmmangrilangi' Palisulangi' La Punnalangi', echtgenoot van 52.
54. Batarito'dja, dochter van 37 en 47.
55. Adji Laide Tunĕ'sangiang I La Sangiang, zoon van 16 en 60.
56. La Ma'karakka Langi'risompa, bode van 52.
57. Tĕnripaweli, nicht van 16.
58. I We Atjĕnga To Ladju, *idem*.
59. Radjamolia, *idem*.
60. We Tĕnriolle, oudste echtgenote van 16.
61. I We Lamputje To Patjing, tweede echtgenote van 16.
62. We Tĕnrigangka Opuna (Datuna) Tempe, derde echtgenote van 16.
63. Tĕnripasanre', nicht van 16.
64. Daengkatira, *idem*.
65. We Tĕnripeso, zuster van 15.
66. I We Tjimpau, tweede echtgenote van 14.
67. Daengsinruwa, zuster van 15.
68. We Tĕnridjeka, oudste zuster van 15.
69. We Tĕnrilalo, zuster van 15.
70. Puwang ri Luwu'.
71. Puwang ri Tjina.
72. We Maudara, zoogmoeder van 16.
73. We Ma'pangidĕ', hofdame.
74. To Tĕnriesa.
75. Singkĕrru'wogi' ma'sagalae, dochter van 1 en 16.
76. We Tĕnripeka, dochter van 1 en 16.
77. La Ma'sinala, volgeling van 55.
78. La Sĕngĕmponga, *idem*.

79. To LINROIDJĔNG, een dienaar.
80. LA TĔNRINJILI', neef van 16.
81. RADJENGRISOMPA, vierde echtgenote van 16
82. To PALINRUNGI van PUDJANATI.
83. TOWAPANGIDĔ van PUDJANATI.
84. LA MA'SINAUNG, volgeling van 55.

XXXIII.

Cod. 213, 86 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:
Reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina.

De reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina vormt het onderwerp van 4 handschriften in de Rijksuniversiteit te Leiden (A L XIII, A L XIV, A L XV, A L XVI) en 3 handschriften van de Matthesstichting te Makassar no. 212, 213 en 36. De avonturen die hij op deze reis beleeft, worden min of meer volledig, op verschillende wijze en in verschillende volgorde beschreven. Geen der teksten is geheel volledig.

In de korte inhoudsopgave van den gehelen I La Galigo, welke in de Boegineesche Chrestomathie dl. III blz. 251 v.v. is opgenomen, wordt ervan gezegd: „Adji Laide heeft zeven maal te strijden eerdat „hij in Tjina aankomt." In één hs., A L XIV (Cat. Gal. blz. 662 v.v.) is dit inderdaad het geval, in de anderen is het aantal minder. Zijn grootvader Sawerigading heeft tevoren op zijn reis van Luwu' naar Tjina ook zeven maal tegen vijanden op zee slag moeten leveren. Vermoedelijk is de reis van zeven ontmoetingen van Adji Laide naar analogie daarvan opgesteld, en ook om de bizondere betekenis die in de I La Galigo onder allerlei omstandigheden aan het getal zeven wordt toegekend, het juiste en zijn de andere teksten bekortingen van den oorspronkelijken tekst, gevolg van onvolledige kennis van den te boek steller.

De teksten behandelen verschillende gedeelten. In A L XIII wordt het verhaal het hoogst opgehaald, het handelt over de voorbereiding van den tocht. A L XIV begint ook nog in de voorbereiding; hij loopt door tot in Adji Laide's verblijf in Tjina nadat de strijd dien hij daar met zijn vader I La Galigo gevoerd heeft, ten einde is en de vrede is hersteld. In dit hs. komen de zeven ontmoetingen voor. A LXV begint bij het vertrek van Wiringlangi' en heeft ongeveer het zelfde eindpunt als A L XIV. Bij het begin van A L XVI is Adji Laide reeds onderweg, het einde brengt de tekst tot in de hanengevechten die in Tjina te zijner

ere gehouden staan te worden, dit is een verder punt dan in de beide voorgaande teksten.

Hs. Matthesstichting no. 213 begint als Adji Laide reeds enigen tijd op zee is, aan het einde is de strijd tussen hem en I La Galigo nog gaande. 't Is uitvoeriger opgezet (86 blz.) dan Hs. Matthesstichting no. 36, dat ongeveer gelijk begint maar later eindigt, als de strijd gestreden is (75 blz.).

1 La Opulĕtte bevindt zich in den Hemel. Hij heeft op de aarde een schip zien varen en wil zelf per schip daarheen om den vermetele die zich op zee heeft gewaagd te bestrijden. Alle hemelmonsters worden daartoe bijeengeroepen. Na drie etmalen varens ontmoet hij het schip van Adji Laide. Hij wil weten wie deze aardling is en wat zijn plannen zijn, hij is er namelijk op uit vijanden te ontmoeten om die te bestrijden. Adji Laide tracht hem gerust te stellen, hij is op weg naar Tjina om zijn grootvader en zijn vader te bezoeken. Doch zijn vreedzame taal baat hem niet, Opulĕtte valt aan. Er wordt gevochten, Adji Laide is in het nadeel, maar dan prevelt hij een spreuk, welke de hemelmonsters tot zwijgen brengt. Opunalangi' werpt een gouden brief omlaag die Adji Laide in den schoot valt en hem inlicht wie zijn aanvaller is. Hij gaat nu over op het schip van La Opulĕtte. Deze maakt verontschuldigingen, hij wist niet wien hij tegenover zich had. Met verschillende wondermiddelen begiftigd (dezelfden als gewoonlijk genoemd worden) laat hij Adji Laide gaan [1]).

5 Na zeven etmalen komt deze bij een eiland, waar hij La Ma'panganro op den terugweg van Tjina naar Pudjanati aantreft. Aan de beschrijving in den paralleltekst kan nog worden toegevoegd dat Adji Laide
18 zijn afstamming vertelt. We Tĕnriolle is zijn moeder. Toen zij hem zeven maanden in haar schoot gedragen had, werd hij onder donder en bliksem weggevoerd. Eerst naar Tompo'tika', vandaar naar Luwu' en vervolgens omhoog naar de *sao kuta parĕppa*, het paleis in den Hemel van We Tĕnriabĕng. Toen hij wat groter werd, werd hij naar Wiringlangi' neergelaten alwaar hij door Talĕttu'sompa als (pleeg)zoon werd aangenomen. 't Was de wens van den Schepper dat hij naar Tjina zou varen. De heer der Onderwereld zond schepen omhoog en liet hem tevens weten, dat hij op zee La Ma'panganro zou ontmoeten. La Ma'panganro licht hem dan volledig over Tjina in, waarbij hij niet nalaat te

---

[1]) Deze ontmoeting, enigszins anders verteld, kan men vinden o.a. in A LXIV blz. 667, 668.

zeggen dat hun vader I La Galigo hoovaardig is enz. (de gewone karakteristiek van zijn persoon, ook in den paralleltekst voorkomende) [1]).

25 Na tien etmalen heeft Adji Laide een aanval van Linrungtalaga te weerstaan, die een einde neemt als de god uit de Onderwereld verneemt wiens nazaat hij tegenover zich heeft [2]).

32 Na het afscheid van Linrungtalaga vaart Adji Laide weder zeven etmalen [3]), dan komt Gima in het zicht. Hier keert men aan, het verblijf wordt vrij uitvoerig beschreven [4]).

39 De wind komt aanvaren in Sawerigading's slaapvertrek in Tjina. Hij komt van de *sao kuta parĕppa* in den Hemel [5]). Als hij zijn boodschap dat talrijke schepen uit den Hemel in aantocht zijn en men zich daartegen heeft te wapenen, gedaan heeft, gaat Sawerigading zelf naar La Pananrāng om te overleggen. Samen gaan zij naar de baruga.

44 I La Galigo gaat met de 70 prinsen naar de riviermonding om te baden. Daar zien zij tal van schepen liggen, groot als bergen. Dat zijn geen kooplieden, menen La Pamusurĕng en La Paladjarĕng, eerder lieden uit Hemel of Onderwereld. Zij besluiten Sawerigading in het paleis te gaan waarschuwen, doch treffen hem met La Pananrāng in de baruga. Hij schaft hulp door een spreuk af te zenden, waardoor het water der zee afloopt en de schepen niet vorderen kunnen. Aan boord besluiten de aanvoerders naar de kajuit van Adji Laide te gaan, die eerst gewekt moet worden want hij doet een middagdutje. Hij kleedt zich hemels, offert aan de zee, ook oro's en albino's, roept Hemel en Onderwereld aan, noemt zijn afstamming, hij zegt erbij door de Heer en Vrouwe des Hemels gelast te zijn naar Tjina te varen om zijn grootvader en zijn vader te bezoeken. — Het water stijgt, in Tjina komt men in beroering, huizen storten in. De zee reikt bijna tot het paleis La Tanette. Nu loopt de vloot de riviermond binnen [6]).

I La Galigo zendt twee oude raadslieden van zijn grootvader naar den uitkijk op den berg van Tjina om de schepen op te nemen. Het tweetal rapporteert aan Sawerigading wat zij gezien hebben en doet dit uitvoerig. Na enig peinzen zegt Sawerigading aan I La Galigo zelf te gaan en aan den jongen vorst die daar in de rivier met zijn vloot ligt, persoonlijk inlichtingen te vragen. Wil hij aan hanenge-

---

[1]) Men vergelijke verder A LXIV blz. 668-671.

[2]) A LXIV blz. 671, hier uitvoeriger beschreven.

[3]) De tijden wijken in de verschillende teksten steeds van elkaar af; zij zijn willekeurig.

[4]) A LXIV blz. 671-672.

[5]) In A LXIV blz. 672 staat ten onrechte „van Sunra".

[6]) Tekst A LXIV is hier defectueus.

vechten deelnemen, het zij zo; wil hij huwen, laat hij dan een huwelijksbode zenden; wil hij strijden, dat hij dan onmiddellijk terugkere naar zijn land, en, ten slotte, is hij handelaar: Javaan, Maleier of Molukkaan [1]), dan kan er handel gedreven worden. I La Galigo trekt er, omstuwd door neven, heen. Adji Laide zit aan dek. Galigo zendt La Pamusurĕng en La Paladjarĕng naar hem toe. Adji Laide antwoordt hun zogenaamd, maar 't is slechts spot, duidelijk is dat hij aan hanengevechten wenst deel te nemen. De boden zijn onthutst dat Adji Laide hun namen blijkt te kennen. Een tweede poging de waarheid van hem te vernemen, heeft evenmin succes. Maar hij voegt eraan toe: „'t Heet „dat I La Galigo onbeschoft enz. is. Is hij dat ook tegen mij, dan be„tekent dat oorlog." — De maat is vol, woedend gaan de boden terug naar den wal. I La Galigo stelt weer voor terug te gaan naar Tjina en alles aan Sawerigading te vertellen. Tot zijn raadslieden zegt hij nog: „Laat de vreemdeling morgen maar komen kampen, als mijn haan wordt
65 „gedood, zal ik zeggen dat de partij onbeslist is". — Men gaat naar het paleis terug, de nacht breekt aan en allen gaan ter ruste [2]).

66 Den volgenden morgen brengt Adji Laide zijn volk, ten strijde uitgerust, aan wal. Sawerigading heeft zich naar de baruga begeven, daar ziet hij Adji Laide in zijn draagstoel met een schitterenden stoet aankomen. Hij roept hem aan, Adji Laide komt eerbiedig naar hem toe en stelt voor een hanenkamp te houden. Sawerigading maakt duidelijk dat een kamp tussen hen beiden eigenlijk niet aangaat maar laat zich verbidden [3]). De haan van Sawerigading wordt gedood, inwendig verheugt hij zich daarover. Adji Laide danst een overwinningsdans. I La Galigo is nog in zijn slaapvertrek; het gejuich horende loopt hij haastig naar buiten, de 70 prinsen volgen hem naar de baan. Nijdig vraagt hij hoe Adji Laide het durft bestaan tegen den grijsaard te vechten en daagt hem tot een strijd tussen hen beiden uit [4]). De kamp verloopt ten ongunste van I La Galigo. We Tĕnriolle, die vanuit het paleis de strijd heeft gadegeslagen, heeft een onbestemd gevoel van vreugde: de vreemdeling gelijkt op haar kind [5]). De hofdames vragen, in beleefde termen, hoe zij zich in het hoofd haalt te menen dat haar

---

[1]) *wado Maloku, wado* ontbr. in het Wb., misschien te lezen „badjo" - zeerover. Galigo voegt er later nog aan toe: *parĕngki sugi'*, rijke Westerling.

[2]) Vgl. A LXIV blz. 672-674, anders verteld, de tekst is minder gaaf.

[3]) Inderdaad kampen altijd gelijken d.w.z. lieden van gelijken stand en van dezelfde generatie met elkaar. Een strijd van grootvader en kleinzoon is iets ongehoords.

[4]) Hij weet nog niet dat de vreemdeling zijn eigen zoon is.

[5]) Vóór de natuurlijke geboorte ten Hemel gestegen!

zoon zou zijn teruggekeerd. Adji Laide zegt La Tanette, den inzet van I La Galigo, mee naar den Hemel te zullen nemen. Als I La Galigo dat hoort, wordt hij razend, slaat den haan van Adji Laide den kop af en roept: „Nu staat het weer gelijk" [1]). Verontwaardigd werpt Adji Laide hem het kreng in het gezicht. Een gevecht met de wapenen is nu onvermijdelijk en weldra is de slag in vollen gang.

I We Tjudai, ten paleize, maakt zich ongerust over het lot van haar zoon, maar Sawerigading zegt plechtig: „Wees onbezorgd, alles zal „gaan volgens de beschikking der goden".

De tekst eindigt abrupt in de beschrijving van den strijd.

De schrijver heeft onder den tekst een heilwens geschreven (aan zijn lezers) hier op aarde tot in het hiernamaals. (Een Mohammedaanse wens).

NAAMLIJST.

1. Opu Sangiyang La Opulĕtte, hemelgod, zoon van Rĕmmangrilangi' en We Tĕnriabēng, regeren in den Hemel.
2. Palisulangi', bode.
3. Adji Laide Tunĕ'sangiyang van Wiringlangi I La Sangiyang Unru'sibali To Tĕnrigiling La Ma'djaleka.
4. To Palanroe, de Schepper, I La Patoto' van Botinglangi' en Ruanglĕtte.
5. Sawerigading Sawerisompa Opuna Warĕ' Opuna Luwu' Towapanjompa Pamadĕnglĕtte Langi'paewang La Ma'dungkĕllĕng lawe, oud-vorst van Tjina.
6. La Ma'sinala Towapelawa, eerste hoofdman bij 3.[2])
7. La Ma'sinaung To Linroidjĕng, hoofdman bij 3.
8. La Ma'talĕttu', hoofdman bij 3.
9. La Sĕngĕmponga, hoofdman bij 3.
10. La Ma'panganro van Sunrariadja To Manipi La Ma'panjiwi van Gosabarĕ' Daengkalalla' La Ma'karumpa van Banumanu' Daengpabeta van Pudjanati Ungasingkĕrru' [3]) ma'sagalae ri Adjatasi', zoon van I La Galigo en 11.
11. Karaengtompo' van Pudjanati, echtgenote van I La Galigo, moeder van 10.

[1]) Hiermee het bewijs leverende van datgene waarvan Adji Laide zich kwam vergewissen, nl. dat hij chicaneert, onbeschoft is enz. Adji Laide was vóór zijn komst van een en ander volledig op de hoogte gesteld.

[2]) De nummers 6 tot 9 worden verschillend gecombineerd.

[3]) De naam Ungasingkĕrru' ma'sagalae of Singkĕrru'-u regi' ma'sagalae komt aan zijn zuster toe.

12. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, echtgenote van 5.
13. Mutiyaunru' Datu Palinge' van Sĕnridjawa, gade van 4.
14. Batara Guru, zoon van 4 en 13.
15. We Njili'timo', echtgenote van 14, uit de Onderwereld.
16. Guru ri Sĕllĕng van Peretiwi La Punna liung Opu Talaga van Todangto'dja Opu Samuda Sangiyangto'dja Sangiyang odjang, vader van 15.
17. Sinaungto'dja, echtgenote van 16.
18. Bataralattu' Opuna Luwu', zoon van 14 en 15.
19. We Opusĕngĕng van Tompo'tika', echtgenote van 18.
20. La Urumpĕssi Turu'belae, *manurung* van Sawangmega (Tompo'tika'), vader van 19.
21. We Padaulĕng uit de Onderwereld, echtgenote van 20.
22. Palawagau' van Tompo'tika' en Singkiwero, kleinzoon van 20 en 21.
23. Opu Samuda in de Onderwereld, moeder van 21.
24. La Ma'karoda To Balaonji pangpakaroda badjabadjae ri Utĕmpongĕng ri tĕnga tasi', echtgenoot van 23.
25. Punna batara Opuna langi' (Rĕmmang ri langi'), vader van 1, regeert in den Hemel.
26. We Tĕnriabēng Bissurilangi', tweelingzuster van 5, echtgenote van 25, regeert in den Hemel.
27. I La Galigo To Boto' To Padamani Sangadjiwero I La Semaga zoon van 5 en 12, vader van 3.
28. We Tĕnriolle I Da Batangĕng Datunasabang, echtgenote van 27, moeder van 3.
29. Talĕttu'sompa van Wiringlangi' To Wewanglangi', pleegvader van 3.
30. We Tĕnridio Bataribissu, dochter van 5 en 12.
31. Tĕnribalobo, dochter van 5 en 12.
32. We Ma'kawaru Daengparaga, dochter van 5.
33. I We Lamputje Datunapatjing, echtgenote van 27.
34. I We Taono, *idem*.
35. We Tĕnrisolong, tweelingdochter van 27 en 34.
36. La Tĕnritatta, tweelingzoon van 27 en 34.
37. La Pamusurĕng To Rukkaputi, 1e raadsman van 27.
38. La Paladjarĕng Toapasĕssung, 2e raadsman van 27.
39. Linrungtalaga Linrungsamuda, een god uit de Onderwereld.
40. La Tĕnroadji, behoort bij 39.

41. SANGIYANGPADJUNG, bode uit de Onderwereld.
42. LA ODANGRIU' van TJOPPO'MERU, god in den Hemel, vader van 20.
43. WĔLLUNGMANGENRE', echtgenote van 42, moeder van 20.
44. LA TĔNRITATTA' van GIMA.
45. TĔDDJORISOMPA, grondvester van WEWANGRIU', volle neef van 15. uit de Onderwereld.
46. LA MA'PUPULI van MATOANGING.
47. LA RUMPANGMEGA van TĔSSILILU.
48. LA SAUNGLANGI' TO PATAWARI van SUNRARIADJA.
49. I LA GILINGĔNG LA TĔNRIPĔPPANG OPUNA WADĔNG.
50. I LA DATUNA, vader van 22.
51. LA PANANRĀNG TO SULOLIPU, 1e raadsman van 5.
52. LA PADUWAI van BUKI'TĔNGA, één der 70 prinsen en neef van 27
53. SIDAMANASA TO BULU', *idem.*
54. LA MA'SAGUNI TOAPEMANU', raadsman van 5.
55. LA SATTUMPOGI', oud-vorst van TJINA, vader van 12.
56. WE TĔNRIABANG, oud-vorstin van TJINA, moeder van 12.
57. TOAPATUNRU', raadsman van 56.
58. TOANAKADJI, *idem.*
59. LA SULOLIPU SINAUNGPADJUNG van TAKKEBIRO, zoon van 51.
60. LA PAWĔNNARI, één der 70 prinsen, neef van 27.
61. LA PAERONGI TO MULADATU TJINARILAU', neef van 27.
62. LA PABABARI TO KAMPIRI, neef van 27.
63. LA PALIPUI TO BILA, neef van 27.
64. TOALALAE van BĔKKĔNGPUTE, neef van 27.
65. LA WIRARATU van DJAWIDJAWI, neef van 27.
66. LA POSITANA TO MĔNRĔ', neef van 27.
67. LA TĔNRIEMPĔ', neef van 27.
68. LA TĔNRILEDJA van LOMPENGĔNG, neef van 27.
69. LA TĔNRILUTU van BARINGĔNG, neef van 27.
70. LA TĔNRIDOLO TO SOPPENG, neef van 27 (echtgenoot van 30).
71. LA TĔNRIPALĔ' TO LAMURU, neef van 27 (echtgenoot van 31).
72. DAENGMA'PATA van LIMPOMADJANG, neef van 27.
73. LA PATINGĔLLĔNG TO RAPĔNG, neef van 27.
74. ADJI PADALI LEBATĔLLORANG, neef van 27.
75. DAENGPAGUTU' van MARUPAPA, neef van 27.
76. I WE MANEDA, hofdame van 28.
77. WE LINROIDJĔNG, hofdame van 28.
78. DJĔMMURITJINA, volgeling van 5.

XXXIV.

Cod. 212, 110 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

Adji Laide's reis van Wiringlangi' naar Tjina.

Zie voor andere teksten, die deze reis behandelen:
A LXIII en A LXIV, A LXV en A LXVI (Cat. Gal. blz. 656 vv.).

Dit hs. komt nauwkeurig overeen met A LXIV, behoudens dat het op een ander punt begint en op andere wijze eindigt.

Het begint bij de ontmoeting die Adji Laide op zee heeft met Sangadjiodang Gutu'patalo (of: Unru'patalo), cf. Cat. Gal. blz. 664 beneden en is dan vaak woordelijk gelijkluidend met A LXIV tot Adji Laide's binnenkomst in staatsie in Tjina (Cat. Gal. blz. 675). Het laatstgenoemde hs. geeft hier een hiaat aan, die uit het onderhavige hs. kan worden aangevuld. Bij een kamp met I La Galigo heeft diens haan verloren. Volgens zijn gewoonte begint hij te chicaneren, zegt dat de kamp onbeslist is, wil beletten dat Adji Laide zijn inzet meeneemt naar de schepen enz. Er ontstaat een woordenwisseling en I La Galigo slaat den haan van Adji Laide den kop af, enz. De strijd ontbrandt en er wordt hevig gevochten. I La Galigo wordt op de vlucht gejaagd [1]).

Wanneer Sawerigading in zijn paleis bekend wordt gemaakt hoe de stand van zaken is, gaat hij naar de kampplaats tot Adji Laide en vraagt wie hij is. Deze geeft een vaag antwoord, Sawerigading kijkt hem scherp aan [2]).

We Tĕnriabēng, den strijd uit den Hemel gade slaande,, zegt tot haar echtgenoot La Punnalangi' Sawerigading een gouden brief toe te werpen en daarin te vermelden dat Adji Laide tegenover hem staat, hij is op last van We Tĕnriabēng van Wiringlangi' naar Tjina gegaan om zijn vader en verdere familie te ontmoeten. Als Sawerigading den brief

---

[1]) De hiaat beslaat in dit hs. ± 6 blz.

[2]) Er wordt niet gezegd dat hij zijn kleinzoon herkent, wat ook moeilijk mogelijk is daar Adji Laide nog vóór zijn geboorte naar den Hemel is gebracht en nu eerst terugkeert.

ontvangen heeft, noodt hij Adji Laide in het paleis. I La Galigo, op de hoogte gebracht, is nu ook verheugd zijn zoon te ontmoeten, hij vraagt hem vergeving voor zijn chicaneren. Adji Laide wil weer terug naar zijn schip, dies zendt Sawerigading La Pananrāng naar het paleis met den gouden brief met verzoek aan I We Tjudai buiten te komen om haar kleinzoon te ontmoeten vóór hij scheep gaat. Zij gaat er met We Tĕnridio en Tĕnribalobo heen en vele anderen [1]).

Zonder overgang gaat de tekst over in een gedeelte dat vóór het begin van dezen tekst behoort. Het beschrijft het afscheid van Wiringlangi'. Adji Laide's pleegouders Talĕttu'sompa en Apungmangenre' zouden hem in Wiringlangi' willen houden, hij wil daar niet van horen en na een moeilijk afscheid vaart hij weg om de reis naar Tjina te beginnen.

In A LXIV vindt men dit fragment op de juiste plaats (Cat. Gal. blz. 663/664.

[1]) Dit verloop wijkt van A LXIV af (Cat. Gal. blz. 675/676).

XXXV.

Cod. 36, 75 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Datu Tjitta.

INHOUD:

Reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina.

Ook dit hs. kan met A LXIV vergeleken worden.

1 Het begint met te zeggen dat Adji Laide drie dagen na zijn ontmoeting met Punnaliung bij een eiland komt dat een verzamelplaats van Ternataanse zeerovers-vissers is, waarop de ontmoeting met La Opulĕtte volgt. In tegenstelling met andere teksten, die het avontuur met Punnalangi' later stellen, is het hier vóór de ontmoeting met La Opulĕtte gesteld, doch de tekst deelt er niets meer van mede.

Deze laatste ontmoeting onderscheidt zich niet noemenswaard van de beschrijving in A LXIV blz. 667. Er volgt nog dat La Opulĕtte, in den Hemel weergekeerd, vóór zijn ouders We Tĕnriabĕng en Rĕmmangrilangi' verschijnt en voor zijn onwetendheid die hem Adji Laide deed
8 aanvallen berispt wordt.

Na zeven etmalen is het schip van Adji Laide ter hoogte van het gat waar het water van de zee omlaagstort en de paodjĕngki groeit. Hier treft hij het schip van La Ma'panganro aan. Hun ontmoeting totdat zij van elkander scheiden wordt ongeveer als in A LXIV blz. 668-671 beschreven.

29 Als La Ma'panganro afscheid heeft genomen om de terugreis naar Pudjanati te vervolgen volgt in A LXIV blz. 671 Adji Laide's strijd tegen Linrungtalaga, welke in dit hs. wordt gemist; deze is, als boven gezegd, als het hs. begint reeds achter den rug. Er volgt dus onmiddellijk het bezoek aan Gima (A LXIV blz. 671-672).

33 Sawerigading krijgt bezoek van den wind, als A LXIV blz. 672.

36 De zeventig prinsen komen bij de baan om zich met hanengevechten te vermaken. La Paladjarĕng stelt voor in de riviermonding een bad te gaan nemen. De vloot van Adji Laide kan niet opzeilen daar Sawerigading door een bezwering de zee heeft doen wijken [1]). Door tegen-

[1]) De tekst komt hier getrouw overeen met A LXIV blz. 672-673. Hs. Makasar no. 213 is hier vollediger.

magie van Adji Laide stijgt het zeewater weder en de schepen komen zelfs tot onder de *tjĕmpa*-bomen, waar het hanenperk is. Het hs. heeft nu geheel denzelfden tekst als A LXIV blz. 673-675.

51 In het gesprek van I La Galigo en Adji Laide daagt deze Galigo tot een hanengevecht uit. De hiaat in hs. A LXIV blz. 675 kan als volgt worden aangevuld: Adji Laide zet allerlei op het spel; Wiringlangi' tegen Tjina, zijn schip tegen het paleis La Tanette, Talĕttu'sompa tegen Sawerigading, Apungmangenre' tegen Daengrisompa enz. [1]), ten slotte zichzelf tegen de persoon van Galigo. Deze kan niet de mindere zijn en stemt toe. De strijd heeft het gewone verloop als Galigo van de partij is. Hij chicaneert en werpt zijn tegenstander een hanenkreng in het gezicht. Beschrijving van het gevecht. Zelfs La Pamusurĕng en La Paladjarĕng, Galigo's steunpilaren, sneuvelen. Er wordt een slachting onder de 70 prinsen gehouden. Die van Tjina kunnen aldoor de schepelingen niet zien.

63 Sawerigading verlaat zijn paleis; verder als A LXIV vanaf blz. 675 midden. De hiaat op blz. 678 onderaan van A LXIV is wellicht wat in
68 dit hs. wordt vermeld, nl. dat We Tĕnriolle verheugd is over het weerzien van haar zoon. Zijn tante We Tĕnridio is beminnelijk tegen hem. Hij laat de gesneuvelden herleven enz. Het feestmaal ten paleize ter ere van Adji Laide duurt den gansen nacht (A LXIV blz. 679).

75 Den volgenden morgen gaat Sawerigading met I We Tjudai buiten zitten. Hij gaat dan naar het huis van Sidamanasa (alwaar Adji Laide blijkt te slapen) om hem te wekken.

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

1. Adji Laide Tunĕ'sangiyang Unru'sibali La Tĕnritunrung I La Sangiyang La Tĕnrinjili' van Wiringlangi', zoon van I La Galigo en We Tĕnriolle, halfbroer van 20.
2. La Ma'sinala Toapelawa, aanzienlijk volgeling van 1. [2])
3. La Ma'sinaung, aanzienlijk volgeling van 1. [2])
4. La Ma'talĕttu', aanzienlijk volgeling van 1. [2])
5. La Sĕngĕmponga, aanzienlijk volgeling van 1. [2])
6. La Opulĕtte To Sompariu' Lĕttepatalo, een hemelgod, zoon van 7 en 8.
7. We Tĕnriabĕng Bissurilangi', regeert in den Hemel.

[1]) Dit alles kan niet letterlijk bedoeld zijn; het is grootspraak om den tegenstander te intimideren.

[2]) De namen van 2 tot 5 worden verschillend gecombineerd.

8. RĔMMANGRILANGI' LA PUNNALANGI', als 7.
9. LA TĔNRIODANG ODANGSIBALI, aanzienlijk volgeling van 6.
10. WE ĔLLUNGLANGI', puwang in de wateren.
11. I WE RUKĔLLĔNG, puwang in den Hemel.
12. WE RANRENGKENO, als 9.
13. I LA PATOTO' LA PUWANGE, de Schepper.
14. DATUPALINGE', gade van 12.
15. GURU RI SĔLLĔNG van PERETIWI OPU TALAGA van TODANGTO'DJA, heer der Onderwereld.
16. SINAUNGTO'DJA, vrouwe der Onderwereld.
17. SAWERIGADING OPUNA WARĔ' (BATARA WARĔ') TOWAPANJOMPA LA MA'DUNGKĔLLĔNG.
18. TALĔTTU'SOMPA TO WEWANGLANGI' van WIRANGLANGI', pleegvader van 1.
19. APUNG MANGENRE', pleegmoeder van 1.
20. LA MA'PANGANRO DAENGKALALLA' TO MANIPI van PUDJANATI DATUNA SUNRARIADJA WUNGASINGKĔRRU'MA'SAGALAE van PUDJANATI, zoon van I LA GALIGO en KARAENGTOMPO', halfbroer van 1.
21. I LA GALIGO TO BOTO' TO PADAMANI TO SINAPATI TO SĔSSUNGRIWU' SANGADJIWERO I LA SEMAGA OPUNA (DATUNA) TJINA.
22. KARAENGTOMPO' DAENGMALINO van PUDJANATI.
23. TO LINROIDJĔNG, eerste officier van 20.
24. TO TĔNRILEKĔ', officier van 20.
25. TO TĔNRIGILING, officier van 20.
26. WE TĔNRIGANGKA DATUNATEMPE, echtgenote van 21.
27. WE TĔNRIOLLE I DA BATANGĔNG DATUNASABANG PUNNA LIPUE RI SABAMPARU, moeder van 1.
28. I WE LAMPUTJE (WE UTJE) DATUNAPATJING.
29. RADJENGRISOMPA, echtgenote van 21 in LUWU'.
30. I WE TJUDAI DAENGRISOMPA PUNNA BOLAE RI LA TANETTE, echtgenote van 17.
31. WE TĔNRIDIO, dochter van 17 en 30, zuster van 21.
32. TĔNRIBALOBO, PUNNA LIPUE RI TĔKKALALLA', dochter van 17 en 30, zuster van 21.
33. LA TĔNRITATTA LA SINAPATI, zoon van 21 en 26, in LUWU'.
34. WE TĔNRISOLONG, tweelingzuster van 33, van WAGE.
35. LA PAMUSURĔNG TO RUKKAPOTI, eerste raadsman van 21.
36. LA PALADJARĔNG TOAPASĔSSUNG, tweede raadsman van 21.
37. DATUNA GIMA.
38. LA PANANRĀNG TO SULOLIPU, 1e staatsdienaar van 17.

39. LINRUNGSAMUDA, een god uit de Onderwereld.
40. LA PAERONGI TO MULADATU, één der 70 prinsen van TJINA.
41. TOWAPATUNRU', raadsheer van den oud-vorst van TJINA LA SATTUMPOGI'.
42. TOWANAKADJI, raadsheer van den oud-vorst van TJINA LA SATTUMPOGI'.
43. LA MA'SAGUNI, staatsdienaar van 17.
44. SANGIYANGPADJUNG, hemelbode.
45. LA PADUWAI van BUKI'TĔNGA, één der 70 prinsen van TJINA.
46. TOWALALAE van BĔKKĔNGPUTE, één der 70 prinsen van TJINA.
47. SIDAMANASA TO BULU', één der 70 prinsen van TJINA.
48. LA SULOLIPU LA PAWĔNNARI, zoon van 38.
49. DAENGMA'PATA, één der 70 prinsen van TJINA.
50. LA TĔNRIATĔ' TO MALAKA, één der 70 prinsen van TJINA.
51. LA WIRAMPUGI', één der 70 prinsen van TJINA.
52. LA SATTUMPOGI', oud-vorst van TJINA.
53. WE TĔNRIABANG, oud-vorstin van TJINA.
54. TĔNRIAWARU, dochter van 17, halfzuster van 21, 31 en 32.
55. WE TĔMPERENNA I DA PALILU, 1e hofdame van 30.
56. LA TĔNRIRANRĔNG PANREPATANGA', broeder van 30.
57. LA MA'KASAUNG, broeder van 30.
58. I DA SARĔBBA, hofdame van 30.
59. LA SĔSSUNGRIU', zoon van 32.
60. I LA SINAMPE van LEPANG-LEPANG, zoon van 54.
61. RADJAMULIA, aanzienlijke vrouw in TJINA.
62. TĔNRIPASANRE', aanzienlijke vrouw in TJINA.
63. TĔNRIPAWELI, aanzienlijke vrouw in TJINA.
64. I WE ATJĔNGA, aanzienlijke vrouw in TJINA.
65. TJĔNRARALANGI', een god in den Hemel.

N.B. Namen van voorouders die plegen aangeroepen te worden zijn niet opgenomen.

N.B. Van vele personen worden slechts namen genoemd zonder dat blijkt wie zij zijn.

XXXVI.

Cod. 164, 47 blz. folio, ± 40 r. per blz.
Het hs. draagt een titel, die echter met den inhoud niets te maken heeft.
Afschrift van een hs. van Daeng Pawawang Singkang.

INHOUD:

Het land Nagaodang wordt uit den Hemel neergelaten.

Enigst bekend handschrift van dit verhaal. Het is te plaatsen na A LXX en C XIX (Cat. Gal. blz. 733 v.v., 992 v.v.). De tekst is slecht; de maat is niet in acht genomen, er zijn lettergrepen weggelaten of te veel, de woordscheiding is vaak foutief, vele woorden zijn verkeerd gelezen tot onherkenbaar wordens toe. De afschrijver c.q. ook de schrijver van het origineel heeft den tekst niet begrepen. Bij eigennamen tast men vaak in den blinde naar de juiste lezing.

Er bestaan omtrent de persoon van degene voor wie het land Nagaodang wordt neergelaten, Ane riwelewele ĕssowe, verschillende voorstellingen. In het onderhavige hs. is zij de dochter van Palawagau' van Tompo'tika' en tweelingzuster van zijn zoon La Ma'sarasa. Volgens een andere voorstelling heet haar tweelingbroeder La Samanglangi', die echter ook voorkomt als zoon van La Ma'sarasa, zijn tweelingzuster We Ane is dan dus La Ma'sarasa's dochter. Ook in dezen tekst zegt Datu Palinge', de gemalin van den Schepper, terloops dat zij een kleindochter van Palawangau' is, dus dochter van La Ma'sarasa. In het algemeen heerst er omtrent deze personen onzekerheid, men vindt zelfs in één zelfden tekst verschillende voorstellingen (A LXX).

Als het land Nagaodang is neergedaald, komen vele aanzienlijke mannen en vrouwen op bezoek. In het gedicht wordt de meeste aandacht gewijd aan de figuur van één der bezoekers, La Ma'karoda; de schrijver veronderstelt bekendheid met zijn vroegere belevenissen. Deze komen in het kort op het volgende neer: Toen La Ma'karoda en zijn nicht Ane manĕrru' nog zeer klein waren, hadden de wederzijdse ouders met elkaar afgemaakt dat zij later met elkaar zouden trouwen. Volwassen geworden

trouwde La Ma'karoda, in strijd met deze plechtige afspraak, met Somparikunēng, dochter van La Ma'galattung van Tjenrana en zijn echtgenote We Tĕnripada. Deze Sompa was echter aan La Wĕkkĕ'sompa door een soortgelijke afspraak verbonden. Dit leidde tot oorlog. La Ma'karoda en Somparikunēng gaan weer uit elkaar en na verloop van tijd huwt hij, naar behoren, met Ane manĕrru'. Als het verhaal begint blijkt hij met haar gehuwd te zijn. Somparikunēng is thans met La Wĕkkĕ'sompa gehuwd.

[In den Hemel]. I La Djiriwu', vorst van Tompo'tika', is in den Hemel en maakt zijn opwachting bij den Schepper en diens echtgenote [1]). Zijn kleindochter Ane riwelewele ĕssowe, thans in den Hemel en daar met La Opubĕtta gehuwd, zal naar de aarde worden neergelaten. Zij hebben een *manurung*-land ter bewoning nodig. I La Djiriwu' komt daarom vragen. De Schepper en zijn gade overleggen en bieden het land Nagaodang aan. Dit was oorspronkelijk aan Sawerigading, bij gelegenheid van een bezoek, aangeboden als hij in den Hemel wilde blijven. Doch hij wenste naar de aarde terug te keren en maakte van het aanbod geen gebruik. De Schepper zendt boden omlaag om alle groten der aarde uit te nodigen aan de feesten die ter gelegenheid der nederdaling gegeven zullen worden, deel te nemen. Sawerigading c.s. in Tjina worden afzonderlijk genoemd. In den kortst mogelijken tijd zijn de boden weer in den Hemel terug. Zij doen verslag van hun zending. Batara Guru van Luwu' zal La Tĕnritatta als plaatsvervanger zenden [2]), Talĕttu'sompa van Wiringlangi' zal Adji Laide zenden [3]).

De nederdaling van het land Nagaodang geschiedt op de gebruikelijke wijze: aan den regenboog gebonden, onder natuurverschijnselen; terwijl de hemelmonsters brullen. Nagaodang daalt neer met alles wat daarbij behoort, o.a. een groot paleis, op een plaats tussen Tompo'tika' proper en Sawangmega, het wordt door de zee bespoeld [4]). Tegelijkertijd daalt I La Djiriwu' in het paleis van Tompo'tika' bij zijn echtge-
6 note We A(n)diluwu' neder. Hij zegt zijn zoon Palawagau', volgens den wil van den Schepper, de gasten te ontvangen en het hanenperk in

[1]) Hij heeft het vermogen naar den Hemel op te stijgen daar hij zelf indertijd uit den Hemel is neergedaald om vorst van Tompa'tika' te worden.

[2]) Batara Guru is sinds vele jaren niet meer in Luwu', hij is naar den Hemel teruggekeerd en leeft daar in ruste. — La Tĕnritatta is stadhouder van zijn vader I La Galigo, die in Tjina woont.

[3]) Deze bevindt zich tijdelijk in Tjina.

[4]) Dit is een vanzelfsprekendheid, daar vreemdelingen een land steeds slechts over zee bereiken kunnen.

orde te brengen. Er wordt tevens op gerekend Ane riwelewele ĕssowe de *djuru* te laten bestijgen, d.i. de bissu-wijding te doen ondergaan. Hierover worden verder geen mededelingen gedaan. Haar aanwezigheid blijkt niet. Het vervolg van het verhaal wordt voor een groot deel ingenomen door de beschrijving der aankomst van talloze gasten, hun
11 onthaal, hun luchtige gesprekken [1]). De bezienswaardigheden van het land worden bezichtigd. De toestroming van gasten duurt maanden. Men kort den tijd met hanengevechten, feestmalen enz.

La Ma'karoda laat zich inlichten wat er in Tjĕnrana is voorgevallen na de scheiding van hem en Somparikunēng. Haar moeder We Tĕnri-
20 pada heeft zich het geval sterk aangetrokken. La Ma'karoda is tot schreiens toe bewogen, Somparikunēng is hem nog altijd dierbaar. Ook zij bleef Ma'karoda's heengaan betreuren en wilde niet van La Wĕkkĕ'-sompa (den vóórbesloten echtgenoot) weten. — Als zij na enigen tijd op het feest verschijnt, schrijft hij een briefje dat haar in den schoot valt, er staat op geschreven: „ik ween, denkende aan vroeger". Zij
25 wisselen een glimlach enz. De tegenwoordige echtgenote van La Ma'-karoda trekt de aandacht van Somparikunēng en haar familieleden. Velen vinden haar schoner dan deze enz.

37 Bij een maaltijd ziet La Ma'karoda Somparikunēng en Ane manĕrru' samen zitten, beiden schoon als volle manen, en hij moet er van wenen. Bij een andere gelegenheid, als er een pic-nic naar zee wordt gearrangeerd, leveren de vissen, tot groot vermaak der maagden, commentaar op de schoonheid der jonge meisjes enz.

38 Eens in den nacht weent La Ma'karoda weer over Somparikunēng, hij staat op en gaat zijn hart uitstorten bij zijn getrouwen La Ma'-luluang. Als 't temen te lang duurt, stuurt de getrouwe hem weer naar bed. Ane manĕrru' bemerkt dat hij geschreid heeft. Zij begrijpt wel wat eraan schort, maar is niet verstoord: zij heeft veeleer medelijden en weet hem weer op te monteren.

43 Een zelfde toneel speelt zich af tussen Somparikunēng en twee hofdames, zij heeft verlangst naar La Ma'karoda [2]).

46 Als de gasten reeds zeven maanden in het land zijn, komt de afvaardiging uit Tjina eerst aan onder leiding van I La Galigo [3]).

Abrupt einde.

---

[1]) Hun namen zijn zover doenlijk in de Naamlijst opgenomen.

[2]) Hier zegt zij een jaar met hem getrouwd te zijn geweest.

[3]) Dit late komen heeft zeker een reden die echter niet opgehelderd wordt daar de tekst hier afbreekt.

Onder staat de dagtekening: Masamba 16 Ramalang 1931. [AH 1350].

NAAMLIJST.

N.B. Van vele personen worden slechts namen genoemd zonder dat blijkt wie zij zijn.

1. I La Patoto' (Datu Patoto') La Puange, de Albeschikker.
2. Datu Palinge' Mutiaunru', gemalin van 1.
3. Turu'belae, stichter van Tompo'tika', *manurung*.
4. We Padaulĕng, echtgenote van 3, uit de Onderwereld opgekomen.
5. We A(n)diluwu' I Da Mutia, dochter van 3 en 4, echtgenote van 6.
6. I La Djiriwu' van Walinono Opu (Datu)risompa van Tompo'tika', *manurung*, vorst van Tompo'tika'.
7. Palawagau' (La Gau') I La Datuna van Sawangmega en Singkiwero I La Gilingĕng La Tĕnriwĕrru' I La Sarasa, jonge vorst van Tompo'tika'.
8. We Tĕnrirawe, tweelingzuster van 7.
9. Pantjaiwero, echtgenote van 7.
10. La Tĕnripĕppang Opuna Wadĕng, echtgenoot van 8.
11. La Ma'sarasa Odampalie, zoon van 7, tweelingbroer van 12.
12. Ane riwelewele ĕssowe, tweelingzuster van 11, in den Hemel gehuwd met 13.
13. La Opu (Upu)lĕtte To Samperiwu', neergedaald in Singkiwero, echtgenoot van 12, zoon van We Tĕnriabĕng en Rĕmmangrilangi'.
14. Tĕddjorisompa Batara Wewang, grondvester van Wewangriwu', uit de Onderwereld opgekomen.
15. Polalĕnge todjampulawĕng, *manurung*, echtgenote van 14.
16. Batara Kĕlling Bataradjawa van Adjatasi', *manurung*.
17. To Sadampoto', *manurung*, van Tompo'tika' Timpaladja.
18. Polalĕnge adjuwaralakkoritungo We Tepulinge', manurung?, echtgenote van 17.
19. I La Dewata La Walinono, vorst van Wewangriwu', zoon van 14 en 15.
20. Tjolli'pudjie, echtgenote van 22, volle zuster van 19.
21. Somparitimo', dochter van 17 en 18, gehuwd met 19.
22. Opuna Wengĕng van Tĕssiambe, echtgenoot van 20, zoon van 16.
23. Datubissu To Mampu, minder voorname echtgenote van 19.

24. We Tĕnripada We Atungriwu' Daengma'lele, dochter van 19 en 21, echtgenote van 25.
25. La Ma'galattung van Tjenrana, zoon van 20 en 22.
26. Lebarisompa I La Patau Malaesanrang Datu (Opu, Leba) pamusu' van Tanatĕkko, oudere broeder van 25.
27. Bataratungkĕ' We Palĕttei, tweelingzuster van 25, gehuwd met 28.
28. Malaetĕppa I La Tarau I van Tjabetika', zoon van 19 en 23, echtgenoot van 27.
29. La Tĕnrisĕssung Unru'pabeta Riwu'mangkau' Unru'sibali, broeder van 24.
30. Pantjaitana Bongawalie, dochter van 19 en 23, zuster van 28, gehuwd met 26, eerste echtgenote.
31. La Ma'panjompa To Sibĕngarĕng, zoon van ℓ en ϕ. 18/10
32. Tĕnrisumpala van Sĕnridjawa, echtgenote van 31.
33. We Tĕnribali I Da Karoda Tunĕ'mangkau', dochter van 31 en 32, gehuwd met 36.
34. We Tĕnriwalĕ' I I Da Kasaung Daengsagala, tweede dochter van 31 en 32, gehuwd met 37.
35. Tjĕnraralangi' I We Madutana Daengpatappa', derde dochter van 31 en 32, gehuwd met 38.
36. La Tĕnriliwĕng Padjumpero van Letengriwu', echtgenoot van 33.
37. La Ma'dungkĕllĕng To Ma'kasaung Padjungbanna van Limpomadjang [1]), broeder van 36, echtgenoot van 34.
38. Simpuanglĕtte van Gima en Tjabetika' I La Tarau II, echtgenoot van 35.
39. La Ma'karoda To Pariusi (To Riu') Tanramata Sulotjĕmpae van Letengriwu', zoon van 33 en 36, gehuwd met 42, vroeger met 46.
40. La Ma'kasaung, zoon van 34 en 37.
41. Ane manutĕ' Daengbanna We Dalaulĕng, dochter van 35 en 38.
42. Ane manĕrru' Daengnaga We Dalatika', tweelingzuster van 41, echtgenote van 39.
43. I La Gongko(na) La Piturĕppa ri wawo alĕ', omroeper.
44. Sĕngĕngmalino van Pinangsumpu', gehuwd geweest met 26.
45. La Wĕkkĕ'sompa Odangpabeta van Matasolo' Sinaungpadjung megaloloe van Tompo'tika' To Malagĕnni, gehuwd met 46.

---

[1]) of Limpobonga (foutief).

46. SOMPARIKUNENG DAENGSANGIANG van AMĚSANGĚNG WE DATUBONGA PANTJAILANGI' PUNNA LANGKANA SAO DĚNRAE, dochter van 24 en 25, gehuwd geweest met 39, thans met 45.
47. BATARA (en BATARI) SUNRA WE TĚNRIESA van TIMPALADJA, eerste echtgenote van 29.
48. WE TĚNRIABANG TO DJAWA DĚTTIASORO' [1]) MANGKASA', derde echtgenote van 26.
49. KARAEMPOGI' WE TĚNRITIPA TO PAO, tweede echtgenote van 26.
50. WE TJAMMINGRADJA, een aanzienlijke vrouw.
51. WE MA'DANATJA, *idem*, moeder van 61.
52. WE PATUNĚRRĚNG, bijwijf van 26.
53. WE SAMANGKĚLLANG van TANETTE, *idem*.
54. WE TOKKENTJAWA TO GARA, *idem*.
55. WERORIKUNĒNG van TIMPALADJA TOMPO'TIKA', zuster van 45, echtgenote van 56.
56. LA SIYANGLANGI' DAENGMA'TOLA PARALARIWU', zoon van 26 en 30, echtgenoot van 55.
57. TJĚNRARALANGI' II, dochter van 26 en 30.
58. TĚNRIAKKORĚNG, echtgenote van ?
59. TĚNRIPANĚRRU' van TIMPALADJA, echtgenoot van 58.
60. LA PABITJARA RANRĚNGBATARA van SIDENRENG PASITONRAE (MA'PASITONRA) PITULOLANGĚNG, zoon van 19 en een bijwijf.
61. WE MARUPAPA van NUSA BILA en MENE'SIA, dochter van 51.
62. TĚNRITALEBA TO TJARU, bijwijf van 26.
63. TĚNRITIMORĚNG TO SAWITTO, *idem*.
64. WE TĚNRISAKKO TO LAMURU, *idem*?
65. I WE ANGKENE MANGKASA', moeder van 48, bijwijf van 19.
66. LA MA'LULUANG (LA LUANG) TO TĚMMA'SIMANG RUNGKĚLLĚMPONGA, vertrouwde van 39.
67. TĚNRISAPPANG, één der gasten.
68. WERODJADJARĚNG van MALAGĚNNI, eerste echtgenote van 45.
69. SANGADJIBOTO', zoon van 24 en 25, broeder van 46.
70. SĚNGĚNGRITO'DJA van PINANGSUMPU'.
71. TJAMMINGPALODJANG van MENE'EMPONG.
72. WETOINGTUNGKĚ' van WAWOTJINA al. van PUDJANATI, al. SULO'MUTIA van MATASOLO', dochter van 93 en 92.
73. WE MA'SAPPEANG van MALAULU.

---

[1]) Misschien no. 44 bedoeld.

74. WEROMA'KABU TANRAPALALLO van ABANGLANGI'.
75. SANGIANGPADJUNG, hemelbode.
76. WE TĔNRIWENGĔNG, nicht van 32.
77. BELOPANAMPE TO DJAWA, *bissu*?
78. WE TABATJINA DATU SAMA MALOKU, vriendin van SAWERIGADING echtgenote van 11.
79. WE ~~TĔMMA'WELA~~ I DA TĔMPINRA, vorstin van SUNRA.
80. DAENG SALANA?
81. TĔNRIPADARA van TARANATI.
82. TĔNRISIANGI van TANETTE.
83. LA MA'PAWEWANG, hofdienaar in TOMPO'TIKA'.
84. WE TĔNRIDIO van GIMA.
85. SĔNGĔNGRISOMPA.[1])
86. WE TJAMMIMPULĔNG.
87. WE TĔMMA'LEWA[2]) van PINANGSUMPU', halfzuster van 36.
88. PALAWANAGA van TOBOSIRING.
89. TUNĔ'SANGIANG, vermoedelijk 112 bedoeld.
90. WE TĔNRIWALĔ' II van MALATUNRUNG.
91. WE TJAMMINGKĔLLANG, gewezen verloofde van 36.
92. KARAENGTOMPO' van PUDJANATI, echtgenote van 93.
93. I LA GALIGO TO BOTO' TO PADAMANI, vorst van TJINA.
94. WE BĔRRIADJI, vorstin van PUDJANATI, moeder van 92.
95. TO PALAGUNA, vorst van PUDJANATI, vader van 92.
96. LA MA'PANGANRO PANJIWIENGI van SUNRARIADJA, zoon van 93 en 92.
97. PADJUNGBANNAE van WAWOUNRU'.
98. TJĔNRARAUNRU' ?
99. PALAWAUNRU' I SIMPURUTO'DJA van EMPĔNGMEGA.
100. PALAWAUNRU' II van BOMBANGLANGI'.
101. SIMPURUWEWANG, derde echtgenote van 29.
102. SULILIUNRU' van WIRINGLANGI'.
103. SIMPURULONA van SAWANGLANGI', een god uit den Hemel.
104. WEROPALODJANG MUTIAPADJUNG TAPPU'PODJIE van SAMANGKĔLLANG.
105. BATARA KĔLLING van TANADJAWA.
106. UNGAPALALLO, hofjuffer.
107. WELONGMAKATU' SULOMUTIA van POSITANA.
108. TIKA'PAEWANG, zoon van 188.

---

[1]) Aldus heet een vroegere boeleerster van Sawerigading die hier echter niet kan bedoeld zijn.

[2]) Onjuist, l. Sĕngĕngmalino.

109. Alĕ'ma'lino, zoon of dochter van 9.
110. Madjangrakilĕ' Ungarilangi', hofdame.
111. Punna lipue ri Padaelo'.
112. Adji Laide I La Sangiang Padjumperunĕng Unru'sibali Tunĕ'-sangiang van Wiringlangi', zoon van 93.
113. La Sĕngĕmponga, in het gevolg van 112.
114. Tjĕnraralamming Tĕnriwawoi van Malagĕnni, moeder van 68.
115. La Ma'darĕmmĕng Datuna Sama, vorst van Maloku, echtgenoot van 78.
116. Punna lipue ri Madjampomba.
117. I La Pamusu' Padjumpongae Singkĕrru'rukka van Malaulu.
118. Tjorawitoing ?
119. I Da Mutia, hofdame ten paleize van 6.[1])
120. Madjangrimega, dienaresse van 42.
121. La Samanglangi' enz. (heeft nog vele namen, hier niet genoemd), zoon van 11, in den Hemel opgevoed.[2])
122. Tĕnripamarang van Sawitto, gehuwd met een zoon van 19.
123. Bilatakadjo, hemeldienaar.
124. Werotiwadjo, *idem*.
125. Batara Guru, schepper van Luwu'.
126. We Njili'timo', echtgenote van 125.
127. Bataralattu' I La Tiulĕng, zoon van 125 en 126.
128. We Upusĕngĕng, echtgenote van 127.
129. I La Suala, hemelwachter.
130. I La Bitjutji, *idem*.
131. Sawerigading Pamadĕnglĕtte Langi'paewang Toapanjompa La Ma'dungkĕllĕng I To Galigo, oud-vorst van Tjina.
132. La Djawapase Toadjalika, eerste raadsheer van 7 en tevoren van 6.
133. Ungarilangi', hofjuffer, misschien = 110.
134. We Ma'pamene', hofjuffer van 12.
135. La Ma'paewang To Ampelawa, vertrouwde van 11.
136. Tĕnripakiung, eerste echtgenote van 29.
137. Tĕnriparuwĕng, tweede echtgenote van 29.
138. Batarawewe van Tanatĕkko.[3])
139. La Tĕnritatta I, echtgenoot van 61.

---

[1]) Ook een naam van 78.
[2]) Hij is ten rechte de tweelingbroer van 12.
[3]) Misschien te lezen Batarawewang = no. 41, die zich ook wel in Tanatĕkko ophoudt.

140. TĔNRIPANUTĔ', echtgenote van 29.[1])
141. TĔNRIPANGKAU'.
142. TĔNRIPANARĔNG (of: °PANANRĀNG).
143. WE TĔNRIASE.
144. MUTIAĔSSO.
145. MUTIAULĔNG.
146. TĔNRIPANĔRRU'.
147. TĔNRISAWANGĔNG.
148. WE MA'SUWANA DAENGMANIPI.
149. TJĔNRARATO'DJA.
150. PANJIWI'UNRU' van LABU'TIKA'.
151. WE LARIRUKKA van RETENGLANGI'.
152. PALISUODANG van SAMANGKĔLLANG.
153. PALAWATĔNGĔNG van WAWOEMPONG.
154. TOGĔ'MA'TAPPADJURU.
155. WE TOLU.
156. WE RIWU'RIWU'.
157. WODJENGWERUNĔNG DAENGMA'BELO.
158. BILOSITAPA ARATIGAE.
159. WE MA'SIPUWANG MUNIRISĔNGĔNG.
160. WE TASIPAU KASATORIE.
161. LA MA'RANGI(NA), aanzienlijk hoveling in TOMPO'TIKA'.
162. LA PAWEWANGI, vertrouwd raadsman van 37.
163. LA MA'DJALIKA, zoon van 132, aan het hof van TOMPO'TIKA'.
164. LA TĔNRISĔLLĔNG van WIRINGLANGI'.
165. PALISUTĔBBA.
166. LA MA'PASELI.
167. UNGASINGKĔRRU' MA'SAGALAE van SUNRARIADJA, dochter van 92 en 93.
168. LA MA'SAULO.
169. SANGADJIBALE TO SUPPA'.
170. TJORAWETOING [van MALAGĔNNI].
171. WETOINGEDJA.
172. GUTU'PATALO TO SOMPARIWU', hemelse echtgenoot van 174.
173. LA TĔNRIDOLO TO SOPPENG, aardse echtgenoot van 174.
174. WE TĔNRIDIO van MALIMONGĔNG, dochter van 131.
175. WE RADJENGDATU, vertrouwde van 46.

---

[1]) La Tĕnrisĕssung heet drie echtgenoten te hebben, er worden er echter vier genoemd.

176. We Linroidjĕng, *idem*.
177. La Sattumpogi', oud-vorst van Tjina.
178. We Tĕnriabang, oud-vorstin van Tjina, echtgenote van 177.
179. Tĕnribalobo van Tĕkkalalla', dochter van 131.
180. Tĕnriawaru, dochter van 131 en een bijvrouw.
181. La Dunrungserĕng, een geleerde vogel.
182. Tĕnritolaang.
183. La Sinilele, een hoveling in Tjina.
184. Talĕttu'sompa van Wiringlangi', pleegvader van 112.
185. Karaengmega Puwang (Opu) ma'towa I, in het paleis van 6.
186. Tjĕnraraodang van Udjungtana Puwang (Opu) ma'towa II, in het paleis van 6.
187. La Ma'paewang, ten dienste van 11, misschien = 163.
188. Lĕtterilangi' Punnalipue ri Marĕmpoba.[1])
189. To Ampelawa, in het gevolg van 112.
190. Nene' sarani, verzorgster van 41 en 42 in den Hemel.
191. Linrungtalaga van Todantjawa, een zoon van den Heer der Onderwereld.
192. Tĕnripewadjo Tokuwae van Ungatĕnnung.
193. La Tĕnritatta II, zoon van 93, stedehouder in Luwu'.

[1]) Als land onbekend. Naam van een vogel, rijdier van Sawerigading.

XXXVII.

Cod. 112, 9e stuk, 9 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Panintjong.

INHOUD:
Huwelijk van Adji Laide en We Anebanna.

Adji Laide maakt zijn opwachting bij den Schepper en zijn gade in den Hemel. Hij wenst te huwen met We Anebanna. De Schepper zegt hem zijn medewerking toe. Adji Laide moet zich begeven naar de bloedzee. Daarin is een monstervis, de djugala; deze moet gestrikt worden. Het dier heeft twee koppen en horens. Tussen de horens houdt het een potje geklemd, daarin ligt een groot aantal sterren bijeen. Dit potje zal de huwelijksschat voor We Anebanna zijn. De Schepper zal een duta (huwelijksbode, huwelijksmakelaar) naar Wawoulĕng (l. Watu ulĕng) zenden en daarna kan het huwelijk in Tĕkkalalla plaats hebben. We Anebanna zal gekleed zijn als We Tĕnrigangka Datuna Tempe [1]).

Datupalinge', gemalin van den Schepper, zendt een hofdame We Talipau uit om een haar te bemachtigen van 7 vadem + 7 elleboogmaat + 7 span + 7 vinger lang; dit moet als strikhaar van de vis dienen. De vis wordt met moeite gestrikt en niet dan nadat de Schepper haar bestraffend heeft toegesproken. Het potje wordt van tussen de horens van het monster weggehaald. Daarmee gewapend gaat Adji Laide naar het verblijf van den Schepper. Deze zendt nu Werorakilĕ' als duta naar Simpurulĕtte en zijn (niet bij name genoemde) echtgenote in Watuulĕng om de hand hunner (aangenomen) dochter We Anebanna te vragen. De Schepper stemt bij voorbaat toe in alle eisen die Simpurulĕtte betreffende den huwelijksschat zal stellen, al waren het 70 walvissen. De duta komt in den Hemel terug met de boodschap dat Adji Laide aanvaard is. Het huwelijk zal nu plaats hebben.

Hier breekt de tekst af.

---

[1]) Elders heet zij een liefdespand van I La Pasewĕng van Solo' en We Tĕnrigangka van Tempe na hun scheiding, toen zij beiden met anderen gehuwd waren maar op een niet opgehelderde wijze elkaar in het Geestenrijk ontmoetten.

Het huwelijk van Adji Laide en We Anebanna wordt verhaald in hs. 197 Ned. Bijbelgenootschap (Cat. Matthes blz. 81, Korte inhoudsopgave in: Boeg. Chrestomathie III 261). Over de gebeurtenissen die daaraan voorafgaan handelt hs. A LXXI (Cat. Galigo blz. 754 v.v.). Dit laatste biedt overeenkomst met het bovenverhaalde, het land van Simpurulĕtte heet hier consequent Watuulĕng.

In hs. 197 Ned. Bijbelgenootschap is het huwelijk een tijdelijk huwelijk voor den tijd dat Adji Laide nog in Tjina zal zijn alvorens naar Luwu' te vertrekken.

In hs. A LXXII gaat Sawerigading zijn opwachting maken bij den Schepper ten behoeve van zijn kleinzoon Adji Laide (Cat. Gal. blz. 757 beneden). In den loop van het gesprek zegt Datu Palinge' Adji Laide zelf naar den Hemel te laten komen (Cat. Gal. blz. 758). Het onderhavige hs. vangt met deze hemelreis van Adji Laide aan, doch is geenszins bij A LXXII aansluitende, Er zijn in beide teksten vele verschilpunten. In hs. 197 Bijbelgenootschap is de situatie weer geheel anders: alles wat het huwelijk betreft, verloopt daar in de aardse sfeer.

XXXVIII.

Cod. 233, 49 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arŭng Pategai.

INHOUD:

Strijd van Adji Laide, La Ma'panganro, La Ma'karoda en La Ma'kasaung in Pudjanati tegen hemellingen.

Dit is hetzelfde verhaal als waarvan in de Leidse Universiteitsbibliotheek 2 handschriften aanwezig zijn: A LXXIII en A LXXIV (Cat. Gal. blz. 773 v.v.). De tekst is gelijkluidend met A LXXIII, men zie daar voor den inhoud. Dit laatste hs. is volledig, aan het onderhavige ontbreekt het begin.

[La Ma'panganro en Adji Laide bevinden zich in Pudjanati. Zij krijgen bezoek van La Ma'karoda en La Ma'kasaung van Sĕnridjawa. Hun vaders-broeders (zij zijn dus neven) zijn indertijd door toedoen van La Ma'karakka, een hemelgod, gesneefd. De neven kunnen dat niet verkroppen, hoewel hun vaders weer zijn herleefd en La Ma'karakka in opdracht van den Schepper handelde.

Er doet zich een incident voor ten gevolge waarvan de strijd met den Hemel ontbrandt. De neven hebben dat uitgelokt. Feitelijk bestaat er voor hen geen aanleiding La Ma'panganro, bij wien diens broeder Adji Laide op bezoek is, een beleefdheidsbezoek te komen brengen; want er bestaan geen betrekkingen tussen de rijken Sĕnridjawa en Tjina, waartoe Pudjanati behoort.

't Zou voor de hand gelegen hebben den aanval op den Hemel vanuit Sĕnridjawa te richten. De zaak is echter dat de neven niet tegen den Hemel zijn opgewassen. Adji Laide is dat wel omdat hij in Wiringlangi', grensland van den Hemel, is opgevoed en daar hemelse krachten verworven heeft. 't Is dan ook door zijn ingrijpen dat de strijd ten slotte ten gunste der aardlingen wordt beslist].

De tekst begint bij het uitbreken van het conflict (Cat. Gal. blz. 776). Adji Laide zinspeelt op de onvoldoende macht der neven als hij, op een vraag van La Ma'panganro waarom hij zich niet in den strijd mengt, antwoordt eens te willen zien hoe dapper de Sĕnridjawa'ers zijn: Zij

moeten maar eens tonen wat zij kunnen (Cat. Gal. blz. 776). De hiaat, blz. 776 vermeld, kan uit dit hs. aangevuld worden. Hij bevatte de beschrijving van het vervolg van den strijd (dit hs. blz. 4—12).

De persoon die de beide neven ophapt, heet hier „leidsman" der hemelmonsters. Dit is niet juist. Hoofden der hemelmonsters zijn I La Betjotji en I La Suala, die ook in dit verhaal optreden. De „leidsman" heet hier La Pitu rĕppa riwawo alĕ' (soms abusievelijk -ri awa ulĕng). Deze figuur komt meermalen in andere verhalen voor maar is dan een aards persoon, die de functie van omroeper heeft.

Cat. Gal. blz. 777 r. 16 v. b. voor „twee nazaten van Batara Guru" (aldus ook in dit hs.) te lezen: twee nazaten van Batara Guru en Turu'belae. — Aldaar: La Wero Kĕlling enz. te lezen: La Werokĕlling sleurt het monster naar Adji Laide. Noot 2 kan vervallen.

Cat. Gal. blz. 778 onderaan. De onderbreking van het hs. blijkt slechts kort te zijn.

Cat. Gal. blz. 779 r. 14 v. b.: „door zijn vader bijgestaan"; Panjiwiriu' is dus herleefd. — Van dit gevecht wordt in het hs. geen melding gemaakt.

Cat. Gal. blz. 781 r. 4 v. b. „De vader van La Werounru' heeft haar .... enz. tot „af te bijten". — Dit wordt in dit hs. niet gezegd, Aldaar noot 3. — Aldus te lezen dat de *kris* genoemd wordt muladjadji van I La Djiriu'; dit woord wordt in het Wb. s.v. *mula* als „ader in de nabijheid van den navel als het begin des levens beschouwd" verklaard. De kris is dus deel van I La Djiriu'.

Cat. Gal. blz. 782. Hier wordt in het hs. terloops gezegd dat La Ma'panipi La Ma'karakka omlaag zond om La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng te doden. — Dit betreft een gebeurtenis in den krijgstocht van Lebarisompa naar Sĕnridjawa (tekst A XLIX, Cat. Gal. blz. 560 v.v.). In dezen tekst heet het dat de Schepper La Ma'karakka opdracht gaf, over den duur van den strijd wordt niets gezegd. Hier wordt echter gezegd dat de strijd reeds drie jaar geduurd had en toen La Tĕnriliwĕng en La Ma'dungkĕllĕng niet te verslaan bleken, La Ma'karakka omlaag werd gezonden, door nazaten van Polalĕnge adjuwara lakkoritungo gevolgd.

Wat op blz. 782 laatste al. over liefdesbrieven door vrouwen in Pudjanati aan de beide neven en hun volgelingen gericht, gezegd wordt, ontbreekt. La Ma'karoda en La Ma'kasaung verlangen slechts zo spoedig mogelijk naar hun echtgenoten in Sĕnridjawa terug te keren. Als zij in hun land zullen zijn aangekomen, zal Adji Laide ook naar zijn land terugkeren. (Hiermee is Wiringlangi' bedoeld).

NAAMLIJST.

N.B. De nummering is gelijk aan die der Naamlijst van A LXXIII.

1. ADJI LAIDE I LA SANGIANG TUNĔ'SANGIANG UNRU'SIBALI PARĔMMAMUSU' MA'LADJANGE RI LALĔNG PĔTTANG TO MA'PAMENE' LĔTTEWEROE (of WARA WARAE) RI ABANGLANGI' DATUNA SABANG SINAUNGPADJUMPEROE RI WIRINGLANGI' MANGKAU' DATU TO RUANGLĔTTE, eerste zoon van I LA GALIGO.
2. LA MA'PANGANRO van SUNRARIADJA LA MA'KARUMPA van GOSABARĔ' TO MANIPIE van PUDJANATI DAENGPABETA van LABU'TIKA' UNGASINGKĔRRU'MA'SAGALAE [1]), jongere zoon van I LA GALIGO.
3. TO PALAGUNA, oud-vorst van PUDJANATI, GOSABARĔ' en SUNRARIADJA.
4. WE BĔRRIADJI, oud-vorstin van PUDJANATI.
5. KARAENGTOMPO' DAENGMA'LINO, dochter van 3 en 4, echtgenote van I LA GALIGO, moeder van 2.
6. LA MA'KARODA (LA ODA) TO PARIUSI TANRAMATA PADJUNGLOLOE van LETENGRIU' TO BOTO' (PABOTO') PADJUMPEROE WETOINGLONRA (WETOIMPO'DI) SULOTJĔMPAE van SĔNRIDJAWA PASAUNGE van TĔSSIAMBA LA BELAO'DI PAGĔMMATĔKKO PARALAKATI van WATANGKURUNG, zoon van 8 en 10.
7. LA MA'KASAUNG van LEMPOMADJANG [2]) PAWAWOIE van TODANGMĔKKA en UDJUMPULUNG TJAMMINGLONRAE PADJUNGBANNA TO WAWOILĔ', zoon van 9 en 11.
8. LA TĔNRILIWĔNG van LETENGRIU' PADJUMPERO, vader van 6.
9. LA MA'DUNGKĔLLĔNG van LEMPOMADJANG PADJUNGBANNA, vader van 7.
10. WE TĔNRIBALI TUNĔ'MANGKAU', moeder van 6.
11. WE TĔNRIWALĔ' DAENGSAGALA, moeder van 7.
12. WE ANEBANNA MONOMA'LINO DAENGPATENGĔ', echtgenote van 1.
13. TĔNRIPAMARANG van TJINARILAU', echtgenote van 2.
14. BATARIBANNA van GIMA, echtgenote van 2.
15. TĔNRIWEWANGĔNG, hofdame van 4.
16. ANEMANOTĔ' DAENGRILĔTTE [3]) WE DALAULĔNG, echtgenote van 7.
17. ANEMANĔRRU' DAENGNAGAE WE DALATIKA', echtgenote van 6.
18. LA PARAKASI TOALULUANG, raadsheer van LETENGRIU'.

---

[1]) Deze naam, meermalen aan La Ma'panganro gegeven, is ten rechte de naam zijner zuster.

[2]) Dit is de gewone spelling, soms Limpomadjang.

[3]) Elders steeds Daengbanna.

19. La Pawewangi, raadsheer van Lempomadjang Wadĕng.
20. La Ma'panjompa, vorst van Sĕnridjawa, vader van 10 en 11 en van de moeder van 16 en 17.
21. Sĕttiawongĕng, vertrouwde van 100. Sneuvelt, door 1 weer tot leven gebracht.
22. La Ma'luluang, zoon van 18, zoogbroeder van 6, een aanvoerder van Letengriu'.
23. La Parawangi, zoogbroeder van 7, een aanvoerder van Lempomadjang.
24. I La Sekati, vader van 52.
25. La Patoreang (en Ma'toreang), een aanvoerder in Sĕnridjawa, vader van 38.
26. Ta'kalalao (ook anders geschreven), een aanvoerder in Sĕnridjawa.
27. Palawalari, *idem*, waarschijnlijk = 25.
28. La Pasereang, een aanvoerder in Sĕnridjawa.
29. I La Patoto' (ook Datu Patoto') To Palanroe La Puange, de Schepper.
30. Mutiaunru' Datu Palinge', gade van 29, moeder van de *manurung* van Luwu' en van Tompo'tika'.[1])
31. (Batara Guru) met omschrijvingen aangeduid, zoon van 29 en 30.
32. Guru ri Sĕllĕng, Heer der Onderwereld.
33. We Njili'timo', ebenbürtige echtgenote van 31 uit de Onderwereld.
34. I La Galigo To Boto' van Tana Ugi' I La Semaga van Tjina, zoon van 84, vader van 1 en 2.
35. Tĕddjorisompa van Wewangriu' Batarawewang, grondvester van Wewangriu'.
36. La Tĕnritatta Datu Gima, grondvester van Gima.[2])
37. La Sangkalangĕng, raadsman en aanvoerder in Letengriu', eersteling van 47 en 41.
38. Sidamanasa, veldheer van Limpomadjang.[3])
39. Pantjailangi' Raungpagĕllang (van Tjenrana), gewezen verloofde van 72, gewezen echtgenote van 6, hemels echtgenoot is 71.

---

[1]) Het laatste is onjuist: de *manurung* van Tompo'tika' is Turu'belae (no. 46). Zijn vader is Sangkama'lewa, een god in den Hemel.

[2]) Staat hier op één lijn met 35 en is hier dus van de generatie van Batara Guru. Batăribanna (no. 14), echtgenote van La Ma'panganro zou dan een achterachterkleinkind van hem moeten zijn, wat echter niet overeenkomt met gegevens in andere verhalen.

[3]) Te onderscheiden van een gelijknamigen prins in Tjina.

40. DAENGMASENGĔ', moeder van 38.
41. WE NAGATJINA (of TAPPUTJINA) DAENTJAWAE, moeder van 37.
42. LA MA'SINALA LA SĔNGĔMPONGA, volgeling van 1 uit WIRINGLANGI'.
43. LA MA'SINAUNG, volgeling van 1 uit WIRINGLANGI'.[1])
44. TO LINROIDJĔNG, onzeker (komt wel eens in het gevolg van 2 voor).
45. TALĔTTU'SUNRA, onzeker.
46. TURU'BELAE van TOMPO'TIKA' en SINGKIWERO.
47. LA PASULOI van SADĔNTJAWA, eersteling van 41, vader van 37.
48. TALĔTTU'SOMPA van WIRINGLANGI, pleegvader van 1.
49–51. Komen in het ontbrekende begin voor.
52. (LEBARISOMPA) I LA PATAU DATUPAMUSU' MATANATIKA' MALAESANRANG van TANATĔKKO.
53. PANTJAITANA, echtgenote van 52.
54. LA MA'KARAKKA LANGI'RISUNRA, vorst der hemelmonsters, hemels echtgenoot van 53.
55. RĔMMANGRILANGI', echtgenoot in den Hemel van 86.
56. LA MA'SARASA OLLINGRISOMPA, zoon van 54.[2])
57. LA SAPPEILĔ', volgeling van 54, ouder dan 56.
58. SANGIANGPADJUNG, godendienaar.
59. I LA BETJOTJI, een hoofd der hemelmonsters.
60. I LA SUWALA, *idem*.
61, 62. Ontbreken.
63. LA WERORUMA, een voorman der hemelse troepen.
64. Ontbreekt.
65. I LA TĔNGKILING, een aanvoerder van SĔNRIDJAWA.
66. LA PABOKORI, *idem*.
67. LA MA'SALLOKO, *idem*.
68. LA PITURĔPPA RIWAWOALĔ', leidsman der PADĔNGĔNG en PERESOLA (hemelmonsters) LA ORO KĔLLING (naam verschillend geschreven).
69. LA WEROKĔLLING, hoofd der hemelmonsters van WIRINGLANGI' ten dienste van 1.
70. PANJIWIRIU' WERUNĔNGLĔTTE, een god in den Hemel, zoon van 83.
71. GUTU'TĔMPĔDDING SĔNRIMALANGI', *idem*, zoon van 70.
72. LA WĔKKĔ'SOMPA ODANGPABETA RIU'PAGĔLLANG van TIMPALADJA, gewezen verloofde van 53, gewezen echtgenoot van 91.
73. LANGI'PASAUNG PATUWOLĔTTE, een jonge god.[3])

[1]) De namen van 42 en 43 worden verschillend gecombineerd en ook tot één persoon samengevoegd.

[2]) Niet te verwarren met La Ma'sarasa, vorst van Tompo'tika.

[3]) De nummers 73, 75, 77, 78 en 79 zijn niet constant; hun namen worden verschillend gecombineerd.

74. La Palĕttei To Pawetoing, vader van 73.
75. Sinrangsagala Gilingĕmpero, een jonge god.
76. Lĕttepatalo (en Tanrapatalo) To Sompariu', vader van 75, zoon van 86.
77. La Werounru', Tanrapatau, een jonge god.
78. La Sulungkau' Palaloie Welongsangiang, zoon van 79, een jonge god.
78a. Odang rilangi', zoon van 109, een jonge god.
79. To Werounru', vader van 78.
80. We Maduwero, moeder van 79, echtgenote van ? .
81. Tjuriga ula' Lalaweroe Sangianglolo, waker in het paleis van den Schepper.
82. La Weroilĕ', hoofd der hemelse raadsheren van 71, misschien = Werorakilĕ'.
83. Ma'panipie, een god in den Hemel, zoon van een halfzuster van den zelfden vader maar een mindere moeder van 95, vader van 70.
84. Sawerigading Langi'paewang.
85. We Tĕnrirawe, vorstin van Wadĕng.
86. We Tĕnriabēng in den Hemel (Ruanglĕtte), tweelingzuster van 84, echtgenote van 55.
87. Ontbreekt.
88. La Matagutu', dienaar van 29.
89. Tjĕnraralangi', tweelingzuster van 80.
90. La Ma'saile, aanvoerder van Sĕnridjawa.
91. Werodjadjarĕng van Malagĕnni Daengtjenrana, gewezen echtgenote van 72.
92. La Ma'darĕmmĕng Lĕtterilangi' van Singkiwero, verbreekt het huwelijk van 72 en 91 door toepassing van *saradasi.*[1])
93. Ontbreekt.
94. Sipuwetodang, halfzuster (zelfde moeder) van 95.
95. Batara Kĕlling Batara Sunra, halfbroeder (zelfde moeder) van 94.[2])
96. Pasomewae, een aanvoerder in Sĕnridjawa.
97. Dewatakĕrrĕ', een boze god in den Hemel, voorvader van 8 en 9.[3])
98. Radjengrilangi', volgeling van 71.

---

[1]) Wb. s.v.

[2]) Waarschijnlijk heeft 95 een hoge vader en moeder en is de vader van 94 niet voornaam.

[3]) Dezen stammen dus wel uit den Hemel maar heten niet *manurung*.

99. I La Djiriu' Suwangkalĕtte (*manurung* in Tompo'tika').
100. Simpuanglĕtte, vader van 16 en 17.
101. Ontbreekt.
102. Werunĕnglĕtte, echtgenote van 70.
103. Palawagau', oud-vorst van Tompo'tika'.
104. La Tĕmma'lulu To Boto' van Udjumpulung, onzeker (Sĕnridjawa-zijde).
105. Maruempongĕng, raadsheer in den Hemel.
106. Daengrilĕtte in Pudjanati, onzeker.
107. Daengtĕllele, hofdame in Pudjanati (niet = 13).
108. Barasirau, broeder van 70.
109. Padjungmewae, vader van 110.
110. Sangiang padjumpero, hemeldienaar.
111. I La Dewata I La Sangiang, vorst van Wewangriu'.
112. Polalĕnge ajuwara lakkoritungo, bevindt zich in den Hemel.

– Bevat blad met aantekeningen van Fachruddin AE

Bugis 34
No. 2907

XXXIX.

Cod. 207, 46 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

Vertrek van I We Tjudai van Tjina om de grote familiebijeenkomst in Luwu' bij te wonen.

Dit afschrift is vervaardigd naar een slecht hs. met vele fouten. Lettergrepen zijn uitgevallen of willekeurig, zonder betekenis, toegevoegd. Het hs. is blijkbaar zelf weer een afschrift door iemand die weinig van den tekst begrepen heeft. Een en ander heeft het afschrift vaak onverstaanbaar gemaakt. Dit wordt nog verergerd door het feit dat het op slecht papier geschreven is, de inkt is uitgevloeid en het papier doorzichtig. Het ware gewenst een nieuw afschrift te maken, vóór het bestaande nog in erger mate onleesbaar is geworden.

Parallel-teksten zijn A LXXV (Cat. Gal. blz. 795 v.v., alleen het begin) en hs. no. 198 der verzameling van het Nederl. Bijbelgenootschap (Cat. Matthes blz. 81—82 j° Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 261).

Het onderhavige hs. is slechts een fragment, het behandelt de reis van I We Tjudai c.s. van Tjina naar Luwu' om daar de grote familiebijeenkomst bij te wonen, het begint en eindigt abrupt. Het wijkt van de bovengenoemde teksten niet van betekenis af.

Abrupt begin. In Tjina heerst grote beroering met het oog op het a.s. vertrek van I We Tjudai c.s. naar Luwu'. Twee boden gaan vooruit om kennis te geven van hun a.s. komst [1]).

Sawerigading zal in Tjina achterblijven, van zijn getrouwen zal alleen Panrita Ugi' hem gezelschap houden. Hij zal verder troost kunnen vinden bij Wĕlleritjina en Radjamulia die ook in Tjina blijven.

---

[1]) Deze boden zijn halfbroers van Batara latuu'; de namen zijn niet constant. Daar zij niet indertijd met Sawerigading van Luwu' naar Tjina zijn gevaren, zijn zij waarschijnlijk door Batara lattu' naar Tjina gezonden om de vorstelijke familie aldaar uit te nodigen.

La Sattumpogi' en We Tĕnriabang, oud-vorst en oud-vorstin maken den tocht ook niet mede [1]) [2]).

De beschrijving der reis biedt geen verschilpunten met bovengenoemde teksten.

Het afschrift breekt af in de beschrijving van den intocht in Luwu'.

---

[1]) De reden waarom Sawerigading achterblijft, wordt hier niet vermeld. Voor I We Tjudai is zijn besluit haast onoverkomelijk.

[2]) We Tĕnriabang noemt We Datusĕngĕng van Luwu' haar tweelingzuster.

Bevat blad met potloodaantekeningen van Fachruddin AE

Bagis 32
No. 2986

XL.

Cod. 247, 26 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afkomstig uit Kahu.

INHOUD:

Aankomst van I We Tjudai in Luwu' om de grote familiebijeenkomst bij te wonen.

Deze tekst is een niet-onmiddellijk aansluitend vervolg van den voorgaanden. Hij is te vergelijken met A LXXV (Cat. Gal. vanaf blz. 796 bovenaan tot blz. 802 bovenaan en dan weer blz. 805) en met codex Ned. Bijbelgenootschap 198 (Cat. Gal. 1059/1060). De verschillen zijn echter aanzienlijk. In dezen tekst is bijna uitsluitend van bezoekers uit Tjina sprake. Er worden er echter meer verwacht vóór de grote vergadering een aanvang zal nemen.

Het hs. is slecht verzorgd en de tekst is corrupt. Verschillende stukken zijn dooreengehaald, op elke blz. zijn voorbeelden te vinden dat de schrijver er maar iets van gemaakt heeft, aan de strofen ontbreken lettergrepen of er zijn er aan toegevoegd, de eigennamen zijn vaak haast tot onherkenbaar wordens toe verminkt. Hierop kan niet telkens gewezen worden.

1 De Tjinase vloot met I We Tjudai aan boord komt in Luwu' aan. Zij en allen, die met haar zijn meegekomen worden door Bataralattu' en We Opusĕngĕng welkom geheten. La Tĕnritatta stelt zijn echtgenote Batarito'dja voor [1]). Zo geschiedt ook met andere personen, o.a. Adji Laide. Vele namen van aangekomenen worden genoemd. Karaengtompo's dochter Singkĕrru' Ugi' wordt boven anderen vriendelijk ontvangen.

Op blz. 3 is een hiaat.

Er volgt een soort tweede huwelijkssluiting van La Tĕnritatta en Batarito'dja [2]).

---

[1]) Zij was dus na haar in Tjina gesloten huwelijk nog niet met La Tĕnritatta naar Luwu' vertrokken.

[2]) Dit komt meer voor. De eerste huwelijkssluiting heeft plaats in het land van herkomst der bruid; in het land waarheen zij haar echtgenoot volgt, heeft dan een min of meer uitgebreide tweede huwelijkssluiting plaats.

8 Niet lang daarna komt Sawerigading in de haven aan. Hem volgt Palawagau' van Tompo'tika'. Bataralattu' en We Opusĕngĕng ontvangen den verloren zoon allerhartelijkst. 't Is een algemeen blij wederzien. Ook Panrita Ugi' die bij Sawerigading in Tjina was achtergebleven, komt aan [1]).

13 Het bezoek van vazallen die Sawerigading en I We Tjudai hulde komen brengen, houdt aan. Voor We Panangarĕng is het moeilijk haar echtgenoot zó terug te zien.

15 Sawerigading geeft aan La Dunrungserĕng last, samen met andere vogels naar den Hemel te vliegen en We Tĕnriabēng mede te delen dat hij terug is in Luwu'. Als zij het bericht verneemt wil zij dadelijk naar de aarde afdalen om hem te ontmoeten, haar echtgenoot houdt haar

19 tegen. Ten slotte staat hij toe dat zij met groot gevolg zonder hem zal gaan. De vogels worden vooruitgezonden om het bericht te brengen. Te gestelder tijd daalt de regenboog onder natuurverschijnselen neder. De bezoekers uit Tjina zijn ontsteld en verwijten I We Tjudai dat zij naar Luwu' gegaan is. Sawerigading weet met een spreuk het noodweer te bezweren. We Tĕnriabēng daalt neer met haar hemels paleis. Bataralattu' en We Opusĕngĕng zijn diep ontroerd hun dochter na zo langen tijd weer te zien. We Tĕnrirawe doet het verhaal harer verbanning uit Tompo'tika' en aankomst in Wadĕng. Sawerigading blijft niet achter en beschrijft zijn tocht van Luwu' naar Tjina en zijn verblijf aldaar.

Bataralattu' laat een maaltijd aanrichten.

Abrupt einde.

NAAMLIJST.

1. To Palanroe, de Schepper.
2. Bataralattu' I La Tiulĕng Opuna Luwu', vorst van Luwu'.
3. We Datusĕngĕng (of Opusĕngĕng), vorstin van Luwu'.
4. Sawerigading Langi'paewang Pamadĕnglĕtte La Ma'dungkĕllĕng Toapanjompa Opuna Warĕ', oud-vorst van Tjina, zoon van 2 en 3.
5. I We Tjudai Daengrisompa (We Tĕnrisompa) Punna bolae ri La Tanette, dochter van 6 en 7, echtgenote van 4 in Tjina.
6. La Sattumpugi', vader van 5.
7. We Tĕnriabang, moeder van 5.
8. We Panangarĕng I Da Ruma, echtgenote van 4 in Luwu'.

---

[1]) Hierna volgt de beschrijving van zijn reis, die van haar plaats is geraakt.

9. I We Tjimpau, echtgenote van 4 in Mario (Tjina).
10. We Tĕnriabĕng Bissulolo Bissurilangi' Daengmanotĕ', tweelingzuster van 4 in den Hemel.
11. To Panangarĕng, vader van 8.
12. Opunalangi' Rĕmmangrilangi', echtgenoot van 10 in den Hemel
13. La Pangorisĕng, halfbroer van 2.
14. La Tĕmmalurĕng, *idem.*
15. Palawagau', vorst van Tompo'tika'.
16. We Tĕnrirawe van Wadĕng, tweelingzuster van 15.
17. La Tĕnripĕppang van Wadĕng, echtgenoot van 16.
18. Tĕddjorisompa, grondlegger van Wewangriu'.
19. Sinrampatara La Opulĕtte Lĕttesangiang, zoon van 10 en 12.
20. La Ma'karakka, *idem.*
21. I La Galigo To Padamani To Boto' Opuna Tjina, vorst van Tjina, zoon van 4 en 5.
22. We Tĕnridio Bataribissu, dochter van 4 en 5.
23. Tĕnribalobo, dochter van 4 en 5.
24. I La Sarasa van Sawangmega, zoon van 15.[1])
25. La Ma'panjompa, zoon van 16 en 17.
26. La Tĕnrirapĕng, wordt in Luwu' verwacht.
27. La Tĕnriranrĕng Panrepatanga', broeder van 5.
28. La Ma'kasaung, *idem.*
29. We Tĕnridjeka, prinses van Tempe, oudste zuster van 5.
30. We Tĕnriesa van Tjinarilau', zuster van 5.
31. We Tĕnrilekĕ', *idem.*
32. We Tĕnripeka, *idem.*
33. We Tĕnripeso, *idem.*
34. We Tĕnrisoppeng, idem, van elders onbekend.
35. I La Werunĕng, onzeker, verschillend opgegeven.
36. Adji Laide La Sĕngĕmpugi' Sangadjiunru' van Wiringlangi' zoon van 21 en 37.
37. We Tĕnriolle Datuna Sabang (of Wadĕng), echtgenote van 21.
38. Talĕttusompa, pleegvader van 36 in Wiringlangi'.
39. La Tĕnritatta, zoon van 21 en 40.
40. We Tĕnrigangka, dochter van 29, echtgenote van 21, moeder van 39 en 41.
41. We Tĕnrisolong, dochter van 21 en 40.
42. La Ma'panganro, zoon van 21 en 43.

---

[1]) De zoon van 15 heet La Ma'sarasa; I La Sarasa is een naam van 15 zelf.

43. (KARAENGTOMPO') DAENGMA'LINO van PUDJANATI, echtgenote van 21.
44. I WE LAMPUTJE DATUNA PATJING, echtgenote van 21.
45. RADJENGRISOMPA, echtgenote van 21 in LUWU'.
46. TOAWALATTE ?, zoon van 19 en 44 ?.
47. LA TĔNRIMENE' ?, *idem* ?.
48. LA SĔSSUNGRIU', zoon van 23.
49. SINGKĔRRU UGI', dochter van 21 en 43.
50. PUWANG van LUWU'.
51. I WE SALARĔNG, puwang van WARĔ'.
52. LA PANANRĀNG, vertrouwd raadsman van 4.
53. PANRITA UGI', raadsman van 4.
54. LA MA'SAGUNI, *idem*.
55. SĔTTIMANTJALA, dienaar van 4.
56. WE A(N)DILUWU', oud-vorstin van TOMPO'TIKA'.
57. LA MA'PATUDU, vlootvoogd.
58. TĔNRIPANAMPE, een aanzienlijke dame uit TJINA.
59. WE PALĔTTEI, prinses uit SOPPENGRIADJA (TJINA).
60. (WE TĔNRIBALI) I DA KARODA van SĔNRIDJAWA.
61. WE TĔNRITAPPU' van UDJUNGTANA of PATANA, nicht van 21.
62. WĔLLERIDJAWA (BATARIKUNĒNG) TO SOPPENG, nicht en boeleerster van 21.
63. TO MALIPUE van BALANGNIPA.
64. LA MA'KARODA, onzeker (er zijn meer personen van dezen naam)
65. WETOINGSOLO', onzeker.
66. TĔNRIAWARU, dochter van 4 en 9.
67. WE PATENGKAI, dochter van 66.
68. MUTIALAMMING, een prinses, vermoedelijk niet bestaande.
69. RADJAMULIA, onzeker.
70. LA TĔNRIADJI, vriend van 2.
71. SIMPUANGLĔTTE, zoon van 10 en 12; hier kan 19 bedoeld zijn.
72. WE ADJIWERO, dochter van 21 (verdacht).
73. (MA'TANGKILUWU') DAENGMALURĔNG, echtgenote van 52.
74. LA SINILELE, neef van 4 in LUWU'.
75. ADJIPATOTO', Heer van een hemelsfeer.
76. ADJIPAEWANG, *idem*.
77. ADJITĔLLĔMMA, *idem*.
78. LA DUNRUNGSERĔNG, vogel-bode van 4.
79. WERORAKILĔ', hemeldienaar.
80. TALĔTTILANGI', *idem*.
81. WE TĔNRITEKĔ' van TANATĔNGA.

82. We Tĕnrilokka To Lagusi van Patjing, moeder van 44.
83. We Atingĕllĕng van Tompo'tika'.
84. Tjammimpulawĕng, hoge dame aan het hof van Luwu'.
85. Mutialipu, gefingeerd.
86. We Tawanglangi' van Lĕtteabang.
87. Mutiaketĕng van Wiringlangi', gefingeerd.

- Volgens Muh. Salim een goed ms. (vgl. opm. van Kern op de volgende pagina)

Bugis 35
No. 2973

XLI.

Cod. 245, 124 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Pategai.

INHOUD:

1. **Huwelijk van La Padamani en Mutiawero;**
2. **Huwelijk van La Sĕssungriu' en Mutiaunru'.**

Inleiding. Uit de teksten die over de grote vergadering in Luwu' tegen het einde der dagen handelen: A LXXV (Cat. Gal. blz. 795 v.v.) en hs. no. 198 Nederlands Bijbelgenootschap (Cat. Gal. blz. 1059 v.v.) alsmede de Korte Inhoudsopgave van Arūng Pantjana, in Boeg. Chrestomathie III blz. 261, evenzo in hs. Makasar no. 247 (blz. 239 hiervoor) blijkt dat Sawerigading in Luwu' aankomt als I We Tjudai en verdere familie daar reeds enigen tijd vertoeven. Kort na hem daalt We Tĕnriabēng uit den Hemel neer. De vorstelijke familie van Tompo'-tika' is ook aanwezig. De *manurung* van Positana komt eerst als de Schepper is neergedaald.

De onderhavige tekst moet in de buurt van deze teksten gedacht worden maar is daarmee niet te rijmen. Bij het begin bevinden Sawerigading en Tĕnriabēng beiden zich in Luwu', de *manurung* van Positana komt ook weldra. Twee prinsen van Tjina zullen huwen in Tjina waar de vorstelijke familie nog *au grand complet* aanwezig is. Sawerigading begeeft er zich ook heen. — Voor een huwelijk buiten Luwu' is in het verband der gebeurtenissen geen plaats. Men stevent juist van alle kanten naar Luwu' ter bijwoning van de grote vergadering, die zal culmineren in de komst van den Schepper. In den tijd dat de huwelijken in Tompo'tika' gesloten zouden zijn is de vorstelijke familie reeds in Luwu'.

Het verhaal is waarschijnlijk van lateren datum dan de rest en kennelijk ingeschoven zonder aan te sluiten bij wat zou moeten voorafgaan en zou moeten volgen.

Hoofdpersonen van het verhaal zijn La Padamani en La Sĕssungriu' alsmede de vrouwen met wie zij in het huwelijk verbonden worden: Mutiawero en Mutiaunru'. I La Galigo heeft als nevennaam o.a. To

Padamani, d.i. vader van La Padamani. Op grond van dien naam is hij wel eens als diens vader voorgesteld, hoewel steeds raadselachtig bleef wie de moeder was. De persoon van La Padamani komt in geen enkel tot dusver bekend verhaal voor; hier verschijnt hij voor het eerst ten tonele. In den loop van het verhaal zegt hij zelf hoe de omstandigheden zijn. Hij is van jongsbeen opgevoed door zijn tante We Tĕnriolle, eerste echtgenote van I La Galigo [1]), wat voor dezen aanleiding is geweest zich To Padamani te noemen. Ten rechte is hij de eerstgeborene van La Sulolipu, zoon van Sawerigading's vertrouwden raadsman La Pananrāng en van We Makawaru (of Tĕnriawaru), dochter van Sawerigading en I We Tjimpau, allen uit Tjina, thans in Luwu'.

Met La Sĕssungriu' is iets dergelijks het geval. In hs. XXIX Makasar blz. 171 hiervoor geeft I La Galigo zelf de verklaring. Een andere nevennaam van I La Galigo is To Sĕssungriu', d.i. vader van La Sĕssungriu', doch deze is geen zoon van hem maar van zijn zuster Tĕnribalobo. Hij is ertoe gekomen zich To Sĕssungriu' te noemen omdat hij verwacht dat La Sĕssungriu' hem in de regering over Tjina zal opvolgen, de redenen zet hij nader uiteen.

Deze tekst is vol schrijffouten, omissies en ook kortere of langere hiaten, die echter niet zijn aangegeven: de tekst loopt door. Vooral in de eigennamen is geknoeid, de Schr. is herhaaldelijk met zichzelf in tegenspraak. De Naamlijst is met behulp van andere gegevens zo goed mogelijk opgemaakt maar veel blijft onzeker.

't Is een vaste gewoonte in I La Galigo-teksten, wanneer men bezoek krijgt, eerst een praatje te houden over koetjes en kalfjes; daar behoren grapjes bij, gewoonlijk weinig zeggend maar niettemin onveranderlijk met luid gelach begroet. Deze praatjes zijn in dit wijdlopig verhaal bizonder lang en veelvuldig; zij doen aan den gang van het verhaal niet af, weshalve met een blote vermelding hier kan worden volstaan.

1 In Luwu'. Abrupt begin. Sawerigading voert met zijn echtgenoten en zijn zuster We Tĕnriabēng, die reeds uit den Hemel is neergedaald (om de familievergadering bij te wonen) besprekingen over het huwelijk van La Padamani en La Sĕssungriu', thans in Luwu' aanwezig. We Tĕnriabēng wil spoed betracht zien, de tijd verstrijkt. Zij dringt erop aan dat de huwelijken gelijktijdig gesloten zullen worden, evenals met twee van haar zoons geschied is.

[1]) Waarschijnlijk omdat deze van hogere geboorte was dan zijn eigen moeder en hij daardoor ook vermogender zou worden.

La Pananrāng zal als huwelijksmakelaar naar Tompo'tika', woonplaats der jonge dochters, varen en de benodigde goederen als „mondopening" overbrengen. We Tĕnriabēng geeft de boodschap mede als boven de huwelijken toch vooral tegelijk te doen plaats hebben, zoals met haar zoons geschied is [1]) en haast te maken, want haar zoons en andere bezoekers uit den Hemel moeten terug. I We Tjimpau en I We Tjudai geven haar groeten mee [2]). In plechtigen optocht gaan La Pananrāng en zijn reisgezellen naar de haven en de vloot vaart weg.

7 Na drie etmalen varens is men in Tompo'tika'. De vorst zendt een deputatie aan boord ter begroeting en laat tegelijk voorbereidingen treffen voor een feestmaal. La Pananrāng en de zijnen begeven zich naar het paleis. Men verneemt het doel hunner komst: zij moeten bewerkstelligen dat I La Sarasa, de zoon van Tompo'tika's vorst Palawagau' en I La Galigo in de verhouding van wederzijdse schoonouders zullen treden [3]). Het aanzoek wordt aangenomen: De te betalen huwelijksschat wordt nu vastgesteld op hetzelfde bedrag als in Luwu' gebruikelijk aangezien de geslachten van Luwu' en van Tompo'tika' „ebenbürtig" zijn, zij stammen immers beiden van *manurung's* af. Tevens wordt de huwelijksdag bepaald.

10 La Ma'djalika, eerste dienaar van I La Sarasa zendt een bode per buffel naar Sawangmega om La Ma'paseli', zaakgelastigde van We Datusĕngĕng te ontbieden [4]). .... Hiaat. Er is een maaltijd ter ere der gasten aan den gang als La Ma'paseli verschijnt, hij krijgt order paleis en baruga van Sawangmega te vernieuwen. De volgende maand, als het dubbele huwelijk zal plaats hebben, zullen We Panangarĕng

---

[1]) Niet nader toegelicht.

[2]) Of zoals zij zich uitdrukken: haar *djiwa* (ziel), een ongewone wijze van zeggen, welke in dit verhaal gebruikelijk is.

[3]) Van I La Sarasa is bekend dat hij een tweling heeft, een jongen en een meisje. Hier wordt de geheel afwijkende voorstelling gegeven alsof hij twee dochters heeft met namen die zijn kinderen nergens anders dragen, nl. Mutiawero en Mutiaunru', zij zijn tweelingen. Gewoonlijk heet de zoon van Palawagsa' La Ma'sarasa en is I La Sarasa een andere naam van hemzelf. I La Sarasa, de zoon, wordt ook in dit verhaal wel eens La Ma'sarasa genoemd. — I La Galigo wordt „vader" van La Padamani en La Sĕssungriu' genoemd; hij treedt in de plaats der ware vaders op, zie Inleiding.

[4]) Tompo'tika' bestaat uit Tompo'tika' proper en Sawangmega, daar dichtbij gelegen. Toen We Datusĕngĕng als echtgenote van Bataralattu' naar Luwu' vertrok, ontving zij Sawangmega als haar erfdeel: We A(n)diluwu', vorstin van Tompo'tika' behield Tompo'tika' proper. 't Schijnt dat zij daar enige belangen behield, toevertrouwd aan een zaakgelastigde: zij heeft daar althans een paleis met baruga, doch enig gezag oefent zij er niet uit.

en I We Tjimpau mee komen uit Luwu' en het paleis betrekken.

La Pananrāng neemt afscheid. In optocht met muziek gaat de stoet naar de haven en vervolgens aan boord. De terugreis duurt weder drie etmalen. Op weg naar het paleis (in Luwu') ziet hij La Padamani en La Sĕssungriu' bij het hanenperk, maakt even een praatje en gaat dan door naar het paleis. De beide jongemannen komen nieuwsgierig aanlopen. Sawerigading zendt een bode uit om gasten tot het a.s. feest uit te nodigen. Dit is ook door Palawagau' geschied. Ondertussen komen reeds enige met name genoemde familieleden te scheep aan; zij komen van verschillende plaatsen maar zijn allen van de Tjina-familie. Het plan is dat zij mede zullen uitvaren om het huwelijk in Tompo'tika' bij te wonen.

Er wordt een prins uit Tompo'tika' verwacht om den huwelijksschat in ogenschouw te nemen. Is die aanvaard, dan — zo is de wil van Sawerigading — moeten We Panangarĕng en I We Tjimpau met de overige feestgangers naar het Oosten varen en landen in Sawangmega (niet in Tompo'tika'). Zij mogen niet te lang wegblijven.

De goederen van den huwelijksschat worden bijeengebracht. Bataralattu', de oud-vader, komt tussenbeiden; hij wenst zelf voor den huwelijksschat te zorgen, deze zal gelijk zijn aan die van Tĕnriawaru, I La Galigo, We Tĕnridio en Tĕnribalobo, zijnde de vier kinderen van Sawerigading. Hij voegt er nog aan toe ook het huwelijk van La Pananrāng en Ma'tangkiluwu' bezorgd te hebben.

Er was ook een uitnodiging uitgegaan naar Positana. De bode komt terug met de mededeling dat de *manurung* van daar met zijn echtgenote zal komen. Bataralattu' is daar zeer verheugd over, de vertrekken voor de hoge gasten worden in orde gebracht. Zij kunnen over vijf etmalen verwacht worden.

Er breekt noodweer los; dit is het teken, zegt We Tĕnriabēng (in hemelse zaken ervaren), dat de *manurung* onderweg is.

Het schip van den *manurung* valt binnen. Sawerigading heeft lange jaren geleden als jonge man Positana bezocht (zie b.v. tekst A X en XI, Cat. Gal. blz. 115 v.v., 119 v.v., tekst XII hiervoor blz. 25 v.v. Er is dus heel wat bij te praten. We Tĕnriabēng licht den *manurung* in over Sawerigading's echtgenoten, zij stelt de andere aanwezigen voor en vertelt hun levensomstandigheden. De *manurung* wenst de jonggehuwden te zien, We Panangarĕng gaat hen halen: Adji Laide, La Ma'panganro enz., ook de verloofden La Padamani en La Sĕssungriu'. Hij wenst van alles te weten; als jongste kind der familie komt Singkĕrru' Ugi', het tweede kind van I La Galigo en Karaengtompo' aanlopen. Zij is dadelijk

het middelpunt der belangstelling en toont zich een echt *enfant terrible*. De 70 prinsen van Tjina hebben het grootste pleizier.

Er wordt gegeten en gedronken. La Ma'saguni ontroert, zijn ogen ontmoeten die van Tĕnrimenerĕng, die met het *manurung*paar is medegekomen. Toen Sawerigading zijn bezoek aan Positana bracht heeft hij een liefdes-avontuur met haar gehad. Zij toont zich nu gebelgd dat hij haar in den steek heeft gelaten. Hij verontschuldigt zich met te zeggen dat hij Positana wel verlaten moest, hij kon Sawerigading niet alleen laten gaan.

(De tekst is hier in de war). La Pananrāng laat aanstalten maken om den volgenden morgen met den huwelijksschat naar Tompo'tika' te vertrekken. We Datusĕngĕng zegt nu (anders dan haar echtgenoot boven) dien gelijk te maken aan den huwelijksschat van La Tĕnritatta en Panrita Ugi'[1]). Enige halfbroers van Bataralattu' zullen den tocht mede maken, evenals We Panangarĕng en I We Tjimpau. La Djawapase blijkt aanwezig te zijn[2]) en zal mee teruggaan. Men gaat den volgenden morgen met groot ceremonieel naar de haven. De *manurung* maakt er bezwaar tegen dat maskers den stoet zouden openen, aangezien Bataralattu' niet zelf vertrekt[3]).

Aankomst in Tompo'tika' na drie etmalen. I La Djiriu' zendt een bode naar de haven om de sompa to Sĕlli (hoogste huwelijksschat) in
31 ontvangst te nemen. De verwelkoming der gasten is zeer hartelijk[4]). Het gesprek wordt in hoofdzaak tussen I La Djiriu' en Bataralattu's halfbroers gevoerd, zij zijn van weerskanten de hoogsten. I La Djiriu' bepaalt den huwelijksschat. Hierop vertrekken La Tĕmma'lurĕng, La Tĕmma'lolong, La Tĕnriappĕ' en La Pataungĕng, in optocht worden zij naar de haven gebracht, zij gaan aan boord en zeilen weg.

35 Zij gaan niet rechtstreeks naar Luwu' maar doen onderweg Gima aan, waar zij na drie etmalen aankomen. La Tĕmma'lolong zendt La Pataungĕng aan wal met de boodschap dat La Padamani, zoon van We Ma'kawaru' en La Sĕssungriu', zoon van Tĕnribalobo en La Tĕnripalĕ' in het huwelijk zullen treden met de dochters van I La Sarasa en Tjĕnrarawero, tevens den vorst, La Tĕnritatta, verzoekende het huwe-

---

[1]) Dit kan niet juist zijn. Panrita Ugi' is iemand van het tweede plan.

[2]) Hiervan is bij het vertrek uit Tompo'tika' niets gezegd. Vermoedelijk is hij door den vorst van Tompo'tika' met de Welĕnrēng, het vaartuig van La Pananrāng, meegezonden om den huwelijksschat op te nemen.

[3]) Dus worden de *dodo's* (maskers) achtergelaten, wat niet wegneemt dat zij, in Tompo'tika' aangekomen, weer aanwezig blijken te zijn.

[4]) De mededeling dat Sawerigading aanwezig is, is onjuist. Hij is in Luwu' gebleven.

lijksfeest bij te wonen en Pawewanglipu, het dochtertje van Bataribanna van Gima en La Ma'panganro van Pudjanati mee te brengen [1]). Haar „tante" Tĕnribalobo verzet zich, zij kan van de kleine niet scheiden. — La Pataungĕng meent dat men den *manurung* van Tompo'tika' (I La Djiriu') niet weerstreven kan, na het feest kan zij naar Gima terugkeren. — Haar moeder Bataribanna wil haar evenmin naar Luwu' zien meegenomen [2]). La Tĕnritatta beslist dat I La Djiriu's wil geëerbiedigd moet worden. Als het dan moet geschieden, vraagt Bataribanna haar kind spoedig terug te brengen onder de hoede van Adji Laide.

Zonder verdere incidenten vaart men door naar Luwu'. Dadelijk wordt I To Sama, de kapitein van het schip, naar het paleis gezonden
39 met de heuglijke tijding dat Pawewang aan boord is. Er wordt haar een feestelijke intocht bereid. La Ma'panganro schreit aldoor, denkende aan zijn echtgenote in Gima. La Tĕmma'lurĕng heeft met het ophalen van Pawewanglipu de familie in Luwu' een verrassing bereid. „Gij kunt „u niet verzetten tegen La Tĕmma'lurĕng's wens," had La Tĕnritatta gezegd. „Wij en het geslacht van Luwu' zijn van gelijke afstamming in „Hemel en Onderwereld." Er wordt met Pawewanglipu gepraat. „Mijn „moeder heet Bataribanna Daengma'boko' Punna lipue ri Tanapai', „mijn vader heet „Heb geen vader", zo heeft mijn „grootvader" (La „Tĕnritatta) mij gezegd" [3]). De *manurung* moet onbedaarlijk lachen, Bataralattu' niet minder.

Er komen weder vele deftige personages aan, uit Wewangriu', uit Wadĕng, uit de oostelijke landen en elders, op doorreis naar Tompo'tika', waarheen zij tot bijwoning van de huwelijksfeesten zijn uitgenodigd. Zij worden met onderscheiding ontvangen, maar houden zich niet lang op want de schepen die de deelnemers uit Luwu' zullen overbrengen, zullen spoedig vertrekken. La Opulĕtte en La Matailĕ' zullen bij de bruiloft als patiwi' boting, opleiders der bruiden, optreden. De 70 neven uit Tjina, die nergens ontbreken waar feest te vieren is,

---

[1]) In alle gevallen dat er van de vorstelijke familie van Gima gesproken wordt, heerst er omtrent den staat der leden van het geslacht onzekerheid. Bataribanna is van de 6e generatie, dit staat vast daar zij met La Ma'panganro, die ook van de 6e generatie is, gehuwd is. We Tĕnridio en Tĕnribalobo, niet te verwarren met de gelijknamige dochters van Sawerigading, zijn in dit verhaal haar „tantes", vermoedelijk oud-tantes. 't Is geheel onzeker hoe zij tot La Tĕnritatta staan. Hij is hier mogelijk generatie-genoot van Bataralattu', maar men vindt ook soms vermeld dat hij gelijk staat met Batara Guru.

[2]) Zij leeft in onmin met La Ma'panganro, haar echtgenoot, die in Luwu' verwijlt.

[3]) Toespeling op de verwijdering tussen Bataribanna en La Ma'panganro.

zullen ook van de partij zijn. Enige personen uit de Onderwereld worden genoemd.

46 De Welĕnrēng wordt uitgerust. We Panangarĕng en I We Tjimpau zullen den tocht meemaken. Bataralattu' verlangt dat Pawewanglipu tot na het huwelijk in Luwu' blijve. De hoge vrouwen krijgen van den *manurung* de opdracht mee niet lang weg te blijven, want hij wil een bezoek aan Linrungtalaga in de Onderwereld brengen. Van de pas aangekomenen blijft Tĕddjorisompa in Luwu'.

De vloot ligt gereed. In plechtigen optocht met staatsie en muziek begeeft men zich van het paleis naar de haven. De beide jonge mannen, La Padamani en La Sĕssungriu', nemen samen in één draagstoel plaats, Sawerigading zit gedrieën met zijn vertrekkende echtgenoten. Als allen die zullen meevaren aan boord zijn, gaat de vloot onder zeil. Men komt langs Gima. De aanblik drukt La Ma'panganro neder. La Opulĕtte voegt hem grimlachend toe: „Zullen wij er aan gaan?" — „Al bleven wij er „maar één dag, ik zou We Patengkai (één zijner echtgenoten uit Tjina) „missen. 't Is zo beschikt dat mijn huwelijk met Bataribanna (zij is in „Gima) is afgelopen." Men heeft ontmoetingen op zee, vaart verder langs Marangkabo en is spoedig daarna in Sawangmega. Hier heeft de ontscheping plaats en worden zij door afgezanten van Palawagau', die in het nabij gelegen Tompo'tika' resideert verwelkomt. De intocht naar het paleis van Sawangmega heeft met vorstelijke praal plaats. Maskers ontbreken niet. Weldra komt Palawagau' met gevolg hen begroeten: La Pananrāng stelt zijn reisgenoten voor.

57 Er worden hanengevechten gearrangeerd [1]). Terwijl men daar onder genoegelijk gekout aan het kampen is, komt een bode van I La Djiriu' om de beide jongelingen La Padamani en La Sĕssungriu' uit te nodigen in zijn paleis te komen logeren. Zij gaan, van vele anderen vergezeld, niet te vergeten de 70 prinsen, naar Tompo'tika'. Ten paleize gaat het gesprek voortdurend over hanengevechten. Een maaltijd wordt opgedragen. Het echtpaar wil de bruiden laten halen, doch de vaders der jonge mannen zijn daar tegen, zij mogen hun verloofden pas zien als de dag van de bruiloft daar is. Daar zijn de jonge mannen door teleurgesteld, maar zij krijgen gelegenheid van terzijde een kijkje te gaan nemen. Als de jonkvrouwen dat bemerken, schrikken zij hevig en de jonkmannen maken zich onzichtbaar.

Het bezoek aan Tompo'tika' is afgelopen en men keert naar Sawangmega terug, ditmaal vergezeld van I La Djiriu's eersten staatsdienaar La Djawapase met twee kostbare sarongs als geschenk voor de bruide-

[1]) Deze nemen overigens in dit verhaal een opmerkelijk bescheiden plaats in.

goms. Hij ontvangt prachtige hoofdsieraden voor de bruiden als tegengeschenk.

La Ma'paseli komt de verrassende mededeling brengen dat Sawerigading is geland. Nieuwsgierigheid en verlangen naar zijn echtgenoten zijn hem de baas geworden. I La Djiriu' vraagt hem: „Wat bezielt u, „neef (neveu), hier te komen." — „Ja," zegt neef, „ik was het niet van „plan, maar We Panangarĕng kwam mij midden in den nacht wekken „(d.w.z. door de gedachte aan haar ontwaakte hij), dat heeft drie etma„len geduurd, ik kon niet slapen. Toen heb ik afscheid genomen van „Bataralattu', mijn vader, en van den *manurung* en ben, niettegenstaande „I We Tjudai protesteerde, scheep gegaan. Maar nu moet ik door naar „binnen, naar We Panangarĕng en I We Tjimpau." La Opulĕtte knipoogt tegen I La Galigo en deze zegt van zijn vader: „Net een jonge „vent!" — Den volgengden morgen komen velen uit Tompo'tika' Saweriga ding begroeten (Tekst corrupt). De bruiden worden op de gebruikelijke wijze met een ceremonieel bad op de huwelijkssluiting voorbereid. Uitvoerig wordt verteld hoe allen die daarbij tegenwoordig zullen zijn, zich prachtig kleden en vervolgens zich van Sawangmega naar Tompo'tika' begeven waar de plechtigheid zal plaats hebben. — Hiaat. Als bizonderheid zijn een groot aantal hemellingen tegenwoordig. De bruidegoms worden nu naar het paleis opgeleid en moeten, weder als gebruikelijk, de hindernissen die hun in den weg worden gelegd, overwinnen. Men wil hen namelijk niet doorlaten, tenzij zij grote schatten geven. Deze worden plichtmatig toegezegd (een blote vorm) en zo komt men stap voor stap verder. Een paar hemellingen doen een tijdlang het gedaver der feestklanken verstommen door noodweer te ontketenen. Eindelijk dringen de bruidegoms het paleis binnen, nu moeten nog het tezamen uit één kom vissen en het tezamen in één deken genaaid worden plaats hebben en dan kan het spel beginnen dat La Padamani en La Sĕssungriu' hun jonge echtgenoten trachten te bewegen hen aan te zien, iets waartoe de laatsten zich te schuchter moeten betonen. Dit spel verwekt grote vrolijkheid. Vele familieleden moedigen haar aan haar schroom af te leggen, zonder resultaat. De jonge vrouwen tonen zich buitengewoon ongenaakbaar. Bataribanna blijkt ongenood aanwezig te zijn. Zij is op eigen gelegenheid van Gima naar Tompo'tika' gevaren. Tjĕnraraodang, de echtgenote van Palawagau', moedigt haar aan ook geschenken aan de onwillige bruiden aan te bieden (gelijk zo vele anderen gedaan hebben) maar zij durft niet, zij is beschaamd voor La Ma'panganro [1]). Tjĕnraraodang spreekt haar moed in en geleidt haar.

[1]) Oorzaak niet vermeld.

83 Het onvermijdelijk gevolg is dat La Ma'panganro haar opmerkt en dadelijk half van zinnen is. Sawerigading laat Bataribanna bij zich komen. Zij zegt eerbiedig dat zij niet gescheiden van haar kind kan leven. Adji Laide biedt aan Pawewanglipu van Luwu' naar Gima terug te brengen, hij en anderen zijn lief voor haar.

Er wordt nu een maaltijd opgedragen. La Padamani tracht zijn echtgenote te doen eten, maar de beide Mutia's blijven woedend alles afwijzen. Eindelijk, als allen eten, beginnen zij te wankelen. La Ma'panganro kan niets gebruiken. „Ach," zucht hij, „het huwelijk van „Bataribanna en mij is feitelijk ontbonden en ik ben niet dood, dit is „een vrolijk feest en zij ziet mij als een lijk."

Adji Laide zegt tot Mutiawero en Mutiaunru': „Laat u niet aan„raken door La Padamani en La Sĕssungriu', ik zal u naar het slaap„vertrek geleiden." De neven kijken elkaar eens aan en snellen Adji Laide achterna, zij halen hem bij de huwelijkssponden in en tasten toe. De kameniers worden de kamer uitgestuurd. De jonge vrouwen blijven zich verzetten; eerst tegen den morgen geven zij zich gewonnen.

88 Den volgenden morgen staat Sawerigading op, hij vraagt waar La Ma'panganro is. Deze blijkt zich in het vreemdelingenverblijf afgezonderd te hebben. Zijn grootvader laat hem roepen. Een paar vrouwen maken de opmerking dat hij zo zuur kijkt sedert hij Bataribanna opgemerkt heeft. Als hij verschijnt stelt Sawerigading hem enige vragen en deze stelt vast dat hij hartepijn heeft. La Ma'panganro geeft nu een uitleg, die zonder kennis van de omstandigheden waarop gedoeld wordt niet goed duidelijk is, maar hierop neerkomende dat hij niet van Bataribanna gescheiden is maar hij had hun kind Pawewanglipu lief en heeft het naar Luwu' meegenomen. Doch het kind vond in Luwu' niet de liefde welke het van haar moeder ondervond en dus wil hij het terugbrengen naar Gima. Sawerigading zegt tot We Panangarĕng om straks als zij terug zijn in Luwu' voor La Ma'panganro (bij zijn medevrouwen) instemming te vragen dat hij zijn kind naar Gima terugbrenge en zijn huwelijk met Bataribanna herstelle in dier voege dat hij alle echtgenoten evenveel nachten (de beide anderen zijn in Luwu') bezoeke. We Panangarĕng zal dat doen. La Opulĕtte en La Matailĕ' bieden hem een geheim middel aan, erfstuk van den Schepper [1]). La Sulolipu en La Pawĕnnari zijn door zijn woorden zeer geroerd. „Waar„om zijt gij niet naast Bataribanna gaan zitten?" — Vóór hij antwoord

[1]) Hij verzoekt ook hulp van zijn beide andere echtgenoten te scheiden(?); bedoeling onzeker.

heeft kunnen geven, komen andere vrouwen binnen en ook de jonge echtparen. Zij vragen naar Pawewanglipu. Zij had gaarne mee willen komen om haar moeder te zien maar werd in Luwu' door We Patengkai en anderen teruggehouden. Bataribanna hoort geroerd toe.

Het vervolg is zeer verward. Men is plotseling in Luwu' verplaatst. Daarna heet het dat hanengevechten gehouden worden in Tompo'tika'.

97 Sawerigading geeft orders voor terugkeer naar Luwu'. Men zal in Sawangmega scheep gaan. Bataribanna neemt afscheid, zij zal naar Gima terugkeren. Het gezelschap dat van Luwu' is gekomen om de bruiloft bij te wonen gaat aan boord en is na drie dagen varens terug in Luwu', La Padamani en La Sĕssungriu' hebben hun jonge echtgenoten bij zich. Men trekt in staatsie naar het paleis. Daar dansen de prinsessen twee aan twee gedurende langen tijd. Mutiaunru' geeft zonder naspeurlijke reden aan Pawewanglipu een slag [1]) — „Als ik in „Gima kom, zal ik dat aan mijn moeder vertellen," zegt deze, en voegt er een schop aan toe. Pawewanglipu bemerkt dat haar vader de sirihdoos van haar moeder gebruikt, zijnde een andere dan de gewone. Er

114 wordt haar verteld dat hij zijn echtgenote in Tompo'tika' ontmoet heeft. Nu wil zij met alle geweld terug naar Gima. I We Tjudai en anderen trachten haar te sussen. Van de weeromstuit begint La Ma'panganro ook te schreien. Pawewanglipu is den gansen dag niet tot bedaren te brengen, zelfs Bataralattu' komt eraan te pas. La Ma'panganro wil haar door Adji Laide laten brengen [2]), hij zelf zal later volgen. Bataralattu' spreekt het beslissende woord door te zeggen dat haar vader haar zelf zal brengen. Dan houdt het schreien op.

Uit het vervolg schijnt men te moeten opmaken dat La Ma'panganro, toen alles in gereedheid was gebracht voor zijn huwelijk met Bataribanna, eerst „even" trouwde met Tĕnripamarang. Geen tien dagen later trouwde hij met Bataribanna in Gima. Dat kwam van Adji Laide [3]).

118 La Ma'panganro vaart met Pawewanglipu naar Gima waar men na zeven etmalen aankomt [4]). La Ma'panganro informeert of Bataribanna

---

[1]) De beide Mutia's worden steeds als nijdig en venijnig getekend. De reden van Mutiaunru's optreden is misschien dat Bataribanna gezegd wordt beter te kunnenn dansen dan zij.

[2]) Dit had ook Bataribanna in Tompo'tika' verzocht.

[3]) Toespeling op het tijdelijk huwelijk dat deze in Tjina sloot, terwijl reeds vaststond dat hij in Luwu' zou huwen.

[4]) De termijnen zijn als gewoonlijk willekeurig. Boven is gezegd dat men op reis van Luwu' naar Tompo'tika', welke overtocht drie etmalen duurt, Gima passeerde. — Een ander maal is men in drie etmalen van Luwu' in Gima.

aanwezig is. Zij is twee dagen tevoren aangekomen. De reizigers worden hartelijk verwelkomd door La Tĕnritatta en de „tantes". La Ma'-panganro zegt met voldoening, dat zijn huwelijk met Bataribanna nu weer in orde is. Er wordt gegeten en gedronken en La Paerongi en Pabatanglipu gaan zich bij het hanenstrijdperk vermaken, doch La Ma'panganro blijft bij Bataribanna'. Hij is wel jaren lang weggebleven maar dat kwam omdat er geen boot voer (kennelijk een smoesje), hij dacht: later keer ik naar mijn geliefdste vrouw terug enz.

Na een hiaat volgt nog:

123 In Luwu'. Midden in den nacht ontwaken Tĕnripamarang en We Patengkai; zij schreien, denkende aan La Ma'panganro. Zij vernemen van hun kameniers dat hij reeds dagen geleden was weggevaren, het gestelde aantal nachten (vóór hij tot haar terugkeerde) is reeds overschreden.

Hier eindigt de tekst abrupt.

NAAMLIJST.

N.B. Bij vrouwennamen vindt men door elkaar I en We gebruikt.

1. Patoto'e To Palanrowe I La Sangiang, de Schepper.
2. Datu Palinge', gade van 1.
3. Bataralattu', oud-vorst van Luwu'.
4. We Datusĕngĕng van Sawangmega en Singkiwero, echtgenote van 3.
5. Sawerigading Lawe Opuna Luwu' Opuna Warĕ' Langi'paewang La Ma'dungkĕllĕng Towapanjompa La Tĕnritappu', bovendien erenamen als: Parĕmmamusu' solasolae Lebasangiang Padjungmegae, oud-vorst van Tjina, zoon van 3 en 4.
6. I We Tjudai Daengrisompa Punna bolae ri La Tanette, eerste echtgenote van 5.
7. I We Tjimpau Tĕnrilinrungĕng van Lempang, echtgenote van 5.
8. We Tĕnriabĕng Bissurilangi' Daengmanutĕ' Tomarolae ri Botinglangi', tweelingzuster van 5, in den Hemel gehuwd.
9. I La Galigo To Padamani To Sĕssungriu' To Boto' Sangadjiwero I La Semaga Opuna Tjina, vorst van Tjina, zoon van 5 en 7.
10. We Tĕnridio Bissulolo Datuna Sabang, dochter van 5 en 7.
11. Tĕnribalobo Punna bolae (of lipue) ri Sabangloa Punna langkana ri Tĕkkalalla', dochter van 5 en 7.
12. We Tĕnriolle Datuna Sabang, echtgenote van 9.
13. Datuna Tempe (We Tĕnrigangka), echtgenote van 9.
14. La Sattumpugi', oud-vorst van Tjina.

15. La Tĕnrisolo van Soppeng, echtgenoot van 10.
16. La Tĕnripalĕ' van Lamuru, echtgenoot van 11.
17. Tĕnriawaru = We Makawaru Daeng paragaraga ri Tjina Datuna Lempang, dochter van 5 en 7.
18. Adji Laide La Ma'peabang Padoto'saung ma'sagalae van Wiringlangi' To Ma'pamene' lĕtteweroe ri Wiringlangi' Parĕmmamusu' Tunĕ'sangiang I La Sangiang van Wiringlangi' Padjumperunĕng (of °pero) Unru'sebali Sangadjiunru, zoon van 9 en 12.
19. La Ma'panganro Parĕmmamusu' van Pudjanati Daengpabeta van Matangsĕllong Daengtĕllele Daengmatola Padjumpero La Ma'karumpa II To Manipie (La Nipi) Datulolo van Sunnariadja La Ma'panjiwi van Gosabarĕ' of Adjatasi'.
20. Batarito'dja Daengtalaga, dochter van 10 en 15, gehuwd met 21.
21. La Tĕnritatta, zoon van 9 en 13, stadhouder in Luwu'.
22. La Sulolipu Sangadjiboto' Sinaungpadjung Lĕttemangkau' La Pawĕnnari (Wĕnna') Opu lolo van Takkebiru en Kaukau To Lamuru, zoon van 23, echtgenoot van 17.
23. La Pananrăng To Sulolipu Punna lipue ri Takkebiro, raadsheer en vertrouwde van 5, vader van 22.[1])
24. La Pangorisĕng van Takkebiro en Kaukau, vader van 23, halfbroer van 3, stamvader van zijn geslacht.
25. La Padamani Datupalalo van Tana Ugi', oudste kind van 22 en 17.
26. La Sĕssungriu', Padjumperunĕng, zoon van 11 en 16.
27. Mutiawero van Wawounru', tweelingdochter van 54 en 125, a.s. echtgenote van 25.
28. Mutiaunru' van Wawounru', tweelingdochter van 54 en 125, a.s. echtgenote van 26.
29.[2]) La Opulĕtte Lĕttepaewang To Ruanglĕtte, zoon van 8 (La Matalĕtte is waarschijnlijk een vergissing).
30. La Matailĕ' Punna lipue ri Odanglangi' To Tjoppo'meru, zoon van 8.
31. Gutu'patalo (ook Lĕttepatalo) La (of To) Sompariu' Gilingĕmpero To Pariusi To Sĕnridjawa, hemels echtgenoot van 10, zoon van 8.

---

[1]) Zelfde landstreek als Takkebiru (no. 22).

[2]) De namen van 29 tot 32 komen in verschillende combinaties voor; zo is vaak To of La Sompariu' = La Opulĕtte enz.

32. SINRAMPATARA SUMANGĔ'RUKKA PADJUNGMEGAE of PADJUMPONGAE, zoon van 8.
33. WE PANANGARĔNG I DA RUMA, minder voorname vrouw van 5 in LUWU'.
34. TĔNRIADAWA I ṬAU TUNGKĔ', moeder van 6.
35. LA MA'SANIRA, vader van 6. 17
36. WE MARUPAPA, zoogmoeder van 17.
37. LA MA'SAGUNI TOWAPEMANU' OPULOLOE van LOMPO, raadsheer van 5.
38. PANRITA UGI', *idem*.
39. LA SINILELE, volle neef van 5.
40. SĔNGĔNGRISOMPA DAENGMANGKAU' van WEWANGTJINA.
41. LA MA'KARUMPA (DATUNA SABANG), zoon van 42.
42. LA MA'KASAUNG (OPUNA SABANG), broeder van 7.
43. WE SAWEASE, een dame aan het hof van LUWU'.[1])
44. LA TĔNRIRANRĔNG OPU LAGUSI, broeder van 7.
45. WE A(N)DILUWU', echtgenote van 46.
46. I LA DJIRIU' LEBATA'LALLO, *manurung*, oud-vorst van TOMPO'TIKA'.
47. PALAWAGAU' van SINGKIWERO I LA DATUNA van TOMPO'TIKA' I LA GILINGĔNG van SAWANGMEGA PANJIWIANGE TO PAMENE'WARAWARAE RI TOMPO'TIKA' TO RIMUTIA PADJUMPEROE enz., vorst van TOMPO'TIKA'.
48. WE TĔNRIRAWE, tweelingzuster van 47, gehuwd met 64.
49. LA DJAWAPASE TOADJALIKA, 1e raadsheer van 46.
50. LA MA'DJALIKA, zoon van 49, 1e raadsheer van 47.
51. KARAENGMEGA TJĔNRARAODANG WE TUNĔ'SOMPA TUNĔ'MUTIA PADJUMPEROE in TOMPO'TIKA, echtgenote van 47.
52. WE ATIWERO, hofdame in TOMPO'TIKA'.
53. WE ATIMEGA, *idem*.
54. LA MA'SARASA I LA SARASA van SAWANGMEGA PADJUMPEROE van PATANI, zoon van 47.
55. LA PASESOMPA, bode in TOMPO'TIKA'.
56. LA PASERIU', *idem*.
57. LA MA'PASELI van SAWANGMEGA en SINGKIWERO, zaakgelastigde van 4 in SAWANGMEGA.
58. LA SAMALEWA, hulp van 50.
59. SĔTTIRILUWU', grote van 5.

[1]) Waarschijnlijk dezelfde als degene met wie Saweringading op jeugdigen leeftijd een vluchtig huwelijk gesloten heeft.

60. SĔTTIRIWARĔ', *idem.*
61. SĔTTIMANJALA, *idem.*
62. LA WADJOLANGI' van MARAPĔTTANG (voorland van het Geestenrijk).
63. LA MA'DARĔMMĔNG TO MALOKU TOALAPUA, vader van 136.
64. LA TĔNRIPĔPPANG, vorst van WADĔNG, echtgenoot van 48.
65. DAENGMA'TOLA van TJINARILAU'.
66. WERUNĔNGSORO', aanzienlijke dame in TJINA, echtgenote van 18 (dezelfde als WERUNĔNGLĔTTE).
67. WE PATENGKAI [1]) WE DATUSUGI' van LA TANETTE, ook: van TAKKEBIRO SĔNGĔNGRISOMPA WE TUNĔ'SORO', dochter van 17 en 22.
68. TĔNRIPAMARANG, echtgenote van 19, dochter van 17 en 22.
69. APUNGRITO'DJA, nicht (niece) uit de Onderwereld van 5.
70. WE MARAGĔLLUNG, 1e hofdame in SAWANGMEGA.
71. DAENGTĔLLENRANG van NAPA, ten dienste van 37.
72. WE TĔMMALATE, hofdame van 37 in NAPA (SIWA).
73. MA'TANGKILUWU' DAENGMALURĔNG, echtgenote van 23.
74. (BATARAWERO) LĔTTEWARANI van POSITANA en MALAGĔNNI, *manurung* (broeder van BATARAGURU).
75. RADJENGRISANRE' APUNGMANGENRE', echtgenote van 74.
76. WE PATUNĔRRĔNG van LA TANETTE, aanzienlijke dame in TJINA.
77. TĔNRIAWEWE, dochter van 37.
78. WE TĔMMA'SELA van TJINA.
79. WE MA'PANGIDĔ', hofdame van 33.
80. SĔNGĔNGRISOMPA (WE SOMPA), boeleerster van 5.
81. LA MA'KARUMPA van KAUKAU, onbepaald.
82. LA PAERONGI TO MULADATU, neef van 9 uit TJINA en zijn vertrouwde.
83. TĔNRIPASANRE', dochter van 23, echtgenote van 82.
84. I DA SARĔLLUNG, kamenier van 67.
85. TENRIPAWEWE (°AWEWE), echtgenote van 87, dochter van 23, ook van 37.
86. LA RUMPANGLANGI', vlootaanvoerder van 5.
87. PABATANGLIPU van MALAKA, neef van 9.
88. WE TĔNRIOLLE, ten rechte echtgenote van 9, heet echtgenote van LA RUMPANGLANGI' en medevrouw van 68, beiden foutief.
89. SANGADJIUNRU' TO PATJING, zoon van 87 en 85.
90. TURU'BELAE, stamvader van TOMPO'TIKA', overleden.

---

[1]) Elders We Patekai.

91. KARAENGTOMPO' DĚTTIAULĚNG DAENGMA'LINO DAENGRIPEKA (of WE TĚNRIPEKA) DAENGSIPESO van PUDJANATI' echtgenote van 9.
92. SINGKĚRRU'UGI' (WE UGI') (ook: UNGASINGKĚRRU') (DAENGMASENGĚ'), dochter van 9 en 91 (ook: WE OLLING van PUDJANATI).
93. TJĚNRARATANRA, aanzienlijke dame in TOMPO'TIKA'.
94. WE TJAMMIMPULĚNG, aanzienlijke vrouw uit TJINA.
95. WE PATUNĚRRANG, kamenier van 68.
96. WE RĚMMAMPERO DATUWITOING, uit den Hemel.
97. WE TIMANGSUGI' (of TĚMMA'SUGI') van BOMBANGWALIE, nicht (nièce) van 75.
98. TĚNRIMENERĚNG van MALAGĚNNI ATILANGKANA MA'SAGALAE van LUSEKĚSSING (POSITANA).
99. RADJAMULIA, dochter van 17.
100. LĚTTEPAEWANG, echtgenoot van 99.
101. WE TĚNRIGILING, kamenier van 33.
102. TĚNRILĚNNARENG, echtgenote van 37.
103. LA TĚNRILOLONG, oudere halfbroer van 3, of: LA TĚMMA'LOLONG LAROMPONG.
104. I LA LOMPONGĚ', *idem*.
105. LA PATINGĚLLĚNG, *idem*.
106. LA TĚNRIAPPĚ', *idem*.
107. LA PATAUNGĚNG van MARASANGING, *idem*.
108. LA TĚMMA'LURĚNG (TO SINILELE), *idem*.
109. TO MAREOPU, hoog staatsdienaar van 3.
110. I TO SAMA(NA) of DAENG SAMA, vlootvoogd in LUWU', ook gelijkgesteld met 117.
111. PUNNA LIPUE RI MARANGKABO.
112. LA WEROILĚ', dienaar van 45.
113. LA WEROUNRU', dienaar van 45, heet ook van LUWU'.
114. PUWANGMA'TOA van TOMPO'TIKA'.
115. WE MAREOPU, dochter van 109.
116. TO MARETĚNGA, aanzienlijke in LUWU'.
117. LA MA'PATUDU, vlootvoogd in LUWU'.
118. WE ATIMEGA, hofdame in LUWU'.
119. WEROSULILI, uit den Hemel.
120. PARĚMMAOLLING, *idem*.
121. PALOMPOGUTU', *idem*.
122. WE ATIWERO, hofdame in LUWU'.
123. PUWANG van NAPA in LUWU'.
124. LA GUTU' van TOMPO'TIKA', uit den Hemel.

125. TJĔNRARAWERO, echtgenote van 54.
126. LA TĔNRITATTA de Oude, vorst van GIMA, oom? van 128 en 129, PUNNA LIPUE RI MATASOLO'.[1])
127. BATARABANNA DAENGMA'BOKO' PUNNA LIPUE RI TANAPAI' DAENGRILĔTTE TĔNRIPANOTĔ', echtgenote van 19.
128. TĔNRIBALOBO van GIMA, (oud) tante van 127, verhouding tot 126 onzeker.
129. WE TĔNRIDIO van GIMA, (oud) tante van 127, zuster van 128 ?.
130. PAWEWANGLIPU al. P.LATTU' WE TĔNRIWELĔ' TUNGKĔ'MA'DATU, dochter van 127 en 129.
131. PUWANGMA'TOA van LUWU'.
132. RADJENGRISOMPA WE TAPPUARA, echtgenote van 9 in LUWU'.
133. PUWANG van WARĔ'.
134. TĔNRIPAWEWANG, onzeker.
135. LA TĔNROWADJI van MALATUNRUNG.
136. LA MALAPUA, jonge vorst van MALOKU.
137. LA TAPPUMASE, vorst van MALOKU.
138. I LA SINAMPE van ANGIMPILIE, zoon van 62.
139. LA RUMPANGMEGA van TĔSSILULU.
140. KODAKO ADJANG MARĔMPOBA.
141. I LA GALIGO (de Oude) To KĔLLING.
142. TĔDDJORISOMPA LĔTTEMANGKĔLLANG BATARA WEWANG[2]), grondvester van WEWANGRIU'.
143. LA TĔNRIPĔPPANG SAUMPĔSSIE PADJUMPONGA van WADĔNG.
144. I LA SEKATI van TĔSSIAMBE LEBATA'LALLO.
145. I LA PATAU, zoon van 144.
146. LA MA'GALATTUNG, broeder van 145.
147. LA TĔNRISĔSSUNG van TIMPALADJA.
148. SANGADJIUNRU' To PATJING, zoon van 9 (en I WE LAMPUTJE, niet genoemd).
149. LA TĔNRILIWĔNG van LETENGRIU' (SĔNRIDJAWA).
150. LA MA'DUNGKĔLLĔNG, broeder van 149, van LIMPOMADJANG (SĔNRIDJAWA).
151. LA MA'KARODA, zoon van 149.
152. LA MA'KASAUNG, zoon van 150.
153. WE TĔMMALALA, zoogmoeder van 6.
154. I DA TALUGI, zoogmoeder van 127.

---

[1]) De familieverhoudingen in Gima zijn ook in andere teksten onzeker; zie noot 2 op blz. 232 Naamlijst XXXVIII hiervoor.

[2]) Er staat: La Ewang.

155. La Ma'karumpa van Tjinarilau'.
156. I La Dewata La Walinono I To Angkau' Tunruange awanalangi' mene'natana, vorst van Wewangriu', zoon van 142.
157. Tungkĕ' tarenreng, onzeker.
158. La Ma'panjompa, zoon van 143 en 48.
159. Linrungtalaga, oudste zoon van den Heer der Onderwereld.
160. Pagĕ'ma'tĕkko van Marasanging, aanzienlijke uit Tjina.
161. Pabatanglipu van Malaka, *idem*.
162. La Ma'patudu I To Sama(na) of Daeng Sama La Ma'tangkiling, stadhouder in Kaukau, treedt ook op als vlootvoogd.
163. La Masiangka, onbepaald.
164. We Tĕnripeso, zuster van 7.
165. La Rumpanglangi', onzeker.
166. La Marangi(na) in Sawangmega.
167. La Rĕmmangrĕmmang, aanzienlijke in Tompo'tika', uit den Hemel.
168. La Matawero, uit den Hemel op bezoek.
169. Gutu'sebali, *idem*.
170. Palompo'gutu', *idem*.
171. La Werounru' II, *idem*.
172. La Ma'saerang, voornaam dienaar van 47.
173. We Tĕnriolla, onzeker.
174. Werorakilĕ', uit den Hemel op bezoek.
175. La Sĕngĕmponga Padjungmega, *idem*, zoon van 8.
176. Suliliunru', *idem*.
177. Palompowero To Matarakilĕ', *idem*.
178. We Samangkĕllang, in het gevolg van 17.
179. La Ma'karampa van Luwu'.
180. La Werogutu', uit den Hemel op bezoek.
181. We Tĕnriabang, oud-vorstin van Tjina.
182. La Ma'pamadĕ(ng), dienaar van 23.
183. Wetoingtungkĕ', uit den Hemel op bezoek.
184. Opu Samuda Guru ri Sĕllĕng, heer der Onderwereld.
185. La Paduwai van Buki'tĕnga, neef van 9 uit Tjina.
186. Palawaunru' Palawabu', staat 127 en 130 ten dienste, misschien broeder van 127.
187. Palawarukka, kameraad van 186.
188. Punna lipue ri Uriliung, een zoon van den heer der Onderwereld of deze zelf.

189. La Ma'karakka Langi'risompa, god uit den Hemel, gaat door voor zoon van 8.
190. Weruněnglětte, uit den Hemel op bezoek.
191. Simpuanglangi', zoon van 8 ?.
192. Lětteratola, onzeker.
193. Palawatika' van Tompo'tika'.
194. Palompowero II van Těssililu.
195. Lětteмangkau' II, onzeker.
196. Wetoingtompo' Daengpatappu.
197. Tjěnrarawero, uit den Hemel op bezoek.
198. La Paerongi van Těssililu (of Tjinarilau').
199. (La Raungłangi') To Sadampoto La Potokati.
200. Puang ri Warě'.
201. We Bulutana, gewezen bijwijf van 5 in Luwu'.
202. La Ma'talětte, waarschijnlijk = 30.
203. La Werolěttu', uit den Hemel op bezoek.
204. Lětteparěppa, *idem.*
205. La Rěmmampero, *idem.*
206. We Madjang, bediende van 8.
207. We Pinamile, gewezen bijwijf van 5 in Luwu'.
208. We Maragěllung, *idem.*
209. La Siyanglětte, neef van 9 in Tjina.
210. Daengma'sulo, hofdame van 132.
211. Sinaungto'dja, echtgenote van 184.
212. Tjěnrararaulěng, echtgenote van 171.
213. Weroparěppa, uit den Hemel op bezoek.
214. Palompoilě', *idem.*
215. Toalalae van Běkkěngpute, neef van 9 in Tjina.
216. Da Punta Serěng, grote bissu.
217. Puwang van Sabang.
218. Punna lipue ri Siwa (Luwu')
219. Gutu'parěppa, uit den Hemel op bezoek.
220. La Weroilě', *idem.*
221. La Werobila, *idem.*
222. Palompobila, *idem.*
223. Rungkěllěmpoba, *idem.*
224. Rungkěllěmpoba, *idem,* misschien 223 bedoeld.
225. Daengma'tola van Tjinarilau'.
226. Tjěnrarailě', uit den Hemel op bezoek.
227. Tjěnraraunru', *idem.*

228. Tjĕnrarawero, *idem*.
229. Tanratĕllue van Attantjawa.
230. La Ma'talĕttu', in dienst van 19.
231. We Palaguna, bissu of zoogmoeder
232. Parĕmmamisu' van Matangsolo'.
233. Daengma'sulo, dochter van 9 en 75
234. We Atilangi', hofdame in Luwu'.
235. Puwang ri Luwu'.
236. To Palĕnnarĕng, onzeker.

XLII.

Cod. 18, 13 blz. folio, ± 40 r. per blz.; zonder titel.
Afschrift van een hs. van Arūng Lalolang.

INHOUD:

Inhoudsopgave van een deel van den I La Galigo-cyclus.

Deze inhoudsopgave sluit aan bij de korte opgave van den inhoud van het gedicht, zoals die Dr B. F. Matthes door Arūng Pantjana, vorstin van Tanette verschaft is, Boeg. Chrestomathie III blz. 251 v.v., doch zeer bekort met afwijkingen, die niet van groot belang zijn.

We Tĕnridjĕllo' wordt hier een halfzuster van den zelfden vader van We Padaulĕng, de stammoeder van Tompo'tika' genoemd. Vgl. tekst A II (Cat. Gal. blz. 48 v.v.) waar zij de tweelingzuster van We Padaulĕng's echtgenoot Turu'bela is (Cat. Gal. blz. 74).

De kinderen van Batara Guru en zijn bijvrouwen zijn weer anders gegroepeerd dan in andere teksten, welke ook onderling verschillen vertonen.

I La Djiriu', vorst van Tompo'tika', uit den Hemel neergedaald, heet neef van Bataralattu' van Luwu' en zijn vader een broer van Batara Guru. In de lijst van kinderen van den Schepper, in het verhaal van de schepping der middenwereld opgesomd, komt hij echter niet voor.

Van We Tĕnriabēng, de tweelingzuster van Sawerigading, later in den Hemel, wordt gezegd dat zij slechts één kind heeft.

Opmerkelijk is dat de vele gebeurtenissen in de rijken Sĕnridjawa en Wewangriwu' hier evenmin als in de opgave van Arūng Pantjana voorkomen.

XLIII.

Cod. 184, 114 blz. folio, ± 40 r. per blz., zonder titel.
Afschrift van een hs. van Maudu van Sengkong.

Dit handschrift bestaat uit drie stukken: 't eerste stuk beslaat 5 blz., 't tweede stuk 15 blz., 't derde stuk 124 blz. Zij zijn door grote hiaten van elkaar gescheiden waardoor het niet mogelijk is een overzicht van het geheel te verkrijgen. Het hs. eindigt abrupt.

In I La Galigo-verhalen worden steeds de generaties scherp gescheiden, huwelijken kunnen alleen tussen personen van dezelfde generatie gesloten worden; dit is een regel waarvan nooit wordt afgeweken. Wanneer tweelingen van verschillende kunne geboren worden, bestaat het gevaar dat de jonge man verliefd wordt op zijn tweelingzuster, het klassieke voorbeeld hiervan is het tweelingpaar Sawerigading—We Tĕnriabēng: Sawerigading gaat in ballingschap van Luwu' naar Tjina, zijn zuster wordt in den Hemel opgenomen.

De schrijver van het verhaal heeft met dit alles geen rekening gehouden, de verschillende generaties buitelen door elkaar. Eén der hoofdpersonen is I La Dewata van Wewangriu'; hij gaat hier door als van een jongere generatie dan Sawerigading te zijn, terwijl zijn vader Tĕddjorisompa van een oudere generatie dan deze is. Wewangriu' en Tjina zijn twee verschillende landen tussen welke nauwelijks betrekkingen bestaan. Zij liggen dagen varens van elkaar verwijderd. Aldus is het in alle andere verhalen. Hier is Wewangriu' in het land Tjina gelegen nabij de hoofdplaats. Zo zou men kunnen doorgaan.

De namen der optredende personen, ook van minder op den voorgrond komenden zijn buitensporig talrijk en komen dan nog in allerlei combinaties voor. De schrijver is er zelf in verstrikt geraakt. en geeft vaak denzelfden naam aan verschillende personen. Tonelen breken middenin af, de tekst is vaak bedorven. Over het tweede stuk zijn Arabische formules uitgestrooid, dit is een absurditeit waaraan geen andere I La Galigo-schrijver zich heeft schuldig gemaakt, ook niet die van het eerste en het derde stuk. Vermoedelijk is het tweede stuk van een andere hand.

Wat er over de verschillende personen gezegd wordt, is meestal in

strijd met alles wat wij uit andere teksten van hen weten. Er komen bovendien een groot aantal personen voor omtrent wie elders niets gezegd wordt, zodat controle op hetgeen zij zeggen en doen ondoenlijk is.

Om alle deze redenen is het niet mogelijk een overzicht te geven van dezen verwarden en verknoeiden, fragmentarischen tekst te geven. Hij is een slechte nabootsing van I La Galigo-verhalen, maar behoort niet tot den I La Galigo-cyclus.

INHOUDSOPGAVE

Blz.

Voorbericht . . . . . III—VI

Door-lopend nummer	Codex-nummer	INHOUD	Blz.
I	98	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3 Geboorte van Bataralattu'; 4. Bataralattu' huwt in Tompo'tika' met We Datusĕngĕng; 5. I La Djiriwu' huwt aldaar met We A(n)diluwu'; 6. Het graf van Turu'belae en We Padaulĕng wordt voorlopig hersteld; 7. Bataralattu' keert met We Datusĕngĕng naar Luwu' terug.	1
II	106	1. De schepping der Middelwereld; 2 Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'.	10
III	24	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'.	12
IV	53	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'.	13
V	216	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu'.	14
VI	210	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu' (begin).	15
VII	110	1. De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'.	16

UBL Microfilm

Door-lopend nummer	Codex-nummer	INHOUD	Blz.
VIII	170	1. De schepping der Middelwereld (begin ontbreekt); 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo'; 3. Geboorte van Bataralattu' (begin).	17
IX	6	1 De schepping der Middelwereld; 2. Huwelijk van Batara Guru en We Njili'timo' (ged.).	18
X	112 8e stuk	We Tĕnrirawe's verbanning.	19 A55c
XI	65	Sawerigading bezoekt het Geestenland (fragment).	23
XII	208	1. Vernieuwing van het graf van het echtpaar Turu'-belae in Tompo'tika'; 2 Reis van Sawerigading van Tompo'tika' naar het gat waar het water der zee omlaag stort; 3. Vervolg der reis van daar tot het land Positana; 4. Bezoek aan Positana.	25 A 50c A 57b
XIII	112 5e stuk	Sawerigading bezoekt het Geestenland om zijn verloofde Wĕlleritjina af te halen.	40 A 55c
XIV	59	Het vellen van den welĕnrĕng-boom.	44
XV	11	Sawerigading's reis van Luwu' naar Tjina.	45
XVI	96	1. Sawerigading gaat als koopman vermomd naar het paleis La Tanette; 2. Hij laat aanzoek doen om de hand van I We Tjudai; 3. Hij voert oorlog tegen Tjina.	46 A 51b A 57b
XVII	165	Fragmenten.	60
XVIII	137	1. Geboorte en verdrijving van I La Galigo; 2. Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina.	61
XIX	112 7e stuk	1. Geboorte en verdrijving van I La Galigo; 2. Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina.	65
XX	148	1. Geboorte en verdrijving van I La Galigo; 2. Sawerigading en I La Galigo gaan van Mario naar Tjina.	66
XXI	73	Wederzijds liefdesverlangen van We Panangarĕng en Sawerigading.	67

Door-lopend nummer	Codex-nummer	INHOUD	Blz.
XXII	244	Huwelijk van La Sulolipu en Tĕnriawaru.	70
XXIII	203	Huwelijk van I La Galigo en We Tĕnrigangka.	76
XXIV	112 6e stuk	Strijd van Lebarisompa en La Tĕnrisĕssu(ng).	110
XXV	50	1. We Tĕnribali's verblijf in Tanatĕkko; 2 Haar terugkeer naar Sĕnridjawa.	114
XXVI	112 2e stuk	We Tĕnribali's verblijf in Tanatĕkko (begin).	144
XXVII	112 3e stuk	We Tĕnriwodja vertrekt naar Watupute.	146
XXVIII	112 1e stuk	Eerste huwelijk van Simpuanglĕtte en We Ma'dutana.	151
XXIX	13	Eerste stuk. 1 Ane manĕrru' en Ane manutĕ' dalen uit den Hemel in Managa-Tanaga neder; 2. Het huwelijk van We Ma'dutana en Simpuanglĕtte wordt hersteld. Tweede stuk. 1e Tafereel: We Tĕnrigangka bezoekt haar zoon I La Ma'toněng; 2e Tafereel: Gesprek der vogels met La Ma'karoda en La Ma'kasaung; 3e Tafereel: Huwelijk van La Sĕssungriu' en Tjĕlla'kĕrrae; 4e Tafereel: Nederdaling van Ane manĕrru' en Ane manotĕ'.	155 169
XXX	215	1. Ane manĕrru' en Ane manutĕ' worden uit den Hemel op de aarde nedergelaten; 2. Het huwelijk van Simpuanglĕtte en We Ma'dutana wordt hersteld (begin).	182
XXXI	7	1. Bezoek van Karaengtompo' van Pudjanati aan Tjina; 2. Geboorte van haar twee dochters in Pudjanati.	193
XXXII	112 4e stuk	Bezoek van Karaengtompo' van Pudjanati aan Tjina.	200
XXXIII	213	Reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina.	204
XXXIV	212	Reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina.	211
XXXV	36	Reis van Adji Laide van Wiringlangi' naar Tjina.	213
XXXVI	164	Het land Nagaodang wordt uit den Hemel neergelaten.	217
XXXVII	112 9e stuk	Huwelijk van Adji Laide en We Ane banna.	227
XXXVIII	233	Strijd van Adji Laide, La Ma'panganro, La Ma'karoda en La Ma'kasaung in Pudjanati tegen hemellingen.	229

Doorlopend nummer	Codexnummer	INHOUD	Blz.
XXXIX	207	Vertrek van I We Tjudai van Tjina om de grote familiebijeenkomst in Luwu' bij te wonen.	236
XL	247	Aankomst van I We Tjudai in Luwu' om de grote familiebijeenkomst bij te wonen.	238
XLI	245	1. Huwelijk van La Padamani en Mutiawero; 2. Huwelijk van La Sĕssungriu' en Mutiaunru'.	243
XLII	18	Inhoudsopgave van een deel van den I La Galigo-cyclus.	262
XLIII	184	Nabootsing van een I La Galigo-verhaal (3 fragmenten, waardeloos).	263

original ms.

(Bugis 38) 123 = No. 2962 La Galigo
(Titel op titelblad Tolo' Arung Palakka)

39

p. 173 Naam Sawérigading niet in ms., wel Sawérisompa.

folio 35 verschillen manuscripten

EEN EPISODE UIT HET LA GALIGO EPOS*

Inhoud:

1. *Krijgstocht van I La Galigo naar Sunrariadja;*
2. *Zijn huwelijk met Karaengtompo' in Pudjananting;*
3. *Terugkeer van I La Galigo naar Tjina.*

Het hs., 200 blz. folio groot, met 35—39 regels per blz., bestaat uit 3 stukken, een vóór-, midden- en eindstuk. Het middenstuk is het eerst geschreven; blz. 2 en 3 zijn beiden gepagineerd 2, blz. 4 en 5 beiden 3 en zo vervolgens, de beide voorlaatste blzn. 89, de laatste blz. 90, totaal 178 blzn. Aan de keerzijde van een blank voorblad staat geschreven, in het Boeginees, dat met het schrijven van Njili'na iyo (naam van den vorst van Sunrariadja) op 4 October 1949 is begonnen, aan het einde van dit middenstuk staat dat het schrijven beëindigd is op Dinsdag 18 October 1949. Het stuk begint en eindigt abrupt.

In dezelfde hand zijn een vóór- en eindstuk ingevoegd, ongepagineerd, 12 en 10 blz., de totale omvang is dus 12 + 178 + 10 = 200 blz. Beide stukken zijn aan het middenstuk gelast, zó dat de tekst doorloopt. Het aldus aangevulde hs. vormt een volledig verhaal, de toegevoegde stukken zijn op dezelfde wijze geredigeerd als het middenstuk, blijkbaar door iemand die met het gehele verhaal bekend was.

Het hs. is afkomstig van Andi Batari, dochter van Andi Oddang, in leven Arũng Matowa of hoofdvorst van Wadjo'. Zij heeft in het middenstuk eigenhandig verbeteringen aangebracht. Zij is een letter-

* Dit artikel werd in de nalatenschap van de Heer R. A. Kern aangetroffen. Het bevat de beschrijving van het Leidse handschrift Cod. 8478, dat in 1953 door de Leidse Universiteitsbibliotheek ten geschenke werd ontvangen van de Heer L. A. Emanuel, en is als zodanig een aanvulling van *I La Galigo*, Catalogus der Boegineesche tot den I La Galigo-cyclus behoorende handschriften, bewaard in het Legatum Warnerianum te Leiden alsmede in andere Europeesche bibliotheken, door R. A. Kern — Leiden 1939. — Noot van de redactie.

lievende vrouw, in de I La Galigo litteratuur ervaren. Men wordt hier herinnerd aan wijlen Arūng Pantjana, vorstin van Tanete, befaamd om haar wonderbaarlijke kennis der I La Galigo litteratuur waarmee zij Dr. B. F. Matthes bekend maakte, een groot deel daarvan stelde zij eigenhandig voor hem te boek. Matthes merkte reeds op dat het bij de Boeginezen vooral de vrouwen waren die de litteratuur kenden en beoefenden.

Een bekend verhaal begint met de mededeling dat Karaengtompo', prinses van Pudjananting, sedert vele jaren met I La Galigo gehuwd, zich opmaakt haar echtgenoot in Tjina te gaan bezoeken. [1] Hier horen wij voor het eerst van haar bestaan. De werkwijze van den I La Galigo-dichter(s) kennende, kon men verwachten dat er verhalen bestonden of hadden bestaan waarin vroegere gebeurtenissen uit haar leven, met name haar huwelijk, zouden zijn beschreven. Doch zo'n verhaal ontbrak. Deze tekst nu vult de leemte aan en beschrijft nog andere gebeurtenissen die onbekend waren en waarvan Karaengtompo's huwelijk een onderdeel blijkt te vormen. [2]

De taal van dit hs. is verzorgd en duidelijk, het metrum is onberispelijk, er komen geen duistere passages in voor. 't Wordt nu ook mogelijk het verhaal van Karaengtompo's reis naar Tjina zijn juiste plaats in het geheel aan te wijzen. De teksten A LVII - LIX (Cat. Gal.) behoren na A XXXIX, de teksten XXXI en XXXII (Cat. Mak.) na XXIII.

1 Heil! Op een goeden morgen komen varende handelaren in de haven van Tjina aan. Juist komen enige hofjuffers aan om een bad te nemen in de rivier. [3] De vreemdelingen vragen hoe het land waar zij zijn aangekomen heet. Als zij vernemen dat zij in Tjina zijn, vertellen zij dat Njili'na iyo vorst van Adjatasi' of Sunrariadja van plan is het land aan te vallen, omdat hij Galigo kwaad gezind is. Enige pasargangers vragen wat de vorst van Tjina jegens Njili'na iyo misdaan heeft. Wanneer de Hemel toestaat dat het land ver-

[1] Teksten: Cat. Gal. A LVIII, A LIX; Cat. ...handschriften van Jajasan Matthes (Matthes Stichting) te Makassar (Indonesië) — Makassar 1954 XXXI, XXXII.

[2] In de beide reeds genoemde catalogussen wordt steeds haar woonplaats, overeenkomstig de spelling, Pudjanati geschreven. 't Blijkt nader dat zij Pudjananting te lezen is.

[3] Als altijd worden aantallen willekeurig groot opgegeven. Dit is een stijlfiguur om het gewichtige en het grootse van alles wat zich om en in de haven afspeelt af te malen. Van het noemen van getallen is hier afgezien.

woest wordt, I La Galigo tot hanenjongen van den veroveraar gemaakt wordt en de gehele vorstelijke familie tot het laagste werk
2 wordt vernederd (uitvoerig beschreven) zou dat verschrikkelijk zijn, zo luidt het éénstemmig oordeel van handelaren en pasargangers. De zon staat reeds hoog aan den hemel als zij uiteen gaan. Intussen hebben de hofjuffers nog niet gebaad. Zij keren naar het paleis terug. I La Galigo ligt in het voorhuis met zijn neven en hofjonkers luidruchtig te drinken. I We Lamputje zit met haar hofdames in haar vertrek, haar zoogmoeder vraagt den met veel misbaar terugkerenden hofjuffers waarom zij zo lang zijn weggebleven.

3 Zij vertellen dan alles wat zij gehoord hebben (anders dan boven, een gewoon verschijnsel in I La Galigo-verhalen). I We Lamputje
4 loopt woedend naar de mannen aan hun drinkgelag. Zij mogen wel een toontje lager zingen, want... en dan vertelt zij wat zij van de hofjuffers gehoord heeft. Njili'na iyo's vaandels behoeven nog slechts met bloed gewijd te worden, zijn aanvoerders behoeven nog slechts op ceremoniële wijze hun trouw te betuigen en dan zal zijn vloot naar Tjina uitvaren. De 70 prinsen zijn met stomheid geslagen, I La Galigo wil het niet geloven. De lichtgeraakte I We
5 Lamputje roept: „Geloof het dan niet en sla de trom als de schepen
6 van Sunrariadja reeds in de haven liggen" enz. I La Galigo wordt op zijn beurt woedend en laat de hofjuffers die het bericht hebben gebracht komen. Nadat hij het relaas van wat zij vernomen hebben
7 heeft aangehoord gelast hij de landsgroten tegen den volgenden dag bijeen te roepen. Zijn vertrouwde raadslieden en neven La Pamusurĕng en La Paladjarĕng moeten alvast oorlogstoebereidselen
8 maken. 's Avonds trekt hij zich in het vertrek van We Tĕnrigangka terug.

9 Den volgenden morgen komt men in het voorhuis bijeen. De lucht
10 is vervuld van wapengedruis. I La Galigo stelt de vergadering de vraag wat te doen: den vijand afwachten of hem in zijn land gaan opzoeken. Twee neven willen hem afwachten, in eigen land staat men sterker. Anderen willen naar Adjatasi' gaan. Er wordt nog geen beslissing genomen, La Pananrāng en La Masagoni, ooms der aanwezigen, neven van Sawerigading (en daarom mannen van hoog
11 gezag) zijn nog niet aanwezig. — Zij, plaatsvervangers van Sawerigading, komen juist aan; zij weten nog van niets. „Wie zou het bestaan", roept La Pananrāng, „naar Tjina te stevenen?" Als hij is ingelicht, vraagt hij wat Sawerigading ervan denkt. Die is nog onkundig. „Dat behoort hij te weten", zeggen de ooms. Hij is een

12 hemelling, geen aardling, zoals zij. I La Galigo, de ooms, de beide broers van I We Tjudai, Sawerigading's echtgenote, gaan naar hem toe en vragen zijn oordeel. Sawerigading besluit naar den Hemel op te stijgen om zijn zuster We Tĕnriabing en haar gemaal, Rĕmmangri-
13 langi', heer des Hemels, bericht te brengen. In hemelse kleding gestoken stijgt hij statig ten Hemel, een spreuk prevelend, met den regenboog, terwijl de elementen woeden. Hij maakt de sĕmbah voor het echtpaar, zij willen daar niet van weten. Rĕmmangrilangi' zou er een dikken buik van krijgen; immers, zij zijn van gelijke rang en afstamming en Sawerigading is de oudste van hen drieën. Het verschil is slechts dat Rĕmmangrilangi' een god (*dewata*) is omdat hij in den Hemel woont en Sawerigading een aardling (*to lino*) is omdat hij op de Aarde woont. [4]

14 Dit is Sawerigading's eerste bezoek aan den Hemel sedert het huwelijk van Tĕnribalobo. [5] Spuwend van woede zegt Rĕmmangri-
15 langi': „Wat verbeeldt die Njili'na iyo zich? Hij is geen nazaat van den Schepper" (hij zet dan zijn nederige afkomst uiteen), „zijn echtgenote is evenmin van hoge geboorte". Hij voegt eraan toe dat de voorvader (grootvader) van Karaengtompo' wel een *dewata* van zuiveren bloede was die op de aarde is nedergedaald. [6] Alleen is het land Pudjananting slechts klein. „Blijf gij hier, Sawerigading, ik zal Njili'na iyo tot stof en as maken met zijn gehele rijk. Keer daarna naar de aarde terug". „Hoe kan ik dat doen", zegt Sawe-
16 rigading, „ik weet niet dat hij iets slechts van mij gezegd heeft, hij zal misschien denken dat een god uit den Hemel hem komt straffen en dan zal hij niet weten welk kwaad hem vergolden wordt. Mijn wens is dat I La Galigo zal uitvaren om hem te bestrijden, [7] en dat gij hem helpen zult". Rĕmmanggrilangi' stemt hiermee in. We Tĕnriabing zegt haar broeder naar de aarde terug te keren en het schip waarmee I La Galigo naar Adjatasi' kan varen te bouwen, hij moet daartoe een heiligen *anjuwara* van Latimodjong vellen en La Pananrāng vragen wanneer het de goede maand is om zee te kiezen. La Rĕmmangrilangi' voegt eraan toe dat in den strijd tegen Gosabarĕ' (een wijk van Adjatasi') de troepen van Tjina niet

---

[4] Op aarde wordt steeds gezegd dat Sawerigading *dewata* is en geen *to lino*.
[5] Cat. Gal. tekst A XXXVI.
[6] Hier blijkt de hoge afkomst van Karaengtompo' welke haar waardig maakt echtgenote van I La Galigo te worden.
[7] Njili'na iyo heeft allerlei kwaads van I La Galigo gezegd. Dit weet men door vreemde handelaren.

vooraan moeten gaan, zij zouden verslagen worden, dat moet aan de strijders van Luwu' en Warĕ' worden overgelaten.

17 Sawerigading daalt onder natuurverschijnselen neer, in een ogenblik is hij weer op de aarde. Hij geeft La Pananrāng uitvoerig orders voor den bouw van het schip. De *puwang* van Tjina moet daarbij, na bezield te zijn, met haar *bissu*'s tegenwoordig zijn. Men zeilt naar Latimodjong, na vijf etmalen komt men daar aan. Na nogmaals zeven dagen is een groot bos geveld, de *anjuwara* alleen
18 staat nog overeind. De *puwang's* zingen litaniëen, na drie dagen is de boom omgehakt. Terug in Tjina wordt het schip afgebouwd. Na drie maanden is het vlaggeschip met nog vele anderen schepen
19 gereed. [8] Het schip „I La Welĕnring" van Sawerigading heeft tot model gediend.

Hij geeft order aan zijn neven La Pananrāng en La Masaguni met een kleine boot de zee op te gaan en te informeren wat de goede
20 maand is om den tocht te beginnen. Na een bepaald offer van geijkte samenstelling aan de zee gebracht te hebben, Hemel en Onderwereld aangeroepen te hebben, zeven dagen op antwoord gewacht te hebben, vernemen zij tot driemaal toe dat zij over zeven dagen moeten vertrekken, dan zullen zij zeker zijn Sunrariadja te verwoesten. Toen zij het offer brachten hebben zij ook een bepaald soort hoen laten vliegen, het week naar de goede zijde af.

24—26 Sawerigading laat deze vazallen van Tjina met hun krijgsvolk bijeenroepen, zij moeten I La Galigo naar Adjatasi' vergezellen, La Pananrāng en La Masagoni zullen zijn plaatsvervangers op den tocht zijn. Als allen bijeen zijn spreekt Sawerigading hen toe. Hierna heeft de algemene trouwbetuiging plaats, La Pananrāng vooraan. Dansende en met de kris zwaaiende spreken zij in snorkende taal hun bereidheid voor hun Heer te sterven uit. [9] Sawerigading verklaart, als zij levend terugkeren, een slachtoffer van
27 buffels te zullen brengen. De vaandels worden met bloed gewijd.
28—29 In een groten stoet met gemaskerden en muziek doen Sawerigading en de aanzienlijke vrouwen de vertrekkenden uitgeleide naar de schepen. Allen wensen goede reis. Sawerigading houdt een redevoering. Hij zegt o.a. tot I La Galigo, als hij overwint, Njili'na iyo's

---

[8] De bouw van het vlaggeschip is altijd een zaak van het grootste gewicht; aan dien van het beroemde schip waarop Sawerigading zijn reizen maakt, is een gans verhaal gewijd; het welslagen van een expeditie is ermee gemoeid.

[9] Een vaste ceremonie voor men ten strijde uittrekt.

vrouw en kinderen mee terug te brengen, en tot La Pananrāng en La Masagoni een *oro* [10] aan de zee te offeren voor de *anjuwara*; in dit geval mag niet de *puwang matowa* dit doen; nog andere offers moeten zij brengen. Hij herinnert aan hun tocht naar
30 Labu'tikka' met hem; door *oro*'s te offeren maakt men zich in den strijd onkwetsbaar, zij hebben er toen zeven geslacht. [11]

Nadat er een ware slachting onder albino's en dwergen is aangericht geeft Sawerigading aan zijn zoon de gouden *pajung* van Luwu', de kris van Batara Guru, zijn sirihdoos waaruit hij slechts een pruim heeft te kauwen om een netelregen te doen neerdwalen.
31—33 De vloot vaart weg, Sawerigading keert met de hoge vrouwen naar het paleis terug. De hofdames moeten hun vrouwelijke handwerken staken, het landvolk moet den arbeid neerleggen, het is *pemali* (verboden) er mee door te gaan.

34 Na vijftien etmalen varens breekt er noodweer los, het schip van I La Galigo dreigt weg te zinken. Hij prevelt een spreuk, kleedt zich in hemelse kleedij, offert. Zij zijn bij het gat waar het water van de zee omlaag stort. Plotseling houdt de storm op, de zee slecht af en men kan verder varen.

35 Zeven etmalen later krijgt men Batupute en Bukantjawa in het gezicht, het land van Lĕttesibali. Sommigen willen hier aangaan
36 maar La Pananrāng verbiedt het, het is door Batara Guru *pemali* verklaard. Lĕttessibali begrijpt onmiddellijk dat dit geen vloot is van den eersten den besten vorst, misschien komt zij wel van Luwu' of Tompo'tikka. Zijn broeder La Sĕngĕngkau' schaart zich bij hem.
37 Deze *dewata*-landen zijn niet te weerstaan, het is beter den strijd door het aanbieden van goederen af te kopen. De broeders varen
38 naar de vloot. Daar meent men dat een vazalvorst van Njili'na iyo aankomt. Maar de mannen in het scheepje tonen hun vredelievendheid door aan boord te komen en geschenken aan te bieden. Zij noden de vreemdelingen aan wal te komen, I La Galigo slaat het

---

[10] *oro*, zwarte mensen, soort van negers (Wb.s.v.) 't Heet ook wel eens dat zij van Nieuw-Holland stammen. Zij schijnen een soort slaven uit andere gewesten te zijn en worden herhaaldelijk ter gelegenheid van belangrijke gebeurtenissen geofferd. — Dr. H. van der Veen wijst op het Zuid-Toradjase Indo' Oro'-oro', een mensenverslindende heks, ook Ne' Pongoro'-oro' geheten.

[11] De tocht naar Labu'tikka' is bij name bekend; zij had plaats na den tocht van Sawerigading naar Posi'tana (Cat. Gal. A X, XI), er zal zeker een verhaal van bestaan of hebben bestaan maar er is nog geen tekst van gevonden.

aanbod af. La Masagoni (de vechtersbaas) vertrouwt de zaak nog
39 niet. „Zijt gij een vazal van Njili'na iyo, dan komen wij aan land om oorlog te vieren." Lĕttesibali antwoordt dat het wel voorkomt dat hun een oproep gezonden wordt als gast bij hem te komen en dat zij daaraan gevolg geven, maar daar volgt niet uit dat zij hem onderhorig zijn. La Masagoni zegt weer dat zij op weg zijn naar Sunrariadja om daar oorlog te voeren. De broeders bieden dan aan vooraan te gaan in den strijd. „Hoe, als gij halfweegs terugkeert?" antwoordt La Masaguni. La Pananrâng geeft neef een knipoogje [12] en tot I La Galigo zegt hij, als zij verzoeken eerst nog aan land te mogen gaan om hun vaandels met bloed te wijden en hun strijders hun trouw te laten betuigen: „Laat hen gaan!" De vloot vaart verder, die van Batupute en Bukantjawa zullen achterna komen.
40 I La Galigo bedankt hen met vele goederen en zij varen naar land terug.

Zeven etmalen later komt de vloot bij het aanbreken van den dag vóór Arobiring, het land van Lĕttemangkau'. Hier herhaalt zich hetzelfde. De vloot vaart verder en komt na vijf etmalen in Mene'siya, het land van Atjengsibali. De ontmoeting verloopt op dezelfde wijze, in alle gevallen verschillend verteld. Alleen Atjengsibali weet nog te vertellen dat Njili'na iyo vele honderden landbouwers van hem gemarteld heeft; daar hij slechts een klein land heeft, kon hij geen wraak nemen. Njili'na iyo heeft de landen van drie zijner vazalvorsten verwoest en nu wil hij tegen Tjina oprukken.

46 Er wordt hem gevraagd of het nog ver tot Sunrariadja is. Atjengsibali antwoordt dat men in zeven etmalen in Pudjananting kan zijn, het land van To Palaguna, gehuwd met We Bĕrriadji, zuster van Njili'na iyo. Na nogmaals zeven etmalen is men in Sunrariadja.

Te gestelder tijd komt men tegen den avond in Pudjananting aan. De schepen van Lĕttesibali, La Sĕngĕngkau', Lĕttemangkau' en
47 Atjengsibali komen weldra ook. Er stijgt een groot gejuich van de schepen op, 't is een leven als een oordeel. To Palaguna wordt wakker, hij is hevig verschrikt, zou het de vloot van Tjina, op welk land Njili'na iyo het gemunt heeft, zijn? Hij vreest kwade bedoelingen en wil het gevaar afwenden door hun dochter Karaengtompo' aan I La Galigo — hij vermoedt dat die op de vloot is —

---

[12] Bedoeld om hem te kalmeren.

ten huwelijk aan te bieden. We Bĕrriadji wordt boos. „Wilt gij smeken dat I La Galigo haar tot vrouw neme?" [13] Er zijn reeds vele aanzoeken om haar hand gedaan maar To Palaguna heeft die
48—49 allen afgeslagen. Zij voeren een heftig tweegesprek. To Palaguna is op de hand van Luwu'. Een nazaat van den *manurung* van Luwu' doet niet aanzoek, bij hem wórdt aanzoek gedaan; We Bĕrriadji meent dat het dan nog beter is een hoveling van Pudjananting tot schoonzoon aan te nemen of, beter nog, een aanzoek van Sunrariadja af te wachten, zij noemt enige mogelijke candidaten in dat land op.

Zij geeft ten slotte toe. To Palaguna wil haast met de zaak maken. Hij laat de raadsheren komen, legt hen de vraag voor of het goed is denzelfden avond nog huwelijksboden naar I La Galigo
50 aan boord te zenden. Zij antwoorden: „Doe wat gij wilt, opdat uw volk leve en het land niet verderve". Hij zendt vier raadsheren als afgezanten naar I La Galigo om zijn dochter ten huwelijk aan
51 te bieden. De *puwang matowa* wordt ontboden om de nodige versieringen voor den intocht van I La Galigo te treffen. We Bĕrriadji geeft orders aan Karaengtompo's zoogmoeders haar als bruid op te
52 tooien. De afgezanten komen aan boord en brengen het huwelijksaanbod over. La Masagoni dreigt den volgenden morgen met zijn scharen het land te komen verwoesten. I La Galigo is niet op een huwelijk uit, hij heeft in Tjina reeds vier schone vrouwen, de ver-
53 overing van Adjatasi' is hun doel. 't Gesprek gaat nog enigen tijd zo door. De afgezanten bieden aan dat die van Pudjananting in Adjatasi' aan de spits mee zullen vechten. I La Galigo prijst de afgezanten als oprechte lieden.

La Pananrāng neemt het woord. Batara Guru heeft het *pemali* verklaard als men op een krijgstocht is te huwen: „Laat dat zo zijn", zeggen de afgezanten, 't blijve erbij dat I La Galigo Karaengtompo' ontmoete. [14] Daarna kan hij met zijn vloot naar Adjatasi' doorvaren; als hij vervolgens, na behaalde zege, huiswaarts keert, kan het huwelijk (volledig) voltrokken worden. I La Galigo zegt het niet geoorloofd te achten de woorden van La Pananrāng niet te volgen. La Paladjarĕng voegt eraan toe dat het niet aangaat de *sompa to Sĕlli* door de familie der bruid te laten opbrengen als door de afgezanten aangeboden. Dit is een bedekte hatelijkheid aan het

---

[13] De familie van den man behoort aanzoek te doen bij de familie van de jonge dochter; dat het andersom zou gebeuren is iets ongehoords.

[14] Ceremonieel deel van de huwelijkssluiting.

adres van „oom" La Masagoni. [15] De afgezanten dringen er nog-
54 maals op aan dadelijk het huwelijk te sluiten zonder consummatie. La Pananrāng verzekert hen dat I La Galigo zal komen. Aan Panrita Ogi' geeft hij order toch de *sompa to Sĕlli* aan land te brengen. I La Galigo verheugt zich in het vooruitzicht weer eens te zullen huwen.

De raadsheren verlaten het schip en gaan To Palaguna ten paleize
55 verslag doen. Panrita Ogi' biedt hem de *sompa to Sĕlli* aan. De
56 versieringen aan het paleis, de erehaag waardoor I La Galigo moet schrijden worden inderhaast in orde gebracht. De *puwang matowa* zingt een litanie.

In een stoet gaat I La Galigo aan wal. De vier broedervorsten Lĕttesibali c.s. gaan in hun draagzetels voorop. Onder gejuich be-
57 reikt men het paleis. Hier hebben de gebruikelijke huwelijks-
58 ceremonieën plaats zonder het telkens tegenhouden van den bruidegom wat men I La Galigo niet durft te doen. We Bĕrriadji laat haar
59 dochter uit het binnenhuis halen. [16] Karaengtompo' weigert haar ge-
60 zicht naar hem toe te keren. Er wordt een maaltijd gehouden. Zij
61 blijft zwijgen. Hij neemt haar mee naar het slaapvertrek maar verontschuldigt zich dat hij zich op een afstand houdt (vanwege het *pemali* van Batara Guru). Den volgenden morgen verlaten zij de
62 slaapkamer, zij wendt zich steeds van hem af en wenst niet te spreken noch te eten.

63 I La Galigo neemt afscheid. We Bĕrriadji kan hem geen voor-
vechters meegeven want zij kan niet strijden tegen Gosabarĕ',
64 I La Galigo kan dat billijken. Aan boord gekomen vraagt hij La Pananrāng hoe groot de legermacht op de vloot is. Er zijn 10 x 100.000 opvarenden van Luwu', vele honderdduizenden van Malimongĕng, 5 x 100.000 van Mariyo, 7 x 100.000 van Tana Ogi',

---

[15] Toen de vloot van Sawerigading van Luwu' naar Tjina voer, werd zij op zee door een zeerover aangevallen. Deze sneuvelde, zijn weduwe Tĕnrilĕnnarĕng werd door La Masaguni tot vrouw genomen. Er was voor haar geen *sompa to Sĕlli* verschuldigd omdat zij oorlogsbuit was. Doch La Pananrāng heeft toen wel de *sompa boting* (een lagere *sompa*) voor haar uitbetaald en dit berustte weer op een uitspraak van den *manurung* (Batara Guru) tot zijn zoon La Pangorisĕng, vader van La Pananrāng, aldus: Als uw broer Bataralattu' huwt kan hij dat niet afdoen met naast zijn bruid in staatsie te zitten (deel der huwelijksceremonieën) maar moet de *sompa* (in dit geval *sompa to Sĕlli*) ook betaald worden. (Cat. Gal. A XVII, A XVIII).

[16] Ook dit is tegen den regel. De bruid behoort op den feestzetel gezeten haar bruidegom af te wachten.

1.000 van Tjina, 5 x 100.000 veldheren, ongerekend de dapperen van de landen der vier gebroeders. [17]

Zeven etmalen later ligt de vloot vóór Gosabarĕ'. [18] De vloot
65 van Njili'na iyo ligt zeilklaar. La Pananrāng beveelt aan haar in te sluiten. I La Galigo ondervraagt de wacht op Njili'na iyo's vloot. De wacht legt de situatie te land uit: in het Noorden liggen Gosabarĕ en Batumani enz. De namen der aanvoerders worden ge-
66 noemd. Njili'na iyo blijkt inderdaad naar Tjina te willen varen. Men is bezig de vaandels met bloed te wijden en de ceremoniële trouwbetuiging zal plaats hebben. De wakers worden aan boord gehaald, flink bang gemaakt en met een grap weer weggezonden.
67 De *anjuwara* vaart de rivier binnen. La Pananrāng heeft een vernuftig plan. I La Galigo moet met de 70 prinsen aan land gaan en een hanengevecht met Njili'na iyo uitlokken. Als dan zijn haan gedood wordt, moet hij zeggen: 't Staat gelijk [19] en de strijd kan ontbranden. Allen vinden het plan prachtig!

Njili'na iyo beveelt juist buffels te slachten als offerande, men is de vaandels aan het wijden, de trouwbetuiging is aan den gang. I La Galigo stapt zonder groeten de *baruga* binnen. Njili'na iyo
68 spreekt hem daarover aan. 't Antwoord is misleidend; I La Galigo geeft een valsen naam op, hij heeft gehoord dat in Sunrariadja grootse hanengevechten worden, er allerlei dwaasheden bij vertellende. Njili'na iyo ontkent dat er dagelijks hanengevechten worden gehouden, maar wat de andere bewering van den vreemdeling betreft dat hij tegen Tjina ten strijde wil trekken, dat is waar. I La Galigo, zegt hij, is onbeschoft, hovaardig enz. [20] en daarom wil hij hem bestrijden. I La Galigo nodigt hem tot een hanenkamp uit.
69 „Hoe kan ik dat doen", zegt Njili'na iyo, „ik sta op het punt naar Tjina te gaan". Als hij van Tjina terug is, dan gaarne. „Kent gij Tjina, vreemdeling?" De „vreemdeling" is er éénmaal geweest. „Hoe ziet I La Galigo eruit?" „Hij gelijkt op mij als twee druppels water". Njili'na iyo pakt uit wat hij met het gehele nest van I La Galigo zal doen, hij zal Sawerigading den grond onder het paleis

[17] Dit als staaltje hoe er met getallen gegoocheld wordt.

[18] Naar de beschrijving is dit een wijk van de hoofdplaats Sunrariadja of Adjatasi'.

[19] Een *casus belli*. Bekend is dat I La Galigo dit recept herhaaldelijk toepast; hij pleegt er dan door zijn eigen omgeving om gelaakt te worden. Hij is er zelfs om berucht.

[20] De gewone gegronde grieven tegen I La Galigo waarvan echter op dezen tocht niets blijkt.

laten vegen enz. Ten slotte laat hij zich overhalen een partij op het
70—73 hanenperk te spelen. Beschrijving. Eén der 70 prinsen stuurt op een conflict aan door te chicaneren en onthult meteen dat hij van Tjina is. Njili'na iyo valt van schrik haast onderstеboven. Weldra
74—78 is het gevecht in vollen gang. I La Galigo vraagt aan zijn raadsman La Pamusurĕng: „Moeten wij hier blijven of zullen wij teruggaan naar de schepen?" — „Teruggaan naar de schepen en morgen met frissen moed weer beginnen", luidt het antwoord. La Sulolipu maakt de gesneuvelden weer levend. [21] Op den terugtocht naar de schepen wordt men door die van Sunrariadja achtervolgd. Aanvoerders van Sunrariadja sneuvelen, neven van I La Galigo worden gewond. Hij zelf raakt met Njili'na iyo slaags. Een neef brengt hem schielijk onder zijn pajung waar hij veilig is. De gewonden worden alweder door La Sulolipu genezen door een aangekauwde sirihpruim op hun wonden te leggen. Dit middel is door zijn grootvader La Pangorisĕng van diens vader Batara Guru geërfd met bijbehorende spreuk, van La Pangorisĕng geërfd door zijn vader La Pananrāng en van dezen weder op hem overgegaan.

79—80 Aan boord vindt men de beide ooms die niet mee aan wal zijn geweest. Er wordt een drinkgelag gehouden om zich wat op te beuren.

81 Den volgenden morgen gaan die van Tjina aan wal met hun gehele macht. Er volgt een zeer uitvoerige beschrijving van den oorlog. Zij onderscheidt zich niet van de beschrijving in andere verhalen en herhaalt zich telkens. Slechts enkele punten zullen eruit worden aangestipt.

82 Staande op een zijden doek op een steen roept La Pananrāng Schepper en Heer der Onderwereld aan: zo hij verkeerd gehandeld heeft dat hij dan gedood worde, zo niet, mogen zij dan het land van Njili'na iyo verwoesten, zijn vrouw en kinderen meevoeren en zijn land een ander heer krijgen. I La Galigo blijft op zijn schip
83 achter, wenende omdat hij mee wil vechten en La Pananrāng het hem verbood.

[21] Dit geschiedt op de geijkte wijze. Batara Guru heeft deze wetenschap aan Sawerigading overgedaan. Feitelijk is hij de enige, bekwaam om haar toe te passen. 't Komt wel eens voor dat hij zijn meest vertrouwde raadsman La Pananrāng het opdraagt. Hier geschiedt het door La Sulolipu, diens zoon, een uitbreiding van de bevoegdheid die elders niet voorkomt en ook in strijd is met de uitzonderlijke positie waarin Sawerigading verkeert ten opzichte van zijn grootvader. Dat Batara Guru zijn geheime wetenschap ook aan anderen zou hebben gegeven, wordt nergens vermeld.

We Tĕnriabĕng ziet uit het hemelvenster, zij ziet I La Galigo tranen storten en krijgt medelijden met hem. Zij zegt haar echtgenoot omlaag te gaan met hemelse legerscharen om haar neven bij te staan en hem een middel te geven waardoor de strijd ineenzakt. Wil hij dat niet dan eist zij echtscheiding. [22] Rĕmmangrilangi' moet lachen wijl hij volkomen bereid is te gaan. De hemelketting wordt los gemaakt, de hemeldeur wordt geopend en de legerschaar gaat met den regenboog omlaag tot op het midden van I La Galigo's schip, waar men te noen aankomt, zij blijven onzichtbaar, doch Rĕmmangrilangi' spreekt hem toe. I La Galigo biedt sirih aan,
85 waarop Rĕmmangrilangi' zich zichtbaar maakt en het doel van zijn komst mededeelt. Hij geeft I La Galigo ringen, als hij die aan-
86—98 doet, zal een netelregen neerdalen op zijn vijanden enz. Rĕmmangrilangi' stijgt weer omhoog naar den Hemel. I La Galigo gaat in groot ornaat met alle zojuist ontvangen wonderwapens aan en met zijn leger en de hemelscharen aan land. De eerste aanval richt zich op Gosabarĕ'. Als een aanvoerder van Sunrariadja sneuvelt wordt er met zijn kop rondgedanst. I La Galigo vecht persoonlijk mede, de ooms dringen hem snel naar zijn beschuttende pajung. La Pananrāng spreekt op een kritiek ogenblik een spreuk uit waardoor de vijanden verstrooid worden. Gosabarĕ' wordt ingenomen, Walinon en Batumani volgen.

99— I La Galigo brengt op de geijkte wijze zijn gesneuvelde dapperen
105 tot het leven terug. De strijd wordt met vernieuwe kracht voortgezet. I La Galigo treedt bij herhaling onder zijn pajung uit, vecht dapper, loopt gevaar en wordt dan door de ooms weer naar zijn pajung teruggedreven. Het laten herleven van gesneuvelden heeft meer dan eens plaats.

106— Die van Sunra blijken ook over het middel een netelregen te
114 laten neerdalen te beschikken. Njili'na iyo vecht verwoed. Eindelijk nadat er onder beide partijen een grote slachting is aangericht wordt hij gevangen genomen. Er wordt hem een ijzeren halsband om den hals gelegd, zijn handen worden gebonden, zijn oorlogskleding wordt hem afgenomen, hij weent denkende aan vrouw en kinderen
115— en allen die hem ontvallen zijn. Die nog met hem zijn wordt ge-
117 vraagd of zij zich willen onderwerpen. Zij vragen hen liever naar

---

[22] Een bedreiging waarmee zij steeds voor den dag komt als zij niet onmiddellijk haar zin krijgt.

het Zielenland te doen oversteken. De strijd begint weer, de Sunraers worden afgeslacht, de laatst overgeblevenen onderwerpen zich; zij drinken *tuwak*; roeren daarin hun krissen om en geven die af. La Pananrāng zegt dat zij in hun land mogen blijven, hij zal een opziener over hen aanstellen, zij moeten geregeld huldegiften opbrengen.

I La Galigo zegt de hemelmonsters te verdwijnen. Zijn dapperen mogen het paleis van Njili'na iyo plunderen, de vier broedervorsten mogen meedoen. De hemelse hulptroepen nemen afscheid. Hij trekt naar het paleis. Njili'na iyo laat hij naar zijn schip brengen en aan de mast vastbinden.

118 Allen in het paleis jammeren, slaan zich op de borst, wringen de handen, 't is een hartverscheurend schouwspel.

I La Galigo gaat het kostbaar ingerichte paleis binnen, er staan 300 vechthanen in gouden kooien. Welompabarĕ' gilt: „De dochters van Njili'na iyo worden geroofd." — „Jammer niet", zegt La Pananrāng, „bij uw geboorte is door de goden beschikt dat gij met uw dochters geroofd zoudt worden". Zij zwijgt. I La Galigo doet de ronde van het paleis (beschrijving). Welompabarĕ' begint opnieuw: „Waarom, Njili'na iyo, zijt gij niet dadelijk doorgegaan, nu moet gij dood van schaamte leven." Als La Paladjarĕng en La Pamusurĕng allen in het paleis horen jammeren, zeggen zij boos dat gejeremieer te staken. Maar I La Galigo zegt: „Laat haar uiting geven aan haar smart. Zij zullen in Tjina gekomen het voedsel dat haar wordt geboden niet eten, zij moeten haar land verlaten, Welompabarĕ' zal haar schoonzoons niet terug zien, zij zijn gesneuveld, haar echtgenoot is geboeid, haar land verwoest. Ik ben bedroefd, haar ziende." De dochters zouden ook dood willen zijn.
120 De hofmeesteressen zouden zich voor haar willen offeren. Het landvolk spreekt in gelijken geest.

I La Galigo laat de schatkamers uithalen; allen mogen ervan
121 nemen wat zij willen omdat zij hun leven hebben willen geven. De
122 verdeling der goederen doet Welompabarĕ' opnieuw in tranen uitbarsten. La Pamusurĕng en La Paladjarĕng maken intussen een opmerking over de schoonheid der hofmeesteressen, wat hun een berisping van I La Galigo op den hals haalt. „Denkt aan uw eigen vrouwen en kinderen!" De aftocht naar het schip zal beginnen; op last van La Pananrāng moeten aan Welompabarĕ' en haar dochters draagstoelen worden aangeboden.

123— I La Galigo geeft zijn hoogste medewerkers: de 4 gebroeders-

124 vorsten, de 70 prinsen landen als beloning. [23] Maar de 4 vorsten wijzen geschenken af. Hij wijst We Tjammumpulĕng die een zuigeling heeft en We Paweroi die een kind verwacht als vorstelijke zoogmoeders aan voor het geval Karaengtompo' voorspoedig zal bevallen. [24] Zij zullen dus in Pudjananting achter worden gelaten. Krijgt Karaengtompo' geen kind en bevalt één zijner echtgenoten in Tjina, dan zullen zij in Pudjananting worden opgehaald en naar Tjina gebracht.

125 I La Galigo gaat aan boord.

126 De vloot vaart weg, na zeven etmalen is men in Pudjananting. To Palaguna laat offerbuffels slachten en een offer aan de zee van de samenstelling zoals I La Galigo begeert (eieren, sirih, rijst) brengen. De *puwang matowa* moet de versieringen aanbrengen als bij het inhalen van een vorstelijken gast gebruikelijk. Een maal 127 wordt in gereedheid gebracht. We Bĕrriadji vraagt To Palaguna hun gezamenderhand verkregen goederen in tweeën te delen, zij wil haar deel aan I La Galigo aanbieden als losprijs van haar broeder, La Punna wijst haar plan met klem van redenen af.

128— Beschrijving van den intocht van I La Galigo met groot gevolg.
129 La Pananrāng fluistert hem toe dat hij het paleis niet verder moet binnengaan dan tot het voorvertrek. Karaengtompo' moet hem daar tegemoet komen [25].

130 Maar Karaengtompo' wenst zich aan deze vernederende behandeling niet te onderwerpen, zij blijft in haar kamer. Op aandringen van haar moeder gaat zij naar de *djadjarĕng* (voorvertrek), diep 131 beschaamd dat zij geroepen is en neemt op de *lamming* (ceremoniële rustbank) alsdan plaats. 't Wachten begint I La Galigo te vervelen en hij loopt naar binnen, vraagt Karaengtompo' haar gelaat hem toe te wenden, zij wenst dat niet te doen en schreit stil vóór zich heen.

132 De neven maken een grapje over het geval. Twee neven brengen

---

[23] Dit zijn meest landen waar hij niets over te zeggen heeft en 't is dan ook niet meer dan een bewijs van hoge tevredenheid. De schijn wordt echter voortgezet met het gezegde dat zij in die landen heer en meester zullen zijn maar moeten opkomen als hij in het nauw zit.

[24] Uit het vroegere gezegde is duidelijk dat daar nu nog geen sprake van kan zijn.

[25] Tegen den regel. Ten rechte moet de bruidegom tot haar gaan. Vanwege zijn afstamming van den *manurung* moet in dit geval de omgekeerde orde gevolgd worden. Hieruit vloeien de na te noemen moeilijkheden voort.

I La Galigo een boodschap van La Pananrāng over dat hij maar moet gaan slapen; de 70 neven zullen den nacht wel in het paleis doorbrengen (en het ervan nemen), hij en La Masagoni gaan naar de schepen. I La Galigo geeft de boodschap mee terug of de ooms
135 ook ten paleize willen blijven overnachten. Zij laten zich verbidden. — Hij brengt haar naar de slaapkamer maar zij wil aanvankelijk nog niet van hem weten; eindelijk geeft zij toe enz.

137 Het paar blijft tien dagen binnenskamers, Karaengtompo' zwijgt nog steeds. De 70 prinsen worden onrustig, zij verlangen naar de
138 dierbaren die zij in Tjina hebben achtergelaten. I La Galigo komt uit de slaapkamer, Karaengtompo' is nog te verlegen hem aan te zien (zoals behoort), steeds denkende aan het verkeerd han-
139 delen harer ouders. Er komt weer een deputatie bij I La Galigo om te vragen of hij nu eindelijk zal vertrekken. — Hij wil pas het volgend jaar gaan, zij mogen naar Tjina doorvaren. Zo gaat het nog een tijd door. La Pananrāng laat dagelijks aan I La Galigo die zich in de slaapkamer opsluit vragen wanneer men verzeilen zal. Hij moet met zijn vrouw buiten komen, daar staat een grote menigte die hem pressen wil te vertrekken. Als het paar op aandringen van haar moeder zich vertoont, zijn de 70 prinsen verrukt van haar schoonheid. Allerlei gesmoezel; alleen We Tĕnrigangka is nog schoner; de jaloerse I We Lamputje legt het geheel tegen haar af, is de algemene mening. Alleen I We Tjudai, toen zij nog jong was, is met haar te vergelijken. Maar ooms en neven vertrekken zonder iets bereikt te hebben en Karaengtompo' houdt zich afgewend en zwijgt. Dan is hij reeds drie maanden in Pudjananting.

148— We Bĕrriadji begint van voren af aan over haar broer en gezin
151 te klagen, zij wil I La Galigo weder vragen barmhartig te zijn. Haar echtgenoot dient haar heftig van repliek. Nieuwe aandrang van zijn familieleden weert I La Galigo af met te zeggen dat Karaengtompo' nog steeds zwijgt; als hij antwoord krijgt zal hij naar Tjina gaan. Als alle grote heren naar de schepen zijn teruggekeerd begint Karaengtompo' eindelijk te spreken, „'t Is niet uit boosheid dat ik niet antwoordde, maar uit schaamte dat mijn ouders mij ontboden".

152 Als We Bĕrriadji en To Palaguna samen zijn houdt zij overnieuw een pleidooi om clementie voor Njili'na iyo, door hem uitvoerig beantwoord en afgewezen. „Bedenk", zegt hij, „al wat gij zegt
153 wordt door den wind aan Sawerigading overgebracht. Alle slechte woorden, door uw broer gesproken, hoort hij; als een haar knapt

in den Hemel, als porselein tegen elkaar stoot in de Onderwereld, hij hoort het". [26]

I La Galigo blijft met Karaengtompo' in de slaapkamer. Als hij zeven maanden in Pudjananting is geweest worden de 70 prinsen
154 in toenemende mate ongeduldig. Hij komt fraai gekleed naar het
155 voorhuis. Weer wordt hem de vraag gedaan wanneer hij zal scheep
156 gaan. Sawerigading zal naar de vloot uitzien met een bewogen hart. „Gij verkort zijn leven", zeggen zij. I La Galigo wil nog tot het volgende jaar in Pudjananting blijven. De 70 prinsen gaan naar de schepen terug. Morgen zal hij met hen meegaan naar Tjina, zegt hij na lang gepeins. De neven vertrouwen de zaak nog niet, zij dringen er bij La Pananrāng op aan zijn neef te gaan vermanen.
159 De volgende morgen gaan La Pananrāng en La Masagoni naar het paleis, I La Galigo laat zich nog niet zien. De eerste zendt zijn zoon La Sulolipu naar de slaapkamer om I La Galigo te wekken. Hij komt buiten, La Pananrāng spreekt hem gestrengelijk toe. „Als gij nu niet meegaat naar Tjina gaan wij vooruit en zullen uw ouders inlichten enz.".

161 I La Galigo geraakt in tweestrijd. Eerst als La Pananrāng driemaal gesproken heeft zegt hij: „Vindt gij goed dat Karaengtompo' meegaat?" — De ooms maken geen bezwaar maar hij moet wel bedenken dat hij zijn vier echtgenoten in Tjina beloofd heeft dat zij zijn enige echtgenoten zouden zijn. Als hij nu met Karaengtompo' aankomt zullen zij misschien scheiding vragen en het einde zal zijn
162 dat Karaengtompo' van hem eist met haar terug naar Pudjananting te gaan. Dat zal Sawerigading niet willen en dan moet zij alleen gaan. Zij gaan voort de onheilen te schetsen die uit zijn koppigheid zouden voortvloeien. Karaengtompo' wordt verzocht vóór te komen.
164 In haar tegenwoordigheid stelt La Pananrāng aan I La Galigo de vraag: „Wanneer varen wij naar Tjina?" — „Over negen dagen met nieuwe maan". — De ooms keuren dat goed; de bezoekers
166 gaan heen. Karaengtompo' spreekt tot haar echtgenoot een afscheidsgroet, [27] zij vindt het goed tot echtscheiding over te gaan. I La
167 Galigo wil daar niet van horen, hij zal terugkeren. [28] — Zij gelooft

---

[26] Later blijkt dat Sawerigading alle goddeloze taal van Njili'na iyo gehoord heeft.

[27] Hierna zegt zij iets over een tante die door haar man verlaten werd, wat niet bekend is, wellicht het onderwerp van een nog niet teruggevonden verhaal.

[28] Wat hij echter niet doet.

dat niet; eenmaal in Tjina zal hij haar vergeten. „Misschien zult gij 's nachts van mij dromen, maar als gij den volgenden dag opstaat, zijt gij het weer vergeten". Zijn schoonouders verzekert hij dat hij zal terugkomen, maar zonder Karaengtompo' naar Tjina zal
168 gaan. Batara Guru heeft het voor zijn nazaten verboden verklaard de zee over te steken als hun nazaten zwanger zijn. Haar ouder-
169 paar is verheugd hun kind bij zich te houden. We Běrriadji doet een laatste poging bij I La Galigo haar broer Njili'na iyo in Pudjananting te laten. Het antwoord is teleurstellend: niet alleen dat hij haar verzoek niet inwilligt, Njili'na iyo heeft te veel misdreven dan dat hij den dood kan ontgaan. To Palaguna recht-
170 vaardigt die beslissing. I La Galigo troont Karaengtompo' weer
171 naar de slaapkamer. Hij houdt zijn woord niet en blijft weer zeven etmalen in de slaapkamer. De mannen van de schepen komen weer opdagen, zij maken rumoer. Karaengtompo' zegt kalm: „Zij maken
172 rumoer omdat gij gezegd hebt te zullen vertrekken en het niet hebt
173 gedaan. Laat nu de nodige orders geven voor uw vertrek". Nog één nacht brengt hij met haar in het slaapvertrek door en dan is de dag van vertrek daar. Hij haast zich niet. 't Wordt nu te bar. La Pawĕnnari gaat de slaapkamer binnen. De ooms zeggen: „Laat hen eerst nog afscheid nemen!" To Palaguna geeft bevelen met donde-
174 rende stem. De bezoekers gaan weg. I La Galigo roept hen na: „Ik kom straks". Karaengtompo' neemt van zijn familieleden hartelijk en
175 waardig afscheid. — I La Galigo jammert tegen Karaengtompo'. „Teem niet", zegt zij. Hij spreekt tot To Palaguna: „De vorsten van Sunrariadja en Gosabarĕ'[29], alle hun *palili*'s (vazallen) en onderhorigen, alles wat getroffen is door mijn verwoestingen, zijn het bezit van Karaengtompo'; over dat alles worde een hoofd aangesteld. Driemaal 's jaars moeten zij huldegiften opbrengen. Moge haar bevalling voorspoedig zijn.[30] Zij moet van pracht en praal zoals bij een nazaat van Luwu' past, vergezeld gaan".

To Palaguna acht het nodig dat de buik van Karaengtompo' ge-
177 masseerd wordt. Men laat haar zich neerleggen bij de middenpaal van het paleis met het hoofd op I La Galigo's schoot. De vrouwelijke dokter constateerd dat de vrucht drie maanden is, zij heeft al levenskracht. I La Galigo zegt hoe het kind als het levend ter

---

[29] Bedoeld zal zijn: alles wat van hen was.
[30] Er is boven terloops gezegd dat zij zwanger is.

178 wereld komt moet heten als het een meisje c.q. jongen is.[31] Karaengtompo' maakt een grapje over de namen die zij haar kind geven wil.

Met veel moeite, onder geween der vrouwen in het paleis,
179 scheurt I La Galigo zich los. Karaengtompo' houdt zich kalm. Hij
vraagt haar onderrok, als hij die op het schip gebruikt zal het hem
180 zijn of zij bij hem is. Twee neven komen vragen of hij nu eindelijk
181 zal vertrekken. Hij gaat, loopt weer terug, gilt enz. Karaengtompo'
182 dringt erop aan dat hij voort zal maken. Beschrijving van den tocht van paleis naar schip.

183 De vloot met I La Galigo aan boord kan eindelijk wegvaren. Na tien etmalen varens komen de vier broedervorsten op het vlaggeschip om afscheid te nemen; zij willen met hun smaldelen naar hun landen terugkeren. I La Galigo ligt in zijn hut te slapen, hij heeft zich op de reis nog niet vertoond. La Pananrāng wekt hem en deelt
184 hem mede dat de vier vorsten buiten wachten om afscheid te nemen. Hij zegt hen allen rijkelijk te bedanken; als zij in hun land zijn uitgerust moeten zij naar Tjina komen om aan hanengevechten deel te nemen. La Pananrāng zegt het viertal maar niet naar binnen te gaan. I La Galigo ligt met hoofd en voeten als buiten Westen; verteerd door verlangen naar Karaengtompo'.

185 Na dertig etmalen komt de vloot ter hoogte van Sabamparu (onder Tjina). De beide ooms gaan I La Galigo roepen. Hij doet alsof hij niet hoort en roept ten leste: „Hier is de vorst van Pudjananting. Eten jullie maar alleen! Ik zal wel in Tjina eten met We Tĕnrigangka, zij zal mijn ziekte van verlangen naar Pudjananting genezen". De ooms worden er tureluurs van.

Op een morgen staan Sawerigading en echtgenote op. Te noen komt de vloot aan. I We Tjudai laat de *puwang*'s van Tjina en van Sabang ontbieden om alles voor den intocht gereed te maken.
186 Het echtpaar begeeft zich met hun dochters en de vrouwen der 70 prinsen op weg naar de rivier, zonder ceremonieel. Zij gaan aan boord, Sawerigading ziet tot zijn teleurstelling zijn zoon niet, hij zoekt hem in zijn hut op en is bedroefd dat hij er als een zieke uitziet. De ooms stellen gerust, hij is niet ziek, maar verlangt naar
187 Karaengtompo'. Zij vertellen van hun verblijf in Pudjananting. Sawerigading prevelt een spreuk waardoor hij zijn zoon losmaakt

---

[31] Later zal blijken dat het een jongen is. Veel later wordt Karaengtompo' een dochter geboren die dan den opgegeven meisjesnaam krijgt.

van Karaengtompo'. I La Galigo staat op met een gezicht van oude lappen, men is er ontdaan van. Hij grijpt We Tĕnrigangka bij den arm, La Tĕnridolong en La Tĕripalĕ' gaan bij hun echtgenoten We Tĕnridio en Tĕnribalobo zitten. I We Lamputje zegt, op I La Galigo ziende, terzijde: „Wat moet die parel van Pudjananting
188 schoon zijn!" De beide anderen, We Tĕnrialle en Radjingrisompa, denken er ook zo over. I We Lamputje troost zich met de gedachte dat Karaengtompo' niet schoner dan We Tĕnrigangka kan zijn. La Pamusurĕng en La Paladjarĕng beschrijven opgewonden Karaengtompo's schoonheid. I We Lamputje zegt nijdig: „Waarom zijt gij dan niet in Pudjananting gebleven?" — „'t Heeft moeite genoeg gekost I La Galigo mee te krijgen!"

189 I La Galigo geeft zijn beide neven een knipoogje, zij zwijgen dadelijk. Sawerigading wil weten hoe Karaengtompo' er uitziet. La Pananrāng en La Masagoni geven een enthousiaste beschrijving; zij gelijkt op We Tĕnriabing en op I We Tjudai. Beiden doen nog nadere mededelingen over het vertrek van Pudjananting; I La Galigo was er bijna niet toe te bewegen. Bedenk eens, drie maanden waren wij in Pudjananting zonder dat zij iets zei of haar gezicht liet zien. Wij zijn toen in groot gezelschap naar het paleis gegaan, hebben haar geschenken aangeboden, toen begon zij te praten. I We Tjudai vraagt of zij arm is dat zij goederen wilde. — Neen, zij is geen arme prinses en enigst kind harer ouders. — Sawerigading merkt op dat zij zo deed omdat zij een afstammeling van den Hemel huwde. [32] — La Pananrāng en La Masaguni vertellen nog dat Karaengtompo' drie maanden zwanger was toen zij vertrokken. Sawerigading is verheugd over wat hij te horen krijgt.

190 La Tĕnriranrĕng en La Makkasau' komen I La Galigo begroeten. Sawerigading vraagt zijn zoon den oorlog in Adjatasi' te beschrijven. Hij doet dat ongeveer op de zelfde wijze als boven, en haalt o.a.
191 de woorden van Njili'na iyo aan dat deze tegen hem wilde oprukken
194 omdat hij onbeschoft was. Dat brengt Sawerigading aan het lachen.
195 Hij en I We Tjudai vragen waar Njili'na iyo en zijn vrouw en kinderen nu zijn. — Hij is aan de mast vastgebonden; de anderen bevinden zich midscheeps. I La Galigo verzoekt La Pananrāng en La Masagoni Njili'na iyo, vrij van banden, vóór Sawerigading te geleiden, en aan La Sulolipu en La Pawĕnnari zegt hij de vrouwen

[32] Waaruit voortvloeide dat zij naar haar bruidegom toe moest gaan, zie boven.

te laten komen vóór I We Tjudai. Zij bieden een triesten aanblik, allen storten tranen en gaan diepgebogen. Welompabarĕ' doet zoals zij reeds in Pudjananting gedaan heeft; zij vraagt haar en haar kinderen te doorsteken, haar gevolg jammert. I We Tjudai is door ontferming bewogen, zij smeekt haar echtgenoot aan dien wens niet toe te geven, zij hebben geen schuld. I La Galigo schikt zich naar zijn wil.

196 Sawerigading volgt haar smeken, de vrouwen zullen niet gedood worden, zij zijn onschuldig. Hij geeft order Welompabarĕ en haar dochters met staf van bedienden naar het neergedaalde paleis Tĕkkalalla' te brengen om aldaar te wonen, zij moeten daar door hovelingen met rust gelaten worden. [33]

Wat Njili'na iyo betreft, hij moet onder de tamarinden [34] vastgebonden worden, daar moeten hem de lappen vlees uit het lijf gesneden worden tot aas voor de honden.

Als Welompabarĕ' deze uitspraak van Sawerigading hoort, begint zij luide te jammeren en roept weer haar te doden. Sawerigading
197 tracht haar te kalmeren, hij zegt dat de wijze beschikkingen der godheid zó zijn. Aller ogen zijn op Njili'na iyo gericht. Verschillende personen spreken hem honend toe, de woorden waarmee hij vroeger de verwoesting van Tjina aankondigde, herhalende. [35]

Het volk stroomt naar de rivier, men verheugt zich I La Galigo en zijn krijgsmakkers in levenden lijve terug te zien. De *puwang matowa* komt hem, litanieën zingende, tegemoet, met haar volgelingen *bissu*-gerei hanterende.

198 Sawerigading, I We Tjudai, hun kinderen, de 70 prinsen gaan met I La Galigo aan wal. Tot Panrita Ogi' en Sĕttiriwarĕ' zegt hij Welompabarĕ' met de haren naar Tĕkkalalla' te geleiden. De stoet stelt zich in beweging en begeeft zich naar het paleis, de *puwang*
199 *matowa* zingt weer litanieën. (Beschrijving). We Tĕnriabang heeft zich boven aan de trap opgesteld, gerooste rijst over den overwinnaar strooiende; zij gaat hand in hand met haar kleinzoon naar
200 binnen. (Beschrijving). Njili'na iyo is opgesteld bij de hoofdpaal van het huis. I La Galigo houdt zich bij We Tĕnrigangka op.

---

[33] Tĕkkalalla' is het paleis van Tĕnribalobo. In volgende verhalen woont zij daar nog; van Welompabarĕ' wordt verder niet gerept.

[34] Plaats waar de hanengevechten gehouden worden; in dit geval executieterrein; men heeft van uit het paleis het gezicht daarop.

[35] Het bovenstaande speelt zich aan boord af.

Sawerigading geeft La Pananrāng opdracht het hout waaraan hij zal vastgebonden worden op te richten vóór het paleis. Alle mensen van de plaats en van de omtrek worden opgeroepen bij de uitvoering van het vonnis tegenwoordig te zijn. Zijn vlees en botten moeten uitgestrooid worden tot aas van de honden. Zó vergaat het den man die geen Hemel boven zich erkende. De menigte rilt en beeft. De toebereidselen tot de berechting worden getroffen als door Sawerigading aangegeven. De omroeper maakt bekend dat in den morgen van den volgenden dag het vonnis zal worden voltrokken. Dat allen dan komen met wapens om Njili'na iyo te houwen, te kerven en te villen en zijn vlees voor de honden te werpen.

Heil!

R. A. KERN.

NAAMLIJST[1]

1. DATU PATOTO' TO PALANROÉ SANGIANGÉ LA PUWANGÉ, de Schepper.
2. DATU PALINGÉ', gade van 1.
3. BATARA GURU MA'DEPPAÉ RI LAPPA'TELLANG LA TOGE'LANGI', MANURUNG in LUWU', zoon van 1 en 2.
4. (WÉ NJILI'TIMO') TOMPOÉ RI BUSA ÉMPONG SOLA SINRANGENG LAKKO NADULU WÉLOMPALODJANG, echtgenote van 3.
5. BATARALATTU', zoon van 3 en 4.
6. WÉ DATUSENGENG van TOMPO'TIKA', echtgenote van 5, dochter van 7 en 8.
7. TURU'BÉLAÉ MANURUNG in TOMPO'TIKA' LA URUMPESSI TO ULUWONGENG van SAWANGMÉGA.
8. WÉ PADAULENG van TOMPO'TIKA', uit de Onderwereld, echtgenote van 7.
9. SAWÉRIGADING LANGI'PAÉWANG (LA MA')DUNGKELLENG LA TAPPU' TOAPANJOMPA PAMADENGLETTÉ LAWÉ OPUNNA WARE', zoon van 5 en 6, oud-vorst van Tjina.
10. I WÉ TJUDAI DAÉNGRISOMPA PUNNA BOLAÉ RI (I) LA TANÉTTÉ.
11. LA SATTUMPOGI', vader van 10, oud-vorst van Tjina.
12. WÉ TENRIABANG MA'LANGKANAÉ RI LATIMODJONG, echtgenote van 11.
13. I LA GALIGO TO BOTO' SENRIMALANGI' TO SESSUNGRIWU' TO SINAPATI TO PADAMANI SANGADJIWÉRO I LA SÉMAGA, vorst van Tjina, zoon van 9 en 10.
14. WÉ TENRIDIYO BATARI BISSU, dochter van 9 en 10.
15. TENRIBALOBO, dochter van 9 en 10.
16. TENRIAWARU DAÉNG PARAGA-RAGA RI TJINA, dochter van 9 en niet genoemde moeder, echtgenote van ...[2]
17. LA TENRIDOLONG DATUNA (OPUNA) SOPPÉNG RI ADJA, echtgenoot van 14 en neef.
18. LA TENRIPALE' OPU LAMURU, echtgenoot van 15 en neef.
19. I TO TJIMPAU LA MA'SANIRA, vader van [I WÉ TJIMPAU] echtgenote

---

[1] N.B. in de namen wisselen *o* en *u*, *i* en *é*.

[2] [Echtgenoot wordt niet genoemd. Dit is CHECK; Tenriawaru is de dochter van CHECK - SK.]

van 9.[3]

20. WÉ TENRIABÉNG DAÉNGMANUTE' BISSURILANGI', in den Hemel, tweelingzuster van 9.
21. WÉ ATINGLANGI', hofdame van 20.
22. GUTU'TELLINO REMMANGRILANGI' TO LETTÉILE' LA PUNNA LANGI', vorst van den Hemel, echtgenoot van 20.
23. PALISULANGI', dienaar van 22.
24. LA MA'KARAKKA, oudste zoon van 22 en 20.
25. WÉ TENRIOLLÉ I DA BATANGENG DATUNA SABANG, echtgenote van 13 en nicht, dochter van 26.
26. LA MA'KASAU' TO SABANG, vader van 25, broeder van 10.
27. LA TENRIRANRENG PANRÉPATANGA' OPU BARINGENG (?) OPU LAGUSI, vader van 52, broeder van 10.
28. WÉ DUPPASUGI' TO LAGUSI, echtgenote van 27.
29. I WÉ LAMPUTJÉ (WÉ UTJÉ) DATUNA (TO) PATJING **WÉ DATU-**[4]
30. RADJÉNGRISOMPA WÉ TAPPU'ARA, echtgenote van 13.
31. WÉ (I) TENRIGANGKA van SIRIGADING DATUNA TÉMPÉ, echtgenote van 13.
32. TO APATUNRU, oude raadsheer van Tjina.
33. TO ANAKADJI, idem.
34. LA PANGORISENG TO PANANRÂNG, vader van [36-SK], halfbroeder van 5.
35. WÉ **PALIPANGENG**, echtgenote van 34.
36. LA PANANRANG TO SULOLIPU van TAKKÉBIRO, eerste raadsman en plaatsvervanger van 9 en neef, zoon van 34.
37. LA MA'SAGONI TO APÉMANU'[5], 2e raadsman, idem.
38. MA'TANGILUWU', echtgenote van 36.
39. TENRILENNARENG DAÉNGRISOBU PUNNA LIPUÉ RI MARANGKABO, echtgenote van 37.
40. PANRITA OGI', gezel van 9 en neef.
41. ADJENG RI TJINA, idem.
42. SETTI RI LUWU', idem.

---

[3] Ook: Toasarani, l. Toasanira; de naam betekent: vader van La Ma'sanira; vergissing voor La Ma'sanira, de vader komt niet voor.

[4] [De laatste regel van de pagina; breekt af maar vindt geen vervolg op de volgende - SK.]

[5] Ook To Lompo, niet juist.

43. SETTI RI WARE', idem.
44. LA SULOLIPU van MARIYO LETTÉ' MANGKAU' SINAUNGPADJUNG TO LOMPO PANGIWI van KAWUKAWU en TAKKÉBIRO, zoon van 36, neef van 13.
45. LA PAWENNARI van MARANGKABO LA MA'PÉMANU', oudste kind van 37, neef van 13.
46. TO TENRIALA van WAGÉ, eerste hoveling van Txmpx.
47. LA PAMUSURENG (LA MUSU') TO RUKKAPOTI DATUNA LADJU, hoofdraadsman van 13 en neef.
48. LA PADJADJARENG TOAPASESSUNG OPUNA (TO) WÉNGENG, hoofdraadsman van 13 en neef.[6]
49. I DA PASESSUNG, echtgenote van 48.
50. LA POSI'TANA TO MENRE', neef van 13.
51. LA PALUTURENG (en PALUTURI) van BARINGENG, idem.
52. LA PADUWAI van TÉYAMUSU' TOALALAI van BEKKENGPUTÉ en BUKI'TENGA en SABAMPARU, zoon van 27, neef van 13.
53. DAÉNGMAMALA TO LAMPOKO, neef van 13.
54. DAÉNGSIDJERRA TO WATA, idem.
55. DAÉNGSIUTÉ van LIMPOMADJANG, idem.
56. LA PABABARI (LA BABA) TO KAMPIRI, zoon van 26, idem.
57. LA PAÉRONGI TO MULADATU van TJINA RI LAU', idem.
58. LA MA'DANATJA van PALAGUNA, idem.
59. DAÉNGMA'PATA, idem.
60. LA TENRILUTUNG I, een aanvoerder van Tjina, idem.
61. DATU LA ÉNRÉ' van TJINA RI ADJA, idem.
62. SI'DAMANASA TO WÉNGENG, zoon van 26, idem.
63. LA WIRARATU van SABAMPARU, idem.
64. TOALONRAÉ van DJAWIDJAWI, idem.
65. LA MA'PASORI, idem.
66. LA MA'PATJONGA I, idem.
67. LA PATINELLENG, idem.
68. LA MA'PAONANG, idem.
69. DATU LA OLLÉ, idem.
70. TO LAROMPO, idem.
71. BANJA'PADUPPA, vazal van 9.
72. LA TENRISOKI, neef van 13.

---

[6] Herhaaldelijk foutief To Rukkapoti genoemd.

73. LA TENRIATA, idem.
74. LA WANIYAGA, idem.
75. LA TENRIAKKE' I, idem.
76. DAÉMPALII, idem.
77. PUWANG van WARE'.
78. PUWANG van TJINA.
79. PUWANG van SABANG.
80. AMPÉRITJINA, kamenier van 10.
81. WÉ SULOULENG, een schone in Tjina.
82. WÉ TENRILÉKE', voorname hofdame van 9.
83. TALETTE'LANGI', bode van 13.
84. TALETTU'LIPU, idem.
85. PAREMMA ELLUNG, een god in den Hemel.
86. LA MA'PANIPI van LAPI'ELLUNG, idem.
87. POLALENGÉ TODJAMPULAWENG, uit den Hemel neergedaald.
88. POLALENGÉ ANJUWARA LAKKORITUNGO, idem.
89. I LA GONGKO(NA) LA PITUREPPA RI WAWO ALE', omroeper op de vloot.
90. UNGA WÉ MADJANG, hofjuffer.
91. TINGO WÉ ADJI, idem.
92. LETTÉSIBALI PUNNA LIPUÉ RI BUKKENTJAWA en BATUPUTÉ, een klein vorst.
93. LA SENGENGKAU' I TO PADENGENG van BATUPUTÉ, broer van 92.
94. I LA PADENGENG, zoon van 93.
95. LETTÉ MANGKAU' van AROBIRING, broer van 92 en 93.
96. ATJINGSIBALI van MÉNÉ'SIYA, broer van 92, 93 en 95.
97. LA ODANGRIWU', zoon van 92.
98. BATARAKUNÉNG, echtgenote van 95.
99. TJENRARA OLLING WÉ TENRISODJA, echtgenote van 96.
100. TO TENRIODANG, vader van 101.
101. LA TENRIODANG TO PALAGUNA TO RUPAMÉGA PUNNA LIPUI SUNRA RI LAU' en KESSIMANI, vorst van PUDJANANTING.
102. WÉ BERRIADJI, echtgenote van 101, jongere zuster van 120.
103. KARAÉNGTOMPO' DETTIYA ANRIMA DAÉNG MA'LINO (WÉ LINO), dochter van 101 en 102.
104. TO LINROIDJENG, raadsheer in PUDJANANTING.
105. TOAPAWARENG, raadsheer van PUDJANANTING.
106. TO TENRIGILING, idem.

107. TOAPÉSILI, idem.
108. TO TENRIAPPANG, idem.
109. TO TEMMABILE', idem.
110. WÉ TEMMABILE'[7], dochter van 109, hofdame van 103.
111. WÉ SIYALANGI', idem.
112. WÉ SIRATI(NA), idem, ook: bij 13.
113. SINGKERRU'UGI' MA'SAGALAÉ, a.s. dochter van 103.
114. LA MA'PANGANRO van SUNRA RI ADJA LA MAKARUMPA van GOSABARE' DAÉNG PABÉTA van ADJATASI' DAÉNG KALALLA' van PUDJANANTING, a.s. zoon van 103.
115. PUWANG van SUNRA RI LAU', *puwang ma'towa* van Pudjananting.
116. PUWANG VAN KESSI.
117. LA SENGENGLETTÉ TO PAWÉROI van WAWOMÉGA, *dewata*, vader van 100.
118. GURU RI SELLENG, Heer der Onderwereld.
119. LA WADJOLANGI', wachter van Marapettang.
120. NJILI'NAIYO TO BALAONJI' DATUNA (OPUNA) SUNRA (RI ADJA) en ADJATASI'.
121. WÉLOMPABARE', echtgenote van 120.
122. LA BALAONJI' DATUNA SUNRA en ADJATASI' SENRIMALANGI', eerste zoon van 120, sneuvelt.
123. LA SÉSÉILE' van GOSABARE' LA PABÉYANGI', tweede zoon van 120, sneuvelt.
124. LA TENRIBÉTA MOLOI MUSU' van SUNRA RI ADJA of ADJATASI', jongste zoon van 120, sneuvelt.
125. SINAUNGPAGE' TENRIBALII MOLOI MUSU' van *idem*, al. LA TEMMUPAGE', tweelingbroer van 124, sneuvelt; ook: v. BATUMANI.
126. LA TENRILÉDJA ULUBELLOÉ van BATUMANI, GOSABARE', ADJATASI', neveu van 120, sneuvelt.
127. PASOTELLARI van WALINONO, neveu van 120.
128. LA SENGEMPONGA, aanvoerder in SUNRA RI ADJA, sneuvelt (tweemaal).
129. SENRIMAUNRU' PUNNA LIPUÉ RI TAWANGLANGI', neveu en schoonzoon van 120, sneuvelt.
130. TOAPAMADE', hoveling van 120.
131. LA MA'PAMADE', zoon van 130.

---

[7] of °*bine*', foutief.

132. LA TENRITÉTÉ MOLOI MUSU' van ADJATASI', een aanvoerder.
133. LA TEMMA'SÉ'SÉ' (of: LA TENRISÉ'SÉ'), aanzienlijk staatsdienaar van 120, zoon van 134.
134. TO TENRIALA, vader van 133.
135. LA TENRIAKKE' II, broeder van 133, zoon van 134.
136. LA TENRITIPE' TOAMPARANI, aanzienlijk hoveling in SUNRA RI ADJA.
137. SIMPUANG TASI' TO TENRITIPE', vader van 136.
138. LA TENRILUTUNG II, aanvoerder in SUNRA RI ADJA.
139. LA TENRIWÉMPÉNG, idem, sneuvelt.
140. LA TENROADJI, idem, sneuvelt.
141. TO TENRILUTUNG, vader van 138.[8]
142. DATULALAÉ en TOALALAÉ, neveu en schoonzoon van 120.
143. LALLA'PALEPPE', hoveling van 120.
144. LA PATORENG, idem, sneuvelt.
145. BÉLOULANGENG TO LOMPOÉ, troonopvolger van MARASANGING.
146. LA MA'PABUWANG, volgeling van 122, sneuvelt.
147. LA WIDÉRUKKA, volgeling van 125.
148. LA WIDÉLANGI', neveu en schoonzoon van 120.
149. DATU PADENGENG PUNNA LIPUÉ RI LABU'TIKA', aanvoerder in SUNRA RI ADJA, neveu en schoonzoon van 120.
150. LA WÉROILE' van UDJUMPÉRO PUNNA LIPUÉ RI TAWANGLANGI'.[9]
151. LA SAMPÉWALI TO TENRITIPE' II, zoon van 120[10], echtgenoot van 152, sneuvelt.
152. WÉ PAWÉROI DAÉNG MA'SULO (WÉ SULO) PUNNA LIPUÉ RI TAWANGLANGI'.
153. LA TENRIBALI TO PAWAWOI, aanvoerder in SUNRA RI ADJA, sneuvelt.
154. LA MA'PATJONGA II (SUNRA RI ADJA), onderwerpt zich.
155. SALIWUWONGENG, huismeesteres in het paleis van 121.
156. WALÉNRANGLANGI', idem.
157. WÉ TJAMMIMPULENG DAÉNG PATAPPA', dochter van 120, echtgenote van 125.
158. APUNG MANGÉNRÉ', hoofd der bissu's in SUNRENG RI ADJA; ook: ELLUNG MANGÉNRÉ', dochter van 120.
159. APUNG TALAGA (OPU TALAGA, WÉLONGTALAGA), dochter van 120.

---

[8] [Kern schrijft hier 139, hetgeen een vergissing is - SK.]

[9] Waarschijnlijk dezelfde als 129.

[10] Bij de andere zoons niet genoemd.

160. KARAWA OMPO', doktores van het hof in PUDJANANTING.
161. LA WALINONO, vader van 30.
162. TJENRARA ÉDJA, schoondochter van 120.
163. WÉ TABUSOSO, idem.
164. BOTOSIKENNI (°SIKESSI), een bevelhebber op de vloot van Tjina?
165. WÉ SAMOTUWA, hofdame van 103 (Sluit aan bij 111).
166. WÉ SAMOTINRO, idem.
167. WÉ MA'DETTIYA, zoogmoeder van 103 (idem).

R.A. KERN

AANVULLING

op de

CATALOGUS

van de

Boegineesche, tot den I La Galigo-cyclus behoorende handschriften

der

Leidsche Universiteitsbibliotheek

alsmede van die in andere Europeesche bibliotheken

Leiden
1999

A IVa

Cod. 5453
Zonder titel.
Orig. hs., 13 1/2 x 17 cm, 105 blz, 16 r. per blz.

INHOUD:

Sawérigading bezoekt Maloku, Sunra ri adja, Kelling, Tessililu, Marapettang, Matoanging, Taranati

Onvolledig, het begin ontbreekt; hiaat tussen blz. 38 en 39. Enkele bladen beschadigd met tekstverlies. Eindigt abrupt, het hs. is echter niet langer geweest. Op de laatste, blanke bladzijde staat in het hs. van Arûng Pantjana, vorstin van Tanette: *Sure' polé ri Salémo-telloe* (Geschrift afkomstig van Salémotelloe (waarschijnlijk naam van een plaats in Tanétté). 't Meest voor de hand ligt dat de vorstin het hs. heeft geschonken aan Dr. B.F. Matthes en het van dezen in de Leidse Universiteitsbibliotheek is beland.

In het grote I La Galigo-hs., no. 188 van het Nederlandsch Bijbelgenootschap (Universiteitsbibliotheek Leiden) wordt de reis waarvan in het onderhavige hs. een deel beschreven wordt, in haar geheel in een doorlopend verhaal medegedeeld. Dit gedeelte is te vinden in deel IV en V (Cat. Matthes blz. 74, Boeg. Chrestomathie blz. 256). Een paralleltekst van een onderdeel is A V Bezoek aan Sunra (Cat. I La Galigo blz. 90, 91).

Bataralattu', vorst van Luwu' heeft zijn zoon Sawérigading met een groot schip, de *wakka tana*,[1] uitgezonden op een kruistocht naar de oostelijke zeeën om kundigheden en levenservaring op te doen. De geheime bedoeling is hem van zijn tweelingzuster Wé Tenriabéng verwijderd te houden. Men vreest dat hij op haar verliefd zal worden, wat heilloze gevolgen voor het rijk zou kunnen hebben.

Na enige andere landen bezocht te hebben komt Sawérigading in Maloku.

[1] Als Sawérigading in Luwu' terugkeert, is de *wakka tana* opgevaren. Om vervolgens de reis van Luwu' naar Tjina te kunnen doen, moet een nieuw schip gebouwd worden. De bouwgeschiedenis daarvan vormt een uitvoerig verhaal, waarvan meerdere teksten bestaan, zie o.a. A XIV-XVI.

La Ma'daremmeng, de vorst van dat land ontvangt hem zeer hartelijk met vele eerbewijzen. In Maloku bevinden zich 500 lieden die als levende palen waaraan offerbuffels worden vastgebonden dienst doen. Sawérigading bewerkt hun vrijlating.

1 (Begin van het hs.) De vrijgelatenen betuigen hun dank. Sawérigading verzoekt La Ma'daremmeng zijn tatouering door te laten gaan. (Deze had enigen tijd geleden aan vele vorsten uitnodigingen om bij het feest tegenwoordig te zijn rondgezonden. Toen Sawérigading onverwacht kwam, had La Ma'daremmeng overwogen het feest niet door te laten gaan, vrezende dat de gasten in eerbewijzen jegens den nazaat van den *manurung* Batara Guru te kort zouden schieten; met name was hij voor I La Galigo, den vorst van Kelling, in dit opzicht beducht). La Ma'daremmeng is over deze woorden van Sawérigading zeer verheugd.

2 De gasten van overzee komen achtereenvolgens aan. Als eerste verschijnt Wé Tenriwale' Daéng Sagala van Malatunrung ten paleize. Haar echtgenoot houdt zich op den achtergrond. (De reden zal later blijken)

5 Als alle gasten zijn aangekomen wordt een maaltijd opgediend. Sawérigading is nu 7 maanden in Maloku. Na het maal gaat men naar het hanenperk.

Er worden voorbereidingen getroffen voor het tatoueren: De deskundige wordt opgehaald. La Ma'daremmeng wordt gebaad en daarna heeft het tatoueren plaats op de *lamming* (zetel) vóór de hoofdpaal van het paleis. *8* De aanwezigen komen in een lange rij den deskundige, onder het opnoemen van de geschenken die zij willen geven, prijzen. La Ma'daremmeng wordt weder gebaad, dit geschiedt nu ook met Sawérigading en zijn beide voornaamste volgelingen en neven La Pananrâng en La Sinilélé.[2]

16 La Ma'daremmeng wil thans het feest beëindigen. Er wordt eten opgedragen. *19* Na afloop volgen hanengevechten. *21* I La Galigo van Kelling wil tegen Sawérigading kampen; doch deze heeft er geen oren naar, hij heeft geen haan bij zich. Tenslotte laat hij zich, door het onbeschofte optreden van I La Galigo geprikkeld, overhalen met een geleenden haan den strijd aan te binden. Zijn haan verliest. I La Galigo barst in laatdunkende taal uit, wat Sawérigading doet zeggen: *26* "Als ik later een zoon krijg, zal ik hem I La Galigo To Boto' (dobbelaar) noemen naar de vorst van Kelling. Hij zal een even onbeschofte natuur als de man aan wien hij zijn naam zal ontlenen hebben en even opge-

[2] Er heerst verwarring in de namen, zodat het soms schijnt of de zoon van La Ma'daremmeng getatoueerd is.

blazen tegen vrouwen zijn."[3]

27 Bij een volgende ronde wordt de haan van I La Galigo gedood. Sawérigading verlaat het hanenperk en zegt zijn dienaren voor hem afscheid te nemen van I La Galigo te nemen. *28* Hij weigert zelf te komen.

30 La Pananrâng en La Sinilélé slaan La Tenroadji drie maal met de onderkant van hun saroeng in het gezicht. Het feest loopt ten einde, de gasten ontvangen afscheidsgeschenken. La Tenroadji laat zijn echtgenote weten dat hij vooruit maar Malatunrung wil terugkeren om toebereidselen voor de ontvangst van Sawérigading te maken. *31* Het bericht ontvangende zegt zij naar Wawo Émpong, haar erfland, te zullen gaan.[4] Er heeft nog een afscheidsmaal plaats en dan gaan de gasten scheep om naar hun landen terug te keren.

33 Wé Tenriwale' is nog in het paleis te Maloku achtergebleven. La Ma'daremmeng en echtgenote verlenen hun bemiddeling bij het plan van Sawérigading haar te benaderen. Zij verzet zich heftig maar wordt gedwongen aan zijn lusten toe te geven. Hij wil haar meenemen naar Luwu', maar zij weigert volstandig haar echtgenoot en kind in de steek te laten en vaart, als zij de kans schoon ziet, weg.

Hier is een hiaat, die uit het grote I La Galigo-hs. kan worden aangevuld.

41 Sawérigading wil haar achterna, maar wordt van dit plan afgebracht door zijn beide getrouwen en La Ma'daremmeng die hem op zijn verderen tocht wil vergezellen. Na drie jaar in Maloku geweest te zijn en Moluks dansen alsmede de wijze van kleding dragen waarvoor Sama vermaard is, geleerd te hebben, vaart hij, vergezeld van La Ma'daremmeng verder. Zijn vrouw gaat naar haar plaats Sama (soort dubbel-monarchie met Maloku) om de komst van Sawérigading voor te bereiden (die echter niet komt).

49 Het volgende land dat Sawérigading aandoet is Sunra ri lau'. Hij vraagt welk land dit is. De bewoners van het paleis zijn juist in de rivier waar hij geankerd ligt, aan het baden. De vorst van het land, La Sawunglangi', ontvangt Sawérigading's boden op de hanenvechtbaan. Hij vertelt dat hij in drie jaar geen grote feesten in andere landen heeft bijgewoond, hij heeft steeds vervangers met hanen erheen gezonden, steeds verwachtende dat Sawérigading bij hem op

---

[3] Hier wordt de oorsprong van den naam I La Galigo gegeven. De lateren I La Galigo is inderdaad als hier beschreven. In alle verhalen waarin hij een belangrijke rol speelt, wordt hij zo ongunstig voorgesteld. 't Blijft onopgelost waarom de I La Galigo-cyclus naar hem heet. Want de ware held is voor en na Sawérigading die steeds als de voornaamste figuur beschreven wordt.

[4] Te vinden in het grote hs. no. 188 van het Nederlandsch Bijbelgenootschap (Cat. Gal., blz. 1008)

bezoek zou komen. Hij gaat naar het paleis om zijn vrouw te zeggen het paleis en de hanenvechtbaan op te knappen met behulp der *bissu*'s. Hij begeeft zich vervolgens aan boord om Sawérigading te verzoeken aan land te komen. Deze gaat in staatsie met volle muziek aan wal, de stoet gaat driemaal rond enz., kortom, het is een plechtige intocht met alle ceremonieën daaraan verbonden, Sawérigading gaat tenslotte het paleis binnen, alwaar dranken en spijzen worden aangeboden. Sawérigading wil eerst niet eten. La Sawunglangi' zendt nu zijn echtgenote uit om de *oro sada* (iemand van een ander volk met twee hoofden) *57* te roepen en dien aan Sawérigading aan te bieden, dan zal hij wel willen eten. – Aldus geschiedt, maar Sawérigading stelt de voorwaarde uit één klapperdop met La Sawunglangi' te willen drinken. Beide vorsten eten tesamen met La Ma'daremmeng van één blad met eten. Er volgen hanengevechten.

60 La Ma'daremmeng vestigt er de aandacht op dat het paleis van La Sawunglangi' een wonder is met honderd vakken.[5] Beschreven. Sawérigading wil in Luwu' een paleis naar dit model bouwen. Hij gaat vervolgens een kijkje op de pasar nemen en na nog een heerlijk bad genomen te hebben, kijkt hij naar de vogels van diverse pluimage. Hij zou er wel naar Luwu' mee willen nemen. Hij acht het ogenblik gekomen verder te gaan, hij is nu meer dan drie maanden in Sunra geweest. La Sawunglangi' zorgt dat zijn schip wordt uitgerust. Er wordt een afscheidsmaal gehouden. Sawérigading en La Sawunglangi's echtgenote I Da Tempinra wisselen beleefdheden, en *69* hij begeeft zich naar zijn schip en zeilt weg.

Na drie maanden wordt Kelling bereikt. La Sawunglangi' maakt de reis mede evenals La Ma'daremmeng. Dit land heeft allerlei bizonderheden. De bladeren der bomen veranderen drie maal per dag van voorkomen, net als in het geestenland enz. Van af het schip is allerlei op het land te zien, waarvan La Ma'daremmeng uitleg geeft, zij het met weerzin. Wat er uitziet als een berg is een *ula ménréli* (bonte slang met twee koppen) *sawa sinempa'* (soort mythische slang met afwerende kracht).[6] Zij doet noodweer en onweer neerdalen. Er is verder iets als een dalende zon te zien, het is een gulden krabbe die op de aarde stofgoud wordt, vernielende schepen die de zielen van vorstenzonen vernielen.[7] Als de krabbe haar gat binnengaat, dan stijgt de vloed over het Boeginese land (*tana ugi'*), om weer weg te ebben als zij haar gat verlaat. Onmiddelijk daalt noodweer neer en het wordt stikdonker. Sawérigading laat sirihpruimen gereed

[5] Van dit wonder der (Boeginese) wereld is telkens sprake.

[6] Naar het schijnt wordt met deze twee namen één en hetzelfde dier voorgesteld.

[7] Letterlijke vertaling. Onduidelijk wat bedoeld wordt.

maken. De *puwang*'s van Luwu' en Ware' (die aan boord blijken te zijn) offeren aan de zee, zonder resultaat. Dan spreekt Sawérigading een spreuk uit in ceremonieel ornaat, de bissu's verrichten wat der bissu's is, ook hij offert aan de zee, ook mensen, en roept zijn voorouders aan. Het noodweer houdt op. Sawérigading wijt het noodweer aan I La Galigo, den vorst van Kelling, die het niet heeft tegengehouden. Hij zal eens tonen dat hij een nazaat van een *manurung* is, spreekt een spreuk uit, ontketent onweer en hemelvuur en laat het water van de zee stijgen tot de bergen van Kelling, zodat zijn schip daar komt. Op aandringen zijner gezellen laat hij het noodweer weer ophouden.

80 Sawérigading wil nu aan land gaan, maar zijn gezellen weerhouden hem.[8] Zoo vaart men verder zonder I La Galigo ontmoet te hebben.

Na zeven maanden bereikt men Tessililu. Sawérigading gaat in staatsie aan land. La Rumpangméga, de vorst, bevindt zich in de ontvangzaal. Hij gaat snel naar het paleis om zijn echtgenote te zeggen vertrekken in gereedheid te brengen en daalt weer af naar de ontvangzaal om Sawérigading gastvrijheid in het paleis aan te bieden. Deze verontschuldigt zich, hij wil ten spoedigste doorvaren naar Marapettang. De genoten menen dat het niet aangaat het aanbod af te slaan. Als altijd volgt hij den goeden raad en *87* gaat met de gebruikelijke eerbewijzen naar het paleis, waar Tenripamarang hem welkom heet en een gastmaal wordt gegeven. Sawérigading heeft gelegenheid de schatten in het paleis op te nemen. Midden in het land glinstert een goudberg. La Rumpangméga stelt hem voor drie maanden in het land te blijven evenals in Sunra, hij zal dan de reis met hem vervolgen naar Marapettang. Op advies zijner beide trouwe gezellen stemt Sawérigading toe. La Rumpangméga wil nu zorgen dat zijn schip met levensmiddelen bevracht wordt voor de verdere reis, in de eerste plaats naar Djawa ri lau'.

91 Na drie maanden uitstekend verzorgd te zijn, wil Sawérigading verder varen. La Rumpangméga stelt een groot aantal schepen beschikbaar en zal zelf meevaren. Sawérigading neemt afscheid van Tenripamarang. De vloot vaart weg. In volle zee gekomen wordt de vogel La Dunrung séreng losgelaten om het land vooruit te verkennen. Na twee maanden komt men vóór Matoanging. La Mapapuli' staat op het strand te wachten. Sawérigading is dadelijk bereid het land te bezoeken. De echtgenote van La Mapapuli' wacht hem ten paleize met een onthaal.

---

[8] La Ma'daremmeng merkt op dat het schip driemaal naar Lapi'tana, een land der Onderwereld, gezonken is en driemaal in de Onderwereld is rondgegaan. – Hiervan is uit andere teksten niets bekend.

Sawérigading verblijft drie maanden in het land en zet dan de voort. *97* Eenmaal uit de kustwateren wordt La Dunrung séreng weer als verkenner uitgezonden. Vijf maanden later is men in Taranati'. Datu mawali ziet het schip van Sawérigading van uit het paleis op de rede liggen. Hij waarschuwt zijn echtgenote het paleis op te knappen en gaat zelf Sawérigading aan boord verwelkomen. Tezamen gaan zij, onder het klinken der muziek naar het paleis. *101* Het is een zeer kostbaar gebouw. De vrouwen gaan juist baden. Tenriparola, de echtgenote van den vorst, nodigt Sawérigading uit te eten.

Na drie maanden acht Sawérigading den tijd gekomen verder te gaan. *104* Zeven maanden vaart men en is dan gekomen vóór Positana bij de plaats waar het water der zee wegzinkt. Hier staan een hoge berg en vele bomen ..... (Volgen nog enkele regels beschadigde tekst)[9]

NAAMLIJST

1. LA MADUNGKELLENG TOAPANJOMPA OPUNA WARE' OPUNA LUWU' (SAWÉRIGADING).
2. LA PANANRÂNG TO SULOLIPU, 1e raadsman en neef van 1.
3. LA SINILÉLÉ TO PALINNARENG, 2e raadsman en neef van 1.
4. LA MA'SAGUNI, volgeling en neef van 1.
5. PANRITA UGI', volgeling en neef van 1.
6. LA MA'DAREMMENG TOALAPUA, vorst van Maloku en Sama.
7. I DA MUTIA WÉ TABATJINA, echtgenote van 6.
8. MUTIA TJAMMING (en LAMMING) DETTIA ULENG DAÉNG PATAPPA, dochter van 6 en 7.
9. LA MA'LAPUA, zoon van 6 en 7.
10. TOADAREMMENG, vader van 6.
11. LA TENRIPEPPANG TOAPAMADENG, 1e dienaar van 6.
12. LA SA(W)UNGLANGI' TO PATAWARI, vorst van Sunra ri lau'.
13. WÉ TEMMA'LIWA I DA TEMPINRA, echtgenote van 12.
14. I LA GALIGO TO KELLING TO TENRIWALE', vorst van KELLING, volgens den naam vader van 16.
15. LA TENROADJI TO TAPPUMASA van MALATUNRUNG.

[9] Het vervolg van de reis tot Sawérigading's terugkeer in Luwu' is te vinden in het grote hs. van het Nederl. Bijbelgenootschap no. 188 deel V (Cat. Matthes blz. 75, Boeg. Chrestomathie III 258).

16. WÉ TENRIWALE' DAÉNGSAGALA van MALATUNRUNG, echtgenote van 15.
17. LA MA'PAPULI DATU MAWALÉ[10] TO WELLUWELLU van MATOANGING.
18. TENRIWAKKORENG, echtgenote van 17.
19. LA RUMPANGMÉGA TO SAPPÉILE' (een enkel maal LA TENRIRUMPANG) van TESSILILU.
20. TENRIPAMARANG, echtgenote van 19.
21. DATU MAWALI TO TEMMUPAGE' OPUNA KUING, vorst van TARANATI.
22. TENRIPAROLA, echtgenote van 21.
23. LALLA'SINALA, deskundige.
24. ANGIMPALI, te gast in Maloku.
25. LA TEMMA'SÉSÉ, idem.
26. LA TENRISUKI, idem.
27. I TO SÉKATI TO SABURO, idem.
28. LA TENRITATTA DATU GIMA, idem.
29. UNGAPARALU van MARENTJAWA, idem.
30. LA PAWENNARI.
31. LA TENRIPALE' TO TENRIUGU, heer van DJAWA RI LAU'.
32. LA TUPPUSOLO' TO APUNG, te gast in Maloku.
33. LA WADJOLANGI' TO RUWANG LETTÉ van MARAPETTANG.
34. TO MULADATU, 1e dienaar van 19.
35. PUWANG MA'TOA van SUNRA RI LAU'.
36. PUWANG RI LUWU' WÉ APPALANGI'.
37. PUWANG RI WARE'.

Verschillende sprekende vogels: LA DUNRUNGSÉRENG, BAWENG RUNO, LAIODAÉ, TJAKURIDI, PUTÉ SOLO' TO APUNG, DANGA' MALOKU TO ABANG, DANGA' TJINA TO SÉRENG, GARAGARA ULIO, ALOBIRADJA MANTJAPAI', LAWÉDI IDJENG SILADJA', DJUI' MANIKENG TO SABURO.

[10] Waarschijnlijk een vergissing.

A VIIIa

Afschrift van een handschrift uit Wadjo'. [KITLV OR 367? CHECK]
Geschenk van L.E. Emanuel, laatstelijk controleur BB in Wadjo', Januari 1949.

TITEL:

Tjaritana bottinna Sawérigading siala sapposisenna riasengé Wé Panangareng, ri munri purana botting nalokka ma'lira-lira dua mallaibini riluttureng ri manu' Marempoba

(Het huwelijk van Sawérigading met zijn nicht Wé Panangareng, waarna zij een rondreis gaan maken, meegenomen in de vlucht door den vogel Marempoba)

INHOUD:

1. **Huwelijk van Sawérigading met Wé Panangareng en zijn veertig nichten in Luwu'.**
2. **Rondvlucht van Sawérigading en Wé Panangareng.**

64 blz. folio, 35-37 r. per blz.

De inhoud van dezen tekst komt ook voor in het groote I La Galigo handschrift der verzameling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap, deel IV en V (Cat. Matthes blz. 74, 75, vgl. Korte Inhoudsopgave in Boeg. Chrestomathie III 256 en wat uitvoeriger in het aanhangsel van dezen Catalogus blz. 1005 vv). Hij wordt ook vermeld in hs. A VIII, blz. 102 vv. van den I La Galigo catalogus, uit een inhoudsopgave bestaande, doch de gebeurtenissen en de volgorde waarin zij verteld worden , zijn in de drie handschriften uiteenlopend.

In alle hss. wordt verhaald van de rondreis die Sawérigading en Wé Panangareng, op den vogel Marempoba gezeten, maken, doch in het groote handschrift maakt Sawérigading, na zijn nichten, waaronder Wé Panangareng als eerste, gehuwd te hebben, eerst een rondreis met zijn neven. Van deze reis teruggekeerd gaat hij opnieuw op reis, thans met Wé Panangareng met den vogel Marempoba, deze tweede reis is nagenoeg gelijk aan de eerste.

In het hs. A VIII heeft de reis met Wé Panangareng dadelijk na het huwelijk plaats, gelijk in den onderhavigen tekst die met hun terugkeer in Luwu' eindigt. Wat er verteld wordt van de bezochte landen is echter ook in dit geval geheel anders.

Bataralattu' en Wé Datusengeng hebben in Takkébiro het huwelijk van La Pananrâng en zijn nicht Ma'tangkiluwu' bijgewoond; twee dagen later had het huwelijk van La Sinilélé met zijn nicht Wé Nagauleng plaats, het in staatsie opbrengen van bruid en bruidegom uit het huis der bruid naar dat der bruidegoms heeft in beide gevallen plaats gehad.

Twee dagen na thuiskomst in Luwu' richt de vorst een groot feest aan waar alle vazallen van Ware' en Kawu kawu toe genood worden. Thans zal Wé Panangareng aan Sawérigading uitgehuwelijkt worden. De feestelijkheden worden uitvoerig beschreven. Sawérigading doet zich te goed aan hanengevechten. *2* Zeven etmalen word er feest gevierd. Als de gunstige dag voor het huwelijk is aangebroken, wordt Wé Panangareng uitvoerig gebaad en zorgvuldig gekleed, waarbij door de voorouders uit hemel en onderwereld meegebrachte ingrediënten en kledingstukken dienst doen en zij ook door Ma'tangkiluwu' gedragen kleeding aan krijgt. *3* Zij wordt in staatsie opgeleid, bissu's zingen haar zangen nog. Sawérigading wordt in door Batara Guru uit den hemel meegebrachte kleeding gestoken. *4* Na een rondgang gemaakt te hebben gaat het paar het paleis weer binnen en plaatsen zich op den voor hun bestemden zetels. Er hebben vervolgens symbolische handelingen, die op een gelukkigen huwelijksband doelen, verricht. *5* De bruid wordt aangemoedigd de schuchterheid die zij bij deze gelegenheid behoort te toonen, af te leggen en ten slotte neemt Sawérigading haar mee naar het slaapvertrek.[11]

6 Na zeven etmalen vertoonen Sawérigading en Wé Panangareng zich: Drie maanden later huwt hij Wé Sawéasé, een andere nicht, en vervolgens, met bepaalde aangegeven tusschenpoozen, andere nichten, waarvan er een zestal genoemd worden. 't Heet echter steeds dat hij zijn zeventig nichten huwt.[12] De tusschentijden zijn ongelijk. *7* De echtgenooten worden om beurten bezocht, gedurende ongelijke tijden, Wé Panangareng krijgt den langsten tijd toegemeten.

Tien maanden na de huwelijken van Sawérigading worden de feestelijk-

---

[11] De plechtigheden en ceremonieën van een deftig huwelijk worden steeds, meer of minder uitvoerig, op dezelfde wijze beschreven.

[12] Elders luidt dit 40. Het getal 40 speelt ook later een rol, als verteld wordt hoe de jonge I La Galigo in Tjina met de *jeunesse dorée* van dat land een vroolijk leven leidt. Zij heeten zijn zeventig neven, zijn inderdaad neven, maar er worden er slechts eenigen genoemd. [Het getal zeventig in de laatste zin vervangt het eerder door de auteur geschreven 'veertig'. Waarschijnlijk dient ook '40' in de eerste zin door zeventig te worden vervangen - SK.]

heden opgeheven en gaan de onderhoorige vorsten van Luwu' en verdere feestgangers naar hun woonplaatsen terug, rijk beladen met geschenken van Bataralattu'. *8* Alleen eenige neven die Sawérigading's engeren vriendenkring vormen, blijven na feestvieren. Als zij laat in den nacht uit het paleis vertrokken zijn, blijven Sawérigading en Wé Panangareng alleen. Zij komt met een verzoek voor den dag. Zij wil met hem een vlugge rondreis maken naar de landen van andere groote heeren. "Goed", zegt hij, "ik zal midden in den nacht met u gaan." Hij zendt een spreuk af om den vogel Marempoba, geliefd speeltuig van den Schepper, te roepen. *9* In een oogenblik is de schitterende vogel daar.

"Breng ons in een rondvlucht naar de landen van mijn medevorsten overzee, nog heden nacht," zegt Sawérigading, "overal voor korten tijd." De kamenier van Wé Panangareng krijgt instructies Bataralattu' op de hoogte te brengen, als zij weggevlogen zullen zijn; in tien dagen zullen zij terug zijn. Zij nemen plaat op den rug van Marempoba en voort gaat het, sneller dan de wind. Wé Panangareng houdt haar man stevig vast. Zij naderen Gima en Attantjawa, maar Wé Panangareng wil zich daar niet ophouden, zij wenscht door te gaan naar Maloku en Sunra ri lau'.

10 In Luwu'. 's Morgens staan Bataralattu' en Wé Datusengeng op. Zij wasschen zich op de gebruikelijke wijze, pruimen sirih. La Pangoriseng en zijn broeders gaan hun opwachting maken. Bataralattu' en Wé Datusengeng zijn ontsteld hun kinderen te missen. Een hofdame komt vertellen dat Sawérigading en Wé Panangareng op de Marempoba op reis gegaan zijn, maar dat zij na tien dagen terug zullen komen, zooals zij gezegd hebben. Het vorstelijk paar is als verpletterd. Wé Datusengeng breekt in een jammerklacht uit. *11* Den geheelen dag is men diep onder den indruk. 's Avonds begeven allen zich ter ruste.

Zeven etmalen zweven Sawérigading en Wé Panangareng op Marempoba rond. Dan komen zij aan in Taranati en naderen het paleis van den vorst Datu Mawali, doch zij vliegen door naar Maloku.

12 In Luwu' herhaalt zich het droevig tooneel van den vorigen dag. Wé Datusengeng verwijt Bataralattu' dat hij handenwringend bij de pakken neerzit. "Vaar ten hemel, daal af naar de Onderwereld om uw zoon op te sporen." Zij wordt heftig, hij tracht haar tot bedaren te brengen. *13* Als het paar te lang uitblijft, zal hij hen gaan zoeken. Wé Datusengeng laat haar dochter Wé Tenriabéng komen. Deze tracht haar moeder gerust te stellen (als bissu is haar bekend wat Sawérigading doet) en vertelt in het kort welke landen bezocht worden. *14* Maar de ouders zijn toch ontsteld. De neven en gezellen van Sawérigading La Pananrâng, La Sinilélé en La Ma'saguni kermen en jammeren dat Sawérigading hen niet meegenomen heeft op zijn tocht, nu reist hij zonder

gevolg.[13] Zij spreken hun groote trouw aan hem uit. Anderen spreken in gelijken geest. *15* Wé Tenriabéng spreekt de jammerende neven toe en houdt hen hetzelfde voor als aan haar ouders, welke landen Sawérigading bezocht.

Op aandringen van Wé Datusengeng legt Bataralattu' rouw op het land, het volk moet zich in rouwgewaad kleeden, de riviermonding moet afgesloten worden. *16* Luwu' is als een land van doden.

Te noen strijkt Marempoba neer op de raadzaal[14] van Maloku. De vorst, La Ma'daremmeng, ziet het tooneel vanuit zijn paleis. Hij gaat naar de raadzaal, Sawérigading en Wé Panangareng springen van hun rijdier en plaatsen zich naast hem. Hij herkent Sawérigading en verwelkomt hem hartelijk. Zijn eerste vraag is waarom het paar zoo zonder gevolg komt.

17 Zij worden naar het paleis geleid en daar door de moeder van den vorst vriendelijk ontvangen. Ook zijn echtgenoote Wé Tabatjina komt naar voren; als zij tegenover Wé Panangareng heeft plaats genomen, zijn beide vrouwen diep getroffen door elkaars schoonheid *18* en Sawérigading niet minder door die van Wé Tabatjina. La Ma'daremmeng tracht Sawérigading te bewegen in Maloku te blijven, doch hij wenscht verder te gaan. *19* Door velen uitgeleide gedaan, bestijgt hij met Wé Panangareng weder Marempoba en zegt dezen door te vliegen naar Sunra ri lau'. Zij krijgen vele geschenken mee.

In Maloku komen La Ma'daremmeng en echtgenoote uit het paleis naar voren, ook om geschenken te geven. Zij vallen achterover van schrik, als zij Sawérigading en Wé Panangareng niet meer zien.[15]

20 In Sunra ri lau' ontstaat algemeene opschudding als Marempoba met zijn vracht verschijnt. De vorst, La Saunglangi', is juist aan den maaltijd. Een hoveling komt hem de komst van Marempoba melden. *21* De vorstin, Wé Tenrirua, wil dat haar echtgenoot erheen gaat, wellicht is Batara Guru of Turu'béla[16] gekomen of Batara Wéwang.[17] La Saunglangi' gaat met groot gevolg in is zeer verbaasd Sawérigading te zien: hij zendt schielijk een hoveling naar het paleis om de vorstin te zeggen een draagstoel te zenden.

22 Deze komt nu ook met gevolg naar den vogel en zijn vracht zien. Sawéri-

---

[13] Dit feit krijgt ook Sawérigading op zijn tocht telkens en telkens te hooren; hij wordt deswege beklaagd.

[14] Ook plaats waar de mannen samenkomen, vreemdelingen ontvangen worden en het centrum van het openbare leven.

[15] Doordat zij binnenskamers bezig geweest zijn met het verzamelen van geschenken hebben zij het vertrek niet opgemerkt.

[16] Turu'béla, grondvester van het rijk Tompo'tika', hij is *manurung*.

[17] Een andere godheid.

gading en Wé Panangareng worden in het paleis genodigd en hun wordt tevens het doel van hun komst gevraagd. *23* Na het gebruikelijke gesprek waarbij ook behoort dat de gasten tot het houden van hanengevechten worden uitgenoodigd, deelt Sawérigading mede slechts voor een oogenblik gekomen te zijn. Marempoba wordt weer bestegen en voort gaat het door de lucht naar Tompo'tika'.

Te noen komt men daar aan. Eenige hofdames (van Wé Tenrirawé) zijn juist aan het baden. Marempoba strijkt neer in een *asana*-boom. Verschrikt keren zij naar het paleis terug. Palawagau' die bij het uitkijkvenster in het paleis met volgelingen bijeen zat, komt naar buiten loopen. *24* Hij vraagt verbaasd waar de vertrouwde volgelingen en neven van Sawérigading zijn. Deze legt hem uit dat hij gerust kan zijn, hij heeft geen twist gemaakt met zijn familie in Luwu', maar Wé Panangareng wenschte dit pleizierreisje aldus te maken. Palawagau', gerustgesteld, zendt een aanzienlijke volgeling naar het paleis om zijn ouders te vertellen wie de gasten zijn. I La Djiriwu en Wé Adiluwu' geven orders het paar in staatsie binnen te leiden in het paleis. *27-28* Zij gaan zelf naar buiten. Het paleis wordt versierd. Bissus treden op. Er volgt een hartelijke ontmoeting bij de landingsplaats. *29* Er wordt sirih aangeboden. Wé Adiluwu' wil nogmaals de verzekering hooren dat Sawérigading niet met onaangenaamheden Luwu' verlaten heeft of omdat het land te gronde is gegaan. *30* Sawérigading herhaalt uitvoerig wat hij reeds aan Palawagau' gezegd heeft, nl. waarom hij hier aldus gekomen is en dat in Luwu' alles wel is. Wé Adiluwu' kan zich nu geheel aan de vreugde van het wederzien overgeven. Met een verwijt aan haar zuster Wé Datusengeng die haar alleen heeft gelaten om Bataralattu', Sawérigading's vader, in Luwu' te huwen, zegt zij dat Sawangméga in Tompo'tika' haar erfland is; Tompo'tika' proper is haar, Adiluwu's, land en het land Sikiwéro is van beiden, doch nu biedt zij dat laatste in zijn geheel Sawérigading aan. Palawagau' voegt daar nog het land Ba'ba'unru, een geschenk van zijn voorvader (oom?) Suangkaletté aan toe. *31* Men gaat in draagzetels, twee aan twee, naar het paleis. De beide neven, Sawérigading en Palawagau', zitten tezamen; in een ander draagzetel nemen I La Djiriwu en echtgenoote plaats. De huismeesteres is gezeten met Wé Panangareng.[18] Anderen volgen. De bij zoon intocht behoorende ceremonieën worden in acht genomen, bissu's verleenen haar ministerie. Het verzamelde volk is vol bewondering. *32* In het paleis aangekomen wordt sirih aangeboden. Wé Adiluwu' is zeer verheugd het kind harer zuster (Sawérigading) te zien. Er wordt een maaltijd opgedragen. *33* De avond daalt, de lichten in het paleis worden aangestoken. Ten slotte gaan allen ter ruste.

[18] Men ziet hier het verschil in stand streng in acht genomen.

Den volgenden morgen noodigt I La Djiriwu allen uit om hanengevechten te houden. *34* Sawérigading wordt gekleed met kleedingstukken die La Urumpessi, de stichter van Tompo'tika', naar de aarde heeft gebracht. Zeven maal had hij van kleeren verwisseld vóór hij Tompo'tika' bereikte. Ook Batara Guru had dit gedaan.[19] Sawérigading en Palawagau' krijgen nog meer erfstukken, *35* de familieband tusschen beiden wordt hierdoor versterkt. Sawérigading en Wé Panangareng verlaten in staatsie het paleis en begeven zich naar de audiëntiezaal. Sawérigading en Palawagau' worden door de menschenmenigte gelijkelijk bewonderd. *36* Wé Panangareng gaat inmiddels de schoone Wé Tenrirawé, zuster van Palawagau' binnenshuis een bezoek brengen. Deze gelijkt op Sawérigading's zuster Wé Tenriabéng. *37* Wé Panangareng verwondert zich dat zij, als tweelingzuster van Palawagau', vrij in Tompo'tika' is mogen opgroeien zonder dat er moeilijkheden voor het land uit zijn voortgevloeid.[20] *38* De nichten begeven zich naar den zolder van het paleis vanwaar zij genieten van het uitzicht over de zee met de zeilende schepen, zij gaan naar den paleistuin waar de vogels kwinkeleeren en haar aanmoedigen van de vruchten te eten. *39* Wé Tenrirawé neemt een bad, waarbij haar zoogmoeder behulpzaam is. Zij gaat weer met Wé Panangareng en haar gevolg naar de ontvangstzaal van het paleis en neemt op den uit den Hemel neergedaalden zetel plaats.[21] 's Avonds komt Palawagau' met gevolg ten paleize. — Sawérigading wordt zeven dagen op hanengevechten vergast. *40* Intusschen verheugen ten paleize de beide nichten zich in elkaars gezelschap.

Tenriménéreng, de vertegenwoordigster van Wé Datusengeng in haar erfland Sawaméga met Sikiwéro, onder Tompo'tika' gelegen, laat Sawérigading tot een bezoek uitnoodigen. *41* Met een groot gezelschap wordt de tocht ondernomen. *42* In Sawaméga is ook een uit den Hemel neergedaald kleiner paleis waar zij worden ontvangen. Tenriménéreng spreekt uitvoerig haar verbazing uit dat Sawérigading zonder groot gevolg in Tompo'tika' is gekomen, op dezelfde wijze als Adiluwu' vóór haar. *43* 't Was de wensch van Wé Panangareng te reizen als gedaan hebben per Marempoba. *44* Tenriménéreng legt uit dat Wé Datusengeng bij haar vertrek naar Luwu' om haar echtgenoot Bataralattu' te

---

[19] Volgens het verhaal van de schepping der Middenwereld door Batara Guru is het geheel anders toegegaan, zie bv. tekst A I.

[20] Tweelingen van verschillende kunne brengen rampen over het land, vandaar dat zij gescheiden moeten worden. Later wordt Wé Tenrirawé om die reden inderdaad verbannen. Hierover handelt tekst A IV (Catalogus I La Galigo blz. 81 vv., waar de gebeurtenis eerder gesteld wordt.

[21] Het geheele paleis is met het land Tompo'tika' uit den Hemel neergedaald.

volgen, haar in Sawaméga heeft achtergelaten als vertegenwoordigster om de huldegiften der bevolking te innen. Zij verwacht groote vroolijkheid als zij de kinderen van Sawérigading en Palawagau' – die er nog niet zijn – met elkaar wil laten huwen. *45* Er wordt een maaltijd opgediend, 's avonds door een tweede gevolgd en vervolgens gaat men ter ruste. Gedurende de drie volgende dagen neemt Sawérigading de huldegiften van het volk in ontvangst. Als hij dan zijn voornemen kenbaar maakt verder te reizen, is Palawagau', die van Tompo'tika' was medegekomen, diep verslagen, hij had gehoopt Sawérigading in het land te houden.

46[22] Sawérigading is niet te weerhouden en vliegt met zijn echtgenoote op Marempoba weg. Palawagau' keert mistroostig naar Tompo'tika' terug. *47* Nu is de beurt aan Wé Adiluwu' om bedroefd te zijn over het plotselinge vertrek van Sawérigading.

Marempoba vliegt naar den Hemel tot To Malangkana adjie tuwoé (een god die in een boom huist). Een wonderlijke vogel strijkt neder die Wé Panangareng doet ijzen. *48* Sawérigading zegt Marempoba verder te vliegen. De vogel wordt tot zwijgen gebracht en de reis gaat voort naar Senridjawa (een ander hemelland) waar Remmang ri Langi' met zijn broeders in de audiëntiezaal zich met het *gala*-spel vermaakt; verder gaat het naar Uluwongeng waar La Sengemponga het blaasroer hanteert. *49* Steeds verder gaande komen zij in Abangletté, drie groote rivieren zijn hier zichtbaar; zij komen nog in andere hemellanden, ten slotte bij een put waar Wé Tenriabéng, Sawérigading's zuster een bad neemt.[23] Zij doen desgelijks. Wé Tanratellu, een zoogmoeder, zendt een hofdame uit om te zien wat er bij de put gaande is. Is Wé Tenriabéng van Luwu' gekomen? De hofdame ziet Wé Panangareng aan het plassen met Sawérigading, dien zij herkent. *50* Na het bad genieten zij van heerlijke spijzen ten paleize, zooals vruchten van *pao djengki*, en er zijn ook *naga*-eieren.

De vogel Marempoba wordt weer bestegen. Wé Panangareng zou nu gaarne gebracht worden naar onbetreden landen, maar zij wil niet het land zien waarheen Sawérigading gaan zal als hij met een "ebenbürtige" vrouw trouwt.[24] *51*

---

[22] [Op deze plaats bevindt zich nogeen door Kern doorgehaalde passage: *46* Tenriménéreng brengt nogmaals haar voorstel betreffende een huwelijk van Palawagau's dochter met Wé Panangareng's zoon te berde. Een lachsalvo der aanwezigen is het eenig antwoord.]

[23] Van Wé Tenriabéng, Sawérigading's tweelingzuster is uit meerdere teksten bekend dat zij na zijn terugkeer in Luwu' ten Hemel stijgt. Naar aanwezigheid thans in den Hemel is daarmee niet te rijmen.

[24] Tjina.

Hij zegt Marempoba naar den oppersten Hemel te vliegen. Te noen komen zij in Urumpessi,[25] een vuurland. Het gelijkt nacht te zijn. Ook de goden komen hier niet. Een veelkoppige monsterslang vraagt hun wat zij in dit land waar een godenkind zich om de zon slingert (?) en slaapt in een vuurberg komen doen. Marempoba licht haar in. Een vuurdwerg komt op het echtpaar toe. Wé Panangareng wordt bang. Sawérigading kauwt een sirihpruim en laat een spreuk afgaan, wijst met den vinger naar den vuur-*oro*, die daarmee als ware wordt gebluscht en geen warmte meer afstraalt. *52* Marempoba vliegt verder. Zij komen bij een paleis en stijgen af. Een slang die het paleis bewaakt kruipt naar hen toe. Ook hier is alles vuur. De god die er woont, vraagt wie zij zijn; slechts de Schepper en de Heer der Onderwereld kunnen het vuur doven. Sawérigading die hetzelfde vermag, moet wel hun gelijke zijn. De god meent nu te moeten sterven en biedt van allerlei aan als Sawérigading het vuur niet bluscht. *53* Hij pruimt weer, zendt een spreuk af, het vuur laait weer op, de god herstelt zich en geeft de beloofde geschenken. Het paar neemt afscheid, gaat op Marempoba zitten. De reis gaat nu naar Tjoppo'méru om den Schepper en echtgenote te ontmoeten. *54* Wé Panangareng vindt dit eng, zij wil liever naar land buiten den Hemel. Sawérigading stemt toe en het reisplan wordt gewijzigd.[26] Wé Panangareng maakt een pruimpje gereed, biedt dit haar echtgenoot aan, deze pruimt en zendt weer een spreuk af, waarop Marempoba verder vliegt naar de Onderwereld naar het land Wiringlangi', een grensland van Hemel en Onderwereld waar Talettu'sompa en Wé Apung mangénré' regeren. *55* Naar het Westen ziende bespeuren zij drie bergen van zilver en koper, blinkende als sterren. Wé Panangareng ziet haar oogen uit. Sawérigading wijst haar terecht. Er zijn groote schatten in Wiringlangi' maar het echtpaar is zonder kinderen.[27] *56* Talettu'lipu schrijft juist brieven, voor Luwu' en Tompo'tika' bestemd, waarin Sawérigading en Palawagau' gevraagd worden, zij willen die laten huwen en dan naar hun land laten terugkeeren. De brieven zijn nog niet verzonden als Marempoba voorbij vliegt naar het land van Gutu'tellemma, een Heer in de Onderwereld. Ook dit is een wonderland. Er is een groot woud: de boomen dragen menschen als vrucht,

---

[25] [Moet waarschijnlijk Udjumpessi zijn; zie lijst van namen van Hemellanden aan het eind van de naamlijst - SK.]

[26] Hij deelt terloops mede dat hij met zijn neef Palawagau' van Tompo'tika' op last van den Schepper rondgereisd heeft, waarna hij naar Tjoppo'méru (waar deze verblijft) is teruggekeerd en drie jaar gebleven met Palawagau'. Van deze episode is geen tekst bekend.

[27] Later zullen zij Adji Laidé, den zoon van I La Galigo, opvoeden. Zie o.a. tekst LXIII, Cat. I La Galigo blz. 656.

de bladeren zijn *oro kelling*,[28] er zijn albino's, dwergen van verschillende soort, de bloemen gelijken op herten enz. Gutu'tellemma is wel een zeer rijk man. *57* Marempoba zet zich neer op het paleis van Wé Anéuleng, dochter van Gutu'tellemma en vliegt dan weer verder. Als zij diens paleis achter zich hebben ziet Wé Panangareng een licht, helder als de zon. Sawérigading licht haar in dat dit de glans Wé Anéuleng's gelaat is.[29] Daarbij staat nog een zevenkleurige regenboog voor het paleis. *58* Steeds op Marempoba gezeten gaat het paar nu op naar Tjoppo'bulu' (in de Middenwereld). Zij ontmoeten daar iemand die hun mededeelt dat de heer van dit verblijf omhoog is gestegen naar den Schepper in Tjoppo'langi'. *59* Wé Panangareng wordt bang en Sawérigading stemt toe verder te vliegen. Zij komen nu weder bij het paleis van Gutu'tellemma. Sawérigading laat een spreuk af gaan na sirih gepruimd te hebben, waardoor zij onzichtbaar worden *60* en het paleis en Gutu'tellemma's doen en laten ongezien kunnen opnemen. Er zijn allerlei booze geesten en een krokodil. De Heer der Onderwereld begeeft zich met zijn hof aan den maaltijd.[30] Er is ook een zevenkleurige regenboog.

Sawérigading zegt Marempoba naar het land Labu'tika' op de aarde te vliegen.[31] Zij zien een paleis, drijvende op een eindelooze zee, door lichten omgeven,. Het bliksemt en dondert. *61* Wé Panangareng heeft nu genoeg gezien en wil terug naar Luwu': Sawérigading stemt dadelijk toe. In den nanacht arriveeren zij bij het paleis. Men slaapt. Marempoba zet hen af en zij gaan te bed liggen alsof zij niet weg geweest waren. Marempoba keert naar zijn land terug. *62* Wanneer den volgenden morgen ontdekt wordt dat zij teruggekeerd zijn, heerscht er groote vreugde. Er wordt een maaltijd aangericht, de gezellen van Sawérigading worden ten paleize ontboden; *63* zij geven hun neef een **gevaarlijken??** uitbrander om zijn heimelijk uitstapje.[32]

Het slot ontbreekt.

---

[28] Zwarte menschen, soort van negers (M).

[29] Zij heet ook Datu Essoé, dagvorstin.

[30] Telkens gelijkgesteld met Guru ri Selleng, de Heer der Onderwereld. Elders zijn zij twee personen.

[31] Het land waar de zon ondergaat, in het uiterste Westen.

[32] Bataralattu' wordt ten onrechte *manurung* genoemd.

NAAMLIJST

1. DATU PATOTO' TO PALANROÉ TO WÉWANGLANGI', de Schepper, in den oppersten Hemel.
2. DATU PALINGÉ', echtgenoote van 1.
3. BATARA GURU, zoon van 1 en 2.
4. WÉ NYILI'TIMO', echtgenoote van 3.
5. BATARALATTU' OPUNNA LUWU' I LA TIULENG, vorst van Luwu', zoon van 3 en 4.
6. WÉ DATUSENGENG, ambachtsvrouwe van SAWANGMÉGA in TOMPO'TIKA', echtgenoote van 5.
7. LA PANGORISENG TO PANANRÂNG TO PANANGARENG van TAKKÉBIRU, halfbroer van 5.
8. WÉ TENRIOLLÉ (°ULLÉ), afkomstig uit TOMPO'TIKA', echtgenoote van 7, zoogmoeder van 18.
9. LA PANANRÂNG TO SULOLIPU van TAKKÉBIRO, zoon van 7 en 8, gehuwd met 15.
10. DAÉNG MALURENG, dochter van 7 en 8.
11. WÉ PANANGARENG WÉ DARUMA, dochter van 7 en 8, gehuwd met 18.
12. [LA TEMMALURENG] TO SINILÉLÉ, halfbroer of neef van van 5.
13. WÉ UNGAWARU, echtgenoote van 12, nicht van 8, [zoogmoeder van WÉ TENRIABÉNG], halfzuster van 5.
14. LA SINILÉLÉ TO PALENNARENG, zoon van 12 en 13, gehuwd met 17.
15. MATANGKILUWU' van TAKKÉBIRO en KAWUKAWU, dochter van 12 en 13, echtgenoote van 9.
16. LA MA'SAGUNI TO APÉMANU', zoon van 12 en 13.
17. WÉ NAGAULENG I, echtgenoote van 14.
18. SAWÉRIGADING LAWÉ LANGI'PAÉWANG LA MA'DUKELLENG OPUNNA WARE' of TO ATTAMPARI' PAMADENG LETTÉ LA TENRITAPPU'(MASÉMASÉNA) TOAPANJOMPA, zoon van 5 en 6, echtgenoot van 11 en na te noemen nichten.
19. WÉ TENRIABÉNG DAÉNG MANOTE' BISSU LOLO BISSU RI LANGI', dochter van 5 en 6.
20. PUANG RI LUWU', hoofdbissu van LUWU'.
21. PUANG RI WARE', hoofdbissu van WARE'.
22. WÉ TENRIGILING, hofdame van 5.
23. WÉ TEMMALATÉ, hofdame van 5.
24. WÉ TENRIODANG, hofdame van 5, misschien = 22.

25. UNGA WÉRUNENG, hofdame van 6.
26. WÉ SAWÉASÉ, bijvrouw van 18 en nicht.
27. WÉ **PINAMILÉ**, idem.
28. WÉ MARÉTENGA, idem.
29. WÉ MARIOPU, idem.
30. WÉ SEMPENNA, idem.
31. WÉ PINARASI, idem.
32. WÉ BULUTANA, idem.[33]
33. TO SAWÉASÉ, vader van 26.[34]
34. PANRITA OGI', gezel van 18 en neef.
35. ADJÉNG RI TJINA, idem.
36. SETTIMANGALA, idem.
37. ODANG GILINGENG, idem.
38. SETTI RI LUWU', idem.
39. SETTI RI WARE', idem.
40. LA **MARAGINA**, idem.
41. DATU MA'WALÉ, vorst van TARANATI.
42. LA MA'DAREMMENG TOALAPUA TO MALOKU DATUNA SAMA, vorst van MALOKU.
43. WÉ TABATJINA I DA MUTIA DATUNA SAMA, echtgenoote van 42.
44. TENRIAKORENG TJENRARAILE', moeder van 42.
45. LA MA'PALEPPE', eerste dienaar van 42.
46. LA SAUNGLANGI' TO PATAWARI DATUNA SUNRA, vorst van SUNRA RI LAU'.
47. WÉ TENRIRUA DAÉNG WÉRUNENG, vorstin van SUNRA RI LAU', echtgenoote van 46.
48. LA TEMMASÉSÉ TO TENRIATE', oudere broeder van 47, eerste dienaar van 46.
49. BATARA WÉWANG, grootvader van 47.
50. TENRI'BOLA LA URUMPESSI, *manurung*, grondvester van TOMPO'TIKA'.
51. WÉ PADAULENG, uit de Onderwereld, echtgenoote van 50.
52. I LA DJIRIWU OPU (DATU) SANGIANG MANURUNG I LA TILANGI', vorst van TOMPO'TIKA'.

---

[33] No. 26-32 zijn dochters van halfbroers van 5.

[34] De vaders der andere bijvrouwen van Sawérigading heeten To Pinamité, To Marétenga enz. Hun namen worden niet genoemd.

53. WÉ ADILUWU', vorstin van TOMPO'TIKA', echtgenoote van 52, oudere zuster van 6.
54. PALAWAGAU' I LA DATUNA PADJUNG RISOMPA LA TENRIWERRU, zoon van 52 en 53, neef van 18.
55. WÉ TENRIRAWÉ DAÉNG PALIWENG WÉ ANÉLAMMING van SIKIWÉRO, tweelingzuster van 54.
56. UNGA DJAKULA, hofdame in TOMPO'TIKA'.
57. LA TENRIALA TOAPAMOLÉ, dienaar van 54.
58. I LA GILINGENG, dienaar van 54.
59. PUWAMPESSU of PUWANG RI MÉGA, hoofdbissu van TOMPO'TIKA'.
60. PUWANG MATOWA, hoofdbissu van SIKIWÉRO.
61. WÉ TENRIODANG WÉLONG SANGIANG, zoogmoeder van 53.
62. TJENRARA ELLUNG DAÉNG WÉRUNENG, huismeesteres van 52.
63. WÉRUNENG LAMMING, bijvrouw van 54, dochter van 71.
64. **WÉ TOKKENTJAWA**, idem.
65. WÉ MA'DANATJA, idem.
66. I WÉ TELLENRANG, idem.
67. WÉ MARUPAPA, idem.
68. LA DJAWAPASÉ, hoofmeester van 52.
69. SUWANGKALETTÉ OPU SANGIANG van SAWAMÉGA, broer van 52?, tijdelijk op aarde.
70. WÉ NAGAULENG II, hofdame van 53.
71. WÉ TENRIMÉNÉRENG DAÉNG WÉRUNENG of I DA WÉRUNENG DAÉNG RI WAWO, zuster van 8, moeder van 62 en 63, stedehoudster van 6 in SAWAMÉGA, zoogmoeder van 6?
72. LA PANAUNGI I TO TJENRARA I TO WÉRUNENG, vader van 62 en 63, raadsheer in SAWAMÉGA, echgenoot van 71.
73. UNGA WÉRUNENG, hofdame.
74. TENRIAKASA SANGIANG API, heer van Vuurland in één der hemelen.
75. TO MA'LANGKANA ADJI TUWOÉ, in één der hemelen.
76. LA BALAONJI' OPU RUKELLENG, in één der hemelen.
77. REMMANG RI LANGI' LA PUNNALANGI' van SENRIDJAWA, (echtgenoot van 19).
78. LA SENGEMPONGA TO TENRIODANG TO TENRISOMPA van ULUWONGENG, volgeling van 77.
79. KARAÉNGMÉGA WÉ DATULETTÉ PANTJAIWÉRO, in één der hemelen.
80. WÉ TANRATELLU, zoogmoeder van 79.
81. WELLÉ RI LANGI', in dienst bij 79.
82. GURU RISELLENG PUNNA LIUNG van TODANGTODJA TUPPU BATU

van PÉRÉTIWI, heer der Onderwereld.

83. SINAUNGTODJA I ELLUNG RUMANG, echtgenoote van 82.
84. BATARA GUTU'.[35]
85. TALETTU'SOMPA, vorst van TAPPATANA en WIRINGLANGI' RI ATTANG, ook TALETTU'LIPU geheten.
86. ELLUNG MANGÉNRÉ' of APUNG MANGÉNRÉ', echtgenoote van 85, tweelingzuster van 51.
87. LA MADUKELLENG, vader van 86 (?) in de Onderwereld.
88. GUTU'TELLEMMA ADJI MANGKAU' DATU SANGIANG.[36]
89. WÉ ANÉULENG DATU ESSOÉ, dochter van 88.
90. SANGIANGPADJUNG, bode van 85.
91. ORO API, een dwerg in Vuurland.
92. ORO KELLING, een wezen in het van GUTU'TELLEMMA.

Hemellanden zijn: SENRIDJAWA, ULUWONGENG, ABANGLETTÉ, RUWANGLETTÉ, (W)ORILIYUNG, MALAGENNI, UDJUMPESSI, TJOPPO'LANGI' of TJOPPO'MÉRU (de hoogste hemel. Een algemene naam is BOTINGLANGI').
Onderwereld: TODANGTODJA of PÉRÉTIWI.

[35] Heet tweelingbroeder van 5, wat kennelijk onjuist is.

[36] Heet broeder van Bataru Guru (no. 3), onjuist.

A XVIIa

Cod. 6942; vermoedelijk afkomstig van Dr. B.F. Matthes

TITEL:

Iyanaé powada-adaéngi wékapituna nalawa musu' Sawérigading

(Dit stuk verhaalt hoe Sawérigading zeven malen door vijanden werd aangevallen)

INHOUD:

1. **Sawérigading's reis van Luu' over Wéwang riu' naar Tjina.**
2. **Sawérigading gaat als koopman vermomd, naar het paleis Latanété.**
3. **Sawérigading laat aanzoek doen om de hand van I Wé Tjudai van Tjina (slot ontbreekt).**

Or. hs., 22 x 17 cm, 466 blz, 14-20 r. per blz.

Deze zeer lange tekst verhaalt dezelfde gebeurtenissen als in de hss. A XIV, XV, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV beschreven. Hij is duidelijk geschreven. Fouten of wat daarvoor doorging, zijn door een andere hand verbeterd. Er blijven enkele corrupte plaatsen over.

Het begint even vóór tekst A XVII: Sawérigading's vloot is reeds van Luu' weggevaren en bevindt zich in vollen zee. De tekst sluit het nauwst aan bij A XIV; deze laatste breekt echter af als men zich tusschen Wéwanriu' en Tjina bevindt: Sawérigading heeft op zee zeven malen strijd te voeren, de rij der ontmoetingen wordt nauwkeurig vermeld, zie hiervoor de naamlijst; in A XIV is een vergissing geslopen (Catalogus blz. 172 vv., in het bijzonder blz. 173). De beschrijving wijkt niet noemenswaard af van andere teksten.

Nadat met de zeven tegenstanders is afgerekend, komt men in Wéwangriu' aan voor een kort bezoek; dit wordt beschreven als in A XIV (Catalogus blz. 177 vv.). Het vervolg van de reis brengt Sawérigading na verschillende wederwaardigheden in de haven van Tjina. Paralleltekster zijn A XIV (Catalogus, van af blz. 178) en A XIX van het begin tot de aankomst in Tjina (Catalogus blz. 239-244). Onderweg wordt hij door een visscher over het Tjinasche vorstenhuis ingelicht, als in andere teksten, maar, zooals altijd het geval is, worden de namen weer anders gegeven. Overigens toont de loop der gebeurtenissen tot de

aankomst in Tjina groote overeenkomst met de andere teksten.

Het vervolg is ongeveer als A XIX (Cat. Galigo blz. 245 tot het einde, blz. 253), in de volgorde der details is enig verschil. Van het punt waar tekst A XIX afbreekt, kan men ter vergelijking raadplegen tekst A XXI van af blz. 269 onderaan (Cat. Galigo). Na het door La Pananrâng ten hove overgebrachte huwelijksaanzoek (blz. 273) is tekst A XXI geheel in de war.

In den onderhavigen tekst wordt gezegd dat La Pananrâng c.s. na het huwelijksaanzoek te hebben overgebracht, naar boord terugkeert. La Sattumpugi' gaat in een grote vergadering over den huwelijksschat beraadslagen. Dit wordt op andere wijze verteld in A XXIV (Cat. Gal. blz. 300).

La Pananrâng, terug aan boord, doet verslag van zijn zending. La Tenriranreng, La Makasaung c.s. komen een bezoek brengen. Zij zijn op Sawérigading's hand maar de stemming ten paleize is deels vijandig. Dit berust op de verloving van I Wé Tjudai met Settiabonga en het feit dat Sawérigading getalmd heeft met huwelijksboden te zenden. La Pananrâng licht hen in dat Settiabonga het hoofd voor Sawérigading gebogen heeft en afstand van I Wé Tjudai gedaan heeft. Na een royale ontvangst gaan de broeders weer terug naar Tjina. Hier wordt een grote vergadering gehouden, waar veel oppositie tegen het huwelijk gevoerd wordt.

La Pananrâng gaat weer aan wal en begeeft zich naar het paleis in Tjina. Hierop volgt A XXIII (blz. 285 vanaf "La Pananrâng antwoordt" enz.). Als de oppositie niet tot zwijgen te brengen is (La Sattumpugi' is vóór het huwelijk), gaat La Pananrâng zonder afscheid te nemen terug. Hij komt bij Sawérigading aan boord terug.

Hier eindigt de tekst abrupt.

NAAMLIJST

1. SAWÉRIGADING LA TENRITAPPU (LALO ÉLO'NA) TOAPANJOMPA LA MADUKELLENG LANGI'PAÉWANG LA(W)É PAMADENG LETTÉ OPUNNA WARE' OPUNNA LUWU'
2. LA PANANRÂNG TO SULOLIPU, oudere neef van 1 en zijn eerste raadsman of *suléwatang*.
3. LA MASAGUNI TO APÉMANU', oudere neef van 1 en zijn raadsman.
4. PANRITAUGI', neef en volgeling van 1.
5. DJEMMU RI TJINA, idem.
6. SETTI MANJALA, idem.

7. SETTI RI WARE', idem.
8. BANJA'PAGULING van MANTJAPAI' DATUPAGORRA, eerste vrijbuiter,sneuvelt.
9. LA TUPPUSOLO TO APUNG, tweede vrijbuiter, sneuvelt.
10. LA TUPPUGELLANG van DJAWARILAU', derde vrijbuiter, sneuvelt.
11. LA TOGENGTANA PUNNA LIPOE SÉSÉ URAI, vierde vrijbuiter, sneuvelt.
12. LA TENRIPULA van DJAWARIADJA, vijfde vrijbuiter, sneuvelt.
13. LA TENRINJIWI LANGI'RISOMPA TO MALAKA, zesde vrijbuiter, sneuvelt.
14. SETTIADJAWA van LOMPÉNG RIADJA WULIOÉ, zevende vrijbuiter, verloofde van I Wé Tjudai, onderwerpt zich.[37]
15. I LA GONGKO(NA) LA PITUREPPA RI WAWO ALE', omroeper op de vloot.
16. LA PANGORISENG van TAKKÉBIRO, vader van 2, La Sinilélé.[38]
17. TO PALANRO ADJI PATOTO' LA PUWANGÉ, de Schepper.
18. MUTIAUNRU DATU PALINGÉ' van SENRIDJAWA.
19. LA WIDÉLANGI', vader van 9, To Lettéile', door 16 onderworpen.
20. WÉ TENRIWÉMPÉNG, echtgenoote ? van 19.
21. LA SANGINGLÉLÉ.
22. LA WIRARATU DAÉNG SAMUDA, vader van 11, door 21 onderworpen.
23. LA BARANGTJINA, dienaar van 13.
24. DATU PAKINGKING van PISIMPATU in URILIUNG, neef van 13.
25. WÉ TENRIABÉNG DAÉNG MANOTE' (MANUTE') WÉ BISSU LOLO BISSU RI LANGI', tweelingzuster van 1 in den Hemel.
26. DATU RI LAU', dienaar van 13.
27. LA PUNNA LANGI' REMMANG RI LANGI' TO PAWÉWANGI GUTU' PATALO TO PALAGUNA, neef en echtgenoot van 25.
28. PALISU LANGI', dienaar van 27.
29. I LA SUWALA, hemeldienaar.
30. I LA BETJOTJI.
31. I LA SUPATI.
32. BALASARIU van UTEMPONGE', heer van den Oceaan.
33. TENRILENNARENG DAÉNGRISOBBU, echtgenoot van 13, wordt gehuwd door 3.
34. WÉ PANANGARENG I DA RUMA, geliefde echtgenoote van 1 in Luwu'.

---

[37] [In andere hss. is zijn naam Settia Bonga Lompéng ri Jawa Ulioé - SK].

[38] R. To Sinilélé.

35. MATANGKI'LUWU' DAÉNG PALURENG, echtgenoote van 2, is aan boord.
36. DAÉMPARUNENG, zoogmoeder van 33.
37. WÉ TENRISUWI, zuster van 11, huwt met 3.
38. LA BOLOTIU, adjudant van 14.
39. I LA BULISA, grootvader van 14, To Peppaléwa.
40. WÉ PATUNERRANG, echtgenote van 39.
41. OPU SAMUDA, uit de Onderwereld.
42. TEDJORISOMPA vorst van WÉWANGRIU' en TANATEKKO, I LA TOLIUNG, neef van Wé Njili'timo' Batara Wéwang.
43. LETTÉ MANGKELLANG in WÉWANGRIU' TO PAWELLÉRI TO MALAMALA, staatsdienaar in Wéwangriu'.

43a. BANJA'PADUPPA, edele van Wéwanriu'.

44. I LA PÉWADJO TO PALINRUNGI TO PAO, 'neef' van 1.
45. LA SATTUMPUGI' OPUNA (of DATUNA) TJINA I TO TJUDAI, vorst van Tjina ri lau'.
46. WÉ TENRIABANG I DA TJUDAI, vorstin van Tjina ri adja, echtgenoote van 45.
47. TENRIGÉONGENG van BULUDUWA, dochter van 45 en 46, gehuwd met 48.
48. ADJI PAGELLANG TO SABURO, echtgenoot van 47.
49. WÉ TENRIÉSA, ongehuwde dochter van 45 en 46, voor haar is Tjina ri lau' bestemd.
50. I WÉ TJUDAI, ongehuwde jongste dochter van 45 en 46, DAÉNG-RISOMPA PUNNA BOLAÉ RI LA TANÉTÉ, wordt later echtgenoote van 1, voor haar is Tjina ri adja bestemd.
51. LA TENRITATTA DATU GIMA.
52. WÉ TENRIDIO, oudste, ongehuwde dochter van 51.
53. WÉ TENRITODJA DAÉNG TALAGA, jongste, ongehuwde dochter van 51.[39]
54. LA TENRIANGKE' TO TENRIWARU.
55. WÉLUWA BÉLO BARUGA MUTIASORO', ongehuwde, jongste dochter van 54 (in dezen naam zijn twee namen samengevallen).
56. LA MASAPATA TETTONG RI RASA, een visser in Tjina.
57. WÉ MATINIO ?

[39] La Tenritatta heeft nog een (tweede) ongehuwde dochter wier naam niet wordt genoemd.

58. LA TENRISIKI van SAMA RI WAWO.
59. BATARI KUNÉNG, ongehuwde, eerste dochter van 58.
60. TONRAMAKANA, ongehuwde, tweede dochter van 58.[40]
61. WÉ TENRIUKI'.
62. PUANGMA'TOA van LUWU' WÉ APANGLANGI'.
63. PUANG van WARE' I WÉ SALARENG.[41]
64. LA TENRIRANRENG PANRÉPATANGA' OPU LAGUSI te BARINGENG, heer van BEKKENGPUTÉ, zoon van 45 en 46.
65. WÉ DUPPASUGI' TO LAGUSI, echtgenoote van 64.
66. LA MAKASAUNG DATUNA SABANG te BULO, heer van SABAMPARU, zoon van 45 en 46.
67. KARAÉMPUGI' van UGI', echtgenoote van 66.
68. WÉ TENRIDJÉKA van TÉMPÉ, dochter van 45 en 46.
69. LA TENRIPADA van WAGÉ, echtgenoot van 68.
70. WÉ TENRILOKKA van PATJING, dochter van 45 en 46.
71. LA TENRIDOLO van LIMPOMADJANG in MAMPU, echtgenoot van 70.
72. DAÉNG SIUTÉ TOALLADJANG, echtgenoot van [...][42]
73. WÉ TENRILIWENG van SOPPÉNG RI ADJA, dochter van 45 en 46.
74. DAÉNG PALALLO van SOPPÉNG, echtgenoot van 73.
75. WÉ TENRIPÉSO van LAMURU, dochter van 45 en 46.
76. LA TENRIBALI, echtgenoot van 75.
77. WÉ TENRIRUWA van LADJU, dochter van 45 en 46.
78. DAÉNG MAMALA TO LAMPOKO te LOMPO, echtgenoot van 77.
79. TENRIWÉWANGENG van TÉAMUSU', dochter van 45 en 46.[43]
80. DAÉNG MASIKI van BALANGNIPA te MENRE', echtgenoot van 79.
81. WÉ TENRISÉRENG van BAKKE', dochter van 45 en 46.
82. PAMIRINGLANGI' van LÉNRANG, echtgenoot van 81.
83. TENRIWÉWANGENG van KAMPIRI, dochter van 45 en 46.[44]
84. DAÉNGSAGALA TO RAPENG van KELLING, echtgenoot van 83.
85. WÉ TENRILELLANG van MARIO, dochter van 45 en 46.
86. LA PATINGELLENG van MATOANGING, echtgenoot van 85.

---

[40] De opsomming van huwbare dochters is verward en geheel anders dan in tekst A XIX die evenmin duidelijk is (Catalugus p. 253).

[41] Ook omgekeerd [nl. 62 en 63 - SK].

[42] Overgeslagen.

[43] Er zijn geen twee dochters van dezelfde naam. [vgl. no. 83]

[44] Er zijn geen twee dochters van dezelfde naam. [vgl. no. 79]

87. ADJIPAGELLANG TO SABURO, dochter van 45 en 46.[45]
88. NÉNÉ'PALÉKE' WÉ TENGAKASA I DA PASAWE' WÉ TÉPOLIPU OPU (of DATU) TAMANANG van TÉMPÉ, een wijze, oude vrouw.
89. I DA PALILU WÉ TEMPÉRÉNG, eerste hofdame van Tjina.
90. WÉ BERRIGAU' (WÉ TENRIGAU') DAÉNG MAROA, moeder van 45.
91. PUANG MA'TOWA van TJINA.
92. LA TO A'SARI, een visscher van Tjina.
93. BATARA GURU MANURUNG in LUWU', zoon van 17 en 18.
94. GURU RI SELLENG van PÉRÉTIWI TUPPUÉ BATU RI URILIUNG, heer der Onderwereld.
95. SINAUNGTODJA, echtgenoote van 94.
96. BATARALATTU', zoon van 93 en 97, vader van 1.
97. WÉ NJILI'TIMO', dochter van 94 en 95, echtgenoote van 93.
98. LA ODANRIU' van TJOPPOMÉRU in den Hemel.
99. ELLUNG MANGÉNRÉ' van ULUONGENG, echtgenoote van 98.
100. LA URUMPESSI, zoon van 98 en 99, *manurung* in Sawangméga.
101. LA MAKARODA TO BALAUNJI TUPPUÉ BATU RI PÉRÉTIWI, in de Onderwereld, heerscher van den Oceaan.
102. WÉ MALAGENNI OPU SAMUDA, echtgenoote van 101.
103. WÉ PADAULENG van TOMPO'TIKA', (opgekomen) oudste kind van 101 en 102, echtgenoote van 100.
104. WÉ OPUSENGENG, dochter van 100 en 103, gehuwd met 96 (ouders van 1).
105. TOWAPATUNRUNG, staatsdienaar van Tjina.
106. TOANA'KADJI, idem.
107. LA TENRIGILING.
108. LA MASANIRA I TO TJIMPAU, aanzienlijke in Tjina.
109. I TO PAWÉLI.
110. LA TENROADJI TOAPPUMASÉ, vorst van Malatunrung.
111. WÉ TENRIWALE' DAÉNGSAGALA, echtgenoote van 110.
112. WÉ SAWÉASÉ, een echtgenoote en nicht van 1 in Luwu'.
113. WÉ TENRIGILING, hofdame van 34.
114. WÉ ODANGLANGI', hofdame van 112.
115. WÉ PINAMILÉ, een echtgenoote en nicht van 1 in Luwu'.
116. WÉ BULUTANA, een echtgenoote en nicht van 1 in Luwu'.
117. LA PABOKORI SIMPUANGLANGI' MÉNGKOKA, hoofdman der *oro*

[45] Ten rechte een man, echtgenoot van 47 Tenrigéongeng.

kelling.

118. TENRIPAWÉLI, een prinses van Tjina.
119. I WÉ TJIMPAU van LÉMPANGLÉMPANG.
120. WÉ OPUSENGENG van TOMPO'TIKA' en SAWANGMÉGA.
121. TO TENRIDOLO DATUNA SOPPÉNG.
122. I SIDABONGA, aanzienlijke in Tjina.
123. I TO ANGKAU LA MALULUWA, aanzienlijke in Tjina.
124. DAÉNG SIUTÉ TO MADJANG, aanzienlijke in Tjina.
125. DAÉNG SIPALE' TO LAMURU, aanzienlijke in Tjina.
126. I TO PABATANG TO MÉNRÉLI, aanzienlijke in Tjina.
127. LA TENRITIPE' DATUNA (of TO) SUPPA', aanzienlijke in Tjina.
128. TO TENRIPADA van DJAWA RI LAU', aanzienlijke in Tjina.
129. I TO TAONO van WAGÉ, aanzienlijke in Tjina.
130. BATARADJAWA, prinses van Djawa.
131. WÉ PATUNERRENG DATUNA DJAWA.
132. LA TENRIPADA van DJAWA RI LAU'.
133. DAÉNG MATENGNGA.
134. DAÉNG MATE'DJO.
135. WÉ TENRIDJÉKA, dochter van 45 en 46.
136. WÉ TENRILOKKA, dochter van 45 en 46.
137. WÉ TENRILALU, dochter van 45 en 46.
138. I DA SARAGI, puang.
139. I DAÉNG TÉPU TO BUKI', aanzienlijke dame.
140. PALISUMÉGA TO MARIO, aanzienlijke dame.
141. TOSALASUGI' TO LAGUSI, aanzienlijke dame.
142. WÉ TENRIDJELLO van TJINA RI LAU'.
143. LINRUNG TALAGA van PÉRÉTIWI.

A XXVa

[KITLV OR 367? check]
Afschrift van een handschrift in het bezit van Arung Batara, dochter van den voormaligen *arung matoa* van Wadjo', Arung Odang.

TITEL:
Misengengi déwata tunrengéngi
La Sattumpugi' ma'laibini
(Hoe de goden La Sattumpugi' en echtgenote hielpen)

18 + 9 = 27 blz., in twee schoolschriften, 25 r. per blz.
Geschenk van L.E. Emanuel, laatstelijk controleur BB in Wadjo', November 1948.

INHOUD:
Oudste Geschiedenis van Tjina en Tompotika'

De oudste geschiedenis van Tjina is uit geen ander handschrift bekend, die van Tompo'tika' komt uitvoeriger en vollediger in meerdere teksten voor.[46]

De plaats welke aan dezen tekst in den loop der gebeurtenissen moet worden toegekend, is moeilijk te bepalen. Sawérigading brengt een bezoek aan zijn grootouders in den Hemel om over de "Ebenbürtigkeit" van I Wé Tjudai' te worden ingelicht. Men zou dus verwachten dat het bezoek gesteld moet worden vóór hij stappen onderneemt om haar hand te vragen. Aan het einde van den tekst wordt echter gezegd dat hij terugkeert in La Tanétté, het paleis van I Wé Tjudai, waar hij eerst na zijn huwelijk zijn intrede doet. Er is in andere teksten wel sprake van bezoeken die hij in den tijd dat hij met zijn schip ter rede van Tjina ligt, aan den Hemel brengt, doch daarbij gaat het om andere onderwerpen dan hier ter sprake komen.

---

[46] Zie ook Rauf et al. (1990) voor een samenvatting van dit verhaal, met slechts kleine afwijkingen.

1 Sawérigading vraagt, in tegenwoordigheid van Wé Tenriabéng en haar echtgenoot Remmang ri langi', aan zijn grootmoeder Wé Njili'timo' in den Hemel – ook Batara Guru is aanwezig – naar de afkomst van La Sattumpugi' en Wé Tenriabang, vorst en vorstin van Tjina. Zij doet dan het volgende verhaal.[47]

Batara Odang, een god in den Hemel, huwde met Denra ri langi' uit de Onderwereld toen zij nog kinderen waren.[48] Hun leven is spel. Zij laten den vloed naar het paleis opstijgen, zandbanken ontstaan enz. Na lange jaren, als nog geen kind geboren is, smeekt Batara Odang den Schepper om nageslacht, al ware het een pot[49] of een mutsje. Denra ri langi' wordt werkelijk zwanger, maar als zij dan een pot baart, is het echtpaar de verklaring van Batara Odang vergeten. Woedend laten zij de pot naar de aarde werpen, misschien zal zij daar een mens worden.

Dit geschiedt inderdaad. Het wicht verkeert in kommervolle omstandigheden, door allerlei monsters belaagd, zonder eten. De ouders horen in den Hemel het kind op aarde schreien, zij ontroeren, dalen omlaag en zien een klein, schoon meisje dat de pot in- en uitgaat. Zij herkennen het als hun kind. Batara Odang wil er niet van weten het als tot de opvolging gerechtigd in den Hemel op te nemen, maar hij voorziet het kind van alles om in vorstelijken staat te leven: een paleis, La Tanétté, met 70 vakken in Tjina ri adja (het kind is in deze contrei neergekomen) met volledigen hofstaat. Het kind krijgt den naam Senrimalangi'.

Een neef van haar, La Urungletté, komt uit de Onderwereld in een *balubu* (soort pot voor water) omhoog, blijft daarin, ongezien, gedurende zeven maanden. Na drie maanden had hij de landen Soppéng ri adja en Soppéng ri lau' omhoog laten komen. De beiden huwen met elkaar en krijgen drie kinderen: één zoon stijgt ten Hemel en huwt later aldaar, een tweede zoon gaat naar de Onderwereld tot zijn grootouders en huwt aldaar. De ten Hemel opgestegene wordt door Denra ri langi', de echtgenote van Batara Odang, als "ebenbürtige" opvolger aangenomen.[50] Het derde kind is een meisje, Wé Berrigau'; zij blijft op de aarde.

Uit den Hemel daalt Adjirisompa neder die Wé Berrigau' huwt. Uit dit hu-

---

[47] Voor de volledige namen zie men de Naamlijst.

[48] Van kinderhuwelijken is overigens in de I La Galigo geen sprake, wel van voor elkaar bestemde kinderen.

[49] *Wadjampadjang*, schim, doch volgens het Woordenboek in de I La Galigo ook een stuk glas of een pot. Hier schijnt het laatste bedoeld, er is later sprake dat een meisje deze *wadjampadjang* in- en uitgaat.

[50] Schijnt te geschieden bij gebreke van een zoon.

welijk worden vier kinderen geboren: 1. La Sattumpugi'; 2. Sengeng mangkau' (dochter); 3. Wé Ma'tjenrara, die het gebied Lamuru ontvangt; en 4. Tenritiméreng (dochter) met gebied Wagé.[51]

De voornaamheid van La Sattumpugi's geslacht wordt bewezen door zijn wonderbare geboorte: hij kwam als een schelpdier ter wereld[52] en werd in een porseleinen schaal met zoet water gelegd.

11 Wé Njili'timo' gaat dan over tot het verhaal der afstamming van Wé Tenriabang, de echtgenote van La Sattumpugi'. Zij stamt van vaders- en moederszijde van Hemel en Onderwereld af.

I La Rungkelleng[53] huwde ten Zuiden van Pérétiwi, dus in de Onderwereld, met Salinrung solo' aldaar. Zij verenigden hun beider landen en kregen zeven kinderen: 5 dochters en 2 zonen. Salinrung solo' werd zwanger van Wé Tenriabang. Het paar steeg op naar Labu'tika' op de aarde. Zij wilden van daar een uitstapje maken, maar zonder het (nog niet geboren) kind. Zij stopten [het] onder bladeren, dekten het toe met donderwolken en waren van plan na terugkeer ter plaatse het weer in haar buik te stoppen. Het tochtje duurde zeven etmalen. het kind verveelde zich en zweefde weg met de nageboorte naar het Zielenland. De ouders staan verslagen als zij terugkerende het kind niet vinden.

Wé Padauleng stijgt uit de Onderwereld omhoog naar Tompo'tika', zij ontmoet daar Turu'bélaé, uit den Hemel afgedaald, en huwt met hem. Hier wordt zij zwanger van Wé Adiluwu' en Wé Datusengeng (moeder van Sawérigading). Turu'bélaé heeft een jongere zuster, Wé Ma'dettiya. Hij gaat naar de Onderwereld om zijn schoonouders[54] een bezoek te brengen. Op weg daarheen ontmoet hij Wé Tenriabang met den navelstreng in een mand zelve onderweg naar het

---

[51] In deze genealogie is een fout geslopen. Het is vaste wet dat steeds volle neef en nicht (volle achterneef en achternicht enz.), dus van dezelfde generatie met elkander huwen. Bataralattu' van Luwu' huwt met Wé Datusengeng, beiden in alle teksten, ook in de onderhavige, van de derde generatie. Hun zoon Sawérigading trouwt met een dochter van La Sattumpugi'; het staat dus vast dat de laatste ook van de derde generatie is, wat nog bevestigd wordt door het feit dat hij met een zuster van Wé Datusengeng gehuwd is.

Andere teksten zwijgen over de voorouders van La Sattumpugi'; alleen zijn moeder wordt een paar maal met dezelfde namen als hier genoemd. In dezen tekst is hij van de vierde generatie, Batara Odang is van de eerste generatie gelijk de Schepper. De generatie van Senrimalangi' is dus ingeschoven.

[52] *Tjintjo*.

[53] Dezelfde als elders steeds La Ma'karoda To Balaunji' heet. Geldt als volle neef van den Heer der Onderwereld Guru ri Selleng.

[54] Er staat "vader". Dit is een vergissing. De Onderwereld is het land van herkomst van zijn vrouw Wé Padauleng; hij is *manurung*.

Zielenland. Hij neemt haar met het mandje op en keert met haar terug naar Tompo'tika'. De reis naar de Onderwereld wordt niet voortgezet. Het kind doet hij in den buik van Wé Padauleng, zodat deze nu drie kinderen draagt.[55]

Als Wé Tenriabang vijf maanden in de moederschoot (van Wé Padauleng) geweest is, komt Wé Ma'dettia bij haar broeder Turu'bélaé een bezoek brengen. Ongemerkt verbergt zij Wé Tenriabang in de strik van haar lendenkleed en vliegt terug naar den Hemel. Onderweg laat zij het kind met nageboorte gedachtenloos vallen; het komt in een dicht woud op aarde terecht.

Wé Malagenni, uit de Onderwereld afkomstig, thans in den Hemel, kijkt uit (en ziet het wicht). Zij laat uit de Onderwereld een land met toebehoren voor Wé Tenriabang in Tjina ri lau' bij Sabamparu omhoogkomen. Het paleis telt 50 vakken.

In Tompo'tika' worden Wé Adiluwu' en Wé Datusengeng geboren. Haar moeder Wé Padauleng verzorgt haar en wil ze op de aarde laten treden, en op den schommel zetten. Doch tegelijkertijd wil men in Luwu' een feest vieren. Wé Njili'timo' had gewild dat de feesten na elkaar gegeven zouden worden, maar daar wilde men in Tompo'tika' niet van weten. 't Gevolg is dat alles naar Luwu' trekt. Dus kan het feest in Tompo'tika' niet doorgaan tot woede van Wé Padauleng en Turu'bélaé. Zij laten Sangiangserri, jongste kind van den Schepper omlaag komen, maar behandelen haar onbehoorlijk, zoodat zij weer ten Hemel stijgt om bij den Schepper haar beklag te doen. De hemelbode Sangiangpadjung wordt nu omlaag gezonden; hij betast Wé Padauleng's borst, drukt op Turu'bélaé's voorhoofd waardoor zij sterven.

Haar wens volgende had de Schepper indertijd zijn jongste kind Sangiang Serri toegestaan naar Luwu' te gaan om daar padi te worden en aldus de levenskracht op aarde te versterken. Maar zij bleef daar niet. Zij steeg boos weer omhoog en de Schepper liet daarop de sagopalm en de gierst neder, het meel daarvan versterkte de levenskracht in Luwu'. Nadat zij door Wé Padauleng weggeschopt was (schijnt te zien op bovengenoemde slechte behandeling) slaagde de padi zeven jaren niet op aarde en versterkte het meel (van sagopalm en gierst) de mensen in Luwu'. Zij lieten de gewassen na aan het nageslacht dat het meel als voedsel in hoge ere hield.

De goederen van Turu'bélaé en Wé Padauleng werden geroofd en de zetel van het rijk Tompo'tika' werd naar een andere plaats overgebracht.[56] Drie

---

[55] Afwijkende voorstelling. Elders wordt eerst Wé Adiluwu' geboren, dan Wé Datusengeng en ten slotte Wé Tenriabang.

[56] Er wordt niet vermeld door wie dit geschiedde. Volgens het grote I La Galigo hs., no. 188 van het Nederlandsch Bijbelgenootschap geschiedde dit door Wé

maanden nadat Turu'bélaé en Wé Padauleng ter aarde waren besteld verschijnt een hemelbode des nachts, als alles slaapt, in Tjina ri lau'. Hij voert Wé Tenriabang ongemerkt naar Tompo'tika' en brengt haar onder in het geheel vervallen, uit den Hemel stammende paleis van Tompo'tika'. *18* Daar leven Wé Adiluwu' en Wé Datusengeng met één getrouwe voedster in grote armoede. Het huisje boven het graf harer ouders is een armelijk bouwsel. De bode vertelt haar van Wé Tenriabang's roof door Wé Ma'dettia en hoe zij in Tjina terecht is gekomen.[57] De beide zusters en de voedster zijn door den aanblik van Wé Tenriabang, liggende in haar koffer, bewogen. Men gaat het graf der ouders bezoeken. Hier roept Wé Adiluwu' haar ouders aan. Zij en Wé Datusengeng spreken tot Wé Tenriabang: Zweef in uw koffer terug naar Tjina. Het deksel houden wij hier. Brengt iemand van hemelse afkomst het deksel bij u en blijkt het op de mand te passen, dan moet gij u in Tjina ri lau' vestigen, het land is door Wé Ma'lagenni geschonken. Voor La Sattumpugi' is de tijd gekomen te huwen; hij wacht op een vrouw van hemelse en onderwereldse afkomst (zooals hij zelf). Indien gij werkelijk met hem huwt, kinderen krijgt en het jongste is een meisje, noem het dan I Wé Tjudai. Ik, Wé Adiluwu', zal een zoon krijgen dien ik Palawagau' zal noemen en een jongere (tweeling)dochter Wé Tenrirawé; en ik, Wé Datusengeng, een zoon La Tenritappu (= Sawérigading) en een jongere dochter, Wé Tenriabéng (ook tweelingen).[58]

Noodweer breekt los. Wé Adiluwu' en Wé Datusengeng vliegen van het graf terug naar Tompo'tika', Wé Tenriabang in de mand naar Tjina. Glinsterende gaat zij door de lucht. Wé Ma'dettia bemerkt haar van uit den Hemel; zij haalt haar omhoog, doet haar in een witte pot en zendt haar weer omlaag. Zij werpt een gouden brief uit,[59] **???????** de pot plechtig in het paleis te Tjina ri lau' binnen te laten. Na zeven etmalen gaat de pot open, een zoogmoeder neemt het eruit.

Als zij opgegroeid zijn huwen La Sattumpugi' en Wé Tenriabang.

Tenridjello', tweelingzuster van Turu'bélaé of van zijn echtgenote (Cat. I La Galigo blz. 52 noot 2), tezamen met haar echtgenoot La Tenrigiling. Mogelijk had de roof plaats na den dood van Turu'bélaé en Wé Padauleng.

[57] Hij noemt haar drieling-zuster, *dinrutellu*, der beide meisjes. Zij is door ingrijpen van Wé Ma'dettia echter later geboren.

[58] De tekst is in de war. Hier behoort nog te volgen dat wanneer Sawérigading later in Tjina komt met het deksel en dit blijkt te passen op de mand van Wé Tenriabang, Sawérigading en I Wé Tjudai samen moeten huwen. (Dit passen geschiedt wanneer Sawérigading, als koopman vermomd, een bezoek aan I Wé Tjudai in haar paleis La Tanétté brengt, het onderwerp van meerdere teksten.)

[59] De geijkte wijze om uit den Hemel mededelingen aan de aardbewoners te doen.

Er volgt nu een opgave van familiebetrekkingen van La Sattumpugi', in de Naamlijst verwerkt. Als Wé Njili'timo' is uitgesproken, breekt de vergadering op. Bij aankomst op de aarde gaat Sawérigading met zijn vertrouwde hovelingen La Pananrâng en La Ma'saguni (die hij blijkbaar aantreft, want zij hebben de hemelreis niet meegemaakt – dit zou ook niet kunnen) het paleis La Tanétté binnen.

NAAMLIJST[60]

1. DATU PATOTO' TO PALANROÉ, de Schepper.
2. WÉ NJILI'TIMO', echtgenote van 3.
3. [BATARA GURU] LA TOGENGLANGI' MANURUNG in LUWU', zoon van 1, echtgenoot van 2, in den Hemel.
4. SAWÉRIGADING LA MA'DUNGKELLENG LAWÉ LANGI'PAÉWANG LA TENRITAPPU' MASÉ-MASÉNA OPUNNA WARE', kleinzoon van 2 en 3, huwt met I WÉ TJUDAI van TJINA.
5. WÉ TENRIABÉNG DATU MANUTE' BISSU RI LANGI', tweelingzuster van 4, echtgenote van 6, in den Hemel.
6. REMMANG RI LANGI' LA GUTU', echtgenoot van 5, in den Hemel.
7. BATARA ODANG, van LISUMÉGA, in den Hemel, stamvader van Tjina.
8. DENRA RI LANGI' van ATEPPONGENG (ÉTEPPONGENG), uit de Onderwereld, echtgenote van 7.
9. SENRIMALANGI' LENNA'PUDJIÉ MANURUNG in TJINA RI ADJA, dochter van 7 en 8.
10. LA URENGLETTÉ, uit de Onderwereld opgekomen met de landen SOPPÉNG RI ADJA en RI LAU', echtgenoot van 9 en neef.
11. WÉ BERRIGAU' DAÉNG MAROA WÉ TAPPUTANA DAÉNG MA'BÉLA, dochter van 9 en 10, echtgenote van 12.
12. ADJI RISOMPA TO SATTUMPUGI' van RUANGMÉGA, in den Hemel, daalt neer in TJINA RI ADJA, huwt 11.
13. LA SATTUMPUGI' van TJINA RI ADJA te LATIMODJONG, zoon van 11 en 12, huwt 19.
14. SENGENG MANGKAU' van SOPPÉNG RI ADJA en RI LAU' te WAGÉ, dochter van 11 en 12, huwt met 17.
15. WÉ MATJENRARA ULENG PATANGA' (PATAPPA') te LAMURU,

---

[60] *o* en *u* wisselen.

dochter van 11 en 12, huwt met 22.

16. TENRITIMÉRENG WÉ ATIGUTU' te WAGÉ van SOPPÉNG RI LAU', dochter van 11 en 12, huwt met 26.
17. LA ODANGLANGI' MANURUNG in SIRIGADING, echtgenoot van 14.
18. LA TENRIPADA, zoon van 14 en 17, echtgenoot van 20.
19. WÉ TENRIABANG, echtgenote van 13, dochter van 32 en 33 en gedeeltelijk van 34 en 35.
20. WÉ TENRIDJÉKA van TÉMPÉ, dochter van 13 en 19, huwt met 18.
21. WÉ TENRIGANGKA, dochter van 20 en 18. Heeft broers en zusters, niet genoemd.
22. TO ATAPANGENG LA UDJUMPÉRO, uit de Onderwereld, echtgenoot van 15.
23. LA TENRIBALI, zoon van 15 en 22, echtgenoot van 24.
24. WÉ TENRIRUA, dochter van 13 en 19, huwt met 23.
25. LA TENRIPALI' TAPPUBELOÉ van LAMURU, zoon van 23 en 24.
26. LA WIDÉRUKKA, uit de Onderwereld, echtgenoot van 16.
27. PABATANG LIPU DAÉNG PALALLO, zoon van 16 en 26.
28. WÉ TENRIPÉSO van SOPPÉNG RI LAU', dochter van 13 en 19, huwt met 29.
29. TALETTU' LIPU, echtgenoot van 28.
30. LA TENRISOLO, zoon van 28 en 29. Heeft broers en zusters, niet genoemd.
31. I WÉ TJUDAI DAÉNG RISOMPA, jongste kind van 13 en 19.
32. I LA RUNGKELLENG BATARA ÉMPONG, in de Onderwereld, huwt met 33.
33. SALINRUNG SOLO' DETTIA NAGA TJENRARA ADJA, in de Onderwereld, echtgenote van 32.
34. WÉ PADAULENG, in de Onderwereld, dochter van 32 en 33, echtgenote van 35.
35. LA URUMPESSI TURU'BÉLAÉ MANURUNG van TOMPO'TIKA', huwt met 34.
36. WÉ MA'DETTIA SEKKADJO TIKA', in den Hemel, zuster van 35.
37. WÉ MALAGENNI OPU SAMUDA, in den Hemel, uit de Onderwereld.
38. SANGIANGSERRI, jongste kind van den Schepper.
39. SANGIANGPADJUNG, hemelbode.
40. WÉ ADILUWU', dochter van 34 en 35.

41. WÉ DATUSENGENG, dochter van 34 en 35.[61]
42. PALAWAGAU' LA TENRIWERRU, zoon van 40.
43. WÉ TENRIRAWÉ TO TEPPADJAI RI LINGE' SALA, tweelingzuster van 42.

[61] [In het manuscript van Kern is dit no. 42; no. 41 is overgeslagen - SK]

A XXVb

[KITLV Or 367 ? CHECK]
Handschrift op verzoek van L.E. Emanuel, laatstelijk controleur BB in Wadjo' namens Arung Batara te boek gesteld.

Zonder titel

Deel van een genealogie van Tjina, gevolgd door enige mededelingen over dat rijk.
Schoolschrift 2 Wadjo' van blz. 29-48.

Dit handschrift vervalt in twee gedeelten: 1. de genealogie; 2. het vervolgstuk. *29-34* Het eerste is in I La Galigo metrum geschreven; zie voor den inhoud bijbehorende Naamlijst.[62]

Dit gedeelte wordt zonder overgang gevolgd door mededelingen, vooral betreffende I La Galigo's zonen Adji Laidé en La Ma'panganro. Het metrum wordt meer en meer verwaarloosd en ten slotte geheel losgelaten.

34 Wé Tjudai wenst plotseling niet met Sawérigading te trouwen; de huwelijksschat wordt teruggegeven. De oorlog ontbrandt: Sawérigading onderwerpt Tjina (Hij trouwt met I Wé Tjudai). Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren: I La Galigo To Boto' I La Sémaga Sangadjiwéro, aangesteld over Luwu', *35* Wé Tenridio Bataribissu Punna lipué in Malimongeng (Ware'), Tenribalobo Punna lipué ri Tekkalala ri Sabanglua (Sawangméga), sticht een vestiging in Lau' timo'.

La Sattumpugi' heet nog Ma'langkanaé ri Latimodjong; Wé Tenriabang heet nog Ma'sao djakké warawaraé ri La Mangilé.

Aanvankelijk zijn drie landen neergedaald: Luwu', Tompo'tika', Wéwangriwu' (dit is uit de Onderwereld opgekomen). Later kwam Gima op. Hierop daalden andere landen neer of kwamen op, dit geschiedde zonder natuurverschijnselen in alle stilte.

Adji Laidé (de geschiedenis springt tientallen jaren over) Datuna Sabang is

[62] In schrift 3 Wadjo' wordt dezelfde naamlijst in proza gegeven.

de eersteling van I La Galigo en Wé Tenriollé I Da Batangeng.

36 La Ma'panganro Daéng Kalala is het eerste kind van I La Galigo en Karaéngtompo' Daéng malino, vorstin van Pudjanati. Het tweede kind is Singkerru' Ugi' Tenriolai.

Wé Tenriollé zweefde, zeven maanden zwanger, op naar Wiringlangi'; haar kind werd daar opgevoed door Talettu'sompa en Apung mangénré', het heette Adji Laidé Unru' sibali. Door zijn pleegouders over zijn afkomst ingelicht, wil hij groot geworden naar Tjina. Aldus geschiedt, hij heeft onderweg zeven maal op zee te strijden. In Tjina maakt hij zich nit bekend. *38* Sawérigading stijgt ten Hemel om zijn zuster Wé Tenriabéng te vragen wie de vreemdeling is. *39* Zij licht hem in maar hij mag I La Galigo niet op de hoogte brengen.

I La Galigo en Adji Laidé houden een hanenwedkamp. I La Galigo chicaneert (als gewoonlijk) en er ontbrandt een strijd. Remmang ri langi' werpt uit den Hemel een gouden brief omlaag waardoor I La Galigo verneemt dat hij tegen zijn zoon strijdt. *40* De strijd wordt gestaakt.

Karaéngtompo' is de dochter der zuster van To Balaonji, vorst van Pudjanati. (Zij woont in Sunra, maar verwerft later ook Pudjanati.) To Balaonji rust een vloot uit om I La Galigo in Tjina te gaan beoorlogen. Als hij wint zal hij I La Galigo's schedel als voederschaal voor zijn hanen gebruiken en diens neusstomp als kandelaar. *41* Dit wordt I La Galigo overgebracht, die woedend wordt en met een vloot naar Pudjanati vaart. *42* Hij komt eerst in het land van To Palaguna (= La Saunglangi' van Sunra ri adja), schoonbroer van To Balaonji, vader van Karaéngtompo'. I La Galigo huwt met haar, zeilt door naar Pudjanati. *43* Als hier de strijd aan den gang is en Wé Tenriabéng dat uit den Hemel ziet, zegt zij met dreigementen haar echtgenoot Remmang ri langi' omlaag te gaan met een legerschaar. *44* To Balaonji wordt onschadelijk gemaakt, Remmang ri langi' keert naar den Hemel terug en I La Galigo huwt Karaéngtompo' in haar land (Sunra) weder. Zij wil niet mede naar Tjina en hij gaat alleen door naar Tjina.

Karaéngtompo' brengt een zoon ter wereld, La Ma'panganro. *45* Hij droomt later dat I La Galigo in Tjina zijn vader is. I La Galigo had als teken van erkenning van zijn toen nog ongeboren zoon een kris, een zwaard, oorlogsuitrusting enz. achtergelaten.; *46* La Ma'panganro neemt die en krijgt, nog jong, ten slotte toestemming naar Tjina te varen. Op zee heeft hij zeven malen tegen goden uit Hemel en Onderwereld te strijden. *47* In Tjina gebeurt hetzelfde als later met Adji Laidé (zie boven): strijd, brief uit den Hemel die de strijd beslecht. La Ma'panganro keert naar Pudjanati terug. *48* Hij heeft dan een ontmoeting op zee met Adji Laidé, die omtrent hun in den Hemel ingelicht was, maar omgekeerd niet. Er wordt strijd gevoerd die door Adji Laidé als spel

bedreven wordt. Door een brief uit den Hemel komt er een eind aan den strijd. Nu is de beurt aan La Ma'panganro om Adji Laidé over Tjina in te lichten. Zijn vader heeft drie zusters: de beide volle zusters bovengenoemd en een halfzuster, de oudste, Tenriawaru (dochter van I Wé Tjimpau). Hij hoort […]

NAAMLIJST[63]

1. LA SATTUMPUGI', vorst van Tjina.
2. WÉ TENRIABANG, vorstin van Tjina.
3. LA TENRIRANRENG te BARINGENG, heer van BEKKENGPUTÉ, oudste zoon van 1 en 2, huwt met 4.
4. WÉ DUPPASUGI' van LAGUSI, echtgenote van 3.
5. LA PADUWAI van BUKI'TENGA TOALALAI van BEKKENGPUTÉ, zoon van 3 en 4.
6. I WÉ UNIÉ TO LAGUSI, dochter van 3 en 4.
7. LA MA'KASAUNG te BULU', heer van SABAMPARU, tweede zoon van 1 en 2, huwt met 8.
8. KARAÉMPUGI' van GIMA, echtgenote van 7.
9. SIDAMANASA van GIMA RI AWA en MALOKU, zoon van 7 en 8.
10. WÉ TENRIOLLÉ I DA BATANGENG te SABAMPARU, dochter van 7 en 8.
11. WÉ TENRIDJÉKA te TÉMPÉ en van WAGÉ, dochter van 1 en 2, huwt met 12.
12. LA TENRIPADA van SIRIGADING en WAGÉ, echtgenoot van 11 [I To Taono.]
13. WÉ TENRIGANGKA van TÉMPÉ, dochter van 11 en 12.
14. DATU LAÉNRÉ van WAGÉ en SIRIGADING, dochter van 11 en 12.
15. WÉ TENRILOKKA te PATJING, dochter van 1 en 2, huwt met 16.
16. TO PAMANARI te TANADJAWA, echtgenoot van 15.
17. I WÉ LAMPUTJÉ WÉ DATU SUGI' van PATJING.
18. WÉ TENRILELLUNG TE LIMPOMADJANG, dochter van 1 en 2, huwt met 19.
19. PAREMMALIPU I te LAU' ALE'.
20. DAÉNG MAPATA TOALLADJANG, zoon van 18 en 19.
21. WÉ TENRILALO te SOPPÉNG RI LAU', dochter van 1 en 2, huwt met 22.

---

[63] In I La Galigo metrum. *u* en *o* wisselen in de namen.

22. PAREMMALIPU II[64] van PATODJO en SOPPÉNG RI AWA, echtgenoot van 21 [TO PALETTÉI.]
23. LA TENRIDOLO van SOPPÉNG RI LAU', zoon van 21 en 22.
24. WÉ PALETTÉI van SOPPÉNG RI ADJA, dochter van 21 en 22.
25. WELLÉ RI DJAWA van PATODJO, dochter van 21 en 22.
26. WÉ TENRIPÉSO van LOMPÉNGENG, dochter van 1 en 2, huwt met 27.
27. LA TENRIBALI van LAMURU te TÉAMUSU', echtgenoot van 26.
28. LA TENRIPALE' TAPPU'BELLOWÉ van LAMURU, zoon van 26 en 27.
29. WÉ TENRIRUA van LAWOLADJU, dochter van 1 en 2, huwt met 30.
30. LA PAWAKARI van WÉNGENG, echtgenoot van 29.
31. LA PALADJARENG van WÉNGENG, zoon van 29 en 30.
32. LA PAMUSURENG van LADJU, zoon van 29 en 30.
33. TENRIWÉWANGENG van GARA, dochter van 1 en 2, huwt met 34.
34. DAÉNGPATARA van ATTAMPÉRO, echtgenoot van 33.
35. WÉ PANAUNGI TO GARA, dochter van 33 en 34.
36. WÉ TENRILIWENG van TANÉTTÉ, dochter van 1 en 2, huwt met 37.
37. TO WIRAMPUGI' van SADENTJAWA, echtgenoot van 36.
38. LA TENRIANGKE' TO TANÉTTÉ, zoon van 36 en 37.
39. TENRISÉRÉJANG van KAMPIRI, dochter van 1 en 2, huwt met 40.
40. TO PANAUNGI van LÉNRANGLÉNRANG, echtgenoot van 39.
41. LA PABABARI TO KAMPIRI, zoon van 39 en 40.
42. TENRITALUNRU van RAPENG en KELLING RI ATTANG, dochter van 1 en 2, huwt met 43.
43. **LA PANA(W)OPI** TO KELLING (RI ATTANG), echtgenoot van 42.
44. LA MAPAONANG TO RAPENG, zoon van 42 en 43.
45. TENRI(W)AWINGENG van MENRE' en TAKI, dochter van 1 en 2, huwt met 46.
46. PADUPPA LIPU TO TAKI, echtgenoot van 45.
47. LA POSITANA TO MENRE', zoon van 45 en 46.
48. TENRISAMPÉANG van MALAKA, dochter van 1 en 2, huwt met 49.
49. ..... van LIPUMASING, echtgenoot van 48.
50. LA TENRISUKI' TO MALAKA, zoon van 48 en 49.
51. WÉ TENRIATTE' van LAMPOKO, dochter van 1 en 2, huwt met 52.
52. TO TEMMADAMPE' van AMPULU', echtgenoot van 51.
54.[65] DAÉNG MAMALA TO LAMPOKO, zoon van 51 en 52.

---

[64] No. 19 en 22 dragen dezelfde naam, dit is een vergissing.

[65] Het nummer 53 is door Kern overgeslagen.

55. TENRIUMPUNGENG te SABURO, dochter van 1 en 2, huwt met 56.
56. TO PATERROI van WAWOLONRA, echtgenoot van 55.
57. LA PAWAWOI TO SABURO, zoon van 55 en 56.
58. WÉ TENRIÉSA' van TJINA RI LAU' genaamd MASAOLOTJI, huwt 59.
59. PADARILANGI' van LABU'TIKA', echtgenoot van 58.
60. LA PAÉRONGI TO MULADATU, zoon van 58 en 59.
61. I WÉ TJODAI' DAÉNG RISOMPA PUNNA BOLAÉ RI LA TANÉTTÉ, jongste dochter van 1 en 2 te TJINA RI ADJA, vrouwe van TANA UGI', huwt met 62.
62. SAWÉRIGADING (OPUNA WARE' en van LUWU' LA TENRITAPPU' LA MAPANJOMPA[66]

Schrift 3 bevat een opsomming der kinderen van La Sattumpugi' en Wé Tenriabang met kinderen, conform de voorgaande naamlijst.

[66] [Deze laatste naam klopt niet; het moet Toapanjompa zijn - SK]

A XXXIXa

Cod. 5462; Zonder titel.

INHOUD:

Liefdesavontuur van I La Galigo en Wellé ridjawa (fragment)

Or. hs., 10 x 17 cm, 42 blz., 13-14 r. per blz.

In de Leidse Universiteitsbibliotheek bevindt zich een ander fragment van dit verhaal (leg. Jonker) van zestien bladzijden, Cat. Gal. blz. 414, het is daar opgenomen onder no. A XXXV.[67] Uit een uitgebreider hs. in de verzameling van het Nederlands Bijbelgenootschap, Cat. Matthes no. 193, blz. 89 blijkt dat het na A XXXIX is te plaatsen. Het onderhavige hs. behoort dus in Cat. Gal. na A XXXIX geplaatst te worden; A XXXV aldaar behoort dus te vervallen.

In de bibliotheek der gemeente Deventer berust een hs. dat op hetzelfde punt als het onderhavige fragment begint maar iets verder doorloopt.[68]

1 De nachtelijke ontmoeting van I La Galigo en Wellé ridjawa heeft plaats gehad. Zij houdt een lange ontboezeming tegen haar vertrouwde hofdame Wé Ma'pamai'. *18* De wind komt aanvaren (als vrouwelijk voorgesteld) met een boodschap van verlangen van I La Galigo. *33* Zij wordt teruggezonden met de opdracht alle haar verwijten aan I La Galigo over te brengen.

34 Deze ontvangt haar in gezelschap van zijn beide vertrouwde raadslieden. Hij voert met hen een soortgelijk gesprek als Wellé ridjawa met haar hofdame. In dit gesprek breekt de tekst af.

NAAMLIJST

1. I LA GALIGO TO PADAMANI' DATUNA (OPUNA) TJINA SANGADJI-WÉRO TO BOTO' TO SESSUNGRIU' TO SINAPATI.

---

[67] Onjuist is wat daar gezegd wordt als zouden Wé Palettéi en Wellé ridjawa dezelfde persoon zijn. Onjuist is ook dat I La Galigo met Wé Palettéi overspel gepleegd zou hebben, dit gelukt hem juist niet. Daarentegen wel met Wellé ridjawa.

[68] [Zie voor een beschrijving van dit handschrift pag. 55-57 hierachter - SK.]

2. LA PALADJARENG TOAPASESSUNG, vertrouwd raadsman van 1 en neef.
3. LA PAMUSURENG TO RUKKAPATI, idem.
4. WELLÉ RI DJAWA BATARI KUNENG van Soppéng ri Adja.
5. WÉ MA'PAMAI', vertrouwde hofdame van 4.

A LXVIa

Leiden, Cod. 1124
Origineel handschrift, 17 x 21 1/2 cm, 68 blz., 15 r. per blz.; tussen blz. 2 en 3; 24 en 25; 54 en 55; 66 en 67 ontbreken bladen. Boven het handschrift staat op blz. 1 geschreven: *sura'na i lola* (boek van L.), vermoedelijk de naam van een vroegeren bezitter, en *bottinna la tatta* (het huwelijk van La Tatta). Het hs. is duidelijk geschreven maar slecht bewaard.

INHOUD:
Huwelijk van La Tenritatta en Batari todja

De plaats van dit handschrift in de reeks der gebeurtenissen is niet nauwkeurig te bepalen. Het huwelijk moet gesteld worden na Adji Laidé's komst in Tjina, cat. A LXVI, en vóór zijn huwelijk met Wé Anébanna, cat. A LXXI.

Het huwelijk van La Tenritatta, zoon van I La Galigo uit Luwu', en Batari todja, dochter van zijn zuster Wé Tenridio, wordt ook verhaald in de hss. 196 en 197 der verzameling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap, zie Cat. Matthes blz. 80 vv.; Korte Inhoudsopgave, Boeginese Chrestomathie III 260, 261, en zie dezen Catalogus blz. 1055 vv.

De drie hss. beginnen en eindigen op verschillende punten, zij bevatten verschillende lezingen.

1 In Tjina. Sawérigading vraagt aan La Pananrâng hoe lang het opbrengen van den hoogsten huwelijksschat van La Tenritatta geduurd heeft en hoe lang de gasten van overzee er reeds zijn. Reeds zeven maanden is het antwoord, en al dien tijd zijn er met animo hanengevechten gehouden. De volgende dag is de gunstige dag voor het huwelijk van La Tenritatta en zijn nicht Batari todja. Het is dezelfde dag als waarop indertijd Batara Guru uit den Hemel is neergedaald om Luwu' te scheppen.

Den zelfden avond wordt een feestmaal aangericht ten paleize van Sawérigading. Het duurt tot den volgenden dag en wordt uitvoerig beschreven.

Een groot en aanzienlijk gezelschap komt des morgens bijeen. *13* De bruidegom wordt uitgenodigd zich gereed te maken voor een plechtige rondleiding. Zij heeft in een stoet van draagzetels plaats, La Tenritatta is naast zijn grootvader Sawérigading gezeten. Lieden uit alle hemelstreken nemen aan den optocht

deel, bissu's zingen haar litanieën. Bij het paleis waar de bruid verblijf houdt aangekomen, wordt La Tenritatta tegengehouden.

21 Alsnu volgt de ceremonie die nog tallooze malen herhaald zal worden en het geheele hs. vult, die van het zg. tegenhouden. Zij vormt deel van alle vorstelijke huwelijken en bestaat hierin dat eenige personen den bruidegom in den weg treden, vele schatten eischen en als die toegezegd zijn, hem doorlaten. Zoo komt hij stap voor stap nader. Dit tegenhouden is slechts spel. In werkelijkheid wordt er niets gegeven en heerscht er aldoor groote vroolijkheid. Hij wordt door aanzienlijke vrouwen *25* aan banden de trap van het paleis opgetrokken (ook dit is een vaste ceremonie). Het tegenhouden gaat voort.

Batari todja zit binnen op een soort verhoog, door aanzienlijke vrouwen omringd. *30* Zij moet bewogen worden van haar verheven zitplaats af te dalen en zich naar de plaats vóór de hoofdpaal van het huis, waar de ontmoeting met den bruidegom zal plaats hebben, te begeven. Zij wil daar (volgens vaste zede) niet van hooren en schreit. De ongetrouwde zoons van I La Galigo: Adji Laidé en La Ma'panganro geven hun oogen ter dege de kost en maken gewaagde grapjes over de schoone vrouwen die zij zien. Adji Laidé zit o.a. Wé Ané Banna, die door hem 'soms' wordt aangeprezen en later zijn echtgenoote zal worden, alsmede Sompawéruneng, de bruid van La Makarumpa van Tjina ri lau'. *40* Hij wordt woedend, dit huwelijk mag, wegens de landen die er door verenigd zouden worden, niet plaats hebben. *54* Batari todja wekt den toorn harer moeder op door haar onwil. Eindelijk zet de stoel omlaag zich in beweging, *57* door muziek en bissu litanieën begeleid.

61 La Sattumpugi', de grijze oud-vorst en grondvester van Tjina (in zijn huwelijk zijn Tjina ri adja en Tjina ri lau' verenigd), verwekt vroolijkheid door quasi tegen te houden, anderen volgen. Bruid en bruidegom gaan nu samen op naar het middenvertrek, maar worden nog bemoeilijkt hun plaats in te nemen. *64* I La Galigo veroorzaakt een incident. Hij krijgt zijn vroegere boeleerster Wellé ridjawa in het oog en is direct van zinnen. Als hij weer bijkomt, *68* vermeit hij zich in zoete herinneringen.

Hier breekt de tekst af. Voor het vervolg kan men de in **hoofden??** genoemde handschriften 196 en 197 van het Nederlandsch Bijbelgenootschap raadplegen.

NAAMLIJST

La Sattumpugi', oud-vorst van Tjina heeft twee zoons en vele dochters, wier aantal en namen in de verschillende teksten niet allen gelijk worden opgegeven. Zij zijn, daar Sawérigading met de jongste dochter gehuwd is, zijn oudere schoonbroeders en schoonzusters. Allen trouwen en krijgen weer zoons en dochters, die dus volle neven en nichten van Sawérigading's zoon I La Galigo zijn. In alle in Tjina spelende verhalen is sprake van de zg. 70 prinsen, de vorstelijke omgeving van I La Galigo uitmakende. Daarmede zijn de genoemde neven en echtgenooten der nichten bedoeld. Eenigen van hen plegen – van verhaal tot verhaal anders – te worden genoemd, het blijft echter steeds bij een klein gedeelte der zg. 70, wat als een uitdrukking voor 'zeer veel' moet worden opgevat. Ook in dit verhaal worden er verscheidene genoemd, hoewel niet uitdrukkelijk als zoodanig aangeduid.

De kinderen van I La Galigo en de 70 prinsen beginnen volwassen te worden tijdens de gebeurtenis van dezen tekst, getuige het huwelijk van I La Galigo's zoon La Tenritatta met zijn nicht Batari todja. Vandaar dat ook reeds namen van de op hun volgende generatie genoemd worden, feitelijk achterachterneven en –nichten, doch zij worden gewoonlijk eenvoudig neven en nichten genoemd.

De namen der zeer talrijken die bij het huwelijk aanwezig zijn, worden hieronder genoemd, doch daar van velen slechts de namen genoemd worden, staat de identificatie niet geheel vast.

1. LA SATTUMPUGI' OPUNNA TJINA, oud-vorst en grondvester van Tjina.
2. SAWÉRIGADING OPUNNA WARE' TOWAPANJOMPA LAWÉ, oud-vorst van Tjina, schoonzoon van 1 en 3[69].
3. [I WÉ TJUDAI] PUNNA BOLAÉ RI LATANÉTÉ, jongste dochter van 1, echtgenoote van 2.
4. I LA GALIGO SANGADJIWÉRO TO BOTO' TO PADAMANI TO SINAPATI I LA SÉMAGA OPUNA (of DATUNNA) TJINA, zoon van 2 en 3.
5. [RADJÉNG RI SOMPA] echtgenoote van 4 in Luwu', niet bij name genoemd.
6. WÉ TENRIGANGKA, echtgenoote van 4 in Tjina.
7. WÉ TENRIDIO BATARI BISSU BATARALAMMING van SABANGLOWA ten paleize Malimongeng, dochter van 2 en 3.

[69] [Dit laatste klopt niet, Sawérigading is de echtgenoot van 3 - SK]

8. TENRIBALOBO TO TEKKALALLA', dochter van 2 en 3.
9. LA TENRITATTA LA SINAPATI TO WARE', plaatsvervanger van 4 in Luwu' en zoon van 4 en 5, elders van 4 en 6.
10. LA TENRILOLO(NG) (en DOLO(NG)) DATUNA SOPPÉNG, echtgenoot van 7.
11. LA TENRIPALE' OPU LAMURU, echtgenoot van 8.
12. BATARITO'DJA (WÉ TO'DJA) DAÉNG TALAGA, dochter van 7 en 10, bruid van 9.
13. ADJI LAIDÉ TUNE' SANGIYANG LA SINAPATI TUNE' MUTIYA PADJUMPÉROÉ van WIRINGLANGI' SUMANGE' ALA LA TENRILALENG I LA SANGIYANG UNRU' SIBALI PAREMMA (en PATERRO') MUSU' TENRIBALIÉ TOTO' BARUGA ADJAMPARANI TO WÉWANG LETTÉ (?), zoon van 4 en 6[70], nog ongehuwd.
14. TALETTU'SOMPA van WIRINGLANGI', hemelse pleegvader van 13.
15. LA MA'PANGANRO TO WÉWANGLETTÉ (?) PANJIWIÉNGI (en MANJIWIÉNGI) van SUNRARIADJA en PUDJANANTING DAÉNG KALALLA' TO MAMPI KAPAPANG, nog ongehuwd, zoon van 4 en 16.
16. KARAÉNGTOMPO' DETTIAWULENG [DAÉNG MALINO van PUDJANANTI], echtgenoote van 4, moeder van 15.
17. LA PANANRÂNG TO SULOLIPU, 1e raadsheer (suléwatang) en neef van 2, uit Luwu' meegekomen.
18. LA MA'SAGUNI TOWAPÉMANU', raadsheer en neef van 2, uit Luwu' meegekomen.
19. LA SINILÉLÉ, raadsheer en neef van 2, diens plaatsvervanger in Luwu'.
20. DJEMMU RI TJINA, raadsheer en neef van 2.
21. SETTI RI WARE', idem.
22. I LA DATUNA PALAWAGAU' TORIMUTIYA PADJUMPÉRO RI TOMPO'TIKA', neef van 2.
23. LA TENRIPEPPANG DATUNA WADENG PADJUMPONGA [gehuwd met de zuster van 22].
24. LA MASARÉSA, zoon van 22.
25. LA MA'PANJOMPA, zoon van 23.
26. SENGENGPABÉTA van WALINONO TORIMUTIYA PADJUMPÉRUNENG, uit de Onderwereld met zijn land opgestegen[71].

---

[70] Ten rechte 4 en diens eerste echtgenoote Wé Tenriollé.

[71] Hij is van de generatie van Sawérigading's vader; het land Walinono komt niet in andere bekende teksten voor. Elders is La Walinono vader van 5 en dan van de

27. TEDDJORISOMPA van WÉWANGRIWU', grondvester van zijn rijk, met zijn land uit de Onderwereld opgestegen[72].
28. LA TENRITATTA DATU GIMA, vorstelijke gast.
29. LA MA'DAREMMENG TO MALOKU, idem.
30. LA RUMPANGMÉGA van TESSILILU, ook gezegd van LUSÉTASI', idem.
31. LA MA'PAPULI van METTOWANGING, idem.
32. DATU MAWALÉ van TARANATI, idem.
33. LA TENRIRANRENG PANRÉPATANG', zoon van 1.
34. LA MA'KASAUNG, zoon van 1.
35. WÉ DUPPASUGI' TO LAGUSI, echtgenoote van 33.
36. LA TENRIPADA I TO TAONO OPU LAGUSI, schoonzoon van 1, vader van 6.
37. SIMPUANGLETTÉ van TJINA RI LAU', schoonzoon van 1.
38. TO PALETTÉI van LUSÉTASI', schoonzoon van 1, vader van 45.
39. LA PAIRONGI [TO MULADATU van TJINA RI LAU', zoon van 37?], neef van 4.
40. LA MA'KARUMPA, SIMPUANG LANGI' DAÉNG MATOLA (en PATOLA) van TJINA RILAU', zoon van 34.
41. LA TENRISUKI I [LA TENRIBALI] van TÉYAMUSU', neef van 4.
42. LA PABABARI TO KAMPIRI, neef van 4.
43. LA WARAMPUGI' van TANATENGA, neef van 4, echtgenoot van 44.
44. WELLÉ RIDJAWA TO SOPPÉNG (RI ADJA), zuster van 10, echtgenoote van 43.
45. WÉ PALETTÉI SOPPENG RILAU' (ook RIADJA), dochter van 38.
46. LA TOGE'LIPU TO MALAKA.
47. LA PAMUSURENG TO RUKKAPUTI (POTI), neef en vertrouwde van 4.
48. [LA PALADJARENG] TOAPASESSUNG, idem.
49. TENRIAWARU PUNNA BOLAÉ RI SABANGLOWA, dochter van 2 [en I Wé Tjimpau], moeder van 158.
50. [LA SULOLIPU] van TAKKÉBIRO en KAUKAU (in Luwu') LETTÉ MANGKAU' I, zoon van 17, echtgenoot van 49, vader van 158.
51. WÉ LINRUKÉTENG van MALAKA, nicht van 4, moeder van 126.
52. LA MA'BALENNA van UDJUNG, echtgenoot van 51.
53. RADJAMULIA, nicht van 4.
54. LA PADUWAI [van BUKI'TENGA], neef van 4 en echtgenoot van 53.

---

generatie van Sawérigading. Het land wordt in een enkel fragment op aarde gelokaliseerd, idem in het verhaal A .... doch is daar niet hetzelfde als hier.

[72] Hij is van de generatie van Batara Guru.

55. WÉ TENRIAPPANG, echtgenoote van 56.
56. LA MA'PAWARE', [neef van 4?].
57. I WÉ UNIA TO LAGUSI, dochter van 33 en 35, nicht van 4.
58. LA MALAGENNI TO SUPPA', echtgenoot van 57, neef van 4.
59. TENRIPAWÉLI van AWATASI', nicht van 4.
60. LA MA'DANATJA van TÉAMUSU', echtgenoot van 59, neef van 4.
61. TENRISAWUNGENG I, nicht van 4.
62. LA TENRIAKKA, echtgenoot van 61, neef van 4.
63. TENRISAWUNGENG II TO LOMPO, nicht van 4, moeder van 138.
64. LA MAKARODA TO SÉGÉRI, neef van 4, echtgenoot van 63.
65. WÉ TENRISUI, indertijd uit Luwu' meegekomen in het gevolg van 2, moeder van 139.
66. LA SESSUNGRIWU', zoon van 8 en 11.
67. PAREMMAGUTU', neef van 4.
68. ADJI PALALLO van RUWANG MÉGA, neef van 4.
69. LA SAUNGLANGI' TO PATAWARI van SUNRA RIADJA.
70. I LA SANGIYANG, hemelse broeder van Turu'béla, eerste vorst van Tompo'tika'.
71. LA OROWAGI TO PANRÉTANGA', te gast in Tjina.
72. LA SULESSANA TO PANRÉGAU', idem.
73. WÉ APANGLANGI', Puang van Luwu'.
74. I WÉ SALARENG, Puang van Ware'.
75. I LA PABATANG TO TENRILOLO(NG) (of DOLO(NG)), gehuwd met een zuster van 3.
76. TO RISAUNG PADJUMPONGA van SAWANGMÉGA.
77. PALISUBAGA van LAMURU, aanzienlijke vrouw ten paleize in Tjina.
78. TOSALASUGI' van SOPPÉNG, idem.
79. I DA PASUGI' van LAGUSI, idem.
80. I DAÉNG PUTÉ van BUKI' TENGA, idem.
81. DATU TAMANANG van TÉMPÉ, idem.
82. PUWANG van LAÉLAÉ te LATIMODJONG.
83 LA WIRANGRATU van DJWAWI-DJAWI, te gast in Tjina.
84. I LA LUMPONGE' TO SAWÉASÉ, groote van Luwu', met 9 meegekomen.
85. I DA RIATA ?
86. TUNE'LIPU van BALANGNIPA, voorname gast van overzee.
87. DATU PAPERRING ALANGENGNGÉ [van SIDÉNRÉNG?], idem.
88. LA PANEMMU van WAWOÉMPONG, idem.
89. TO TENRILÉKE' van BALIRANTÉ, idem.
90. I LA PAWADJO TO PAO, idem.

91. I LA SINAMPÉ ANGIMPALIÉ van MARAPETTANG, idem.
92. LA TENRISUKI II van SAMA RI WAWO, idem.
93. LA NJIWIRIWU' van SAMA RI AWA, idem.
94. ATJING SIBALI LETTÉ MANGKAU' II van ARO BIRING, idem.
95. LA PALAGUNA van DJAWA RI LAU', idem.
96. PAGE'LIPUÉ van MEKKA RI LAU', idem.
97. TOWAPATUNRU van MEKKA RI AJA, idem.
98. DETTIA PADJUNG van LABU'TIKA', idem.
99. ADJI TELLEMMA' van TAPPATANA, idem.
100. LA POTOKATI WULIOÉ [de Boetonner], idem.
101. SENRIMATUNGKE' KARAÉNG LOLO van MANGKASA', idem.
102. DAÉNGPABÉTA KARAÉMPALI TO SÉGÉRI, idem.
103. RIWU' PADUPPA van ATTANG TASI', idem.
104. METTJA PADUPPA van MÉNÉ'SIA, barbarenvorst, afhankelijk van Tjina.
105. ATJENG KULIMBA(NG) van BAÉBUTA, idem.
106. LA TENRIODANG van POMPESSI, te gast in Tjina.
107. SADJO ALANGENG van MATANA, idem.
108. LA MA'SAWÉDI van KIDUNG, idem.
109. LA TENRITELLUNG van SÉRENG, idem.
110. LA PABOKORI DATU ORO, gast van verre.
111. LA TENRIPAU TO SOLO', gast van verre.
112. LA PAMATJINGI van WULIO (Buton), te gast in Tjina.
113. LA PALIBURI van PATANI, idem.
114. I TEMPÉRÉNG I DA PALILU, eerste hofdame van 3.
115. I DA SAREBBU, hofdame van 3.
116. AMPÉ MALADJU, idem.
117. I DA PASISSENG, echtgenoote van 48.
118. WÉ TENRISOLONG [van WAGÉ], jongere zuster van 13.
119. TENRIMÉNÉRENG, ? een vrouwelijk familielid van den zelfden graad als 13.
120. SIMPURUTODJA, dochter van 43 en 44.
121. WÉ TENRI(W)ADJA, dochter van 51 en 52.
122. WÉ RUKKAPUTI, dochter van 47.
123. WÉ MA'PASISSENG, dochter van 48.
124. TENRIPAWÉWANG BATARALAMMING, dochter van 8 en 11, echtgenoote van 125.
125. LA TENRIGÉONG TO LAMPOKO, echtgenoot van 124.
126. SOMPA WÉRUNENG (WÉ SOMPA) BATARA LAMMING ATU WÉRU-

NENG van SALO'WÉMPANG PAWAWOI.[73]

127 I (en WÉ) ANÉBANNA DAÉNGPALALLO, dochter van 6, neergedaald in Atuwông, gehuwd met 13.
128. I LA PASÉWENG, eerste echtgenoot van 6.
129. SINGKERRU'WUGI', jongere zuster van 15.
130. TENRITALUNRU (of TALURUNG) DAÉNGRIRUWA van KELLING, dochter van 53 en 54.
131. TJENRARALANGI' van KELLING, dochter van 55 en 56.
132. TENRILINRUNGENG DAÉNGPATOLA, dochter van 57 en 58.
133. TENRIAWÉWÉ DAÉNGMALANTANG, dochter van 59 en 60.
134. WÉ TENRIODANG, dochter van 63 en 64.
135. WÉ ATURIWU', dochter van 65.
136. LA TENRILUTUNG [van BARINGENG?], echtgenoot van 65.
137. WÉ MAKARODA, dochter van 138 en 139.
138. WÉ TENRITIMENG, nicht van 4.
139. DATU LA OLLÉ, echtgenoot van 138.
140. WÉ MA'PASABI, dochter van 141 en 142.
141. WÉ TENRILÉKE', nicht van 4.
142. LA TENRILATE' van SU'NALANGI', echtgenoot van 141.
143. WÉ TIKE'TANA, dochter van 144 en 145.
144. WÉ MA'DANATJA, nicht van 4.
145. LA PALIPUI, neef van 4, echtgenoot van 144.
146. PUWANG MA'TOA van TJINA.
147. I LA MATONENG DAÉNG MATOLA van TJINA RI LAU', waarschijnlijk dezelfde als I La Patoneng, zoon van 6 en haar eersten echtgenoot 128.
148. I WÉ ATJENGA.
149. LA MALAPUA TO MALOKU, gast van overzee, zoon van 29.
150. LA PALAGUNA van PUDJANANTING, vader van 16.
151. WÉ MA'DAREMMENG DATUNA LÉMPANG (of LÉNRANG), uit den Hemel neergedaald, moeder van 127.
152. I LA GALIGO TO KELLING, te gast in Tjina.
153. DATUNA SABANG.
154. Een nazaat van den *manurung* van BARATJINA.
155. TENRIPANAMPÉ, aanzienlijke dame in het gezelschap van 12.
156. WÉ TENRISOLO', idem.
157. WÉ PATUNERRANG DAÉNG PALALLO, idem.

[73] Haar woonplaats wordt opgegeven als: Sabamparu en Sabanglowa.

158. WÉ PATÉKAI DAÉNGPALALLO van LA TANÉTÉ, idem [as. echtgenoote van 15].
159. APUNG RITO'DJA, dochter van 45 en 160.
160. I LA MANGKAU', echtgenoot van 45.
161. TENRIWÉWANGENG, dochter van 43 en 44 (doch ook geheel anders opgegeven).
162. LA PATAWARI van SUNRARIADJA, zoon van 69.
163. SANGADJI WARU, zoon van of opgevoed door 4.

D.

HANDSCHRIFT IN DE DEVENTER BIBLIOTHEEK

D I.

Dit handschrift heeft een lange geschiedenis. Het werd in 1784 buitgemaakt in Selangor (Maleise schiereiland) , waar zich toen een Boeginese vestiging bevond. De leider van het Nederlands eskader dat de plaats overmeesterde, admiraal Van Braam, stelde het in handen van G. van Hasselt, die het schonk aan E. Scheidius, hoogleraar te Harderwijk, die het op zijn beurt schonk aan de Gelders-Zutfense bibliotheek der academie aldaar. Bij den opheffing dier academie werd de gehele bibliotheek, waaronder dit hs., aangekocht door de stad Deventer. Het maakt thans nog deel uit van de Athenaeum-bibliotheek der stad, no. 10 O 8 (41), op het omslag gemerkt no. 41.

Het gehele handschriftje telt 53 blz., waarvan blz. 1-50 een I La Galigo tekst, de rest zijn losse overpeinzingen, in geen verband met het voorafgaande staande.

Zie voor bizonderheden over hs. vóór het door de stad Deventer verkregen werd: Catalogus Bibliothecae publicae Daventriensis blz. 251 vv. — Deventer 1832.[74]

Zonder titel.

INHOUD:

Liefdesavontuur van I La Galigo en Wellé ridjawa (fragment)

50 blz., 14 r. per blz., 13 x 8 cm.

Het hs. is zeer klein, onduidelijk geschreven en blijkbaar een slordig afschrift, het bevat vele verschrijvingen, een groot aantal syllaben is overgeslagen. Goed bewaard.

Er bestaat van dit verhaal een uitvoerig hs. in de verzameling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap (no. 193, Catalogus Matthes blz. 80, z.o. Boeg. Chrestomathie III 259) alwaar dit avontuur gesteld wordt tussen I La Galigo's huwelijk met zijn nicht Wé Tenriyollé en het huwelijk van Wé Tenridiyo met La Tenrilolong van Soppéng.

---

[74] [Zie voor dit handschrift ook Bedaux et al. 1985:66-8, waar ook een afbeelding van dit manuscript is opgenomen - SK.]

In de Leidsche Universiteitsbibliotheek (leg. Jonker) bevindt zich een fragment zonder waarde, Cod. A XXXV (Cat. I La Galigo blz. 414) en een paralleltekst, op hetzelfde punt beginnende, maar eerder afbrekende, Cod. Orient. N. 5462.[75]

Het hs. begint als de nachtelijke ontmoeting van I La Galigo en Wellé ridjawa reeds heeft plaats gehad.

1 De dag breekt aan. Wellé ridjawa[76] bevindt zich in haar paleis te Soppéng. Zij staat op en lucht haar gemoed aan haar vertrouwde hofdame I Wé Mapanai. Zij weeklaagt over de scheiding van I La Galigo en zijn trouweloosheid; hij heeft niets meer van zich laten horen. De hofdame tracht haar te kalmeren. *10* De wind – steeds met het vrouwelijk persoonlijk lidwoord *Wé* aangeduid – **waait** aan en begint in menschentaal tot haar te spreken. Zij is door I La Galigo gezonden met een sirihpruim van hem, die voor Wellé ridjawa moge zijn alsof hij zelf aanwezig is. Geef hem een sirihpruim uit uw mond terug, zegt de wind. Zij antwoordt met stortvloed van verwijten: I La Galigo heeft zijn belofte haar te zullen huwen niet gehouden. *20* De wind verzekert dat hij niet iemand naar haar verlangt als zij naar hem. Ten slotte geeft zij de gevraagde sirihpruim en de wind gaat ermee heen. Te noen is hij terug in I La Galigo's paleis. *30* Hij brengt Wellé ridjawa's opdracht (de bekende klachten) getrouwelijk over. Na ook de sirihpruim overgegeven te hebben keert de wind naar zijn heim in Wiringlangi' terug.

Thans volgt een lang gesprek van I La Galigo met zijn beide neven en vertrouwelingen. To Rukkapati en Toapasessung, een gesprek in den zelfden trant als dat tussen Wellé ridjawa en haar hofdame gevoerd. De neven stellen voor dat hij een formeel huwelijksaanzoek zal richten tot haar moeder, doch I La Galigo durft daar niet toe over te gaan uit vrees dat hij afgewezen zal worden. De neven werpen het dan over een anderen boeg en wekken hem op afleiding te zoeken. Hun pogingen hebben geen resultaat. I La Galigo blijft somber en zou met haar naar het Dodenverblijf willen gaan.

Hiermee eindigt het fragment.

---

[75] [Zie voor een beschrijving van dit laatste handschrift pag. 43-44 hiervoor - SK.]

[76] [Er staat Wellé ri adja - SK.]

NAAMLIJST

1. WELLÉ RI DJAWA van SOPPÉNG (RI ADJA), boeleerster van 3.
2. I WÉ (of É) MAPANAI (PANAI), vertrouwde hofdame van 1.
3. I LA GALIGO OPUNA TJINA TO BOTO' TO PADAMANI' SANGADJI-WÉRO TO SESSUNGRIU' I LA **WÉMAGA**, vorst van TJINA.
4. LA PAMUSURENG (MUSU') TO RUKKAPATI, neef en 1e raadsman van 3.
5. [LA PALADJARENG] TOAPASESSUNG TO WÉNGENG, neef en 2e raadsman van 3..

LIJST VAN OVERIGE LA GALIGO-MANUSCRIPTEN IN OPENBARE COLLECTIES

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN

NBG 189 **???**

Cod.Or 6941

Cod.Or 8374

Cod.Or 8478 ? (van Emanuel; in BKI 1961)

Cod.Or 8921 (aant. Kern?)

Cod.Or 8924 (inh. opg. van Kern?)

Cod.Or 17093

Microfilms van manuscripten uit andere collecties

A 40c (Vt 130 pp.40-3) Schepping van Adam en Hawa en de berg Bawaka-raeng. CHECK
A 50C + 57B YKSS 208; KERN 1954:25 (XII).
A 50D + 57B YKSS 244; KERN 1954:70 (XXII).
A 50D + 55C YKSS 203; KERN 1954:76 (XXIII).
A 51B + 57A YKSS 50; KERN 1954:114 (XXV).
A 51B + 57B YKSS 96; KERN 1954:46 (XVI)
A 240 (Vt 129 pp. 174-5) Wijding Wé Tenridio
A 245 (Vt 139 IV pp. 1-11) Bg. scheppingsverhaal met oud Bg en Moslimse elementen. CHECK
(Vt 139 V 2 blz) a.Bg over ‘eerste mens’ en islamisering; + b. Maleise vertaling. CHECK
C 36 MIDDELBURG 102C; ZIE KERN 1939

Microfilms collectie C.C. Macknight

A 1484:1 (= CCM 4:1 = YKSS 247) ‘Aankomst van Wé Cudaiq in Luwuq om de grote familiebijeenkomst bij te wonen; beschreven in Kern 1954:238-42.

A 1488:5 (= CCM 8:5 = Boné 9) ‘Sureq Selléang Riwayat Sawérigading’. Twee delen: 1. Mula Tau; 2. ‘Kelahiran Sawérigading’.

A 1490:1 (= CCM 10:1) La Galigo; ± 242 pp.; vele pagina’s in begin in slechte staat met tekstverlies; KP A; Schrift: <Sa> - S of /; I Wé Codaiq; bevat weigering Cudaiq en oorlog in Cina; [hierin waarschijnlijk de afbeelding van SW op zijn schip (zie foto’s CCM]

A 1490:2 (=CCM 10:2) La Galigo; slecht leesbaar door door de pagina schijnende inkt; KP A [figuren; La Maddaremmeng, I La Pamusuq, puatta La Tenriliweng, La Makkarodda, La Maddukkelleng, La Makkasauq]
[Arab] Salamaq Kuwa adanna / La Maddaremmeng/ Letté ri Langiq / lé tarau / matuq jula orio

A 1490:4 (=CCM 10:4) La Galigo ?; fragment, 24 pp.; slecht leesbaar door doorschijnende inkt, laatste opnamen onderbelicht; KP A
Salamaq Namalalenna ronnang mpennié naruwa mua I La Déwata ronnang manippi RiMaLaLeNa sia wennié napolé mua sia nanyiliq liseq sinrangeng masuwaq sia pada-padanna

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE,
AFDELING HISTORISCHE DOCUMENTATIE, LEIDEN

Or 535 Ritebbanna Wélenrénngé; Fotocopie van een handschrift in bezit van Haji Ahmad Rakka in Bila, Soppeng. (= PPN 64/1 [??])

Or 545/200a La Galigo fragment: In Boting Langiq en Walinono (huwelijk Sinrang Mpatara en Wé Cora Tikkaq [??]

Or 545/200c Aantekeningen Noeroeddin Dg Magassing te Palopo

BIBLIOTHEEK SEMINAR FÜR SÜDOSTASIENWISSENSCHAFTEN, FACHBEREICH 11, JOHANN WOLFGANG GOETHE UNIVERSITÄT, FRANKFURT

RE CH 24a

RE CH 24b

LIBRARY OF CONGRESS, WASHINGTON DC

Bugis

HOUGHTON LIBRARY, CAMBRIDGE, MASS.

Bugis

THE BRITISH MUSEUM, DEPARTMENT OF ETHNOGRAPHY, MUSEUM OF MANKIND, LONDON

Een pak speelkaarten met op de achterzijde ‘Malléléanna La Oro Kelling’.